

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

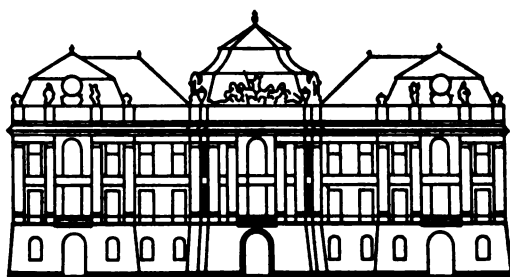
- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K. K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

26. F. 22

26. F. 22.

R. P. PETRI M. FORTI
DE JUDICE
CONSERVATORE
REGULARIUM
TRACTATUS CANONICUS.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-936-3700
WWW.CHICAGO.EDU

DE JUDICE
CONSERVATORE
REGULARIUM
TRACTATUS CANONICUS,

UNIVERSAM CONSERVATORIS MATERIAM COMPLECTENS :

Resolutionum Miscellanearum Centuriam tangentium, præcipue
Regularium Privilegia, per ipsum defendenda :

ET CENTURIAM CASUUM,

IN QUIBUS REGULARES EXEMPTI SUBJICIUNTUR EPISCOPIS,
AC LOCUM NON HABET CONSERVATORIS JURISDICTIO.

ADJECTIS IN CALCE

AUTHORIBUS DISSERENTIBUS

De Judice Regularium Conservatore,

ET CONSTITUTIONIBUS SUMMORUM PONTIFICUM DE CONSERVATORIBUS.

OMNIBUS UTRIVSQUE FORI JUDICIIBUS, ASSESSORIBUS, CAUSARUM PATRONIS,
NEDUM REGULARIBUS IPSIS UTILIS PLANE, AC NECESSARIUS.

A U T H O R E

P E T R O M A R I A F O R T I

SICULO TERRANOVENSI E SOCIETATE JESU

*Scholasticæ, & Moralis Theologiæ Professore, Sacrarumque
Scripturarum Interprete in Academia Messanensi.*

M U T I N Æ,

SUMPTIBUS JO: BAPTISTÆ ALBRITII, HIERONYMI FILII,

VENETI TYPOGRAPHI MDCCLIII.

ILLUSTRISSIMO DOMINO D.
IGNATIO LONGOBARDO
EX PATRITIIS CALATAJERONENSIBUS
MARCHIONI SCHIFALDI, &c.

*Uod Tibi sistitur Opus, tuum est, nec
Alteri a Te dicari æquius poterat.
Domino traditur, quod debetur, ne
Iniquitas illi injuriam inferat. Quidni
vero tuum hoc opus dixerim, quod
meo depromptum ingenio hisce in paginis
exposuerim? Tibi enim Uni cum Me, meaque omnia plu-
rimis ab hinc Annis dicassem; nihil sane quod mea opera
sit effectum. aut meum, aut Alterius, qui Tu non esset,*

vel habere, vel appellare sum ausus. Novi Te ipse, tua etiam ab Adolescentia, & ingenua Indole amabilem; & ingenii subtilitate acutum; & Animi amplitudine ad magna quæque ter aptum; Æqui, Rectique tenacem; maturi Consilii plenum; cæteros inter Adolescentes sive Artium liberalium studio, sive morum integritate non minus, quam vetustissimæ Nobilitatis splendore præclarum; Novi, inquam, Te meritorum summa ab ipso ætatis initio cumulatum eoque provectum, ut limites pene senectutis excederes: atque inde me Tibi, meaque omnia dedere lucrum censui, cum Te olim tenuitatis meæ futurum Patronum sim auguratus, mearumque lucubrationum Mæcenatem exoptatissimum. Politiorum literarum Provincia mihi tunc temporis demandata fuit, quibus Ipse imbuendus ad me accedere non parum gaudebas: Sed quæ Indolem tuam Dotes ornabant; quæque tuis in moribus spectandam sese dabat Animi excellentia, Discipulum Te super Magistrum fore indicabant; Teque quamvis docerem Magister, morum tamen tuorum Sectator Discipulo similis habendus intra animi mei veluti cubiculum reputabar. Hinc porro Amor ille erga Te meus non nisi obsequentissimus, obsequium illud non nisi amore redundans, nihil ut tam mihi gratum accideret, quam Tibi gratificari; Nihilque mihi tam charum, nisi quod Tibi fuerit acceptum. Animos vero ad id augebat quotidie Animi tui Benignitas, qua de rebus meis, ut de tuis non nisi amantissima dignatione gauderes. Tuus itaque cum sim ipse, tua quoque quæ mea sunt cuncta autumes oportet, sine quorum consortio me Tibi dedidisse, animi vitium reputassem. Sed tuum cum sit opus

istud, quod tuum est, ne contempnas; quod tuum est, libenter tuere: Satisque erit ab Nasutorum Censuris vindicare, si illud tantummodo tuum esse non deneges. Nomen enim verebuntur tuum maledici Homines, qui mei Nominis umbram nullatenus pertimescerent. Nec fidem mendacio emam: Testatur sane Calatajero Patria tua, quam magna semper veneratione omnibus fueris; cum in Te uno omnes in rebus agendis sagacissimum Consiliarium; in periculis obeundis praesentissimum Adjutorem: contra Adversariorum vim acerrimum Defensorem; In Indigentia amantissimum Patrem invenerint; non minus privati, quam boni publici ardentissimum Promotorem. Testatur Sicilia pene universa, quae Te Calatajeronensi in urbe commorantem gratulatur, a quo, ubi temporum iniquitas postularerit, & consilium, & opem referre tanquam a novo Catone, a recente Craeso, a redivivo Hyerone potuerit.

Quod si sanguinis Claritas rudium Hominum de virtutum splendore non aequae ac deberent, judicantium oculos perstringit; eoque verendum magis Heroem isti putent, quo vetustiora nobilitatis signa praeseferat; quis Familiae tuae praeclearissimae antiquitatem ubi sit meditatus, stupido illam supercilio non admiretur. Fatetur profecto Sicilia tota, Longobardorum Familiam tercentis ab hinc annis Calatajeronem residentem, ab antiquissimis Longobardorum Principibus duxisse originem; nec aliis, quam Parritorum, ac Senatorum in urbe muniis perfunctam fuisse. Et anno quidem MCCCXCV. Nobilis Jaimus Longobardus, Calatajeronem Patriam ut decoraret, in Munditia

ut ajunt, Magistrum, seu Præfectum, non nisi a Senatoriis, ac præcipuis Patriæ Dynastis exercitum semper munus, communi omnium plausu adlectus est. Nobili e Faimo Longobardo magnifici Germani Fratres Nicolaus, Paulus, & Vincentius orti sunt, una cum magnifica Germana Sorore Constantia, quam sibi Nobilis Stephanus Miccichiemi Uxorem dignissimam gratulatus est. Cujus etsi Nobilitatem vetustissimam Sicilia norit Nobilium Fœudorum Gattæ, Consorti, aliorumque non paucorum Baroniis illustribus exornatam; Longobardorum tamen Stirpi conjuncta splendorem sibi augeri credidit: Quo etiam magis, ac magis illustrari sensit Anna Miccichiemi ex Longobarda Genitrice Filia Gattæ Baronissa, quam sibi Scipio de Joanne Trium Castanearum Princeps matrimonio conjunxit. Magnifico Paulo Longobardo nupsit Nobilis Francisca Claranda, Angeli Claranda illustris Filia; Cujus Familiæ quanta sit præclara Nobilitas, primæ classis Dynastæ, qui sibi in præcipuis Patritiorum, ac Senatorum muniis sociam volvere, Calatajerone universa plaudente, deprædicant. Ex his vero tam præclaris Conjugibus Joannes Jacobus, & Perna Longobardi lucem accepere, quorum primus Pernusiam Sicusiam uxorem habuit, Antonii, & Garitæ Sicusiorum Filiam e celeberrima non minus quam vetustissima Sicusiorum Styrpe procreatam. Tam præclaræ Styrpi nihilominus novum, nullisque oblivionis tenebris obtegendum splendorem, Novam immortalemque Gloriam, ad Seculorum invidiam, addidit Illustrissimus & Reverendissimus Bonaventura Sicusius Ordinis Minorum de Observantia olim Ge-

neralis Moderator, indeque Constantinopolitanus Patriarcha, Paetensis, & Catanensis Episcopus, Archiepiscopus Messanensis, vir omni scientiarum, ac virtutum genere insignis; adeoque meritorum thesauro ditatus, ut inter innumeros magnæ Notæ viros, non nisi ipse Legati munere a Clemente VIII. Pontifice Maximo ad componendas inter Philippum II. Hispaniarum, ac Henricum III. Regem Galliarum dissensiones Mediator opportunissimus adlectus sit. Isque Sicusus est, de cujus Consanguinitate Octavius Sicusus Severus de Messana, & Princeps S. Flaviæ ex Fratris Nepos resonantibus præcordiis gloriatur. Ne vero Masculinam tantummodo Longobardorum Prolem prænobili Conjugio copulatam, quisquis est, Zoilus arbitretur, Constantiæ Jaimi Filiae Stephano Miccichemo nuptæ postquam meminert, Magnificam Pernam de Longobardo laudati Pauli Filiam, & Jo. Jacobi Germanam sororem intueatur, cujus nuptiæ cum Giorlando de Claromonte habitæ sunt, cujus Familiæ laudes Fama ipsa ab immemorabili inter clariiores Siciliae Cætus nulli secundas decantat. Franciscus deinde Longobardus, prænobilis Joannis Jacobi Filius, cum prænobili Vincentia Bonanno Conjugium fecit, de cujus Familiæ splendore, satis superque in Sicilia renitente, quidquid laudis diceretur, minus vero, quod summum est, dici ab omnibus potuisset. Inde vero ubi Tu inclytæ Laureæ Bonanno Conjux, & pietate summa, & insigni Majorum Gloria non dissimilis apparuisti; aut Gemma profecto Gemmæ addita, aut Syderi Sydus permistum non sine divino Consilio visus es. Non alia hinc de causa, quam ad

vetustissimæ Longobardorum Nobilitatis testimonium pluribus ab hinc sæculis Nobiles Tituli, qui non nisi nobilissimis viris tradi consuevere, Longobardis Equitibus, Calatajeronone commorantibus, dati sunt. Nunc sane Magnifici, nunc Nobiles, modo Illustres, modo Spectabiles, atque Illustrissimi &c. Longobardi Equites cum a civibus, tum a Senatorio confesso appellati sunt. Quodque Senatoria Calatajeronis Regesta notarunt, Nonnisi primæ Clasis Equites a primo sui in urbem ingressu Longobardi Dynastæ renunciabantur. Denique Ipse illustrium Majorum tuorum Imago cum sis perfectissima, Illorum Dignitates, Virtutes, & Merita in Te uno cuncti admirabili quodam Compendio adunata adeo stupemus, ut de Te dici merito possit:

————— Quæ divisa verendos
Efficiunt collecta tenes. —————
indeque unus ipse, & Patritii Munere, & Senatoris Toga, & Urbanæ Curia, Militiæque regimine non semel illustratus, uti Calatajeroni decus, ita & Tibi Calatajeronensium Civium venerationem, amoremque eximium auxisti.

Sed cum tot tantisque Nominibus verendum Te omnes agnoscant; qua Spe, qua animi hilaritate Librum hunc a Zoilorum morsibus vindicandum tibi præsentare non gestiam? Te enim omnes cum vereantur tam Nobilem, tam Insignem Heroem; & Paginas istas tuo, ut ajebam, illustratas Nomine verebuntur. De Judice Conservatore Regularium agendum hoc in Volumine constanter decrevi, ut Regulares ordines in ipso Armamentarium haberent, ex quo

adversus *Secularem violentiam*, quibus defendantur, arma depromant. Sed Te illis Tutorem, ac Patronum fateri opus erit, e cujus Nomine arma ista splendorem hauriunt; unde adversantium oculorum acies perstringatur. Quique Te semper ad ipsorum inopiam sublevandam effusa liberalitate paratum Patrem adinvenere, ardentissimum te quoque sui decoris defensore experiri non dubitant. Ergo vero supra ceteros gloriabor, qui Societatis Jesu Militiæ adscriptus illam tuis hisce paginis tuo inquam nomine tanquam impenetrabili Scuto defendendam confido. De Tua erga illam benevolentia certus sum; nec minimum, quin tuum læderem amorem, dubitare potuerim. De ea enim semper Benemeritus, a P. Nicolao Longobardo inter majores tuos celeberrimo nescio quam erga Jesuitarum Cœtum amanti animi Sympathiam traxisse es visus. Hic enim Societatis Jesu ineundæ desiderio captus, tanti voti compos effectus, eandem non magis sanguinis, quam sublimium scientiarum, eximiarumque virtutum claritate illustravit, primosque inter Sapientissimos Sinarum Doctores accubitus, non sine maximo Romanæ Fidei emolumento, Animarumque lucro, quadraginta annorum spatio adeptus est: Eoque Societatis Jesu Nomen apud amplissimi illius Regni Incolas venerandum curavit, ut perpetuam tanti viri memoriam, pro grati animi significatione, Societatis universæ Annales conservare contendant. Consanguinei itaque tui P. Nicolai Sectator piissimus, non nisi Societatis Jesu dirigi monitis in re christiana, Animi que moderamine conabar. Indeque fuit, ut mihi animi tui regimen Deo annuente incumbere, tuæque

eximiae probitatis admiratione obstupescerem. Tuus itaque cum sim, meaque omnia cum Tibi devoverim tuum ut Famulum obsequentissimum benigno me suscipias vultu enixe oro, obtestorque. Quidquid vero in me tuo indignum Patrocinio inveneris, Te magis magisque Patronum exigit opportunissimum: eo enim magis tua elucescet Benignitas, quo minus in me, exiguae Virtutis Homine Merita dignoscuntur. Secundo, inquam, me aspicias lumine, Vir præclarissime; Satis id enim erit ut Præceptori olim in humanis literis, & in re divina Moderatori tuo amantissimo amorem rependas, Unde Ego jam totus tuus, tibi gratior fiam. Vale

Messanae 15. Septembris 1742.

DOMINATIONIS TUÆ ILLUSTRISSIMÆ.

Humillimus atque Addictissimus Famulus
Petrus M. Forti è Soc. Jesu.

BENEVOLO LECTORI.

DE Judice Regularium Conservatore materies, quam scitu digna, utilis, & necessaria est omnibus utriusque fori Judicibus, Ecclesiastici præsertim, imo & ipsismet Regularibus personis, tam hodie passim neglecta, & ignorata, nec sine gravi, diuturnoque Ecclesiasticæ Immunitatis dispendio, comperitur. Idque, ni fallor, ob rei amplitudinem, eamque involutam, & asperam; a nemine hætenus, quod sciam, pro dignitate emollitam, & enucleatam. Luculentissimum, haud inficior, edidit Volumen de Conservatoribus Judicibus Joannes Petrus Moneta Congregationis Clericorum Sancti Pauli: Sed pluribus intentus, omnibus videlicet Conservatoribus, iisque in universum, minor fuit ad singulas Conservatorum species in particulari, illam præcipue Regularium Conservatoris. Cumque fusius disseruerit ad terminos Juris Communis, obiter tantum secundum privilegia, juxta quæ, ut ipsemet fatetur ingenue *cap. 8. q. 2. n. 87.* [Omnes jam fere Conservatoriæ ampliores sunt, ita ut illa decisio *cap. 1. de offic. Jud. deleg. in 6.* hodie fere inutilis maneat, ut asserunt *Jo. Andr., & Archid. dic. cap. 1.,* & alii, quos referunt, & sequuntur *Gem. in cap. fin. eodem tit. Rebuff. l. solutum in fin. ff. de verb. signific. &c.*], & ipsemet hodie fere inutilis manet Tractatus Monetæ. Cumque demum scripserit ante Constitutionem Gregorii XV. incip. [Sanctissimus] reformatorem privilegiorum, Conservatoribus Regularium per antecessores Pontifices concessorum, ad cujus terminos omnia Conservatorum Privilegia redacta sunt; quid hodie ad formam Gregorianæ moderationis servandum sit de Judice Conservatore Regularium attento jure Communi antiquo, ubi per Jus peculiare novum privilegiorum non derogatur; Sicut & inspecto Jure novo privilegiorum, ubi per Jus novissimum Constitutionis Gregorianæ neutiquam reformatur, ex erudito Monetæ Volumine non habemus. Vulgarunt ante Monetam de Judice Regularium Conservatore perbreves tractationes, præter quosdam alios Canonistas sæculares, Joan. Baptista Confectius in *Summar. mater. privil. mendic. tit. 4. a cap. 1.,* ex nostra Societate Joan. Azor. *Instit. mor. part. 2. lib. 5. n. 34.* Ludovicus Molina *de Justitia tom. 6. disp. 29.* & alii; sicut & ex aliis Religiosis ordinibus nonnulli; fusiores vero Emmanuel Rodriguez regularis Observantiæ Sancti Francisci *tom. 1. quæst. Regul. q. 65.,* & quidem nedum ad terminos juris Communis, sed privilegiorum etiam, dispositionibus juris Communis derogatoriorum. Sed cum hæc ipsa privilegia per laudatam Gregorii XV. Constitutionem partim sublata sint, partim vero moderata, laudatorum Doctorum Tractatus nequeunt inoffenso pede percurri. Scripserunt denique post Constitutionem Gregorii XV. Ascanius Tamburinus Ordinis Monachorum Sancti Benedicti Congregationis Vallis Umbrosæ *tom. 3. de Jur. Abb. disp. 17.* Laurentius de Peyrinis Minimorum Sancti Francisci de Paula *tom. 2. privil. minim. in Constit. Gregorii XV. tom. 3. in addend. ad dictam Constitutionem,* & *tom. 1. in Formul. litera C. cap. 20.* Franciscus Pellizzarius nostræ Societatis in *Man. Regul. tom. 2. tract. 8. c. 8. sect. 4.* & Baptista Fragofus *p. 2. Regiminis Christianæ Reipublicæ lib. 4. disp. 12.* Raymundus Nidus Ordinis Prædicatorum in speciali Tractatu de Conservatoribus Regularium, Augustinus Barbosa *de offic., & pot. Episcop. p. 3. Alleg. 106. in Trident. sess. 14. de refor. c. 5. ac in Collect. decis. Apostolic. verb. Conservator,* & alii, qua Regulares, qua Sæculares Canonistæ, quorum omnium in calce operis Catalogum subtexam. Verum, ut alia omittam, difficiliora hac de re penitus omiserunt, nec universam materiem complexi sunt.

Quamobrem instantibus non semel amicis, Regularibus præsertim; & fortius impellentibus, quæ in dies ob imperitiam enascuntur, incommodis, per recursum Regularium in Causis occurrentibus ad Judicem non competentem; sicut & Con-

tentio-

tionibus, ac jurgiis, non sine populorum admiratione, & scandalo, Regularium inter Conservatores, & locorum Ordinarios, sive Ecclesiasticos, sive Sæculares, Contententes illos ultra præfinitos limites Conservatoriam Jurisdictionem extendere; & hos Conservatorum Jurisdictionem usurpare: ut Jus suum unicuique tribuatur, sicque quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo; de Judice Conservatore Regularium ex professo pro mea tenuitate differere, non recusavi, non modo ad terminos Juris Communis antiqui, & novi privilegiorum, sed novissimi etiam Gregorianæ reformationis. Ne vero molestiæ sit mea hæc qualiscumque dissertatio; ab agitandis quæstionibus, prout more scholasticorum ab aliquibus in Theologia Morali, et Canonica passim servatur, ita ut Practica Theologia in speculativam, seu scholasticam conversa videatur, abstinui; Contentus satis resolutionibus, quæ magis Juri, ac rationi conformes videntur, et Doctorum auctoritate comprobata. Neve citra necessitatem prolixior; quæ Conservatoribus cum reliquis Judicibus communia sunt, quæque ex universalibus Juris principiis facili negotio decidi queunt prætermittens, ea prosequar, quæ Conservatoris specialia sunt; et ad ipsum plene, cumulateque informandum necessaria: Utque demum numeris omnibus sit absoluta, fermo erit in ea de Judicis Regularium, Militarium etiam, ac Monialium Conservatoris Natura, Speciebus, Causis, et Origine; Qualitatibus item, Electione, ac Privilegiis, una cum Potestate, etiam Subconservatorem deputandi: deque eadem Conservatoris Potestate, sicut, et Subconservatoris, tum exercenda, et extendenda, ad tutamen præsertim Privilegiorum Regularium: tum minuenda, et coarctanda, in casibus præcipue, in quibus Regulares exempti subjiciuntur Episcopis: tum impedienda, ac suspendenda, Recusationibus, et Appellationibus potissimum: tum denique terminanda; quæ profecto tota, atque integræ est Conservatoris materia. Universam proinde Judicis Regularium Conservatoris Tractationem, strictim hæctenus indicatam, in duos supra quadraginta distributam Articulos exponam, quos una cum adjectis Summariis exhibet sequens

INDEX ARTICULORUM,

RESOLUTIONUM, ET CASUUM, QUI IN HOC

TRACTATU CANONICO

DE JUDICE CONSERVATORE REGULARIUM CONTINENTUR,

Ubi

EORUMDEM SUMMARIA.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit Judex Conservator Regularium,

Attento Jure Communi Antiquo.

SUMMARIUM.

Conservator, a Verbo *Conseruo* derivatus, idem significat, quod *Defensor* a Verbo *Defendo*, & tutor a Verbo *Tueor* dicitur. n. 1
 Unde Tutor etiam, & Defensor ab aliquibus Conservator appellatur. n. 2
 Scilicet de Jure positivo Miserabilium Personarum ab injuriis Potentium. n. 3
 Conservator, Tutor, & Defensor Miserabilium Personarum, ad quarum videlicet commiserationem, propter Fortunæ injuriam, naturam movemur, est nempe Episcopus; n. 4
 Sed, & principalis, Summus Pontifex, Imperator, Reges, alique Supremi Principes; &c. n. 5
 Utpote qui de Jure communi sunt veluti Generales omnium, Miserabilium præsertim injuriam patientium Ordinarium Defensores, Tutores, & Conservatores. n. 6
 Conservatores adesse in Christiana Republica, consentaneum valde, immo & necessarium est. n. 7
 Ad Prætores Reipublicæ spectat, quoslibet ab Oppressionibus tueri, omnesque in proprio statu inlempnes servare. n. 8
 Supremi Principes, cum neque per se semper, & ubique Munus Conservatoris præstare, id præstant et speciales Conservatores. n. 9
 Scopus hujusce Tractationis est, de Conservatoribus Specialibus differere, & quidem non omnium Miserabilium Personarum, sed Regularium duntaxat. n. 10
 Religiosi sub Nomine Miserabilium Personarum implebuntur. n. 11
 Nomine Miserabilium Personarum non veniunt lebes, sed Pauperes, præsertim Religiosi &c. n. 12.
 Summi Pontifices Privilegium, Conservatorem elidendi, Regularibus concessere. n. 13
 Tum propter Paupertatem, tum propter Divinum Jus, tum propter decentiam. n. 14
 Regularium Conservator trifariam considerari potest: Secundum Jus commune antiquum: Secundum peculiare novum privilegiorum: & Secundum novissimum Constitutionis Gregorii XV. Sanctissimus, reformatoriæ Juris novi privilegiorum. n. 15
 Conservator Regularium secundum Jus antiquum dicitur. n. 16, & 17
 Conservator Regularium attento Jure antiquo dicitur, & quare. n. 18
 Optimum desumitur argumentum a Rubrica, vel

titulo, pro dignoscenda qualitate Potestatis ejus, de cujus officio in Rubrica, vel titulo tractatur. n. 19
 Conservator Regularium ad terminos Juris antiqui quamvis sit, & dicatur Judex, minus tamen proprie est, & dicitur Judex. n. 20
 Dicitur vel est regulariter disjunctiva, & ponitur inter diversa. n. 21
 Conservator non est Judex per omnia. n. 22
 Sed merus executor. n. 23
 Conservatores Privilegiorum in puris terminis Juris Communis vere, & proprie non sunt, nec debent dici Judices, sed potius Viri Potentes, & Auxiliatores, cum Majoribus armis assistentes partem. n. 24
 Extrajudicialiter siquidem procedunt, &c. n. 25
 Regularium Conservator inspecto Jure communi est Delegatus, non Ordinarius. n. 26
 Unde ejus Materia ponitur sub titulo, & Rubrica de Officio Delegati. n. 27
 Et Jurisdictioni, Conservatori concessa a Jure antiquo, illi non ratione Officii, sed Delegationis competit. n. 28
 A Delegato tamen in multis discriminatur. n. 29
 Delegatus esse potest quivis Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, Conservator vero non nisi simul Dignitatem habeat, vel Personatum. n. 30
 Ejus, qui mihi delegatus est in una causa, possum in alia ego delegatus esse, salvo jure recusationis, seu Cessionis: Mei autem Conservatoris non possum ego, Conservator esse. n. 31
 Salvo jure recusationis subditum meum habere possum Delegatum, sed non Conservatorem. n. 32
 Delegatus a Principe posset causam sibi commissam in totum, vel in partem committere; sed non Conservator. n. 33
 Conservator, excedens limites sue Jurisdictionis, eo ipso per annum est ab Officio suspensus; non ita tamen Delegatus. n. 34
 Conservator posset ex privilegio alteri delegare, sed non nisi conditiones haberet, ut esse queat Conservator: & Delegatus potest eum subdelegare, cui alias de jure, fieri potuisset delegatio. n. 35
 Delegatus generaliter ad causas presentes, & futuras dari non solet: Solet tamen hujusmodi generalis Potestas Conservatoribus indulgeri. n. 36
 Conservator naquit extra Civitatem, seu Diocesim procedere, ne quidem de partium consensu, potest tamen Delegatus, si partes consentiant. n. 37
 Conservator a solo Principe Supremo, adeoque a Papa, non ab Inferiore, ne quidem a Legato de latere conceditur. n. 38
 In Definitione Conservatoris ad terminos Juris antiqui quodnam sit Genus, quænam Differentia. n. 39
 Conservator Regulares defendit tum quoad Personas,

nas, tum quoad Religionem, tum denique quoad
 Monasteria, Bona, Jura, Privilegia &c. n. 40
 Non tamen quoad Familiares, & Servos in ter-
 minis juris Antiqui. n. 41
 Dicitio eos, illos, & similes personalis est &
 multo magis dicitio eisdem. n. 42
 Si injuria, Regularium Familiaribus, aut Servis
 irrogata, in injuriam Regularium ipsorum redundat,
 illos etiam defendit Conservator. n. 43
 Ecclesiarum Servi uti queunt Conservatoris, con-
 cessis Ecclesiis, si injuria ipsis illata, Ecclesiis irro-
 gari censentur. n. 44
 Exempti possunt esse Actores, seu Defensores in
 Causis Propriorum Servorum, & Familiarum coram
 suis Conservatoribus. n. 45
 Regulares, etiam ut Actores, coram suo Conser-
 vatore Reos quoscumque trahere, & convenire pos-
 sunt, inspecto Jure communi. n. 46
 Argumentum a contrario sensu fortissimum est in
 jure. n. 47
 Conservator procedit adversus injurias, violentias
 manifestas, non solum illatas, sed etiam probabiliter
 inferendas, sed dumtaxat civiliter, inspecto Jure
 antiquo. n. 48 [& 51]
 Defensio licet proprie in arcendis injuriis illatis,
 & inferendis consistat; magis tamen proprie in impe-
 diendis illis, qua irrogandae existimantur, fita
 est. n. 49
 Conservator, si quos paratos videat, ad damni-
 ficandum Monasterium, etiam per Censuras potest illos
 impedire. n. 50
 Quemadmodum potest Censuris Ecclesiasticis com-
 pellere eum ad satisfaciendum pro damno, jam
 Monasterio illato. ibid.
 Attento jure communi pro solis causis civilibus,
 non etiam pro Criminalibus, & mixtis datus est
 Conservator. n. 51
 Manifestum est idem, quod notorium, seu quod
 nulla potest probabili tergiversatione celari, seu excu-
 satione defendi. n. 52
 Et aliud est notorium facti, aliud juris. n. 53
 Utrumque Manifestum, seu notorium explicatur. ib.
 Injuria est quidquid non jure fit. n. 54
 Particula In est privativa. ibid.
 Injuria continet sub se violationem privilegiorum,
 culpam, & contumeliam, iniquitatem, & injusti-
 tiam. n. 55
 Injuria fit tribus modis: Re, Verbis, & Lite-
 ris. n. 56
 Violentia est injuria cum vi, & Impetu, Perso-
 nis, vel rebus irrogata. n. 57
 Injuria quincuplex est: Ablativa, Expulsiva,
 Compulsiva, Turbativa, ac Inquisitiva. n. 58
 Quod majoris explanationis, seu declarationis, &
 exemplificationis causa ponitur, nec frustra, nec su-
 pervacanea ponitur. n. 59 & 96
 Particula Et, posita in Cap. 1. & Fin. de Offic.
 & Pot. Jud. Deleg. in 6. inter verba illa Manifestis
 injuriis, & illud Violentiis intelligenda est, non
 copulative, seu amplificative, sed expositive, pro
 idest. Vel declarative, seu exemplificative. n. 60
 Conservator, attento Jure antiquo, contra mani-
 festas dumtaxat, injurias procedit, non contra obscu-
 ras, & dubias, contra quas procedit Ordinarius.
 n. 61
 Religiosi, recusantes solvere Decimas coram Ordina-
 rio, non coram Conservatore, attento jure antiquo,
 conveniendi sunt; cum id injuria manifesta non sit.
 n. 62
 Quemadmodum, in reliquis Causis Civilibus, qua
 manifesta non sunt, & Judiciale exposcunt indagi-
 nem. ibid.

Neque de mutuo Partium consensu potest Conserva-
 toris Jurisdicio ad Injurias non manifestas prorogari.
 n. 63 & seq.

Licet prorogari valeat de consensu Partium de re
 ad rem, sive de Causa ad Causam, dummodo simi-
 lem, & non specie differentem. n. 64. & 65

Neque consuetudine Legitime praescripta, seu legiti-
 ma praescriptione prorogari potest Conservatoris Juris-
 dicio ad terminos Juris communis ad injurias non
 manifestas, ratione Decreti irritantis. n. 66

Decretum irritans omnem prorogationem, etiam de
 mutuo Partium consensu excludit, & omnem consuetu-
 dinem. Tollit, nedum in praeteritum, sed etiam in
 futurum, quamvis illam non exprimat. n. 65 & 67

Regularium Conservator procedit adversus dicitas
 injurias, a quocumque, cujuscvis Conditionis, & Di-
 gnitatis existat, irrogatas, vel probabiliter irrogan-
 das. n. 68

Adeoque a Magistratibus Laicis, a Secularibus
 inferioribus, a Clericis, ab Episcopo, a Legato Na-
 to, & delatere, a Religiosis alterius Ordinis, a Do-
 ctoribus vel Scholaribus, sive Cancellariis Universita-
 tum, aliisque Privilegium eligendi Conservatorem pro
 suis Causis habentibus. n. 69

Par in Par non habet Imperium. n. 70

Ratione Delegationis, seu in Causa, sibi commissa,
 major quis eo est, cui aliunde est Par, aut etiam
 Inferior. n. 71

Privilegiatus contra pariter Privilegiatum uti non
 potest Privilegio suo. n. 72

Quemadmodum ubi utriusque par sit Causa, seu
 Privilegium aequale aequae favorabile, & concurrat in
 actu, & exercitio: quia simile non agit in omnino
 simile. n. 73

Uti tamen potest Privilegiatus Privilegio suo, ubi
 Causa sit impar, seu ambo privilegia inaequalia: quia
 tunc majus praefertur minori. n. 74

Vel quando unus sit dupliciter Privilegiatus, &
 non alter: vel quando agitur de damno vitando, vel
 lucro acquirendo: vel quando uni assistit jus commune,
 & non alteri: vel quando unus Privilegium habet in
 actu, actuque est in ea re, & in ea specie, de qua
 controversatur, & non alter: vel quando unus Privile-
 gium habet in specie, alius vero in genere &c. ibid.

In pari delicto, & causa melior est conditio possi-
 dentis. ibid.

Generi per speciem derogatur. ibid.

Causa Religiosorum Injuratorum, & Injuriantium
 par non est, nec utrumque Privilegium Conservatoris
 aequale. n. 75

Non duo sunt Privilegia, Conservatorem habendi,
 Religiosorum Injuratorum unum, & Injuriantium al-
 terum; sed unum dumtaxat Injuratorum Religioso-
 rum. n. 76

Si quomodocumque Privilegiatus contra alterum
 Privilegiatum uti non possit Privilegio suo, tolleretur
 de medio Privilegium Conservatoris pro Religiosis di-
 versorum Ordinum, adversus sese invicem, vel ad-
 versus communia Civitatum &c. n. 77

Conservator Regularium, attento jure antiquo, re-
 gulariter non procedit extra Civitatem, seu diocesim,
 pro qua deputatur: nec, illum trahit ultra unam
 dietam a fine Diocesis. n. 78. & 79

Nomine Diocesis in Jure non semel venit Provin-
 cia, seu Metropolis Archiepiscopi; quemadmodum no-
 mine Provinciae aliquando venit Diocesis Episcopi.
 n. 78

Quare Episcopus Conservator procedit non extra,
 sed intra suam Diocesim; & Conservator Archiepisco-
 pus intra; non extra totam suam Provinciam, seu
 Metropolim. ibid.

In aliquibus casibus potest Regularium Conservator
 in

ARTICULUS II.

Quid sit Judex Regularium Conservator
attento Jure Peculiari novo Privilegiorum.

SUMMARIUM.

Judex Regularium Conservator secundum Jus pecu-
liare novum Privilegiorum definitur. n. 1

Est Judex per Tridentinum, & Summos Pon-
tifices. n. 2

Et quidem proprie talis; etiam de non manifestis
cognoscens, habens judiciale indaginem, &c. n. 3

Est Judex Ordinarius; habetque causas primæ
instantiæ, potestatem delegandi, & universitatem
Causarum. n. 4, 5, 6

Jurisdictio Judicis Regularium Conservatori ad ter-
minos Juris novi concessa, competit illi ratione officii,
delegationis. n. 6

Ad Jurisdictionem Ordinariam non semper requiritur
Territorium, cum possit Ordinarius Judex, etiam
sine Territorio creari. n. 7

Cum Regularium Conservator Ordinarius sit, opus
non est, quod in Citationibus Litteras Conservatorias
inferat. n. 8

A solo Papa deputatur; cum non possit ab inferiori,
nequidem a Legato de Latere, deputari. n. 9

Deputatur ad conservandos Regulares, etiam extra
Claustra degentes. n. 10

Eorumque Religiones, Monasteria. Bona, Jura,
Privilegia, &c. n. 11

Adversus inferentes eis molestias, sive perturbatio-
nes, seu injurias, gravamina, vel damna, &c. seu
exigendo ab eis vectigalia, datia, pedagia, gabellas,
collektas &c. ibid.

Regularium Conservator attento Jure novo pro Re-
gularibus, etiam Actoribus deputatur. n. 12

Sicut, & pro eorundem Procuratoribus, Agenti-
bus, Sindicis, Servatoribus, & Familiaribus. n. 13

In Causis ipsos Procuratores, Agentes, Syndicos,
Servitores, & Familiares tangentibus ratione officii,
non ut tales Personæ sunt; quidquid doceant nonnul-
li. n. 14, 15

Procedere potest Conservator ad terminos Juris novi
extra Civitatem, seu Diocesim, modo non ultra res
diletas. n. 17

Eaque triplex est: Vulgaris, id est secundum Sta-
tutum, vel consuetudinem Regionis: Legalis, a Legi-
bus stabilita coalescens in terra ex 20. milliari-
bus; quorum quodvis ex mille passibus; sicut, &
unus passus ex quinque pedibus; & unus pes ex quin-
decim, vel sexdecim digitis constat. In mari ex quin-
quaginta milliariibus circiter; & Arbitraria, arbitrio
boni viri, seu Judicis statuenda, habita ratione tem-
poris, Ætatis, sexus, valetudinis, usus itinerandi,
&c. n. 18

In Dispositionibus intelligenda venit Dieta, non de
Legalis, aut arbitraria, sed de vulgari. Quod si de
bac non satis constet; Legalis servanda est: etsi hæc
nequeat observari, ad arbitrariam est confugiendum. n. 19

Computanda est Dieta in proposito a fine totius
Territorii, Diocesis, in qua Reus trahendus mora-
tur: quæ proinde est Diocesis domicilii, non origi-
nis, rei sitæ, &c. n. 20

Si Reus plura habeat domicilia, illud est attenden-
dum, cum quo res litigiosa concurrat: secus, atten-
dendum est principalis. n. 21

Ad universitatem causarum dicitur deputatus, cui
sub uno universali verbo causæ omnes commissæ sunt:
ut causæ omnes Mercatorum, aut Clericorum civita-
tis, &c. n. 22

Con-

in terminis Juris antiqui extra Civitatem, seu Dioc-
cesim, dummodo non ultra unam dietam, procedere.

Et quinam hi casus sint? n. 79
Extra recensitos casus, ne quidem de consensu
partium, potest Conservator ultra Civitatem, seu Dioc-
cesim procedere. n. 80

Licet de mutuo partium consensu fieri possit proroga-
tio Jurisdictionis Conservatoris in quavis specie,
adeoque de Persona ad Personam, de Re ad Rem,
de Causa ad Causam, dummodo similem, & non
specie differentem, de Casu, ad Casum, de uno
modo cognoscendi ad alium, de Tempore ad Tempus,
& de Loco ad Locum. n. 80 & 81

Decretum irritans irritat, & inficit omnia, quæ
sunt in contrarium; omnesque Juris effectus tollit,
ita ut nec aliquod Juris fomentum habeat. Ligat,
appositum a Papa, etiam ignorantes, licet in eo non
sit apposita verba illa, Scienter, vel Ignoranter.
Præscriptionem tollit, & Consuetudinem legitime
præscriptam, quamvis non expressam. Inducit formam
in actum. Et dispositioni cui adjectum est, nequit
Pars renuntiare, etiam si commodum ejus contineat
dispositio. n. 82

Vel saltem æque principaliter commodum publicum,
ac partis privatum. n. 83

Constitutio, requirens certas qualitates in Judi-
cibus, tendit in favorem Apostolicæ Sedis, ne in tali-
bus ministris vilipendatur. n. 84

Favor Apostolicæ Sedis non privatus, sed publicus
est. ibid.

Moneta ducens, posse Conservatorem per consuetu-
dinem legitime præscriptam, seu per legitimam præ-
scriptionem extra Civitatem, seu Diocesim procedere,
non coherentem discursit. n. 85

Conservator non utitur indagine judiciali, quæ
solet adhiberi in rebus dubiis, & obscuris, sive in
causis plenariis. n. 86

Neque illa levi, quæ in Causis summaris adhiberi
solet. n. 87

Sed illa levissima, quæ in notoriis communiter ser-
vatur. n. 88

Concessa Jurisdictione in notoriis, concessa intelli-
guntur omnia; sine quibus illa expleri non potest.
n. 89

Ubi Jurisdictio competit alicui respectu certæ qua-
litate, ante omnia debet eidem, de illa qualitate
constare. n. 90

Potest Conservator summarie de qualitate injuriæ
examinare, num clare de ea appareat, &c. n. 91

Si delictum sit notorium aliis, non Conservatori;
jus habet Conservator querendi, cogendique Testes pro
Testimonio. n. 92

Quando notorium est delictum, sed ignoratur ejus
Auctor, procedere valet Conservator, per inquisitio-
nem mixtam; speciale videlicet erga delictum: ge-
neralem quoad Personam. n. 93

Si Reus, qui fuit condemnatus, & excommunica-
tus, intra annum comparuerit, & dixerit, se velle
satisfacere, Conservator potest de damno, vel injuria
facta cognoscere. n. 94

De consensu partium posse Conservatorem in mani-
festis, seu notoriis judiciali indagine uti, docet MO-
neta; sed non bene ratione Decreti irritantis; immo,
& incoherentem. n. 95

Ille Particula in definitione Conservatoris, Judi-
ciali non utens indagine, non superflue, & super-
vacanee apponuntur. n. 96

c

XVIII

Conservatori Regularium, inspecto jure novo, causæ omnes eorundem in determinato Territorio commissæ sunt. *ibid.*

Scilicet Causæ Civiles, Criminales, & mixtæ: Causæ Injuriarum, tam manifestarum, judicialem indaginem non exigentium, quam obscurarum, judicialem proinde indaginem expellentium; nedum præsentium, & jam illatarum, sed futurarum, seu inferendarum etiam, per quamcumque Personam, seu Laicam, sive Ecclesiasticam, etiam Regularem alterius Religionis, simile Conservatoris Privilegium habentem, &c. n. 23 24 25

ARTICULUS III.

Quid sit Judex Conservator Regularium,

Inspecto Jure novissimo Reformationis Gregorianæ;

Ubi

Quinam sit Actor, quinam vero Reus in Judicio Conservatoris.

S U M M A R I U M.

Judex Regularium Conservator ad terminos Gregorianæ Reformationis definitur. n. 1

Eruitur definitio ex ipsa Constitutione reformatoria Gregorii XV., & Declaratione Sacræ Congregationis Concilii. n. 2, 3

Conservator Regularium ad terminos Juris novissimi est Judex ordinarius. n. 4

Tuetur nedum Regulares, sed eorum etiam adhaerentes, Procuratores videlicet, Syndicos, Agentes, Famulos, Servitores, Familiars, &c. n. 5

Syndicus Fratrum Minorum de Observantia gaudet Privilegio Fori, tam in civilibus, quam in criminalibus, & mixtis; & non nisi coram Conservatore Fratrum conveniri potest, vel coram Episcopo, non electo Conservatore. *ibid.*

Eligi debet Regularium Conservator, inspecto Jure novissimo, in Civitate, seu Diocesi, in qua degunt Regulares conservandi, sicut, & adhaerentes, eorumque Monasteria, seu Bona, &c. n. 6

Et in eadem Civitate, seu Diocesi procedere potest, quidquid dixerint nonnulli. *ibid.*

Non extra, ultra unam dietam. n. 7
Potest hodie, attento Jure novissimo, Regularium Conservator, ad se trahere partes, in illasque procedere, extra Civitatem, seu diocesim existentes, dummodo non ultra unam dietam a fine Civitatis, seu Diocesis existant. n. 8

Regularium Conservator ad terminos Juris novissimi habet omnes causas, adeoque tam Civiles, quam Criminales, & mixtas. n. 9

Et cognoscit de omnibus injuriis, tam manifestis, judicialem indaginem non exposcentibus, quam non manifestis, exigentibus proinde judicialem indaginem pro Regularibus Conventis, & Reis. n. 9, 10, & 11

Pro Regularibus tamen Convenientibus, & Actoribus, non nisi de manifestis injuriis cognoscit. n. 12 usque ad 19. inclusive.

Etiamsi hujusmodi manifestæ injuriæ sint in materia Civili debitorum; quidquid in contrarium opinentur nonnulli. n. 20, & seq.

Prædictorum opinio impugnatur. n. 25, & 26

Judex Regularium Conservator ad terminos Juris novissimi pro Regularium adhaerentibus Reis, & Conventis, Procuratoribus videlicet, Agentibus, Syndicis, Servitoribus, Famulis, Familiaribus, &c. de

omnibus cognoscit injuriis, seu manifestis, sive non manifestis; pro Convenientibus tamen, & Actoribus, de manifestis dumtaxat, eodem modo, quo de injuriis cognoscit, pro Regularibus ipsis, seu Reis, & Conventis, sive Convenientibus, & Actoribus. n. 27

Quinam sit Actor, & Conveniens, quinam vero Reus, & Conventus in Judicio Conservatoris. n. 28

Eodem prorsus modo quoad hoc discurreunt non pauci, quo de Actore, & Reo in Nuntiatione novi operis. n. 28. usque ad 33. inclusive.

Sed videtur hodie definitum a Constitutione Reformatoria Gregorii Decimiquinti, Injuriatum, deferentem injuriam in judicio Actorem esse, & Convenientem; Injurantem vero delatum esse Conventum, & Reum. n. 34

Regulares, Conservatorem habentes, attento jure novissimo, petere queunt a Principibus, seu Magistratibus Laicis, Judicem non suspectum, qui neque sit Excommunicatus, neque Suspensus, neque Interdictus; modo hæc tres conditiones copulative purificentur; quod nimirum Regulares Actores sint, non Rei: Quod agant contra Laicum, non contra Ecclesiasticum: Quodque Causa fuerit profana, non Ecclesiastica: & in ea Laicus eligendus Judex competens existat. n. 35

Constitutio Gregorii Decimiquinti, cum Declarationibus Sacræ Congregationis Concilii, ad cujus terminos omnia Conservatorum Privilegia redacta sunt, Religiones omnes concernit, etiam Societatis Jesu, & Sancti Joannis Hierosolymitani. n. 36, & 38

Non tamen Carthusiam Papiensem, & Ordinem militarem S. Jacobi. n. 37, & 38

ARTICULUS IV.

Quotuplex, & Propter quid sit, ac quonam Jure Introductus.

Judex Regularium Conservator duplicem sub se speciem continet subalternam: Alteram secundum Jus commune, alteram vero secundum Jus peculiare, seu secundum Privilegia. n. 1

Tertiam speciem addit Moneta, idest, secundum Consuetudinem. n. 2

Regularium Conservator secundum Jus commune tres habet species infimas; Complures vero Regularium Conservator secundum Jus peculiare; & quonam illa sint? n. 3, 4

Finis institutionis Regularium Conservatoris quinam? n. 5, 6, & 7

Usus Conservatorum pervetustus est, & ante Const. Innoc. 4. cap. 1. de offic. delegat. in 6. Nulla tamen de his dispositio Pontificia, seu in Decreto, sive in Decretalibus expressa reperitur. n. 8

Tacita extat in Const. Lucii Tertii cap. Ad hæc de Rescript. *ibid.*

In Jure Civili vetustissimus fuit Conservatorum usus; & de illis pluribus expressa mentio facta est; ante dic. c. 1. de offic. deleg. in 6. n. 9

In Jure Canonico post dictam Const. Innoc. 4. c. 1. de offic. deleg. in 6. pluribus in locis expressa mentio facta est, ubi nonnulla de Conservatoribus disponentur. n. 10

Sextus Decretalium quot de Conservatoribus habeat Canones, & quid de illis disponant? *ibid.*

In Clementinis quid de Conservatoribus decernatur? n. 11

Extravagantes, post Clementinas emanatæ, usque ad Concilium Lateranense sub Leone X. an aliquid de Conservatoribus disposuerint? n. 12

Concilium Lateranense sub Leone X. quid statuerit de Conservatoribus? n. 13

4 Con-

A Concilio Lateranensi usque ad Tridentinum Bulla Pontificia, circa Conservatores emanata, Privilegiu potius, quam communis legis vim habent. n. 14

Concilium Tridentinum quid de Conservatoribus decreverit? n. 15

Post Concilium Tridentinum complures Pontificia littera circa Conservatores edita sunt, quae vim potius Privilegiu, quam Legis habent naturam. n. 16

Exceptis Constitutionibus Gregorii XIII. incip. [Romanum decet Pontificem.] pro Mediolanensi Provincia; Gregorii XIV. incip. [Cum alias] Clementis VIII., & Gregorii XV. incip. [Sanctissimus], quae vim legis sibi vindicant. ibid.

Conservatores per cap. 1, 2, & fin. de offic. deleg. in 6., atque id genus Jura, non ita inducuntur in usu, ut in aliquibus concedendi statuatur; sed postea, quod jam in usu sint, de eorundem electione, Qualitatibus, Officio, & Potestate per illa disponitur. n. 17

Verbum Statuimus non semper est inductivum novi Juris, & etiam tale foret, adhuc in dic. cap. 1. de offic. deleg. in 6. dici potest inductivum novi Juris quoad hoc, ut constituitur Potestas Conservatoris, quae licet antea esset in usu, statutum tamen non erat, ad quid illa extenderebatur. n. 18

ARTICULUS V.

A quo fit, vel esse possit Judex Conservator Regularium:

Ubi

De errore Communi quoad Jus Faciendum.

SUMMARIUM.

Judex Conservator Regularibus a Papa conceditur. n. 1

Nedum adversus Personas Ecclesiasticas pro defensione Personarum, Monasteriorum, Familiarium, Famulorum, Agentium, Procuratorum, Syndicorum, Jurium, Bonorum, Privilegiorum, &c. eorundem Regularium; sed etiam contra Personas laicas, quantumvis simile Conservatoris Privilegium habentes. n. 2

Papa est Judex ordinarius omnium, etiam Laicorum, cum damna Personis, & Rebus Ecclesiasticis inferunt. n. 3

Rectores locorum Venerabilium possunt Laicos, malefactores suos, coram Judice Ecclesiastico convenire. ibid.

Laici, per violentiam usurpantes bona Ecclesiae, etiam temporalis Jurisdictionis, per censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiastico Judice cessare ab hujusmodi violentia, & satisfacere de praeteritis damnis, & injuriis compelluntur. ibid.

Ubi probabiliter non negetur, rem, de qua agitur, Ecclesiae esse, poterit Laicus, coram Ecclesiastico Judice conveniri. ibid.

Papa Conservatorem Regularibus concedit, non modo ubi adversus Laicos agunt actione reali, verum etiam mixta, seu actione reali in factum. n. 4

Et non solum in defectum, seu negligentiam Judicum Secularium, sed etiam absolute, & nulla data Judicum Secularium negligentia. n. 5

Deputatio Judicis Conservatoris, facta a Papa, qui revera talis non est, sed errore communi legitimus Papa reputatur, valida est. n. 6

Ubi Dignitas, vel officium confirmatione non indiget, sed sola electione, aut alia provisione, tunc si

cum electione, vel provisione communis error conservat, valida erunt gesta, per hujusmodi Dignitatem, vel Officium obtinentem. n. 7

Si Delegatus deputetur ab Ordinario, qui revera Judex non fit, sed pro tali communiter habeatur, deputatio subsistit Delegati. ibid.

Communis error Jus facit, ac veritati praefertur. n. 8

Modo talis error probabilis fit, non autem crassus, & supinus; cum error probabilis scientiae aequiparetur. n. 9

Et versetur circa habentem impedimentum Juris humani; non autem naturalis, & Divini; cum Potestas humana defectum Juris Naturalis, & Divini supplere non possit, etsi supplere valeat defectum Juris humani. n. 10

Ac fit loco Officii, etiam si in aliis partibus, & in Patria ipsius Officialis error communis nullatenus habeatur; eo quod omnibus nota sit ejus inhabilitas. n. 11

Ut communis error Jus faciat, & veritati praefertur, accedat, necessum est, titulus in inhabili, & quidem ab habente potestatem, illum dandi semel legitime concessus: cum satis non fit titulus per intrusionem acquisitus; vel in cujus collatione servata non fit forma, a jure praescripta. n. 12

Etsi quis ipso jure, vel per sententiam titulo privatus fuerit, si tamen per aliquod tempus, saltem per triennium gesserit se pro habili, & talis communiter fuerit tunc existimatus, error communis in ipso faciet Jus. n. 13

Immo satis erit, si duplicem actum, tamquam habilis exercuerit; & in duplici actu fuerit habilis communiter reputatus. ibid.

Si quis decennio gesserit se pro habili, & pro tali communiter habitus fit, error communis faciet Jus, etiam nullo praecedente titulo; cum hic decennio saltem praesumptive inducatur. ibid.

Error communis Jus non facit contra publicam utilitatem. n. 14

Error communis facit Jus, licet adfit scientia eorum, ad quorum favorem validandus est actus. n. 15

Recipiens scienter Ordines a Simoniacis, qui non pro tali communiter habeatur, Ordinum executionem non recipit. Quod tamen specialiter est in detestationem tanti Criminis. ibid.

Error communis Jus facit in quavis inhabilitate de jure positivo, seu praecedente, sive postea superveniente: adeoque nedum ubi defectus est in Persona, sed etiam quando est in Solemnitate, aut in causa materiali. n. 16

Deputatio Conservatoris, a Pontifice facta, qui pro tali, communi errore, cum titulo citra intrusionem positivo existimatur, quamvis revera Legitimus Papa non fit, ob impedimentum juris positivi, valida est. n. 17

Quamvis nulla foret, si Papa impedimentum haberet Juris Divini, quia E. G. non baptizatus; aut intrusus, quia electus a non Potentibus eligere. ibid.

Valida est Subconservatoris electio, facta a Conservatore, qui pro tali, communi errore cum titulo citra intrusionem positivo existimatur, licet ob impedimentum Juris humani talis revera non fit. n. 18

Valida erunt Subconservatoris gesta, mortuo Conservatore legitimo, si mors communiter ignoretur, etsi ab ipsomet Subconservatore sciatur. ibid.

Valida erit deputatio Conservatoris, vel Subconservatoris, quamvis Dignitas, & Qualitas Judicis Synodalis tempore deputationis in eo non fuerit, sed dumtaxat fuisse, communi errore existimatur. ibid.

Valida erit utriusque Deputatio, si vitium non fit in Persona, & qualitibus, sed tantummodo in Re-

scripto, modo concurrat Superioris Auctoritas, cum errore communi. *ibid.*

Et valida tandem erit creatio Notarii Actorum a legitimo Superiore, sed illegitime facta, si communi errore pro legitima habeatur. *ibid.*

Regularium Conservator a Judice Ecclesiastico, Inferiore Papa, concedi non potest. n. 19.

Cardinalium cœtus nequit Conservatorem indulgere vivente Papa, & valente Ecclesiam regere. n. 20.

Cardinales singuli ratione suorum Episcopatum, aut aialorum, habent in illis Jurisdictionem Episcopalem, vel quasi. *ibid.*

Cardinalium cœtus, si vivens Papa nequeat Ecclesiam regere, eo quod ab hostibus captus, vel alias est effectus inuultus, unde illi datus est Coadjutor, nequit Conservatorem dare; sed Coadjutor, cum consilio tamen Cardinalium. n. 21.

Coadjutor Papæ omnia potest, quæ valet ipse Papa: cum consilio tamen Cardinalium omnia gerere debet. *ibid.*

Si Coadjutor adhuc Papæ, impotenti Ecclesiam regere, datus non sit; Collegium Cardinalium in hoc casu potest Conservatorem indulgere. n. 22.

Cardinalium cœtus an valeat, Sede vacante Conservatorem dare, & quid possit tunc facere? n. 23.

Collegium Cardinalium an valeat Conservatorem deputare, antequam ei acceptatio Papæ electi absentis innotescat, vel hic provideat de Legato. n. 24., 25.

Mortuo Leone X., fuit in Pontificem electus Adrianus Sextus, in Hispaniis degens; cujus acceptatio non nisi multos post menses innotuit Cardinalibus: qui prius, quam acceptationem reciperent ab Adriano, administrationem executi sunt, mandando Auditoribus Rotæ, & aliis, ut Justitiam ministrarent: deputandoque signaturam hoc modo: [Placet Sacro Collegio, suo, & nominati in Papam nomine:] appellationes recipiendo, causas committendo &c. n. 24.

Concilium Generale neque vivente Papa, & ipso met Concilium congregante; neque eo congregato, & non per Papam in casibus, a Jure permisis; neque Papa defuncto, potest Conservatorem deputare. n. 26.

Concilium, vivente Papa, & ab ipso congregatum, non habet aliam Jurisdictionem, nisi quam ipsi concesserit Papa, vel legatus de latere a Papa in Concilium missus. n. 27.

Concilia Generalia nonnisi pro Reformatione morum, & Causis fidei, aliisque gravissimis de Causis congregari solent, & debent. *ibid.*

Concilium Generale, Sede Plena, & non per Papam congregatum in casibus, a Jure permisis: vel Sede Pontificali vacante, nequit in Jurisdictionalibus providere, nisi gravissimæ necessitati Ecclesiæ imminenti, cui per dispositionem Juris provideri non posset. n. 28.

Nequit etiam in casu prædictæ necessitatis, Sede Pontificali vacante, Cardinalem creare, vel mittere legatum. n. 29.

Dari Conservatorem per Judicem Ecclesiasticum, Papam Inferiorem, opponitur utrique Juri n. 30. 31. & 32.

Concilium Generale nequit Pontificiam Constitutionem tollere, eique derogare, vel super ea dispensare. n. 30.

Legati Summi Pontificis, seu de latere, sive nati, & missi nequeunt Conservatorem dare. n. 33.

Legatus de latere nequit legem communem immutare. n. 34.

Legatus est Judex Ordinarius. n. 35.

Legati de latere Proconsulibus, reliqui vero Præsidibus comparantur. *ibid.*

Proconsul Legatum, & Præses Judicem potest instituire. *ibid.*

Judices Ordinarii possunt Delegatos instituire ad

unam, vel alteram causam, non tamen ad universitatem causarum. n. 36.

Conservator, deputatus a Papa, nequit alteri committere vices suas, nisi hoc ei beneficio suarum litterarum competerit. n. 37.

Quod quis potest facere per seipsum potest etiam per alium, nisi aliunde impediatur. n. 38.

Nomine Sedis Apostolicæ minus proprie venit ejus Legatus, & quidem in minoribus, & non reservatis, non autem in majoribus, ac reservatis. n. 39. 41.

Dictio Vel, & Aut regulariter est disjunctiva, & ponitur inter diversa. n. 40.

Immutare Jus Canonicum, vel Civile, solius Principis Superioris est, non ullius inferioris. n. 41.

Cardinales in suis Episcopatibus & Titulis, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Prælatique Inferiores, & Capitalium Sede vacante nequeunt Conservatorem Regularibus dare. n. 42.

Legatus de latere majus omnibus post Romanum Pontificem habet imperium in Provincia, sibi demandata. *ibid.*

Nequit Inferior dispensare in Lege Superioris sine magna, urgentique necessitate, verisimiliter non cogitata per leges. n. 43.

Episcopus potest sibi constituere Vicarios Generales, & Foraneos, aliosque id genus, cum potestate delegata ad universitatem causarum. n. 44.

Per hujusmodi Vicarios dicitur Episcopus, suam Jurisdictionem exercere, ita ut quicumque subditi sunt hujusmodi Vicariis, & Delegatis, Episcopo quoque subiecti sint. n. 45.

Per litteras autem Conservatorias eximitur quis in totum, vel in partem a Jurisdictione Episcopi. *ibid.*

Judex, seu Princeps supremus Sæcularis, Superiorem non agnoscens, potest Regularibus Conservatorem indulgere, modo hæc tria copulative concurrant: nimirum quod Causa profana sit, non Ecclesiastica; & in ea Regulares actores sint, non Rei; agantque contra laicum, non contra Ecclesiasticum. n. 46. & 47.

Nec opponitur Jus civile, cui potest ipse derogare, imo potius favet: Neque Jus Canonicum adversatur. n. 48. & 49.

Supremus Princeps Sæcularis, puta Imperator, Rex, &c. non subjicitur Juri Canonico, nisi in spiritualibus, aliisque rebus Ecclesiasticis, vel in materia peccati. *ibid.*

Ubi Jus civile adversatur Canonico, citra spiritualia, aliave Ecclesiastica, vel materiam peccati, quodlibet in foro, & Imperio suo servandum est. *ibid.*

Supremus Princeps Sæcularis potest dare laico Conservatorem laicum adversus alium laicum. n. 50.

Et probabiliter potest etiam laico deputare adversus alium laicum Conservatorem Clericum. n. 51.

Potest Clericus deputari Judex a laico in Causa civili, immo etiam in criminali, citra poenam sanguinis. *ibid.*

Nequit tamen Clericus deputari Judex a Principe Sæculari in causa sanguinis: vel Generalis Officialis alicujus Domini Temporalis: aut invitus, & coactus deputari Conservator a Principe laico, utpote a Sæculari Jurisdictione penitus exemptus. n. 52.

Supremus Princeps Sæcularis deputare potest laico contra alium laicum, non tamen contra Clericum, sive Ecclesiam Conservatorem laicum, sicut & Clericum. n. 53.

Si Conservator esset laicus, non posset coram eo per laicum Clericus, sive Ecclesia conveniri, sed coram Judice suo Ecclesiastico. *ibid.*

Gregorius Quartus in c. Pervenit 2. q. 1. cuidam Romano, Siciliae defensori, eo quod Clericos, despectis eorum Episcopis, in suo faceret judicio exhiberi, severissime præcepit, ne id denuo facere præsumat; sed, si quis

ARTICULUS VI.

An omnibus Regularibus concessus Judex eorumdem Conservator.

Et num facultas illum eligendi morte concedentis extingatur.

SUMMARIUM.

Facultas eligendi Conservatorem, omnibus competit Religionibus, ex dispositione Juris communis, etiam militaribus. n. 1

Religiones, etiam militares, non habentes speciale privilegium eligendi Conservatorem, immo nec communicandi cum Religionibus, dictum privilegium habentibus, ab hac vigore Juris communis Conservatorem eligere possunt. ibid.

Ordines militares, antequam speciale privilegium eligendi Conservatorem obtinuerint, ab hac illum eligebant vigore Juris communis. ibid.

Etiam Monachibus competit ex dispositione Juris communis facultas Conservatorem deputandi. n. 2

Quod de Jure communi est, nemini denegatur. n. 3

Nedum de Jure communi, sed etiam de Jure peculiari privilegiorum competit Regularibus facultas Conservatorem eligendi. n. 4

Quanam Religiones spectate privilegium habeant, nominandi Conservatorem? n. 5

Privilegium Conservatoris est de numero communicabilium; cum sit facillime concessio. Et ita declaravit Sacra Congregatio Concilii, ac Episcop. & Regul., confirmante Alexandro Septimo, & decrevit Sixtus Quintus. ibid.

Facultas eligendi Conservatorem cum Jurisdictione, a Jure communi, & speciali Privilegiorum attributa, abrogata non est, nec in aliqua parte imminuta a Tridentino, sed potius confirmata. n. 6

Et etiam abrogata, vel imminuta fuisset a Tridentino, fuit post illud a Sancto Pio V., & Gregorio XIII. revalidata cum amplissima potestate. n. 7

Facultas Conservatorem eligendi, a S. Pio V. Prædicatoribus concessa, & a Gregorio XIII. Societati Jesu post Concilium Tridentinum, neque a Gregorio XV. fuit revocata per Constitutionem Sanctissimam; sed in aliquibus moderata. n. 8

Facultas Conservatorem eligendi, morte concedentis, etiam re integra, non expirat, sed perpetua est. n. 9

Privilegia Regularium perpetua sunt tam ex ipsorum tenore, quam ex natura sua, utpote realia, non personalia. ibid.

Licet Privilegia, quæ certo generi Personarum conceduntur; ut ea quæ conceduntur Maritis, sint personalia, adeoque temporanea, non perpetua, quia Mariti non semper vivunt: Ea tamen, quæ conceduntur alicui personarum generi, quod per fictionem Juris semper vivit, realia sunt, atque adeo perpetua, non temporanea: ut quæ conceduntur civibus alicujus Civitatis, aut ipsimet Civitati, vel loco, qui ex fictione Juris semper censentur vivere, & nunquam perire. n. 10

Licet gratia Principis nondum facta, sed facienda, re integra per obitum concedentis extingatur, non extinguitur tamen gratia jam facta, & perfecte concessa, seu de cetero dicta gratia facta habeat Jurisdictionem, sive concessa sit solo verbo. n. 11

Cap. Hac Constitutione S. Officium de Off. Jud. Deleg. in 6. Regularium Conservatores non comprehendit, sed Conservatores duntaxat privatarum personarum. n. 12

si quis contra Clericum causam habuerit, Episcopum ipse adest &c. n. 54

Supremus Princeps Sæcularis deputare potest Conservatorem, etiam laicum, Clerico, seu Ecclesie, adversus alium laicum, non vero adversus Clericum, seu Ecclesiam. n. 55

Ad Reges, & Principes laicos pertinet, ubi fuerint requisiti, Ecclesias, Ecclesiasticisque Personas adversus laicos, & potentiores defendere. ibid.

Malesatores Ecclesiarum possunt, tam coram Jure laico, quam coram Ecclesiastico, conveniri. ibid.

Clericus seclusa consuetudine debet coram Sæculari Jure laico conveniri de rebus suis, vel Ecclesie, si laicus probabiliter neget, res illas Clerici esse, vel Ecclesie. ibid.

Ab Imperatoribus possunt Defensores Ecclesie, per quos Ecclesie defensus, cum provisione Episcoporum adversus Potentias Divitum. n. 56

Pro Causis Ecclesiarum Defensores, & Advocati possunt a Principe. ibid.

Constitutio Gregorii XV. de Conservatoribus nostram opinionem confirmat. n. 57

Supremus Princeps Sæcularis potest Conservatorem regularibus dare in casibus, a Jure permissis, id est, ubi Regulares Adtores fuerint; & Causa profana, seu temporalis, non Ecclesiastica, Sacra, & Spiritualis; & in ea laicus, in Conservatorem deputandus, Judex competens Regularium sit, quod verificatur, cum isti agunt contra laicos, non contra Ecclesiasticos, & in Causis mere profanis, seu temporalibus, non Ecclesiasticis, Sacris, & Spiritualibus. n. 58

Si Causa non sit mere profana, sed mixta, & Ecclesiastica, Sacra, ac Spiritualis adhaerens, nequit Supremus Princeps Sæcularis Conservatorem indulgere, n. 59.

Supremus Princeps Sæcularis potest Regularibus dare Conservatorem, etiam si communi errore Princeps legitimus reputetur, cum revera talis non sit. n. 60

Conservator, datus a Supremo Principe Sæculari, non debet necessario illas qualitates habere, quas habere necessum est Conservatorem datum ab Apostolica Sede, quod nimirum sit in Dignitate Ecclesiastica constitutus, Judex Synodalis &c. n. 61

Nec debet servare ea, quæ a Conservatoribus Apostolicis servanda sunt. n. 62

Conservator præfatus non potest censuras inurere contra molestantes Regularium. n. 63

Principes Sæculares, sicut & Ecclesiastici, Superiorem se agnoscentes, alique Judices inferiores nequeunt Conservatorem indulgere. n. 64

Quantumvis valeant concedere Judicem, & Jurisdictionem mandare. n. 65

Ne quidem de consensu partium, per prorogationem Jurisdictionis de persona ejus, qui potest litteras Conservatorias dare ad aliam personam, quæ illas dare non potest. n. 66

Ut rite fiat de consensu partium Jurisdictionis prorogatio, debet is, in quo ea facienda est, aliquam Jurisdictionem, nedum in habitu, sed in actu habere; cum prorogatio sit augmentatio; &, quod non est, augeri non potest. n. 67

Privatarum partium alicui Jurisdictio concedi non potest. n. 68

An consuetudine, vel præscriptione, saltem immemorabili, acquiri valeat potestas dandi Conservatorem? n. 69 & 70

An privilegium valeat per consuetudinem acquiri. n. 69

Consuetudine, vel præscriptione acquiri potest ex integro facultas, qua utuntur Conservatores, citra tamen Apostolici Conservatoris nomen. n. 70

ARTICULUS VII.

An, & quibusnam pœnis subjiciantur Regulares, Privilegio Conservatoris non utentes, injurias dissimulando, vel patiendo ad Sæcularem Judicem se trahi; aut ad illum recurrendo.

Et num Conservatoribus Subjecti possint sese Ordinariis subicere?

SUMMARIUM.

Non possunt Regulares, citra peccatum mortale, injurias ab extraneis sibi illatas, aut probabiliter inferendas dissimulare, Conservatorem non eligendo; aut ad illum, jam electum, pro debita satisfactione, vel impeditioe non recurrendo. n. 1

Cum talis dissimulatio in opprobrium cederet totius Ordinis Religiosi. n. 2

Regulares non possunt sine excommunicationis incurfione, in Bulla Cœnæ Domini contenta, permittere, ad Sæcularem Judicem se trahi. n. 3

Incidunt in dictam excommunicationem usurpantes Jurisdictionem in exemptos, illosque defendentes; & qui coram alio, quam Pontificali Judice, in Jus trahi voluntarie patiuntur: quia cum non trahantur invitè, consilium, & favorem præstare censentur. ibid.

Ecclesiastici, qui se trahi ad Judices laicos pro decimis patiuntur, non incidunt in excommunicationem prædictæ Bullæ Cœnæ, si trahantur invitè: incidunt tamen, si trahantur de suo consensu, consilio, vel favore. n. 4

Non solum trahentes, sed etiam consilium, vel favorem ad id adhibentes, excommunicat Bulla Cœnæ: Excom. 14. SS. Excommunicamus omnes, & singulos Cancellarios &c. ibid.

Ecclesiastici, qui sponte patiuntur, trahi pro causis Spiritualibus, vel his annexis ad Judicem, Sæcularem, excommunicatione in Bulla Cœnæ afficiuntur: quia consentiunt, consulunt, vel favent avocationi. ibid.

Sed non nisi effectu secuto. n. 5
In opprobrium cederet Ordinis Clericalis, si Clerici, seu Regulares, sive Sæculares, Divinis Officiis specialiter dediti, per Sæcularia Judicia vagari; & Patres a Filiis judicari, aut injuriose tractari possent. n. 6

Et contra Jus Papæ, si Regulares permetterent, se coram alio Judice conveniri. ibid.

Ecclesiasticus, qui coram Judice Sæculari citatus, exemptionem, & declinatoriam opponere negligit, pœna extraordinaria Judicis arbitrio plecendus est. n. 7

Et condemnandus in expensis, a Judice tamen Ecclesiastico, non a Sæculari. ibid.

Non possunt Regulares pro injuriis, sibi met irrogatis, vel irrogandis, in re, seu Ecclesiastica, & Spiritualis, sive profana, & temporali, prætermisso Conservatore ad Sæcularem Judicem recurrere, citra incurfionem Excommunicationis in Bulla Cœnæ. n. 8

Bulla Cœnæ Domini in XIII. Casu §. Item Excommunicamus omnes &c. qui prætexentes absque distinctione causarum, non solum excommunicat prætexentes, & interponentes frivolum appellationem apud curiam Sæcularem; verum etiam alias recurrentes, idest alio casu, & modo. n. 9

Si Clericus Sæcularis, prætermisso Judice Ecclesiastico, ad laicum recurrat, adversus alium Cleri-

cum, nedum excommunicationem prædictam incurrit, sed etiam privatur, & causam perdit, etiam si pro ipso lata sit sententia. num. 10

Actores Ecclesiastici, id præsumentes in causa civili, ipso Jure, & ante sententiam Judicis causam perdunt, & cedunt in Lucrum Reo, quem protraxerunt, suntque excommunicati. n. 11

Conventus autem, & Capitula ipso facto excommunicata, suspensa, & interdicta sunt; & una cum fructibus beneficia omnia deperdunt, manentque inhabilitata in futurum. ibid.

Actores Ecclesiastici in causa criminali habentur pro convictis; & deponendi sunt, ac ad nullam veniam queunt pervenire. ibid.

Sine consensu Ecclesiastici Superioris nequit Clericus jurare, nec alium sibi Judicem constituere. ibidem.

Clerici, tam Sæculares, quam Regulares, qui propter recursum ad Judicem Sæcularem excommunicationem incurunt in Bulla Cœnæ; si post recursum exercent Ordinem solemniter, vel Missam celebrent, evadunt Irregulares. n. 12

Debent tamen denunciari tales a Judice Ecclesiastico, non a Sæculari. ibid.

Imo tales reputandi, & denunciandi non sunt, nisi ex eorum recursu effectus sequatur Judicis laici; quia solus affectus recursus, nisi sequatur effectus, non punitur. ibid.

Personæ Ecclesiasticæ, tam Sæculares, quam Regulares, ad laicum Judicem recurrentes, puniri queunt a Tribunali Sanctæ Inquisitionis; non secus, ac Judices Sæculares, illos trahentes ad sua Tribunalia. n. 13

Principes, vel Judices, qui contra Jura Canonica, & Civilia trahunt Ecclesiasticos ad sua Tribunalia, sunt de Hæresi Luterana suspecti; & potest contra eos Officium Sanctæ Inquisitionis procedere. n. 14

Conculcans Imaginem est vehementer suspectus de Hæresi Luterana, quæ asserit: Imagines non esse colendas. n. 15

Quando in praxim deducenda sit sententia supradicta, quod valeant Domini Inquisitores procedere adversus Judices Sæculares, trahentes ad sua Tribunalia Personas Ecclesiasticas; ipsasque Ecclesiasticas Personas ad illa recurrentes, prudenti Dominorum Inquisitorum arbitrio remittendum, &c. n. 18

Regulares, qui exempti non sunt, poterunt in causis occurrentibus Ordinario se subicere. n. 19

Regulares, si exempti sunt, consentire non possunt, quod in causis occurrentibus coram Ordinario, neglecto Conservatoris Judicio, conveniantur. n. 20

Etiam si de Juribus agatur, competentibus ex cessione; vel causa sit Criminalis, aut missa. n. 21

Regulares minime comprehenduntur sub dispositione Tridentini sess. 14. de Reform. cap. 5. imo ab ea excluduntur expresse. ibid.

Quamobrem graviter peccant Regulares exempti, sese Ordinariis subjiciendo: non incurunt tamen Excommunicationem in Bulla Cœnæ, utpote in detestationem abusus Potestatis Sæcularis fulminata, non autem Potestatis Ecclesiasticæ. n. 22

ARTICULUS VIII.

An Regulares Privilegium Conservatoris deperdant per non usum, vel contrarium usum.

Ubi

De Amissione Privilegiorum, per non usum, vel contrarium usum.

SUMMARIUM.

- Q**uid sit Privilegium. n. 1
Privilegium in bonum alicujus peculiaris persona privata conceditur, seu persona illa sit realis, sive ficta, ut Collegium, Universitas, Religio, Monasterium, Ecclesia, Civitas, &c. n. 2
Non ob bonum publicum totius Communitatis, ob quod est edita Lex Communis. ibid.
Privilegium est Lex privata, per quam non obligatio imponitur Privilegiato, ut eo utatur; sed favor, beneficium, & gratia indulgetur a Principe, qua pro libito uti queat. ibid.
Præcipitur tamen aliis, ut Privilegium faciant observari, illiusque usum non impediunt. ibid.
Privilegium est contra, vel præter Jus; cum superflue per Privilegium concedatur, quod competit Jure communi. ibid.
Privilegium dividitur in Reale, Personale, & Mixtum. n. 3
Privilegium Reale immediate, & directe confertur, Rei, Loco, Muneri, Dignitati, Prædio, Ecclesia, Monasterio, Prælatuæ, &c., mediate vero, indirecte, & velut in consequentiam Personis, qua talem Rem, Locum, &c. habent. Personale immediate, & directe confertur Personæ sine contemplatione Rei: Mixtum participat de utroque, & certo corpori, aut Collegio Personarum conceditur. ibid.
Privilegium Reale, cum cohereat Rei, transit in Successores, & Possessores illius: Personale, cum Personam sequatur, extinguitur cum illa: Mixtum non tantum illis prodest, qui de facto in illo corpore, vel Collegio vivunt, sed etiam ad Successores in eodem corpore, vel Collegio transmittitur. ibid.
Nonnulli Privilegium addunt communiter Personale, quod nimirum, nec singulari Personæ, nec certo corpori, vel Collegio, sed certo generi Personarum conceditur: ut Privilegium restitutionis in integrum, concessum Minoribus; Privilegium Sen. Cons. Vellejani concessum Feminis; Privilegium Sen. Cons. Macedoniani, Filiis familias datum, Privilegia Clericorum, Militum, &c. n. 4
In dubio num Privilegium sit Reale, an Personale, ex materia, causa, & forma verborum, &c. decidendum est. n. 5
Privilegium dividitur etiam in Perpetuum, quod vel adhaeret rei de se perpetuo, vel sine limitatione temporis conceditur: & in Temporale, quod pro tempore determinato conceditur: ut pro decennio, vel pro vita Personæ Privilegiatæ, aut Privilegium concedentis, vel sub clausula: [usque ad beneplacitum meum:] quod sane morte concedentis expirat, &c. n. 6
Dividitur quoque Privilegium in commune, seu Communitatis, quod immediate, & per se respicit bonum Communitatis, cui conceditur, est mediate, & per accidens in ejus membra redundat etiam; ut Privilegium Canonis, & Fori, toti statui Clericali collatum; Et in Privatum, seu Privatorum, sive singulare, quod immediate, & per se bonum Personarum in particulari concernit, est mediate, & per accidens in bonum, etiam Communitatis redundat: ut Beneficium restitutionis in integrum, concessum Minoribus. n. 7
Dividitur quoque Privilegium in Affirmativum, quod nimirum datur facultas aliquid faciendi; cui opponitur non usus illius, seu non usus privativus: & in negativum, quo facultas conceditur aliquid non faciendi, cui adversatur actus, seu usus positivus. n. 8
Tam Affirmativum, quam Negativum Privilegium, vel cum Jure communis, aut aliorum præjudicio concedi potest, adeoque præjudiciale est; vel sine tali præjudicio, adeoque mere gratiosum est, utpote mera gratia, merus favor, merumque beneficium. ibid.
Utrumque Privilegium dupliciter per suum actum oppositum amitti potest: præscriptione, & tacita renuntiatione. n. 9
Præscriptione deperditur, si oblata occasione privilegio utendi, eo non utatur Privilegiatus: vel post actum oppositum, sine protestatione factum, labatur tempus ad legitimam præscriptionem requisitum. Deperditur vero tacita renuntiatione, si oblata occasione, Privilegiatus, sciens, & volens, ac non coactus, absque protestatione, usum privilegio contrarium ponat. ibid.
Privilegium Affirmativum mere gratiosum, seu reale, sive personale, seu perpetuum, sive temporaneum, seu commune, sive singulare, per merum non usum, neque præscriptione, neque tacita renuntiatione deperditur. Quemadmodum, per usum oppositum, neque præscriptione, neque tacita renuntiatione deperditur Privilegium negativum, mere gratiosum, seu reale, sive personale, perpetuum, vel temporaneum, commune, vel singulare. n. 10
Actus liberae facultatis, ut præscriptionem non potest inducere, ita neque renuntiationem. n. 11
Voluntaria tutelæ munera privilegii numquam derogant. n. 17
Cum lex non necessitet ad agendum, sed solum det ad agendam facultatem, non tollitur facultas per non usum. ibid.
In facultativis non datur præscriptio, neque tacita renuntiatio. ibid.
Privilegium affirmativum præjudiciale, reale, vel personale, perpetuum, aut temporaneum &c., per non usum deperdi potest via præscriptionis, vel tacita renuntiationis. n. 13
Ut autem deperdat per non usum, plura requiruntur: scilicet n. 14. & 21
Quod oblata fuerit occasio utendi privilegio, & tamen eo usus non fuerit privilegiatus. ibid.
Quod cum scientia privilegii usus illius non ponatur. n. 15
Quod sponte, & libere, non autem violenter, vel ob infirmitatem, aut absentiam, privilegii usus non ponatur. n. 16
Quod decurrat tempus ad præscribendum necessarium, ut dictum privilegium via præscriptionis per non usum amittatur. n. 17
Ad præscribenda bona privatorum immobilia, inter que sunt jura, & actiones ad mobilia, cum titulo opus est spatium decem annorum inter presentes, & viginti inter absentes: sine titulo autem, spatium triginta annorum. ibid.
Ad præscribendum contra Ecclesiam, opus est spatium quadraginta annorum: nisi illa gaudeat privilegio præscriptionis sexagenaria, ut Mendicantes; vel Centenaria, ut Ecclesia Romana, & Benedictini, & quotquot in Benedictinorum Privilegiis communicant. ibid.
Contra Privilegia Regularium non ita facile tempus

pus præscriptionis compleri potest, ob frequentem eorundem confirmationem, & innovationem, qua reducuntur in pristinum statum. n. 18

Privilegium affirmativum præjudiciale, ut tacite renuntiationis via, per non usum amittatur, opus est, labatur tempus, ad tacitam renuntiationem necessarium. n. 19

Hujusmodi tempus sufficiens erit, si tantum fuerit quantum sat est ad derogandum Juri Communi. ibid.

Ad derogandum Juri Civili per actus oppositos, sufficit decennium: & legi Ecclesiasticæ, usu receptæ tempus quadragenarium: sicut, legi Ecclesiasticæ non receptæ decennium. ibid.

Ut dictum Privilegium via tacite renuntiationis per non usum deperdat, requiritur tandem, quod usus illius ponatur a Potente expresse renuntiare. n. 20

Privilegium negativum præjudiciale, seu reale illud sit, sive personale, perpetuum, aut temporaneum, commune, vel singulare, per actum contrarium, sine protestatione factum, amitti potest Præscriptione, & tacita Renuntiatione. n. 22

Ut autem via Præscriptionis deperdat, concurrere debent requisita ad hoc, ut eadem via deperdat Privilegium affirmativum, cum aliorum præjudicio. n. 23

Ut deperdat via tacite Renuntiationis, eadem quoque opus est, requisita concurrant ad hoc ut deperdat eadem via Privilegium affirmativum aliis præjudiciale. n. 24

Privilegium præjudiciale, per unum actum contrarium, sine protestatione factum, via Præscriptionis amittitur, si, concurrentibus aliis conditionibus, labatur tempus, ad legitimam Præscriptionem requisitum. n. 25

Quomodo via Renuntiationis expresse, imo, & tacite, si Privilegium tractum successivum non habeat, nec effectum iterabilem. ibid.

Non deperditur tamen via ejusdem Renuntiationis tacite, regulariter loquendo, per unum actum, imo neque per duos Privilegium, habens tractum successivum, & effectum iterabilem. n. 26

Nolle uti privilegio pro una, vel altera vice, non est, illud renuntiare, sed solum pro tunc abstinere ab usu illius. n. 27

Quamvis exinde detur Adversario, quasi possessio, in ordine ad præscribendum contra Privilegium. n. 28

Si concurrant aliæ conjecturæ, ex quibus Renuntiatio Privilegii absolute colligatur; Privilegium, habens tractum successivum, ac effectum iterabilem, per unicum actum contrarium via tacite Renuntiationis deperditur. n. 29

Si Canonici jurassent, se Statutum aliquod, & Privilegium observaturos; & deinde contravenissent etiam per unicum actum oppositum, capitulariter factum, censerentur, id fecisse animo tollendi dictum Statutum, & Privilegium, ne altoquin rei perjurii esse, censeantur. ibid.

Privilegium, quodcumque illud sit, cum clausula præservativa Decreti irritantis, nullo unquam tempore, nequidem millenario, præscribitur. n. 30

Privilegium, alicui peculiari Personæ concessum, per ejusdem liberam, & expressam renuntiationem amittitur. n. 31

Liberum est unicujusque juri suo renuntiare. ibid.

Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere; ita quæ pro se introducta sunt, renuntiandi. ibid.

Modo tamen ea renuntiatio a concedente Privilegium fuerit acceptata. ibid.

Quamobrem ante acceptationem illius, poterit Privilegiatus, mutata voluntate, non obstante re-

nuntiatione, a se facta, privilegio uti. ibid.

Procurator, constitutus ab absente, qui renuit acceptare mandatum, potest deinde, mutata voluntate, illud acceptare, quamdiu mandans in eadem voluntate persistit. ibidem.

Privilegium Communitati, Dignitati, vel loco concessum, cum ejusdem præjudicio, renuntiare non possunt, nequidem juramento, Personæ private, seu singulares. n. 32

Clerici ne quidem adjecto juramento, privilegio Canonis, & Fori renuntiare possunt. n. 33

Clericum percussus, etiam consentientem, excommunicationem Canonis incurrit. ibid.

Religiosi sine consensu Papæ renuntiare non possunt Privilegio exemptionis suæ Religionis. n. 34

Privilegio, in favorem duorum concessio, alter, altero invito, renuntiare non potest. n. 35

In re communi potior est conditio prohibentis. ib.

Tota aliqua Communitas, E. G. Religio, Prælatum cum Capitulo, Civitas, Provincia, Conventus, &c. renuntiare potest suis privilegiis, si renuntiatio in illius præjudicium non cedat. n. 36

Privilegio Ecclesiæ, cum ejusdem præjudicio nemo potest renuntiare. ibid.

Nequit in universum Prælatum, Capitulum, vel Conventum renuntiare Juri acquisito, si tale Jus sit Ecclesiæ utile, ac honorificum, adeo ut vel unus solus reliquis de Capitulo contradicere possit, ac renuntiationem impedire. ibidem.

Si omnes renuntiarent, deberet superior talem renuntiationem impedire, quatenus ea vergeret in damnum Ecclesiæ. ibidem.

Potest tamen Prælatum cum Capitulo &c. illis Juribus, & Privilegiis renuntiare, quæ &c. utilia non sunt, aut saltem sunt indifferentia. ibid.

Cum interpretativa voluntas totius Ordinis in Capitulis Generalibus; sicut & totius Provinciæ in Capitulis Provincialibus sita sit; quidquid ab istis sit, a toto Ordine, vel Provinciâ fieri reputatur. n. 37

Regulares tam subditi, quam Superiores, eorumque Domus, loca, Provinciæ, immo tota Religio Privilegium Conservatoris via præscriptionis non amittunt per non usum. n. 38

Privilegium Conservatoris Regularium est mere gratiosum, citra ullius præjudicium collatum. n. 39. & 40

Privilegium Conservatoris Regularium non est præjudiciale Juri communi, quin potius est juxta illud. n. 41

Neque cedit in præjudicium Episcoporum. n. 42 & 43

Privilegia Regularium non tollunt, nec restringunt Ordinariam Parochorum, & Episcoporum potestatem. n. 42

Subjectio Subditorum ad Pastorem Ecclesiæ, non in ipsius Pastoris, sed in Subditorum utilitatem est ordinata. ibid.

Et etiam si Privilegium Conservatoris mere gratiosum non esset, sed præjudiciale; illud via Præscriptionis non deperditur per non usum. a n. 44. usque ad 48

Regulares, tam Subditi, quam Superiores, eorumque Domus, Loca, Provinciæ, imo, & tota Religio Privilegium Conservatoris non amittunt via tacite Renuntiationis per non usum. a n. 49

Privilegium Conservatoris est admodum Regularibus utile, imo necessarium, & honorificum. n. 51

Privilegium Conservatoris Regularium est Reale, & commune, non Personale, vel singulare. n. 53

Privilegium Conservatoris Regularium non deperditur via Præscriptionis, aut tacite Renuntiationis per usum positivum, quo nimirum opera alterius Judicis Regulares utantur, Conservatore neglecto. n. 55

Privi-

Privilegium Conservatoris Regularium, utrumque usum oppositum habet, & privativum, seu non usum; & positivum, seu actum contrarium; Quamobrem est virtualiter duplex.

Doctrina Monetæ in proposito falsitatis, & inobærentiæ convincitur.

Ex privilegio Eugenii Quarti Regularium privilegia neque per non usum, neque per usum contrarium deperdi queunt.

ARTICULUS IX.

Quibus qualitatibus debeat esse præditus eligendus in Judicem Conservatorem Regularium ad terminos Juris antiqui.

S U M M A R I U M.

Conservator Regularium, etiam S. Joannis Hierosolymitani, ad terminos Juris antiqui, debet esse persona Ecclesiastica, primam saltem habens Tonsuram.

Ac in dignitate Ecclesiastica constitutus: & quare? Adeoque,

Debet esse Episcopus, ejusve Superior ratione dignitatis, vel Abbas, aut Dignitatem, vel Personatum habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata.

Non tamen Dignitatem, aut Personatum habens in alla Ecclesia: nec Canonicus utriusque Ecclesiæ.

Dignitas Personatus, & Officium quamvis in Jure non semel pro eodem accipiantur, proprie tamen non sunt idem.

Dignitas est præ eminentia quedam, seu administratio rerum Ecclesiasticarum cum Jurisdictione in foro externo: vel quæ pro tali habetur in jure, aut in aliqua Ecclesia ex consuetudine, licet administratione, & Jurisdictione careat: vel quæ sic constituta est, ut sit Dignitas.

Personatus est prærogativa quedam, seu præ eminentia, sive præcedentia in Ecclesia sine Jurisdictione: vel qui pro tali in Ecclesia reputatur.

Qui sine Jurisdictione honorificum habet stallum in choro, in capitulo, in optionibus, in processionibus, in suffragiis ferendis præ aliis Canonicis, etiam ante ipsum receptis, minorem tamen Dignitatibus, Personatum habere dicitur.

Officium est administratio rerum Ecclesiasticarum sine dicta præcedentia, & Jurisdictione: ut est munus Sacristæ, Procuratoris &c.

In cap. fin. de Offic. Jud. Deleg. in 6. Dignitas, & Personatus non pro eodem accipiuntur.

Particula vel non conjunctionem, sed disjunctionem significat: ad cuius veritatem sat est, quod unum verificetur.

Nullus deputati sibi Conservatoris potest esse Conservator.

Consuetudo, vigens in Hispania, quod Prælati Regulares ad invicem munus Conservatoris exerceant, non est rationabilis.

Nemo potest Conservator esse Domini sui, qui Rex, vel Regina non sit.

Regibus, & Reginis indulgentur a Sede Apostolica in Conservatores Subditi circa aliqua bona Ecclesiastica, ipsis concessa, aut ad aliquod eorundem opus pium applicata.

ARTICULUS X.

Quibusnam aliis qualitatibus debeat esse instructus deputandus in Judicem Conservatorem Regularium ad limites Juris novi,

Ubi

De Ætate, Doctrina, & Probitate, ad Ecclesiasticas Dignitates, & Beneficia requisitis.

S U M M A R I U M.

Conservator Regularium ad terminos Juris novi debet esse persona Ecclesiastica, primam saltem habens Tonsuram, in dignitate Ecclesiastica constitutus, scilicet Episcopus, ejusve Superior ratione Dignitatis, vel Abbas, aut Dignitatem, vel Personatum habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, aut Episcopi Generalis Vicarius, & Officialis, aut saltem Cathedralis Ecclesiæ Canonicus.

Pro Conventu Sancti Dominici Urbis Mexicane potest in Conservatorem deputari quævis persona Ecclesiastica, seu Regularis, sive Sæcularis etiam in Dignitate Ecclesiastica non constituta ex Indulto Clementis VII.

Leo X., aliique Pontifices concessere, ut in Conservatorem eligatur persona Ecclesiastica, in Dignitate, vel Personatu constituta, non limitando, quod ea Dignitas, & Personatus sint in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata.

Conservatores ad terminos Juris novi debent esse Ætate, Doctrina, & Probitate præstantes.

Erit Conservator præstans ætate, si illam habuerit, quam requirit qualitas, ei tribuens habilitatem ad hoc Officium, vel saltem munus Judicis.

Judex dari potest ab inferiore in ætate 20. annorum: aut saltem 18. de consensu partium.

A Superiore vero dari potest adultus, seu pubes.

Episcopus esse debet 30. annorum, ut ad Episcopatum requiritur.

Archidiaconus, aliæve Dignitatem habens cum cura animarum, debet 25. annum attingere, ad curam animarum exactum: vigesimum tamen secundum simplex Archidiaconus, aliæve Dignitas, & Personatus, talem curam non habens, ut ad præfatas Dignitates absque animarum cura requiritur.

Abbas, seu Regularis, sive Sæcularis, Prior Conventualis, & Generalis Religionis debent, ut ad tales Prælatias necessum est, 25. annum attingere.

Si per alium, quam per Priorem Conventualem exerceatur cura, sufficiunt 20 anni.

Vicarius generalis Sede plena, aut vacante debet esse in ætate 25 annorum, ad munus Vicariatus exacta.

Archipresbyter debet 24 ætatis annum attingere; cum teneatur, saltem infra annum, Sacerdotium suscipere.

Protonotarius, ut exigit munus suum, debet 20 annum peregrisse: nisi filius, vel nepos sit Principis, cui satis est, si 17 annum peregerit.

Referendarii signaturæ Justitiæ 25 ætatis annum habere debent, prout exposcit munus suum.

Dignitas, vel Personatus in Ecclesia Cathedrali, quibus certus Ordo annexus est, debet ætatem, ad illum Ordinem, saltem infra annum suscipiendum, habere.

Canonicus Penitentiaris debet 40 ætatis annum, ad Penitentiaris munus requisitum, habere.

Canonici Cathedralis Ecclesiæ, quibus certus Ordo,

saltem infra annum suscipiendus, annexus est, debent in tali etate reperiri, ut infra annum valeant dictum Ordinem suscipere. n. 15

Canonici Cathedralis Ecclesie, quibus juxta dispositionem Tridentini Sess. 24. de refor. c. 12. certus Ordo annexus non est, ut in Canonicos promoveri queant in etate 14 annorum, ita & in Conservatores. ibid.

Ubi Tridentina dispositio recepta non sit, ut ante illam poterat quivis, major septennio, Canonicus esse Cathedralis Ecclesie; ita & post illam: sicque potest talis Canonicus, septennio major, eligi in Conservatores, sed non de potentia Principis Ordinaria, quia non pubes; sed extraordinaria ex certa scientia, qua dispensat cum Judice inabili ratione impubertatis. ibid.

Quod locum etiam habet in Commendataris Prioratus Conventualis, vel Abbatie Regularis; cum hujusmodi Commendae habeantur hodie pro Beneficiis simplicibus. n. 16

Ad obtinendum Beneficium simplex, satis est 14 annorum etas ex Triid. Sess. 23. de refor. c. 6. & sufficit etas septennii, ubi Tridentina dispositio recepta non sit. ibid.

Etas ad dignitates, & Beneficia Ecclesiastica requisita, computari debet a die nativitatis, non a die Baptismi. n. 17

Conservator septennis, aut vix adultus, seu pubes, ex certa scientia Principis deputatus, debet necessario Assessorem assumere. n. 18

Etates hominis septem distinguunt Juristae: suntque Infantia, durans a nativitate usque ad septimum annum inclusive. Puellaris etas, seu pueritia, sive impubertas usque ad 14 in masculis, & ad 12 in feminis. Pubertas usque ad 18. Plena pubertas, seu adolescentia usque ad 25. Juventus, seu virilis etas usque ad 60. Senectus usque ad 80. Decrepita tandem etas, seu senium, usque ad 100. n. 19

Impuberes, si morte Patris, vel emancipatione defuerint esse sub patria potestate, dicuntur Pupilli. Si Patre, & Matre careant sunt Orphani. ibid.

Erit Conservator praestans doctrina, si illam habuerit, quam exposcit qualitas, et tribuens habilitatem ad hoc Officium. n. 20

Doctrina ad Episcopatum, Archidiaconatum, Scholasteriam, ceterasque Dignitates obtinendas requisita, esse debet hujusmodi, ut muneri suo valeat facere satis. n. 21 22 & 23

Episcopus, Archidiaconus, Scholasticus, Penitentiarivus esse debent Magistri, seu Doctores, vel licentiatii in Theologia, aut in Jure Canonico. ibid. & n. 24

Vicarius Capitularis, & Generalis Episcopi, ac Referendarius Signaturae Justitiae, saltem in Jure Canonico debet esse Doctor, vel licentiatus. n. 25 & 26

Doctoratus, Magisterium, licentiativa in praefatis Ecclesiasticis personis esse non debet merum honoris vocabulum, doctrina vacuum. n. 27

S. Pius V. cuidam asserenti Doctoratum esse; respondit: se Doctores percipere non doctoratos. ibid.

Potest Supremus Princeps ex certa scientia, dare Judicem in re Judicaria non admodum peritum: qui tamen necessario assumere debet Assessorem, ut defectum scientiae suppleat. n. 27

Erit probitate conspicuus assumendus in Conservatores, si illam habuerit, quam exposcit munus Judicis, vel qualitas Ecclesiasticae Dignitatis, ipsum habilitans ad Officium Conservatoris. n. 28

Conservator, in nonnullorum sententia, ex vi Tridentini Sess. 25. de refor. c. 10. debet habere qualitates, requisitas in cap. Statutum de Rescript. in 6. & esse debet Judex Synodalis. n. 29 & 30

Hanc tamen Judicis Synodalis qualitatem ex vi Tridentini merito pernegat Moneta. n. 31

Gregorius XIII. in Constit. Aequum reputamus Jesuitis concessit, ut possint eligere in Conservatorem Personam, in Dignitate Ecclesiastica constitutam, non requiringdo, quod talis Dignitas sit in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata; nec quod talis persona sit Judex Synodalis. n. 32

Concessit etiam isdem pro partibus Indiarum, ut, loco qualificatarum personarum, quosvis idoneos, & probos viros saeculares eligere possent, Clericali tamen caractere insignitos, modo non conjugatos. n. 33

Clemens VIII. jure Ordinationis, seu Regulae Cancellariae statuit, Conservatores debere conditiones cap. Statutum de Rescript. in 6. habere, & insimul esse Judices Synodales. n. 34

Sed hujusmodi Regula, cum non fuerit a Pontifice successore inter suas Regulas posita, per mortem Clementis expiravit. n. 35

Regulae Cancellariae, a Pontifice Successore non confirmata, expirant per mortem Pontificis, qui illas edidit. ibid.

Lex, seu Constitutio, usu non recepta, non ligat. ibid.

Et semel recepta abrogatur per duos actus contrarios, sciente, ac tolerante Superiore. ibid.

Lex lata, & non recepta, ignorante Superiore, per decennii lapsum abrogatur. ibid.

Lex, praesertim Canonica, jam lata, & semel in aliquo loco recepta, per consuetudinem in oppositum, legitime praescriptam, spatio nimirum 40 annorum, non ligat, immo tollitur in eodem loco. ibid.

Ut possit quis in Judicem Regularium Conservatorem ad terminos Juris novi deputari, probabiliter non requiritur, quod sit Judex Synodalis. n. 36

ARTICULUS XI.

Quaenam requirantur qualitates, ut quis deputari valeat in Judicem Conservatorem Regularium ad fines Juris novissimi.

SUMMARIUM.

UT possit quis, in Judicem Regularium Conservatorem deputari ad terminos Juris novissimi, esse debet nedum in Dignitate Ecclesiastica constitutus; sed etiam in Concilio Provinciali, aut Diocesano Judex designatus. n. 1

Qualitas dignitatis, vel Personatus debet actu esse in Conservatore, cum eligitur. n. 2

Obtinere importat titulum perfectum, seu jus in re, non vero jus ad rem. ibid.

Qualitas, adjuncta verbo, probari debet ad tempus verbi. ibid.

Si quis tempore electionis non sit in Dignitate constitutus, licet paulo ante fuerit, vel erit paulo post electionem factam; electio Conservatoris nulla erit ex defectu formae. n. 3

Dignitas, non existens tempore electionis, sed quae existit, vel supervenit, illius defectum supplere non potest. ibid.

Non convalescit postea, quod non tenuit ab initio. ibid.

Si Conservator, post factam electionem, Dignitatem resignet, aut alio modo dimittat, non obstante dimissione, poterit suum munus proseguere, cum sufficit, quod ab initio fuerit capax. ibid.

Qualitas Judicis Synodalis debet etiam, actu esse in Conservatore cum eligitur. Nec sufficit, quod immediate antea fuerit, vel immediate post electionem erit. n. 4

Quamvis si tempore electionis actu sit, sed post electionem amittatur, Conservator in suo munere perseveret. ibid.

Pre-

ARTICULUS XII.

Quznam persone deputari valeant in Iudices
Conservatores Regularium.

SUMMARIUM.

Deputari queunt in Iudices Conservatores Regularium Cardinales, quantumvis non Episcopi, Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi, etiam titulares: Episcopi, dummodo consecrati, vel saltem confirmati: Episcopi titulares, sicut & ii, qui loco, & Dignitati Episcopatus renuntiarunt. a n. 1 usque ad 5.

Item Abbates, tam seculares, quam Regulares, etiam titulares: Abbates Commendatarii perpetui: Priores Seculares, qui sunt loco Abbatum in aliqua Ecclesia Collegiata, & Præpositi, quando sunt loco eorundem Abbatum in eadem Ecclesie Collegiata. n. 5. & 6

Alii quoque Priores, & Præpositi, qui non sunt loco Abbatum. n. 6

Iterum Vicarius Generalis Episcopi, etiam mere elatus, & confirmatus, licet nondum consecratus: Vicarius Prælati inferioris, habentis jurisdictionem quasi Episcopalem, & Vicarius Capitularis Sede vacante. n. 7

Non ita tamen Vicarius foraneus. n. 8

Insuper deputari queunt in Conservatores Visitator generalis alicujus diocesis, utpote Officialis generalis Episcopi: Archidiaconus, Archiepiscopus, seu Coadjutor, sive Rivalis: & quilibet eorum Rector Parochialis Ecclesie, nomen habens Archiepiscopi: Primicerius, Præpositus, & Decanus. n. 9

Præterea Vicecancellarius Papæ, Camerarius, Summus Penitentiarius, Clericus Camera, Auditor Curie dicte Camera, Auditor Rotæ, Referendarius, & Prototonotarius etiam titulares, & honorarii. ibid.

Necnon Canonici Cathedralis Ecclesie, etiam Religiosi. n. 10. 11. & 12

Non tamen Canonicus minor, a Papa super ætate dispensatus ad Canonicatum Ecclesie Cathedralis: neque Coadjutor in dignitate, vel Canonicatus dicte Ecclesie Cathedralis, cum futura successione: neque Canonici simplices Ecclesie Collegiatae. n. 13. 14. & 15

Rursus deputari queunt in Iudices Regularium Conservatores obtinentes in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata Præbendam Theologalem, aut Penitentialem: Cantoratum, vel Succentoratum: & quotquot in aliquibus peculiaribus Ecclesie Officiis habent in titulum, quod secundum communem existimationem, & consuetudinem in dictis Ecclesiis Dignitatem, vel Personatum importat, aut pro tali reputatur. n. 16 & 17.

Et Subcolletores, Cancellarius Academia a Pontifice approbatae, ac Clerici omnes, qui Episcopalem Dignitatem, & jurisdictionem insimul præscriptione, vel privilegio acquirere: vel etiam solam jurisdictionem, & præminentiam aliquam in Ecclesia Collegiata. n. 18

Non tamen si Ecclesia Collegiata non sit. ibid.

Neque Doctores in Theologia, vel jure Canonico. ibidem.

Tandem Prælati, seu Superiores majores Regularium, Ordinum etiam Mendicantium, nedum totius Ordinis, & Provincie, ut Generales, ac Provinciales, sed etiam locales, seu Conventus, ut Priores, Guardiani, Rectores, Correctores &c. Definidores: Priores Militares, jurisdictione quasi Episcopali gaudentes pro foro externo, modo primam saltem habeant Tonsuram: sicut & Magistri, Administratores, Priores,

Præfata qualitas Judicis Synodalis non attenditur, ubi in Conservatorem eligendus est Episcopus, ejusque Generalis Vicarius, & his Superiores, ut Cardinales. n. 3

In Constitutionibus odiosis non comprehenduntur Episcopi, nisi exprimantur. ibid.

Casus, ommissus in aliqua speciali Constitutione, remanet in dispositione Juris Communis. ibid.

In Constit. Gregorii XV. Sanctissimus, qua statuitur, in Conservatores eligendos, esse debere Judices Synodales, excipiuntur Episcopi. n. 6

Ordini S. Joannis Hierosolymitani concessum fuit, ut posset in Conservatorem eligere non designatum Judicem in Synodo. n. 7

Ubi Iudices Synodales non reperiantur, eligitur Conservator sine tali qualitate. ibid.

Statim ac celebrata sit Synodus, & in ea Iudices designati; expirat facultas Conservatoris sine qualitate Judicis. ibid.

Gregorius XV. in supra laudata Constitutione admonitos voluit Episcopos, ut in Synodis Provincialibus, aut Diocesanis quamplures personas in Iudices designent; & si aliquam interim ex designatis mortis contigerit, aliam cum consilio Capituli in ejus locum substituat usque ad futuram Synodum. n. 8

Verba illa admonitos pro præcepto sumuntur ab aliis: ab aliis vero pro consilio. n. 9

Consilium Capituli ad substituendum novum Judicem in casu mortis, requiritur pro forma; quantumvis illud sequi, non teneatur Episcopus. n. 10

Et peti debet, non post actum deliberatum, sed in ipso tractatu: & tempore congruo expectandum est responsum. ibid.

Si Capitulum tempore congruo non respondeat, Episcopus, non expectato consensu Capituli, providet per se ipsam. ibid.

Si Capitulum congruum tempus ad respondendum non habuerit, provisio, ab Episcopo per se ipsum facta, non tenet. ibid.

Potest Ordinarius Vicario suo committere substitutionem novi Judicis in casu mortis: ipseque Vicarius eodem modo tenetur, Capituli Consilium postulare. n. 11

Casus mortis in proposito nectum est mortis physica, sed civilis, seu æquivalentis etiam. n. 12

Longa, & duratura absentia mortis æquiparatur, ut absentia dicitur mortis Vicaria. ibid.

Judices in Synodo nominare, principaliter pertinet ad Episcopum, non tamen privative quoad alios. num. 13.

Judices Synodales debent habere conditiones Capitulum de rescript. in 6. &c.: eorumque manus durat usque ad Synodum futuram, seu illi principaliter electi sint in Synodo, sive loco mortui. n. 14

Defectus formæ invalidat actum. n. 15

Error communis potest, actum de se nullum electionis Conservatoris ob defectum qualitatis requisitæ validare. n. 16

Non tamen partium consensus ratione Decreti irritantis in cap. fin. de offic. deleg. in 6. & const. Gregorii XV. n. 17

Neque quadragenaria consuetudo, vel præscriptio eligendi in Conservatorem personam, requisitas qualitates non habentem, ratione ejusdem Decreti irritantis. n. 18

Decretum irritans in aliqua Constitutione etiam consuetudinem, & præscriptionem tollit. ibid.

res, Rectores, ceterique Superiores locales immediati, & mediat Ordinum Militarium. n. 19. usque ad 29. inclusive.

Quotquot esse possunt Conservatores Ordinum non Militarium, deputari pariter queunt in Conservatores Ordinum Militarium. n. 30

Cardinales, etiam non Episcopi, sunt Episcopi Superiores in ratione dignitatis. n. 1

Et maxima possent dignitate in Cathedrali, seu Romana Ecclesia. n. 2

Cardinales Protectores Carmelitarum sunt ipsorum Ordinarii Conservatores. ibid.

Episcopi consecrati, sunt qui vere, & proprie nomine Episcoporum veniunt; cum per suam Ordinationem vere, & proprie in ordine Episcopali constituantur. n. 3

Episcopi confirmati, & non consecrati, licet non dicantur, nec sint vere, & proprie Episcopi, dicuntur tamen Dignitatem habere in Ecclesia Cathedrali, scilicet Episcopalem, etsi non Episcopatus Ordinem. ibid.

Et sunt Ecclesie Sponsi: ac plenam, integramque Jurisdictionem Episcopalem habent. n. 4

Episcopi, qui loca, & Dignitatem Episcopatus renuntiarunt, tantum retinent Dignitatem, quantum habent Abbates: unde possunt Minores Ordines conferre. n. 5

Abbates titulares habent dignitatem Abbatialem, quae est dignitas excellentior, prima post Pontificalem; & quamvis non sint Collegii membra, titulum tamen, & dignitatem, licet non exercitio, Ordinarium habent. n. 6

Abbates Commendatarii in omnibus pro titularibus habentur; cum Commenda, in perpetuum a Papa collata, loco tituli stet. ibid.

Vicarii Generales Episcopi Dignitatem habent Ecclesiasticam, administrationem videlicet rerum Ecclesiasticarum cum Jurisdictione. n. 7

Vicarius foraneus nec Dignitatem ullam habet, nec Personatum: unde esse non potest Delegatus a Papa. n. 8

Ut Officialis, & generalis Episcopi Vicarius esse queat Conservator, sufficit, quod munus Officialis, & illud sit in potentia perpetuum. n. 9

Quamvis Canonicatus stricte neque Dignitas sit, neque Personatus; Canonici tamen Cathedralis Ecclesie late appellatione Dignitatis veniunt, & Dignitatibus equiparantur; dicunturque Fratres Episcopi, ac Filii primi gradus: & esse possunt delegati a Papa, quemadmodum Dignitates, & Personatus. n. 10. & 11

Canonici Religiosi Cathedralis Ecclesie possunt esse Delegati a Papa, quidquid dixerint nonnulli. n. 12

Canonicus Minor, dispensatus a Papa super aetate ad Canonicatum Ecclesie Cathedralis, non censetur etiam dispensatus, ut in ea aetate possit esse Judex delegatus. n. 13

Coadjutor in Dignitate, vel Canonicatu cum futura successione, actu neque Dignitatem habet, neque Canonicatum: sed illam expectat; unde nequit esse Judex delegatus. n. 14

Canonici simplices Ecclesie Collegiate neque Dignitates sunt, neque Personatus: neque his equipollent in Jure: nec esse possunt Judices Synodales. n. 15

Judices Synodales esse non possunt Canonici simplices Ecclesie Collegiate, etiam si Doctores sint, & nullus in Cathedrali Canonicus Doctor existat. Esse tamen possunt Canonici Ecclesie Cathedralis. n. 16

Prærogativa Doctorum quamnam sint. n. 18
Prælati Regularis est dignitas Ecclesiastica, &

quidem in Ecclesia Collegiata, cujusmodi est Ecclesia Conventualis. n. 19

Ecclesia Conventualis Regularium, equiparatur Cathedrali. ibid.

Prioratus Conventualis est, in quo sunt plures, collegialiter viventes. ibid.

Definitor Capituli generalis est Personatus. ibid. & num. 26.

De Jure communi ad munus Conservatoris acceptandum necessaria non est licentia Superioris majoris, puta Generalis. n. 20

Quemadmodum ad acceptandum munus Executoris testamentorum, Advocati, Procuratoris, & Arbitri. ibid.

Monachi, seu Religiosi simplices, sive subditi, sine licentia Abbatis esse non possunt susceptores, & executores officiorum judicialium. ibid.

Si de Jure peculiari Religionum ea licentia necessaria sit, sine ea Conservatoris Officium Prælati Regularis acceptare, non possunt. n. 21

Pro nostræ Societatis Rectoribus, & Provincialibus ea licentia necessaria est, sicut & pro Guardianis, & Provincialibus Minorum. n. 21. & 22

Neque necessaria est, ad munus Conservatoris obtinendum, alia Monasterii utilitas præter eam, quæ ex susceptione talis officii a Regulari Prælato provenit Monasterio. n. 23

Superiores locales, seu Conventus, qui majores non sunt, sed alium se majorem in eodem Conventu habent, ut Vicarii Conventualium, Ministri Societatis, Priores Benedictini, &c., cum non sint in Dignitate Ecclesiastica constituti, nequeunt in Conservatores designari. n. 24

Priores Clausuales esse non possunt Delegati a Papa. ibid.

Superiores Regulares, qui in eodem Conventu majorem se non agnoscunt, etsi nomine Superioris agnoscuntis majorem se nuncupentur, ut Priores Benedictini &c., sunt in Dignitate Ecclesiastica constituti; & ut tales eligi queunt in Conservatores. num. 25.

Quantumvis parvum sit Monasterium, quod administrant, etiam trium, vel quatuor Fratrum. ibid.

Hujusmodi Superiores Priores Clausuales illi, quemadmodum Priores Clausuales illi, qui in eodem Conventu Superiorem habent majorem se. ibid.

Decretum Sacr. Congreg. Cardinal. super negotiis Regularium non est certum, quod fuerit authenticum: & oppositum a Sacr. Congreg. Concilii fuit postmodum emanatum. n. 27

Priores Militares, Prioribus, seu Abbatibus aliarum Religionum comparantur quoad jurisdictionem Ecclesiasticam. n. 28

Debent tamen, primam saltem Tonsuram habere, ut fiant capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ; & possint ferre censuras; illosque absolvere in foro exteriori, qui in Canonis censuram incidere. Quemadmodum esse debent Sacerdotes, ut eosdem valeant in foro penitentiali absolvere. ibid.

Ordines militares sunt vere, & proprie Religiosi, & privilegia Ordinum non militarium participant. n. 29. & 30

ARTICULUS XIII.

A quibus Regularibus faciendā sit electio Conservatoris, & quotuplicis: ac num peculiaris pro causis peculiaribus Fratrum: quando, quomodo, sub quibusnam pœnis, & ad quod tempus.

SUMMARIUM.

NON est determinatum in Jure, neque in ulla Constitutione Pontificia, quinam ex Regularibus in particulari debeat Conservatorem eligere. n. 1
Necesse non est, quod a Generali, vel Provinciali nominetur Conservator; cum sufficiat, nominari a Superiore locali, E. G. Guardiano, &c. ibid.

Electio Conservatoris faciendā est cum consensu Capituli; cum sit res gravissima, & in favorem totius Monasterii: itaque præscribunt Julius II., & sanctus Pius V. n. 2

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. ibid.

In Ordinibus militaribus, qui sunt intra Hispaniam, deputatio Conservatoris fieri potest ab ipso Rege: a Capitalis etiam Generalibus: a Senatu Regio Ordinum: a Monasteriis, & Collegiis militaribus, sive eorum Superioribus, Prioribus, Commendatariis &c. & a reliquis aliis Personis, Conservatoria jurisdictione indigentibus. n. 3

Electio Conservatoris Regularium fieri debet per publicam instrumentum: quod exhiberi, & dimitti debet penes actā Curie Ordinarii loci, & quidem infra annum, vel duos menses a die electionis, vel saltem ante exercitium jurisdictionis Conservatorie: secus coram Ordinario loci conveniendi erunt Regulares, non coram Conservatore. n. 4 5 6 & 7

Exhibitio, & dimissio Instrumenti præfata, olim etiam in actis Curie aliorum Ordinariorum, ad quorum Dioceses extendebatur Jurisdictio Conservatoris, faciendā erat. n. 8

Quod hodie etiam servandum, continent Præsentia. ibid.

Exhibitio, & dimissio Instrumenti præfata coram illo Ordinario loci, & penes actā ipsius Curie faciendā est, ubi situm est Monasterium principale; non tamen coram aliis Ordinariis, in quorum Diocesis existunt eisdem Monasterii Grangia, seu Membra, vel Bona. n. 9

Neque id officit, quominus in dictis Grangiis, seu Membris, & Bonis, in aliis Diocesis sitis, jurisdictionem habeat, suasque facultates exerceat Conservator. ibid.

Non esse de electionis Conservatoris essentia præfatum instrumenti exhibitionem, & dimissionem continent nonnulli. Et quare? a n. 10 usque ad 19 inclusive.

Electio prædicta fieri debet unius, vel multiplicis Conservatoris, prout Monasterii postularit necessitas. n. 20

Possunt unius, ejusdemque Monasterii plures esse Conservatores, vel in solidum dati, vel sub alia clausula. ibid.

Si duo, vel plures Conservatores simpliciter eligantur, vel dentur; alter sine altero procedere potest, ac si uterque datus in solidum censatur. n. 21

Quid circa hoc punctum opinetur Moneta? n. 22

Illatio nostra ex principis Monetae. n. 23

Pro necessitatibus peculiaribus Fratrum singulorum eligi potest particularis Conservator, a Generali Conservatore Monasterii diversus. n. 24 & 25

Quidquid in oppositum arbitretur Cardin. de Lugo. n. 26

Sed ubi totius Monasterii Conservator satis non sit ad conservationem Fratrum singulorum, vel propter negotiorum Monasterii turbam, vel alia de causa. a n. 27 usque ad 30

Electio Conservatoris Regularium faciendā ab ipso fuit in Italia infra duos menses, extra Italiam infra sex, a die publicationis in Urbe Constitutionis Gregorii XV. n. 31

Electio Conservatoris intra præfatum tempus neglecta, quandocumque Regularibus liberis, potest deinde fieri: quamdiu tamen facta non est, coram locorum Ordinariis conveniendi sunt Regulares. ibid.

Ordinarii locorum in hoc casu, cum subrogentur Conservatoribus, possunt etiam de non manifestis cognoscere, ubi Regulares Rei fuerint; & ubi Adversos existerint, de manifestis dumtaxat, quemadmodum Conservatores. n. 32

Conservatoris electio faciendā est juxta formam, præscriptam in Constitutione a Gregorio XV. sub pœna nullitatis ipsiusmet electionis, & privationis Conservatoris per annum; vocisque activæ, & passivæ Regularium eligentium ipso facto, Papa reservatæ. n. 33

Quamvis hodie privatio utriusque vocis tolli valeat a Superiore majore, vigore Privilegii antiqui, ab eodem Gregorio XV. Theatinis confirmati post dictam Constitutionem reformatam. n. 34

Electio prædicta faciendā est ad quinquennium, a die legitimæ deputationis computandum, & non infra. n. 35

Quod sane quinquennium, si exprimitur in Instrumento, eo elapso, penitus expirat, etiam quo ad negotia capta, Conservatoris Jurisdictio: non expirat tamen, ne quidem re integra, si non exprimitur. ibid. & n. 36

Conservator ad terminos Juris antiqui est Judex delegatus: jurisdictio autem Judicis delegati, de se perpetua non est; & morte concedentis expirat quoad negotia non capta, perseverat tamen quoad capta. n. 37

Tridentinum Sess. 14. c. 5. de Conservatoribus Regularium non loquitur. n. 38

Stylus Cancellariae, apponens in litteris Conservatoris clausulam: Præsentibus post quinquennium minime valituris; locum non habet in Conservatoriis Regularium. n. 39

Vigore privilegiorum Conservatoris officium perpetuum est, non temporaneum; cum privilegia Regularium, per quæ ipsi Conservatorem eligunt, realia sint, non personalia. n. 40

Ex hoc, quod durante quinquennio Conservator amoveri non possit, non recte inferitur, quod quinquennio elapso, de se Conservatoris officium extingatur. n. 41

ARTICULUS XIV.

An Judex Conservator Regularium eligi queat ex aliena Diocesi.

SUMMARIUM.

Judex Regularium Conservator, attento Jure antiquo, in aliquibus casibus eligi potest ex aliena Diocesi, seu in illa habitans, modo hac remota non sit ultra unam dietam. n. 1

Et attento Jure novo, eligi potest in aliena Diocesi habitans, modo non distet ultra duas, vel tres dietas. ibid.

Attento autem jure novissimo eligi non potest Conservator, nisi in eadem habitet Diocesi, in qua est Monasterium conservandum. ibid.

Nequis in Conservatorem eligi, habitans in alie-

na

na Diœcesi; qui tamen, occurrente casu, præsto sit Monasterio conservando; se statim illuc conferendo. n. 2

Ex eo, quod eligi valeat in Conservatorem, existens jam in Diœcesi Monasterii conservandi, a qua si contingat abesse possit in illa per Substitutum suam jurisdictionem exercere, non bene deducitur, quod eligi valeat existens in aliena Diœcesi, ab illa Monasterii conservandi, in qua possit per Substitutum Monasterium conservare. n. 3

Si eligi velint in Conservatores Superiores Episcopis, E. G. Archiepiscopi, seu Metropolitanis, & Cardinales; tunc eligi queunt, licet extra Diœcesim Monasterii existentes, modo non extra suam Provinciam. n. 4

Existens nullus, non est neque in Diœcesi, neque de Diœcesi. ibid.

Et nedum extra Diœcesim Monasterii conservandi eligi queunt in Conservatores Superiores Episcopis, verum etiam alii non Superiores, si Episcoporum substituti propter odium, & offensionem Præsulis eligi tuto, non possunt. n. 5 & 6

Impedimentum, proveniens ex culpa partis adversæ, est legitima causa, ut aliquid fiat eo modo, quo fieri potest. n. 5

Metropolitani, alique extra Diœcesim Monasterii conservandi in Conservatores Regularium deputati, procedere queunt extra illam. n. 7

Verba Legis, quæ plura respiciunt, ita debent intelligi, ut æqualiter ea determinent, & genus sub se contineat species. n. 8

Constitutio Gregoriana relinquit Jus commune, & Pontificum Dispositiones, intactas quoad Episcopos, & Archiepiscopos in Conservatores eligendos pro tota Diœcesi, & Provincia. n. 9

Constitutio Gregorii XV. præfata, cum reducat ad Jus commune, sitque Privilegiorum Regularium correctiva, est odiosa: & qua talis, explicanda, ut, quantum minus possit, dicta privilegia lædat. n. 10

Dicta Constitutio cum sit nova, debet interpretari juxta dispositionem antiquam Bonifacii VIII. cap. fin. de Offic. deleg. ad quam alludit, & se refert Gregorius XV. n. 11

Praxis Regni Siciliae, & aliorum est, ut Archiepiscopi in Judicem Regularium Conservatores eligantur, quamvis ipsi procedant contra existentes extra Diœcesim, sed intra suam Provinciam. n. 12

Episcopi, & Archiepiscopi Conservatores, etiam hodie possunt, trahere ad suum judicium existentes extra Civitates, & Diœceses, in quibus deputati sunt, modo non trahant ultra tres dietas, non obstante Constitutione Gregoriana. n. 13

Nomine Constitutorum in dignitate Ecclesiastica non veniunt Episcopi, eorumque Superiores in odiosis. ibid.

Constitutio Gregoriana non revocat privilegia Regularium circa modum procedendi Conservatorum, quando hi sunt Episcopi, eorumve Superiores. ibid.

ARTICULUS XV.

An unus, idemque nominari valeat in Judicem Conservatorem plurium ejusdem, vel diversæ Religionis Monasteriorum, in eadem, vel in diversis Diœcesibus existentium. Et num uno pro una causa deputato, pro eadem alius deputari queat.

S U M M A R I U M.

Potest unus, idemque in Judicem Conservatorem plurium ejusdem, vel diversæ Religionis Mona-

steriorum, in eadem Diœcesi existentium, deputari; non ita tamen in diversis Diœcesibus. n. 1 & 4

Nisi ille sit Episcopo Superior, scilicet Archiepiscopus, Metropolitanus, Cardinalis &c. & Diœceses, eidem suffraganeæ. ibid.

Conservator plurium diversæ Religionis Monasteriorum in casu, quo componere deberet lites, inter ea Monasteria excitatas; & uni magis unius Monasterii causæ favere videretur, quam alteri alterius, posset recusari suspectus, vel ab eo appellari. n. 2

Pro praxi melius est, quod Regulares diversi Ordinis non unam, eandemque personam, sed quique diversam eligant in Conservatorem. n. 3

Electio Conservatoris Monasterii Diœcesis diversæ irrita, & nulla est, utpote contra formam Gregorianæ Constitutionis facta. n. 5

Regulares debent Conservatores eligere in singulis Diœcesibus, in quibus habent Monasteria: quod est juri communi, & æquitati consonum, ne graventur partes in personis, & expensis. n. 6

Diœcesis, in qua deputari potest Conservator, non est, nisi illa, intra cujus fines est Monasterium. n. 7 & 8

Regulares unius Diœcesis nequeunt in Conservatorem eligere Episcopum alterius diversæ Diœcesis. n. 9

Bene tamen Archiepiscopum, seu Metropolitanum, si diversæ Diœceses sint illi suffraganeæ. n. 10

Attento Jure communi antiquo uno Conservatore pro una causa deputato, pro eadem deputari non potest alius, etiam priori deputato volente, & consentiente. n. 11

Deputari tamen potest, si prior ille deputatus foret infirmitate, aliave legitima ratione impeditus: vel si nollet procedere, aut procedere malitiose recusaret. ibid.

Jurisdictio delegata nequit de persona ad personam prorogari, cum ea sit Jurisdictio delegantis, ad quem processio spectat, non ad partes, neque ad Judicem, eandem prorogare. n. 12

Id, quod nostrum est, sine facto nostro, ad alium transferri non potest. ibid.

Attento autem jure novo, & novissimo, uno Conservatore pro una causa deputato, pro eadem deputari potest alius. n. 13

ARTICULUS XVI.

An legitime in Judicem Regularium Conservatorem electus, teneatur munus acceptare: acceptatumque exequi, sub qua obligatione, ac quibus pœnis: illoque num possit intra quinquennium se spoliare, vel a Regularibus spoliari.

S U M M A R I U M.

Legitime in Judicem Regularium Conservatorem electus tenetur, munus acceptare, juxta aliquam non excusante causa. n. 1

Et quidem sub pœna peccati mortalis. ibid.
Ac ad illud acceptandum potest, per pœnas Censurarum, Summo Pontifici reservatarum, coerceri. n. 2 & 3

Excusationem non habens, etiam invitus cogitur judicare, & quidem a Principe imperante. n. 2

Pro omnibus Apostolicæ Sedis Judicibus, & delegatis generale est, quod juxta non excusante causa, etiam invitati debeant commissionem suscipere. ibid.

A Conservatore Subconservator sub Censuris, & pœnis ad acceptandum munus, compellitur. ibid.

Quemadmodum a Delegato Subdelegatus. ibid.

Juxta excusante causa, potest Conservator electioni factæ, citra ullum peccatum, & pœnam dissentire. n. 4
Est

Est autem hujusmodi iusta causa, si persona, in Conservatorem, electa, satis non sit ad tantum onus ob senectutem, morbum, vel alias occupationes &c. ibid.

An hæc causa debeat a Papa, vel ab Ordinario approbari? ibid.

An peccet mortaliter, qui a tali onere curaret, levè excusatione, vel precibus se subtrahere? ibid.

Regularium Conservator tenetur sub iisdem pœnis, munus acceptatum debite, ac plenarie exequi. n. 5

Tenetur etiam sub iisdem pœnis, iusta aliqua non superveniente causa, illud usque ad quinquennium prosequi. n. 6

Etiamsi causa gravis in susceptione muneris interfuerit, quæ, si electus voluisset, rite eum excusasset. ibid.

Causa nova superveniente, potest infra quinquennium muneri renuntiare; modo tamen ea a Papa, vel ab Ordinario, pro libito Regularium, approbetur. n. 7

In Conservatorem Regularium electus nedum expressè, sed etiam tacite nequit electioni dissentire, vel acceptatum munus refutare. n. 8

Taciti, & Expressi eadem regulariter est ratio. Immo plerumque plus operatur Tacitum, quam Expressum. ibid.

Conservator Regularium, durante quinquennio, nequit per ipsos a munere removeri, rationabili non superveniente causa, in Capitulo Provinciali examinanda, & a Papa vel ab Ordinario, pro libito Regularium, approbanda. n. 9 & 10

Facta legitima electione jus quaeritur, electo, quod eidem nolenti auferri non potest. ibid.

Conservator electus censetur a Sede Apostolica deputatus. ibid.

Ubi Superior manus apposuit, inferior se ingerere, vitium valet. ibid.

Conservator, non legitime electus, potest infra quinquennium removeri. n. 10

Causa remotionis legitima erit Negligentia, Impotentia, Intimicitia, aliæve id genus. n. 11

Regulares, sine legitima causa infra quinquennium Conservatorem mutantes, non incurrunt privationem utriusque vocis, Papæ reservatam, quam incurrunt eligentes illum, qui non est Judex Synodalis. n. 13

ARTICULUS XVII.

Quibus fruatur privilegiis Conservator electus Regularium. Et quænam illum eligendi, creandique forma.

SUMMARIUM.

LECTIONI Conservatoris consentiens, munusque acceptatum rite obtens usque ad completum quinquennium, præter Charitatis, & Obedientiæ merita, quæ habet apud Deum, particeps fit omnium bonorum operum, quæ sunt in Religione, sibi commendata. n. 1 & 2

Plenariam omnium peccatorum Indulgentiam consequitur, semel in vita, & ita in morte; ac quinque Orationem Dominicam, & toties Salutationem Anglicam recitando, omnes, & singulas lucretur Indulgentias, quas diebus Indulgentiarum omnium Ecclesiarum Romæ, & extra illius muros eas visitantes consequuntur. n. 2

Item singulo quoque triennio plenariam peccatorum Indulgentiam illi concedere potest Generalis Ordinis illius Monasterii, quod conservat. De cujus etiam licentia Confessorem idoneum ejusdem Ordinis, ab Ordinario tamen approbatum eligere, potest, qui eum ab omnibus casibus, etiam Episcopalibus, & Censuris Ecclesiasticis absolvat. a n. 3. usque ad 6. inclusive.

Constitutio Clementis VII. incip. [Universis, & singulis] quamvis sit vivæ vocis Oraculum, non proinde revocata est a Gregorio XV. vel ab Urbano VIII. & quare? n. 7 8 & 9

Clausula: Quorum tenorem, ac si de verbo ad verbum &c. operatur, ut confirmatio, & innovatio sint ex certa scientia. Hæc autem clausula ex certa scientia vim habet novæ concessionis. n. 8

Constitutio Urbani VIII. revocatoria omnium vivæ vocis Oraculorum, privilegiorum, & indulgentiarum, non comprehendit vivæ vocis Oracula, Indulgentias concedentia; cum ea sub nomine privilegiorum, aut gratiarum non veniant: neque gratias omnino favorabiles: ut quod Officium Beatæ Virginis recitatur singulis Sabbatis non impeditis &c. a n. 10 usque ad 13 inclusive.

Prefata Constitutio Clementis VII. non obstante, quod fuerit vivæ vocis Oraculum, revocata non est, immo in privilegium scriptum, & bullatum redacta. n. 13.

Formule deputandi Conservatorem. n. 14 15 & 18

ARTICULUS XVIII.

Ad quæ, adversus quos, & pro quibus, ac intra quodnam spatium, attento Jure communi antiquo, extendat se potestas Judicis Conservatoris Regularium.

SUMMARIUM.

POTESTAS Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure communi antiquo extenditur ad defendendos Regulares sibi commissos, tam Reos, quam Auctores, tum quoad ipsorum personas, tum quoad Monasteria, Bona, Jura, Privilegia, &c. ab omnibus omnino injuriis, realibus, & scriptis: Et a violentiis omnibus; adeoque tum ablativis, tum compulsivis, tum compulsivis, turbativis, inquietativis, per quamcumque personam illatis, vel probabiliter inferendis. n. 1.

Cujuscumque conditionis, & qualitatis ea persona sit: adeoque sive Magistratus Secularis sit, sive laici inferiores: sive Episcopi, Archiepiscopi, Legati de latere, nedum Clerici inferiores, sive Religiosi alterius Religionis, Doctores, Cancellarii, Scholares, alitque simile privilegium Conservatoris habentes. ibid.

Modo tamen injuriæ, & violentiæ manifestæ, seu notoriæ sint, notorietate Facti, vel Juris; non tamen dubiæ, & obscuræ. ibid.

Non extenditur autem ad Conservandos Regularium familiares, nisi injuria, seu violentia, familiaribus facta, censeatur etiam illata Regularibus. ibid.

Civiliter tantum procedere potest Conservator, attento Jure communi antiquo, non etiam Criminaliter, & Misse. ibid.

Et intra Civitatem, seu Diocesim, pro qua deputatur, ubi nimirum sunt Regulares defendendi, eorum.

eorumque Monasteria, bona &c. non extra, nisi in certis quibusdam casibus, & non ultra unam dictam a fine Territorii totius Dioceseos Rei conveniendi. ibid.

Potest per Edictum citare, ubi tutus non pateat accessus, ad personaliter citandum. ibid.

Debet in Civitate, seu Diocesi, pro qua deputatur morari, & non extra: quemadmodum ex illa, non ex alia eligendus est. ibid.

Judiciali indagine, quæ in rebus dubiis adhiberi solet, sive in causis plenariis non utitur. Immo neque illa, quæ in Summariis adhibetur, est fortunda hæc inferior sit prima: sed illa, quæ in Notoriis, ubi opus erit adhibetur, quæ vel levissima, vel nulla est &c. ibid.

Ut Regularium Conservator rite procedere valeat, quomodo se gerere debeat? n. 2

Ubi cumque jurisdictio competit alicui respectu certæ qualitatis, ante omnia debet eidem de illa qualitate constare. ibid.

Si Conservatori manifestum non sit, aliquid adversus Regulares esse patratum: vel si id manifestum sit; manifestum tamen non est, injuriam esse, procedere nequit. ibid.

Poterit tamen summam examinare, num vere injuria fuerit, & notoria: & super ea de plano, & sine solemnitate Judiciorum, ad suam Jurisdictionem fundandam probationes, & testium depositiones recipere. n. 3.

Nam concessa jurisdictione in notoriis, necessario ea omnia concessa intelliguntur, sine quibus talis jurisdictio exerceri non potest. ibid.

Testes, qui deponere debent, satis erunt duo. n. 4.

Quamvis ad efficiendum aliquid notorium, evidens, seu manifestum oporteat, quod illud omnibus, vel pluribus Civitatis populis, seu vicinis notum sit; ad probandum tamen, factum aliquod fuisse notorium, duorum testimonium sufficit. ibidem.

Depositio Testium, ut Notorium probetur, quænam esse valeat? ibidem.

Poterit etiam Conservator, delinquentem interrogare; num delictum commiserit? illudque punire, si delictum constiterit, utpote quod notorium jam factum est notorietate Juris per ipsammet Confessionem Rei. n. 5

Quid si Reus delictum quidem fateatur, sed excusationem alleget? n. 6

Vix reperiri potest delictum tam notorium, quod non valeat aliquas excusationes, & tergiversationes, seu probationes habere. ibidem.

Inutile foret Conservatoris Officium, si quando factum in se notorium est, procedere non posset propter excusationes Rei, quæ notoriæ non sunt, & indigent probatione. ibid.

Quid si Reus neget delictum? n. 7

Quod non ita se habet, ut nulla excusatione, seu tergiversatione calari valeat, per negationem reddatur dubium. ibid.

Quid si Reus neque delictum fateatur, neque negat, immo taceat. n. 8

Si delictum notorium sit, sed Auctor delicti nesciatur, poterit Conservator ad mistam inquisitionem devenire, specialem erga delictum, & generalem quoad personam. n. 9

ARTICULUS XIX.

Ad quæ, adversus quos, & pro quibus, ac intra quodnam spatium, extendat se Judicis, Regularium Conservatoris potestas, attento Jure peculiari Novo Privilegiorum.

Ubi

Selectiores Casus, ad quos attento Jure Novo Potestas Conservatoris extenditur.

Et

De Potestate Judicis Conservatoris Ordinum Militarium.

SUMMARIUM.

Potestas Judicis, Regularium Conservatoris, attento Jure novo, amplior est ea ad terminos Juris antiqui. n. 1

Extenditurque ad Universitatem causarum, adeoque tam civilium quam criminalium, & mistarum, a quibuscumque injuriis pullulantium, qua manifestis, qua non manifestis, seu Regulares Conventi, & Rei sint, sive Convenientes, & Acores. n. 2

Hæc potestas cognoscendi de omnibus causis, a quibuscumque injuriis etiam non manifestis pullulantibus, hodie post reformationem Gregorii XV. adhuc perseverat, ubi Regulares Conventi sint, & Rei: non perseverat tamen, ubi Acores, & Convenientes sint, nisi quoad cognoscendum de injuriis dumtaxat manifestis. ibid.

Potest articulum, ab alio Conservatore inchoatum prosequi, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus &c. n. 3

Et hæc quoque potestas adhuc hodie perseverat. ibid.

Si, elapso quinquennio, vel loco mortui Conservatoris, alius eligatur; potest hic articulum, a prædecessore inchoatum, prosequi. n. 4

Potest per Edictum citare, ubi tutus non pateat accessus ad personaliter citandum. n. 5

Quibus in casibus hujusmodi accessus non tutus habeatur? ibid.

Ubi Contradictor sit incertus, citantur omnes in genere, sua quomodolibet interesse putantes. ibid.

Prefatum edictum legi debet, ac in locis publicis affigi, ubi verisimilis habeatur conjectura, quod ad notitiam citatorum valeat pervenire. n. 6

Antequam Conservator citationem per Edictum decernat, debet summarie testes examinare super metu, potentia, & non tuto accessu. Neque ad ea probanda, juramentum partis sufficiens est. n. 7

Si Conservator, saltem summarie de præmissis non cognito processu per Edictum decernerit, processus hujusmodi non valerit. n. 8

Potestas citandi per Edictum, nedum de Jure antiquo, & Novo, sed etiam de Jure novissimo competit Conservatori. ibid.

Tuetur Regularium Conservator, nedum personas, & Monasteria Religiosorum, & Monialium, verum etiam quæcumque eorumdem jura, bona, mobilia, & immobilia, privilegia &c. ab omnibus injuriis &c. tam irrogatis, quam irrogandis. n. 9

Hæc potestas sublata non est per Constitutionem reformatariam Gregorii XV. n. 10

Tuetur quoque Regularium Syndicos, Procuratores, Servitores, Familiares &c. ibid. & n. 11

Modo

- Modo Servitores, seu Familiares copulati habent requisita Tridentini sect. 24. de refor. c. 11. limitant nonnulli. n. 12.
- Reprobant tamen hanc limitationem alii. n. 13 & 14.
- Neque hæc concessio sublata videtur per Constitutionem reformatariam Gregorii XV. n. 15
- Quinam dicantur Regularium Familiares, seu Servitores? n. 16
- Familiares, seu servitores Regularium, ad effectum gaudendi privilegiis Summorum Pontificum, Servitoribus, & Familiaribus Monasteriorum concessis, debent toti Communitati inservire, non peculiaribus Religiosis; nisi ad id a Prælatibus Regularibus, & non ex libito particularium Religiosorum sint designati. n. 17
- Regularium Conservator procedit adversus omnes, & quoscunque molestatores Regularium, eorumque bonorum, jurium, privilegiorum, &c. etiamsi molestatores sint Communitates, & Collegia; cujuscumque qualitatis, vel conditionis illi existant, & quacunque Ecclesiastica, etiam Patriarchali, Archiepiscopali, aut Episcopali, ejusque generalis Vicarii, vel mundana dignitate muniti. n. 18
- Trahere potest ad suum iudicium personas, existentes etiam extra Civitatem, & Diocesim, pro qua est deputatus Conservator; modo non trabat ultra tres dietas; & quamvis ipse extra dictam Civitatem, seu Diocesim existat. n. 19
- Revocat per Censuras, & pœnas ad Religionem Apostatas, seseque ab obedientia subtrahentes. n. 20
- Atque hujusmodi potestas permanet bodis post Constitutionem Gregorii XV. ibid.
- Potest censuris, etiam iteratis vicibus, ligare, ac declarare ligatos, omnes, & quoscunque molestatores præfatos, appellatione postposita compescendo, & invocato si opus fuerit Brachii secularis auxilio, ac loca quacunque Ecclesiastico interdictione subjicere. num. 21.
- Procedit adversus illos, qui violenter extrahunt Malefactores ab Ecclesiis, & Monasteriis Regularium. n. 22
- Nequit tamen facultatem, illos extrahendi concedere, etiam in casibus, in quibus immunitas Asyli non suffragatur; cum id, privatim quoad alios, ad Episcopos, eorumque Officiales pertineat. n. 23
- Episcopi, eorumque Officiales nequeunt, sine consensu Regularis Prælati extractionem reorum ab Ecclesiis Regularium tentare, aut ad illam intentandam licentiam dare. n. 24
- Procedit etiam adversus Episcopum, extrahentem ab Ecclesia Regularium, sine consensu Regularis Prælati, Clericum Subditum, etiam dato, quod Clericus non gaudeat Immunitate contra suum Episcopum. n. 25
- Episcopus nullam potest in locis exemptis jurisdictionem exercere. n. 26
- Locus exemptus equiparatur loco extra Diocesim. ibid.
- Monasterium, recens inchoatum, & nondum ad habitationem Regularium aptum, privilegio gaudet Immunitatis Asyli. n. 27
- Monasterium hoc equiparatur Ecclesiæ, quæ solum fabricari cœpta, & nondum terminata, privilegio fruatur Immunitatis. ibid.
- Privilegium Immunitatis Asyli immediate competit Monasterio materiali; quod non desinit esse reale, quantumvis nullus ibi Religiosus inhabitet. ibid.
- Procedit quoque Regularium Conservator adversus Extrahentes Reorum a Grangiis eorumdem, ubi pro Missis celebrandis privatim Oratorium extat: sive a Domibus rusticis, sive Villis, in quibus Religiosi ad aliquod tempus, recreationis causa, degunt; sive ab hospitibus eorumdem, in quibus ordinarie Religiosi non commorantur, sed solum ad ea divertunt, quando itinerantur: sive demum ab iis Hospitiis, in quibus permanenter habitant aliqui Religiosi, suntque parvæ Domus Religiosorum, & quasi membra Monasterii, ac sub ejusdem Prælati gubernatione; cum privilegio fruuntur Asyli. n. 28
- Grangia appellatione veniunt Domus rustica, seu Villa cum Capella, in quibus Religiosi, recreationis causa, non permanenter, sed ad aliquod tempus commorantur. n. 29
- Hujusmodi Grangia, seu Domus rustica, seu Villa cum Capella, immunitate fruuntur Asyli: idque probatur. n. 29. 30. & 31
- Grangia nomine venit etiam Hospitium, in quo ordinarie Religiosi non habitant, sed solum ad ipsum divertunt, quando iter faciunt. Ipsumque privilegio gaudet Immunitatis Asyli. n. 32
- Grangia nomine tandem intelliguntur Hospitia, seu parvæ Domus Religiosorum, quæ sunt quasi membra Monasterii, in quibus aliquot Religiosi degunt permanenter, ac sub ejusdem Monasterii Superioris gubernatio. Ipsaque Immunitate fruuntur. n. 33
- Præfatas Grangias, seu Domos rusticas, sive Villas, & Hospitia cum Capella gaudent privilegio Immunitatis Asyli, multipliciter confirmatur. a n. 34. usque ad 39. inclusive.
- In laudatis Grangiis, seu Villis &c. cum Capella, si nostræ Societatis sint, lucrari potest singulis mensibus Jubilæum Communionis generalis, a Paulo V. Societati concessum. ibid.
- Sacella, seu Capella, & Oratoria prædiorum sunt auctoritate Pontificis fundata, & Religiosis ab ipso concessa. n. 34
- Prædicta Sacella, seu Capella, & Oratoria comparantur Atriis Ecclesiarum ab Eugenio IV. n. 35
- Sacella, seu Capella, & Oratoria prædiorum, sicut & prædia ipsa sunt pars Monasterii. n. 35. & 36.
- Prædium, seu Grangia est membrum suppositum Monasterio, in quo extat Oratorium ad celebrandum. n. 36
- In favoribus Suburbia, Prædia, Villa, Horti, Viridaria, Grangia, & alia loca, alicui Civitati subjacentia, sub nomine illius Civitatis comprehenduntur: illiusque privilegiis potiuntur, tam in secularibus, quam in Ecclesiasticis. n. 37
- Qui nascitur in Castro, Vico, vel Municipio, Subdito Civitati, censetur ejusdem Civitatis. ibid.
- Qui in continentibus Urbis nati sunt, Romæ nati sunt. ibid.
- Dicitur nasci in Civitate, qui in Territorio nascitur. ibid.
- In odiosis secus res se habet: cum tunc nomine Civitatis solum Urbs, muris circumdata, intelligatur, seu quæ murorum ambitu finitur. ibid.
- Accessorium sequitur naturam sui principalis. num. 38.
- Est autem Accessorium, quod adjacens est alteri, seu quod necessarium, aut utile, aut connexum est principali. n. 38
- Prædia Regularium, cum sint quid accessorium, utpote utile, connexum, & necessarium Monasterio, alius naturam, & privilegia sequuntur. ibid.
- Ecclesia Monasterii in Civitate est veluti caput omnium Sacellorum, Capellarum, & Oratoriorum, tam intra Monasterium, quam extra, in suis Prædiis existentium. Quamobrem indulta, & gratia, illi concessæ, his etiam conceduntur. n. 39
- Grangia, seu Hospitia Religiosorum cum Capella, sunt locus sacer, quemadmodum quivis alius locus

XX XIV

Religiosus, & Ecclesiasticus: ac Monasterio equipollens; quia Monasterium dicitur Monachorum statio. num. 40.

Jura consensus Episcopi requirunt, in fundatione Monasterii; cujus nomine non venit Hospitium. num. 41.

Regularium Conservator absolvit in foro fori ab Excommunicatione, incurta per violentiam extraxionem Reorum ab Ecclesia, vel Monasterio Regularium. n. 42

In foro conscientie absolvit etiam a praefata censura Praelatus Regularis illius Ecclesiae, seu Monasterii, cui per extraxionem injuria, & violentia facta est. ibid.

Excommunicationem ipso facto incurrunt Judices saeculares, extrahentes violenter malefactores ab Ecclesia: Illa tamen non incurrunt volentes inquirere, an dicti malefactores in Ecclesia sint, vel Monasterio: atque adeo portas Ecclesiae, vel Monasterii violenter infringentes, si nolint, eas Regulares aperire. n. 43

De quocumque Jure Conservator absolvit a censuris, a se latis. n. 44

Potest a censuris absolvere, qui per illas ligavit; ejusve Superior, vel Delegatus. ibid.

Potestas Judicis Conservatoris Ordinum Militarium extenditur ad ea, ad quae se extendit Conservatoris Ordinum non Militarium potestas, nedum ob privilegiorum communicationem cum illis, verum etiam ab peculiaribus privilegiis remuneratoriis, Ordinum Militarium indulta. n. 45

Privilegiis remuneratoriis Conservatorum non derogare Constitutiones Clementis VIII. incip. Sanctissimus, & Gregorii XV. incip. eodem modo, contendit Mendo: & quare? n. 46. & 47

ARTICULUS XX.

Ad quae, adversus quos, & pro quibus extendat se potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo Reformationis Gregorianae.

S U M M A R I U M .

Amplissima Judicis Regularium Conservatoris potestas ad terminos Juris novi privilegiorum in nonnullis hodie manet alterata, & restricta per Jus novissimum Constitutionis Gregorii XV. n. 1

In reliquis innovata, & confirmata, ac in antiquo robore relicta. ibid.

Quidquid hac Lege non specialiter videtur expressum, id veterum Legum, Constitutionumque regulis omnes relicta intelligant. ibid.

Quanam Conservatorum privilegia per Jus novissimum Constitutionis Gregorianae alterata sint, quanam limitata, quanam in antiquo vigore relicta? num. 2.

Judex Regularium Conservator attento jure novissimo, ea omnia potest, & adversus eosdem, pro Regularibus Conventis, & Reis, quae, & contra quos potest attento Jure novo, sed non intra idem trium dietarum spatium. n. 3

Pro Regularibus vero Conventibus, & Aedibus ea potest, & adversus eosdem, quae, & contra quos potest attento Jure antiquo, & quidem intra ejusdem Civitatis, seu Diocesis fines, non extra, ultra unam dietam. ibid.

ARTICULUS XXI.

Ad quae peculiarius, adversus quos, & pro quibus, attento Jure novissimo, extendat se potestas Judicis Regularium Conservatoris.

Ubi

Resolutionum Miscellaneorum centuria, tangentium praecipue Regularium privilegia, per eorundem Conservatorum tuenda.

S U M M A R I U M .

Potestas Judicis, Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, nedum se extendit ad ea, ad quae attento Jure antiquo se extendere, dictum est; sed etiam ad ea, ad quae attento Jure novo, sed per Jus novissimum revocata non sunt. n. 1

Immo ad alia complura se extendit, in praedictis contenta, sed ab aliquibus exclusa, adeoque controversa. n. 2

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, de omnibus omnino causis cognoscit, tam videlicet Civilibus, quam Criminalibus, & Mixtis. n. 3

Trident. sess. 14. de reform. cap. 5. decernens, Conservatorem non posse cognoscere de causis Criminalibus, & Mixtis, sed de Civilibus tantum, & ubi persona conservandae Rei fuerint, non loquitur de Conservatore Regularium. n. 4

Haereticis causa, aut ad haereticum pertinentes, quantumvis Criminales sint, a locorum Ordinariis, Dominisque Inquisitoribus, privatim quoad alios cognoscuntur. n. 5

Causas Fidei sine expressa concessione nequit Conservator cognoscere, etsi ex Privilegio, vel Rescripto habeat, quod possit de causis Criminalibus cognoscere. ibidem.

In generali concessione non veniunt ea, quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus. ibid.

Generalis commissio facta Legato per Papam non extenditur ad causas Fidei. ibid.

Tenuis transactio plerumque praestat pingui sententia. n. 6

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, de omnibus praedictis causis cognoscit, etiam si injuria manifesta non sint, & judicalem indaginem exposcant; modo Regulares Conservandi Rei sint, & non Aedores. a n. 7. usque ad 21

Quod multipliciter a nonnullis Doctoribus evincitur, & objectionum solutione confirmatur. n. 22

Dispositio, includens certam rem, seu personam, excludit reliqua. n. 24

In privilegio, seu facultate aliquid faciendi, incluso unius importat exclusionem alterius. ibid.

Observantia, etiam unius actus, deservit pro interpretatione. n. 30

Et Observantiae interpretativae adeo deservit, ut praeservatur interpretationi magis verae, & Juri magis conformi. ibid.

Innovatio Constitutionis non plus operatur, quam si Constitutio conderetur de novo: condita autem de novo juri peculiari privilegiorum non derogat. n. 31

Derogatio quoad unam partem non debet extendi ad aliam; cum materia derogationis sit stricte accipienda. n. 32

Declaratio Sacrae Congregationis Concilii 24. Martii 1657. de Regularibus etiam Reis coram Ordinariis conveniendis, non coram Conservatore in causis, judicialibus.

etalem indaginem requirentibus; cum sit generalis non comprehendit privilegiatos in specie. n. 33

Quemadmodum Declaratio Sacra Congregationis, quod Abbates nequeant benedicere ea, in quibus requiritur Sacra Unctio, usque generalis, non comprehendit Abbates privilegiatos in specie. ibid.

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, procedit adversus injurias Reales, Verbales, & Scriptas. n. 34

Qui ausu temerario presumpserint, Ecclesias, aut loca Regularium infringere; aut in illis violentiam damnabilem exercere, ipso facto excommunicationem incurrent, a qua absolvi non poterunt, nisi per Sedem Apostolicam, vel per Conservatores, ab eadem Regularibus ipsis deputatos. ibid.

Potest Conservator eum punire, qui Sandimonialis, aliusve Regularis personae honestati injuriam fecit, ejus pudorem maculando. n. 35

Injuria Verbales, & ipsamet vera injuria sunt; cum non jure irrogentur. ibid.

Injuria in rebus frequentius, quam in factis debentur. ibid.

Injuria specialiter dicitur de Verball. ibid.

Sacra Scriptura pluribus in locis, sicut & Sancti Patres, lingue damna commemorant: cum nonnullis Scripturarum locis nonnulli Patres adducuntur. num. 36.

Procedit Conservator adversus injurias Scriptas, quae nimirum vel per Libellos famosos contra Regulares irrogantur; vel per impugnationem Institutorum, & Constitutionum Ordinum Regularium; denuntiando Impugnatores, in Excommunicationem lata sententia, eamque Papae reservatam, incursos: & Libellarios, pariter incursos in Excommunicationem lata sententia. n. 37

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, procedit adversus omnes, & quoscumque, ac qualescumque injuriatores, & molestatores Regularium, nendum Clericos, & laicos, sed etiam Religiosos alterius Ordinis. n. 38

Conservatores, cum sint Judices a Papa deputati, competentes sunt nedum respectu Clericorum, & Religiosorum, sed etiam respectu laicorum, qui vniuersi subduntur jurisdictioni Papae. ibid.

Non possunt Regulares, Conservatores eligere pro eo, qui ipsis injuriam intulit; ut sic a manibus brachii secularis liberentur, quod ipsum injuriatorum rigore volebat punire. n. 39

Conservator, attento Jure novissimo, procedit adversus molestias, perturbationes, injurias, gravamina, vel damna Regularibus, eorumque Procuratoribus, Agentibus, Servitoribus, Familiaribus in Personis, Rebus, & Bonis illatas, aut inferendas. n. 40

Seu super libertatibus, privilegiis, indultis &c. Super Terris, Domibus, & juribus; fructibus, censibus, redditibus, & proventus, ac quibuscumque aliis bonis mobilibus, & immobilibus, spiritalibus, & temporalibus &c. ibid.

Sive exigendo ab eis vectigalia, datia, pedagia, gabellas, collectas, aut alia onera. ibid.

Conservator Regularium est Judex competens illius secularis, qui Conservatorem non habet, sed una simul cum Religioso passus est injuriam; aut alias rem habet cum illo communem, seu connexam. n. 41

Si injuria sit collata Scholastico, & alteri in ejus Societate non Scholari, agaturque pro recepta injuria coram suo Conservatore Scholasticus; poterit etiam alter non scholaris agere coram eodem. ibid.

Causa possessionis, & proprietatis debet coram eodem Jure terminari: ne contentiosa causa dividatur: neque super uno, eademque facto contraria, vel diversa saltem ferantur sententiae; & ne una, eademque res diverso Jure censetur. ibidem.

Idem est judicium de potestate Conservatoris in favorem Clericorum, causam communem, seu connexam habentium cum Regularibus &c. n. 42

Si Laicus delinquat cum Clerico, Judex Ecclesiasticus de utriusque communi crimine cognoscit. ibidem.

In causis communibus, seu connexis Judex illius personae cognoscit, qui est magis dignus. num. 43.

Conservator Regularium magis dignus est, quam Judex laicus Secularium; quemadmodum Judex Conservator Scholarium, quam merus Judex non Scholarium &c. n. 44

Regularium Conservator magis dignus est, quam Ordinarius Clericorum, sive Episcopus in causa utriusque communi. n. 45

Et in causa, sibi demandata, conservatoris Regularium major est Conservator Episcopo, Primati, Patriarcha, Legato etiam de latere &c., licet in aliis par, aut etiam inferior sit. ibidem.

Conservatores sunt Judices Ordinarii, sed illis committuntur causae, ut Sedis Apostolicae delegatis. num. 46.

Delegatus in causa delegationis dignior est quocumque Ordinario. ibid.

Ratione dignitatis si controversia sit de jurisdictione inter Conservatorem, & Ordinarium, cognoscit Conservator. ibid.

Regularium Conservator impedit novam aedificationem prope Conventus Religiosorum, vel Monasterium; aut in jam erectis aedificiis novam aedificationem fenestrarum; ne Monachi, vel Monachae inde videantur, & molestentur. n. 47

Olispone mandavit Rex, dicitur; vel claudi januam secularis domus, ex qua Religiosi Tertiarum ejusdem Urbis intra Conventum videbantur, & inquietabantur. ibid.

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, cognoscit de juribus, & Actionibus, quae Religiosis ex cessione conventuum. n. 48

Idque non prohibet Trid. sess. 14. de reform. c. 5. Immo ibi Concilium non loquitur de Conservatore Regularium. n. 49

Verbum potest facultatem sine necessitate significat. ibid.

Non est tamen competens ipse Conservator, sicut nec alius quivis Judex saltem ad effectum, ut agens ex jure cesso obtineat; sed solum ut locum habeat dispositio, & poena juris in casibus prohibitis, & quoslibet cesso simulata praesumitur. n. 50

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, non Ordinarius loci, cognoscit super pertinencia Jurispatronatus, nedum respectu Capellae, fundatae in Capella Ecclesiae Regularium, verum etiam respectu ejusdem Capellae. n. 51. & 52

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, potest in possessionem mittere: dare Curatorem ad litem: & in integrum restituere. n. 53

Nequit tamen adversus propriam definitivam sententiam in integrum restituere; cum jam dicatur fundus officio suo. ibid.

Potest mutuas petitiones admittere, Conventionem nimirum ex parte Actoris, & Reconventionem ex parte Rei. n. 54

Reconventio quamvis proponi queat tam coram Judiciali Ordinario; quam coram Delegato; nequit tamen proponi coram Delegato, qui sit de consensu utriusque partis datus; & coram Arbitrario, seu Compromissario. n. 55

Si Reus coram Conservatore in causa summaria, velit reconvenire Actorem suum in alia causa non summaria, potest usque illum reconvenire: at tunc causa non summaria fiet & ipsa Summaria. n. 57.

Si causa committatur appellatione remota, ea quoque remota censetur in Reconventionem. ibid.

Si per Procuratorem Actoris petatur cautio damni infecti; & Reus velit Dominum in aliqua actione reconvenire; Procurator tenetur illum defendere. ibid.

Si Papa causam committat, sine figura iudicii cognoscendam ad instantiam partis, videtur remissa plena cognitio etiam in Reconventionem. ibid.

Si coram Conservatore, cui causa committitur, sine figura iudicii terminanda, Reus Actorem conveniat etiam in causa alias plenaria, poterit hac quoque summarie cognosci, & definiti. ibid.

Ut legitime procedat Reconventio, facienda est in ipso litis exordio: quamvis proponi queat quandocumque, durante eodem iudicio, scilicet ante prolatam sententiam. n. 58.

Si Reconventio fiat in progressu iudicii, aut in litis exordio, quomodo iudex se gerere debeat? n. 59.

A solo Reo facienda est Reconventio, adeo ut nequeat Actor, reconventus a Reo, a se convento, reconvenire iterum reum ipsum reconventorem. n. 60.

Et proponenda in causis non exceptis; cum in exceptis non admittatur. n. 61.

Causae exceptae sunt causa Criminalis, criminaliter intentata super pari, vel minori crimine; causa Appellationis; causa Spolii propter privilegium Spoliati, causa excommunicati, causa executiva, quando scilicet executio petitur instrumenti executionati, quia habet vim sententiae; & quaevis alia, de qua iudex cognoscere non potest. a n. 62. usque ad 67.

Super majori crimine, vel ad prosequendam suam, suorumque injuriam, potest reus Accusatorem suum reconvenire coram eodem iudice, si est competens utriusque. n. 63.

Quomodo ubi Reus est civiliter tantum de crimine accusatus, potest etiam civiliter Accusatorem reconvenire, si iudex est competens utriusque. ibid.

Nequit tamen Reus criminaliter conventus, Accusatorem suum civiliter reconvenire; licet admittatur, si criminaliter illum reconveniat, obijciendo E. G. quod falsos testes produxerit contra se. ibid.

Et in hoc casu suspenditur Actio civilis, donec causa solvatur criminalis. ibid.

Spoliatus, trahens Spoliatorem in iudicium, nequit ante restitutionem a Spoliatore reconveniri; nisi de alia spoliatione per modum exceptionis. n. 64.

Reconventio non est defensio, sed nova Actio, & impugnatio. n. 65.

Regularium Conservator, attentio iure novissimo, controversiam dirimit inter duas Religiosas simplices, vel Religiosos Procuratores, aut Conventus diversorum Ordinum. a n. 68.

Quamvis possit coram Regulari Praelato Religiosus simpliciter, Procuratoris, vel Conventus rei, suam causam exponere Religiosus simplex, Procurator Religiosus, Conventus Actor alterius Ordinis, illeque litem decidere. n. 71.

Ubi duo Religiosi diversorum Ordinum &c. litigant inter se, & ambo eligunt Conservatorem; ille tantum Conservator procedere debet, qui praevenerit. n. 72.

At solum Conservatorem Religiosi Rei procedere posse, contendit Nidus. n. 73.

Favorabiliores sunt partes Rei, quam Actoris. ibid.

Nequit tamen Regularium Conservator, dirimere controversiam inter praefatos Religiosos simplices, Religiosos Procuratores, seu Conventus ejusdem Regionis; quippe qui proprios habent infra Ordinem Praelatos in iudices, tam in Civilibus, quam in Criminalibus,

& Missis.

Quod & finis ipse, ob quem inducitur fuisse Regularium Conservatores, ostendit. n. 74.

Nequit etiam Regularium Conservator, controversiam dirimere inter duas Moniales ejusdem Religionis, sed diversorum Monasteriorum, Regularibus subiectas: vel inter Religiosum, & Monialem ejusdem Ordinis: aut inter Monialium Monasterium, Regularibus subiectarum, & Conventum Religiosorum ejusdem Instituti: cum id pertineat ad Ordinis Praelatos, qui Jurisdictionem habent in utramque partem. n. 76.

Nequit pariter appellationes Religiosorum a suo Praelato recipere, etiam in casu, quo alias ipsi licita esset appellatio: Nec querelas eorumdem adversus alios Religiosos admittere. Nec de delictis ipsorum cognoscere, neque punire. n. 77. 78. & 79.

Regularium Conservator, attentio iure novissimo, procedit adversus injuriam, quam sibi indicem inferunt duo Religionum diversarum Fratres; & uterque ad suum Conservatorem recurrit &c. n. 80.

Sed non uterque Conservator in hoc casu, sed ille, qui prior fuit aditus, procedere potest. ibid.

Si constet, quis primo injurias passus fuerit, hic per Nidum injuriantem ad proprium Conservatorem trahere debet, & in dubio Arbitri sunt eligendi. n. 81.

Regularium Conservator, attentio iure novissimo, super causa Novitiorum de debitis, contractis in saeculo, cognoscit. n. 82.

Estque Conservator iudex competens litis, intentatae a Saecularibus Scholari Societatis Jesu super ejus bonis; quorum adhuc post Vota biennii dominium retinet. n. 83.

Sufficit, quod persona, quae conventur, sit persona Societatis, etsi bona, ratione quorum illa conventur, Societatis non sint, ut ad eam potestas Conservatoris extendatur. n. 84.

Regularium Conservator ad causas etiam Familiarium eorumdem extenditur, atque adeo ad decidendas lites super bonis ipsorum. n. 85.

Scholares Societatis Jesu, post Vota simplicia, ab omnium aliorum iudicum jurisdictione sunt exempti. n. 86.

Novitii, & ejus bona gaudent omnimoda exemptione, adeo ut licet bona Novitiorum non sint bona Religionis, adhuc tamen gaudeant exemptione a gabellis. n. 87.

Scholasticus Societatis, super cujus bonis intentatur litis a Saeculari, cogere non potest Saecularem Actorem suum, ut ipsum potius coram Conservatore conveniat, quam coram alio iudice competente; cum electio semper sit penes Actorem, qui incipit litem. n. 88.

Regularium Conservator, attentio iure novissimo, procedit adversus laicos, illorum debitores ex causa civilis. n. 89.

Injuriae appellatione damnum culpa datum interdum significatur. n. 90.

Quamvis verba rescripti strictae sint accipienda, debent tamen secundum subjectam materiam explicari. ibid.

Negatione res efficitur dubia. n. 91.

Conservator Regularium per Trident. sess. 14. de refo. c. 5. remanens in dispositione Juris communis, & peculiaris privilegiorum, quae in ipsis Conservatoribus praeter, & contra Jus commune continentur. n. 92.

Quamobrem hujusmodi privilegia per Tridentinum abrogata non sunt; immo potius sunt confirmata. ibid.

Contumelia, injuria, vis, quae locis, rebus, & personis Religiosis inferuntur, est causa missi fori, utpote sacrosilegium. n. 93.

Debitor, non solvens Regularibus id, quod tenetur, ipsos impedit, ne fruantur, aut utantur bonis propriis. n. 94.

Actio

Actio contra Jus, & qua alteri damnum infert est injuria manifesta. n. 95

Regularium Conservator procedit etiam adversus Regulares, Secularium debitores ex causa civili, & debito pecuniario. n. 96

Regulares, gravati ere alieno, vel ad ratiocinia obligati, aut testamentorum executores, coram Ordinario loci conveniendi sunt, si Conservatores non elegerint. n. 97

Si tamen elegerint, coram ipsis, non coram Ordinario sunt conveniendi. n. 98

Immo neque coram suo Regulari Pralato ob debita communia, seu Convocatus: quamvis conveniri possint coram illo ob debita propria particularia, si degant intra claustra. n. 99. & 100

Quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. ibid.

Judices Regulares in exhibenda justitia Creditorebus, solent interdum esse in judicio remissi. n. 101

Regulares, extra claustra degentes, si habeant Conservatorem, coram illo sunt conveniendi: si non habeant; coram Ordinario loci; quemadmodum Regulares, degentes intra claustra, sed Conservatorem non habentes. n. 102

Judex competens Regularium, puta Conservator, & in ejus defectu Episcopus, quando non potest cogere remediis ordinariis Pralatum Regularem, ad solvenda debita, uti potest remedio subsidiario excommunicationis, non tamen Suspensionis, illum videlicet ab officio suspendendo; neque Interdicti. n. 103

Conservator Regularium, attento jure novissimo, potest illis, nolentibus solvere debita, substationem mandare; aut pignus tot bonorum, etiam stabilitum, ad faciendum satis creditoribus, quando nequit eos cogere in pecunia numerata. n. 104

Modo nonnullae limitationes concurrant, vel adsturgens necessitas, & sit periculum in mora. ibid.

Non potest, neque debet Conservator, interponere decretum in contractum alienationis, seu alterius obligationis, Monasterio contrahenda. n. 105

Conservator est Judex litium, non Contractuum. ibid.

Prior Regularis excedit annum XXV. aetatis suae. ibidem.

Capitulum Religiosorum dicitur Senatus. ibid.

Si quis Monasterium ad alienandum manifeste compelleret, posset Conservator illud defendere, eo quod manifesta injuria, & violentia foret illi. n. 106

Potest Regularium Conservator, ad faciendum satis mutuantiis Creditoribus, illis adjudicare praedium aliquod Monasterii stabile, si pecuniam ad solvendum mutuum, non habeat monasterium. n. 107

Citare etiam potest Conservator, attento Jure novissimo, sub poena excommunicationis Religiosum, quia non vult comparere conventus coram ipso in causa debiti proprii, vel Monasterii, ad respondendum, vel testificandum in causa. n. 108

Potest facere Reprasalias, quando alius Conservator damnum intulit Monasterio, sibi commissio. n. 109

Quemadmodum facere, vel concedere Reprasalias, potest Episcopus, quando Clericus, vel alius Episcopus damnum personae Ecclesiasticae intulisset. n. 110

In causis Civilibus Mercedum, & miserabilium personarum Conservator est Judex competens Regularium, si degant intra septa. n. 111

Quod si Regulares degant extra septa, & habeant Conservatorem, potest Ordinarius loci, vel ipsemet Conservator in praefatis causis Judex competens esse. n. 112. & 113

Verbum possit facultatem importat sine necessitate: quamvis precedente negatione praecisam necessitatem importet. ibid.

Cause Civiles Mercedum sunt obligationes solvendi dispendium Operarii. n. 114

Personae miserabiles sunt non plebei, sed illi, quibus Natura movetur ad miserandum propter injuriam fortunae: ut Pupilli, Viduae, morbo diuturno fatigati, Caeci, Leprosi, Claudi, Furiosi, Capivi, Pauperes, praesertim Religiosi, servientes Ecclesiis, Mercatores, qui in itinere gabellis gravantur, ad Carceres damnati, Advena, Ecclesia, Virgines, Meretrices, de novo ad Fidem conversi, atque id genus personae Judicis arbitrio, in quibus eadem, vel major militat ratio. n. 115. & 116

Ex identitate rationis fieri potest extensio de casu ad casum. ibid.

Ubi eadem est ratio, non dicitur fieri extensio, sed intensio, seu declaratio. ibid.

Regulares, extra claustra degentes, non sunt, qui Praedicationis, vel Confessionis, seu Eleemosynae petenda causa, vel alterius rei similis, ad tempus, & non permanenter extra Monasteria commorantur: neque qui secundum propria Instituta alicui Beneficio, vel Monasterio Monialium, cum subjectione ad proprios Regulares Pralatos, inserviunt: aut in aliquo membro, vel Grangia Monasterii degunt. n. 117

Sed qui sine licentia vivunt extra claustra: vel si cum licentia; sunt tamen in loco ita distant, ut nequeant per suos Superiores visitari: aut qui de licentia Papae, vel privilegio extra Monasterium permanenter commorantur, Apostolicae Sedi immediate subiecti. n. 118

Pro hujusmodi Regularibus, extra claustra degentibus, Apostolicae Sedi immediate subiectis, deputari consueverunt Judices Conservatores, qui privatim quoad alios de omnibus eorum causis cognoscerent, tam civilibus, quam criminalibus, & mixtis, judicalem etiam indaginem exposcentibus, utraque dempde causa mercedum, & miserabilium personarum, quae cognosci etiam potest ab Ordinariis locorum. ibid.

Locationes ultra triennium, per Commendatores Sancti Joannis Hierosolymitani factas, sive alienationes bonorum Commendae absque solemnitatibus, & causis, in alienatione rerum Ecclesiasticarum requisitis, Conservator annullat, reducendo, & revocando bona, sic alienata, ad dictam mensam. n. 119

Commendatarii perpetui Ordinum Militarium Pralatis equiparantur ac Beneficiariis: omniaque ipsi competunt, quae veris Pralatis, & Beneficiariis. n. 120.

Commenda, seu Praeceptorie Sancti Joannis Hierosolymitani non veniunt in generali reservatione cap. 2. de Praebend. in 6. ibid.

Quod potest Conservator Ordinum militarium in casu alienationis, potest etiam Conservator Ordinum non Militarium. n. 121

Regularium Conservator, etiam attento Jure novissimo, cogit Monasterium, alias cupax bonorum, ad alimenta praestanda alteri Monasterio diversis Ordinibus, in quo suus Religiosus discipulus ad agendam penitentiam est relegatus. n. 122. & 123

Non cogit tamen praefatum Monasterium, si bonorum incapax sit; cum teneatur alere Religiosum discipulum in hoc casu Monasterium illud, in quod relegatur. n. 124

Debita, a Religioso facta ex delicto, vel contractu, propria auctoritate inito, si ex illi Monasterium factum est ditius, aut saltem haeres est Religiosus praefati, tenetur Monasterium solvere: & recusanti, potest ad solvendum a Conservatore coerceri. n. 125 & 127

Non tenetur tamen, si ex illis debitis Monasterium factum non sit ditius; neque haeres sit Religiosus praefati. n. 126

Delictum

- Delictum personae convertendum non est in Ecclesia
damnum. ibid.
- Pater, aut Dominus non obligatur ex contractibus
per filiosfamilias, aut per servos initis. ibid.
- Delictum Praelati nocet Ecclesiae, & Monasterio,
si fuerit patratum communicato consilio cum Capitu-
lato. ibid.
- Cicumque bonorum Successori commune est, quod
are alieno ejus, cui succedit, astringatur, sed propor-
tionaliter ad vires hereditatis. n. 127
- Religiosus Praelatus, recusans solvere debita, a suo
Religioso subdito contracta, dum iter faceret ex obe-
dientia, casuque aegrotaret in itinere &c., a suo Con-
servatore ad solvendum obligatur. n. 128
- Religio: nescit ex Charitate, aut Fidelitate, sed
etiam ex Justitia tenetur, Religiosi suis alimenta
suppeditare, necessaria videlicet ad victum, vesti-
tum, habitationem, medicinas, Sepulturam &c. ibid.
& n. 129.
- Religiosi in Jure inter Filios respectu suorum Mona-
steriorum computantur. n. 130
- Filii debentur alimenta, proprio statui congruentia.
ibidem.
- Per religiosam Professionem tacitus contractus initur
inter Religiosum profitentem, & Religionem, ejus pro-
fessionem acceptantem. ibid.
- Omnis contractus est ultro, citroque obligatorius ex
Justitia. ibid.
- Bona Monasteriorum dantur a Fidelibus in sus-
tentionem Religiosorum: unde Religiosi jus habent ad
illa. ibid.
- Religiosus, vere indigens aliqua re circa victum,
vestitum &c., suamque indigentiam exponens Superio-
ri, qui tamen nolit ei providere; potest rem illam
occulte sibi accipere; aut pecuniam ex Monasterii re-
ditibus, qua rem illam sibi emat. n. 131
- Religio debet, Religiosis suis alimenta subministra-
re, largo potius, & abundanter, quam parce, & di-
minute. n. 132
- Medicina sub nomine alimentorum continentur.
num. 133.
- Regulariter non tenetur religio, medicinas extraor-
dinarias, & pretiosissimas Religiosis aegrotantibus sup-
peditare. n. 134
- Sandus Franciscus de Paula illud unice in sua re-
gula praecepit sub mortali: ut de omnibus necessariis
Superiores pro salute celerius restauranda providerent
infirmis. Et interrogatus quid foret agendum, cum
in pauperissimo aliquo Conventu non posset infirmis de
necessariis provideri? vendendas esse eo casu (respon-
dit) Campanas, & Calices, & infirmo succurren-
dum. ibid.
- Si Religiosus aegrotans valde foret Religioni necessa-
rius, ei extraordinariae, & pretiosissimae Medicinae tri-
buenda sunt; cum illa expensae extraordinariae cede-
rent in majus bonum Religionis. n. 135
- Sepultura etiam sub nomine alimentorum comprehen-
ditur. n. 136
- Religio non tenetur, alimenta praestare Religiosis
Apostatis, & Fugitivis. n. 137. & 138
- Pater non tenetur, alere Filium, sua culpa disce-
dentem. n. 137
- Tenetur vero Religio ad expensas, & alimenta, si
Religiosus Apostata, vel Fugitivus ab aliquo capere-
tur, revocandus ad Monasterium. n. 139
- Siquae ipsemet Apostata, vel Fugitivus, poenitentia
ductus, redeat. n. 140
- Vel si licite fugiat, & ex justa causa: ut nimirum
se praesentes Superiori. n. 141
- Monasterium tenetur, dare monacho expensas ne-
cessarias ad vitam, & suum Superiorem accusanti.
ibidem.
- Si Monachus Apostata, vel Fugitivus, ratione mor-
bi, aut senectutis, nequeat alimenta sibi comparare,
tenetur illum alere religio, non tamen ex justitia, sed
ex Charitate. n. 142
- Religio non tenetur, alimenta ministrare, seu patri-
monii, vel beneficium assignationem facere legitime eje-
ctis, seu laicis, sive etiam Clericis, & in Sacris Or-
dinibus constitutis. n. 143. & 144
- Atque ita decidit Parliamentum Tholosanum in cau-
sa Claudii Bernardi e Soc. Jesu dimissi: Et pluries
Sacrae Congreg. Concil., praesertim in una Limana in
universum; ac in altera Gerundenfi contra Martinianum
Battle Sacerdotem Gerundensem, e Societate di-
missum, & in alia Panormitana contra Georgium Vac-
carinum Siculum Sacerdotem Caccabensem e Societate
pariter ejectum. n. 145
- Et statuit tandem, ac declaravit Benedictus XIII.
in Const. 45. Injuncti. ibid.
- Quamvis, decedente Novitio in statu Novitii, &
intestato, Monasterium in ejus bona non succedat: suc-
cedit tamen, decedente in statu professionis, & jam
professo per professionem, in articulo mortis jam emis-
sam. n. 146. & 147
- Bona Religiosi ad aliam Religionem transeuntis,
sed in priori Religione acquisita, sunt prioris Religio-
nis; eaque proinde nequit Religiosus ad posteriorem
Religionem deferre. n. 148. & 149
- Beneficium, quod per legem conceditur, sine pra-
judicio Tertii concessum intelligitur. n. 150
- Regularium Conservator est Judex competens in cau-
sa Feudali, ubi nimirum agitur de reparatione, &
satisfactione facienda Domino Feudi a Regularibus Feu-
dataris. n. 151
- Secus tamen, si de petitio agatur, idest de pro-
prietate Feudi, vel de possessione ejusdem: quia tunc
coram Judice laico discutienda venit causa, & Con-
venendus Regularis. n. 152
- Executio publici instrumenti, quo se Religiosus obli-
gavit, dum esset laicus; & nunc solvere renuit, ad
Judicem ejusdem Conservatorem pertinet. n. 153
- Causa Regularis, succedentis in bonis Laici, ante
hujus mortem ab eodem Laico incepta coram Judice
seculari, a Judice Conservatore Regularis discuten-
da est. n. 154
- Regulares Creditores, aut Legatarii, pro consecutione
inventarii, ab eorundem Conservatore, non a Judice
Laico citandi sunt. n. 155
- Regulares, haeredes laici, ad solvenda debita Testa-
toris defuncti, quantumvis obligati in forma Camerae
cum renuntiatione privilegii fori, a suo Conservatore
compellendi sunt. n. 156
- Executio, facienda contra Regulares, laico succe-
dentes, ab eorundem Conservatore fieri debet, etiam-
si obligatio defuncti habeat vim rei judicatae. n. 157
- In causa evictionis, pro qua conveniri debeat regu-
laris, qui vendidit agrum e. g., coram ipsius Conser-
vatore conveniendus est. n. 158
- Quod si lis mota fuerit contra laicum, qui agrum
emit a Regulari, & regularis defensionem Emptoris resi-
stat; tunc coram Judice laico conveniri debet Regularis.
ibid.
- Conservator, non autem laicus Judex, debet cita-
re Monasterium, ad exhibenda jura sua coram ipso,
quando ejus debitor petit dilationem ex consensu ma-
joris partis Creditorum, vel beneficium cessionis bono-
rum. n. 159
- Judex secularis non potest cogere Monasterium, quia
spoliavit laicum sua possessione, ad illam restituendam.
num. 160.
- Non potest laicus Judex, immo nec Ordinarius loci,
capere Religiosum in flagranti delicto, eumque ad
suum regularem Praelatum deferre, nisi haec purificen-
tur

tar conditione: quod nimirum delictum sit Reipublicae pernitiosum: extet praesumptio, Religiosum meditari tale factus: & necessitas capiendi urgeat &c. num. 161.

Si religiosus, oblato idoneo fidejussore, promittat, se Praelato suo sistere, capi non debet. ibid.

Administer non debet modum excedere percutiendo nimirum pugnis Religiosum, qui alias paratus est ire. ibidem.

Religiosus delinquens capiendus, purificatis conditionibus recensitis, & ad suum Superiorem ducendus; recta via deferri debet, & intra terminum, saltem 30 horarum; secus Judex captus, & ducens erit excommunicatus. n. 162

Et multo magis erit excommunicatus, si illum non ducat, immo ad petitionem regularium non restituat. ibidem.

Deciso Regia Monarchia Sicula in facti contingentia. ibid.

Non potest Judex laicus, auctoritate propria, Religiosum capere, noctu inventum cum armis prohibitis, aut etiam mutato habitu, citra excommunicationis incursum in Bulla Coena Domini. Neque illum armis prohibitis in poenam spoliare. n. 163

Quamvis Ecclesiasticis subdantur legibus Civilibus, ob publicam Civitatis quietem laici, quoad vim directivam; non tamen quoad coactivam, ita ut humi valeant a iudice seculari. n. 164

Non potest laicus judex, occulte processare regularem, qui deliquit, animo mittendi postea suo Religioso Superiori processum. n. 165

Nisi tamen Religiosus Superior absens sit; & ut talis, impotens juridico de delicto se informare; ac in eodem delicto continetur, sique periculum in mora. num. 166.

Non potest laicus Judex, extrajudicialiter de delictis Ecclesiasticorum inquirere: potest tamen generaliter super crimine incognito; aut specialiter super aliquo jam commisso, sed incerto delinquente. n. 167

Si reperitur in cursu inquisitionis, delinquentem esse Ecclesiasticum, melius faciet laicus judex, si desistat. ibid.

Potest tamen inquisitionem proseguere, si etiam laici fuerint socii criminis; & ne vexentur laici pro eodem crimine, si solus Ecclesiasticus inventatur deliquisse &c. ibid.

Judex laicus non potest negligentiam supplere Praelati regularis in punitione Subditi Religiosi delinquentis. n. 168

Ubi negligens fuerit Ecclesiasticus judex in punitione subditorum, ad alium Ecclesiasticum judicem, ejus Superiorem recurrendum; & ubi omnes negligentes fuerint ad Papam. n. 169

Non tamen recurrendum ad Principem secularem, etiam ipso negligente Papa: nisi talis recursus necessarius esset in justam defensionem. ibid.

Non potest judex laicus, immo nec Ordinarius loci, punire delicta Novitiorum, seu Civilia, sive Criminalia, etiam Capitalia, in Religione commissa. n. 170

Novitii, favore Religionis, eximuntur a jurisdictione Judicis laici, & Ordinarii loci. n. 171

Praelatus regularis potest, etiam perpetuo carceri Novitium mancipare, ita exigente qualitate delicti: immo & torturae subicere, si ea necessaria sit ad comprobandum delictum. ibid.

Novitius ex vi ingressus in Religionem, reputatur persona Ecclesiastica; gaudetque proinde omnibus personarum Ecclesiasticarum privilegiis. n. 172

Favore Religionis Novitii, instar Professorum, ut a Civili judicis laici jurisdictione eximuntur; ita & ab Ecclesiastica Ordinarii loci. n. 173

Novitios, in Religione delinquentes, si ab ea impu-

mit recedant, sicut & Scholares Societatis Jesu, a iudice Seculari puniendos esse, docent complures; alii tamen volunt, a Praelato regulari. n. 174

Si Novitius delinquens vellet a Religione discedere, posset in eadem detineri, donec sufficienter puniatur. n. 175

Posset etiam puniri poena, exequenda post discessum, si ea judicialiter injuncta sit: illamque proinde nequit effugere propria auctoritate; secus tamen, si poena iniuncta sit absque strepitu judiciario. ibid.

Judex secularis, aut Ordinarius loci, non potest cognoscere de Novitio, qui cum esset in saeculo laicus, vel Clericus delictum commisit; & re integra in fraudem potestatis laicae, aut Episcopalis habitum Religiosum assumpsit. n. 176

Potest tamen cognoscere, si res integra non sit, eo quia Judex ante ingressum Novitii in Religionem cepit cognoscere, seu via accusationis, sive inquisitionis. num. 177.

Regularium Conservator, etiam attento jure novissimo, procedere valet adversus Judicem laicum, demandantem capturam, & carcerationem Coloni Religiosorum, seu Custodis animalium eorumdem, ratione damni, ab ipsis animalibus facti in pascuis alienis absque dolo, sive etiam cum dolo ipsius Coloni. n. 178

Non tamen procedere potest adversus Judicem Ecclesiasticum, eandem capturam, & carcerationem demandantem. n. 179

Doctrina Panimollis, & aliorum in proposito non officit. n. 180

Regulares trahi nequeunt coram Judice laico, vel Ordinario loci, ratione damni, pascuis alienis illati a suis animalibus. n. 181. & 182

Regularium Conservator procedere potest, etiam adversus detentores in carceribus animalium monasterii propter damnum, ab ipsis in pascuis alienis illatum, si detentio sit omnino injusta. ibid.

Vel si justa, nolint regularibus, satisfactionem promittentibus, sufficienti etiam praestita cautione, animalia dimittere, damna realis fiat satisfactio. ibid.

Nedum persona regularis, eorumque bona immobilia, sed etiam mobilia, (inter quae praedicta recensentur animalia,) sunt a Judice laico, & ordinario loci exempta, solisque Ordinarii Praelatis, & Conservatoribus subiecta. n. 183

An propter meram, & praecipuum detentionem animalium regularium possit eorum Conservator, adversus detentores censuris procedere, controversa est apud Doctores. n. 183

Non potest contra animalia regularium procedi, nisi contra eorumdem personas procedatur; cum animalia sint de bonis regularium, & bona sint accessoria personae. n. 186

Causa, quamvis sua natura temporalis sit, ratione tamen personae Clerici, contra quem movetur, manet Ecclesiastica. n. 187

Rem, quae culpa caret, in damnum vocari, non convenit. n. 188

Nequit laicus Princeps, e proprio Territorio Religiosum ejicere, eo quod non obediat mandatis suis, citra excommunicationis incursum in Bulla Coena Domini. n. 189

Regulares in Civitatibus, & regnis constituntur a Papa, in servitium fidelium: unde jus habent, commorandi in illis. ibid.

Potest tamen laicus Princeps per modum justae defensionis, & servato moderamine inculpatae tutelae, e suo Territorio Religiosum inobedientem expellere, ad evertendum grave damnum, alias imminens Reipublicae; vel ad tollendum scandalum, cui aliter occurrere non possit. n. 190

Sed iste casus vix videtur, posse contingere. ibid. Nequit

Nequit laicus Princeps, Ecclesiasticum e suo Territorio expellere, eo quod seditiosus, & perturbator sit Republicæ, citra incursum Censuræ in Bulla Cænæ, una cum Executoribus, & Subexecutoribus suis. n. 191. & 193.

Non potest Maritus, ut Paterfamilias, expellere e domo Uxorem inobedientem, & perniciosam. num. 192.

Coram Episcopo suo conveniendum, & adducendum esse Clericum, pacis violatorem, ab eoque puniendum, decidit Fridericus Imperator. ibid.

Incurrunt præfatam excommunicationem in Bulla Cænæ Prælati illi, qui ad instantiam Principum Sæcularium, oretenus, & causa non cognita, præcipiunt alicui Ecclesiastico subdito, aut illum cogunt, ut a sua Diocesi discedat: quia talis est Principis, & mea voluntas. n. 193

Neque potest laicus Princeps, Ecclesiasticum punire, eo quod commiserit crimen læsæ Majestatis, sed solus Ecclesiasticus. n. 194

Quod piissime servarunt in facti contingentiæ Augustissimus Carolus V, ac Enricus VII. ibid.

Et declaravit Clemens VIII in casu atrocissimæ rebellionis cujusdam Religiosi. n. 195

Ecclesiasticum propter crimen læsæ majestatis minime degradandum esse, & Curia sæculari tradendum, docent complures Doctores. n. 196

Clericus degradandus non est, nisi in casibus dumtaxat exceptis, Hæresis videlicet, Falsi commissi in Literis Apostolicis, & Conspirationis in proprium Episcopum. ibid.

Regularium Conservator procedit adversus judicem laicum, cognoscens de delicto, est gravi, & atroci Equitum Sancti Joannis Hierosolymitani, Sancti Benedicti &c., commisso etiam in Officio sæculari, illis a sæculari Principe collato. n. 197

Quemadmodum judex Ecclesiasticus procedit adversus Judicem laicum, Primates, & Consules, trahentes Clericum ad forum laicale, etiam ratione Officii, a Principe laico concessi, vel ratione cujuscumque artificii, siquam artem exercent. n. 198

Quod non semel in Sicilia est observatum, præsertim in causa cujusdam Equitis Hierosolymitani, qui Officium Capitaneatus exercuit in Civitate Calatayronis, & alia vice in Patrimonio. n. 199

Laicus judex, Ecclesiasticum trahens ad suum Tribunal, etiam prætextu Officiorum sæcularium, quæ Ecclesiasticus exercet, vinculo excommunicationis irritatur. n. 200

Regularium Conservator Ecclesiasticis censuris compellere potest Judicem secularem, ad non detinendum, sed retinendum Superiori suo Religiosum illum, qui sine habitu, & tonsura, miscuit se delictis enormibus. n. 201

Non potest a sæculari judice puniri præfatus Religiosus, sine metu Censurarum, nisi prius talis Religiosus fuerit monitus desistere. n. 202

Regularium Conservator, quamvis possit sæcularem judicem Censuris Ecclesiasticis compellere, ad remittendum præfatum Religiosum; non tenetur tamen, hoc facere. n. 203

Regulares Prælati, qui nolent de tali Religioso sic capio se impedire, nullam pœnam incurrerent. ibid.

Si præfatus Religiosus a suo regulari Prælato captus fuisset; hic non posset, eum tradere judici sæculari, illum petenti. n. 204

Magistratus Sæcularis non potest, declarare in pœnam incursum regulares, & multo minus ab iisdem illam exigere, eo quod transgressi sunt statutum generale, in publicam utilitatem latum, de non introducendo in Civitatem, vel ab ea non extrahendo venditionis causa frumento, vino &c. n. 205

Statuta laicorum, etiam generaliter lata, quoad vim coactivam Ecclesiasticos non comprehendunt, ex defectu potestatis in statuente; & consequenter ex defectu voluntatis in eodem. ibid. & n. 206. ac 207

Impossibile nulla est dispositio. n. 207

Nemo videtur, manum imponere ad sibi illicita, & impossibilia. ibid.

Judex in dubio non præsumitur, voluisse in sua dispositione comprehendere ea, de quibus expresse disponere non potest. ibid.

Statuta laicalia, generaliter lata, si Ecclesiasticos intenderent comprehendere, licet respectu laicorum valida forent, respectu Ecclesiasticorum invalida, & nulla essent. n. 208

Neque quoad vim directivam prædicta statuta Ecclesiasticos comprehendunt. n. 209

Tunc laicorum statuta, generaliter lata, & ob publicam utilitatem, quoad vim directivam Ecclesiasticos comprehendunt, cum neque directe, neque indirecte sunt Ecclesiasticæ Immunitatis offensiva. ibid.

Statutum, prohibens, vel præcipiens Ecclesiasticis id, quod eis neque Jure divino, neque Jure humano prohibitum, aut præceptum est, Ecclesiasticæ Immunitatis est læsivum. n. 210

Statuta laicorum, prohibentia subditis suis, ne Personis Ecclesiasticis quidquam vendant, aut ab eis emant, Immunitati derogant Ecclesiasticæ. ibid.

Quemadmodum statuta Ecclesiasticos coarctantia, ut ratione bonorum, quæ acquirerunt, tributa persolverent, vel bona acquisita extra suam manum ponerent. ibid.

Electio, contra Ordinem, & dispositionem Juris communis celebrata, est libertatis Ecclesiasticæ læsiva. ibid.

Tempore gravis penuriæ in Civitate, si Magistratus statum ederet generale de non extrahendo frumento &c. tenentur Ecclesiastici, illud non extrahere: at non vi Edicti laicalis, sed rationis naturalis, dicantis eos, velut partem Republicæ debere cum toto corpore, quod in tali necessitate suum frumentum non extrahit, concordare, & ex debito Charitatis. n. 211

Non potest tamen Magistratus sæcularis, ad præfatum statutum servandum Ecclesiasticos compellere, sed Judex Ecclesiasticus, sive ille sit Papa, sive Legatus de latere, vel Nuntius Apostolicus, aut Episcopus, vel Conservator Regularium. ibid.

Publica necessitas, aut utilitas jurisdictionem in Ecclesiasticos Magistratui laico non confert. ibid.

Si periculum sit in mora, itaut adiri non possit Ecclesiasticus Judex, potest sæcularis Princeps dictum frumentum sequestrare; immo & ab horreis Ecclesiasticorum, etiam Regularium, extrahere; non tamen vi jurisdictionis, sed instantis periculi, cui aliter occurrere non possit; & quasi per modum defensionis. num. 212.

In simili necessitate ad prospiciendum bono communi, illæsamque servandam Immunitatem Ecclesiasticam, solent Episcopi propriis Edictis Principum sæcularium Proclamata adjuvare. ibid.

Personæ Ecclesiasticæ, dictis laicorum statutis contraveniendo, nulli pœnæ in iis dispositæ subduntur. num. 213.

Statuta Laicorum tunc dicenda Ecclesiasticæ Immunitatis eoersiva, cum Ecclesia, & Ecclesiastici prohibentur, aut impediuntur, uti rebus, aut facultatibus, a Jure communi sibi concessis. Quando diminuuntur, vel tolluntur privilegia, iisdem a Deo, Papa, vel sæcularibus Principibus collata. Quando Personas Ecclesiasticas reddunt timidiore, & laicos ad eis nocendum audaciores. Vel cum illæ deterioris conditionis evadunt, quam bi. num. 214. 215. 216. & 217.

Sunt contra libertatem Ecclesiasticam illa statuta, quae semper Ecclesiis, & Personis Ecclesiasticis incommodum afferunt, etiam indirecte; quamvis illa non disponant de iis, super quibus Ecclesia, vel Ecclesiastici specialia privilegia haberent. n. 218

In dubio num aliquod statutum sit contra Immunitatem Ecclesiasticam, illa opinio tenenda est, quae favet Ecclesiae. n. 219

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, procedit adversus Principem laicum, ejusque Ministros, auferentes frumentum, vinum &c. Regularium, quod contra eorum statuta invenitur asportari. n. 220

Laicus Princeps ut nullam habet Jurisdictionem in personas Ecclesiasticas, ita neque in earum bona, quae personas sequuntur. ibid.

Procedit etiam Conservator adversus eosdem, eo quia famulos vexant, Colonos, aliosve Regularium servos, qui de eorum mandato frumentum, vinum &c. extra Territorium asportant. Cum id, saltem indirecte, sit contra libertatem Ecclesiasticam. n. 221

Procedit quoque adversus eosdem, exigentes poenas in Edictis praescriptas, a Regularibus, eo quod vinum, frumentum &c. vendant ultra taxam, statutam a Principe: aut in iis vendendis falsis mensuris utantur. n. 222

Ecclesiastici, etsi teneantur, servare pretia rerum, & mensuris vendendi, a Republica taxatis uti; non tamen vi coactiva, sed mere directiva; non vi legis quatenus civilis, sed vi Juris naturalis. n. 223. & 224.

Ecclesiastici, non servantes pretia rerum, vel falsis mensuris utentes, puniri non debent ab Ecclesiastico Judice poena, a Judice laico statuta; sed alia, ipsiusmet Ecclesiastici iudicis arbitrio. n. 225

Magistratus secularis, ejusque Gabellarii, Exactiones &c. nequeunt exigere Gabellas, Impositiones, Contributiones, Tributa &c. ex bonis Novitiorum, qui nec Clericali tonsura sunt initiati. n. 226. & 227

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, tuetur Regularibus utriusque sexus, eorumque Monasteriis &c. Membris, ac dependentiis, terris, possessionibus &c. Laboratoribus, Colonis, Locatariis, Affuariis &c. immunitatem ab omnibus Exactionibus, Datis, Gabellis &c. n. 228

Etiam si per abusum, seu alterius privilegium, vel negligentiam, etiam per longissimum tempus praefata Immunitas taliter observata non fuisset. n. 229

Quamvis privilegia, a Sancto Pio V. Ordinibus mendicantibus concessa, fuerint per Gregorium XIII. revocata &c., non tamen illa, quae in Bulla incip. Ad uberes continentur. n. 230

Bona, etiam patrimonialia Regularium, sunt a tributis, aliisque id genus oneribus immunita. n. 231

Regulares in venditione suorum librorum, propriis eorumdem sumptibus impressorum, vel Typographorum, sed a Typographis illis donatorum, sunt a gabellis immunes. n. 232. & 233

Regularium Conservator tuetur iisdem immunitatem a Tributis, exactionibus, aliisque gravaminibus, non obstante consuetudine in oppositum, etiam immemorabili. n. 234

Praefata Immunitas Regularibus competit Jure Divino, vel saltem Jure positivo humano. ibid.

In iis, quae sunt Juris Divini, consuetudo nullam vim habet: quemadmodum in proposito, si Immunitas Regularium sit de Jure humano. n. 235

Consuetudo, cui lex resistit, illam improbando, nullam habet vim, & dicitur irrationabilis. ibid.

Lex nedum Canonica, sed etiam Civilis improbat consuetudinem adversus Libertatem Ecclesiasticam; illamque nullam vim habere decernit, quae Ecclesiis, earumque Ministris gravamen inducit. ibid.

Contra Bullam Cæne nulla valet consuetudo, ne quidem immemorabilis, nullaque praescriptio neque longissimi temporis. n. 236

Bulla Cæne, nedum tollit consuetudinem, etiam immemorabilem, sed insuper clausulam continet irritantem, quae titulum, & possessionem destruit. ibid.

Non potest Magistratus secularis, propria auctoritate, exigere gabellas ab Ecclesiasticis, animo restituendi eas in fine anni, aut aliquo alio certo tempore. num. 237.

Coloni, seu Affructores praediorum Regularium sunt immunes a gabellis, tributis, collectis &c. num. 238. & 239.

Vix contingere potest, quod Coloni graventur gabellis, quin indirecte graventur etiam Domini. ibid.

Coloni Regularium tenentur, solvere gabellam ex fructibus collectis, si eosdem deferant de loco ad locum, aut illos alienent. n. 240

Non tenentur tamen praefati Coloni, solvere gabellam fructuum, dum adhuc pendent ab arboribus; aut nondum sunt efformati, sed dumtaxat sunt in flore. num. 241.

Immo neque dictam gabellam solvere, tenentur Emptores praefatorum fructuum, adhuc ex Arboribus praediorum Regularium pendentium, ut in facti contingencia fuit decisum Panormi. ibid.

Emphyteutæ bonorum Regularium sunt immunes a tributis, collectis &c. n. 242

Quamvis tributa, Collectæ &c. ab Emphyteuta laico exigenterentur; semper tamen talis exactio in damnum redundaret Regularium, eo quia cogenterent minori pretio tradere praedium suum in Emphyteusim. num. 243.

Judex Ecclesiasticus, adeoque Conservator in proposito, competens est ad cognoscendum laicum pro re, quam in Emphyteusim tenet ab Ecclesia. ibid.

Censuarius, & Emphyteuta redimibilis, non gaudent privilegio Immunitatis praefatae, quo fruuntur Emphyteutæ. n. 244

Regulares, aliique Ecclesiastici, immunes sunt a tributis, collectis, exactionibus, vestigalibus, aliisque id genus oneribus, seu ordinariis, sive extraordinariis, etiam si ad communem laicorum aequae, ac Ecclesiasticorum, seu Regularium ipsorum utilitatem, aut ob urgentem Reipublicae necessitatem imponantur. n. 245

Quacumque necessitate, etiam belli, famis, pestis emergente, nihil ab Ecclesiasticis, eorumque bonis exigi potest; nisi tamen certae purificentur conditiones conjunctim a Sacris Canonibus requisitae: scilicet. ibidem.

Necessitas, vel utilitas, non qualiscumque, sed gravis, laicis aequae, ac Ecclesiasticis communis, ad quam sublevandam satis non sint facultates Communitatum, ac Universitatum, & laicorum particularium, seu singulorum: idque examinare, Episcopi est cum voto dioeceseos Clero; qui, cognita tali necessitate, & insufficientia facultatum Communitatum, & laicorum particularium, ad contributionem Ecclesiasticorum consentiat, illam tamen differendo, donec Romanus consulatur Pontifex, ejusque consensus habeatur. Quibus jam purificatis faciendae est contributio ab Ecclesiasticis, sponte, & sine coactione laicali; & a laicis absque ulla exactione humiliter, & devote recipienda, ac cum gratiarum actione. a n. 246. usque ad 257

Nomine Cleri Capitulum etiam Cathedralis solet intelligi. n. 251

Nedum Laici exigentes, sed Clerici etiam sponte solventes exactiones quasumque, & Episcopi concedentes, aut consentientes, illicitae & invalide agunt sine consensu Papae. n. 252

Si periculum sit in mora, & tam cito Pontifex adiri non possit; tunc, habitis reliquis conditionibus, fatis

fatis erit consensus Episcopi cum Clero. n. 253
 Necessitas non habet legem. Et quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. ibid.
 Si urgente necessitate, & purificatis conditionibus dictis, adhuc Ecclesiastici nolint contribuere, per eorumdem Ecclesiasticum Judicem, non per Laicum compellendi sunt, per Papam videlicet, sive Legatum de latere, Nuntium Apostolicum, Episcopum, Conservatorem &c. n. 255
 Quod si periculum sit in mora, adeo ut pro Ecclesiasticorum compulsionis Ecclesiasticus Judex adiri non possit, tunc potest Laicus Judex, non per modum jurisdictionis, sed justæ, ac rationabilis defensionis, servato tamen moderamine inculpatae tutelæ, facere, quod recta ratio dicat, hic, & nunc esse faciendum. n. 256
 Regularium Conservator potest, in pœnas censurarum incurfos denunciare, quotquot ab illis, eorumque bonis exigunt, aut sponte dantibus recipiunt; sicut & Regulares eosdem solventes, aut etiam sponte dantes tributa, tallias &c. n. 258
 Quenam sint hæ Censuræ? n. 29. & seq.
 Quamvis variis Juribus Pontificiis statuta sit excommunicatio contra imponentes tributa Ecclesiasticis; non proinde multiplicem illi excommunicationem incurrunt, sed unicam dumtaxat. n. 262
 Imponentes, aut exigentes minimum tributum ab Ecclesiasticis, præfatas pœnas non incurrunt, nisi postquam devenerint ad quantitatem notabilem, quantumvis intendant etiam exigere ab aliis Ecclesiasticis. n. 263
 Non incurrunt recensitas pœnas, qui cum possint, & debeant, impositionem onerum Ecclesiasticis faciendam prohibere, & impedire, illam tamen non prohibent, nec impediunt. n. 264
 Regulares, ceterique Ecclesiastici Sæculares, etiam in Minoribus constituti, eorumque Monasteria, Domus, loca &c. immunes sunt ab hospitio militum. n. 265. & 266.
 Magistratus Sæculares nequeunt hospitari facere milites in Domibus Ecclesiasticorum, quamvis laicis locatis; cum id per indretum in bonorum Ecclesiasticorum præjudicium redundet. n. 266
 Oppidorum Barones, seu Communitates, & Universitates laicorum, aperire non possunt Tabernam, vulgo Zagatum, ad sua dumtaxat comestibilia vendenda, cum prohibitione, ne aliæ, etiam Ecclesiasticorum aperiantur Tabernæ, ubi vinum, nivem &c. in eorum prædiis recollecta per famulos suos vendant, citra Libertatis Ecclesiasticæ præjudicium. n. 267
 Ecclesiastici omnes possunt recollecta in suis prædiis vendere, non solum in mensura magna, & ad grossum, sed etiam ad minutum, seu ad mensuras minutas. ibid.
 Et aperire Tabernas, etiam, in domibus Ecclesiasticæ, adeo ut Magistratum statuere, quod venditores vini non possint illud vendere, nisi in 4. domo, distanti ab Ecclesia, sit contra Immunitatem Ecclesiasticam. n. 268
 Ecclesiastici omnes de Jure communi possunt liberam habere contradictionem cum Laicis. ibid.
 Statutum, quod non tendit ad utilitatem, & commodum Ecclesiasticorum æque, ac Laicorum, non comprehendit Ecclesiasticos. n. 269
 Neque possunt Oppidorum Barones, seu Communitates, & Universitates Laicorum, citra Libertatis, & Immunitatis Ecclesiasticæ præjudicium, novum Furnum aperire, in quo solo omnium etiam Ecclesiasticorum panis coquatur, & non alibi; etiamsi tale jus habeant Barones &c. ab immemorabili; & ex concordia, cum iisdem Ecclesiasticis inita. n. 270

Quod pluries Sacra Congregatio Immunitatis prohibuit. n. 271
 Quemadmodum nequeunt præfati Barones, seu Communitates, & Universitates Laicorum, citra infirmatum præjudicium, Ecclesiasticos impedire, ne suis usantur molendinis, quæ domi habent, aut extra, ad macinandum proprium frumentum, Olivas &c. sed Molendino Baronum &c. n. 272
 quod etiam pluries Sacra Immunitatis Congregatio declaravit. n. 273
 Barones prædicti &c. neque visitare possunt recensita Ecclesiasticorum Molendina, etiam sub prætextu, quod a Molendinariis Laicis fraudes committantur in mensuris; iidemque condignis per ipsos pœnis afficiantur; cum talis visitatio, inspectio, & puniatio ad Judicem dumtaxat Ecclesiasticum pertineat. n. 274
 Atque ita decidit pluries laudata Sacra Congregatio Immunitatis. n. 275
 Subtergium Magistratum Sæcularium adversus Libertatem, & Immunitatem Ecclesiasticam, damni nimirum, & præjudicii publici, ac fraudum Exemptorum præcluditur. n. 276
 Principes Sæculares, citra Libertatis Ecclesiasticæ præjudicium, & excommunicationis incursionem, statueri nequeunt, ne Regularibus Laici vendant, serviant, vel coquant panem: vel ne iisdem alia servitia, & obsequia exhibeant. n. 277
 Magis sunt contra libertatem Ecclesiasticam ea, quæ tollunt beneficium Juris communis, quam quæ privilegium auferunt. n. 278
 Non suffragantur Magistratibus Laicis quoad gravandas Ecclesias, Monasteria, &c. vel personas Ecclesiasticas, earumque bona collectis, exactionibus, tributis, contributionibus, gabellis &c. inanes, & frivola excusationes, petita a dispositione Legis Civilis, a consuetudine saltem immemorabili, a privilegio Apostolico, a non receptione, vel non sufficienti promulgatione Legum Ecclesiasticarum pro Immunitate, & a spontanea solutione, & contributione Ecclesiasticorum, per longissimum tempus plurium etiam sæculorum facta. a n. 279 usque ad 285
 Quamvis nonnulla ex Legibus Civilibus videantur Immunitati contrariæ; aliæ tamen pro Immunitate manifeste disponunt. n. 280
 In materia Immunitatis Ecclesiasticæ Dispositio Canonica, non Civilis attendenda est; immo hæc omnino nulla, & irrita censenda. ibid.
 Consuetudo, etiam immemorabilis, adversus Immunitatem etiam quoad bona propria Clericorum, vocatur Corruptela. n. 281
 Et singulis annis annullatur in Bulla Cæne Domini. ibid.
 Omnia, & singula privilegia, Immunitati contraria, etiam Imperatoribus, ac Regibus concessa, jam sunt revocata, & singulis annis in Bulla Cæne revocantur. n. 282
 Jus Canonicum per omnes ubique existimatur sufficienter promulgatum: & Bulla Cæne singulis annis sufficientissime promulgatur. n. 283
 Tenetur quisvis sub gravi, legem justam acceptare. ib.
 Clericus non potest, solvere collectas absque incursu censurarum; nec pro Universitatum oneribus quidquam contribuere, etiam sub eleemosynæ nomine &c. n. 284
 Clerici non tenentur, solvere onera, per Communitatem imposta, super eorum bonis patrimonialibus, & domibus, ubi habitant, etiam quod antea solverint. ibid.
 Nedum excommunicationem incurrunt violatores Immunitatis Ecclesiasticæ; sed alias quoque pœnas subeunt in hac vita, quas Deus solet infligere, ut docet experientia. n. 285
 Hispa-

Hispania olim Mahometanis, & Mauris tradita fuit, non quia unquam vacillavit in Fide; sed in Jurisdictione a Sancta Sede Apostolica defecerat. n. 286

Monitum pro Consiliaris Principum in favorem Immunitatis. n. 287

Regulares tum de Jure communi, tum de Jure peculiari a solutione Decimarum sunt immunes. n. 288

De Jure communi quinam Regulares, & a quibusnam Decimis sint immunes? n. 289. & 290

Novalis dicitur ager, nunc primo colli ceptus, cum prius esset Sylva, vel aliter incultus. n. 289

De Jure peculiari quinam Regulares, & a quibusnam Decimis eximantur? n. 291

Rocensentur Regulares, a solutione Decimarum prædialium Exempti. n. 292

Privilegium Exemptionis a solutione Decimarum, Jesuitis concessum, insigne est, & absque nota incommunicabilitatis restrictio. n. 293

Illud variis Sacrae Rotæ Decisionibus explicatur, & ad praxim reducitur. ibid.

Refertur; & septem Notabilibus declaratur. n. 293. usque ad 304

Res transit cum suo onere, si sola persona sit privilegiata, non etiam res. n. 299

Prædia Regularium conducentes, ut ea excolant, eo pacto, quod sibi dimidiam partem fructuum acquirant, & alteram dimidiam relinquunt Monasterio, dicuntur Coloni partiarii: illo tamen pacto, ut quotannis eidem Monasterio certa, & taxata pars fructuum in omnem eventum reddatur, & reliquam sibi acquirant, dicuntur Coloni, vel Conductores censuales. n. 301

Privilegia contra Jus commune, vel in præjudicium Tertii non sunt late gratis accipienda, sed strictè: nisi agatur de Causa pia, & Religiosa, præsertim utilitatem Religionis concernente; quia tunc summa ratio est, quæ pro Religione, & Religiosis facit. n. 304

Privilegium, alicui Religioni concessum, non perditur in aliquo monasterio per non usum illius in ipso, si in aliis Monasteriis in usu sit: cum per usum aliorum Monasteriorum, jus illius præservetur. n. 305

Quemadmodum Jus patronatus, per exercitium unius ex Compatriotis, aliis reservatur. ibid.

Privilegium Canonis fuit ab Innocentio II. Ecclesiasticis omnibus concessum; ut cujus serventur immunes a quacunque injuriosa percussione per excommunicationem adversus eorumdem percussores. n. 306

Regularibus omnibus competit, quantumvis Apostatis, habitu Religiosum etiam dimittentibus; Ejectis, ac Hæreticis manifestis; Bigamis, & ad matrimonium in eundem dispensatis, sequuta jam Professione; pugnantibus in bello, habitu Religioso non dimisso, aut etiam dimisso, sed ante trinam monitionem. n. 307. 308. & 309

Novitius, etiam unius diei, & ante pubertatem admittis; vel post pubertatem, nondum tamen indutis habitu Religioso; Tertiaris utriusque sexus; Oblatis, seu Donatis, utriusque etiam sexus; mulieribus Mantellatis, & Præzocheris Fratrum Carmelitarum, et, qui assumpto habitu Religioso adhibentur ad servitiâ Montalium, & ad elemosinas, petendas pro illis. n. 310. 311. 312. & 313

Montalibus, seu Professis, sive Novitiis; Equitibus militariibus Sancti Joannis Hierosolymitani, Sancti Jacobi Calatravæ, Alcantaræ, Ordinis Christi, Sancti Sebehani &c. n. 314. & 315

Quomodo Religiosis enumeratis privilegium Canonis tueatur Conservator? n. 316

Particula Siquis in Cant. Siquis suadente con-

tenta, omnes, & quoscunque, ac qualescumque percussores suadente Diabolo, in excommunicationem incursos comprehendit, seu mares, sive feminas, seu Laicos, sive Religiosos, & Clericos, etiam in Pontificali, & maxima dignitate constitutos; non tamen Papam, ibid.

Non solum percussores per se excommunicationem incurrunt; sed etiam percussores per alium, seu mandantes, & consulentes, si mandatum, seu expressum, sive tacitum, & consilium revera in percussione influerint; at non ex vi Canonis Siquis suadente; sed Cap. Quantæ de sent. excomm. ibid.

Absolutio a præfata excommunicatione confertur Religioso percussori Religiosi ejusdem, vel alterius Ordinis, aut Clerici Secularis non ab Episcopo, sed a Regulari Prælato ejusdem Religiosi percussoris, etiam si percussio sit enormis. n. 317

Concurrente tamen Prælato Religiosi percussi, ut condonet injuriam, & penam in satisfactionem definit. Quamvis hic possit se remittere Prælato percipienti, ut percussorem absolvat, ipso non præsentate. n. 318

De licentia proprii Prælatis potest Religiosus percussor, ab excommunicatione per Episcopum absolvi; secus tamen sine tali licentia. n. 319. & 320

Clericus Secularis, vel Laicus, percussor Religiosi, per Episcopum absolvitur a censurâ, non per Regularem Prælaturam Religiosi percussi. n. 321

Modo tamen debitam satisfactionem præmittat, illam exhibendo Religioni, seu Monasterio, sive Prælato Religiosi percussi. n. 322

Nec satis est, si Religioso percusso exhibeatur satisfactio: quemadmodum est sufficiens, si Religioni, seu Monasterio, sive Prælato Religiosi percussi exhibeatur, quantumvis percussus nolit, remittere injuriam. n. 323

Nomine debitæ satisfactionis venit non solum penitentiæ, & satisfactio pecuniaria pro damnis, expensis, & interesse; sed etiam satisfactio pecuniaria pro existimatione injuria. ibid.

Si Regularis percussus ad suum Conservatorem, vel percussus Clericus Secularis ad Conservatorem percipientis recurrat, pro denunciando in penam Canonis incursum percussorem; potest Conservator excommunicatum declarare percipientem. n. 324

Denuntiatio novum vinculum non injicit, sed injectum declarat. ibidem.

Et ab eo fieri debet, qui potest causam cognoscere. ibidem.

Potest etiam Conservator, percussorem, a se denuntiatum, ab incurâ excommunicatione absolvere. n. 323

Novitius, vel Scholaris Jesuita, qui post commissam in seculo percussione Monachi, vel Clerici, Religionem ingreditur: vel, post eandem in Religione patratam, ad seculum revertitur, non per Episcopum ab excommunicatione incurâ, sed per suum Religiosum Prælaturam absolvendus est. n. 326

Jurisdicção Prælatis Regularis erga subditum suum pro foro interno durat etiam pro tempore, quo ille non est amplius subditus. n. 327

In foro penitentiâ tantum habetur respectus ad tempus sententiæ; in aliis vero foris etiam ad tempus commissi delicti. n. 328

Privilegium, illimitate Regularibus concessum, ut valeant per suos Superiores absolvi ab excommunicatione, incurâ propter percussione ubilibet patratam, seu nimirum in Religione, sive in seculo; non est concessum Episcopis ut valeant subditos suos absolvere propter percussione, in Religione patratam. n. 329

Possunt Regulares, publicas Scholas aperire, ibique legere, etiam ubi extant Universitates; ac ad eas f 2 *quicumque*

quicumque scholares accurrere : modo tamen cum Lecturis universitatium per unam horam de mane, & per unam de sero non concurrant. n. 330

Quod procedit, etiam si aliqua Civitas pretendat, ab immemorabili jus prohibendi habere. ibid.

Possunt etiam iidem, scholares accurrentes ad literarios gradus Doctoris, Magistri, Licentiat, Baccalarii &c. promovere. n. 331

Et promoti omnibus illis privilegiis gaudent, quibus fruuntur promoti in aliis Universitatibus. n. 332

Præfata privilegia, Societati Jesu concessa, ab aliis religionibus communicantur : quamvis illud promovendi scholares ad gradus, incommunicabile reputet Bordonus. n. 333

Possunt regulares, expellere artifices, aliosque id genus molestatores scholarum, ubi docent, a domo scholis vicina : non secus, ac ab officina contigua Monasteriis ; & a fortiori expellere possunt illos, ac feminas turpes ab officina, & domo contigua Ecclesiis. n. 334 & 335

Ordinarii locorum Jurisdictionem non habent in regulares exemptos, neque in casu, quod sint in possessione judicandi illos. n. 336 & 338

Regulares exempti sine licentia Papæ neque tacite, neque expresse possunt exemptioni sue renuntiare. n. 337

Ordinarii locorum nequeunt regulares corrigere, sub prætextu, quod a Papa delegentur Judices ad corrigendos Clericos nulla facta mentione Clericorum exemptorum. n. 339

Mandatum super correctione criminum, sicut & alia commissiones, factæ delegatis, stricte sunt interpretanda. n. 340

In materia stricte nomine simplicis non venit simplex qualificatum. ibid.

Ordinarii locorum nequeunt, sibi commutationem, aut dispensationem votorum, alias regularibus concessam, reservare. n. 341

Privilegium exemptionis regularium, quamvis ut cedens in præjudicium ordinariorum, deberet stricte interpretari, ample tamen est interpretandum, quia in favorem totius religionis concessum est in perpetuum. n. 342

Regulares presentare non debent Ordinario privilegia sue exemptionis ; cum id foret, constituere illum Judicem exemptionis, ipsi competentis, &c. num. 345

Regulares non tenentur comparere coram Ordinario, si ab illo citentur in casu, quo certo constat de sua exemptione. ibidem.

In dubio, num Jurisdictio contra Regulares exemptos pertineat ad Episcopum, nequit Episcopus cogescere, sed Papa. ibidem.

Regulares Prælati, negligentes legere quotannis in suis monasteriis, statutis diebus, in publica aliqua Congregatione, seu Capitulo, ad hoc specialiter convocato, vel saltem in publica mensa, Decreta Clementis VIII. & Sacrarum Congregationum Concilii, ac sancti Officii Inquisitionis, sub quibusdam penis, eo ipso incurrendis in iisdem Decretis contentis, non conveniuntur coram Ordinario, sed coram Inquisitoribus, si negligentia fuerit in legendis Decretis Sanctæ Inquisitionis, & coram Prælati majoribus Prælatorum negligentium, vel Capitulo, si negligentia fuerit in legendis aliis Decretis. n. 346

Quenam sint præfata Decreta ; quanam penæ in eis contentæ ; ac quodnam tempus, quo legi debent ? n. 347 usque ad 355

Hujusmodi Decreta legi possunt, in compendium redacta. n. 356

Quidquid in oppositum opinetur Donatus. n. 357

Cujus opinio impugnatur. n. 358

Lectione prædictorum Decretorum, juxta occurrente causa, anticipari potest, vel postponi, puta per unum, vel alterum diem. n. 359. & 360

Juxta autem causa illa est, propter quam Legislator, si præfatus esset, excusaret : vel quæ bona fide pro juxta habetur, & ob quam, nisi talem eam judicaret, contra Legem non faceret. ibid.

Si absque causa lectione Decretorum differretur, sed per unum, vel alterum diem, Superior a præfatis penis, etiam in foro externo, ob materiae levitatem, excusatur. n. 361

Superior, si ex oblivione, inadvertentia, ignorantia, præfata lectionem omiserit ; tenetur deinde, post multos etiam dies, immo & menses, cum primum adverterit, statim omissa Decreta legere ; cum terminus in præfatis Decretis non ponatur ad finitendam obligationem, sed ne dilatetur executio. num. 362

Ad observantiam hujus præcepti de lectione Decretorum opus non est, quod omnes religiosi monasterii prædictæ lectioni intersint ; cum sufficiat, fieri coram majori parte religiosorum. n. 363

Si laudata Decreta legantur in prima mensa ; opus non est, ea iterum legere in secunda mensa, etiam si pauci religiosi ad primam mensam conveniant. n. 364

Si legantur ad primam, & secundam mensam, necessum non est, ea integre legere ad secundam mensam. ibid.

Quæ est ratio totius ad totum, est & partis ad partem ; & quæ dicuntur de aliquo toto, & de parte debent intelligi. ibid.

Si tempore, ad faciendam hanc lectionem præscripto, major pars religiosorum monasterii esset ruri, e. g. majorum Vacationum causa ; tunc facienda non esset ea lectione etiam ruri, sed sufficeret, illam fieri, ut sane debet, in monasterio. n. 365

Præfata lectione faciendæ est a Superiore locali per se, vel per alium. n. 366

Si contingat, die præscripta non fieri in monasterio, in quo causa visitationis reperitur Generalis, vel Provincialis ; non hi, sed solus localis Superior, utpote speciale, & immediatam habens monasterii administrationem, ad quam pertinet lectione Decretorum, reus est penæ. n. 366

Si localis Superior, puta Rector, vel Prior tempore lectionis faciendæ sit ruri, & immediatam monasterii administrationem habeat Vicerector, & Viceprior ; hi, non ille, sunt penarum rei, si lectione omittatur ; etiam si tunc adsit in Conventu Generalis, vel Provincialis, quidquid dixerit Bordonus. n. 367 & 368

Si tempore lectionis faciendæ sint in Conventu Prior, & Subprior, Rector, & Minister, & lectione omittatur ; sit penarum reus Prior, & Rector, non Subprior, & Minister ; cum onus lectionis præfate spectet ad Superiorem majorem localem, non ad minorem. n. 369

Gratia de remissione penarum, facta Superioribus localibus sancti Augustini ob non lectas Ordinationes Sacræ Congregationis Concilii de celebratione Missarum, utpote non privilegium aliis Superioribus aliarum religionum transgressoribus non communicatur. num. 370

Communicatur tamen alia gratia, Canonice regularibus facta de prerogatione unius mensis, utpote privilegium. ibid.

Gratia prerogationis unius mensis in lectione Decretorum de celebratione Missarum, locum non habet in lectione aliorum Decretorum, pro quibus prolixum tempus præscriptum est : sed in lectione illorum, quibus unus tantum dies assignatur. n. 371

Men-

Mensis prefatus est non 30 dierum, sed 30 & unus dies. n. 372

Nomine mensis in gratiosis est 31 dies, in odiosis vero 30 dierum. ibid.

Et computatur, non a primo die in Decretis stabilito, sed die sequenti. n. 373

Dies termini non computatur in termino. ibid.

Publicum Capitulum, seu Congregatio, ubi legenda sunt prædicta Decreta, non est Capitulum, seu Congregatio Generalis, vel Provincialis, sed mere particularis Fratrum ejusdem monasterii congressus, qui extra refectorium, vel ibidem ad lectionem Decretorum faciendam congregatur. n. 374

Pœna, quæ regularibus inferri possunt, aliæ sunt Spirituales, ut Censura, & Irregularitas, Privatio Officiorum, vocisque activæ, & passivæ, Inhabilitas ad gradus, &c. aliæ corporales, ut flagellatio, pœna Triviretum, Jejunium &c. n. 375

Aliæ positivæ, quæ malum aliquod inferunt, seu spirituale, sive corporale: ut exilium, flagellatio &c. Aliæ privativæ quæ in privatione consistunt alienjz boni, seu spiritualis, sive corporalis: ut Censura, Inhabilitates, Irritationes Altorum &c. ibid.

Ex pœnis privativis aliquæ sunt medicinales, ut Censura, & Irregularitas: mere pœnales aliæ, ut Privatio Officiorum, Jurisdictionis, utriusque vocis, inhabilitatio ad gradus &c. ibid.

Pœna privativæ more pœnales, quæ Superioribus negligentibus lectionem præfatorum Decretorum imponuntur, graves sunt; immo una, gravior altera. n. 376

Quamobrem ad ipsas incurrendas præsupponi debet culpa mortalis. n. 377

Hujusmodi pœna non incurritur in foro interno, si omissio lectionis Decretorum provenit ex bona fide, aut ex oblivione, inadvertentia, inconsideratione, negligentia non notabili, vel ex ignorantia, quantumvis vincibili, modo non crassa, & supina. Immo neque in foro externo. n. 378 & 379

Quamvis in foro externo, nitente præsuppositionibus, nisi probetur bona fides, oblivio, inadvertentia &c. censentur incurse. n. 380

Ubi deficient aliæ probationes, probatur bona fides, oblivio &c. per juramentum ipsiusmet Superioris localis, bona fide negligentis &c. ibid.

Juramentum est probatio privilegiata, & mere subrogatur in defectum aliarum probationem. Elidit præsuppositionem juris in contrarium, quæ nimirum quilibet præsumatur scire, quæ ad Officium suum spectant. ibid.

Bona fides, inadvertentia &c. cum consistant in mente, solo testimonio ignorantis, idest juramento probari queunt. ibid.

Pœna privativæ mere pœnales non incurritur ante sententiam declaratoriam Judicis de earundem incurssione, aut saltem de commissione delicti, cui ille imposita sunt, etiam si eadem dicantur ipso facto, ipso jure, vel eo ipso incurrenda. Incurruntur tamen pœna privativæ medicinales, absque alia sententia, si in lege, quæ illas imponit, sint apposta ea verba ipso facto, ipso jure, vel eo ipso incurrendæ, aut æquivalentia. n. 381

Cum quis ex Legum dispositione est ipso facto bonus, & Juribus suis ob excommunicationem privatus, & Fisco bona, ac jura illius sunt applicata, tunc executio de facto fieri non debet, nisi prius super crimine fuerit declaratum. n. 382

Verba illo ipso facto, ipso jure &c. plures effectus habere possunt; & secundum illos verificari. Habent autem in proposito effectum illum, quod, posita sententia, declarante reum patrasse tale crimen, sine sententia condemnatoria sit privatus Officio, vocis acti-

va, & passiva &c. n. 385

Quamvis pœna privativæ mere pœnales non incurritur ante sententiam declaratoriam Judicis de commissione delicti, quando sub præfatis terminis imponuntur ipso facto, ipso jure, eo ipso &c. incurritur tamen in aliquorum sententia, & obligant in conscientia, non expectata tali sententia, quando aliterius sint addita hæc verba: Absque ulla declaratione, ante omnem declarationem, abque ullo Superioris Decreto, vel ministerio, aut sententia. Quod tamen alii pernegant. n. 387

Sententiam ferre, declaratoriam criminis, sub præfatis pœnis prohibiti, spectat ad Superiorem majorem Prælati delinquentis, vel Capitulum. n. 388

Facta declaratione criminis, tractatur localis Superior, tamquam pœnarum reus, per remotionem ab Officio, privationem utriusque vocis, ejectionem a Capitulo &c. ibid.

Casus, omissus in aliqua Constitutione particulari, remanet in dispositione Juris communis. ibid.

Prælati regulares sunt Episcopi æquipollentes, ad quos spectat, executionem Apostolicarum Constitutionum procurare. ibid.

Pœna recensita per appellationem suspenduntur. n. 389

Omnis appellatio sententiam, ejusque effectum suspendit, etiam si trahat secum executionem. ibid.

Appellatio tamen a suspensione a Divinis Officiis, vel ab ingressu Ecclesiæ, non retardat effectum. ibidem.

Religiosi, qui in Capitulis generalibus, provincialibus, aut localibus suspenduntur a voce activa, & passiva, si post appellationem eligantur, & eligant, valida erit electio. ibid.

Recensita pœna privationis Officii, vocisque activæ, & passivæ, ac inhabilitatis ad gradus, reservata non sunt; sicque potest super iis a Superiore majore, Superiori locali inferiori dispensari. n. 390

Tenantur Subditi, Inquisitoribus denunciare Superiorem localem, malitiose omittentem legere Decreta de observantia, & executione Constitutionum Apostolicarum, ad Sanctum Officium pertinentium; & Superiori majore, vel Capitulo præfatum Superiorem, omittentem legere alia Decreta. n. 391

Particula malitiose importat scientiam obligationis, & advertentiam in Superiore; simulque omittentem absque legitima causa. n. 392

Non teneantur tamen Superiorem denunciare, si viderent non malitiose lectionem Decretorum omissi, eo quod ipsi non constaret de scientia, & advertentia Superioris. ibid.

Sed teneantur, & quidem sub gravi, ratione Justitiæ, & condigna pœna arbitrio Superioris, illum monere de omissa Decretorum lectione, quamprimum faciendâ. ibid. & n. 393

Possunt regulares, sine licentia Episcopi, modo non adsit alterius præjudicium, erigere Oratoria privata in suis Monasteriis, Grangis, Hospitiis, Domibus ruralibus, Villis &c. ubi Missas, Divinaque Officia ipsi celebrent, vel Presbyteri Sæculares, usque assistant laici, etiam diebus festis, satisfaciendo præcepto Ecclesiæ. n. 394

Debet tamen locus esse a Provinciali per se ipsum approbatus; & in perpetuum ad Divinum tantum cultum deputatus. n. 397

Alterius præjudicium foret præjudicium Parochiæ: & hoc non aliud, nisi extractio Decimarum, & primitiarum, quæ solent Clericis dari. n. 400

Ex vi illius particulæ per se nequit Provincialis committere Rectori, ut ipse approbet, deputetque locum: bene tamen committere potest, ut ipse Rector judicet de decentia loci, sumque dein judicium Provin-

vincialis remittat; quo accepto, poterit per literas ipsemet Provincialis absens approbare. n. 401

Ex vi illorum verborum ad Divinum tantum cultum deputatus, non potest Provincialis, facultatem dare celebrandi in Schola, vel Aula, ubi e. g. Præsepe Domini nocte Sacri Natalis edificaretur, nisi Schola, vel Aula in perpetuum deputarentur ad Sacra. ibid.

Noqueant Episcopi, Subditis Sacerdotibus suis, & laicis interdicere, ne missam celebrent, vel audiant in templis, Oratoriis, & Capellis regularium, etiam rusticis. n. 402

Possunt regulares, in privatis religiosorum ægrotantium cubiculis Missam celebrare, ut illam audiant regulares infirmi, recipiantque ibi de manu celebrantium Divinissimam Eucharistiam. n. 403

Ufus hujus privilegii restringi non debet ad personas aliquas, aut solum ad morbos graves; cum sufficiat, religiosos non posse e cubiculo exire. n. 404

Cum hoc privilegium sit personale, adeoque personam religiosi sequatur; si religiosus ægrotet in domo alicujus secularis, ibi in ejus cubiculo celebrari poterit. ibid.

Non tamen in cubiculo monasterii, in quo forte secularis aliquis ægrotaret. ibid.

Hujusmodi privilegii non derogatur per Decretum Clementis XI. de celebratione in Oratoriis privatis. num. 405

Non satisfaciunt præcepto Ecclesie de auditione Missæ festis diebus seculares, illam audientes in Cella religiosi infirmi; aut in domo seculari, in cujus camera decumberet religiosus ægrotans. n. 406

Regularium Conservator, attento Jure novissimo, potest se censuris opponere adversus Episcopum, visitare contententem Ecclesias, vel Monasteria regularium. n. 407

Oratorium rurale, in fundo campestri regularium erectum, intra eorundem habitationem, & ambitum murorum; habens campanam ad convocandos famulos ville; sed ostium privatum intra habitationem; non tamen publicum, & in via publica, jurisdictioni non subicitur Ordinarii. n. 408

Subjicitur tamen, si publicum habeat ostium, seu extra murorum ambitum, & in via publica, quantumvis intra cortile domus sit erectum, & alium aditum habeat privatum, affixum parieti domus regularium. n. 409

Modo hujusmodi Oratorium non sit sancti Joannis Hierosolymitani, utpote quod jurisdictioni non subicitur Ordinarii, quantumvis ostium habeat in via publica. n. 410

In dubio num aliquod Religiosorum Oratorium privatum sit, adeoque Ordinatio non subiectum; an vero publicum, atque adeo subiectum Ordinario; reputandum publicum, si ostium habeat in via publica; reputandum vero privatum, si ostium habeat intra ambitum murorum, etiam si habeat Campanam. num. 411

Episcopi non possunt, impedire regularibus, suas pulsare Campanas ad Matutinum, ad Horas, ad Salutationem Angelicam, & ad Missam, antequam pulsetur Campana Cathedralis in Civitate, & matricis Ecclesie in Diocesi, præterquam in die Sabbati Sancti. n. 412

Nisi tamen adesset consuetudo, ut non pulsentur in aliqua Ecclesia Campana, ante pulsationem Cathedralis, vel matricis. n. 413

Possunt tamen Episcopi, immo debent, ut Custodes sacrorum Canonum, impedire, quod regulares suas pulsent Campanas prius, quam Cathedralis in Civitate, vel matricis in Diocesi in die Sabbati Sancti. num. 414

Quantumvis Ecclesia Regularium sint. S. Joannis Hierosolymitani, prope, & extra muros existentes, aut Ecclesie Confratrum, & Ecclesia Collegialis adfit, quæ omnimodam præcedentiam habeat supra matricem. n. 415

Dummodo immemorabili consuetudine soliti essent regulares, quemadmodum Clerici seculares, ad libitum in tali die pulsare Campanas ante Cathedralis; cum immemorabili consuetudo sublata non fuerit per Leonem X., neque per ceremoniale Clementis VIII. num. 416

Ubi Ecclesia inferior, etiam Regularium, dicto Sabbato citius absolverit actum solemnem illius diei, quam Cathedralis, vel matricis Ecclesia, quid agere debeat? n. 417

Possunt regulares, in propriis Ecclesiis spirituales Repræsentationes, & litterarias Disputationes facere, Doctoratus, aliosve gradus Ecclesiasticos conferre. num. 418

Possunt Superiores regulares, Generalis videlicet, Provincialis, Guardianus &c. & de licentia Capituli Generalis religiosi subditi, proprias Ecclesias, Oratoria, & Cameteria solemniter benedicere, sine licentia Episcopi. n. 419 420 & 422

Si Ecclesia sit tantum benedicta, quivis simplex Sacerdos potest illam reconciliare aqua, a se benedicta cum sale. n. 421

Si vero sit consecrata, possunt illam reconciliare Superiores regulares cum aqua, ab Episcopo benedicta, si is non distet duabus dietis: vel cum aqua, ab ipsemet benedicta cum vino, ac cinere, distante Episcopo ultra duas dietas, aut Sede Episcopali vacante. ibid.

Hoc privilegium, quantumvis non se extendat ad reconciliandas Ecclesias alienas pollutas; se extendit tamen ad reconciliandas illas Monialium subiectarum. num. 423

Profanatio Ecclesie consecrata regularium a solo Episcopo facienda est: Profanatio vero Ecclesie eorundem benedicta a Præbato regulari fieri potest. num. 424

Possunt Regulares Prælati, & ex deputatione Capituli generalis Regulares subditi, benedicere Pixides, ubi servatur Eucharistia, non tamen consecrare; Corporalia, Vestimenta, aliaque, sacris usibus necessaria, seu propria, sive aliena Ecclesie, etiam secularis. n. 425. & 426

Abbatibus Regulares consecrare valent Campanas, Calices, Pixides, Altaria, seu propria, sive aliena Ecclesie. n. 427. & 428

Regularium Conservator, attento jure novissimo, tuatur eorundem Ecclesiis, Oratoriis, ac Monasteriis, jam pridem constructis, privilegium distantie Cannarum a Monasteriis, Ecclesiis, aut Oratoriis aliorum Regularium, erigendis de novo. n. 429

Quanta debeat esse hujusmodi distantia? a n. 429. usque ad 435.

Jesuitæ privilegium habent a Pio IV, edificandi intra 140. cannas a Conventibus aliarum Religionum, etiam Mendicantium. n. 436

Privilegia aliorum Ordinum super non edificatione intra Cannas, a Gregorio XIII quoad Societatem tantum motu proprio suspensa, revocata, & invalidata fuere. ibid.

Privilegium Jesuitarum est aliis Religiosis Ordinibus incommunicabile. n. 437

Jus, competens regularibus, ne intra 140 Cannas ab eorum domibus Monasteria construantur, habet locum etiam in conductione domorum ad habitandum; cum militet eadem ratio. n. 438

Regulares, domum semel conducentes intra 140 cannas a Monasteriis aliorum regularium, acquirunt qua-

si possessionem contra jus præfatum generale, si domum conducat, scientibus, ac tolerantibus aliis Religiosis; & unicus iste actus sit effectuatus. *ibid.*

Possunt Regulares curare, ut ipsorum Ecclesia a quolibet catholico Episcopo consecrentur, sine licentia proprii Ordinarii, ubi hic bis, vel ter, cum debita reverentia requisitus, sine legitima causa renuerit. num. 439.

Episcopus punire non potest delinquentes in Monasteriis Regularium, ubi actu commorantur; cum in iis jurisdictionem contentiosam nequeat exercere. num. 440.

Si delictum fuerit contra jus naturale, vel Divinum, ut furtum, homicidium &c. quamvis Episcopus punire non possit in Monasteriis Regularium delinquentes ibi; punire tamen potest eosdem, cum ab illis recesserint. num. 441.

Punire tamen nequit delinquentes in Monasteriis Regularium, neque cum ab illis recesserint; si delictum fuit contra jus positivum, ut ludus Clericis prohibitus. *ibidem.*

Regularium famuli, habentes requisita Tridentini sess. 24. de reform. c. 11. nequeunt ab Episcopis excommunicari, aut interdicti. num. 442.

Possunt a Regularibus, etsi ab Episcopo non approbati, sed a solo Regulari Prælate, absolutionem Sacramentalem, etiam a reservatis Episcopalibus, obtinere. num. 443. & 447.

Tridentinum sess. 23. de reform. c. 15. requirens ad Confessiones secularium excipiendas approbationem Episcopi in Confessario Regulari, loquitur de secularibus extraneis, non de famulis: aut de illis famulis, qui omnia requisita non habent, dicunturque familiares large, ad differentiam aliorum, qui familiares stricte nuncupantur. num. 444. & 445.

Constitutio Urbani VIII. Cum sicut accepimus eodem modo intelligenda est, quo Tridentinum. num. 446 & 448.

Possunt laudati Famuli, Eucharistiam in Paschate, ad faciendum satis præcepto, sine licentia Parochi, vel Episcopi, a Regularibus accipere; etiam si famuli sint conjugati, & nocte dormiant extra Conventum. num. 449. & 450.

Advena etiam, Vagi, & Peregrini, qui tempore Paschali extra Parochiam reperiuntur; sicut & Mercenarii, ac locantes operas suas ad tempus: quique instante Communionis præcepto proprium Parochum habent absentem; vel nequeunt Parochiam adire, neque petere licentiam a Parocho, possunt a Regularibus Eucharistiam recipere. num. 451.

Quamvis teneantur postea, quamprimum significare proprio Parocho, se communicasse: qui tamen nequit, illos ad iterum communicandum in Parochia cogere. *ibidem.*

Possunt quoque recensiti Famuli Regularium, non secus, ac operarii, & mercenarii, intra ipsorum claustra ægrotantes, Eucharistiam per modum Viatici, & Unionem Extremam in morte, & demum intra claustra decedentes sepulturam a Regularibus in propriis eorumdem Ecclesiis absque Parocho, vel Episcopi licentia habere. num. 452. 453. & 454.

Convictores Collegiorum, sive Seminariorum Regularium, absolvi possunt etiam a reservatis Episcopalibus, ab ipsismet Religiosis sine approbatione, & licentia Episcopi, cum illa sola Regularis Prælati: & ab isdem, Parocho, vel Episcopo irrequisito, Eucharistiam in Paschate, ad faciendum satis præcepto; & in morte per modum Viatici una cum Extrema Unctione, intra Seminarium graviter ægrotantes: & tandem inibi decedentes, sepulturam in propriis eorumdem Ecclesiis habere. a num. 455. usque ad 470.

Præfati Alumni, collegialiter cum Religiosis intro-

tes, sunt de eorum familia, familiares, & commensales. num. 456. 460. 462. & 465.

Statuta Legatorum de latere perpetua sunt. num. 461.

Possunt Regulares, præfatis Alumni Collegii, seu Seminarii Viaticum, & Unionem Extremam ministrare, quantumvis illi infirmetur ad mortem extra propria Monasteria, vel domos. num. 462.

Siquis in Collegio Societatis Jesu, vacans ædudanis Exercitiis Spiritualibus S. P. Ignatii, corripere morbo lethali, posset a Jesuitis muniri Sacro Viatico, & Extrema Unctione; & dein in Ecclesia Collegii tumulari, nulla Episcopi, vel Parochi facultate expedita. num. 463.

Possent etiam isdem Sacramentis muniri, & tumulari in privatis Capellis prædiorum, seu grangiarum Regularium, quibus in prædictis præditi, seu grangis idem eveniret. num. 464.

Regulares omnibus illis laicis, quibus pro Viatico administrare possunt Eucharistiam, possunt & Extremam Unctionem, & e contra. *ibid.*

Alumni Seminariorum Regularium fruuntur omnibus privilegiis, quibus fruuntur Regularium famuli. num. 465.

Etiam si præfati Alumni non essent familiares Regularium; adhuc tamen, si intra septa Collegii eos infirmari & curari contingeret, non foret recurrendum ad Parochum, ut eis communionem Viaticam, & Unionem Extremam cum Sepultura ministrare possent Regulares. num. 465. 466. & 467.

Possunt Regulares, omnibus, & singulis personis, intra eorumdem septa pro tempore commorantibus, quoties opus fuerit, Sacramenta Eucharistia, & Unionis Extrema, sicut illis, qui in eorum servitiis insunt, ministrare; & post earum decessum in eorum cæmeteriis sepelire, Episcopi, vel Parochi licentia minime requisita. num. 467. & 468.

Non omnium, sed aliquorum dumtaxat Seminariorum Convictoribus posse, irrequisito Parocho, vel Episcopo, Extremam solum Unctionem, non reliqua Sacramenta, neque Sepulturam a Regularibus ministrari, contendit, multisque probat Cardinalis de Lugo. num. 471.

Opinio Cardinalis cum suis rationibus impugnatur. *ibidem.*

Verba debent aliquid operari. num. 474.

Superfluitas Verborum in Constitutionibus, & scriptis Pontificiis vitanda est, ita ut, nec una quædam ditio, immo nec syllaba debeat esse superflua, & sine effectu aliquid operandi. *ibid.*

Nomine familiarium in Indultis Pontificiis intelliguntur nedum famuli, intra septa Monasteriorum inservientes &c., verum etiam, citra servitium, intra eadem septa continuo commorantes, Prælati Regularis obedientiæ aliquo modo subiecti. num. 475.

Familiaris domesticus nuncupatur; cum familiaris, & domesticus synonyma sint. *ibid.*

Domesticus autem proprie dicitur ille, qui in eadem domo habitat, & est aliquo modo inferior, vel subiectus capiti familiæ. *ibid.*

Trident. sess. 24. de reform. c. 11. de Servitoribus dumtaxat loquitur, non de familiaribus Regularium in univrsum. num. 476.

Particula Et, quamvis sensum copulativum regulariter facere soleat, interdum vero facit sensum disjunctivum, idemque significat, quod particula Vel. num. 477.

Familiaris multiplicem habet significationem, sicut familia, a qua derivatur. *ibid.*

Familia nunc gentem, vel cognationem significat, nunc servos, vel filios: nunc domesticos, aut Commensales: nunc plures sub uno convictu degentes, & una domo &c. *ibid.*

Tri-

Tridentinum loco citato usitur particula *Et in sensu disjunctivo, non copulativo.* n. 478

Tridentinum ibi non comprehendit privilegia Regularium quoad Conservatores pro suis Servitoribus, & Familiaribus: & etiam si illa comprehenderet, a Pontificibus post ipsum derogatur. n. 478

Convictores instar hospitem, non permanentes, sed transeunt, & ad tempus commorantur in Seminariis. n. 480

Non omnia Seminaria sunt domus Religiosorum, sed aliqua, quorum habent dominium. n. 481

Omnia tamen Societatis Seminaria dicuntur Collegia, domus, seu habitationes Societatis; & ut talia, omnibus fruuntur privilegiis, quibus cetera domus, habitationes, & Collegia, quae Seminaria non sunt. ibidem.

Saltem Convictoribus Seminariorum, quorum habent dominium Regulares, possunt hi omnia Sacramenta in vita, & in morte cum Sepultura in propriis Ecclesiis ministrare, nulla desuper Episcopi, vel Parochi expetita licentia. n. 481. & 483

Concesso majori, censetur etiam minus concessum. ibidem.

Magni dignum trahit ad se minus dignum. Et cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus. ibidem.

Possunt Regulares, absque licentia Episcopi, vel Parochi, Hospitiis secularibus, intra Monasterium degentibus, Eucharistiam in Paschate ad faciendum satis precepto; & per modum Viatici cum Extrema Unctione istidem, intra septa graviter aegrotantibus: sicut & in propriis Ecclesiis sepulturam decedentibus, conferre. n. 485. & seq.

Advena, qui manet intra Clausuram pro brevi, vel longo tempore, non acquisivit habitationem in Parochia, sed intra Clausura. n. 486

Nullibi statutum est, quod Advena & Forensis pro Sacramentis ad Matricem Ecclesiam accedere, teneantur. ibidem.

Laico hospiti, intra Monasterium graviter aegrotanti, nequit ultima Sacramenta conferre Parochus; utpote qui intra Clausuram nullum jus habet. n. 488 & 489.

Advena in tantum fit subditus Parochus, in quantum degit in aliqua domo, subjecta suae Parochiae. num. 490.

Monasterium non est domus de Parochia, quamvis sit situatum in Parochia. ibidem.

Parochus non administrat Sacramenta, etiam suis Oribus, extra suam Parochiam infirmis. n. 491

Locus exemptus, & extra Parochiam equiparantur, & pro eodem censentur. ibidem.

Regulares ex Can. 1. 16. qu. 1. jus habent, sepeliendi in propriis sepulturis laicos hospites, apud se decedentes. n. 492

Et ex variis Summorum Pontificum privilegiis. n. 493.

Declarationes Sacrarum Congregationum nequeunt Regularibus annullare privilegia, per Apostolicam Sedem concessa, nisi de ipsius Apostolicae Sedis mandato &c. n. 494

Potest Sacerdos secularis, etiam ab Episcopo non approbatus, valide, & licite audire Confessionem Regularis de licentia Religiosi Praelati. Quinimmo de ejusdem Commissione potest, eam Confessionem excipere valide, & licite alius alterius Ordinis Sacerdos Regularis, neque ab Ordinario loci, neque a suo Religioso Praelato ad Confessiones excipiendas approbatus. n. 495

Standum est juri antiquo, nec ab eo recedendum, donec expresse per aliud recens emendetur, limitetur, aut revocetur. ibidem.

Nequit tamen Sacerdos praefatus, seu Regularis, sive secularis, monialium, etiam Regularibus subjectarum, & Fratrum Jesuatorum Confessiones excipere sine approbatione Episcopi. n. 496

Quamvis Regulares teneantur, Interdicta, seu valida, sive nulla servare, quando ea servat Ecclesia Matrix sub poena excommunicationis, ipso facto incurrenda; vi tamen privilegiorum ea in multis servare non tenentur. n. 497

Possunt Regulares, tempore Interdicti generalis Missam in propriis, vel alienis Ecclesiis celebrare, submissa tamen voce, januis clausis, non pulsatis campanis, & exclusis Excommunicatis, ac Interdictis. n. 498. & 500.

Immo generale Interdictum suspendendo, si iidem regulares culpabilem causam non dederint Interdicto, aut specialiter Interdicti non fuerint, possunt solemniter Divina celebrare, apertis januis, pulsatis campanis, admissis Interdictis, exclusis tantum excommunicatis, & iis, qui culpabilem causam Interdicto dederint, in aliquibus Solemnitatibus. n. 499

In festis vimirum Nativitatis Dominicæ, in Hebdomada majori, & festis Resurrectionis, Pentecostes, Corporis Christi, & per ejus octavam: Item Conceptionis Beatissimæ Virginis, ejusdemque Nativitatis, Visitationis, & Assumptionis: Nativitatis etiam Sancti Joannis Baptistæ. ibidem.

Rursus in festis Sanctorum suarum Religionum, & aliorum, sub quorum invocationibus Ecclesiae Regularium dedicatae sunt, seu quorum Corpora in eorundem Ecclesiis sunt recondita, & per Octavam omnium harum Festivitatum. ibidem.

Tandem cum Religiosi Religiosam Professionem emittunt, primam Missam celebrant, & in propriis Ecclesiis Religiosos defunctos sepeliunt. ibidem.

Tempore strictissimi Interdicti possunt Fratres Praedicatorum, in suis dumtaxat domibus quotidie unam Missam in communi legendo audire; seu quilibet ejusdem Ordinis Sacerdos cum duobus, aut tribus Ministris celebrare, januis tamen clausis, & non pulsatis campanis, ac exclusis iis, qui de Ordine suo non fuerint. n. 501

Strictissimum Interdictum est, quod omnes omnino continet effectus, annexos Interdicto, privationem videlicet Sacramentorum, activae, & passivae sumptae, privationem Divinorum Officiorum, tam activam, quam passivam, & privationem Sepulturae Ecclesiasticae activam, & passivam. ibidem.

Tempore Interdicti generalis, & specialis, sicut & Cessationis a Divinis possunt Regulares, sex personas seculares, seu mares, sive feminas, seu semper easdem, sive diversas eligere successive, ad missam in suis Ecclesiis audiendam, & recipienda Sacramenta: quae, si tunc temporis moriantur, possunt inibi sine solemnitate sepeliri; modo Regulares ipsi, ipsaque personae seculares causam non dederint Interdicto, & Cessationi a Divinis, aut Interdictum ipsum non fuerit positum, vel confirmatum a Papa. n. 502

Immo tempore Interdicti, ab Ordinario latis, possunt quindecim personas simul, hodie has, cras illas admittere de iis, quae non dederint causam Interdicto. n. 503

Possunt Regulares, tempore cujuslibet Interdicti, & Cessationis a Divinis admittere ad Divina Officia, & Ecclesiastica Sacramenta suos Procuratores, & Syndicos; eorumque uxores, & filios; famulos omnes, ac familiares Monasterii, continuos commensales, aliosque, expensis ejusdem Monasterii viventes, cum eorum familia utriusque sexus; sicut & medicum Ordinarium Monasterii pro solo tamen Interdicti tempore, non etiam Cessationis a divinis. num. 504. 505. & 506.

Possumt quoque, ad eadem admittere quoscumque familiares, & servitores cujuscumque alterius Monasterii sue Religionis: eosque decedentes sepelire, secreto tamen modo, januis clausis, & non pulsatis Campanis. n. 507

Operarios etiam, Officiales videlicet & Laborantes in ipsorum locis, sed in die, qua laboraverint, proprios famulos, aliunde venientes, & mercenarios in Grangis, ac Cellariis residentes. n. 508. & 509

Tertiarios quoque, ac Tertiarias cum suis Procuratoribus, & negotiorum gestoribus; Advocatos Fratrum, & Tertiariorum, sicut & Monialium, ac Tertiariarum. n. 510. & 511

Possumt Regulares, in locis ubi degunt, vel eos pro tempore morari contigerit cujuscumque Interdicti tempore, januis clausis, ac Excommunicatis, & Interdictis exclusis, Missas submissa voce celebrare, & Sacramenta nedum recipere, sed aliis ministrare, nisi id ipsis specialiter interdicatur. n. 512

Possumt pariter, in suis Ecclesiis sepelire, quoique in ipsorum morantur obsequiis; Oblatos in seculo cum habitu seculari manentes; Fratres, & Sorores Tertii Ordinis de Penitentia; suorumque, ac illorum Procuratores, & Monialium Sanctae Clarae, negotiorumque gestores: nec non Fratrum, Monialium, ac Tertiariarum Advocatos. n. 513

Laici, privilegium habentes, assistendi Divinis Officiis pro tempore Interdicti, eo ipso possunt in loco sacro Sepeliri. n. 515

Possumt ulterius, tempore cujuscumque Interdicti, & cessationis a Divinis sepelire, januis clausis, & non pulsatis Campanis, omnes, & singulos Fratres, Oblatos, Commissores, aut quoscumque Familiares, Officiales, & Servos quorumlibet Monasteriorum; proprium Syndicum, & Procuratorem cum suis Uxoribus, & filiis. n. 516. & 517

Non tamen Confratres suarum Confraternitatum. n. 518

Quaecumque Regulares facere possunt tempore Interdicti generalis, possunt etiam tempore Interdicti specialis. n. 519

Recensita, aliaque id genus privilegia, Regularibus pro tempore Interdicti, vel Cessationis a divinis concessa, revocata non sunt a Tridentino sess. 25. c. 22. n. 520

Possumt Regulares, Sacramentum Penitentiae administrare, & recipere tempore Interdicti. n. 521

Sacramentum Penitentiae quibuscumque Personis Interdictis, etiam sanis, tempore Interdicti conceditur ob magnam ejus necessitatem: modo persona interdicta, non sit etiam excommunicata, aut specialiter interdicta: vel causam culpabilem non dederit Interdicto; & alias nondum sufficientem praestiterit satisfactionem, ne quidem per cautionem juratoriam, si aliam non potuerit. n. 522

Si persona Interdicta fuerit etiam excommunicata, aut specialiter interdicta &c. ad Sacramentum Penitentiae admitti non debet, nisi in probabili periculo mortis. ibid.

Confessarius, specialiter interdictus, Sacramentum Penitentiae quamvis valide, illicitè tamen administrat: sed nonnemo validitatem inficiatur. n. 523

Possumt quoque Regulares tempore Interdicti Eucharistiam per modum Viatici, cum solita etiam solemnitate, in periculo mortis constitutis, ministrare. n. 524

Et ipsimet possunt etiam Regulares Eucharistiam recipere tempore Interdicti, nedum in articulo mortis, verum etiam extra talem articulum, communicando si velint, Communione laica. n. 525

Possumt pariter Regulares, eodem tempore Uncionem Extremam sibi invicem ministrare, & propriis

familiaribus &c. ex privilegiis Summorum Pontificum. n. 526

Item Sacros Ordines in loco, etiam Interdicto recipere; in casu tamen necessitatis, seu penuria Sacerdotum. n. 527

Ubi aliquod generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum. n. 528

Extra casum necessitatis tempore Interdicti collatio Sacrorum Ordinum neque in Sabbato Sancto permessa est; quamvis solemnitas Paschalis a Missa talis diei exordietur; & in tali solemnitate licita sint Divina Officia. n. 529

Sacra Ordinatio non venit sub nomine divinatorum Officiorum. ibid.

Interdictum locale non obstat, quo minus Regulares, taliter interdicti, possint alibi ordinari. ibid.

Possumt eodem tempore Regulares, Sacramentum Confirmationis recipere. n. 530

Sacramentum Confirmationis tempore Interdicti conferri potest omnibus, tam adultis, quam parvulis; non secus, ac Baptismus, & Catechismus, immo & Matrimonium, sed hoc absque solemnitate. ibidem.

Regulares specialiter non interdicti, vel etiam tales, sed cum signis Contritionis defuncti, in Ecclesia sepeliuntur, & quidem solemniter. n. 532, 533, 534, & 535

Tempore Interdicti omnibus fidelibus generaliter interdicitur Ecclesiastica Sepultura, adeoque etiam Infantibus, & amentibus: indulgetur tamen Ecclesiasticis sine pulsu Campanarum, aliaque funebri solemnitate, modo specialiter interdicti non sint, nec celebratione Divinorum Officiorum Interdictum violaverint. n. 531

Personae Ecclesiasticae non debent in Ecclesia specialiter interdicta sepeliri, si commode ad aliam Ecclesiam non interdictam deferri valeant. ibid.

Excommunicatus sepelitur in loco sacro, si moriens signa Contritionis dederit, fueritque post mortem absolutus. n. 533

Persona, ab ingressu Ecclesiae interdicta, sepelitur in Ecclesia, si moriens dederit signa contritionis, & fuerit post mortem absolutus. ibid.

Possumt Regulares probabiliter in propriis Ecclesiis personas, etiam saeculares interdictas, sepelire in his Solemnitatibus, in quibus Fideles possunt Divinis assistere, quantumvis illa nullum ad id habeant privilegium. n. 534

Privilegium assistendi divinis Officiis, extenditur ad Sepulturam. ibid.

Si hodie Religiosus moriatur, tumuletur vespere, & sequenti mane fiet Officium pro eo; suspenditur Interdictum pro eo Vespere, dum sepelitur, & pro mane sequenti, dum fit pro eo Officium. n. 536

Religiosus Professus, graviter aegrotans in domo Consanguinei extra Conventum, recipit de manu proprii Regularis Praelati, vel alterius ab eo deputati, non de manu Parochi, Sanctissimum Viaticum, & Uncionem Extremam; ibique decedens, ad proprium Monasterium tumultuans defertur, Parocho irrequisto, & non soluto Jure parochiali. n. 537

Delationem Sanctissimi Viatici in hoc casu solemniter fieri posse, & non semel factam esse, ajunt nonnulli. n. 538

Delatio Cadaveris Regularis praefati ad suum Monasterium, ut inibi Parocho irrequisto, & non soluto jure Parochiali sepeliatur, impediti nequit a Parocho, etiam si de manu Parochi ultima Sacramenta recepisset praefatus Religiosus. n. 539

Quae de Religioso professo dicta sunt, procedunt etiam de Novitio, qui ob aeris intemperiem tempore Novitatus aegrotans, de medicorum consilio, & Superioris

L

perioris licentia ad domum paternam se confert, ibique decedit. n. 540

Corpora Religiosorum, extra Conventum decedentium, non secus ac corpora decedentium intra Conventum, honoris causa per publicas vias, & plateas processionaliter deferri queunt absque licentia, & interventu Parochi. n. 541. & 542

Regularium Conservator procedere potest adversus Rectores, Vicarios &c. aliosque Clericos, & Laicos quoscumque, & qualescumque præsumentes, retrahere Testatores ab electione Sepulturæ in Ecclesiis Regularium: aut ipsorum voluntates revocari, vel mutari, facere. n. 544

Et adversus persuadentes, ne Regulares vocentur ad associandum corpus Defuncti. n. 545

Quando aliquid est prohibitum, censetur etiam prohibitum illud omne, per quod ad id potest perveniri. ibid.

Regularium Conservator procedere quoque potest adversus Regulares, sibi commissos, inducentes ad electionem Sepulturæ in suis Ecclesiis; aut ad jam electam in iisdem non mutandam. n. 546

Contra Ecclesiasticos induciores præfatos quamam statuatur pena. n. 547

Parochus, volens Corpora defunctorum levare, nisi vocatis prius omnibus Parochiæ Clericis aut saltem nisi tot vocentur Clerici, quot Regulares; contra privilegia, & jus Regularium, & contra Pietatem operaretur. n. 548

Parochus, plus exigens ab iis, qui in Ecclesiis Regularium sepeliendi sunt, quam ab illis, qui in Ecclesiis Parochialibus, etiam si id faceret Episcopi sui statutis suffultus, a Conservatore proclamari potest in excommunicationem majorem, Papa reservatam, incursum; & ab eodem ad damnum Regularibus, vel defunctorum hereditibus illatum, quippo contra iustitiam, restituendum coerceri. n. 549

Parochus impediens, ne Cadavera Defunctorum cum habitu patente Fratrum Minorum in eorum Ecclesiis sepellantur, habitum cum aliquo panno, vel lugubri veste cooperiendi, itaut non videatur, excommunicationem incurrit. n. 550

Non apparere, & non esse, paria sunt. ibidem. Debet Conservator in eo casu Monitionem in faciem Curati præmittere: neque trina necessaria est, sed unica sufficit, & tribus æquivalere in similibus casibus pendens. n. 551

Si Conservator absit; potest Religionis Superior, vel alius Religiosus coram testibus in factum Parochi unicam monitionem præmittere. ibid.

Regulares Exempti, qui in Processione funerali rapuerunt per vim Corpus Defuncti, qui in eorum Ecclesia Sepulturam elegerat, Parocho volente in sua Parochia sepelire, nequeunt ab Episcopo puniri: & adversus Episcopum potest Conservator procedere. n. 552

Regulares in casu allato delinquentes non sunt. n. 553

Qui utitur jure suo, nulli facit injuriam. ibid.

Defacto procedenti, de facto restituendum est. ibid.

Potest quisvis, auctoritate propria, aliquid sibi rapienti restituere, & in tuto ponere. ibid.

Scandalum dare, est conditio, jurisdictionem conferens. n. 554

Non potest Conservator, avocare ad se causam inceptam coram Episcopo, antequam ipse esset Regularium Conservator. n. 555

Vel antequam Regularis esset exemptus, quia nimirum, dum esset Laicus, litem inceptam coram Episcopo. ibid.

Ubi Judicium semel ceptum est, ibi finem debet habere. ibidem.

Causa restitutionis Cadaverum, quando illa Regulares arripiunt inter se, non ad Conservatorem, sed ad Episcopum pertinet: eoque mortuo, ad Capitulum Sede Vacante. n. 556

Quisque sepeliendus est in Parochiali; nisi aliam Sepulturam elegerit. ibid.

Causæ Parochiales coram Episcopo deciduntur. ibidem.

Episcopus facultatem concedit, transferendi Cadaver de loco ad locum. ibid.

Episcopus, non Conservator, compescit Exemptos, construens Oratoria, vel Capellas sine ejus licentia: vel in sic constructis, aut tempore Interdicti, præter casus exemptos a Jure, celebrant, vel celebrari faciunt Divina. n. 557

ARTICULUS XXII.

An ad ea, in quibus Regulares exempti subjiciuntur Episcopis, extendat se Judicis eorumdem Conservatoris potestas: & quænam illa sint?

Ubi

Centuria casuum, in quibus Regulares exempti subjiciuntur Episcopis.

Et

De dignitate, ac præstantia Episcoporum: deque Regularium bono in Ecclesia Dei; constantique inter ipsos pace, & Charitate fovenda.

S U M M A R I U M.

Judex Regularium Conservator nequit se immiscere in casibus, in quibus vigore Juris communis, Concilii Tridentini, & Constitutionum Apostolicarum Regulares exempti, etiam intra Clausura degentes, subjiciuntur Episcopis. n. 1

Quod declaravit Congregatio specialiter deputata ab Innocentio X. in causa Angelopolitana. n. 2

Si Episcopi in dictis casibus juris Ordinem non observent, & fines suæ jurisdictionis excedant, adversus eosdem pro Regularibus sibi commissis potest se immiscere Conservator. n. 3

Olim Religiosi omnes subdicebantur Episcopis, in quorum Diocesiibus Monasteria sita erant: quemadmodum ipsa Monasteria quo ad jurisdictionem, & gubernium Religiosorum: n. 4

Quo ad suspensionem vero Sacramentorum Presbytero Parochiali subdicebantur, quando Regulares nondum Clerici erant. ibid.

Episcopi olim Religiosos ad Professionem admittebant: Monasteria visitabant: eaque omnia in Religionem, eorumque Religiosos exercebant, quæ hodie Religiosorum Ordinum Generales. n. 5

Quamobrem Episcopi intentionem habent fundatam in jure adversus Abbates, ceterosque Religiosos, nedum in Civilibus, sed etiam in Criminalibus. n. 6

Propter abusum Episcoporum suæ potestatis in Regulares, hi ad illorum jurisdictionem per Apostolicam Sedem exempti sunt, subiecti dumtaxat immediato gubernio ipsiusmet Apostolicæ Sedis, & omnimodæ jurisdictioni Prælatorum Ordinis. n. 7

Prælati Regulares in suas Religionem jurisdictionem obtinent pleno jure quasi Episcopalem. n. 8

Omniaque possunt in suos Religiosos subditos exercere, quæ Episcopi in proprios subditos Diocesanos. ibidem.

In permixtis tamen casibus subditi sunt Episcopis Regulares. n. 9
Itaque, ne Regulares sua exemptione adversus Episcopos, & Regularem disciplinam abutantur. n. 10
Regulares exempti, etiam intra Claustra degentes, subjunguntur Episcopis quo ad ea, quae sunt Ordinis Episcopalis. n. 11
Nequeunt Regulares, Ordines recipere, nisi ab Episcopo illius Diocesis, in qua eorum Monasteria sita sunt. n. 12
Nisi tamen Episcopus Diocesanus abfuerit, vel non esset Ordinationes habiturus. Et tunc attestatio opus est Superiorum Regularium in literis dimissoriis, de absentia, vel Impedimento Episcopi. n. 13
Hujusmodi attestatio Superiorum Regularium sufficiens est, nec requiritur fides absentis, vel Impediti Diocesani. n. 14
Decretum Clementis VIII. pro Regularibus ordinandis adducitur. n. 15
Illudque procedit, ubi Regulares spectale non habeant privilegium, ut a quocumque Catholico Antistite valeant ordinari; ut habet Societas Jesu. n. 16
Episcopus nequit Regularem ordinandum cogere, ut Juret voce, vel scripto, se validam professionem emisisse; aut alias nullam ratificasse. n. 17
Juramentum deferri non potest, nisi a proprio Judice; cum sit actus Jurisdictionis. n. 18
Ubi eadem militat ratio, eadem militat quoque juris dispositio. ibidem
Non possunt Regulares, ab alio Episcopo in propriis Domibus, vel Ecclesiis ordinari sine licentia Diocesani, ipsomet Diocesano absente, vel Ordinationes non habente; aut Capituli Sede vacante, eodem Ordinario defuncto. n. 18
Oppositum tamen ex variis Religiosorum privilegiis sustinet Cespedes probabiliter. n. 19
Concilium Tridentinum inceptum est sub Paulo III. anno 1545. continuatum sub Julio item tertio, & tandem absolutum sub Pio quarto, & ab eodem confirmatum anno 1563. n. 19
Quoties Tridentinum abrogat privilegia Regularium, solet illa expresse abrogare, sicque quando illa expresse non abrogat, non debent abrogata praesumi. n. 21
Episcopus alienus nequit Ordines in loco exempto conferre, sine licentia Superioris loci exempti; & Episcopi loci, in quo est locus exemptus. n. 24
Episcopus examinat Regulares exemptos de scientia, ad receptionem ordinum necessaria. n. 27
Nisi privilegium habeant, ut non examinentur; sicut habet Societas Jesus. ibid. & n. 28
Episcopo loci Ordinationem habente, adduc Clerici Societatis Jesu possunt Ordinari extra Diocesim ab alio Episcopo. n. 29
Quamvis possit Episcopus, examinare de scientia Regulares non privilegiatos ordinandos; non tamen de illorum natalibus, etate, & moribus. n. 30
Superiores Regulares nequeunt super interstitiis subditorum Ordinandorum dispensare; cum id pertineat ad Episcopum ordinantem: qui tamen, quoad causam dispensandi, judicium suum formare debet ex attestazione Superiorum Regularium. n. 31
Nisi Regulares ordinandi privilegium habeant, ut a suis Superioribus dispensentur; quemadmodum habent illi Societatis Jesu. n. 32
Episcopus declarat in dubio corporis vitiati defectum, ob quem nequit Regularis ad Ordines promoveri. n. 33
Quamvis eam declarationem soli Praelato regulari competere, velint non pauci Doctores. n. 34

Ut soli Praelato regulari competat dispensatio cum suis subditis in omnibus Irregularitatibus, tribus exceptis, Homocidii voluntarii, mutilationis membrorum, & Bigamiae. ibid. & n. 35 ac 36
Utramque opinionem conciliat Cespedes, & quomodo? n. 37
In dubio impediti, Matrimonium dirimentis, quod nequit Episcopus dispensare, non solum Episcopus declarat dubium, & ponit, vel tollit, ac negat impedimentum, sed etiam quivis vir prudens. ibid.
Regulares nequeunt Sacramentum Poenitentiae Secularibus, etiam Presbyteris administrare, nisi approbationem habeant ab Episcopo. n. 38
Si citra approbationem Episcopi illud administrant, puniri ab ipso queunt, ut Apostolica Sedes delegato. n. 39
Nequit Episcopus cogere Praelatum Regularem, presentantem subditum suum pro obtinenda approbatione, ut sub juramento attestatur de illius sufficientia, idoneitate, probitate morum, ac certa quadam etate, &c. n. 40
Jure novo Tridentini potest Episcopus Regulares examinare pro Confessionibus; cum antea nequirit. n. 41
Lex, si aliud voluisset, expressisset. n. 42
A diversis non tenet illatio, praesertim in materia odiosa. n. 43
Non pertinet ad Episcopum, inquirere de vita, & moribus Regularium presentantium pro approbatione ad Confessiones Secularium excipiendas; sed ad Superiorem presentantem. n. 44
Privilegia Regularium ita debent explicari, ut quominus possit, ipsis derogetur. n. 45
Novitates solent discordias generare; & ab antiqua pratica recedendum non est. n. 46
Non potest Episcopus sine justa causa, & pro libito, Regulares ad examen pro Confessionibus non admittere, vel admissos reprobare. n. 47
Religiosi, qui ex privilegio Sedis Apostolicae sunt quasi Parochi delegati, habent jus ad approbationem petendam: nec potest hac illis juste sine causa denegari. ibid.
An autem, si absque causa sufficiente, Regularibus approbatio ad Confessiones negetur, negatio uti est injusta, ita etiam sit invalida, taliter, ut approbatio denegata se habeat pro concessa, affirmant quamplurimi Doctores, negantibus aliis non paucis. n. 48 & seq.
Lex posterior Generalis saepe limitatur per spectale Jus antiquum. n. 48
Jura Juribus sunt concordanda, etiam aliquando cum quadam improprietate verborum. ibid.
Ut abrogetur Jus antiquum per aliquod novum, debet hoc, clausulam juris antiqui derogatoriam expresse continere. ibid.
Licentia petita, & injuste, vel injuriose denegata, habetur pro obtenta. ibid.
Fraus, & dolus nemini debent suffragari. ibid.
Propositio 13. inter damnatos ab Alexandro VII. per aliquos non opponitur illi sententia, quod approbatio pro Confessionibus injuste denegata, habeatur pro concessa. n. 49
Sufficiens, & justa causa denegandi approbationem pro Confessionibus audiendis debet esse rationalis, juridice probata, & ad Sacramentum Poenitentiae pertinens; non autem extranea. n. 50
Praefata causa sufficiens, justa, & rationalis, est defectus ex parte personae in doctrina, in moribus, vel in aliquo alio. ibid.
Defectus in doctrina est, si presentatus non habeat sufficientem literaturam, & aliquam saltem Sacramentum Poenitentiae peritiam. n. 51

Particula dumtaxat, est taxativa, & omnia illa
excludit. n. 72

Defectus in moribus est, si praesentata cum scandaloso, aut alias inhoneste vivat; vel aliquod delictum committat, ut cuius rationabiliter videretur a Confessionibus suspendendus. n. 53

Defectus in aliquo alio foret, si Regulares non servassent Interdictum Episcopi. n. 54

Non tamen, si nolint ad Processiones accedere, si praedicent sine Benedictione, vel licentia Episcopi; si renuant, quod Episcopus aliqua jura exerceat in personis Religiosis, aut in suis Ecclesiis. n. 55

Neque est causa sufficiens, justa, & rationabilis & praecisa superfluitas Confessariorum in Civitate, seu Diocesi; vel quod in Confessionibus audiendis, uti nolint Superpelliceo, & Stola. n. 56 & 57

Non potest Episcopus sine justa causa, & pro libito, approbationem simpliciter, & illimitatam Regularibus denegare; illam ad personas, locum, & tempus restrictam concedendo. n. 57

Regulares jus habent, ut petant approbationem simpliciter, & absolutam praevio examine, cui se se offerunt. ibid.

Si Episcopus absque justa causa approbationem limitatam conferret; limitatio per non paucos Doctores non valeret; sique per eosdem ita se haberet approbatio limitata, ac si esset illimitata concessa. Quod tamen pernegant quam plures. n. 58

Non potest Episcopus juste approbationem dare Regularibus, limitatam ad solos viros; non etiam ad feminas, donec aetatem habeant 40 annorum. n. 59

Religiosi quo ad Sacramenti Poenitentiae utriusque Sexus fidelibus administrationem, Confessarii Papales dicuntur. n. 60

Episcopi in vim Constitutionis Gregorii XV. incipit: [Inscrutabile.] nequeunt Regularibus approbationem conferre limitatam ad locum, tempus, & personas; neque alio modo eorum privilegia in administrandis Sacramentis restringere, vel moderare queunt. num. 61

Non obstante approbatione limitata ad solos viros, Regulares, quantumvis aetatem 40 annorum non habentes, posse Confessiones mulierum excipere; docent quamplures; quamvis alii contradicant. n. 62 63

Quo ad approbationem pro Confessionibus excipiendis tamdiu qui praesumitur bonus, quamdiu non probatur malus. n. 62

Non potest Episcopus sine justa causa, & pro libito approbationem dare Regularibus; limitatam ad suam tantum Ecclesiam; pro Civitate, vel oppido; non tamen pro aliis Ecclesiis, & pro tota Diocesi. n. 64 65

Praefata limitatione non obstante posse Regulares ubilibet valide Saecularium Confessiones excipere, contendunt Doctores quamplurimi, alii tamen contradicunt. n. 66

Non potest Episcopus, sine causa sufficiente, & pro mero sub libito, approbationem Regularibus impartiri, ad certum tempus limitatam, e. g. ad sex menses, ad annum. n. 67

Neque eosdem, ad tempus determinatum praevio examine approbato, elapso tempore pro nova ad aliud tempus approbatione iterum examinare. n. 68

Non obstante approbatione limitata ad tempus, posse adhuc Regulares, elapso tempore praefinito, Confessiones excipere, volunt non pauci quibus alii plures opponuntur. n. 69

Quandam censendus Episcopus sine justa causa, & pro libito, adeoque injuste, ex malevolentia, ex odio, &c. approbationem Regularibus denegare, vel illam limitate concedere? n. 70

Leo Decimus in Concilio Lateranensi pares omnino

fecit Religiosos in conferendis in Ecclesiam Beneficiis, Sanctissimis Episcopis. ibid.

Non possunt Episcopi sine justa causa, plures Regularibus casus reservare, quam Parochis; & si reservent, non tenentur Regulares illis circa talem restrictionem obedire. ibid.

Cum ab Episcopis conceditur per Decretorum publicum facultas Parochis, absolvendi in aliquibus anni Festivitatibus a casibus sibi reservatis; dicta facultas censetur etiam concessa Regularibus, ab ipsis approbatis, quantumvis in Decreto minime Regulares nominantur. ibid.

Clementina Dudum §. per hujusmodi de sepulture pares omnino facit Confessarios Regulares quo ad jurisdictionem Parochi. ibid.

Non potest Episcopus sine nova, & justa causa, eaque ad Sacramentum Poenitentiae pertinente, approbationem semel legitime, ac praevio examine Regularibus concessam, revocare. n. 71

Approbatio, semel legitime, ac praevio examine concessa, nedum injuste, sed etiam invalide, sine sufficienti causa revocatur, ita ut non obstante tali revocatione, adhuc possit Confessarius Regularis ex vi prioris licentiae Confessiones audire, docent non pauci: quamvis oppositum non pauci etiam sustineant. num. 72

Seu de cetero talis approbatio fuerit absolute, & simpliciter concessa; sive cum restrictione ad tempus, infra quod pro libito Episcopi revocari non potest; sive etiam cum formula ad beneplacitum indulta. n. 73 & 83

Non potest Episcopus, sine rationabili causa, prerogationem approbationis Regularibus denegare. n. 74

Nequit approbatio ad beneplacitum revocari, nisi approbatus fiat talis, ut non deberet approbari, si denuo esset approbandus. n. 75

Quod semel placuit, amplius displicere non potest. ibidem.

Jurisdictio, data Regularibus ad beneplacitum, censetur perpetua. ibid.

Approbatio, quomodocumque data, sed mero Episcopi judicio, & sine examine, potest ab Episcopo suspendi, ac revocari, & non nisi praevio examine denuo concedi. n. 76

Nequit Episcopus, statuere, ut Regulares Ordinis Clericalis in Confessionibus Saecularium excipiendis utantur superpelliceo, & Stola: ceteri vero Ordinis non Clericalis utantur sola Stola. n. 77

Jesuita, etiam Parochus, in Confessionibus Saecularium excipiendis non tenetur superpelliceum adhibere. ibid.

Episcopus circa Regulares exemptos nullam potest Jurisdictionem exercere, ne quidem in re minima, ex variis Summarum Pontificum privilegiis. num. 78 79 80

Praecipere, ut Regulares in Confessionibus audiendis Stolam adhibeant, est actus Jurisdictionis in Regulares. n. 78

Religiosi sunt immediate subiecti Papae quo ad omnia: ipseque Papa est eorum Episcopus. n. 80

Religiosi exempti respectu Episcopi instar extraneorum habendi. ibid.

Etiam in re minima actus jurisdictionis, & Superioritatis exercetur. ibid.

Dictio omnino eximimus in Pontificum eximientium Bullis significat absque ulla exceptione; & rimedio. ibid.

Qui omne dicit, nihil excludit. ibid.

Actus Jurisdictionis, & Legislatoris, jus dicentis sunt, prohibere, punire, jubere &c. n. 81

Si quod privilegium habeant Episcopi, ipsi debent asserere. n. 82

Appro-

Approbatio Regularium ad Confessiones debet tantum esse de Idoneitate quo ad literaturam. n. 83

Quod Regulares habeant Stolas, nec ne, dum Confessiones excipiunt, non pertinet ad literaturam; immo neque ad bonos mores. n. 84

Nequeunt Episcopi, post factam approbationem, etiam ad beneplacitum, aliquam limitationem addere. num. 85

Decretum Sacrae Congregationis, de mandato Urbani VIII. circa administrationem Sacramenti Penitentiae a Confessariis Secularibus cum superpelliceo, & Stola faciendam, a Regularibus vero cum mera stola, fuit tantum pro Urbe; nec ut ipsius possunt Episcopi Regularibus, Stolam deferre nolentibus, approbationem non concedere, aut concessam revocare. num. 86.

Pontifex, ubi voluit, Episcopos procedere contra Regulares, ut Apostolica Sedis delegatos, id expressit. num. 89.

Regulares accipiunt immediate a Papa licentiam, & Jurisdictionem audiendi Confessiones, & ab Episcopo tantum expectant sententiam approbationis, seu idoneitatis. n. 90

Privilegium, a Papa concessum, ab ejus inferiore infringi non potest. n. 91

Regulares non tenentur Episcopo parere, statuenti delationem Stola in Confessionibus excipiendis: sed, eo statuto non obstante, possunt licite, & valide Confessiones audire, si semel fuerint approbati. n. 92

Approbatio denegari non potest ex eo, quod Regulares nolint Stolam ferre, neque data admitti. ibid.

Non potest Episcopus, praescribere, quod Regulares exempti Confessiones excipiant in habitu Cborali: Penitentes extra Confessionarium, & extra cratem ligneam non auscultent, & non nisi apertis Ecclesia januis, ac in Confessionalibus, ab ipso per suos Visitatores approbandis. n. 93

Neque praescribere potest Episcopus, quod Regulares ad saeculares infirmos, in eorundem domibus pro Sacramento Penitentiae administrando, non accedant sine licentia Curati: neque juvenes, aut mulieres auscultent ante ortum, & post occasum solis. ibid. & n. 94.

Constitutio Gregorii XV. incip. [Inscrutabili], de privilegiis Exemptorum Regulares exemptas non subicit Jurisdictioni Episcoporum in his, quae Sacramentorum administrationem concernunt, nisi ubi in ea administratione Regulares deliquerint. n. 95. & 96

Episcopi non licet, vigore dictae Constitutionis, visitare Altaria Ecclesiarum Regularium; nec loca, ubi in iisdem Ecclesiis asseruatur SS. Eucharistia; vel ubi saecularium Confessiones audiuntur. n. 97

Praefata Constitutio nullam novam auctoritatem in Regulares Episcopis attribuit. n. 98

Non possunt Episcopi, in vim laudatae Constitutionis Regularibus praescribere, ut certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum Confessiones audiant. ibid.

Episcopo non approbante sine justa causa, vel licentia Regulares approbante ad Confessiones Saecularium excipiendas, aut suspendente &c. possunt illi ad metropolitani appellare. n. 99

Quod intelligendum, ubi Episcopi injuria, Regularibus irrogata, notoria, & manifesta non sit. Quod si notoria, & manifesta sit, debent Regulares ad suum Conservatorem recurrere. n. 100

Possunt Regulares ad suum Conservatorem recurrere, mandante Episcopo sub poena Suspensionis a Confessionibus audiendis, ut iisdem Regulares Confessarii suis penitentibus schedulas dent tempore Paschatis. numer. 102.

Capitulum sede vacante nequit licentias excipiendi

Confessiones, ab Episcopo praemortuo Regularibus concessas, suspendere, aut revocare, nec illos novo exco-muni subjicere. n. 105. & 108

Si novus Episcopus suo Edicto suspendat, aut revocet omnes licentias, & approbationes Confessariorum, non comprehenduntur Confessarii Regulares, si illos expresse non nominet Edictum. ibid.

In odiosis, nisi exprimentur, non comprehenduntur Regulares. ibid.

Suspendere, vel revocare praefatas licentias, conceditur pro tranquillitate, & quiete Conscientiae Episcopi futuri. n. 106

Regulares examinare, pertinet ad potestatem, a Sede Apostolica delegatam. n. 107

Capitulum non succedit Episcopo in his, quae competunt illi Jure delegato. ibid.

Licentia, Regularibus concessa ab Ecclesiarum Praefatis, audiendi Confessiones suorum subditorum; praedicandi; & aliqua vota in alia pietatis opera committendi in suis diocesis, uti queunt Regulares post mortem Praelatorum, donec per Successores revocetur. n. 108

Licentia, Regularibus concessa ad Episcopo mortuo, absolute, & simpliciter, nequit a Capitulo Sede vacante suspendi, aut revocari. n. 109

Nec licentia, ab eodem Episcopo concessa ad nostrum beneplacitum. ibid.

Beneplacitum respectu Regularium solum post mortem Episcopi perseverat, licet respectu Saecularium una cum Episcopo moriatur. ibid.

Nec licentia cum limitatione ad tempus e. g. ad annum, infra quod decedit Episcopus. n. 110

Neque demum licentia, ad annum concessa, audiendi Confessiones, post mortem Episcopi expirat, elapso jam anno licentiae. n. 111

Regulares celebrare non possunt in domibus privatis, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria. n. 112

Praefatam celebrationem prohibere debent Episcopi, etiam ut Apostolica Sedis delegati. ibid.

Ex justa tamen causa facultatem concedere possunt, celebrandi extra Ecclesiam, vel aliam locum Sacrum. n. 113

Tacentibus, & non contradicentibus Episcopis, possunt hodie Regulares ubique celebrare cum Altari portatili, sine Parochialis tamen juris praesudicio. numer. 114.

Regulares sine licentia Episcopi nequeunt, in propriis Ecclesiis publice Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum exponere; possunt tamen privatim in ostiolo Tabernaculi, aut in Pixide velata, ita ut sacra Hostia videri non possit. n. 115

Regulares, etiam non Curati, si in Sacramentis administrandis delinquant, subsunt Jurisdictioni, & poenitioni Episcopi: scus tamen extra delictum. num. 116.

Regulares non subiciuntur Episcopo quoad exercendum Exorcistatus Ordinem, si illum habeant; nec incidunt in poenas, ab Episcopo latas adversus exorcizantes absque sua licentia; vel, non servatis his, quae ab Exorcistis servanda per Episcopos, praescribuntur. n. 117.

Regulares exempti, intra claustra degentes, subiciuntur etiam Episcopis, si personas quascumque sollicitent in actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediate, sive occasione, vel praetextu Confessionis, ipsa Confessione non secuta, vel extra occasionem Confessionis in Confessionalibus: aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones habuerint. num. 118. & 119.

Cognitio fractionis sigilli Sacramentalis, seu violatores sint Confessarii Regulares, sive Saeculares, ad Episcopo.

Episcopum pertinet private, etiam quoad Inquisitionem. n. 120.

Nisi tamen Confessarii licitam esse, crederent fractionem Sigilli, vel aliunde forent de hæresi suspecti. ibidem.

Violantes Confessionis sigillum, peccant, ne dum contra Justitiam, sed etiam contra Religionem peccato Sacrilægi. n. 121.

Regulares, Sæcularium Confessionem excipientes sine approbatione Episcopi possunt ab illo, etiam Censuris puniri. n. 122.

Regulares sine approbatione Episcopi nequeunt monialium, etiam sibi subiectarum Confessiones audire. num. 123.

Regulares nequeunt Eucharistiam Sæcularibus in die Paschatis ministrare, ne quidem ob devotionem: & administrantes sine licentia Episcopi possunt, ab eodem puniri, quemadmodum personæ Sæculares. num. 124.

Nisi tamen Regulares præfati ad id privilegium habeant. n. 125.

Potest Episcopus prohibere Sacerdotibus, nedum Sæcularibus, sed Regularibus etiam, ne Missas celebrent in Ecclesiis Monialium. n. 126.

Etiam si id ex præscripto Testatoris injungatur: in quo casu onus ad Ecclesiam Regularium, vel alio transferendum est. n. 127.

Regulares subduntur Episcopo quoad celebrandum in Oratorii privati Nobilium diebus exceptis, vel postquam eadem die fuerit jam unica Missa celebrata, in brevi Apostolico concessa. n. 128.

Regulares, celebrantes tempore indebito, possunt ab Episcopo puniri. n. 129.

Nisi tamen privilegium habeant celebrandi tempore indebito. n. 130.

Societas Jesu celebrare potest una hora ante auroram, & altera post meriedem, itineris, vel alta de causa: sive tribus, plus, minusque horis ante ortum solis, & infra duas post meridiem. ibid.

Volunt nonnulli, præfatum privilegium habentes, posse usque ad nonam inclusivè, idest usque ad tres horas celebrare post meridiem. ibid.

Possunt Episcopi, punire Regulares, etiam censuris, prohibita, vel indecentia in Ecclesiis suorum Ordinum committentes circa Missæ Sacrificium. n. 131.

Regulares, qui peractio Sacrificii Missæ per Ecclesiam circumeunt, offerentes astantibus osculum Patenæ, possunt ab Episcopo coerceri. n. 132.

Regulares, non retinentes lampadem ante Altare Venerabilis Eucharistiæ, possunt ab Episcopo coerceri. num. 133.

Neque talis defectus suppletur, si forte lampas alia, non tamen existat in choro e conspectu Altaris Majoris. num. 134.

Potest Episcopus, Reliquias visitare, Ecclesiis Regularium a laicis donatas, quarum claves, vel una penes laicos asservatur. n. 135.

Punit Episcopus Regulares Mendicantes, Prædicatoribus exceptis, qui cum debeant esse contenti unica Campana, plures habent. n. 136.

Campanæ Ecclesiarum Regularium, nisi fuerint benedictæ, collocari non possunt in Campanili: Et, si collocentur, possunt Regulares ad illas deponendas ab Episcopo cogi. n. 137.

Benedictio Campanarum videtur esse de præcepto in Pontificali. n. 138.

Potest Episcopus prohibere, ne Campanæ Ecclesiæ nondum benedictæ pulsentur, & benedictæ non pulsentur pro re profana. n. 139.

Musica in Ecclesiis est de Jure permessa, etiam in antiqua Lege. n. 140. & 141.

Episcopus prohibere non potest Regularibus, (Monialibus exceptis), ne in suis Ecclesiis musica habeatur: neque Musicis, quod non canant, saltem sine sua licentia, aut non vocato Magistro Capellæ Cathedralis &c. n. 142.

Potest tamen iisdem præcipere, quod musica tota sit devota, & ecclesiastica, non lingua italica, aliave vernacula concepta, quacumque in oppositum consuetudine non obstante. n. 143.

Potest Episcopus, cogere etiam Juris remediis Regulares exemptos, recusantes celebrationem Missarum illorum Patronorum, qui capellas habent in suis Ecclesiis, ad præfatum celebrationem in didis capellis acceptandam. n. 144.

Regulares prædicare non possunt in Ecclesiis sui Ordinis sine approbatione, & licentia suorum Superiorum, & benedictione Episcopi: sicut & sine benedictione, & licentia Episcopi, gratis ab eodem concedenda, in aliis Ecclesiis. n. 145.

Et contravenientes ab Episcopo Censuris, aliisque penis Ecclesiasticis puniri queunt. n. 146.

Regulares, in Ecclesiis sui Ordinis prædicare volentes, si benedictionem, ab Episcopo petitam, non obtinuerint, prædicare possunt: secus tamen, & quidem sub iisdem penis, si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit. numer. 147.

Hujusmodi benedictio petenda est a Regularibus, si in Oratorii sui Ordinis, vel in Ecclesiis, aut ad Cratos monialium, eorum Jurisdictioni subiectarum, licet januis clausis, prædicare voluerint. ibid.

Licentia prædicandi semel Regularibus concessa, ob rationabiles causas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendi potest. ibid.

Nequit tamen Episcopus, generaliter prohibere Regularibus, ne in suis Ecclesiis prædicent. ibid.

Regulares prædicare, non posse in Ecclesiis suis contradicente Episcopo, non opponitur huic, quod prædicare valeant, petita, & non obtenta benedictione. n. 148.

Non potest Episcopus, Regulares astringere, ad concionandum cum certo habitu. n. 149.

Regulares concionaturi in Ecclesiis exemptis aliorum Regularium, sicut & Sæcularium, etiam ubi Superior non habet Jurisdictionem quasi Episcopalem, non indigent licentia, sed sola benedictione Episcopi. numer. 150.

Potest Episcopus, Regulares concionaturos in Ecclesiis non suis, etiam si ab Universitatibus, aut a Magistratibus laicis nominatos, quoad doctrinam examinare, consuetudine in oppositum etiam immemorabili non obstante. n. 151.

Methodus hujus examinis quanam sit? n. 152.

Potest Episcopus, quo tempore solet, concionandi licentiam Prædicatoribus concedere, ab eisdem exigere professionem fidei. n. 153.

Id tamen in usu non esse, testantur nonnulli: adeoque standum consuetudini locorum. n. 154.

Regulares, si inter concionandum in Ecclesiis suis, vel alienis, errores, aut scandala prædicaverint, ab Episcopo concionari interdiciuntur: si hæreses; puniuntur ab eodem: quemadmodum si dixerint, Beatissimam Virginem cum peccato originali fuisse conceptam. n. 155.

Potest Episcopus, procedere penis, sibi bene visis, adversus Regulares, prædicantes Revelationes, vel Miracula non Authentica, aut Indulgentias falsas, vel apocryphas, sive indiscretas. n. 156.

Regulares omnes, etiam Novitii, quantumvis nullo Ordine insigniti, concionari valent, si primam Tonsuram habeant. n. 157. & 158.

Regulares non indigent licentia Episcopi, ut concionentur in Plateis, aliisque locis publicis, in quibus bus

bus ea Pontificum privilegiis continari valent .
n. 150

Possunt Regulares in propriis Ecclesiis, ubi continantur, eleemosynas querere pro pauperibus sine licentia Episcopi .
n. 150

Non potest Episcopus propriis subditis accessum ad audiendas Regularium conciones interdiceret, sine gravi peccato, & incurfione excommunicationis ipso facto, licet non reservata .
n. 161. & 162

Causa Hæresis, aliorumque id gentes criminum, ad Tribunal Sanctæ Inquisitionis pertinentium; a Regularibus exemptis commissorum in locis, ubi Tribunal Sanctæ Inquisitionis non habetur, pertinent ad Episcopum .
n. 163

Regulares exempti nequeunt, Altare portatile in domo privatorum erigere, in qua jacet Religiosus infirmus, ut Missam ibi celebrent, audiendam ab infirmo, & Viaticum eidem ministrant vigore privilegii, cap. In his a privil. contesti: possunt tamen vigore alterius privilegii specialis .
n. 164. & 165

Regulares exempti nequeunt, extra claustra processiones facere sine licentia Episcopi, aut facultate vi privilegii, vel consuetudinis acquisita: possunt tamen intra claustra .
n. 166. & 167

Si Monasterium, seu Ecclesia claustra non habeat, possunt Regulares extra illa processiones facere, sed prope muros tantum, sive exeundo ab una Janua, & intrando per aliam, sive per eandem, sed prope Muros Ecclesia semper .
n. 168

Regulares exempti, ad processiones publicas, quæ sunt in Civitate, sive in aliis locis, & plebibus personaliter, seu per Nuntium ab Episcopo vocati; non tamen per Edictum, tenentur accedere: possuntque ad id compelli Censuris, aliisque penis Ecclesiasticis, a quibus absolvi non possunt per suos superiores, sed ab Episcopo, vel Papa .
n. 169. 171, & 172

Nisi privilegium habeant, ne possint censurari: quia tunc aliis penis compelli valent ad accessum .
ibidem .

Quanam sint processiones publicæ ad quas Regulares tenentur accedere .
n. 170

Sunt tamen a processibus exempti, viventes in strictiori clausura: distantes per dimidium milliare, nisi obfset consuetudo: & specialiter privilegiati, ut Clerici Regulares S. Pauli Decolati, Societatis Jesu, Matris Dei, Scholarum piarum, Canonici Regulares Congregationis Lateranensis, Theatini, Cruciferti, seu infirmis ministrantes, Camaldulenses, Benedictini Casinenses, una dempta processione Corporis Christi, ad quam obligantur; Monachi Olivetani, & Sanctissimæ Trinitatis; Carmelita discalceati, Fratres Sancti Joannis de Deo, & Monachi Sancti Hieronymi .
n. 173. 174. & 175

Controversas inter Regulares omnes de precedentia in processibus publicis, & in deferendis ad Sepulturam Defunctorum corporibus, componit Episcopus omni appellacione remota, & non obstantibus quibuscumque .
n. 176

Modus componendi has controversas exponitur a Cespede de exempt. c. 24. dub. 368 .
n. 177

Si ex controversis inter Regulares de precedentia in processibus scandalum non oriretur, posset illas cognoscere Conservator .
n. 178

Cum Ordo clericalis habeat jus precedentie supra quæcumque Ordinem tam Monachalem, quam Mendicantem, casu quo Clerici Regulares conveniant ad processiones cum Monachis, & Fratibus Ordinum Mendicantium, debent illos precedere, immediate incedendo post Canonicos Regulares .
n. 179

Statutum Clementis VIII. quod Dominicantis de-

beat in processibus locus honorabilior, loquitur de Dominicantis comparative tantum ad Ordines Monachales minus antiquos, & Fratres Ordinum Mendicantium, non autem comparative ad Ordines Clericales .
n. 180

Quanam ordo precedentie in processibus defacto servatur?
n. 181

Regulares exempti ad publicationem tenentur, & observationem in propriis Ecclesiis Censurarum, & Interdicti, nedum a Sede Apostolica emanatarum, sed etiam ab Ordinariis, Episcopo mandante; sub pena arbitrio Episcopi statuenda .
n. 182

Non tamen Excommunicationis, si Regulares privilegium habeant, ne possint excommunicari, nisi a Papa .
ibid.

Regulares tenentur servare festa, etiam ab Episcopis præcepta, & in omnibus, ut operibus servilibus pro necessitate Monasteriorum vacent, petere debent dispensationem ab Episcopo .
n. 183

Quomodo intelligatur Tridentini decretum sess. 25. c. 12. de Regul. quoad cultum festorum .
n. 184

Nequeunt Regulares, libros imprimere, vel imprimi facere sine appositione proprii nominis, licentia & recognitione suorum Prælatorum, ac examinatione, & approbatione Ordinarii, in fronte libri apponenda, sub pena anathematis, & alia pecuniaria .
n. 185

Diæa pena extenduntur ad eos qui scripto tales libros evulgant, nisi antea examinati, probatique fuerint .
n. 186

Lectiones, Disputationes, Conciones, aliæque id genus minimæ malis, quæ librorum nomine non veniunt, ex usu, ubique recepto, sine Auctoris nomine aliis communicantur .
n. 187

Potest Episcopus, procedere adversus Regulares, degentes in Statu Apostolicæ Sedi immediate, vel mediate subiecto, qui libros a se compositos extra prædictum statum imprimendos transmittunt sine Ordinarii, & Inquisitoris licentia .
n. 188

Quanam sint loca immediate, vel mediate Sedi Apostolicæ subiecta?
n. 189

Non possunt Regulares, novas Indulgentias, iisdem a Summis Pontificibus concessas, sine Episcopi licentia, publicare: possunt tamen, absque tali licentia, publicare antiquas .
n. 190

Renuntiationes, & Obligationes inter vivos, a Novitiis etiam juramento, vel in favorem causæ piæ factæ infra duos menses ante Professionem sine licentia Episcopi, ejusve Vicarii Generalis, nulla sunt, & irritæ .
n. 191

Secus vero Testamenta, Codicilla, & Donationes causa Mortis .
n. 192

Licentia Episcopi etiam requiritur pro Renuntiationibus, & obligationibus Novitiarum Montium, etiam Regularibus subiectarum; illaque a Prælati, quibus subsunt, concedi non potest, nisi Jurisdictionem habeant quasi Episcopalem .
n. 193

Prædicta licentia opus non est pro Renuntiationibus, & Obligationibus Novitiarum, vel Novitiarum, quæ fiunt ante ingressum Monasterii, vel in ipso ingressu, licet intuitu Religionis .
n. 194

Verum hæc locum non habent in Religionibus exemptis, vel ratione privilegii, vel consuetudinis, in quibus professuri valide renuntiant bona sua, absque licentia Episcopi: ut in Societate Jesu .
n. 195

Regulares exempti debent, vestituere Novitiis, seu Maribus, sive feminis omnia, quæ ab ipsis tempore Novitiatus acceperunt, volentibus ante professionem a Religione discedere: non autem quæ acceperunt ante ingressum, vel in ipso ingressu .
n. 196. & 198

Accepta tamen esse debent tanta, ut ob ea Novitiis

vitiū difficultatē habeant discedendi: puta magna pars substantiā suā. n. 197

Regulares exempti, in Capitulis generalibus non subduntur: vel, si subduntur curam habent animarum, tenentur accedere ad Synodum Diocesanam sub pœna privationis utriusque vocis ipso factō, aliisque, etiam excommunicationis, arbitrio Episcopi: apud quem extat jus declarandi, pœnas imponendi, exemptione non obstante. n. 199

Abbatēs, aliique Regulares exempti, quantumvis careant animarum cura, tenentur ad Generalibus, sive Synodalibus Congregationibus ex causa gravi, eaque Regularibus ipsis communi, interessendum. n. 200

Immunitas Ecclesiastica est de negotiis gravibus, immo gravissimis, ad Clerum Sacularem æque, ac ad Regularem Spectantibus. n. 201.

Confraternitates sunt laicorum fidelium ad pias, & devotas actiones exercendas Congregationes. n. 202

Eas instituere, erigere, sive aggregare valent Regulares in suis Ecclesiis, & locis vi privilegiorum, ut juxta formam præscriptam a Clemente VIII. in Constit. [Quæcumque.] ibid.

In quonam hujusmodi forma sita sit, explicatur. a n. 203

Quamvis Regulares valeant, Confraternitates instituere, erigere, & aggregare modo dicto in suis Ecclesiis, & locis; non tamen in Ecclesiis Monialium, etiam proprii Ordinis, & sibi subjectarum. n. 204

Ex Constit. Clementi VIII. unam tantum in eodem loco instituere, sive aggregare possunt Confraternitatem Regulares; ex privilegio tamen Pauli V. possunt libere in eodem loco Confraternitates multiplicare. n. 205

Ac ex Decreto Sacre Congregationis super Indulgentiis antiquas canonicè institutas in suis Ecclesiis collegiatis duodecim Fratrum, juxta formam prædictam confirmare: & cum approbatione Ordinarii loci super distantia inter Confraternitates dispensare, tam quo ad antiquas confirmandas, quam quo ad alias de novo instituendas. ibid.

Ut constituatur Confraternitas, de Jure Canonico satis sunt duo Fratres: de Jure tamen Civiles tres requiruntur; quemadmodum ut constituatur Collegium, & Congregatio, quæ cum Confraternitate convertuntur. n. 206

Quamvis si omnes Fratres deficiant, in uno conservetur; ut si deficiant omnes Collegæ, & Congregati Collegium, & Congregatio conservatur in uno. ibid.

Ad institutionem, erectionem, & aggregationem Confraternitatum consensus Ordinarii est requisitus, sed per modum solemnitatis extrinsecæ. Quamvis consensus Ordinarii in ea non præsumitur, sed probatur ab asserente, Confraternitatem auctoritate Ordinarii erectam esse. Et quomodo? n. 207

Ex Decreto Sacre Congregationis super Indulgentiis possunt Regulares, antiquas Confraternitates in Ecclesiis collegiatis duodecim Fratrum canonicè institutas confirmare, Ordinarii consensu minime requisito. n. 208

Statuta Confraternitatis instituendæ, sive aggregandæ ab Institutoribus, sive Aggregantibus edita, debent prius ab Episcopo examinari, & approbari. n. 209

Non ita tamen ea, quæ ab Institutoribus, sive ab ipsa Confraternitate postea conduntur: quæ tamen esse debent de rebus concernentibus Confraternitatis Institutum, non de aliis. ibid.

Facultas instituendi, sive aggregandi Confraternitates Generalibus Religionum concessa est: & ab his potest delegari. n. 210

Formula, quæ in erectionibus, & aggregationibus Confraternitatum per Generales concedendis servari debet juxta §. 5. Constit. Clementis VIII. refertur. n. 211. & 212

Confraternitates nequeunt, gratias & Indulgentias ab Ordine instituyente, sive aggregante sibi communicata promulgare, quin prius ab Ordinario recognoscantur, & approbentur. Possunt tamen illis uti sine dicta prævia recognitione & approbatione. n. 213

Possunt eleemosynas quærere, & secundum limitationes Bullæ Clementis VIII. §. 7 n. 214

Licentia quærendi eleemosynas dari debet pro loco, ubi Confraternitas erecta est: non pro diocesi, cum aliarum præjudicio; nisi paupertas illius aliunde sublevari non possit. ibid.

Oblationes, Altaribus factæ Confraternitatum, ad ipsam Confraternitatum Altaria spectant, non ad Parochos, aut Regulares. n. 215

Confraternitatibus quoad electionem Confessoriarum, & absolutionem a peccatis illa dumtaxat privilegia competunt, quæ ipsis de facto communicantur, sed quatenus sunt in usu, & Decretis Tridentini, aut Constitutionibus Apostolicis non adversantur. n. 216

Clausulæ [quatenus sunt in usu,] & [quatenus Decretis Tridentini non adversantur,] quid importent. n. 217, & 218

Facultas absolvendi a reservatis, seu Pontificiis, & in Bulla Cænæ contentis, sive Episcopalis, quomodocumque olim a Sede Apostolica, & quibuscumque concessa, hodie manet abrogata. n. 219

Confraternitates institui, erigi, & aggregari debent gratis, & absque ulla mercede. Quod non facit, quin aliquid per modum eleemosynæ, vel titulo liberalitatis, aut gratitudinis accipi valeat, n. 220

Non sunt Collegia realia, sed personalia: nec habent connexionem cum loco: unde, si demantur Ecclesiæ monialium, in quibusvis locis maluerint Confratres, erigi queunt, & transferri. n. 221

Confraternitates, in Ecclesiis Regularium erectæ, etiam ipsis Regularibus invitatis, recedere possunt; & ad alias Ecclesiæ se conferre, isdem retentis privilegiis, gratis, bonis, &c. ibid.

Trifariam dissolvi queunt, ex voluntate omnium Confratrum: ex eorumdem morte: & ex præcepto superioris, etiam Regularis, ob Confraternitatis delictum præteritū Religionis admittentis illicitum. ib.

Bona Confraternitatis destructæ manent in dispositione Sedis Apostolicæ, quemadmodum bona Ecclesiastica vacantia: modo tamen in alios distribuenda non sint, e. g. in pauperes, &c. n. 222

Judex in bonis Confraternitatum debet esse Ecclesiasticus, adeoque Episcopus, non Laicus. n. 223

Bona Confraternitatum dicuntur Ecclesiastica, isdemque fruuntur privilegiis, quibus Ecclesia. ibid.

Confraternitates nequeunt Processionibus, quæ sunt occasione funeris interesse, nisi invitata. Et interestes invitata nequeunt Crucem erigere. n. 224

Possunt tamen, aliquid accipere, non per modum pretii, sed congruæ sustentationis, aut eleemosynæ. ibidem.

An teneantur accedere ad Processiones publicas? n. 225. & 226

Si mandet Episcopus Confraternitati, in Ecclesia Regularium erectæ, sub pœna Interdicti localis, ut ad Processionem accedat: ipsaque non obtemperet, non proinde Ecclesia Regularium subicitur Interdicto locali. n. 227

Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 2. præcipiens Regularibus, ut in propriis Ecclesiis, mandante Episcopo, promulgent, ac servant Interdicta, etiam ab Ordinariis promulgata, loquitur de Interdictis

dictis generaliter latis, non de Interdicto particulari, ut in casu præposito. ibid.

Controversias inter Confratres super præcedentia in Processionibus, Episcopus componit: a quo nulla dari potest appellatio, neque reclamatio, seu protestatio. num. 228.

Quando in Ecclesia Parochiali, & primaria Processiones non fiunt, possunt Confraternitates, solitas Processiones facere, sed circa muros tantum Regularium, qui eas regunt; nisi speciali privilegio, vel consuetudine aliter fieri soleat. n. 229

Possunt admittere Confratres, accedente majori parte suffragiorum: modo admittendi non sint homines mala vitæ, factuosi, infames, vel ignorantes rudimenta Fidei. n. 230

Possunt admissos expellere; cum nequeant compelli ad omnes indifferenter retinendos, aut admittendos, sed idoneos dumtaxat, & probos. n. 231

Expulsus, vel non admissus Confrater potest, ad Ordinarium recurrere, ut videatur, num ejus expulsio, aut non admissio jure, an injuria fiat. ibid.

Confraternitas est Collegium voluntarium: unde nequit Confratrem, gratis egredi volentem, si quid de bonis Confraternitatis non retineat, impedire. numer. 232.

Confrater seu dimissus, sive libere recedens, potest secum asportare res, ad ipsius usum deputatas: e. g. Vestem fraternalem &c. ibid.

Capellanus Confraternitatis amoveri non debet ab Episcopo, reluctans Confratribus. n. 233

Electio Officialium Confraternitatis per secreta suffragia fieri debet, & ab Episcopo, ejusve Generali Vicario confirmari; nisi Confraternitas sit sub immediata Regum protectione. n. 234

Si Fratres in electione non concordent; electio post certum scrutinium pertinet ad Episcopum. ibid.

Nequit Episcopus Confraternitatibus prohibere, quod pro aliqua resolutione capienda congregenter sine ejus licentia, vel interventu Vicarii foranei. Quamvis in re aliqua gravi id valeat adhortari. n. 235. & 236

Si velit Episcopus, potest per se ipsum, vel per suum Delegatum assistere Congregationibus Confratrum, quin possit excludi: licet illæ ferent in locis Regularium. n. 236

Et potest etiam capitulariter dare votum. ibid.

Confraternitas legitime intimata, & coadunata, potest determinare, & resolutionem capere, licet non intersint due ex tribus partibus, vel major pars Confratrum, si non adsit statutum in contrarium. numer. 237.

Major pars Universitatis, Collegii, seu Capituli per presentes constituitur, nulla habita ratione absentium. ibid.

Confraternitates præfate, in Ecclesiis Regularium exemptorum instituta, subjacent visitationi Episcopi, quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, vel statuto non obstante, seu Ecclesiastica, & religiosa illæ sint, sive dumtaxat piæ: seu exemptæ, sive non exemptæ. n. 238

Easque potest Episcopus cogere ad reddenda computa, ibidem.

An autem visitare possit earundem Capellas, & Altaria intra Ecclesias Regularium? n. 239

Confraternitates sub immediata Regum protectione; illasque bis unitas; vel quibus ex dispositione Fundatoris Episcopi visitatio est exclusa, visitare non potest Episcopus, nisi quoad ea, quæ decentiam, & ornamentum Divini cultus concernunt. n. 241

Congregationes, sive Sodalitates, & Sodalitas B. Virginis a Societate Jesu in suis Ecclesiis, Domibus, Collegiis, Residentiis, & Seminariis instituta, erecta, sive aggregata primariæ Congregationi Collegii Roma-

ni longe diversa sunt a præfatis Confraternitatibus. num. 242.

Easque non afficit Constit. [Quæcumque] Clem. VIII. Nec Episcoporum jurisdictioni, visitationi, & correctioni ipsæ subdantur. ibid.

In eadem Societatis Ecclesia, seu Domo, Collegio, &c. possunt plures Beate Virginis Congregationes institui, erigi, sive aggregari, tam Scholarium, quam non Scholarium, aut amborum simul, sub quavis invocatione, & titulo, Episcopi consensu, ejusque testimonialibus literis minime requisitis. n. 243

Pro earum felici statu, & directione, potest Præpositus Generalis, ejusve Vicarius, per se, vel per alium, condere statuta: & condita immutare, corrigere, aut moderari, quin ab Ordinario examinentur, & approbentur. n. 244

Pro earundem legitima institutione, & aggregatione servanda est Formula a R. P. Claudio Aquaviva Generali ad omnes Societatis Provinciis missa: eaque refertur. n. 245

Sacris prædictæ Congregationes non utuntur. numer. 246.

Processionibus publicis, vel quæ fiunt occasione fæstis, non intersunt. n. 247

Controversias Sodalium inter se dirimunt Superiores locales Domorum, Collegiorum &c., ubi Congregationes sunt erectæ: a quibus possunt Congregati recurrere ad Superiores majores, vel ad Judicem Domorum &c. Conservatorem. n. 248

In controversiis, inter Sodales, & Jesuitas subortis, ad præfatum Conservatorem est recurrendum, non tamen ad Ordinarium loci. ibid.

Congregationes Societatis de se corpus stabile, & perpetuum non constituunt, & ex causa Societati bene visa dissolvi queunt: nec possunt Sodales cum eadem Congregatione alio se transferre. n. 249

Sunt incapaces Bonorum immobilium, ceterorumque reddituum: immo & Mobilium, ac Supellectilium. num. 250.

Supellectilia, utensilia, & ornamenta a Sodalibus donata Congregationibus Societatis, conferuntur quoad usum dumtaxat: quoad dominium donantur Ecclesiæ, seu Domui, Collegio &c., ubi sunt erectæ. ibidem.

Congregationibus Societatis dissolutis, præfata mobilia, & Supellectilia remanent sub dominio Ecclesiarum, seu Domorum, Collegiorum &c. ibid.

Si quis ex devotione erga Beatissimam Virginem offerat ejus Capellæ in Ecclesia Societatis aliqua utensilia, intentio offerentis est, ea donare Collegio, sive Ecclesiæ, cum obligatione tamen utendi in illa Capella adeo, ut ea diruta, utensilia remaneant sub dominio Ecclesiæ, seu Collegii & quare? num. 251. & 252.

Si Congregati donatores nollent expresse prædicta Mobilia Ecclesiæ, seu Domui, Collegio &c. donare; illorum dominium non acquireretur Ecclesiæ, seu Domui, &c. Unde destructa Congregatione, Papæ, vel ille, ad quem spectat, de rebus sacris vacantibus disponente, disponet. n. 253

Quod non semel est definitum. n. 254

Regulares exempti sumere nequeunt possessionem Ecclesiæ, a Summo Pontifice sibi concessæ, sine Episcopi consensu. n. 255

Licet Superior aliquid inferiori concedat, semper tamen consensus alterius est expectandus. ibid.

Nequeunt Regulares, absque Episcopi consensu Ecclesias de manibus laicorum recipere. n. 256

Possunt tamen, sine Episcopi consensu donationem Jurispatronatus, loco Religioso factam, recipere. numer. 257.

Si facile haberi non possit recursus ad Papam, seu

h
supe-

Superiorem exemptorum ex Defectu Justitiæ in exemptis adiri potest Ordinarius. n. 258

Episcopus punit Regulares, absque habitu extra Conventum incidentes; aut sine orteo; vel de nocte &c. utpote delinquentes extra claustra. n. 259

Potest Episcopus, prohibere Regularibus etiam penis, & censuris Ecclesiasticis, ne Sacerdotes externos in propriis Ecclesiis ad celebrandum admittant, nisi prius visis literis dimissorialibus Ordinariorum eorundem Sacerdotum. n. 260

Nequeunt Regulares, immobilia modici valoris, seu Terrulas alienare sine licentia, & decreto Ordinarii. num. 261.

Nequeunt Regulares in Compates admitti, levando infantem de Baptismo. n. 262. & 263

Causæ Regularium monetariorum in Provinciis, Summo Pontifici subiectis, ad Legatos in iisdem Provinciis de latere, & Prolegatos spectant: in aliis vero Provinciis, Regnis, &c. in Italia tantum comprehensis, ad locorum Ordinarios privative quoad omnes Superiores Regulares. n. 264

Cognitio criminis depositione digni, per Regularem patrati, pertinet ad Episcopum privative quoad omnes Superiores Regulares. n. 265

Nemo præter Episcopum degradare potest. ibid.

Regulares, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, qui in personam Episcoporum delinquant, per eosdem valent coerceri, & puniri. n. 266

Quemadmodum Regulares, qui illos in exercitio sua Jurisdictionis impediunt. ibid.

Quique ministros, & Officiales Curie Episcopalis offendunt. n. 267

Regulares, intra claustra degentes, si extra ita notorie delinquant, ut populo scandalo sint, Episcopo instante, a suo Superiore infra tempus, præscriptum ab Episcopo, puniri debent, & dein a Superiore certior Episcopus fieri de punitione. n. 268

Secus, Superior a suo Prælati est deponendus Officio, & delinquens ab Episcopo puniri potest. ibid.

Ut Episcopus præfatum delinquentem Religiosum valeat punire, quatuor conditiones copulatim concurrere debent: quod delictum sit extra claustra; notorium; scandalosum; & instante Episcopo, Superior neglexerit punire. n. 269

Instantia Episcopi satis est, quod semel fiat. numer. 270.

Pro certificando Episcopo sufficit, quod Regularis Superior ipsum monteat de punitione, & executione sententiæ jam factæ. ibid.

Forma commonendi Episcopum de punitione præfati Religiosi delinquentis. n. 271

Extra delinquere censetur Religiosus, etiam si delinquat intra suam Ecclesiam, sed apertis januis, & in ea secularibus existentibus: secus tamen, si in Ecclesia nullus secularis habeatur. n. 272

Vel si delinquat intra Claustrum. ibid.

Si Monachus percutiat Clericum Sæcularem extra Conventum; nequit Episcopus percussorem incarcerare, neque excommunicatum declarare. n. 273

Si Regularis Superior subditum suum delinquentem ad instantiam Episcopi non puniat; immo extra Diocesim Episcopi impunitum transmittat; vel ipsemet Superior extra Diocesim se conferat; quid agendum in hoc casu? n. 274

Ubi Prælatus ipse Regularis, non ejus subditi, notorie, & cum scandalo delinquat extra Claustra, quid faciendum ab Episcopo? n. 275

Actio, & passio non cadit simul in eodem subiecto. ibidem.

Nomine Regularium, ut sic in odiosis non venit Abbas; quemadmodum nomine Monialium ut sic in odiosis non venit Abbatisa. n. 277

Si notorie, & cum scandalo extra delinquat Novitius, qui alias degit intra Claustra, nequit in eum, sicut in Professum, modo dicto procedere Episcopus. n. 278

Novitius in odiosis sub nomine Regularium non comprehenduntur, sed in favorabilibus. ibid.

Episcopus nequit in univrsum adversus Novitios procedere in illis casibus, in quibus procedere potest contra Professos. n. 279

Regulares, extra Claustra degentes, si aliquod delictum committant, queunt ab Episcopo visitari, puniri, & corrigi. n. 280

Seu de cetero delictum notorium sit, & cum scandalo populi, sive non. n. 231

Possunt etiam præfati Regulares, degentes extra claustra, a suo Regulari Prælati corrigi, & puniri, Ordinarium præventendo. n. 282

Quinam Regulares dicantur extra claustra degere, ad hoc; ut, delinquendo, puniri valeant ab Ordinario? n. 283

Vivere conventualiter, est, vivere in domo, ubi alii Religiosi degunt sub Superiore, & juxta regulam suæ Religionis. ibid.

Regularis, brevi ad Monasterium reversurus, non censetur aliorsum divertisse. n. 283

Qui aliquantisper tantum absunt, nempe per duos, vel tres menses, non videntur abesse; quia statim reversuri sunt. n. 284

Quique de Superioris licentia ad longum tempus commoratur in domo, ad erectionem Monasterii deputata, cum aliis Religiosis sub Superiore: vel in aliquo Membro, seu Grangia Monasterii pro servitio Religionis, non dicitur extra claustra degere, ita ut, si delinquat, ab Ordinario puniri valeat. num. 285. & 286.

Apostata, & Ejecti Episcoporum Jurisdictioni subduntur. n. 287

Regularis sine legitimo Superioris mandato, in scriptis obtento, a Conventu recedentes, etiam prætextu ad Superiorem majorem accedendi, ab Ordinariis locorum, velut proprii instituti desertores puniri queunt. n. 288

Regularis, qui studiorum causa ad universitates mittuntur, in Conventibus tantum habitare debent; secus contra ipsos Ordinarius procedet. n. 289

Regularis exempti, exemptione communi, subjiciuntur Episcopo, quoad delictum extra Monasterium in loco non exempto commissum; quoad contractum in eodem loco initum; & quoad rem inibi sitam, de qua contra regulares agitur. n. 290

Secus tamen, si plena exemptione præditi sint, ut Mendicantes. ibid.

Regularis, delinquentes circa personas Sancti-Monialium, sicut & circa earundem Claustrum, & monasteriorum, etiam sibi subiectorum, administrationem, ab Episcopo corriguntur, & puniuntur. n. 291

Regularis, etiam Prælati, ultimarum voluntatum executores, possunt etiam Censuris ab Ordinariis compelli ad reddendam sibi de susceptæ executionis Officio rationem, & delinquentes puniri. n. 292. & 293

Etiam si Testator rationem ab Episcopo exigere prohibuisset. n. 294

Nequeunt tamen Regularis ab Ordinariis compelli, ad reddendam rationem de executione, & adimplimento Legatorum, & onerum Missarum, Ecclesiis eorundem religiosorum, ne quidem ubi Superiores Religiosi negligentes fuerint visitare, & recognoscere, num decreta Sacræ Congregationis Concilii de celebratione Missarum executioni mandentur. n. 293

Ecclesiæ Regularium neque super hoc visitari queunt ab Ordinario. ibid.

Nisi tamen essent in parvis Conventibus, omnimodo de,

de, & plenaria Ordinariorum Jurisdictioni subiectis. num. 296.

Quid possit Episcopus in regulares parvorum Conventuum circa adimpletionem legatorum, & onerum Missarum. ibid.

Regulares prefati, ukimarum voluntatum executores; qui ab Episcopo compelli possunt ad rationem reddendam &c.; sunt, qui exemptionem communem habent; non tamen qui omnimodam exemptionem fruuntur: cujusmodi hodie sunt omnes fere regulares exempti. n. 297

Regulares, omnimoda exemptione gaudentes, coram Conservatore conveniendi sunt pro ratione executionis ukimarum voluntatum reddenda, non coram Ordinario, nisi Conservatorem non elegerint. ibid.

Regulares hospitalarii, quorum videlicet Ordines super hospitalitate fundati sunt; aut saltem Hospitalia habent, subiciuntur Episcopo quoad ipsorum Hospitalium administrationem, & curam. n. 298

Hospitalia autem hujusmodi vel sunt Xenodochia; vel Nosocomia, vel Brephotrophia, vel Procoropha, vel Orphanotrophia, vel Gerensozomia, vel Leprosaria, vel alia. n. 299

In recensitis Hospitalibus quenam admittantur persona? ibid.

Regulares hospitalarii sunt Cruciferi, Fratres S. Antonii Viennensis, S. Spiritus in Saxia, S. Joannis de Deo, S. Lazari, Monachi Cistercienses, Militares S. Joannis Hierosolymitani, Fratres Ordinis Sanctissima Trinitatis, Fratres Praedicatorum, &c. n. 300

Et enumerati Regulares hospitalarii quibus personis in suis Hospitalibus operam dant? ibid.

Subiectio Regularium hospitalarium Episcopo quomodo sit quoad eorumdem Hospitalium administrationem, & curam, non tamen quoad Regularem disciplinam, nec quoad alia. n. 301

Regulares Hospitalarii quoad Regularem disciplinam, & quoad alia, non secus, ac ceteri Regulares exempti sunt a Jurisdictione Episcopi, suis religiosis Praelatis, & Apostolicae Sedis immediate subiecti. ibid.

Quoad Hospitalium administrationem, & curam quomodo sit, & quanta sit subiectio Regularium hospitalarium Episcopo, praescribitur in Clem. Quia contingit de Relig. Dom. & in Trident. sess. 7. de reform. c. 15. sess. 22. de reform. c. 8. & sess. 25. item de reform. c. 8. n. 302

Quid in praedicta Clem., & Tridentino praescribatur in particulari? ibid.

Privilegium Martini V., eximens inter alia a Jurisdictione Episcoporum Hospitalia Fratrum S. Dominici, quantum ad haec manet hodie per dictam Clem., & Tridentinum derogatum. n. 305

Qualis, ac quanta sit subiectio Regularium Hospitalarium Episcopo quoad eorumdem Hospitalium administrationem, & curam, praescribitur etiam in compluribus Sacrae Congregationis Decretis. Et quid in hisdem specialiter praescriptum sit? n. 310

Regulares hospitalarii nihil Ordinariis visitantibus solvere tenentur; nec pro rationibus exigendis quicquam eis dare. ibid.

Hospitalia omnia, & pia loca, etiam si privata sint laicorum, potest Episcopus visitare, corrigere, & reformare in casibus, a Jure concessis, scilicet ob negligentiam, vel dissipationem bonorum; usque Testatoris servetur voluntas. Et etiam in casibus, a Jure non expressis, tam in ipso actu Visitationis, quam extra. n. 311

Episcopus jus habet exigendi rationes ab Administratoribus Hospitalium, una tamen cum illis Judicibus, Patronis, & Deputatis, quibus ex consuetudine, privilegio, & institutione aliqua, ratio reddenda est. ibidem.

Administratores Hospitalium, aliorumque piorum locorum, tenentur Ordinario rationem administrationis dare, donec coram eodem dictum fuerit de institutione, in qua secus expresse cautum sit. ibid.

Si in Hospitalis fundatione sit dictum, quod Ordinarius non possit se in ejus visitatione intromittere, non potest illud visitare. ibid.

Ut visitare non potest Hospitalia sub immediata protectione Regum, sine horum licentia. ibid.

Et Hospitalia aliquod visitare volenti, si opponatur exceptio, quod sub immediata protectione Regum existat; non ad Sacularem Judicem, sed ad ipsum Episcopum talis exceptionis cognitio, & definitio pertinet. ibid.

Nomine Hospitalium, sub immediata Regum protectione existentium, non comprehenduntur, nisi ea, quae expresse sub immediata Regum protectione inveniuntur. ibid.

In absolvendo, vel condemnando Administratores piorum locorum, etiam exemptorum, unicum votum habet Ordinarius, sicut ceteri Deputati: illudque debet numerari cum aliis, ita ut major pars votorum absolvat, vel condemnet. n. 312

Administratores piorum locorum, si, videntes se onerosos, ad reddendam rationem suae administrationis, appellent; licet admittatur appellatio, non propterea impeditur; aut suspenditur executio. numer. 312.

An Regulares hospitalarii Sacerdotes pro audientis Confessionibus eorum, qui in suis Hospitalibus recipiuntur, cujusmodi sunt Aegroti, Peregrini &c.; indigeant approbatione Ordinarii loci, controversum est: Sententia tamen affirmativa videtur ab Urbano VIII. definita 18 Aprilis 1628. in Consil. [circumscripta.] n. 313. 314. & 315

Regulares, administrationem habentes bonorum Monasteriorum monialium, sibi subiectarum, tenentur singulis annis rationem administrationis suae reddere Episcopo loci. n. 316

Potest Episcopus ex rationabili causa Superiorem Regularem monere, ut Administratores, sicut & Confessores amoveat praefatorum Monasteriorum monialium. ibidem.

Potest Episcopus per se, vel per alium Electionibus Abbatissarum Monasteriorum, Regularibus subiectarum, cum Superiori Regulari interesse, & praesidere. numer. 317.

Monasteria monialium, Apostolicae Sedis immediate subiecta, Episcopi gubernationi, non temporali, sed spirituali, subduntur, iis exceptis, quae a Deputatis in Capitulis generalibus, vel ab aliis Regularibus reguntur. n. 318

Licet Episcopo, Monasteria Monialium, etiam Regularibus subiectarum, quoad clausuram visitare; eamque violantibus condignam poenam imponere. n. 319. & 320.

Claves Monasteriorum monialium, etiam Regularibus subiectarum, Aeronomis Sacularibus auferenda sunt, & Episcopo tradenda. n. 321

Episcopus in illis, quae clausuram omnium Monasteriorum monialium concernunt, Ordinarius est, & plenissimam habet auctoritatem. ibid.

Nequeunt Regulares Praelati, ut Generales, Provinciales, Abbates &c., quibus monialium Monasteria subiecta sunt, in illa ingredi, nisi ex causa visitationis localis, & semel in anno, ita ut in eo anno, in quo unus Superior visitaverit, alius visitare non possit. n. 322. & 323

Si ex alia urgentissima, & necessaria causa pluries eodem anno ingredi Superiorem Regularem, opus sit; non aliter ingrediatur, nisi cum Episcopo, aliove ad id per Episcopum deputato. n. 323

Nequeunt Confessarii Regulares prefatorum Monasteriorum, etiam Ordinarii, septa eorumdem intrare, nisi cum socio, & ad ultima Sacramenta tibi degentibus ministranda, ad commendationem anime, sub penis Superioribus, sive Confessariis contrasacientibus Excommunicationis latae sententiae, privationis officiorum, utriusque vocis, perpetuae inhabilitatis &c. n. 324

Nequeunt Superiores Regulares, licentiam ingrediendi prefata Monasteria concedere, sine expressa Ordinarii auctoritate, Operariis Saeularibus, uti Monasteriorum necessitas postulaverit. n. 325

In prefata licentia subscriptione primum locum habere, debet Episcopus. n. 326

Episcopus adversus Operarios ingredientes cum sola licentia Regularium; sicut & adversus Regulares tales licentias concedentes, etiam censurarum penis sibi reservatis procedere potest. n. 327

Ubi consuetudo viger, ut huiusmodi licentia a solo Episcopo petantur, servanda est; non ita tamen, ubi consuetudo est, quod petantur a solis Regularibus. n. 328

Episcopus voluntatem explorat puellarum eorumdem Monasteriorum, Deo in Religione dicandarum, an scilicet coactae, an seductae sint, an sciant quid agant &c. n. 329

Regulares nequeunt puellas in prefatis Monasteriis recipere, & ad habitum admittere, nisi Episcopo certiorato. n. 330

Regulares nequeunt, alloqui cum Monialibus etiam in primo & secundo gradu conjunctis, quamvis regimini eorumdem subiciantur sine licentia Episcopi, qui sane eam concedere, vel denegare potest; & contrasacientes punire. n. 331 & 332

Regulares exempti, ad regimen Parochialium Ecclesiarum, seu Saeularium ex dispensatione Pontificis, ab Episcopo promossi; sive Regularium, a suis Superioribus presentati, & ab Episcopo praevia examine, sed citra concursum Instituti, jurisdictioni, visitationi, & correctioni subduntur Episcopi. n. 333

Regulares exempti, ad regimen Parochialium Ecclesiarum saecularium promoti, in omnibus subiciuntur Episcopo, tam nimirum in illis, quae curandarum concernunt, & administrationem Sacramentorum, quam in illis, quae observantiam Regularium ibidem. n. 334

Promoti vero ad regimen Parochialium Ecclesiarum regularium tantum in illis, quae ad curam animarum, & administrationem Sacramentorum pertinent, Episcopo subduntur. ibidem.

Parochi regulares prefati Parochia, seu regularis, sive saecularis, si delinquant in cura animarum, vel Sacramentorum administratione, nedum correctioni, & punitioni subduntur Episcopi, verum etiam proprii regularis Praelati, ita tamen, ut inter ipsos detur locus praeventioni. n. 334

Parochi regulares exempti Parochia regularis, si delinquant circa alia, correctioni, & punitioni subduntur proprii regularis Praelati, non etiam Episcopi. Non exempti vero, tum proprii regularis Praelati, tum etiam Episcopi, ibidem.

Parochi autem regulares exempti Parochiae saecularis, ex dispensatione Pontificis, extra regularium Praelatorum obedientiam degentes, & qua ad alia delinquentes, correctioni & punitioni subiciuntur Episcopi. ibidem.

Parochi regulares exempti Parochiae regularis ob rationabilem causam amoveri queunt a Parochia, tum per regulares Praelatos, etiam invito Episcopo, tum per Episcopum ipsum. n. 335

Parochus regularis, per suos Praelatos amovetur a Parochia, si velit appellari, adire non potest Episco-

pus, sed Praelatum religiosum majorem: amovetur vero per Episcopum, si se gravatum senserit, ad suum Conservatorem debet recurrere. ibid.

Parochi regulares prohiberi possunt ab Episcopo, ut in emolumentis, percipiendis ex cura, taxam excedant, ab ipso praescriptam. n. 336

Examinari queunt ab Episcopo, quemadmodum Parochi saeculares, non obstantes, quod ante Parochatum fuerint examinati, & quidem etiam extra visitationem. n. 337

Ut absint ad tempus a Parochia, aliosque substituant, dat utrisque Parochis regularibus, ut & saecularibus, facultatem Episcopus. n. 338

Ut ad Processiones accedant Parochi etiam Parochiae regularis, incedantque sub Cruce Parochorum, non vero cum sociis suae Religionis, cogi possunt ab Episcopo. n. 339

Si plures in Processionibus fuerint Parochi regulares, praecedent inter se secundum praerogativam suarum Ecclesiarum, non secundum praerogativam Religionum. ibid.

An Parochi regulares Religionis exemptae ab accessu ad Processiones, ad illos cogi valeant ab Episcopo? ibid.

Regularis per hoc, quod fiat Parochus, non amittit privilegia suae Religionis: e. g. ad commutanda vota, ad dispensandum &c. ibid.

Accessus ad Processiones non videtur pertinere ad curam animarum. ibid.

Parochi regulares, etiam Societatis Jesu, compelli possunt ab Episcopo, sub pena privationis utriusque vocis ipso facto, alisque arbitrio ipsius Episcopi, etiam excommunicationis, ad interessendum Synodo Dioecesanae. n. 340

Sicut & ad accedendum ad collationes casuum conscientiae, etiam si prefati Parochi curam animarum exercent in Parochialibus S. Joannis Hierosolymitani. n. 341

Si Parochiales Ecclesiae regulares sint in locis, ubi Superiores Regularium jurisdictionem nedum spirituales, sed etiam temporalem habent in Parochianos, non solus Episcopus, sed una simul cum Superiore regulari Parochos eorumdem regulares visitat quoad concernentia curam animarum, & Sacramentorum administrationem, ita tamen, ut si aliqua contrarietas, vel incompatibilitas detur inter Episcopi Decreta, & Superioris regularis, praevaleat debeat Decreta Episcopi. n. 342

Parochi regulares, quemadmodum saeculares sine licentia Episcopi non possunt facere Processiones extraordinarias. Naque ad id satis est licentia Vicarii foranei. n. 343

In Parochialibus Regularium Capellanos, ad numerum amovibiles deputant Superiores regulares, modo sint ab Episcopo approbati. n. 344

Parochi Parochialis Ecclesiae S. Joannis Hierosolymitani eligi queunt actu laici, dummodo intra sex menses habitum suscipiant. n. 345

Vacantibus prefatis Ecclesiis, tenentur Fratres S. Joannis ad unamquamque earum Sacerdotem idoneum Episcopi praesentare, ut ab eis instituantur: & quousque non praesentaverint, constituunt Episcopi Vicarium. n. 346

Debent tamen Episcopi, terminum dictis Fratribus ad praesentandum praesigere: quo elapso, conferunt ipsi Ecclesias personis sibi bene visis. ibid.

Cura animarum in Parochialibus, quae sunt membra Congregationis Cassinensis, aut alias ab ipsis dependentes, exerceri potest etiam per Monachos, ad numerum Superioris amovibiles, modo ab Episcopo praevio examine approbatos. n. 347

Curam animarum exercentes in Parochialibus Regularibus

gularium, sive regulares sint, sive seculares, pont debent ad arbitrium, non Episcopi, sed Superiorum regularium. n. 348

Parochi, qua regulares, qua etiam secula es, non possunt ab Episcopo cogi, ad subministranda necessaria Presbyteris, volentibus in eorum Ecclesiis celebrare. n. 349

Parochus regularis in funeralibus potest cum Stola Parochiam secularem ingredi, ut cum Stola Parochus secularis ingreditur Parochiam regularem. num. 350

Parochi regulares, invito Episcopo, ad Monasterium per suos Superiores revocati, si iterum ad curam animarum deputentur, debent iterum ab Episcopo examinari, & approbati. n. 351

Nedum Parochi regulares, sed ipsae etiam Parochiales Ecclesiae, annexae monasterio exempto Regularium, jurisdictioni, visitationi, & correctioni subiiciuntur Episcopi. n. 352

Etiam si Monasterium sit alterius Diocesis, modo Ecclesiae Parochiales sint extra Monasterium. ibid.

Si Ecclesiae Parochiales sint intra Monasterium, etiam alterius Diocesis, visitationi, & correctioni Episcopi non subduntur, sed soli curam animarum exercentes. ibid.

Ecclesiae Parochiales, unitae Monasteriis exemptis Regularium, visitari non possunt ab Episcopo cum causa cognitione, & via ordinaria. n. 353

Non subsunt visitationi Episcoporum Ecclesiae Parochiales, annexae Monasteriis, in quibus degunt Ordinum Praelati Generales, etiam si in iis cura per Clericos seculares administraretur. n. 354

Nequit Episcopus, dum visitat Ecclesias Parochiales Regularium, sequestrare partem fructuum ad reparandam Sacrariam, vel Ecclesiam; sed dumtaxat ad reparanda ea, quae pertinent ad curam animarum, & Sacramentorum administrationem. n. 355

Sacerdos, seu Regularis, sive secularis alterius Parochiae Sponsus sine eorundem Parochi licentia Matrimonio conjungens, tamdiu suspensus existit, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi absolvatur. n. 365

Quomodo non praemissa denuntiationibus Matrimonio contrahendo assistens, per triennium est suspendendus. ibid.

Regularis habitum dimittere praetendens ob nullitatem suae Professionis, coram Superiore suo, & Ordinario illam infra quinquennium probare debet. num. 357

Idem servandum, ubi ipsamet Religio praetendat, subditum suum expellere, velut nullitatem professum. num. 358

Infra quinquennium legitime ad reclamandum impeditus, allegatis causis impediti legitimi, potest in integrum restitui. n. 359

Facultas autem restituendi in integrum a solo Papa conceditur. n. 360

Regularis, seu vir, seu femina, volens de nullitate suae Professionis dicere, non auditur, nisi maneat intra claustra, retento habitu suae Religionis. num. 361

Apostata, ut valeat ob invalidam Professionem reclamare, debet habitu reassumpto ad Religionem redire. n. 362

Quod si legitime ad redeundam esset impeditus, possit reassumpto habitu, etiam extra claustra, audiri. ibidem.

Recepti, & professi in domibus non designatis, nullitatem ex hoc capite allegantes, non coram Ordinario, & suis Superioribus; sed coram Sacra Congregatione Concilii tam ipsi, quam Superiores debent propria jura deducere. n. 363

Ordinarius solus cognoscit de nullitate Professionis

ante decimum sextum annum emisse. n. 364

Nomine Ordinarii in proposito venit Ordinarius Monasterii, in quo professus est Religiosus reclamans; quemadmodum nomine Superioris Religiosi reclamantis venit Superior illius Monasterii, in quo Professionem reclamans emisit. n. 365. & 366.

Ordinarii inferiores, seu nullius Diocesis, nullum habent jus in Regulares, nec odiosum, nec favorabile, ne quidem delegatum. ibid.

Regularis Superior cognoscit causam nullitatis cum Episcopo, etiam in casu, quo religio se opponat, & contradicat. n. 367

Vis, & Metus, ut nullitatem Professionis inducat, debet esse injustus, & gravis, cadens in vitium constantem. n. 368

Regularis professus dimitti non potest a Religione praetextu, quod ante receptionem occulte laboraverit morbo gallico, lepra &c. quam tacuerit. n. 369

De Jure communi nulla est aegritudo, etiam morbilifera, quae Professionem annullat. ibid.

Secus vero de jure peculiari; quod tamen non suffragatur, si aegritudo post emissam Professionem incurreretur; licet suffragetur, si ante ingressum fuerit incurta. ibid.

Causa nullitatis etiam ratione morbi, vel alterius defectus naturalis coram Ordinario, & Regulari Superiore conjunctim agitanda est. n. 370

Potest Regularis, nullitatem suae Professionis profari per Procuratorem. n. 371

Novitius impeditus potest per Procuratorem suam Professionem emittere. n. 372

Si reclamans carceratur a suis Superioribus, non proinde ad Episcopum potest appellare, sed ad Generalem tantum, vel ad Papam. n. 373

In fabricatione processus super nullitate Professionis, & restitutionis in integrum, citandi, & audiendi sunt; non solum religio; sed etiam Donatarii, seu Renuntiatarii, eorumque haeredes, aliique interesse habentes in bonis Professi, vel Professae. n. 374

Causa nullitatis Professionis expediri debet ab Episcopo infra biennium. n. 375

Expensa pro causa nullitatis dandi sunt reclamanti a Religione, si non habeat aliunde, & maneat in claustris. n. 376

Professus in secunda Religione, si pro nullitate secundae Professionis reclamet, volens redire ad primam Religionem, non coram Episcopo, sed coram sola Regulari Praelato causam nullitatis probare debet. num. 377

Liberare Religiosum a Votis, illumque mundo restituere, est res gravissima, & magna indigens discussione, non ita tamen, Religiosum a secunda Religione revocare, & in primam transferre. n. 378

Monasteria, Conventus, Domus Regulares, post diem 21. Junii 1625. erecta, in quibus 12. saltem Religiosi non inhabitaverint, omnimode Ordinarii jurisdictioni subiecti Urbani VIII. n. 379

Sed Monasteria, Conventus Damasque Regulares, ante 21. Junii 1625. erecta, in quibus non aliam sex saltem Religiosi vitae probatae, ex quibus quatuor ad minus sint Sacerdotes, mature aetatis, omnimode Ordinarii jurisdictioni subiecti Innocentius Decimus. n. 380

Quanta sit Auctoritas Ordinarii in praefatis Monasteriis & in quibus praescriptus Religiosorum numerus non degit? n. 381

In praefatis Monasteriis nequit Episcopus, Superiores locales, & familiam designare. ibid.

Neque ex iisdem Monasteriis, nisi ex rationabili causa, & commonito prius Superiore Regulari, Religiosos amovere. ibid.

Potest, eorundem Monasteriorum Religiosos compellere

lere ad exhibendos libros introitus, & exitus, & ad rationes administrationis reddendas. ibid.

Potest in dictis Monasteriis se ingerere in iis, quae Regularem disciplinam concernunt. ibid.

Ecclesiae laudatorum Conventuum, & Capellae Grangiarum, sicut & Conversi, in eis degentes, possunt ab Ordinario visitari, quemadmodum si nullus in eis degat Conversus. ibid.

Nequit Ordinarius, Monasteria visitare ad effectum cognoscendi, an in illis servetur numerus Religiosorum praescriptus, nisi prius aliunde constet de fundamento intentionis Episcopi, in deficientia numeri constituto. ibid.

Expedi, ut Pontifex decernat, & declaret, non licere Ordinario, huiusmodi Monasteria visitanti, ab eis in Visitibus, vel in pecunia procuracionem exigere. ibid.

Jurisdictio, locorum Ordinariis attributa in praefata Monasteria, competit Vicariis Generalibus Episcoporum, Abbatibus, & aliis Praelatis Inferioribus, proprium Territorium, & jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus. ibid.

Provinciales, alique praefatorum Monasteriorum Superiores majores possunt, in eis omnem Jurisdictionem exercere; non tamen privative ad Ordinarium. ibidem.

Si Superior Regularis in causa praevenerit contra subditum alicujus ex hisce Monasteriis, fabricando processum, carcerando, &c. nequit Ordinarius causam reassumere, ac Superiorem inhibere, nisi Superior ex odio, vel ex nimia severitate &c. procederet. ibid.

Si Episcopus in causa praevenerit contra dictum Religiosum, non licebit Superiorem Regulari, praefatum Religiosum a loco amovere, & si amoverit, poterit Episcopus causam prosequi, illumque quibuscumque remediis ad se revocare. ibid.

Nequit Episcopus, impedire remotionem alicujus ex Fratribus dictorum Monasteriorum, per Provincialem, vel loci Superiorem dispositam. ibid.

Si a Monasterio primum suppresso, & Religioni deinde restituto, absint ex aliqua rationabili causa, & ad breve tempus aliqui ex numero Religiosorum praescripto; gratia restitutionis ob id non erit nulla, nec Monasterium manebit suppressum. ibid.

Si a Monasterio non suppresso ex causa rationabili, & ad breve tempus aliqui ex praescripto numero abfuerit, durante absentia, Monasterium erit Ordinario Subiectum: recuperabit tamen exemptionem, illo Religioso redeunte, vel alias impleto numero praescripto. ibid.

Si gratia restitutionis monasterii suppressi reddatur nulla ex eo, quod in illo praefixus Religiosorum numerus non habeatur, si dein impleatur numerus, gratia restitutionis non reviviscet. ibid.

Ut gratia restitutionis sit nulla, & monasterium denuo remaneat suppressum, ob non servatum numerum Religiosorum praefinitum; debet declaratoria Episcopi praecedere: ante quam non licebit Episcopo, Conventus possessionem apprehendere, aut inde Religiosos expellere. ibid.

Ab huiusmodi declaratoria Regularibus licet ad Pontificem appellare ad effectum devolutivum tantum, non etiam suspensivum. ibid.

Quatuor Sacerdotes in Monasteriis supradictis aetatis maturae erunt, si quadragesimum aetatis annum compleverint. ibid.

Decretum auctoritate Urbani VIII. emanatum de nullibi recipiendis monasteriis, nisi 12. saltem Fratres in iis degere valeant. &c. locum habet etiam extra Italiam, & comprehendit eas quoque Religiones, quae onera missarum nequeunt recipere. n. 383

Praefatum Urbani VIII. Decretum non comprehen-

dit Conventus, seu Hospitalia Sancti Joannis de Deo, ubi 12. Religiosi non degant. n. 384

Quatuor Sacerdotes maturae aetatis ex sex Religiosis vitae probatae ab Innocentio X. in parvis Monasteriis requisiti &c. non requiruntur graduati. n. 385.

Nomine graduatorum non veniunt Lectores, Magistri, Regentes &c. sed illi, qui dignitatem habent, ut Generales, Provinciales, Visitatores &c. n. 386

Monasteria Regularium utriusque Sexus erigi nequeunt, nisi praevia Dioecesani licentia, etiam si Dioecesanus sit electus, & confirmatus tantum, non etiam consecratus. n. 387

Nec requiritur licentia Papae. n. 388

Ad erigenda tamen nova Regularium Hospitia opus non est Dioecesani licentia. n. 389

Immo neque aliorum Religiosorum consensus. ibid.

Nomine Monasterii in Jure non veniunt Hospitia. n. 390

Modo tamen praefata Hospitia publicam Ecclesiam non habeant, elemosynas non quaerant, Missas non recipiant. &c. n. 391

Novum Monasterium sine licentia Episcopi erigi nequit in loco, ubi aliud ejusdem Ordinis Monasterium habeatur. n. 392.

Pro constructione, & ampliatione Monasterii cogi possunt Vicini privati, ad vendendas proprias domos. n. 393 & 394

Publica utilitas, quae ex favore Religionis oritur, utilitati privatae est preferenda. n. 395

Huiusmodi coactio ab Episcopo facienda est. n. 396

An pro constructione, & ampliatione Hospitii cogi possint vicini ad vendendas suas Domos, &c. n. 397

Hospitium dicitur locus Religiosus, & Ecclesiasticus, & equipollet Monasterio. ibid.

Monasterium dicitur monachorum statio. ibid.

Pro quovis loco pio cogitur quis vendere. n. 398

Pro claustro, & Scholis aedificandis, sicut & pro Dormitorio cogitur quis, vendere suum fundum, suam Domum &c. n. 399

Ad reparationem Monasterii, totaliter & funditus eversis, nova Episcopi licentia opus est; cum ea nova foret ejusdem Monasterii aedificatio; secus tamen ad reparationem Monasterii, non totaliter eversis. n. 400

Quandonam dicatur fabrica, totaliter, & funditus eversa? n. 401

Non requiritur tamen aliorum Religiosorum consensus ad reparandum Monasterium, totaliter, & funditus eversum. n. 402

Nequit Conventus de loco minus sano, & incommodo ad Sanum, & commodiorem ejusdem Civitatis transferri sine licentia Episcopi. n. 403

Modo Regulares privilegium non habeant; ut illud habent Benedictini in Portugallia, huiusmodi translationes faciendi absque solemnitatibus, pro novorum Conventuum erectione requisitis. n. 404

Regulares deserere volentes monasteria, sibi a Communitate, Civitate, vel Oppido concessa, in manibus Ordinariorum dimittere debent. n. 405

Non ita tamen monasteria ex acquisitis elemosynis, vel propriis redditibus, ab ipsismet Regularibus constructa; cum possint illa praeter Ecclesias vendere. n. 406

Monasteria vero Juris patronatus in manibus Patronorum deserere debent, si Patroni dominium illorum sibi retinuerint pro casu dimissionis: secus tamen, si tale dominium sibi non retinuerint: in quo casu possunt Regulares, de illis pro libito disponere. n. 407

Si Regulares praefati sint ex Fratribus Minoribus, bona in communi non possidentibus, debent Monasteria, ex acquisitis elemosynis constructa, sive alicujus Fundatoris, seu Patroni sumptibus, in manibus A-

postolica sedis, adeoque ordinariorum deserere. *ibid.*

Regulares nequeunt, sine licentia Episcopi, antiquum monasterium, quod sponte dimiserunt, iterum occupare, si ex nova occupatione novum fiat damnum aliis monasteriis: possunt tamen sine licentia Episcopi illud reassumere, si novum non fiat damnum n.408

Si per vim, vel metum, iniuste incussum, Monasterium deseruere, ut illud reassumant, Episcopi licentia opus non est. n.409

Possunt Regulares, duo, vel plura Monasteria ob tenuitatem reddituum unire, vel alia de causa, si accedat licentia Episcopi. n.410

Sine licentia tamen Episcopi, vigore privilegiorum, possunt Regulares nonnulli, unionem facere praefatorum Monasteriorum. n.411

Potest Episcopus, monasteria monialium, etiam exemptarum, de loco minus commodo, & turo, ubi sunt erecta, in alium commodiorem, & tutiorem transferre; quin immo debet. n.412 & 413

Potest etiam Episcopus, duo, vel plura praefatarum monialium monasteria ob tenuitatem reddituum, vel exiguum earundem numerum unire; quin potius debet. n.414

Potest quoque, Monasterium Monialium, sibi subiectarum, consentientibus Monialibus, unire monasterio, vel loco religioso, quamvis moniales per alia Monasteria essent dispergenda: idque sine consensu Capituli. num.415

Regulares tenentur ad Lectiorem Sacrae Scripturae, sive ejusdem expositionem, aut Theologiae Speculativae, vel Theologiae practicae, qua nimirum moralis, qua Canonica, loco Sacrae Scripturae, bis per hebdomadam in Monasteriis, ubi commode haberi queat, faciendam, ad quam Fratres omnes convenire debent. n.416, 417, & 418

Ad eam lectionem, in suis monasteriis habendam, Superiores obligantur sub mortali. n.419

Ignorantia Scripturarum Ignorantia Christi est, nec excusatione digna, nec Venia. *ibid.*

Si Superiores locales negligentes sint in ea Lectione faciendam, compelli queunt ab Episcopo per Excommunicationem. n.420

Si Monasterii facultates sufficient ad Lectorem alendum Sacrae Scripturae, & Praelatus Regularis illum non habeat in Monasterio; Episcopus illum coget ad hoc, vel ponet ibi Magistrum. n.421

Ne quidem monasteria Carthusianorum Stricterioris clausurae ab obligatione Lectionis Sacrae Scripturae immunita sunt. n.422

Quamvis omnes, Sacerdotes videlicet, & Clerici, ad hanc Lectionem debeant convenire, extimuntur tamen legitime impediti. n.423

Scilicet Aegroti, Monachi valde senes, Superiores in gravi negotio tunc occupati, quod ad aliud tempus differri non potest; qui libris imprimendis invigilant; Lectores, & Praedicatores in tantum diebus, quibus actu legunt, & praedicant. *ibid.*

Nisi Lectores actu legant, frui non debent Immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis Lectorum. n.424

Dicuntur Lectores actu legere, etiam tempore Vacationum, & quando sunt designati ad de brevi legendum. *ibid.*

Numquam minus vacant, quam quando vacant, qui debito officii volunt satisfacere. *ibid.*

Enumerata Personae, legitime impeditae, a Servitio Chori reputantur immunes. n.425

Praefata Sacrae Scripturae Lectio, per annum singulis Hebdomadis bis faciendam, vacare potest tribus aestivis mensibus, Julii, Augusti, & Septembris. num.426

Quemadmodum iisdem tribus mensibus vacat Le-

ctio Sacrae Scripturae in Cathedralibus, & Collegiatis, ceteroqui a Sacris Canonibus eodem modo requisita, ac in monasteriis Regularium. *ibid.*

Regulares non monachi eodem modo compelli queunt ab Episcopo per Excommunicationem ad praefatam Lectionem Sacrae Scripturae, quo Monachi. num.427 & 428

Dicitur Similiter est repetitiva: Ostendit Similitudinem facti, modi, & qualitatum absque ulla difformitate: & significat aequalitatem, ac identitatem: importat eundem modum, effectum, & dispositionem: & inducit dispositionem similem praecedenti. n.429

Similitudo est in diversis rebus eadem, vel similis qualitas. *ibid.*

Decreta odiosa non debent extendi de uno ad alium casum ex identitate, immo neque ex majoritate rationis, nisi tamen extendantur a Lege decernente. num.430.

Decreta, nedum favorabilia, sed etiam odiosa, extendenda esse de casu ad casum, ubi similitudo, seu paritas militat rationis, volunt non pauci Doctores, tum Canonistae, tum Civilistae. n.431

Ex similitudine, seu paritate rationis extendi posse Decreta odiosa de casu ad casum, alii negant: mordicus ex adverso defendentes, eam extensionem fieri posse ex identitate rationis, in lege subintellecta, seu ab Interpretibus excogitate, si in lege ratio expressa non sit. n.432

Ubi eadem est ratio, idem debet esse jus, seu eadem est Juris dispositio, & quidem nedum in favorabilibus, verum etiam in odiosis. n.433

Potest Episcopus, contra Regulares exemptos procedere, iniuste detinente Conjugem invalide professum, eumque uxori suae non restituentes. n.434

An autem contra eosdem in casuposito procedere valeat Censuris, non obstante, quod privilegium habeant, ne queant ab Episcopo censurari, controvertitur a Doctoribus. n.435

Regulares, etiam nullo gradu insigniti, si ad audiendas Confessiones Saecularium, approbationem habeant ab Episcopo, aperire possunt, excutionique mandare Litteras Sacrae Penitentiarie Magistris in Theologia destinatas, vel in Jure Canonico Doctoribus. n.436

Non omnes Confessarii Religionum possunt aperire, & exequi praefatas Litteras; sed Generales dumtaxat ceterique Superiores ex Generalium concessionem; omnesque alii Confessarii per Generales deputatos, aut de eorumdem licentia, quos Superiores ad id deputaverint. n.437

Regulares si fuerint a suis Superioribus deputati, & ab Episcopo ad Confessiones Saecularium approbati, possunt dispensare, & commutare omnia vota, etiam jurata, si commutatio, & dispensatio non sit in praedictum Tertii. n.438. 439

Exceptis Ultramarinis, & Sancti Petri, ac Pauli de urbe, Santi Jacobi in Compostella, Castitatis, & Religionis. *ibid.*

Approbatio Episcopalis non requiritur in praedictis Regularibus praecise pro absolutione Sacramentali; sed etiam, ut in iisdem appareat idoneitas ad iudicanda, non solum peccata, sed etiam vota &c. n.440, & 441

Regulares utriusque sexus, non recitantes Hymnos, jussu Urbani VIII. correctos, possunt ab Ordinario puniri. n.442

Regulares pingentes, aut sculpentes, vel pingi, aut sculpi facientes Imagines insolitas Christi, Deparatae Angelorum, Apostolorum, aliorumque Sanctorum, aut vestitas habitu, & forma contra vetustum Ecclesiae usum, vel cum habitu peculiari alicujus Religionis &c. puniri queunt ab Episcopo. n.443

Ima-

Imago insolita in proposito est, quæ parte videntibus scandalum, non tamen devotionem, & pietatem. num. 444.

Regulares audientes Confessiones infirmorum, tenentur Parochum certiorare, saltem per Scripturam, apud ipsum Infirmum reliquam. n. 445

Idque potest Episcopus, sub pœna Suspensionis a Confessionibus, illis præcipere. ibid.

Non tenentur tamen certiorare Parochum de Confessione ipsismet facta tempore Paschali; cum debeat Parochus ad Communionem admittere Sæculares asserentes, se Regularibus confessos fuisse, nulla ab eis requisita Scriptura, seu Scheda. numer. 446.

Immo nec Confessarii Sæculares ad præfatas Scripturas, seu schedulas obligantur. n. 447

In foro penitentiali creditur homini pro se, & contra se: in foro autem judiciali creditur homini, dumtaxat contra se, non etiam pro se, ibidem.

Nec consuetudine induci potest, quod ad tradendas scripturas præfatas Confessarii Regulares obligentur, num. 448.

Neque obligantur Episcopi Edicto ad dandam penitentibus tempore Paschatis insinuatam Scripturam sub pœna suspensionis a Confessionibus. n. 449

Pro quo possunt Regulares ad suos Conservatores recurrere. ibid.

Parochi cogentes subditos suos, qui Regularibus confessi sunt, iterum confiteri, priusquam ipsis ministrent Eucharistiam, velut suspecti de hæresi Sancto Inquisitionis Officio denunciandi sunt. n. 450

Nequeunt exhumari Cadavera, & in alium locum, etiam ejusdem Ecclesiæ, transferri sine Papæ, aut Episcopi licentia. n. 451

Nec amplius subsistit privilegium Leonis X. Minoribus concessum; cum fuerit per viva vocis Oraculum indultum. ibid.

Potest Episcopus, Regularibus etiam exemptis præcipere, ut Excommunicatos publice, nominatim Interdictos, Usurarios manifestos, & Sepultos tempore Interdicti in propriis Ecclesiis exhumant, & procul abjiciant. n. 452. & 453

Non potest tamen Episcopus, id Regularibus præcipere, si defuncti ex alio titulo sint prohibiti Ecclesiastica Sepultura; cum tunc perinde se habeant, ac si extra Diocesim essent sepulti. n. 454

Potest tamen Episcopus, alias impedire, ne tales defuncti ad locum exemptum deferantur; sicque effecere, ut Ecclesiastica priventur Sepultura. n. 455

Corpora Defunctorum, quæ in casu prohibito sepeliuntur, debent in ea distantia procul ejici ab Ecclesia, ut voces Clericorum non audiantur &c. n. 456

Quamvis Regulares mendicantes libere possint, ubilibet elemosinas querere sine Ordinarii, & Parochorum licentia; si tamen extra loca, ubi habent Conventus, eas queritare voluerint, tenentur Ordinario loci suorum Superiorum licentiam ostendere, & quare, a n. 457. usque ad 459. & 461.

Ordinarii, seu quicumque alii prohibentes, ne Regularibus fiant elemosinæ, ipso facto sunt excommunicati; & contra eos procedere valent Rectores Ordinum mendicantium, Auditor Camera Apostolicæ, & Inquisitores, velut adversus Hæreticos. n. 458

Et si intra triduum requisiti Ordinarii non destiterint, eo ipso incurrunt pœnam Interdicti ingressus Ecclesiæ, Suspensionis a regimine, & administratione suarum Ecclesiarum. n. 459

Alii autem inferiores impediunt, ne Mendicantibus elemosinæ fiant, excommunicationis sententiam incurrunt. ibid.

Regulares Mendicantes, tam in locis, ubi habent

Conventus, tam extra ea loca debent per seipsos, aut per proprios oblatos, non autem per Sæculares, nisi de licentia Episcopi, quæstiuare. n. 462

Regulares mendicantes possunt colligere frumentum, ligna, Uvas, & similia, antequam Curatus habeat suas primitias; neque ad id indigent Episcopi licentia. n. 463

Regulares; iter facientes de una ad aliam Provinciam, seu Civitatem, debent secum deferre literas commendatitias, seu Obedientias suorum Superiorum.

Quas si non habeant, vel sint ignoti, contra ipsos procedere valent Ordinarii locorum, eorumque in Spiritualibus Vicarii, etiam tamquam fugitivos, & sui Instituti Desertores procedere, & tandem illos in carceribus detinere, donec certa notitia de eisdem habeatur. n. 464

Regulares, qui ejusdem, vel alterius Provincie Fratres ignotos, seu proprii, sive alieni Ordinis absque prædictis literis recipiunt, etiam prætextu pietatis, & hospitalitatis, incurrunt privationem utriusque vocis Officiorum, ac dignitatum, quas obtinent, & inhabilitationem in futuro. n. 465. & 466

Regulares tenentur a propriis Ecclesiis pauperes, tempore divinatorum Officiorum, ac prædicationis emendantes ejicere. Et negligentes gravissime ab Episcopo corripuntur. n. 467

Quamvis id, saltem in multis locis, in usu non sit. ibid.

Monasteria Commendata, in quibus non viget observantia Regularis, ab Episcopis singulis annis visitanda sunt. Et si in eis vigeat observantia Regularis, debent Episcopi curare, ut illorum Superiores ea visitent, corrigant &c. Quod si admoniti intra sex menses ea non visitaverint, vel correxerint, visitare queunt Episcopi, vel corrigere. n. 468

Monasteria, quæ generalibus Capitulis non subsunt, nec suos habent Visitatores Regulares, si monita in Congregationes sese redigere, neglexerint, subiecta sunt in omnibus Jurisdictioni Episcopi. n. 469

Potest Episcopus, imponere Regularibus contributionem pro Seminario juxta vires Monasterii cujusque, num. 470.

Non tamen Mendicantibus, n. 471
Sunt autem Ordines Mendicantes, Ordines Sancti Dominici, Sancti Francisci, Eremitarum S. Augustini, Carmelitarum, & Servorum Beatæ Mariæ: Item Societatis Jesu, Minorum Sancti Francisci de Paula, Congregationis Jesuatorum, & Carmelitarum Discalceatorum; Non tamen Canonicorum Regularium Sancti Augustini, Casinensium, Cisterciensium, Montis Olivæ, Vallis umbrosæ &c. ibid.

Regulares tenentur sub mortali Episcopos venerari, num. 472.

Verba deserviunt intentioni, non intentio verbis, num. 473.

Verba in virtute Sanctæ Obedientie non semper inducunt peccatum mortale. ibid.

Episcopi possunt in Ecclesiis Exemptorum, etiam Regularium, celebrare in Pontificalibus, sicque uti Baldacchino, & populo benedicere. Et dissentientes exempti, ac Regulares, possunt ab illis per censuras, & pœnas Ecclesiasticas ad assentendum compelli. n. 474

Non tamen cogi possunt, ut in suis locis Missæ, aut alia divina celebrentur; conferantur Ordines; causæ civiles, seu criminales agitentur; convocentur processiones, Synodus, seu quævis Congregationes Ecclesiasticorum, vel Laicorum advenentur; deputenturque loca Regularium ad usum, Hospitium, habitationem, detentionem, & incarcerationem Ecclesiasticarum, vel laicarum personarum, vigore privilegii Eugenii IV. num. 475.

Præsumendi attentare contra omnia, vel aliquod prædictorum, nisi de præfato indulto monitus destiterit, ipso facto excommunicationem incurrat. *ibid.*

Regulares, qui insimul sunt Canonici Cathedralis Ecclesie, subijciuntur Episcopo in iis, quæ ipsos concernunt ut Canonicos, non etiam ut Monachos. n. 476

Quod si Episcopus quoque eorum Abbas fuerit, subijciuntur eidem etiam in iis, quæ ipsos concernunt, ut Monachos. n. 477

Jurisdictio Episcoporum adversus Regulares exemptos contineri debet intra terminos, præscriptos a Jure & specialibus Pontificum Constitutionibus, favorumque Congregationum Decretis in certis expressis casibus; non extra, in casibus non expressis, extendi. n. 479

Casus non expressus habetur pro omisso, & quidem in omnibus dispositionibus. n. 480

Casus exceptus firmat regulam in casibus non exceptis. *ibid.*

Est opus specialis expressione ut in regula generali habeatur exceptio; nec contra illam exceptio admitti debet, nisi de ea constet. *ibid.*

Interest Papæ, subditos suos ab alio non judicari. *ibidem.*

Exemptio Regularium ab Ordinario non est odiosa, & stricti Juris; & quantumvis Ordinario diceretur odiosa, est tamen Papæ favorabilis, ac Regularibus: adeoque amplianda, cum prævaleat favor. num. 481

Lex, habens admissum Odium, & favorem, censenda est favorabilis, si favor sit ex intentione Legislatoris. *ibid.*

Intentio concedendi Regularibus exemptionem, est favor ipsorum, eo quod minus ab Ordinariis gravarentur. *ibid.*

In casibus, in quibus Regulares subijciuntur Episcopis, posse ab illis censurari, docent nonnulli: negant alii, si Regulares privilegium habeant, ne possint censurari, nisi in illis dumtaxat casibus, in quibus censurandi facultas expresse conceditur Episcopis. n. 582. 483. 484. & 485

A Tridentino in tribus dumtaxat casibus præfata censurandi facultas Episcopis indulgetur. n. 484

Quamvis Episcopi in casibus, in quibus Regulares ipsi subijciuntur, eos censurare non possent, non proinde illorum Jurisdictio inutilis prorsus esset, & frustranea; cum posset, aliis penis in eosdem procedere. n. 486

Nequit Episcopus excommunicatos denunciare Regulares, qui alias excommunicationem incurrerunt, nisi in casibus, in quibus id ipsi specialiter demandatur. n. 487

Vel ad summum in casu, quo notorium sit delictum, cui excommunicatio annexa est, ita ut nulla possit tergiversatione celari, nullaque proinde judiciali indagine opus sit; Quod tamen alii negant. n. 487. & 489

Quamvis Regulares denunciari possent ab Episcopis excommunicatis, ubi delictum committerent, cui excommunicatio annexa est, non proinde ab eisdem absolvi possent, sed a suis Superioribus. n. 488

Quanta Episcopis veneratio impendenda sit a Regularibus. n. 490

Quanta sit dignitas Pontificalis. n. 491

Compluribus præclaris nominibus, honorificis titulis a Sacris Canonibus, & Sanctis Patribus Episcopi condecorantur. n. 492

Vel ab ipsis Ecclesie primordiis in maxima semper etiam apud Imperatores, & Reges etc. veneratione Episcopi habiti sunt. n. 493

Debent ab Episcopis protegi, foveri, & summa

charitate, ac benignitate tractari Regulares, utpote qui onus diet, & ætus sustinent in Ecclesia Dei. num. 494

Quam copiosa, & maxima bona a Regularibus habuerit, habeatque quotidie universa Catholica Ecclesia? n. 495. usque ad 499

Innocentius III. in somnis videre sibi visus est, Lateranensem Basilicam, quæ tunc erat Sedes Pontificum, collabentem humeris suppositis a Sancto Francisco Assisinate sub specie ejusdem pauperis suffultam fuisse. n. 499

Debent Episcopi Regulares summa charitate, ac benignitate tractare, quemadmodum Regulares debent Episcopis maximam venerationem, & reverentiam exhibere, quod non semel Utrisque Summi Pontifices commendaverunt, præsertim Leo X. in Concilio Lateranensi. n. 499

ARTICULUS XXIII.

Intra quod Spatium attento Jure novissimo extendat se Potestas Judicis Regularium Conservatoris,

SUMMARIUM.

Judex Regularium Conservator, quis, attento Jure antiquo, extra Civitatem, seu Diocesim, pro qua deputatur procedere nequit, nisi intra unam dietam a fine Civitatis, seu totius Diocesis Rei conveniendi: sicut & in certis quibusdam casibus. Et inspecto Jure novo intra tres dietas. n. 1. & 2

Hodie, attento Jure novissimo, intra Civitatem, seu Diocesim, ubi extat Monasterium conservandum, & Regulares defendendi procedere potest, non extra ultra unam dietam. n. 3

Ne quidem de consensu partium. *ibid.*

Archiepiscopus tamen Metropolitanus, aliusve extra Diocesim electus, ob penuriam eligendorum in diocesi, extra illam procedit. *ibid.*

Quamvis Monasterium habeat Bona in diversis Diocesis; non in illis, sed in sola Diocesi, ubi situm est Monasterium, potest jus dicere, & procedere Conservator. n. 4

Si Scholasticus Jesuita habeat Bona extra Diocesim, conveniri non potest ab Actore, propter dicta Bona, coram Conservatore Collegii, ubi ipse residet; cum agere non possit Conservator extra Diocesim: neque coram Conservatore illius Collegii, in cujus Diocesim sunt præfata Bona; cum hic ad suum judicium trahere non possit extra suam Diocesim existentes. n. 5

Quid ergo in dicto casu faciendum ab Actore? *ibidem.*

Nequit Conservator extra Diocesim citare per Edictum: nec sententiarum facere denuntiationes; cum utrumque sit jurisdictionem exercere. n. 6

Si Reus citandus reperitur extra Diocesim, quid agendum? *ibid.*

Sed non obstante Constitutione Gregorii XV. de Conservat. posse hodie Conservatorem extra Diocesim procedere, modo non ultra tres dietas, contendunt nonnulli Doctores. n. 7. usque ad 13

Conservator Regularium procedere valet in pluribus Episcopatibus, intra trium dietarum fines extensibus; modo ejus electio notificetur Curie unius cujusque Episcopatus. n. 10. & 11

Sufficere tamen notificationem Conservatoris electi, factam soli Curie Episcopatus, ubi extat Monasterium, nec requiri, quod illa fiat etiam Curie aliorum Episcopatus, ubi sunt Monasteria Bona, volunt nonnulli. n. 12

Religiosus presbyter, residens in Grangia, seu Val-la Monasterii, potest ultima Sacramenta, & Sepul-turam conferre in Oratorio Grangiae Servitoribus Saecularibus inibi degentibus, & inservientibus, si ægro-tent, & decedant. n. 12

Et cognitio hujus causæ ad Conservatorem, non ad Episcopum pertinet. ibid.

Cadaveri Sæcularis, in Conventu reperto, nequit a Regularibus Sepultura ministrari. Nec cognitio hujus Causæ ad Conservatorem attinet, sed ad Or-dinarium. n. 14

Constitutio reformatoria Gregorii XV. cum sit odio-sa, & loquatur de constitutis in Dignitate Ecclesia-stica, quorum nomine non veniunt Episcopi, & eo-rum Superiores in odiosis, non afficit Episcopos, Ar-chiepiscopos, &c. n. 15

Quamobrem Episcopi, Archiepiscopi, &c. Conser-vatores procedere queunt usque ad tres dietas, juxta Constitutionem Gregorii XIII. etsi Conservatores infe-riores procedere non valerent. ibid.

ARTICULUS XXIV.

Quomodo procedere in causis occurrentibus:
& intra Quod tempus illas terminare debeat
Judex Conservator Regularium.

SUMMARIUM.

Tripliciter de delictis agi potest in Judicio: Cri-minaliter, Civiliter, & Miste: sicque triplex delictorum esse potest causa, Criminalis, Civilis, & Mista. n. 1

Agitur Criminaliter, & Causa dicitur Criminalis, quando de crimine ad publicam vindictam, & uti-litatem principaliter agitur, etiam si pro eo pœna pecuniaria imponatur, nedum Fisco, sed etiam parti applicanda. Agitur Civiliter, & Causa Civilis est, quando ad privatam utilitatem principaliter agi-tur. Agitur demum Miste, & Causa dicitur Mista, cum actio Judicis partim ad publicam, partim ad privatam utilitatem dirigitur, & quidem æque prin-cipaliter. n. 2. & 3

Exemplum triplicis hujus actionis, & Causæ. num. 3

Ex Causis agendis in Judicio aliquæ sunt dubiæ, & obscuræ, in quibus incertum est, id de quo agi-tur: Manifestæ & notoriæ aliæ, in quibus manife-stum est id quod discutitur. n. 4

Et illæ de se Judicalem indaginem exigunt, non hæ. ibid.

Inter Causas dubias nonnullæ sunt ordinariæ, seu plenariæ, sive solennes; aliæ vero extraordinariæ, seu summariæ, & non solennes. n. 5

Quenam ambæ sint, sicut & earum judicium & processus, explicatur. n. 5. 6. & 7

In Causis ordinariis, seu plenariis, neque de mu-tuo partium consensu, sollemnis ordo judicarius in to-to, vel in parte omitti potest: secus tamen in causis extraordinariis, seu summariis. n. 8

Et ratio diversitatis assignatur a Glossa. n. 9

Causæ summariæ ex natura sua celerem expeditio-nem requirunt. n. 10

Atque hæ sunt causæ Ecclesiasticæ super electio-nibus, postulationibus, vel provisionibus, an nimirum valide sint: super Dignitatibus, Personatibus, Offi-ciis, Canonicatibus, vel Præbendis &c. Matrimoniiis, Decimis, Usuris &c. Nem Causæ miserabilium Perso-narum, causæ Alimentorum, causæ spoliis, depositis, mercedis, forensium, seu peregrinorum, & causæ Re-ligiosorum &c. n. 11

Tandem causæ parvæ, & leves, in quibus nimi-

rum agitur de rebus levis momenti, vel de præjudi-cio facile reparabili. n. 12

Causa parva, & levis dicitur, quæ est usque ad 50. aureos, vel usque ad trecentos, vel ad centum libras auri, vel quæ pro tali, prudentis Judicis ar-bitrio definitur. n. 13

Aliquando committitur Judici causa dijudicanda sub clausula: sola facti veritate inspecta. n. 14

Hæc clausula maxima virtutis est, & plus opera-tur, quam clausula Summarie, simpliciter & de pla-no &c. ibid.

Quandoque sub clausula Appellatione remota. num. 15

Attento jure antiquo Regularium Conservator non nisi civiliter procedere potest, favore aut Religiosorum contra extraneos, vel extraneorum adversus Religiosos. n. 16 & 19

Criminaliter, & miste procedere proprium est Judi-cis Ordinarii, non Delegati, cujusmodi est Conservator ad terminos juris antiqui. n. 17 & 18

Stat cum modo procedendi civiliter, utpote neces-sarius, usus censurarum, & imploratio brachii sæcu-laris. n. 20

Attento jure novo, & novissimo etiam criminaliter, & miste procedere potest Conservator adversus extra-neos, favore Regularium. n. 21

Regularium Conservator attento jure antiquo in causis occurrentibus manifestis, seu notoriis neque de consensu partium potest ordinem Judicarium, qui in causis plenariis, aut in summariis adhibetur, ob-servare. n. 22

Attento jure novo, & novissimo in causis plenariis debet ordinem judicarium, qui in summariis est de-finitus, adhibere. n. 23

Consentientibus tamen partibus potest in iisdem cau-sis ordinem judicarium, qui plenarium proprius est, tenere. n. 24

Debet etiam in causis plenariis sola facti veritate inspecta, procedere. n. 25

Sicut & Appellatione postposita. n. 26

Regularium Conservator, ut quivis alius Judex, quam citissime, debet causas terminare. n. 27

Non obligatur tamen, ut obligantur Ordinarii Locorum, ad illas saltem infra biennium termi-nandas. n. 28. & 29

ARTICULUS XXV.

An, & per Quem, ac Quando Sententiam suam exequi, valeat Judex Conservator Regularium.

SUMMARIUM.

Judex Conservator Regularium, de quocumque ju-re, potest sententiam suam exequi per se ipsum. num. 1

Potest etiam per alium præsertim Ordinarium, seu Ecclesiasticum, sive Laicum Judicem. n. 2

Potest etiam de quocumque jure Ecclesiasticum vel sæculare brachium implorare. n. 4. & 5.

Tenetur quivis Ordinarius, etiam si Legatus sit Apostolicæ Sedis, brachium Conservatori præferet: secus per Censuras compelli poterit. n. 6

Nequit tamen per Censuras compelli Supremus Princeps, & fortassis etiam Magistratus supremus. n. 7

Stylus Romanæ Curie Imperatorem excipit a Censuris in brachii invocatione. ibid.

Si post mandatum unius Conservatoris, alter op-positum mandet, quid ab Ordinario faciendum? n. 80

Aposto-

Apostolica Sedis Legatus non potest jure legationis confirmare sententiam Conservatoris confirmatione auctorizabili ex certa scientia vel in forma communi; cum id spectet ad Superiorem Conservatoris: sed approbationis seu facti, quæ etiam inferiori competit, num. 9

Non potest Ordinarius violenter Conservatori resistere, injustam sententiam exequi volentis; sed tantum instare, ut differat, vel ut ab hoc onore eximatur. n. 10 & 11

Ordinarius cognoscens sententiam Conservatoris esse injustam, an illam exequi teneatur? n. 11, usque ad 16

Ordinarius e. g. Episcopus certo sciens non fuisse Clericum in Beneficio canonice institutum, an obedire teneatur Delegato Papæ, mandanti Clericum in Beneficii possessionem induci? n. 17

Regularium Conservator ad limites juris antiqui debet ut quivis alius delegatus infra annum, & non ultra, sententiam suam exequi. n. 18

Ad fines vero Privilegiorum potest etiam post annum, ut quivis alius Ordinarius exequi sententiam a se latam, n. 19

ARTICULUS XXVI.

Quibus Juris remediis, & qualiter sententias suas exequi valeat Judex Conservator Regularium.

Ac quomodo se gerere debeat cum Episcopis?

SUMMARIUM.

DE quocumque jure Judex Regularium Conservator pro executione sententiæ suæ adversus quæcumque, & qualescumque Personas uti potest Censuris, etiam vicibus iteratis. n. 1

Immo & privatione exercitii Muneris & Jurisdictionis, ipso facto incurrenda. ibid.

Siquos paratos videat ad injuriandum Religiosos, potest illos etiam per Censuras impedire. n. 2

Sicut & censurare Contumacem ratione contumaciæ suæ, ad hoc, ut compareat in Judicio. ibid.

Et Inobedientem in non solvendo debitum, ad hoc ut solvat. ibid.

Ut usus Censurarum subsistat, injuriæ debent esse manifestæ, & manifesti item Injuriatores. num. 3

Si Conservator excommunicet Contumacem, quem ex post facto constat, fuisse Injuriatorem, sed non manifestum, excommunicatio non subsistit. n. 3

Siquæ Monitorias generales concesserit, generale excommunicationem comminando adversus Detentores rerum Religiosorum, aut contra non revelantes hujusmodi detentores, & ad hujusmodi excommunicationem generalem, aut etiam specialem devenerit, nulliter agat. ibid.

Expressio & certitudo Personarum, adversus quos conceduntur Monitoriæ & ad excommunicationem devenerit, necessaria est Conservatori. n. 4

Secus tamen Episcopo, ejusque Generali Vicario & Capitulo Sede vacante. ibid.

Injuriatores ut valeant a Conservatore excommunicari, aut alia officii Censura, non solum esse debent manifesti, sed etiam debent carere privilegio, ne possint censurari. n. 5

Inquisitores hereticæ pravitatis, eorumque Notarii, & probabiliter etiam Advocati, Consultores alique id genus Inquisitionis Ministri, privilegio gaudent, ne possint ab Apostolicis Delegatis, vel Subdelegatis, Conservatoribus, ac etiam executoribus censurari. n. 6

Immo nec aliis penis affici. n. 7

Lex extenditur ad limites rationis, in ea exhibita. n. 7

Licet possit Conservator excommunicare, ac excommunicatos a se denunciare; non tamen excommunicatos a Jure: cum id ad Ordinarium Loci pertineat. n. 8

Quod concedit Moneta, ubi ad publicam vindictam ageretur. Negat tamen, si ad privatam utilitatem, ut ad satisfactionem. n. 9

Denuntiatio non injicit novum vinculum, sed injuriam declarat. ibid.

Licet attentio Jure antiquo, ad cujus limites Conservator dumtaxat civiliter procedit, nequeat excommunicatum a Jure denunciare ob publicam vindictam; poterit tamen attentio Jure novo, & novissimo, vi cujus nedum civiliter, sed criminaliter etiam, & misse procedere potest. n. 10

De quocumque Jure potest Conservator penam pecuniariam Fisco, vel locis piis applicandam nedum Clericis, sed Laicis etiam imponere. n. 11

Uti potest Repræsentari. ibid.

Potest Delinquentes incarcerare in Carceribus Episcopi, vel Potestatis secularis. ibid.

Ac brachium Episcopale, vel Sæcularis potestatis implorare. n. 12

Et utraque Potestas ad concedendum brachium obligat ita, ut per excommunicationem cogi queat. n. 13

Ut Potestas secularis tenetur brachium suum concedere Ecclesiastico Judici; ita & Judex Ecclesiasticus Potestati seculari, cum utraque potestas, ubi Juris ratio postulat, debeat sese ad invicem adjuvare. n. 14

Brachium Ecclesiasticum, vel Sæulare debet ordinate implorari. Imploratur ordinate, si Judex implorans prius fecerit, quantum in se erat, pro executione sententiæ suæ. n. 15

Imploratio brachii est remedium subsidiarium pro supplemento Justitiæ. ibid.

Imploratur etiam ordinate, si Juris ordine servato, & in executione Justitiæ petatur. n. 16

Jus implorandi brachium sæulare competit etiam Episcopis, Abbatibus, Generalibus, Provincialibus, Correctoribus, Guardianis, ceterisque Religiosis, potestatem excommunicandi habentibus, eorumque Delegatis. n. 17

Regularium Conservator debet potius brachium Episcopale, & Episcopalem carcerem a potestate Ecclesiastica, quam brachium sæulare, & sæcularem carcerem a Judice laico implorare, nisi propter Rei potentiam illud satis esse non possit. n. 18

Ut hujusmodi brachium imploretur, non debent necesse præmitti Censuræ. n. 19 & 20

Antequam ad censuras ecclesiasticas deveniatur, debent pænæ mitiores experiri. n. 21

Censuræ ecclesiasticæ sunt remedia subsidiaria seu in subsidium aliorum instituta, & valde violenta, ac odiosa; ac proinde non nisi raro, & in casu extrema, ut ita dicam, necessitatis, adhibenda. ibid. & n. 22

Concilium Tridentinum sess. 25. de Refor. modum præscribens in ferendis Censuris, non ita formam dæcernit, ut, si omittatur, vitiet processum, & sententia nulla sit. n. 23

In procedendo adversus Episcopos, aliosque Pontificali dignitate fulgentes, magna cautela opus est, & quenam servari debeat. n. 24

Eadem cautela servanda est etiam cum Episcopis, Electis, & Confirmatis, nondum tamen consecratis. num. 25

Si non servetur præscripta cautela, sententia teneat, sed non observans est reprehendendus. n. 26

Episcopus, petens a Conservatore, ut faciat suarum

Con-

Con-

Con-

LXVIII

Conservatoriarum ostensionem, hodie injuriam illi inferi, nec Conservator debet obedire. n. 27

Non est fides adhibenda Judici Delegato, etiamsi vir excelsus, & illustris sit assentit, se delegationis mandatum habere, nisi illud praesentet. ibid.

ARTICULUS XXVII.

In Controversia inter Judicem Regularium Conservatorem, & Ordinarium Loci.

Super Jurisdictionis competentia, an necessario eligendi sint Arbitri: & a quibus, ac quales, & quot: & num compelli valeant ad acceptandum munus arbitrandi. Ab iisque ad quem Appellatio interponenda. Ubi de Arbitris.

S U M M A R I U M.

In Controversia inter Judicem Regularium Conservatorem, & Ordinarium loci super jurisdictionis competentia Arbitri in forma juris necessario eligendi sunt. n. 1. & 13

Arbiter ab arbitrando, idest estimando derivatur. num. 2

Quomodo definiatur. ibid.

Arbiter esse debet Persona idonea, seu jure habilis, seu a Jure expresse non prohibita, munus arbitrandi exercere. n. 3

Expresse autem prohibentur a Jure, atque adeo sunt jure inhabiles ad Arbitri munus exequendum, quotquot jure inhabiles sunt ad munus Judicis, seu Ordinarii, seu Delegati exercendum: videlicet Infames, Servi, Feminae, jurisdictionem ordinariam non habentes in subditos, excommunicati vitandi, minores 20. annis, etiamsi pro his consensus partium habeatur, Religiosi sine facultate Superioris, Laici in causa spirituali, seu ecclesiastica, nisi assumantur conjunctim cum Clerico, & ex auctoritate Judicis Ecclesiastici, & alii. n. 4

Arbiter proprie licet Judex non sit, est tamen quasi Judex, ad cujus instar circa controversiam pronuntiat. n. 5

Duplex est Arbitrorum species, Juris seu Necessariorum una, Voluntariorum, seu Compromissariorum altera. n. 6

Arbitri Juris, seu Necessarii, ex necessitate, seu praescripto Legis a Judice, vel a partibus constitui debent. n. 7

Arbitrorum Juris complura in Jure recensentur exempla. ibid.

Hi ex Lege jurisdictionem & coercionem habent; omniaque possunt, quae ad causam definiendam necessaria sunt. n. 8

Procedunt Juris ordine servato. ibid.

Eorumque sententia Arbitrium, & Laudum dicitur a laudando. ibid.

A qua non minus, quam a sententia Judicis possunt partes appellare. n. 9

Arbitri voluntarii, seu compromissarii non ex Legis necessitate assumuntur; sed ex privata dumtaxat, liberaque partium voluntate. Unde nuncupantur Voluntarii: concordique eorumdem compromisso, unde Compromissarii appellantur. n. 10

Hi nullam habent jurisdictionem, neque coercionem, sed tantum cognitionem seu notionem quamdam. ibid.

Privati nequeunt jurisdictionem conferre. ibid.

Arbitri voluntarii non procedunt servato Juris ordine; sed extrajudicialiter de bono, & equo. n. 11

Et proprie Arbitratores dicuntur, eorumque sententia Arbitrumentum. n. 12

Electi ut procedant servato juris ordine, & forma Judicii, Arbitri proprie nuncupantur; & Recepti Arbitri; eorumque sententia Arbitrium, seu Laudum. ibid.

Ab hujusmodi Arbitrorum voluntariorum arbitrio, non secus ac ab arbitramento nequeunt partes appellare. ibid.

In Controversia inter Regularium Conservatorem, & Ordinarium Loci super jurisdictionis competentia, ita necessaria est Arbitrorum electio, ut, si facta propositione respuatur, actus jurisdictionis electionem recusantis, deinde subsecuti, nulli sint. n. 13

Particula Nequaquam idem significat, quod nullo pacto, nullo casu, nulla ex parte: vim praecise prohibitionis habet, & aequipollet Clausula Nullatenus, quae nullitatem actus inducit ipso jure. n. 14

Particula Donec de per se conditionem facit. ibid.

Conservator vel Episcopus recusans electionem Arbitrorum, si procedat in Causa, tamquam Usurpator Jurisdictionis Ordinariae in excommunicationem incidit Bullae Coenae. ibid.

Arbitrorum Electio facienda est a Conservatore simul, & Ordinario. n. 15

Si ab Ordinario seligantur Arbitri, debent Conservatori denuntiari, ut in illos consentiat. Quod si dissenserit, aliam faciat Electionem Ordinarius cum inhibitione, ne in causa procedat. n. 15

Si Arbitrorum electio fiat a Conservatore, proponi debet Ordinario, ut suo consensu illam confirmet, absq; tamen inhibitione, ne Ordinarius procedat in causa. n. 15

Arbitri debent esse Clerici, non tamen Laici sine Licentia Papae. n. 16

In dispari numero unus tantum, vel tres sunt eligendi. n. 17

Arbitrorum electio in numero dispari est de Consilio: quamobrem in pari numero subsistit. n. 18

In pari numero facta e. g. duorum ita, ut si duo non concordent, ipsimet Arbitri tertium innominatum eligant, non subsistit. Subsistit tamen, si tertius eligendus nominetur. ibid.

Arbitri ad acceptandum munus arbitrandi in Controversia inter Conservatorem, & Ordinarium Loci, cum eliguntur ex praescripto Constitutionis Gregorii XV; compelli queunt, etiam in virtute Obedientiae. n. 19

Quemadmodum ad acceptandum munus judicandi, & conservandi compelli possunt Judices, & Conservatores. ibid.

Ab Arbitris, in forma, juris electis, ad Papam est appellatio interponenda. n. 20

A sententia Delegatorum a Lege appellatur ad Principem, tamquam ad delegantem. ibid.

A sententia Delegati Regis, vel Principis inferioris, & Arbitrorum, qui sunt tales Delegati, ad Regem, & inferiorem illum Principem est appellandum. ibid.

ARTICULUS XXVIII.

Ubinam Judex Regularium Conservator possit Tribunal erigere:

Illudque semel erectum, an valeat, immutare: & in eo pro ferenda sententia Affectore, Notario, & Testibus, ac quibus praeditis qualitatibus, uti.

S U M M A R I U M.

Judex Regularium Conservator, cum non habeat ullum certum, & fixum Tribunal erectum, potest in quovis loco, quem maluerit, illud erigere. n. 1

Et semel erectum pro libito mutare non potest. n. 2

Quamvis de consensu partium, vel legitima intercedente causa, illud mutare, queat. n. 3

Modo tamen Erectio, & Mutatio fiat intra fines Diocesis, & locus, ubi fieri debet, sit Civitas populosa, & locus insignis, in quo copia peritorum habeatur. n. 4

Con-

Conservator uti potest Assessor. n. 5
Assessor est ille, quem sibi Judex associat, ut ad
recte tractandam, decidendamque causam instruat.
Unde consiliarius etiam dicitur. ibid.
Ubi debet Conservator Assessor, ubi eo indigerit.
 n. 6 & 7
Et ubi non indigerit, uti potest. n. 8
Conservator, non indigens Assessore, si illum eli-
gat, propriis expensis debet eidem de competenti
salario providere: expensis tamen partium, ab
ipso moderandis, si propter indigentiam assumpserit.
 ibidem.
Melius facit Conservator, si in casu non indigen-
tiae Assessorem non eligat, ait Moneta: sed melius
est oppositum. n. 9
Assessor neutri parti debet esse suspectus. Secus po-
test recusari. n. 10
De consensu partium non est necessario eligendus;
rationabilius tamen, si consensibus partibus eli-
gatur, ne ab his possit deinde recusari. ibid.
Esse debet aptus, & idoneus ad Conservatorem in-
stituendum. n. 11
Nedum de jure humano, sed etiam naturali te-
netur quovis scire, que ad obeundum munus pro-
prium necessaria sunt. ibid.
Assessor per imperitiam, & contra leges consulens
tenetur, ac si dolo fecisset. ibid.
Imperitia negligentia equiparatur. ibid.
Dolum quis facit, qui perfecte nescit, quod se
scire, proficetur. ibid.
Assessor imperitus puniendus est, & ad damnum
stringendus ad arbitrium Judicis. ibid.
Judex si male per imperitiam Assessoris judica-
verit, tenetur ad interesse partis, arbitrio Superioris.
 ibidem.
Si de partium consensu Assessor imperitus a Con-
servatore assumatur, ejus sententia, licet injusta,
tenet. n. 12
Quemadmodum tenet, si assumatur de consen-
su partium Assessor peritus dumtaxat in Jure Ci-
vili; quamvis in Assessor Judicis Ecclesiastici, &
in causa mere Canonica, & spirituali, esse debo-
ret peritus in Jure Canonico; secus posset recusari.
 ibidem.
Assessor esse debet Persona honesta, non infamis,
nec excommunicatus. n. 13
Esse debet Clericus, ubi ejus consilium sequi de-
beat. n. 14
Licet Assessor Ecclesiastici Judicis possit esse Lai-
cus; si tamen ejus consilium sit ex necessitate sequen-
dum, esse debet Clericus. ibid.
Assessor nullam habet Jurisdictionem. n. 15
Potest tamen suspectus recusari, & quare?
 ibidem.
Assessoris non suspecti licet petere debeat con-
silium Judex cordatus; non tenetur tamen, illud exo-
qui, nisi cum sit imperitus; vel in Rescripto com-
missionis id imponatur, vel cum assumatur Assessor
loco Arbitrorum Juris, ubi Judex suspectus recusatur.
 num. 16
Quamvis ex justa causa asociare sibi debeat Ju-
dex Assessorem, eoque frequenter uti, &c. conve-
niens tamen est, ut Judex ipse acta cause legat,
& examinet, &c. ne quid ex aliquo humano af-
fectu, negligentia, vel imprudentia committat-
ur, aut omittatur, quod justitiam ledere possit.
 num. 17
Judex saltem ipsam prolationem sententia debet
sibi reservare. ibid.
Ubi necessitas postularit potest, imo debet Conser-
vator Notarium, quem maluerit, eligere. n. 18
Notarium semel electum non potest, nec debet si-

ne justa causa Conservator removere. ibid.
Non potest Episcopus, Conservatorem cogere, ut
Notariis utatur Episcopalis: & quare? n. 19
Conservator est delegatus Papae, & Papae jurisdi-
ctione utitur, non propria. n. 20
Inferior jus non dicit Superiori. ibid.
Conservator, si sit Clericus secularis, extra Con-
servationem, in omnibus Ordinario subjicitur, et-
que velut legitimo Superiori tenetur obedire. ibid.
Resolutiones Sacrae Congregationis pro Notariis E-
piscopalibus, a Conservatore assumendis, consideran-
da veniunt in suis casibus particularibus, & cum
suis circumstantiis. n. 21
Consuetudo assumendi Notarios Episcopales, impe-
dire non potest, quin Conservator pro libito eligat,
quem maluerit. n. 22
Privilegium aliquid faciendi, est de sua natura
perpetuum. ibid.
Juri, seu facultati aliquid faciendi prescribi non
potest. ibid.
Libero arbitrio non prescribitur. ibid.
Si stante consuetudine, assumendi Notarios Epi-
scopales, Conservator alios malit assumere, & Or-
dinarius, vel Judex secularis Notariis omnibus
inhibeat, ne quidquam aduent pro Conservatore;
hic potest utrumque excommunicare, tamquam suam
jurisdictionem impediens: Et interim ne ejus
officium impediatur, poterit vocare duos viros ido-
neos qui coram testibus Judicis acta conscribant.
 num. 23
Notarius, a Conservatore assumendus habere debet
medum qualitates ad munus Notariatus suscipiendum
necessarias; sed etiam ad illud recte exequendum.
 num. 24
Notarius est Persona, officium publicum habens,
scribendi instrumenta ad faciendam Fidem. n. 25
Qualitates ad officium Notariatus legitime susci-
piendum requisita sunt, quod Notarius creandus non
sit notorie infamis infamia Juris vel facti. ibid.
Nec illegitime natus, & multominus spurcius, cum
hi infames sint. n. 26
Quamvis eos infames non esse, contendant nonnul-
li; & si infamiam dicantur habere, eam Parentum
esse, non propriam. ibid.
Quod liber sit, & non servus. n. 27
Quod Laicus sit, non Clericus beneficiatus, aut in
Sacris constitutus, cum hi neque in foro ecclesiastico
esse queant Notarii; si Romana Curia excipiatu
ratione Dignitatis & Privilegii. n. 28
Clerici autem in Minoribus non beneficiati esse que-
unt Notarii, etiam a Principe laico constituti, & in
foro seculari. ibid.
Quod non sit Monachus; cui non licet secularibus
negotiis se immiscere. ibid.
Quod sit a potestate habente creandi Notarios
constitutus. n. 30
Potestatem creandi Notarios habent Papa quo ad
causas spirituales, seu Ecclesiasticas pro toto orbe;
quo ad temporales vero pro statu dumtaxat pontifi-
cio. Imperator pro Terris imperio subiectis, Rex,
alique Principes & Duces exercentes jura Principis
pro suis statibus. Privilegiati a Principe supremo ad
creandos Notarios, ut Comites Palatini; Quique per
immemorialem consuetudinem tale jus prescripserunt.
Principes inferiores, & Domini Territoriorum sal-
tem in illis, que ad suam jurisdictionem pro suis
Territoriis pertinent, & Episcopi in Ecclesiasticis pro
sua Diocesi. n. 31
Qualitates ad exequendum rite Notariatus officium
sunt scientia, & diligentia, cum ex imperitia, &
negligentia Notarii complura damna oriri soleant.
 num. 32

Mortaliter peccat Notarius imperitus & negligens Notariatus exercens officium & tenetur ad compensationem damnorum; quæ parti causantur. n. 33

Alia qualitates ad exequendum Notariatus officium sunt veritas, seu fidelitas, de qua iuramentum præstat initio muneris. n. 34

Est Justitia, quæ in conscribendo instrumento, & in competenti exigendo pretio consistit. n. 35

Notarius, qui revera talis non est, sed pro tali communiter habetur, si conscribat instrumenta cum titulo colorato Officii sui, subsistunt instrumenta; secus tamen, si titulum coloratum non habeat. n. 36

Error communis cum titulo colorato jus facit, & veritati præfertur. n. 37

Potestas creandi Notarios est Supremo Principi in Regnum supremae suæ Potestatis reservata. n. 38

Possessor mala Fidei ullo tempore non præscribitur. n. 39

Subsistunt gesta per Notarium intrusum, sciente & tolerante Supremo Principe, aliove potestatem habente creandi Notarios; utpote qui propria tolerantia illum tacite confirmare existimatur. n. 40

Judex Regularium Conservator potest etiam Testibus uti, nedum inspecto jure novo, & novissimo; verum etiam antiquo. n. 41 42 & 43

Notorium facti momentanei, seu transeuntis per Testes probatur. n. 43

Testes dicuntur, qui ad fidem alicujus rei faciendam adhibentur. n. 41

Testium depositiones, Attestationes vel Testimonia nuncupantur. ibid.

Testes esse queunt, quotquot a Jure ad fidem alicujus rei faciendam neutiquam prohibentur. n. 44

Hi nuncupantur testes idonei, seu omni exceptione majores, contra quos videlicet non est exceptio in Jure, cur non debeant ad testificandum admitti. ibid.

Testes minus idonei dicuntur, contra quos est exceptio in Jure. ibid.

Ex Testibus minus idoneis nonnulli absolute & simpliciter fidem facere prohibentur: alii secundum quid, vel pro certis nimirum personis, vel contra certas personas, vel in certis dumtaxat casibus. n. 45

Prohibetur absolute & simpliciter fidem alicujus rei facere Impubes, mas videlicet 14 annis, & femina 12 minor, utpote tenui admodum judicio præditi. n. 46

Nisi tamen, majores effecti, testentur de iis, quæ in pupillari ætate viderunt; quæque talia sint, ut in intellectum Impuberis cadere possint. ibid.

Furiosus & mentecaptus, quando non habent lucida intervalla; secus tamen tempore, quo illa habent. num. 47

Cæcus si debeat testificari de rebus, quæ visu percipiuntur, & post cæcitatem acciderunt: secus tamen si ante cæcitatem; vel non visu, sed alio sensu percipiuntur. n. 48

Surdus simul & mutus; nisi sciat scribere, vel signis mentem suam explicare. n. 49

Infames infamia Juris vel facti. n. 50

Nisi tamen veritas aliunde haberi non possit; vel infamia sit occulta; aut infames fuerint pristinae famæ a Principe Supremo restituti: vel emendati de crimine infames infamia facti; qui ultimi admittuntur in civilibus, & cum de crimine civiliter agitur. ibidem.

Qui semel in Judicio falsum testimonium protulit; utpote qui censetur facile secundo pejeraturus. num. 51

Criminosus, & reus delicti gravis, & capitalis, quoties se innocentem aut emendatum non probaverit. n. 52

Nisi tamen veritas per testes idoneos haberi non

possit: in quo casu admittuntur ad testandum in vilibus. ibid.

Persona vilis, de qua habetur suspicio, quod possit pecunia corrumpi: secus tamen, si honesta sit & talem suspensionem non ingerat. n. 53

Qui pecuniam sunt conducti ad testandum; etiam si ad ferendum verum testimonium eam acceperint. n. 54

Servi, stricte sumpti, seu mancipia: Excommunicati excommunicatione majori: Accusati de crimine adhuc accusatione pendente: Incarcerati propter crimen, quod irrogat notam Infamiae: Banditi, seu proscripti ob crimen famosum; Concubinarij publici; Sacrilegi manifesti; Malefici, Sodomitæ, Heretici, Blasphemi, de blasphemia damnati & Spuriij. num. 55

Testes minus idonei admittuntur in Judicio, quando idonei haberi non possunt. n. 56

Testis minus idoneus cum teste valde fide digno facere potest plenam probationem. ibid.

Prohibentur testari pro certis Personis, scilicet Filij pro Patre, & Pater pro Filio; cum una eademque persona censeantur; & naturalis amor persæpe soleat veritatem subvertere. n. 57

Nisi tamen ex depositione parentum nullum directe commodum Filiis eveniret, & e converso. n. 58

Vel a Roo admitterentur; cum quilibet juri pro se introducto valeat renuntiare. n. 59

Aut si Filij litigarent inter se. n. 60

Vel attestatio esse deberet in factis, quæ a nemine melius, quam a parentibus sciri possent, ut in probatione statis Filiorum. n. 61

Vel in causa Religionis, ut si dubitetur, an Filius Religionem ingressus, animum vere illam profectus habuerit. ibid.

Aut in causa matrimoniali; in qua si agatur de Matrimonio a Filio, vel Filia contrahendo, & unus ex parentibus deponat de impedimento dirimente, et quamvis uni plena fides præstatur. n. 62

Si tamen de Matrimonio jam contracto dissolvenda agatur, satis non est attestatio unius Parentis. ibid.

Quemadmodum satis non est, si de contrahendo quidem agatur inter Filium, filiamve, & alteram Personam; sed divitiis, vel nobilitate longe majorem; cum hujusmodi depositio unius ex parentibus suspicionem non careret. ibid.

Prohibentur testari, quemadmodum parentes pro Filij, & Filij pro parentibus, Ascendentes pro Descendentibus, & e converso. n. 63

Et Filij tam emancipati, quam naturales tantum, immo etiam spurij, ac incestuosi. n. 64

Uxor testans pro Marito, Consanguineis, vel Affinibus usque ad tertium gradum inclusivæ, & e contra. n. 65

Domestici, & familiares ejus, qui testes producit; ut qui habitant in eadem domo sub potestate ejusdem Patrisfamilias: famuli, qui pro mercede operas suas alicui locant &c. n. 66

Nisi tamen Domestici sint vitæ probatæ; vel æque domestici utriusque partis. Aut expresse, vel tacite admittantur a partibus. Vel demum nisi facta a nemine melius, quam a domesticis sciri queant. n. 67

Prohibentur testimonium dicere contra certas Personas; inimici inimicitia gravi & capitali, cum non sit danda manus hominum malitiæ. n. 68

Nisi tamen tempore depositionis jam fuerint reconciliati, & quidem ab antiquo, non de recenti; quod definire Judicis arbitrio remittitur. ibid.

Inimicus reconciliatus licet testari permittatur, numquam tamen erit testis omni exceptione major. ibidem.

Socius criminis: nisi crimen fuerit ex exceptis; aut perfici non potuerit sine socio. n. 69

In

In criminibus exceptis, & quae fieri non possunt sine socio, depositio jurata socii, citata parte, facit semiplenam probationem, & cum alia alterius contestis plenam probationem constituit. *ibid.*

Hæretici, Judæi, ceterique Infideles adversus Catholicos testari, prohibentur: etsi queant esse testes Catholici contra Hæreticos Judæos, & Infideles, cum post legem Evangelicam Judæi Christianis, non Christiani debeant subiacere Judæis. *n. 70*

Pro Catholico tamen potest esse testis Hæreticus, non vice versa. *ibid.*

Prohibentur testimonium dicere in certis causis Mulier in causa feudali: nisi esset femina illustis, quæ feudum haberet sub se. *n. 71*

Mulier in publicis instrumentis; nisi tamen a partibus foret in testem rogata. *n. 72*

Persona ceteroqui inhabilis ad testandum in instrumentis, si rogentur a partibus, consentur ab iisdem per talem rogationem approbata; sicque earum depositio vim habet. *n. 72*

Mulier in causis Criminalibus de jure Canonico; non ita tamen in causis civilibus; vel si agatur de crimine civiliter; licet in utrisque de jure Civili ad dicendum testimonium admittatur, nisi fuerit damnata publico judicio. *n. 73 & 75*

In Testamentis repellitur mulier de jure Civili a testimonio dicendo. *ibid.*

In Legatis ad pias causas communis opinio mulierem admittit ad testandum; licet opposita negans probabilis sit. *n. 74*

In causis matrimonialibus, & ubi agatur civiliter contra Clericum, vel per viam Inquisitionis, de nuntiationis, aut exemptionis etiam jure Canonico admittitur mulier ad testandum. *n. 75*

Repelluntur a testimonio dicendo minores 20. annis in Criminalibus; licet eorum dictum faciat indicium sufficiens ad capiendas informationes. *n. 76*

Puberes in Civilibus non repelluntur. *ibid.*

Inimicus vel inimicitia gravi & capitali non admittitur ad testandum, neque in Criminalibus exceptis, in quibus etiam testes minus idonei admittuntur. *n. 77*

Crimina excepta sunt crimen læsæ Majestatis, Hæresis, Simonia &c. *ibid.*

Prohibentur Judex, Assessor, Executor, Advocatus, Procurator, Tutor, Curator, & quivis alius Administrator in causis, in quibus patrocinium dederunt, aut cognoverunt. *n. 78*

Proxenetæ in illo negotio, in quo mediator fuit, testari prohibentur. *n. 79*

Admittitur tamen ad testandum de pertinentibus ad suum officium, si a publico sit deputatus. *num. 80*

Parochus, si fuerit mediator alicujus matrimonii, plene testatur promissionem dotis, factam a muliere viro suo. *ibid.*

Deficientibus aliis testibus, testari possunt Proxenetæ, & recensiti inhabiles, in Contractibus vel instrumentis, in articulis non connexis, ac conjunctis, &c. *ibid.*

Quemadmodum si admitti velint in testes ab illis, contra quos quis fuit Advocatus, Procurator &c. *ibidem.*

Prohibetur quivis esse testis in propria causa, quam videlicet nomine suo intentat. *n. 81*

Prelatus, seu Rector Ecclesiæ, vel Monasterii non repellitur a testificando pro Ecclesiâ, vel Monasterio. *num. 82*

Si tamen Procuratorem suo nomine constituat, ad agendum in judicio pro juribus Ecclesiæ suæ; vel si agatur de redditibus ad mensam Episcopalem pertinentibus, repellitur. *ibid.*

Facilius repellitur Judex, quam Testis. *ibid.*

In causa Universitatis, vel Collegii nulla Persona quantumvis sit membrum illius, a testificando repellitur. *n. 83*

Clerici sunt testes idonei, si agatur de donatione; vel Legato Ecclesiæ relicto, pro ejus fabrica. *ibid.*

Aliud est jus Universitatis, aliud jus singulorum. *ibidem.*

Testes pro Universitate, vel Collegio, cujus sunt membra, deponentes, non sunt omni exceptione majores ita, ut duo ex illis faciant plenam probationem, ob aliquam affectionem, quam erga Universitatem, vel Collegium habere præsumuntur. *ibid.*

Si causa Universitatis, vel Collegii nedum interesse commune illius, sed etiam particulare singulorum respiciat, in ea testari prohibentur singuli. *n. 84*

ARTICULUS XXIX.

An Judex Regularium Conservator ejusque Assessor, Notarius, & Testes possint salarium exigere, recipere munera &c.

S U M M A R I U M.

Judex Regularium Conservator nequit a Monasterio, quod tueretur, salarium exigere, ne quidem pro sententia, quam profert. *n. 1*

Omnibus Judicibus Apostolicæ Sedis delegatis interdicitur, ne super decima Litis, vel parte alia, præter expensas vicualium, salarium a Litigantibus exigant. *ibid.*

Potest Conservator moderatas expensas a Partibus exigere, quas ratione itineris extra domicilium facturus erit; nisi tamen partes valde pauperes fuerint. *num. 2*

Quod si una dumtaxat pars fuerit pauper, potest ab alia integras expensas exigere. *ibid.*

Ab his expensis deducendæ non sunt illæ, quas domus facturus esset, sed integras recipiet, etiam si Conservator haberet aliunde sufficientia beneficia. *n. 3*

Extra domicilium se conferens, ad testem ex causa in Jure probata examinandum, expensas recipit Procurante. *ibid.*

Inter hæc expensas comprehenduntur illæ pro famulis, equis, vesturis &c. *ibid.*

Nequit Conservator sibi resarcire damnum, siquod extra domicilium passus sit; cum aliud sit damnum, aliud expensæ. *n. 4*

Si propter infirmitatem plus temporis, quam utilitas, vel necessitas causæ exposcat extra domicilium Judicem morari contingat, & plus ibi expendere, quam expenderet domi, hunc excessum potest exigere. *ibidem.*

Etiam si adest alicubi consuetudo, exigendi sportulas, seu salaria, adhuc illas ibi nequit exigere Conservator; quidquid alii dixerint in oppositam. *n. 5. & 6*

In Provincia Mediolanensi, etiam citra consuetudinem, potest Conservator salarium exigere, juxta taxam præscriptam à Gregorio XIII. *n. 7*

Sportulæ dicuntur munera Judicum, quorum quantitas a Lege taxata non est. Olim dicebantur Vasa quedam, in quibus munera Judicibus deferbantur. *num. 8*

Conservator neque munera a Monasterio, quod conservat, recipere potest; & si recipiat, ad integram restitutionem tenetur, nulla eorum, quibus restitutio faciendæ est, remissione eidem profectura. *num. 9*

Potest tamen recipere esculenta, & poculenta, mera liberalitate oblata, quæ paucis diebus consumi possunt. *n. 10*

Hæc

Hæc dierum paucitas ab aliquibus explicatur pro tribus diebus; ab aliis arbitrio boni viri statuenda velinquitur, attendita qualitate Personarum dantium ac recipientium, & causæ, pro qua esculenta & poculentia donantur. ibid.

Verum hæc ipsa esculenta, & poculentia, mera liberalitate oblata, neque omnino, neque semper, neque ab omnibus sunt recipienda. ibid.

Assessor Regularium Conservatoris potest salarium exigere, vel ab ipso Conservatore, si eo Conservator non indigeat; vel si indigeat, a partibus, moderandum tamen a Conservatore attendita qualitate causæ &c. num. 11.

Potest etiam Conservatoris Assessor esculenta & poculentia, imo & munera a partibus litigantibus accipere. n. 12

Ubi Conservator Assessoris Consilium sequi tenetur, nequit Assessor munera recipere. n. 13

Notarius Conservatoris si salarium habeat a Principe, seu Republica, nequit illud a particularibus exigere. Sin minus, illud potest exigere pro ut a Principe, vel Republica taxatum est. n. 14

Quod si taxatum non sit; debet labori consentaneum expetere, habito etiam respectu ad conditionem Litigatorum &c. ibid.

Aliquid in notabili quantitate recipiens, nedum peccat contra justitiam, cum onere restituendi; sed etiam contra Religionem ratione juramenti, in principio Notariatus emissi de fidei executione sui muneris secundum Leges. ibid.

Ad evitanda incommoda in hac materia, salarium, Notario consentaneum, per Conservatorem moderandum esse, decrevit Bonifacius VIII. ibid.

Notarius potest etiam esculenta, ac poculentia; immo & munera recipere. n. 15

Vocati pro Testimonio possunt expensas, quas veniendo, stando, & redeundo fecerunt, ab illos producente, diligentia Conservatoris, exigere. n. 16

Bonifacius VIII voluit, a Conservatoribus etiam servari cap. Statutum 11. de Rescriptis in 6. circa munera, & expensas, Assessores, Notarios, ac Testes. ibidem.

Affertur laudatum cap. Statutum per extensum. num. 17.

Quamvis titulo remissionis, proprie dictæ, nequeat Conservator quidquam a partibus acceptum sibi retinere, potest tamen titulo donationis. n. 18

ARTICULUS XXX.

An Judex Regularium Conservator impediri, vel molestari valeat, præsertim a Legato Nato, aut de Latere, a Delegato Apostolico, ab alio Conservatore, ab Ordinario Loci, vel a Magistratu sæculari, quo minus exercere possit munus suum. Et quibus subjiciantur pœnis illum impediens, vel molestans: ac contra hos num, & quomodo procedere possit?

S U M M A R I U M.

Judex Regularium Conservator a nemine, qui non sit Pontifex maximus, impediri vel molestari potest, quominus exequatur munus suum. n. 1.

Conservatorem impediens, vel molestans, ipso factò censuram incurrit; ac, ut censuratus potest ab eodem declarari. ibid.

Ne quidem a Legato Nato, vel de Latere potest in suo munere Conservator impediri, vel molestari. num. 2.

Legatus Apostolicæ Sedis nequit se intromittere in causâ, specialiter alicui a Pontifice delegata: neque

latam ab eo sententiam irritare sine speciali commissione: potest tamen approbare, & executioni mandare. ibidem.

Mandatum speciale derogat generali. n. 3
Specialis Delegatus in causâ sibi commissâ major est Delegato generali. ibid.

Conservator in Causis sibi demandatis major est Legato. ibid.

Nequit minor inhibere majori, neque par pari, sed Major dumtaxat. ibid.

Privilegiatus contra pariter Privilegiatum uti non potest Privilegio suo. ibid.

Simile non agit in simile. ibid.

Legatus de latere Personam Papæ representat, ejusque vices gerit. Quod tamen est mandatum generale, cui per speciale Conservatoris, qui etiam Personam Papæ representat, ejusque vices gerit, derogatur. n. 4

Neque a Delegato Apostolico potest Conservator in suo munere impediri, vel molestari. n. 5

Licet Ordinarius loci in pluribus sit Apostolicæ Sedis Delegatus, nequit tamen, se intromittere in iis, quæ ad Conservatorem spectant; uti nec Conservator in iis; quæ Ordinarium Loci, tamquam Apostolicæ Sedis Delegatum, concernunt. n. 6

Delegatus Apostolicus specialiter in aliqua causâ ex pertinentibus etiam ad Conservatorem potest huic inhibere: quemadmodum si illi causâ appellationis a sententia Conservatoris fuerit demandata: eumque etiam per Censuras, utpote suæ jurisdictioni resistentem, coercere. n. 7

Mandatum speciale Delegati hujus specialis derogat generali Conservatoris. ibid.

Neque ab alio Conservatore, seu ejusdem Ordinis Monasterii, sive diversi Ordinis, potest Conservator in suo munere impediri, vel molestari. n. 8

Potest adjunctus, seu Collega alicujus Judicis in aliqua causâ, statim ac sibi commissio est præsentata, Conjudicibus inhibere, ne ulterius sine eo procedant in causâ. n. 9

Ubi duo Conservatores, vel Conservator cum Delegato, essent in solidum deputati; tunc si unus prævenisset alium, qui nihilominus cum eo, vel sine eo procedere vellet, posset præveniens inhibere præventorum. num. 10.

Secus tamen, si præventus procedere vellet, eo quia foret impeditus præveniens; vel nollet, aut malitiose recusaret; vel ex aliquo justo titulo Præventus esset præferendus. n. 10. & 11

Controversia super Jurisdictionis competentia inter duos Conservatores, vel Conservatorem, & Legatum, aut Apostolicum delegatum, ne rixæ, contentiones, & scandala oriantur, per ipsosmet Judices pacifice definienda, & terminanda est; vel per Arbitros, ab ipsis concorditer electos. n. 12

Conservator Regularium neque ab Ordinario Loci impediri, vel molestari potest, quominus exequatur munus suum. n. 13

Episcopus, aliæve Persona rebellis, & contumax in causâ, alicui ab Apostolica Sede delegata, potest a Delegato etiam per Censuras compelli. ibid.

Ordinarius obsequi tenetur Delegato. ibid.

Ordinarius nequit se ingerere in causâ, a Sede Apostolica delegata, etiam mortuo ipsomet Delegato, & quantumvis agatur de absolvendo Excommunicato ob contumaciam. ibid.

Potest Ordinarius cognoscere de validitate Rescriptorum commissionis duorum Delegatorum, qui contraria illi mandant. n. 14. & 15

Et ex speciali delegatione Pontificis potest copiam petere Literarum, ut mandatum alterius delegatorum non exequatur. ibid.

Non

Non tamen potest Delegatus præcipere, iubere, compellere, &c. ibid.

Neque potest de competentia Jurisdictionis inter eos Delegatos cognoscere. ibid.

Ordinarius ob malitiam, vel desidiam Judicis delegati in procedendo, potest absolutos per Apostolicum Delegatum ab excommunicatione, in pristinam excommunicationis sententiam revocare: eosdemque tandem in eadem sententia ligatos tenere, quamdiu causa legitimum habere progressum non incipiat. n. 16

Ratione periculi peccati, adeoque favore animæ potest Ordinarius in causa Delegati, se aliquo modo intrmittere. ibid.

Favore animæ & ad vitandum peccatum, imo & ipsum peccati periculum ac scandalum optime recedi potest a regulis Juris. n. 17

Judex Regularium Conservator neque a Magistratu seculari potest in sua Jurisdictione impediri, vel molestari. n. 18

Conservator, utpote Delegatus a Papa, adversus quascumque Personas, etiam laicas, cujuscumque conditionis, & dignitatis eæ sint, Judex competens est; non secus, ac Papa Judex competens est quarumcumque Personarum, etiam secularium. n. 18

Rectores locorum venerabilium possunt Laicos malefactores suos coram Ecclesiastico Judice convenire. ibidem.

Laici, per violentiam usurpantes bona Ecclesiæ, etiam temporalis jurisdictionis, per censuram ecclesiasticam ab Ecclesiastico Judice ad cessandum cogendi sunt, & faciendum satis de præteritis damnis, & injuriis. ibid.

Secularis Judex supplere non potest negligentiam Judicis ecclesiastici, sed Ecclesiasticus. n. 19

Impediens, vel molestans Conservatorem in suo munere, si fuerit Legatus, Delegatus Apostolicus, Conservator, Episcopus, aliave Persona ecclesiastica excommunicationem, sive suspensionem a Divinis ipso facto incurrit. n. 20

Si autem Magistratus secularis, aliave Persona laica, excommunicationem latæ sententiæ. ibid.

Censuram sub forma disjunctiva latam nullius roboris esse, voluit nonnulli: validam probabiliter arbitrantur alii; & quare? n. 21. & 22

Sententia lata in foro fori sub forma disjunctiva, delinquentis arbitrio determinanda, sicut & in foro conscientie penitentialis, ut opus injunctum in concessione Indulgentiarum, valida est. n. 23

Censura, sub forma disjunctiva prolata, per aliquos facit hunc sensum ex intentione Judicis: quod delinquens ligetur minorè earum censura, quæ in dicta forma continentur. n. 24

Non semel præfata disjunctiva ex Intentione Judicis hunc alium sensum habet; ut singulæ ejus partes ad diversas Personas juxta diversas earum condiciones applicentur. n. 25

Ferre censuras sub forma disjunctiva, cum non sit in usu Ecclesiæ; sine peccato mortali nequit Judex ecclesiasticus Inferior: potest tamen Supremus, idest Papa, utpote supra jus commune, quod non tenetur observare. n. 26

Judex Regularium Conservator adversus impedientes, aut molestantes executionem sui muneris, si Laici sint, procedere potest declarando illos in excommunicationem incurfos: & in excommunicationem, vel suspensionem, si Personæ Ecclesiasticæ sint. num. 27.

Servanda est modestia, & reverentia debita Pontificali Dignitati, quoties adversus Episcopos, eorumve Superiores, impedientes, aut molestantes procedendum erit. n. 28

Censuræ non nisi raro, & in casu magnæ neces-

sitatis infligantur, & probatis antea mitioribus remediis. n. 29

ARTICULUS XXXI.

Quas pœnas incurrat Judex Regularium Conservator, limites suæ Jurisdictionis excedens: sicut & Conservatoris procurans excessum. Et a quonam denuantiandus incursum?

SUMMARIUM.

Judex Regularium Conservator ad formam juris antiqui, si limites suæ potestatis excedat, qui manifestas concernunt injurias, & violentias per unum annum ab officio est suspensus; irritumque, & inane quidquid ab ipso per excessum attentatur. n. 1

Juxta formam juris novi, & novissimi, si traditam sibi potestatem excesserit, eandem pœnam incurrit. n. 2

Ad incurrendam præfata Suspensionem requiritur scientia excessus in Conservatore ex Constitutione Bonifacii VIII. n. 3

Quamobrem illa non incurritur ex inadvertentia, & ignorantia, dummodo non affectata, & multo minus crassa, & supina. ibid.

Quid, & quotuplex sit ignorantia. n. 4. & 5

Eadem excessus scientia, quæ per Bonifacium VIII. requiritur in Conservatore ad incurrendam suspensionem prædictam probabiliter etiam requiritur per Gregorium XV. n. 6

Judex ignorantiam vel inadvertentiam in suo excessu prætendens, eam probare tenetur. n. 7

Ubi Lex aliquid fieri prohibeat; si fiat, non presumitur ignorantia, sed scientia. ibid.

Annus præfate suspensionis incipit, currere a die commissi delicti de momento in momentum, eoque transfacto, statim suspensio cessat, absque ulla absolutio-
num. 8.

Præfata suspensio non est Censura Ecclesiastica; sed dumtaxat ab officio Conservatoris, seu a potestate Conservatorum munus exercendi. n. 9

Suspensio, quæ est Censura Ecclesiastica, suspendit simul ab Ordine, seu ab exercitio Ordinis, ab Ecclesiæ ministerio, sive a rerum Ecclesiasticarum administratione, & jurisdictione Ecclesiastica, vel temporalis. ibid.

Olim non levis ferbuit controversia, num memorata suspensio fuerit censura Ecclesiastica, nec ne, quæ hodie extincta est. ibid. & n. 12

In pœnalibus proprietati sermonis standum est quæ si attendatur, non dicitur fieri proprie extenso, sed interpretatio ex vi comprehensiva. n. 10

Ea pœna est infligenda, quæ verisimiliter magis timetur. ibid.

Aliquando infligitur a jure suspensio tantum a parte jurisdictionis. n. 11

Juri consonum est, ut in quo quis peccaverit, in eo puniatur. ibid.

Et quilibet juxta mensuram delicti puniendus est. ibidem.

In odiosis, & pœnalibus pœnæ restringendæ sunt. ibidem.

Et interpretatione juris pœnæ sunt emolliendæ. ibid.

Nullitas, adjecta actui contra quæcumque disposita, ipso jure incurritur absque sententia Judicis annullante. n. 13

Tempus præfens regulariter, & in dubio inducit Canonem latæ sententiæ. ibid.

Dictio omnino etiam in dubio inducit latam sententiam, & ita quidem, ut non sit necessaria exceptio. ibidem.

Suadens scienter fuisse Conservatori, & cum effectu, si sit pars in iudicio, puta Reus, vel Actor excommunicationem eo ipso incurrit: a qua non potest absolvi, nisi prius parti laesae integre de expensis satisfecerit. n. 15

Ad absolutionem mera cautio satis non est. ibid.

Si Suasor non sit pars in iudicio, dictam excommunicationem non incurrit. n. 16

Episcopi, eorumque Superiores praefatam excommunicationem incurrit, si sint partes in iudicio, & scienter, ac cum effectu excessum Conservatoris persuadent. num. 17.

Cap. quia periculosum de sent. excom. in 6. exiens Episcopus a generalibus Censuris, loquitur de suspensione dumtaxat, & interdicto, non etiam de excommunicatione. ibid.

In generali excommunicatione, a iure lata, comprehenduntur etiam Episcopi, & Cardinales. ibid.

Excommunicationem praefatam incurrit dicta pars, etiam si ea fuerit non singularis Persona, sed Collegium Ecclesiasticum, sive Universitas aliqua. n. 18

Cum Universitas agat in iudicio per Syndicum, speciale mandatum habentem, si per illum Conservatoris excessum procuraverit, tam Syndicus ipse, quam singuli de Universitate, qui ejus mandato consenserant, excommunicationem incurrent. n. 18

Merus tamen Syndicus, non Universitas excommunicationem incurrit, si ad id speciale mandatum non habuerit. ibid.

Ubi in aliquibus Collegiis, & Universitatibus non omnes de Collegio, & Universitate gubernent, sed dumtaxat Superior, & aliqui majores, seu Officiales, quorum consilio regitur Superior; cum in hoc casu tantum culpabiles sint Superior, & Majores, non reliqui; Superior & Majores, non ceteri excommunicationem latam in culpabiles incurrent. n. 19

Temeritas includit dolum, & scientiam Legis violatae. n. 20

Lex excommunicans facientem aliquid non ligat nisi effectu sequuto. n. 21

Excommunicatio praefata ante compensationem a nemine absolvi potest; nisi a Papa, cui reservatur. Post compensationem ab Episcopo, vel a quovis simplici Confessario, cum ea reservata non sit. n. 23

Cum tam suspensio Conservatoris limites suae potestatis scienter excedentis, quam excommunicatio partis scienter, & cum effectu dictum excessum suadentis, sit lata sententia; utraque bene potest ab Ordinario denuntiari. n. 24

In quibus casibus Conservator limites suae potestatis excedat? ibid.

Si excessus Conservatoris fuerit dolosus, & praesumptuosus denunciari potest ab Ordinario etiam incursa Excommunicatio Bullae Coenae propter usurpatam a Conservatore jurisdictionem ordinariam. Vel poterit iterum excommunicari. n. 25

Ratione offensae jurisdictionis ordinariae Conservator sit subditus Ordinario. ibid.

Ut fieri queat ab Episcopo praefata denuntiatio debet Conservatoris excessus esse notorius. n. 26

ARTICULUS XXXII.

Quibus modis possit se tueri excessum patiens a Iudice Conservatore Regularium?

SUMMARIUM.

Conservator potest suam jurisdictionem excedere in praedictum tum jurisdictionis Ecclesiasticae, seu Ordinarii loci: tum jurisdictionis secularis, seu iudicis Laici: tum in praedictum aliorum. n. 1

Ordinarius Loci adversus Conservatorem, suam po-

testatem excedentem, potest se tueri censuris Ecclesiasticis. n. 2

In casu excessus Conservator habendus est tamquam Persona privata, non ut Papa delegatus. ibid.

Summus Pontifex in Bulla Coenae non distinguit Personas; sed indefinite usurpatores Ecclesiasticae jurisdictionis excommunicat; adeoque tam Seculares, quam Ecclesiasticos. n. 3

Judex secularis, excessum patiens a Conservatore, potest se tueri penis condignis. n. 4

In aliquibus casibus potest judex secularis de causis Clericorum cognoscere, eosque corrigere. ibid.

Judex Ecclesiasticus per Principem laicum expellitur potest a Regno, & jure Originis privati, si violentiam inferat: vel sit injuriosus, & molestus Vassallis Regis: aut sit turbator pacis; vel Corona suspectus. num. 5.

Princeps secularis non tenetur admittere Praelatum, de quo non possit confidere, ne forte Adversario manifestet secreta Provinciae. ibid.

Praefata correctio, amotio, & non receptio iudicis Ecclesiastici per Principem Laicum, locum non habet extra Hispaniam: & facienda est cum consensu Pontificis, si periculum non sit in mora. n. 6

Judex Regularium Conservator, in praedictum aliorum suam potestatem excedens, poterit ab illis coram Ordinario loci, in quo excessus committitur conveniri; ab eoque condignis penis affici. n. 7

Potest etiam Delegatus coram Ordinario conveniri pro damnis & interesse, si delinquat in causa, in qua est delegatus in iudicando, vel non iudicando, in non reddendo jus, & abutendo sua jurisdictione, & illam excedendo, aut alias litem suam faciendo. ibidem.

Judici Delegato potest ab ordinario resisti, quando voluerit exequi aliquod injustum. ibid.

Potest delegatus Principis, delinquens in causa processus, ab Ordinario puniri. n. 8

Delegatus Principis, delinquens in causa sibi commissa, & abutens sua jurisdictione, potest conveniri ratione delicti in loco, ubi deliquit. ibid.

Est Delegatus in causa, sibi commissa, major sit quocumque ordinario; ratione tamen delicti subditur illi. ibid.

Ordinarii possunt Delegato resistere, & debent illud facere, alias puniendi sunt. ibid.

ARTICULUS XXXIII.

An & in quibusdam causis, quomodo, quando ac quare Judex Conservator Regularium valeat ut suspensus recusari?

Ubi de Recusationibus.

SUMMARIUM.

Recusatio iudicis quid? n. 1
Recusatio in nonnullis convenit cum Appellatione, & in nonnullis disconvenit. ibid.

Recusatio est de jure Naturae. n. 2

Nihil gravius, & periculosius eo est, quod sub iudice suspecto litigare. ibid.

Nedum Princeps inferior, & Legatus a latere, sed etiam supremus Princeps nequit Recusationem tollere. num. 3.

Ex gravi tamen causa potest Supremus Princeps, illam tollere; modo illam expresse, & signate tollat. num. 4.

Non intelligitur supremus Princeps Recusationem tollere.

tollere, si ex certa scientia, nihil ulterius addendo, causam committat suspecto notorio. n. 5

Immo etiam si addat omni recusatione remota non est intelligendus tollere gravem recusationem ob justam suspicionem, sed dumtaxat frivolam. ibid.

Rescripta Principis ita sunt interpretanda, ut non mini noceant. ibid.

Non omnes Personæ, ut suspecti Judices, possunt recusari, nec omnes irrecusabiles sunt. n. 6

Recusari non possunt Supremus Princeps, Papa videlicet, Imperator, Rex &c. Cardinales, Concilium generale per Papam congregatum, & approbatum, Judex deputatus, & approbatus ab initio de consensu partium, modo nova causa recusationis non superveniat. Notarii & similes de consensu partium ab initio approbati; Prælati Regulares quoad correctionem subditorum juxta regularia Instituta, nisi modum excedant, vel procedant ut Judices contra proprios subditos; sintque valde suspecti, & causa suspicionis manifesta: demum Commissarii cum clausula: Recusatione remota. a n. 7. usque ad 12 inclusive.

Recusari queunt Concilium Provinciale, & Diœcesanum, Universitates, & Collegia, eorumque Rectores. num. 13

An recusari valeat tatus Senatus, vel Decurionum Ordo, totum Parlamentum, vel tota Synodus, aut Universitas, eo quia caput illius suspectum est? ibid.

Recusari item queunt Legatus de latere, Episcopus, ejusque Successor; scilicet & quivis Successor in alta dignitate, si suspicio dignitatem concernat. n. 15

Rursus Officialis, seu Vicarius generalis Episcopi, quantumvis suspicio non ipsum, sed Episcopum suum concernat. n. 16

Non potest autem e converso recusari suspectus Episcopus, si suspicio concernat Officialem, seu Vicarium, non tamen Episcopum. ibid.

Recusatio Officialis, seu Vicarii, ubi suspicio ipsum concernit, non Episcopum, facienda est coram Episcopo. Coram Arbitris tamen, ubi recusat Officialis seu Vicarius, eo quia ejus Episcopus suspectus est. ibid.

Recusari pariter valet Judex tam Ordinarius, quam delegatus etiam Papæ, & in totum, de jure Canonico. num. 17

De jure Civili etiam Delegatus in totum recusari valet; nequit tamen Ordinarius in totum. n. 18

Nec delegatus ad universitatem causarum. ibid.

Si quoad ordinarium aliqua emerferit suspicio, eisdem Episcopus loci est adjungendus, qui cum illo, causam amicaliter componat, vel cognitionaliter dirimat. ibid.

Id tamen non est de consuetudine; sed loco Episcopi per Judicem recusatum alius bonus vir recipitur. ibid.

In causa, commissa pluribus in solidum, recusato uno, censentur & alii recusati; modo in commissione non adhi expressa clausula, id concedens. n. 19

Recusatio locum habet in causis, tam civilibus, quam criminalibus, seu procedatur iudicio ordinatio per accusationem, sive extraordinario per inquisitionem ex officio Judicis. n. 20

Et nedum in obscuris, & non manifestis, sed etiam in notoriis, & manifestis facti transuentis locum habet recusatio, non tamen permanentis. n. 21

Et in notoriis etiam facti permanentis, si id certa notorium non sit. n. 22

Ac ubi pena non est in jure taxata, sed arbitrio Judicis relicta. n. 23

Recusatio Judicis suspecti fieri debet ante Litem contestatam, & intra viginti dies post oblatum libellum. n. 24 & 25

Nedum ante Litis contestationem, sed etiam ante alias exceptiones proponenda recusatio, utpote quæ una est ex Dilatoriis exceptionibus, & simul declinatoriis fori. n. 26

Nisi tamen Judex ob incompetentiam valeat recusari. n. 27

Vel post Litem contestatam nova recusandi causa supervenerit. n. 28

Aut si non de novo contigerit, tunc primum tamen in notitiam venerit recusantis. n. 29

In his casibus fieri potest recusatio etiam post conclusionem in causa; immo & data jam sententia scribæ ante pronuntiationem, si tunc causa recusationis, ejusve notitia supervenerit. n. 30

De Jure Canonico recusatio proponi debet cum illius causa coram Judice recusato in libello recusatorio. n. 31

Et proposita jam, eligendi sunt Arbitri: coram quibus plene probanda venit causa, ita ut non sufficiat juramentum. ibid.

In recusatione tamen Notarii, Procuratoris &c. factis est juramentum. ibid.

Delegatus particularis recusari potest re integra sine allegatione, & probatione causæ. Sed in hoc locorum stylo est deferendum. n. 32

Si recusetur Delegatus, vel Officialis Episcopi, non eliguntur Arbitri, sed coram Episcopo causa suspicionis probatur. n. 33

Quemadmodum coram Delegante, si Apostolicus Subdelegatus recusetur. ibid.

Ubi Causa a Sede Apostolica sit delegata duobus cum clausula: [si ambo interesse non possunt; alter eorum in causa procedat;] si contra unum causa suspicionis proponatur, coram altero non recusato probari debet. Cum aliis vero clausulis, ut: [Quod si non omnes, tu cum altero;] coram Arbitris causa suspicionis probanda est. ibid.

De Jure civili recusatio licet proponi debeat coram Judice recusato; non tamen necessario exprimere debet causam recusationis; nec ea probanda est; cum ejus loco sufficiat juramentum calumnias, quod recusanti Judex sit suspectus in genere. n. 34

Arbitri in causa recusationis possunt esse vel unus, in quem partes consenserint; vel duo, quorum unus sit ab una, & alter ab altera parte electus. n. 35

Si duo Arbitri non conveniant in iudicando, eligendus est tertius; & ad hoc potest cogere partes etiam ipse Judex recusatus. ibid.

Arbitri per solas partes eliguntur, ubi ex eorum instantia proceditur, ubi vero procedit Judex ex officio, per partem, contra quam proceditur, & per Judicem simul. n. 36

Non sunt necessario eligendi ex eodem loco, in quo Judex recusatus suam jurisdictionem exercet: neque ex loco nimis remoto, e. g. ultra unam dietam eligendi sunt. ibid.

In Causis spiritualibus debent esse Ecclesiastici; in temporalibus vero, etiam Clericorum, esse possunt Laici. ibid.

Ab Arbitrorum sententia, utpote Juris, & necessariorum, potest appellari, & quidem ad Superiorem Judicis recusati. n. 37

Arbitri de Jure Canonico super causa suspicionis cognoscere debent; eaque proinde apud ipsos inter terminum, ab iisdem recusanti præfixum, probanda. num. 38

Si intra dictum tempus causa suspicionis probata non fuerit, aut tamquam illegitima reprobanda; causa principalis ad Judicem recusatum remittenda est. Sim autem tamquam legitima approbata, Judex recusatus debet in causa principali supersedere; & de consensu recusantis debet illam alteri committere, vel ad Superiorem remittere. n. 38

Non possunt tamen Arbitri dictam causam principalem cognoscere; cum per pronuntiationem super causa suspicionis, eorum potestas finitur. num. 39

Arbitri de Jure Civili de causa suspicionis non cognoscunt; sed ea dumtaxat allegata, & non probata, & proposito a recusante Juramento calumniae, de causa principali cognoscunt. n. 40

Sed in hoc standum consuetudini Judiciorum. n. 41
Communi Judiciorum usu servatur Jus Canonicum. ibid.

Et ubi hic usus non innotescat; in Terris Imperii servandum Jus Civile; in terris vero Ecclesiae, & in foro Ecclesiastico Jus Canonicum. ibid.

Causa recusationis legitimae complures sunt. n. 42

Effectus Recusationis est, jurisdictionem Judicii recusari suspendere, ita ut si procedat, processus nullus fuerit, & sententia ipso jure nulla. n. 43

Ipsa ratio dicitur, quod suspecti, & inimici, Judices esse non debent. n. 44

Si causa suspicionis sit frivola, potest illam recipere Judex, & ad ulteriora procedere, rejectionis suae exprimens causam. n. 45

Recusatio quamvis suspendat, non tamen extinguit Jurisdictionem Judicis. n. 46

Etiam post recusationem, & approbationem causa suspicionis, de consensu partium, potest Judex recusatus in causa procedere, vel eam alteri delegare. ibid.

Gesta post recusationem a Judice recusato, quando causa recusationis est notoria, vel jam electi sunt Arbitri, sunt ipso jure nulla. n. 47 & 48

Quid si causa recusationis notoria non sit, neque electi sint Arbitri? n. 49. 50. 51. & 52

Regularium Conservator nequit ut suspectus recusari in causa de notoriis, seu manifestis injuriis, & violentiis, Regularibus illatis. n. 53

Scilicet in causa de notoriis facti permanentis, non vera transuentis; & ubi factum certo notorium sit. n. 54. & 55

Ac poena in jure praescripta: secus tamen, si Judici arbitraria sit. n. 56

In causis de injuriis, & violentiis non manifestis potest Conservator a Regularibus suspectus recusari. n. 57

Recusatio Conservatoris ante Litis contestationem, ac intra 20. dies post oblatum libellum facienda est, immo ante alias Exceptiones proponenda. n. 58

Nisi tamen Conservator ob incompetentiam recusari valeat. n. 59

Frustra objicit esse suspectum, si jurisdictione careat. ibid.

Et nisi post litem contestatam, vel aliam exceptionem obiectam, causa recusationis de novo superveniat, vel antiqua tunc primum in notitiam venerit recusantis. n. 60. 61. & 62

In causis, in quibus Regularium Conservator recusari potest ut suspectus, quomodo procedendum? n. 63. 64. & 65.

Arbitri in casu legitima suspicionis Conservatoris eligendi sunt a recusante simul, & conservatore recusato, si recusans non habeat Adversariam; quod si Adversarium habeat, ab Adversario, & Recusatore. n. 66

Conservator, electis jam Arbitris, illos cogit ad conveniendam, si discordes fuerint, in unam sententiam; vel ut tertium concorditer advocent, competentem ad id termino iisdem assignato. ibid.

Arbitri, non Conservator recusatus, debent partibus praesigere terminum ad causam suspicionis probandam. n. 67

Causa suspiciantis pro legitima non probata, utitur Conservator sua jurisdictione: admissa vero pro legitima, alicui Personae idoneae, de recusatoris consensu, negotium committit: vel ad Superiorem transmittit. ibid.

Potest Conservator post recusationem propositam, immo etiam probatam, modo tamen super ea pronuntiatum non fuerit, de recusatoris consensu alteri

committere vires suas.

ibid.

Quemadmodum ante recusationem propositam potest alteri committere vires suas, ita tamen, ut, si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari non possit: secus tamen, si aliquid sibi de jurisdictione reservarit. ibid.

Potest Conservator adhuc suspectus recusari, si sub Conservatore commissionem sibi factam ante recusationem Conservatoris non receperit; vel ante usum Jurisdictionis mortuus fuerit; vel Conservator ab eo commissionem avocaverit. ibid.

Causae, ob quas quisvis Judex, adeoque Conservator recusari potest suspectus, praecipuae illae sunt, si Judex sit consanguineus alterius partis usque ad septimum gradum, & ultra; si sit consanguineus alicujus Praelati Ecclesiae, potest recusari in causa illius Ecclesiae; si sit affinis, Cognataneus aut Privignus: non tamen si aequae talis sit utrique parti. n. 68

Si sit Compater alterius partis. n. 69

Si sit intimus Amicus Adversarii; non tamen si amicitia sit modica, vel aequalis utrique parti; si sit valde familiaris parti adversae, vel ejus domesticus, socius, ac commensalis, si sit Canonicus ejusdem Ecclesiae, cujus est adversarius. n. 70

Si sit concivis alterius partis, & ambo extra propriam patriam: secus tamen, si sint in propria Patria, & Judex sit ordinarius. n. 71

Si sit concivis alterius partis, cum qua degat in propria patria, sed Judex sit delegatus. ibid.

Si sit inimicus, etiam si inimicitia non sit capitalis, & provenerit ex culpa recusantis, vel ratione litis, quam ut privatus habet cum Recusatore. n. 72

Inimicitia praesumitur, quando quis non alloquitur, & salutat eum, quem prius alloquit, & salutare solebat. ibid.

Si sit inimicus Domini mei. n. 73

Propter Dominum potest Judicem recusare tota familia; & omnes de familia recusari queunt propter Dominum. ibid.

Si sit consanguineus inimici mei; si copulet parentelam cum illo. n. 74

Si sit familiaris, & commensalis, inimici mei, si confederatus cum illo: si multum cum eodem conversetur, ludendo, bibendo, pernoctando &c. n. 75

Si aliquando minatus fuerit, se nociturum, num. 76

Si aliquando fuerit inimicus, & modo est reconciliatus. n. 77

Si vellet esse Judex in propria causa. n. 78

Neque Rex, aut Imperator potest esse Judex in causa propria, sed debet eam delegare. ibid.

Praelatus in causa Ecclesiae suae recusari potest ratione nimiae affectionis erga illam; vel potius commodi, quod ex illa habet. ibid.

Si causa respiciat commodum, vel incommodum Judicis: si est Fidejussor alterius partis. n. 79

Si Adversarii Dominus sit, cum Patronus in causa Vassalli a non Vassallo, & in causa Clientis a non Cliente recusari valeat. n. 80

Si fuit prece, vel pretio corruptus ab Adversario, aut donum ab eo acceperit. n. 81

Si ut privatus litiget cum alio in consimili causa, num. 82

Si sit nimis severus, & crudelis: si indiscretus &c. n. 83

Si consuevit esse iniquus: si animose, injuste & extrajudicialiter procederet. n. 84

Si sit illiteratus, imperitus, & grossus, & causa ardua, & subtilis. n. 85

Si operam suam dederit in eadem causa, puta tamquam Advocatus partis contrariae; vel ab ea Consultus; aut Assessor, votumque suum pro parte con-

contraria propalarit: si fuerit sollicitator, Testis &c. num. 86

Secus tamen, si operam suam dederit in alia causa,

Si semel in alia causa gravaverit, unde fuit a Recusante appellatum. n. 87

Quod licet videatur difforme Juri Civili; conformatur tamen juri Canonico; per quod correctum est jus Civile. n. 87. & 88

Utrumque jus in proposito, adhibita distinctione, conciliat Gonzalez Tellez. n. 89

Si Judex curaverit, sibi causam committi, potest suspectus recusari. n. 90

Causa ad removendum Procuratorem, Arbitrum, vel Testes sufficiens, satis erit ad Judicem suspectum recusandum. n. 91

Causa, etiam in jure non expressa, si major, vel equalis sit expressis; vel etiam minor; aut que arbitrio prudentis viri sufficiens existimatur ad recusationem Judicis suspecti, satis erit. n. 92. & 93

Acta, processus, & sententia post recusationem Conservatoris lata, sunt ipso jure nulla, n. 94

ARTICULUS XXXIV.

An, in quibusnam casibus, quomodo, ac quando a sententia Judicis Regularium Conservatoris liceat appellare, & ad quem?

Ubi

De Appellationibus; deque Judice Apostolicæ Legationis, seu Regiæ Monarchiæ in Regno Siciliæ.

SUMMARIUM.

Appellatio quid sit? n. 1. & 2
Non potest interponi Appellatio a Judice inferiori ad equalem; nam per in parem non habet imperium; & multominus a superiore ad Inferiorem, num. 3

Judex Inferior, a quo fit Appellatio, Judex a quo appellari consuevit: quemadmodum Judex Superior, ad quem appellatur, Judex ad quem, vel Judex Appellationis. ibid.

Appellatio nedum ratione gravaminis injuste illari, sed etiam probabiliter inferendi, seu Judicialiter, sive extrajudicialiter conceditur. n. 4

Appellatio quo ad substantiam est de jure Naturæ: quo ad formam, & solemnitates est de jure positivo. n. 5

Appellatio inducitur, tum ut gravamen injustum removeatur: tum ut hejus ex propria ignorantiâ, vel negligentia damnum non sentiat: tum demum ut unius Judicis iniquitas, vel imperitia ab alio corrigatur. num. 6

Appellatio est duplex: Judicialis, & Extrajudicialis, & quid utraque sit. n. 7

Appellatio Judicialis, & Extrajudicialis differunt inter se, & quomodo? n. 8. & 9

Judicialis proprie est appellatio, secus tamen Extrajudicialis. n. 8

In materia odiosa personali sub nomine Appellationis Extrajudicialis appellatio non comprehenditur. ibid.

Appellatio Judicialis subdividitur in eam, que fit ab Interlocutoria, & in eam, que a sententia definitiva. n. 10

Et utraque potissimum quadrifariam discriminetur inter se. n. 11

Appellatio a definitiva fieri potest incontinenti, seu stante pede, & viva voce: in scriptis tamen fieri debet appellatio ab Interlocutoria. n. 11

In illa non est necesse, causam gravaminis in specie exprimere; secus in hac. n. 12

Appellatio a definitiva ex novis probationibus justificari potest; secus tamen Appellatio ab Interlocutoria. n. 13

In prima locum habet beneficium juris [Non deducta deducam, non probata probabo] & quomodo? non tamen in secunda. ibid.

Appellatio a definitiva semper proponi potest; non sic appellatio ab Interlocutoria, nisi vim haberi definitivæ, vel ejus gravamen per appellationem a definitiva reparari non possit. n. 14

Gravamen per sententiam definitivam irreparabile exemplificatur. ibid.

Appellatio seu Judicialis, sive Extrajudicialis ab Interlocutoria, vel a definitiva, alia est rationalis, seu legitima; frustratoria alia; alia frivola, inanis, & levis; & quænam unaquæque sit? n. 15

Sententia Definitiva est definitio judicialis, damnationem, vel absolutionem continens. n. 16

Hæc definitio explicatur. n. 17

Sententia Arbitri, vel Arbitratoris non est proprie sententia. Unde in materia restringibili non venit nomine sententiæ. n. 18

Arbiter jurisdictionem non habet; sed notionem dumtaxat. ibid.

Sententia Definitiva differt a sententia Interlocutoria, & Absolutoria ab observatione Judicis, & quomodo? n. 19

Sententia Definitiva dividitur in Absolutoriam & Condemnatoriam: & quid utraque sit. n. 20. & 21

Sententia Interlocutoria ab inter & loqui derivatur. n. 22

Eaque est definitio Judicis inter principium [quod est citatio, sive præceptum Judicis de comparando,] & finem causæ [quæ est sententia Definitiva] non super questione principali, sed super aliquo incidenti, vel emergenti facta. ibid.

Exemplificatur multifariam. ibid.

Sententia Interlocutoria non nisi minus proprie, & cum addito Interlocutoria sententia est; secus tamen sententia Definitiva; & quare? n. 23

In dubio nomine Sententiæ intelligitur Definitiva, non Interlocutoria. ibid.

Sententia Interlocutoria subdividitur in Interlocutoriam puram, & Interlocutoriam mistam, seu mediam, sive vim habentem sententiæ Definitivæ. n. 24

Et utraque quænam sit? n. 25. & 26

Unde discerni possit, sententiam Interlocutoriam esse mistam? n. 27

Mista, seu Media est illa, post quam non expectatur alia ferenda sententia in eadem instantia, vel quæ est Absolutoria ab observatione Judicis: vel qua pronuntiat, appellationem esse desertam. n. 27

Mista, seu media, & vim habens Definitivæ pariter est, per quam definitur unus Articulus causæ principalis. n. 28

Aut per quem expirat officium Judicis, etiam Ordinarii. n. 29

Aut, qua Judex interloquendo pronuntiat, se esse competentem. n. 30

Aut per quam admittitur, vel rejicitur exceptio peremptoria. n. 31

Et quæ continet, aliquid dari, vel fieri a parte. num. 32

Sententia definitiva, & mere Interlocutoria trifariam potissimum discriminantur. n. 33

Scilicet quoad rem controversam, quo ad ordinem judicarium, & quo ad effectus. n. 33

Sententia Definitiva controversam principalem determinat; unde necessario debet absolutionem, vel condemnationem continere. Interlocutoria vero quæ-
siones

stiones dumtaxat incidentes inter principium, & finem controversiæ principalis. n.34

Sententia Definitiva ferri non potest, nisi præcesserit Ordo, & tela judiciaria; secus tamen Interlocutoria. n.35

Definitiva ferri debet in scriptis, & scripto recitari; potest tamen Interlocutoria ferri sine Scriptura. num.36

Quamvis deinde in scriptis redigi debeat, non ad validitatem actus; sed ad probationem, cum Judicis non credatur, nisi de ipsa pateat per scripta in Actis. ibid.

Definitiva ferri non potest, nisi Judice pro Tribunali sedente, presentibus partibus, vel saltem legitime citatis, & contumaciter absentibus: Interlocutoria vero ferri potest, etiam parte absente; & per Nuntium, vel Epistolam. n.37

Si a prima non fuerit appellatum, ea controversiæ finem imponit; non ita tamen secunda. n.38

Per primam sententiam condemnatus de crimine redditur infamis; non ita per secundam. n.39

Prima semel a Judice prolata, si valida fuerit, & si forsan iniqua, nequit ab eodem revocari: potest tamen secunda, ante subsequutam primam. n.40 & 41

Judex, postquam semel sententiam Definitivam pronuntiarit; Judex esse desinit. ibid.

Si sententia Definitiva fuerit invalida, potest a Judice Ordinario revocari; & causa de novo cognosci; quemadmodum a Delegato ad universitatem causarum; non tamen a Delegato ad causam particularem. n.41

A sententia Definitiva potest regulariter appellari; non tamen ab Interlocutoria, nisi vim habeat Definitivæ; vel damnum irreparabile contineat. n.42

Regulariter omnes possunt appellare. n.43

Appellatio est quædam defensionis species. ibid.

Defensio est de jure naturæ, & neque Diabolo deneganda. ibid.

Appellans non facit injuriam Judicis a quo, saltem non tantam, ut injuste gravato impediatur Appellatio. n.44

Qui utitur jure suo, nemini facit injuriam. ibid.

Potest ab eadem sententia utraque pars appellare. num.45

Ut petere potest in integrum restitui. ibid.

Appellare possunt illi omnes, quorum interest; vel quibus mandatum est; vel qui negotium aliquod gerunt, quod mox ratum reus habeat. n.46

Pater, aut Mater ratione affectionis appellare possunt in causa de certa Filii. ibid.

Procurator in causa sui principalis: & alieni negotii gestor; dummodo id dominus mandaverit, vel postea ratum habuerit. ibid.

Tutor, & Curator nomine pupilli, & minoris. ibid.

Fidejussor ex sententia lata contra principalem debitorem. ibid.

Episcopus pro suo Clerico: Abbas pro suo Monacho: Civitas pro cive: Dominus pro subdito. ibid.

Quilibet tertius appellare potest contra sententiam; si per eam aliquod sibi censeat præjudicium obventurum. n.47

In causa, pluribus communi, etiam criminali, potest unus appellare, ceteris non appellantis. n.48

Appellatio unius alteri prodest, si communi jure juventur. ibid.

Qui gravati non sunt, & quorum non interest, appellare non possunt. n.49

Secus tamen in causa sanguinis, ne sanguis innoxius effundatur. ibid.

Cuilibet licet provocare pro eo, qui ad supplicium ducitur, etiam eo invito. ibid.

Appellare potest, judicialiter Excommunicatus, non tamen extrajudicialiter. n.50

Excommunicatus ante absolutionem, saltem conditionatam ad cautelam, ad effectum agendi, vel ad reincidentiam, potest de nullitate Excommunicationis judicialiter appellare: quemadmodum a declaratoria excommunicationis. Nequit tamen de excommunicationis injustitia, nisi prius absolutionem præfatam obtineat, appellare. n.51 54 55 & 60

Excommunicatio nulla est, si feratur a Judice incompetente, vel excommunicato non tolerato: aut contineat errorem intolerabilem; vel si contra tenorem Privilegiorum, aut post legitimam appellationem feratur. n.52

Declaratio Excommunicationis est nulla, si declaratus illud delictum non commiserit, quod in ipsa declaratoria exprimitur. ibid.

Sententia Excommunicationis nulla est, si feratur sine legitima causa. Injusta tamen, & si valida; si cum legitima quidem causa feratur, sed ad vindictam, non ad correctionem. n.53

Quemadmodum est injusta, licet valida, si non servetur in ea ordo judiciarius. ibid.

Judex Appellationis potest absolutionem imperiri vel ad cautelam, vel ad effectum agendi, vel ad reincidentiam appellanti a nullitate, vel a declaratoria Excommunicationis; modo tamen potestatem habeat absolute & simpliciter absolvendi ab Excommunicatione. n.56

Eadem potestas requiritur ad absolvendum conditionate ab excommunicatione; quæ ad absolvendum absolute. n.57

Nulla est absolutio a peccatis, data ad cautelam, vel ad effectum agendi, aut ad reincidentiam a Sacerdote, non potente absolute & simpliciter absolvere. n.58

Quo ad effectum dicendi testimonium necessarium, potest Judex ecclesiasticus, etiam si non habeat potestatem absolute absolvendi ab excommunicatione, absolutionem excommunicato ad cautelam imperiri. n.59

Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta, timenda est. n.61

Quotquot possunt appellare, non nisi in casibus, in quibus sunt injuste gravati, vel probabiliter gravandi, appellare valent. n.62

Appellationis fundamentum est gravamen injustum. ibid.

Dantur nonnulli casus, in quibus jura prohibent appellare: & quinam hi sint? n.63

Quamvis etiam in his casibus aliquando liceat Appellatio. n.64

Ob scelus prohibetur quis appellare, quando de eo convictus est, & confessus: secus, quando de scelere non ita constat. n.65

Interest Reipublicæ, quod crimina non maneant impunita. ibid.

Ratione sceleris prohibiti appellare sunt, Insignes Latrones; seditionum Concitatores, vel Ducer factionum: Condemnati de crimine falsæ monetæ: aut læsæ Majestatis divinæ, seu hæresis; vel de raptu Virginis, aut pro delicto publico, seu fiscali, quoties Fiscus certam non de lucro captando, sed de damno vitando: vel pro delicto Personæ privata, aut Officialis alicujus Judicis patratio in Officio. ibid.

Excellentia Supremi Judicis, Papæ videlicet, Concilii generalis, Imperatoris, Regis &c. impedit appellare. n.66

Pactum, appellare vetat eos, qui in judicio transigerunt. n.67

Item, qui causam per juramentum voluntarium, aut judiciale terminarunt; vel tacite, aut expresse appellationi renuntiarunt, appellare non permittuntur. ibid.

Arbitrium, quo nimirum Litigatores prætermisso Judice Ordinario, in Arbitrium voluntarium compromi-

- miserrunt, impedit appellationem; nisi manifestam iniquitatem contineat, per partes non remissibilem.* n. 68
Fatalia non observata appellationem impostum non permittunt. n. 69
Quando dilatio nulla datur, appellare non licet. n. 70
Clausula Appellatione remota Appellationem remonet, remissive. n. 70
Appellatio non admittitur, si res notorie constet, notorietate videlicet facti. n. 72
Notorium dicitur factum illud, de quo constat vel per evidentiam rei, quae nulla potest tergiversatione celari: vel per propriam ipsiusmet Rei confessionem in iudicio factam sponte, non metu gravi, aut vi tormentorum: vel per sententiam condemnatoriam, a qua non fuit appellatum; vel per testes idoneos, aliasque legitimas probationes, quibus nihil opponi valeat; sique jam in causa conclusum. n. 73
In dubio locum habet Appellatio. n. 74
Admittitur Appellatio, si in ipsa de facto notorio exprimitur causa. n. 75
Qui hominem occidit in conspectu Populi, si in appellatione dicat, se occidisse in sui defensionem, appellare potest. ibid.
In Notoriis est nequeat appellari quo ad effectum suspensivum, potest quo ad devolutivum. ibid.
Appellatur a declaratione notorii; est non ab ipso facto notorio. ibid.
Judex a quo, si deferat appellationi, debet cogere appellantem, ut intra terminum a se praefixum prosequatur appellationem; vel eo elapso spondeat coram se. ib.
Correctio legitima impedit appellationem Clericis Sacularibus, & Regularibus. n. 76
Nisi motus excedatur. n. 79
Contemptus, seu contumacia illius, qui tribus Edictis, vel uno pro tribus peremptorio legitime per iudicem citatus, & non impeditus, venire contemnit, ipsum & sententia contra se lata appellare non sinit. n. 80
Possessio, seu sententia lata in possessorio non admittit appellationem de jure Civili, secus tamen de jure Canonico. n. 81. & 82
Sed inter jus Civile & Canonicum quo ad hoc nullam esse differentiam, contendit non nemo. n. 83
Jus clarum prohibet appellare; cum neminem grauet. n. 84
Executio sententiae, quae transit in rem judicatum, vel secundum jus clarum lata fuit, appellationem non admittit. n. 85
Secus tamen, si executor modum executionis excedat; vel timeatur probabiliter excessurum. ibid.
Potest in executione sententiae modus excedi, vel per hoc, quod fiat executio in alia re, quam in sententia contenta: vel quod ordo executionis invertatur, quin executor procedat via ordinaria, & cum cognitione causae; vel per hoc, quod sententiam non exequatur in mobilibus prius, quam in immobilibus: vel quod tempus, datum condemnatis ad solvendum, minuatur: vel quod suo citatione ab executione incipiat. n. 86
Res minima, saltem specietatis specialibus locorum statutis, appellationem non admittit. n. 87
De Jure tamen Canonico, etiam in causis minimis admittitur appellatio, & fortassis etiam de jure Civili. num. 88.
Res longius acta trinam non admittit appellationem ab eadem sententia, seu definitiva, sive Interlocutoria, & super eodem articulo. n. 89
Si tertia sententia novum gravamen inferat, quod alia sententiae non intulerunt, ab hoc novo gravamine permittitur appellatio. ibid.
Quamvis ab eadem, & super eodem articulo non liceat ter appellare, licet tamen ter, & pluries, immo toties, quoties super diversis articulis etiam ejusdem causae. n. 90
Trina appellatio ab eadem sententia, & super eodem articulo prohibita est, seu de cetero interpolatum illa fiat, sive successively. n. 91
A supremo Principe, non de potentia ordinaria, sed per viam Privilegii, & ex certa scientia, concedi potest. n. 92
Loco tertiae appellationis potest remedium nullitatis sententiae intentari. ibid.
Vel supplicari Principi, aut Revisio intentari. ibid.
Vel Restitutio in integrum. ibid.
Clausula, Appellatione remota, apponi solet a Principe dumtaxat supremo, Ecclesiastico, vel Saculari, non ab Inferiore, ne quidem a Legato de latere, nisi id specialiter concedatur. n. 93
Per hanc clausulam nedum appellatio frivola, & frustratoria prohibetur, sed quaevis alia, quae a jure non indulgetur expresse. n. 94
Clausula, & dispositio, quantumvis odiosa, & exorbitans a jure communi, si nihil operetur, non est stricte interpretanda. ibid.
Contractus stricti juris, late est intelligendus, si alias nullum habeat effectum. ibid.
A gravamine notorio, & manifesto potest appellari, quantumvis causa cum clausula, Appellatione remota, fuerit commissa. n. 95
Appellatio expresse permittitur, non obstante dicta clausula, ubi iudex denegat spoliationem spoliis; sicut & cum Delegatus est consanguineus ejus, qui Literas impetravit; vel ejusdem fuit Advocatus in eadem causa; vel ex alia ratione suspectus est; nec non quando citatus non potest accedere tutus ad locum iudicii, & haec exceptio recusetur a iudice: cum in his casibus gravamen notorium, & manifestum videatur. ibid.
Princeps cum dicta clausula causam committens, existimat, iudicem non injuste gravaturum. ibid.
Secus, citra iniquitatem non posset cum tali clausula causam committere. ibid.
Nedum fieri potest Appellatio, quando jura illam expresse concedunt, non obstante clausula, Appellatione remota, verum etiam quando expresse appellationem in universum indulgent, licet non expriment, quod Appellatio sit remota. n. 96
Quamvis a sententia definitiva valeat appellari, nulla in specie expressa causa gravaminis; ubi tamen dicta clausula apposta est, non admittitur Appellatio etiam justa, nisi prius exprimat causa gravaminis. n. 97
Judex a quo, datus sub dicta clausula, potest non obstante appellatione suam sententiam exequi, nisi prius iudex ad quem illi, ne exequatur, imbebeat. n. 98
Tenet Excommunicatio lata in Contumacem, a iudice dato sub hac clausula, post appellationem illius; modo ea appellatio expresse non approbetur a iudice. ibid.
Judex a quo, virtute talis clausulae, extra casus in jure expressos, si non deferat appellationi, non punitur. n. 99
Innovata post interpositam appellationem, virtute talis clausulae, nequeunt per viam nullitatis revocari, sed tantum per viam querelae. n. 100
Appellatio virtute talis clausulae, jurisdictionem iudicis a quo non suspendit. n. 101
Rescriptum posterius non revocat prius, datum sub hac clausula, nisi prioris rescripti, & bujus clausulae expressam fecerit mentionem. n. 102
Clausula, Appellatione remota, apposta in commissione causa, plures articulos inter se connexos continentis, in quacumque rescripti parte fuerit sita, censetur omnes, & singulos articulos comprehendere. n. 103
Inter se connexa diverso jure censeri non debent. ibidem.

Apposita in Delegatione causæ, plures articulos non connexos continentis, si in medio Rescripti sita sit, ad solos præcedentes articulos extenditur: si in fine ad omnia, & singula, in dispositione contenta refertur. num. 104.

Contra sententiam Judicis, dati cum dicta clausula, iniuste gravatus potest appellare, dummodo prius exprimat causam gravaminis. n. 105

Princeps per appositionem dictæ clausulæ non auferat gravato penitus appellationem, quæ est de jure Naturæ; sed nulla prius allegata causa gravaminis. ibidem.

Clausula, Appellatione remota, non tollit Appellationem, quoties incontinenti quis paratus est docere de justa, & legitima causa appellandi. ibid.

Contra sententiam Judicis, dati cum dicta clausula, competit gravato remedium Nullitatis sententiæ. num. 106

Sicut & Supplicationis, sive Revisionis, & Restitutionis in integrum. n. 107. & 108

Restitutio in integrum permittitur adversus sententiam inappellabilem, seu ex natura causæ, sive ob excellentiam Judicis, aut ex commissione sub clausula, Appellatione remota. ibid.

Appellatio est species defensionis adversus injuriam Judicis. n. 109

Et remedium ad præsidium innocentia, & ad iniquitatem judicantium, vel imperitiam corrigendam. ibidem.

A quolibet Judice, seu Ordinario, sive Delegato potest appellari. ibid.

Nisi tamen gravatus ante sententiam professus fuerit, se a Judice non provocaturum in judicio. n. 110

Vel pactum iniisses cum Adversario de non appellando; quia stante tali professione, & pacto nequit appellari. n. 111

Vel nisi Judex a quo foret Episcopus, judicans inter Laicos ex prorogatione jurisdictionis circa causam civilem. n. 112

Vel dictus Judex a quo foret Arbitrator compromissarius. n. 113

Aut Supremus Princeps. n. 114. 115. & 118

A sententia Papæ ad futurum generale Concilium appellantes excommunicationem incurrunt in Bulla Cæne Domini. n. 115

A Concilio generali, legitime congregato, & a Pontifice approbato, appellari non potest. n. 116

Neque a Sacra Congregatione Cardinalium. n. 117

Neque a Principibus Inferioribus, a quibus per speciale privilegium appellare vetitum est. n. 119

Neque ab Electoribus Sacri Romani Imperii. ibid.

Appellatio interponenda est gradatim ad Judicem proximum Superiorem ejus, a quo appellatur, non autem ad remotum, omisso medio proximo. n. 120

Ad Papam tamen potest appellari omisso medio ex toto orbe in causis Ecclesiasticis, & Spiritualibus: sicut & in temporalibus ab illis, qui temporali Papæ jurisdictioni subduntur. n. 121

Solus Papa est Ordinarius omnium Ordinarius, habetque potestatem concurrentem cum omnibus Judicibus inferioribus. ibid.

A Subdelegato tamen Delegati Papæ, qui non in totum subdelegavit, non potest ad Papam, sed ad delegatum subdelegantem appellari. n. 122

In Gallia, & in Belgio nequit ad Papam omisso medio, appellatio interponi. n. 123

Quemadmodum in Sicilia, ubi causæ omnes debent judicari, & extraregnari non possunt. ibid.

Eaque de causa concessum fuit Siciliae Tribunal Apostolicæ Legationis, seu Regiæ Monarchiæ. ibid.

De consensu partium possunt causæ extra Siciliae Regnum deferri: quemadmodum ubi deberet Superioris

auxilium per viam querelæ, & recursus implorari: vel justitia denegaretur. n. 123

Si declaratur ab Ordinario Siculus excommunicatus Excommunicatione Soli Papæ reservata, ut servetur Privilegium Siciliae, debet ad Papam per viam Appellationis recurri, ferique supplicatio, ut committatur cognitio Causæ alicui in Regno existenti, cum potestate absolvendi (si opus fuerit) appellantem. ibid.

Ad Legatum Papæ ommissis mediis appellari potest in ejus Legatione, seu Provincia. n. 124

Legatus Papæ, qui est Nuntius, licet sit Judex Appellationis in locis exemptis, non debet tamen appellationes Regularium admittere, sed illas gradatim Superioribus suis cognoscendas relinquere. n. 125

Ad Patriarcham immediate insitui potest Appellatio. n. 126

A Subdelegato in Totum ad primum delegantem appellatur: secus, si Subdelegatus sibi aliquid de jurisdictione reservavit. n. 127

A Vicario generali Episcopi non appellatur ad Episcopum, sed ad Superiorem Episcopi, non obstante consuetudine in oppositum. n. 128

Idem est Tribunal Episcopi, & Vicarii Generalis. ibid.

A Vicario tamen Episcopi foraneo, & Delegatis Episcopi, etiam ad universitatem causarum, ad Episcopum appellatur; cum non idem, sed diversum Tribunal constituent. n. 129

Valet Appellatio ad Superiorem remotum omisso Medio, ubi id admittit consuetudo. n. 130

Idem procedit ratione Privilegii; cum privilegium, & consuetudo æquiparentur. n. 131

Hujusmodi privilegium appellandi ad Superiorem, omisso medio, habent Scholares, Viduæ, pupilli, alique Personæ miserabiles. ibid.

Immo hæc possunt etiam in prima instantia Principem adire. ibid.

Potest ad Superiorem appellari, quando Judex intermedius est inhabilis, puta quia est excommunicatus, hereticus, suspensus, &c. n. 132

Aut cum est suspectus, sicque recusatus: vel absens, longo impedimento detentus: aut denegat justitiam: vel sponte causam ad Superiorem remittit. ibid.

A sententia Arbitrorum, litigante Episcopo cum suo Clerico, appellandum est ad Papam, omisso medio. num. 133.

Appellatio ad Superiorem, omisso medio, facta per errorem subsistit; donec contra eam excipiat Adversarius. n. 134

Quemadmodum tenet Appellatio facta, omisso medio, ad Superiorem, contra quem non excipit pars adversa; cum hoc ipso, quod non excipiat, censeatur in appellationem consentire; & jurisdictionem illius Superioris in se ipso facto, ac tacito suo consensu prorogare. n. 135

Appellatio coram Judice, qui sententiam tulit, ne amplius immisceat se in causa, proponenda est. n. 136

Si plures insimul Judices sententiam tulerint, coram omnibus simul, vel separatim coram singulis, aut majori ipsorum parte proponi debet. Quod si id non possit, coram eo, vel illis, cujus vel quorum copia haberi potest, facta tamen protestatione. n. 137

Quod si nullius Judicis a quo copia haberi queat; coram Judice ad quem fieri debet Appellatio, modo tamen deinde Judici a quo ea intimeretur. ibid.

Si neutrius Judicis copia haberi possit; coram viris honestis, aut una saltem Persona authentica, puta Notario, adhibitis et testibus, appellatio proponenda cum protestatione, quod Appellans coram Judice a quo, appellare volebat, sed ejus copiam habere non potuit. num. 138.

Volens appellare, & iniusto metu cadente in vicium constantem impeditus; si coram Judice a quo; vel

Vel in ejus defectu coram viris honestis intra decem-
dium protestetur, se velle appellare &c. sed non au-
dere; idque se coram ipsis protestari, hoc ipso intelli-
gitur appellasse. n. 139

In casibus, in quibus coram aliis, quam iudice a
quo, proponatur Appellatio; ea deinde ipsimet iudicis
a quo semper debet intimari. n. 140

Copia iudicis tunc haberi censetur, cum in publico
sui copiam fecerit. n. 140

Sufficit, quod iudex a quo perquiratur in loco pu-
blico; nec est in horto, aut villa suburbana ab ap-
pellare volente requirendus. n. 140

Non valet appellatio generalis & restricta super
omni causa, vel gravamine, quod adversus appel-
lantem quovis tempore moveri, & contingere, queat.
num. 141.

Substitit tamen Appellatio generalis, sed restricta ad
anam determinatam causam, puta super omni gra-
vamine, quod in una determinata causa inferri posset.
ibidem.

Appellatio ab Interlocutoria, vel gravamine extraju-
diciali, fieri debet, exprimendo causam in specie. n. 142

Non sufficit, si causa exprimat in genere, vel ge-
neraliter per relationem ad Acta. n. 142

Sufficit tamen, si proponatur per relationem ad cer-
tam Actorum partem, in qua diceretur, apparere de
gravamine. n. 142

Quemadmodum satis est, si dicatur: [Appello, quia
non attendistis exemptionem pacti, de qua constat ex
Actis.] n. 142

Appellatio ab Interlocutoria, habente vim definiti-
væ, non debet fieri, exprimendo causam gravaminis
in specie. n. 143

Sententia Interlocutoria, habens vim definitivæ, se-
cundum naturam definitivæ regulatur. n. 143

Uti Appellatio a Definitiva facta incontinenti, fieri
potest viva voce; ita & appellatio ab Interlocutoria,
habente vim definitivæ. n. 143

In casibus, ubi summariter proceditur, ac de plano,
Appellatio ab Interlocutoria substitit, etiam si expressa
non fuerit causa gravaminis. n. 146

Quemadmodum substitit, quando causa gravaminis
consistit in iure. n. 147

Et quando antea non opposita causa gravaminis in
ipsa appellatione ab Interlocutoria exprimitur postea
infra decemdiem. n. 148

Vel si de consuetudine aliter sit receptum. n. 149

Aut quando, nemine excipiente, iudex deferat ap-
pellationi ab Interlocutoria, causam in specie non ex-
primente. n. 150

Appellatio a Definitiva non debet necessario causam
appellationis in specie exprimere. n. 151

Si fiat incontinenti, satis est dicere: [Appello.]
ibidem.

Ratio disparitatis inter appellationem a Definitiva,
& Interlocutoria quo ad hoc. n. 151

Appellans a definitiva tenetur exprimere causam Ap-
pellationis in omnibus casibus, in quibus a iure, vel
ab homine per clausulam, Appellatione remota, pro-
hibitum est appellare. n. 152

Sicuti eam causam exprimere debet appellans ab
executione sententiæ definitivæ. n. 153

Et tertius propter suum interesse appellans a sen-
tentia definitiva. n. 154

Appellatio ab Interlocutoria, vel gravamine extra-
judiciali ad Papam, vel iudices Inferiores proposita,
necessario fieri debet in scriptis. n. 155

A definitiva vero, vel Interlocutoria, vim habente
definitivæ, sicut & in casibus summariter, & de pla-
no, si fiat incontinenti, fit viva voce, & sufficit di-
cere: [Appello.] n. 156

Si fiat ex intervallo, intra decemdiem facienda est,

& per libellum appellatorium, in quo contineatur Per-
sona appellantis, iudicis a quo, & sententia, a qua
appellatur. n. 157

Non tamen necessario contineri debet Persona Adver-
sarii; licet melius sit, quod contineatur. n. 157

Ad Appellationem necessaria non sunt verba forma-
lia; cum fieri queat æquivalentibus; immo melius per
ipsum factum. n. 157

Plus est, factio provocare, quam verbis. n. 157

Dummodo serventur ea, quæ ceteroquin ad appella-
tionem requiruntur. n. 157

Facta jam appellatione, petendi sunt Apostoli, ne
appellatio efficiatur deserta. n. 158

Apostoli in proposito, qui, & unde dicantur? n. 159

Apostolorum huiusmodi quinque sunt species: quarum
tres dantur in iudicio; ideoque judiciales appellantur,
scilicet Dimissorii, Reverentiales, & Refutatorii: due
extra iudicium, ideoque extrajudiciales dicuntur, sunt-
que Conventionales, & Testimoniales. n. 160

Apostoli Dimissorii, Reverentiales, & Refutatorii, qui
& quomodo dentur? n. 161, 162, & 163

Non obstant, quod Appellatio per Iudicem a quo,
non fuerit admessa, nequit is procedere ad executionem
sententiæ. n. 164

Appellatione interposita, si recepta sit, siue non,
medio tempore nihil novari oportet. n. 164

Iudex a quo deferens appellationi ab Interlocutoria,
vel gravamine extrajudiciali abdicat a se iurisdictio-
nem, & causam transfert in Superiorem. n. 164

Unde poterit iudex ad quem, si velit, in causa pro-
cedere, etiam si appellationem frivolam, & frustrato-
riam esse cognoverit. Secus, si iudex a quo non defe-
rat appellationi. n. 165

Apostoli Conventionales, & Testimoniales, qui? n. 166
& 167.

De iure communi necessario petendi sunt Apostoli ab
Appellante, nedum a definitiva, sed etiam ab Interlo-
cutoria: & dandi necessario a iudice a quo. n. 168

Si non petantur, censetur Appellans appellationi suæ
renuntiasse. n. 168

Si denegentur, aut intra tempus a lege præfixum
non concedantur, de iure Civili iudex a quo subiacet
multæ in casibus Civilibus; de iure tamen Canonico pun-
itur pœna arbitraria: in casibus vero Criminalibus
deponitur. n. 169

Si post denegatos, aut opportune non datos Apostolos,
iudex a quo procedat in causa, processus nullus erit,
etiam si aliunde de iure valeret. n. 170

Et appellans absque Apostolis potest suam appella-
tionem proseguere. n. 170

De iure peculiari in nonnullis Tribunalibus Apostolorum
petitio in usu non est. Et quid loco illius fiat? n. 169

Apostoli hodie intra triginta dies petendi, & exhi-
bendi sunt. n. 170

Olim intra quinque dies peti debebant. n. 171

Apostoli petendi non sunt, quando appellatur a gra-
vamine extra iudicium, sed non per iudicem, sed aliun-
de illato, ut in Electione: cum non adsit, qui illos
dare valeat, aut teneatur. n. 172

Melius tamen est, etiam tunc Apostolos petere sub
conditione, si adsit, qui illos dare possit. n. 172

Apostoli congruo loco, & tempore, instanter, & sæ-
pius saltem uno contextu, viva voce, vel in scriptis,
& sumptibus Appellantis petendi sunt. n. 173

Alioquin Appellans censetur suæ appellationi renun-
tiasse. n. 173

Satis non est, Apostolos petere a iudice, dum equi-
tat, vel transit per viam. n. 174

Neque de nocte, vel hora prandii, aut auditionis
Missæ, aliove tempore incongruo. n. 174

Non sufficit, Apostolos leviter tantum, aut semel
dumtaxat expetere. n. 175

Olim

Olim interpolatis, seu renovatis verbis petebantur; hodie uno, eodemque contextu, sapius, & instanter postulantur. n. 176

Apostoli consultius petuntur in scriptis, quam viva voce. n. 177

In scriptis dandi sunt a Judice. ibid.

Non aliorum, sed ipsius appellatoris sumptibus Apostoli petendi, & Judici ad quem, presentandi sunt. n. 178

Judex a quo potest, appellanti una cum exhibitione Apostolorum praesigere terminum, illos presentandi, adeo ut alioquin appellatio efficiatur deserta. n. 180

Utroque jure tempora sunt appellationibus definita, juxta quae debet inchoari, & terminari causa appellationis; alias appellatio censetur deserta. n. 181

Praedicta tempora dicuntur fatalia a fato, sive morte, quam inferunt appellationi, nisi intra ea fiat, & terminetur. ibid.

Tria communiter recensentur praedicta tempora, seu fatalia. n. 182

Tempora, seu fatalia appellationis interponenda, etsi fuerint olim duo, vel tres dies; nunc sunt decem dies. n. 183

Decemdiu hoc computandum ab hora latae sententiae, vel illati gravaminis, hujusque scientiae. ibid.

Currit de momento in momentum. ibid.

Estque continuum ita, ut neque per ferias solemnes intermedias interrumpatur. ibid.

Notarius in appellationis instrumento non solum diem, sed etiam horam appellationis apponere debet, ut sciatur, an & quando decemdiu sit elapsu. ibid.

Tempora, seu fatalia petendi Apostolos, & si de jure antiquo fuerint quinque dies, de jure novo sunt triginta a die interpositae adversus Judicem a quo appellationis. n. 184

Tempora, seu fatalia appellationem introducendi, presentandique Apostolos coram Judice ad quem, de jure civili quondam fuerit sex menses; hodie, saltem de jure Canonico, sunt arbitraria Judici a quo. n. 185

Judex a quo debet terminum praesigere, intra quem appellatio Superiori presentetur, alioquin habeatur pro deserta. ibid.

Tempora, seu fatalia prosequenda, ac terminanda appellationis, sunt integer annus, a die interpositae appellationis computandus. n. 186

Et, ex justa causa, puta legitimi impedimenti, biennium. ibid.

Si, impedimenta cessante, appellationem suam gravatus intra tale tempus non prosequatur, ac terminet, ea habeatur pro deserta. ibid.

Stante legitimo impedimento prosequendi, terminandique infra annum, vel biennium causam appellationis, conceditur appellanti tertius annus per restitutionem in integrum. n. 187

Hujusmodi restitutio, fieri potest per Judicem, pronuntiando: [Quia appellans tali facto fuerit impeditus, ideo ipsum restituimus.] ibid.

Sex recensentur hujusmodi justa causa, seu impedimenta prosequenda, & terminanda appellationis intra annum, immo & biennium. n. 189

Infirmetas, vel inopia appellantis, aliave impotentia, vi cujus nequit infra annum vel biennium appellationem prosequi, & terminare, est justa causa ad concedendum biennium, vel triennium. n. 189

Quemadmodum si appellatus per se, vel per alios, aut frustratorias appellationes interponendo, impediat, ne appellator infra annum, vel biennium causam appellationis absolvat. n. 190

Est etiam hujusmodi justa causa dilatio ex mutuo appellantis, & appellati consensu, ut si uterque peregrinationem suscipiat, vel in Arbitros committat. n. 191

Judex ad quem, si deprehendat, periculum ex ea dilacione imminere, praecipere potest, ut in appellatione procedatur; & post tale praecipitum incipit currere tempus. n. 192

Periculum ex dilacione imminet, quando causa est de Electione, vel de Matrimonio &c. ibid.

Partes mutuo consensu possunt, tempus a jure statutum, prosequendi, & finiendi appellationem, non solum suspendere, sed etiam prorogare ultra biennium, ad triennium, quadriennium &c. n. 193

Possunt etiam partes pacisci, ut nullum servetur fatale. ibid.

Si Judex ad quem noluerit, vel ob infirmitatem non potuerit appellantem audire, vel alia de causa tam cito causam appellationis cognoscere, & expedire, concedi potest appellanti biennium, immo & triennium. n. 194

An tunc necessaria sit Appellantis protestatio, quod nec per se, nec per adversarium suum fiet, quo minus procedatur in causa? ibid.

Si Tertius, vel Procurator negligens fuerit, tempore debito appellationem prosequi; non datur secundus annus appellanti, & multo minus Restitutio in integrum, sed actio ad interesse contra Procuratorem, vel alium impediendum, rata manente sententia lata. n. 195

Si Procurator satis non fit ad solvendum interesse, tunc datur appellanti Restitutio in integrum adversus lapsu fatale. ibid.

Si ex casu fortuito impediatur prosecutio, & terminatio appellationis; & casus accidat in primo anno, conceditur appellanti secundus annus: si in secundo, totum illud tempus conceditur, quod per impedimentum fortuitum ablatum est. n. 196

Onus probandi impedimenta praedicta, incumbit appellanti. n. 197

In universum probatio incumbit affirmanti. ibid.

Facta natura sua sunt incerta. ibid.

Nec praesumuntur, nisi probentur. ibid.

Appellans nedum impedimenta probare debet, sed etiam quod ipse diligentiam adhibuerit ad illa removenda; secus probatio non concludet. ibid.

Admissa a Judice post finem primi anni causa impedimenti; declarat, appellanti competere secundum annum. n. 198

Et quidem integrum, etiamsi impedimentum duaraverit per partem anni. ibid.

Et post finem secundi anni declarat, competere Restitutionem in integrum. ibid.

Tempora, seu fatalia prosequenda, & finienda appellationis, hodie non attenduntur in majoribus Tribunalibus. n. 199

Appellatio non tantum habeatur pro deserta, & sententia transit in rem judicatam, si appellans non servavit fatalia; sed etiam si actum contrarium egerit. n. 200

Appellans a gravamine extrajudiciali, ad huc post memoratum tempus auditur, saltem per remedium juris communis. n. 201

Tempora, seu fatalia appellationis interponenda, neque ex permissione Judicis, neque de consensu partium restringi queunt, uti neque prolongari. n. 202

Tempora, seu fatalia petendi Apostolos, & si nequeant prorogari; possunt tamen per Judicem a quo in breviora reduci. n. 203

Tempora, seu fatalia prosequenda appellationis, abbreviari queunt a Judice a quo juxta exigentiam negotii, & Personarum, locorumque distantiam &c. n. 204

Tempora, seu fatalia finienda appellationis nequeunt per Judicem a quo restringi. n. 205

Quod si refringerentur, censentur fatalia appellationis, prosequenda, non finienda restringi. ibid.

Tempora, seu fatalia prosequenda appellationis nequeunt a Judice ad quem abbreviari, nisi da-
mnum

- monum Republica, vel periculum imminet animarum. n. 206
- Tempora, seu fatalia Appellationum potest sibi restringere appellans; non tamen solus prorogare. n. 207
- In causa appellationis desertæ ob lapsum fatalium Judex competens est Judex a quo, qui sententiam tulit. n. 208
- In ea causa eundem Judicem a quo tenetur Appellatus adire, ab eoque petere executionem sententiæ latae. ibid.
- Citari tamen debet Appellans, ad dicendum causam, quare Judex a quo non debeat sententiam suam executioni mandare. ibid.
- Quod si citatus appellans non comparuerit, vel saltem, causam non probaverit, potest Judex a quo sententiam suam exequi. ibid.
- Si Appellans comparuerit; & aliquid pro se probaverit; sed ita, ut adhuc remaneat dubium, num ipse causam appellationis deseruerit, nec ne; in hoc casu si appellans numquam comparuerit coram Judice ad quem, Judex a quo cognoscit, & pronuntiat super causa desertæ, vel non desertæ appellationis: seorsus cognoscit, & pronuntiat Judex ad quem. n. 209
- Effectus appellationis legitime duplex est: suspensivus, & devolutivus. n. 210
- Suspensivus consistit in eo, quod per appellationem suspendatur jurisdictio Judicis a quo circa illam causam, in qua fuit appellatum, ita ut non possit in ea procedere sine vitio attentati. n. 211
- Consistit etiam Suspensivus Appellationis effectus in eo, quod per ipsam pronuntiatum, sive sententia Judicis a quo, ejusque executio suspendatur, sicut & præsumptio, alioquin stans pro sententia Judicis. n. 212
- Consistit quoque præfatus effectus in eo, quod per appellationem reponatur appellans in pristinum statum, in quo erat, post, non ante contestatam litem. ibid.
- Tandem laudatus effectus in eo situs est, quod ita suspendatur sententia Judicis a quo; ut si Appellatio sit legitima, illam revocare teneatur Judex ad quem: sive minus, eandem confirmare, & damnare in expensas parti appellatæ temere, vel calumniose appellantem. ibid.
- Appellatio regulariter causat prædictum effectum, non tamen semper. n. 213
- In pluribus casibus sententia Judicis, non obstante appellatione, executionem secum trahit. ibid.
- Scilicet in casibus, in quibus Jura vetant post sententiam appellari. n. 214
- Et in Censuris Ecclesiasticis absolute inflicis, quia cum principaliter ad corrigendum infligantur, utpote medicinales, persæpe intenta correctio per frivolum appellationem impediretur; si ea posset in censuris absolute inflicis effectum suspensivum operari. n. 215
- Secus in censuris solum comminatis, vel latis sub conditione, si ante hujus eventum appelletur, & quare? n. 216
- Appellans a Judice a quo in una causa, potest coram eodem in alia causa conveniri. n. 217
- Nisi hunc recusaverit ut suspectum etiam in alia causa, ex mera appellationis interpositione in prima causa, nullo etiam probato gravamine. n. 218
- Appellans a Judice a quo in una causa, nequit illum ut suspectum recusare in causa de crimine manifesto. ibid.
- Appellatio, & Recusatio æquiparantur. ibid.
- Appellatio non habet effectum suspensivum in illis, quæ tendunt dumtaxat ad faciliorem exitum causæ appellationis. n. 219
- Si excommunicatus, vel personaliter interdictus appellavit, potest interim absolutionem petere, eamque ipsi tenetur largiri Judex a quo; modo sufficientem præbeat cautionem de parendo juri, & mandatis Ecclesiæ. n. 220
- Potest Judex a quo possessionem reformare, a qua appellans, appellatione pendente, fuerat dejectus. ibid.
- Potest etiam, licet appellationi detulerit, interdiceret, ne appellans faciat id, propter quod appellavit: e. g. ne appellans a valore Matrimonii, nubat alteri, donec Matrimonii causa decidatur. ibid.
- Potest tandem Judex a quo, appellantem compellere, ut appellationem prosequatur: ut iter arripiat, intra certum tempus, ad sistendum se coram Judice ad quem &c. ibid.
- Appellatio neque sortitur effectum suspensivum in causa dotis, in causa mercedis, in alimentis futuris (secus in jam decursis ante litem motam) in causis piis, & in illis, quæ propter periculum in mora celeritatem requirunt. n. 221
- Appellatio, nedum a definitiva, sed etiam ab interlocutoria, vel gravamine, parit effectum suspensivum respectu illius articuli, a quo appellatur. n. 222
- Si appelletur super incidenti, sine quo causa principalis expediri non potest, appellatio effectum suspensivum in Judice a quo sortitur, tum super cognitione illius incidentis, tum super cognitione causæ principalis. n. 223
- An, quando sine incidenti illo potest causa principalis expediri, appellatio causet effectum suspensivum, nedum super cognitione incidentis, verum etiam causæ principalis? controversa est apud Doctores. n. 224 225 & 226
- Continentia causæ non debet dividi. n. 226
- Argumentum a sensu contrario non valet, quando ex illo juris correctio sequeretur. n. 227
- Judex a quo, licet revocare non possit sententiam definitivam, valide prolatam, revocare tamen potest interlocutoriam, & gravamen; ac deinde in causa principali libere procedere: & cur? n. 229 & 230
- Effectus appellationis devolutivus situs est in eo, quod causa devolvatur ad Judicem ad quem, ita ut nedum de justitia appellationis, sed etiam de meritis causæ cognoscere valeat. n. 231
- Si appellatio sit a definitiva, non solum causa principalis, sed ejus quoque accessoria, & consequentia devolvuntur ad Superiorem. n. 232
- Idem juris debet esse in accessorio, quod est in principali. ibid.
- Quando appellatur a definitiva; Judex ad quem debet judicare, & proferre: [Bene judicatum, male appellatum;] vel e contra. ibid.
- Vel debet priorem sententiam reformare, aliquid addendo, aut detrahendo &c. ibid.
- Si appellatio sit ab interlocutoria, vel gravamine, & Judex ad quem pronuntiat [Bene appellatum;] tota causa, principalis videlicet & incidens, ad eum devolvitur. Si vero [male appellatum;] totam causam tenetur ad Judicem a quo remittere, appellantem in expensis alteri parti condemnando. num. 233
- Modo Judex a quo appellationi non detulerit, dando Apostolos refutatorios. n. 234
- Si Judex a quo appellationi detulisset, dando Apostolos dimissorios, vel reverentiales, censetur a se omnem jurisdictionem quo ad illam causam abdicasse in potestatem Judicis ad quem, etiamsi hic appellationem illegitimam judicaverit. ibid.
- Et in hoc casu liberum erit Judici ad quem remittere causam illam Judici a quo, vel apud se retinere. ibid.
- Judex appellationis nequit ex actis primæ instantiæ judicare, nisi coram eo producantur. n. 235
- Appellator præter acta, quæ validitatem appellationis justificant, acta omnia prioris instantiæ pro, & contra se, suis sumptibus debet ad Judicem appellationis transferre. ibid.

Sunt acta prima instantiæ Citationes, Dilationes, Recusationes, Exceptiones, Petitiones, Responsiones, & Interrogationes, Confessiones, Testium Depositiones, Instrumentorum productiones, Interlocutiones, Appellationes, Renuntiationes, Conclusiones, sententia &c. n. 236

Executio sententiæ in causa appellationis spectat ad Judicem superiorem, qui vel in tribus conformibus, vel alias in causa appellationis ultimam sententiam pronuntiarit. n. 237

Nisi tamen Judex a quo dederit Appellanti Apolos refutatorios, & appellatio pronuntietur frivola, vel sententia, a qua fuit appellatum in rem judicatam transferit ob non presentatam Superiori appellationem intra tempora legitima, vel appellatio fuerit deserta per lapsum fatalium, ad ejus prosecutionem statutorum. n. 238. 239 & 240

Cum in his casibus executio sententiæ spectet ad Judicem a quo. ibid.

Causa attentatorum, lite, vel appellatione pendente, eorumque revocatio ad Judicem superiorem pertinet. n. 541

Attentatum in proposito idem est, ac innovatum. n. 242

Potest accipi pro jure, estque jus revocandi innovata, lite vel appellatione pendente: Et pro facto; estque innovatum contra jus, lite vel appellatione pendente. ibid.

Explicatur attentatum, sumptum pro facto. a n. 243

Attentatum sonat in malam partem, nec dicitur attentare, qui aliquid innovat lege permittente, licet post appellationem. n. 244

Attentata lite, vel appellatione pendente, differunt inter se: illa innovantur a Persona Adversarii; hæc a Judice. n. 245

Attentata sumpta pro facto, alia sunt pendente appellatione judiciali; alia vero pendente appellatione extrajudiciali, seu a gravamine extrajudiciali, & ex illis alia pendente appellatione a definitiva, alia vero ab Interlocutoria. n. 246

Attentata pendente appellatione a Definitiva, vel ab Interlocutoria, habente vim definitivam, aut a gravamine per definitivam irreparabili, sunt ipso jure nulla, & revocantur. n. 247

Dummodo pars adversa nullitatem attentatorum, eorumque revocationem legitime petat. n. 248

Potest autem legitime, si conjunctim probet hæc tria, scilicet quod fuerit definitive pronuntiatum in causa; appellatum jure non prohibente; & postea aliquid innovatum. ibid.

Quibus si accedat citatio partis, dicuntur attentata revocari causa cognita. ibid.

Si pars adversa nullitatem attentatorum, adeoque revocationem eorumdem non petat, censetur tacite in illa consentire. ibid.

Attentata pendente appellatione ab Interlocutoria, non habente vim definitivam; nec gravamen per definitivam irreparabile, tunc annullantur, & revocantur, cum constiterit, justam fuisse causam appellationis. n. 249

Nisi forsam post inhibitionem, a Superiore factam, ne Judex inferior amplius in causa procedat, illa innovata fuissent. ibid.

Disparitas inter appellationem a sententia definitiva, & ab Interlocutoria. n. 250

Attentata, pendente appellatione extrajudiciali, sunt ipso jure nulla, & revocantur, quemadmodum attentata pendente appellatione judiciali. n. 251

Quo ad vim revocandi utraque attentata multiplex obviat discrimen inter utramque appellationem. ibid.

In appellatione judiciali, si justa sit, revocantur omnia attentata post illam a Judice a quo, licet directe contra eandem appellationem non sint. ibid.

In appellatione vero extrajudiciali solum revocantur ea, quæ directe sunt contra eandem appellationem, seu in impedimentum appellationis, etiamsi appellatio justa sit. ibid.

Non obstantis appellatione interposita, ne fiat electio contra Canones, si Capitulares canonice eligant, valida est electio, licet ea facta sit post appellationem, non tamen contra ipsam. ibid.

Ex adverso si post factam etiam juste appellationem, ne is, a quo appellatur, conferat beneficium; collatio, dein facta, est ipso jure nulla, utpote facta nedum post, sed contra etiam appellationem extrajudicialem. n. 252

Ut attentata post appellationem judicialem revocentur, opus est, appellationem Judicis, & parti fuisse intimatam; secus est in appellatione extrajudiciali. n. 253

Ad revocationem attentatorum in appellatione extrajudiciali, sufficit, quod causa appellandi probabilis sit, id est talis, quæ si esset probata, foret legitima, etiamsi non sit vera. n. 254

Ad revocationem vero attentatorum in appellatione judiciali, requiritur, quod causa appellandi etiam vera sit. ibid.

Modus revocandi attentata, alius est ordinarius, qui etiam dicitur modus revocandi attentata per viam injustitiæ; extraordinarius alius, qui etiam remedium attentati nuncupatur. n. 255

Tunc modo ordinario attentata revocantur, cum instituitur directa petitio revocationis attentatorum simul cum causa principali. ibid.

Modus ordinarius revocandi attentata, locum habet appellatione deserta, & quando petitur accessorie revocatio attentatorum, prosequendo appellationem. n. 255

Tunc modo extraordinario attentata revocantur, quando, non servato Juris ordine, principaliter imploratur officium Judicis mercenarium super revocatione attentatorum, eaque petitur fieri ante omnia. n. 256

Appellans licet valeat, appellationem suam, & negotium principale, causamque attentatorum, simul prosequi, seu modo ordinario; ad id tamen non ardeatur. n. 256

Remedio Attentati plura competunt privilegia. num. 257

Quando intenditur remedium attentati, non requiritur ordo judiciarius, sed summarie, & de plano proceditur, citata tamen parte. n. 258

Utenti hoc remedio non potest opponi notorius proprietatis defectus, neque exceptio alterius spoliationis, aut excommunicationis, saltem in appellatione judiciali; secus tamen in extrajudiciali. n. 259

Remedio attentati potest agi etiam contra tertium, succedentem jure attentati. n. 260

Utenti hoc remedio necessarium non est, spoliationem probare; cum sufficiat, si appellans, post interpositam appellationem, spoliatus probet, se tempore appellationis possidisse, & quod nunc Adversarius possideat. n. 261

Remedium attentati pinguius est Interdictio, Unde vi: & quare? ibid.

Attentata, pendente appellatione a sententia definitiva; sicut & ea, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem ante lapsum decemdi innovata fuerunt, exceptis casibus, in quibus jura prohibent appellare, revocantur ante omnia per remedium attentati. n. 262

Secus, quando ad eorum revocationem proceditur per viam ordinariam. n. 263

Vel quando appellatio fit ante definitivam: ut si appellatur ab Interlocutoria, vel a gravamine. n. 264

Attentata, pendente appellatione a sententia definitiva, per Judicem ad quem revocanda sunt. n. 265

Pendente vero appellatione ab Interlocutoria, per Judicem a quo revocari possunt. n. 266

Attentata, pendente appellatione a definitiva, per Judicem ad quem revocanda sunt, nisi appellans velit, appellationi renuntiare. n. 267

Vel attentata sint notorie injusta. n. 268

Aut

Aut ex illis casibus, in quibus Judicis a quo, non obstante appellatione, permittitur aliquid innovare. num. 269

Decretum Sacrae Congregationis Episcoporum, a Clemente VIII. approbatum circa materiam Appellationum refertur. n. 270

A Judice Regularium Conservatore, ad terminos juris communis deputato, regulariter non datur Appellatio. n. 271

Quia in Notoriis, seu facti, seu etiam juris, quod resultat ex Confessione judiciali, probationibus, & sententia, regulariter non datur appellatio. ibid.

In nonnullis tamen casibus subsistit appellatio in Notoriis. n. 272

In Notoriis injurii, ubi poena committitur cum excessu, potest a Conservatore Regularium appellari. ibid.

In Notorio praesumptionis licet appellare. n. 273

Quomodum in illis casibus, in quibus appellatio de jure admittitur in Notoriis. n. 274

Ut si exprimatur aliqua causa, offuscans Notorium: quia e. g. Confessio rei fuerit erronea, aut metu extorta; vel si Notorium habeat aliquam excusationem, & defensionem. ibid.

A sententia Conservatoris declarantis Notorium potest appellari. n. 275

Licet a sententia Juris non subsistat appellatio; subsistit tamen a sententia Judicis declarantis, aliquem in poenam legis incurrisse. ibid.

Est si sententia definitiva, declaratoria super crimine Notorio, non tentat appellatio; si tamen appellatur ante sententiam a non admissione exceptionum, & excusationum defensionum Rei contra Notorium, appellatio subsistit. n. 276

Eaque tam quo ad effectum suspensivum, quam quo ad devolutivum admittitur. ibid.

Seu de cetero excusationes contra factum ipsum, quod dicitur Notorium, proponantur, sive ut ostendatur, non esse Notorium. ibid.

Nisi sententia condemnationem contineat; tamquam de crimine Notorio, appellatio subsistit. n. 277

A Judice Regularium Conservatore, ad terminos privilegiorum, & Gregoriana reformationis deputato, licet appellare, etiam in causis dubiis, & non manifestis, in quibus plenarie cognoscit. n. 278

In causis dubiis & non manifestis datur Appellatio, saltem a definitiva, vel ab interlocutoria, habente vim definitivam. ibid.

Sicut & in causis, quae summarie & sine figura Judicii judicanda committuntur. ibid.

A sententia Conservatoris appellari non potest, nisi ea sit definitiva, vel interlocutoria habens vim definitivam, aut gravamen irreparabile contineat. n. 279

Dispositio Concilii Tridentini Sess. 24. de Reform. c. 5. in quoniam differat a regula 36 Cancellariae? num. 280

Dispositio indistincte, & generaliter loquens, indistincte, & generaliter est intelligenda. ibid.

Dictio universalis negativa, cui adjicitur dictio Nisi, totum omnino excludit praeter excepta. ibid.

Particula & naturae suae est conjunctiva. ibid.

Nil peculiariter in materia Conservatoris statuitur circa modum, locum, ac tempus, quo ab ejus sententia proponi debeat Appellatio, & a quibus, ac quibus in casibus, sicut & petendi, dandique sint Apostoli &c. n. 281

A Judice Conservatore Regularium appellandum est ad Papam. n. 282

Appellandum ad eum, qui dedit Judicem. ibid.

Etiamsi Pontifex det Conservatorem laicum, ad ipsum Pontificem est appellandum. ibid.

Quomodum si Princeps Laicus det Conservatorem Clericum, ad ipsum Principem laicum est appellatio interponenda, cum origo jurisdictionis inspicienda sit. ibid.

A Judice Regularium Conservatore appellari non potest ad Legatum etiam de latere; & multominus ad alium Legato inferiorem. n. 283

Neque id consuetudine induci potest; cum induci non possit consuetudo, quod a majori, cujusmodi est Conservator, appelletur ad minorem, scilicet Legatum. ibid.

Nisi tamen aliud habeat Legatus in sua commissione. n. 284

Vel nisi agatur de illo Apostolico appellationis Judice, qui generaliter pro aliquo Regno, aut Regione deputatur. n. 285

In Sardinia ad hunc Apostolicum appellationis Judicem appellatur a Conservatore Regularium. ibid.

Et in Regno Sicilia ad Judicem Apostolicam Legationis, seu Regiae Monarchiae. n. 286 & 287

Privilegium Regiae Monarchiae ab Urbano II. Rogerto Comiti, ejusque successoribus in Sicilia concessum, a Clemente XI. fuit annullatum; sed a Benedicto XIII. in ampliori forma denuo concessum est. n. 287

A Decreto vel sententia Judicis Apostolicae Legationis, seu Regiae Monarchiae ad quem appellatio interponenda? n. 288

ARTICULUS XXXV.

An Judex Regularium Conservator valeat Subconservatorem deputare:

Et cum qua Potestate, quando, ac ubi: & quibus praedictum qualitatibus.

S U M M A R I U M.

Regularium Conservator, attento jure antiquo, nequit Subconservatorem deputare, nisi ad citandum, vel ad denuntiandum, sive intimandum sententiam a se latam. n. 1

Delegatus Principis regulariter potest subdelegare; quemadmodum Delegatus ad universitatem causarum. n. 2

Ubi electa est industria Persona, fieri subdelegatio non potest, nisi de consensu partium. n. 3

Citationes, & sententiarum denuntiationes, sive intimations, sunt articuli non jurisdictionales. ibid.

Articulos non jurisdictionales quilibet Judex potest alteri committere. ibid.

Attento jure novo, & novissimo, potest Judex Regularium Conservator Subconservatorem deputare. n. 4

Et quidem nedum in principio, sed in medio etiam, & sine causa. n. 5

Facultatem deputandi Subconservatorem, hodie restrictam esse, contendit Donatus ex quadam declaratione Sacrae Congregationis Episcoporum & Regularium: sed haec declaratio nihil prodest Donato. n. 6

Potest Conservator, nedum in partem, sed etiam in totum Subconservatorem eligere. n. 7

Vices committere, proprie loquendo, est, aliquem in totum loco sui subrogare. n. 8

Nequit Ordinarius, inconsulto Principe, & sine ejus licentia, totam suam jurisdictionem ita delegare, ut sibi nec facultatem avocandi retineat. n. 9

Nequit Conservator Subconservatorem deputare cum potestate subdelegandi. n. 10

Potest Subconservator citationes, & sententiarum denuntiationes, qui actus jurisdictionales non sunt alteri committere. n. 11

Potest Conservator Subconservatorem deputare, quando aliqua ratione est impeditus: ut quando est extra Civitatem, seu Dioecesim; cum suspectus recusatur; cum morbo laborat; aut infirma valetudine; cum rebus suis superesse non potest; cum Sacerdotium nactus nequit ab eo sine Religione discedere; vel cum alia legitima causa est impeditus. n. 12

Impedimenta præfata excusant a munere judicandi. ib.
 Conservator, existens extra Civitatem, seu Diocesim, deputare debet Subconservatorem illum, qui intra Civitatem, seu diocesim existit. *ibid.*

Sine legitima causa Subconservatorem deputare non potest, & perinde se haberet, subconservatorem deputando, ac si nollet, electioni de se factæ consentire; aut si vellet, acceptato muneri renuntiare. n. 13

Unde graviter peccaret, & censuris foret obnoxius, gravissime puniendus. n. 13 & 14

In aliquibus casibus neque cum legitima causa potest Conservator, Subconservatorem eligere: scilicet ubi causa commissa est cum clausula: [Quod si non omnes, vel si ambo non potestis:] ubi electa est industria Persona; & ubi constat de expressa voluntate Principis, quod delegatus ipse per se, & non per alium cognoscat. n. 15

Eligendus in Subconservatorem habere debet omnes omnino qualitates, quas eligendus in Conservatorem. n. 16

Si deputaretur a Papa ex certa scientia vel facultas concederetur, ut eligatur Conservator, non habens qualitates requisitas, hic non posset Subconservatorem deputare, nisi requisitas qualitates habentem. n. 17

Gregorius XIII. indulgit PP. Jesuitis pro partibus Indiarum ut loco qualificatarum Personarum, quosvis idones, & probos viros sæculares, clericali ebaractere insignitos, non tamen conjugatos, in Conservatores eligerent. ibid.

Non dissimilis facultas eligendi Conservatorem requisitis qualitatibus carentem, aliis Religiosis Ordinibus concessa est. ibid.

Correctio Jurium est odiosa, & quo ad fieri queat evitanda. n. 18

Dispensatio est stricti juris, nec ullatenus de Persona ad Personam, de casu ad casum extendenda. n. 19

Commissio facta alicui a Summo Pontifice non habenti qualitates requisitas est quædam dispensatio personalis, quæ Personam illius non egreditur. n. 20

Qualitas apposita respectu Delegati non transit in Subdelegatum, de quo Papa non cogitavit. n. 21

Hoc ipso, quod Papa sciat posse a Delegato subdelegationem fieri, si voluisset etiam cum Subdelegato in qualitatibus requisitis dispensare, id utique expressisset. n. 22

Qui non potest aliquod officium principaliter exercere, neque potest in eo subrogari per viam successioneis, & suppositionis in locum principalis. n. 23

ARTICULUS XXXVI.

An Subconservator electus Judicis Conservatoris Regularium teneatur, munus acceptare; acceptatumque prosequi; & quibus Juris remediis in eo uti; ac sub qua pœna fines suæ potestatis non excedere.

An valeat, ut suspectus recusari: ab ejusque sententia num, & ad quem Appellatio interponantur.

SUMMARIUM.

Deputatus in Subconservatorem tenetur munus acceptare. *n. 1*

Immo ad illud acceptandum a Conservatore, etiam per censuras, cogi potest. *n. 2*

Munus semel acceptatum nequit, sine legitima causa dimittere. *n. 3*

Verba accipienda sunt cum effectu. *n. 4*

Nedum expresse, sed neque etiam tacite potest Subconservator, acceptatum munus sine legitima causa dimittere. *n. 5*

Quæ de Conservatore disponuntur, de Subconservatore proportionali modo procedunt. Quemadmodum quæ de Delegato disposita sunt, proportionaliter de Subdelegato disposita censentur. n. 6

Subrogatum sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur. n. 7

Sub nomine Conservatoris etiam Subconservator venit; ut sub nomine Delegati Subdelegatus. n. 8

Judicandi munus necessarium est. n. 9

Subconservator, seu in partem, sive in totum constitutus, in executione sui muneris potest iisdem juris remediis uti, quibus valeat Conservator, & contra easdem Personas; adeoque contra Legatum etiam de Latere, quem potest multare. n. 10 & 11

Potest Censuras, excommunicationem videlicet, interdictionem &c. ferre, & sæculare brachium implorare. n. 11 & 12

Subconservator limites suæ potestatis scienter excedens, suspensionem a Subconservatoris Officio per annum ipso facto incurrit. n. 13

Quemadmodum excommunicationem latæ sententiæ pars scienter procurans excessum. ibid.

Nullumque irritum, & inane est, quidquid a Subconservatore per excessum attentatur. ibid.

Lex ad eas quoque Personas, & Res pertinet, quæ quandoque similes erunt. n. 15

Eadem res duplici jure censenda non est. n. 16

Subconservator Regularium potest suspectus recusari. num. 17

Recusans coram Conservatore, non coram alio debet, justam recusatationis causam probare. ibid.

A Subconservatore potest appellari. n. 18

Si Conservator, etiam quo ad unam causam, totam suam jurisdictionem Subconservatori commiserit, de jure Canonico ad solum Papam est Appellatio interponenda: De jure civili ad Conservatorem. n. 18 & 20

Si tamen aliquid sibi de Jurisdictione reservaverit, ad Conservatorem appellandum. n. 18 & 21

Idem de Delegato procedit: quod tamen nonnullas patitur exceptiones, ut in sequentibus. n. 19

Ubi Conservator, qui subdelegavit, & non in totum, excommunicari, vel mori contingat, a Subconservatore ad Papam est appellandum. n. 22

Quemadmodum ubi a Subconservatore non in totum appellari contingat, ex eo quia non admittit exceptionem, appellandum est ad Papam. n. 23

Ubi appellatio interponeretur ad Papam, eamque prosequeretur appellans, non contradicente Appellato; appellatio ad Papam subsistit. n. 24

Et a fortiori, ubi partes expresse consentirent. ibid.

Ubi Conservator aliquos sibi actus reservasset, illosque jam ante appellationem expediisset; vel ubi consilium sibi dumtaxat reservasset; aut alios actus non jurisdictionales sibi retinisset, appellatio a Subconservatore fieri debet ad Papam. n. 25, 26 & 27

Ubi causa fuisset Subconservatori delegata cum clausula: [Donec Conservator vices suas duxerit revocandas:] & Subconservator appellationi etiam ante revocationem detulisset, ad Papam appellatio est interponenda. n. 28

Quemadmodum ubi unus ex duobus Conservatoribus cum clausula: [Si non ambo &c.] & [Appellatione remota,] subdelegat alteri non in totum, appellatio non nisi ad Papam facienda est. n. 29

Et ubi duo ex tribus Apostolicis Conservatoribus duobus aliis non in totum subdelegaverint, ipsique Subconservatores cum tertio Conservatore in causa delegata processerint; ab his, tertio nimirum Conservatore, & duobus Subconservatoribus ad Papam est appellandum, non ad duos Conservatores subdelegantes. n. 30

ARTICULUS XXXVII.

An, & qualiter expiret, aut suspendatur Judicis Regularium Conservatoris Officium.

Ubi

An per mortem naturalem, vel Civilem Servitutis, Relegationis, Exilii, Excommunicationis, Suspensionis, &c.

SUMMARIUM.

Officium Judicis Regularium Conservatoris temporaneum est, non perpetuum; cum multipliciter valeat expirare, nedum suspendi. n. 1

Expirat per mortem ipsius Conservatoris naturalem; cum mors omnia solvat, omnia videlicet bona, & jura, quae vivens habeat. n. 2

Si divinitus statim revivisceret, jurisdictionem Conservatoriam recuperaret; quemadmodum cetera bona, & jura. n. 3

Soluta per mortem naturalem matrimonio carnali; sicut & spiritali inter Episcopum, & suam Ecclesiam; ac inter Religiosum Professum, & suam Religionem, non recuperat Conjux redivivus superstitem; nec Episcopus suam Ecclesiam; neque Religiosus suam Religionem. n. 4

Matrimonium carnale, & spiritali omnino, & irrevocabiliter dissolvitur per mortem naturalem: non ita tamen jurisdictione Conservatoris. n. 5

Religiosus Abbas Defunctus, reviviscens non recuperat Abbatiam regularem: nec Episcopus mortuus dignitatem Episcopalem: neque Personatum aut dignitatem habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, si reviviscat, illum assumit. n. 6

Ad perseverandum in munere Conservatoris non requiritur, quod etiam perseveret qualitas Ecclesiasticae dignitatis, & Judicis synodalis, cum satis superque sit, quod utraque fuerit tempore deputacionis. n. 7

Licet probabilis sit opinio docens, quod Episcopus characterem non imprimat; probabilior tamen est opposita. n. 8

Si Defuncto Conservatori statim successor eligatur, Conservator redivivus neque quoad negotia jam ab ipso Capta jurisdictionem recuperat. n. 9

Officium Conservatoris non expirat in uno ex duobus, simpliciter datis, per mortem alterius. n. 10

Conservatores, simpliciter dati, censentur dati in solidum, ita ut unus sine altero procedere valeat. ibid.

Conservatores, dati in solidum, utpote delegati attentio jure antiquo, per aliquos non censentur dati in solidum, sed simul: Unde per mortem unius ex duobus, ita datis Conservatoribus, expirat in altero Conservatoris Officium. n. 11

Idem dicendum, si alter ex duobus Conservatoribus, simpliciter datis, reddatur infamis, aut alias de jure inhabilis; vel tamquam suspectus via juris removeatur. n. 12

Non tamen si amoveatur a Principe; cum in hoc casu potius consolidetur jurisdictio in superstiti. n. 13

Si Conservator alteri commississet vices suas, & deinde mortuus esset, sed postquam Subconservator uti jurisdictione cepisset; tunc perseveraret Conservatoris officium in superstiti, & jurisdictione perpetuaretur in Subconservatore; ita ut cum eo posset Subconservator procedere. n. 13

Expiraret tamen Conservatoris officium in superstiti, si antequam Subconservator uti sua jurisdictione cepisset, Conservator delegans mortuus esset. ib.

Quemadmodum non expiraret, immo perpetuaretur

jurisdictione in Conservatore superstiti, illi demandata a Collega, si ante hujus mortem Collega superstitis uti cepisset jurisdictione demandata: expiraret tamen, si nullum ejus usum posuisset. n. 14

Si duo Conservatores deputentur cum clausula [Quodsi non omnes,] aut [Si ambo &c.]; per mortem unius non expirat in alio Conservatore superstiti Conservatoris officium. n. 15

Quemadmodum neque expirat, si idem Conservatores cum hac alia clausula deputentur: [Ut omnes, vel duo, vel unus eorum mandatum Apostolicum exequatur:] vel cum hac: [Quod quilibet eorum in solidum, & per se judicare, & exequi possit.] vel [Quod alter alterum non expectet, aut non requirat.] n. 16

Si ex duobus Conservatoribus, simpliciter datis, alter, qui habet dignitatem, moriatur; non expirat officium in Collega superstiti: immo neque in, & cum ipso Collega moriente moritur jurisdictione, sed transit in Successorem. n. 17

Successor tamen in dignitate expectandus est ad hoc, ut Conservator superstitis, simpliciter datus procedat. ib.

Quod si praefati duo Conservatores deputati sint cum clausula: [Si non omnes;] non est expectandus Successor. ibidem.

Officium Conservatoris, quamvis expiret per mortem naturalem ejusdem; non expirat tamen, sed suspenditur per mortem civilem, seu stricte, sive large sumptam. n. 18

Est mors civilis, stricte sumpta, qua vel Civitas simul cum libertate deperditur, & maxima capitis diminutio nuncupatur, cujusmodi est servitus; vel sola Civitas amittitur, & minor seu media capitis diminutio appellatur; cujusmodi est Relegatio, Exilium &c. Mors vero civilis large sumpta est, quae quodcumque mortis genus praeter naturale comprehendit, vocaturque minima capitis diminutio: & hujusmodi est Excommunicatio, quae mors spiritalis dicitur, & Suspendio, quae mors jurisdictionis est quo ad exercitum &c. ib.

Servus nequit esse Judex, si servitus sit a principio. Quodsi Judici superveniat, jurisdictionem non tollit, sed suspendit, donec recuperetur libertas. n. 19

Idem est de furioso, & Episcopo ab hostibus capto. n. 20

Mors naturalis tollit omne jurisdictionis fundamentum, quod est vita: mors vero civilis relinquunt potentiam, seu jurisdictionem in habitu, licet tollat jurisdictionem in actu, seu exercitium, & usum illius. n. 21

Si Conservator deputatus sit solus, per supervenientem servitutem, & ipsa durante non potest procedere; sed expectandus est Successor in dignitate; vel eligendus alius, si illum pars eligere queat; aut recurrendum ad Papam, qui alium assignet, vel Adjunctum. n. 22

Si deputatus sit simul cum alio, & cum clausula: [Quod si non omnes;] recurrendum ad Collegam, qui solus procedere potest propter impotentiam alterius. n. 23

Et multo magis, si ambo deputati sint in solidum. ib.

Idque, seu tempore servitutis supervenientis negotium ceptum sit, sive non ceptum. ibid.

Nisi tamen Conservator, servitute impeditus, Subconservatorem instituisset, qui jam cepisset jurisdictione uti: in quo casu ut sine Subconservatore procedat Collega, non servus, opus est, quod ipse etiam Subconservator impediatur. ibid.

Cessante servitute Conservator, qui fuit servus, & alioqui deputatus simul cum alio sub dicta clausula: [Quod si non omnes.] etiam post ceptum negotium admittendus est. ibid.

Conservatoris officium non expirat, sed suspenditur per exilium, Relegationem &c. n. 24

Quemadmodum non expirat per excommunicationem: sed dumtaxat suspenditur, donec absolvatur. n. 25

Per excommunicationem jurisdictione cujusvis Judicis, etiam Latci, suspenditur, ejusque exercitium, & usus

Ufus tollitur, donec adveniat Absolutio. *ibid.*
 Sententia, lata a Judice excommunicato, nullae sunt, nullique actus jurisdictionis etiam voluntariae. *ib.*
 Si ex duobus Conservatoribus datis simul, vel simpliciter, alter excommunicetur; Collega non excommunicatus solus nulliter procedet. *n. 28*
 Quod si duo Conservatores dati sint cum clausula: [Si non omnes], valide procedit solus non excommunicatus sine Collega excommunicato; nulliter tamen, si cum excommunicato procedit. *ibid.*
 Nisi adesset clausula: [Et praedicta facturus tam conjunctim, quam divisim, sive in solidum, & avari meliori modo &c.] *ibid.*
 Judex excommunicatus, sed non denunciatus, vitandus non est; valideque procedit, donec pro tali fuerit declaratus. *n. 27*
 Per Suspensionem Conservatoris Officium suspenditur, non perimitur. *n. 28*
 Conservator, ut per suspensionem exercitium, & usum suae jurisdictionis amittat, saltem quo ad validitatem actuum, debet esse denunciatus. *n. 29*

ARTICULUS XXXVIII.

An Officium Judicis Regularium Conservatoris expiret, aut suspendatur, vel transeat in Successorem, per dimissionem, aut mutationem Dignitatis.

Ubi

Quenam Dignitas proprie habeat Successorem: & quandonam Commissio, seu deputatio Conservatoris censenda sit Realis, & transiens in Successorem, quando Personalis, & in illum non transiens?

SUMMARIUM,

Officium Judicis Regularium Conservatoris non expirat, neque suspenditur, seu quoad negotia cepta, sive quoad non cepta per renuntiationem, vel amissionem dignitatis, cujus titulo fuit Conservator electus. *n. 1*
 Immo neque transit in Successorem, si deputatio fuerit personalis: licet in Successorem transeat, si realis fuerit, facta videlicet sub nomine dignitatis. *ibid.*
 Quemadmodum de Apostolico legato disponitur. *n. 2*
 Sufficit ad Conservatorem, seu Apostolicum delegatum, quod qualitas requisita tempore electionis, seu deputationis extiterit, nec requiritur, quod tempore executionis perseveret. *ibid.*
 Delegatus Apostolicus, ratione Canonatus electus, modo fuerit Canonicus tempore Commissionis, licet talis non sit tempore praesentationis, valide procedit. *ibid.*
 Cum disponens requirit aliquam qualitatem pro certo tempore, sufficit, quod illa adsit eo tempore. *n. 3*
 Officialis, seu Vicarius Episcopi principalis, si designat esse Vicarius, non proinde delegatio illi facta sub nomine proprio expirat. *n. 4*
 Relegatio, alicui facta sub nomine proprie, non transit ad Successorem Delegati praemortui, aut dignitatem amittentis. *n. 5*
 Pro Apostolico Delegato Bonifacius VIII. videtur, qualitatem Dignitatis, Personatus, vel Canonatus Cathedralis &c. requirere pro tempore commissionis dumtaxat. *ibid.*
 Est similiter pro Conservatore. *ibid.*
 Tam Delegatus, quam Conservator nequit committere vices suas, nisi qualitatem Dignitatis, Personatus, vel Canonatus Cathedralis &c. habenti, in quacumque parte Judicii illas committat. *n. 7*

Non est inconveniens, quod Persona non qualificata tempore subdelegationis, qualificata tamen tempore suae delegationis, teneatur subdelegare alicui Personae qualificatae, quae etiam suam qualitatem dimittat, ad huc retentura sit suam subdelegationem. *n. 8*

Causae a Sede Apostolica Personis qualificatis idcirco committuntur, ne per vilem & pannosum Clericum Papae representetur, cum vilipendio Apostolicae Sedis. *n. 9*

Haec tamen est causa non finalis, sed impulsiva. *n. 10*

Causa finalis commissionis praefatae qualificatis Personae est, quia Personae, in dignitate constitutae, existimantur habiles, honestiores, & fideiores, cum jam fuerint in assumptione Dignitatis approbatae. *ib.*

Per amissionem qualitatis Judicis synodalis non expirat, neque suspenditur Conservatoris Officium; neque transit ad Successorem, si ea semel adfuerit in ejus deputatione. *n. 11*

Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per amissionem dignitatis ob adventum qualitatis oppositae, vel ob patratum delictum. *n. 13*

Senator, amotus a dignitate ob turpitudinem, Judex esse non potest. *ibid.*

Nisi tamen fuerit toleratus: nam donec repellatur, procedere potest. *ibid.*

Et ubi a dignitate fuerit remotus, non autem ab administratione, vel ab ea suspensus. *ibidem.*

Moneta docens per dimissionem qualitatis non expirare Conservatoris officium quoad negotia cepta, sicut & quoad non cepta, ubi transmissa fuerit citatio, ob auctoritatem Speculatoris & Franci non bene utrumque reprehendit; nec ipse coherentem discurret. *n. 14. & 15*

Officium Judicis Regularium Conservatoris, sub nomine dignitatis commissum, quovis modo vacet dignitas, transit in Successorem, tam re integra, quam non integra. *a num. 16. usque ad 20. inclusive.*

Mortuo Delegato; qui excommunicavit, nemo absolvi potest, nisi Papa, aut ille, qui tali Delegato succedit in onore, & honore. *n. 17*

Dignitas, cui fit commissio, numquam moritur, *num. 18*

Commendatarius, sub nomine Commendae in Conservatore electus, si illam renuntiet, Conservatoris Jurisdictionis transit ad Superiorem in Commenda. *n. 22*

Vicarius Generalis Episcopi, sub nomine Vicarii Conservator electus, si designat esse Vicarius, Conservatoris officium transmittitur in Vicarium Successorem. *ib.*

Vicarius est nomen dignitatis, & quidem ordinariae, vereque Successorem habet in Officio. *n. 22*

Et etiam talis non esset; adhuc tamen per ejus vacationem in Vicarium Successorem transit munus Conservatoris ex mente Pontificis. *n. 23*

Vicarius generalis Sede Vacante; & Praetorium jurisdictionem quasi Episcopalem habentium in sua Diocesi, nulli Episcopo subjecta; nec non Vicarius Episcopi Electi, & confirmati, nondum tamen consecrati, ut Vicarius in Conservatorem deputatus, si designat esse Vicarius, Conservatoris Officium transit in Successorem. *n. 24. & 25*

Non transit tamen ad Successorem Conservatoris Officium, quod habet Canonicus Ecclesiae Cathedralis, si designat esse Canonicus. *n. 26*

Et quidem nedum ubi Cathedralis Ecclesia sit receptiva, id est determinatum Canonicorum, & Praebendarum numerum non habens; sed etiam ubi sit Numerata, seu certum Canonicorum, & Praebendarum numerum habens. *ibid.*

Quod licet in rigore verum putet Sanchez, oppositum tamen decidit ex mente Pontificis. *n. 27*

Conservatoris Officium, uni factum sub duplici nomine appellativo, quorum alterum jurisdictionis capax non est E. G. Praeposito, & Capellano, per utriusque

utriusque vacationem non transmittitur in Capellanum successorem, sed in praepositum, si duo distincti succederent in dictis officiis. n. 28

Quod si utrumque nomen jurisdictionis capax esset, & duae Personae distinctae succederent uni habenti simul utrumque nomen, ad utramque Personam munus Conservatoris transmittitur. n. 29

E converso tamen munus Conservatoris, commissum duobus sub nomine appellativo, e.g. Archidiaconatus, & Praepositurae, & Archidiaconus ab Archidiaconatu deficiat; quem obtineat Praepositus propria dignitate retenta, hic in munere succedit in solidum. n. 30

Ubi duo sint delegati, etiam simpliciter, potest alter Judicium Collegae suo causam delegare, ut ipse solus procedat in ea. ibid.

Conservatoris officium, quod erat in Episcopo non transit in Capitulum sede vacante per mortem naturalem, vel civilem Episcopi, donec Ecclesia de Successore provideatur. n. 31

Licet in Capitulum sede vacante per mortem naturalem, vel civilem Episcopi transferatur ordinaria ejus jurisdictio, & quidquid Episcopo competit jure communi, & proprio Episcopi; non transfertur tamen jurisdictio delegata, & quidquid Episcopo competit jure aliquo speciali, sive accidentali, cujusmodi est Jurisdictio Conservatoris. ibid.

Dignitas, proprio successorem habens, illa est, quae in perpetuum erigitur in Ecclesia. n. 34

Commissio seu deputatio tunc censenda est personalis, cum ex toto commissionis contextu, aut ex subiecta materia colligitur, committentem habuisse respectum ad Personam, quantumvis commissio facta esset sub nomine dignitatis: si autem colligatur, dignitatem respexisse, licet facta esset commissio cum sola expressione Personae, ea censenda est realis. n. 35

Una praesumptio tollit alteram, & major minorem. num. 36

Praesumptio specialis tollit generalem. ibid.

Si neque ex contextu verborum, neque ex subiecta materia deducatur, num committens respectum habuerit ad Personam; an vero ad dignitatem, id ex nominis expressione conjectandum, ita nimirum, ut, si nomen, aut cognomen exprimat Personam, commissio reputanda sit personalis: si autem nomen dignitatis exprimat, ea censenda est realis. n. 37

Quod si utrumque nomen exprimat, & neque ex conjecturis verborum, neque ex subiecta materia mens committentis argui queat; commissionem existimant realem nonnulli. n. 38

Aliqui considerant, utrum ex illis nominibus praecedat, & praecedente proprio, commissionem reputant personalem: realem vero, si nomen dignitatis praecedat. n. 39

Quidam distinguunt: vel committens notitiam habet Personae, cui committit, vel non: si primum, commissionem ajunt personalem, praecedente nomine Personae: realem vero, si nomen dignitatis praecedat. Si secundum; utrumvis nomen praeponeatur, commissionem existimant realem. n. 40

Quod alteri in stipulatione postponitur, censetur in dubio apponi non principaliter gratia disponendi, sed gratia demonstrandi. n. 41

Alii demum probabiliter opinantur, commissionem semper esse personalem, utrumvis nomen praeponeatur. n. 42

Quod multipliciter vincitur a Sanchez. n. 43 44

Nomen generale restringitur per speciale, ita ut non excedat Personam nominatam. n. 43

Ubi genus, & species in unius Persona concurrunt, genus per speciem restringitur ad illam. ibid.

Verba debent aliquid operari. n. 44

Cum privilegium sit lex privata, debet aliquid specialiter indulgere. ibid.

Superfluitas in Lege, aut Decreto vitanda est. ibid.

Nec una quidem dictio, nec syllaba in Rescriptis Pontificis debet esse superflua, & sine effectu aliquid operandi. ibid.

Negatio quidquid post se invenit, destruit; magisque negat, quam affirmatio ponit. n. 45

Conjectura, & praesumptio specialis vincit generalem. num. 46

Commissio, facta Vicario Episcopi, est personalis, quoties in ea nomen proprium Vicarii exprimitur. n. 47

In quacumque sententia de commissione sub nomine appellativo, & proprio facta, num ea dicenda sit Personalis, an vero realis, illud nomen inspicere censendum est, quod non reddit commissionem omnino inutilem, altero nomine assento. n. 48

In dubio ea semper Interpretatio accipienda est, ut actus valeat. ibid.

Nisi tamen redundaret in damnum injustum alterius; cum potius dicendum sit, dispositionem vavam & inutilem esse, quam damnum injuste inferri. n. 49

Officium Judicis Regularium Conservatoris, sub nomine Personae commissum, non expirat, nec suspenditur, neque transit in successorem per mutationem dignitatis, cujus titulo fuit Conservator electus, in aliam vel superiorem, vel aequalem, aut etiam inferiorem. n. 50 & 52

Commissio Personam sequitur instar Privilegii personalis. n. 51

Ubi qualitas aliqua ab aliquam dispositionem assumitur, ita ut debeat permanere, licet regulariter cessante qualitate cesset dispositio; secus tamen, ubi qualitas illa mutetur in melius, vel in qualitatem, non mutantem rationem disponentis. ibid.

Officium Judicis Regularium Conservatoris, sub nomine dignitatis commissum, per mutationem dignitatis illius, ratione cujus electus fuit Conservator, in aliam etiam superiorem, vel aequalem, transit in Successorem, quantumvis res non sit integra. n. 50 & 53

Modo tamen nova dignitas, ad quam transfertur Conservator, antiquam non contineret, sed extingueret. n. 54

Si Deputatus Conservatoris fieret Decano, qui postmodum eligeretur Episcopus; Episcopo jam facto, munus Conservatoris transit in Decanum successorem; cum Episcopatus Decanatum extinguat. ibid.

Si fieret Episcopo e.g. Catanensi, qui dein Archiepiscopus ejusdem Dioceseos crearetur, Archiepiscopus factus in munere Conservatoris perduraret; cum Archiepiscopatus Episcopatum contineat, non extinguat. ibid.

ARTICULUS XXXIX.

An per renuntiationem, vel abdicationem Jurisdictionis; perque mortem naturalem vel civilem Subconservatoris, aut Pontificis, Conservatorem indulgentis, Officium Judicis Regularium Conservatoris expiret, aut suspendatur.

S U M M A R I U M.

Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per renuntiationem intra quinquennium, rationabili superveniente causa. n. 1

Et per abdicationem Jurisdictionis expressam, qua illum Conservator in totum Subconservatori committit absque ulla clausula, sequuto tamen in Subconservatore jurisdictionis exercitio. n. 2

Per usum jurisdictionis commissae, censetur Jurisdictio in Subconservatorem efficaciter transisse. ibid.

Judex, datus a Sede Apostolica, si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari non potest: posset tamen, si jurisdictionem retineret. n. 3

Non

Non expirat, neque suspenditur Conservatoris Officium, si Subconservator, datus in totum, jurisdictione sua usus non fuerit. n. 4

Potest Conservator, nedum causam, sed ipsam etiam commissionem in totum ad se a Subconservatore avocare ante usum jurisdictionis illius. ibid.

Conservatoris Officium non expirat, neque suspenditur per usum jurisdictionis a subconservatore positum, si commissio illi facta non sit in totum. n. 5

Aut in totum quidem facta, sed cum clausula: [donec vices suas ad se duxerit revocandas.] ibid.

Per Abdicationem etiam tacitam expirat Conservatoris Officium, ut si Conservator pronuntiet, nullam se jurisdictionem habere. n. 6

Quamvis Conservator, qui causam in totum Subconservatori commisit absque ulla clausula, illam potuerit ante usum Subconservatoris reassumere; nequit tamen post dictam pronuntiationem. ibid.

Vel si deserat Appellationi, nedum legitime, sed etiam illegitime. ibid.

Vel si pronuntiatus fuerit suspectus. ibid.

Conservator, pronuntiatus suspectus, non potest causam committere; cum jam deserit esse Judex. ib.

In casibus premissis per tacitam Abdicationem potius suspenditur; quam expirat Jurisdictio Conservatoris, usque ad executionem sententiae, per quam dicitur expirare. n. 7

In casu Recusationis potest recusans in Conservatore consentire; & Appellans renuntiare appellationi, & coram Judice a quo litigare. ibid.

Per mortem naturalem, vel civilem Subconservatoris non expirat, neque suspenditur Conservatoris Officium. n. 8

Neque per mortem Pontificis, qui facultatem eligendi Conservatorem indulgit, etiam re integra. n. 9

Gratie, & Privilegia generaliter, non ad beneplacitum concessa, realia, non personalia, neque re integra, neque re non integra per mortem concedentis expirant, aut suspenduntur. n. 10

Dignitas Ecclesiastica per mortem Papae concedentis non expirat, neque suspenditur. n. 11.

Privilegia Regularium, neque re integra per mortem concedentis expirant, aut suspenduntur. n. 12. & 13

ARTICULUS XL.

An Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat, aut suspendatur per lapsum Quinquennii, non obstante Partium consensu prorogante: vel per amissionem ejusdem infra quinquennium.

SUMMARIUM.

Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per lapsum Quinquennii, etiam re non integra. n. 1. & 3

Quantumvis dolo partis res integra non sit. n. 1 & 4

Permissum ad tempus; post illud censetur prohibitum. n. 2

Affirmativa, ad certum tempus limitata, inducit, & importat negationem post illud. n. 3

Qui erat in calculo temporis, sibi imputare debet. ibid.

Statutum, permittens, vel disponens intra certum tempus, censetur eo elapso prohibere; & Inquisitio, postea facta, est ipso jure nulla. ibid.

Procurator, ad certum tempus datus; post illud expirat; nec admittitur ad prosequendum, quamvis litem fuerit contestatus, & Adversarius voluerit. ibid.

Conditio, seu momentanea, sive successiva implenda in tempore, nequit post expressum tempus impleri. ib.

Si praesigatur tempus ad pronuntiandum, laudum post diem compromissi latum per horam unam non valet. ib.

Vetitum ad tempus, censetur post illud permissum. ib.

Potest Conservator, post quinquennium exequi sententiam, a se infra quinquennium latam. n. 6

Quomodo potest Delegatus, ad certum tempus datus. ibid.

Delegatus tunc dicitur jam functus officio suo, ejusque jurisdictione expirare, cum per se, vel per alium sententiam suam est exequutus. ibidem.

Incipit quinquennium a die praesentationis currere. n. 7

Si intra certum tempus lis decidenda committatur, ex tunc terminus incipit currere, cum Judices contigerit, literas recepisse. ibidem.

Negotia, jam coepta, & infra quinquennium a Conservatore non terminata, potest Conservator, qui succedit, terminare. n. 8

De consensu Partium potest Conservatoris Officium post quinquennium prorogari. n. 9

Quomodo Officium cujusvis Judicis delegati, & Ordinarii. ibid.

Ut Jurisdictio ad tempus determinatum concessa, de consensu partium rite prorogetur, debet partium consensus non esse erroneus: quia errans non consentit. n. 10

Debet etiam consensus esse expressus, quamvis tacitus sufficiat. n. 11

Debet necessario ante lapsum temporis, seu quinquennii positus esse. ibid.

Debet intercedere etiam consensus Judicis. n. 12

Debet prorogatio fieri sub eadem forma, & natura. n. 13

Et in dubio sic facta existimatur. ibid.

Debet prorogatio fieri durante priori termino. n. 14

Non valet prorogatio, facta durante priori tempore, sed translata post lapsum temporis. ibid.

Prorogatio fieri nequit ad aliud tempus, majus quinquennio, saltem pro qualibet vice: etsi simul sumptum totum tempus, ad quod pluribus vicibus, & successive fiat, majus fuerit ipso quinquennio, quod prorogatur. n. 15

In Literis Conservatoris ad tempus determinatum non debet esse appositum formale, vel aequivalens decretum irritans, ut de consensu partium fieri valeat prorogatio. n. 16

Dictiones taxativae, affirmative positae, omnes casus excludunt, praeter expressos: & prohibent ulterius temporis extensionem. ibid.

Officium Judicis Regularium Conservatoris, etiam intra quinquennium, expirat per remotionem ejusdem a munere, factam in Capitulo Provinciali ex legitima causa, a Sede Apostolica, vel ab Ordinario loci, pro libito Regularium, approbanda. n. 17

Est hujusmodi causa electio illegitima propter non servatam formam Constitutionis Gregorianae; item Conservatoris negligentia in Officio; Impotentia, Inimicitia, aliave id genus. n. 18

ARTICULUS XLI.

An per Avocationem Causae Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat, aut suspenditur.

Ubi

De Avocatione Causae.

SUMMARIUM.

Avocatio Causae, seu Litis, sive Advocatio, Revocatio, & Evocatio quid sit? n. 1

Avocari proprie non dicitur Lis, nisi pendeat. n. 2

Avoca-

Avocatio est de Lite pendente coram Judice Inferiori, cujus Jurisdictio aliquo modo a Judice Superiori avocante dependet. n. 3

Non est Avocatio illa, per quam unus Judex ab alio suo pari, vel etiam Superiore, subditum suum ibi incompetentem litigantem avocet; sed potius Exemptio declinatoria foret. ibid.

Nedum Supremus Princeps, sed etiam inferior, modo aliis Judicibus superior, qui potest in quacumque litis parte jurisdictionem tollere; & quovis alius alium jufferit judicare; potest ab his Judicibus seu expresse, sive tacite causas avocare. n. 4

Judex Superior, seu motu proprio, sive ad instantiam partis, potest causam ab Inferiore Judice ad se revocare, magis per revocationem operando, quam per interpositam appellationem a partibus. n. 5

Plus operatur Avocatio, quam Appellatio. ibid.

Avocatio Cause fit in eodratu, in quo apud Judicem Inferiorem reperitur, idque in bonam Litigatorum. n. 6

Avocatio cause alia est expressa, alia tacita, & hac duplex est. n. 7

Avocatio fieri potest vel motu proprio, vel ad instantiam partis. Et illa favorabilior est, ac ab omni subreptione, vel obreptione immunis. n. 8

Avocatio, tam expressa, quam tacita, tam motu proprio, quam ad instantiam partis, vel est simplex, & absoluta, vel eventualis, sive conditionalis. n. 9

Avocare potest causam Summus Pontifex, aliusve Supremus Princeps, & his inferior jura Principis habens, & Superior aliis Judicibus, quibus potestatem judicandi concedit; vel qui majus imperium in eadem jurisdictione habet. n. 10

Nequit tamen avocare suprema Principis Curia sine illius facultate. Neque Duces, Marchiones, Comites &c. jura Principis non habentes; quamvis Inferiores Judices, a quibus deberent avocari cause, ad plebis electionem ab ipsis conferuntur. n. 10

Potest etiam Episcopus, avocare causam, pendente coram suo generali Vicario. n. 11

Non tamen Archiepiscopus causam, pendente coram Episcopo Suffraganeo. Neque Legatus de latere causam, pendente coram Episcopo, vel Delegatis Apostolicis. ib.

Avocare tandem potest Ordinarius causam, pendente coram suo delegato. Non tamen Delegatus causam, pendente coram Subdelegato, nisi re integra, ante citationem. n. 12

Effectus Avocationis est, auferre Jurisdictionem a Judice Inferiore in causa, quae avocatur, ita ut quidquid post Avocationem ab ipso fiat, sit attentatum, ac nullum. n. 13

Immo magis attentatum, & nullum, quam quidquid post Appellationem a Judice Inferiore fieri contingat. n. 14

Discrimen inter Appellationem, & Avocationem. n. 14

Quin & magis attentatum, ac nullum est, quidquid a Judice Inferiore post Avocationem fit, quam quod lite pendente, aut pendente etiam Relatione. Et quare? n. 15

Recensitur effectus est nedum Avocationis expressa, sed etiam tacita, quocumque modo fiat Avocatio tacita. n. 16

Avocatio tacita operatur effectus suos quoad ipsas dumtaxat partes litigantes, non quoad tertium: cum tamen etiam quoad tertium operatur Avocatio expressa. ibid.

Ut Avocatio jurisdictionem auferat a Judice Inferiore, ita ut quidquid ab eo post Avocationem gestum fuerit, sit attentatum, & nullum &c. esse non debet in aliqua causa nulla. n. 17

Nec debet Avocato nova causa insurgere cum periculo in mora. n. 18

Avocatio cum clausula: [Quatenus causa non instructa,] quid operatur? n. 19

Causa quando dicatur instructa quo ad Avocationem? n. 20

Avocatio cum his clausulis: [coram priore Judice ad nonnullos actus fuisse processum, citratamen conclusionem in causa:] & [Quatenus causa coram Judicibus pendeant indecise], quamnam vim habeat? n. 21. & 22

Processus Judicis revocati substitit donec excipiantur per partem. n. 23

Si cognitio per Judicem revocatum, an sua sit jurisdictione, se competentem pronuntiet, & pars non appellet, valet processus Judicis revocati. ibid.

Quomodo si partes coram Judice revocato procedant. ibid.

Substitit processus Judicis Avocati ante notitiam avocationis, seu motu proprio, sed non ob delictum, sive ad instantiam partis facta. n. 24

Avocatio jurisdictionem non aufert, quamdiu ignoretur, nisi ob delictum Judicis facta sit. ibid.

Oppositum arbitrantur complures: utramque sententiam conciliari posse, opinatur Moneta. n. 25

Valet processus Judicis Avocati; ubi Judex scierit alias, quam per partis exceptionem. n. 26

Vel pars Avocatione non utatur. ibid.

Processus Judicis Avocati etiam ante notitiam Avocationis nullus est, ubi adfit Decretum irritans, etiam ad instantiam partis appositum, & cum, vel sine illis verbis, Scienter, aut ignoranter. n. 27

Decretum irritans ligat etiam ignorantes. ibid.

Non obstante Decreto irritante, si pars nolit Avocatione uti, vel eidem renuntiarit, valet, quidquid a Judice revocato gestum fuerit. n. 28

Potest quovis renuntiare iis, quae in sui favorem inducuntur, etiam si accesserit Decretum Principis in oppositum. n. 28

Contrarium sentiunt plerique: utramque sententiam conciliari nititur Moneta. ibid.

Avocatio motu proprio fieri potest etiam sine causa, & cum justa, aut injusta causa. n. 29

Ad instantiam vero partis Avocatio fieri debet ex causa, atque hac esse potest vel borrescentia Adversarii, utpote potentis, vel nimia decisionis causa dilatio, scilicet ultra triennium. ibid.

Officium Judicis Regularium Conservatoris per Avocationem Cause, ab eo per Summum Pontificem factam, expirat in eadem causa, ita ut sit attentatum, & nullum quidquid sine nova commissione a Conservatore in tali causa gestum fuerit. n. 30

Immo magis attentatum, & nullum, quam quod post appellationem, vel Lite, aut Relatione pendente gestum fuerit ab eodem. n. 31

Nisi tamen Avocatio aliqua ex causa nulla foret, vel Conservatori recusato causa de novo insurgeret cum periculo in mora &c. juxta praedicta a numero 17. n. 32

ARTICULUS XLII.

An, & qualiter expiret, aut suspendatur Subconservatoris Officium.

Ubi

Doctorum Catalogus de Judice Regularium Conservatore differentium, & Constitutiones Summorum Pontificum de Conservatoribus.

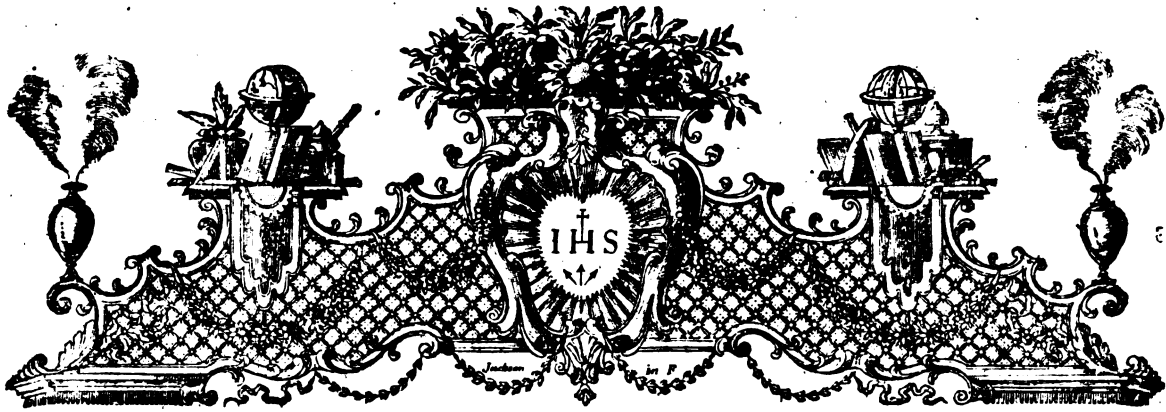
S U M M A R I U M.

Officium Subconservatoris temporaneum est, non perpetuum, cum nedum suspendi valeat, & expirare illis iisdem modis, quibus Conservatoris officium, sed etiam aliis. n. 1

De

De Subconservatore proportionaliter est intelligendum, quidquid de Conservatore statutum reperitur. n. 2
 Subconservator, & ipse Conservator est. ibid.
 Subrogatum sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur, etiam in materia jurisdictionis. n. 3
 Subconservatoris officium per mortem naturalem ipsius expirat, etiam quoad negotia cepta. n. 4
 Quid si divinitus reviviscat? ibid.
 Non expirat per mortem ejusdem civilem, puta per Servitutem, Exilium, Excommunicationem, Suspensionem &c., sed suspenditur, donec restituatur libertati &c. n. 5
 Restitutus libertati &c. cepta negotia recuperat. n. 6
 Nisi commissio facta fuerit non in totum, aut cum clausula: [donec vices suas duxerit avocandas:] & Conservator commissionem avocaverit. ibid.
 Recuperat etiam non cepta, si Conservator jurisdictionem non avocaverit. ibid.
 Si commissio facta fuit cum clausula: [Quod si non omnes;] Subconservator libertati restitutus &c. tum quo ad cepta, tum quo ad non cepta negotia est admittendus. n. 7. & 8
 Ubi duo sint Subconservatores dati [simul aut simpliciter;] uno excommunicato, vel suspeso, alter solus nulliter procedet. n. 9
 Si dati sint cum clausula: [Si non omnes;] est procedere valeat non excommunicatus, non suspensus sine Collega excommunicato, vel suspeso; si tamen cum illo procedat, nulliter procedet, nisi in processu foret clausula: [& praedicta facimus tam conjunctim, quam divisim, sive in solidum, & omni meliori modo &c.] ibid.
 Non expirat, neque suspenditur munus Subconservatoris per dimissionem dignitatis. n. 10
 Immo neque transit in Successorem in dignitate, si Commissio fuerit personalis: quamvis in illum transeat, etiam re non integra, si commissio fuerit realis. n. 11
 Expirat Subconservatoris Officium in uno ex duobus Subconservatoribus simpliciter datis, per mortem alterius Subconservatoris naturalem. n. 12
 Vel per civilem large sumptam; ut si alter reddatur infamis; vel alias de jure ad judicandum inhabilis; vel tanquam suspectus via juris amoveatur. n. 13
 Non expirat tamen in superstitie Subconservatoris officium per mortem alterius Subconservatoris naturalem; si hic habeat successorem in dignitate: Qui tamen expectandus est, ut superstes procedat, utpote datus simul cum alio. n. 14
 Neque expirat in superstitie Subconservatoris officio per mortem alterius naturalem, si ambo dati sint cum clausula: [Quod si non omnes,] vel: [si ambo &c.], vel: [ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum exequatur,] vel cum hac: [Quod quilibet eorum in solidum, & per se judicare possit,] vel: [Quod alter alterum non expectet &c.] n. 15
 Expirat Subconservatoris jurisdictione per Renuntiationem muneris ex justa causa. n. 16
 Expirat etiam per lapsum temporis praefiniti, tum quoad negotia cepta, tum quoad non cepta. n. 17
 Quamvis de consensu partium valeat prorogari. ibid.
 Expirat pariter Subconservatoris Officium per Avocationem Cause, ab eo factam per Conservatorem, re integra. n. 18
 Non tamen per Avocationem causa, factam a Conservatore per Papam. ibid.
 Quemadmodum per Avocationem a Delegato, per Principem factam, non expirat jurisdictione Subdelegati: unde validus est processus post Avocationem, & gesta Subdelegati. ibid.
 Re tamen non integra, eo quod Subconservator uti

ceperit jurisdictione, etiam per solam citationem, non expirat in eo Subconservatoris officium per Avocationem. n. 19
 Nisi ejus Commissio facta fuerit cum clausula: [Donec vices suas ad se duxerit avocandas.] n. 20
 In actu indivisibili, vel divisibili Subconservatoris, deputati sub dicta clausula, num subsistat Avocatio? ibid.
 Expirat Subconservatoris officium per mortem naturalem Conservatoris, re integra. n. 22 & 23
 Quemadmodum munus Delegati per mortem delegantis, & Officium Subdelegati per mortem Delegati, re integra. ibid.
 Jurisdictione delegata non transit efficaciter in Delegatum, sed manet penes Delegantem, donec ea delegatus utatur. n. 24
 Non expirat Subconservatoris officium per mortem Conservatoris naturalem, si errore communi mors ignoretur, quantumvis ab ipso Subconservatore sciatur. n. 25
 Subconservatoris Officium per mortem Conservatoris naturalem non expirat, si res integra non sit. n. 26
 Ut non expirat Officium Delegati, & Subdelegati per mortem Delegantis, & Delegati, re non integra. ibid.
 Etiam si Subconservator, vel Delegatus, & Subdelegatus fuisset mortui Conservatoris, aut delegantis, & delegati subdelegantis collega: vel commissio illi facta sub clausula [Quoties eum abesse contigerit:] vel [Donec vices suas ad se duxerit revocandas.] ibid.
 Expirat Subconservatoris Officium per mortem naturalem Conservatoris, nedum re integra, sed etiam non integra, si commissio illi facta sit sub clausula: [Ad beneplacitum voluntatis meae:] vel [Quamdiu voluero:] & quare? n. 27. & 28
 Idem est de Subdelegato sub utraque clausula deputato. ibid.
 Non expirat officium Subconservatoris per mortem Conservatoris naturalem, si commissio facta fuerit sub clausula: [Donec duxero avocandum] vel [aliter ordinandum, seu procedendum:] neque re integra. n. 29
 Idem est de Officio Subdelegati. ibid.
 Tunc res non est integra, & Subconservator sua jurisdictione dicitur usus, cum saltem fuerit transmissa citatio. n. 30
 Per mortem civilem Conservatoris non expirat Subconservatoris Officium, sed suspenditur quoad negotia non cepta. n. 31
 Quoad negotia vero cepta neque suspenditur. n. 32
 Per excommunicationem, vel Suspensionem Conservatoris non expirat, sed mere suspenditur Subconservatoris Officium re integra: re tamen non integra neque suspenditur. n. 33
 Quid si Subconservator sit Vicarius Episcopi Conservatoris, qui uti Episcopus fuerat & ipse a Papa deputatus Conservator? n. 34
 Expirat Subconservatoris Officium, ubi Conservator officio Conservatoris privetur, vel per Revocationem Electionis, a Regularibus factam; vel per Renuntiationem muneris, factam ab ipsomet Conservatore quoad negotia non cepta; secus tamen quoad cepta. n. 35. 36. & 37.
 Expirat quoque Subconservatoris Officium per lapsum Quinquennii, etiam quoad negotia jam cepta. n. 35 & 38.
 Non tamen per Avocationem Cause a Conservatore, factam per Papam. n. 35. & 39
 Catalogus Doctorum, de Judice Regularium Conservatore differentium. n. 40
 Constitutiones Summorum Pontificum de Conservatoribus. n. 41

DE JUDICE CONSERVATORE
REGULARIUM
TRACTATUS CANONICUS
ARTICULUS PRIMUS.

*Quid sit Judex Conservator Regularium attento
jure communi antiquo.*

Dico I. Conservator a verbo *Conseruo* derivatus, idem significat; quod *defensor* a verbo *defendo*, & *Tutor* a verbo *Tueor* dicitur: unde Tutor etiam appellatur Conservator a *Jo. And. in Cap. fin. in princ. verb. tueantur de offic. deleg. in 6.*, & *ab aliis*; sicut & *Defensor* a *Petr. Greg. Tholosan. Syntag. Jur. Univers. lib. 47. c. 22. Cum aliis, teste Moneta de Conservat. Judic. c. 1. q. 1. n. 4.* scilicet de Jure positivo miserabilium personarum ab injuriis, violentiis, & oppressionibus, quæ illis a potentibus inferuntur.

Et hujusmodi est nedum quivis Episcopus, cujus profecto Curæ demandatur, miserabiles personas, Viduas nimirum, Pupillos, Orphanos, Pauperes, Advenas, Captivos, Senes, Decrepitos, Cæcos, Leprosos, Claudos, Furiosos, perpetuo Morbo laborantes, de novo ad fidem Convertos, ad Carceres damnatos, aliosque id genus, de quibus inferius *art. 26. assert. 2. Resolutione 21. n. 115.*, ad quorum Commiserationem propter fortunæ injuriam natura movemur, a prædictis injuriis, violentiis, & oppressionibus tueri, defendere, & conservare, ut apud *Mirandam tom. 2. Man. q. 47. art. 2. docet Glos. in cap. statum de offic. Jud. deleg. in 6. verb. Conservator*, & probat *ex c. ex parte licet, & c. ex tenore de for. Compet., & ex c. 1., & 2. dist. 87. & c. Administratores 23. q. 5. c. licet de Censib., & c. significasti eodem tit. de offic. Jud. deleg. in antiquis.* Sed, & principalis, ipsemet Pontifex Maximus, Imperator, Reges, alique supremi Principes, utpote qui de Jure communi sunt veluti generales omnium, injurias, violentias, & oppressiones patientium, maxime Pupillorum, Orphanorum, Viduarum, aliarumque personarum miserabilium ordinarii Defensores, Tutores, & Conservatores, ut liquet, tum ex juribus delegatis, tum etiam *ex l. unica, c. quando Imperat. inter pupill., vel Judices, & ex c. Principes sæculi, c. Administratores, c. Regum officium, 23. q. 1. apud Emauelem Rodriguez tom. 1. quæst. Regul. q. 65. art. 1. in marg., & Mirandam loc. cit.*

Quos quidem esse in Christiana Republica (quid quid perperam dixerint nonnulli;) non modo consentaneum valde, sed admodum etiam necessarium est; cum, ut habetur in *l. 1. ff. Ne vis fiat ei, & l. æquissima ff. de usufr. ad Prætores Reipublicæ* spectet, quoslibet ab oppressionibus, injuriis, & violentiis defendere, omnesque in proprio statu indemnes, ac in pacifica suorum Jurium, & Bonorum possessione tueri, ne videlicet ejiciantur ab ea. Sique id ad quoscumque Judices, & Principes inferiores pertineat; potiori Jure, præsertim respectu miserabilium personarum; ad Judices, Principesque superiores, & supremos, quæ spirituales, qua temporaneos pertinere debet ad Pontificem videlicet Maximum, ad Imperatorem, Reges, &c., ut omnia præallegata Jura proclamant.

Verum cum superiores hujusmodi, supremique Judices, & Principes nequeant id ipsum per se semper, & ubique præstare; opportuna providentia consultum est, ut per speciales Conservatores, alio nomine delegatos, sive ordinarios Judices nuncupatos, prædictarum miserabilium personarum necessaria defensio exhibeatur, ut notat *Archiepiscopus in c. 1. de offic. deleg. in 6. apud laudatum Rodriguez*, qui unicus est conservatorum institutionis finis, prout in *dic. c. Statumus; Innocentius IV. & in cit. cap. fin. de offic. Jud. deleg. in 6.* Bonifacius IV. clare satis expressere.

Sed relictis tum generalibus, tum specialibus aliarum miserabilium personarum conservatoribus Judicibus, præsentis hujusce nostræ Tractationis scopus est, de specialibus Religiosorum Conservatoribus solummodo differere; cum etiam Religiosi sub nomine miserabilium personarum comprehendantur, ut optime tradunt Doctores apud laudatos *Rodrig. art. 3., & Mirandam art. 4.* Et sane contendunt expositores sacrorum Canonum passim in *c. 1. de postul. Prælat. & in c. super quibusdam de Verb. significum Bart. in l. Cum alie ff. de legibus. Innoc. in cap. signis.*

A

2 De Judice Conservatore Regularium

- significasti de offic. Jud. deleg. & Abbate in c. licet, de Censibus, nomine miserabilium Personarum, intelligendos non esse plebejos, prout etiam notat Petr. Gregor. Syntag. Jur. 1. p. c. 18. n. 10. contra nonnullos id perperam arbitantes; sed illos, qui necessitate patiuntur, ut Pauperes praesertim Religiosi, Viduae, Pupilli, Orphani, & univrsim ii omnes, quorum propter fortunae injuriam naturaliter miseremur.*
- 13 Quamobrem variis, diversisque temporibus, variis, diversisque Summi Pontifices inter alia privilegia, Regularibus concessa, illud, quod non infimum sibi locum asciscit, eligendi in suam defensionem speciales conservatores, adversus injurias, & violentias illatas, aut probabiliter inferendas, benigne sunt impertiti: Tum propter eorundem professionem expressam paupertatis: tum etiam propter divinum Cultum, cui ex proprio Instituto, & professione sunt addicti: tum denique propter decentiam, quia nimirum clausuram monastici status maxime videtur dedecere, pro tuendis rebus suis ad publica Tribunalia, seu Laica, sive etiam Ecclesiastica, ad quae omnes confluunt indiscriminatim saeculares, nedum Laici, sed Ecclesiastici quoque, se conferre: expediensque proinde, ut quae ad ipsorum Personas, Bona, Jura, Privilegia, Monasteria conducerent, per ecclesiasticos peculiariarum Judices summarie, simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura Judicii sola facti veritate inspecta expedirentur, ut optime explicat Abbas in praecit. cap. Licet de Censib.
- 15 Verum cum hujusmodi Conservatoris Privilegium trifariam valeat considerari: I. nimirum, prout concessum a Jure communi antiquo c. 1. per Innocentium IV., & cap. fin. per Bonifacium VIII. de offic. Jud. delegat. in 6., adeoque secundum Jus commune Antiquum. II. prout a Jure peculiari novo privilegiorum amplificatum, adeoque secundum Jus particulare novum, seu secundum peculiaria privilegia, a Summis Pontificibus post laudatos Innocentium, & Bonifacium, praesertim a Clemente VII., Sancto Pio V., & Gregorio XIII. abunde Regularibus in suis Conservatoribus impertita: & III. prout a Gregorio XV. novissime moderatum, adeoque secundum Jus novissimum, per Constitutionem supra laudatam Gregorii XV. incipientem. [Sanctissimus] stabilitum, de Judice Regularium Conservatore juxta triplex insinuatam Jus nobis in tota hac Dissertatione Canonica peragendum. Ut autem distincte, & ordinatim procedamus, a Judice Regularium Conservatore secundum Jus commune antiquum exordiendo, proponitae insimul Quaestioni faciendae satis;
- 16 Dico II. Judex Regularium Conservator secundum Jus Commune antiquum est: [Judex delegatus, a Papa concessus, ad aliquos, etiam Actores, contra manifestas dumtaxat aliorum injurias, & violentias defendendos, intra Civitatem, seu Dioecesim, & non extra procedens, neminem ultra unam dietam a fine dioecesis ipsius trahens, judiciali non utens indagine.] Ita in re Joa. Andr. in cap. fin. n. 4. de offic. Jud. deleg. in 6. Anchar. in cap. 1. n. 1. de offic. deleg. item in 6. Butr. ibid. n. 2. S. Anton. tract. de excommuni. c. 37. n. 3. Gemin. dict. Cap. fin. §. fin. & §. Conservatores autem n. 5. Calder. in quaest. incip. Dominus Papa dedit Conservatorem, Azor. Instit. mor. tom. 2. lib. 5. c. 35. q. 1. Monet. de Conserv. Judicibus cap. 1. q. 2. n. 8. Sayr. in floribus decis. sub tit. de offic. deleg. decis. 1. Cokier de jurisdic. ordin. in exempt. p. 1. q. 39. n. 1. Joannes de la Cruz de statu Relig. lib. 2. c. 10. Miranda in man. tomo 2. q. 47. art. 1. Peyr. in Constit. 3. Gregorii XV. §. 1. n. 2. Barbof. de offic. & pot. Episcop. part. 3. Alleg. 106. n. 1. Pirbing. lib. 1. Decretal. tit. 29. sect. 8. §. 1., & alii apud ipsos, & quidem ex Cit. cap. 1. de offic. Judic. deleg. in 6. ubi [statuimus, (inquit Innocentius IV.)], ut Conservatores, quos plerumque concedimus, a manifestis injuriis, & violentiis defendere possint, quos eis committimus defendendos. Nec ad alia, quae judicalem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem.] Et ex dict. cap. fin. eod. tit., & lib. ubi Bonifacius VIII. sancivit: [Ut Conservatores, qui aliquibus (ut a manifestis injuriis, & violentiis tueantur eosdem) plerumque a Sede Apostolica conceduntur, de caetero deputari non possint, nisi Episcopi, vel eorum Superiores, &c. Conservatores autem hujusmodi extra Civitates, seu dioeceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscumque procedere, aut aliquos ultra unam dietam a fine dioecesium eorundem trahere non praesumant, &c. Si de aliis, quam de manifestis injuriis, & violentiis scienter se intromiserint; seu ad alia, quae judicalem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, eo ipso per annum ab officio sint suspensi.] Pro cujus explicatione, Dico III. Conservator Regularium dicitur 18 I. Judex; ut enim sustinent allati Doctores, & alii passim, Regularium Conservator attento Jure antiquo Judex est. Quod liquet tum ex dict. cap. fin. de offic. Jud. deleg. in 6. ubi vers. Vices quoque supponitur, a Conservatore ferri sententias; quod proprium esse Judicium, extra controversiam est. Et v. Circa munera praecipitur, a Conservatoribus observari Constitutionem editam de Judicibus delegatis circa Munera, Expensas, Assessores, Notarios, & Testes, quae est cap. Statutum, §. Insuper cum seq. de Rescripti. in 6. Tum ex cap. 1. 2., & fin. de offic. Jud. deleg. in 6., in quibus juribus de Conservatoribus disponitur, dum hi Canones sub rubr. de offic. Judic. deleg. ponuntur: Optimum 19 siquidem argumentum desumitur a rubrica, vel titulo pro elicienda qualitate potestatis ejus, de cujus officio in rubrica, vel titulo tractatur: ex quo enim aliqua materia ponitur sub aliquo rubro, ex hoc judicatur esse illius naturae, cujus est rubrum; ut post Gloss. dict. cap. 1. & cap. Tibi, quae de rescripti. in 6. & Clem. unic. de offic. deleg. iisdem fere verbis tradit Everar. in Allegat. topic. Jur., sive locis argumentorum legal. loc. a rubro n. 4.
- Advertunt tamen Moneta cap. 1. q. 2. n. 10. & 20 alii, Nudos Conservatores prout in terminis juris antiqui, non ita proprie dici posse Judices, quemadmodum dici queunt caeteri, seu ordinarii, sive delegati. Manifestum est hoc, tum ex dict. cap. 1. & fin. ubi Conservatoribus prohibetur de aliis, quam de manifestis injuriis cognoscere; atque ad ea, quae judicalem indaginem exigunt, suam potestatem extendere. Tum ex dict. cap. 2. ibi: [a Judicibus, vel Conservatoribus, a Sede Apostolica deputatis.] in hoc siquidem textu Conservatores sub nomine Judicium nequitquam comprehenduntur; cum dictio Vel regulariter sit disjunctiva, l. cum pater §. penult. ff. de leg. 2. & l. 21 Triplix ff. de verb. signific. Ponaturque inter diversa, l. 1. ff. de Reb. dub. & rubr. ff. de acquir., vel omitt. hered., cum aliis, quibus id astruit Rebuff. l. lege obvenire ff. de verb. signific. Unde Archidiacon. in dic. cap. 1. n. 1. de offic. Jud. deleg. in 6. post Host. asserit, Conservatores non esse Judices per omnia. Et Goffred. in summ. rubr. de offic. deleg. n. 34., eos esse me- 23 ros executores. Card. de Luca de Jurisdic. disc. 49. n. 40., Conservatores privilegiorum, ait, in pu- 24 ris terminis Juris Communi c. 1. & fin. de offic. Jud. deleg. in 6. vere, & proprie non esse, nec dici debere Judices, sed potius viros potentes, &

& auxiliares, cum majoribus armis assistentes parti, ut illam ab injuriis, & violentiis manifestis tueantur, juxta terminos textus in *l. Ut vim ff. de Jus. & Jur.* Quod ex eo deducit, quia extrajudicialiter procedunt, & velut pars, seu assistens auxiliator parti, &c. Quod idem contendunt alii, quos infra laudabimus *art. 1. ass. 2. Resolut. 2. a n. 9.*

26 Dicitur II. *Delegatus*: Conservatores etenim delegati sunt, non ordinarii, attento Jure antiquo, *cap. 1. cit. de offic. deleg. in 6.* Unde eorum materia ponitur sub titulo, & rubrica de officio delegati. Et ita sentit communis opinio, quam teneant *Gloss. 2. in dic. cap. 1. Archid. ibid. n. 1. Joan. Andr. n. 2. Franc. n. 3. Butr. n. 4. Gemin. n. 5. Anchar. n. 2. & Consil. 132. n. 2. Jaf. Conf. 145. lib. 4. Ruin. conf. 3. n. 1. lib. item 4. Mandos. in prax. signat. grat. verb. Conservatoria vers. Conservatores dicuntur, Petr. Greg. lib. 47. Syntag. jur. c. 32. n. 23. Jo. Nevizan. conf. 35. n. 9. Divus Antonin. 3. p. summ. tit. 9. c. 4. §. 2. Navar. conf. 3. n. 1. de offic. deleg. Confess. in Compend. privil. mendic. tit. 4. c. 7. Azor p. 2. lib. 5. c. 34. Monet. de Conservat. c. 7. q. 1. n. 36. Macerat. variar. resolut. lib. 1. resol. 16. n. 4., & alii; cum Jurisdictio illis impertita in jure antiquo, non ratione officii, sed delegationis a Papa factæ, conveniat: & si officium habent, illud Jure delegationis ejusdem habere dicantur, ut in aliis videre est, & notant cum *Gloss. dic. cap. 1. in princ. v. Conservatores doctores laudati, aliique, quos citatos sequuntur Pasqualigus quest. mor. Can. Centur. 2. q. 179. & Barbof. ubi supra n. 2.**

29 Quamvis a Delegato in multis discriminetur Conservator, ut notant *Sylvefser verb. Conservator q. 2. Azor q. 5. Miranda art. 3. Peyr. n. 2., & alii,* quibus patrocinator *Joan. Andr. in dic. cap. fin. de offic. Jud. deleg. in 6.* inquit, discriminari l. in eo, quod delegatus esse queat quivis Canonicus cuiuslibet ecclesiæ Cathedralis; Conservator vero non, nisi simul sit in aliqua Dignitate, vel Personatu constitutus. II. in eo, quod ejus, qui mihi datus est Delegatus in una causa, possum ego esse delegatus in alia causa, salvo Jure recusationis, seu cessionis; sed ejus, qui mihi datus est Conservator, non possum ego Conservator esse, etiamsi non opponatur exceptio; cum hujusmodi mutua defensio sit Juri suspecta, *Gloss. margin. in cit. cap. fin. lit. D. III.* in eo, quod salvo prædicto Jure recusationis, sibi subditum bene possit quis impetrare delegatum, non tamen Conservatorem; adeo ut deputatio Conservatoris in his casibus sit ipso jure irrita, *cit. cap. fin. §. ult. ibiq; Gloss. v. omnino. IV.* in eo, quod delegatus a Principe valeat causam sibi demandatam, in totum, vel in partem alteri committere, juxta *cap. Pastoralis, de offic. deleg. secus tamen Conservator, ex dic. cap. fin. §. vices quoque. V.* in eo, quod Conservator si limites sibi traditæ potestatis excedat, de aliis, quam manifestis injuriis, & violentiis cognoscendo, vel ad ea, quæ judicialem indaginem exigunt, sese intromittendo, eo ipso per annum officio sit suspensus, &c. ut suo loco dicemus *ex dic. cap. fin. §. ut autem: secus tamen Delegatus; cum hoc de illo in jure expressum non sit, ut notat ibi Gloss. v. suspens.*

33 VI. in eo, quod etiamsi Conservator ex privilegio haberet, posse alteri delegare; id tamen præstare non possit, nisi illi, qui condiciones, ut esse possit Conservator, alias habeat: sed delegatus potest subdelegare eum, cui alias de jure fieri potuisset delegatio. Ita *Joan. Andr. in dic. cap. fin. quem per extensum refert Sylvefser, ubi supra. Mi-*

vanda dic. art. 3., & alii. Utque addit Pirbing. lib. 1. cit. decret. tit. 29. sect. 8. §. 2. a n. 209. & alii: Discriminatur Conservator a Delegato VII. in eo, quod delegatus generaliter ad causas præsentēs, & futuras dari non soleat; cum per hujusmodi delegationem Ordinariorum Judicium multum derogetur potestati, *Gloss. inc. ad hæc, v. omnia negotia, de Rescript. Conservatoribus autem hujusmodi generalis potestas conceditur, ut infra videbimus, ob favorem pauperum, & oppressorum, præsertim Ordinum Religiosorum, quorum Sedes Apostolica speciale patrocinium gerit, eoque in suam protectionem recepit, Gloss. in cit. cap. fin. v. edita, in addit. de offic. Jud. deleg. in 6. VIII.* In eo, quod nequeat Conservator extra Civitatem, seu diocesium, in qua est deputatus, contra quoscumque procedere, aut aliquem ultra unam dietam a finibus territorii civitatis, seu diocesis numerandam trahere, sive citare, ut habetur in *dic. cap. fin. §. Conservatores, de offic. Jud. deleg. in 6.* Neque de partium consensu; cum de hoc nihil sit expressum in Jure: Delegatus autem, licet nequeat, uti Conservator, extra civitatem, aut diocesium procedere, nec ultra unam dietam trahere, ut habetur in *cap. statutum, 11. §. Cum vero, de Rescript. in 6.,* potest tamen de consensu partium, ut colligitur *ex dic. cap. statutum, §. in nullo.*

Dicitur III. *a Papa Concessus*, idest, ut loquitur textus *dic. cap. fin. v. Conservatores*, deputatus; cum a solo Principe supremo, adeoque a Papa, non ab inferiore, nequidem a Legato de Latere Conservatores hujusmodi concedi, seu deputari queant, ut infra videbimus *art. 5.*

Ubi notandum, expositas particulas in allata definitione Conservatoris stare loco generis; in quo convenit Conservator cum cæteris, qui delegatam habent potestatem judicandi: reliquas vero sequentes particulas se habere loco differentiarum, per quas Conservator ab aliis delegatis Judicibus discriminatur.

Dicitur IV. *ad defendendos aliquos*, puta Regulares; cum hoc sit privilegium etiam Regularibus concessum; & hic sit finis per se intentus a Jure communi in Conservatorum institutione, ut propterea Tutores, & Defensores etiam nominentur, ut initio insinuavimus, *Sorb. in Compend. privil. Mendic. v. Conservatores sunt autem, Lezana in summ. tom. 1. c. 10. de Conservat. n. 1. & alii.* Et quidem ad defendendos eosdem, tum quoad personas, quarum favore principaliter dantur Conservatoriarum, ut probat *Monet. cap. 1. q. 2. n. 13.* tum quoad Religiones ipsorum, Monasteria, seu Conventus, eorumque Bona, Jura, Privilegia, &c., ut melius infra explicabitur.

Non tamen quoad Familiares, & Servos, cum *cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6.* de illis solis, quibus Conservatoriarum literarum conceduntur, adeoque de Regularibus, non etiam de Ipsorum Familiaribus, & Servis, quibus non conceduntur, loquatur sic: [Conservatores defendere possint, quos eis committimus defendendos.] & [Conservatores, qui aliquibus, ut a manifestis injuriis, & violentiis tueantur eosdem.] Dicitio enim *eos, illos*, aut similes, personales sunt, *l. 1. ff. de vulg., & pupil. l. ult. c. de instit., & subdit; cum virobique not. Menos. lib. 4. præsumpt. 62. n. 6.* Et multo magis personalis est dicitio *eosdem*, ut tradit *Bart. in l. si quis servum §. ult. ff. de leg. 2. & DD. passim.* Quod vel ex eo patet, quia tamquam privilegium speciale conceditur in Jure novo ex dicendis *art. seq.* quod Regularium Conservatores

- protectionem suam extendere valeant, ad familiares, & servos etiam eorumdem.
- 43 Quamvis, si injuria, Regularium familiaribus, & servis irrogata, talis sit, ut etiam in injuriam Regularium ipsorum redundet; tunc ad eosdem quoque familiares, & servos tuendos dirigatur Conservator, Nec valet dicere, in tali casu a Judice Conservatore Regulares defendi quidem, non familiares, & servos, posseque Regulares uti Conservatore adversus injuriam mediate sibi factam, non autem servos, & familiares: cum in oppositum pro priori sensu extet bonus textus in l. 1. §. fin. ff. de injur. & §. Item per Uxorem, juncto §. seq. Inf. eod. tit. Favet nostræ opinioni Monet. de Conserv. c. 7. q. 10. a n. 535., contendens n. 580., Ecclesiarum servos uti posse Conservatoriis, concessis ipsis Ecclesiis: quia ex c. 2. de for. compet., injuria, quæ hujusmodi servis Ecclesiarum inferitur, ipsis Ecclesiis irrogari dignoscitur: atque adeo cum tunc præsumptione juris injuria Ecclesie censeatur, Conservator Ecclesie deputatus, juxta traditam sibi facultatem a Principe, eam injuriam jure medio potest vindicare actione a servis; vel saltem ab Ecclesiis coram eo intentata. Pro quo etiam facit optimus textus in cap. 45 auctoritate de privil. in 6., ubi a contrario sensu exempti possunt esse actores, seu defensores in causis propriorum servorum, & familiarium coram Judicibus suis Conservatoribus, ut expresse tradit ibi Gloss. v. liberorum, & v. revocamus. Quando autem injuria, facta servo, censeatur Domino facta, ita ut hic civiliter, aut criminaliter agere possit actione injuriarum, late tradit Farinac. lib. 3. quest. crim. q. 105. inspect. 6.
- 46 Dicitur V. etiam Actores: quia stando præcise dispositioni præfatorum cap. 1. & fin. de offic. Jud. deleg. in 6., possunt Regulares, etiam ut Actores, coram suo Conservatore reos quoscumque, seu Laicos, sive Clericos (de quo puncto infra) trahere, & convenire, ut docent Joan. Andr. in dic. cap. fin. n. 2. Jo. Monac. ibid. Monet. de Conservat. c. 7. q. 6. n. 338. Peyr. ad Const. Greg. XV. §. 6. n. 46., & alii, quibus subscribunt Donat. in prax. tom. 1. tract. 17. de Conservat. q. 10. n. 1. & Lezana in summ. quest. Regul. part. 2. cap. 10. n. 30., moti ex illis verbis cap. fin. [Conservatores non præsumant trahere ultra unam dietam]: ergo a contrario sensu, (quod sane argumentum fortissimum est in jure, ut patet ex lege l. ff. de offic. ejus, cui mand. est Jurisdic. & c. cum Apostolica, de his, que sunt a Prælat. ac cap. cum visum, de Regular.) intra illam trahere possunt. Sed trahere proprium est Actoris, trahentis ad Judicium, ut manifeste liquet ex illis verbis Constit. Gregorii XV. incip. [Sanctissimus] §. 9. [Alios convenire, aut trahere non possint;] & ex infra dicendis art. 3. ass. 2. a n. 10. melius patebit: ergo &c.
- 48 Dicitur VI. Contra manifestas injurias, & violentias, scilicet non solum illatas, sed etiam probabiliter inferendas, & quidem civiliter tantum procedendo.
- Et sane contra manifestas injurias, & violentias, non solum illatas, sed etiam probabiliter inferendas, deputari Conservatorem, docent eadem Gloss. in dic. cap. 1. de offic. Jud. deleg. in 6. ibique Jo. Andr. in princ., & Jo. Monac. n. 5. Azor. tom. 2. lib. 5. c. 35. q. 7. Miranda in man. tom. 2. q. 47. art. 7. concl. 4., & alii passim. Et recte quidem, quia defensio licet proprie in utrisque, magis tamen proprie in arcendis injuriis, & violentiis inferendis sita est, ut notat Barbof. alleg. cit. n. 34., & ex Lezana n. 33., addens proinde cum Donat. tom.

1. tr. 7. q. 10. n. 16., & aliis, Conservatorem, si quos paratos videat ad damnum monasterio inferendum, posse prohibere; & si opus fuerit, sub pœna etiam excommunicationis cogere, ut a damnificatione absteineant, prout habetur in cap. sacro, de sent. excomm. Non secus, ac cogere potest reum ecclesiasticis censuris, ad satisfaciendum pro damno jam illato, ut ex Azor., & Doctoribus passim notat Peyr. tom. 2. ad Constit. Gregorii XV. supra citatam n. 41.

Adversus autem manifestas injurias, & violentias, seu illatas, sive etiam inferendas civiliter tantum Conservatorem procedere posse, ad privatam nimirum Regularium sibi commissorum utilitatem; non autem criminaliter, idest ad publicam utilitatem, & vindictam, aut misere, utramque nimirum utilitatem, tam Religiosorum privatam, quam publicam, æque principaliter respiciendo, inferius art. 24. ass. 1. a n. 16. cum communi Doctorum sententia firmabimus; cum attento Jure communi pro solis causis civilibus, in quibus videlicet ad privatam utilitatem proceditur, Regularium Conservator sit iisdem datus, non item pro criminalibus, in quibus publica utilitas intenditur: neque pro istis, in quibus utraque respicitur utilitas, publica nimirum, & privata, ut cit. art. 24. dicemus.

Quænam vero sit injuria, & violentia manifesta, fuse explicant Doctores. Ut brevitati consulamus,

Manifestum est hic idem, quod Notorium, seu quod nulla potest probabili tergiversatione celari, vel excusatione defendi, c. ex parte, de verb. signific. & c. ult. de Cohabit. Cleric., & Mulier. Gloss. in c. 1. de offic. Jud. deleg. in 6. v. Conservatores. Et aliud est Notorium Facti, aliud vero Juris. I. generis est, quod per evidentiam facti ita notorium est, ut examinatione non indigeat: vel, si indigeat; potest tamen probari clare, & certitudinaliter per multos testes, ita quod negari non possit, Tuschus v. manifestum concl. 71. n. 7. Jo. Monac. dic. cap. 1. n. 3. de offic. Jud. deleg. in 6. Rodriguez tom. 1. q. 65. art. 11. Miranda in man. tom. 2. q. 47. art. 7. Concl. 1. Peyr. ad dic. Constit. Gregorii XV. §. 6. n. 38. & alii. II. vero generis, quod Reus in Judicio fatetur; cum, per confessionem Rei in Judicio; notorietas Juris inducatur, c. vestra, de Cohabit. Cleric. juncta Glossa v. Notorium; Marant. de Jurisdic. ordin. p. 6. de Confess. Farinac. prax. Crim. q. 21. n. 31., ita ut ex inde cesset omne dubium, cognitionem exposcens, & judicialem discussionem; Gloss. cit. Anchar. in dic. cap. 1. n. 5., & alii.

Injuria vero dicitur, quidquid non jure fit, ut nomen ipsum indicat; cum ly in sit particula privativa, ut ex Jo. Andrea c. 1. de Jud. deleg. in princ. v. Injuriis, ibique Gemin. n. 1., Franc., & Archidic. n. 2. tradunt Donat. tom. 1. tract. 7. de Conservat. q. 8. n. 2. Peyr. loc. cit. n. 35., & alii cum Monet. c. 1. q. 2. n. 14. Continetque sub se, tum violationem privilegiorum; injuria siquidem est, privilegia violare, ut notat Jo. Andr. in cap. fin. n. 3. de offic. Jud. deleg. in 6., & ex eo Monet. n. 15., & alii: tum culpam, & contumeliam, iniquitatem, & injustitiam, ut docent Hof. in summ. tit. de Injuriis n. 1. Farin. 3. p. prax. Crimin. l. 3. q. 105. inspect. 1. n. 2., & alii.

Fit autem injuria tribus modis: Re nimirum, Verbis, & Literis. Re; quoties per manus infertur: Verbis; quoties per convicium: Literis demum; quoties quis librum, vel libellum famosum, carmen, aut historiam, ad infamiam alicujus pertinentem scribit, vel componit, edit, man-

mandat, consulit, aut dictat, vel exemplar, in loco publico legit, vel vendit, emit, retinet, vel affigit in publico, vel publicat, aut invenit, & non comburit, vel carmina, aut cantiones in alterius infamiam compositas cantat, &c., ut explicat laudatus *Perr. n. 36.*

57 Violentia demum est injuria cum vi, & impetu personis, vel rebus irrogata. Eaque, ut distinguit *Menoch. in preclud. de recuper. possess. a n. 38. Tuschus v. vis, & violentia concl. 214., & Perr. sup.*

58 n. 37. Quintuplex est: I., *Ablativa*, quoties nimirum aliquid per vim auferitur. II., *Expulsiva*, quoties per vim de possessione quis ejicitur. III., *Compulsiva*, quoties per metum compellitur quis, aliquid facere, quod alias sponte non esset facturus. IV., *Turbativa*, quoties possessor in sua possessione turbatur. V. Demum, *Inquietativa*, non multum a turbativa discedens, quoties non finit quis, alium uti sua pace, & quiete; vel alter eo invito, vult in suo fundo ædificare.

59 Atque hic notandum, quod licet violentiæ nomen sub nomine *injuria* contineatur, ut contendit *Franc. in dic. cap. 1. n. 2. de offic. Jud. deleg. in 6.,* vel sub nomine *Manifesta Injuria*, ut volunt alii apud *Monet. n. 16.* Quamobrem laudatus *Moneta* in definitione Conservatoris ponit dumtaxat manifestas injurias, a quibus Conservator tueri debet personas conservandas, nec addit *violentias*; nihilominus, quia in *cap. 1. & fin.* adjicitur, apponenda est, saltem majoris explicationis, seu declarationis, & exemplificationis causa; cum præsertim, quod ita ponitur, non frustra, nec supervacaneæ apponatur, ut etiam in fine notabimus; & sic particula & posita in dicto *cap. 1. & finali*, inter verba illa *manifestis injuriis*, ac illud *violentis* intelligenda est, non copulative, seu ampliative, sed expositive, pro *idest*, cohærenter ad *rex. in l. 1. ubi Gloss., & Doctores, ff. de pact. & Can. in Synodo dist. 63.* Vel declarative, seu exemplificative, quatenus nimirum affert exemplum principalis speciei, sub genere injuriæ contentæ, ut in *Rubr. ff. de vi, & vi armat.* Nisi dicere velimus, concludit *Moneta* citatus, quod tam in *dic. Rubr.* quam in *dic. cap. 1. & fin.* allata particula & ponatur, non inter genus, & speciem, sed inter duas species.

61 Dicitur VII. contra *manifestas dumtaxat* injurias, & violentias, scilicet non contra obscuras, & dubias, in quibus probandis, & verificandis omnino judicialis indagatio necessaria est, ut in *cap. 1. cit.* expressum legitur. [Nec ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem]. Et in *cap. fin.* [Si de aliis, quam de manifestis injuriis & violentiis se intromiserint, seu ad alia quæ judicialem indaginem exigunt suam extenderint potestatem.] Cum ea pertineant ad Ordinarium, teste *Gloss. in dic.*

62 *cap. 1.* Quamobrem Religiosi, recusantes solvere decimas, attento Jure antiquo, nequeunt coram Conservatore conveniri, sed coram Ordinario conveniendi sunt; cum id injuria, & violentia manifesta non sit, & judicialem discussionem, ac indaginem requirat, teste *Nicol. Lucubr. Canon. lib. 1. tit. 29. n. 13. except. 10. apud Monacellum in appendice ad form. p. 1. adnot. ad Const. Greg. XV. de elect. Conservat. n. 4.* Quemadmodum coram eodem Ordinario, non coram Conservatore, iidem, etiam Rei, trahendi sunt in reliquis causis civilibus, quæ manifestæ non sunt, requiriturque judicialem Indaginem, & discussionem, ut etiam declaravit *Sac. Congreg. Concil. die 24. Martii 1657.*

63 Et ita contra manifestas injurias, & violentias

deputatus est Conservator, ut neque de mutuo partium consensu prorogari queat ejus Jurisdic-tio ad non manifestas. Et quamvis Jurisdic-tio Con-servatoris de consensu partium, prorogari valeat de re ad rem, sive de causa ad causam, quia jurisdic-tio, seu delegata, sive ordinaria, sic valet prorogari, ut ex variis Juribus, & Doctoribus optime docet *Monet. de Conserv. c. 7. q. 8. n. 441.* cum ea tamen limitatione, quod prorogatio fiat ad causam similem, hoc est specie non differen-tem: Unde bene deducit, quod Judicis, qui 64 est deputatus in causa civili, Jurisdic-tio dumtaxat prorogari queat ad causam civilem, non ad criminalem: sicut & illius, qui est deputatus ad causas misti imperii, prorogari queat Jurisdic-tio ad alias hujusmodi causas, non ad causas meri imperii: non secus, ac illius, qui est ad causas certæ quantitatis deputatus, fieri queat proroga-tio ad majorem, vel minorem, quia magis, & minus non variant speciem, ut cum Philosophis tradunt etiam Jurisconsulti. Nequit tamen eadem Conservatoris jurisdic-tio de consensu partium de causa manifestarum injuriarum ad causam injuriarum non manifestarum prorogari.

Et sane cum ad omnes omnino injurias, & violentias manifestas, qua tales, sic deputatus Judex Regularium Conservator; non apparet, quomodo ejus Jurisdic-tio prorogari queat ad Causas similes, quæ profecto non aliæ esse deberent, nisi injuriæ, & violentiæ manifestæ. Injuriæ siquidem, & violentiæ non manifestæ dissimiles sunt, & ab illis specie differunt; & sic ad has, utpote dissimiles, de consensu partium, fieri nequit prorogatio. Et etiãsi non dissimiles forent, neque specie diverisæ, adeoque de se posset ad illas fieri prorogatio; cum habeatur decretum irritans in *cap. fin.*, quod omnem prorogationem, etiam de consensu partium excludit, ut mox infra videbimus; Consensus partium nihil conferat ad illam, ut recte notat *Monet. n. 443.*

Quod si de consensu partium prorogari non 66 possit Jurisdic-tio Conservatoris ad injurias, & violentias non manifestas; neque consuetudine legitime præscripta, seu legitima Præscriptione prorogari potest ad easdem; ut probabilius arbi-tror contra *Monet. c. 7. q. 9. & 10. n. 507. & 554.*

Non obstat, quod Jurisdic-tio Conservatoris, quæ de jure, aut rescripto, seu privilegio competit; possit per Consuetudinem legitime præscriptam, vel legitimam Præscriptionem augeri, ita nimirum, ut si ea jurisdic-tio sit ad causas civiles, augeri queat etiam ad criminales; & consequenter si sit ad manifestas injurias, augeri etiam possit ad non manifestas. Non obstat, inquam: quia, ut alia omittam, urget in contra-rium decretum irritans, appositum in *dic. cap. fin.*, utpote quod omnem Consuetudinem tollit, 67 nedum in præteritum, sed etiam in futurum, seu de cætero illam exprimat, sive non, ut docet communissima Doctorum sententia cum *Gem., Franc., Archid., & Jo. Andr. in cap. Cum de Beneficio, de præben. in 6. Curt. dic. cap. fin. Sect. 8. n. 7. Fel. in cap. Cum accessissent, reg. 3. limit. 4. n. 50. Prob. in cap. Tibi, qui n. 7. de rescript. in 6. Barb. Clem. 1. n. 23. de elect. Præpos. Alex. in Can. In istis, §. leges dist. 4. Rebuff. in Concord. sub rubr. de firm., & irrevoc. Concord. stabilit. vers. plus dicit, Gonzalez. ad reg. 8. Cancell. Gloss. ult. n. 50. Ruin. Conf. 13. n. 13. vol. 2. & Conf. 102. n. 11. vol. 3. & alii.*

Dicitur VIII. Contra manifestas dumtaxat aliorum 68 injurias, & violentias; puta omnium, & quorumcumque, cujuscumque sit conditionis, & digni-tatis:

6 De Judice Conservatore Regularium

- tatis : tñm quia Pontifex in *dic. cap. 1. & ult. de offic. Jud. deleg. in 6.* loquitur de injuriis indefinite, idest a quibuscumque personis illatis, vel probabiliter inferendis. Tum etiam, quia ita sæpe decisum testantur *Lopez in cap. Per vestras. §. Sed pulchra dubitatio. n. 3. de donat. inter vir., & uxor. Salsed. in pract. Crim. p. 3., & in facti contingencia, Rodriguez tom. 1. quæst. regul. q. 65. art. 11. ac Miranda in Man. tom. 2. q. 47. art. 7. concl. 3.* Tum denique, quia ex hoc non defraudatur, nec usurpatur Jurisdicctio Regia; cum hæc crimina sint misti fori, ut dicitur in *c. Cum sit generale de foro Compet. Et habetur expresse in l. 58. tit. 6. p. 1., & l. 4. tit. 18. ead. part. Et magis expresse in quadam lege regia tit. 53. lib. 1. Ord. apud Rodriguez & Mirandam loc. cit.*
69. Quamobrem ad defendendos Regulares deputatus est Conservator adversus manifestas injurias, & violentias, tum a Magistratibus Laicis illatas, vel probabiliter inferendas, *Monet. de Conser. c. 8. q. 4. Concl. 1. n. 160.* Tum a Laicis inferioribus, *Rodriguez q. 65. art. 1. Concl. 1.* Tum etiam a Clericis. *Idem ibidem cum Miranda q. 47. art. 3., & aliis*, sicut & ab Episcopo: immo a Legato, seu Nato, five etiam de Latere, *Sanchez tom. 2. Confil. lib. 6. c. 9. dub. 6. n. 4. Pellizz. in Man. Regul. tom. 2. tr. 8. c. 8. sect. 4. q. 33. n. 134. & alii.* Quin & a Religiosis alterius Ordinis; a Doctoribus, vel Scholaribus, seu Cancellariis Universitatum, aliisque Communitatibus, ex privilegio Apostolico etiam Conservatorem habentibus pro suis causis, *Mirand. loc. cit. art. 12. Pellizz. supra q. 14. Rodriguez. art. 15. & alii.*
70. Nec obstat, quod par in parem non habet imperium, ut dicitur in *l. Nam Magistratus, ff. de arbit. l. ille, a quo, §. Tempestivum ff. de trabell. Can. Inferior, dist. 2. f., & cap. Innotuit, de elect.*
71. Non obstat, inquam; nam ratione delegationis, seu in causa sibi commissa major quis eo est, cui aliunde est par, aut etiam inferior, ut liquet ex *cap. sane il 2. de offic. deleg., ac cap. Pastoral., §. Præterea, de offic. Ordin., & in specie adnotavit Gloss.,* quam alii sequuntur in *dic. cap. Innotuit, v. in parem.*
72. Nec etiam obstat, quod Privilegiatus contra pariter Privilegiatum uti non possit privilegio suo, ut habetur ex *Ausb. de sanctissimis Episcopis §. sed hac presenti; & ex l. Verum, §. ult. cum legibus seq. ff. de minoribus.*
73. Non obstat, inquam; licet enim ea regula procedat, ubi utriusque par sit causa, quando nimirum utrumque privilegium sit æquale, æque favorabile, & concurrat in actu, & exercitio, ut docent plures, relati a *Barbos. axiom. 190. n. 1.* Cujus ea potest esse ratio, quia teste *Philosopho l. 4. de Generat. c. 7. text. 50.* [Simile non agit in omnino simile:] Non valet tamen, ubi causa sit impar, quando nimirum ambo privilegia non sint æqualia; quia tunc majus præfertur minori, *Caccialup. in l. omnes populi ff. de Justit., & jur. n. 122.*
74. Vel quando unus sit dupliciter privilegiatus, non ita tamen alter; nam iste cedit illi, *Cephal. Confil. 148. n. 18.* Vel quando agatur de damno vitando, & lucro acquirendo; cum præferatur tunc, qui damnum passus, vel passurus est, *Bart. in Ausb. Quas actiones C. de sacrosanctis Ecclesiis n. 3. §. Pontius autem.* Vel quando uni assistat jus commune, & non alteri; nam hic illi cedit, *Covarr. pract. quæst. c. 7. §. sexto.* Vel quando unus privilegium habeat in actu, actuque sit in ea re, & in ea specie, de qua controversitur, non ita tamen alter; quia [In pari delicto, & causa
- melior est conditio possidentis,] ut *juncta regul. Juris sextam* docent passim Doctores: vel quando unus privilegium habeat in specie, alius vero in genere; quia tunc huic ille præfertur, *Bart. in cit. Ausb.* cum manifesti Juris sit, quod privilegium speciale privilegio deroget generali, conformiter ad *regul. 34. juris in 6.* [Generi per speciem derogatur.]
- In nostro proposito causa Religiosorum injuriantium, & injuriantium par non est; nec utrumque Conservatoris privilegium æquale, æque favorabile, & concurrens in actu, ac exercitio: nam privilegium Conservatoris Regularium pro tuendis Regularibus ab injuriis, per alios Regulares, &c., simile Conservatoris privilegium habentes, illatis, aut inferendis, præfertur alteri aliorum Regularium, &c., injuriantium: tum quia, ut alia ex mox insinuatis præmittamus, quæ facile possunt applicari, casus est de damno manifestarum injuriarum, vitando. Tum quia, licet utrique Regulares, &c. injuriantes, & injuriati, privilegium habeant in genere Conservatorem eligendi adversus manifestas injurias, & violentias; in casu tamen speciali, quo Religiosi A manifeste sint a Religiosis B injuriati, soli Religiosi A sunt specialiter privilegiati ad Conservatorem eligendum, qui illos a manifestis tueatur injuriis Religiosorum B. Tum denique, quia Religiosi A actu injuriam patiuntur, actuque læsionem habent; & ut tales, auxilio indigent restitutionis ad reparationem damni; & consequenter privilegium habent in actu. Non ita tamen Religiosi B, qui injuriam inferunt, non patiuntur; faciunt, non recipiunt. Et sic in proposito privilegia non sunt æqualia, neque privilegiatus currit contra pariter privilegiatum.
- Immo si res funditus introspeciat, nec duo sunt privilegia Religiosorum, injuriantium unum, & alterum injuriantium, sed unum dumtaxat, scilicet injuriantium; nec duo privilegiati, Religiosi A injuriam patientes, & Religiosi B injuriantes; sed unus privilegiatus, soli nimirum Religiosi A, ut notant, & bene *Miranda art. 12. Reiffens. lib. 1. decretal. tit. 41. q. 4. n. 44., & alii.*
- Cæterum si proposita regula vim haberet, ut ab adversariis contenditur; neutri Religiosi possent Conservatorem eligere adversus sese invicem; quod esset contra concessionem expressam tot, tantorumque Conservatoriarum, indulgentium, ut Religiosi possint Conservatores eligere adversus quascumque personas Laicas, ecclesiasticas, tam regulares, quam sæculares, nec non adversus Communia civitatum, & diœcesum, &c. ut liquet ex *Conservat. Clementis VII. pro Minimis, & ex aliis, quas laudat Rodriguez, ubi supra.*
- Dicitur IX. *intra Civitatem, seu diœcesim, pro qua nimirum fuerit deputatus, & non extra procedens:* (puta non extra diœcesim, seu strictè sumptam, cujusmodi est diœcesis Episcopi respectu ipsius Conservatoris, vel alterius Episcopo inferioris: vel late sumptam, qualis est provincia, seu metropolis Archiepiscopi, Metropolitanus, five Episcopo superioris, ubi Episcopo superior, seu Archiepiscopus Metropolitanus fuerit Conservator. Cum nomine *Diœcesis* in jure non semel provincia, seu metropolis intelligatur, & e converso, ut compluribus allegatis juribus probat *Archidiaconus in cap. Statutum, de Rescript. in 6. circa medium.* Et Archiepiscopus Conservator in tota sua metropoli procedere queat, ex infra dicendis *art. 14. asser. 2.*) *Neminem ultra unam dietam a*

79
fine

fuor. diocesis illius trahens. Conservator siquidem Regularium ad terminos Juris communis non nisi intra Civitatem, seu diocesim, sive provinciam pro qua deputatur, procedere potest. Quod tamen intelligendum est regulariter: si enim in aliquo casu intra civitatem, seu diocesim sive provinciam ob aliquam rationabilem causam procedere nequeat; poterit utique in tali casu extra illam, dummodo non ultra unam dietam procedere, conformiter ad *cap. Statuimus de offic. Deleg. in 6.*, ubi sic habet Pontifex: [Statuimus, ut is, per quem ab Apostolica Sede certo loco inquisitio fieri, vel quidquid aliud expediri mandatur, si propter potentiam, vel malitiam illius, contra quem inquiri debet, sive procedi, seu fautorum ejusdem, non possit hoc exequi eo loco secure, (ne ipse commodum ex dolo, vel fraude reportet) ad id exequendum alium locum eligat idoneum, & securum. Idem faciat si alia rationabilis causa subdit, propter quam in loco decreto perfici nequeat commode, quod mandat: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.] & *cap. Statutum, de rescript. in 6.*, ubi casus hujusmodi recensentur sic: [cum vero ejusdem civitatis, seu diocesis fuerint Actor, & Reus, extra ipsas, causa non committatur, nec conveniatur aliquis eorundem, nisi ab Episcopo contra aliquem de sua diocesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus Capitulum, seu contra Universitatem Civitatis, Ville, aut Castri, fuerit actio dirigenda: vel nisi Actor eandem civitatem, vel diocesim intrare non audeat, aut sui adversarii potentiam merito perhorrescens, eum infra ipsas nequeat convenire secure: in his quippe casibus extra dictas civitatem, & diocesim possit contra prædictos causa committi. Nullus tamen eorum ultra unam dietam a fine suæ diocesis valeat conveniri, &c.]

80 Extra recensitos autem, aliosque id genus casus, ita Conservator debet intra Civitatem, seu diocesim, & provinciam procedere, neminem ultra unam dietam trahendo a fine civitatis, seu diocesis, & provincie illius, ut ne quidem, addit *Monet. q. 8. concl. 7. n. 446. & 447.*, de mutuo partium consensu, jurisdictionem conservatoriam de loco ad locum prorogantium, valeat extra illam procedere. Licet enim de mutuo partium consensu Jurisdictio Conservatoris de se posset non solum in hac, sed in quavis etiam alia specie prorogari; adeoque de persona ad personam, de re ad rem, de causa ad causam, de casu ad casum, de uno modo cognoscendi ad alium, de tempore ad tempus, de loco ad locum (quæ sunt species prorogationis, de consensu partium fieri solitæ) ut contendit laudatus *Monet. supra n. 410.* nihilominus attento *dic. cap. fin. & cap. Statutum §. In nullo autem, de Rescript. in 6.*, Jurisdictio Conservatoris prorogari non potest de loco ad locum per mutuum partium consensum, uti neque de causa ad causam, ut supra diximus, deque persona, habente qualitates requisitas, ad non habentem, ut inferius dicemus loco suo. Movetur autem *Moneta loc. cit.* (estque ratio militans in omnibus recensitis prorogationum speciebus) tum ex eo, quia, ut arguit *Gloss. dic. cap. fin. verb. præsumant*, si voluisset Papa, de partium consensu, utramque prorogationem fieri, de loco nimirum ad locum, & de causa ad causam, facile id exprimere potuisset, & expressisset in *dic. cap. fin. §. Conservatores autem*; sicut in simplici delegato expressit, quod procedere etiam va-

leat extra locum deputationis suæ, in *cit. cap. Statutum*. Tum etiam ex eo, quia in eodem *cap. fin.* apponitur decretum irritans in hæc verba: [Quidquid autem contra præmissa, vel eorum aliquod attentari contigerit, omnino decernimus irritum, & inane.] Decretum autem irritans, 82 ut ipse ait, *q. 8. concl. 3. n. 417.* irritat, & inficit omnia, quæ sunt in contrarium, omnesque juris effectus tollit ita, ut nec aliquod juris fomentum habeant, *Mandos. ad Regul. 7. Concell. q. 4. n. 3. Gonzalez ad reg. 8. Cancell. gloss. ult. n. 12. Gabr. commun. concl. lib. 6. tit. de clausul. concl. 3. n. 56.* Ligat appositum a Papa etiam ignorantes, licet in eo non sint adjecta verba illa: [scienter, vel ignoranter] ut in *dic. cap. Statutum, & fin. Gabr. cit. concl. 3. a n. 1.*, & *Gonzalez dic. gloss. ultim. n. 18.* Præscriptionem, & consuetudinem tollit legitimæ præscriptam ex dictis. Inducit formam in actu, *Bal. in leg. 1. v. quero ergo, ff. de lib., & possib. Fel. in cap. Cum accessissent, vers. Et ubi apponitur Clausula, de Const., & aliis.* Ac dispositioni, cui adjectum est, nequit pars renuntiare, etiam si commodum ejus contineat dispositio, *Gloss. in cap. dispendia, v. processus, de rescript. in 6. Cum Archid., Jo. Andr., Fant. Gem. Front. ibid.* Et favet textus in *cap. Dilecto, ubi Hof. Anchar. Jo. Andr. Abb. & Butr. de præbendis. Gloss. in dic. cap. Statutum, verb. Committantur, cum Doctoribus ibi magis communiter de Rescript. in 6.* Et quamvis complures doctores 83 oppositum sustineant quoad privatum commodum; conveniunt tamen omnes in eo, quod dispositioni, cui adjectum est decretum irritans, nequeat pars renuntiare, si favorem contineat publicum, vel magis principaliter, vel æque saltem principaliter favorem publicum contineat, ac privatum. In proposito autem *dic. cap. fin.* continet 84 non merum partis favorem privatum, sed principaliter publicum: quia Constitutio requirens certas qualitates in Judicibus, quibus causæ committendæ sunt, tendit in favorem Apostolicæ Sedis, ne in talibus ministris vilipendatur, *Can. in Sacerdotibus dist. 61. Cum simil. favor autem Apostolicæ Sedis, ut maximus, ita & publicus est.*

Concedit tamen *Monet. c. 7. q. 9. Concl. 9. n. 507.*, 85 quod per consuetudinem legitime præscriptam, seu per legitimam præscriptionem valeat Conservator extra civitatem, & diocesim, in qua est deputatus, propriam jurisdictionem extendere. Sed nescio, qua cohærentia, cum decreto irritans, appositum in *dic. cap. fin.*, nedum irritet consensum partium, sed quancumque etiam consuetudinem, & præscriptionem ex dictis, sive de cætero consuetudo, vel præscriptio expressa in eo sit: [Non obstantibus consuetudinibus;] ut ipse concedit *n. 510.* sive non expressa; ut per ipsummet *Monetam* decretum irritans ligat ignorantes, etiam si in eo adjecta non sint illa verba: [scienter, vel ignoranter.]

Dicitur tandem: *judiciali non utens indagine*, 86 ea nimirum causæ cognitione, & discussione, quæ a Judicibus vere, & proprie talibus adhiberi solet in rebus dubiis, & obscuris: non autem a Judicibus etiam minus proprie in notoriis, & manifestis, ut ex *Gloss. in dic. cap. 1. verb. indaginem, Jo. Andr. ibi, & aliis explicat Peyr. §. 6. n. 34.* sive, ut exponit *Monet. c. 8. a n. 1.* ex variis iuribus, & doctoribus, ea causæ cognitione, & discussione, quæ adhiberi solet in causis plenariis; imo etiam in summariis, quæ aliqualem indaginem exigunt, de qua in *Clem. sæpe, de verbor. signific., & in tit. de libell. oblat., de Testib., de lit. Contest., & aliis*; & mediæ sunt inter Plenarias, requi-

- requirentes judicialem indaginem prædictam, & Notorias, judicialem indaginem non requirentes, vel saltem longe leviozem illa, quam requirunt causæ summariz. Cujusmodi est, ut tradunt *Monet. loc. cit. n. 7.*, *Peyr. n. 39.*, & 40., & alii, illa Judicialis indago, quæ in Notoriis solet adhiberi. Quamobrem Conservator, Regulares tuendo ut defensor, auxiliator, & pars illis assistens, et sine queat in manifestis injuriis, & notoriis violentiis eam judicialem indaginem adhibere, quæ adhibetur in rebus dubiis, & obscuris, sive in causis Plenariis, imo etiam in Summariis; potest nihilominus illam judicialem indaginem servare, sive illum juris ordinem, & quidem levissimum, qui in notoriis communiter servatur. Quod satis expressum habetur in *cit. cap. 1. de offic. deleg. in 6. ubi Innocentius IV.*, qui ejusdem *cap.* auctor fuit, exponens illa verba: *Nec ad alia*, sic habet: [Præter quam in Notoriis, quia in Notoriis bene habebunt indaginem.] Et in fine concludit: [Expone ergo sic literam, quia non habebit indaginem judicialem, supple in non notoriis.]
- 89 Et sane, ut arguit *Peyr. loc. cit.*, & alii passim, concessa alicui Jurisdictione in notoriis, necessario censentur eidem ea omnia concessa, sine quibus illa Jurisdictio expleri non potest, ut constat ex *lege 2. ff. de Jurisdic. omn. Judic.* sed Jurisdictione, Conservatoribus impertita, est in Notoriis, quam non possunt explere, nisi delinquentes citent, & citatos examinent, atque contumaces puniant in expensis: ergo, &c. Item ubicumque Jurisdictione competit alicui respectu certæ qualitatis, ante omnia debet eidem, de illa qualitate constare, *Bart. in l. Multum interest, n. 5. & §. ff. de condit. & demonstrat. Van. de nullit. tit. ex defectu Jurisdic. ordin. n. 107.* communiter. Sed Conservatori de jure communi antiquo competit facultas defendendi in Notoriis. Ergo & examinandi testes super notorietate, ad hoc, ut cognoscat, an illa ad suam Jurisdictionem pertineat: secus inutile foret Conservatoris officium; cum quisque dicere possit, suum delictum non esse notorium.
- 91 Hinc potest Conservator summarie de qualitate Injuriz examinare, num clare de ea appareat; & super ea probationes recipere ita, ut, si illam reperiat notoriam, procedat: sin minus, se incompetentem pronuntiet, *Gloss. in dic. cap. 1. v. Conservatores*; cum non habeat potestatem defendendi ab injuria simplici, sed qualificata, seu notoria, *Riccus p. 2. decis. 257. n. 11. & p. 3. decis. 191. n. 2.* Quod etiam notat *Azor. in l. Mor. p. 2. lib. 5. c. 34. q. 8.*, addens, quod, si delictum sit notorium aliis, non sibi, jus habeat querendi, & cogendi testes ad dicendum testimonium.
- 93 Item quando notorium est delictum, sed nescitur, quis illud patriverit; procedere possit per inquisitionem mistam, speciale videlicet erga delictum, generale vero quoad personam. Et demum si Reus, qui fuerit condemnatus, ac excommunicatus, comparuerit intra annum, & dixerit, se velle satisfacere; Conservator valeat de gravamine damni illati, vel injuriz factæ cognoscere. Hactenus *Azor.* Sed de hoc infra redibit sermo *art. 18.*
- 95 Immo, addit *Monet. de Conservat. c. 8. n. 1.*, etiam illa judiciali indagine, seu causæ cognitione, & discussione, quæ a Judicibus in rebus dubiis, & obscuris solet adhiberi, sive in causis

plenariis; uti potest Conservator in manifestis injuriis, sive in violentiis notoriis, si partes consentiant: motus tum ex eo, quod etiam in causis summaris potest Judex de consensu partium, judicialem indaginem, quæ congruit causis plenariis, adhibere, ut disponitur in *Clem. sepe, in fine*, ibi: [Si quis tamen in præmissis casibus solemnis ordo judiciarius in toto, vel in parte, non contradicentibus partibus, observetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus ex eo, quod ita colligatur ex *cap. Ad nostram il III. de Jurejur. & cap. super eo, de test.* atque in specie notant *Butt. trad. de Notorio art. 4. n. 27.*, & *Capr. eodem trad. membr. 4. n. 47.* Nequit tamen Conservator prædicta indagine uti, dissentiente parte: sed debet ad unguem servare dispositionem *dic. cap. 1.*, & *fin.*, adeo ut parti liceat appellare, ut post *Cald.* annotavit *Butt. n. 27.* & aperte ducitur ex *Gloss. communiter recepta in dic. cap. ad nostram il III. de Jurejur. verb. Requirit.* Sed quamvis hæc *Moneta* doctrina de se subsisteret; attento tamen decreto irritante, adjecto in *cap. fin. de offic. Jud. deleg. in 6.*, quod partium excludit consensum, ipsomet fatente *Moneta*; subsistere nequit, & sine incoherentia ab eodem propugnari juxta superius dicta §. dicitur *IX. intra Civitatem &c. a n. 81.* de prorogatione Jurisdictionis conservatoriz, per mutuum partium consensum.

Illud hic pro coronide definitionis Conservatoris, ad terminos juris communis hactenus explicatæ prætereundum non est, quod licet supradictæ particulæ: *Judiciali non utens indagine*, superfluz, & supervacaneæ in præposita definitione videantur, utpote sufficienter inclusæ in illis verbis: *Contra manifestas injurias, & violentias*; cum manifesta injuria hic sumatur pro notoria; & notorium sit illud, quod examinatione non indiget, *cap. bone, il I. §. contra Legati, de elect.*, nihilominus cum hoc non nisi per consequentiam, & quidem mediatam, ac tamquam effectus ex illo deducatur, ita ut explicatione, ac declaratione opus esset: cumque tam manifesta injuria, quam notorium plures habeat significationes, ut liquet ex *text. in cap. cum olim, de verb. signific.*, & ex allatis per *Gloss. in cap. vestra, & cap. ult. de Cohabit. Cleric., & Mulier., & Archid. dic. cap. 1. n. 1.* ac dubitari posset, an si non teneatur, posset saltem Conservator in his manifestis injuriis, & violentiis judiciali indagine uti; non superflue, nec supervacaneæ dictæ particulæ adjectæ sint; cum præsertim non superflue, non supervacaneæ, nec frustra ponatur, quod majoris declarationis, seu dubitationis tollendæ gratia adjicitur, ut liquet ex *l. 1. §. Sed sciendum, ff. de ædilit. edict.*, cum aliis, quæ congerit *Dec. in l. 2. §. Creditum, ff. licet. petat. Tiraqu. de retrad. lign. §. 21. Gloss. univ. n. 5. cum seq. & Jacob. Alb. Conf. 11. n. 29.* Et nos insinuavimus supra n. 59.

Et hæc de Judice Regularium Conservatore, secundum jus commune antiquum definito, juxta *cap. 1. Innoc. IV. & cap. fin. Bonifacii VIII. de offic. Jud. deleg. in 6.* de eodem secundum Jus particulare novum, seu secundum peculiararia privilegia, a Summis Pontificibus post laudatos Innocentium, & Bonifacium, præsertim a Clemente VII., S. Pio V., & Gregorio XIII., ante Gregorium XV. ejusque reformatoriam Constitutionem Ordinibus regularibus impertita, sit.

ARTICULUS SECUNDUS

Quid sit Judex Regularium Conservator attento Jure peculiari novo Privilegiorum.

Dico I. Judex Regularium Conservator secundum Jus peculiare novum privilegiorum, seu secundum privilegia, a Summis Pontificibus, præsertim a Clemente VII., S. Pio V., & Gregorio XIII. large iisdem Regularibus impertita, est: [Judex Ordinarius, a Papa Regularibus, etiam Actoribus, eorumque adhærentibus, nedum intra, sed extra quoque Civitatem, seu Diocesim, modo non ultratres dietas, concessus ad universitatem Causarum.] Sive [Contra omnes omnino injurias, iisdemque per quamcumque personam illatas, aut inferendas.] Definitio in re est Doctoribus universalissima, qui de Judice Regularium Conservatore secundum privilegia scripserunt. Et satis expresse deducitur ex Const. 1. Clementis VII. *incip. [Conquestionem]* pro Minimis, Leonis X. In Concil. Lateran. *incip. [Dum intra]* S. Pii V. 17. *incip. [Ad hoc nos Deus]* pro Dominicanis, Sixti IV. pro Carmelitis *incip. [Dum attenta]* Gregorii XIII. 1. *incip. [Equum reputamus]* pro Jesuitis, & aliorum Pontificum in explicationis decursu & per extensum in calce operis adducendis. Itaque

Dico II. Regularium Conservator, attento Jure novo, dicitur 1. *Judex*: quia sic illum nuncupat *Trident. sess. 14. de refor. c. 5.* ibi: [Certos Judices per litteras Conservatorias deputari obtinent, qui illos a molestiis, & injuriis tueantur, ac defendant.] Et deinde: [In civilibus etiam causis, si ipse actor extiterit, aliquem ei apud suos Conservatores Judices in Judicium trahere, minime liceat.] Et postmodum [si qua inter ipsos Judices Conservatorem, & Ordinarium] Et demum [non liceat quoque Conservatoribus Judicibus, ullum habere Tribunal erectum.] Quemadmodum etiam nuncupat S. Pius V. in dict. Constit. [*Ad hoc nos Deus.*] §. 14. sic: [In eorum, ac dictorum eorundem privilegiorum, &c. Conservatores, & Judices unicos.] Clemens VIII. in dic. Bulla [*Conquestionem*] §. 2. ibi: [in quibus deputati estis Conservatores, & Judices.] Gregorius XIII. in cit. Bulla. [*Equum reputamus.*] §. 2. per hæc verba: [In suos possent assumere Conservatores, & Judices.] §. 3. [In quibus Conservatores, & Judices deputati forent] & alii Summi Pontifices.

Et quidem dicitur *Judex* proprie talis; cum attento jure novo Conservator etiam de non manifestis cognoscat; Judicalem indaginem habeat, derogata quoad hoc Constitutione Bonifacii VIII. Contradictores quoslibet, & rebelles per Censuram Ecclesiasticam compellat, sicque judicialiter procedat, ut infra ex Constit. cit. S. Pii V. 4. Julii II. *incip. [Alias venerabilem.]* Gregorii XIII. 1. aliorumque Pontificum ostendimus; & notat *Lexana. in Consultis variis post*

consul. 4. ex Rot. in Oscan. Jurisdictionis coram Ubaldo decis. ult. & alii inferius citandi art. 21. ass. 2. Resol. 2. Immo

Dicitur II. *Ordinarius*: per quod derogatur 4 Juri antiquo, ad cujus terminos delegatus est Regularium Conservator ex dictis *art. præc. n. 16. & 26.* & merito quidem: tum quia, ut notat *Barbos. de offic. & post. Episcop. alleg. 106. n. 6* ita videtur deduci ex *Trident.*, quod sane, dum præcipit *sess. 24. de refor. c. 20.* Causas omnes in 1. instantia coram Ordinario loci dumtaxat agitari debere; non excludit Religionum Conservatores, & alios, qui non comprehenduntur sub restrictione ejusdem Concilii, facta circa Conservatores *sess. 14. c. 5.* apud illos enim causæ ad suam jurisdictionem spectantes, etiam in 1. instantia, poterunt agitari: & consequenter quoad hoc Regularium Conservatores reputandi erunt Judices Ordinarii. Tum etiam, quia sic Conservatores, de quibus differimus, expresse nuncupat Gregorius XIII. in laudata Constitutione dic. §. 2. ibi: [in suos possint assumere Conservatores, & Judices ordinarios.] Tum pariter, quia potestatem habet, delegandi, seu instituendi Subconservatorem, ut liquet ex eadem Const. Gregorii III. §. 3. ibi: [ipsis vero sic electis, vel duobus, aut uni eorum, ut per se, vel alium, aut alios.] ex Constit. cit. Clem. VII. §. 2. ubi sic legitur: [Quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium, sive duos,] Sixti IV. pro Carmelitis, in qua habetur. §. 107. [per se, vel alium, sive alios.] aliisque ceterorum Pontificum, immo Gregorii XV. *incip. [Sanctissimus]* reformatoria privilegiorum Judicum Conservatorum, ubi sic §. 2. [Judices Conservatores hujusmodi, seu principales, sive subrogati.] & inferius cum communi dicemus *articulo 35.* Qui autem potest delegare, & substituere, Judex ordinarius, vel quasi ordinarius existimatur, Teste *Gloss. in cap. fin. de offic. deleg. in 6. vers. nulli*, Cui Doctores passim adherent. Tum denique, quia conceditur ad Universitatem Causarum, ut supra insinuavimus, & infra videbimus: Judex autem, datus ad universitatem 6 Causarum, censetur ordinarius, præsertim hodie post *Trident.* & Constitutionem laudatam Gregorii XV. ut notant *Navarr. Conf. 3. de offic. deleg. & alii cum Barbos. alleg. 106. cit. n. 3.* qui proinde concludunt, Jurisdictionem Judici Conservatori Regularium impertitam, illi competere ratione Officii; in quo ratio Judicis ordinarii sita est: non jure delegationis, in quo ratio Judicis delegati consistit.

Nec officit, quod Conservatores Territorium non habeant, utpote instituti tantum ad causas unius generis personarum, non autem ad universitatem Causarum unius Territorii.

Non officit, inquam; quia ad Jurisdictionem 7 ordinariam non semper requiritur Territorium,

B cum

cum possit Judex ordinarius, etiam sine territorio creari, ut notant *Felin. in cap. Post Cessionem, de Probat. Marant. in speculo p. 4. dist. 5. tit. an sit Judicium ordinari. n. 2. Gemin. in cap. ordinarii, de offic. ordinari. in 6. Marolla tom. 6. Theol. Mor. disp. 7. l. 3. dub. 2. n. 59.*

Atque hic notandum, quod cum Regularium Conservator, attento Jure novo, Judex ordinarius sit, opus non est, quod in Citationibus litteras Conservatorias inferat; cum satis, superque sit, quod, instar aliorum Judicum Ordinariorum, de eis constat in Actis Notarii curie Ordinarii loci, ut notant *Peyr. dic. n. 2. Pellizz. in man. tom. 2. trad. 8. sess. 4. n. 81., & alii.*

Dicitur III. a *Papa Concessus*, seu deputatus, ut loquuntur Sixtus IV. in præcitata Bulla pro Carmelitis, Julius II. in Constit. 4. [*Alias venerabilem*] pro Minimis, aliique Summi Pontifices, coherenter ad *cap. fin. de off. Jud. deleg. in 6. v. Conservatores*: cum etiam attento Jure peculiari novo, quemadmodum communi antiquo ex dictis *art. præced. §. dicitur 3. n. 38.* a solo Principe Supremo, adeoque a Papa concedi, seu deputari valeat Conservator, non autem ab Inferiore, ne quidem a Legato de Latere, ut etiam infra dicemus *artic. 5.*

Dicitur IV. *Regularibus*; cum in efficacem defensionem eorumdem, utque ipsi ministrent justitiæ complementum, a Summis Pontificibus Conservatores deputentur: & quidem tum circa Regularium ipsorum personas, juxta ea, quæ *art. præced. declarata sunt, aff. 3. §. dicitur 4. n. 40.* Etiam extra Claustra degentes, ut notant *Peyr. §. 1. n. 4. & satis, superque conspicuum est, ex Trident. sess. 7. c. 14. de refor.* argumento desumpto a contrario sensu: [in aliis vero Clerici secularis, seu Regulares, extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, si certum Judicem a Sede Apostolica deputatum non habuerint,] Et merito sane; cum enim, ut arguit *Miranda in man. tom. 2. q. 47. art. 10. Concl. 4.* Regulares, extra Conventuum Claustra degentes, quodammodo exempti sint a Prælatorum suorum, sicut & Judicum Ordinariorum jurisdictione; necesse est, ut Judicem habeant Conservatorem, coram quo conveniantur, & a quo in oppressione, molestiis, & injuriis defendantur, & conserventur. Tum quoad Religiones ipsas, Monasteria, seu Conventus, eorumque Bona, Jura, privilegia, &c. ut ex eodem Concilio manifestum est *sess. 14. de refor. c. 5.*, ibi: [*Universitates autem generales, &c.*] & satis expressere Sixtus IV. in cit. Bulla pro Carmelitis. §. 107. sic: [*Ac eidem Fratrum gloriosissimæ Dei Genitricis de Monte Carmeli ordini, illiusque domibus, & Professoribus in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant, eos pacifica possessione, vel quasi privilegiorum, & concessionum hujusmodi gaudere, &c.*] S. Pius V. in dic. Bulla pro Dominicanis §. 14. sic: [*In eorum, & dictorum eorumdem privilegiorum, indultorum, concessionum, & gratiarum, &c. adversus inferentes eis molestias, sive perturbationes aliquas, seu injurias, gravamina, vel damna in Personis, Rebus, & Bonis, seu exigendo ab eis vectigalia, datia, pedagia, gabellas, collecta, aut alia onera, &c.*] Clemens VII. in cit. Bulla pro Minimis §. 2. sic: [*Non permittatis, eosdem super libertatibus, privilegiis, indultis, rebus, & bonis indebite molestari, vel eis gravamina, vel damna, seu injurias irrogari &c.*] Et, ut alios omittamus Pontifices, Gregorius XIII. in

cit. Bulla pro Jesuitis §. 3. sic: [*Eidem Societati efficacis defensionis præsidio assistentes, non permittent Societatem, Collegiaque hujusmodi super terris, locis, domibus, possessionibus, & Juribus, necnon fructibus, censibus, redditibus, & proventibus, ac quibuscumque aliis bonis, mobilibus, & immobilibus, spiritualibus, & temporalibus, necnon privilegiis, & indultis, eis, & dictæ Societati, tam Apostolica, quam ordinaria, & alias rite Regia auctoritatibus concessis, & aliis rebus ad dictam Societatem, communiter, vel divisim spectantibus, &c. quoquo modo indebite molestari.*]

Dicitur V. *etiam Actoribus*: quia nedum attento Jure Communi antiquo, ex dictis *art. præced. §. dicitur 5. n. 46.* sed etiam inspecto novo Privilegiorum, Conservatores Regularibus indulgentur: [*etiam in eis, in quibus Actores, vel Conventi Rei forent.*] ex Const. laudata Gregorii XIII. §. 2., & notant *Peyr. n. 41.*

Dicitur VI. *eorumque adherentibus*, scilicet juxta privilegium bullatum Pii IV. pro militibus Hierosolymitanis, & Constitutionem laudatam S. Pii V. pro Prædicatoribus §. 14. [*Procuratoribus, Agentibus, Syndicis, Servitoribus, & Familiaribus.*] juxta Constit. Gregorii XIII. pro Jesuitis §. 2. [*Familiaribus Clericali characteri tamen insignitis*], & juxta Bullam Clementis VII. pro Minoribus *incip. Dum Consideramus*: §. 2. [*& insuper in quibusvis causis, & rebus ipsos Syndicum, & Procuratorem, concernentibus, Civilibus, Criminalibus, & Mistis, nonnisi coram Judicibus Conservatoribus domorum illarum, quarum ipse Syndicus, & Procurator fuerit, de Justitia respondere teneatur.*]

Et quidem in causis ipsos adherentes tangentibus ratione officii, ut sustinet communior Doctorum opinio; Quamvis *Emm. Rodriguez tom. 3. q. 39. art. 4.* de Syndico minorum, multis comprobet etiam in causis, quæ ipsum respiciunt, ut talis persona privata est. Quemadmodum (ait ipse) familiares S. Officii in causis, ipsos concernentibus, ut personæ privatæ sunt, coram dominico Inquisitoribus respondere tenentur. *Rodericus adheret Portel. in dub. Regul. verb. Syndicus minorum n. 4.* addens, mentem Papæ hanc fuisse: cum enim ibi dicat Pontifex, pro causis Criminalibus debere coram Conservatore conveniri, clarissime supponitur loqui de Causis Criminalibus ipsius Syndici: nam res notissima est, quod Minoritæ pro Causis Criminalibus, non citentur coram Conservatore, sed coram suo Prælato. Nec officit, quod hoc privilegium non sit in usu: quia contra ipsum non datur præscriptio: & nondum elapsi sunt anni Centum; & deinde a multis Pontificibus fuit confirmatum ex certa scientia, & plenitudine potestatis, ita ut multis ex Capitibus deperdi non potuerit. Hactenus citatus *Portel.* Utrique Doctori subscribit *Card. de Lugo in Respons. Moral. lib. 4. dub. 38.* quoad Familiares, ubi n. 10. docet, Regularium Conservatorem Familiaribus concessum esse pro tuitione bonorum ipsorum, quæ Religionis non sunt; adeoque ipsis, ut talibus privatis personis, nedum ut Familiaribus. Jam per hoc privilegium derogatur Juri Communi antiquo, quod solis Regularibus, non eorumdem adherentibus Conservatorem indulget.

Dicitur VII. *Nedum intra, sed extra quoque Civitatem, seu diocesim, modo non ultra tres dietas*: cum per Constitutionem prædictam Clementis VII. in favorem Minimorum, & Gregorii XIII. in favorem

vorem Jesuitarum indultum Regularibus sit, Conservatores eligere, etiam extra Civitates, seu diœceses, pro quibus deputantur: qui pariter ad suum iudicium trahere possint personas existentes, etiam extra Civitates, & diœceses, in quibus sunt Conservatores: dummodo non trahant ultra duas dietas, ut statuit Leo X. in Concilio Lateran. per laudatam Constitutionem: [*Dum intra*] sic: [Coram eis nullum trahi posse ultra duas dietas:] & ut ampliarent Clemens VII., & Gregorius XIII. ultra tres dietas, a fine territorii diœcesum. Jam sic habet Clemens VII. in præfata Constitutione §. 4. [Non obstantibus tam *fel. record.* Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri de una, & Concilii generalis de duabus dietis, dummodo ultra tres dietas aliquis auctoritate præsentium non trahatur; quam aliis quibuscumque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, tam de Iudiciis delegatis, & Conservatoribus, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis &c.] Gregorius XIII. sic indulget, §. 6. [non obstantibus *piæ memoriæ* Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, qua cavebatur, nequis extra suam Civitatem, vel diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ diœcesis, evocaretur ad iudicium, seu ne Iudices a Sede prædicta deputati extra Civitatem, vel diœcesim, in quibus deputati forent, contra quoscumque procedere præsumerent; & de duabus dietis in Concilio generali edita, dummodo non ultra tres dietas aliquis vigore earundem litterarum tunc desuper conficiendarum extraheretur &c.] Et hoc quoque privilegium derogat juri communi antiquo, juxta quod Conservator extra Civitatem, seu diœcesim, pro qua deputatur, procedere nullibi valet.

7 Est autem dieta iter unius diei, ut explicat *Bertachinus in suo Repertorio, verb. Dieta, Moneta dic. cap. 7. q. 7. n. 353. Portel. in dub. Regul. verb. Conservatores n. 5. Lezana n. 27. & alii passim.*

8 Eaque in proposito triplex est: Vulgaris una, idest secundum statutum, vel consuetudinem cuiuscumque Regionis: Legalis altera, a Legibus stabilita. Et hæc in terra coalescit ex 20. milliariis, unum autem milliare ex mille passibus: sicut & unus passus ex quinque pedibus: & unus pes ex 15., vel 16. digitis. In Mari vero continet 50. milliaria circiter, mensuranda pro modo viz rectæ, & solitæ. Arbitraria demum alia, quæ locum habet præcipue, cum longum admodum iter faciendum est: nedum tacite per Canones approbata, dum expresse reprobata non est, juxta *cap. 1. & 2. cum ibi not. de novi oper. nuntiis, sed etiam satis expresse in cap. cupientes in 1. respon. de elect.* Atque hæc arbitrio boni viri, seu Iudicis remittitur, qui habita ratione temporis, ætatis, sexus, valetudinis, usus itinerandi, & aliarum circumstantiarum arbitretur, quanto tempore dictum iter mature confici possit, & soleat. Ita ex variis juribus, & doctoribus *Monet. supra a n. 354. usque ad 362. exclusivæ.*

In dispositionibus autem dicta dieta intelligenda est, non de legali, ut vult *Gloss. in l. 1. incip. Vicena, ff. si quis caution. & leg. 3. incip. in itinere ff. de verb. signific. & alii.* Neque de arbitraria, ut alii maluerunt. Sed de vulgari, puta secundum statutum, vel consuetudinem Regionis, ut contendunt *Rebuff. in l. mille passus in fin. & leg. in vulgari, §. si quis ita, ff. de verb. signific. Gloss. Bern. communiter recepta in c. nonnulli, de Rescript. & alii passim.* Sed cum hac distinctione, addit *Monet. dic. cap. 7. q. 7. n. 362.,* dissidentes insinuat opi-

niones concilians: Quod si a consuetudine, vel statuto certa quantitas spatii, & numeri milliarii cuilibet dietæ assignata sit, ea in quavis dispositione servanda est: nam æque statutum, ac consuetudo legi præjudicat; ut, de statuto adest *text. in l. omnes populi ff. de Justit. & Jur. ac tradit Capol. ibi n. 3. in fin. & de consuetudine in l. de quibus, ff. de leg. cap. Cum Consuetudinis, & cap. fin. de consuet. & docet Menoch. de arbitr. Judic. Caf. 2. num. 2.* Quod si de tali statuto, vel consuetudine non satis constat, tunc dieta Legalis, idest 20. milliarii supra explicata servanda est. Et si neque hæc valeat observari, præsertim cum longum admodum iter conficiendum sit, eo quia homines, ut sæpe contingit, non ejusdem conditionis reperiantur; in hoc casu confugiendum est ad arbitrariam, ut colligitur ex *l. de die in princ. ff. qui satisd. cog. Et cap. cupientes in 1. & 2. respon. de elect. in 6. & docere videtur Gloss. in dic. cap. Cupientes verb. commode* post nonnullos doctores, inquit: Quod si non apparerent vulgares, non erraret Iudex, si recurreret ad legales dietas, modo tamen qualitas causæ, personarum, locorum, ac temporum id patiatur. *Menoch. dic. Caf. 2. n. 12. & alii, quos relatos sequitur Capol. dic. l. 3. n. 10.*

Et computanda est dieta, non a continentibus ²⁰ Aedificiis, seu a fine Aedificiorum Civitatis, seu diœcesis; sed, ut explicat *Villalobos in Esario mille opinionum Communium verb. dieta num. 83.* a fine Civitatis, seu totius diœcesis, five a fine totius Territorii Civitatis, & diœcesis, in qua nimirum moratur Reus trahendus: quæque proinde est diœcesis Domicilii, non autem Originis, Rei sitæ, aut alterius, ut tradit Communis opinio cum *Gloss. in cap. Statutum §. Cum vero, de Rescript. in 6. ibique Gemin. & alii, quibus subscribit Rot. decis. 643., alias 34. de rescript. in antiquis;* Cum non dicatur quis propriè trahi (quo verbo utitur Pontifex, tum in *dic. cap. Nonnulli, cap. Olim, cap. Statutum, tum in cap. fin., & Clemens VII. ac Gregorius XIII. in Constit. præcit.*) nisi a loco, ubi est, aut esse solet. Quod si reus trahendus plura habeat domicilia, illud est attendendum, cum quo res litigiosa concurret, *cap. ex parte B. de foro compet. Secus, ex duobus attendendum principaliter, Soc. cap. licet. il 2. de foro compet. q. 4. & 5.* Et si sint æqualia; eligendum, quod actor maluerit, *l. 3. ff. de eo, quod certo loco; & l. fin. C. ubi in rem. aut.*

Dicitur VIII. *Ad universitatem Causerum:* is ²² autem dicitur ad universitatem causerum deputatus, cui sub uno universali verbo causæ omnes commissæ sunt, *l. 1. ff. Quis, & a quo appell.* Et explicat *Menoch. lib. 1. de arb. q. 67. num. 48.* Ut si committantur causæ omnes Mercatorum, aut Clericorum Civitatis, ut exemplificant *Gloss. in c. 1. l. Jason. in l. a Iudice num. d. C. de Jud. Bald. ex Salicet. ibid. Castr. in l. 2. num. 3. ff. de offic. ejus. Sanchez lib. 8. de Matr. d. 31. num. 4. & alii apud Pignatell. tom. 3. Conf. 1. n. 10.* jam Conservatoribus Regularium causæ omnes, ad eisdem Regulares pertinentes, in determinato Territorio committuntur, ut notant *Peyr. n. 48. Lezana in Summ. qu. Regularium tom. 2. c. 10. de Conservat. & alii:* & manifestum est ex Conservatoria Sixti IV. pro Carmelitæ §. 107, ibi: [In quibuscumque causis per eos movendis, ac quacumque ratione, vel Causa, quæ excogitari posset, &c.] Clementis VII. pro Minimis §. 2. ibi: [Quavis occasione, vel Causa, etiam Criminali, &c.] S. Pii V. pro Dominicæ §. 14. ibi: [In eorum, & dictorum eorundem privilegiorum, indultorum,

Concessionum, & gratiarum, & singulorum aliorum præmissorum, &c.] & [molestias, sive perturbationes aliquas, seu injurias, gravamina, vel damna in personis, rebus, & bonis, seu exigendo ab eis vestigalia, &c. aut alia onera, &c.] Gregorii XIII. pro Jesuitis §. 2. ibi: [In quibuscumque Causis,]

23 Et sane Regularium Conservatoribus attentò Jure novo deputantur tam Causæ Civiles, quam Criminales, & mistæ, ut expressere præter alios Summos Pontifices in toties laudatis Constitutionibus, pro Minimis Clemens VII. sic: [Quavis occasione, vel Causa etiam Criminali.] Sixtus IV. pro Carmelitis sic: [In quibuscumque Causis per eos movendis.] & Gregorius XIII. pro Jesuitis sic: [In quibuscumque Causis tam Civilibus, quam Criminalibus, & mistis.] Item Causæ injuriarum, seu manifestarum, judicialem indaginem non exigentium, sive non manifestarum, dictam propterea judicialem indaginem exposcentium; & quidem nedum præsentium, seu illatarum, sed futurarum, sive inferendarum etiam, ut iisdem verbis expressere Clemens VII. & Gregorius XIII. in toties laudatis Constitutionibus §. 3. sic: [ac de quibuslibet, molestiis, injuriis, atque damnis, præsentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judicialem requirerent indaginem.] Hinc.

24 Dicitur IX. *Sive contra omnes omnino injurias*, puta tam manifestas, quam non manifestas, præ-

sentes, seu irrogatas, vel futuras, sive irrogandas; quarum Causæ Civiles sint, vel Criminales, aut mistæ. Atque per hoc etiam privilegium derogatur Juri Communi antiquo, juxta quod Conservator ad solas Causas Civiles ex injuriis dumtaxat manifestis, judicialem indaginem neutiquam exposcentibus, deputatur.

Dicitur tandem: *per quamcumque personam*, 25 scilicet seu laicam, sive ecclesiasticam, etiam regularem alterius Religionis, simile Conservatoris privilegium habentem, cujuscumque conditionis, & qualitatis, aut mundanæ, aut ecclesiasticæ ea sit, ut indulgere Sixtus IV. in laudata *Bulla* pro Carmelitis §. 107. sic: [contra quoscumque cujuscumque qualitatis, vel conditionis existant, & quacumque ecclesiastica, etiam Patriarchali, Archiepiscopali, aut Episcopali, aut mundana forent dignitate, & exemptione muniti, &c.] Gregorius XIII. in *dic. Constit.* pro Jesuitis §. 3. ibi: [A quibuscumque personis, tam secularibus, quam ecclesiasticis, ac quacumque auctoritate, & superioritate fungentibus:] aliique in aliis Conservatoriis Bullis Pontifices Maximi, qui hoc privilegio illud juris antiqui, de quo *art. præced. ass. 3. §. Dicitur 8. num. 68.* confirmant.

Hactenus de Judice Regularium Conservatore secundum Jus peculiare novum Privilegiorum: secundum vero novissimum Reformationis Gregorianæ differet.

ARTICULUS TERTIUS

Quid sit Judex Conservator Regularium inspecto Jure novissimo Reformationis Gregorianæ:

Ubi

Quinam sit Actor, quinam vero Reus in Judio Conservatoris.

1 **D**ico I. Judex Regularium Conservator, attentò jure novissimo laudatæ Constitutionis Gregorii XV. *incip. [Sanctissimus]* qua privilegia, Regularium Conservatoribus per antecessores Pontifices large concessa, reformantur, est; [Judex Ordinarius, Regularibus, eorumque Adherentibus, in propria Civitate, seu diocesi, & non extra ultra unam dietam, Conventis, non Actoribus, ad omnes omnino Causas a Papa deputatus, & Actoribus etiam in manifestis injuriis, & violentiis, quæ judicialem non petunt indaginem.] Ita contra *Pignatellum t. 8. consult. 33.* contententem, Regularium Conservatorem in causis injuriarum non manifestarum, etiam ubi Regulares rei sint, & conventi, nullatenus se extendere, sed Ordinarium dumtaxat loci, & *Raymundum Nidum*, idem sentientem *c. 4. part. 1. a n. 23.* sicuti Conservatorem esse Judicem delegatum, non Ordinarium; atque adeo illum juxta jura novissima, præsertim Gregorii XV. Constitutionem *Sanctissimus*, definitentem *cap. 1. part. 1. num. 1.* [Judex datus,

(idest delegatus, ut se explicat *c. 2. part. 3. n. 12.* & propugnat *n. 4.*, ac *partic. 2. n. 1.*) ad aliquos defendendos contra manifestas injurias, molestias, & violentias, judiciali haud utens indagine.] & n. 11. [Judex datus (idest delegatus) ad tuendos Regulares ab injuriis illis illatis,] & contra paucos alios, Canonistæ passim ex Constitutione laudata Gregorii XV., ubi legitur. §. 2. [In futurum vero sanctitas sua hac generali, & perpetuo valitura Constitutione statuit, & decrevit, ut Judices Conservatores hujusmodi, sive principales, sive subrogati eligi, &c.] & §. 9.

[Ad hæc statuit sanctitas sua, ut coram ipsis Conservatoribus Regulares, ac personæ suprascriptæ conveniri quidem, aut trahi debeant; sed alios convenire, aut trahere non possint, ita ut memorati Conservatores in Causis, in quibus Regulares, & alii Actores fuerint, nullam prorsus jurisdictionem habeant; sed in iis tantum, in quibus Rei extiterint: neque extra Civitates, seu dioceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscumque procedere præsumant.] Et ex declaratione Sac. Congreg. Concilii: 3
Cum

Cum enim dubitatum fuisset, an per dicta verba [Statutum est, ut coram Conservatoribus Regularibus conveniri quidem, aut] trahi debeant, sed alios convenire, aut trahere non possint, ita ut memorati Conservatores in Causis, in quibus Regulares, & alii Actores fuerint, nullam prorsus jurisdictionem habeant, sed in iis tantum, in quibus Rei extiterint:] sit facultas sublata, quam habent Conservatores defendendi Regulares, & alios a manifestis injuriis, & violentiis, quæ illis de facto inferuntur, dum a suis possessionibus deiciuntur, & propriis bonis uti, ac frui impediuntur; Sac. Congreg. Concilii Trid. interpretum, censuit: [Ejusmodi verbis minime sublata fuisse facultatem, quam habent Conservatores, defendendi Regulares a manifestis injuriis, & violentiis, dummodo observent formam præscriptam in Constitutionibus Innocentii IV., & Bonifac. VIII., relatis in cap. 1. & fin. de offic. Jud. deleg. in 6.] Et pro explicatione definitionis allatæ.

Dico II. Regularium Conservator, attento Jure novissimo,

4 Dicitur I. *Judex Ordinarius*; per quod derogatur etiam Juri Communi, secundum quod est delegatus; & confirmatur Jus novum, quo attento Regularium Conservator est Ordinarius. Dicit enim Constitutio Gregoriana [Conservatores hujusmodi, sive principales, sive subrogati.] Conservatores autem principales, ut una est omnium Doctorum mens, sunt Ordinarii, qui proinde possunt subrogare; non vero delegati, qui subrogare nequitiam valent.

5 Dicitur II. *Regularibus, eorumque adhaerentibus*, Procuratoribus videlicet, Syndicis, Agentibus, Familiis, Servitoribus, Familiaribus, &c. Cum hoc novi Juris privilegium per Constitutionem Gregorianam ablatum non sit, teste *Pelizz. q. 28. num. 120.* immo confirmatum quoad Syndicum Fratrum Minorum a *Sac. Congreg. Immunitatis in Terracinen. die 7. Septembris 1666.* Sic declarante: [Syndicus legitimus, & unicus Fratrum Minorum strictioris observantiæ ex Bulla *Clement. VII.* gaudere debet privilegio fori, tam in Causis Civilibus, quam Criminalibus, & missis, nec a quocumque potest molestari, nisi coram legitimo Conservatore.] & in *Affhenf. 21. Aprilis 1643.* [Syndicum Conventus Fratrum Minorum de Observantia, non existente legitimo Conservatore, subiectum esse Jurisdictioni Episcoporum.] apud *Riccium in Synopsi decretorum dic. Congreg. verb. Syndicus n. 5. & 6.*

6 Dicitur III. *In propria Civitate, seu diocesi*, scilicet Regularium ipsorum, eorumque Monasteriorum, Honorum &c. sicut, & adhaerentium, & quidem seu stricte, sive late sumpta diocesi ex supra insinuat *art. 1. asser. 2. §. dicitur 9. n. 7. 8.* & dicendis inferius *art. 14. asser. 3. n. 4.* Per quod derogatur Juri novo, quo inspecto etiam extra Civitatem, & diocesim eligi poterat Conservator, qui Regulares sibi commissos cum suis adhaerentibus, pariformiter extra Civitatem, seu diocesim tueri, suamque Jurisdictionem contra pariter existentes extra Civitatem, seu diocesim exercere poterat. Et roboratur Jus antiquum, limitans Conservatorum electionem a Regularibus faciendam, sicut & ipsorum Regularium defensionem per suum Conservatorem, ad propriam Civitatem, seu diocesim, ubi Regulares ipsi degunt, ac existunt Monasteria, Monasteriorumque Bona, &c. ut sic, quantum minus possit, partibus præsertim reis, præjudicium inferatur,

ut notat *Peyr. §. 6. num. 57.* quidquid dixerint *Theaurus, Antonius a Spiritu Santo, Cespedes, Pasqualigus, & Card. de Luca* inferius adducendi *art. 23. ass. 2.*

Dicitur IV. *Et non extra ultra unam dietam.* 7 Ut enim observant *Donat. p. 2. tr. 17. q. 36. n. 5. Novar., & Passer.*, quos citat, & sequitur *Nidus de Conserv. Regul. c. 6. partic. 1. n. 7.*, jurisdictionio Conservatoris non est hodie, attento Jure novissimo, ita restricta intra fines Civitatis, seu diocesis, pro qua est deputatus, ut nullo modo extra valeat sese extendere. Cum enim Gregorius XV. §. 21, innovet præfatam Bonifacii VIII. Constitutionem, in qua statuitur, quod Conservatores possint ad se trahere intra unam dietam partes a fine diocesis existentes; verba Gregorianæ Constitutionis in §. 9. juxta sensum textus *cap. fin. de offic. deleg. in 6.* intelligenda sunt: scilicet quod Causæ non audiantur, non trahantur partes, non procedatur extra Civitatem, seu diocesim ultra unam dietam. Quamobrem possunt 8 hodie, attento Jure novissimo, Conservatores ad se trahere partes, in illosque procedere, extra Civitatem, seu diocesim existentes, dummodo non ultra unam dietam a fine Civitatis, seu diocesis existant. Et ita etiam docent *Fagnan. in cap. Sane II. n. 35. de offic. deleg. Nicol. lib. 1. can. tit. de Conserv. n. 13. §. 2. Fermosin. in cap. Si clericus q. 12. n. 23. de for. compet.*, & alii. Per quod derogatur Juri novo, & Jus antiquum etiam confirmatur.

Dicitur V. *Ad omnes omnino Causas deputatus,* 9 puta tam Civiles, quam Criminales, & missas, & injuriarum, seu manifestarum, & judicalem indaginem nequitiam exposcentium, sive non manifestarum, ac exposcentium judicalem indaginem, prout de Jure novo, ac pro Regularibus Conventis, & Reis. Per quod derogatur etiam Juri antiquo, ipsumque Jus novum confirmatur; cum quoad hoc punctum pro Regularibus Conventis, nulla extet limitatio in Constitutione Gregoriana, adeoque in tota relinquatur amplitudine Juris novi Causarum sphaera, ad quam valeat se pro Regularibus Conventis jurisdictionio Conservatoris extendere, attento Jure novissimo. Quod liquet ex verbis Gregorianæ laudatæ, absque ulla Causarum restrictione prolatis, sic: [Ita ut memorati Conservatores in Causis, in quibus Regulares &c. sed in iis tantum, in quibus Rei extiterint]. Et declaratur a *Sac. Congreg. Immunitatis in Terracinen. 7. Septembris 1666. sup. cit. §. dicitur 2. n. 5.* Et a communi Doctorum cum *Tamburino, Lezana, Pellizz. Donato, Ventriglia, Peyr.* infra adducendis §. dicitur 7. n. 13. *Card. de Lugo, de Luca, & alii.* de quibus inferius *art. 21. ass. 2. Resolutione 2. a n. 7.*

Dixi [pro Regularibus Conventis, & reis.] 10 Quamvis enim non limitentur Causæ pro Regularibus Conventis, & Reis, limitantur tamen pro Convenientibus, & Actoribus: Unde

Dicitur VI. *Conventis, non Actoribus.* Per quod 11 restringitur amplius privilegium, tum in Jure antiquo, tum in novo Conservatoribus Regularium impertitum, defendendi nimirum illos cum adhaerentibus, tam in Causis, ubi Rei Conventi forent, quam in illis, ubi essent Actores. Et hujusmodi restrictio utrique Juri consonat, Ecclesiastico nimirum, & Civili, *Cap. Sane III. c. 53 Clericus, §. c. cum sit generale 8. & c. fin. de for. Compet. l. 2. C. de Jur. omn. Judic.* secundum quod Actor sequi debet forum Rei.

Dicitur VII. *Et Actoribus etiam in manifestis* 12
injuriis

14 De Judice Conservatore Regularium

injuriis, & violentiis, quæ judicialem non petunt indaginem, ut ex laudata declaratione sustinent passim Doctores; quos inter

- 13 *Tambur. laudatus de Jure Abbatum tom. 3. d. 17. quæst. 2.* contendens, facultatem Conservatoribus sublatam defendendi Regulares, Actores, & Convenientes, factam esse pro iis, in quibus non agitur de manifestis injuriis. Sic enim habet *num. 24.* [Verum hoc revocatum fuit a Greg. XV. in narrata sua Constitutione, in qua voluit, ut Regulares coram suis Conservatoribus solum, tamquam *Rei* conveniri possint; alios autem, tamquam *Actores*, coram eisdem convenire nequeant, nisi agatur de manifestis injuriis, & violentiis Regularibus, sive eorum Bonis illatis, vel inferendis. Quo casu possunt Conservatores cognoscere, etiam si Regulares Actores sint, servata forma Juris Communis *in c. 1., & fin. de offic. Jud. deleg. in 6.*]

Lezana vol. 1. p. 2. c. 10. de Conservat. n. 59. inquirens: [Modo tamen, juxta præscriptum Constitutionis Gregorii XV., Conservatores Regularium solum possunt cognoscere de illis Causis, in quibus Regulares sunt *Rei*, non *Actores*: & juxta præscriptum præd. Sac. Congreg. etiam in iis, in quibus *Actores* fuerint, quoad injurias tantum manifestas, & violentias secundum formam *Cap. fin. de offic. & pot. Jud. deleg. in 6.*, quod incipit [Hac Constitutione,] & innovatur a Gregorio XV. in eis, quæ Constitutioni ipsius non adversantur.]

- 9 *Ventriglia in prax. tom. 1. annot. 27. de Conservat. Regul. §. unic. n. 8.* ubi sic habet: [Nota etiam, quod videtur Bulla prædicta facultatem, & Jurisdictionem concedere hujusmodi Conservatoribus, quando Regulares sunt *Rei* tantum, & sic contra illos: attamen Sac. Congregatio Concilii declaravit, (ut habetur in Bullario in calce dictæ Bullæ) posse Conservatores defendere Regulares a manifestis injuriis, & violentiis, Agentes contra alios *Reos*, dum a suis possessionibus deiciuntur, aut propriis bonis frui impediuntur, quia hæc potestas non censetur sublata per bullam prædictam, dummodo servent formam, de qua in *Constitut. Innoc. IV. & Bonifacii VIII.*, relatum in *Cap. 1. & Cap. fin. eodem tit. de offic. deleg. in 6.*]

- 16 *Pellizzarius in Mannu. tom. 2. tr. 8. c. 8. sect. 4. q. 21. n. 15.* asserens: [Conservatores Regularium in præsentia solum cognoscere possunt de illis Causis, in quibus Religiosi sunt *Rei*, & non *Actores*: vel etiam (quod postea addit Sac. Congregatio,) de illis Causis, in quibus Religiosi fuerint *Actores*, quoad violentias; tamen, ac injurias solum manifestas.]

- 7 *Monacellus in Appendice ad Formul. p. 1. de Eleç. Confer. Adnot. ad Constit. Gregor. XV. n. 2.* hæc habet in proposito: [Conservatores tamen Religionis Societatis Jesu, & Hierosolymitanæ, quæ habent indulta ampliora, nec revocata, nisi in ea parte, & Causis, in quibus sunt *Actores*, dicuntur *Judices*, quia habent facultatem, cognoscendi omnes Causas, in quibus hujusmodi Regulares sunt *Rei*, ut firmat *Card. de Luca de Regular. disc. 51. n. 1. 2., & 15., & disc. 52. n. 11., & de Jurisd. disc. disc. 49. n. 7.*]

- 18 *Antonius a Spiritu Sancto in direct. Regul. part. 1. tr. 2. disp. 1. sect. 4. §. 3. n. 211. & 212. Passerinus apud Raymundum Nidum de Conserv. Regul. c. 4. part. 1. n. 24. Rota in Osen. jurisdictionis Coram Ubaldio, Card. de Luca disc. 1. §. 2. de Controversiis inter Regul., & Episc. n. 33. & alibi. Card. de Lugo*

in resp. *Mor. lib. 4. dub. 38. q. 1.* & alii, quorum loca inferius fideliter adducemus *art. 21. ass. 2. Resolut. 2.*, ubi de hoc puncto fusior redibit sermo, & lata probatio.

Bordonus tom. 3. variar. Resolut. p. 2. Resol. 95. 19 n. 11., ubi querens: [An per Bullam Gregorii sublata fuerit Conservatoribus facultas defendendi Regulares ab injuriis, & violentiis sibi illatis, vel inferendis ab extraneis, quando deiciuntur a suis possessionibus, domibus, Ecclesiis, & impediuntur, illis, & suis bonis uti, & frui, &c.?] Respondet [Nequaquam: quia Papa per illa verba supra allata, per qua extranei conveniri non possunt coram Conservatoribus a Regularibus, disponit tantum in Casibus, & aliis, quæ non habent adjunctam injuriam, & violentiam; ne per suam Bullam adverteatur Juri Communi: expedit enim; Jura Juribus concordari.]

Donatus in praxi tom. 1. tr. 17. de Conservat. q. 10. 20 inquirens, An Regulares, stando in Jure Communi, possint pro injuriis manifestis coram Conservatore *Reos* trahere? Affirmative respondet *n. 1. & n. 2.* [Neque his obstat (inquit) §. 9. dictæ *Constit. Gregorii XV.*, prout Sacra Congregatio authentice declaravit, & habetur in calce, & fine dictæ Gregorianæ.] sed *q. 11. n. 3.* ex *Peyr. mox laudando*: [cum Sacra Congregatio decreverit, non esse per hæc verba sublata facultatem, quam habebant Conservatores, defendendi Regulares a manifestis injuriis, & violentiis, &c. ne cogamur fateri contraria, & nedicatur, Glossam esse contrariam textui, est cum distinctione dicendum: Gregorium in sua Constitutione solum negasse Conservatoribus facultatem procedendi in hujusmodi Causis Civilibus debitorum, quando Regulares sunt *Actores*; non autem in aliis Causis Criminalibus, quæ pullulant a manifestis violentiis.]

Pey. tom. 2. privil. ad Constit. Gregorii XV., sustinens, quod statuit Gregorius XV. [Regulares posse quidem conveniri coram Conservatoribus, ut *Reos*, non autem, ut *Actores* convenire alios,] debere sic intelligi, quod scilicet Religiosi non possint quidem ut *Actores* convenire coram suo Conservatore alios in Causis Civilibus, ut si ipsis debeatur aliqua pecunia ex locatione, legato, &c. &c. possint tamen ut *Actores* coram eo illos convenire, qui ipsorum bonis, aut personis manifestam injuriam, ac violentiam inferunt.

Quod probat I. ex eo, quia Gregorius XV. videtur velle extendere ad Regulares Statutum Tridentini *Sess. 14. de reform. c. 5.*, ubi decernitur, quod, qui habent Conservatores, non possint in Causis Civilibus coram eis aliquem trahere, sed solum possint coram eis trahi: in Causis vero Criminalibus, & mixtis dictæ personæ, Conservatorem habentes, conveniantur coram suo Episcopo, vel alio superiore suo Ordinario. Unde apparet, quod Concilium facit differentiam in modo procedendi quoad Causas Criminales, & mixtas, a modo procedendi quoad Causas Civiles: in his enim vult, ut habentes Conservatorem active quidem coram eo neminem trahere; sed forum rei sequantur: passive autem trahi equidem possint: in Causis vero Criminalibus e contra vult, ut prædicti habentes Conservatorem, passive quidem coram suis Episcopis, & Ordinariis superioribus trahantur, active autem coram dicto Conservatore trahant. Ad hoc enim dantur Conservatores, ut a Molestiis, injuriis, & violentiis sub tutela receptos conservent illæsos, & defendant.

II. Quia

23 II. Quia alioquin non apparet, a quibusnam debeant Conſervatores conſervare? Unde potius dicendi erunt Judices, dati pro miniſtranda juſtitia Regularibus, quam Conſervatores.

24 III. Ex *Cap. Conqueſtus*, & *Cap. Cum ſit, de for. compet.*, ubi dicitur: [Cum ſit generale, ut actor forum rei ſequatur. Verum quoniam Sæculares Judices in exhibenda juſtitia perſonis Eccleſiaſticis ſæpe in judicio ſunt remiſſi; in favorem Eccleſiæ eſt introductum, ut Malefactores ſuos, qui Sacrilegi ſunt cenſendi, Venerabilium locorum Rectores poſſint, ſub quo maluerint Judice, convenire.] ergo cum Jus Commune ab illa generali regula: [Actor ſequitur forum Rei,] quam in noſtro propoſito videtur approbare Gregorius XV., excipiat eos, qui malefecerint publice, & notorie Regularibus, eorum bona diripiendo, diſſipando, invadendo, moleſtando, injuriando, violentando; dicendum eſt, quod etiam hic Pontifex velit hunc caſum excipere; & quod ſolum intendat, quod Regulares Actores forum rei ſequantur in exigendis pecuniis ſibi a debitoribus ſuis debitis: in reliquis autem relinquunt antiquos Canones, & Conſtitutiones in ſua diſpoſitione. Hucusque *Peyr. loco cit.*

25 Verum quamvis relata *Peyrin*, & *Donati* doctrina quoad II. partem vera ſit, & ſubſiſtat; falſa tamen, & omnino inſubſiſtens quoad primam. Cum enim non minus injuria ſit, & maleficium, nec minus ſacrilegium cenſendum, nolle Regularibus pecunias debitas perſolvere, quam eos a ſuis poſſeſſionibus, domibus, &c. ejicere: non minus injuriatores, malefactores, & Sacrilegi cenſendi ſint, qui pecunias Regularibus debitas non perſolvunt, quam ii, qui a ſuis poſſeſſionibus, &c. illos ejiciunt: neque minus in judicio ſunt remiſſi ſæculares Judices in exhibenda juſtitia perſonis Eccleſiaſticis pro ejectione earundem a propriis poſſeſſionibus, domibus &c., quam pro ſolutione Creditorum: non minus excipiantur ab illa regula generali, [Actor ſequitur forum Rei] perſonæ Eccleſiaſticæ patientes Civilem, quam Criminalem injuriam: neque domum minus ab una, quam ab alia, ſi notoria ſit, debeant Conſervatores ſecundum formam præſcriptam in *Cap. 1. & ſin. de offic. Jud. deleg. in 6.* Regulares ſub tutela receptos, etiam ut Actores tueri; ſi Regulares ut Actores valeant injuriatores proprios, qui ſe a ſuis poſſeſſionibus, domibus, &c. ejiciunt, coram ſuo Conſervatore, non ſequendo forum Rei, ſtante Conſtitutione Gregoriana, ejuſque declaratione per ſacram Congregationem Concilii emanatam convenire; poterunt etiam, ſtante eadem Conſtitutione, & declaratione, injuriatores ſuos, qui ſibi propria debita perſolvere nolunt coram eodem ſuo Conſervatore trahere: Cum præſertim laudata Conſtitutio Gregorii XV. absolute, & irreſtriſte loquatur, dicens: [Ad hæc ſtatuit Sanctitas ſua, ut coram ipſis Conſervatoribus Regulares conveniri quidem aut trahi debeant: ſed alios convenire, aut trahere non poſſint, ita ut memorati Conſervatores in Cauſis, in quibus Regulares Actores fuerint, nullam prorsus juſdictionem habeant, ſed in iis tantum, in quibus Rai extiterint.] Et declaratio *Sac. Cong. Concilii* non diſtinguat inter injurias Civiles, & Criminales, ſolumque definiat: [Ejuſmodi verbis (mox laudatis Conſtitutionis Gregorianæ) minime ſublata fuiſſe facultatem, quam habent Conſervatores, defendendi a manifefſtis injuriis, vio-

lentiis, dummodo obſervent formam præſcriptam in Conſtitutionibus Innocentii IV., & Bonifacii VIII., relatis in *Cap. 1. & ſin. de offic. Jud. Deleg. in 6.*]

Allucinatur autem *Peyr.* in eo, quod ipſi videntur, Gregorium XV. velle ad Regulares extendere decretum Trident. *ſeſſ. 14. de refor. c. 5.* Cum enim laudatum decretum a diſpoſitione, quam continet, expreſſe velit omnino exempta, & minime comprehenſa regularia loca, &c., non videtur, ſub hoc decreto velle Gregorium XV. comprehendere Regulares, niſi illud corrigendo. Correſtio autem jurium non eſt temere, & ſine manifefſta neceſſitate (quam ſane non habet *Peyr.*) aſtruenda, ut habet ſamigeratum apud omnes Juſtiſas, & Canoniſtas omnes proloquium. Quamobrem merito *Peyr.* ſententia ſingularis eſt, & a Doſtoribus paſſim refutata.

Quæ circa hoc punctum de Regularibus hætenus diſta ſunt, intelligenda eodem modo veniunt de ipſorum adherentibus, Procuratoribus videlicet, Syndicis, Agentibus, Servitoribus, Famulis, Familiaribus, &c. Quare hi, non ſecus, ac Regulares, quorum ſunt Procuratores Syndici, &c. conveniri quidem tamquam rei debent cotam Ordinum Conſervatoribus: convenire tamen, ut Actores, nequeunt, niſi in manifefſtis injuriis, & violentiis, ſibi illatis, vel inferendis, ut etiam notant *Pellizz. q. 28. n. 129. & alii.*

Verum quamvis communis Doſtorum, & fere certa ſententia ſit, quod Regularium Conſervator, attento Jure noviffimo, ad eoſdem ut Reos tuendos, ad omnes omnino Cauſas, nedum Civiles, ſed Criminales pariter, & miſtas, ſeu manifefſtarum, ſive non manifefſtarum etiam injuriarum, ſit deputatus; ad defendendos vero tamquam Actores, nonniſi ad Cauſas manifefſtarum; non ita tamen communis ſententia eſt, nec æque omnibus certa, quod ille ſit Actor in ſubjecta materia, qui trahit ad Judicium, & convenit; Ille vero Reus, qui trahitur, & convenitur. Contentendunt ſiquidem non pauci, eumdem eſſe Actorem, & Reum in propoſito, qui Actor, & Reus eſt in Nuntiatione novi operis; cum etiam in novo opere, quod nuntiatur, non ſemel intercedat injuria, illudque proinde materia partialis ſit, circa quam in facti Contingentia verſari queat potestas Judicis Conſervatoris Regularium. Quamobrem, ut in Nuntiatione novi Operis, teſte *Cortada tom. 4. deciſ. 259. a num. 25.*, quincuplex verſatur ſententia circa explicationem Actoris, & Rei, & quidem ſcitu neceſſaria, ut dignoſcatur, coram quo Judice, Nuntiantis videlicet, an Nuntiatum Controverſia ſit agitanda, cum Actor ſequi debeat forum Rei; ita & in propoſito quincuplex recenſetur ſententia circa conceptum Actoris, & Rei, ſcitu pariter neceſſaria, ut decidatur, num coram Judice Regularium Conſervatore, an coram alio Judice diſcutienda veniat injuria non manifefſta Regularibus irrogata, ubi Regulares intervenerint in Judicio, ut Rei, non ut Actores, vel e converſo. Et

Prima ſententia eſt, quod injuriatus, injuriam deferens in Judicio, ſit Actor: Injuriatus vero delatus ſit Reus: quia Actor cenſetur ille, qui prior provocat ad judicium. Ita doſtores paſſim. Ad eum modum, quo in Nuntiatione Novi Operis, ob eandem rationem, Nuntians novum opus, ſeu ob novum Opus moleſtatus, eſt Actor, nuntiatum vero, ſeu moleſtans, Reus: ut volunt *Gustier. Conf. 48. n. 1. Salgado ad Reg. præſcrip. p. 2. c. 8. num. 54. verſ. cui obſtare, & reſolut. num. 55. Alciat. in l. 1.*

l. 1. n. 10. *vers. Certum, ff. de novi oper. Nuntiat. Ripa Observat. 63. n. 1. & 2. Manfon. de Caus. execut. ampliat. 38. Althimar. ad Revit. decis. 1. Observat. 6. n. 18. Capon. discept. forens. Cap. 172. num. 1. Luca ad Francib. decis. 657. n. 7. Severin. ad Sanfellic. decis. 379. Romaguera in addit. ad Conciolum ad stat. Eug. lib. 2. rubr. 7. n. 12.*

30 Secunda sententia est; quod injuriatus injuriam deferens in Judicio, sit Reus; Injurius delatus sit Actor. Ita *Monet. de Conserv. c. 7. q. 6. n. 339.* ex eo motus, quia ille, qui manifestam injuriam, & violentiam infert, ad Judicium provocat, & sic Actor efficitur: quemadmodum de jactante habetur in *l. diffamari C. de ingen. & manum; cum ibi not.* Cui adhæret *Chiavetta lib. 3. instit. Canonic. p. 1. c. 3. §. 3. n. 20.* quia ille, qui desert, molestatur in jure suo, & videtur quasi se defendere. Unde infert *Chiavetta loc. cit.*, Laicos debitores, nolentes solvere debita Regularibus, posse ab his coram Judice suo Conservatore trahi, & conveniri: quia in tali casu monasterium non consideratur ut Actor, sed ut manifeste injuriatum, adeoque non debet sequi forum Laicorum injuriantium. Et *Nidus de Conserv. Regul. c. 5. partic. 1. n. 14.* inquiens, Regularem, qui injuriam, molestiam, violentiamque manifestam passus fuerit, censendum esse Reum. *Marches. tom. 3. de Commiss. Jactat. c. 1. §. 1. n. 3. Passerin. 155.* & alii dicunt, quod diffamans sit Actor, licet a diffamato in judicium vocetur; & sic etiam dici debet de injuriante, qui provocat injuriatum, ut recurrat ad Judicem, & eum in judicium vocet &c. sicut in casu diffamationis magis communis sententia est, quam sequitur *Marches. ubi supra num. 40.*, quod diffamans sit Actor, diffamatus vero Reus: quia in hoc judicio diffamatus se defendit, & non provocat, nisi provocatus; & naturale initium, & origo diffamationis attendi debet. Hæc *Nidus*. Ob eandem rationem in Nuntiatione Novi Operis Nuntians illud, est Reus, utpote molestatus: Nuntius vero, quippe molestans, est Actor. *Anton. de Butr. in cap. significantibus, ubi Abbas n. 2. & Socin. n. 5. de Novi Operis Nuntiat. Guttier. Conf. 48. n. 4. de Grassis de Effect. Cleric. effect. 1. n. 633. Sanfel. decis. 379.*, quibus subscribit *Cortada laudatus n. 31.*

31 Tertia sententia est, quod aliquando contingit, injuriatum esse Reum, Injuriantem vero Actorem. Ita nonnulli. Simili modo, quo in Nuntiatione novi operis evenit aliquando, quod Nuntians sit Reus, & Nuntius sit Actor, ut dicit *Ripa Observat. 63. n. 3.*

32 Quarta sententia est, quod injurius vel compareat simpliciter ad sui defensionem, ut mediante satisfactione remissio fiat injuriæ; & tunc dicitur perseverare Reus; vel citat principaliter injuriatum; & tunc, dum comparet, & judicium prosequitur, non dicitur amplius Reus, sed partes Actoris sustinet. Ita nonnulli. Quemadmodum in nuntiatione novi operis vel nuntius comparet, simpliciter ad sui defensionem, ut mediante satisfactione remissio operis fiat; & tunc dicitur perseverare Reus: aut nuntius citat principaliter nuntiantem, ad tollendum, revocandum &c.; & tunc nuntius, dum comparet, & judicium prosequitur, non dicitur amplius Reus, sed partes Actoris sustinet; ut cum *Bart. Angelo n. 3. Alex. n. 4. Castrensis. n. 4. in l. de pupillo; S. Procurator ff. de novi oper. nuntiat. docet Ripa dic. Observ. 63. num. 4.*

33 Quinta sententia est, quod si offensæ satisfactio sit extrajudicialiter petita, & ex ea offen-

dens compareat, citando offensum ad comparandum in Judicio; tunc ipsemet offensus dicitur Actor, & offensus Reus. Sin autem satisfactio offensæ sit Judicialiter petita, adeundo Judicem; tunc offensus dicitur Actor, & offendens, contra quem mandatum debite satisfactionis expeditur, dicitur Reus. Ita quidam, pariformiter discurrentes ad Nuntiationem novi operis: quæ si facta sit extrajudicialiter, & ea facta nuntius compareat, citando nuntiantem, ad tollendam, & evocandam Nuntiationem novi operis; tunc ipse Nuntius dicitur Actor, & nuntians Reus. Si vero Nuntiatio sit facta judicialiter, adeundo Judicem; tunc Nuntians dicitur Actor, & Nuntius, contra quem mandatum expeditur, Reus; ut contendit ex *Severino ad Sanfel. decis. 379. Romaguera ad Conciol. ad Statut. Eug. lib. 2. rubr. 7. n. 13. & 14.*

Sed quidquid sit de allatis Sententiis, & explicationibus in Nuntiatione novi operis: In materia de Judice Conservatore Regularium definita videtur prima sententia & explicatio, quod nimirum Injuratus injuriam deferens in Judicio, sicque prius ad illud provocans, & trahens, sit Actor; Injurius vero delatus, sicque provocatus ad Judicium, & tractus, sit Reus, & quidem in Constitutione Gregor. XV. laudata §. 9. sic: [Ad hæc statuit Sanctitas sua, ut coram ipsius Conservatoribus Regularibus, ac personæ supra scriptæ conveniri quidem, aut trahi debeant; sed alios convenire, aut trahere non possint, ita ut memorati Conservatores in Causis, in quibus Regularibus, & alii Actores fuerint, nullam prorsus jurisdictionem habeant, sed in iis tantum, in quibus Rei extiterint.] Unde Actor in proposito idem est, ac conveniens, provocans, & trahens ad Judicium, seu injuriam receptam deferens in judicio; Reus vero Conventus, & tractus ad Judicium, seu de injuria alteri per ipsum illata, delatus ad Judicium. Et hæc circa explicationem Actoris, & Rei.

Duo hic pro coronide prætereunda non sunt: 35 & primum est: Gregorium XV. in sua Constitutione reformatoria §. 43. concedere quidem, quod Regularibus, ceteroqui Conservatorem habentes, petere queant a Principibus, seu Magistratibus Laicis, in casibus a Jure permissis, (idest in quibus ipsimet erunt Actores, ut explicat *Peyr. ad banc Constit. §. 2. n. 67.*) Judicem non suspectum, qui neque sit excommunicatus, neque suspensus, neque interdictus: modo tamen hæc tres conditiones copulative purificentur, quibus nimirum Regularibus Actores sint, non autem Rei: quod agant contra Laicum, non autem contra Ecclesiasticum: quodque demum causa fuerit profana, non ecclesiastica; & in ea Laicus eligendus Judex competens existat.

Secundum est: Constitutionem præfatam Gregor. XV. cum declarationibus Sacre Congregationis Concilii, quæ hodie ad unguem servanda est, cum ad ipsius terminos omnia Conservatorum privilegia redacta sint, Regularibus omnes afficere, & comprehendere, si Carthusiam Papiensem excipiamus, cui, ut testatur *Pignatellus tom. 37 8. Consult. 33. num. 26.*, concessa est ab Innoc. X. Conservatoria cum expressa, & speciali facultate, attributa Conservatoribus, in ea nominatis, procedendi in Causis, requirentibus judicalem indaginem, cum amplissima derogatione omnibus Constitutionibus in contrarium quomodolibet facientibus, & consequenter dicte Gregorianæ: & Ordinem militare Sancti Jacobi, cujus amplissimæ 38 Con-

Conservatoris per S. Pium V. indultæ nihil de-
trahere, nedum Constitutionem Clem. VIII. *incip. Sanctissimus anno 1592.*, sed etiam Gregorianam,
de qua loquimur, contendit *Mendo de Ordin. milit. disp. 2. q. 4. n. 141. & 142.* infra adducendus *art. 19.*
de potestate Judicis Conservatoris Regularium
attento Jure novo *ass. 2.* Imo æque ceteros affi-
cere, & comprehendere, ac Religiosos Soc. Jesu,
& S. Joannis Hierosolymitani, non obstantibus
amplissimis utriusque Religionis privilegiis circa
Conservatorem, ut de Patribus Soc. Jesu decla-
ravit Congregatio specialiter deputata ab Innoc.
X. anno 1649. *in Causa inter Episcopum Angelopo-
litanum, & Patres Societatis*, quam declarationem
per extensum referunt complures, quos inter
Tondus de prævent. p. 3. c. 3. & Lezana in Consult. variis Consult. 40. ubi proposito dubio V. [Utrum
Constitutio Gregorii XV. Circa Conservatores
Regularium cum declarationibus Sac. Congreg.
Concil. desuper editis æque afficiat, & compre-
hendat Religiosos Soc. Jesu, ac ceteros Regula-
res, ita ut omnia alia prædictæ Societatis privile-
gia fuerint redacta ad terminos dictæ Constitutio-
nis, &c.] Congregatio respondit: [Hujusmodi
Constitutionem cum declarationibus, ut præten-
ditur, editis, æque afficere Religiosos Soc. Jesu,
atque aliorum Ordinum: & Conservatores ad
illius præscriptum esse eligendos, non obstanti-

bus quibusvis privilegiis, quippe quæ omnia
sunt redacta ad terminos ipsius Constitutionis.]
Et de Militibus Hierosolymitanis respondit Sa-
cra Congregatio Concilii *in una Melitotana die 6.
Februarii 1627.* hac de re consulta, sic: [Con-
stitutionem prædictam non afficere Religionem
Hierosolymitanam, nisi quoad Conservatores, &
non quoad Judices Ordinarios, habentes ordina-
riam jurisdictionem intra limites Suorum Prio-
ratorum: eidemque Religioni adhuc jus eligendi
Conservatores competere.] Quod sane decretum
refertur a Barbof. tum *de offic. & pot. Episc. alleg. 106.*
tum *in Trident. sess. 14. de refor. c. 5.*, & a Do-
nato *tom. 1. tract. 17. de Conservatore q. 2.*, & per
specialem Constitutionem *incip. [Exponi]* fuit
deinde confirmatum ab Urbano VIII. *die 17. Febr. 1628.*
estque specialis hæc Constitutio inter Bul-
las hujus Pontificis *78. tom. 4. Bullar. Cberub.*

Et hæc quoad Regularium Conservatoris essen-
tiam ex professio differuisse, sit satis, quæ ta-
men meliorem haurient lucem ex iis quæ infe-
rius erunt stabilienda, ubi de potest. Judicis Re-
gularium Conservatoris sermo erit, examinando
in particulari, Ad quæ se extendat Judicis Re-
gularium Conservatoris Potestas, *art. 18. 19. 20. 21. 22. & 23.*

Quoad ejus autem divisionem, causam finalem,
& Institutionem, sit

ARTICULUS QUARTUS.

*Quotuplex, & propter quid sit, ac Quonam
Jure introductus*

Judex Conservator Regularium.

Dico I. Judicis Regularium Conservato-
ris duplex recensetur genus medium,
seu species subalterna sub genere ve-
luti supremo, & generalissimo Judicis
Regularium Conservatoris ut sic contenta: alterum
secundum Jus, seu secundum potestatem, quæ illi
competit de Jure communi antiquo: alterum vero
secundum privilegia, seu secundum facultatem,
quæ eidem congruit de jure speciali, seu pecu-
liari novo, & novissimo Rescripti, vel Privile-
gii. Ita *Glossa 2. dic. Cap. 1. Jo: Andr. Cap. si, n. 2. & 4. Gemin. ibid. §. Conservatores n. 4. & 5. Mandos. in
prax. signat. grat. tit. de Conservat. vers. An autem ultra
præmissa, Confessius in Summar. Mater. privill. Ordin.
Mendic. tit. 4. c. 2. & alii cum Monet. de Conservat.
c. 2. q. 1. n. 1. & 2.* ubi tertium addit Conservatoris
genus medium, seu tertiam speciem subalter-
nam, secundum videlicet consuetudinem legitime
præscriptam, sive secundum legitimam præscri-
ptionem. Jam

3 Judex Regularium Conservator secundum Jus,
seu secundum potestatem, quæ ipsi competit de
Jure Communi antiquo, triplex genus infimum,
seu triplicem sub se continet speciem specialissi-
mam, quam præter alios recenset *Jo: Andr. dic. c. 1. n. 2. de offic. deleg. in 6. in Novella, & Gloss. 2. ad
eundem textum, vers. Scire debes, apud Monetam*

c. 2. n. 2. Mirandam in Man. q. 47. art. 1. Concl. 1. Tamburinum de Jure Abbatum tom. 3. d. 17. Quest. 1. n. 2. & alios, ubi asserit, hujusmodi Conservatores interdum dari, ut aliquos defendant contra Latrones, & prædones; interdum contra eos, qui illorum privilegia infringunt: interdum latius, ut ab injuriis, & offensis tueantur: Notatque *Jo: Andr. dic. Gloss. 2.* quod in nullo dictorum Casuum cognoscere possunt de his; quæ judicalem requirunt indaginem, procedendo nimirum per viam Judicii, ad investigandam veritatem, quasi dubii de justitia, ut hæbetur expresse *in Cap. Statuimus de off. deleg. in 6.*

Judex autem Regularium Conservator secundum privilegia, seu secundum potestatem, quæ ipsi congruit de jure peculiari novo, & novissimo Rescripti, vel Privilegii, multiplex genus infimum, seu multiplicem sub se speciem continet specialissimam: Aliquibus enim Conservatoribus potestas indulgetur cognoscendi etiam de Criminalibus, & mistis: Aliquibus vero de solis Criminalibus: Aliquibus, ut in iis, quæ judicalem indaginem exigunt, summarie procedant, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & Figura Judicii: Aliquibus vero id non exprimitur, sed in propriis, & integris terminis Judicium cum plena Causæ cognitione relinquitur.

C Aliqui-

- Aliquibus extenditur potestas ad plures dietas, restringitur tamen aliquibus ad unam; Aliquibus, ut Regulares tueantur Conventus, & Reos, non autem Actores, & Convenientes, nisi in manifestis injuriis, & violentiis: Aliquibus vero, ut tam Reos, quam Actores, etiam in non manifestis defendant, Aliquibus, nominatim deputatis, & personaliter, personam nominatim designatam conservandi, potestas indulgetur: ut si detur Petro pro conservando Titio Religioso, ejusque privilegiis, &c.: Aliquibus tamen sub nomine dignitatis, ut si concedatur Episcopus pro tuendo Monasterio A. Aliquibus, ut eligantur, qualitas Judicii Synodalis cum Ecclesiastica dignitate conjuncta necessaria est; non ita tamen nonnullis, ut ex literis Conservatoris Summorum Pontificum *art. 42.* adducendis, quibus recensiti Conservatores indulgentur, & declarationibus sacrarum Congregationum in discursu allegandis satis superque conspicuum erit.
- 5 Dico II. Finis, ob quem Regularibus Conservatores Judices indulti sunt, ille a S. Pio V. in Conflit, [Ad hoc nos Deus] pro Dominicanis assignatur §. 14. scilicet [Ut fratres, & Moniales a præmissis molestiis, & perturbationibus sublevati, quietius Altissimo famulari, & uberiores fructus quotidie in agro Domini pro Christianæ religionis defensione, & ampliacione perferre possint.] Idem fere ab aliis Summis Pontificibus exprimitur, ut videre est in literis eorundem Conservatoris pro Regularibus, laudato *art. 42.* referendis.
- 6 Abbas in *Cap. licet de Consb.* ut supra retulimus *art. 1. ass. 1. n. 14.* Conservatores Regularibus concessos esse, inquit, tum propter eorundem professionem expressam paupertatis: tum propter divinum Cultum, cui ex proprio instituto sunt additi: tum denique propter decentiam; cum Monastici Status Clausuram maximopere videatur dedecere, pro tuendis rebus suis ad tribunalia sæcularia, ad quæ promiscue confluent passim sæculares omnes, seu laici, sive Ecclesiastici, se conferre, Sic Abbas
- 7 Bordonus *tom. 3. variar. Resolut. p. 2. resol. 95. n. 2.* cui patrocinatur *Confectus in Summar. privil. Mendic. tit. 4. c. 1. de Privilegiis Conservatoribus*, inquirens, cur Conservatores dentur Religiosis? hæc est ratio, ait; quia cum Religiosi in suis Causis cum sæcularibus, & aliis extraneis nullum habeant Judicem, ne quidem Ordinarium loci, utpote ab ejus jurisdictione exempti, sed Romanum dumtaxat Pontificem; ad quem tamen immediate recurrere, magni dispendii, & incommodi foret, tam ipsorum, quam sæcularium, qui cum Regularibus quandoque lites habent: Ideo summus Pontifex ut hujusmodi incommodis occurreret, statuit pro iisdem Regularibus Judices speciales Conservatores, qui eos in partibus, tamquam Apostolicæ Sedis delegati, a manifestis injuriis defenderent. Ex hoc enim Conservatores vocantur *Cap. 1., & fin. de offic. Judic. deleg. in 6.* Hactenus Bordonus.
- 8 Dico III. Quamvis in jure Canonico perveustus sit, & ante *Cap. 1. de offic. deleg. in 6.* usus Conservatorum, ut deducitur ex illis verbis ipsiusmet *Cap. 1.* [Conservatores, quos plerumque concedimus.] Si enim plerumque tunc Conservatores indulgebantur, ut ait Innoc. IV., laudati *Capituli* Auctor: ergo solita erat tunc Apostolica Sedes, illos concedere. Ex pater etiam ex eo, quod, ante dictam Decretalem, de Conservatoribus egerint doctores, ut refert *Monet. c.*
3. q. 1. n. 3. ex *Goffred. in Summ. tit. de offic. deleg. §. Item quod de Conservatoribus, & aliis Doctoribus*: nihilominus nec in Decreto, neque in Decretalibus quidquam de iisdem expresse, ante dictam Constitutionem, dispositum reperitur, ut notant *Archidiac. cit. cap. 1. n. 1. Jo. And. ibi in princ. & Gemm. n. 2. in fin.* ita ut ad eorundem Conservatorum enucleandam, declarandamque potestatem, memorata emanavit Constitutio Innocentii IV. Quamvis tacite Lucius III. in *Cap. ad hæc de Rescript.*, de illis saltem Conservatoribus, qui habent judicialem indaginem, & omnino Judicibus æquiparantur, decrevisse videatur, non valere literas ab aliquibus impetratas, per quas eorundem omnia negotia unius Judicis, vel plurium, quos sibi elegerint, arbitrio committantur.
- In jure tamen Civili, & Vetustissimus quidem fuit Conservatorum usus; & de illis, pluribus nedum annis, sed etiam sæculis ante *dic. cap. 1.* pluribi mentio facta est, ut testatur *Jo. Andr. in cap. fin. n. 2. de offic. deleg. in 6. ibique Gemm. §. Conservatores autem n. 4. & Anchar. dic. cap. 1. n. 3.* scilicet in *Aurb. Ut jud. fin. quoquo Suffrag. f. Collat. 2. §. Nulli quoque Judicis*, ibi: [Nulli quoque Judicis penitus concedimus, neque Civili, neque militari, mittere per Civitates Provinciarum, quibus præsidet, eos, qui vocantur loci Servatores.] Et §. *Interdicimus autem*, ibi: [Interdicimus autem, & gloriosissimo Magistro militum Orientis, & omnibus nostris Judicibus, aut latronum infectatores, aut violentiarum inhibitores, aut damnatos, aut aliquos tales destinare in provincias.] Et in *Aurb. de Mandat. Princ. collat. 3. §. illud tamen vers. eos autem*, ubi legitur: [Eos autem, qui vocantur loci Servatores, dare Judices in Civitatibus Provinciarum, cui præsidet, licet spectabiles viri, vel Clarissimi, vel Præsides sint, omnibus interdicimus modis.] Et in *Aurb. Ut nulli Judic. hab. loc. servat. Collat. in princ. & §. Nunc vero, ac §. ad majorem* statuitur, ut nullus Judicum valeat, loci Servatorem emittere, nisi concesserit Imperator. Quæ sane jura Civilia ex Authenticis Constitutionibus deprompta Justiniani I. Imperatoris, qui cœpit imperare anno Domini 527. ut referunt *Sigibertus in Chronica. Antonius Contius in Chronologia Imperii Justiniani, Petrus Matthæus in Catalog. Pontificum*, & alii, compluribus nedum annis, sed etiam sæculis, ut supra innuimus, fuisse lata ante Decretalem illam Innoc. IV. *Cap. 1. de offic. deleg. in 6.* manifeste liquet, ex eo, quod Innocentius fuerit ad Pontificatum evehctus anno 1243., ut testantur *Platina, & alii in ejus vita.*
- Sed licet ante dictam Constitutionem Innocentii IV. multis nedum annis, sed etiam sæculis de Conservatoribus expressa mentio pluribi facta sit in Jure Civili, nullibi vero in Jure Canonico; in illa tamen Decretali, & post illam compluribus in locis Ecclesiastici Juris mentio, & dispositio expresse facta reperitur. Et sane, ut observat *Monet. dic. cap. 3. q. 2. a n. 6.* in sexto Decretalium libro de Conservatoribus quatuor habentur Canones: quorum primus est toties laudatum *Cap. 1. de offic. deleg. in 6.* quæ fuit decretalis Innocentii IV., ut supra non semel innuimus, decernens, ut Conservator a manifestis defendat injuriis, nec ad alia, quæ judicialem exposcunt indaginem, suam potestatem extendat. Secundus est *Cap. 2. de offic. deleg. in 6.*, quæ fuit decretalis Alexandri IV. immediati successoris Innocentii IV., statuens, quod in coactionibus,

nibus, & pœnis Episcoporum Conservatores deferant eorum dignitati, ita ut ingressus primo Ipsis Ecclesiæ, vel sacerdotale a Conservatoribus interdicitur ministerium: deinde vero suspendantur ab officio: & subsequenter contra eos Censura aggravetur ecclesiastica; nisi forte aliter fieri suaserit nimia eorum contumacia, sive culpa. Tertius est *Cap. fin. de offic. deleg. in 6.* quæ Decretalis fuit Bonifacii VIII. desumpta ex parte ab *extravag. Alexandri IV. incip.* [Quia de Conservatoribus], ut notat *Gloss. 1. dic. cap. fin.*, ubi statuuntur, quinam esse possint Conservatores; in quo loco procedere debeant; aliaque id genus conplurima. Quartus est *c. Auctoritate 4. de privil. in 6.* quæ Decretalis fuit Alexandri IV.; per quam revocantur sententiæ ab ipsis Conservatoribus latæ adversus Ordinarios, qui compescunt exemptos, construunt Oratoria, sive Capellas in loco exempto sine eorum licentia: aut in sic constructis, vel tempore interdicti (exceptis Casibus in jure expressis) divina celebrantes, vel celebrari facientes, &c.

11 In Clementinis quoque de Conservatoribus habetur, quod Prælati Ecclesiarum, qui processus juste factos, seu sententias juste latas a Conservatoribus pro exemptis publicari, seu executioni mandari per suos subditos non permittebant, districte præcipiatur, ut a prædictis, & aliis gravaminibus omnino cessent, & cessare suos subditos faciant.

12 In Extravagantibus post Clementinas emanatis usque ad Concilium Lateranense sub Leone X. nihil, quod vim Communis, & perpetuæ legis habeat, disponitur. Et quamvis Joannes XXII. in *extravag. unic. de Jud. inter Comm.* dederit quosdam Conservatores, quibusdam Prælati, Capitulis, & Conventibus, vicissim pro observatione *Clem. dudum de sepult.*; ea tamen vel est Constitutio temporalis, vel certe localis; quin potius privilegii, vel rescripti, quam Constitutionis naturam habet, ait *Monet. ubi supra n. 10.*

13 In Concilio Lateranensi per Bullam Leonis X. decernitur, ut Conservatores non Jurisperiti sibi Assessorem assumant: Quemadmodum per aliam ejusdem Bullam *incip.* [Sacro approbante Concilio, dum intra mentis] inter cetera quoad Fratres quorumcumque Ordinum, præsertim Mendicantium, statuitur, ut Conservatores, eisdem Fratribus, pro tempore a Sede Apostolica deputandi, esse debeant doctrina, & probitate præstantes, ac in Ecclesiastica dignitate constituti, & coram eis per eosdem Fratres, quibus dati fuerint, ultra duas dietas a loco suæ solitæ habitationis nullus trahi possit, privilegiis super hoc alias eis concessis nullatenus suffragantibus.

14 A Concilio Lateranensi usque ad Tridentinum Bullæ a Clemente VII., aliisque summis Pontificibus emanatæ, privilegii potius, quam communis legis vim, & naturam habere, contendit laudatus *Monet. n. 11.*

15 In Concilio Tridentino *sess. 7. c. 14. de refor.* statuitur, quod in Civilibus Causis mercedum, & miserabilium personarum Clerici Sæculares, aut Regulares extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiamsi certum Judicem, a Sede Apostolica deputatum, (Conservatorem videlicet, ut intelligit *Gustor. pract. quæst. lib. 3. q. 10.* & doctores communiter, paucis exceptis, teste *Nido de Conserv. c. 4. par. 8. n. 8.*) in partibus habeant; in aliis vero Causis, si ipsum Judicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tamquam in hoc ab ipsa Sede delegatis, conveniri,

& jure quodam medio ad solvendum debitum cogi possint, privilegiis, exemptionibus, Conservatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valituris. Et *sess. 14. c. 5. de refor.* idem servari mandatur quoad Causas mercedum, & miserabilium personarum, aliaque de Conservatoribus disponuntur: a quibus tamen eximuntur, qui Universitatibus Generalibus, ac Collegiis doctorum, seu scholarium, vel Regularium locis, aut Hospitalibus actu hospitalitatem servantibus, eorumve personis conceduntur. Et *sess. 21. c. 8. item de refor.* præscribitur, Conservatorias non obtinere, quia beneficia quæcumque Sæcularia, vel Regularia, qualitercumque commendata, etiam exempta, ab Episcopis etiam tamquam Apostolicæ Sedis delegatis, anais singulis visitentur; curaturque congruentibus remediis, etiam per sequestrationem fructuum, ut quæ renovatione indigent, aut restauratione, reficiantur; & cura Animarum, si qua illis, vel eorum annexis imminet, aliaque debita obsequia recte exercentur.

A Trident. Concilio usque ad hæc nostra 16 tempora complures emanarunt, ad favorem præsertim Regularium, Conservatoriarum literarum: quarum tamen permultas privilegii, & gratiæ potius, quam legis habere naturam, contendit *Monet. n. 13.* Si illas excipiamus, utpote vim legis habentes, Gregorii XIII. anno 1580. *incip.* [Romanum decet Pontificem], qua multa disponuntur, a Conservatoribus circa Notarios, Assessores, sententias ferendas, salaria, munera, aliaque id genus in Provincia Mediolanensi servanda: Gregorii XIV. nono Kal. Junii *incip.* [*Cum alias*] qua decernitur, Conservatorem non posse licentiam dare, extrahendi delinquentem ab Ecclesia; neque cognoscere, an Is Ecclesiastica immunitate gaudere debeat. Regulam, sive Ordinationem Clementis VIII. statuentis, ut Conservatores quorumcumque Ordinum, Capitulorum, Collegiorum, Militiarum, ac Universitatum, propter reliquas qualitates, a Bonifacio VIII. requisitas in *Cap. statutum de Rescrip. in 6.* illam habeant quoque, quod electi, ac designati sint in Concilio Provinciali, vel diocesano ad terminos Concilii Trident. Et demum Gregorii XV. *incip.* [Sanctissimus] 20. Septembris 1621., qua revocantur omnes, & quæcumque Judicum Conservatorum electiones, &c. Qualitates Conservatorum de novo eligendorum designantur: statuuntur pœnæ adversus eligentes non servata forma, in ipsa Constitutione præscripta: Locorum Ordinarii ad Judices Synodales eligendos admonentur: Quid præstare debeant Regulares post electionem Conservatoris, & sub qua pœna, disponitur; sicut & tempus durationis ipsiusmet Conservatoris. Ad quæ, & intra quos fines Auctoritas Conservatorum extendatur, describitur. In Controversia de competentia Jurisdictionis, quomodo procedendum, exponitur. Pœnæ adversus Conservatores, suæ potestatis limites excedentes, juxta formam Constitutionis Bonifacii VIII., quæ per hanc ipsam Constitutionem innovantur, definiuntur. Regularibus Judicem sæcularem non suspectum petere, in Casibus a Jure permisis, non prohibetur. Observantia præmissorum cum decreto irritante præcipitur, contrariis quibuscumque plenissime derogando, &c.

Dico IV. cum *Moneta c. 3. q. 2. n. 13.* Per 17 *cap. 1. 2. & fin. de offic. deleg. in 6.* sicut, & per cetera recensita Jura non inducuntur Conservatores in usu,

usu, ita ut ii aliquibus concedendi, statuatur; cum jam ante memorata Jura, ut supra insinuavimus, Conservatores essent in usu: sed posito, quod illi jam in usu sint, per allegata Jura de eorumdem electione, Qualitatibus, Officio, & Potestate disponitur.

- 18 Nec officit, quod in *dic. cap. 1.* apponatur verbum *statuimus*, quod de se inductivum reputatur novi Juris; non autem *declaramus*, quod Jus explicat jam inductum, ut notant *Gloss.*, & *D. Flores in Clem. fn. de Rescript.*, & *Clem. statutum, de elect.*

Non officit, inquam, tum quia verum non est in universum, quod verbum *statuimus* de se inductivum censeatur novi Juris; cum etiam in

aliqua lege, seu Constitutione positum, aliud aliquando significet, ut liquet ex *Cap. super. Quastionum §. verum, ibique Gloss. verb. statuimus, & alit de offic. deleg.* Tum etiam, quia, adhuc dato, quod verbum *statuimus* semper, in quacumque dispositione, & lege sit novi Juris inductivum, & consequenter etiam in *dic. cap. 1.*, dici nihilominus potest, laudatum verbum in eodem *cap. 1.* inductivum esse novi Juris quoad constitutionem potestatis, quæ licet antea esset in usu: statutum tamen non erat, ad quid Conservatoris Jurisdictionis posset extendi.

Atque hæc quoad Divisionem, Finem, & Institutionem Judicis Regularium Conservatoris. Quoad ejusdem vero Causam, sit

ARTICULUS QUINTUS.

A quo sit, vel esse possit Judex Conservator Regularium.

Ubi

De errore Communi quo ad Jus faciendum.

1 **D**ico I. Judex Conservator Regularium iisdem a Pontifice Maximo conceditur. Assertio est citra controversiam ex *c. 1. de offic. Jud. Deleg. in 6.* ibi: [Conservatores, quos plerumque concedimus.] *c. 2. de cod. tit.* ibi: [Conservatoribus a Sede Apostolica deputatis.] Et *cap. fn. eod. tit.* [Conservatores, qui aliquibus, ut a manifestis injuriis, & violentiis tueantur eisdem, plerumque a Sede Apostolica conceduntur.] Ex *Trident. sess. 7. c. 14. de refor.* ubi sic legitur: [Etiam si certum Judicem, a Sede Apostolica deputatum (idest Conservatorem, ut explicant *Gustier. pract. quest. lib. 3. q. 10.*, & *alii passim*) in partibus habeant] Et alibi ex *Constit. Gregorii XV. de Conservatoribus*, in cuius §. 3. habetur: [Quodque deinceps literæ Conservatoriæ, per Sedem Apostolicam concedendæ, superscriptis tantum dirigantur.] Et ex aliis demum aliorum Summorum Pontificum, quibus ii Conservatores, & facultatem Conservatores eligendi Regularibus concessere, & concedunt in dies.

2 Et quidem a Papa Regularibus conceditur Judex eorumdem Conservator, nedum adversus personas Ecclesiasticas, ut est certum, pro defensione personarum, familiarium, bonorum, Jurium, rerum, &c. ipsorummet Regularium; sed etiam contra Laicas, quantumvis simile Conservatois privilegium habentes, ut diximus supra *art. 1. ass. 2. §. dicitur d. n. 68. & 69.* & *art. 2. ass. 2. §. dicitur tandem n. 24.* & optime notant *Lopez de Salsedo in Add. ad Pract. Can. Diaz c. 3. versu Unde ex illa lege, ac vers. Et nota. Lup. in repet. cap. Per vestras n. 3. Anchar. c. 1. de offic. Jud. deleg. in 6. n. 1. Rodriq. quest. Regul. tom. 1. q. 64. art. 2.* & alii

3 passim: ex eo moti, quod Papa sit Judex ordinarius omnium, etiam Laicorum, eam datam

personis, & rebus Ecclesiasticis inferunt. Et ex *cap. Cum sit generale, de for. compet.* ubi statuitur, quod Rectores locorum venerabilium possint Laicos malefactores suos coram Judice Ecclesiastico convenire. Ex *cap. Conquestus eod. tit.*, ubi decernitur, quod Laici, per violentiam usurpantes bona Ecclesiæ, etiam temporalis Jurisdictionis, per Censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiastico Judice cessare ab hujusmodi violentia, & satisfacere de præteritis damnis, & injuriis compellantur. Et ex *cap. Si Clericus Laicum de for. comp.* ex quo *Panorm.*, ceterique Doctores, tamquam certissimum firmant, quod ubi probabiliter non negetur, rem, de qua agitur, Ecclesiæ esse, poterit Laicus coram Ecclesiastico Judice conveniri.

Et non modo ubi contra Laicos agendum actione reali; sed etiam mista, seu actione reali in factum: ut si agendum ex legato, locato, &c. Sicut enim tunc potest Laicus a Regularibus coram Judice Ecclesiastico conveniri, *Soc. in dic. cap. Si Clericus Laicum n. 19.* ita & potest, iisdem dati Conservator; quin & de facto datur, coram quo, tamquam Judice suo Ecclesiastico, a Regularibus Laicus in dictis Casibus conveniatur. Immo & in omnibus iis Casibus, in quibus potest aliunde Laicus eotam Judice Ecclesiastico trahi; cum & ipse Regularium Conservator Judex Ecclesiasticus sit: sicut & coram Judice Laico, ut fusc diximus supra *art. 1. 2. & 3.*, & fusius infra explicabimus ab *art. 18.*, indagantes: Ad quæ se extendat Regularium Conservatoris potestas.

Et non solum in defectum, seu negligentiam Judicium Sæcularium, sed etiam absolute, & nulla Judicium sæcularium negligentia interveniente, datur a Papa Regularibus Judex eorumdem Conservator, huic committendo, ut simpliciter,

citer, & de plano, sine strepitu, & figura Judicii, &c. Causas cognoscat, juxta *cap. Qualiter, & quando* il. 11. de *Accusat. cum suis concord. Rodrig. dic. q. 65. art. 2., & alii communiter.*

- 6 Dico II. Judex Regularium Conservator ita conceditur iisdem a Papa contra præfatas personas modo prædicto, ut, etiamsi communi errore reputetur Papa, cum revera talis non sit; eo quia invalide ad Pontificatum evehctus ratione vitii occulti, in electione intervenientis, ob quod illa nulla foret: Vel quia incidit in hæresim, juxta sententiam illorum, qui docent, Papam in hæresim lapsam, ipso facto depositum esse, nec manere verum Pontificem; adhuc tamen deputatio valida sit, non secus, ac reliqua gesta per hujusmodi Papam vere non talem, sed communi errore pro legitimo reputatum. Ita *Monet. de Conser. c. 10. q. 10. n. 447. & alii ex Bald. in l. Non mutat c. de liberal. Caus. & Jaf. in l. Barbarius n. 64. ff. de offic. Prætor. Gabr. Commun. Concl. lib. 4. de Probat. Concl. 8. n. 10. Mascard. de Probat. Concl. 649. n. 29. Sanchez de Matr. lib. 3. d. 22. n. 29. qui n. 52. post Innoc., Anchar. & Henr. Boich in Cap. nihil*
- 7 de elect. addit, quod ubi Dignitas, vel Officium Confirmatione non indigeat, sed sola electione, aut alia provisione; tunc si cum electione, vel provisione Communis error concurrat, valida erunt gesta per hujusmodi Dignitatem, vel Officium obtinentem. Et *n. 51. post Ugol. de Conf. ecclesiast. tab. 1. c. 2. §. 22. n. 3. Quod si delegatus deputetur ab Ordinario, qui, & ipse revera Judex non sit, sed pro tali communiter habeatur, subsistat deputatio delegati. Assertio probatur ex eo; quia Communis error jus facit, ac veritati præferitur, ut habet vulgatum Juristarum, & Theologorum axioma cum Gloss. in dic. l. Barbarius ff. de offic. Prætor. & alibi, Navarr. in cap. Placuit n. 180. de pæn. dist. 6. Paludano in 4. dist. 17. Jo. Medin. c. de confess. q. 22. Sanchez de Matr. lib. 3. d. 20. Lessio de Just. & Jur. lib. 2. c. 29. dubit. 8. Suarez de Conser. d. 9. sect. 1. & 2. & d. 14. sect. 1. & alii penes ipsos ex l. 3. ff. Ad Maced. l. cum quidam, §. quid si ipse ff. de acquir. hered. dic. l. 3. ff. de supell. l. 1. cap. de Testam. Et §. sed cum aliquis, Instit. cod. tit. cap. Nihil, de elect. & alii Juribus. Verum cum hujusmodi principium non semel in discursu ad non pauca decidenda afferendum sit: circa illud nonnulla stabilire, in iis nimirum, quæ ad nostram de Judice Regularium Conservatore materiam faciunt, importunum non sit. Itaque*
- 9 Ut error Communis jus faciat, ac veritati præferatur, necessarium primo est, quod talis error probabilis sit, non autem crassus, & supinus, ut cum aliis notat *Sanchez cit. disp. 22. n. 8. probabilis siquidem error scientiæ æquiparatur, cap. Apostolica, de Cler. excomm. Ministr. & c. 2. de Conf. in 6.*
- 10 Secundo, quod dictus error versetur circa habentem impedimentum Juris humani, non autem naturalis, & divini, teste *Lessio cit. dubit. 8. n. 66. & alii*: cum potestas humana defectum juris naturalis, & divini supplere non possit, utpote impotens in jure naturali, & divino dispensare. Quamobrem si Titius baptizatus non esset, & ad Pontificatum evehctus, quantumvis errore Communi pro baptizato haberetur, non proinde ejus gesta valerent, utpote impedimentum habentis jure Divino.
- 11 Tertio, quod talis error Communis sit in loco officii, etiamsi in aliis partibus, & in patria ipsius Officialis nullatenus habeatur, eo quod omnibus nota sit ejus inhabilitas, ut post *Abd. in*

Cap. sciscitatus col. pen. de rescript. Jaf. dic. l. Barbarius col. pen. & fin. ac Bald. ibi col. 8. docent Gabr. dic. Concl. 8. n. 13. & cum aliis Sanchez cit. disp. 22. n. 9. & ex Communi Canonistarum Suarez cit. disp. 14. sect. 1. n. 26.

Quarto, quod qui pro habili Communi errore existimatur, semel saltem habuerit titulum, & quidem ab habente potestatem illum dandi, ut advertunt *Lessius dic. dubit. 8. n. 65. Gabriel dic. Concl. 8. n. 21. 22. 24. 60. Sanchez cit. disp. 22. n. 49., & 50.* Cum satis non sit titulus per intrusionem acquisitus, cujusmodi foret, si quis electus fuisset a non habente potestatem eligendi, per ea, quæ de Prælato intruso absque superioris auctoritate, ut gesta per ejus Delegatum irrita sint, quamvis delegans errore Communi verus Prælatus existimeretur, tradunt *Sanchez cit. disp. 22. n. 51. et Bald. l. 2. n. 5. c. de sent. & interloc. omn. Jud. & Sbroz. de vcar. Episcop. l. 3. q. 24. n. 2. Addit laudatus Sanchez n. 53. cum aliis, nec sufficere etiam cum errore Communi titulum, in cujus collatione servata non sit forma, a jure præscripta.*

Dixi [Semel saltem habuerit titulum:] Si quidem & si quis eo privatus sit, vel ipso jure, vel per sententiam; si nihilominus possessionem retineat per aliquod tempus, saltem per triennium, quod gerat se pro habili, & pro tali communiter tunc existimetur; error Communis in ipso faciet Jus, ut subsistant gesta per ipsum, *Salic. dic. l. Barbarius, Gabr. cit. Concl. 8. n. 8. & 9., & alii*, qui addunt, satis esse, ut ille duplicem actum tamquam habilis exercuerit, & in duplici actu fuerit habilis communiter reputatus, *Bologn. Conf. 8. col. 4. Imol. in cap. Cum dilecta, col. pen. de rescript. ibique Fel. col. 2. Quod si decennio gesserit se pro habili, & pro tali communiter habitus sit, error Communis faciet jus, etiam nullo præcedente titulo; cum hic decennio, saltem præsumptive, inducatur.*

Quinto, Necessè est, ut error Communis faciat jus, ac veritati præferatur, quod per ipsum non inducatur aliquid contra communem utilitatem, ut post *Jaf. & alios* notat *Gabr. dic. Concl. 8. n. 18.* Jam aliquo ex his deficiente, error Communis non faciet Jus, nec veritati præferatur: secus tamen, iisdem habitis. Et procedet

Sexto, Etiamsi ii, ad quorum favorem validus esset actus, scientiam habent de inhabilitate illius, qui actum confecit, *Lessius dic. dubit. 8. n. 66. Sanchez cit. disp. 22. n. 42. & alii.* Cum enim hæc Jurisdictio generatim indulta sit propter errorem Communem; ut eam non impedit privata ignorantia; ita nec paucorum scientia. Nec officit, quod si quis sciens a Simoniaco ordinetur, etiamsi ordinans haberetur pro non tali, Ordinis executionem non recipiat, ut statuitur in *Cap. siqui a Simoniacis l. q. 1. id etenim specialiter est in detestationem tanti Criminis ut ibid. innuit etiam Gloss. fin.*

Septimo, In quavis inhabilitate de jure positivo, seu præcedente, quatenus nimirum deputatio facta est excommunicato, vel ab excommunicato; vel illi, contra quem lata esset Sententia inhabilitatis, seu privativa habilitatis: sive dicta inhabilitate de jure positivo superveniente, quia scilicet vacaverit Dignitas, Beneficium &c. *Lessius dic. dubit. 8. n. 47. Sanchez cit. disp. 22. n. 30. & a n. 56. & alii*: adeoque non modo procedit allatum principium, ubi defectus est in persona, sed etiam quando est in solemnitate, aut in Causa Materiali, ut post *Bald. l. 2. de Sent. & interloc. omn. Judic. & l. ad testium §. 2. col. 2. ff. de test. Jaf. dic. l.*

22 De Judice Conservatore Regularium

- dic. l. Barbarius col. 5. Alex. Consl. 138. col. 4. vol. 1. docet Gabr. dic. Concl. 8. n. 15. Quæ cum ita sint;*
- 17 Deputatio Conservatoris, a Pontifice facta, qui pro tali communi errore, cum titulo citra intrusionem putativo existimatur, quamvis revera legitimus Papa non sit, utpote habens impedimentum juris positivi, valida erit, non secus, ac reliqua gesta hujusmodi Papæ; quamvis nulla foret, si impedimentum haberet, Juris divini, quia nimirum baptizatus non esset; aut intrusus, quia electus ab iis, qui non possunt eligere.
- 18 Quemadmodum valida erit Subconservatoris deputatio, a Conservatore facta, qui pro tali communi errore cum dicto titulo citra intrusionem putativo existimaretur, licet, ob impedimentum Juris humani, talis revera non esset. Non secus, ac valida erunt ejusdem Subconservatoris gesta, si mortuus sit legitimus Conservator, qui illum deputavit, & mors Communiter ignoretur, licet a Subconservatore sciatur. Valida erit deputatio alicujus in Conservatorem, vel Subconservatorem facta ratione Dignitatis, puta Abbatæ, Archipresbyteratus, &c., & qualitatis Judicis Synodalis, quamvis ille tempore deputationis dignitatem, & qualitatem prædictam vere non haberet, sed dumtaxat Communi existimatione, & errore diceretur habere. Ad eum modum, quo valida erit utriusque deputatio, si vitium non sit in persona, & qualitibus, ac tantummodo in rescripto, modo concurrat Superioris auctoritas cum errore Communi. Et valida tandem erit Notarii Actorum Creatio a Legitimo Superiore, sed illegitime facta, si cum ea quantumvis invalida Communis error interveniat, quo existimetur legitime facta, & Notarius rite creatus, ut in discursu Tractationis, respectivis locis, adnotabimus, ex Juribus, & Doctoribus.
- 19 Dico III. Judex Regularium Conservator ita a Papa conceditur, ut ab alio inferiore Ecclesiastico Judice concedi non possit, saltem secundum illam potestatem amplissimam ut a nemine, ne quidem a Legato de Latere, & multominus a Judicibus Ordinariis Legato Inferioribus, in suo officio possit impediri; sed ex adverso contra ipsos impedire contententes, procedere queat; quomodo Regularium Conservatores sunt constituti. Assertio est communissima, pro qua citantur *Tuscbus verb. Conservator, Concl. 760. Pirbing. lib. 1. decretal. tit. 29. sect. 8. §. 1. n. 204. & alii*. Et liquet inductione omnium, & singulorum, Pontifice inferiorum Prælatorum, in sequentibus Assertionibus, facienda. Quamobrem
- 20 Dico IV. Judex Regularium Conservator ita a Papa conceditur, ut a Cardinalium cœtu concedi non possit, si vivat Papa, valeatque Ecclesiam regere. Assertio est communissima: Quia licet magna, & amplissima sit collegii Cardinalium dignitas, & præcellentia; ut sic tamen, nullam habent Cardinales jurisdictionem, nisi tamquam singuli ratione suorum Episcopatum, ac titulorum, in quibus jurisdictionem habent Episcopalem, vel quasi, ut cum aliis firmant *Germon. de Indult. Cardin. n. 15. Felin. & alii in cap. His quæ, de Major. & Obed. Conrad. in Templ. omn. Judic. lib. 2. c. 2. §. 3. n. 17. Petr. a Mon. de pot. Pontific. tit. de Cardin. n. 2., & Jo. Mon. in cap. unic. de Major. & Obed. in 6., ubi testatur; Pontificem de hoc interrogatum a se, ita sibi respondisse.*
- 21 Immo neque concedi potest Regularium Conservator a Congregatione Cardinalium, si vivens Papa, nequeat Ecclesiam regere; eo quod ab

hostibus captus, vel effectus inutilis; datusque proinde sit illi Coadjutor: sed a Coadjutore est in hoc casu concedendus, cum consilio tamen Cardinalium; quemadmodum cum consilio Cardinalium omnia gerere debet Coadjutor, ut docet *Jacobat. de Concl. lib. 5. art. 3. n. 45*. Cum enim Coadjutor Pontificis exercitium habeat jurisdictionis Pontificiæ, agatque nomine, ac vice ipsius viventis; omnia potest, quæ valet ipse Pontifex; & sic Conservatorem dare, coherentem ad ea, quæ notantur in *toto titul. de Cleric. egrot. vel debilit. extra, & in 6. & cap. si Episcopus, de suppl. neglig. Prælat. in 6.* ac docent *Jacobat. dic. tract. de Concl. lib. 4. art. 3. Anchar. de Schismat. q. 6. & alii*.

Quod si Coadjutor adhuc Papæ, impotenti Ecclesiam regere, datus non sit; ipsique interim Cardinales administrarent; cum habeant plenam Ecclesiæ administrationem, id facere poterunt, quod posset Coadjutor, & generalis Ecclesiæ Administrator, ipseque Pontifex Maximus: & sic a Collegio Cardinalium dari potest in hoc Casu Regularibus Conservator. Atque ita firmant *Monet. de Conservat. c. 4. n. 2. & alii passim*.

Vacante tamen Sede per obitum Papæ, quamvis Cardinalium cœtus in omnibus jurisdictionibus succedat; sicque integra Papæ jurisdictione ad eum devolvatur, ut colligitur *ex cap. ubi periculum. §. Item quoque, de elect. in 6. & Clem. Ne Romani §. irritum, de elect., ac docent Jacobat. lib. 4. art. 3. n. 27. Sanctus Joannes a Capistr. tract. de Auctorit. Papæ, & Concl. p. 3. n. 109. Hoff. apud Jacobat. art. 3. a n. 7. Gloss. Clem. Ne Romani, verb. Consonam, & cap. 1. in fin. de Schismat. in 6. cum aliis*; adeoque posset ex se Conservatorem indulgere: nihilominus, quia in *dic. cap. ubi periculum §. iisdem quoque*, cavetur expresse, ut Cardinales accelerandæ vacationi ita vacent attentius, ut se in alio negotio non impediunt, nisi forte necessitas adeo gravis urgeret, quod eos, oporteret, de terra ipsius Ecclesiæ defendenda, vel ejus parte aliqua providere; vel nisi aliquod tam grande, & evidens periculum immineret, quod omnibus, & singulis Cardinalibus præsentibus concorditer videretur, illi celeriter occurrendum. Et *in Clem. cit. Ne Romani §. irritum* (si subrogationem Camerarii, & Pœnitentiarii in locum deficientis excipiamus) irritum statuitur, quidquid potestatis, aut jurisdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis, nisi quatenus in Constitutione dic. *Cap. Ubi periculum* permittitur, Cœtus ipse Cardinalium duxerit eadem vacante Ecclesia exercendum; nequit Conservator a Collegio Cardinalium Sede Pontificia vacante concedi, nisi pro conservandis, urgente necessitate, juribus Ecclesiæ Romanæ, vel ut alicui magno, & evidenti periculo occurratur.

Si vero electus in Pontificem, procul absit ab Urbe, ita ut nonnisi post multum temporis ejus innotescat Cœtui Cardinalium acceptatio, ut accidit anno 1521., quando mortuo Leone X. electus fuit Adrianus Sextus in Hispaniis degens, cujus acceptatio nonnisi multos post menses innotuit Cardinalibus: In hoc Casu, eo tempore intermedio potest Collegium Cardinalium administrationem exequi, & sic etiam gravi urgente necessitate Conservatorem dare: quemadmodum rite est exequutum, priusquam acceptationem reciperet ab Adriano, mandando Auditoribus Rotæ, & aliis, ut justitiam ministrarent; deputandoque Signaturam hoc modo: [Placet Sacro Collegio suo, & nominati in Papam

- Papam nomine;] Appellationes recipiendo, causas committendo &c. prout refert, & approbat laudatus Cardinalis *Jacobus. cit. art. 3. a n. 49.* eo quod Ecclesia tunc quasi vacare censeatur.
- 25 Idem docet laudatus Cardinalis, ubi Papa acceptaret quidem, sed diutius adventum differret, nec interim provideret de Legato, *arg. l. Barbarus ff. de offic. Prætor. & cap. Ad probandum, de Re jud. quia, secus, inquit Jacobus. supra, multum Curia pateretur.*
- 26 Dico V. Judex Regularium Conservator ita a Papa conceditur, ut neque a Concilio generali possit concedi, seu vivente Papa, & ipsomet Concilium congregante; sive eo Congregato, & non per Papam in casibus a jure permisis; sive demum Papa defuncto, & Sede Pontificali vacante.
- 27 Assertio quoad primam partem evincitur: quia Concilium vivente Papa, & ipsomet Congregante, nullam aliam habet Jurisdictionem, nisi, quam ipsi concesserit Papa, aut Legatis de Latere, a Papa in Concilium missis, *Jacobus. l. 5. art. 8. n. 54, usque ad 62. Campog. de Concil. c. 13. & alii;* sed neque Legati de Latere facultatem habent instituendi Conservatorem, ut dicemus *asser. sequenti*, neque Concilia; sum eis talis facultas concedi non solet, utpote quæ non nisi pro Morum reformatione, & Causis fidei, aut aliis gravissimis de causis congregari solent, & debent, ut cum aliis late probat laudatus *Jacobus. l. 4. art. 2. ergo &c.*
- 28 Quoad secundam & tertiam partem probatur: quia etiamsi Congregetur Concilium, Sede Pontificali plena, & non per Papam in Casibus a jure permisis; vel defuncto Papa, & Sede Pontificali vacante, ita ut subsistat abque Papæ auctoritate; nequit tamen in Jurisdictionibus providere, nisi gravissimæ necessitati, Ecclesiæ imminenti, cui per dispositionem Juris provideri non posset, ut solide firmat *Campog. dist. tract. de Concil. c. 37. cum aliis.* Sed nulla urgere potest hujusmodi gravissima necessitas, cui per dispositionem Juris provideri non posset, unde deberet a Concilio Judex Conservator institui; cum in ea valeat indulgeri a Cardinalium Cœtu ex dictis; & aliunde leges disposuerint, quod in Causis primæ instantiæ Judices adeantur ordinarii; causas vero appellationis, vel ipsimet cognoscant Ordinarii, vel aliis cognoscendas specialiter demandent, *tot. tit. de Jurisdic. omn. Judic. & de appell. ergo &c.*
- 29 Item, ut arguit *Jacobus. lib. 6. art. 7.* Nequit Concilium, etiam in casu prædictæ necessitatis, Sede Pontificali vacante Cardinalem creare; aut Legatum mittere; cum id potius ad Cardinalium Cœtum pertineat: ergo multo minus, poterit Conservatorem dare; cum id valeat in Casu necessitatis præfatæ Cardinalium Cœtus, pro conservandis Romanæ Ecclesiæ juribus, aut ad occurrendum alicui magno, & evidenti periculo.
- 30 Tandem dare Conservatorem, opponitur utrique Juri, Canonico nimirum, & Civili. Nequit autem Concilium Pontificiam Constitutionem tollere, eique derogare, vel super ea dispensare, *l. fin. C. de leg. Cap. Inferior dist. 21. Campog. de Concil. c. 34. Jacobus. l. 5. art. 17. a n. 4. & lib. 6. art. 6.* Ne quidem in casu necessitatis: tum quia nulla subesse potest instituendi Conservatorem necessitas: & ubi ea subsit, prospiciendum est per Cardinalium Cœtum ex dictis. Tum etiam, quia ubi adest Jurisdictionis defectus, non attenditur necessitas, ut de creatione Cardinalis, & Legati arguit *Jacobus. cit. art. 7. a n. 23.* adeoque

locum non habet famigeratum illud Juristarum, & Canonistarum ex *Clem. Ne Romani, de elect. & c. cum inferior, de major. & obed.* quod nimirum possit inferior, cogente necessitate, in lege Superioris dispensare.

Quod autem Conservatorem dare, opponatur utrique Juri, manifeste liquet ex eo, quod Juri Civili contrarietur, id inferioribus Judicibus prohibenti: nimirum *Ausb. Ut Jud. fin. quoque suffrag. collat. 2. §. Nulli quoque Judicis*, ubi sic: [Nulli quoque Judicis penitus concedimus, neque Civili, neque militari, mittere per Civitates Provinciæ, quibus præsidet, eos, qui vocantur loci Servatores.] Et *§. Interdicimus autem*, ibi: [Interdicimus autem, & gloriosissimo Magistro militum Orientis, & omnibus nostris Judicibus, aut latronum insectatores, aut violentiarum inhibitores, aut armatos, aut aliquos tales destinare in Provincias,] quos sane loci Servatores nuncupant ibi *Bart. & alii.* Et *Ausb. de Mandat. Princ. collat. 3. §. Illud tamen, vers. eos autem*, ubi legitur: [Eos autem, qui vocantur loci Servatores, dare Judices in Civitates Provinciæ, cui præsidet, licet spectabiles viri, vel clarissimi, vel Præfides sint, omnibus interdicimus modis,] Et *Ausb. Ut null. Jud. hab. loc. Servat. collat. 9. in Princ. & §. Nunc vero, & §. ad majorem autem*, ubi statuitur: [Quod nullus Judicum potest emitte loci Servatorem, nisi concesserit Imperator.]

Contrariatur etiam Juri Canonico saltem tacite: nam Jure Canonico prohibetur, dari Judices incertos, quos nimirum sibi pars eligere maluerit, *cap. Ad hæc de Rescript. Quemadmodum eligi prohibetur incertus Arbitrator, cap. Innotuit, de arbitr.* Interdicitur etiam generalis Commissio omnium Causarum, & negotiorum, præsentium, & futurorum, *dic. c. Ad hæc, cap. Sedes, cap. Pastoralis, & cap. ult. de Rescript. cap. Dispensia, & cap. cum in multis, eod. tit. in 6. cum notat. ibi per Gloss. & Doctores.* Conservatoris autem literæ Judicem incertum concedunt, sicut & generalem continent commissionem ad omnia, tam præsentia, quam futura negotia, & Causas. Item *cap. 1. de offic. Jud. deleg. in 6.* dicitur: [Conservatores, quos plerumque concedimus.] & *cap. fin. eod. tit., & lib. [Conservatores, qui plerumque a Sede Apostolica conceduntur.] & Constit. Gregorii XV. incip. Sanctissimus §. 2.* [Quodque deinceps literæ Conservatoris per Sedem Apostolicam concedendæ.] Quæ profecto verba deputationem Conservatoris ad solius Papæ dignitatem restrictam esse, saltem tacite videntur indicare. Et etiamsi adducti textus id neutiquam censeantur insinuare; cum tamen oppositum non reperiatur statutum in Jure Canonico, standum dispositioni Juris Civilis, & quidem ad mentem ipsius Juris Canonici, *cap. 1. cum seq. de novi oper. nunc. & Can. Si Adjutorium cum multis seq. dist. 10. junctis notat. utrobique, & alibi sæpe per Gloss. & Doctores:* adeoque concludendum, deputationem, & concessionem Judicium Conservatorum, per Judices Summæ Pontifice inferiores utrique Juri, Canonico, & Civili contrariari.

Dico VI. Judex Regularium Conservator ita conceditur a Papa, ut ne quidem a Legato de Latere, & multo minus ab inferioribus Legatis, Nato videlicet, & missio concedi valeat. Assertio est contra *Archidiaconum. in cap. 1. de offic. Jud. deleg. in 6.* testantem n. 1., de facto concessum fuisse per quemdam D. Latinum Episcopum Hostiensem Apostolicæ Sedis Legatum in Ecclesia Caspensis Dioceseos

Dioeceseos Mutinensis. Sed propugnatur a communissima Doctorum sententia cum *Joan. Andr. in cap. fin. de offic. Jud. deleg. in 6. n. 2. Verbo dictam; Gem. in cap. 1. eod. tit. & lib. 5. Conservatores n. 4. circa medium, & si prius varlaverit, Joa. de Imola apud eundem Gemin.; Franc. in dist. cap. 1. n. 1. Anchar. n. 3. in fin. Confessio in Summar. Mater. Privileg. Ordin. Mendic. tit. 4. c. 2. Franc. de Plat. tract. de excomm. §. 55. n. 3. Mandos. in prax. signat. grat. verb. Conservatoria; Sylv. Verb. Conservator n. 2. Rosel. excomm. 24. Azor. Instit. Mor. p. 2. l. 5. c. 34. q. 5. Emman. Rodriq. Quæst. Regu. tom. 1. q. 65. art. 2. Monet. de Conservo. c. 4. n. 27. & aliis.*

34 Probatur a *Joan. Andr., Gemin. Imola, Sylv., Rosella, & aliis*: tum quia Conservatores instituere, prohibetur expresse Judicibus inferioribus per Jus Civile, & tacite per Canonicum, ut vidimus *ass. præc.* Nequit autem inferior Legem Superioris tollere, *l. fin. c. de Lege Can. Inferior dist. 21.* Immo nequit modificare, seu corrigere, & ab illa aliquid detrahere, vel addere, *Clem. Ne Romani, de elect.* Et in specie nequit Legatus etiam de Latere legem Communem immutare, *tex. in cap. dilectus il primo ibique Doctores de Præbend.* Tum quia inferiores Judices provinciarum, & Dioecesium habent ex officio suo conservare, & tueri; idque, occurrente speciali necessitate, possunt alteri committere; unde vel turbaretur Jurisdictio Ordinarii; vel Jurisdictiones propter Concursum confunderentur; vel certe sine necessitate alii Judices concederentur: quæ omnia aliena sunt a Jure. Tum denique, quia literæ Conservatoris tendunt ad futuras lites, *Gloss. pen. in dist. cap. 1. & fin. de offic. Jud. deleg. in 6.* Quod delegatis non competit, *Innoc. Joan. Andr., & alii in cap. Audita, de restit. spoliat. & continent. generalem Commissionem ad omnia negotia, tam præsentia, quam futura; quod opponitur Juri cap. Ad hæc, de Rescript., cum aliis, quæ supra retulimus. Verum contra stabilitam hætenus communissimam nostram Assertionem,*

35 Objicies cum *Archidiac., & aliis*: Legatus est Jūdex Ordinarius, *cap. 2. de offic. Legat. in 6.* Et, ut talis, non secus ac ceteri Judices Ordinarii, posset a manifestis injuriis, & violentiis defendere, *arg. c. Administratores, c. Principes, & c. Regum 25. q. 3.* Item Legati de latere Proconsulibus; Præsidibus vero reliqui Legati comparantur, *cap. 2. ubi Gloss. Verb. Proconsulum, & Doctores de offic. Leg. in 6.* Sed Judices ordinarii possunt delegatos instituere; quemadmodum Proconsul Legatum; & Præses Judicem, *l. observare, ff. de offic. Procons. & l. Præses lat. & l. Sepe ff. de offic. Præsid.* ergo & Legatus dare potest Conservatorem. Rursus quod quis potest per seipsum facere, potest etiam per alium, *cap. potest de reg. Jur. in 6.* Legatus autem potest per seipsum a manifestis injuriis, & violentiis defendere: ergo &c. Tandem Conservatores per Apostolicam Sedem conceduntur, *cap. 2. & fin. de offic. deleg. in 6. Trident. sess. 7. c. 14. de refor. & Greg. XV. in Constit. Sanctissimus.* Nomine autem Apostolicæ Sedis veniunt etiam ejusdem Legati, *Barbat. de Cardin. Legat. a Latere q. 1. membr. 3. n. 9. Boet. de pot. Legat. a Latere n. 14. & Lancell. Conrad. in Templ. omn. Judic. lib. 2. c. 3. n. 10. ergo &c.*

36 Respondeo ad Primum, concessa majore, distinguo primam partem minoris: Judices ordinarii possunt delegatos instituere ad unam, vel alteram causam; transeat: ad Universitatem causarum, nego primam partem minoris: & data secunda parte, nego consequentiam. Ex hoc,

quod Legatus sit Jūdex Ordinarius potens, defendere a manifestis injuriis, & violentiis, quemadmodum quivis alius Ordinarius; non sequitur, quod possit Conservatorem generalem, seu ad Universitatem causarum instituere; sed ad unam, vel alteram causam delegare, ut habetur in *dic. l. Præses, & l. sepe de offic. Procons.* Sicut ex eo, quod Legatus de Latere comparetur Proconsuli, qui potest Legatum deputare, ceteri Legati comparentur Præsidibus, qui valent Judicem dare; non sequitur, quod possint Conservatorem delegare; sed quod valeant sibi Vicelegatum constituere. Ceterum

Concessa majore distinguo alio modo minore: 37 Judices ordinarii possunt delegatos instituere, quemadmodum Legatum Proconsul, & Præses Judicem, nisi aliquid obstat, & aliunde impediatur, transeat: secus, nego minorem, & consequentiam. Obstant enim deputationi Conservatoris, per Legatum de Latere faciendæ, rationes adductæ: adeoque impeditur Legatus de Latere, ne Conservatorem instituat. Quod etiam ex eo confirmari potest, quia nequit constitutus a Papa Conservator alteri committere vices suas, nisi hoc ei beneficio suarum literarum competierit, ut habetur expresse in *cit. cap. fin. §. Vices quoque, ubi Gloss. & Doctores de offic. Jud. deleg. in 6.* Non competit autem Legatis beneficio suarum literarum, posse alteri committere vices suas, Conservatorem instituendo.

Ad Secundum eodem modo distinguo majorem: 38 nisi aliquid obstat, & aliunde impediatur, concedo: secus, nego majorem: & concessa minore, nego consequentiam.

Ad Tertium concessa majore distinguo minore: 39 Nomine Sedis Apostolicæ veniunt etiam ejusdem Sedis Legati stricte, & proprie, nego: Large & improprie subdistinguo; in minoribus, & non reservatis, eon. in majoribus, & reservatis, nego minorem, & consequentiam. Quamvis aliquando dici possit, a Sede Apostolica fieri, quod ab ejusdem Sedis Legato disponitur; talis attamen locutio larga, & minus propria est, non stricta, & propria; ut convincit *Gambar. de Auditor. Legat. a Latere a n. 43.* Quod vel ex eo patet, quia in *cap. Statutum, de Rescripti. in 6.* tamquam diversa ponuntur literæ Sedis Apostolicæ, & Legatorum ejusdem, sic: [Auctoritate literarum Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejusdem.] Quod idem servatur in *Clem. 1. & 2. eod. tit. & in cap. Si a Sede Apostolica de Præbend. in 6.,* cum dictio *vel, & aut* 40 regulariter sit disjunctiva, *l. cum Pater. §. pen. ff. de leg. 2., & leg. triplici de verbor. signific.* Et inter diversa ponatur, *l. 1. ff. de reb. dub. & Rubr. ff. de acquir. & omitt. hæred.* Et, si nomine Sedis Apostolicæ, stricte, & proprie ejus Legatus veniret, frustra in supradictis locis, in quibus Apostolica Sedes exprimitur, Apostolicæ Sedis Legatus exprimeretur. Venit igitur large, & minus proprie, & quidem in minoribus, ac non reservatis, cujusmodi est Casus in *cap. Si Abbatem, de elect. in 6.,* ut notant Doctores in *cap. 1. de offic. legat. cap. 1. & cap. Auctoritate de privileg. in 6. Cum Barbat. in tractatu de Cardin. Legat. a Latere. q. 1. membr. 1. n. 13. & Gambar. loc. cit.* Non autem in majoribus, & reservatis, ut etiam notat *Joa. Andr. in cap. Quod translationem, de offic. leg.* Et liquet ex *Clem. Quia contingit, ubi Gloss. verb. Apostolicæ Sedis, de Relig. Domib.* In Casu autem nostro concessio Judicis Conservatoris per Apostolicam Sedem *cap. 2., & fin. de offic. Jud. deleg. in 6.* est de majoribus, & reservatis Supremo Principi; cum

eum ea prohibeatur inferioribus Jure Civili, & Canonico; quod immutare, solius est supremi Principis, *cap. Significasti de Elect. & cap. Proposuit de Concess. Præbend.* Non tamen ullius inferioris. Et sic nomine Apostolicæ Sedis intelligi nequit Legatus etiam de Latere in concessione Conservatoris.

42 Dico VII. Judex Regularium Conservator ita est a Papa, ut esse non possit a Cardinalibus in suis Episcopatibus, & titulis, a Patriarcha, Archiepiscopo, Episcopo; & multo minus a Prælatibus inferioribus, quantumvis Episcopalem Jurisdictionem habentibus, seu ex Privilegio, sive ex consuetudine legitime præscripta; & a Capitulo Sede Episcopali vacante. Assertio est communissima: & manifeste liquet ex eo, quia si Legatus de Latere, qui majus omnibus post Romanum Pontificem habet imperium in Provincia sibi demandata, *cap. Si Abbatem §. hujusmodi, de Elect. in 6.* Quemadmodum majus Imperium habent post Principem Proconsules; & Præsides, *l. 4. ff. de offic. Præs. & l. Ideo ff. de offic. Procons.*, quibus Legati comparantur, *cap. 2. de offic. Legati in 6.* dare nequit Conservatorem; multo minus dare poterunt Ordinarii recensiti, qui non tanta, quanta Legatus de Latere potestate, 43 pollent. Et ratio a priori est assignata in præcedentibus assertionibus, præsertim vero, quod utroque Jure inferioribus Judicibus interdicitur deputatio Conservatoris: quod sane jus per contraventionem immutare non potest Judex inferior, ne quidem dispensando; cum ex una parte non possit inferior dispensare in lege superioris sine magna, urgentique necessitate verisimiliter non cogitata per leges: Et ex altera parte nulla gravis hujusmodi necessitas Conservatorem instituendi urgere possit; dum recurri potest pro Conservatore ad Papam; & ubi hujusmodi recursus fieri nequeat, leges Civilis, & Canonica satis providerint, Constituendo pro prima instantia Judices Ordinarios, causam vero appellationis, vel ipsimet cognoscere valeant, vel aliis cognoscendam specialiter demandare, *tot. tit. de Jurisd. omn. Judic. & de Appell.*

44 Nec officit, quod Episcopus possit sibi constituere nedum Vicarios, Generalem, & Foraneos cum potestate delegata ad Universitatem causarum, verum etiam alios id genus, cum eadem potestate, ex *Gloss. in cap. Ad hæc, verb. elegerint, de Rescript. Arg. l. cum Prætor, ff. de Jud. & leg. 1. §. 1. ff. Quis, & a quo appell. ac ex Doctoribus frequenter, & praxi quotidiana.*

45 Disparitas siquidem est manifesta: quia præter hæcenus dicta, omnes hujusmodi Vicarii, & delegati ad Universitatem causarum adhuc ab Episcopo pendent, nedum in fieri seu constitui, conservari, & destrui, seu ab officio removeri; sed etiam in eo, quod per ipsos dicatur Episcopus suam Jurisdictionem exercere, *cap. Cum Episcopus, de offic. Ordin. in 6.* ita ut quicumque subditi sunt hujusmodi Vicariis, & Delegatis, Episcopo quoque subditi sint. Per literas autem Conservatorias eximitur quis in totum, vel in partem a Jurisdictione Episcopi, ut patet ex Tridentino *sess. 7. c. 14. & sess. 14. c. 5. de refor. & melius patebit ex infra dicendis.*

Quæ tum ita sint; Judex Regularium Conservator ab alio Ecclesiastico Judice, quam a Papa, constitui nequit. Num autem a Judice Sæculari valeat etiam deputari, saltem Superiorem non agnoscente, decidetur in sequentibus. Itaque

Dico VIII. Judex Conservator Regularium 46 esse potest a Judice, seu Principe Supremo Sæculari, superiore non agnoscente, modo tamen tria copulative concurrant: nimirum, quod Causa profana sit, non Ecclesiastica; & in ea regulares Actores, non Rei; agantque contra Laicum, non contra Ecclesiasticum. Assertio probatur: Quia Supremus Judex, seu Princeps Sæcularis; Superiorem non habens, potest Conservatorem deputare: & quidem seu Laicum, sive etiam Clericum: & nedum Laico contra Laicum, non tamen contra Clericum, seu Ecclesiam; sed Clerico quoque, sive Ecclesiæ contra Laicum: ergo & Regularibus, modo illa tria copulative concurrant: ergo potest Judex Regularium Conservator etiam esse a Judice, seu Principe Supremo Sæculari superiore non agnoscente. Utraque consequentia videtur legitima, dum ratio disparitatis, specialiter militans pro Clerico, seu Ecclesia; non tamen pro Regularibus, nullatenus assignatur.

Antecedens per partes evincitur: Et quidem 47 quod possit Supremus Princeps Sæcularis deputare Conservatorem, aperte docent *Rebuff. de Privil. Scholar. Privil. 161. n. 3. Emm. Rodriq. Quæst. Regul. tom. 1. q. 65. art. 1. in fin., & alii.* Nec opponitur 48 Jus Civile, cui potest ipse derogare. Immo potius favet, ut colligitur ex *Auth. Ut null. Judic. Collat. 9. & ex Auth. Ut Judices, sive quoquo Suffrag. §. Quod autem, & §. Interdicimus, collat. 2.* Neque 49 Jus Canonicum adversatur, præsertim in *cap. 1. 2. & fin. de off. Jud. deleg. in 6.* tum quia illud loquitur de Conservatoribus, qui ab Ecclesiastica potestate, & Jurisdictione procedunt, non tamen a Sæculari. Sic enim habet Pontifex in *cap. 1. de off. Jud. deleg. in 6.* [Conservatores quos concedimus:] non vero quos Sæcularis potestas concedit. Et *dic. c. 1. 2. & fin. eod. tit., & lib.* [Conservatores, qui ab Apostolica Sede conceduntur:] non tamen a Principe Sæculari. Tum etiam, quia Supremus Princeps Sæcularis, puta Imperator, Rex, &c: non subjicitur Juri Canonico, ut docent *Gloss. in cap. 1. de Constit. Verb. Ab omnibus, ibique Dec. a n. 51., Felin. n. 30. & alii passim,* nisi in spiritualibus, aliisve Ecclesiasticis rebus, *cap. Quæ in Ecclesiarum, cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de Constit. & cap. fin. de Reb. Eccles. non alien. Vel in materia peccati, cap. novit de Jud. cap. Possessor de reg. Jur. in 6. & cap. ult. de Præscript.* Quamobrem, ut habet commune Doctorum effectum, ubi Jus Civile adversatur Canonico, circa spiritualia, aliave Ecclesiastica, vel Materiam peccati, quolibet in foro, & imperio suo servandum est. Atqui deputatio Conservatoris non est res spiritualis, non Ecclesiastica; nec materia peccati: ergo potest Supremus Judex, seu Princeps Sæcularis Conservatorem deputare.

Quod autem deputare possit Conservatorem 50 Laicum Laico adversus alium Laicum, patet ex eo, quod omnes sint Supremo Sæculari Principi plene subjecti, *cap. ex tenore, & cap. licet de for. Compet., & cap. Causam, quæ, il secondo Qui Fil. sint legit.* Ergo si potest Supremus Princeps Sæcularis Conservatorem dare, profecto Laicum Laico adversus alium Laicum.

Quod etiam deputare queat Clericum adversus 51 Laicum, tamquam probabile defendit *Monet. de Conser. c. 4. q. 6. n. 38.* ex eo, quia potest Clericus deputari Judex in Causa Civili a Laico, vel etiam Criminali, citra pœnam Sanguinis, per *text. Cum sua, Gloss. in c. In Archiepiscopatu, de Rap. & c. sepe 23. q. 8., ac Doctores ibid.* Quos se-

26 De Judice Conservatore Regularium

- quantur *Calder. Conf. 6. de offic. deleg., Fel. in cap. ceterum n. 10. de Judic., & cap. decernimus a n. 1. Dec. a n. 63. eod. tit. & Bern. Diaz in prax. Crim. Canon. cap. 61., alias 56.*
- 52 Nec officit textus in cap. *Sed nec procuraciones, cap. Clericis, & cap. Sententiarum, Ne Cleric. vel Monac.,* utpote qui intelligendus est, ubi etiam in causa sanguinis Clericus deputetur Judex a Principe Sæculari, ut exponunt *Gloss. in dic. cap. In Archiepiscopatu, verb. commiserit puniendos, Diaz cit. cap. 61, n. 1. & 2. & Calder. dist. Conf. 6.* Vel ubi Clericus constitueretur generalis officialis alicujus Principis Sæcularis, ut interpretantur *Cald., Dec., & Felin. loc. cit.* Quia sic a divinis retraheretur, immiscendo se negotiis Sæcularibus, & quidem necdum contra *cap. Clerici, de vita, & honest. Cleric. & cit. Ne Cleric. vel Monac. extra, & in 6., & Can. ult. dist. 68. ac 88. dist. 22. quest. 4. & 33. q. ult.* Sed contra illud etiam Apolloli *2. Tim. 2.* [Nemo, militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.] Ut enim explicant *Gloss. Calder., & Dec. locis citatis,* non ita debent Clerici, se implicare negotiis Sæcularibus, ut divinis Officiis, & contemplationi vacare non possint. Vel ubi Clericus deputaretur Conservator invitus, & coactus a Principe Laico; cum ad id compelli non possit, ejusque consensus omnino liber requiratur, utpote a Sæculari Jurisdictione penitus exemptus, ut liquet *ex dic. cap. In Archiepiscopatu, & cit. cap. sepe,* ubi *Gloss., verb. consentiant,* id præ ceteris adnotavit.
- 53 Quod deputare queat item Conservatorem Laicum, sive Clericum Laico, sed contra Laicum, non tamen contra Clericum, sive Ecclesiam; inde patet, quia adversus Clericum, sive Ecclesiam, nullam habet Jurisdictionem Sæcularis Princeps, ut mox insinuavimus. Sique Conservator esset Laicus, non posset coram eo per Laicum Clericus, sive Ecclesia conveniri, sed coram Judice suo Ecclesiastico, *c. 11. q. 1. fere per tot. c. Qualiter, de Judic. c. 2. & c. Si diligenti, de for. Comp., & alibi.* Hinc Gregorius IV. in *c. Pervenit 2. q. 1.* Scribens cuidam Romano Siciliæ defensori (quod etiam defensoris nomine Conservatores appellari, supra innuimus in principio *art. 1. aff. 1. n. 2.* vel ad eorum exemplum introductos esse, colligit *Monet. c. 4. q. 6. n. 42. ex tot. lit. de defens. Civit. in Cod. & Auth., citans Petr. Greg. lib. 47. Syntag. Jur. univer. c. 22. n. 25.*) Postquam conquestus cum eo est, quod si quis contra Clericos causam habebat, despectis eorum Episcopis, eosdem Clericos in suo faceret Judicio exhiberi; eidem defensori præcipit, ut denuo hoc facere non præsumat; sed, si quis contra quemlibet Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, & aut ipse cognoscat, aut certe ab eo Judices deputentur, aut si forte ad Arbitros eundem est, partes ad eligendos Judices, ab ipso executio deputata (id est executor deputandus) compellat.
- 55 Quod tandem concedere possit Sæcularis Princeps Superiorem non agnoscens, Conservatorem etiam Laicum Clerico, seu Ecclesiæ, adversus Laicum, non vero Clericum, seu Ecclesiam juxta prædicta, tamquam probabilius opinatur *Monet. de Conservat. c. 4. q. 6. n. 37.* ex eo, quia ad Reges, & Principes Sæculares pertinet, ubi fuerint requisiti, Ecclesias, Ecclesiasticasque personas, adversus Laicos, & potentiores defendere, ut manifestum est *ex Can. Adrianus dist. 63. Can. Bene quidem dist. 96. c. placuit 2. q. 1. c. Ab Imperatoribus 23. q. 3. c. Nimum sunt 23. q. 4. c. Principes cum tribus seq. c. Administratores 23. q. 5. c. Tribusum*
- 23. q. 8. c. Venerabilem de Elef. Clem. 1. de Jurejur. Cum ibid. adnot. & Concor. ad idem. text. cap. Cum sit generale, & cap. Conquestus, de for. Compet. Ubi statuitur, quod Malefactores Ecclesiarum possunt tam coram Judice Laico, quam Ecclesiastico conveniri. Et cap. Si Clericus Laicum, eod. tit. ubi decernitur, quod seclusa consuetudine, Clericus debet coram forensi, id est Sæculari Judice, Laicum convenire de rebus suis, vel Ecclesiæ, si Laicus probabiliter neget, illas res Clerici esse, vel Ecclesiæ.*
- Moneta patrocinator Gul. Durand. in spec. tract. 56 de modegeneral. Concil. celebr. rubr. 4. referens, constitutum esse in Concil. 4. Carthagin. c. 10., ut ab Imperatoribus postulentur Defensores Ecclesiis, per quos Ecclesia defenderetur cum provisione Episcoporum adversus potentias divitum. Et in Concil. Milevit. c. 16., ut pro causis Ecclesiarum defensores, & Advocati petantur a Principe. Quod ipsum ibi laudatus Durand. firmat aliis Juribus.*
- Dixi in *Affer.* [modo tamen hæc tria copulative concurrant, nimirum, quod Causa sit profana non Ecclesiastica; & in ea Regulares Actores, non autem Rei; agantque contra Laicum, non contra Ecclesiasticum] propter Constitutionem toties laudatam Gregorii XV. de Conservatoribus, ex qua nedum dictum probatur, sed integra nostra Assertio confirmatur. Gregorius siquidem XV. per eam indulget, ut possint Regulares in aliquibus casibus Judicem non suspectum petere a Principibus Sæcularibus, atque hos illis concedere, tribus prædictis copulative verificatis, sic: [Per hoc tamen non intendit Sanctitas sua prohibere, quominus Regulares, & alii suprædicti, in casibus a Jure permissis petant Judicem non suspectum a Principibus, seu Magistratibus Sæcularibus; dum tamen hæc tria copulative concurrant, videlicet, ut Regulares, & alii prædicti sint Actores, non autem Rei: utque agant contra Laicum, non autem contra Ecclesiasticum, vel alias a Jurisdictione Sæculari exemptum: atque ut Causa, in qua Judex deputatur, fuerit profana, non Ecclesiastica; & in ea juxta Sacrorum Canonum dispositionem Laicus, ut præfertur, eligendus Judex competens existat.]
- Sunt autem hic teste *Peyr. §. 9. n. 67. Casus a 58 Jure permissi* Casus illi, in quibus Regulares erunt Actores, ut etiam innuit laudata Constitutio. Existit Laicus Judex competens Regularium, quando isti agunt contra Laicos, & in causis mere profanis; secus tamen, si contra Ecclesiasticos agant, & in causis Ecclesiasticis, *Fagnan. in c. Si Clericus n. 38. de for. compet.* Est vero Causa profana Causa temporalis, ad differentiam Causæ Ecclesiasticæ, & sacræ seu spiritualis. An autem si Causa mere profana non sit, sed mista, & Ecclesiasticæ, ac sacræ seu spirituali adhærens, possint Regulares a Principibus Sæcularibus Judicem petere? Negative respondendum cum *Germ. de sacror. imm. lib. 3. c. 12. n. 10.* cui subscribit *Peyr. loc. cit.,* cum res, quæ alteri adheret digniori, induat ejus naturam; unde desinit esse profana.
- Atque hic nonnulla sunt animadvertenda: & primum, Supremum Principem Sæcularem posse, Regularibus prædictum Conservatorem dare, etiam si communi errore præfatus Princeps talis reputetur, cum revera non sit, juxta ea, quæ diximus supra *aff. 2. a n. 6.* de supremo Principe Ecclesiastico; nimirum de Summo Pontifice, qui licet

licet pro tali communi errore haberetur, talis nihilominus revera non esset. Arque ita docet *Monet. de Conservat. c. 10. q. 10. n. 447.*, per ea quæ tradit *Gabr. Commun. Concl. lib. 4. de Probat. Concl. 8. n. 11. post Bart. in l. Barbarius col. fin. de offic. Prætor.*, & *ibi Bald. col. in fine*, quod licet quis non sit verus Imperator; si tamen opinione communi habeatur pro tali, gesta per eum tamquam Imperatorem subsistunt.

61 Secundum, Conservatorem, a supremo Principe Sæculari deputandum, non necessario debere eas qualitates habere, quæ in *cap. fin. de offic. Jud. Deleg. in 6.*, & in *Constit. Greg. XV.* præscribuntur, nimirum quod sit in dignitate Ecclesiastica constitutus, Judex Synodalis electus &c.

62 Tertium, Nec debere servare ea, quæ in dictis Constitutionibus statuuntur de Conservatoribus, nisi ex aliis Juribus, seu Civilibus, sive Canonicis, eorumque interpretationibus ea ipsa servanda colligantur; Utpote quæ, pro Conservatoribus a Sede Apostolica deputandis sancita sunt, ut expresse Pontifex utrobique se declarat: ergo a contrario sensu Conservatores, qui ab aliis deputantur prædictis Constitutionibus non includuntur. Quod etiam adnotarunt *Joan. Andr. Butr. Franc. & Gemin. in dic. cap. fin.*

63 Quartum, Conservatorem præfatum, a Supremo Principe Sæculari concessum, non posse Censuras inurere adversus molestatores Regularium; cum ea potestate non gaudeat Sæcularis Princeps, etsi Supremus, & Superiorem se non agnoscens.

Dixi Supremus, & Superiorem se non agnoscens. Enimvero.

64 Dico IX. Judex Regularium Conservator esse non potest a Principibus, seu Ecclesiasticis, sive Sæcularibus, Superiorem qua Ecclesiasticum, qua Sæcularem Supremum agnoscentibus; & multo minus ab aliis Judicibus inferioribus: Assertio manifesta est ex eo, quia Principes, sive Ecclesiastici, sive Sæculares, Superiorem Supremum qua Ecclesiasticum, qua Sæcularem agnoscentes; ceterique Judices inferiores Canonicis subduntur Sanctionibus, *cap. 1. & fin. de Constit. & cap. Omnes, de major. & obed.* Non secus, ac subduntur Civilibus, *l. leges, c. de Leg. & l. Constitutiones. c. de Jur. & Fact. ignor. cum simil.* Sed Canonicæ Sanctiones tacite, Civiles vero expresse deputationes Conservatorum Principibus prædictis Superiorem agnoscentibus inficiantur, sicut & Judicibus inferioribus, quantumvis insignibus, ut in *Ausb. Ut nulli Judic. lic. habere loci servat. & §. Eos autem, Ausb. de mandat. Princ., & §. Nulli quoque Judicis, ac §. Interdicimus, Ausb. ut Jud. fin. quoque Suffrag. ergo &c.*

65 Nec officit, quod etiam Principes inferiores possint concedere Judicem, & Jurisdictionem mandare, *l. 1. & l. Placet, c. de Pedan. Jud. l. 1. & rot. fere tit. de Jurisdic. omn. Jud.* Non officit, inquam: nam id intelligendum est, nisi aliquid obstet in contrarium, nec aliunde impediatur a Jure: quomodo in contrarium obstant nostræ rationes, & a Jure impediuntur, dare Conservatorem Principes, Superiorem agnoscentes, & reliqui Judices inferiores ex dictis.

66 Dico X. Judex Regularium Conservator ita esse non potest a Principibus Ecclesiasticis, sive

Sæcularibus, Superiorem Ecclesiasticum, vel Sæcularem agnoscentibus, ut ne quidem de consensu partium valeat ab his deputari, per prorogationem Jurisdictionis de persona ejus, qui potest literas Conservatorias indulgere, ad aliam personam, quæ id neutiquam valet. Assertio est manifestatum ex eo, quia, ut fieri queat Jurisdictionis prorogatio, inter alia requiritur, quod aliquam jurisdictionem habeat is, in quo facienda est de consensu partium prorogatio, *l. 1. & 2. ff. de Judic. l. 1. 3. & c. de Jurisdic. omn. Judic. cap. P. & G. de offic. Deleg. & cap. Significasti, de for. compet.* Prorogatio siquidem est augmentatio, seu jurisdictionis extensio: & quod non est, augmentari, seu extendi non potest, adeoque nec prorogari, *dic. cap. P. & G. & cap. de Causis, de offic. deleg. l. Si manente, ff. de præcat.* Quæ quidem Jurisdictio debet esse nedum in habitu, sed etiam in actu, itaut illam habens, debeat illius jurisdictionis exercitium habere, *Soc. dic. cap. Significasti. n. 21. ex Abb. ibid. n. 5. & alii.* Principes autem inferiores nullam habent Jurisdictionem, neque in actu, neque in habitu, ullius Conservatoris dandi, quæ consensu partium posse prorogari, ad concedendum Regularibus Conservatorem. Tum 68 etiam ex eo, quod posse Conservatorem indulgere, requirat specialem quamdam jurisdictionem, & specie ab aliis jurisdictionibus diversam, cujusmodi est, posse derogare Juri Communi, quod Principibus inferioribus vetat Conservatorum Judicum deputationem. Potestas vero derogandi Juri Communi in solo residet Principe Supremo. Tum denique ex eo, quia privatorum pactis Jurisdictio alicui concedi non potest, *l. privatorum 3. c. de Jurisdic. omn. Judic.*

An saltem consuetudine legitime præscripta, 69 vel præscriptione ad minus immemorabili acquiri valeat potestas dandi Conservatorem, ut probabile defendit *Monet. c. 7. q. 9. n. 502.* Cui patrocinantur, quotquot asserunt, privilegium posse per consuetudinem obtineri, ex illa ratione, quam insinuat *Portel. in dub. Regul. Verb. Privilegii cessatio per non usum n. 61.* Scilicet, quod si lex per consuetudinem abrogetur, & consuetudo legem faciat; poterit etiam consuetudo facere privilegium, quod est lex, quædam privata. Quamvis 70 laudatus *Monet.* ut probabilius doceat *n. 503.* Jurisdictionem Conservatoris ex integro acquiri non posse ab eo, qui nullam habet Jurisdictionem: & *n. 505.* idem putet dicendum de eo, qui alias jurisdictionem quidem aliquam, etiam ordinariam haberet, ut nequeat præscribere, quod fit Conservator eo modo, quo sumitur in *cap. l. 2. & fin. de offic. deleg. in 6.* Concludens, quod si laxiori significatione sumatur nomen Conservatoris, aut etiam loquamur de præscribenda, aut consuetudine inducenda facultate, qua Conservatores utuntur, citra tamen nomen, & appellationem Apostolici Conservatoris; tunc nihil repugnet, quin consuetudine vel præscriptione acquiri possit ex integro. Videatur Doctor laudatus.

Et hæc fatis de eo, a quo Privilegium Conservatoris Regularium fit, aut esse possit. Num autem illud omnibus concessum sit; & morte concedentis perseveret, aut extinguatur, videbit

ARTICULUS SEXTUS

An Omnibus Regularibus Concessus Judex eorumdem Conservator :

Et num facultas illum eligendi morte Concedentis extinguatur.

Dico I. Judex Regularium Conservator, seu facultas illum eligendi, omnibus competit Religionibus ex dispositione Juris Communis *cap. fin. de offic. deleg. in 6.* teste *Donat. in prax. p. 1. tr. 17. q. 1. n. 13.* & aliis; etiam militaribus, ut notat *Mendo de Ordin. milit. disq. 2. q. 4. §. 2. n. 139.*, ita ut omnes, etiam militares (quamvis nonnullæ, seu non militares, sive etiam militares, per Privilegium speciale ab aliquo Summo Pontifice facultatem eligendi Conservatorem non habeant, nec communicandi cum Religionibus, dictum Privilegium habentibus) adhuc vigore dicti *cap.* illum eligere queant, ut monet idem *Donat. supra n. 14.* Quemadmodum de facto eligeant præcis illis temporibus Ordines militares, quibus in ipsorum favore non dum fuerant a Summis Pontificibus expeditæ speciales literæ Conservatoræ, ut testatur ex variis antiquissimis instrumentis, quæ vidit, & legit, ipsemet *Mendo* mox laudatus.

Et quidem omnibus competit Religionibus utriusque sexus, adeoque nedum virorum, sed feminarum etiam, seu monialium ex cit. dispositione Juris Communis facultas eligendi Conservatorem, ut optime notat *Pelizz. de monial. cap. 9. q. 1. advertens q. 19. n. 37.*, quod si consuetudo sit in oppositum, id inde procedere, quia cum plurima monialium Asceteria Jurisdictioni subjaceant Ordinarii, consequenter Ordinarium habeant in Judicem; non est, cur debeant Conservatorem eligere, qui in multis fungitur munere Judicis.

Jure tamen optimo Regularium Conservator, seu facultas illum eligendi omnibus competit Religionibus de rigore Juris Communis: quod enim de jure Communi est, nemini denegatur, ut notat *Navar. in Lucerna Regul. verb. Conservator, & ex eo Donat. n. 14. cit.*

Et nedum de Jure Communi facultas Conservatorem eligendi omnibus competit Regularibus, sed de Jure etiam peculiari, sive ex speciali Apostolicæ Sedis Privilegio. Enimvero

Dico II. Ex speciali Privilegio facultas nominandi, designandique Conservatorem cum amplissima potestate competit,

I. Monachis Sanctæ Justine ex Constit. Eugenii Quarti incip. [Militanti] 8. Kal. Decembris 1436. & Innocentii Octavi incip. [Devotionis augmentum] anno 1486. Idibus Junii.

II. Congregationi Sancti Benedicti in Regno Portugalliæ ex Bulla Sixti Quinti incip. [Regularium personarum] anno 1588. die 9. Aprilis.

III. Monachis Cisterciensibus ex Constit. Bonifacii Octavi incip. [Ad compescendos] anno 1301. Sexto Idus Januarii. Clementis V. incip. [Etsi] 11. Non. Septembris 1309. Clementis Sexti incip. [Militanti] 2. Non. Februarii anno 1342. Joannis Vigefimitertii incip. [Illa, quæ] anno 1415. viii. Kal. Februarii. Et Eugenii Quarti incip. [Humilibus] anno 1446. V. Idus Februarii.

IV. Monachis Olivetanis ex Constit. Julii Secundi incip. [Militanti] Octavo Kal. Novembris 1505. Ejusdem Const. incip. [Etsi ad universos] anno 1507. pridie Nonas Junii.

V. Ordini Carthusiensi ex Bulla Sixti Quinti incip. [Pro nostra propensa] anno 1588. die 3. Novembris.

VI. Monachis Camaldulensibus ex Bulla Leonis X. incip. [Etsi] Quarto Non. Julii 1513.

VII. Ordini Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis Captivorum ex Bulla Nicolai Quinti incip. [Militanti] anno 1447. Sexto Nonas Maji. Et Adriani Sexti incip. [Hodie a Nobis] anno 1522. pridie Kal. Septembris.

VIII. Canonicis Regularibus Lateranensibus ex Bulla Sixti Quarti incip. [Dum ad universos] Nono Kal. Septembris 1476.

IX. Canonicis Regularibus Congregationis Sancti Salvatoris Ordinis Sancti Augustini ex Constit. Julii Secundi, incip. [Inter ceteros] anno 1516. Quarto Non. Aprilis.

X. Clericis Regularibus Sancti Pauli Decollati ex Constit. Julii Tertii incip. [Ad hoc] Tertio Idus Augusti 1550.

XI. Fratribus Dominicis ex Constit. Joannis Vigefimisecondi incip. [Magistrum, & Fratres Ordinis Prædicatorum] prout in Bullar. Ejusdem Ordinis pag. 76. teste *Donato in prax. p. 1. tr. 17. q. 1. n. 6.* Clementis Quarti incip. [In quibusdam locis] anno 1265. VII. Idus Maji. Bonifacii Noni incip. [Sacre Religionis] Quinto Kal. Maji 1493. Sixti Quarti incip. [Novorint] anno 1474. pridie Kal. Septembris. Et Sancti Pii Quinti incip. [Ad hoc nos Deus] die 23. Septembris 1571.

XII. Iisdem, & reliquis Ordinibus Mendicantibus ex Const. Joannis Vigefimisecondi in Extravag. unic. de Judic. inter communia, & Bullæ Sixti Quarti incip. [Regimini] anno 1474.

XIII. Fratribus Minoribus ex Constit. Innocentii Quarti incip. [Inundans] anno 1253. die Sexto Kal. Octobris. Leonis Decimi incip. [Affectu benevolentie] anno 1514. 16. Februarii: & ex utraq. præcitata Constit. Joannis Vigefimisecondi, & Sixti Quarti.

XIV.

XIV. Fratribus Minoribus de Observantia ex Constit. etiam Clementis VII. incip. [Dum consideramus] anno 1526. 16. Aprilis.

XV. Fratribus tertii Ordinis ex Bulla Sixti IV. incip. [Sacrosancta] anno 1473. XII. Kal. Decembris.

XVI. Carmelitis ex Constit. Sixti IV. incip. [Dum attenta] IV. Kal. Decembris 1476. & ex utraque prelaudata Constit. Joannis XXII., & Sixti IV. [Regimini.]

XVII. Eremitis S. Augustini ex Bulla ejusdem Sixti IV. incip. [Noverint] anno 1474. VII. Idus Februarii. Et ex utraque precit. Constit. Joannis XXII., & laudati Sixti [Regimini.]

XVIII. Minimis Sancti Francisci de Paula ex Constit. Clementis VII. incip. [Conquestione] 19. Martii 1524. Julii II. incip. [Hodie] anno 1504. XV. Kal. Junii. Et ejusdem incip. [Dum ad Sacrum Ordinem] V. Kal. Augusti 1506. Et alia incip. [Alias Venerabilem] 29. Martii anno 1507.

XIX. Societati Jesu ex Constit. Sancti Pii V. per Gregorium XIII. Edita, incip. [Equum reputamus] VIII. Kal. Junii 1572.

XX. Ordini Sancti Hieronymi ex Constit. Julii III. incip. [Militanti] anno 1551. V. Kal. Augusti.

XXI. Fratribus Sancti Joannis de Deo ex Constit. Urbani Octavi, incip. [Exponi Nobis] die 3. Martii 1624.

XXII. Fratribus Sancte Marie de Mercede Redemptionis Captivorum ex Constit. Alexandri VII., incip. [Alias pro parte.] anno 1660. die 9. Octobris.

XXIII. Militie, seu Hospitali Sancti Lazari ex Bulla Pii IV., incip. [Inter assiduas] anno 1565. IV. Nonas Maji. & Sancti Pii V. incip. [Sicut bonus] VII. Kal. Februarii 1567.

XXIV. Equitibus Sancti Joannis Hierosolymitani ex Constit. Pii IV. incip. [Circumspecta] Kal. Julii 1560. Gregorii XIII. incip. [Quo magis, ac firmiter] anno 1586. die 23. Martii. & Urbani VIII. incip. [Exponi.] anno 1629. 17. Februarii.

XXV. Ordini Militari Alcantare ex Constit. Gregorii IX. relata in Bullario Alcantare pag. 17. & 26. Alexandri IV. ibidem pag. 31., teste Mendo de Ordin. Milit. disq. 2. q. 4. n. 121. Et Clementis VIII. incip. [Universis, & singulis], ut refert Emanuel Rodriguez tom. 1. quest. Regul. q. 27. art. 12.

XXVI. Ordini Militari Sancti Jacobi de Spatha ex Bulla Leonis X., edita anno 1514. Clementis VII., & Pii V., ut refert laudatus Mendo n. 122.

XXVII. Ordini de Calatrava ex Bulla Innocentii VIII. incip. [Venerabilibus Patribus] die 1. Julii 1433., ut insinuat Mendo loco supra cit. n. 123.

XXVIII. Ceteris Religiosis Ordinibus speciali Conservatore non fruuntibus, sed mutua cura recensitis privilegiorum communicationem habentibus, ut notant Lezana in Summa quest. Regul. p. 2. c. 10. n. 5. Donat. in practi p. 1. tr. 17. q. 1. n. 13. Barbof. in collect. Bulla. verb. Conservator; & de offic. & Post. Episc. alleg. 106. n. 7., & alii cum Passerin., quos citat, & sequitur Nidus de Conser. Regul. c. 1. part. 3. n. 4. Et recte quidem; nam ex una parte privilegium Conservatoris est de numero communicabilium, utpotest facillime concessionis ex cap. sup. de offic. & pat. Jud. deleg. in 6., ibi: [plerumque a Sede Apostolica conceduntur.] & ex tot, tantisque Religiosis Ordini-

nibus concessione facta per Sedem Apostolicam. Et ex altera parte illud communicabile esse ab iis, qui privilegiorum communicationem habent, declaravit Sacra Congregatio Concilii die 12. Decembris 1620., & Episcop. ac Regul. in favorem Ordinis Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis captivorum die 10. Septembris 1660. Quam declarationem confirmavit deinde Alexander VII. in Bulla præcitata quæ incip. [Alias pro parte] die 9. Octobris 1660. Et statuit Sixtus V. in laudata Constitutione [Regularium Personarum] 9. Aprilis 1588. in favorem Congregationis Sancti Benedicti in Regno Portugallie.

XXIX. Monialibus Cisterciensibus ex supra laudatis Constitut. Joanni XXIII. incip. [Illa, quæ,] Clementis V. incip. [Etsi,] & Clementis VI. incip. [Militanti] pro Monachis Cisterciensibus.

XXX. Sororibus Ordinis Sanctissimæ Trinitatis ex superadducta Constit. Nicolai V. incip. [Militanti.]

XXXI. Sororibus tertii Ordinis ex citata Bulla Sixti IV. incip. [Sacrosancta.] pro Fratribus tertii Ordinis.

XXXII. Monialibus Sancte Claræ ex laudata Constit. Clementis VII. [Dum consideramus] anno 1526. 16. Aprilis.

XXXIII. Monialibus Sancti Dominici ex præcitata Bulla Sancti Pii V. pro Fratribus Dominicanis, incip. [Ad hoc nos Deus.]

XXXIV. Monialibus Carthusiensium ex adducta Bulla [Pro nostra propensa] Sixti V. pro Ordine Carthusiensi.

XXXV. Monialibus Canonicorum Regularium Sancti Salvatoris sub regula Divi Augustini ex Constit. Julii II. [Inter ceteros], pro dictis Canonicis adducta.

XXXVI. Tandem reliquis aliorum Ordinum Monialibus; cum his, per viam communicationis, privilegium eligendi Conservatorem, a Sixto IV., Clemente VII., Sancto Pio V., ceterisque Summis Pontificibus recensitis Monialibus indultum, commune sit, ut notat Pelizz. de Monial. c. 9. q. 2. n. 2. & q. 19. n. 37.

Atque hic notandum, facultatem hanc Conservatorem eligendi cum jurisdictione, illi a Jure Communi, & Peculiari privilegiorum per insinuos Pontifices attributa, abrogatam non esse, nec in aliqua parte a Tridentino immunitam, ut docent passim Doctores, quos inter Pegr. ad Constit. Gregorii XV. de Conservat. §. 1. n. 4. Barbof. de offic. & pot. Episcop. p. 3. alleg. 106. n. 42. & 43. in Summ. Apostolic. Decis. verb. Conservator. collect. 216. n. 21. & in Trident. sess. 14. c. 5. n. 3. Lezanap. 2. c. 10. n. 6. Tambur. de Jure Abbat. tom. 3. q. 1. d. 17. n. 8. Rosacoram Ubald. decis. 239., & 285. n. 11. par. 15. rec. Immo potius confirmatam, ut notat Rodriguez tom. 1. quest. Regul. q. 65. art. 12. & cum eo Donat. tom. 1. tr. 17. q. 3. n. 1. Quod patet tum ex sess. 7. c. 14. de resor. ubi supponuntur quorundam Religiosorum Conservatorum, extra Monasteria degentium, ibi: [Clerici Sæculares, aut Regulares, extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiamsi certum Judicem (Conservatorem videlicet) a Sede Apostolica deputatum in partibus habeant &c., privilegiis, exemptionibus, Conservatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valituris.] Tum ex sess. 14. c. 5. de resor., ubi cum magnam limitationem Concilium adhibuisset circa Conservatores, & eorum facultates; in fine tamen expli-

30 De Judice Conservatore Regularium

explicat se, non loqui de locis, aut personis Regularibus, sic: [Universitates autem generales, ac Collegia Doctorum, seu Scholarium, & Regularia Loca, nec non Hospitalia &c. ac Universitatum, Collegiorum, Locorum, & Hospitalium hujusmodi personarum in presenti Canone minime comprehensæ sed exemptæ omnino sint, & esse intelligantur.] Tum ex *sess. 25. c. 20. in fin.*, ubi decernit: [In ceteris omnibus præfatorum Ordinum privilegia, & facultates, quæ ipsorum personas, loca, & jura concernunt, firma sint, & illæsa.] Tum ex Declaratione Sacræ Congregationis Concilii in *Mediolanen.*, quæ Decretum exponens ejusdem Concilii *sess. 24. c. 20. de reform.*, quod nimirum omnes Causæ, ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, in prima instantia, coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, ait: Regularium Conservatorias, & similia, sublatis non esse, nec in parte imminutas a Concilio per *dic. cap. 20. sess. 24.*, quantumvis graves sint Causæ, & plenariam cognitionem requirant, ut testantur *Rota in Ofcen. Jurisdictionis 12. Decembris 1614.* coram *Ubaldo sen. Farinac. p. 2. decis. 616. n. 4. & alii.*

7 Et etiam si facultas eligendi Conservatorem abrogata, vel in aliquo imminuta fuisset a Tridentino, post illud revalidata fuit cum amplissima potestate a Sancto Pio V., ubi Conservatores Prædicatoribus deputavit; & copiosius ab eodem, & Gregorio XIII., ubi illos concessit Societati Jesu, &c., ut notant *Pellizz. tom. 2. Man. tr. 8. c. 8. sess. 4. q. 2. n. 82.*, & *Tambur. de Jure Abbat. tom. 3. d. 17. q. 1. n. 8.*

8 Eademque potestas Conservatorem eligendi, a Sancto Pio Quinto Fratribus Prædicatoribus concessa, sicut & ab eodem, & a Gregorio Decimotertio Societati Jesu indulta post Concilium Tridentinum, neque a Gregorio Decimoquinto fuit revocata per Constitutionem incip. [Sanctissimus], illis præsertim verbis §. 1. [Clementis Papæ Octavi prædecessoris sui vestigiis inhærendo, revocavit, ac nullas, & invalidas decrevit, omnes & quascumque Judicum Conservatorum electiones, nominationes, & deputationes:] cum iisdem fuerint dumtaxat revocatæ Conservatorum Judicum electiones, usque ad illud tempus factæ: eorumque amplissima potestas per laudatam Bullam in aliquibus moderata, & ad formam præscriptam in Constitutionibus Innocentii Quarti, & Bonifacii Octavi *cap. 1. & fin. de offic. & pot. Jud. deleg. in 6.* restricta, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii, in superioribus allegata, sic: [Sacra Congregatio Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, censuit, hujusmodi verbis minime sublatis fuisse facultatem, quam habent Conservatores, defendendi Regulares a manifestis injuriis, & violentiis, dummodo observent formam, præscriptam in Constitutionibus Innocentii Quarti, & Bonifacii Octavi in *cap. 1. & fin. de offic. & Pot. Jud. deleg. in 6.*]

9 Dico III. Facultas Conservatorem eligendi, Regularibus concessa a Jure antiquo, & a novo privilegiorum cum amplissima potestate revalidata, & confirmata, licet in aliquibus reformata a Jure novissimo; morte concedentis, etiam re integra, non expirat, sed perpetua est. Assertio propugnatur a Doctoribus passim cum *Rodriq. art. 6. & Miranda item art. 6.*, ubi certa ab eodem dicitur, & manifesta, & de qua nulli dubium esse potest. *Casareub. verb. Conservatores. Flavio*

Cherubin. Schol. 2. ad Const. 3. Clementis VIII. Antonell. de Regim. Eccles. lib. 7. c. 2. n. 15. Confess. in Summ. privol. Mendic. tit. 4. n. 9. Sorb. ibid. Anton. a Spiritu Sancto in direct. Regul. tr. 2. disp. 1. sess. 4. §. 3. n. 209. Raym. Nido de Conserv. Regul. c. 1. part. II. n. 4. Probatum tum ex communi praxi, & consuetudine, qua adhuc post mortem Pontificis, qui privilegium eligendi Conservatorem Regularibus concessit, Regulares ipsos videmus Conservatorem eligere. Tum etiam ex eo, quia privilegia Religionibus, sive Regularibus per summos Pontifices concessa, inter quæ est illud Conservatorem eligendi, perpetua sunt, tam ex tenore ipsorum privilegiorum, quam ex natura sua; cum realia, non personalia sint, atque adeo non temporanea, nec morte concedentis extincta, sed natura sua perpetua, quamdiu per alium Pontificem revocata non fuerint. Et merito sane; nam licet privilegia, quæ certo generi personarum conceduntur, ut ea, quæ conceduntur maritis, sint personalia, adeoque non perpetua, sed temporanea, quia mariti non perpetuo durant, sed pereunt, seu moriuntur, ut colligitur ex *l. Quia tales, ff. sol. Matr.* Ea tamen, quæ conceduntur certo personarum generi, quod per fictionem juris numquam perit, non sunt personalia, sed realia, & ut talia nec ipsa unquam pereunt, sed perpetua sunt: quo modo se habet privilegium, quod civibus alicujus Civitatis indulgetur ut deducitur ex *l. firma, §. Quamquam ff. de Censib. & l. 2. ff. de reb. dub.* utpote qui per fictionem juris numquam censentur perire, ut habetur in *l. Proponebatur, ff. de Judic.* Et privilegium, quod conceditur Civitati, vel loco, utpote qui numquam perit, ex *l. forma, §. Quamquam, ff. de Censib.* Atqui non secus, ac Civitas, locus, & cives per fictionem juris numquam censentur perire Religiones, & Religiosi: ergo privilegia iisdem concessa, & sic illud, de quo est sermo, realia sunt, non personalia: atque adeo perpetua, non temporanea, nec morte Pontificis concedentis extincta, ut in specie tradunt *Romanus in l. Maritum n. 17. ff. solut. Matrim. & Socin. in d. l. 2. n. 4.*

Item licet gratia Principis nondum facta, sed fienda, re integra, per obitum concedentis extinguatur, ex *cap. Sicut, juncta Gloss. de Præben. in 6.* secus tamen gratia jam facta, & perfecte concessa, morte concedentis non extinguatur, ex *cap. Si super, de offic. deleg. in 6.* ibi: [Executor super gratia facta, datus a Papa, mortuo Papa, etiam re integra, gratiam exequitur:] Sive de cetero dicta gratia facta habeat jurisdictionem annexam, sive concessa sit solo verbo; ut cum *Joa. Andr. in Prologo super sextum, & Archidiacon. tradit Sylv. verb. Gratia n. 3.* Sed facultas eligendi Conservatorem est gratia natura sua; & quidem a Summis Pontificibus jam facta, & perfecte concessa, non vero facienda: ergo morte Summorum Pontificum, qui illam concesserunt, etiam re integra non extinguitur, quin potius semper permanet, estque perpetua, donec per alium Pontificem non revocetur.

Nec officit *c. Hac. Constitutione §. officium, de offic. Jud. deleg. in 6.*, ubi Pontifex [Officium (ait) quorumcumque Conservatorum ipso jure quoad negotia non cœpta per obitum concedentis volumus expirare.] cum Regularium Conservatores minime comprehendat; sed Conservatores dumtaxat privatarum personarum. Unde *Archidiacon. in cit. c. Hac. Constitutione n. 3. v. expirare*, Decretalem adductam, inquit, locum non habere in Conservatoribus datis ad conservationem privilegio-

legiorum, alicui Eccleſiæ, vel Monafterio conceſſorum: quia gratia, facta Eccleſiæ, per mor-

tem concedentis non expirat, *Can. 1. & 2. 25. q. 2. & c. Per ambitioſam de Reſcript. in 6.*

ARTICULUS SEPTIMUS.

An, & quibusnam pœnis ſubjiciantur Regulares, privilegio Conſervatoris non utentes injurias diſſimulando, vel patiendo ad Sæcularem Judicem ſe trahi, aut ad illum recurrendo. Et num Conſervatoribus ſubjecti poſſint ſeſe Ordinariis ſubjicere.

Dico I. Regulares ita privilegio Conſervatoris uti tenentur, ut non poſſint citra pœnam peccati mortalis injurias ab extraneis ſibimet irrogatas, aut irrogandas diſſimulare, Conſervatorem videlicet non eligendo, aut ad illum jam electum pro debita ſatiſfactione, vel pro earumdem injuriarum impeditioe non recurrendo. Aſſertio eſt in terminis *Lezana in Conſultis variis Conf. 40. de Episcopato ſuſpendente omnes Confeſſarios, & Concionatores cujuſdam Religionis, ubi n. 80. in ſa. & 81.* ſic habet: [Hujusmodi ſibi illatis injuriis, prout poterant, & debebant (Religioſi nimirum, per Conſervatorem) reſtiterunt. Dixi debebant, quia vix ſine peccato poterant diſſimulare dictam injuriam, ut probant textus *c. Quam periculoſum 7. q. 1. c. Placuit, & ſeq. 11. q. 1. c. Cum tempore, de Arbitr. ubi, Abbas n. 2. & alii, per text. cap. Si diligenti, & cap. Significasti, de For. Compet. Lucas de Peña in l. prohibitum verb. Et nota, c. de Jure Fiſci lib. 11. Sylv. in Summ. verb. Exemptio n. 10. & 11. VivaId. in Candelabr. aur. p. 1. de Abſolut. n. 49. Optime Solorzanus de Indiar. guber. lib. 3. c. 17. n. 80. fol. 820.] Haſtenus Lezana. Et recte quidem, cum in opprobrium cederet totius Ordinis Religioſi; Religioſos ab extraneis injurioſe tractari, & illatas aut inferendas ab iisdem injurias diſſimulare. Sic quia in opprobrium cederet totius Ordinis Clericalis, Clericos Sæculares a Laicis injuriari, & illatas aut inferendas injurias diſſimulare; nequeunt ſine gravi peccato Sæculares Clerici, injurias diſſimulare, ad ſuum Eccleſiaſticum Judicem non recurrendo, ut concors eſt Doctorum Sententia.*

Dico II. Regulares ita privilegio Conſervatoris uti tenentur, ut non poſſint permittere, ad Sæcularem Judicem ſe trahi, ſub pœna excommunicationis in Bulla Cœnz Domini contenta. Ita *Cochier p. 4. de Exempt. q. 75. n. 7.* docens, nedum incidere in dictam excommunicationem uſurpantes jurisdictionem in exemptos, illoſque defendentes, ſed etiam, qui ſecum uſurpari, ſeu eoram alio, quam Pontificali Judice in Jus trahi, voluntarie patiuntur: quia cum non trahantur invit, conſilium, & favorem præſtare cenſentur. Cui favet *Navarr. lib. 1. Conſil. de Conſtit. n. 81.* ubi de illis: [Qui ſe trahi ad Judices Laicos pro decimis patiuntur,] ait, [Non incidere

in excommunicationem prædictæ Bullæ Cœnz, ſitrahantur invit: incidere autem, ſi trahantur de ſuo conſenſu, conſilio, vel favore: quoniam non ſolum trahentes, ſed etiam conſilium, vel favorem ad id adhibentes, excommunicat prædicta Bulla Cœnz in excommunicatione 14., quæ ponitur in §. *excommunicamus omnes, & ſingulos Cancellarios*] Favent etiam *Albericus de Cenſur. lib. 5. diſp. 15. cap. 2. col. ſu. Duard. in Bull. Cœn. Cenſ. 15. q. 13., & alii*, docentes Eccleſiaſticos, qui ſponte patiuntur, trahi pro Cauſis ſpiritualibus, vel his annexis, affici excommunicatione Bullæ Cœnz: quia conſentiunt, conſulunt, vel favent avocationi:

Sed nonniſi effectu ſequuto, advertit *Bonac. de 5 Cenſur. in Bull. Cœn. diſp. 1. q. 15. pun. 1. propoſ. 2. n. 25.* Quia ex una parte Verba Bullæ cum effectu intelligenda ſunt: & ex altera parte iſtæ ſunt actiones acceſſoriæ: ob actiones autem acceſſorias Cenſura non incurritur, nondum poſita actione principali: Sic Clerici Sæculares, qui voluntarie patiuntur trahi ad Judicem Laicum, ſequuto effectu, ob eandem rationem innodantur Cenſura Bullæ Cœnz in 15. *Casu contenta §. Quia ex eorum prætenſo officio*: ſicut, & pro Cauſis Beneficialibus, aut decimarum, aliſque ſpiritualibus, aut his annexis innodantur Cenſura, quæ in 14. *Casu dic. §. excommunicamus* continentur, ut præter allatos Doctores, alii paſſim firmant. Et merito; cum in opprobrium cederet ordinis Clericalis, ſi Clerici, ſeu Regulares, ſive Sæculares, divinis officiis, ſpecialiter dedicati, per Sæcularia Judicia vagari, & Patres a filiis dijudicari, aut injurioſe tractari poſſent; & contra Jus Papæ, ſi Regulares permetterent, ſe coram alio Judice conveniri; quemadmodum contra Jus Episcopali foret, ſi ſæculares Clerici paterentur, ut etiam *aſſert. 5. n. 20* dicemus.

Immo addit *del Bene de Immunit. & Jurisdic. 7 Eccl. cap. 1. dub. 14. ſeñ. 4.* Eccleſiaſticum, qui coram Judice Sæculari citatus, exemptionem, & declinatoriam opponere omittit, pœna extraordinaria Judicis arbitrio condemnandum eſſe, utpote Juris tranſgreſſorem, ex *Farinac. lib. 1. tit. de Inquiſit. q. 8. n. 10. & 12. & Scaccia. de Judic. lib. 1. co. 11. n. 46.* & condemnandum in expenſis; cum omnia Acta ſint ipſo Jure nulla; & expenſas in eis factas excuſare facile potuiſſet; unde merito,

merito, si non excusavit, ad eas solvendas debet condemnari, *Covarr. pract. quæst. c. 33. n. 2. Salsed. inprax. c. 26. n. 6. Farinac. q. 8. n. 16. Scaccia c. 11. n. 46.* Has autem Condemnationes a Judice Ecclesiastico, non a Laico faciendas: cum enim solus Ecclesiasticus Judex possit de Causa principali cognoscere, solus ipse poterit etiam de annexis judicare, *cap. Tuam de Ordin. Cognit. cap. Si Judex Laicus de Sent. excomm. in 6. Covarr. cit. c. 33. n. 2. & Farin. dic. q. 8. n. 16. & 17.,* quidquid in oppositum sentiat *Guttier. lib. 1. pract. quæst. super leges Regni q. 20. n. 4.*

8 Dico III. Regulares ita Privilegio Conservatoris uti tenentur, ut non possint pro injuriis sibi impositis irrogatis, vel irrogandis in re seu spirituali, & Ecclesiastica, sive temporali, & profana, prætermisso Conservatore ad Sæcularem Judicem recurrere, citra incurtionem excommunicationis in Bulla Cœnæ Domini contentæ. Ita ex *Alterio sup. cit. c. 2. col. 2. ad finem Bonac. de Cens. in Bull. Cœn. d. 1. q. 14. punct. 1. a n. 24. & alii passim.*

9 Ratio est, quia Summus Pontifex in XIII. Casu §. *Item excommunicamus omnes &c. qui prætexentes*, absque distinctione Causarum non solum excommunicat prætexentes, & interponentes frivolum appellationem apud Curiam Sæcularem; verum etiam alias recurrentes, idest alio Casu, & alio quocumque modo; cum id significet particula illa *Alias*, ut constat ex *leg. denique §. Interdum ff. de pecul. legat., & l. 1. §. Sive autem ff. de aqua quotidiana, & æstiva.* Et notant etiam *Hondedeus Conf. 70. n. 32. tom. 2. Cœnedus pract. quæst. singul. 62. n. 5. Caputaquen. decis. 210. n. 8. p. 1. & alii apud Barbos. de distinctionibus dict. 9. apud Gratium dict. item 9. & Altertum, ubi sup.*

10 Sic Clericus Sæcularis, si prætermisso Judice Ecclesiastico, ad Laicum recurrat adversus alium Clericum, excommunicationem prædictam Bullarem incurrit, ut docent passim Doctores cum *del Bene de Immunit. c. 6. dub. 2.* Immo præfatus Clericus ex *cap. Si diligenti, de for. Compet.* nedum excommunicatur, sed privatur, & Causam perdit, etiam si pro ipso lata sit sententia.

11 Quod pariter decrevit Martinus V. in Bulla 10. incip. [*Ad reprimendas*], ubi statuit, Actores Ecclesiasticos id præsumentes in Causa Civili ipso Jure, & ante sententiam Judicis incurere pœnas Concilii Toletani tertii c. 13. 11. q. 1. c. *Inolita*, & *cit. cap. Si diligenti, extra de for. Compet. adeo ut Causam perdant, & cedant in lucrum reo, quem protraxerunt, argum. l. generaliter §. Illud, ff. de Calum. & c. Inolita, & seq. 12. q. 1.* Sintque excommunicati, ut habetur etiam in Concilio Romano sub Sylvestro c. *Siquis Clericus* 11. q. 1. Conventus autem, & Capitula ipso facto excommunicata, suspensa, & interdicta esse, ac una cum Fautoribus beneficia omnia deperdere, cum inhabilitate in futurum. In Causa vero Criminali Actores Ecclesiasticos haberi pro convictis, statuit Concilium Carthaginense tertium c. 9. & 11. q. 1. cap. *Placuit de for. Compet. & cap. Si diligenti*, deponendos esse, 11. q. 1. c. *de diversis, & c. Placuit*, 21. q. 5. c. *siquis a proposito, & c. siquis Episcopus*, ubi subditur, quod ad nullam veniam queant pervenire: quia præjudicatur Ecclesiastico Superiori, sine cujus consensu nequit Clericus jurare; nec alium sibi Judicem constituere, c. *Clericum* 31. 11. q. 1. Et jure quidem optimo, cum Ecclesiasticus Judex debeat, non Sæcularis Causas Clericorum judicare, c. *experientia* 11. q. 5. & c. *Perovnit, de for. Compet. c. 1. 12. q. 18.*

12 Notat hic *Mopacell. in Form. p. 3. tit. 3. de Irregu-*

larit. in particulari n. 15. Clericos, tam Sæculares, quam Regulares, qui in suis Causis recurrunt ad Judices Sæculares, cum excommunicationem in Bulla Cœnæ contentam incurrant; si, post recursum, exercent Ordinem solemniter, vel Missam celebrent, evadere Irregulares, prout de Regularibus respondit Sac. Congregat. Immunit. in una *Ulyssipponen. 6. Novembris 1688. lib. decr. Martelli pag. 373. & de Clerico Sæculari in Alatrina 29. Aprilis 1704. lib. 3. Dec. Vallem. pag. 576.* Non esse tamen reputandos, nec denunciandos irregulares, nisi quando ex eorum recursum sequatur impedimentum Jurisdictioni Ecclesiasticæ, executioni mandati Rotalis, vel literarum Apostolicarum; aut alio modo Judex, vel Princeps Laicus manus apponit, & auxilium præstat; ut in *dic. Alatrina*, in qua Clericus brachium obtinuit Sæculare pro capienda possessione beneficii. Secus irregularitatem non incurere, quia solus affectus recursum, nisi sequatur effectus, non punitur, juxta ea, quæ firmat *Card. de Luca Miscellan. Can. disc. 9. & nos advertimus assert. 2. n. 5. cum Bonacina.* Debent tamen denunciari tales a Judice Ecclesiastico, non a Sæculari, ut diximus *asser. præced. n. 7.*

Num autem a Fidei Quæstoribus in Sacro Inquisitionis Tribunali examinari, denunciari, & puniri etiam valeant præfata Ecclesiastica personæ, seu Regulares, sive Sæculares, ad Laicum Judicem recurrentes; affirmative respondent nonnulli, moti ex eo, quod sicuti Judices Sæculares, trahentes ad sua tribunalia personas Ecclesiasticas, extra Casus a Jure permisos, possint in Sacro Inquisitionis Tribunali a Fidei Quæstoribus examinari, denunciari, puniri, ut docent nonnulli Doctores, mox laudandi; ita & Ecclesiasticæ personæ, recurrentes ad illa; cum eadem pro utrisque militet ratio: & ubi eadem militat ratio, eadem militat juris dispositio, *argum. c. Inter Corporalia 2. de traslat. Episc. & l. Ideo ff. de legib.*

Et sane *Bartholomeus Salonius in 2. 2. divi Thom. q. 67. art. 2. n. 1. Concl. 3.* sic habet: [Principes, vel Judices, qui contra Jura Canonica, & Civilia trahunt Ecclesiasticos ad sua Tribunalia, sunt de hæresi Lutherana suspecti, & potest contra eos juste Officium Sanctæ Inquisitionis procedere; Patet: Qui convenit cum Hæreticis in factis, in quibus illi protestantur suas hæreses, est vehementer suspectus de illa hæresi: ut, qui comedit sine ulla infirmitate Carnes die Veneris, est suspectus de hæresi Lutherana: & qui communicaret sub utraque specie, esset maxime suspectus de hæresi Bohemorum: quia talia facta protestantur illas hæreses. Sed Hæretici, negantes Jurisdictionem, & immunitatem Ecclesiasticam, docent, personas Ecclesiasticas a Judice Sæculari esse judicandas: ergo Judex Sæcularis, si ita facit, manifeste convenit cum Hæreticis in facto, quo protestantur ipsi suas hæreses, effectusque de simili hæresi maxime suspectus, & ab Inquisitoribus examinandus.] Hactenus Saltonius, cujus doctrina, ut liquet, militat etiam adversus Ecclesiasticas Personas, ad Tribunalia Judicum Laicorum recurrentes. Item *Dominicus Bannez 2. 2. q. 67. art. 1. Concl. 4.* hæc asserit: [Ex dictis sequitur, suspectos esse merito de hæresi Lutherana Sæculares Judices, qui Clericos contra sua privilegia comprehendunt, vel ad sua Tribunalia trahunt. Probatur: quia facto ipso confirmant, quod error asserit Lutheranus, scilicet Clericos subditos esse Principibus Sæcularibus.]

bus. Quemadmodum si quis Imaginem conculcasset, vehementer esset suspectus de hæresi Lutherana, quæ asserit: Imagines non esse colendas.]

16 Hæc Bannez. Quibus subscribit Beltranz de Guerrara in Propugnat. Libert. Eccles. assert. 2. §. 2. n. 21. Bozius de Jur. Nat. & Divino Liber. Eccles. lib. 5. c. 15. Julianus Thomafus Auditor Sacræ Rotæ apud Bellameram Conf. 40. n. 35. v. Imo quodammodo. Et Auditores Sacræ Rotæ pro Causa Veneta anno 1606. in Assertionem Libertatis Ecclesiasticæ, ubi circa finem ita pronuntiant: [Animadvertere debent Doctores, cujuscumque notæ sint, & qualitatis, dum contra Sacros Canones (eos sæpe prave interpretando, & detorquendo) Ecclesiasticæ detrahunt immunitati, & libertati: suspectos se reddere, quod male de ea sentiant, & tacite, vel expresse cum illis consentiant, quos jam Ecclesia propterea merito condemnavit.] Ita ibi nominatim subscripti Auditores Sacræ Rotæ.

17 Quamobrem, ut refert Torreblanca in Praticabil. Jur. Spiritual. lib. 25. c. 4. n. 7. Cum Granatæ quidam minister Laicus anno 1632. Allegationem Typis mandasset contra immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam, & in ea defendisset quamdam consuetudinem trahendi Clericos in quibusdam Criminibus ad Sæcularia Tribunalia, fuit a propria dignitate detrusus, & Sancti officii Inquisitionis Censuram subivit.

18 Sed hæc opinio, ut monet Diana p. 7. tr. 1. resol. 30. alias 28. quando in praxim deducenda sit, remittendum videtur prudenti Dominorum Inquisitorum arbitrio, qui matura discussione ponderabunt qualitates personarum, temporum circumstantias, frequentiam delicti, rationes contrarias, &c. Immo, ut ipse putat, nihil ab eis prorsus agendum, nisi prius consultata Sacra Congregatione Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, & in Regnis Hispaniæ Supremo Fidei Quæsitore.

19 Dico IV. Regulares, privilegium Conservatoris habentes, si non sint exempti, poterunt in Causis occurrentibus sese Ordinariis subjicere, judicio Conservatoris posthabito. Ut enim in aliis, in quibus Ordinariorum jurisdictioni se non possent subjicere, si Regulares essent exempti, non exempti subjiciuntur: ita & in iis, in quibus non possent esse subiecti Ordinariis, sed Conservatoribus, si forent exempti; non exempti possunt se submittere, ut docent Ferret. Conf. 102. lib. 1. n. 18. Corn. Conf. 214. n. 8. lib. 2. & Rota in decis. Seraph. 395. n. 7. subdens, aliter esse de exemptis, & Apostolicæ Sedi immediate subiectis. Unde

20 Dico V. Regulares, privilegium Conservatoris habentes, si exempti sint, & Apostolicæ Sedi immediate subiecti, consentire non possunt, quod

coram Ordinario, neglecto proprii Conservatoris judicio, conveniantur. Et merito sane, nam id esset contra Jus Papæ; sicuti contra Jus Episcopi foret, quod Clericus Sæcularis permetteret, se coram alio Judice conveniri, cap. Significasti, de For. Comp. Et sic in præjudicium cederet Apostolicæ Sedis, sub cujus protectione, & tuitione sunt, veluti Papæ oblato, ipsique commissi, ac effecti Juris Sancti Petri, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ex specialibus ipsorum privilegiis. Apostolicæ autem Sedis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ejusque Capituli interest, subditos suos ab alio non judicari, ut notant Felin. in cap. Cum olim n. 3. de rescript. Joan. Andr. in cap. Scienti in fin. vers. Si vero de reg. Jur. in 6. & Franc. n. 4. Abbas in cap. 1. n. 19. de re judic. Castrensis Conf. 432. n. 3. lib. 1. Rota cum aliis in Ulixbonensi Monasterii 29. Aprilis 1641. coram Panzirolo, quibus patrocinator Constitutio Gregorii XV. de Conservatoribus §. 9. ibi [Statuit Sanctitas sua, ut coram ipsis Conservatoribus Regulares, ac personæ superscriptæ conveniri, aut trahi debeant, &c.] & §. 13. ubi ponit decretum irritans omnia contraria in ea Constitutione dispositis.

Et ita quidem Regulares exempti nequeunt, 21 posthabito suo Conservatore, Ordinariis se subjicere in Causis occurrentibus, ut etiam si de juribus agatur, competentibus ex cessione, aut Causa sit criminalis, vel mista, consentire non possint, quod coram Ordinario conveniantur, non obstante dispositione Concilii Tridentini sess. 14. de Refor. c. 5., cum sub ea Regulares minime comprehendantur, quemadmodum Universitates generales, Collegia Doctorum, seu scholarium, & Hospitalia, actu hospitantia: immo excludantur expresse ab eodem Concilio, ut notant etiam Anguian. lib. 3. de legib. Contr. 33. n. 5., & 6. Monet. de Conservat. c. 7. q. 5. n. 326. & alii passim.

Quamobrem graviter peccant Regulares, sese 22 Ordinariis subjiciendo; quamvis excommunicationem illam in Bulla Cœnæ contentam non incurrant, ut incurrerent, si Laico Judici se subjicerent, ex dictis; cum excommunicatio in Bulla Cœnæ fulminata sit in detestationem abusus auctoritatis, & potestatis Sæcularis, non vero potestatis Ecclesiasticæ, ut ponderant Doctores non infrequenter.

Atque hæc quoad non usum privilegii Conservatoris, & pœnas Regularium non utentium ex iis, quæ in Tractatu de Censuris, præsertim in Bulla Cœnæ contentis, ex professo disputari solent, insinuasse sit satis. An etiam per ipsummet non usum, vel contrarium usum, privilegium, de quo est sermo, deperdatur, indagat sequens

ARTICULUS OCTAVUS.

*An Regulares Privilegium Conservatoris de-
perdant per non usum vel Contrarium usum:*

Ubi

*De amissione Privilegiorum per non usum, vel
contrarium usum.*

Controversia præfens facilem habet resolutionem ex iis, quæ in prima universi nostri Juris Canonici parte *Disseruat. quarta de privilegiis*, cum Doctoribus passim stabilivimus, agentes præsertim de amissione privilegiorum, per non usum, vel contrarium usum: quæ proinde hic leviter insinuanda, & supponenda sunt. Quamobrem

1. Supponendum est I. Privilegium conformiter ad nominis etymologiam communiter definiri: [Privatorum, seu privata lex, contra, vel præter Jus Commune, aliquid agendi, vel omittendi, aut percipiendi concedens.] *cap. Privilegia disp. 3., & cap. Abbate, de verbor. Signific. ibi*: [Cum Privilegium sit Lex privata, nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret.]

2. Dicitur autem [Privatorum, seu privata:] quia ob bonum privatum privilegiati conceditur, certe nimirum alicujus realis particularis personæ; vel alicujus Collegii, Universitatis, Religionis, Monasterii, Ecclesiæ, Civitatis, &c. quæ personæ fictæ, seu mysticæ dicuntur, *l. 4. §. 3. ff. de Censib.* Non ob bonum publicum totius Communitatis; ob quod edita est Lex Communis. Dicitur: [Lex]: non quia obligationem imponit privilegiato, ut eo utatur; cum enim privilegium sit Lex privata, non quomodocumque, sed per quam favor, beneficium, aut gratia cuiuspiam indulgetur a Principe; nemo beneficium sibi concessio, favore, & gratia sibi facta cogitur uti, *Arg. l. Invito ff. de reg. Jur. ibi*: [Invito beneficium non datur.] sed quia vi ipsius præcipitur aliis, ut privilegium faciant observari; vel aliis, ne impediunt, prohibetur, ut notat *Pirhing. de privil. & excess. Privilegiati n. 2. & cum eo alii*. Dicitur tandem: [Contra vel præter Jus:] Cum frustra impetretur per privilegium, quod jure Communi competit, *Arg. l. 1. c. de Theauris l. 10. ibi*: [Superfluum est, hoc precibus postulare, quod jam lege permissum est.]

3. Supponendum II. Privilegium multifariam dividi. Prout autem facit ad rem præsentem, dividitur primo in Reale, Personale, *c. Mandata de præsumpt. l. privilegia de Reg. Jur. & mistum*.

Primi generis est, quod immediate, & directe, magisque principaliter confertur, rei, loco, muneri, dignitati: e. g. prædio, Ecclesiæ, Monasterio, prælaturæ &c. mediate vero, indirecte,

minusque principaliter, ac veluti in consequentiam personis, quæ talem rem, prædium, locum, munus, & dignitatem habent. Et hujusmodi sunt privilegia Immunitatis a solutione decimarum, tributorum, &c. aliæque prærogativæ, & jura specialia certis prædiis, aut officiis, concessa: quæ cum cohæreant rei, transeunt ad quoscumque Successores, & possessores.

Secundi vero generis privilegium, seu Personale est, quod immediate, & directe, ac principaliter confertur personæ, sine contemplatione rei; *arg. c. mandata, de præsumpt. ibi*: [quas non loco tribuimus, sed personæ.] Atque hoc privilegium *Singulariter personale* nuncupatur: quia uni tantum personæ immediate, directe, ac principaliter conceditur. Quod cum personam sequatur, extinguitur cum persona, *Reg. 7. Jur. in 6. l. privilegia ff. de Reg. Jur. l. In omnibus, ff. eod.*

Tertii demum generis, seu privilegium mistum partim est personale, partim reale, cum multum de natura realium participet: & certe Corpori, aut Collegio Personarum conceditur; ideoque a quibusdam *privilegium Corporale* nuncupatur: & non tantum illis competit, qui de facto in tali Corpore, vel Collegio vivunt, sed etiam ad ipsorum successores transmittitur.

Aliam privilegii personalis speciem constituunt quidam cum *Sylvestro verb. Privilegium q. 2.* quam vocant *privilegium Communiter personale*, quod nimirum, nec uni singulari personæ, nec certo Corpori, seu Collegio; sed certo generi personarum concessum est: Cujusmodi dicitur privilegium restitutionis in integrum, concessum minoribus, illis videlicet, qui ante 25. annum completum in aliquo contractu graviter læsi sunt: Privilegium S. C. Vellejani, concessum feminis, ne ex fidejussione obligentur: S. C. Macedoniani, filiis-familias collatum, ne ex mutuo, sine consensu Patris accepto, obligentur. Privilegia Clericorum, studiosorum, militum &c. quæ omnia etiam transeunt ad hæredes, *l. non solum 6. ff. de in integrum restit.*

In dubio autem, num privilegium sit reale, an vero personale, ex materia, Causa, & forma verborum deducendum est: Quamobrem attendendum, an principaliter in rem, vel conditionem, vel potius in personam dirigatur: item an privilegium de natura sua tale sit, quod ordinarie etiam successoribus concedi soleat, necne.

Quod

Quod si neque ex his satis deduci queat; videndum, num hujusmodi Privilegium sit mere favorabile, continens meram gratiam, beneficium, & favorem, citra ullum juris communis, vel privati alicujus præjudicium, an odiosum, utpote contra Jus Commune, vel in alterius præjudicium: & Primum in dubio præsumendum est reale, utpote quod tamquam beneficium Principis permanere, necessum est. *c. Decet 16. de reg. Jur. in 6. & l. fin. ff. de Constit. Princip.* Secundum vero personale, juxta reg. [Quod odia sint restringenda] & [quæ exorbitant a jure, non debeant trahi in consequentiam.] *c. Odia 5. & c. Quæ a Jure 28. de reg. jur. in 6.*

6. Secundo, dividitur privilegium in perpetuum, & temporale. Primum est, quod vel adhæret rei, de se perpetuo, vel conceditur sine limitatione temporis. Diciturque perpetuum, non quia amitti non potest, sed quia de se perseverat, donec revocetur, vel alia de causa deperdat. Temporale est, quod pro tempore determinato conceditur, puta pro decennio, vel pro vita personæ privilegiatæ; quo modo se habet privilegium singulariter personale: vel sub conditione, quæ lapsu temporis finitur: aut durante vita concedentis, vel sub Clausula [Usque ad beneplacitum meum,] quod sane morte concedentis expirat; cum per ejus obitum omnino beneplacitum extingatur, *cap. Si gratiose de Rescript. in 6.* Non ita tamen si conferatur sub clausula: [Usque ad Apostolicæ Sedis beneplacitum:] Quia cum Apostolica Sedes numquam moriatur, etsi decedat Pontifex concedens privilegium, illud perpetuo durabit, nisi a successore revocetur, ut additur expresse in *cit. cap.*

7. Tertio, dividitur in Commune, seu Communitatis, & in privatum seu privatorum, sive singulare. Commune est, quod immediate, & per se respicit bonum Communitatis, cui conceditur, & si mediate, & per accidens in ejus membra redundet etiam: cujusmodi est privilegium Canonis, & Fori, toti statui Clericali collatum. Privatum, seu singulare est, quod immediate, & per se bonum personarum in particulari concernit, & si mediate, & per accidens in bonum Communitatis etiam redundet: ut est beneficium restitutionis in integrum Minoribus concessum &c.

8. Quarto, dividitur in Affirmativum, quo nimirum datur facultas aliquid faciendi, vel percipiendi, cui opponitur non usus illius, seu non usus privativus: & in Negativum, quo facultas conceditur aliquid non faciendi, cui adversatur actus, seu usus positivus. Et utrumque vel cum Juris Communis, aut cum aliorum præjudicio, & gravamine concessum est: ut inter privilegia affirmativa se habet illud, imponendi tributa, exigendi decimas &c. & inter negativa privilegium immunitatis a solutione decimarum, Tributorum &c. Vel sine juris Communis, aut alterius præjudicio, adeoque est mera gratia, merus favor, merum beneficium: quomodo se habet affirmativum privilegium celebrandi ante Auroram, dispensandi in irregularitatibus, absolvendi a reservatis, comedendi Carnem in Quadragesima &c. & negativum privilegium non interessendi processionibus &c.

9. Supponendum est III. Dupliciter amitti posse privilegium per actum oppositum, scilicet affirmativum per non usum, & negativum per contrarium usum, præscriptione nimirum, & tacita renuntiatione. Et quidem præscriptione deper-

ditur, si oblata occasione privilegio utendi, privilegiatus eo non utatur; vel post actum contrarium, sine protestatione factum, labatur tempus ad legitimam præscriptionem requisitum. Deperditur vero tacita Renuntiatione, si oblata occasione privilegiatus, sciens, & volens, ac non coactus, absque protestatione, usum privilegio contrarium ponat: cum præsumatur in foro externo, si cetera ad validam renuntiationem necessaria concurrant, juri, & privilegio suo renuntiare.

Supponendum est IV. privilegium affirmativum sine ullius gravamine, & præjudicio, quod proinde, ut diximus, est mera gratia, merus favor, & merum beneficium, seu reale, sive personale; seu perpetuum, sive temporaneum; seu Commune, & Communitatis, sive privatum, idest privatorum, & singulare: Cujusmodi est celebrandi ante Auroram, dispensandi in irregularitatibus, absolvendi a reservatis, comedendi Carnes in Quadragesima, &c. per merum non usum, nullo modo deperdi, neque via præscriptionis, neque tacite renuntiationis. *Gloss. in c. ut privilegia, vers. semel in anno, de privil. & excessib. privilegiati. Pirhing. eod. tit. n. 176. Engel eod. n. 19. Laym. ibid. citans Suarium. Bassæus v. Privilegium 3. n. 16. & communissima Doctorum sententia, cui adhæret Retiffens. lib. 5. decretal. tit. 33. §. 9. n. 209. Quemadmodum per actum contrarium, seu per usum positivum oppositum nullo modo deperditur, neque per præscriptionem, neque per tacitam renuntiationem privilegium negativum mere gratiosum, & nemini præjudiciale, seu reale, sive personale; seu perpetuum, sive temporaneum; seu Commune, sive privatum; cujusmodi est Privilegium non jejunandi, processionibus non interessendi, &c. *Suarez lib. 8. de legib. c. 35. n. 22. Pontius lib. 8. de Matrimonio c. 18. n. 25. Pirhing. loc. sup. cit. n. 183., & alii communissime, quibus etiam astipulatur Retiffens. loc. sup. cit. n. 212.**

Moventur allati Doctores ex eo, quia ex una parte cum nemo sit, qui contra hujusmodi privilegia mere gratiosa, & nulli præjudicialia præscribere valeat; non enim respiciunt alios, illos privando jure suo, aut onus novum iisdem imponendo; talia privilegia per præscriptionem deperdi non possunt. Cumque ex altera parte non usus privilegiorum fieri queat ob alium finem, e. g. ob vitandam litem, in gratiam alicujus personæ &c. renuntiationem non infert; quemadmodum, ubi aliqua, vel levis præsumptio alterius finis, quam renuntiationis conjici potest, illa renuntiationem excludit; cum renuntiatio sit odiosa, & ut talis restringenda, ut optime notant *Suar. loc. cit. cap. 35. n. 12. Pontius ubi sup. c. 18. §. 3. n. 28. & alii.* Cumque demum quisque liberam facultatem habeat privilegio suo utendi, vel non utendi; non usus illius, si affirmativum sit; vel usus oppositus si negativum, est actus liberæ facultatis, qui ut præscriptionem non potest inducere, ita neque renuntiationem, *Arg. l. Voluntaria c. De excusat. Tutor. ibi: [Voluntariæ tutelæ munera privilegiis numquam derogant.]* cujus sensus est, quod si quis adversus suum privilegium, ne ad tutelam suscipiendam cogi possit, sponte unam tutelam suscipiat, non idcirco censetur suo privilegio renuntiasse, ita nimirum, ut in posterum cogi possit ad aliam suscipiendam. Unde regulam illam tradit *Abbas in cap. Joannes de Cleric. Contug. [Cum lex non necessitat ad agendum, sed solum dat ad agendum facultatem, non tollit per non usum.]*

Et eadem est ratio de privilegio, quod est lex privata, dans facultatem ad agendum, vel non agendum, absque necessitate privilegiati. Et ortum quoque famigeratum illud Juristarum axiomata, quod [In facultativis non detur præscriptio, neque tacita renuntiatio.] Et sic privilegia mere gratiosa, & nemini præjudicialia, seu affirmativa, sive negativa; vel realia, vel personalia; perpetua, vel temporanea; seu Communia, sive singularia, per non usum, aut usum oppositum nullo modo, neque præscriptione, neque tacita renuntiatione deperduntur; præsertim si unico solo actu non consistant, sed habeant causam successivam, & effectum reiterabilem.

- 23 Supponendum est V. Privilegium affirmativum, seu reale, sive personale; perpetuum, aut temporaneum; Commune, vel singulare, cum aliorum gravamine collatum, adeoque non pure gratiosum: ut exigendi decimas, imponendi tributa &c. per non usum deperdi posse, vel via præscriptionis, vel tacite renuntiationis. Est communis, & certa sententia, ait *Reiffenst. lib. 5. decretal. tit. 33. §. 10. n. 204. ex l. 1. de Nundinis* ibi: [Nundinis impetratis a Principe non utendo, qui meruit, decennali tempore usum amittit.] *Arg. c. Cum super. 23. de offic. deleg.*, ubi sic: [Cum noluerit, quod poterit.] & *c. si de terra de privoil.* ubi legitur: [De privilegio indulto tanto tempore vobis detrahere voluistis, cum liberum sit unicuique juri suo renuntiare.]

Verum ut hujusmodi privilegium affirmativum, alteri præjudiciale, per non usum via præscriptionis, aut tacite renuntiationis amittatur, plura requiruntur: scilicet

- 24 Primo, quod oblata fuerit occasio utendi privilegio, & tamen eo usus non fuerit privilegiatus: ubi enim occasio desit utendi privilegio, etiam si per mille annos non ponatur usus illius, illud minime deperditur; *Arg. l. Archidiaconus, ff. de Serv. rustic. præd. & omnes fatentur.*
- 25 Secundo, quod scienter, seu cum scientia privilegii, usus illius a privilegiato non ponatur. Qui enim ignorat, se habere privilegium faciendi hoc, vel illud; vel illius non recordatur, si sciat; adeoque illo non utitur, privilegium non amittit, *Innocen. in c. accedentibus, de privoil. & success. privilegiat. Pirhing. cod. tit. n. 175. & alii communiter. Arg. l. his, qui usum fructus, ff. quibus modis usus fructus, vel usus amittitur.*
- 26 Tertio, quod sponte, & libere usus privilegii non ponatur: nam, si violenter, vel ob infirmitatem, aut absentiam non ponatur, privilegium non deperditur, *Gloss. in cit. cap. Ut privilegia, 25. hoc tit. §. semel in anno. Pirhing., ubi supra, & alii passim.*
- 27 Quarto, quod decurrat tempus ad præscribendum necessarium. Hoc autem ad præscribenda bona privatorum immobilia, inter quæ recensentur Jura, & actiones ad mobilia, cum titulo est spatium decem annorum inter præsentem, & viginti inter absentes, *Arg. §. 1. instit. de Usucap. & alibi*; sine titulo autem spatium 30. annorum, *Arg. l. sicut in rem: c. de præscript. 30. aut 40. annor. & cap. Sando-rum, de præscript. Contra Ecclesiam vero spatium 40. annorum; nisi illa gaudeat privilegio præscriptionis sexagenariæ, ut concessum est ab Eugenio IV. Ordini Sancti Benedicti, sicut & Ordinibus mendicantibus, teste *Lessio lib. 2. de Just. c. 6. dub. 7. Engel. tit. de Præscript. n. 33. Molina, & alii.* Vel præscriptionis centenariæ, ut gaudet Ecclesia Romana; *Arg. c. cum vobis, de præscript.* Quod sane privilegium plures Religiones participant,*

teste Cardinali de Luca infra citando, *discursus 51. de Regul. in Turritana Conservatoria pro Collegio Societatis Jesu.* Vel nisi talis Ecclesia communiceet privilegium centenariæ, quo PP. Benedictinæ fruuntur, ut refert *Portel. in dub. Regul. verb. Privilegii cessatio per non usum n. 58.*

Notat hic *Confess. in summar. mater. privoil. Ordin. Mendic. tit. 3. cap. 3.* contra Regularium privilegia non ita facile præscriptionem compleri posse, quoniam jam inchoata interrumpatur ex frequenti eorundem privilegiorum confirmatione, & innovatione, qua reducuntur in pristinum statum, & conservantur juxta *cap. ex parte de privoil.*

Quinto, quod decurrat tempus ad tacitam renuntiationem necessarium, scilicet quantum sufficit per actus privilegio contrarios, ad derogandum juri Communi, ut videtur innuere *Gloss. in c. accedentibus hoc tit.* ibi: [Et ita perditur privilegium eodem tempore, quo & præscribitur contra Jus Commune.] Cum enim privilegium sit lex privata, si Juri Communi derogetur tanto, vel tanto tempore; multo magis privilegio, ut arguit *Engel hoc tit. n. 9. & Reiffenst. ibid. §. 9. n. 227.* Quare cum ad derogandum legi Civili per actus oppositos, satis sit decennium, *arg. l. 1. c. Quæ sit longa Consuetudo*; & legi Ecclesiasticæ, usu aliquando receptæ, sufficiat lapsus 40. annorum; *arg. c. auditis, de præscript. & c. cum Ecclesia de Causa possess.* Et eidem legi Ecclesiasticæ; sed usu non receptæ, satis sit decennium, ut docet *Engel loc. cit.* idem tempus requiritur, & sufficit ad privilegium amittendum per non usum via tacite renuntiationis.

Sexto demum requiritur, ut privilegium via tacite renuntiationis deperdatur, quod ponatur non usus illius a potente expresse renuntiare. Qui enim expresse privilegio renuntiare non potest, multo minus poterit tacite, *Arg. l. Qui ad certum ff. loc. cum similib.* Quinam autem, & quomodo renuntiare valeant expresse, infra dicetur. Jam

Ad amissionem privilegii affirmativi præjudicialis per non usum, via præscriptionis, vel tacite renuntiationis, prædicta omnia requiruntur: cum aliquo ex hisce requisitis non habito, nulla habeatur culpa, unde privilegiatus non utens privilegio suo, illo privari debeat; nullaque præscriptionis sufficiens via, nullumque voluntariæ renuntiationis indicium.

Privilegium autem negativum, aliis onerosum, seu reale, sive personale; perpetuum, vel temporaneum; Commune, aut singulare; ut exemptio a Decimis, & tributis, a Jurisdictione Ordinarii &c., per actum contrarium sine prozeffatione factum amitti potest via præscriptionis, vel tacite renuntiationis. Ita *Suarez lib. 8. de legib. c. 34. n. 20. & c. 35. n. 1. & 2. Pirhing hoc tit. n. 178. Laym. Theol. Mor. lib. 1. sr. 4. c. 23. & alii communiter. Arg. c. Cum accessissent, de Constit. ubi decernitur, statutum quoddam in favorem Canonicorum conservari, [Nisi postea dicti Canonici contravenierint.] ergo si præfati Canonici contravenierint: seu actum contrarium posuerint, privilegium, seu favorem illum amittent.*

Ut autem hujusmodi negativum privilegium, aliis onerosum, via præscriptionis amittatur; concurrant, necessum est, requisita ad hoc, ut eadem via deperdatur privilegium affirmativum, aliis præjudiciale de quibus paulo ante.

Ut vero deperdatur via tacite renuntiationis; eadem quoque opus est, concurrant: adeoque primo,

primo, quod privilegiatus scienter, & cum memoria privilegii sui ponat actum contrarium illi, animo eidem renunciandi: cum, si ignorans, vel immemor privilegii actum oppositum exerceat: vel, si sciat, protestetur expresse, se nolle per talem actum renunciare, vel præjudicare privilegio, illud neutiquam deperdat, *l. 1. c. de his, quæ sponte sua munera publica. Abb. in cit. cap. cum accessissent, de Constit. n. 1. Felin. ibid. n. 30. Limit. 5. Laym. ubi supra n. 11.* Secundo, quod sponte, & libere, non autem coacte, & violenter actum contrarium exerceat. Tertio, quod labatur tempus ad tacitam renuntiationem necessarium. Et quarto, demum, quod sit potens expresse renunciare *Engel. lib. 5. de Privil. & excess. Privileg. §. 3. n. 19. Reiffenst. ibid. §. 10. n. 222. & 227. & alii.*

25 Supponendum est VI., quod quamvis privilegium cum onere aliorum concessum, per unicum actum contrarium, sine protestatione factum, via præscriptionis amittatur, si concurrentibus aliis, de quibus in suppositione antecedenti, postea labatur tempus ad legitimam præscriptionem requisitum, *Laym. lib. 1. Theol. Mor. nr. 4. c. 23. cum Suarez, & aliis*, quos sequitur *Reiffenst. supra n. 217. & n. 220.* sicut & via Renuntiationis expressæ: imo & Renuntiationis tacitæ, si privilegium tractum successivum non habeat, nec effectum reiterabilem, *Arg. 6. Cum accessissent, de Constit. ubi Indultum Apostolicum extinguendi Primiceriatum fuit unico actu extinctionis completum.*

26 Non deperditur tamen via ejusdem tacitæ Renuntiationis, regulariter loquendo, per unicum actum; immo neque per duos privilegium, habens tractum successivum, & effectum reiterabilem, *Argum. l. 2. de Privil. Veteran.*, ubi dicitur, non labefactari privilegium immunitatis ab oneribus Civitatis, esto, quod quis aliqua eorum subeat. Et sane cum privilegium habens tractum successivum, & effectum iterabilem, respiciat plures actus; per unum, vel alterum actum non censetur absolute renunciari, sed ad summum pro illa vice, pro qua privilegiatus non utitur, *Bart. in l. 1. §. hoc interdicho, ff. de itin. actuque privo. l. in l. Voluntaria c. de excusat. tut. & Salicet. ibid. Abb. in c. Cum accessissent de Constit. ibique Felin. n. 27., & Decius n. 17. Alex. Conf. 192. lib. 2. Bald. Conf. 237. lib. 4. & in cap. Plerumque de rescript. decis. 118. n. 3. lib. 2. Rodriguez quest. Mor. tom. 1. quest. 1. art. 5. quos laudat, & sequitur Pasqualigus in addit. ad Laurer. de Francb. tit. de Conservat. q. 4.* Cum enim renuntiatio privilegii a voluntate renuntiantis dependeat, mensuratur ex ipsa: & consequenter ex actu contrario censetur tantum dumtaxat renunciatum, quantum indicat ipse actus, *l. fin. c. Ne uxor pro marito.* Actus autem contrarius quemadmodum solum trahit voluntatem ad seipsum, ita solum quoque trahet renuntiationem ad seipsum.

27 Immo neque pro illa vice, qua privilegiatus non utitur privilegio, vere, & proprie censendus est renunciare, sed dumtaxat nolle uti, cum idem non sit, nolle pro una, vel altera vice privilegio uti, ac velle illud pro eadem vice renunciare; & potest quis, velle privilegium retinere, & in simul nolle eodem uti; quemadmodum potest Dominium in rem suam retinere, illaque tamen in contingentiis non uti. Atque ita ex *Thoma Sanchez, lib. 8. de Matrim. disp. 32.* notat *Portel in dub. Regul. Verb. Privilegii cessatio per renuntiationem, vel non usum, n. 53.* ubi sic: [Nolle uti privilegio pro una vice, vel dua-

bus, non est, illud renunciare; sed est, solum pro tunc abstinere ab illius usu. Renuntiatio enim est voluntas expressa abdicandi a se totum jus, & facultatem privilegii: sicut enim consensus non extenditur ad non cogitata, ita neque desitio operis extenditur ad perditionem privilegii non cogitatum, si semel, vel bis illo non utor, cum de renuntiatione non cogitem.] Unde Summarium ex *Saliceto desumptum in dicit. leg. voluntaria c. de excusat. Tutor.* illam generalem regulam ponit: [Per unum actum contrarium quis non perdit in aliis privilegium, habens effectum reiterabilem, & successivum.]

Non negaverim tamen, exinde dari Adversario quasi possessionem in ordine ad præscribendum contra privilegiatum, ut post *Suarium*, & *Barbosam* notat *Engel. loc. cit. n. 30.* quia secus absque possessione præscriptio tum procedet ex *reg. 3. Jur. in 6.*

29 Dixi: [Non deperditur tamen, via ejusdem tacitæ renuntiationis, regulariter loquendo, per unicum actum, imo neque per duos, &c.]: nam potest dari casus, in quo privilegium, habens tractum successivum, & effectum iterabilem, etiam per unicum contraventionem, seu actum contrarium via tacitæ renuntiationis deperdat, si nimirum intercedant aliæ conjuncturæ, ex quibus renuntiatio privilegii absolute colligatur. Sic, ut exemplificat *Laym. in cit. cap. cum accessissent, de constit. n. 13.* in statuto, & privilegio jurato, si Capitulares jurassent, sese tale statutum, & privilegium observaturos; & deinde contravenissent etiam per unicum actum oppositum, Capitulariter factum; censentur, id fecisse animo tollendi dictum statutum, & privilegium, ne alioquin egisse contra juramentum, sicque rei esse perjurii, conveniantur.

30 Supponendum est VII. Privilegium, quodcumque illud sit, concessum cum Clausula præservativa Decreti irritantis, per actus oppositos, tamquam nullos, nullo tempore, ne quidem centenario, immo neque millenario præscribi. Atque, ita tradunt *Felin. in cap. Cum accessissent n. 30. vers. 40. Limita de Constit. Panormitanus ibid. n. 6. Imola n. 7. Burg. n. 227. Ant. Gabriel lib. 6. Commun. Conclus. tit. de Clausul. Concl. 3. n. 39. & 44. Menoch. præsumpt. 41. n. 10. lib. 6. & alii passim.*

31 Supponendum est VIII. Privilegium alicui dumtaxat particulari personæ concessum, per ejusdem liberam, & expressam renuntiationem deperdi *c. Si de terra de privil. ibi*: [Cum liberum sit unicuique, juri suo renunciare.] & *l. si quis, in conscribendo de pallis ibi*: [Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere, iis, quæ pro se introducta sunt, renunciare.] & alibi: sed postquam a concedente privilegium ea renuntiatio fuerit acceptata. Quamobrem ante acceptationem illius poterit privilegiatus, mutata voluntate, non obstante renuntiatione ab ipso facta, privilegio uti, *Arg. c. licet, de Procurat. in 6.* ubi decernitur, quod Procurator, qui constitutus ab absente, renuit acceptare mandatum, possit deinde, mutata voluntate, illud acceptare, quamdiu mandans in eadem voluntate persistit; quod in dubio præsumitur. *Zoes. hoc tit. n. 34. Pirhing. ibid. n. 173. & alii.*

32 Privilegium vero principaliter alicui Communitati, dignitati, vel loco collatum, cum ejusdem Communitatis, dignitatis, aut loci præjudicio renunciare non possunt, nequidem Juramento, personæ privatae, seu singulares, *c. si diligenti, de foro compet. ibi*: [Cum non sit beneficium

fictum hoc personale, cui renuntiare valent, sed potius toti Collegio Ecclesiastico, publice sit inducendum, cui privatorum pactio derogare non potest.]

33 Hinc Clerici, etiam volentes, immo, & adjecto Juramento, privilegio fori renuntiare non possunt, sibi que Judicem Laicum constituere, *dic. c. Si diligenti*. Neque privilegio Canonis: Unde Clericum, etiam consentientem, percussit, excommunicationem incurrit, *Can. si quis suadente, Causa, 17. q. 4.* [cum, (ut habetur in *cap. consing. 36. de sent. excomm.*) ille Canon non tam in favorem Clerici Ordinati, quam in favorem Ordinis Clericalis fuerit promulgatus.]

34 Quemadmodum Religiosi renuntiare non possunt privilegio exemptionis suæ Religionis sine consensu Papæ, qui eos ab aliorum Ordinarium exemt jurisdictione; suæque immediatæ Gubernationi, & Jurisdictioni subiecit, *arg. cap. cum tempore, de Arbitris*. Quare in *Constit. 3. Eugenii IV.* expresse cavetur, quod si contingat, per unum, vel per plures actus a quovis eorumdem Regularium negligenter, seu ignoranter, aut scienter contra ipsa privilegia aliquid attentari, nullum propter hoc eis præjudicium generetur; sed illa in suo robore permanere censeantur.

35 Hinc etiam, ut addit *Fagnan. in cap. Inter alia, de immunitat. Ecclesiast. num. 89.* generale est, ut privilegio in favorem duorum coaccesso, alter, altero invito, renuntiare non potest, *arg. cap. ad Apostolicam, de Regular. ibique Gloss. vers. Monasteriis*: nam [In re communi potior est conditio prohibentis,] ut habet *Reg. 16. jur. in 6.*

36 Tota autem aliqua Communitas, puta Religio, Prælatum cum Capitulo, Civitas, Provincia, vel Conventus renuntiare potest privilegiis sibi concessis, *arg. cap. Cum accessisset, de Constit. & cap. pro illorum, de præbend.* Modo tamen talis renunciatio non cedat in Communitatis, seu Religionis, Ecclesiæ, Civitatis, Provinciæ, vel Conventus præjudicium: Nam privilegio Ecclesiæ (& eadem est ratio de ceteris) cum ejusdem præjudicio, nemo potest renuntiare, *arg. cap. Contingit il. x. de sent. Excomm.* Immo, generaliter loquendo, nequit Prælatum, Capitulum, vel Conventus renuntiare juri acquisito per privilegium, statutum, vel Consuetudinem, si tale jus sit Ecclesiæ utile, ac honorificum; taliter, ut vel unus solus reliquis de Capitulo contradicere possit, ac renuntiationem impedire. Quin immo si omnes renuntiarent, Superior, puta Episcopus, potest, ac deberet talem renuntiationem impedire, quatenus ea vergeret in damnum Ecclesiæ, *Laym. lib. 1. Theol. Mor. tr. 4. cap. 23. num. 10. Pirhing. de Privil. &c. num. 174. post Innoc. & alios*. Illis igitur Prælatum cum Capitulo, &c. privilegiis, & juri-bus renuntiare potest, quæ Ecclesiæ, &c. utilia non sunt, aut saltem indifferentia.

37 Ubi notandum, cum interpretativa voluntas totius Ordinis in Capitulis generalibus, & totius Provinciæ in provincialibus contineatur, quidquid ab istis fit, a toto Ordine, vel Provincia fieri reputatur: quæ tota sane privilegio sibi concessio renuntiare potest, ut etiam Consuetudine, ac praxi Religionum comprobatur.

His suppositis; ut ad decisionem Controversiæ veniamus, quæ omnes omnino Religiosos comprehendit, tam videlicet subditos, quam superiores, tam eorumdem particulares domos, loca, provincias, quam totum Ordinem; & amissionem privilegii, per non usum, vel usum oppositum, seu via præscriptionis, sive tacitæ renuntiationis;

Dico I. Regulares, seu subditi, sive superiores, 38 eorumque domus, loca, & provinciæ, immo tota Religio privilegium Conservatoris non amittit via præscriptionis per non usum. Assertio, Doctoribus communissima, multipliciter probatur. Et

I., Quia Privilegium Conservatoris est privilegium mere gratiosum citra ullius gravamen, & præjudicium collatum. Sed privilegia mere gratiosa, citra illius gravamen, & præjudicium collata, per non usum eorum via præscriptionis neutiquam deperduntur: ergo &c. Minor patet ex insinuatione in IV. Suppositione a num. 10.

Major docetur a *Mandos. in prax. signat. grat. verb. Conservatoria in princ.* ubi ait: [Conservatorias, jure Canonico incognitas, & ab illo dissonas non esse, prout videre est in *cap. 1. & 2. de offic. deleg. in 6.*] *Imol. in cap. Ad Hæc, de Rescript. Jo: Andr. dic. cap. 1. Bened. Capr. reg. 48. num. 9. & 10. Jaf. Conf. 145. num. 1.*, ubi docet, [cas etiam favorabiles esse, ideoque extendi ad negotia futura] *post Gem. 1. Cum illis §. 1. in fin. de præbend. in 6. quem citat, & sequitur Fel. in cap. Eam te, num. 15. vers. 4. declaratio de rescript. probatus a Neki Zan. conf. 35. num. 7.* Quibus subscribit *Monte. cap. 3. q. 3. num. 19.* loquens de Conservatoribus deputatis ad fines *cap. 1. & ult. de offic. deleg. in 6.* Et rite quidem: Nam privilegium Conservatoris, de quo loquimur, non cedit in gravamen, & præjudicium juris Communis; cum potius sit juxta illud, ut ostendunt Doctores allati: tueri siquidem, defendere, seu conservare aliquem, ejusque bona, res, seu beneficia, jura, & privilegia, a manifestis injuriis, & violentiis, prout disponitur in *cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6.*, cohæret cum eo, quod ad officium Judicis, præsertim supremi, pertineat occurrere litigiis, defendere a manifestis injuriis, & quemlibet in sua possessione tueri, ut decernitur in *l. Equissimum ff. de usufr. l. 1. ff. Ne vis si. ei, qui in poss. mitt. & cap. Querelam in fin. de simon. & alibi*. Et consonat ei, quod Reipublicæ intersit, ne delicta maneat impunita, *l. Ita vulneratus, ff. ad legem Aquil. & l. Per omnes, cap. de Defens. civit.* Eique demum convenit, quod Jus suum facilius cuique tribuatur, §. *Juris præcepta Instit. de Jus. & Jur.* Quod per Conservatores præstat.

Neque cedit privilegium Conservatoris in gravamen, & præjudicium Episcoporum, cum ab eorumdem jurisdictione jam exempti sint Regulares, ut ex *Pasqualigo de Jejun. decis. 213. notat Cespæd. cap. 14. dub. 227. num. 4.* sic: [Placet etiam id, quod hic tradit Pasqualigus, exemptionem scilicet Regularium non esse odiosam respectu Episcoporum: quia jurisdictione in Regulares non competit Episcopis; cum non accipiant hanc jurisdictionem, dum accipiunt Episcopatum, sed tantum illam, quam habent a Jure:] Hæc *Cespæd. ex Pasqual.* quibus favent *Bassus* penes ipsum *Cespæd. cap. 24. dub. 375. num. 5.* ubi loquens de privilegiis Regularium relate ad Parochos, ait cum multis, illa non tollere, nec restringere ordinariam Parochorum (& in proposito Episcoporum) potestatem: ac proinde nullum per dicta privilegia eis inferri præjudicium. Præjudicium enim tunc fit alicui, cum ei subtrahitur, quod in favorem ejus introductum est: & subiectio subditi ad Pastorem Ecclesiæ, non in ipsius Pastoris, sed in ipsorum subditorum utilitatem est ordinata. Ergo &c. Minor est *Divi Thomæ Opusc. 19. cap. 4. col. 19. lit. E.* Et *Portel in dub. Regul. verb. Privilegii Extensio, Ampliatio, sive Restrictio num. 43.* inquiens: [Pri-

[Privilegium pure favorabile, quod scilicet neque est contra Jus commune, neque contra bonum Tertii, est ample interpretandum, quantum recta ratio, & communis verborum significatio, & prudentia permiserit. Est communis Doctorum. Et colligitur ex *l. Hoc modo. ff. de Condit. & Demonstrat.* Quod maxime intelligitur de privilegio, concessio toti Religioni quoad exemptionem, ut tenet *Henriquez tom. 1. lib. 7. de Indulgent. c. 24. n. 4.*]
Hactenus *Portel.*

43 Confirmari potest major præmissa ex iis, quæ de privilegiis Regularium in communi firmat *Antonius a Spiritu Sancto in Direct. Regul. tr. 1. disp. 1. sect. 1. a num. 11.* sic: [Omnia Regularium privilegia, sunt favorabilia, & nullo modo odiosa: siquidem nemini inferunt præjudicium: Non Papæ; quia ipse concedendo, cedit juri suo. Non juri Episcoporum, vel Parochorum; nam læsio supponit actum justitiæ: sed Papa nullius justitiam lædit: nam cum omnis potestas spiritualis ab illo dimanet in alios, illam ampliari, & restringere potest per privilegia, *can. Ita Dominus 9. dist. 9.* Non Juri communi; nam ipsa privilegia sunt Jus commune: privilegia namque, toti Religioni concessa, æquantur Legi, & habentur, ac si essent inserta in Corpore Juris, *Azor, Henriquez, Salas, Bonacina,* quos refert, & sequitur *Tamburinus de Jure Abbatum tom. 1. disp. 16. quæstio 5. n. 14. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 1. n. 13. Rodriguez,* quem citat, & sequitur *Moronus conf. 99. n. 119. Bordon. tom. 2. resol. 52. n. 24.* Nam licet privilegia ante concessionem dicantur odiosa, & esse contra Jus commune; concessa tamen, sunt de Jure communi, *l. 1. ff. de const. Provinc. Grassi, Rota, Sanctarelus,* quibus adductis subscribit *Moronus supra num. 120.* Ergo privilegia Regularium non sunt odiosa, sed favorabilia &c.] Hæc Doctor laudatus.

44 Et etiam si privilegium Conservatoris mere gratiosum non esset; adhuc Assertio probatur.

II. Quia ut aliquod privilegium, non pure gratiosum sed cum aliorum gravamine, Regularibus concessum, via præscriptionis per non usum deperdat, opus est, quod oblata fuerit eis occasio utendi illo, & tamen usus illius non fuerit positus, & quidem scienter, sponte, & libere, ac per spatium annorum centenarium, ut liquet ex *5., & 6. suppositione.* Sed est moraliter impossibile, quod occasio fuerit Regularibus oblata, utendi Conservatore, cujusmodi est manifestum injuriarum, violentiarumque gravamen ab extraneis iisdem illatum; & ipsi nihilominus, scientes privilegium Conservatoris habere, quo ab illo gravamine potuissent liberari, tali privilegio sponte, ac omnino libere, perque spatium annorum centenarium usi non fuerint: ergo si semel usi non sint; præsumendum, quod sese non obtulerit occasio; vel si obtulerit, illos ignorantes, vel immemores privilegii repererit, vel saltem impeditos, & ad non utendum coactos: & sic est moraliter impossibile, quod privilegium Conservatoris ab iisdem per non usum via præscriptionis deperdat, etiam si tale privilegium dicta via posset deperdi.

45 III. Quia Privilegium Conservatoris Religiosis cum Clausula præservativa Decreti irritantis concessum est. Sed privilegium habens hujusmodi Clausulam præservativam Decreti irritantis, per actus contrarios, tamquam nullos, nullo prorsus tempore præscribi potest, ut liquet ex VII. suppositione *n. 30.* ergo, &c. Major est expressa in *Constit.* toties laudata Gregorii XV. ubi §. 9. decernitur, quod Regulares coram suis Conservatoribus debeant conveniri. Et §. 13. ponitur Clau-

sula præservativa Decreti irritantis, sic: (Quæ omnia, & singula in præsentî Constitutione contenta Sanctitas sua voluit inviolabiliter observari, decernens sic in iis, caterisque omnibus præmissis per quoscumque, &c. etiam Sacri Palatii Apostolici Auditores, nec non S. Romanæ Ecclesiæ Cardinales sublata &c. judicari &c. nec non irritum & inane &c.)

Confirmatur ass. nostra a *Monet. de Conser. c. 10. a n. 417.* Quia tam rescriptum, quam privilegium alicuius faciendi, de sui natura perpetuum est, ut de rescripto habetur, *text. in l. falsoc. de divers. rescript. & de privilegio in cap. decet, de reg. jur. in 6. cum simil.* Item juri, seu facultati aliquid faciendi præscribi non potest, *l. viam publicam ff. de via publica cap. possessiones, 16. q. 1. cap. significante, ubi Abb., & communiter alii, de appellat. Gloss. in cap. ut Privilegia, de privil. cum aliis adductis per Fel. in cap. cum accessissent n. 26. de Const. Gabr. Commun. Conclus. l. 5. de præscript. Concl. 10. n. 1. & Franc. Balb. item de præscript. 4. part. princ. q. 1. per tot.* Sicut neque libero arbitrio præscribitur, *Gloss. in l. unic. verb. pro socio, & ibi Bald. c. de ann. except. Dec. in dist. cap. cum accessissent, n. 17. & alii.* Certumque est, quod per non usum non tollatur facultas, seu non præjudicetur facultati actum faciendi, ut post *Jo. Andr. Abb. & alios in cap. fin. de Consuet. & cap. Joannes de Cleric. Conjug. late Curt. in rep. dic. cap. fin. sect. 4. n. 20.*

47 Et licet *Emmanuel Rodriguez Quæst. Regul. tom. 1. q. 9. art. 5. vers. 4. dico* docens, privilegium ad liberam voluntatem alicujus concessum, perpetuum esse, id concedat de libera voluntate, respiciens tempus privilegii, ut si dicatur, quando volueris; non autem de respiciente ipsum privilegium, ut si volueris (tamen pergit *Moneta* laudatus) cum nihil ad id alleget, de eo non est nunc valde curandum. Quamvis etiam aliqui, ut *Fel. dic. c. cum accessissent n. 26. post Butr. in cap. ut privilegia, de privil. Cald. de præscript. Conf. 1. Gemin. in cap. fin. de Consuet. in 6.* distinxerint de expressa, & tacita facultate, seu collatione facta in voluntatem privilegiati, ut nimirum, si dicatur in privilegio, ut possit tale quid facere, si voluerit, seu ad libitum voluntatis suæ, vel aliud simile, tunc tali facultati, seu privilegio non præscribitur. Quod si in privilegio solum dicatur, quod possit privilegiatus tale quid facere, tunc admittatur præscriptio; quamvis, inquam, id ita se habeat ex prædictis Doctoribus; tamen probabilius est, quod voluit *Dec. cit. cap. cum accessissent n. 17.,* quod non modo expressæ, sed tacitæ etiam voluntati, & facultati aliquid faciendi non præscribitur: Quoniam ratio *Gloss. dic. cap. ut privilegia,* fundatur simpliciter in hoc, ut *Abbas* ibi post alios dicit, quia facultati aliquid faciendi præscribi non potest: quæ ratio pariter militat in facultate faciendi concessa simpliciter; quia in tali facultate videtur esse liberum arbitrium, quod similiter non præscribitur. Unde non videtur in isto casu differentia inter voluntatem tacitam, & expressam, sicut & regulariter eandem vim habent tacitum, & expressum, *l. cum quid, ff. si cert. pet. videtur enim exprimi, quod tacite inest, cujus expressio nihil operatur, l. 3. ff. de leg. 1.* Hactenus *Monet.*

48 Confirmatur etiam ex iis, quæ erudite satis congerit *Card. de Luca de Regul. disc. 51. in Turritana Conservatoria pro Collegio Sac. Jesu cum Archiepiscopo.* Cum enim Turritanæ Civitatis Collegium, erectum usque ab anno 1572. retroactis temporibus, forte ob non urgentem necessitatem, Conservatorem ad formam Constitutionis Gregorii XIII. sibi eligere neglexisset; de anno tamen 1664. servata forma
Con-

Constitutionis Gregorii XV. illud elegerit; huic innovationi sese opposuit Archiepiscopus, inhibendo Conservatori electo, ne se ingereret; atque per appellationem ab hac inhibitione commissa Causa in Rota coram Albergato ex parte Archiepiscopi petita fuit remissoria, ad effectum probandi immemorabilem super non usu istius privilegii, quod propterea ita amissum, seu prescriptum esset: atque super ejus denegatione prodiit resolutio sub die 24. Febr. 1663. Deinde vero assumpta disputatione in negotio principali super dubio, An, & in quibus Casibus jus competeret eligendi Conservatorem, sub die 15. Junii 1688. pariter Collegio favorabilis prodiit resolutio, cui Archiepiscopus acquievit, neque Causa ulteriorem habuit progressum. Sed omisso hoc puncto, quod non facit ad rem presentem;

In quaestione, An per non usum amissa, seu prescripta esset facultas eligendi Conservatorem, Cardinalis de Luca scribens more Advocati partem negativam tuetur, adeoque remissoriam juste denegatam ex capite Improbabilitatis, sic propugnat: Quia seclusa immemorabili, vel centenaria, quaelibet alia prescriptio sine dubio ad id suffragari non potest ex tribus distinctis fundamentis: &

I. Quia cum ageretur de actu facultativo, intrat certum juris principium, quod in facultativis numquam intrat prescriptio, nisi constituto de voluntate exercendi facultatem, cui sublequuta sit prohibitio, per longissimum tempus effectum sortita cum pacifica acquiescentia. Clarius vero, ubi non agatur de actibus facultativis, qui consistunt in aliquid faciendo cum frequentibus reiteratis actibus positivis, in quibus cadere potest dubitatio, an jure facultatis, vel potius obligationis gesti sint; juxta deducta in Majoricen. Celebrationis. Missarum coram Bichio inter suas decis. 522. & 542. repetit. decis. 186. & 380. p. 11. rec. Sed agitur de actibus negativis, in quibus Conclusio magis de plano procedit; ut ultra generalia, in terminis non usus privilegiorum, quæ alicui Religioni concessa sint, plane habetur apud Royas decis. 327. & 359. & in ead. Causa decis. 337. p. 10. rec.

II. Quia privilegium concessum est Religioni, cui, quinimo ipsimet Collegio particulari præjudicare non potuit negligentia Prælatorum pro tempore, ex deductis in proxime allegatis decisionibus.

III. Quia cum plures Religiones habeant privilegium Apostolicum, communicativum Privilegii Ecclesie Romanæ super centenaria; hinc proinde stante fere generica communicatione Privilegiorum inter omnes Religiones, ita videtur, quod centenaria requiratur, ut advertitur, in eisdem supra allegatis decisionibus coram Royas. Et in altera earum confirmatoria decis. 337. p. 10. recent.

Necessaria igitur est, vel immemorabilis, vel centenaria, non quidem in ratione prescriptionis: quoniam hæc in facultativis non intrat etiam per decursum mille annorum: ac etiam, quia nimirum facile est, illam impedire prescriptionem, quæ deducatur ex negligentia eorum, qui positive præjudicare non poterant; sed in ratione possibilitatis allegandi contrarium privilegium Apostolicum, sive quemcumque alium titulum meliorem.

Ista vero probatio Immemorabilis, vel saltem centenaria, erat impossibilis: tum quia privilegium supervenit de anno 1572. ideoque ex facto

cessabat lapsus 100. annorum. Tum etiam; quia ex facto quoque tollebatur pacifica contraria observantia, dum ex declarationibus Sacræ Congregationis editis de anno 1617. in alia Turritana ad petitionem hujus Archiepiscopi consulentis super modo, quo hujusmodi Conservatores eorum facultates exercere possent, ac deberent ex relictis per *Barbosam de offic. & pot. Episcop. alleg. 106. n. 15. & in Summa decis. Apostolic. verb. Conservator Collect. 216. n. 12.* ita constabat de contrario usu Conservatorum in hac diocesi. Ac proinde merito remissoria ex Capite impossibilitatis denegata fuit. Hactenus *Card. de Luca*, qui addit n. 9. quod non usus privilegii Conservatoris provenire Collegio Turritano potuerit ex deficiente occasione: quo casu planum est, ut per quodcumque tempus, quantumvis longissimum, prescriptio non inducatur.

Dico II. Regulares, sive subditi, sive superiores eorumque domus, loca, & Provinciæ, immo tota Religio privilegium Conservatoris non amittunt per non usum via tacitæ renuntiationis: Assertio, Doctoribus item communissima, multifariam probatur: &

I. Quia privilegium Conservatoris est mere gratiosum, & favorabile, quippe in purum bonum Religionis concessum; non præjudiciale, utpote in nullius gravamen, & præjudicium cedens: sed privilegium mere gratiosum, & non præjudiciale per non usum via tacitæ renuntiationis non amittitur, ex insinuat in IV. *Suppos. n. 10.* ergo &c.

II. Quia privilegium Conservatoris est admodum Regularibus utile: immo necessarium, & honorificum; quemadmodum ejus carentia iisdem admodum noxia est, præjudicialis, & inhonorigica. Sed privilegium, Ecclesie datum, etiam cum aliorum gravamine, adeoque non mere gratiosum, ipsimet Ecclesie utile, necessarium, & honorificum, per non usum via tacitæ renuntiationis, deperdi non potest, ut liquet ex VIII. *Suppos. a n. 32.* ergo &c.

III. Quia, ut aliquod privilegium cum aliorum gravamine concessum, a privilegiato per non usum via tacitæ renuntiationis deperdatur; necessarium est, quod oblata ei fuerit occasio utendi illo, & tamen usus illius non fuerit positus, & quidem non ob alium finem, sed animo dumtaxat illi tacite renuntiandi; adeoque, quod scienter privilegii usus non fuerit positus, sponte, voluntarie, & libere, perque spatium annorum centenarium, ut liquet ex V. & VI. *Suppos. a n. 14. & a n. 25.* sed est moraliter impossibile, quod occasio Regularibus oblata fuerit, utendi privilegio, ceteroqui utili, necessario, & honorifico Conservatoris, cujusmodi occasio est manifestum injuriarum, violentiarumque gravamen, iisdem ab extraneis illatum; & tamen ipsi, scientes Conservatoris privilegium habere, quo ab illo gravamine potuissent liberari, tali privilegio sponte, voluntarie, ac omnino libere, perque spatium annorum centenarium usi non sint, & quidem non ob alium finem, sed animo dumtaxat renuntiandi: ergo si semel usi non sint, præsumendum, quod ad alium finem, & non animo renuntiandi usi non sunt; cum præfertim renuntiatio, utpote odiosa, restringenda sit, conformiter ad insinuata in *Suppos. IV. n. 11.* vel quod non sese obtulerit occasio; vel quod illos ignorantes, vel immemores privilegii repererit; vel saltem impeditos, & ad non utendum cautos: & sic est moraliter impossibile quod privilegium Con-

Conservatoris a Regularibus per non usum, via tacite renuntiationis deperdatur, etiam si tale privilegium amitti posset dicta via.

53 IV. Quia Privilegium Conservatoris est privilegium reale, quod immediate, & directe, magisque principaliter confertur rei, loco, muneri, dignitati, &c. e. g. prædio, Ecclesiæ, Monasterio, Prælaturæ, &c. mediate vero, indirecte, ac veluti in consequentiam, & sic minus principaliter personis, quæ talem rem, prædium, locum, munus, & dignitatem habent. Non vero personale, quod immediate, directe, & principaliter confertur personis sine contemplatione rei. Item est privilegium Commune, seu Communitatis, quod immediate, & per se respicit bonum Communitatis, cui conceditur, & si mediate, & per accidens in ejus membra redundet. Non vero privatum, seu singulare, quod immediate, & per se bonum privatarum personarum concernit; etsi mediate & per accidens in bonum Communitatis redundet etiam. Sed privilegio reali renuntiare non possunt personæ peculiare: privilegio Communitatis renuntiare non valent personæ privatæ seu singulares, cum illis concessum non sit, adeoque illud non habeant: & qui non habet, renuntiare non potest. Ergo privilegio Conservatoris reali, concessio Religioni renuntiare non possunt peculiare Religiosorum personæ; immo neque peculiare Conventus, & loca Conventuum, ac eorundem immediati Superiores, utpote qui neque privilegio concessio Conventui peculiari renuntiare valent, cum nequeant illi præjudicium afferre.

54 Nec privilegio Conservatoris Communi, in bonum totius Religionis, seu Communitatis Religiosorum collato, renuntiare queunt privati, seu singulares Religiosi; immo neque privatæ, seu singulares domus, privati, seu singulares Conventus, privata, seu singularia Conventuum loca, & eorundem privati superiores. Et quamvis privilegio reali, & Communi, seu Communitatis, Religioni concessio renuntiare valeat ipsa Religio, seu Capitulum Generale; nequit tamen huic Conservatoris privilegio renuntiare, cum sit Religioni admodum utile, necessarium, & honorificum, atque adeo irrenunciabile; non tamen inutile, præjudiciale, aut indifferens, cui solum renuntiare posset Religio *ex suppos. VIII. a n. 32.* & ratione nostra II. ergo, a primo ad ultimum nequeunt Regulares per non usum via tacite renuntiationis privilegium Conservatoris amittere, ut nequeunt illud deperdere per non usum via præscriptionis.

Aliæ Rationes, & Confirmationes nostræ sententiæ præsertim ex specialibus Juribus petitiæ, ex præmissis suppositionibus, in quibus abunde satis congeruntur, erui facile queunt.

55 Dico III. Quæ hætenus dicta sunt de non amissione privilegii Conservatoris per non usum, seu per usum privativum; intelligenda etiam de non amissione ejusdem per contrarium usum, seu per usum positivum. Quare, ut non deperditur privilegium Conservatoris via præscriptionis, aut tacite renuntiationis, per hoc, quod Regulares eo non utantur vel negligendo Conservatorem eligere; vel eo electo, ad ipsum pro defensione non recurrendo, & coram ipso injuriatores non conveniendo; ita neque deperditur via præscriptionis, aut tacite renuntiationis, per hoc, quod opera alterius Judicis iidem Regulares utantur, ad quem pro defensione loco Conservatoris recurrant, coram quo, & molestatores conveniant; & finant,

ab aliis se conveniri. Unum etenim, idemque Conservatoris privilegium, utrumque usum prædictum oppositum habet, & privativum, seu non usum, & positivum, seu actum contrarium; cum unius ejusdemque Conservatoris potestas extendatur ad Conservatorem Regularium, ne dum Actorum, & Convenientium, verum etiam eorum & Conventorum, ut satis superque liquet ex sæpius dictis, præsertim articulo I. *asser. 2. art. 2. ass. 1. & art. 3. ass. 1. &c.* ex Conservatoris Summorum Pontificum: sicque unum, idemque privilegium Conservatoris Regularium, est virtualiter duplex, affirmativum, & negativum, ac uti affirmativum, oppositum habet non usum, seu usum privativum; quemadmodum ut negativum, oppositum habet actum, seu non usum positivum: & cum aliunde tam affirmativum, quam negativum sit mere gratiosum, ac citra ullius gravamen; facultativum; cum Clausula decreti irritantis concessum, reale non personale; valde conveniens, utile, immo & necessarium Religionibus &c. rationes allatæ, quæ probant, per non usum privativum non deperdi via præscriptionis, vel tacite renuntiationis privilegium affirmativum eligendi Conservatorem, ut ab ipso Regulares defendantur, & coram ipso conveniant, ac conveniantur; probant etiam, non deperdi privilegium Conservatoris negativum per usum positivum oppositum, recurrendo nimirum ad alium Judicem, coram quo alios iidem Regulares conveniant, & ab aliis conveniantur.

Unde non recte universaliter docet *Monet. c. 56 10. q. 10. Concl. 2. n. 423.* privilegium Conservatoris, Ecclesiæ concessum, amitti per actus contrarios spatio XL. annorum; quando nimirum non coram suo Conservatore, sed coram alio Judice privilegiatus alium convenerit: minusque cohærenter ad dictam Conclusionem II. *n. 417.* ubi ait: [Privilegium, seu facultas deligendi sibi Conservatorem, coram quo convenire alios possit, non amittitur in Ecclesia, vel aliis per non usum, etiam tempore XL. annorum, sed perpetuum regulariter est, & de sui natura semper durat.] Ut non recte, minusque consequenter ad dictam II. Conclusionem statuit III. Conclusionem *num. 424.* asserens: [Privilegium, seu facultas deligendi sibi Conservatorem, coram quo ita debeat quis conveniri, ut non possit, nisi ipso volente, coram alio Judice in jus vocari; si quidem concessum fuerit Ecclesiæ, amittitur per actus contrarios, spatio XL. annorum observatos; si verò aliis, quam Ecclesiæ fuerit concessum, regulariter amittitur per unum actum contrarium, nimirum patiendi, ut conveniatur coram alio Judice, quam suo Conservatore.] In quibus Conclusionibus etiam loquitur de Privilegiis Regularium, ut liquet nedum ex duplici monitione, quam laudat *Confessus n. 425. in fin.* sed etiam ex limitationibus utriusque partis III., & postremæ suæ Conclusionis *n. 427. & 428.*

Confirmatur tandem tertia hæc, sicut & præcedens prima, & secunda Assertio nostra ab *Antonio a Spiritu Sancto in Direct. Regul. p. 1. tr. 1. disp. 1. sect. 6. §. 1. n. 114.* ex privilegio Eugenii IV. per Bullam concessio Congregationi Sanctæ Justine Benedictinorum, quo fruuntur Religiosi omnes, Privilegia Benedictinorum per communicationem participantem, quod nimirum eorum privilegia deperdi non possint seu per non usum, sive per contrarium usum; ut ait *Rodriguez in Bullario fol. 1991.* & tenet *Portel.* quem refert, & sequitur *Diana p. 2. tr. 2. vers. 88.*

Constitutionis Gregorii XV. illud elegerit; huic innovationi sese opposuit Archiepiscopus, inhibendo Conservatori electo, ne se ingereret; atque per appellationem ab hac inhibitione commissa Causa in Rota coram Albergato ex parte Archiepiscopi petita fuit remissoria, ad effectum probandi immemorabilem super non usu istius privilegii, quod propterea ita amissum, seu præscriptum esset: atque super ejus denegatione prodiit resolutio sub die 24. Febr. 1663. Deinde vero assumpta disputatione in negotio principali super dubio, An, & in quibus Casibus jus competeret eligendi Conservatorem, sub die 15. Junii 1688. pariter Collegio favorabilis prodiit resolutio, cui Archiepiscopus acquievit, neque Causa ulteriorem habuit progressum. Sed omisso hoc puncto, quod non facit ad rem præsentem;

In quæstione, An per non usum amissa, seu præscripta esset facultas eligendi Conservatorem, Cardinalis de Luca scribens more Advocati partem negativam tuetur, adeoque remissoriam juste denegatam ex capite Improbabilitatis, sic propugnat: Quia seclusa immemorabili, vel centenaria, qualibet alia præscriptio sine dubio ad id suffragari non potest ex tribus distinctis fundamentis: &

I. Quia cum ageretur de actu facultativo, intrat certum juris principium, quod in facultativis numquam intret præscriptio, nisi constituto de voluntate exercendi facultatem, cui subsecuta sit prohibitio, per longissimum tempus effectum sortita cum pacifica acquiescentia. Clarius vero, ubi non agatur de actibus facultativis, qui consistunt in aliquid faciendo cum frequentibus reiteratis actibus positivis, in quibus cadere potest dubitatio, an jure facultatis, vel potius obligationis gesti sint; juxta deducta in Majoricen. Celebrationis Missarum coram Bichio inter suas decis. 522. & 542. repetit. decis. 186. & 380. p. 11. rec. Sed agitur de actibus negativis, in quibus Conclusio magis de plano procedit; ut ultra generalia, in terminis non usus privilegiorum, quæ alicui Religioni concessa sint, plane habeatur apud Royas decis. 327. & 359. & in ead. Causa decis. 337. p. 10. rec.

II. Quia privilegium concessum est Religioni, cui, quinimo ipsimet Collegio particulari præjudicare non potuit negligentia Prælatorum pro tempore, ex deductis in proxime allegatis decisionibus.

III. Quia, cum plures Religiones habeant privilegium Apostolicum, communicativum Privilegii Ecclesie Romanæ super centenaria; hinc proinde stante fere generica communicatione Privilegiorum inter omnes Religiones, ita videtur, quod centenaria requiratur, ut advertitur, in eisdem supra allegatis decisionibus coram Royas. Et in altera earum confirmatoria decis. 337. p. 10. recent.

Necessaria igitur est, vel immemorabilis, vel centenaria, non quidem in ratione præscriptionis: quoniam hæc in facultativis non intrat etiam per decursum mille annorum: ac etiam, quia nimirum facile est, illam impedire præscriptionem, quæ deducatur ex negligentia eorum, qui positive præjudicare non poterant; sed in ratione possibilitatis allegandi contrarium privilegium Apostolicum, sive quemcumque alium titulum meliorem.

Ista vero probatio Immemorabilis, vel saltem centenaria, erat impossibilis: tum quia privilegium supervenit de anno 1572. ideoque ex facto

cessabat lapsus 100. annorum. Tum etiam; quia ex facto quoque tollebatur pacifica contraria observantia, dum ex declarationibus Sacre Congregationis editis de anno 1617. in alia Turritana ad petitionem hujus Archiepiscopi consulenti super modo, quo hujusmodi Conservatores eorum facultates exercere possent, ac deberent ex relictis per *Barbosam de offic. & pot. Episcop. alleg. 106. n. 15. & in Summa decis. Apostolic. verb. Conservator Collect. 216. n. 12.* ita constabat de contrario usu Conservatorum in hac diocesi. Ac proinde merito remissoria ex Capite impossibilitatis denegata fuit. Hactenus *Card. de Luca*, qui addit n. 9. quod non usus privilegii Conservatoris provenire Collegio Turritano potuerit ex deficiente occasione: quo casu planum est, ut per quocumque tempus, quantumvis longissimum, præscriptio non inducatur.

Dico II. Regulares, sive subditi, sive superiores eorumque domus, loca, & Provincie, immo tota Religio privilegium Conservatoris non amittunt per non usum via tacite renuntiationis: Assertio, Doctoribus item communissima, multifariam probatur: &

I. Quia privilegium Conservatoris est mere gratiosum, & favorabile, quippe in purum bonum Religionis concessum; non præjudiciale, utpote in nullius gravamen, & præjudiciale cedens: sed privilegium mere gratiosum, & non præjudiciale per non usum via tacite renuntiationis non amittitur, ex insinuat in IV. *Suppos. n. 10. ergo &c.*

II. Quia privilegium Conservatoris est admodum Regularibus utile: immo necessarium, & honorificum; quemadmodum ejus carentia iisdem admodum noxia est, præjudicialis, & inhonorigica. Sed privilegium, Ecclesie datum, etiam cum aliorum gravamine, adeoque non mere gratiosum, ipsimet Ecclesie utile, necessarium, & honorificum, per non usum via tacite renuntiationis, deperdi non potest, ut liquet ex VIII. *Suppos. a n. 32. ergo &c.*

III. Quia, ut aliquod privilegium cum aliorum gravamine concessum, a privilegiato per non usum via tacite renuntiationis deperdatur; necessarium est, quod oblata ei fuerit occasio utendi illo, & tamen usus illius non fuerit positus, & quidem non ob alium finem, sed animo dumtaxat illi tacite renuntiandi; adeoque, quod scienter privilegii usus non fuerit positus, sponte, voluntarie, & libere, perque spatium annorum centenarium, ut liquet ex V. & VI. *Suppos. a n. 14. & a n. 25.* sed est moraliter impossibile, quod occasio Regularibus oblata fuerit, utendi privilegio, ceteroqui utili, necessario, & honorifico Conservatoris, cujusmodi occasio est manifestum injuriarum, violentiarumque gravamen, iisdem ab extraneis illatum; & tamen ipsi, scientes Conservatoris privilegium habere, quo ab illo gravamine potuissent liberari, tali privilegio sponte, voluntarie, ac omnino libere, perque spatium annorum centenarium usi non sint, & quidem non ob alium finem, sed animo dumtaxat renuntiandi: ergo si semel usi non sint, præsumendum, quod ad alium finem, & non animo renuntiandi usi non sunt; cum præfertim renuntiatio, utpote odiosa, restringenda sit, conformiter ad insinuata in *Suppos. IV. n. 11.* vel quod non sese obtulerit occasio; vel quod illos ignorantes, vel immemores privilegii repererit; vel faltem impeditos, & ad non utendum cautos: & sic est moraliter impossibile quod privilegium Con-

Conservatoris a Regularibus per non usum, via tacitæ renunciacionis deperdatur, etiam si tale privilegium amitti possit dicta via.

53 IV. Quia Privilegium Conservatoris est privilegium reale, quod immediate, & directe, magisque principaliter confertur rei, loco, muneri, dignitati, &c. e. g. prædio, Ecclesiæ, Monasterio, Prælatu, &c. mediate vero, indirecte, ac veluti in consequentiam, & sic minus principaliter personis, quæ talem rem, prædium, locum, munus, & dignitatem habent. Non vero personale, quod immediate, directe, & principaliter confertur personis sine contemplatione rei. Item est privilegium Commune, seu Communitatis, quod immediate, & per se respicit bonum Communitatis, cui conceditur, & si mediate, & per accidens in ejus membra redundet. Non vero privatum, seu singulare, quod immediate, & per se bonum privatarum personarum concernit; etsi mediate & per accidens in bonum Communitatis redundet etiam. Sed privilegio reali renunciare non possunt personæ peculiare: privilegio Communitatis renunciare non valent personæ privatæ seu singulares, cum illis concessum non sit, adeoque illud non habeant: & qui non habet, renunciare non potest. Ergo privilegio Conservatoris reali, concessio Religioni renunciare non possunt peculiare Religiosorum personæ; immo neque peculiare Conventus, & loca Conventuum, ac eorundem immediati Superiores, utpote qui neque privilegio concessio Conventui peculiari renunciare valent, cum nequeant illi præjudicium asserre.

54 Nec privilegio Conservatoris Communi, in bonum totius Religionis, seu Communitatis Religiosorum collato, renunciare queunt privati, seu singulares Religiosi; immo neque privatæ, seu singulares domus, privati, seu singulares Conventus, privata, seu singularia Conventuum loca, & eorundem privati superiores. Et quamvis privilegio reali, & Communi, seu Communitatis, Religioni concessio renunciare valeat ipsa Religio, seu Capitulum Generale; nequit tamen huic Conservatoris privilegio renunciare, cum sit Religioni admodum utile, necessarium, & honorificum, atque adeo irrenunciabile; non tamen inutile, præjudiciale, aut indifferens, cui solum renunciare posset Religio ex *suppos. VIII. a n. 32.* & ratione nostra II. ergo, a primo ad ultimum nequeunt Regulares per non usum via tacitæ renunciacionis privilegium Conservatoris amittere, ut nequeunt illud deperdere per non usum via præscriptionis.

Aliæ Rationes, & Confirmationes nostræ sententiæ præsertim ex specialibus Juribus petiæ, ex præmissis suppositionibus, in quibus abunde satis congeruntur, erui facile queunt.

55 Dico III. Quæ hæcenus dicta sunt de non amissione privilegii Conservatoris per non usum, seu per usum privativum; intelligenda etiam de non amissione ejusdem per contrarium usum, seu per usum positivum. Quare, ut non deperditur privilegium Conservatoris via præscriptionis, aut tacitæ renunciacionis, per hoc, quod Regulares eo non utantur vel negligendo Conservatorem eligere; vel eo electo, ad ipsum pro defensione non recurrendo, & coram ipso injuriatores non conveniendo; ita neque deperditur via præscriptionis, aut tacitæ renunciacionis, per hoc, quod opera alterius Judicis iidem Regulares utantur, ad quem pro defensione loco Conservatoris recurrant, coram quo, & molestatores conveniant; & sinant,

ab aliis se conveniri. Unum etenim, idemque Conservatoris privilegium, utrumque usum prædictum oppositum habet, & privativum, seu non usum, & positivum, seu actum contrarium; cum unius ejusdemque Conservatoris potestas extendatur ad Conservatorem Regularium, ne dum Actorum, & Conventuum, verum etiam eorum & Conventuum, ut satis superque liquet ex sæpius dictis, præsertim articulo I. *asser. 2. art. 2. ass. 1. & art. 3. ass. 1. &c.* ex Conservatoris Summorum Pontificum: sicque unum, idemque privilegium Conservatoris Regularium, est virtualiter duplex, affirmativum, & negativum, ac uti affirmativum, oppositum habet non usum, seu usum privativum; quemadmodum ut negativum, oppositum habet actum, seu non usum positivum: & cum aliunde tam affirmativum, quam negativum sit mere gratiosum, ac citra ullius gravamen; facultativum; cum Clausula decreti irritantis concessum, reale non personale; valde convenias, utile, immo & necessarium Religionibus &c. rationes allatæ, quæ probant, per non usum privativum non deperdi via præscriptionis, vel tacitæ renunciacionis privilegium affirmativum eligendi Conservatorem, ut ab ipso Regulares defendantur, & coram ipso conveniant, ac conveniantur; probant etiam, non deperdi privilegium Conservatoris negativum per usum positivum oppositum, recurrendo nimirum ad alium Judicem, coram quo alios iidem Regulares conveniant, & ab aliis conveniantur.

Unde non recte universaliter docet *Monst. c. 36 10. q. 10. Concl. 2. n. 423.* privilegium Conservatoris, Ecclesiæ concessum, amitti per actus contrarios spatio XL. annorum; quando nimirum non coram suo Conservatore, sed coram alio Judice privilegiatus alium convenerit: minusque cohærenter ad dictam Conclusionem II. n. 417. ubi ait: [Privilegium, seu facultas deligendi sibi Conservatorem, coram quo convenire alios possit, non amittitur in Ecclesia, vel aliis per non usum, etiam tempore XL. annorum, sed perpetuum regulariter est, & de sui natura semper durat.] Ut non recte, minusque consequenter ad dictam II. Conclusionem statuit III. Conclusionem *num. 424.* asserens: [Privilegium, seu facultas deligendi sibi Conservatorem, coram quo ita debeat quis conveniri, ut non possit, nisi ipso volente, coram alio Judice in jus vocari; si quidem concessum fuerit Ecclesiæ, amittitur per actus contrarios, spatio XL. annorum observatos; si verò aliis, quam Ecclesiæ fuerit concessum, regulariter amittitur per unum actum contrarium, nimirum patiendi, ut conveniatur coram alio Judice, quam suo Conservatore.] In quibus Conclusionibus etiam loquitur de Privilegiis Regularium, ut liquet nedum ex duplici monitione, quam laudat *Confessus n. 425. in fin.* sed etiam ex limitationibus utriusque partis III., & postremæ suæ Conclusionis n. 427. & 428.

Confirmatur tandem tertia hæc, sicut & præcedens prima, & secunda Assertio nostra ab *Antonio a Spiritu Sancto in Direct. Regul. p. 1. tr. 1. disp. 1. sect. 6. §. 1. n. 114.* ex privilegio Eugenii IV. per Bullam concessio Congregationi Sanctæ Justinae Benedictinorum, quo fruuntur Religiosi omnes, Privilegia Benedictinorum per communicationem participantes, quod nimirum eorum privilegia deperdi non possint seu per non usum, sive per contrarium usum; ut ait *Rodriguez in Ballario fol. 1991.* & tenet *Portel.* quem refert, & sequitur *Diana p. 2. tr. 2. vers. 33.*

ARTICULUS NONUS.

Quibus qualitatibus debeat esse præditus eligendus in Judicem Conservatorem Regularium ad terminos Juris antiqui.

Dico I. Ut possit quis in Judicem Regularium Conservatorem ad terminos Juris antiqui deputari, sit, oportet, Personam Ecclesiasticam, primam saltem habens Tonsuram, qua capax sit Jurisdictionis ecclesiasticæ, & potestatis censurandi, ut omnibus citra controversiam est; quantumvis eligi debeat in Conservatorem Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani, ut declaravit, & rescriptit *Sac. Congreg. Immun.* 20. *Januarii 1654. in una Sicilia* per hæc verba: [In Conservatores, & Officiales Religionis Hierosolymitanæ, eligendæ sunt Personæ ecclesiasticæ] apud *Riccium in Synopsi Decret. dic. Congreg. Verb. Equites S. Joannis Hierosolymitani n. 1. Immo*

2 Dico II. Necessum est, in Dignitate Ecclesiastica mox assignanda, sit etiam constitutus. Quod, ut notat *Confettius in Summar. Privil. Mendic. tom. 4. cap. 5. ex Dec. in cap. quoniam Abbas n. 6. de Offic. Deleg. & Imola in Clem. 2. n. 13. de Rescript. ex Gloss. in cap. Statutum in princ. vers. committantur de Rescript.*, in honorem, & majestatem Apostolicæ Sedis statutum esse videtur, ne in committendis Causis simplicibus Clericis, aut alias rudibus; ac privatis personis, auctoritas, & dignitas Summi Pontificis; & Sedis Apostolicæ, cujus vices gerunt, ob prædictarum personarum ministerium vilipenderetur. Utque tradunt laudati *Dec. & Imol. ubi supra*, quoniam communiter in Dignitate positi reperiuntur habiles, & intelliguntur honestiores, & fideliores, cum jam fuerint in assumptione Dignitatis approbati, *cap. nihil, de elect. & cap. jam dudum de Præbend.* Adeoque ut Persona ecclesiastica, primam saltem habens Tonsuram, in Judicem Regularium Conservatorem eligi rite valeat,

3 Esse debet Episcopus, aut ejus Superior, sumpto nomine Superioris pro majore, seu Superiore ratione Dignitatis, ut accipitur in *cap. Pastoralis in princ. junctâ Gloss. communiter recepta, Verb. Superioribus de offic. Deleg. & notant Moneta de Conser. cap. 5. qu. 3. n. 36.* Vel Abbas, aut Dignitatem, vel Personatum habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata. Atque ita docent *Petrus Gregorius Syntag. Jur. lib. 47. e. 22. n. 28. Azor. p. 2. lib. 5. c. 34. q. 4. n. 4. Queritur. Sylv. verb. Conservator n. 2. Molina de Jurisdic. tr. 5. disp. 19. n. 3. Joa. de la Cruz de statu Relig. lib. 2. c. 10. & alii.* Et statuitur in *cap. fin. de offic. Jud. Deleg. in 6.* ibi [Sancimus, ut Conservatores de cetero deputari non possint, nisi Episcopi, vel eorum Superiores, aut Abbates, seu Dignitates, vel Personatus in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesiis obtinentes.] Ubi per ly *Sanctus*, novam legem condi significatur, ut notat *Abb. 1. p. consistor. conf. 102. n. 4.* Quamobrem, attento Jure antiquo, Dignitatem in Ecclesia, quæ Cathedralis,

vel Collegiata non sit, obtinentes, cum in allato textu minime nominentur, in Conservatores eligi nequaquam valent, advertit *Monet. cap. 5. q. 7. n. 87.* quemadmodum neque eligi queunt Canonici utriusque Ecclesiæ, quippe non nominati, docent *Mandos. de Signat. gratiæ, v. Conservatoria, Monet. qu. 8. n. 117. Rodriguez tom. 1. quæst. reg. qu. 65. art. 2. & alii.* Sed utpote nominati, Dignitatem, vel Personatum in utraque Ecclesia obtinentes.

Verum quamvis Dignitas, Personatus, & Officium in Jure non semel pro eodem accipiuntur, teste *Gloss. in c. 1. de Consuet. in 6.* & liquet ex *cap. cum accessissent de Constit. in antiquis*, ubi Præmeritatus in principio vocatur Personatus, postea Dignitas, in fine vero Capituli appellatur Officium: proprie tamen diversificantur inter se, ut notat *Peyrin. ad laudatam Constitutionem Gregor. XV. §. 2. n. 8.* Nam

Dignitas est Præmeritatus quædam, seu Administratio rerum ecclesiasticarum cum Jurisdictione in foro externo: quod procedit etiam in modicis causis, *Sylv. Verb. Dignitas n. 1.* Quamobrem, ut inquit *Donat. qu. 7. art. 2.*, ille dicitur, habere dignitatem, qui administrationem habet cum jurisdictione in foro contentioso: sicut Abbas, qui habet administrationem rerum sui Monasterii, *Cap. edoceri, de Rescript. in antiq. & jurisdictionem in Monachos, ut in cap. 1. de Offic. Deleg.* Item Prior Conventualis; sicut & ille, qui alicui corpori præest, habetque jurisdictionem in personas illius, *L. fin. de jurisdic. omn. Jud.* Insuper Dignitas est, quæ pro tali habetur in Jure, quantumvis administratione careat, & jurisdictione: & sic Dignitatem habere dicitur, qui nomen aliquod Dignitatis habet in Jure expressum etiam administrationem non habeat cum jurisdictione: cujusmodi est hodie in aliquibus Cathedralibus nomen Archidiaconi, & similibus, ut post *Innoc. & Rot. Rom. tradit Abb. in Cap. multa, de præbend. n. 21. Archidic. in cap. 1. de Consuet. in 6. Selva de Benef. qu. 2. n. 71.* Item Dignitas est, quæ ex consuetudine pro Dignitate in aliqua Ecclesia reputatur; cum in hoc magis consuetudo, quas Jus commune attendatur, *Archidic. & Gemin. dic. cap. 1. Abbas dic. cap. de multa, n. 22. Rom. conf. 173. & 449. Travaquet. de Nobilit. cap. 10. n. 7. & alii passim ex cap. cum olim, de Consuet. Tandem si sic constituta est, ut sit Dignitas, *Abb. dic. n. 22. Redo de Simon. Monet. p. 1. cap. 13. n. 7. & alii ex cit. cap. cum olim.**

Personatus vero est Præmeritatus quædam, seu Præmeritatus in Ecclesia sine jurisdictione. Unde, ut exemplificant *Monet. de Conser. cap. 5. qu. 7. a n. 84. & alii*, qui sine jurisdictione honorificum habet Stallum in choro, in Capitulo, in Processionibus, in suffragiis ferendis &c. præ aliis

Ca-

Canonicis, etiam ante ipsum receptis, minorem tamen Dignitatibus; dicitur habere Personatum. Personatus etiam dicitur, qui pro tali in Ecclesia reputatur, *Abb. d. n. 22.*

- 7 Officium denique est Administratio rerum ecclesiasticarum sine dicta præcedentia, & jurisdictione, ut est munus Sacristæ, Procuratoris &c. qui bona Ecclesiæ absque ulla jurisdictione, & præcedentia administrant, *Glos. Sylv. ubi supra, & DD. frequenter in cap. de multa de Probat. & cap. sibi 1. qu. 2.*
- 8 Jam in adducto Bonifacii VIII. Capitulo Dignitas, Personatus, & Officium non pro eodem, ac ut Synonyma accipiuntur; sed tamquam diversa, & distincta: ut liquet ex particula *vel*, quæ non conjunctionem, sed disjunctionem significat; ad cujus veritatem sufficit, quod unum verificetur, teste *Abb. in cap. inter ceteros n. 1. de Rescript. Graff. lib. 3. de cas. reserv. cap. 2. n. 7. & patet ex reg. in Alternativis 70. de Reg. Jur. in 6.*
- 9 Dico III. Opus est præterea, quod Persona conservanda ipsiusmet Conservatoris Conservator non sit; cum non possit quis sui Conservatoris Conservator esse, ut in *cap. cit. fin. de offic. Deleg. in 6.* cavetur sic: [Nullusque deputati sibi Conservatoris esse valeat Conservator.] Quare si Abbas Monasterii A sit Conservator Monasterii B, nequit Abbas Monasterii B. in Conservatorem deputari Monasterii A; quamvis in Delegatum Summi Pontificis valeat deputari, cum hoc tamen, quod ea de causa recusari queat, ut utrumque *Gloss. ibid.* advertit.
- 10 Nec officit praxis, & consuetudo, vicens in Hispania, qua Prælati Regulares ad invicem Conservatoris munus exercent, prout de visu testatur *Lezana p. 1. c. 10. n. 21.* nec sine magna sui admiratione. Cum ea rationabilis non sit, nec imitanda, aut admittenda, ut contendit *Nidus de Conserv. Regul. c. 3. partic. 6. n. 16.* ex eo, quia ex *alleg. cap. fin.* communiter inferunt Do-

ctores, quod si Monasterium A habeat pro suo Conservatore Prælatum Monasterii B: Monasterium B habere non possit pro Conservatore Prælatum Monasterii A, *Petrus Gregor. Tholos. lib. 42. Syntag. Jur. c. 22. Monet. c. 5. n. 131. Passerin. in c. Hac Constitutione n. 15. & alii.*

Dico IV. Necessum tandem est, ut in Conservatorem eligendus, subditus personæ conservandæ non sit; cum nemo possit Conservator esse Domini sui, [sub cujus nimirum jurisdictione, Dominio, vel districtu ecclesiastico, vel temporali consistit,] ut statuitur in *d.c. cap. fin.* Ubi *Glos. Verb. edita* [Sicut ejus (inquit) qui est mihi Conservator, Conservator esse non possum; ita nec ejus, cui sum subjectus ecclesiastica, vel temporali jurisdictione, Conservator esse possum: nam præsumitur, quod sibi invicem faverent, & de facili a Justitia deviant.] Excipit tamen Bonifac. VIII. in *d.c. fin. Reges, & Reginas* sic: [Regibus, & Reginis, qui sicut dignitatis altitudine præminent; sic prærogativa gratiæ ipsos convenit anteferri, dumtaxat exceptas.] Regibus autem, & Reginis a Sede Apostolica subditi in Conservatores indulgentur circa aliqua bona ecclesiastica, ipsis concessa, aut applicata ad aliquod eorumdem opus pium, ut notat *Molina tom. 5. tr. 5. d. 29. n. 3.* Itaque

Dico V. Ut possit quis in Judicem Regularium Conservatorem ad terminos Juris antiqui legitime designari, esse debet Persona ecclesiastica, primam saltem habens Tonfuram, Episcopus, ejusve Superior ratione Dignitatis, vel Abbas, aut dignitatem, vel Personatum habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata: non tamen esse potest simplex alterutrius Ecclesiæ Canonicus aut dignitatem, vel Personatum habens in alia Ecclesia: nec Conservatorem habens personam conservandam, neque ejusdem conservandæ personæ Subditus, quæ Rex, aut Regina non sit.

ARTICULUS DECIMUS.

Quibusnam aliis qualitatibus debeat esse instructus deputandus in Judicem Conservatorem Regularium ad limites Juris novi.

Ubi

De Aetate, Doctrina, & Probitate ad Ecclesiasticas Dignitates, & Beneficia requisitis.

Dico I. ut quis legitime valeat in Judicem Regularium Conservatorem deputari ad limites Juris novi, sit, oportet, Persona Ecclesiastica, primam saltem habens tonfuram, in Ecclesiastica Dignitate constitutus, scilicet Episcopus, ejusve Superior, vel Abbas, aut dignitatem habens, vel Personatum in Ecclesia Cathedrali, vel Col-

legiata, ut ad limites Juris antiqui; & præterea vel Episcopi generalis Vicarius, & Officialis, aut saltem Cathedralis Ecclesiæ Canonicus. Atque ita indulget Julius II. in *Constit.* [Alias venerabilem] pro Minimis die 29. Martii 1507. §. 9. ibi: [Quodque Fratres dicti Ordinis Conservatores Minimorum etiam Canonicos Cathedralium Ecclesiarum, & Officiales, ac Vicarios ipsorum

F 2 sibi

sibi eligere &c.] & Clemens VII. in *Constit.* [Conquestione] pro iisdem die 19. Martii 1524. ubi mandat [Universis, & singulis venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, & aliis personis in Dignitate ecclesiastica constitutis, ac Metropolitanorum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum Canonis, nec non eorundem Archiepiscoporum, & Episcoporum Officialibus, seu Vicariis in spiritualibus ubilibet constitutis,] ut electi in Conservatores, assistant defensionem Fratrum &c.

2 Quamvis idem Clemens VII. in alia *Bulla*, quæ dicitur esse authenticata, & comprobata in Conventu Sancti Dominici Urbis Mexicanæ, eidem facultatem indulserit eligendi in Conservatores quascumque personas Ecclesiasticas Sæculares, & Religiosas, etiam in Dignitate Ecclesiastica non constitutas, dummodo literatæ existant: vel, si literatæ non sint, Assessorem habeant literatum, & in Sacris Ordinibus sint constitutæ. Quod & usu receptum dicitur in illis partibus, ut refert *Lezana in Consult. var. consult.* 40. n. 87.

3 Dico II. Leo Decimus in Concilio Lateranensi per *Bullam*, quæ incipit [Dum intra] anno 1516. iater alia quoad Fratres quorumcumque Ordinum, præsertim Mendicantium, statuit, ut Conservatores iisdem pro tempore a Sede Apostolica deputandi, in ecclesiastica Dignitate esse debeant, non limitando, quod ea Dignitas sit in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, quemadmodum in mox est. *Constit.* [Conquestione] nec limitavit Clem. VII. immo neque Gregor. XV. in sua *Constit.* reformatoria *Sanctissimus*. Unde deducit *Monet. c. 5. §. 7. n. 97.* ex restricta, & illimitata dictarum Constitutionum dispositione sufficere Conservatoribus Ordinum, præsertim Mendicantium, quod sint in Ecclesiastica Dignitate constituti, nec opus esse, quod ea Dignitas sit in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata. Cui consentit *Matthæus. in Official. Cur. eccles. c. 15. n. 3.* ubi sic: [Sed est advertendum, quod necesse non est, ut eligendi in Conservatores, Dignitatem ecclesiasticam, vel Personatum obtineant in Cathedralibus; sed sat est, ut ii ipsam, vel Personatum extra illas habeant; nam Constitutio procedit per alternativam vel, ut est Textus clarus &c.] Et favet quotidiana Conservatorum electorum praxis.

4 Decrevit etiam laudatus Pontifex in eadem *Constit.* [Dum intra], quod præfati Conservatores sint quoque Ætate, Doctrina, & Probitate præstantes.

5 Erit autem Conservator præstans ætate, si illam habuerit, quam requirit qualitas, ei tribuens habilitatem ad hoc Officium; vel saltem quam requirit munus Judicis, scilicet ab Inferiore dati, si 20. annum excefferit; aut 18., accedente consensu partium, *cap. cum vicissimum, de Offic. Deleg. l. cum Lege, ff. de recept. Arbitr. & l. quidam consulebant, ff. de re judic.* A Principe vero, si fuerit adultus, seu pubes, ut cavetur in *dic. juribus, cum ibi not., & l. cum Prætor, ff. de Judic. ac l. sed si, ff. de recept. Arbitr.* Quamobrem

6 Erit præstans ætate deputandus in Conservatore Episcopus, si 30. annum exegerit; ut ad Episcopatum requiritur, *ex c. cum in cunctis in princ. de elect. Quod Trident. sess. 7. c. 1. de Refor. & sess. 22. c. 2. de Refor. confirmat.*

7 Erit præstans ætate Archidiaconus, aliufve Dignitatem obtinens, annexam habentem curam animarum, si saltem annum 25. attigerit, ad curam animarum exactum in *c. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. & Trident. sess. 24. de Refor. c. 12.* Si vero cu-

ram animarum annexam non habeat, sat est, si 22. ætatis annum attigerit deputandus in Conservatorem simplex Archidiaconus, aliufve Dignitatem obtinens sine prædicta cura, ut ex *Trid. loco præcitato* requiritur ad Archidiaconatum, aliufque Dignitates, & Personatus curam animarum non habentes.

Erit præstans ætate designandus in Conservatore Abbas, seu regularis, sive sæcularis, vel Prior conventualis, aut Generalis Religionis, si 25. annum attigerit; ut necesse est ad Abbatiam *ex dic. §. Inferiora, & Laucell. Conrad. in Templ. omni. Judic. lib. 2. cap. 7. n. 10. Gregor. Tholos. l. 17. synag. jur. c. 6. n. 15. & cum aliis Barbos. l. 1. Jur. eccles. c. 17. n. 30.,* qui cum *Zabarella, Selva, & alijs* contendit, talem ætatem requiri non minus in Abbate regulari, quam etiam in sæculari, cum eadem sit ratio administrationis, & regiminis. Et necesse pariter est ad Prioratum conventualem; nisi per alium exerceatur cura: quia tunc 20. anni sufficiunt, per *text. in Clement. Ne in agro, §. ceterum, de stat. Monac. & necesse tandem est ad Generalatum Religionis, teste Pellizz. in man. Regul. tr. 9. c. 2. sess. 3. subsect. 1. q. 2. n. 118., & 119.*

Erit præstans ætate Vicarius Generalis, sede plena, in Conservatore eligendus, si fuerit in ætate 25. annorum, *Chiavetta l. 1. Instit. Canon. cap. 7. §. 8. n. 59.* Sede autem vacante esse poterit in ætate 23. annorum; non expedit tamen, *Sac. Congreg. Concilii die 11. Augusti 1618. apud Barbos. in summa Decis. Apostolic. Collect. DCCXVIII. n. 8. & de Canonis c. 42. n. 54.*

Erit præstans ætate in Conservatore eligendus Archipresbyter, si 24. ætatis suæ annum attigerit; cum ad Archipresbyteratum promovendum teneatur saltem infra annum suscipere Sacerdotium *ex Clem. ut il, qui, de etat. & qualit. & Trid. sess. 23. c. 4. de Refor. ad quod ex eodem Trident. sess. 23. de Refor. c. 12. & Clem. fin. de etat. qualit., & ord. præf. requiritur ætas 25. annorum.*

Erit præstans ætate eligendus in Conservatore Protonotarius, si 20. annum peregerit; aut, si Nepos, vel filius Principis sit, saltem si 17., cum Paulus II. statuerit, ut Protonotarius nullus fieret, nisi 20. annum; aut si Nepos, vel filius Principis esset, saltem 17. annum peregerisset, ut refert *Gul. Bened. in repetit. c. Raynuttus, Verb. adject. impuberi n. 13. de Testam.*

Erunt præstantes ætate designandi in Conservatores Referendarii Signaturæ Justitiæ, si ætatem habuerint 25. annorum, ut statuit Sixtus V. in *Constit.* quæ incipit [Quemadmodum] 10. Kal. Octobris 1586. tom. 2. *Bullar. pag. 543.*

Erunt ætate præstantes deputandi in Conservatores, obtinentes Dignitatem, vel Personatum in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata, quibus citra animarum curam, certus Ordo annexus sit, si ætatem ad illum Ordinem, saltem infra annum suscipiendum, requisitam attigerint, scilicet saltem 24. annum, si Ordo requisitus sit Presbyteratus: 23. si sit Diaconatus: & si Subdiaconatus, 21. ut exigitur a *dic. Clem. ut il, qui, & Trident. cit. sess. 22. c. 4. de Refor. & sess. 23. c. 12. item de Refor.*

Erit præstans ætate Canonicus Pœnitentiarius in Conservatore designandus, si 40. annos habuerit, ut exigitur ad munus Pœnitentiarii *ex Trident. sess. 24. de Refor. c. 8. §. in oronibus etiam.*

Erunt præstantes ætate in Conservatores designandi Canonici Cathedralis Ecclesiæ, quibus juxta dispositionem Tridentini *sess. 24. de Refor. c. 12.* citra curam animarum, annexi sunt certi Ordines, puta Sacerdotium, vel Diaconatus, aut Subdiaconatus;

tus; si ætatem habuerint ad dictos Ordines, saltem infra annum suscipiendos, requisitam. Quod si alicubi laudata Tridentini dispositio recepta non sit, adeoque Canonicis in Cathedrali non sit ullus Ordo sacer annexus; quemadmodum ut quis promoveatur ad Canonicatum Cathedralis Ecclesie, sufficit, si XIV. ætatis annum attigerit, ut aperte colligitur ex *Trident. sess. 23. c. 6. de refor.* ita & in tali ætate deputari potest in Conservatorem. Quod si Tridentinum in aliquo loco totaliter executum non sit, ut ante Tridentinum poterat quisvis major septennio Canonicus esse Cathedralis Ecclesie, ex *c. ex eo, de Elect. in 6. ibique Gloss. & Doctoribus, & inc. super inordinata, de Præbend. c. statutum, & c. si eotempore, de rescript. in 6.* ita & in Judicem Conservatorem major septennio deputari potest. Verum non de potestate Principis Ordinaria, quia non pubes; sed extraordinaria, procedente nimirum ex certa scientia, qua dispenset cum Judice inhabili ratione impubertatis; ut de Canonico Ecclesie Cathedralis notat expresse *Gloss. in c. statutum, in princ. Verb. Canonicis, communissime recepta.*

16 Quæ de Canonicis Ecclesie Cathedralis dicta sunt, ubi dispositio illa *Trident. sess. 24. c. 12. de refor. & sess. 23. c. 6. item de refor.* exequuta non sit; intelliguntur de Commendatariis Prioratus Conventualis, vel Abbatie Regularis. Quare cum hujusmodi Commendæ habeantur hodie pro simplicibus Beneficiis, ut conferantur passim citra ullam ætatis dispensationem iis, qui 14. dumtaxat ætatis annum attigerint, teste *Monet. de Conserv. c. 5. q. 11. n. 159.*, quæ profecto ætas ex *Trid. dic. c. 6. de atas. & qualis. ibiq. Doctoribus passim cum Rebuff. de pacific. possess. n. 209. & Stephan. de Cajet. in repetit. c. fin. de elect. in 6.* adnotantibus, etiam si Beneficium simplex vocetur Prioratus; eadem ætas satis erit, ut prædicti Commendatarii, & simplices Beneficiales deputentur in Judices Conservatores, de potestate Principis, vel ordinaria, ubi receptum sit Tridentinum, vel extraordinaria ex certa scientia, ubi illud receptum non sit.

17 Sed hic tria sunt adnotanda: Primum a *Barbosa de Canonic. & Dignit. c. 13. n. 19.* ætatem ad Dignitates, & Beneficia ecclesiastica requisitam, computari debere a die Nativitatis, non autem a die Baptismi, ut etiam declaravit Sac. Congreg. Concil. in *Costonien. 4. Decembris 1627.*

18 Secundum, ex *Monet. sup. n. 116.* Conservatorem septennem, aut etiam vix adultum, seu puberem, ex certa scientia Principis deputatum, debere necessario Assessorem assumere propter verisimilem defectum scientiæ.

19 Tertium, ex DD. passim, quinam sit pubes, quinam autem impubes. Septem etenim hominis ætates distinguunt Juristæ: suntque *Infantia*, quæ a die Nativitatis durat usque ad septimum annum inclusive. *Pupillaris ætas*, seu *Pueritia*, sive *Impubertas*, usque ad XIV. in Masculis, & ad XII. in femellis. *Pubertas* usque ad XVIII. *Plena Pubertas*, seu *Adolescentia*, usque ad XXV. *Juventus*, seu *virilis ætas*, sic denominata a robore, seu viribus, extenditur usque ad LX. *Senectus* usque ad LXXX. *Decrepita tandem ætas*, seu *senium*, usque ad C. Adeoque tam Masculi, quam Femellæ usque ad annum VII. completum dicuntur *Infantes*:

ab hinc Masculi ad XIV. femellæ usque ad XII. completum dicuntur *Impuberes*. Quod si morte Patris, vel emancipatione desierint esse in patria potestate, dicuntur *Pupilli*. Si Patre, & Matre careant, sunt *Orphani*. Item Masculi ante completum annum X. cum dimidio, & femellæ ante completum annum IX. cum dimidio, dicuntur *infantia proximi*: ab hinc Masculi usque ad annum XVI. cum dimidio, femellæ usque ad XIV. cum dimidio, dicuntur *pubertati proximi*: sed Masculi completo anno XIV. femellæ completo XII. dicuntur *puberes*: ab hinc usque ad XXV. dicuntur *Minores seu Minorenes*.

Atque hæc de ætate, a Leone X. requisita in Personis ecclesiasticis, ecclesiastica Dignitate insignitis, ut ad munus Conservatoris rite valeant deputari. De doctrina vero, sicut & morum probitate in iisdem personis ab eodem Pontifice ad idem munus exacta, nonnulla in sequentibus insinuabimus. Itaque

Erit doctrina præstans eligendus in Judicem 20 Conservatorem Regularium, si illam habuerit, quam exposcit qualitas, ei tribuens habilitatem ad hoc Officium; adeoque, si qualitas sit Episcopatus, vel Abbatia, aut Archidiaconatus; erit doctrina præstans Episcopus, Abbas, vel Archidiaconus, in Conservatorem assumendus, si doctrinam habeat ad Episcopatum, Abbatiam, vel Archidiaconatum requisitam: & ulterius doctrinam ad munus Judicis rite obeundum necessariam. Jam

Doctrina ad Episcopatum requisita sic exprimitur 21 a *Trid. sess. 23. de reform. c. 2.* [Scientia vero, præter hæc, ejusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere: ideoque antea in Universitate studiorum Magister, seu Doctor, aut licentiatus in Sacra Theologia, vel Jure Canonico merito sit promotus, aut publico alicujus Academice testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur. Quod si Regularis fuerit, a superioribus suæ Religionis similem fidem habeat.]

Ad Archidiaconatum vero, ceterasque Dignitates sic ab eodem Trident. disponitur 22 *sess. 24. de refor. c. 12.* [Nemo igitur deinceps ad Dignitates quascumque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi doctrina ad suum munus exequendum necessaria, ac morum integritate commendetur; &c. Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, Magistri in Theologia, seu Doctores, aut licentiati in Jure Canonico.]

Ad Scholasticum, seu Scholasteriam obtinendam 23 (quæ hodie Dignitas est ex Institutionibus Ecclesiarum Cathedralium, ut videre licet apud *Azor. Instit. Mor. p. 2. l. 2. c. 23. & Barbosa. lib. 1. Jur. Eccles. c. 39. & alias apud ipsum n. 1.*) sic exponitur ab eodem Concil. *sess. 23. c. 18. vers. deinde* [De cætero vero Officia, vel Dignitates illæ, quæ Scholasteriæ dicuntur, non nisi Doctoribus, vel Magistris, aut Licentiatibus in Sacra pagina, aut in Jure Canonico, & alias personis idoneis, & qui per se ipsos id munus explere possint, conferantur: & aliter facta provisio nulla est, & invalida &c.]

Ad Canonicum Pœnitentiarium significatur a 24 Trident. laudato *sess. 24. de refor. c. 8.* per hæc verba [In omnibus etiam Cathedralibus Ecclesiis, ubi id commode fieri poterit, Pœnitentiarium aliquis ab Episcopo instituat, qui Magister sit, vel Doctor, aut licentiatus in Theologia, vel Jure Canonico &c.]

Ad Vicarium Capitularem, & (ob identitatem 25 rationis) ad Vicarium Generalem Episcopi sic disponitur a *Trid. sess. 24. de reform. cap. 16.* [Capitulum

46 De Judice Conservatore Regularium

pitulum Sede vacante, Officiale, seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi, vel existentem confirmare omnino teneatur, qui saltem in Jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatas, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus: si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur.]

26 Ad Referendarium Signaturæ Justitiæ requiritur a Sixto V. in *Constit.* incip. [*Quemadmodum*] 10 Kal. Octobris 1586, quod sit utriusque, vel Juris saltem Canonici Doctor.

27 Sed circa hoc punctum duo sunt animadvertenda: Et Primum est, Doctoratum, Magisterium, & Licentiaturam, a Concilio Tridentino, & Sixto V. requisitam in præfatis Ecclesiasticis personis, Ecclesiastica Dignitate insignitis, esse non debere, merum honoris vocabulum, doctrina vacuum: non enim Doctoris insignibus, Magistri, vel Licentiatum prærogativa Ecclesiastica munia rite exercentur, Ecclesia Dei regitur, sed Doctrina. Hinc hujusmodi Viris sine Doctrina inter Doctores relatis ad Ecclesiasticas Dignitates, & Beneficia Ecclesiastica aspirantibus, proindeque sese Doctores, Ministros, vel Licentiatos jactitantibus, respondendum, ut olim Sanctus Pius V. cuidam, assertenti, se esse Doctoratum, respondit: Doctores se percipere, non Doctoratos, ut refert *Borrell. de Magistratibus lib. 1. cap. 8. num. 98.* apud *Pellizz. in Man. tract. 8. cap. 3. sect. 2. sub sect. 4. n. 188.* Secundum animadvertendum cum *Monet. loc. cit. n. 164.* & aliis, est, quod licet regulariter Judices, seu Ordinarii, sive Delegati debeant esse doctrina conspicui, præsertim ab inferioribus Supremo Principe dati; nihilominus quia potest Supremus Princeps, Papa videlicet, vel Imperator, aut Rex ex certa scientia dare Judicaria non admodum peritos, ut docent *Salic. & Jaf. in L. certi Juris c. de Judic. Segur. Dual. in direct. Jud. eccles. for. 1. part. cap. 3. num. 9. & Cor. lib. 5. Miscell. jur. cap. 19.* in casu Judicis imperiti assumendus ab ipso est necessario Assessor, qui scientiæ defectum supplere queat, ut liquet ex *cap. statutum, §. Assessorum, de rescript. in 6.* Sed de hoc fusior infra redibit sermo.

28 Erit probitate tandem præstans assumendus in Judicem Conservatorem, si illam habuerit, quam exigit munus Judicis, & exposcit qualitas ipsum ad munus Conservatoris habilitans, scilicet Episcopatus, Abbatia, Archidiaconatus &c. si Episcopus, Abbas, Archidiaconus &c. debeat in Conservatorem deputari, ut etiam pluribus allegatis firmat *Monet. loc. sup. cit. num. 167.* Et hæc de qualitatibus a Leone X. requisitis in promovendis ad Officium Conservatoris.

29 Dico III. opinantur nonnulli, Concilium Trident. sess. 25. de reform. cap. 10. duo requirere ad hoc, ut quis in Judicem Conservatorem eligi queat. Primum est, quod habeat condiciones requisitas a Bonifac. VIII. in *cap. statutum, de rescript. in 6.* scilicet, quod sit in ecclesiastica Dignitate constitutus, vel saltem Personatum obtineat in aliqua Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata.

30 Secundum est, quod sit etiam Judex Synodalis in aliqua provinciali, vel diocesana Synodo deputatus; sic: [Statuit Sancta Synodus, in singulis Conciliis provincialibus, aut diocesanis, aliquot personas, quæ qualitates habeant juxta Constitutionem Bonifac. VIII. quæ incipit *Statutum*, & alioquin ad id aptas designari, ut, præter Ordinarios locorum, iis etiam posthac causæ ecclesiasticæ, ac spirituales, & ad forum ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur.

Et, si aliquem interim ex designatis mori contingerit; substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in ejus locum usque ad futuram provincialem, aut diocesanam Synodum: ita ut habeat quæque Diocesis quatuor saltem, aut etiam plures probatas personas, ac ut supra qualificatas, quibus hujusmodi causæ a quolibet Legato, vel Nuntio, aut etiam a Sede Apostolica committantur.]

Sed, ut contendit *Monet. cap. 5. quest. 10. num. 31* 143. vigore hujus Decreti non debent Conservatores qualitatem Judicis Synodalis habere, utpote quod generaliter non loquitur de omnibus Delegatis; cum non includat Delegatos Ordinarios, immo neque Delegatos Apostolicæ Sedis: sed loquitur dumtaxat de Delegatis in Causa Appellationis: vel de Delegatis ad certas aliquas particulares causas, non tamen ad universitatem causarum, saltem in favorem alicujus personæ, Universitatis, seu Collegii, cujusmodi sunt Conservatores; adeoque de Conservatoribus non loquitur. Quod vel ex eo patet, quia loquitur de commissione, faciendâ etiam a Legato, vel Nuntio, qui tamen deputare non possunt Conservatores ex dictis *art. 5. assert. 6. num. 33.* Adducitque *Monetia* declarationem *Sac. Congreg. Concil.* in hæc verba: [Illi, qui facultatem a Sede Apostolica obrinuerunt, eligendi sibi Conservatores, non sunt cogendi ad eligendum aliquem ex iis, qui in Synodis provincialibus, aut diocesanis designati fuerint ex Decreto Concilii.]

Dico IV. Gregorius XIII. in *dic. Constit.* [*Æ-* 32 quum reputamus] pro Jesuitis 15 Martii 1572, nulla facta mentione secundæ qualitatis præfatæ pro deputatione Conservatoris Regularium, scilicet quod fuerit Judex Synodalis electus in aliqua provinciali, vel diocesana Synodo, neque primæ scilicet Dignitatis, pro ut in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, omnes, & singulos Archiepiscopos, & Episcopos, ac Abbates, nec non alias personas in Dignitate ecclesiastica constitutas, ac Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum Canonicos, ac eorumdem Archiepiscoporum, & Episcoporum Vicarios in Spiritualibus, & Officiales Generales ubilibet constitutos, in suos possent assumere Conservatores, & Judices Ordinarios, indulsit.

Quamvis deinde iisdem Jesuitis pro partibus 33 Indiarum die 24 Octobris anno 1579 amplissimum privilegium concesserit, eligendi in Conservatores loco qualificatarum personarum quovis idoneos, & probos viros Sæculares, clericali caractere insignitos, non tamen conjugatos; addens: [Nec propterea dictam Societatem ad certos, & determinatos Conservatores alligare, auctoritate Apostolica, & tenore præsentis statuimus, & ordinamus;] ut refert *præcit. Lezana dic. consult. 40. num. 87.* Sed

Dico V. Clemens VIII. in tertia sua *Constit.* 34 incip. [Sanctissimus Pater] die 19 Martii 1592, jure Ordinationis, seu Regulæ Cancellariæ Apostolicæ revocavit quascumque Conservatorum Deputationes, a Sede Apostolica concessas, si illi non haberent requisita, descripta in *Cap. statutum, de rescript. in 6.* & quascumque Conservatorum Electiones, qui in Conciliis provinciali, vel diocesana juxta Decretum Concilii Tridentini electi, & deputati non fuerint Judices Synodales. Statuitque propterea, Conservatorias de reliquo a Sede Apostolica concedendas, illis solummodo dirigi, qui condiciones habeant in *dic. cap. statutum* contentas, quique in præfatis Conciliis electi, & deputati sint Judices.

Sed

33 Sed cum hujusmodi Constitutio, & Regula post mortem Clementis non fuerit a Paulo V, immediato Clementis Successore, inter suas Regulas posita, neque alia ratione confirmata, per mortem Clementis expiravit; ut regulariter solent expirare Regulæ Cancellariæ, a Pontifice Successore nequiquam confirmatæ. Immo cum in aliquibus locis usu recepta non fuerit toto vitæ tempore ipsius Clementis, vim Legis saltem post decennium non habuit; cum Lex, seu Constitutio, usu non recepta, non liget, ut ex Philosopho 2. Polit. cap. 6. & ex L. de quibus ff. de Leg. ac Can. in istis, §. Leges, dist. 4. docent Covar. lib. 2. var. resol. cap. 16. num. 6. Aret. conf. 11. Rom. conf. 13. & alii. Quemadmodum neque ligat, cum potius abrogetur per duos actus contrarios, sciente, ac tolerante Superiore; aut eo ignorante, per lapsum decennii, Lex lata, & non recepta. Sicut & per consuetudinem legitime, idest spatio 40 annorum in aliquo loco præscriptam, lex præ-

sertim Canonica, jam lata, & semel in illo recepta non ligat, immo tollitur in eodem loco, ut docent complures Doctores apud Monet. supra num. 152. Quæ cum ita sint;

Dico VI. Ut possit quis in Judicem Regularium Conservatorem ad terminos Juris novi legitime deputari, esse debet persona ecclesiastica, primam saltem habens Tonsuram, ætate, doctrina, & probitate conspicua, & (si non habeat privilegium Jesuitarum, in Indiis degentium, vel Conventus Sancti Dominici Mexicanæ Urbis,) Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, aliave in dignitate ecclesiastica constituta, aut personatum habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, vel saltem Canonicus in Cathedrali, aut Generalis Archiepiscopi, vel Episcopi Vicarius: nec probabiliter requiritur, quod sit Judex Synodalis; Sed quod pro deputato suo Conservatore non eligatur, neque subdita sit personæ conservandæ, quæ Rex aut Regina non fuerit, pro ut de Jure antiquo.

ARTICULUS UNDECIMUS.

Quænam requirantur qualitates, ut quis deputari valeat in Judicem Regularium Conservatorem ad fines Juris novissimi.

1 **D**ico I. Ut possit quis in Judicem Regularium Conservatorem deputari ad limites Juris novissimi, per sæpe laudatam Gregorii XV. Constitutionem nominam inducti, præter alias qualitates requisitas, ut eligatur Conservator ad terminos Juris novi, utramque qualitatem a Tridentino, & Clemente VIII. requisitam habeat, necessum est, sit videlicet in Dignitate ecclesiastica constitutus, & insimul Judex in provinciali, vel diocæsana Synodo electus. Idque sub pœna nullitatis, ut docent unanimitè Doctores ex laudata Gregoriana Constitutione, quæ sic habet §. 2. [In futurum vero Sanctitas sua hac generali, & perpetuo valitura Constitutione statuit, & decrevit, ut Judices Conservatores hujusmodi, sive principales, sive subrogati, eligi, nominari, aut deputari non possint, nisi, non solum habeant qualitates requisitas, & descriptas in Constitutione similis recordationis Bonifacii Papæ VIII, etiam prædecessoris sui, quæ incipit *Statutum*, ita ut vel Dignitate ecclesiastica prædicti, vel Personatum obtinentes, vel Ecclesiæ Cathedralium Canonici existant; sed etiam in Conciliis provincialibus, aut diocæsanis, juxta Decretum Concilii prædicti Judices electi, seu designati sint.] Hactenus Constitutio Gregoriana. Ex qua

2 Dico II. Qualitas Dignitatis, Personatus &c. actu requiritur in Conservatore eligendo, ut docent Massob. de Synod. dioc. cap. 4. dub. 13. Peyr. num. 20. Gratian. discept. forens. part. 5. cap. 970. num. 14. Maranta p. 4. controvers. respons. 42. num. 40. Lezana p. 2. cap. 10. num. 50. Donat. tract. 17. quæst. 6. num. 1. Et ratio est: quia eligendus in Conservatorem, juxta dic. cap. su. de Offic. deleg. in 6. cap. statutum, de rescript. item in 6. & Con-

stitutiones Summorum Pontificum *assertione præcedente* relatas, debet esse actu in Dignitate ecclesiastica, Personatu &c. constitutus: dicitur enim in utroque capitulo, & pontificiis Constitutionibus, quod Conservatores non deputentur, nisi Episcopi &c. sicut & quod eligantur Canonici Cathedralis Ecclesiæ &c. aut Dignitates, vel Personatus obtinentes. Episcopi autem, Canonici &c. non sunt, qui actu Episcopatum, Canonicatum &c. non obtinent; & *obtinerè* importat titulum perfectum, seu Jus in re, non vero Jus ad rem, ut ex variis Juribus, & Doctoribus notat Monet. cap. 10. quæst. 3. concl. 4. num. 195. Et confirmatur: quia qualitas, adjuncta verbo, probari debet ad tempus verbi, ut dicitur in L. Titius 26. ubi Bart. de militari Testam. & Paulus in L. in delictis 4. §. 1. ubi Bald. ff. de Noxalib. Res. apud Cavaler. dec. 196. & decis. 231. num. 1. Atqui utrumque præfatum Capitulum, & Constitutiones adductæ loquuntur de presenti, ut ex eorum verbis satis superque conspicuum est. Ergo &c. Hinc

3 Si quis tempore Electionis non sit in Dignitate constitutus, licet antea fuerit, nequit in Conservatorem eligi: & si eligatur, Electio nulla erit ex defectu formæ, non habitæ tempore commissionis causæ, ut late probat Maranta *cit. resp.* 43. Quemadmodum si tempore electionis prædictæ non sit in Dignitate constitutus, sed mox post factam Electionem superveniat ei Dignitas, adhuc nulla erit Electio, propter eandem rationem: cum præsertim Dignitas non existens tempore electionis, sed illi superveniens, illius defectum non suppleat, sicque Electionem de se nullam non validet; cum non convalescat postea, quod non tenet ob initio, L. quod ab initio, ff. de regul. Jur. cum simil. & ex multis citatis notat Never. in Summar. Bullar. p. 1. 111.

iii. de Conserv. num. 6. Cum hoc tamen stat, quod si Conservator Dignitatem dimittat, sed postquam Electionem de se factam acceptarit, possit etiam, post dimissionem, munus exequi, & terminare; cum satis superque sit, quod ab initio fuerit capax, ut declaravit Sac. Congreg. die 21 Maji 1587 apud *Petr. §. 2. num. 27.* Et sustinent Doctores passim cum *Raymundo Nido de Conserv. Regul. cap. 3. partic. 1. num. 10.* qui proinde ait num. 16, quod si quis commissionis tempore reperitur in dignitate constitutus, ac inter Judices Synodales designatus; & postea Dignitatem resignet, potest ipse, & non ille, qui Dignitatem obtinuit, de causa cognoscere, ob rationem adductam: quia sufficit, quod ab initio fuerit capax.

4 Idem ob eandem rationem esto iudicium de qualitate Judicis Synodalis, quæ proinde actu debet esse in Conservatore cum eligitur; nec sufficit, si mox ante electionem præcesserit, aut post illam mox subsequuta fuerit. Quamvis, si actu sit tempore Electionis, non autem postea, quam Conservator electionem de se factam acceptarit; Electio adhuc perseveret, & Conservator valeat munus exequi, & terminare, ut docet *Nidus de Conserv. Regul. cap. 3. partic. 1. num. 10.* citans *Pasferin. num. 305.* ac etiam declaravit Sac. Congreg. Episcop. & Regul. 11 Augusti 1645 sic: [Non expirat Jurisdicção Conservatoris rite electi ex eo, quod postea definat esse Judex Synodalis] apud *Nicol. in lucubr. tom. 2. Canon. lib. 1. tit. de Conserv. num. 11.* Sed de hoc puncto, & præcedente inferius ex professo redibit sermo articulo 38. Nihilominus

5 Dico III. Quamvis præfata qualitas Judicis Synodalis copulative requiratur a Tridentino, & ex eo a Clemente VIII. & a Gregorio XV. cum qualitate Dignitatis in eo, qui promoveri debet in Conservatorem; non attenditur tamen, ubi promovendus sit Episcopus, ejusve Generalis Vicarius, & his Superiores, ut Cardinales &c. Assertioni favent *Alphonsus de Leone de Offic. & potest. Confess. resol. 4. verb. Conservator, Donat. quæst. 25. a num. 3. Tancredus quæst. mor. tom. 4. tr. 2. quæst. 113. & alii cum Fagnano in 2. Decretal. cap. si Clericus num. 41. de for. compet.* Quia, ut arguunt nonnulli, ex una parte Constitutio hæc Gregoriana est odiosa; & qua talis ad Episcopos non extendenda: tum ob vulgatam regulam Juris in 6. [Odia &c.] tum ob id, quod in Constitutionibus odiosis neutquam comprehendantur Episcopi, nisi in specie exprimantur, ut Doctoribus communiter est in confesso. Et ex altera parte casus, omissus in aliqua speciali Constitutione, remanet in dispositione Juris Communis. Cum ergo in hac Gregoriana Constitutione, quemadmodum in illa Clementis VIII. nihil de Episcopis eorumque Vicariis generalibus exprimat, recurrendum est ad Jus commune; quod profecto secundam hanc Judicis Synodalis qualitatem non requirit.

6 Immo, ut notat, & bene *Fagnanus*, Episcopi satis exprimuntur in Constitutione Gregoriana, sicut & eorum Vicarii, ac Superiores, sed per exclusionem ab ea lege, non per inclusionem in illa: Gregoriana siquidem Constitutio refertur in hoc puncto ad decretum Concil. Trident. *sess. 25. de reform. cap. 10.* de Judicibus eligendis in Synodis, sic: [Sed etiam in Conciliis provincialibus, aut diœcesanis juxta decretum Concilii prædicti Judices electi, seu designati sint.] Atqui per decretum Concilii prædicti idoneæ personæ, quibus causæ ecclesiasticæ committuntur, debent

esse in Synodo deputatæ, [Præter Ordinarios locorum,] ergo & Conservatores per Constitutionem Gregorianam debent esse ex deputatis in Synodo, præter Ordinarios locorum; sicque satis expresse excipiuntur Episcopi, eorumque Vicarii, ac Superiores a tali Lege.

Et nedum præfata qualitas Judicis Synodalis non attenditur in Episcopis, eorumque Vicariis, ac Superioribus, verum etiam in iis, quibus a Pontificibus Successoribus indulgetur per speciale privilegium, ut non attendatur: pro ut de facto indultum fuit Ordini Sancti Joannis Hierosolymitani ab Alexandro VII. die 17 Maji 1655, personas videlicet ecclesiasticas eligi ab eodem Ordine in Conservatores posse, quantumvis in Concilio diœcesano, vel provinciali Judices designati non sint, test. *Monacel. part. 3. formul. tit. 3. form. 50. num. 4. pag. mibi 174.* Et ubi Judices Synodales non reperiantur, ut docent passim Doctores cum *Matthæo. in Offic. cur. Eccles. cap. 15. num. 7. Naldo apud Dianam part. 9. tract. 6. resol. 25. Antonio a Spiritu Sancto in Director. Regul. part. 1. tract. 2. disp. 1. sect. 4. §. 3. numer. 206.* Usus quotidianus confirmat; & post editam Gregorianam Constitutionem declaravit ad instantiam Patrum Societatis Jesu Congregatio Concilii infra scripti tenoris.

Illustrissimi, & Reverendissimi Domini, Gregorius Papa XV. *fel. record.* in sua Constitutione de Conservatoribus statuit, & decrevit, ut in futurum a Regularibus eligi non possint in Conservatores, nisi Judices in Conciliis provincialibus, seu diœcesanis designati, sub pœnis, & censuris in dicta Constitutione contentis.

Quibus stantibus Patres Societatis Jesu, qui in Indiis, & aliis locis degunt, in quibus Archiepiscopi, seu Episcopi Synodum congregare non curant, Judices Synodales non eligunt; supplicant humiliter Dominationibus vestris Illustrissimis, ut dignentur declarare, si in tali casu possint uti privilegiis, a Sede Apostolica ante dictam Constitutionem concessis.

Die 17 Augusti 1626 Sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit, Episcopos quamprimum diœcesanam Synodum omnino celebrare teneri; & interim in Civitatibus, & Diœcesibus, in quibus nulli Judices extant in Concilio provinciali, vel diœcesano designati, licere Regularibus, servatæ in reliquis forma Constitutionis *felicitis recordationis* Gregorii XV. hac de re editæ; Conservatores nominare, habentes qualitates a Jure requisitas. Quorum tamen Conservatorum facultas eo ipso expiret, cum primum hujusmodi Synodus celebrata, in eaque Judices designati extiterint.] Hactenus Sacra Congregatio: quam refert *Fagnanus in cap. si Clericus, de for. compet. fine.*

Ceterum ut huic occurreretur incommodo, carentiæ videlicet Judicium Synodaliū in Diœcesibus; unde Regulares vel sine Conservatore esse deberent, vel coacti Conservatores eligere, qui Judices Synodales non forent; contra laudatam Tridentini dispositionem, Clementis VIII, & Gregorii XV.

Dico IV. Ipsemet Gregorius XV. in sua Bula reformatoria, postquam §. 2. una cum Dignitate ecclesiastica &c. qualitatem Judicis Synodalis in Conservatore deputando præscripserit, sic habet §. 5. [Ceterum ut latius pateat Conservatorum hujusmodi delegandorum facultas, Sanctitas Sua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, ut in Synodis provincialibus, aut diœcesanis quamplures

plures personas ex habentibus qualitates in prædicta Constitutione ejusdem Bonifacii prædecessoris contentas, & alioquin ad id aptas designari procurent: & si aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum Consilio Capituli alium in ejus locum usque ad futuram provincialem, aut diœcesanam Synodum.] Huc usque Gregoriana Constitutio. Circa quam nonnulla pro Episcopis, nec abs re, sunt hic animadvertenda. Et

9 Primum, Verba illa [Sanctitas sua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios,] posse non incongrue pro præcepto interpretari, ut contendit *Peyrinus* §. 4. n. 22. cum penuria Conservatorum res gravis sit, quæ multum detrimenti possit afferre indigentibus Conservatorum, præsertim in populis copiosis, ubi plurimi reperiuntur Regulares. *Peyrino* consentit *Lezana in Summ. p. 2. cap. 10. n. 55.* inquit, per ea verba non solum importari Consilium, sed etiam præceptum: idque tum ob gravitatem negotii, tum etiam, quia iis verbis videtur imponi obligatio faciendi, quod ibi præcipitur; & quidem non solum ex Charitate, sed etiam ex Justitia. Sed adversatur *Pellizz. tom. 2. tra. 8. cap. 8. sess. 4. n. 89.* ex eo motus, quod, dum agitur de obligatione imponenda, stricta fieri debeat interpretatio: unde cum verbum, *Admoneo*, juxta propriam significationem non importet præceptum, sed Consilium; non est cur illud hic sumi debeat, ad significandum præceptum, non autem merum Consilium.

10 Secundum, Consilium Capituli ad substituendum alium Judicem Synodalem in casu mortis alicujus ex Judicibus designatis, requiri pro forma, taliter ut Ordinarius nequeat illud præterire, ut docent *Peyr. laudat. n. 23.* quamvis valeat non sequi: cum, qui tenetur Consilium petere, ad illud sequendum non obligetur, *Abb. in cap. cum in veteri, de Elect. Rodrig. tom. 1. quest. regul. qu. 3. art. 17. & alii.* Addit *Peyrinus n. 24. & 25.* hujusmodi Consilium peti debere, non post actum deliberatum, sed in ipso tractatu: & tempore congruo expectandum esse responsum, *cap. Cum in Veteri, ibique Panormit. n. 7.* Quod si Capitulum debito tempore non respondeat, aut plus debito suum differat responsum; posse tunc Episcopum, non expectato responso Capituli, per se ipsum providere, *Abbas loc. cit. n. 8.* Quod si Episcopus, postulando Consilium, arctavit se ad finem præfixum pro illo actu terminando, ita ut Capitulum congruum tempus non habeat ad respondendum; provisionem ab Episcopo per se ipsum factam non valere, quia sine Consilio determinavit, *Abb. loc. cit. n. 9.* & ita, fertur, declarasse Sacram Congregationem, refert *Peyr. ubi supra n. 26.*

11 Tertium, posse Ordinarium suo Vicario committere substitutionem novi Judicis in casu mortis, ut docet *Peyr. laudat. n. 24.* sed Vicarius eodem modo tenetur, Consilium Capituli postulare, *dic. cap. Cum in Veteri, de Elect. ibique Abb. n. 3.*

12 Quartum, casum mortis, de quo loquimur, nedum esse mortis physicæ, sed civilis, seu æquivalentis etiam, cujusmodi reputatur longum, & diuturnum tempus absentis, ut advertit *cit. Peyrin. n. 27.* longa siquidem, & diuturna absentia mortis æquiparatur, ut absentia dicitur mortis vicaria. Et ita etiam fertur, Sacram Congregationem declarasse. *Peyrin. in adnot. ad cit. Constit. xx. Gregor. XV. n. 27.* & ex eò *Tambur. de Jure Abbat. tom. 3. disp. 17. q. 1. n. 12.*

Quintum, Judices Synodales nominare in 13 Synodis provincialibus, aut diœcesanis, principaliter ad Episcopum, vel Archiepiscopum, aliumve Synodo præidentem attinere, non tamen private quo ad alios, ut declaravit Sac. Congreg. teste *Peyrino n. 28.*

Sextum denique, eligendos in Judices Synodales debere secundum Tridentinum habere 14 conditiones requisitas in *cap. statutum, de rescript. in 6.* & præterea esse personas ad id aptas, videlicet secundum ætatem, scientiam, & mores, juxta *cap. cum in cunctis, de Elect.* Eorumque munus durare usque ad futuram provincialem, aut diœcesanam Synodum, sive de cetero Judices Synodales principaliter electi sint in Synodo, sive loco mortui, vel absentis substituti, ut docent passim Doctores tum ex hac Constitutione, tum etiam ex Trident. *sess. 25. de refor. cap. 10.* Ex huc usque stabilitis in toto hoc, & duobus præcedentibus Articulis.

Dico V. Ut quis eligi rite queat in Judicem 19 Conservatorum Regularium ad terminos Juris novissimi, necessario debet esse Persona Ecclesiastica, primam saltem habens Tonfuram, Ætate, Doctrina, & Probitate conspicua, Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, aut in alia Ecclesiastica Dignitate constituta, vel Generalis Archiepiscopi, aut Episcopi Vicarius, vel Personatum habens in Ecclesia Cathedrali, seu Collegiata, aut saltem Canonicatum in Cathedrali pro tempore electionis, & una simul pro eodem tempore Judex Synodalis, ubi hic aliunde haberi queat, in Concilio provinciali, vel diœcesano designata, ejusque Dignitas major, seu Pontificalis non sit, Episcopalis nimirum, Archiepiscopalis &c. vel ejus Generales in Spiritualibus, & temporalibus vices gerat; & Regulares conservandi non gaudeant privilegio Religionis Hierosolymitanæ, ita nimirum, ut una ex recensitis qualitatibus deficiente, nullus sit Electionis actus; cum defectus formæ invalidet actum, ex *cap. Cum dilecta 22. §. cum enim, de Rescript. & cap. prudentiam 21. de Offic. Deleg. & Constit.* quam habemus præ manibus Gregoriana §. 2.

Nisi tamen obstat error communis; utpote 16 qui, concurrentibus aliis requisitis, supplere potest alicujus qualitatis defectum, & sic actum Electionis validare juxta ea, quæ diximus supra *Articulo 5. asser. 2. a n. 6.* Unde Conservator electus ratione Dignitatis Ecclesiasticæ, & qualitatis Judicis Synodalis, quam re vera non habet tempore Electionis, sed habere communi errore reputatur; ejus Electio tenet, & gesta consequenter per ipsum valida sunt, ut colligitur ex *L. Barbarius, ff. de Offic. Prator.* ubi gesta per Prætorem Servum, qui liber communi errore existimatur, valida decernuntur. Qui sane textus & si loquatur de Judice Ordinario, nimirum Prætore, atque adeo multum faveat Conservatori attento Jure novo, & novissimo, ejus tamen dispositio locum habet etiam in Delegato, ut aliqui contendunt, sive dato ad universitatem Causarum, sive ad unam, vel duas Causas, ut ex variis Juribus, & Doctoribus evincit *Monet. de Conser. cap. 10. dub. 10. n. 450.* & sic favet etiam Conservatori ad terminos Juris antiqui.

Quamvis autem communis error possit actum 17 de se nullum ob defectum alicujus ex recensitis qualitatibus Electionis validare; non ita tamen communis partium consensus, ratione Decreti irritantis, adjecti in *cap. fin. de Offic. Deleg. in 6.* & in *Constitutione Gregoriana §. 13.* per quod videlicet

licet irritatur, quidquid contra disposita in utraque præcitata Constitutione actum fuerit, adeoque Conservatoris Electio, non habentis requisitas qualitates, facta etiam de mutuo consensu partium, ut insinuavimus *art. 1.* & docet *Moneta cap. 7. qu. 8. a n. 414.* de electione Conservatoris, non habentis qualitates requisitas in *cap. fin. de Offic. Jud. Deleg. in 6.* facta quoque de communi partium consensu.

18 Quemadmodum neque potest actum validare electionis quadragenaria consuetudo, vel præscriptio eligendi in Conservatorem, Personam

non habentem qualitates prædictas, ratione ejusdem Decreti irritantis in *dic. cap. fin. & Gregoriana Constitutione* apposti, quiquid in contrarium opinetur *Monet. cit. c. 7. qu. 9. num. 506.* contra communem sententiam, quæ docet, Decretum irritans, in aliqua Constitutione appositum, etiam Consuetudinem, & præscriptionem tollere, eique derogare quo ad ea, quæ adversus disposita in dicta Constitutione gesta fuerint, ut non semel insinuavimus supra. Et de qualitatibus Judicis Regularium Conservatoris hætenus.

ARTICULUS DUODECIMUS.

Quenam Personæ deputari valeant in Judices Conservatores Regularium.

Dico I. Ex hætenus stabilitis in tribus præcedentibus Articulis, facile erit decidere, quænam Personæ deputari legitime valeant in Judices Conservatores Regularium. Nihilominus ut majori facilitati consulamus; & quia de nonnullis personis, ut mox vidimus, ratione Dignitatis præscriptæ non una est Doctorum opinio; personas omnes in particulari, ad id munus rite deputabiles, impræsentiarum recensere, operæ pretium duxi non importunum. Itaque

Dico II. Deputari legitime queunt in Judices Conservatores Regularium, si habeant ceteras qualitates prærequisitas,

1 I. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, utpote qui sunt Episcopis Superiores in ratione Dignitatis, ut communiter tradunt Jurisperiti cum *Lancellos. Conrad. in Templ. omn. Jud. lib. 2. cap. 3. §. 3. a n. 1. Jacobat. de Concil. lib. 1. art. 1. n. 247. Bellarmino tom. 1. Controv. 5. gener. cap. 16.* Quantumvis Cardinales non Episcopi sint, ut addit *Suar. de Pœnit. disp. 27. n. 6.* post *Sylvestrum*, & *Angel.* Etiam juxta terminos *cap. fin. de Pœnit. & Rémis.* ubi mentio fit Superiorum Episcopis ad effectum facultatis eligendi Confessarium. Et maxima pollent Dignitate, *cap. 1. de Offic. Legat. in 6. & c. Felicitis, de pœnit. eod. & quidem in Cathedrali, seu Romana Ecclesia.* Et ut tales inter Dignitates enumerantur, etsi expresse in Regularium privilegiis minime nominentur, *Monet. de Conserv. cap. 5. qu. 3. a n. 33. Peyrinus ad Constit. Gregor. XV. §. 2. n. 12.* Immo notat *Lezana tom. 1. p. 2. cap. 10. n. 12. ex distis c. 9. n. 13. & 14.* Cardinales protectores Carmelitarum, & cum ipsis communicationem privilegiorum habentium, esse ipsorum Ordinarios Conservatores.

II. Patriarchæ Primates, & Archiepiscopi; tum quia sunt Personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ, & nominantur in *cap. fin. de Offic. Jud. Deleg.* ibi: [Nisi Episcopi, vel eorum Superiores:] tum etiam, quia ad ipsos diriguntur aliquæ ex Conservatoris Literis, scilicet illæ Clementis VII. pro Minimis, Sancti Pii V. pro Dominicanis, & Gregorii XIII. pro Jesuitis: in quibus ultimis expressa mentio fit de Archiepiscopis, *Monet. cap. 5. qu. 6. n. 79. & 80. Lezana n. 11.*

Modo tamen sint consecrati; vel saltem confirmati, etsi nondum consecrati; non tamen mere electi, ut mox dicemus de Episcopis.

III. Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi titulares; cum hi supponantur esse Consecrati, & cum titulo specialem Ordinationem accepisse, ut tradunt Doctores allegati a *Monet. cap. 5. n. 41.* quibus ipse subscribit *n. 52.*

IV. Episcopi, ut cavetur expresse in *dic. cap. 3. fin. de Offic. Deleg. in 6.* puta Consecrati, cum ii sint, qui vere, & proprie nomine Episcoporum veniunt: quia per Consecrationem, & Ordinationem proprie in gradu, & Ordine Episcopali constituuntur, ut satis liquet ex *cap. Cum in Canthiis, & cap. nihil est, de Elect.* Vel saltem confirmati, etsi nondum Consecrati: quia licet non dicantur, nec sint vere, & proprie Episcopi, dicuntur tamen Dignitatem habere in Ecclesia Cathedrali, puta Episcopalem, etsi non Episcopatus Ordinem. Unde comprehenduntur sub verbis text. *cap. fin.* [Seu Dignitates, vel Personatus in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesiis obtinentes,] ut tradunt complures in *cap. 2. de Offic. Deleg. in 6. & cap. 1. de Offic. Ordin. eod. lib.* Et sunt Ecclesiæ Sponsi, *cap. 2. & cap. licet, de translat. Episcop.* Et plenam, ac integram habent jurisdictionem Episcopalem, *cap. transmissam, de Elect. cap. 1. & 2. de translat. Episcop.* ut aliis relatis firmat *Moneta cap. 5. a n. 54.* Quæ omnia locum habent in Patriarchis, Primatibus, & Archiepiscopis, ut supra insinuavimus, utpote de Ordine Episcoporum.

V. Episcopi titulares, sicut & ii, qui loco, & Dignitati Episcopatus renuntiarunt; cum tantam Dignitatem retineant, quantum habent Abbates, unde minores Ordines conferre possunt; rogati, *cap. 1. de Ordin. ab eo, qui renunt. Episcop. & cap. post translationem, de renunt.*

VI. Abbates; cum & ipsi sint in Dignitate Ecclesiastica constituti, & nominentur expresse in *dic. cap. final. de Offic. Jud. Deleg. in 6.* & in tribus prædictis Conservatoriis Clementis VII. Sancti Pii V. & Gregorii XIII. in quibus cum indistincte nominentur *Abbates*, indistincte omnes, adeoque tam Sæcularium, quam Regularium Ecclesiarum, & Monasteriorum tam jurisdictionem quasi

quasi Episcopalem, Territorium, subditosque habentes; quam mere Titulares, intelligendi sunt; sicque nedum Abbates Sæculares, sed etiam

VII. Abbates Regulares. Atque ita intelligunt insinuatæ tres Constitutiones *Monet. c. cit. q. 6. n. 79. & 80. Peyrin. §. 2. n. 13. Lexana n. 11. Tambur. de Jur. Abb. tom. 3. q. 4. n. 1. & alii*, & declaravit Sac. Congreg. Episcop. & Regul. 2. Martii 1619. per hæc verba: [Abbates Regulares, qui in Conciliis provincialibus, aut diocesanis Judices extiterunt designati, possunt utique eligi in Regularium Conservatores] apud *Nicol. in Lucubrat. tom. 1. Can. l. 1. tit. 29. de Conservat. n. 11. & referunt Barbof. in Trident. cap. 20. sess. 14. n. 5. ex Sel. in Selectis Canon. c. 12. n. 4. & Pascucc. in Compend. ad Consul. Can. Pignatell. p. 1. tit. de Conservat. Regul. pag. mibi 206. Sicut &*

VIII. Abbates Titulares, utpote dignitatem Abbatialem, quæ est dignitas Excellentiæ prima post Episcopalem, obtinentes: & quamvis non sint Collegii membra, titulo tamen, & Dignitate, licet non exercitio Ordinarii sunt. *Rebuff. de pacificis possess. n. 24. Massobr. de Synod. Episc. c. 4. dub. 13. a. n. 38. & 39. & alii.*

IX. Abbates Commendatarii, quibus in perpetuum a Summo Pontifice facta est Commenda; cum hujusmodi Commendæ, in perpetuum a Papa datæ, loco tituli sint; & in omnibus isti Commendatarii pro titularibus habeantur, ut docent complures Doctores quos laudat, & sequitur *Monet. c. 5. n. 80.*

X. Priores Sæculares, qui sunt loco Abbatum in aliqua Ecclesia Collegiata; pro ut alicubi esse, referunt *Holed. de incompatib. beneficior. p. 1. c. 6. n. 2. & Cassan. in Cat. Glor. Mundi p. 4. confid. 38. sicut &*

XI. Præpositi, quando sunt loco eorumdem Abbatum in eadem Ecclesia Collegiata; prout aliquando contingit, teste *Cassan. dic. p. 4. confid. 33. & Joa. Selva de benef. p. 1. qu. 2. n. 85. Tum propter regulam subrogatorum: tum quia Dignitatem habere dicuntur in Ecclesia Collegiata, Monet. c. 5. n. 81.*

XII. Alii quoque Priores, & Præpositi, qui non sunt loco Abbatum, quia Dignitatem habent, etsi non in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, ut insinuavimus *art. preced. asser. 2. ex Constit. Leonis X. quamvis attentio Jure antiquo in Conservatores deputari non possint; cum ad id requiratur, quod Dignitatem habeant in Ecclesia, quæ Cathedralis, vel Collegiata sit, ut articulo preced. asser. 1. diximus cum Monet.*

XIII. Vicarius Generalis Episcopi, & si non de Jure antiquo, ut aliqui contendunt *ex Gloss. in Clem. & si principalis; de rescript. v. Delegatus*, de Jure tamen novo, & novissimo, utpote qui Dignitatem habet Ecclesiasticam, administrationem videlicet rerum ecclesiasticarum cum Jurisdictione; & ad ipsum diriguntur literæ Conservatoris Clementis VII. pro Minimis, S. Pii V. pro Dominicis, & Gregorii XIII. pro Jesuitis. *Rodrig. t. 1. q. regul. q. 65. art. 3. & alii apud Barbof. de Offic. & pot. Episc. alleg. 106. n. 13.*

XIV. Vicarius Generalis Episcopi electi, & confirmati, licet nondum Consecrati, ut ampliant *Gloss. in Clem. 2. de rescript. v. Episcopi, Pavin. de Offic. & potest. Capit. Sed. Vac. t. 2. q. 10. n. 6. Sbroz. lib. 2. q. 23. n. 4. Sanchez. de Matr. lib. 8. disp. 27. num. 35. apud Barbof. in Trident. sess. 25. de refor. c. 10. n. 5.*

XV. Vicarius Prælati inferioris, habentis jurisdictionem episcopalem, ut etiam ampliant *Sanchez nu. 34. & Flores de Avena var. l. 1. q. 4. num. 14. & alii.*

XVI. Vicarius Capitularis Sede vacante, ut contendunt *Pavin. ubi supra q. 10. num. 6. & 8. Sbroz. dic. q. 23. Riccius var. resol. tom. 2. resol. 349. n. 3. Mendo in Epitom. v. Conservator Judex n. 1. & alii apud Barbof. n. 5.*

Non ita tamen Vicarius Foraneus, ut advertunt *Sbroz. lib. 2. de Offic. Vicar. qu. 27. n. 15. Moneta loc. cit. n. 63. Peyrin. n. 14. & alii.* Et recte satis; cum nequeat Vicarius Foraneus esse Delegatus Papæ, ex *Clem. 2. de rescript. nec Dignitatem ullam aut Personatum habeat.*

XVII. Visitator generalis alicujus Diocesis: non quod Dignitatem habeat, sed quia est Officialis generalis Episcopi, & potest excommunicare. Atque ita *Fragofus p. 2. l. 4. disp. 12. §. 1. nu. 3. ex Bulla Julii II. Alias Venerabilem, Clementis VII. Conquestione, & Gregorii XIII. Æquum reputamus.* Nec officit, quod Visitator generalis non sit Officialis perpetuus, utpote potens ab Episcopo revocari. Nam, ut optime respondet *Fragofus*, etiam Vicarius generalis potest ab Episcopo revocari; & tamen esse potest Conservator. Sufficit igitur, quod munus Visitatoris, Officialis, sicut & generalis Vicarii sit in potentia perpetua, *text. in c. Clericos, juncta gloss. n. perpetuum, de cohabit. Cleric. & Mulier.*

XVIII. Archidiaconus, Archipresbyter, seu Civitatis, & Ecclesiæ Cathedralis, sive extra Urbem & Ruralis, sive quivis etiam Rector Parochialis Ecclesiæ, nomen habens Archipresbyteri. Item Primicerius, Præpositus, Decanus, utpote in Dignitate Ecclesiastica constituti, *Confessus in Summar. privil. c. 5. Monet. c. 5. q. 7. n. 88. 89. 91. & 95.*

XIX. Vicecancellarius Papæ, Camerarius, Summus Pœnitentiarius, Clerici Cameræ, Auditor Curie Causarum dictæ Cameræ, Auditor Rotæ, Referendarii, & Protonotarii, etiam non participant, seu titulares, & honorarii; cum hi omnes Ecclesiasticam habeant Dignitatem, *Monet. de Conservat. c. 5. a nu. 106. Massobr. de Synod. diocæs. c. 4. dub. 12. Panciull. dec. 1. adnot. 7. Chiavetta lib. 1. Inst. Can. c. 4. §. 17. & 18. & alii.*

XX. Canonici Cathedralis Ecclesiæ, sed non de Jure antiquo; cum non nominentur in *c. fin. de Jud. Deleg. in 6. & Canonicatus proprie neque Dignitas sit, neque Personatus: sed de Jure novo, quia nominantur expresse in Bulla Sixti IV. pro Carmelitis, Clementis VII. pro Minimis, Sancti Pii V. pro Dominicis, & Gregorii XIII. pro Jesuitis: Immo & de Jure novissimo Constit. Gregor. XV. §. 2. ibi: [Ita ut vel Dignitate præditi, vel Personatum obtinentes, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant.] *Barbof. alleg. 106. n. 11. Rodrig. q. 65. art. 2. Riccius in praxi p. 2. resol. 349. notans, id Canonicis Cathedralis Ecclesiæ concedi, quia saltem largo sumpto vocabulo veniunt appellatione Dignitatis, Felin. in c. Pastoralis n. 12. de Offic. Deleg. Caputaq. decis. 257. p. 1. Achill. decis. 1. de rescript. Et Dignitatibus æquiparantur in c. statutum, de rescript. in 6. ubi in principio statuitur, eos posse dari Delegatos Apostolicos, sicut qui Dignitatem, vel Personatum habent. Dicunturque Fratres Episcopi, ac Filii primi gradus; aliasque prærogativas habent, de quibus passim Doctores, & nos fufius disseruimus in prima nostri Juris Canonici parte de Personis Ecclesiasticis dissert. 7. de Canonic. Verum**

Canonicos Religiosos Cathedralis Ecclesiæ excipiunt *Duen. reg. 78. Gratian. discept. forens. cap. 270. n. 6. Massobr. de Synod. Episc. c. 4. dub. 13. n. 30. quia putant, esse non posse Delegatos Pa-*

52 De Judice Conservatore Regularium

per, prout esse queunt Canonici Sæculares. Sed cum Abbas in e. causam, qua de Judiciis, Sanchez l. 6. Moral. c. 13. n. 83. & Pirhing. lib. 1. tit. 29. n. 32. quos sequitur Chavetta l. 3. Inst. Jur. Can. c. 2. §. 3. q. 2. n. 34. contendunt, Monachos Professos in Ecclesia Cathedrali Regulari Canonicos (cujusmodi sunt hodie Patres Benedictini in Ecclesia Cathedrali Montegalensi, & antea iidem erant in Catanensi) esse posse Delegates Papæ, quia Religiosa Professio non pugnat cum hoc, quod ab iisdem munus delegationis suscipiatur; poterunt bene quantum est ex hoc, iidem in Judices Conservatores deputari. Unde

XXI. Canonici Religiosi, quorum Religiosa Professio neque repugnat aliunde cum munere Conservatoris, ut liquet ex dict. sup. de Abbatibus Regularibus, & ex dicendis infra de Prælatibus Religiosis, qui in Judices Conservatores eligi queunt, liquebit melius.

13 Non potest tamen in Conservatorem deputari Canonicus Minor, super ætate a Papa dispensatus ad Canonicatum Ecclesie Cathedralis; cum non possit eligi in Judicem Delegatum, ut firmat Massobr. dic. c. 4. dub. 11. Quamvis enim Papa dispenset cum Minore, ut sit Canonicus in Ecclesia Cathedrali, non propterea censetur eum eodem dispensare, ut in ea ætate possit esse Judex Delegatus, observat Barbosa in L. cum Prior §. ult. n. 60. ff. de Judic.

14 Neque Coadjutor in Dignitate, vel Canonicatu dictæ Ecclesie Cathedralis cum futura successione; cum actu neque dignitatem habeat, neque Canonicatum; sed illum expectet. Unde nec potest esse Judex Delegatus, ut resolvunt Doctores cit. a Barbosa in Trident. sess. 25. de refor. cap. 7. contra alios cum Mendo de Ordin. Militari. d. 2. q. 4. §. l. n. 115. & in Epitome v. Conservator Judex n. 1.

15 Neque demum Canonici simplices Ecclesie Collegiatae; utpote qui nec Dignitates, nec Personatus sunt, neque his æquiparantur in Jure: nec in literis Conservatoriis ullatenus nominantur; neque eligi possunt, ut deberent, in Judices Synodales. Et quamvis olim propter nonnulla Regularium privilegia forsitan in Conservatores eligi potuissent; hodie tamen nequeunt post Constitutiones Clementis VIII., & Gregorii XV. quibus Canonicorum simplicium Ecclesie Collegiatae deputatio vetita est; ut docent & bene, Barbosa in Trident. sess. 25. c. 10. n. 9. Tambur. de Jure Abbat. tom. 3. disp. 17. q. 1. n. 11. Genuens. & alii, quos citat, & sequitur Passerin. n. 302. Lezana n. 52. & Nidus cap. 3. part. 3. n. 13. ubi notat, Doctores, oppositum sentientes, scripserunt ante dictas Constitutiones, & seclusis Conservatoriis Regularium.

16 Quod procedit, etiam si Canonici Ecclesie Collegiatae Doctores sint, & nullus existat Doctor in Ecclesia Cathedrali. Vel si Canonici Collegiatae peritiores sint Canonicis Ecclesie Cathedralis: quia, etiam ut tales, designari non possunt in Judices Synodales; atque adeo sunt in Conservatores ineligibiles; cum in e. statutum dicatur, quod Ecclesiarum dumtaxat Cathedralium Canonici possint Judices Synodales constitui. Atque ita contra Riccium p. 1. praxis decis. 637. in 4. editione, & resol. 375. in 2. editione, & p. 4. Collect. 809. sustinet. Barbosa alleg. 106. n. 12. Marc. Anton. Genuens. in pract. q. 614. Matthæus. in Offic. Cur. Eccles. c. 15. n. 6. Peyrin. in Constit. Gregor. XV. §. 2. n. 19. quibus patrocinatur Massobr. de Synod. decis. c. 4. dub. 10. n. 5. referens nu. 25. Declarationem Sacre Congregationis Concilii, &

se consultæ sit: [An possit eligi in Judicem Synodalem Canonicus Ecclesie Collegiatae, qui sit Doctor, si non existant in Cathedralibus Doctores, saltem ita idomei. Sacra Congregatio censuit, Canonicum Ecclesie Collegiatae eligi non posse in Judicem Synodalem.] e converso tamen in Judices Synodales adeoque in Conservatores, designari queant.

XXII. Obtinentes in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata Scholasteriam, seu Præbendam theologalem, vel pœnitentialem, Cantoratum, aut Saccentratum; utpote Dignitatem, aut saltem Personatum habentes. Azor. p. 2. lib. 2. c. 23. Barbosa l. 1. Jur. Eccles. c. 29. Monet. de Conserv. l. 5. q. 7. a n. 90. & alii.

XXIII. Quotquot in quibusdam peculiaribus Ecclesiis officium aliquod in titulum habent; quod secundum communem existimationem, & consuetudinem in dictis Ecclesiis Dignitatem, vel Personatum importat, & pro Dignitate, vel Personatu reputatur, ut docet Peyrin. §. 2. n. 16. Tambur. de Jure Abbat. tom. 3. d. 17. q. 4. n. 4. Donat. q. 7. cit. n. 4. in fin. Ubi etiam hujusmodi viget Consuetudo, pro Dignitate, vel Personatu haberi debet, licet Officium, seu titulus ille rerum ecclesiasticarum administrationem cum jurisdictione non habeat; cum in his magis Consuetudo, quam Jus commune, ut supra insinuavimus art. 9. asser. 2. attendatur. Sylvest. ubi supra, Rot. decis. 173. in novis, Vulpes in pract. judic. for. eccles. c. 12. num. 51. Confessius hic c. 5. Lezana p. 2. c. 10. n. 10. & 13. & alii dic. art. 9. asser. 2. n. 5. citati.

XXIV. Subcollectores; utpote qui Dignitatem, & Jurisdictionem habent; iisque causas a Sede Apostolica delegari, tradunt Gonzalez ad reg. 2. Cancell. glos. 51. num. 79. & Massobr. dic. dub. 13. n. 32.

XXV. Cancellarius Academiz, auctoritate Pontificis approbatæ; cum Officium habeat cum jurisdictione conjunctum, sufficiens ad Apostolici Delegati, & Conservatoris Munus, ait Azor. Inst. Moral. p. 2. l. 3. c. 13. q. 6.

Non tamen Doctores in Theologia, vel Jure Canonico, ut recte docet Fragosus p. 2. l. 4. disp. 12. §. 1. n. 3. Nec officit, quod Doctoratus sit Dignitas per Barr. in l. Nec; que necessario c. de novo Codice faciundo n. 10. Jaf. in l. si quis in conscribendo c. de pacis n. 4. & communem Doctorum apud Villalob. lit. D. n. 89. in antiq., & Grass. addit. ad l. 3. c. 5. n. 94. cum Antonio Corseto in suo Repertorio in Abbatem verb. Doctoratus: & Doctor jurisdictionem Ordinariam habeat in Scholares: ac præminentiam, & prærogativam in processibus &c. Et ordo Doctoratus sit quasi præcipuus in Ecclesia Dei, c. Cum ex injuncto 13. de Heret. Unde Doctor honorandus est, c. de multa, ad fin. 38. de præbend. Et ceteris præcedat, Grillenz. conf. 127.

Non officit, inquam: quia prærogativa, seu præminentia, quibus gaudent Doctores, non sunt Dignitates Ecclesiasticæ, sed habent quid seculari, & profanum. Nec habent proprie Doctores jurisdictionem in scholares ratione Doctoratus. Et sane si Doctores, qui insimul sunt Canonici Ecclesie Collegiatae, non existentibus in Cathedrali Doctoribus, adhuc eligi nequeunt in Judices Synodales, & consequenter in Conservatores, ut supra diximus n. 21. multo minus eligi poterunt meri Doctores.

XXVI. Clerici omnes, qui Episcopalem Dignitatem, & jurisdictionem insimul præscriptione, vel privilegio legitimo acquirere: vel etiam solam jurisdictionem, & præminentiam aliquam in Eccle.

Ecclesia Collegiata, *Nidus de Conserv. Regul. c. 3. part. 2. n. 9.*, citans *Monetam de Conserv. c. 5. n. 58.* Secus tamen, si Ecclesia Collegiata non sit.

19 XXVII. Prælati, seu Superiores Majores Regularium, etiam Mendicantium, nedum totius Ordinis, ut Generales; & Provinciarum, ut Provinciales &c. sed locales quoque, seu Conventus, ut Priores Conventuales, Guardiani Ordinis Minorum, Correctores Religionis Minorum &c. utpote qui Dignitatem habeat Ecclesiasticam, cuiusmodi vere est Prælatum Regularis ex *c. nifestent, de præbend.* ibi sic: [Non Dignitas Prioratus, sed Persona Prioris maneat onerata:] ibique *Joan. Andreas n. 4. Butrius n. 14. Card. n. 3. not. 3. Abbas, & alii. Gemin. in c. Nullus de elect. l. 6. Tambur. de Jure Abbat. tom. 1. d. 1. q. 3. & 5. cum Monet. de Conserv. c. 5. n. 16.* Et quidem talem Dignitatem habent in Ecclesia Collegiata, cuiusmodi est Ecclesia Conventualis, *Innoc. & alii in d. cum dilecta, de excess. Prælat. Card. dum alii in c. nobis, de Jurispræton. Barbat. conf. 17. vol. 1. Mascard. de probat. conf. 380. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 90. n. 20. & 22. ubi post Hostien. in d. c. nobis tradit in specie, Conventualem Ecclesiam ipso Jure esse Collegiatam per text. *c. ne pro defectu, de elect.* ubi Ecclesia Conventualis Regularium æquiparatur Cathedrali, & alii complures: ideoque esse possunt Judices Delegati ex *Clem. 2. de rescript. Et literæ Conservatoris Clementis VII. pro Minimis etiam ad Priores dirigantur.* Quo, ut notat *Lexan n. 14.*, etiam denotari videntur ceteri Superiores Majores locales Conventuum aliorum Religiosorum. Et Gregorius XIII. in sua Conservatoria toties citata pro Jesuitis indulget, ut possint in Conservatores eligere omnes, & singulos Episcopos, Archiepiscopos, Abbates, nec non alias Personas in Ecclesiastica Dignitate constitutas. Atque ita contra *Donat. q. 29. n. 2.*, *Pignatellum tom. 1. conf. 165.*, *Dianam p. 9. tr. 9. & miscell. 4. resol. 16.* & alios docent *Moneta de Conserv. c. 3. q. 2. n. 247. Passavell. in priv. vol. 32. Rodriguez q. 65. art. 3. Peyrin. §. 2. n. 11. Mirand. q. 47. art. 2. Lexana conf. 40. num. 85. Pellizz. in man. regul. t. 2. str. 8. sec. 4. n. 90. Tambur. de Jure Abbatum t. 3. q. 4. Bordon. q. 12. n. 15. Portel. in dub. Regul. verb. Abbas n. 8. Ventriglia in prænt. 1. de Conservat. adnot. 26. §. unic. n. 11. Sorbus in adnot. ad compend. priv. Casarub. Verb. Conservatores Ordinis lit. D. asserens Tabienam in v. Conservator §. 2. & in v. Dignitas, Fragasus p. 2. l. 4. disp. 12. §. 1. n. 3. Anton. a Spiritu Sancto in direct. Regul. p. 1. tr. 2. disp. 1. §. 4. §. 3. n. 20. Raym. Nidus de Conserv. Regul. c. 3. part. 4. per tot. Mendo cum aliis in Epitome v. Conservator Judex n. 1. & de Ordin. Milit. disp. 2. q. 4. num. 118. ubi refert praxin, & in Salmaticensi Civitate Rectorem Collegii Alcantarensis, qui solum est Prælatus Regularis, pacifice tunc temporis munus Conservatoris obisse. Quemadmodum illud gessere in Indiis Occidentalibus Prior Conventus Sancti Dominici, & Definitor Capituli Generalis ejusdem Ordinis in Defensionem Patrum Jesuitarum adversus Episcopum Angelopolitanum sciente, & non reprohante Congregatione specialiter deputata ab Innoc. X. Tandem *Joan. Naldus* in Allegatione typis data pro Jesuitis adversus præfatum Episcopum Angelopolitanum, cujus fragmentum, a *Diana* relatum *loc. cit.* hic transcribere sine opera pretio non contingeret: [Quo ad secundum. Conservatores a Patribus Societatis electos, fuisse legitimos, & competentes; patet, attentis *c. su. de Jud. Deleg.***

in 6. in quo Conservatores eligi possunt Episcopi, Abbates, seu Dignitates, vel Personatum in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesiis obtinentes. Patres autem præfati obtinent Dignitatem, & Personatum respective, quia *P. Joannes de Pareda* est Prior Conventus S. Dominici, *P. autem Augustinus Godinez* est Definitor Capituli Generalis. Quod Prior Regularis sit Dignitas, & capax Rescripti Apostolici, patet ex *cap. statutum v. obtinentibus, de rescript. in 6.* & statuitur expresse in *Clem. & si, cod. tit.*, ubi Prior Conventualis, id est habens sub se Capitulum, & Collegiatam Ecclesiam, licet non esset electus, sed tantum ad autum, dicitur esse in Ecclesiastica Dignitate constitutus, ad effectum; ut sit capax Delegationis Apostolicæ: secus esset de Priorate Claustrali, qui non habet Capitulum, ut bene *Gloss. ibi, v. conventualem, & clarius Gloss. in Clem. ne in agro, §. ceterum, de stat. Monac.* dicit, Prioratus Conventualis est, in quo sunt plures collegialiter; & in *c. nobis fuit, vers. Conventuali Ecclesia*, declarat eadem *Gloss.*; ad constituendam Conventualem Ecclesiam sufficere, quod plures collegialiter vivant, *ad text. in c. 1. de elect.* id est quod faciant unum Capitulum, sive unum corpus juxta dispositionem *c. dilecta, de excessib. Prælat.* Dupliciter quoque est Personatus, quia major est Priore, & vocem habet in Capitulo Generali, quia ad Delegationem sufficit præminentia, qua quis datus est in aliqua Ecclesia, uti dicit *Gloss. in tit. c. statutum vers. prædictis, de rescript. in 6. c. quavis de verb. signific. & apparet ex Constit. Clement. VIII. anno 1592.*, quæ incipit *Santissimus*, & alia simili Gregorii XV. de anno 1621 quæ pariter incipit *Santissimus*, in quibus mandata Apostolica talibus delegantur.] Hactenus *Naldus* apud *Dianam*.

Neque ad Munus Conservatoris acceptandum, 20 de Jure communi necessaria est superioris majoris licentia, puta Generalis, ut advertit *Tambur. q. 4. num. 8.* Et quamvis Religiosus non debeat esse negotiorum acceptator sine Abbatis licentia, *ex c. Monachi il II. 16. q. 1. & c. 2. de postuland. decernatur*, quod Monachi, sine Abbatis, licentia susceptores, & executores non sint, puta omnium Officiorum judicialium, ut explicant in *dic. cap. 2. Jo. Andr. n. 2. Hostien. n. 1. Abbas n. 3. Anton. n. 8. Cardinal. q. 2. Anchar. n. 1.* Et aliunde Conservatoris Officium sit judiciale: id tamen intelligendum de Religiosis simplicibus, seu subditis, non de superioribus, pro quibus necessaria non est de Jure Communi Superioris Generalis licentia; quemadmodum pro iidem necessaria non est ad munus executoris testamentorum acceptandum, ut docent *Sylvest. verb. Testamentum 2. q. 2. dist. 2. Molina de Just. tom. 1. disp. 247. col. pen. & alii apud Sanchez in Desal. l. 6. c. 11. n. 5.* Neque ad subsundum munus Advocati, & Procuratoris, ut volunt *Gloss. in Can. 2. de Presentium, verb. defensor 61. q. 1. & in Clem. Religiosus, verb. Religiosus, de procurat. ubi Abb. n. 4. & in c. in nostra n. 9. extra de procurat. & cap. sopita n. 3. de censib. & alii apud Sanchez dic. lib. 6. c. 13. n. 16.* Neque ad exequendum munus Arbitrorum, ut contendunt eadem *Gloss. dic. Can. de presentium, verb. Defensor. Abbas in d. c. 2. no. 4. de postulando*, & alii, quos laudat *Sanchez cit. 6. 13. n. 58.*

Dixi de Jure communi: quia si de Jure Reli- 21 gionum specialiter prædicta facultas requiratur, sine ea Prælati Regulares Officium Conservatoris acceptare non possunt. Hinc *Pellizz. n. 92.* cum doctis viris, a se consultis, probabile censet, pro no-

nostræ Societatis Prælati localibus, sive Provincialibus, ut deputentur in Conservatores, licentiam Præpositi Generalis necessariam esse, quantumvis alias designati sint Judices in Synodo. Quod colligit ex p. 6. *Constit. Soc. c. 3. §. 7. in declarat. lit. D.* ubi Nostris interdicitur, Officium acceptare Executoris Testamenti, & quæcumque alia, quæ puritati nostræ Institutum non conveniunt, quæque aliis esse possunt offensionis causa: cujusmodi profecto est Conservatoris Officium.

22. Quemadmodum etiam interdicitur Fratribus Minoribus in quadam generali Constitutione Ordinis eorumdem, Conservatorias acceptare, ut refert *Rodriq. tom. 1. quæst. regul. q. 65. art. 3. in fine*: adeoque sine Ministri Generalis facultate Superiores Minorum locales, puta Guardiani, sicut & Provinciales &c. in munus Conservatoris nequeunt consentire.

23. Neque necessaria est præfatis Religiosis Superioribus ad munus Conservatoris acceptandum alia Monasterii utilitas, ut servetur *dic. C. Monachi il secundo 16. qu. 1. & dic. c. 2. de postuland.* nisi ea, quæ ex susceptione talis Officii Monasteriis provenire satis dignoscitur, ut sustinet *Tambur. n. 9.* [Nam (ait hic Doctor) si omnes hi Regulares Prælati Judices Conservatores esse possent, maxima omnibus Monasteriis utilitas inde oriretur, cum passim omnia indigeant electione Judicis Conservatoris: & hi Regulares Prælati, ita electi, melius causis Monasteriorum prospicerent, & facilius negotia expedirentur: sæpe enim in eo loco non erit Ecclesia Cathedralis, sed valde distabit, ut ejus Canonici, aut aliæ personæ, in Dignitate constitutæ, in Judices Conservatores eligantur. Præterea aliquando lis inter Monasterium, & ipsam Ecclesiam, vel Episcopum vertetur; ideo Regulares non bene tuti erunt, Sæculares Clericos eligendo, ut eorum jura conservent contra se ipsos, vel proprios Superiores. Qua de causa Doctores asserentes, posse Regulares Prælatos tale munus obire, nullam de Monasterii utilitate mentionem faciunt; quasi supponentes, hoc in maximam Monasteriorum omnium utilitatem vergere. Et hoc docet expressè *Sanchez in Decal. lib. 6. c. 13. num. 80.* Ideo debent Religiosi procurare, ut in provinciali, vel diocesana Synodo sæpe Regulares Prælati in Judices Synodales assumantur, qui, & non Sæculares Dignitates, ab eis deinde pro eorum privilegiis, & juribus tuendis in Conservatores eligantur.] Hactenus *Tambur.* cujus monitio præsertim in fine tradita, magni a Regularibus faciendæ est; & ubi poterit commode, practicanda.

24. Dixi [Superiores Majores Regularium, nedum totius Ordinis, & Provinciæ; sed locales quoque, seu *Conventus*] deputari legitime posse in Judices Conservatores Regularium. Enim vero Superiores locales, seu *Conventus*, qui majores non sunt, sed alium Majorem se in eodem Conventu habent, ut sunt Vicarii Prælatorum Conventualium, Ministri Domorum, seu Collegiorum nostræ Societatis, Priores Benedictini, vel aliorum Ordinum Monachalium &c., qui proinde dicuntur Priores Clausuales, quatenus Prælati Conventualibus, Præpositis, ac Rectoribus, Abbatibus, & Guardianis &c. in eodem Conventu, & Monasterio subjiciuntur, nequeunt in Judices Conservatores designari. Et recte quidem; cum hi non dicantur esse in Dignitate Ecclesiastica constituti, uti liquet ex *Clem. 2. de rescriptis.* ubi deciditur, Priorem Clausuralem esse non posse Delegatum ad literas Pontificis, ejusve Legati exe-

quendas: cujus decisionis illa assignatur ratio: quia hujusmodi Delegatus in Ecclesiastica Dignitate constitutus esse debet ex *c. statutum, de rescriptis. in 6.* Atque ita sustinet *Rodriq. q. 65. art. 3. Miranda q. 47. art. 2. Passarell. in notab. privil. notab. 32. Moneta c. 5. q. 2. n. 24. Pegrin. n. 71. & alii.*

Quod si præfati Superiores alium Superiorem, 25 majorem se, cui subjiciantur, in eadem domo non habeant; licet nomine Superioris, qui alium majorem se dignoscit, appellentur, prout in Monasteriis Sancti Benedicti multoties contingit, in quibus Superiores majores Monasterii vocantur Priores; & in aliis Religiosis domibus, in quibus dicuntur Vicarii &c., hujusmodi Vicarii, & Priores &c. (qui ad differentiam Priorum, habentium supra se Abbates &c. in eodem Monasterio, Priores Conventuales nuncupantur, quemadmodum illi Priores Clausuales;) cum præcipuam habeant administrationem, atque gubernationem totius Monasterii sui (quantumvis parvum sit Monasterium, & tres, vel quatuor alat Fratres: nam, quod parvus, vel magnus sit Conventus, quod paucos, aut multos Fratres habeat, per accidens est, ut notat *Portell. in Addit. ad dub. regul. verb. Vicarius*:) hujusmodi, inquam, Vicarii cum præcipuam habeant administrationem, & gubernationem totius Monasterii sui, optime dici queunt, in Dignitate Ecclesiastica constituti, teste *Sylvestr. verb. Delegatus n. 3. in fin. & alii*; ac ut tales, jure optimo, in Judices Regularium Conservatores eligi queunt. Atque ita docent *Rodriq., Miranda ubi supra, Ant. a Spiritu Sancto in Directorio Regularium p. 1. tr. 2. d. 1. sect. 2. §. 1. n. 21. & alii.*

XXVIII. Definitorum, etsi non in simul Superiores 26 Regularium: quia munus Definitoris in Religionibus, quamvis non sit Dignitas, est tamen Personatus: & sic illud habentes reddit aptos, ut in Conservatores eligantur. Ita *Antonius a Spiritu Sancto in Direct. p. 1. tr. 2. disp. 1. sect. 5. §. 3. n. 202. Lezana tom. 1. p. 2. c. 13. n. 2. & in Consultis conf. 40. nu. 86. & 87. Naldus sup. cit. in alleg. pro Jesuitis, & alii.* Sed Definitorum Provinciæ pro Capitulis Generalibus, excipit *Pignatell. tom. 10. consult. 96. n. 10.* eo, quod eorum auctoritas ultra decem, vel quindecim dies non extendatur.

Nec officit hactenus dictis de Prælati Regularium, & Religiosis Definitoribus Decretum Sac. Congreg. Regular. adductum a *Barbos. alleg. cit. n. 15.* tenoris sequentis: [Quærente Archiepiscopo Turritano, an Regulares unius Conventus, Monasterii, vel Domus aliquem Priorem, seu Guardianum, vel quemvis alium, quavis Dignitate regulari fulgentem, in suum Conservatorem eligere, vel deputare possint? Sacra Congregatio Cardinalium, negotiis Regularium præpositorum, non posse, respondit *Roma 8. Octobris 1617.*]

Non officit, inquam: tum quia non est certum, quod tale Decretum fuerit authenticum. Et etiamsi tale fuisset; oppositum a Sacra Congregatione Concilii postmodum fuit declaratum sub die 2. Martii 1619. quo Abbati Ordinis Olivetani indultum est, ut eligi possit in Conservatorem, si Episcopus ipsum in Synodo Judicem deputavit, ut refert *Lezana n. 14. ex Barbos. in Collect. v. Conservator.* Quod sane indultum competere per viam communicationis etiam aliis aliorum Ordinum Prælati, licet ceteroqui non nominentur Abbates, contendit *Nidus de Conserv. Regul. c. 3. part. 4. n. 10. & Pelliz. n. 90.* ex eo, quia Prælati Regularis vere est Dignitas Ecclesiastica, & quidem in Ecclesia Collegiata, pro ut ad electionem Conservatoris requiritur. Sed nedum Abbas Olivetanus, sed quis

vis alius Regularis Superior Prælatum habet Regularem. Ergo & Dignitatem Ecclesiasticam in Ecclesia Collegiata.

28 XXIX. Priores Militares, Jurisdictione quasi Episcopali gaudentes pro foro externo, ut notat *Mendo de Ordin. Milit. disp. 2. qu. 4. §. 1. n. 117.* qui Prioribus, seu Abbatibus aliarum Religionum comparantur quo ad Jurisdictionem Ecclesiasticam, *cap. Canonica, de sent. Excom.* Ita *Monet. cap. 5. qu. 2. n. 32.* advertens, dictos Priores debere saltem esse prima Tonsura insignitos: quia tunc sunt capaces Jurisdictionis Ecclesiasticæ; & possunt ferre Censuras; ac in foro exteriori illos absolvere, qui in Excommunicationem Canonis inciderunt: quemadmodum esse debere Sacerdotes, si eosdem velint in foro pœnitentiæ absolvere; & nos etiam diximus *articul. 9. assert. 1. n. 1.*

29 XXX. Tandem, deputari legitime queunt in Judices Conservatores Regularium Magistri, Administratores, Priores, Rectores, ceterique Superiores locales immediati, & mediati Ordinum Militarium, ut docent *Monet. cap. 5. qu. 2. concl. 3. a n. 32.* & *Mendo de Ordin. Milit. disp. 2. qu. 4. §. 2. n. 135.* utpote Prælati Religiosi, & Regularium, cum Ordines Militares vere, & proprie sint Ordines Religiosi; & consequenter eorum Superiores vere, & proprie sint personæ Religiosæ; ut cum innumeris, quos laudat, conten-

dit præfatus *Mendo qu. 2. per totam.* Quemadmodum recensitæ hætenus toto hoc articulo personæ, in Dignitate Ecclesiastica, vel Regulari constitutæ, quæ proinde deputari legitime queunt in Conservatores Regularium non Militarium, deputari quoque valent in Conservatores Ordinum etiam militarium, ut pariter docet *Mendo dic. qu. 4. §. 2. a n. 134.* tum ex eorum literis Conservatoriis, in quibus eadem personæ, quæ pro Regularibus non Militaribus indulgentur, nominantur etiam pro Militaribus, ut liquet ex literis Conservatoriis Clementis VII. pro Alcantarensis, quibus Jurisdictio conservatoria [Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, & aliis personis in Dignitate Ecclesiastica constitutis, nec non Metropolitanarum, & aliarum Ecclesiarum Canonicis, ac eorumdem Archiepiscoporum, & Episcoporum Officialibus, seu Vicariis in Spiritualibus Generalibus ubilibet constitutis] committitur. Tum ex privilegiis Religionum non Militarium, quæ & ipsimet Ordines Militares participant. Tum demum ex praxi, quam suis temporibus observatam, testatur *Mendo n. 135.*

Atque hæc de Personis, quæ in Judices Regularium Conservatores eligi queunt. A quibus autem Regularibus earum Electio facienda sit, quando, quomodo, sub quibusnam pœnis, & ad quod tempus, exponet

ARTICULUS DECIMUSTERTIUS

A Quibus Regularibus facienda sit Electio Conservatoris, & quotuplicis, ac num peculiaris pro causis peculiaribus Fratrum; quando, quomodo, sub quibusnam pœnis, & ad quod Tempus.

Dico I. Cum non sit determinatum in Jure, neque in Bullis peculiaribus Conservatoriis, in quam Persona resideat facultas eligendi, & nominandi Conservatorem, in Generali nimirum, aut in Provinciali, aut in Superiore locali; cum Pontificiæ Constitutiones, non determinando personam, dicant tantummodo Regulares; Electio eorumdem Conservatoris dispositioni Constitutionum particularium Religionum relinquatur, ut notat *Mattheuc. in Offic. Cu. Episcop. cap. 15. n. 23.* Quod si alicubi per peculiare Religionis statutum id minime disponatur, facienda est a Generali, vel a Provinciali, vel etiam a Prælato locali, puta Guardiano, Priore, Correctore &c. cum, teste *Portellio in dub. Regul. V. Conservatores n. 1. & Rodrig. tom. 1. quest. Regul. qu. 65. art. 3.* necessum non sit, quod nominetur Conservator per Generalem, aut per Provinciale, sed sufficiat nominari per Prælatum Conventualem, qualis est Guardianus &c.

2 Et quidem facienda est Electio Conservatoris cum consensu Capituli, ut autumat *Pellizz. rom. 2. trac. 8. cap. 8. sect. 4. qu. 4. n. 86. Bordon. tom. 2.*

resol. 95. n. 16. Nidus de Conservo. c. 1. part. 5. n. 10. Petrus Martyr Urcean. in Summar. Ordin. Prædic. p. 4. c. 4. & alii: quia cum ex una parte Electio Conservatoris Regularium sit res gravissima; sine Monasterii consensu a solo Prælato nequaquam est facienda. Cumque ex altera parte favore totius Monasterii Conservator eligatur; quod omnes tangit, ut fert vulgatum proloquium, debet ab omnibus approbari. Hinc Julius II. in Constit. pro Minimis, incip. [Dudum] Conservatores eorumdem capitulariter eligendos esse, insinuat §. 41. sic: [Ac ejusdem Ordinis Conservatores, per Fratres Ordinis Minimorum hujusmodi pro tempore capitulariter electi &c.] Consonat Sanctus Pius V. in Constit. *Ad hoc nos Deus* pro Dominicanis §. 14. sic: [Per eosdem Fratres, seu Moniales, ac dicti Ordinis Fratrum Prædicatorum Superiores, & domorum Priores, & eorum singulos pro tempore eligendos, in eorum, & dictorum eorumdem privilegiorum, indultorum, concessionum, gratiarum, & singulorum aliorum præmissorum Conservatores, & Judices unicos.] Sed, ut notat *Chiavetta lib. 3. p. 1. cap. 3. §. 1. n. 6.* standum est consuetudini unius-

uniuscujusque Religionis, num in Electione Conservatoris, per Generalem, Provincialem, aut Superiorem localem facta, debeat consensus Capituli intervenire.

3. *Mendo de Ordin. Milit. disq. 2. qu. 4. §. 2. n. 135.* observat, in Ordinibus Militaribus, qui sunt intra Hispaniam, fieri posse Deputationem Conservatoris, Primo, ab ipsomet Rege Hispaniarum: tum quia Magistri, Administratores, Rex Hispaniarum, & Successores exprimuntur in Bullis Conservatoriis, ad eosque præcipue immediate diriguntur. Tum etiam, quia, præterquam quod Administrator, Caput, & Prælati Supremi Militiarum, quæ intra Hispaniam fuerunt institutæ, est Patronus, & Protector eorum; cui incumbit, earumdem utilitati, privilegiis, & exemptionibus sedulo prospicere; de facto Conservatores designat. Secundo, a Capitulis etiam Generalibus. Tertio, a Senatu Regio Ordinum. Quarto, a Monasteriis, & Collegiis Militaribus, sive eorum Superioribus, Prioribus, Commendatariis &c. Quinto demum, a ceteris aliis Personis, Conservatoria Jurisdictione indigentibus; eo quod nequeant coram Judicibus proprii Ordinis sua jura tueri; & molestias, aut injurias propulsare: cujusmodi sunt, quæ in Bulla Clementis VII. pro Alcantarensis referuntur, sic: [Facturis dicto Carolo, & pro tempore existenti Administratori, seu Magistro, Prioribus, Præceptoribus, Militibus, Fratribus, Personis, Capellanis, Familiaribus, Servitoribus, & Vassallis prædictis, cum ab eis, vel Procuratoribus suis, vel eorum aliquo fueritis requisiti &c.] Eadem personæ in Bullis Conservatoriis aliarum Militiarum exprimuntur.

4. Dico II. Electio Judicis Conservatoris Regularium faciendæ est a recensitis Personis per publicum Instrumentum: quod sane debet exhiberi, & dimitti penes Acta Curie Ordinarii loci: & quidem infra unum, vel duos menses a die Electionis: vel saltem ante exercitium Jurisdictionis Conservatoris; secus coram eodem Ordinario loci conveniendi erunt, non coram Conservatore; cujus proinde Acta nulla sunt: Idque, ut omnibus, quorum interest, certo constet de Electione Conservatoris, & ejusdem Electionis die, sicque tollantur fraudes, quæ in hac materia contingere poterunt, ut notat *Peyrin. §. 5. n. 31. Pellizz. n. 86. Matthæucc. in Offic. Cur. Episcop. cap. 15. n. 8. & alii.* Assertio manifesta est tum ex Declaratione Sacre Congregationis jussu Gregorii XIII.

5. apud *Quarantam Verb. privilegia Regularium, pag. 514. Sorbum in Compend. tit. Conservatores pag. 158. & Peyrin. §. 5. n. 30.* ibi: [Gregorius XIII. omnibus Regularibus concessit, ut in Civitatibus Italiae sibi Conservatores eligerent, coram quibus convenirentur; semelque electi, non nisi in Capitulis provincialibus mutarent: eorumque nomina intra mensem a die Electionis Episcopis locorum Ordinariis indicarent, alioquin coram

6. ipsis Ordinariis conveniri possent.] Tum ex Constit. cit. Gregor. XV. §. 7. ubi sic: [Eiusque Electionis, seu Assumptionis documentum infra tempus hujusmodi (id est in Italia infra duos menses, extra Italiam vero infra sex menses, a die publicationis in Urbe præsentis Constitutionis inchoandos) penes Acta Curie Ordinariarum exhibere, & dimittere teneantur: alioquin eo termino elapso, quamdiu Conservatores secundum formam præsentis Constitutionis non elegerint, coram eisdem Ordinariis conveniantur.] Tum demum ex Declaratione Con-

7. gregationis specialiter deputatæ ab Innocentio X. in causa Angelopolitana anno 1649. ubi proposito dubio [An Regulares, gravati ære alieno, vel ad ratiocinia obligati, vel Testamentorum executores, possint conveniri coram Ordinario, si Conservatores non nominaverint infra tempus habile, ab Ordinario præscriptum.] Congregatio respondit: [Regulares in causis præfatis coram Ordinario loci esse conveniendos, si ad præscriptum Constitutionis Gregorii XV. Conservatores non elegerint, ipsumque Electionis documentum infra præfinitum tempus in Actis Curie ipsius Ordinarii non exhibuerint.] Et proposito alio dubio: [An Conservatores nominati, & electi a Regularibus, ante exercitium suæ Jurisdictionis teneantur, Electionis authenticum documentum exhibere coram Ordinario sub pœna nullitatis Actorum?] Eadem Congregatio respondit: [Utrique teneri.]

8. Unde notat *Barbos. de Offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 106. n. 7.* cum olim ante Constitutionem Gregorii XV. Conservatorum Regularium privilegium extenderetur ad tres dietas, & sic posset eorumdem Conservatorum Jurisdictione ad plures Episcopatus extendi, debebat tunc Electio, & deputatio Conservatoris per dimissionem Instrumenti prædictam notificari non solum Ordinario loci, in quo existebat Monasterium conservandum, sed etiam reliquis Ordinariis, ad quorum Dioceses extendebatur Conservatoris Jurisdictione. Idque ex Declaratione Sac. Congreg. Concil. sub die 11. Julii 1620. Quod hodie post Constitutionem Gregorii XV. etiam servandum esse, docet *Pasqualig. in Addit. ad Lauret. de Franchis tit. de Conservat. qu. 7. n. 840.*

9. Oppositum tamen Pasqualigo contendit *Card. de Luca disc. 57. de Regul.* ubi docet, cum Episcopo dumtaxat loci, ubi situm est Monasterium principale, servari debere exhibitionem, & depositionem Instrumenti prædicti; nec requiri, quod cum aliis servetur Episcopis, in quorum Diocesium adfuit ejusdem Monasterii Grangiarum, seu membra, vel bona. Neque id officere, quominus in dictis Grangiis, seu Membris, & Bonis, in aliarum Diocesium locis existentibus, jurisdictionem habeat, suasque facultates exercent Conservator.

Sed quidquid sit de hac Controversia inter *Pasqualigum & Cardinalem de Luca*, quæ sane est de falso supposito cum uterque supponat posse hodie post Constitutionem Gregorii XV. Regularium Conservatorem suam extendere potestatem ultra Civitatem, seu Diocesim pro qua deputatur: quod falsum esse insinuavimus supra *art. 3. ass. 2. §. dicitur 3. innuemus seq. art. 14. & 15. ass. 1. & tandem firmabimus art. 23.*

10. Assertioni nostræ opponitur primo *Donatus qu. 23. cui patrocinator Pasqualig. Centur. 2. quest. Moral. Canonic. qu. 178. per totam*, contendens, quod, si Regulares omittant exhibere, & dimittere hujusmodi Electionis documentum in Actis Curie Ordinarii loci, non proinde debeant coram ipsomet Ordinario conveniri, quemadmodum si Conservatorem omittant eligere: sed omnino coram electo Conservatore conveniendi sint: cujus proinde Acta valida erunt, & subsistent.

11. Probat opinionem suam *Donatus* ex eo, quia exhibitio, & dimissio documentum Electionis non est de substantia Electionis prædictæ; adeoque si nullus error in forma Electionis habeatur, etiam si documentum Electionis Regulares in Actis Curie Ordinarii loci non exhibuerint nec dimiserint,

dimiserint, non coram ipso Ordinario, sed coram Conservatore a se electo conveniri debent. Quod autem exhibitio, & Dimissio Electionis in Actis dictæ Curie non sit de substantia Electionis, inde suadet: quia forma Electionis tota, quanta in §. 2. & 3. Gregorianæ Constitutionis præscribitur: unde in 4. §. subnectit Pontifex: [Et nihilominus qui secus, quam juxta formam superius præscriptam &c.] Sed in dictis §. 2., & 3. nullo fit verbum de exhibitione, & dimissione documenti electionis. Ergo &c. Quod magis patet ex illis verbis §. 6. [Insuper Sanctitas sua &c. statuit, & ordinavit, ut Regulares &c. debeant sibi eligere, seu assumere Conservatores juxta formam superius præscriptam,] idest §. 2. & 3. Et ex aliis, quæ deinde subdit §. 7. [Ejusque electionis, seu assumptionis documentum penes Acta Curie Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur.] Ubi, ut liquet, distinguit Pontifex electionem Conservatoris ab exhibitione, & dimissione documenti electionis: additque pœnam adversus non eligentes intra præfixum tempus juxta formam propositam, non autem contra non exhibentes documentum electionis jam factæ in die §. 7. sic: [Alioquin eo termino elapso, quamdiu Conservatores secundum formam præsentis Constitutionis non elegerint, coram eisdem Ordinariis conveniantur.] Non enim, ut notat *Cespedes de Exempt. Regul. c. 22. dub. 3. n. 6.*, dicit Constitutio, quamdiu penes Acta Curie documentum electionis non exhibuerint, &c. dimiserint, coram eisdem Ordinariis conveniantur; sed quamdiu secundum formam præscriptam non elegerint.

12 Opponitur secundo *Nidus de Conserv. Regul. c. 1. part. 6.* contendens, non esse de electionis Conservatoris essentia, quod Ordinario notificetur intra mensem. Et pro se laudat *Barbastrenf. in Pastoral. p. 1. claus. 6. n. 2.*, *Passerinum n. 312.*, *Donatum, ubi supra, & alios*. Probat, ut Donatus, suam Opinionem n. 2., perscrutando seriem, & verba Gregorianæ Constitutionis, sic: Summus Pontifex in §. 2., & 3. dictæ Constitutionis, spectantia ad electionis Conservatoris substantiam præmiserat, decernendo in Judices Conservatores eligi non posse, nisi in Ecclesiastica Dignitate constitutos, Judicesque Synodales, habentes qualitates requisitas, ac descriptas in *c. Statutum, de rescript.* Quæ autem sequuntur in §. 5. circa Conservatoris electionem infra spatium duorum mensium in Italia, sex extra Italiam, nec non exhibitionem documenti penes Acta Curie Ordinariorum, ad ipsius substantialem formam minime spectant. Siquidem, duobus illis mensibus transactis, Regulares adhuc Conservatorem eligere possunt: eodemque tempore statuitur, ut Regulares infra spatium duorum, sexve mensium respective, Conservatorem eligant, & quod documentum electionis hujusmodi penes Acta Curie Ordinariorum exhibeant. Si ergo de electionis substantia non est, quod ipsa fieret infra duos menses, & pro nunc, futurisque temporibus statutum illud non obligat, datumque fuit dumtaxat pro illo tempore, quo Constitutio condita fuit, omnesque præcedentes Conservatorum electiones, assumptionesque annullatæ fuerant; neque erit de ejusdem forma substantiali exhibitio Documenti Electionis penes Acta Episcopalis Curie.

13 Confirmat suam opinionem *Nidus n. 3.* Forma substantialis actus est illa, quæ clausulam habet irritantem, *arg. l. Non dubium, & l. fin. c. de leg. Felin. c. cum dilecta, de rescript.*, & alii communiter. Sed in §. 7. Gregorianæ Constitutionis, ubi fit sermo

de exhibitione documenti electionis Conservatoris, factæ a Regularibus non ponitur clausula irritans, sed solummodo dicitur: [alioquin eotermine elapso, quamdiu Conservatores secundum formam præsentis Constitutionis non elegerint, coram Ordinariis conveniantur.] Secus est in §. 3. ibi enim legitur clausula irritans, in hisce verbis contenta: [Et, siquæ, literæ aliter expédientur, illæ, ac deputationes hujusmodi, omniaque inde sequuta, nullius sint roboris, vel momenti.] et-go &c.

Unde (pergit laudatus *Nidus n. 4.*) *Passerin. 14 n. 313.* scribit, quod si, transactomente, Conservatoris electio notificata non fuerit, & Regulares habeant Conservatorem; sufficit, ut ipsum notificent, dum coram Ordinario citati fuerint. Immo secundum praxim a *Formosino* laudatam in *c. Siquis Clericus q. 12. n. 40. de For. compet.*, Episcopi est, prius quam aliquem citet, notificare Regularibus, ut si Conservatorem non habeant, illum eligant. Satque est Conservatorem eligere, postquam Actor libellum coram Ordinario porrexerit, antequam manum apponat, ne Regulares Episcopus citet &c. Et *Cervillos de comm. cont. Com. 9. q. 897. nu. 816.* refert, in Tribunali Ecclesiastico Toletano praxim fuisse, quod prius proponeretur libellus coram Vicario Generali, ut Reus Religiosus intra breve tempus Conservatorem nominaret; quo tempore elapso, coram Judice Ordinario causa discuteretur: factæque notificatione, si Conservator nominetur, ad eum Actor recurrere tenetur; ac coram suo Notario actionem proponere debet. [Quod tene menti (ait *Cervillos n. 815.*) ne erres in jure, & praxi.] Huc usque laudatus *Nidus*.

Verum hæc *Nidi*, sicut & præcedens Donati sententia non subsistit: quamvis enim exhibitio, & dimissio Instrumenti Electionis penes Acta Curie Ordinariorum non ingrediatur constitutive formam, seu substantiam, & essentiam Electionis, est tamen de forma, de substantia, & de essentia ipsiusmet Electionis, ita nimirum, ut ea exhibitione deficiente, deficiat consecutive Electio; quemadmodum essentiali proprietate, vel conditione deficiente, consequitur defectus formæ, substantiæ, & essentiæ, ut tritum est apud Scholasticos. Deficiente autem Electione, deficit Conservator Electus, unde ipsius gesta nulla sunt. Quod non gratis à nobis asseritur; sed ne dicatur Constitutio Gregorii XV. opponi Decreto Sacræ Congregationis, jussu Gregorii XV. emanato; neque aliæ Sacrarum Congregationum Declarationes contrariari dicantur Gregorianæ Constitutioni, quam exponunt; neque nos communi Doctorum Sententiæ ita Constitutionem Gregorianam interpretantium, Sacrarumque Congregationum decisionibus adversemur.

Opponitur tertio *Cespedes loc. sup. cit.*, contendens Regulares non teneri, exhibere, & relinquere penes Acta Curie Ordinariorum Documentum Electionis factæ sui Conservatoris, sed illam dumtaxat Ordinariis indicare: Quia licet Gregorius XV. in sua Constitutione decreverit: [ejusque Electionis, seu Assumptionis Documentum intra tempus ejusmodi penes Acta Curie Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur;] loquitur tamen de Electionibus, quæ fiunt infra dictum tempus, seu bimestre in Italia, & semestre extra Italiam, a die publicationis in Urbe suæ Bullæ inchoandum; non vero de reliquis Electionibus, post dictum tempus imposterum faciendis: & sic exhibitio, & dimissio præfati documenti non est de substan-

stantia Electionis Conservatoris; quamvis teneantur infra mensem a die Electionis, indicare Ordinario nomen Conservatoris Electi; secus coram ipso Ordinario conveniri queunt, ut declaravit præcitata Sacra Congregatio jussu Gregorii XIII, per illa verba: [Eorumque nomina intra mensem a die Electionis Episcopis locorum Ordinariis indicarent: alioquin coram ipsis Ordinariis conveniri possent.]

17 Sed neque hæc opinio *Cespedit* subsistit, tum propter dicta contra *Donatum*, & *Nidum*; tum etiam, quia mere indicare Ordinario nomen Conservatoris electi, non autem Instrumentum Electionis penes illum dimittere, satis non est ad intentum, ut nimirum omnibus, quorum interest, certo constet de Electione Conservatoris, ejusque Electionis die; sicque tollantur fraudes, quæ in hac materia contingere poterunt, ut ponderat supra laudatus *Pegrimus*; facile enim concepta Electionis notitia de mente Ordinarii, compluribus negotiis fatigata, dilabi potest.

18 Opponitur 4. *Chiavetta loc. sup. cit. n. 6.* opinans, in hoc standum esse Diocesum praxi. Unde in Synodo Panormitana, celebrata anno 1687. ab Illustrissimo Archiepiscopo de Palafox, p. 4. c. 6. n. 98. sic decernitur: [Ejusque electionis Documentum juxta mensem penes Acta Curie nostræ exhibere, ac deponere teneantur: alioquin eo termino elapso, quamdiu juxta formam Gregorii XV. præscriptam non elegerint, coram nobis conveniantur.]

19 Sed neque hæc *Chiavetta* opinio potest sustineri, tum propter Decretum irritans Constitutionis Gregorii XV. quod omnem consuetudinem, præscriptionem, & praxim in oppositum irritat, ut superius non semel dictum est, præsertim *art. 1. offer. 3. §. dicitur 7. fin.* tum etiam, quia ita praxis Diocesum observat, quod nimirum Electionis Conservatoris Documentum penes Acta Curie Ordinaria deponatur. Nec Synodus Panormitana Illustrissimi de Palafox Archiepiscopi novam legem condit in subjecta materia, sed antiquam Gregorianam exponit, illamque a Regularibus custodiendam inculcat sub pœnis, in Gregoriana Constitutione contentis.

20 Dico III. Electio prædicta fieri debet, unius, vel multiplicis Judicis Conservatoris, pro ut necessitas postulaverit Monasterii. Possunt enim plures esse alicujus religiosi loci Conservatores, scilicet vel in solidum dati, seu sub illa forma: [Ut omnes, vel duo, aut unus eorum:] aut alia consimili: ut si dicatur, quod [Quilibet eorum in solidum judicare possit:] vel [quod alter alterum non expectet, vel requirat.] Aut etiam eum clausula [Quod si non omnes:] vel illa [Vos, aut alter vestrum] juxta Text. in *c. cum plures, cum. not. ibi per Glossam communiter receptam, v. consimili, & v. potest, de Offic. Deleg. in 6.* per quem textum plures in hujusmodi casibus dari posse Conservatores, supponit *Glossa*, sicut & in cap. fin. *v. expirare, de Offic. Item Deleg. in 6.* Vel dati simpliciter, seu simul, sive conjunctim, sive de cetero expresse, sive tacite, quia simpliciter pluribus commissio fiat, juxta text. in *c. causam Matrimonii, c. cum causa, & c. penult. de Offic. Deleg.* Assertio nedum est de Jure antiquo, sed de Jure etiam novo privilegiorum, ut notat *Lezana loc. cit. n. 82.* immo & de Jure novissimo, ut notant alii: quia quantum est ex vi privilegiorum Regularibus, concessorum, per Constitutionem Gregorii XV. neutiquam restrictorum, quorum verba valde ampla sunt, possunt simul plures personæ in

Conservatores Regularium deputari: adeoque stando etiam in dictis privilegiis, & in Constitutione Gregoriana, possunt Regulares, uno Conservatore designato, alium etiam deputare: ut de facto in Indiis Occidentalibus in sui Conservatores deputarunt adversus Episcopum Angelopolitanum Patres Societatis Jesu Priorem Conventus Sancti Domini, & Definitorum Capituli Generalis ejusdem Ordinis, sciente, & non reprobante Cardinalium Congregatione, specialiter deputata ab Innocentio X., ut non semel regulimus supra. Verum

Adnotandum est hic, quod si duo, vel plures 21 Conservatores præfati simpliciter eligantur, vel dentur; alter sine altero procedere poterit, ac si uterque datus in solidum censetur. Licet enim datus simpliciter duobus Delegatis ad unam causam, ita censentur simul Delegati, ut unus sine altero nequeat valide procedere, vel sententiam ferre, *c. cum causa, c. causam Matrimonii, c. prudentiam, & c. penult. de Offic. Deleg.* Secus tamen, duobus, vel pluribus ad Universitatem causarum delegatis, etiam simpliciter; ut sustinet communis sententia, cui adhæret *Gloss. in L. si uni ff. de re judic. & ibi Bart., ac in L. 1. §. si plures, ff. de exercit. act. & post alios Felinus dic. c. causam num. 8. Menoch. de Arbitr. Jud. q. 67. n. 53. Alex. dic. L. si uni, testans de communi, & Dec. cit. c. causam nu. 9. & 10.* Tum ex eo, quia Delegati ad Universitatem causarum æquiparantur Ordinariis: sed Jurisdicção Ordinaria, duobus concessa simpliciter, censetur data in solidum, ut probat *text. in L. uni, ff. de Offic. Consul.* Unde de Judicibus Universalibus idem docet *Menochius lib. 2. præsumpt. 18. n. 8. & Vant. tract. de Nullitate tit. de Nullit. sent. in defect. Jurisdic. Ord. n. 176.* Ergo &c. Tum ex dic. §. si plures, ubi plures Præpositi exercentes plura negotia, censentur habere potestatem in solidum; cum secus sit in Procuratoribus, deputatis ad causas particulares, *L. si pluribus, ff. de Procur.*

Sed hæc sententia quamvis probabilis videatur 22 *Moneta c. 7. q. 1. n. 43.* probabilior tamen videtur opposita, quod scilicet duo, vel plures Delegati simpliciter ad Universitatem causarum, censentur dati non in solidum, sed simul, ita ut unus sine altero procedere, aut sententiam ferre non possit. Pro qua citat *Decretum in c. causam n. 10. de Appell. & c. Prudentiam n. 13. de Offic. deleg. Imola L. si uni ff. de re jud. Abbatem dic. c. Causam n. 7. c. prudentiam n. 13. & c. fin. n. 18. & 19. de sent. & re judic. cum aliis.* Concludit tamen, se in eo casu priorem opinionem communem facile admittere, ubi duo illi, aut plures Conservatores dati sint tanquam Ordinarii, ut quia ii, quibus datur, sint omnino exempti a Jurisdicção Ordinarii loci: in quo casu, ait, omnino urget primum præcipue fundamentum prædictæ prioris sententiæ.

Sed quamvis Judices Regularium Conservato- 23 res attento Jure antiquo, sint Delegati ad Universitatem causarum; attento tamen Jure novo, & novissimo, sunt Judices Ordinarii, eorumque Regulares conservandi omnino exempti a Jurisdicção Ordinarii loci: ergo quamvis communi sententiæ prævaleret opinio particularis *Moneta* de Conservatoribus Delegatis, non ita tamen de Conservatoribus Regularium exemptorum Ordinariis.

Sed hic difficultas confurgit non importuna: an 24 nimirum pro necessitatibus Fratrum particularium, possint illi speciales sibi Conservatores nominare; quemadmodum generalem nominant pro necessitatibus totius Conventus; & sic duos habere Conservatores, generalem unum pro necessitatibus totius Conventus, particularem alium pro particularibus

ribus suis necessitatibus; quemadmodum duos habere potest Conservatores Conventus: an vero teneantur uti Conservatores totius Conventus. Et circa hoc punctum non una, eademque est Doctorum sententia.

25 Affirmat siquidem *Anton. a Spiritu Sancto in Digest. Regul. p. 1. tr. 2. d. 1. sect. 4. §. 3. n. 198.* ex Bulla Sixti IV. pro Carmelitis discalearibus §. 107. ibi: [Ac eisdem Fratrum gloriosissimæ Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ de Monte Carmeli Ordini, illiusque Domibus, & Professoribus in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes &c.] Sancti Pii V. pro Dominicanis §. 14. ubi sic: [Et ut Fratres, & Moniales a præmissis molestiis, & perturbationibus sublevati &c. tum eos omnes, & singulos supradictos, quam quicumque alias personas &c. per eosdem Fratres, seu Moniales, ac dicti Ordinis Superiores, & Domorum Priores, ac eorum singulos pro tempore eligendos in eorum, & dictorum eorumdem privilegiorum &c.] Julii II. pro Minimis, in qua legitur: §. 9. [Quodque Fratres dicti Ordinis Conservatores Minimorum, etiam Canonicos Cathedralium Ecclesiarum, & Officiales, ac Vicarios ipsorum sibi eligere &c.] Clementis VII. pro iisdem Minimis, in qua §. 2. habetur: [Prædictis Generali, Provincialibus, & aliis Correctoribus, & Fratribus efficacis defensionis præsidio assistentes &c.] Eiusdem Clementis pro Alcantarenibus, ibi: [Facturis dicto Carolo, & pro tempore existenti Administratori &c. Militibus, Fratribus, Personis &c., cum ab eis, vel Procuratoribus suis, vel eorum aliquo fueritis requisiti &c.] & Gregorii XIII. pro Jesuitis §. 2. ibi: [Societati, & singulis ejus personis.] & §. 3. [Cum ab iisdem Societate, aut Personis, vel Procuratoribus suis, aut aliquo ex eis forent requisiti &c.]

26 Negat tamen Cardinalis *De Lugo in Respons. Moral. leg. 4. dub. 38. numer. 14.* de Scholari Societatis Jesu, (& eadem est ratio de reliquis particularibus Jesuitis, & aliorum Ordinum particularibus Religiosis) contendens, non posse hodie post Constitutionem Gregorii XV. eligere sibi specialem Conservatorem, diversum a Conservatore Collegii, vel Domus, ubi residet; sed illum Collegii, vel Domus, ad quam ipse pertinet, adire debere; quidquid sit, an antea poterat ex Constitutione laudata Gregorii XIII.

Movetur autem *Delugo* ex eo, quia Gregorius XV. in præcitata Constitutione, abrogatis omnibus privilegiis, novam formam præscripsit eligendi Conservatorem, sine qua Conservator electus non sit legitimus: videlicet quod unus ex Judicibus nominatis in Synodo deligatur a Regularibus, idest ab ipso Conventu: ejusque electio penes Acta Curie Ordinariorum legitimo documento exhibeatur, & dimittatur: nec intra quinquennium sine legitima causa mutetur. Ergo nequit alius eligi ad specialem causam unius particularis personæ; sed ille, qui electus fuit a Conventu, videtur electus ad omnes causas intra illam Diocesim agitandas. Item decrevit laudatus Pontifex in eadem Constitutione debere Regulares, quoties rei fuerint, coram hujusmodi Conservatore, sic electo conveniri. Ergo hic est Juxta universalis, ad omnes eorum causas. Quod colligi potest ex Bulla Clementis VII. apud *Casarubium in Compend. privileg. Mendic. Verb. Procuratores Fratrum, Emman. Rodriq. tom. 3. q. regul. q. 39. art. 4. & Lezanam t. 2. cap. 40. n. 66.* ubi Procuratori, & Syndico Minorum indulgetur, ut non possint conveniri, nisi coram

Judice Conservatore illius Conventus, seu Domus, cujus fuerint Procuratores, aut Syndici. Supponit ergo Pontifex, Conservatores non debere esse plures pro numero Conservandorum; sed unum eundemque pro tota Domo, & Conventu, coram quo debeant omnes, & singuli judicialiter conveniri. Sic propriam opinionem negativam evincit *De Lugo*.

Ego tamen mediam arbitror inire viam, & aliquid utrique sententiæ dare, aliquid vero detrare. Puto igitur, posse adhuc post Constitutionem Gregorii XV. Religiosos particulares eligere sibi pro peculiaribus necessitatibus Judicem suum Conservatorem, sed ubi Conservator totius Domus satis non sit ad efficacis præsidium illis exhibendum, vel propter negotiorum Monasterii turbam, juxta tritum illud;

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus:

Vel aliunde: secus tamen, ubi Domus Conservator poterit, cunctis nedum Communitatis, sed peculiarium quoque Religiosorum necessitatibus sufficienter prospicere. Et sane ubi nulla particularibus Regularium personis urget necessitas, particularem Conservatorem eligendi, eo quia Conservator Generalis Monasterii potest illis sufficienter consulere, etiam in sensu conjuncto cum negotiis Monasterii; non est, cur Generali Conservatore posthabito, qui de Jure est, ad particularem deveniatur, qui est per privilegium; totque Conservatores eligantur, quot sunt personæ religiosæ domus conservandæ; & non nisi supervacue, videretur a Summis Pontificibus concessum privilegium peculiaribus Regularium personis, designandi pro suis necessitatibus Conservatorem particularem, ubi pro illis jam satis superque prospectum est a Jure per Conservatorem Generalem; ergo ubi nulla urget necessitas particularibus Regularium personis, deputandi Conservatorem particularem, nequit hic deputari, sed ad Generalem recurrendum. Et in hoc sensu bene procedit negata Lugonis sententia adversus Antonium a Spiritu Sancto. Quod si necessitas urgeat, eligendi particularem Conservatorem, eo quia per generalem non satis prospiceretur negotiis alicujus regularis personæ; videtur alienum a paterna Benignitate Gregorii XV. quod voluerit in hoc casu per suam Constitutionem privilegium, a prædecessoribus Pontificibus religiosis personis inductum, designandi pro suis particularibus necessitatibus particularem sibi Conservatorem abrogare, nec sine maximo earundem dispendio; cum idem foret in proposito, generalem Conservatorem habere, qui satis non esset earundem necessitatibus, ac nullum Conservatorem habere. Atque in hoc sensu bene subsistit Antonii a Spiritu Sancto contra Lugonem affirmativa sententia.

Nec argumenta pro negativa sententia multum urgent. Respondetur siquidem

Ad primum, concesso antecedente, distinguo 28 consequens: ergo nequit alius eligi ad specialem causam unius particularis personæ; sed ille, qui electus fuit a Conventu, videtur electus ad omnes causas intra illam Diocesim agitandas, ubi hujusmodi Conservator a Conventu electus, satis erit ad specialem causam particularis personæ, concedo; secus, nego consequentiam.

Ad secundum distinguo eodem modo antecedens: debere Regulares, quoties rei fuerint, coram hujusmodi Conservatore sic electo conveniri, ubi hic fuerit satis, & Monasterii negotiis, & causis Religiosorum particularium, concedo: secus, nego antecedens, & in eodem sensu consequentiam.

H 2 Ad

30 Ad tertium denique concessio antecedente, distinguo consequens: supponit Pontifex, Conservatores non debere esse plures pro numero conservandorum, sed unum, eundemque pro ~~loca~~ domo, & Conventu, ubi hic sufficiens fuerit; concedo; sin minus, nego consequentiam.

31 Dico IV. Electio Conservatoris Regularium faciendā ab ipsis fuit in Italia infra duos menses; extra Italiam vero infra sex menses a die publicationis in Urbe Constitutionis Gregorii XV. ita nimirum, ut si intra dictum tempus facta non fuerit, Regularium causæ coram locorum Ordinariis fieri debuissent. Atque ita laudata Constitutio Gregorii XV. §. 7.

Quamvis deinde quandocumque Regularibus liberit, Electio Conservatoris intra præfinitum tempus neglecta, fieri valeat: sed, usque dum fiat, coram locorum Ordinariis conveniendi sunt, ut docent passim Doctores cum *Antonello de regim. Eccles. l. 7. c. 2. n. 13. Lezana p. 1. tit. 3. n. 58. Passerini. in c. Hac Constitutione q. unic. num. 283. Ant. a Spiritu Sancto in direct. Regul. tr. 2. disp. 1. sect. 4. §. 3. n. 205. Et Nido de Conserv. c. 1. partic. 4. n. 4.* Et definitum habemus a Sacra Congreg. Concil. in *Neapolitana 18. Septembris 1627. apud Barbof. in Sum. Decis. Apostolic. Verb. Conservator n. 13.* & a Congregatione specialiter deputata ab Innocentio X. in causa Jesuitarum cum Episcopo Angelopolitano, de qua non semel supra. Proposito enim dubio: [An Regulares, gravati ære alieno, vel ad Ratiocinia obligati, vel Testamentorum executores, possint conveniri coram Ordinario, si Conservatores non nominaverint infra tempus habile?] Congregatio respondit: [Regulares in causis præfatis coram Ordinario loci esse conveniendos, si ad præscriptum Constitutionis Gregorii XV. Conservatores non elegerint, ipsumque Electionis Documentum infra præfinitum tempus in Actis Curie ipsius Ordinarii non exhibuerint.

Demum ab Urbano VIII. in Constit. *Exponi* pro Ordine Hospitalari S. Joannis de Deo 3. *Martii 1640.* qua declaratur §. 4. non obstante, quod Fratres dicti Ordinis Conservatorem minime nominari intra tempus, a Constitutione Gregorii XV. præfinitum, adhuc [prædictos posse in vim dictæ Constitutionis, quandocumque sibi liberit, eligere, seu assumere Conservatores. Ceterum donec eos elegerint, seu assumpserint, posse coram Ordinariis locorum in quorum Diocesis distorum Fratrum Conventus existunt, conveniri.]

32 Atque hic notat Card. *De Lugo in Respons. Moral. l. 4. dub. 38. q. 2. n. 6. & 7.* hodie post dictam Constitutionem Gregorianam, Ordinarium, coram quo ex citata Constitutione, conveniri necessum est Regulares, qui debito tempore, vel secundum formam ipsius Constitutionis Conservatorem non elegerunt, habere Jurisdictionem in Regulares præfatos in omnibus causis, Civilibus, Criminalibus, & Mistis, in quibus injuriæ, & violentiæ manifestæ, & notoriæ non sint, adeoque necessaria sit judicialis indago, quando ipsi rei fuerint, & conventi: quando vero Actores in omnibus prædictis causis, in quibus tamen injuriæ, & violentiæ manifestæ, ac notoriæ sint. Et jure quidem; nam Ordinarius hodie subrogatur in locum Conservatoris: subrogatum autem sapit naturam, & conditiones ejus, in cujus locum subrogatur, ut patet ex allegatis per *Everardum in loco, ff. de subrogationis.* Cum ergo Conservator hodie in omnibus prædictis causis jurisdictionem habeat, ut diximus *art. 3. affer. 2. n. 9.* & fusius dicemus *art. 20. affer. 1. & art. 21. affer. 2. Resol. 1.* eandem penitus inva-

riatam habebit Ordinarius, in locum Conservatoris subrogatus. Quod videtur manifeste deduci ex prædicta Constitutione §. 7. ibi: [Alioquin eo termino elapso, quamdiu Conservatores secundum formam præsentis Constitutionis non elegerint, coram iisdem Ordinariis conveniantur.] Et §. 4., ubi additur pœna contra transgressores, carendi nimirum Conservatore per annum: [Careant Conservatore ad annum, ita ut *illorum causæ* interea coram locorum Ordinariis dumtaxat cognosci, ac definiri debeant.] Quæ verba, notat *De Lugo*, manifeste universalis sunt, & ad omnes causas, ne dum Criminales, sed etiam Civiles & mistas extenduntur.

Dico V. Electio Judicis Conservatoris Regularium faciendā est juxta formam, ne dum a Jure antiquo, sed etiam a Jure novo præscriptam; adhibita tamen moderatione, facta a Jure novissimo per Constitutionem Gregorii XV. adeoque faciendā quoque est juxta formam a Jure novissimo stabilitam, præsertim §. 2. ubi nimirum statuitur eligendā persona idonea, seu præstans ætate, probitate, & doctrina; in ecclesiastica Dignitate constituta; quæque insimul sit Judex Synodalis, pro ut illam descripsimus *articulo 11.* & quidem sub pœnis §. 3. & 4. comminatis, sic: [Quodque, deinceps Literæ Conservatoris, per Sedem Apostolicam concedendæ, superscriptis tantum dirigantur: & siquæ Literæ aliter expediuntur, illæ, ac deputationes hujusmodi, omniaque exinde sequenda, nullius sint roboris, vel momentis. Et nihilominus qui secus, quam juxta formam superius præscriptam Conservatores hujusmodi cum effectu eligere, nominare, seu deputare, aut electis, nominatis, seu deputatis uti ausi fuerint, Regulares quidem voce activa, & passiva sint ipso jure privati, adeo ut habilitationem a nemine, præterquam a Romano Pontifice consequi valeant; reliqui vero aliis pœnis arbitrio Sanctitatis suæ coercerentur, prædictorum omnium Conventus, Monasteria, ac Loca hujusmodi, eorumque Personæ, ac Bona careant Conservatore ad annum, ita ut illorum causæ interea coram Locorum Ordinariis dumtaxat cognosci, ac definiri debeant.]

Atque hic notandum ex *Bordono q. 14. nu. 18.* 34 privationem utriusque vocis, quam ipso jure Regulares contravenientes incurrunt, Judicem Synodalem non eligendo, etsi Papæ reservatam; posse nihilominus tolli a Superiore Majori; cum idem Gregorius XV. qui die 20. *Septembris 1621.* memoratam Constitutionem publicavit, postmodum die 16. *Octobris eodem anno 1621.* omnia Patrum Theatinorum privilegia confirmavit; sicque Regularibus per hujusmodi Confirmationem restituerit facultatem, ipsis per dictam Constitutionem ablatam, dispensandi super inhabilitate præfata.

Dico VI. Electio Judicis Regularium Conservatoris faciendā est ad quinquennium, a die legitime Deputationis computandum, & non infra. Sic enim colligitur ex §. 8. laudatæ Constitutionis Gregorianæ, ibi: [Durante quinquennio a die deputationis amoveri, aut mutari nullatenus possint, aut valeant.] Quod sane quinquennium exprimi debet in publico Electionis Instrumento, ut, eo elapso, penitus expiret, etiam quoad negotia cepta, Conservatoris Officium, aliusque instituat Conservator, juxta ea, quæ inferius dicturi erimus *art. 23. affer. 1.* Quod non continget, si quinquennium non exprimitur. Atque ita notat *Peyr. in Formulario Prælat. Regul. c. 20. littera C. ad formam eligendi Conservatorem n. 2.* per illa verba: [Noto II. quod illa clausula, *pro futuro dumtaxat*

taxat quinquennio, significat, quod iurisdicção, isto tempore elapso, finitur etiam quoad negotia inchoata, *Jo. Andr. in cap. fin. de offic. deleg. in 6. Mandos. de signat. grat. tit. Conservatoria, vers. Addi deberet.* Alioquin enim, omiſſa ejuſmodi clauſula, quo ad negotia ſaltem cœpta perpetuo durabit iurisdicção, ut ait *Mandos. cit., & Chokier de Exempt. p. 1. q. 39. n. 18.* Unde conſulo, ut ſemper dicta clauſula in Conſervatoriis apponatur propter inconfanſiam humanæ vitæ. Nam, eo tempore finito, in libertate eligentium eſt, dictam iurisdicçãoem prorogare, *Chokier de Conſerv. p. 2. q. 7. n. 7.*] Haſtenus *Pejr.*

Opponuntur tamen nonnulli, contententes neceſſariam non eſſe in electionis Inſtrumento præfactam expreſſionem quinquennii: ex eo moti, quia, ut docent *Barbaſtren. in Paſtorali p. 1. clauſ. 7. n. 3. & Donnt. q. 38.* electionem Conſervatoris, etiam abſque expreſſione quinquennii factam, de ſe elapſo tali tempore expirare, nedum quo ad negotia non cœpta, ſed etiam quo ad jam cœpta, ſicque Conſervatorem, quantumvis ad quinquennium expreſſe non electum, terminato quinquennio, ſeu re integra, ſive etiam non integra, ex ſe a ſuo munere deficere.

36 Sed communis Doctorem ſententia cum *Barboſ. de Offic. & pot. Episcop. alleg. 106. n. 51. & in Trident. c. 5. ſeſſ. 14. n. 10. Emm. Rodriq. q. 65. art. 6. & 9. Formoſ. in c. Si Clericus, de For. Compet. q. 12. n. 47. Paſſerini in c. Hac Conſtitutione n. 251. Pellizz. q. 12. n. 10. & Nido c. 1. part. 8.* nobiſcum docet, electionem Conſervatoris, abſque dicta clauſula factam, elapſo quinquennio, in ſuo robore perſeverare, etiam re integra: atque adeo Conſervatorem, ſine dicta clauſula electum, terminato quinquennio, etiam re integra, in ſuo munere perſiſtere. Profecto cum deſtitutio Conſervatoris ſit odioſa, quemadmodum ex adverſo favorabilis eſt ejuſdem inſtitutio, ſine textu expreſſo induci non debet. Huiuſmodi autem textus, inducens deſtitutionem Conſervatoris Regularium per lapſum quinquennii nec in Jure antiquo, nec in novo Tridentini, & privilegiorum, aut in Stylo Cancellaria, neque in noviſſimo Conſtitutionis reformatoriæ Gregorii XV. reperitur. Ergo &c. Et quidem

37 Non in Jure antiquo; vi cujuſ Officium Conſervatoris expirat per obitum concedentis re integra, non vero re non integra, ut expreſſe definitur in *cap. fin. de Offic. deleg. in 6.* ibi: [Officium autem quorumcumque Conſervatorum ipſo jure quoad non incepta negotia per obitum concedentis volumus expirare.] Ubi *Gloſſ. v. Quorumcumque*; hoc procedere ait, in omnibus Conſervatoribus, ſeu de cetero datis ad conſervationem privilegiorum, aut ad defendendum a maniſteſtis injuriis, ſive alio modo. Cujus ratio eſſe poteſt, quia de Jure antiquo Conſervator eſt Jdex delegatus: iurisdicção autem Judicis delegati de ſe perpetua non eſt, ſed temporalis, & morte concedentis expirat re integra, ſecus tamen re non integra.

38 Non in Jure novo Tridentini; utpote quod *ſeſſ. 14. c. 5.* dum ſtatuit: [Nemo etiam ſimilium literarum (Conſervatoriarum videlicet) beneficio ultra quinquennium gaudere poſſit;] de Conſervatoribus Regularium ſermonem non habet, ut optime notant *Monet. de Conſerv. c. 10. n.*

n. 323. Flau. Cherubin. in Schol. ad Conſtit. 34. Pauli V. incip. Religioſorum ſub ſuavi. Emm. Rodriq. q. 65. art. 6. & alii: cenſuitque Sacra Congregatio ejuſdem Concilii, teſte *Jo. Franc. de Leone in Theſaur. for. Eccleſ. p. 3. c. 39. n. 58.* Immo expreſſe Conſervatorias excipit Regularium ipſum Concilium laudato capite ſic: [Univerſitates autem generales, ac Collegia Doctorem, ſeu Scholarium, & Regularia loca &c. in præſenti Canone minime comprehenſæ, ſed exceptæ omnino ſunt, & eſſe intelligantur.]

Nec in Stylo Cancellariæ; quamvis hujus mos ſit, ut Conſervatoriis in literis apponatur clauſula: *Præſentibus poſt quinquennium minime valituris.* Nam Cancellariæ Stylus in hac materia nullum facit argumentum; nec clauſula, apponi ſolita in Conſervatoriis Cancellariæ, ponitur in Conſervatoriis Regularium, ut innuit etiam *Moneta ſupra n. 323.* inquiens: [Ex quo ſit, ut ſtante hoc ſtylo Cancellariæ Romanæ, ſi aliqua Conſervatoria reperiantur, exceptis Conſervatoriis Regularium, & aliis, quarum mox mentionem faciemus, in qua prædicta clauſula poſſita non fuiſſet, ſuſpicionem falſitatis non careret, juxta *cap. Ex literis, & cap. Cum M. Ferrarienſis, de Conſtit. &c.*] Præterea ſtylus Cancellariæ fundatur in adducto Decreto Tridentini: ſed Tridentinum in eo Decreto de Conſervatoribus Regularium non loquitur, immo ſignate Conſervatorias excipit Regularium, ut vidimus. Ergo &c.

Nec in Jure privilegiorum: horum ſiquidem vigore Conſervatoris Officium perpetuum eſt, non temporale: quia Regularium privilegia, per quæ ipſi eligunt Conſervatores, realia ſunt, non perſonalia, ut ſuperius diximus *art. 8. aſſert. 2.* & late probant *Joan. de la Cruz lib. 2. de ſtat. Relig. de Conſerv. Concl. 5. Mirand. tom. 2. q. 47. art. 6. Emm. Rodriq. tom. 1. q. 65. art. 9. Sorb. Capucin. in Annot. Comp. v. Conſervator, & v. Item Conſervator ſecundum Jura, Barboſ. alleg. 106. cit. n. 50. & alii.*

Neque demum in Jure noviſſimo Conſtitutionis reformatoriæ Gregorii XV. utpote quod ſolummodo ſtatuit, Conſervatorem electum durante quinquennio amoveri non poſſe. At ex hoc non inferitur, quod, elapſo quinquennio, de ſe Conſervatoris Officium extingatur. Unde *Paſſerini. n. 251.* ex illo antecedenti: [Gregorius XV. decrevit ut Conſervatores infra quinquennium mutari non poſſint:] inanem proſus reputat hanc conſequentiam: [Ergo ſtatuit contra Concilium, ut illorum quatuor exceptorum Conſervatores, Univerſitatum videlicet Generalium, Collegiorum Doctorem, ſeu Scholarium, Regularium locorum, & Hoſpitalium, actu hoſpitalitatem ſervantium, ſive eorumdem perſonarum, nonniſi per quinquennium durent.]

Quæ cum ita ſint; Conſervatores Regularium indefinite, & non ad quinquennium electi ſignate, tranſacto quinquennio, etiam re integra, in ſuo munere perſeverant, citra ullam confirmationem, vel relectionem; nec ceſſant, donec alia nova alius perſonæ electio inſtituatur, novuſque alius deputetur Conſervator.

Et hæc circa tempus, ad quod facienda eſt Conſervatoris electio. Quoniam vero tempori correfpondet locus, ex quo Conſervator eligi debeat; non incongrue poſt illud inquirat

ARTICULUS DECIMUSQUARTUS

An Judex Conservator Regularium eligi queat ex aliena Diœcesi.

Dico I. Quamvis attento Jure communi antiquo, Judex Regularium Conservator in aliquibus casibus eligi queat ex aliena Diœcesi, seu in aliena Diœcesi habitans; modo hæc remota non sit ultra unam dietam a finibus Diœcesum, tum Regularium conservandorum, tum eorum, qui ad suum judicium trahendi sunt, ut deducitur ex *tit. cap. fin. ibi*: [Aut aliquos ultra unam dietam a fine Diœcesum eorumdem trahere, non præsumant.] Ac ex insinuatibus a Gregorio XIII. in Constitutione [*Æquum reputamus*] mox adducenda. Et, attento Jure novo, valeat ex aliena Diœcesi, modo hæc ultra duas, vel tres dietas non absit, nominari, ut colligitur ex Constitutione Leonis X.: [Dum intra] in Concilio Lateranensi, ibi: [Coram eis nullum trahi posse ultra duas dietas.] Clementis VII. [Conquestione] §. 4. ubi sic: [Dummodo ultra tres dietas aliquis non trahatur.] & Gregorii XIII. [*Æquum reputamus*] §. 6. ibi: [Non obstantibus piæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri, qua cavebatur, ne quis extra suam Civitatem, vel Diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ Diœcesis evocaretur ad Judicium, seu ne Judices, a Sede prædicta deputati, extra Civitatem, vel Diœcesim, in quibus deputati forent, contra quoscumque procedere præsumerent; & duabus dietis in Concilio generali edita, dummodo non ultra tres dietas aliquis vigore earumdem literarum tunc desuper conficiendarum extraheretur.]

Nihilominus inspecto Jure novissimo Constitutionis Gregorii XV. toties laudatæ, incipientis [*Sanctissimus*] eligi nequit, nisi in eadem habitet Diœcesi, in qua est Monasterium per ipsummet Conservatorem defendendum. Ita cum communi Doctorum *Barbastrensi. in Pastor. p. 1. claus. 9. n. 77. & Pellizz. in Man. tom. 2. tra. 8. cap. 8. sect. 4. qu. 9. n. 95.* Contra *Ant. a Spiritu Sancto*, contendentem in *Direct. Regul. tr. 2. disp. 1. sect. 4. §. 3. n. 27.* adhuc inspecto Jure novissimo, posse Regulares, eligere Conservatores, non solum in Diœcesibus, ubi sunt Conventus sui Ordinis; sed etiam extra, dummodo reus non possit citari ultra tres dietas, computandas a fine totius Diœcesis, non a fine ædificiorum Diœcesis. Ex dicta siquidem Constitutione Gregorii XV. §. 9. habemus: [Neque extra Civitates, seu Diœceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscumque procedere præsumant.] Ergo vigore hujus Constitutionis nequeunt Conservatores suam jurisdictionem exercere, nisi in Diœcesi, in qua Monasterium extat, conservandum ab ipsis. Ergo necesse est, ut & ipsi in eadem habitent Diœcesi, in qua est Monasterium defendendum. Ergo ex propria Monasterii Diœcesi, non ex aliena debet Judex Regularium Conser-

vator nominari. Cujus ratio a priori est, quia curari debet, ut quam minimum possit, vexentur partes: quod æquitas ipsa suadet, a legibus commendata, *L. In summ. §. 1. ab eo, ff. de aqua pluvia arcenda. Can. erit autem dist. 4.* adeo, ut (notat *Rodriguez art. 8.*) etiam attento Jure antiquo, & novo, ea diligentia debeat adhiberi, ut non nisi cum urgentissima necessitate privilegio dietarum utendum sit, non obstante amplissima Pontificum Concessione, quæ ita, & non aliter intelligenda venit.

Neque dicas: Possit quis, habitans in aliena Diœcesi, occurrente Casu, toties, quoties præsto esse Monasterio conservando, se statim illuc, ad exercendum munus suum transferendo - - -

Ne, inquam, id dicas: nam præter rationem nostram fundamentalem, ex Constitutione Gregorii XV. §. 9. deductam, obest in contrarium Declaratio Sacræ Congregationis apud *Barbos. in Collect. v. Conservator*, ubi definitur, Regulares debere suum Conservatorem eligere in singulis Diœcesibus, in quibus habent Monasteria, Conventus, seu Domus. Cui alia Declaratio consonat Sac. Congreg. apud *Peyr. tom. 3. privil. cap. 11. n. 17.* Rogata siquidem Sacra Congregatio a Procuratore Generali Ordinis Carthusiensium: [An, si unum, & idem Monasterium habeat bona in diversis Diœcesibus, eligi debeant Conservatores in unaquaque Diœcesi, an vero unus tantum sufficiat?] Respondit *die 23. Octobris anno 1623.* [Conservatorem esse deputandum in Civitate, vel Diœcesi, ubi situm est Monasterium: atque ibi tantum, & non alibi posse eundem Conservatorem procedere, etiam in causis Bonorum, ac Membrorum ejusdem Monasterii, extra ipsam Diœcesim existentium.] Cohæret etiam alia Declaratio *Sac. Congreg. Concil. in Agrigentina 27. Maji 1634.* & novissime *In Nullius Altamura Conservatoris, & exemptionis 3. Augusti 1715.* in responsione ad primum, secundum, & tertium, & 8. *Februarii 1716. ad primum*; in quibus resolvitur, Regulares in unaquaque Diœcesi, in qua Monasteria, Conventus, seu Domos habent, eligere in Conservatorem debere personam in eadem Diœcesi existentem; non vero extra Diœcesim commorantem, secus electio nulla erit, ut refert *Fargna de Jur. patr. p. 2. Can. 22. 23. 24. Cas. 2. n. 1.*

Neque iterum dicas: Conservator Regularium in eadem habitans Diœcesi, in qua est Monasterium conservandum, si aliquando absit ab illa, potest in illa suam jurisdictionem per substitutum exercere. Ergo a pari &c.

Neque inquam, id dicas: nam aliud est, quod existens jam in Diœcesi, ubi situm est Monasterium, eligatur in Conservatorem illius; a qua, si contingat abesse, possit in illa suam jurisdictionem per substitutum exercere: aliud vero, quod existens in aliena Diœcesi ab ea, in qua

qua est Monasterium conservandum, eligatur in Conservatorem dicti Monasterii alienæ Diœceseos. Primum est verum, & a nobis ultro conceditur: falsum secundum, & a nobis mordicus pernegatum, utpote non bene deductum a primo; cum a diversis non subsistat illatio. Nihilominus

4 Dico II. Pignatellus tom. 1. Consult. 113. excipit casum, quo eligi velint in Conservatores Regularium Superiores Episcopis, cujusmodi sunt Archiepiscopi seu Metropolitanus, & Cardinales: tunc enim eligi posse, docet, quamvis extra Diœcesim Monasterii existentes. [Nam (ait ipse n. 3.) si potest eligi Superior Episcopi, & sic etiam Archiepiscopus, necessario sequitur, ut electio sustineatur, etiam si sit extra Diœcesim; cum id veniat in necessarium consequens dictæ electionis, L. 1. §. qui habet, ff. de serv. rustic. præd. L. 2. ubi Doctores, ff. de jurisdic. plene omn. Jud. & Everard. in sua Centur. in loco a concessione antecedenti. Et quod dicitur in §. Conservatores, procedit quo ad exercitium jurisdictionis extra locum deputationis prohibutum. Quod si deputatus sit Conservator in tota Provincia, potest ex eadem ratione suam jurisdictionem exercere. Quod in terminis bene tradit Monet. cap. 7. n. 64. dicens, posse Archiepiscopos in suis propriis Provinciis, & singulis earum Civitatibus, ac locis exercere jurisdictionem hujusmodi. Idque ex eo videtur posse probari, quia ex præc. cap. final. possunt eligi in Conservatores Abbates; & tamen possunt hi esse nullius Diœcesis, & sic extra Diœcesim, eum existens nullius, non sit nec in Diœcesi, nec de Diœcesi, Rot. decis. 207. n. 2. p. 2. dtv. & in rec. dec. 324. p. 1. ex Gloss. Clem. 1. §. volumus, vers. Diœcesis, de for. compet. ubi Card. Imol. Abbas, & alii. Ex quo fit, ut sive attendatur locus deputationis, & electionis, sive etiam locus, pro quo deputatur, possit etiam Cardinalis, sive Episcopus, sive Archiepiscopus hanc jurisdictionem exercere in Diœcesi, quæ est de sua Provincia, Moneta cap. 7. n. 62. maxime si quis non extrahatur ultra unam dietam proprii Domicilii, ut in dic. §. Conservatores, vel ultra duas &c. Atque ita perinde est, ac si esset nominatus existens in Diœcesi; cum hujusmodi distantia de Jure non habeatur in consideratione dicti Cap. statutum, §. cum vero.] Hactenus Pignatellus.

5 Addit laudatus Doctor n. 7. id [Præcipue locum habere, quando Electio, & nominatio Conservatoris, a Regularibus facta in personam alicujus ex subditis Episcopi Diœcesani, suum nequeat effectum sortiri propter terrorem persecutoris, minas, ac violentias, hujusmodi Electio ab Episcopo illatas; nec possint iidem Regulares tuto eligere alium subditum Episcopo. Stante enim hac causa tam justa, & legitima, possunt Regulares nominare Conservatorem extra Diœcesim, & locum, ubi alias nominari debuisset, Cap. statumus, & ibi Gloss. ac Doctores cum Gemin. §. in nullo, n. 4. & Franc. n. etiam 4. de Offic. Deleg. in 6. Innoc. in cap. 2. n. 2. de nov. oper. nunt. Lap. alleg. 123. n. 1. præsertim quia impedimentum, proveniens ex culpa partis adversæ, semper reputatur legitima causa, & excusat, ac suffragatur, ut aliquid fiat eo modo, quo fieri potest, L. sine hærede. §. idem juris ff. ad L. Rbod. de jact. Bald. in L. diffamari, qu. 5. in fin. c. de ingen. & manum. Rota coram Gregor. XV. decis. 341. n. 2.]

6 Confirmat tandem Pignatell. n. 8. & 9. allatam suam exceptionem sic: [Nam aliter frustratoria posset reddi facultas nominandi Conservatores.

Ordinarii enim possent in suis Diœcesibus Judicibus Synodalibus, aliisque Clericis vel directæ, vel indirecte prohibere acceptationem hujus Officii. Quod tamen non est permittendum, ne Regulares careant suo Conservatore ex dolo, & fraude Ordinariorum: atque adeo permittendum est, quod stantibus legitimis causis eligatur Conservator Metropolitanus ex dic. cap. Statumus, ubi Joan. Andr., Gemin., Franc., & alii de Offic. Deleg. in 6. Quod etiam facilius procedit, si Metropolitanus esset Cardinalis, propter eminentiam Dignitatis, & quia est omni exceptione major; poteritque manifestas injurias, & violentias, quæ possent per Ordinarios, atque alios inferri Regularibus, arcere, eosque tueri. Quam ob causam Conservatores de Jure conceduntur.] Huc usque Pignatellus laudatus, cui subscribit Cblavetta lib. 3. Instit. Canon. p. 1. cap. 3. §. 2. n. 10. Tancredus tom. 4. tr. 2. q. 104. & alii.

7 Nec officit, quod Archiepiscopi, in Conservatores Regularium electi ex aliena Regularium eorumdem Diœcesi, ad ipsorum defensionem procedere deberent extra Civitatem, seu Diœcesim, in qua degunt ipsimet Religiosi conservandi, eorumque Monasteria, Bona &c. Quod manifeste adversari videtur Gregorianæ Constitutioni, §. 6. sic disponenti: [Neque extra Civitates, seu Diœceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscumque procedere præsumant.]

Non officit, inquam: Si enim Archiepiscopi in Conservatores Regularium eligi queant ex aliena Diœcesi, ut sane queunt de Jure communi antiquo, cap. ult. c. de Offic. deleg. in 6. ibi [De cetero deputari non possint, nisi Episcopi, vel eorum Superiores;] & novo privilegiorum; estque a Sacra Congregatione Episcop. & Regul. declaratum 2. Decembris anno 1642. apud Lezanam tom. 1. p. 2. c. 10. n. 11. & Peyr. ad Constit. 5. Gregorii XV. §. 2. n. 13. consequens necessarium est, quod extra Diœcesim Regularium eorumdem, ipsorumque Monasteriorum, Bonorum &c. modo intra suam Provinciam, procedere valeant, ut multis, præter insinuata per Pignatellum, firmat solide more suo Tancredus supra laudatus. Et sane

8 Arguit Primo. Tancredus: Verba præfata §. 6. Gregorianæ Constitutionis intelligi debent ita, ut omnibus, qui deputari valent in Conservatores, competere queant ex l. Jam hoc jure ff. de vulgari, & pupillari. l. Semper ff. de rev. divis. l. Item apud Labeanem §. generaliter ff. de injuriis: ubi dicitur, quod verba, quæ respiciunt plura, ita debent intelligi, ut æqualiter ea determinant, & genus contineat sub se species, Vigeh. in Dialect. Juris loc. de genere. Everard. in Topicis loco a genere ad speciem. Ergo præfata verba Gregoriana sic debent explicari, ut præsentent hunc sensum: Judex Conservator, e. g. electus in Diœcesi Syracusana, non potest exercere suam jurisdictionem degens in Diœcesi Panormitana: & Archiepiscopus, si sit Conservator, non potest suam jurisdictionem exercere extra provinciam, in qua est constitutus. Quia hoc modo Constitutionem intelligendo, servatur debita divisio, & applicatio Judicibus Conservatoribus, qui de jure eligi possunt.

9 Arguit Secundo: Quia Constitutio Gregoriana relinquit Jus commune, & aliorum Pontificum dispositionem, intactam quo ad Episcopos, & Archiepiscopos in ordine ad hoc, quod Archiepiscopi eligi valeant pro tota Provincia in Conservatores, Episcopi pro tota Diœcesi, ut docet

docet aperte loquens de Episcopis *Donat. de Regular. tr. 17. q. 25. aliis adductis*, assertque declarationem Cardinalium, quam se vidisse, testatur *Lezana tom. 1. p. 2. c. 10. n. 11.*, & citat *Tambur. tom. 3. de Jure Abbat. d. 17. q. 1. n. 11.* loquentem etiam de Archiepiscopis, qui possunt esse Conservatores. Sed si laudata verba intelligerentur solum de Diocesi stricte sumpta, excluderentur Archiepiscopi ab eo quod eligi possent in Conservatores: nam semper residere supponuntur in sua Diocesi; & sic superfluum esset, dicere, quod Episcopi, Archiepiscopi possunt esse Conservatores: satis enim esset, dicere id de Episcopis, cum nulla sit differentia inter Episcopos, & Archiepiscopos, consideratos respectu propriæ Diocesis tantum. Ergo ea verba non debent intelligi de Diocesi, stricte sumpta pro ea, quæ solum competit Episcopis, sed etiam de Provincia, quæ competit Archiepiscopis, ut vitetur hæc contradictio, & absurdum, juxta *1. Nulla juris ratio ff. de legib. Suar. lib. 6. c. 1. n. 17. de Legib. Sa verb. Interpretatio n. 1.*

10 Arguit Tertio: Quia hæc Constitutio quoad hanc partem est odiosa: tum quia reducit ad Jus commune, quod in hac dispositione est odiosum in omnium sententia; cum immediate tendat ad restrictionem potestatis, concessæ Judicibus delegatis, & Conservatoribus, ut probat *Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 1.* Et sic ista Constitutio, quatenus ad illud reducit, est odiosa, ut docet *Lezana ver. Leges Regularium n. 74.* Et in terminis hujus Constitutionis docet etiam, esse odiosam *Donat. de Regul. tr. 17. q. 35.* Tum etiam, quia est contra privilegia Regularium, concessa a Sixto IV. Pio V. Clemente VII. Julio II. Gregorio XIII. quibus absolute indulgetur, ut Archiepiscopi eligi queant in Conservatores: immo ipsis specialiter committitur defensio Regularium, procedendo etiam per tres dietas extra Diocesim adversus delinquentes, &c. Si autem hæc Constitutio quo ad hanc partem est odiosa, utpote reducens ad Jus commune; & correctiva privilegiorum Regularium, est consequenter explicanda, ut, quantum minus possit, dicta privilegia lædat. Et cum nomine Diocesis non semel in Jure veniat Provincia, quemadmodum e converso, ut complurimis juribus allegatis firmat *Archidiacon. in c. Statutum, de Rescript. in 6.* sic debet in hac Constitutione explicari ly *Dioceses*, nempe Provincias respectu Archiepiscoporum.

11 Arguit Quarto: Quia hæc Constitutio Gregorii XV. cum sit nova, debet interpretari juxta dispositionem antiquam Bonifacii VIII. in *cap. fin. de Offic. Jud. deleg. ad quam alludit, & se refert Gregorius XV. ex Auth. de filiis, ante dotale instrumentum natis col. 3. Roman. cons. 345. n. 18. Socin. cons. 187. n. 4. lib. 2. Burgos de Paz multis adductis lib. 1. Taur. n. 570. & aliis.* Sed dispositio Bonifacii VIII. quatenus vult idem, quod nunc determinat in nova sua Constitutione Gregorius XV. ut nimirum Conservatores non possint extra Diocesim, in qua sunt deputati, procedere, explicatur quoad Archiepiscopos, ut non possint extra suam provinciam procedere, prout expresse

explicat *Monet. de Conserv. c. 7. n. 64. sic: { Non solum Episcopos in suis Civitatibus, ac Diocesis, sed etiam Archiepiscopos in suis Provinciis, & singulis earum Civitatibus, ac locis posse, salvis terminis Bonifacianæ Constitutionis §. Conservatores autem, & §. Vices quoque, si Conservatores, aut aliter Judices deputentur, posse, inquam, tam procedere, & cognoscere, quam vices suas committere. Quod probat ex cap. Pastoralis de Offic. Ordin., aliisque juribus, quæ refert. Ergo etiam dispositio Gregoriana dum eadem prorsus verba habet, & idem nova Constitutione decernit, quod olim Bonifacius iisdem verbis decrevit, eodem modo est intelligenda, ut nimirum Episcopi, & alii non possint procedere, stando extra Diocesim, in qua deputantur Conservatores; Archiepiscopus vero stando extra Provinciam.*

Arguit demum Quinto: Quia praxis ipsa, 12 optima legum interpres, est, quod Archiepiscopi in Judices Conservatores eligantur, quamvis ipsi procedant contra quoslibet, existentes extra Diocesim, sed intra suam Provinciam; ut ex multis commissionibus, factis in nostro Sicilia Regno Archiepiscopis, aliisque, quos assert *Moneta c. 1. de Conservat. patere potest.* Ergo a primo ad ultimum, concludit *Tancredus*, Archiepiscopus in Judicem Regularium Conservatorem electus, non obstante Gregoriana Constitutione, potest suam jurisdictionem exercere extra Civitatem, & Diocesim, in qua est Monasterium, a quo electus est; & potest ad se trahere Actores, pro ut Jure communi poterat, modo non sit extra Provinciam. Atque ita de facto, Concilio Sapientissimorum Virorum in Metropoli Panormitana practicum esse, etiam post Bullam Gregorii XV. refert *Tancredus.*

Immo putat laudatus Doctor, Archiepiscopum 13 non secus, ac Episcopum, posse etiam trahere ad suum judicium personas, existentes extra Civitates, & Dioceses, in quibus deputatus est Conservator, modo non trahat ultra tres dietas, conformiter ad Constitutionem Gregorii XIII. §. 3. inde ductus, quia Constitutio Gregorii XV. §. 15. in fine revocat omnia privilegia &c. [quoad ea, quæ presentibus adversantur; illis alias in suo robore permanens.] Sed hujusmodi Gregorii XV. Constitutio, dum addit præfatas limitationes, non comprehendit Episcopos, & eorum Superiores; cum ex una parte ea sit odiosa, ut dictum est: & ex altera §. 2. de constitutis in dignitate Ecclesiastica loquatur; & aliunde sub nomine constitutorum in Ecclesiastica dignitate Episcopi, eorumque Superiores in odiosis minime contineantur, ex *c. dilectus 12. de Concess. præbend. c. Inquisitores 16. ubi Glos. v. expresse, de Hæret. in 6. Abbas in c. Dilectus. n. 1. Bellet. disq. Cleric. p. 1. de Discipl. Cleric. n. 97. Hoieda de incomp. Benefic. c. 1. p. 24. n. 64. Gamb. de pot. Legati l. 2. n. 41. & aliis.* Ergo Constitutio Gregorii XV. neque revocat privilegia, Regularibus concessa, circa modum procedendi Judicum Conservatorum, quando sunt Episcopi, & eorum Superiores, ut de se patet.

ARTICULUS DECIMUSQUINTUS.

An unus, idemque nominari valeat in Judicem Conservatorem plurium ejusdem, vel diversæ Religionis Monasteriorum, in eadem, vel in diversis Diœcesibus existentium. Et num uno pro una causa deputato, pro eadem deputari queat alius.

Dico I. Etsi subsistat electio unius, ejusdemque personæ in Judicem Conservatorem plurium ejusdem, vel diversæ Religionis Monasteriorum, in eadem Diœcesi existentium; non ita tamen in diversis Diœcesibus, nisi talis Persona Episcopo Superior sit, ut Archiepiscopus seu Metropolitanus, Cardinalis &c. & Diœceses illi suffraganeæ. Assertio quo ad primam partem de Electione Conservatoris plurium ejusdem Religionis Monasteriorum, in eadem Diœcesi existentium, est Doctoribus communissima, quibus subscribit *Pellizarius qu. 7. n. 93. in fine*, & quotidiana praxi comprobatur.

Quo ad secundam partem de Electione Conservatoris plurium, quæ sint diversarum Religionum in eadem Diœcesi Monasteriorum, susci-
netur a *Pellizario qu. 8. n. 94. Chiavetta §. 2. n. 9.* & aliis passim, & quotidiana etiam praxi comprobatur. Et recte quidem; cum talis Electio neque Juri naturali, ut patet, neque positivo, quod asserri non potest, adversetur.

Et quamvis dari possit casus, quod hujusmodi Conservator deberet componere lites, & dissensiones, quæ forte inter ea diversorum Ordinum Monasteria excitarentur; sicque ab alterutro illorum Conservator haberi posset suspectus, quod magis unius Monasterii causæ faveret, quam alterius; unde postea dissidentia, & querimoniarum exorirentur; nihilominus, ait *Pelliz.* laudatus, quia talis casus non nisi valde raro est eventurus, ejus ratio non curanda; cum inspiciendum sit, quod ut plurimum evenit. Rursus hic idem casus militat in Episcopis, & Gubernatoribus Civitatum; nec proinde quis dixerit, multiplicandos esse in eadem Civitate Episcopos, ac Gubernatores. Tandem occurrente talicasu, fieri posset recursus ad Papam, vel ad Legatum de Latere &c. appellando a sententia talis Conservatoris: Vel etiam eligi possent Arbitri, qui præsentem controversiam dirimerent; ut in simili notavit *Pewin. n. 15.* & colligitur ex Constit. laudat. *Gregor. XV. §. 17.* ac docti viri per ipsummet *Pellizarium* consulti responderunt.

Monent tamen *Pellizarius*, & *Chiavetta*, pro praxi melius esse, quod Regulares diversi Ordinis non unam, eandemque personam, sed quæque diversam, eligant in Conservatorem; nisi forte tanta personarum idonearum adesset penuria, ut alias Regularium aliqui suo Conservatore forent carituri; quod tamen hodie vix con-

tingere potest, attenta provisione facta a *Gregorio XV.* in toties laudata sua Constitutione.

Quo ad tertiam partem de Electione Conservatoris plurium seu ejusdem, sive diversorum Ordinum in diversis Diœcesibus existentium Monasteriorum Doctoribus cum *Pellizario qu. 7. n. 93.* est communissima, & satis superque constat ex dictis articulo præcedente, assertione prima a n. 1. Idem siquidem est, unam eandemque personam eligi in Conservatorem plurium in diversis Diœcesibus existentium Monasteriorum, ac Conservatorem Monasteriis hujus Diœcesis ex aliena Diœcesi designari. Quamobrem Constitutio Gregoriana, & declarationes Sacræ Congregationis, quæ pro sententia negativa articulo præcedente allatæ sunt, pro eadem sententia locum habent in proposito. Hinc

Monacellus in Supplem. ad 1. tom. Formular. in 5 Constit. Gregorii XV. de Elect. Conservat. n. 222. pag. mihi 29. hæc habet: [In hac autem Conservatorum Electione advertant Episcopi, quod si velint Regulares uti privilegio, eos eligendi, debent in singulis Diœcesibus, in quibus Monasteria, Conventus, seu Domus regulares habent, Conservatorem eligere; non autem unum tantum, qui in pluribus Diœcesibus Jurisdictionem exercere valet, nominare, & deputare. Si enim hoc facerent, (pro ut fieri in aliquibus locis, audiui) irrita, & nulla esset talis Conservatoris Electio, tamquam facta contra formam Gregorianæ, pro ut fatentur ipsimet Auctores Regulares, videlicet

Donat. prax. ver. regular. p. 2. tra. 17. de Conserv. qu. 36. n. 1. ibi: [Regulares debent eligere Conservatores in singulis Diœcesibus, in quibus Monasteria, seu Domus habent, pro ut Sacra Concilii Congregatio declaravit. Et n. 3. quod est Juri communi consonum, & æquitas suadet, ne scilicet graventur partes in personis, & expensis. Et n. 5. Neo his nocet *cap. fin. de Offic. Deleg. in 6.* in quo statuitur, ut Conservatores extra Civitates, seu Diœceses, in quibus fuerant deputati, procedere non possent, nec reos ad Judicium trahere ultra unam dietam a fine Diœcesum eorumdem: quia per prædictam Gregorianam quo ad hoc censetur limitatum: nam prædicta Constitutio simpliciter loquitur, ut Conservatores non possint trahere extra Diœcesim, in qua fuerint deputati: nec mentionem facit de dieta. Et n. 6. Neque obstant tot Regularium privilegia, per quæ disponitur, ut

eorum Conservatores extra locum, in quo sunt, possint Reos trahere infra tres dietas; quia hæc quo ad hoc vacant, & censentur limitata.]

7 *Passerin. in cap. In hac Constitutione de Off. & Potest. Jud. Deleg. in 6. art. 8. n. 161. post modum, ibi:* [Pariter quod Conservatores eligere debent Regulares in singulis Diocæsis, in quibus Monasteria, Conventus, seu Domus regulares habent, decisum fuisse ab eadem Sac. Congreg. Concilii in *Rosanen.* Et n. 162. Primum ergo ex hoc novo Jure habetur, derogatum fuisse privilegio de tribus dietis, concessio a Pio V. & a Gregorio XIII. pro ut declaravit Sac. Congregatio. Quod est universaliter de omnibus similibus privilegiis, quod reducta sint ad terminos dic. Constitutionis Gregor. XV. declaravit Innoc. X. in *Constit. Cum scus accepimus in response ad 5. dubium.* Et n. 164. Diocæsis vero, in qua deputari potest Conservator, non est, nisi illa intra cujus fines est Monasterium.]

8 *Matthæuc. Official. Cur. cap. 15. n. 20. ibi:* [Ceterum Sac. Congreg. Concilii 23. *Octobris* 1623. ad dubium An si unum, & idem Monasterium habeat bona in diversis Diocæsis, eligendi sint Conservatores in unaquaque Diocæsi, an vero unus tantum sufficiat? Censuit, Conservatorem esse deputandum in Civitate, vel Diocæsi, ubi situm est Monasterium, atque ibi tantum, & non alibi posse eundem Conservatorem procedere, etiam in causis bonorum, ac membrorum ejusdem Monasterii, extra ipsam Diocæsim existentium.]

9 Et concordat *Ventrigl. in praxi part. 1. annot. 27. §. unic. n. 17. & 11.* & iterum declaravit eadem Sac. Congreg. Concilii in *Matheranen. 4. Novembris* 1666. lib. 25. fol. 270. in qua censuit, Regulares unius Diocæsis non potuisse eligere Conservatorem Episcopum alterius Diocæsis; & electionem ab eis ita factam, irritam fuisse declaravit. Ideoque ne Jurisdicchio Ordinaria Episcopi novitatibus confundatur, & perturbetur, super his animadvertere bonum erit.] Hactenus Monacellus.

10 Verum hæc intelligenda, nisi persona, quæ in Conservatorem plurimum in diversis Diocæsis existentium Monasteriorum eligi vellet, foret Episcopo Superior, scilicet Archiepiscopus, Metropolitanus, Cardinalis, &c. & diversæ Diocæses non eidem essent suffraganeæ, ut supra in assertione insinuavimus. Ex dictis siquidem *Articulo precedente Assertionis secunda a n. 4.* potest in Conservatorem Regularium eligi Superior Episcopo, scilicet Archiepiscopus, Metropolitanus, Cardinalis &c. quamvis diversæ Diocæseos ab illa Regularium conservandorum, sed non diversæ Provinciæ; adeoque potest unus, idemque Archiepiscopus in Conservatorem nominari plurimum ejusdem, vel diversæ Religionis Monasteriorum in diversis Diocæsis, intra tamen suam Provinciam existentium.

11 Dico II. Attento Jure Communi antiquo, Uno Conservatore pro una causa deputato, pro eadem alius deputari non potest, etiam priore deputato volente, & consentiente: secus tamen, si prior ille deputatus foret infirmitate, aliave ratione impeditus legitime; vel si nollet pro-

dere, aut procedere malitiose recusaret. In his siquidem casibus uno Conservatore pro aliqua causa nominato, pro eadem bene nominari potest alius. Ita *Navarr. lib. 1. Confl. conf. 8. in 1. Edit. de Offic. Jud. Deleg. Rodriq. tom. 1. quest. regul. qu. 65. art. 5. Portel. in dub. Regul. v. Conservatores n. 4. Donat. tom. 1. tract. 17. qu. 38. Lezana tom. 1. part. 2. cap. 10. n. 19. & alii.* Probatur ex *Cap. cum plures, de Offic. Deleg. in 6.* ubi Bonifacius VIII. loquens de pluribus Judicibus, disjunctim ad unam, eandemque causam delegatis, sic habet: [Uno eorum negotium inchoante commissum, alii nequibunt, se ulterius intromittere de eodem, nisi vel infirmitate, vel alia justa causa illum contingeret impediri, aut si nollet, vel malitiose in eo procedere, recusaret.] Ergo una semel, quod quis Conservatoris Officium acceptarit, cœperitque negotium exercere, nequit pro eodem alius deputari.

Confirmatur a *Rodriquez, Miranda, & aliis ex 12 Navarro, ubi supra:* quia Jurisdicchio Delegata nequit de persona ad personam prorogari, ut dicitur in *cap. P. & G. de Offic. Deleg. & patet ex eo, quia Jurisdicchio Delegata est Jurisdicchio Delegantis, L. 1. §. qui mandatum ff. de Offic. ejus, cui mandata est Jurisdicchio.* Unde ad ipsummet Delegantem, cujus illa est, non ad partes, vel ad Judicem, quorum illa non est, spectat, eandem prorogare, conformiter ad *Legem:* [Id, quod nostrum est sine facto nostro, ad alium transferri non potest] *de Regul. Jur.* Sed Jurisdicchio Conservatoris, attento Jure communi antiquo, est Jurisdicchio Delegata. Ergo nequit a Regularibus de uno Conservatore jam electo ad alium prorogari: sicque una semel, quod in Conservatorem fuerit designatus quis, acceptaritque munus, immo & negotium inchoaverit, nequibunt Regulares pro eodem negotio alium designare, ne quidem primo designato volente, & consentiente; modo tamen si aliqua legitima causa non foret impeditus; vel nollet procedere, aut procedere recusaret malitiose.

Dixi in Assertionem [Attento Jure communi antiquo:] Nam

Dico III. Attento Jure peculiari novo privilegiorum, & novissimo Reformationis Gregorianæ, uno Conservatore pro una causa deputato, pro eadem alius deputari potest. Assertio Doctoribus communissima contra *Raymundum Nidum de Conserv. Regul. c. 1. part. 7.* profitentem scribere secundum Jura novissima, præsertim Gregorii XV. Constitutionem *Sanctissimus;* & nihilominus scribentem ad terminos Juris antiqui, manifesta est ex *Constit. Clement. VII. pro Minimis incip. [Conquestione] §. 5. ibi:* [Quilibet vestrum prosequi valeat Articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico præpeditus.] & *Gregor. XIII. pro Jesuitis incip. [Equum reputamus] §. 5. ubi idem indulgetur.* Quod sane, ut notat *Rodriq. artic. 5. in fin.,* magnum est privilegium: nec revocatum per Constitutionem Gregorianam, ut legenti conspicuum erit, ac docent *Peyrin. §. 6. n. 48. Donat. n. 8. & Peltæ. q. 30. num. 131. & nos infra dicemus art. 19. assert. 2. n. 3.*

ARTICULUS DECIMUS SEXTUS.

An legitime in Judicem Regularium Conservatorem electus teneatur munus acceptare ; acceptatumque exequi , sub qua obligatione , ac quibus pœnis : illoque num possit intra quinquennium se spoliare , vel a Regularibus spoliari .

Dico I. Legitime in Judicem Regularium Conservatorem electus tenetur, justa aliqua non excusante causa, impositum munus acceptare, & quidem sub pœna peccati mortalis. Ita *Rodriquez qu. 65. art. 4. Moneta cap. 10. qu. 7. concl. 1. n. 340. Lezana tom. 1. p. 2. c. 10. n. 18. Portell. in dub. Regul. V. Conservator n. 3. Pelliz. qu. 10. n. 97. Donat. tom. 1. traç. 17. qu. 40. Antonell. de Regim. Eccles. lib. 7. cap. 2. n. 11. & alii passim.* Cum teneatur nedum ex charitate, ad evitandas injurias, & violentias Regularibus inferendas, aut compensandas illatas: & ex Obedientia, ob speciale nimirum mandatum Summorum Pontificum in materia gravi; cujusmodi profecto hæc de Conservatoribus est; idque graviter præcipientium, quippe in virtute Sanctæ Obedientiæ, ut liquet ex Bulla Conservatoria Innoc. VIII. & sub gravibus mox adducendis censurarum pœnis, quæ nedum materiam gravem, sed gravem etiam obligationem arguunt, ut infert *Monet. ubi supra*; verum etiam ex justitia, addit *Donat. loc. cit. n. 1.* ad se nimirum a peccato mortali, & tot censuris cavendum, sibi à Summis Pontificibus impositis.

Sed quoniam eo devenire poterit temporum calamitas, ut pro nihilo mortale peccatum habeatur;

Dico II. Legitime in Regularium Conservatorem electus, ita tenetur munus acceptare, ut legitima non excusante causa valeat ad illud etiam invitus per pœnas coerceri; *Textus in L. unic. Cod. qui pro sua jurisdictione. & L. Munerum la secunda §. judicandi quoque necessitas, ff. de muner. & honor. text. in L. Prætor. §. qui autem, ff. de vacat. & excusat. muner. ubi dicitur, quod qui excusationem non habet, etiam invitus cogitur judicare. Et in L. sancimus la prima Cod. de Advoc. divers. judicior. & text. in cap. 8. §. 1. de for. compet. in 6.* Unde in omnibus Apostolicæ Sedis Judicibus, & Delegatis generale est, quod justa aliqua non excusante causa, etiam inviti debeant Commissionem suscipere, ut per *text. in cap. sane il secundo, & cap. Pastoralis in princ. de Offic. Deleg. firmat Rota decis. 12. n. 1. de præbend. in nov. & apud Cassad. decis. unic. n. 4. de verb. signific. Et ad illam suscipiendam possunt per pœnas compelli: & quidem non ab alio, nisi a Principe imperante, scilicet a Romano Pontifice, *Gloss. in c. Prudentiam §. adjicimus, verb. arguendus. & text. in c. Sciscitatus, de Rescript. Atque ita Fragosus p. 2. lib. 4. disp. 12. §. 4. n. 69. & 70. loquens de Conservatore Regularium, de-**

trestante sine justa causa munus impositum acceptare. Et a Conservatore Subconservator, quemadmodum a Delegato Subdelegatus, cogi potest, ad munus sibi injunctum suscipiendum, juxta *dec. cap. Pastoralis de offic. deleg. ibi: [Cum Delegato a Principe dandi Judicem jurisdictionis sit a lege concessa, (dummodo ipse exonerare seipsum malitiose non querat) potest compellere renitentem, eo quod jurisdictionis illa nullius videretur esse momenti, si coercionem atque non haberet.]* Quamobrem tradit *Confertius tit. 4. c. 7.* quod a Conservatore compelli possit Subconservator sub censuris, & pœnis ad munus sibi impositum suscipiendum.

Sed ut reliquos Apostolicæ Sedis Judices, & Delegatos omittamus, qui non sunt hujus loci;

Electus a Minoribus tenetur acceptare munus sub pœna Excommunicationis ex Conservatoria Julii II.

Electus a ceteris Mendicantibus coercetur ad idem subeundum eadem Excommunicationis pœna ex Conservatoria Leonis X.

Electus a Prædicatoribus obligatur ad idem sub pœna excommunicationis, suspensionisque a Divinis læ sententiæ, Pontifici item reservatæ, ex Conservatoria S. Pii V.

Electus demum a ceteris Regularibus astringitur ad munus acceptandum sub præfatis peccati mortalis, excommunicationis, suspensionisque læ sententiæ pœnis, Romano Pontifici reservatis, ex Conservatoriis in ipsorum favorem ab aliis Summis Pontificibus editis, ut eas legenti satis superque conspicuum erit. Dixi *justa aliqua non excusante causa*: siquidem

Dico III. legitime in Regularium Conservatorem Electus, si hujusmodi rationabilem causam habeat, poterit Electioni factæ, citra ullum mortale peccatum, & sic citra ullam excommunicationem, suspensionemque dissentire. Atque ita firmant Doctores passim ex *textu cap. Pastoralis in princ. de Offic. Deleg. ibi: [Dummodo se malitiose exonerare, non querat.]* sumpto argumento a contrario sensu, sicut & ex *cap. si pro debilitate, de Offic. Deleg. [Si pro debilitate, vel pro quavis alia gravi causa interesse non poteris.]* Ac ex *L. Præter alias Prætor, ff. de vacat. muner.* Hujusmodi autem causa, ut ex allatis Juribus exemplificat *Pelliz. n. 98.* rationabilis, justa, legitima, adeoque sufficiens erit, si persona electa satis non fuerit ad gestandum tantum onus ob senectutem, morbum, aut alias occupationes.

I 2 Vel

vel alia, sed a Summo Pontifice, aut ab Ordinario pro rationabili, justa, & legitima approbanda, ut addit *Nidus de Conservat. c. 1. part. 10. n. 14.* Ut enim, ait *Nidus*, Regulares nequeunt Conservatorem amovere, nisi Summus Pontifex, vel Ordinarius causam pro rationabili approbaverit: ita nequit Conservator munus Conservatoris non acceptare; vel acceptatum a se abdicare, nisi causa a Summo Pontifice, vel ab Ordinario fuerit pro rationabili approbata. Notat vero laudatus *Pellizarius loc. cit.* taliter electus non peccaret mortaliter, si a tali onere curaret, se subtrahere levi aliqua excusatione, aut precibus, suadendo Religiosis, ut alium sibi Conservatorem eligerent; secus, ait *Pellizarius*, nimis durum esset tale præceptum cum alias ex una parte Jugum Christi suave sit, & ejus onus leve: & ex altera Doctores affirmant, etiam in debitis Civilibus, ad quæ quis tenetur ex justitia, peccatum mortale non fore, ea creditori denegare, qui vel illa petit remisse, vel facile dilationem petenti concedit.

5 Dico IV. Legitime in Judicem Regularium Conservatorem electus tenetur munus, semel acceptatum, debite & plenarie exercere, & quidem sub eodem peccato mortali, & sub iisdem censurarum pœnis. Ita *Peyr. ad Constit. 4. Julii II. §. 6. n. 30.* ubi ex *dic. §. 6. & §. 2.* colligit, Conservatores a Minimis requisitos teneri sub mortali, illis assistere, eorumque privilegia defendere, non permittendo, eosdem molestari &c. ut liquet ex illis verbis §. 2. [commissimus, & dedimus in mandatis.] Quod sane præceptum cum sit in materia gravi, obligat ad mortale, ait *Peyr.* Cui favet *Confestius in Summar. privil. Mendic. de privil. Conservat. tit. 4. cap. 6.* ex Bulla Sancti Pii V. pro Dominicanis, *incip.* [Ad hoc nos Deus] §. 14. ibi: [Ita quod vos, seu alii quicumque, sic electi, sub excommunicationis, seu suspensionis latæ sententiæ pœna hujusmodi, quam statim quod munus, sive officium Conservatoris hujusmodi acceptare, & debite ac plenarie exequi neglexeritis, & neglexerint, absque alterius declarationis ministerio, incurrere volumus, nec ab aliquo, quam a Nobis, & pro tempore existente Romano Pontifice (præterquam in mortis Articulo) absolvi posse &c.] Et jure quidem, non enim a Summis Pontificibus mere ad acceptandum munus sub præfatis pœnis Conservator adstringitur, sed ad illud acceptandum, ut exequatur, & debite ac plenarie exequatur; cum perinde Regularibus esset, Conservatorem habere, sed ejus Conservationem, & tutelam nen experiri, ac illum non habere. Ergo si Conservator electus Regularium sub peccato mortali, & sub præfatis censurarum pœnis tenetur munus acceptare; sub eodem mortali peccato, & sub iisdem censurarum pœnis, tenetur illud exequi, ac debite, & plenarie exequi.

6 Dico V. Legitime in Judicem Regularium Conservatorem electus, postquam munus acceptavit; durante quinquennio, nequit se illo per renuntiationem exonerare sine gravi peccato, & censurarum incurfione, justa aliqua non superveniente causa, quæ illum excuset; quantumvis causa gravis ante susceptionem muneris intercesserit, quæ, si electus voluisset, rite eum excusasset. Assertio quo ad primam partem sustinetur a *Pellizario n. 100.* qui ex eo movetur, quia Verba Bullæ Gregorii XV. de Conservat. §. 5. scilicet [Durante quinquennio a die deputationis amoveri, aut mutari non possint, aut

valeant] Æque respiciunt amotionem, aut mutationem per Regulares faciendam, de qua *Assertio sequenti*, ac ipsiusmet Conservatoris post acceptatum Officium renuntiationem; cum, hac admiffa, id verificaretur, Conservatorem amoveri, vel mutari, durante quinquennio, contra Gregorianam Constitutionem. Quo ad secundam partem sustinetur ab aliis, quibus favet *L. Præter alias Prætor, ff. de vacat. muner.* ubi dicitur, quod si post causam actam, (idest acceptatam, & inchoatam, ut ibi *Glossa*, & Doctores exponunt) cœperit Judex se excusare, si quidem privilegio, quod habuit, antequam susciperet judicium, velit se excusare, audiendus non est: semel enim agnoscendo judicium, renuntiat excusationi.

Potest tamen Conservator infra quinquennium munerem renuntiare, si eo durante justa causa superveniat; dummodo pro legitima ab Apostolica Sede, vel ab Ordinario, pro ut magis ipsis Regularibus libuerit, approbetur; ut indulget laudata Constitutio Gregoriana, & notant *Pelliz. n. 108. & Nidus supra cit. assert. 3.* Verum

Adnotandum hic est, quæ in hoc articulo assert. 8. 1. & 2. n. 1. & 2. a nobis dicta sunt, videlicet, quod in Regularium Conservatorem electus tenetur munus acceptare &c. & quinta hac assertione, quod acceptatum munus non dimittere, sine gravi peccato, & censurarum incurfione, justa aliqua non excusante causa teneatur, ita sunt intelligenda, ut nedum expresse, sed neque etiam tacite, declinare valeat Conservator electionem de se factam, & munus semel acceptatum ab ipso, refutare. Quod liquet tum ex eo, quia taciti, & expressi regulariter eadem est ratio, *vulg. L. cum quid, ubi omnes, ff. si cert. pet. l. qui ad certum, ff. locat. cum aliis, quæ laudat Everard. in loco legal. ab express. ad tacit. & contra, a n. 1. usque ad 8.* Immo plerumque plus operatur tacitum, quam expressum, ut *idem ibid. probat a n. 17.* Tum ex *cap. Prudentiam §. adjicimus, de offic. Deleg.* ubi in universum pronuntiat, quod subterfugiens Mandatum Apostolicum, gravissime sit arguendus. Satis autem dicitur subterfugere, & qui frustratoriam excusationem prætexit, ut ait *ibid. Gloss. v. subterfugiat*, & qui in eo se statu collocat malitiose, ut vere postmodum causæ nequeat interesse.

Dico VI. Judex Regularium Conservator una, & semel, ac eligatur legitime, nequit infra quinquennium a Regularibus Officio spoliari, nulla rationabili superveniente causa, ab ipsismet Regularibus in Capitulo provinciali examinanda, & a Sede Apostolica, vel ab Ordinario, pro ut magis ipsismet Regularibus libuerit, approbanda.

Assertio propugnatur a *Joa. Antonio Novario in Summa Bullarum de Conservat. n. 11.* & aliis passim. Contra *Monet. de Conservat. c. 10. q. 9. n. 376.* docentem, Regulares posse Conservatores mutare in Capitulis Provincialibus. Quæ tamen doctrina non videtur, quomodo cobareat cum illa, quam paulo inferius subdit ipse *Moneta*, scilicet quod cum persona, in Conservatorem a Regularibus electa, statim a Summo Pontifice, & Apostolica Sede deputata sit, & esse censeatur, ut in privilegiis Julii II. Clementis VII. & Pii V. declaratur, ab eodem Summo Pontifice dumtaxat, vel cui committendum duxerit, & non ab ipsis Regularibus potest ab officio removeri, seu illo privari, stante dictæ Sedis Apostolicæ deputatione, qua mediante intrat vulgata juris regula, quod [Ubi Superior manus apposuit, inferior

inferior ibi sese ingerere minime valeat], de qua in *cap. Ut nostrum, de Appellat. Cum suis concord.*

Patet ex Constit. laudata Gregor. XV. §. 5. ibi : [Conservatores hujusmodi, semel legitime deputati, nisi ex legitima causa, a Sede Apostolica, aut locorum Ordinariis, pro ut iisdem Regularibus liberit, approbanda, durante quinquennio amoveri, aut mutari nullatenus possint, aut valeant.] Et probatur ex eo, quia ex una parte, facta legitima Electione, jus quaeritur Electo, quod eidem nolenti auferri non potest. Et ex altera parte statim, ac Conservator Electus est, censetur a Sede Apostolica deputatus, ut in Bullis Julii II. Clementis VII. & Sancti Pii declaratur : unde ad libitum electorum amoveri non potest : juxta vulgatam Juris regulam *cap. Nostrum, de Appell.* quod [Ubi Superior manus apposuit, inferior ibi se ingerere minime valeat.]

10 Dixi primo : [Statim, ac eligatur legitime :] nam si non sit legitime electus Conservator, ut puta si electus non sit, servata forma dictae Gregorianae, poterit utique in tali casu ab officio removeri.

11 Dixi secundo : [Nulla rationabili superveniente causa,] puta Negligentia, Impotentia, Inimicitia, aliave id genus, ut exemplificant *Peyrin. §. 5. num. 32. & Pelliz. quaest. 11. num. 99.* Aliqua enim ex illis superveniente, liberum, licitumque erit Regularibus, infra quinquen-

nium Conservatorem amovere, & mutare.

Dixi tandem [Ab ipisismet Regularibus in 12 Capitulo provinciali examinanda :] ob decretum Sacrae Congregationis Concilii, & Sacrae Congregationis Regularium jussu Gregorii XIII. supra laudatum *articulo 13. assert. 2. n. 5.*

Atque hic pro coronide animadvertendum ex 13 *Bordone tom. 1. p. 2. resol. 95. qu. 14. n. 18.* Regulares sine legitima causa Conservatorem mutantes, non incurrere privationem utriusque vocis, cujus habilitationem sibi Papa reservet; quam incurunt eligentes contra formam statutam a Gregorio XV. puta in Conservatorem eum, qui non est constitutus Judex in Synodo. Cum enim versetur in materia odiosa, cujusmodi est poenalis; poena, quae imponitur delinquentibus uno crimine, extendenda non est ad delinquentes alio diverso crimine.

Et haec de obligatione Judicis Regularium Conservatoris, Electioni de se factae assentiendi, munusque impositum ad integrum saltem quinquennium exequendi; ac de poenis, quibus astringitur ad utrumque. Quoniam vero Correlativa poenarum sunt praemia, seu gratiae, & privilegia, quibus a Sede Apostolica ex adverso cumulatur electioni consentiens, acceptatumque munus exequens debite, ac plenarie, & in eo ad stabilitum tempus perseverans; Ordo Doctrinae postulat, ut de hujusmodi praemiis, post recentitas poenas, imposterum disseramus. Sit igitur

ARTICULUS DECIMUSSEPTIMUS.

Quibus fruatur privilegiis Conservator electus Regularium. Et quenam illum eligendi, creandique, forma.

1 **D**ico I. Quemadmodum Conservator electus Regularium electioni non consentiens, aut post praestitum consensum, immo & inchoatum officium, absque legitima causa infra quinquennium illi renuntians, praeter mortale peccatum, quod committit, spiritualibus excommunicationis, & suspensionis latae sententiae poenis, Summoque Pontifici reservatis afficitur, ex dictis *art. preced. assert. 1. & 2. n. 1. 2. & 3.* ita ex adverso, si Electioni consentiat, munusque acceptatum usque ad finem quinquennii exequatur rite, praeter eximia Charitatis, Obedientiae, ac Justitiae merita, quae habet apud Deum, spiritualibus cumulat gratias, & privilegiis, participatione videlicet omnium bonorum operum, quae sunt in Religione sibi commendata; sicut & compluribus, maximisque Indulgentiis, plenariis praesertim omnium peccatorum, & absolutione ab omnibus casibus, etiam Episcopalibus, Censurisque ecclesiasticis &c. Quod ut palam fiat, satis superque erit Julii II. & Clementis VII. dumtaxat Constitutiones pro Minimis referre. Profecto

2 Julius Secundus in Constit. 4. *incip.* [Alias Venerabilem] edita 29. *Martii 1507.* haec habet §. 1.

[Quodque dicti Ordinis domorum Fundatores, Fundatrices, Procuratores, & Procuratrices, Tutores, & Tutrices, nec non dicti Ordinis *Conservatores* praesentes, & futuri, omnium & singulorum ipsorum jejuniorum, Orationum, & Sacrificiorum, ac quorumcumque aliorum bonorum, in toto hujusmodi Ordine Minimorum de cetero faciendorum, & recitandorum participes forent, & illis communicata sint, & esse debeant &c.] Et in *Constit. 1. incip.* [Dum ad Sacrum Ordinem] §. 29. [Et praefati Ordinis Minimorum Fratres &c. ac ejusdem Ordinis *Conservatores* per Fratres Ordinis Minimorum hujusmodi pro tempore capitulariter electi &c. semel in vita, & ita in morte plenariam omnium peccatorum suorum veniam, & indulgentiam consequi; ac quinquies Orationem Dominicam, & toties Salutationem Angelicam recitando, omnes ac singulas Indulgentias, quas diebus Indulgentiarum omnium Ecclesiarum dictae Urbis, & extra illius muros hujusmodi visitantes, plene, ac integre consequantur, & consequi possint, ac si Indulgentiarum hujusmodi diebus Ecclesias Urbis, & extra muros hujusmodi, & earum quamlibet visitarent &c.]

Clemens

3. Clemens VII. in Constit. 9. incip. [Universis, & singulis] sic habet §. 1. [Ut omnibus, & singulis Fratribus &c. Conservatoribus &c. plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & Remissionem semel dumtaxat singulo quoque triennio elargiri, & concedere possit] Generalis pro tempore existens Minimorum. Et §. 2. [Ipsique Fratres &c. Conservatores &c. de licentia dicti Generalis eligere possint unum Confessorem idoneum, eundem Ordinem professum, qui eos ab omnibus casibus, etiam Episcopalibus, & Censuris Ecclesiasticis absolvere, & pœnitentiam salutarem pro modo culpæ injungere valeat &c.]

Quæ sane privilegia sub communicationem privilegiorum cadere, adeoque communia esse aliis aliorum Ordinum Conservatoribus, opinatur Pelliz. qu. 11. n. 146.

4. Verum circa Constitutionem hanc Clementis VII. notandum ex Peyrino tom. 1. privileg. Constit. 1. Julii II. §. 1. & 2. primo, posse nunc Generalem Minimorum prædictam Indulgentiam concedere; cum hæc Constitutio hætenus revocata non fuerit, ut mox videbimus.

5. Secundo, posse laudatum Generalem illam concedere singulo quovis triennio; non vero semel Generalatum durante, non obstante, quod Generalatus hodie ad Sexennium extendatur; & tunc, cum edita fuit Constitutio, ultra triennium non protraheretur; cum oppositum ex verbis Constitutionis nullatenus demonstratur; & aliunde privilegium hoc sit omnino favorabile, & nemini præjudiciale.

6. Tertio, facultatem eligendi Confessarium hodie perseverare; sed illum debere esse approbatum ab Ordinario. Videatur Peyrinus loc. cit.

7. Quarto, Constitutionem hanc, quamvis sit vivæ vocis Oraculum, non proinde revocatam esse a Gregorio XV. in Constit. [Romanus Pontifex] 27. utpote qui in sua revocatione vivæ vocis excepit Oracula, quæ fuerant a Cardinalibus obtenta, & manu eorundem propria subscripta, & confirmata: cujusmodi est hæc Constitutio.

8. Neque ab Urbano VIII. per Constit. 28. incip. [Alias Fel. record.] & si omnia omnino vivæ vocis Oracula revocavit, etiam a Cardinalibus obtenta, & eorum manu subscripta: quia, ut notat Peyrin. ad hanc Constitutionem Urbani VIII. 23. cap. 12. n. 1. ista Urbani revocatio non comprehendit vivæ vocis Oracula, ante Sanctum Pium V. concessa, cujusmodi est hoc Clementis VII. cum hic Pontifex illa omnia innovavit, & de novo concesserit cum clausula: [Quorum tenores, ac si de verbo ad verbum &c.] quæ profecto clausula operatur, ut Confirmatio & innovatio fiat ex certa Scientia, quæ sane ex certa Scientia clausula vim habet novæ concessionis, ut ostendit Peyrinus laudatus tom. 2. privileg. Minim. ad Constit. 4. Pauli III. num. 11. & ad Constit. 7. Pii V. §. 31.

9. Neque præfata Urbani revocatio vivæ vocis includit Oracula, ante Gregorium XIII. seu etiam ab ipso Gregorio ante suam Confirmationem bullatam, cujusmodi est hoc Clementinum: quia iste Pontifex 10. Octobris 1575. ea omnia confirmavit Ordini Minimorum; & consequenter aliis etiam Ordinibus, de Minimorum privilegiis communicantibus, per suam primam Constitutionem ex certa scientia apud eundem Peyrinum to. 2. privileg. cit. quæ sane clausula, ut innuimus, vim habet novæ concessionis. Cum itaque (ait Peyrinus) isti duo Pontifices per Confirmatio-

nem, & innovationem ex certa scientia, quæ novæ concessionis vim habet, privilegia vivæ vocis Oraculis concessa confirmarint in genere, & in specie per suas particulares Constitutiones; jam illa desinunt esse concessa per vivæ vocis Oraculum, sed sunt concessa per novas eorundem Pontificum Constitutiones. Quare sub ista revocatione cadere non videntur, salvo semper meliori iudicio, & Stylo Curie Romanæ aliter interpretante, & sentiente.

Neque demum præfata Constitutio Urbani VIII. comprehendit vivæ vocis Oracula, concedentia Indulgentias; cum hæc non nominentur, nec venire commode queant sub nomine privilegiorum, aut gratiarum, sed sint omnino diversa; & a diversis non fiat illatio, præsertim in odiosis, qualis est hæc Urbani Constitutio, utpote tot privilegiorum revocatoria. Videatur Peyrin. tom. 3. ad Constit. Urbani VIII. laudatam, ubi etiam alia circa hoc punctum adducit.

Bordonus tom. 2. resol. 31. Peyrini subscribens doctrinæ, quo ad Indulgentias &c. contendit, sub generali revocatione vivæ vocis Oraculorum non comprehendi, neque Indulgentias vivæ vocis Oraculo concessas; cum eæ, teste Navar. Concil. 2. de Pœnit. n. 3. non veniant nomine Indulgentiarum, & Gratiarum, quæ juxta regulas Cancellariæ a Papa initio suæ Assumptionis revocari solent, utpote quæ sunt maxima privilegia, adeoque speciali indigent expressione. Neque gratias omnino favorabiles, E.G. quod Officium Beatæ Virginis recitetur singulis Sabbatis non impeditis; cum finis dictæ revocationis fuerit, ne vivæ vocis Oraculorum usus cederet in detrimentum Ecclesiasticæ disciplinæ; ut ex illis verbis colligitur: [Minus Canonica interpretatione extendi, & perperam in Ecclesiastico disciplinæ detrimentum executioni demandari:] & aliunde causa finalis restringat, aut ampliet Constitutionem ad limites suos, L. Cum Pater §. dulcissimis, ff. de Legatis. Quod utique non evenit in proposito.

Pelliz. tom. 2. Man. tract. 8. de Amission. Privileg. cap. 12. sect. 5. qu. 20. n. 131. Peyrini etiam adhærens sententiæ quoad novam Concessionem privilegiorum, ceteroqui vivæ vocis Oraculo concessorum, addit, quod cum Paulus V. die 23. Maji 1605. privilegia Dominicanorum per quoscunque Romanos Pontifices, per ipsum, & per Sedem Apostolicam [Sub quacumque verborum forma, & expressione in genere, & in specie, & per solam Signaturam, & vivæ vocis Oraculo, aut alias quomodolibet concessa, ac semel, seu pluries confirmata, cum omnibus, & singulis, in eis contentis clausulis, decretis, & declarationibus, Apostolica auctoritate perpetuo confirmaverit, & approbaverit, illisque perpetuæ, & inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjecerit (singulas literas tam plumbo, quam sub forma Brevis, aut alias deinceps confectas, quarum tenores, & formas datas, effectus, decreta, & alia in illis contenta, ac si de verbo ad verbum insererentur, huic suæ Bullæ pro sufficienter expressis haberi volens) quatenus Sacri Concilii Tridentini decretis, nec non Regularis Ordinis Dominicani institutis non adferentur, ac revocata non sint, neque sub aliquibus revocationibus non comprehensa;] Doctrina Peyrini modo tradita procedit pariter, etiam quo ad vivæ vocis Oracula, Regularibus, a Summis Pontificibus concessa usque ad diem 23. Maji anni 1605.

13 Quin etiam (sequitur *Pellizarius*) Gregorius XV. *die 18. Octobris 1621.* in Bulla [In Apostolicæ] privilegia Theatinorum , per quosumque Romanos Pontifices ipsis concessa principaliter , aut per communicationem aliarum Religionum , ex certa scientia , & de plenitudine potestatis simpliciter confirmavit : sicque revalidavit etiam privilegia alias revocata , tam illorum propria , quam aliarum iis communicata ; & consequenter etiam ea , quæ modo supradicto cum fuissent vivæ vocis Oraculo concessa , facta sunt Bullata &c.

Quæ cum ita sint ; Constitutio Clementis VII. de qua loquimur , non obstante , quod fuerit vivæ vocis Oraculum , revocata non est ; immo in privilegium Scripsum , & Bullatum redacta : sicque una simul cum ipsa recensitæ spirituales gratiæ , & privilegia , per ipsam a Clemente VII. benigne Conservatori electo Regularium imperita , adhuc subsistunt .

14 Dico II. Quoniam , ut ait *Portell. in dub. Regul. verb. Conservatores in addit.* sæpe contingit , ut Provincialis , aliufve Prælatus velit , Conservatorem eligere , ignoretque tamen formam , qua illud eligere debeat ; operæ pretium erit , nonnullas a probatis Doctoribus formulas hic transcribere , quæ mutatis alias mutandis pro Electione , & institutione Conservatoris rite valeant adhiberi : quibus tandem aliquando universæ huic de Electione Judicis Regularium Conservatoris materiæ finem imponimus . Sit igitur

Prima creandi Conservatorem formula , adducta a *Portell. loc. cit.*

[N. Minister Provincialis , &c. Domino N. Decano , Doctori , vel Vicario Generali , &c. Inter alia privilegia , favores , & gratias , ab Apostolica Sede Religiosis concessas , hoc unum non minus præcipuum est , ut possit Eligere Judicem Conservatorem , qui , eo ipso , quod ab aliquo Prælate electus sit , teneatur ex obedientia Summo Pontifici debita , dictum Officium acceptare : & ex inde possit Apostolica Auctoritate , & jurisdictione reprimere , & compescere quamcumque personam , prædictis Religiosis , eorumve Monasteriis , ac rebus quamcumque vim , & molestiam inferentem , vel quovis modo , illorum bonis , vel privilegiis præjudicantem . Quapropter præsentis scripto in virtute prædictæ obedientiæ , concessionis , & gratiæ , nomino , & eligo personam vestram (de cuius scientia , probitate , prudentia , & zelo justitiæ confido , & certus sum) eligo , & nomino in nostrum Judicem Conservatorem , & pro taliter nominato habeo , reputo , & habendum declaro . Et hoc pro omnibus causis motis , & movendis in Judicio Ecclesiastico , vel Sæculari ; & apud quæcumque tribunalia , in quibus secundum Jus Canonicum , Brevia Pontificia , vel nostra Statuta generalia , nostram regulam , vel professionem possumus , vel debeamus respondere per nos , vel Syndicos nostros , sive ut rei , sive ut actores . Quam nominationem , & electionem Conservatoris facio in forma meliori , quam secundum Jus facere possum : & juxta tenorem Brevium , & Bullarum Apostolicarum , habens pro expresso , sive suppleto ; quodcumque in hac nominatione , vel electione exprimi possit , vel deberet : idque , ut nos defendas a molestiis , & injuriis illatis , & conserves in possessionibus , vel quasi possessionibus nostrorum privilegiorum : & in omnibus Juribus , nobis quomodolibet convenientibus , contra quascumque personas , cujuscumque digni-

tatis , qualitatis , conditionis , vel status fuerint , Sæcularis , vel Ecclesiastici : & in quocumque alio casu , ad quem nostra privilegia se extendunt , & Summorum Pontificum concessiones indulgent . Et sic personam vestram in Domino obnixè rogo , quantum juxta prædictas concessiones possum , ut tamquam noster Judex Conservator nos defendat in omnibus annexis , vel consecutivis in causis nostris , tam motis , quam movendis in futurum , quantum prædicti Officii Conservatoris Jurisdictioni patitur . Dato autem ad hoc aliquo impedimento , propter quod non possit Nos tueri , causas inchoare , vel non processare , & cum effectu , vel sententia diffinitiva ad exitum perducere , nomino te Judicem Conservatorem cum potestate subdelegandi , vel substituendi alium Judicem Conservatorem semel , bis , vel quoties necessarium fuerit pro omnibus causis occurrentibus , vel pro aliqua parte alicujus causæ : per te olim nominatos , ego etiam pro specialiter nominatis reputo , & pro substitutis , cum omni Jurisdictione , Clausulis , & Declarationibus necessariis in genere , vel specie exprimentis . Dat. in hoc Conventu , tali die , &c. Sub nostro Sigillo , & subscriptione manu propria .]

Subscribit N. - -

Secunda formula Conservatorem eligendi , ac instituendi , adducta a *Peyrino in formulario litteræ C. cap. 20.*

[Frater N. Ordinis N. Generalis Illustrissimo 15 Domino N. Episcopo N. salutem in Domino . Sedes Apostolica Regularium personarum , quæ relicto Sæculo Dei sese obsequio manciparunt , quieti , ac tranquillitati consulere cupiens , ad ea , quæ religiosum earumdem propositum impedire possunt , removenda , sollicita semper , ac paterne intendit . Contuens igitur , refrigerente charitate , sic complurium iniquitatem abundare , ut succensa , veluti ignis , eorum impietas , contra Ecclesias , ac Regulares personas , eo validius inflammetur , quo eas infirmiores esse , vel qui easdem tueantur , rariores cernit comperiri : hujusmodi molestatoribus , præsumptoribus , atque injuriosis hominibus sese opponere , eorumdemque temeritatem compescere , quam maxime cupiens , viros gravitate , auctoritateque præcelsos , nec non in Ecclesiastica Dignitate constitutos , qui eas ab apertis injuriis , & vexationibus tuerentur , in Protectores , Conservatoresque eligendi facultatem gratiosè concessit , ac liberaliter impertivit . Quo sane beneficio nostræ Provinciæ N. Patres frui peroptantes , in suo Provinciali Capitulo , nuper in Conventu S. N. Civitatis N. *die 29. Septembris anno 1634.* celebrato , Illustrissimæ Vestræ Dominationis pietati , virtuti , doctrinæ , ac zelo , nec non in agendis prudentiæ summopere fidentes , unanimi voce , ac suffragio eam pro futuro dumtaxat quinquennio in Conventus N. libentissime elegerunt ; quatenus , videlicet juxta Canonicas Sanctiones , sibi ab Apostolica Sede concessa privilegia , efficacis suæ defensionis præsidium , ut res postulaverit , eidem præstare , ac exhibere non dedignetur . Nos prudentiam , doctrinamque vestram , religiosas virtutes , ac regiminis experientiam probe cognoscentes , maxima sumus ob hujusmodi Electionem affecti juxunditate , vestri muneris clypeo , consilio itidem , beneficio , ac virtute non parum sperantes , impiorum , per-

dito-

ditorumque hominum molestias, vexationes, injurias facillime delusuros. Quam ob rem præsentium tenore, ac vi præfatam Dominationis vestræ Electionem notam facimus, eandemque, quantum Officii nostri ratio postulat, laudamus, approbamus, & confirmamus, cum omni ea auctoritate, & potestate, qua juxta Canonicas Sanctiones, & nostri Ordinis privilegia Regularium Ordinum Conservatores frui valent, ac gaudere. Quod præterea Officium, & munus, ut alacriori, promptiorique animo Illustrissima Dominatio Vestra suscipiat, ac exequatur, eam ad omnium spiritualium bonorum, quæ per Universi nostri Ordinis Fratres, ac Sorores Auctor bonorum Deus sua Misericordia fieri donaverit, communionem, participationemque libentissime admittimus. In quorum fidem &c. - -]

Tertia, a Monacello concinnata par. 3. Formulæ tit. 1. de Censur. excommunic. form. 50. pag. mibi 173.

16 [Cum inter cetera a Sede Apostolica Religiosis concessa, hoc unum præcipuum sit, ut possint sibi eligere Conservatorem, qui Apostolica auctoritate, & Jurisdictione valeat, & debeat reprimere, & compescere quamcumque personam prædictis Religiosis, eorumque Monasteriis, ac bonis injuriam, & violentiam inferentem: hoc sane privilegio uti volentes, & peroptantes.

Nos infra scripti PP. Monasterii N. in unum

Capitulariter congregati ut Juris, & moris est, hodie, quæ est --- mensis --- anni præsentium ferie, tenore, & vigore, eligimus, deputamus, nominamus, & constituimus Conservatorem privilegiorum hujus nostri Monasterii N. & omnium Religiosorum, habitantium in eo, per Sedem Apostolicam quocumque modo concessorum, & elargitorum, N. J. V. D. Archidiaconum Cathedralis N. in Dignitate Ecclesiastica constitutum, ac Judicem Synodalem ejusdem Diocesis, qui valeat pro tuitione, defensione, & manutentione Jurium dicto Monasterio, & Religiosis competentium, & competitorum procedere, juxta Statuta per Sac. Canones, & Apostolicas Sanctiones hac in re manatis: transferentes in eum, quantum in Nobis est, & ad Nos pertinet, plenam, & liberam facultatem, & auctoritatem similibus Conservatoribus de Jure, vel de Consuetudine competentem, per quinquennium tantum duraturam. In quorum fidem subscripsimus manu propria in Conventu S. N. loci N. die, mense, & anno, quo supra.]

Ego Fr. N. Prior Conventus eligo ut supra.
Ego Fr. N. Magister Sac. Theologiæ eligo ut supra.

Loco † Sigilli Monasterii.

ARTICULUS DECIMUS OCTAVUS

Ad quæ, adversus quos, & pro Quibus, ac intra quodnam spatium, attento Jure Communi antiquo, extendat se Potestas Judicis Conservatoris Regularium.

Dico I. De potestate Judicis Regularium Conservatoris, in ordine nimirum, ad quæ illa extendatur, adversus quos, & pro quibus, ac intra quodnam spatium attento Jure Communi antiquo, fuisse diseruimus art. 1. per totum, ubi illum definitivimus secundum Jus Commune antiquum, ad limites cap. 1. & fin. de offic. Jud. deleg. in 6. & nonnihil insinuavimus art. 14. ass. 1. in princ. Quamobrem hic leviter innuamus, quæ ibi fuisse tradidimus, aliqua ulterius addentes, quæ in citatis articulis desiderantur. Itaque

1 Dico II. Cum Judex Regularium Conservator, attento Jure Communi antiquo, ex dictis art. 1. assert. 2. & 3. per totam sit: [Judex delegatus, a Papa concessus, ad aliquos, etiam Actores, contra manifestas dumtaxat aliorum injurias, & violentias defendendos, intra Civitatem, seu Diocesim, & non extra procedens, neminem ultra unam dietam a fine diocesis ipsius trahens, judiciali non utens indagine;] extenditur ejus Potestas ad defendendos ab omnibus omnino injuriis, adeoque & a violentiis omnibus, atque adeo, seu realibus, sive verbalibus, sive etiam scriptis; tum ablativis, tum

expulsivis, tum compulsivis, turbativis, & inquietativis, per quamcumque personam illatis, vel probabiliter inferendis, cujuscumque de cetero conditionis, & dignitatis ea sit, adeoque per Magistratum Sæcularem, nedum per Laicos inferiores; perque Episcopos, Archiepiscopos, Legatos quoque de Latere, nedum per Clericos simplices; perque Religiosos, Doctores, Cancellarios, Scholares, aliosque simile privilegium Conservatoris habentes, dummodo tamen manifestis, seu notoriis, notorietate facti, vel juris; non autem dubiis, & obscuris: ad defendendos, inquam, a præfatis injuriis, & violentiis Regulares sibi commissos, scilicet tum quoad ipsorum personas, tum quoad eorundem Religiones, Monasteria, seu Conventus; tum denique quoad Bona, Jura, privilegia, seu de cetero Regulares defendendi Rei sint, sive Actores. Non tamen quoad eorundem familiares, nisi injuria, seu violentia familiaribus irrogata, censetur etiam illata Regularibus; & quidem Civiliter, non Criminaliter, aut miste procedendo; & intra Civitatem, seu Diocesim, pro qua est deputatus, ubi nimirum sunt Regulares defendendi, eorumque Conventus, Bona, &c non

non tamen extra, nisi in certis quibusdam Casibus, & non ultra unam dietam a fine Civitatis, seu totius Dioceseos Territorii Rei conveniendi: & intra illam per Edictum citando, ubi tutus non pateat accessus ad personaliter citandum; illucque trahendo reos, & non ultra; ibique proinde habitando, & non extra; quemadmodum ex eadem Civitate, seu Diocesi, pro qua deputatur, non ex alia, pro qua non deputatur, eligendus est: Judiciali non utens indagine, quæ in rebus dubiis, & obscuris solet adhiberi, sive in causis plenariis; immo neque illa, quæ adhibetur in summariis, etsi hæc secunda inferior sit prima; sed quæ in notoriis, ubi opus erit, adhibetur, quæ sane levissima, vel nulla est. Atque his omnibus neque de consensu partium, neque per consuetudinem legitime præscriptam, neque per ipsammet præscriptionem legitimam, potest, aliter faciendo, contraire ratione decreti irritantis, adiecti in *cap. fin. de offic. Jud. deleg. in 6.* Videantur, quæ *artic. 1. cit. per totum* fusius dicta sunt; quæque *art. 14. asser. 1.* Hinc

2. Dico III. Ut Judex Regularium Conservator rite procedere valeat, potestatis suæ limites neutiquam transgrediendo; ante omnia opus est, ut ipsi manifeste constet, aliquod patratum esse, quod in Regularium, suæ Conservationi deputatorum, injuriam cedat; illudque manifestam eorumdem injuriam esse. Ubi cumque etenim Jurisdicção competat alicui respectu certæ qualitatis, ante omnia debet eidem de illa qualitate constare, ut cum *Bart. in l. Multum interest n. 5. & S. ff. de condit. & demonstrat. ac Vant. de nullitat. vir. ex defectu Jurisdicção. Ordin. n. 107.* tradunt Doctores communiter. Quare si Conservatori manifestum non sit, aliquod adversus Regulares esse patratum: vel si id manifestum sit, manifestum tamen non est, illud injuriam esse: quia cum probabilitate defendi potest, vel non fuisse patratum, vel tale factum non esse injuriam, procedere nequaquam valet, sed debet Causam, utpote dubiam, & obscuram, Judicibus ordinariis remittere; quorum profecto, non autem Conservatoris est, attento Jure Communi, de dubiis, & obscuris cognoscere; ut recte docent *Molina de Just. tom. 6. tr. 5. d. 29. tit. 2. Barbosa. n. 18. Miranda q. 47. art. 8. & alii passim.*

3. Poterit nihilominus Conservator, summam examinare, num injuria vere facta Regularibus fuerit; illaque non qualicumque, sed notoria sit, & super ea de plano, & absque solemnitate Judiciorum, ad suam Jurisdicçãoem fundandam, probationes recipere; & cognito per Testium depositionem, manifestam vere injuriam Regularibus factam fuisse, adversus delinquentem procedere: sin minus, ut supra, se incompetentem pronuntiare, *Gloss. in cap. 1. de offic. Jud. deleg. in 6. Azor. Instit. Mor. p. 2. l. 5. c. 34. q. 8. & alii.* Et Jure quidem optimo; nam concessa Jurisdicçãoe in notoriis, necessario intelliguntur ea omnia concessa, sine quibus talis Jurisdicçãoe expleri non potest, ut liquet ex *l. 2. ff. de Jurisdicção. Omn. Judic. & admittunt Doctores passim.*

4. Testes autem, qui deponere debent, satis erunt duo: & quamvis ad efficiendum aliquod notorium, evidens, seu manifestum, oporteat, quod omnibus, vel pluribus Civitatis populis, seu vicinis illud notum sit, *text. in cap. Cum dilectus 15. vers. dicitur, de purgat. Canon. cap. Quæ Lotharius 15. cap. de manifestis, & Doctores frequenter;* ad

probandum tamen, factum aliquod fuisse notorium, satis superque erit Testimonium duorum, legitime deponentium, *text. in cap. Tam literis 33. de Testib. & in l. 2. juncta Gloss. Verb. Doceri, c. de bonorum possess. Contra tab. S. licet. in l. Ea quidem n. 88. c. de Accus. Capra tr. de Notorio memb. 6. n. 7. & alii.* Depositió autem Testium, ut notorium probari queat, illa esse potest, per *Innoc. in cap. Statuimus n. 6. de offic. deleg. in 6.* Videlicet: [Scio, factum esse notorium: quia interfui, & vidi, quando publice in Platea, multis præsentibus, fecit illud:] Vel [Ego quidem non vidi, quando fecit maleficium; sed vidi quod ductus fuit coram Judice, & interrogatus de maleficio, non negavit (vel Confessus fuit,) quod sic publice fecerat.] Vel [Audivi eum, dicentem coram multis, se tale maleficium fecisse.] Vel [Vidi eum, fugientem post tale perpetratum maleficium.]

Poterit etiam Conservator, delinquentem vocare, illumque interrogare: & si quidem delictum confiteatur, neque sufficientem afferat rationem, cur injuria non sit, poterit adversus delinquentem procedere: quia tunc, seu factum revera notorium aliunde sit, & de ejus notoritate appareat aliunde, sive non, nec aliunde probari queat; per confessionem attamen Rei reducitur tale, nec aliud ulterius requiritur, ut notorium dicatur, & sit, notoritate videlicet Juris per confessionem Rei *juxt. Reg. text. in cap. Vestra, ibique Gloss. verb. Non difficitur, cap. ult. de Cohabit. Cleric. & cap. Cum olim de verb. Signific. Mascard. de Probat. Concl. 1107. n. 2. Farinac. in prax. crimin. t. 1. q. 21. n. 31.*

Quod si Reus delictum quidem fateatur; sed 6 excusationem alleget, dicens, jure suo illud fecisse: in hoc casu adhuc potest Conservator procedere: solumque tenetur, illud admittere ad suas excusationes probandas, *Gloss. Verb. Conservatores vers. Si autem Confiteatur in dist. cap. 1. de offic. deleg. in 6.* Cum enim vix reperiri queat delictum tam notorium, quod non possit aliquas excusationes, & tergiversationes, seu probationes habere, *Gloss. verb. recepit in cap. Bonæ il primo de elect. juncta reg. text. in Auth. de Tabellionibus §. Nos autem, vers. proinde, Collat. 4. Aretin. Conf. 165. col. 5. vers. 2. principaliter, Mascard. Concl. 1106. n. 9. & Concl. 1108. n. 8. Farinac. q. 21. n. 50.* inutile foret Conservatoris officium, si quando factum in se notorium est, procedere non posset propter excusationes Rei, quæ notoriæ non sunt, & indigent probatione, ut tradunt *Anchat. Farinac. Sylv. Azor. Cochier,* quos citatos sequitur *Barbos. de offic. & pot. Ep. alleg. 106. n. 24.*

Quod si Reus neget; distinguendum est: vel 7 injuria notoria fuerit, notoritate facti continui, seu permanentis, itaut nulla valeat excusatione, seu tergiversatione celari; & tunc non tenetur Conservator, probationes accipere: Notorium siquidem per se tale est quod nulla indiget probatione, ut habet *text. in cap. Tua nos, de Cohabit. Cleric. & cap. 3. de testib. cogend. in princ. Ubi Gloss. 2.* ergo in eo negatio partis non facit rem dubiam, ut probat *text. in dic. cap. 3. & notant Felin. ibi n. 7. Abb. in cit. cap. Tua nos, n. 4. Mascard. Concl. 1106. n. 8. Farin. q. 21. n. 18.* Vel notoria tantum fuerit notoritate facti transeuntis, aut sola notoritate Juris, & tunc, negante parte, Conservator debet notorii examinationem præmittere, coherentem ad doctrinam *Glossæ in dic. cap. 1. verb. Conservatores, vers. sed quid, si negetur.*

74 De Judice Conservatore Regularium

gotur. Quod enim non ita se habet, ut nulla excusatione, seu tergiversatione celari valeat, per negationem redditur dubium; juxta *Reg. l. 3. §. Quibus ad libert.* Unde in eo, ante omnia, necessaria erit probatio, qua nimirum ostendatur, non injuria in se, sed notoreitas injuriz; cum non constet, illam esse notoriam, *text. in cap. Bona il primo, vers. licet autem, juncta Gloss. verb. recepit in fin. de elect. & Gloss. 2. in cap. Ad nostram 21. il terzo de Jure jur.*

8 Quod si delinquens neque delictum fateatur, neque illud neget, immo taceat, nihil opponendo de notoreitatis defectu, adeoque de incompetencia Judicis; & factum in se notorium esse, non appareat: unde Conservator dubitet; tenetur ad suam jurisdictionem fundandam, ante omnia probationes facere, an delictum notorium sit; quo probato, procedere poterit; secus debe-

bit incompetentem se pronuntiare. Ubi enim Notorii qualitas exigitur ad fundandam jurisdictionem Judicis; tunc, etiam si non negetur, debet ante omnia super ea processus fieri, ut docent *Mascard. Concl. 1198. n. ult. Farin. q. 21. n. 86. & 87. & alii*, quibus citatis adheret *Barbof. n. 24.*

Quod si delictum notorium quidem sit, nesciatur tamen Auctor delicti; poterit in hoc casu Conservator ad mistam inquisitionem devenire; specialem videlicet erga delictum, & generalem quoad personam; cum *text. in dic. cap. 1. & fin. de offic. Jud. deleg. in 6.* dum Jurisdictionem tribuunt Conservatoribus, non ad personas inferentes injurias, sed magis ad injurias ipsas se referant. Atque ita docent *Azor. q. 8. tit. Barbof. n. 25. & alii*, & nos insinuavimus *artic. 1. assert. 3. §. dicitur tandem n. 86.*

ARTICULUS DECIMUS NONUS.

Ad quæ, adversus quos, & pro quibus, ac intra quodnam spatium extendat se Judicis Regularium Conservatoris Potestas, attento Jure peculiari Novo Privilegiorum:

Ubi

Selectiores Casus, ad quos attento Jure Novo Potestas Conservatoris extenditur: De Potestate Judicis Conservatoris Ordinum Militarium.

1 **D**ico I. Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari novo privilegiorum, abunde a Summis Pontificibus, præsertim a Clemente VII. S. Pio V. Gregorio XIII. concessorum, amplior longe est, quam inspecto Jure Communi antiquo. Est enim attento Jure Novo Regularium Conservator ex dictis *art. 2. assert. 1.* [*Judex Ordinarius, a Papa Regularibus, etiam Actoribus, eorumque adherentibus, nedum intra, sed extra quoque Civitatem, seu Diocesim, modo non ultra tres dietas, concessus ad Universitatem Casarum.*] Sive: [*Ad omnes omnino injurias, & violentias, illis per quamcumque personam illatas, aut inferendas.*] Unde amplior est, & ad ulteriora, ac majora progreditur. Quamobrem

Dico II. Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari Novo, potissimum ad Casus, qui sequuntur, extenditur:

CASUS PRIMUS.

Ad Universitatem Casarum, etiam Criminalium, judicialem indaginem exposcentium, & ubi Regulares sunt Actores.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari novo, extenditur primo, ad Universitatem Casarum, seu ad cognoscendum de omnibus Casibus, tam Civilibus quam Criminalibus, & mistis, a quibuscumque injuriis, & violentiis pullulantibus, qua nimirum manifestis, qua etiam non manifestis, exigentibus vel non exigentibus judicialem indaginem; seu de cetero Regulares sint Rei, & Conventi, sive Convenientes, & Actores.

Atque ita ex Conservatoria Sixti IV. pro Carmelitis §. 107. ibi: [*Ac etiam summarie, & de plano, sine strepitu, & figura Judicii, sola facti veritate inspecta &c. in quibuscumque Casibus,*

Causis, per eos movendis, quacumque ratione, vel causa, quæ excoGITARI possET, eis ministrent Justitiæ Complementum.] Clementis VII. pro Minimis §. 2. ibi: [Non permittatis, eosdem super libertatibus &c. indebite molestari &c. aut coram quibuscumque Judicibus, Ordinariis, vel Delegatis, etiam Apostolicis, quavis occasione, vel causa, etiam Criminali, eosdem Fratres trahi &c. Ac de quibuslibet molestiis, injuriis, atque damnis, presentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judiciale requirunt indaginem, summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Judicii; in aliis vero pro ut qualitas eorum exegerit justitiæ Complementum.] Et Gregorii XIII. pro Jesuitis §. 2. ibi: [In quibuscumque Causis, tam Civilibus, quam Criminalibus, ac mistis, etiam in eis, in quibus Actores, vel Conventi Rei forent, &c. Nec non de quibuslibet molestiis, injuriis, damnis, tunc presentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judiciale requirunt indaginem summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Judicii, in aliis vero, prout eorum qualitas exegerit Justitiæ Complementum.] Quæ sane potestas, quoad cognoscendum de omnibus Causis Civilibus, Criminalibus, & mistis, adhuc hodie in sua Universalitate perseverat, utpote nullatenus limitata per Constitutionem Gregorianam, ut diximus art. 3. aff. 2. §. Dicitur n. 9. sicuti quoad cognoscendum de injuriis, & violentiis, seu manifestis, sive non manifestis, ubi Regulares sint Conventi, & Rei, ut diximus art. aff. & §. cit. n. 9. & 10. Non perseverat tamen, ubi Regulares Convenientes, & Actores sint, nisi quoad cognoscendum de injuriis, & violentiis manifestis.

CASUS SECUNDUS.

Ad articulum, ab alio Conservatore inchoatum, proseguendum.

3 Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attentato Jure peculiari novo, extenditur Secundo, ad articulum, ab alio Conservatore inchoatum, proseguendum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus: & quidem tam in cæptis, quam in non cæptis Causis procedendo, ac si omnia & singula coram eo cæpta fuissent, ut indulgetur in dic. Const. Gregorii XIII. §. 5. sic. [Quodque quilibet Judicium, & Conservatorum prædictorum valeret prosequi articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo foret Canonico impedimento præpeditus: quodque cuilibet Conservatorum, & Judicium eorundem ab eadem die esset in præmissis omnibus, ac eorum singulis, cæptis, & non cæptis, tunc presentibus, & futuris perpetuata potestas, & jurisdictio attributa; ut eo vigore, eaque firmitate possent in præmissis omnibus cæptis, & non cæptis tunc presentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia, & singula coram eis cæpta fuissent, & eorum cujuslibet ipsorum jurisdictio de præmissis omnibus, & singulis per citationem vel modum alium perpetuata legitime extitisset.] Et in laudata Constitutione Clementis VII. §. 5. iisdem fere verbis, sic: [Ceterum volumus, & Apostolica Auctoritate decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus. Quodque a datis presentium sit vobis, & unicuique vestrum

in præmissis omnibus, & singulis, cæptis, & non cæptis, presentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia, & singula coram vobis cæpta fuissent, Jurisdictio vestra in prædictis omnibus, & singulis per citationem, & modum alium perpetuata legitime extitisset &c.] Atque hæc quoque potestas in suo robore permanere post Constitutionem Gregorii XV. autumat Donatus n. 8. Pelliz. q. 30. n. 131. addens, modo serventur præscripta in laudata Constitutione, & decr. Sacr. Congr. Concil. & Peyr. ubi supra.

Quamobrem si elapso quinquennio, vel loco mortui Conservatoris vellent Regulares, alium sibi Conservatorem eligere, qui conditiones haberet prærequiritas; hic sic electus (ait Peyr.) possit articulum, a suo prædecessore inchoatum, prosequi; cum de hoc nihil præscribatur in Constitutione Gregorii XV. sed huic Peyrini Doctrinæ opponitur Rodriq. art. 9. ex Joq. Andr. putans, Jurisdictionem Conservatoris, neque quoad negotia cæpta post quinquennium durare; eo quia Conservatoris, utpote potestati Ordinariorum præjudiciales, sunt odiosæ: & ut tales strictè interpretandæ. Verum, ait Pelliz. id alii non ita facile admittent, & absolute negari potest, attentata Constitutione Clem. VII. quæ id expresse concedit.

CASUS TERTIUS.

Ad citandum per Edictum, ubi personaliter citatio fieri non possit.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attentato Jure peculiari novo, extenditur Tertio, ad citandum per Edictum, ubi tutus non pateat accessus ad personaliter citandum, seu ubi citandorum domicilia, sive alia etiam loca extra Domicilium, in quibus reperjuntur citandi, nequeant tute, libereve adiri. Vel ubi quis faciat, impediat, aut procuret, per se, vel per alios quocumque modo, ne ad eum possit citatio pervenire, ut disponitur in Clem. 1. de Judic. Vel ubi alius, quam citandus, hanc Causam dederit, quod nimirum tute non possit adiri. Vel ubi citandus stet in domo sua clausus, ad hoc, ut citari non possit, Marant. in spec. art. p. 6. membr. 1. n. 85. & 86. Vel ubi quis, personaliter alioqui citatus, sit contumax; vel qui recesserit nullo Procuratore relicto, Aub. Qui semel, c. quomodo, & quando Judex. l. Item ait, §. Hæc autem, ff. ex quib. Caus. mat. cap. fin. de eo, qui mitt. in poss. cap. Venerabilis fin. de dolo, & Contum. & cap. Causam, quæ cog. tit. Vel ubi persona, quæ citari debet, sit vagabunda, Bald. in l. si Accusatoribus col. fin. in princ. de accus. Et l. Ut perfectus col. 1. & 2. c. de annal. except. & alibi Marant. dic. membr. 1. n. 83. Scaccia de Judic. c. 34. n. 14. & alii. Vel ubi contradictor sit incertus: in quo casu citantur omnes in genere, sua quomodolibet interesse putantes, cap. fin. de elect. in 6. Marant. dic. membr. 1. n. 89. Gail. lib. 1. pract. observ. observ. 57. n. 9. Scaccia c. 34. n. 15. & 30. ac 31. Et in iis demum casibus, in quibus jus permittit, citationem fieri per proclama, ut cum aliis docent Scaccia dic. tr. de Judic. c. 35. n. 2. & 5. & Marant. cit. membr. 1. n. 95. qui a n. 98. usque ad n. 110. casus omnes recenset, in quibus fieri queat citatio per proclama. Quemadmodum alios casus recensent Gail. observ. 57. n. 9. Scaccia c. 34. n. 15. 30. & 31. ac Marant. a n. 88. usque ad 95. Qui tamen vel dubii sunt; vel ad recensitos tandem aliquando reducuntur; aut

Conservatoribus vix usui esse possunt, in quibus citatio fieri queat per Edictum.

Quod sane Edictum legi debet, & in locis publicis affigi, ubi verisimilis habeatur conjectura, quod ad notitiam citatorum valeat pervenire, ut conceditur in laudata Constitutione Clementis VII. §. 3. & Gregorii XIII. §. 3. sic: [Insuper si ipsis per summariam informationem per eos super his habendam, quod ad loca, in quibus occupatores, præsumptores, &c. pro tempore morari contigisset, &c. pro monitionibus, & inhibitionibus ipsis, ac citationibus eis faciendis, tutus non pateret accessus, Judicibus, & Conservatoribus hujusmodi monitiones, & citationes præfatas, ac inhibitiones quaslibet per Edicta publica locis publicis affigenda, de quibus esset verisimilis conjectura, quod ad ipsorum notitiam pervenire valerent faciendi.] Et [Ac monitiones, requisitiones, inhibitiones, & citationes, sic factas perinde ipsos monitos, requisitos, inhibitos, & citatos ardeant, ac si eis personaliter factæ, insinuatæ, & intimatæ forent.] Unde

- 7 Advertit *Conservator c. 7. vers. Advertendum est*, quod, antequam Conservator citationem per Edictum decernat, debeat statim summarie testes examinare super metu, potentia, & non tuto accessu, &c. seu super impedimentis, quæ ex adverso, prætenduntur, ut sustinet *Rot. decis. 24. in antiquis. Felin. incap. Quoniam frequenter 11. Ut lite non Contest. Et alii in Clem. dudum, de Judic.* Neque ad probanda impedimenta prædicta, partis juramentum sufficiens est, *Rot. decis. 253. & 254.* Propterea, si Conservator saltem summarie de præmissis non cognito processu per Edictum decerneret, processus hujusmodi minime valeret, *dec. Conf. 460. n. 26. lib. 41.* Atque hæc potestas Conservatori de Jure antiquo conveniens, ut insinuavimus *art. præc. 18. asserv. 2. & 1.* & docet *Monet. c. 8. q. 1. concl. 5. a n. 39.* & alii, nedum de Jure novo, sed etiam de Jure novissimo convenit eidem, ut opinatur *Donat. n. 9.* cum de ea nihil in oppositum statuatur per Constitutionem Gregorii XV.

CASUS QUARTUS.

Ad defensionem nedom Personarum, & Monasteriorum Regularium; sed etiam quorumcumque Jurium, Bonorum, Privilegiorum eorundem, &c. sicut & Syndicorum, Procuratorum, Agentium &c.

- 9 Potestas Judicis Regularium Conservatoris extenditur Quarto, ad defensionem, nedum Personarum, & Monasteriorum, seu Conventuum Religiosorum, verum etiam quorumcumque Jurium, Bonorum, tam Mobilium, quam Immobilium, seu possessionum, Privilegiorum, &c. ad Regulares sibi commissos pertinentium; sicut & eorundem Syndicorum, ac Procuratorum, scilicet ab omnibus injuriis, violentiis, damnis, &c. nedum irrogatis, & præteritis, sed irrogandis etiam, & futuris, ut indulget præfata Constitutio Clementis VII. §. 2. sic: [Prædictis Generali, Provincialibus, & aliis Correctoribus, & Fratribus efficacis defensionis præsidio assistentes, non permittatis, eosdem super liberatibus, privilegiis, indultis, rebus, & bonis prædictis, ab eisdem, & quibuslibet aliis indebite molestari, vel eis

gravamina, vel damna, seu injurias irrogari &c. facturi Generali, Provincialibus, & aliis Correctoribus; ac Fratribus prædictis, cum ab eis, vel Procuratoribus suis, aut eorum aliquo fueritis requisiti, de prædictis, & aliis personis quibuslibet super restitutione bonorum, ac rerum, & jurium prædictorum, nec non libertatum, privilegiorum, & indultorum prædictorum, & aliorum eis pro tempore concessorum observatione &c.] Et citata Constitutio S. Pii V. §. 14. [Eisdem Priores, Superiores, & Fratres, ac Moniales, etiam tertii habitus Oblatos, & alios præfatos, ac eorum singulos adversus inferentes eis eorum Procuratoribus &c. molestias, sive perturbationes aliquas, seu injurias, gravamina, vel damna, in personis, rebus, & bonis, seu exigendo ab eis vectigalia, datia, pedagia, gabellas, Collectas, aut alia onera, defendere, præservare, ac omnem eorum jurisdictionem exercere &c. ac omnibus facultatibus, Conservatoribus dicti ordinis Fratrum Prædicatorum, illiusque Fratribus, & personis per quascumque literas Apostolicas, quomodolibet concessas uti; ac privilegia Superioribus, Prioribus, & Fratribus, ac Monialibus præfatis pro tempore concessa, eis observari facere debeatis, & debeant.] Et Conservatoria Gregoriana §. 3. sic: [Non permitterent Societatem, collegiaque hujusmodi super terris, locis, domibus, possessionibus, & juribus, nec non fructibus, censibus, redditibus, & proventus, ac quibuscumque aliis bonis mobilibus, & immobilibus, spiritualibus, & temporalibus, nec non privilegiis, & indultis eis, & dictæ Societati tam Apostolicæ, quam ordinaria, & alias rite Regiæ auctoritatibus concessis, & aliis rebus ad dictam Societatem communiter, vel divisim spectantibus, quoquo modo indebite molestari, vel eis gravamina, damna, aut injurias irrogari: facerentque, cum ab iisdem Societate, aut personis, vel procuratoribus suis, seu aliquo ex eis forent requisiti super restitutione locorum, terrarum, domorum, possessionum, jurium, & bonorum mobilium, reddituum quoque, & proventus, & aliorum quorumcumque bonorum, nec non privilegiorum, & indultorum, ei, tunc, & pro tempore concessorum observatione; nec non de quibuslibet molestiis, injuriis, damnis, tunc præsentibus, & futuris, &c.]

Quod sane privilegium non videtur hodie sublatum per Constitutionem Gregorii XV. si eo modo adhibeatur, quo in præfata Bulla disponitur, & in Decreto Sac. Congreg. Concil. explicatur, ut notat *Pelliz. q. 27. n. 128.* immo quoad Procuratores, & Syndicos confirmatur a Sac. Congreg. Immunit. in *Terracinen. 7. Septembris 1666.* & in *Affisensi 21. Aprilis 1643.* ut diximus *art. 3. asserv. 2. §. dicitur 2. n. 5.*

CASUS QUINTUS.

Ad defensionem Procuratorum, Agentium, Servitorum, ac Familiarium Regularium, eorumque Bonorum &c.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure peculiari novo, extenditur Quinto, ad defensionem Procuratorum, Agentium, Servitorum, ac Familiarium ipsorummet Monasteriorum, sive Regularium, ut concedunt laudata Bulla S. Pii V. §. 14. ibi: [adversus inferentes eis, aut eorum Procuratoribus, Agentibus, Servitoribus, & Familiaribus.] & præfata Gregorii XIII.

- XIII. Constitutio §. 2. sic: [Societati, singulifque illius personis, ac eorum familiaribus, Clericali Charactere tamen insignitis.] Modo servitores, seu familiares prædicti copulative habeant, ut limitant nonnulli, duo illa, quæ requirit *Trident. sess. 24. de refor. c. 11.* scilicet quod actu Monasteriis, seu personis ipsis Religiosis inserviant, & intra eorum septa, seu domos sub eorumdem obedientia resideant: [Quoniam privilegia, & exemptiones (ait *Trident. loc. cit.*) quæ variis titulis plerisque conceduntur, perturbationem in Episcoporum Jurisdictione excitare, & exemptis occasionem laxioris vitæ præbere dignoscuntur; decernit, inter alia, S. Synodus, ut si quando illos cuicumque Monasterio oblatos, vel quomodocumque addictos sub nomine servientium Militiis, seu Monasteriis, Hospitalibus, Collegiis, aut quocumque alio titulo assumi contigerit, nihil ex his privilegiis detractum esse Ordinariis intelligatur, quominus ii, quibus ea jam concessa sunt, vel in posterum concedi contigerit, ipsis Ordinariis, tamquam Apostolicæ Sedis delegatis subjecti existant: *exceptis tamen iis, qui prædictis locis, aut militiis actu inserviunt, & intra eorum septa, ac domos resident, sub eorumque obedientia vivunt; sive iis, qui legitime, & secundum regulam eorumdem militiarum professionem fecerint, de qua Ordinario constare debeat, Non obstantibus privilegiis quibuscumque, etiam Religionis S. Joannis Hierosolymitani, & aliarum militiarum, &c.]* Hactenus Concilium Tridentinum. Cujus rationem assignat *Donat. q. 14. n. 1.* quia Servitores, seu familiares hujusmodi, per prædicta, copulative habita, censentur, saltem large loquendo, de numero Religiosorum, intra septa degentium.
- 13 Verum contendunt aliqui Doctores, *Tridentinum loc. cit.* non comprehendere privilegia Regularium quoad Conservatores pro suis Servitoribus, sive familiaribus defendendis, ut in reliquis locis minime comprehendit: eaque relinquere dispositioni juris Communis, & tenori Conservatoriarum: nec aliquid a Concessionibus ante se factis immutare, vel imminuere, juxta ea, quæ superius dicta sunt *art. 6. ass. 2. n. 6.* Inter alia autem privilegia ante *Tridentinum*, a Summis Pontificibus concessa, illud extat a Pio IV. indultum in Bulla, quæ incipit: [Romani Pontificis circumspecta] quaque confirmantur privilegia Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, quibus etiam gaudent Mendicantes, teste *Rodriq. art. 12. §. Item Pius IV.* scilicet Conservatorum concessio [Adversus inferentes vim personis ejus Instituti, aut eorum Servitoribus, & Familiaribus injurias, seu gravamina, vel damna in personis, rebus, & bonis.] absolute, & sine duabus conditionibus copulativè requisitis. Et etiamsi quoad hoc comprehendat *Tridentinum* privilegia Regularium, eaque imminuat in hac parte; concessionem, absolute factam a Summis Pontificibus post *Tridentinum*, cujusmodi sunt supra recensitæ S. Pii V. & Gregorii XIII. videntur eidem quoad prædictas condiciones copulative requisitas derogare, ut autumat *Lezana hic n. 65.*
- 15 Quæ profecto Concessionem Magnæ sunt, ait *Pelliz. q. 28. n. 129.* Nec videntur sublatae per Constitutionem Gregorii XV. Ut cum eodem sentit *Lezana n. 65. & cap. 16. de Familiar. seu Servit. Regul. n. 33.* si juxta eadem, & non aliter adhibeantur, ac conformiter ad Decretum Sac. Congreg. Concil. toties allegatum.
- 16 Notat tamen *Lezana dic. c. 16. de Familiar. seu Servit. Regul. n. 1.* Familiares, seu Servitores Re-

gularium illos appellari, qui ipsis inserviunt, & cum iisdem cohabitant, ita ut sint ipsorum quasi Commensales, ut colligitur ex *Cap. ult. de Verbor. Signific. in 6. Rot. Rom. divers. p. 2. decis. 303. n. 2. Suarez tom. 4. de Relig. tr. 10. lib. 9. c. 4. n. 14. Barbosa de offic. & pot. Episcop. alleg. 5. n. 2.* Nec videtur necessum simpliciter ad hoc, ut aliquis censetur familiaris, seu Servitor, quod propter stipendium, vel mercedem inserviat; cum, si aliquis gratis servire velit Monasterio, Familiaris utique sit, *Felin. cap. In Literis, Suarez ubi supra.* Requirit tamen videtur ad rationem familiaris in præfenti, quod continuo, vel quasi continuo in Regularium domibus cohabitaret; quia secus non vocabitur de Familia, ac per consequens nec familiaris; ut in simili de familiari Episcopi loquuntur, *Bonac. de Sacram. d. 8. q. unic. p. 4. n. 18. & Barbosa, loc. cit. n. 6.* Ægrotus autem, qui pro aliquo tempore ad propria negotia, vel Monasterii pertractanda absens est, familiaris nomen non amittit, *Gloss. in cap. ult. de verbor. Signific. & Suarez, ubi supra.*

Hactenus *Lezana*; qui deinde n. 32. subjungit, 17 ut frui queant familiares, seu Servitores Religiosorum privilegiis, ipsis concessis; opus est, quod inserviant toti Communitati, vel etiam particularibus personis, sed a Prælatibus, seu Superioribus designati, non autem ex libito particularium Religiosorum ad id assumpti; cum non hos, sed illos approbet Religio; & consequenter pro illis, & non pro his intelligenda sint privilegia Summorum Pontificum, Servitoribus, & Familiaribus Monasteriorum, seu Regularium concessa. *Rodriquez tom. 2. quæst. Regul. q. 67. art. 1.*

C A S U S S E X T U S.

Adversus Molestatores &c. omnes, & quoscumque cujuscumque conditionis, & qualitatis existant, Regularium, eorumque Monasteriorum, Bonorum, Jurium, &c.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris a 18 tento Jure peculiari novo, extenditur Sexto, adversus omnes, & quoscumque Molestatores Regularium, eorumque Monasteriorum, Bonorum, Jurium, Privilegiorum, &c. cujuscumque de relicto conditionis, & qualitatis illi sint. Atque ita conceditur per citatam Bullam Gregorii XIII. ubi hæc habentur §. 2. & 3. [Contra quascumque Communitates, & Collegia, &c. & a quibuscumque personis tam Sæcularibus, quam Ecclesiasticis, ac quacumque auctoritate, & superioritate fungentibus:] per laudatam Clementis VII. Constitutionem §. 2. sic: [Adversus Exactores, Occupatores, Detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores.] Et deinde: [Cujuscumque dignitatis, status, gradus, Ordinis, vel conditionis extiterint.] Et per Constitutionem citatam Sixti IV. §. 107. [Contra quoscumque, cujuscumque qualitatis, vel Conditionis existant, & quacumque Ecclesiastica, etiam Patriarchali, Archiepiscopali, aut Episcopali, aut mundana forent dignitate, & exemptione muniti.] Quod sanè privilegium per Gregorianam Constitutionem reformatum non est; ut liquet. Et quoad aliquas personas, Vicarios scilicet Generales Episcoporum, declaravit Congregatio specialiter deputata ab Innocentio X. in causa Angelopolitana 16. Aprilis anno 1648. apud *Monacell. tom. 1. append. ad Formul. in adnot. ad Bull. Gregorii XV. n. 15. & alios.* Proposito siquidem dubio: [An Conservatores Soc. Jesu Vicarios Generales Episcoporum auctoritate Apostolica per

per sententias, Censuras, & pœnas Ecclesiasticas compellere possint, virtute Bullæ Gregorii XIII.] Congreg. respondit: [Possè a manifestis injuriis, & violentiis eos compescere, etiam censuris, & pœnis Ecclesiasticis.]

CASUS SEPTIMUS.

Ad trahendum ad suum Judicium extra Diœcesim existentes, modo non ultra tres dietas; & quamvis Conservator ipse extra Diœcesim, pro qua deputatur, existat.

- 19 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attentio Jure peculiari novo, extenditur Septimo, ad trahendas ad suum judicium personas, existentes etiam extra Civitatem, & Diœcesim, in qua deputatus est Conservator; modo non trahat ultra tres dietas; & quamvis ipsemet Conservator extra dictam Civitatem, vel Diœcesim, pro qua est deputatus, existat; ut conceditur per Bullam Clementis VII. laudatam §. IV. Et Gregorii XIII. §. 5. tenoris sequentis: [Non obstantibus piæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, qua cavebatur, ne quis extra suam Civitatem, vel Diœcesim, nisi in certis exceptis Casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ Diœcesis evocaretur ad Judicium, seu ne Judices a Sede prædicta deputati extra Civitatem, vel Diœcesim in quibus deputati forent, contra quoscumque procedere præsumerent; & duabus dietis in Concilio Generali edita, dummodo non ultra tres dietas aliquis vigore earundem literarum tunc desuper conficiendarum extraheretur, &c.] & §. 3. [Etiam si sint extra loca, in quibus Conservatores, & Judices deputati forent, eidem Societati efficacis defensionis præsidio assistentes &c.] Quamvis hujusmodi potestas hodie post Constitutionem Gregorii XV. extra fines Civitatis, seu diœcesis ultra unam dietam neutquam protrahatur,

CASUS OCTAVUS.

Ad revocandos Religiosos Apostatas, seseque ab Obedientia subtrahentes.

- 20 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attentio Jure peculiari novo extenditur Octavo, ad revocandos Apostatas Ordinis Minimorum, & cum iisdem in privilegiis communicantium, ut notat *Lexana in Summa p. 2. c. 10. n. 31.* & se ab obedientia subtrahentes, per Censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, ad Religionem. Quod est privilegium speciale in Conservatoria Clementis VII. pro Minimis §. 2. [Adversus exactores, &c. ac subtrahentes se ab obedientia, &c. Nec non super Professorum, & se ab obedientia Subtrahentium hujusmodi ad Regularia loca dicti Ordinis revocatione, & reductione &c.] Illudque in suo robore, adhuc post Constitutionem Gregorii XV. hodie permanere, contendunt *Pejr. §. 6. n. 48. & Donat. q. 9. n. 7.* cum nullum in præfata Constitutione vestigium adfit, unde convincatur, voluisse Gregorium hujusmodi privilegium revocare.

CASUS NONUS.

Ad Censuris, iteratis etiam vicibus, ligandos, declarandosque ligatos Injuriatores quoscumque, Perturbatores, &c. cujuscumque qualitatis, & conditionis; ac loca quæcumque Ecclesiastico Interdicto subjicienda.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attentio Jure peculiari novo extenditur Nonno, ad Censuris, iteratis etiam vicibus, ligandos, declarandosque ligatos, Injuriatores, molestatores, perturbatores quoscumque, & cujuscumque qualitatis, & conditionis existant, seu Ecclesiasticæ, sive mundanæ, appellatione postposita, & invocato, si opus fuerit, auxilio etiam brachii Sæcularis; ac loca quæcumque Ecclesiastico interdicto subjicienda &c. Ut indulgetur per Constitutionem Sixti IV. §. 107. sic: [Exequentes, quod per eos fuerit ordinatum; & illos, quos Censuras, & pœnas prædictas incurrisse constiterit, illis irretitos esse declarent, ac faciant, & mandent interdictos, suspensos, & excommunicatos publice nuntiari, & ab omnibus arctius evitari, ac legitimis super his habendis servatis processibus, illos, quoties opus fuerit, iteratis vicibus aggravare procurent. Contradictores auctoritate Apostolica, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii Sæcularis.] S. Pii V. §. 14. ibi: [Qui quamdiu dictum officium exercueritis, & ipsi exercuerint, a nemine, quominus illud exerceatis, & exercent, sub aliquo prætextu; ac sub excommunicationis, sive suspensionis a divinis latæ Sententiæ, quam eo ipso incurrire volumus, & declaramus, respective pœna impediri, vel molestari possitis, & possint, dicta auctoritate deputamus &c.]. Et deinde [Nec non Sententias, Censuras, & pœnas Ecclesiasticas contra rebelles, & inobedientes cum effectu promulgare &c.] Clementis VII. §. 2. per hæc Verba: [Ac occupatores, seu detentores, exactores, præsumptores, molestatores, ac injuriatores hujusmodi, nec non inobedientes, & rebelles, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis extiterint, quandocumque, & quotiescumque expedierit, auctoritate nostra, per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii Sæcularis. Et nihilominus, legitimis super his habendis servatis processibus, illos, quos Censuras, & pœnas per vos pro tempore latas, incurrisse constiterit, eas incurrisse declarare, & quoties opus fuerit, etiam iteratis vicibus, aggravare curetis.] Julii II. §. 6. [Possintque contradictores quoscumque excommunicare, & Censuras iteratis vicibus aggravare, ac loca quæcumque Ecclesiastico subjacere Interdicto, ac omnia alia, quæ possunt Conservatores ab aliis Fratibus aliorum Ordinum Mendicantium, juxta privilegia eis super hoc concessa, electi.] Et Gregorii XIII. §. 3. tenoris sequentis: [Occupatores, seu detentores, præsumptores, injuriatores hujusmodi, nec non contradictores quoslibet, & rebelles, etiam si alias, quam ut præfertur qualificati existent, quandocumque & quotiescumque expedisset, Auctoritate Apostolica, per sententias, Censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna juris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo: legitimisque super his habendis serva-

servatis processibus, eos, quos sententias, Censuras, & pœnas per eosdem Conservatores, seu Judices pro tempore latas incurrisse, eis constitisset; eos incurrisse, declararent, & quoties opus fuisset, etiam iteratis vicibus, aggravarent; nec non auxilium brachii Sæcularis invocarent, commisit, & mandavit. Ac insuper si ipsis per summariam informationem, per eos super his habendam constitisset, quod ad loca, in quibus occupatores, præsumptores, molestatos, injuriatores hujusmodi, ac alios, quos literæ tunc desuper conficiendæ concernerent, pro tempore morari contigisset, pro monitionibus, & inhibitionibus ipsis, ac citationibus eis faciendis tutus non pateret accessus Judicibus, & Conservatoribus hujusmodi monitiones, & citationes præfatas, ac inhibitiones quaslibet, per dicta publica locis publicis affigenda, de quibus esset verisimilis conjectura, quod ad ipsorum monitorum, citatorum, & inhibitorum notitiam pervenire valeret faciendi: nec non eisdem occupatoribus, detentoribus, præsumptoribus, molestatos, injuriatoribus, contradictoribus, rebellibus, etiam sub Censuris, & pœnis Ecclesiasticis, ac etiam pecuniariis eorum arbitrio moderandis, inhibendi, ac quibusvis inhibitionibus eis pro tempore, etiam prætextu quarumcumque literarum Conservatoriarum, seu privilegiorum Apostolicorum, quibuslibet concessorum, & concedendorum pro tempore factis non obstantibus eorum jurisdictionem libere exercendi, loca, ad quæ eos declinare, & in quibus scienter stare permitti forent, Ecclesiastico interdicto subjiciendi plenam, & liberam facultatem concessit.] Sed de hoc privilegio, quod sane post Constitutionem Gregorii XV. inviolatum perseverat, fusius infra redibit sermo.

CASUS DECIMUS.

Contra violentos Extrahores Reorum ab Ecclesiis, & Monasteriis Regularium.

22 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari novo extenditur Decimo, ad procedendum adversus illos, qui violentè extrahunt malefactores ab Ecclesiis, & Monasteriis Regularium; cum manifestam injuriam, & violentiam irrogent Ecclesiæ, ut docent *Cochier de Conser. p. 2. q. 31. n. 1. Rodriq. tom. 2. quest. Regul. q. 50. art. 2. Peyr. tom. 3. priviil. c. 11. n. 13. Pelliz. q. 29. n. 130.* ubi notat, etiam hodie post Bullam Gregorii XV. potestatem Judicis Conservatoris Regularium contra præfatos extractores reorum ab Ecclesiis se extendere. Quamvis non extendatur, ad concedendam facultatem illos extrahendi, etiam in Casibus, in quibus Immunitas Asyli nequiquam suffragetur; cum id privative quoad alios ad solos Episcopos, eorumque Officiales pertineat, ex Constit. Gregorii XIV. incip. [Cum alias] apud *Rodriq. quest. cit. art. 3.* ubi sic habet Pontifex: §. 4. [Volumus, dictaque auctoritate decernimus, ut Curia Sæcularis, ejusque Judices, & Officiales ab Ecclesiis, Monasteriis, locisque Sacris prædictis laicum aliquem, ut præfertur delinquentem, in nullo ex Casibus supradictis, sine licentia expressa Episcopi, vel ejus Officialis, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ, ab eo auctoritatem habentis, ad quos solos, & non alios Episcopo inferiores, etiam si alias ordinarii sint, aut nullius Diocesis, aut Conservatores ab hac Sede specia-

liter, vel generaliter deputati, prædictam licentiam dandi facultas pertineat.]

Qui tamen Episcopi, eorumve Officiales sine 24 consensu Prælati Regularis non debent hujusmodi extractionem tentare, aut ad eam faciendam licentiam dare; cum sit Monasterii Patronus: aliter de Episcopo conqueri rationabiliter posset dictus Prælati, ut ex *Bordano resol. 7. de Immunit. reor. advertit Cespedes de Exempt. dub. 228. n. 3.* Hinc

CASUS UNDECIMUS.

Contra Episcopum, extrahentem ab Ecclesia Regularium sine consensu Prælati Clericum delinquentem, etiam si Clericus Immunitate non gaudeat contra suum Episcopum.

25 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari novo, extenditur Undecimo, adversus Episcopum, extrahentem ab Ecclesia Regularium, sine consensu Prælati Regularis, Clericum subditum, ad eam post delicta confugientem etiam, dato, quod Clericus non gaudeat Immunitate contra suum Episcopum. Est contra *Riccium p. 3. decis. 326.* id posse Episcopum, contendantem ex eo, quia locus exemptus est in Diocesi, adeoque in Territorio, unde oritur Jurisdicatio, l. *Pupillus §. Territorium de verb. Signif.* Et loca Regularium, licet non sint de Diocesi, sunt tamen in Diocesi, cap. *Cum Episcopus de offic. Ordin. in 6.* Propugnatur tamen a *Joann. Antonio Novar. in summ. Bull. p. 2. de Immunit. Eccles. Cespedes dub. 228. n. 6. Pelliz. in Man. Regul. tr. 8. cap. 5. sect. 1. n. 44. & alijs,* sustinentibus non posse Episcopum extrahere Clericum ab Ecclesia Regularium, nisi consentiente Prælato Regulari: non quidem ratione immunitatis Ecclesiæ; cum hic supponatur, quod Clericus ea non gaudeat contra suum Episcopum (de quo disputant acriter Doctores, multa pro utraque parte adducentes); sed ratione exemptionis, locis Regularium competentis. Et sane in 26 locis exemptis nullam potest Episcopus jurisdictionem exercere, cum locus exemptus æquiparetur loco extra Diocesim; & Jus dicenti extra diocesim non pareatur impune. Neque per hos, quod Regularium Monasteria sint in Diocesi Episcopi, tollitur eorum exemptio. Et sicuti non potest ibi degentes Episcopus punire, sic nec potest eosdem inde extrahere. Neque hinc sequitur, quod sic Episcopus non posset unquam, dare licentiam extrahendi reum ab Ecclesiis Regularium: Nam id potest, non de jure ordinario, sed delegato, seu ut Apostolicæ Sedis delegatus, & in casibus dumtaxat expressis in Constit. laudata Gregorii XIV.

CASUS DUODECIMUS.

Adversus Extrahores Reorum a Monasterio recens inchoato, & nondum apto ad habitationem Regularium.

27 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari novo, extenditur Duodecimo, adversus extrahentes illos, qui ad Monasterium confugiunt recens inchoatum, & nondum aptum ad habitationem Religiosorum. Ita ex *Bordano resol. 1. n. 7. Pelliz. tr. 8. cap. 5. sect. 1. n. 7.* Cum hujusmodi Monasterium recens inchoatum, & nondum ad habitationem Religiosorum

forum aptum, privilegio gaudeat immunitatis: Quia ex una parte fabrica inchoata habetur profinita, arg. eorum, quæ habet Gloss. v. Ante Consummationem cap. 8. de Regul. & in cap. Cum in cunctis de elect. Et ex altera parte Monasterium in hoc comparatur Ecclesiæ, quæ, solum fabricari cæpta, privilegio fruitur Immunitatis. Quod sane privilegium immediate competit Monasterio materialiter; quod non desinit esse tale, quantumvis nullus ibi Religiosus inhabitet.

CASUS DECIMUSTERTIUS.

Adversus Extractores Reorum a Grangiis, & Prædiis Regularium.

28 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari novo, extenditur Decimotertio, adversus extrahentes illos, qui ad Grangias Regularium, ubi pro missis celebrandis privatum extat Oratorium, confugiunt, sive ad domos Rusticas, seu Villas, in quibus Religiosi non permanentiter habitant, sed ad aliquod tempus, e. g. recreationis causa, sive etiam ad eorumdem Hospitia, in quibus ordinarie Religiosi non degunt, sed solum ad ea divertunt, quando itinerantur. Sive demum ad ea hospitia, in quibus permanentiter habitant aliqui Religiosi, suntque parvæ domus Religiosorum, & quasi membra Monasterii, ac sub ejusdem Prælati gubernatione. Cum hujusmodi Grangiæ immunitate fruuntur asyli; esto, non de rigore juris, utpote locus non facer in sententia *Card. Tuschii in Conclus. juris verb. Grangia*, ubi sic: [Grangia est membrum suppositum Monasterio, in quo est Oratorium ad celebrandum; sed non est locus facer, nec fundatus de licentia Episcopi; ideo Episcopo non subest.] Ex speciali tamen privilegio Eugenii IV. Ordini Cisterciensi concessio; quod ex *Compend. privil. Ordinis Cisterciensis* sic refertur a *Rodriq. tom. 2. quæst. Regul. q. 75. art. 2.* [Concessit, quod Grangiæ Monasteriorum Cisterciensium, sicut Ecclesiarum atria, pravorum hominum incurfu, & violentia liberæ, & quietæ debeant esse, ita ut nemo in eis hominem capere, spoliare, aut ruinam exercere præsumat, in virtute Spiritus Sancti inhibendo, statuit.]

29 Quod autem Grangiæ appellatione veniant domus rusticæ, seu Villæ cum Capella, in qua Religiosi, recreationis gratia, adeuntes, ibique non permanentiter, sed ad aliquod tempus habitantes celebrant; ideoque immunitate fruuntur, consuluit *Card. de Lugo* Episcopo Ariminensi anno 1640. & docet in *Respons. Moral. lib. 3. dub. 15. Item Villalobos in Summ. tom. 2. tr. 39. diff. 5. n. 6. Peregrinus de immunit. cap. 4. n. 58. Pelliz. supr. n. 6. & alii. Contra Barbosa, & Gambacurtam*, quos assert, & sequitur *Lezana tom. 3. v. Immunitas Ecclesiarum*, contententes domus, seu Villas, quas Religiosi gratia recreationis habent, ab eorum Ecclesiis separatas, non gaudere immunitate. Quos tamen excusat *de Lugo* tamquam locutos de rigore Juris, non autem attento privilegio speciali, ab Eugenio IV. Cisterciensibus concessio; quod prædicti Auctores (ait *de Lugo*) vel non viderunt, vel illius memores non fuerunt; ideoque absolute immunitatem negarunt.

30 Assumptum probat *de Lugo ex cap. ult. de Censib.* ubi Pontifex hæc habet: [Auctoritate præsentium inhibemus, ne quis pro eo, quod in Oratoriis, quæ in Grangiis vestris habetis, interdum aliqui vestrum celebrant, procuraciones, quæ

ratione visitationis debentur, a vobis exigere, vel extorquere præsumant.] Ubi *Glossa v. Ratione visitationis* notat, quod in illis Grangiis, licet ibi quandoque Monachi celebrent, non consueverunt tamen Monachi morari, sed Conversi tantum causa collendi agros suos. Et *Gloss. margin.* addit: [In multis Hispaniæ locis Grangias vocari, quæ Latini rura appellant.] Probat etiam ex eo, quod Italica quoque lingua eandem appellationem retineat, & hujusmodi Religiosorum Villas soleat Grangias vocare.

Addit *Pelliz. loc. cit.* non solum in Gallia, sed etiam in statu Pedemontano pro eodem sumitur, ire ad Grangiam, ac ire ad domos rusticas recreationis nostræ Societatis.

Confirmat demum Cardinalis *de Lugo* ex declaratione Sacræ Congregationis in facti contingentia: Cum enim Sæcularis quidam delinquens, captus fuisset a Ministris Curie Sæcularis in Capella quadam, quæ erat in Grangia Regularium; reclamatum fuit a Regularibus, & coram Episcopo accusati Ministri Curie, eo, quod Immunitatem Ecclesiasticam violaverint, dum reum ex Capella illa extraxerunt; ipsi tamen excusabant factum, allegantes delinquentem capturatum fuisse in Villa, quæ non est locus facer; Episcopus Sacram Congregationem Romæ consuluit; quæ respondit: [si capella illa erat in Grangia, observandum privilegium] scilicet Immunitatis, Cisterciensibus ab Eugenio IV. concessum.

Quod etiam nomine Grangiæ veniat Hospitium, in quo ordinarie Religiosi non habitant, sed solum ad ipsum divertunt, quando iter faciunt; sustinet *Pelliz. loc. cit.* & satis superque omnibus pervium est: ac ipsum gaudere immunitate, si ea gaudeant præfatæ domus rusticæ, cum de utrisque par militet ratio, ait *Pelliz. supra.*

Quod tandem Grangiæ nomine intelligantur pariter hospitia illa, seu parvæ domus Religiosorum, quæ sunt quasi membra Monasterii, in quibus aliqui Religiosi permanentiter degunt, & sub ejusdem Prælati jurisdictione; contendit *Diana part. 6. tr. 1. De Immunit. Eccles. resol. 6.* post medium sic: [Et Grangiæ sunt quædam parvæ domus Religiosorum, quæ sunt veluti hospitia ipsorum, & membra Monasterii, quæ sunt sub potestate, & jurisdictione Prælati Monasterii, cujus sunt Grangiæ.] eaque Immunitate gaudere, resolvit contra nonnullos; & merito: Nam si Grangiæ illæ, quæ sunt domus, & Villæ Religiosorum, & in quibus Religiosi non permanentes habitant, sed ad aliquod tempus recreationis causa, Immunitate fruuntur Asyli: sicut, & Grangiæ illæ seu hospitia, in quibus Ordinarie Religiosi non habitant, sed tamen ad ea divertunt, cum iter faciunt: a fortiori immunitate gaudebunt Asyli Ecclesiastici Grangiæ hæc, seu hospitia, quæ sunt quædam parvæ domus, parvique Conventus Religiosorum, & membra Monasterii, cujus sunt Grangiæ, sub potestate, & Jurisdictione Prælati ejusdem Monasterii, in quibus permanentiter habitant aliqui Religiosi.

Roborari potest tripartitum assumptum ex iis, quæ solide congerit *Quintanadu. in Append. ad Tract. 1. dub. 7.* ubi inquirens, an in Sacellis, Capellis, aut Oratoriis nostrarum Villarum, seu prædiorum lucrari possit singulis mensibus Jubilæum Communionis Generalis, a Paulo V. nostræ Societati concessum anno 1616. die 30. Aprilis; affirmative respondet, suppositis Summorum Pontificum Indultis, concedentibus Religiosis,

ligiosis, Oratoria erigere in suis Prædiis, in quibus Eucharistia ministratur. Quod probat,

Primo, quia hujusmodi Sacella, seu Capellæ, & Oratoria Prædiorum sunt auctoritate Pontificis fundata, & Religionibus ab ipso concessa, ac sub Episcopi nomine comprehenduntur non minus, quam fundata auctoritate Episcopi. Ergo cum sit Societatis Ecclesiæ concessum hoc privilegium, etiam & præfatis Sacellis, Capellis, seu Oratoriis Prædiorum concessum esse, existimandum.

35 Secundo, quia hæc Sacella, seu Capellæ, & Oratoria comparantur ab Eugenio IV. Atriis Ecclesiarum in adducto privilegio pro Cisterciensibus, Ergo sicut Atria Monasteriorum Cisterciensium gaudent hoc privilegio; ita & Sacella, Capellæ, seu Oratoria Prædiorum, quæ sunt pars Monasterii.

36 Tertio, quia Prædium, seu Grangia (inquit *Tuschus litera G concl. 48. n. 1. ex Federic. de Senis conf. 151.*) est Membrum, suppositum Monasterio, in quo extat Oratorium ad celebrandum. Ergo si in toto Monasterio, seu domo Societatis potest quis hoc privilegio frui; poterit etiam in Prædiis, quæ sunt pars Monasterii.

37 Quarto, quia omnia Suburbia, Prædia, Villa, Horti, Viridaria, Grangia, & alia loca, subjectione alicui Civitati, comprehenduntur, sub nomine illius Civitatis in favoribus, illiusque privilegiis potiuntur, tam in Sæcularibus, quam in Ecclesiasticis, ut docent *Franciscus Marcus de Cession. q. 365. Tuschus verb. Civitas*, alique complures, & quidem ex utroque Jure. Siquidem ex Jure Civili lex 47. *de verb. signific. ait*: [Qui nascitur in Castro, Vico, vel Municipio, subdito Civitati, censetur ejusdem Civitatis.] Et lex 147. *eod. tit.* [Qui in continentibus Urbis nati sunt, Romæ nati sunt.] & lex *Qui ex Vico ff. ad Municipal. ubi Gloss.* [dicitur nasci in Civitate, qui in territorio nascitur.] Tandem lex 166. lex 190. lex *Alpheus*, lex *Ædificia*, *de verb. signific. & alia*. Et ex Jure Canonico *cap. Statutum, de Rescript. in 6. & cap. Si Civitas, de sent. excomm.* Secus tamen in odiosis, ut notant *Bald. in l. Si in aliqua ff. de offic. Procons. & Franciscus Marcus supra n. 25.* Tunc enim nomine Civitatis solum Urbs muris circumdata intelligitur, seu quæ murorum ambitu finitur, ut sæpius sic accipi testatur *Oldrad. conf. 121. Menoch. conf. 498. n. 34. Tuschus supra conc. 280. cum Rebuffo in l. 5. de verb. signific. Et in utroque Jure sic aliquando sumitur, ut c. Si Civitas, de sent. excomm. l. Singularum c. de edific. priv. l. 2. ff. de verb. signific. l. Pupillus §. Urbs eod. tit.* Ergo hæc Prædia, cum sint domus Societatis, fruuntur hoc privilegio, quo in Civitate fruuntur domus Societatis, quibus subjacent.

38 Quinto, quia Accessorium sequitur naturam sui principalis, ut constat ex *l. Etiam de jure dot. & Reg. Accessorium de Reg. Jur. in 6.* ac docent passim Doctores apud *Barbos. de princ. Jur. litera A n. 7.* Accessorium autem est, quod adjacens est alteri, seu quod necessarium, aut utile, aut connexum est principali, ut explicat *Utriusque Juris Lexicon.* Ergo cum hæc Prædia sint quid accessorium, utpote utile, connexum, aut etiam necessarium Monasterio, illius naturam, & privilegia sequuntur.

39 Tandem, quia Ecclesia Societatis in Civitate e. g. Messanensi est veluti caput omnium Sacellorum, Capellarum, & Oratoriorum, tam intra

Collegium, quam extra, in suis Prædiis existentium. Ergo Indulta, & Gratia illi concessa, his etiam conceduntur. Hinc probat *Franciscus Marcus decis. q. 365. n. 22. ex l. 2. cap. de Episcop. & Cleric. Et cap. Licet, de privil. in 6. ac cap. fin. de verb. signific. eod. tit.* quod privilegium concessum Romanæ Ecclesiæ, ut capiti, se extendere debeat ad Ecclesias, quæ sunt sub Romana. Jam

Rationes adductæ ut efficaciter convincunt, tripartitas nostras Grangias, ubi pro Missis celebrandis Sacella, Capellæ, seu Oratoria privata constructa sunt, gaudere privilegio Jubilæi Communionis generalis, quo fruuntur Ecclesiæ nostræ; ita efficaciter persuadent, frui privilegio Immunitatis Apyli, qua Ecclesiæ nostræ potiuntur.

Neque verum est, quod hujusmodi Grangia, seu Hospitia locus sacer non sint, ut contendit Cardinalis *Tuschus*: sunt etenim locus sacer, quemadmodum alius quisvis locus religiosus, & Ecclesiasticus: cum locus religiosus, & Ecclesiasticus sit hospitium, teste *Riccio 1. p. decis. decis. 138. & cap. Ad hec, &c. de Xenodochiis, de relig. domib. & Monasterio æquipollet*: quia Monasterium dicitur Monachorum statio secundum *Arbidiac. in Clem. de Regul. de statu Monac.*

Nec officit, quod hæc Hospitia de licentia Episcopi non fundentur, ut docent passim Doctores: quia Jura consensum Episcopi dumtaxat requirunt pro fundatione Monasterii, cujus nomine per ipsa non venit Hospitium, ut solide convincit *Cespedes de Exempt. dub. 6. allegatis ibi Doctoribus pro sua opinione.*

CASUS DECIMUSQUARTUS.

Ad absolvendum in foro fori ab excommunicatione, incurfa per violentam Extractionem reorum ab Ecclesia, vel Monasterio Regularium.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attentato Jure peculiari novo, extenditur Decimoquarto, ad absolvendum in foro fori ab excommunicatione, incurfa per violentam extractionem reorum ab Ecclesia, vel Monasterio Regularium, ex Decreto Clementis VIII. Quamvis in foro Conscientiæ ad illos a prædicta Censura absolvendos, extendatur quoque Jurisdicctio Prælati Regularis, cujus Ecclesiæ, vel Monasterio injuria, & violentia facta est, ut indulfit Leo X. siquidem tale Indultum Bullatum sit, quod non est certum, ut notat *Pelliz. hic q. 29. num. 180. fin.*

Atque hic animadvertendum, quod licet excommunicationem incurrant ipso facto Judices Sæculares, extrahentes violenter malefactores ab Ecclesia; illam tamen non incurrun, volentes inquirere, an dicti Malefactores, quos querunt, vere sint, necne, in Ecclesia, vel Monasterio Regularium: atque adeo portas Ecclesiæ, vel Monasterii violenter infringunt, si nolint eas Regulares aperire, ut docent *Rodrig. q. 50. art. 2. Cochier de Conserv. p. 2. q. 31. n. 2. Peyr. in addit. ad Constit. Gregorii XV. c. 11. n. 13.* Cum enim præfati Judices Jus habeant, inquirendi, an ibi sint tales malefactores; habent consequenter jus adversus omnia, quæ hujusmodi inquisitionem impediunt.

CASUS DECIMUSQUINTUS,

Ad absolvendum a Censuris, a se latis.

44 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari novo extenditur Decimoquinto, ad absolvendum universaliter a Censuris, a se latis, & quidem de quocumque Jure, seu antiquo, ut patet ex *cap. Pastoralis*, §. *præterea*, de offic. ordin. cap. *Prudentiam* §. *fin. de offic. deleg.* & docent *Innoc. in c. 1. de offic. deleg. in 6.* & *Cochier de Conser.* q. 21, n. 1. sive etiam novo, & novissimo; ut docent *Peyr. ubi supra*, & *alii*. Et jure quidem optimo; cum regulare sit, quod is possit a Censuris absolvere, qui per illas ligavit, ut late probant *Sayr. lib. 2. c. 20. Ugol. de cens. tab. 1. c. 4. in princ.* vel ejus Superior, ut §. 1. vel delegatus ab eo, qui tulit Censuras, ut §. 4.

45 **D**ico III. Potestas Judicis Conservatoris Regularium, etiam Militarium attento Jure peculiari novo, extenditur ad prædicta omnia, ad quæ se extendit, attento eodem Jure novo, potestas Judicis Conservatoris Regularium, non militarium, hætenus explicata. Et quidem nedum ob privilegiorum Communicationem, quam habent Ordines militares inter se; & cum Religionibus non militaribus; verum etiam ob propria specialia privilegia, in ipsismet literis Conservatoriis in suum favorem, per Summos Pontifices expeditis, contenta, ut liquet ex Bulla Conservatoria Innocentii VIII. in favorem Ordinis Calatravæ, Clementis VII. pro Ordine Alcantaræ, Pii IV. pro militibus S. Joannis Hierosolymitani, & ut ceteras aliorum Pontificum omittamus Bullas, ex Conservat. S. Pii V. in favorem Ordinis Militaris S. Jacobi, cui tamquam de Christiana Republica optime merito, per dictam Bullam privilegium remuneratorium Conservatoris indulgetur,

Primo, pro Jurium, exemptionum, aliorumque privilegiorum item remuneratoriorum Conservatione, sic: [Dum attentius intra mentis arcana recolimus egregiam operam, antiquitus per eos, qui pro tempore fuerunt, Magistros, & Administratores, ac dilectos filios Conventuum, Milites, ac personas Militæ S. Jacobi de Spatha, sub regula S. Augustini, in Mauris, & aliis, qui magnam Hispaniæ partem occupaverant, Infidelibus, ab avitis Sedibus non solum arcendis, sed etiam post plures periculosas pugnas, tandem cum Domini exercituum adjutorio profligandis, & a Patria expellendis Deo, & Ecclesiæ Sponsæ suæ, Patriæque variis temporibus hætenus impensam, & quam impigre, quoties sese ad id offert occasio, impendere conantur; dignum, quin potius debitum existimamus, ut exemptiones, & privilegia, quæ illis, virtutum, laborumque suorum intuitu, per Sedem Apostolicam concessa sunt, quo firmiter illibata persistant, auctoritatis nostræ præsidio roboremus &c.]

Secundo, pro defensione [Magistratus, Præceptoriarum, seu Bajulivarum, Conventuum, Prioratum, Ecclesiarum, & locorum quorumcumque; nec non Bonorum, Fructuum, Proventuum, Emolumentorum, Privilegiorum, exemptionum, rerum, & Jurium, ac Jurisdictionum; nec non præmientiarum omnium, & Singulorum, &c.] sicut &

Tertio, Personarum coram ipso Conservatore conveniendarum, & convenire debentium

pro quibuscumque Causis, tam personalibus, quam realibus, & mistis; & cujus definitiva sententia ad solum Romanum Pontificem immediate appellandum, sic: [Et insuper statuimus, & ordinamus, quod deinceps in perpetuum Philip. pus Rex, pro tempore existens Magister, seu Administrator, ac Priores, Præceptores, Fratres, Officiales, Familiæ, Servitores, Vassalli, & alii, ut præfertur, expressi, ubicumque sint, vel degant, aut permaneant, ratione præmissorum, aut quorumcumque aliorum in ipsis literis Contentorum, coram aliis, quam supra dictis suis Conservatoribus, aut ad alios conveniendos compelli; nec ab eis, aut eorum gestis, præter quam a definitivis sententiis, seu vim definitivæ habentibus appellari; & tunc appellationum Causæ, tam in personalibus, quam realibus, & mistis Causis, tam active, quam passive interponendarum, non nisi ad Sedem præfatam immediate, & non alibi referri; ac inibi dumtaxat audiri, & terminari possint,] Et quidem

Quarto, [Contra inferentes injurias, seu gravamina, vel damna super bonis, juribus, privilegiis, & indultis, &c.] Simpliciter, & absque addito prolatas, adeoque seu injuriæ illæ, gravamina; &c. manifesta sint, sive non, Et

Quinto demum; [Contra occupatores, seu detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, nec non contradictores quoslibet, & rebelles, cujuscumque dignitatis, Ordinis, vel Conditionis extiterint, quodcumque, & quotiescumque expedierit, auctoritate nostra per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio Brachii Sæcularis &c.]

Neque his (ait *Mendo de Ordin. milit. disp. 2. q. 4. n. 141.*) quidquam detrahunt Constitutio Clementis VIII. *incip. [Sanctissimus] anno 1592.* nec alia Gregorii XV. *incip. etiam [Sanctissimus] data anno 1621,* in eis siquidem derogationes continentur generales; per quas exemptionibus non censetur derogatum, cum obest regula de Jure quæsito, ut tradunt *Tambur. de Jur. Abbat. disp. 17. q. 4. Barbosa. de offic. & pot. Episcop. 3. p. Alleg. 123. n. 40. Seraphinus decif. 182. n. 4. Loterus de re beneficiar. l. 1. q. 24, n. 257.* cui profecto regulæ per hujusmodi Constitutiones non derogatur; maxime cum Sanctus Pius V. in Bulla Conservatoria asserat, indultum a se, & a prædecessoribus præstitum, nullis aliis privilegiorum concessionibus, revocationibus, modificationibus, derogationibus, aliisque dispositionibus, etiam moru proprio, ex certa scientia, de plenitudine potestatis: Consistorialiter, ad instantiam Imperatorum, & Regum, seu eorum contemplatione, ex quibusvis quantumcumque urgentissimis causis, & justissimis quomodolibet, & sub quibuscumque Clausulis, formis, tenoribus, etiam vim contractus, legis, aut statuti perpetui retinentibus, editis, ac edendis, [aliquatenus comprehendi; neque illis ullo unquam tempore, etiam per Sedem præfatam, derogari posse, nec derogatum censeri, nisi de toto tenore, & datis præsentium expressa mentio habita, & derogatio, suspensio, limitatio, revocatio, aliaque præfata de militæ hujusmodi Administratoris expresso consensu (qui consensus, teste *Mendo*, nec expressus, nec tacitus interfuit; quin ipse administrator usus est potestate sibi concessa a Pio V. adhuc post illas Constitutiones Clementis VIII. & Gregorii XV.) facta fuerint,

fuert. Et, si aliter derogari, revocari, suspendi, & limitari contigerit, derogationem, revocationem, suspensionem, & limitationes præfatas nullius esse roboris, vel momenti; & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum, & validissimum statum restituta, & de novo etiam sub quacumque data, per ipsum Administratorem eligenda, concessa esse, & ceteri, ac vim validi, & stipulati contractus inter Sedem, & Militias præfatas habere &c.]

47 Quid firmiss, Clarius, & favorabilis? ait *Mendo*: qui addit n. 142. ex his ultimis verbis amplius stabilitur id ipsum, quod dixerat *dissq. 1.* scilicet hoc privilegium Conservatorium, & alia concessa Ordinibus militaribus habere vim *validi*, & stipulati *Contractus*, seu quasi contractus onerosi,

ac remuneratorii: privilegia autem concessa ob benemerita, ac obsequia, & beneficia in Ecclesiam collata, communiter absque ingenti causa, & servatis aliquibus conditionibus, revocari non possunt, ut docent *Tiraquell. in l. Si unquam n. 24. Cod. de revocand. Donat. Menoch. Causa Ferrariens. respons. 2. art. 1. Fragosus, Oldrad. Azvedo, Afflicis, & alii, relati ab Ocampo in allegatione Juris, seu memoriali pro Vicariis, de Aledo & Tosana, & Camp. de Monticel. litera B.* Et probari potest ex *cap. ceterum, de rescript. cap. ex parte, de privil. cap. 2. de dol. & Contum. videatur Franciscus de Senis Conf. 233.* Hactenus *Mendo*: & nos de potestate Judicis Conservatoris Regularium, attento Jure peculiari novæ Privilegiorum. De eadem, attento Jure novissimo Reformationis Gregorianæ, sit

ARTICULUS VIGESIMUS

Ad quæ, adversus quos, & pro quibus extendat se potestas Judicis Regularium Conservatoris attento Jure Novissimo Reformationis Gregorianæ.

Dico I. Potestas Judicis Regularium Conservatoris, quæ, attento Jure novo Privilegiorum, a Summis Pontificibus indultorum, tam ampla, extensaque hactenus visa est; stante Jure novissimo Constitutionis laudatæ Gregorii XV. (quod, si Carthusiam excipiamus Papiensem ob privilegium Innocentii X. & Ordinem Militarem S. Jacobi in mox allata sententia Patris *Mendo*, ex superius insinuat *art. 3. assert. 2. n. 36.* prope finem, hodie inviolabiliter ab omnibus servandum est; Cum ad eisdem Constitutionis terminos Conservatoris omnes, a Prædecessoribus ejusdem Gregorii concessæ, redactæ sint, ut supra monimus *cit. art. 3. assert. 2. n. 36.* in pluribus manet alterata, limitata, & restricta. Nonnulla siquidem privilegia, ab aliquibus Summis Pontificibus indulta, alterata sunt: nonnulla diminuta: revocata nonnulla: cetera vel expresse innovata, & confirmata; vel saltem tacite, utpote expresse non revocata, & sic in antiquo vigore relicta, conformiter ad *l. Præcipimus ex appellat. in fin. cod. de appellat. ibi.* [Quidquid autem hac lege non specialiter videtur expressum, id veterum legum, Constitutionumque regulis omnes relictum intelligant.] *Ubi Gloss. v. intelligant*; [ita, (ait) quod non mutatur: & quod non mutatur, stat.]

2 Quænam autem privilegia per Jus novissimum Constitutionis Gregorianæ alterata sint; quænam diminuta; quænam revocata; quænam denique in antiquo vigore relicta; fati superque manifestum est ex dictis sparsim in Tractationis decursu; & quoad potestatem ex insinuat *art. præced. assert. 2. per*

tot. sicut & ex superius stabilitis *art. 3. assert. 1.* ubi Regularium Conservator, attento Jure novissimo, definitur a nobis: [Judex Ordinarius, Regularibus, eorumque adhærentibus, in propria Civitate, seu Diocesi, non extra, ultra unam dietam, conventis, non Actoribus, ad omnes omnino causas, a Papa deputatus: & Actoribus etiam in manifestis injuriis, & violentiis, quæ judicalem non petunt indaginem:] In qua secundum explicationem fufius traditam *cit. art. 3. assert. 2.* & insinuatam *art. præced. assert. item 2.* per ly: [Judex Ordinarius] derogatur Juri communi, secundum quod Conservator minus proprie dicitur Judex, estque delegatus, non ordinarius: & confirmatur jus novum, juxta quod est proprie Judex, & Ordinarius. Per ly: [Regularibus, eorumque adhærentibus] Privilegium, a jure novo concessum, quod ab antiquo nullibi reperitur indultum; a Jure novissimo in antiquo vigore, cum expresse non revocetur, omittitur. Per ly: [In propria Civitate, seu Diocesi, non extra, ultra unam dietam], quidquid in oppositum velint *Theaurus, Antonius a Spiritu Sancto, Cespedes, Pasqualigus, & Cardinalis de Luca infra art. 23. assert. 3.* adducendi, derogatur Juri novo, secundum quod non ultra tres dietas, adeoque intra illas potest se extendere Judicis Conservatoris potestas: & Jus antiquum confirmatur, per quod infra Civitatem, seu Diocesim, pro qua deputatur, & non extra, nisi, infra unam dietam a finibus Territorii, Civitatis, seu Diocesis Rei conveniendi, & in aliquibus dumtaxat casibus, potestas Conservatoris extenditur. Per ly: [Conventis, non Actoribus,

84 De Judice Conservatore Regularium

ribus, ad omnes omnino causas,] derogatur Juri antiquo, quod Regularibus utrisque, seu nimirum Conventis, & Reis, five Actoribus, & Convenientibus; in meris tamen causis civilibus manifestarum injuriarum; sicut & Juri novo derogatur, quod ad omnes omnino injurias, seu manifestas, five non manifestas Conservatorem Regularibus Conventis æque, ac Actoribus indulget; & Jus novum quoad causas civiles, criminales, & mistas injuriarum non manifestarum confirmatur. Per ly, demum: [Et Actoribus etiam in manifestis injuriis, ac violentiis &c.] derogatur Juri novo, vi cujus Regularibus etiam Actoribus, & in non manifestis, datus est Conservator, ac Jus antiquum innovatur. Quamobrem

3 Dico II. Potestas Judicis Regularium Conservatoris, inspecto Jure novissimo, ad ea omnia se extendit, & adversus eosdem pro Regularibus Conventis, ad quæ, & contra quos sese exten-

dere pro Regularibus, seu Conventis, five Actoribus, attento jure novo, diximus *art. 2. asser. 1. & 2. & art. preced. asser. 2. extens. 1. & seq. a n. 2. ac extens. 6. & seq. a n. 18.* non tamen intra idem trium dietarum spatium, ut insinuavimus *extens. 7. art. preced. n. 19. & art. 3. asser. 2. §. dicitur 3. n. 6.* Pro Regularibus vero Actoribus extenditur ad ea, & adversus eosdem, ad quæ, & adversus quos se extendere diximus *dic. art. 3. asser. 1. & 2. & cit. art. preced. extens. 1. & 6. a num. 2. & a num. 18.* sed intra ejusdem Civitatis, seu Diocesis fines, non extra, ultra unius diætæ spatium, ut innuimus *extens. 7. cit. num. 19. & art. 3. asser. 2. num. 7. §. dicitur 4.* Verum cum circa hanc ipsam hæcenus insinuatam Judicis Regularium Conservatoris potestatem secundum Jus Gregorianum Novissimum, non pauca sint, quæ diversimode intelligantur a Doctoribus: atque adeo controversantur; quid nobis verius, & in iisdem solidius videtur, resolvet

ARTICULUS VIGESIMUS PRIMUS

Ad quæ peculiarius, adversus quos, & pro quibus, attento Jure Novissimo, extendat se potestas Judicis Regularium Conservatoris.

Ubi

MISCELLANÆARUM

Resolutionum Centuria, tangentium præcipue Regularium privilegia, per eorundem Conservatorem tuenda.

Dico I. Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, nedum se extendit ad ea, ad quæ inspecto Jure antiquo se extendere, diximus *art. 1. asser. 2. n. 16. & art. 18. asser. 2. n. 1.* sed etiam attento jure novo ex dictis *art. 2. asser. 1. n. 1. art. 19. asser. 2. n. 2.* sed per ipsummet Jus novissimum nullatenus sunt revocata, ut *art. 2. asser. 2. a n. 1. & art. 19. asser. 2. cit. n. 2.* stabilivimus. Immo

3 Dico II. Potestas Judicis Regularium Conservatoris, inspecto Jure novissimo, ad alia complura se extendit, in prædictis, ut videbimus, contenta, sed ab aliquibus Doctoribus exclusa, atque adeo controversa. Quænam autem ea sint, ante oculos statuet subjecta

RESOLUTIONUM CENTURIA,

tangentium præcipue Regularium privilegia, per eorundem Conservatorem tuenda.

RESOLUTIO I.

An Judex Regularium Conservator de causis omnibus cognoscat.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure peculiari novissimo, extendit se ad omnes causas, tam nimirum Civiles, quam Criminales, & Mistas; cum hoc privilegium per Gregorianam reformationem derogatum non sit, ut insinuavimus *art. preced. asser. 1. & sustinent Card. de Lugo in Respons. Moral. lib. 4. dub. 38.*

dub. 38. Lezana, Card. de Luca, & alii non adducendi.

4 Nec obſtat *Trid. ſeſſ. 14. de reform. c. 5.* diſponens, juridiſtionem Conſervatorum non habere locum in cauſis Criminalibus, vel Miſtis, ſed dumtaxat in Civilibus; & ubi perſonæ conſervandæ Rei fuerint, non Actores. Tum quia in ea Diſpoſitione declarat expreſſe, ſe non comprehendere, ſed excipere Conſervatores datos Univerſitatibus generalibus, Collegiis Doctorem, ſeu Scholaſtarium, Regularibus locis &c. atque adeo illos relinquit in diſpoſitione Juris communis dicti *cap. 1.* & tenore literarum, ſub quibus dati fuerunt; ut in ſpecie notant Doctores, quos citat, & ſequitur *Barboſ. de offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 105. n. 17. & 42.* Tum etiam, quia *Trident.* ut ſuperius diximus *art. 6. aſſer. 2. §. atque hic notandum, n. 6.* facultatem eligendi Conſervatorem cum juridiſtione, illi a jure communi, & ſpeciali privilegiorum a Summis Pontificibus attributa, neutiquam ſubſtulit, nec in ulla, vel minima illius parte imminuit, immo potius confirmavit.

5 Excipiuntur tamen hæreſis cauſæ, aut ad hæreſim pertinentes; cum ad eas, non obſtante, quod Criminales ſint, quia ad pœnam infligendam, & publicam vindictam diriguntur, ut liquet ex toto ſere *tit. de Heret. in Cod. decretal. Sent. & Clement.* Conſervatoris tamen juridiſtione non extendatur abſque ſpeciali commiſſione; ſed private quoad ipſam Ordinariorum poteſtas, *ex cap. Ad abolendam in ſin. de Heret.*, ibi: [Siqui vero fuerint, qui a lege Diœceſana juridiſtione exempti, ſoli ſubjacent Sedis Apoſtolicæ poteſtati; nihilominus in his, quæ ſunt contra Hæreticos inſtituta, Episcoporum ſubeant Judicium, & eis in hac parte, tamquam a Sede Apoſtolica delegatis, (non obſtantibus libertatis ſuæ privilegiis) obſequantur.] Sicut ad eaſdem cauſas extenditur Dominorum Inquiſitorum juridiſtione *ex cap. Per hoc cap. Ut Inquiſitionis, cap. Cum ſecundum, & cap. ſin. de Heret. in 6.* Exceptio quoque vel ex eo liquida eſt, quia etſi Conſervator ex Privilegio, vel Reſcripto habeat, quod poſſit Cauſas Criminales cognoscere, nequit tamen cognoscere Cauſas Fidei ſine ſpeciali conſeſſione; cum in generali conſeſſione non veniant ea, quæ quis non eſſet verifiſimiliter in ſpecie conſeſſurus, *cap. Si Episcopus de pœnit. & remiſ. in 6. & cap. In generali de Reg. Jur. cod. lib. ubi Gloſſ. v. Generali*, caſum ponit *ex Can. Frater noſter 16. q. 1.* ubi generalis commiſſio, facta Legato per Papam, non extenditur ad cauſas Fidei.

6 Atque hic in ipſo exemplificandæ poteſtatis Conſervatoriæ, ad omnes Cauſas, Civiles, Criminales, & Miſtas extenſæ, quaſi veſtibulo, Regulares omnes, & quotquot cum iis litem habere contendunt, [Non poſſum non monere (*Cum Engel. lib. 1. Decretal. tit. 1. n. 16.*) caute, & conſcientioſe, non temere, & contra Chriſtianam Charitatem actionem inſtitui debere: atque illud vulgi proverbium bene obſervandum eſſe, quod tenuis tranſactio plerumque præſtet pingui ſententia. Nam expertus quidam pro poſteriorum cautela rectiſſime ſcriptum reliquit, in cauſarum controverſiis capitales inimicitias oriri, fieri amiſſionem expenſarum, laborem animi exerceri, corpus quotidie defatigari, multa, & inhoneſta crimina inde conſequiri, bona, & utilia opera poſtponi, & qui ſæpe credunt obtinere, ſuccumbere; &, ſi obtinent, computatis labori-

bus, & expenſis, nihil acquirere.] Hactenus Engel.

RESOLUTIO II.

An de omnibus præſatis Cauſis cognoscat, etiamſi injuria manifeſta non ſint.

Poteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, 7
 Pateo Jure noviffimo, extendit ſe ad omnes prædictas cauſas, Civiles nimirum, Criminales, & Miſtas, etiamſi injuriæ, & violentiæ manifeſtæ non ſint, & judicialem expoſcant indaginem; dummodo Regulares conſervandi ſint Rei, & non Actores. Ita contra *Pignatellum tom. 2. conſ. 33. & Raym. Nidum de Conſerv. c. 4. partic. 1.* contententes ad prædictas cauſas, ſi injuriæ, & violentiæ manifeſtæ non ſint, quantumvis Rei, & Conventi, non autem Actores fuerint Regulares; non Conſervatoris, ſed Ordinarii ſolius juridiſtione extendi, præter Doctores pro nobis adductos *art. 3. aſſer. 1. Tamburinum videlicet, Monacellum, Ventrigliam, Pellizzarium, &c. Antonius a Spiritu Sancto, Rota, in Oſcen. Fargna, Card. de Luca, Card. de Lugo, Paſſerinus, & alii.* Et ſane

Antonius a Spiritu Sancto in direct. Regul. p. 1. §. 17. 2. diſp. 1. ſeç. 4. §. 3. n. 211. & 212. inquires: [Auctoritas, & juridiſtione horum Conſervatorum Regularium ante Conſtitutionem Gregorii XV. ampliffima erat: poterant enim cognoscere de omnibus cauſis, tam Civilibus, quam Criminalibus, ſeu Miſtis: tam in eis, in quibus Rei, quam in quibus Actores Regulares erant: & de quibuſcumque injuriis, ac moleſtiis, aut violentiis, tam manifeſtis, quam non manifeſtis, ſine judiciali indagine, vel cum illa, pro ut cauſa requireret &c. Nunc tamen juxta Bullam Gregorii XV. ſolum poſſunt cognoscere de illis cauſis, in quibus Regulares ſunt Rei, non Actores, & juxta præſcriptum Sacræ Congregationis etiam in iis, in quibus Actores fuerint, quoad injurias tantum manifeſtas, & violentias ſecundum formam *cap. ſin. de Offic. Judic. deleg. in 6.*]

Lezana, aſſerens in *Conſultiis poſt Conſultum 40.* deciſionem *Rotæ in Oſcen. Juridiſtione coram Ubaldo 239. anno 1614.* quam etiam aſſert *Farinac. tom. 4. deciſ. 616.* tenoris ſequentis: [Fuit dictum, Judices Conſervatores Monasterii Sancti Joannis de Piña *Oſcen.* Diœceſis habere juridiſtione judiciale in cauſis, ad dictum Monasterium, & ejus Abbatem, & Monachos ſpectantibus. Licet enim regulariter Conſervatores juridiſtione non habeant, niſi pro manifeſtis injuriis, & moleſtiis, in eos illatis, quibus dati ſunt Conſervatores, nec poſſint exercere judicialem indaginem juxta *textum in cap. 1. ſin. §. Eſt autem de offic. deleg. in 6.* tamen id procedit in nudis Conſervatoribus, ſecustamen in iis, quibus retento eodem Conſervatorum nomine, major a Summo Pontifice poteſtas attributa eſt, ut quia Judices a Papa appellantur, vel habeant facultatem in privilegio expreſſam, cognoscendi de injuriis, & aliis cauſis, etiamſi requirant judicialem indaginem, ita ut tota vis ſtet in litteris Apoſtolicis, quarum forma ſervanda eſt, *c. Cum dilecta de Reſcript. l. diligenter ſſ. mand. & tradit in noſtris terminis Joa. Andr. in dic. cap. 1. n. 6. verſ. in Gloſſ. ſin. de offic. deleg. in 6. & idem in addit. ad Specul. in tit. de Judic. deleg. §. ſin. n. 24. v. Conſervatoribus Hoſt. & poſt eum Gemm. in dic. c. 1.*

dic. c. 1. n. 13. vers. vel secundum. Guido Papæ decis. 18. n. 3. Franc. Marc. decis. Delphin. 349. n. 5. lib. 1. plene Corn. conf. 15. per totam lib. 3.

10 Præterea illis datur amplissima facultas, non solum defendendi &c. sed, cum fuerint requisiti &c. ut justitiam administrent cum clausula: [In illis, quæ judicialem requirunt indaginem:] per quæ verba judicialis jurisdictio censetur concessa, *dic. c. 1. & fin. a Contrario*, seu *de offic. deleg. in 6.* adeo ut propter hanc formam, quæ venit in stylium Curia, parum inferviat dispositio illorum Jurium, ut tradit *Joa. Andr. in dic. c. fin. n. 3. & ibi Dominicus in §. Conservatores n. 4. Navarr. in Man. c. 28. n. 125. vers. Neque Conservator.* Accedit alia clausula: [Contradictores quoslibet, & rebelles per censuram Ecclesiasticam compescendo:] per quam dicitur concessa facultas, judicialiter procedendi. *Joa. Andr. in dic. cap. 1. n. 9. vers. Si ergo. Et ibi Hof. n. 4. & Dominic. n. 13. de offic. deleg. in 6. &c.* Nec visum est, obstat *Concilium Tridentinum sess. 7. c. 14. & sess. 14. c. 5. de refor.* quia in *dic. sess. 7. c. 14.* loquitur de Regularibus, extra Monasterium degentibus, & in causis mercedum, & miserabilium personarum. *Sess. autem 14. c. 5.* expresse reservat Regularia loca &c.] Hastenus *decis. Rotæ a Lezana* relata, cui ipsemet hodie post Constitutionem Gregorianam subscribit.

11 *Fargna de Jure patron. p. 2. Can. 22. 23. & 24. Cas. 2. n. 14.* adducens mox laudatam Decisionem Rotæ coram *Ubaldo*, & aliam 285. n. 6. p. 15. *rec. ibi:* [Hodie Regulares in omnibus causis, in quibus Rei existunt, etiamsi non agatur de manifestis injuriis, possunt, ac debent conveniri coram eorum Conservatoribus:] addensque, id resolutum fuisse a Sac. Congreg. Concil. in *Papian. Conservatorum 6. Junii 1682.* ubi proposito dubio: [An Conservatores prædicti possint cognoscere causas Regularium, judicialem discussionem requirentes, tam ubi Regulares sunt Rei, quam ubi sunt Actores.] responsum fuit: [Negative, nisi adsit privilegium in contrarium.]

12 Cardinalis de Luca *de Regul. disc. 1. §. 2. de Controversiis inter Regulares, & Episcopos n. 33.* ubi sic: [Sacrorum autem Canonum generali dispositione attendita, Conservatorum potestas ad solos manifestæ injuriæ, seu manifestæ violentiæ casus restricta est; ideoque formalis Tribunalis erectio est eis prohibita. Aliquibus tamen Religionibus, ut sunt præsertim Sacra Religio Hierosolymitana, & illa Societatis Jesu, aliis non exclusis, quibus id quoque concessum esse dignoscatur, ex Apostolico speciali indulto tributum est, ut omnium causarum Civilium, Criminalium, & Mistarum Judices existant, sive sint activæ, sive sint passivæ, ac sive sint Rei, sive sint Actores. Id autem rationabiliter Gregorii XV. Constitutio moderata est, ut in causis passivis, in quibus ipsi Regulares Rei existunt, id procedat, non autem in activis, in quibus sunt Actores.]

13 Et *disc. 51.* ubi in *causa Turritana Conservatoris pro Collegio Societatis Jesu cum Archiepiscopo*, quærens secundo: Quam potestatem, seu jurisdictionem hodie habeant Conservatores Regularium post Constitutionem Gregorii XV. & quomodo extendenda sit, an scilicet in solis casibus injuriæ, seu violentiæ manifestæ; non autem in illis, in quibus cum ordine judiciario procedendum est? Ad quæsitum respondet *n. 15.* sic: [Quo vero ad secundum punctum, respicientem

merita negotii principalis, an scilicet istud privilegium caderet sub moderatione dictæ Constitutionis 9. Gregorii XV. admittebam, ut caderet solum in ea parte, in qua Conservatoribus hujus Societatis conceditur etiam jurisdictione cognitionis causarum, ubi Religiosi essent Actores; cum dicta Constitutio Gregoriana in hac parte sit clara. Ubi vero sint Rei, quamvis scribentes pro Archiepiscopo prætenderent, ut per hanc Constitutionem omnia hæc privilegia redacta essent ad terminos juris communis *in c. 1. & fin. de offic. deleg. in 6.* attamen etiam cum sensu veritatis, qualem Rota quoque agnovit, dicebam, ut id nullam subsistentiam haberet: quoniam dicta Constitutio Gregoriana, excepta præfata moderatione in causis, in quibus essent Actores, aliud non disponat de novo, nisi circa formam deputationis tam super qualitate personarum, ut sint in Ecclesiastica dignitate constitutæ, ad instar eorum, quæ disposita habentur in Judiciis Synodalibus, quam etiam circa modum faciendi hanc deputationem, & præsertim ut ea denuntietur Ordinario. In reliquis autem privilegia potius approbat, & confirmat.]

Et *n. 16.* [Cum istud privilegium particulare aliquam habeat formam extraordinariam, per quam Conservatores constituuntur eorum Judices, cum facultate cognitionis omnium causarum, idcirco illud non subiacet restrictioni generali, contentæ in dictis Decretalibus ad solas injurias, ac violentias manifestas, ut *ex Molina* advertit in specie *Barbos. alleg. 106. n. 3. cum aliis* in hujusce causæ decisione, atque fuit habitum pro absoluto per Sac. Congr. Concil. in *Algaren. sub tit. de Jurisdic. disc. 49.*]

Et *disc. 52. sequent. in causa Papiensi, seu Mediolan. Conservatoris pro Collegio Societatis Jesu Mediolanen. cum Episcopo* hæc habet *n. 11.* [Regulariter in aliis Religionibus facultas Conservatorum procedit ad limites *textus in c. 1. & fin. de offic. deleg. in 6.* in casibus scilicet injuriæ, ac violentiæ manifestæ; illi vero istius Societatis sunt etiam Judices omnium causarum passivarum.] Huc usque *Card. de Luca.*

Card. de Lugo in Respons. moral. lib. 4. dub. 38. 16 *quæstio 1. ubi n. 4.* sic evincit intentum: quia ex Constitutione Gregoriana Regulares quando non sunt Actores, sed Rei, possunt, immo debent in omnibus causis non solum Criminalibus, sed etiam Civilibus, & debitis pecuniariis conveniri coram suo Conservatore; utpote cui universaliter datur Jurisdictio ad omnes causas, in quibus Regulares tamquam Rei conveniuntur. Sic enim habet Constitutio Gregorii XV. [Ad hæc statuit Sanctitas sua, ut coram ipsis Conservatoribus Regulares, ac personæ superscriptæ conveniri quidem, aut trahi debeant, sed alios convenire, aut trahere non possint, ita ut memorati Conservatores in causis, in quibus Regulares; & alii Actores fuerint, nullam prorsus jurisdictionem habeant, sed in iis tantum, in quibus Rei extiterint.] Ergo in causis Civilibus, Criminalibus, & Mistis, etiam judicialem indaginem requirentibus, in quibus Regulares Rei fuerint, non autem Actores.

Confirmat *Card. laudatus n. 5.* quia manifeste constat, Gregorium discrimen assignasse inter causas, in quibus Religiosi sunt Actores; & illas in quibus sunt Rei. Certum est autem, quod, etiam quando sunt Actores, possunt coram suo Conservatore se tueri contra inferentes manifestas, & notorias injurias, ac violentias, ut declarata.

claravit Sac. Congreg. Concil. toties citata anno 1624. Si ergo Pontifex non prohibuit, quin Regulares possint coram suo Conservatore, tamquam Actores ad Judicium trahere alios in manifestis, & notoriis injuriis, ac violentiis; & tamen voluit, quod non possint, ut Actores convenire alios coram eorum Conservatore, in eo causarum genere, in quo possunt, & debent coram eo conveniri, ut Rei; consequens est, ut etiam extra manifestas injurias, & in omnibus causis possint coram eo, ut Rei conveniri.

Neque (ait Cardinalis laudatus) obstat *textus in c. 1. & fin. de offic. Jud. deleg. in 6.* ubi dicitur, non posse Conservatorem cognoscere, quoties opus est indagine judiciali; sed solum de manifestis injuriis, & violentiis. Nam ibi sermo est de Conservatoribus, datis sine speciali clausula, & facultate cognoscendi de omnibus causis: qualem clausulam ex speciali privilegio habent fere omnes Regulares, praesertim Mendicantes. Quare in illis non habet locum illa restrictio, ut notavit *Gloss. 1. in dic. c. 1. sic*: [Sed quid, si injuria non sit manifesta, sed requirit plenam causae cognitionem, utrum Conservator possit se impedire? Respondeo, quod non; sed pro hoc est recurrendum ad Ordinarium. Et ista vera sunt, nisi in privilegiis istorum Religiosorum, vel aliorum, quibus dati sunt Conservatores, aliud diceretur, videlicet, ut possent cognoscere de injuriis, & aliis causis, etiamsi requirerent judicalem indaginem. E communiter in privilegiis apponitur illa clausula:] Quod etiam adductis privilegiorum verbis, probat cum aliis, quos affert, *Lezana tom. 2. c. 16. num. 23. & 24.* Hæc ex Card. de Lugo.

18 *Passerinus apud Nidum de Conserv. Regul. c. 4. partic. 1.* ubi sic habet *Nidus a n. 22.* [Quod Conservator nonnisi de manifestis, ac notoriis judicare possit, caret difficultate, quando Regulares Actores sunt. At sub lite est, si ipsi Rei sint. *Passerinus n. 99.* putat, quod ubi Regulares non sint Actores, sed Rei, gaudent privilegiis, sibi a Summis Pontificibus concessis in literis Conservatoriis: nec ista esse abrogata: unde civiliter conveniri possunt coram Conservatoribus, qui sunt eorum Judices unici.]

19 Hæc *Nidus*: qui pro sua opposita sententia addit *n. 25.* [Alii, inter quos *Lezana n. 62.* dicunt, hoc tempore Conservatores, sive in Civilibus, sive in Criminalibus, sive Regulares Actores sint, sive Rei, de manifestis injuriis, atque violentiis dumtaxat cognoscere posse. Favet huic sententiae Sac. Congreg. Concil. quæ die 28. Julii 1657. inhærendo Declarationibus alias editis, censuit, Regulares, etiam Reos, debere in causis, judicalem discussionem, & indaginem requirentibus, coram Ordinario, & non coram Conservatore conveniri, *Nicol. p. 2. lucubr. lib. 1. tit. 19. n. 13.* Verum est tamen, quod alia Sacra Congregatio Concilii expresse loquatur de facultate Conservatorum in causis, in quibus Regulares Actores sunt; cum ibi de eorumdem defensione agatur de injuriis sibi illatis, Et esset difficultas, An Regulares coram suis Conservatoribus agere possent; cum Gregorius XV. in Constit. *Sanctissimus* hoc prohibere videretur vocibus illis: *ita ut memorati Conservatores in causis, in quibus Regulares, & alii Actores fuerint, nullam prorsus jurisdictionem habeant, sed in illis tantum, in quibus Rei extiterint.* Quando igitur Sacra Congregatio decrevit, Conservatores Regularium debere procedere juxta præ-

scriptum *in cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6.* intelligitur, ubi Regulares fuerint Actores. Summi Pontifices Innocentius IV. & Bonifacius VIII. in dictis Capitibus loquuntur de causis, in quibus illi, ad quorum favorem Conservatores dantur, Actores sunt, ut ex præcitatis verbis apparet. Quare si Declaratio Sacri Concilii, nuper adducta ex *Nicollo*, non obstaret, sententiæ *Passerini* adhererem.]

Hactenus *Nidus*. Qui tamen si *Lezanam* integre legisset, exordiendo a Doctrina, quam tradit *n. 59. c. 10. p. 2.* secundum Corollarium, quod ex ea tradita Doctrina infert *Lezana n. 62.* non in sui favorem *Nidus* allegasset. Sic enim habet *Lezana dic. n. 59.* Conservatores Regularium [Modo juxta præscriptum Constitutionis Gregorii XV. solum possunt cognoscere de illis causis, in quibus Regulares sunt Rei, non Actores: & juxta præscriptum Sacræ Congregationis etiam in iis, in quibus Actores fuerint, quoad injurias tantum manifestas, & violentias secundum formam *cap. fin. de offic. & Pot. Jud. deleg. in 6.* quod incipit: *Hæc constitutione*; & innovantur a Gregorio XV. in eis, quæ Constitutioni ipsius non adversantur.] Pro quo Rotæ decisionem adducit *in Ofsen. Jurisdictionis coram Ubaldo* in suis Consultis post Consultum 40. a nobis supra relatam. Sique laudatus *Nidus* declarationem Sacræ Congreg. Conc. adductam a *Nicollo* funditus perpendisset; utique *Passerini* sententiæ adherisset: cum ea declaratio generalis sit, nec privilegiatos in specie comprehendat, ut optime convincunt nonnulli Doctores suppresso nomine apud *Pignatellum* mox adducendum.

Recentis Doctoribus subscribunt alii suppresso 21 nomine apud *Pignatellum* laudatum, qui multipliciter probant, & Objectionum etiam solutione confirmant, Judicis Regularium Conservatoris potestatem, attento etiam jure novissimo, extendi ad omnes recentitas causas Civiles, Criminales, & Mixtas, etiamsi injuriæ manifestæ non sint, & judicalem exposcant indaginem, modo Regulares sint Rei, & non Actores: scilicet

Primo, Ex literali dispositione Constitutionis 22 Gregorii XV, in qua Conservatores, juxta illius præscriptum eligendi, non deputantur uti nudi, & simplices Conservatores pro conservandis Regularibus a manifestis injuriis, & violentiis, quales considerati fuerunt *in cap. 1. & fin. de offic. Judic. deleg. in 6.* Sed etiam tamquam Judices, ut *in §. 1. 2. & 10.* cum expressa, & speciali jurisdictione, illis attributa in eis causis tantum, in quibus Regulares tamquam Rei coram ipsis trahi, & conveniri contigisset. Ex hujusmodi enim *Judicum* denominatione censetur facultas concessa procedendi in dictis causis, etiamsi requirerent specialem indaginem, ex deductis *in decis. 616. n. 2. & 3. p. 2. rec.*

Secundo, Quia Constitutio Gregoriana, con- 23 cedens §. 9. dictam jurisdictionem, literaliter comprehendit Actorem trahentem, & convenientem; Reum tractum, & conventum; & Judicem, coram quo dicta activa, & passiva tractio, & conventio exerceri debet: proindeque dato concursu dicti Judicis, Actoris, & Rei, necessario resultat processus formaliter judicarius, & cum tela, indagine, & discussione judiciali, juxta *c. forus de verbor. signific. Et dixit Rota in Calaguritana Beneficiorum de Morigo 11. Febr. 1611. coram Coccino.*

Tertio, quia eadem Constitutio §. 6. & 7. 24 unicum dumtaxat præsinivit casum, in quo Regula-

Regulares conveniri deberent coram Ordinario, nempe si electum, illiusque electionis instrumentum coram Ordinariis non exhibuerint. Hæc specialis expressio continet tacitam ademptionem Jurisdictionis in quolibet alio casu, etiam si Ordinarius generalem habeat jurisdictionem, *Angel. conf. 375. n. 1.* Et generaliter quælibet dispositio, includens certam rem, seu personam, excludit reliqua, *Ruin. conf. 112. n. 3. lib. 5.* Et quod in privilegio, seu facultate aliquid faciendi, inclusio unius importet exclusionem alterius, *Castr. 468. super hoc puncto lib. 2.*

- 25 Quarto; quia hoc idem specialiter ordinaverat Gregorius XIII. qui concessis Regularibus Conservatoriis specialibus, postea omnes in hoc pariformiter tractando, generaliter concessit, quod ipsi Regulares in omnibus Italiæ Civitatibus Conservatorem semel eligerent, & Electionis instrumentum coram Ordinariis exhiberent ad unum, eundemque specialiter expressum effectum, ut coram dicto Conservatore tantum conveniri debeant, alioquin coram locorum Ordinariis convenirentur. Quæ concessio habetur impressa post Declarationes Concilii Tridentini *sess. 7. c. 5. n. 4.* Huic concessioni in hoc specialiter, & expresse adhæsit dicta Constitutio Gregorii XV. §. 6. & 7. quæ usâ fuit formalibus, & præcis verbis: [Alioquin coram Ordinario conveniantur,] expressis in dicta Constitutione Gregorii XIII.

Nec obstat, (pergunt laudati Doctores) quod neutra Constitutio loquatur de causis, requirentibus judicialem indaginem.

- 26 Primo; quia nec minus ambæ Constitutiones restringuntur ad causas pro manifestis injuriis; sed generaliter, & indefinite loquentes, indefinite intelligi debent: & si aliter voluissent, expressissent, *Gloss. in cap. fin. de pot. Judic. deleg. in 6. verb. non præsumant*, ibi: [Quod si hoc voluisset, hoc addidisset, sicut ibi fecit.] *l. Si unum §. non dixit ff. de acquir. hered. & l. 2. §. 2. de Judic.* Immo cum abstulerit tantum Jurisdictionem quoad causas, in quibus sunt Actores; remanet confirmata tota jurisdictione, quam antea habebant: quia constat de limitata voluntate Pontificis ad Jurisdictionem quoad causas, in quibus sunt Actores; & ideo ultra terminos jurisdictionis extendenda non est, *l. Voluntate, c. de excusat. & l. fin. c. ne uxor pro marit. & cap. audistis, & cap. cum olim de præscript.*
- 27 Secundo; quia earum contextus, & verba ita necessario continent judicialem indaginem, discussionem, ut superflua, & inanis reputata fuerit illarum expressio. Impossibile enim est, quod aliquis trahat, & conveniat aliquem coram Judice, & quod materia, pro qua trahitur, & convenitur, non indagetur, & discutatur judicialiter.
- 28 Tandem, quia suffragantur privilegia specialia, quibusdam Religionibus concessa a Summis Pontificibus, ut a Joanne XXII. Martino V. & Gregorio XIII. Continent enim dicta privilegia eadem fere verba, quæ continebantur in Conservatoria Eugenii IV. super qua emanavit *decis. 616. p. 2. rec.* firmans comprehensionem causarum, requirentium indaginem judicialem, inde resultantem.
- 29 Unde cum dicta privilegia non fuerint revocata, sed simpliciter redacta ad terminos Constitutionis Gregorii XV. ut declaravit Sac. Congr. Conc. in hoc Decreto: [Utrum Constitutio *Felic. record.* Gregorii XV. circa Conservatores

Regularium, publicata anno 1621. cum declarationibus Eminentiss. Saer. Congr. Conc. Trident. Interpretum desuper editis, æque afficiat, & comprehendat Religiosos Societatis Jesu, ac reliquos Regulares, ita ut omnia alia prædictæ Societatis privilegia fuerint redacta ad terminos dictæ Constitutionis, & sic impostum debeant ab eis eligi Conservatores juxta formam, & tenorem præfatæ Constitutionis? Responsum: [Hujusmodi Constitutionem cum declarationibus, ut præfertur, editis, æque afficiat Religiosos Societatis Jesu, atque aliorum Ordinum; & Conservatores ad illius præscriptum esse eligendos, non obstantibus quibuscumque privilegiis, quippe quæ omnia sunt redacta ad terminos ipsius Constitutionis.] Et in eadem Sacra Congregatione cum fuerit etiam declaratum, Regulares ære alieno gravatos, ad ratiocinia, & pro testamentorum executionibus obligatos coram Conservatoribus, quatenus illos habeant, conveniri debere, ut in subjecto Decreto: [An Regulares gravati ære alieno, vel ad ratiocinia, vel ad testamentorum executiones obligati, possint conveniri coram Ordinario, si Conservatores non nominaverint intra tempus habile, ab Ordinario præscriptum? Responsum: [Regulares in causis prædictis coram Ordinario loci esse conveniendos, si ad præscriptum Constitutionis Gregorii XV. Conservatores non elegerint, ipsiusque electionis documentum intra præfinitum tempus in actis Curie ipsius Ordinarii non exhibuerint, ac dimiserint.] Ista vero cum expediri non possint absque discussione, & indagine judiciali, utique dicendum videtur, eam hodie, non obstante Constitutione Gregorii XV. Conservatoribus Regularium adhuc permissam esse, nec revocatam in causis Civilibus, Criminalibus, & Mistis, de injuriis, & violentiis non manifestis, in quibus dicti Regulares sunt Rei.

Non esse insuper revocata Regularium privilegia per dictam Constitutionem Gregorianam; sed adhuc persistere, declarat Observantia subsequuta post eam; cum post ipsam plures Conservatores processerint in causis, requirentibus specialem indaginem. Observantia autem, etiam unius actus, deservit pro interpretatione, *Rota coram Buratto decis. 679. n. 9. & in Florentina Jurispatron. de Ricasulis 11. Febr. 1604. §. Non obstat, coram Lancellotto, & coram Ottobono decis. 165. n. 16.* Et adeo defertur observantiæ interpretatiæ, ut præferatur interpretationi magis veræ, & juri magis conformi, *Hond. conf. 92. n. 30. lib. 1. Rot. coram Buratto d. q. 44. n. 6. & coram Ottobono decis. 1001. n. 20. & in Barchinonen. Canonatus 15. Septembris 1645. §. Nec prædicta, coram Royas.*

Nec obstat, quod in Constitutione Gregoriana innovetur Constitutio Bonifacii VIII. *cap. fin. de Jud. deleg. in 6.* Quia hæc innovatio non plus operatur, quam si Constitutio conderetur de novo: condita autem de novo juri particulari privilegiorum non derogaret, *juxta cap. 1. de Constit. in 6.* Et, cum disponat de Conservatoribus, qui sunt tantum Conservatores puri; non se extendit ad Conservatores, qui simul etiam sunt Judices; quales sunt electi a Regularibus vigore eorum privilegiorum, in quibus leguntur hæc verba: [In quibus deputati estis Conservatores, & Judices.] Dicitio enim copulativa & attribuit Conservatoribus qualitatem etiam Judicis, *Menoch. conf. 497. n. 17. Rot. decis. 165. n. 11. p. 5. rec.*

Nec

32 Nec etiam obstat, quod in dicta Gregoriana derogetur omnibus privilegiis; ac proinde etiam quatenus contraria Constitutioni Bonifacii innovata. Quia derogantur cum clausula, quoad ea, quæ præsentibus adversantur: quatenus autem concedunt privilegia Conservatoribus, procedendi in causis, requirentibus judicalem indaginem non adversantur dispositis in Gregoriana; cum non disponat oppositum. Nec dispositio Bonifacii VIII. id vetans, venit nomine præsentium; cum non sit inserta in Gregoriana, sed tantum sit innovata. Nec dicta privilegia obstant innovationi; cum possit stare innovatio dictæ Constitutionis cum privilegiis, ex deductis. Cum ergo sit quid diversum, derogari privilegiis, quatenus adversantur dispositis in Constitutione Bonifacii; derogatio quo ad unam partem non debet extendi ad aliam; cum materia derogationis sit strictè accipienda, l. Sancimus cod. de testam. Gemin. conf. 15. n. 2. Oldrad. conf. 190. n. 10. Cravett. conf. 26. n. 7. Rot. coram Penia decis. 1582. n. 10.

33 Neque demum obstat declaratio Sacræ Congregationis Concilii decernens 24. Martii 1657. [Regulares, habentes Conservatorem legitime electum, etiam Reos debere in hujusmodi causis, judiciale discussionem & indaginem requirentibus, coram Ordinario, & non coram Conservatoribus conveniri.] Quia cum sit generalis, recipit interpretationem, quod non comprehendat in specie privilegiatos: qualis interpretatio alias emanavit in simili declaratione generali, videlicet, quod Abbates non possint benedicere ea, in quibus requiritur Sacra Unctio, Siquidem postea declaravit, quod ea declaratio non comprehendat privilegiatos in specie. Ita sub die 10. Septembris 1614. Constit. 275. apud Bullar. Casinensium.

Huc usque laudati Doctores apud Pignatellum; quorum non modo auctoritas, sed doctrinarum etiam soliditas, ut nostram opinionem firmissimam reddunt; ita & infirmam opinionem oppositam Nidi, & Pignatelli; ac magis roborata, quæ hac de re diximus art. 3. assert. 2. explicantes Conservatoris definitionem ad limites reformationis Gregorianæ §. Dicitur 5. & 6. a n. 9.

RESOLUTIO III.

An procedere valeat adversus injurias Reales, Verbales, & Scriptas.

34 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus injurias Reales, Verbales, & Scriptas. Et quidem adversus Reales, illatas præsertim ab iis, qui ausu temerario præsumpserint Ecclesias, aut loca Regularium infringere, aut in illis violentiam damnabilem exercere. Adversus quos excommunicatio, ipso facto incurrenda, fulminata est: a qua absolvi non possunt, nisi per Sedem Apostolicam, vel per Conservatores ab eadem Regularibus, seu ipsorum Religioni deputatis, vigore concessionis factæ Minoribus, ut in earum Monum. fol. 505. Concess. 226. & Dominicanis, ut in eorum Privileg. fol. 15. pag. 1.

35 Adversus injurias Verbales. Ita Avendaño in thesauro Indico tom. 1. tr. 4. c. 9. §. 3. Portel. in dub. Regul. v. Conservatores n. 7. Cortada tom. 4. decis. 268. num. 32. & alii cum Monet. de Conserv. c. 7. q. 3. Concl. 2. n. 92. ubi infert, posse Conservatorem punire eum, qui Sanctimonialis, alijsve Regu-

laris personæ honestati injuriam fecerit, ejus pudorem maculando &c. Et sane injuriæ Verbales, & ipsæmet veræ injuriæ sunt; cum non jure irrogantur, juxta ea, quæ superius diximus art. 1. assert. 3. §. Dicitur. 6. n. 48. & a n. 54. Et injuria in verbis frequentius, quam in rebus deprehenditur: unde Theologi omnes restitutionis obligationem agnoscunt, quando alicujus fama verbis est alterius denigrata. Immo injuria specialiter dicitur de Verbali, teste Ulpiano l. 1. de Injur. & famos. libell. Atqui Adversus injurias extendit se Judicis Regularium Conservatoris potestas. Ergo &c.

Item adversus damna, gravamina, nocumenta &c. extenditur potestas Judicis Regularium Conservatoris ex Constit. Gregorii XIII. pro Jesuitis §. 3. ibi: [Quoquo modo indebite molestari, vel eisdem gravamina, damna, aut injurias irrogari.] &: [Per quæ ipsi, eorumque res, & bona a noxiis justitiæ ministerio præservarentur.] sed in verbis & damnum, & gravamen, & nocumentum copulantur. Ergo &c. Minor liquet ex Scripturis, & Patribus: Sacræ siquidem Literæ pluribus in locis linguæ damna commemorant: &, ut cetera omittamus, Ecclesiastici 28. ubi v. 15. 16. & 17. habetur: [Susurro, & bilinguis maledictus; multos enim turbavit pacem habentes: lingua tertia multos commovit, & disperdit illos de gente in gentem: Civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatorum effodit.] & v. 21. & 22. [Flagelli plaga livorem facit; plaga autem linguæ comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic, quasi qui interierunt per linguam suam.] Hinc non immerito Divus Isidorus Pelusiota sic admonet lib. 2. Epist. 158. [Id agite, ut linguam sexcentis frænis comprimatis.] Pro quo & Divus Valerianus hom. 5, ita scribit: [Hoc habet lingua malitiosa commercium, ut lites ferat, odia moveat, mortes acquirat. Falluntur profecto, qui putant, nihil esse ferro fortius, nihil veneno violentius: quamvis autem ista in perficiendis mortibus habeant peculiare naturæ beneficium, cedunt tamen in contentione verborum. Nihil enim est tam noxium, aut maliciosum, quod non viribus suis minus sit, si se incitata semel lingua commoverit.] Hinc illa Divi Nili sententia in Capitibus Paræneticis, c. 2. [Satius est, temere mittere lapidem, quam Verbum.]

Tandem Julius III. in conservatoria pro Ordine Sancti Hieronymi incip. [Militanti,] edita anno 1511. xv. Kal. Augusti, Conservatorem indulget adversus afficientes Generalem, Priores, &c. dicti Ordinis injuriis realibus, & verbalibus.

Adversus demum injurias Scriptas extendit se Judicis Regularium Conservatoris potestas: quæ nimirum injuriæ irrogantur vel per libellos famosos contra Regulares personas; vel per impugnationem Institutorum, & Constitutionum Ordinum Regularium; denunciando impugnatores in excommunicationem latæ sententiæ, eamque Papæ reservatam incurfos, vi Constitutionis Gregorii XIII. incip. Ascendente Domino contra impugnantes Institutum Societatis Jesu; & libellarios in excommunicationem latæ sententiæ pariter incurfos, vi privilegii in favorem Fratrum Minorum, & Prædicatorum, teste Filliuc. tr. 40. n. 81. qui tamen nullam de reservatione mentionem facit: notatque, eo privilegio gaudere fere omnes alias Religiones Mendicantes, & Claustrales. Et sane si adversus injurias verbales, seu verba injuriosa procedere potest Regularium Con-

servator ex dictis ; a fortiori contra injurias scriptas : nam verbales injuriz seu verba injuriosa sonant , & transeunt , scripta vero jugiter manent : unde minus illa lædunt , quam hæc : magisque adversus hæc , quam illa procedere posse Regularium Conservatorem , defendit communis opinio .

RESOLUTIO IV.

Adversus quosnam Injuriatores procedere valeat .

38 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris , extendit se adversus injurias , & violentias Regularibus , seu Monasterio , sibi commisso illatas , aut inferendas , procedendo nimirum nedum adversus Clericos , & Laicos , cujuscumque de cetero qualitatis , vel conditionis existant , & quacumque Ecclesiastica , aut mundana dignitate , ac exemptione muniti ; verum etiam contra Religiosos alterius Ordinis ; immo & illius Ordinis diversi , cujus est Conservator . Ita *Pelliz. q. 24. c. 125.* Quod probat tum ex eo , quia Conservatores Regularium , stante Jure novissimo , possunt de illis causis cognoscere , in quibus Religiosi sunt Actores , dummodo injuriz , & violentiz fuerint manifestæ , contra quoscumque , & qualescumque Reos , & quidem Ecclesiastica , vel mundana etiam dignitate fulgentes : Tum ex eo , quia sunt Judices , a Papa deputati ; & ut tales , Judices competentes sunt nedum Laicorum , & Clericorum , verum etiam cujuscumque Ordinis Religiosorum , quippe qui subjacent Universi ipsius Papæ jurisdictioni ; unde judicari possunt a Papa , sive per se , sive per alium . Tum denique , quia secus minus sufficienter esset provisum indemnitati Religiosorum ; ut satis , superque consideranti perspicuum est .

39 Ubi notandum ex *Rodrig. art. 11. §. Inferitur etiam* , potestatem Judicis Regularium Conservatoris extendere quidem se adversus injuriatores enumeratos ; non tamen in favorem eorumdem . Quare non possunt Regulares Conservatorem eligere pro eo , qui ipse injuriam intulit , ut per hoc liberetur a manibus brachii Sæcularis , quia E. G. ipsum injuriatorem rigoroze volebat punire . Et rite quidem , cum non concedatur Religiosis , ut eorum injuriatores defendat , sed ut Regulares ipsos , ipsorumque bona ab injuriatoribus , eorumque violentiis protegat , contra eos procedendo . Quod est notandum , ait *Rodrig.* statim referens , vidisse se quemdam Prælatum , a suo Superiore Majori punitum , eo quia titulo Charitatis Conservatorem elegit , contra quemdam Monasterio injuriantem , non ut ipsum puniret , sed ut ejus blanda punitione a rigoroza manu brachii Sæcularis eriperet .

RESOLUTIO V.

An procedere valeat adversus molestias , gravamina , vel damna &c. Regularibus , eorumque Procuratoribus , Servitoribus , Familiaribus &c. illata , vel inferenda in Personis , Rebus , & Bonis &c.

40 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris , attento Jure novissimo extendit se [adversus molestias , perturbationes , injurias , gravamina , vel damna Regularibus , eorumque Procuratoribus , Agentibus , Servitoribus , Familiaribus , in Personis , Rebus , & Bonis illatas , aut

inferendas , seu exigendo ab eis vestigalia , dactia , pedagia , gabellas , collectas , aut alia onera] ut præscripsit Sanctus Pius V. in Bulla 47. [Ad hoc Nos Deus] pro Fratribus Prædicatoribus . Item adversus molestias iisdem illatas , vel inferendas [super libertatibus , privilegiis , indultis , rebus , & bonis &c.] ut indulget Clemens VII. in Bulla [Conquestionem] 1. pro Minimis . Utque addidit Gregorius XIII. in sua Bulla 1. pro Jesuitis [Super terris , domibus , & juribus , nec non fructibus , censibus , redditibus , & proventibus , ac quibuscumque aliis bonis , mobilibus , & immobilibus , spiritualibus , & temporalibus &c.]

RESOLUTIO VI.

An sit Judex competens persona Sæcularis in causa , illi communi , & Religioso , per ipsum defendendo .

Potestas Judicis Regularium Conservatoris , attento Jure novissimo , extendit se ad illius Sæcularis favorem , qui Conservatorem non habet ; sed una simul cum Religioso passus est injuriam ; aut alias habet rem cum illo communem , seu connexam . Ita cum *Moneta de Conserv. c. 7. num. 552.* nonnulli Doctores , ex principiis *Rebuff. 11. de privil. Scholar. privil. 106. n. 1. & 5.* ubi docet , quod si injuria sit illata Scholastico , & alteri , qui erat in ejus Societate , agatque Scholasticus coram suo Conservatore pro recepta injuria ; poterit etiam alter non Scholaris agere coram eodem . Idque ex *l. Nulli C. de Jud. & cap. 1. de causa possess. & propriet. ac cap. 1. de Sequest. poss. & fruct. cum ibid. not.* nimirum quod causa possessionis , & proprietatis debeat coram uno , eodemque Judice terminari , ne continentia causæ dividatur : neque super uno , eodemque facto contrariæ , vel diversæ sententiz ferantur ; quod est absurdum : & ne una , eademque res diverso Jure debeat censi , *l. cum quis ff. de Usucap. cap. Cum in tua , de decim. & cap. Quia circa , de privil. cum siml.*

Idem ob eandem rationem esto judicium de potestate Conservatoris in favorem Clericorum , causam communem , seu connexam habentium cum Regularibus : sicut & de potestate illius Conservatoris , alias adversus certas personas impetrati , sed contra aliam , non expressa in literis Conservatoriis , procedentis , quæ causam communem , seu connexam eum aliqua illarum habeat . Sic si laicus una cum Clerico delinquat , potestas Judicis Ecclesiastici nedum ad Clericum , sed ad Laicum etiam super eo crimine prorogatur , teste communissima Doctorum sententia , cui adhæret *Pignatell. tom. 1. consul. 481.* laudans declarationem Sacræ Congregationis Immunitatis , tum in una *Policastræ. 30. Augusti 1641.* tum in una *Urbevetana 19. Julii 1661.* tum in una *Ferentillæ 28. Septembris 1666.* ac sæpe alibi ; ne videlicet continentia causæ dividatur ; illudque sequatur absurdum , quod super una , eademque re contrariæ , vel diversæ saltem ferantur sententiz , quodque una , eademque res diverso jure censeatur . Ergo a pari in casu nostro . Quando autem causa dicatur communis , seu connexa , unde continentia habeatur , explicent *Dec. & alii in c. Quanto de Jud. & Menoch. de arbitrar. Jud. q. 45. & Casi 96.*

Atque hic notandum , in hujusmodi causis communibus , seu connexis Judex illius personæ cognosce-

cognoscere debet, qui magis dignus est, quam Judex alterius personæ quæ causam communem, seu connexam habet cum illa: quia magis dignus trahit ad se minus dignum. Quod autem in proposito magis dignus sit Judex Conservator Regularium, quam Judex Laicus Sæcularium; sicut & Judex Scholarium Conservator, quam merus Judex non Scholarium; & Judex Ordinarius Clerici, seu Episcopus, quam Judex Sæcularis Laicorum, præter ea, quæ docet *Rebuff. ubi supra*, & quæ 44 mox insinuavimus; de se patere videtur. Quod etiam magis dignus sit Judex Regularium Conservator, quam Ordinarius Clericorum, sive Episcopus in causa utriusque communi, inde patet; quia amplissima est Judicis Regularium Conservatoris potestas, ita ut se extendat, nedum ad Regulares, sed ad omnes, & quascumque personas, quacumque, & qualicumque etiam mundana dignitate fulgentes, adeoque tam Ecclesiasticas, quam Sæculares, imo & simile Conservatoris privilegium habentes; quæ proinde illum tamquam competentem sibi judicem agnoscunt, ut satis, superque explicuimus supra *art. 1. assert. 3. §. Dicitur 8. a n. 69.* Non ita tamen potestas Episcopi. Unde Clericus, molestatus a Regularibus, aut notorie Regulares molestans, coram Judice eorumdem Conservatore, non coram Episcopo convenitur. Item Judex Conservator Regularium in causa, sibi demandata conservationis eorumdem, major est Episcopo, Archiepiscopo, Primate, Patriarcha, Legato, nedum Nato, & Dato, sed etiam a Latere &c. licet in aliis par, aut etiam inferior sit, ut firmant Doctores passim cum *Gloss. in cap. Innotuit, v. in parem, de elect. Anchar. conf. 132. a n. 2. Ruin. conf. 3. volum. 4. Mandos. de signat. grat. v. Conservatoria, vers. Conservatores dicuntur, & alii;* & nos supra insinuavimus *art. 1. assert. 3. §. Nec obstat, quod par in parem num. 70.* Idque, quia Episcopus in causis suorum Clericorum agit nomine proprio, Conservator autem in causa defensionis Regularium agit nomine Papæ, cujus personam, & vices representat, utpote qui cum non possit per se ipsum Regulares immediate tueri, tuetur illos per alium, locum sui tenentem, per Conservatorem videlicet, ut notant passim Doctores cum *Anchar. supra n. 4. 46 Ruin. loc. cit. & Nevizan. conf. 35. n. 9.* Estque propterea Conservator nedum Judex Ordinarius, sed Apostolicæ Sedis etiam delegatus: unde Sac. Congreg. in novis declarat. ex Bibliotheca Card. Bellarm. ad *Concil. Trid. sess. 14. c. 5.* ita declaravit: [Conservatores sunt Judices Ordinarii: sed illis committuntur causæ, ut Sedis Apostolicæ delegatis:] Sed Papa major est Episcopo, & Delegatus in causa sibi delegata magis dignus est quocumque Ordinario; cum ratione delegationis major quis fiat eo, cui est aliunde par, aut etiam minor, ut satis superque conspicuum est ex *cap. Sane il secundo de offic. deleg. & cap. Pastoralis §. Præterea de offic. Ord.* Ergo in causa sibi delegata, Conservationis videlicet Regularium, etiamsi communi, & connexa cum causa Clericorum, magis dignus est Regularium Conservator, quam Episcopus, aliufve Judex Ordinarius. Hinc *Pignatellus tom. 2. Consult. 24. n. 1. fin. laudans Chochierem de Conser. p. 2. q. 11. n. 5.* ratione dignitatis, (ait), si controversia sit de Jurisdictione inter Conservatorem, & Ordinarium, ad Conservatorem spectat cognoscere.

RESOLUTIO VII.

An valeat impedire novam ædificiorum Personarum Sæcularium erectionem prope Conventus Religiosorum sibi commissorum: aut novam fenestrarum aperaturem in jam erectis.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 47 attento Jure novissimo, extendit se adversus Sæculares personas, erigentes ædificia prope Conventus Regularium sibi commissorum, aut Monialium, vel in jam erectis novas fenestras aperiennes taliter; quod Monachi, vel Moniales a Sæcularibus videantur, & molestantur. Cum hujusmodi ædificia cum gravamine Regularium præexistentium ædificari non possint: Quemadmodum in jam erectis novæ fenestræ cum eorumdem molestia nequeunt aperiiri. *Rodriq. addit. ad Summam tom. 3. c. 145. n. 3.* adducens ibi textus, & Doctores. *Portel. v. Monasterium n. 12.* ubi refert sibi dictum fuisse a quodam Judice Supremi Senatus Olyssipone, mandasse Regem ibi dirui, vel claudi januam Sæcularis domus, ex qua Religiosi Tertiarii ejusdem Urbis intra Conventum videbantur, & inquietabantur. *Pignatell. tom. 9. conf. 158. & alii.*

RESOLUTIO VIII.

An cognoscat de Juribus, & Actionibus, quæ Religiosis suis ex cessione conveniunt.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 48 attento Jure novissimo, extendit se ad cognoscendum de Juribus, & Actionibus, quæ Religiosis ex cessione conveniunt. Ita *Monet. de Conser. c. 7. q. 5. n. 326.* Tum quia cessio Jurium, & Actionum regulariter non est prohibita, ut patet ex *l. Per diversas. c. Mand. l. Scimus nulli, & l. Si mulier §. ex ass. ff. de jur. dot. l. que omnia §. ex ass. ff. de Procur. tot. tit. de hered. vel ad. vend. & alibi.* ac docent passim Juristæ cum *Bart. in l. Injuriarum actio la secunda ff. de injur.* ubi in specie actionis injuriarum id docet, & solide probat.

Tum etiam, quia licet Concilium Tridentinum 46 *sess. 14. c. 5. de refor.* decernat, quod [Nemini, cujuscumque dignitatis, & conditionis sit, Conservatoris literæ, cum quibuscumque clausulis, aut decretis concessæ, suffragentur, quo minus siqua jura ei ex cessione competierint, super illis libere valeat apud Judicem Ordinarium conveniri.] Quod sane decretum per illa verba [Cum quibuscumque clausulis, aut decretis] nedum in Conservatoribus ad terminos juris antiqui *c. 1. & fin. de offic. deleg. in 6.* locum habet, sed extenditur etiam ad Conservatores juxta formam juris novi, quorum videlicet potestas quavis ratione per Rescriptum aucta est: non prohibet tamen, quin coram Conservatore possit conveniri, qui illum habet, & si valeat coram Ordinario; ut liquet ex illo *valeat*, quod idem est, ac *possit*: & *ly potest.* facultatem sine necessitate significat, ut habet *text. in c. fin. cum in tua de consuet. in 6. ibique Gloss. & Doctores.* Et etiamsi Tridentinum id vetet, non loquitur tamen de Conservatoribus Regularium, ut pote quos exemptos esse, & intelligi, vult ab eo Canone in fine dicti Decreti.

Notat tamen *Monet. n. 328.* Conservatorem, qui 50 in juribus, & actionibus etiam cessis Judex competens est, ipsum, sicut & alium quemcumque Judicem, non fore competentem, saltem ad effectum, ut agens ex jure cesso obtineat; sed solum

92 De Judice Conservatore Regularium

ut locum habebat dispositio, & pœna Juris in casibus prohibitis, & quoties cessio simulata præsumitur. Quinam autem sint hujusmodi casus prohibiti, & quandonam cessio præsumatur simulata, explicat laudatus *Monet, quæst. cit.*

RESOLUTIO IX.

An cognoscat super pertinentia Juris patronatus nendum respectu Capellanæ fundatæ in Capella Ecclesiæ Regularium, verum etiam respectu ejusdem Capellæ.

17 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad cognoscendum super pertinentia juris patronatus, nedum respectu Capellanæ, fundatæ in Capella, existente intra Ecclesiam Regularium; verum etiam respectu ejusdem Capellæ. Ita *Franc. de Fargna de Jure patronat. p. 2. Can. 22. 23. & 24. cas. 2.* in quo quidam Patronus, non contentus jure patronatus Capellanæ; a suis antecessoribus fundatæ in Capella, erecta intra Ecclesiam Regularium, ex eo, quia Patronus erat Capellanæ, prætereundere cœpit jus patronatus, etiam respectu ejusdem Capellæ. Unde judicium super hujusmodi pertinentia Juris patronatus coram Ordinario intentavit: recurrentibus ex adverso Regularibus, in possessione libertatis præfatæ Capellæ existentibus, ad Judicem suum

52 Conservatorem. Probatum ex amplissima Regularium Conservatorum jurisdictione per specialia Summorum Pontificum privilegia, iisdem concessa, non solum pro reparandis injuriis, & violentiis, quæ sive per Laicos, sive per Ecclesiasticos etiam, cujuscumque qualitatis, vel conditionis sint, & quacumque Ecclesiastica, etiam Patriarchali, Archiepiscopali, aut Episcopali, vel mundana dignitate fulgentes, quomodolibet inferri valuissent, adversus privilegia Regularium; verum etiam pro tuitione omnium, & singulorum honorum, jurium, reddituum, ac proventuum; sicut & pro defensione eorum possessoris, cum potestate compescendi per censuras, quoscumque violatores, occupatores, sive molestatores, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, summarie, & de plano, sine strepitu, & figura Judicis, sola facti veritate inspecta; in aliis vero, pro ut qualitates eorum exegerit justitiæ complementum, superaddita derogatione Constitutionum Innocentii IV. cap. 1. de offic. & pot. Judic. deleg. in 6. & Bonifacii VIII. cap. fin. eod. tit. & lib. aliorumque Prædecessorum, per quas valuisset Regularium Conservatoribus interdici jurisdictioni excommunicandi, suspendendi, vel ad Judicium evocandi. Sed, stantibus his privilegiis, Conservatorum potestas restricta non est ad tramites Decretalium præfatorum Innocentii IV. & Bonifacii VIII. super injuriis, & violentiis dumtaxat manifestis, sed ampliata super iis etiam, quæ manifestæ non sunt, & judicialem exposcunt indaginem, ubi nimirum juxta Constitutionem reformativam Gregorii XV. Regulares non Actores, sed Rei existant, Ergo molestati a Patrono Regularis iidem in possessione, quam habent libertatis præfatæ Capellæ, prætereundendo nimirum Jus patronatus, nedum respectu Capellanæ, sed etiam respectu Capellæ, cum Rei sint, & non Actores, coram suo Conservatore conveniri possunt, & debent, non coram Ordinario; & sic ad cognoscendum super hac pertinencia, etiam attento Jure novissimo,

potestas Judicis Regularium Conservatoris extenditur: immo & attento Jure antiquo, & quantumvis Actores sint Religiosi, quia hæc præsentio Patroni, mere & præcise in jure patronatus respectu Capellanæ fundatæ, videtur manifestæ violentia; cum ex eo præcise, quod quis Patronus sit Capellanæ, erectæ in Capella, non sequatur, quod etiam Patronus sit ejusdem Capellæ, nam aliud est Capella, aliud vero longe diversum Capellania, in Capella fundatæ, *Luca de Jure patronat. disc. 12. n. 6. Rot. in Conchen. Præeminentiarum 4. Maji 1705. §. Fin. coram Scotto.*

RESOLUTIO X.

An valeat mittere in possessionem, dare Curatorem ad litem, restituere in integrum &c.

18 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad mittendum in possessionem; ad dandum Curatorem ad litem, cum illum dare, sit quid accessorium litis, atque adeo ad eum Judicem spectet, qui est Judex ipsius litis; ad restituendum in integrum &c. ut ex variis Juribus, & Doctoribus firmat *Monet. c. 7. a n. 28.* qui tamen n. 32. notat, adversus propriam definitivam sententiam non posse Jurisdictionem Conservatoris in integrum restituere; cum jam dicatur Conservator sanctus officio suo,

RESOLUTIO XI.

An valeat mutuas petitiones, seu Reconventionem admittere. Et quid requiratur, ut ea legitime procedat.

19 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad mutuas petitiones admittendas, Conventionem nimirum ex parte Actoris, & Reconventionem ex parte Rei, ita ut uterque sit Actor, & Reus quoad diversa coram eodem Judice; cum, lite pendente, prohibeatur Reus Actorem suum coram alio Judice convenire; ne eorum diversis Judicibus eodem tempore agatur; sicque actio Actoris eludatur, *cap. fin. & cap. dispendia 3. de rescript. in 6. l. si idem 11. §. Sed & si musne 1. ff. de Jurisdic. conformiter ad ea, quæ fuisse diximus in 3. nostri Juris Canonici p. de Judicis Ecclesiasticis disp. 15. art. 7. ubi de mutuis petitionibus, seu de Reconventionem. Atque ita Monet. de Conserv. c. 8. q. 2. Concl. 4. n. 113.* Et recte quidem: nam ex una parte Reconventio tam coram Judice Ordinario, quam etiam coram delegato proponi potest, *cap. Prudentia, de mutuis petit.* Etsi nequeat coram delegato, qui sit de consensu utriusque partis datus; & coram Arbitrario, seu Compromissario; utpote qui dumtaxat cognoscere potest de iis, quæ mutuo patium consensu in compromissum deducta sunt, ut liquet ex *cap. Cum dilectus de Arbitr.* ibi: [Coram Arbitris tamen reconvenire non potest, cum Arbitri judicare non valeant, nisi de his tantum, super quibus in eos extiterit compromissum.] Et ex altera parte ea in causis etiam Summariis extra dubium locum habet, ut expresse disponitur in *Clem. Saepè, §. Verum, de Verb. signific.* ibi: [Pro parte Agentis, & etiam Rei, si quidem petero voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda.] Et ita quidem locum habet, ut etiam si Reus coram Conservatore in causa summaria velit

velit reconvenire Actorem suum in alia causa, quæ summaria non sit, illum reconvenire possit; cum in hoc casu causa non summaria, fiat & ipsa summaria, ut verius arbitratur *Monet loc. cit.* Tum ex text. in *cap. 2. de mutuis petit.* ubi si causa committatur appellatione remota, ea quoque remota censetur in Reconventionem. Tum etiam ex text. in *l. Sed & hæc §. Non solum ff. de Procur.* ubi si per Procuratorem Actoris petatur cautio damni infecti, quæ tamen celeritatem exposcit *l. 1. & 4. §. pen. ff. de damn. inf. l. 2. ff. de fer. & Reus velit Dominum in aliqua Actione reconvenire, Procurator tenetur illum defendere.* Tum demum, ex *l. ult. c. de fruct. ut lit. expens.* quam Glossa in *dic. Clement. Sæpe v. voluerit*, ad hoc allegat, quod si Papa committat causam, sine figura Judicii cognoscendam ad instantiam partis, videatur remissa plena cognitio, etiam in Reconventionem. Quo in casu infert concludendo *Monet*, cum versetur nostra facti species, jam videtur nulla esse difficultas; quin, si coram Conservatore, cui causa committitur, sine figura Judicii terminanda, Reus Actorem conveniat etiam in causa alias plenaria, poterit hæc quoque summarie cognosci, ac definiri.

Verum ut legitime procedat coram Conservatore Reconventio;

98 Primo, facienda ea est in ipso litis exordio, ut liquet ex alleg. *Clem. sæpe cit. §. Verum*, Quamvis ex probabiliori sententia, ut notat *Engel lib. 2. decretal. tit. 4. n. 7.* proponi queat quandocumque, durante eodem Judicio, scilicet ante prolatam sententiam; cum in *cap. Stipendia §. Reus quoque, de rescript. in 6.* generaliter dicatur, dari Reconventionem durante eodem Judicio. Et in *Novel. 96. c. Illud 2.* statuatur, tum denique Reconventionem moveri posse coram alio Judice, cum superior illi finem acceperit, *Vallens. de mut. petit. §. 3. & alii.*

99 Ceterum si Reconventio fiat in progressu Judicii, nequeunt causa Conventionis & Reconventionis pari passu ambulare; sed, causa jam Conventionis terminata, debet ad causam Reconventionis deveniri. Si tamen in litis exordio, scilicet ante, vel paulo post contestationem litis, Judex utramque Conventionis, & Reconventionis causam debet in simul discutere, ita nimirum, ut prius respondeat Reus primo Conventionis positionibus, seu articulis Actoris, & postmodum Actor reconventus positionibus reconventientis Rei, & ita deinceps usque ad sententiam. Quæ in una, eademque Scriptura ferri debet, eo tamen Ordine, ut primo loco scribatur sententia in causa Conventionis, secundo tamen loco in causa Reconventionis; & una sententia post aliam immediate legatur. Quod procedit, si de utraque causa pariter liqueat; nam si prius liqueat de una, quam de altera, poterit Judex pronuntiare de illa, de qua liquet: & si ab ea contigerit appellari, poterit interim procedere in altera, quia sunt diversæ causæ, *Joan. Honor. de mut. Petit. n. 5.* Quod si de utraque pariter liqueat; & tamen aliter, ac dictum est, Judex se gerat, ut nimirum sententiam serat tantum in una, & non in utraque causa; sententia quidem subsistit, sed locus datur appellationi, quia favor Rei postulat, ut non prius condemnatur Reus Actori, quam Actor ipsi Reo, ut docent cum *Bart. & Marant. Pirbing. l. 2. decret. tit. 4. n. 19, & Vallens. adductis Juribus lib. 2. tit. 4. §. 3. n. 2.*

100 Secundo, a solo Reo facienda est Reconventio, adeo ut nequeat Actor, reconventus a Reo,

a se convento, reconvenire iterum Reum ipsum Reconventorem; ne mutuarum habeatur petitionum processus in infinitum; aggraveturque supra modum Judex petitionum concertatione; ipsique met sibi mutuo noceant Actor, & Reus, ut notant passim, & bene Doctores.

Tertio, proponenda est Reconventio in causis non exceptis: atque in his tenetur Actor reconventus, libello Reconventionis respondere: sed non tenebitur Reus etiam Actori ipsi in sua causa respondere, *cap. 1. & 2. de mut. petit.* In causis vero exceptis, ut non admittitur Reconventio, ita neque tenetur Actor respondere Reo. Sunt autem causæ exceptæ.

61 Prima causa criminalis criminaliter intentata super pari, vel minori crimine: cum innocentia non per objectionem criminis, sed per sui manifestationem comprobetur, *can. 1. & 2. caus. 3. q. 11. l. 1. & 4. ff. de Judicis public.* Quamvis super majori crimine, vel ad prosequendam suam, suorumve injuriam possit Reus Accusatorem suum reconvenire, quoties Judex est competens utriusque. Quemadmodum ubi Reus est civiliter tantum de crimine conventus, potest etiam civiliter Accusatorem reconvenire coram eodem Judice, si est competens utriusque, ut ex variis Juribus firmat *Pirbing. lib. 2. tit. 4. n. 15.* Nequit tamen Reus, criminaliter conventus, Accusatorem suum civiliter reconvenire; quamvis admittatur ejusdem Reconventio, qua criminaliter illum reconveniat, objiciendo E. G. quod falsos testes produxerit contra se: in quo casu actio civilis suspenditur, donec causa finiatur criminalis.

62 Secunda est causa appellationis *l. 1. ff. cum qui appell. in Provinc. defend.* Judex enim appellationis aditur ex necessitate, ratione gravaminis, seu injuriæ, quam putat appellans sibi irrogatam a Judice a quo; ideoque non potest coram Judice appellationis reconveniri, ut docent ex variis Juribus *Vallens. lib. 2. tit. 4. §. 2. num. 5. Pirbing. supra n. 16. cum Abbate, & Maranta.*

63 Tertia est causa spoli propter privilegium spoliati, ex quo ante omnia restituendus est, *cap. super spoliatione 4. de ordin. cognit.* Quamobrem si quis ab Adversario spoliatus fuit, seu possessione Rei, quam habebat, privatus, trahiturque spoliatorem in Judicium, petens, ut restitatur sibi res illa; priusquam fiat restitutio, nequit spoliator reconvenire spoliatum, nisi de alia spoliatione per modum exceptionis.

64 Quarta est causa Excommunicati, qui licet conveniri possit; Actorem tamen suum reconvenire non potest: cum Reconventio non defensio, sed nova actio, & impugnatio sit, *cap. Cum inter §. de except.*

65 Quinta est causa executiva, quando scilicet executi petitur instrumenti executionati, quia habet vim sententiæ. Sic in instrumento debiti, vel in deposito, quod paratam habet executionem in bonis debitoris, non admittitur Reconventio: quia non debet differri liquidum pro illiquido: quamvis fieri queat Reconventio quo ad prorationem jurisdictionis, nimirum ut postea coram eodem Judice eadem causa recognoscatur, *Pirbing. & Marant. n. 16. vers. Quarto.*

66 Sexta demum est quævis causa Reconventionis, de qua Judex cognoscere non potest: ut si coram Judice Laico Reus Actorem reconveniat de re spirituali, aut Ecclesiastica, de qua cognoscere nequit Laicus; aut de alia, quæ indelinabiliter pertinet ad alium forum, *Honor. de mut. petit. Engel lib. 2. tit. 4. n. 5.*

RESOLUTIO XII.

An controversiam dirimat inter duos Religiosos, seu Conventus diversorum Ordinum.

- 68 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad controversiam decidendam inter duos Religiosos simplices, vel Religiosos Procuratores, aut Conventus diversorum Ordinum. Ita *Bordonus p. 2. resol. 95. q. 5. n. 7. & alii*. Contra *Mirandam tom. 2. q. 47. art. 12. concl. 2. Rodriq. tom. 1. q. 65. art. 13. & alios*, opinantes, ad id non extendi potestatem Conservatoris, sed solum Prælati Regularis, cujus Subditus est Religiosus Reus Procurator, vel Conventus. Assumptum liquet ex eo, quia cum jura, & Bullæ Pontificiæ non arctent personas, inter quas Conservator debet facere Judicium, neque nos arctare debemus: & sic debet quivis Religiosus simplex, aut Procurator Religiosus, vel Conventus, coram proprio Conservatore conveniri, sive de cetero citetur a Laico, sive ab alio Religioso simplici, vel Procuratore, aut Conventu alterius Ordinis. Item Religiosus simplex, Procurator Religiosus, aut Conventus diversi Ordinis citari non debet coram suo Regulari Prælato; cum reputetur eadem persona cum ipso, & sine quo respondere, vel agere nequit in judicio, quippe qui non habet Velle, & Nolle, sed mortuus est Mundo. Neque coram Ordinario loci; cum non sit Judex competens Religiosi, utpote ab eo exempti. Ergo superest, quod coram Conservatore conveniatur. Tandem quia secus Actor cogere suam causam agere coram Judice, qui simul esset Judex ex hypothetico; & pars, utpote tractans negotium sui Religiosi, sui Procuratoris, vel Conventus.
- 70 Confirmatur ex concessione, Minimis facta per Clementem VII. quam sic refert *Compend. nostror. privil. v. Conservator §. 9.* [Item per privilegium, in amplissima forma concessum Minimis per Clementem VII. ut in eorundem privilegiorum libello *fol. 86.* possumus eligere nobis Conservatores contra quascumque personas Ecclesiasticas, tam Regulares, quam Sæculares, necnon Laicos, Communia Civitatum & Diœcesum.]
- 71 Non negaverim tamen posse sive Laicum, sive Religiosum simplicem unius Ordinis &c. suam causam exponere coram Superiore alterius Ordinis, adversus suum Religiosum subditum; cum talis Superior justitiam administraturus præsumatur favore Actoris contra proprium subditum, si constiterit, subditum suum vere reum esse. Quod etiam concedunt *Aldrete, Barbosa, & Miranda*, quos citat, & sequitur laudatus *Bordonus*.
- 72 Dixi, [Potestatem Judicis Regularium, Conservatoris extendi &c.] & sensus est de illo Conservatore, qui prævenit. Quando enim duo Religiosi diversorum Ordinum, duo Procuratores, duo Monasteria litigant, & ambo eligunt Conservatorem, ille tantum Conservator procedere debet, qui prævenit, *l. uni ff. de Offic. Consul. Rom. conf. 412. Mandos in Signat. grat. v. Conservatoria; Sanchez tom. 2. consil. mor. lib. 6. c. 9. dub. 6. n. 5.*
- 73 Quamvis contendat *Nidus de Conserv. c. 5. partic. 3. a n. 4.* quod ad decidendam præfatam controversiam inter duos Religiosos diversorum Ordinum, solum Religiosi Rei Conservatorem extendi, ipsumque dumtaxat procedere posse; non illum, qui prævenit; cum certum videatur *Nido*,

quod Reus coram suo Conservatore sit conveniendus: tum ex eo, quoniam privilegiatus contra habentem simile privilegium, uti non potest privilegio suo; cum tunc privilegia ad invicem elidantur, tollantur, & conquassentur, ita ut in ea re standum sit juri communi, *l. Verum §. fin. de Minor. l. Privilegia ff. de Privil. cred. Barr. in l. Sed & Milites ff. de excusat. Jur.* Quod tunc maxime verum est, quando privilegia in eadem specie concurrunt, ut in *l. Assiduis c. Qui potiores*, ubi privilegium prælationis dotis, contra alium simile privilegium habentem non competit, *Emm. Gonzal. in c. Coram sel. de restit. in integ.* Jus autem commune statuit, quod Actor sequi debeat forum Rei, *c. Cum sit generale; c. Si Clericus, de for. compet.* Tum etiam ex eo, quia favorabiliores sunt partes Rei, quam Actoris, *l. Favorabiliores ff. de Reg. Jur.* Quamobrem in proposito magis attendendum privilegium Religiosi Rei, quam Actoris Religiosi: sicque illius Conservatorem, non hujus, ad dirimendam quæestionem inter ipsos, procedere posse, judicandum est.

Dixi etiam; [Ad controversiam decidendam inter duos Religiosos simplices &c. *diversorum Ordinum*;] cum ad eandem dirimendam inter duos Religiosos simplices ejusdem Ordinis, Procuratores Religiosos ejusdem, vel diversi Monasterii ejusdem Regulæ, ipsaque Monasteria diversa ejusdem Instituti, potestas Conservatoris ne utiquam extendatur, ut notat laudatus *Bordonus q. 9. & recte fati*; quia id nullo Jure probatur: Regulares intra suum Ordinem habent proprios Prælatos in Judices, tam in Civilibus, quam in Criminalibus; & sic non possunt extraneos Judices adire, qui respectu eorum Judices competentes non sunt.

Finis, ob quem Regularibus concessi fuerunt Conservatores, hanc veritatem satis aperte demonstrat. Et sane, ut supra retulimus *art. 4. assert. 2. a n. 3.* Sanctus Pius V. in Constit. *ad hoc nos Deus* Conservatorem Dominicanis indulgit: [Ut Fratres, & Moniales, a præmissis molestiis, & perturbationibus sublevati, quietius Altissimo famulari &c. possint.] *Abbas in c. Licet de censib.* Conservatores Regularibus dati fuerunt (ait) tum propter eorundem professionem expressam paupertatis: tum propter Divinum cultum, cui proprio instituto sunt addicti: tum, denique propter decentiam; cum Monastici status, clausuram maximopere videatur dedecere, propterea rebus suis ad Tribunalia sæcularia, ad quæ promiscue constituunt passim Sæculares omnes, seu Laici, sive Ecclesiastici, se conferre. *Confestius, & Bordonus cit. art. 4. assert. 2.* Conservatores datos esse, inquiunt quia cum Religiosi in suis causis cum Sæcularibus nullum alium habeant Judicem competentem, nisi Romanum Pontificem, ad quem recurrere, magni dispendii foret; ideo Summus Pontifex ad occurrendum hujusmodi incommodis, statuit pro iisdem Regularibus Judices speciales Conservatores, qui eis in partibus ab injuriis, & molestiis defenderent &c. Hujusmodi autem rationes cessant, quando controversia est inter duos Religiosos ejusdem Ordinis, Judicem sibi communem habentes, & intra suam Religionem, proprium videlicet Regularem Prælatum.

Quod, ut notat, & recte *Nidus c. 5. partic. 2. n. 10.* intelligendum etiam in casu controversiæ inter duas Moniales ejusdem Religionis, sed diversorum Monasteriorum, Regularibus subiectas: vel inter Religiosum, & Monialem ejusdem

dem Ordinis: aut inter Monialium Monasterium, sub cura Regularium viventium, atque Conventum eorumdem Religiosorum. Tunc enim Judicium est Prælatorum Ordinis, utpote qui potestatem habent, & jurisdictionem in utramque partem, Judicesque competentes sunt utriusque Religiosæ partis. Unde refert *Nidus* laudatus, cum lis esset inter quamdam Matrem Ordinis Prædicatorum, atque Conventum Fratrum ejusdem Ordinis, hæredem bonorum Fratris ejusdem Monialis, qui fuerat Religiosus, super certa pecuniæ summa; & Reverenda Soror agere vellet, Conventumque convenire coram Conservatore, a Fratribus electo; consultus ipse *Nidus*, respondit: Conservatorem præfatam causam cognoscere non posse. Et de facto a Reverendissimo P. Generali fuit causa eidem *Nido* delegata usque ad sententiam inclusive.

77 Uti neque extenditur Judicis Conservatoris potestas ad recipiendas appellaciones Religiosorum, sibi commissorum, a suo Prælate Regulari, etiam in casu, quo alias ipsi licita esset appellatio: cum talis potestas in destructionem potius foret, quam in ædificationem Religionum, ut de se patet, & testatur *Pelliz. q. 23. n. 124.*

78 Quemadmodum neque extenditur ad recipiendas querelas eorumdem Regularium adversus Religiosos ejusdem Ordinis; cum id sit expresse prohibitum a Leone X. in Constit. [Romani Pontificis] apud *Peyrinum tom. 1. privil. Constit. 23. Leonis X.* in qua §. 3. sic habetur: [Inobedientes sub eadem pœna (excommunicationis videlicet læ sententiæ eo ipso incurrendæ) quibusvis Judicibus Ecclesiasticis, & Sæcularibus, etiam Conservatoribus privilegiorum dicti Ordinis, aut quarumcumque personarum, Congregationum, aut Domorum, & Monasteriorum hujusmodi, & Cameræ Apostolicæ Avenionen. ne querelas hujusmodi Fratrum, & Sororum contra alios Fratres dicti Ordinis suscipiant, vel de eis cognoscant. Quæ sane prohibitio, ait *Pelliz. q. 22. n. 122.* cum sit favorabilis toti Ordini, licet particularibus Religiosis odiosa, utique cadit sub communicationem privilegiorum.

79 Sicuti neque extenditur ad cognoscendum de delictis eorumdem sibi commissorum Religiosorum, eosque puniendos; cum hujusmodi potestas nullum pro se Doctorem agnoscat; quod non leve indicium est, illam Conservatoribus nullatenus convenire: & ea adhuc Conservatoribus data, potestas Regularium Prælatorum non parum in Religiosæ disciplinæ præjudicium elevaretur, ut docet, & probat *laud. Pelliz. q. 23. n. 123.*

RESOLUTIO XIII.

An contra injuriam, quam sibi invicem inferunt duo Religionum diversarum Fratres, procedat.

80 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus injuriam, quam sibi invicem inferunt duo Religionum diversarum Fratres, & uterque ad suum Conservatorem recurrit, obtinetque contra alium inhibitionem, & censuras. Verum non utriusque Conservatoris potestas, sed illius dumtaxat, qui prior fuit aditus, & præventus, & ad eum prior factus est recursus, procedere potest in hoc casu: unde datur hic præventioni locus, *l. unic. ff. de Offic. Consul. cap. Cum plures de offic. deleg. in 6. junctæ Gloss. in Summ. & Marginali ad verb.*

Recusaret. Cokier de Conserv. q. 11. n. 5. Peyr. tom. 3. privil. c. 11. num. 15. Pelliz. q. 31. num. 122. & alii. Quamvis, ne se mutuo impediatur, fatius erit, Papam adire, *Mandos. de signat. grat. lit. Conservatoria, vers. An autem circa. Cokier. de Exempt. p. 1. q. 39. n. 16.* Vel etiam Arbitros eligere, qui questionem jurisdictionis decernant, *cap. Pastoralis, cap. Cum contingat, de Rescript. Constit. 9. Gregorii XV. §. 7. Peyr. loc. cit. Pelliz. ubi supra & apud eum Cespedes, & alii.*

Contendit tamen *Nidus de Conserv. c. 5. partit. 3. n. 19. & 20.* Quod si Religiosi diversorum Ordinum injurias sibi ad invicem intulerint, & constet, quis primo injurias passus fuerit; hic injuriantem proprium ad Conservatorem trahere possit. In dubio tamen Arbitri eligendi sunt.

RESOLUTIO XIV.

An super causa Novitiorum de debitis, contractis in Sæculo, cognoscat.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad causam Novitiorum de debitis, contractis in Sæculo. Ita quoque *Bordonus resol. 54. n. 126.* Et rite quidem; nam privilegia Conservatoris ad Novitios pariter extenduntur, qui gaudent foro Regulari, ex Bulla S. Pii V. [Ad hoc nos] apud *Confettium pag. 210.* & Gregorii XV. toties laudata, ubi statuitur, personas Religiosas cujuscumque qualitatis, seu conditionis existant, debere coram Juce Conservatore conveniri.

RESOLUTIO XV.

An sit Judex competens lites, intentata a Sæcularibus Scholari Societatis Jesu super ejus Bonis.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad causam Scholaris Societatis Jesu, qui post vota biennii retinet adhuc dominium suorum bonorum; super quibus intentatur ei lis a Sæcularibus. Ita *Card. de Lugo in Respons. Moral. lib. 4. dub. 38. quæst. 3. a n. 2.* Quod patet ex toties laudata Constit. Gregorii XIII. pro Jesuitis, incip. [Æquum reputamus &c.] in qua Judices Conservatores, ab eadem Societate eligendi, deputantur ad causas Societatis, & singularum personarum illius.

Nec officit, quod illa Bona Scholaris non sint Bona Societatis, sed illius personæ privatæ: quia sufficit, quod persona, quæ convenitur, sit proprie Societatis persona, ut ad eam potestas Conservatoris extendatur. Atque hinc fortassis (autumat de Lugo) postea in eadem Bulla Conservatoribus injungitur, impedire molestias, & gravamina circa bona, & res ad dictam Societatem Communiter, vel divisim spectantes: idest vel ad corpus Societatis, vel ad singula ejus membra. Cum ergo hujusmodi bona sint sub dominio unius membri, & personæ Societatis, sub tutela Judicis Conservatoris esse debent.

Et sane, ut efficaciter confirmat laudatus Cardinalis, potestas Judicis Conservatoris in eadem Bulla nedum ad causas Societatis, & singularum personarum ejus, sed etiam ad causas Familiarium ejusdem Societatis, Clericali tamen characteri insignitorum, extenditur. Sed bona Familiarium Societatis, super quibus lites possunt consur-

confergere, & coram Conservatore debent agitari, non sunt bona Societatis: Ergo, non obstante, quod dicta bona Scholaris non sint bona Societatis; poterunt, imo debent, & quidem a fortiori, lites, super illis motæ, coram Conservatore Societatis agitari; cum præsertim dicta bona aliquo modo ad Societatem pertineant: non enim de illis Religiosus Scholaris sine licentia Prælatorum Societatis disponere potest.

86 Item quamvis Bona illa Scholaris non sint Bona Societatis, Conservator tamen nedum ad tuenda Bona Societatis, verum etiam ad tuenda ejus personas, & privilegia conceditur, ut liquet ex verbis laudatæ Bullæ Gregorii XIII. Sed unum ex præcipuis Societatis privilegiis est Exemptio, qua Societas, & singulæ ejus personæ, & earum Bona eximuntur in primis a Jurisdictione Ordinariorum, ut liquet ex Bulla Pauli III. 15. Kal. Septembris 1549. incip. [Licet debitum]: & ex alia [Ascendente Domino] 8. Kal. Junii 1584. ubi Pontifex priorem Bullam nominatim confirmavit de iis, qui vota simplicia post biennii Novitiatum emisissent; voluitque, eos ab omnium aliorum Judicum jurisdictione exemptos. Sed huic præcipuo Societatis privilegio manifestum inferretur præjudicium, si Religiosus Scholaris ratione suorum bonorum conveniretur coram Judice non suo; cum Reus semper coram suo Judice, non coram eo, a cujus jurisdictione non dependet, sit conveniendus. Ergo, saltem eo titulo, ne videlicet privilegia, & exemptiones Societatis lædantur manifeste, causa bonorum Scholaris Societatis coram Judice Conservatore Religionis agitanda est.

87 Tandem minus pertinent ad Religionem Novitius, & ejus bona, quam Religiosus Scholaris, votis Religiosis adstrictus post Novitiatum, & & ejus Bona. Sed Novitius, & ejus Bona gaudent omnimoda Exemptione, ut docet cum aliis *Lezana tom. 1. c. 24. n. 4.* sicut & *Diana cum multis 1. p. tr. de Immunit. Eccles. resol. 40.* adeo ut licet Bona Novitii non sint bona Religionis, adhuc tamen gaudeant Exemptione a Gabellis. Ergo multo magis eadem omnimoda exemptione gaudere debet Scholaris Jesuita, per vota Religiosa Societati incorporatus, & ejus bona.

88 Sed hic notat laudatus Card. n. 15. & 16. eundem Societatis Religiosum Scholarem cogere non posse Actorem, ut eum potius coram Conservatore conveniat, quam coram alio Judice competente; cum possit Actor pro libero arbitrio ipsum astringere, ut coram alio competente Judice compareat; cum electio semper sit penes Actorem, qui incipit litem. Hinc potest Actor, litem dicto Religioso movere coram ejus Prælate Regulari, qui Judex ejusdem legitimus est: vel coram Legato de latere, aut Nuntio Apostolico (si jurisdictionem habeant in exemptos): vel coram Judice Conservatore Domus, aut Collegii, ad quod Religiosus ille spectat: vel denique potest petere ab Auditore Cameræ Apostolicæ Judicem specialem ad cognoscendum de illa causa.

RESOLUTIO XVI.

An procedat adversus Laicos, Religiosorum sibi commissorum debitores ex causa civili.

89 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad cognoscendum adversus Laicos, Religiosorum sibi

commissorum debitores ex causa civili. Quare si Laici, Regularium debitores in aliqua pecuniæ summa, ex locatione E. G. Legato &c. illam solvere recufarint, tamquam injuriam inferentes Regularibus; cum injuria sit omne damnus culpa datum: & si de debito constet per publicum instrumentum, in Judicio productum; vel per Confessionem ipsorummet Debitorum; vel per sententiam, transactam in rem judicatam, jam injuria sit notoria; tamquam manifestam injuriam irrogantes, etiam attento Jure Antiquo, non solum Novo, & Novissimo, poterunt a Religiosis creditoribus ad suum Judicem Conservatorem trahi. Atque ita docent *Guido Papa decis. 18. in fn. Alciatus de præsumpt. præsumpt. 1. q. 23. n. 1. Didacus Perez in l. 1. tit. 7. l. 1. ord. 10. 2. n. 69. v. Conservatores autem. Rodrig. tom. 1. quæst. Regul. q. 65. art. 12. Portel in dub. Regul. v. Conservatores n. 7. Joannes de la Cruce, quos sequitur Diana p. 3. tr. 1. Resol. 20. Monet. c. 7. q. 4. n. 268. & alii ante Constitutionem reformatariam Gregorii XV. post illam vero del Bene de Immunit. p. 1. c. 7. dub. 2. sect. 2. Novarius apud Pelliz. bic. q. 21. n. 121. Lezana in Summa Lugduni edita anno 1678. postquam in Summa Romæ impressa anno 1637. oppositam opinionem docuisset tom. 2. c. 10. n. 61. Chiavetta lib. 3. Instit. Canon. p. 1. c. 3. n. 20. Ventriglia in praxi tom. 1. adnot. 27. §. unic. n. 14. Leutenius lib. 1. tit. 29. c. 7. q. 733. n. 2. & alii. Contra Guttler. lib. 3. præf. quæst. q. 9. contendentes, Conservatores posse cognoscere de manifestis injuriis, non in genere sumptis, pro omnium nimirum eo, quod sit contra jus, & causat damnus; sed in specie, pro Contumelia, & convicio, & sic pro offensa; cum verba Rescripti intelligenda sint stricte, & in specie, ac proprie, pro ut colligitur ex *c. Rodul. de Rescript. Et contra Peyr. tom. 2. Constit. Greg. XV. §. 6. n. 50.* opinantem statutum Constitutionis Gregorianæ [Regulares posse quidem conveniri coram Conservatoribus ut Reos, non item ut Actores convenire alios] non procedere; nisi in causis civilibus eorum, qui aliquam pecuniæ summam ipsis Regularibus debent, sive eam debeant ex locatione, legatis, testamentis &c. de aliis autem manifestis injuriis, & violentiis Regularibus, sive eorum bonis illatis, possunt Conservatores cognoscere, etiam si Regulares Actores sint. Quare Regulares per hunc Doctorem si Creditores sint, nequeunt coram suo Conservatore Debitores, nolentes solvere debita, convenire. Item contra *Donatum bic q. 12. Cespedem de Exempt. c. 28. dub. 4. n. 8. & alios.**

Assumptum probatur primo ex Jure antiquo, 90 vi ejus Regularium Conservatores de manifestis injuriis, ipsismet Regularibus illatis, aut inferendis cognoscunt. Sed manifesta injuria Regularibus inferitur per hoc, quod Debitores nolint iis solvere debita; cum, teste *Ulpiano in l. 1. & in l. Sed & si quemcumque ff. ad leg. Aquil.* injuriæ appellatione damnus culpa datum interdum significetur: ergo &c.

Et quamvis verba Rescripti stricte sint interpretanda, debent tamen secundum subjectam materiam explicari. Unde cum hic agatur de Rescriptis Conservatoriis, seu de conservandis Regularibus locis, Rebus, & Personis; diminute provisum foret a Sede Apostolica, si tantum pro contumeliis, conviciis, & violentiis Conservatores indulgisset, pro damnis manifestis illos denegando; cum præsertim raro contumeliis afficiantur, & vim patiantur loca, res, & Personæ

ſonæ Regularis; ſæpe autem, & ſæpius damnis non parvis, iſſque notoriis lædantur.

91 Nec officit, quod cauſa debitorum civilis judicialiẽ indaginem exigat, ex eo, quod ſi debitor debitum neget, aliaſque legitimas exceptiones alleget, negatione res efficiatur dubia, juxta l. 3. *Quibus ad lib. prov. non licet, ubi Gloſſ. v. dubium. Felin. in cap. Si Cleric. Laicum n. 2. de for. compet. & in cap. Coram n. 8. de offic. deleg. Jaſon in l. 1. ff. de tranſact.* Non officit, inquam: nam quando debitum eſt notorium, etiamſi negetur a debitore, poteſt ipſemet Conſervator indagare, num vere debitum notorium ſit, & manifeſtum, quod debitor non vult ſolvere, quod nihil aliud eſt, quam judicialiter Conſervatorem indagare, num ad id ſua poteſtas extendatur. Atque hoc ipſi, ſicut & cuiſvis Judici conceditur, non denegatur a Jure, ut ſæpius inſinuavimus.

92 Probatur Secundo ex Jure novo *Tridentini ſeſſ. 14. de refor. c. 5.* ubi licet Conſervatoribus, deputatis ſingularibus perſonis, & Capitulo, hoc prohibeatur ſic: [In civilibus etiam cauſis ſi ipſe Actor extiterit, aliquem ei apud ſuos Conſervatores Judices in judicium trahere, minime liceat;] excipiuntur tamen loca Regularia, aliaque id genus exempta, eorumque perſonæ, ita ut in eo decreto minime comprehendantur. Ergo in iſſdem cauſis civilibus, in quibus ſingularibus perſonis eſt prohibitum, uti Literis Conſervatoriis; erit permiſſum Locis Regularibus, & aliis, de quibus in diſta exceptione, ut exceptio ſit de regula, juxta *reg. 1. Juris. l. Nam quod liquide cum ſmil. ff. de privi.* Quamobrem Conſervatorie Regularium per *Trident.* loc. cit. remanent in diſpoſitione tum Juris communis, tum peculiaris privilegiorum, quæ in ipſis Conſervatoriis præter, & contra Jus commune continentur; cum hujusmodi privilegia per *Tridentinum* minime ſint abrogata, ut non ſemel diximus; immo potius confirmata, ut vel ex eo liquet, quod habet *Tridentinum ipſum ſeſſ. 21. de Regul. c. 20.* ſcilicet: [In ceteris omnibus præſatorum Ordinum privilegia, & facultates, quæ ipſorum perſonas, loca, & jura concernunt, firma ſint, & illæſa.]

93 Probatur Tertio ex Jure novo Conſervatoriæ, a Summis Pontificibus Regularibus indultarum, præſertim a Gregorio XIII. Societati Jeſu §. 2. ubi dicitur: [Quod poſſunt Regulares, tam in Civilibus, quam in Criminalibus, & Miſtis, ſive Actores ſint, ſive Rei, omnes, & ſingulos Archiepiſcopos &c. in ſuos Conſervatores aſſumere.] Sed hæc Conſervatoria non ſolum datur pro contumelia, injuria, & vi, quæ Locis, rebus, & perſonis Religioſis inferuntur; eſtque cauſa Miſti fori, utpote Sacrilegium; ſed etiam pro cauſa Civili, cujuſmodi eſt debitum, quod Regularibus ſolvere nolunt debitores; in quo Monafteria non modicam injuriam, & detrimentum patiuntur. Ergo &c.

Item a Sixto IV. Ordini Minorum §. 53. ibi: [Non permittant, per quocumque indobite moleſtari, aut eis gravamina, injurias, atque damna inferri, ſeu quomodolibet irrogari.] Certum eſt autem, gravamen, damnum, &c. Religioſis inferri a nolentibus ſolvere debitum.

A Joanne XXII. Fratribus Minoribus. §. 2. [Non permittentes, eodem a quibuſcumque indobite moleſtari, vel eifdem damna, injurias, violentias, & moleſtias irrogari &c.] ergo ex jure novo Conſervatoriæ, a Summis Pontificibus Regularibus indultarum, Conſervatores nedum cognoſcere queunt de injuriis, pro ut ſi-

gnificant contumeliam, & violentiam; ſed etiam prout ſignificant damnum datum. Videatur *Rodriguez loc. cit.*

Confirmatur a *Lezana, ubi ſupra* ſic: Ut Sacra Congregatio Concilii declaravit, per verba Conſtitutionis Gregorianæ §. 9. ſublata non eſt Conſervatoribus facultas: [defendendi Regulares a manifeſtis injuriis, & violentiis, quæ illis de facto inferuntur, dum a ſuis poſſeſſionibus deſiciuntur, & propriis bonis uti, ac frui impediuntur.] Sed hoc contingit, quando debitor Regularibus non ſolvit id, quod tenetur: quia tunc impediuntur, ne fruantur, aut utantur bonis propriis. Ergo tunc, etiam attento Jure novifſimo, poteſt Conſervator Regularis Creditores defendere.

Confirmatur etiam a *Chiavetta loc. cit.* Actio contra Jus, & quæ alteri damnum inferit, eſt injuria manifeſta. Sed nolens ſolvere debitum, facit contra Jus Creditoris, illique damnum inferit. ergo &c.

RESOLUTIO XVII.

An procedat adverſus Regulares, debitores Sæcularium ex debito pecuniario.

Poteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, attento Jure novifſimo, extendit ſe adverſus Regulares ſibi commiſſos, Sæcularium debitores ex cauſa civili, & debito pecuniario. Quamobrem ſi Regularis, Externorum debitores, iſſdem ſolvere debita recuſarint, debent a Creditoribus coram Juce ſuo Conſervatore, non coram Ordinario loci, immo neque coram ſuo Religioſo Præſato, prout mox explicabimus, conveniri. Aſſumptum quoad primam partem commune eſt, & manifeſtum tum ex Conſtitutione Gregoriana §. 6. generaliter ſtatuyente, Regularis coram ſuo Conſervatore conveniri debere: lex autem, generaliter loquens, generaliter eſt intelligenda. Tum ex declaratione Congregationis, ab Innocentio X. ſpecialiter deputatæ in cauſa Angelopolitana, qua deciſum eſt: Regularis, ære alieno gravatos, vel ad ratiocinia obligatos, vel teſtamentorum executores, coram Ordinario loci conveniendos eſſe, ſi Conſervatores non elegerint. Ergo, a contrario ſenſu, ſi illos elegerint, coram Conſervatoribus, non coram Ordinario loci conveniendi ſunt. Hinc

Manifeſtum item eſt quoad ſecundam partem aſſumptum, ceteroqui Doctoribus communifſimum, cum *Fragoſo p. 2. lib. 4. diſp. 12. §. 2. n. 30. Cevall. commun. contr. commun. q. 897. n. 813. Guttier. lib. 3. præſ. c. 10. Formoſ. in c. Si Clericus q. 12. n. 40. de form. compet. Bordon. reſol. 95. n. 20. Paſſerin. apud Nidum c. 4. partic. 4. n. 3. & Nido loc. cit. ex allata declaratione, & ex alia Sacra Congregationis, mox adducenda, penes Fagnanum.*

Quoad tertiam denique partem, quamvis adverſus ſe recenſeat *Rodriguez q. 65. art. 3. Mirandam art. 10. concl. 2. & alios*, opinantes, pro debitis civilibus coram Religioſo Superiore conveniendos eſſe Regularis, non coram Conſervatore; defenditur tamen a *Guttier. lib. 3. Canon. Quæſt. q. 10.* ubi quoad hoc praxim adducit; *Bordono tom. 2. reſol. 53. n. 20. Ceſpede, quem reſert, & ſequitur Pelliz. q. 21. n. 121. Card. de Lugo in Reſponſ. Moral. lib. 4. dub. 38. & aliis*: qui tamen non omnino conveniunt. Siquidem

Contendunt aliqui, in negotiis extrariis Ci-

N vili-

vilibus, & Criminalibus, adeoque pro debitis Civilibus, sive personalibus, sive Communitatis, & Monasterii Regulares coram suis Conservatoribus conveniendos esse, non coram suis Superioribus; cum ad has non nisi in pertinentibus ad regulam, & regularia statuta trahendi sint. Quidam cum *Donat. q. 12. n. 13. in fine.*, & *Gavanto in man. v. Regularium Jura n. 55.* volunt, Regulares Externorum debitores conveniri quidem posse coram suis Conservatoribus, sed non privative quoad Prælatos Regulares: unde datur optio Creditoribus; non enim, ait *Donat. n. 13.* Bulla Gregoriana loquitur privative quoad Prælatos Regulares, sed Creditoribus optionem facit. Nonnulli cum *Diana in Summa v. Regularium privilegia in reliquis n. 11. in fine* malunt, Regulares ob debita personalia coram Prælato Regulari conveniri debere, non coram Conservatore; ad quem solummodo trahi possunt ob debita Communia, seu Conventus. Alii volunt, ob debita particularia Religiosos conveniri posse coram utrolibet: ob debita vero communia, seu Monasterii conveniri debere coram Judice Conservatore.

100 Sed mihi hæc ultima Sententia magis arripet: quia cum Prælati Regulares respectu suorum Subditorum Judices Ordinarii sint, & ordinariam super illos jurisdictionem exercent; non est, cur coram suis Conservatoribus conveniendi sint, non autem possint coram Prælatibus Regularibus Religiosi subditi ob propria peculiaria debita conveniri; cum præsertim juxta *Regulam 61. Jur. in 6.* [Quod ob gratiam alicujus conceditur, non sit in ejus dispendium retorquendum.] Privilegium autem Judicis Conservatoris in favorem Regularium concessum est: & si relicto Superiore Religioso, qui aliunde præsumitur, justitiam externis Creditoribus administraturus contra Religiosos Subditos vere debitores, coram Judice Conservatore convenirentur, in eorum dispendium, non in favorem retorqueretur. ergo &c. Hinc, ut refert *Fagnan. in secundam partem quinti libri Decretal. cap. Tuarum n. 38. de privil.* conquerenti Episcopo Mantuano, quod Regulares pro Confratribus, vel debitis non finirent, se in prima instantia coram locorum Ordinariis conveniri, Sac. Congreg. censuit, si hi Regulares extra claustra Monasterii degant, servandum esse, quod dicitur in *Trid. sess. c. 14.* Si intra Monasteria maneant, conveniendos esse coram Superioribus, vel Conservatoribus eorum; non autem coram Ordinariis, aut alibi.

101 Quod si justitiam non administraturus præsumatur Religiosus Superior, eo quia, ut loquitur *textus in cap. Cum sit generale de foro Compet.* Judices Regulares in exhibenda justitia Creditoribus, solent interdum esse in judicio remissi; in tali casu coram Judice Conservatore trahendi sunt Regulares ob debita particularia: quemadmodum, immo a fortiori, ob debita communia, seu Monasterii, respectu quorum Religiosus Superior esset Judex simul, & pars; quod Jura non permittunt: Judex ex hypothesi: & pars, utpote Administrator bonorum Monasterii, ex quibus ipsemet debet solvere debita.

102 Atque hic notandum, hætenus dicta procedere de Religiosis debitoribus, alioquin intra claustra degentibus, & Conservatorem habentibus. Nam si degant extra claustra, & habeant Conservatorem, coram illo sunt conveniendi: si non habeant; coram Ordinario loci, tamquam in hoc a Sede Apostolica delegato, ut disponit

Trident. sess. 7. de refor. c. 14. & multis ostendit *Riccus 4. p. decis. 14. n. 2.* cui rite subscribit *Donat. in praxi tom. 4. p. 2. rr. 13. q. 46.* Quemadmodum coram eodem Ordinario conveniendi sunt Regulares, degentes intra septa, sed Conservatorem non habentes, juxta dispositionem Gregorii XV. de Conserv. §. 6. at non privative, quo ad Superiores Regulares, juxta prædicta.

Addit *Bordonus p. 2. resol. 78. q. 57. n. 222.* quod 103 Judex competens Regularium, puta Conservator, vel Episcopus in ejus defectum, quando non potest cogere remediis Ordinariis Superiorem Regularem ad solvenda debita; relaxando executionem Realem circa bona Monasterii: veletiam quia Religio est incapax stabilium, uti possit remedio subsidiario excommunicationis; cum habens Jurisdictionem fori externi super aliqua causa, si opus est, uti possit censuris, subditum contumacem ad obedientiam compellendo, *cap. Præterea n. 5. de offic. deleg.* Non tamen Suspensionis, suspendendo nimirum Superiorem ab officio, seu beneficio: quia sicuti illud non contulit Conservator, ita neque auferre, vel suspendere potest, juxta *c. 1. de Reg. Jur.* & aliunde Superiorem Regularem suspendere, est quid speciale, ad solos Majores Religionis Prælatos, non ad extraneos pertinens, utpote pœna subditis, & disciplinæ Regulari admodum præjudicialis. Neque demum Interdicti, cum Interdicta non amplius sint in usu ad hujusmodi effectus, ut etiam notat laudatus *Bordonus n. 224. in fine.*

RESOLUTIO XVIII.

An valeat Regularibus, nolentibus solvere debita, eorumdem bonorum subbationem, vel pignus mandare.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 104 attento Jure novissimo, extendit se ad mandandam Regularibus, debita solvere nolentibus, subbationem, aut pignus tot bonorum, etiam stabilium ad satisfaciendum Creditoribus, quando nequit eos cogere in pecunia numerata. Ita *Bordonus tom. 2. Resol. 95. n. 20.* Quia talis alienatio cum necessaria sit, non continetur sub prohibitione de rebus Ecclesiæ non alienandis: immo nec est vere alienatio, sed potius restitutio ejus, quod alteri debetur. Sed hoc non placet *Pellizario n. 120.* nisi concurrant limitationes propositæ a *Quaranta verb. Alienatio n. 36.* vel addit urgens necessitas, & sit periculum in mora, conformiter ad ea, quæ tradit laudatus *Quaranta n. 42.*

Admittit autem *Pelliz. loc. cit.* quod docet *Bordonus q. 17. n. 21.* scilicet Conservatorem non posse, nec debere decretum interponere in contractu Alienationis, seu alterius obligationis, a Monasterio sibi deputato contrahendæ: nam Monasterium, seu Prior, ejusque subditi, non dicuntur Minor, nec ut Minor tenentur procedere in suis negotiis; cum sint Major quando simul agunt, & contrahant: Prior enim semper excedit annum vigesimum quintum, & Capitulum dicitur *Senatus Can. Ecclesia 16. q. 1.* Præterquam, quod Conservator est Judex litium, non Contractuum: & cum in aliis non sit Superior, nec Judex, interponere nequit dictum decretum, quod subjectionem ex parte contrahentium supponit, & Jurisdictionem in decernente; quæ caret Conservatori quoad hoc.

Adver-

6 Advertit tamen *Nidus* c. 4. partit. 7. n. 18. & bene, quod si aliquis manifeste compelleret Monasterium ad alienandum, Conservator posset illud defendere: eo quod manifesta injuria, & violentia fieret illi.

107 Et non solum ad mandandam Regularibus subhaftationem, aut pignus tot bonorum, etiam stabiliu, ad satisfaciendum Creditoribus, extenditur potestas Judicis eorundem Conservatoris, sed etiam ad iisdem mutuanti bus adjudicandum prædium aliquod Monasterii stabile, si pecuniam ad solvendum mutuum, non habeat Monasterium, ut addit *Tancredus* p. 2. quæst. *Moral.* tom. 5. tr. 5. q. 39. quia si non dicitur alienare, sed Creditori satisfacere, qui necessitate coactus, ob æs alienum solvendum, res Monasterii, etiam immobiles alienat, vendendo &c. ut sustinent *Thraq. de lege Connubii* gloss. 8. num. 194. *Menoch. de Arbitr. cas.* 171. n. 67. cent. 2. *Cravetta* conf. 5. n. 1. *M. Ant. lib. 1. resol.* 14. n. 9. *Mascard. de probat. concl.* 1243. n. 42. & 43. aliique complures apud ipsum docentes, quod prohibita alienatione, non censetur prohibita alienatio ob urgentiam æris alieni. Sique potest Judex, alienare bona stabilia Religionis ad instantiam Creditorum sine solemnitatibus, tantum posita subhaftatione, ut est *textus in c. Hoc Jus* 30. q. 2. & docent *Abbas in c. Ad nostram de reb. Eccles. non alienan.* *Quaranta in Summa Bull. verb. Alienatio* n. 36. Unde diximus cum *Bordone*, & *Pellizario*, posse Judicem Regularium Conservatorem mandare subhaftationem &c. quia talis alienatio cum sit necessaria, non continetur sub prohibitione de rebus Ecclesiæ non alienandis: immo nec est vera alienatio, sed restitutio ejus, quod alteri debetur: multo magis poterit idem Regularium Conservator Judex, immo (ut ait *Tancredus* n. 3.) debet, adjudicare mutuanti Creditori prædium dicti Monasterii; cum talis adjudicatio fiat, ne creditor contra jus naturale, ac positivum amittat suum creditum; & aliunde debitor nullo modo solvitur remaneat, quia poterit semper remedio, ut dicitur, gratiofo, repetere prædium adjudicatum una cum fructibus, facta solutione debiti.

RESOLUTIO XIX.

An valeat sub pœna excommunicationis Religiosum citare, quia non vult coram ipso comparere conventus in causa debiti proprii, vel Monasterii.

108 Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad citandum sub pœna excommunicationis Religiosum, quia non vult, comparere conventus coram Conservatore in causa debiti proprii, vel Monasterii, ad respondendum, vel testificandum in causa. Ita *Bordon. q. 15. num. 19.* Cum enim Conservator Regularium sit legitimus Judex, a Sede Apostolica delegatus, potest quolibet remedio, etiam Censurarum, uti pro expeditione causæ, *cap. Præterea* 5. de offic. deleg.

RESOLUTIO XX.

An facere possit Repræsalias.

109 Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad faciendas Repræsalias, quando alius Conservator damnum intulit Monasterio, sibi commissio. Ita

Pilaya Instit. Decis. Pontific. lib. 1. decis. 12. de Regul. & Monach. ubi n. 129. inquirens: [An Conservatores, vel Episcopi possint facere Repræsalias, quando alius Conservator, vel Episcopus damnum dedit Monasterio suo, vel Clericis suis, aut Ecclesiæ.] ait n. 130. [Causa accedere debet in his concedendis, *Diana* p. 4. tr. 5. resol. 72. *Menoch. conf.* 244. n. 57. & 74. & ut manifeste constet de injuria, atque etiam quod Superiores loci rogati reculent facere justitiam, *Menoch. cit. conf.* 675. n. 82. nec plus damni inferatur, quam necesse sit ad justam satisfactionem: item non fiat, nec concedatur contra personas Ecclesiasticas.] Scilicet a Laicis concedentibus, vel imperantibus, contra Clericos, aut Monachos; *cap. 1. de injur. & damn. dat. in 6.* ibi: [Ut tamen earum prohibitio in personis Ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto in illis specialibus inhibentur, eas concedi contra personas prædictas, aut bona ipsarum, aut quarumcumque generaliter prætextu cujusvis consuetudinis &c.] *Menoch. dic. conf.* 244. n. 37. *Bossus tract. var. Crimin. tit. de injur. n. 37.* licet injuria data esset a personis Ecclesiasticis, [Nec ab Episcopo concedi possunt, dixere aliqui ex generalitate textus.] & n. 131. [Sed tu dicas, ab Episcopo haud concedendas contra Clericos, ob damnum datum Laicis, quia intrat textus dispositio: nam Episcopus etsi habeat jurisdictionem in Clericum, tamen Laicus offensus non habet actionem contra bona, aut personam Clerici, ut petat Repræsalias: & ita sicuti non potest sub pœna excommunicationis Laicus Judex, vel Senatus Sæcularis concedere Repræsalias contra Clericos; ita nec poterit Episcopus retinere Clericos pro Repræsalias, quia hanc non habet jurisdictionem] & n. 132. [Quod si alter Clericus damnum habuisset, vel ab Episcopo esset damnificata persona Ecclesiastica, aut jurisdictione prælati; certe poterit alius Episcopus offensus facere Repræsalias, & concedere, quousque damnum ab altero Clerico refarciatur, vel ab Episcopo: quia valet argumentum de potestate Laicali ad Ecclesiasticam; adeo ut sicut Laici valent facere has Repræsalias inter se pro damnis, & injuriis illatis; ita etiam & Episcopi, Judicesve Ecclesiastici, & consequenter Conservatores pro damno dato suis Monachis: & de Laicis loquitur textus, qui nullam habent jurisdictionem contra Clericos, c. 2. de for. Compt. non ita contra laicas personas, si offenderetur Clericus, vel Monachus: & solum Episcopi has concedere possunt, non Vicarii, absque speciali mandato; *Barbof. de offic. & pot. Episc. alleg.* 54. n. 114. Cum habeant illi sublimiorem potestatem, c. *Omnia Anima de Censib.* & merum, mistumque imperium, *Gloss. in c. Siquis* 2. q. 7. *Giurba* conf. 74. n. 14. Majoresque sunt Præfectis Prætoriiis, *idem Giurba* n. 16. & æquiparantur Proregibus, *Abruzian lect. de offic. ejus* q. 7. n. 100.] Hactenus laudatus *Pilaya*.

RESOLUTIO XXI.

An sit Judex competens Regularium, intra septa degentium, in causis Mercedum, & Miserabilium Personarum.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad cognoscendum adversus Regulares, intra septa degentes, in causis civilibus Mercedum, & Miserabilium personarum. Ita *Novarius in tr. de Prob.*

- Miserab. person. privil.* 70. n. 6. & alii: contra *Mirandam* q. 47. art. 10. concl. 3. arbitrantem, ad id non se extendere potestatem Conservatoris, sed Prælati dumtaxat Regularis. Assertum manifestum est ex dic. Constit. Gregorii XV. generaliter; & absque ulla exceptione, & distinctione, *Causarum* §. 9. statuente: [Ut coram ipsis Conservatoribus Regulares conveniri quidem, aut trahi debeant &c.] Ubi autem lex non excipit, non distinguit, nec nos excipere & distinguere debemus. Videatur *Novarius loc. cit.* ubi ex multis ostendit, quod Monasterium etiam in causis Mercedum, & Miserabilium personarum debeat coram suo Conservatore conveniri.
- 112 Nec officit *Trident. sess. 7. c. 10.* decernens, Regulares in prædictis causis, etiam si Conservatorem habeant, coram locorum Ordinariis, tamquam in hoc ab Apostolica Sede delegatis, conveniendos esse. Loquitur enim Concilium de Regularibus extra claustra degentibus, adeoque ipsimet Apostolicæ Sedi immediate subjectis: non autem intra claustra, ubi propriis Prælati immediate subjiciuntur. En verba Concilii: [In Exemptorum causis Constitutio Innocentii IV. quæ incipit *Volentes*, in generali Concilio Lugdunensi edita, servetur, quam eadem Sacrosancta Synodus innovandam censuit, & innovat: addendo insuper, quod in Civilibus causis Mercedum, & Miserabilium personarum, Clerici Sæculares, aut Regulares, extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiam si certum Judicem a Sede Apostolica deputatum (Conservatorem videlicet, pro ut intelligunt Doctores communiter, paucis exceptis, teste *Nidus. 4. part. 8. n. 8.*) in partibus (idest extra Romam, ut explicat *Cesped. c. 17. dub. 267. n. 6.*) habeant: in aliis vero, si ipsum Judicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tamquam in hoc ab ipsa Sede Apostolica delegatis, conveniri, & Jure medio ad solvendum debitum cogi, & compelli possint, privilegiis, & exemptionibus, Conservatorum deputationibus, eorum inhibitionibus adversus præmissa neutiquam valituris. Et, ita Concilium intelligentes, docent in terminis *Novarius in Lucerna Regul. v. Causa, & apud eum Cenedus Canon. quest. lib. 1. q. 26. n. 33. Campanil. rubr. 12. c. 23. n. 29. Riccius in praxi p. 1. resol. 547. Vulpe in praxi Judic. for. Eccles. c. 42. n. 24.* quos refert, & sequitur *Cespedes de Exempt. c. 22. dub. 1. n. 2. & alii*, cum quibus.
- 113 *Roymundus Nidus de Conserv. Regul. c. 4. part. 8.* ubi tamen a n. 11. notat, quod nec Regulares extra claustra degentes coram Ordinario loci necessario conveniendi sint; cum Tridentinum utatur verbo illo *possint*, quod facultatem importat sine necessitate, *cap. fin. de Consuet. in 6. cum ibi not.* quamvis præcedente negatione præcisam necessitatem importet, *Gloss. in reg. Beneficium de reg. Jur. in 6.* Unde concludit laudatus *Nidus*: si Regulares, degentes extra claustra, habeant Conservatorem; illi, qui contra ipsos agunt in causis Mercedum, & Miserabilium personarum, coram Conservatore eisdem convenire poterunt, ut etiam alii Doctores advertunt.
- 114 Sunt autem causæ civiles Mercedum, obligationes solvendi stipendium Operariis, *Reiffens. lib. 1. decretal. tit. 31. §. 6. n. 163.*
- 115 Sunt Personæ Miserales, non plebei, ut notat *Petrus Gregorius Sintag. Jur. 1. p. c. 18. n. 19.* & nonnulli perperam arbitrantur; sed illi, quibus natura movetur ad miserandum propter fortunæ injuriam, ut explicat *Novar. in prælud. prax. privil.*
- Miserab. person. n. 2.* ex variis Doctores, & nos supra insinuavimus *art. 1. assert. 1. n. 4.* Quarum aliquæ ab ipsa lege epresso dicuntur tales, ut sunt Pupilli, Viduæ, morboque diuturno fatigati, quorum meminit *Imperator in l. unic. c. Quando Imperat.* Item cæci, leprosi, claudi, furiosi, captivi, pauperes, præsertim Religiosi, fervientes Ecclesiis, Mercatores, qui in itinere gabellis gravantur, ad carceres damnati, Advenæ, Ecclesiæ, Virgines, Meretrices, de novo ad fidem conversi, ut recensent *Mart. de Jurisd. c. 21. n. 5. p. 2. Novar. prax. privil. Miserab. person. in prælud. n. 40. & apud Mirandam tom. 2. Man. q. 47. art. 2. & Rodriq. tom. 1. quest. Regul. q. 65. art. 3.* Sicut & aliz id genus personæ, in quibus eadem, vel major ratio militat; cum ex identitate rationis fieri queat extensio de casu ad casum, juxta *Regul.* [Quod ubi eadem est ratio, ibi idem debeat esse Jus] *l. Illud ff. ad Legem Aquil. l. a Titio ff. de verb. oblig. l. non possunt, cum ibi notat. per Doctores ff. de legibus, & late firmat Novar. in praxi electionis, & variationis fori, q. fin. sect. 1. & in prælud. prax. privil. Miserab. person. n. 5. & 6. cum Villag. de Extens. legum sub Rubrica de Extens. legum non correctivarum, & Farinac. in fragmentis criminalibus v. extensionis materia n. 51. pag. 115. a tergo, qui n. 52. notat, quod ubi eadem est ratio, non dicitur fieri extensio, sed intentio, seu declaratio. Quæ sane intentio, seu declaratio, Judicis arbitrio faciendæ, relinquitur, ut docet *Guido Papa decis. 566. Menoch. de Arbitr. Judic. cas. 66. is addit. Mart. ubi supra. Trentacinq. variar. resol. lib. 2. resol. 2. n. 25. de sitat. & alii apud laudatum Novarium in prælud. prax. v. 6.* Et sane cum personæ miserabiles sub certa regula claudi omnes non possint, adeoque determinata regula nequeat assignari, unde personæ dicantur Miserales; id declarare, Judicis arbitrio rite commissum est: quemadmodum committuntur alia, quæ sub certa regula claudi non possunt, & de quibus regula determinata nequit assignari, ut optime tradunt Doctores, quos citat *Novar. in prælud. n. 8.**
- Ubi notandum cum *Cespede c. 16. n. 13. ex Peyri-no, & aliis*, recensitas personas, si divites sint, nullo pacto dici, & æstimari debere Miserales: quod convincit erudite *Peyr. Senecæ, & aliorum auctoritatibus.* Quamobrem in proposito si Regularis debitor esset alicui ex recensitis personis, sed diviti, non posset ex vi Concilii, coram Episcopo conveniri.
- Dicuntur vero Regulares extra claustra degere in sensu *Trident.* ut notat *Mirand. concl. 3. cit.* & alii passim, non qui Prædicationis, vel Confessionis, seu Eleemosynæ petendæ causa, vel alterius rei similis, ad tempus, & non permanenter extra Monasteria commorantur. Neque qui secundum propria Regularia instituta alicui beneficio inserviunt, aut sunt additi alicui Monasterio Monialium cum subjectione ad proprios Regulares Prælatos. Neque qui de Superiorum licentia in aliquo Membro, vel Grangia sui Monasterii pro Religionis servitio habitant, & sub Regulari Observantia, quia cum Superior possit eam licentiam dare, ut habetur in *cit. Trid. c. 4. sess. 25. de Regul.* & dicta loca sint Membra, & dependentia a suis Monasteriis, censentur eodem Jure, suorumque Monasteriorum privilegiis gaudere, *cap. Recolentes §. ceterum de stat. Monach. Riccius in decis. Cur. Archiep. Neapol. decis. 281. n. 4. p. 4. Ciavlin. Contr. Forens. lib. 1. c. 50. a n. 2. Diana Coord. tom. 7. tr. 1. ref. 41. n. 5. Barbos. de offic. & pot. Episc. alleg. 105. n. 7. & alii.* Sed

qui absque licentia vivunt extra claustra; vel, si cum licentia, sunt tamen in loco ita distant, ut per suos Superiores visitari non possint, *Cespd. de Exempt. dub. 207. n. 13.* Vel qui ex speciali Apostolicæ Sedis facultate, vel privilegio extra Monasterium permanentiter commorantur, ipsimet Apostolicæ Sedi immediate subiecti: pro quibus consuevere semper constitui, & deputari Iudices Conservatores, qui de omnibus eorum causis, tam Civilibus, quam Criminalibus; & Mistis, iudicalem etiam indaginem exposcentibus cognoscerent, utraque dempta causa Mercedum, & Miserabilium personarum, utpote quam, vult *Tridentinum* posse ab Ordinariis locorum cognosci, tamquam in hoc ab ipsa Apostolica Sede delegatis.

RESOLUTIO XXII.

An valeat locationes ultra triennium, a Commendatariis Sancti Joannis Hierosolymitani factas absque debitis Solemnitatibus nullas declarare.

119 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad locationes ultra triennium, seu ultra terminos Paulinæ factas per Commendatores Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani, sive alienationes rerum Commendæ, seu bonorum commendatorum, absque solemnitatibus, & causis in alienatione rerum Ecclesiasticarum requisitis, virtute facultatis Conservatoribus Religionum concessæ reducendas, & bona sic alienata ad dictam mensam revocanda. Ita *Rodrig. lib. 1. quest. Regul. q. 27. art. 12. in fine*, cui subscribit *Riccius in praxi tom. 1. resol. 72. n. 5.* Enim vero licet Commendatarii perpetui Ordinum Militarium Prælati æquiparentur; sicque ipsis omnia competant, quæ competunt veris Prælati, juxta *cap. Is, qui de elect. in 6.* Sicut & Beneficiariis, *Fulg. conf. 23. Gemin. conf. 417. Nat. conf. 514. lib. 3. Rota, teste Mobedan. decis. 10. de causa possess. & propriet.* Et quamvis præfatæ Commendæ, seu Præceptoris Sancti Joannis Hierosolymitani non veniant in generali reservatione, de qua *in c. 2. de præbend. in 6.* & fuit per *Rotam* decisum, ut refert *Achill. de Grass. decis. 9. eod. tit.* Non tamen eis competit alienandi facultas: unde in specie docet *Calder. conf. 8. locat.* quod hujusmodi Commendatarii possint quidem ad instar Prælatorum, & Beneficiorum in plures annos locare, dummodo locatio triennium non excedat, juxta terminos Paulinæ: quia secus alienatio foret, & ut talis impotens subsistere absque solemnitatibus, & causis, de quibus *in Clem. 1. de reb. Eccles. non alien. Jaf. conf. 94. vol. 1. Ruin. conf. 157. & seq. lib. 8. Gomez de reg. trienn. q. 5. pag. 195. Medina in dic. Clem. 1. Decius conf. 204. n. 2. vol. 1. Covarr. lib. 2. variar. resol. c. 16. n. 3. & alii.* Quamobrem, si ultra triennium locationes prædictas facerent laudati Commendatores, sine causa, & conditionibus requisitis, eas poterunt vigore facultatis, sibi concessæ, nullas declarare Conservatores Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani, reducendo, & revocando bona sic alienata ad dictam mensam.

121 Quod de Conservatoribus præfati Ordinis dictum est, locum etiam habet in aliis aliorum Ordinum Religiosorum Conservatoribus.

RESOLUTIO XXIII.

An procedat adversus Monasterium, recusans alimenta præstare sui Religiosi dyscoli alteri Monasterio diverſi Ordinis, in quo Religiosus ille ad agenda penitentiam est relegatus. Et quodnam Monasterium solvere debeat alimenta præfata.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 123 attento Jure novissimo, extendit se adversus Monasterium Ordinis, ceteroqui capacis bonorum in communi, cui suam hæreditatem contulit Religiosus dyscolus, ob sua flagitia alibi patrata dein in aliud Monasterium Ordinis diverſi, ad penitentiam ibi faciendam relegatus, si huic Monasterio illud deneget alimenta. Cum ex una parte causa hæc ad Judicem pertineat Conservatorem, cujus est juxta prædicta, causas civiles inter Monasteria diverſorum Ordinum cognoscere, & debitorem ad solvenda Creditori debita compellere. Et ex altera, ut fert vulgatum Civilistarum, & Canonistarum proloquium, & docent *Pelliz. tom. 1. man. tr. 3. c. 6. sect. 1. n. 25.* ac Doctores passim, Qui sentit commodum, debet & onus ipse sentire.

Quod si præfatus Religiosus nullam in Monasterium hæreditatem transmiserit; tenetur alimenta præstare Monasterium illud, in cujus loco Religiosus deliquit: sicque adversus hoc, ut solvat, potestas Judicis illius Monasterii Conservatoris extenditur.

Dixi: Ordinis ceteroqui capacis bonorum: si enim 124 Religiosus, de quo loquimur, professus est in Ordine incapaci bonorum, tam in communi, quam in particulari; non ab hoc, neque ab illo, in quo deliquit, sed a Monasterio diverſi Ordinis, in quod relegatur, alii debet, ut contra *Abbatem* absolute asserentem, Religiosum præfatum alendum esse expensis illius Monasterii, in quo deliquit, sentit cum *Rodrig. tom. 2. quest. Regul. q. 24. Pelliz. n. 25.* notans, quod talis videatur esse consuetudo hujusmodi Religionum.

RESOLUTIO XXIV.

An procedere valeat adversus Monasterium, recusans solvere debita, a suo Religioso facta ex delicto, vel contractu, propria auctoritate inito.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 125 attento Jure novissimo, extendit se adversus Monasterium, recusans solvere debita, a suo Religioso subdito facta ex delicto, aut ex contractu, propria ipsiusmet Religiosi subditi auctoritate inito; ex quibus idem Monasterium factum est locupletius: vel saltem hæres est Religiosi præfati. Cum ex utroque titulo Monasterium ea debita Creditoribus solvere teneatur: & quia factum est ditius, & ex vi hæreditatis; & recusans, a Judice suo Conservatore ad solvendum coerceri.

Profecto quamvis non teneatur Monasterium, solvere debita sui Religiosi, absque legitima 126 Prælati Regularis facultate contracta, ut cum non paucis Doctoribus asserit *Sanchez lib. 7. Mor. cap. 31. num. 9.* ex eo, quod delictum personæ convertendum non fit in Ecclesiæ damnum, *Can. Si Episcopum 16. q. 6.* & aliunde Pater, aut Dominus non obligentur ex Contractibus, initis per filios familias, (quibus Religiosi æquiparantur) vel servos, absque ipso-
rum

rum licentia, l. i. §. Si cum impubere ff. de peculio: tenetur tamen Monasterium, solvere debita sui Religiosi, ex ipsius Delicto, vel Contractu sine legitima facultate inito, si ex Delicto factum sit ditius, & in sui utilitatem cesserit Contractus, ut docent *Molina tom. 1. de Jus. disp. 140. col. 1. Lessus lib. 2. c. 41. n. 90.* aliique complures apud *Sanchez supra n. 11.* Qui tamen notat *n. 12. ex Gloss. Navarr. & communi aliorum sententia*, quod cum delictum Prælati noceat Ecclesiæ, c. 2. de Ordin. Cognit. & reg. 76. de reg. Jur. in 6. Monasterium tunc teneatur ex delicto, cum delictum fuerit admittum, communicato consilio cum Prælato, & Capitulo: quod est bene advertendum, inquit *Pelliz. n. 37.*

- 127 Item quamvis Monasterium non teneatur solvere debita, a suo Religioso propria auctoritate contracta, ex quibus ipsummet in nullo factum est ditius; obligatur tamen, si aliunde hæres sit sui Religiosi, ut omnes fatentur, teste *Sanchez loc. cit. n. 2.* Cum cuicumque bonorum successorum commune sit, quod ære alieno ejus, cui succedit, astringatur. Sed proportionaliter ad vires hæreditatis, ut *ex leg. fin. c. de Jure deliberandi*, docent *Rosella, v. Abbas, Lezana tom. 1. c. 24. n. 38. & alii*, contra *Palud. in 4. d. 38. q. 4. num. 16.* contententem, Monasterium ex vi hæreditatis teneri solvere præfati sui Religiosi debita, quantumvis excedant bona, in quibus illud successit. Et sane cum Monasterium ejusmodi obligationem subeat ratione bonorum, quæ a Religioso subdito acquisivit; æquum non est, ut talis obligatio supra illorum quantitatem extendatur.

RESOLUTIO XXV.

An procedere valeat adversus Religiosum Prælatum, nolentem solvere debita a suo Religioso subdito contracta, dum iter faceret ex Obedientia, casuque ægrotaret, & moreretur extra Conventum.

- 128 Poteſtas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus Religiosum Prælatum, nolentem solvere debita, a suo Religioso subdito contracta, dum iter faceret ex obedientia, casuque ægrotaret in itinere, indeque moreretur extra Conventum &c. a pio Creditore coram Judice Prælati renuentis exacta. Cum teneatur Religio, nedum ex charitate, vel fidelitate, verum etiam ex Justitia, ad alimenta Religiosis suis suppeditanda, necessaria videlicet ad victum, vestitum, habitationem, medicinas, sepulturam &c. & consequenter ad debita Creditoribus, necessariorum ratione, extra Monasterium a Religioso contracta, utpote in utilitatem ipsius Monasterii; quatenus creditor præstitit, quod præstare debuerat Monasterium; & ad quod censetur Religio tacite consensisse, ut sustinent Doctores unanimiter.

- 129 Quod autem teneatur Religio Religiosis suis alimenta subministrare, seu necessaria ad eorumdem victum, vestitum, & habitationem, nedum ex charitate, vel fidelitate, sed etiam ex Justitia; docent *ex Navarro, & Fagundez Pey. de relig. Prælati q. 1. c. 5. num. 58. Pelliz. in man. regul. tom. 1. tr. 3. cap. 6. num. 16.* & alii passim: quia, ut probat *loc. cit. Pelliz.* [Qui in Sacratio operantur, quæ de Sacratio sunt edunt; & qui Altari deserviunt, cum Altari participant: ita & Dominus ordinavit, eos, qui Evangelium

annuntiant, de Evangelio vivere,] ut dicitur *1. ad Cor. 9.* Religiosi autem operantur in Sacratio, Altari deserviunt, & Evangelium annuntiant.

Tum quia, ut notat *Fagundez in 7. præc. Decal. 130 lib. 7. c. 5. n. 1. ex Navarr. Sanchez, & Rebell.* ac nos paulo ante insinuavimus, Religiosi in Jure inter filios respectu suorum Monasteriorum computantur. Filiis autem debentur alimenta, proprio statui congruentia. Tum quia, per Religiosam Professionem tacitus contractus initur inter Religiosum profitentem, & Religionem, ejus Professionem acceptantem, quo ille se obligat ad inserviendum Religioni; sicque eidem per omnia sese subjicit in perpetuum; Religio vero obligat se ad illum alendum, regendum, & tractandum tamquam Filium. Sed omnis contractus est ultro, citroque obligatorius ex Justitia, ergo &c. Tum denique, quia bona Monasteriorum dantur a Fidelibus in sustentationem Religiosorum, qui degunt in illis: unde jus habent ad præfata bona, quemadmodum obligationem ex Justitia habet Monasterium ad illa Religiosis suis distribuenda, juxta propria statuta, & communem Ordinis, Provinciarum, & domorum consuetudinem, itaut, nisi distribuatur; vel, si distribuatur, ita tamen parce, ut vix sufficiant, violet jus, quod Religiosi habent in illa; sicque strictam injuriam irroget Religiosis; eumque a gravi peccato non excuset *Peyr. ubi supra.*

Unde inferunt *Petrus Navarrus lib. 3. de Resf. c. 1. n. 201. Sayr. in Clavi Reg. lib. 9. c. 16. n. 20. Fagund. supra n. 38. Rodrig. 3. quæst. Regul. q. 29. art. 10. & in Summ. p. 2. c. 32. Val. tom. 3. disp. 10. q. 4. p. 3. Coroll. 4. Bartholom. a S. Fausto tr. de vitio propriet. q. 10. n. 31. Sanchez lib. 7. Mor. cap. 19. n. 54. Ledesma de stat. Relig. in comm. c. 4. concl. 3. duh. 5. Peyr. de Relig. Subdito q. 2. §. 4. & de relig. Prælati q. 1. c. 5. §. 1. n. 59. & alii*, quod si Religiosus vere indigeat aliqua re circa victum, vestitum, habitationem &c. suamque indigentiam exponat Superiori; qui tamen nolit, ei providere, possit Religiosus, rem illam occulte sibi accipere, aut pecuniam ex propriis Monasterii redditibus, qua rem illam sibi necessariam emat. Quia, cum res illæ deputentur ad usum communem, redditusque Monasterii ad hoc collati sint, ut ex eis consularur occurrenti necessitati Religiosorum: cumque Superior non sit eorum Dominus, sed merus dispensator; rem illam Religioso indigenti denegando, injuste denegat: unde potest Religiosus indigens, utendo jure suo, illam accipere: cum accipiat in hoc casu, quod suum est, non alienum; nec actum exerceat dominii, sed usum rei ceteroqui necessariz, qui voto paupertatis non contradicit, assumat, ut discurrunt laudati Doctores. Quod confirmant *ex Suarez tom. 3. de Relig. lib. 6. c. 9. n. 28.* ubi docet, quod perinde sit, habere Prælatum, abutentem in hoc sua potestate, ac illum non habere. Ergo sicuti, absente Prælato, posset Religiosus subditus propriæ necessitati consulere ex communibus bonis, & redditibus Monasterii; pariformiter & eo præsentem. Cavendum tamen, advertit, & bene laudatus *Peyr. & cum eo Pelliz. loc. cit.* ne ultra præcisam necessitatem quidquam sumatur.

Addunt *Peyr. de relig. Prælati q. 1. c. 5. §. 1. n. 58. Pelliz. loc. sup. cit. & alii* passim, debere Religionem Religiosis suis alimenta subministrare large potius, & abundanter, quam parce, ac diminute: quia [Ubi non est abundantia, non est Observantia,] ut dicere solebat Divus Bernardus,

duſ, relatus a *Perez in Reg. S. Benedicți c. 32. n. 9.* & [Si non fuerint ſaturati, marmurabunt], ut habetur *Pſalm. 58.* Atque, ut ait *Humber. in ſpec. relig. p. 2. lib. 5. c. 7.* [Per hoc, quod neceſſaria Conventui non provideantur, multa mala proveniunt: provenit inde marmur; ſequitur etiam evagatio Conventus; aliquando enim pro defectu, qui pro modico poſſet ſuppleri, Refectorium evacuat; & cum magnis expenſis, & cum magno detrimento Religionis Fratres per Cameras diſperguntur; & etiam datur eis occaſio, ut proprietarii eſſe velint]. Ubique addit *Dionys Gregor. 2. p. paſſ. c. 7.* [Qui (Prælati) neceſſaria vitæ præſentis non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur.] Unde, ut reſert *Pelliz. n. 18.* cum quidam localis Superior apud ſuum Generalem gloriaretur, ſe in ſuo gubernio nullum debitum contraxiſſe; immo ex redditibus Monafterii ipſimet ſuperſuiſſe aliquot aureorum centenaria; prudentiſſime reſpondit Sapientiſſimus æque, ac piſſimus Generalis illius Ordinis: [Quin Ego mallet, ut potius gavaiſſes Monafterium ære alieno aliquot centenariorum aureorum, quam quod tuis ſubditis anſam præbuiſſes, tot, & tantarum querimoniarum, ac detractationum.]

133 Quod etiam teneatur Religio, Religioſis ſuis medicinas neceſſarias ſuppeditare, & quidem nedum ex Charitate, aut Fidelitate, ſed etiam ex Juſtitia; eſt communiſſima Doctorem opinio: quia Medicinæ ſub nomine alimentorum continentur, ut optime notant Doctores apud *Azor. p. 2. lib. 2. c. 4. p. 2. ex l. Verbo viduus ff. de verb. ſignific.* Quare ut Religio nedum ex Charitate, vel Fidelitate, ſed etiam ex Juſtitia tenetur Religioſis ſuis alimenta neceſſaria ſubminiſtrare; ita & neceſſarias medicinas.

134 Cum hoc tamen ſtat, ait *Pelliz. n. 32.* quod regulariter non teneatur Religio medicinas extraordinarias, & pretioſiſſimas ſuppeditare; cum Religioſi paupertatem proſeantur; & pauperes non faciant expenſas extraordinarias ad ſanitatem recuperandam, emendo medicamenta pretioſiſſima, ſed dimittat Ordinaria: quia ex adverſo effectus paupertatis ſuæ etiam in infirmitate experiantur. Quamvis hac in re debeant Prælati magis abundare, quam deficere, juxta dictamen Prudentiæ, & Charitatis, & prout Monafterii vires patientur, imitantes Prudentiam, & Charitatem Sancti Franciſci de Paula, qui præterquam, quod in ſua Regula illud unice præceperit ſub mortali, ut omnibus neceſſariis Superiores ſui Ordinis pro ſalute celerius reſtauranda providerent infirmis; interrogatus, quid foret agendum, cum in pauperrimo aliquo Conventu non aſſeſſet facultas, infirmis providendi de neceſſariis? reſpondit: [Eo caſu vendendas eſſe Campanas, & Calices, & infirmo ſuccurrendum.]

135 Dixi quod regulariter non teneatur Religio medicinas extraordinarias, & pretioſiſſimas ſuppeditare: quia, ut notat laudatus *Pelliz.* Si forte Religioſus ægrotans valde foret ipſi Religioni neceſſarius, ita ut judicio prudentum cenſerentur illæ expenſæ extraordinariæ cedere in majus bonum Religionis; in hoc utique caſu faciendum eſſet ultimum de potentia: cum malum, inde proveniens Religionis, modicum deberet reputari reſpectu boni, quod illinc Religio foret reportatura.

136 Quod tandem obligetur Religio ſepulturam dare Religioſis ſuis, adhuc extra Conventum

decedentibus, adeoque neceſſarias ad id expenſas perſolvere; docent unanimiter Doctores ex eo, quod etiam ſepultura ſub nomine alimentorum comprehendatur. Quare ſicuti deſunctum ſepeliens, poteſt expenſas ſuneris ab hærede repetere. *l. Siquis ff. de relig. & ſumpt. ſu. ita & Regulam, extra Conventum in itinere ex obedientia deſunctum, ſepulture tradens, poteſt expenſas factas exigere a Monafterio. Atque ita Sanchez lib. 6. Mor. c. 14. n. 5. Rodriq. tom. 3. q. 60. art. 3. Pelliz. ſupra n. 34. & alii.*

RESOLUTIO XXVI.

Num adverſus Apoſtatas, vel Fugitivos, alimenta prætendentes a ſua Religione, an adverſus Religionem, illa denegantem, procedere debeat.

Poteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, 137
 præſentem Jure noviffimo, extendit ſe adverſus Apoſtatas, vel Fugitivos, alimenta prætendentes a ſua Religione apud ipſummet ejuſdem Conſervatorem. Cum ad illa Religio neutiquam obligetur. Ita *Sanchez lib. 6. Mor. c. 9. n. 21. Sanchez de Apoſtaſ. c. 3. n. 22. Bonac. q. 2. de Clauſ. pun. 11. ſ. 3. n. 4. Peyr. de Religioſ. Prælato q. 1. c. 5. n. 60. & alii.* Tum ex eo, quod frangenti fidem, fides frangi poſſit, *l. Convenerit ff. pro Socio, l. Cum proponas c. de pactis. Barboſ. in loco Comm. lit. F. n. 41.* Religioſus autem Apoſtata, vel Fugitivus Religionis ſuæ fidem confregit, qua illi obedientiam ſponſerit, & obſequium. Tum ex eo, quod eatenus obligetur Religio Religioſum ſuum alere, quatenus hic inſerviat Religionis: in ſua autem Apoſtata, vel fuga Religioſus nullum ſuæ Religionis ſervitium exhibet. Tum denique ex eo, quia non tenetur Pater alere filium, ſua culpa diſcedentem. Ergo nec Religio Religioſum ſuum apoſtatanem, aut fugitivum. Ex his

inferunt præcitati Doctores, Monafterium non 138
 teneri ſolvere expenſas, factas a Religioſo Apoſtata, vel fugitivo ad ſui ſuſtentationem, ut E. G. ſi mutuo acceperit pecuniam, aut credito cibos habuerit a Caupone, vel alio, eos bona fide præſtantibus. Monafterium etenim non tenetur ex contractu, vel debito Monachi, niſi in quantum ex delicto factum eſt dictus, ut ſupra inſinuavimus, aut contractus ceſſit in ejus utilitatem. Sed Monafterium ex una parte non tenetur alere ſuum Religioſum Apoſtatanem, vel fugitivum: & ex altera parte ab ea alimentorum adminiſtratione potius damnatum reportavit; cum, iis non ſuppeditatis, fortasſe Monachus reſpuiſſet citius, vexatione dante intellectum. Ergo &c.

Non negaverim tamen, Religionem teneri ad expenſas, & alimenta.

Primo, ſi Religioſus Apoſtata, vel fugitivus 139
 ab aliquo caperetur, revocandus ad Monafterium: cum in hoc caſu capiens utiliter gereret negotium Religionis, faciens id, quod ipſa Religio teneretur efficere.

Secundo, ſi ipſemet Apoſtata, vel fugitivus, 140
 pœnitentia ductus, redeat: cum obligationem præveniat Religionis, quæ ipſum revocare tenebatur, *Sanchez ſup. n. 22.*

Tertio, ſi Monachus fugitivus licet fugiat, 141
 & ex juſta cauſa, ut nimirum ſe præſentet Superiori: cum Monafterium teneatur dare Monacho expenſas neceſſarias ad litem, teſte laudato

dato Sanchez n. 8. & 22. & juxta cap. Ex parte de Accusat. debeantur alimenta Monacho, Abbatem suum accusanti, Sylo. Verb. Apostasia q. 10. & alii.

- 142 Quarto demum, si Monachus Apostata, vel fugitivus, ratione morbi, aut senectutis, nequeat alimenta sibi aliunde comparare. Sed tunc non obligatur Religio ex Justitia; cum non teneatur ex Justitia alere in senectute, aut morbo Religiosum suum, qui diu apostatavit, pluraque cum Religionis dedecore perpetravit scandala: verum ex charitate, quæ non quarit, quæ sua sunt, & operit multitudinem peccatorum, ut opinatur Peyr. de relig. Pralat. q. 1. c. 5. n. 60.

RESOLUTIO XXVII.

Num adversus legitime Ejectos alimenta prætendentes a sua Religione, an adversus Religionem ipsam illa denegantem procedere valeat. Et num debeat ad assignationem Beneficii, vel Patrimonii Clericis Ejectis Religionem compellere.

- 143 Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus Religiosos legitime Ejectos, sive ad tempus, sive in perpetuum, alimenta prætendentes a Religione, a qua fuerant ejecti. Cum ad ea subministranda nullatenus Religio teneatur, ut docent Fagundes in 7. præcep. decal. lib. 7. c. 6. n. 5. Pelliz. in Man. tom. 1. tr. 3. c. 6. sect. 1. n. 20. & alii. Et liquet tum ex inveterata omnium Religionum consuetudine, hujusmodi Ejectis nihil alimenti suppeditantium, teste Pelliz. loc. supra cit.

- 144 Tum ex eo, quia cum ejiciantur in punitiorem suorum criminum; Judex, quos punit, alere non solet. Tum ex eo, quia injustum videtur, quod Religio, quæ maximos impendit sumptus in Religiosis alendis, formandis, atque in studiis erudiendis, debeat illos etiam alere post legitimam eorumdem expulsionem. Tum ex eo, quia secus, cum præfati in pœnam suorum delictorum ejiciantur, commodum ex delicto reportarent, fruenter alimentis Religionis, & libertate sæculi gaudentes. Tum denique ex decisione Parlamenti Tolosani in causa Claudii Bernardi, & nostra Societate dimissi, & postea coram Judice alimenta prætendentis, ut refertur in Decretis 7. Congregationis Generalis can. 3. n. 7.

- 145 Atque hæc nedum locum habent adversus ejectos Laicos, verum etiam Clericos, immo & in Sacris Ordinibus constitutos, ut profunde non teneatur Religio eis alimenta præstare, seu Patrimonii, vel Beneficii assignationem facere pro congrua eorumdem sustentatione; ut pluries declaravit Sac. Congreg. Concil. in favorem Societatis Jesu, præsertim in una Limana in universum adversus omnes Sacerdotes pauperes, a Religione dimissos, die 11. Februarii 1662. in una Gerundens contra Martinianum Battle Sacerdotem Gerundensem pauperem, ejectum e Societate 4. Junii 1672. & in una Panormitana contra Gregorium Vaccarinum Sacerdotem Siculum Caccabensem die 28. Maji 1695. approbante Sanctissimo Domino Papa Innocentio XII. die 4. Junii eodem anno. Et tandem Benedictus Papa XIII. sua Constitutione 45. incip. [Injuncti] 14 Junii 1728. statuit, ac declaravit, eos, qui post vota simplicia, ante solemnem Professionem a Societate Jesu per ejusdem Præpositum Generalem, juxta facultatem sibi a Sede Apostolica concessam, dimittuntur, nulla ab eadem Socie-

tate deberi alimenta, aut congruam sustentationem, licet dum in ea viverent, titulo Religiosæ paupertatis ad Saeros, etiam Presbyteratus, Ordines promoti fuerint.

RESOLUTIO XXVIII.

An cognoscat de causa successione Monasterii in bona Novitii, in articulo mortis profitentis.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 146 attento Jure novissimo, extendit se ad causam successione Monasterii in bona Novitii, in articulo mortis Solemnem Professionem emittentis, vigore privilegii, a Sancto Pio V. per Bullam concessi Monialibus Sancti Dominici, quod refert Rodriq. in Bullar. Constit. Pii V. in ordine 11. & est commune per viam communicationis Religiosis utriusque sexus, etiam aliorum Ordinum, de privilegiis Ordinis Sancti Dominici communicantibus, ut monet Pelliz. in Man. tr. 3. c. 2. n. 7. Et sane quamvis, decedente Novitio in statu Novitii, & intestato, Monasterium ipsi non succedat; secus tamen, decedente in statu professionis, & jam professio, nec amplius Novitio; cum Monasterium succedat in bona Novitii hoc ipso, quod profiteatur. Sed in casu nostro Novitius, professionem emittens, vi laudatæ concessionis in articulo mortis, vere fit professus, gaudetque privilegiis professorum, ita ut si convalescat, non indigeat nova professione, ut docent Sanchez lib. 5. Moral. c. 4. n. 6. Peyr. tom. 2. Privil. Constit. 8. Pii V. q. 2. n. 2. Confessus in Comp. tit. 23. c. 13. Diana p. 5. tr. 3. resol. 139. Lezana tom. 1. c. 25. n. 39. Pelliz. supra n. 8. & alii. Et decedens, decedit non Novitius, sed Professus. Ergo in ejus bona succedit Monasterium, illaque fiunt Monasterii; & ut talia, non secus, ac alia bona, per Judicem Monasterii Conservatorem defendenda sunt.

RESOLUTIO XXIX.

Cuinam bona Religiosi, ad aliam Religionem transeuntis, sed in Priori Religione acquisita concedere debeat, primæ Religionis ne, an secundæ.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 148 attento Jure novissimo, extendit se adversus Religiosum, legitime ad aliam Religionem transeuntem, qui secum deferre contendit bona, in priori Religione acquisita; seu de cetero talia bona acquisierit donatione alterius, sive industria sua, sive alio quovis titulo; & hujusmodi translatio fiat ad Monasterium arctius, sive ad alia: atque ad petitionem Religiosi transeuntis per modum dispensationis, sive ex alia causa necessaria: sive per modum coactionis ob culpas, sive propter exonerationem, ac utilitatem Monasterii, cum ipsius Religiosi transeuntis consensu, & dispensatione, seu privilegio Superioris. Cum enim bona, quocumque modo a Religioso acquisita, Monasterio, cujus est Religiosus, acquirantur juxta tritissimam Regulam: [Quidquid acquirit Monachus, acquirit Monasterio]: cumque Religiosus transiens ad alium Ordinem, quamdiu non profitetur in Ordine, ad quem transit, sit Religiosus prioris Religionis, ex qua transit; quidquid bonorum acquirit usque ad emissionem secundæ professionis in posteriori Religione, acquirit priori, ex qua transit. Una semel

semel autem, quod talia bona priori Religioni fuerint acquisita, nequit ea Religiosus præfatus ad aliam Religionem deferre, ut recte docent *Suar. tom. 2. de Reliq. lib. 6. c. 13. n. 3. Sanchez lib. 7. Moral. c. 32. n. 8. Bonac. q. 2. de claus. p. 9. §. 4. diffic. 2. Nav. Comm. 4. de Regul. n. 24. Molin. tom. 1. de Jus. disp. 140. Col. 10. Portel in dub. Regul. v. Bona transcurrentium n. 2. Rodrig. Quæst. Regul. tom. 3. q. 9. art. 5. & alii penes ipsos*; contra *Nattam Panormitanum, & alios apud Bonac. supra*, opinantes, bona supradicta transmitti ad posteriorem Religionem, exceptis tamen iis, quæ Religiosus tempore ingressus expresse priori Religioni donavit, aut certe intuitu ingressus. Et contra *Socium tom. 4. conf. 52. n. 18.* aliosque arbitrantes, dominium præfatorum bonorum ad priorem Religionem pertinere, usum tamen fructum ad posteriorem, quamdiu vixerit Religiosus transiens. Si autem nequit præfatus Religiosus bona, de quibus loquimur, ad aliam Religionem asportare, utpote acquisita priori, Conservator prioris Religionis, cujus est, illius Jura tueri, debet adversus Religiosum, transuentem ad aliam Religionem, sive adversus hanc, & hujus Conservatorem, præfata bona priori Religioni conservare.

250 Et sane beneficium, quod per legem conceditur, sine præjudicio tertii concessum intelligitur. Ergo jus, concedens transitum Religioso ad aliam Religionem; sine præjudicio prioris Religionis quoad alia omnia intelligendum est. Hoc autem minime verificaretur, si posset Religiosus, transiens ad aliam Religionem, secum deferre bona in priori Religione acquisita, & per eum ipsimet Religioni priori. Ergo &c. Item bona præfata absolute fuerunt acquisita priori Religioni, non autem sub conditione: sed bona, uniabsolute acquisita, ad alium devolvi non debent. Ergo &c.

RESOLUTIO XXX.

An sit Judex competens in causa feudali.

151 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad causam feudalem, ubi nimirum agatur de reparatione, & satisfactione facienda Domino feudi a Regularibus feudatariis: utpote quæ coram Judice Ecclesiastico; adeoque coram eorumdem Regularium Conservatore agitanda est, non coram Judice Laico, ut docent *Palau tr. 12. disp. un. p. 7. n. 3. & alii*. Secus tamen, ubi de petitorio agatur, id est de proprietate feudi, vel de possessione, id est de sola possessione feudi: quia tunc coram Judice Laico discutienda venit causa, & coram eo conveniendus Regularis, ut docet communior Canonistarum, plurimumque Theologorum sententia apud *Bonac. disp. 10. de Legib. q. 2. p. 1. §. 4. n. 6.* & bene, cum Regularis hoc modo subiciatur Judicio Domini feudi, non ut persona Ecclesiastica, sed ut Princeps, Marchio, &c. Unde libertati Ecclesiasticæ nullatenus derogatur.

RESOLUTIO XXXI.

Num executio publici Instrumenti, quo se Religiosus obligavit, dum esset Laicus, ad ejus Conservatorem pertineat, an ad Judicem Laicum.

153 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad exe-

utionem publici instrumenti, quo se obligavit, dum esset Laicus, Regularis; & in præsentiarum solvere non vult. Hæc enim causa non coram Judice Laico, sed coram Ecclesiastico, adeoque Conservatore ejusdem agitanda est, ut docent *Diana p. 4. tr. 1. resol. 23. Carolus de Grassis de Effect. Cleric. effect. 1. n. 1251. Genuensis in praxi c. 16. n. 2. Ant. de Marinis resol. quotidian. c. 189. n. 8.* ubi testatur, ita fuisse decisum in Sacro Concilio Neapolit. anno 1625. subdens: [Hæc decisio quamvis contra Clientem, mihi melius demum re considerata, admodum placuit, tamquam favens Ecclesiasticæ libertati, Jurique magis consona, & tuta, ita ut amplius ab ea non recederem. Et licet Doctores, supra per me relati, oppositum firmaverint, nulla eis hac in re adhibenda fides; cum eorum opinio nullo nitatur fundamento; ac proinde eam penitus abolendam esse, arbitramur.] Hactenus de Marinis.

RESOLUTIO XXXII.

An causa Regularis, succedenti in bonis Laici, ante ejus mortem ab ipso Laico incepta coram Judice Sæculari, coram Conservatore agitata sit.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 154 attento Jure novissimo extendit se ad cognoscendam causam Regularis, succedenti in bonis Laici, ante ejus mortem inceptam a Laico coram Judice Sæculari; cum hæc coram Ecclesiastico cognosci debeat. Ita *Bonac. de legib. disp. 10. q. 2. pun. 1. §. 1. n. 23. Ambrosinus de Immunit. Ecclesiast. c. 20. n. 45. Marc. Anton. Ab. 1. ref. 49. n. 2. Diana p. 1. tr. 2. ref. 24. n. 2. & alii*, contendentes, quod Clericus; adeoque Regularis, hæres Laici, non teneatur coram Judice Sæculari prosequi litem, jam inceptam coram eo adversus Laicum, cui successit: sed denuo erit super eadem re, vel actione coram Ecclesiastico conveniendus. Siquidem concurret eadem ratio exemptionis, sive lis sit inchoata, sive non. Et præventio Judicis Sæcularis non tribuit ei potestatem contra Ecclesiasticos, nec potest immunitati Ecclesiasticæ derogare. Quidquid dixerint alii Doctores, quos citat *Diana n. 1. & sequitur Carolus de Grassis de Effect. Cleric. ut Reginald. tom. 1. lib. 9. n. 352.* ubi sic: [Clericus ratione hæreditatis, quam accipit a Laico, subjicitur foro Sæculari: & ideo omnes lites, quæ inceptæ fuerunt vivente Laico, eo defuncto ipse Clericus hæres coram eodem Sæculari Judice prosequi debet. Aliæ autem lites circa bona defuncti, vel actiones venire debent ad Judicem Ecclesiasticum.]

RESOLUTIO XXXIII.

An ab ipso citandi sint Regulares Creditores, aut Legatarii pro Confectione Inventarii.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 155 attento Jure novissimo, extendit se ad citandum Regulares Creditores, aut Legatarios in casu, quo confici debeat Inventarium. Cum hujusmodi citatio fieri non possit a Judice Sæculari, ut docent *Martha de Jurisdic. p. 4. cent. 1. casu 38. n. 8. Bonac. de legib. d. 10. q. 2. pun. 1. §. 1. n. 17. Ambrosinus de Immunit. Ecclesiast. c. 22. n. 73. Diana p. 1. tr. 2. resol. 20. Pellizz. tr. 8. c. 6. sect. 2. q. 21. n. 123.* quibus patrocinatur *Duardus in Bull. Cen. lib. 2. Can. 14. q. 11. num. 50.* ubi sic habet: [Eccle-

[Ecclesiastici non possunt trahi ad Curias Sæculares pro confectioe Inventarii. Hinc Hæres cum vult hæreditatem adire cum beneficio Legis, & Inventarii, quamvis super illius confectioe citandi sint omnes Creditores, & Legatarii; nihilominus si Clerici sunt, non possunt citari per Judicem Sæcularem illius loci, ubi bona hæreditaria sunt, vel ubi hæres domicilium habet; sed debent moneri per Judicem Ecclesiasticum: quia Clerici non possunt compelli ad comparandum coram Judice Laico vigore generalis Edicti: Si sua putaverint interesse; quoniam istæ citationes Edictionales a Jure communi sunt exorbitantes.] Hæc *Duardus*; contra non paucos Jurisconsultos, quos citat, & sequitur *Cevallos de Cognit. per viam violentiæ p. 2. q. 78. a n. 3.* & alios, contententes, Judicem Sæcularem in proposito posse per Edictum, aut etiam specialiter citare Ecclesiasticos Creditores; modo expresse non citentur ad comparandum, sed tantum cum ea conditione, & qualitate, si sua putaverint interesse; cum talis citatio non sit vera, & simplex citatio, sed potius admonitio, ut compareant, si voluerint: quæ de Jure non supponit Jurisdictionem, & Superioritatem, & sic non ardet citatum ad necessario comparandum.

RESOLUTIO XXXIV.

An sit Judex competens adversus Regulares, institutos hæredes a Laico, pro solvendis debitis Testatoris defuncti.

156 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus Regulares, institutos hæredes a Laico, pro solvendis debitis Testatoris defuncti. Et sane cum Regulares præfati conveniri non possint, pro solvendis debitis Laici Testatoris defuncti, coram Judice Laico, etiamsi Laicus testator esset obligatus in forma Camere cum renuntiatione privilegii fori, ut firmat communis Doctorum opinio apud *Bellet. in disquisit. Cleric. p. 1. de favore Cleric. reali §. 1. n. 5.* tum ex eo, quia ex persona Successionis mutatur forum, *Gloss. in c. unic. v. semestre de Jur. Patr. in 6. n. 1.* etiam ex eo, quia Sæcularis Judex nullo modo potest Ecclesiasticos Judicare, neque civiliter, neque criminaliter; conveniendi proinde sunt coram Ecclesiastico, seu proprio Conservatore; sicque ab eodem, pro solvendis debitis Testatoris defuncti, compellendi.

RESOLUTIO XXXV.

An sit Judex competens ad executionem faciendam contra Regulares, Laico succedentes, etsi obligatio defuncti vim habeat rei judicatæ.

157 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad executionem faciendam contra Regulares, Laico succedentes, etsi obligatio defuncti habeat vim rei judicatæ. Cum enim, ut optime notant *Pelliz. q. 22. num. 124.* & alii ex *Bellet. ubi supra*, talis executio adversus hæredes fieri nequeat, nisi per vocationem, & cognitionem aliquam causæ: & aliunde cognitio causæ præmitti non possit contra Personas Ecclesiasticas a Judice Sæculari, sed ab Ecclesiastico dumtaxat; ab hoc, adeoque a Conservatore, præfata executio adversus Regulares facienda est.

RESOLUTIO XXXVI.

An sit Judex competens in causa evictionis, pro qua conveniatur Regularis.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 158 attento Jure novissimo, extendit se ad causam evictionis, pro qua conveniatur Regularis, qui E. G. vendidit agrum. Cum in hoc casu, quo Regularis convenitur, coram Judice Ecclesiastico, adeoque coram Conservatore debeat conveniri. Secus tamen, si lis mota fuerit contra Laicum, qui agrum emit a Regulari, & Regularis defensionem Emptoris resistat: tunc enim coram Judice Laico conveniendus est Regularis; quia agitur contra Laicum, non contra Regularem, utpote qui in tali casu assisterat in Judio non nomine proprio, sed Emptoris, proque illius defensione. Atque ita *Tambur. de Jur. Abb. tom. 1. d. 15. q. 19. n. 25. Diana p. 3. tr. 1. res. 22. n. 1.* & alii apud ipsum n. 2.

RESOLUTIO XXXVII.

An procedere valeat contra Judicem Laicum, citantem Monasterium ad exhibenda Jura sua coram ipso, petente Debitor dilationem ex Consensu majoris partis Creditorum, aut beneficium cessionis bonorum.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 159 attento Jure novissimo, extendit se adversus Judicem Laicum, citantem Monasterium ad exhibenda jura sua coram ipso, quando ejus debitor petit dilationem ex consensu majoris partis Creditorum; aut si velit beneficium Cessionis bonorum obtinere. Ita *Martha de Jusdidic. p. 4. cent. 2. cas. 23. a n. 9. Duard. in Bull. Cæn. lib. 2. Can. 15. q. 55. num. 53.* ubi sic habet: [Debitor Laicus, petens admitti ad miserabile beneficium cessionis bonorum, vel ad remissionem partis suorum Creditorum, non potest trahere Clericum ad forum Sæculare; sed debet adire Judicem Ecclesiasticum: nisi debitor detineretur in carceribus ad instantiam Clerici creditoris: nam tunc per viam reconventionis potest petere contra Clericum admitti ad beneficium cessionis.] Ita *Duard. Contra Cevallos tr. de cognitione per viam violentiæ, de Afflictis decis. 280. n. 7. Masfillum decis. 79. n. 5.* & alios, quorum sententia probabilis est: quia Monasterium in tali casu non convenitur, ut reus; sed provocatur ut Actor, ad comparandum, & docendum de suo Jure. Idque Jurisdictioni non præjudicat Ecclesiasticæ, neque fit in damnum, & præjudicium Monasterii, sed in ejus utilitatem: cum, si reliqui Creditores recuperent sua debita, & Monasterium non pareat, ostendatque sua debita, remaneat sine debito, & teneatur postea contra reliquos Creditores litigare, intentando revocatoriam coram Judice Laico.

RESOLUTIO XXXVIII.

An procedat adversus Judicem Sæcularem, cogentem Monasterium, quia spoliavit Laicum sua possessione, ad illam restituendam.

Potestas Judicis regularium Conservatoris, 160 attento Jure novissimo, extendit se adversus Judicem sæcularem, cogentem Monasterium, quia spolia-

ſpoliavit Laicum ſua poſſeſſione, ad illam reſtituendam: quia Monafterium ſpoliator ſi eſt a poſſeſſione ejiciendum, ejici debet auctoritate Judicis, & ſic tamquam reus; ſed Judex competens Monafterii rei non eſt Judex laicus, ſed Eccleſiaſticus, ſive Conſervat. ergo &c. Atque ita *Squillante de privil. Cleric. c. 7. dub. 1. n. 73. de Afflictiſ decif. 85. de Graſſis de effectib. Cleric. effect. 1. n. 1035. & alii contra Bobadillam in polit. tom. 1. lib. 2. c. 18. n. 193. & ante ipſum Marantam in praſt. p. 4. diſt. 11. n. 63.*

RESOLUTIO XXXIX.

An procedere valeat adverſus Judicem ſecularem, aut Ordinarium loci, capientem Religioſum in flagranti delicto, eumque ad ſuum Prælatum Regularem ducentem, non purificatis conditionibus debitis.

¶ **P**oteſtas Judicis regularium Conſervatoris, attempto Jure noviffimo, extendit ſe adverſus eumdem Judicem ſecularem, vel Ordinarium loci, capientem religioſum in flagranti delicto; eumque ad Prælatum regularem ducentem; Cum id non poſſit Laicus Judex, neque Eccleſiaſticus, niſi hæ purificentur conditiones: ſcilicet prima, quod crimen, a religioſo patratum, ſit rei publicæ pernicioſum, ut furtum. Secunda, quod extet præſumptio valde probabilis, religioſum meditari tale facinus. Tertia, quod neceſſitas capiendi urgeat; cum, ſi religioſus oblato idoneo fidejuſſore, promittat, ſe Prælato ſuo ſiſtere, capi non debeat. Quarta demum, quod Miniſter non excedat modum, percutiendo nimirum pugnis religioſum, qui alias paratus eſt ire. Atque ita *Laym. lib. 4. tr. 9. c. 4. n. 6. cui patrocinantur Abbas, Navarr. Sylv. Sâ, Mol. & Avila. contra Hoſt. & alios, quos citat, & ſequitur Marthæ de Jurisdic. p. 4. centur. 2. c. 42. n. 11.*

¶ **Q**uod ſi, recensitis conditionibus purificatis, capi debeat præſatus religioſus, & ad ſuum Superiorem duci; recta via deferendus eſt, & intra terminum ſaltem 20 horarum: ſecus uterque Judex erit excommunicatus. Atque ita *Aldrete de diſcipl. religioſ. tuend. lib. 1. c. 3. ubi n. 40. declarationem affert Sacræ Congregationis. Diana cum aliis tom. 3. tr. 2. reſol. 132 Peyr. in Formul. Prælat. Regul. lit. P. c. 7. n. 2. Et multo magis erit excommunicatus, ſi ad petitionem Regularium non reſtituat. Hinc, ut reſert Peyr. laudatus, anno 1630 die 20 Auguſti cum in Provincia Meſſanenſi fuerint capti a Miniſtris Curie Archiepiſcopalis Meſſanæ quidam cuiuſdam Religionis religioſi inſagranti delicto Homicidii, & ad carceres Archiepiſcopatus ducti; eosque repetiſſet propria Religio, nec vellet illos Archiepiſcopus remittere; pro parte illius Religionis ad regiam Monarchiam appellatum eſt, præſidente in ea Illuſtriſſimo, & Reverendiſſimo Domino D. Petro de Neyla: quæ tandem, re bene diſcuſſa, in favorem Religionis ſententiavit: religioſos præſatos quantocius eſſe religioni ſuz reſtituendos, quæ ipſos puniret ad formam *Concilii Tridentini Seſſ. 25. de regul. c. 14. Et ſtatim reſtituti fuere. Ubi advertit Peyr., quod ſi illa Religio iniuriam proſequuta fuiſſet, Archiepiſcopus ille debuſſet excommunicatus denunciari.**

RESOLUTIO XL.

An adverſus eumdem Judicem ſecularem, capientem religioſum, noctu inventum cum armis prohibitis, aut etiam mutato habitu, illumque diſtis armis ſpoliantem, procedere valeat.

¶ **P**oteſtas Judicis regularium Conſervatoris, attempto Jure noviffimo, extendit ſe adverſus eumdem Laicum Judicem, capientem religioſum, noctu inventum cum armis prohibitis aut etiam mutato habitu: eumque diſtis armis ſpoliantem; Cum neutrum poſſit propria auctoritate laicus Judex. Et quidem nequit primum; nam in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur Magiſtratus, aliique id genus perſonæ, quæ circa Clericorum, adeoque Religioſorum capturam quomodolibet ſe interponunt, abſque licentia Apoſtolicæ Sedis, ut docent *Megal. p. 3. lib. 3. c. 11. art. 7. Dianæ. 1. tr. 2. reſol. 11. & alii*, notantes per *licentiam Apoſtolicæ Sedis* hic intelligi etiam licentiam proprii Prælati, ſeu Sæcularis, ſive regularis. Nequit etiam Laicus Judex ſecundum; id eſt ſpoliare religioſum armis prohibitis, auctoritate propria, & ſine conſenſu Judicis Regularis, aut licentia Papæ, vel alterius legitimi Regularium Superioris, ut optime docent *Pellizz. tr. 8. c. 6. ſeſt. 2. q. 13. n. 112., & alii; ex Laym. lib. 4. tr. 9. c. 4. n. 7. qui citat pro ſe Suarez, & Vaſquez: quia dato, quod Eccleſiaſtici ſubdantur legibus Civilibus, ob publicam Civitatis quietem latis, quoad vim directivam; non tamen quo ad vim coactivam, ita ut puniri valeant a Judice Sæculari. Quamobrem etſi ſpoliare regulares, alioſque Eccleſiaſticos armis, citra eorum percuſſionem, ſpectet ad neceſſariam deſenſionem, ſiſque cenſeri poſſit Judici ſæculari conſenſum; ſpoliare tamen cum violentia, & in poenam, fieri nullo modo poteſt a Judice ſæculari, auctoritate propria.*

RESOLUTIO XLI.

An procedere queat adverſus Judicem eumdem, proceſſantem occulte Regularem, qui deliquit, animo mittendi poſtea religioſo ſuperiori proceſſum.

¶ **P**oteſtas Judicis regularium Conſervatoris, attempto Jure noviffimo, extendit ſe adverſus Judicem Laicum, proceſſantem occulte regularem, qui deliquit, animo mittendi poſtea ſua religioſo Superiori proceſſum. Cum id non poſſit Laicus Judex: quia proceſſum iſtituere, eſt actus Jurisdictionis, quam ſane in regulares, aliſque Eccleſiaſticos non habet Laicus Judex. Excipe tamen caſum, quo regularis Prælatuſ abiit, ideoque nequeat juridice ſe de delicto commiſſo informare; & in eodem delicto continetur, ſiſque periculum in mora. Atque ita *Souſa in Bull. Can. c. 20. diſp. 95. Diana p. 1. tr. 2. reſol. 52. & alii: idque ex vi ratiſhabitionis Prælati regularis, qui in illis circumſtantiiſ non præſumitur ægre laturus uſurpationem talis Jurisdictionis.*

Addit *Filliuc. tr. 16. n. 312.*, Judicem ſecularem, neque extrajudicialiter, inquirere poſſe de delictis Eccleſiaſticorum: quia talis inquiſitio eſt. quidam proceſſus, licet carens conſueta forma Judicii: poſſe tamen generaliter inquirere ſuper crimine incognito; aut etiam ſpecialiter ſuper aliquo iam commiſſo, ſed incerto delinquente, & quidem etiamſi in curſu Inquiſitionis reperiatuſ, delinquentem eſſe Eccleſiaſticum; modo tamen non adſit

animus procedendi post processum ad punitionem. Sed in hoc casu, ubi repertum est, delinquentem esse Ecclesiasticum, melius erit desistere; non tamen necessarium, cum possit ulterius procedi in eisdem casibus: primo nimirum, si etiam Laici fuerint Socii criminis; secundo, ne vexentur Laici pro eodem crimine, si solus Ecclesiasticus invenitur delinquens; & tertio demum, quia cum certum sit delictum, omnes Judices debent inquirere de delinquentibus, ut sic eorum quilibet possit subditum suum punire.

RESOLUTIO XLII.

An procedere valeat adversus eundem Judicem Laicum, suppletentem negligentiam Prælati Regularis in punitione subditi sui delinquentis.

- 168 **P**otestas Judicis regularium Conservatoris, attentato Jure novissimo, extendit se adversus eundem Judicem laicum, suppletentem negligentiam Prælati regularis in punitione subditi sui delinquentis. Cum major minoris, non autem minor majoris negligentiam, seu defectum suppleat: Ecclesiasticus autem Judex, cujusmodi est Prælati regularis, major est Judice Sæculari; cum spiritualia sint potiora temporalibus, *Can. Denique, Can. Duo dist. 96.* Atque ita docet communis Doctorum sententia apud Palam *tr. 12. d. un. pun. 6. nu. 13.* Hinc ubi negligens fuerit Ecclesiasticus Judex, recurrendum ad alium Judicem Ecclesiasticum, eius superiorem; & ubi omnes negligentes fuerint, ad Papam, *Cap. Qualiter, & Quando, de Judicis, & Can. Placuit 11. q. 1.* Non tamen ad Principem sæcularem, etiam ipsomet negligente Papa, nisi talis recursus necessarius esset in justam defensionem. Sed in hoc casu non recurreretur ad Principem Laicum, ut ad Judicem, sed tamquam ad Protectorem, & defensorum, ut advertit Palam *supra.* Nec officit *Can. Filiis 16. q. 7.,* ubi dicitur: si Prælati sit negligens, implorari posse Regem: nam, ut monet Diana *p. 1. tr. 2. ref. 14.,* dictus Canon fuit correctus per *Cap. Qualiter, & quando de Judic.*

RESOLUTIO XLIII.

An procedere valeat adversus Judicem Laicum, aut Ordinarium loci, punire contententem delicta Novitiorum, nedum Civilia, sed Criminalia quoque, immo & Capitalia, in Religione commissa.

- 170 **P**otestas Judicis regularium Conservatoris, attentato Jure novissimo, extendit se adversus eundem Judicem Laicum, aut loci Ordinarium, punire contententem delicta Novitiorum, seu Civilia, sive Criminalia, etiam Capitalia, in Religione commissa, prætextu quod Religiosi non sint. Cum talis potestas competat, non Judici Laico, neque Ordinario loci, a quorum Jurisdictione Novitii sunt exempti, sed soli Prælati regulari, cujus Jurisdictioni dumtaxat subduntur, & quidem nedum interiori quoad forum conscientie, sed etiam exteriori, ac contentiosæ, ut optime docent Navarr. *lib. 3. Consil. de regul. conf. 58. n. 4 Sanchez lib. 6. Moral. c. 10. n. 11. Molina. tom. 3. disp. 671. n. 2. Azor. p. 1. lib. 12. c. 2. q. 11. Suarez tom. 3. de rel. lib. 5. c. 16. n. 18. Lezana tom. 1. c. 24. n. 4. & alii.* Et sane Novitii favore religionis eximuntur a Jurisdictione Judicis sæcularis, & Ordinarii loci, adeoque coram ipsis pro nullo delicto seu civili, sive criminali, etiam capitali queunt in Judicio conveniri,

nec ab iisdem puniri. Ergo, ne delicta maneant impunita, neque alii Novitii occasionem inde sumant liberius delinquendi, non sine gravi regularis disciplinæ, quin & ipsorum Novitiorum præjudicio, delinquentes coram Prælati regulari conveniendi sunt, ab eoque puniendi; etiam per carcerem perpetuum, si illum exigeret qualitas delicti, ut notant Anchar; Lupus, & alii apud Sanchez *n. 13.* immo & torture per eundem subjeiendi sunt, ut addit laudatus Sanchez *n. 12. cum Navarr.* si tortura necessaria videatur ad comprobandum delictum.

Quod autem Novitii eximantur a Jurisdictione 171 Judicis Sæcularis; adeoque pro nullo delicto seu civili, sive criminali, etiam capitali, coram ipso conveniri queant; sed coram suo Prælati, ab eoque puniri, docent præcitati Doctores. Et inde patet, quia Novitius ex vi ingressus in religionem, reputatur persona Ecclesiastica; & consequenter fruitur privilegiis personarum ecclesiasticarum, inter quæ extat immunitas a Jurisdictione Judicis Sæcularis. Item Sixtus V. in sua Constit. [Ad Romanum] cum declarasset, receptionem quorundam criminis irritam esse, declarat insimul, Sæculares Judices in eos potestatem retinere. Ergo a contrario sensu, ut optime refert Suarez *tom. 3. de Relig. lib. 5. c. 11. n. 12.,* si eorum receptio non esset irrita, sed valida; dicti Judices per Pontificem talem in eos potestatem non haberent. Tandem in *l. Statuliber. ff. de Questionibus,* sancitur, statuliberum in delicto repertum, non ut servum ob ambiguum conditionis statum, sed ut liberum puniendum esse. Ergo a pari Novitius, cujus status dubius est, num futurus sit religiosus, an Laicus, deserto Monasterio; non ut Laicus coram Judice sæculari, sed ut religiosus coram suo Prælati conveniendus est, ab eoque dumtaxat, non a Judice etiam Sæculari puniendus.

Quod etiam Novitii eximantur a Jurisdictione 173 Ordinarii loci, docent Molina *tom. 1. disp. 139. Azor. p. 1. lib. 12. c. 2. q. 11. Sanchez ubi supra, Lezana loc. cit. & alii communissime:* patetque ex eo, quia ut favore religionis Novitii, instar professorum, sunt exempti a civili Judicis Sæcularis jurisdictione; ita & ab Ecclesiastica, instar professorum, Ordinarii loci jurisdictione.

Hæc non adeo controvertuntur, si Novitii ve- 174 liant in religione permanere; ut non levis controversia est, si velint ab ea recedere, abeantque impuniti. In qua controversia docent complures, Novitii in religione delinquentes, si velint ab ea recedere, ut per recessum subtrahunt se a jurisdictione Prælati regularis, & sese contrahunt sub jurisdictione Judicis sæcularis, si consuram non habeant; vel Ordinarii loci, si illam habeant; sicque pro delicto, in Religione patrato, non coram religioso Prælati, sed coram Judice Sæculari, aut Ordinario loci conveniendi sunt, ab eoque puniendi. Et hujusmodi sunt Sanchez *ubi supra n. 14. Joa: de Herola in Curia Philippica p. 3. §. 1. n. 12., citans Bobadillam, Bart. de Vecchis in pract. Novitior. disp. 11. n. 6. Peregrin. in Comment. p. 2. c. 5. lit. R. §. 1. Molina de Justitia tom. 4. tr. 3. disp. 49. n. 24;* ubi idem etiam docet de religiosi non possessis nostræ Societatis, a religione dimissis. Oppositum sentiunt Bonac. *de legib. disp. 10. q. 2. punt. 1. §. 2. n. 5, citans Sayr. Abbatem, Clarum, & alios, Laym. lib. 4. Theolog. Moral. tr. 9. c. 8. n. 5. Diana p. 3. tr. 1. ref. 34. & alii:* inde moti, quia tempus delicti suspiciendum est, adeoque Novitius, sicut & religiosus Societatis Jesu post vota bien-

biennii, ante professionem quatuor votorum, e religionis dimissus propter delicta in religione patrata, non coram seculari Iudice, vel Ordinario loci, ad quos pertinere incipiunt, conveniendi sunt, & puniendi; sed coram regulari Prælato; Hinc.

173 Suarez de relig. tom. 3. lib. 5. c. 16. n. 8. contendit, quod si Novitius delinquens vellet a religione discedere; posset in eadem detineri, usque dum sufficienter puniatur, & postea dimitti, si ipsa dimissio, attentata qualitate delicti non iudicetur punitio sufficiens. Quod tamen negatur a Bart. de Vecchis in prax. Novitior. disp. 11. n. 5. & Diana ubi supra n. 4. Addit Palauz tr. 16. d. 1. p. 8. & Suarez loc. cit. posse regularem Prælatum Novitium delinquentem, etiam recedere volentem punire, & quidem pœna exequenda post recessam, si ea judicialiter injuncta sit; cum sic illa vim habeat præcepti, & sententiz datæ subdito, qui proinde illam acceptatam nequit effugere propria auctoritate; secus vero, si pœna inflata sit absque strepitu judiciario; quia tunc censetur imposta Novitio, ut membro religionis, & quamdiu tale sit.

RESOLUTIO XLIV.

An adversus utrumque procedere valeat, punire contententes Novitium, qui cum esset in sæculo laicus, vel Clericus delictum commisit, & re integra in fraudem potestatis secularis, aut Episcopalis habitum religiosum assumpsit.

176 Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attentato Jure novissimo, extendit se adversus Judicem Sæcularem, vel ordinarium loci, punire contententem Novitium, qui cum esset in sæculo laicus, aut Clericus perpetravit ibi delictum; & re integra habitum religiosum induit in fraudem potestatis secularis, vel Episcopalis: cum delicti Judicium, pœnaque imponenda, ubi res sit integra, Prælato regulari tribuatur a Sixto V. in præcit. Const. [Ad Romanum] §. 17., ut notat Portel in dub. regul. V. Novitius n. 17. Secus tamen, si res integra non sit, eo quia Iudex ante ingressum Novitii in religionem cœpit cognoscere de ejusdem delicto in sæculo patrato, seu via accusationis, sive inquisitionis; cum in hoc casu ubi cœptum est judicium, ibi debeat terminari: sicque potest Novitius per Judicem laicum, vel Ordinarium loci ab ordine extrahi, judicari, & puniri, etiam Novitiatu durante. Atque ita docent communiter Doctores cum Barbolemao de Vecchis in prax. Novitior. d. 12. per tot. & Mayba de jurisdic. p. 4. cent. 1. cas. 121.

RESOLUTIO XLV.

An contra eundem Judicem laicum procedere valeat, eo quia demandavit carcerationem Coloni religiosorum ratione damni, ab animalibus in pascuis alienis facti.

178 Potestas Judicis regularium Conservatoris, attentato Jure novissimo, extendit se adversus eundem laicum Judicem, demandantem capturam, & carcerationem Coloni religiosorum, seu Custodis animalium eorumdem ratione damni, ab ipsis animalibus in pascuis alienis facti, seu absque dolo, sive etiam cum dolo, & studio ipsius Coloni. Ita ex Raynald. tom. 2. Observ. crim. c. 15., §. 4., 5., & 6. n. 91. & 92. Monacell. p. 3. Formular. tit. 1. in adnot. ad form. 52. n. 20. Quia ut non debet,

neque potest laicus Iudex pro damno, ab animalibus Ecclesiasticorum illato in pascuis alienis, prædicta animalia retinere, ut videbimus Resolutione sequenti; ita neque capere, & carcerare eorundem Colonom, seu Custodem; ne saltem indirekte, Immunitas lædatur Ecclesiastica, & præjudicium inferatur bonis monasterii, propter nimirum absentiam Coloni. Quamobrem pro immunitatis defensione, & pro tali vitando bonorum monasterii præjudicio, Conservatoris potestas extendit se ad vindicandum præfatum religiosorum Colonom de manu Judicis laici.

Non potest tamen, se extendere ad illum vindicandum de manu Judicis Ecclesiastici; utpote qui possit illum in hoc casu detinere, & carceribus mancipare; cum, ut docet Monacell. loc. cit. ex eodem Raynald. ibid., & ex Zacch. ad Stat. Favent. tom. 2. rubr. 8. n. 12., Colonus non sit bonum mobile monasterii, quemadmodum sunt ejus animalia; & causa damni illati, præsertim si damnum fuerit dolose, ac studiose illatum, cognosci private debeat a Iudice Ordinario Ecclesiastico, juxta generale decretum Sacr. Congreg. Immunitatis apud Monacell. laudatum tom. 2. Formul. tit. 15. in adnot. ad Form. 4. n. 10. & præjudicium, monasterio inde proveniens, causetur non facto Judicis rite procedentis, sed culpa, & delicto ipsius Coloni.

Nec officit doctrina Panimell. decis. 12. adnot. 8. n. 11., contententis pro damno, ab animalibus illato, non statim ad Custodis capturam deveniendum esse; sed prius experienda alia Juris remedia. Pro qua adducit Surdum conf. 561. n. 27. lib. 4. & Gratianum discep. 83. n. 3. Ut enim ait, & bene Monacellus p. 3. cit. tit. 1. in adnot. ad form. 49. n. 22., intelligendus est hic Auctor juxta terminos auctoritatum, quas allegat Rota decis. 602. n. 7. coram Cervo, & coram Duno. jun. decis. 498. n. 22. & sæpe alibi. Surdus autem, & Gratianus loc. cit. nobis non opponuntur; cum solum velint, quod pro damno illato non detur animalium retentio, quando adest notitia ejus, cujus sunt animalia, quæ damnum intulerunt. Et quod multo minus liceat retinere personas, & Dominos animalium: cum quia hoc esset, propria auctoritate sibi jus dicere; quod non permittitur: tum etiam, ne jurisdictionis jus dicentis violetur; cum, pignora capere, sit jurisdictionis species: tum denique, quia Domino prædii damnificati consultum est per aliam actionem, quam per retentionem; nisi adsit statutum, vel consuetudo contraria, ut videre est apud Surd. & Gratian. cit. discep. 80. n. 4. 5. & 6.

RESOLUTIO XLVI.

An procedere valeat adversus detentores in carceribus animalium Monasterii propter damnum, ab ipsis in pascuis alienis illatum.

181 Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attentato Jure novissimo, extendit se adversus animalium Monasterii detentores in carceribus propter damnum, ab ipsis animalibus illatum in pascuis alienis, vel alibi, si ratione damni illati Regulares conveniantur coram Ordinario loci, aut Iudice laico, non tamen coram Conservatore, vel regulari Prælato. Vel si detentio animalium sit omnino injusta, quia nimirum nullum damnum intulerunt; vel, si justa, cum religiosi se paratos exhibeant ad satisfaciendum pro damnis, & standum Justitiæ, sufficienti præstita cautione, nolint illa regularibus dimittere, nisi prius fiat realis satisfactio.

risfactio. Ita *Rodriq. art. 14. Miranda art. 11. Hieron. Rodriq. in Compend. resol. 33. n. 19. Portel V. Conservatores n. 9. Sanchez in opusc. tom. 2. lib. 3. cap. unic. dub. 31. q. 2. Diana 3. p. tr. 1. resol. 20. fin. Novar. p. 2. Summ. Bull. de Conservat. n. 11. Lezana p. 2. c. 10. eod. tit. n. 67. Donat. tom. 1. tr. 17. q. 13. & alii.*

182 Et quoad primam partem evincitur : quia cum regulares sint a Jurisdictione Judicis laici, & Ordinarii loci exempti, solisque Prælati Ordinis, & Conservatoribus subjecti ; si ad illos, non tamen ad hos trahantur, cum sunt Rei ; manifesta in hoc iisdem, sicut & Regulari Prælato, ac Conservatori violentia infertur, manifesta quoque irrogatur injuria ; quam evitare, sive non permittere, ad Judicem pertinet Conservatorem juxta *Cap. 1. de offic. Judic. deleg. in 6.* Quoad secundam probatur : quia in casu posito gravis, atque notoria Regularibus irrogaretur injuria, nedum ipsi Prælato, & Conservatori ; tum propter ipsam animalium detentionem, tum etiam propter suam exemptionem ; cum per regularium privilegia nedum personæ regulares, earumque bona immobilia, verum etiam bona mobilia (inter quæ prædicta enumerantur animalia) sint a dictis Judicibus exempta, solisque Ordinum Prælati, & Conservatoribus subjecta.

183 An autem propter meram, & præcisam detentionem animalium extendatur Conservatoris potestas adversus detentores, ita ut possit, illos censuris ligare, ea sola ratione, quia præfata animalia detinent ?

Negant *Rodriq. cit. art. 14. Miranda art. 11. cit. & alii*, ex eo moti, quia hujusmodi animalia sunt res non ecclesiasticæ, sed sæculares ; licet quoad dominium ad Ecclesiasticos, seu regulares pertineant, teste *Bald. in l. de his c. de Episcop. & Cleric.* ubi ait, quod quando tributum est appropriatum ipsi rei, Judex Sæcularis potest manumittere ad rem ipsam, quamvis sit Clerici, aut Religiosi, & tributum recipere : quia est de sua Jurisdictione tam universali, quam particulari : sed non poterit aliquid facere contra Personam Clerici, aut Religiosi ; alias incidit in pœnam Canonis.

184 Affirmant ex adverso *Donat. q. 13. cit. n. 4.* inquiens : [Satis esse, quod dicta animalia sint in dominio regularium, & quod ad eorum Ecclesiam spectent, ad hoc, ut sint immunia, & exempta ab omni jurisdictione laicali, *ex cap. Cum sit generale, de for. Compet.*]

185 *Matthæucc. in offic. Cur. Episc. c. 15. n. 21.* ubi querens : [An Conservatores possint ad censuras procedere contra arrestantes animalia Monasteriorum pro damno, dato in pascuis Domini Territorii, vel Communitatis ?] ait ; Religiosos teneri ad solvendum pretium pro reparando damno illato, quando alias eorum animalia pascua damnificaverint. Deinde : [Hinc difficultas non levis inter Ecclesiasticos, & laicos esse solet, non circa substantiam, sed circa modum, & competentiam fori, ac facultatem arrestandi ipsa animalia, *num id laicali auctoritate fieri possit ?* Ad quod videtur, per laicorum executores posse arrestari, ut impediatur ulterior damnificatio, statim reducenda tamen ad ipsos regulares. Verum damnificatio impediri potest per expulsiorem animalium a loco pasturæ, testibus adhibitis de damno illato. Quatenus vero regulares damnum renuant reparare, recurrendum est ad Judicem Conservatorem, si adsit, vel Episcopum, ut ad solutionem eos obliget.

Non enim potest ad Judicem laicum recurri, utpote incompetentem pro Ecclesiasticis. Et hinc ad dubium affirmative.] Hactenus *Matthæuccius.*

Affirmat etiam *Pellizz. tom. 2. Man. tr. 8. c. 7. 186 sect. 3. q. 9. n. 127.* ex eo, quia non potest contra animalia regularium procedi, nisi contra eorundem personas procedatur ; cum animalia sint de rebus regularium, & bona sint accessoria personæ : præterquam, quod animalia non sint capacia, ut conveniantur, & condemnentur ; sicque conventio, & condemnatio cadit indirecte in personam regularium.

Affirmat tandem *Diana p. 4. tr. 1. resol. 72. cum Sanchez in Opusc. tom. 2. lib. 3. c. unic. dub. 31. n. 2. & alii* : quamvis dubitaverit *p. 1. tr. 2. resol. 81. alias 80.*, ubi citat *Barbos. in Collect. tom. 1. lib. 1. tit. 2. c. 10. n. 6.* docentem : [Statuta laicorum, pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia adversus eos, quorum pecora damnum derunt ; aut in fructibus, vel in partibus vetitis fuerunt inventa, non ligant Clericos, & Ecclesiasticas personas : quia indistincte Sæcularibus prohibetur, Clericos distringere, aut condemnare, *cap. 2. de for. compet.* Item quia causa, quamvis sua natura mere temporalis sit, tamen ratione personæ Clerici, contra quem movetur, manet Ecclesiastica, quidquid in contrarium resolvant aliqui : idque suadere conantur ex eo, quia quando onus impositum est rei, potest sæcularis jubere, ut executio fiat in re, quæ in suo territorio, & jurisdictione est, non habito respectu, an persona, cujus res est, pertineat ad suum forum, vel jurisdictionem. Confirmatur hæc ratio : quia hoc pacto persona Clerici non condemnatur a Judice sæculari, nec ejus statuto ligatur : quia in personam Clerici nulla dirigitur executio. Sed onus reale, rei impositum, a Clerico exigitur, sicut aliud quodcumque tributum reale. Sed hæc ratio non evincit : omnino oporteat sententiam ferri, & condemnationem pœnarum fieri in personam : quia animalia minime sunt capacia, quod conveniantur, vel condemnentur, *arg. cap. 2. ubi rem, quæ culpa caret in damnum vocari non convenit, Can. Mulier V. Quæritur 15. q. 5. ibi* : [Nec ullo modo capax legis sit] bonus text. *in l. 1. post princ.* [Si quadrupes pauperiem fecisse, dicatur.] ergo fundamentum primum contrariæ opinionis, secundum Juris rigorem stare non potest]. Hactenus *Barbos.* Cum Doctoribus affirmantibus nostra sententia est affirmativa, quæ satis, superque remanet ex illorum argumentis comprobata.

RESOLUTIO XLVII.

An procedere queat adversus Principem Laicum, ejicientem e proprio Territorio Religiosum eo, quod non obediat mandatis ejus.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 189
 P attento Jure novissimo, extendit se adversus Principem Laicum, ejicientem e proprio Territorio Religiosum, eo quod non obediat mandatis ejus. Cum talis ejectio citra incursum excommunicationis, in Bulla Cœnæ Domini contentæ, fieri nequeat a Principe Laico, qui nullam prorsus jurisdictionem habet in Regulares ; ut contra non paucos firmat communissima Doctorum sententia cum *Molina tr. 2. de Just. disp. 31. Becano p. 2. Summ. tr. 3. q. 11. n. 3. Pellizz. q. 27. n. 129. & aliis* : tum ex eo, quia, ut arguit *Pellizz.* Regulares in Civitatibus, & Regnis constituuntur a Papa in servitium Fidelium : sicque jus habent commorandi in illis, non solum ut cives, sed etiam ut personæ, a Romano Pontifice constitutæ, potente id facere pleno Jure : unde

unde nequeunt a Principibus Laicis expelli. Tum ex eo etiam, quia cum non teneantur Regulares legibus civilibus quoad vim coactivam, sed mere quoad directivam; licet illis controve- niant, puniri non possunt a potestate Sæculari. Tum denique ex eo, quia, ut notat *Diana p. 4. tr. 1. resolut. 81.* in Bulla Cœnz Domini excom- municantur quomodolibet muldantes personas Ec- clesiasticas, una cum Executoribus, & Subexecu- toribus talis muldæ: adeoque ex quacumque causa Princeps sæcularis e proprio Territorio Religiosum ejiciat, hac excommunicatione li- gatur.

190 Notat tamen *Pelliz. ubi supra*, per modum justæ defensionis, & servato moderamine inculpatæ tutelæ, posse Laicum Principem, e suis Territorijs expellere Religiosos inobedientes, ad evitendum græve damnum, alias imminens Reipublicæ; aut ad tollendum scandalum, cui aliter occurri non posset. Verum, ut ait *Pelliz.* iste casus vix videtur posse contingere; cum facile adiri queat Papa, vel alius legitimus Super- ior Ecclesiasticus, qui dictis malis occurrat; & plerumque nullum subit periculum in mora: in quo eventu certum est, non posse Laicos Prin- cipes propria auctoritate punire Regulares; cum sic non servetur debitum moderamen inculpatæ tutelæ. Hæc *Pelliz.*

191 Addit *Diana loc. cit.* cum pluribus, quos ibi laudat, neque Ecclesiasticum, eo quod seditiosus, & perturbator sit Reipublicæ, posse a Principe Laico e suis Territorijs expelli. Contra plures, quos inter *Tuscbus de Visti. lib. 2. c. 20. n. 25.* ubi refert, quod Dux de Alcalà, Regni Neapolitani Prorex, Equitem quemdam Sancti Joannis Hiero- solymitani, qui continuo erat seditiosus, & Ci- vitatem turbabat, constituto de excessibus conti- nuis, mandavit ejici e Territorio Regio sub prætextu, quod Rex possit, ut, quem velit, maneat in domo sua.

192 Movetur autem *Diana ex eo*, quia Ecclesi- astici omnes de Jure divino habeant, ut libere possint in qualibet Mundi parte habitare, & Ecclesiastica officia exercere; cum illis Christus Dominus in personam Apostolorum dixerit *Marc. 26.* [Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.] Sicut ergo non potest Maritus, tamquam Paterfamilias, expelle- re e domo uxorem inobedientem, & pernicio- sam, eo quod ex matrimoniali vinculo illa ha- beat jus cohabitandi una cum Marito; Ita nec potest Princeps, tamquam Paterfamilias, expel- lere e Dominio suo Ecclesiasticos inobedientes, & perniciosos; cum de Jure divino habeant, ut libere possint ubilibet habitare. Pro quo assert *Diana* laudatus decisionem Friderici Imperatoris in *tit. 1. §. Si Clericus de pace, tuend. in usib. feud.* ubi decernitur, coram Episcopo suo convenien- dum, & adducendum esse Clericum, pacis vio- latorum, ab eoque puniendum.

193 Et in excommunicationem Bullæ cœnz præ- fatam Principem Laicum incidere una cum exe- cutoribus, & subexecutoribus suis, ut supra, docet *cit. Diana*: concludens, recurrendum esse a Principibus, eorumque Ministris ad proprios Ec- clesiasticorum Judices, occurrente casu: & ab illis, qui in Ecclesiasticos Jurisdictionem habent, Ecclesiastici ipsi sunt in exilium ejiciendi: non quidem simpliciter, advertit, & bene *Diana*, sed causa cognita; quia alias committerent injusti- tiam, condemnando pœna exilii reum non audi- tum. Immo non excusat ab hac censura Præla-

tos illos, qui, ad instantiam, & requisitionem Principum Sæcularium, oretenus, & causa non cognita, præciperent alicui Ecclesiastico subdito, aut illum cogere, ut a suæ diœcesese finibus discederet: quia *talis est Principis, & sua volun- tas.* Nam cum hujusmodi præceptum, seu pre- ces ad instantiam fierent Principis Sæcularis; essent in hoc Prælati Ecclesiastici quodammodo executores Principum Laicorum: maxime quia tunc id non facerent, ut Prælati, sed tamquam privati: unde etiam ipsi excommunicationem in- currebant, ut etiam expresse tenent *Martha de Jurisdic. p. 4. Cent. 2. cas. 140. n. 8. Megalius in 3. p. lib. 3. c. 11. n. 14. & 34. & alii.*

Addit etiam *Diana p. 1. tr. 2. ref. 19. & p. 3. tr. 1. ref. 30.* cum Theologis, & Jurisperitis passim, 194 contra nonnullos, quos ipse citat, neque posse a Principe Laico puniri Ecclesiasticum, eo quod commiserit crimen læsæ Majestatis; sed a suo Ecclesiastico Judice. Pro quo adducit, quod refert *Antonius Bovius in responsione contra N. p. 4. arg. 10. pag. 75.* scilicet cum in Hispania anno 1520. conjurationem adversus Carolum V. ejusque Ma- trem excitassent Laici quidam infimul, & Ec- clesiastici; contra Laicos jussit Imperator, ut a Judicibus Sæcularibus procederetur: Ecclesiastici tamen propriis Prælatis, & Papæ remitterentur. Item in Britannia cum adversus Henricum VII. seditionem commovisset quidam Sacerdos, unde Bella, & innumeræ hominum neces subsecutæ sunt: in Laicos complices seditiosos animadvertit quidem Rex; at Sacerdotem suo Ecclesiastico Judici remisit.

Tandem declarationem assert Clementis VIII. 195 apud *Genuens. in pract. c. 72. per totam* in casu atrocissimæ rebellionis cujusdam Religiosi, qui anno 1600. aliquas terras Regni Neapolitani in mani- bus Turcarum tradere meditabatur: nam cum Fiscus allegaret, pro tali delicto Clericum quem- dam Neapolitanum fuisse olim decapitatum; di- ctum fuit: *Male judicatum*: unde, talis causa fuit a Clemente VIII. commissâ Nuntio Neapolita- no, adjuncto alio Consiliario Clerico, ita tamen, ut in illo Judicio interveniret tamquam delegatus a Sede Apostolica. Ideoque ait *Genuensis*: [Hæc disputatio in hoc Regno finem accepit, ut cognitio talis criminis pertineat ad Ecclesi- asticum, nisi causa delegetur a Summo Pontifice: quia delegatio, facta a Clemente VIII. demon- stravit, apud Judices Laicos circa tale crimen nullam extare jurisdictionem.]

Immo, subjungit memoratus *Diana p. 3. tr. 1. ref. 16.* Ecclesiasticum propter crimen læsæ Ma- jestatis minime degradandum esse, & Curie Sæ- culari tradendum. Pro quo citat *Salsedum in pract. crim. Bernardi Diaz c. 119. lit. C. Burtatum lib. 3. conf. 22. Curtium conf. 154. & Barbosam in Collect. tom. 4. p. 2. causa 22. q. 5. c. Si quis Laicus a n. 2.* Contra plures contententes, propter gravitatem criminis, etiam in jure expressum non sit, adhuc tamen Clericum, læsæ Majestatis Reum, degradandum esse, & Curie Sæculari traden- dum, quamvis non proponatur incorrigibilis. Et *p. 1. tr. 2. ref. 129. n. 11.* docet, Religiosum Pro- fessum, qui miscuit se criminibus enormibus, neque a suo Religioso Prælato degradandum esse, & Curie Sæculari tradendum; cum plures Do- ctiores contendant, Clericum non esse degradan- dum, nisi in casibus dumtaxat exceptis, hæresis videlicet, falsi commissi in literis Apostolicis, & conspirationis in proprium Episcopum: & hujus- modi sunt *Arctinus, Albertinus, Dacius, Covar.* 196
lib. 2.

lib. 2. var. c. 20. n. 7. Facchineus in contrav. lib. 8. c. 30. Soufa in Bull. Cœne c. 16. disp. 82. num. 2. Julius Clarus in pract. crim. lib. 5. q. 36. n. 36. Modus de Sacris Ordin. c. 32. n. 7. Alterius de Conf. tom. 2. disp. 2. c. 2. §. 7. & alii. Contra plures alios, quos ipse laudat n. 10. opinantes, Clericum propter homicidia, & alia crimina qualificata degradandum esse, & Curia Sæculari tradendum. Et deinde concludit laudatus Diana [Stante contrarietate dictarum opinionum, existimo, dictam degradationem minime a Superiore Regulari faciendam esse, nee dictum Religiosum Curia Sæculari tradendum; nisi prius consulto Romano Pontifice, ut volunt ipsimet Adversarii, Farinac. de Inquisit. q. 8. n. 81. Felicianus Episcopus Scalensis tr. de Conf. c. 14. & Albertinus in cap. Quamquam de heret. in 6. q. 11. n. 45.]

RESOLUTIO XLVII.

An procedere valeat adversus Judicem Laicum, cognoscentem de delicto Equitem Sancti Joannis Hierosolymitani, Sancti Benedicti, Sancti Jacobi &c. commissio etiam in officio Sæculari, illis a Sæculari Principe collato.

197 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus Judicem Laicum, cognoscentem de delicto, et si gravi, & atroci, commissio ab Equitibus, sive professis sive Novitiis, Sancti Joannis Hierosolymitani, Sancti Benedicti, Sancti Jacobi, Sancti Augustini, Sancti Lazari, Sancti Stephani, Alcantaræ, Calatravæ, & similibus, etiam in officio Sæculari, quod a Principe Sæculari collatum exercent: utpote qui sunt veri Religiosi, & inter personas Ecclesiasticas recensiti; & qua tales, ut a gabellis, & tributis immunes sunt, ita & a Jurisdictione Principum Sæcularium quoad forum judiciale: gaudent proinde privilegio exemptionis, gabellarum, Canonis, & Fori. Ita *Bellet. disq. Cleric. p. 1. tit. 3. §. 1. n. 16. Caballus cent. 1. cas. 64. Narbona in recop. Leg. Hispan. L. 20. Gloss. 20. n. 34. Diana p. 4. tr. 1. resol. 86. & alibi, quibus subscribit del Bene de Immunit. p. 1. c. 1. dub. 11. sect. 1. n. 13. & 14. ubi sic habet: [Itaque hi etiam, & multo magis Equites Sancti Joannis [Sive professi, sive Novitii sint] gaudent privilegio gabellarum Exemptionis, Canonis, & Fori, ita ut si committant crimen [licet atrox, & grave], non possint criminaliter, & in causis civilibus civiliter, sine contractione censuræ in Bulla Cœnæ, cognosci a Judice Sæculari: adversus quem eorum Judices Conservatores poterunt etiam excommunicationem fulminare &c. Et hoc verum est, etiam si crimen committant in officio Sæculari, quod a Principe Sæculari collatum exercent, sicuti libro de Parlamenti dubit. 4. sect. 20. Subsect. 2. ex probabiliori Doctorum sententia dicebam &c.] Hactenus del Bene, & quidem juxta communia Theologorum, & Canonistarum principia, contendendum, Clericos trahi non posse ad forum Laicale, etiam ratione Officii, sibi a Laico Principe concessi, si in eo delinquant; nec etiam ratione cujuscumque artificii, si quam artem exercent, quæ Consules habeat, ac Primate, apud quos illius artificii jurisdicatio resideat. Atque ita disertis verbis *Duard. in Bull. Cœnæ lib. 2. Can. 15. q. 21. n. 273. Megala in 3. p. lib. 3. c. 11. n. 26. & 36. Bonac. de leg. disp. 10. p. 2. punt. 1. §. 2. n. 24. Ambrosini. de Immunit. Eccles. c. 20. n. 54. Cochier de Jurisdic.**

tom. 2. p. 3. q. ult. n. 1 & 2. Pignatell. tom. 2. conf. 27. Graf. de effect. Cleric. effect. 1. n. 851. afferens, in nostro Sicilia Regno ita observatum fuisse in 199 causa cujusdam Equitis Hierosolymitani, qui officium Capitaneatus in civitate Calatayeronis exercuit, & alia vice in Patrimonio.

Atque hic notat *Bonac. in Bull. Cœn. disp. 1. q. 16. 200 punt. 5. n. 17.* Judicem Laicum vinculo excommunicationis irretiri, trahendo Clericum ad suum Tribunal, etiam si eum transferre intendat prætextu officiorum Sæcularium, quæ Clericus exercet. Et ratio est, tum quia Bulla universaliter loquitur, & solum excipit casus, in Jure expressos: exceptio autem firmat regulam in casibus non exceptis. Tum quia, licet Clericus nequeat officia Sæcularia absque Superioris dispensatione suscipere, *cap. Sacerdos Ne Cleric. vel Monac.*, nihilominus privilegium Clericale retinet, & exemptus est a Laica potestate, *ex cap. fin. de vit. & honest. Cler.* Quamobrem Clericus, qui officium Tutoris, vel Curatoris, vel Administratoris bonorum exercuit, & in eo deliquit; non potest in judicium a Laico ad reddendam rationem vocari: quamvis enim delinquat, assumendo hujusmodi officium, non tamen amittit privilegium fori. Hactenus *Bonacina.* Quod procedit, etiam si in tali casu puniretur Clericus a Judice Sæculari pœna pecuniaria, ut præter alios sustinet *Sanchez tom. 1. Consl. lib. 3. c. unic. dub. 21. n. 11.*

RESOLUTIO XLIX.

An compellere valeat Ecclesiasticis Censuris Judicem Sæcularem ad non detinendum, sed remittendum Superiori suo Religiosum illum, qui sine habitu, & tonsura miscuit se delictis enormibus.

198 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad cogendum Ecclesiasticis Censuris Judicem Sæcularem, detinentem, & non remittentem ad suum Superiorem Religiosum illum, qui habitu dimisso, & sine Tonsura miscuit se rapinis, homicidiis, aliisque delictis enormibus. Ita *Peyr. in Formul. lit. P. c. 7. n. 5.* ubi plura notat: &

Primo, non posse a Judice Sæculari præfatum Religiosum captum puniri sine metu Censurarum, nisi prius talis Religiosus fuerit monitus desistere: quia privilegium non amisit, *Navar. lib. 1. Consl. conf. 25. de privoil. Diana tom. 1. tr. 2. resol. 129.* ubi complures allegat Doctores.

Secundo, quamvis possit Regularium Conservator, Judicem Sæcularem cogere Ecclesiasticis Censuris, ut præfatum Religiosum ad suum Superiorem remittat; non tamen tenetur hoc facere. Unde Prælati, qui nollent de tali sic capto se impedire, nullam pœnam incurrerent, *per cap. 1. de Apof.*

Tertio, si hujusmodi Religiosus raptor non fuisset captus a Judice Sæculari, sed a suo Prælato; hic per quamcumque instantiam, sibi a dicto Judice Sæculari factam, non posset illi memoratum Reum tradere, sine consensu Romani Pontifici. *Diana loc. cit. in fin.*

RESOLUTIO L.

An procedere valeat adversus Magistratum secularem, declarantem Religiosos in pœnam incurfos, eamque ab illis exigentem, ob transgressionem Statuti generalis, de non introducendo, extrahendo ab Urbe, venditionis causa, Frumento, Vino &c.

205 **P**otestas Judicis regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus Magistratum secularem, declarantem regulares in pœnam incurfos, illamque ab iisdem exigentem, eo quod transgressi sint statutum generale, in publicam, communemque utilitatem latum, de non introducendo in civitate, vel ab ea non extrahendo, venditionis causa, frumento, vino &c. Cum laicorum Statuta, etiam generaliter lata, & absque expressione regularium, ac Ecclesiasticorum, minime regulares, aliosque Ecclesiasticos comprehendant, quoad vim coactivam ex defectu potestatis in statuente, & consequenter ex defectu voluntatis in eodem, ut docent innumeri fere Doctores cum *Rota*, quos citatos sequitur *Diana p. 6. tr. 8. & Misc. 3. resol. 3. a n. 3.* Et statutum de quo loquimur, neque quoad vim directivam, ut contendunt *Joan. Belrain de Guevara in propugnac. libert. Ecclesiast. assert. 1. §. 3. n. 11. Sperellus decis. 11. n. 45 Carpanus ad statuta Mediolanens. in prælud. n. 103. Montanarus in Pragmaticis d: Administrat. Civit. n. 86., & 87. Genuensis in prax. c. 74. n. 4. Ciarlin. in Controv. forens. lib. 1. c. 32. per tot. Diana ubi supra n. 7. & alii.*

206 **E**t sane statuta Laicorum, etiam generaliter lata, quoad vim coactivam regulares, aliosque Ecclesiasticos, ex defectu potestatis in statuente, non comprehendunt: quia potestas condendi statuta, Ecclesiasticos obligantia, non est laici Magistratibus attributa, *Can. Bene quidem dist. 96. Can. laicis 16. q. 7. cap. Ecclesia S. Mariae de Constit. cap. Cum laicis de reb. Eccles. non alien. ibique Hostiens. n. 10. Abbas n. 3, & Zibarell. in Cap. Perpendimus n. 13. de sent. Excomm. Barbatia in rubr. de reb. Eccles. non alien. Socin. cons. 14. n. 1. & cons. 71. n. 10. & 15. lib. 4. Mandell. lib. 1. cons. 8.* Quemadmodum non est laicis Magistratibus attributa iurisdicctio in regulares, aliosque Ecclesiasticos, a qua derivatur potestas; & cujus sane Jurisdictionis actus est statuere. *Bart. in l. omnes populi n. 3. ff. de Just. & Jur. ibique Jason n. 22. Romanus Con. 218. n. 2. & alii.* Jam si ex defectu potestatis in laicis Magistratibus eorum statuta quoad vim coactivam regulares minime comprehendunt;

207 **E**x defectu etiam voluntatis, quæ regulatur a potestate in Magistratu statuente, statuta prædicta quoad vim coactivam regulares, aliosque Ecclesiasticos non comprehendunt. Comprehendere siquidem in propriis statutis, generaliter editis, regulares, ceterosque Ecclesiasticos, ubi adsit potestatis defectus, est impossibile statutentibus. Ergo ad id non debet eorum voluntas extendi; cum impossibile nulla sit dispositio, *l. Confessionibus ff. de interrogat. actio. & nemo videatur, manum imponere ad sibi illicita, & impossibilia, l. Miles §. ream ubi Angelus ff. ad l. Juliam de Adult. & Anchar. in repetit. c. 1. n. 29. de constit. & in dubio non præsumatur, voluisse in sua dispositione comprehendere ea, de quibus expresse disponere non potest, l. Laicus ff. ult. ff. ad Municipal. c. A nobis il 1. de sent. excomm.*

208 **Q**uod si etiam Regulares, ceterosque Ecclesiasticos præfata statuta, generaliter lata, vere intenderent comprehendere; licet respectu laicorum valida forent, ut docet communis opinio cum *Alberico tr. de stat. p. 2. q. 2. n. 10. Curtio Seniore cons. 27. n. 8. Jasone l. Filius familias §. Divi n. 106. ff. de legat. & ibi Ripa n. 74. & aliis passim: respectu tamen Ecclesiasticorum invalida, & nulla essent, juxta veriolem, magisque receptam Canonistarum sententiam in cap. fin. de Immunit. Eccles. in 6. ubi Joa. Andr. a n. 1. Anchar. n. item 1. Gemin. n. 1. & 3. Franc. n. 2. Bart. dic. l. Filius familias §. Divi n. 11. & 12. ubi Ripa n. 81. dicens, hanc esse communem tam Civilistarum, quam Canonistarum opinionem, *Jason in dic. §. Divi n. 72.* ubi ait, neminem scribentem discrepare ab hac sententia, & alii.*

209 **Q**uoad vim etiam directivam statutum, de quo loquimur, generaliter latum, regulares, aliasque personas Ecclesiasticas non comprehendit. Si quidem tunc statuta laicorum, etiam ob bonum publicum, publicamque utilitatem edita, quoad vim directivam regulares comprehendunt, aliasque personas Ecclesiasticas, cum neque directe, neque indirecte sunt Ecclesiasticæ Immunitatis læsiva, ut docent *Salas de legib. disp. 14. sect. 8. n. 92. & 93. Baldell. lib. 5. disp. 33. Bonac. in Bull. Cæn. disp. 1. q. 16. sect. 2. p. 2. n. 12. Molin. de Just. tom. 1. tr. 2. disp. 31. n. 15. A ponte in respon. sup. censur. Pauli V. pag. mihi 15. Collegium Bononiense in respon. pro libert. Eccles. n. 24. Squillante de privil. cler. c. 7. dub. 3. n. 94. & alii.* Et rite quidem; secus Ecclesiastici omnes quoad vim directivam tenerentur ad omnes leges Justiniani, & aliorum Imperatorum; cum semper pro communi bono, publicaue utilitate lætæ sint, & ferantur, & sine quo hujusmodi leges non essent justæ. Sed statutum non introducendi in civitatem, vel ab ea non extrahendi Frumentum, Vinum &c., est læsivum Immunitatis Ecclesiasticæ; ergo quoad vim directivam, regulares, aliosque Ecclesiasticos non comprehendit.

210 **M**inor probatur: Si quidem statutum prohibens, vel præcipiens regularibus, aliisque Ecclesiasticis id, quod eis neque jure Divino, neque jure Humano prohibitum, aut præceptum est, est læsivum Immunitatis Ecclesiasticæ, ut docent *Sousa in Bull. Cæn. c. 16. disp. 84. concl. 3. Mascard. de interpret. statut. concl. 1. n. 88. Filliuc. tom. 1. tr. 16. c. 10. n. 270. Reginald. tom. 1. lib. 9. c. 23. n. 358. Duard. in Bull. Cæn. lib. 2. Can. 15. q. 19. n. 1. Sayr. de Cens. lib. 3. c. 19. n. 9. Bonac. in Bull. Cæn. disp. 1. q. 16. sect. 12. punt. 2. n. 51. & alii.* Patetque ex text. in cap. fin. de immunit. Eccles. in 6. ubi Bonifacius VIII. in derogationem libertatis Ecclesiasticæ declaravit esse statuta laicorum, prohibentia subditis suis, ne Prælati, aut Clerici, seu personis Ecclesiasticis quidquam vendant, aut ab iisdem emant; cum hujusmodi venditionis, aut emptionis contractus nemini sint prohibiti Jure communi; quin potius unicuique permissi. Item ex cap. 1. de Immunit. Eccles. in 6., ubi Alexander IV. graviter arguit Magistratus sæculares, qui libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam lædere, ac minuere molientes, Ecclesias, & Ecclesiasticas personas coarctare nitentur, ut rationem bonorum, quæ acquisierant, tributa persolverent, vel bona acquisita extra suam manum ponerent; cum id nullo Jure præceptum sit, imo prohibitum jure Canonico ex cap. Cum Terra de elect. ubi Cælestinus III. in perniciem, & gravamen Ecclesiasticæ libertatis esse dixit, electionem contra ordinem,

dinem, & dispositionem Juris communis celebratam. Et ex *decis. Rotæ in una Salmonensi* 7. Junii anno 1627. & in *Hydruntina pecuniaria* 26. Junii 1641. coram *Merlino*. Sed neque Jure divino, neque Jure humano regularibus, ceterisque personis Ecclesiasticis prohibetur, vendere res suas, ubicumque voluerint: imo id ipsis concessum est; cum jura cuilibet indulgeant, licere vendere, & emere, nec ulli posse ad id impedimentum præstari, ut ex *Rota tradit Novar. de gravam. Vassall. tom. 1. gravam. 62. n. 2.* ac ex textu in *l. libertas negotiationis ff. de Jurepatr. & aliis Juribus*, ac Doctoribus, quos affert, & sequitur *Montaranus in Pragmat. de administ. Civit. n. 87. & 88. Menochius conf. 626. n. 14. vol. 7. Sperell. decis. 12 n. 40. & decis. 13. n. 6.* Ergo &c.

211 Cum his tamen stat, quod tempore gravis necessitatis, quando nimirum adesset magna penuria in civitate, indeque generale statutum ederet Magistratus de non extrahendo frumento &c., teneantur regulares, alique Ecclesiastici, frumentum non extrahere, Vt enim docent *Martha p. 4. art. 1. cas. 1. n. 48. & c. 2. n. 5. ac 10. Ciarlin. in Controv. forens. lib. 1. c. 31. n. 10. & alii*, teneantur Ecclesiastici, urgente gravi prædicta necessitate, servare statutum laici Magistratus in subsidium, ex text. in *cap. Non minus de immunit. Eccles. & cap. 1. cod. tit. in 6.* At non ex vi editi Magistratus sæcularis, sed rationis naturalis, dictantis, eos velut partem Reipublicæ in tali gravi necessitate cum toto corpore, quod etiam suum frumentum non extrahit, concordare debere; ac ex debito Charitatis, ut docent *Surdus conf. 301. & Sperell. decis. 13.* ita tamen, ut ad illud servandum, non per Judicem laicum compellendi sint, sed per Ecclesiasticum, seu de cetero talis Judex sit Papa, sive Legatus de Latere, vel Nuntius Apostolicus, aut Episcopus, sive Conservator, ipsismet regularibus Apostolica auctoritate designatus, ut docent *Molina tr. 2. disp. 672. n. 4. Diana resol. 8. Pellizz. tr. 8. c. 7. sect. 3. q. 7. n. 125. & sect. 4. q. 5. n. 136.* cum laicus Magistratus nullam habeat jurisdictionem, in Ecclesiasticos; neque publica necessitas, aut utilitas eam illi tribuat, *Gaball. cent. 1. cas. 9. n. 10. Ripoll. variar. resol. c. 11. de Empt. & Vendit. n. 91. Guazzinus de defens. reor. tom. 2. defens. 20. c. 9. n. 10. & alii cum Diana p. 1. tr. 2. resol. 8. & p. 4. tr. 4. resol. 87.* qui addit, & bene, nisi tamen necessitas urgeat, ita ut adiri non possit Ecclesiasticus Judex, adeoque periculum sit in mora, ut etiam notat *Pellizz. cit. sect. 3. q. 7. n. 125.* quia in tali casu Princeps sæcularis potest frumentum sequestrare, immo & ab horreis Ecclesiasticorum etiam regularium extrahere, non quidem vi Jurisdictionis, quæ Principi Sæculari non competit quo ad regulares, ceterosque Ecclesiasticos, nec ei confertur ratione cujuscumque utilitatis, aut necessitatis; sed ratione instantis periculi, cui aliter occurrere non possit, & quasi per modum defensionis, Atque hinc est, quod in simili necessitate ad prospiciendum bono communi, publicæq. utilitati, illæsamque item servandam Ecclesiasticam Immunitatem, soleant Episcopi coadiuvare propriis Edictis Principum sæcularium Proclamata, ut fecit S. Carolus Borromæus prohibens, ne Oriza seminaretur: aliiq. ne Linum prope Urbem maderet, ob periculum aeris inficiendi. Et pluries ordinavit Sacra Congregatio, præsertim rescribendo Nuntio Neapolitano die 7. Septembris 1591. & 13 Augusti 1593. ac Episcopo Parmensi anno 1599.

Quæ cum ita sint; statutum Magistratus Sæcularis, etiam generaliter, & absque expressione Regularium, aliorumque Ecclesiasticorum, de non introducendo in civitatem, ab eaque non extrahendo frumento, vino &c., ex defectu potestatis, immo & voluntatis statuentis, quo ad vim coactivam illos neutiquam comprehendit: immo neque quoad vim directivam, utpote Ecclesiasticæ libertatis eversivum: sicque illi contraveniendo Regulares, nequeunt ulli pœnæ, in eo a Magistratu Sæculari dispositæ obnoxii esse.

Quandonam autem statuta laicorum censenda sint Ecclesiasticæ immunitatis eversiva, nonnullis veluti generalibus regulis assignatis, præter adductam in probationem Minoris, insinuat *Diana p. 4. tr. 1. res. 55. &*

Prima est, quando Ecclesia, Ecclesiasticæque personæ prohibentur, aut impediuntur uti rebus, aut facultatibus, a Jure communi sibi concessis, *Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ n. 111. de constit. ibique Imola, & Butrius. Alex. lib. 1. conf. 121. & lib. 2. conf. 208. Tuschus tom. 5. concl. 342 n. 13., 19., & 137.* Quod probatur ex *dic. cap. Ecclesia S. Mariæ, ex cap. fin. de Immunitat. Eccles. in 6. & cap. Quanto 26. de privil.*

Secunda, quando diminuuntur, vel tolluntur privilegia, Ecclesiis, & Clericis, a Deo, vel a summis Pontificibus, aut a sæcularibus Principibus concessa, *Cyrius, & Salicet. in auth. Cassa, & irrita, Bald. in l. Cunctos populos, Imola in cap. Novit n. 2. de Jud. ibique Abbas n. item 2. & Alex. lib. 1. conf. 209. n. 3.*

Tertia, quando personas Ecclesiasticas reddunt timidiores, & laicos ad iis nocendum audaciores, *Angel. de Perusio in l. 1. §. Quæ oneranda ff. quarum rerum, & Bart. ibi cum Doctoribus passim in dic. cap. Ecclesia S. Mariæ & Tuschus tom. 5. concl. 352. n. 39.*

Quarta, quando Ecclesiastici efficiuntur deteriores conditionis, quam laici, *Felin. in dic. cap. Ecclesia S. Mariæ n. 111. Pecchius de Amorisat. c. 6. Zabarell. in cap. Pervenit n. 3. de Immunit. Probaturque ex cap. Quanto 26. de privil. & ex cap. fin. de Immunit. Eccles.*

Quinta, illa statuta sunt contra libertatem Ecclesiasticam, quæ sunt apta afferre Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis semper incommodum, *Felin. in dic. cap. Ecclesia S. Mariæ n. 96.* Etiam si indirecte incommodum afferant; & ipsamet statuta non disponant de iis, super quibus Ecclesia, vel Ecclesiastici specialia haberent privilegia, ut patet ex *c. Quanto 26. de privil. & probat Felin. ubi supra n. 104. & Tuschus n. 140.*

Sexta demum, addit *Diana p. 1. tr. 2. res. 65., 219* quando sumus in dubio, num aliquod statutum sit contra immunitatem Ecclesiasticam, tenenda est opinio, quæ favet Ecclesiæ: adeoque contra immunitatem censetur Ecclesiasticam statutum illud, quod Ecclesiæ non favet, ubi controversia est, num tale statutum sit, necne Immunitati Ecclesiasticæ contrarium, *cap. Fin. de sent. & re judic. & l. sunt persone de relig. & sumpt. funer. Felin. in c. 1. n. 104. de const. Dacian. lib. 3. conf. 80. n. 22. Bellet. disq. Cleric. p. 1. tit. 6. §. 4. n. 13. & alii.*

RESOLUTIO LI.

An procedere valeat aduerſus eundem Magiſtratum ſecularem, ejuſdemque Miniſtros, auferentes Frumentum, Vinum &c. regularium, quod contra generale ſtatutum extra Territorium inuenitur aſportari.

220 **P**oteſtas Judicis regularium Conſervatoris, attempto Jure noviffimo, extendit ſe aduerſus Principem laicum, ejuſve Miniſtros, auferentes frumentum, vinum &c. Regularium, quod contra eorum ſtatuta extra territorium inuenitur aſportari. Cum ex una parte talis ablatio, & retentio habeat rationem pœnæ, quam contra Eccleſiaſticos nullo modo infligere queunt Judices ſæculares, utpote vim coactiuam non habentes ex dictis. Et ex alia parte, ut hi nullam habent iurisdictionem in perſonas Eccleſiaſticorum, ita neque in eorum bona; cum bona ſequantur perſonam. Ita *Sperell. 12. n. 59. & Diana p. 6. tr. 8. & Miſc. 3. ref. 4. n. 19.* Qui proinde olim reſpondit, Aedilem Civitatis non potuiſſe Vinum, quod Clericus re-collectum ex ſuo prædio per alium in Taberna vendebat, quia malum erat, in via publica vertere: ſed in tali caſu debuiſſe ad Judicem Eccleſiaſticum recurrere, & interim laico Venditori ordinare, ne vinum illud venale haberet; ut reſert *loc. mox. cit. Diana.*

RESOLUTIO LII.

An procedere valeat aduerſus eoſdem, eo quod famulos vexent regularium, aſportantes de eorum mandato Frumentum, Vinum &c. extra Territorium.

221 **P**oteſtas Judicis regularium Conſervatoris, attempto Jure noviffimo, extendit ſe aduerſus eundem Principem Laicum, ejuſve Miniſtros, vexantes Famulos, Colonos, alioſve regularium ſervos, qui de eorum mandato Frumentum, Vinum, &c. extra Territorium aſportant; Cum id, ſaltem indirecſte, ſit contra libertatem, & immunitatem Eccleſiaſticam: & in Bulla Cœnæ Domini excommunicentur, etiam agentes indirecſte, contra libertatem, & immunitatem Eccleſiaſticam. Atque ita *Clarlin. Controv. Forenſ. lib. 1. c. 31. & Sperell. deciſ. 12. n. 61. & deciſ. n. 7.* teſtans, ita ſæpe reſpondiſſe Sacram Congregationem Immunitatis. Et ſane operarii, obediens Mandato Conductoris in re, quæ de ſui natura non ſapit delictum, ad nihil tenentur, juxta *Gloſſam in l. in rem §. Signum ff. de rei vendic.* cui adhærent omnes, teſte *Decio in l. Ville de reg. Jur.* Rurſus Miniſtri Regularium ſicut & aliorum Eccleſiaſticorum nullum Jus habent in re, quam de ſuorum Dominorum juffu extrahunt; ſed eorum Domini, Eccleſiaſtici, & regulares. Unde judicium non ſubſtantiatur in eis, ſed in religioſis, alioſve Eccleſiaſticiſ Dominis, quorum agunt negotium. Ergo cauſa non ad Judices laicos, ſed ad Eccleſiaſticos pertinet. Videatur *Sperell. deciſ. citatis.*

RESUTIO LIII.

An procedere valeat aduerſus eoſdem, exigentes pœnas a Regularibus, eo quod Vinum, Frumentum &c. vendant ultra taxam, ſtatutam a Principe: vel iis vendendis falſis menſuris utantur.

Poteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, attempto Jure noviffimo, extendit ſe aduerſus eundem Principem laicum, ejuſdemque Miniſtros, exigentes pœnas in lege præſcriptas, a Regularibus, Frumentum, Vinum &c. ultra taxam ab eodem Principe ſtatutam, vendentibus: aut iis vendendis, falſis menſuris utentibus. Cum ad id laici Principis nequeat ſe poteſtas extendere, ut docent paſſim Doctores cum *Vigiano de Immunit. Eccleſ. diſp. 2. concl. 5. Vasquez in 1. 2. tom. 2. diſp. 167. c. 4. 39. & 40. Salas de leg. diſp. 14. ſect. 9. n. 106 Barboſ. in Collect. tom. 1. lib. 3. Decret. tit. 17. cap. Ut Meſura de Empt. & Vendit. Diana p. 1. tr. 2. reſol. 72. & 75. & p. 4. tr. 1. reſol. 8. p. 5. tr. 1. reſol. 6. & alibi.* Quia etſi Regulares, ceterique Eccleſiaſtici teneantur ſervare pretia rerum, ut docent *Salonius tom. 2. in 2. 2. q. 77. art. 1. contro. 10. Molina 1. tr. 1. diſp. 31. n. 13. Sotus de Juſtit. lib. 1. q. 6. art. 7. Navarr. in Man. c. 23. n. 887. & alii:* ſicut & legibus civilibus obedire in iis, quæ ad regimen Civitatis ſpectant, & Sacris Canonibus, ac Eccleſiaſtica libertati, & immunitati non repugnant: cujuſmodi ſunt leges circa pretia rerum, circa meſuras vendendi, & ſimilia, teſte *Villalobos in ſumm. tom. 1. tr. 2. diſp. 31. Diana p. 4. tr. 1. reſol. 52. n. 3. & aliis paſſim,* ita ut ſi vendant ultra pretium, juſte a Republica taxatum, aut in vendendo falſis menſuris utantur, mortaliter peccent, non ſecus, ac Laici, & ad reſtitutionem teneantur, ut docent *Syl. v. Lex q. 15. Salonius ubi ſupra, Molina loc. cit. n. 15. & alii communis,* quos citat, & ſequitur *Diana p. 1. tr. 2. reſol. 8.,* non tenentur tamen vi coactiva, ſed mere directiva, non vi legis, quatenus civilis eſt; cum jus non habeat in Eccleſiaſticos; ſed vi juris naturalis, quod dicitur, vendendas fore res juſto pretio, cujuſmodi eſt illud, a Principe taxatum: & in rebus vendendis adhibendas meſuras, a Republica ſtatutas; ideoque non poſſunt a Judice ſæculari, ubi regulares deliquerint, puniri. Unde *Azor. p. 1. lib. 5. c. 13. q. 4. ¶ Clericus (ait) ſuum Vinum, vel frumentum cogitur jure naturali, non civili Principis lege tantidem vendere: Laicus vero eodem pretio vendere non ſolum naturali, ſed etiam civili jure compellitur. Et hinc eſt, ut ſi Principis lege pœna ſtatuta ſit in eos, qui pluriſ venderent, ejus pœnæ laicus ſit reus, non Clericus. Quod ſi Princeps expreſſerit, ut ea pœna afficiantur etiam Clerici, qui pluriſ vendiderint, nihil valet ex ea parte lex: quia pœnam ſtatuit in eos, a quibus eam exigere, & ſumere non poteſt.] Haſtenus *Azor.* Et nedum a Judice ſæculari, ſed neque ab Eccleſiaſtico puniri debent pœna illa, a Judice laico impoſita, utpote lata a non habente poteſtatem, ſed alia ipſuſmet Eccleſiaſtici Judicis arbitrio, ut ex *Salas diſp. 14. de legib. ſect. 10. n. 112.* monet *Diana reſ. 15.**

RESOLUTIO LIV.

An procedere queat aduerſus Magiſtratum ſecularem, ejuſque Gabellarios, Exaſtores &c., exigentes gabellas, impoſitiones, contributiones, tributa &c. ex bonis Novitiorum, qui nec Clericali conſura ſunt initiati.

Poteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, attempto Jure noviffimo, extendit ſe aduerſus

116 De Judice Conservatore Regularium

Magistratum Sæcularem, ejusque Gabellarios, Exactiones, Officiales &c. exigentes gabellas, impositiones, contributiones, tributa, aliaque id genus onera ex bonis Novitiorum, qui nec Clericali tonsura sunt initiati. Cum Novitii ex vi sui Novitiatus a prædictorum solutione sint immunes, ut recte docent *Sanchez lib. 6. Mor. c. 10. n. 16. Molin. tom. 3. Disp. 672. n. 2. Mena lib. 2. var. q. 21. n. 197. Peyr. de Pralato q. 3. c. 1. §. 4. n. 131. Lezana tom. 1. c. 24. Diana p. 1. tr. 2. resol. 37. & alii apud ipsos. Contra Rodriq. tom. 3. q. 74. art. 9. Guttier. de Gabellis* 227 *q. 95. n. 35. & Lassarte de decim. vendit. c. 19. n. 50.* Et rite quidem; tum quia Novitii, cum sint pars communis Ecclesiæ, tamquam personæ Ecclesiasticæ reputandi sunt; adeoque immunes a solutione gabellarum, & a quibuscumque aliis impositionibus, contributionibus, tributis &c. & quidem nedum mere personalibus, sed quoad bona etiam patrimonialia, quemadmodum reliquæ personæ Ecclesiasticæ. Tum etiam, quia Novitii gaudent privilegio fori, ex dictis *Resolut. 43. n. 173.* Item privilegio Canonis ex dicendis *Resolut. 69. n. 310. per cap. Religioso de sentent. excomm. in 6. Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. c. 17. n. 12. Angel. v. Novitius n. 2. Filiuc. tr. 15. n. 14. Portel v. Novitius n. 35.* Immo & aliis Religiosorum privilegiis gaudent Novitii, ut firmant Doctores passim. Ergo & privilegio Exemptionis a gabellis, aliisque impositionibus, contributionibus, & oneribus quibuscumque.

RESOLUTIO LV.

An tueri queat Regularibus utriusque sexus, eorumque Monasteriis &c. membris, ac dependentiis, terris, possessionibus, &c. sicut & laboratoribus, Colonis, Locatariis, Affiduariis &c. immunitatem ab omnibus exactionibus, datis, Gabellis &c.

228 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad tuendam Regularibus utriusque sexus, eorumque Monasteriis, Cœnobiis, Domibus, Conventibus, Ecclesiis, Capellis, Oratoriis, aliisque locis, etiam unitis, ac membris, & dependentiis, necnon terris cultis, & incultis, possessionibus, prædiis, agris, aliisque omnibus, & singulis mobilibus, & immobilibus, ac se moventibus, & ubilibet, ac quibuscumque in rebus consistentibus bonis, nec non eorum in dictis bonis laboratoribus, Colonis, Arrendatariis, Locatariis, & Affiduariis, negotiorumque suorum gestoribus universis, quomodolibet nuncupatis in perpetuum immunitatem ab omnibus, & singulis Exactionibus, tam Urbanis, quam rusticis, nec non Datis, Gabellis, Pedagiis, Vestigialibus, Collectis, Impositionibus, & oneribus Ordinariis, & extraordinariis, ac tam realibus, quam personalibus, meris, & mixtis, etiam Subsidio triennali, & augmento, ac facultatibus, equorum taxis, militumque hospitiiis, ac alias quibuscumque nominibus nuncupatis, quavis auctoritate quomodolibet imponi consuetis, impositis, aut imponendis, ac ratione quarumcumque mercium, & rerum cujuscumque generis, vel qualitatis existentium, tam per mare, & aquam dulcem, quam per terram, undecumque, & quomodocumque pro tempore delatarum, nec non animalium quorumcumque mortuorum, & vivorum, & quæ alias quomodolibet, & ex quavis causa, & super quibuscumque rebus, tam in Alma Urbe, quam extra eam ubilibet locorum exiguntur, & in futurum exigentur; nec non a

Contributionibus, & solutionibus in illis faciendis, ac tam pro victu, ac vestitu, quam quocumque alio usu suo tantum, ac tam emendo, quam vendendo, & alias quomodolibet negotiando: nec non etiam a solutione quadrantis pro singulis libris carniū, de Animalibus, quæ nunc & pro tempore ex armentis occidit contigerit; nec non etiam, quæ in suis ædibus, prædiis, & possessionibus privatim detinent, ac nutriunt, ac contributione sumptuum, & expensarum, quæ aliquando pro pontibus, & viis, aquæductibus, muris, mœnibus, aliisque machinis struendis, & reparandis, seu reficiendis; ac civitatum, terrarum, & locorum quorumcumque fortificationibus &c. ut allatis verbis districius, etiam in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub Pontificiæ indignationis, ac excommunicationis majoris latæ sententiæ, ac duorum millium Ducatorum auri de camera, pro una Basilicæ Sancti Petri de Urbe, & pro altera medietatibus singulis Monasteriis, & locis præfatis, quæ molestari, seu perturbari contigerit, irremissibiliter applicandorum pœnis eo ipso, & quoties contrafactum fuerit incurrendis præcepit in favorem Mendicantium Sanctus Pius V. in Bulla, quæ incipit: [Ad Uberes.] die 29. Julii 229 1566. Atque addit Clemens VII. in favorem Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani penes *Compendium privilegiorum nostræ Societatis v. Exemptio §. 7.* etiam si forsitan eatenus per abusum, seu alterius privilegium, vel negligentiam, etiam per longissimum tempus taliter observatum non fuisset. Idem præscribere alii Summi Pontifices in favorem Exemptionis Regularium a recentis oneribus, ut videre est in laudato *nostrorum privilegiorum Compendio dic. v. Exemptio §. 4. 5. 6. 7. 8. & 9.* Sed circa relatam Bullam Sancti Pii V.

Sorbus in Compend. pag. 541. notat, quod licet 230 privilegia, a Sancto Pio V. Ordinibus mendicantibus concessa, per Gregorium XIII. fuerint revocata in Bulla *incip. [In tanta.]* Et quoad alia privilegia ab aliis Pontificibus concessa præfatis Ordinibus facta sit reductio ad illum statum, in quo erant ante Concilium Tridentinum, exceptis iis, quæ ipsi Concilio manifeste adversantur; hæc tamen Piana Concessio tam clara, & ampla, nulla ex parte fuit ablata, imminuta, aut alterata; cum in hujusmodi rebus Episcoporum Jurisdictio, cui Gregorius XIII. in illa sua revocatione voluit consulere, nedum non tollatur, aut minuatur, sed potius confirmetur, ac roboretur.

RESOLUTIO LVI.

An tueatur iisdem Immunitatem a Tributis, aliisque id genus oneribus, etiam ratione bonorum patrimonialium.

231 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus Magistratum Sæcularem, exigentem a Regularibus tributa, & alia id genus onera, saltem ratione bonorum Patrimonialium, quæ possident. Cum ad ea Regulares minime teneantur, ut liquet tum ex decisione Rotæ facta 1630. *coram Merlino*, tum ex Bullæ Cœnæ excommunicatione, lata *can. 18.* contra eos, qui talleas imponunt, ac onera bonis Clericorum, ac Ecclesiarum, & Beneficiorum: bona siquidem Clericorum, ut distincta a bonis Ecclesiarum, sicut & a bonis beneficiorum, nequeunt esse alia, nisi bona patrimonialia; ergo bona etiam patrimonialia Regularium gaudent privilegio Immunitatis, quemadmodum

dum bona earumdem Ecclesiarum, & beneficiorum Ecclesiasticorum. Atque ita *Pelliz. tom. 2. Man. tr. 8. c. 7. sect. 3. n. 144.*

RESOLUTIO LVII.

An iisdem Regularibus tueatur immunitatem a gabellis in venditione suorum librorum, propriis eorumdem sumptibus impressorum.

332 **P**otestas Judicis Regularium, Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eundem Magistratum, exigentem gabellas a Regularibus, imprimendis libros, a se compositos, propriis sumptibus, illosque vendentibus: cum Regulares possint libere eos vendere, & asportare vendendos, quocumque voluerint; absque eo, quod alicubi gabellas solvant, ut docent *Pasqualig. tom. 2. q. 73. Pelliz. supra num. 135. & alii*, ex communi Doctorum sententia. Et sane dicti libri, quandiu manent sub dominio Regularium, sunt bona Ecclesiastica, seu bona Ecclesiasticorum, sive bona eorumdem patrimonialia reductive: & ut talia, exempti a jurisdictione Magistratus Sæcularis, qui illos gravare non potest gabellis, earumque exactio, citra excommunicationem latam in suprad. *Can. 18. Bullæ Cœnz.*

333 Addit laudatus *Pasqualig. n. 6.* id procedere, etiamsi dicti libri ab Impressoribus propriis expensis editi sint, sed nonnulla eorum exemplaria Regularibus ab ipsismet Typographis donata: cum hæc etiam, ubi sint Regularibus consignata, inter eorum bona recenseantur.

RESOLUTIO LVIII.

An tueatur iisdem privilegium Immunitatis a tributis, exactionibus, aliisque gravaminibus, non obstante immemorabili etiam consuetudine in oppositum.

334 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eundem Magistratum Sæcularem, exigentem tributa a Regularibus: vel contra eosdem inducentem exactiones, & gravamina prætextu consuetudinis, etiam immemorialis. Cum ex una parte adversetur privilegium Clementis VII. supra insinuatum in favorem Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani, illum eximens a quacumque collecta, seu contributione &c. etiamsi forsitan eatenus per abusum, seu alterius privilegium, vel negligentiam, etiam per longissimum tempus, taliter observatum non fuisset. Et ex altera parte Regulares sint a tributis, exactionibus, aliisque id genus gravaminibus exempti, & quidem vel jure divino secundum communem Canonistarum, & Civilistarum sententiam; aut saltem jure positivo humano. In iis autem, quæ sunt Jurisdivini, consuetudo nullam habet vim. Quemadmodum nec vim ullam habet in proposito, si exemptio Regularium dicatur tantum esse Juris positivi. Quod sic ostenditur: Consuetudo, cui lex resistit, illam improbando, nullam habet vim, *Fel. in cap. Accedentes de præscript. post Column. 4. Fallent. 3. Abbas in cap. cum ex Officii eod. tit. Franciscus Bald. de præscript. in 5. part. quinta principalis, q. 9. & alii.* Et rite quidem; cum irrationabilis dicatur illa consuetudo, quam leges improbant, ut ex variis Juribus vincit *Gloss. in cap. fin. de Consuet. & ibid. Doctores:* Sed lex tam Canonica, quam Civilis improbat consuetudinem adversus libertatem ecclesiasticam:

illamque nullam vim habere decernit, quæ Ecclesiis, earumque Ministris gravamen inducit, ut liquet ex *cap. 1. de consuet. arg. cap. Quamquam de Consuet. in 6. cap. 1. de jurejur. eod. lib. & cap. Esti pignorationes de injuriis ibid. & ex Auth. Cassa Cod. de Sacrosant. Eccles.* Unde *Navarr. in Man. c. 27. n. 72.* 236 notat, censuras Bullæ Cœnz includere omnes, etiam Imperatores, & Reges, & Universitates, nullamque consuetudinem, etiam immemorabilem, nullamque præscriptionem etiam longissimam contra eas prodesse. Additque *Magala cum aliis in cons. 72. n. 4.* quibus adhæret *Pignatell. tom. 1. cons. 49. n. 17.* quod Bulla Cœnz Domini nedum tollat quamcumque consuetudinem, etiam immemorabilem, sed etiam clausulam contineat, quæ titulum, & possessionem inficit, & destruit: atque ita decrevisse, concludit, *Rotam Romanam 10. Septembris 1598.*

RESOLUTIO LIX.

An procedere valeat adversus Magistratum Sæcularem, exigentem propria auctoritate a Regularibus gabellas, animo restituendi illas in fine anni.

337 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eundem Magistratum Sæcularem, propria auctoritate exigentem a Regularibus gabellas, animo restituendi illas in fine anni, aut aliquo alio certo tempore; idque servare profitentem ad evitandas fraudes publicanorum, exigentium ipsas gabellas: Cum talis gabellarum exactio, & post annum restitutio in non modicum cedat gravamen Ecclesiasticorum, ut facile consideranti patebit; sicque læsiva sit immunitatis Ecclesiasticæ. Ita *Alter. de cons. tom. 1. d. 19. lib. 5. c. 3.* ubi sic habet: [Notandum est, non excusari ab hac censura, qui exigunt, vel mandant, exigi hujusmodi gabellas a Clericis, animo restituendi in fine anni; quantumvis profiteantur, hunc modum servare, causa evitandi fraudes publicanorum, exigentium gabellas. Et ratio est, quia cogunt antea ad solvendum: & hoc est magnum onus, & incommodum Clericis.] Ita etiam *Duardus in Bull. Cœnz. lib. 2. Can. 18. q. 15. n. 7.* ubi addit: [Qui supradicto animo hæc onera a Clericis exigunt, si volunt effugere hujus censuræ vinculum, in fine anni curent ipsis Clericis restituere aliquid plus supra id, quod exegerunt, reparationem dicti incommodi, & interesse:] Ita pariter *Diana p. 1. tr. 2. ref. 45. ubi n. 2.* excusans Civitatem Panormitanorum, in fine anni pro victualibus solvens Clericis, ut vulgo dicitur, *lo scasciato*, hæc habet: [At his non obstantibus, puto sine ullo scrupulo nostram Civitatem hanc consuetudinem observare: quia totum hoc factum fuit, & efficitur ex concordatis, factis cum Episcopis, consentientibus, & volentibus ipsis Clericis: non autem renuntiantibus privilegio, sed sustinentibus, ejus effectum differri in tempus, quod proxime sit magis opportunum sine ullo onere, & interesse.] Ita demum *Pelliz. tom. 2. Man. tr. 8. c. 7. sect. 4. q. 15. num. 151. cum doctis recentioribus a se consultis*, respondens in facti contingentia; quam deinde responsionem confirmavit Urbanus VIII. præscribens Communitati Ferrariensi, ne talem modum gabellæ induceret contra Ecclesiasticos, absque ipsorum consensu.

RESOLUTIO LX.

An valeat contra eundem procedere, tributa, collectas &c. exigentem a Colonis, seu Affictatoribus prædiorum Regularium.

- 238 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus eundem Magistratum, exigentem tributa, collectas, aliaque id genus onera, saltem a Colonis, seu Affictatoribus prædiorum Regularium; cum dicti Coloni, seu Affictatores ad eas non teneantur. Atque ita Abbas lib. 1. Conf. 9. n. 2. & in c. ex parte il primo n. 4. & 5. de decim. Menochius lib. 2. de arbitr. cas. 562. n. 46. Pegr. tom. 1. privil. Minim. Constit. 2. Julii II. §. 33. n. 142. Diana p. 3. tr. 1. ref. 19. Pellizz. tom. 2. Man. tr. 8. c. 7. sect. 3. p. 8. n. 341. Tambur. de Jur. Abb. tom. 1. disp. 15. q. 21. n. 9. ubi sic habet: [Privilegia hæc exemptionis a Gabellis, Datis &c. cum sint realia, transeunt ad Colonos eorundem Regularium: quia eorum bona, & prædia privilegiata sunt: & exempta ab onere solvendi gabellas, & similia.] Utque addit Pellizz. loc. cit. vix contingere potest, quod Coloni graventur oneribus, quin indirecte graventur etiam Domini. Quamobrem S. Pius V. in sua præcit. Bulla incip. [Ad uberes] eximit nedum Fratres, Monachos, Moniales, aliaque regulares personas, eorumque Monasteria, Cœnobia, Conventus, Ecclesias, Capellas, Oratoria, & alia loca ac terras, possessiones, prædia, agros, & bona; verum etiam laborantes, Colonos, Arrendatarios, Affictuarios, ac gestores suorum negotiorum, ab omnibus exactionibus, tam urbanis, quam rusticis, necnon datis, gabellis, pedagiis, vestigialibus, collectis, impositionibus, oneribus ordinariis, & extraordinariis, ac tam realibus, quam personalibus, meris, & mistis &c. tam impositis, quam imponendis &c.
- 239 Notat tamen Diana ubi supra cum Filliuc. tom. 1. tr. 16. c. 11. n. 302. concedi posse, præfatos regularium Colonos teneri, gabellam solvere ex fructibus collectis, si eisdem deferant de loco ad locum, aut illos alienent: cum tunc sint bona laicorum, simpliciter loquendo, & non pertineant, neque indirecte, ad Regulares.

RESOLUTIO LXI.

An valeat contra eundem procedere, exigentem a Colonis, seu Affictatoribus prædiorum Regularium gabellam fructuum, adhuc ex arboribus pendentium: aut qui dumtaxat sunt in flore.

- 241 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus eundem Magistratum Sæcularem, exigentem a Colonis, seu Affictatoribus prædiorum regularium gabellam fructuum, adhuc ex Arboribus pendentium: aut qui nondum sunt efformati, sed dumtaxat sunt in flore; quam Siculi gabellam floris nuncupamus. Cum ad eam præfati Coloni minime teneantur, ut contendit Diana p. 3. tr. 1. ref. 19. n. 4. Quia quando Gabelloti dictam gabellam taxant, & pretiant, fructus nondum est a solo Ecclesiastico, immuni a gabella, separatus. Unde Carolus de Grassis de Effectib. Cleric. effect. 3. n. 90. apud laudatum Dianam refert, in facti contingentia fuisse decisum Panormi pro Emptoribus fructuum pendentium cujusdam viridarii religionis Hierosolymitanæ contra Gabellotos, qui prætendebant jus Gabellæ ab ipsis Emptoribus: idque quia fructus

nondum erant a solo, tempore venditionis, separati.

RESOLUTIO LXII.

An valeat contra eundem procedere, tributa, & collectas exigentem ab iis, qui bona Regularium receperunt in Emphyteusim.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus eundem Sæcularem magistratum, exigentem tributa, & collectas ab iis, qui bona regularium receperunt in Emphyteusim. Cum nullatenus teneantur Emphyteutæ, ut contra Avendanum de exeq. man. lib. 2. c. 14. n. 33. Tbalasum de Jur. Emphyt. q. 17. a n. 11. Garocium de locato q. 25. a n. 43. Rolandum lib. 4. Conf. 61. n. 14. & 15. & alios, contendunt Diana p. 4. tr. 1. ref. 24. Pellizz. tr. 8. c. 7. sect. 3. q. 9. n. 143. & alii, quos citat, & sequitur Felicianus de Solis tract. de cens. tom. 2. in addit. lib. 1. in præfat. a n. 1., ubi refert: [Ita sæpius decisum fuisse Compluti pro Collegio D. Idelfonsi, & pro monialibus S. Clare: & ita (ait) Rectorem Academix excommunicationis mucrone Emphyteutica Collegii bona defendere, ac liberare a quacunque impositione; idque vidi frequentissime observatum.] Hæc Felician. & rite quidem; nam licet Collectæ exigenter ab Emphyteuta, qui supponitur laicus, adeoque obnoxius gabellis, & collectis, & ratione domini utilis, nempe pro fructibus, qui sunt sub dominio non Ecclesiæ, sed ipsiusmet laici Emphyteutæ; semper tamen, saltem indirecte, talis exactio in damnum redundaret Regularium, eo quod cogerentur minori pretio tradere prædium suum in Emphyteusim. Quod confirmari potest ex decis. Rot. die 28. Maji anno 1631. coram Merlino, quam per extensum refert Antonius de Marinis Quotid. resol. c. 207. a n. 4. Sacra etenim Rota duo inter alia decidit ad rem nostram: primum; ratione connexitatis domini utilis cum directo, Emphyteutas Ecclesiæ non teneri ad Collectas, & onera realia, per statuta laicorum super rebus, & bonis imposita. Secundum; Judicem Ecclesiasticum esse competentem ad cognoscendum laicum pro re, quam in Emphyteusim tenet ab Ecclesia. Quam sententiam tenent etiam Diana p. 4. tr. 1. ref. 56., & alii.

Atque hic notat Diana cit. ref. 24. a n. 3. ex Feliciano, ubi supra; & tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 5. & 15., quæ diximus de Emphyteuta, non procedere in Censuario, neque circa Emphyteutam redimibilem; cum si Ecclesia, vel persona privilegiata domum, agrum, vel vineam concederet in censum Emphyteuticum redimibilem, debitor census, prædique possessor non gauderet privilegio: quia in hac forma conventionis nullum dominium pœnes Ecclesiam, aut personam privilegiatam remaneret, sed solum jus recipiendi pensionem annuam.

RESOLUTIO LXIII.

An procedere valeat adversus eundem, exigere contententem suo generali statuto, ad communem laicorum, & regularium utilitatem lato, publicamque Reipublicæ necessitatem, a regularibus ipsis tributa, collectas, exactiones &c.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus eundem Magistratum exigere contententem suo gene-

generali ſtatuto , ad communem laicorum æque , ac regularium ipſorum utilitatem , aut ob urgentem Reipublicæ neceſſitatem edito , a regularibus tributa , collectas , exactiones , veſtigialia , gabellas , aliaque id genus onera , ſeu ordinaria , ſive extraordinaria : Cum ab eorum ſolutione ſint exempti regulares , etiamſi ob publicam Reipublicæ neceſſitatem , communemque Laicorum , & regularium ipſorum utilitatem imponatur , ita ut quacumque neceſſitate , etiam belli , famis , peſtis emergente , nihil ab eis , vel bonis ipſorum exigi queat , niſi tandem aliquando certæ , a Sacris Canonibus conditiones neceſſitatis requiſitæ purificentur . Eſt ſententia *Canonifarum* communiffima ex compluribus Sacrorum Canonum teſtimoniis , præſertim ex *cap. Non minus 4. hoc tit. cap. Adverſus 7. eod. & Extravag. Quod olim eod.* ubi nonnullæ conditiones præſcribuntur ad hoc , ut Eccleſiaſtici ad ſublevandas communes neceſſitates contribuere teneantur . Et ſane , ut bene advertit *Gutierrez de Gabell. q. 87. per tot.* , ſi Regulares , aliæque perſonæ Eccleſiaſticae , ipſorumque bona , immunitate reali , & Personali tantum extra caſum neceſſitatis communis , publicæque utilitatis , fruereſcentur ; parum ipsis prodeſſet laudata immunitas ; cum tributa , collectæ , exactiones &c. nonniſi ob bonum commune , publicamque utilitatem imponi valeant ; & Principes Sæculares in quovis caſu commune bonum , publicamque utilitatem facile allegarent .

246 Sunt autem hujusmodi conditiones , a Sacris Canonibus requiſitæ . Prima , neceſſitas , vel utilitas , non qualiſcumque , ſed gravis , *Fagnan. in c. Non minus n. 25. de Immunit. Eccleſ. Extr. ibid. n. 8.* , dicens *Maximam* requiri neceſſitatem , aut utilitatem . *Pirhing. eod. n. 72.* , *aliquæ communiter ex cit. cap. Non minus & cap. Adverſus* , ibi : [Niſi tantam neceſſitatem , vel utilitatem perſpexerint .]

247 Secunda , gravis neceſſitas , vel utilitas , laicis æque , ac Eccleſiaſticis communis , utroſque proinde , non ſolos laicos , concernens , *Abb. in c. ſin. de Vita , & benef. & in c. Non minus 4. hoc tit. n. 18.* teſtans , ita ſentire utriuſque Juris illuminatores , *Fagnan. ibid. arg. cit. duobus cap. 4. & 7. ibi :* [Communes neceſſitates , & utilitates .]

248 Tertia , ut ad ſublevandam præſatam gravem , communemque neceſſitatem , Laicorum facultates fati non ſint , *dic. cap. Non minus* , ibi : [Ubi laicorum non ſuppetunt facultates .] Et *cap. Adverſus* , ac *Extravag. Quod olim de Immunit. Eccleſ.* Unde advertit *Diana p. 5. traſt. 1. reſol. 11.* priuſquam ad Eccleſiaſtica deveniatur , nedum bona communia Reipublicæ , ac Communitatum laicalium erunt diſcutienda ; ſed ſingulorum etiam civium , non quidem phyſice , ſed moraliter . Quod idem advertit *Pignatell. tom. 3. conſul. 15. n. 33.* id convincens ex variis Pontificum indultis ; ad instantiam Sæcularium , pro eorundem favore conceſſis tempore neceſſitatis , ſcilicet Urbani VIII. pro Ducatu Mediolanenſi apud *Marchin. de Peſte p. 4. c. 4. n. 29.* & pro Civitate Panormitana apud *del Bene de Immunit. c. 5. dub. 20. n. 7.* ſicut & Clementis VIII. pro Florentinis apud *Martham de Jurisdic. p. 4. centur. 1. cauſ. 1. n. 49.* in quibus Summi Pontifices Nuntiis , & Ordinariis mandant : [Ut diſcuſſis prius facultatibus Communitatum , ac Univerſitatum , & hominum , ſive Laicorum , & his inventis non ſufficere , cogant Eccleſias , & Eccleſiaſticos ad contributionem faciendam .] Quamobrem minus bene *Palauſ p. 1. tom. 2. diſp. unic. pun. 9. n. 9. & Pirhing n. 72.* contendunt , attendendas , & diſcutiendas eſſe communes dumtaxat Civitatum , & locorum facultates , non etiam particulares ſingulorum

Civium ; illiſque non ſufficientibus , ad Eccleſiaſticos deveniendum . Ut enim bene advertit *Pignatell.* , cum plerumque Communia Civitatum , aliorumque locorum æraria , non tam pingua ſint , ut ad ſublevandas extraordinarias , graveſque neceſſitates belli , vel alterius caſus ſuppetant ; ſi vera eſſet *Palauſ* , & *Pirhing* ſententia , facile privilegium Clericorum fruſtraretur . Legatur *Pignatell. loc. cit.* ſicut & *Nicolaus Boer. deciſ. 133. 134. 135. & 136.* , ubi late de hac conditione diſſerit .

Quarta , ut Episcopos ſimul cum Clero prius 249 conferat , deliberet , examinet , ac judicet , num ex parte Reipublicæ tanta ſit communis neceſſitas , & utilitas ; ac ex parte laicorum tantus facultatum defectus , ut de bonis quoque Eccleſiarum , & Eccleſiaſticorum perſonarum ſuccurrendum videatur , *cit. cap. Non minus* , ibi : [Niſi Episcopos , & Clerus tantam neceſſitatem , vel utilitatem aſpexerint , & ubi laicorum non ſuppetunt facultates , ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda] Et *dic. c. Adverſus* , ibi : [Si Episcopos ſimul cum Clero tantam perſpexerint neceſſitatem &c.] Atque hic duo notanda :

Primum , cognita tali neceſſitate , non eſſe amplius in arbitrio Episcopos , & Cleri , ad contribuendum conſentire , vel diſſentire , ſed conſentire tenentur ; cum , ut bene notat *Pignatell. supra* , per allegata Jura non tribuatur eis poteſtas conſentiendi , vel diſſentiendi ; ſed dumtaxat cognoscendi , ac judicandi , an revera gravis , communis neceſſitas tanta adſit , ut laicorum facultates non ſuppetant . Quamvis poſſint , habita tali neceſſitate , immo debeant , actualem contributionem diſſerre , donec Romanus conſulatur Pontifex , juxta mox dicenda .

Secundum ; Nomine *Cleri* venire non ſolum 251 Capitulum Eccleſiæ Cathedralis ; ſed totum Diœceſeos Clerum , ut volunt *Panormit. in dic. cap. Non minus n. 5. Fagnan. n. 23. Barb. n. 7. Bellet. diſquiſit. Cleric. p. 1. tit. exempt. Cler. §. 2. n. 5. Pignatell. n. 34.* , aſſerens deciſionem Rotæ , *Pelizz. tr. 8. c. 7. ſect. 3. n. 136. ſin. & Doctores communiter* , ex eo moti , quod ex una parte concurrus Cleri hic pro Forma requiratur : & ex altera quod omnes tangit , ab omnibus debeat approbari , *cap. Quod omnes 29. de Reg. Jur. in 6. Contra Suarez lib. 4. de Immunit. Eccleſ. c. 26. n. 16. Palaum p. 2. tr. 12. diſp. unic. p. 9. n. 8.* contendentes , ſufficere deliberationem Episcopos cum Capitulo dumtaxat Cathedralis : quia nomine *Cleri* etiam Capitulum Cathedralis ſolet intelligi , *arg. cap. 1. de cenſib. ibique Gloſſ. in caſu & multarum diœceſum conſuetudo integrum Clerum in hoc negotio non audit , ſed ſolum deliberationem Episcopos cum Capitulo .*

Quinta conditio a Sacris Canonibus requiſita eſt , 252 ut [propter imprudentiam quorundam , Romanus Pontifex prius conſulatur , cujus intereſt , communibus utilitatibus providere .] *dic. cap. Adverſus cit. Extravag. Bull. Cænæ §. 18. & Conſtit. 159. Urbani VIII. incip. [Romanus Pontifex] tom. 4. Bullar. Cherubini.* Et Doctores communiter , notantes cum *Abb. in cit. cap. Adverſus n. 6. Pirhing. n. 72. Pignatell. tom. 3. conſ. 15. n. 35. & aliis* , nedum laicos exigendo , ſed Clericos etiam , ſponſe ſolvendo exactiones quaſcumque , ſicut & Episcopos concedendo , aut conſentiendo , ut ſolvantur , illicite , & invalide agere , niſi adſit conſenſus Papæ , *arg. Extravag. unic. de Immunit. Eccleſ.* Et merito quidem , cum nequeant Clerici privilegio renuntiare , in favorem totius Ordinis , & Status Clericalis conceſſo , *arg. cap. ſi diligenti 12. de for. compet.* Quemadmodum nequit Episcopos

pus eidem derogare, aut præjudicare cum nullam inferior in lege Superioris habeat potestatem, *arg. Clem. Ne Romani.*

253 Limitant tamen hanc conditionem *Abb. in dic. cap. Non minus n. 19. Sylvester verb. Immunitas 1. n. 20. Palau supra n. 7. Diana p. 5. tr. 1. resal. 11. Pirbing. n. 72. Pignatell. n. 73. & alii passim*, nisi periculum sit in mora, & Pontifex tam cito adiri non possit: quia tunc, si reliquæ conditiones adessent, sufficeret consensus Episcopi cum Clero, *arg. l. Tutor qui reperorum ff. de Administr. Tutor. cum [Necessitas legem non habeat]: & [Quod non est licitum in lege, necessitas faciat licitum.]* Cap. Quod non est de reg. Jur. Sed quamvis hujusmodi necessitas facile contingere possit in exactione ad unum, vel alterum actum, aut ad breve tempus; si tamen longiori tempore perseveret, diutiusque contributio fuerit continuanda, Papa debet adiri, non obstante, quod sine consensu Papæ, urgente in mora periculo, fuerit incepta: cum enim quoad continuationem lex, non obstante necessitate, valeat adimpleri, ut supponitur; servanda est, eo quod causa excusans deficiat, ut optime advertunt Doctores citati.

254 Sexta demum, ut Contributio ab Ecclesiis, personisque Ecclesiasticis facienda, sponte, & sine ulla exactione, seu compulsione laicali fiat, *arg. cit. c. Non minus*, ibi [absque ulla coactione] & *dic. c. Adversus*, ibi [Absque ulla exactione prædicti laici humiliter, & devote recipiant, cum gratiarum actione.] *Fagnan. in cap. Non minus n. 31.*

255 *Pirbing. n. 72. & alii.* Quod si aliqua compulsione opus fuerit, eo quod personæ Ecclesiasticæ, urgente necessitate, & verificatis omnibus recensitis conditionibus, nolent contribuere; ea per eandem Ecclesiasticum Judicem facienda est, sive is sit Papa, sive Legatus de latere, sive Nuntius Apostolicus, sive Episcopus, sive Conservator Apostolica auctoritate designatus, ut notat *Molina tr.*

256 *2. disp. 672. n. 4. & ex eo Pellizz. tr. 8. c. 7. sect. 3. q. 5. n. 136. addens n. 137. ex Bonacina disp. 1. de Censuris in particulari q. 15. p. 4. n. 11. & aliis*, quod si ob temporis angustias, vel loci distantiam adiri non possit pro Ecclesiasticorum compulsione Ecclesiasticus Judex; tunc possit Judex sæcularis facere totum illud, quod recta ratio dictabit hic, & nunc esse faciendum, non quidem per modum jurisdictionis, ac superioritatis, quam habeat, vel acquirat in Ecclesiasticos ratione necessitatis occurrentis; sed per modum justæ, ac rationabilis defensionis, quæ potest unicuique privato competere. Quod enim jure naturæ cuicumque viro privato licitum est, ut possit se contra aggressores tueri, servato tamen moderamine inculpatae tutelæ; negari non debet reipublicæ, ac laico Principi, modo adsit sufficiens necessitas, & debitum non excedatur moderamen. *Pellizzario consentit Pignatell. loc. cit. n. 37. & una simul Reiffens. lib. 3. Decretal. tit. 49. §. 10. n. 261* quia necessitas non habet legem *dic. Cap. Quod non est de reg. Jur.* Immo tunc censetur adesse voluntas Papæ: subintratque jus naturale, quo Republica jus habet, ad se protegendum, etiam contra Ecclesiasticos, ubi hi nolint suis partibus satisfacere. Et sicut quisvis privatus in casu extremæ necessitatis invadere potest, & accipere bona Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum, quæ sibi ad sublevandam necessitatem sunt necessaria; ita pariformiter Republica.

258 Hæ sunt conditiones, a Sacris Canonibus necessario requisitæ ad hoc, ut ob communem necessitatem, & publicam utilitatem possint Eccle-

siz, Ecclesiasticæque personæ, & bona earum ad Tributa, Collectas, Exactiones, Contributiones, etiam extraordinarias, Vestigalia, Gabellas &c. obligari: sed ita conjunctim omnes concurrere debent, ut, si aliqua ex illis deficiat, nequeant Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, ac earumdem bona in casu communis necessitatis, publicæque utilitatis, de quo loquimur, ad prædicta Tributa, Collectas, Exactiones, Contributiones &c. obligari.

RESOLUTIO LXIV.

An denuntiari valeat in pœnas Censurarum incurfos exigentes a Regularibus, eujusq; bonis, Tributa Collectas &c., aut ab iisdem, sponte dantibus recipientes: sicut & Regulares ipsos, sponte dantes, & concedentes.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se, ad denunciandum in pœnas Censurarum incurfos, quoquoque Regularibus, eorumque bonis exigunt; aut ab iisdem, etiam sponte dantibus, recipiunt: sicut & Regulares ipsos, sponte dantes, & concedentes, Tributa, Collectas, aliaque, id genus onera.

Et sane Concilium Lateranense sub Alexandro Tertio in *cap. Non minus de Immunit. Eccles.* Excommunicationem fulminat adversus eos, qui Collectas imponunt, aliave onera Ecclesiis, aut Ecclesiasticis Personis [quorum nomine veniunt etiam Regulares:] sicut & adversus eorum Fautores, si moniti non desistant: a qua absolvi non poterunt, donec competentem satisfactionem præstiterint. Atque hanc Excommunicationem nedum adversus eosdem, imponentes Collectas & onera, eorumque Fautores intentat alterum Lateranense Concilium sub Innocentio Tertio in *cap. Adversus de Immunit.* innovando dispositionem *cap. Non minus*, verum etiam adversus eorumdem Successores in officio, nisi satisfecerint infra mensem; cum succedat in onera, qui succedit in honorem. Quavis utrumque Concilium nemini præfatam Excommunicationem reservet:

Bonifacius Octavus in *cap. Clericis de Immunit. Eccles. in 6.* eandem Excommunicationem, sed Papæ reservatam intorquet adversus eosdem, imponentes Ecclesiis, & Ecclesiasticis Collectas, Tallias, & alia onera, eaque etiam a sponte dantibus recipientes: non fecus, ac in prædictis consilium, auxilium, vel favorem præstantes: quemadmodum Communitates, si in hoc culpabiles sint, subicit Interdicto. Et in *cap. Quamquam de Censib.* Excommunicatione percutit exigentes, vel extorquentes per se, aut per alium, suo, vel alieno nomine Pedagia, vel Guidagia ex rebus quæ non deferuntur causa negotiationis: ac Ecclesiastico supponit Interdicto Universitatem, vel Collegium, si in hoc delinquat, quavis consuetudine non obstante. Addens, absolutionem Excommunicationis, aut Interdicti impendi non posse, nondum facta restitutione, & competenti præstita satisfactione. In-cujus profecto confirmationem, & Censurarum executionem in eo *cap. Quamquam editarum*, novam Constitutionem evulgavit Clemens Quintus in *clém. presentis de Censib.* ubi locorum Ordinariis præcipit, ut postquam sciverint, aliquos in Excommunicationem, vel Interdictum incidisse ob transgressionem *cap. Quamquam de Censib.*, omnino publicent, vel publicari faciant Censuram contra prædictos latam.

Aliud Lateranense Concilium sub Leone Decimo

mo *sess. 9.* in Bulla reformationis Curiz prope finem innovat censuras omnes excommunicationis, Interdicti, & Depositionis, editas contra imponentes Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis Collectas, & onera, & Exigentes etiam a sponte dantibus, & consentientibus: delinquentes ulterius in prædictis intestabiles reddit, & ad omnes Actus legitimos inhabiles facit.

60 Bulla Cœnz Domini §. 18 excommunicatione, reservata Papæ, eos omnes percellit. [Qui Collectas, Decimas, Tallias, præstationes, & alia onera Clericis, Prælati, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proveniuntibus hujusmodi imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec non qui per se, vel alios, directe vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare; aut in eisdem Auxilium, Consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscumque sint præminentiz, dignitatis, Ordinis, Conditionis, aut status. Etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii potentatus; quicumque etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus & Terris, quoquomodo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti: Innovando decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissime celebrato, quam aliis Conciliis generalibus edita, etiam cum Censuris, & pœnis in eis contentis.

Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 20.* omnes Sacros Canones innovat, & confirmat, sicut & generalia Concilia omnia, aliasque Apostolicas Sanctiones in favorem Ecclesiasticorum, & Libertatis Ecclesiasticæ, ac contra ejus violatores edita: nullam tamen infert peculiarem Censuram.

Sanctus Pius Quintus in supra laudata *Constit.* [Ad uberes] contra præfatos imponentes onera Ordinibus Mendicantibus, eorumque Fratribus, & Monachis, ac Monialibus etiam, sub eorum cura degentibus &c. nec non Monasteriis, Cœnobiis, Ecclesiis eorundem &c. Excommunicationem tulit latæ Sententiæ, una cum pœna duorum millium Ducatorum auri de Camera pro una Basilicæ Sancti Petri de Urbe, & pro altera medietatibus singulis Monasteriis &c., quæ molestari contigerit, irremissibiliter applicandorum.

261 Bonifacius tandem Octavus in præcit. *Cap. Clericis de Immunit. Eccles. in 6.* eandem Excommunicationem, Papæ reservatam, extendit adversus Ecclesiasticos ipsos, imposita sibi Datia, Collectas, aliaque id genus onera solventes, promittentes, aut solvere consentientes, sub quovis prætextu, titulo, aut colore. Et quamvis excommunicationem hanc contra solventes &c. Benedictus Undecimus sustulerit in *extravag. Quod olim de Immunit.* sicut & Clemens Quintus in *Clem. Quoniam de Immunit.* ubi ad dirimendas controversias, ortas occasione *cap. Clericis, & extravag. Quod olim*, prædictam abstulit dispositionem, omnia ad terminos Conciliorum Lateranensium in *cap. Non minus, & cap. Adversus* reducendo; voluit tamen excommunicatione dumtaxat ligari exigentes ab Ecclesiis & Ecclesiasticis personis Datia, Collectas, seu alia onera; atque ad id auxilium dantes, Consilium, vel favorem: nihilominus eandem excommunicationem in solventes innovavit Tridentinum *citata sess. 25. cap. 20.* ut contendunt nonnulli Doctores; quemadmodum innovavit Bulla Cœnz *dic. §. 18.* ut docent *Filiucius*

tr. 16. c. 11. quæstio. 5. n. 303. ad finem, Ugolinus, & Duardus apud Bonacinam *disp. 1. q. 19. pun. 2. n. 9.* nec non Toletus *lib. 1. c. 30. n. 5. fin;* & Alterius de Censuris *disp. 19. c. 5. col. 5. vers. His omnibus* penes laudatum Bonac. *pun. 3. n. 18.* existimantes, Decretum Bonifacii locum habere, ac si in Bulla Cœnz Domini relatum esset. Quibus adhæsimus in Tertia nostri Juris Canonici parte, ubi de Pœnis Ecclesiasticis *disp. 50. de Censuris art. 3. de excommunicatione*, contra Antonium de Souza *cap. 19. disp. 94. n. 4.* Bonac. *locis citatis*, & alios.

Cum autem hujusmodi pœnz adversus imponentes Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis, & consequenter Regularibus, Collectas, Tallias, Datia, aliaque id genus onera, ab iisque etiam sponte dantibus exigentes; atque contra ipsosmet Ecclesiasticos, seu Regulares sponte dantes, solventes, aut promittentes, solvere consentientes infligæ sint; poterit utique in eas incurfos depuniri laudatos imponentes, & exigentes, quemadmodum Regulares dantes, aut solvere promittentes &c. Judex eorundem Conservator; cum ad id facultatem habeat ex Conservatoris Summorum Pontificum pro Religiosis Ordinibus, præsertim & illa Sancti Pii Quinti [Ad hoc nos Deus] in favorem Prædicatorum, ubi §. 14. sic habet Sanctus Papa: [Adversus inferentes eis molestias, seu perturbationes, aliqua vel damna in personis, rebus, vel bonis, seu exigendo ab eis Vestigalia, Datia, Pedagia, Gabellas, Collectas, aut alia onera: defendere, præservare, ac omnem eorum jurisdictionem exercere: nec non sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas contra rebelles, & inobedientes cum effectu promulgare &c. debeatis, & debeant.] Ac §. 16. [Et nihilominus super his, per vos habendis servatis processibus, illos, quos censuras, & pœnas præfatas, ac alias per vos pro tempore latas, incurrisse vobis constiterit, eas incurrisse declaretis &c.] Verum circa facultatem ferendi censuras, sicut & censuratos denuntiandi, Conservatoribus Regularium impertitam nonnulla sparsim insinuavimus in Tractationis discursu, plura inferius daturi *art. 26.* ubi de ea sermo erit ex professo. Interim

Tria hic adnotanda sunt & primum est, quod licet variis Juribus Pontificiis statuta sit excommunicatio contra imponentes tributa Ecclesiasticis; non proinde multiplicem illi excommunicationem incurrant, sed unicam dumtaxat, ut docent *Suarez disp. 5. de censur. sect. 2. Bonac. disp. 1. de Cens. in comm. q. 1. punct. 5. n. 11. & alii cum Pelliz. q. 16. cit. n. 155.* quia, ut arguit ex iisdem *Pelliz.* sicut unica incurritur censura, quando ea fertur ab unico Superiore, quantumvis sæpe fuerit innovata; ita & in proposito unica incurretur excommunicatio, cum Conditores illius sint plures tantum materialiter, & formaliter unus in potestate, adeoque præsumuntur voluisse, ferre per plura præcepta, formaliter distincta: quod utique non eveniret, si præfata excommunicatio lata esset a pluribus Superioribus, diversam potestatem habentibus. Ita *Pelliz.*

Secundum quod adnotari debet, est, imponentes, aut exigentes minimum tributum ab Ecclesiasticis, præfatas pœnas non incurrere, nisi postquam devenerint ad quantitatem notabilem; quantumvis intendant etiam exigere ab aliis Ecclesiasticis, ut docent *Bonac. disp. 1. de Cens. in part. q. 19. p. 1. n. 12. & alii*, cum quibus *Pelliz. supr. n. 156.* inde morus, quia ex una parte actus præz hujus intentionis satis non est ad incurrendas dictas pœnas, quæ actum exteriorem præsupponunt: & ex altera levitas materiæ, sicut excusat a mortali, ita & a

122 De Judice Conservatore Regularium

præfacis pœnis, quæ peccatum mortale præsupponunt.

- 264 Tertium denique adnotandum, est, non incur-
rere recentitas pœnas, qui cum possint, & debeant
impositionem onerum, Regularibus faciendam pro-
hibere, & impedire; illam nihilominus non prohi-
bent, nec impediunt. Ita *Bonac. sup. pun. 1. n. 19.*
Pelliz. q. 19. n. 162. contra alios: eum censura, lata
adversus facientes, non liget omittentes facere;
utpote odiosa, ac proinde ultra casus expressos non
extendenda.

RESOLUTIO LXV.

*An valeat Regularium immunitatem suæ ab hospitio
Militum.*

- 265 Potestas Judicis Regularium Conservatoris, ad-
tento Jure novissimo, extendit se ad Regulari-
um sibi commissorum immunitatem tuendam ab
hospitio Militum, juxta privilegium ipsis concessum
in *l. 1. cod. de Episc. Cleric.* ubi *Gloss. & Doctores
communiter*, & præcit. *Bulla Sancti Pii V.* [Dum
ad uberes] ibi: [Ac etiam Monasteria, Cœno-
bia, aliaque omnia Regularia loca prædicta pro quo-
rumcumque Militum, tam equitum, quam peditum
hospitiis, quemadmodum magno cum nostro dolo-
re, huc usque in plerisque locis factum comperi-
mus, nequaquam assignentur, nec assignari de-
beant.] &c. *Urbani VIII. incip.* [Romanus
Pontifex] §. 6. ibi: [Nec non quascumque con-
tributiones, collectas, gabellas, Militum hospitatio-
nes &c. super Ecclesiis, Monasteriis, & locis Piiis
&c. Personis Ecclesiasticis, earumque bonis &c.
per Laicos, & quoscumque alios, alias quomodo-
libet qualificatos, absque sufficienti facultate Apo-
266 stolica, impositas &c.] Quod sane privilegium
nedum Regularibus personis, sed etiam Clericis
Sæcularibus, licet in Minoribus dumtaxat constitu-
tis, immo & eorum patribus, ac fratribus cum
iisdem habitantibus in indiviso competere, docent
*Riccini p. 3. resol. 28. n. 1. & 2. Carolus de Grassis de
effec. Cleric. eff. 3. n. 122. Pignatell. tom. 2. conf. 32. nu.
12. & alii penes ipsum;* quibus adhæret *Diana p. 4.
tr. 1. resol. 32. n. 4.* addens *n. 5.* Sacram Congrega-
tionem Episcop. & Regul. in una *Novariensi die 9.
Junii anno 1617.* declarasse, milites hospitari facere
non posse Magistratus Sæculares in domibus Eccle-
siasticarum personarum, quamvis Laicis locatis;
cum per indirectum in honorum Ecclesiasticorum
præjudicium redundet.

RESOLUTIO LXVI.

*An procedere queat adversus Dominos Oppidorum,
seu Communitates, & Universitates Laicorum,
erigentes in Oppido unam tantum Tabernam ad
comestibilia vendenda cum prohibitione ne alia,
etiam Regularium, aperiantur Tabernæ.*

- 267 Potestas Judicis Regularium Conservatoris,
attento Jure novissimo, extendit se adversus
Oppidorum Dominos, seu Communitates, & Uni-
versitates Laicorum, erigentes in oppido unam
tantum Tabernam, vulgo *Zagatam*, in qua comest-
ibilia vendantur; impediendes proinde Monaste-
ria, ne suas tabernas aperiant, ubi vinum, nivem,
& alia in eorum prædiis recollecta vendere queant.
Cum id Oppidorum Barones, seu Communitates,
& Universitates Laicorum nequeant perpetrare, ut
firmant *Diana p. 5. tr. 1. resol. 20. & alii.* Quia ex
una parte Regulares, aliique Ecclesiastici possunt

tabernas aperire; & per famulos suos vinum, ni-
vem, aliaque id genus in eorum prædiis recollecta
vendere, non solum in mensura magna, & ut di-
citur, ad grossum, sed etiam ad minutum, seu
ad mensuras minutas, absque ulla prohibita nego-
tiationis umbra, ut docent *Gloss. 1. in Can. Negotia-
torem dist. 88. Abb. inc. 2. n. 1. Ne Cleric. vel Monach.
Gemin. & Francus in cap. unic. de vit. & honest. Cleric.
in 6. Bertachinus de Gabell. p. 2. q. 7. Roland. vol. 4. conf.
71. n. 9. Bellet. disquis. Cleric. tit. 1. §. 21. n. 15. Ge-
nuens. in praxi Archiep. c. 62. n. 7. Prosper de August. in
Addit. ad Summ. Quarantæ v. Vectigal. Squillante de
privileg. Cleric. c. 8. n. 38. Barbof. de offic. & pot. Episc. p.
3. Alleg. 13. Martha p. 4. casu 3. n. 13. quos citatos
sequitur *Diana p. 4. tr. 1. ref. 52. & alii:* Etiam si ape- 268
riretur Taberna in domibus Ecclesiæ, seu in ipso
met Monasterio, ut notant *Gemin. & Francus in
dic. cap. unic. de vit. & honest. Cleric. in 6. Lambert. de
de Jurapatron. lib. 2. p. 1. art. 26. q. 9. n. 4. Genuens. in
dic. prax. Episc. c. 62. n. 7. & Prosper de August.
supra:* adeo, ut Laicum Magistratum statuere,
quod venditores vini &c. non possint illud vende-
re, nisi in quarta domo, distante ab Ecclesiâ, sit
contra Immunitatem Ecclesiasticam, quippe non
sine Ecclesiasticorum, præsertim Regularium detri-
mento, ut optime convincit *Diana p. 4. tr. 2. resol.
52. a n. 7.* Et ex altera parte Regulares, aliique
Ecclesiastici de Jure possunt habere liberam con-
tractionem cum Laicis, ut notat *A ponte in resp. sup-
sens. Veneta apud laudatum Dian. p. 5. tr. 1. resol.
20. n. 1.* Ergo non obstante in dictis locis res
vendantur per unum Tabernarium Baronis, pos-
sunt adhuc Regulares, aliique Ecclesiastici in
propriis Tabernis res suas vendere; nec potest
Baro eis arctare privilegium, quod de jure com-
muni habent, absque eo, quod in Censuras Bullæ
Cœnz incurrat, ut concludit *Diana resol. 52. cit.**

Confirmatur: Statutum, quod non tendit ad 269
utilitatem, & commodum Ecclesiasticorum æque,
ac Laicorum, non comprehendit Ecclesiasticos:
sed statutum, ne vendantur comestibilia, nisi in
Taberna Baronis, non tendit ad utilitatem, &
commodum Ecclesiasticorum æque, ac Laicorum;
cum potius tendat ad utilitatem solius Baronis:
Ergo &c.

Sic non potest Baro, seu Communitas, & Uni- 270
versitas Laicorum, novum Furnum aperire, in
quo panis coquatur omnium, in suo Oppido com-
morantium: Sicque Regularibus, ceterisque Eccle-
siasticis personis prohibere, ne alibi, quam in ipso
Furno Baronis, seu Communitatis panem suum
coquant; etiam si habeat Baro, & Universitas ab
immemorabili, & ex concordia, cum Regulari-
bus, aliisque Ecclesiasticis inita, jus prohibendi.
Cum possint Regulares præfati, præfati que Eccle-
siastici, Furnum aperire: sitque jus prohibendi,
& prohibitio Baronis contra libertatem Ecclesia-
sticam; contra quam nulla induci potest consuetudo,
ut non semel diximus; & concordia nec sup-
ponatur a Sede Apostolica approbata, & adver-
setur *Cap. Non minus, & cap. Adversus de Immun. &
cap. Quamquam de Censib. in 6.* Atque ita *Pignatell.
tom. 7. conf. 30. & alii,* quibus patrocinatur Sacra
Congregatio Immunitatis, præsertim

In *Urbinate die 14. Novembris 1649.* In *Nuce- 271*
rina 25. Januarii 1650. In *Ferosempronienfi 23.
Augusti 1633.* statuens: [Episcopus potest aperire
Furnum, ad effectum vendendi suum Frumen-
tum.]

In *Fanenfi 13. Julii 1637.* in qua censuit:
[Ecclesiastici non possunt cogi, ire ad certum
Furnum.]

In

In *Bugubina* 9. Martii 1632. ubi decidit : [Clerus poteſt habere Furnum proprium : eoque uti, ſeu locare perſonæ ſibi bene viſæ.]

In *Nuſcana* 30. Martii 1630. ibi : [Furnus Eccleſiaſticorum gaudet exemptione.]

Et in *Neapolitana* 4 Septembris 1628. , ubi decrevit : [Nuntius Neapolitanus provideat circa Furnos Regularium, ut illis utantur, pro ſuo uſu tantum.]

Sic etiam nequit Baro, ſeu Communitas, & Universitas Laicorum impedire Regulares, ceteraſque Eccleſiaſticas perſonas, ne propriis utantur Molendinis, quæ domi habent, aut extra domum, immo extra Territorium quoque ad macinandum proprium Frumentum, illoſque cogere, ut Molendino Baronis, ſeu Communitatis, & Universitatis utantur. Atque ita Doctores paſſim cum *Anchar. conf. 155. n. 11. & conf. 487.* quibus ſubſcribit *Pignatell. tom. 1. conf. 49.* & pluries declaravit Sacra Congregatio Immunitatis, præſertim

73 In una *Firmana die 2. Julii 1630.* ſic : [Molendinum menſæ Archiepiſcopalis non comprehendit ſub prohibitione, per Communitatem facta ; ideoque Archiepiſcopus utatur jure ſuo, & remediis Sacrorum Canonum.]

In alia *Firmana die 19. Novembris 1630.*, ubi conſuit : [Communitatem Montis Georgii teneri facere declarationem, quod prohibitio emanata eundi ad alia Molendina, quam ad Molendina ipſius Communitatis, non comprehendit Molendina Archiepiſcopi, Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum, quamvis extra Territorium ejuſdem loci exiſtentia : ipſaque Communitate renuente, procedi poſſe remediis Sacrorum Canonum.]

In una *Aſſina die 8. Aprilis 1631.* in qua declaravit : [Standum eſſe in decretis, ſcilicet ſub decreto Gubernatoris comprehendendi non potuiſſe Molendina Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum : nec ſuffragari concordiam a Sede Apoſtolica confirmatam ; cum ſit inita inter mere laicos. Ideoque Gubernatorem teneri facere declarationem, & conſulere propriæ conſcientiæ.]

In una *Cephalunen. die 11. Auguſti 1631.* tenoris ſequentis : [Epicoſcopus procedat, ſervatis ſervandis, ad cenſuras contra Marchionem, & alios impediētes, olivas macinare in Molendinis ipſorum Eccleſiaſticorum.]

In una *Maceraten. die 27. Septembris 1632.* per hæc verba : [Epicoſcopus (puta ubi non adſit Conſervator, aut ſaltem non privative quoad Conſervatorem) tueatur Immunitatem, Collegio Societatis Jeſu competentem reſpectu Molendini, exiſtentis in Territorio Maceratæ.]

In una *Ugentina die 15. Februarii 1633.* decernens Eccleſiaſticos non poſſe cogi, ire ad certum molendinum juxta Ediſtum Baronis, vel Communitatis, illoſque Epicoſcopum tueri remediis Sacrorum Canonum, eiſdemque Eccleſiaſticis ſervandam eſſe ſolitam franchigiam.]

In una *Baren. die 11. Septembris 1634.* qua declaratur : [ediſtum Universitatis Terræ Modugni, prohibens macinare frumentum, niſi in certis Molendinis, eſſe contra libertatem & immunitatem Eccleſiaſticam, ideoque Archiepiſcopus curet revocari.]

In alia *Baren. die 27. Aprilis 1638.* &

In una *Licien. die 20. Septembris 1650.* quibus deciditur [Perſonis Eccleſiaſticis eſſe permiſſum, retinere Molendina, vulgo nuncupata *Cenſomole*, in propriis domibus pro eorum uſu, & familiæ : ideoque injungendum Epicoſcopo, ut immunitatem Eccleſiaſticam tueatur.]

Et in una *Illicen. die 30. Septembris 1636.* ſic : [Molendina menſæ Epicoſcopalis, & aliorum Eccleſiaſticorum non comprehendendi, nec poſſe comprehendendi in bandimentis, & ediſtis Laicorum : & propterea cogendos eoſdem remediis Sacrorum Canonum ad hoc declarandum, ne libertas Eccleſiaſtica impediatur.]

Et non modo Baro, ſeu Communitas, & Universitas laicorum impedire nequit Regularibus, ceteriſque Eccleſiaſticis Perſonis Molendina ; ſed nec illa viſitare poteſt, ne quidem ſub prætextu, quod a Molendinariis laicis fraudes committantur, nec ſine damno, & præjudicio Baronis, Communitatis, & Universitatis : cum talis viſitatio, inſpectio, puniſtio &c. ad Judicem laicum nullatenus ſpectet, ſed ad ſolum Eccleſiaſticum, juxta ſuperius diſta *Reſol. 53. a n. 222.* Atque ita *Pignatell. laudatus n. 16.*, id efficaciter probans *n. 19.* cui favet Sacra Congreg. Immunitatis in una *Auximana 23. Julii 1647.*, ubi decrevit : [Utraque parte informante, Appaltatoribus non licere, perquiſitionem facere in Molendinis, & aliis in bonis, ſeu locis Commendæ S. Philippi Religionis Hieroſolymitanæ, niſi mediante miniſterio Curiæ Eccleſiaſticæ, cui dentur litteræ pro hujusmodi perquiſitione.]

In una *Viterbien. 13. Auguſti* ejuſdem anni, in qua cum Commiſſarius ſæcularis Vetrallæ prætenderet auctoritate propria ingredi Molendina Eccleſiaſtica, ad effectum revidendi menſuras, reſcripſit, [Hoc non eſſe permiſſum in Molendinis Eccleſiaſticorum, etiamſi Molendinarii ſint laici ; ſed inſpectionem, cognitionem, ac punitionem delinquentium circa menſuram ſpectare ad Eccleſiaſticum.]

Et demum in una *Veliterna die 12. Januarii 1649.* declarans : [Menſuras, vulgo nuncupatas *le Scodelle*, ablatas a Molendinis Eccleſiaſticorum de ordine Gubernatoris diſtæ Civitatis, eſſe reſtituendas Curiæ Epicoſcopali, & eandem Curiam eſſe adeundam ſuper cognitione fraudum, ut prætenditur, in diſtis Molendinis commiſſarum.]

Nec ullius eſt relevantiæ ſchema illud, quo fere ſemper utuntur magiſtratus ſæculares, dum manus in Sanctuarium injiciunt, nimirum damni, ac præjudicii publici, & fraudum, quos dicunt Exemptos committere ; ait *Pignatell. n. 18.* Reſponderi enim poteſt id, quod *Rota in Barchinonen. exemptionis die 13. Junii 1645. coram Card. Corrado S. Neque obſtat*, reſpondit : Verum quidem eſſe, quod obſtandum ſit fraudibus ; ſed in primis, ac ſuper omnia cavendum eſt, ne donec ſæculares aliorum fraudibus remedium adhibere velint, ipſi fraudem majorem non committant, excedendo limites propriæ jurisdiſtionis in præjudicium Immunitatis Eccleſiaſticæ : At ſatius eſt, reſpondere cum Sacra Congregatione ejuſdem Immunitatis : quod ſcilicet ſi Communitates, vel earum Miniſtri prætendant ab Eccleſiaſticis, eorumve Conductoribus fraudes committi, recurrant ad locorum Ordinarios, qui eas recognoſcant ſummariè punientque rigoroſe. Interim obſervent exemptiones, & franchigias, quæ iis debentur ; cum non deceat, propter fraudes, a paucis commiſſas, privilegiis omnes privare ; aut propter quorundam abuſus in obſervantia Sacrorum Canonum, vel Legum introductos, ceteros in exilium ejicere.] Haſtenus *Pignatell.*, omnino videndus in utraque citata conſultatione, præſertim in 49., ubi plura congerit ſeitu digna, immo neceſſaria in propoſito.

RESOLUTIO LXVII

An procedere queat adversus Principes laicos statuentes, ne Regularibus laici vendant, molant, coquant panem, aliave obsequia præsentent.

277 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto jure novissimo, extendit se adversus Principes laicos statuentes, ne regularibus laici subditi sui vendant, molant, vel coquant panem; vel ne iisdem aliâ servitia, & obsequia exhibeant: cum tale statutum sit contra libertatem Ecclesiasticam, & excommunicationem afferat statuentibus, ex c. *In eos de Immunit. Eccles. in 6.* ibi: [In eos, qui temporalem dominium obtinentes, suis subditis, ne Prælati, aut Clericis, seu personis Ecclesiasticis quidquam vendant, molant, coquant panem aut alia obsequia exhibere præsumant, aliquando interdicitur; cum talia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ præsumantur, eo ipso excommunicationis sententiam decernimus.] Et nedum hanc, sed excommunicationem Bullæ Cœnæ etiam incurrunt præfati Principes, ita statuentes, ut doceat communiter Doctores cum *Suar. de Cens. disp. 21. sect. 2. n. 93. Reginaldo tom. 1. lib. 9. c. 24. n. 358. Gambacurta de Cas. reserv. c. 10. n. 10. Coriolan. in Bull. Cœn. excomm. 15. Filliuc. tom. 1. tr. 16. c. 10. n. 271. & aliis.*

278 Neque dicas, hujusmodi statuta potius esse contra libertatem politici Convictus, quam contra libertatem Ecclesiasticam. Responsio siquidem manifesta est, tum ex eo, quia saltem indirecte illa sunt contra libertatem Ecclesiasticam; sed in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur etiam, qui aliquid statuunt indirecte contra dictam libertatem. Ergo &c. Tum ex eo, quia durius, & incommodius Regulares, aliique Ecclesiastici vexantur in illis, quæ pertinent ad Convictum politicum, quam in aliis, quæ ad Ecclesiam, ut Ecclesia est, pertinent. Tum denique ex eo, quia contra libertatem Ecclesiasticam est, denegare regularibus, aliisque Ecclesiasticis ea, quæ de Jure communi competunt illis, propter grave præjudicium, quod ordini infertur Clericali: immo & tanto gravius, quanto difficilius tolluntur, quæ Jure communi competunt, quam quæ jure speciali. *Auth. de reb. Eccles. non alienan. §. Quia non verisimile. l. ejus milites §. militia minus ff. de milit. testam. Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ n. 69. de Constit. ibique Decius n. 7. post Butr. dicens, magis esse contra libertatem Ecclesiasticam ea, quæ tollunt Juris communis beneficium, quam quæ privilegium auferunt, Bald. conf. 300. n. 4. lib. 1. Socinus conf. 56. n. 2. lib. 1. Alciatus conf. 30. n. 6. lib. 2. & alii apud Covarr. in Regul. possess. p. 2. §. 4. n. 8.* Atqui jure communi potest quilibet alteri ea obsequia præstare, ergo &c.

Atque hic pro coronide hujus materiæ de Immunitate Ecclesiastica ab omnibus, præsertim Sæcularibus Principibus, Dominis, Territorialibus, & laicis Judicibus duo animadvertenda serio vellem:

279 Primum, ipsis non suffragari quoad gravandas Ecclesias, Monasteria, ceteraque loca pia; vel personas Ecclesiasticas, earumque bona, præsertim de novo acquisita, & patrimonialia, collectis, exactionibus, tributis, contributionibus, gabellis, aliisque ordinariis, aut etiam extraordinariis oneribus, citra restitutionis onus, & incursionem censurarum, præsertim post laudatam Bullam Urbani VIII. [Romanus Pontifex], qua omnes omnino

excogitabiles prætextus, ac tituli, quibus ipsi se tutos in conscientia inutiliter persuadent, jam pridem sublatis, iterum clarius tolluntur, ac nulli efficacius declarantur: non suffragari, inquam, inanes & frivolas excusationes, petitas vel a dispositione legis civilis, vel a consuetudine, saltem immemoriali; vel a privilegio Apostolico; vel ab eo, quod Leges Ecclesiasticæ, pro immunitate facientes, alicubi receptæ non fuerint, aut non sufficienter promulgatæ; vel demum ab eo, quod per longissimum tempus, plurium etiam sæculorum, personæ Ecclesiasticæ sponte solverint, & contriherint. Et sane

Leges civiles non suffragantur: quia ex una parte licet earum nonnullæ videantur Immunitati contrariæ, aliæ tamen pro Immunitate manifeste disponunt, ut liquet ex *Auth. Item nulla c. de Episcop. & Cleric.* Ut igitur Legum evitetur contradictio, cum his illæ concordandæ, ac explicandæ sunt, præsertim, quod odia restringi, & favores conveniat ampliari; *Reg. 11. Jur. in 6.* Atque in dubiis, vel obscuris, & opinionum conflictu, pro Immunitate sentiendum, ut sustinet communissima Doctorum opinio. Et ex altera parte in materia Immunitatis Ecclesiasticæ dispositio Canonica, non Civilis, attendenda est; immo hæc omnino nulla, & irrita censenda, *arg. c. Ecclesia S. Mariæ.*

Consuetudo etiam immemorialis non suffragatur, utpote quæ adversus Immunitatem Ecclesiasticam, etiam quoad bona propria Clericorum, vocatur *Corruptela in c. Quamquam de Censib. & singulis annis annullatur in Bulla Cœnæ Domini.*

Privilegium Apostolicum neque suffragatur, utpote quod compluribus non est concessum: & si quod aliquibus concessum fuerit, non subsistit amplius; cum omnia, & singula privilegia, Immunitati Ecclesiasticæ contraria, etiam Imperatoribus, & Regibus concessa, jam sint revocata, præsertim per laudatam Bullam Urbani VIII. [Romanus Pontifex]; & singulis annis per Bullam Cœnæ Domini §. 24. revocantur.

Defectus sufficientis promulgationis, & acceptationis legum Ecclesiasticarum in favorem Immunitatis, nec suffragatur: quia ex una parte Jus Canonicum per omnes ubique existimatur sufficienter promulgatum: & Bulla Cœnæ Domini, antiquos Canones renovans, singulis annis solemnissime, & sufficientissime promulgatur: eamque non acceptare, non est in potestate ullius; cum teneatur quis, sub gravi peccato, legem justam acceptare, ut liquet ex propositione 28., inter profligatas ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665., tenoris sequentis: [Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem, a principe promulgatam.] Ex altera parte in citata Bulla Urbani VIII. nedum confirmatur, & innovatur, quidquid in favorem Immunitatis Realis, & Personalis per Sacros Canones, generalia Concilia, & Constitutiones Apostolicas, etiam Cœnæ Domini, dispositum reperitur; verum etiam omnia in contrarium indulta, privilegia, consuetudines, aliique prætextus, & tituli sub efficacissimis clausulis annullantur, irritantur, & in futurum prohibentur: & ita quidem, ut illicitum, invalidum, ac censuris, & restitutioni obnoxium declaretur, [quidquid agitur contra Immunitatem Realem, ac Personalem], etsi id agatur [sub prætextu, quod Bullæ, seu Constitutiones Apostolicæ non fuerint publicatæ, vel usu receptæ, aut contrario usu, quantumlibet longissimo, abrogatæ &c.], addito ad

ad finem Bullæ, quod post ejusdem promulgationem in locis solitis [omnes, & singulos arctet, & afficiat perinde, ac si illorum unicuique personaliter intimata, & notificata fuisset.]

284 Tandem neque suffragatur, quod Personæ Ecclesiasticæ per longissimum tempus, etiam plurimum sæculorum, sponte solverint, & contribuerint: quia ex una parte [Clericus non potest solvere collectas absque incurfu censurarum,] ut declaravit Sacra Congregatio Immunitatis in *Volaterrana* 18. *Septembris* 1629. apud *Pignatell.* tom. 2. conf. 54. n. 62. Et [Non est permittendum, ut pro Universitatum oneribus quidquam Ecclesiastici contribuant, nec sub Eleemosynæ nomine], ut decrevit Sacra Congregatio Episcop. in *Spallucen.* 21. *Majj* 1594. apud eundem *Pignatellum* n. 68. & [Non potest Clericus, sponte solvere gabellas, a laicis impositas] ut rescripsit Sacra Congregatio in *Adrien.* 27. *Septembris* 1632. & in *Vicent.* 1638. apud eundem *ibid.* & [Clerici non tenentur solvere onera, imposita per Communitatem super eorum bonis patrimonialibus, & domibus, ubi habitant, etiam quod antea solverint,] ut per eandem Sacram Immunitatis Congregationem fuit resolutum 7. *Decembris* 1632., & refert idem *Pignatell.* *ibid.* Et ex altera parte præfata Constitutio Urbani VIII. §. 6. illicitas, & invalidas, ac restitutioni obnoxias declarat [omnes, ac singulas contributiones quascumque, collectas, gabellas, militum hospitationes, aliaque onera, & gravamina quæcumque super Ecclesiis, Monasteriis, & locis piis &c., earumque vel eorum bonis, seu fructibus, per laicos quoscumque, quomodolibet qualificados, absque sufficiente facultate Apostolica impositas, exactasque, etiam a sponte dantibus, vel contribuentibus.] Et Bulla Cœnæ Domini Excommunicationem fulminat §. 18. adversus illos, etiam laicos, qui collectas, exactiones, aliave onera clericis, aut locis piis, vel eorumdem bonis imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus absque speciali, & expressa licentia Sedis Apostolicæ recipiunt.

285 Secundum, quod ab omnibus, præsertim sæcularibus Principibus, Dominis Territorialibus, & laicis Judicibus sedulo animadvertendum est, nedum gravissimam excommunicationis pœnam incurrere illius violatores; sed alias etiam, longeque gravissimas, & sæpe universales, quas Deus rigidissimus vindex infligere solet, ut misera testatur experientia, quod non semel adnotarunt Doctores, quos inter *Diana p. 5. tr. 1. resol. 23. §. Et tandem docet*, ubi sic habet [Vellem, unum ab ipsis / a laicis nimirum Judicibus] considerari, videlicet Calamitates, bella, fames, pestilentias, & alia id genus in regnis evenire ex statutis contra libertatem Ecclesiasticam. Testis hujusce veritatis sit *Basilii* Imperator, *Nicephori Phocæ* Successor, cui contra ejusdem *Nicephori* statutum in hæc verba fancivit: Divinitus constituta Majestas nostra cum & a Monachis, quorum testata pietas, atque virtus est, & ab aliis multis cognoverit, Legem a Domino *Nicephoro*, qui ad imperium pervenit, de Ecclesiis Dei, Religiosisque latam, tum presentium malorum, tum universalis hujus everisionis, atque confusionis causam, & radicem extitisse: nam ex quo lex illa robur habuit, nihil boni penitus in hodiernum usque diem vitæ nostræ contigit, sed potius contrario nullum omnino genus calamitatis intermisit; statuit per auream hanc bullam, cui subscripsit, indicatam ab hoc præsentis die, cessare debere, ac deinceps irritam, ac nullius momenti manere; conditis ante illam legibus, tam de Ecclesiis, quam de religiosis do-

mibus vim, roburque suum obtinentibus. Hætenus *Basilii* Imperator, ut patet apud *Bessamonem in Nomocanone Phocæ, & Leunclavium tom. 1. l. 1. Jur. Orient.*] Et cum *Basilio Diana*.

Notat etiam *Cardinalis Baronius* anno Domini 286 701., & ex eo *Acunna in Decret. Gratian. Can. Si gens Angelorum n. 5. dist. 56. Barbof. lib. 1. Jur. Eccles. c. 36. §. 2. n. 200. Franciscus Longus in Breviar. Chron. anno Domini 704. Cochier in Vindictis libert. Eccles. p. 1. c. 33. n. 23. & alii*, Deum O. M. olim florentissimum Hispaniæ regnum Mahometanis & Mauris tradidisse: non quia Hispani unquam vacillarint in fide; cum semper in ea constantes fuerint: sed quia in jurisdictione a S. Sede Apostolica defecerant: Unde intelligant Principes, (subdit *Baronius*, quam male sibi, suisque regnis consulant, qui Ecclesiæ Jura tollere, vel imminuere conantur. Quod ipsum repetit anno 1100. n. 34., anno 1104. n. 14., & 1158. n. 47. ubi ostendit, Principes opprimendo Ecclesiasticam jurisdictionem, regnorum suorum interitum, & amissionem accersere.

Igitur (concludit *Reiffens. lib. 3. Decretal. tit. 287 49. n. 295. fn.*) Principum Consilarii, si desiderant regna stabilire, & ab eis calamitates arcere, consulant regibus, ut imitentur *Basilium*; nihilque contra libertatem Ecclesiasticam constituant: sed siquæ constituta sunt, abrogent omnino; & in conflictu opinionum, illam sequantur, quæ magis favet Ecclesiæ.

RESOLUTIO LXVIII.

An tueri valeat Regularibus privilegium exemptionis a solutione Decimarum.

Potestas Judicis regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se ad tuendum Regularibus privilegium exemptionis a solutione Decimarum. Regulares siquidem a solvendis decimis eximuntur, tum de jure communi, seu per privilegium corporis juris insertum, tum de jure peculiari, sive per privilegium speciale.

De jure communi Regulares omnes, non secus, ac Clericali, in communi viventes, a solvendis decimis Personalibus omnibus sunt immunes: a Realibus vero, seu Prædialibus solis illorum fructuum, quos de hortis suis, ac de nutrimentis animalium percipiunt; sicut & illorum, qui ex Novaliis, quos propriis manibus, vel sumptibus excolunt, proveniunt; arg. *Can. Decimas 47. caus. 16. q. 1. c. 3. de decim. & c. ex parte 10. cod.*, ubi *Alexander III.* Regularibus indulgit, [Ut de Novalibus suis, quæ propriis manibus, vel sumptibus excolunt; & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant: de aliis vero rebus decimas non possint subtrahere:]

Atque ita docet communis Doctorum opinio cum *Anchar. in c. ex parte il 2. de Decim. n. 3. Rebuff. de Decimis q. 14. n. 45. Barbof. de Offic. & pot. Parochi p. 3. c. 28. §. 3. n. 27. & aliis*, notantibus ex *Alciato de verb. signific.* Novalem dici agrum nunc 1. coli cœptum, cum prius esset sylva, vel aliter incultus.

Cistercienses vero, Templarii, & Hospitalarii nedum a Decimis prædialibus Novalium, sed omnium quoque aliorum prædiorum, quæ propriis manibus, vel sumptibus excolunt, liberantur in cit. c. Ex parte 10. Quemadmodum in *Cap. Ad audientiam 10. de Decim.* Quamvis deinde hoc privilegium in Concilio Generali fuerit ipsis restrictum; fanci-

fancitumque, ut de prædiis, & terris non Novilibus, noviter acquirendis, etiam si ea propriis manibus, vel sumptibus colerent, Decimas persolverent, si de talibus prædiis, ac fundis, antequam ad ipsos pervenerunt, Decimæ solvebantur: sic enim habetur in *cap. pen. de Decim.* ibi: [Decernimus, ut (Cistercienses) de alienis terris, & amodo acquirendis, etiam si eas propriis manibus, aut sumptibus excolant, Decimas persolvant Ecclesiis, quibus antea solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus, & mandamus.] Ad Templarios nimirum, & Hospitalarios, qui similibus fruuntur privilegiis ex *cl. c. Ex parte 10.* nonnullosque alios, specialia privilegia extra corpus Juris habentes.

291 De jure peculiari, sive per privilegia specialia, corpori Juris non inserta, fere omnes regulares hodie sunt exempti a solutione Decimarum prædialium, de prædiis, & fundis omnibus, seu ante, sive post Concilium generale acquisitis, quæ propriis manibus, aut saltem sumptibus excolunt, ut testatur *Barbos. de offic. & post Parochi p. 3. c. 38. §. 3. n. 20.* quorum plures recentent *Miranda tom. 2. q. 39. art. 12. Lezana in Summ. vol. 2. v. Decima quoad regulares n. 2. 3. & 4. Novar. in Lucerna Regul. v. Decima, Casarub. in Compend. cod. verb. Rodriq. tom. 2. q. 44. art. 4. & 5. & alii*; una cum Pontificibus, hujusmodi privilegia concedentibus, & Bullis, quibus illa concedunt.

292 Præter alios autem, immunes sunt a solutione Decimarum prædialium

I. Monachi Cælestini, & Cluniacenses, ut testatur *Renat. Chopin. Monasticon. lib. 2. tit. 1. n. 5.*

II. Monachi Congregationis Casinensis, alias S. Justine de Padua, per privilegium Eugenii IV. *sub dat. Kal. Martii 1434.*, ut refert *Emmanuel Rodriq. in collect. Bullar. dicti Pontificis Bulla 7.*

III. Monachi Congregationis S. Benedicti Vallisolei, per privilegium Clementis VII. *sub dat. 8. Decembris 1530.*, teste *Barbosa de offic. & post Parochi p. 3. c. 28. §. 3. n. 23.*

IV. Monachi Eremitæ Camaldulensis, & Congregationis S. Michaelis de Murano, per privilegium Leonis X. *sub dat. 4. Non. Julii 1513. §. 29.*, ut refert *laudatus Barbos. ibid. n. 24.*

V. Monachi S. Mariæ Montis Virginis, per privilegium Cælestini III. *sub dat. 4. Novembris 1097.* *apud eundem Barbosam ibid. n. 25.*

VI. Fratres S. Mariæ de Mercede per privilegium Gregorii XI. *sub dat. 6. Kal. Julii 1373.*, ut habet *idem ibid. n. 27.*

VII. Ordo S. Antonii Viennensis, vigore privilegii Clementis VII. *sub dat. 6. Kal. Decembris 1523.*, quod refert *Barbos. ibid. n. 28.*

VIII. Cruciferi vigore privilegii Urbani III. *sub dat. 7. Kal. Aprilis 1187.* *apud cit. Barbos. n. 29.*

IX. Fratres Prædicatores, vigore privilegii Gregorii XI. *sub dat. 12. Non. Martii Pontificatus sui anno 4. penes eundem n. 30.*

X. Fratres Conventuales S. Francisci vi privilegii Sixti IV. *sub dat. prid. Kal. Decembris 1474.* *penes eundem Barbos. n. 31.*

XI. Canonici Regulares S. Salvatoris, vi privilegii Julii II. *sub dat. 4. Non. Aprilis 1512.*, quod loco cit. refert *Barbos. n. 32.*

XII. Monachi S. Basilii, vi privilegii Gregorii XIII. *sub dat. Kal. Julii 1567.*, quod insinuat *Barbos. supra n. 33.*

XIII. Minimi S. Francisci de Paula, ex privilegio Julii II. *sub dat. 3. Kal. Augusti 1506.* *apud*

Peyrinum tom. 1. privil. Minim. Bulla 2. ejusdem Pontificis §. 19.

XIV. Carthusiani ex privilegio Martini V. *sub dat. 8. Kal. Octobris 1420.* *apud Barbosam n. 35.*

XV. Silvestrini vigore privilegii Innocentii IV. *sub dat. 5. Kal. Julii 1247.* ut refert *idem ibid. n. 26.*

XVI. Fratres S. Joannis Hierosolymitani ex privilegio Lucii III., ac Bonifacii VIII. *apud Casarub. in Compend. verb. Decimæ.*

XVII. Minores ex privil. Clementis IV. *apud eundem ibid. sicut &*

XVIII. Moniales S. Claræ, & Prædicatorum per privil. Eugenii IV.

Tandem Jesuitæ ex privilegio Pauli III., Pii IV., & Gregorii XIII. quod in Bullario Societatis refertur, & variis Sacræ Rotæ decisionibus, quas affert *Pellizz. tr. 8. c. 7. sect. 4. n. 170.* explicatur, & ad praxim reducitur. Verum cum hujusmodi privilegium insigne sit, & Societati factum absque nota incommunicabilitatis restrictiva; in gratiam illorum regularium, qui de privilegii Societatis participant, in eo aliquantum immorari, destinatum in animo est.

Paulus igitur III. in sua Constit. *incip. [Licet] 294* *debitum]* *sub dat. 15. Kal. Novembris anno 1549.* Societati, ejusque sociis concessit, ut [de Domibus, & Collegiis, ac eorum prædiis, hortis, aliisque locis eisdem Sociis, juxta eorum vivendi institutum, haberi concessis, aut de iis, quæ sibi pro hujusmodi rebus, Domibus, Collegiis, prædiis, locis, & hortis emendis per quascumque personas pro tempore legari, aut relinqui contigerit, & aliis bonis quibuscumque per dictam Societatem, & ipsius Collegia possessis, & obtentis, aliquam Decimam etiam Papalem solvere; seu Canonice portionem exhibere, seu ad præstationem procuratorum Legatorum prædictæ Sedis, vel Nuntiorum ipsius, aut ordinariorum locorum, aut exactorum, Collectarum, seu Subsidiarum, vel provisionum quarumcumque minime teneantur, nec ad id per litteras ejusdem Sedis, aut Legatorum, vel Nuntiorum, seu Diocesanorum prædictorum, cujuscumque tenoris fuerint, ullo utquam tempore compelli possint, nisi ipsæ litteræ Apostolicæ plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto, & concessione hujusmodi, ac de eorum ordine mentionem fecerint. Et si forte per dictam Apostolicam Sedem de piis legatis, dispositis, & relictis in genere, vel specie decima, vel altera portio, seu quarta alteri piæ, vel non piæ causæ quomodolibet eatenus concessa fuerit, vel illam imposterum concedi, seu solvi, aut dari, mandari contigerit, Socios prædictos, aut illorum Domus, & bona quæcumque, ac eis legata, & relicta, aut alias in eorum favorem disposita in Concessionibus, & Mandatis hujusmodi minime comprehendendi voluit, & decrevit, nisi de ipsis, ac præsentis Decreto, & voluntate sua, non per clausulas generales, idem importantes, sed verba, expressa, & specifica mentio fiat in eisdem.]

Pius IV. in sua Constit. *incip. [Exponi nobis] 295* *die 19. Augusti 1561.* privilegium Pauli III., mox adductum, auctoritate Apostolica ex certa scientia confirmans, & approbens, ac etiam plenarie innovans, & de novo, quatenus sit opus, concedens &c. cum specifica mentione Domuum probationis, ait: [Et nihilominus pro potiori cautela universam Societatem, omniaque, & singula illius Domos probationis, & Collegia, ubilibet consistentia, præsentia, & futura, eorumque personas, fructus, redditus, proventus, etiam bonorum Ecclesiasticorum, Sæcularium, & regularium quo-

quorumcumque, illis pro tempore unitorum, aliaque res, & bona quæcumque a quibusvis Decimis, etiam Papalibus, prædialibus, personalibus, quartis, medietatibus, & aliis fructuum partibus, subsidiis etiam charitativis, & aliis ordinariis oneribus, etiam pro expeditione contra Infideles, defensione patriæ & alias quomodolibet, etiam ad Imperatorum, Regum, Ducum, & aliorum Principum instantiam, pro tempore impositis, etiam si in illorum impositione caveatur, quod nulla prorsus exemptio cuiquam adversus illa suffragetur, ita quod Societas, ejusque Domus, Collegia, fructus, res, & bona præfata, semper ab illis, absque declaratione defuper facienda, excepta sint, & esse censeantur perpetuo liberamus, & eximimus.] Ita Pius IV.

296 Gregorius tandem XIII. in Bulla [Pastoralis Officii] die 1. Januarii 1578. utriusque memorati Pontificis privilegium, Societati concessum, per omnia confirmans, dispositioni derogat *Capituli Nuper de Decimis*, sic: [Volumus, ac Societati, illiusque Domibus, etiam Probationum, Collegiis, & Personis prædictis eadem auctoritate concedimus, quod singulæ litteræ prædictæ, cum exemptionibus, ceterisque omnibus, & singulis, in eis contentis clausulis, & decretis; processusque habiti per easdem, ac inde sequuta quæcumque valeant, plenamque roboris firmitatem obtineant; & eis, quibus concessæ existunt, perpetuo suffragentur in omnibus, & per omnia; perinde ac si illis de Constitutione Innocentii Prædecessoris, & seu Concilii Generalis hujusmodi specifica, & expressa mentio facta, eique specialiter, & expresse derogatum fuisset, pro ut Nos eidem Constitutioni, ad effectum præmissorum, specialiter, & expresse harum serie derogamus &c. Non obstantibus litis pendentis, siquæ sint, & aliis præmissis, ac Innocentii Prædecessoris, & seu Generalis Concilii hujusmodi, aliisque Apostolicis, nec non in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, ac omnibus illis quæ in singulis litteris prædictis expressum sunt non obstant, ceterisque contrariis quibuscumque.] Huc usque Gregorius XIII. Circa quod privilegium

297 Notandum primo, illud locum habere non solum in decima agri Novalis, qui nunc primum profcinditur, ad culturam redactus, ex quo antea Decima non solvebatur; verum etiam in Decima prædiali, quæ antea Parocho solvebatur, ut docet communior, & probabilior Doctorum opinio cum *Abbate in c. Dudum de privil. & Azorio Institus. mor. lib. 7. c. 37. q. 6.* contra *Oldradum conf. 268.* cum hujusmodi privilegium liberet a Decima, nedum personas, sed bona etiam quæcumque; atque adeo non solum agros, qui coli non solebant, sed etiam eos, qui erant sub hominum cultura.

298 Notandum secundo, privilegium præfatum liberare Religiosos, quibus concessum est, non modo a Decimis personalibus, verum etiam prædialibus. Atque ita *Azor. loc. cit.* inde motus, quia privilegium generatim habet: *A quibusvis decimis*: quæ verba, universim prolata, nihil excipiunt. Addit deinde: *A Decimis prædialibus*. Et quamvis in privilegio dicatur: *A quibusvis Decimis, etiam Papalibus, Prædialibus, Personalibus*; non inde verba illa *Prædialibus, & Personalibus* referuntur ad proxime præcedens Verbum *Papalibus*, ita ut sensus sit, eximi Religiosos a Decimis Prædialibus, sive Personalibus, quæ debentur Pontifici,

non tamen ab iis, quæ debentur Parochis: cum tale privilegium, citra dubium, simpliciter esse intelligendum, contendat *Azor. ubi supra*: ejus siquidem verba sic habent: *A quibusvis Decimis, etiam Papalibus*, quæ nimirum esse solent extraordinariæ: ac ne quis dubitaret de his, additum est: *etiam Papalibus*: & deinde subjungitur: *Prædialibus, Personalibus, & aliis Ordinariis oneribus*: quibus verbis privilegium ad omnem Decimam extenditur, Prædialem, inquam, Personalem, & Ordinariam.

Notandum tertio, Privilegium, de quo loquimur, protendi ad quæcumque prædia, tam ante concessionem ejusdem acquisita, quam post acquirenda, sic *Azor. loc. cit. Palas tract. 10. disp. unic. pun. 12. num. 6. & alii passim*. Quod probatur *ex cap. Quia circa 22. de privil.* ubi cum dicatur, privilegium indefinite concessum Monachis ab Episcopo, de non solvendis Decimis Episcopalibus, intelligi non solum de Decimis possessionum illius temporis, sed etiam futuri; intelligitur, si remissio fuit facta secundum Canonicas Sanctiones. Sed privilegium, de quo loquimur, præsumi debet concessum juxta Canonicas Sanctiones, & indefinite procedit. Ergo ad quæcumque prædia, tum ante concessionem acquisita, tum post acquirenda protenditur: cum propositio indefinita æquivalet universali, quando eadem est ratio de omnibus, ut in proposito. Nec officit, quod res transeat cum suo onere: id enim dumtaxat intelligendum, ubi sola persona sit privilegiata, non etiam ejus Res: tunc etenim res transire nequit cum suo onere, usque ab illo vi privilegii liberata.

Notandum quarto recessitum Privilegium extendi ad prædia, quæ Regulares habeat locata, conductæ, aut in Emphyteusim. Atque ita cum quibusdam *Azor. ubi supra, & Pellizz. q. 10. n. 175.* quia laudatum privilegium a solutione decimarum, liberat in universum quæcumque prædia, & bona, quæ Religiosi habent, juxta eorum vivendi institutum: sed quæ in Emphyteusim accepere, sicut & locata, ac conductæ, vere & proprie dicuntur haberi a Regularibus. ergo &c. Et sane si prædia, in Emphyteusim accepta a Regularibus, inter bona ab ipsis habita enumerantur; & ut talia, a solutione Decimarum immunita sunt, ut concedit *Suarez tom. 1. de Relig. tract. 2. lib. 1. cap. 19. num. 11.* cum hæc sit quædam ad longum tempus locatio, atque conductio; etiam prædia ad breve tempus a Regularibus locata, & conductæ, inter bona ab ipsis habita, sunt enumeranda; sicque a solutione Decimarum immunita reputanda: cum locatio ad longum, vel breve tempus, rei substantiam non mutet. Nec dictis obstat, quod prædia conductitia non sint propria: nam privilegium non solum liberat a solutione Decimarum prædia Religiosorum propria, sed etiam, quæ ipsi juxta eorum vivendi institutum habent. Sed æque de propriis, ac de conductitiis verificatur, quod utraque prædia habeant Religiosi. Ergo &c.

Notandum quinto laudatum privilegium eximere a solutione Decimarum Colonos prædia Religiosorum conducentes, ut ea excolant; vel eo pacto, quod sibi dimidiam partem fructuum acquirant, & alteram dimidiam relinquunt Monasterio; quomodo tunc dicuntur Coloni partarii: vel illo pacto, ut quotannis eidem Monasterio certa, & taxata pars fructuum in omnem eventum reddatur, & reliquum sibi Conductores acquirant; qui tunc proinde dicuntur Coloni, vel

vel conductores Censuales: vel alio id genus pacto. Et ratio est; quia privilegium, de quo sermonem facimus, nedum est personale, eximens nimirum Religiosorum personas a solutione Decimarum, sed etiam reale, eximens videlicet eorum res, seu bona, prædia, agros &c. ut supra innuimus; & liquet ex *Constit. supra cit. Pauli III.* ibi: [de Domibus, & Collegiis, ac eorum prædiis, hortis, aliisque locis &c. & aliis bonis quibuscumque, aliquam Decimam etiam Papalem solvere &c. minime teneantur &c. Et si forte per Nos, vel dictam Sedem de piis legatis, dispositis, & relictis Decima, vel alia portio solvi, aut dari, mandari contigerit, Socios præfatos, & illorum Domos & bona quæcumque, ac eis legata, & relicta &c. in Concessionibus, & Mandatis hujusmodi decernimus, & volumus minime comprehendere.] & ex *Constit. Pii IV.* ubi sic: [Universam Societatem, omniaque, & singula illius, Domos probationis, & Collegia &c. eorumque personas, fructus, redditus, proventus etiam bonorum Ecclesiasticorum &c. aliasque res, & bona quæcumque, a quibusvis Decimis, etiam Papalibus, prædialibus, personalibus &c.] Sed quamvis privilegium personale non eximat a solutione Decimarum Colonos, conductentes prædia a personis privilegiatis; liberat tamen privilegium reale: cum, si res immunis sit a tali onere, etiam Coloni, seu conductores illius rei immunes sint. Ergo &c. Atque ita *Gloss. in Clem. 1. de Decimis v. Excolendas, Anchar. Imola Cardin. ibid. q. 22. Abb. in cap. Ex parte de decim. 1. n. 5. Azor. loc. cit. Pellizz. tr. 8. c. 7. sect. 5. p. 11. n. 176.* ubi notat ex *Suar. supr. n. 13.* eximi quidem Colonos vi specialium privilegiorum, Regularibus concessorum ad talem effectum, non quidem, quod Coloni ipsi aliqua ex parte dictis privilegiis fruantur: Sed quia Religiosi possunt sibi vindicare illam Decimam, sive ob hanc causam augendo quantitatem pensionis, sive distincte exigendo tantum pro pensione, & tantum pro Decima: cum enim ipsi simpliciter sint exempti a decima, illam sibi possunt usurpare. Sic *Pellizz.*

302 Nec officit *c. licet de Decimis*, ubi videtur plane constitutum, privilegium Monachis, aut Regularibus concessum; ut a solutione Decimæ immunes sint, non trahi ad eos, qui eorundem prædia excolenda conduxerint. Non officit, inquam: quia ibi sermo, est de privilegio Cisterciensibus, Templariis, & Hospitalariis concessio, ne Decimam solverent ex prædiis, quæ propriis manibus, vel sumptibus colerent; quod proinde ad Conductores, qui sibi fructus vel ex toto, vel ex parte acquirunt, minime trahendum fuit: privilegium autem, de quo loquimur, generalius est; cum in universum indulgeat, ut prædia Jesuitarum, aliorumque Regularium, illud participantium, a solutione Decimæ sint immunia. Dixi *illud participantium*. Enimvero

303 Notandum sexto, privilegium hoc communicari ab aliis Regularibus, qui privilegium habent communicandi. Sic *Pellizz. q. 6. n. 170. Cesp. de Exempt. dub. 365. Lezana in summ. vol. 2. v. Decima quoad Regulares n. 8. & alii*: ex eo moti, quia, ut supra innuimus, nulla est in eo incommunicabilitatis nota restrictiva. Contra *Rotam in una Valentina anno 1603.* cum aliis decidentem, privilegium eximens a solutione Decimarum non comprehendere in generali communicatione privilegiorum unius Religionis, aliis facta, nisi expresse fiat mentio talis privilegii, etiam si inter

privilegia communicata aliquod addit, quod non contineat aliud, quam exemptionem a Decimis solvendis. Quod probat tum ex eo, quia in generali concessione non veniunt ea, quæ vel concedi non solent, vel cum magna difficultate conceduntur. Tum etiam ex eo, quia hujusmodi privilegia, cum sint in præjudicium tertii, habentis intentionem fundatam in Jure, non sunt amplianda, sed stricte accipienda.

Sed neutra ratio videtur admodum efficax: 304 non prima; quia privilegium hujus exemptionis, nec raro, nec magna cum difficultate, sed sæpe sæpius, & facillime concedi solet; ut liquet ex tot, tantisque privilegiis, Religionibus fere omnibus a Sede Apostolica concessis, quæ supra recensuimus. Neque secunda, cum doctrina illa debeat intelligi, quando recta ratio non dicitur oppositum, ut quando agitur de causa pia, & Religiosa, præsertim utilitatem totius Religionis, aut Monasterii concernente, ut in proposito. Quia tunc ampliari debent privilegia, quantumvis contra Jus commune, & in præjudicium tertii: nam, ut bene firmat *Jurisconsultus in l. Sunt persone ff. de Religiosis, & sumpt. funer. Suarez de legib. lib. 8. c. 27. n. 7. Sanchez de Matrim. disp. 1. n. 13.* summa ratio est, quæ pro Religiosis facit.

Notandum denique, privilegium hoc, aliaque 305 id genus alicui Monasterio non deperdi per non usum illorum in ipso, si in aliis Monasteriis ejusdem Ordinis, cui illa concessa sunt, in usu fuerint. Cum per usum aliorum Monasteriorum Jus illius Monasterii præservatum censeatur: non secus, ac Jus patronatus, quod per exercitium unius ex Patronis aliis reservatur, ut firmat *Tambur. de Jur. Abb. tom. 1. disp. 15. q. 18. n. 37. ex Abbate, & variis Rotæ decisionibus.*

RESOLUTIO LXIX.

An tueri valeat Regularibus privilegium Canonis.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 306 attento Jure novissimo, extendit se ad tuendum Regularibus omnibus privilegium Canonis, ab Innocentio II. Ecclesiasticis concessum, vi cujus eorum personæ servantur immunes a quacumque injuriosa percussione: idque media excommunicatione adversus eorundem percussores, lata in *Can. Si quis suadente 17. q. 4.* sic: [Si quis, suadente Diabolo, manus violentas in Clericum, vel monachum injecerit, anathematis vinculo subjaceat; & nullus Episcoporum illud præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandata recipiat.] Et in Decreto Clementis VIII. edito die 29. Septembris 1602. Etiam si Regulares præfati sint

Primo, Apostatæ, habitum Religiosum etiam 307 dimittentes, Ejecti, ac Hæretici manifesti, qui licet privari mereantur tali privilegio, de facto tamen nullo jure privantur, cum hi sub nomine *Monachi* in memorato *Can. Si quis suadente* comprehendantur, *Molina tr. 3. d. 54. n. 2. Portel in dub. Regul. v. Manus violentæ n. 3. Nald. v. Hæreses n. 23. & alii*, quos citat, & sequitur *Pellizz. tr. 8. c. 6. sect. 3. q. 3. n. 145.*

Secundo, Bigami, sicut & Religiosi dispensati 308 ad matrimonium ineundum, secuta jam professione: cum nullo jure constet, hujusmodi privilegium Bigamos privari, ut docet *Palaeus disp. 3. de cens. p. 23. §. 1. num. 13.* citans pro se *Sayrum, Sylv.*

Sylo. & Bonac. testantes, sic Doctores communiter sentire: & dispensati ad Matrimonium, post professionem, adhuc maneat veri religiosi, licet interim suspendatur ex parte obligatio Votorum substantialium, in religiosa professione emissorum: sicque privilegio Canonis fruuntur, ut firmat laudatus *Pellizz. q. 8. n. 151. cum viris doctis a se consultis.*

309 Tertio Religiosi pugnantes in bello, habitu religioso non dimisso, aut etiam dimisso, sed ante trinam monitionem, ut ab actibus militaribus desistant: cum hi non secus, ac Clerici Sæculares privilegio Canonis fruuntur. Secus tamen, si dimisso habitu religioso, & ter moniti ab actibus militaribus non abstineant. *Pellizz. q. 9. n. 152. Reginal. l. 1. n. 234. & alii.*

310 Quarto, Novitii, utpote qui, licet adhuc professionem non fecerint, censentur tamen religiosi fisione Juris, quatenus in favorabilibus veniunt nomine religiosi. Quamobrem in *c. Religioso de sent. Excomm. in 6.* expresse statuitur, Novitios gaudere privilegio Canonis. Et Doctores passim cum *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 5. c. 11. n. 12. Angel. v. Novitius n. 35. Lezana tom. 1. c. 24. Filliuc. tr. 15. n. 14. Portel. v. Novitius n. 35. & aliis,* firmiter, eodem modo Canonis excommunicationem incurrere, qui, suadente Diabolo, percutit Novitium, ac qui percutit Professum. Etiam si præfati Novitii sint unicus diei, ut notat *Coriol. de Cas. refer. p. 2. c. 10. de Judic. regul. §. 10. n. 19.* sicut & ad Novitiatum ante pubertatem admissi; utpote, qui, licet veri Novitii non sint, vere tamen fuerunt ad habitum religiosum admissi; sicque vere Deo dicati, vocanturque Novitii, sub obedientia vivunt, validusque est eorumdem ingressus. Atque ita *Diana p. 6. tr. 8. resol. 7. ex Marchino, Bonac., Sanchez, & Peregrino,* quibus subscribunt *Pasqualig. tom. 2. resol. 96. n. 7. ac Pellizz. q. 3. cit. n. 145.* Et licet post pubertatem ad Novitiatum admissi, nondum tamen induti habitu religioso; cujusmodi sunt, qui in nostra Societate dicuntur esse in prima probatione: hi siquidem vere, & proprie sunt Novitii; cum a prima illa probatione inchoent Novitiatum, *Pellizz. supra.*

311 Quinto, Tertiarii, & Tertiariæ, ac oblata, seu Donati, & Oblatæ. Etenim Tertiarii, si collegialiter vivant, id est, ut explicat *Lezana tom. 2. c. 14. n. 30.,* in aliqua communi domo, sub habitu, ac regula tertii Ordinis vivant, non tamen ut religiosi: aut cum claustralibus habitent, seu sub habitu, & regula tertii Ordinis degant cum religiosis sui Ordinis, ut explicat *idem ibid.,* participes sunt status religiosi; & ut tales, gaudent privilegio Canonis: cum quoad hoc *Monachi* nomen non solum pro religiosis professis, sed etiam pro iis personis, quæ participes sunt status religiosi, ut præfati Tertiarii, accipiatur. Quod palam fiet tum ex declaratione *Sacr. Congr. apud Filliuc. tr. 15. n. 14.* tum ex consuetudine, ac stylo Curia, quin & ex Jure communi, ut notat *Suar. disp. 22. de cens. sect. 1. n. 20. & Navarr. c. 27 n. 79.* Idem dicendum de Tertiariis feminis, si virginalem, Cælibem, vel castam vidualem vitam ducant, expresso voto, & sub habitu item religioso, docet *Pellizz. q. 4. n. 147.*

312 Oblati, seu Donati, si veram professionem trium Votorum emiserint; quomodo sunt veri religiosi, & coincidunt cum iis, qui dicuntur Conversi; vel si illam non emiserint, se tamen, suaque omnia Monasterio tradiderint, nulla prorsus, nec minima eorum portione sibi reservata, neque in proprietatem, neque in usum fructum, idque ir-

revocabiliter, plene, & cum effectu, habitumque aliquo modo mutaverint, gaudent privilegio Canonis, non secus, ac Oblatæ ex indulto Bullato *Sixti IV. pro Carmelitarum oblatis apud Casarub. in compend. v. Oblati n. 2.,* ubi sic: [Sixtus IV. concessit, quod Oblati, & Oblatæ Fratrum Carmelitarum gaudeant privilegiis, & gratis dicti Ordinis, sicut gaudere possunt Mulieres Mantellatæ, & Pizzocheræ, sub dicto Ordine viventes, quibus concessum est, posse gaudere privilegiis Fratrum.]

Bonacina de Cens. in partic. q. 16. sect. 1. p. 3. n. 10. addit gaudere etiam privilegio Canonis eos, qui assumpto habitu religioso adhibentur ad servitia Monialium, & ad petendas elemosynas pro ipsis.

Sexto, Moniales, sive ex sint Professæ, sive Conversæ, sive Novitiæ: cum hæc omnes conveniant sub nomine *Monachi in dic. cap. Siquis suadente,* juxta communem Doctorum sententiam.

Septimo tandem, Equites Militares, ut S. Joannis Hierosolymitani, S. Jacobi, Calatravæ, Alcantaræ, Ordinis Christi, S. Stephani &c., utpote veri religiosi, aut saltem personæ Ecclesiasticæ, tria vota Religionis suo modo servantes, ex dispensatione Apostolica; & ut tales, privilegio Canonis fruuntur, prout docent *Molin. tr. 3. disp. 50. Bonac. supra n. 9. Pellizz. q. 5. n. 148. & alii.*

Tuetur autem religiosis enumeratis privilegium, de quo loquimur, Conservator, percussores præveniendi; sicque percussorem impediendo, coherentem ad ea, quæ superius dicta sunt *art. 1. asser. 2. §. Dicitur 6. a n. 48. & art. 2. asser. 1. & 2. §. Dicitur 9. n. 24.* Vel, si percussio non potuerit impediri, denunciando in excommunicationem majorem incurfos quoscumque, & qualescumque regularium præfatorum, suadente Diabolo, percussores; seu de cetero Mares, sive Feminas, seu laicos, sive religiosos, & Clericos, in Pontificali etiam, & majori dignitate constitutos (excepto tamen Papa), ut firmat communis opinio, ex particula generalis *Siquis,* in memorato Canone posita, quæ omnes, & singulos quoscumque, & qualescumque insinuos percussores includit. Immo & Mandantes, ac Consulentes, si Mandatum, seu expressum, sive tacitum, & consilium revera in percussorem influxerint; at non ex vi Canonis *Siquis suadente,* qui loquitur de iis, qui per se percusserint; & utpote odiosus, non est extendendus ad eos, qui percussorem fecerint per alium, cujusmodi sunt Mandantes, & Consulentes: sed vigore *cap. Quantæ de sent. Excomm.,* ubi prædictæ excommunicationi subduntur, non modo qui percutiunt, sed etiam qui consentiunt: qui autem Mandatum, vel consilium dat ad percutiendum, vere est, & dicitur consentiens, ut docent *Suar. supra n. 55., Molina disp. 55. n. 8. & alii apud Bonac. supra cit. sect. 1. §. 2. n. 1.*

RESOLUTIO LXX.

An procedere valeat adversus Episcopum, absolvere contententem a Canonis excommunicatione Regularem, percussorem alterius Regularis, vel Clerici Sæcularis.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attentato Jure novissimo, extendit se adversus Episcopum, absolvere contententem ab excommunicatione præfata religiosum, percussorem alius religiosi ejusdem, vel alterius ordinis, aut Clerici Sæcularis; prætentente hujusmodi absolutionem conferre regulari Prælato religiosi percuntietis; ut

R qui-

quidem potest ex variis indultis Bullatis, concessis Vicariis, & Custodibus Fratrum Minorum; necnon Generalibus, ac Provincialibus Fratrum Prædicatorum, & omnibus illis, quibus ii id commiserint: per quæ confertur recensitis Prælati potestas absolvendi proprios subditos ab ista excommunicatione, contracta ex percussione etiam enormi, ut videre est in *Compend. privil. mendic. verb. Absolut. ordin. quoad Fratres* §. 13. & 38. Quæ sane indulta Superioribus aliarum religionum per viam communicationis communia sunt, ut notat *Palaut disp. 3. de censur. p. 23. §. 3. n. 10.* Atque ita docent *Sorb. loc. cit. pag. 19. Rodriq. tom. 1. quæst. regul. q. 20. art. 12. Peyr. tom. 2. privil. Constit. 2. Julii II. §. 29. n. 119. Pellizz. q. 27. n. 191. & alii*, qui tria notant: &

318 Primum est, religiosum, percussorem religiosi Ordinis, debere quidem a suo Superiore absolvi, sed concurrente etiam Prælato Religiosi percussi: idque ut condonet injuriam, & pœnam in satisfactionem definiat, c. *Cum illorum* §. *Si vero claustralis de sent. excomm. ibique Hofst. n. 14. Abb. n. 13. & alii*. Quamvis Prælati religiosi percussi possit se remittere Prælato percipientis, ut percussorem absolvat, ipso non præsentate, ut notat *Laym. lib. 1. tr. 5. p. 11. c. 5. n. 10.*

319 Secundum est, posse quidem religiosum percussorem alterius, sed de licentia proprii Regularis Prælati, absolvi a præfata excommunicatione per Episcopum; quod etiam notant *Sanchez lib. 4. Mor. c. 39. n. 32. Molina tom. 3. disp. 61. n. 4. Suarez de pœnit. disp. 30. sect. 2. n. 3. & alii plures*, quæ Theologi, quæ Canonistæ, quos sequitur *Pellizzarius tr. 8. c. 6. sect. 1. q. 48. n. 80.* tum ex eo, quia exemptio Regularium potissimum inducta est in favorem religionis, ut nimirum religiosi quietius, Deo famulentur, & ne passim ab ordinariis perturbentur: unde in iis, quæ Religionis quietem, & favorem concernunt, esse non debent peioris conditionis, quam sint non exempti. Tum etiam ex eo, quia non consonat rationi, ut privilegium exemptionis in hoc casu contra finem illius operetur, impediendo talem regularium subjectionem Episcopo, ad effectum, ut absolvi valeant ab illo.

320 Tertium denique, sine tali licentia non posse religiosum percussorem subdicere se Episcopo, ut absolutionem per eum recipiat a censura. Et ratio hujus est, quia cum Prælati regularis sit Ordinarius religiosorum, sibi subditorum; nequeunt hi absque illius injuria, Episcopo, qui revera non est Ordinarius eorundem, se subdicere.

321 Non extenditur tamen Judicis Regularium Conservatoris potestas adversus eundem Episcopum, absolventem ab excommunicatione Clericum, vel Laicum Subditum suum, qui leviter ex adverso percussit regularem; intendente præfata absolutionem impertiri Religioso Prælato regularis percussi. Cum enim neque de Jure, neque vigore alicujus privilegii competat Prælati regularibus hujusmodi potestas, absolvendi Sæculares percussores suorum religiosorum; nulla ipsis ab Episcopo irrogatur injuria, præfata absolutionem impertiente. Et sic ut non apparet, unde possit prætere regularis Superior, absolutionem dare Clerico, vel Laico percussori subditi sui; ita neque, unde possit illum defendere regularium Conservator, adversus Episcopum procedens, eo quod absolvat Subditum suum, qui leviter virum Religiosum percussit. Quod autem neque de Jure, neque vigore alicujus privilegii competat Prælati regularibus potestas absolvendi ab excommunica-

tione Sæculares seu Clericos, sive laicos, percussores religiosorum suorum, testatur *Campanile in divers. Jur. Can. rubr. 12. c. 13. n. 136.* sic: [Complures Canones perlegi, multosque Doctores, de hac re fufe tractantes, neque ullum invenire potui, qui insinuaret, hanc illos de Jure potestatem habere, aut saltem vigore privilegiorum; & tamen multorum scripta perlegi de privilegiis regularium (etiam in hac specie percussione) tractantia:] Idem testatur *Peyrinus tom. 3. Privil. regul. Additam. ad Const. Julii II. cap. 3. n. 33.* Ideoque hanc sententiam propugnant locis citatis, scilicet non posse Prælatum regularem absolvere Clericum Sæcularem, aut Laicum, qui subditum suum religiosum percussisset; sed pertinere ad ordinarium percussoris. Quibus adhærent *Barbosa de offic. & pot. Episc. alleg. 105. n. 54. Squillante de privil. Cleric. c. 6. n. 104. Bordonus de percussione in religiosos resol. 28. n. 39. Céspedes de exempt. Regul. c. 19. dub. 305. n. 4. Patrocinatur Jo: Aloysius Riccius in prax. aur. 1. p. resol. 449.*, testans ita resolutum fuisse in Curia Archiepiscopi Neapolitani.

Non negaverim tamen, non posse Episcopum absolutionem ab excommunicatione præfata Clerico, vel Laico Subdito suo percussori regularis impertiri, nisi percussor debitam satisfactionem præmiserit; scilicet eam, quæ Judicio Prudentum videbitur necessaria, eamque exhibuerit, ut debet, Religioni, seu Monasterio, sive Prælato ipsius religionis, & Monasterii, in quo degebat, aut degit religiosus percussus, ut docet *Bonacina de Cens. in part. disp. 2. q. 3. p. 6. sect. 5. n. 24. Pellizz. q. 28. n. 193.* citans *Fillicium*, afferentem praxim Sacræ Pœnitentiariæ, & alii: cum enim, ut arguit *Pellizz.*, bona religiosorum Monasterio acquirantur, & damnum illorum in damnum religionis redundet; par est, ut etiam satisfactio inde debita præstetur religioni.

Donatus, nostræ sententiæ patronus, in *praxi tom. 3. variar. resol. tr. 12. q. 79. & 80. 21. & 32.*, addit, satisfactionem prædictam ita impertiendam esse Religioni, seu Monasterio, & Prælato ipsius Monasterii, ut satis non sit, quod impertiatur religioso percusso, ipseque remittat injuriam: quemadmodum satis superque est, quod Religioni, seu Monasterio, sive Monasterii Prælato exhibeatur, quantumvis offensus nolit remittere injuriam. Et nomine satisfactionis venire non solum petitionem veniæ, & satisfactionem pecuniariam pro damnis, expensis, & interesse; sed etiam pecuniariam satisfactionem pro existimatione injuriæ. Legatur hic Doctor locis citatis, ubi fuisse de hac materia differit.

Quæ hætenus de absolutione a censura, per Episcopum impertienda laico, vel Clerico percussori regularis; aut per regularem Prælatum religioso subdito, percussori regularis alterius Ordinis, vel Clerici dicta sunt; intelligenda veniunt in casu, quo regularis percussus, vel percussus Clericus ad Conservatorem recursum non habuerit, pro denunciando in censuram incursum percussorem. Quod si recursum fecerit percussus, percussoremque declararit, ut potest, Conservator in excommunicationem Canonis incursum; in hoc casu (a nemine, quod sciam, exagitato; & a *Raymundo Nido de Conserv. regul. c. 10. partic. 11.* leviter insinuato, non tamen pro dignitate discusso, & resolutio) probabiliter autumo, censuratum ab ipfomet Conservatore debere absolutionem expectare.

Et sane potest regularium Conservator, percussione religioso Clericum Sæcularem; aut inversa vice Clerico sæculari, vel laico percussione religiosum,

giosum, ad instantiam partis offensæ declarare excommunicatum a Jure percussorem, ut docet *Moneta de Conserv. c. 7. n. 184.* sic: [Ceterum si ad privatam utilitatem, puta satisfactionem, petatur denuntiatio, quod fieri potest, argum. cap. *Parochianos*, & cap. *Conquesti de sent. Excomm. Clem. 1. de pæn. & Clem. fin. de censur.* tunc probabiliter puto, posse Conservatorem, aliumve delegatum Apostolicum, denunciare excommunicatum a Jure; maxime cum denuntiatio novum vinculum non injiciat, sed injectum declaret, ut in simili arguit *Ugolini. de censur. tab. 1. c. 10. n. 3. per text. in cap. Pastoralis §. fin. de Appell.* Et ab eo fieri debeat, qui potest causam cognoscere.] *Moneta* subscribit *Passerin. in Hac Constitutione nu. 125. his verbis*: [Si pars coram Conservatore instet, ut declaret aliquem excommunicatum, tamquam Clerici percussorem; quod Conservator id facere possit, probabile putat *Moneta*.] Adhæret etiam *Nidus de Conserv. Regul. c. 4. partic. 11. n. 9.* concludens *n. 16.* [Quare si quis extraneus manum violentam in Regularem injiciat, seu re injuriam ipsi faciat, & iste pro sui utilitate, defensioneque instet; Conservator poterit declarare excommunicatum percussorem.] Et *n. 18.* [Similiter Clericus Sæcularis, qui realem injuriam passus fuerit a Regulari per manum violentam, instare potest coram Conservatore, & iste contra Regularem percussorem procedere poterit. Nam in Gregoriana Constitutione *Sandisimus* habetur: *Ad hæc statuit Sanctitas sua, ut coram ipsis Conservatoribus Regulares, ac persone supradictæ conveniri quidem, ac trahi debeant.* Nec video, cur excipiendus sit casus iste percussoris.] Ita laudatus *Nidus*, & alii.

325 Si autem potest Judex Regularium Conservator, excommunicatum a Jure denunciare Laicum, vel Clericum percussorem Religiosi; sicut & Religiosum ipsum percussorem Clerici; poterit etiam (probabiliter tamen, & salvo meliori judicio,) illum, a se denunciatum, ab eadem excommunicatione Juris absolvere. Profecto si Judex Regularium Conservator denunciare potest; & a se denunciatos, absolvere ab excommunicatione incurfa, violentos Extractores reorum ab Ecclesia, vel Monasterio Regularium, propter manifestam injuriam, quam in ipsa extractione inferunt Ecclesiæ, ut supra diximus *art. 19. asser. 2. §. 14. Extenditur num. 42.* Sicut & denunciare potest, atque denunciatos a se ab incurfa excommunicatione absolvere infringentes ausu temerario Ecclesias, aliave loca Regularia, aut in illis violentiam damnabilem exercentes, propter manifestam injuriam, quam irrogant Ecclesiæ, ex dictis *asser. 2. Resol. 3. n. 34.* multo magis videtur quod valeat Judex præfatus Conservator denunciare in excommunicationem Canonis incurfos, & a se denunciatos absolvere ab excommunicatione incurfa percussores Religiosorum, vel Sæcularium Clericorum, propter manifestam injuriam, quam sua percussione inferunt nedum Ecclesiæ, sed (quod pejus est) ipsis etiam Ecclesiasticorum personis. Nostræ huic opinioni patrocinatur *Raymundus Nidus supra n. 28.* ubi querens: [Numquid Regularis iste, Clerici percussor Sæcularis, sicuti a suo Prælato, ita etiam a Conservatore absolvi poterit?] Respondet: [Salvo meliori judicio, dicerem, posse casu, quo Clericus Sæcularis percussus, privatam ad utilitatem, Regularem coram Conservatore transisset.] & *n. 29.* [Si petas: a quo absolvendus sit Regularis, qui alterius Ordinis Religio-

sum percussit?] Respondet: [posse absolvi a proprio Prælato &c. præfente Superiore percussi &c.] & deinde *n. 31.* [Censeo, Conservatorem posse etiam de percussione ista cognoscere privatam ad utilitatem.]

RESOLUTIO LXXI.

An procedere valeat adversus eundem, absolvere contententem a Canonis excommunicatione Novitium, vel Scholarem Jesuitam, qui post percussorem, in sæculo patratam Monaci, vel Clerici Sæcularis, Religionem ingrediatur, vel post eandem percussorem, in Religione commissam, revertatur ad sæculum.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 326
attento Jure novissimo, extendit se adversus eundem Episcopum, absolvere contententem a præfata excommunicatione Novitium, aut Scholarem Jesuitam, qui post commissam percussorem Monaci, vel Clerici in sæculo, religionem ingrediatur: vel post eandem percussorem, in Religione commissam, dimisso habitu, recedit ab illa. Cum teneatur in utroque casu absolvi a suo Regulari Prælato, ut docent *Pellizz. tr. 8. c. 6. sed. 3. n. 192. Cesp. de Exempt. c. 19. dub. 310. & alii*, contra *Alfonsum de Leone de Censur. Recoll. 5. a n. 616. & alios.* Et sane, ut arguit *Pellizz.* cum Novitii fruuntur privilegiis suarum Religionum, quæ illimitate Religionibus ipsis concessa sunt; non est, cur ea modo debeamus restringere ad solos Professos, non etiam ad Novitios extendere; vel ad hos in Religione naves, & pro delictis in Religione commissis, non extra Religionem; vel a Religione discedentes. Utque pro secundo casu probat *Cesp. de commissis delicto reus statim manet obligatus illi Curie, sub cujus Jurisdictione est tempore delicti, ergo a Prælato talis curiæ, adeoque a Regulari absolvi debet Novitius, & præfatus Scholasticus, non ab Episcopo. Confirmatur: Clericus, delinquens tempore Clericatus, si post commissum delictum, habitum Clericalem dimittat, a Judice Ecclesiastico, non a Sæculari puniri debet, ut est communis Doctorum opinio. Cum ergo hæc doctrina procedat de Novitio, & Scholari Jesuita, idem de utroque est sustinendum, & quidem non solum ad ligandum, sed etiam ad solvendum; cum eadem sit ligandi, ac solvendi potestas.*

Neque dicas cum *Alphonso de Leone*, quod 327
eatenus Novitius, & Scholaris Jesuita sit subditus Prælato Regulari, quatenus manet in Religione: & jurisdictione Regularis Prælati non solum pro foro externo; sed etiam pro interno duret tantum pro tempore, quo actu est in Novitiatu, & Religione. Ne, inquam, id dicas, aliter idem dici poterit de Jurisdictione, quam habet Episcopus in Clericum, quod nimirum tantum duret pro tempore, quo ille actu Clericus est: quod si habitum dimittat, non erit amplius subditus Episcopo.

Neque istes cum eodem: Si Novitius, vel 328
Scholaris Jesuita tempore Novitiatus, & Religionis incidat in Casus reservatos Episcopo, & postea egrediatur; absolvi non potest a Prælato Regulari, sub cujus jurisdictione erat, quando peccatum reservatum commisit, sed ab Episcopo, aliove facultatem habente absolvendi a reservatis. Ergo a pari in casu nostro. Non istes, inquam, nam primo; ait *Cesp. de antecedens*

R 2 non

non est ita certum, ut sibi persuadet Alphonsus de Leone. Et deinde lata est disparitas inter absolutionem a censura, & absolutionem a reservatis: nam ab his nequit absolvi tunc novitius, vel Jesuita Scholaris, nisi ab Episcopo, vel ejus delegato: quia in foro pœnitentia tantum habetur respectus ad tempus sententiæ: non ita tamen in aliis foris, in quibus habetur respectus etiam ad tempus commissi delicti.

- 329 Neque tandem urgeas: Si Novitius, vel Scholaris Jesuita, percutiens Clericum, vel Monachum in Religione; ab eaque per suum Regularem Prælatum non absolutus egrediens, egressus absolvi deberet a suo Regulari Prælato, non ab Episcopo: eo quia, commissio delicti, reus statim manet obligatus illi Curie, sub cujus Jurisdictione est, quando committit delictum, ob eandem rationem absolvi deberet ab Episcopo, non a Regulari Prælato idem Novitius, qui ante Novitiatum, & in sæculo Clericum, vel Monachum percutiens, non absolutus ab Episcopo, Religionem intraret, Non urgeas, inquam: nam hoc est privilegium Religionibus illimitate concessum, ut valeant nimirum Prælati Regulares absolvere subditos suos ab excommunicatione, incurta propter percussione ubilibet, seu in Religione, sive in sæculo patratam. Cum autem simile privilegium non habeant Episcopi, absolvendi subditos suos ab excommunicatione propter delictum in Religione patratum; quoad hos tempus inspicitur delicti; quoad illos vero tempus subjectionis, & sententiæ. Unde licet Novitius ante Novitiatum, & in sæculo excommunicationem incurreret; ab ea in Religione per Regularem Prælatum, cui subditur, non per Episcopum, cui non subditur, est absolvendus; quemadmodum Religionem dimittens ab eodem absolvi debet, cujus tempore commissum est delictum, seu a Prælato Religionis, sub cujus Jurisdictione erat tempore delicti; non autem ab Episcopo, sub cujus Jurisdictione non erat, quando commisit delictum.

RESOLUTIO LXXII.

An procedere valeat adversus publicas Universitates, impediens Regularibus publicas Scholas, Auditorumque promotiones ad gradus; & jam promotis usum privilegiorum, etiam sub prætextu, quod ab immemorabili jus habeant prohibendi.

- 330 Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus publicas Universitates, seu earumdem Rectores, impedire contententes Regularibus publicas Scholas; Auditorumque accurrentium promotiones ad literarios gradus Doctoris, Magistri, Licentiati, Baccalauri &c. & jam promotis privilegiorum usum, etiam sub prætextu, quod ab immemorabili tempore jus habeant prohibendi. Possunt etenim Regulares publicas Scholas aperire, ibique legere, etiam ubi extant Universitates; & ad eas quicumque Scholastici currere ex privilegio Bullato, concessio Societati Jesu a S. Pio V. penes *Bullarium Soc. pag. 107.* ubi sic: [Auctoritate Apostolica decernimus, & declaramus, quod Præceptores hujusmodi Societatis tam litterarum humanarum, quam liberalium Artium, Theologiæ, vel cujusvis earum facultatum in suis Collegiis etiam in locis, ubi Universitates extiterint, suas lectiones etiam publicas legere, (dummodo per duas horas de mane,

& per unam de fero cum Lectoribus Universitatis non concurrant) libere, ac licite possint: quodque quibuscumque Scholasticis liceat in hujusmodi Collegiis lectiones, & alias Scholasticas exercitationes frequentare.] Quod sane privilegium, advertit *Novarius in lucerna Regul. v. privilegia n. 17.* procedit, quantumvis aliqua Civitas se opponat, præterdicens ab immemorabili tempore jus prohibendi habere: pro quo etiam affert *Novar. decisionem Rotæ Romanæ anno 1627.* Et quoad limitationem temporis duarum horarum de mane, & unius de fero quo tempore non deberent concurrere Præceptores Regulares cum Lectoribus Universitatis, fuit restrictum a Gregorio XIII. in sua Constit. *Quanta in vinea* ad unam horam de mane, & unam de fero.

Possunt etiam ad præfatos gradus promovere 331 Auditores, ad eorum Scholas accurrentes ex indulto Bullato Pii IV. quod refert *Bullarium Societ. fol. 85.* sic: [Præpositus Generalis per se, vel aliquem ex Præpositis, vel Rectoribus Collegiorum, tam in Universitatibus studiorum generalium, quam extra illas existentium, in quibus ordinariæ studiorum artium liberalium, & Theologiæ lectiones habebuntur, Cursusque Ordinarii peragentur, nostræ Societatis Scholares, & pauperes externos, qui distas lectiones frequentaverint; & etiam divites, si Universitatum Officiales eos promovere recusaverint, cum per examinatores nostræ Societatis idonei sint inventi (solutis tamen per divites suis Juribus Universitatibus) in nostris Collegiis quarumcumque Universitatum, & in aliis extra Universitates consistentibus quoslibet alios Scholares, qui sub eorumdem Collegiorum Obedientia, directione, vel disciplina studuerint, ad prædictos gradus, ac alias in reliquis juxta tenorem litterarum Julii III. (de quibus mox) promovere possunt].

Promoti vero ad literarios gradus vi dictorum 332 privilegiorum gaudent omnibus illis privilegiis, quibus fruuntur ii, qui in aliis Universitatibus promoventur, ut probat *Rodriq. tom. 2. Quæst. Regul. q. 74. art. 5.* ex concessione bullata Julii III. facta nostræ Societati, & in ipsius Bullario relata *pag. 69.* in hæc verba: [Eisdem Scholaribus, ut postquam promoti fuerint &c. omnibus, & singulis privilegiis, prærogativis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, antelationibus, favoribus, gratiis, & indultis, ac omnibus, & singulis aliis, quibus alii in quibusvis Studiorum hujusmodi &c. pro tempore promoti de Jure, vel consuetudine, aut alias quomodo libet utuntur, potiuntur, & gaudent, ac uti, potiri, & gaudere poterunt, pariformiter, & æque principaliter, absque ulla penitus differentia perinde, ac si gradus hujusmodi in eisdem Universitatibus, & non eorum Collegiis hujusmodi accepissent.] Quæ sane concessio, & si lata fuerit pro Religiosis Scholaribus, ad literarios gradus Doctoris, Magistri &c. promotis, fuit nihilominus pro Scholaribus etiam Laicis, ad recensitos gradus promotis, per Pium IV. extensa, atque expresse pro eisdem confirmata. Immo & per S. Pium V. qui districtius Rectoribus Universitatum, & aliis quibuscumque inhibet sub pœna excommunicationis infligendæ, ne Collegiorum nostrorum Rectores, aut Scholares in præmissis, per Pium IV. concessis, molestare audeant, ut liquet ex *Bullar. Soc. fol. 108.*

Ubi notandum, recensita privilegia, nostræ 333 Societati concessa, communia esse ceteris Regularibus Ordinibus, qui de privilegiis Societatis com-

communicant: cum nulla habeatur ratio unde illa excludi debeant a generali communicatione privilegiorum, ut optime contendit *Pellizz. tr. 8. c. 4. sect. 2. q. 3. num. 45. q. 8. n. 51. & q. 9. num. 54.* Quamvis quoad privilegium promovendi Scholasticos extraneos ad recensitos litterarios gradus, opponatur *Bordon. tom. 2. resol. 52. n. 83.* ex eo quod præfatum Indultum, ex specialissima ratione Societati concessum sit, quia nimirum habet ex instituto debitum docendi, & legendi publice, adeoque in remunerationem laborum in Studiis, ac meritum collatum: quæ ratio non militat pro aliis Religionibus, debitum publice docendi, legendique non habentibus.

RESOLUTIO LXXIII.

An expellere valeat Artifices, aliosque id genus Molestatores Scholarum Regularium a domo, Scholis vicina.

334 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad expellendum Fabrum ferrarium, aliumve id genus artificem e domo, vicina Scholis, in quibus Regulares docent, & quibus proprio quotidiano labore, & strepitu molestiæ non vulgaris sunt præfati Artifices. Cum id posse Regulares, contendat *Pellizz. supra q. 17. n. 66.* attenda doctrina, quam adducit *Bartolus ex Jacobo de Arena penes Azorium p. 3. l. 8. de Locato, & Conducto. c. 3. q. 11.* pro solutione hujus, haud dissimilis quæstionis: An nimirum Doctor possit Fabrum expellere, habitantem in ædibus, Scholæ vicinis: distinguit enim *Bartolus* hoc pacto: aut Doctor prævenit Fabrum; & tunc potest illum expellere, aut Faber prævenit Doctorem; & tunc vel Doctor potest Scholam alibi commode regere; & ei præfertur Faber: vel non potest; & partes Doctoris sunt potiores. Quod si ambo simul concurrant, jus Doctoris prævalet. Quamvis, ut notat *Bartolus*, id potius pendeat ex Officio, & arbitrio Judicis, habita ratione locorum, personarum, consuetudinis, ac temporis, præferendo tamen in ambiguis jus Doctoris ob commune bonum. Item contendit laudatus *Bartolus* apud *Azorium loc. cit.* quod si Faber habitet prope domum plurium, aut etiam unius tantum Scholaris, inde potest expelli. Ergo a pari in casu nostro. Hinc *Gelasius Papa in Can. Pridem 18. q. 2.* Episcopo volenti Baptisterium erigere juxta quoddam Monasterium, id prohibuit, ne Monachi a divinis Officiis impedirentur.

335 Quæ de expulsionem Fabrorum ab officina, contigua Scholis Regularium, dicta sunt, ratione perturbationis, & molestiæ, quam suo continuo strepitu illis inferunt; intelligenda pariter de eorumdem expulsionem ab officina, contigua Monasteriis: & a fortiori de eorumdem, & turpium feminarum expulsionem ab officina, & domo, contigua Ecclesiis; de qua fufe, & erudite *Pignatell. tom. 4. conf. 77.*

RESOLUTIO LXXIV.

An procedere valeat adversus locorum Ordinarios, contententes Jurisdictionem habere in Regulares, eo quod sint in possessione judicandi illos.

336 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus locorum Ordinarios, contententes jurisdictionem

habere, illamque proinde exercere volentes in Religiosos exemptos, eo quod jam sint in possessione judicandi illos; unde apparet, eos privilegio exemptionis suæ renuntiasse. Cum vere Ordinarii locorum jurisdictionem non habeant in Religiosos exemptos; neque in hoc casu, ut docent *Diana p. 3. tr. 2. resol. 134. Rodrig. in Compens. Quæst. regul. res. 63. num. 23. & alii*: contra *Trevisanum, Cuccum, Capram penes laudatum Dianam*. Et recte; cum exempti sine licentia Papæ nequeant expresse privilegio exemptionis renuntiare; & consequenter multo minus tacite; quod tamen accideret in proposito. Et sane cum Exemptio Regularium a Jurisdictione Ordinariorum, reddat illos immediate subditos Apostolicæ Sedi; si tale privilegium renuntiarent, sese Ordinariis subjiciendo, hoc ipso subtraherent se ab immediata subjectione Pontificis; quod ut notant *Peyr. tom. 1. Privil. Constit. 2. Sixti IV. n. 6. & alii*, in injuriam, & damnum cederet Apostolicæ Sedis. Item cum privilegium talis Exemptionis per se, & principaliter sit toti Ordini Religioso concessum; si Regulares illud renuntiarent; id in præjudicium vergeret etiam totius Ordinis Religiosi.

Atque ita fuisse resolutum in una *Ulsipponensi Monasterii die 19. Septembris 1625. coram Illustrissimo Coccino, testatur Barbof. de offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 105. n. 76.* Et decisum a Sacra Congreg. Concil. die 26. Januarii 1619. referunt *Peyr. ad Constit. 2. Sixti IV. n. 18. & Cesp. de Exempt. c. 22. dub. 321. n. 12.* Cum enim Archiepiscopus Genuensis pretenderet, posse Tabernaculum, seu Pixidem, in qua Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum aservatur, visitare ratione possessionis, eo quia ejus Antecessor aliquas Ecclesias regularium visitaverat; deductum est negotium ad Sacram Congregationem Concilii, quæ præfato Archiepiscopo in hæc verba rescripsit: [Perillustris, ac Reverendissime Domine, uti Frater. Cum actum fuerit in Sacra Congregatione Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, an liceat Amplitudini tuæ pergere in quasi possessione visitandi Ecclesias Regularium; Illustrissimi Patres, perspectis Scripturis, huc ab Amplitudine tua non ita pridem delatis, censuerunt, debere eam abstinere ab hujusmodi visitatione Monasteriorum, atque Ecclesiarum Regularium Exemptorum, quibus cura animarum Sæcularium non imminet. Itemque Monialium, eisdem Regularibus subiectarum in his, quæ ad ipsarum clausuram non pertinent. Reliquum est, ut Amplitudo tua Sacræ Congregationis responso prompte, quod suis literis pollicetur, adhæreat. Et diu valebit in Domino, quem illi propitium ex animo cupimus. Romæ &c.]

RESOLUTIO LXXV.

An procedere valeat adversus eosdem Ordinarios, corrigere volentes Regulares, eo quod a Papa delegentur Judices, ad corrigendos Clericos: nulla facta mentione Clericorum Exemptorum.

339 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eosdem Ordinarios locorum, procedere volentes contra Regulares, eo quod a Papa delegentur Judices, ad corrigendos Clericos, nulla mentione facta de Exemptione. Cum procedere neutiquam valeant, ut docent *Sanchez lib. 6. Conf. c. 9. d. 3. n. 2. ex Felin. & Navarr. Contra Abbat. in c. Gravi n. 5. de*

340 *de offic. Ordin.* Tum ex eo, quia mandatum super correctione criminum, non secus, ac aliarum commissionum, factarum delegatis, stricte est interpretandum, *cap. P. & G. de offic. deleg.* Sed in materia stricta nomine simplicis non venit simplex qualificatum, *cap. Statutum de elect. in 6.* Ergo facta mentione Clericorum in laudata delegatione Papæ, non veniunt Clerici exempti; cum qualitas exemptionis alteret naturam simplicis Clericatus. Tum etiam ex eo, quia Gregorius XIII. in Bulla [Ascendente Domino] nostræ Societati, ceterisque Religionibus, de privilegiis Societatis communicantibus, expressam exemptionem concessit etiam a Judicibus delegatis.

RESOLUTIO LXXVI.

An procedere valeat adversus eosdem, reservantes sibi commutationem, aut dispensationem Votorum, Regularibus alioquin concessam.

341 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eosdem Ordinarios, reservantes sibi commutationem, aut dispensationem Votorum, alias Regularibus concessam. Cum eam reservationem facere non possint Ordinarii, ut docet *Pellizz. tom. 2. Man. tr. 8. c. 6. sect. 1. q. 29. n. 55.* Quia hujusmodi reservatio est actus Jurisdictionis, quæ nequit exerceri in non subditos, quales sunt Regulares respectu Episcoporum. Et quamvis in aliquibus casibus in Jure exceptis, Regulares subdantur Episcopis; in illis tamen hæc reservatio neutiquam reperitur, sed dumtaxat reservatio casuum, ac excommunicationum.

Atque hic circa Regularium Exemptionem a Jurisdictione Ordinarii, illa sunt animadvertenda: scilicet

342 Primo, privilegium Exemptionis, quamvis ut cedens in præjudicium Ordinariorum, deberet stricte interpretari; ample tamen est interpretandum, quia in favorem totius Communitatis, & Religionis concessum, est in perpetuum; & summa ratio est, quæ pro Religione facit, *l. sunt persona ff. de Reliq. & sumpt. Funer.* Atque ita *Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 1. n. 3. Henriq. lib. 7. c. 24. n. 4. & c. 30. n. 1. & alii.*

343 Secundo, quoties astringuntur Regulares, exemptionem suam adversus Ordinarios tueri, possunt id duobus modis præstare, quos ex *Sanchez* mox citando ita explicat *Pellizz. q. 50. n. 86.* scilicet primo respondendo, se audire, quod ipsis intimatur ab Ordinario: quo pacto melius tollitur occasio, quam Ordinarius habere poterit exigendi, ut coram ipso judicialiter privilegium exemptionis exhibeatur; si Regulares conentur,

344 ejus jurisdictionem declinare. Secundo respondendo, se esse exemptos ab Ordinarii Jurisdictione, ideoque ab illa declinare. Quamquam sive primo, sive secundo modo respondeant; semper adire debeant Judicem suum Conservatorem, ut Ordinarium inhibeat: in quo casu non potest Ordinarius prætere, ut coram ipso exhibeatur privilegium exemptionis; cum Judex Conservator illud exhibeat in literis inhibitoriis: quod perinde est, ac si ab ipsis Regularibus exhiberetur: siquidem Judex gerit vices partium, *l. Si ob causam c. de evid.* Quin immo expedit potius, ut Conservator illud exhibeat, quam Religio; cum ipse velut Judex inhibeat, non relinquens Ordinario cognitionem privilegii exemptionis; sibi que tamquam Judex

Superior advocans dictam cognitionem. Quod non eveniret, si ipsa Religio præfatum privilegium exhiberet Ordinario; cum ea non possit, illum inhibere, sicque cogatur relinquere ipsius arbitrio cognoscere, ac pronuntiare, num ipse sit Judex, neene. Quod si adhuc Ordinarius nolit se inhibere, debet Conservator ipsum ad id cogere per censuras, donec Ordinarius obediat, se inhiendo; aut recurrat ad Superiorem, E.G. ad Papam. Ita *Sanchez lib. 6. Consl. c. 9. d. 5. a. n. 2.* 345 *qui n. 1.* præmonet, Regularibus illud in primis cavendum esse, ne privilegia suæ exemptionis Ordinario præsentent; cum id sit, constituere illum Judicem Exemptionis, ipsis competentis, & vertere in dubium, an jurisdictionis ad ipsum pertineat: quod ille intendit, tamquam Judex Ordinarius Ecclesiasticorum. Unde ulterius sequitur, Religiosos non teneri comparere coram Ordinario, si ab eo citentur in casu, quo certo constat de illorum exemptione; quod videtur innuere *Sanchez sup. d. 1. num. 34.* dicendum esse etiam in dubio, an Jurisdictio contra Regulares exemptos pertineat ad Episcopum: ait enim, non posse Episcopum tunc cognoscere de causa occurrente, cum Paulus III. per Bullam concesserit Patribus Societatis Jesu, quod interpretatio privilegiorum Societatis, quando sunt dubia, reservetur Papæ, ut constat ex *Bullario Societatis fol. 35.* Quod idem concessum fuerit Patribus Benedictinis, Dominicanis, & Minoribus. Huc usque *Pellizz.*

RESOLUTIO LXXVII.

An procedere valeat adversus præfatos locorum Ordinarios, cognoscere volentes de negligentia Superioris localis Regularium in legendis Decretis Clementis VIII. & Sacrarum Congregationum in suo Monasterio, diebus præfixis.

346 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus præfatos locorum Ordinarios, præterentes cognoscere causam Superioris localis Regularium, qui statutis diebus, ac locis omisit in suo Monasterio legere Decreta Clementis VIII. & Sacrarum Congregationum Concilii, ac Sancti Officii Inquisitionis, quotannis Regularibus legenda sub quibusdam, infra insinuandis pœnis, in iisdem decretis contentis, ipso facto incurrendis. Cum nullibi, nec in prædictis Decretis, nec alibi hujusmodi cognitio reperiat Episcopis attributa: sed Dominis Inquisitoribus, si negligentia Superioris localis fuerit in legendis Decretis Sanctæ Inquisitionis: vel Prælati majoribus, Generali videlicet, Provinciali, aut Capitulo ipsiusmet Religiosi Superioris negligentis, si negligentia fuerit in legendis aliis Decretis. Atque ita Doctores passim cum *Donato in praxi tom. 3. tr. 7. q. 72. n. 2. ac tr. 12. q. 39. n. item 2. & Bardi in Selectis Questionibus ex Universa morali Theologia lib. 7. q. 5. n. 12.*

Verum cum hujusmodi casus multum praticabilis sit, ut advertit *Diana p. 5. tr. 14. & Miscell. a resol. 15. & 24.* immo non semel acciderit, ut nonnulli Superiores Regulares in facto proprio mihi testati sunt, nonnulla hic scitu digna, immo & necessaria, tum de ipsa Lætionis Decretorum obligatione, deque loco, ac tempore, quo talis urget obligatio: tum de cognitione causæ Superioris negligentis; ac pœnis adversus eundem in singulis Decretis contentis; ceterisque ad rem

ad rem facientibus delibare, moleſtiæ regularibus nullatenus ſit.

- 348 Sciendum itaque primo eſt, Superiores locales cujuſcumque Monafterii, Conventus, ſeu domus religioſæ, teneri ſub quibuſdam pœnis, ipſo facto incurrendis curare, & efficere, ut quotannis aliquot Clementis VIII., & Sacræ Congregationis Concilii, ac Sancti Officii Inquiſitionis Decreta, ad regulares ſpectantia perlegantur, & quidem ſtatutis temporibus, in aliqua publica Congregatione, ſeu Capitulo, ad hoc ſpecialiter convocato, vel ſaltem in publica menſa. Quæ ſane Decreta, pro majori regularium commodo, & facilitate, per extenſum adducit *Pellizz. ad calcem Manualis Regularium tom. 2.* Suntque

349 Primo, Conſtitutio Clementis VIII. *de largitione munerum* una cum ejus confirmatione, facta ab Urbano VIII., ſub pœna privationis officii, vocifque activæ, & paſſivæ, ipſo Jure incurrendis, menſe Januario legenda.

- 350 Secundo, Decreta Sacræ Congregationis Sancti Officii, juffu Urbani VIII. edita, *de Obſervantia Conſtitutionum Apoſtolicarum, & Decretorum, pertinentium ad Sanctum Officium*, ſub pœna privationis officii, ac vocis activæ, & paſſivæ ipſo facto, aliifque pœnis arbitrio Sanctitatis ſuæ infligendis legenda, a feria ſexta poſt octavam Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis, uſque ad finem menſis Auguſti.

- 351 Tertio, Decreta Clementis VIII. *de Reformatione Regularium, de Receptione, Professione, ac Institutione Novitorum*, ſub pœna privationis omnium officiorum, vocifque activæ, & paſſivæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa impoſterum obtinenda, bis in anno legenda, diebus a Superiore designandis.

- 352 Quarto, Decreta Sacræ Congregationis Concilii, juffu Urbani VIII. edita, *de regularibus Apoſtatis, & Ejectis*, ſub pœnis mox relatis legenda bis in anno, diebus, a Superiore præſcribendis. Quamvis *Bordonus in deciſ. Miſcellan. 500. dubiorum deciſ. 103.* contendat, hujusmodi Decreta *de regularibus Apoſtatis, & Ejectis* nullam pœnam continere adverſus Superiorem, legere negligentem, contra communem Doctorum ſententiam cum *Pellizz. loc. cit.*, & ſuam *deciſ. 102.* ibi: [Qui autem omiſit leſionem Decretorum de celebratione Miſſarum; item Bullarum Sanctæ Inquiſitionis, item Decretorum de Ejectis, & Apoſtatis, item Bullæ, & Decreti de largitione munerum, non ſolum eſt privatus ipſo Jure ſui officii, ſed etiam voce activa, & paſſiva, & inhabilis, ut expreſſe dicitur in illis.]

- 353 Quinto, Decreta ejuſdem Sacræ Congregationis Concilii, Urbani VIII. auctoritate emanata, *de Celebratione Miſſarum*, ſub pœnis privationis officii, vocifque activæ, & paſſivæ, ipſo facto incurrendis legenda ſexto quoque menſe, id eſt feria ſecunda poſt primam Dominicam Adventus, & feria ſexta poſt octavam Corporis Chriſti. Super quibus duæ emanarunt gratiæ a Sacra Congregatione Cardinalium, negotiis Regularium præpoſita, quas reſert *Peyr. tom. 3. priviil. Minim.* in Decretis noviffimis Sacræ Congregationis, Decreto 14. ſcilicet.

- 354 Prima pro Auguſtinianis ſub his verbis: [Sacra Congregatio Cardinalium, negotiis Regularium præpoſita, præſatis præcibus benigne annuendo, gratioſe condonavit ſupradictis Superioribus localibus Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, omnes, & quaſcumque pœnas, de præterito incurſas, ob inobſervantiam Decreti de publicandis ordinationibus Sacræ Congregationis Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum *de Celebratione Miſ-*

ſarum. Et iifdem Superioribus permittit, ut in poſterum facere poſſent, dictas ordinationes perlegi, vel in die, in ipſis ordinationibus præſcripta, vel intra terminum decem dierum immediate ſubſequentium. Romæ die 21. Martii 1638.]

Secunda, pro Canonicis regularibus tenoris ſequentis: [Sacra Congregatio Cardinalium, negotiis Regularium præpoſita &c. iifdem Superioribus permittit, ut in poſterum facere poſſint, dictas Ordinationes perlegi, vel in die, in ipſis Ordinationibus præſcripta, vel intra terminum unius menſis, immediate ſubſequentis. Romæ die 16. Aprilis 1638.]

Sciendum ſecundo, Decreta prædicta legi poſſe in compendium redacta: atque obligationi ſuæ a Superioribus localibus per hujusmodi leſionem fieri ſatis. Tum quia ratio, quare legantur in Congregatione, ſeu Capitulo, vel publica Menſa eſt, ut memoria retineantur, & obſerventur: melius autem ediscuntur, ac memoria retinentur in compendium redacta, quam per extenſum, ut jacent, lecta. Tum quia Compendium eſt breve Summarium, continens totam ſubſtantiam ejus, cujus eſt Compendium. Ergo legens totum Compendium, legere dicitur totam Bullam, etſi compendiatam. Tum denique, quia legens Decreta *de Celebratione Miſſarum* E. G. uſque ad §. *Porro ne ullo umquam tempore*, ſuo muneri facit ſatis, ut omnibus certum eſt: cum, quæ ſequuntur ab illo §., Decreta non ſint, ſed clauſulæ generales, Bullis omnibus communes. Atque ita docet, & probat *Bordonus in deciſ. Miſcell. 500. dubiorum deciſ. 64.*

Opponitur tamen noviffime *Donat. in prax. tom. 3. tr. 7. q. 73. n. 2.*, motus tum ex eo, quia Decreta Romanorum Pontificum non poſſunt a Miniſtris pro arbitrio omitti, aut mutari. Tum etiam, quia Conſtitutio Apoſtolica nihil debet obſcurum, vel ambiguum continere, ut expreſſe dicitur in *cap. Quoniam 13. de Conſtit.* Quod vix, aut numquam evitatur in Compendiis legum, ſecundum illud Horatii: [Dum brevis eſſe laboro, obſcura ſio &c. Tum item, quia videtur loqui contra mentem Sacræ Congregationis, expreſſam in Decretis *de Celebratione Miſſarum* §. 11. ibi: [Et ne præmiſſarum ignorantia a quoquam præſentis Ordinationes in valvis Baſilicarum &c.] Et merito hoc fieri juffit, quia leges, & Decreta debent publicari, & notificari, ut jacent per extenſum, non autem per Summarium, ſeu Compendium ipſarum; ſecus non intelliguntur perfecte publicatæ. Haſtenus *Donatus*, ſed immerito: non enim omitterentur, aut ſubſtantialiter mutarentur Summariorum Pontificum Decreta, ſi in Compendium redacta legerentur. Neque obſcuritatem, vel ambiguitatem ullam continerent, ſed potius majorem claritatem, ſi totam ipſorum ſubſtantiam, amputata verborum, & phraſium, curialium præſertim, multiplicitate, pauciſſimis, ſincerifque verbis, omnium captui accommodatis, exprimerent, ut patet experientia: videmus ſiquidem, facilius percipi brevem, nudamque orationem, quam prolixam, eamque modis loquendi non omnibus perviis contextam. Quidquid autem ſit, nûm Leges, & Decreta, quando primo publicantur, & intimantur, legi debeant, ut jacent, per extenſum: non ita tamen, quando jam ſatis ſuperque ſunt publicatæ, & intimatæ, perque tot, tantofque annos lectæ, & repetitæ, omnibuſque notæ, ac notiſſimæ, ita ut in earum ulteriori, & ulteriori leſione nihil aliud intendatur, niſi quod nullo umquam tempore, in oblivionem, ſeu de-

ſue-

fuetudinem abeant; ut habet eadem Sacra Congregatio in iisdem Decretis de Celebratione Missarum §. 9. Unde præfata Decretorum lectio, in compendium redacta, videtur potius juxta mentem Sacre Congregationis esse, quam contra mentem, ut perperam arbitratur *Donatus*.

359 Sciendum tertio, Lectionem prædictorum Decretorum, justa occurrente causa, anticipari posse; cum præfixio temporis, ad eorum lectionem apposita, non sit in cultum ipsius temporis: & anticipata solutio non noceat creditori: meliusque sit prævenire, quam præveniri: ac plus solvat, qui solvit ante tempus. Præterquam, quod sic abundanter impleatur mens Legislatoris, & obtineatur finis, ab eo intentus, ut consideranti patebit, & notat *Pellizz. tom. 2. Man. Regul. tr. 7. c. 6. sect. 2. n. 38. & tr. 9. c. 7. q. 19. n. item 19. in fin.* Quemadmodum, justa occurrente causa, postponi potest talis lectio. Unde docet *Lezana in Summ. quest. regul. tom. 2. p. 2. tit. Lectio quoad regulares n. 10.*, excusabiles esse Superiores, etiam quoad forum externum, quoties propter aliquam rationabilem causam, licet non multum urgentem, aut propter aliquod impedimentum alicujus momenti id fecerint: quia cum pœnæ, impositæ in dictis Decretis, valde graves sint, non debent censi incurse, nisi propter malitiam, dolum, negligentiam notabilem, aut dilationem, sine causa factam: & ita præsumendum de benignitate Sacrarum Congregationum, eas imponentium. Idem sentit *Peyr. tom. 3. privil. Minim. in addit. ad Constit. Urbani VIII.*

360 c. 12. n. 4. Additque Superiorem non incursum tales pœnas, etsi consulto justa occurrente causa, per diem differret talem lectionem, putans id sibi in tali causa licere, alioquin legi facturus: ut si die præfixo fieret in Conventu aliquod magnum festum, & in Refectorio adessent devoti Sæculares: vel si religiosi ivissent ad processionem, aut ad sepeliendum mortuum, & non possent omnes adesse &c. qui enim bona fide transgreditur legem humanam, putans se habere justam causam transgrediendi, non peccat; nec incurrit pœnas, transgressoribus impositas, si de justa causa transgressionis constat, ut colligitur ex *Divo Thoma 1. 2. q. 69. art. 6. corp. & 2. 2. q. 147. art. 3. quem sequuntur cum communi Navar. in man. c. 23. n. 43. & lib. 2. Consil. de Jurejur. consil. 12. n. 2. Sayr. in decis. de Summ. Trinit. decis. 3. Rodriq. tom. 2. quest. regul. quest. 72. artic. 3.* Justa autem causa, ait *Peyr. ex Navar. in man. loc. cit.* est illa, propter quam legislator, si præfens esset, excusaret: vel quæ bona fide pro justa habetur: & ob quam, nisi talem eam judicaret, contra legem non faceret.

361 Quod si sine causa lectio Decretorum ultra diem præfixum differretur, sed non nisi per unum, vel alterum diem; valde æquum esse, autumat *Pellizz. tr. 6. c. 3. n. 12.*, ut Superior excusetur a præfatis pœnis, etiam in foro externo: cum levitas materiæ, etiam in foro externo excuset in aliis casibus a pœna, Lege taxata: & aliqui durum nimis sit, subjicere virum religiosum pœnis adeo gravibus ob defectum, juxta circumstantias occurrentes, non adeo gravem.

362 Sciendum quarto, Superiorem localem, si ex oblivione, inadvertentia, ignorantia &c. præfata lectionem omiserit; teneri deinde, post multos etiam dies, immo, & menses, cum primum adverterit, & in notitiam suæ obligationis devenierit, statim convocatis Fratribus, vel in publica mensa legere omiffa Decreta. Atque ita *Peyr. tom. 3. privil. Minim. Addit. ad Constit. Urbani VIII. c. 12.*

num. 4. & alii passim. Cum, ut arguit laudatus Doctor, terminus in præfatis Decretis non ponatur ad finiendam obligationem, sed ne dilatetur executio. Quamobrem, elapso tempore designato, non cessat obligatio, l. *Celsus ff. de recept. Arbitr. cap. Cum dilecti. §. præterea de dol. & contum.*

Sciendum quinto, Ad observantiam hujus præcepti de lectione Decretorum opus non esse, ut omnes religiosi Monasterii prædictæ lectioni interfint: sed sufficere, quod ea fiat coram majori parte Religiosorum ejusdem Monasterii, ut declarat quotidianus usus quoad interessentiam Religiosorum tali lectioni, teste *Pellizz. p. 2. Man. tr. 6. c. 3. n. 11.* Qui proinde infert, quod si hæc Decreta legantur in mensa, (uti communiter fit), necesse non sit, ea iterum legere ad secundam mensam, etiam si pauci religiosi Monasterii ad primam mensam convenerint. Præcipitur siquidem dumtaxat, quod ea legantur in publica Congregatione, seu Capitulo, vel in publica mensa: id autem sufficienter impletur, si talis lectio habeatur ad primam mensam, ad quam religiosi majori numero regulariter solent convenire. Lex quippe generaliter loquens, generaliter intelligi debet: & ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. Quod si nihilominus ea Decreta legantur ad primam, & secundam mensam, (ut legi consuetum est in Collegiis, & domibus Societatis), tunc necessum non est, ea integre legere ad secundam mensam: quæ etenim est ratio totius ad totum, est & partis ad partem: & quæ dicuntur de aliquo toto, & de parte debent intelligi, l. *Quæ de tota ff. de rei vendic.* Unde si ad secundam mensam omitti potest integra præfatorum Decretorum lectio, utique pars illius omitti poterit, ut liquet.

Notat etiam laudatus *Pellizz. tr. 7. c. 6. sect. 2. n. 38.*, quod si tempore, ad faciendam hanc lectionem præscripto, major pars religiosorum Monasterii esset ruri, E. G. majorum Vacationum causa; tunc non esset facienda dicta lectio etiam ruri, sed satis foret, illam fieri in Monasterio. Immo & ibi deberet fieri, non autem ruri; cum sic abunde fieret satis menti Decreti, & haberetur finis in eo intentus; maxime cum religiosi graviores, ad quos principaliter spectant talia Decreta, soleant tunc temporis commorari in Monasterio.

Sciendum sexto, Decreta, de quibus sermo est, legi debere a Superiore locali, & quidem vel per se, vel per alium. Et quamvis videantur in iis etiam comprehendi Generales, & Provinciales; nihilominus si contingat die præscripta non legi in aliquo Monasterio, ubi causa visitationis reperiatur Provincialis, vel Generalis; non hi, sed solus Prælati localis in tali casu est pœnarum reus, utpote specialem, & immediatam habens Monasterii administrationem, ad quam sane pertinet lectio Decretorum; non tamen Generalis, aut Provincialis, qui solummodo mediatam, & generalem curam habent, ac administrationem, & ad hanc non pertinet hujusmodi lectio: cum præsertim lex respiciat communiter contingentia; & omiffio Lectionis præfatae communiter accidat ex defectu Superioris localis, qui semper degit in suo Monasterio, Generali, ac Provinciali modo ad hoc, modo ad illud Monasterium abeuntibus, ut recte advertit *Pellizz. tom. 2. man. tr. 7. c. 6. sect. 2. n. 38.* addens, id quoque procedere in casu, quo Prælati localis, puta rector, vel Prior tempore lectionis faciendæ sit ruri, & Vicerector, vel Viceprior, vel Minister, aut

ant Subprior reſpective dictam lectionem facere omittant. Cum enim hi tunc temporis ſuccedant in Jurisdictionem Reſtoris, aut Prioris reſpective, ſiantque Superiores in capite, immediatam habentes gubernationem Collegii, vel Conventus, ad eos ſpectat, facere talem lectionem, ita ut ſi omittant, præſatas pœnas incurrant. Quod verum etiam eſt, licet in Collegio, vel Conventu tunc adſit Generalis, aut Provincialis, propter rationem ſupra datam; quæ hic pariſormiter locum habet.

368 Unde audiendus non eſt *Bordonus deciſ. 178.*, putans neque Reſtorem, ſeu Priorem abſentes, neque eorumdem Vicarios reos eſſe pœnarum. Non illos; quia cum abſint, non poſſunt incumbere lectioni: neque antequam diſcedant, tenentur admonere Vicarios ſuos, ut lectionem procurant; cum hæc obligatio non exprimitur in Bullis. Neque hos; cum Vicarii non veniant nomine Superioris, quo tantum intelligitur Superior immediatus Monafterii.

369 Notat *Pellizz. loc. cit.*, ſi tempore, quo facienda eſt præſata lectio, & omittatur ſint in Collegio, vel Conventu Reſtor, & Miniſter, Prior, & Subprior; pœnas prædictas incurri ſolum a Reſtore, & Priore, non etiam a Miniſtro, & Subpriore; cum onus lectionis præſatæ ſpectet ad Superiorem majorem localem: & nomine Superioris localis in odioſis veniat tantum Superior in capite.

370 Sciendum ſeptimo, Primam ſuperius inſinuatam gratiam *de remiſſione pœnarum*, factam Superioribus localibus Ordinis Eremitarum S. Auguſtini tranſgreſſoribus, non communicari aliis Superioribus reliquorum Ordinum Religioſorum; cum ſit factum tranſiens, & non proprie privilegium, quod ratione ſui uſus reſpicit futurum, ut ponderat *Bordon. cit. deciſ. 178.* Communicari tamen ſecundam Gratiam factam Canonice Regularibus *de prorogatione temporis*, quæ proprie privilegium eſt, & aliunde regulares per communicationem privilegia participant inter ſe.

371 Hanc autem gratiam prorogationis unius menſis in Lectione Decretorum *de celebratione Miſſarum*, locum non habere in lectione aliorum Decretorum, [pro quibus prolixum tempus præſcriptum eſt: cujuſmodi ſunt Decretum ſuper Bullas Sanctæ Inquiſitionis, quod, ut initio inſinuavimus, legi debet a feria ſexta poſt Octavam Aſcenſionis uſq; ad finem menſis Auguſti: Bulla *de largitione munerum*, cui præſcriptus eſt totus menſis Januarii; cum prolixitas temporis ſufficienter admo- neat Superiores, quorum intereſt tanta obligatio. Quod non accidit reſpectu aliorum Decretorum, quibus unus tantum dies, qui facile præteriri po- teſt, assignatur: unde in his dumtaxat gratia locum habet: & ſic, ſi horum lectio negligatur in die assignata, fieri poteſt infra menſem. Nequit tamen illorum lectio, ſi omittatur in die præſixæ, & infra menſem ſubſequentem, fieri infra alium menſem, qui antecedentem immediate ſequatur, ut optime notat *Bordon. cit. deciſ. 178.*

372 Sciendum octavo, Menſem, de quo fit mentio in Decreto Canonice Regularium eſſe non triginta dierum, ſed triginta unius diei adeoq; tum pro legendo Decreto *de celebratione Miſſarum*, tum pro reliquis, in quibus locum habet gratia, Canonice regularibus facta, menſem eſſe triginta unius diei. Et recte quidem: tum quia omnes fe- re menſes, in quibus legi debent huiusmodi Decreta, ſunt triginta unius diei; attenditur enim menſis præfixus, & pro lectione designatus, *Arg.*

Gloſſ. v. menſis cap. Quam ſit 6. de Eleſt. in 6. Tum quia favores, & gratiæ ſunt ampliandæ: & ſicut gratia eſt prorogativa temporis, ita & intelligitur prolixior menſis. Tum denique, quæ quando fit mentio menſis indeterminati, tunc in gratioſis eſt triginta unius diei; in odioſis vero triginta dierum dumtaxat. Atque ita *Bordon. deciſ. cit.*

Et computari præſatum menſem, non a primo die in prædictis Decretis ſtabilito, ſed a die ſequenti, *Bordon. loc. mox cit.* Tum quia, ut habet communis regula ex *l. Ubi lex ff. de Reg. Jur.* [Dies termini non computatur in termino.] Tum etiam, quia favores ſunt ampliandi. Et particula *infra* excludit primum diem, qui non computatur in termino, *Cened. ſingul. 53. nu. 1.*, cum ſit talis naturæ, ut cum assignatur terminus ad aliquid faciendum, puta *infra decem dies, infra menſem*, quolibet dictorum die poterit illud fieri, *Parif. lib. 12. de reſignat. Benefic. q. 8. n. 15. Tuſcbus lit. D. concl. 299. n. 2.*

Sciendum nono, Publicum Capitulum, ſeu Congregationem, ubi legenda ſunt prædicta Decreta, non eſſe Capitula, ſeu Congregationes Generales, vel Provinciales, ex pluribus Provinciis, vel Conventibus coactas, quæ paſſim fieri ſolent occasione electionum, vel negotiorum totius religionis, vel Provinciarum: ſed mere particularem Fratrum ejuſdem Monafterii congreſſum, qui extra reſectorium, vel ibidem ad hunc effectum congregatur, ad audiendam nimirum lectionem Decretorum, ut manifeſte colligitur ex Decreto *de Obſervatione Bullarum, ad Sanctum Officium Inquiſitionis pertinentium*, quod in publica menſa, vel in Capitulo, ad hoc ſpecialiter convocato, legendum eſt, ut innuimus in principio.

Sciendum decimo, Ex pœnis, quæ regularibus inferri poſſunt, alias eſſe ſpirituales, cujuſmodi ſunt Cenſuræ, & Irregularitas, immo Privatio Officiorum, vocis activæ, & paſſivæ, Inhabilitatio ad gradus, dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica &c. Alias vero Corporales: ut ſunt Flagellatio, pœna Trirremium, Jejunium &c. Alias poſitivas, quæ malum aliquid inferunt, ſeu ſpirituale, ſive corporale, quod non habebatur: & ad ſui executionem petunt aliquam actionem, faciendam vel ab ipſomet delinquente, vel ab alio tertio; qualis eſt exilium, Flagellatio &c. Alias privativas, quæ nimirum in privatione conſiſtunt aliquid boni, jam a delinquente obtenti, aut obtinendi, ſeu ſpirituales, ſive Corporales: & ad ſui executionem nullam actionem deſiderant: ut Cenſuræ, Inhabilitates, Irritationes actorum &c. Ex his autem pœnis privativis aliquas eſſe medicinales, ut ſunt Cenſuræ Eccleſiaſticæ, & Irregularitas: mere pœnales alias; ut ſunt privatio Officiorum, Jurisdictionis, vocis activæ, & paſſivæ, Inhabilitatio ad gradus &c. Sed relictis aliis pœnis, quæ minus faciunt ad rem noſtram;

Pœnæ privativæ mere pœnales, quæ Superioribus localibus imponuntur, negligentibus lectionem Decretorum ſtatuto tempore, & loco, de quibus hic loquimur, graves ſunt, immo una gravior altera. Sic pœna ſuſpenſionis ab Officio, & a Jurisdictione communiter gravis exiſtimatur, teſte *Baldello lib. 5. diſp. 21. n. 11. ex Suarez lib. 3. de legib. c. 26. n. 4.* Et gravior reputatur pœna privationis omnium officiorum, quæ de facto habentur: & graviffima inhabilitas ad ea poſterum obtinenda, cum ſit quædam Irregularitas. Ad privationem autem officii reducitur Privatio Jurisdictionis, quæ eſt annexa officio & privatio

vatio vocis activæ, quæ est quædam Jurisdicção ad eligendum, ut advertit laudatus *Baldellus*: & ad inhabilitatem officiorum reducitur Privatio vocis passivæ, ut de se liquet.

377 Quamobrem ad hujusmodi pœnas incurrendas præsupponi debet culpa mortalis: cum pœna, ut sit justa, non debeat excedere culpam, & consequenter infligi non possit pœna gravis, nisi præsupposita culpa mortali: Atque ita *Pelliz. in Man. tom. 2. tract. 7. cap. 6. sect. 1. num. 14.*, addens *n. 15. ex Baldello num. 9.*, *Suarez num. 4. A Castro lib. 1. de leg. pœnal. cap. 5. docum. 4.*, nedum graves esse memoratas pœnas privativas, & imponendas pro culpa mortali; sed etiam gravem arguere obligationem legis, quæ sub iis fertur, ita ut transgressio legis censeri debeat mortalis. Quod ex eo patet, quia secus ejusmodi leges essent injustæ, & imprudentes; cum æquum non sit, nec prudens, ut pro culpa levi gravis imponatur pœna. Hinc

378 Sciendum undecimo; Hujusmodi pœnas non incurri in foro interno a Superioribus localibus, omittentibus legere antedicta Decreta, quando-cumque omisso provenit ex bona fide, aut ex oblivione, inadvertentia, inconsideratione, negligentia non notabili, vel ex ignorantia, quantumvis vincibili, dummodo non crassa, & supina, ut recte contendunt *Diana part. 5. tract. 14. resol. 24. Pellizz. tract. 6. cap. 3. qu. 3. num. 12. & tr. 7. cap. 6. num. 18. Lezana in Summ. quest. regul. tom. 2. p. 2. tit. Lætio quoad regulares num. 10.*, & alii: cum ex paulo antedictis omnis pœna præsupponat culpam; & pœna gravis, ac gravissima culpam gravem, & gravissimam. Atqui recensitæ pœnæ sunt graves, immo gravissimæ, & nulla in casu nostro intervenit culpa; ergo &c.

379 Neque in foro externo præfatas pœnas incurri a Superioribus localibus, omittentibus lectionem prædictorum Decretorum ex bona fide, aut ex oblivione, inadvertentia &c., ut recte sustinent *Diana part. 3. tract. 14. resol. 15.* cum doctis recentioribus, ab ipso consultis, *Peyr. tom. 3. privil. Minim. addit. ad constit. 9. Urbani VIII. cap. 12. num. 4.* & alii: cum etiam in foro externo non debeat imponi pœna, ubi non intervenit culpa.

380 Verum tamen est, quod in foro externo, nite[n]te præsumptionibus, nisi probetur bona fides, oblitio, inadvertentia &c., censeantur incurræ a præfatis Superioribus, omittentibus Decretorum lectionem, pœnæ recensitæ: Quod potissimum fit, ubi aliæ probationes deficient, per juramentum ipsorummet Superiorum localium omittentium, utpote quod est probatio privilegiata, & mere subrogatur in defectum aliarum probationum, teste *Menoc. de arbitr. judic. lib. 2. cent. 2. cas. 186. ex l. 2. ff. Divus il secondo de Jur. Fisc.* Et secundum *Afflicum*, & *Lucam de Penna apud Diana loc. cit.* excludit etiam præsumptionem Juris in contrarium, qua scilicet quilibet præsumitur scire, quæcumque spectant ad Officium suum; cum præsumptio Juris per Juramentum in contrarium elidatur ex cap. *Cum in tua qui matrim. accus. poss. ac Gloss. ibi*, & docet *Portel. p. 1. resp. mor. casu 27. num. 3. ex Navarr. lib. 1. consil. de const. cons. 1. qu. 2. num. 6. & 7. Afflicto*, & *Luca supra relat. quibus adhærent Diana, Pellizz. num. 12.*, & alii. Et sane cum Bona Fides, inadvertentia, ignorantia &c. consistat in mente, solo testimonio ignorantis probari potest; id est Juramento.

381 Sciendum duodecimo: Pœnas de quibus loquimur, privativas, mere pœnales non incurri ante sententiam declaratoriam Judicis, de earumdem incurssione, aut saltem de commissione delicti, cui

illæ impostæ sunt, etiam si eadem dicantur, [ipso facto, sive ipso jure, vel eo ipso] incurrendæ: nisi aliunde constet de mente legislatoris, volentis statim, absque expectatione Sententiæ, præfatas pœnas ipso facto incurri. Ita *Navarr. tom. 3. de Datis num. 31. & 44. Sorus de Just. lib. 1. qu. 6. art. 6. concl. 1. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 13. & lib. 2. Summ. cap. 22. num. 20. & cap. 39. num. ult. ac lib. 6. cap. 15. num. 65. & cap. 17. num. 38. & 39. Lessius lib. 2. de Just. cap. 29. num. 63. & cap. 35. num. 147. Palau de Lege pœnal. tract. 3. disp. 2. pun. 2. a num. 6. Pellizz. num. 10. & 23. Donat. in prax. tom. 3. tract. 7. qu. 72. Lezana in Summ. tom. 1. cap. 10. n. 30. Bordon. in decis. Miscell. 500. dub. decis. 102. in fine, & alibi. Bardi in Select. qu. ex Universa Morali Theolog. lib. 7. qu. 5. Portel in dub. regul. v. Inhabilitas num. 3. & alibi. Diana part. 2. tract. 17. & Miscell. 3. ref. 67. n. 2. & 3. ubi citat complurimos Doctores, *Salas de legib. disp. 15. sect. 2. num. 38.* ubi pro hac sententia 43. Doctores allegat cum *Molina tom. 1. de Just. tract. 2. disp. 95. num. 14.* qui post laudatos decem Doctores asserit, hanc sententiam esse inter Theologos, & Jurisperitos communem. Contra *Alphonsum de Castro lib. 2. de lege pœnali cap. 8. Felinum in cap. Radulphus num. 38. de rescript. Tiraquell. in l. si unquam v. reversatur*, pluribus in locis præsertim num. 275. & 317. & alios apud *Sanchez lib. 2. Summæ cap. 22. num. 7.*, contendentes in universum incurri pœnas omnes privativas absque alia sententia, si in lege, quæ illas imponit, sint apposita verba illa, vel æquivalentia: [ipso facto, ipso jure, eo ipso &c.] sive de cetero tales pœnæ sint etiam medicinales, ut censuræ Ecclesiasticæ, & Irregularitas, ut apud omnes ita interpretantes mentem Legislatoris est in confesso, & suadet communis usus; sive privativæ, & mere pœnales, de quibus controvertitur.*

382 Probatur autem communior, nostraque sententia tum ex eo, quia, ut arguunt *Marcell. Magal. in 3. part. lib. 2. cap. 5. qu. 4. num. 50.*, & *Pellizz. tom. 2. Man. tract. 7. cap. 6. sect. 1. num. 23.* sicuti quando aliquis ex legum dispositione est ipso facto bonus, & juribus suis ob excommunicationem privatus; & Fisco bona, ac jura illius sunt applicata, executio de facto fieri non debet, nisi prius super crimine fuerit declaratum, ut evincitur ex cap. *Cum secundum leges de Hæret. in 6.* (quo modo dominium prædictorum bonorum manet apud delinquentem, usque dum fiat præfata declaratio; solumque amittitur secundum quid, videlicet in debito, & sub conditione, si proferatur sententia, ut notat *Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 22. num. 4.*) Ita quando Superior est suo Officio ob delictum ratione pœnæ incurræ privatus, non ideo debent Subditi de facto suo jure illum privare, nisi prius super crimine declaratum fuerit, id est nisi prius declaratum fuerit a Judice, ad id auctoritatem habente, Superiorem commisisse tale delictum, & sic in dictam pœnam incidisse, ut notat *Sanchez lib. cit. c. 2. n. 20.*

383 Tum ex eo, quia usu, & consuetudine, quæ est optima Legum interpret, receptum est, ut nullus privetur re antea obtenta, nisi declaratoria criminis sententia feratur a Judice, ut notat *Molina tom. 1. de Just. tr. 2. disp. 95. in 1. probat.*

384 Tum ex eo, quia, ut arguit idem *Molina loc. cit.*, Lex humana juxta *Isidorum*, (id quod etiam recta ratio, lumenque naturæ docent) ut sit justa, debet esse tolerabilis, hominumque imbecillitati accommodata. Talis autem non esset, quæ delinquentem obligaret per se ipsum exequi tam acerbam, & difficilem pœnam, qualis foret, ut

Præ-

Prælati Regularis privetur sua prælatia, declaraturque voce activa, & passiva destitutus, ac inhabilis ad prælaturas &c. absque sententia: quin potius esset, moraliter loquendo, observatu impossibilis, & absque emolumento hominum conscientias illaquearet &c.

385 Tum ex eo, quia, ut arguit *Bardi loc. sup. cit. num. 8.*, in casu nostro de Superiore locali, omitte-
 tente lectionem Decretorum &c. si nulla esset necessitas, expectandi sententiam ad actualem incur-
 sionem harum pœnarum, maxime quia verba illa
 in lege posita: [ipso facto, ipso jure &c.] statim
 se ipsis trahunt executionem. Sed hoc est fal-
 sum: ergo &c. Minor probatur: quia cum lex
 pœnalis sit valde odiosa, est restringenda, secun-
 dum *Regulam 15. Jur. in 6.* [Odia restringi, favo-
 res convenit ampliari.] Cum igitur verba illa:
 [ipso facto, ipso jure &c.] possint habere alios
 effectus, & secundum illos verificari; non sunt
 extendenda ad omnem effectum, quem habere
 possunt; aliter non restringerentur; quod esset
 contra dictam regulam. Quod autem plures alios
 habere queant effectus, est manifestum: illosque
 enumerat *Sanchez lib. 2. Summ. cap. 22. a num. 26.*
Vasquez part. 2. disp. 170. cap. 4. Antonius Gomez tom. 3.
Opusc. cap. ult. Palau loc. cit. Effectum autem, quem
 causant, & facit ad rem nostram, est, quod po-
 sita sententia declarante, reum patrasse tale cri-
 men, sine sententia condemnatoria sit privatus of-
 ficio, voce activa, & passiva &c.

386 Tum denique ex eo, quia, ut ex congruitate,
 valde accommodata humanæ imbecillitati, arguit
 laudatus *Bardi num. 9.*, æquitas non patitur, ut
 aliquis sit condemnatus ad dimittendum officium,
 & repellatur a suffragio ferendo, vel ab eodem
 recipiendo, antequam audiatur: nam possunt tales
 occurrere circumstantiæ, & conditiones, ut crimen
 valde extenuetur, ita ut reus vel liberetur, vel
 cum non tanto rigore puniatur.

387 Notat tamen *Lezana loc. cit. num. 3.*, quod licet
 prædictæ pœnæ privativæ, mere pœnales, non
 incurrantur ante sententiam Judicis, quando sub
 illis terminis imponuntur: [ipso facto, ipso jure,
 eo ipso &c.] incurruntur tamen, & obligant in
 conscientia, non expectata sententia Judicis, quan-
 do adduntur ulterius hæc verba: [absque ulla de-
 claratione, ante omnem declarationem, absque ul-
 lo Superioris decreto, aut Ministerio, vel sen-
 tentia], & similia. Quia nihil aliud, nisi hoc
 videntur intendere Latrores harum legum, dum
 his ulterioribus terminis utuntur; alias superflue
 illos adderent. Verum, ut addit laudatus Doctor,
 aliqui Theologi sentiunt oppositum, contenden-
 tes, per illas particulas [absque ulla declaratione
 &c.] solum denotari, non requiri ad hoc, ut tales
 pœnæ incurrantur, etiam in conscientia, sen-
 tentiam, aut declarationem talis pœnæ; sed ante
 illam incurri: non vero denotari, non requiri sen-
 tentiam, aut declarationem commissi criminis;
 quia hanc, dicunt, semper esse necessariam. Ideo
 (concludit *Lezana*) hoc non videtur improbabile:
 tum quia hoc modo temperatur rigor istarum legum,
 scilicet quod reus non teneatur exequi in se
 pœnam sui delicti: tum quia ita consuli vidit, etiam
 a Pœnitentiariis Ecclesiæ Sancti Petri, de hoc
 ab ipsomet *Lezana* requisitis.

388 Sciendum decimotertio, sententiam ferre, de-
 claratoriam criminis, sub præfatis pœnis prohibi-
 ti, spectare ad Superiorem Prælati localis delin-
 quentis, scilicet ad Generalem, Provincialem, aut
 Capitulum, si juxta religionis institutum Superio-
 rem habuerit. Qua facta declaratione, tractatur

localis Superior, tamquam pœnarum reus, perre-
 motionem ab officio, privationem vocis activæ, &
 passivæ, ejectionem a Capitulo &c. Atque ita lau-
 datus *Bardi num. 12.*, cui adhæret *Donatus in prax.*
tom. 3. tract. 7. qu. 72., ubi quærens: Prælati regu-
 lares, non facientes legi Decreta de celebratione
 Missarum, in quas pœnas dant; & a quo decla-
 randi? hæc habet *num. 2.* [Hæc autem pœnæ, cum
 non sint censuræ, ante Judicis declarationem non
 debentur, secundum probabiliorum opinionem. Hæc
 autem Judicis declaratoria pertinet ad Superio-
 rem prædictorum: tum quia hoc delictum non
 spectat ad Sanctum Officium: tum etiam, quia
 de hac declaratoria in dicta Constitutione Urbani
 VIII. nihil dicitur: & casus, omissus in aliqua
 Constitutione particulari, remanet in dispositione
 Juris communis: de jure autem communi Regu-
 lares subditi in casibus non exceptuatis puniendi
 sunt a suis Superioribus: tum denique, quia Præ-
 lati regulares respectu suorum subditorum sunt E-
 piscopi æquipollentes, ad quos spectat executionem
 Apostolicarum Constitutionum procurare.] Hæc-
 tenus *Donatus* qui *tract. 12. quæst. 9.* quærens etiam;
 Prælati regulares, non monentes subditos tempore
 stabilito de observantia, & executione Constitutio-
 num Apostolicarum, spectantium ad SS. Officium,
 in quas pœnas incidunt, & a quo declarandi?
 respondet *num. 2.* [Superiores transgressores subji-
 ciuntur Judicio Inquisitorum: qui neque quoad pœ-
 nas expressas reum condemnant, inconsulto Papa:
 & ita in Inquisitione Cremonæ in facti contingen-
 tia fuisse practicum, refert *Carena de Officio San-
 ctissimæ Inquisitionis part. 2. titul. 17. §. 24. num. 99.*
 Et favet *Cesped. de Exempt. cap. 16. dub. 266. nu-
 mer. 6.*]

Sciendum decimoquarto: Ejusmodi pœnas sus-
 pendi per appellationem legitimam subsequenter.
 Atque ita *Pellizz. ubi supra numer. 19.* Cum om-
 nis Appellatio sententiam, ejusque effectum sus-
 pendat, etiam si trahat secum executionem, juxta
l. Furti Cod. de iis, qui not. infam. Et quamvis dica-
 tur, Appellationem a suspensione non retardare ef-
 fectum; id tamen solum intelligitur de suspensione
 a divinis officiis, vel ab ingressu Ecclesiæ, ut ex-
 plicat *Abbas in cap. Ad hæc il secondo de Appell. num. 1.*
 Unde infert *Peyr. de R. S. qu. 1. cap. 20. §. unic. ex*
Rodrig. tom. 1. quæst. regul. qu. 29. artic. 5. & Spatbar.
part. 4. tract. 10. cap. ult., quod si qui Religiosi in
 Capitulis generalibus, provincialibus, aut etiam
 localibus suspendantur a voce activa, & passiva;
 si post appellationem eligantur, & eligant, valida
 erit electio.

Sciendum decimoquinto: Recensitas pœnas pri-
 vationis Officii, Vocisque activæ, & passivæ,
 ac inhabilitatis, ipso facto incurrendas a Prælati
 Regularibus, non curantibus legere omnia præfata
 decreta, reservatas non esse; cum in earum im-
 positione nulla reservationis mentio fiat, & cum re-
 servatio sit odiosa, sine sufficienti fundamento in-
 duci non debet, ut advertunt *Pellizz. tom. 2. Man.*
tract. 9. cap. 7. num. 19. & Bordon. in decis. Miscell. 500.
dubior. decis. 102. fin. Si autem reservatæ non sint,
 potest super iis a Superiore majore Superiori locali
 inferiori dispensatio conferri, ut recte docet *Bordon.*
cit. decis. 102.

Sciendum denique, teneri subditos, Inquisitori-
 bus denunciare Superiorem localem, omittentem
 legere Decreta de Observantia, & Executione Con-
 stitutionum Apostolicarum, ad SS. Officium Inquisitionis
 pertinentium. Quemadmodum Superiori Majori,
 Generali videlicet, aut Provinciali, vel Capitulo
 denunciare tenentur eundem Superiorem localem,

- negligentem legere alia Decreta . Atque ita *Donat. in prax. tom. 3. tr. 12. q. 39. n. 4.* ibi : [Subditi , videntes prædictum Decretum malitiose non legi , tenentur Inquisitoribus denunciare : & potest colligi ex illis verbis Decreti . *Et insuper iidem Superiores teneantur curare , & efficere , ut hujus Decreti exempla aliquo in loco apud eos publico affigantur , & affixa conserventur , ita ut ab eisdem subditis Religiosis omnibus videri , ac legi commode queant &c.* ad finem scilicet procurandi observantiam , & executionem præfati Decreti .]
- 392 Hactenus *Donatus* ; cujus adnotanda est particula *Malitiose* , quæ importat scientiam obligationis in Superiore , & insinuat omissionem Lætionis absque legitima causa . Quod si viderent subditi , præfata Decreta omitti , sed non malitiose , eo quod ipsis non constaret de scientia , & advertentia Superioris ; tunc non Inquisitoribus , neque Prælati Majoribus tenerentur denunciare Superiorem localem omittentem , sed ipsummet localem Superiorem monere de prædicta Decretorum lætione , quam primum faciendam ; cum ad hanc monitionem teneatur Subditus sub gravi peccato , & condigna pœna , arbitrio Superioris infligenda , ut docet *Peyr. loc. cit. in fine* , ubi hanc obligationem agnoscit in Subdito ex ratione Justitiæ . Inquirens enim : an Subditus teneatur , monere Superiorem de dictis statutis legendis , & quo jure ? Respondet affirmative ratione Justitiæ : eo , quod Prælati , & Subditi debeant eodem jure censi : Prælati autem ratione Justitiæ tenentur adjuvare Subditum suum , quantum potest , ut probavit *tom. 2. privil. minim. q. 1.* Ergo &c. [Unde collige (infert *Peyr.*) quod subditus scienter omittens monere Prælatum suum , ut die statuta legi faciat dicta Decreta , mortaliter peccet , propter grave damnum , quod ex sua omissione malitiosa infert Prælato suo , unde potest , & debet a Superiore puniri .]
- Hucusque *Peyrinus* . Cujus auctoritas , & doctrina , specialiter in proposito , magni faciendæ est a Subditis Religiosis , & maxime a Superioribus : executionique absque ulla remissione mandanda , ut imposterum evitentur incommoda , quæ in dies hæctenus Monasteria experta sunt , non sine maximo Fraternali Charitatis , Religiosæ Concordiæ , totiusque Disciplinæ Regularis exterminio .
- R E S O L U T I O LXXVIII.
- An procedere queat adversus eosdem Ordinarios locorum , impediens Regularibus Oratoria privata , in suis Monasteriis , Grangiis , Hospitiis , Domibus Ruralibus &c.*
- 394 Poteestas Judicis Regularium Conservatoris , attentò Jure novissimo ; extendit se adversus laudatos Ordinarios , impediens Regularibus Oratoria privata , seu in Monasteriis , sive in Grangiis , Hospitiis , Infirmariis , Domibus Ruralibus , Villis eorundem &c. Cum ea Regulares , ubi Missam , aliaque divina Officia celebrent in dictis locis , erigere valeant , absque approbatione Episcopi ; modo locus sit a Superiore totius Ordinis , vel provinciæ , aut etiam Domus approbatus , & ad divinum tantum cultum deputatus , ut concessit Paulus III. Societati Jesu in Bulla incip. [Licet debitum] sic : [Liceat Præpositis , & de eorum facultate universis Fratribus , & Sociis , in Presbyteratus Ordine constitutis , in locis , in quibus degunt , & eos pro tempore morari contigerit , habere Oratoria , & in eis , ac quocumque alio loco honesto , & congruenti in Altari portatili Missas , & alia divina Officia celebrare .] Quod sane privilegium est personale ; cum ejus verba , ut liquet , ad personas Societatis dirigantur : unde illo solum gaudere possunt Religiosi Societatis , ut notat *Pellizz. tr. 8. c. 2. sect. 2. subsect. 1. q. 3. n. 92.* Immo præmonet *q. 2. n. 88.* neque ipsi Societatis Religiosi tali privilegio frui queunt , utpote quod non refertur in Compendio privilegiorum Societatis , sicque non censetur per Generalem communicatum . Quod tamen non impedit , quominus Religiosi aliorum Ordinum , de privilegiis Societatis communicantes , eo gaudere valeant .
- Et Gregorius XIII. pariter indulget in Bulla , quæ incipit [Decet Romanum Pontificem] ; modò tamen locus sit a Provinciali , per se ipsum approbatus , & in perpetuum ad divinum tantum cultum deputatus , adeoque vel a Generali , ejusve Visitatoribus , utpote qui cum Provincialibus concurrunt ratione Officii ; immo sunt illis Majores , ut notat *Pellizz. cum aliis supra q. 2. n. 88. & q. 4. n. 91.* Jam ita se habet Concessio Gregoriana : [Volumus , ut in Oratoriis , & Capellis , quæ ipsius Societatis Provinciales per se in Domibus , & Collegiis , & aliis locis , ubi aliqui Societatis residebunt , approbaverint , & ad divinum dumtaxat cultum deputaverint , Missæ , & alia divina Officia , alterius licentia desuper minime requisita , celebrari possint .] Quod quidem privilegium locale est , ut advertit *Pellizz. ex Suarez de Sacram. disp. 81. sect. 3.* adeoque Sacerdotes , etiam Sæculares , eo gaudere valent , Missam inibi celebrando ; sicut & Laici audiendo , & per eam satis præcepto Ecclesiæ de auditione Missæ festis diebus sciendo .
- Quod idem concessit Alexander VI. Abbatibus Ordinis Cisterciensis in Bulla , in *Ordine 14.* quam refert in suo *Bullario Rodriguez* , ubi sic : [Ampliantes eisdem Abbatibus , quod in ipsis Grangiis , & locis , aliquas Ecclesias , seu Capellas , vel Oratoria , seu Altaria , in quibus , & ad quæ Missæ , & alia divina Officia celebrari possint , sine alterius præjudicio , construendi , & ædificandi , Diocesani loci , & cujusvis alterius licentia super hoc minime requisita , licentiam concedimus &c. Atque *Laym. lib. 5. tr. 5. c. 5. n. 5. Rodrig. tom. 1. quest. Regul. q. 43. art. 4. Pellizz. q. 2. n. 88. & q. 4. n. 91. & tr. 8. c. 5. sect. 2. q. 1. n. 65. & alii* , quos citat , & sequitur *Moya in Selectis tom. 1. tr. 2. disp. 3. q. 3. a n. 11.*
- Ubi notat *Joan. de la Cruz lib. 2. de stat. Relig. c. 400. 5. d. 7.* Sixtum IV. declarasse per alterius præjudicium significari præjudicium Parochiæ : & per hoc non aliud , nisi extractionem decimarum , & primitiarum , quæ solent Clericis dari .
- Notat etiam *Card. de Lugo in Respons. Moral. lib. 1. dub. 14.* quod , ex vi illius particulæ *per se* , non potest Provincialis committere Rectori , ut ipse approbet , deputerque locum : bene tamen committere potest , ut ipse Rector judicet de decentia loci , suumque dein judicium a Provinciali accepto , etiam eo remote agente , poterit per literas ipsemet Provincialis absens approbare . Et *dub. 13.* addit , ex vi illorum Verborum *ad divinum dumtaxat cultum deputaverint* , non potest Provinciali facultatem dare celebrandi in Schola , vel alia quavis aula , ubi E. G. ædificaretur Præsepe Domini nocte sacri ejusdem Natalis , nisi Schola , vel aula in perpetuum deputaretur ad Sacra ; cum perpetuam hanc , & non tem-

temporaneam deputationem requirat privilegium, Societati concessum, ex vi præfatorum Verborum.

RESOLUTIO LXXIX.

An procedere valeat adversus eosdem locorum Ordinarios, interdicentes Sacerdotibus suis celebrationem Missæ diebus festis, sicut & auditionem Laicis Diocesanis in Templis, Oratoriis, & Capellis Regularium, etiam Rusticis.

402 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eosdem Ordinarios prohibentes, ne Diocesanii Sacerdotes, & Laici diebus Festis Missas celebrent, & audiant in Templis, Oratoriis, & Capellis Regularium, etiam Rusticis, quos nimirum habent ruri: nam id prohibere non posse, docet communis Doctorum opinio apud *Fagundez præcept. 1. Eccles. lib. 3. c. 8.* usu communi toto orbe inducto, scito, & tolerato ab ipsis Episcopis comprobata, ut notat *Pellizz. q. 27. n. 134.* Et quoad Oratoria & Capellas colligitur ex privilegio supra laudato Gregorii XIII. quod est locale, eoque proinde omnes nedum Jesuitæ, sed etiam Sæculares presbyteri, & Laici frui possunt, ac ex privilegio Alexandri VI.

RESOLUTIO LXXX.

An procedere valeat adversus eosdem Ordinarios, prohibentes Regularibus, ne in privatis Religiosorum ægotantium cubiculis Missam celebrent, ut illam audiant Regulares infirmi.

403 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eosdem Ordinarios, prohibentes Regularibus, ne in privatis Religiosorum ægotantium cubiculis Missam celebrent, ut illam audiant Regulares ægroti. Cum id prohibere minime valeant, si iudicio Medici, aut Prælati Regularis, Religiosi ægotantes exire nequeant e cubiculo; sicque aliter Missam audire non possint; locus sit decens, honestusque; & adsit Altare portatile, ex concessione Pii IV. post Tridentinum facta Canonice Regularibus Sancti Salvatoris Lateranensibus 18. Maji 1565. ut habetur in eorum privilegii pag. mibi 536. & refertur in *Compend. privil. Congregationis Sanctæ Mariæ Fulienfis verb. Infirmi* §. 5. cum clausula: [Non obstantibus quibusvis Apostolicis, necnon Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, & etiam per nos quomodolibet factis.] Quo modo derogatur Decreto ejusdem Concilii *Trid. sess. 22. de celebrat. Missarum. Atque ita Diana p. 9. tr. 1. resol. 34. Lezana tom. 3. v. Altare n. 15. & 16. Peyr. tom. 1. Privil. Constat. Pyrrhi n. 34.* ubi notat, hujusmodi privilegium competere Regularibus tam viris, quam feminis, extendique ad recipiendam pariter in iisdem privatis cubiculis Eucharistiam.

404 Notat etiam *Pasqualigo decis. 176. n. 5.* usum hujus privilegii non debere restringi ad personas aliquas, aut solum ad morbos graves; cum satis superque sit, Religiosos non posse e cubiculo exire, ut in tenore ipsius privilegii exprimitur. Et *decis. 177.* addit, cum hoc privilegium sit personale, utpote omnibus, & singulis, tam viris, quam feminis religiosis ægotantibus concessum; & privilegium personale sequatur personam; si Religiosus ægotet in Domo alicujus

viri Sæcularis, ibi in ejus cubiculo poterit celebrari. Non item in cubiculo Monasterii, in quo forte ægotet aliquis Sæcularis. *Pasqualigo adhaerent Moya loc. cit. n. 12. & alii.*

Neque his privilegiis quidquam derogatur per 405 Decretum Clementis XI. *de celebratione in Oratoriis privatis 15. Septembris 1703. apud la Croix lib. 6. p. 2. n. 258. & Reiffens. lib. 3. tit. 41. n. 6.* Utpote quod, teste laudato *Reiffens. num. 20. fin.* solum declarat, & decernit, quæ privilegia in *Trident. sess. 22. in decreto de Observ. & Evit.* sint revocata; nec afficit privilegia concessa post Concilium, hoc ipso, quod ibidem valida supponens, explicet, quomodo aliqua hujusmodi privilegia post Concilium indulta, sint intelligenda, ut legenti patet.

Atque hic adnotandum; quamvis in Oratoriis 406 Monasteriorum, si a Provincialibus ad divinum tantum cultum in perpetuum deputentur, possint etiam alii Sacerdotes Sæculares legere, & Laici ex dictis audire Missam, & sic præcepto Ecclesiæ satisfacere; non ita tamen in Cellâ alicujus Religiosi infirmi, & multo minus in Domo Sæculari, in cujus Camera decumberet Religiosus ægotus; eo quod illa, non ista loca sufficienter censeantur Sacra hoc ipso, quod dicta Oratoria, non autem Cellæ, & multo minus Camera Sæcularis, ad divinum dumtaxat cultum a Provinciali in perpetuum deputentur, ut ex Doctoribus communiter observat *Reiffens. lib. 3. tit. 41. n. 21.*

RESOLUTIO LXXXI.

An procedere valeat adversus laudatos Ordinarios, visitare contendentes Ecclesiam, & Monasterium Regularium; aut Oratorium rurale, in fundo eorumdem campestri erectum, infra habitationem Regularium, & ambitum murorum.

407 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eosdem Ordinarios, prætendentes Ecclesiam, aut Monasterium Regularium sibi commissorum visitare. Ita *Bordon. resol. 95. n. 14.* ubi addit, adversus tales Episcopos posse se, etiam Censuris opponere Judicem Conservatorem; Cum Bordon sentit *Pellizz. q. 27. n. 128.* cum notoria sit Ecclesiæ, & Monasterii Regularium exemptio ab Ordinario: qui proinde, si velit illa visitare, manifestam iisdem injuriam, & violentiam infert; a qua possunt, & debent per suum Conservatorem tueri. Supponitur autem hic, constare, quod Ordinarius nullum habeat jus visitandi: uti si numquam antea visitarit, pro ut notat *Pellizz.*

Et nedum potestas Judicis Regularium Conservatoris adversus Ordinarios locorum, visitare 408 prætendentes Ecclesiam, aut Monasteria se extendit; sed etiam adversus eosdem, visitare contendentes Oratorium rurale, in fundo Campestri Regularium erectum; intra eorumdem habitationem, & ambitum murorum; habens Campanam ad convocandas gentes, quæ Villæ Religiosorum inserviunt; sed ostium privatum infra habitationem, non tamen publicum, seu extra habitationem, & in via publica. Cum hujusmodi Oratorium, utpote privatum, Ordinarii loci jurisdictioni minime subjiatur; sed Prælati solius Regularis, cujus Monasterii est fundus Campestris, seu Villa; non secus, ac Oratoria Domestica, intra ipsiusmet Monasterii ambitum constructa.

- 409 structa. Secus tamen, si publicum haberet ostium, seu extra ambitum murorum, & in via publica: quia tunc esset Oratorium publicum; sicque, non obstante, quod foret de pertinentiis Regularium, immo intra Cortile Domus, & alium aditum haberet privatam, affixum parieti Domus, & intra Domum ipsam Regularium, jurisdictioni subiceretur Ordinarii: unde visitari pro libito posset ab eodem; quemadmodum sine ejus licentia nec contrui, nec in ipso Missa celebrari valeret. Atque ita Doctores passim cum Nicol. in *Floscul. Verb. Vistat. ampl. 4. Fagnan. in cap. Cum Dilectus n. 43. & 46. de relig. domib. Monacell. tom. 1. Formul. tit. 5. fom. 2. n. 5. pag. mibi 127. Riccio decis. Cur. Archiep. Neap. 78. pag. 5. ubi sic: [Cum fuisset dubitatum, si prohibitio Concilii procederet pariter in Oratorio, existente in Cortili; fuit dictum, quod non: ex quo non potest dici Oratorium adesse infra domesticos parietes, maxime cum habeat aditum publicum.] Et declaravit Sac. Congreg. Concil. in *Casatenen. 23. Septembris 1690. in Cortonen. 20. Aprilis 1697. & Sac. Congreg. Episc. in Ostuen. 20. Martii 1698. Excipit tamen Oratorium Sancti Joannis Hierosolymitani a Jurisdictione Episcopi, quantumvis ostium habeat extra ambitum murorum, & in via publica, Sac. Congreg. in Mantuana 17. Junii 1690. apud Monacell. laudatum.**
- 410 Ubi notandum, quod in dubio, num aliquod Oratorium privatam sit, adeoque jurisdictioni non subiectum Ordinarii, an vero publicum, sicque illi subiectum; reputandum publicum, si Ostium publicum habeat, sive extra ambitum Palatii, & in via publica: censendum vero privatam, si Ostium habeat privatam, seu intra ambitum murorum, seu de cetero habeat campanam, sive non, *Pignatell. tom. 1. conf. 91. la Croix lib. 6. p. 2. n. 265, & alii.*

RESOLUTIO LXXXII.

An procedere valeat adversus eosdem Ordinarios, Regularibus interdicentes, ne priusquam suas pulset Campanas Cathedralis, sive Matrix Ecclesia, Campanas Monasterii pulsent, ad Salutationem Angelicam ante ortum Solis, in meridie, & post vespertas: ad Orationem pro Defunctis prima hora noctis: sicut & ad Missam, Matutinum, & Horas Canonicas.

- 413 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eosdem Ordinarios, Regularibus imponentes, ne Campanas Monasterii pulsent, ad Salutationem Angelicam ante ortum solis, & in meridie, ac post Vesperas, ad Orationem pro Defunctis prima hora noctis; sicut & ad Missam, Matutinum, & Horas Canonicas, antequam suas pulset Campanas Cathedralis in Civitate, aut Matrix Ecclesia in Diocesi. Cum nequeat, id Regularibus Episcopus interdiceret, nisi quoad Gloriam Missæ tantum Sabbati Sancti, ut debitus Ecclesiæ Matri reddatur honor. Atque ita sustinent Doctores passim cum *Quaranta in Summ. Bullar. v. Campana pag. mibi 128. Lezana in Summ. Quæst. Regul. tom. 2. c. 11. n. 45. Joa. Maria Novar. in Lucerna Regul. v. Campana n. 3. Pignatell. tom. 5. consil. 54. n. 4. & 5. Barbofi. in Summ. Apostolic. decis. Collect. 82. v. Campana n. 6. ubi sic habet: [Campanæ in aliis diebus, præter Sabbatum Sanctum, pulsari possunt ad Salutationem Angelicam, &c. & indifferenter ante, vel post pulsationem in*
- Ecclesia Cathedrali, vel Matrice. Sac. Rit. Congr. in Oriolen. 11. Aprilis 1601. Et in hac causa, & aliis decisum attestatur Gavantus in Man. Episc. v. Regularium Jura sub Episcopis n. 45. &c. Nisi forte adesset consuetudo, ut non pulsantur in aliqua Ecclesia ante pulsationem in Matrice, quæ servanda erit. Ead. Sac. Congr. in Oriolen. 21. Augusti 1601.] Hactenus *Barbofa loc. cit. & in Collect. Bullar. v. Regulares* ibi [Regularibus nequaquam prohibetur, Missas celebrare, & Campanas pulsare in suis Ecclesiis ante celebrationem Missæ, & pulsationem Campanæ in Ecclesia Parochiali: ideoque Ordinarius minime hoc illis prohibere potest.] & quidem ex Bulla Sancti Pii V. incip. [Etsi Mendicantium Ordines] ubi Sanctus Pontifex: [Prohibemus insuper (ait) eisdem Ordinariis, ac aliis quibuscumque personis, ne impediunt ipsos Fratres, quando eis placuerit, tam in diebus Dominicis, seu festivis, aut aliis totius anni temporibus, Campanas pulsare; & etiam tempore, quo ipsi celebraverint, Missas celebrare &c. Et declaratione Sac. Congreg. Concil. 8 Octobris 1546. tenoris sequentis: [Quarto Ordinarii non impediunt, Fratres pulsare Campanam ad matutinum, ad Horas, & ad Missam, antequam pulsetur Campana Matricis Ecclesiæ, præterquam in die Sabbati Sancti.] Apud *Quarantam v. Confessor fol. mibi 197. Hinc cum anno 1731. visitante Ecclesiam Acis Regalis Dioceseos Catanensis Illustrissimo, & Reverendissimo Domino D. Petro Galletti Episcopo Catanensi, cui Ego a Confessionibus, & Consiliis Theologicis aderam, illius Matricis Ecclesiæ Collegiæ Canonici acriter id prætenderent, sub prætextu, quod ita servetur Catanæ ex pervetusta consuetudine, quæ tamen numquam viguit Aci Regali: Supplicem libellum porrexerunt Domino Antistiti, qui illum ad me remisit: meumque Votum fuit contra Canonicos; qui proinde ab Episcopo repulsam passi sunt.**
- Quod autem possit Episcopus, imo & debeat, ut Canonicarum Sanctionum Custos vigilantissimus, Regularibus interdiceret, ne suas pulsent Campanas, priusquam Ecclesia Cathedralis in Civitate, vel Matrix in Diocesi suam Campanam pulsaverint die Sabbati Sancti; patet tum ex Constit. Leonis X. quæ incipit [Sacro approbante Concilio], qua cum fuerint moderata in Concilio Lateranensi privilegia Mendicantium, inter alia provisum est: [Ut debitus honor Matrici Ecclesiæ reddatur, tam ipsi Fratres, quam alii Clerici Sæculares, etiam super hoc Apostolicæ Sedis privilegio muniti, die Sabbati Majoris hebdomadæ, antequam Campana Cathedralis, vel Matricis Ecclesiæ pulsaverit, Campanas in Ecclesiis suis pulsare minime possint. Contrafacientes, pœnam centum Ducatorum incurrant.] Tum etiam ex variis Sac. Rit. Congr. decisionibus, præsertim in *Oriolen. 11. Aprilis 1601. in Marsicens. 21. Martii 1609. in Vetustina 30. Septembris 1614. & 14. Novembris 1615. in Syracusana 3. Junii 1617. & in alia Syracusana Modica 23. Februarii 1619. Quod etiam procedit, quantumvis Ecclesiæ Regularium sint Sancti Joannis Hierosolymitani, prope, & extra Muros existentes; aut Ecclesiæ Confratrum, ex decis. Sac. Rit. Congr. in Placent. 21. Augusti 1604. & in Melitenf. 6. Septembris 1621. Et quantumvis Ecclesia Collegiata adfit, quæ omnimodam præcedentiam habeat supra Matricem, ex ead. Sac. Rit. Congr. in dicta Syracusana Modica 23. Febr. 1619.*

Tum

Tum demum ex Cæremoniali Romano, auctori-
tate Clementis VIII. publicato *lib. 2. c. 27.* Quod
profecto Cæremoniale, ſicut etiam Pontificale, in
Cæremoniis Eccleſiaſticis habetur ut Lex ſcripta,
& tamquam Jus commune, ſecundum *Rotam in*
Eleboreuſi exemptionis 3. Martii 1600. coram Cardi-
nali Sacrato.

416 Niſi tamen immemorabili conſuetudine ſoliti ef-
ſent regulares, ſæculareſve Clerici ad libitum in
tali die pulſare Campanas ante Cathedralẽ; cum
immemorabilis conſuetudo ablata non fuerit per
Leonem X.; neque per Cæremoniale Clementis
VIII., ut firmat *Rota in Calaguritana Juris pulſan-*
di Campanas, & declaravit Sac. Rit. Congreg.,
teſte *Aſcanto Tamburino de Jure Abbatum tom. 1. diſp.*
15. Q. 7.

417 Hinc ubi Eccleſia inferior, etiam regularium,
dicto Sabbato citius abſolverit Actum ſolem-
nem illius diei, citiuſque ſub Miſſa *Gloria in excelsis* ince-
perit, quam Cathedralis, vel Matrix Eccleſia il-
lius loci, quamvis poterit pulſare tintinnabulum
intra parietes Eccleſiæ, non tamen Campanam ma-
jorem; ſed debet expectare, donec Campanæ ma-
joris Eccleſiæ pulſentur; & tunc primum ſuam po-
terit, paulo poſt illas, Campanam pulſare.

RESOLUTIO LXXXIII.

An procedere valeat adverſus eodem Ordinarios loco-
rum, prohibentes Regularibus Spirituales Repräſen-
tationes, litterarias Diſputationes, Doctõratus, alio-
rumve graduum receptionem in propriis Eccleſiis.

418 Poteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, at-
tento Jure noviffimo, extendit ſe adverſus
eodem, prohibentes regularibus ſpirituales Repräſen-
tationes, litterarias Diſputationes, Doctõratus,
aliorumve graduum Eccleſiaſticorum receptionem
in propriis Eccleſiis: cum ea Regulares valeant
exhibere, tum ex praxi ubique recepta, etiam in
ipſa Urbe Romæ, teſte *Pellizz. tr. 8. c. 5. ſect. 2.*
n. 83. Tum ex eo, quod exhibitio talium Repräſen-
tationum, Diſputationum, &c. in Eccleſia, de
ſe mala non ſit. Tum denique ex eo, quod illi
exempti ſint ab Ordinario, nedum quoad perſonas,
verum etiam quoad proprias Eccleſias. Atque ita
quoad Repräſentationes *Sanchez lib. 1. Conf. c. 8.*
dub. 24. n. 23. Angelus v. Ludus n. 2. Tabiena ibi
q. 4. Sylv. ibid. q. 2. & Diana p. 4. tr. 8. reſol. 184.
Contra Gavantium in Enchir. v. Repräſentationes Sa-
crae n. 1. Barboſ. de offic. Episc. alleg. 24. n. 25. &
Zerolam in prax. p. 2. v. Repräſentatio. Quoad lit-
terarias Diſputationes *Pellizz. ſupra.* Quoad rece-
ptionem Doctõratus, aliorumve graduum Eccleſia-
ſticorum, *Perſicus lib. 1. de præcep. Sacra. offic. c.*
9. n. 86. ex Abbate, Angelo, Sylv. Tabiena, Armilla,
Navarr. Sã, Azorio, & Suarez, quos laudatos ſe-
quitur *Pellizz. loc. cit.* ubi addit, cum actus, qui-
bus conferuntur laudati gradus, non ſint placitum,
nec actus juridiſtionis contentioſæ, neque in pro-
pria ſpecie, neque ſub aliqua generali ratione ve-
titi, & alioqui talis ſit communis conſuetudo,
ejuſmodique collatio non ſoleat fieri tempore im-
portuno, ac cum divinatorum Officiorum perturba-
tione, ſed in Sacello aliquo remoto, aut quo tem-
pore non celebrantur Divina Officia; poſſunt uti-
que tales gradus in Eccleſiis propriis Regulares
admittere.

RESOLUTIO LXXXIV.

An procedere valeat adverſus eodem, moleſtantes Re-
ligioſos, eo quod abſque ipſorum licentia proprias
*Eccleſias, Oratoria, & Cœmeteria ſolem-
niter benedixerint: pollutas Eccleſias reconciliaverint: caſ-*
que jam benediſtas profanaverint, cum illas de-
ſervere.

Poteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, at-
tento Jure noviffimo, extendit ſe adverſus
eodem, moleſtantes Religioſos, eo quod abſque
ipſorum licentia proprias Eccleſias, Oratoria, &
Cœmeteria ſolem-
niter benedixerint: pollutas Ec-
cleſias reconciliaverint: eaſque jam benediſtas pro-
fanaverint, cum illas deſervere. Hæc enim omnia
vi ſuorum privilegiorum facere poſſunt regulares.
Et ſane poſſunt Superiores regulares, puta Gene-
ralis, Provincialis, Guardianus &c. proprias Ec-
cleſias, Oratoria, & Cœmeteria ſine licentia Epi-
ſcopi ſolem-
niter benedicere, ex privilegio Leonis
X., con-
ceſſo Minoribus de Obſervantia, & relato
in *Compend. Mendic. verb. Benedicere n. 14.* quod
profecto non conſtat revoçatum fuiſſe, ut notat
Pellizz. tr. 8. c. 5. ſect. 2. q. 3. n. 67.

Si eccleſia ſit tantum benediſta, quivis ſimplex
Sacerdos poteſt illam reconciliare aqua a ſe benedi-
ſta cum ſale, *ex cap. ult. de Conſecr. Altaris:* &
multo magis Prælatus Regularis, qui longe ma-
jorem habet poteſtatem, ut notat *Portel in dub. re-*
gul. v. Eccleſia, in addit. 1. Si vero Eccleſia ſit
conſecrata, ex privil. Leonis X. apud *Caſarub. in*
Compend. Mendic. v. Benedicere n. 15. poſſunt illam
reconciliare Superiores regulares cum onere tamen
adhibendi aquam, benediſtam a proprio Ordinario,
ſi is non diſtet duabus dietis; vel ab ipſomet Præ-
lato regulari cum vino, ac cinere, ſi Epiſcopus
diſtet ultra duas dietas. Atque ita *Laym. lib. 5. c.*
5. n. 12. Henriq. lib. 9. c. 27. n. 6. Rodrig. tom. 1.
q. 19. art. 6. & alii. Quod *Miranda tom. 2. Man.*
q. 39. art. 8. contendit, procedere etiam in caſu,
quo vacet Sedes Epiſcopalis.

Ubi notandum, privilegium hoc, reconciliandi
propriis Eccleſias pollutas, competere omnibus
Prælatis regularibus, etiam localibus, & quidem
independenter a Capitulo Generali: aliis vero re-
ligioſis, prælaturam non habentibus, ex facultate
Capituli generalis, ut docent *Rodrig. ſup. art. 2.*
Miranda q. 20. art. 2. & Caſarub. v. Benedicere n. 14.
ubi ſic: [Leo X. conceſſit Generalibus, Provin-
cialibus, Cuſtodibus, & Guardianis Fratrum Mi-
norum Obſervantiz, pro tempore exiſtentibus, ut
omnia, & ſingula ejuſdem Ordinis, etiam Obſer-
vantiz Eccleſias, Cœmeteria &c. ſolemni benedi-
ſtione valeant benediſtere: & voluit, quod hoc
idem poſſint alii Fratres ejuſdem Ordinis, ſi quo
ad hoc in Capitulo generali deputati fuerint.]

Notandum etiam, privilegium hoc, licet non
ſe extendat ad reconciliandas alienas Eccleſias pol-
lutas, ſe tamen extendere ad reconciliandas illas
Monialium ſubjectarum, utpote quæ vere ſunt,
& dici poſſunt Eccleſiæ ejuſdem Ordinis, & Ob-
ſervantiz, adeoque comprehenduntur ſub præſata
conceſſione Leonis X., dante facultatem benedi-
cendi omnes & ſingulas Eccleſias ejuſdem Ordinis,
& Obſervantiz. Atq. ita *Pellizz. tr. 8. c. 5. ſect.*
3. n. 12.

Si eccleſia ſit conſecrata, licet profanatio fieri
debeat ab Epiſcopo, non tamen a Prælato regu-
lari; ſi tamen benediſta, fieri poteſt a regulari
Prælato, ut docent *Sylv. v. Eccleſia 2. q. 5. n. 7.*
Ange-

Angelus v. Altare, Cesp. dub. 156. & alii. Cum, per quas causas nascitur res, per easdem dissolvatur. Cum igitur consecratio Ecclesie fiat ab Episcopo, & non a regulari Prælato; & Ecclesie benedictio etiam a Prælato regulari fieri queat; profanatio Ecclesie consecratæ a solo Episcopo facienda venit, ut etiam clare expressit Urbanus VIII. in Bulla [Cum sicut nobis nuper] apud *Pejr. tom. 3. privil. c. 12. in addit.* Profanatio vero Ecclesie Benedictæ fieri quoque potest a Regulari Prælato.

RESOLUTIO LXXXV.

An procedere queat adversus eosdem Ordinarios, molestantes Regulares, eo quod benedicant Pixides, Corporalia, Vestimenta, aliaque Sacris usibus necessaria, seu propriæ Ecclesiæ, sive alienæ, etiam Sæcularis.

- 425 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus eosdem, molestantes regulares, eo quod benedicant Pixides, Corporalia, Vestimenta, aliaque Sacris usibus necessaria, seu propriæ Ecclesiæ, sive alienæ, etiam sæcularis. Cum possint regulares Prælati benedicere Pixides, ubi servatur Eucharistia, ob indultum Leonis X., ut ex *Lezana* docet *Cesp. de Exemp. dub. 158. n. 3.* non tamen eas consecrare (ubi extet consuetudo, illas consecrandi, ut extat Romæ); quia talis potestas consecrandi Pixides solum residet apud illos Prælatos, qui possunt consecrare Calices, ex declarat. Sac. Congreg. penes *Novar. in Lucerna regul. v. Benedicere n. 3.* Possunt etiam iidem Prælati ex se, alii vero religiosi ex deputatione, iisdem facta in Capitulo generali, ea omnia benedicere, ut docent *Miranda supra q. 40. art. 2. & alii*, tum ex privilegio Bullato Leonis X., concessio Minoribus, quod refert *Casarub. in Compend. v. Benedicere n. 14.* sic: [Leo X. concessit Generalibus, & Provincialibus, nec non & Guardianis Fratrum Minorum observantiæ, pro tempore existentibus, ut paramenta, & ornamenta, & alia quæcumque, ad divinum cultum, & usum Fratrum necessaria, in quibus christma non intervenit, pro eorundem Fratrum usu tantum, solemnibus benedictione valeant benedicere: & voluit, hoc idem possint alii Fratres ejusdem Ordinis, qui ad hoc in Capitulis Generalibus Deputati fuerint.] Tum ex concessione Innocentii VIII. Prioribus Ordinis S. Hieronymi, & Vicariis in absentia Prioris, & cuilibet habenti priorale regimen cujuscumque Monasterii, ut possint benedicere Corporalia, vestimenta, ceteraque ornamenta Ecclesiastica, ad divinum cultum pertinentia, tam sui Monasterii, quam etiam undecumque ea sint, ut refert *Miranda art. 2.*

RESOLUTIO LXXXVI.

An procedere queat adversus eosdem Ordinarios, molestantes Abbates regulares, eo quod Campanas consecrent, Calices, Pixides, Altaria, sive propria, sive alienæ Ecclesiæ.

- 427 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus eosdem, molestantes Abbates regulares, eo quod consecrent Campanas, Calices, Pixides, Altaria, seu propriæ, sive alienæ Ecclesiæ: cum ea consecrare possint dicti Abbates, ex privilegio Urba-

ni II., concessio Abbati Monasterii SS. Trinitatis Caven., Pauli III. concessio Abbati Vallischolearum in Gallia, ejusque successoribus; & Innocentii VIII., concessio Joanni Abbati Cistercii, & quatuor aliis Coabbatibus tunc, & pro tempore existentibus, ut refert *Tambur. de Jur. Abb. tom. 1. disp. 23. quest. 2.*, qui etiam *quest. 4.* refert Privilegium Pii IV. quoad consecrationem Altarium portatilium, concessum Congregationi Casinensi; sicut & quoad consecrationem Altarium fixorum propriarum Ecclesiarum, declarationem adducit Sacre Congregationis Concilii ad favorem Monachorum Casinensium *super Pontificalibus die 10. Septembris 1614.* Et *quest. 3.* refert, communem praxim, & consuetudinem, qua Abbates regulares Campanas aliarum Ecclesiarum, undecumque ad eos pro consecratione delatas, semper consecrant de facto: idque decisum esse, ait *Macerat. in decis. Papæ 112. cas. 3.* quem laudat, & sequitur *Riccus in collect. 995.* licet oppositum dixerit in prax. *For. Ecclesi. 539.* Refert etiam *cod. quest. Tambur.* communem praxim, & consuetudinem, qua semper altaria portatilia, undecumque ad eos delata, dicti Abbates consecrarunt; sicut & Calices, Patenas &c. quod etiam retulerat *quest. 5.*, afferens quoque privilegium Innocentii VIII.

RESOLUTIO LXXXVII.

An privilegium distantia Cannarum a Monasteriis, Ecclesiis, aut Oratoriis regularium, erigendis de novo, tueatur Monasteriis, Ecclesiis, & Oratoriis, jam pridem constructis.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se ad servandam in Monasteriis, Ecclesiis, aut Oratoriis regularium, erigendis de novo, debitam loci distantiam a Monasteriis, Ecclesiis, aut Oratoriis, jam pridem constructis aliorum Ordinum. Hujusmodi autem distantia

Ab Abbatibus, Monasteriis, Ecclesiis, locisque Ordinis Cisterciensis esse debet unius Milliaris; ut sub pœna excommunicationis in favorem ejusdem Ordinis concessit Urbanus IV., teste *Rodrig. tom. 3. Quest. regul. q. 49. art. 5.*

A Monasteriis, Ecclesiis, & Oratoriis Carthusiensium debet esse dimidiæ saltem leucæ, ut Carthusiensibus indulgit Innocentius IV. per Bullam, quam laudat *Casarub. in Compend. Verb. Ædificare n. 20.*

A Monasteriis vero, Ecclesiis, & Oratoriis Fratrum Minorum sit, oportet, spatium 300. Cannarum; ut per privilegium bullatum iisdem Fratribus præscripsit Clemens IV., quod sic refert *Casarub. n. 1.* [Clemens IV. prohibuit Fratribus Ordinis Prædicatorum, & Pœnitentiæ Jesu Christi, & Carmelitarum, aliorumque Ordinum, in paupertate fundatorum; ac omnibus Mulieribus prædictorum Ordinum, aut aliorum quorumcumque, ne aliquod Monasterium, Ecclesiam, aut Oratorium ædificare, seu construere præsumant infra spatium 300. Cannarum ab Ecclesiis Fratrum Minorum, mensurandarum per aerem, etiam ubi alias recte mensurari loci dispositio, non permittit. Nulli quoque Sæculari, vel religioso cujuscumque professionis, voluit, licere Ecclesiam, vel Monasterium seu Oratorium jam edificatum, in aliquem transferre de Ordinibus memoratis infra spatium prædictarum 300. Cannarum, & quamlibet istarum Cannarum voluit, 8. pal-

palmorum longitudinem continere; non obstante locorum consuetudine. Præterea statuit, ut quidquid contra hujusmodi ordinationis, & inhibitionis tenorem ædificatum fuerit, diruatur.] *Hætenus Casarub.*

433 A Monasteriis, Ecclesiis, vel Oratoriis Carmelitarum spatium distantiae debet esse 140. Cannarum, ex indulto Bullato Sixti IV. pro Carmelitis, quod testatur *Casarub. n. 19.*

434 A Monasteriis, Ecclesiis, ceterisque Fratrum Dominicanorum domibus servanda est distantia 140. Cannarum, ut indulget iisdem Fratribus laudatus Clemens IV. reducens ad talem 140. Cannarum antiquam distantiam Cannarum 300. per Bullam, allegatam a *Casarub. n. 15.*

435 Ut autem distantia a Monasteriis, Ecclesiis, ceterisque locis, utriusque præcedentis Ordinis Dominicanorum, & Carmelitarum; ita & distantia utriusque Religionis Monasteriorum, Ecclesiarum, aliorumque locorum ab aliis cujusvis alterius Ordinis, esse potest similis 140. Cannarum; modo tamen non sint Monasteria, Ecclesiae &c. Fratrum Minorum, quibus restrictio 300. Cannarum nocere non debet, utpote in odium aliorum Religiosorum deducta, ut declaravit per suum privilegium bullatum in favorem prædictorum Fratrum Julius II. & refert *Casarub. num. 9.* Qui etiam Pontifex iisdem confirmavit, approbavit, & de novo concessit privilegium 300. Cannarum, a Clemente IV. concessum; revocans proinde reductionem 300. Cannarum ad 140. Cannas, factam in favorem Carmelitarum a Sixto IV. & Dominicanorum a laudato Clemente IV. ut notat *Pellizz. tom. 2. Man. 17. 8. c. 7. n. 101.* sic: [Ut ergo hæc omnia privilegia in unum redigamus, possunt Regulares, tam Mendicantes, quam non Mendicantes, hodie erigere Monasteria, & Ecclesias prope Monasteria, & Ecclesias alterius Ordinis; dummodo ea non erigant intra spatium 300. Cannarum: idque ex privilegio Clementis IV. concessio Ordini Fratrum Minorum, & postea illis confirmato a Julio II. consequenter revocante reductionem 300. Cannarum ad 140. Cannas, factam a præfato Clemente IV. in favorem Fratrum Dominicanorum; ita ut vi talis revocationis non solum Fratres Minores, sed etiam alii omnes Religiosi, de eorum privilegiis participantes, possint impedire, ne Religiosi alterius Ordinis erigant Monasteria sua infra spatium 300. Cannarum a Monasteriis ipsorum: nisi forte aliqui illorum post dictam revocationem obtinuerint quo ad hoc speciale privilegium, sicut vere obtinuerunt Religiosi Societatis Jesu.] Hæc *Pelliz.*

436 Privilegium autem, a Religiosis Societatis obtentum, sic insinuatur in *Compend. nostror. privileg. v. Aedificia §. 2.* [Privilegium, præcedenti §. contentum, confirmavit, & de novo concessit Pius IV. etiam intra 140. Cannas a Conventibus aliarum Religionum, etiam Mendicantium, & non obstantibus earum privilegiis. Ac etiam mandavit Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis, in dignitate constitutis, ut per se, vel alium, seu alios, quoties pro parte alicujus ex Societate fuerint requisiti (in Conservatores intellige) privilegii hujusmodi literas solemniter publicantes, faciant Nostros, contentis in iisdem gaudere. Non permittentes, eos super his aut eorum aliquem per quorumvis Ordinum Religiosos, aut alias personas, etiamsi Pontificali, seu Regali Auctoritate fungantur, quovis quaesito colore, quomodolibet molestari.] & §. 3.

[Gregorius XIII. privilegia aliorum Ordinum super non ædificatione intra Cannas, quoad Societatem tantum, motu proprio suspendit, revocavit, & invalidavit, ac silentium perpetuum imposuit quibusvis, contra præsentis privilegii tenorem venientibus, vigore cujusvis confirmationis, aut novæ concessionis dictarum Cannarum quomodolibet, & pari motu, etiam concistorialiter, ac quibusvis derogationibus specificatis obtentorum &c.] *Hætenus Compendium privilegiorum Societatis.*

Ubi notandum, privilegium hoc, Societati concessum, ædificandi intra 140. Cannas, incommunicabile esse cuicumque alteri Religioni, & Religiosorum Ordini, ut colligitur ex illis verbis Gregorii XIII. in Constit. [Salvatoris D. N.] edita 30. *Octobris* 1576. qua illud concessum est: [Privilegia dictorum Ordinum super non ædificatione infra dictas Cannas, quoad dictam Societatem tantum suspendentes, revocantes, & invalidantes:] quod est dicere, ut notat, & recte *Pelliz. n. 99.* se nolle privilegium istud ulli alii Ordini Religioso suffragari, quam Societati Jesu: cum ex una parte dictio tantum sit exclusiva: & ex altera parte respectu ipsius Societatis magna ex parte cesset finis prohibitionis, de non ædificandis Monasteriis intra Cannas præscriptas, dato quod illius Religiosi non habeant usum Chori; ad funerales associationes non convenient; non admittant in suis Templis Defunctorum funera, nisi rarissima, non recipiant stipendium pro Missis, Confessionum auditione, Concionibus, aut alio quocumque spiritali ministerio.

Addit laudatus *Pellizz. n. 101. fn.* ex una *Januen. Domorum. 20. Septembris* 1610. coram Patriarcha *Manzanedo* decisum fuisse, jus competens Regularibus, ne intra 140. Cannas ab eorum Domibus Monasteria construantur, habere locum etiam in conductione domorum ad habitandum, cum militet eadem ratio: adeoque Regulares, domum semel conducentes intra 140. Cannas a Monasteriis, ac domibus aliorum Regularium, acquirere quasi possessionem contra jus præfatum generale, si domum conducant scientibus, ac patientibus aliis Religiosis; & unicus iste actus sit effectuat, ut decidit *Rota in Affsen. Canonicatus* 14. *Junii* 1600. coram *Cardin. Sacrato*, & notavit *Mantic. decis. 322. n. 8.*

RESOLUTIO LXXXVIII.

An procedere valeat adversus Diocesenum, impediens Regularibus consecrationem suarum Ecclesiarum ab alio Episcopo, postquam Diocesanus ipse, debite requisitus, sine causa illas consecrare recusavit.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus Episcopum Diocesenum, impediens Regularibus consecrationem suarum Ecclesiarum ab alio Episcopo, postquam laudatum Diocesenum cum debita reverentia bis, aut ter requisierint, & ipsemet sine legitima causa semper recusavit. Cum ex concessione Leonis X. etiam in Concilio Lateranensi, pro Fratribus Minoribus; possint Regulares curare, ut ipsorum Ecclesiarum a quolibet Catholico Episcopo consecrentur, sine licentia proprii Ordinarii, ubi hic bis, vel ter, cum debita reverentia requisitus, sine legitima causa renuerit. Nec officit Tridentinum *sess. 6. c.*

T
s. de

5. de refor. ibi: [Nulli Episcopo liceat, cujusvis privilegii prætextu, pontificalia in alterius Diœcesis exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia.] Nam licet *Tridentinum* id neget prætextu privilegii; non tamen vi Juris communis: hæc autem Leonis concessio privilegium non est, sed Jus commune, ut liquet ex cap. 1. de *Suppl. Neglig. Prælat. & cap. Nihil est §. ult. de Elect.* ac notant *Rodriq. tom. 1. q. 19. art. 4. Miranda in Man. tom. 2. q. 39. & alii*, quidquid dixerit *Pejr. tom. 1. Privil. Const. 1. Julii 2. n. 49.*

RESOLUTIO LXXXIX.

An procedere queat adversus Episcopum, punire contententem delinquentes in Monasteriis Regularium, ubi actu commorantur.

440 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eundem Episcopum, punire contententem delinquentes in Monasteriis Regularium, ubi actu commorantur: quos tamen ibi punire non potest, ut docent *Pellizz. tr. 8. c. 5. sect. 2. q. 26. n. 100. & alii passim*: tum ex eo, quia locus exemptus, & locus extra Diœcesim æquiparantur, ut tritum est apud Doctores. Sicut ergo nequit Episcopus, punire subditos suos delinquentes, & commorantes extra Diœcesim; ita nequit, illos punire in Monasteriis Regularium delinquentes, & commorantes. Tum etiam ex eo, quia Regulares eximuntur ab Episcopo, etiam quoad loca, ita ut in iis nequeat jurisdictionem contentiosam, cujusmodi actu foret punitio delinquentium, exercere.

441 Dixi: quos tamen ibi punire non potest; quia si delictum fuerit contra jus naturale, vel divinum, ut furtum, homicidium &c, licet in Monasteriis Regularium punire non possit Episcopus ibi delinquentes; poterit tamen illos punire, cum ab illis recesserint, & ad locum non exemptum se contulerint: idque, etiam si delictum non sit expresse a Diœcesano prohibitum. Quamvis punire non possit, cum a loco exempto recesserint, in non exempto, si delictum, in Monasteriis exemptorum commissum, fuerit contra jus positivum, ut E. G. ludus Clericis prohibitus. Atque ita *Avila de Cens. p. 2. disp. 2. c. 3. Suarez de legib. lib. 3. cap. 32. n. 5. Salas item de legib. disp. 24. sect. 5. n. 74. & alii*, quos citatos sequitur *Alfonso de Leone de censur. recollect. 2. n. 329*. Quia, quando delictum est contra jus naturale, vel divinum, licet committatur extra Territorium; delinquens tamen, & res, circa quam delinquitur, ita sunt intra Territorium Episcopi, ut actus delinquentis habeat rationem delicti, utpote factus contra jus, quod etiam in loco exempto obligat. Secus tamen, quando delictum est contra jus positivum: quia commissum in loco exempto non habet rationem delicti, cessante ibi obligatione dicti Juris.

RESOLUTIO XC.

An tueatur Regularium famulis; habentibus requisita *Tridentini* sess. 24. de refor. c. 11. Exemptionem a Jurisdictione Ordinarii quo ad Censuras, Sacramentorum administrationem, etiam in morte, & Sepulturam.

442 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se ad tuen-

dam Regularium famulis, requisita *Tridentini* sess. 24. de refor. c. 11. habentibus, Exemptionem ab Ordinarii Jurisdictione, tum quoad Censuras, tum quoad Sacramentorum administrationem, etiam in morte, ac Sepulturam. Quia ex una parte nequeunt prædicti Regularium famuli ab Episcopo censurari, seu interdici, aut excommunicari, ex indulto Bullato Alexandri IV. quod refert *Casarub. in Compend. Verb. Familiare n. 11.* & ex altera parte possunt a Regularibus, quibus famulantur, etsi ab Ordinario ad Confessiones excipiendas non approbatis, dummodo approbatis a suis Superioribus, Sacramentalem absolutionem, etiam a Reservatis Episcopo obtinere: & in Paschate divinissimam Eucharistiam, ad faciendum satis præcepto, sicut & in morte per modum Viatici, & Unionem Extremam accipere, ac demum Sepulturam in Ecclesiis eorumdem habere, nullo desuper Episcopi, vel Parochi consensu requisito, ex variis Summorum Pontificum Concessionibus, mox adducendis.

Et sane quod famuli prædicti Regularium 443 possint Absolutionem Sacramentalem recipere a Regularibus, quibus inserviunt, absque Approbatione, docent *Tambur. de Jur. Abb. tom. 2. disp. 7. q. 3.* laudans privilegia Eugenii IV. Martini V. Clementis IV. & Leonis X. *Joan. de la Cruz lib. 1. de Stat. Relig. c. 6. dub. 1. concl. 1.* ubi multa ad id assert privilegia, *Lezana in Summa tom. 2. c. 16. n. 16.* dicens, hanc sententiam probabilitate non carere; *Barbof. lib. 1. Jur. Eccles. c. 43. n. 204.* ubi alios pro se citat, *Bordon. ref. 38. q. 5. Cespedes de Exempt. c. 6. dub. 125. Pejr. tom. 1. privil. Constit. 1. Julii II. n. 12. & alii.* Contra *Suar. tom. 4. de relig. tr. 3. lib. 9. c. 4. n. 18. Rodriq. tom. 2. quest. regul. p. 67. art. 1. & Pellizz. in man. tom. 2. tr. 8. c. 3. sect. 2. Subsect. 1. q. 14. n. 55.* Probatur a *Pejr. ubi proxime ex privilegio Leonis X. concessio Fratibus Minimis in Bulla, quæ incipit [Iis quæ] §. 3. ubi expresse conceditur, quod iidem Fratres Minimi possint Famulorum, in habitu Sæculari deservientium in Domibus Minimorum, Confessiones excipere: hæc autem verba ita debent explicari, ut aliquid de novo concedant, ne inutiliter, & superflue ponantur. Debent igitur intelligi, quod concedant Minimis, approbatis tantum a suis Superioribus, non etiam ab Ordinario, posse suorum famulorum Confessiones audire. Si enim ad illas audiendas vi talis privilegii opus esset approbatione Ordinarii, prædicta verba essent omnino superflua; cum jus commune omnibus Regularibus Sacerdotibus id concedat in *Clem. Dudum. §. Statuimus de Sepult.* Sicque privilegium foret omnino inutile; cum sine ullo privilegio quivis Regularis Sacerdos, habita approbatione ab Ordinario, possit Confessiones audire omnium, & quorumcumque Sæcularium, non modo eorum, qui Regularium Monasteriis famulantur.*

Nec officit *Tridentinum* sess. 23. de refor. c. 15. 444 cui innuntur Doctores oppositi, ubi decernitur: [Nullum, etiam Regularem, posse Confessiones Sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nisi ab Episcopo ad id idoneus fuerit judicatus.] Intelligendum siquidem est de Sæcularibus extraneis, non de familiaribus, cohærenter ad *Clem. Religios §. sane de privil.* ubi familiares excluduntur, cum præsertim *Tridentinum* nihil videatur innovasse, sed jus antiquum explicasse, ut advertit *Navarr. Comment. 2. de regul. n. 14.* vel saltem de illis famulis intelligendum, qui Monasteriis quidem inserviunt, sed in iis non degunt,

gunt, neque comedunt, dormiunt &c. ut sunt Artifices, puta Tonfores, Sutores, &c. qui sane familiares large nuncupantur a *Rodriq. tom. 2. quest. regul. qu. 67. art. 1. & a Sorbo v. Interdictum 3. §. 5. pag. mibi 388.*

445 Non autem intelligendum est Concilium de illis familiaribus, seu famulis, qui ordinarie commorantur in monasteriis, ibique comedunt, bibunt, & dormiunt, sub Prælati Regularis obedientia, puta non Religiosa, sed servili, cohærenter ad ea, quæ *Tridentinum* ipsum requirit *sess. 24. de reformat. cap. 11.* Dicunturque proinde a laudatis Doctoribus familiares stricte. Data *Tridentini* explicatio satis superque conspicua est ex declaratione Sacri Congress. ejusdem Concil. *die 14. Augusti anno 1567.*, scilicet triennio post ipsum Concilium, utpote absolutum *Anno 1564.*, quam adducit *Peyr. tenoris sequentis*: [Prælati Regulares, seu alii Religiosi Confessores, non possunt audire Confessiones Sæcularium, qui sunt de familia, & deserviunt ipsorum Monasteriis absque approbatione, vel licentia Episcopi: secus tamen, si illi sæculares sunt vere de familia, & continui commensales.]

446 Nec item officit *Constitutio Urbani VIII. incip. [Cum sicut accepimus] §. 2.* Cui etiam innituntur Doctores contrarii, quaque revocantur omnia, & singula indulta hujusmodi, audiendi Sæcularium Confessiones, absque Ordinarii examine, & approbatione, quibusvis Collegiis, Capitulis, Religionibus &c., quovis privilegio munitis &c. Ut enim ipsemet *Pellizz.*, ceteroqui nobis oppositus, insinuat, in allata Constitutione derogatur solum privilegiis, quæ regularibus concessa sunt, quoad Confessiones audiendas quorumcumque sæcularium extraneorum; non tamen famulorum, & aliorum commensalium. Quod confirmatur ex *Bulla Clementis X. incip. [Superna] §. 4. ibi*: [Ceterum in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxta Regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares, quam Confessores Regularium eorundem Monasteriorum, seu Collegiorum, audire confessiones illorum sæcularium, qui inibi vere sunt de familia, & continui commensales, non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt.]

447 Quod iidem famuli valeant a Regularibus præfatis Absolutionem obtinere a reservatis Episcopalibus, absque facultate ipsiusmet Episcopi, propugnatur a *Peyr. ubi supra, Cespede loc. cit. num. 5. Pevegrino in compend. 1. p. tit. absolutio quoad sæculares §. 3., & aliis*, quos suppresso nomine citat *Lezana*, nobis ceteroqui contrarius, *tom. 2. cap. 16. numer. 17.* Et liquet tum ex decreto *Urbani VIII.*, quo Carmelitis data est facultas, absolvendi suos familiares ab omnibus casibus: tum ex privilegio, Carthusiensibus concessio a *Clemente VIII.*, & relato in *compend. privil. Congregationis Sanctæ Mariæ Fulienfis tit. Casuum reservatio §. 1.* quod sane concessum fuit die 26. Martii anno 1602. post decretum, quo idem *Clemens VIII.* Regularibus subtulit facultatem absolvendi a casibus Episcopo reservatis.

448 Nec officit decretum *Urbani VIII.* supra relatum; utpote quod non secus, ac alia decreta Pontificia, quæ in oppositum adduci possent, loquitur de Sæcularibus extraneis, non vero de familiaribus; aut saltem de familiaribus stricte, ut ibi diximus; cum hi, ut notat *Cespedes*, videantur quo ad Pœnitentiæ Sacramentum frui privilegiis Regularium: præsertim quia plus est, Regulares, absque Ordinarii approbatione, suorum famulorum posse Confessiones audire, ut concedunt Doctores supra laudati, & probabile reputat

Lezana; quam illos posse a reservatis Episcopalibus absolvere.

449 Quod possint laudati famuli divinissimam Eucharistiam in Paschate ad faciendum satis præcepto, sine licentia Parochi, vel Episcopi, a Regularibus accipere, defenditur a *Peyr. loc. cit. Portel in dub. regul. v. Sacramentorum administratio num. 9. Pellizz. tract. 8. cap. 3. sect. 3. qu. 3. num. 290. & aliis passim*, ex privil. bullato *Leonis X.*, concessio Patribus Minimis, per hæc verba: [Fratres Ordinis Minimorum hujusmodi dictarum domorum famulorum pro tempore in habitu sæculari eis deservientium, quoties opus fuerit, etiam Paschatis tempore, &c. in eorum domibus, & Ecclesiis &c. ipsisque, & eorum cuilibet Eucharistiæ &c. Sacramenta ministrare.]

450 Addunt hic laudatus *Portel, Diana part. 9. tr. 9. & misc. 4. ref. 36. fin. & alii*, quos citat, & sequitur *Leander a Sacram. tom. 2. tract. 7. disp. 3. qu. 7.*, idem intelligendum de famulo conjugato, etiam si nocte dormiat extra Conventum; cum hic sit commensalis continuus.

451 Addit etiam *Pellizz. supra ex Fagund. præcep. Eccl. 3. lib. 3. cap. 2. & aliis, penes ipsum Fagundez*, nedum famuli prædicti Regularium possunt, ad satisfaciendum præcepto de Communione Paschali, Eucharistiam a Regularibus accipere; sed etiam Advenæ, Peregrini, & Vagi, quibus nulla est propria Parochia: ex eo, quod isti, saltem tunc, careant Parocho, & Parochia; & quoad ipsos cesset ratio prohibitionis, quæ erat, ut omnes fideles, saltem in Paschate, agnoscerent se teneri, præstare proprio Parocho debitam Obedientiam. Quæ ratio, ait *Pellizz.*, idem evincit tum quoad Mercenarios, & locantes operas suas ad tempus, ideoque in Paschatis solemnitate degentes extra propriam Parochiam, ut docet *Portel numer. 6. ex Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 23. num. 18.* Tum quoad eos, quorum Parochus instante communicandi præcepto abest, aut renuit Eucharistiam ipsis ministrare. Necnon quoad eos, qui urgente præcepto Communionis, non possunt adire propriam Parochiam, nec petere licentiam a Parocho, ut contendit *Peyr. tom. 1. privil. const. 1. Julii II. num. 91.* Quamvis illi teneantur postea, quamprimum significare proprio Parocho, se communicasse: qui tamen non potest ipsos cogere, ad iterum communicandum in Parochia.

452 Quod tandem valeant famuli recensiti, etiam Eucharistiam per modum Viatici, & Unctionem Extremam in morte, absque Episcopi, vel Parochi licentia, sicut & Sepulturam a Regularibus in propriis eorundem Ecclesiis habere; satis superque conspicuum est ex privilegio *Nicolai V. pro Benedictinis: Leonis X. pro Minimis §. 3. tenoris sequentis*: [Ut Fratres Ordinis Minimorum hujusmodi dictarum domorum famulorum pro tempore in habitu sæculari eis deservientium, quoties opus fuerit, etiam Paschatis tempore, & in mortis articulo, in eorum domibus, & Ecclesiis hujusmodi Confessiones audire; ipsisque, & eorum cuilibet Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis Sacramenta ministrare; ac illis, & cuilibet eorum inhumationis, & sepulturæ beneficia, cujusvis licentia super hoc minime requisita, impendere liceat. Ita quod singulæ personæ hujusmodi in eorum mortis articulo frui valeant &c.] Et *Pauli III. in sua Const. [Licet debitum]* pro Jesuitis, ibi: [Iis vero, qui in ipsorum Præpositorum, & Sociorum morantur obsequio, cuncta libere possint ministrare Sacramenta, & ipsos, cum decedunt, in eorum Cœmeteriis sepelire.]

T 2 Circa

- 453 Circa quam Constitutionem Pauli III. notat Suarez tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 9. cap. 4. n. 10., quod licet in ea non fiat expressa mentio de Extrema Unctione; hæc tamen dictis verbis comprehenditur: tum quia Papa, concedendo sepulturam, declarat se includere omnia Sacramenta, quæ præparant ad illam: tum quia alias nihil speciale concederet pro his familiaribus; cum exclusiva Extrema Unctione, excluderetur etiam Viaticum, ut patet.
- 454 Addit hic Pellizz. qu. 9. num. 332., posse Regulares una cum Viatico Extremam Unctionem ministrare, etiam Operariis, & Mercenariis, intra ipsorum claustra ægrotantibus, ex Indulto Sancti Pii V. pro Theatinis, in ejus Bulla 31., quo uti possunt omnes Religiosi per viam communicationis. Quod idem notat quoad Sepulturam laudatus Pellizz. cap. 5. sect. 4. subsect. 2. quest. 2. num. 145. Sicut & ex Portel in dub. regul. v. Sepultura num. 2. monet, ad usum istius privilegii quoad Sepulturam requiri, quod famuli intra Religiosorum domus moriantur.

RESOLUTIO XCI.

An adversus Episcopum exemptionem tueatur Conventuum Seminariorum Regularium ab ordinariis juribus Episcoporum, & Parochorum quoad recipienda Sacramenta in vita, & in morte, una cum Ecclesiastica Sepultura a Regularibus.

- 455 Potestas Iudicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus Episcopum, Regulares molestantem, eo quod Confessiones Convictorum Collegii, sive Seminarii; cui ipsi præsumunt, excipiant; eosque a reservatis Episcopalis absolvant, cum approbatione, & facultate solius Prælati regularis, non etiam Ordinarii loci; iisdemque, Parocho irrequisito, Eucharistiam in Paschate ad faciendum satis præcepto; immo & per modum Viatici, una cum Extrema Unctione, intra Collegium, sive Seminarium ipsum ægrotantibus ministrent; & decedentibus tandem in propriis Ecclesiis conferant sepulturam. Cum hæc omnia recentis Alumnis conferre valeant Regulares. Et sane
- 456 Bordonus in suis resolut. part. 1. resolut. 20. quest. 3. inquirens, an præfati Regulares possint ministrare Sacramentum Eucharistiæ ex vi sui Officii, non solum suis Religiosis &c., sed etiam aliis collegialiter cum ipsis viventibus &c. non solum ex devotione, sed etiam ex Præcepto Paschali, aut in articulo mortis? affirmative respondet n. 13. Quod probat num. 17. ex eo, quia præfati, collegialiter viventes cum Religiosis, sunt de eorundem familia, & familiares: sicque a juribus ordinariis Parochorum, & Episcoporum exempti, subjecti dumtaxat Prælati Regularibus. Et resolut. 38. qu. 5., ubi nominatim inquit de Scholaribus collegialiter viventibus sub cura, & disciplina Religiosorum exemptorum, ut sunt Nobiles in Collegiis Societatis Jesu, aut aliorum Regularium; affirmative item respondet ex eo, quia præfati Scholares sunt Regularium Commensales, & Familiaritas, ac Commensalitas satis superque est ad hunc effectum, ut contendunt Doctores passim ex privil. Eugenii IV., concessio Fratris Minoribus, quod habetur in Mon. Ord., & refertur a Mirand. in Man. Præfat. tom. 1. qu. 49. art. 1. sic: [Eugenius IV. concessit Fratris Minoribus Observantibus Provinciarum Regni Castellæ, quatenus singuli Prælati dicti Ordinis, quocumque nomine censeantur, & Confes-

fores per hujusmodi Prælatos deputati, possint &c. quocumque pro tempore Familiares, Servitores, Officiales, & continue Commensales Domorum, Conventuum &c. ab omnibus, & singulis peccatis, criminibus, excessibus, & delictis (præterquam Sedi Apostolicæ reservatis) casibus &c. absolvere, eisque Eucharistiæ Sacramentum, & Extremæ Unctionis, & alia Eucharistica Sacramenta ministrare toties, quoties necessarium fuerit, vel opportunum; ipsique Prælati omnia, & singula supradicta aliis ipsius Ordinis Presbyteris committere, ac in præmissis omnibus, & singulis cum facultate præmissa Confessores sibi eligere, & electos mutare auctoritate prædicta valeant &c.] Tum ex privilegio Martini V. Monachis Sancti Benedicti Observantiæ Hispaniæ concessio: [Et Confessiones quorumcumque familiarium Monasteriorum commorantium audire, & pro eorum commissis debitam eis absolutionem impendere; nec non dictis familiaribus tam intra, quam extra septa præfata commorantibus Ecclesiastica Sacramenta, quoties fuerit opportunum, ministrare valeant &c.] prout refertur in Compend. mendic. v. Familiaris §. 10.

Cespedes de exempt. cap. 6. dub. 125. numer. 11. 457 loquens etiam de Alumnis, qui vivunt in Collegiis Regularium, & nominatim Societatis Jesu, censet, eos gaudere omnibus privilegiis, quibus gaudent famuli Religiosorum, & consequenter nedum hoc, quo possint confiteri Regulari, non approbato ab Ordinario, ab eoque absolvi a reservatis Episcopalis, sine licentia ipsius Episcopi, cum sola approbatione, & licentia Prælati Regularis; verum etiam illo, quo possint ab iisdem Eucharistiam in Paschate, & per modum Viatici in morte, una cum Extrema Unctione, & sepulturam post mortem in Ecclesiis eorundem habere, quemadmodum Regularium famuli ex dictis Resolut. præced.

Mendo in Epitom. v. Societas Jesu n. 15. ex Suarez, 458 Tambur. Quintanadu, & Gobat ait: [Convictoribus secularibus, quorum curam habent Religiosi Societatis, si annuat Præpositus Generalis, possunt illi ministrare Viaticum, & Extremam Unctionem; cum communicent privilegium Martini V. concessum Religiosis, qui similes Convictores habuerint; & privilegium Pii V. præstitum Patribus Theatinis, ut ea Sacramenta ministrent mercenariis, operariis, &c., ac quibusvis hospitibus, ægrotantibus intra ipsorum domus. Et ex Compend. Societatis v. Extrema Unctio, possunt Nostri Extremam Unctionem ministrare his, qui intra septa domorum Societatis infirmati fuerint, nullius requisita licentia. Quare si quis exercitiis spiritualibus S. P. Ignatii vacans, morbo lethali intra domum Societatis corripere, posset ei ministrari Extrema Unctio.] Ita Mendo.

Pollizz. in man. regul. tract. 8. cap. 3. sect. 2. subsect. 1. qu. 19. querens, an Regulares egeant approbatione Ordinarii ad audiendas Confessiones famulorum, & Alumnorum degentium cum Regularibus, hæc habet num. 56. [Quod vero spectat ad Alumnos, degentes in Regularium Monasteriis, putat Bordonus resolut. 38. qu. 5. eos posse confiteri Religioso, non approbato ab Episcopo, & per eum absolvi a Reservatis Episcopalis, cum sint Regularium Commensales, & commensalitas sufficiat ad hunc effectum. Cum Bordonus sentit Cespedes monens, præfatos Alumnos frui omnibus privilegiis, quibus fruuntur Regularium Famuli; idque ob rationem modo allatam.] Et sect. 3. quest. 11. num. 302. fin. contendit, posse regulares Eucharistiam

risionem per modum Viatici ministrare Convictoribus Collegii, aut Seminarii, quibus ipsi præsunt, si illi existant in articulo mortis: quod probat ex praxi Religiosorum, qui solent præsente ejusmodi Collegiis, ac Seminariis. Et *sect. 4. qu. 3. nu. 326.* docet, posse Regulares, Sacramentum Extremæ Unionis Sæcularibus, occasione hospitii, vel studiorum intra ipsorum Monasteria infirmantibus ad mortem, ministrare, sine ulla licentia Episcopi, vel Parochi, ex indulto Nicolai Franci pro Benedictinis, relato in *Compend. privil. Societatis v. Extrema Unctio.*

460 Et hic notat laudatus *Pellizz. ex Suar.* infra citando *disp. 44. de Sacram. sect. 1. n. 16.* ad usum talis indulti Nicolai Franci nullam familiaritatem, aut famulatum requiri; sed sufficere, ut quis ægrotet intra Monasterium, sive id contingant ratione hospitii, sive aliqua alia occasione, studiorum E. G.

461 Notat etiam *Miranda p. 1. Man. q. 49. art. 1.* hujusmodi indulto frui quoque posse alios regulares per viam communicationis, & quidem in præsentia; cum statuta Legatorum de latere perpetua sint, ut docet *Zerola in prax. p. 2. v. Edicta §. 3.* & colligitur ex *cap. fin. de offic. legat. junctâ Gloss. ibi v. statuta.*

462 Addit laudatus *Pellizz. q. 5. n. 328.*, posse regulares Viaticum, & Unionem Extremam ministrare prædictis Alumnis Collegii, aut Seminarii, quibus ipsis præsunt, quantumvis illi ad mortem infirmantur extra propria Monasteria, vel domos: idque ex privilegio bullato *Martini V.* supra relato, quod utique potest ipsis deservire quoad præfatos Alumnos, quippe qui revera veniunt nomine familiarium. Non tamen deservire potest in Societate Jesu; cum in *Compend. privil. Societatis*, usus talis indulti *v. Familiars §. 1.* sit restrictus ad illos dumtaxat familiares, qui in Domibus, Collegiis, Residentiis, & aliis Societatis locis habitaverint, cujusmodi non sunt dicti Alumno; cum il revera dici non possint habitare in locis Societatis, sed extraneis ex hypothesi.

463 *Gobat in Exper. Theol. tr. 8. sect. 2. n. 864.* [Si quis (ait) in nostris Collegiis vacans octiduanis Exercitiis spiritualibus nostri Sancti Fundatoris, corripere morbo lethali; posset absque omni dubitatione muniri a nostris Sacro Viatico, Sacramente Unionis; & sine ulteriori interrogatione tumulari in nostra Ecclesia.] Et *n. 866.* [Licet nostra Societas non soleat largiri extrema Sacramenta studiosis, habitantibus in Seminariis, Collegiis, Convictibus, etiam contiguis Collegio; esto, illi Convictores subsint nostræ obedientiæ, qua de re ex instituto disputat *Card. de Lugo in Respons. Moral. lib. 4. dub. 33.* sicut & de Viatico; possunt tamen alii Religiosi, quando tales habent Alumnos, seu Convictores ob privil. Martini V.]

464 *Quintanadvenas tr. 5. singul. 4.* ubi Practicæ Adnotationes circa privilegia, concessa regularibus quoad Extremæ Unionis, & Eucharistiæ administrationem, hæc habet *n. 4. & 5.* [Notandum est quarto, Privilegium, quod concessit anno 1476. Benedictinis de Observantia in Hispania Nicolaus Francus &c. dicens, quod si qui intra septa Monasteriorum ipsorum infirmati fuerint, Extremam Unionem dare, auctoritate Apostolica, cujus Legationis officio fungimur in hac parte, tenore præsentium plenariam, & liberam concedimus facultatem, Parochialis Presbyteri, vel alterius cujusquam Episcopi, vel Superioris licentia, vel assensu, nullatenus requisitis &c. In quo Indulto notandum est quinto, conferri Extremam Unionem posse a regularibus &c. omnibus tandem Lai-

cis, quibus contingit intra Conventuum septa repentino casu hoc Sacramento indigere: Etiam iis, quibus in prædiis, seu Grangiis regularium hoc evenerit; cum hæc sint veluti quædam Conventuum partes. Hæc ex ipso privilegio satis colligitur.] Et *n. 7.* hæc habet: [Notandum est septimo, quod omnibus iis Laicis, quibus pro Viatico, seu in mortis articulo administrare possunt Eucharistiam, possunt & Extremam Unionem, & e contra: eadem enim est in utroque Sacramento causa, & privilegium, ut ex dictis patet.] Hucusque *Quintanadvenas*, qui generaliter loquens de omnibus, infirmantibus in Monasteriis Regularium, generaliter est intelligendus, & consequenter pro ut includens etiam Convictores, ægrotantes in Collegiis eorundem.

Antonius a Spiritu Sancto in Direct. regul. p. 1. tr. 2. disp. 3. sect. 1. §. 1. n. 4. & 5., ubi sic: [Regulares cum sola licentia suorum Superiorum possunt, sine licentia Ordinarii, etiam in Paschate, & mortis articulo Sacramentum Pœnitentiæ ministrare suis famulis, commensalibus &c. immo possunt suos Alumnos, degentes in suis Conventibus, etiam a casibus Episcopo reservatis, absolvi; cum sint Regularium commensales. Ita *Cesped.* quem refert *Pellizz. tom. 2. tr. 8. c. 2. sect. 2. n. 56.* qui addit cum eodem *Cespede*, præfatos Alumnos frui omnibus privilegiis, quibus fruuntur Regularium famuli. Ita laudatus Doctor, qui Alumnorum nomine illos intelligit, quos *Cesped. & Pellizz. loc. cit.*, Alumnos videlicet Seminariorum Regularium.

Emmanuel Rodriq. Quest. Regul. tom. 2. q. 69. art. 1. loquens de memorata concessione, facta Benedictinis de Observantia Hispaniæ a Nicolao Franco [Hoc (inquit) privilegium si intelligatur de iis, qui infirmantur intra septa Monasteriorum, & sunt in actuali servitio Fratrum, non privilegium, sed Jus commune est, cum in Jure communi approbetur. Explicari ergo debet, ut aliquid ultra Jus commune operetur, de iis, qui neque sunt famuli, neque familiares, intra septa tamen Monasteriorum infirmari, & curari contingit; pro quibus tamen non recurrendum est ad Parochos, ut eis Sacramentum Eucharistiæ possint ministrare.] Unde etiam si Seminariorum Convictores Familiars non sint, ut contendit *de Lugo* infra laudandus; adhuc tamen ex vi privilegii Nicolai Franci eos posse, ultima Sacramenta recipere a Regularibus, Parocho, vel Episcopo irrequisito, nobiscum, & recentitis Doctoribus sustinet *Emmanuel Rodriq.* cui adhærens

Hieronimus Rodriq. resol. 64. n. 1. [Immo (ait) & illis, quibus intra septa Monasterii contigerit infirmari, & curari, licet de numero famulorum, aut familiarium non sint, possunt Fratres ministrare Sacramenta Eucharistiæ, & Extremæ Unionis, assensu Parochi, vel Episcopi minime requisito, ex multis privilegiis Pontificum apud Bullar. quæ aliquid ultra Jus commune debent operari.]

Samuellus de Sepult. tr. 1. contr. 5. n. 50. utrique *Roderico* subscribit; & in confirmationem Bullam adducit *Nicolai V.*, ubi privilegium, a variis Summis Pontificibus concessum Fratribus Prædicatoribus, præbendi Sacramenta, & sepulturam [Singulis personis, quæ in eorum obsequiis morarentur,] extendit idem Pontifex ad Personas, cum eis commorantes, etiam si in eorum servitiis non insistant; quomodo se habent memorati Convictores, sic: [Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, persæpe in diversis Domibus, sive Conventibus dicti Ordinis contingat, nonnullos Christianos ob devo-

devotionis causam, infra septa domorum hujusmodi, & clausuram cohabitare, quibus dari debent hujusmodi Sacramenta: Nos, nostrorum Prædecessorum in hac parte vestigiis inhaerentes, ipsorum Magistri, & Procuratoris supplicationibus inclinati, Magistro, Prioribus, & Fratribus præfatis ubilibet constitutis, omnibus, & singulis personis infra septa, & clausuram prædictam pro tempore commorantibus, quoties opus fuerit, Sacramenta Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis libere, & licite, sicut illis, qui in eorum servitiis insunt, ministrandi, & eas post earum decessum in eorum Cæmeteriis sepeliendi, Diœcesani loci, aut alterius cujuscumque licentia super hoc minime requisita, plenam, & liberam concedimus; tenore præsentium, Auctoritate Apostolica, facultatem.] *Hactenus privilegium Nicolai V.*

469 Recensitis Doctoribus patrocinatur Eximius Suarez tom. 4. de Relig. tr. 10. lib. 9. c. 4. a n. 16., ubi loquens de præfata concessione, facta Benedictinis Hispanis a Nicolao Franco, ait, eam videri distinctam ab Indulto Pauli III., nostræ Societati concessio: illa siquidem habetur in *Compend. Benedic. v. Extrema Unctio* §. 1. hoc vero v. *Familiares* §. 10. Illa sic refertur in *Compend. nostror. privil. v. Extrema Unctio*: [Possunt nostri iis, qui intra septa Collegiorum, seu Domorum infirmati fuerint, Extremam Unctionem Apostolica Auctoritate libere, & licite, Parochialis Presbyteri, vel alterius cujuscumque Episcopi, vel Superioris licentia, vel assensu nullatenus requisito, ministrare.] Illud vero Pauli III. refertur in eodem nostro *Compend. v. Familiares* §. 1. his verbis: [Possimus, administrare omnia Sacramenta iis omnibus, qui in nostris morantur obsequiis, eoque in nostris cæmeteriis sepelire.] In illa, inquit Suarez, nulla familiaritatis, obsequii, aut servitii mentio fit, sed solum postulatur ut *intra Monasterium aliquis ægrotet*; quod potest contingere, vel occasione hospitii, vel si contingat aliquos Sæculares *intra Monasterium, vel Collegium studii causa*, vel per aliam similem occasionem diutius commorari &c. Pro hujusmodi ergo casibus (pergit Suarez) utilissimum erit hoc privilegium, hoc modo intellectum; & dum aliud in contrarium non occurrit, is videtur legitimus sensus ejus, immo in hoc sensu videtur pro Societate admissum, & applicatum in dicto *Compend. v. Extrema Unctio*. Ultimo (addit Suarez) circa facultatem hanc ministrandi Sacramenta familiaribus, vel Sæcularibus in domibus nostris commorantibus, dubitari potest, a quibus religiosis possit hæc ministratio fieri, an ab omnibus Sacerdotibus simplicibus, etiamsi ab Episcopo approbati non sint, vel indigeant hujusmodi approbatione? sed hoc nullam fere dubitationem apud me (inquit Suarez) habet. De Sacramentis enim Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis generaliter censeo, nullam approbationem Episcopi necessariam esse ad illa ministranda &c. Hactenus Suarez: in cujus opinione, quantum præcise est ex vi privilegii Nicolai Franci, commorantes ratione studii, etiam in Collegiis regularium, cujuscumque sunt Seminariorum Convictores, possunt de manibus religiosorum in morte ultima Sacramenta recipere, nulla desuper Parochi, vel Episcopi expetita facultate.

470 Quæ cum ita sint; possunt regulares Convictoribus suorum Collegiorum Sacramentalem Absolutionem, etiam a reservatis Episcopalibus, citra approbationem Ordinarii loci, cum sola approbatione Prælati regularis coferre; sicut & absque

licentia Parochi, vel Episcopi, Communionem in Paschate, Viaticum, & Extremam Unctionem in morte, ac in propriis Ecclesiis sepulturam post mortem: idque tum auctoritate laudatorum Doctorum; tum ratione Familiaritatis, & Commensalitatatis, seu privilegiorum, Familiaribus, ac Commensalibus regularium concessorum; tum ratione habitationis in Monasteriis religiosorum, gravisque infirmitatis, & mortis habitantium in iisdem occurrentis, seu ratione privilegiorum, habitantibus, & ægrotantibus in iisdem indultorum; tum demum ex praxi Seminariorum. Verum huic nostræ Opinioni

Opponitur *Card. de Lugo in responsis Moralib.* 471 *lib. 4. dub. 33.*, ubi quærens: An Convictores Seminarium reputentur, ut Familiares Societatis in ordine ad recipienda Sacramenta: Negative respondet, multisq; suadere contendit, non omnium, sed aliquorum dumtaxat Seminariorum Convictoribus posse, irrequisito Parocho, vel Episcopo, Extrema dumtaxat Unctio, non omnia Sacramenta, nec sepultura, a regularibus ministrari, ut mox explicabimus.

Sed hæc Lugonis opinio, ut singularis deseritur a Doctoribus, qui post ipsum de hoc puncto 472 scripserunt, cujuscumque sunt recensiti, si Doctorem eximium excipiamus, utrumque Rodericum, & Quintanadvenam. Nec ante ipsum ullum sui fautorem agnoscit, sed mox exceptos oppugnatores. Et merito quidem: nam fundamenta, quibus ianitur memoratus Cardinalis, non videntur bene subsistere.

Non primum, petum n. 1. ex eo, quia cum 473 in Pontificiis indultis pro familiaribus intelligantur solum nomine *Familiarium* famuli inservientes, & intra septa Monasteriorum habitantes, subque eorumdem obedientia, conformiter ad *Trident. sess. 24. de refor. c. 11.*, non autem meri cohabitantes intra præfata septa, ibique sub obedientia viventes, citra tamen exhibitionem obsequii vel servitii; Convictores Seminariorum regularium, qui mere in illis habitant, & non inserviunt, reputari non possunt, ut religiosorum familiares in ordine ad recipienda Sacramenta.

Non videtur, inquam, bene subsistere primum hoc fundamentum: unde enim habet de Lugo, quod in Pontificiis Indultis pro familiaribus veniant solum nomine *Familiarium* famuli inservientes, & intra septa sub Obedientia habitantes; non autem meri cohabitantes intra septa sub Obedientia, sed non insimul deservientes? Profecto si Indultum Pii IV. in Bull. *incip.* [Romani Pontificis circumspecta], quo confirmantur privilegia Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, quibus etiam gaudent Mendicantes, attendamus, illud Conservatoris privilegium confirmat [adversus inferentes vim personis ejus Instituti, aut eorum Servitoribus, & Familiaribus injurias, seu gravamina, vel damna in personis, rebus, & bonis &c.] Si Conservatorium Indultum S. Pii V. pro Prædicatoribus in Bulla 41. [Ad hoc nos Deus] inspiciamus, illud adversus inferentes molestias, perturbaciones &c. [regularibus, eorumdem Procuratoribus, Agentibus, Servitoribus, Familiaribus &c.] emanatum reperiemus: Sique indultum Eugenii IV. pro Minoribus Observantibus Provinciarum regni Castellæ perpendamus, inveniemus in illo: [Quatenus singuli Prælati dicti Ordinis, & Confessores per hujusmodi Prælatos deputati singulorum Conventuum &c. possint omnes, & singulos Fratres &c. & quoscumque pro tempore Familiares, Servitores, Officiales, & contine

nue Commensales domorum, Conventuum &c. ab omnibus, & singulis peccatis &c. absol- vere,] Idemque deprehendemus in aliis. Si autem in his Indultis nomine *Familiarum* soli recensiti famuli intelligerentur, Servitorum expressio in iisdem supervacanea, & omnino inu- tilis foret; quod non est dicendum. Verba siquidem debent aliquid operari, *l. si quando ff. de le- gat. 1. & c. Abbate de Verb. signific. vers. contra quos facit*, ibi: [Cum privilegium sit lex privata, nisi aliquid specialiter indulgeret &c.] Et superfluitas in Constitutionibus, & Decretis Pontificiis vitanda est, *c. Si Papa de privi. in 6.* ibi: Cum verba aliquid operari debeant.] Et *l. 3. in princ. ff. de iurejur.* ibi: [Nec frustra adjicitur] Ita ut nec una quidem dictio, immo nec syllaba in rescriptis Pontificiis debeat esse superflua, & sine effe- ctu aliquid operandi, *Gloss. c. Solita v. tamquam de Major. & Obed. cum Doctoribus passim.* Item si nomine *Familiarum* venirent soli famuli, intra septa Monasteriorum cohabitantes, & inservientes, quomodo intelligendus esset Martinus V., Benedi- ctinis de Observantia Hispaniæ concedens; [Ut dictis Familiaribus tam intra, quam extra septa Monasterii commorantibus Ecclesiastica Sacramen- ta, quoties fuerit opportunum, ministrare valeant?]

474
475
Nomine igitur *Familiarium* in Indultis Pontifi- cii intelliguntur nedum famuli, intra septa Mona- steriorum inservientes, subque eorundem obedi- entia habitantes, verum etiam, citra servitium, intra eadem septa continuo commorantes, Præ- lati Regularis Obedientiæ aliquo modo subjecti. Familiaris siquidem domesticus nuncupatur; cum familiaris & domesticus Synonyma sint, teste *Felino in c. In Literis Extr. de testib. num. 1.* Domesticus autem proprie dicitur ille, qui in eadem domo habitat, & est aliquo modo infe- rior, vel subjectus capiti familiæ, *text. in l. Re- spiciendum §. delinquunt ff. de Pæn. Bald. in l. 2. cod. de testib. Archidia. in c. Regula 29. & alii apud Felin. ubi proxime: [Quibus subscribens Pignatellus tom. 9. conf. 151. n. 13. domesticus (inquit) Familiaris dici potest, cap. 1. §. in qual. jur. deb. dom. Vasal. fidel. lib. 1. feud. tit. 5. Familiaris autem a Familia dictus, non is, qui nobiscum aliquan- do convescitur; sed qui consuetudine penè con- tinua nobiscum degit. Familia namque a Famulis primum dicta: Famulus autem primum dictus Osciis Servus: dein appellatio prorogata ad Filios, & Amicos, quotidianosque Commensales, & eos, qui in servitio nostro sunt, etiam liberos homi- nes, 1. Pronuntiatio §. familia, & l. detestatio §. familia ff. de Verbor. signific. l. Ad illis etiam §. fa- milia de edic. 2. Quicumque c. de re milit. l. fin. c. de verbor. signific. &c. large autem dicuntur Familiares, qui cum aliquo eisdem ædibus com- morantur, Gloss. 2. in cap. In literis de Testib.*

476
Nec officit Tridentinum sess. 24. de refor. c. 11. cit. ubi de hujusmodi privilegiis disserens, expli- cat, solum extendi ad eos, qui actu serviunt Religiosis, & intra eorum septa, ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt. Unde duas condi- tiones in his requirit, ut ad effectum fruendi ad hujusmodi privilegiis censeantur familiares: unam, quod intra septa, ac domos Religiosorum commorentur, sub Prælati Religionis Obedientia: alteram, quod actu serviunt, ut opinatur de Lugo.

Non officit, inquam: quia Tridentinum loc. cit. de Servitoribus dumtaxat loquitur, non de familiaribus Religiosorum in universum: unde vocabulo utitur *Servientium Militis, seu Mona- sterii &c.* non tamen *Familiarium*. Ergo etiam si

utramque conditionem requireret Tridentinum in Servitoribus; non ita tamen in omnibus omnino Familiaribus.

Et, adhuc dato, quod de Familiaribus loqua- 477
tur in universum; non proinde utramque con- ditionem requirit conjunctim Tridentinum, ita ut particula *Et* utatur in sensu copulativo, licet hujusmodi sensum regulariter facere soleat dictio *Et*, ut ex variis Juribus, & Doctoribus firmat *Barbos. tr. de Dictionibus in utroque Jure usufrequent. n. 3.* Sed divisim, & in sensu disiunctivo pro *vel*, significans, utramlibet conditionem ad id per se sufficere: quem profecto sensum disiunctivum in- terdum facit dicta particula *Et*, teste laudato *Barbos. cum pluribus ubi proxime a n. 28. & 73.* quibus adhærent *Reiffenst. lib. 3. decreta. 1. 28. §. 1. n. 17. in fin. Bardi in Bull. Cruc. p. 2. tr. 2. c. 3. sess. 7. n. 71. & alii*; ac si dicat Concilium, quamvis nomen *Familiaris* multiplicem habeat significa- tionem, sicut familia, a qua derivatur; ea si- quidem nunc gentem, vel cognationem signifi- cat; nunc servos, vel filios; nunc domesticos, aut commensales; nunc plures sub uno convictu degentes, & una domo &c. *L. Justissime §. Familia ff. de edict. edit. Felin. in c. cum in literis ext. de Testib. n. 1. & alii passim in c. ult. de verb. signific. in 6. & in dic. c. Cum in literis*: attamen non alii familiares uti queunt his privilegiis, nisi qui actu inserv- iunt Regularibus, intra eorum domus, subque Prælati Regularis obedientia continuo residentes, vel qui etiam sine servitio cum Regularibus in eodem Monasterio sub Prælati Regularis obedi- entia continuo degunt.

Quod autem hæc sit mens Tridentini, firmat 478
expresse *Suar. cit. tom. 4. de Relig. lib. 9. c. 4. §. Circa Extremam Undionem enucleatur dicta resolutio a n. 11. Tambur. de Jur. Abb. tom. 2. d. 7. q. 3. & tacite quotquot sustinent, Convictores esse Regularium familiares, non obstante, quod illis non inserv- iant, quos inter *Pelliz. tr. 8. c. 3. sess. 4. q. 5. n. 3.* inquiens, nomine familiarium revera seminariorum Convictores venire: *Bordonus supr. laudatus p. 1. resol. 20. quest. 3. num. 13. & 17. ac resol. 38. q. 5. Cesp. de Exempt. v. 6. dub. 125. num. 11. & alii.* Et inde patet, quia cum hujusmodi Conci- liare Decretum sit odiosum, utpote privilegiis derogans Regularium, interpretari debet ut mi- nus, quam fieri poterit, illa lædat; ut in simili arguit *Tambur. d. 6. q. 16.* minus autem læderen- tur privilegia Regularium per sensum Tridentini disiunctivum, quam copulativum, ut est de se perspicuum.*

Omitto hic, nonnullos Doctores contendere, 479
Tridentinum loc. cit. non comprehendere privilegia Regularium quo ad Conservatores pro suis ser- vitoribus, & familiaribus; ut in reliquis locis nequitquam comprehendit, juxta ea, quæ nota- vimus supra *art. 6. assert. 2. n. 6.* illaque relinque- re dispositioni Juris communis, & tenori privi- legiorum. Et etiam si quoad hoc illa Tridenti- num comprehendat; concessionem, absolute factam a Summis Pontificibus post Tridentinum, eidem quoad præfatas condiciones, copulative requisitas derogare, ut retulimus supra *art. 19. Extens. 5. n. 13. & 14.*

Neque secundum fundamentum Lugonis vide- 480
tur bene subsistere, petitorium *n. 5.* ex eo, quia cum in rigore Convictores dici non possint hos- pites, privilegium Regularibus concessum, ad- ministrandi suis hospitibus Sacramenta, de quo *Resol. seq.* extendi non potest ad ea ministranda Convictoribus. Quod autem Convictores in ri- gore

gore dici non possint hospites, inde convincit *de Lugo*: quia hospes moratur transeunter in domo aliena: Convictores autem sunt in Seminario permanentes, & in domo propria; cum Seminarium non minus sit domus Seminaristarum, quam Patrum, eorum curam habentium.

Neque hoc, inquam, fundamentum, videtur bene subsistere: quia Convictores instar hospitum, non permanentes, sed transeunter, & ad tempus commorantur in Seminario; quod non est domus ipsorum propria, sed aliena; Regularium autem propria, ut mox videbimus: in qua sane ipsimet Regulares, quasi in hospitio, ut loquitur ipse *de Lugo num. 6.* Convictores ad tempus recipiunt. Unde privilegium Sancti Pii V. Theatinis concessum pro ministrandis etiam suis hospitibus Sacramentis, optime extendunt *Mendo, & alii* ad illa ministranda Convictoribus.

481 Neque tertium *Lugonis* fundamentum videtur bene subsistere, petiitum *n. 6.* ex eo, quia non omnia omnino Seminararia sunt domus Religiosorum; nonnulla etenim, ait *Cardinalis* laudatus, non pertinent directe, & immediate ad Regulares, utpote erecta primario in Seminarium, vel ex Testamento, vel opera Episcoporum, juxta Decretum *Concilii Tridentini*, ut juvenes aliquot ibi educantur; quorum cura demandatur Regularibus, qui ad hunc finem illuc transferuntur, & ibi degunt; non tamen dominium illorum locorum acquirunt. Unde possunt Episcopi iustis de causis Religiosos ab illa cura liberare, aliisque seu Religiosis, sive Sæcularibus, eam committere. Alia vero directe, & immediate pertinent ad Regulares, indirecte vero ad Convictores, utpote fundata, ut Regulares habeant Domum, vel Collegium proprium, in quo postea educationis gratia juvenes aliquos quasi in hospitio ad tempus recipiant, quos literis, & bonis moribus instruant, concurrentibus eorum parentibus ad filiorum expensas: sicque talium locorum dominium habent Regulares, ita nimirum, ut Convictoribus omnibus discedentibus, aliisque non succedentibus, adhuc Regulares perseverent in illis locis, ut in proprio Monasterio commorantes.

Jam Seminararia primi generis domus Religiosæ non sunt, sed dumtaxat Seminararia secundi generis, ait *de Lugo n. 6.* unde infert *n. 7. & 8.* ex vi privilegii Nicolai Franci, quamvis ministrare possint Regulares. Unctionem extremam Convictoribus posterioris Seminarii, ægrotantibus in illo, utpote in domo propria Regularium, ac intra septa Collegii, & Monasterii eorundem; non tamen Sacramentalem Absolutionem, nec Eucharistiam in Paschate, neque in morte per modum Viatici, & post mortem in propriis Ecclesiis sepulturam. Et Convictoribus prioris generis, neque Unctionem Extremam in morte possunt ministrare, utpote non ægrotantibus in domo Regularium, & intra septa Monasteriorum Regularium.

Neque, inquam, tertium hoc *Lugonis* fundamentum videtur bene subsistere: quia Seminararia Societatis (& eadem est ratio de aliis aliarum Religionum Seminariis) absque distinctione, excogitata a *Cardinali de Lugo*, esse omnia simul Collegia, domus, seu habitationes Societatis; atque adeo frui privilegiis omnibus, quibus fruuntur ceteræ domus, & Collegia, sive habitationes nostræ, docet expresse *Quintanadvenas in singul. tr. 1. Append. dub. 5.* Idem tacite docent, quotquot ante, & post *Lugonem* scribentes,

absque præfata distinctione Seminariorum, in propria Regularium, & iisdem (ut ita dicam) commendata, quam advertit *de Lugo*, absolute docuerunt, posse Regulares Convictoribus, quibus præsumunt, intra Collegiorum septa commorantibus, Sacramenta, & sepulturam ministrare, nullo Parochi, vel Episcopi expetito consensu, ex vi privilegiorum, id laudatis Regularibus indulgentium. Ceterum

Etiam si Seminararia primi generis proprie Domus, Collegia, & habitationes Regularium non sint; ideoque Convictoribus illorum sine licentia Parochi, aut Ordinarii, ministrari non possint Sacramenta a Regularibus, eorundem curam, & gubernationem habentibus; cum ipse *Cardinalis* fateatur, Seminararia secundi generis esse proprie Domos, Collegia, & habitationes Religiosorum, negari non potest ab ipso, quod, præter Unctionem Extremam, Sacramentalem Absolutionem, quemadmodum Eucharistia in Paschate, & per modum Viatici una cum Sepultura possit Convictoribus præfatorum Seminariorum a Regularibus ministrari.

Nec officit, quod in privilegio, *Benedictinis Hispanis* per Nicolaum Francum concessio, de sola Extrema Unctione mentio fiat, non autem de Eucharistia: quodque in ejusmodi indultis fieri non possit extensio ad alia, præter contenta in concessione, licet in illis eadem militet ratio: quia intentio Papæ determinatur ad ea, quæ concedit, ut arguit memoratus *de Lugo nu. 4. & 9.*

Non officit, inquam, quia licet fieri nequeat talis extensio, ubi non eadem causa sit, & privilegium; potest tamen fieri, ubi eadem causa, & privilegium est, ut in utroque Sacramento Eucharistia, & Extremæ Unctionis, sicuti notant *Emmanuel. Rodrig. quest. Regul. tom. 2. q. 69. art. 1. Hieronymus Rodrig. resol. 64. n. 1. Quintanadvenas n. 7. & alii*, contentantes proinde cum *Suarez cit. tom. 4. de Relig. tr. 10. lib. 9. c. 4. a n. 16.* ex vi privilegii Nicolai Franci posse Regulares suis Seminaristis, ad mortem in Seminariis ægrotantibus, præter Unctionem extremam, Eucharistiam per modum Viatici, nullius desuper expetita licentia, ministrare; sicut & Sepulturam in propriis Ecclesiis post mortem: quia, ut in simili arguit *Peyr. Const. 1. Julii II. §. 37. n. 92. & 94.* concessio majori, censetur etiam minus concessum, *cap. Ex parte il terzo de Decim. & dignius trahit ad se minus dignum, Gloss. in cap. Quod in dubiis de Consecr. Eccles. v. Consecratum.* Et cui licet, quod est plus, licet utique quod est minus, *reg. cui licet 53. de reg. Jur. in 6.* Majus autem, dignius, & plus est, posse Viaticum, & Unctionem Extremam conferre, quam Sepulturam. Ergo &c.

Et, adhuc dato, quod ex prædicto Franci privilegio nequeant Regulares Seminaristis infirmantibus Viaticum ministrare; poterunt tamen ex aliis privilegiis; quemadmodum possunt absolutionem Sacramentalem, etiam a Reservatis Episcopalibus, impendere una cum Eucharistia ad faciendum satis præcepto Paschatis in vita, & Sepulturam in morte, scilicet ex privilegiis pro Familiaribus, Commensalibus, Hospitibus; & ex privil. Nicolai V. pro personis commorantibus in domibus prædictorum, etiam si in Fratrum servitiis non insistentibus. Quibus consonat, teste *Pellizz. supra*, Praxis Seminariorum, quæ optima est privatarum legum, seu laudatorum privilegiorum interpres.

RESOLUTIO XCII.

An adversus Episcopum tueatur exemptionem a Juribus Ordinariis Episcoporum, & Parochorum, qua fruuntur Hospites seculares, intra Monasteria Regularium degentes, quoad recipienda Sacramenta in vita, & in morte, una cum Ecclesiastica Sepultura a Regularibus.

485 **P**otestas Judicis Regularium, Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus eundem Episcopum, molestantem Regulares, eo quod, sine ipsius, vel Parochi licentia, hospitibus secularibus, intra Monasterium degentibus, Eucharistiam in Paschate ad faciendum satis præcepto, & per modum Viatici cum Extrema Unctione iisdem, graviter ægrotantibus intra septa contulerint; sicut & decedentibus Sepulturam: cum ea omnia conferre potuerint Regulares. Atque ita *Emman. Rodriq. tom. 2. quæst. regul. qu. 69. art. 1. Hieron. Rodriq. ref. 64. num. 1. Peyr. tom. 1. privil. confit. 1. Julii II. §. 37. a numer. 92. Graff. part. 2. decis. lib. 3. cap. 23. num. 29. Regin. in pract. lib. 18. num. 107. Lezana v. Eucharistia num. 10. de Lugo in respons. moral. lib. 4. dub. 33. num. 5. & 9. Bordonus resol. 20. qu. 3. num. 18. & qu. 8. num. 23. & resolut. 51. num. 168. ac in decis. Miscellan. 500. dubior. decis. 462. Peregrin. in Compend. part. 1. titul. Communicare num. 3. Cesped. de exempt. cap. 6. dub. 125. & alii passim.* Quibus patrociniatur quoad Eucharistiam per modum Viatici, & Unctionem Extremam *Suar. præct. tom. 4. de relig. tract. 3. lib. 9. cap. 4. num. 17.*, ubi loquens de concessione, facta Benedictinis de observantia Hispaniæ a Nicolao Franco Legato de latere Sixti IV. per supra adducta verba: [Et si qui intra septa Monasteriorum ipsorum infirmati fuerint, Extremam Unctionem dare &c. Parochialis Presbyteri, vel alterius cuiuscumque Episcopi, vel Superioris licentia, vel assensu nullatenus requisitis;] ait: [In hac nulla familiaritatis, Obsequii, aut servitii mentio fit; sed solum postulatur, ut intra Monasterium aliquis ægrotet; quod potest contingere, vel occasione hospitii &c.]

Contra *Montacellum tom. 1. formul. titul. 6. for. 20. num. 16. pag. mibi 235.*, nonnullas afferentem Sacramentationis declarationes, & citantem pro se *Riccium in practi for. Eccles. part. 2. resol. 210. vers. 12. & Barbof. de Offic. & pot. Episc. allegat. 105. numer. 68.* Sed non bene, cum neuter de hospitibus loquatur.

Multipliciter autem probat nostram hanc opinionem Bordonus, : &

486 **P**rimo de Communionem Paschali *dic. resol. 20. qu. 3. num. 18.* tum quia in hujusmodi hospitibus præsumitur tacita licentia suorum Parochorum; qui non debent pati, suos Parochianos, extra existentes, carere hoc Sacramento. Tum quia prohibitio contra Regulares, non ministrandi Sacramentum Eucharistiæ pro obligatione Paschali, est favore Curatorum, ne illis a Regularibus fiat injuria: Sed in proposito nulla fit injuria Parocho loci: quia advena, qui manet intra clausuram pro brevi tempore, sive etiam pro majori parte anni, non acquisivit habitationem in Parochia, sed intra claustra. Ergo Regulares sine injuria Parochi possunt, illis ministrare Communionem Paschalem pro satisfatione præcepti. Tum etiam, quia de Advenis, & Forensibus, quod Communionem possint recipere, satisfaciendo præcepto Paschali, extat privilegium, concessum Monasterio Sanctæ Ma-

rix de Guadalupe a Nicolao V. 4. Kal. Oobris 1458., postea extensum omnibus Ecclesiis ejus Ordinis; & proinde per communicationem omnibus Regularibus, ut refert *Beya p. 4. cas. 4. §. 2.* Tum denique, quia privilegia, concedentia Regularibus facultatem ministrandi hoc Sacramentum laicis, excipiendo diem Paschalem; non significant, Advenas prædictos excludendos esse; sed solum indicant, hoc Sacramentum illo die conferri non posse secularibus, incolis, & habitatoribus loci, ubi est Monasterium: nam Papa concedit privilegia respectu quorumcumque fidelium, sive Incolarum, sive Forensium; & sic exceptio refertur ad habitatores, non ad forenses. Nec obstat, quod Advenæ teneantur accedere pro Sacramentis ad Matricem Ecclesiam: quia hoc jus nullibi statutum est pro forensibus, ut aliis citatis docet *Sanchez lib. 3. disp. 23. num. 17.* Hactenus *Bordonus, citans in fine Beyam, Sanchez, Portellium v. Administratio Sacram. num. 6. Dianam resol. 12. de regul. Chilianum v. Eucharistia num. 19. Compend. resol. 127. num. 4.*

Secundo de Viatico, & Extrema Unctione *qu. 487* 8. ubi inquit *Bordonus*. An hactenus dicta pro, vel contra Regulares, valentes, vel non potentes ministrare Sacramentum Eucharistiæ, procedant tam respectu obligationis Paschalis, quam per modum Viatici infirmis, & habeant etiam locum in Extrema Unctione? Respondet *num. 23.* habere locum, non solum in Communionem Paschali, aut Viatica; sed etiam in Extrema Unctione: quia hæc duo Sacramenta in præcedentibus casibus æquiparantur. Ergo idem judicium de ipsis est faciendum. *Portel. v. Sacram. administr. n. 11. & 13.*

Tertio de eadem Communionem Viatica, Ex- 488
trema Unctione, & Sepultura *cit. decis. 462.*, ubi inquit *Bordonus* in facti contingentia, an hospes laicus, infirmatus intra claustra, legitime receperit Sacramenta a Religiosis? respondet: Religiosi N. legitime ministrarunt Sacramenta Viatici, & Extremæ Unctionis, cum Sepultura Advenæ, casu infirmati in suo Monasterio. Quod probat

Primo, quia instabat necessitas recipiendi hu- 489
jusmodi Sacramenta ex parte laborantis in extremis: id autem Charitatis officium præstari non poterat a Parocho, utpote qui intra clausuram nullum jus habet; *Abb. in c. Dilectus num. 3. & 11. de Capell. Monach. & in c. ad audientiam num. 8. de Eccles. edific. Calder. conf. 6. n. 1.* ergo id legitime a dictis Regularibus factum fuit.

Secundo, dictus hospes nulla ratione est subdi- 490
tus Parocho; quia Advena in tantum fit subditus Parocho, in quantum reperitur in aliqua domo, subjecta suæ Parochiæ, ut notum est: aliter dicere possemus, quod Advena hospites in una Parochia, sit subditus alteri Parochiæ, quod est falsum. Sed Monasterium non est domus de Parochia, quamvis sit situatum in Parochia, *Graff. part. 2. lib. 3. cap. 27. num. 107.* Ergo, cum iste hospes non dicatur subditus, non potest Sacramenta recipere, nisi a Religiosis, quibus subditur in hoc, quia ibi moratur, & habitat, ut hospes.

Tertio Parochus non administrat Sacramenta 491
etiam suis ovibus, extra suam Parochiam infirmis; quia ejus potestas non excedit sphæram suæ adivitatis: sed iste hospes, esto alias esset ovis de suo grege, est extra Parochiam: nam locus exemptus, & extra Parochiam æquiparantur, & pro eodem censentur, *Joan. Andr. in Clem. de for. compet. v. quia nomine; Roland. conf. 33. num. 23. lib. 3. Cokier p. 2. de Jurisd. ordin. in exempt. qu. 1. & Canonistæ passim*

passim in c. 1. de constit. ergo nullum jus super ipsum habere poterat.

492 Tandem de Sepultura *sit. resol. 31. qu. 52.*, ubi inquirens *Bordonus*; an secularis negotii causa hospitans apud Religiosos, si ibi incidens in febriam moriatur, sepultura non electa, sepeliendus sit apud Regulares? Affirmative respondet *num. 168.* quod probat ex *Can. 1. 16. qu. 1. in fine*, ibi: [Mortuum non sepeliat, nisi Monachum in Monasterio, secum commorantem; vel si fortuito quemquam advenientium Fratrum ibi mori contigerit.] Nomine siquidem Fratrum ibi non veniunt Monachi coaversi; cum sub primo vocabulo *Monachum* contineantur; aliter non possent sepeliri in suis Monasteriis, sed solum Monachi Clerici; ergo sub eo nomine Fratrum comprehenduntur seculares peregrini, sive Clerici, sive Laici: nam omnes fideles ad invicem fratres sunt per lavacrum regenerationis Jesu Christi. Unde Sanctus Chrysostomus *hom. 25. in Epist. ad Hebræos* hæc habet: [Si enim quis Frater nominatur in vobis, Fratrem in hoc loco omnem fidelem intelligite, non Monachum tantum; quid est autem quod facit fraternitatem, nisi lavacrum regenerationis, quod facit posse vocari Deum Patrem?] Ergo ex illo Canone habent Religiosi jus sepeliendi mortuos, apud se defunctos.

493 Confirmatur tum privilegio Nicolai Franci pro Benedictinis Hispanis, mox, & resolutione præcedente laudato, quod concedens Unionem Extremam iis, qui occasione Hospitii, vel alia quacumque in Monasteriis Regularium infirmantur, indulget etiam Viaticum, ac Sepulturam ex dictis ibi in responsione ad ultimum fundamentum Cardinalis de Lugo. Tum privilegio Pii IV. pro Theatinis, a S. Pio V. *idibus Februarii* confirmato *anno 1567.* in Bulla incip. [Ad immarcescibilem], in qua §. 17. dictis Patribus conceditur: [Ut Eucharistiæ etiam pro Viatico constitutis in articulo mortis, ac Extreme Unionis ceteris clericis, & fratribus Congregationis hujusmodi, ac etiam Mercenariis, Famulis, Operariis, & Servis eorumdem Congregationis, ac quibuscumque hospitibus, etiam secularibus, & extraneis, quos in locis, vel habitationibus Congregationis hujusmodi, tunc reperiri contigerit, etiam diœcesanorum, & Sacerdotum Curatorum quorumcumque, etiam in quorum Civitatibus, & Diœcesibus, ac Ecclesiarum Parochiis respective Ecclesiæ, & loca eorum Congregationis nunc, & pro tempore fuerint, aut aliorum quorumcumque licentia minime requisita, nec obtenta.] Tum demum Privilegio Nicolai V. pro Prædicatoribus, *resolut. præced.* relato, ubi ait Pontifex: [Omnibus, & singulis personis, intra septa, & clausuram prædictam pro tempore commorantibus, quoties opus fuerit, Sacramenta Eucharistiæ, & Extreme Unionis libere, & licite, sicut illis, qui in eorum serviciis insistent, ministrandi: & eas, post earum decessum, in eorum cœmeteriis sepeliendi, Diœcesani loci, aut alterius cujuscumque licentia super hoc minime requisita, plenam, & liberam concedimus tenore præsentium auctoritate Apostolica facultatem.]

494 Nec obstant declarationes Sacræ Congreg. Concil., quas adducit *Monacell. loc. sup. cit.* etiam si illas fideliter adducat, pro ut nimirum de hospitibus loquentes in *Nullus 19. Septembris 1637. in Cremen. 27. Februarii 1649. in Ripana 3. Februarii 1652. in Gerunden. 13. Febr. 1694. & magis recenter in Neapolitana 5. Junii 1700.*, in qua fuerunt declaratæ validæ Censuræ, publicatæ per Cardin. Ar-

chiepiscopum contra Monachum Monasterii Montis Oliveti, qui absque licentia Parochi Sacramentum Extreme Unionis cuidam Josepho Originali, intra septa Monasterii inhabitanti, ministraverat. Ille siquidem, etiam dato, quod constent authentice, obligentque instar legis universalis; locum tantum habent in Regularibus, non gaudentibus, ne quidem per communicationem privilegiis recensitis, ministrandi absque licentia Parochi, vel Episcopi suis hospitibus Sacramenta, & Sepulturam; non tamen in Regularibus, qui diâis privilegiis fruuntur; cum auctoritas Sacrarum Congregationum non extendatur ad annullanda privilegia, Regularibus per Apostolicam Sedem concessa, nisi de ipsiusmet Apostolicæ Sedis mandato, approbatione, ac confirmatione ejusdem. Quod autem declarationes, adductæ a *Monacello*, de Apostolicæ Sedis mandato fuerint emanatæ, vel per eandem approbatæ, & confirmatæ, nec *Monacellus* ipse innuit, nec constat aliunde.

RESOLUTIO XCIII.

An procedere valeat adversus Episcopum, molestantem Prælatum Regularem, qui suum Religiosum subditum pro Confessionibus excipiendis commiserit extero Sacerdoti, per ipsummet Episcopum non approbato.

Potestas Iudicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus Episcopum, molestantem Prælatum Regularem, qui suum Religiosum subditum Sacerdoti seculari, ab Ordinario non approbato, commiserat pro Confessionibus audiendis. Immo, & eundem Religiosum subditum molestantem pluries cum dicto Sacerdote confessum: & ipsummet secularem Sacerdotem, sine approbatione, pluries ejusdem Religiosi Confessionem excipientem. Cum possit Regularis Prælatus committere Religiosos subditos Sacerdotibus secularibus, etiam ab Ordinario loci non approbatis: sicut & Sacerdotibus Regularibus alterius Ordinis, neque ab eorum Regulari Superiore approbatis, ut valide, & licite audiant Confessiones illorum, prout docent *Suarez disp. 28. de penit. sess. 4. num. 5. & alii passim.* Et sane id poterant Regulares Prælati, attempto Jure antiquo, ante Concilium Tridentinum *sess. 23. cap. 5. de reform.* ipsimet per se ipsos approbando Sacerdotes seculares, & Regulares, ceteroqui ab Ordinario loci, & Superiore Regulari non approbatos, ipsam suam jurisdictionem conferendo pro audiendis Confessionibus valide, & licite suorum Religiosorum Subditorum. Ergo & modo possunt post Concilium, utpote quod circa Confessiones Regularium audiendas nihil innovavit; solumque quoad excipiendas Confessiones Sæcularium, etiam Sacerdotum, requisivit in Regularibus approbationem Ordinarium loci: cum standum sit juri antiquo, nec ab eo recedendum, nisi expresse per aliud recens emendetur, limitetur, aut revocetur, ut ex *l. Præcipimus c. de appellat. diximus supra artic. 20. assert. 1. num. 1.* Quod tamen locum non habet quoad Moniales, etiam immediate subditas Regularibus; neque quo ad Fratres Jesuatos; cum illarum Confessarius ex *Const. Gregorii XV. incip. [Inscrutabili]*, & horum ex *decreto Pauli V. seu de cetero Sacerdos secularis, sive Regularis, ab Ordinario loci debeat approbari.*

RESOLUTIO XCIV.

An procedere valeat adversus eundem Episcopum, molestantem Regulares, eo quod tempore Interdicti illud quoad multa non observent.

497 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus locorum Ordinarios, molestantes Religiosos, eo quod tempore Interdicti illud quoad multa in propriis Ecclesiis non observent, puta Missam, divinaque celebrando, etiam solemniter in aliquibus diebus, Interdictum suspendendo; atque ad illa determinatas aliquas personas, ut Familiares &c. admittendo: corpora decedentium tumulando &c. Licet enim Regulares teneantur Jure communi Interdicta servare; ut liquet ex *Clem. c. de Sent. excomm.* in qua sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ præcipitur, ut Regulares servent Interdicta, seu valida, sive nulla, quando ea servat Ecclesia matrix: & ex *Trident. sess. 25. de regul. c. 12.* ibi: [Censuræ, & Interdicta, nedum a Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo, a Regularibus in eorum Ecclesiis promulgentur, atque servantur.] Vi tamen privilegiorum illud in multis servare non tenentur. Enim vero Regulares

498 Primo, possunt tempore Interdicti generalis Missam in propriis Ecclesiis, ac Monasteriis celebrare; dummodo submissa voce, januis clausis, exclusis excommunicatis, ac Interdictis, & non pulsatis Campanis, ex *Cap. Alma mater de Sent. excomm. in 6. Sorb. in Compend. v. Interdictum 3. §. 6. in adnotat. Peyr. tom. 1. privil. Constit. 2. Sixti IV. n. 55. Lezana tom. 1. c. 21. n. 19. & alii passim.*

499 Secundo, possunt eodem generalis Interdicti tempore, illud suspendendo, solemniter Divina celebrare, apertis januis, pulsatis Campanis, & admissis interdictis, exclusis tantum iis, qui culpabilem causam Interdicto dederunt, aut sunt excommunicati; in festis Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, Paschæ Resurrectionis, Pentecostes, & Assumptionis Beatissimæ Virginis, ex *dic. e. Alma mater, Sorb. §. 12. Quin & in festo Corporis Christi, & per totam illius octavam, ex Extravag. Martini V. Pellizz. tr. 8. c. 2. sect. 2. subsect. 1. n. 102.* Necnon possunt Regulares eodem Interdicti generalis tempore, sicut & Cessationis a divinis, quacumque auctoritate, etiam Apostolica impositorum, solemniter Divina celebrare modo dicto in festis Conceptionis Integerrimæ semper Virginis, ejusdemque Visitationis, & Nativitatis, sicut & Nativitatis S. Joannis Baptistæ, atque in solemnitatibus Sanctorum respective suarum Religionum, & aliorum Sanctorum, ac Sanctarum, sub quorum invocationibus Ecclesiæ Regularium dedicatæ sunt, seu quorum corpora in ipsis Ecclesiis recondita respective existunt. Item in hebdomada majori, in festis Resurrectionis Dominicæ, & per octavam earundem omnium Festivitatum. Possunt etiam Regulares eodem Interdicti tempore, illud suspendendo, solemniter Divina celebrare, apertis januis, pulsatis Campanis, & admissis Interdictis, quoties religiosi Professionem religiosam emittunt, primam Missam celebrant, & in propriis Ecclesiis corpora suorum Defunctorum Ecclesiasticæ tradunt Sepulturæ; modo tamen supradicti religiosi culpabilem causam non dederint Interdicto, aut specialiter Interdicti non fuerint, & nominatim Interdictos excludant, atque excommunicatos, ex *privil.*

Leontis X. Monachis S. Benedicti, Servisque Monasteriorum concessio apud Casarub. in Compend. v. Interdictum 2. n. 10. Lezana supra, Pellizz. loc. cit.

Tertio, eodem Interdicti generalis tempore possunt [In Ecclesiis, & Oratoriis suis, ac in aliis quibuscumque, cum ad loca pervenerint, Ecclesiastico Interdicto supposita, clausis januis, excommunicatis, & interdictis exclusis, non pulsatis Campanis, & submissa voce celebrare Divina, & Ecclesiastica recipere Sacramenta; dummodo culpabilem causam non dederint Interdicto, nec contingat, id eis specialiter interdicti; neque Ecclesiæ, & Oratoria eadem fuerint specialiter interdicta.] Ex *Bulla authentica Clementis IV. pro Minorib. Casarub. v. Interdictum 1. n. 2.*

501 Quarto, tempore strictissimi Interdicti (quod nimirum omnes omnino continet effectus, ex Institutione Ecclesiæ annexos Interdicto: cujusmodi sunt privatio Sacramentorum active, & passive sumpta, privatio divinatorum Officiorum, tam activa, quam passiva, & privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, accepta tum active, tum passive) possunt Ordinis Prædicatorum Fratres in suis dumtaxat domibus, exclusis iis, qui non fuerint de Ordine suo, januis clausis, & non pulsatis Campanis, quotidie unam Missam in communi legendo audire, seu quilibet Sacerdos ejusdem Ordinis cum duobus, aut tribus Ministris modo simili Missam celebrare potest: dummodo in ejusdem Interdicti sententiis de Ordine prædicto, & de hac concessione mentio specialis non fiat, ex *privil. Clementis IV.*, per Bullam Authenticam Fratribus Dominicanis concessio, *Casarub. supra n. 3.*

502 Quinto, Possunt tempore Interdicti seu generalis, sive specialis, sicut & Cessationis a Divinis, inter viros, ac mulieres successive sex personas eligere, quæ in ipsorum Ecclesia admittantur, ad Missam audiendam, divinaque Officia, & ad recipienda Sacramenta; & si eas tunc temporis mori contigerit, Ecclesiastica sepultura donari possint, absque solemnitate tamen; dummodo ipsi Regulares, aut personæ eligendæ, causam non dederint Interdicto, ac Cessationi a Divinis: vel certe Interdictum non fuerit positum, aut confirmatum Auctoritate Apostolica, ex *Concess. Bullata Nicolai V. Casarub. in Compend. v. Interdictum 1. n. 23. Pellizz. tr. 8. c. 5. sect. 2. n. 98.* notans, quod cum ex Indulto bullato Nicolai V. non colligatur, sex illas personas semper esse debere easdem; & aliunde simus in materia favorabili, quæ debet ampliari; utique singulis diebus poterunt variari, electis primis diebus sex determinatis personis, & aliis diebus aliis sex, sicque deinceps.

503 Sexto, possunt tempore Interdicti, ab Ordinario lati, admittere ad Missas, aliaque divina Officia, quindecim personas qualibet die, de iis tamen, quæ non dederint causam Interdicto, ex *privil. Nicolai Franci apud Casarub. supra n. 24. Pellizz. loc. cit.* Ubi notat, quindecim præfatas personas eligi posse nedum successive, uti concesserat *Nicolaus V.* quoad sex personas; sed etiam simul; & una die quindecim hæcæ determinatas, alia vero die alias quindecim, & sic deinceps, uti de sex personis notavit, juxta Concessionem *Nicolai V.* Cum in hoc privilegio non apponatur clausula successive, sicut in Indulto *Nicolai V.* neque ex eo colligatur quod quindecim personæ semper debeant esse eadem; ut id non colligatur ex Indulto præfati Nicolai; & aliunde versetur in materia favorabili, quæ debet ampliari.

503 Septimo, possunt Regulares, admittere ad divina Officia, & Ecclesiastica Sacramenta suos Pro-

- curatores, & Syndicos, eorumque Uxores, ac Filios, ex privilegio bullato Clementis VII., relato a Casarub. v. Procuratores num. 12. cum enim per allatum privilegium dictis personis concedatur, posse uti, ac frui omnibus favoribus, & gratiis, quæ concessæ sunt ipsis Religiosis; indulgetur consequenter, posse uti, ac frui illis, quæ Religiosis concessæ sunt pro tempore Interdicti, ut optime infert Rodriguez tom. 2. quæst. regul. quæst. 114. num. 2. Ubi notat, eandem concessionem suffragari dictis personis, etiam pro tempore Cessationis a divinis.
- 505 Octavo, possunt ad divina Officia, ac Ecclesiastica Sacramenta etiam Medicum ordinarium Monasterii admittere pro tempore Interdicti; non tamen Cessationis a divinis, ex concess. Alexandri IV. apud Rodriq. supra art. 3.
- 506 Nono, possunt ad divina Officia, & Sacramentorum receptionem admittere famulos omnes, ac familiares sui Monasterii, continuos commensales, & quosvis alios, expensis ejusdem Monasterii viventes, una cum eorum familia utriusque sexus, ex Indulto Benedicti XII. relato in compend. Frat. S. Hieron. v. Interdictum §. 1. Quod sane ait Pellizz. sup. magnum est privilegium: at videndum, ne fuerit vivæ vocis oraculo concessum; quomodo hodie nullum esset.
- 507 Decimo, possunt tempore Interdicti generalis, vel specialis, a Jure, vel ab homine quomodocumque lati, libere in suis domibus, Monasteriis, Ecclesiis, aut capellis recipere ad audiendam Missam, aliaque divina Officia, quoscumque familiares, officiales, & Servitores cujuscumque alterius domus, & monasterii sui proprii Ordinis; eisque Eucharistiam, & alia Ecclesiastica Sacramenta ministrare, eorumque corpora tumulare, seu tumulari facere; secreto tamen modo, januis clausis, & non pulsatis campanis, si nullus præfatorum causam dederit Interdicto, ex concessione bullata Eugeni IV. Monachis Sancti Benedicti in Hispania, ut refertur in compend. Minor. v. Interdictum 3. §. 11.
- 508 Undecimo, possunt Operarios, qui in locis ipsorum personaliter constituti fuerint, admittere ad Divina, officiales videlicet, & laborantes; sed in die, qua ibi laboraverint, quantumvis ipsis solvatur stipendium, & non sint ordinarii laboratores, ex Indulto Bullato Alexand. IV. quod refert Casarub. supra n. 1.
- 509 Duodecimo, possunt proprios famulos, aliunde venientes, & mercenarios, in grangiis, ac cellariis residentes, si non dederint causam Interdicto, admittere ad Divina, ex Indulto Bullato Urbani V. quod refert Casarub. supra n. 13.
- 510 Decimotertio, possunt ad Divina recipere Tertiarios, & Tertiarias, horumque Procuratores, ac negotia gerentes, ex privilegio Bullato Sixti IV. apud Casarub. supra n. 7.
- 511 Decimoquarto, possunt ad Divina recipere etiam Advocatos Fratrum, & Tertiariorum, sicut & Monialium, ac Tertiariarum Ordinis Minorum, ex concessione Sixti IV., & consequenter cujusvis alterius Ordinis, privilegia Ordinis Minorum participantis.
- 512 Decimoquinto, possunt Regulares in locis, in quibus degunt, eosque pro tempore morari contigerit, tempore Interdicti, quavis etiam Apostolica auctoritate appositi, januis clausis, & excommunicatis, ac Interdictis exclusis, non solum Missas submissa voce, & alia divina Officia celebrare; sed etiam Sacramenta recipere, & aliis ministrare, dummodo ipsi causam non dederint Interdicto; nec contingat, id ipsis specialiter interdicti, ex concessione bullata Pauli III., facta Jesuitis die 1. Novembris 1548. de qua per communicationem, alii etiam Religiosi participant, Compend. privil. Societ. v. Interdictum §. 1.
- Decimosexto, possunt in Ecclesiis propriis tempore Interdicti sepelire, quotquot in ipsorum morantur obsequiis, ex Indulto bullato Clementis IV., concessio Fratribus Minoribus, quod refert Casarub. in compend. v. Interdictum 3. n. 2.
- Item eos Confratres, qui licet maneant in sacculo, & habitum sæcularem non mutant; sunt tamen, aut fiunt oblato ipsorum Regularium; quibus faciunt donationem inter vivos omnium suorum bonorum, sibi tantum usufructum, quamdiu vixerint, reservando, ex privil. bullato Joan. XXIII. facto Prædicatoribus, & cum hac explicatione adducto a Casarub. supra n. 5.
- Rursus sepelire possunt Regulares in suis Ecclesiis tempore Interdicti Fratres, & Sorores, tertii Ordinis, de pœnitentia nuncupatos, ac suos, & illorum Procuratores, necnon Procuratores Monialium Sanctæ Claræ, ac negotia gerentes utriusque sexus, ex concessione bullata Sixti IV. Fratribus Minoribus facta; Et quoad Fratrum, Monialium, ac Tertiariorum Advocatos confirmata ab eodem Sixto IV. pro Carmelitis apud laudatum Casarub. num. 7. & 8. Quæ concessio, notat Pellizz. tract. 8. cap. 5. sect. 4. subsect. 2. qu. 15. num. 167. quamvis dictis personis det tantum directæ facultatem, ut possint tempore Interdicti in Ecclesiis suorum Regularium respective ad Divina admitti; indirecte tamen, & consequenter indulget, ut ibi etiam defunctæ sepeliantur; cum juxta Avilam, Navarrum, & Coninch, relatos a Bonac. d. 5. de Cens. in comm. p. 1. num. 6. probabile sit, laicos, habentes privilegium assistendi divinis Officiis pro tempore Interdicti, eo ipso posse, etiam in loco sacro sepeliri, ob rationem a cit. Bonac. adductam.
- Præterea Regulares possunt in propriis Ecclesiis tempore Interdicti, tam generalis, quam specialis, seu a Jure, sive ab homine lati, sepelire januis clausis, & non pulsatis campanis, omnes, & singulos Fratres, Oblatos, Commissores, aut quoscumque, Familiares, Officiales, & Servos quorumlibet Monasteriorum; modo tamen nullus ipsorum culpabilem dederit causam Interdicto, ex Indulto Bullato Eugeni IV. pro Benedictinis apud Casarub. num. 11.
- Insuper proprium Syndicum, & Procuratorem, cum utriusque Uxore, & Liberis; quippe qui cum valeant admitti ad Divina in Ecclesiis Regularium tempore Interdicti, & Cessationis a Divinis, ex privil. Clementis IV. Fratribus Minoribus concessio, teste Rodriq. tom. 2. quæst. Regul. qu. 114. art. 2., fruuntur consequenter privilegio sepulture ob doctrinam, paulo ante insinuatam a Pellizz. ex Bonac. Quæ etiam locum habet in Medicis Ordinariis Regularium, utpote qui ex Indulto Alex. IV. pro tempore Interdicti fruuntur omnibus gratiis, quibus pro tali tempore gaudent Regulares: non vero pro tempore Cessationis a Divinis; cum pro tali tempore Medici Regularium Ordinarii præfatis gratiis non fruuntur, ut advertit Rodriq. ar. 3. & supra nos insinuvimus ex eodem.
- Nequeunt tamen Regulares, in propriis Ecclesiis Confratres suarum Confraternitatum dicto Interdicti tempore sepelire, ut contendunt Bordon. tom. 2. resol. 72. num. 18. & Pellizz. tract. 8. cap. 5. sect. 6. qu. 32. num. 292. at non ex eo, quod per Tridentinum sess. 25. cap. 12. sit derogatum implicitè,

te, & virtualiter privilegiis, Regularibus ad rem præsentem concessis, inter quæ illud extat, a nobis supra relatum Joannis XXIII. Fratribus Prædicatoribus indultum, ut arguunt laudati Doctores: cum talem derogationem mordicus pernegent *Henriquez lib. 13. cap. 48. Rodrig. tom. 2. qu. Regul. q. 112. art. 1. Sayr. lib. 5. de Censur. cap. 13. a n. 24. De la Cruz lib. 2. cap. 7. disp. 2. Miraud. tom. 2. q. 37. art. 12. & alii*; & insinuatum privilegium loquatur de Confratribus, non Confraternitatum, sed Regularium, ut explicant *Casarub. in compend. privil. Mendic. verb. Interdictum 3. num. 5. Bordonus ipse cit. ref. 72. num. 17. in fine, & num. 2. sed ex eo, quia nullum quoad sepulturam Confratrum extat Regularibus concessum privilegium.*

519 Tandem quæcumque Regulares facere possunt tempore Interdicti generalis, possunt etiam Interdicti specialis tempore, ex privil. *Julii II. Augustinianis concessio*, ut habetur in privilegiis ejusdem Ordinis *fol. 43. & in Compend. privil. Societatis v. Interdictum §. 3.*

520 Atque hic adnotandum, recensita, aliaque id genus privilegia, Regularibus pro tempore Interdicti, aut Cessationis a divinis concessa, revocata non fuisse a *Concil. Trident. sess. 25. cap. 22.* non obstante Constitutione *Gregorii XIII.*, qui ea privilegia annullavit, quatenus contraria erant ipsi Concilio. *Tridentinum* etenim solum intendit revocare ea privilegia, quæ nonnulli Religiosi se habere jactabant, de quovis Interdicto nullatenus servando, relata a *Sorb. in compend. v. Interdictum 3. in adnotat. §. Sed aliis Doctoribus: cujusmodi non sunt privilegia, mox a nobis insinuata.*

Atque ita notat etiam *Miranda tom. 2. man. qu. 32. art. 2. ex Barthol. Medin. Rodrig. Henric. & Sayr. quos sequuntur Sorb. Peregr. & Joan. de la Cruz, apud Peyr. tom. 1. privil. conf. 2. Sixti IV. num. 51. contra Navarr. cap. 27. num. 190. Garc. p. 3. de Benefic. c. 2. n. 280. & alios.*

RESOLUTIO XCV.

An procedere valeat adversus Ordinarios locorum molestantes Regulares, eo quod tempore Interdicti Viaticum, & Unctionem Extremam in necessitate Fidelibus ministrant; ipsiquemet eadem Sacramenta una cum Sacramento Confirmationis, & Ordinibus recipiant, & in morte Ecclesiasticam Sepulturam.

521 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attempto Jure novissimo, extendit se adversus eosdem locorum Ordinarios, molestantes Regulares, eo quod Ecclesiastica Sacramenta, Pœnitentiam videlicet, Eucharistiam per modum Viatici, & Unctionem Extremam in necessitate aliis a Recensitis Fidelibus *Resol. præced.* eodem Interdicti tempore ministrant; ipsiquemet Regulares eadem Sacramenta recipiant, una cum Sacramento Confirmationis, & Ordinibus; & decedentes Ecclesiasticam Sepulturam. Cum hæc omnia conferre valeant, & recipere, ut mox explicabimus, distincte per partes procedendo.

522 Et sane possunt Regulares Sacramentum Pœnitentiæ fidelibus ministrare, illudque recipere tempore Interdicti, ex *cap. Alma Mater de Sent. Excomm. in 6.* ubi hoc Sacramentum quibuscumque personis interdictis, etiam sanis conceditur ob magnam ejusdem necessitatem; modo tamen persona Interdicta non sit etiam excommunicata (in quo casu admitti non potest ad Sacramentum Pœnitentiæ, nisi in articulo Mortis;) aut specialiter

interdicta; vel causam culpabilem dederit Interdicto, & alias nondum convenientem præstiterit satisfactionem, ne quidem per cautionem juratoriam, si aliam non potuerit. Cum in his casibus non possint Regulares Interdicti tempore, Sacramentum Pœnitentiæ administrare, nisi in probabili mortis periculo, qualecumque demum illud sit, ex *citat. cap. Alma Mater, Laym. lib. 1. tract. 5. part. 4. cap. 2. num. 1. cum Sylv. & Suar. Filiuc. tr. 18. cap. 2. qu. 3. Bonac. de Censur. in comm. disp. 5. part. 2. §. 3. num. 1. & 2. Pellizz. in man. tract. 7. capit. 4. sect. 1. qu. 19. numer. 24.* ubi advertit *Laym. supra*, hanc doctrinam locum habere tempore Interdicti tam localis generalis, & localis specialis, quam etiam personalis generalis, non vero tempore Interdicti personalis specialis.

523 Quod si Confessarius, specialiter interdictus Pœnitentiæ Sacramentum ministraret; illud, quamvis illicite, valide tamen administrare, contendit *Diana part. 5. tract. 10. resol. 26. cum Cornejo: ex eo, quia Interdictum non privat potestate Ordinis, & Jurisdictionis: cum id ex jure non habeamus; sed solum impedit usum illius licitum. Dubitat tamen de validitate Suar. d. 33. de Censur. sect. 1. num. 20. inquires: [Res profecto mihi dubia est: & ideo moneo, ut talis absolutio omnino caveatur.] Faber apud Dianam, nedum illicite, sed invalide etiam Sacramentum Pœnitentiæ præfatum Confessarium, specialiter Interdictum, ministrare, arbitratur.*

524 Possunt quoque Sacramentum Eucharistiæ Fidelibus infirmis, in mortis periculo constitutis, per modum Viatici, cum solita etiam solemnitate administrare; modo tamen Regulares ipsi causam non dederint Interdicto; neque sint specialiter Interdicti, utpote qui ante absolutionem ab hujusmodi ministerio arcentur; si casum necessitatis excipiamus, quo nimirum alius non adesset competens Minister. Quamvis extra tale periculum mortis, illud administrare non valeant; cum Interdictum ex sua institutione tollat usum Sacramentorum activum, & passivum, præterquam in casibus jure exceptis, cujusmodi de facto non est, nisi mortis periculum, ex *cap. Permissimus de sent. excomm.*

525 Et possunt ipsi pariter Regulares Eucharistiæ Sacramentum recipere, ne dum in articulo mortis, si causam non dederint Interdicto; neque sint specialiter Interdicti; quia in hoc casu debent prius convenientem satisfactionem exhibere præstita saltem cautione juratoria, si aliam non possint; verum etiam extra mortis articulum, communicando etiam communione laica, si velint. Profecto ex *cap. Alma Mater* possunt Regulares tempore Interdicti Missam celebrare, aliaque divina Officia, sicut ante Interdictum, peragere. Ergo sicut ante Interdictum possunt Eucharistiam recipere more laicali, si velint; ita & tempore Interdicti, ex vi ejusdem *cap. Alma Mater*. Atque ita *Suar. Sa, Sylv., Ang., Sayr., Coninch, Filiuc., & alii*, quos laudatos sequitur *Diana part. 8. tract. 10. resol. 83. & cum eo Pellizz. quest. 20. num. 26.*

526 Possunt etiam Sacramentum Extremæ Unctionis sibi invicem Regulares ministrare, illudque recipere tempore Interdicti; non secus, ac propriis familiaribus &c. conferre, ex specialibus Pontificum privilegiis; quamvis de jure communi, seu Interdictum locale foret, sive personale, id non possent, ex *cap. quod in te de pœnit. & remiss.* ubi generaliter interdicitur omnibus omnino fidelibus, etiam Clericis, ac Religiosis, adhuc specialiter.

cialiter non interdictis, uterque usus Extremæ Unionis, activus nimirum, & passivus.

527 Possunt pariter Regulares Interdicti tempore Sacramentum Ordinis, etiam in loco Interdicto recipere, ascendendo præsertim, si antea in Minoribus fuissent ordinati, ad Ordinem Superiorem; in casu tamen necessitatis, seu penuriæ Sacerdotum, qui eodem tempore Sacramenta conferrent, *Laym. supra cap. 2. n. 1. Bonacin. loc. cit. n. 3. & alii*. Concesso siquidem uno, concessum etiam censetur aliud, sine quo illud executioni mandari non potest; secus concessio foret inutilis. Cum ergo tempore Interdicti concedatur divinorum Officiorum, & aliquorum Sacramentorum usus; Ordinatio Sacerdotum, qui ad talem usum necessarii sunt, censetur quoque concessa.

528 Dixi: [in casu tamen necessitatis, seu penuriæ Sacerdotum:] quia extra talem casum Sacramentum Ordinis recipere nequitam valent, seu de cetero Interdictum personale sit, five etiam locale: quia ubi aliquid generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum, conformiter ad *Clem. Extor. porro de verb. signific.* sed tempore Interdicti generaliter prohibetur Sacramentorum perceptio, demptis aliquibus casibus, in Jure exceptis: ergo cum nullibi Sacra Ordinatio excipiatur, ea censenda est simpliciter, ac universim interdicta.

529 Et ita quidem tempore Interdicti prohibita est Sacramenti Ordinis collatio, ut ea neque in Sabato Sancto permittatur, quamvis Solemnitas Paschalis a Missa Sabbati Sancti exordiat; & in tali Solemnitate licita sint divina officia: cum Sacra Ordinatio non comprehendatur sub nomine divini Officii: sicque ad eam non extendatur concessio divinorum Officiorum, facta in *cap. Alma Mater*. Atque ita *Filliuc. supra n. 50. qui n. 49.* præmonet, Interdictum locale non obstare, quominus Regulares, taliter interdicti, possint alibi ordinari; modo causam non dederint Interdicto, quia sic forent specialiter interdicti, atque adeo nullibi possent ordinari.

530 Possunt quoque regulares, tempore interdicti Sacramentum Confirmationis recipere, si forte ante Religionis ingressum illud non susceperint: utpote quod, etiam tempore interdicti, conferri potest omnibus tum adultis, tum parvulis, non secus, ac Baptismus, & Catechismus; immo & Matrimonium, absque tamen solemnitate, *Bonac. d. 5. de Cens. in comm. p. 2. §. 1. n. 1. Palaus d. 5. de Cens. p. 4. §. 1. n. 25. & alii*.

531 Possunt denique Regulares tempore interdicti localis generalis, immo & specialis sepulturæ Ecclesiasticæ tradere suos religiosos defunctos, non specialiter interdictos; vel etiam specialiter interdictos, sed cum signis contritionis decedentes; & quidem solemniter in aliqua earum Solemnitatum, in quibus vi suorum privilegiorum possunt interdictum suspendere; vel etiam extra talem solemnitatem.

532 Et sane licet in *cap. Quod in te de pœnit. & remis.* generaliter omnibus fidelibus, adeoque etiam infantibus, & amentibus, tempore interdicti, sepultura interdicatur Ecclesiastica; indulgetur tamen, ut in locali interdicto generali, immo etiam speciali, corpora Clericorum, aliorumque Ecclesiasticorum, & consequenter Regularium, qui specialiter interdicti non sint; nec illicita divini Officii celebratione Interdictum ipsum violaverint, in locis Sacris valeant sepeliri; sed absque Campanarum pulsu, aliaque funebri Solemnitate. Atque ita *Laym. supra n. 3. Coninck disp. 17. de Censur. n. 51.*

& 52. *Filliuc. tr. 18. n. 92. & alii passim*. Notantes, personas Ecclesiasticas non debere in loco specialiter interdicto sepeliri, si commode ad aliam Ecclesiam non interdictam deferri valeant.

Item quamvis Regulares, specialiter interdicti, 533 nequeant in loco Sacro sepeliri, si decedentes signa contritionis non dederint, adeoque neque in foro conscientiæ, neque in foro exteriori fuerint absoluti; possunt tamen sepeliri in loco Sacro, si talia signa dedere, & post mortem ab interdicto fuerint absoluti. Atque ita *Pellizz. tr. 7. c. 4. sect. 1. q. 25. n. 48.* ubi id probat tum paritate excommunicati, cui excommunicatio non minus tollit jus sepulturæ Ecclesiasticæ, quam Interdictum personæ interdictæ; & tamen sepelitur excommunicatus in loco sacro, si moriens signa dederit contritionis, fueritque post mortem absolutus, ut docent communiter Doctores. Tum etiam paritate personæ interdictæ ab ingressu Ecclesiæ, cui Ecclesiastica indulgetur sepultura, si dederit signa contritionis, & fuerit post mortem absoluta, ut docent *Bonac. disp. 5. de censur. in comm. p. 4. n. 11. & alii*. Immo addit *Diana p. 5. tr. 10. resol. 75. cum Cornejo*, in proposito religiosos, specialiter interdictos, cum signis contritionis decedentes, ut sepeliantur in loco sacro, nulla absolutione indigere; cum exhibitis talibus signis, ipso Jure maneat absoluti. Quod probat *ex cap. 1. qui de sent. excomm. in 6.* ubi hæc habentur: [Talis quoque, si hoc interdicto durante decedat, non debet in Ecclesia, vel Cœmeterio Ecclesiastico, nisi pœnituerit, sepeliri.] Unde infert *Diana*: cum ergo tale interdictum quoad hunc effectum fuerit sub conditione, nisi pœnituerit, latum, hoc ipso, quod impletur conditio, manet interdictum sublatum.

Rursus contendunt *Laym. Coninck. Filliuc. loc. supr. 534 cit. & alii*, si contingat, personas Ecclesiasticas, atque adeo regulares, sepeliri in iis Festivitatibus, in quibus possunt solemniter divina Officia celebrari, suspenso interdicto; posse easdem cum omni solemnitate sepeliri. Quibus adhæret *Pellizz. sup. q. 24. n. 45. addens q. 26. n. 50.* videri probabile, quod possint regulares in propriis Ecclesiis personas etiam sæculares interdictas sepelire, quantumvis illæ ad hoc nullum habeant privilegium, si contingat, eas sepeliri in aliqua earum Solemnitate, in quibus fideles possunt divinis Officiis assistere, ex concessione *cap. Alma Mater*. Quia privilegium assistendi divinis Officiis, extenditur ad sepulturam. Pro quo citat *Sotum, Henricq., Sæ, Navarr., Avilam, Ang., Sylv., Tabien., Megalam, Joannem de la Cruz, & alios*, quos affert, & sequitur *Diana p. 5. tr. 10. resol. 68.* Quamvis oppositum sentiant, & quidem non improbabiler, ut fatetur *Pellizzarius ipse, Cornejus, Præpos., Gordon., Hurtad., Suar., Coninck., Filliuc., Alter. apud eundem Diana, & Palaus disp. 5. de cens. p. 4. §. 3. n. 5.*

Tandem possunt Regulares, etiam extra Solemnitates præfatas, tempore Interdicti solemniter in propriis Ecclesiis sepeliri, ex variis specialibus privilegiis, illo præsertim Leonis X. Benedictinis concessio, quod supra retulimus *Resol. præc. & Indulto Bullato Julii II. pro Fratibus Minoribus*, quod sic refert *Casarub. in Compend. v. Interdictum 1. n. 12.* [Julius II. concessit Fratibus Minoribus, quod tempore Interdicti, ordinaria auctoritate appositi, possint sepelire in Ecclesiis suis libere, & licite corpora Fratrum ejusdem Ordinis decedentium: & hoc etiam cum cæremoniis solitis in Ordine, ac pulsatis campanis, Missas, & alia divina Officia in similibus celebrari consueta, in omnibus, & per omnia,

ac ſi Interdictum hujusmodi appoſitum non eſſet.]

536 Atque hic notat *Portel. in dub. Regul. v. Interdictum* n. 8. quod ſi contingat, Religioſum hodie mori, & ad veſperam ſepeliri, ac ſequenti mane fieri Officium pro eo; ſuſpendatur Interdictum pro eo veſpere, dum ſepelitur, & etiam pro mane ſequenti, dum ſit pro eo Officium, & Miſſa.

RESOLUTIO XCVI.

An procedere valeat adverſus Parochum, impedire contendentem, quominus Religioſus, ægrotans ad mortem in domo conſanguinei, recipiat de manu proprii Prælati Viaticum, & Unctionem Extremam: ibique decedens ad proprium Monafterium ſepeliendus feratur, ipſomet Parocho irrequiſito, & non ſoluto Jure parochiali.

537 **P**oteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, attento Jure noviffimo, extendit ſe adverſus Parochum, impedire contendentem, quominus Religioſus, ſive Profeſſus, ſive Novitius, intra ipſius parœciæ fines, ſed extra Monafterium ægrotans ad mortem in domo alicujus conſanguinei, recipiat de manu proprii Regularis Prælati, vel alterius ab eodem Prælato delegati, non tamen ab ipſomet Parocho, Sanctiſſimam Euchariftiam per modum Viatici, & Unctionem Extremam: ibique decedens ad proprium Monafterium deferatur, ut in eo, ipſomet Parocho irrequiſito, & non ſoluto jure Parochiali tumuletur. Cum utrumque Sacramentum de manu proprii Regularis Prælati, vel alterius, ab ipſo delegati, non autem de manu Parochi, intra cujus parœciæ fines ægrotat ad mortem extra Monafterium, in domo Conſanguinei Religioſus quicumque, ſeu Profeſſus, ſive Novitius, recipere debeat. Atque ita cum aliis *Pellizz. tr. 8. c. 5. ſeſ. 4. ſubſeſ. 1. q. 10. n. 138.* Et merito quidem: nam Sacramenta recipi debent de manu proprii Parochi, & Præſtoris: cujuſmodi citra dubium eſt reſpectu Regularis, ſeu Profeſſi, ſive Novitii, etiam extra monafterium, & in domo alicujus Sæcularis ægrotantis, non Parochus Parœciæ, intra quam inſirmatur, ſed ejus Regularis Prælatuſ.

538 Addit hic *Pellizz.* poſſe in tali caſu Sanctiſſimum Viaticum ſolemniter ad domum, in qua eſt Regularis ægrotans, deferri, ſicque fuiſſe ad quatuor vices præſtatam Ferrariæ, nemine contradicente, ut a Viro fide digniſſimo ipſe laudatus *Pellizz.* accepit. Nec officit Declaratio Sacr. Congreg. de anno 1620. allata a *Bordon. tom. 2. reſol. 51. n. 170.* contendens, Religioſum in hoc caſu debere Sacramentum Viatici, ac Extremæ Unctionis habere de manu Parochi, intra cujus Parœciam ægrotat. Cum enim ea non ſit in uſu, ait *Pellizz.* dicendum, vel de eadem Declaratione minus certo conſtare, vel ipſam non fuiſſe uſu acceptatam; vel certe non obligare, inſtar legis univerſalis.

539 Nec poteſt a Parocho impediri delatio Regularis præfati, ſeu de cetero Profeſſi, ſive Novitii, extra Monafterium in domo Conſanguinei, intra fines ſuæ Parœciæ deſuncti, ad proprium Monafterium, ut inibi, ipſomet Parocho irrequiſito, & non ſoluto Jure Parochiali ſepeliatur; quantumvis ob defectum Prælati Regularis, utpote diſtantis, & non ſtatim accurrentis, de manu ejuſdem Parochi ultima Sacramenta Religioſus præfatus recepiffet; ut mordicus contea-

dunt *Peyr. reſol. 1. tom. 2. de Prælato c. 4. §. 5. n. 108. & vol. 2. privil. Conſtit. 7. Pii V. n. 11. Mancinus tr. de Infirmis in ordine ad ſepulturam d. 31. Pellizz. cit. q. 10. n. 137. Bordon. tom. 2. reſol. 51. num. 170. & alii.*

Dixi: ſeu Profeſſi, ſive etiam Novitii: quia Novitius ob aeris intemperiem tempore Novitiatus ægrotans, ſi de medicorum conſilio, & ſui Superioris licentia, ſe conferat ad domum paternam, ibique decedat; in Monafterio eſt ſepeliendus, & quidem Parocho irrequiſito, illique non ſoluto Jure Sepulturæ: cum Novitii gaudeant privilegiis Profeſſorum; qui ſane profeſſi, decedentes extra Conventum, in domo Sæcularis, inconſultis Parochis, & non ſoluto iuſdem Jure parochiali, ad proprias Eccleſias, ut ibi ſepulturam recipiant, deferendi ſunt, ut declarat Sacr. Congreg. 22. Maji 1615. in uſu *Puſtolana apud Mancinum d. 9. & 1620. apud Bordon. loc. cit. & alia apud Peyr. ſupra.*

Atque hic opinatur *Bordonus tom. 2. reſol. 51. num. 176.* & quidem non improbabiler, (niſi obſit contraria conſuetudo, ut notat *Pellizz. q. 11. n. 139.*) poſſe corpora decedentium intra Monafterium, honoris cauſa per publicas vias, & plateas proceſſionaliter abſque interventu Parochi deferri. Quod ſi revera id non ſit improbabile; neque erit improbabile ob identitatem rationis, poſſe etiam corpora decedentium extra Monafterium, honoris ergo, ſine interventu Parochi per publicas Vias, & plateas deferri proceſſionaliter. Probat intentum *Bordonus*: tum quia nullum Jus extat in contrarium: tum eo, quia Confraternitates ſine licentia Ordinarii proceſſionaliter Litanias, aliasque preces canendo procedunt. Ergo a fortiori id facere poterunt Regulares, qui ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ. Tum etiam ex eo, quia proceſſio funeralis eſt de pertinentibus ad jurâ Sepulturæ, ſine qua commode nequit expleri Jus Sepulturæ cum debita decencia. Sed Regulares habent jus ſepeliendi ſuos Religioſos. Ergo & deferendi cadaver proceſſionaliter. Tum denique ex eo, quia ſic nullum jus Parochiale læditur: non in Quarta; cum certum ſit, illam non deberi: non ratione tranſitus; cum viæ ſint communes, & dicantur viæ, non Eccleſiæ, ſed Civitatis. Nec officit declaratio Sacræ Congregationis in contrarium adducta a *Peyr. ubi ſupra*; quia, ut reſpondet *Pellizz.* dici poteſt de ea minus ſufficienter conſtare; vel, (quod certius eſt), non obligare per modum legis univerſalis.

RESOLUTIO XCVII.

An procedere valeat adverſus præſumentes, retrahere Teſtatores ab Electione Sepulturæ in Eccleſiis Regularium; aut ipſorum voluntates revocari, vel mutari facere. Sicut & contra perſuadentes, ne Regulares vocentur ad aſſociandum corpus Deſuncti. Et contra Regulares, inducentes ad electionem Sepulturæ in ſuis Eccleſiis, aut ad jam electam in iſdem non mutandam.

544 **P**oteſtas Judicis Regularium Conſervatoris, attento Jure noviffimo, extendit ſe adverſus Univerſos, & ſingulos Reſtores, Vicarios, Beneficiatos, Plebanos, alioſque Clericos, ac Laicos, cujuſcumque ſtatus, Ordinis, conditionis, aut præminentie fuerint, etiam per excommunicationis lætæ ſententie declarationem, aliasque Cenſuras Eccleſiaſticas, invocato pariter qua-

quatenus opus sit, auxilio brachii Sæcularis, qui præsumerent, testatores, intendentes apud Regularium Ecclesias, sepulturas eligere, ab eorum proposito persuasionibus retrahere; aut ipsorum voluntates revocari, vel mutari facere juxta Privilegium Minimis Sancti Francisci de Paula concessum a Leone X. in Bulla incip. [Exponi nobis] die 27. Septembris 1518.

545 Item adversus eosdem persuadentes, ne Defunctorum parentes, vel hæredes, aut etiam executores ultimarum eorumdem voluntatum, vocent Regulares ad associandum corpus Defuncti ad Sepulturam, & quidem usque ad supra recensitas Censurarum pœnas deveniendo. Ita *Peyr. in dictâ. Confit. Leonis X. §. 2.* Tum propter rationis identitatem; tum quia concessio majori, minus etiam concessum esse videtur; *cap. Ex parte il terzo de decim.* Majus autem est, persuadere, ne quis eligat Sepulturam, quam ne aliqui ad Sepulturam associant. Tum demum quia, ut habet vulgare Juristarum proloquium: quando aliquid est prohibitum, censetur etiam prohibitum omne illud, per quod ad id perveniri potest; de quo *Menoch. tom. 2. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 93.* Si ergo prohibita sunt recensitæ personæ, retrahere a Sepultura eligenda; sunt etiam prohibita, retrahere a corporum associatione, qua ad ipsam Sepulturam pervenitur. Puto itaque, concludit *Peyr.* posse Conservatores, contra prædictos Rectores &c. procedere censuris Ecclesiasticis, per dictam *Confit. Leonis X.*

546 Tandem adversus Regulares, qui aliquem induxerunt ad eligendam Sepulturam apud seipos in propriis Ecclesiis; vel ad non immutandam electam, ad hoc, ut cadaver, & accepta ratione funeris, restituant, juxta *cap. 1. de Sepult. in 6.* ubi illæ statuuntur pœnæ contra Ecclesiasticos inductores prædictos, scilicet

547 Prima, Nullitas Electionis. Secunda, quod non possit sepeliri cadaver in loco sic electo. Tertia, quod Ecclesiastici, sive Clerici, sive Religiosi, qui sepelierunt, debeant intra decemdiem restituere corpus, si petatur; sicut & quæcumque receperunt intuitu Sepulturæ. Quarta, quod nisi restituant, sint ipso jure interdicitæ eorum Ecclesiæ, & Cœmeteria. Quinta demum, excommunicatio cum reservatione, Papæ facta in *Clem. fin. de penis §. Sane.* Profecto cum Regularium Conservator sit eorumdem Judex in omnibus causis, quæ ipsos inter, & extraneos vertuntur: & quoad Judicem, qui debeat hujusmodi restitutionem præcipere, nihil in præcitatæ Juribus disponatur; ipsemet Conservator debet hanc restitutionem imponere. Unde Extranei pro tali restitutione obtinenda, non coram Episcopo, sed coram Conservatore, causam suam adversus regulares agere debent. Ita *Bordon. p. 2. resol. 51. n. 194.*

RESOLUTIO XCVIII.

An procedere valeat adversus Parochum, nolentem corpora Defunctorum levare, nisi vocatis prius omnibus Parochiæ Clericis; aut saltem nisi tot vocentur Clerici, quot Regulares: aut plus exigentem ab illis, qui in Ecclesiis Regularium sepeliendi sunt, quam ab illis, qui in Ecclesiis Parochialibus.

548 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus Parochum, nolentem levare corpora Defuncto-

rum, nisi vocatis prius omnibus Clericis Parochiæ; aut saltem nisi tot Clerici vocentur, ad associandum corpus Defuncti, quot vocantur Regulares: vel plus exigentem ab illis, qui volunt Sepeliri in Ecclesiis Regularium, quam ab iis, qui in Ecclesiis Parochialibus. Cum id videatur primo contra privilegia Regularium, quibus libera conceditur Sepultura: non enim libera foret, si Parentes Defuncti non possent vocare, quos, & quot vellent Regulares: sicut & contra jus, quod habent Regulares, ut Defunctorum exequiis assistere queant. Secundo speciem præferat Monopolii, ut firmant passim Doctores cum *Peyr. tom. 2. privil. regul. Conf. II. Leonis X. incip. [Exponi] §. 2. n. 2.* Et tertio limitem ponat liberæ morientium electioni. Quæ omnia demum etiam pietati adversantur. Atque sic *Azor. p. 2. lib. 9. c. 11. in 6. privil. Cleric. §. Si quaras. Palaus tr. 12. punct. 8. n. 5. & alii.*

Atque hic notandum, posse Regularium Conservatorem proclamare Parochum, ad levanda corpora Defunctorum plus exigentem ab iis, qui Sepulturam elegerunt in Ecclesiis Regularium, quam ab illis, qui in Ecclesiis Parochialibus; proclamare (inquam) Parochum in excommunicationem majorem Papæ reservatam incursum, a Clemente VIII. in *Confit. [Expositum Nobis] 21. Januarii 1604.* latam, & deinde confirmatam ab Urbano item VIII. in *Confit. 21. tom. 4. Bullar. pag. 258.* Et quamvis prohibitio, sub præfata excommunicatione, facta sit Parochis Indiarum Occidentalium; tamen cum sit declarativa Juris Canonici, imo & Naturalis, quo nemo exigere queat plus, quam sibi debeatur de justitia, extendenda est ad omnes Parochos totius Universi, ut notat *Portel in addit. ad dub. Regul. verb. Sepultura.* Cum præsertim in ea pronuntiet Papa, talem se prohibitionem dare, ad tollendum abusum. Si ergo (addit *Peyr. in addit. ad Confit. Leonis X. c. 4. n. 8.*) talis exactio est abusus, non apparet, quare extra Indias non debeat esse abusus. Et advertit laudatus *Peyr.* talem excommunicationem incurere Parochos, etiam si hujusmodi exactioem faciant, suffulti suorum Prælatorum statutis: hæc enim statuta erant in Indiis. Et ulterius teneri damnum illatum restitutione Regularibus, aut Defunctorum hæredibus; cum contra justitiam id facerent, ut optime monet citatus Doctor.

RESOLUTIO XCIX.

An procedere valeat contra præfatum Parochum impediens, ne cadavera Defunctorum cum habitu patente Fratrum Minorum ad Sepulturam deferantur.

Potestas Judicis Regularium Conservatoris, 550 attento Jure novissimo, extendit se adversus Parochum impediens, ne cadavera Defunctorum cum habitu patente Fratrum Minorum sepeliantur in eorum Ecclesiis, cooperiendò videlicet habitum cum aliquo panno, vel lugubri veste, ita ut habitus non videatur, sicque valeat Parochus alio deferre, & sepelire cadavera. Adversus quem extat excommunicatio, lata a Sixto IV. in Bulla qua incipit: [Apostolicæ mansuetudinis,] & relata a *Confessio pag. 81.* Ita *Bordon. resol. 51. n. item 51. & alibi,* ex illa ratione, quia Jus, quod habent Regulares, nullo modo possunt sibi Parochi usurpare, prætextu tegumenti; cum Cadaver deferri debeat cum habitu

habitu discooperatum, nullo pallio, vel tegumento superimposito, ex Bulla Sixti IV. apud laudatum *Confedum pag. 71.* Præterquamquod non diceretur cadaver cum habitu religioso sepeliri, sed absque illo; quia non apparere, & non esse paria sunt, *l. In lege ff. de contr. exempt.*

551 Notat laudatus *Bordonus n. 54.*, debere Conservatorem in faciem Curati monitionem præmittere; neque trinam necessariam esse, sed unicam sufficere in similibus casibus pendentibus, in quibus unica tribus æquivalet, *cap. Constitutionem q. de sent. excomm. in 6.* Et *resol. 96. n. 6.* addit, quod si Conservator absit, & Parochus velit ad propriam Ecclesiam deferre cadaver; tunc Religionis Superior, vel alius religiosus coram testibus possit ipse monitionem unicam in faciem Parochi præmittere, prohibendo illi, ne cadaver Ecclesiam Regularem debitum, ad suam deferri faciat. Nec officit, quod Religiosus non sit Judex contra Parochum; cum id non faciat, ut Judex; sed simpliciter illum admoneat, de excommunicatione incurrenda, si impediat, ne Cadaver ad Ecclesiam Regularem deferatur.

RESOLUTIO C.

An procedere queat adversus Episcopum, punire contendentem Regulares, eo quia in processione Funerari rapuerunt per vim corpus Defuncti, qui in eorum Ecclesia Sepulturam elegerat, Parocho volente in sua Parochia Sepelire.

552 **P**otestas Judicis Regularium Conservatoris, attento Jure novissimo, extendit se adversus Episcopum, punire contendentem Regulares, eo quia in Processione Funerari rapuerunt per vim corpus Defuncti, qui in eorum Ecclesia Sepulturam elegerat, Parocho volente in sua Parochia sepelire. Ita *Bordon. p. 2. resol. 51. qu. 64. num. 205.* Cum injuria manifesta sit, non delinquentes punire; & multo magis exemptos, cujusmodi sunt Regulares prædicti: a qua profecto injuria debet illos Conservator tueri contra quascumque personas, etiam Episcopali dignitate fulgentes, ut constat ex superius dictis.

553 Quod autem in casu allato Regulares præfati delinquentes non sint, patet ex eo quia, qui utitur jure suo, nulli facit injuriam, ut habet tritissima Regula, Cadaver autem erat Religiosorum proprium, sicque de manibus Parochi illud in suam parochialem afferentis, jure poterant eripere. Rursus defacto procedenti, defacto resistendum est, ut leges permittunt, *l. 1. §. Et hoc Editum ff. Si Mulier venit. Et docent Marcus de Mantua sing. 446. apud Peyr. tom. 3. c. 2. num. 6. & alii.* Demum potest quivis auctoritate propria, aliquid sibi rapienti resistere, & in tuto ponere, ut fert communissima Doctorum sententia, *in tit. de Raptor. & furtis.* Ergo bene poterant dicti Religiosi Cadaver illud, quod in eorum bonis erat, vindicare &c.

554 Quod etiam in hoc casu dicti Religiosi sint exempti, ita ut nequeant ab Episcopo corrigi; patet inde, quia si tales non forent, maxime ob Decretum Tridentini *sess. 25. c. 14.* vi cujus Regulares, extra claustra delinquentes, si a Superiore suo non puniantur, poterunt ab Episcopo puniri. Vel ratione scandali, quod eo facto oriretur, & una simul jus corrigendi in Ordinario; cum scandalum dare, sit conditio confensens jurisdictionem, teste *Sousa Aphorism. Inquisit. lib. 1. c. 31. num. 8.* Sed Tridentinum non facit

ad rem præsentem, in qua nullum extat delictum ex dictis. Et etiam si extaret, tunc haberet per ipsum corrigendi facultatem Episcopus, cum Superiores Religiosi correctionem negligerent. Scandalum autem in proposito nullum foret; quemadmodum nullum scandalum est in eo, quod Dominus e manibus furis rem suam eripiat. Ceterum si quod Religiosorum Pharisæicum scandalum est, cessaret illico, monitis Sæcularibus, ipso actu, qualiter Defunctus ille Sepulturam elegerat apud Regulares, Scandalum vero Curati, volentis sibi alienum Cadaver usurpare, præter Religiosorum intentionem eveniret; non secus, ac scandalum furis, de cujus manibus rem suam eriperet Dominus, præter hujus intentionem contingeret.

Non extenditur tamen Conservatoris potestas 555 adversus Episcopum, avocando ad se causam inceptam coram illo, antequam ipse esset Regularium Conservator, ut cum *Riccio p. 3. decis. 191.* sustinet *Donat. q. 17.* Vel antequam Regularis esset exemptus, quia nimirum, dum esset Sæcularis, litem inceptam coram Episcopo, & deinde per ingressum in Religionem factus est exemptus &c. ut docent *Cokier p. 2. quæst. 17. de Jurisdic. Ordin. in Exempt. Cesp. de Exempt. cap. 2. dub. 37. & alii.* Et recte quidem; quia, ut statuit *l. Ubi ff. de Judic.* ubi cœptum est semel iudicium, ibi finem sumere debet: sufficit enim in Judice habitas tempore coactionis, licet post factum contingat inhabilitas.

Neque extenditur adversus eundem Episcopum, 556 decidendum causam restitutionis cadaverum, quando illa Regulares arripiunt inter se. Cum causa violati Sepulcri Inter Regulares, non coram Conservatore, sed coram Ordinario loci; eoque mortuo, coram Capitulo Sed. Vac. agitata sit, ut recte docet *Bordon. in Decis. Miscellan. 500. dub. decis. 459.* Quod liquet tum ex eo, quia hæc causa tangit jura Sepulturæ, & Parochialia; cum de Jure communi quisque sepeliendus sit in Parochiali, nisi aliam elegerit Sepulturam, *Gloss. in quæst. 2. causa 13. c. 1. v. Nunc autem.* Sed causæ Parochiales deciduntur coram Episcopo, qui est Ordinarius in hujusmodi causis, *c. Ubi cumque 6. c. Quæstio est 12. c. Præcipitandum 15. c. Qui divina 28. 13. quæst. 2. Hostiens. in Summ. de Jure patron. §. fin. ergo & hæc, de qua agitur. Tum etiam ex eo, quia juxta *Rituale in tit. de Ecq. §. Nul- lum*, Episcopus facultatem concedit transferendi Cadaver de loco ad locum.*

Neque demum Conservatoris potestas extendi- 557 tur adversus eundem Episcopum, compescentem Exemptos, qui construunt Oratoria, vel Cappellas in loco exempto sine ejus licentia: aut in sic constructis, vel tempore Interdicti, præter casus exceptos, a Jure, celebrant, vel celebrari faciunt Divina; cum hic non sit casus in commissione Judicis Conservatoris Regularium comprehensus, ut expresse statuitur in *cap. Auctoritate 4. de privil. in 6.* ac notat *Moneta c. 9. q. 3. n. 93. & alii.*

An autem adversus præfatum Episcopum Conservatoris potestas etiam extendatur ad illos casus, in quibus Regulares exempti, nedum extra, sed intra claustra pariter degentes, ex Jure communi, Concilio Tridentino, & Apostolicis Constitutionibus, post illud emanatis, Jurisdictioni subduntur Episcoporum, *seq. art. decideret*; ubi præcipuorum Casuum Centuriam, in gratiam non modo Episcoporum, sed Conservatorum, etiam, & Regularium ipsorum, adducemus. Sitigi:ur

ARTICULUS VIGESIMUSSECUNDUS.

An ad ea , in quibus Regulares Exempti subjiciuntur Episcopis , extendat se Judicis eorumdem Conservatoris potestas : & quænam illa sint ?

Ubi

Centuria Casuum , in quibus Regulares Exempti subjiciuntur Episcopis :

Et

De Dignitate , ac præstantia Episcoporum , deque Regularium bono in Ecclesia Dei , constantique inter ipsos pace , & Charitate fovenda .

Dico I. Potestas Judicis Regularium Conservatoris, quæ etiam attento Jure novissimo, ex hæcenus stabilitis *art. 20. & 21.* tam ampla, lataque est, ut ad prædicta etiam adversus Episcopos extendatur; restringitur tamen ad casus, in quibus vigore Juris communis, Concilii Tridentini, & Apostolicarum Constitutionum, post Tridentinum emanatarum &c. Regulares Exempti, etiam intra claustra degentes, subjiciuntur Episcopis, ita quod in illis nequeat se immiscere, jurisdictionemque suam ullo modo exercere Index eorumdem Conservator. Assertio manifesta est ex declaratione Congregationis, specialiter deputatæ ab Innocentio X. in controversia inter Episcopum Angelopolitanum in Indiis Occidentalibus, & Patres Societatis Jesu, inibi degentes, super munere prædicationis Verbi Dei, & Confessionibus Laicorum audiendis apud *Lezanam in Consultis variis Conf. 40. n. 110. Monacellum tom. 1. in Append. Formul. de Elect. Conserv. Adnot. ad Bullam Gregorii XV. n. 9. & 10. & Mendo in Statera Opinionum benignarum dissert. 13. q. 19.* ubi ex *tomo 4. Magni Bullarii Romani in Editione Lugdunensi anno 1655. sub tit. Innocentius X. a pag. 291.* processum, & finem Causæ Angelopolitane verbatim transcribit. Proposito siquidem in eadem Congregatione ab Episcopo primo dubio: [An in casu, quo Episcopus præcipiat, decreta aliqua Concilii Tridentini a Regularibus observari, & executioni demandari; Regulares quicumque, etiam Societatis Jusu, sub prætextu, quod hujusmodi præcepta infringant sua privilegia, possint eligere Conservatores?] Congregatio respondit [Si Episcopus præcipiat Regularibus, etiam So-

cietatis Jesu, ut decreta aliqua Concilii Tridentini observent, ac exequantur in illis casibus, in quibus per ipsum Concilium, vel Constitutiones Apostolicas Regulares Exempti subjiciuntur Jurisdictioni, & Correctioni Episcopi, minime licere ipsis Regularibus, ob eam causam Conservatores eligere.] Et proposito ab eodem Episcopo secundo dubio: [An, quando Ordinarius procedit Juris Ordine servato adversus Regulares prædictos in casibus, in quibus per Concilium Tridentinum, vel Constitutiones Apostolicas ipsi subjiciuntur, possint Conservatores Judices assignare?] Congregatio respondit, ut ad proximum: [Non posse.]

Verum hoc intelligendum, ubi Episcopus 3 caute procedat, Juris ordine servato, & intra Cancelli Jurisdictionis sibi traditæ, in casibus de quibus loquimur, se continendo; non autem ubi Juris ordinem non servarit: quia tunc locum habet adversus Episcopum in favorem Regularium Conservatoris jurisdicatio, ut declaravit citata Congregatio in dicta causa Angelopolitana die 16. Aprilis 1648. apud laudatum *Mendo in Statera Opinionum Benignarum dissert. 13. q. 19.* sic: [Licet non possint Regulares eligere Conservatores, quando Episcopus procedit, Juris ordine servato in casibus, in quibus per Concilium Tridentinum, vel Constitutiones Apostolicas ipsi Episcopo subjiciuntur; possunt autem ad Conservatorem recurrere, Episcopo procedente, Juris ordine non servato.] vel ubi illos prætergreditur, excedatque, abutendo sua jurisdictione: nam per abusum eo ipso ab illa decedit, sicque jurisdictionem non retinet super Regulares exemptos; per excessum vero exemptionem vulnerat Regularium,

rium, eorumque Jura, & Privilegia, ſuper quibus jurisdictionem non habet. Unde ad defenſionem exemptionis ſuæ, ſuorumque privilegiorum, & jurium adverſus exceſſum, & abuſum Episcopii optime queunt in præſatis Caſibus Regulares Conſervatorem eligere. Atque ita *Lezana diſt. conſult. 40. num. 76.* ubi partes Jeſuitarum in diſta Controverſia erudite non minus, quam ſolide tuetur. Quinam autem ſint præſati caſus, in quibus Regulares exempti, etiam intra clauſtra degentes, ſubjiciuntur Episcopis, ita ut in iis locum non habeat Conſervatoris facultas, *aſſer. ſequenti in fine* recenſebitur. Interim

Dico II. Quamvis olim, attento jure communi, Religioſi omnes non ſecus, ac Clerici Sæculares ſubjicerentur Episcopis, in quorum Diœceſibus Monasteria ſita erant, *Can. Abbates, Can. Monasteria 18. qu. 2. Mandos. de ſignat. grat. tit. de exempt. ab Episcop. verſ. omnes Eccleſiæ. Cened. præſt. & Canon. quæſt. lib. 1. qu. 26. num. 1. Ciarlin. diſcept. ſenſ. controv. lib. 1. cap. 50. num. 16.* & cum aliis paſſim *Vulpe in præxi judic. for. Eccleſ. cap. 42.* Ipſaque cœnobia Episcopo quoad jurisdictionem, & gubernium Religioſorum ſubdita ſorent; quoad ſuſceptionem vero Sacramentorum Presbytero Parochiali, quando Regulares nondum Clerici erant, *Abb. in cap. Dilectus num. 17. de Capell. Monach. Lauvet. de Franchis in controv. inter Episcopum, & Regul. & inter regul. & ſæcul. qu. 2. in princ.* adeo ut Episcopi, velut Religionum Generales, quosdam ad profeſſionem admittere, alios vero repellere; monasteria viſitare, & in iis ſiquid minus pie, recteque a Religioſis ageretur, corrigere potuiſſent, *Can. Abbates 18. q. 2.* atque, ut cuncta paucis complectar, ea omnia in Religiones, earumque Religioſos exercere, quæ nunc Religioſorum Ordinum Prælati Generales, *Can. Qui vere 16. qu. 1. Can. Viſitatis 17. qu. 1. Can. Abbates 18. qu. 2. Gloſſ. verb. ſi Prælati in cap. Quanto de offic. Ord. Abb. & DD. frequenter in cap. Porrectum de Regul. Sylv. verb. Religio 3. §. 4. Navarr. in Can. Non dicatis 12. qu. 2. n. 63. Campanil. in Diversor. jur. Can. rubr. 12. cap. 13. n. 1. & alii cum Rodriq. qu. regul. tom. 2. qu. 63. art. 1. & 3.* qui proinde de ipſo jure communi Episcopo intentionem fundatam habere, nedum in Civilibus, ſed in Criminalibus etiam, adverſus Abbates, ceterosque Religioſos contendunt cum *Joan. Andr. Butr. Daſtan. in cap. Tua nobis num. 16. de Conſirmat. util. Gonzalez ad reg. 8. Cancell. Gloſſ. 23. num. 24. & Rota deciſ. 78. part. 1. diverſ.* Quoniam vero Episcopi hac ſua poteſtate non infrequentur ſunt abuſi; ipſorum licentia non ſemel ab Apoſtolica Sede reſpreſſa fuit per exemptionem nunc unius, nunc alterius Monasterii, modo hujus, modo illius integri Ordinis Religioſi; & tandem progreſſu temporum omnium fere Religionum a ſua jurisdictione, ita nimirum, ut omnes fere Religiones hodie pro commodiori ipſorum gubernio, majorique tranquillitate, & pace, privilegio exemptionis fruantur a jurisdictione Episcoporum, ſubjectas dumtaxat immediato gubernio Apoſtolice Sedis, & omnimodæ jurisdictioni Prælatorum Regularium, qui proinde in eas jurisdictionem obtinent pleno jure quaſi Episcopalem, *Gloſſ. communiter recepta Verb. proprii in Clem. 1. de reb. Eccleſ. non alien. Navarr. ſupr. Cochier de juridiſt. Ord. in exempt. part. 1. qu. 17. num. 9. & 25. Rodriq. cit. qu. 63. artic. 3. & alii*: omniaque valent exercere Regulares Prælati in ſuos Religioſos ſubditos, quæ poſſunt Episcopi in proprios ſubditos diœceſanos, *Navarr. conſ. 23. de priviſ. in novis, Sayr in floribus deciſ. ſub eod. tit. deciſ. 25. Cochier ſupr. diſt. num. 25. Barboſ. de offic.*

& poteſt. Episc. part. 3. num. 3. & 4. qui a num. 12. erudite ſatis, ut aſſolet, enumerat Religiones omnes exemptionis privilegio ex ſpeciali Apoſtolice Sedis gratia, & Summorum Pontificum benignitate donatas, una cum Pontificibus eximentibus, & anno, quo privilegium exemptionis unicuique Religioſorum Ordini conſeſſum eſt: quemadmodum, nec minus erudite, recenſet *Pignatell. tom. 7. conſult. 43. a n. 77.*

Verum non ita plenaria, & illimitata de facto eſt exemptio Regularium a jurisdictione Episcoporum, ut non agnoſcatur limitata, & reſtriſta in permultis ſpecialibus caſibus, quorum aliqui continentur in jure Communi, ut contendit laudatus *Rodriq. tom. 3. quæſt. regul. qu. 64. art. 11.* complures additi ſunt a Sacroſancta Tridentina Synodo: reliqui vero a Summis Pontificibus per varias Conſtitutiones Apoſtolicas poſt Tridentinum emanatas, perque Declarationes Sacrarum Congregationum; idque ad præcavendum ulterioribus Exemptorum, ſua libertate paſſim adverſus Episcopos, & religioſam diſciplinam abutentium, exceſſibus: [Quoniam (ut ait *Tridentinum* laudatum *ſeſſ. 24. de reſ. cap. 11.*) privilegia, & exemptiones, quæ variis titulis plerisque conceduntur, hodie perturbacionem in Episcoporum jurisdictione, & exemptis occasionem laxioris vitæ præbere dignoſcuntur.]

Horum autem caſuum Catalogum, in quibus Regulares exempti, etiam intra clauſtra degentes, jurisdictioni ſubduntur Episcoporum, adeoque pro iis nequeunt Conſervatores Judices aſſignari, juxta laudatam declarationem Congregationis, ab Innocentio X. ſpecialiter deputatæ, niſi ubi Episcoporum exceſſus contigerit, & abuſus propriæ jurisdictionis, quoniam emolumenti non vulgaris eſſe poteſt Conſervatoribus Regularium æque, ac Regularibus ipſis, immo & locorum Ordinariis, ex *Barboſa, & Pignatello citatis, Tambur. tom. 1. de Jure Abbatum diſp. 19. qu. 7. Reiſſenſt. lib. 1. decretal. tit. 31. §. 5. & 6. Fagn. in cap. Grave a num. 37. de offic. Ord. Monacell. in Formulario, Ceſpede de exempt. & aliis* exponet ſequens

CENTURIA CASUUM,

In quibus Regulares Exempti, etiam intra Clauſtra degentes, ſubjiciuntur Episcopo.

C A S U S I.

Quoad ea, quæ ſunt Ordinis Episcopalis.

Regulares Exempti, etiam intra clauſtra degentes, ſubjiciuntur Episcopo quoad ea omnia, quæ Ordinis ſunt Episcopalis, ut quoad petitionem Chriſtmatis, Conſecrationem Eccleſiarum, Ordinum ſuſceptionem &c. *Cap. Veniens 19. §. Chriſma de præſcript.*

Quamobrem nequeunt Regulares Ordines recipere, niſi ab Episcopo illius Diœceſis, in qua eorum Monasteria ſita ſunt, conformiter ad *Tridentinum ſeſſ. 23. de reform. cap. 10.* & ad Decretum juſſu Clementis VIII. pro Regularibus Ordinandis; & non ab alio, niſi Diœceſanus abſuerit, vel non eſſet Ordinationes habiturus, ſub pœnis latæ ſententiæ in prædicto decreto contentis, facta tunc in literis Dimiſſorialibus Superiorum Regularium atteſtatione de Episcopi abſentia, vel impedimento: quam ſane atteſtationem ſufficere,

X 2 nec

nec requiri fidem absentis, vel impediti Diocæsani contendunt *Marchin. de Sacram. Ord. tract. 1. part. 6. cap. 4. num. 4. Peyr. de Prælatu qu. 3. cap. 7. Cæsped. cap. 4. dub. 70. Pax Jord. lib. 3. Lucubr. Can. titul. 6. num. 24. & alii contra Passer. de stat. hom. tom. 3. qu. 189. art. 10. insp. 10. num. 868.* contententem id Episcopis arbitrarium esse, & *Monacell. in Append. tom. 1. ad Decret. Clem. VIII. num. 6. pag. 413. & alibi* opinantem, utrumlibet sufficere, sed tutius esse fidem habere Tribunalis Diocæsani. Decretum autem per extensum a Monacello relatum *dic. tom. 1. in Append. pag. mibi 412.* est tenoris sequentis: [De mandato Sanctissimi Domini Nostri Clementis Divina Providentia Papæ VIII. tenore præsentium mandatur omnibus, & singulis quorumcumque Regularium Superioribus, ut de cetero observent, & observari faciant ea, quæ in Decreto Sac. Congreg. Concilii Trident. continentur, cujus tenor est talis: Congregatio Concilii censuit, Superiores Regulares posse suo subdito itidem Regulari, qui, præditus qualitatibus requisitis, Ordines suscipere voluerit, litteras dimissoriales concedere, ad Episcopum tamen Diocæsanicum, nempe illius Monasterii, in cujus familia ab iis, ad quos pertinet, is Regularis positus fuerit; & si Diocæsanicus abfuerit, vel non esset habiturus Ordinationes, ad quemcumque alium Episcopum, dum tamen ab Episcopo, qui Ordines contulerit, examinatur quoad doctrinam; & dum ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem dimissorialem in id tempus, quo Episcopus Diocæsanicus, vel abfuturus, vel nullas habiturus esset Ordinationes. Verum cum a Superioribus Regularibus, Episcopo Diocæsano absente, vel Ordinationes non habente, litteræ dimissoriales dabantur, in eis utique hujusmodi causam absentiae Diocæsani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum exprimendam esse; quod qui non fecerint, officii, & dignitatis, seu administrationis, ac vocis activæ, & passivæ privationis, ac alias arbitrio ejusdem Sanctissimi Domini Nostri Papæ reservatas poenas incurrant. Datum Romæ 15. Martii 1599.]

16 Sed hoc decretum procedit, ubi Regulares speciale privilegium non habeant a Sede Apostolica, ut a quocumque Catholico Antistite valeant ordinari, ut notat, & bene *Pirhing de offic. judic. Ord. num. 114.* cum aliis, & habet Societas Jesu a Gregorio XIII. in Bulla, quæ incipit: [Pium, & utile] 22. Decembris 1582. Quam profecto Bullam una cum privilegiis, in ea contentis, confirmarunt deinde Greg. XIV., Paulus V., & Innocentius XII. 17. Augustii 1695. apud la Croix lib. 6. p. 2. n. 2194. & *Monacellum tom. 2. Formul. tit. 13. n. 31. pag. mibi 115.*

17 Atque hic duo sunt adnotanda; & primum est, Episcopum non posse Regularem Ordinandum cogere, ut juret voce, vel scriptis, se validam Professionem emisisse; aut alias nullam ratificasse, antequam ipsum promoveat ad Ordines. Atque ita *Pelliz. in man. regul. tr. 8. cap. 6. sect. 1. qu. 25. num. 51.* tum quia nullibi in jure tanta Potestas confertur Episcopis. Tum etiam, quia juramentum deferri non potest, nisi a proprio Judice, cum sit actus jurisdictionis, *Abb. in cap. Si quis testium de Testib. Aretin. cap. 6. eod. tit.* adeoque impotens in non subditum, cujusmodi est Religiosus, exerceri. Tum denique, quia ex dicendis infra nequit Episcopus Prælatum Regularem obligare, ut, quando Religiosum subditum præsentat ad Confectiones Sæcularium approbandum, attestetur sub juramento de ejus sufficientia, idoneita-

te, morum probitate, certa ætate &c. Ergo neque obligare potest Regularem Ordinandum, ut sub juramento de sua Professione valida attestetur, vel de ejusdem alias invalidæ ratificatione; cum eadem in præsentem casum militet ratio: & ubi eadem militat ratio, eadem militat quoque juris dispositio, *L. 1. §. Interdum ff. de Fonte.*

Secundum, quod venit adnotandum, est, non posse Regulares ab alieno Episcopo in propriis domibus, & Ecclesiis ordinari sine licentia Diocæsani, ipsomet Diocæsano, Ordinationem non habente, vel quia non vult, vel quia abest a Diocæsani: aut sine facultate Capituli Sede vacante, eodem Ordinario defuncto, ut sustinent *Barbos. de offic. & potest. Episc. alleg. 4. num. 61. Miranda in man. prælat. tom. 1. qu. 38. art. 3.* & alii, moti ex decreto Tridentini *sess. 6. cap. 5. de reform.* ibi: [Nulli Episcopo liceat, cujusvis Privilegii prætextu Pontificalia in alterius Diocæsani exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, & in personam eidem Ordinario subjectas tantum.] Et *sess. 23. cap. 8.* ubi sic: [Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur, Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis, aut specialis Rescripti, vel Privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur.]

Contra *Cæspedem de exempt. cap. 4. dub. 78.*, & 19 90. id posse probabiliter contententem: tum ex Privilegio, Benedictionis concessio ab Eugen. IV., ut possint a quocumque Antistite ordinari, etiam intra septa Monasterii, absque alia licentia, & contradictione Diocæsani, & nulla examinatione præmissa. Quo Privilegio per viam communicationis gaudent omnes fere alii Regulares, Tum ex alio, Religioni Sancti Joannis Hierosolymitani a Pio IV. concessio in Bulla, quæ incipit [Circumspecta] ibi: [Nec non exemptionem, & liberationem, ita quod Magistri Bapulivorum, Priorum, & dicti Hospitalis Capellani a quocumque Catholico Antistite, sub Romanæ Sedis Obedientia constituto, Sacros Ordines, etiam extra tempora a jure statuta, tribus diebus festivis suscipere, & in quibusvis tam Sæcularium, quam Regularium Ecclesiis.]

Quæ sane Privilegia licet fuerint ante Tridentinum, utpote quod Anno 1545. cœptum est sub Paulo III. continuatum vero sub Julio quoque III. absolutum tandem fuit sub Pio IV., & ab eodem confirmatum anno 1563., innovata tamen fuerunt post Concil. a Sancto Pio V. in Bulla, quæ incipit: [Et si cuncta] 29. Novembris 1568., a Greg. XIII. in constit. incip. [Quo magis,] a Sixto V. in ea, quæ incipit: [Et si,] a Greg. XIV. in Bulla [Quanta Christianæ], & a Clem. VIII. in constit. incip. [Pastoralis], & in alia pro Patribus Sancti Joannis Evangelistæ Portugallicæ, ut nimirum possint ordinari extra tempora, & per quemcumque Episcopum die 23. Novembris 1596. quam se vidisse, testatur *Portel in dub. regul. verb. Ordines Sacri n. 4.*

Et etiam supradicta Eugenii IV., & Pii item 21 IV. Privilegia a laudatis Pontificibus innovata non essent; adhuc tamen ea a Tridentino abrogata non fuisse, contendit probabiliter *Cæsped. dic. dub. 9. num. 6. & 7.* tum quia verba illa Concilii *cujusvis Privilegii prætextu* intelliguntur de Privilegiis, quæ habent Episcopi ipsi, non vero Regulares, ut liquet ex contextu. Tum etiam, quia quotiescumque Concilium abrogat Privilegia Regularium, solet illa expresse abrogare: sicque quando illa expresse

C A S U S II.

Quoad Examen de scientia, ad receptionem Ordinum necessaria.

preste non abrogat, non debent abrogata presumi, ut docet Cochier p. 2. qu. 54. num. 2. de jurisd. Ord. in exempt. sed in utroque Tridentini loco non abrogantur expresse Privilegia Regularium. Ergo &c.

22 Probat ulterius *Cespedes* suam opinionem *dub. 78. ex constit. S. Pii V. [Et si Mendicantium:]* ubi §. 7. sic legitur: [*Sess. vero 24. cap. 8. neminem, nisi a proprio Episcopo ordinari posse statuens, in Regularibus locum non habere omnino declaramus. Ita quod Fratres hujusmodi praefatos, etiam Sacros Ordines a quolibet Antistite, Gratiam, & Communionem Apostolicæ Sedis habente, Ordinarii loci minime requisita licentia, in locis, seu domibus Fratrum hujusmodi, aut alibi recipere possint:] Nec talis concessio quoad id, quod in domibus Regularium ordinare possint in dicto casu Episcopi, fuit per Greg. XIII. revocata in constit. [In Tanta;] cum hæc non abroget absolute præfatam Constitutionem Pianam [Etsi Mendicantium]; sed tantum pro ut Concilio Tridentino contradicit, & quidem in illis dumtaxat locis Concilii, ubi adest clausula derogativa Privilegiorum, ut firmat *Lezana tom. 2. ubi de Confraternitatibus agit.**

23 Probat demum sententiam suam *Cesped. dic. dub. 78. num. 3.* quia duo in hac re consideranda sunt; & quod Regulares debeant a proprio Diocesano ordinari: & quod in propriis Cœnobiis ordinari possint. Primum in suo robore perseverat per Decretum de mandato Clem. VIII. editum. Secundum derogatum non est, cum a Concilio Tridentino id non prohibeatur; & consequenter nec abrogentur Privilegia, quæ circa hoc habent Regulares per laudatam Constitutionem Gregorianam [In Tanta.]

24 Neque dicas: Episcopus alienus nequit Ordines in loco Exempto conferre, sine licentiâ, nedum Superioris loci exempti, verum etiam Episcopi loci, in quo est locus exemptus, ut docent *Molfes. in Summa Theolog. tr. 2. cap. 2. num. 12. Riccius in prax. for. Eccles. resol. 495. in Notab. de materia Episcopi, Galet. in Margarita Cas. consc. v. Episcopus, Barbof. de offic. & potest. Episc. alleg. 6. & alii, qui id testantur decisum, Ergo &c.*

25 Ne, inquam, id dicas: dato siquidem antecedente, ubi non obstat Privilegium in contrarium; negatur cum consequentia, ubi illud obstat; ut in proposito: cum habeant Regulares Privilegium, ut possint ordinari in propriis domibus: quod sane adhuc persistit in suo robore; & aliunde decisiones, quod Episcopi ordinare non possint in locis exemptis sine licentiâ Ordinarii loci, non respiciant, nec considerent Privilegia: unde sententiæ *Cespedis* non adverstantur. Ex his

26 Concludit *Cesped. dic. dub. 78. num. 4. & dub. 90. num. 7.* quod quando Diocesanus Ordinationes non tenet, vel quia absens est, vel quia non vult, vel quia mortuus est; a quolibet Episcopo poterunt absque scrupulo Regulares in suis Ecclesiis, & in alia quavis ordinari, etiam sine licentiâ Ordinarii loci, seu Capituli Sede vacante, per Privilegia nimirum data ante Concilium Tridentinum, & per illa concessa post Concilium.

Regulares Exempti, de quibus loquimur, sub-
27 jiciuntur Episcopis quoad examen de scientia, ad receptionem Ordinum, juxta *Trident. dist. sess. 23. cap. 4.* & præadductum Decretum. Nisi tamen privilegium habeant, ut examini non subjiciantur, quemadmodum habet Societas Jesu in Indulto laudato Gregorii XIII. de cujus intelligentia, ut refert *Monacell. supr. num. 32.* cum dubitasset Archiepiscopus Mechliniensis, oraculum Sacræ Congregationis Concilii exquisivit: & duplici proposito dubio, scilicet

Primo, an Clerici Societatis Jesu, Sacros Or-
28 dines ab Episcopo Mechliniensi suscepturi, debeant se subicere examini, pro ut ceteri Regulares?

Secundo, an Clerici Societatis Jesu, habitan-
29 tes in diœcesi Mechliniensi, Archiepiscopo Ordinationem habente, possint extra diœcesim Mechliniensem ordinari ab alio Episcopo in propria Diœcesi?

Sacra Congregatio die 5 Julii 1681. respondit: Ad primum negative, nisi adit consuetudo in contrarium. Ad secundum affirmative.

Atque hic notandum, quamvis Episcopus pos-
30 sit examinare de scientiâ Regulares non privilegiatos ordinandos; non tamen potest de illorum natalibus, ætate, & moribus inquirere, ut advertunt Doctores passim cum *Cespede de exempt. capit. 4. dub. 64.* Quibus patrocinantur duo Sapientissimi Antistites, *Campanilis* videlicet, & *Venerus de Leyva* Archiepiscopus Monregalensis. Jam *Campanilis in divers. cap. 12. rubr. 13.* sic habet: [Sed cum licentiâ (intellige Superiorum) ad manus Episcopi pervenit, suum non erit inquirere, si nomine ejusdem Religiosi, ordinari volentis, & desiderium fuerit propositum in Ecclesia, testimoniumque extet de illius natalibus, moribus, & vita a fide dignis, quæ in Ordinandis omnibus inquirenda esse, decernit Tridentina Synodus in *cap. 5. sess. 23. de reform.* Siquidem Congregatio Concilii censuit, ad Regulares minime extendi dispositionem præfatam. In quibus satis sit Episcopo, testimonium habere ad Ordinandorum Superioribus Regularibus affirmantibus, & attestantibus, prædictos nullo requisitorum indigere; ejusque Fidei standum esse, præter quam circa doctrinam, pro qua subjiciuntur Episcopo examini. Quod etiam *Henriquez* testatur in sua *Summa lib. 10. cap. 23. §. 4. littera O.*] Hactenus Episcopus Campanilis. Et Archiepiscopus *Venerus* in suo *Examine lib. 6. cap. 14.* de Ordine, a Regularibus suscipiendo *num. 3.* ubi postquam dixerit, Regulares Ordinandos debere omnino ab Episcopis examinari, quia hoc præcepit *Tridentinum sess. 23. cap. 12. de reform.* inquit: [Reliqua requisita relinquuntur in conscientia sui Superioris, cum Episcopus non possit cognoscere ejus conversationem præteritam, *Bull. Sixti V. in favorem Regularium*, ubi Summus Pontifex declarat, Regulares posse Ordinari a quocumque Antistite cum litteris suorum Superiorum, & *Concil. Trident. sess. 23. capit. 12. de reform.*] Hæc Doctissimus *Venerus.*

C A S U S I I I.

Quo ad dispensationem in Interstitiis.

- 31 **R**egulares, de quibus est sermo, subjiciuntur Episcopo quo ad dispensationem in Interstitiis: quam sane dare non possunt Subditis suis Regularibus Prælatis, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii apud *la Croix lib. 6. p. 2. n. 2300.* per illa verba: [Superiores Regulares non possunt dispensare super Interstitiis Regularium Ordinandum, sed id pertinet ad Episcopum Ordinantem; qui tamen quo ad causam dispensandi iudicium suum formare debet ex attestazione Superiorum
- 32 Regularium.] Nisi tamen Regulares privilegium habeant, ut a suis Superioribus dispensentur; quemadmodum habet Societas Jesu a Greg. XIII. in præcitata Bulla [Pium, & utile] ut nimirum Jesuitæ prævia suorum Superiorum facultate, ad quoscumque tam Minores, quam Sacros Ordines promoveri queant a quolibet Catholico Episcopo absque ulla inquisitione de requisitis, & absque ulla Interstitiorum Observatione, adeo ut in tribus Dominicis, vel aliis festis diebus, etiam continuis, in Sacris valeant ordinari. Sed circa hanc super Interstitiis dispensationem, quemadmodum circa Examen Ordinandorum, & receptionem Ordinum per Regulares habendam ab Episcopo Diocesano, nonnulla scitu necessaria congerit *Mona-cell. p. 2. Formularii cit. tit. 13. a n. 18. pag. Mibi 113. & seq.*

C A S U S I V.

Quo ad declarandum in dubio corporis vitiati defectum.

- 33 **R**egulares præfati subjiciuntur Episcopo quo ad declarandum in dubio corporis vitiati defectum, ob quem Regularis nequit ad Ordines promoveri. Atque ita *Riccus in praxi variar. resolut. resol. 271. n. 3. Rodriguez in Quæst. Regul. q. 24. art. 4. & alii.*
- 34 Contra *Angelum verb. Corpore vitiatus, Lezan. verb. Irregularitas n. 12. Suarez tom. 5. in tert. part. disp. 51. Sect. 2. n. 16. Avilam de Censur. disp. 3. dub. 2. p. 7. Layman. c. 7. n. 6. & alios contententes, ad solum Regularem Prælatum in dubio præfatam declarationem pertinere: quemadmodum ad eundem solum pertinet, dispensare cum suis subditis in omnibus Irregularitatibus, tribus exceptis Homicidii voluntarii, Mutilationis membrorum, & Bigamiz, ut habetur in *Compen. Nostror. Privil. verb. Dispensatio §. 2. & in Monum. Minor. fol. 144. concess. 352.**
- 35 Moventur laudati *Angelus, Lezana, & ceteri* ex eo, quod Regulares in hoc subdantur suis Prælatis, a quibus dimissorias accipiunt, quique in eos habent jurisdictionem quasi Episcopalem.
- 36 Verum respondent *Riccus, Rodriguez, & alii* supra laudati, (estque ratio fundamentalis propriæ opinionis) quod licet Regulares Prælatis jurisdictionem habeant quasi Episcopalem in suos Subditos, quantum ad absolvendam, & ligandam in utroque foro, non ita tamen respectu Ordinum. Nec videtur consonum, quod qui non habent auctoritatem Ordinandi, habeant potestatem judicandi, an Ordinandus sit Irregularis, ob defectum corporis vitiati, quando res est in dubio: Sic quamvis Regulares Prælatis suis subjiciantur in eo, quod dimissorias ab ipsis accipiant, ipsique Præla-

ti in eisdem Subditos jurisdictionem habeant quasi Episcopalem; non ita tamen respectu dispensationis in Interstitiis; ergo neque in dubio respectu declarationis defectus corporis vitiati.

Sed *Cespedes de Exempt. c. 4. dub. 84.* utramque opinionem concilians opinatur, & ad Episcopum, & ad Prælatum Regularem insimul pertinere declarationem hujusmodi. Quod probat ex doctrina *Thomæ Sanchez lib. 7. de Dispensat. disp. 6. n. 18.* agentis de dubio in impedimento dirimente, antequam contrahatur Matrimonium, sic: Ut in dubio impedimenti, Matrimonium dirimentis, quod nequit Episcopus dispensare, non est per *Sanchez*, Episcopi solius, declarare dubium, & ponere, vel tollere, ac negare impedimentum; sed hoc spectabit etiam ad quemlibet Virum prudentem: ita & in casu nostro. Unde (ait *Cespedes*) se non videre, qua ratione tanti faciant Doctores positam difficultatem. Et deinde concludit: Declarare ergo hujusmodi defectum, & poterit Prælatus regularis, qui dat dimissorias: & Episcopus etiam, qui ordinat: nam Prælatus quomodo dabit dimissorias, nisi hoc dubium a se tollat? & Episcopus quomodo ordinabit, si dubium ablatum non judicet? ad utrumque ergo pertinebit talis declaratio; nec ordinabitur Regularis, si discrepant inter se Prælatus, & Episcopus.

C A S U S V.

Quo ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Regulares Exempti, etiam intra claustra degentes, subduntur Episcopo quo ad Sacramentum Pœnitentiæ Sæcularibus, etiam Presbyteris, administrandum. Cum illud administrare non valeant Regulares, nisi beneficium habeant Parochiale, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut alias idonei judicentur, & approbationem obtineant, ut habet *Tridentinum Sess. 23. de refor. c. 15.* Quod si citra approbationem Episcopi Sacramentum Pœnitentiæ Regulares administrarent, puniri queunt ab illo, ut Sedis Apostolicæ delegato, velut delinquentes in administratione Sacramenti Pœnitentiæ; non tamen in vim locutionis *Tridentini Sess. 23. de refor. cap. 15.* sed Constitutionis Gregorii XV. de *Privil. Exempt.*

Atque hic nonnulla sunt animadvertenda: & Primo, non posse Episcopum cogere Prælatum Regularem, præsentantem subditum suum ad Confessiones Sæcularium approbandum, ut sub juramento attestetur de illius sufficientia, idoneitate, probitate morum, ac certa quadam ætate &c. cum ab hujusmodi obligatione Regulares sint exempti. Atque ita *Moronus resp. 85. n. 55. Lezana in Mart. Magno Eremitarum S. Augustini n. 5. Pelliz. in Mant. 8. c. 6. sec. 1. q. 26. n. 51. Bordon. in Decis. Miscellan. 500. dub. decis. 431. & alii.* Tum quia juramentum deferri non potest legitime, nisi a proprio Judice & in subditum proprium, cum sit actus jurisdictionis, *Abbas in cap. Si quis testium 8. de Testib. Aret. c. 6. eod. tit.* sed nec Episcopus est Judex competens Regularium, neque Regulares sunt subditi proprii Episcopi. Ergo &c. Et quamvis Regulares subdantur Episcopo quo ad approbationem pro Confessionibus Sæcularium excipiendis, atque adeo quo ad Examen in ordine ad approbationem, jure novo *Trident. Sess. 23. c. 15.* cum ante *Tridentinum* Episcopi nullum habuerint jus examinandi Regulares pro Confessionibus; non subjiciuntur tamen quo ad hoc: quia id neque exprimitur in *Clem. Dudum de Sepult.*, ubi agitur de mo-

modo, quo Regulares Prælati debent Religiosos suos Ordinariis præsentare; & de modo, quo Ordinarii debent illos admittere: neque exprimitur in *Tridentino*, quemadmodum examen exprimitur, & approbatio: illudque facile exprimi potuisset: quod signum est, id neque laudatam Clementinam voluisse, neque Concilium, juxta famigeratum Juristarum axioma: Lex si aliud voluisset, expressisset, *l. unic. §. Sin autem C. de Caduc. toll. l. Si servus §. Prætor ait vers. Non dixit ff. de acquir. hered.* Et a diversis non tenet illatio, præsertim in materia odiosa, ut docent Juristæ omnes, & Canonistæ; diversa etenim sunt Examina pro Approbatione, & Approbatio ad confessiones audiendas, ac Juramentum de idoneitate; & hic versatur in materia odiosa; cum agatur de restringendo Exemptionis privilegio, quod sine tali restrictione indultum est Regularibus, Ergo &c. Tum quia satis, superque fungitur Episcopus munere suo, approbando per examen; cum ad ipsum non pertineat, inquirere de vita, & moribus præsentatorum, sed dumtaxat ad præsentantem, ut differitis verbis habetur in præcitata Clementina. Tum denique quia privilegia Regularium ita debent explicari, ut quo minus fieri queat, ipsis derogetur, *Henriq. lib. 7. c. 230. in Comment. lit. G. & alii*: non ita tamen explicarentur, si præter approbationem, & Examen in ordine ad Approbationem, hujusmodi juramentum Episcopi possent deferre.

46 Omitto hic, præfatam juramenti delationem, tamquam quid novum, & contra communem antiquam, Episcoporum praxim, nec congruam, nec laudabilem esse, cum novitates soleant discordias generare, *cap. Cum consuetudinis 9. de Consuet.* Et ab antiqua practica recedendum non sit, *Bald. in l. Illud ff. de excusat. Tutor. Anchar. in Consil. 177. & alii.*

47 Secundo animadvertendum est, non posse Episcopum approbationem ad sæcularium Confessiones excipiendas Regularibus sine justa causa, & pro libito denegare, illos ad examen non admittendo, vel admissos reprobando. Est communissima, & certa Doctorum sententia, pro qua hæc habet *Cardinalis de Lugo disp. 21. de Pœnit. Sect. 3. n. 49.* [Licet Episcopus possit pro libito dare vel non dare suam jurisdictionem iis, quibus voluerit; non tamen potest pro solo libito negare approbationem personæ dignæ, eam petenti: in hoc enim non videtur procedere per viam Gratiz, sed magis ut Judex, & per justitiam: nam, sicut habens beneficium, vel electus ad ipsum, habet jus, ut approbetur ab Episcopo, si est sufficiens, nec potest ei approbatio licite denegari; sic omnes alii Sacerdotes, qui ex ipso Sacerdotio eligibiles sunt ad audiendas Confessiones a Parochis, & per Jubilæum, aut Bullam habent jurisdictionem a Summo Pontifice, si approbentur ab Episcopo, videntur habere jus ad petendam approbationem. Quod multo magis locum habet in Religiosis, qui ex Privilegiis Pontificum habent jurisdictionem, si approbentur: atque ideo sicut Parochus ex ipsa electione ad beneficium habet jus ad approbationem; sic Religiosi, qui ex privilegio Sedis Apostolicæ sunt quasi Parochi delegati, habent jus ad illam approbationem petendam, nec potest hæc juste sine sufficienti causa eis negari.] & infra *n. 54.* [Si Episcopus absque causa sufficienti ejusmodi Regulares non approbet, vel nolit ad examen admittere, injuste procedit contra jus, quod prædicti Religiosi habent ad audiendas Confessiones.] Hæcenus *Cardinalis de Lugo.*

48 An autem, si absque causa sufficienti, & pro

libito negetur approbatio Regularibus, negatio ut est injusta, ita etiam sit invalida, taliter ut perinde se habeat, ac si fuisset concessa;

Affirmant *Cokier de Jurisdic. Ordin. in Exemptos p. 4. Quest. 77. Laym. in Theol. Mor. lib. 4. tr. 6. c. 11. n. 4. Finell. de Cas. reserv. c. 3. n. 3. Villalob. in Summ. Hom. 1. tr. 1. diffic. 53. n. 3. Leander a Murcia in Reg. Sancti Francisci Q. 8. c. 7. n. 18. Mirand. in Man. Prælat. tom. 1. Q. 45. art. 6. Henriq. lib. 3. de Pœnit. c. 6. n. 4. Joa. de la Cruz de Sacra Relig. lib. 2. c. 6. dub. 1. Rodrig. tom. 1. Quest. Regul. Q. 59. art. 2. & in addit. ad Bull. Crus. §. 9. n. 30. Sotus in 4. diff. 18. Q. 4. art. 3. Grassius, Angelus, Vega, Cenedus, quos citat, & sequitur Fagundez præcepto 2. lib. 7. c. 2. n. 15. Navarr. in Summ. c. 27. n. 264. & 265. Bauny in Theol. Mor. p. 1. tr. 4. Q. 11. Gammacheus de Sacram. Pœnit. c. 18. Cælestinus in Compend. Theol. Mor. tr. 1. c. 16. n. 1, & c. 14. Q. 2. n. 4. Portel in dub. Regul. verb. Confessor Regularis; ejusque præsentatio n. 2. Leander a Sacram. p. 1. tr. 5. de Sacram. Pœnit. disp. 11. Q. 83. laudans sex supra viginti Doctores. Cellotius de Hæreticis. l. 5. c. 24. ubi sic habet: [Si Sacerdotem præsentatum, alias doctrina, moribusque idoneum, aut examinare Prælatum, adeoque approbare; aut etiam examinatum iterum approbare recusaverit, in usu *Tridentini* quid fiet homini indignam, passo repulsam? aperta enim legis verba sunt, nullum posse, nisi approbationem obtineat re ipsa, & non privilegio repulsæ obtineat, & accipiat. Distinctione hæc utendum arbitror, ut sæcularem a Religioso separemus: nam illum puto interdicti a Confessionibus, si vere, & actu approbatione privetur; id enim jus aperte sic decernit: neque habet in aliquo loco, & lege perfugium, At Regularis Ordinum Prædicatorum, & Minorum longe alia ratione est: cui jus antiquum Extravagantium, & Clementinæ dat, ut si forte Prælati Fratribus electis, & præsentatis licentiam exhibere recusaverint; Pontifices ex tunc eam ipsis gratiose concedant de plenitudine Apostolicæ potestatis; & *Lateranense* sub Leone talibus præsentatis, admissis, vel etiam indèbite recusatis. Itaque de Jure isto novo dejectus, ad antiquum recurret, & sibi approbationem, licentiam, & jurisdictionem concessam putabit a Summo Pontifice, quam inferior Pontifex injuste recusavit. At enim illi contrarium, est *Tridentinum*, & cessare in hoc jubet privilegia, & consuetudinem. Equidem sic respondeo: Hac Conciliari Constitutione antiquis non derogari: Lex enim posterior generalis sæpe limitatur per speciale jus antiquum, ut probat *Navarrus*; quod jus illæsum manet, ut evitetur correctio juris quo ad fieri potest. Derogat autem privatis quorundam privilegiis, extra Corpus juris vagantibus, quæ restringi debent, cum censeantur odia Juris, ut idem *Navarr. Henriq. Rodrig. Laym. & alii* docent. Quoniam igitur expressa illius Juris non est in derogatione facta mentio, nulla ex parte violatum censetur. Neque vim facias in expressis privilegiis: Ego enim sententiam definitivam, qualis ea est, ut initio dicebamus, privilegium esse nego, sed jus Commune, Corpori Juris insertum, habens rationem favoris. Itaque Jus illud, duobus Mendicantium Ordinibus datum, vigere adhuc affirmo, licet aliud generali lege statutum esse, videatur.] Huc usque *Cellotius. Brunus de Privileg. Regul. p. 1. tr. 5. c. 2. propos. 3. ex variis Regularium privilegiis; & ex eo [quod (ait ipse) si quis daret Episcopo hanc facultatem, negandi licentiam Regularibus, hoc esset Tridentinum c. 15. Sess.**

15. *sess. 23. de Refor.* decernens, non posse Regulares Sæcularium Confessiones audire, nisi approbationem obtineant, privilegiis &c. non obstantibus. Sed illud non dat ei facultatem hanc; cum nihil penitus ex eo sequatur, possitque legitime pati hanc exceptionem: maxime quod, ut asserit *Naparr, in cap. Placuit de Pœnit.*, lex posterior generalis sæpe limitatur per speciale ius antiquum: & quod jura iuribus sunt concordanda, etiam aliquando cum quadam improprietate verborum, ne jus antiquum, nisi ratione urgentissima, & expressione verborum incompatibilem Juris novi cum eo, abrogetur, Et ideo communis Canonistarum sensus semper ad hoc requirit clausulam Juris antiqui expresse derogatoriam, Hoc autem Jus novum *Tridentini* de facili potest cum antiquo concordari, estque Jus commune, & antiquum speciale; nec novum habet debitam clausulam derogatoriam &c. Nec hoc est novum in Jure, quod petita licentia, & injuste, vel injuriose denegata habeatur pro obtenta: nam ita conceditur in hac speciali materia in *Lateranensi* Concilio, ac etiam in certis casibus quo ad ministracionem Sacramentorum, in quibus petita, licet non obtenta, sufficit ad licite, & debite ministranda Sacramenta Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis, ut patet ex *Clem. Dudum*, & *Extravag. Inter cuncta*, ex *Cap. Licet de Regul. & c. 1. de Suppl. neglig. Prælati.*] Hastenus *Brunus, Pætr. de Relig. subditio tom. 1. q. 1. c. 21. §. 2. & ad Const. 26. Leonis X. §. 6. n. 7.* ubi sic habet: [Si Episcopus Regularem debite præsentatum, & examinatum indebite reprobaverit, poterit nihilominus per hoc privilegium licite, & valide Confessiones audire, Neque hoc est contra *Tridentinum sess. 23. c. 15.* Nam credendum est, Concilium voluisse tantum idoneis Ministris facultatem concedere, Confessiones audiendi per examen Episcoporum, recte, & rationabiliter judicantium; non autem confovero aliquos eorum in suis passionibus, & odiis contra Regulares, & quandoque cum maximo Christi-fidelium scandalo; cum fraus, & dolus nemini debeant suffragari, *C. Sedes Apostolica de Rescript. & Can. sicut de consecr. dist. 1.* Quare si quis Regularis cum licentia sui Prælati examinatus, & judicio examinatorum, vel majoris partis ipsorum fuerit idoneus judicatus, & tamen propter passiones suas fuerit ab Episcopo reprobatus (salvo saniori, & meliori judicio) puto, quod licite, & valide poterit Confessiones audire, si nihil aliud obstat, *V. G.* quod non sit malæ famæ, nec scandalose vivat; quod tamen præsumendum non est, quando adest legitimi Superioris licentia] Ita *Pætr.*, & alii.

49 Nec officit (inquiunt laudati Doctores) propositio 13 inter damnatas ab *Alexandro VII.* tenoris sequentis: [Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobo.] Respondent siquidem apud *Vivam in Theologica Trutina p. 1. propos. 13. Alexandri VII. n. 18.* per damnationem hujus propositionis non damnari, quod Confessiones, factæ Regulari prædicto, injuste reprobo, validæ sint; sed quod per eas præcepto Confessionis annuæ satisfiat. Ad eum motum, quo dum ab Ecclesia damnatur, quod præcepto Communionis Paschalis satisfaciat, recipiens Sacram Synaxim a Regulari, aliove extra Parochiam, non damnatur, quod talis receptio, seu Communio licita, & valida sit, sed quod per eam præcepto Communionis Paschalis fiat satis. Et sane cum in *c. Omnis utriusque sexus* a Concilio *Lateranensi*

sub *Innocentio III.* præscribitur; quod singulis annis Confessio fiat proprio Sacerdote, seu Parocho; sicut & Paschalis Communio ab eodem proprio Sacerdote, seu Parocho recipiatur; ex profligatione recentis propositionis id solum inferri videtur, quod satis non fiat annuæ Confessionis præcepto, si Regularis, Confessionem excipiens, non sit approbatus, & veluti ab Episcopo delegatus; quemadmodum ex Decreto *Lateranensis* Concilii id solum inferitur, quod satis non fiat præcepto Communionis Paschalis, si Regularis, ab Episcopo, vel Parocho ad illam Sæculari ministrandam in Paschate delegatus non sit, absque eo, quod inferatur, quod duo isthæc Sacramenta invalide a præfato Regulari conferantur, & ab eodem Sæculari accipiantur, Et quamvis adversus *Joannem de Poltaco*, & *Henricum quolibeto* 10 doctentes apud *Vasquez q. 93. art. 2. dub. 6. & di Castillo disp. 10. de Pœnit. n. 472.* Regulares licite quidem, & valide vi suorum privilegiorum excipere Sæcularium Confessiones, illisque Sacramentum Eucharistiæ ministrare, ita tamen, ut sicuti Communio Paschalis a proprio Sacerdote, seu Parocho haberi debeat, aliter satis non fiet præcepto de Communionem Paschali, per Communionem a Regularibus acceptam; ita eidem Sacerdoti proprio, seu Parocho fieri debeat Confessio annua; secus fiet non satis annuæ Confessionis præcepto per Confessionem Regularibus factam. Quamvis, inquam, adversus hos Doctores, ita sentientes, *Clemens VIII.* in Bulla, edita die 22 Decembris 1592 declaraverit, per Confessiones Regularibus factas fieri satis annuæ Confessionis præcepto, quippe qui, vigore suorum privilegiorum, Parochis quo ad hoc a Sede Apostolica subrogantur; nihilominus in casu nostro dici poterit, quod nolit Pontifex Parochis Regulares eisdem substituere, injuste ab Episcopo reprobatos, taliter ut præcepto Confessionis annuæ satis non faciat, qui illis confiteatur, absque eo, quod sequatur Confessiones illis factas, invalidas esse ex defectu approbationis, requisitæ a *Tridentino*; cum probabiliter dici queat ob rationes allatas, quod si injuste Regulares ab Episcopo reproboentur, illis approbatio concedatur a Pontifice; unde licite, & valide Confessiones excipiant; esto, per hujusmodi Confessiones præcepto Confessionis annuæ non satis fiat. Ita damnationem objectam interpretantur affirmativæ sententiæ Patroni, Nihilominus

Negant, quod si approbatio sine causa sufficienti, & pro libito Regularibus ab Episcopo denegatur, negatio, quantumvis injusta, invalida sit, *Suar. in 3. p. tom. 4. disp. 28. sect. 1. n. 5. Vasquez in 3. p. tom. 4. q. 93. art. 3. dub. 3. n. 2. Coninch de Sacram. disp. 8. dub. 7. n. 58. Filliuc. tom. 1. tr. 7. c. 9. n. 257. Barbof. in Collect. tom. 3. p. 2. lib. 3. Clem. tit. 7. Clem. Dudum n. 8. Sylvius in Addit. ad 3. p. q. 8. art. 5. Pittingianus in 4. sententiar. tom. 2. dist. 17. q. unic. art. 4. dub. 4. Sancius in Selectis disp. 48. n. 16. Reginaldus in prax. tom. 1. lib. 7. c. 16. q. 5 n. 192. Fernandez in Exam. Theol. Mor. p. 3. c. 9. §. 8. n. 2. Diana in Opere Coordin. tom. 7. ref. 65. ref. 66. n. 3. & ref. 68. n. 3. Card. de Lugo de Pœnit. disp. 21. sect. 3. n. 52. asserens sententiam affirmativam esse [contra sensum Fidelium, & contra praxim Ecclesiæ, & mentem Concilii *Tridentini*, in quo procul dubio intentio fuit, reformandi has Regularium facultates; & ideo dictum fuit: Nullus Sacerdos sæcularis, vel regularis &c. & postea non obstantibus quibuscumque privilegiis; alioquin nunc liceret adhuc Regularibus audire Confessiones, licet Episcopus ex justa causa approbationem negaret; cum in illo privi-*

privilegio solum requiratur, quod se Episcopo presentet, quod tamen nemo concedit.] Haftenus de Lugo, & alii non pauci, quibus adhæsimus in nostra Theologia Speculativa tr. 7. de Virt. & Sacram. Pœnit. disp. 10. art. 5.

51 Dixi : [Non posse Episcopum approbationem &c. sine iusta causa denegare &c.] idest rationabili, & iudice probata, ut notat Pignatellus tom. 4. conf. 174. n. 11. ex Palao de Sacram. Pœnit. tr. 29. q. unic. pun. 18. §. 4. Moron. resp. 29. a n. 82. Lezana conf. 40. n. 45. & Cesped de Exempt. dub. 150. & ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinens, ex Decreto Sacræ Congreg. Episc. 30 Augusti 1630. Et per Card. de Lugo est causa iusta, & rationabilis approbationem Regularibus denegandi, illos ad examen non admittendo, vel admissos reprobando, defectus ex parte personæ, sive in doctrina, sive in moribus, sive in aliquo alio. Et quidem

52 Defectus ex parte personæ in doctrina est, si non habeat sufficientem litteraturam, & aliquam saltem Sacramenti Pœnitentiæ peritiā, conformiter ad Constit. 26 Leonis X. §. 6 ibi : [Possintque illi per eosdem Episcopos, & Prælatos super sufficienti litteratura, & aliqua saltem huius Sacramenti peritiā dumtaxat examinari.] ubi Peyr. n. 8. sic habet : [Hoc examen (Confessariorum videlicet pro approbatione ad Sæcularium Confessiones ab Episcopo obtinenda) debet solum fieri super sufficienti litteratura, id est an sciant studere libris, de hoc Sacramento tractantibus, sive conscripti sint latine, sive vulgari lingua, hoc nihil refert ; & super aliqua saltem huius Sacramenti peritiā. Unde non est necesse, quod habeant exactam, & consummatam peritiā illius. Nec requiritur, quod sint Theologi, vel Canonici. Super vita autem, & bonis moribus examinandi non sunt. Distio enim illa dumtaxat in adducto loco Constitutionis Leonis X. taxativa est, & omnia alia excludit : hanc enim semper præsupponit adesse Papa, quando adest legitimi Superioris licentia, & præsentatio. Quæ non sunt revocata per Tridentinum loc. cit., cum solum dicat : Regulares esse admittendos per examen : de quibus autem sit examen faciendum, non dicit : unde linquit antiquos Canones, & antiquas Constitutiones Apostolicas in suo vigore. Et usus communis obtinuit, ut Regulares non examinentur ab Episcopis, nisi super sufficienti litteratura, & peritiā Sacramenti Pœnitentiæ.] Huc usque Peyr. laudatus.

53 Defectus ex parte personæ in moribus est : [Si Regulares cum scandalo, aut alias inhoneste vivant, vel aliquod delictum committant ; per quod rationabili Episcopi iudicio videantur a Confessionibus suspendendi &c.] ut habet Clemens X. in Bulla inchoata [Superna] n. 6.

54 Defectus in aliquo alio ex parte personæ foret, si non servasset Interdictum, ab ipsomet Episcopo positum, ut declaravit Sac. Congreg. 20. Novembris 1615. apud Gauant. in Man. Episc. verb. Confessarius n. 23.

55 Non tamen, si Superior Regularis vocatus nolit ad processiones accedere : vel si quis prædicer sine benedictione, vel licentia Episcopi ; aut si in quovis alio casu nolit Regularis Superior, ut Episcopus aliqua iura exercent in sua Ecclesia, vel in personas religiosas ; cum hæc omnia sint omnino extranea, nec ullam connexionem habeant cum Pœnitentiæ Sacramento, atque adeo ad ipsum nullo modo pertineant, ut notat, & recte Bordon. ref. 36. cit. n. 83.

56 Neque est causa iusta mera, & præcisā super-

fluitas Confessariorum in Civitate, seu Diœcesi, ut optime docent Vasquez in 3. p. tom. 4. q. 93. art. 3. dub. 5. n. 5. Card. de Lugo disp. 21. cit. sect. 3. n. 54. Dicastillo de Sacram. tom. 2. tr. 8. disp. 10. dub. 10. n. 28. Diana in opere Coord. ref. 71. n. 3. & ref. 81. n. 15. Laurentius Longus in Tabulis Sacramentorum p. 2. c. 58. n. 7. & alii : quibus adhærens Mendo in Bull. Cruc. disp. 22. o. 2. n. 43. ait : [Episcopus tamen limitans, atque negans absque iusta causa Mendicantibus approbationem, peccat contra Jus, quod ipsi habent ad audiendas Confessiones : nec causa iusta erit reputanda, quod sint in urbe, aut Diœcesi plures alii Confessarii : nam cum ad quemvis eventum Regulares illud jus ex suis privilegiis habeant, debet Episcopus illud ipsis illibatum servare, ex c. Quando amplius de Privil.] Pellizz. in Man. Regul. tom. 2. tr. 8. c. 3. sect. 2. subsect. 1. n. 25. ubi sic habet : [Episcopos, nolentes approbare, autmittere ad examen Religiosos, ex eo præcisè, quod in propria Diœcesi censeant, adesse nimiam Confessariorum copiam, injuste procedere contra jus, quod ipsi Regulares habent ad audiendas Confessiones, utpote qui per sua Privilegia sunt quasi Parochi fidelium, a Papa delegati, ad tale ministerium. Et hoc non obstante Clementina dudum, in qua dicitur : Sed numerus personarum assumendarum ad huiusmodi officium exercendum esse debet prout universitas Cleri, & populi, ac multitudo, vel paucitas exigit eorundem. Hæc enim limitatio solum procedit quo ad privilegium in dicta Clem. concessum, non autem absolute, ut notavit Joa. de Lugo n. 55. addens tamen, eos, qui voluerint uti privilegio dictæ Clementinæ, teneri illo uti cum præfata limitatione.] Huc usque Pellizz.

57 Tertio animadvertendum est, non posse Episcopum sine iusta causa, & pro libito approbationem simpliciter, & illimitatam Regularibus denegare, illam ad personas, locum, & tempus restrictam concedendo. Ita Vega in Summ. tom. 1. c. 62. cas. 7. Portel in Dub. Regul. v. Confessor n. 13. Villalobos item in Summ. tom. 1. tr. 9. diff. 53. n. 2. & alii passim, quibus subscribens Card. de Lugo de Sacram. Pœnit. disp. 21. cit. sect. 1. n. 60. hæc habet : [Quando in particulari circa aliquam personam, maxime Religiosam, non procederent prædictæ rationes ; sed Episcopus haberet notitiā sufficientem, ut eam absque limitatione approbaret ; non videntur posse absque alia iusta causa apponi ejusmodi limitationes, ad tempus videlicet, ad personas, ad locum. Nam ille habet jus, ut petat approbationem simpliciter, & absolutam prævio examine, cui se offert ; ergo, supposita plena notitia, quæ de ipso habetur, non potest Episcopus pro suo libito negare approbationem simpliciter, & dare solum semiapprobationem : alioquin liceret illi pro libito dare approbationem pro una hebdomada, vel pro centum personis, quæ omnia essent in fraudem privilegiorum Regularium, ut constat.] Haftenus, & bene Card. de Lugo more suo. Quamobrem Clemens X. in Constitutione [Superna] declarans privilegia Regularium quo ad Prædicationem Verbi Dei, & administrationem Sacramenti Pœnitentiæ §. 4. [Illos autem Religiosos, (ait) qui ad Confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint ab Episcopis generaliter quoque, & indistincte absque limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum in Diœcesi propria admittendos &c.]

Addunt Lezana in Summ. quest. Regul. c. 19. n. 8. 58 Mirand. in Man. tom. 1. q. 45. n. 10. & Henricq. lib. 3.

de Pœnit. c. 6. n. 5. & 9. quod licet approbatio Regularium possit ab Episcopo ex justa, & rationabili causa restringi, & limitari ad certum tempus, locum, & personas; si tamen id fieret sine justa causa, probabilissimum est, restrictionem non valere. Idem consequenter fatentur, quotquot sustinent, approbationis sine causa sufficienti, & pro libito denegationem, nedum injustam, sed invalidam pariter esse. Nostamen oppositum sustinimus in nostra Theologia Speculativa tract. 7. de Sacram. Pœnit. disp. 10. art. 6. Ex his

- 59 Quarto est animadvertendum, non posse Episcopum approbationem dare Regularibus, limitatam ad audiendos solos mares, non etiam feminas; donec ætatem habeant quadraginta annorum. Ita Vega in Summ. tom. 1. cap. 62. cas. 7. in princ. Pasqualig. decis. 500. n. 12. Cespèd. de Exempt. c. 24. dub. 373. n. 3. Brunus de priv. Regul. p. 1. tr. 5. c. 2. propos. 4. Leander a Murcia in Reg. Sancti Francisci q. 8. c. 7. n. 17. Villalobos in Summ. tom. 1. tr. 9. diff. 13. n. 2. Portel in dub. Regul. v. Confessor. n. 3. Peyr. de Relig. Subd. tom. 1. q. 1. c. 21. §. 2. Zanard. in Direct. Theol. p. 1. de Sacram. Pœnit. c. 24. di Castillo de Sacram. tom. 2. tr. 8. disp. 10. dub. 6. n. 289. Leander a Sacram. tom. 1. tr. 5. disp. 11. q. 85. Martinus de Sancto Joseph in Mau. Confess. tom. 1. lib. 1. tr. 24. de Pœnit. n. 15. Cellotius de Hierarch. lib. 5. c. 25. Zambellus in Repert. Mor. verb. Confessor quo ad auctoritatem n. 4. Præpositus in 3. p. de Sacram. Pœnit. q. 8. dubit. 3. n.
- 60 17. & alii passim. Et rite quidem, nam Regulares jus habent ad audiendas Confessiones omnium Christianorum utriusque sexus, undecumque ad ipsos accedentium, ut expressis verbis concessere Cisterciensibus Eugenius IV. in Bulla inchoata [Commissum] ibi: [Quorumcumque fidelium utriusque sexus confiteri sibi volentium.] Minoribus Sixtus IV. in Bull. incip. [Sedes Apostolica] per illa verba: [Omnes, & singulas personas utriusque sexus, ad eas pro Confessione, & Pœnitentia accedentes.] & Pius IV. in Bull. [Cum sicut exponi] sic: [Per totum Orbem omnium, utriusque sexus fidelium.] aliisque Religiosis Ordinibus alii Summi Pontifices, adeo ut notat Bordon. in Decis. Miscell. 500. dub. decis. 470. fin. [In hoc Religiosi dicuntur Confessarii Papales.] Ergo sine justa causa, & pro libito nequeunt ab Episcopo pro solis Viris, non etiam pro feminis approbari, sicque jurisdictio illis a Summis Pontificibus illimitate concessa pro audiendis fidelium utriusque sexus Confessionibus, illas dumtaxat Virorum
- 61 citra injustitiam coarctari. Hinc Sacra Congregatio Cardinalium quibusdam Episcopis, contententibus in vim Constitutionis Gregorii XV. inchoatæ [Inscrutabili] posse in suis approbationibus hujusmodi limitationes apponere, declaravit: [Vi illius Constitutionis non posse Episcopos Regularibus, quibus non incumbit cura animarum, præscribere, ut certis tantum in locis, vel temporibus, vel certarum personarum Confessiones audiant, vel alias illorum privilegia in administrandis Sacramentis restringere, aut moderari.] Quamobrem
- 62 Non obstante approbatione, limitata ad solos viros modo prædicto, Religiosos, ceteroqui idoneos posse Confessiones etiam Mulierum excipere, licet non habeant quadraginta annorum ætatem, docent primo, quotquot in universum arbitrantur, Regulares, sine justa causa ad audiendas Confessiones non admissos, posse eas audire, ac si essent approbati, & admissi. Et secundo,

in hoc peculiari casu Martinus de Sancto Joseph in Mau. Confess. tom. 1. lib. 1. tr. 24. de Pœnit. n. 15. Portel in dub. Reg. v. Confessor Regularis, ejusque presentatio n. 3. in fine. Zambellus in Repert. Mor. verb. Confessor quo ad auctoritatem. Leander a Sacram. tom. 1. tr. 5. disp. 11. q. 85. ubi citat pro se Villalobos, Vegam, Lezanam, Mirandam, & Bossium atque: [Posse quidem, interveniente causa, Episcopos cum limitatione Regulares approbare: hanc tamen causam non adesse, quando solum intervenit defectus ætatis, aut suspicio in moribus (nisi alias Episcopus specialem habeat causam talis defectus timendi:) sed quando intervenit tantum insufficientia, aut defectus scientiæ. Ratio est, quia approbatio, quam exigit Tridentinum, solum est circa scientiam. Nam quo ad mores tamdiu quis præsumitur bonus, quamdiu non probatur malus. Ex quo colligitur, quod casu, quo Episcopus remittat Regulari privilegium ad examen, & Examinator dicat, se illum idoneum invenisse; tunc etiam Episcopus postea limitet licentiam, ut scilicet non audiat mulieres usque ad quadagesimum annum &c. non est necesse servare dictam limitationem.] Sic loquitur Leander. Di Castillo de Sacram. tom. 2. tr. 8. disp. 10. dub. 6. n. 289. ubi sic habet: [Circa Regulares vero difficilius est asserere, quod propter solum defectum ætatis possit Episcopus approbationem coarctare. Nam, (ut supradicebam ex Concil. Later. & Leone X.) examen Regularium restrictum est, ut sit super litteratura dumtaxat, ergo quidquid est præter litteraturam, maxime quod pertinet ad mores, non ad Episcopum, sed ad Prælatos Religiosi spectat. Ætas autem si propter aliquam rationem obstaret approbationi, solum esset, quatenus defectus maturioris ætatis reducit ad mores, quia scilicet timeri potest periculum, ne tam intima, & particulari collocutio juvenis, adhuc Sacerdotis, cum femina occasio sit vel ipsi, vel femine, vel utrique alicujus peccati. Utrum autem ejus virtutis Sacerdos sit, aut ita se probaverit in moribus, & vita, ut merito possit illi, quamvis juveni, committi administratio hujus Sacramenti feminis, Prælati potius Religiosorum judicium esse videtur, qui novit eorum mores, & vitam, quam Episcopi, qui non sibi subditorum non tam plene, aut non tam facile videbitur posse habere notitiam. Ideo merito dixit Pontifex in Lateranensi: super litteratura dumtaxat: cetera utique permittens Prælato Religionis. Quod si verum est, aut saltem probabile, ut videtur; omnino etiam videtur probabile, eo ipso quod Episcopus dedit approbationem super litteratura, functus est munere suo: cumque Jurisdictio Religiosi Confessarii non dependeat ab Episcopo: hanc enim habet vel per Bullam Cruciatæ in favorem pœnitentis, quando ad hoc eligitur; vel (quod pleræque Religiones habent) a Summo Pontifice in favorem ipsius Confessarii; hinc est, ut valeat absolutio comparatione femine, etiam si verba approbationis videantur eam restringere ad solos mares, ante certam quamdam ætatem Confessarii. Idque a fortiori docent, & expresse plerique, qui putant, etiam Sacerdotem Sæcularem, pro masculis tantum approbatum, probabile esse, posse eligi a femina virtute Bullæ Cruciatæ, aut Jubilæi.] Hactenus di Castillo. Verum

Oppositum sentiunt, nedum quotquot docent in universum, Regulares injuste ad audiendas Confessiones non approbatos, invalide illas audire;

re; verum etiam in hoc peculiari casu *Suar. cit. disp. 28. sect. 5. n. 13. Vasq. q. 93. art. 3. dub. 3. Diana p. 3. tr. 2. ref. 24. Card. de Lugo de Pœnit. disp. 21. sect. 3. n. 52. Conincb disp. 8. dub. 7. n. 58. Filliac. tom. 1. tr. 7. c. 9. n. 257. & alii, quibus adhæsimus in tr. de Sacram. Pœnit. disp. 10. art. 8.*

- 64 Quinto animadvertendum est, non posse Episcopum sine justa causa, pro libito approbationem ad audiendas Sæcularium Confessiones Regularibus dare limitatam ad solum Ecclesiam, seu Ecclesias suorum Ordinum, pro Civitate vel Oppido, non pro tota Diœcesi. Atque ita *Bordon. tom. 2. variar. resol. p. 1. resol. 36. n. 34. & in decis. miscell. 500. dub. 1. decis. 471. Cesp. de Exempt. c. 6. dub. 147. n. 8. Brunus de Privil. Regul. p. 1. tr. 5. c. 2. propof.*
- 65 4. *Peyr. tom. 1. de Subdito q. 1. c. 21. §. Sed nota*, & alii passim: tum ex privilegio, Minimis a Julio II. concessio in Bulla incipiente: [Pastoralis Officii], vi cuius possunt laudati Fratres, Confessiones excipere extra suam Ecclesiam, non solum in Ecclesiis, & Oratoriis alienis, sed etiam in cunctis domibus, & locis congruis. Quod sane privilegium, notat *Peyr. supra*, concessum a Supremo Principe, ab Inferiore, cujusmodi est Episcopus, infirmari nequitam potest, ut dicitur in *Clem. Ne Romani de elect. in princ.* Tum ex privilegio Pii IV. Minoribus dato in Bulla inchoata: [Cum sicut exponi:] vi cuius possunt Minores [Confessiones etiam Infirmorum ubilibet, etiam extra domos, & habitacula eorum de Fratrum audire.] Tum ex Privilegio Sancti Pii V. Ordinibus Mendicantibus indulto in Bulla [Et si Mendicantium, ubi] declarando *cap. 15. sess. 23. Concilii Tridentini*, agentis de Confessariis, pronuntiat: [Ita ut a Confessionibus audiendis tam intra eorum Ecclesias, & domos, quam extra minime prohibeantur &c. super hoc litteras Pauli IV. concedentis eisdem Fratribus Mendicantibus Regulæ Observantiæ, posse Confessiones Sæcularium personarum, etiam infirmarum, etiam extra domos, & Monasteria sua, & ubilibet audire, & approbando, & de novo concedendo &c.] Hæc Sanctus Pontifex. Tum denique ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii supra recensita. Quamobrem
- 66 Præfata limitatione approbationis ad certum locum, Regularibus ab Episcopo facta non obstante, posse illos ubique locorum Diœceseos, Sæcularium Confessiones valide excipere, docent *Cesp. c. 6. dub. 147. num. 9. Bordon. ubi supra n. 34. Fagundez præcept. 2. lib. 7. c. 2. n. 16. & 17. Bossius de triplici Jubilæi privilegio sect. 3. casu 2. §. 1. Rodriguez in explicat. Bulla §. 9. num. 33. Joannes de la Crux lib. 2. de Stat. Relig. c. 6. dub. 3. concl. 1. & alii, quibus adhærens *Leander a Sacram. tr. 5. disp. 11. q. 84.* hæc habet: [Negat *Lugo disp. 21. n. 57.* qui & citat pro hac parte *Suarum disp. 28. sect. 7. n. 19. Vasquium q. 93. art. 3. dub. 5. n. 4. Navarrum c. 4. n. 10. & 11. Fagundez c. 2. n. 1. & Dianam 3. p. tr. 2. resol. 25.* Sed non bene profecto: nam in primis *Vasquez*, & *Navarrus* nihil habent ad propositum locis citatis a *de Lugo*. Deinde *Suarez*, *Fagundez*, & *Diana* solum loquuntur, quando ex justa causa Episcopi cum limitatione Regulares approbant &c. Sed probabilius Respondeo, manere tunc absolute, & simpliciter, & absque ulla limitatione approbatos: quia Episcopi non possunt reprobare Regulares absque justa causa; & si aliter fecerint, eo ipso manent approbati absolute ad Confessiones audiendas; ergo nec poterunt limitare eorum jurisdictionem ad annum, Viros, & loca absque justa causa, alias eo ipso*

manebunt approbati. Patet consequentia: quia eadem est ratio de toto ad totum, & ac de parte ad partem.] Hæc *Leander*: cui tamen, & reliquis adversi fuimus in *tr. de Pœnit. disp. 10. art. 9.* sequentes Cardinalem *de Lugo*.

Sexto animadvertendum est, non posse Episcopum sine justa causa, & pro libito, Regularibus approbationem dare limitatam ad certum aliquod determinatum tempus, puta ad sex menses, ad annum &c. Ita *Card. de Lugo disp. 21. sect. 3. §. 1. n. 60. Leander a Murcia in Reg. Sancti Francisci q. 8. c. 7. n. 14. Cellotius de Hierarch. lib. 5. c. 25. Zambellus in Repert. Mor. verb. Confessor quo ad Auctoritatem. Pignatellus tom. 4. conf. 174. n. 19.* ubi etiam docet a n. 13. usque ad n. 19. 68 ex Bulla Sancti Pii V. incip. [Romani Pontificis Providentia] de approbatione Regularium Confessorum ab Episcopis facienda, & complurimis Sacrarum Congregationum declarationibus, non posse Episcopum Regulares approbatos ad tempus, vel ad beneplacitum prævio examine, elapso approbationis tempore, vel revocato beneplacito, approbatione cogere, ad sese novo examini subjiciendum; & alii communissime. Quia ex una parte, ut supra insinuavimus ex *de Lugo*, cum Regulares habeant jus, ut petant approbationem simpliciter, & absolutam prævio examine, cui sese offerunt; non potest Episcopus pro suo libito negare approbationem simpliciter, ac illimitatam, & dare limitatam ad tempus, puta ad sex menses, ad annum &c. aliter posset dare pro libito approbationem ad unam hebdomadam &c. quod esset in fraudem privilegiorum Regularium, ut patet. Et ex altera parte ita fuit decisum a Sacra Congregatione Concilii supra laudata. Unde

69 Contendunt non pauci Doctores, Regulares sine justa causa limitate approbatos ad tempus, E. G. ad sex menses, ad annum; elapso tempore præfinito, posse adhuc valide Confessiones audire. Et hujusmodi sunt *Cellotius supra*, *Alphonfus Caranca in Alleg. pro Ordin. Mendic. ad Regem*, *Zambellus loc. cit.* sic: Confessor doctus, & approbatus per unum annum, etiam transacto anno potest audire Confessiones: quia remanet approbatus a Papa.] *Portel in dub. Regul. verb. Confessor Regularis, ejusque presentatio num. 3.* inquit: [Si Episcopus sine causa, & pro consuetudine Regularis clare idoneos non approbet, nisi ad tempus unius anni, & hoc faciat omnibus; possunt tales idonei non stare illi approbationi annuali, sed habere se pro approbatis in perpetuum.] & quotquot sustinent, approbationem Regularibus datam cum limitatione ad personas, & locum, nedum injustam, sed invalidam etiam esse. Non secus, ac opnantes in universum, approbationem sine justa causa denegatam censi eo ipso concessam, posseque consequenter illos valide Sæcularium Confessiones excipere. Quibus tamen oppositi fuimus in *tr. de Virtute, & Sacram. Pœnit. disp. 10. art. 1.*

70 Quando autem sit existimandum, revera justam causam adesse, vel non, dandi approbationem, vel eam dandi limitate, tradunt *Bossius* ubi supra, inquit: [Tunc autem censerentur Episcopi, ex malevolentia, vel duritie, & absque causa negare approbationem, vel illam limitate concedere, si erga omnes Religiosos, vel omnes Regulares ejusdem Ordinis indifferenter se gerant.] *Fagundez loc. cit.* sic: [Tunc videri Episcopum, injuste limitare dictam licentiam, quando contra eandem Religionem jurgia, & convicia

jacit; si de Religiosis publice, aut secreto detrahat; si Clericos Sæculares, aut Religiosos absolute, & absque limitatione approbet.] *Peyr. tom. 1. c. de subdito quæst. 1. cap. 21. §. 2.* ubi quærens, quomodo cognoscatur, an Regularis propria culpa, & defectu non fuerit idoneus repertus, & ita limitate admittitur; an vero fuerit limitate admittitur, non quia idoneus non repertus fuerit, sed ex odio, seu mala passione Episcopi? sic proprio quæsito satisfacit: [Ad hoc cognoscendum duo a Doctoribus assignantur manifesta indicia; primum; quando omnes, doctos, & minus doctos, Theologos, & simplices, indifferenter admittit Episcopus cum restrictione locorum, sicut & personarum, ac temporum, *Vega 1. part. cap. 62. casu 7. & 8. Ledesma 1. part. Summ. de Sacram. Pœnit. c. 13. dub. 9. Rodriq. in explicat. Bull. Cruc. 1. p. §. 9. n. 33.* Quia impossibile est credere, ex omnibus Regularibus, qui profecto studiis plusquam ceteri, ut Ecclesiæ inserviant, incumbunt, nullum idoneum reperiri, qui simpliciter approbetur. Sed cum sciant Domini Episcopi, quod Regulares per privilegia Pontificia semel idonei reperti, debeant simpliciter admitti, nec possint ab eodem Episcopo amplius examinari, istas technas adinvenierunt ad hæc privilegia deludenda; quæ illis concessa fuerunt, tum ad eos liberandos a talibus vexationibus: tum in favorem populorum, tum ob beneficia, in universam Ecclesiam ab ipsis collata, ut testatur Leo X. in Concil. Later. anno 1565. die 29. Septembris in Bulla quæ incipit: [Dum intra mentis,] ubi Religiosos pares omnino facit in conferendis in Ecclesiam beneficiis Sanctissimis Episcopis &c. Secundo censetur Episcopus, ex odio Regulares limitate admittere, quando non eodem modo se gerit cum Regularibus, ac cum aliis Presbyteris Sæcularibus ejusdem conditionis, & qualitatis. Nam sicut non possunt Episcopi in odium Regularium plures illis casus reservare, quam reservant Parochis; quo casu probabilissimum est, quod non tenerentur Regulares illis obedire circa talem restrictionem, & limitationem, ut bene *Sylva. verb. Confessor 2. num. 5. Satius in 4. dist. 8. qu. 2. art. 5. Rodriq. tom. 1. quæst. regul. q. 59. art. 8. Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 30. sect. 2. num. 16. Reginald. in prax. lib. 8. n. 74. Molfes. tom. 1. Summ. tract. 7. cap. 17. num. 30.* Unde quando ab aliquibus Episcopis conceditur, per decretum publicum, ordinaria facultas suis Curatis, absolvendi in aliquibus anni Festivitatibus a casibus, quos sibi reserverunt; dicta facultas censetur etiam concessa Regularibus, ab ipsis approbatis, ut patet ex *Clem. dudum §. Per hujusmodi, de Sepult.* quæ pares omnino facit Confessores Regulares quoad jurisdictionem Parochis. Nec obstat, quod non nominent: nam censentur supponere ex vulgatis iuribus, pro quo facit *C. illud superfluum dist. 95.* Ita probabile est, quod nec tenet restrictio jurisdictionis, facta in fraudem illius decreti Congregationis, decernentis, non posse Episcopum admittere Regulares ad Confessiones audiendas cum limitatione temporis certorumque locorum, vel generis personarum absque iusta, & legitima causa &c.] Huc usque *Peyrinus* laudatus.

71 Septimo est animadvertendum, non posse Episcopum sine nova, & iusta causa, eaque ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinente, approbationem semel Regularibus legitime, ac prævio examine concessam revocare. Ita passim Doctores, quibus patrocinantur *Suar. disp. 28. sect. 8. de Lugo disp. 21. sect. 3. §. 2. num. 64. Zanard. in direct. Theolog. p. 1. cap. 24. §. 7. Diana in Opere Coordin. tom. 7. tract. 1.*

ref. 26. num. 2. sit: [Sed ego puto cum *Portel.* in *dub. regul. verb. Confessoris presentatio*, non posse Episcopum licite sine iusta causa approbationem semel concessam revocare; quia potestas illi data est in ædificationem.]

Et nedum licite, sed etiam valide nequit Episcopus sine iusta, & gravi causa, approbationem semel legitime, & prævio examine Regularibus impertitam revocare, addunt non pauci Doctores, quos inter *Diana loc. mox cit.* inquit: [Deinde puto, etiam probabiliter, licentiam sine iusta causa revocandam, esse nullam, & posse talem Confessarium ex vi prioris licentiæ Confessiones audire, Et hæc sententiam docet *Suar. in 3. p. tom. 4. disp. 28. sect. 8. dub. 7.* Ratio est: quia talis revocatio, sine causa facta, est quasi ablatio juris jam acquisiti; vel quasi revocatio sententiæ iustæ sine causa: ergo non tantum erit iniusta, sed etiam nulla. Et licet hæc opinio quoad Confessarios sæculares non sit ita certa; tamen quoad Regulares omnino tenendam esse, puto &c.] *Bauny in Theol. mor. part. 1. tract. 4. qu. 9.* [Quia Regulares, (ait ille), quos Episcopus approbavit ut idoneos, cum ab eo amplius non pendeant in usu potestatis absolvendi, sed a solo Pontifice Romano, a quo jurisdictionem habent, revocari hæc ab Episcopo non potest, nisi invalide, ac sine effectu: Deinde revocatio iustæ causæ, ac juris per illam jam acquisiti hæc causa, non modo est iniusta, sed etiam nulla; eo, quod sententia, quæ data est per regulas iustitiæ, sit irrevocabilis. Sed approbatio alicujus ad Confessiones, est instar iustæ sententiæ; cum tali approbatione iudicetur ad eas idoneus; & sic per eam jus ad eas audiendas approbato acquiritur; ergo si tollitur, tollitur iniuste, ac sine effectu: ac proinde poterit Regularis, cui per talem revocationem videtur fieri injuria, Confessiones excipere,] *Hactenus Bauny, & alii; quorum tamen opinioni non acquievimus in tr. de pœnit. disp. 10. art. 11.* Ex his

Non potest Episcopus, sine iusta, & gravi causa, eaque ad Confessiones pertinente, Regularibus approbationem prævio examine nedum absolute, & simpliciter concessam revocare, ut in specie docent *Suar. & Card. de Lugo loc. cit. Diana in Oper. Coordin. tom. 7. tr. 1. ref. 74. num. 6. Caranca in alleg. pro Ord. Mendic. ad Regem part. 2. & alii ex Constit. Clem. X. supra laudata incip. [Superna:] ubi sic: [Regulares vero ad hujusmodi Confessiones audiendas, prævio examine, simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem Confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari, nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat.]*

Immo nedum approbationem, prævio examine iisdem ad tempus determinatam concessam, puta ad sex menses, ad annum &c. nequit Episcopus infra illud revocare, ut cum aliis sustinet *Tancredus tom. 4. quæst. moral. tract. 2. quæst. 8. & Pignatellus tom. 4. conf. 174. per tot.* præsertim a n. 11. addens n. 12. sine gravi causa neque prorogationem posse Episcopum denegare. *Sac. Congreg. Episc. 27 Martii 1615. & 7. Febr. 1648.*

Verum etiam approbationem, prævio examine, ad beneplacitum indultam, iisdem Regularibus nequit Episcopus sine iusta, & gravi causa revocare, ut firmant *Cælestinus in Compend. Theol. moral. tract. 1. cap. 14. qu. 2. Trullenb. lib. 1. §. 7. cap. 1. dub. 7. num. 18. Ludovicus a Cruce disp. 1. c. 2. dub. 12. Fagundez præcep. 2. lib. 7. cap. 2. num. 31. & 65.*

Lean-

Lauder a Sacram. tom. 1. tract. 5. disp. 11. quest. 90. Card. de Lugo disp. 21. sect. 3. §. 2. num. 64. Pignatell. tom. 4. conf. 174. num. 19. ubi sic habet: [Hæc autem facilius procedunt, si approbatio, prævio examine rigorofo, fuerit concessa ad Beneplacitum fere universaliter etiam insignibus Doctoribus, & Theologis Diœcesis, Ex hoc enim satis ostenditur, quod in ordine ad doctrinam, ob quam solum requiritur novum examen, fortiatur naturam approbationis simplicis, & solum fuerit reservatum beneplacitum suspendendi, si contingerit mutatio in bonis moribus; quemadmodum hujusmodi formulam ad beneplacitum esse accipiendam, late probat Pasqualig. dec. mor. 499. num. 13. & dec. 500. num. 6. subdens num. 7, non posse tale beneplacitum revocari, nisi approbatus fiat talis, ut non deberet approbari, si de novo esset approbandus. Quod etiam tenet Diana part. 3. tract. 2. de dub. regul. ref. 26, per tot. & melius part. 2. ref. 62. Alias si limitatio esset adjecta in ordine ad doctrinam, utique esset injusta; cum impossibile prorsus sit, quod ne unus quidem quoad doctrinam reperiri absolute idoneus, ut mereatur testimonium idoneitatis &c.] Hactenus Pignatellus. Peyr. ad const. 2. Sixti IV. num. 44. ubi sic: [Licet communiter, quod ad beneplacitum conceditur, possit ad libitum concedentis revocari: in subjecta tamen materia puto, quod non possit ad libitum Episcopi licentia Confessiones audiendi, ad beneplacitum data revocari; sed quod requiratur justa aliqua causa, & ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinens. Nam licentia, quæ datur ab Episcopo Confessariis Regularium ad audiendas Confessiones Sæcularium, non est proprie licentia, sed potius approbatio personæ, & quasi justa sententia, seu declaratio, quod talis persona est idonea ad Confessiones audiendas, ut patet ex ipsis Concilii verbis Sess. 23. de reform. cap. 15. ibi: Et approbationem &c. Sed sententia, lata secundum regulas justitiæ, non potest revocari: Quod enim semel placuit, amplius displicere non potest, per Reg. Quod semel 21. de reg. jur. in 6. ergo dicta approbatio facta, ut supponitur, modis debitis, licet sit ad beneplacitum, non potest ab Episcopo revocari absque magna causa, & ad dictum Sacramentum pertinente, ut Gloss. in dist. Clem. Dudum v. Concesserint, & Doctores ibi communiter. Et solum id videtur velle illud beneplacitum, quod in similibus sibi reservant aliqui Episcopi &c. Adde quod approbatio Regularium ad Confessiones Sæcularium audiendas, ab Episcopo facienda solum est quantum ad literaturam, ut patet ex Const. 2. Leonis X. §. 6. Unde cum nemo communiter præsumendus sit dediscere, vix poterit dari causa, qua semel approbatus reprobetur. Facit pro hoc puncto Bart. in l. de pupillo §. Si quis ipsi Pistori num. 13. ff. de Novi oper. nunc. Facit etiam cap. Si delegatus de offic. deleg. in 6. Ex quibus colligitur, quod jurisdictio data ad beneplacitum, censetur perpetua.] Huc usque Peyr. Pasqualig. dec. 500. qu. 85. ubi num. 7. hæc habet: [Hinc fit, quod approbatio, concessa ad beneplacitum, non possit revocari, aut suspendi, nisi approbatus fiat talis, ut non deberet approbari, si denuo esset approbandus. Unde necesse est, quod in ipso fiat talis mutatio, aut secundum mores, aut secundum doctrinam, ut evadat inhabilis ad audiendas Confessiones. Approbatio enim est per modum sententiæ, quia Episcopus debet ut Judex judicare de habilitate Regularis in ordine ad audiendas Confessiones. Unde licet sit facta ad beneplacitum, non potest retractari, nisi ea succedant,

quæ reddunt sententiam injustam; alioquin, manente sententia justa, retractatio esset actus injustitiæ.] Ita Pasqualig. & ita Thomas Hurtadus tom. 1. tract. 12. §. 2. dub. 3. num. 2146. ubi explicans mentem Sacræ Congregationis die 19. Martii 1619. inquit, quod [Quando dixit, quod Ordinarii possunt revocare licentias, Regularibus concessas ad beneplacitum, intelligi debet, quando est rationabilis causa, pertinens ad Confessiones, ut explicat Urbanus VIII; nec non Declarationes Cardinalium suo tempore editæ:] sic Thomas Hurtadus.

Dixi [prævio examine:] quia si mero Episcopi 76
judicio, & sine examine fuerit ab Episcopo concessa Regularibus approbatio, sive simpliciter, & illimitate, sive cum limitatione ad beneplacitum, potest iisdem ab eodem suspendi, ac revocari, & non nisi prævio examine denuo concedi, ut notat Pignatell. tom. 4. conf. 174. cit. num. 14. ex declaratione Sacræ Congreg. Concil. in Verellenfi 31 Julii 1615. apud Novar. in Lucerna regul. v. Confessarius n. 18. & Gavant. in man. Episc. eodem verb. n. 11. & Doctores passim.

Octavo animadvertendum est, non posse Episco- 77
pum statuere, ut Regulares Ordinis Clericalis in Confessionibus Sæcularium excipiendis utantur superpelliceo, & stola; ceteri vero Religiosi Ordinis non Clericalis utantur mera stola. Ita Bordonus resol. 36. num. 83. in fine, ubi sic habet: [Adde, quod cum non possit Episcopus, compellere Regularem ad utendum Stola cum Superpelliceo in hoc munere obeundo, ut censuit Sacra Congregatio 8 Novembris, & refert Bariola verb. Confessarius pag. 66., ita neque propter hanc inobedientiam materiale eum privare facultate Confessarii.] Cesped. de exempt. cap. 6. dub. 147. n. 11. inquit: [Collige tertio: nec illud statutum Episcopi obligare Confessores Regulares, quo præcipitur, ut utantur Stola cum Superpelliceo, dum excipiunt Confessiones. Nam, ut refert Bariola verb. Confessarius pag. 66., relatus a Bordonus resol. 36. num. 83. in fine, adest circa hoc Declaratio Sacræ Congregationis.] Barbof. de offic. & potest. Parochi p. 2. cap. 19. num. 60. inquit: [Dum audit Parochus Confessiones, si Sæcularis sit, Superpelliceo, & Stolam deferre tenetur, ut declaravit Sacra Congregatio Episcop. & Regul. in una Albinganen. die 8. Novembris 1588., nisi fuerit Religiosus Societatis Jesu, qui Superpelliceum deferre non tenetur, ut censuit eadem Sacra Congregatio sub die 25. Aprilis 1586.] & alii, quibus subscribit Tancredus tom. 4. qu. mor. tract. 2. qu. 7., ubi ex proposito Quæstionem exagitans, resolutionem negativam inde probat, quia Episcopus circa Regulares exemptos nullam potest exercere jurisdictionem, aut dominium, exceptis casibus, quos Jus commune, aut Pontifices concesserunt. Sed præcipere, ut Regulares in Confessionibus audiendis, Stolam adhibeant, est actus jurisdictionis, & domini in Regulares, non concessus per Canones, & Pontifices: ergo non potest Episcopus id Regularibus præcipere.

Major patet ex variis Pontificum Bullis, Nico- 78
lai præsertim V. pro Minoribus apud Confedrium Collect. lit. Apostol. ibi: [Licet ipsi Fratres, ipsorumque domus, aut loca per speciale Sedis Apostolicæ Privilegium ab omni jurisdictione, & superioritate quorumcumque Ordinariorum sint exempti pariter, & immunes.] Pauli III. pro nostra Societate, ubi legitur: [Ipsamque Societatem, & universos illius Socios, & personas, illorumque bona quæcumque ab omni superioritate,

te, jurisdictione, correctione quorumcumque Ordinariorum eximimus, & liberamus.] Joannis XXII. pro Carmelitis, in qua habetur: [A cuiuscumque Diocesani, & cuiuslibet alterius potestate, jurisdictione, & dominio omnino eximimus:] & aliorum Summorum Pontificum pro aliis Religiosis Ordinibus.

- 20 Ex quibus inferunt *Mandos. in signat. grat. tit. Resignationes, & exempti. tit. Exemptiones ab Episcopis verbo exemptio. Cast. conf. 432. num. 3. Cokier de jurisdic. Ord. in exempt. lib. 2. qu. 7. col. 3. cap. 34. & alii*, Religiosos esse immediate subiectos Papæ quoad omnia, ipsumque Summum Pontificem esse eorum Episcopum. Et *Ant. de Rosellis tr. de Indulgen. num. 323. cum Gonzal. ad reg. Cancell. 96. gloss. 43.* Religiosos exemptos respectu Episcopi instar extraneorum haberi ex *C. Luminofo 18. Q. 2. adeoque nec quid parvum, vel magnum posse Episcopos his Religiosis imponere, aut præcipere: tum quia etiam in re minima actus jurisdictionis, & superioritatis exercetur, Suar. tom. 2. de Relig. lib. 4. de Hor. Can. c. 13. n. penult. & alii passim.* Tum quia in Pontificum eximentium Bullis dicitur omnino eximimus, idest absque ulla exceptione, & remedio, ut explicat cum aliis *Tiraquell. L. Si unquam C. de revocat. donat. v. revertatur n. 78. & in Bulla Pauli III. cit. habetur ab omni jurisdictione, idest sive in re modica, sive in magna, sive circa Sacramentorum administrationem, sive in ritu &c. nam qui omne dicit, nihil excludit, ex Barbof. cum aliis apud ipsum de Diction. dist. 207. & de princ. & loc. com. utriusque juris lit. O. n. 4.*
- 21 Minor quo ad primam partem, scilicet, quod præcipere, ut Regulares exempti in Confessionibus audiendis Stulam adhibeant, sit actus jurisdictionis, & domini in Regulares, liquet ex terminis: nam actus jurisdictionis, & Legislatoris jus dicentis sunt, prohibere, punire, jubere, &c. ut notant scribentes in *tit. de Jusf. & Jur.*
- 22 Quo ad secundam partem, nimirum quod talis actus jurisdictionis nullibi concedatur Episcopis, evincitur: quia nec in Jure Canonico, nec in Concilio Tridentino, neque in aliquo Pontificis Decreto id reperitur: & si quod privilegium habeant Episcopi, ipsi debent asserere, ut certi juris est ex *Cap. Cum personæ de Privil. in 6. ubi Innoc. Anton. Henricus, & alii.*
- 23 Nec ex eo, quod Confessarii Regulares indigeant approbatione Episcopi pro Confessionibus audiendis, possunt Episcopi illis imponere, ut Stulam adhibeant: nam approbatio est quædam juridica sententia, per quam Sacerdos habendus est pro idoneo ad recipiendam jurisdictionem, ut docent *Suar. tom. 4. de Pœnit. disp. 28. sect. 4. n. 22. Coninch disp. 8. n. 49. dub. 7. de Lugo de Pœnit. disp. 21. sect. 1. n. 25.* Idoneitas autem consistit in sufficienti scientia, & morum bonitate, quæ sit apta ad munus Confessarii, ut tradunt citati Doctores, quibus adhæret *Pasqualig. decis. 499. n. 11.* Immo approbationem Regularium ad Confessiones tantum esse de idoneitate quo ad literaturam, docet in terminis *Pejr. ad Conf. 2. Sixti IV. n. 44.* Posita igitur sufficienti literatura, & morum bonitate, non debent, nec possunt sine iniuria Episcopi negare approbationem, ut docent *Vasq. de Pœnit. Q. 93. art. 3. dub. 5. de Lugo de Pœnit. disp. 27. Q. 3. n. 49. & alii.*
- 24 Quod autem habeant Stulam, nec ne, non pertinet nec ad morum bonitatem, cum etiam dysscoli portare possint; nec ad gradum literaturæ;

cum etiam nescientes legere, possint illam ferre; ergo posito, quod Regulares sunt sufficientes in ordine ad approbationem, impertinens est videre, num habeant Stulam, nec ne. Et sic Sacra Congregatio anno 1587. die 2. Julii statuit, Regulares, qui quo ad Confessiones audiendas idonei generaliter ab Ordinariis, eorumve Examinatoribus reperti, & approbati fuerint, generaliter quoque, & indistincte admittantur: distinguere autem, an habeant Stulam, necne, est contra Decretum Sacræ Congregationis: nam ad Episcopos solum pertinet videre, an sint idonei in doctrina, & moribus, ut dictum est.

Et multo minus possunt Episcopi, post factam approbationem, etiam ad beneplacitum, vel ad aliud, aliquam limitationem addere: quia jam fuit data sententia, cui non potest aliquid addi, vel demi ex Judicis arbitrio, ut tradunt Doctores *tit. de sent. & re judic. & declaravit Sacra Congregatio apud Lezanam tom. 1. c. 19. n. 8. & Mirandam in Man. tom. 1. Q. 45. art. 10.* Quod autem data sit ad beneplacitum approbatio, non facit, quod possit revocari ad libitum: quia non est licentia, sed juridica sententia, quæ sine mutatione Religiosi revocari non potest ad libitum, & sine causa, ut aliis relatis probant *Filliue. tr. 7. c. 9. n. 267. Coninch. disp. 8. n. 59. Pasqualig. decis. 499. n. 12.*

Neque dicas: extare Decretum Sacræ Congregationis de mandato Urbani VIII., quo præcipitur, ut Sacerdotes Sæculares ministrent Sacramentum Confessionis in Ecclesia cum Superpelliceo, & Stola: Regulares vero cum Stola: & sic Episcopum vigore hujus decreti id præcipere Regularibus.

Respondet enim primo *Tancredus*: hoc Decretum esse tantum pro Romana Urbe, ut notat *Lezana tom. cit. c. 19. n. 12.* & per consequens non extendi ad alias, ex *L. Si vero 64. §. unic. ff. solut. Matr.*

Respondet secundo: in hoc Sicilia Regno non fuisse promulgatum, nec acceptatum, ut patet ex usu in contrarium; & sic non obligare ex *Suar. Salas, Molina, Vasquez, & aliis apud Lezanam verb. Leges Regularium n. 4.*

Respondet tertio: etiamsi hoc Decretum esset pro hoc Regno; adhuc non posse Episcopum præscribere Regularibus, ne audiant Confessiones sine Stola: quia hoc est exercere actum jurisdictionis, ut supra ostensum est, quem neque jure ordinario, ut vidimus; neque jure delegato a Papa, potest Episcopus in Regulares exemptos exercere: quia Pontifex, ubi voluit, Episcopos procedere contra Regulares, tamquam Apostolicæ Sedis Delegatos, id expressit, ut fecit Tridentinum *Sess. 22. Sess. 25. & Sess. 26.* & alibi per varios Pontifices factum est: tamen circa hujus Decreti observationem, nullam dedit Episcopis facultatem, ut ex tenore ipsius Decreti, quod refert *Lezana tom. 1. c. 19. n. 12.* constat.

Respondet quarto: Quia dato, quod deberet Episcopus ipse observantiam hujus Decreti procurare; tamen non potest negare Regularibus, nolentibus Stulam ferre, ne audiant Confessiones Sæcularium: quia hoc esset exercere auctoritatem supra Pontificem, a quo immediate Regulares accipiunt licentiam, & jurisdictionem audiendi Confessiones, & ab Episcopo tantum expectant sententiam approbationis, seu idoneitatis, ut constat ex Bulla Sixti IV. incip. [Sedis Apostolicæ] 4. Idus Julii 1477. data Prædicatoribus, Pauli III. concessa Societati Jesu, & aliis. Et hæc privile-

vilegia etiam extare post Concilium Tridentinum, jurisdictionemque Religiosis tribui immediate a Papa docet *Molles. 1. p. Summ. tr. 7. c. 14. n. 64. Rodrig. tom. 1. Quest. Regul. Q. 88. art. 1. Gloss. in cap. Si Episcopus Ver. Stem. 3. de pœn. & remiss. Vasquez. tom. 4. in 3. p. Q. 93. art. 3. dub. 3. n. 2. Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 27. Sect. 4. n. 22. Confess. in Summ. Privil. Mendic. tr. 17. c. 5. Bona 4. p. Casuum casu 20. de Lugo de pœnit. disp. 21. Sect. 3. n. 53. Pasqualig. decis. 499. n. 10. & alii.*

91 Non posse autem Episcopum licentiam, seu jurisdictionem audiendi Confessiones, a Papa concessam demere, vel limitare, postquam dedit approbationem, patet ex *Clem. Ne Romani de Elect.*, ubi aperte dicitur, quod privilegium, a Papa concessum, ab ejus inferiori infirmari non potest; & est certum omnino, ut videri potest in *Suario de Legibus lib. 8.* tantum Episcopus habet declarare idoneitatem, & facta ea declaratione non potest amplius se intromittere, nisi Regulares fiant inepti ad Confessionem, puta amentes, ignari, vel improbi, ut supra citati Doctores tradunt, Ex his

92 Concludit breviter laudatus *Tancredus*, non posse Episcopos imponere Regularibus, ut Stolum adhibeant in audiendis Confessionibus: quia hoc est exercere jurisdictionem in exemptos. Nec Regulares teneri ad parendum, sed posse non obstante tali prohibitione valide, & licite audire Confessiones Sæcularium, posito quod fuerint semel approbati: nec poterit approbatio negari ex eo, quod nolint Stolum ferre, nec data adimi, *Hactenus Tancredus*: cujus solida resolutio

Confirmari potest ex declarationibus Sacræ Congregationis apud *Barlulam*, & *Barbosam* supra insinuat.

93 Nono animadvertendum est, non posse Episcopum suo Edicto præscribere, quemadmodum olim præscriptum reperitur in Conciliis Provincialibus Sancti Caroli Borromæi, ut Regulares exempti in Confessionibus audiendis observent quosdam ritus: nimirum quod Confessiones excipiant in habitu, quo utuntur in choro: Pœnitentes extra Confessionarium, & extra Cratem ligneam non auscultent: Et non nisi apertis Ecclesiæ januis, ac in Confessionariis a Visitatoribus Episcopalibus, intra terminum ab Episcopo præfinitum, approbandis: Neque ad Sæculares infirmos accedant pro Sacramento Pœnitentiæ in propriis eorum ædibus ministrando sine licentia Episcopi, vel Curati: Minusque juvenes, aut mulieres ante ortum, & post occasum solis auscultent: Et, si fenestella, vel lastra fuerit devastata, sive ejus foramina dilatata, Confessarii suspensi remaneant: cum impositione pœnæ Suspensionis, & pecuniariæ cuilibet Confessario, si tale Edictum non recipiat, illudque quo ad singula capita non servaverit. Ita *Cesped. de Exempt. c. 6. dub. 147. Pignatell. tom. 10. conf. 71. & alii.*

94 Et rite quidem; tum ob supra dicta adversus statutum Episcopi de Superpelliceo, & Stola, a Regularibus exemptis in exercitio Confessionum adhibenda. Tum ob declarationem Sacræ Congregationis apud *Pignatell. loc. cit.* tenoris sequentis: [Sacra Congregatio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, censuit, præfatum Edictum moderandum, & corrigendum esse, prout præsentis decreti vigore moderatur, ac corrigit, prout infra. Quo ad habitum, quo uti debent Regulares in administratione Sacramenti

Pœnitentiæ declaravit, sufficere, si audiant cum habitu eorum ordinario, & stola, juxta Decretum alias emanatum sub die 20 Junii 1625. a Sacra Congregatione Visitationis Apostolicæ. Quo ad locum mandavit, auscultari in Ecclesia, & intra Crates, quando tamen necessitas, vel rationabilis causa aliter non suaderet: tunc enim in Sacratio, vel alio decenti loco poterunt audiri: super quo & declaravit, non licere Episcopis, neque per se, neque per suos deputatos, visitare Confessionaria, sive loca Regularium, ubi confessiones audiuntur, nec etiam ad effectum videndi, an sint juxta ipsorum decreta; sed hoc relinquendum est omnino visitationibus suorum Superiorum. Similiter inhærendo aliis Decretis, ab eadem Sacra Congregatione emanatis, & præcipue 13 Septembris 1641. noluit, teneri Regulares petere licentiam ab Episcopo, vel Curato, accedendi ad infirmos pro Sacramento Pœnitentiæ ministrando; sed sufficere, si postea fidem habitæ Confessionis in domo eorumdem infirmorum relinquunt. Insuper mandavit, tolli omnino ab eodem Edicto verba illa, quibus de certo genere personarum fit mentio. Voluit siquidem, ut loquatur absolute, & simpliciter de omnibus, nulla facta speciali mentione, ita scilicet, quod nemini administraretur tale Sacramentum ante ortum, nec post occasum Solis; nisi tamen necessitas, vel rationabilis causa aliter suaserit: in quo casu voluit, & licere, & cum omnibus. Ulterius præcepit, pœnas omnes, tam suspensionis, quam pecuniarias ab eodem Edicto tollendas, cassandas, & expungendas esse. Et ita, utraque parte informante, hac die &c.] Hactenus declaratio Sacræ Congregationis: in qua quo ad punctum de Stola recolantur, quæ in præcedenti animadversione dicta sunt.

Allatæ declarationi consonat alia declaratio Sacræ Congregationis, scilicet Concilii super quibusdam dubiis ex Constitutione Gregorii XV. inchoata [Inscrutabili,] de Privilegiis Exemptorum emergentibus apud *Monacellum tom. 1. in Append. ad Formul. pag. mibi 430. & 431.* Posito siquidem primo dubio: [An liceat Episcopis, visitare Altaria Regularium Ecclesiarum, quibus cura animarum personarum sæcularium non incumbit; aut loca, ubi in iisdem Ecclesiis asservatur Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, vel ubi Confessiones audiuntur personarum sæcularium?] Et secundo: [An Episcopi possint Regularibus præscribere, ut certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum Confessiones audiant, vel alias illorum privilegia restringere, ac moderari in Sacramentis ministrandis, &c.]

Sacra Congregatio censuit: [Constitutionem Gregorii XV. de Exemptorum Privilegiis nequam subdicere Regulares exemptos, quibus cura animarum personarum Sæcularium non incumbit, Episcoporum jurisdictioni in his, quæ Sacramentorum administrationem concernunt, nisi cum in Sacramentis, personis Sæcularibus ministrandis, iidem Regulares delinquant; ac propterea

Ad primum dubium Respondit: Episcopi non licere in vim ejusdem Constitutionis visitare Altaria Ecclesiarum Regularium, quibus non incumbit animarum cura personarum Sæcularium; nec loca, ubi in iisdem Ecclesiis asservatur Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum; vel ubi Confessiones personarum Sæcularium audiunt.

Ad secundum: Hac in parte Constitutionem nihil novi juris induxisse; nec ullam novam auctoritatem Episcopis in Regulares attribuisse; ideoque in vim ipsius Constitutionis non posse Episcopos

pos Regularibus præscribere, ut certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum Confessiones audiant, vel alias illorum privilegia in Sacramentis administrandis restringere, aut moderari. Quod si aliunde Episcopis hujusmodi facultas competat, illam non fuisse ab eadem Constitutione sublatam.] Hætenus Declaratio Sacræ Congregationis Concilii. Cujus ultima verba perpendens *Cesped. c. 6. dub. 116. n. 3.* ait: [Sed talis facultas, non video quomodo Episcopis alio ex capite, vel aliquo jure competat.]

99 Decimo, est animadvertendum, Episcopo non approbante sine justa causa, vel reprobante Regulares idoneos, vel limitate pro libito illos approbante ad Confessiones Sæcularium excipiendas, vel suspendente &c. posse Regulares laudatos ab irrationabili, & injusto Episcopi judicio ad Archiepiscopum, seu Metropolitanum recurrere, qui ipsis ministret justitiæ complementum, docet *Card. de Lugo disp. 21. cit. sect. 3. n. 54.* sic: [Si Episcopus absque causa sufficienti ejusmodi Regulares non approbet, vel nolit ad examen admittere, injuste procedere contra jus, quod prædicti Religiosi habent ad audiendas Confessiones &c. Et potest a posteriori probari: quia non solum Regularis, sed Sæcularis etiam, quem Episcopus sine causa nollet approbare, posset ad Metropolitanum appellare, juxta regulam generalem, quod, negligente Episcopo, jurisdictio devolvitur ad Archiepiscopum, quam cum aliis late probat *Thomas Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 10. a n. 20. & disp. 28. n. 3. & 4.* Quod in Religiosis magis stricte procedit, qui per sua Privilegia sunt quasi Parochi delegati a Summo Pontifice, ad audiendas Confessiones. Quare sicut Parochus electus posset appellare ab Episcopo, nolente eum approbare absque causa sufficienti; sic Religiosi ob eandem rationem possunt ab Episcopo ad Archiepiscopum appellare.] Hætenus *Card. de Lugo.*

100 Sed, bona pace tanti Doctoris, distinctione utendum censeo: Vel enim injuria, & injustitia Episcopi, nolentis Regulares idoneos approbare, vel reprobantis, aut limitate illos approbantis, vel suspendentis &c. notoria, & manifesta non est, quia notoria, & manifesta non est idoneitas Regularium; & tunc optime procedit Cardinalis doctrina; cum in dubiis, & obscuris Regulares Actores forum Episcopi Rei, adeoque Metropolitanum sequi teneantur. Vel notoria, & manifesta est injuria, & injustitia Episcopi; quia notorium, manifestumque est, Regulares ad Confessiones excipiendas idoneos esse, sicque dignos approbatione Episcopi; & in hoc casu, etiam post Constitutionem reformatariam Gregorii XV. de Conservatoribus, non ad Metropolitanum recurrere debent Regulares Actores, sequendo forum Episcopi Rei; sed, ut fuscè probavimus *art. 3. asser. 1. art. 20. asser. item 1. art. 21. asser. 2. resol. 2.* ad suum Conservatorem, cujus est tueri ipsorum jura, & consequenter illud, quod habent ad approbationem, ab Episcopo recipiendam pro Confessionibus Sæcularium excipiendis, una semel, quod idonei sint; & privilegia, inter quæ non infimum locum habet Jurisdictio in foro Sacramentali, a Summis Pontificibus Religiosis viris, si ab Ordinario approbentur, impertita: ac injurias, & injustitias ab iisdem Regularibus propulsandas; qualis citradubium est non approbatio ad Confessiones Sæcularium excipiendas, vel reprobatio, aut approbatio limitata sine causa sufficiente, & impeditio jurisdictionis exercendæ.

101 Patrocinantur nostræ Opinioni *Pignatellus tom.*

10. *conf. 95. n. 24.* ubi sic habet: [Sicque in vim Concilii *Tridentini* non possunt Episcopi prohibere sub excommunicationis lætæ sententiæ pœna Regularibus, qui non docent, se hujusmodi approbationem, ac licentiam obtinuisse, ut a Confessionibus audiendis, & Prædicatione Verbi Dei abstinerent: & ab hac manifesta injuria, & violentia liceret eis, ad remedium Conservatorum confugere, ut ex *Cap. 1. & fin. de Offic. Deleg. in 6.* Dicuntur enim Conservatores, contra notorias injurias Servatores, ut inquit *Archidia. in dic. c. 1.*] *Cespedes de Exempt. c. 6. dub. 146. n. 2.* ibi: [Ex hoc ergo sequitur, nec Episcopi edicto, quo obligantur Confessarii, dare schedulas tempore Paschatis pœnitentibus sub pœna suspensionis a Confessionibus audiendis, teneri Regulares: quia esset contra eorum privilegia. Unde tunc possent recurrere ad suos Conservatores, ut ab eis defenderentur: & hoc, etiamsi edictum datum esset cum verbis: *Justis de causis*: quia nec cum causa, nec sine causa potest aliquid Episcopus contra privilegia Regularium.] Hæc *Cespedes.* Et

102 *Lezana tom. 4. conf. 40.* de Episcopo suspendente sub Excommunicationis, & Censurarum pœnis omnes Confessarios cujusdam Religionis, etiam a se simpliciter, & absolute approbatos; sicut & Concionatores omnes ejusdem Religionis, etiam pro Ecclesiis sui Ordinis post benedictionem petitam, sine justa causa ad Confessiones ipsas, & Conciones pertinet: ubi *n. 76.* laudat recursum, a dictis Religiosis factum ad suos Conservatores, sic: [Nihilominus cautius, prudentius, & securius, ac observata debita reverentia ipsi Episcopo, præfati Religiosi ad Judices Conservatores pro suis, & Ecclesiarum suarum juribus tuendis recursum habuerunt. Proprium enim munus Conservatorum est, defendere sibi commissos contra injurias, *cap. Statutum de Offic. Deleg. in 6. &c.* Maxime in manifestis, & notoriis injuriis, & violentiis illatis, vel inferendis iis, pro quibus assumitur, &c. Hanc porro injuriam intervenisse in præfati, clarum videtur: siquidem plures Communitates Religiosorum contumeliose, & scandalose tractatæ sunt, suspendendo omnes, & singulos Confessarios, & Concionatores earum a munere, quod exercebant; & expoliando eos jure acquisito ex Bullis Pontificiis, Privilegiis, Declarationibus, & Decretis Sacrarum Congregationum, consuetudine, & acceptatione Prælatorum Ecclesiarum illarum partium &c.]

103 Hætenus Sapientissimus *Lezana*: qui *n. 92.* refert Decretum Tribunalis Sanctæ Inquisitionis Mexicanæ de anno 1647. die 18. Maji, in quo Domini illi Inquisitores omnino prohibuerunt Scripturas quasdam, seu manuscripta, aut impressa contra præfatos Conservatores; mandaruntque in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub pœna excommunicationis lætæ sententiæ, sibi reservatæ, ne quis verba aliqua injuriosa in Cathedra, Pulpito, vel alibi, contra Religionem Prædicatorum, ex qua erant dicti Conservatores, & Religionem, quæ illos elegit, proferre auderet. Ex quibus (concludit *Lezana*) elicitur, hoc Sanctum Tribunal approbasse, & confirmasse dictam electionem; ac præfatos Conservatores habuisse pro legitimis, & non intrusis.

104 Quemadmodum deinde approbavit, & confirmavit eorumdem Conservatorum electionem in genere Congregatio specialiter deputata ab Innocentio X. in 3. *sect. 17. Decembris 1652. apud Mendo in Statuta Opinionum Benignarum differ. 13. q. 19.*

105 Undecimo tandem est animadvertendum, quamvis

vis Regulares exempti subjiciantur Episcopis quo ad Sacramentum Pœnitentiæ Sæcularibus administrandum, modo tamen ab illis approbationem obtinuerint; non subijci Capitulo Sede vacante, utpote quod licentias excipiendi Confessiones, ab Episcopo præmortuo Regularibus concessas, suspendere, aut revocare non potest, nec illos novo examini subijcere, ut docent *Miranda in Man. Prælat. tom. 1. q. 45. art. 7. ad finem de Bellis alleg. hispano idiomate conscripta p. 1. assumpt. 2. n. 1. & 2. Diana p. 3. tr. 2. resol. 27. n. 3. p. 8. tr. 7. & Misc. resol. 94. & alibi. Fagundez præc. 2. lib. 7. cap. 2. n. 28. notans n. 30. cum Henriquez lib. 3. de Pœnit. cap. 6. n. 6. quod si novus Episcopus suspendat suo edicto, aut revocet omnes licentias, & approbationes audiendi Confessiones; non comprehendantur Regulares, quando de illis specialiter edictum non loquatur; cum in odiosis, nisi explicentur, non comprehendantur Regulares; & tandem cum aliis *Bordonus in Consl. Regul. resol. 36. q. 4. n. 24.* morus tum ex eo quia suspendere, vel revocare præfatas licentias, conceditur pro tranquillitate, & quiete conscientiæ Episcopi futuri: quod signum est, hanc concessionem iterum examinandi Confessarios Regulares, non respicere Sedem, ut sic, sed Personam de facto sedentem: in Sede autem Episcopali sedere non potest Capitulum; cum non habeat dignitatem Episcopalem: præterquam, quod non esset Capitulum Sedis vacantis.*

107 Tum ex eo, quia iterum examinare, est quid odiosum, & pertinens ad potestatem, delegatam a Sede Apostolica respectu Regularium, ut omnibus notum est; cum Regulares sint exempti ab Episcopo, & multo magis a Capitulo. Sed Capitulum non succedit Episcopo in iis, quæ competunt illi jure delegato, ut ex *Abb. in cap. Cum olim de Major. & Feder. de Senis cons. 30.* docent passim Doctores: quia secus non ageret vices Episcopi mortui, sed Papæ delegantis, ut dixit *Gemin. in cap. unic. de Major. in 6.* Ergo non potest, Regulares iterum examinare. Quod magis perspicuum redditur ex *Compens. nostror. Privil. v. Sede vacante*, ubi legitur: [Licentia, nobis concessa a Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatiis, audiendi Confessiones subditorum suorum, prædicandi, & aliqua vota in alia pietatis opera commutandi in suis Civitatibus, & Diocesis, ipsis mortuis, uti possumus, donec viduatis Ecclesiis provisum fuerit de Pastore. Concessum est Dominicanis, ut in eorum *Privilegiis fol. 55. pag. 2.* & Franciscanis, ut in *Monum. fol. 113. concess. 244.*] Ita *Compens. nostror. Privil. v. Sede vacante*, ubi additur: [Advertatur, quod etsi in hac gratia aliud videatur innui, tamen dicta facultas non expirat etiam donec per Successorem revocetur.]

109 Quamobrem, ut exemplificat laudatus *Bordonus ibid.* Capitulum Sede vacante nequit licentias audiendi Confessiones, ab Episcopo præmortuo Regularibus semel concessas suspendere, aut revocare, illosque novo examini subijcere, & quidem nedum cum illæ licentiæ fuerunt generaliter usquequaque, & undequaque, atque simpliciter, ac sine ulla limitatione datæ, ut ab omnibus passim admittitur, & ipse docet *n. 39*; verum etiam quando ad nostrum beneplacitum concessæ fuerunt; quia, ut ipse probat *n. 38.* ex *Extravag. comm. inter cunctas de privil.*, & confirmat ex laudato privilegio, beneplacitum respectu Regularium, etiam post Episcopi mortem, perseverat: licet respectu Sæcularium una cum Episcopi morte moriatur ex *c. Si gratiose 5. de rescript. in 6.*

& Doctoribus communiter. Sicut & quando illæ licentiæ fuerunt quidem cum limitatione ad tempus concessæ, E. G. ad annum, infra quem moriatur Episcopus, sed nondum annus elapsus est, ut etiam cum Doctoribus frequentissime tradit *cit. n. 39.* ex eo, quia licentia, ita concessa, & gratia facta quæ morte concedentis, etiam re integra, non expirat. Aut cum jam annus licentiæ elapsus est, ut habet *n. 24.* Cum id etiam importent verba illa privilegii laudati, quod nimirum tamdiu Regulares munus audiendi Confessiones, prosequi valeant post mortem Episcopi, donec viduatis Ecclesiis provisum fuerit de Pastore. Et sane cum aliunde habeant Confessarii Regulares, simpliciter approbati; vel ad nostrum beneplacitum; vel ad annum, quod post mortem Episcopi approbantis valeant adhuc Confessiones excipere; nihil iisdem concederet adductum Privilegium, si non concederet, quod etiam post annum expletum possent tamdiu Confessiones audire, donec viduatis Ecclesiis provisum fuerit de Pastore.

C A S U S V I.

Quo ad Missæ celebrationem.

Regulares exempti, de quibus supra, subjiciuntur Episcopo quo ad Missæ celebrationem in domibus privatis, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria, quam sane prohibere debent Episcopi, etiam ut Apostolicæ Sedis delegati, *Trid. sess. 22. in Decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ.*

Quamvis ex justa causa possint facultatem concedere, celebrandi extra Ecclesiam, vel alium locum Sacrum, non obstante tali Decreto; utpote quod solum vetat præfatam celebrationem pro libito, & sine justa causa factam, ut contendunt *Návarr. cons. 5. n. 2. de privil. Barbof. de Offic. & pot. Episc. p. 2. alleg. 38. n. 8. & 9.* & cum aliis *Passerini de Pollut. Eccles. disp. 2. c. 9. n. 3. & 5.* quos citat, & sequitur *Reiffenstuel lib. 1. decretal. tit. 30. de Offic. Judic. Ordin. §. 3. n. 135.* nec tollit Episcopis potestatem rationabiliter dispensandi, quæ jure communi ipsis competebat, concedendi nimirum in casu necessitatis, ut super Altare portatili, ac sub dio, vel in tentoriis celebretur, *Can. Concedimus de Consecr. dist. 1.*

Immo tacentibus, & non contradicentibus Episcopis, possunt hodie Regulares uti Privilegio, Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus olim concessio, celebrandi ubique cum Altari portatili, sine Parochialis tamen Juris præjudicio, *c. in his 30. de privil.*, addit *Roiff. n. 137. ex Rodriq. tom. 1. Quæst. Regul. q. 43. art. 5. Portel in dub. Regul. v. Altare n. 1. Jo. de Lano tract. de Eucharist. disp. 20. sect. 2. n. 15. & Sannig in Schola Theolog. tom. 3. tr. de Sacram. dist. 5. q. 11.*

C A S U S V I I.

Quo ad publicam Sanctissimæ Eucharistiæ expositionem.

Regulares exempti subjiciuntur Episcopo quo ad publicam, etiam in propriis Ecclesiis, Sanctissimæ Eucharistiæ expositionem, cum solemnitate videlicet, seu in Monstrantia, ut Sacra Hostia videri possit; cum ea interdicitur Regularibus sine causa publica, & ab Ordinario approbata, per Sacram Rituum Congregationem die 26. Febr.

178 De Iudice Conservatore Regularium

Febr. 1625. apud *Lantuscam* in *Theatro Regul. v. Eucharistia n. 1. & Fagnanum dic. c. Grave n. 77. de Offic. Ordin.* Secus tamen quo ad expositionem privatam, in ostiolo nimirum Tabernaculi, aut in Pixide velata cum luminibus, ita ut ipsa Sacra Hostia videri non possit. Hanc enim Regulares, etiam ex causa privata, & absque alia Episcopi facultate, facere possunt, ut pluries decidit Sacra Congregatio Episc. & Regul. præsertim in *Torzonen. 27. Maji 1603. & 14. Aprilis 1615. ac in Neapolit. 17. Augusti 1630. apud Aidan. in Compend. Canon. resol. lib. 1. tit. 26. n. 3. & docent Aidanus ipse, Fagnan. ubi supra, Lantusca loc. cit. n. 2. & alii.*

cognoscere de crimine Confessariorum, sollicitantium in Confessione, eo quia talis cognitio tunc ad Dominos Inquisitores pertinebat: hodie tamen post dictam Bullam, possunt etiam Episcopi de tali crimine cognoscere; ut manifeste liquet ex ipsius verbis; & sustinent expresse *Sanclarell. in Tract. de Hæresi c. 44. n. 11. Bonac. var. tract. disp. 6. pun. 3. n. 23. Peyr. privil. Minim. tom. 2. Constit. 4. Gregorii XV. §. 6. n. 20. quos citat, & sequitur Barbof. dic. Alleg. 105. n. 60. in fine.*

C A S U S X.

Quo ad fractionem Sigilli Sacramentalis.

C A S U S VIII.

Quo ad Sacramentorum Administrationem.

116 **R**egulares Exempti, etiam intra claustra commorantes, subjiciuntur Episcopo quo ad rectam Sacramentorum administrationem. Regulares siquidem, etiam non Curati, si in Sacramentis ministrandis delinquant, subfunt jurisdictioni, & punitioni Episcopi, tamquam Apostolicæ Sedis delegati, ut pluribus firmat *Rota in una Firmana Jurisdictionis 10. Maji 1700. §. Tumetiam quia, coram Molines.* Non tamen extra delictum, ut notat *Cesped. c. 6. dub. 138. n. 3.* Et declaravit Sacra Congregatio Concilii apud *Monacell. tom. 1. in Append. pag. 431.*

117 Atque hic advertendum, quamvis Regulares subjiciantur Episcopo quo ad rectam Sacramentorum administrationem; non tamen quo ad exercendum Exorcistatus Ordinem. Quamobrem nequit Episcopus Regularibus præscribere, ne absque sui licentia exorcizent. Cum ex una parte id facere queant ex vi Juris communis, si Sacerdotes sint, aut saltem Exorcistæ: & ex altera ab Episcopi jurisdictione sint exempti. Unde nullo pacto incidunt Regulares in pœnas, ab Episcopis latas adversus Exorcizantes sine illorum licentia; vel non servatis iis, quæ ab Exorcistis servanda per Episcopos præscribuntur, ut recte docent *Diana p. 3. tr. 2. ref. 36. Portel. in dub. Regul. v. Exorcizatus. Lezan. tom. 1. c. 7. n. 21. Peyr. in Formul. lit. E. c. 36. n. 5. Bordon. ref. 7. n. 144. Cesped. dub. 135. Pelliz. tr. & c. 6. sect. 1. q. 28. n. 54. & alii.*

C A S U S IX.

Quo ad sollicitationem in Confessione.

Regulares præfati Episcopo subduntur quo ad sollicitationem in Confessione. Omnes siquidem hæreticæ pravitatis Inquisitores, & locorum Ordinarii, in suis quisque Diœcesibus, & Territoriis, etiam private quo ad omnes alios, possunt inquirere, & procedere contra quoscumque, etiam quomodolibet exemptos, quorumcumque Ordinum Confessarios, qui personas quascumque in actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediate, sive occasione, vel prætextu Confessionis, ipsa Confessione non sequuta, vel extra occasionem Confessionis in Confessionali, ad illicita sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus habuerint, ut post *Pium V. & Paulum V. decrevit Gregorius XV. in sua Constit. 34. incip. [Universi] anno 1622.*

119 Ubi notandum, quod licet ante præfatam Constitutionem Gregorii XV. non potuerint Ordinarii

Regulares Exempti, etiam intra claustra commorantes, subjiciuntur Episcopo quo ad fractionem sigilli Confessionis Sacramentalis: cum ejus cognitio ad Episcopum private spectet, & ita, ut in ea neque Sanctæ Inquisitionis Tribunal sese ingerat, nisi casu, quo Confessarius licitam esse, crederet, revelationem Secreti Sacramentalis; vel aliunde foret de hæresi suspectus, ut de praxi testatur *Caren. de Sancto Officio p. 2. tit. 17. §. 23. a num. 91.* Jam in hoc crimine nedum Confessarii Sæculares, sed etiam Regulares subjiciuntur Episcopo, tamquam Apostolicæ Sedis delegato, vigore Constitutionis Gregorii XV. incip. [Inscrutabili.] Quia violantes sigillum Confessionis, peccant non solum contra Justitiam, sed etiam contra Religionem peccato Sacrilegii; & injuriam faciunt Sacramento, quod cum obligatione Secreti a Christo Domino fuit institutum. Quamobrem cum de necessitate sit, quod Confessionem celent, ut ait *Divus Tho. in Summ. Supplement. p. 3. q. 11. art. 1.* illam revelando, dicuntur, in administratione Sacramenti delinquere; & sic Ordinario subjiciuntur, ut docent *Fagnan. in Cap. Quanto n. 37. de Offic. Ordin. Lotter. de re benefic. lib. 1. q. 24. a n. 59. Pignatell. tom. 7. Consul. 54. n. 77. & alii.*

C A S U S XI.

Quo ad Sæcularium Confessiones excipiendas sine Approbatione Episcopi.

Regulares laudati subjiciuntur Episcopo quo ad excipiendas Sæcularium Confessiones absque prævia Approbatione Episcopali. Regulares siquidem, qui sine prævia Ordinarii Approbatione Confessiones audiunt personarum Sæcularium, posse ab Episcopo puniri, etiam censuris, contendit *Pignatell. tom. 1. conf. 278.* afferens pro se Declarationem Sacræ Congregationis Concilii in *una Neapolitana die 14. Aprilis 1646. ad cap. 15. sess. 23. de refor. & tom. 10. conf. 95. a n. 25.* ex Constit. Gregorii XV. incip. [Inscrutabili:] ac Declaratione Congregationis in *causa Angelopolitana ad quartum dubium pro parte Religiosorum.*

C A S U S XII.

Quo ad Confessiones Monialium audiendas. 123

Regulares prædicti Episcopo subduntur quo ad Confessiones audiendas Monialium, etiam Regularibus ipsis subjectarum: cum sine approbatione Ordinarii loci ad illas deputari non valeant, ex Constit. Greg. XV. *de privil. Exempt. §. Confessores vero.*

C A-

C A S U S XIII.

Quoad administrationem Eucharistia in die Paschatis.

- 124 **R**egulares Exempti subjiuntur Episcopo quo ad administrationem Sanctissimæ Eucharistia personis Sæcularibus in die Paschatis, quantumvis ob devotionem, & alia die præcepto satisfecerint, aut satisfaciant dictæ personæ. Cum talis administratio prohibeatur Regularibus a Sacra Congregatione Concilii in *Burdegal. 9. Jan. 1544. & in Senonen. 11. Junii 1650.* ita nimirum, ut, si Regulares Eucharistiam tali die administrarent sine licentia Episcopi, valeant ab eodem puniri, non secus, ac ipsæmet
- 125 personæ Sæculares. Exciuntur tamen ii, qui ad id privilegium habent a Sede Apostolica, quos refert *Casarub. in Compend. Verb. Communicare;* quique cum iisdem Communicationem habent privilegiorum.

C A S U S XIV.

Quoad celebrandum in Ecclesiis Monialium.

- 126 **R**egulares prædicti subjiuntur Episcopo quo ad celebrandum in Ecclesiis Monialium. Potest siquidem Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis Monialium celebrentur Missæ, nedum a Sæcularibus, sed etiam a Regularibus Sacerdotibus, *Nicol. in Flosc. v. Missa n. 25.* Quod procedit, etiamsi illis ex præscripto Testatoris, ut Missæ in dictis Ecclesiis celebrarent, reperiretur injunctum. Et tunc onus ad Ecclesiam Regularium, vel alio transferendum esset; ut rescriptis, prohibitionem confirmando, Sacra Congregatio Episc. *Venetiarum Patriarchæ 15. Junii 1592, teste Monacello p. 1. Formul. tit. 1. n. 6. pag. 18.*
- 127

C A S U S XV.

Quoad celebrandum in privatis Nobilium Oratoriis.

- 128 **R**egulares Exempti Episcopo subduntur quoad celebrationem Missæ in Oratoriis privatis Nobilium diebus exceptis: vel postquam eadem die fuerit ibidem jam celebrata unica Missa, in Apostolico indulto concessa: cum possit in hoc casu Episcopus, in Regulares celebrantes animadvertere, servata forma Concilii, ut censuit ejusdem Sacra Congregatio in *Neapolitana 30. Maji 1699.*

C A S U S XVI.

Quoad celebrandum tempore debito.

- 129 **R**egulares Exempti subjiuntur Episcopo quo ad celebrationem Missæ tempore debito: si enim secus fieret celebratio Missæ, possent Regulares ab Episcopo coerceri, & puniri; ut ex *Frasco, & aliis allegatis docet Raynald. Observ. crim. supplem. ad cap. 32. supplem. 4. n. 30. ad 30.* Nisi tamen Regulares privilegium habeant, celebrandi tempore indebito; ut habet nostra Societas a Greg. XIII. privilegium celebrandi una hora ante auroram, & altera post meridiem, itineris, vel alterius legitimi impedimenti causa, ex licentia Præpositi Generalis, vel cujusvis alterius, ad id a Generali Præposito deputati. Et sane cum at-
- 130

tento Jure communi omnibus celebrare liceat tempore Auroræ usque ad meridiem, five duabus horis plus, minusve ante ortum Solis, seu antequam corpus Solare nostris oculis appareat: & infra horam post meridiem; cum privilegium debeat aliquid operari præter Jus commune; poterunt nostri Sacerdotes, aliique nobiscum communicantes, vel simile privilegium habentes, Missam celebrare tribus plus, minusve horis ante Ortum Solis, & infra duas post meridiem. Atque ita *Tambur. de Sac. Miss. lib. 1. c. 5. n. 5. & de Bulla Cruc. c. 6. §. 6. n. 3. Trullench. de Bulla Item Cruc. lib. 2. §. 2. dub. 3. a n. 3. Pelliz. in Man. Regul. tom. 2. tr. 8. c. 2. sect. 2. subsect. 1. q. 9. n. 97. & alii passim,* quibus patrocinator *Diana p. 10. tr. 12. & Miss. 2. resol. 26. addens p. 2. tr. 1. resol. 34. cum Joan. de la Cruz in direct. Consc. p. 2. de Sacrific. Miss. q. 2. dub. 1. Concl. 4.* Regulares, privilegium dictum habentes, posse usque ad Nonam inclusive, id est usque ad tres horas post meridiem celebrare,

Atque hic animadvertendum ex *Pignatello tom. 131 x. conf. 265.* posse Episcopum punire Regulares, etiam pœnis Censurarum, prohibita, vel indementia in Ecclesiis suorum Ordinum committentes circa Missæ Sacrificium, & declaravit Sacra Congregatio Concilii in *una Vercellen. die 21. Martii 1643. ex cap. univ. sess. 22. de Observ. & evit. juncto c. 14. sess. 25. de Regul.* Nam in dicto Concilii loco constituuntur Episcopi quo ad exemptionem delegati Sedis Apostolicæ in ordine ad executionem illius Decreti; ac proinde poterunt auctoritate Apostolica punire Regulares, committentes abusus, & quæ dedecent celebrationem Missarum; cum ibi eis facultas data sit, ut statuant, compellant, censuris puniantque.

C A S U S XVII.

Quoad Osculum Patenæ post Missam.

- 132 **R**egulares Exempti Episcopo subjiuntur quo ad Patenæ osculum, peracto Sacrificio Missæ, astantibus oblatum. Regulares siquidem præfati, qui peracto Sacrificio Missæ, per Ecclesiam circumeunt, offerentes astantibus osculum patenæ, possunt ad Episcopo coerceri, vigore Decreti *Tridentini de Evit. in Celebr. Miss.* cum Patena nunquam dari debeat populo osculanda, ut pluries declaravit, & prohibuit Sacra Rit. Congregatio apud *Biff. Hierurg. tom. 2. lit. O. Verb. Oblatio n. 4. & lit. P. V. Pan n. 91. §. 4. & lit. S. V. Subdiaconus §. 27.*

C A S U S XVIII.

Quoad Lampadem ante Altare Sacramenti.

- 133 **R**egulares Exempti, intra Clausura degentes, subjiuntur Episcopo quoad Lampadem, ante Altare Sanctissimi Sacramenti collucentem. Potest siquidem Episcopus contra Regulares exemptos procedere, si non retineant Lampadem, ante Altare Venerabilis Eucharistia collucentem: cum enim sit delictum magnæ irreverentia, onus incumbit illi, auctoritate eidem delegata a *Trident. in cit. Decreto de evitand. in Celebr. Miss. sess. 22.* ut a Regularibus omnino retineatur. Neque talis defectus suppleretur, si forte Lampas ardens diu, notuque existeret in choro e conspectu Altaris Majoris; quia retinenda est prope, & ante Altare Tabernaculi, in quo servatur Eucharistia, ut respondit Sac. Rit. Cong. Generali Capuccinorum, de hoc sciscitanti 22. *Augusti. 1699.*
- 134

C A S U S XIX.

*Quoad visitationem Reliquiarum, quarum claves
servantur penes Laicos.*

- 135 **R**egulares Exempti, intra claustra commorantes, subjiciuntur Episcopo quoad visitationem Reliquiarum, Ecclesiis Regularium a Laicis donatarum, quarum claves, vel unam ipsimet Laici retinent, expensasque pro ornatu subministrant. Illas siquidem Episcopum posse visitare, declaravit Sac. Congregat. Concil. in *Firmana* 5. Junii 1700. apud *Monacell.* tom. 1. tit. 5. form. 2. num. 49. pag. 136.

C A S U S XX.

Quoad numerum Campanarum.

- 136 **R**egulares Exempti, degentes intra claustra, subjiciuntur Episcopo quoad numerum Campanarum: punit enim Episcopus Regulares Mendicantes, Prædicatoribus exceptis, & quotquot cum iis communicant in privilegiis, qui cum debeant esse contenti unica Campana, plures habent, *Extravag. Quo cunctos de Offic. Custodis, Abb. in cap. Patentibus super Gloss. 2. de privil. Alber. in Diction. verb. Campana. Cochier de Jurisdic. Ordin. in Exempt. part. 2. quæst. 45. num. 86.* Et quamvis præfati Regulares per numerum Campanarum delinquere incipiunt in loco exempto; effectus tamen, & complementum porrigitur extra locum exemptum, quia nimirum sonus Campanarum indebitus lædit, & turbat audientes extra dictum locum exemptum.

C A S U S XXI.

Quoad benedictionem Campanarum.

- 137 **R**egulares Exempti, intra claustra degentes, subjiciuntur Episcopo quoad benedictionem Campanarum, antequam in Campanili collocentur: nisi enim ab Episcopo, aliove potestate habente, benedicendi Campanas, illæ fuerint benedictæ, collocari non possunt in Campanili: & si collocentur, possunt Regulares ab Episcopo cogi ad illas deponendas, ut a Sac. Congr. decisum referunt *Nicol. in Flosc. v. Campana num. 5. ac Gavant. in man. cod. verb. num. 1.* Et recte quidem; cum benedictio Campanarum, antequam in Campanili ponantur, videatur esse de præcepto in Pontificali sit. de benedict. Campan. nam verbum illud, *debet*, quo utitur Pontificale, necessitatem importat, teste *Gloss. in Clem. Attendentes v. debeant de stat. Monach. Addit Gavant. loc. cit. ex decreto Sacre Congregationis Rit.*, quod Episcopus prohibere possit, ne Campanæ Ecclesiæ nondum benedictæ pulsentur: & quod benedictæ non pulsentur pro re profana, neque ad convocandum populum ad arma &c. Quod idem notat *Crispin. de Vist. Pastor. p. 2. §. 9. n. 9.* ubi aliud decretum allegat Sac. Cong. Episc. & Regul.

C A S U S XXII.

Quoad Musicam in Ecclesia adhibendam.

- 140 **R**egulares, de quibus loquimur, Episcopis subjiciuntur quoad Musicam in Ecclesia adhibendam: Licet enim, ut honorificetur Deus in

Sanctis suis, Musica sit de Jure permessa, ut est textus expressus in *Extravag. docta de vit. & benef. Cleric.* & tradunt communiter Doctores cum *Ventrigl. prax. p. 1. adnot. 22. §. unic. num. 26. & 27. Capon. discept. 212. num. 27. & 28.* ubi ait: quod Musica pertineat ad bonum commune, *Romaguier. ad Syn. Gerund. lib. 3. titul. 14. cap. 3. num. 1. & 2.* cum aliis, quos refert, & sequitur *Pignatell. tom. 3. cons. 41.* etiam in antiqua lege, ut liquet ex *cap. 47. Ecclesiast.* ibi: [Stare fecit Cantores contra Altare, & in sonu eorum dulces fecit modos:] & alibi: idèoque Episcopus (Monialibus exceptis) prohibere non potest, quominus in Ecclesiis Musica habeatur: neque Musicis, quod non canant; aut Officialibus Ecclesiarum, quod Musicos non adhibeant, nisi vocato Magistro Capellæ Cathedralis, aut alterius Ecclesiæ; vel quod Musicis non accedant ad canendum sine sua licentia, ut, præter Decretum, quod refert *Nicol. in Flosc. verb. Musica*, contra Edictum Episcopi Aquilani, talia prohibentem, rescripsit Sac. Congr. Episc. & Reg. 2. Decembris 1695., potest nihilominus præcipere, quod Musica nihil immodestum, aut turpe sapiat, & tota sit devota, & Ecclesiastica, prout jussit Alex. VII. tamquam Episcopus Romanus, in sua Bulla 23. Aprilis 1657. & innovavit Innoc. XII. 20. Aug. 1692. nec lingua Italica, aliaque vernacula concepta, quacumque in oppositum consuetudine non obstante, ut censuit Sac. Rit. Congr. in *Hispal. 3. Septembris 1695. & 24. Novembris 1696.* cum hujusmodi cantus sit contra Ritum Ecclesiæ, *Monacell. tom. 1. Formul. titul. 5. form. 8. a num. 17. pag. 162.* idque nedom in Ecclesiis Sæcularium, sed Regularium quoque, auctoritate tributa a *Trid. in Decret. de Observ. & evit. in celebr. Miss.*, ut declaravit Sac. Rit. Congr. in *Novarien. 7. Aug. 1628.* apud laudatum *Monacell. in supplem. ad tom. 1. tit. 5. form. 8. num. 89. pag. mibi 10.*

C A S U S XXIII.

Quoad recusatam celebrationem Missarum.

Regulares Exempti subjiciuntur Episcopis quoad ad recusatam celebrationem Missarum illorum Patronorum, qui habent Capellas in Ecclesiis Regularium: in hoc etenim casu potest Episcopus, uti Apostolicæ Sedis Delegatus, vigore Decreti Conc. Trid. de *Observand. & Evitand. in celebrat. Missæ*, Regulares recusantes, etiam Juris remediis cogere ad præfatam celebrationem acceptandam, ut optime docet *Card. de Luca de jurapatr. disc. 12. num. 6.* Et sane cum Patronus jus habeat in Capella, seu Altari Ecclesiæ Regularis, vel titulo foundationis, vel alio quovis legitimo acquisitum; Jus habet ad celebrationem Missarum in illa, absque eo, quod valeat a Regularibus impediri: cum ad hunc merum, præcisum, & unicum finem, offerendi nimirum Deo Sacrificia incruenta, erigantur a Fidelibus, in Ecclesiis Capellæ, & Altaria, *Can. Sicut, Can. Missarum, Can. Ecclesias, Can. Hic Ergo, Can. Nullas de Consecr. dist. 1.*

C A S U S XXIV.

Quoad concionandam.

Regulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad ad Prædicationis munus exercendum. Sic enim habet Conc. Trid. *sess. 5. cap. 2. §. Regulares vero*

vero de reform. [Regulares vero cujuscumque Ordinis, nisi a suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum predicare non possint: cum qua licentia personaliter se coram Episcopo presentare, & ab eo benedictionem petere teneantur, antequam predicare incipiant. In Ecclesiis vero, quæ suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere teneantur; sine qua in ipsis Ecclesiis non suorum Ordinum, nullo modo predicare possint. Ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant.] Gregorius XV. in Const. 18. incip. [Inscrutabili] 9. Februarii 1622. §. 6. addit: [Ac demum habeat Episcopus, tamquam dictæ Sedis delegatus, auctoritatem coercendi, ac puniendi quoscumque Exemptos, tam Sæculares, quam Regulares, qui in alienis Ecclesiis, aut quæ suorum Ordinum non sunt absque Episcopi licentia; & in Ecclesiis suis, aut suorum Ordinum non petita illius benedictione, aut ipso contradicente predicare præsumperint; Ita ut Episcopi in superscriptis casibus in prænomatas personas, in præmissis omnibus, & singulis, aut circa ea quoquo modo delinquentes quoties, & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, uti ejusdem Sedis delegati procedere, omnemque jurisdictionem exercere libere, & licite valeant:] & §. 7. sequitur Clausula præservativa, cum aliis derogatoriis. Tandem Clemens X. in Bulla, quæ incipit [Superna] anno 1670. 11. Kal. Julii statuit: [Regulares, qui in Ecclesiis sui Ordinis predicare voluerint, teneri ab Episcopo Diocesano benedictionem petere: predicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. Quod si Episcopus benedictionem, nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus predicare; eosque contravenientes, ab illo tamquam Sedis Apostolicæ delegato, Censuris, aliisque pœnis Ecclesiasticis in vim Constitutionis Felice record. Greg. XV. Prædecessoris nostri, incipientis: Inscrutabili Dei Providentiæ coerceri, & puniri posse: Episcopum tamen absque justa, & rationabili causa contradicere non debere. Et hujusmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere, si in quibuscumque Oratoriis sui Ordinis Sermonem coram populo, vel in Ecclesiis, aut ad Crates Monasteriorum Sanctimonialium, eorum jurisdictioni subjectarum, licet clausis, & nullus sæcularis ibi interfuit, habere voluerint. Et licentiam predicandi semel iisdem concessam, ob rationabiles causas, licet occultas predicationem tamen concernentes, suspendere. Non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent.] Hæcenus constitutio Clementis X.

148 Ubi notat *Reiffenb. lib. 1. Decret. titul. 30. §. 6. num. 147.* quod Regulares predicare non possint in Ecclesiis sui Ordinis contradicente Episcopo, non opponitur huic, quod nimirum valeant predicare in dictis Ecclesiis, petita, & non obtenta benedictione Episcopi: in hoc enim se habet Episcopus mere negative, benedictionem non concedendo: in illo autem positive, per actum videlicet positivum, interdicendo predicationem. Videatur *Fagnan. in cap. Grave num. 42. de Offic. jud. Ordin. prædicta* amplius declarans, adducto Decreto Urbani VIII. sub die 30. Jan. 1629.

149 Notant etiam *Cesped. de Exempt. c. 10. dub. 206. Pellizz. in man. tr. 8. cap. 4. sect. 1. qu. 17. num. 26.* & alii, non posse Episcopum Regulares astringe-

re ad concionandum cum certo habitu: cum id supponat in Episcopis jurisdictionem quoad hoc adversus Regulares, quæ tamen nullo jure competit illis.

Notat tandem laudatus *Cesped. c. 10. dub. 205.* 150 Regulares concionaturos in Ecclesiis aliarum Religionum, quemadmodum in Ecclesiis sæcularibus exemptis, ubi Superior non habet jurisdictionem quasi Episcopalem, non indigere licentia, sed dumtaxat benedictione Episcopi, ut concionaturi in Ecclesiis propriæ Religionis. Quod certissimum putat, & in praxi vidit praticari: citatque pro eo *Angelum in Samm. verb. Prædicare, & Tambur. de Jure Abbat. tom. 2. disp. 11. qu. 2. num. 3.* Moveretur tum ex ratione exemptionis Ecclesiarum, quæ quam tantum indigent sola benedictione, dum prædicant in Ecclesiis propriæ Religionis; quæ sane ratio militat pro Ecclesiis exemptis aliarum Religionum, &c. Tum ex *Tridentino sess. 5. cap. 2.*, ubi quoad prohibitionem predicationis, ab Episcopo faciendam Concionatori, propter errores, aut scandala in populum disseminata, in Ecclesia proprii, vel alterius Ordinis, discrimen inter propriam, & alienam regularem Ecclesiam non facit. Tum demum ex eo, quia cum simus in odiosis, cujuscumque est, subdere Regulares Episcopis, salvare debemus Regularium exemptionem eo majori modo, quo possumus: cum ergo possumus salvare verba Concilii *Tridentini dec. sess. 5. cap. 2.* ibi: [Regulares vero cujuscumque Ordinis &c. etiam in Ecclesiis suorum Ordinum predicare &c. ab Episcopis benedictionem petere teneantur. In Ecclesiis vero, quæ suorum Ordinum non sunt, etiam Episcopi licentiam habere teneantur:] dicendo, quod per *ly in Ecclesiis suorum Ordinum* omnes Ecclesie Regularium intelligantur, & non solum illæ, quæ sunt illius Ordinis, ex quo est Prædicator: & una simul majorem Regularium exemptionem; modo prædicto *Tridentinum* interpretando, salvare debemus, & dicere, Regulares, in Ecclesiis aliarum Religionum Concionaturos, non indigere, nisi sola benedictione Episcopi. Quod confirmari potest ex Constit. Gregorii XV. incip. [Inscrutabili] ubi sic: [Habeat Episcopus, tamquam Apostolicæ Sedis Delegatus, auctoritatem coercendi, ac puniendi quoscumque exemptos, tam sæculares, quam Regulares, qui in alienis Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt absque Episcopi licentia; & in Ecclesiis suis, aut suorum Ordinum, non petita illius benedictione, præsumperint predicare.] Ubi per *ly in Ecclesiis suis* intelliguntur Ecclesie illius Ordinis, ex quo est Prædicator: per *ly aut suorum Ordinum* Ecclesie ceterarum Religionum: & per *ly in alienis Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, Ecclesia sæculares non exemptæ.*

C A S U S XXV.

Quoad Examen pro licentia Concionandi.

Regulares Exempti Episcopa subduntur pro approbatione, & licentia concionandi in Ecclesiis, quæ sui Ordinis non sunt: cum sit in arbitrio Episcopi, de idoneitate Concionatoris, presentati pro Ecclesiis non suis, experimentum facere per examen, priusquam approbationem, & licentiam concedat; quidquid dixerint nonnulli cum *Pasqualigo ad Laurent. de Franck. p. 1. n. 576.* cum id Pontificio sit decisum oraculo Clementis X. in dic. const. 7. incip. [Superna] §. 3. ubi sic: [Possit autem Episcopum, licentiam concessurum

Re-

Regularibus, in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare volentibus, illos quamvis ab Universitatibus, aut a Magistratibus laicis nominatos, etiam si Episcopi antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit.]

- 152 Methodum autem huius examinis tradit *Hombonus p. 5. resp. 262.* firmans, præfatos Concionatores examinandos esse quoad causas universales: nempe quoad causam efficientem; inquirendo ab eis, numquid sine licentia Superioris concionari valeant; An qui Sacerdos non est, possit concionandi munus exercere? Quoad causam finalem, petendo a Concionatoribus Religiosis, qui sit Concionis finis; qua intentione debeat quis concionari? Quoad causam materialem; interrogando, quænam materia Concionis? Quomodo circa Conceptionem Beatissimæ semperque Virginis Mariæ se gerere debeant? In quas pœnas incidant, si suadeant populo, ne Decimas solvat? vel Ecclesiarum Prælati detrahant? An liceat, non approbata miracula publicare, vel Indulgentias, & similia.

C A S U S XXVI.

Quoad Professionem Fidei pro licentia concionandi.

- 153 **R**egulares exempti subijciuntur Episcopo quoad Professionem Fidei emittendam, ut facultatem prædicationis obtineant. Ut enim declaravit Sacra Congregatio Concilii super *cap. 4. sess. 24. de refor.* apud *Nicol. lucubr. can. lib. 1. tit. 1. de Summ. Trinit. & Fid. Cathol. n. 11. §. 6. & Barbof. in Summ. dec. Apostol. Collect. 611. n. 3.* [Vigore Bullæ Pii IV. de professione Fidei faciendâ, Regulares Concionatores non tenentur facere Professionem Fidei, antequam prædicandi munus assumant: potest tamen Ordinarius, quo tempore solet concionandi licentiam concedere, ab eisdem exigere Fidei professionem; si tamen sibi ita videbitur expedire.]

- 154 Notat tamen *Antonius a Spiritu Sancto in Direct. Regul. tr. 3. disp. 6. sect. 11. §. 5. n. 1544. ex Peyr., Portel., & Pellizz. in Man. Regul. tr. 5. c. 10. q. 8. n. 14.* id non esse in usu: atque adeo standum in eo est consuetudini Regionum, Provinciarum, & locorum. Verum *Céspedes c. 10. dub. 195.* quamvis viderit in aliquibus Diœcesibus hanc Fidei professionem exigi per Episcopos a Regularibus, in alienis Ecclesiis concionaturis; rationes autem, quibus id faciunt Episcopi, videre (ait ipse) non potuit. Unde post impugnatas rationes *Theauri p. 1. de prædicatione Verbi Dei c. 8. n. 9. & Jo. Ant. Novar. in Summ. Bullar. de Regul. & Sacul. prædicat. n. 6.* concludit, non debere Dominos Episcopos in hoc gravare Regulares, cum eis non detur talis facultas.

C A S U S XXVII.

Quoad errores, vel scandala inter concionandum.

- 155 **R**egulares prædicti subijciuntur Episcopo quoad errores, vel scandala inter concionandum in Ecclesiis suis, vel alieni Ordinis in populum disseminata, ita nimirum, ut si meros errores, aut scandala prædicaverint, Episcopus eis prædicationem inhibeat: si hæreses; contra illos procedat, non obstante exemptionis privilegio,

tamquam Apostolicæ Sedis delegatus, *Trid. sess. 5. de refor. cap. 2.* Quemadmodum si ausi fuerint, asserere in publicis Concionibus, Lætionibus, Conclusionibus, aliisque Actibus publicis, Beatissimam Virginem Mariam, Dei Genitricem cum peccato Originali fuisse conceptam, contra eos procedere debet, & severe animadvertere, ut censuit Sacra Congregatio S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis die 31. Aug. 1617. coram Paulo V., quam refert *Barbof. de offic. & pot. Episc. alleg. 50. n. 110.* & præcepit Alexander VII. in sua Constit. 127. incip. [Sollicitudo] die 8. Decembris 1661.

C A S U S XXVIII.

Quoad prædicationem Revelationum, & Miraculorum non authenticorum, ac Indulgentiarum apocrypharum.

Regulares exempti subijciuntur Episcopo quoad prædicationem Revelationum, aut Miraculorum non authenticorum, vel Indulgentiarum, quæ a Sede Apostolica fuerunt declaratæ falsæ, vel apocryphæ, vel indiscretæ. Possent siquidem Episcopum adversus Regulares, hujusmodi Revelationes, & Miracula non authentica, & Indulgentias falsas prædicantes procedere, docent *Marcell. Vulpe in prax. judic. For. Eccles. c. 42. n. 14.* & alii cum *Pignatell. tom. 8. cons. 142.* ubi quoad Indulgentias declarationem adducit Sacræ Congr. S. Officii sub die 10. Maji, & 24. Aug. 1616. additque n. 3. ex prohibitione; a Sede Apostolica emanata, cum nulla imposita fuerit adversus Regulares talia prædicantes pœna, remanet Episcopis arbitraria.

Atque hic pro Coronide prædicationis materiæ nonnulla sunt animadversione digna: &

Primum est, Regulares omnes, etiam Novitios, posse concionari, quantumvis ii nullo Ordine sint insigniti: idque ex privilegio Pauli III. Societati Jesu concessio sub his verbis: [Cuiuslibet vestrum, qui ad hoc idoneus reputetur:] Quæ verba cum sint generalia, & favorem contineant, tum ipsorum Religiosorum, tum Animarum, ample sunt interpretanda, juxta vulgatissimas illas regulas: [Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.] Et [Beneficium Principis ample est intelligendum.] Sicque ad omnes Societatis Religiosos, etiam Novitios, qui, ut supra notavimus cum communi Doctorum sententia, in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum, & quantumvis nullo Ordine insignitos, protrahenda. Atque ita *Suarez tom. 4. de Relig. tr. 10. lib. 9. n. 10. 14. & 18. Pellizz. in Man. tr. 8. c. 4. sect. 1. quest. 20. n. 29. & alii.*

Modo tamen præfati Religiosi primam habeant Tonsuram; ut confirmando privilegium Pauli III. in favorem Societatis Jesu declaravit Gregorius XIII. in sua Bulla, ubi sic: [Vobis insuper concedentes, ut etiam Clerici vestri prima tantum Tonsura insigniti, prout huc usque fecerunt, valeant deinceps, ipsum Dei verbum ubique populo prædicare.] *Suar. supra n. 16.*

Secundum est, quamvis Regulares ut prædicent in Ecclesiis, seu alieni, sive proprii Ordinis, in Oratoriis, ad Crates Monasteriorum Sanctimonialium &c., indigeant licentia, vel benedictione Episcopi: non ita tamen, ut concionentur in plateis, aliisque locis publicis, in quibus prædicare valent ex Indulto relato Pauli III. sic: [In quibusvis Ecclesiis, & locis, ac plateis communibus, seu publicis, & alias ubique locorum.] Necnon

Cl.

Clementis V., ac Benedicti XI. pro Dominicanis, & Minoribus, ac Sixti IV. & Joannis XXII. pro Carmelitibus. Cum id neque ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. de reſor. c. 4. neque ex ſupra reſatis Bullis Gregorii XV. & Clementis X. Caſu 24. eruatur, utpote loquentibus de prædicatione, quæ fit in Eccleſiis, Oratoriis, & ad Crates Monafteriorum Sanctimonialium, non autem in plateis, & extra dicta loca : neque ex alia alius Pontificis aſſignabili Conſtitutione deduci queat. Et ita *Lezana tom. 1. c. 20. n. 5.* ac cum eo *Pellizz. n. 32.*

160 Tertium eſt, poſſe Regulares Concionatores in propriis Eccleſiis, ubi concionantur eleemoſynas ſine licentia Episcopii quaerere pro pauperibus, cum id nullo Jure prohibeatur : & Declaratio Sacræ Congregationis, in contrarium adducta per *Lezananam ſupra n. 17.* ex *Gavanto*, vel non ſit authentica, vel non fuerit acceptata, vel per uſum contrarium ſit abolita, ut monet *Pellizz. loc. cit. num. 36.*

161 Quartum denique animadverſione dignum eſt, non poſſe Episcopum propriis Subditis acceſſum prohibere ad audiendas Regularium Conciones, ſine gravi peccato, & incurſione excommunicationis ipſo facto, a Bonifacio IX. latæ. Ita *Barboſ. de offic. & pot. Episcop. alleg. 76. n. 36.* *Zerola in praxi p. 2. v. Parochia. Miranda tom. 1. Man. q. 50. art. 8.* ubi ſic : [Sub excommunicationis pena, ipſo facto incurrenda, quibuſcumque Eccleſiarum Prælatiſ, & aliis hoc ſtrictè prohibuit, (intellige Bonifacius,) & vetuit, ac præcepit, ne populum, aut Parochianos ſuos retrahere præſumant, quominus accedant ad audiendas prædicationes noſtrorum Fratrum, quoties, & quomodo voluerint.] Quamvis, ut monet *Pellizz. n. 39.*, hujusmodi excommunicatio non videatur reſervata ; cum in ejus tenore nulla fiat mentio reſervationis.

C A S U S XXIX.

Quoad crimina, ad Tribunal Sanctæ Inquiſitionis pertinentia.

163 Regulares exempti ſubjiciuntur Episcopis quoad hæreſis cauſas, aliaque id genus crimina, ad Tribunal Sanctæ Inquiſitionis pertinentia, ſi in locis, ubi committuntur, Inquiſitores non ſint, *cap. Ad abolendum §. Fin. de Hæret.* ibi : [Exempti nihilominus in his, quæ ſunt contra Hæreticos inſtituta, Episcoporum ſubeant judicium ; & eis in hac parte, tamquam a Sede Apoſtolica delegatis, non obſtantibus libertatis ſuæ privilegiis, obſequantur.] Conſonat *cap. Ut officium §. denique eod. in 6. Barboſ. dico p. 3. alleg. 105. n. 56. & 57. cum aliis.*

C A S U S XXX.

Quoad Altare portatile in domo privatorum pro Religioſo infirmo.

164 Regulares exempti ſubjiciuntur Episcopo quoad erectionem Altaris portatilis in domo privatorum, in qua degit Religioſus infirmus, ut ibi Miſſam celebrent, audiendam a Religioſo infirmo ; & Viaticum miniſtrent eidem. Cum privilegium Altaris portatilis vigore *cap. His de Privil.* fuerit jam Regularibus ablatum a Concilio Tridentino, ut declaravit Sacra ejuſdem Congregatio die 15. Novembris 1703. apud *Monacell. tom. 2. tit. 13. form.*

1. n. 4. pag. mibi 38. & pag. 72. ac in Supplemento ad tom. 2. n. 435. & 436. pag. 107. Quod ſi dictum Altare erigant Regulares in vim dicti *cap. His de privil.*, ibique celebrent, ac Viaticum ſuo Religioſo infirmo miniſtrent ſine licentia Episcopii, poſſunt cenſuris ab eo coerceri, & ligari, ut declaravit Sacr. Congr. Concilii in *Moffanenſi die 20. Septembris 1698. apud Monacell. tom. 1. tit. 6. form. 20. n. 20. pag. 235.*

Dixi in vim *cap. His de privilegiis* : Nam vigore alterius privilegii poſt dic. *cap.*, immo, & poſt Trident. conceſſi, de quo *art. præced. veſol. 79. §. Noſat etiam Paſqualigus*, ut poſſunt Regulares erigere præſatum Altare ad ſubminiſtrandum ſuo infirmo Viaticum, in domo privatorum jacenti ; ita & illud nequeunt Episcopii impedire : & ſi impedirent, vim Regularibus inferrent ; unde contra Episcopos procedere poſſent eorundem Regularium Conſervatores.

C A S U S XXXI.

Quoad proceſſiones extra clauſtra.

Regulares exempti ſubjiciuntur Episcopo quoad proceſſiones extra clauſtra, & ambitum murorum faciendas. Quare ut illas faciant Regulares, Ordinarii licentia, aut ſaltem Parochi opus eſt ; vel quod conſuetudine, aut privilegio obtinuerint : ſecus puniri, & impediri queunt ab Ordinario, *can. Certum eſt quidam de Conſecr. diſt. 1. Zerola in praxi Episcoporum v. Proceſſio. §. Ad quartum. Barboſ. de offic. & pot. Episcop. p. 3. alleg. 105. n. 77.* Et de offic. Paroch. c. 12. n. 13. *Gavant. verb. Proceſſiones in praxi viſitationis*, & alii. Cum Regulares, id præſumentes, eo ipſo delinquerent extra clauſtra, tum tranſgrediendo laudatum Canonem ; tum violando jus, ac territorium Episcopii, qui eſt Judex Ordinarius in tota ſua Diœceſi, *can. de perſona 11. q. 3.* & ſic Subditi fierent Episcoporum, ut infra dicemus : intra clauſtra tamen, & ambitum Monafteriorum ſuorum bene poſſunt Regulares, facere proceſſiones ſine licentia Episcopii ; cum non extra, ſed ibi ſuum territorium habeant, *Zerola loc. cit. Quemadmodum ſi clauſtra non habeat Monafterium, ſeu Eccleſia, poſſunt extra illa proceſſiones facere, ſed prope muros tantum, ſive exeundo ab una janua Eccleſiæ, & intrando per aliam, ſive per eandem januam, ſed prope muros Eccleſiæ ſemper, ut habet *Ceſped. c. 11. dub. 12.*, & *Lezana verb. Proceſſio quoad Regulares*, ubi declarationem adducunt Sacræ Congregationis ex *Novatio* tenoris ſequentis : [Sacra Congregatio ad tollendas difficultates, quæ quotidie oriuntur circa Proceſſiones fiendas, tam per Regulares, quam per Confraternitates in Eccleſiis Regularium, inhærendo Decretis, alias in ſimilibus factis, & ſignanter in *Cæſarauguſtana 17. Martii 1627.* cenſuit, in Proceſſionibus, tam per Regulares, quam per Confraternitates laicorum, ita in poſterum ſervari debere, ut in Eccleſiis, habentibus clauſtrum, Proceſſiones fieri non poſſint, niſi intra clauſtra, & non extra. In Eccleſiis vero, carentibus clauſtris, fieri poſſunt extra ambitum, hoc eſt prope muros Eccleſiæ, ſive exeundo a janua Eccleſiæ, & per aliam intrando, ſive per eandem, & prope muros Eccleſiæ. Extra vero ambitum Eccleſiæ non licere, neque Regularibus, neque Confraternitatibus, facere Proceſſiones, niſi de licentia, conſenſu, aut cum Cruce Parochi, exemptis tamen illis Eccleſiis, quæ habent in hoc ſpeciale privilegium, facien-*

faciendi Processiones per alia loca, quibus per hoc Decretum Sacra Congregatio non intendit præjudicare.]

CASUS XXXII.

Quoad accessum ad publicas Processiones.

- 169 **R**egulares exempti subjiciuntur Episcopo quo ad accessum ad publicas Processiones. Vocati siquidem personaliter ab Episcopo, seu per Nuntium, ut debent, non autem per edictum, *Peyr., Bordon. resol. 7. n. 142. Lezana tom. 1. c. 9. n. 47. & Cesp. dub. 208.* accedere tenentur ad Processiones publicas: cujusmodi sunt, quæ fiunt in Litaniis Majoribus, & Minoribus, ac Jubilæis publicis, in Festo Corporis Christi, vel quæ fiunt ob bonum publicum, puta pro salute Principum, seu Regum, & similibus: pro electione Summi Pontificis, pro peste, aliave publica necessitate: præ adventu novi Episcopi, ut addunt *Venerus lib. 6. exam. c. 18. Zerol. in prax. verb. Processio*, & alii: non tamen pro Oratione quadraginta Horarum, vel pro Indulgentiis, ut notant *Bordon. resol. 7. quest. 45. Jo. Ant. Novar. in Summ. Bull. de Process. Cesp. dub. 213. & alii.* Possuntque ad accessum compelli per penas, & censuras; a quibus absolvi non valent per suos Superiores: quia, cum sint ab homine latae, earum absolutio petenda est ab eo, qui illas tulit, vel a Papa, ut advertit *Rizbot. conf. 43. n. 126.* Nisi tamen privilegium habeant, ne a quoquam valeant censurari: quia si eo fruuntur, ut fere omnes Religiones fruuntur, aliis penis, ad Processionibus interessendum, compelli queunt Regulares ab Episcopo, non tamen Censuris, ut docet communior, & probabilior Doctorum opinio apud *Cesp. c. 11. dub. 217.*
- 172 Atque hæc intelliguntur nedum de iis Processionibus publicis, que fiunt in Civitate, & ubi Episcopus residet; sed etiam de illis, quæ fiunt in aliis locis, & Plebibus, ubi Regulares habent Monasteria, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii, & ex *Lezana* refert *Barbos. in Summa decis. Apostolic. Collect. 605. n. 23.* ibi: [*Lezana* ait, Sacram Congregationem Concilii declarasse, publicas Processiones, ad quas Regulares compelli possunt per Ordinarios, esse, quæ fiunt in festo Corporis Christi, in Litaniis, & Jubilæis publicis, faciendis in Plebibus, in quibus ipsi habent Monasteria.]
- 173 Excipiuntur tamen ii, qui in strictiori Clausura perpetuo vivunt, *Trident. cit. sess. 25. de Regul. c. 3.* aut per dimidium milliare Italicum distant a Civitate, utpote quos successu temporis exemit *Gregor. XIII.*, teste *Fagnan. in cap. Grave n. 68. de offic. Jud. Ord.* adeoque nec tenentur accedere, nec possunt ab Episcopo compelli, pro ut decisum referunt *Barbos. de offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 78. n. 21. Lauret. de Franch. p. 1. Controv. inter Episc. & Regul. n. 64. Piaset. Lezana, & alii.* Nisi tamen consuetudo vigeat, quod Regulares ita distantes, ad processiones conveniant: quia tunc servanda est, & Regulares tenentur accedere, *Passerin. de Stat. Rom. tom. 3. q. 189. art. 10. inspect. 10. n. 1000. Sac. Rit. Congreg. in Nucertina Paganorum 12. Septembris 1699.* Excipiuntur demum, qui ex speciali privilegio eximuntur: cujusmodi sunt Clerici Regulares Congregationis Sancti Pauli decollati, ex privilegio a Sixto V. concessio *Constit. 5. incip. [Rationi] 1585.* Clerici Regulares Soc. Jesu, ex privilegio concessio a Gregorio XIII. in *Constitut. incip. [Quicumque] 1576.* Clerici Regulares Ma-

tris Dei scholarum piarum, ex privilegio ab Urbano VIII. concessio in *Constit. incip. [Debitum] 1629.* Nec ultra solum Canonici Regulares Congregationis Lateranensis, ut decidit Sacra Rituum Congregatio in *causa Canonorum Regul. Later. 30. Julii 1616.* apud *Sellium in Select. Canon. n. 52. n. 25.* Theatini, Cruciferi, seu infirmis ministrantes; Camaldulenses, ut recenset *Bordon. resol. 7. de exemptione, & subjectione*, una cum locis, & Bullis, privilegia hæc concedentibus, apud *Cesp. de Exempt. c. 11. dub. 207.* Monachi Congregationis Casinensis, si unam demamus processionem Sanctissimi Sacramenti, ad quam obligantur juxta eorum antiquam consuetudinem, *Decis. Sacræ Congregationis Rit. in Placentina resol. 7. Junii 1602. penes Tambur. de Jure Abb. tom. 1. disp. 24. q. 8. n. 1. & Constit. Urbani VIII. incip. [Nuper] 17. Novembris 1634.* apud *Peyr. tom. 3. privileg. pag. mihi 551.* Monachi Olivetani, ex *decis. Sacræ Congregationis apud Novarium in Lucerna Regul. v. Processio n. 11.* Monachi Sanctissimæ Trinitatis Caven., quorum Monasterium est immediate subiectum Apostolicæ Sedi, ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii die 13. Aug. 1579. *penes Sellium dic. c. 52. n. 16.* Carmelitæ disalceati, ex privilegio *Clementis VIII. Constit. incip. [Religiosorum] anno 1596. penes Lezanam in Summ. Quest. Regl. tom. 1. c. 9. n. 47.* Monachi Sancti Hieronymi, ex declaratione Sac. Congreg. Concil. 13. Aug. 1579. *apud Sellium dic. c. 52. n. 16.* Et Fratres Sancti Joannis de Deo, ut magis assistere possint infirmis, prout indulgere *Gregorius XIV. die 21. Septembris 1591. & Urbanus VIII. die 30. Junii 1624.* apud *Barbos. in Summa Apostolic. decis. verb. Fratres Hospitalitatis Beati Joannis Dei Lufiani num. 26.*

CASUS XXXIII.

Quoad controversias de præcedentia in Processionibus.

Regulares exempti subjiciuntur Episcopo quo ad componendas controversias omnes de præcedentia, quæ in processionibus publicis, aut defunctorum Corporibus sepeliendis sæpe oriuntur cum scandalo populi; & quidem omni appellatione remota, & non obstantibus quibuscumque, ut decrevit *Trid. Sess. 25. c. 13. de Regul. & amplius explicant Rodriq. tom. 3. Quest. Regul. q. 37. art. 3. Tambur. de Jur. Abb. tom. 3. disp. 5. quest. 11. 177 n. 81. Cesp. c. 24. dub. 368.*, ubi ex variis Doctoribus modum exponit, has controversias componendi: & *Nidus de Conserv. c. 4. partic. 7.*, ubi n. 11. addit, quod cum per laudatum *Tridentini* Decretum tribuatur Episcopis facultas componendi controversias, inter Regulares exortas de præcedentia in processionibus publicis, solum quando ex ipsa controversia nascitur scandalum, non ita si illud non sequatur, ut notant *Dacian. conf. 63. n. 10. lib. 2. Cened. Canon. Quest. lib. 1. Q. 26. n. 17. Salgad. de Protec. Regia tom. 1. p. 2. c. 9. n. 101. & alii*, ubi hoc non immineret, non impediretur Conservator, causam illam cognoscere.

Atque hic notat *Pellizz. tr. 8. c. 6. sect. 4. subsect. 2. n. 206.* ex doctis Viris, a se consultis, quod cum Ordo Clericalis habeat jus præcedentiæ supra quemcumque Ordinem, tam Monachalem, quam Mendicantem, ut videre est ex *Bulla Pii IV. 75.*, posset quis non improbabiler hinc

hinc inferre, Clericos Regulares, in casu, quo convenirent ad processiones cum Monachis, & Fratribus Ordinum Mendicantium, debere præcedere omnes illos, immediate incedendo post Canonicos Regulares; qui cum sint etiam Clerici, & simul Canonici; debent utique præcedere quoscumque Clericos Regulares non Canonicos, utpote ipsis superiores ratione gradus, quo sunt insigniti.

180 Nec obstat, quod Clemens VIII. statuerit, Fratribus S. Dominici in processionibus deberi locum honorabiliorem post Canonicos, & Clericos Sæculares, & antiquos Ordines Monachales: nam sub his verbis non comprehendit Clericos Regulares, sicut nec Canonicos Regulares S. Augustini; quos tamen, constat, habere in processionibus jus præcedentiæ supra Fratres S. Dominici: siquæ ibi loquitur Clemens de Dominicanis comparative tantum ad Ordines Monachales minus antiquos, & Fratres Ordinum Mendicantium, de quibus subesse poterat iusta ratio dubitandi, quinam illorum in processionibus deberent præcedere, & quinam subsequi: non autem comparative ad Ordines Clericales, de quibus certum est, iis deberi ratione gradus Clericalis jus præcedentiæ, etiam quoad dictos Fratres S. Dominici.

181 Ceterum, ait laudatus Pellizz. n. 207. de facto in processionibus hic ordo præcedentiæ servatur, ut post Canonicos, & Clericos Sæculares, primi incedant Canonici Regulares S. Augustini; tum Monachi S. Benedicti Casinenses; tum alii Monachi antiquiores; tum Fratres S. Dominici; tum Fratres Minores; tum Augustiniani; tum Carmelitæ; tum alii Ordines Mendicantes, juxta ipsorum antiquitatem, ac consuetudinem; quæ in hoc omnino servari debet, maxime attenda Constit. Gregorii XIII. 84., hac de re edita; quæ non fuit abrogata a Clemente VIII. per Bullam 13., nisi præcise quoad Fratres S. Dominici. Hætenus Pellizz.

C A S U S XXXIV.

Quoad publicationem, & observantiam Censurarum.

182 Regulares exempti Episcopo subduntur quoad publicationem in propriis Ecclesiis, & observationem Censurarum, & Interdicti, nedum a Sede Apostolica emanatorum, sed etiam ab Ordinariis, mandante Episcopo. Trident. cit. sess. 25. c. 12. de Regul. Quamobrem Regulares, quantumvis exempti, nedum tenentur servare Episcoporum Interdicta, non celebrando scienter in loco interdicto (nisi quatenus super hoc sint privilegiati, aut a jure conceditur, cap. 15. qui 18. §. fin. de Sent. Excomm. in 6.) Sed etiam illa servari facere, non permittendo, quod ab aliis in loco sic interdicto celebretur sub pœna, arbitrio Episcopi statuenda; non tamen excommunicationis, si Regulares privilegium habent, ne possint excommunicari, nisi a Papa, ut notat Pignatell. tom. 10. cons. 1. n. 2. ex Jo. Monach. in cap. Episcoporum de privil. in 6. Nec possunt, excommunicatos ad divina, vel Ecclesiasticam sepulturam admittere, cap. Cum, & plantare §. Excommunicatos de privil. & cap. Episcoporum 8. eod. in 6.

C A S U S XXXV.

Quoad Observantiam Fæstorum.

183 Regulares exempti subjiciuntur Episcopo quoad observantiam Fæstorum, quæ vel aliunde servantur, vel in sua Diœcesi Episcopus servanda præceperit, ut decrevit Trident. dic. c. 12. Quamobrem Regulares in dictis festis ut operibus fervilibus pro necessitate Monasteriorum suorum occupentur licite, petere debent ab Episcopo dispensationem, ut monet Barbof. alleg. cit. n. 33.

Sed laudatum Tridentini decretum quoad cultum Fæstorum ita intelligendum est, ut Regularium ritus in illis Fæstis semper permaneant quoad Missas, & cetera divina officia, tam publice, quam privatim in eorum Ecclesiis celebrandis: quoad Conciones vero, & Lectiones, quas ipsimet Regulares habuerint ad populum, debeant se conformare Epistolis, & Evangeliiis, quibus utitur Clerus Sæcularis in illis Fæstis, ut declaravit Sac. Congreg. Concil. apud Quarantam in Summ. Bullar. v. Privilegia Regularium, Barbof. cit. alleg. 106. n. 34. & alios.

C A S U S XXXVI.

Quoad editionem librorum.

185 Regulares exempti, etiam intra claustra degentes, subjiciuntur Episcopo quoad editionem librorum, utpote per Episcopos examinandum, & approbandorum. Nequeunt siquidem Regulares quosvis libros imprimere, vel imprimi facere, sine appositione proprii nominis, licentia, & recognitione suorum Religiosorum Prælatorum, ac examinatione, & approbatione Ordinarii, in scriptis danda, atque in fronte libri apponenda, sub pœna anathematis, & alia pecuniaria adversus transgressores, statuta in Concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. 10. & Trident. Sess. 4. in Decreto de editione librorum: in quo etiam dictæ pœnæ extenduntur ad eos, qui scripto tales libros communicant, & evulgant (prout interdum libri, nondum typis dati, solent ex integro transcribi, & aliis impertiri), nisi antea examinati, probatique fuerint.

186 Ubi notandum, quod licet Fagnan. in cit. cap. Grave n. 40. de Offic. Judic. Ordin. ex quadam declaratione Cardinalium contendat, sub præfata Constitutione utriusque Concilii etiam contineri Lectiones, Disputationes, Conciones, & alia hujusmodi; nihilominus alii cum Azor. p. 1. lib. 3. c. 17. q. 4. illas excludunt, quia verba utriusque Concilii de libris loquuntur; quorum nomine illæ non veniunt: & cum sint pœnalia, ultra suam propriam significationem extendi non debent, præsertim quando nulla subest fraudolentiæ, pravæ intentionis, vel perversitatis suspicio. Quod Azor. laudatus confirmat ex usu, ubique locorum recepto, ut Orationes, Prælectiones, & hujusmodi sine nomine Auctoris scripto aliis communicentur.

C A S U S XXXVII.

Quoad editionem Librorum extra statum Pontificium.

188 Regulares exempti, intra claustra degentes, Episcopo subduntur quoad editionem librorum extra statum Pontificium, ab ipsismet Regularibus, in statu Sedi Apostolicæ immediate, vel

mediate subiecto degentibus, compositorum. Ex vi etenim Decreti Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis, quod incipit: [Sanctissimus Dominus Noster] die 18. Septembris 1625. sub Urbano VIII. potest Episcopus procedere adversus Regulares, etiam Societatis Jesu, (ut in pluribus Decretis, & Constitutionibus Pontificiis etiam ipsos includi Religiosos Societatis Jesu, tradit *Julius Cæsar. Scotus in tr. de pot. Pontificis in Societatem Jesu*) degentes in statu, Sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subiecto, qui libros, a se compositos, extra præfatum statum imprimendos transmittunt absque Ordinarii, & Inquisitoris licentia.

189 Quænam autem sint loca immediate, vel mediate subiecta Apostolicæ Sedi, sic explicat *Duardus in Bullam Cænæ lib. 2. Can. 20. q. 7.* [In hac quidam volunt, quod loca immediate subiecta Sedi Apostolicæ, seu Romanæ Ecclesiæ, dicuntur, in quibus ipsa Sedes Apostolica jus dicit, & Magistratus ponit: ut sunt omnes Civitates Romanæ, & Picensi, & aliæ similes. Loca vero mediate subiecta sunt Civitates, in feudum concessæ. Secunda sententiæ est *Ugolini in Explicat. hujus Can. 20. n. 7.*, quæ nobis magis vera videtur, dicentis, loca immediate subiecta esse supradicta: mediate vero subiecta non dici in feudum concessa: quia ista adhuc immediate sunt sub Romana Ecclesia, cum eorum habeat dominium directum, & si utile habeant Feudatarii; sed dicuntur illa, quæ reguntur, ac gubernantur a locis Apostolicæ Sedi immediate subiectis: ut sunt oppida Territorii Ariminensis, nempe Mons Columbarum, Germanum, Missarum, & reliqua Ariminensi Civitati subiecta, & ad quæ gubernanda Civitas ipsa Judices, ac Magistratus mittit.] Ita *Duardus*.

C A S U S XXXVIII.

Quoad publicationem novarum Indulgentiarum.

190 **R**egulares exempti, de quibus loquimur, subijciuntur Episcopo quoad publicationem Indulgentiarum, a Summis Pontificibus de novo iisdem concessarum. Cum sine licentia Ordinarium talis publicatio fieri nequiquam possit, *Trident. sess. 21. de Refor. c. 9. & sess. 23. in Decr. de Indulgentiis. Zerola in prax. p. 1. v. Indulgentia §. ad Tertium. Barbos. dict. alleg. 105. n. 69. Piringh. de Offic. Ordin. n. 125. & alii. Dixi de novo concessarum*: quia quoad publicationem Indulgentiarum, olim Regularibus a Summis Pontificibus concessarum, opus non est licentia Ordinarii, ut notat *Bonacina tom. 3. disp. 2. de Bulla Cænæ q. 2. punct. 30. n. 9.*

C A S U S XXXIX.

Quoad renuntiationes, & Obligationes Novitiorum inter vivos.

191 **R**egulares exempti, intra claustra commorantes, subijciuntur Episcopo quo ad renuntiationes, & obligationes Novitiorum inter vivos. Nisi enim renuntiationes, & obligationes hujusmodi, a Novitiis factæ, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscumque causæ piæ, fuerint cum licentia Episcopi, ejusve Vicarii Generalis infra duos menses ante professionem, nullæ sunt, & irritæ, ut statuit *Trid. Sess. 25. de Regul. c. 16.* Non ita tamen Testamenta, Codicilla, & Donationes causa mortis, ut notant *Rodrig. tom. 3. quæst. Regul. q. 16. art. 2. Barbos. alleg. 99. n. 12. cum aliis.*

Et ratio disparitatis est: quia Testamenta, Codicilla, & Donationes causa mortis sunt libere semper revocabilia ante professionem: unde per ea in nullo læditur Novitiorum libertas, cui Tridentinum prospicere voluit. At vero renuntiatio, seu obligatio inter vivos, semel facta, & acceptata, irrevocabilis est. Ne autem Novitius incaute sese obliget, aut renuntiet; idcirco ad hujus valorem inter alia requirit Tridentinum Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii facultatem.

Notat hic *Monacell. in Supplem. ad 2. tom. n. 496. pag. 117.* hujusmodi licentiam Episcopi pro renuntiationibus, & obligationibus Novitiorum requiri etiam pro renuntiationibus, & obligationibus Novitiarum Monialium, etiam Regularibus subiectarum; nec concedi posse a Prælati, quibus subiecti sunt, nisi jurisdictionem habeant quasi Episcopalem, *Lauret. de Francb. contr. p. 2. q. 43. n. 1. ibique Pasqualig. art. 2. Donat. de Regul. tom. 2. p. 2. tr. 7. de Bon. Novit. q. 7. Barbos. lib. 1. Jur. Ecclesi. c. 42. n. 249. & 250. Sac. Congreg. Concil. in Firmana 23. Julii 1707.* Additque laudatus *Monacell. n. 497.*, 194 requiri prædictam licentiam pro renuntiationibus, & obligationibus Novitiorum, quæ sunt post ingressum Monasterii; non autem ante ingressum, vel in ipso ingressu, licet intuitu Religionis; cum hæc non subiaceant dispositioni Conciliari, teneantque absque dicta solemnitate, *Tambur. de Jur. Abb. tom. 3. discept. 6. q. 10. n. 10.*

Notat etiam *Vega tom. 2. Summ. c. 50. casu 30. 195 Rodrig. tom. 2. quæst. Regul. q. 47. Lezana tom. 1. c. 24. n. 33. Cespæd. de Exempt. c. 2. dub. 33. n. 2. & alii*, hoc Decretum Concilii locum habere in illis Religionibus, quæ exceptæ non sunt; ut excipitur Societas Jesu, eo quod in ea non post annum emittatur professio: vel in quibus usus non fuerit in oppositum, quia consuetudo vim habet legis, & potest leges positivæ abrogare. Adeste autem hujusmodi consuetudinem, & usum oppositum in aliquibus Religionibus, affirmant Doctores allati, præsertim in Societate Jesu, per quam valide professuri renuntiant bona sua, non requisito Episcopi, ejusve Generalis Vicarii consensu. Unde etiam si verum non esset, quod Concilium ab hoc Decreto illam exceperit, eo quia non post annum in ea emittitur professio; adhuc tamen etiam per consuetudinem in oppositum in Societate Jesu vim ullam non habet laudatum Decretum. Ita *Sanchez lib. 7. in decal. c. 5. n. 9.*

C A S U S XL.

Quoad restitutionem bonorum, a Novitiis acceptorum, discedentibus ante Professionem.

Regulares præfati Episcopo subduntur quoad 196 restitutionem bonorum, quæ a Novitiis, seu maribus, sive feminis acceperunt, volentibus his ante Professionem a Religione discedere, ut statuit *Trident. Sess. 25. de Regul. c. 16.* addens: [Quod ut recte fiat, Episcopus etiam per censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat.] ubi 197 Notat *Cespæd. de exempt. c. 2. dub. 34. rem Monasterio a Novitio donatam, quæ hoc jus Episcopo tribuere potest in Regulares exemptos, tantam esse debere, ut ob eam Novitius difficultatem habeat discedendi; adeoque esse debere magnam partem substantiæ suæ, ut Concilium dilucide satis insinuat: [Ne hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat.] Notat etiam *dub. 35. 198 præfatum rem a Novitio donatam, ad cujus resti-**

ſtitutionem cogere poteſt Epiſcopus Regulares exemptos, etiam cenſuris Eccleſiaſticis, volente Novitio ante Profeſſionem a Religione diſcedere, intelligi debere illam, quæ tempore Novitiatus donata fuit, non vero quæ ante ingreſſum, vel in ipſo ingreſſu: Quod ex illis Concilii verbis in medio laudati *capitis* deducit ſcilicet: [Illius temporis, quo Novitius in probatione eſt, quocumque prætextu a Parentibus vel Propinquis, aut Curatoribus ejus Monafterio aliquid ex bonis ejuſdem tribuatur] videatur laudatus Doctör.

C A S U S X L I.

Quoad acceſſum ad Synodum Diœceſanam.

199 **R**egulares exempti, etiam intra clauſtra degentes, Epiſcopo ſubjiciuntur quoad acceſſum ad Synodum Diœceſanam, ſi Capitulis generalibus non ſubdantur: vel, ſi ſubdantur, curam habeant animarum ratione Parochialis, vel alterius ſæcularis Eccleſiæ, ſub pœna privationis vocis activæ, & paſſivæ, ipſo facto incurrendæ, aliſque pœnis arbitrio Epiſcoporum, etiam excommunicationis, adeo ut jus declarandi, & pœnas imponendi, ad Epiſcopos, exemptione non obſtante, pertineat, *Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reſor. c. 2. Barboſ. de Offic. & pot. Epiſc. alleg. 93. num. 7. & 8. & in Collec. ad dic. c. 2. Trident. num. 25. Pirhing. tit. de Majorit. & Obed. num. 12. Pignatell. tom. 8. conſult. 43. num. 117. & alii.*

200 **Q**uemadmodum ſubduntur Regulares Epiſcopo quoad intereſſendum Generalibus, ſive Synodalibus Congregationibus pro tuenda Immunitate Eccleſiaſtica, rebusque aliis, concernentibus indiſtincte commodum tam Clericorum ſæcularium, quam ipſorum etiam Regularium exemptorum. Ita *Pignatell. tom. 4. conſ. 176.* Licet enim regulariter Abbates, aliique Regulares exempti, carentes animarum cura, populo, & Capellis, Epiſcopo ſubjectis, de jure ad Synodalibus Congregationibus intereſſendum, compelli non poſſint, ut firmant Doctores paſſim in *cap. Quod ſuper de Major. & Obed. poſſunt tamen compelli, quando huiuſmodi Congregationes ex gravi cauſa, eaque Regularibus ipſis communi, congregantur, ut contendit Riccius deciſ. 446. Pax Jord. de re benef. tom. 1. tit. de Synod. diœceſ. num. 54. & alii.*

201 **I**mmunitas autem Eccleſiaſtica eſt de negotiis gravibus, immo graviffimis, æque ad Clerum ſæcularem, ac Regularem ſpectantibus. Ergo &c. Atque ita ſæpe declaravit Sacra Congregatio Epiſcop. & Regul. præfertim in *Majoricen. & generatim pro rebus, ad mores, & ad totum Clerum ſpectantibus, Sacra Congr. Concil.*

C A S U S X L I I.

Quoad Confraternitates Laicorum.

Ubi

De Congregationibus, ſive Sodalitatibus, & Sodalitiis, in Domibus, & Collegiis, aliſque locis Societatis erectis.

202 **R**egulares exempti, intra clauſtra degentes, ſubjiciuntur Epiſcopo quoad Confraternitates, ſeu Confratrias laicorum, ſive quoad eorum-

dem laicorum fidelium ad pias, ac devotas actiones exercendas Congregationes. Quamvis enim ex privilegio, variis Religioſorum Ordinibus a variis Summis Pontificibus conceſſo, valeant Regulares præfati, erigere, inſtituere, & aggregare Confraternitates, illasque ad pias, ac devotas actiones juxta propria inſtituta dirigere, teſte *Lexana tom. 2. cap. 15. num. 7., & Ricciullo lib. 4. Lucubr. Eccleſ. cap. 2. num. 4.,* illas tamen nonniſi juxta formam, a Clemente VIII. præſcriptam in conſtit. [Quæcumque] *anno 1604. 7. Decembris* inſtituere, erigere, & aggregare poſſunt, atque adeo cum ſubjectione in non paucis Epiſcopo; quemadmodum cum eadem ſubjectione illas jam inſtitutas, erectas, & aggregatas dirigere queunt juxta diſpoſitiones Sacrorum Canonum, Concilii Tridentini, & Sacrarum Congregationum Decreta, ut videbimus. Jam

Forma a Clemente VIII. præſcripta in laudata 203 Conſtitutione pro inſtituendis, erigendis, & aggregandis Confraternitatibus, de quibus loquimur, in eo ſummatim conſiſtit.

Primo, quod in propriis Eccleſiis, & locis Regularium una dumtaxat ab eis inſtituatur, erigatur, & aggregetur Confraternitas.

Secundo, quod inſtitutio, erectio, & aggregatio nonniſi de conſenſu Ordinarii loci fiat, & cum ejuſdem teſtimonialibus literis, quibus Confraternitatis inſtituendæ, erigendæ, ſive aggregandæ pietas, inſtitutum, & Chriſtianæ Charitatis officia, quæ obire cupit, & ſolet, commendentur.

Tertio, quod Regulares Prælati inſtituentes, erigentes, aut aggregantes Confraternitatem, ipſi ea tantum privilegia, indulgentias, facultates, aliasque gratias ſpirituales, & indulta communicent, quæ Ordini, Religioni, ac Inſtituto erigenti, inſtituenti, & communicanti, ſeu Archiconfraternitati aggreganti nominatim, & in ſpecie; non autem quæ per extensionem, vel communicationem ſibi quovis modo conceſſa ſunt: & illa quidem non ſub generali verborum forma, vel ad inſtar, ſed expreſſe, & in ſpecie communicare valeant.

Quarto, quod ſtatuta Confraternitatis inſtituendæ, erigendæ, vel aggregandæ prius ab Ordinario examinentur, & pro ratione loci approbentur; ejuſdemque Ordinarii decretis, moderationi, & correctioni ſemper in omnibus ſubjaceant.

Quinto, quod aggregatio Confraternitatis fiat juxta formulam, ab eodem Clemente approbatam; quam *Cberub. in Compend. Bullar. ſuper hac Bulla Clementis VIII. putat illam eſſe, quam ipſe refert, utpote ab omnibus uſu receptam.*

Sexto, quod indulgentiæ, privilegia, facultates, & gratiæ ſpirituales, Confraternitati communicatæ, non promulgentur, niſi prævia recognitione Ordinarii, qui adhibitis duobus de Capitulo ſuæ Eccleſiæ, ea juxta Tridentini decretum promulganda decernat.

Septimo, quod Confraternitas excipiat eleemoſynas ſolum juxta modum, ac formam, per Ordinarium præſcribendam, & quidem remotis menſis, pelyibus, & capſis, quæ in Eccleſiis, ac Oratoriis publice ad hoc exponi ſolent: ac eleemoſynę expendantur in bonum Eccleſiæ Confraternitatis aggregantis, aut aggregatæ, vel in alios uſus pios, arbitrio ipſius Ordinarii.

Octavo, quod Confeſſarii, (qui forte ex privilegio Confraternitatis eligi poſſint) ſint ab Ordinario loci approbati: immo, ſi ſint Regulares, etiam a ſuis Superioribus: iique Fratres abſolvant juxta privilegia, ipſis competentia, ſolnm quate-

nus sunt in usu, & non adversantur Concilii Tridentinae Decretis, & Romanorum Pontificum Bullis.

Nono, quod Literarum institutionis, erectionis, sive aggregationis, aut communicationis gratiarum, gratis omnino, ac nulla prorsus mercede, etiam a sponte dantibus accepta, expediri, ac concedi debeant.

Decimo, quod omnes Confraternitates, usque ad illud tempus institutae, erectae, & aggregatae, in Europa infra annum, & extra Europam infra biennium a die publicationis dictae Bullae, de novo instituantur, erigantur, & aggregentur juxta hanc formam praescriptam: idque sub poena, ut, elapso dicto tempore, institutiones, erectiones, & quaecumque communicationes privilegiorum, facultatum, indulgentiarum, aliarumque spiritualium gratiarum, & indultorum, & aggregationes illarum vigore iis concessae, nullius sint roboris, & momenti, ac revocatae, & abolitae censentur.

Undecimo tandem, quod quilibet Ministri, Superiores, ac Officiales Ordinum, seu Archiconfraternitatum contravenientes, ipso facto incurrant privationem Officiorum, quae obtinent, & inhabilitatem ad illa, aliaque in posterum obtinenda, a Papa dumtaxat relaxandam: & institutiones, ac erectiones Confraternitatum, communicationesque gratiarum, & privilegiorum aliter factae nullius sint roboris, ac momenti.

Haec tota quanta est Summa formae, a Clemente VIII. praescriptae in laudata Constitutione. Circa quam nonnulla sunt animadvertenda, quemadmodum circa earumdem Confraternitatum dissolutionem, accessum ad processiones, potestatem, visitationem &c., quae ex Sacris Canonibus, Concilio Tridentino, Sacrarumque Congregationum Decretis pro iisdem Confraternitatibus, qua instituentis, erigendis, & aggregandis, qua etiam dissolvendis, visitandis, ac dirigendis praescribuntur, ut per ea nedom subjectio ipsarum Confraternitatum Episcopo, verum etiam Regularium instituentium, erigentium, sive aggregantium, & dirigentium magis elucescat. Itaque

- 204 Animadvertendum est primo, quod licet Regulares ex praefata Bulla Clementis VIII. §. 1. valeant Confraternitates erigere, instituire, & aggregare in propriis Ecclesiis, & locis; non tamen in Ecclesiis Monialium, etiam si proprii Ordinis, sibi subiectarum; cum Monialibus in universum interdicta sit conversatio, c. *Pervenit* 18. q. 2. Atque ita decidit Sacra Congregatio Episcoporum die 6. Aprilis 1595. in una. *Barenf.* Et
- 205 quamvis in iisdem suis Ecclesiis, & locis unam tantum valeant Confraternitatem erigere, instituire, & aggregare ex laudata Bulla Clementis VIII. §. 1., ex privilegio tamen, Carmelitis concessio, & consequenter aliis Religiosis Ordinibus per viam communicationis, a Paulo V. in Bulla, edita 30. *Octobris* 1606., possunt libere in iisdem Ecclesiis, & locis sui Ordinis Confraternitates multiplicare. Quemadmodum ex Decreto Sacrae Congregationis super Indulgentiis apud *Gespedem* c. 24. *dub.* 376. n. 3. confirmare valent plures Confraternitates, ab antiquo institutas canonice in Ecclesiis regularibus Collegiatis duodecim Fratrum, & in eodem loco, etsi ejusdem nominis sint, ac Instituti, juxta formam tamen laudatae Clementinae. Sicut & ob causam ab Ordinario loci in scriptis approbandam, super distantia inter Confraternitates dispensare, tam quoad antiquas confirmandas, quam quoad alias de novo instituendas,

Ut autem constituatur Confraternitas, satis sunt 206 duo Confratres; quemadmodum ad constituendum Collegium, & Congregationem, quae cum Confraternitate convertuntur, l. *fin.* ff. de *Colleg. illicit.* sufficiunt duo Collegae, & Congregati de Jure Canonico, tres autem requiruntur de Jure Civili. *Abbas in c. 1. de elect. n. 5.* Quamvis, ubi est constituta, si deficiant omnes, in uno conservetur, teste *Glossa, Abb., & alibi in dic. c. 1.* Sicut & *Glossa in l. 7. §. in Decurionibus v. nomen universitatis.* ff. *Quod cujusque universit. nom.* *Jason in l. Si grege n. 7. 12., & 13. ff. de Legat. 1.*

Animadvertendum est secundo, quod consensus 207 Ordinarii, ad institutionem, erectionem, & aggregationem Confraternitatum a Clemente VIII. in sua Bulla requisitus §. 2., requiritur per modum solemnitatis extrinsecae. Ita *Pellizz. in Man. tom. 2. tr. 8. c. 5. sect. 6. n. 266.* cum, ut ipse probat, valeat Confraternitas, citra usum Sacramentorum, sibi locum assumere religionis gratia, sine auctoritate Ordinarii l. 1. §. *Sed religionis* ff. de *Colleg. illicit.* Quamobrem auctoritas Ordinarii in hoc non praesumitur, nisi probetur, l. *Sciendum* ff. de *verb. oblig. can. Solemnitates* 16. & *can. Ecclesiae, vel Altaria, de Consecr. dist. 1.* Eaque probanda est ab asserente, Confraternitatem erectam esse auctoritate Ordinarii, seu explicita, ipsam Ordinarii auctoritatem exhibendo per Scripturam, vel Testes idoneos; sive praesumptive, per signa denotantia, locum esse ecclesiasticum, seu religiosum, adeoque auctoritate Episcopi fundatum non dumtaxat pium, videlicet erectum absolute Episcopi consensu: quae profecto signa erudite recenset *Pellizz. loc. cit.* ubi *Lezanam* adducit, notantem n. 19. ex citato Sacrae Congregationis 208 Decreto super Indulgentiis, quod Regulares, qui vigore ejusdem Decreti facultatem habent, antiquas Confraternitates, in suis Ecclesiis Collegiatis duodecim Fratrum canonice erectas ante publicationem dictae formae confirmandi, confirmare illas valeant, absque consensu Ordinarii.

Animadvertendum est tertio, quod etsi Statuta 209 Confraternitatis instituendae, erigendae, & aggregandae, per institutores, erectores, & aggregantes edita in ipsamet institutione, erectione, & aggregatione, debeant ex §. 4. Bullae Clementinae prius ab Ordinario loci examinari, & approbari; non ita tamen Statuta ab institutionibus, sive ab ipsa Congregatione de novo condita, ut docent *Lezana n. 12. & Pellizz. n. 283.* contra *Ricciolum c. 5. n. 1.* contententem, etiam ad haec nova Statuta se extendere Constitutionem Clementis VIII. Sed gratis; cum ea, utpote odiosa, potius restringi debeat ad illa, quam ad haec ampliari. Hujusmodi autem nova Statuta debent esse de rebus, concernentibus Institutum Confraternitatis, non de aliis l. *fin. c. de jurisdic. omn. Judic.*

Animadvertendum est quarto, quod facultas in- 210stituendi, erigendi, aut aggregandi Confraternitates Generalibus Ordinum Religiosorum concessa sit: eaque ab iisdem licite, & valide delegari possit, ut solide convincit *Pellizz. n. 265.* Formula autem in erectionibus, & institutionibus, per Ordinum Generales concedendis servanda juxta §. 5. Constitutionis Clementis VIII., a Sacra Cardin. Congregatione super reformatione Indulgentiarum recognita, & approbata, adducitur a *Donato in praxi rer. Regul. tom. 3. tr. 8. q. 10. n. 1. Lantusca in Theatr. Regul. verb. Confraternitas n. 2. Monacell. tom. 2. form. tit. 13. form. 1. n. 51.* & ab aliis: Estque tenoris sequentis:

N. Ordinis N. Generalis.

311 [Religio nostra cum inter alia privilegia, quibus a Sede Apostolica decorata est, facultatem habeat, Sæcularium Confraternitates sub invocatione N. erigendi, eisque spirituales gratias, privilegia, & Indulgentias communicandi in hujusmodi Confraternitatibus instituendis, si ad Christianifidelium salutem promovendam expedire animadverterit, liberalem se præbere consuevit. Nos igitur, qui Generalem totius Ordinis nostri curam gerimus, sperantes fore, ut ex hac spiritualium gratiarum participatione Christianifideles ad devotionem, & pietatem magis excitentur, auctoritate Nobis a Summis Pontificibus concessa, Confraternitatem N. in Ecclesia N. loci N. Diocesis N. de consensu loci Ordinarii, qui ejusdem Confraternitatis institutum, pietatem, ac Religionem, litteris patentibus Nobis nuper exhibitis commendavit, dummodo tamen alia similis in ipso, vel alio ad tria miliaria propinquo loco hætenus erecta non fuerit, per præsentem nostras litteras erigimus, & instituimus, illisque, & pro tempore existentibus utriusque sexus Confratribus elargimur, & communicamus Indulgentias, privilegia, & speciales gratias singillatim inferius descriptas; nostræque Confraternitati nominatim expresse concessas per Breve S. D. N. Pauli Papæ V. tenoris sequentis: Paulus &c. (*& inseratur tenor.*) Quibus omnibus Indulgentiis, & spiritualibus gratiis descriptis, Confraternitatem ipsam nunc erectam, ejusque Confratres potiri, & gaudere posse decernimus, juxta fel. rec. Clem. Papæ VIII. Constitutionem sequentem: Clemens &c. (*& inseratur tenor.*) In quorum testimonium has litteras fieri, & per nostrum Secretarium subscribi, & publicari mandavimus, sigilloque Officii nostri muniti. Datum &c.]

312 In aggregationibus vero faciendis, & quidem a Clemente VIII. approbata, quam *Cerberinus in Compend. Bullar. super citata Bulla Clementis VIII.* putat, illam esse, quam ipse refert, fideliter ex eodem transcripta, est, prout hic sequitur:

Dilectis Nobis in Christo Confratribus Societatis N. in Ecclesia N. Auctoritate N. canonicè erectæ salutem in Domino sempiternam.

[Nos, qui juxta Officii nostri debitum, fidelium salutem, pietatisque, ac religionis progressum procurare debemus, libenter nostræ Archiconfraternitati, alias ejusdem instituti Confraternitates adjungimus, & aggregamus, illisque sic aggregatis Indulgentias, facultates, ac alias spirituales gratias, & indulta, juxta facultatem Nobis a Summis Pontificibus concessam impartimur. Qua de re cum D. N. ejusdem Confraternitatis Procurator aggregationem hujusmodi, & Indulgentiarum communicationem enixe postulaverit, Nos, Procurator, Prior, & Custodes prædicti totam ipsam Archiconfraternitatem repræsentantes fel. rec. Clementis Papæ VIII. Constitutionis super hujusmodi aggregationum, & Cælestis Ecclesiæ Thesauri communicationum moderatione nuper editæ inhærentes, his nostris litteris solo Dei amore, ac pietatis, Religionisque Christianæ augendæ zelo ducti, Confraternitatem prædictam canonicè, ut superius erectam, attentis Episcopis, seu Ordinarii loci consensu, ut litteris testimonialibus, quibus jus institutum, pietas, ac religio commendatur, nostræ Archiconfraternitati (dummodo per Nos similis gratia prius alteri in dic. loco N. concessa, & tem-

pore hujusmodi concessionis aliæ Archiconfraternitati aggregata non fuerit) juxta facultatem Apostolicam Nobis concessam, adjungimus, & aggregamus; atque illi, ejusque Confratribus Indulgentias, & spirituales gratias infra singillatim descriptas, nostræ Archiconfraternitati litteris Pontificiis nominatim, expresse, & præcise concessas, largimur, & communicamus. (*Deinde inseritur tenor litterarum Apostolicarum Pauli V., in quibus nominatim Indulgentiæ Congregationi, & Societati aggreganti concessæ sunt: postmodum idem Officiales sic loquuntur:*) Quibus omnibus Indulgentiis, & gratiis spiritualibus supra singillatim descriptis, prædicta Confraternitas, ejusque Confratres uti, potiri, & gaudere possint, juxta Constitutionem fel. rec. Clementis Papæ VIII. tenoris sequentis: (*& inseritur totus tenor Constitutionis: & postea Officiales dicunt:*) Volentes, & decernentes, præsentibus litteris nostris eandem fidem adhiberi, quæ præinfertis litteris Originalibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ. In quarum omnium, & singularum fidem, & testimonium has litteras nostras exinde fieri, & per nostræ Archiconfraternitatis Secretarium subscribi, & publicari mandavimus, & sigillorum ipsius Protectoris, & Archiconfraternitatis jussimus, & fecimus appensione muniti. Datum Romæ in loco solito nostræ Congregationis Anno &c. Indictione.... Die.... Mense.... Pontificatus &c. Præsentibus &c.]

Animadvertendum est quinto, quod quamvis 313 Confraternitates promulgare non possint gratias, & Indulgentias, sibi ab Ordine instituentem, erigente, seu aggregante communicatas, nisi prius ab Ordinario loci recognoscantur, & approbentur, ex §. 6. Constitutionis, de qua loquimur; non prohibentur tamen, illis uti sine prævia dicta recognitione, & approbatione, ut ex *Lexana n. 14.* notat *Pellizz. n. 279.*

Animadvertendum est sexto, quod valeant Con- 314 fraternitates juxta propria instituta eleemosynas quærere, ut declaravit Sacra Congregatio 25. Maji 1601., & docet *Ricull. c. 5. n. 19.*, & secundum limitationes positas in Bulla Clementis VIII. §. 7. Licentia autem quærendi eleemosynas dari debet pro loco, ubi erigitur Confraternitas, non pro tota Diocesi, cum præjudicio aliarum, jam antea in Diocesi erectarum: nisi Confraternitatis paupertas aliunde sublevari non possit. *Monacell. tom. 1. form. tit. 6. form. 11. n. 15.*

Oblationes, factæ Altaribus Confraternitatum, 315 ad ipsa Confraternitatum Altaria pertinent, ac in eorum usum implicanda sunt: nec possunt a Parochis prætendi, aut a Regularibus, in quorum Ecclesiis erectæ sunt, cohærenter ad Bullam Clementis VIII. dic. §. 7., ut ex usu probato notat *Bordon. tom. 2. resol. 72. n. 42.*

Animadvertendum est septimo, quod Confrater- 316 nitatibus quoad electionem Confessariorum, & absolutionem a peccatis illa dumtaxat privilegia competant, quæ iis de facto communicantur a Summis Pontificibus, sive a Regularibus, per quos instituuntur, eriguntur, aut aggregantur: sed ex Bulla Clementis VIII. §. 8. quatenus sunt in usu, & Decretis Concilii Tridentini, aut Constitutionibus Pontificiis non adversatur. Et

Sensus prioris clausulæ: *quatenus sunt in usu,* 317 ille est ex *Pellizz. in Man. tr. 8. c. 1. sect. 2. n. 28.* [Si adhuc sunt in usu:] seu [Si contra ea non est sufficienter præscriptum:] aut [eo modo, quo sunt in usu;] adeo, ut si non totum privilegium sit in usu, sed tantum aliqua ejus pars, secundum hanc solummodo partem privilegia, de quibus lo-
qui-

quimur, Confraternitatibus competant: quemadmodum si contra ea foret sufficienter præscriptum, præfata privilegia non competent.

218 Sensus autem clausulæ posterioris: [Quatenus Decretis Concilii Tridentini, aut Constitutionibus Apostolicis non adversantur,] est ex *Lezana n. 18*. [Si Decretis Concilii Tridentini, habentibus clausulas derogatorias privilegiorum non adversantur.] Enimvero possunt privilegia adversari Concilio, ubi habet clausulas derogatorias privilegiorum: & ubi tales clausulas non habet: primi generis jam non valent, suntque per ipsum Concilium abrogata: secundi tamen generis adhuc subsistunt. Quod probabile reputant *Rodriquez tom. 1. quæst. Regul. q. 8. art. 6. Portel in dub. Regul. verb. Privilegii confirmatio n. 61. Suarez de Legibus, quibus laudatis subscribit Cesped, de Exempt. c. 24. dub. 376. n. 11.*

219 Quoad absolutionem a reservatis, etiamsi vi privilegiorum Confraternitatibus ipsis forte concessorum, sive Regularibus, quibus Confraternitates hujusmodi commissæ sunt, potuerint antea Confratres a Regularibus absolvi, saltem in quibusdam Solemnitatibus; hodie tamen, teste *Pellizz. tr. 6. c. 2. sect. 2. n. 119.*, nequeunt ratione Decreti Sacre Congregationis Episcop. & Regul. die 9. *Januar. 1603.* editi de speciali mandato Clementis VIII., quod postea confirmavit nedum ipse Clemens VIII., sed etiam Paulus V., & Urbanus VIII. in quo sane derogatur tum privilegiis ad talem effectum concessis Regularibus, tum etiam iis, quæ fuerunt concessa Archiconfraternitatibus sæcularium, aut singularibus personis sic: [Sacra Congregatio Sacerdotibus omnibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus &c. jubet, & præcipit, ne quis eorum sub prætextu privilegiorum, indultorum, aut facultatum generaliter, vel specificè, scripto, aut vivæ vocis oraculo, vel per communicationem a Sede Apostolica, vel ejus auctoritate eorum Ordinibus, Congregationibus, Collegiis, vel Societatibus, aut Archiconfraternitatibus Sæcularium, aut singularibus personis, seu alias quomodocumque &c. concessarum, seu confirmatarum &c. ab ullo ex casibus clare, vel dubie in Bulla Cœnæ Domini contentis, vel alias quomodocumque Sedi Apostolicæ reservatis &c. nec etiam a casibus, quos Ordinarii locorum hætenus reservarunt, vel in posterum reservabunt &c. absolutionis beneficium de cetero impendere audeat, vel præsumat.]

220 Animadvertendum est octavo, quod quamvis ex Bulla Clementis VIII. §. 9. debeant Confraternitates institui, erigi, et aggregari a Regularibus gratis omnino, ac nulla prorsus mercede, etiam a sponte dantibus accepta; nihilominus si aliquid per modum elemosynæ, aut titulo liberalitatis, vel gratitudinis accipiatur, non erit contra præfatum Bullam, utpote quæ largitionem per modum mercedis etiam a sponte dantibus prohibet, non autem per modum elemosynæ, & titulo omnino gratuito. Ita *Pellizz. n. 271.* qui tamen notat, tutius & consultius esse ob ædificationem fidelium a quavis largitione accipienda abstinere.

221 Animadvertendum est nono, quod Confraternitates, cum non sint Collegia realia, sed personalia, nec habeant connexionem cum loco, sicque sustineant vicem personæ *l. mortuo ff. de fidei Obser.*, erigi queunt in quibus locis maluerint Confratres, *Ricciull. c. 3. n. 1. ex Innoc., Abbate, Pet. de Ubald., Lotter., Bobadil., & Rota coram Coccino decis. 472. n. 2.*, si Ecclesias Monialium excipiamus, ut excepit Sacra Congregatio, & nos supra cum ea, & in Ecclesia seu Regularium, sive aliena receptæ, possunt libere ab ea recedere, etiam

invitis Regularibus, & ejici, ac ad aliam Ecclesiam se transferre, retentis iisdem privilegiis, gratiis, bonis &c. Atque ita *Rota coram Coccino decis. 472. cit. n. 7. Pellizz. q. 13. n. 273. & q. 15. n. 275.* Cum enim sint legitime institutæ, aut aggregatæ, nec ulli loco annexæ, in quemvis locum transferantur perseverant, donec debito modo non dissolvantur.

Dissolvuntur autem tripliciter: primo ex voluntate Confratrum, omnibus in id consentientibus. *l. 3. ff. de colleg. illic. & c. Inter electos de donat.* secundo ex morte omnium Confratrum, *l. Sicut municipium §. fin. ff. Quod cujusque universitat. nom. & tertio ex præcepto Superioris ob delictum Confraternitatis prætextu religionis admittentis illicitum, l. 1. & 3. ff. de colleg. illicit. l. Qui sub prætextu c. de Sacros. Eccles. Nomine autem Superioris putat hic *Pellizz. n. 274.* venire etiam Prælatum Regularium respectu Confraternitatis a se institutæ, erectæ, & aggregatæ, ob illam Regulam Juris: [Per quas causas res nascitur, & dissolvitur.]*

Bona Confraternitatis destruetæ, cum dicantur bona Ecclesiastica, *c. de Xenodochiis, & c. Ad hæc de Relig. domib.*, manent in dispositione Sedis Apostolicæ, quemadmodum bona Ecclesiastica vacantia, de quibus solus Papa disponere potest, *Clem. Quia contigit, de Relig. domib.* Etiam si Confraternitas cesserit bona sua Communitati. *Bar. tr. minor. l. 2. n. 12.* Modo tamen in alios distribuenda non sint, e. g. in pauperes, ad curandos infirmos &c., quia tunc præscripta distributio exequi debet. *Bart. in l. fin. ff. de colleg. illic. n. 22. v. quadam sunt collegia, alias v. si vero ista docet, Confraternitate dissoluta, regulariter bona dividi inter Confratres; maxime res communes, ad usum particularium destinatas, ut vestes fraternalis, ex quibus quivis Confrater accipit suam.*

Judex in bonis Confraternitatum debet esse Ecclesiasticus, adeoque Episcopus, non laicus. Ita *Pellizz. n. 299.* & recte; cum ex una parte bona præfata dicantur Ecclesiastica; iisdemque fruantur privilegiis, quibus fruitur Ecclesia, *Redoan. de rebus Eccles. non alien. q. 28., 49. & 51. de Grassis de Effectib. Cleric. eff. 1. n. 121. Marius Antonin. resol. 66. n. 2. & alii.* Judex autem bonorum Ecclesiæ Ecclesiasticus est, non laicus. Et ex altera parte Confraternitates per Tridentinum *sess. 22. de refor. c. 8.* jurisdictioni, visitationi, & correctioni subduntur Episcopi: unde coram eo in causis, earum bona concernentibus debent conveniri.

Animadvertendum est decimo, Confraternitates, de quibus loquimur, non possunt ad Processiones accedere, quæ fiunt occasione funeris, nisi specialiter, & expresse fuerint invitatæ, *Samuel de Sepult. tr. 1. disp. 3. contro. 5. concl. 9. n. 19. & Doctores passim*, quibus non semel est patrocinata Sacra Congregatio Episcoporum apud *Pignatellum tom. 8. conf. 73. n. 17.* & Sacra Congregatio Rituum in *Bononiæ. 9. Decembr. 1617.* apud *Lezanam tom. 2. c. 15. n. 26.* Et accedentes invitatæ, nullo modo possunt erigere Crucem, Sacra Rit. Congregatio in *Adriæ. 22. Novembris 1631.* apud *Barbos. de Parocho c. 26. n. 61.* Possunt tamen accipere aliquid, non per modum pretii, sed congruæ sustentationis, aut elemosynæ, *Pellizz. n. 285. ex Lezana n. 26.*

An autem teneantur accedere ad publicas Processiones, ita ut renuentes possint ab Ordinario compelli, affirmant nonnulli cum *Monacello 1. p. Formular. tit. 6. form. 11. n. 7. pag. mibi 212.* & pluribus favet Declarationibus Sacra Congregatio Episcoporum apud *Barbos. in Trident. sess. 25. de Regul. c. 13. n. 28. Capon. Discept. 276. a num. 33. tom. 4.*

Fran-

Frauces, de Eccles. Cathedr. c. 25. n. 34. & Monacellum laudatum n. 5. Negant ex adverso Barbof. de Offic. & Pot. Episcop. alleg. 78. n. 24. Zerola in Prax. verb. Processiones. Leo in Thefauro p. 1. c. 8. n. 18. aliique complures apud Ricciullum c. 14. n. 1., quibus patrocinatur Sacra Congregatio Concilii pluribus Decretis, relatis a Nicol. in Flosc. verb. Confraternitas post n. 25. De Franchis contrav. p. 1. Q. 13. n. 83. Pignatello conf. 30. n. 1. tom. 4. Monacello supra num. 6., & aliis

226 Cum distinctione procedunt Ricciullus supra n. 2. Pellizz. n. 285. & alii, sententiam affirmativam propugnantes, ubi adsit consuetudo: negativæ tamen adhærentes, ubi ea consuetudo non adsit. Quibus suffragatur Sacra Congregatio Concilii 21. Jan. 1622. & 8. Maji 1627. apud Barbof. in Summ. Decis. Apostolic. v. Confratres. n. 4. & in Novarien. Processionum 19. Aprilis 1692. ac in Nucerin. Paganorum 15. Aprilis 1690. apud Monacellum dic. n. 6. Quia tamen hodie (ait citatus Pellizz. dic. n. 285.) ex communi Episcoporum consuetudine solent Confraternitates ad processiones vocari per publica Edicta sub penis, proinde ut plurimum sustineri potest, Confraternitates posse cogi ad processiones, & quidem sub penis pecuniariis, aut Censuris, ut colligitur ex Barbofa de Offic. Episc. alleg. 78. n. 25.

227 Notat tamen laudatus Pellizz. ex Bordonis n. 28., quod si Confraternitati, in Ecclesia Regularium erectæ, Episcopus præcipiat sub pena Interdicti localis, ut ad Processionem accedat; ipsaque non obtemperet, non propterea Altare, Capella, aut Oratorium illius subjicitur Interdicto locali. Et recte, tum quia Interdictum ferri debet ab habente potestatem; quam tamen Episcopus non habet in Ecclesiis Regularium, utpote ab eo etiam quoad Interdictum exemptis per Indultum Leonis X. in Bulla [Cum Sancta regula] apud Confessionum pag. 155. Si autem potestatem non habet Episcopus interdicendi simpliciter Ecclesias Regularium, neque potestatem habet interdicendi illas ex parte, quoad Altare videlicet, Capellam, aut Oratorium. Tum etiam, quia æquum non est, Ecclesias Regularium pœnam pati sine culpa ipsarum. Nec officit Tridentinum sess. 25. c. 12., præcipiens Regularibus, ut in propriis Ecclesiis, mandante Episcopo, promulgent, ac servant Interdicta, etiam ab Ordinariis promulgata, ibi enim de Interdictis generaliter latis sermo est, ad quæ aliàs Regulares; non autem de Interdicto particulari, de quo in casu præsentis.

228 Controversias super præcedentiâ, inter Confraternitates subortas, Episcopus componit; cum actus præcedendi in processionibus sit actus spiritualis, c. 2. de pactis l. 6. & ut talis ad Episcopum pertinens, Navarr. conf. 3. de for. compet. & Gratian. decif. 203. n. 5. Ab Episcopo autem nulla dari potest appellatio, neque reclamatio, seu protestatio, utpote prohibita in Bulla Gregorii XIII. 84. incip. [Expofcit;] ut notat Gratianus laudatus.

229 Possunt Confraternitates, quando processiones non fiunt in Ecclesia Parochiali, ac primaria, solitas processiones facere; quas tamen non debent extendere per vias, sed circa muros Regularium qui eas regunt, ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii apud Gavantum in Man. Episc. verb. Processio n. 49., quem refert Lezana dic. c. 15. n. 25., ubi id intelligit, nisi speciali concessione, vel consuetudine aliter fiat.

230 Animadvertendum etiam 11., Potestatem Confraternitatum ad complura se extendere: nonnulla hic referemus, ad nostrum intentum facientia; reliqua videri queunt apud Lezanam, Pellizzarium

Gavantum, Monacellum, Ricciullum locis citatis, & alios, fusc de Confraternitatibus differentes. Itaque possunt Confraternitates,

Primo, Confratres admittere, accedente majori parte suffragiorum, conformiter ad l. Quod major ff. ad municip. Ricciull. lib. 4. Lucubrat. Eccles. c. 5. Modo tamen admittendi non sint homines malæ vitæ, facinorosi, aut infamiæ labe notati, vel ignorantes rudimenta Fidei, Gavant. in Man. verb. Confraternitas n. 15., & 16. Donat. de Regul. tom. 3. tr. 8. Q. 4. n. 2. & alii.

Quemadmodum possunt non admittere, & admissos expellere, ut & reintegrare; cum non valeant compelli ad omnes indifferenter admittendos, aut retinendos, sed idoneos dumtaxat, & probos, Bart. in l. 3. n. 19. ff. de colleg. illicit. Et quidem independenter ab Episcopo, ut censuit Sacra Congregatio Episcoporum & Regularium in Neapolitana Jurisdictionis 3. Februarii anno 1708. apud Bullar. Ord. Hospital. S. Joannis de Deo pag. 265. Quamvis non admissus, aut expulsus recurrere queat ad Judicem Ecclesiasticum, ad Episcopum videlicet, ut decidatur, num ejus non admissio, vel expulsio jure, an injuria fiat, Lambert. de Jurepatron. p. 1. lib. 1. Q. 1. art. 10. Guttier. Can. Quæst. c. 35. n. 24.

Nequeunt tamen Confratrem, gratis egredi vo- lentem, siquidem de bonis Confraternitatis non retineat, impedire, juxta l. 1. ff. de Colleg. illicit. cum Confraternitas sit Collegium voluntarium, Ricciull. c. 10. n. 5. ubi addit ex Bart. in l. fin. ff. de Colleg. illicit. v. eodem modo dico, Confratrem, seu dimittatur, sive libere recedat, posse secum asportare res, quas ipse contulit, quantumvis eas in communi contulisset, modo ad ipsius usum fuerint deputatæ, ut Vestis fraternalis &c.

Secundo, possunt Confraternitates, immo debent proprium Capellanum habere, qui sit Sacerdos, & præficiatur Ecclesiæ, Sacristiæ, & Cæremoniis Sacris. Gavant. in Man. Episc. verb. Confraternitas n. 9. Quique amoveri non debet ab Episcopo, reluctantibus Confratribus, ut censuit Sacra Congregatio Episcop. in Forosempronien. 3. Octobris 1692. apud Monacell. tom. 1. in Append. Adnot. ad Constit. 115. Clem. 8. n. 5. pag. 423.

Tertio, Officiales sibi deputare. Electio tamen quotannis per secreta suffragia fieri debet, Sacra Congregatio 18. Julii 1594. Et ab Episcopo, ejusve Generali Vicario confirmari; nisi Confraternitates sint sub immediata Regum protectione, ut declaravit Sacra Congregatio Episcop. & Regul. in Bovinen. 11. Augusti 1616. Si Confratres in electione non concordent, post tertium scrutinium electio pertinet ad Episcopum, Sacra Congregatio Concilii in Senogallien. 4. Junii 1701. apud Monacellum supra n. 24.

Quarto, libere congregare possunt Confratres, ac deliberare, sine licentia Episcopi, Sacra Congregatio Episcop. in una Putiniansi 14. Augusti 1584. apud Monacell. supra, ubi a n. 17. usque ad 21. contra Pignatellum tom. 9. conf. 128. solide probet, non posse Episcopum Confraternitatibus prohibere, ne pro aliqua resolutione capienda congregentur sine interventu Vicarii foranei loci, sub pœna nullitatis agendorum. Quamvis in re aliqua gravi, quæ præjudicium involvat irreparabile, vel notabile damnum, id valeat Episcopus adhortari, non tamen prohibere, & multo minus sub pœna nullitatis agendorum. Et, si velit, possit per se ipsum, vel per suum Delegatum intervenire, & assistere Congregationibus Confratrum, etiam si fiant in ipsis Ecclesiis, & Oratoriis Regularium; ubi sunt

sunt erectæ, absque eo, quod possit excludi, ut respondit Sacra Congregatio Episcop. & Regul. *Cæsariensis*. 24 Novembr. 1690. Et quod capitulariter det votum, Sacra Congregatio Concilii in *Senogallien*. 4. Junii 1701.

- 237 Et n. 22. monet laudatus Doctor, Confraternitatem legitime intimatam, & coadunatam posse determinationem, & resolutionem capere, quantumvis non interveniant duæ ex tribus partibus, aut major pars Confratrum; cum major pars Universitatis, Collegii, seu Capituli constituatur per præfatis, nulla habita ratione absentium, Rota *coram Burat. decis.* 573. n. 22., & *coram Cels. decis.* 85. n. 9. Modo tamen non adfit statutum, quod aliunde determinet.
- 238 Animadvertendum est 12. Confraternitates laicorum, in Ecclesiis Regularium etiam exemptorum institutas, visitationi subjectas esse Ordinarii, quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, aut statuto non obstante, juxta præscriptum *Tridentini sess. 22. de refor. c. 8.* & Declarationem Sacræ Congregationis *Episcop. in Vercellen.* 17. Julii 1615. *apud Lezanam* n. 27. seu de cetero Ecclesiasticæ illæ sint, & Religiosæ, auctoritate nimirum Ordinarii institutæ, sive dumtaxat piz, ad Opera nimirum pietatis ordinatæ, sine Episcopi consensu; *Barbos. de Offic. & pot. Episc. alleg.* 75. n. 21., & 28. *Garzias de Benefic. p. 5. c. 1. n. 613.* & *alii passim.* seu exemptæ, sive non exemptæ sint, ita tamen, ut exemptæ jurisdictioni subdantur Episcopi, tamquam Apostolicæ Sedis Delegati, non exemptæ vero, tamquam Ordinarii, *Clem. Quia contingit, de Relig. Domib. & Trident. dic. sess. 22. de refor. c. 8.* Quamobrem possunt in illos Episcopi, jurisdictionem exercere, eosque cogere ad reddenda computa &c. *Barbos. supra* n. 28., & *Lezana* n. 27.
- 239 Et visitare possunt nedum Confraternitates ipsas, sed etiam Altaria, & Capellas earumdem, intra Regularium ipsorum Ecclesias constituta, circa ea tamen, quæ Confraternitatum administrationem concernunt, Sacra Congregatio Episcop. & Regul. in *Chilen.* 6. Decembris 1616. *apud Barbos. in Summ. Apostolic. Decis. verb. Confraternitas* n. 31. & in *una Imolensi* 1622. *apud eundem ibid.*
- 240 Quamvis *Bordonus tom. 2. cit. resol.* 72. n. 22. contendat, Episcopum, sicuti non potest ullo modo visitare Regulares, sic non posse Altaria, & Capellas Confraternitatum, in Ecclesiis Regularium erectarum visitare. Cui favet declaratio Sacræ Congregationis in una *Ostien.* 2. Octobris 1626. *apud Gallet. in Margarita Casuum Conscientiæ verb. Episcopus.* In *Vintimilien.* 24. Junii 1663. & in *Hieracen.* 14. Novembris 1698. *apud Bullar. Ord. Hospital. S. Joan. de Deo pag.* 265, & *seq.* Cum ex una parte dicta Altaria, & Capellæ solum visitari queant in ordine ad ornatum, & supellectilem eorum; quæ omnia in proprietatem cedunt Ecclesiæ Regularium, & ordinarie sunt sub eorum cura. Et ex altera parte eadem res diverso Jure censenda non sit, ex vulgatis juribus, & Doctoribus. Ac ex alia demum parte talis visitatio fieri nequeat, quin aliquo modo Regulares ipsi visitentur; qui tamen Episcopi visitationi non subsunt.
- 241 Excipit tamen *Ricciullus* n. 5. ex *Tridentino supra citato* a visitatione Episcopi Confraternitates sub immediata Regum protectione existentes: & n. 7. ex *Novar.* & *Riccio* illas, quæ dictis Confraternitatibus sunt unitæ: illasque demum, quibus ex dispositione Fundatoris visitatio Episcopi est interdicta. Licet, ut addit n. 12. ex *Pereria,* & *Riccio,* hujusmodi Confraternitates visitari queant ab Epi-

scopo libere quoad ea, quæ ad decentiam spectant, & ornamentum cultus Divini.

Animadvertendum tandem est 13., hæcenus dicta de Confraternitatibus Laicorum, per Regulares in propriis Ecclesiis, & locis instituendis, erigendis, sive aggregandis &c., locum non habere in Congregationibus, sive Sodalitatibus, & Sodalitiis Beatissimæ Virginis, a Præposito Generali Soc. Jesu, ejusve Generali Vicario, in quibuslibet Societatis Ecclesiis, seu Domibus, Collegiis, & Residentiis, ac in aliis etiam Domibus, seu Seminariis, sub directione, & gubernio Societatis, nedum intra, sed extra quoque Urbem, per universum Orbem existentibus, pro externis Scholaribus, aut non Scholaribus, vel pro utrisque simul, tam institutis, erectis, & primariæ Congregationi, seu Sodalitate sub titulo Annuntiationis Beatissimæ Virginis in Ecclesia Collegii Romani aggregatis, quam imposterum instituendis, erigendis, sive aggregandis, sub eodem Sanctissimæ Annuntiatæ titulo, aliove id genus, vigore privilegii, contenti in Bulla Gregorii XIII. incip. [Omnipotentis Dei] *Nonis Decembris anno 1584.* Sixti V. incip. [Superna dispositione] *die 26. Augusti 1587.* & [Romanum decet Pontificem] *tertio Kal. Octobris ejusdem anni 1587.* ac in Literis Apostolicis Clementis VIII. incip. [Dilecte Fili,] *expeditis die 30. Augusti 1602.* Cum præfatæ Congregationes, seu Sodalitates, & Sodalitia longe diversa sint a Confraternitatibus prædictis, ut ex dicendis satis, superque conspicuum erit: easque non afficiat supra relata Constitutio [Quæcumque] Clementis VIII., ut innuit Compendium privilegiorum Societatis *verb. Sodalitas §. 7. in Corpore Instituti Praga editi anno 1705.* sintque a jurisdictione, visitatione, & correctione Ordinarii loci penitus exemptæ, subjæctæ dumtaxat gubernio, directioni, & visitationi Societatis, ut habetur in *Ordinationibus Generalium c. 21. n. 3. in fine,* & insinuat *Card. de Lugo in suis Responsis Moralibus lib. 4. dub. 12. n. 3.* Enimvero

Primo, Possunt in eadem Societatis Ecclesia, seu Domo, Collegio, Residentia, Seminario &c. plures Congregationes Beatissimæ Virginis institui, erigi, sive primariæ Congregationi Romanæ aggregari, tam Scholarium, quam non Scholarium, aut utrorumque simul, sub titulo Sanctissimæ Annuntiatæ, vel sub alio quovis titulo, & invocatione ex præcitatis Bulla Sixti V., & Literis Clementis VIII., Ordinarii loci consensu, ejusque testimonialibus literis minime requisitis: ut non requiruntur in præfatis Bullis, ac Literis Apostolicis, & numquam ac nullibi requisivit Societas, vel ab erectione Congregationis Sanctissimæ Annuntiatæ Collegii Romani, quam quia reliquis tempore antecessit, & ejus exemplo omnes deinceps inductæ sunt, primariam nuncupari voluit Gregorius XIII.

Secundo, Pro felici statu, directione, & regimine Congregationum Societatis potest Præpositus Generalis, ejusve Vicarius per se, vel per alium quæcumque Statuta, Constitutiones, & Decreta condere, licita tamen, & honesta, Sacrisque Canonibus, & Concilii Tridentini Decretis nullatenus adversantia, ita nimirum, ut ea si per alium condant, priusquam evulgentur, debeat Præpositus Generalis, ejusve Vicarius diligenter examinare, approbare, & confirmare. Ac postquam fuerint evulgata, quoties ipsi expediens visum fuerit, potest illa immutare, corrigere, moderari, & reformare, aut alia ex integro condere, ut indulerunt memoratæ Bullæ Gregorii XIII., & Sixti V.

ſi V. [Romanum decet Pontificem.] Non tamen Ordinarius loci, utpote qui in Bullis prædictorum Pontificum, facultatem condendi Statuta Præpoſito Generali, aut Generali Vicario concedentibus, neutiſquam eſt requiſitus; & illum numquam, ac nuſquam requiſivit Societas pro Statutorum ſuarum Congregationum approbatione, moderatione, correptione &c.

245 Tertio, ut legitime procedat harum Congregationum aggregatio, ſervari debet formula, juffu R. P. Claudii Aquavivæ Generalis, ad omnes Provincias miſſa, & relata in *Ordinationibus Generalium c. 21. n. 2.*, & 3. nimirum [ut Provincialis Rectores ſuos admoneat, quorum in Collegiis jam ſunt ejuſmodi Congregationes, ut earum Præſectis, & Aſſiſtentibus ſignificent, eſſe illis binas Epistoſas ſcribendas: alteram ad R. P. Generalem, penes quem eſt omnis poteſtas, qua petant, ſuam Congregationem inſtitui certo aliquo ſub titulo, & aggregari ad primariam Collegii Romani, cum ejus Indulgentiis: alteram ad ipſum Præſectum, & Aſſiſtentes memoratæ Congregationis primariæ; rogando, ut hæc eadem apud P. Generalem procurent. Quod ipſum intelligendum eſt de Collegiis, ubi nondum ſit ulla erecta Congregatio. Cum enim Reſtori, accedente etiam Provincialis judicio, videbitur, tot eſſe perſonas, & tales, ut nova Cogregatio inſtitui debeat; jubebunt, aliquos ex iis, qui id cupiunt, binas item literas Romam ſcribere, eodem plane, quo diximus, argumento. Atque hoc modo debebunt Congregationes omnes denuo erigi, ac confirmari. Expensæ vero, quæ in exſcribendis literis patentibus pro aggregationibus Sodalitatum Beatæ Virginis, & pro communicatione bonorum operum Societatis fieri conſueverunt, non ab aliis, quam ab ipſis Provinciis ſuſcipiantur.]

246 Quarto, Saccis præfatæ Congregationes non utuntur: ſicque Decretum Sacræ Congregationis Epiſc. & Regul. in *Chilen. 6. Decembris 1616.*, quod refert *Barboſ. in Summa Apoſtolic. Decif. verb. Confraternitas n. 10.* tenoris ſequentis: [Confraternitates, ſeu novas Congregationes cum uſu Saccorum erigere, non licet Clericis Societatis Jeſu, nec Regularibus Sancti Dominici, ſine licentia Ordinarii loci.]

247 Quinto, Proceſſionibus publicis non interſunt: unde ad eas compelli non poſſent ab Ordinario, etiamſi ipſi ſubjicerentur. Et multo minus interſunt Proceſſionibus illis, quæ fieri ſolent occasione funeris.

248 Sexto, Controverſias Sodalium inter ſe, circa ea, quæ Congregationem concernunt, dirimunt, & componunt Prælati dumtaxat Societatis, Præpoſitus videlicet Domus, Reſtor Collegii, Reſidentiar Superior, & Seminarium, ubi ſunt Congregationes erectæ, quibusque ſubjiciuntur, non autem Epiſcopus, a cujus jurisdictione ſunt exempti. A Superioribus localibus poſſunt Confratres recurrere ad Provincialem, aut Generalem. Et tandem ad Conſervatorem Domus, vel Collegii, Reſidentiar, aut Seminarium, ubi eſt inſtituta Congregatio: utpote qui Judex competens eſt illius Domus, vel Collegii, eorumque Prælatorum. Quem admodum ad eundem Conſervatorem fieri debet recurſus in Controverſiis, quæ inter Congregatos vertuntur, & Jeſuitas; cum ſit Judex competens amborum, non autem ad Ordinarium loci, cujus jurisdictione ut nullum locum habet in Dominibus & Perſonis Societatis, ita neque in earum Congregationibus, & Congregatis.

Septimo, Congregationes Societatis de ſe corpus 249 ſtabile, ac perpetuum non conſtituunt, ſed coadunationem quamdam multorum ad opera pietatis ſimul obeunda ſub directione, & gubernio ejuſdem Societatis: qua directione, & gubernio ex rationabili cauſa, Societati bene viſa, ceſſante, ſtatim diſſolvuntur, nec poſſunt Sodales cum eadem Congregatione alio ſe transferre; ſed in fieri, & conſervari ſemper a directione, & gubernio Societatis dependent, ut liquet ex Bulla Sixti V. *Super na diſpoſitione, & habetur in Ordinationibus Generalium diſc. c. 21. n. 3.*

Oſtavo, Cum autem Congregationes Societatis 250 de ſe Corpus aliquod ſtabile, ac perpetuum non conſtituant, & ex cauſa Societati bene viſa diſſolvi queant, bona immobilia, aut certos redditus, earum diſſolubilitatem retardantes, admittere nequaquam poſſunt, ſed illorum ſunt omnino incapaces, ut in dictis *Ordinationibus Generalium capetur eodem cap. & num.* Immo neque bona mobilia, ut ſupelleſtilia Capellæ, Altaris &c. Quamobrem ubi Sodales ad cultum Altaris, & Miſſæ, præter ornamenta Sacriſtiæ communis Domus, vel Collegii, Veſtes aliquas ſacras, Candelabra, Pallia, aliaque id genus Congregationi elargiantur: ſicut & ubi eleemoſynam contribuentes iidem Sodales, Sedilia pulchriora, in quibus ſedeant, quando conveniunt, erigant; Menſam in qua ſuffragia numerentur, quando alios Sodales recipiunt, & ſimilia; intentio donatorum, niſi aliud exprimitur, eſt, ut ea donentur, non Capellæ, vel Altari, ſed Domui, vel Collegio; illique acquiritur dominium, non Capellæ; vel Altari, dominii incapaci; cum eo tamen onere, ut ad uſum illius Capellæ, vel Altaris deſerviant, quamdiu Congregatio ſubſiſtit, ut ſic minus aggravetur Collegium, ſeu Domus, providendo Capellæ, vel Altari de ornamentis; & utenſilibus neceſſariis; & ipſa etiam Capella, vel Altare decentius exornetur; Diſſoluta tamen Congregatione, remaneant in pleno dominio Collegii, ſive Domus. Ad eum modum, quo ubi quis ex 251 devotione erga Beatiffimam Virginem, cujus aliqua Capella ſit Eccleſia Societatis, offerat illi Planetam, vel Pallium, aliave utenſilia ad uſum illius Capellæ, intentio offerentis eſt, ea donare, non Capellæ, ſed Collegio, vel Domui, cum obligatione tamen utendi in illa Capella; ſicque dominium acquiritur Domui, vel Collegio, ceteroqui Dominii capaci, non tamen Capellæ, quæ Dominii capax non eſt; adeo, ut, diruta fortasſis illa Capella, adhuc utenſilia remaneant ſub dominio ejuſdem Collegii, vel Domus. Et ubi Matronæ nobiles conſtruunt ſibi in aliqua Eccleſia ſedilia, vel ſcamna pretioſa, in quibus cum ſua familia commode ſedeant, quando illuc ad concionem audiendam ſe conferunt, impreſſo ad hunc finem in illis proprio nomine; ſedilia, & ſcamna prædicta donantur Eccleſiæ, illiusque dominium acquiruntur, cum obligatione tamen ad illum uſum, adeo ut, deſunctis Matronis, in pleno dominio illius Eccleſiæ remaneant. Et ratio eſt: quia intentio 252 donantis accommodari debet circumſtantiis, & qualitatibus perſonæ, loci, rerum &c. Sed ex una parte Congregationes Societatis ex ſua inſtitutione non ſunt corpus ſtabile, & perpetuum; ſed temporaneum, & diſſolubile ad arbitrium Societatis; qua gubernationem dimittente, eo ipſo diſſolvuntur: nec poſſunt in alio loco ſubſiſtere, ut ſecum deſerant bona ſua: Et ex altera parte præſumi non poteſt, quod res oblata donetur ita Congregationi, ut ea diſſoluta, donatio evaneſcat; cum res permanens debeat, juxta ſuam naturam, donari

nari subiecto permanenti, vel saltem habenti hæredes, ad quos valeat res donata transire; quales hæredes Congregatio habere non potest. Ergo prudens Donatorum intentio, cum ejusmodi mobilia Congregationibus offerunt, nisi aliud exprimat, est, quod illa Domui, vel Collegio donent, ad usum tamen Congregationum, quamdiu illæ subsistunt: illisque non subsistentibus, in dominio Collegii, seu Domus remaneant.

253 Dixi: [nisi aliud exprimat:] quia si Congregati donatores mentem suam explicarent, dicendo: se nolle dicta mobilia Domui, vel Collegio donare; illorum dominium Collegio, seu Domui non acquireretur: unde dissoluta Congregatione, res illæ non transirent in dominium Collegii, vel Domus, sed Papa, vel ille, ad quem pertinent, de rebus sacris vacantibus disponere, deberet eas alicui, vel aliquibus locis piis applicare.

254 Assertum propugnatur a *Card. De Lugo in Responsis Moralibus lib. 4. dub. 12. cit. per tot.*, ubi etiam praxim universæ Societatis adducit. Cui adherentes in facti contingentia Judices Domorum, seu Collegiorum, Residentiarum, & Seminariorum Societatis Conservatores, & in Regno Siciliae Tribunal Regiæ Monarchiæ via appellationis, non semel pronuntiarunt, utensilia præfatarum Congregationum, iis dissolutis, manere sub dominio eorundem Collegiorum, sive Domorum, Residentiarum, & Seminariorum, in quorum Ecclesiis, seu locis erectæ erant. Quod idem tandem decidit Sacra Congregatio Episcop. & Regul. 16. Martii 1713. siquidem.

[In causa Asculana, vertente inter Sodales Congregationis, seu Sodalitatis Sanctæ Mariæ Assumptæ, erectæ intus Collegium dictæ Civitatis exana, & Patres Societatis Jesu partibus ex altera, de, & super præsentia independentia ipsorum Sodalium a dictis Patribus Societatis, super asserto dominio, & proprietate situs, & mansionum dictæ Congregationis, seu Sodalitatis, necnon super præsentio dominio vasorum argenteorum, supellectilium, ceterarumque rerum, ad prædictam Congregationem spectantium, rebusque aliis, &c.

Sacra Congregatio Eminentissimorum, & Reverendissimorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, partibus ipsis auditis, referente Eminentissimo Gualterio, censuit, decrevit, ac declaravit, constare de aggregatione, & Sodalitatem non posse possidere, ipsosque Sodales parere debere Præposito Generali Societatis. *Roma dic. anno 1713. 16. Martii.*] Quæ sane Declaratio Romæ, & iterum Panormi impressa est Typis Antonii Pecora eodem anno 1713.

C A S U S XLIII.

Quoad capiendam possessionem Ecclesiæ, a Papa concessæ.

255 **R**egulares exempti subjiuntur Episcopo quoad capiendam possessionem Ecclesiæ, a Summo Pontifice concessæ: nequeunt siquidem, Ecclesiæ, quam Papa ipsis concedit, possessionem capere absque consensu Episcopi: cum per meram concessionem Pontificis non derogetur Juri, quod ex Sacris Canonibus, & Tridentino habent Episcopi, ne sine ipsorum consensu Regulares possint Ecclesiarum possessionem accipere, neque novas Ecclesias ædificare. Nisi tamen aliud in ipsa concessionem sit expressum, ita *Venerus Leyva in Exam.*

lib. 11. c. 14. n. 11. & alii ex c. Pastoralis de prævil. ibi: [Interrogati, utrum viris religiosis, quibus a Sede Apostolica est indultum, ut Ecclesias suas in proprios usus possint convertere, decedentibus personis earum, liceat Auctoritate propria in possessionem earundem intrare, vel per Diocesanos in ipsa sint potius inducendi. Ad quod respondemus, quod nisi forte in indulgentia Summi Pontificis id contineatur expressum, suo Episcopo inconsculto in possessionem ipsarum eis non est licitum introire; quia per indulgentiam hujusmodi Episcopali juri non credimus derogari.] Ubi *Gloss.* complures alios adducit casus, in quibus licet Superior aliquid inferiori concedat, semper tamen consensus alterius est expectandus: sic quamvis Servis, qui necem Domini sibi vindicant, lex concedat libertatem, consensus tamen Judicis requiritur ex *C. Pro quibus causis servis &c. l. 1.* Ergo quamvis Regularibus Pontifex concedat Ecclesiam; ad capiendam tamen possessionem illius consensus Episcopi expectandus est.

C A S U S XLIV.

Quoad donationem Ecclesiæ a Laicis factam.

Regulares laudati Episcopo subduntur quoad donationem Ecclesiæ, a Laicis factam: non ita tamen Jurispatronatus, faciendam ab iisdem. Quare sine consensu Episcopi nequeunt Regulares de manibus Laicorum Ecclesias recipere, *Can. Decimas 16. q. 7. Cap. Quod autem in fine cap. Illud vers. tum quia cap. Nullus de jure patron. c. Cum & plantare in princ. vers. Ecclesias de privil. Lamberti. de Jurepatr. p. 7. lib. 1. q. 1. art. 9. & 10.* Possunt tamen sine Episcopi consensu donationem Jurispatronatus, loco religioso factam, recipere; quia in tali donatione Episcopi consensus minime necessarius est, *Barbos. de offic. & pot. Episc. alleg. 71. n. 11. & alleg. 105. n. 49.* ubi hanc rationem differentię assignat: quia cum Jurispatronatus transferatur a Patrono, qui verus est ipse Dominus, illudque juste possidet ex concessionem Ecclesiæ, ratione foundationis, vel donationis; merito talis donatio, facta a Domino, qui magis capax, & habilis est ad illud obtinendum, rata, & firma remanere debet absque aliquo Episcopi consensu. At vero Laicus, obtinens Ecclesiam, injuste donat id, quod suum non est, nec retinere potest; & ideo jus illud transferendi in Ecclesiam, minime ad ipsum pertinet, sed ad Episcopum, juxta generalem regulam *text. in Can. Omnes Basilica 16. q. 7.* meritoque leges Pontificiæ, quæ permiserunt Ecclesias, sic male detentas, in locum religiosum transferri, requirunt ejusdem Episcopi consensum, ut post *Roch. multis late explicat Lamberti. dic. vers. 9. a n. 86.*

C A S U S XLV.

Quoad defectum Justitiæ,

Regulares, de quibus hætenus, subjiuntur Episcopo quoad defectum justitiæ in exemptis: si enim facile haberi non possit recursus ad Papam, seu Superiorem Exemptorum ex defectu Justitiæ in exemptis adiri potest Ordinarius, *Aufferer. in repetit. Clem. 1. q. 10. n. 3. vers. Inde in principali de Offic. Ordin. Cochier de Jurisdic. Ordin. in Exempt. p. 2. q. 45. n. 63.*

C A S U S XLVI.

Quoad incendendum extra Monasterium decenſer.

259 **R**egulares exempti, etiam intra clauſtra de-
gentes, Epifcopo ſubjiciuntur quoad ince-
dendum decenſer extra Monasterium, de die,
cum ſocio, & debita religioſa modeſtia. Poſſunt
ſiquidem Regulares exempti, ſi abſque habitu ex-
tra Monasterium incendant, per Epifcopum puni-
ri; non ita tamen ſi intra, *Franc. in cap. 1. num. 5. de privileg. in 6. Boet. Epo in cap. Relatum num. 8. Ne Cleric. vel Monac. Cokier de Jurifd. Ord. in Exempt. part. 2. qu. 43. num. 33. Fuſcb. de viſit. lib. 2. cap. 16. num. 2. Barboſ. alleg. 105. num. 61.* Sique incendant ſoli, cogi poſſunt ab eodem, ad incendendum cum ſocio, cum Monachus non debeat ſtare, nec incedere ſolus, *cap. 2. de ſtat. Monach. Clem. Ne in agro ſ. Ad hæc eodem tit. Zerola in prax. part. 2. verb. Regularis verſ. 5. Barboſ. diſt. allegat. 105. num. 85. & alii.* Sique de nocte, & ſine modeſtia religioſa incendant, poſſunt per Epifcopum carceribus mancipari, tamquam delinquentes extra clauſtra, ſervata tamen forma *Trid. ſeſſ. 25. cap. 14. de Regul. Monacell. tom. 1. tit. 6. form. 20. num. 13. pag. mibi 234.* ubi laudat Declarationes Sacræ Congregationis Epifc. in *Andrien. 15. Decemb. 1584.* & in *Ravenatam. 12. Septemb. 1594.*

C A S U S XLVII.

*Quoad Celebrationem Miſſæ Sacerdotum extero-
rum in propriis Eccleſiis.*

260 **R**egulares exempti ſubjiciuntur Epifcopo quo-
ad Sacerdotes exteros, in propriis Eccleſiis
pro celebratione Miſſarum admittendos. Ita Do-
ctores paſſim cum *Barboſ. in Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 17. de reform.* ubi teſtatur, ſic fuiſſe deciſum a Sacra Congregatione Concilii in *Neapolitana 17. Aug. an. 1630. Riccio in deciſ. Cur. Archiep. Neapol. part. 4. deciſ. 498.* ubi eandem deciſionem refert, & aliam adducit Curiæ Archiepiſcopalis Neapolitanæ: poſſe videlicet Epifcopum, prohibere Regularibus, ne in eorum Eccleſiis admittant exteros Presbyteros ad celebrandum, niſi prius viſus literis dimiſſorialibus Epifcoporum, ſeu Ordinarium talium Sacerdotum. *Pignatello tom. 8. conf. 42.* ubi ſubjungit, poſſe Epifcopum id prohibere Regularibus, etiam pœnis, & cenſuris Eccleſiaſticis ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii *apud Fagnanum in cap. Grave num. 46. de offic. Ord. & Ceſpede de exempt. c. 5. dub. 99.* qui eandem Sacræ Congregationis Concilii declarationem allegat in *Neapolitana*, aliamque ejuſdem Sacræ Congregationis laudat in *Bononiænſi die 2. Julii 1620.* tenoris ſequentis: [Ad duodecimum, non licere Regularibus, in ſuis Eccleſiis ad celebrandum admittere Presbyteros ſæculares contra prohibitionem Illuſtriſſimi Archiepiſcopi.] Quamvis, utraque Sacræ Congregationis declaratione præciſa, oppoſitum ſentiat laudatus *Ceſpedes*; multiſque probet, non poſſe Epifcopum Regularibus præcipere, ne in ſuis Eccleſiis admittant exteros Sacerdotes ad celebrandum.

C A S U S XLVIII.

Quoad alienationem Immobilium modici valoris.

261 **R**egulares Exempti ſubjiciuntur Epifcopo quo-
ad alienationem immobilium modici valo-
ris, ſeu Terrularum, quæ ſit vigore *Cap. Terru-
las*: cum eam facere nequeant Regulares abſque
licentia, & decreto Ordinarii, ut declaravit Sa-
cra Congregatio Epifcop. in *Tropien. alienationis 11. Januar. 1692. apud Monacell. tom. 1. Formul. tit. 5. Form. 15. n. 28. pag. 181.*

C A S U S XLIX.

Quoad ſuſceptionem Infantum in Baptiſmo.

262 **R**egulares prædicti ſubjiciuntur Epifcopo quo-
ad ſuſceptionem Infantum in Baptiſmo ſi-
ve admiſſionem in Compates ratione Baptiſmi:
cum id ſit prohibitum Monachis in *Can. Placuit 2. 16. qu. 1. & Can. Non licet, ac Can. Monachi diſt. 4. de Conſecrat.* quam prohibitionem communis opinio ad alios etiam Religioſos extendit, ut videre eſt apud *Ledeſnam de Sacram. traſt. de Baptiſmo cap. 13. Sanchez de Matrim. lib. 7. diſp. 60. num. 19. & 21. Bonac. de Matrim. qu. 3. punct. 5. §. 2. num. 23. Barboſ. tom. 4. Colleſt. in cit. cap. Placuit num. 1. & de offic. & poteſt. Epifc. alleg. 30. num. 36.* ubi poſt alios addit, etiam peccare mortaliter, contraveniendo. Favet communi ſententiæ *Rituale Romanum*; ubi de Patrinis in Baptiſmo, inquit: [Ad hæc admitti non debent Monachi, vel Sanctimoniales, nec alii cujuſvis Ordinis Regulares.] Et Sacra Congreg. Concilii in *Mediolanenſi die 3. Octobris 1667.* ubi Archiepiſcopo injunxit, ut Parochis prohiberet, ne admitterent Regulares in Compates, levando Infantes de Sacro Fonte Baptiſmatis, ſub pœnis ejus arbitrio, ut refert *Monacell. in ſupplem. ad tom. 2. prope finem n. 499. pag. 117.* Hinc

Audiendus non eſt *Ceſpedes cap. 6. dub. 134.* 263
docens Primo cum *Philippo Maria Guadagno, Joſe-
pho de Auguſtino in ſua celebri Brevi notitia de Ba-
ptiſmo num. 18. Coninch de Sacram. qu. 67. artic. 7. num. 56. Gaſpare Hurtado de Sacram. traſt. de Ba-
ptiſmo diſp. 2. diſſic. 9. Megallan. in Prompt. verb. Ba-
ptiſmus num. 4. apud laudatum Ceſpedem*, prohibi-
tionem, Monachis factam, non extendi ad alios
Religioſos, qui Monachi non ſunt, & præſertim
ad Mendicantes. Secundo nec forte reſpectu Mo-
nachorum obligare dictos textus ſub mortali; pro
quo adducit *Carolus de Baucio in Miscellan. Pra-
ct. pag. 235.* opinantem, obligare ſub veniali.
Tertio poſſe Religioſos ſuſcipere Infantes in Ba-
ptiſmo, nec proinde requiri licentiam Epifcopi,
etiãſi in aliquibus civitatibus eam viderit prære-
quiſitam. Videatur hic *Doctor loc. cit.*

C A S U S L.

Quoad cognitionem cauſarum Monetariorum, &c.

264 **R**egulares Exempti ſubjiciuntur Epifcopis quo-
ad cognitionem cauſarum contra illas Reli-
gioſas perſonas, quæ monetas aureas, vel argen-
teas tundunt, fabricant, colorant, vel aliquo alio
modo adulterant, ſicque adulteratas erogant, aut
expendunt: cum hæc in provinciis, Summo Pon-
tifici, & Sedi Apoſtolicæ ſubjectis, ad Sanctæ Ro-
manæ Eccleſiæ Cardinales, in eiſdem provinciis
de latere Legatos, & Prolegatos pro tempore exi-
ſten-

ntes; in aliis vero omnibus, & singulis provinciis, Regnis, Civitatibus, Oppidis, Castris, & locis, tam Pontifici, & Apostolicæ Sedi, quam alteri cuivis Principi subiectis, in Italia tantum comprehensis, spectet ad Ordinarios locorum private quoad omnes Superiores Regularium, ipsique Superioribus penitus exclusis; & quoad loca intra fines alicujus Diocesis, non tamen de Diocesi existentia, ad Ordinarios ipsarum Diocesium, intra quarum fines eadem loca extiterint: quo vero ad ea, quæ extra fines alicujus Diocesis consistunt, ad viciniores eorundem locorum Ordinarios, Const. Urbani VIII. *incip.* [In suprema] *Idibus Novembris 1627.*

265 Quemadmodum cognitio omnis, & cujuscumque criminis, depositione digni, per Regularem patrati, ad Episcopum private quoad omnes Superiores Regulares pertinet, *Navarr. conf. 6. de for. compet. in noviss. Piasoc. in prax. p. 2. c. 3. art. 6. de Vis. Regul. n. 14. & alii:* cum nemo præter Episcopum valeat degradare, C. *Degradatio, de Pœnit. in 6. ibique Doctores, & Abbas in c. Cum contingat n. 6. de for. compet.*

C A S U S LI.

Quoad delicta in personam Episcoporum commissis. vel adversus exercitium Jurisdictionis Episcopalis.

266 **R**egulares laudati subjiuntur Episcopis quoad delicta, in personam ipsorum Episcoporum commissis, vel adversus exercitium Jurisdictionis Episcopalis. Regulares etenim quicumque, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, qui in personam Episcoporum delinquant; eosve impediunt in exercitio suæ Jurisdictionis, ne videlicet munus suum exequantur, possunt per eosdem Episcopos legitime coerceri, & puniri, ut Sacra Congregatio, approbante Gregorio XIII., declaravit, teste *Fagnan. in dic. cap. Grave n. 76. de Offic. Ordini.*

C A S U S LII.

Quoad offendentes Ministros, & Officiales Curie Episcopalis.

267 **R**egulares Exempti, etiam intra claustra degentes, subjiuntur Episcopo quoad offendentes Ministros, & Officiales Curie Episcopalis. Prorogant siquidem offendentes Religiosi Jurisdictionem Episcopi, & sic ejusdem fori efficiuntur, adeo ut possint ab eo puniri, & carcerari, ut declaravit Sacra Congr. Episc. in *Theatina 27. Martii 1692. Sperelli. dec. 160. n. 31.*

C A S U S LIII.

Quoad delicta extra claustra, & cum scandalo a degentibus intra claustra patrata.

268 **R**egulares Exempti subjiuntur Episcopo quoad ad punitionem illorum, qui intra claustra degunt, sed extra notorie, & cum scandalo populi delinquant. Regularis etenim, quantumvis Exemptus, & intra claustra degens, si extra notorie delinquat, ita ut populo scandalo sit, Episcopo instante, a suo Superiore infra tempus, ab Episcopo præfigendum, puniri debet; & dein ab eodem Superiore certior fieri Episcopus de punitione: secus Superior a suo Præbato est deponendus Officio, & delinquens ab Episcopo puniri po-

test, *Conc. Trident. sess. 25. de Regul. c. 14. Fagnan. in dic. cap. Grave n. 69. Clarin. Controv. Forens. lib. 1. c. 50. n. 2. & 9. Barbof. de Offic. & pot. Episc. alleg. 105. a n. 18. & alii*, quibus adhærens *Peyr. in Formul. Prælat. Regul. lit. P. c. 7.* notat, quod ad hoc, ut Episcopus possit Regularem punire, quatuor conditiones copulativè requirantur: prima, quod delictum sit extra claustra, non intra commissum; secunda, quod sit notorium; tertia, quod sit scandalosum; quarta demum, quod Episcopus instituerit, ut a suo Superiore puniretur: & hic neglexerit punire. Quarum conditionum si desit una, dispositio laudata *Tridentini sess. 25. de Regul. c. 14.* locum non habet; cum hæc sit conditionum copulativarum natura, quod una deficiente dispositio vim non habeat, ut probat *Aldrese de disciplina Religiosa tucuda lib. 1. c. 3. n. 36.*

Instantia autem Episcopi satis est, quod semel fiat; nec requiritur, quod fiat bis, aut ter, ad hoc ut Superior teneatur procedere, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii apud *Barbof. de Offic. & pot. Episc. alleg. 105. n. 20.* Et pro certificando Episcopo, satis non est quod ad ipsum Superior regularis sententiam, aut etiam acta omnia, super delicto actata, transmittat; sed opus est, ut de punitione ipsa, & executione sententiæ certior fiat Episcopus, ut respondit cit. Sacra Congregatio apud eundem *Barbof. ibid.*

Forma autem, qua Præbatus Regularis potest Episcopum certum reddere de punitione Religiosi, cum scandalo notorio extra claustra delinquentis, illa traditur a *Peyr. in Formul. Prælat. Regul. lit. P. c. 7. citato:* [Charitatis, ac Justitiæ zelo repletas accepimus Illustrissimæ Dominationis vestræ litteras, quibus instabat, ut F. N. indignum nostri Ordinis Religiosum, qui scelestas præteritis diebus in honestum, & gravem Virum N. in publica Civitatis hujus platea, magno cum populi scandalo, manus inferre ausus est, digna ejus scelestæ animadversione pena multaremus, deque sumpto supplicio Dominationem Vestram Illustrissimam intra mensis spatium redderemus certiorum. Nos, qui Illustrissimam Dominationem Vestram, ea, qua par est, observantia colimus, ac veneramur, ad hujusmodi delicti inquisitionem, pro ut de notorio Jura disponunt, perspexit illico litteris, processimus: cumque eundem N. graviter deliquisse comperimus, ex nostrarum Constitutionum præscripto, carceribus per annum mancipandum fore, judicavimus; ac re ipsa damnavimus, activa & passiva vocibus per biennium etiam privantes. Cujus quidem nostræ diffinitionis, ac sententiæ, ut Apostolicis pareremus mandatis, Illustrissimam Dominationem Vestram his litteris censuimus commendandam. Cui etiam fausta cuncta ab eo precamur, qui mandat salutes Jacob. Datum &c.]

Extra vero delinquere censetur Religiosus, etiam si delinquat intra suam Ecclesiam, sed apertis januis, in ea non solis suis Religiosis, sed aliis etiam existentibus; non tamen, si januis clausis, vel in Ecclesia solis Regularibus suis commorantibus: Neque si delinquat intra claustra, ex declaratione Sacre Congregationis, quam præ manibus habuisse, testatur *Barbof. dic. Alleg. 105. n. 20.* Et quamvis *Lauret. de Franchis* oppositum sentiat, quia, inquit, nomine Claustrum venit etiam Ecclesia annexa; unde Regularis ingrediens Ecclesiam, non dicitur egredi e claustro; ejus tamen sententia sustineri posset, si revera non extaret laudata Sacre Congregationis declaratio, ait *Reiffenst. sup. n. 119.*

Ex his infert cum *Rodriq. tom. 2. q. 63. art. 7. 273 Portel.*

Portel. in dub. Regul. v. Episcopum. n. 9. quod si Monachus percutiat Clericum Sæcularem extra Conventum; nequeat Episcopus Monachum percussorem incarcerare, neque excommunicatum declarare; sed dumtaxat Superiorem Regularem cogere, ut illum puniat modo prædicto.

274 Quod si Regularis Superior subditum suum delinquentem ad instantiam Episcopi non puniat, immo & extra ejusdem diocesis impunitum transmittat; vel ipsemet Superior alio extra eandem diocesis se conferat, ne subditum delinquentem punire, deque illius punitione Episcopum certiorum facere cogatur; in hoc casu pœnam privationis ipso facto Dignitatum, & Officiorum, ac Inhabilitatis incurret Superior; & instante Episcopo, intra terminum, ab ipso præscribendum, Religiosus delinquens a loco, ad quem transmissus est, revocari debet, & ad eum, in quo deliquit, sisti; ac, ut supra, puniri; alioquin Ordinarius loci, ad quem transmissus fuit, ab Ordinario loci commissi delicti requisitus, vel alias de illius delicto informatus, tamquam Apostolica Sedis Delegatus, Concilii Decretum exequi, & eum punire possit, & debeat, ut decrevit Clemens VIII. in Constit. [Suscepti muneris] 18. *Mar. 1596.*, innovans motu proprio laudatam Tridentini Decretum.

275 Ubi autem Prælatus ipse Regularis, non eorum subditi, notorie, & cum scandalo delinquat extra claustra, quid ab Episcopo faciendum, controversum est. *Ciarlinus c. 50.* opinatur, debere Episcopum Episcopalibus carceribus delinquentem Prælatum mancipare, & interiam Provinciam, aliumve Prælatum Majorem de facto sequuto monere, illumque requirere, ut rescribat cui velit; reum consignari. [Hunc casum (ait *Ciarlinus loc. cit.*) a nemine vidi tactum: tamen Ego putavi, statim scribendum esse Provinciali, narrando ei factum, & eum requirendo, ut scriberet, cui vellet consignationem fieri: interimque ejus nomine reus detineretur carceratus. Quod satis juri convenire putavi, quoniam expeditum est, remissionem esse faciendam ad Superiorem, ex Decretis Sacræ Congregationis Regul: Aut Superiores sunt primo Priores; secundo Provinciales; tertio Generales, *Marib. de Jurisdic. p. 4. centur. 4. c. 182. n. 3.* Hic non potest remitti ad Priorem, quia actio, & passio non cadit simul in eodem subiecto, ex *l. Ille a quo*: ergo ad Provinciam recurrendum est; qui, si erit præsens, statim fiet remissio modo supradicto: si absens erit, per litteras certiorandus erit: non autem reus est dimittendus; quia sic vix posset ab aliquo puniri: ac cum Episcopus possit punire Regulares in defectum Regularium Superiorum, videtur, quod etiam possit pro tunc detinere; quia concessa jurisdictione, omnia videntur permissa, quæ ad eam sunt necessaria.] Hactenus *Ciarlinus*.

276 Sed oppositum sustinet *Alphonsus de Leone in Tract. de Censur. recollect. 2. n. 496.* ob declarationem Sacræ Congregationis apud *Vulpium* ut refert laudatus *Alphonsus*, cui adhæret *Cesped. dub. 240. n. 4.* putans, quoad carcerationem Prælati non se extendere facultatem Episcopi, quamvis id non probet. Probat tamen *Pellizz.*, eidem opinioni subscribens *tr. 8. c. 6. sess. 1. Q. 5. n. 12.* quia facultas procedendi adversus Regulares, notorie delinquentes, cum sit odiosa, debet restringi ad casus in jure expressos: in jure autem non est expressum, quod Episcopus possit carere Prælatum Monasterii, notorie delinquentem; cum solum dicat, Episcopum antequam Regularem, notorie delinquentem puniat, debere instare, ut puniatur ab

ipsius Prælato: nec excipiat hunc casum, in quo ipsemet Prælatus delinquat. Ergo in hoc casu monendus esset Provincialis, aut Generalis, nec carcerandus Prælatus; maxime cum *Trident. sess. 25. de Regul. c. 14.* loquatur expresse de Regularibus; & nomine Regularium ut sic, in odiosis non veniat eorundem Prælatus; quemadmodum nomine Monachi non venit in odiosis Abbas, ut notant *Naldus verb. Abbas n. 1. & Diana p. 3. tr. 2. resol. 48.* Et nomine Monialium neque venit in odiosis Abbatissa, ut addit laudatus *Diana*.

277 Quod si notorie, & cum scandalo populi extra delinquerit Novitius, qui alias degit intra claustra; nequit in eum, sicut in Professum modo dicto Episcopus procedere. Quia cum allatum *Tridentini* Decretum, subdens Regulares Episcopo quo ad delicta, sit exemptioni eorundem Regularium odiosum, extendendum non est ad Novitios, qui in odiosis sub nomine Regularium nullatenus comprehenduntur, sed dumtaxat in favorabilibus, *Cesped. de Exempt. c. 2. dub. 29. n. 1.*

279 Quod procedit, etiam si Novitius, extra claustra delinquens, extra illa commoretur, ut proinde nequeat in illum, sicuti potest in Professum, ut seq. Casu videbimus, Episcopus procedere. Quemadmodum in uniyersum nequit in Novitios Episcopus procedere in illis casibus, in quibus, procedere potest in Regulares professos, ut docent *Joa. Maria Novar. decis. 88. Sanchez cum aliis in Decal. lib. 6. Riccius in prax. tom. 4. resol. 234. & Cesped. c. 2. dub. 26.* qui limitat *n. 6.*, Nisi id Episcopo concedatur expresse.

C A S U S LIV.

Quoad delicta degentium extra Claustra.

280 **R**egulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad punitionem illorum, qui extra claustra degentes, etiam sui Ordinis prætextu, aliquod delictum committunt. Hi siquidem possunt ab Ordinario loci, tamquam in hoc ab Apostolica Sede Delegato, visitari, puniri, & corrigi, ut expresse statuit *Concilium Trid. sess. 6. de refor. c. 3.* seu de cetero delictum notorium sit, & cum scandalo, sive non, *Alphonsus de Leone de Censur. Recollect. 2. n. 318. & apud ipsum Quaranta verb. Exemptio vers. visitare, & punire, & Duard. lib. 1. in Bullam. Cœna c. 1. q. 3. n. 129.* refert, & sequitur *Cesped. c. 16. dub. 256. n. 5.* At non private quo ad Prælatos Regulares, sed cumulative; unde poterunt hi, punire tales Religiosos delinquentes, ac prævenire Ordinarios; cum non eximat Concilium Regulares, extra claustra degentes, a Jurisdictione suorum Superiorum, & consequenter neque ad eorundem correctionem, ut notat *Lauret. de Francibus cum aliis in Controv. inter Episc. & Regul. p. 1. n. 117.*

283 Dicitur autem extra claustra degere ex supra insinuat *art. præcedente resol. 21. n. 117.*, qui ad longum tempus existit, seu permanentem habet extra Monasterium habitationem: ut qui, studiorum causa, extra Conventum comparatur, coherenter ad *Trid. Sess. 25. c. 4. de Regul.* & insuper conventualiter non vivit sub Superiore, etiam si de licentia sui Prælati commoretur in domo, ad erectionem Monasterii deputata. Secus tamen, qui ad breve tempus existit extra Monasterium: vel, si ad longum tempus, vivit tamen in domo, ubi alii Religiosi degunt, & quidem sub Superiore, & juxta Regulam suæ Religionis; quod est vivere conventualiter, ut declaravit Sacra Congregatio apud

apud *Fagnan. in dic. cap. Grave n. 35. & Barbof. de offic. & pot. Episc. p. 2. alleg. 105. n. 16.*

- 284 Hinc qui de licentia suorum Superiorum per aliquot dies, immo & menses, puta duos, vel tres, causa prædicationis, vel Confessionum excipiendarum, aut etiam recreationis, aliave id genus, extra Monasterium degunt; non dicuntur, extra claustra degere, ita ut, si delinquant, subjiciantur punitioni, & correctioni Ordinariorum; sed propriorum Regularium Prælatorum, ut optime convincit *Riccus in prax. p. 3. resol. 392. n. 1. & 3. & post ipsum Laurent. de Franc. 1. p. Controv. inter Episc. & Regul. n. 4.* Tum ex eo, quia hoc ipso, quod brevi ad Monasterii claustra sint reversuri non censetur aliorum divertisse, l. *Postlimini §. Captivus ff. de Captivis; & l. Quidquid ff. de Reg. Jur.* Tum pariter ex eo, quia juxta *Tridentinum sess. 23. de refor.* qui aliquantisper tantum absunt, nempe per duos, vel tres menses, ex Veterum Canonum sententia; non videntur abesse, quia statim reversuri sunt. Quique de licentia sui Superioris ad longum tempus commorantur in domo, ad erectionem Monasterii deputata, in qua vivunt alii Religiosi sub Superiore, & juxta propriam Regulam, non dicuntur extra claustra degere, ita quod si delinquant, possint ab Ordinario illius loci corrigi, & puniri; sed a suo Superiore Regulari, ut etiam laudata *Congregatio* declaravit.
- 286 Quemadmodum qui de Superiorum licentia manet in aliquo membro, vel grangia sui Monasterii pro Religionis servitio, non dicitur extra claustra degere, ita ut, si delinquat, ab Ordinario puniri valeat, sed a suo Superiore, juxta formam *Trident. sess. 25. de Regul. c. 14.*

C A S U S LV.

Quoad Apostatas, & Ejectos.

- 287 Regulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad Apostatas, & Ejectos e Religionibus; utpote qui Episcoporum subfunt jurisdictioni, ex *Decr. Sacr. Congreg. Concil. 11. Septembris 1624.* quod refertur *tom. 4. Bullar. Constit. 28. Urbani VIII.*

C A S U S LVI.

Quoad recessum a Conventibus absque Superioris licentia.

- 288 Regulares Exempti subjiciuntur Episcopis quoad recessum a propriis Conventibus sine legitimo mandato, in scriptis obtento, etiam prætextu ad Superiores accedendi: cum in hoc casu valeant ab Ordinariis locorum, tamquam proprii Instituti Defectores, puniri ex *Trid. Sess. 25. de Regul. c. 4.*

C A S U S LVII.

Quoad habitationes studentium in Universitatibus.

- 289 Regulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad habitationem illorum, qui studiorum causa ad Universitates mittuntur. Hi siquidem in Conventibus tantum habitare debent; secus contra ipsos potest Ordinarius procedere, *Trident. dic. Sess. 25. c. 4. de Regul.*

C A S U S LVIII.

Quoad Delictum, Contractum, seu Rem, de qua agitur, in loco non exempto.

Regulares Exempti, etiam intra claustra delictum in loco non exempto commissum: quoad Contractum, seu rem, de qua contra Regulares agitur, si ille in locus sit, & hæc in loco non exempto sita, & Regulares exemptionem communem habeant, ex *cap. 1. de Privil. in 6.* Secus tamen, si plena exemptione præditi sint, ut Mendicantes, & qui cum ipsis communicant de Privilegiis, ut docent *Richard. in 4. dist. 45. q. 2. art. 5. Sylv. U. Testamentum 2. n. 2. & alit cum Rodrig. tom. 3. Quæst. Regul. q. 70. art. 5. qui tom. 2. q. 64. art. 3.* laudat *Clementem IV.*, eximentem Fratres Minores itz, ut, non obstante Constitutione *Innoc. IV.*, non teneantur, ne quidem ratione delicti, Contractus seu rei, de qua agitur, locorum Ordinariis subjacere, irritum, & inane decernendo, quidquid focus attentari contigerit. Quemadmodum *Nidus de Conserv. Reg. c. 4. part. 99.* refert *Paulum V.*, qui in sua *Bulla 34. incip.* [Religiosorum sub suavi] approbat *Decretum Sacræ Congregationis apud Gavantum in Man. Episcop. verb. Jura Regul. sub. Episc. n. 55.* ad instantiam *Procuratoris Generalis Carmelitarum* declarantis: [Neque Constitutione in generali Concilio *Lugdunensi* edita, quæ incipit: *Volentes*; neque *Decreta Concilii Trid. Sess. 14. c. 7.* prædictam Constitutionem innovantis, comprehendendi Regulares: ideoque eos, delinquentes extra Monasterium in loco non exempto; aut in eodem loco contrahentes; vel ibidem rem, de qua est controversia, habentes juxta eorum privilegia, coram suis Superioribus, vel Conservatoribus esse conveniendos.]

C A S U S LIX.

Quoad delicta circa Personas, Clausuram, & Administrationem Monasteriorum Monialium.

Regulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad delicta circa personas, quæ intra septa Monasterii Monialium degunt: aut circa earumdem Monialium clausuram: vel circa bonorum administrationem Monasteriorum Monialium. In his siquidem casibus, etiam si Monasteria Monialium ipsismet Regularibus subjiciantur, Regulares delinquentes Episcopo loci, tamquam in hoc a Sede Apostolica delegato, subduntur, ita nimirum, ut ab eodem puniri, & corrigi valeant, ex *Constit. Gregorii XV. de Privileg. Exemp. §. Ad hæc.*

C A S U S LX.

Quoad executionem ultimarum Voluntatum.

Regulares Exempti subjiciuntur Episcopis quoad executionem Ultimarum Voluntatum, *Clem. unic. de Testam.* ibi: [Religiosis, etiam exemptis, deputatis ad executionem cujuslibet Ultimæ Voluntatis, circa ipsius executionis officium &c. præsentis Constitutionis auctoritate statuimus, quod tales, etiam si Prælationis fungantur officio, locorum Ordinariis debitam reddere, ipsiq; Ordinarii ab eisdem, absque dolo, fraude, seu negligentia, de susceptæ executionis officio teneantur exigere rationem. Illos, quos circa id deliquisse repererint, in

in aliorum exemplum pœna debita, quocumque non obstante privilegio, punituri.] Quare si aliquis particularis Religiosus, etiam Exemptus, tamquam Executor Testamentarius, seu Fiduciarius, ex Officio illi commissio, (quod profectio de licentia sui Superioris potest licite acceptare, & exequi) deberet aliquod opus pium, vel onus Missarum adimplere, seu adimpleri facere, tunc posset, etiam Censuris Ecclesiasticis, illum Ordinarius compellere, ad reddendam sibi rationem de executione, & adimplemento oneris injuncti, & punire, si eundem male se gessisse, comperiret, ut tradunt passim Doctores, quos inter *Henricus Bottejus de Synod. Episc. volum. 13, p. 2. Bonifacius de Vitalinis apud eundem, Homobonus in Exam. tr. 15. c. 8. q. 29. Megala in Consl. conf. 40. Leo in Thesuro For. Eccles. p. 2. c. 17. n. 82. Zerola in prax. Episc. verb. Legatum §. 9. de Grassis de Casib. reserv. lib. 2. c. 26. Emmanuel Bemudo a Fonseca Decis. 62. Angel. in summ. verb. Executor n. 20. Riccius in prax. execut. ult. volunt. dub. 5. Barbof. de Offic. & pot. Episc. alleg. 82. n. 34. Gavant. in Man. verb. Regularium Jura n. 60. Pirngb in Jus Can. lib. 1. tit. 31. n. 112. Amosaz de Causis pils p. 2. lib. 5. c. 7. n. 20. Reynald. Observ. Crimin. supplem. ad c. 32. supplem. 4. n. 30. ubi ait cum Riccio in prax. p. 2. resol. 210. limit. 8. quod propter hanc causam Regulares possunt etiam censuris constringi. Pellizz. in Man. tr. 8. c. 6. sect. 1. n. 74. Philippus Niger de Exempt. q. 4. n. 18. ubi infert, Statutum Episcopi, disponens de Executoribus Testamentariis, ligare Exemptos, licet alias Exempti non ligentur Statutis Episcopi.*

294 Quod procedit, etiam si Testator rationem ab Episcopo exigi, prohibuisset, *Tambur. de Jur. Abb. tom. 1. dis. 15. q. 7. n. 23. Ventriglia in prax. p. 1. annot. 48. §. untc. n. 116., & alii.*

295 Non autem quoad Legata, & onera Missarum, Ecclesiis Regularium Exemptorum relicta, ut nimirum in iisdem adimpleantur: ne quidem, ubi Superiores Regulares negligentes fuerint visitare, rationem exigere, ac recognoscere, num Decreta Sacre Congregationis Concilii de Celebratione Missarum, ab Innocentio XII. approbata anno 1697., executioni mandentur, *Pignatell. tom. 3. conf. 9. Quia neque in his novissimis Decretis, neque alibi datur Ordinario talis facultas. Et ideo Regularium Ecclesie neque super hoc visitari queunt ab Ordinario, infert Monacell. p. 3. Formul. tit. 2. n. 8. pag. mibi 221. Ubi notat, quod si talis facultas aliquando daretur ordinario, utilis ea foret Testatoribus.*

296 Nisi tamen prædictæ Ecclesie Regularium essent in parvis Conventibus, qui vigore Decreti Innocentii X. incip. [Ut parvis] subiciuntur Jurisdictioni Ordinarii. Episcopus siquidem non solum posset, sed deberet visitare, rationem exigere, & recognoscere, num in talibus Ecclesiis præfata Decreta observantur: & Regulares de exacta illorum observantia monere. Quod si post monitionem, ut ea fervent, Regulares invenirent ab executione deficere, illos deberet, tam visitationis tempore, quam extra, in privationem vocativæ, & passivæ, graduumque, & Officiorum, quæ tunc obtineant, sicut & in pœnam inhabilitatis perpetuæ ad illa, aliaque de cetero obtinenda, ipso facto incurfos declarare, vel alio modo punire. Quia in hujusmodi parvis Conventibus jurisdictio Ordinarii est omnimoda, & plenaria; & Regulares, inibi degentes, tamquam veri subditi inspiciendi, & gubernandi sunt, *Monacell. ubi supra n. 10.*

297 Verum hætenus dicta de subiectione Regularium Exemptorum Episcopo quoad executionem

ultimarum voluntatum procedunt de Regularibus exemptis exemptione communi, qui conveniri possunt coram Ordinario ratione Contractus initi, Delicti commissi, & Rei, de qua agitur, in loco non exempto sitæ; non autem de exemptis omnimode, qui nullo pacto conveniri queunt coram Ordinario. Hi siquidem nec rationem suæ executionis illi reddere tenentur; neque, si in ea delinquant, possunt ab eodem puniri. Et hujusmodi sunt hodie omnes fere Regulares Exempti. Atque ita docent *Angelus laudatus in Summ. Verb. Executor n. 20. Sylv. verb. Testamentum 2. n. 2. v. 4. Emmanuel Rodriq. q. 7. art. 5. Vega in summ. c. 114. cas. 5. Tabiena v. Executor n. 15. Armilla eod. verb. n. 14. Carpius de Executor. Testam. lib. 1. c. 5. n. 44. quos laudat, & sequitur Cesp. de Exempt. c. 24. dub. 411. & alii, quibus patrocinatur Congregatio specialiter deputata ab Innocentio X. in causa Angelopolitana: ubi proposito dubio: [An Regulares, gravati ære alieno, vel ad ratiocinia obligati, vel Testamentorum Executores, conveniri possint coram Ordinario, si Conservatores intra tempus habile, ab Ordinario præscriptum, non elegerint?] Congregatio respondit: [Regulares in causis præfatis coram Ordinario loci convenientes esse, si ad præscriptum Constitutionis Gregorii XV. Conservatores non elegerint, ipsumque Electionis documentum intra præfinitum tempus in actis Curie ipsius Ordinarii non exhibuerint.]*

C A S U S LXI.

Quoad Hospitalia.

Regulares exempti subiciuntur Episcopo quoad Hospitalium curam, ii videlicet, quorum Religiones super hospitalitate fundatæ sunt, aut saltem Hospitalia habent, & in eis curam infirmorum, Peregrinorum, &c. exercent, ipsos charitative medicando, suscipiendo, &c. dicunturque proinde Hospitalarii. Atque ita *Rodriquez tom. 2. Quæst. Regul. Q. 64. art. 7. in fin. & Q. 85. art. 2. Lezana in Summ. Quæst. Regul. p. 2. c. 6. Cesp. de Exempt. c. 23. dub. 377. & alii: tum ex Clem. 2. Quia contingit de Relig. domib., quam innovat Concilium Tridentinum, & ex ipso Tridentino Concilio juxta Doctorem intelligentiam; tum etiam ex variis Sacre Congregationis ejusdem Concilii Declarationibus infra laudandis, præsertim in favorem Episcopi Abulensis, & pro Fratribus Sancti Joannis de Deo. Contra *Fagnanum 2. p. 3. Decretal. c. Ad hæc de Relig. domib. n. 47. Pirngb lib. 3. tit. 36. §. 4. n. 24. Engel eod. lib. & tit. nu. 10. Reiffenst. ibid. n. 7. Leuenium Q. 931. nu. 1., & alios, non improbabiler opinantes, Hospitalia Ordinum Militarium, & aliorum Religiosorum a jurisdictione Episcopi exempta omnino esse, uno dempto Hospitali Sancti Joannis de Deo.**

Hospitalia autem hujusmodi vel sunt Xenodochia, ubi Peregrini gratis recipiuntur: vel Nosocomia, ubi curantur Ægroti: vel Brephotrophia, ubi aluntur, & nutriuntur Infantes: vel Ptocotrophia, in quibus aluntur Pauperes, & Mendici debiles, qui nimirum proprio labore necessarium viduum suis corporibus querere non possunt: vel Orphanotrophia, in quibus aluntur Orphani, idest parentibus orbati: vel Gerentozomia, in quibus senes pauperes, & infirmi curantur: vel Leprosaria, in quibus morbo Lepre percussi degunt, ut seorsim habitantes, contagionis periculum evitetur: vel alia, quæ omnia erudite satis recenset *Barbofa lib. 2. Jur. Eccles. c. 11. a n. 2.*

Sunt

300 Sunt vero Regulares Hospitalarii Cruciferi, Peregrinis recipiendis operam dantes: Fratres Sancti Antonii Viennensis, infirmorum curam, & ea infirmitate laborantium, quæ vulgo *Ignis Dni Antonii* nuncupatur, gerentes: Sancti Spiritus in Saxia, hospitalitatem curantes, & Ægrotis inservientes: Sancti Joannis de Deo, Infirmis ministrantes: Sancti Lazari, Leprosorum curæ, seu Lepre infirmitate laborantium invigilantes: Monachi Cistercienses, Fratres Militares S. Joannis Hierosolymitani, Fratres Ordinis Sanctissimæ Trinitatis, Fratres Prædicatores, & alii, de quibus *Lezana loc. sup. cit. n. 1. Miranda in Man. Prælat. tom. 1. Q. 4. art. 14. Roman. de Republ. Christiana lib. 6., & alii.*

301 Subjectio Regularium hospitaliariorum Episcopo est quoad eorundem Hospitalium administrationem, & curam, non tamen quoad Regularem observantiam, ut notat *Lezana n. 11., & alii*, ac declaravit Sacra Congregatio Concilii, infra adducenda, in *Avellina 12. Jan. 1630.* pro Fratribus Sancti Joannis de Deo. Neque quoad alia, quæ administrationem, & curam Hospitalium non concernunt; cum Regulares hospitalarii non secus, ac ceteri Regulares, exempti sint ab Ordinariorum jurisdictione, ut Fratres Sancti Spiritus in Saxia per Bullam Sixi IV. *incip.* [Religionis zelus] *ann. 1483.* Fratres S. Joa: de Deo per Constitutionem Pauli V. *incip.* [Romanus] *anno 1619. &c.*

302 Quoad Hospitalium administrationem, & curam qualis, ac quanta sit subjectio Regularium hospitaliariorum Episcopo, præscribitur in dicta *Clem. Quia contingit de Relig. Domib., a Tridentino* innovata, in ipsomet *Tridentino* Concilio, & in non paucis Sacræ Congregationis ejusdem Concilii Declarationibus, infra laudandis.

303 Et sane Clemens V. in Concilio *Viennensi* *Constit.*, quæ *incipit*: [Quia contingit] *lib. 3. Clement. de Religiosis Domibus c. 2.* hæc habet: [Quia contingit interdum, quod Xenodochiorum, Leprosariorum, Eleemosynariorum, seu Hospitalium Rectores, locorum ipsorum cura postposita, bona, res, & jura ipsorum interdum ab occupatorum, & usurpatorum manibus excutere negligunt, quinimmo ea collabi, & deperdi, domos, & ædificia ruinis deformari permittunt, & non attento, quod loca ipsa ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata fuerunt, ut pauperes, infædique lepra recipientes inibi, & ex proventus sustentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere, proventus eisdem in usus suos damnabiliter convertentes: cum tamen ea quæ ad certum usum largitione sunt destinata si telium, ad illum debeant, non ad alium (salva quidem Apostolicæ Sedis auctoritate) converti: Nos autem injuriam, & abusum hujusmodi detestantes, hoc Sacro Concilio approbante, sancimus, ut ii, ad quos id de jure, vel statuto, in ipsorum fundatione locorum appposito, aut ex consuetudine præscripta legitime, vel privilegio Sedis Apostolicæ pertinet, loca ipsa studeant in prædictis omnibus salubriter reformare, ac occupata, deperdita, & alienata indebite in statum reduci debitum faciant, & ad ipsarum miserabilium personarum receptionem, & sustentationem debitam juxta facultates, & proventus locorum ipsorum Rectores prædictos compellere, non omittant. In quo si forte commiserint negligentiam, vel defectum, Ordinariis locorum injungimus, ut etiam si pia loca prædicta exemptionis privilegio munita consistant; per se ipsos, vel alios impleant omnia præmissa, & singula, & Rectores eisdem, utique non exemptos propria, exemptos vero, & alios privilegiatos Apostolica ad id auctoritate compel-

lant, contradictores cujuscumque status, aut conditionis existant, ac præbentes eisdem circa præmissa consilium, auxilium, vel favorem, per censuram Ecclesiasticam, & aliis juris remediis compescendo; nullum tamen per hoc exemptionibus, seu privilegiis ipsis, quoad alia præjudicium generando.] Hactenus laudatus Pontifex.

Concilium *Tridentinum sess. 7. de reform. c. 15.* [Curant (ait) Ordinarii, ut Hospitalia quæcumque a suis Administratoribus, quocumque illi nomine censeantur, etiam quomodolibet exemptis, fideliter, & diligenter gubernentur, Constitutionis Concilii Viennensis, quæ incipit: *Quia contingit*, forma servata, quam quidem Constitutionem eadem Sancta Synodus innovandam duxit, & innovat cum derogationibus in ea contentis.] Ex quo Concilii loco *Rodriguez tom. 2. Quæst. Regul. Q. 64. art. 7. in fin.* loquens de Hospitalibus exemptis Regularium, visitandis ab Episcopo, non tamquam Ordinario, sed velut Apostolicæ Sedis Delegato; quantum ad Hospitalia exempta (inquit) debent Episcopi censei non Ordinarii, sed ita a Sede Apostolica delegati: & in hoc innovatur *Clem. Quia contingit de Relig. Domib.* Unde colligitur, quod privilegium Martini V., eximens inter alia a jurisdictione Episcoporum Hospitalia Fratrum Sancti Dominici, quantum ad illa maneat perdictam *Clem.*, & *Tridentinum* mox adductum derogatum: sicque Hospitalia, quæ sub regimine Fratrum Prædicatorum fuerint pro tempore constituta, non sub eorum regimine, sed sub Ordinariorum cura, & visitatione sunt. Ita *Rodriguez.*

Insuper laudatum Concilium *sess. 22. de reform. c. 8.* decernit: [Episcopi etiam, tamquam Apostolicæ Sedis delegati, in casibus a jure concessis, omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam inter vivos, sint executores: habeant jus visitandi Hospitalia, Collegia quæcumque, ac Confraternitates laicorum, etiam quas Scholas, sive quocumque alio nomine vocant: non tamen, quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia: Eleemosynas Montis Pietatis, sive Charitatis, & pia loca omnia, quomodocumque nuncupentur, etiam si prædictorum locorum cura ad laicos pertineat, atque eadem pia loca exemptionis privilegio sint munita, ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo, juxta Sacrorum Canonum statuta, cognoscant, & exequantur, non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, aut statuto.] Quæ loca, notat hic *Cespedes n. 3., scilicet c. 5. sess. 7. de reform., & c. 8. sess. 22. item de reform.*, omnes Doctores exponunt, & dicunt, comprehendere etiam Hospitalia Regularium.

Idem tandem Concilium *sess. 25. de reform. c. 8.* post commendatam Beneficiariis omnibus, qua Sæcularibus, qua Regularibus hospitalitatem, [illis vero (subjungit), qui Hospitalia vulgo nuncupata, seu alia pia loca ad Peregrinorum, infirmorum, senum, pauperumve usum præcipue instituta in commendam, administrationem, aut quemcumque titulum, aut etiam Ecclesiis suis unita obtinent, vel si Ecclesiæ Parochiales Hospitalibus forte unitæ, aut in Hospitalia eræctæ, earumque Patronis in administrationem concessæ sint; præcipit omnino, ut impositum illis onus, officiumve administrent, atque hospitalitatem, quam debent, ex fructibus ad id deputatis actu exercent, juxta Constitutionem Concilii *Viennensis*, alias in hac eadem Synodo sub sel. record.

- Pau-

Paulo III. renovatam, quæ incipit: *Quia continetur*. Quod si Hospitalia hæc ad certum Peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco, ubi sunt dicta Hospitalia, similes personæ, aut perpaucæ reperiantur; mandat adhuc, ut fructus illorum in alium pium usum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore utilior, convertantur, pro ut Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum usu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fuerit: nisi aliter forte, etiam in hunc eventum, in eorum fundatione, aut institutione fuerit expressum: quo casu quod ordinatum fuit, observari curet Episcopus; aut, si id non possit, ipse, prout supra, utiliter provideat. Itaque si prædicti omnes, & singuli cujuscumque Ordinis, & Religionis, & dignitatis, etiam si laici fuerint, qui administrationem Hospitalium habent, hos tamen Regularibus subiecti, ubi viget Regularis observantia, ab Ordinario monachi, hospitalitatis munus, adhibitis omnibus, ad quæ tenentur, necessariis, re ipsa obire cessaverint, non solum per Ecclesiasticas censuras, & alia juris remedia ad id compelli possunt, sed etiam Hospitalis ipsius administratione, curave perpetuo privari possunt; alique eorum loco ab iis, ad quos spectabit, substituantur. Et prædicti nihilominus, etiam ad fructuum restitutionem, quos contra ipsorum Hospitalium institutionem perceperunt, quæ nulla eis remissione, aut compositione indulgeantur, in sono conscientie teneantur nec administratio, seu gubernatio hujusmodi locorum uni, & eidem personæ ultra triennium deinceps committatur; nisi aliter in fundatione cautum reperitur, non obstante, quoad omnia prædicta, quæcumque unione, & exemptione, & consuetudine in contrarium, etiam immemorabili, seu privilegiis, aut indultis quibuscumque.] Huc usque Concilium Tridentinum. Ex quo (infert *Lexana n. 11.*) fit, quod quamvis Hospitalia Regularium, propter privilegia quorundam ex ipsis, exempta essent omnino ab Ordinariorum jurisdictione, sicut & alia loca ipsorum, modo tamen post Concilium Tridentinum standum est prædictis Decretis ipsius.

310 Sacra Congregatio Concilii nostram opinionem definitivè simulque qualis, ac quanta debeat esse subiectio Regularium hospitaliariorum Episcopo quoad administrationem, & curam propriorum Hospitalium in variis declarationibus præscripsit. Enimvero apud *Barbosam in Trident. sess. 22. c. 2.*, teste *Lexana n. 11.* declaravit: Episcopum Abulensem posse visitare quoddam Hospitale de Olmedo, non obstante, quod administratio illius ad Religiosos Sancti Hieronymi pertinebat. Et apud eundem in *Summ. Apostolic. decis. verb. Hospitale n. 12.* Hospitalia, administrata a Fratribus Sancti Joannis de Deo non sunt exempta a jurisdictione Ordinarii, nisi solum quoad Regularem observantiam. Et apud eundem *ibidem verb. Fratres Hospitalitatis B. Joannis Dei Lusitani hu. 25.* Fratres Sancti Joannis de Deo nihil Ordinarii visitantibus solvere tenentur, aut pro rationibus exigendis quicquam eis dare.

307 Eadem quoque Sacra Congregatio Concilii apud eundem *Barbosam in Summa cit. Apostolic. decis. verb. Hospital. n. 1.* declaravit, Hospitalia omnia, & pia loca, quocumque nomine nuncupentur, etiam si privata sint laicorum, potest Episcopus visitare, corrigere, & reformare in casibus, a jure concessis, scilicet ob negligentiam, vel ob dilapidationem bonorum, utque Testatoris voluntas

servetur. Et *n. 2.* Hospitalia, & pia loca prædicta Episcopi virtute Concilii Tridentini *sess. 22. de reform. non solum jus habent visitandi in ipso actu Visitationis, sed etiam extra Visitationem, & in casibus, a jure non expressis. Et n. 3.* Hospitalia, etiam unita, in quibus Ecclesiæ sunt, ubi assidue Divina Officia celebrantur, & bona eorum non sunt distincta, debent ab Ordinario visitari. Et *n. 4.* Hospitalia, & cetera pia loca visitari Episcopus vigore Tridentini *sess. 22. c. 2. de reform.* Sed non inde prohibetur, quin & Judices seculares eadem visitare possint, si hoc eis alias legitime competat. Et *n. 5.* Hospitale privatum potest Ordinarius visitare, corrigere, & reformare in iis tantum, quæ ad observandam voluntatem Fundatorum pertinent: & ex Decreto Concilii *sess. 22. c. 9. de reform.* jus habet exigendi rationem ab Administratoribus ipsius Hospitalis, una tamen cum illis deputatis, quibus ex consuetudine ratio reddenda est. Et *n. 6.* Si in Hospitalis fundatione sit dictum, quod Ordinarius non possit se intrittere in ejus visitatione, non potest illud visitare. Et *n. 7.* Hospitale aliquod visitare volenti si opponatur exceptio, quod sub immediata protectione Regum existat, non ad secularem Judicem, sed ad ipsum Episcopum talis exceptionis cognitio, & definitio pertinet. Et *nu. 8.* Nomine Hospitalium, sub immediata Regum protectione existentium, non comprehenduntur, nisi ea, quæ expresse reperiuntur sub immediata protectione Regum. Et *n. 9.* Hospitale unius Diocesis, habens Beneficium annexum, quod est alterius Diocesis, tenetur contribuere pro rata fructuum Beneficii annexi Seminario, quod est in Diocesi, in qua situm est Beneficium. Et *n. 11.* Hospitalium computa, stante consuetudine, Episcopus una cum Magistris prædictorum Hospitalium recognoscere, tenetur.

Tandem eadem Sacra Concilii Congregatio apud eundem *Barbosam* in laudata *Summa Apostolic. decis. verb. Administrator n. 3.* declaravit. In absolvendo, vel condemnando Administratores piorum locorum, habet Ordinarius votum, sicut ceteri Deputati, & ejus votum debet numerari cum aliis, ita ut major pars votorum absolvat, aut condemnet. Et *n. 4.* Administratores piorum locorum, etiam exemptorum, nullam rationem reddentes, posthac eam Episcopo reddere tenentur. Quod si aliis reddere solent, cum illis tamen præsentialiter est adhibendus Episcopus: qui quoties in dicto actu ad rationem computorum adhibetur, in condemnatione, vel absolutione unicum votum habet. Et *n. 5.* Administratores piorum locorum, si videntes se confictos ad reddendam rationem suæ administrationis, appellarent, licet admittatur appellatio, non propter hoc impeditur, aut suspenditur executio. Et *n. 6.* Administratores Hospitalium tenentur ad reddendam rationem Episcopo, sive ea sint publica, sive privata. Et *n. 7.* Administratores Hospitalium debent Episcopo reddere rationem administrationis suæ, etsi consuetudine, privilegio, & institutione aliqua aliis Patronis, ad idelectis, ratio esset reddenda prædictæ administrationis reddenda tamen Ordinario est cum interventu prædictorum Patronorum. Et *n. 8.* Administratores Hospitalium, aliorumque piorum Locorum tenentur Ordinario rationem administrationis dare, donec coram eodem Ordinario dictum fuerit de institutione, in qua secus expresse cautum sit.

An etiam subiectio Regularium hospitaliariorum Episcopo quoad præfatorum Hospitalium curam, quæ,

312

313

Cc quæ,

que, ut liquet ex dictis, corporalis est, emendatur ad curam spiritualem degentium in iisdem Hospitalibus, Infirmorum videlicet, Peregrinorum, &c., ad administrationem Sacramentorum præsertim Sacramenti Pœnitentiæ.

Negative respondet Sac. Congreg. Concil. in Bononiensi Resolutione 10. Maji 1690, loquens de administratione Sacramentorum in genere apud Bullar. Ord. S. Joannis de Deo cap. 265. Cui subscribit Card. de Luca, quem citat, & sequitur Pestrinus in Bullar. citat. pag. 213., & 215. loquens de administratione in specie Sacramenti Pœnitentiæ, & Bordonus resp. 36. n. 63. contendens Religiosos Sacerdotes Sancti Joannis de Deo posse, Confessiones Infirmorum, in suis Hospitalibus degentium excipere independentem ab approbatione Ordinarii. Motus ex eo, quia Hospitalia Regularibus subjecta, & Infirmi, Peregrini &c., in iis degentes sunt de familia Religiosorum, eorumque familiares; pro quorum sane Confessionibus audiendis opus non est in Confessariis Regularibus approbatio Episcopi; cum ex Tridentino sess. 25. de Regul. c. 11., Personæ omnes de familia Religiosorum quoad Sacramentorum administrationem ab Episcopi jurisdictione sint exemptæ.

314 Affirmative ex adverso respondent Aversa Q. 16. de Pœnitentiâ sess. 7. & Gavanti in Man. verb. Confessio n. 25., & 26. mordicus defendentes, necessariam esse approbationem Episcopi in laudatis Regularibus Confessariis pro audiendis Confessionibus prædictorum, utpote non de familia, aut saltem non de familia stricta, & vera, nec stricta, & vere familiarum Religiosorum Hospitaliorum; Quibus consequenter privilegium Tridentini non suffragatur, ut declaravit Clemens X. in Constit. [Superna] §. 4., docet unanimis Doctorum sententia, & nos art. præcedente insinuavimus Resolut. 90., & alibi. Quod non inefficaciter probant contra Bordonum. Unde Diana p. 8. n. 7. serio perpendens argumentum Bordonii, & responsionem Aversa, & Gavanti, de sententia Bordonii ait: [Tu sogita.]

315 Verum cum Urbanus VIII. in Constit. incip. [Circumspecta] 18. Aprilis 1628., teste Barbos. in Summa Decis. Apostolica verb. Fratres Hospitalitatis B. Joannis Dei Lusitani num. 15. indulgens, quod in qualibet Domo Regulari Sancti Joannis de Deo valeant duo ex Fratribus ad Sacros, etiam Presbyteratus Ordines promoveri pro administratione Sacramentorum necessaria; requirat, quod ab Examinatoribus Synodalibus non solum ad Ordines prædictos, sed ad Sacras etiam Confessiones audiendas examinati, idonei reperti fuerint; videtur Controversia in favorem affirmativæ sententiæ jam decisa, & definitum, quod Infirmi, Peregrini &c., in Hospitalibus Regularium degentes, de eorum familia, stricta, & vera, eorumque familiares, saltem stricti, & veri non sint.

C A S U S LXII.

Quoad administrationem Bonorum Monasteriorum Monialium, Regularibus subjectarum.

316 Regulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad administrationem Bonorum Monasteriorum Sanctimonialium, Regularibus ipsis subjectarum. Administratores siquidem hujusmodi tenentur, singulis annis reddere rationem administrationis Episcopo loci: qui ex rationabili causa potest, Superiores Regulares monere, ut Admini-

stratores, non secus ac Confessores amoveant: iis que negligentibus, potest ipsemet Episcopus eos amovere, ex Constit. Gregorii XV. de Privileg. Exempt. §. Confessores vero.

C A S U S LXIII.

Quoad Electiones Abbatissarum prædictorum Monasteriorum.

Regularis Exempti subjiciuntur Episcopo quoad Electiones Abbatissarum prædictorum Monasteriorum, Regularibus subjectarum, quibus Electionibus per se, vel per alium una cum Superiore Regulari potest Episcopus interesse, & præsidere, ex sic. Const. Gregorii XV. §. Ac similiter.

C A S U S LXIV.

Quoad gubernationem Monasteriorum Monialium, Apostolicæ Sedi immediate subjectorum.

Regularis Exempti subjiciuntur Episcopo quoad gubernationem Monasteriorum Sanctimonialium, Apostolicæ Sedi immediate subjectorum, iis exceptis, quæ a deputatis in Capitulis generalibus, vel ab aliis Regularibus reguntur, Trident. sess. 25. c. 9. de Regul. Quod intelligendum de gubernatione, non temporali, sed spirituali, referat decisum Armendar. lib. 7. de Relig. m. 97. & Barb. in Collectan. ibid. n. 3.

C A S U S LXV.

Quoad Clausuram Monasteriorum Monialium.

Regularis Exempti subjiciuntur Episcopo quoad Clausuram eorundem Monasteriorum, seu Episcopis ipsis, sive Apostolicæ Sedi immediate subjectorum, ita nimirum, ut omnes Episcopi sub obestatione Divini Judicii, ac interminatione maledictionis æternæ, debeant quamdiligenter satagere, ut in omnibus Monasteriis sibi subjectis Ordinaria; in aliis vero, seu ad Romanam Ecclesiam immediate spectantibus, Sedis Apostolicæ Auctoritate, Clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restituantur, & ubi inviolata est, conservetur: inobedientes; & contumaces per censuras Ecclesiasticas, aliasque penas, quacumque appellatione postposita, compescendo, invocato etiam, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, ut præcipitur in cap. Periculoso §. Et quoniam de statu Regul. in 6. & in Trident. sess. 25. c. 5. de Regul. Hinc licet Episcopo, ex sententiâ Sacræ Congregationis, Monasteria Monialium, etiam Regularibus subjectarum, visitare, & singulas Moniales absque Regularium interventus alloqui in concernentibus clausuram, & examinare; ac clausuram violentibus condignam pœnam imponere. Item ex ejusdem Sacræ Congregationis decreto claves Monasteriorum Monialium, etiam Regularibus subjectarum, auferendæ sunt Economis secularibus, & Episcopo tradendæ, tamquam Ordinario, cui Tridentinum custodiam Clausuræ Monialium commisit, adeoque plenissimam auctoritatem in iis, quæ ad illam pertinent, tradidit.

C A S U S LXVI.

Quoad ingreſſum intra ſepta Monaſteriorum Monialium, Regularibus ſubjectarum.

322 **R**egulares exempti ſubjiciuntur Epifcopo quoad ingrediendum ſepta Monaſteriorum Monialium, Regularibus ipſis ſubjectarum; ſicut & quoad facultatem Operariis ſæcularibus concedendam, intra ſepta eorundem Monaſteriorum ingrediendi in caſibus neceſſitatis. Nequeunt ſiquidem Prælati Regulares, ut Generales, Provinciales, Abbates, &c. quibus alias cura, & regimen Monaſteriorum Sanctimonialium incumbit, ullatenus ingredi intra ſepta eorundem Monaſteriorum, niſi ex cauſa Viſitationis localis, & ſemel in anno, ita nimirum, ut in eo anno, in quo unus ex memoratis Superioribus viſitaverit, alius Superior viſitare non poſſit. Quod ſi ex alia, eaque urgentiſſima cauſa, & neceſſaria pluries eodem anno ingredi Superiorem regularem, oportuerit; tunc non aliter ingrediatur, quam cum præſentia Epifcopi Diœceſani, vel alterius perſonæ eccleſiaſticæ ſæcularis, boni exempli, ac ætatis maturæ, ab Epifcopo Diœceſano ſpecialiter ad hoc deputatæ, ut præſcripſit Alexander VII. in Conſtit. [Felicis] anno 1664. 12. Kal. Novembris.

324 Nequeunt pariter Confeſſarii Sanctimonialium Regulares, ab eiſdem Superioribus deputati, & ab Epifcopo approbati, qua Ordinarii, qua Extraordinarii, ſepta eorundem Monaſteriorum intrare, niſi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis miniſtranda Monialibus, vel aliis perſonis infirmis, ibi degentibus, necnon ad commendandam agonizantium animam, & cum ſocio, qui ſit probatæ vitæ, ac ætatis maturæ, ut diſtriſte præcepit in laudata Conſtitutione Alexander VII., ſub pœna Superioribus, ſive Confeſſariis contraſcientibus, Excommunicationis latæ ſententiæ, privationis omnium Officiorum, quæ obtinent, & perpetuæ inhabilitatis ad illa, aliaque, quæ impoſterum obtinuerint, vocisque activæ, & paſſivæ abſque alia declaratione incurrenda. Quibus ulterius privilegia, & exemptiones neutiquam ſuffragari valeant, quominus ab Epifcopo loci, tamquam ad hoc Apoſtolicæ Sedis delegato, quoties, & quando opus fuerit, corrigi, & puniri queant.

325 Nequeunt tandem Superiores Regulares, facultatem ingrediendi Monaſteria Regularium, ſibi ſubjectarum concedere, abſque expreſſa Ordinarii auctoritate, Operariis ſæcularibus, pœta Fabris ferrariis, Lignariis, Olitoribus, Cœmentariis, &c. ubi Monaſteriorum neceſſitas poſtulaverit; ut declaravit Sacra Congregatio Concilii die 13. Novembris 1610., quamvis oppoſitum antea cum non paucis Doctõribus ſuſtinuerit apud Pignatell. tom. 1. conſult. 153. n. 2. Jam ita ſe habet Sacra Congregatio: [Tametiſi alias Sacra Congregatio Concilii declaraverit, licentias ingrediendi ſepta Monaſteriorum Monialium exemptarum, & Regularibus ſubjectarum ex vera tantum neceſſitate, quæ Moniales reſpiciat, concedendas, accedendi ad Monaſteria, & alloquendi cum Monialibus, pertinere ad ipſos Superiores regulares; nihilominus ſub die 13. Novembris 1610. quo magis clauſuræ obſervationi conſuleretur, facultate ſibi a Sanctiſſimo Domino Noſtro tributa, ſtatuit, & decrevit, ut deinceps intra hujusmodi ſepta nempi ingredi, nec alloqui liceat, niſi licentiæ concedendæ in caſibus neceſſariis, quæ Moniales reſpiciant, nedum a Su-

perioribus Regularibus diſtorum Monaſteriorum, ſed etiam a locorum Ordinariis obtentæ fuerint, non obſtantibus quibuſcumque contrariis legibus, ſtatutis, conſuetudinibus, etiam immemorabilibus.]

Et ita quidem ab utriſque hujusmodi licentiæ obtinendæ ſunt, ut in ſubſcriptione earum debeat Epifcopus primum locum habere, prout cenſuit eadem Sacra Congregatio in Bellunen. die 4. Febr. 1634. & in aliis. Qui ſane Epifcopus adverſus ingredientiſ cum ſola licentiâ Regularium procedere poteſt, etiam Cenſurarum pœnis, ut ſtatuit eadem Sacra Congregatio in Nicoteren. die 15. Aprilis 1636. & in aliis. Quemadmodum adverſus Regulares, tales licentiâ impertientes, procedere poteſt iſdem Cenſurarum pœnis, ipſimet Ordinario reſervatis, juxta declarationem ejuſdem Sacre Congregationis in Viterbien. die 26. Junii 1627. in Neapolitana 18. Novembris 1645., & paſſim alibi.

Ubi notandum, quod ſi alicubi conſuetudo vigeat, petendi hujusmodi licentiâ a ſolis Epifcopis, ea obſervanda ſit; & Epifcoporum dumtaxat licentiâ ſufficere, etiam privative quoad ipſos Regulares, ut præſcripſit Urbanus VIII. die 21. Maji 1630., teſte Pignatello ſupra. Secus tamen, ubi conſuetudo ſit, quod præfatæ licentiæ a ſolis Regularibus expetantur; cum hujusmodi conſuetudinibus, etiam immemorabilibus derogaverit, laudata Sacra Congregatio Concilii die 13. Novembris 1610., facultate ſibi a Sanctiſſimo impertita.

C A S U S LXVII.

Quoad explorationem voluntatis puellarum eorundem Monaſteriorum.

Regulares exempti Epifcopo ſubduntur quoad explorationem voluntatis puellarum, Deo in Religione dicandarum, an ſcilicet coactæ, an ſeductæ ſint; an ſciant, quid agant, &c. cit. Trident. ſeſſ. 25. c. 17. de Regul.

C A S U S LXVIII.

Quoad receptionem, & admiſſionem Puellarum ad habitum in præſatis Monaſteriis.

Regulares exempti ſubjiciuntur Epifcopo quoad receptionem, & admiſſionem puellarum ad habitum in præſatis Monaſteriis, ipſimet Regularibus ſubjectis, quam ſane facere nequeunt, niſi Epifcopo certiorato, Barboſ. in Trident. ſeſſ. 25. c. 17. n. 10. de Regul. Et de Offic. & pot. Epifc. alleg. 100. n. 4. Donat. de Regul. tom. 4. tr. 9. q. 8. n. 6. Pignatell. tom. 6. conſult. 85. n. 151., quos citat, & ſequitur Monacell. tom. 1. tit. 6. form. 20. num. 27. pag. mibi 236.

C A S U S LXIX.

Quoad allocutionem cum Monialibus, in primo, & ſecundo gradu conjunctis præſatorum Monaſteriorum.

Regulares exempti Epifcopo ſubjiciuntur quoad allocutionem cum Monialibus, in primo, & ſecundo gradu conjunctis, quamvis regimini eorundem ſubjiciantur; quia Epifcopi licentiâ opus eſt, Monacell. loc. cit. n. 3. Quam ſane licentiâ poteſt Epifcopus pro arbitrio Regularibus concedere, vel denegare, & patet ex Decreto Urbani VIII., quod per extenſum refert Tambur. de Jure Abba.

Abbatissar. d. 26. q. 3. n. 1. ibi: [Facultatem tribuerunt impostorum locorum Ordinariis, ut quatenus sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere possint.]

C A S U S LXX.

Quoad alloquutionem cum aliis Monialibus.

- 332 **R**egulares exempti subjiuntur Episcopo quoad allocutionem cum aliis Monialibus, etiam Regularibus subiectis, ac in loco colloquii destinato; cum ad eam opus etiam sit licentia Episcopi Diocesani: qui profecto, Regulares sine ejus licentia alloquentes, tamquam Apostolicę Sedis delegatus, coercere, & punire potest, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii, approbante Urbano VIII. apud *Monacell. tom. 1. in Appendic. pag. 432.*

C A S U S LXXI.

Quoad Parochialium Ecclesiarum regimen.

- 333 **R**egulares exempti, ad Parochialium Ecclesiarum secularium regimen, ex dispensatione necessaria Apostolicę Sedis, ab Episcopo promoti: vel ad Beneficium Ecclesiarum Parochialium Regularium, annexarum videlicet Monasteriis, & Regularibus ipsis subiectarum, a suis Superioribus presentati, & ab Episcopo instituti, pręvio examine, sed absque concursu, juxta Bullam Sixti V. incip. [Ex injuncto,] ejusdem Episcopi jurisdictioni, visitationi, & correctioni subjiuntur, ita tamen, ut promoti ad Parochiales Ecclesias seculares in omnibus Episcopo subdantur, tam videlicet in iis, quę curam animarum concernunt, & administrationem Sacramentorum; quam in illis, quę Regularem inspicunt observantiam. *Rosella verb. Monachus n. 5. Angelus eod. verb. §. 7. Sylv. verb. Religio. 7. q. 11. Sanchez hb. 6. Opusc. c. 6. n. 37. Laym. de Stat. Relig. c. 1. num. 12. & alii.* Promoti vero ad Parochiales Ecclesias Regulares tantum in iis, quę ad curam animarum pertinent, & Sacramentorum administrationem, Episcopo sint subiecti, non etiam in illis, quę Regularem concernunt Disciplinam. Atque ita Doctores passim cum *Cespede de Exempt. c. 8. dub. 160. & Aldano in Compend. Canon. resol. lib. 2. tit. 8. n. 40.* ubi refert, ita decisum fuisse per Sacram Congregationem Episcoporum die 6. Febr. 1627. Quamobrem

- 334 **P**rimo, Parochi Regulares Parochiæ seu secularis, sive Regularis, si delinquant in cura animarum, vel Sacramentorum administratione, correctioni, & punitioni subiacent Episcopi. *Naldus verb. Parochus. n. 8. Bordon. resol. 7. n. 38., & alii passim.* An etiam correctioni, & punitioni subiaceant Prælatorum Regularium? Affirmative respondent laudatus *Bordonus num. 47., & alii apud ipsum, Barbof. ad c. 11. sess. 25. Trident., citans complures Decisiones Rotę, & Cesped. a n. 5.,* contententes per potestatem corrigendi, puniendique laudatos Parochos delinquentes, Episcopis concessam, ablatam non esse potestatem eandem Prælati Regularibus; adeoque Episcopis concessam esse non privative, sed cumulative cum Regularibus Prælati, ita tamen, ut inter ipsos detur locus præventioni.

Si vero delinquant circa alia, correctioni, & punitioni subiacent Prælatorum dumtaxat Regularium Parochi Regulares exempti Parochiæ Regularis: non exempti tamen correctioni, & punitioni subdantur tum Prælatorum suorum, tum Epi-

scoporum. *Cesped. dub. 161. n. 12.* Parochi autem Regulares exempti Parochiæ secularis, ex dispensatione Pontificis, extra obedientiam Prælatorum Regularium degentes, Episcoporum subfunt correctioni, & punitioni. *Cesped. num. 13. & dub. 180. num. 2.*

Secundo, Parochi Regulares, a Regularibus presentati, ob rationabilem causam, quę nimirum ex *Gloss. in c. Presbyteri de Capell. Monach. levis culpa non est, nec gravis, si ad noticiam populi non pervenerit, amoveri queunt a Parochia, tum per Prælatos Regulares, etiam invito Episcopo; tum per Episcopum ipsum. Gloss. in dic. c. Presbyteri de Capell. Monach. resol. 7. & alii.* Ita tamen, ut Parochus Regularis per suos Prælatos amotus a Parochia, si velit appellare, adire non possit Episcopum, sed Prælatum Superiorem. Atque ita *Joa. Andr., Gemin., Imol. in Clem. 1. de suppl. neglig. Prælat., quos citat, & sequitur Uvamefus conf. 65. de Judic. & for. compot.* Amotus tamen ab Episcopo, si se gravatum senserit, Conservatorem debeat adire, cujus est, a gravaminibus tueri Religiosos sibi commissos.

Tertio, Parochi Regulares laudati prohiberi valent ab Episcopo, ne in emolumentis, legitime percipiendis ex cura, taxam excedant, ab ipso præscriptam. *Barbof. supra n. 7. citans Sel., qui sic fuisse decisum, refert, in Theatina. 7. Novembr. 1620. & in alia sub die 17. Jun. 1619.*

Quarto, Examinari queunt ab Episcopo, dum alii Confessores simplices examinantur in Visitatione nimirum, immo & extra illam, quemadmodum Parochi Sæculares: non obstante, quod ante Parochatum fuerint examinati, & approbati; cum fundamentum sufficientiæ variabile sit. *Cesped. dub. 171. n. 8. & ante ipsum Joa. Sanctus in Selectis disp. 50. per tot., ubi id fufe, & solide probat. Barbof. in Summa Decis. Apostolic. verb. Parochus n. 3. ubi Declarationem laudat Sac. Congreg. Concil. in Placent. 28. Augusti 1620.*

Quinto, Ut absint ad tempus a Parochia, aliosque substituant, dat eis, quemadmodum aliis Parochis, etiam Regularibus Parochiæ secularis, facultatem Episcopus, ex *c. Licet Canon. de elect. in 6. Cesped. dub. 177.* Et ratio esse potest, quia Regularis Parochus subest Episcopo in concernentibus curam animarum, cujusmodi est residentia, ut patet. *Monacell. p. 1. Formul. tit. 6. form. 20. n. 8. pag. mibi 234. ubi Declarationem citat Sacre Congregationis Concilii in Florentina 18. Julii 1678.*

Sexto, Parochi Regulares Parochiæ, etiam Regularis, ut ad Processiones accedant, cogi possunt ab Episcopo, teste *Bordon. resol. 7. n. 133. ubi Decisionem affert ex Aldano in Compend. lib. 2. tit. 8. n. 14.* Immo, addit laudatus *Bordonus,* cogi possunt laudati Parochi ad incedendum in Processionibus sub Cruce Parochorum, non autem cum sociis ejusdem Religionis, Et si plures fuerint in Processionibus Parochi Regulares inter se præcedunt secundum prærogativam suarum Ecclesiarum, non secundum prærogativam Regulę Sac. Congreg. Rit. in *Athen. 21. Martii 1609. apud Barbof. supra Collect. 559. n. 5.* Verum hæc admittit *Cesped. dub. 174. de Parochis illis Regularibus, qui alium obligationem habent accedendi ad Processiones; non autem de iis, qui a tali obligatione ex aliquo privilegio sunt immunes, præsertim si Parochi sint non emancipati, habentes Parochias Monasteriis suis unitas; motus tunc ex eo, quia per hoc, quod Regularis ille sit Parochus, non amittit privilegia suę Religionis; quemadmodum per hoc, quod Regularis privilegiatus ad commutan-*

da Vota, dispensandum, absolvendum &c., fiat Parochus, non amittit hæc privilegia: ergo sper hoc, quod Regularis privilegiatus ad non interessendum Processionibus, fiat Parochus, non amittit tale privilegium. Tum etiam ex eo, quia quamvis Parochus Regularis in pertinentibus ad curam animarum Episcopo subjiatur; in aliis tamen non subjiatur Episcopo. Sed accedere ad Processiones, non est quid pertinens ad curam animarum; cum id nullo modo probari valeat. Ergo &c.

340 Septimo, Ut ad Synodum Diœcesanam accedant, compelli possunt ab Episcopo, & quidem sub pœna privationis utriusque vocis, ipso facto incurrendæ, aliisque arbitrio ipsius Episcopi, etiam excommunicationis, ut superius diximus *Casu 41*. Cum in Synodo complura decernantur, quæ Regularis Parochus, ut talis, scire, necessum est. Gujuscumque de cetero Religionis sint præfati Parochi, etiam Societatis Jesu, ut respondit Sacra Congregatio Concilii in *Osnaburg. 8. Januarii 1633. apud Monacell. p. 2. Formul. tit. 13. form. 1. n. 88. pag. 30.*

341 Octavo, Ut ad Collationes accedant Casuum Conscientiæ quæ jussu Episcopi haberi solent pro Parochis, Parochi, de quibus loquimur, cogi queunt ab Episcopo, ex Decreto Sac. Congreg. Episcop. & Regul. edito die 18. Octobris 1592. Quod in multis locis observatur. Ita *Homobonus p. 4. Examinis resp. 86. Lezana tom. 2. c. 18. n. 40. Barbof. in Summa Decis. Apostolic. verb. Congregatio n. 1. & n. 2.* Ubi notat, præfatas collationes adeundas esse ab exercentibus curam animarum, etiam in Parochialibus Hierosolymitanæ Religionis, ut decidit Sacra Congregatio Concilii sub die 4. Martii 1598.

342 Nono, Parochi Regulares præfati subjacent Visitationi Episcopi quoad ea, quæ curam animarum concernunt, & administrationem Sacramentorum, etiam si Parochiales Ecclesiæ sint in locis, ubi Superiores Regularium jurisdictionem, nedum spiritualem, sed etiam temporalem habent in Parochianos. At non solius Episcopi Visitationis private, sed cumulative cum Superiore Religioso subjacent Parochi Regulares, prædicti, ita ut ambo simul illos visitare queant; ut docent *Riccius in Praxi Visitationis p. 1. resol. 531. ex quadam Decisione Rotæ in una Civitatenf. Jurisdictionis 11. Februarii 1594. coram Seraphino Decis. 1067.* In qua notatur, quod ubi detur aliqua contrarietas, vel incompatibilitas inter Decreta Præfati Regularis, & Episcopi, prævalere debeant Decreta Episcopi, ut decidit Rota in una *Bononiens. Jurisdictionis 20. Octobris eod. anno coram Penia.*

343 Decimo, Parochi Regulares, de quibus est sermo, ita subjacent jurisdictioni Episcopi, ut sine ejus licentia Processiones extraordinarias facere, nequaquam valeant, non secus, ac Parochi Sæculares, ut decidit Sacra Congregatio Concilii 12. Julii 1636. In qua fuit declaratum, non sufficere licentiam Vicarii foranei apud *Monacell. p. 2. Formul. tit. 13. form. 1. n. 86. pag. 30.*

344 Undecimo, In Parochialibus, Monasterio unitis, possunt Superiores Regulares Capellanos, ad nutum amovibiles, deputare, dummodo sint ab Episcopis approbati. Sacra Congregatio Concilii apud *Barbof. in dic. Summa Apostolic. Decis. verb. Parochialis Ecclesia n. 46.*

345 Duodecimo, Parochi Parochialis Ecclesiæ S. Joannis Hierosolymitani eligi queunt actu Laici, dummodo intra sex menses habitum suscipiant. Sacra Congregatio Concilii sub die 2. Septembr. 1603. apud *Barbof. loc. cit. n. 17.*

Decimotertio, Parochialibus Ecclesiis Curatis vacantibus quovis modo subjectis Militibus S. Joannis Hierosolymitani, tenentur ipsi, præsentare ad earum unamquamque Sacerdotem idoneum locorum Ordinariis, ut ab eis instituantur: & quousque non præsentaverint, constituunt Ordinarii unum Vicarium, qui interea animarum curam agat; Debent tamen iidem Ordinarii dictis Militibus proponere brevem aliquem terminum, ad præsentandum dictum Sacerdotem; alioquin, eo elapso, possunt ipsi conferre Ecclesiis hujusmodi personis sibi bene visis, secundum earum naturam, vel titulum perpetuum, vel amovibilem. Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in *Perusina 11. Jan. 1587. apud Barbof. locis prædictis n. 4.*

Decimoquarto, Cura animarum in Ecclesiis Parochialibus, quæ sunt membra Monasteriorum Congregationis Casinensis, aut alias ab ipsis dependentes, exerceri potest etiam per Monachos; ad nutum suorum Superiorum amovibiles dummodo ab Episcopo prævio examine approbatos ex Constit. Urbani VIII. incip. [Alias a Venerabilibus] 6. Septemb. 1638. apud *Peyrinum tom. 3. in fin. pag. 549.*

Decimoquinto, Curam animarum exercentes, si ve Regulares sint, si ve sæculares, poni debent ad arbitrium Superiorum ipsorum Regularium, non autem ad arbitrium Episcopi, nisi quod examinari, & approbari ab eo debent prius, quam ponantur. Sacra Congreg. Concil. apud *Piasc. in Praxi Episcop. p. 2. c. 3. n. 46. & alias.*

Decimosexto, Parochi Regulares, quemadmodum Sæculares, per Episcopos cogi non possunt, sed tantum hortari, ut subministrent necessaria Presbyteris, volentibus celebrare in eorum Ecclesiis Parochialibus. Sacra Rituum Congregatio in *Egitanien. 10. Junii 1622. apud Barbof. de Offic. & Pot. Parochi c. 11. n. 51.*

Decimoseptimo, Parochus Monachus in Funeralibus cum Stola ingredi potest Parochiam Sæcularem, prout ingrediuntur Sæculares Parochi cum Stola Parochias Monachorum. Sacra Rituum Congregatio in *Asculana 29. Januarii 1629. apud Barbof. in Summa decis. Apostolic. verb. Parochus quo ad Funeraria n. 11.* Idque adversus Sæculares Parochos contradictores exequi facere, Munus Episcopi est.

Decimooctavo, Quamvis Regulares Prælati possint, invito Episcopo, revocare absolute ad Monasterium Religiosos, exercentes curam animarum in Ecclesiis, quæ ipsis Monasteriis sunt unitæ, ut supra diximus; si tamen denuo ad curam animarum exercendam illos deputare velint, si sunt iterum ab Episcopo examinandi, & approbandi, ut declaravit Sacra Congreg. Concilii in *Cameracon. 24. Jan. 1632. apud Joannem Martiam Novar. in Lucerna Regul. verb. Abbas. n. 1.*

Decimonono, Tandem, nedum Parochi Regulares, sed ipsæ etiam Parochiales Ecclesiæ, annexæ Monasterio exempto Regularium, jurisdictioni, visitationi, & correctioni subduntur Episcopi juxta *Tridentinum* laudatum *sess. 7. de refor. c. 7. & 8.* Etiam si Monasterium sit alterius Diœcesis, addit *Henriquez in Summa lib. 7. c. 15. §. 4. lit. O.* Modo tamen Parochiales Ecclesiæ sint extra Monasterium: quia si in Monasterio sunt, tunc non Ecclesiæ sed soli curam animarum exercentes, visitationi, & correctioni subduntur Episcopi, ut advenit *Cespæd. de Exempt. c. 8. dub. 167. n. 2.*, laudans decisionem Rotæ de anno 1590. 15. Julii coram *Plato.*

Notat hic *Garcias p. 11. c. 2. n. 12.* ex quadam Declaratione Sacræ Congreg., non posse Episcopum visitare præfatas Ecclesias Parochiales, unitas Monaste-

nasteriis exemptis, cum causæ cognitione, & via ordinaria: cognitio enim causæ semper importat citationem illorum, quorum interest: *Rain. conf. 76. n. 18. vol. 3. Mantiv. de Conjectur. ultim. volunt. lib. 11. tit. 11. n. 12. & alii.*

354 Notat etiam *Rodriguez tom. 1. Quest. Regul. q. 36. Monacell. in Formul. p. 1. tit. 6. form. 20. n. 14., & alii apud ipsum*, non subesse visitationi Episcopi Parochiales laudatas, si sint annexæ Monasteriis, in quibus degunt Ordinum Generales, etiam si in iis cura per Clericos sæculares administraretur. Quod eruitur ex Tridentino *sess. 25. c. 11., & ex Sacra eisdem Congregatione in Laudat. Jurisdictionis 1. Decembris 1691.*

355 Notant demum *Leo in Thesuro c. 31. n. 3. p. 3. & Campanil. in Divers. Jur. Can. rubr. 12. c. 13.* ex quadam Declaratione Sacræ Congregationis, non posse Episcopum, dum visitat Ecclesias laudatas Parochiales, sequestrare partem fructuum ad reparandam Sacristiam, vel Ecclesiam, sed ad reparanda dumtaxat ea, quæ ad curam pertinent animarum, & ad Sacramenta administranda, e. g. Calices, & paramenta decentia.

C A S U S LXXII.

Quoad Matrimonio conjungendos, aut benedicendos Sponfos alterius Parochiæ, aut iisdem affondum, non præmissis denuntiationibus.

356 **R**egulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad Matrimonio conjungendos sponfos alterius Parochiæ; aut benedicendos; aut assistendum, non præmissis denuntiationibus Matrimonio contrahendo. Quicumque enim Sacerdos, sive Regularis, sive Sæcularis, alterius Parochiæ Sponfos, sine eorundem Parochi licentia Matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit; ipso jure tamdiu suspensus existit, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi absolvatur, ut decrevit *Trident. Sess. 24. c. 1. de Refor. Matrim.* Si etiam Regulares, vel Parochi, qui, non præmissis denuntiationibus, matrimonio contrahendo assistere præsumperint, per triennium suspendendi sunt, ut decernitur *in c. Cum inhibitis §. fin. de Claudef. desponsat.*

C A S U S LXXIII.

Quoad nullitatem Professionis, in judicio probandam.

357 **R**egulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad nullitatem suæ Professionis in Judicio probandam. Enim vero [quicumque Regularis præterdat, se per vim, & metum ingressum esse Religionem; aut etiam dicat, ante ætatem debitam professum fuisse; aut quid simile; velitque habitum dimittere quacumque de causa; aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die Professionis: & tunc non aliter, nisi causas, quas præterderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario], statuit *Trident. Sess. 25. capit. 19. de Regular.* Quod ipsum servandum, ubi ipsamet Religio præterdat expellere subditum suum velut nulliter professum, ut docent *Borodon. de Reclamat. profess. nulla resol. 22. & in decis. 500. dub. decis. ult. §. Dixi 2. resol. 33. q. 2. declaravitque Sac. Congreg. apud Fagnan. cit. c. Grave n. 72.*

358 Quod si intra quinquennium legitime fuerit ad reclamandum impeditus; allegatis causis hujus legitimi impedimenti, potest in integrum restitui,

ita quod post elapsum quinquennium adhuc audiri, & causas nullitatis Professionis suæ in Judicio proponere valeat, ut docent passim Doctores cum *Sayobez lib. 7. de Matrimon. disp. 34. n. 22. Perrel in dub. Regul. v. Professio n. 45. Fagnan. in c. Perlatum n. 33. & 38. de iis, quæ vi metusve causa, & alii.*

Hæc autem facultas restituendi in integrum post lapsum quinquennii non competit, nisi soli Pontifici Maximo, qui solet, vel per commissionem Ordinario directam cum clausula [constituto tibi de expositis &c.]; vel per Sacram Congregationem Concilii, seu alteram Regularium negotiis præpositam, constituto de nullitate, & impedimento reclamandi intra quinquennium, restitutionem concedere, pro ut non semel praticari, se vidisse, testatur *Barbos. in Trident. c. 19. n. 9. & docent Donat. in prax. rer. regul. tom. 4. tr. 2. de profess. Montal. q. 30. n. 2. Reiffenst. lib. 1. Decretal. tit. 41. §. 4. n. 91. & Fagnan. in c. Consuluit n. 35. Qui Clerici, vel noventes &c.* Et declaravit Sacra Congregatio Concilii in *Mantuana 18. Maji anno 1697. apud Monacell. tom. 3. tit. 1. form. 32. n. 3. pag. mibi 133.*

Hic tamen nonnulla sunt adnotanda: &

I., quod Regularis, seu Vir, sive Femina; qui infra quinquennium, sive post, velit dicere de nullitate suæ Professionis, audiri non debeat, nisi maneat intra claustra, retento habitu suæ religionis, conformiter ad expressam dispositionem *Tridentini cit. Sess. 25. c. 19. de Regul. & declarationum Sacræ Congregationis passim emanatarum, præsertim in Mantuana 15. Junii 1697. in specie de viro; & in Bisuntina 23. Martii ejusdem anni de femina, quæ a Monasterio aufugerat apud Monacell. supra n. 1. & in Provincia Beticæ 30. Aprilis 1700. de Religioso egresso, ut ad aliam religionem transiret: ac in Papien. 15. Martii 1692. de ejectione, & incorrigibili, servata forma Constitutionum Apostolicarum, apud laudatum Monacell. tom. 1. in append. pag. mibi 480. n. 2. Hinc Apostata, ut valeat ob invalidam professionem reclamare, debet habitum reassumere, *Cespæd. dub. 47. & alii.* Quod si non temere, sed aliqua legitima causa Regularis præfatus habitum religiosum dimitteret, ut si non posset habere licentiam eundi, vel constituendi Procuratorem ad reclamandum, vel prohiberetur, causas nullitatis coram Ordinario proponere, & ad Urbem accederet, vel in aliud Monasterium aufugeret sine scandalo; posset, reassumpto habitu, etiam extra claustra audiri, pro ut tempore suo plures auditos fuisse, testatur *Navarr. Comment. 4. de Regul. n. 87. apud Monacell. laudatum n. 2.**

II., quod recepti, & professi in domibus non designatis contra formam Decretorum Clementis VIII. nullitatem suæ Professionis ex hoc capite allegantes, neque intra quinquennium coram Ordinario loci, & suis superioribus audiri possunt: sed tam ipsi, quam Superiores debent coram Sacra Congregatione Concilii propria Jura deducere. Quod si aliter fecerint, & a Monasterio recedere præsumperint, tamquam Apostatæ puniendi sunt: Superiores vero, qui in cognitione causæ se ingesserint, vel professos ejecerint, Censuras latæ sententiæ incurrunt, ut habetur ex Decreto Urbani VIII. apud *Donat. in prax. rer. regul. tom. 2. p. 2. tr. 8. de Domib. Novitior. q. 9. n. 8. & Corrad. in prax. disp. lib. 5. c. 14. n. 11.*

III., quod licet non possit solus Episcopus sine Superiore Regulari cognoscere de nullitate Pro-

Professionis ex aliis rationibus; ex hac tamen, quod emissa fuerit ante decimum sextum annum, valeat solus Episcopus absque Superiore regulari cognoscere, ut docet *Leo Zambell. in Repert. Moral. pag. 156. n. 11. ex Barbos. in Summ. Bull. v. Cognitio quem refert, & non improbat Cesp. de Exempt. c. 2. dub. 42. n. 5.*

365 IV., quod nomine Ordinarii per Tridentinum veniat Ordinarius loci, in quo situm est Monasterium, ubi professus est Religiosus reclamans, ut concedunt fere omnes Doctores cum *Bariola v. Regulares, Barbos. ad dte. cap. Tridentini, Bordonus de reclamatione c. 7. q. 29.* adducuntibus pro se Declarationem Sacre Congregationis, quos citat, & sequitur *Cesp. ubi supra dub. 34. n. 2.* Non tamen Episcopus, seu Vicarius illius diocesis, in qua Novitius ante Religionis ingressum domicilium habebat, & opinatur *Bonac. q. 2. de Clausura diff. 12. pun. 3. nu. 3.* Nam, ut arguit *Bordonus*, non est adeo rationi consentaneum, ut Judices sæpe distantes fiant Coniudices: redderetur enim incommodum iudicium reclamanti. Et multo minus venit nomine Ordinarii Ordinarius inferior, seu Prælatus nullius Diocesis, ut venire contendit *Bonac. ubi supra*: quia, ut probat *Bordonus*, Ordinarii Inferiores, seu nullius diocesis, nullum habent jus in Regulares ne quidem delegatum, nec odiosum nec favorabile. Non

366 secus, ac nomine Superioris Religiosi reclamantis, venit Superior illius Monasterii, in quo Professionem emisit ipsemet Religiosus reclamans, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii 1. Decembris 1593. & 12. Decembris 1665. apud *Monacell. tom. 1. in Append. decis. 15. n. 1. pag. 399.*

367 V., quod facultas cognoscendi causam nullitatis conjunctim cum Episcopo, competat Superiori prædicto, etiam in casu, quo Religio se opponat, & contradicat, ut declaravit etiam Sacra Congregatio Concilii in *Olmucen. 10. Junii 1684.* & refert *Monacell. mox cit. n. 2.*

368 VI., quod vis, & metus, nullitatem Professionis inducens ex Tridentino debeat esse non qualicumque, sed injustus, & gravis, cadens inconstantem virum, ut notant omnes Doctores. Ad proferendum autem rectum iudicium supra qualitate metus incussi, & capiendum arbitrium a Jure regulatum pro nullitate, vel validitate Professionis complures Juris regulas, & conclusiones asserit *Monacell. tom. 3. tit. 1. form. 32. cit. a nu. 12. usque ad 22. inclusive.*

369 VII., quod Regulares professi dimitti non possint a Religione, prætextu, quod ante ipsorum receptionem occulte laborarint morbo gallico, lepra, vel alia lue contagiosa, quam tacerint; cum de jure communi nulla sit ægritudo, etiam morbifera, quæ professionem annullat, ut optime probat *Donat. de Regul. tom. 4. p. 2. tr. 3. de qualitat. recipiend. q. 25. a num. 6.* Quamobrem Sacra Congregatio Concilii in *Syracusana Ejectionis, 1. Septembris; & in Cameracen. Ejectionis 22. Decembris 1691.*, teste *Monacell. mox laudato num. 5.*, nullas declaravit horum Ejectiones. Nisi tamen, advertit *Monacell.*, speciale Religionis statutum adesset, a Pontifice confirmatum, ut asserunt habere Capuccini. Quod tamen Privilegium etsi suffragetur, si ante ingressum una, vel altera ex infirmitatibus, per statutum expressis, & exceptis, incurreretur; non ita tamen, si post professionem emissam: unde Religiosus, sic infirmus, neque posset e claustris ejici, neque illa dimittere, ut decidit Sacra Congregatio Episcop. in una *Capuccinorum 5. Decembris 1692. apud Monacell. laud. n. 5.*

VIII., quod debeat causa nullitatis agitari coram præfatis Superiore, & Ordinario conjunctim, etiam si agatur de Nullitate ratione morbi, seu alterius defectus naturalis, ut respondit Sacra Congregatio Concilii 1. Decembris 1593. & 12. Decembris 1665.

IX., quod possit Regularis nullitatem suæ professionis etiam per Procuratorem prosequi: cum ex una parte Tridentinum decernens, quod causas suæ Professionis nullæ debeat reclamans, allegare coram Superiore, & Ordinario, non requirit, quod id faciat per se ipsum: ubi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, ut habet famigeratum Juristarum proloquium. Et ex altera parte, si Novitius impeditus potest, per Procuratorem suam Professionem emittere, ut docent communiter Doctores cum *Sanchez in Decal. lib. 5. c. 3. n. 7.*, a pari nulliter Professus poterit, nullam suam Professionem comprobare per Procuratorem; nam eadem utrobique militare videtur ratio; immo fortior in proposito, quia plus est, facere Professionem per Procuratorem, quam illam per eundem annullare; cum juxta *Philosophum* longe plura ad productionem unius rei requirantur, quam ad ejus destructionem. Et ideo hanc sententiam docent passim Doctores cum *Portel. p. 2. Casuum casu 36.*, & *Cesp. dub. 45.*, qui multis illam comprobant.

X. Quod si reclamans carceretur a suis Prælatibus, non proinde ad Episcopum possit appellare; sed ad Generalem tantum, vel ad Papam, ut liquet ex compluribus Regularium privilegiis. Atque ita *Portel. in 2. p. Casuum Casu 14.* & *Cesp. des. dub. 46.*

XI. Quod in fabricatione processus super nullitate Professionis, & restitutionis in integrum, ut legitime dicatur constructus, citandi, & audiendi sunt non solum Religio, sed etiam Donatarii, seu Renuntiatarii, vel eorum heredes, vel similes, interesse habentes in bonis Professi, seu Professæ, ut contra *Donat. in prax. rev. regul. tit. 2. p. 2. tr. 12. de reclamation. profess. q. 19. n. 11.* contendit *Passer. de hom. stat. tom. 3. q. 189. art. 10. n. 485.*, cui patrocinatur Sacra Congregatio Concilii in *Cathacen. Restitutionis in integrum 20. Aprilis 1691.* & in *Papiens. 15. Junii ejusdem anni apud Monacell. n. 5.*

XII. Quod causa nullitatis Professionis expediri debeat ab Episcopo infra biennium, ut docent *Joan. Maria Novar. in pract. conclus. Juris novi Pontific. concl. 55. & Riccius p. 4. decis. cur. Archiep. 273. n. 6.* quibus laudatis subscribit *Cesp. des. dub. 46. n. 4.* ob Decretum *Tridentini Sess. 24. de Refor. c. 20. volentis*, quod [Causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, saltem infra biennium a die motæ litis terminentur.]

XIII. Quod expensæ volenti de nullitate suæ Professionis dicere, subministrandæ sint a Religione, dummodo ille maneat in claustris, & non habeat aliunde, ut probat *Passerin. de Stat. hom. tom. 2. q. 187. art. 2. num. 72.* & decimum refert *Nicol. lucubrat. Can. lib. 3. tit. 31. n. 31. limit. 4.*

Decimo tandem quarto, quod hæcenus dicta præcedant de nullitate Professionis in prima Religione per reclamantem emissæ: si enim professus in secunda Religione reclamet pro hac secunda Professione invalida, contendens ad primam redire; iudicio Episcopi non subicitur, sed solius Regularis Prælati: quia Tridentinum, tribuens hanc facultatem Episcopo, tantum in illo casu tribuit, quo Professus reclamans vult a Religione discedere, & liberari a votis; non autem quando vult

exi-

exire a secunda, & ad primam Religionem reverti, manens adhuc obnoxius votis: cum hic casus sint longe diversi, & a diversis non fiat illatio. Cujus ratio ulterior est, quia liberare Religiosum a votis, solemniter in sua Professione emissis, illumque mundo restituere, est res gravissima; & magna indigens discussione, non ita tamen, illum liberare a secunda Religione, & in primam inducere. Optime ergo decrevisse Concilium est arbitrandum, quod in prima causa cognitione, quippe gravissima, & magni momenti, assistat Episcopus cum Prælo Regulari; secus tamen in secunda, utpote non tam gravi. Atque ita *Portel. p. 2. Casuum in Respons. Moral. cas. 2. quem laudat, & sequitur Cæsp. dub. 49.*

G A S U S LXXIV.

Quoad Monasteria, ubi præfixus Religiosorum numerus non commoratur.

379 **R**egulares exempti subjiciuntur Episcopis quoad Monasteria, Conventus, Domos &c., in quibus præfixus Religiosorum numerus non commoratur. Sacra enim Congregatio Concilii, auctoritate per Urbanum VIII. illi specialiter attributa, in *Decretis de Celebratione Missarum die 21. Junii 1623.* Jurisdictionis subdidit Episcoporum Monasteria, Conventus, Domos regulares &c., post prælatam *diem 21. Junii* erigendas, & recipiendas, in quibus duodecim saltem Fratres actu non inhabitaverint, sic: [Deinceps vero Monasterium, Conventus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi recipiatur, nisi, præter alia, ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & ex redditibus, & consuetis elemosynis, detrahis omnibus, ut supra detrahendis, competenter sustentari valeant, ad præscriptum Decreti *sel. record. Greg. XV.*, hac de re editi. Alioquin Monasteria, & loca hujusmodi, posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, ut supra sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint, Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ jurisdictioni subjecta esse intelligantur.]

380 Sed Innocentius X. in sua *Constit. 35. incip. [Ut in parvis] die 10. Februarii 1654. de subjectione parvorum Conventuum Ordinariis locorum, tamquam Sedis Apostolicæ delegatis;* præfata Monasteria, Conventus, & Domos regulares jurisdictioni subjecit Ordinariorum, si in iis reipsa non alantur sex saltem Religiosi vitæ probatæ, ex quibus quatuor ad minus sint Sacerdotes maturæ ætatis, modo tamen eadem Monasteria, Conventus, & Domus suam erectionem agnoverint antelatum Sacræ Congregationis Decretum, jussu Urbani VIII. editum, sic:

Innocentius Episcopus &c.

[Ut in parvis Regularium virorum Conventibus, a Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Papa X. in Constitutione, quæ incipit: [Instaurandæ] primum suppressis, ac deinde ad ipsius Constitutionis limites ob rationabiles causas in pristinum statum Regularem restitutis, & ipsis Religionibus denuo concessis, pie, & religiose vivatur, ac regularia instituta, quo exactius fieri potest, observentur: Sanctitas sua ex sententia Sacræ Congregationis super statu Regularium, omnes, & singulos Conventus hujusmodi sic, ut

præfertur, restitutos, & concessos in litteris, ab eadem Sacra Congregatione expediendis, nominatim exprimendos, ac personas, tam Regulares, quam Sæculares, in eis degentes, visitationi, correctioni, & omnimodæ jurisdictioni Ordinarii loci, tamquam super hoc a Sede Apostolica delegati, præsentis Decreti tenore, plene in omnibus subjecit, ac subiectos esse declaravit, donec ipsorum redditus eoque adaucti fuerint, ut in eis commode sustentari valeant, & cum effectu sustententur duodecim Religiosi ad Apostolicorum Decretorum præscriptum, idque eidem Sacræ Congregationi legitime constiterit, & ejus Decreto in singulis contingentibus casibus declaratum fuerit, non aliter. Interea vero voluit Sanctitas sua, ut in eorum singulis ali debeant, & re ipsa alantur sex saltem Religiosi probatæ vitæ, ex quibus quatuor ad minus sint Sacerdotes maturæ ætatis; alioquin gratia restitutionis, & concessionis hujusmodi nulla sit, & invalida; & Ordinarii locorum in illis exequi possint, ac debeant ea omnia, quæ in aliis Conventibus itidem suppressis per eandem Constitutionem ipsis demandantur, perinde, ac si gratia prædictæ restitutionis, & concessionis non emanasset.

Insuper quia multi sunt Conventus, in quibus etiam præfixus fuerit numerus Religiosorum, sufficiens ad observantiam Regularis disciplinæ, & idcirco in suppressione antedicta non fuerint comprehensi: nihilominus sive ob reddituum diminutionem; sive ob Superiorum incuriam, vel malam administrationem, sive ob carentiam Religiosorum, aeris intemperiem, vel quamcumque aliam ob causam, prædictus numerus cum effectu in eis non alitur cum gravi detrimento Regularis observantæ; Sanctitas sua, intendens huic malo remedium adhibere, omnes, & singulos ejusmodi Conventus, ut præfertur, non suppressos, cujuscumque sint Ordinis, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Congregationis, & Instituti, etiam Societatis Jesu, aut Grangiar, seu membra ejusdem Monasterii, existentes intra fines Italiæ, & Insularum adjacentium, in quibus nunc non aluntur, vel quandocumque actu non alentur saltem sex Religiosi, itidem probatæ vitæ, quorum ad minus quatuor ut supra sint Sacerdotes maturæ ætatis, eidem visitationi, correctioni, & omnimodæ jurisdictioni Ordinarii loci, similiter ut Sedis Apostolicæ delegati, plene in omnibus præfatis pariter Decreti vigore subiectos esse, statuit, decrevit, & declaravit. Ceterum quoad Conventus cum pauciori numero, quam duodecim Religiosorum, erectos post diem 21. Junii 1623., & illorum subjectionem loci Ordinario, Sanctitas sua voluit in suo robore permanere Decretum *San. Mem. Urbani VIII.* jussu editum, cui per præmissa aliquatenus derogare, non intendit.

Et prædicta omnia, & singula in præfati Decreto statuta, & ordinata, voluit, plenum fortiri effectum, & executioni mandari, non obstantibus omnibus, & singulis, quæ in antedicta Constitutione voluit non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ 10. Februarii 1654.]

Quanta autem sit Episcopi auctoritas in præfatis Monasteriis, Conventibus, & Domibus, sibi subiectis, in quibus recensitus personarum Regularium numerus non commoratur, ex infrascriptis dubiis, Sacræ Congregationi super Statu Regularium propositis, stante recensito Decreto Innocentiano, & Declarationibus, editis ab eadem Sacra Con-

Congregatione, atque ab Alexandro VII. approbata satis superque conspicuum erit. Posito enim antedicto Decreto, contingit dubitari

I. An Episcopus in Conventibus, suæ Jurisdictioni subiectis, possit Abbates, Guardianos, & alios Superiores locales deputare, & familiam constituere.

II. An possit Episcopus, a prædictis Conventibus Religiosos amovere.

III. An Regulares eorumdem Conventuum compelli possint ab Episcopo, ad exhibendos libros introitus, & exitus, & reddendas rationes administrationis.

IV. An Episcopus in eisdem Conventibus se ingerere possit in his, quæ regularem disciplinam concernunt.

V. An Ecclesiæ dictorum Conventuum, & Capellæ Granciarum, in quibus degunt Conversi pro agrorum cultura, ab Episcopo visitari possint.

VI. An ipsæ Graciæ, & Conversi, in eis degentes, subint visitationi Episcopi.

VII. Quid in Ecclesiis, seu Capellis Granciarum, in quibus nullus degit Conversus, an similiter subint Episcopi visitationi.

VIII. An liceat Episcopo visitare Conventus tam suppressos, & postea restitutos, quam non suppressos, ad effectum cognoscendi, an in illis re ipsa alantur sex Religiosi.

IX. An Episcopus, visitans hujusmodi Conventus, suæ Jurisdictioni suppositos, aut personas in eis degentes, possit a visitatis procuracionem exigere in vicualibus, vel in pecunia.

X. An jurisdicção, Ordinariis locorum tamquam Sedis Apostolicæ delegatis attributa in supradicto Decreto, competat Vicariis Generalibus Episcoporum, necnon Abbatibus, ac aliis inferioribus Prælati, proprium Territorium, & jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus.

XI. An Provinciales, & alii Superiores Regulares possint, ejusmodi Conventus, jurisdictioni Ordinarii subiectos, & Religiosos in illis degentes visitare, corrigere, & punire, omnemque jurisdictionem in eos exercere, sicuti poterant antedictum Decretum.

XII. Si Superior Regularis in causa prævenierit contra subditum, degentem in aliquo ex eisdem Conventibus, Ordinario subiectis; fabricando processum, vel eum carceri mancipando; An Episcopus possit hujusmodi causam reassumere, ac Superiorem inhibere.

XIII. Si e converso Episcopus prævenierit in causa contra Religiosum, in tali Conventa commorantem, an Superiori Regulari eo casu liceat illum amovere, & in alio Conventu collocare; & si de facto collocaverit, an nihilominus Episcopus possit causam proseguere, ac Religiosum sic amotum revocare ad primum Conventum.

XIV. Si Provincialis, vel Superior localis voluerit, aliquem ex Fratibus a tali Conventu removere, an Episcopus prohibere possit.

XV. Si a Conventu primum suppresso, ac deinde Religiosus restituito, absint ex aliqua rationabili causa, & ad breve tempus unus, vel plures ex numero sex Religiosorum, ibidem degentium, an gratia restitutionis sit nulla, & Conventus remaneat suppressus, ut prius.

XVI. Quid si a Conventu non suppresso similiter ex causa rationabili, & ad modicum tempus absit aliquis ex sex Religiosis ibi existentibus, an durante tali absentia Conventus subiacet jurisdictioni Ordinarii.

XVII. An, Religioso illo redeunte, vel alias

impleto numero sex Religiosorum, Conventus recuperet pristinam exemptionem.

XVIII. Si Gratia restitutionis Conventus suppressi reddatur nulla ex eo, quod in illo ad formam Decreti cum effectu non alantur sex Religiosi; & postea contingat, ut ejusmodi numerus impleatur, an gratia restitutionis Conventus reviviscat.

XIX. Ad hoc, ut gratia restitutionis sit nulla, & Conventus denuo remaneat suppressus propterea, quod in eo non sustententur sex Religiosi, an debeat procedere declaratoria Episcopi super facto, prævia causæ cognitione.

XX. An ab hujusmodi declaratoria liceat Regularibus ad Sedem Apostolicam appellare, ad effectum tam devolutivum, quam suspensivum.

XXI. Cum ex Decreti præscripto quatuor Sacerdotes in his Conventibus degentes, debeant esse maturæ ætatis, quænam dicatur ad hunc effectum ætas matura.

Sacra Congregatio super statu Regularium ad singula dubia, superius proposita, hunc in modum respondit, videlicet:

[Ad I. Non posse.

Ad II. Possit ex rationabili causa, commonito tamen prius Superiore Regulari, ad quem pertinet, ut eosdem Religiosos assignet in aliis Conventibus,

Ad III. Possit compelli.

Ad IV. Possit.

Ad V. Possit.

Ad VI. Subesse.

Ad VII. Itidem subesse.

Ad VIII. Minime licere, antequam aliunde constet de fundamento intentionis Episcopi, in deficientia numeri constituto.

Ad IX. Expedire, ut Sanctissimus Dominus Noster decernat, & declaret, non licere Episcopo, tales Conventus visitanti, quicquam accipere procuracionis nomine.

Ad X. Competere.

Ad XI. Possit, sicut prius, non tamen private ad Episcopum.

Ad XII. Non posse, nisi ex justa causa: veluti cum videt, Superiorem Regularem ex odio, vel amore, cupiditate, vel metu, aut ex nimia severitate, vel indulgentia quid durus, aut remissius constatuere, quam causa deposcit; in quo ipsius Episcopi conscientia oneratur.

Ad XIII. Non licere Superiori Regulari, Religiosum, ab Episcopo inquisitum, a loco amovere: & si amotus fuerit, posse Episcopum causam proseguere, & illum quibuscumque remediis revocare, etiam invocato auxilio Ordinarii, & brachio seculari, si opus fuerit, cujuscumque loci, in quo Religiosus iste reperitur.

Ad XIV. Non posse.

Ad XV. Gratiam ob id non esse nullam, cessante omni fraude, nec Conventum manere suppressum.

Ad XVI. Subjacere durante absentia.

Ad XVII. Recuperare.

Ad XVIII. Non reviviscere.

Ad XIX. Debere ita præcedere, nec ante declaratoriam licere Episcopo, Conventus possessionem apprehendere, aut Religiosos inde expellere.

Ad XX. Licere, ad effectum devolutivum tantum, non autem suspensivum.

Ad XXI. Ætatem maturam ad hunc effectum dici, completo anno quadragesimo.

Declarationes suprascriptas Sanctissimus Dominus Noster ad se relatas approbavit, & ab omni-

210 De Judice Conservatore Regularium

bus, ad quos pertinet, observari præcepit, contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum *Roma die 27. Julii 1655.*]

Atque hic pro Coronide tria sunt animadvertenda: &

383 Primum est, Decretum illud Sacræ Congregationis Concilii, auctoritate Urbani VIII. emanatum, de nullibi recipiendis Monasteriis &c., nisi præter alia, duodecim saltem Fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant; alioquin dicta Monasteria &c., in quibus duodecim Religiosi sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint, jurisdictioni subfint ordinariæ; locum habere etiam extra Italiam; & quamvis videatur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendere tamen eas Religiones, quæ onera Missarum recipere non consueverunt, ut sunt Religiones Societatis Jesu, & Capuccinorum, juxta Declarationem Sacræ Congregationis Concilii jussu Urbani VIII. *apud Monacell. in Append. ad tom. 1. Formul. Confirmat. Decret. Sac. Congreg. Concil. super celebrat. Missar. & declarat. & innovat. Decret. &c. pag. Mibi 494.*

384 Secundum est, præfatum Decretum non procedere quoad Conventus, seu Hospitalia Sancti Joannis de Deo, ubi duodecim Religiosi nullatenus degant: cum ab eo fuerint exclusa per eundem Urbanum VIII. in Constit. 21. *incip. [Cum sicut] apud Peyr. in Constitutionibus novissimis laudati Pontificis Constit. 21. §. 5., & 6. ubi sic habet Urbanus §. 1. [Apostolica auctoritate tenore præsentium declaramus, ac decernimus, ut quoad dictæ Congregationis Conventus, & Hospitalia, in quibus erunt duodecim Religiosi, Episcopi nullatenus se ingerant: & quoad illos Conventus, seu Hospitalia, in quibus erit minor Religiosorum numerus, iidem Episcopi possint insimul cum Provinciali, vel alio majori ejusdem Congregationis Superiore ad revisionem Computorum administrationis eorumdem Hospitalium procedere, ita tamen, ut contra personas in nihilo prorsus se immisceant. Non obstantibus &c.] Quod postmodum confirmavit Alexander Septimus die 5. Novembris 1659. in Constit. [Exponi Nobis] §. 5. Declaravitque Sac. Congreg. Episc. & Regul. in Messanensi 9. Julii 1683. & 13. Augusti ejusdem anni, ac 22. Septembris 1684. In Bononiensi Visitationis 10. Maji 1698., ubi proposito dubio: [An Hospitale Infirmorum, existens sub gubernio Fratrum S. Joannis Dei subiaceat Visitationi Ordinarii in concernentibus Administrationem Hospitalis, & Sacramentorum infirmis?] respondit: [Quoad administrationem, & redditionem rationis affirmative ad formam Brevis Urbani Octavi. Quo vero ad administrationem Sacramentorum non licere.] In Neapolitana Jurisdictionis 3. Febr. 1708. In Trojana 28. Septembris 1685. In Neritonen. die 15. Decembris 1702., mandans administrationis Hospitalium computa revidenda per Episcopum cum Provinciali, vel alio Religioso alterius Conventus, ab eodem Provinciali deputando pro tempore, ipsi Episcopo Benefico. Et in eadem 4. Augusti anno 1713., in qua super infrascriptis dubiis, nempe*

I. An Conventus Fratrum S. Joannis de Deo Terræ Taviani subiaceat omnimodæ Jurisdictioni Ordinarii, ad formam Decreti [Ut in parvis:] & quatenus negative.

II. An subiaceat dictæ Jurisdictioni Ordinarii tempore, quo non exercetur Hospitalitas.

III. An ejusdem Ordinarii Jurisdictioni subiaceat, si in eodem Conventu nullus adsit Sacerdos.

IV. An præfixo congruo termino super reddi-

tionem rationis Bonorum administratorum, Superior localis tenetur, illam reddere, non obstante absentia Provincialis, vel alterius ab eo deputati, seu deputandi;

Respondendum censuit ad primum, secundum, & tertium negative, & servetur Breve sanc. mem. Urbani Octavi, ad quartum affirmative; ut videre est in Bullario Ordinis Hospitalaris S. Joannis de Deo a pag. 260. usque ad 269. inclusive.

Tertium est, Decretum Innocentii X., requirens 385 ex sex Religiosis vitæ probatæ quatuor ad minus Sacerdotes maturæ ætatis in Conventibus, qua suppressis, & deinde restitutis, qua etiam non suppressis, illos non requirere graduatos. Quamobrem sufficiunt ad præscriptum Decreti Sacerdotes Religiosi quadragenarii, seu de cetero graduati, Nomine autem *Graduatorum* non veniunt Lectores, Magistri, Regentes; sed illi, qui dignitatem habent, ut Provinciales, Rectores Provinciarum, Visitatores, aliique id genus, jurisdictionem delegatam habentes; cum prima sint officia oneris potius, quam honoris, *Pignatell. tom. 6. n. 258. Sac. Congreg. Episc. & Regul. in Gaditana præcedentia 4. Aug. 1690.*, in qua cum Patres Augustiniani, vigore Constitutionum suæ Religionis, inter se præcedere deberent secundum antianitatem, exceptis Patribus Graduatis: & Lectores sub nomine Graduatorum venire contenderent; ac favorabile decretum a P. Generali obtinuisent; causa per viam recursus ad Sacram Congregationem delata, responsum eadem die fuit: [Decretum P. Generalis non sustineri.]

C A S U S LXXV.

Quoad Erectionem novorum Monasteriorum.

Regulares Exempti subjiciuntur Episcopo 387 quoad erectionem novorum Monasteriorum utriusque sexus personarum: cum illa erigi prohibeantur, non obtenta prius Diocesani licentia, *Trident. Sess. 25. c. 3. de Regul.* Etiam si ille Electus sit, & confirmatus, nondum tamen consecratus; quia potestas concedendi talem licentiam, ad jurisdictionem pertinet Episcopalem, quæ Episcopo etiam non consecrato competit, ut addit *Pollitz. in Man. Regul. tom. 2. tr. 8. c. 7. sect. 2. l. 4. n. 93.*

Ubi notandum; per laudatum Tridentini Decretum revocari prohibitionem Bonifacii VIII. in c. *unic. de Excess. Prælat. in 6.*, inhihentis Mendicantibus, ne recipiant nova loca ad habitandum, absque Apostolicæ Sedis licentia; & *Clem. Cipientes §. 1. de par. id. ipsum* statuentis, ut censuit Sacra Congregatio, & notat *Fagnan. in dic. c. Grave n. 53. de Offic. Ordin.*

Notandum etiam, non subjici Regulares præfatos Episcopis, quoad ædificationem novorum Hospitalium, ut docent *Riccius in Decis. Cur. Neap. p. 2. decis. 139. Harta Ans. 13. n. 4. Jo. Ant. Novar. in Summ. Bullar. de Monaster. edific. Lexana verb. Monasteria Regularium n. 6. Bartola verb. Regulares pag. 264. Bordon. in Resolut. Res. 41. n. 6. Tambur. de Jure Abbat. tom. 3. d. 5. q. 1. n. 10. Cespedes c. 1. dub. 6. & alii, contententes, neque licentiam Episcopi, neque Regularium consensum ad erigenda Hospitia requisitam esse; cum in jure nomine *Monasterii* non veniat Hospitium; Unde statutum puniens offensorem in domo, non ligat, si offendat in Hospitio, ut tradunt Jurisperiti. Et prohibens Camaldulensibus Eremitis Monasteria prope Civitates, non prohibet Hospitia; quia in his con-*

conſiderantur præfati Eremitæ ut viatores, prout notat laudatus *Novarius*. Excipit tamen *Lezana*, modo in talibus Hoſpitiis exiſtentes, Campanas non pulſent, eleemoſynas non querant, Miſſas non recipiant, Eccleſiam publicam non habeant: quia ſecus præjudicium aliis religioſis inferretur: unde locum haberent etiam in erectione Hoſpiti-
orum Conſtitutiones editæ pro Novorum Monaſte-
riorum ædificatione.

C A S U S LXXVI.

*Quoad Erectionem aliorum Monaſteriorum, ubi
alia ejuſdem Ordinis habentur Monaſteria.*

- 392 **R**egulares Exempti ſubjiciuntur Epifcopo quo-
ad erectionem aliorum Monaſteriorum in
urbe, ubi alia ejuſdem Ordinis habeantur Mona-
ſteria. *Pellizz. ſupra n. 90. in fine*: motus ex eo,
quod jus, hac de re editum, generaliter loquitur;
& lex generaliter loquens, generaliter eſt in-
telligenda: finisque legis militat etiam in præſenti
caſu, quatenus ex novi Monaſterii conſtructione
damnificari poteſt antiquum Monaſterium, &
ſi utrumque ſit ejuſdem Ordinis: ubi autem mi-
litat eadem ratio; eadem militat juris diſpoſitio.

C A S U S LXXVII.

*Quoad cogendum vicinos ad venditionem pro-
priarum domorum pro Conſtructione, vel
ampliacione Monaſterii.*

- 393 **R**egulares Exempti ſubjiciuntur Epifcopo quo-
ad cogendum vicinos privatos pro venditio-
ne propriarum domorum, nedum in caſu, quo
Regulares illis egeant pro Conſtructione, verum
etiam pro ampliacione Monaſterii. Cum ex una
parte cogi queant vicini privati ad vendendas
394 proprias domos pro Conſtructione, & ampliacione
Monaſterii, ut docent *Covarr. lib. 3. var. c. 14.
n. 17. Azor. tom. 3. lib. 8. c. 27. q. 2. Marc. deciſ.
534. & 536. Giurba deciſ. 86. Gaſpar Theſaur. q.
64. p. 1. Coſta de Remed. ſubſid. c. 65. & Rem. 66.
n. 9. Molina diſp. 341. n. 2. Socin. Regul. 435.
& alii*: Tum ex variis juribus, allegatis a *Covarr.
ſupra*. Tum ex eo, quia publica utilitas præfe-
395 renda eſt utilitati privatæ particularium; cum
alioqui publica utilitas ex favore Religionis oria-
tur, *l. 1. ff. de Juſt. & Jur. ſ. Hujus Studii*. Quam-
obrem in propoſito exceptionem patitur regula
l. Invitum Cod. de Contract. Empt., quod ſcilicet
nemo invitus cogendus ſit, vendere propriam
396 rem. Et ex altera parte per Epifcopum cogendi
ſunt, ut firmant *de Francibz, Giurba, Theſaurus,
& Riccius 1. p. deciſionum deciſ. 138.*, quas citat,
& ſequitur *Ceſped. dub. 19.*
- 397 An autem pro erectione, vel ampliacione Ho-
ſpitii cogi poſſint vicini, ad vendendum ſuum fun-
dum, ſuam domum &c., ſententiam affirmativam
tripliciter ſuadet *Riccius 1. p. Deciſionum Deciſ.
188. Et.*

I. quia Hoſpitiū dicitur locus Religioſus, &
Eccleſiaſticus, *c. Ad hæc, & c. de Xenodochiis, de
reſig. domibz*. Et æquipollet Monaſterio; cum Mo-
naſterium dicatur Monachorum ſtatio ſecundum
Archidiacon. in Clem. de Regularibus, de ſtat. Regul.
Ergo pro commoditate illius poterit vicinos ad
vendendum ſuum fundum vel domum compelli,
ut late habet *Gramm. deciſ. 75. Rocchus de Curtis
trad. de Jurepatron. n. 19. Antonius de Padill. in
l. Altius n. 21. c. de Servitute, & Petrus Auguſti-*

*nus Morla in Emporio Juris tit. 9. poſt Cuiacium l.
3. Obſervat. c. 22.*

II. pro quovis loco pio cogitur quis ad ven-
dendum, ut tradunt Doctores communiter: ergo
a fortiori pro Hoſpitiō, quod locus Religioſus
nuncupatur.

III. pro Claſtro, & Scholis ædificandis cogi-
tur quis, vendere ſuum fundum, ſuam domum
&c. *Marc. deciſ. 534. n. 5. Coſta Remed. ſubſid. Re-
med. 76. n. 9. Molina diſp. 341. n. 2.* Sicut & pro
Dormitorio, *Socin. regul. 435.* Ergo multo magis
pro Hoſpitiō. Sed hiſce rationibus in ſua probabi-
litate relictis, oppoſitum reſolutum fuiſſe a Curia
Archiepiſcopali Neapolitana, concludit laudatus
Riccius: nec reſolutionis factæ ullam rationem ad-
ducit.

C A S U S LXXVIII.

Quoad reparationem Monaſterii, funditus everſi.

Regulares Exempti ſubjiciuntur Epifcopo quo-
ad reparationem Monaſterii, funditus ever-
ſi: ad quam nova Epifcopi licentia opus eſt, ut
ad novam conſtructionem: cum in hoc caſu nova
Monaſterii reſectio proprie foret nova ejuſdem
ædificatio; & Monaſterium eſſet non vetus, ſed
novum Monaſterium. Quamobrem licet ad repa-
rationem Monaſterii, non totaliter everſi, non re-
quiratur licentia Epifcopi; cum talis reſectio non
nova, ſed vetus ædificatio reputetur, dum ali-
quid antiqui Monaſterii ſuperſtes ſit, ut tradunt
paſſim Doctores; requiritur tamen Epifcopi licen-
tia ad reparationem Monaſterii, totaliter everſi.
Atque ita *Gloſſa in c. de Monachis 18. q. 2. Boet.
deciſ. 44. n. 5. Jo. Ant. Novar. in ſumm. Bull. de
Monaſter. ædific. Joa. Maria Novar. in Pragmat. Re-
gni Neapol. de ædific. Monaſter. a n. 2. Ceſped. dub.
13. Pellizz. tr. 8. c. 7. Sect. 20. De Afflictiſ deciſ.
393. n. 12. & 14.* ubi ſic explicat, quandonam
dicatur fabrica, domus, Eccleſia &c. funditus
everſa; ejuſque reſtauratio nova ædificatio, ipſa-
que nova fabrica, & quando non: [Quando do-
mus eſt funditus deſtructa, ſi ædificatur, dicitur
nova domus:] ſecus, ubi remaneant pedamenta,
ut dicit *Bart. in l. 1. §. Si quis ædificium ff. de nov.
oper. nunciat.*

Notat hic *Ceſped. dub. 13. n. 3.*, & ex eo *Pel-
lizz. ſupra n. 91. in fine*, quod quamvis Ordina-
rii licentia requiratur ad conſtructionem Mona-
ſterii, funditus everſi; non tamen alii Religioſi
vocandi ſint, nec eorundem conſenſus expectan-
dus, cum præjudicium, quod illis fieret in hac
Monaſterii reſectione totali, non eſſet novum,
ſed vetus, regulariter loquendo.

C A S U S LXXIX.

*Quoad mutationem Conventus de uno loco
ad alium.*

Regulares Exempti ſubjiciuntur Epifcopo quo-
ad mutationem Conventus de loco minus ſano,
vel alias incommodo ad alium ſaniorē, &
commodiorem ejuſdem Civitatis: ad quam Epifco-
pi licentia opus eſt, ut docent *Rodriq. tom. 1. Quaſt.
Regul. q. 23. art. 7. in fine, Portel. v. Monaſterium n. 5.
Ceſped. de Exempt. c. 1. n. 1., & alii, ex c. unic. de
exceſſ. Prælator. in 6. & ex Can. Si quis vult 16. q. 1.
ibi*: [Si quis vult Monaſterium ſuum ad melio-
randum in alium locum ponere, fiat cum conſilio
Epifcopi, & Fratrum ſuorum, & dimittat Presby-
terum

404 terum in priori loco ad ministeria Ecclesiarum.] Nisi tamen Regulares privilegium habeant, hujusmodi translationem faciendi, absque solemnitatibus, pro erectione novorum Conventuum requisitis; ut illud habent Patres Benedictini in Regno Portugalliarum, concessum a Sixto V. Abbati eorumdem Generali apud *Rodrig. q. 49. art. 4.*, vi cujus in Capitulo Generali, de consensu ejusdem Capituli, mutari potest Conventus de locis incommodis ad commodiores, non petita licentia Episcopi. Quod sane privilegium abrogatum non esse per *Tridentinum*, utpote dumtaxat locutum de nova erectione, & ædificatione, non autem de mutatione, contendit *Cesped. n. 7. Mirand. in Man. Prælat. tom. 1. q. 33. art. 21. Hieron. Rodrig. in Comp. resol. 55.*

C A S U S LXXX.

Quoad deferenda Monasteria, a Communitate concessa.

405 **R**egulares exempti subjiciuntur Episcopo quoad deferenda Monasteria, quæ ipsismet Regularibus a Communitate, Civitate, vel Oppido concessa fuerint, Regulares siquidem, qui talia Monasteria relinquere volunt, debent ea in manibus Ordinariorum deferere, ut firmant *Tambur. tom. 3. de Jur. Abb. d. 5.* cum aliis apud ipsum, & *Lezana verb. Monasteria n. 44.* ex privilegio Bullato Sixti IV., concessio Fratris Minoribus, quod refert *Casarub. in Compend. verb. Edificare n. 8.* sic: [Idem Sixtus concessit Generali Fratrum Minorum Observantiarum licentiam, & facultatem, ea loca, quæ Fratris suis minus commoda esse cognoverint, dimittendi in manibus Ordinariorum locorum, & illa licite deferendi, prout ei visum fuerit expedire.]

406 Dixi: [A Communitate, Civitate, vel Oppido concessa.] Enimvero Monasteria, quæ ipsismet Regulares ex acquisitis elemosynis, vel propriis redditibus construxerint, nullo jure tenentur, in manibus Ordinariorum dimittere; cum nullo jure teneantur, quæ sua sunt, & a se juste acquisita, Ordinario tradere, ut docet *Lezana citatus.* Unde, ut notat *Rodrig. q. 23. art. 7.*, & *Portel v. Monasterium n. 5.* possunt Regulares hujusmodi Monasteriorum locum, & ædificia vendere, præter Ecclesias.

407 Item Monasteria Jurispatronatus alicujus Patroni Jure foundationis, constructionis, vel dotationis, non in manibus Ordinariorum, sed Fundatorum, seu Patronorum dimittere debent; si Fundatores, seu Patroni in contractu Foundationis, seu Patronatus, sibi dominium illorum retinuerint, pro casu, quo Religiosi Monasteria desererent. Quod si tale dominium sibi nequaquam retinuerint; Regulares, Monasteria deserentes, neque tenentur in manibus Ordinariorum illa deferere, sed possunt de illis, ut de Monasteriis ex acquisitis Elemosynis, vel propriis redditibus, ab ipsismet Regularibus constructis, pro libito disponere. Modo tamen Regulares præfati non sint ex Fratris Minoribus, qui cum bona in communi non possideant, eorum Monasteria, ex elemosynis fidelium constructa, sive alicujus Fundatoris, seu Patroni sumptibus, in dominium transeunt Apostolicæ Sedis; sicque possunt illa, conformiter ad Indultum Sixti IV., in manibus Ordinariorum deferere. Atque ita *Lezana cit. n. 44.*

C A S U S LXXXI.

Quoad reassumendum Monasterium sponte relictum.

Regulares exempti subjiciuntur Episcopo quoad iterum occupandum Monasterium, quod sponte iidem Regulares dimiserunt, ut docent *Cerberinus, & Peyr. apud Cespedem dub. 13. n. 1.* contra *Mirandam, & Lezanam*, ab eodem *Cespede* laudatos; saltem si ex nova occupatione novum fiat damnum aliis Monasteriis: quia in hoc casu Ordinarii licentia necessaria est: siquidem locum habet jus, hac de re editum, cum sit eadem ratio: secus tamen, si novum non fiat damnum; cum vetus jam sit in priori Monasterii foundatione superatum, ut bene distinguit *Lezana verb. Monasteria n. 46.*

Dixi: [quod sponte iidem Regulares dimiserunt.] Ut enim notat *Lezana num. 46.*, si non sponte, sed per vim, aut metum, injuste incussum, Regulares præfati Monasterium suum dereliquere, possunt illud absque Ordinarii licentia recuperare: quia Jura, quæ certam solemnitatem requirunt ad erigenda nova Monasteria, loquuntur solum de nova eorumdem erectione, non de recuperatione in proposito; cum semper permanerint sub dominio Regularium: quo sane per injustam ablationem numquam privati fuerunt, etsi possessione destituti.

C A S U S LXXXII.

Quoad unionem plurium Monasteriorum.

Regulares exempti Episcopo subduntur quoad unionem ex duobus, vel pluribus etiam Monasteriis, obtenuitatem annuorum redituum faciendam. Cum enim in tali unione intercederet derelictio unius Monasterii, illiusque mutatio ad meliorandum; ut ad hanc requiritur Episcopi licentia ex suprascriptis, ita & ad præfatum unionem faciendam. Modo tamen non obstat speciale privilegium in contrarium, faciendi nimirum talem unionem, non requisita licentia Episcopi, ut de facto obest privilegium Joannis XXIII., sic Abbati Cisterciensi Cabilonenfis diocesis concessum, relictum a *Lezana verb. Monasteria Regularium n. 39. Rodrig. in Bullario tom. 1. & Cespede dub. 12. n. 1.* qui addit, se illud nec vidisse, nec legisse revocatum. Obest item privilegium Bullatum Pii II., Priori, & Conventui sancti Benedicti Vallisoletani eodem modo concessum, quod adducit *Rodrig. tom. 3. Quest. Regul. q. 80. art. 1.* Servatis tamen duabus hisce conditionibus: scilicet prima, ut talis unio fiat a laudato Priore de consensu Monasteriorum uniendorum, non requisito tamen beneplacito Patronorum, qui dicta Monasteria fundarunt, aut dotarunt &c., cum de his nulla mentio habeatur in hac Bulla: quamvis alioqui ea obliget dictum Priorem, ut de redditibus Monasterii uniendi Cappellanum, qui exequatur onera, a Patronis annexa foundationi, constituat. Et secunda, ut subsistat justa causa faciendi talem unionem: cujusmodi est, ut sic Divinus Cultus magis augeatur, commodiusque Religiosi, Deo ibi famulantes, sustententur. Rursus obest privilegium Julii II., Congregationi Montis Oliveti concessum, teste *Rodrig. supra art. 3.* vi cujus fieri queunt uniones prædictæ independentes a licentia Episcopi: & si in unionibus Monasteriorum faciendis interveniant conditiones, & pacta illicita, ac expresse prohibita jure huma-

humano, si hæc careant confirmatione Apostolica, uniones illæ ratæ sint, ac firmæ, ipsaque pacta, & conventiones observari licite queant. Obest tandem Indultum Bullatum Eugenii IV. pro Monasteriis Ordinis S. Benedicti apud Pellizz. tom. 2. Man. tr. 8. c. 7. sect. 2. n. 111. cujus vigore facultas præfatarum unionum faciendarum indulgetur sine licentia Episcopi. Additurque, per quascumque revocationes quarumcumque unionum, seu incorporationum de prædictis, & quibusvis aliis Monasteriis, per Romanos Pontifices, etiam per litteras, seu Constitutiones in genere, vel in specie, sub quibusvis formis, vel expressionibus faciendis, nullum Universitati, seu Congregationi Monachorum hujusmodi valeat, sive possit præjudicium inferri, nisi alias ipsæ expeditæ, & expediendæ litteræ hujusmodi in revocationum litteris de verbo ad verbum infererentur, ac in eis specialis, expressa, & individua de ipsis Monasteriis, & locis, ac dicta Congregatione mentio contineretur, &c.

C A S U S LXXXIII.

Quoad translationem Monasteriorum Monialium etiam exemptarum.

412 **R**egulares, de quibus loquimur, subjiciuntur Episcopis quoad translationem Monasteriorum Monialium, etiam exemptarum, quæ jam fundata sunt, quia malorum hominum periculis sunt exposita, vel necessitas persecutorum inest, aut difficultas locorum, & aeris intemperies, aliave id genus causa: utpote quæ nedum transferri queunt, sed etiam debent ab Episcopo, ut contendunt *Barbos. in Summ. decis. Apostol. Collect. 512. n. 1. Donat. in prax. rer. regul. tom. 4. tr. 4. de viol. claus. per egress. q. 2. a n. 3.*, quibus adhæret *Monacell. tom. 1. in Append. pag. 418. n. 1.*, addens n. 3. translationem hanc fieri posse, concurrente causa, etiam sola auctoritate Episcopi, juxta doctrinam *Graff. decis. aur. p. 1. lib. 4. c. 23. n. 18.*, qui sane Episcopus procederet, ut Apostolicæ Sedis delegatus; et si *Concil. Trid.* id non expresserit, ut notat laudatus *Monacell. n. 4. ex Stephano Vucems, & Barbos. in Trid. sess. 25. c. 5. de Regul. n. 116.*

C A S U S LXXXIV.

Quoad unionem præfatarum Monasteriorum Monialium.

414 **R**egulares exempti subjiciuntur Episcopo quoad præfatarum Monasteriorum Monialium, ob tenuitatem reddituum, vel exiguum earumdem numerum, unionem. Potest siquidem Episcopus Monialium Monasteria propter exiles redditus, vel exiguum earumdem numerum unire. Ita Doctores passim, quibus adhæret *Monacell. tom. 1. in Append. pag. 418. num. 2.* ubi addit, Episcopum nedum id posse, sed debere; quia deficientia alimentorum, & rerum ad vitam congrue sustentandam, non solum est causa sufficiens unionis, ut cum *Frederico de Senis conf. 29.* docet *Fagnan. in cap. Recolentes n. 23. de Stat. Monach., Tambur. de Jur. Abbat. tom. 3. d. 5. q. 1. n. 5.*, sed etiam est occasio proxima relaxationis Observantiæ regularis. Quod sane *Monacelli* votum, ut ipse testatur, amplexa fuit Sac. Congr. Episcop. in una *Camerinen.*, in qua dirigente *Clav. memor. Card. Petruccio*, concessa fuit unio Monasteriorum Monialium S. Hieronymi, & S. Joannis Terræ S. Genesii 8. Augusti 1698. quia

tum propter paupertatem, tum propter Monialium exiguum numerum, regularis disciplina collapsa penitus erat.

Addit *la Croix lib. 4. de Benefic. art. 1. q. 47. num. 415 278.*, posse Episcopum Monasterium sibi subjectum, consentientibus Monialibus, unire Monasterio, vel loco Religioso, quamvis Moniales per alia Monasteria forent dispergendæ: nec jus ullum ad hoc requirit consensum Capituli, vel Canonicorum: & quamvis requireretur; sufficeret consensus majoris partis, *Bald. Tab. Sâ, Less. cas. 26.*

C A S U S LXXXV.

Quoad lectionem Sacræ Scripturæ.

Regulares exempti, intra claustra degentes, 416 Episcopo subjiciuntur quoad lectionem Sacræ Scripturæ, sive ejusdem Expositionem, & Interpretationem, aut Theologiæ speculativæ, vel practicæ, qua nimirum Moralis, qua Canonica, loco Sacræ Scripturæ, bis in Monasteriis habendam per Hebdomadam, ubi commode haberi possit. Regulares etenim ad id tenentur ex *Concil. Vienn. sub Clemente V. & habetur in Clem. Ne in agros §. Ad ampliationem*, ibi: [Rurfus, ut ipsis Monachis proficiendi scientia via opportuna non desit; in singulis ipsorum Monasteriis, quibus ad hoc superent facultates, idoneus teneatur Magister, qui eos in primitivis scientiis instruat diligenter.] Ex *Concil. Later. sub Innoc. III.*, legiturque in cap. *Quia nonnullis, de Magistris*, ubi sic: [In Sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur.] Ex *Concil. Trid. sess. 5. de Refor. c. 1.*, ubi statuitur: [In Monasteriis quoque Monachorum, ubi commode fieri queat, etiam lectio Sacræ Scripturæ habeatur: qua in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant. In Conventibus vero aliorum Regularium, in quibus studia commode vigere possunt, Sacræ Scripturæ lectio similiter habeatur: quæ lectio a Capitulis generalibus, vel Provincialibus assignetur dignioribus Magistris.] & infra: [Neminem ad hujusmodi lectionis Officium tam publice, quam privatim admittendum esse, qui prius ab Episcopo loci de vita, moribus, & scientia examinatus, & approbatus non fuerit: quod tamen de Lectoribus in claustris Monachorum non intelligatur.] Et demum ex *Decreto Clementis VIII. pro Refor. Regul.* ibi: [Item lectio Sacræ Scripturæ, vel Casuum Conscientiæ bis in hebdomada, præscriptis diebus, in singulis Monasteriis, & Conventibus habeatur, ad quam Fratres omnes conveniant.]

Est communissima Doctorum Sententia, cui *Pignatellus* subscribit *tom. 1. Consult. 147. n. 3.* inquit: [Lectio Sacræ Scripturæ videtur intelligi promiscue, tam de Sacra Scriptura, quam de Theologia ex *Cap. Quia nonnullis de Magistris*: ad quod *Fridentinum* respexit, ita ut sufficiat, ut lectio Sacræ Scripturæ habeatur &c. Concilium autem in hoc Decreto licet in principio videatur respicere ad Sacram Scripturam tantum, postea tamen indifferenter in subsequentibus, modo Theologiam, modo Sacram Scripturam nuncupat. Ac propterea cum Concilium de utraque expresserit, de utraque intelligendum, ita ut sufficiat, alteram legero, vel Sacram Scripturam, vel Theologiam Speculativam.] & n. 4. [Sacra Scriptura idem promiscue est cum Sacris Canonibus, ut expresse notat *Garcias de Benefic. p. 3. c. 2. n. 46.* & concordat *Gloss.*

in *Can. Videntes* 1. q. 3. v. *debitum* cum plerisque aliis.] Et n. 5. [Dispositio loquens de Theologia, verificatur in Theologia Morali, & in Sacris Canonibus, ut pluribus firmat *Felin. in Cap. Super specula* n. 2. de *Magistris*. Et concordat *Abbas in dic. cap. Quia nonnullis* n. 1. *Sylv. Verb. Doctor* n. 5. in fine, & alii.] Ita *Pignatell.* Adhærent sententiæ communissimæ, præter *Pignatellum* laudatum, *Rodriq. tom. 2. Quæst. Regul. q. ult. art. 2. prope finem*, ubi præxim Monasteriorum adducit sic: [Lectio Theologiæ Scholasticæ, vel Moralis, quæ Confessionibus audiendis deservit, Decreto supradicto Sacri Concilii Tridentini satisfacit, prout practica admisit.] Et *Sanctarellus var. resol. q. 3. n. 18.* ibi: [Quamvis in Concilio Tridentino dic. sess. 5. de reform. c. 1. fiat mentio solum de Sacra Scriptura, idem tamen est intelligendum de Jure Canonico. Ita *Monet. de distribut. p. 2. q. 10. n. 4.*, qui citat *Felinum cons. 18. n. 7.* & *Abbatem in Cap. Tuæ Fraternitatis* n. 5. & 6. de *Clericis non resid.* Sic etiam sentiunt *Barbof. de offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 36. n. 26. Garc. de Benefic. p. 3. c. 2. n. 64.*, qui allegat pro hac Sententia *Francum in C. 2. in privil. in 6.*] Hactenus *Sanctarellus*.

419 Tenentur autem Regulares ad lectionem præfatam Sacræ Scripturæ, seu Theologiæ Speculativæ, vel Practicæ in propriis Monasteriis, si commode fieri potest, bis habendam in hebdomada per annum sub Mortali; cum præceptum Sacrorum Canonum sit in materia gravi, tum secundum se, tum ratione finis Ecclesiæ. Et quidem secundum se: quia res gravis est Sacrarum Scripturarum peritia, in Regularibus præsertim, qui debent esse Deo dediti, & Divinorum meditationi assidue intenti; & aliunde ignorantia Scripturarum ignorantia Christi est, nec excusatione digna, nec venia, ut legitur in *Can. Ignorantia*, & *Can. Sicut stellæ* diff. 38. Item Theologiæ Speculativæ scientia, pro defensione, & propagatione Fidei ceteroqui necessaria, sicut & facultatis Moralis, & Canonice doctrina, necessaria pro bono animarum, totiusque Ecclesiæ Catholicæ regimine, materia gravis est. Ratione etiam finis Ecclesiæ materia gravis est in Regularibus Theologiæ Scripturalis, sicut & Speculativæ, vel Practicæ peritia; cum illam requirat *Trident. loc. cit.* [Ne cælestis ille Sacrorum librorum Thesaurus, quem Spiritus Sanctum Summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat.] Et quia [Tam honorifica, & ceterorum omnium maxime necessaria ad catholicæ Fidei defensionem, & incrementum sanæque doctrinæ Conservationem, & propagationem] est. Et *Lateranense*, ubi supra: [Quia ad curam animarum spectare noscitur.] Quod indubitatum tandem redditur ex gravissimis pœnis, quibus compellere potest Episcopus desides Abbates, ad eam lectionem in Monasteriis habendam, ut mox dicemus: non enim pro culpa levi gravissima pœna injungi potest, ut omnibus est inconcussum.

420 Jam Regulares ita ad præfatam lectionem tenentur, ut in ea habenda [Si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolicæ Delegati, eos ad id opportunis remediis compellant,] ut disponit *Tridentinum* laudatum. Est autem opportunum remedium in proposito Excommunicatio, ut optime docent *Lezana Quæst. Regul. tom. 1. c. 11. Pellizz. in Man. Regul. tom. 2. tr. 8. c. 6. sess. 1. q. 23. n. 99. Peyr. tom. 2. privil. Regul. ad Constit. 2. Julii II. n. 17. & alii cum Rodriq. dic. tom. 2. quæst. Regul. art. 2.*

421 Addit *Gloss. in cit. Clem. Ne in agros* §. *Ad ampliationem de Stat. Monach. verb. Facultates* apud *Tambur.*

tom. 3. de Jur. Abb. d. 2. q. 5. n. 3. [Si Abbas, hoc non servans, dicit facultates non sufficere; Episcopus facta de hoc inquisitione, si inveniat, illas sufficere, illum eoget ad hoc, vel ponet ibi Magistrum.]

Atque hic pro Coronide hujus materiæ nonnulla sunt animadvertenda: &

Primum est, nequidem Monasteria Carthusianorum strictioris clausuræ ab hac obligatione immunia esse, ut decisum refert *Aldan. in Compend. Can. resol. lib. 1. tit. 3. n. 16.*

Secundum est, quamvis ex *Constit. Clementis VIII. Monachi omnes* (puta Sacerdotes, & Clerici) convenire debeant ad lectionem Sacræ Scripturæ, vel Theologiæ; intelliguntur exempti tamen, qui legitime sunt impediti. Legitime autem impediuntur ægroti, nedum perpetui, verum etiam temporanei, & Monachi valde senes; cum senectus ipsa sit morbus, l. *Prætor ff. de Vac. & Excusat. Mun. & l. Semper ff. de Jur. Immun.* Item Superiores pro tempore, in gravi proprii muneris negotio tunc occupati, quod ad aliud tempus transferri non potest, ex Doctoribus passim. Qui libris imprimendis pro bono Ecclesiæ, vel Religionis invigilant, *Lezana vol. 1. c. 4. n. 20.* & Lectores, ac Prædicatores, sed iis tantum diebus, quibus eos legere, aut prædicare contigerit. Unde notat *Peyr. loc. cit. n. 21.*, nisi Lectores actu legant, frui non debent Immunitatibus, Exemptionibus, & Privilegiis, ut præcepit *Clemens VIII.* in Ordinationibus, factis pro refor. Regul. & docuit *Bart. in l. Medicos C. de Profess. & Mad. lib. 10. ac Gutierrez lib. 1. præd. Quæst. q. 21. n. 2.* Dicuntur autem actu legere, etiam tempore vacationum, & quando sunt designati ad de brevi legendum, quia tunc acrius student, & numquam minus vacant, quam quando vacant, qui debito officii volunt satisfacere *Nicolaus Pignol. addit. ad Rom. Sing. 453.*

Profecto si hujusmodi, alique id genus impediti, a servitio Chori reputantur immunes, multo magis ab assistentia Lectioni Sacræ Scripturæ, vel Theologiæ, ut patet. Quod autem a servitio Chori censeantur immunes, declaravit *Clemens VIII.* in Decretis pro refor. Regul. toties citatis apud *Lezanam c. 10. n. 20.* sic: [Nullus omnino prætextu cujuscumque privilegii, vel Superioritatis, etiam Generalatus, a servitio chori censeatur immunis, nisi pro tempore, quo quis in proprii officii munere actu fuerit occupatus. Cum Lectoribus autem, & Prædicatoribus Superiores iis tantum diebus, quibus eos legere, aut prædicare contigerit, dispensare possint. Idem quoque præstare valeant cum ægrotis, & studiorum causa legitime impeditis:] seu, ut explicat *Lezana* citatus, imprimendis libris pro bono Ecclesiæ, vel Religionis occupatis.

Tertium est, licet, ubi commode fieri queat, per annum singulis hebdomadis bis facienda sit lectio Sacræ Scripturæ, vel Theologiæ; vacare tamen potest tribus æstivis mensibus, Julii videlicet, Augusti, & Septembris, quibus ob nimium calorem minus bene studia litterarum exerceri queunt, ut notat *Cesped. dub. 254. n. 8.*, citans Declarationem Sac. Congr., & *Garciam de Benef. p. 5. c. 4. n. 157. Galettum in Margarita Casuum Cons. v. legere n. 1. Barbofam in Collect. Bullar. v. Lector Sacræ Scripturæ, & alios.* Sic iisdem tribus mensibus vacare potest eadem Sacræ Scripturæ lectio, vel Theologiæ in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis, ceteroqui a Sacris Canonibus eodem modo, ac in Monasteriis Religiosorum requisita, & a *Trident. eodem c. 1. sess. 5. de refor.* commendata, ut notat *Barbof. de Offic.*

Offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 56. n. 7. & Trid. loc. cit. n. 3. ex Galot. dic. v. legent. Garcia dic. p. 5. c. 4. n. 137. & Peyr. loc. cit. ubi id etiam refert decisum; cum eadem utrobique militet ratio.

427 Quartum denique est, Regulares non Monachos, vigore *Tridentini*, eodem proflus modo subiectos esse compulsioni Ordinarii, velut Apostolicæ Sedis Delegati per remedia Censurarum, quo subiecti sunt Monachi, ut docet *Rodriq. tom. 2. Quæst. Regul. q. ult. art. 2. sic: [Sicut Monachi possunt compelli ad id muneris remediis opportunis; ita etiam ceteri Regulares, ut patet ex verbis Concilii ibi: Similiter habeatur. Remedium autem opportunum, quo Episcopi possunt compellere Monachos, & Regulares ad hoc, erit Excommunicatio.]* Item *Peyr. §. 5. cit. n. 1. 16. & 17. Tambur. de Jur. Abb. tom. 3. d. 2. q. 5. n. 3. Piassec. in prak. Episc. p. 2. c. 3. n. 9. Reiffenst. lib. 1. Decretal. tit. 13. §. 6. n. 162, & alii, contra Pollizz. loc. cit. & nonnullos alios, contententes non eodem modo a *Tridentino* præcipi lectionem Sacræ Scripturæ Monachis, ac ceteris Regularibus; illis siquidem præcipitur ita, ut si Abbates desides fuerint, ab Episcopo cogi valeant per Censuras; his vero mere præcipitur, absque eo, quod ipsum Superiores desides compelli queant ab Ordinario remediis Censurarum.*

428 Communis sententia convincitur efficaciter argumento, quo utitur laudatus *Rodriq. ex Trident. hoc siquidem Concilium, ut supra retulimus, sic decernit:]* In Monasteriis Monachorum, ubi commode fieri queat, etiam Lectio Sacræ Scripturæ habeatur: quæ in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolicæ Delegati eos ad id opportunis remediis compellant: in Conventibus vero aliorum Regularium, in quibus studia commode vigere possunt, Sacræ Scripturæ lectio similiter habeatur.] Sed ly *Similiter*, ne sit otiosum, vanum, & superfluum, debet præter ipsam lectionem Sacræ Scripturæ in Conventibus Regularium, quæ jam expresse significatur a Concilio, aliquid ulterius importare, quod non exprimat pro Conventibus Regularium, & sit expressum pro Monasteriis Monachorum, quod sane non est aliud, nisi potestas coactiva Episcoporum per Censuras. ergo &c.

429 Item dictio *Similiter* est repetitiva, *Ruin. Conf. 169. n. 2. vol. 3. Gabr. Com. lib. 6. tit. de Clausul. Concl. 91. n. 21. Sordus decis. 88. n. 55. Sed non lectionis Sacræ Scripturæ pro Conventibus Regularium; quia jam est expressa, & repetita. Ergo potestatis coactivæ Episcoporum in casu negligentis Prælatorum, quæ pro Monasteriis Monachorum expressa est, non tamen pro aliis aliorum Regularium Domibus. Rursus dictio *Similiter* ostendit similitudinem facti, modi, & qualitatum absque ulla difformitate, *Innoc. in cap. Ex rescripto de Jurejur. Socin. Conf. 281. n. 3. lib. 2. Gabr. Conf. 8. n. 8. & Conf. 148. n. 13. lib. 2. Rota decis. 327. n. 7. apud Farinac. quæst. 1. recent. Et significat equalitatem, & identitatem, Socin. Conf. 281. incip. in Causan. 3. lib. 2. Alberic. in sua Dictionario Verb. Similiter, Menochius Caus. 224. n. 60. & Conf. 628. n. 9. & alii complures. Importat eundem modum, effectum, & dispositionem, *Fusar. Conf. 4. n. 21. & alii. Et inducit dispositionem, similem præcedenti, Seraphin. decis. 1384. Rob. de represent. lib. 2. c. 25. n. 14. Ergo &c. Tandem similitudo est in diversis rebus eadem, vel similis qualitas, Bald. apud Barbofam in tr. de ditionibus in utroque Jure usu frequentioribus ditione 367 ergo in lectione Sacræ Scripturæ, habenda in Monasteriis Monachorum, & in Conventibus Regularium, eadem Episcopo subiectio quoad compul-***

sionem in casu negligentis.

Neque dicas: Decreta odiosa non debent extendi ab uno casu ad alium ex identitate, immo neque ex majoritate rationis.

Nam assumptum patitur distinctionem: nisi extendantur a lege, transeat, Si ab ipsamet extendantur lege decernente, ut in proposito per verbum *Similiter*, nego assumptum, Dixi transeat: enim vero,

Licet complures Doctores, tum Canonistæ, tum Civilistæ apud *Suarez de legib. lib. 6. c. 8. n. 2. acriter contendant, Decreta nedum favorabilia, verum etiam odiosa extendenda esse de casu ad casum, ubi paritas (ajunt ipsi similitudo) militat rationis; moti ex cap. inter Corporalia 2. de Translat. Episcop. & l. Ideo ff. de legib. ibi: [Semper quasi hoc legibus inesse, credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertineat, quæ quandoque similes erunt: quia non possunt articuli singillatim comprehendi; sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is, qui jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita jus dicere, debet.] Et habetur in l. Non possunt ff. eod. Ipse tamen Doctor Eximius loc. cit. n. 3. inter paritatem, & identitatem rationis distinguens, negat ex paritate rationis extendi posse Decreta odiosa de casu ad casum; mordicus autem defendit n. 16., & c. 4. n. 2. & 6. hujusmodi extensionem ex identitate rationis, vel in lege expressæ, vel etiam subintellectæ, seu ab Interpretibus excogitatæ, si in lege ratio expressa non sit, faciendam esse de casu ad casum; additque, id se defendere ob sententiam valde communem Canonistarum, & Civilistarum, cui patrociniatur *Glossa in Cap. Translatio de Constit. Verb. quod de uno, dicens: [Ubi eadem est ratio, idem debet ibi esse jus.]* Unde ortum habuit vulgare Doctorum proloquium, universaliter pro favorabilibus & odiosis: [Ubi eadem est ratio, eadem est Juris dispositio.] Legatur *Suarez utroque c. cit. Jam ratio Tridentini in exigenda cum tanto rigore lectione Sacræ Scripturæ, vel Theologiæ, ut habetur c. 1. sess. 4. de refor. cit., & supra notavimus, est: [Ne cælestis ille Sacrorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat:] Et quia [Tam honorifica, & cæterorum omnium maxime necessaria est Lectio ad catholicæ Fidei defensionem, & incrementum, sanæque doctrinæ conservationem, & propagationem.] Et c. 2. [Quia Christianæ Reipublicæ non minus necessaria est prædicatione Evangelii, quam Lectio.] Quæ sane ratio æque militat pro Monachis, ac pro ceteris Regularibus non Monachis.**

C A S U S LXXXVI.

Quoad revocationem Conjugis invalide professi.

Regulares Exempti, etiam intra claustra commorantes, subjiuntur Episcopo quoad revocationem Conjugis invalide professi. Potest siquidem Episcopus contra Regulares, etiam exemptos, procedere, eo quod injuste detineant Conjugem invalide professum, nolintque illum uxori restituere. Atque ita *Sanchez lib. 7. de impedim. disp. 33. n. 21. Salsedus in Addition. ad pract. Bernardi Diaz. c. 3. tit. 4. §. Puntre, Rojas de Heretic. p. 1. n. 155. Bordon. de Exempt. & subiect. Episc. resol. 7. n. 109. Cochier p. 2. quæst. 45. n. 122. Monet. de Conserv. c. 7. q. 4. n. 161. Cespæd. c. 3. dub. 60. & alii. Cum in hoc casu non agatur de privilegiis*

vilegiis Religionis, aut ipsa privilegia concernentibus, vel de statu Regularium; quod sane Conservatoris proprium foret; sed de instauratione Matrimonii; quod Ordinarii solius proprium est, ex 1. c. de *Convers. Conjug.* & aliunde Ordinario competat jus adversus extraneos, & exemptos, impediētes, & perturbantes suam jurisdictionem, ut in proposito.

435 An autem adversus Regulares exemptos, non obstante, quod privilegium habeant, ne possint censurari, procedere queat Episcopus in proposito censuris, aliisque pœnis Ecclesiasticis; affirmat *Salsedus* apud *Sanchez* n. 22. Negat autem communior Doctorum sententia, cui patrocinatur *Cochier* loc. cit. sic: [Episcopus potest excommunicare, & suspendere Exemptos, impediētes revocationem conjugis e Monasterio exempto, si iste conjux non fuerit valide professus; puta sine licentia alterius conjugis, vel illius, in sæculo manentis, nullum sit votum continentis, aut saltem sit temporale. Nisi tamen Exempti privilegium habeant, ne possint excommunicari, suspendi, vel interdici; quale habent Mendicantes, ut constat ex eorum *Compendio* *versh. Exemptio* n. 9. & Societas Jesu, ut constat ex Bulla Pauli III. Anno 1549. & ita in terminis resolvit *Thomas Sanchez* ejusdem Societatis, Doctor Eximius *tr. de Matrim. lib. 7. disp. 33. n. 21.* Et ratio est, quod in propria specie non agitur de Religionis privilegiis, aut de statu Religionum, sed de Matrimonii instauratione, Conjugisque revocatione, qui minus legitime sit professus. Quod Ordinarii proprium est, c. 1. *Convers. Conjug.* Denique quia Ordinatio competit omnimoda jurisdictio in Extraneos, & Exemptos, impediētes suam jurisdictionem, *Innoc. in cap. Dilatus &c.*] Hactenus *Cochier*. Sed de hac facultate censurandi Regulares Exemptos in casibus, in quibus subjiciuntur Episcopis, & non obstante privilegio, ne valeant censurari, melior infra rediit sermo.

C A S U S LXXXVII.

Quoad aperiendas Sacre Pœnitentiariæ litteras.

436 **R**egulares Exempti subjiciuntur Episcopis quoad aperiendas, executionique mandandas litteras Sacre Pœnitentiariæ. Regulares siquidem, etiam nullo gradu insigniti, si ad Confessiones Sæcularium audiendas approbationem habeant ab Episcopo, possunt dictas litteras, Magistris in Theologia destinatas, vel in Jure Canonico Doctoribus, aperire, & exequi: seu de cetero illæ contineant casum, in quo opus sit absolutione Sacramentali, ut est perpicuum, sive non: ut si agatur de dispensatione in Voto, in Juramento, in Irregularitate, & similibus: non ita tamen, si approbati non sint. Quod patet tum ex privilegio, Societati Jesu concessio a Greg. XIII., & omnibus consequenter aliis Religiosis Ordinibus, de privilegiis Societatis participantibus, quod innuit *Compend. nostror. Privil. v. Confessarius* §. 3. sic: [Possunt nostri Sacerdotes, designati per Præpositum Generalem, aut de ejus licentia per alios Superiores Societatis, & a locorum Ordinariis approbati, vel approbandi, etiam si nullo gradu sint insigniti, aperire litteras Sacre Pœnitentiariæ, destinatas Magistris in Theologia, vel in Jure Canonico Doctoribus; & auditis Confessionibus recurrentium ad ipsos, imposita illis pœnitentia, in litteris expressa, vel de Jure infligenda, eos absolvere, ac in foro conscientis, quascumque sibi ver-

bo, vel scripto commissas absolutiones, dispensationes, & pœnitentiariarum injunctiones excipere, & exequi.] Tum ex clausula, quæ in dictis litteris hodie solet apponi, nimirum: [Audita Confessione, nec aliter, nec alio modo.] Atque ita cum Doctoribus passim *Pasqualig. decis. 414. & Cesp. de Exempt. c. 24. dub. 362.* Qui notant, non omnes Confessarios Religionum, quæ gaudent hoc privilegio, posse litteras hæc aperire, & executioni mandare; sed dumtaxat Generales, ceterosque Superiores ex Generalium concessione: omnesque alios Confessarios per Generales designatos; aut eorumdem licentia, quos Superiores ad id deputaverint, ut Nostris cavetur in laudato *Compendio*. Ideo enim (ait *Cesp. supra n. 5.*) Summus Pontifex non concessit Privilegium Confessariis absolute, sed iis solum, qui obtinent facultatem a Generali, quia voluit quod talis facultas tantum daretur idoneis. Legatur *Pasqualig. dic. decis. 414. per totam.*

C A S U S LXXXVIII.

Quoad Dispensationes, & Commutationes Votorum.

Regulares Exempti, etiam intra claustra de-
438 gentes, subjiciuntur Episcopo quoad dispensationes, & Commutationes Votorum. Regulares siquidem, etiam valeant dispensare, & commutare omnia vota, exceptis ultramarinis, & Sancti Petri, & Pauli de Urbe, Sancti Jacobi in Compostella, Castitatis, & Religionis, ut indulget nostris Societati Paulus III. in Bulla, quæ incipit: [Inter cunctas:] quam facultatem cum eadem exceptione extendit Gregorius XIII. ad vota jurata, dummodo commutatio, & dispensatio non fiat in præjudicium tertii, ut refert *Compon. Nostror. Privil. v. Commutatio* §. 1. Nequeunt tamen illa dispensare, & commutare, nisi fuerint a Superioribus Regularibus deputati, & ab Ordinario loci ad Confessiones Sæcularium excipiendas approbati, ut optime advertit *Bordon. resol. 5. q. 12. & in Decis. Miscell. 500. dub. decis. ult. §. Dixi* 20. Contra *Cesp. de Exempt. dub. 109.*, contendentem ex laudato privilegio Pauli III. sufficere, quod Regulares fuerint tantum a suis Superioribus deputati. Sed non recte; cum deputatio Superiorum Regularium, quamvis satis, superque fuerit, quando concessum fuit Privilegium a Paulo III., scilicet anno 1541., adeoque octodecim annis ante Decretum Tridentini *sess. 22. c. 15. de Approbatione Episcopali*; hodie tamen ex Bulla Pii IV. *incip. [In Principis Apostolorum] 94. in Bullar. novo*, qua omnia Regularium privilegia redacta sunt ad terminos *Concilii Tridentini*, sola deputatio Prælatorum Regularium satis non est; sed requiritur etiam Approbatio Episcopalis; quod secundum aliquos est, subjicere fideles suos Sacerdotibus regularibus. Hinc laudatum *Compend. Nostror. Privil. dic. Verb. Commutatio* §. 1. ita monet: [Communicatur hæc facultas omnibus Confessariis approbatis, eodem modo tamen, quo facultas absolvendi, quæ habetur supra *v. Absolutio* §. 1.] scilicet [Hæc facultas absolvendi &c. communicatur Omnibus Confessariis, a Superioribus deputatis, & ab Ordinario loci juxta formam *Concilii Tridentini sess. 23. c. 15. de reform. approbatis &c.*]

Nec officit, quod in hac sententia approbatus tantum ad Confessiones virorum deberet extra Sacramentum dispensare, & commutare vota Mulierum, sicque necessaria non esset approbatio Episcopi.

scopalis. Non officit, inquam, quia ut notat *Bor-*
donus supra, approbatio Episcopalis non requiritur
præcisè pro absolutione Sacramentali; sed etiam,
ut in Confessario appareat idoneitas ad iudicanda
non solum peccata, sed etiam vota, & hujus ge-
neris; atque ut fidelis dicatur factus illi subiectus
ex eo, quod est specialiter Minister Episcopalis.

C A S U S LXXXIX.

Quoad recitationem Hymnorum reformatorum.

442 **R**egulares Exempti Episcopo subduntur quoad
recitationem in Choro Hymnorum, ab Ur-
bano VIII. reformatorum. Ex vi siquidem Con-
stitutionis [Cum alias], editæ a laudato Pon-
tificè ob reformationem Hymnorum die 27. *Aprilis*
1649. potest Episcopus, tamquam Apostolicæ
Sedis delegatus, procedere in Regulares, non re-
citantés Hymnos, jussu Urbani VIII. correctos,
existentes in Urbe, & in ejus districtu infra duos
menses a die datæ Constitutionis; alios autem, si
citra montes sint, infra octo menses; si ultra, in-
tra duodecim. Atque hæc Constitutio, ut notat
Pellizza. de Monialibus c. 8. n. 65. q. 47., etiam mo-
niales exemptas comprehendit, quæ proinde queunt
ab Ordinario puniri, si in Choro renuant præfatos
Hymnos, jussu Urbani VIII. correctos reci-
tare.

C A S U S XC.

Quoad insolitas, novasque Sanctorum Imagines.

443 **R**egulares Exempti subjiciuntur Episcopis quoad
insolitas, novasque Christi Domini, Beatif-
icæ Virginis, & aliorum Sanctorum Imagines
pingendas, aut sculpendas: Nam ex vi alterius
Constitutionis Urbani VIII. *insolp.* [Sacrosancta
Tridentina Synodus] 15. *Martii* 1642. Regulares
pingentes, aut sculpendas, vel pingi, aut sculpi
facientes Imagines Domini Nostri Jesu Christi,
& Deiparæ Virginis, & Angelorum, Apostolorum,
Evangelistarum, aliorumque Sanctorum, &
Sanctarum quarumcumque, quæ sint insolitæ, &
vestitæ alio habitu, & forma, quam in Catholica,
& Apostolica Ecclesia ab antiquo tempore
conuevit: aut si pietatæ sint cum habitu peculiari
alicujus Religionis &c. subduntur Ordinariis loco-
rum tamquam in hoc Apostolicæ Sedis delegatis,
&c. Quæ sane Constitutio renovat Decretum *Tri-*
dentinæ Sess. 25. de Purgator. ibi: [Statuit Sancta
Synodus, nemini licere ullo in loco, vel Eccle-
sia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam
ponere, vel ponendam curare Imaginem, nisi ab
Episcopo approbata fuerit, adhibitis in Consilio
Theologis &c.] Dicitur autem in proposito ima-
go insolitæ, quæ parit videntibus scandalum, non
tamen devotionem, & pietatem, ut ex ipso Con-
cilio, & Constitutione relata colligit *Cesped. dub.*
332. *in fin.*

C A S U S XCI.

Quoad certiorandum Parochum de Confessione Ægroti.

445 **R**egulares Exempti subjiciuntur Episcopo quoad
certiorandum Parochum de Confessione Æ-
groti, saltem per Scripturam. Ut enim statuit
Clemens X. in Bulla *inscp.* [*Superna*] 11. *Ke-*
lendas Julii 1670. Regulares, [semel simpliciter
approbatos, posse in Diocesi Episcopi approbantis

quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorum-
cumque etiam Infirmorum Confessiones audire,
absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi li-
centia: de qua tamen Confessione teneri dictos
Religiosos eorumdem Infirmorum Parochum illico
certiorem reddere. Et hoc posse illis ab Episcopo,
sub pœna suspensionis a facultate audiendi Con-
fessiones præcipi: sufficere tamen, ut certioratio
hujusmodi fiat saltem per Scripturam apud ipsum
infirmum reliquendam]

Non tamen quoad certiorandum eundem Pa-
rochum de Confessione, ipsismet Regularibus fa-
cta tempore Paschali; ut late docet *Moron. in suis*
centum Moralibus Responsis, Resp. 21. & ex eo Ces-
pedes dub. 146. cum ad id nullo jure teneantur
Regulares: quin potius eximantur ex privil. Six-
ti IV. in Const. quæ incipit [Regimini univer-
sali Ecclesiæ:] ubi statuitur, Parochos debere
ad Eucharistiam illos admittere, qui Regularibus
confessi sunt; asseruntque, se dictis Regularibus
confessos fuisse, nulla ab eis requisita Scheda,
seu Scriptura. Ac *ex Extravag.* [Inter cunctas]
Benedicti II., in qua idem clarissime indulgetur,
debere nimirum Parochos dictis pœnitentibus cre-
dere, nec aliquid aliud requirere. Et quamvis
præfata *Extravag.* fuerit per *Clem. Dudum* revo-
cata: non tamen in totum; cum adhuc multa re-
maneat privilegia integra, quæ conceduntur in
illa, inter quæ istud extat, quo scilicet apud Re-
gulares confessi non teneantur aliquid ostendere,
ad fidem factæ Confessionis inducendam, ut no-
tant laudati Doctores. Immo, addit *Moron. loc.*
sup. cit. a n. 22. usque ad 25., nec alii etiam
Confessarii ad dandas præfatas Scripturas, seu Sched-
ulas obligantur, ex doctrina Divi Thomæ *Quod-*
lib. 1. q. 6. n. 12. quia scilicet in foro pœnitenti-
ali creditur homini, & pro se, & contra se: ad
differentiam fori Judicialis, in quo homini tan-
tum creditur adversus se, non autem pro se; er-
go nullus Confessarius, ad dandas has Schedulas
obligabitur; cum nullus etiam pœnitens ad eas
petendas teneatur. Quæ cum ita sint.

Nec consuetudine induci potest, quod ad tra-
dendas allatas Scripturas obligentur Regulares, ut
notat laudatus *Moronus*: cum privilegia, Univer-
sitati concessa, per actus subditorum nequiquam
amittantur, nec actus peculiarium personarum no-
ceant Universitati, ex *text. in cap. Accedentibus*
de Privil.

Neque Episcopi Edicto, quo obligantur Con-
fessarii ad dandas pœnitentibus has Schedulas, sub
pœna suspensionis a Confessionibus audiendis, te-
nentur Regulares: cum id foret contra ipsorum
privilegia, notat laudatus *Cesped. nu. 2.* addens,
tunc posse Regulares ad suos Conservatores recur-
rere, ut ab eis defenderentur: & hoc, etiam si De-
cretum, & Edictum esset latum cum verbis: *ju-*
stis de causis: quia nec cum causa, nec sine cau-
sa potest aliquid Episcopus contra privilegia Re-
gularium.

Tandem *n. 7.* Parochos admonet *Cespedes*, ne
subditos suos, qui Regularibus confessi sunt, cog-
nant, iterum confiteri, priusquam ipsis ministrent
Eucharistiam; secus, velut suspecti de hæresi, Of-
ficio Sanctissimæ Inquisitionis denunciandi sunt, ex
Const. Sixti IV. *inscp.* [Regimini] *n. 50.* At-
que hic fuit error Joannis de Poliaco, qui a Joan.
XXII. compulsus fuit, illum retractare.

Quoad exhumanda, transferendaque corpora Defunctorum.

451 **R**egulares Exempti, etiam intra claustra commorantes, Episcopis subduntur, quoad exhumanda Defunctorum corpora, & in alium locum, etiam ejusdem Ecclesie, transferenda. Cum ex *c. Corpora Sanctorum, de Consecr.* nequeant exhumari cadavera, & in alium locum transferri sine Papae, vel Episcopi licentia: idque ob venerationem, Defunctis debitam. Atque ita docent *Lezana v. Sepultura quoad Regulares, Cespedes dub. 219. & alii.* Quae tamen doctrina locum habet in cadaveribus, perpetuae Sepulturae traditis; non tamen per modum depositi, ut notant *Hieronymus Rodriq. in Comp. Quest. Regul. resol. 127. & Villalobos in Summ. tom. 2. tr. 31. diff. 6. n. 4.* Nec officit privilegium Leonis X., quo Minoribus indulgit, ut in suis Ecclesiis possent, defunctos de loco ad locum transferre: quia jam fuit ablatum, utpote per vivae vocis Oraculum, concessum.

Quoad exhumandos Excommunicatos, Interdictos, Usurarios, Haereticos, & Infideles.

452 **R**egulares praefati subjiuntur Episcopo quoad exhumandos Excommunicatos publice, nominatim Interdictos, Usurarios manifestos, & sepultos tempore interdicti, coherentes ad *Clem. Eos de Sepult.* Item Haereticos, ac Infideles, juxta *c. Quicumque 2. de Haeret.* Possent siquidem Episcopum, Regularibus praecipere, ut praedictos, in propriis Ecclesiis sepultos, humo eximant, proculque abjiciant, docet communis Doctorum opinio cum *Abb. in cap. Sacris de Sepult. Tambur. de Jur. Abb. q. 7. n. 4. Pellizz. tom. 2. tr. 8. c. 5. sect. 4. subsect. 2. n. 176. & aliis: tum ex cit. Clem. Eos, de Sepult. tum ex Cap. Episcoporum.*

453 Sed *Cesp. loc. cit. n. 11.* contendit, in neutro ex locis citatis reperiri talem facultatem, concessam Episcopis: [Unde (concludit) vellem scire, communis opinionis quodnam sit fundamentum, ut cum communi possem libenter incedere.] Sed quam probabiliter, viderit ipse, & judicent viri docti, ait *Pellizz. supra: monens, non posse id Episcopum Regularibus praecipere, si defuncti ex alio titulo sint prohibiti Ecclesiastica sepultura: tunc siquidem perinde se habent, ac si extra Dioecesim essent sepulti: cum locus exemptus aequiparetur loco, extra dioecesim sito.*

454 Quod tamen non facit, addit *Peyr. ex Rodriq. tom. 3. q. 61. art. 4.,* quin Episcopi alias possent impedire, ne tales Defuncti ad locum exemptum deferantur; & consequenter Ecclesiastica priventur Sepultura: sic enim delinquerent in proprio territorio, ideoque ii possent se opponere.

456 Notat hic laudatus *Rod. q. supra* ex communi Doctorum sententia, corpora Defunctorum, quae in casu prohibito sepeliuntur, debere in ea distantia procul ejici ab Ecclesia, ut voces Clericorum non audiantur, conformiter ad *cap. Quod in 10, de panit. & remiss.*

Quoad Eleemosynas quaeritandas extra loca, ubi non sunt Conventus: & ubi sunt, per alios, quam per proprios Religiosos, vel oblatos.

Regulares Exempti subjiuntur Episcopo quoad eleemosynas quaeritandas extra loca, ubi habent Conventus; aut per alios, quam sui Ordinis Religiosos, vel oblatos. Quamvis enim Regulares mendicantes libere possint ubilibet, absque Ordinarii, & Parochorum licentia, eleemosynas quaerere ex compluribus privilegiis bullatis, iidem ad hoc per Pontifices Maximos concessis, quae refert *Casarub. in Compend. V. Eleemosyna, praesertim ex illo Sixti IV. statutis, quod Ordinarii, seu quicumque alii, prohibentes, ne Fratribus Carmelitis eleemosynae fiant, ipso facto sint excommunicati; & contra eos procedere valeant Rectores Ordinum Mendicantium, Auditor Cameræ Apostolicæ, & Inquisitor haereticæ pravitatis, velut adversus haereticos. Et ex alio ejusdem Sixti, quo decretum est, Ordinarios impediens, ne Fideles Fratribus Mendicantibus eleemosynas faciant; si intra triduum requisiti, non destiterint, eo ipso incurrere penam Interdicti, Ingressus Ecclesiae, ac Suspensionis a Regimine, & Administratione suarum Ecclesiarum; alios autem inferiores ab iis excommunicationis sententiam incurrere, ut notant *Rodriq. tom. 2. q. 57. art. 7. & Leo in Thesaur. p. 4. c. 2. n. 147.* Nihilominus si extra loca, ubi habent Conventus, quaerere velint, tenentur Ordinario loci proprii Superioris Religiosi licentiam ostendere, ut statuit Sacra Congr. Conc. anno 1621. apud *Lezana tom. 2. c. 1. n. 4. sic: [Sacra Congregatio Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, censuit, Fratres Ordinum Mendicantium nequam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per se ipsos in Diocesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas quaerant; sed tantum si extra loca, ubi Monasteria existunt, quaerere voluerint, teneri suorum Superiorum licentiam Ordinario ostendere.]* Quod sane statutum de consensu ejusdem Sacrae Congregationis in gratiam Fratrum Conventualium Sancti Francisci confirmavit Urbanus VIII. die 9. Febr. 1640. Rite autem id sancitum fuisse a Sacra Congregatione, liquet ex eo, quia Regulares, bona possidentes in communi, qui gaudent privilegio Mendicantium, aliquando pauperes vere non sunt, sed possunt Monasterii redditibus congrue sustentari, praesertim ubi eorumdem exiguus est numerus; ne ergo vere indigentibus eleemosynae subtrahantur, debet Episcopus scire, pro quonam Conventu eleemosynas quaeritent Religiosi quaestuant: quod utique ipsi notum erit per ostensionem licentiae Superioris regularis. Item non semel possent fingere Religiosi, se pro Conventu quaesturare, interim pro se ipsis quaestuentes, non sine populorum scandalo, & gravi eorumdem Regularium detrimento. Ut id autem evitaretur, oportuit, Sacram Congregationem praefatam decretum edidisse.*

Et nedum praefatam Superioris Regularis licentiam ostendere debent Ordinario loci Religiosi, quaestuentes extra loca, ubi Conventus habent; verum etiam per se ipsos debent, aut per proprios Oblatos, non autem per alios quaesturare, seu in dictis locis, sive etiam in iis, in quibus habent Conventus, ut pluries declaravit Sacra Con-

Congregatio Concilii, teste *Fagnan. in c. Tuarum n. 3. de Privil. & in C. Cum ex eo n. 30. de pœnit. & remiss.* Et nonnisi de licentia Episcopi quæstuarè posse per alios, declaravit Sacra Congregatio Episc. & Regul. die 17. Jan. 1692. apud Monacell. tom. 1. tit. 6. for. 6. n. 11. pag. mibi 197. sic: [Posse Regulares Mendicantes quæstuarè per se ipsos, & ad suam utilitatem: per sæculares autem non posse, nisi de licentia Episcopi.]

463 Addit hic *Lezana loc. sup. cit. Sacram Congr. Conc. declarasse*, Regularibus non esse prohibitum, colligere frumentum, ligna, uvas, & similia, antequam Curatus habeat suas primitias: sicque ad hujusmodi quæstuationes non egere licentia Episcopi; cum ii, sic quæstuant, utantur Jure suo.

C A S U S XCV.

Quoad iter faciendum de una ad aliam Provinciam, vel Civitatem.

464 **R**egulares laudati subjiciuntur Episcopo quoad iter faciendum de una ad aliam Provinciam, aut Civitatem. Sixtus enim V. in Bulla, quæ incipit: [Cum de omnibus] apud *Cberub. tom. 2. Bullar. §. 7. pag. 601.* præcipit [Universis, & singulis locorum Ordinariis, eorumque Vicariis in Spiritualibus Generalibus, ut per suos Officiales, Ministros, vel Executores curent, ut ab omnibus personis, regulari habitu indutis, quas per suas Civitates, vel Diœceses iter facere, vel transire, & ad quæcumque hospitia, vel diversoria se recipere contigerit, diligenter perquiri, num literas Commendatitias, seu Obedientias secum deferant. Quod si eos dictas literas non habere, vel ignotos esse, deprehenderint; possint contra ipsos, etiam tamquam fugitivos, & sui Instituti desertores procedere; & tandiu illos sub custodia detinere, donec certa notitia de iisdem habeatur.] Et Regulares, qui alterius Provincie fratres ignotos sine prædictis literis recipiunt, etiam prætextu pietatis, & hospitalitatis, incurrunt privationem vocis activæ, & passivæ, & officiorum, ac dignitatum, quas obtinent, & inhabilitationem in futuro. Quod deinde idem Sixtus V. extendit ad recipientes etiam illos, qui de uno in aliud ejusdem Provincie Monasterium proficiscuntur, tam sui, quam alterius Ordinis, si videlicet ignoti sint. Quæ sane Bulla, ejusque declaratoria (notat *Peyr. Const. 13. Leonis X. §. 1. n. 3.*) revocata non sunt per Constit. Gregorii XIV. incip. [Circumpecta]: neque per Constit. 3. ejusdem Gregorii, utpote qui solum moderavit Constitutionem Sixti quoad illegitimos. Neque sunt revocata per Constit. Clem. VIII. [In suprema] §. 3. solum enim moderavit quoad nullitatem Professionum.

C A S U S XCVI.

Quoad ejiciendos ab Ecclesia pauperes tempore Divinorum Officiorum.

467 **R**egulares Exempti, etiam intra claustra degentes, subjiciuntur Episcopo quoad ejiciendos a propriis Ecclesiis pauperes, tempore divinorum Officiorum, ac Prædicationum emendicantes. Etenim S. Pius V. Const. 5. §. 4. hæc habet: [Religiosis, etiam claustralibus, præcipimus in virtute Sanctæ Obedientiæ, ut in Ecclesiis suis deputent aliquem, qui tales ejiciat: &, si negli-

gentes fuerint, gravissime ab Ordinario corripiantur &c.] Quamvis, ut notat *Pellizz. tr. 7. c. 6. Sess. 2. n. 86.* modo talis Constitutio non videatur esse in usu, saltem in multis locis.

C A S U S XCVII.

Quoad Monasteria commendata, vel quæ generalibus Capitulis non subduntur.

Regulares, de quibus loquimur, Episcopis subjiciuntur quoad Monasteria commendata; vel quæ generalibus Capitulis non subduntur. De commendatis siquidem hæc statuit *Trident. Sess. 21. c. 8. de refor.* [Commendata Monasteria, etiam Abbatie, Prioratus, & Præposituræ nuncupata, in quibus non viget regularis Observantia, ab Episcopis, etiam tamquam Apostolicæ Sedis delegatis, annis singulis visitentur, curentque iisdem Episcopi congruentibus remediis, etiam per sequestrationem fructuum, ut, quæ renovatione indigent, aut restauratione reficiantur &c. appellationibus quibuscumque, privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabili tempore præscriptis, Conservatoriis, Judicum deputationibus, et eorum inhibitionibus non obstantibus. Et si in eis vigeret Observantia Regularis, provideant Episcopi paternis admonitionibus, ut eorum Regularium Superiores juxta eorum Regularia instituta debitam vivendi rationem observent, & observari faciant, et sibi subditos in officio contineant, ac moderentur. Quod si admoniti, intra sex menses eos non visitaverint, vel correxerint; tunc iisdem Episcopi, etiam ut delegati Sedis Apostolicæ, eos visitare possint, & corrigere, prout ipsi Superiores possent juxta eorum instituta, quibuscumque appellationibus, privilegiis, & exemptionibus penitus remotis, & non obstantibus.] Hactenus *Tridentinum.*

Monasteria etiam, quæ Generalibus Capitulis non subduntur, nec suos habent Visitatores regulares, si monita in Congregationes sese non redegerint, in omnibus subiecta sunt jurisdictioni Episcopi, *Trident. Sess. 25. de Regul. c. 8.* a quo visitari pariter queunt exemplo Commendatorum, ut respondit Sacra Congregatio Concilii die 20. Febr. 1616. sic: [Sacra Card. Conc. Trident. Congregatio censuit, non licere Ordinariis locorum Monasteria Regularium eo prætextu visitare, & corrigere, quod illorum Superiores admoniti intra sex menses illa non visitaverint, vel correxerint; nisi eadem Monasteria, vel sub Commenda existant, vel suorum Ordinum Capitulis non subduntur, ac sese in Congregationes redigerent, neglexerint.] apud *Piasc. in prax. p. 2. c. 3. art. 6. n. 32.*

C A S U S XCVIII.

Quoad contributionem pro Seminario.

Regulares Exempti, etiam intra claustra degentes, subjiciuntur Episcopo, quo ad contributionem pro Seminario præstandam. Eam enim pro modo facultatum Monasterii cujusque imponere potest Regularibus Episcopus, *Conc. Trident. Sess. 25. de refor. c. ult.* Excipiuntur tamen ab hujusmodi obligatione, & subiectione per laudatum Concilium, & Bullam S. Pii V. incip. [Romanus Pontifex] die 1. Octobris 1567. Religiosi mendicantes; quorum nomine intelliguntur Ordines S. Dominici, & Francisci, Eremitarum S. Augustini, Carmelitarum, & Servorum Beatæ Mariæ ex

cit. Constit. S. Pii V. [Romanus Pontifex] .
Item Religiosi Societatis Jesu ex alia Constitu-
tione S. Pii V. incip. [Dum indefessæ] die 7. Ju-
lii 1571. Ordo Minorum S. Francisci de Pau-
la ex alia Bulla S. Pii V. incip. [Apostolicæ] 9.
Novembris 1567. & alia incip. [Romanus] ejus-
dem eodem anno 19. Novembris. Congregatio Je-
suatorum, teste *Piasec. p. 2. c. 3. art. 6. cit.*
& Carmelitæ disalceati ex Constit. Clementis
VIII. incip. [Romanus Pontificem decet] die
20. Augusti 1603. Non tamen Canonici Regulares
S. Augustini, Casinenses, Cistercienses, Montis
Olivetii, Vallis umbrosæ, & alii, quibus privi-
legia Mendicantium communicavit S. Pius V. in
sua Constit. incip. [Ex supernæ] 17. Kal. Septem-
bris 1567. cum ea fuerint postmodum revocata
a Greg. XIII. per Constit. incip. [In tanta]
Kal. Martii 1572; ut notat *Piasec. supra.*

C A S U S XCIX.

Quoad Jus Reverentiale .

- 472 **R**egulares exempti subduntur Episcopis quoad
jus reverentiale, ita ut teneantur sub mor-
tali, Episcopos venerari, ut docent *Peyr. in Const.*
26. *Leontis x. §. 24. Cespeda. dub. 220. & alii.* Li-
quet ex verbis citatæ Constitutionis: [Eisdem in-
super Fratres in virtute Sanctæ Obedientiæ mone-
mus, ut eisdem Episcopos, loco Sanctorum Apo-
stolorum subrogatos, pro debita, & nostra, &
Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore, &
convenienti observantia venerantur.] Ubi ly
473 *Monemus pro præcipimus* accipit *Peyr.*, cum verba
deserviant intentioni, non intentio verbis. Et ly
in virtute Sanctæ Obedientiæ licet non semper in-
ducat peccatum mortale; inducere tamen in sub-
jecta materia, contendit *Peyr. laudatus.* Pro quo
facit *text. in Can. Revera 3. q. 8.*, ubi *Glossa* sic
habet: [Ergo venerandi sunt Episcopi a Regula-
ribus, qui licet sint exempti, atramen non sunt
474 exempti, a jure reverentiali, ut docent communiter
Doctores.] Quare cum Episcopi venerint in Regula-
rium Exemptorum Ecclesias ad celebrandum, rever-
enter sunt recipiendi: ibique valent benedicere po-
pulo, atque in Pontificalibus celebrare, sicut uti
Baldacchino Clem. Archiepiscopo 2. de priviil. Cuius-
sui si Regulares, aliique exempti nolint assentiri,
possunt ad eodem Episcopo per Censuras, & pœnas
Ecclesiasticas ad assentiendum compelli, juxta De-
cretum Sac. Congreg. Episc. & Regul. 11. Junii
1603., a Clem. VIII. approbatum, apud *Barbos.*
de Offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 80. n. 16.
475 Cogi tamen non possunt ad hoc, ut in suis
locis Missæ, aut alia Divina celebrentur, Ordi-
nes conferantur, vel agitentur causæ Civiles, seu
Criminales, Processiones convocentur, aut Syno-
dus conventus, seu quævis Congregationes, tam
Ecclesiasticarum, quam Laicarum personarum con-
gregentur, seu quod loca regularium deputentur
ad usum, hospitium, habitationem, detentionem,
& incarcerationem Ecclesiasticarum, vel Laicarum
personarum. Et præsumens attentare contra om-
nia, aut aliquod prædictorum, cujuscumque con-
ditionis, aut status sit; nisi facta ei de hujusmo-
di Indulto notitia destiterit, ipso facto sententiam
Excommunicationis incurrat, vigore Privilegii,
Monachis Sancti Benedicti Congregationis Italiæ,
ab Eugenio IV. concessi, & relati in *Compend.*
Minor. V. Exemptio §. 33., & in *Compend. nostror.*
priviil. V. Exemptio §. 12.

C A S U S C.

Quoad ea, quæ Regulares concernunt ut Ca-
nonicos .

Tandem subjiciuntur Episcopo Regulares, qui 476
in simul sunt Canonici Cathedralis Ecclesiæ,
ut Patres Benedictini in Sicilia in Ecclesia Mon-
tis Regalis, aliique in aliis locis. Verum quoad
ea, quæ ipsos concernunt, ut Canonicos, non ut
Monachos; unde in ipsos omnimodam habet juris-
dictionem, exceptis iis, quæ regularia concernunt
instituta, ut jejunia, silentium, abstinentia a car-
nibus, humilitas in habitu, mortificationes &c.
Quod si Episcopus in simul Abbas eorum fuerit; 477
tunc etiam quoad ea, quæ concernunt Regularia
instituta, omnimodam in eos jurisdictionem habe-
bit: Atque ita *Lotter. de re Benefic. lib. 1. q. 33.*
Barbos. de Canonic. & Dignitat. c. 1. a n. 9. Cespeda.
dub. 390., ubi de jurisdictione Archiepiscopi Mon-
tis regalis in Benedictinos Cathedralis Ecclesiæ ci-
tat Bullam Pauli III., & assert per extensum De-
cisionem Rotæ coram *Coccino* anno 1604.

Alios casus, in quibus Regulares Exempti, 478
etiam intra claustra degentes, subjiciuntur Episco-
pis, atque adeo in iis nequeunt se impedire Re-
gularium Conservatores, utpote minus notabiles,
minutque frequentes, brevitatis ergo prætermittimus.
Qui illos desiderat, consulat Canonistas, præsertim
Regulares, ex professo de privilegiis
Ordinum Religiosorum differentes: qui recte ad-
vertunt cum *Pellizz. in Man. tom. 2. art. 9. §. 5. n. 479*
21. ex *Pasqualigo tom. 2. Q. 135.*, Ordinariorum
jurisdictionem contra Regulares exemptos extendi
non debere, sed contineri i. ra terminos, præscri-
ptos a Jure, ac specialibus Constitutionibus Pon-
tificiis, & Declarationibus Sacrarum Congrega-
tionum. Cum enim Regulares sint generaliter exem-
pti ab Ordinariorum jurisdictione, & solum
in certis casibus subjecti; jurisdictione ipsorum ex-
tendi non debet ad Regulares ultra casus expres-
sos. Tum quia, ut arguit *Pasqualigo*, casus non 480
expressus habetur pro omisso, *l. Commodissime ff.*
de liber. & posthum. cap. inter temporalia de Tran-
slat. Episc. Idque in omnibus dispositionibus, *An-*
char. conf. 120. Tum quia casus exceptus firmat
regulam in contrarium, *l. Nam quod liquide §.*
fin. ff. de pœna legata Cap. 2. de Conjug. leprof.
Unde cum in jure sint expressi casus, in quibus
Regulares non sunt exempti ab Ordinario; in om-
nibus aliis erunt exempti. Tum quia, stante re-
gula generali, est opus speciali expressione, ut
habeatur exceptio; nec contra illam exceptio ad-
mitti debet, nisi de ea constet, *l. Ab ea parte ff.*
de probat. l. Illud. C. de Sacros. Eccles. sicut non
debet admitti extensio jurisdictionis Ordinarii in
Regulares ultra casus, in Jure exceptos; cum con-
tra eos non constet de exceptione a regula uni-
versali exemptionis. Tum quia interest Papæ,
subditos suos ab alio non judicari, *Abbas in c. 1.*
n. 19. de re judic. Rota in Ulixibonen. Monasterii 19.
Novembris 1625. coram Coccino. Adeoque extensio
jurisdictionis Ordinariorum in exemptos est contra
interesse Papæ: & consequenter non fiet in fa-
vorablem, sed in odiosam, in quibus non admit-
tatur extensio, sed restrictio. Unde falsum est, 481
exemptionem Regularium ab Ordinario esse odio-
sam, & stricti juris. Est enim Ordinarius sit o-
diofa; Papæ est favorabilis, ac Regularibus: adeo-
que amplianda; cum prævaleat favor. Lex liqui-
dem, habeas admixtum odium, ac favorem, cen-
seri

feri debet favorabilis, si favor sit ex intentione Legislatoris, *Gloss. in cap. Si propter v. primi anni de Rescript. in 6. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 1. n. 4.* At intentio concedendi exemptionem Regularibus, est favor ipsorum, eo quod nimis gravarentur ab Ordinariis, *cap. Nimis prava de excess. Prælat.*

482 An autem in recentis casibus queant Episcopi Censuris Ecclesiasticis adversus Regulares procedere? affirmat complurimi ex eo, quod concessa jurisdictione, ea omnia concessa intelligantur, sine quibus illa explicari non potest; adeoque & procedere per Censuras, sine quibus jurisdictione, ceteroqui competens Episcopis in Regularibus Exemptos in præfatis casibus, explicari non posset; sicque inutilis prorsus esset, & frustranea. Et hujusmodi sunt *Navar. in Summ. Bullar. p. 1. tit. de process. n. 6. Luca de jurisdic. disc. 29. & 124. Monacell. tom. 1. tit. 6. form. 20. n. 26. Salsedo apud Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 33. n. 23. Riccius apud Dianam de dub. Regul. resp. 76. Piafec. in Prax. Episc. p. 2. c. 3. n. 52. Genuens. c. 59. n. 8. in novis. Aldan. in Compend. Canon. lib. 2. tit. 18. n. 20. Bordonus tit. 2. p. 1. resol. 7. & alii.*

483 Negant e converso alii Doctores, numero, & auctoritate non impares, si Regulares privilegium habeant speciale, ne possint censurari, prout habent Ordines mendicantes ex Bulla Sixti IV. apud *Casarub. in Compend. V. Exemptio n. 23.* & 24. Nostra Societas ex Bulla Pauli III. anno 1549. &

484 quotquot de privilegiis Mendicantium, & nostræ Societatis participant. Nisi tamen in casibus, in quibus censurandi facultas expresse concedatur Episcopis; ut expresse conceditur a Trident. in casibus *Sess. 22. in Decreto de vitand. & observand. in celebrat. Miss. & sess. 25. de Regul. c. 5.* & 16., in quorum primo Episcopis conceditur, ut, si sibi visum fuerit, cogant, vel prohibeant Ecclesiasticis Censuris, Regulares celebrare in Oratoriis particularibus. In secundo indulgetur iisdem, ut per Censuras cogant Moniales, servare clausuram. Et in tertio, ut cogant per Censuras, restituere Novitiis Masculis, vel Feminis, ante Professionem exeuntibus, omnia illis data a consanguineis. Quod non fit in aliis casibus, ut *ses. 25. de Regul. c. 13., 14., & 17.*, in quibus & si concedatur Episcopis, quod in aliquibus eventibus jurisdictionem exercent in Regulares; non tamen additur, quod illos compellere valeant per Censuras. Moventur tum ex *c. 1. de privi. in 6.*, ubi cum decretum fuisset, habere Episcopum jurisdictionem in exemptos, delinquentes, aut contrahentes extra locum exemptum, subditur: In eos autem, quibus ne interdicti, suspendi, vel excommunicari a quoquam valeant, a Sede Apostolica est indultum (sicut sunt Religiosi quamplures, in quorum privilegiis continetur, ne quisquam Episcopus, vel Archiepiscopus Monasteriorum suorum Monachos pro ulla causa, ullo loco, interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumant), iisdem Ordinarii jurisdictionem suam quantum ad ista, ubicumque illa fuerint, penitus exercere non possunt. Tum ex eo, quia, licet concessa jurisdictione absque limitatione, & restrictione, concedantur subinde ea, sine quibus illa explicari non potest; secus tamen, jurisdictione concessa cum limitatione, & restrictione ad aliam quam specialem penam, ut in proposito per speciale privilegium. Nec inutilis prorsus, & frustranea esset talis potestas limitata, & restricta; cum ei suppeteret, posse aliis penis in Religiosos

485

exemptos procedere, illos nimirum deponendo, in arctius monasterium detrudendo, &c. ut firmant Doctores passim quos citat, & sequitur *Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 33. n. 23.* Patrocinantur huic sententiæ *Gambara de offic. legati lib. 8. c. ult. n. 77. Henriq. lib. 7. de Indulg. c. 25. n. 7. Quaranta in Summ. Bullar. 2. Præcedentia, Uulpe in prax. judic. for. Eccl. c. 42. n. 26. Laur. de Francib. in Controv. tam inter Episc. & Regul. quam inter Regul. & Laicos q. 7. Sanchez ubi supra, & in Decal. tom. 1. lib. 2. c. 1. n. 14. Lezana in Summ. Quæst. Regul. c. 11. n. 14. Pellizz. tom. 2. Man. Regul. tr. 8. c. 6. sed. 1. q. 19. n. 44. & alii passim, quibus adhæsi in 3. Juris Canonici parte, ubi de pot. Jud. deleg.*

An saltem valeat Episcopus, excommunicatos 487 denunciare Regulares in casu, quo excommunicationem incurrerint? Non posse, nisi in casibus, in quibus id ipsi specialiter demandetur; ut, si Eucharistiam, vel Unctionem Extremam indebite ministrarent; aut ad summum in casu, quo notorium sit delictum, cui Excommunicatio annexa est, ita ut nulla possit tergiversatione celari, nullaque proinde judiciali indagine opus sit, docet probabilior Doctorum sententia cum *Diana p. 3. tr. 2. resol. 35. Peyr., Navarr. & Zerol., quos citatos sequitur Pellizz. tr. 8. c. 6. sed. 1. n. 45. & alii qui notant cum Abb. in cap. Significasti de for. compet. n. 11. Piafec. in Prax. p. 2. c. 3., Peyr. apud Tambur. tom. 2. disp. 14. Q. 5. n. 8.*, quamvis ab Episcopis denunciari valeant excommunicati Regulares, non per hoc ab eodem absolvi posse; sed a suis Superioribus dumentaxat.

Ratio autem, quare non possit Episcopus, excommunicatos denunciare Regulares in casu, quo excommunicationem incurrerint, inde petenda est, quia nequit Episcopus, excommunicatos declarare Regulares nisi declaret etiam, eos in crimen incidisse, cui excommunicatio annexa est; & sic excommunicationem incurrisse: ad quod opus est, ut prius ipsi citentur, & eorum causa cognoscatur, cum possit evenire, quod si citentur, probent, se crimen non patrasse, vel nequaquam excommunicationem incurrisse. Sed Episcopi in causis Regularium non sunt Judices competentes, nisi in illis, in quibus specialiter & expresse delegantur. Ergo &c.

Dixi: [ad summum in casu, quo notorium sit delictum &c.] quia non desunt Doctores, quos inter *Lezana p. 1. c. 11. n. 15.*, & *Alphonsus Vilagut apud Alphonsum de Leone de Censur. recoll. 2. n. 449.* & alii apud laudatum Dianam contententes, neque ubi notorium est delictum, cui excommunicatio annexa est, posse Regulares ab Episcopo excommunicatos denunciari: quia etiam in notoriis, teste *Genuensi in praxi c. 24. n. 16.*, semper melius est, declarationem excommunicationis fieri, parte citata ad dicendum causam, quare non debeat ea denunciari excommunicata; cum multa dicantur notoria, quæ revera non sunt. Quamobrem in criminibus notoriis hodie ex consuetudine servatur in praxi, ut omnino requiratur sententia declaratoria, illud nimirum fuisse notorium crimen, & a tali criminoso patratum: ad quod opus est, ut cognoscatur, citato ipso reo &c. & quidem ab habente jurisdictionem in Reum. Sed in proposito Episcopus nullam habet jurisdictionem in Regulares. Ergo non potest illos declarare, in notorium crimen, cui excommunicatio annexa est, incidisse; neque proinde eosdem excommunicatos denunciare.

Atque hic pro Coronide præsentis articuli admonendum cenfeo, Regulares omnes, quantumcum-

490 cumque exemptos, maximam debere Episcopis venerationem, & obsequium adhibere, nedum ratione juris reverentialis, ut supra insinuavimus *Casu* 99. n. 472. quod per exemptionem ablatum non fuit; sed ratione jurisdictionis, quam Episcopi habent in ipsos in recensitis, aliisque id genus casibus; sicut & ratione Dignitatis Pontificalis, qua in Ecclesia Dei præfulgent. Quæ profecto cuicumque, seu Ecclesiasticæ, sive seculari longe antecellit Dignitas, eaque major nulla est in Ecclesia Dei, c. 1. de *privil. c. pen. de præbend.* Unde compluribus præclaris nominibus, & honorificentissimis titulis a Sacris Canonibus, Legibus Civilibus, & Sanctis Patribus Episcopi condecorantur. Atque in maxima, etiam apud Imperatores, & Reges, vel ab ipsis Ecclesiæ primordiis, veneratione semper habiti sunt.

492 Et sane vocantur Episcopi [Summi Sacerdotes], c. 1. §. *per fontis de Sac. Unctione c. ult. 3. q. 1. c. Videntes* 12. q. 1. & alibi. [Pontifices], c. *Pontifices* 7. Q. 1. c. *Messana de elec. & c. Quia periculosum, de sent. excomm.* [Pontifices Maximi], *Ibid. c. Cleros v. Pontifex dist. 21. Durand. c. 11. n. 4.* [Sanctissimi] *Ausb. de Sanctissimis Episcopis Collat. 9. & Clem. 1. §. Nec super depæn.* [Fratres Pontificis,] quasi sibi æquales; cum Cardinales, Regesque vocentur a Pontifice Filii, c. *Quam gravis* 6. de *Crimin. Falsi, Felini in præm. Decretal. n. 1. Dec. in c. Cum venerabilis n. 2. de Except. & alii* [Legati, & Vicarii Christi,] *C. Accusatio quoque in fin. 2. q. 7. S. Anacle. epist. 2. & 3. Euseb. epist. 3.* [Divini Antistites, & judiciorum divinatorum interpretes,] *Divus Dionys. Areopag. c. 7. Eccles. Hierarch. p. 3.* [Omnis Sacræ scientiæ Custodes, mediatores Dei, & hominum, Pietatis Doctores, Principes, & Duces populi Dei, Reges, atque Dynastæ, hoc est Terrestres Dii post Deum, quibus a nobis primus debeatur honos: de Episcopis enim, ac illis similibus scriptum est *psal. 18. Ego dixi: Dii estis, & Filii excelsi omnes vos. Et illud Exodi 20. Diis non maledices, &c.*] *S. Clem. lib. 2. Constit. Apostol.* [Viri divini, divino numine afflati, omnique sacra disciplina præditi.] *Dom. Dionys. Areopag. de celesti hierarch. c. 1.* [Qui omni Principatui, & potestati supereminent, imitatores Christi veri Dei, Principes Sacerdotum, imaginem Dei referentes, Dei quidem propter Principatum; Christi vero propter Sacerdotium. Nec enim Rege quisquam præstantior, nec Episcopo quidquam majus in Ecclesia. Quem qui honorat, a Deo honoratur; qui ignominia afficit, a Deo punitur. Cui qui non obtemperat, ille sine Deo est, pietatis expertus, Christum spernens, ejusque Ordinationi resistens &c.] *D. Ignat. Mart. in Epist. ad Smirnenfes.* [Episcopus est post Deum Pater vester, is Princeps, & Dux, & Rex vester, is denique terrenus Deus post Deum, cui a vobis honor debeat,] *S. Clem. lib. 2. Constit. Apost. c. 30.* [Quid ergo mirum, si illos (Episcopos videlicet) vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos, aut Angelos, aut Deos etiam appellat Deus?] *S. Greg. ad Maurin. August. lib. 4. Epist. 75.* [Honor, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquare: si Regum compares, & Principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares,] *S. Ambr. de Dignit. Sac. c. 2. & 3.* [Nihil in sæculo sublimius Episcopis reperiri potest, & nihil est Episcopo excellentius.] Tandem *S. Chrysost. lib. 3. de Sacerd., & D. Nazian. orat. 17. ad ioes Nazian.* Quantum Cælum terra pretiosius est, quantumque Anima corpori,

Spiritus carni, Divina humanis præstant; tantum Episcoporum Principatus Civilia regna, & Potestates antecellit; & quanta est differentia inter Solem, & Lunam, tanta inter Sacerdotium, & Imperium,] *cap. Solita de Majorit. & Obed.*

Quamobrem vel ab ipsis Ecclesiæ primordiis, 493 Catholici Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes maximum Episcopis cultum, & honorem semper exhibuere. Longum esset, cunctos recensere: sufficient duo præclarissimi Imperatores, Valentinus virtutibus, ac rebus gestis ubique celeberrimus, celebrior tamen ob eximiam venerationem, semper impensam Episcopis, teste *Historia tripartita lib. 7. c. 8.* & Constantinus ille, qui nedum ut Patres, sed ut Dei etiam Prophetas venerabatur Episcopos. Unde in Concilio Nicæno ingressus locum, quo Episcopi conveniant, in medio conventu erectus constitit, nec in sua parva, humilique sella, ex auro contexta, ausus est confedere, nisi ad id Episcopi prius annuissent, ut refert *Eusebius de vita ejusdem c. 3.* Jam si talis, tantaque est Episcopalis Dignitas, & Excellentia, haud dubium, quin a Regularibus omnibus, quantumvis exemptis, debeat honore debito, & condigna veneratione decorari.

Quemadmodum e converso debent ab Episcopo 494 protegi, foveri, & summa Charitate, ac Benignitate tractari Regulares, utpotè qui [Onus dici, & æstus, tam in Prædicationibus, quam in ceteris Spiritualibus muneribus quotidie sustinent] ut habet *S. Pius V. in sua Constit. incip.* [Romanus Pontifex.] Quod idem facti sunt alii summi Pontifices; sicque de universa Catholica Ecclesia optime meriti sunt. Et sane, ut exemplificat *Pellizz. in Man. Regul. tom. 1. tr. 1. c. 4. sess. 2.* 495 *q. 1. n. 26. & 27.* complurima, & maxima bona ex illis provenere, & quotidie proveniunt universæ Catholicæ Ecclesiæ: primo enim, Religiosorum preces, & tacita etiam merita magnopere valent ad Deum humano generi universo conciliandum. Secundo, ab iis didicere, discuntque homines, qualiter Deus colendus, qua reverentia, quo timore in Templis, in Sacramentis adorandus, qua diligentia, quave attentione orandus, quæ in rebus duris patientia tenenda, quæ proximo præstanda Charitas: nulla denique virtus Christiana est, cujus exemplar ab iis Mundo non sit exhibitum: vel solus illorum aspectus est tacita ad virtutem exhortatio, tacita vitiorum objurgatio. Tertio, quam maxime conferunt ad hominum salutem audiendis Confessionibus, habendis Concionibus, vitiis arguendis, tollendis quantum licet peccandi occasionibus, simularibus, ac dissidiis conciliandis; & in his ipsi jam ita versantur, ut præter illos pauci non nisi, eorum imitatione, sæpe etiam æmulatione, versentur. Quarto, Bellum cum Hæreticis, Ecclesiæ hostibus, gerunt disputando, concionando, libris scribendis, privatis, ac publicis Sermonibus, & quidem ita, ut talis belli molem vix jam sit alius, qui sustineat. Quinto, Evangelii lumen in novas provincias, ac regna, ubi nullum erat, inferunt; ubi obscuratum erat, instaurant; Fidem, ac Religionem sive jam labefactam, sive penitus perditam, restitunt, ac redintegrant; idque, etiam proprium effundendo sanguinem, mortem sævissimam opetendo, durissimum Martyrium subeundo, ut propterea jure dici possit, Ecclesiam sustentari humeris Religiosorum, tam quoad fidem, & doctrinam, quam quoad morum correctionem, Sacramentorum administrationem, ac Christianæ disciplinæ conservationem. Quod olim 496 divi-

divinitus ostensum fuit Innocentio III., dum in somnis sibi videre visus est, Lateranensem Basilicam, quæ tunc erat Sedes Pontificum, convulsis fundamentis labantem, humeris suppositis, a Sancto Francisco Adornate, sub specie cujusdam pauperis, ad talem effectum accurren- te; sic postea re ipsa compertum est. Accedit, quod status Religiosus plurimos, & Sanctissimos Pontifices Ecclesie subministravit, nimirum 18. ex Ordine Sancti Benedicti: totidem ex Religione Canonico- rum Regularium; quatuor ex Ordine Cluniacen- si: duos ex Cisterciensi; quatuor ex Dominica- no: quatuor item ex Franciscano. Plurimos etiam subministravit Cardinales, eosque Sapien- tissimos. Innumeros Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & alios zelantissimos Prælatos; Plurimos, & Sanctissimos Doctores, nec non innumerabiles alios Scriptores, qui doctissimis suis Codicibus scientias, & facultates omnes, a Reli- gioso instituto non alienas, mirum in modum il- lustrarunt.

497 Hactenus *Pellizz.*, qui ad particularia descen- dens, ostendit efficaciter *Q. 2. n. 28.* quam utilis, ac fructuosus sit Papæ status Religiosus *Q. 3. n. 29.* quam utilis, & fructuosus sit Episcopis, Archie- piscopis, aliisque Ordinariis Diocæsanis. *Q. 4. n. 30.* quam utiles, ac fructuosi sint Parochis Regu- lares. *Q. 5. n. 32.* quam utiles, ac fructuosi sint Regulares Civitatibus, & locis, in quibus degunt. *Q. 6. n. 34.* quam utiles sint Religiosi etiam Principibus Sæcularibus. *Q. 7. n. 35.* quam utiles sint Religiosi Universitatibus, & Academiis, quoad acquisitionem scientiarum, ac disciplinarum liberalium. *Q. 8. n. 36.* quantum conferat ad bonum politicæ externæ, quod Religiosi eruditioni- juvenutis vacent. *Q. 9. n. 37.* quantum contulerit, & conferat opera Religiosorum ad Christia- nam Fidem tum restituendam, tum propagan- dam: & [Ita contulisse, (ait), & ipse præsentem etiam conferre, ut qui historias percurrere volue- rit, & modum cognoscere, quo in singulas Pro- vincias Fides inducta est per Apostolos, & Apo- stolica illa tempora, vix aliorum nomen, quam Religiosorum inveniat. Longum esset, omnes re- censere, sed aliquos tantum exempli causa attrin- gemus. Remigius Monachus Franciam universam cum Clodoveo Rege ad Christi Fidem tra- duxit: Martinus item Monachus Suevos ab Aria- no errore sanavit: Augustinus Anglus cum qua- tuor aliis Monachis totam Angliam ad Deum convertit: Lambertus Leodiensis Monachus Tes- sandriam, Germaniæ Provinciæ, eodemque tem- pore Rilianus Monachus Scotus Francorum gen- tem ad Fidelium numerum aggregavit: Vilfridus ex Hirpuensi Monasterio Fidei lumen im- portavit ad australes Saxones, & simul convertit totam Insulam, quæ Vettula dicitur: Bonifacius Scotus, item Monachus, Christo adjunxit, Thu- ringiam, Frissiam, & Hassiam: Villeardus, & Lugderus ex Monasterio Sancti Villibrondi in Gallia, in Franconia Germaniæ Provinciæ pluri- mos Filios Christo pepererunt: Ansgarius cum tribus Sociis ex Monasterio Gorbien- si in Gallia Belgica, Evangelii causa, peragravit Dani- am, Suetiam, Gottiam, & Grolandriam, ibique in- credibilem fructum effecerunt: Stephanus, item Monachus, Helingen- sem Provinciæ totam ab erroribus ad viam veritatis adduxit: Adalbertus Casinensis Monachus totam Pannoniam Christi cultu imbuit, necnon postea Evangelium promul- gavit Sarmatis, Russis, Lituaniis, Moschis, Prus- sianis, ac Polonis: Bruno etiam Monachus plu-

rimos Rutenos ad viam salutis revocavit: Hum- bertus Monachus Benedictinus Nicetam Schisma- ticum coram Constantino Imperatore ita dispu- tando convicit, ut librum, ab ipso conscriptum, comburere coegerit: Otho ex Monasterio Vaber- geasi Pomerianæ Principem Varcislaum convertit cum suis: omnia loca Dacie, ac Poloniæ mariti- ma, quæ erant finitima, peragravit cum magna animarum Conversione; & complures Saxonie Urbes obiens, magnos ubique ad salutem motus effecit: Vicellinus, item Monachus, una cum quatuor Sociis universam Vandalorum regionem triginta totis annis Christianis præceptis erudit. Religiosi Sancti Dominici, destinati ad Infide- lium Conversionem, multas Barbarorum Provin- cias peragravit, in quibus nulla Fidei, & Chri- sti extabat noticia, & quidem eo fructu, ut scri- ptum sit, iniri non posse numerum animarum, per eos ad Fidem traductarum, præsertim in gente Cumanorum. Fratres item Minores San- cti Francisci in multis regionibus tam Infide- lium, quam Hæreticorum admirabiles progres- sus effecerunt, ita ut spatio dierum quinquaginta octo illorum ducenta millia Hungarorum ad Christum adduxerint; & Joannes Capistranus ejus- dem Ordinis una tantum excursionem duodecim mil- lia Infidelium, & multos etiam Schismaticos Ec- clesie aggregaverit, Idem præstiterunt & Religio- si aliorum Ordinum, etiam Societatis Jesu, quæ non solum in Italia, ac Hispania, ubi Catholica Fides viget incorrupta, eam operam navat, quam omnes norunt, & vident; sed etiam in Gallia, Belgio, Germania, Polonia, & in toto illo Se- ptentrionis tractu, hæresum peste laborante, nec non in India, & in Orientali, quam Occidentali, Japonæ, & Regno Sinensi strenue adlaborat; eoque animarum fructu, ac fidei progressu, quo constat universo Orbi; quod quantopere displiceat Sata- næ, ipsomet olim declaravit, dum in Energumena quadam vi Exorcismorum adactus, confessus est inter cetera, nullam se gentem acerbius odise, quam Jesuitas.] Huc usque laudatus *Pellizz.* ubi *q. 10. n. 38.* ob oculos ponit, quam utiles sint Religiosi, etiam ipsimet Defunctis. Et *Seç. q. 22.* quanto in honore habeatur status religiosus, etiam apud Viros Sæculares, & quidem primarios. De- mum *q. 25.* ad quantum dignitatem evehantur Religiosi vi ipsius status religiosi; Legantur *Pellizz. utraq. cit. seç. Per. ad Constit. Leonis X. 26. §. 1. & 24. a n. 1. & 44.* alique Regulares Canonice, de suis privilegiis differentes, sicut & celeberrimus Orator P. Paulus Segneri in sua nunquam satis laudata *Panegyri*, in honorem insimul & defensionem Ordinum Regularium, cujus assumptum: [Regularium causa ad forum Laicorum delata.] Ubi prælatorum Regularium merita sinceris laico- rum obtutibus exponens; utrum amore, an odio digna sint, ipsimet Laicis decidendum, relinquit. Quæ cum ita sint; debent Episcopi Regulares summa Charitate, & benignitate tractare; quemad- modum regulares Episcopis maximam veneratio- nem, & reverentiam exhibere. Quod non semel præscribere in suis Bullis Pontifices Maximi, præsertim Leo X. Constit. 26. incip. [Dum intra] 19. Decembris 1516. in Concil. Lateranensi *ibi §. 1.* [Cum intra mentis arcana revolvimus, & dili- genti consideratione pensamus, operosa sollicitudi- nis studia, continuosque labores pro Divini No- minis Gloria, Exaltatione Catholice Fidei, Ec- clesie unitate, servanda, & institutione, ac salu- te Fidelium animarum, per Episcopos, eorumque Superiores in diversis Orbis partibus ad regimen sua-

499

suarum Ecclesiarum a Sede Apostolica constitutos nec non per Fratres diversorum Ordinum, præsertim Mendicantium, indefesse, & indefinenter impensos, tanta ex eorum in vinea Domini fructuosius operibus, & opportune, ac laudabiliter gestis, cordi nostro provenit satisfactio, ut iis, quæ ad pacem, & quietem inter eos conservandam conducere cognovimus, omni studio intendamus. Novimus enim, Episcopos ipsos in partem sollicitudinis nostræ assumptos fuisse, quorum honor, & sublimitas, testante Ambrosio, nullis potest comparationibus adæquari; Religiosos etiam in agro Dominico pro Christianæ Religionis defensione, & ampliacione complura fecisse, ac uberes fructus protulisse, & in dies singulos proferre, ita ut eorundem Episcoporum, ac Religiosorum bonis operibus Orthodoxam Fidem incrementa sumpserit, & per Orbem Terrarum undique dilatatam fuisse, fidelium nullus ignoret, Et sicut ipsi sæpe numero vigilantissima, ac solerti cura Schismata in Dei Ecclesia extinguere, & Ecclesiæ Unitatem reddere, & ut item Ecclesiæ pacis tranquillitas daretur, innumeros labores subire non dubitarunt; ita quoque par est, ut eos inter se nostris provisionibus, pacis vinculo, ac fraterna Charitate, & unitate conjungi, ut eorum con-

cordi doctrina, & mutuis operibus uberiores in Ecclesia Dei fructus proveniant.] & §. 24. [Eisdem insuper Fratres in virtute Sanctæ Obedientiæ monemus, ut eisdem Episcopos, loco Sanctorum Apostolorum subrogatos, pro debita, & nostra, ac Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti observantia venerentur: ipsos quoque Episcopos hortamur, ac per Viscera Misericordiæ Dei Nostri requirimus, ut Fratres ipsos affectu benevolo prosequentes, charitative tractent, ac benigne foveant; seque illis minime difficiles, aut duros, vel morosos, sed potius faciles, mites, propitios, piaque misericordia liberales exhibeant; ac in omnibus prædictis tamquam in agro Dominico Cooperatores, eorumque laborum particeps prompta benignitate recipiant, eorumque jura cum omni charitate custodiant, atque defendant. Ut tam Episcopi, quam Frates præfati, quorum opera, veluti lucernæ ardentes supra montem positæ, omnibus Christianidelibus lumen præbere debent ad Dei laudem, Fidei catholice Exaltationem, populorumque omnium salutem, de virtute in virtutem proficiant, ac exinde a largissimo bonorum omnium retributore Domino perennis vitæ præmium consequi mereantur.] Hæcenus Leo X., & Nos circa hoc punctum.

ARTICULUS VIGESIMUS TERTIUS

Intra quod Spatium attento Jure Novissimo extendit se Potestas Iudicis Regularium Conservatoris.

- D**ico primo, Potestas Iudicis Regularium Conservatoris, quæ attento Jure antiquo extendit se intra Civitatem, seu Diocæsim, pro qua deputatur, & non extra, nisi in certis quibusdam casibus, & intra unius diætæ spatium a fine Civitatis, seu totius diocæseos territorii Rei conveniendi, ex superius stabilitis *art. 1. affer. 3. §. dicitur 9. n. 78.* & insinuat *art. 18. affer. 2. n. 1.*
- 2** Et attento Jure novo intra fines trium diætæ, ut etiam stabilivimus *art. 2. affer. 1. & 2. §. dicitur 7. n. 16.* & insinuavimus *art. 19. aff. 1. n. 1.* hodie inspecto Jure novissimo extendit se ad omnia, quæ *art. 21.* fuscè a nobis congesta sunt, sed intra Civitatem, seu Diocæsim, ubi extat Monasterium conservandum, & Regulares defendendi, non extra ultra unam diætæ ut firmavimus *art. 3. affer. 2. §. dicit 3. & 4. n. 6. & 7.* quidem, de consensu partium modo tamen Iudex Conservator non sit Episcopo Superior, seu Metropolitanus; vel alius extra Diocæsim electus ob penuriam eorum, qui in Diocæsi propria eligi deberent, sed electione nolint consentire, ob persecutiones, minas, & violentias Episcopi Diocæfani, vel Ordinarii Sæcularis juxta ea, quæ fuscè dicta sunt *art. 1. affer. 3. §. dicitur 9. n. 78. art. 18. affer. 2. n. 1. & art. 20. affer. 1. & 2. n. 2., & 3.* Hinc
- 4** Dico secundo, Nequit hodie Conservator attento Jure novissimo, & si antea poterat, inspecto Jure novo, extra Civitatem, seu Diocæsim, in qua situm est Monasterium conservandum, jus dicere,

& procedere, etiam si Monasterium habeat bona in diversis Diocæsim existentia; sed in ea tantum Civitate, seu Diocæsi, ubi Monasterium extat, & non alibi, ut stabilivimus supra *art. 3. cit. affer. 2. §. dicitur 3. n. 6.* & insinuavimus *art. n. 1. & 15. affer. 1. n. 1.* item 1. ex pluribus Sacræ Congregationis declarationibus, præsertim Concilii ad instantiam Procuratoris Carthusiensium *die 23. Obobris 1623.* Quamobrem docet Card. *de Lugo in Resp. Mor. l. 4. dub. 38. q. 6. n. 17.* non posse Actorem agere contra Scholarem Jesuitam, habentem bona stabilia extra Diocæsim, in cujus Domo, vel Collegio degit: neque coram Prælato Regulari illius domus, aut Collegii, ubi sita sunt dicta bona, neque coram Conservatore hujus Collegii, vel Domus. Et quidem non coram dicto Prælato Regulari; utpote; cujus Subditus non est talis Religiosus Scholaris, degens in alia Domo, vel Collegio diversæ Diocæsim: nec dictus Prælatus Jurisdictionem ullam habet in eum, ne quidem ratione Territorii, in quo sunt bona illius; cum Prælati regularis non habeat Territorium, sed tantum sit Superior Domus, vel Collegii, & personarum ibi commorantium. Neque coram Iudice Conservatore illius loci, ubi sunt præfata bona; cum hic ex Constit. Gregorii XV. nequeat citare, aut trahere ad suum iudicium eos, qui sunt extra Diocæsim, ubi Deputatus est Conservator. In hoc ergo casu (concludit Card. de Lugo) alia remedia ab actore sunt accipienda, recurrendo nimirum, vel ad Provincialem proprium illius Re-

Religiosi, vel ad Legatum, aut Nuntium, si possit judicare de exemptis, vel ad Judicem Delegatum Cameræ Apostolicæ.

- 6 Item, addit *Pelliz. q. 13. n. 106.*, nequit hodie Conservator, etsi antea potuerit, extra Diocesim citare per Edictum, si forte tutus non pateat accessus ad personaliter citandum; & sententiarum facere denuntiationes; cum citare, ut notat *Pelliz. loc. cit.*, sit procedere contra; & sententiam denuntiare, sit Jurisdictionem exercere; quod expresse prohibetur in Bulla Gregorii XV. §. 6., quibuscumque derogatis Privilegiis: Quod si casus occurrat, quo Reus citari debeat, & nihilominus extra Diocesim reperiatur; in hoc casu, si Reus, contra quem agendum est, sit ipsum Monasterium, prout personam quamdam Moralem representat; cum Monasterium nequeat regulariter emigrare, non censetur consequenter abesse a Diocesi; & sic citari debet coram Juce Conservatore, in ea Diocesi Deputato. Si vero Reus sit aliquis Religiosus particularis Monasterii, & hic prius retineat Domicilium; citatio fieri debet ad Domum ejus, ut pote qui censetur adesse, ubi habetur Domicilium. Si tamen Domicilium mutaverit; ejus Judex erit ille, qui est Conservator posterioris Domicilii, & coram hoc citari debet. Quod si fingatur vagus; tunc (ut disponitur de vagis) Judex illius erit is, qui est Conservator cujuslibet loci, ubi erit. Quod si demum in loco, ubi Reus adest, nullus sit deputatus Conservator; tunc Judex talis Rei erit Ordinarius loci, qui vices gerit Conservatoris, juxta Constit: Gregorii XV. sicque coram Ordinario loci citandus erit. Ita *Pelliz. n. 107.* His tamen non obstantibus,

- 7 Dico tertio, *Thesaurus de Penit. Eccl. q. 2. Verb. Conservatores c. 1. n. 3.* contendit, adhuc post Constitutionem Gregorii XV. posse Conservatorem extra Diocesim procedere, si ejus Religiosi super hoc speciale privilegium habeant, prout multæ Religiones habent.

- 8 Antonius a Spiritu Sancto in *Direct. p. 1. tr. 2. disp. 1. sect. 4. §. 3. n. 217. & 218.* opinatur, posse Regulares præfatos eligere Conservatores, non solum in Diocesis, ubi sunt Conventus sui Ordinis, sed etiam extra, dummodo Reus non possit citari ultra tres dietas, computandas a fine Diocesis, in qua Reus moratur: Neque in hac parte aliquid videtur innovatum a Gregorio XV. nam in sua Constitutione solum prohibet, ne Conservatores exercent suam jurisdictionem extra Civitates, seu Dioceses, in quibus Deputati sunt: idest quod non possint exercere suum munus Conservatoris, cum a Civitatibus, vel Diocesis, in quibus fuerunt Deputati, abfuerint: Poterunt tamen alteri, existenti in loco, in quo ipsi fuere deputati, suum Officium delegare.

- 9 *Cespedes de Exempt. c. 22. dub. 318.* inquirens, quid possit Episcopus in Regulares post Bullam Gregorii XV. incip: *Santissimus de Conservatoribus* hæc habet n. 13. [dubitabis ergo, an quando Monasterium habet bona in diversis Diocesis, sufficiat unicus Conservator.

Respondet *Peyr. in addit: ad Constit: Gregorii XV. c. 11. n. 17.* sufficere unicum Conservatorem, qui tamen debet deputari in Civitate, in qua situm est Monasterium, qui poterit etiam procedere in causis bonorum, extra Diocesim existentium. Ita Sac: Congreg. Concilii, teste eodem *Peyr. loc. cit.*] *Hætenus Cesped.*

- 10 *Pasqualigus in addit: ad Laurent: de Franchis tit: de Conservat. Q. 7. n. 849.* autumat Jurisdictionem Conservatoris posse se extendere ad tres dietas, adeo-

que ad plures Episcopatus, juxta dispositionem Gregorii XIII: dummodo, ad formam Constit: Gregorii XV., Conservatoris electio notificetur Curie cujuscumque Ordinarii ad cujus Episcopatum Jurisdictionis extendi potest: alioquin Regulares solum uti poterunt Conservatore in illo Episcopatu, cujus Curie facta est notificatio Conservatoris electi, ut declaravit Sacra Congregatio die 11. Junii 1620.

Sed *Card. de Luca disc. 52. de Regul.* etsi quoad primum de extensione Conservatoris Jurisdictionis ad tres dietas, adeoque ad plures Episcopatus, adhæreat *Pasqual.*, sicut & *Antonio a Spiritu Sancto, & Thesaurus*; non ita tamen quoad secundum, quod *Pasqualigus* contendit, de notificatione videlicet Conservatoris electi cuicumque Episcoporum Curie, intra trium dietarum fines existenti. Docet siquidem laudatus Cardinalis, posse Conservatorem electum in una Diocesi, ubi extat Monasterium principale, coram cujus Ordinario juxta præscriptum Constit. Gregorii XV. facta sit ejus deputationis nuntiatio, exercere facultates suas in aliis Diocesis, ubi extant ejusdem Monasterii Grangie, seu membra, vel Bona, etiam coram illis Ordinariis prædictarum Diocesum Conservatoris electi nuntiatio facta non sit. Quamobrem, ut refert citatus Doctor, cum Collegium Societatis Jesu Mediolanense possideat Grangiam, seu Tenuitatem in Oppido Galigolæ sub Diocesi Papiensi, ubi unus Sacerdos residet Jesuita cum aliquibus Ministris, & Servitoribus, tam Jesuitis, quam Sæcularibus, & sequuta morte unius ex servientibus sæcularibus, præfatus Sacerdos in ejusdem Grangie Ecclesia, post Sacramentorum administrationem, sepulturam illi dedisset; Parochus illius loci querelas desuper porrexit coram Episcopo, qui proinde manus in cognitione apposuit: Collegium vero recursum habuit ad Conservatorem suorum privilegiorum in Civitate Mediolanensi, bene servata forma Constitutionis Gregorii XV. deputatum: qui inhibuit in forma consueta Episcopo: desuper propterea consulenti Sacram Congregationem Concilii: Unde super hisce duobus punctis consultus fuit ipsemet Cardinalis *de Luca*: primo nimirum in genere: An Conservator deputatus in una Diocesi, cujus Ordinario facta sit denuntiatio electionis ejusdem juxta formam Constitutionis Gregorii XV., suas facultates exercere valeat in altera Diocesi, coram cujus Ordinario eadem forma quoad præfatum nuntiationem servata non sit? secundo in specie; an scilicet posita etiam Jurisdictione dicti Conservatoris in suis Casibus, in quibus intrent privilegia; ea tamen comprehenderet istum casum, in quo agebatur de administratione Sacramentorum, aliorumque Jurium Parochialium? &

Ad primum affirmative respondit, quod probabilius sibi visum est, & pluribus rationibus comprobavit.

Ad secundum item responsum dedit affirmativam, inde motus, quia de præfato serviente verificantur requisita per *Tridentinum sess. 24. de Reformatione c. 11.* ad hoc, ut privilegiis, Regularium servitoribus, ipsisque Regularibus concessis frui possent: inter quæ est, quod ultima Sacramenta, sicut & sepulturam in Ecclesia Regulari ab ipsismet Religiosis suscipere possint, & defensionem Conservatoris habere. Sunt autem prædicta Requisite, quæ de præfato servitore verificantur, quod addictus servitio, vivebat intra septa Domus Regularis, & sub obedientia Superioris Religiosi. Nec officit declaratio Sacre Congregationis Episcop. & Regul. anno 1656. in una *Parmen.*, seu

Terdon. apud Nicolijum in Elucubrat. tom. 2. de Conservat. tit. 29., cui multum fidebat Parochus Galigolæ, & Episcopus Diœcesis Papien., inter Episcopum, & Religiosos S. Augustini in consimili controversia Sepulturæ, per illos Religiosos traditæ cuidam Sæculari, cujus cadaver repertum fuerat in puteo Conventus, ut cognitio causæ spectaret ad Ordinarium, non ad Conservatorem, Cum enim præfatus sæcularis, neque servitio Conventus addictus fuisset, neque intra illius septa sub obedientia Prioris vixisset; ut talis privilegiis servitorum minime fruebatur; & consequenter neque Conservatoris Regularium privilegio. Unde non poterant illi sepulturam in propria Ecclesia concedere Patres Augustiniani, nec eorum Conservator de hac causa cognoscere, sed solus Ordinarius,

ut optime per Sacram Congregationem fuit resolutum, Demum *Tancredus tom. 4. tr. 2. Q. 104.* loquens de Conservatore Episcopo, & Archiepiscopo, contendit, posse usque ad tres dietas procedere secundum Constitutionem Gregorii XIII. cum Constitutione Gregorii XV. sit odiosa; loquaturque de constitutis in Ecclesiastica Dignitate. Episcopi autem, eorumque Superiores in odiosis sub nomine constitutorum in Dignitate Ecclesiastica nullatenus comprehenduntur; ut retulimus supra *art. 14. asser. 2. in fin.*

Et hæc de finibus, intra quos procedere potest Iudicis Regularium Conservatoris potestas. Quomodo autem in iisdem procedat, & intra quod tempus causas occurrentes debeat terminare, examinabit

ARTICULUS VIGESIMUS QUARTUS.

Quomodo procedere in Causis occurrentibus; & intra quod tempus illas terminare, debeat Iudex Conservator Regularium.

PRO terminorum intelligentia, facilique Quæstionis resolutione nonnulla hic explicanda; & ex iis, quæ fuse diximus in tertia nostri Juris Canonici parte, ubi de *Judicis*, suntque aliis *Judicibus* Ecclesiasticis communia, supponenda sunt. Et

1. Primo; cum tripliciter de delictis agi queat in Judicio, criminaliter nimirum, civiliter, & mixte; tripliciter de illis cognoscere potest Iudex; & contra illa, illorumque auctores procedere, criminaliter videlicet, civiliter, & mixte: sicque triplex esse potest causa, seu actio, & cognitio delictorum, criminalis, civilis, & mixta. Agitur autem criminaliter, quando de crimine ad publicam vindictam, & utilitatem principaliter agitur. Agitur vero civiliter, quando ad privatam utilitatem, & commodum principaliter agitur. Agitur demum mixte, cum agitur de delicto ad publicam æque principaliter, ac ad privatam utilitatem: adeoque causa criminalis est, cum de crimine ad publicam vindictam, & utilitatem agitur; etiamsi de cetero pœna pro eo pecuniaria imponatur, & quidem nedum Fisco, ut omnibus est in confesso; sed parti etiam, ut contendunt nonnulli Doctores, applicanda. Causa civilis est, cum principaliter ad privatam utilitatem, & commodum agitur de delicto, Causa demum mixta, cum actio partim ad publicam, partim vero ad privatam utilitatem dirigatur, & quidem æque principaliter ad utramque. Ita ex *Navar. in rubric. de Judic. a n. 31. Claro lib. 5. præd. crimin. §. fin. q. 1. a n. 2. Farin. 3. par. prax. crim. qu. 100. a n. 4. Monet. cap. 7. qu. 4. a n. 208. Nido de Conserv. Regul. c. 4. part. 5. n. 1. & aliis communiter Peyr. ad Constit. Gregorii XV. §. 6. a n. 43.* ubi ex iisdem exemplum offert in furto: Sit enim damnificatus a fure, qui contra illum petat in Judicio, ut suspendatur, vel sustigetur; in hoc casu agitur de furto criminaliter, ad publicam nimirum vindictam, & utilitatem; cum Republicæ maximopere interfit, quod delicta non maneant impunita: sicque metu pœnæ fures a pessimo furandi

munere, sicut & delinquentes alii, ab aliis in posterum perpetrandis delictis retrahantur, juxta ritum illud:

Oderunt peccare mali formidine pœnæ: & causa est criminalis. Si vero mere petat restitutionem ablati; de pœna furibus debita jure, nihil curans, imo illam remittens; tunc in Judicio agitur civiliter, ad privatam videlicet utilitatem, & commodum; sicque causa civilis est. Quod si tum pœnam, tum restitutionem exposcat rei ablata; tunc in judicio mixte agitur de furto; & causa nuncupatur mixta.

Supponendum secundo: ex causis, agitandis in 4 Judicio, aliquæ sunt dubiæ, & obscuræ; in quibus nimirum dubium, incertumque est id, de quo agitur: Manifestæ, seu notoriæ aliæ; in quibus videlicet manifestum, seu notorium est id, quod discutitur. Et illæ de se judicialem exposcunt indaginem; non ita tamen hæc, Dixi de se: Siquidem

Supponendum tertio: inter causas dubias aliquæ 5 sunt Ordinariæ, seu Plenariæ, sive Solemnes; in quibus nimirum Iudex cum ordinaria figura, & strepitu judicii, servatisque omnibus ejus solemnitatibus procedit, juxta præscriptum Juris. Aliæ vero causæ sunt extraordinariæ, seu summariæ, seu non solemnes; in quibus videlicet simpliciter, & de plano proceditur; sine strepitu, & figura judicii, seu non servatis adamussim ordinariis Judiciorum solemnitatibus, ambagibus, & terminis judicialibus, Unde earum judicium, seu processus consistit in hoc, quod in ipso ad præcavendas litiæ prolixitates omittantur complures solemnitates, quæ Jure solum positivo requiruntur; non ita tamen illæ quæ jure naturali, aut genium ad legitimam causæ decisionem necessariæ sunt, ut tradunt *Bart. in Extravag. ad reprimentum v. sine figur. Alex. consil. b. n. 1. vol. 8. Mar. ant. par. 4. spec. aur. dist. 9. a n. 8. Barbof. in Clem. Sape contingit, a num. 1. de verbor. signific. & ex eadem satis superque conspicuum est.*

Jam sic habet in *Clementina* laudata *Clemens 6 V.*

V. [Sæpe contingit, quod causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicii procedi mandamus: de quorum significatione verborum a multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem hujusmodi dubitationem, quantum nobis est possibile, decidere cupientes, hac in perpetuum valitura Constitutione sancimus, ut Judex, cui taliter causas committimus, necessario libellum non exigit, litis contestationem non postulet, tempore etiam Feriarum ob necessitates hominum indultarum a Jure, procedere valeat, non sedendo pro Tribunali: (non tamen ob honorem Dei, ut ibi notat *Gloss. v. ob necessitates*, nisi in causis summaris versetur pietas, vel necessitas juxta *Cap. fin. de fer.* ibi: *Nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*. Quarum meminit *Gloss. in dic. Clem.* subjectis carminibus:

Hæc faciunt causas festis tractare diebus:
Pax, scelus admissum, manumissio, res peritura,
Terminus expirans, mora testis abesse volentis, Cumque potestatis patriæ jus filius exit.)

Amputet dilationum materiam, litem, quantum poterit, faciat breviorum, exceptiones, & appellationes dilatorias, & frustratorias amputando: Partium, Advocatorum, & Procuratorum contentiones, & jurgia, testiumque superfluum multitudinem refrændo.] Et deinde subjungit: quod Judex [Sententiam definitivam (citatis ad id, licet non preemptione partibus) in scriptis, & (pro ut magis sibi placuerit) stans, vel sedens proferrat: aut (si ei videbitur) conclusione non facta, pro ut ex petitione, & probatione, & aliis Aditatis in causa fuerit faciendum.] En quomodo omittendæ sunt in causis Summariis solemnitates de Jure positivo requisitæ.

7 Quod autem omitti non possint, quæ de Jure naturali, aut gentium requiruntur, sic decernit Clemens laudatus: [Non sic tamen Judex litem abbreviet, quin probationes necessariz, & defensiones legitimæ admittantur. Citationem vero, ac præstationem Juramenti de calumnia, vel malitia, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem hujusmodi intelligimus non excludi &c.] Et postea addit, quod [etiam petitio pro parte Actoris, immo & Rei, si quid petere voluerit, in ipso litis exordio, sive in scriptis, sive verbo, Actis tamen continuo inferenda, fieri debeat,] cum juxta eam pronuntiatio, sive Sententia Judicis sequi debeat. Et his de causis Judex pariter interrogare tenetur partes, sive ad earum instantiam, sive ex officio, ubicumque hoc æquitas suadebit. Et merito sane; cum talia de Jure naturali requirantur ad legitimam causæ decisionem hoc ipso, quod alioquin veritas occultaretur, sicque competens sententia sequi non posset.

8 Tandem permittit Pontifex, quod [si in præmissis casibus solemniter ordo judicarius in toto, vel in parte, non contradicentibus partibus, observetur; non erit processus propter hoc irritus, nec irritandus.] Quamvis ex adverso in causis Ordinariis, seu plenariis, in quibus tela judicialia, seu omnes solemnitates Juris servandæ sunt, ita necessario requirantur, ut etiam si partes velint, adhuc sine illis sententia lata invalida, & nulla sit, quemadmodum tradunt *Gloss. fin. Specul. tit. de probat. sent. §. juxta, vers. quod si de patrim. Bart. in l. si societatem §. Arbitrum ff. pro soc. in 2. quest. & alii*, quibus adhæret *Card. de Luca tom. 3. dic. 1. de iudicis n. 11. & 12.*

9 Et ratio diversitatis inter utrumque casum,

quam assignat *Glossa communiter recepta*, est, quod in hoc sit contra Jus commune; in illo vero res ad Jus commune redit, & ad suam naturam, quod facile sit, *Can. ab exordio dist. 35. & l. si unus §. quod si non ut totum ff. de pactis*. Limitatur tamen hæc dispositio in duobus: primo, si partes velint, ut qui causam terminare debet, procedat non ut Judex, sed ut Arbitrator, *Gloss. in cap. fin. de re judic. in 6. & Gloss. fin. in dic. Clem. Sæpe*. Secundo, quod licet nequeant partes consentire, ut Judex in causa plenaria summarie omnino, idest quoad omnes actus procedat ita, quod si consenserint, processus fuerit nullus, irritaque sententia, possunt tamen, ut sic procedat, quoad aliquos actus consentire, puta in productione instrumentorum, positionibus, aliisque id genus, quibus etiam possunt renuntiare, *Gemin. dic. Cap. fin. de re judic. in 6. & alii*.

Supponendum est quarto; Causæ summariz, earumque summarium iudicium, seu processus summarium, ex duplici potissimum ratione institui solent: quarum

10 Prima est, cum ipsæmet ex natura sua celerem expeditionem requirunt: tunc enim, ne ex subtili Ordinis judiciarii observatione dispendiosa litem prorogatio contingat, summariter, ac de plano procedendum est, *Clem. dispendiosam 2. hoc tit. Marant. p. 4. specul. aur. dist. 9. n. 42. Pirhing hoc tit. n. 101. & alii*. Et hujusmodi sunt inter alias, quæ recensentur in *cit. Clem. 2.*, Causæ ecclesiasticæ, in quibus agitur super Electionibus, Postulationibus, vel Provisionibus, an nimirum validæ sint, nec ne. Item super Dignitatibus, Personatibus, Officiis, Canonicatibus, vel Præbendis, seu quibusvis Beneficiis Ecclesiasticis, de quorum videlicet titulo inter duos ad invicem de Collatione sibi facta litigatur: quia diuturna litis prorogatio in his casibus Ecclesiæ, utpote legitimo Rectore viduatæ, præjudicium afferret. Non ita tamen, si de proprietate Ecclesiæ ageretur, quam duo e. g. Episcopi de sua Diœcesi esse, contendant; *Marant. dist. 9. n. 42. & alii apud ipsum*. Rursum causæ super Decimis; ne, lite longius protracta, deperdantur: super Matrimonis; ob periculum incontinentiæ, quod ex Matrimonio diutius suspensio immineret. Super Usuris, & eas quoquomodo tangentibus; ratione periculi damnificationis eorum, quibus de Jure debentur, *cit. Clem. dispendiosam 2. hoc tit.* Insuper causæ Pauperum, Pupillorum, Viduarum, Carceratorum, aliarumque miserabilium personarum, *Auth. de Mandatis Principum §. sit tibi quoque collat. 3. Causæ alimentorum, L. 2. ff. de Feriis. Causæ Spolii, Depositi, Mercedis, & Forensium, seu Peregrinorum, Suting in Process. Judiciar. observ. 3. Marant. par. 4. specul. aur. dist. 9. a n. 166. usq. ad 201. ubi alias complures enumerat. Tandem Causæ Religiosorum, quæ summariter tractandæ sunt; cum non deceat, Servos Dei talibus implicari, *cap. olim 26. de Accusat. Marant. ubi supra n. 170. & 171. cum aliis*.*

12 Secunda vero ratio instituendi causas summarias est earumdem parvitas, seu cum de rebus agitur levis momenti; vel in quibus de præjudicio facile reparabili controvertitur, *Aut. nisi breves, ibiq; Gloss. Barthol., Bald. c. de sent. ex brevicul. recitand. Marant. a n. 188. & alii*.

13 Quænam autem Causæ censeantur parvæ, & leves, ut proinde valeant summariter tractari, non convenit inter Doctores: aliqui etenim causam levem ajunt, quæ est usq; ad 50. aureos, *L. 1. Cod. de defensoribus Civit.* Alii causam modicam reputant, quæ est usque ad trecentos aureos,

Auth. de defensor. Civit. §. & judicare, collat. 3. Quidam parvam censent, quæ est usque ad censum libras auri, *Auth. de Appellat. §. illud, Collat. 3.* Sed *Gloss. in dic. Auth. nisi breves. Bart. & alii*, melius causam parvam, & levem prudenti Judicis arbitrio, inspecta personarum qualitate, definiendam relinquunt,

- 14 Supponendum quinto: aliquando committitur Judici Causa djudicanda sub clausula: *Sola facti veritate inspecta*: quæ profecto maximæ virtutis est; & plus operatur, quam clausula, *summarie, simpliciter, & de plano &c. Barbof. tract. de Clausul. claus. 173. n. 2. post Hondedeum consil. 93. nu. 53. tom. 1. cum importet, quod ubicumque committitur causa, sola facti veritate inspecta, recedatur a regula Juris positivi, Jas. L. certi conditio §. si numeros num. 22. & 23. ff. si certum peratur. Et censetur commissum, ut Judex procedat manu regia, *Marant. p. 4. spec. aur. dist. 9. n. 32. cum aliis. Unde virtute talis Clausulæ omittuntur solemnitates, & subtilitates, negotii veritatem non tangentes, quæ vocantur apices Juris, & negotium principale per Jura deceditur, Bart. in l. Fidejussor §. quedam ff. mandat. Immo Juramentum Calumnix remittitur, *Natr. Clem. sepe ad §. Non sic tamen, vers. vices, a n. 35. de verb. signific. Et procedi potest nulla Juris positivi solemnitate servata, ut idem exponit ibidem n. 36. cum Marant. in specul. aur. part. 4. dist. 9. nu. 32. Item ferri potest sententia non conformis libello, *Marant. cit. dist. 9. n. 33. cum aliis. Habetque vim arbitrii, ac liberæ voluntatis, & licentiæ, Felin. c. olim col. fin. de Accusat. Jaa. Bapt. Afn. in praxi judic. p. 1. c. 3. §. 3. nu. 13. & alii. Et tandem admittere potest Judex leviores probationes, seu persuasivas solum, & non concludentes, Barbof. claus. 173. n. 15. & alii cum Menachio de Arbitris Judic. lib. 1. q. 24. n. 4. qui hoc ad Arbitros extendit, quatenus nimirum credere possint levioribus probationibus, ubi sola facti veritate inspecta debeant pronuntiare.****

- 15 Supponendum denique: non semel Causa delegatur Judici cum clausula, ut in ea procedat, *Appellatione remota*. De qua nonnulla dicemus artic. 34. *Pramiss. 4., & 5. ex iis, quæ fuse diximus in tertia nostri Juris Canonici parte, ubi de Judicis Ecclesiasticis, differentes ex professo de Appellationibus.*

- His suppositis, ut ad decisionem veniamus; 16 Dico I. Judex Regularium Conservator, attentio Jure antiquo, non nisi civiliter procedere potest, seu de causis dumtaxat Civilibus potest cognoscere favore aut Religiosorum contra extraneos, vel extraneorum adversus Religiosos, Assertio defenditur a *Moneta de Conserv. c. 7. qu. 4. a num. 208. Peyr. n. 44. Pellizz. qu. 16. n. 110. Lezana c. 10. n. 32. Bordon. q. 10. n. 13. Nidec. 4. part. 5. a n. 1. & aliis passim. Probatur, quia Conservator pro tuitione Regularium sibi commissorum ex c. 1. 2. & fin. de Offic. Jud. Deleg. in 6. cognitionem habet aliquarum causarum, in quibus aliquo ex tribus supra recensitis modis procedere potest: Sed non criminalium, neque mistarum, procedendo nimirum criminaliter, & miste; sed dumtaxat civilium, civiliter procedendo. Ergo &c. Major est manifestata.*

Minor quoad omnes partes evincitur: &

- 17 Quoad primam de cognitione causarum criminalium, modoque procedendi criminaliter, quia punire delicta ad publicam utilitatem, & vindictam, quod est criminaliter procedere ex dictis in I. suppositione, & causam criminalem instituere, proprium est Judicis Ordinarii, *cap. placuit*

6. *quæst. 3. cap. placuit, de Offic. Ord. l. Præses Provincia ff. de Offic. præsid.*, ubi dicitur; ad Præsidem pertinere ex Provincia perditos homines ejicere, Et *Auth. qua in Provincia cap. ubi de crim. agi oport.* Conservator autem ad limites Juris antiqui, delegatus est, non Ordinarius: & licet Ordinarius comparatur propter Universitatem Causarum; absolute tamen, & simpliciter non Ordinarius, sed Delegatus est; ex superius dictis art. 1. assert. 3. §. dicitur secundo Delegatus n. 26. Unde Conservatoris materia sub rubrica de Officio, & Potestate Judicis Delegati ponitur, Recolite, quæ dicta sunt loco citato,

Quoad secundam de cognitione causarum mistarum modoque procedendi miste, quia Conservator nequit de Causa Criminali cognoscere, criminaliter nimirum procedendo: Ergo neque de causa mista ex Criminali, & Civili, miste seu criminaliter simul, & civiliter procedendo.

Quoad tertiam denique partem de cognitione causarum Civilium modoque procedendi civiliter probatur Minor: quia causæ omnes, & judicia, modique procedendi, vel criminalia sunt, ad publicam videlicet utilitatem, & vindictam instituta; vel Civilia ad privatam dumtaxat utilitatem, vel mista ex Criminalibus simul, & Civilibus; neque datur quarta species, ut docent passim utriusque Juris Consulti tum in *rubr. de Jud. C. & in Decretal.* tum alibi. Cum ergo aliquam causam cognoscere possit Conservator, aliquod Judicium instituere, aliquem modum procedendi tenere; & nequeat Causam Criminalem, & Mistam cognoscere, judicium Criminale, & Mistum instituere, modumque procedendi criminaliter, & miste tenere; evidens est, quod Civilem dumtaxat causam cognoscere possit, judicium civile solum instituere, & civiliter tantum procedere. Et sane si nomen, munus, & finis Conservatorum ad fines Juris communis circa privatam dumtaxat utilitatem Regularium sibi commissorum versetur, ex tuis dictis art. 1. *per tot.*, & art. 18., si non nisi civiliter procedere, queunt, civileque causas cognoscere.

Nec officit, quod ad impediendas injurias, quæ probabiliter inferendæ timentur; & ad obtinendam pro illatis debitam Regularibus ab injurijs satisfactionem; ad tuendam jurisdictionem propriam: ac ad executioni mandandas sententias suas, Conservatores valeant censuris Ecclesiasticis uti; & ubi opus fuerit, auxilium etiam brachii Episcopalis, aut sæcularis implorare, &c., ut videbimus art. seq. Id enim sufficienter exponi potest tamquam necessarium intra limites modi procedendi civiliter, ut notat *Lezana ubi supra, Peyr. n. 45. Pellizz. loc. cit. & alii*; quia cum mandatur alicui aliquod negotium faciendum, mandatur etiam id, sine quo negotium illud expleri non potest; præsertim quia frustra datur jurisdictionis, quæ non est cum vi coactiva conjuncta, *Azor. t. 2. lib. 5. c. 36. Q. 10. Monet de Conserv. c. 7. Q. 4. n. 719. & alii.*

Dico II. Judex Conservator Regularium, attentio Jure Novo, immo & Novissimo procedere potest pro Regularibus, sibi commendatis, adversus Extraneos, criminaliter etiam, & miste, seu in causis quoque criminalibus, & mistis judicare: Pro extraneis tamen adversus Regulares civiliter dumtaxat. Assertio

Quoad I. partem docetur a *Candid. Brignol. in spec. Cleric. tr. 4. c. 19. resol. 24., & aliis supra relatis art. 21. Resolutione I. n. 3. Contra Raym. Nidum de Conserv. Regul. c. 4. part. 5., ubi nu. 1. sic habet: [Criminalibus in causis Conservatorem Regularium*

rium judicare non posse, tradit *Moneta*, &c.] Et a n. 11. [Attendendæ sunt nihilominus Conservatoriz: quia etsi, de Jure communi Conservator non possit criminales causas cognoscere, potest tamen ex speciali commissione, sibi data: quoniam potest Summus Pontifex eidem committere causas etiam criminales, cum non habeat facultatem limitatam. An vero de facto, stando in vi privilegiorum, Regularibus concessorum, in materia hac Conservatoriarum Conservatores de causis criminalibus cognoscere queant, censent plures, quod non: quandoquidem Pontificiis in Constitutionibus super hac materia nihil reperitur, ex quo inferri possit, Conservatores criminaliter procedere posse, Nihilominus attendatur Constitutio *Æquum* Gregorii XIII. ibi: *Ut in quibuscumque causis, tam Civilibus, quam criminalibus, ac etiam mistis*. Sed dicimus, de his cognoscere posse, sed non criminaliter.] Et *pari. 6. n. 4.* [Stemus in voto, Conservatorem de mista causa cognoscere, nequire] Hactenus *Nidus*,

Verum cum cognoscere criminaliter, idem sit, ac in criminalibus causis judicare: unde ipsemet *Nidus num. 1. cit.* [Criminalibus in causis (ait) Conservatorem Regularium judicare non posse;] Si Judex Regularium Conservator potest in criminalibus causis judicare, potest etiam in iisdem criminaliter agere.

21 Quod autem possit Judex Regularium Conservator, attento Jure novo, immo & Novissimo pro Regularibus sibi demandatis, adversus Extraneos, etiam criminaliter agere, adeoque & miste procedere, quæ prima pars est nostræ Assertionis; manifeste convincitur ex dictis *art. 2. assert. 2.*, ubi Regularium Conservatorem ad universitatem causarum, etiam criminalium, & mistarum, attento Jure Novo, deputatum esse stabilivimus, præsertim ex Constitutione Clementis VII. pro Minimis, incip. *Conquestionem* ibi: [Quavis occasione, vel causa, etiam criminali.] Et Gregorii XIII. pro Jesuitis, incip. *Æquum reputamus*, ubi sic: [In quibuscumque causis, tam Civilibus, quam Criminalibus, & Mistis.] Quod sane privilegium, ab utroque Pontifice indultum, a Gregorio XV. per Constitutionem, inchoatam *Sanctissimus*, revocatum non est, ut docent *Donat. in prax. tom. 1. tr. 17. de Conservat. Q. 11. num. 4. Antonius a Spiritu Sancto p. 1. Direct. Regul. tr. 2. disp. 1. sectione 4. §. 3. n. 211. Card. de Luca de Regul. discurs. 1. §. 2. n. 33. & alibi, Card. de Lugo in Respons. Moral. lib. 4. dub. 38. Q. 1. n. 4., & alii, contra Pellizzarium Q. 26. n. 127. Et nos diximus supra *art. 3. assert. 2. §. dicitur 4. art. 19. assert. 2. §. 1. extenditur ad Universitatem causarum art. 20. assert. 1., & 2. Et art. 21. assert. 2. §. 1. extendit se ad omnes causas.**

Quoad II. partem communissima est Assertio cum *Peyr.* ad Constit. *Sanctissimus* Gregorii XV. n. 43. & 44. Cui adhæret *Chiavetta lib. 3. Instit. Canon. p. 1. c. 3. §. 3. n. 16.* Et patet ex dictis *art. 21. assert. 2. resol. 12. §. sicut neque demum: cum ex una parte Jurisdictio Conservatoris sit ad utilitatem Regularium; sicque adversus ipsos favore Extraneorum non nisi civiliter procedere potest. Et ex altera parte tanta potestas, procedendi nimirum criminaliter, & miste adversus Regulares, sibi commendatos, favore Extraneorum, nullum pro se certum jus, nullumque Doctorem agnoscat: quod non leve indicium est, eam Conservatoribus non convenire. Eaque adhuc data, potestas Regularium Prælatorum non parvum in religiozæ disciplinæ præjudicium elevaretur.*

22 Dico III. Judex Regularium Conservator, at-

tento Jure communi antiquo *c. 1. & fin. de Offic. Jud. Deleg. in 6.* in causis occurrentibus manifestis, seu notoriis ita debet illum Ordinem judicarium exequi, qui in notoriis solet adhiberi; ut ne quidem de consensu partium, valeat Ordinem judicarium, qui in causis plenariis, aut etiam in Summariis adhibetur servare juxta ea, quæ contra *Monetam* diximus supra *art. 1. assert. 3. §. dicitur 7. nu. 61. & §. dicitur tandem per tot. & innuitur art. 18. assert. 2. fin.*

Attento autem Jure Novo, & Novissimo in 23 causis occurrentibus, quæ judicalem indaginem exigunt, sive in plenariis debet Ordinem judicarium, qui in Summariis est definitus, adhibere, procedendo nimirum [Summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Judicii] modo explicato, ut liquet ex tot Pontificum Conservatoris, quæ quantum ad hoc vigent, & non videntur a Constitutione Reformatoria Gregorii XV. limitatæ, ut notat *Donat. qu. 22. n. 1.* præsertim *Clem. VII. pro Minimis, & Gregor. XIII. pro Jesuitis, utrobique sic: [In causis videlicet, quæ judicalem requirunt indaginem Summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura judicii.]* Et recte quidem; cum, ubi de causis Regularium agitur, seu apud eorundem Prælatos, sive apud Conservatores, servari non debeat illa subtilis, & angusta Juris forma, quæ in aliis causis servanda præscribitur in *c. qualiter, & quando, de Accus.* ubi hoc innuitur. Quod præter quam patet ex *suppositione quarta*, ubi inter alias causas, celerem expeditionem requirentes, causæ enumerantur Regularium; etiam in propriis Religionum Constitutionibus caveri solet ad vitandas expensas alioqui necessario faciendas ab iis, qui in Juris figura strepituque judiciorum, exercentur ut notat *Rodrig. art. 1.*

Quamvis valeat, de consensu partium, ille etiam 24 adhiberi, qui plenariarum proprius est, juxta dispositionem adductam *Clem. sepe, in fin. sic: [Si quis tamen in præmissis casibus solemnis Juris Ordo judicarius in toto, vel in parte, non contradicentibus partibus observetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus.]* Et ita sustinent *Glossa, & Doctores* ibi; cum textus allatus indistincte de omnibus causis loquatur, in quibus proceditur sine figura judicii. Immo

Dico IV. Judex Regularium Conservator, at- 25 tento Jure Novo, & Novissimo, in Causis occurrentibus, quæ judicalem indaginem exigunt, sive in plenariis debent Ordinem judicarium prædictum, qui in Summariis est definitus, *sola facti veritate inspecta*, servare. Assertio proponitur a *Confessio in Summar. mater. privil. Mendic. tit. 4. c. 8. & Rodrig. q. 65. art. 18. contra Monet. cap. 8. q. 2. n. 88.* qui ut incautum utrumque laudatum Doctorem reprehendit, eo quod [Dixerit, Conservatorem Regularium posse procedere in causis eorum, sola facti veritate inspecta, pro ut in eorundem privilegiis continetur: cum tamen ipse *Moneta* repererit, quod in dictis privilegiis hujusmodi Clausula non apponatur.] Sed ut incautus potius reprehendendus est ipse *Moneta*, cum non legerit, vel non attente legerit *Mare Magnum* Dominicanorum a Sixto IV. concessum in Bulla, quæ incipit [*Regimini*] anno 1474., quod sane legerunt, & bene *Confessius, & Rodrig.*, ibique præter alia invenerunt: [Ac etiam Summarie, & de plano sine strepitu, & figura judicii, *sola facti veritate inspecta*, contra quoscumque &c.] Et nedom sola facti veritate inspecta, verum etiam

Dico V. Judex Conservator Regularium, atten-

to Jure Novo, & Novissimo, in causis occurrentibus, quæ judicialem exposcunt indaginem, procedere potest, *appellatione postposita*, ut caveatur in laudato *Mari Magno Sixti IV. sic*: [*Contradictores Auctoritate Apostolica, appellatione postposita, compescendo &c.*] In Bulla Clem. VII. pro *Miximimis incip.* [*Conquestione*] *ibi*: [*Auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo.*] In Bulla Gregorii XV. [*Aequum reputamus*] pro Jesuitis, ubi sic decernitur: [*Auctoritate Apostolica per Sententias, censuras, & pœnas ecclesiasticas, aliaque opportuna juris, & facti remedia, Appellatione postposita compescendo &c.*] Et in aliis Summorum Pontificum Conservatoriis Bullis.

87 Dico VI. Judex Regularium Conservator, modo dicto procedens, quam citissime potest, debet causas terminare; non secus, ac quivis alius Judex, juxta monita nedum Clement. *Sape* citatæ, verum etiam Concil. *Trident. sess. 25. c. 10. de reformat.* sic; [*Admonet dehinc Sancta Synodus tam Ordinarios, quam alios quoscumque Judices, ut terminandis causis, quanta fieri poterit brevitate, studeant: ac litigatorum artibus, seu in litis contestatione, sive alia parte judicii differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competenti*

alia ratione occurrant.] Non obligatur tamen, ad illas saltem infra biennium terminandas, ita ut, eo elapso, liberum sit partibus, Judices Superiores adire, ut statuit laudat. Concil. *sess. 24. c. 20. de reformat.* sic: [*Causæ omnes ad forum ecclesiasticum pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur; atque omnino saltem infra biennium a die motæ litis terminentur: alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum, Judices Superiores, alias tamen competentes, adire, qui causam in eo statu, quo fuerit, assumant, & quam primum terminari curent &c.*] Ut enim refert *Fagnan. lib. 2. Decretal. in c. Venerabilis, de Judic. n. 18.* proposito in Sacra Congregatione Concilii dubio, an mox laudata dispositio Conciliaris locum habeat in Judicibus Conservatoribus Religionum; Sacra Congregatio dissensit; nam quatuor ex septem Cardinalibus affirmarunt, comprehendi; tres vero negarunt. Quamobrem res ad Sanctissimum delata est: qui respondit, non comprehendi, cum Decretum sit editum in favorem Jurisdictionis Ordinariæ.

Et hæc de modo procedendi Judicibus Regularium Conservatoris innuisse, sit satis. Exponet in posterum

ARTICULUS VIGESIMUS QUINTUS.

An, & per quem, ac quando Sententiam suam exequi valeat Judex Conservator Regularium.

1 Dico I. Judex Regularium Conservator, seu consideretur ut merus Apostolicus Delegatus, sive ut æquivalens Ordinario, utpote deputatus ad Universitatem Causarum, quo modo consideratur attento Jure antiquo: sive demum ut Judex Ordinarius, quo modo se habet, inspecto Jure Novo, & Novissimo ex dictis *art. 2. ass. 1. & 2. & art. 3. ass. 1. & 2.* potest sententiam suam exequi, & quidem per se ipsum. Assertio est communissima: & juxta primam considerationem aperte sustinetur ab *Innoc., Archidiacon., & aliis in c. 1. de Offic. Deleg. in 6. & satis superque colligitur ex c. Querentis de Offic. Deleg.* ubi expresse caveatur, quod Delegatus, saltem a Principe, seu a Sede Apostolica, suam valeat sententiam exequi; Ex *c. significasti, exc. si quando, & ex c. In litteris, de Offic. Deleg.*

Juxta secundam, & tertiam considerationem manifesta est; cum manifesti Juris sit, posse Judicem Ordinarium, per se ipsum exequi sententiam suam ex *l. a Divo Pio ff. de re judic. l. Propterandum Cod. de Judic. & c. Quo ad consultationem, de re judic. cum vulgar.* Immo

2 Dico II. Judex Regularium Conservator potest etiam per alium exequi sententiam suam, per Ordinarium præsentim, seu de cetero Ecclesiasticum, sive Sæcularem; cui scilicet mandet, ut suam exequatur sententiam. Est Assertio communis: & patet ex eo, quia id permixtum est Judici a Sede Apostolica Delegato in *c. cum contingat de rescript. in c. significasti, c. In litteris, c. Pastoralis §. quia vero, de Offic. Deleg. & in Clem. unic. vers. processus, de excess.*

Prelat. ubi tamquam gravamen a Prælatibus, Episcopis, eorumque Superioribus factum ponitur, quod processus, juste efformatos, & sententias a Conservatoribus juste latas pro exemptis publicari, seu executioni mandari a suis subditis, non permittebant.

Confirmatur Assertio ex eo, quia potest Judex Regularium Conservator Ecclesiasticum, vel sæculare brachium implorare, nedum ad hoc, ut ipse sæcularis, vel ecclesiasticus Judex, sibi auxilium præstet, quo ipsemet Conservator valeat facilius exequi sententiam suam, ut videbimus *arr sequen.* in quo sensu accipitur textus in *Can. si quis pecunia dist. 79. c. 1. & c. Quoniam, de Offic. Ordin. c. tanta fin. de excess. Prælat. c. dilecto, de Sent. Excom. in 6. cap. Præsidentes, & cap. Ut Officium §. Compescendi, de Heret. cap. Periculoso unic. §. fin. de Statu Regul. in 6. Concil. *Trid. sess. 24. reformat. cap. 8. & sess. 25. cap. 3. & 5. de reformat.* sed etiam ut ipsemet Ecclesiasticus, seu Sæcularis Judex sententiam Conservatoris exequatur: in quo sensu sumitur textus in *Can. Ne licuit, dist. 17. C. eos, qui, dist. 32. C. Petimus, & C. Istud est, 11. q. 1. C. Prodest, C. Principes sæculi, C. de Liguribus, & C. quali 23. qu. 5. C. 2. de Maled. & L. Episcopale Cod. de Episcop. aud. & Constitut. V. Sancti Pii V. incip. [*Cum primum*] *vers. si quis crimen nefandum, & Constit. 70. incip. [Horrendum] vers. itaque.* Quamvis juxta priorem effectum magis proprie, quam secundum hunc dicatur auxilium Brachii Episcopalis, vel sæcularis invocari, ut notat *Moneta cap. 8. qu. 10. n. 257.***

Et sane Judex Regularium Conservator, seu ut 4 me.

merus Apostolicus Delegatus consideretur; sive ut æquivalens Ordinatio, quippe deputatus ad Universitatem causarum infra limites Juris antiqui; sive demum ut Judex Ordinarius, secundum privilegia Juris Novi, & Novissimi, in quacumque consideratione semper potest hujusmodi brachium ab Ecclesiastico, vel sæculari Judice implorare, ut ipsemet Ecclesiasticus, laicusque Magistratus sententiam Conservatoris exequatur. Quod distincte per partes magis palam fiet. Nam

Si consideretur, ut merus Apostolicus Delegatus; id posse, liquet ex eo, quod universim Apostolico Delegato concedatur a *Gemin.*, & *Franc. dic. §. compescendi*, *Innoc.*, *Jo. Andr.*, & *Doctores passim in cap. Significasti, de Offic. Deleg.* ubi etiam *Card.*, *Abbas*, *Dec.*, & *Bero.*, qui hanc testantur, communem esse sententiam; ut etiam testantur *Lupo in cap. Per vestras, notab. 2. §. sed est Pulchra dubitatio, n. 17. de donat. inter vir. & uxor.*, *Covarr. pract. qq. cap. 10. n. 1.*, *Prob. in addit. ad Joa. Monach. cap. Periculoso a n. 16. de stat. Regul.* ubi cum pluribus Doctoribus plures rationes adducit. *Farinac. qu. 97. crimin. cas. 4. n. 86.*, *Martha de Jurisdic. p. 1. cap. 6. Franc. Mol. de Brach. sæcul. lib. 1. cap. 6.*, aliisque communiter. Et satis colligitur ex *cap. Ut officium §. comprehendit, de heret. in 6. & cap. Tanta, fin. de excess. Prælat.*

Si consideretur etiam ut æquivalens Ordinatio, quippe ad universitatem causarum deputatus; aut etiam ut Ordinarius; potest Regularium Conservator, in sensu, quo loquimur, auxilium præfati brachii implorare; cum certissimi Juris sit, id posse Judicem Ordinarium; ut satis superque conspicuum est ex Juribus præcitatis, præsertim *ex cap. 1., Cap. Quoniam, de Offic. Ordin.*

Quod autem hujusmodi brachium implorare possit Conservator a Judice Ecclesiastico, liquet ex Juribus, adductis in nostra ratione, præsertim *vero ex cap. Pastoralis §. Quia vero, de Offic. Delegat.*

Quod etiam illud implorare valeat a Judice laico, ut ipsemet laicus Judex sententiam Conservatoris exequatur, patet ex *dic. cap. In litteris, de Offic. Deleg.* ubi generalius statuitur, eum posse se, vel per aliam exequi sententiam suam. Et ex *cap. Significasti eod. tit. ubi in universum statuitur, quod Delegatus Apostolicus possit per Ordinarium exequi sententiam suam: & traditur a Doctoribus passim cum Covarr. pract. qq. cap. 10. n. 1. & Farinac. dic. q. 97. a n. 31. Spto. verb. Conservator num. 3. Monet. c. 8. n. 258. Barbosa. de Offic. & pot. Episc. alleg. 106. a n. 38. Tambur. de Jur. Abb. tom. 3. disp. 15. Q. 2. n. 20. Azor. Instit. Mor. p. 2. lib. 5. c. 34. Confess. in Summ. privil. tit. 4. c. 3. & aliis.*

Atque hic nonnulla sunt animadvertenda: & Primo, Ordinarium, quo ad præstandum brachium suum in subiecta materia, seu quoad executionem Sententiæ Conservatoris, teneri eidem Conservatori obedire, ut de Papæ Delegato statuitur in *cit. cap. Pastoralis §. Quia vero, de Offic. Deleg.* & *dic. cap. Cum contingat, de rescript.* etiam si Legatus sit Apostolicæ Sedis, qui *ex cap. 2. de Offic. Legat.* est Ordinarius. Secus a Conservatore per censuras ecclesiasticas compelli poterit, ut quivis alius Ordinarius, præsertim ubi Legatus sit in simulo Episcopus, ut tradunt *Jo. Andr. & alii in cap. Studuisti 2. de Offic. Legat.* Et quamvis in ea Provincia mere Legatus sit; ut de Jure verius, per Leges in Confirmatione laudatas, præsertim *cap. In litteris, & cap. Significasti, de Offic. Deleg.* generaliter, & indistincte de Ordinario loquentes, ex *Abbate contendit Monet. cap. 8. qu. 9. n. 248.* contra *Gloss.*, *Hof.*, & alios, opinantes, non posse merum

Legatum ad executionem compelli: quorum sententiam *Abbas* æquiores appellat. Et sane cum Apostolicus Delegatus in causa sibi commissa major sit quocumque Ordinario, etiam Legato, *cap. Sane quia, 21. de Offic. Deleg.*, *Gloss. in dic. cap. Studuisti*: & aliunde nullius esset momenti Jurisdicção Conservatoris, si renitentem non posset compellere, *cap. Pastoralis 28. §. 1. eod. tit.* & notat *Gloss. in cap. Significasti, vers. non vult, & Abbas ibid. a n. 2. eod. tit.* concludendum, quemcumque Ordinarium, etiam Apostolicæ Sedis Legatum, posse per Conservatorem quoad executionem sententiæ suæ, quoad præstandum brachium in subiecta materia, compelli.

Nequit tamen per censuras compelli Supremus Princeps, & fortassis etiam Magistratus Supremus, ad præstandum brachium suum, seu ad sententiam Conservatoris exequendam: utpote qui monendi tantum sunt, & requirendi, ut cum aliis tradunt *Dual. in direct. Jud. Eccles. for. p. 2. cap. 13. n. 50.* & *Lopez in addit. ad pract. crimin. Diaz cap. 143. n. 9.* ac observasse videtur *Trident. sess. 25. cap. 5. & 22. de Regul. & stylus Romanæ Curie*, a censuris excipiens Imperatorem in brachii invocatione, ut notat *Vestr. in praxi Rom. Cur. lib. 8. cap. ult. n. 20.* Etsi contrarium de Jure verius existimet *Farinac. q. 97. crimin. n. 82.*

Secundo animadvertendum, si post Mandatum unius Conservatoris, alter oppositum mandet; tunc, si ante executionem innotuerit Ordinario, inter utrumque Conservatorem mandantem, contentione esse de jurisdictione, debere Ordinarium utriusque litterarum copiam requirere, non ut jurisdictionaliter cognoscat; sed ut videat, an per secundas primæ revocentur litteræ. Quod si certo primæ revocentur; debere secundum Mandatum exequi. Sin autem, certo non revocentur; non posse secundum Mandatum executioni dare. Quod si dubium ipsi sit, num per secundas primæ revocentur litteræ; secundum Mandatum exequi non posse, donec inter Conservatores lis super jurisdictione per Arbitros Juris dirimatur, juxta *cap. Pastoralis in princ. de Offic. Deleg.* Atque ita *ex cap. Cum contingat, de Rescript.* docet *Monet. c. 8. q. 9. n. 247.*

Tertio animadvertendum, Apostolicæ Sedis Legatum non posse, jure Legationis, confirmare sententiam Conservatoris confirmatione authorizabili, seu juris, ex certa scientia, vel in forma communi; cum hæc spectet ad Superiorem, cujusmodi est Pontifex Maximus; non ad parem, vel minorem, qualis est Legatus respectu Conservatoris; sed approbationis, seu facti tantum, quæ etiam inferiori competit; ut de Papæ Delegato sustinet *Gloss. in dic. cap. Studuisti, ibique Hofien. & Abb. num. 4. & 5.* sic textum intelligentes, quod possit Legatus sententiam delegati Papæ confirmare.

Quarto animadvertendum, non posse Ordinarium violenter Conservatori resistere, injustam sententiam exequi volenti, sed dumtaxat apud eum instare, ut differat, donec Papa consulatur; prout de Judice Apostolicæ Sedis Delegato cavetur in *cap. Si quando, de Offic. Deleg.*

Quod si Conservator executionem injustæ sententiæ committat Ordinario, poterit hic curare, ut ab hoc onere eximatur. Et si nolit Conservator petitionibus Ordinarii morem gerere; ipseque met Ordinarius pro certo habeat, sententiam esse injustam; in hoc casu an teneatur Conservatori obtemperare, injustam sententiam exequendo, non convenit inter Doctores.

Affir-

- 12 Affirmant siquidem plurimi, cum *Covarr. lib. 1. var. c. 1. n. 4. Anguian. de Legib. lib. 1. cap. 5. n. 549. Salgad. de Protec. reg. p. 4. c. 7. num. 15. Petr. Gregor. lib. 5. partit. tit. 5. c. 4. Gonzalez ad dic. c. Pastoralis §. Præterea n. 1.* quibus subscribit *Monet. cap. 8. qu. 9. n. 255. & qu. 10. n. 266.* ex eo, quia Ordinarius in hypothese foret merus executor, dum non cognitio, sed executio tantum eidem demandaretur, ut expressum habetur in *dic. cap. Pastoralis 28. §. Quia vero, & amplius declarat Gloss. magna ibid.* Sic autem habet Innocentius III. Episcopo Eliensi in *dic. cap., & §.* [Quia vero sæpe contingit, quod executio Sententiæ Ordinario demandatur, Sedem duxisti Apostolicam consulendam: Utrum, si Ordinarius ipsam injustam esse cognoverit, debeat eam executioni demandare; an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem, inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quod cum Ordinarius teneatur obsequi, etsi sciat illam sententiam injustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud Judicem efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absoluat.] Huc usque Innocentius III.
- 13 Negant e converso alii cum *Abbate in C. 1. n. 11. de Offic. Ordin., Mend. de retinend. posses. remed. 3. n. 360., Sbroz. de Vicar. Episc. lib. 2. cap. 190. n. 7., Riccius p. 1. praxis decis. 325. n. 1. & 328. n. item 1., Cochier de Confer. Eccles. qu. 37. num. 2.,* inde moti, quia ex *cap. 1. de Offic. Ordin.* non debet Judex Ecclesiasticus, ad malum inferendum adjuvari, sed ad bonum, & justitiam faciendam. Quamobrem prius, quam Ordinarius sententiam Conservatoris exequatur, seu illi conferat brachium suum, (inquirunt allati Doctores,) debet de sententiæ justitia certus esse, ne (ut ait *Riccius loc. cit. n. 2.*) strictis oculis gravem pœnam exequatur: Quod enim nullum est, nullam executionem meretur, *L. 4. §. Condemnatum, ff. de re judic. secus* (addit laudatus *Riccius*) si injustam sententiam exequatur, puniri poterit. Hinc non teneri Judicem sæcularem, Conservatoris sententiam exequi, seu brachium suum eidem dare, nisi prius acta processus Judici laico exhibeantur, & examinentur ab illo, malunt allati Doctores.
- 14 *Rodriquez tom. 1. quæst. Regul. qu. 8. art. 15.* mediam inire contendit viam, secundæ sententiæ adhærens in causis misti fori, per tradita a Doctoribus in *cap. 1. de Offic. Ordin. & post alios a Rodri. in pract. de Majest. Princip. apud eundem Rodriq. primæ vero sententiæ in causis ecclesiasticis, cum Avalos in Direct. Jud. Eccles. p. 2. cap. 12. n. 23.* [Nam (ut ait laudatus *Rodriq.*) si sæcularis Judex Ecclesiastico auxilium suum non debet impendere, nisi examinato processu, ac justitiæ causa prius discussa; quid igitur operatur communis opinio Doctorum asserentium, quod Ecclesiasticus Judex censuris queat Judicem sæcularem compellere ad exhibendum auxilium? profecto nihil: siquidem in manu cujuslibet Judiciis sæcularis erit, non obedire censuris Ecclesiæ. Hac ex causa quilibet diceret, processum minime esse justificatum: quod par in parem facere solet, non tamen inferior adversus Superiorem. Quod etiam comprobatur videretur ex eo, quia si inter sæculares, & Ecclesiasticum Judicem controversatur super Jurisdictionis competentia, ac præoccupatione, Ecclesiasticus, tamquam Superior, cognoscere, ac judicare habet, an sua sit Jurisdictio, ut eleganter resolvit. *Covarr. pract. quæst. cap. 33. n. 1. verb. quibus & suffragatur.* Igitur si eadem quæstio inter ipsosmet suboriatur Judices super causa, & processus justificatione, Ecclesiasticam sententiam prevalere, justius erit. Et ex eo potissimum id fieri debet, quia in similibus controversiis si sæcularis Judex injuste ab Ecclesiastico fuerit compulsus, eam vim, & injustitiam ejus Superiores per viam, ut ajunt (de la fuerca) dimovere possunt. Ex quibus patet, quomodo Judex Ecclesiasticus, Delegatus ad executionem eorum, quæ per privilegia conceduntur Regularibus, possit invocare auxilium brachii sæcularis, justa causa ad id sua-dente.]
- Huc usque *Rodriquez*: qui tamen optime impugnatur a *Monet. ubi supra n. 262.* ex eo, quia non potest satis congrua discriminis ratio assignari; cum & illud præcipuum fundamentum, cui ipse *Rodriquez* innititur, quod alias locum habere non possit communis opinio, ut possit Sæcularis Judex compelli ad sententiam exequendam, & exhibendum brachium suum, æque militet etiam in causis misti fori: cum hæc quoque, facta præventionem a Judice Ecclesiastico, statim evadant causæ Ecclesiasticæ.
- Anacletus Reiffenstuel lib. 1. Decretal. tit. 29. de Offic. 15 & potest. Jud. Deleg. §. 5. a n. 103.* docet, quod ubi Delegatus Papæ, atque adeo Conservator in proposito, executionem Sententiæ suæ commiserit Ordinario; hic licet sciat, sententiam esse injustam, adhuc tamen eam exequi tenetur; dummodo sententia injusta sit ex eo, quod lata sit contra Jus litigantis, qui intra decemdiem ab ea non appellavit, sicque in rem transit judicatam. Talis enim sententia (ait *Anacletus*) valida est: & quamvis sit injusta, utpote lata contra jus condemnati: ex quo tamen hic non appellavit intra legitimum tempus, sicque sententia transit in rem judicatam; de vigore juris, & ut aliquis sit finis litium, ea est executioni mandanda, *Gloss. Magna, & Doctores in cit. cap. Pastorales §. quia vero.*
- Neque idcirco (pergit *Anacletus*) executor illius sententiæ peccat, aut cooperatur peccato Judici Delegati male judicantis; neque etiam infert injuriam injuste condemnato: Tum quia ipse exequitur dumtaxat id, quod de rigore juris est introductum; ne alioquin merus executor, ut est iste, passim sententiam latam temere discutere, & calumniari possit. Tum etiam quia condemnatus vel sibi imputet, quod a sententia illa injusta non appellavit: vel habeat regressum contra Judicem Delegatum male judicantem, ad eum injuste condemnantem, ut damnum illatum sibi resarciat, §. 1. *Instit. de obligat. quæ ex quasi delicto, Gloss. Mag. in dic. cap. Pastoralis, §. Quia vero, in fin. ibique Abb. n. 4. & aliis.* Hactenus *Reiffenstuel*, per quæ ut liquet, adhæret primæ sententiæ. Sed
- Magis adhæret secundæ, dum addit: quod si 16 executor certo sciat, sententiam non solum esse injustam, quatenus est contra jus condemnati, sed etiam esse nullam, ac invalidam, ut quia lata est per falsa instrumenta, sicque Delegatus jurisdictionem non habuit: vel quia lata est, nullo Juris Ordine servato: vel contra apertas Leges, seu Canones; sicque ipso jure non tenet, *cap. 2. de de sent. & re judic.* tunc ipsam non debet executioni mandare. Ratio est, quia Delegatus hoc præcipiens, non agit ut Judex, *arg. cap. Forus 20. de verb. signific. Abb. in cit. §. Quia vero n. 4., & Layman ibid.,* allegans communem: unde quia præcipit absque jurisdictione, non oportet, eidem obedire. Debet proinde in tali casu executor deputatus, negotium ad Superiorem referre, *cap. de cetero 5. junctâ a Gloss. fin. & cap. 2. De Crimin. fals. Pirbing de Off. Jud. Deleg. n. 49. & alii.* Simile quid accidit in casu,

17 casu, quo Delegatus Papæ mandat, Clericum in possessionem Beneficii induci, quem tamen Ordinarius, puta Episcopus, certo sciat, non fuisse in eo canonicè institutum. Quamvis enim tunc Judex Ordinarius, seu Episcopus non debeat Judicis Delegati mandato violentè resistere, (hic enim quoad talem causam est Superior Episcopo, *cit. cap. Sane quia 11. de Offic. Jud. Deleg.*) adhuc tamen potest, & debet, apud ipsum instare, ut differat, hujusmodi Clericum in possessionem mittere, donec Papæ rei veritas rite deregatur, atque innoscat, *text. in cap. Si quando 8. de Offic. Jud. Deleg.* Hactenus *Reiffenb.* & nos de hoc puncto. Qui plura desiderat, consulat laudatos Doctores, aliosque passim cum *Marant. in spec. aur. disp. 1.* ubi fufè agit de Judice exequutore sententiæ alterius Judicis, quæ injusta sit, quando eam lexequi valeat, & teneatur.

18 Dico tertio Judex Regularium Conservator intra limites juris antiqui debet, quemadmodum quivis alius Delegatus, infra annum, & non ultra exequi sententiam a se latam, ita ut interim, parere volentes, possit absolvere, & contradicentes censuris etiam ecclesiasticis compescere: Immo si missus in possessionem a Conservatore, intra annum a sententia turbetur in possessione, potest eum intra dictum tempus tueri, excommunicando, & Contradictores compellendo; non autem ulterius causæ cognitionem adhibendo, *cap. Quarenti*

26. *Injuncta Gloss. Vers. ad integrum annum, de Offic. De. leg. in 6.* Et in terminis *Innoc., Archidiacon., & alii in cap. 1. eod. tit. & lib.* Ubi in specie pro Conservatoribus quoad sententiæ propriæ executionem, seu revocationem textum allegant *dic. cap. Quarenti.* Nec ei suffragatur, quod tamquam Delegatus ad Universalitatem Causarum æquiparetur Ordinario; cum circa hoc punctum neque in Jure, neque a Doctoribus reperiat facta æquiparatio, ut notat *Monet. cap. 8. qu. 9. n. 254.*

Intra fines vero privilegiorum, Judex Regularium Conservator, cum sit Judex Ordinarius deputatus, potest etiam post annum, non secus, ac quivis Judex Ordinarius, exequi sententiam suam, conformiter ad *L. 1. ff. Ne vis fiat ei, qui in possess. mittitur cum simil.* Quemadmodum ratione privilegii exemptionis ab omni potestate, & jurisdictione Ordinarii locorum, quod habent Regulares, potest eorundem Conservator, etiam ultra annum, exequi sententiam a se latam: quia, ut arguit *Monet. loc. cit.*, cum tunc hujusmodi privilegii non cogantur regulariter adire Ordinarium loci, habeantque proprium Judicem loco Ordinarii, Conservatorem nimirum, debent ab eo posse petere sententiarum executionem, quas obtinuerunt, quasque saltem tulit ipsemet Conservator, & is in judicatum quovis modo compererit transiisse,

ARTICULUS VIGESIMUS SEXTUS.

Quibus Juris Remediis, & quoditer Sententias suas exequi, valeat Judex Conservator Regularium: ac quomodo se gerere debeat cum Episcopis.

Dico primo. Judex Regularium Conservator, ut injurias illis probabiliter inferendas impediatur, vel pro illatis ad debitam satisfactionem injuriosos quoscumque, seu laicos, sive ecclesiasticos, cujuscumque conditionis, & dignitatis existant, astringat; neque mandet executioni sententias a se latas, uti potest, etiam iteratis vicibus, censuris ecclesiasticis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti: & quidem nedum de Jure communi antiquo, ut liquet *ex cap. Sane et il Secundo, de potest. Jud. Deleg.* & supponitur *in cap. Auctoritate de privi. in 6.* Sed etiam de Jure peculiari novo privilegiorum iuxta potestatem amplissimam, eidem concessam a Sixto IV. in Conservatoria pro Carmelitis, Clemente VII. pro Minimis, Sancto Pio V. pro Dominicis, & Gregorio XIII. pro Jesuitis, quos fideliter adduximus *art. 15. affer. 2. Extrinsec. 9. n. 21.*, & alibi, ubi de potestate ferendi Censuras, Regularium Conservatoribus imperita loquuti sumus, & a Martino V. in Bulla pro Cisterciensibus, in quibus ultra potestatem ferendi censuras, facultas etiam Conservatori Cisterciensium indulgetur, procedendi utque ad privationem exercitii, Officii, & Jurisdictionis ipso facto incurrendam. Immo & de Jure Novissimo Reformationis Gregoriana, utpo-

te quæ nec Juri Antiquo, neque Novo derogat in proposito. Et rite quidem; ut enim sæpe alibi diximus, quoties alicui mandatur aliquid negotium exequendum, mandatur etiam id, sine quo negotium illud impleri non potest; & frustra daretur Jurisdictio, quæ cum vi coercitiva conjuncta non esset, posset squidem contemni, & pro nihilo reputari.

Hinc Regularium Conservator, si quos paratos viderit ad injuriandum Religiosis sibi commissis; poterit illos etiam per censuras impedire; Sicut & excommunicare, aliamve pœnam Ecclesiasticam ferre in contumacem, ratione contumaciæ suæ, ad effectum, ut compareat in Judicio, & causam prosequatur; aut etiam ratione inobedienciæ in non solvendo debitum, ad hoc, ut solvat, *cap. Præsertim, de Offic. Deleg.* Vel alia ratione alios Regularium Injuriatores, quos, & in quibus casibus sese extendere diximus potestatem Judicis Conservatoris eorundem Regularium *loc. cit.* Recolite, quæ inibi diximus.

Verum & injuriæ debent esse manifestæ, & manifesti item injuriatores, ut usus censurarum subsistat. Unde si Conservator excommunicet contumacem, quem ex post facto constat, fuisse injuriatorem, sed non manifestum; excommunicatio non

substitit, ut notat *Innoc. inc. 1. de offic. Deleg. in 6. n. 2. V. sed quare*; & ex eo *Peyrin. in add. ad Constit. Gregor. 15. §. 11. nu. 12.* Sique Monitorias Generales concesserit, generalem excommunicationem comminando, adversus desultores rerum personarum sibi commissarum; aut etiam contra non revelantes hujusmodi desultores, quorum habent notitiam: & ad hujusmodi generalem excommunicationem, aut etiam specialem devenerit; nulliter aget, ut docent *Confertus in Summar. Mater. privil. mendic. lit. A. cap. 7.* & cum aliis *Monet. cap. 7. qu. 4. a n. 286.* Ubi id probat etiam ex eo, quod expressio, ac certitudo personarum, adversus quos conceduntur Monitoria, & ad excommunicationem devenitur, necessaria sit, ut Judex Conservator suam jurisdictionem exerceat. Quamobrem Concilium *Trident. sess. 25. cap. 3. de refor.* decrevit, quod [Excommunicationes illae, quae monitionibus praemissis, ad finem revelationis, aut pro deperditis, seu subtrahis rebus fieri solent, a nemine prorsus, praeterquam ab Episcopo decernantur,] sive a Vicario, etiam Capituli Sede Vacante, ut ex Decreto Sacrae Congregationis contendunt *Sbroz. de Offic. Vicar. qu. 171. a n. 2. & all.*

5 Et nedum injuriatores debent esse manifesti, quemadmodum manifesti esse debent injuriae; sed etiam tales, ut privilegium non habeant injuriatores praefati, ne valeant censurari, aut alio modo coerceri: cujusmodi privilegium inter alios habent Inquisitores haereticae privitatis, & nonnulli eorum Ministri quoad Executorem, & quemlibet Apostolicae Sedis Delegatum, etiam Conservatorem, ex quadam *Extravar. Urbani IV.*, prout referunt *Campes. in addit. ad Lanchin. de Haeretic. cap. 31. Egbert. 3. par. direct. Inquisit. qu. 21. & Monet. c. 8. qu. 5. n. 171.* tenoris sequentis: [Urbanus Episcopus, Servus Servorum Dei, etc. Ne Inquisitionis negotium contra damnatam haeresim, prudentiae vestre commissum, impediri (quod absit) proderit aliquando, vel etiam retardari contingat, vobis auctoritate praesentium indulgemus, ut nullus Sedis Apostolicae Delegatus, vel subdelegatus ab eo, Conservator, aut etiam Executor, a Sede Apostolica deputatus, in vos, vel quatuor Notarios, sive Scriptores vestros, super his vobis fideliter obsequentes, quamdiu in prosecutione hujusmodi negotii vos, & ipsi fueritis, possit excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti Sententiam promulgare, absque speciali mandato praedictae Sedis, facientis plenam, & expressam de hac indulgentia mentionem; decernentes irritum, & inane, si secus fuerit attemptatum.] Quod sane privilegium licet per dictam *Extravar.* Inquisitoribus Aragonensibus fuerit concessum, per alias tamen litteras indultum, pariter est ceteris quibuscumque Apostolicis Inquisitoribus, ut ait *Apostillator. Utique addit. Penna. schol. 87.*, quod ibi de quatuor Notariis dicit, de pluribus etiam intelligit, si plures constituerentur; quatuor enim exprimuntur, quia tunc ii sufficiebant; & satis probabiliter ad Advocatos, Consultores, aliosque id genus Inquisitorum Ministros extendit: tum quia favores sunt ampliandi, c. *adla. de reg. Jur. in 6.* tum quia eadem est de hisce Ministris ratio: unde idem Jus statuendum, l. *illud. ff. ad legem Aquil.* Tandem contendit *Monet. n. 172.* quod cum ratio unica, & expressa hujus privilegii sit, ne Inquisitionis negotium impediatur, aut retardetur, Conservator, aliusve Delegatus Apostolicus, in Inquisitorem, aliosve Ministros non modo censuras, sed nec reliquas penas poterit exercere; cum lex extendatur ad limites rationis in ea ex-

pressae; l. *regula §. fin. ff. de jur. & fact. ignor. Everar. in loc. a rat. leg. Carg. n. 1. & all.*

Advertunt hic *Ugol. de Censur. c. 21. §. 2. n. 5. & Sayr. ibid. lib. 1. c. 13. n. 21. per text. in princ. de privil. & Clem. 2. §. locorum, de poen.* Et alii, ex *Clem. fin. de censib. & c. Parechianos, de sent. excom.* quod licet possit Conservator excommunicare, ac excommunicatos a se in causis sibi commissis denunciare; nequeat tamen denunciare illum, qui excommunicationem incurrit latam a Jure; cum id non nisi ad Ordinarium loci pertineat. Idque conjicit *Monet. c. 7. qu. 4. nu. 284.* eo fortassis disponi, quia tunc solum agitur ad publicam vindictam. Quod si ad utilitatem privatam ageretur, puta ad satisfactionem; tunc probabiliter existimat, posse Conservatorem, aliusve Apostolicum Delegatum, denunciare excommunicatum a Jure; maxime cum denuntiatio novum vinculum non injiciat, sed injectum declarat; ut in simili arguit *Ugol. loc. cit. n. 3. & 5. per text. in c. Pastoralis §. fin. de Appell.* Et ab eo fieri debeat, qui causam potest cognoscere, ut colligitur ex iis, quae tradit *Ugol. laudatus dic. §. 2. & 3.*

Sed ex utraque *Ugolini, & Monetae* doctrina liceat mihi plusquam probabiliter opinari, quod et si attentio Jure antiquo, ad cujus limites Conservator non nisi civiliter, ad privatam, videlicet utilitatem, procedere valet, nequeat excommunicatum a Jure denunciare ob publicam vindictam, et si valeat illum denunciare ad utilitatem privatam, ut ad satisfactionem; poterit tamen attentio Jure novo, vi cujus nedum civiliter, sed criminaliter etiam, procedere potest, ad publicam nimirum vindictam, & vindictam, utcumque mixte ad publicam in simul, & privatam, ex dictis *art. 24. asser. 7. n. 21.* Immo attentio etiam Jure Novissimo, utpote quod haud derogat Juri novo ad hoc punctum.

Dico II. Judex Regularium Conservator, nedum potest excommunicare, & censurare, ad impediendas injurias Regularibus sibi commendatis inferendas, vel ad iidem debitam satisfactionem pro illatis injuriis obtinendam, atque adeo ad executionem sententiae suae; verum etiam potest attentio Jure novo, & novissimo, penam pecuniariam Fisco, vel locis piis applicandam imponere; ut liquet ex *Const. Gregor. XIII. pro Jesuitis, ibi;* [sub censuris, & poenis ecclesiasticis, ac etiam pecuniariis, eorum arbitrio moderandis;] non secus ac illam imponere potest quivis alius Apostolicae Sedis Delegatus, & Judex Ecclesiasticus, & quidem non solum Clericis, sed laicis quoque, non modo in casibus a Jure expressis, verum etiam arbitrarie, ut ex praxi, communique Doctorem sententia firmat *Monet. cap. 7. qu. 4. n. 264.* Et uti Repraesentis, ut ex *Pilaya diximus art. 21. asser. 2. resol. 20.*

Immo potest delinquentes incarcerare; cum habeat merum imperium, & potestatem Ordinariam. Atque ita docet *Cochier de Conservat. Eccles. q. 97. n. 4. Peyrin. supra n. 12. & Pellizz. q. 32. nu. 133.* Et quidem vel in Carceribus Episcopi, aut Potestatis secularis; non enim habet carceres proprios, *Peyr. & Pellizz. ubi supra. Nidus de Conservat. c. 7. partic. 8. a n. 4.* ubi ait; posse Conservatorem, nedum incarcerare in Carceribus Episcopi, vel Judicis secularis, sed etiam citare, ac praecipere sub poena pecuniaria, Fisco etiam applicanda; atque contra contumaces ad poenam executionem devenire, & quidem non solum in casibus, a Jure expressis, sed etiam arbitrarie: dummodo non ad vindictam publicam (cum supponat, non posse

Conservatorem Criminaliter procedere, nec habere merum imperium;) sed ad privatam tantum utilitatem suorum, propriamque jurisdictionem tuendam: quo pacto impositio præfatarum poenarum non est meri imperii, ut foret, lata ad publicam vindictam; sed simplicis jurisdictionis, ad Conservatorem etiam spectans.

12 Dico III. Judex Regularium Conservator potest demum, ubi opus fuerit, Brachium Episcopale, vel Sæculare, seu familiam potestatis Episcopalis, aut sæcularis implorare, ut colligitur ex c. 1. & c. *Quoniam. de Offic. Ordin. c. Tanta, de excessib. Prælat. & c. Ut Officium s. compescendi, de Hæret.* Et expresse conceditur per allegatas Summorum Pontificum Bullas Conservatorias: ac docent *Cochier de Exempt. p. 4. q. 3. a num. 16. Peyrin. n. 12. Pelliz. q. 32. n. 133.* & alii communissime, & nos *art. præced. innumus asser. 2. a n. 3.* Verum hic circa implorationem Brachii sæcularis nonnulla sunt animadvertenda: &

13 Primum, teneri potestatem sæcularem, Brachium suum, ordinate tamen a Judice Ecclesiastico petitum, illi concedere; c. 1. c. *quoniam, de Offic. Ordin. & cap. Statutum, de Maledic.* ita ut cogi possit per excommunicationem, ad illud exhibendum, eidemque suffragandum, ut in proposito, contra prædictas injurias, ipsasque inferentes, docent *Azor c. 34. q. 10. Rodriq. tom. 1. qu. 8. art. 15. Miranda qu. 47. art. 8. concl. 7.* & alii apud *Barbos. n. 38.* & quotidiana praxis confirmat: secus inutiliter facultas

14 Brachii sæcularis invocandi Ecclesiastico Judici concederetur. Tenetur igitur Potestas sæcularis Brachium suum, ordinate tamen a Judice ecclesiastico petitum, illi concedere: quemadmodum tenetur Potestas Ecclesiastica brachium suum, a Judice sæculari, ordinate tamen imploratum, præstare, *Abb. in c. 1. n. 10. & 14. de Offic. Ordin. Hostien. ibid. n. 5. Covarr. præf. qq. cap. 10. n. 1. v. eadem ratione, Riccius 1. p. prax. decis. 330. cit. notab. in mat. &c.* Cum enim Jurisdictio Sæcularis, & Ecclesiastica ab eodem fonte dimanent, qui est Christus Dominus, licet una ab alia diversa, distinctaque; debent sese invicem, cum Juris ratio postulat, adjuvare. Unde, ut ait *textus in C. Administratores 23. qu. 5. & dicat Innoc., & Gloss. in cap. 1. de Offic. Ordin.* debet potestas ecclesiastica per potestatem sæcularem adjuvari: quemadmodum, ut notant *Hostienf., & Covarr. ubi supra,* potestas sæcularis, ubi opus fuerit, adversus eos, in quos non habet coercitionis jus, adjuvari debet per potestatem ecclesiasticam.

15 Secundum, utramque potestatem debere sibi mutuo per brachii concessionem opitulari, si illud fuerit ordinate imploratum. Imploratur autem ordinate, quando illarum utraque pro executione sententiae prius fecerit, quantum poterat propria potestate, ut E. G. si potestas ecclesiastica jam excommunicaverit. Et hujus ratio est, quia ex c. 1. *de Offic. Ordin.* debent præfatæ potestates sese invicem adjuvare, *cum opus fuerit.* Sed opus non est auxilio alieno, cum habet quis, ad se defendendum proprias vires. Ergo, nisi prius illos tulerit potestas ecclesiastica E. G., non debet a potestate sæculari brachium implorare. Quod vel ex eo confirmatur, quia imploratio brachii est remedium subsidiarium pro supplemento Justitiæ, ut docet *Felin. in c. significasti n. 4. de Offic. Deleg. & c.*

16 *cum sit generale, de for. compet. num. 8.* Et probat *Riccius 1. p. prax. decis. 324.* Imploratur etiam ordinate, si Juris ordine servato, & in executione Justitiæ petatur, ut ad coercendos rebelles, ad executioni justam sententiam mandandam &c.

Quamobrem *dic. c. 1. de Offic. Ordin.* habetur: [Non ad præjudicandum alicui contra Justitiam, sed potius ad ea, quæ sunt Deo placita, profequendum.]

Atque hic notat *Pey. c. 6. in addit. ad Constit. San- 17*
cti Pii V. n. 3. Jure communi jus implorandi brachium sæculare competere Episcopis, Abbatibus, Generalibus, Provincialibus, Correctoribus, ceterisque Prælati, potestatem excommunicandi habentibus, ex c. *Periculoso s. fin. de stat. Regul. in 6. & Riccio loc. cit. decis. 320. n. 1.* Immo & eorum Delegatis, ut decet *Navarr. in c. cum contingat. de rescript. remed. 1. n. 1. & Riccius ubi supra num. 2.* Unde infert *Pelliz. loc. cit.* quod cum Conservatoribus, eorumque Delegatis competat excommunicandi potestas; nedum Conservatoribus, sed eorum etiam Delegatis competat jus brachium invocandi sæculare.

18 Tertium, Conservatorem debere potius brachium episcopale, sicut & episcopalem carcerem a potestate ecclesiastica implorare, quam brachium sæculare, & sæcularem carcerem a Judice Sæculari; illudque huic præferre, cum illud sit ecclesiasticum; & iudicem ecclesiasticum cujusmodi est Regularium Conservator, id magis deceat, ut monet *Pelliz. q. 32. c. n. 133. contra Monet. c. 8. q. 10. n. 267.* Quamvis si propter rei potentiam satis esse non possit brachium ecclesiasticum, valeat brachium implorare Judicis Sæcularis, ut post alios tradit *Martini de Jurisdic. part. 1. c. 50.*

19 Quartum, Regularium Conservatorem, ut hujusmodi brachium imploret, non debere necessario contra reum, aliosve contradictores, censuras præmittere: sed posse in qualibet parte litis, vel in quolibet Judicii actu; & non solum in subsidium aliorum remediorum, & quando Ecclesia non habeat, quid faciat ultra, illud implorare. Atque ita *Cost. de remed. subsid. remed. 21. n. 6. Lopez in addit. ad præf. crim. Diaz c. 153. n. 4. & 5. Farinac. q. 97. crimin. cons. 4. num. 98.* & alii passim: contra nonnullos Doctores, inde motos, quod in *cap. cum ab homine de Jud.* mandetur expresse Judicibus Ecclesiasticis, ut procedant per censuras contra reos: etsi non proficiant, cum non habent amplius quid faciant, brachium invocent sæculare. Et in *cap. 1. de Offic. Ordin.* ac in aliis plerisque juribus approbantur illa verba: [Invocato, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.] Atqui donec Conservator, aliusve ecclesiasticus Judex, potest per censuras procedere; non videtur ei opus esse auxilio brachii sæcularis. Ergo &c.

Sed adductum *Cap. Cum non ab homine* vel est correctum per jura posteriora, ut complures ibi DD. autumarunt: vel procedit dumtaxat in proprio casu, cum agitur de sumenda poena corporali a reo in causa criminali, tradendoque, ut plectatur, Curie sæculari, ut notat *Monet. cap. 8. qu. ult. n. 269.* addens & bene, Judicem ecclesiasticum in eo casu non dici, sententiam suam exequi per Magistratum Sæcularem; sed potius huic permittere, ut sua potestate utatur in reum, prout deducitur tum ex *cap. Novimus, de verb. signific. cum ibi adnotat.* tum ex aliis Juribus. Laudatum vero c. 1. *de Offic. Ordin.* aliaque id genus jura potius nobis profunt, quam obfunt, dum indistincte pronuntiant: *Si opus fuerit.* Ceterum adversus præfata antiqua Jura nostrum definit assumptum Jus Novum *Trident. sess. 25. cap. 5. de Regul.* sic: [Invocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachii sæcularis: impediens vero, vel non obediens per censuras ecclesiasticas parere compellant.] Ubi, ut liquet, brachii sæcularis invo-

catio compulsioni præmittitur per Censuras. Et *sess. 25. c. 3. de refor. mox assert.* sequenti laudanda, ubi decernit, quod tam in procedendo, quam in definiendo in causis civilibus, & criminalibus, contra laicos, vel Clericos per multas pecuniarias &c. per suos, vel alienos executores Judex ecclesiasticus ad executionem realem, vel personalem deveniat prius, quam ad Censuras. Quomodo autem possit Judex ecclesiasticus alienis executoribus uti sine invocatione brachii sæcularis, prorsus in intelligibile est.

Alia, quæ hic possent animadverti, monuimus *art. præced. illa recolite.* Plura de Brachio sæculari, sed minus ad nostrum institutum necessaria, tradunt passim Doctores, præsertim *Coff. de Remed. subsid. remed. 21. Mart. de Jurisdic. p. 1. a cap. 49. Rudolph. & Franciscus Molina de Brachio sæcul. & Cavalcan. de Brachio reg.*

²¹ Dico IV. Judex Regularium Conservator prius, quam adversus Reum, aliosque Contradiçores ad Censuras ecclesiasticas deveniat, debet mitiores pœnas experiri, quæ si fuerint efficaces, intentum assequatur sine pœnarum tam gravium irrogatione: sin minus; poterit illis uti. Atque ita tradunt Doctores non infrequenter cum *Confessio in summar. Mater. privil. Mendic. tit. 4. c. 7. & Bordon. p. 7. resol. 78. n. 223.* Et rite quidem; cum Censuræ ecclesiasticæ sint remedia subsidiaria, seu in subsidium aliorum: atque adeo tunc adhibenda, cum deficiunt remedia ordinaria. Cumque, ut addit *Pellizz. in Man. Regul. tom. 2. tra. 8. c. 9. sec. 4. q. 34. n. 137.* censuræ ecclesiasticæ sint remedia valde violenta, & odiosa, non nisi raro, & in casu necessitatis (ut ita dicam) extremae, debent adhiberi, ad evitanda incommoda longe majora. Quamobrem

²² Concilium Tridentinum *sess. 25. de refor. cap. 3.* [In causis Civilibus (ait) mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, cujuscumque Dignitatis existant, ut quandocumque executio realis, vel personalis in qualibet parte Judicii propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quam in definiendo a censuris ecclesiasticis, seu Interdicto: sed liceat eis (si expedire videbitur) in causis Civilibus, ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque etiam laicos, per multas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso quod exactæ fuerint, assignentur, seu per captionem pignorum, personarumque districtionem, per suos proprios, aut alienos Executores faciendam, sive etiam per privationem beneficiorum, aliaque Juris remedia procedere, & causas definire. Quod si executio realis, vel personalis adversus reos hac ratione fieri non poterit; sitque erga Judicem contumacia; tunc eos etiam anathematis mucrone arbitrio suo, præter alias pœnas, ferire poterit. In causis quoque Criminalibus, ubi executio realis, vel personalis, ut supra, fieri poterit, erit a censuris abstinendum: sed si dictæ executioni facile locus esse non possit, licebit Judici hoc spiritali gladio in delinquentes uti, si tamen delicti qualitas, præcedente bina saltem monitione, etiam per Edictum, id postulet.] *Hætenus Tridentinum.*

²³ Ubi notandum, laudatum Concilii Decretum non ita format præscribere in censuris, & pœnis infligendis, ut, si omittatur, vitiet processum, & sententia nulla sit: ut patet tum ex eo, quod nullum habeat decretum irritans oppositum, quod in aliis habere solet. Tum ex verbis ad finem Canonis adjectis, scilicet: [Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui, prohibere Ecclesiastico

Judici, ne quem excommunicet; aut mandare, ut latam excommunicationem revocet sub prætextu, quod contenta in præfenti Decreto non sint observata &c.] Revocatio siquidem excommunicationis validitatem supponit illius. Tum demum ex eo, quod declaravit Sacra Congreg. ad *dic. cap. 3. Vers. in causis vero judicialibus*, sic: [Excommunicationem latam a Judice Ecclesiastico, priusquam legitime constet de impedimento, vel perturbationibus, propter quam non potest devenire ad executionem realem, vel personalem propria auctoritate, validam esse: & qui tali excommunicatione ligatus existit absolutione indigere.]

Dico V. Quandoquidem Judex Regularium ²⁴ Conservator procedere potest adversus Episcopos, aliosque Pontificali Dignitate insignitos, ex superius dictis, ubi ad coactiones aliquas, sive pœnas devenire, necessum erit; meminisse debet, se cum Ecclesiæ Prælati agere, quorum Pontificali Dignitati, & Personæ maximus honor, & reverentia deferenda est: adeoque debet eam modestiam, & cautelam, quam poterit, adhibere, ita ut mitius, quam alii inferiores puniantur, ut monent *Barbos. in Collect. n. 4. Pirbing lib. 1. decretal. tit. 29. sec. 8. §. 2. n. 214.* & alii passim, & quidem cohærenter ad dispositionem Innoc. III. in *cap. Pastoralis in princ. eodem tit.* ubi generatim decrevit, quod Apostolicus Delegatus debeat sollicitè providere, ut si ipsis Superioribus, exigente necessitate, duxerit negotium delegandum; in coactionibus inferendis Dignitati deferat, & Personæ. Sicut & ad dispositionem Alexandri III. in *cap. Sane, il Secondo de Offic. Jud. Deleg.* ibi: [Ideoque si Episcopus, vel alia persona, quæ non sit de Jurisdictione illius, in causa, quam ei delegamus, rebellis & contumax fuerit, secundum qualitatem facti poterit, vel Interdicti, vel suspensionis sententia, a Judice Delegato compelli, ita quod Judex secundum negotii qualitatem procedens, Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale Officium interdicit, (ea nimirum, ut explicant DD. passim, quæ propria sunt Sacerdotis,) aut etiam terram illius, quæ ad Jurisdictionem suam pertinet, speciali interdicto supponat.] Et Alexandri IV. in *cap. Quia Pontificali 2. eod. tit. in 6. sic:* [Quia Pontificali Dignitate præditis, ubi reverentiam sacri Officii quod exercent, plurimum deferri convenit, & eos plus aliis honorari, decet, ut cum Judicibus, vel Conservatoribus, a Sede Apostolica deputatis, contra eos ad coactiones aliquas, sive pœnas fuerit procedendum, gradus, ac modestia in hujusmodi processu servetur, ita quod eis, quadam condigna reverentia supportatis, ingressus primo ipsis Ecclesiæ, vel Sacerdotale interdicitur Ministerium: ac deinde ab Officio Pontificali suspendantur, (idest ab exercitio eorum, quæ tum ratione Ordinis, tum ratione Jurisdictionis vel alterius administrationis ecclesiasticæ competunt, *Barbos. in Collect. n. 10.* & subsequenter aggravetur censura ecclesiastica contra eos: nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumaciæ protervitas, seu culpa:] quia scilicet, ut ait *Gloss. ibi Verb. Aliter*, injurias & verba contumeliosa in Conservatorem proferret Episcopus; juxta id, quod statuitur in *cap. dilectus, de pœnis.*

Quæ sanè cautela servanda est, nedum cum ²⁵ procedere debet Conservator adversus Episcopos electos, confirmatos, & consecratos; verum etiam adversus Episcopos electos, & confirmatos, nondum tamen consecratos; cum hujusmodi privilegium

gium Episcopis concedatur, non ratione Ordinis, sed Officii, & Dignitatis Episcopalis, ut observat cum *Franco in cit. cap. Quia Pontificali n. 2. Pirbing de Offic. & potest. Jud. deleg. n. 214.*

- 26 Quod si Conservator, non servata forma prædicta, statim Episcopos suspendat, vel excommunicet; sententia quidem tenebit, inquit *Gloss. cit. cum Joan. Andr. & aliis in dic. cap. Sane il secundo de Offic. Deleg.*, cum textus adductus procedat de honestate, ut notat *Pignatell. tom. 10. Consult. 96. n. 12.* & alii confirmant ex eo, quia cum Sacri Canones volunt, aliquam formam esse substantialem; solent apponere Decretum irritans, ut liquet ex *cap. statutum §. fin. de rescript. in 6. & dic. cap. fin. de Offic. Deleg. eod. lib. aliisque sexcentis*: quod sane Decretum irritans in præadductis locis non reperitur: Sed Conservator erit reprehendendus, quia supradictam modestiam non servavit, juxta *C. 1. 11. qu. 3. & Cap. Sacro, de Sent. excom.*
- 27 Advertunt hic *Miranda qu. 47. art. 8. concl. 5.* & alii, Episcopum non irrogare præfator Conservatori injuriam pro eo, quod ab eodem postulet, ut ostendat sibi literas suas Conservatorias;

cum eidem neque secundum Jus teneatur obedire, nisi, dum ab eo expostulatur, suarum literarum faciat ostensionem, cohærenter ad *cap. Cum Jure de offic. deleg.* ubi statuitur, non esse fidem habendam Judici delegato afferenti, se habere mandatum delegationis, nisi eo præsentato, *Riccus in Collect. decis. p. 3. collect. 532. Menoch. de arbitr. cas. 112. n. 8. Sanchez de Matr. L. 6. 8. disp. 17. n. 17. Fragos. p. 2. lib. 4. disp. 12. §. 1. n. 9. fin.*, ubi addit, etiamsi vir excelsus, atque illustis sit.

Sed, ut bene notat *Donat. qu. 20. n. 2.*, hoc quamvis antea poterat habere locum, non ita tamen hodie: quia ubi Regulares intimaverint Episcopo loci nominationem sui Conservatoris, juxta Decretum Sacræ Congregationis jussu Gregorii 13. editum, sicut & deposuerint Electionis Documentum penes Acta Curie Ordinarii loci juxta dispositionem Gregorii XV. de Conservatoribus, malitiose ageret Episcopus, petendo literarum ostensionem; dum quod querit, intus habet, fuitque ei notum semel, & bis ex dimissione Documenti prædicti.

ARTICULUS VIGESIMUS SEPTIMUS.

In Controversia inter Judicem Regularium Conservatorem & Ordinarium loci super Jurisdictionis competentia an necessario eligendi sint Arbitri: & a quibus, ac quales, & quot. Et num compelli valeant, ad acceptandum munus arbitrandi, ab iisque ad quem Appellatio interponenda.

Ubi De Arbitris.

1 **D**ico primo. Quoties inter Judicem Regularium Conservatorem, & Ordinarium loci suboriat controversia super Jurisdictionis competentia; neuter potest in causa procedere: sed Arbitri in forma Juris eligendi sunt, qui super competentia præfata controversiam dirimant, ut cohærenter ad dispositionem Concilii Trident. *Seff. 14. de refor. cap. 5.* decrevit in toties laudata Constitutione Gregorius XV. §. 10. sic: [Si qua vero inter Judices Conservatores hujusmodi, & locorum Ordinarios controversia super competentia Jurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur, donec per Arbitros, in forma Juris electos, super Jurisdictionis competentia fuerit judicatum.]

Est autem Arbitr, ut late definit *Vallens. de Arbitr. §. 1. n. 2.* Vir bonus, ad aliquod negotium, puta litigiosum, æstimandum, & termi-

nandum electus. Derivatur enim *Arbitri* nomen ab *arbitrando*, idest æstimando. Et per hanc definitionem convenit Arbitr cum Arbitratore, qui ex libera partium conventionem, seu compromisso, ad negotium aliquod, super quo lis est, & controversia, de bono, & æquo æstimandum, eligitur: Et cum amabili Compositore, qui, sponte sua, & sine prævio in ipsum compromisso, discordantes inter se componit, & pacificat. Ut autem strictius illum definit *Pirbing. eod. tit. n. 1. Sannig ibid.* & alii communiter, ac prout Arbitr ab Arbitratore, & Compositore amabili discriminatur, est: [Persona idonea, ad Judicium super exorta controversia pronuntiandum, ex Legis præscripto, aut ex conventionem partium electa.] Et

Dicitur primo, *Persona idonea*; cum non quilibet sit, habilis ad Officium Arbitri subeundum: Est enim Edictum de Arbitris prohibitorum, certarum

238 De Judice Conservatore Regularium

tarum videlicet Personarum, quemadmodum Edictum de Judicibus, *L. cum Prator, 12. ff. de Judicibus*, eo quod arbitria ad similitudinem judiciorum redacta sint, *L. 1. ff. de Arbitr.* Unde nonnullæ personæ sunt jure inhabiles ad munus Arbitri suscipiendum, seu expresse prohibentur a jure; licet quæ tales expresse non sint, per consequentiam admittantur; seu quæ expresse non prohibeantur a Jure, consequenter valeant Officiam Arbitri subire, *cit. L. cum Prator, & cap. cum apud 23. junctâ Gloss. v. Prohibitorium, de Sponsal.*

- 4 Sunt autem personæ jure inhabiles ad Officiam Arbitri subeundam, seu jure expresse prohibite ex dictis in 3. nostra Juris Can. parte de *Judice Ecclesiast.* ubi de *Judicibus*, & *Arbitris*, quotquot jure inhabiles sunt ad munus Judicis Ordinarii exequendum, & consequenter ad munus Judicis Delegati, ut notat *Purbing lib. 1. tit. 29. n. 29.* Seu quotquot expresse excluduntur ab illo: scilicet Infames, Servi, Femine; modo hæc de Jure, vel Consuetudine jurisdictionem Ordinariam in Subditos non habeant; cum si illam habeant, ut Regine, Abbatis &c. non excludantur, adeoque bene poterunt in Arbitras deputari *ex cap. dilecti, de Arbitr.* ibi: [Quia tamen juxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege servatur, in partibus Gallicanis Femine præcellentes in subditos suos Ordinariam jurisdictionem habere noscuntur, mandamus &c.] Item Excommunicati vitandi, Minores 20. annis, absque eo, quod his nullatenus suffragetur consensus partium, *L. cum Lege ff. de Arbitris*, Religiosi sine facultate Superioris, & Laici in causa spirituali, seu ecclesiastica, *cap. Constituit, de Arbitr.* nisi assumantur conjunctim cum Clerico, atque ex auctoritate Judicis Ecclesiastici, *cap. per tuas, eod. tit.*, ut etiam infra dicemus, & alij.
- 5 Dicitur secundo; ad *Judicium super exorta controversia pronuntiandum*: nam Arbitrator proprius, licet Judex non sit, tamen [Judicis partes suscipit, finemque se, sua sententia, controversiis impositurum promittit,] ut habet *tex. in L. Idem Pomponius §. Accepisse ff. de recept. Arbitr.* adeoque quasi Judex est, & ad instar Judicis circa exortam controversiam pronuntiat.
- 6 Dicitur tandem: ex *Legis præscripto, aut ex conventionem partium*: per quod duplex Arbitrorum species, sub Arbitri genere contenta, insinuat: Arbitrorum videlicet Juris, seu Necessariorum, & Arbitrorum Voluntariorum, seu Compromissariorum.
- 7 Arbitri autem Juris, seu Necessarii sunt, qui ex necessitate, seu ex præscripto Legis, a Judice, vel a partibus constitui debent, *Menoch. de Arbitr. qu. 6. a n. 1. lib. 1. Tapat. var. sentent. tit. 77. per tot. Pax Jordan. vol. 3. lib. 13. tit. 7. a n. 2.* de quibus varia in Jure habemus exempla: sic *Cap. suspitionis 39. de Offic. Deleg. & cap. De Arbitris eod. in 6.* ad causam recusationis suspecti Judicis dijudicandam, Arbitros eligi, præscribitur, *Cap. Pastoralis 14. de Rescript.* Si Judices discordent super revocatione litterarum Apostolicarum, eligendos fore Arbitros, statuitur. *Can. Si Clericus 12. qu. 1.* Si Episcopus cum Clerico subdito controversiam habeat, eam per Arbitros, utriusque partis consensu electos, terminandas esse, decernitur. Et in re demum nostra Concil. *Trident. sess. 14. de refor. cap. 5. & Const. Gregorii XV. incip. [Sanctissimus]* controversiam super jurisdictionis competentia Conservatorem inter, & Ordinarium loci, per Arbitros decidendam esse, præscribitur. At-

que hi ex Lege jurisdictionem, & correctionem quamdam habent, eaque omnia possunt, quæ ad causam definiendam necessaria sunt; ut citare partes, testes compellere, eosque examinare, & punire, si inobedientes sint, *cap. Suspitionis, de Offic. Deleg.* ubi *Gloss. v. ad quos omnia*, hujusmodi jurisdictionem Arbitrorum quasi Ordinariam appellat, Et in procedendo debent Juris ordinem servare. Unde circa exortam controversiam, servato Juris Ordine, sententiam suam, quæ Arbitrium, & *Laudum* dicitur a *laudando*, pronuntiant a qua non minus, quam a sententia Judicis, possunt partes appellare, *Cap. cum Arbitris, de Offic. Deleg. in 6. junctâ Gloss. fin. ibi, Reiffensuel lib. 1. Decretal. tit. 43. n. 17. 22. & 31. alij*; cum ex necessitate, & coactione Legis, non ex voluntaria ipsarum conventionem electioni, & judicio Arbitrorum Juris stare teneantur.

Arbitri vero Voluntarii, seu Compromissarii 10 sunt, qui ex libera partium conventionem, seu compromisso constituuntur: Unde *Voluntarii* appellantur, quia ex nulla Juris necessitate, sed ex privata dumtaxat voluntate partium assumuntur: & *Compromissarii*, quia ex concordi partium eliguntur compromisso. Et hi nullam habent jurisdictionem, neque coercionem sed tantum cognitionem, seu notionem quamdam, *L. At Prator, ff. de re judicat.* Cum totam suam potestatem a partibus compromittentibus accipiant: privati autem nequeant jurisdictionem conferre, *L. Privatorum Cod. de Jurisdic. omn. Judic.* Unde nec possunt testes ad comparandum compellere, nec eos delinquentes punire, neque partibus eorum se litigantibus imperare, aut eorum contumaciam punire, nisi quatenus ipsæ per compromissum sponte se obligarunt, *Gloss. in cap. Cum Dilectus, v. nisi de his, de Arbitr.* Neque procedunt Juris Ordine servato, sed extrajudicialiter, atque de bono, & equo.

Verum tamen est, quo si ita eligantur, ut 12 debeant procedere, ac pronuntiare, servato Juris Ordine, ac forma Judicii, [Arbitri] proprie nuncupentur, & in *ff. ad Cod. [Recepti Arbitri]*, quia ex recepto, seu compromisso ad dirimendam modo dicto litem assumuntur, ut notat *Chiavetta lib. 3. Justit. Canon. p. 1. cap. 2. §. 4. n. 46.* eorumque sententia arbitrium, seu laudum etiam nuncupatur: licet ab ea nequeant partes appellare, utpote mera ipsarum voluntate propria hujusmodi Arbitri Compromissarii electi, *L. 1. Cod. de Arbitr.* ibi: [ex sententia Arbitri & compromisso Jure perfecto aditi, appellari non potest.] Sin autem, procedere debeant ex bono, & æquo, ac amabiliter, juris ordine non servato, dicuntur [Arbitratores] & eorum sententia [Arbitramentum], *Barbof. in Jus Can. tit. de Arbitris n. 10. Lanfranc. de Arbitr. cap. 1. n. 2. Pax Jordan. loc. cit. n. 16. & alij passim.* Sed relictis hisce Voluntariis, & Compromissariis Arbitris, de quibus non est controversia præsens;

Dico II. In controversia inter Judicem Regularium Conservatorem, & Ordinarium loci super jurisdictionis competentia, prædicta Arbitrorum Electio necessario faciendâ est, ita ut neque ex parte Ordinarii, si a Conservatore proponatur; neque ex parte Conservatoris, si proponatur ab Ordinario, recusari queat; cum assumantur de necessitate, seu ex coactione Legis, utpote ejusdem præscripto; dicanturque proinde Arbitri Juris, adeoque necessarij in præallegata Constitutione, quemadmodum in *Trid. loc. cit.* per illa verba in *forma Juris electos*, & notant *Pasqualig.*

ad

ad Lauret. de Franc. p. 1. n. 853. & alii cum Monacello p. 3. Formul. tit. 1. in adnot. ad formulam 50. n. 8. ubi addit, ita necessariam esse Arbitrorum electionem, ut, si facta propositione, respuatur, sicque Arbitrorum electio negligatur, actus jurisdictionis electionem recusantis, deinde subsequenti, nulli sint. Et recte quidem; quia verba præallegata Constitutionis Gregorianæ [nequam in causa procedatur, donec &c.] quæ idem significant, quod nullo pacto, nullo casu, nulla ex parte, ut explicat Barbof. dist. 212, vim præcisæ prohibitionis habere videntur, ac æquipollere clausulæ Nullatenus, quæ nullitatem actus inducit ipso jure, ut docet laudatus Barbof. dist. 266. n. 24. & firmat Rot. coram Quor. Jus. decis. 732. n. 25. Adhuc præsertim patet illa dote, quæ de per se conditionem facit, ut exponit cit. Barbof. dist. 92. n. 12. Et tandem concludit Monacell. cit. n. 26. ita necessariam esse Arbitrorum Electionem, ut si recusetur, et ipsomet recusans in causa procedat, tamquam usurpator jurisdictionis Ordinariæ in excommunicationem incidat Bullæ Cæne.

13 Dico III. Arbitrorum electio faciendâ est ab utroque, Conservatore videlicet, & Ordinario, ita nimirum, ut, si proponatur ab Ordinario, ab eoque seligantur Arbitri, denuntiari debeant Conservatori, ut in dictâ electionem, & Arbitros consentiat: si minus, aliam faciat electionem, aliosque designet Arbitros, cum inhibitione tamen, non procedendi in causa, donec ab electis Arbitris, de competentia jurisdictionis decidatur. Si vero Arbitrorum Electio proponatur a Conservatore, & ab eo, Curiam Ordinarij loci preveniendo, deputentur Arbitri; denuntiari debent Ordinario, ut suo consensu electionem factam Arbitrorum confirmet, absque tamen inhibitione, ne Ordinarius procedat in causa, ita Monacellus supra n. 21. ubi illam diversitatis rationem assignat: quia in casu dubio, & controverso nullam habet Conservator præsumptionem boni juris, quemadmodum habet Ordinarius, utpote: qui jus, & potestatem legitimam habet cognoscendi de omnibus causis.

14 Dico IV. Hujusmodi autem Arbitri debent esse Clerici; cum non deceat, ut laici in rebus spiritualibus, & ecclesiasticis principaliter arbitrentur. Cap. Contingit, §. de Arbitr. & DD. ibi, quibus adherent Pirhing. n. 20. & Monacell. n. 44. nisi accedente auctoritate, seu jussu solius Romani Pontificis, ut limitant Gloss. in cap. Decernimus, v. non præsumat, de Judiciis, & Abbas in ch. cap. Contingit n. 1. & 3. Quamvis, si accedat auctoritas Papæ, valeat laicus, ut innuimus supra, simul cum Clerico ad arbitrandum de jure spirituali, & ecclesiastico assumi, laudumque ab ipsis prolatum subsistat, tenet in cap. Per suas 9. de Arbitr. ibiq; Barbof. n. 3. Covarr. pract. 99. cap. 34. n. 1. & alii passim.

17 Dico V. Arbitri in dispari numero eligendi sunt, adeoque vel unus tantum, vel tres, conformiter ad tenet in cap. 1. de Arbitr. ibi: [Aut unus eligatur, aut tres.] Gloss. ibid. ver. unus eligatur, Abb. n. 2., Vallensis §. 4. n. 1., Pirhing loc. cit. n. 32., Monacellus n. 12., & alii communiter. Et ratio est, quia cum homines sint ad dissentiendum faciles, si ipsi in pari numero eligantur, & discordent, per se contingit, quod nihil ab ipsis concludatur: secus tamen, ubi eligantur in dispari numero: nam cum plures Arbitri in dispari numero, e. g. tres eligantur, &

discordant, statim sententiæ majoris partis concordantis: prævalet siquidem, ubi plures sint Arbitri, & non omnes conveniant, sententiæ majoris partis, cap. 1. cit. de Arbitr. in fin. ibi: [Si tres elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum.] Consultius tamen Monacello videtur n. 12., quod unus tantum de consensu partium Arbitrè eligatur, quia ita facilius, celeriusque res erit expedita.

Verum hæc de Consilio, non de necessitate procedunt, ut notant passim Doctores, cum quibus Monacell. laudatus n. 12. rite siquidem eligantur Arbitri in pari numero, ut liquet ex cap. 2. de cap. Innotuit 12. de Arbitr. ac L. Item si unus, §. si in duos; ff. ead. ubi habetur expresse, posse in duos Arbitros compromitti, & ita olim compromissum fuisse. Non subsistit tamen Arbitrorum electio in pari numero facta, pugnantium, taliter, ut si non concordent, debeant ipsimet Arbitri tertium inopinatum eligere, L. Item si unus §. si in duobus ff. de Arbitr. & cap. Innotuit, de Arbitr. ibi: [Cum legali sit provisione statutum, ut compromissum de incerta persona, in Arbitrum assumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiæ de quibus penitus nullam esse.] Subsistit tamen, si tertius eligendus fuerit admittus, puta Marcellus, Et ratio est, quia Arbitri illi, semel discordantes, possent etiam in eligendo tertio, si hic antea determinatus non esset, puta Marcellus, discordare unde lites diutius pertraherentur, ac discordiæ ex discordiis nascerentur, sicque negotium indecisum maperet. Ut huic igitur occurreretur incommodo, optime per Leges dispositum, præfactam electionem viribus ab initio carere.

Dico VI. Arbitri, de quibus loquimur, cum eligantur in forma Juris, & sic habeant jurisdictionem, utpote ex præscripto Gregorianæ Constitutionis assumpti, compelli queunt ad acceptandum munus arbitrandi, & quidem etiam in virtute Obedientiæ, C. cum Speciali §. de Appellat. & notat Gloss. in C. Suspensionis, R. ad quos omnia, de Offic. Deleg. Reffens. lib. 1. Decretal. tit. 143. §. 1. n. 20. & alii. Non secus, ac ad acceptandum munus judicandi, & conservandi Judicis, & Conservatores possunt compelli: quia sicut munus judicandi est necessitatis, non locuti, ac munus conservandi ex dictis art. 16. assen. 1. & 2., & necessario debet acceptari, L. Munerum 18. §. judicandi, ff. de munus. & honor. ita & munus arbitrandi, ut arguit Pirhing ubi supra n. 4., & cum eo Monacell. n. 23.

Dico VII. Ab Arbitris, in forma Juris electis, in casu recusationis, & controversiæ de competentia Jurisdictionis Conservatoris Regulatum cum Ordinario loci, ad Papam est Appellatio interponenda: quia in eo casu Arbitri electi censentur delegati Papæ, cap. 11. de Arbitr. de offio. & pot. Jud. deleg. in 6. Abbas in c. 66. De lib. 1. §. 7. casus n. 14. de Appell. Marant. in Specul. p. 2. ad. 2. principal. verb. Et quandoque appellatur, limit. 7. n. 376. & Feltr. in c. 27. super quest. §. porro n. 24. v. Item fallit in Arbitris, de offio. & pot. Jud. deleg. Et a sententiâ illorum qui sunt delegati a Rege, appellatur ad Principem, tamquam ad Delegatam; Broderick Appell. p. 1. tit. 15. col. 139. littera B. v. Appellatio a sententiâ, cui adhaeret Fragosus p. 2. lib. 2. disp. 12. §. 3. n. 67., loquens in casu recusationis, & controversiæ de competentia Jurisdictionis Conservatoris Apostolici cum alio Conservatore, vel Delegato.

Ubi

Ubi addit, id non solum habere locum, quando est recusatus Delegatus Papæ, prout loquitur *dic. cap. 11. de Arbitris*; sed etiam quando est recusatus Ordinarius, a cujus sententia esset appellandum ad Papam. Secus tamen, quando quæ recusatur, est Delegatus inferior, vel est talis Ordinarius, de cujus sententia non appellatur ad Papam, ut quando recusatus est Delegatus Regis, vel alterius Rege inferioris: quia tunc ab Arbitris est appellandum ad Regem, vel ad Do-

minum illum Rege inferiorem, *Scacc. de Appell. q. 7. n. 109. & 110.*

Et hæc de Arbitris, pro decidenda Jurisdictionis controversia inter Ordinarium loci, & Regularium Conservatorem, satis. Quibus nonnulla alia inferius adjiciemus *art. 33. de Recusatione suspecti Conservatoris*, ubi de Arbitris redibit sermo, *Præmiss. 5. 6. 7. ac 9. & asser. 4. pro legitima ejusdem suspicionis causa decidenda.*

ARTICULUS VIGESIMUS OCTAVUS.

Ubinam Iudex Regularium Conservator possit Tribunal erigere: Illudque semel erectum an valeat immutare: & in eo pro ferenda Sententia Assessore, Notario, & Testibus, ac quibus præditis qualitatibus, uti.

Dico I. Iudex Regularium Conservator, cum non habeat ullam certum, & fixum Tribunal erectum, in quo sententias ferat, certosque actus Judiciales exerceat, ut coherentes ad *Trident. sess. 14. de refor. cap. 5. ibi*: [Non liceat quoque Conservatoribus Judicibus, ullum habere Tribunal erectum,] *tract. unanimis Doctorum sententia cum Monot. cap. 8. q. 7. n. 212.* quæ id aliunde probare contendit; potest in quovis honesto loco, quem maluerit, illud erigere, ut post *Bald. in L. Cum sententiam Cod. de sent. docet Maranta in spec. aur. 3. part. cap. 6. part. princ. a n. 72.* & sicut textus in *L. si locus ff. de Judic. junct. L. si cum dies. §. si Arbitr. ff. de Arbitr.*

2. Et semel erectum quamvis pro libito mutare possit, contendat *Cochier. de Conserv. Eccles. p. 2. q. 4. n. 2. Præf. tom. 3. princ. cap. 11. n. 111. Fellicz. q. 15. n. 109. & alii*: ex eo moti, quia ut erectio Tribunalis in aliquo determinato loco non est alicubi in jure præscripta; ita neque mutatio prohibita. Oppositum tamen sentio eum *Marant. n. 74. & Monot. n. 212.* unde in illo eodem loco, ad quem semel partes citavit, reliquos actus faceret, & sententiam pronuntiare teneretur Conservator; ut de ceteris aliis Judicibus habetur in *L. si ut proponis in secunda. C. quomodo, & quando Iudex, & adnotatur ibi Bart. & Cast. Maranta supra n. 74. & alii.*

3. Quamvis de consensu partium illud mutare possit, ut docent *Gloss. L. cum non eod. C. Quando provoc. non est necess. Bart. L. pen. ff. de Jus. & Jur. Abbas in cap. pen. col. 5. de Offic. Deleg. quibus subscribitur citatus Maranta n. 79.* Sicque & iusta exigente causa, ut habet *text. in Cap. statutus, de Offic. Deleg. in 6. & Alami in deserv. compen. notatque Marant. a n. 83. & alii.* Modo tamen erectio, & mutatio fiat intra fines dioceseos, cum extra illos non valeat Conservator procedere, ne quidem de consensu partium, ut superius diximus. Ex modo locus, ubi Tribunalis erectio, & mutatio facienda est, sit Civitas populosa, ut

utve locus insignis, in quo nimirum copia peritorum haberi queat, ut decernitur in *Cap. Statutum 11. de rescript. in 6. ibi*: [Nec audiantur alibi, quam in Civitatibus, vel locis insignibus, ubi possit commode copia peritorum haberi.] Quod sane Capitulum per toties laudatam *Constitutionem novam* innovat Gregorius XV.

Dico secundo. Iudex Regularium Conservator uti potest Assessore, ut sibi in Causarum examinatione, & decisione assistat, seu assistat; suoque consilio, & legali peritia adjuvet; quod sane munus est Assessoris ex *L. 11. & tot. fere tit. Cod. de Assess. Unde ab Officio sic Assessorem definitur Specul. tit. de Assessore §. Assessori est 11. Azor in Sum. cod. tit. & alii passim*: [Assessor est ille, quem sibi Iudex associat, ut ad recte tractandam, decidendamque causam instruat.] Atque hinc *Consultatus* etiam dicitur Assessor *L. pen. ff. de Offic. Assessori & L. Consultatus 3. de Assess.*

Et quidem nedum Iudex Regularium Conservator uti potest Assessore, ubi eo indigeret: vel quia, ut explicat *Gloss. communiter recepta in cap. Statutum §. Assessorem P. indigeat*, non sit paritus, ut expedit, ad omnia puncta causæ rimanda: vel sit variis negotiis suis occupatus, aut infirmitate impeditus: vel, ut colligunt alii ex *Bulla Leonis X. in Const. Lateran. mox adducenda*, in altero Jurium graduatus non sit, atque a partibus requisitus: quia tunc nedum potest, sed omnino tenetur, eo uti, ex *cit. cap. Statutum, §. Assessorem*, ibi: [Assessorem autem, ut quandoque faciunt aliqui fraudulenter, nisi eo indigeat, (quod conscientie relinquatur ejusdem) sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo proprio providere teneatur eidem. Sin autem indigeat, ipsorum neutri parti suspectum assumens, ei de competenti salario provide moderando ab eo, faciat a partibus communiter provideri.] Et ex *Bulla Leonis X. in Concil. Lateranen. incip. [Sacro approbato Concilio, Regimini universalis Ecclesie] v. Judices autem*, ibi: [Judices autem, & Conservatores a Sede Apostolica deputati, si in altero Ju-

rium

riam graduati non fuerint, Assessorem partibus non suspectum, ab ipsis partibus, vel earum altera requisiti assumere, & secundum ejus relationem judicare teneantur.]

7 Verum etiam ubi fuerit in utroque Jure graduatus, adeoque a partibus non requisitus; sed suæ directioni, aut decisioni causarum se revera credat insufficientem; aut non satis peritiæ suæ ob difficultatem, & gravitatem causarum fidat. Cum enim laudatus *textus in cap. Statutum* relinquat conscientiam propriam Judicis Ecclesiastici examinare, num indigeat Assessores; sufficit, quod ille judicet, se indigere, ut eum possit assumere, quemadmodum alius quivis in neutro Jure graduatus, & insufficientis, ut notat *Van Espen p. 3. Jur. Can. tit. 6. de Ministris Cur. Eccles. cap. 4. a n. 2.* Immo & ubi non indigerit, sed ut suæ commoditati prospiciat, & labore non admodum opprimatur, ut habet hodierna Judicium, etiam professione Jurisperitorum, atque in utroque Jure graduatorum praxis. Sed tunc ipsemet Conservator expensis propriis tenetur, eidem de competenti salario providere, juxta *cit. cap. Statutum*; secus tamen, ubi indigerit, vel existimari, se illo indigere; sed expensis partium communiter, & quidem competenter, juxta moderationem ab ipsemet Conservatore faciendam, ne partes graventur, ut in *dic. cap. Statutum* præscribit Bonifacius VIII.

9 Monet tamen hic *Moneta cap. 9. q. 1. n. 55.* quod, licet valeat Conservator in casu non indigentis Assessorem eligere; melius tamen faciat, si ipsum non assumat. Quod convincit ex eo, quia id videtur innuere *dic. cap. Statutum*; cum fieri non possit, quin per ejusdem assumptionem lites differantur, quas tamen breviori potius convenit juxta *cap. Finem litibus, & cap. Venerabilis, de dol. & contum. l. Properandum in princ. c. de Jud.* Sed non satisfacit: tum quia Bonifacius VIII. in *dic. cap. Statutum* eatenus Assessorem assumere in casu non indigentis minus approbat, quatenus intendit, non gravare partes in expensis, providendo nimirum eidem de salario competenti; non autem si propriis ipsiusmet Conservatoris expensis providendus erit; ut liquet ex *textu*: tum etiam quia facilius, brevius, & rectius expediuntur lites per Conservatorem infimul, & Assessorem, quam per solum Conservatorem, ut de se patet. Unde, bona pace laudati Doctores, melius faciet Conservator, etiam in casu non indigentis, si Assessorem assumat, & quidem conformiter ad *cit. cap. Finem litibus, & Cap. Venerabilis, ac l. Properandum*; quam si non assumat.

10 Assessor autem assumendus neutri parti debet esse suspectus, *cit. c. Statutum §. Assessorem, & dic. Bulla Leonis X. v. Judices autem*; secus possit recusari, *L. fin. Cod. de Assessore §. debet autem*. Et quamvis non necessario de consensu partium eligi debeat, teste *Specul. supra citato vers. eligatur autem*; tamen, ut ipse addit, consuetudo est, rationi congrua, quod partium consensus accedat, ne earum altera possit eum postea revocare.

11 Esse item debet aptus, & idoneus ad Conservatorem instruendum, vel supplendas ejus partes, *l. 1. & tot. fere tit. C. de Assess. & ff. de Offic. Assess. quod munus esse Assessoris, diximus supra: Cum Jure nedum humano, sed etiam naturali teneatur quivis, ea scire, quæ ad munus proprium obeundum necessaria sunt, ut monet Navarr. in Man. Confess. c. 5. n. 8. & repet. c. inter verba concl. 1. num. 27. 11. q. 3. per text. in c. Non sine culpa, de*

*Reg. Jur. in 6. & l. illicitas §. pen. ff. de Offic. Præsid. & alii: Adeo ut Assessor per imperitiam, & contra Leges consulens, ait Theodorus Balsamon ad Can. 15. Cartaginien. teneatur, ac si dolo fecisset, secundum Legem, quæ definit [Impericia negligentia equiparatur.] Et rursus [Dolus quis facit, qui perfecte nescit, quod se scire, profitetur.] Et ut talis puniendus, ac ad damnum adstringendus ad arbitrium Judicis, ait *Farinac. q. 3. crimin. n. 459.* non secus, ac ipsemet Judex tenetur ad interesse partis, arbitrio superioris, si male per imperitiam Assessoris judicaverit, ut idem *Farinac. pluribus comprobatur qu. 3. crimin. n. 467.**

Non negaverim tamen, quod, si de partium 10 consensu assumatur a Conservatore imperito Assessor, non habens necessariam scientiam Juris, ejus sententia teneat, liceat injusta, *arg. text. in c. 1. de sent. ac re judic.* esset siquidem tunc sententia contra Jus litigatoris dumtaxat; & quivis potest juri suo renunciare, velleque etiam ab imperito judicari. Sic etiam, si de partium consensu assumatur Assessor, peritus dumtaxat in Jure Civili; quamvis alioqui ut Assessor Judicis Ecclesiastici deberet esse peritus in Jure Canonico; secus, ut docent *Gemin. dic. c. Statutum in princ., & alii cum Dec. in cap. 2. n. 17. de Judic.*, possit recusari, puta ubi causa sit mere Canonica, seu spiritualis; ut de Consiliario distinguit *Specul. tit. de requisit. Consil. n. 4., & cum eo alii*; subsistit talis Assessoris assumptio, & præfati Judicis sententia firma erit.

Esse quoque debet Assessor honesta persona ex 13 *l. 2. ff. de Offic. Assess. & l. Neque C. de Dignit. l. 12.* Quod per recensita Jura de cujusvis Judicis Assessore requiri, tradit *Specul. supra vers. debet autem*. Non infamis, ut etiam adnotat *Specul. loc. cit.* Nec excommunicatus, ut addit *Menoch. de Arbitrar. Judic. cas. 69. n. 9. ex Dec. c. fin. num. 4. de Appell. & Soc. sent. consil. 45. col. 2. vers. si quis autem dubitat l. 1. & recte quidem*; cum, præter alia, excommunicatus honesta persona non sit.

Tandem debet esse Clericus, ubi ejus Consilium 14 sequi deberet Judex Conservator Regularium. Licet enim Assessor Ecclesiastici Judicis possit esse laicus, ut est communis Doctorum opinio, teste *Dec. in c. docerimus 2. n. 17.* quam sequuntur *Apostill. ipsemet Dec. Butr., Compos., & Abb. ibi, & n. 120., ac Fel. c. cum dilecti, col. pen. de fide Instrum., Archid. can. plures 16. q. 1., Gemin., & complures in c. Statutum, §. Assessorem, de Rescript. in 6., Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 46. nu. 14. & alii*; nihilominus, advertit laudatus *Dec. ubi supra n. 17. cum Innoc. dic. c. 2., & Abb. ibid., ac in cap. Si pro debilitate, de Offic. Deleg. & Joa. Andr. ibi*, quod si consilium Assessoris foret ex necessitate sequendum, tunc non posset laicus esse Judicis Ecclesiastici, adeoque Conservatoris Assessor; cum in *dic. c. 2.* caveatur expresse, ne Prælati laicorum Judicio negotia disponant ecclesiastica. Ex quo infert, quod ubi consilium requiritur a Judice imperito, illud habere non possit a laico Ecclesiasticus Judex, utpote quod sequi teneretur in tali casu.

Assessor electus nullam habet jurisdictionem; 15 unde, absente Judice, nihil statuere potest, *l. Numquam 13. C. de Assess.* Et quamvis jurisdictionem nullam habeat, adhuc tamen recusari potest ut suspectus; prout ex ipso *textu in cap. Statutum, [Neutri parti suspectum] & dic. Bulla Leonis X. [Assessorem partibus non suspectum] infert & recte Gloss. in dic. c. [Quia potest inducere*
Hh Judi-

Judicem, ad judicandum pro parte adversa.] Præsertim, ut addit *Van Espen supra n. 32.* quando Judex, jurisperitiam non habens, omnem pene causæ directionem, & decisionem a judicio Assessoris petere, & expectare debet: tunc enim Assessor, licet auctoritatem Judicis dicatur non habere, re tamen vera in causæ instructione, & decisione partes Judicis agit,

16 Assessoris autem non suspecti licet requirere debeat consilium Judex cordatus, non tamen illud necessario sequi tenetur; cum aliud sit, consilium petere debere; aliud vero longe diversum, consilium habitum sequi necessario debere. Et quamvis Judex ut recte procedat, teneatur consilium audire, non tenetur tamen exequi, *L. 1. ff. & C. de Asses. Aub. ad hæc C. de Judic., ubi Doctores passim & in c. Statutum §. Assesorem autem, de Rescript. in 6. Abbas, & alii in cap. decernimus, de Judic., Menoch. de Arbitrar. judic. cas. 253., Paris. de Put. tr. de Syndic. verb. Assessor n. 22., & alii.* Nisi in tribus casibus: scilicet I., si Judex sit imperitus, adeoque in neutro Jurium graduatus. II., si in rescripto commissionis necessitas sequendi illud imponatur, Et III., si assumatur Assessor loco Arbitrorum Juris, ubi Judex tamquam suspectus recufatur.

17 Illud hic proæronide Judici Regularium Conservatori, & ex ejus occasione alij cuilibet Ecclesiastico Judici animadvertendum est ex *Van Espen n. 37.* quamvis ex justa causa associare sibi debeat Judex Assesorem, eoque frequenter uti, tam in discutiendis, quam in decidendis causis; conveniens tamen est, ut & ipsemet Acta causæ legat, & examinet, ipsumque Assesorem audiat, ne quid ex aliquo humano affectu, vel negligentia, aut imprudentia committatur, vel omitatur, quod uni, vel alteri parti officere, aut justitiam lædere possit: Quemadmodum voluit Justinianus *Novell. 60.* quod Judices saltem ipsam sententiæ dictionem sibi reservarent. Et hæc circa Assesorem: de quo plura in III. nostri Jur. Can. parte ubi de Judicis, *dissert. 20. de Personis accessoris in Judicio art. 1. de Assessore.*

18 Dico III. Judex Regularium Conservator potest, immo debet, ubi necessitas postulaverit, Notarium eligere. Et sane quem pro libito maluerit, *dic. c. Statutum, §. Notarium de Rescript. in 6. & c. Quoniam §. statumus, de probat. Bald. l. 2. C. de sportulis &c. & c. Quoniam, de probat. num. 9. ibique Abbas n. 3. & Barbof. n. 4.* addentes, illum semel electum non posse, nec debere sine justa causa removeri.

19 Nec potest Episcopus Conservatorem cogere ut Notariis utatur Episcopalibus, ut docent passim Doctores cum *Pignatell. tom. 2. conf. 25. & Card. de Luca de Jurisdic. disc. 4. n. 14.* Tum quia, cum ut plurimum munus Conservatoris versetur in defendendis privilegiis Regularium adversus Officialia Fori Episcopalis, durum videtur, ut ad id peragendum uti teneatur opera Notarii ejusdem Fori, ut arguit *Card. laudatus.* Tum etiam quia, ut cum ipso arguit *Pignatellus,* interest Conservatoris, habere Notarium sibi cognitum, benevolunt, & confidentem pro omnibus occurrentiis, etiam illis cum ipso Ordinario, ejusque Foro, & Officialibus, eum quibus frequenter munus Conservatoris exerceri solet. Unde Sac. Congreg. Concil. in sæpius adducta *Faventina Jurisdictionis 17. Decembris 1667.* absolute respondit: [Quo ad Notarium Conservatores hujusmodi posse ad sui libitum eum assumere.] Tum etiam, quia ex allegatis Juribus, & Doctoribus electio, & depu-

ratio Notarii, pertinent ad Conservatorem, qui sane est Delegatus Papæ, *C. 1. & 2. & cap. fin. de Offic. Jud. Deleg. in 6. & Papæ jurisdictione utitur non propria, L. solet ff. de Jurisdic. omn. Judic.* Et ut talis, ut supra etiam diximus *art. 21. ass. 2. resol. 6., & alibi,* a superior quoad hoc est ipsomet Ordinario; unde potest etiam illum punire, si in concernentibus suam jurisdictionem non obedierit, *c. sane, c. Pastoralis de Jud. Deleg. & c. Quia Pontificali eod. tit. in 6.* Inferior autem jus nondicit superiori, *Can. Inferior dist. 21.* Quamvis in reliquis extra Conservationem, tam Civilibus, quam Criminalibus, & Mistis si Conservator sit Clericus sæcularis subjiciatur Episcopo, eique velut legitimo suo superiori teneatur obedire; cum neque in Jure, neque in aliis Constitutionibus Apostolicis reperitur, quod Conservator Clericus sæcularis a Jurisdictione Ordinarii sit exemptus: & docent passim Doctores cum *Pignatell. tom. 2. Consult. 24., & Card. de Luca de Jurisdic. cit. disc. 4. n. 13.*

Nec obstant Resolutiones Sacræ Congregationis pro Notariis Episcopalibus apud *Pignatellum laudatum tom. 2. conf. 25. n. 5.* quia illæ in suis casibus particularibus, ac cum suis circumstantiis considerandæ sunt, ut respondet *Card. de Luca loc. cit. & Pignatell. n. 7. sine.*

Quod si addit Consuetudo, ut Conservator Notariis solum Episcopalibus utatur; ea nequit impedire, quin ille possit pro libito, quem maluerit, Notarium eligere, *Ut docet Peyr. in formul. lit. 1. c. 20. n. 3.* Quia licet teneatur Conservator Notarium eligere *c. Quoniam contra §. statumus, de probat. c. statutum §. Notarium, de Rescript. in 6.* est tamen ipsi liberum, eligere hunc, vel illum; cum Legislator de hoc nihil statuerit, *c. de causis §. Illis etiam, de Offic. Deleg.* Sed privilegium aliquid faciendi, est de sui natura perpetuum, *reg. decet, de reg. Jur. in 6.* Et Juri, seu facultati aliquid faciendi, præscribi non potest, *L. viam publicam ff. de via publica, Ant. Gabr. commun. opinion. l. 50. concl. 10. n. 1.* cum pluribus ibi textibus, & Doctoribus: Ac libero arbitrio non præscribitur, *Gloss. in L. unic. Verb. pro socio C. de annal. except., Ant. Gabriel ubi supra concl. 12. n. 1., Monet. de Conserv. c. 10. an. 417., & de Option. Canon. c. 8. q. 2. a n. 20., Palau de privill. trac. 3. d. 4. p. 18. n. 5. & alii.* Ergo &c.

Quod si, stante dicta Consuetudine, Episcopus Notariis inhibeat, vel Judex sæcularis, ne quidquam actuent pro Conservatore, ita ut Conservator nullum reperiat Notarium; in hoc casu potest utrumque excommunicare, tamquam suam jurisdictionem impediens; cum Judici permittatur, suam Jurisdictionem defendere, *c. dilecto, de sent. excom., c. Ex parte, de verb. signific. Cassaneus de Consuet. Burgund. rubric. 1. §. 5. a n. 85., Innoc. in c. vim il secundo de rest. spoliat. n. 8., & in c. dilectis, de pœnit. n. 2.* Et, ut toties dictum est, concessa alicui jurisdictione, conceduntur eidem omnia ea, sine quibus jurisdicatio illa expleri non potest, *c. Pastoralis in princ. c. Præterea, de Offic. Deleg. & L. 2. ff. de Jurisdic. omn. Judic.* Et interim, ne ejus officium impediatur, poterit vocare duos viros idoneos, qui fideliter universa Judicii Acta conferbant, videlicet Citationes &c., *c. Quoniam contra, de probat. ibique Glossa,* advertens verb. *duos viros,* quod quamvis textus non exprimat, quod isti duo viri debeant prædicta Acta coram testibus scribere, tutius tamen erit, quod, si adhiberi queant, dicti testes adhibeantur.

Notarius autem, a Conservatore eligendus, habere debet nedum qualitates illas, quæ ad munus

mus Notariatus legitime suscipiendum necessariz sunt; sed illas quoque, quæ requiruntur ad idem recte exercendum. Sunt vero qualitates ad legitime suscipiendum Notariatus munus necessariz,

- 25 Prima, quod non sit notorie infamis infamia juris, vel facti, *Abbas in c. cum dilectus n. 7. de fid. Instrum. Felin. in c. Fraternalitatis, de Heret. Covarr. pract. q. c. 19. n. 5. & alii.* Repugnat siquidem, quod infamis hujusmodi esse queat [persona, officium publicum habens, scribendi Instrumenta ad faciendam fidem], ut communiter Notarius definitur cum *Sylvest. verb. Tabellio in princ.*
- 26 Secunda, quod non sit illegitime natus, & multo minus spurius; cum hi infames sint; ac ut tales Notarii esse non possint, *Angel. conf. 283. Alex. lib. 2. conf. 80. Joa. Lupus in c. per vestras notab. 3. §. 9. nu. 7.* Quamvis quoad hoc opponitur *Calder. consil. 2. de fid. Instrum. & Covarr. supra n. 6.* contententes, spurium, & a fortiori ceteros illegitimos esse posse Notarios; nisi aliqua municipali Lege prohibeantur; utpote non infames infamia Juris, ut patet: neque infamia facti; cum nullum supponatur delictum, cui annexa sit infamia, commississe: Unde si quam dicuntur infamiam habere, ea parentum est, ex quibus suat orti, non propria.
- 27 Tertia, quod liber sit, & non servus, *Cod. de Tabul. & scrib.*
- 28 Quarta, quod laicus sit, non Clericus Beneficiatus, aut in Sacris constitutus; cum Beneficium habentes, vel in sacris constituti, ne quidem in foro Ecclesiastico esse queant Notarii, aut saltem Notariatus munus exercere: exceptis tamen Notariis Romanz Curiz, qui possunt indifferenter esse Beneficiati, & Sacerdotes, tum ob privilegium a Summo Pontifice concessum, tum ob dignitatem illius Curiz, *Abb. in c. sicut te n. 7. Ne Cleric. vel Monac., Sayr. in Clavi Regia lib. 12. c. 25. n. 6., Covarr. pract. q. c. 19. n. 8.* Clerici autem in Minoribus non beneficiati esse queunt Notarii, etiam a Principe laico constituti, & Notariatus Officium exercere, etiam in foro seculari: modo tamen aliqua municipalis lex, vel Constitutio oppositum non indixerit; cum id Jure communi non interdicitur, *Sayr. loc. cit. & alii.* Idem dicendum de Monachis, quæ de Clericis beneficiatis, aut in Sacris constitutis dicta sunt: cum utrisque non liceat, secularibus negotiis se immiscere, ut colligitur *ex cit. C. sicut te, Ne Cleric. vel Monac. & notat Covarr. ubi supra n. 8., & Doctores passim.*
- 29 Quinta, quod sit a potestate habente creandi Notarios constitutus. Possunt autem creare Notarios Papa quoad Causas spirituales, seu Ecclesiasticas pro toto orbe Christiano: quoad laicas vero pro statu dumtaxat Pontificio: Imperator pro terris, Imperio subiectis; Rex, alique Principes, sicut & Duces, exercentes Jura Principis, pro suis statibus, *Abb. in capit. cum P. numer. 7. & 8. de fide Instrum., Specul. de Instrum. editione §. restat videre n. 22. & alii.* Item qui a Supremo Principe speciale privilegium habent creandi Notarios pro locis, pro quibus privilegium concessum est: ut Comes Palatini; vel qui per immemorabilem consuetudinem tale Jus legitime præscripserunt, & pro loco, pro quo præscribere, *Arg. L. ult. Cod. de emancipat. & c. cum dilectus 9. de fide Instrum. & c. Accedentibus 12. §. fin. de excess. Prælat.* Rursus Principes inferiores, & Domini territoriorum, saltem in iis, quæ ad suam jurisdictionem pro suis territoriis pertinent; *Specul. de Instrum. edition. §. restat videre n. 22., Engel lib. 2. de fide Instrum. §. 1. sect. 1. n. 3.* Tandem Episcopi in

Ecclesiasticis pro tota sua Diocesi, *Abbas in dic. c. cum P. n. 8., Oldradus conf. 70. & 75. nu. 5. & 6., Bellet. disquisit. Cleric. p. 1. tit. 1. §. 29. n. 10., Tuscus lit. E. concl. 290. n. 1., & alii.*

Qualitates autem ad exequendum rite Notariatus Officium, sunt

Prima, Scientia; & secunda, Diligentia. Licet enim Notarius non teneatur esse Doctor; debet tamen scientiam, saltem mediocrem, eorum habere, quæ ad munus suum pertinent: eaque cum omnimoda diligentia exequi; cum ex imperitia, & negligentia Notarii complurima damna, & lites innumeræ oriri soleant, & multorum conscientiz in magno discrimine constitui, ut notat *Bald. conf. 6. lib. 6., & confirmat Trident. sess. 22. de refor. c. 10.* Unde præter mortale peccatum, quod Notarius imperitus, aut negligens committit, tenetur ad compensationem damnorum, quæ parti causantur, *Abb. in cap. 1. n. 7. de fid. Instrum. & in C. Sicut te, n. 22. Ne Cleric. vel Monac., Felin. in c. cum causam 1. col. 2. de Testibus & in c. tua, col. 2. Homicid. Angelus v. Tabellio, §. 6. & alii.*

Tertia, Veritas, seu Fidelitas; cum ex ea astringatur Notarius ad rectam officii sui executionem: Unde juramentum præstat initio muneris, se videlicet illud fideliter exequuturum, *Hoffen., Joa. Andr., & Abbas in dic. cap. Sicut te, Sylv. verb. Tabellio qu. 7., Navarr. in Man. cap. 25. n. 57. & alii.*

Quarta demum, Justitia; cum Notarius in munere suo Justitiam debeat exercere, illam videlicet, quæ in conficiendo Instrumento, & in competenti exigendo pretio sita est.

Hic tamen adnotandum ex dictis *art. 5. asser. 2. n. 18. ubi de errore communi, & titulo colorato*, quod Notarius, qui re vera talis non est, sed communi opinione legitimus existimatur, si conficiat Instrumenta, habens titulum coloratum Officii sui, quia nimirum a Supremo Principe, potestatem habente creandi Notarios, fuit constitutus, sed propter occultum defectum, alienjus videlicet ex qualitatibus mox recensitis, ad conferendum, suscipiendumque Notariatus munus necessariis, inhabilis erat Jure; subsistunt Instrumenta per ipsum confecta: Non subsistunt tamen, si ea confecerit, titulum coloratum non habens, quia vel nunquam fuerit, vel non a potestate habente creatus Notarius, sed ipsemet in tale munus se intruserit. Assumptum satis superque liquet ex stabilitis loco citato, pro quo in proposito militat *Specul. de Instrum. edition. dic. §. restat videre n. 32., Abb. in cit. cap. Sicut te n. 21. Ne Cleric. vel Monac., Pirhing de fid. Instrum. n. 13., Zoef. eod. tit. n. 4., & alii cum Jasone in L. Barbarius num. 48. ubi hanc sententiam appellat veram, & communem, ac intrepide tenendam.*

Et quoad primam partem probatur: quia error communis cum titulo colorato jus facit, ac veritati præfertur, ut habet commune Juristarum, & Theologorum axioma, loco citato explicatum: & quidem *ex L. Barbarius ff. de Offic. Præf. ubi Acta judicialia servi fugitivi, & ut talis ad Prætoris munus inhabilis, qui tamen nesciebatur servus esse, adeoque in Prætorum electus fuit, propter communem errorem, putantem eum liberum; ac publicam utilitatem, & ne innoxii, qui coram ipso bona fide egerunt, damnum paterentur, ipso jure communi sic disponente, sustinentur; ergo a pari in casu nostro.* Rursus hujusmodi Notarius putativus est in quasi possessione Officii Notariatus: nihilque est, quod possit imputari parti, ab eo confessionem Instrumenti postulantî; cum ipse

- & fuerit a potestate habente constitutus, & publice habeatur pro Notario.
- 38 Quoad secundam partem evincitur: quia potestas creandi Notarium, est Supremo Principi in signum supremæ suæ Potestatis reservata, *arg. P. de fid. Instrum. & Auth. de Tabellionibus collat. 4.* Unde nullus est Notarius, nisi a Supremo Principe creatur. *Bart. in dic. L. Barbarius §. Et per hoc puto. ff. de Offic. Prator. Nec valet privatorum error, alicui hanc potestatem conferre, L. Privatorum Cod. de Jurisdic. omni. Judic.*
- 39 Nec officit, quod hujusmodi Notarius sit in quasi possessione officii sui. Enim vero temeraria, & violenta occupatio Notariatus, cujusmodi est illa Notarii intrusi, & non per habentem potestatem constituti, non est possessio, quæ potest illius gestis validitatem tribuere: unde quantocumque tempore possessio illa continuetur, neque prescriptionem inducere potest; cum [Possessor male fidei ullo tempore non præscribat,] *Reg. 2. Jur. in 6.*
- 40 Non negaverim tamen, valere gesta per hujusmodi Notarium, si in quasi possessionem sui Notariatus se intruserit, illudque exereretur, sciente, & patiente Supremo Principe, aliove habente privilegium, constituendi Notarios, *Jafon cit. L. Barbarius n. 52. ff. de Offic. Prator., Anton. in C. 1. de fide Instrum. & alii*: quia postquam Superior scivit, & tacuit, censetur tacite dictum Notarium confirmasse: unde constituitur is in quasi possessione Officii Notariatus, sicque valent gesta per ipsum. Quemadmodum in simili de habente potestatem Jurispatronatus statuitur in *C. Consultationibus 19. de Jurepatron.* Atque hæc circa Notarium insinuasse, sit satis: de quo plura diximus in 3. nostri Juris Can. par. *differ. 20. cit. art. 5. de Graphiaris, seu Notariis.*
- 41 Dico IV. Judex Regularium Conservator potest etiam testibus uti. Dicuntur autem testes illæ personæ, [Quæ ad fidem alicujus rei faciendam adhibentur:] earumque depositiones, seu assertiones, *attestationes* vel *testimonia* nuncupantur. Assertio procedit nedum in terminis Juris Novi, & Novissimi, sed etiam Juris antiqui.
- 42 Et sane in terminis Juris Novi, & Novissimi potest Judex Regularium Conservator testibus uti, quoties in causis summaris de tacito, vel expresso consensu partium debet illum Juris Ordinem servare, qui adhibetur in plenariis, juxta dicta *art. 24. asser. 4. ex Clem. Sæpe, de verb. signif.* Quod extra controversiam est ex *cap. 2. de probat. & cap. super eo, de test. cog. & tot. tit. de Test.* ubi testes recipere, & examinare, ad solemnem Juris Ordinem maxime pertinere declaratur. Et deficiente tali consensu, adhuc potest Judex Regularium Conservator testibus uti in causis summaris, in quibus procedere debet simpliciter de plano, sine strepitu, & figura judicii, ut liquet ex *cit. Clem. Sæpe, §. Et quia*, dum ibi dicitur, hujusmodi Judicem causæ summaris posse simul terminum ad dandum positiones, & articulos partibus assignare. Et postmodum, dum subditur, quod ubi remissionem fieri contingeret pro testibus producendis, valeant etiam Instrumenta produci. Et tandem ubi committitur, quod hujusmodi Judex litem, quantum poterit, faciat breviorē, testium superfluum multitudinem refranando &c. Unde Doctores in hanc *Clem.* id passim supponentes, communiter tradunt, Judice sine figura Judicii procedente, adhuc debere testes regulariter jurare; faciendam testium examinationem secreto, postmodum eorum publicationem: qua facta, non posse super iisdem articulis, vel contrariis denuo testes examinari &c.
- In terminis etiam Juris antiqui potest Judex Regularium Conservator testibus uti, ut ad probandum e. g., aliquid esse notorium præcipue facti momentanei, seu transeuntis, quod per testes probatur &c. Atque ita docent *Innoc. in cap. 1. num. 5. & 6. de Offic. Jud. Deleg. in 6., ibique Joa. Andr., & alii; Sylv. v. Conservator num. 3., Angel., & Confett. in Summ. Mast. privil. Mendic. tit. 4. cap. 8. & alii.* Unde Bonifac. VIII. in *cap. fin. de Offic. Deleg. in 6. §. Circa munera* quoad personas coram Conservatore testimonii causa vocandas, illa præcipit per omnia observari, quæ in Delegatis Judicibus alia Constitutio, per ipsum super hoc edita, observanda decrevit. Hæc autem Constitutio est *Cap. Statutum de rescript. in 6.*, ubi sic habet in *§. pro ferendo*, qui est *fin.* [Pro ferendo quoque testimonio nullum ullatenus convocet, nisi quando conditio, & status causæ requiratur &c.]
- Debet autem Conservator in testes adhibere, 44 quotquot a Jure ad fidem alicujus rei faciendam, seu ad attestationem, & testimonium perhibendum, nequaquam prohibentur, *L. 1. §. Adhibere in fin. de Test.* Atque hi testes idonei nuncupantur, seu omni exceptione majores; contra quos videlicet non est exceptio, seu nihil jure opponi potest, cur non sit illis adhibenda fides, seu cur non debeant ad perhibendam attestationem, seu ad testificandum admitti. Quemadmodum ex adverso testes non idonei, seu minus idonei dicuntur illi, contra quos est exceptio in Jure, seu quibus aliquid opponi potest ex dispositione Juris, & ut tales ab attestatione in Judicio faciendi prohibentur. Verum cum ex his nonnulli absolute, & simpliciter prohibeantur; alii vero secundum quid, vel pro certis nimirum personis, vel contra certas personas, vel in certis causis dumtaxat; hos eo modo, quo prohibentur, nequit in testes Judex Conservator adhibere, sed alios, quotquot hujusmodi prohibitionem non habent. Quinam autem sint hi prohibiti, ut vitentur; non abs re erit, recensere ex iis, quæ late diximus in 3. Nostri Juris Canon. parte *differ. 12.* ubi de Testibus egimus ex professo.
- Prohibentur itaque absolute, & simpliciter ad 46 fidem alicujus rei faciendam Impubes, Mas scilicet 14. annis, & Femina 12. minor, utpote imbecilli, & admodum tenui judicio præditi, *L. 3. §. Lege Julia, & L. Inviis in fin., ubi Gloss. v. sed nec pupillis, ff. de Test. Pax Jordan. Elucubrat. vol. 3. lib. 14. tit. 19. num. 623., Montan. de Tut. cap. 30. a num. 189.* Excipe, nisi majores facti testentur de iis, quæ in pupillari ætate viderunt, dummodo ea talia sint, ut in intellectum impuberis cadere possint, *Gloss. in dic. L. 3. §. Lege Julia v. Impuberes, Farinac. in prax. crimin. qu. 58. n. 53. Rot. decis. 220. n. 7. p. 2. divers. decis. 75. n. 9. p. 10. & decis. 293. n. 7. p. 13. recent.*
- Furiosus, & mente captus, *§. Item furiosi In-* 47 *stituit. quibus non est permittum facere Testam. Et L. In negotiis ff. de reg. Jur.* Quia non possunt jurare, non habentes usum rationis. Excipe tamen, quando habent lucida intervalla; quo tempore eos testari, non interdicitur, cum possint jurare. *Arg. L. Furiosus C. qui testam. facere possunt. Farinac. loc. cit. qu. 61. a n. 15., Mascard. lib. 2. de Probat. concl. 828.*
- Cæcus, si debeat testificari de rebus, quæ visu 48 percipiuntur, & post cecitatem acciderunt, *Can. Testes 3. qu. 9. cap. Cum causam de Testib. L. Testium Cod. cod. tit. L. Coram Titio ff. de verb. & ver. signific.* Secus tamen de iis, quæ ante cecitatem acciderunt: aut quæ non visu, sed auditu, vel alio sensu

fenſu percipiuntur; de quibus non prohibetur atteſtari; etſi numquam erit teſtis omni exceptione major, nec plenam fidem faciet, *Farinac. loc. cit. n. 24. & 32., Mascard. concl. 278. n. 9. & 15. Menoch. de Arbitr. caſ. 475. n. 16., Diana p. 8. trac. 7. reſol. 88. & alii.*

49 Surdus ſimul, & Mutus: niſi ſciat ſcribere, vel nutibus, & ſignis mentem ſuam explicare; in quo caſu permittitur, Teſtimonium ferre. *L. Sermo §. Si pupillo ff. ad S. C. Tabell.*

50 Infames tam infamia Juris, cujuſmodi ſunt, qui de aliquo crimine ſunt damnati; quam facti, reputantur inhabites ad teſtandum, tum in Civilibus, tum etiam in Criminalibus, *Cap. Ex parte, & cap. Teſtimonium de teſt. & atteſtat.* Teſtimonium ſiquidem judiciale receſſetur inter actus legitimos a *L. penult. C. de Hæret. Actus autem legitimi infamibus ſunt interdicti, cap. Licet. Farinac. de teſtib. qu. 56. n. 29.* Niſi tamen veritas aliunde haberi non poſſit: vel infamia ſit occulta, ut limitat *Farinac. loc. cit. n. 50. & 86.* Vel infames fuerint priſtinæ famæ, & honoribus a Principe ſupremo integre reſtituti, ut excipit *Gloſ. in L. 3. §. Lege Julia ff. de Teſt., & Farin. n. 79. & 81.* Vel emendati de crimine infames infamia facti, quos nec comitetur infamia; qui ſane ultimi admittuntur in Civilibus, & cum de crimine civiliter agitur, *Chiavetta lib. 3. p. 1. cap. 9. §. 2. n. 12.*

51 Qui ſemel in Judiciſo falſum teſtimonium protulit, *Cap. Ex parte de Teſt. & Atteſtat.* ibi: [Quidam vero in Cauſa alia fuiſſent convicti de perjurio.] Et *Cap. Teſtimonium eod. tit.* ibi: [Præterquam pro reatu perjurii.] Qui enim ſemel pejuravit, cenſetur facile ſecundo pejeraturus.

52 Criminoſus, ſicut & reus delicti gravis, & capitalis, quoties ſe innocentem, & emendatum non probaverit, *Cap. Super eo, & cap. Teſtimonium de teſt. Carena de Offic. Sanctæ Inquiſitionis p. 3. tit. 5. n. 46., Mascard. de Probat. concl. 27. a num. 1. lib. 1.* quamvis ſi aliunde veritas per teſtes idoneos haberi non poſſit, admittatur Criminoſus ad teſtandum in Civilibus, ut limitat *Farin. de Teſt. qu. 56. n. 50. & Menoch. de Arbitr. qu. 27. n. 7.* Qui tamen notant, eum in hoc caſu non ſecus, ac infamis, ſi teſtimonium ferat, integram fidem non facere.

53 Perſona vilis, de qua habeatur ſuſpicio, quod poſſit pecunia: corrumpi, prohibetur absolute, & ſimpliciter teſtimonium dicere: ſecus tamen, ſi honeſta ſit, & talem ſuſpicionem probabiliter non ingerat, *Chiavetta loc. cit. n. 14.*

54 Qui pecunia ſunt conducti, ut teſtimonium ferant, etiamſi ad ferendum verum teſtimonium acceperint, arcentur absolute, & ſimpliciter a teſtificando; non ſecus, ac

55 Tandem ſervi ſtrictè ſumpti, ſeu mancipia: Excommunicati excommunicatione majori: Accuſati de crimine aliquo, pendente adhuc accuſatione: Incarcerati propter crimen, quod irrogat notam infamiz: Banditi, ſeu proſcripti ob crimen famoſum: Concubinarij publici: Adulteri manifeſti: Blaſphemi, de blaſphemia damnati: Malefici: Sodomitæ: Hæretici; & Spurii. *Chiavetta Inſtit. Canon. lib. 3. p. 1. §. 2. n. 19.*

56 Atque hic notandum ex *Leſſio lib. 2. de Juſt. cap. 30. dubitat. 5. n. 41.* Teſtes minus idoneos quandoque tamquam idoneos in Judiciis admitti; puta quando teſtes idonei haberi non poſſunt, ex quibus veritas comprobetur: ut ſi delictum fuit patratum in loco, & tempore, quo ſoli teſtes minus idonei habebantur, e. g. nocturno tempore, in ſylva, in monte &c. Item ex aliquibus Doctoribus apud *Pirbing lib. 2. tit. 20. n. 114.* teſtem mi-

nus idoneum cum teſte valde fide digno poſſe facere plenam probationem.

Prohibentur teſtimonium facere pro certis perſonis: ſcilicet Filius pro Patre, & Pater pro Filio, *Can. Si teſtes §. teſtis idoneus 4. qu. 2. L. Teſtis ff. de Teſt. L. Parentes, in jura Gloſ. T. adverſus ſe C. eod. tit. Rolandus conf. 9. n. 32. lib. 3. Mascard. loc. cit. concl. 1357. n. 44. lib. 3. & alii.* Et rectè quidem; cum Pater, & Filius una eademque perſona cenſentur; & naturalis amor, quo ſe invicem proſequentur, perſepe ſoleat veritatem ſubvertere. *Farinac. loc. cit. qu. 44. n. 145., Mascard. de Probat. concl. 1145. n. 1. & 2.*

Niſi tamen, primo, ex deſiſitione parentum nullum directe commodum filiis eveniret, ſicut & e converſo ex deſiſitione filiorum, *Farin. num. 183.* ut ſi filius teſtimonium ferat in cauſa tertii, in qua Pater ſit merus Procurator: quia tunc non diceretur filius teſtari pro Patre, ſed pro Domino cauſæ, *Mascard. loc. cit. n. 12., & Farinac. a n. 150.*

Vel ſecundo, tales perſonæ a reo admittantur in Judiciſo; cum quilibet juri pro ſe introducto valeat renunciare, ut excipiunt *Mascard. n. 17., Farinac. a n. 189., & alii.*

Aut, tertio, ſi filii litigent inter ſe, in quo caſu poteſt quidem Pater teſtari pro uno adverſus alium, propter parem affectionem, quam erga omnes præſumitur habere Pater: quæ ſane præſumptio omnem ſuſpicionem tollit, & conſequenter motivum arcendi Patrem a teſtimonio ferendo pro filio, filiumque ab atteſtatione facienda pro Patre, *Mascard. loc. cit. n. 29. Farin. n. 105. & alii.*

Aut, quarto, Atteſtatio eſſe deberet in factis, quæ a nemine melius, quam a parentibus ſciri poſſent, *Gomez. var. reſol. tom. 2. cap. 12. n. 24. Guazini deſenſ. recr. deſenſ. 14. cap. 11. n. 13. & alii:* ut in probatione ætatis filiorum, *L. etiam Matris cum Gloſ. v. profeſſio ff. de probat. Mascard. loc. cit. n. 14. Farinac. ibid. n. 177.* Vel in cauſa Religionis, ut ſi dubitetur, an filius Religionem ingreſſus, animum vere illam proſitendi habuerit: de quo ſane poteſt teſtificari Pater, & animum filii rectius, quam alii, declarare, *Can. præſens cum Gloſ. v. Matrem n. 15. Farinac. n. 185. & alii.*

Aut demum, quinto, in cauſa Matrimoniali, juxta *text. in cap. Sup. eo 22. de teſt.* ubi decernitur, quod ſi agatur de Matrimonio a filio, vel filia contrahendo, & unus ex parentibus de impedimento dirimente Matrimonium contrahendum deponat; ei, quamvis uni, plena fides præſtari debeat: agitur enim tunc de impediendo peccato, & irreverentia Sacramenti, *Abbas in dicit. cap. num. 7 Sanchez lib. 1. de Matrim. diſp. 71. & lib. 7. diſp. 75.* Secus tamen, ſi de Matrimonio jam contracto diſſolvendo agatur; tunc enim ſatis non eſt atteſtatio unius ex Parentibus: cum ex una parte non ita facile diſſolvatur, ac contrahitur Matrimonium, & agatur ex altera de magno præjudicio conjugum, qui ad invicem forent ſeparandi. Vel ſi agatur de Matrimonio contrahendo quidem inter filium, filiamve E. G., & aliam perſonam, at divitiis, vel nobilitate longe majorem filio, vel filia. Tunc enim atteſtatio unius ex Parentibus ſatis non eſſet, utpote quæ ſuſpicionem non careret; cum ex paterno, maternove affectu, proliſ utilitati impenſe nimis proſpiciente, originem ducat, ut, ſe ipſum limitans, excipit laudatus textus.

Quæ hætenus de Patre, vel Matre dicta ſunt quoad teſtandum, vel non teſtandum pro filiis, dicta intelliguntur,

Primo, de quolibet aſcendente quoad teſtandum

- dum pro descendente, & vice versa; cum attestationis suspicio, a naturali amore promanantis, in illo æque bene procedat, *L. Appellatio ff. de Verb. & ver. signific. Gloss. in L. Verb. Parentes Cod. de test. Mascard. loc. cit. n. 3. & 4. Farinac. supra n. 348.*
- 64 Secundo, de Filiis tam emancipatis, *Gloss. cit. Mascardus a n. 5. Farinac. a n. 145.* Quam naturalibus tantum; immo etiam spuris, & incestuosis, cum eadem affectionis causa procedat in illis.
- 65 Tertio de Uxore testificante pro Marito, & consanguineis, vel affinibus usque ad tertium gradum inclusive; aut e converso, propter eandem affectionis rationem, *Mascard. de Probat. concl. 68. & 1421., Farinac. de test. qu. 54.*
- 66 Prohibentur item testimonium ferre domestici, & familiares ejus, qui testes producit, *Cap. in litteris de test. si testes, ff. idonei 4. q. 2. L. etiam Cod. de Testib. & L. penult. ff. eod. Mascard. l. c. concl. 533. n. 1. & concl. 1357. n. 46. Farinac. lib. 2. de test. qu. 55. n. 1. 7. & 23. & alii.* Cujusmodi sunt, qui habitant in eadem domo sub potestate ejusdem patrisfamilias, qui possit ipsis aliquo modo præcipere, ut exemplificat *Gloss. fin. in L. 3. Cod. eod. tit. Ut famuli* qui pro mercede operas suas alicui locant. Cum enim suadere sibi hujusmodi personæ soleant; a se ipsis potenter Dominum, etiam injuste, immo & pejerando, depositiones ipsorum periculo falsitatis sunt obnoxie.
- 67 Excipiuntur tamen domestici vitæ probatæ; quia in iis non habetur ulla suspicio; *Farin. in cap. In litteris hoc tit. n. 4. Masc. de probat. concl. n. 28. & alii.* Item si testes essent eque domestici utriusque partis; cum non possent in hoc casu ob parem affectionem erga utrumque colligantem a testimonio terendo repelli *Mascard. n. 36. Farinac. n. 92.* Vel si ab eo, contra quem producuntur, expresse admittantur, vel tacite; eo quod ille defectum ipsorum calleat, nec tamen contradicat; *Farinac. n. 104. & alii.* Tandem in iis factis, quæ a nemine melius sciri possunt, quam a domesticis, *Can. 1. 12. qu. 2. Mascard. concl. 124. n. 48. Farinac. lib. 2. de test. qu. 55. n. 50. & 51. Caball. resol. crimin. cas. 282. n. 12. cent. 2. & in cap. Veniens, juncta Gloss. v. Canonicus de test. ubi notat, ea, quæ fiunt in Capitulo, non posse facile probari, nisi per ipsosmet Canonicos, qui de iis censentur instructi.*
- 68 Prohibentur testimonium dicere contra certas personas scilicet inimici inimicitia gravi, & capitali, puta contra inimicum; cum non sit danda manus hominum malitiæ, *L. 3. ff. de test. L. si quis Cod. eod. & cap. Cum oporteat, de Accusat. Giurb. conf. 37. n. 33. Mascard. concl. 857. Farinac. qu. 53. n. 52.* nisi tamen tempore depositionis jam fuerint inimico suo reconciliati; *Roland. consil. 24. n. 32. lib. 1. Farin. n. 58. & alii.* Et quidem reconciliati ab antiquo non de recenti; quod definire, Judicis arbitrio remittitur, *Farin. n. 61. Carena de Off. S. Inquisitionis p. 3. t. 5. n. 8. & alii.* Verum reconciliatus licet testari permittatur, numquam tamen testis erit omni exceptione major, *Carena l. c. Clarus in praxi §. fin. qu. 24. n. 9.*
- 69 Socius Criminis, *Cap. Veniens de test. & attestat. ibi:* [Eo quod ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum testificari non posset.] Nisi tamen delictum fuerit ex exceptis, in quo admitti potest ad testandum: quemadmodum admittitur in delictis, quæ fieri non possunt sine socio, ita ut depositio jurata socii, citata parte, faciat semiplenam probationem; & si alius accedat contestis, cum hujus depositione plenam probationem constituat. Ita cum Gomezio, & Abbate Lessus lib. 2. de Jus. cap. 30. dubit. 5. n. 39.
- Hæretici, Judæi, ceterique infideles adversus 70 Catholicos Christianos; *Can. Non potest, Can. Pagani, Can. Si Hæreticus 2. q. 7. & Can. Ipsa pietas 23. qu. 4.* Et si Christiani esse queant testes contra Hæreticos, Judæos, aliosve infideles, *Text. in cap. Judæi, juncta Gloss. v. præsumant de test. Et Clem. Cum Judæi eod. tit.* Cum post Legem Evangelicam Judæi Christianis, non Christiani debeant Judæis subiacere. Quemadmodum pro Christiano Catholico potest esse testis Hæreticus &c. *Eod. Can. Si Hæreticus, ibi:* [Sin autem Orthodoxus contra hæreticum litiget, pro Orthodoxo quidem etiam Hæretici testimonium valeat: contra Orthodoxum autem solius Orthodoxi testimonium valeat.]
- Prohibentur testimonium dicere in certis causis, Mulier puta in causa feudali; *Text. in cap. Unic. Qui testes sunt necessari ad novam investituram probandam lib. 2. in usib. feudor. Nisi tamen esset Femina illustris, quæ feudum haberet sub se, Mascard. de probat. concl. 764. n. 2., & Farin. de test. qu. 59. n. 40.*
- Item Mulier in instrumentis publicis, *Farin. n. 47. & 48.* Nisi tamen ex relatione Notarii intellexeret, illam a partibus fuisse rogatam in testem. Ex regula siquidem legali personæ cetero qui inhabiles, ut esse queant testes instrumentarii, si rogentur a partibus, censentur ab iisdem approbatæ per talem rogationem; cum, partes valeant pro libito juri suo renunciare, *Gloss. in Auth. de test. §. Neq. igitur collat. 7., Farin. qu. 62. a n. 110.*
- Rurfus Mulier jure Canonico in Causis Criminalibus, *ex Cap. For. de verb. signif. & Can. Mulierem 33. qu. 5.* quamvis jure Civili in Causis tam Civilibus, quam Criminalibus admittatur, *L. ex eo ff. de test. ibi:* [Colligitur, etiam Mulieres in judicio testimonii dicendi jus habere.] Nisi fuerit damnata publico judicio; cum in hoc casu repellatur. In testamento autem jure Civili repellitur a testimonio dicendo, *L. Qui testamento hæres §. cum ff. de testam. & qui testamenta facere possint, &c.*
- In Legatis ad pias causas communis opinio doct., Mulierem esse posse testem: quia non requiritur solemnitas juris: licet sententia opposita sit etiam probabilis, *Vallensis lib. 2. tit. 20. §. 1. n. 21.*
- In Causis Civilibus admittitur Femina ad testandum, etiam jure Canonico: ut in Causis Matrimonialibus. *Gloss. v. Non femina in cit. cap. Forus.* Sicut & si agatur de crimine civiliter, etiam contra Clericum: aut si per viam Inquisitionis, vel Denuntiationis, aut exceptionis agatur, *Cap. Quoniam aliqua de test. & attest. Gloss. ibid. v. Mulieres, Vallensis loc. cit.*
- Prohibentur etiam Minores 20. annis in Criminalibus, *L. In testimonium ff. de test.* Quamvis eorum dictum faciat indicium sufficiens ad informationes capiendas. In Civilibus vero, qui jam sunt puberes, non prohibentur, *Lessus lib. 2. de Jus. cap. 30. dub. 5. n. 37., Vallensis cum Farinacio, & Mascardo lib. 2. tit. 14. §. n. 26.*
- Inimicus Rei inimicitia gravi, & capitali, etiam in Criminalibus exceptis, in quibus testes alias minus idonei admittuntur, qualia sunt crimen læsæ Maestatis, Hæresis, Simoniz &c. prohibetur, *Vallensis l. c. n. 18.*
- Judex, Assessor, Executor, Advocatus, Procurator, Tutor, Curator, & quivis alius Administrator in Causis, in quibus patrocinium dederunt, aut cognoverunt, ob specialem affectionem, quam erga illas habere præsumitur, *Can. si testes §. Patroni qu. 3. L. Ult. ff. de test. & cap. insuper in fine eod. tit. ac cap. Romana Ecclesia, de test. & attest. in 6.*
- Similiter Proxenetæ, seu mediator in illo negotio, in quo mediator fuit, *Cap. 1. ibiq. Gloss. 1. civi-*

civiliter hoc tit. in 6. *Aubent. de Test. §. Quoniam vero collat. 6. Gratianus discept. 514. n. 29. & discept. 573. n. 4., Farin. qu. 60. a n. 261., Pax Jordan. Elucubr. vol. 3. lib. 4. tit. 18. n. 580., & alii.*

- 80 Quamvis si Proxenetæ sit a publico deputatus, & approbatus possit de pertinentibus ad illius officium testificari, *Tuscus lit. P. concl. 954. & lit. T. concl. 225. a n. 1. Riccius collect. 715., & Rot. decis. 174. n. 11. p. 13. recent.* Et Parochus si fuerit Mediator alicujus Matrimonii contrahendi, plene probet ut testis promissionem dotis, factam a Muliere viro suo, *Card. de Luca de dote decis. 27. n. 20., Rot. coram Buratt. decis. 775. n. 19., & decis. 344. n. 14., decis. 29. n. 19., & decis. 276. n. 15. p. 40. recent.* Ac in Romana dotis, & alimentorum 1. Julii 1686. §. *Justitia coram Bentincafa.* Et si desint aliæ personæ, ex quibus veritas haberi posset, tum Proxenetæ, tum supradicti inhabiles ad testificandum, testari queunt in Contractibus, vel Instrumentis, in articulis non connexis, ac conjunctis &c. *Farinac. l. c. n. 176., & 178., 213., & seqq. & 417. & seqq. Mascard. de probat. concl. 1039. n. 16.* Quemadmodum, si velint, in testes ab illis, contra quos quis fuit Advocatus, Procurator &c., admitti possunt, *Vallen. si lib. 2. tit. 20. §. 2. n. 19.*
- 81 Tandem prohibetur quivis esse testis in propria causa, quam videlicet intentat proprio nomine; ejusque emolumentum, vel damnum spectat ad ipsum; *L. Nullus ff. de test. & L. Omnibus C. eod. tit.*
- 82 Quamvis Prælati, seu Rector Ecclesiæ, vel Monasterii a testificando pro Ecclesiâ propria, vel Monasterio non repellatur; *Text. in cap. Insuper de test. Abbas ibid., Felinus utrobique n. 1., Farin. loc. cit. n. 544.* Et sane facilius repellitur Judex, quam testis, *Cap. Cum R. Canonicus, ibiq. Gloss. v. cum sint ejus facti Offic. Deleg.* Sed Prælati in causa Ecclesiæ suæ non repellitur a judicando, *Can. Si quis 2. qu. 7. & cap. Cum persona de privil. in 6.* Ergo multo minus repellitur a testificando in illa. Repellitur tamen, si Prælati suo nomine Procuratorem constituerit ad agendum in judicio pro juribus Ecclesiæ suæ: tunc enim censetur ipse Actor principalis, adeoque ut testis intervenire non potest, *Abb. in dic. cap. Insuper n. 5. de test., Felin. n. 9., Farinac. de test. qu. 60. n. 562.* Vel si agatur de reditibus, ad mensam Episcopalem spectantibus; in quo casu cum verius causam propriam, quam Eccle-

siz agat, in illa testificari non permittitur, *Abb. loc. cit. n. 6. Felin. n. 9. & Farin. n. 569.*

In causa Universitatis, vel Collegii nulla persona, licet sit membrum illius, a testificando repellitur, *Cap. Nuntius de test. juncta Gloss. v. repellendum. Can. 1. 14. q. 2., & Farin. loc. cit. num. 450.* Quamobrem Clerici esse queunt testes idonei, si agatur de donatione, vel Legato, Ecclesiæ relicto pro ejus fabrica, *Farinac. a n. 472., Mascard. de probat. concl. 1442. n. 16.* Et recte quidem; nam hujusmodi personæ non dicuntur testimonium ferre in propria causa; cum illam nomine suo agere nequeant, quod ad quidditatem causæ propriæ necessarium est per *text. in L. 1. §. In propria ff. quando appellandum sit:* & aliud sit jus Universitatis, aliud jus singulorum, & de illo dicere non possunt singuli: [Hoc est meum.] Hinc *text. in L. sicut §. 1. ff. quando cujusque Universitatis nominis &c.* [Si quid (ait) Universitati debetur, singulis non debetur: nec quod debet Universitas, singuli debent.] Verum tamen est, quod in hoc casu testes pro Universitate, vel Collegio deponentes, non sint omni exceptione majores, ita ut duo ex illis faciant plenam probationem; idque ob aliquam affectionem, qua propriam Universitatem prosequi, vel Collegium non tamere præsumuntur, *Masc. l. c. n. 15., & Farin. ib. a n. 537.*

Quod si causa Universitatis sit talis, ut ne dum interesse commune illius, sed particulare singulorum respiciat; in ea testificari singuli minime queunt: quia in hoc casu quodammodo testificarentur in causa propria, cum vere de illorum privato commodo agatur: ut si controvertetur de pascuis, vel sylvis cædis, in quibus singuli Cives jus pascendi, aut lignandi habent; *Felin. in c. Insuper de test. n. 6., Farin. loc. cit. n. 495., Covarr. pract. quest. c. 18. n. 4., Sured. decis. 236. v. 2., Rota coram Buratt. decis. 604. nu. 4., & coram Celso decis. 284. n. 3., decis. 233. num. 15. p. 12. rec., & in Pampilonen. Præminentiarum 3. Februarii 1700. §. Nec possessio coram R. P. D. dell'Olmo.*

Atque hæc de Personis, a testando repulsis insinuasse, sit satis. Legatur *Can. 3. Si testes caus. 4. qu. 2. & 3.* ubi ex Legibus Civilibus repelluntur personæ, quæ a testimonio ferendo repelluntur. Legatur etiam *Pirhing. l. 2. tit. 20. a num. 19. usque ad 33.*

ARTICULUS VIGESIMUS NONUS.

An Judex Regularium Conservator, ejusque Assessor, Notarius, & Testes possint salarium exigere, recipere munera &c.

Dico primo Judex Regularium Conservator nequit a Monasterio, quod tuetur, salarium exigere, ne quidem pro sententia, quam profert: cum id ipsi prohibeatur in *c. fin. §. Circa munera, de Offic. Deleg. in 6. & c. statutum, §. Insuper de Rescript. item in 6.* mox adducendis. Quemadmodum omnibus Judicibus Delegatis Apostolicæ Sedis prohibetur in *c. Cum ab omni, de vita, & benef. Cleric.,* ne super decima litis, vel parte alia, præter expensas victualium, salarium a litigantibus exigant;

commendaturque, ut gratis vigorem judicarium ipsis studeant impertiri.

Potest tamen moderatas expensas a partibus exigere quas rationes muneris extra domicilium facturus erit, ita tamen, ut non plus ab una, quam ab altera parte exigat. Et, ubi partes fuerint notabiliter pauperes, nihil prorsus pro expensis exigat ab iisdem, ut decernitur in *dic. cap. statutum §. Insuper,* Et de simplici Delegato Apostolicæ Sedis cavetur in *cit. c. Cum ab omni.* Quod si non ambæ partes fuerint pauperes, sed una dum.

dumtaxat; poterit ab alia integras expensas exigere, ut docet *Gloss. de §. Insuper, v. quam ab alia, Arg. text. ibid.* dum ait in plurali, *litigantes* 3 *Et cap. Cupientes §. si vero, & §. Denique de elect. in 6.* Neque ab his expensis deducendæ sunt illæ, quas domi facturus esset; sed integras recipiet, ut notat *Gloss. dic. §. Insuper, v. moderatas.* Idque etiam si Conservator haberet aliunde Beneficia sufficientia, ut contra *Hofiens.* contendunt Doctores passim in *dic. cap. Cum ab omni, & dic. §. Insuper, cum Gloss. ibid. & Specul. de salar. Jud. sub tit. gener. de salar.* Et ubi extra Domicilium Conservator se conferret, ad restem ex causa in jure probata examinandum. Sed in hoc casu non æqualiter ab utraque parte expensas recipiet, sed a procurante, ut monet *Gloss. dic. §. Insuper, v. ab alia.* Inter has autem expensas comprehenduntur illæ pro famulis necessariis, equis, vecturis, & similibus; *Gloss. communiter recepta dic. §. Insuper, v. moderatas, Cap. Procuraciones, de censib., & alibi.*

4 Nequit tamen Conservator, sibi rescarcire damnum, si quod occasione itineris extra suum domicilium passus sit: cum aliud sint damna, aliud expensæ; nec unum alterius nomine comprehendatur, *c. in nostra, de Injur. & in L. Inter causas §. Non omnia, ff. mandat. ac ex dic. §. Insuper tradit Joa. Andr. in addit. ad Specul. §. dicturi littera B.* conoedens tamen, quod, si propter infirmitatem plus temporis, quam utilitas, aut necessitas causæ exposcat, extra domicilium Iudicem morari contingat, & plus sibi expendere, quam expenderet domi; hunc excessum, moderate tamen, possit exigere, *ex c. Cum pro causa, de præsum. L. ex parte in princ. ff. fam. arcist. & L. si communis, ff. de negot. gest.*

5 Atque hic advertit *Cochier de Conservat. qu. 13. n. 1.*, quod si adesset alicubi consuetudo, possit ibi Conservator sportulas moderatas, seu salaria exigere, quamvis repugnent *dic. c. fin. de Offic. Deleg. in 6., Cap. statutum §. Insuper, de rescript. in 6. & c. Cum ab omni, de Vit. & Honest. Cleric.* Quod idem sentiunt *Vest. in Prax. Roman. Cur. lib. 7. c. 1. n. 13., Card. in Clem. statutum, de elect., Jaf. in §. Tripli n. 46. Instit. de Actio., Rol. a Valle conf. 87. a n. 2., Casoc. de Locat. & cond. p. 1. q. 7. n. 41. qui a n. 42. usque ad 63. contendit, ex generali hac consuetudine non posse exigi in causis summariis, sicut & in brevioribus, & a pauperibus, etiam sponte offerentibus: posse tamen exigi in causis viduarum, pupillorum, & aliarum miserabilium personarum aliunde, quam ratione paupertatis.*

6 Opponitur tamen *Donat. qu. 24. n. 2.*, autmans non obstante consuetudine in oppositum, adhuc Conservatorem non posse, sportulas, seu salaria exigere pro Iudicio; cum adversa consuetudo non derogat laudatis iuribus, quæ id vetant expresse. Sed hoc gratis asserit *Donatus*, & sine ulteriori ratione. Ratio igitur, quare adversa consuetudo laudatis iuribus non derogat; immo derogetur ab illis, est decretum irritans, in fine appositum *dic. c. fin. de Offic. Jud. Deleg. in 6. & dic. c. statutum de rescript. item in 6.* Quod sane omnem consuetudinem abrogat, ne dum in præteritum, sed etiam in futurum, juxta ea quæ diximus supra *art. 1. asser. 3. §. dicitur 7. in fin. & alibi.*

7 Sed in provincia Mediolanensi, etiam citra consuetudinem, potest Conservator Apostolicus, salarium usque ad certam quamdam summam recipere juxta taxam, descriptam in Constitutione Gregorii XIII. *incip. [Romanum decet Pontificem] 4. Junii 1580.* de taxis, & aliis, a Con-

servatoribus servandis in eadem Provincia.

Atque hic sciendum, sportulas dici Munera & Iudicum, quorum quantitas a lege taxata non est, *Auth. Generaliter C. de Episc. & Cler.* Et hoc nomine vocari, accepto Contento sub nomine Continentis: quia Sportulæ erant vasa quædam, in quibus olim Iudicibus munera deferebantur. Unde ad significanda munera, quæ dantur Iudicibus, Sportularum nomen translatum est. De cujus significatione differunt *Abbas in c. cum ab omni, n. 19. de vita, & honest. Cler. Syl. verb. Judex n. 13. Tabien. n. 6. Barbosa. in rubr. C. de Sportulis, & alii.*

Dico II. Iudex Regularium Conservator ne dum salarium exigere non potest; sed neque munera recipere a Monasterio sibi commissio: & si recipiat, ad integram restitutionem obligatur, nulla eorum, quibus restitutio facienda erit, remissione ullatenus eidem profutura, ut statuit *dic. c. statutum.* Munera siquidem prudentes excusant, ut dicitur *Exod. 23. & oculos sapientum, ut habetur Deuteron. 16. & Eccles. 20.* Utque cœcinit ille Poeta.

Munera, crede mihi, placant hominesque Deosque: 10

Quamvis, ut permittit *dic. cap. statutum*, recipere valeat esculenta, & poculenta seu comestibilia, & potabilia, mera liberalitate oblata, quæ paucis diebus consumi possint, tribus scilicet, ut explicat *Menoch. de Arbitris lib. 2. cens. 6. cas. 317. n. 9.* Et pro Provincia Mediolanensi præscripsit in cit. Constit. [Romanum decet Pontificem] Gregorius XIII. Sed alii eam paucitatem dierum statuendam relinquunt iudicio boni Viri, attenta qualitate personarum danium, ac recipientium, & causæ, ob quam dantur; quibus patrocinatur *Gloss. in dic. cap. statutum*, ubi sic habet: [Cum numerus non adiciatur, crederem arbitrio boni Viri relinquendum, habita etiam consideratione personarum] juxta *C. & si quæstiones 18. de Simon.* ibi: [Cum in accipiendis, vel dandis muneribus, tria sint maxime attendenda, personæ scilicet dantis, & accipientis, qualitas, quantitas muneris, & tempus donationis.]

Verum hæc ipsa esculenta, & poculenta, mera liberalitate oblata, neque omnino, neque semper, neque ab omnibus sunt recipienda, monet *Peyrin. tom. 3. c. 11. n. 14.* conformiter *ad L. solent ff. de Offic. Procons.*

Dico III. Assessor Judicis Regularium Conservatoris potest salarium exigere; & quidem vel ab ipomet Conservatore, si eo Conservator non indigeat; assumatque pro sui commoditate, & libito: vel a partibus, si eo Conservator indigeat; & propter suam indigentiam sibi adjungat, ut *excit. c. statutum* insinuavimus *articulo precedente, asser. 2.* Quod tamen salarium ab ipomet Conservatore, ut decrevit laudatum *c. statutum*, & insinuavimus *articulo præced. citato asser. 2. num. 6.* moderari debet, attenta nimirum qualitate causæ, partium conditione, præstantia Assessoris in doctrina, & loci consuetudine, ut notat *Gloss. in dic. c. statutum, §. Assessorem v. moderandum*, juxta id, quod dicitur de Advocato in *L. 1. §. In honorariis ff. de var. & extraorde. cogn.*

Potest etiam Conservatoris Assessor esculenta, & poculenta, immo & munera a partibus litigantibus accipere; cum hæc Assessori neutiquam prohibeantur, licet interdicanter Conservatori per adductas *Leges, & Canones*; quæ sane si munera etiam Assessori prohibere voluissent, facile exprimere potuissent, *arg. text. in c. Audientiam, de decim. c. Inter corporalia, v. unde si circa, de translat. Pralat. L. Præcipimus C. de appell. L. Unic. §. si*

- §. si vero, C. de caduc. toll. cum simil. Quo argumento in materia Conservatorum utitur *Glof. in c. fin. v. præsument.* Et aliunde non pendet ab Assessore iudicium, & sententia, sed tantum consilium; quod quidem neque tenetur sequi Conservator, ex dictis *art. præced. assessor. 2. cit. n. 16.* Et facile a Conservatore contineri potest Assessor, metu, & pœna remotiois a munere in illa causa, conformiter ad *c. Quoniam contra, de probat.* Quamvis ubi teneatur Conservator, Assessoris consilium sequi, cum ab eo tunc iudicium, & sententia pendeat, quod circa munera de Conservatore statutum est, idem de Assessore sit intelligendum, ut optime notat *Monet. c. 8. q. 8. concl. 2. num. 224.*
- 13 Dico IV. Notarius Conservatoris si salarium habeat a Principe, seu Republica pro exercendo Notariatus Officio in communi, nequit salarium ullum exigere in subiecta peculiari materia: si minus, potest illud exigere, sed prout a Principe, seu Republica taxatum est. Quod si neque taxatum sit Notarii salarium; debet, illud exigere, quod labori consentaneum est, habito quoque respectu ad conditionem litigatoris, seu alterius cuiuscumque personæ, ejus acta postulantis; consuetudinem fori, seu loci; & causæ, seu Instrumenti qualitatem. Atque ita *Sylv. Verb. Tabellio q. 6. & Doctores* passim, qua Morales, qua Canonistæ. Et, si aliquid in notabili quantitate accipiat, ne dum mortaliter peccat contra Justitiam cum onere restituendi; sed contra Religionem etiam, cum in principio muneris juramentum emiseric, se fideliter munus suum, & Leges circa illud latas observaturum, *Bald. in Auth. sed hodie C. de Episcop. & Cleric. & Doctores* communiter. Ceterum ad evitanda incommoda, quæ in hac materia possent occurrere, salarium, Notario consentaneum, per Conservatorem etiam moderandum fore, decrevit Bonifacius VIII. *in dic. c. statutum.*
- 14 Notarius nedum esculenta, & poculenta potest accipere, ut Conservator, & Assessor; sed etiam munera, ut Assessor; cum id neque ipsi prohibeatur, etsi prohibitum sit Conservatori. Neque ab ipso iudicium pendeat, & sententia, sed solum Acta conscribere: ipsumque valeat Conservator, facili negotio continere metu, & pœna remotiois ab officio.
- 15 Dico V. Possunt etiam vocati pro testimonio ferendo, expensas, quas veniendo, stando, & redeundo fecerunt, exigere; & quidem, Conservatoris diligentia, non nisi ab eos producente ministrandas, ut decernitur *in dic. c. statutum 11. de Rescript. in 6.* Quam sane Constitutionem circa munera, & expensas, Assessores, Notarios, ac Testes Bonifacius VIII. *in c. fin. de Offic. Jud. Deleg. in 6.* voluit, a Conservatoribus etiam, per omnia observari, sic: [Circa munera vero, & expensas, Assessores, ac Notarios, & personas testimonii causa vocandas, illa præcipimus in huiusmodi Conservatoribus per omnia observari, quæ in Delegatis Iudicibus Constitutio a nobis super his edita observanda decrevit.]
- 16 Constitutio autem hæc, in qua integra hujus Articuli doctrina fundatur, tum circa Conservatorem,

salarium, & munera, ab ipso neutiquam recipienda. Sicut & quo ad Assessorem, Notarium, & Testes ab eodem adhibendos, salarium ipsis perfolvendum, expensas, ac munera &c. modumque, quo illi adhibendi sunt, sic habet a §. *Insuper* [Insuper ut gratis, & cum omni puritate iudicium coram ipso procedat, nullum munus, vel quidquid aliud (nisi forsan esculentum, vel poculentum, mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus: vel nisi cum ipsum, propter causam sibi commissam, contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas) recipere ab eisdem partibus qualitercumque præsumat. Provisurus attente, quod in ipsis expensis modum nequaquam excedat: nec plus ab una parte, quam ab alia exigat; cum commune gerat negotium utriusque: Quodque (ubi causæ sibi commissæ utilitas, vel necessitas non exegerit) occasionem propter habendas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat: sed & ubi notabiliter fuerint pauperes litigantes, etiam pro expensis nil prorsus exigat ab eisdem. Assessorem autem, ut quandoque faciunt aliqui fraudulentum, nisi eo indigeat, (quod conscientiam relinquatur ejusdem,) sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo providere teneatur eidem. Si autem indigeat, ipsum neutri parti suspectum assumens, ei de competenti salario provide moderando ab eo, faciat a partibus communiter provideri. Notarium vero, vel Notarios in causa sibi commissâ scribentes, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt, ut ad ipsius spectat officium, prudenter refrænet; nec cum ipsis, aut cum Assessore præfato lucrum participet ullo modo. Si quid autem contra Constitutionem præsentem recepit, ad ipsius restitutionem integram teneatur, nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione ullatenus profutura eidem. Pro ferendo quoque testimonio (prætextu cujus aliqui alios fraudulenter interdum a Iudicibus vocari procurant, ut eos laboribus, & expensis fatigent, aut extorqueant aliquid ab eisdem;) nullum ullatenus convocent, nisi quod conditio, & status causæ requirent: sed nec tunc, nisi a producente, competentes vocato pro testimonio, veniendo, stando, & redeundo faciat ministrari expensas. Quidquid autem contra præmissa, vel eorum aliquid contigerit attentari, sit ipso jure irritum, & inane.]

Huc usque laudata Constitutio, in qua circa 18 clausulam illam [si quid autem contra Constitutionem præsentem receperit, ad ipsius restitutionem integram teneatur nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione ullatenus profutura] advertendum ex *Pellizz. q. 18. n. 113.* & doctis recentioribus ab ipso consultis, per ultimas particulas non tolli, quin dominium rei, quæ remittitur, valeat in manibus ejus, qui rem illam injuste accepit, relinqui; non quidem titulo remissionis proprie dictæ, utpote hic a Pontifice prohibet, sed titulo donationis; cum quivis propriarum rerum dominus sit, & arbiter, valeatque proinde de illis pro arbitrio disponere.

ARTICULUS TRIGESIMUS.

An Judex Regularium Conservator impediri, vel molestari valeat, præsertim a Legato Nato, aut de Latere, a Delegato Apostolico, ab alio Conservatore, ab Ordinario loci, vel a Magistratu Sæculari, quominus exercere possit munus suum. Et quibus subjiciantur pœnis illum impediens, vel molestans; ac contra hos num, & quomodo procedere possit.

Dico I. Cum Judex Regularium Conservator sit Judex Apostolicæ Sedis Delegatus, immo & Ordinarius; a nemine, qui non sit Pontifex Maximus, impediri, vel molestari potest, quominus libere munus suum exequatur in favorem Religiosorum sibi commissorum, eorumque Conventuum, Bonorum, Jurium, Privilegiorum, Agentium, Procuratorum, Syndicorum, Familiarium, Servitorum &c. Quod si ab aliquo impediatur, vel molesteur, impediens aut molestans hujusmodi ipso facto Censuram incurrit, ac ut censuratus potest ab ipsomet Conservatore declarari, ut docent passim Doctores, & infra videbimus. Hinc

Dico II. Judex Regularium Conservator, ne quidem a Legato Nato, aut de latere impediri, vel molestari potest in munere sibi demandato. Assertio perspicua est ex *Cap. Studuisti, de Offic. Legat.* ubi cavetur, Legatum Apostolicæ Sedis impedire non posse commissionem Apostolicam, alii factam: idest (secundum communem Doctorum explicationem ibi) non posse, se intromittere in causa specialiter alicui a Pontifice delegata: neque latam ab eo sententiam irritare, nisi speciale super hoc mandatum receperit: sed solum, si rationabiliter lata fuerit, confirmare, sive approbare, & executioni mandare: idque ob rationem, qua nos superius *art. 1. asser. 3. §. dicitur. 8. per tot. art. 21. asser. 2. resol. 6. & alibi*, non semel usi sumus, scilicet tum insinuatam a *textu*, & in *cap. 1. & cap. Pastoralis, de Rescript.* quoniam mandatum speciale derogat generali: tum etiam ex eo, quia, specialis Delegatus in causa sibi commissa major est Delegato generali; cum ratione Delegationis major quis eo fiat, cui aliunde par, aut etiam minor est, ut liquet ex *cap. Sane il secundo de Offic. Jud. Deleg. cap. Pastoralis, §. Præterea, de Offic. Ordin. & advertit Gloss. communiter recepta in Cap. Innotuit verb. in parem, de elect.* Unde Conservatorem in causis sibi demandatis majorem esse Legato, docuere *Anchar. conf. 132. a n. 2. Ruin. conf. 3. vol. 4. Mandos. de Signat. Grat. verb. Conservatoria, vers. Conservatores dicuntur, & alii. Vel saltem specialis Delegatus in causa sibi demandata,*

si non major, est generali par. Sed nequit Minor inhibere majori, neque par pari, sed Major solummodo, ex *L. Judicium solvitur*, ibi: [Vel eo vetante, qui majus imperium in eadem jurisdictione habet.] *ff. de Jud. & [Par in parem non habet imperium.] ex L. Ille, a quo §. Tempestivum ff. ad Trebell. L. 3. in fin. & L. Nam Magistratus ff. de Arbitr. & Cap. Innotuit, cum simil.* Quemadmodum nec privilegiatus contra pariter privilegiatum uti potest privilegio suo, *Aurb. de Sanctissimis Episcopis, §. Sed hac præsentis, & L. Verum §. ult. cum Legib. seq. ff. de Minor.* Et simile non agit in simile juxta Philosophum *4. generat. cap. 7. text. 50. & docent Mandosius de Inhibit. qu. 3. n. 2. & 3. qu. 4. n. 2. qu. 6. n. 1. qu. 7. n. 2. qu. 8. n. 2. & qu. 9. in fine, & alii.*

Nec officit, quod Legati de latere, præsertim qui aliquibus Provinciis præsunt, ibi Personam Papæ repræsentent, ejusque vices gerant. Id enim est mandatum generale, cui per speciale Conservatoris derogatur. Et aliunde ipse etiam Conservator, in causa sibi commissa, personam Papæ repræsentat, ejusque vices gerit, ex *cap. Sane il secundo de Offic. Deleg. & Doctoribus passim cum Ancharano n. 4. Ruin. ubi supra, Nevizan. conf. 35. n. 9.* Par autem, ut diximus, pari inhibere non potest.

Dico III. Judex Regularium Conservator impediri, aut molestari; neque potest a Delegato Apostolico in executione muneris sibi demandati. Assertio probatur: quia Conservator vel simpliciter major est Delegato Apostolico, ut tradunt Doctores non infrequenter cum Gloss. in *cap. Statutum in princ. verb. Canonici, & Gomez. in repet. dic. cap. Statutum n. 8. de Rescript. in 6.* Vel saltem est illi par. Sed si Major; Major minorem, non minor majorem impedire potest &c. Si vero par; par in parem non habet imperium, ex dictis *asser. præced.* Ergo &c.

Unde quamvis Ordinarius loci, sive Episcopus per Sacros Canones, & Tridentinum pluribi constituitur Apostolicæ Sedis Delegatus; non poterit tamen Conservatorem impedire, vel molestare, aut in ejus sese commissionem intromittere: quem-

admo-

admodum neque id poterit Conservator in iis, que privative pertinent ad Episcopum, etiam ut Apostolicæ Sedis Delegatum.

Poterit nihilominus Delegatus Apostolicus specialiter in aliqua causa ex pertinentibus etiam ad Conservatorem, inhibere Conservatori, si procedere velit in ea, cum mandatum speciale Delegati hujus Apostolici specialis deroget generali Conservatoris, ex traditis *asser. preced.* Sicut & poterit idem Delegatus specialis, si ei causa appellationis a Sententia Conservatoris fuerit demandata, Conservatori inhibere, ut probat *text. in cap. Romana §. Si vero, & Cap. Non solum, de Appellat. in 6. Mandosus de Inhibit. qu. 4. a n. 11. & qu. 11. n. 2. & alii.* Sicque illum coercere, etiam per censuras, utpote suæ jurisdictioni resistentem, ex *cap. 1., cap. Præterea, cap. Significasti, & cap. Sane il secondo de Offic. Deleg.*

8 Dico IV. Judex Regularium Conservator neque ab alio Conservatore, ejusdem Ordinis Monasterii, sive alterius diversi Ordinis impediri, vel molestari valet in exercitio sui muneris. Assertio probatur: quia par in parem non habet imperium; nec privilegiatus contra pariter privilegiatum uti potest privilegio suo; neque simile agit in omnino simile, ex dictis. Quod tamen limitari debet:

9 Primo, ubi aliquis sit adjunctus, seu Collega Conservatori, seu de cetero ille sit etiam Conservator, sive non: cum possit adjunctus, seu Collega alicujus Judicis, statim ac sibi commissio est præsentata, Conjudicibus inhibere, ne ulterius sine eo procedant in causa, ut docent *Staphil., referens praxim, in tract. de lit. grat. & just. §. 2. vers. in Commissionibus justitiæ pag. mibi 178. Mandos. de inhibit. qu. 6. n. 2. & 3., sicut & qu. 8. num. 2. & alii.*

10 Secundo, ubi duo Conservatores, vel Conservator cum alio Delegato essent in solidum deputati, juxta limites *cap. Cum plures de Offic. Deleg. in 6.* Quia tunc si unus prævenisset alium, qui nihilominus vellet procedere cum eo, vel etiam sine eo, qui prævenit, posset præveniens inhibere prævento, ut docent *Alex. conf. 9. lib. 4. Bero. conf. 117. n. 4. lib. 3. & alii.* Nisi tamen præventus procedere vellet, quia foret impeditus præveniens, vel nollet, aut malitiose recufaret, juxta *Text. dic. cap. Cum plures de Off. Deleg. in 6.* Et

11 Tertio, ubi unus Conservator alteri foret ex aliquo justo titulo præferendus, juxta ea, quæ superius diximus *art. 1. asser. 2. §. dicitur 8. a n. 69.*

12 Illud hic animadversione dignum est: in hujusmodi casibus, in quibus ob competentiam præsertim Jurisdictionis inter duos Conservatores, vel Conservatorem, & Legatum, aut Apostolicum Delegatum quoad cognitionem alicujus causæ, præsertim rixæ, & contentiones oriri solent; unde unus ab altero impeditur, & molestatur, anathematis mucrone percutitur, aliisque censuris ligatur &c. non sine personatum maxime laicorum admiratione, & scandalo; controversiam omnem per ipsosmet Judices pacifice definiendam, ac extinguendam esse. Quod si forte nequiverint in unum concordare, per Arbitros concorditer electos tandem aliquando terminandam, coherentem ad dispositionem *Cap. Pastoralis in princ. de rescript. approbatam per cap. Cum contingat, eod. tit. & cap. ab Arbitris de Off. Deleg. in 6.* Quemadmodum controversiam super jurisdictionis competentia inter Judicem Regularium Conservatorem, & loci Ordinariam per Arbitros Juris componendam esse supra *art. 27. per totum* dictum est.

13 Dico V. Judex Regularium Conservator neque

ab Ordinario loci impediri, vel molestari potest, quo minus exercere valeat munus suum. Assertio manifesta est ex *Cap. Sane il secondo de Offic. Deleg.* Ubi statuitur, Episcopum, aliamve personam rebellem, & contumacem in causa, ab Apostolica Sede alicui delegata, posse ab eo Delegato per censuram Ecclesiasticam compelli. Plus autem est Conservator, quam Delegatus Apostolicus, ut supra diximus ex *Gloss. in cap. Statutum, in princ. v. Canonicis, de Rescript. in 6., & Gomez. ibid. n. 88.* Ergo si potest Delegatus Episcopum, aliumve rebellem per censuram compellere; multo magis poterit Conservator, qui Delegato major est ex dictis, aut saltem par: sicque nequit ab Episcopo in suæ Jurisdictionis exercitio impediri, & molestari. Item ex *cap. Si quando, eod. tit.* ubi Ordinarius non debet Judicis Delegati mandato violenter resistere, sed apud ipsum instare, precibus videlicet, ut notat *ibid. Gloss. v. resistere.* Et ex *Cap. Pastoralis §. Quia vero, de Offic. Deleg.* Ubi præscribitur, quod Ordinarius, cui mandat Apostolicus Delegatus, ut exequatur Sententiam, ab ipso Delegato latam, teneatur illam exequi quantumvis sciat, esse injustam; nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere absolvatur. Cujus rei illam assignat rationem Pontifex: quia Ordinarius obsequi tenetur Delegato. Et tandem ex *cap. Pastoralis §. Præterea, de Off. Ordin.,* per quod nequit Ordinarius se ingerere in causa, a Sede Apostolica delegata, etiam mortuo ipsomet Delegato, & quamvis agatur de absolvendo excommunicato ob contumaciam. Quoniam (estque ratio ibi assignata a Pontifice) Delegatus in negotio sibi commissio major est Ordinario. Quamobrem Doctores communiter cum *Mandos. de Signat. Grat. verb. Conservatoria, Anchar. dic. conf. 132., Tusco in concl. Jur. verb. Conservatores n. 1.* firmant, Conservatores tamquam Apostolicos delegatos non posse ab Ordinario impediri, seu molestari in eorum jurisdictione, sive in exercitio muneris sui.

Nec officit, quod ex *cap. Cum contingat, de Rescript. v. valeat Ordinarius cognoscere de validitate rescriptorum commissionis duorum Delegatorum, qui contraria illi mandant.*

Non enim exinde potest Ordinarius Delegato præcipere, inhibere &c. ut liquet ex verbis *textus* ibi: [Aut ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere: nulla tamen tibi potestas attribuitur, ut inter Delegatos, aut partes de jurisdictione debeas judicare.] Et quamvis ex speciali delegatione Pontificis possit petere copiam litterarum, ut mandatum alterius Delegatorum non exequatur; non tamen ad id valet Delegatos, aut partes astringere, ut ex illis *textus* verbis manifestum est: [Tunc litterarum ad utroque a Sede Apostolica obtentorum copia postulata, quas tibi auctoritate præsentium districte præcipimus exhiberi.] Ac ex *Gloss. & Doctoribus ibi,* notantibus dici *postulata, non obtenta,* aut quid simile. Neque demum potest de competentia Jurisdictionis inter eosdem Delegatos cognoscere; cum ea, ut *ibid. in fin. cavetur, v. quod si super hoc,* juxta tenorem *cap. Pastoralis in princ. eod. tit. de Rescript.* sopiri debeat, nimirum per Arbitros Juris.

Nec etiam officit, quod Ordinarius ob malitiam, vel desidiam Judicis delegati in procedendo, possit absolutos per Apostolicum Delegatum ab excommunicatione in pristinam excommunicationis sententiam revocare, eosdemque tamdiu eadem sententia ligatos tenere, quamdiu causa legitimam habere progressum non incipiat, ut discernitur in *cap. Significavit, de Offic. Ordin.*

17. Nam non exinde potest Ordinarius Delegato præcipere, inhibere &c. sed tantum potest, se aliquo modo in ejus causa intromittere. Idque, ratione periculi peccati, adeoque favore animæ; ut ait *ibid.* Pontifex: [Cum pro malitia, vel defidia Judicis Delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ suffragium invenire.] Cum, favore animæ, & ad vitandum peccatum possit optime a regulis Juris recedi, coherenter ad *cap. Novit, de Judic.* Immo & ad vitandum ipsummet peccati periculum, & scandalum, juxta *Can. Illa, dist. 11. Can. 1. dist. 51., Can. Generalis, dist. 54., Cap. Cum ex injuncto, de nov. oper. nuntiat., & cap. 2. ubi Felin., & alii, de præscript.*
18. Dico VI. Judex Regularium Conservator neque a Magistratu Sæculari potest in sua Jurisdictione impediri, vel molestari. Assertio manifesta est ex eo, quia, ut sæpe alibi diximus, Judex Regularium Conservator, utpote delegatus a Papa adversus quascumque personas, etiam laicos, cujuscumque conditionis, & dignitatis ex sint, pro Conservatione Regularium Judex competens est; & quidem nedum Regularium sibi commissorum, verum etiam quorumcumque aliorum, tam Ecclesiasticorum, quam laicorum; quemadmodum Papa (cujus vices gerit Conservator) Judex Ordinarius est omnium, etiam laicorum, cum damna inferunt personis, & rebus ecclesiasticis, *Cap. Cum sit generale, de for. compet.* Ubi cavetur, quod Rectores locorum Venerabilium possint laicos malefactores suos coram Judice Ecclesiastico convenire. *Cap. Conquestus cod. tit.,* ubi decernitur, quod laici per violentiam usurpantes bona Ecclesiarum, etiam temporalis jurisdictionis, per censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiastico Judice ad cessandum ab hujusmodi violentia cogendi sint, & faciendum satis de præteritis damnis, & injuriis. Si autem Judex Regularium Conservator Judex pariter est omnium, & quarumcumque personarum, etiam laicarum, nequit ab his in suo munere impediri, aut molestari. Nec suffragatur, quod male Conservator procedat. Cum adhuc Sæcularis Judex, qui minorem habet potestatem, supplere non possit negligentiam Ecclesiastici, qui ipso potestate, & auctoritate major est, ut firmiter passim Doctores in *cap. Qualiter, & quando, cum Jo: Andr. Abb. n. d. Collect. Card. in fin. Anchar. n. 5. Burr. n. 8. Imol. n. 7.* Sed illam suppleat Ecclesiasticus, *cap. Ex transmissa, de For. compet. Quamobrem*
20. Dico VII. Impediens, vel molestans Judicem Regularium Conservatorem, quominus libere valeat exequi munus suum, si fuerit Legatus, seu Natus, sive etiam de Latere, Delegatus Apostolicus, Conservator Monasterii ejusdem Ordinis, vel alterius Ordinis diversi, Episcopus, aliave persona Ecclesiastica, excommunicationem, sive suspensionem a Divinis incurrit, & quidem ipso facto, a Sancto Pio V. latam in Conservatoria pro Dominicis, *incip.* [Ad hoc nos Deus:] Et quamvis præfata Bulla dubiæ Auctoritatis videatur *Lexane n. 72.,* non ita tamen *Pellizzario qu. 34. n. 137.,* ubi autumat, eam suffragari posse; cum in dubio melior sit conditio possidentis; & in proposito possessio stet pro concessione, quam constat, factam fuisse. Sin autem præfatus impediens, vel molestans fuerit Magistratus Sæcularis, aliave persona laica, eo ipso excommunicationem incurret. Atque ita ex *cap. 1. de Offic. Deleg. Cap. Sæculares 2. de for. compet. Cap. Licet, de except. cod. lib. Ac ex cit. Constit. Con-*

servat. Sancti Pii V. pro Prædicatoribus late comprobant *Mandof. de Inhibit. qu. 10. Lancellet. de Attent. cap. 20. a n. 40. & a n. 70. usque ad 94. Pellizz. supra, & alii.* Sed circa præfatum Constitutionem Pianam

Notandum, censuram sub forma disjunctiva latam, ut in proposito a S. Pio V. in præcitata Constitutione adversus impediens, vel molestans Dominicanorum Conservatorem sic: [Qui quamdiu dictum officium exercueritis, & ipsi exercuerint, a nemine, quominus illud exerceatis, & exerceant sub aliquo prætextu, ac sub excommunicationis, sive suspensionis a Divinis latæ sententiæ, quam eo ipso incurtere volumus, & declaramus respective pœna impediri, vel molestari possitis, & possint, dicta auctoritate declaramus:] censuram, inquam, sub forma disjunctiva prolatam, nullius esse roboris, & firmitatis, contendunt *Navarr. cap. 27. n. 161. Sayr. de Cens. lib. 4. cap. 7. n. 3. Henriquez lib. 13. cap. 32. n. 4. Ugolin. de Cens. tit. 1. §. 2. n. 4. Gordon. in summ. tom. 2. lib. 7. qu. 5. cap. 1. n. 5. & alii,* quibus patrocinari P. Vasquium in *tract. manuscript. de Suspens. §. 2.* refert *Turrian.* mox citandus: quia censura, disjunctive lata hoc modo: [suspensus maneat, vel excommunicatus] nihil determinate significat; ergo nihil determinate efficit; cum verba non plus efficient, quam significant: præsertim quod nec utrumque præstare valeant, cum sit disjunctive prolata; nec alterum tantum, cum non sit major ratio unius, quam alterius.

Nihilominus illam firmam, & validam esse, probabilius arbitrantur, agentes de censuris *Suarez disp. 3. sec. 2. n. 12. Alterius tom. 1. lib. 3. disp. 9. c. 3. Turrian. lib. 1. disp. 4. dub. 1. Filliuc. quasi. 5. n. 58. Bonacina disp. 1. qu. 1. pun. 7. propos. 3. n. 4. Cornejus in 3. p. disp. 5. dub. 4. Diana p. 5. trac. 9. resol. 63. Pellizz. in Man. tom. 2. trac. 7. de Cens. in gen. quoad Regul. c. 1. sect. 2. qu. 16. n. 72. & alii,* quibus subscriptus in tertia Nostri Juris Canonici parte, ubi de pœnis ecclesiasticis: eo quia contendunt, Judicis intentionem in hujusmodi sententiis pœnalibus, sub forma disjunctiva prolati esse, ut is, contra quem proferuntur, unam ex duabus pœnis, sub dicta forma contentis, & sane quam maluerit, eligat pro libito, ac determinet, ita tamen, ut si neutram elegerit, utraque pœna ligatus remaneat, & quidem ex eadem Judicis intentione, modo dicto indicata, ut addit *Pellizz. in man. tom. 2. trac. 7. de Censur. in gen. quoad Regul. cap. 1. sec. 2. Q. 16. n. 72.* Unde quamvis sententia non sit ad aliquam particularem pœnam explicite a Judice determinata, talis attamen est implicite, & in confuso, ad illam videlicet, sub forma disjunctiva contentam, quam pro arbitrio selegerit reus: eademque proinde significat, & consequenter operatur; cum præsertim necesse non sit ex aliquo jure, quod ipse Judex determinate intendat speciem pœnæ; & sufficiat, ut illam relinquat delinquentis arbitrio. Quod probatur a simili: quia sententia, lata in foro fori sub forma disjunctiva, delinquentis arbitrio determinanda, sic: [Vel solvat mille aureos, vel mittatur ad triremes per biennium:] Sicut & in foro conscientie pœnitentialis, ubi Confessarius satisfactionem imponat suo pœnitenti hoc modo: [Vel tali die jejuna, vel fac eleemosynam:] Et in concessione Indulgentiarum sub hac forma: [Si tali die jejuna veris, aut eleemosynam feceris,] firma, & valida est, ut vel ipsa quotidiana praxis suadet; ergo a pari valida, firmaque erit sententia censuræ, lata sub forma disjunctiva, delinquentis arbitrio determinanda. Immo

Addit

24 Addit *Turrianus ubi supra*, nonnullos opinari, censuram disjunctive prolatam, firmam quidem esse, sed per eam intendere judicem, ut hoc ipso, quod velit subditus violare præceptum, sub ea pœna disjunctiva prolatum, ligetur minori censura earum, quæ in dicta forma continentur; idque, non sine ipsiusmet subditi consensu, qui hoc ipso, quod velit, violare præceptum, sub dictis pœnis impositam, virtualiter censetur eligere minorem, ne alioqui maneat omnino impunitus: quod tamen nullo firmo argumento probari, ait *Diana*.

25 Advertit hic, & bene *Suarez n. 14.* non semel præfatam disjunctivam posse ex intentione Judicis hunc sensum habere, ut nimirum singulæ illius partes ad diversas personas, juxta diversas earum conditiones, applicentur: ut si aliqua prohibitio dirigatur ad laicos simul, & clericos; dicaturque [Sub pœna excommunicationis, aut suspensionis.] Vel dirigatur ad solos Clericos, quorum tamen aliqui solum Officium habeant, alii etiam Beneficium, & dicatur [sub pœna suspensionis ab officio, aut beneficio.] Et juxta hunc sensum pœna, sub forma disjunctiva prolata, incerta, & indeterminata non est; sed maxime definita, & determinata. Cum autem in nostro proposito censura Pia adversus omnes, & singulos impediētes, vel molestantes Dominicanorum Conservatores lata sit, cujuscumque de cetero conditionis, Ecclesiasticæ, vel Sæcularis ii sint; optime dici potest, quod non sit sub forma disjunctiva prolata, sed definita, & determinata, ita nimirum, ut pœna excommunicationis, in ea contenta, Sæcularibus applicetur; suspensionis vero a Divinis, quæ in eadem Sententia continetur, Ecclesiasticis.

26 Verum monet *Diana n. 3.*, cum ferre censuras

sub forma disjunctiva, non sit in usu Ecclesiæ, mortaliter peccaturum Ecclesiasticum Judicem, qui sub ea forma censuras inuret. Quod tamen, ut notat *Pellizz. n. 73.*, locum non habet in supremo Judice, Papa nimirum, utpote qui, cum sit supra Jus commuæ, quod non approbat talem modum ferendi censuras, non tenetur illud servare: unde & non servavit in *cap. A crapula de Vit. & Honest. Cleric.* ubi legitur: [Siquis autem se culpabilem exhibuerit, & a Superiore communitus, non satisfecerit, ab officio, vel beneficio suspendatur.] Et in *Constit. [Ad hoc nos Deus,]* de qua hætenus.

Dico VIII., Judex Regularium Conservator adversus impediētes, aut molestantes executionem sui muneris, si illi personæ laicæ sint, procedere potest per declarationem excommunicationis, ipso facto ab iisdem incursum: vel excommunicationis, aut suspensionis, si sint personæ Ecclesiasticæ. Ita Doctores passim *cum Pellizz. qu. 33. ubi n. 134.* monent, servandam esse modestiam, ac reverentiam debitam Pontificali Dignitati, quoties adversus Episcopos, eorumque Superiores impediētes, & molestantes procedendum erit, juxta *cap. Pastorale in princ. de Offic. Jud. Deleg. Cap. Sane il secondo, & cap. Quia Pontificali 2. eod. tit. in 6.* Quemadmodum in universum quoties procedendum erit per Censuras, sive de cetero adversus Ecclesiasticos servandam esse illam cautelam, ut non nisi raro, & in casu necessitatis (ut ita dicam) extremæ, deveniatur ad illas, ac probatis antea mitioribus remediis, ut addit laudatus *Pellizz. sequenti qu. 34. nu. 137.* Sed nos fusc egimus de hoc puncto *art. 26. assert. 4. & 5.*

ARTICULUS TRIGESIMUS PRIMUS.

Quas pœna incurrat Judex Regularium Conservator, limites suæ Jurisdictionis excedens: Sicut & Conservatoris procurans excessum. Et a quonam denuntiandus incursum.

Dico I. Potestas Judicis Regularium Conservatoris, deputati ad terminos Juris antiqui, ita debet intra suos limites contineri, qui Religiosorum, eorumque Monasteriorum, Bonorum, Jurium, Privilegiorum, &c. manifestas concernunt injurias, & violentias, judiciali neququam indigentes indagine, modo superius dicto, ut, si illos scienter excefferit, ad alia progrediendo, quæ non sunt hujusmodi, eo ipso Conservator per annum ab Officio sit suspensus, irritumque ipso facto, & inane quicquid contra fuerit per excessum attentatum. Atque ita statuitur a Bonifacio octavo *in cap. fin de Off. Deleg. in 6. ibi:* [Ut autem Conservatores limites sibi traditæ potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ diligenter observent; decernimus, ut si de aliis, quam de manifestis injuriis, & violentiis scienter se intromiserint; seu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam extenderint

potestatem, eo ipso per unum annum ab officio sint suspensi. Quidquid autem contra præmissa, vel eorum aliquid attentari contigerit, omnino decernimus irritum, & inane.]

Potestas quoque Judicis Regularium Conservatoris, ad terminos Juris Novi privilegiorum designati, sicut & Novissimi, eorumdem privilegiorum reformatorii, ita debet intra suos fines, supra explicatos *art. 2. 3. & 19. 20, 21, 22, & 23.* cohiberi, ut ubicumque illos excefferit, eandem pœnam incurrat Conservator, ut decrevit Gregorius xv. in sua *Constit. Reformatoria §. 11. sic:* [Quod siqui Conservatores sive in hac parte, sive alias quomodolibet suos limites excefferint, per annum ab officio Conservatoris hujusmodi suspensi sint.] Sed in his Juribus nonnulla sunt animadvertenda: scilicet.

Primum, ly *scienter*, appositum in dicta *Constitutione Bonifacii v. 111.*, quod omittitur in *Gregoria*

na laudata. Enim vero ad dictam suspensionem incurrendam requiritur, in Conservatore scientia excessus suę jurisdictionis per Bonifacium VIII., taliter, ut illa non incuratur, si propriam excedat Conservator potestatem ex inadvertentia, & ignorantia, dummodo non affectata, & multo minus crassa, & supina, *Rodriguez tom. 1. quest. Regul. qu. 65. art. 19.* Cum illa particula scienter elaram Juris noticiam denotet.

4 Est autem Ignorantia in genere ex *D. Dionysio, & D. Thoma 1. 2. qu. 76. art. 2.* Privatio scientiarum, quę quis aptus natus est scire. Secaturque multifariam: & primo in ignorantiam purę privationis, quę est mera carentia scientię: & ignorantiam male dispositionis, quę simul includit positivum errorem. Secundo in vincibilem; quando quis potest scire; & in Invincibilem; quando quis scire non potest. Tertio, in Culpabilem; quando quis potest, & debet scire; sed negligit: Atque hæc ab aliis dicitur consequens, quia ad aliquem actum voluntatis consequitur: & in Inculpabilem, quando quis vel non potest, vel non tenetur scire: & hæc ab iisdem dicitur antecedens, & non est imputabilis; cum eam antecedenter ad actum, voluntati nostrę imputabilem, habeamus. Quarto Ignorantia culpabilis, & consequens subdividitur in Affectatam, quę directe est volita, & quę sita, ut docet *D. Thom. qu. 6. art. 8.* ut E. G. si e templo exeas, ne audias promulgari jejunium: atque hæc videtur habere contemptum scientię; & in Simplicem, quam quis directe non quęrit, nec vult; sed illam habet, quia negligit inquirere, ut sciat, & ideo indirecto tantum voluntaria: & hæc videtur habere, non contemptum scientię, ut affectata; sed neglectum dumtaxat veritatis. Uade ab *Hugone Card. apud Terill. de Consc. probab. qu. 16. n. 5.* sic utraque Ignorantia explicatur: [simplex dicitur ignorantia, quando homo non laborat scire: Affectata dicitur, quando aliquis ex industria omittit scire, ne scientia in eo aggravet peccatum, ne magis teneatur ad non peccandum &c.] Ignorantia autem Affectata potest esse supina, & crassa si negligentia inquirendi fuerit magna. Quinto demum ratione objecti dividitur Ignorantia in Ignorantiam Juris, quę est circa Leges, vel obligationem Legum; & solet etiam dici Universalis; & Ignorantiam Facti, quę est de aliquo facto, vel non facto; soletque proinde dici Particularis, ut si ignorem, an jaculando occiderim virum, nec ne. Jam

6 Eadem excessus scientia, quę per Bonifacium VIII. requiritur in Conservatore ad incurrendam præfatam suspensionem, probabiliter etiam requiritur per Gregorium XV. & quamvis ab hoc Pontifice non apponatur ly *scienter*, quod apponitur a Bonifacio; nihilominus cum se remittat Gregorius in sua Constitutione ad Bullam Bonifacii Octavi, ubi loquitur de excommunicatione, quam contrahit pars, quę Conservatoris excessum procuraverit; probabile est, quod ad eandem etiam se remittat, loquens de Conservatore, qui limites suę potestatis excesserit; ut optime notant *Peyr. loc. cit.*, & ex eo *Pellizz. n. 144. ac Lezana n. 70.*

7 Verum ubi Judex scientię carentiam, seu ignorantiam, aut inadvertentiam in suo excessu præterdat, illam probare debet, juxta ea, quę habentur in Jure, *L. Generali, C. de tabul. lib. 10.* & notantur a *Gloss. in L. In rem §. Lignis ff. de rei vendit.* & ab *Alex. in L. de Pupill. §. Nuntiationem, de nov. oper. nunciat.* Quia si lex aliquid fieri prohibeat, & nihilominus fiat; non præsumitur ignorantia, sed scientia, conformiter ad *L.*

Juris ignorantiam C. de Jur. & fact. ignor., ut advertit *Rodriguez qu. 19. in fin. & Bonac. de Excomm. extra Bull. Cæn. disp. 2. qu. 2. p. 35. n. 11.*

Secundum, quod animadverti debet, est ly per 8 unum annum: per quod suspensio est temporanea: & ut talis, elapso præfixo tempore, anno videlicet in nostro proposito, (qui ut notant *Monet. cap. 7. qu. 12. n. 614., Donat. qu. 42. n. 2. & alii*, currere incipit a die commissi delicti de momento in momentum,) absque ulla absoluteione statim cessat. Suspensio enim, cum non reddat suspensum extra Ecclesiam, ut sane reddit excommunicatio, absoluteione non indiget: unde suspensus per annum ab officio Conservatoris, transacto anno, statim, absque aliqua absoluteione, est suo muneri restitutus; ut secundum communia principia de suspensione tradunt DD. apud *Suarez disp. 26. de Censur. sect. 1. n. 14.* Et innuunt in re nostra *Peyr. n. 64. Lezana ubi supra, Pellizz. n. 143. & Donat. qu. 42. n. 2.*

Tertium; ly *suspensi ab officio*, ut dicitur in 9 *Cap. fin., & ab officio Conservatoris*, ut habetur in *Const. Gregor. XV.* occasione siquidem primi textus non levis ferbit olim inter DD. controversia, num illa suspensio ab officio Ecclesiastica censura sit, quę nimirum suspendit simul ab Ordine seu ab exercitio Ordinis, ab Ecclesię ministerio, seu a rerum Ecclesiasticarum administratione, & a jurisdictione Ecclesiastica, vel temporali; an mera suspensio ab officio Conservatoris, seu potestate hujusmodi munus exercendi; & in ea.

Aliqui, quos inter *Monet. cap. 7. qu. 12. n. 562.* 10 illam esse censuram Ecclesiasticam contendebant, ex eo, quia semper in Jure, ubi mentio fit suspensionis ab officio, intelligitur de illa, quę censura ecclesiastica est; cum ex una parte, ubi de suspensione a temporali officio, vel tantum a jurisdictione intelligit Conditor Canonis, id exprimat; ut in *cap. 1. de elect. in 6., & Extravag. unic. Joannis XXII. de sent. excom., & alibi.* Et ex altera parte nomen officii, quod ad personas ecclesiasticas attinet, ex proprietate sermonis Ordinis executionem, jurisdictionem ecclesiasticam, & Ecclesię, rerumve ecclesiasticarum, ad Dei nimirum cultum pertinentium, administrationem contineat, ut docent passim DD. ex *rubr. de offic. Ordin., de offic. Jud. deleg., de offic. Vicar., de offic. Legat., de offic. Archid., de offic. Archipresbyt., de offic. Custod., de offic. Sacrist., de offic. Primic., juncto Can. Perleccis, dist. 25.* Et in pœnalibus etiam proprietati sermonis standum sit; quę, si attendatur, non dicitur fieri proprie extensio, sed interpretatio ex vi comprehensiva, ut notant DD. in *cap. Odis, de reg. Jur. in 6. Et cap. In penis, ibid. Et L. Interpretatione ff. de penis.* Eaque pœna infligenda, quę verisimiliter magis timeatur, *cap. Quoniam frequenter, §. fin. Ut lit. non consist. & alibi*, ut arguit *Monet. loc. cit.*

Alii ex adverso DD., illam esse Censuram ecclesiasticam pernegabant, sed dumtaxat suspensionem a munere Conservatoris: tum quia datur, & aliquando infligitur a Jure suspensio tantum a parte jurisdictionis, in in *cap. 1. de translat. Episc. Cap. Nihil est, de elect. Cap. Provida, eod. tit. in 6. Cap. Unic. Ne sed vac. eod. lib. Clem. 1. §. Si quis, de stat. Monach. & alibi.* Tum etiam, quia Juri consonum est, ut in quo quis peccaverit, in eo quoque puniatur, *Cap. Pastoralis, de Jure patr. Cap. fin. de tempor. Ord. in 6. Extrav. Unic. Joa. 22. de sent. excom.* Et quilibet juxta mensuram delicti puniatur, *Cap. Quæsit, de illis que fiunt a major. part. Cap.* Tum denique, quia cum versemur in odio-

odiosis, & pœnalibus; pœnæ restringendæ sunt, *cap. In pœnis, & cap. Odis, de reg. iur. in 6.* Et interpretatione Juris pœnæ sunt emolliendæ, ut ait *Jurisconsul. in L. Interpretatione, ff. de pœn. Cum similibus.*

12 Verum ex secundo textu hodie Controversia extincta est; Cum per eum juxta unanimum Doctorum intelligentiam declaretur, illam esse suspensionem tantum ab officio Conservatoris, & potestate illud exercendi.

13 Quartum, quod animadverti debet, est nullitas adjecta actui; Contra quæcumque disposita in *dic. Cap. fin.* per excessum attentato; quæ sane ipso jure incurritur, absque ulla Sententia Judicis annullante, ut in *Cap. 2. de Regular. in 6. cap. Provida, & cap. Cupientes, de elect. item in 6.* Quod expresse colligit, tum ex verbo temporis præsentis *decernimus*, quod regulariter, & in dubio inducit Canonem lætæ Sententiæ, ut docent *Tiraquell. in L. Si unquam, Verb. revertantur a n. 21. C. de revocat; Donat., & alii*: tum ex dictione *Omnino*, quæ etiam in dubio inducet latam Sententiam, ut tradunt laudatus *Tiraquell. dicit. v. revertantur, Fel. Cap. Rodolphus n. 34. de rescript., & alii* Communiter, adnotantes *Cum Gloss. Singulari*

14 in *dic. Cap. fin. Verb. omnino*, prædictam dictionem ita nullitatem ipso jure importare, ut non sit necessaria exceptio. Quamobrem absque ulla Sententia Judicis, & ope exceptionis, nullum, irritum, & inane erit, quidquid per suæ jurisdictionis excessum a Jure Conservatore fuerit attentatum.

15 Dico II. Suadens Judici Conservatori, ut limites suæ potestatis excedat, si sit pars in judicio, puta Reus, vel Actor, & scienter persuadens, ac cum effectu, sententiam excommunicationis incurrit ipso facto; a qua non potest absolvi nisi prius integre satisfecerit parti lætæ, seu indebite fatigatæ de expensis. Ita *Cap. fin. de offic. deleg. in 6.* ibi: [Pars vero, quæ hoc fieri procurabit, sententiam excommunicationis incurrat, a qua non possit absolvi, nisi ei, quem sic fatigavit indebite, primo satisfaciat integraliter de expensis.] & *Const. Gregorii XV. §. 11.* [Et pars, quæ hoc fieri procuraverit, Sententiam excommunicationis incurrat, juxta formam alterius Constitutionis ejusdem Bonifacii prædecessoris, quæ incipit, *Hac Constitutione, &c.*] Et ita quidem integra debet esse satisfactio, ut mera cautio satis non sit, prout advertunt Doctores apud *Barbos. de offic. & pot. Episc. alleg. 106. n. 49.*

16 Dixi 1. *Si sit pars in Judicio, puta Reus, vel Actor*: quia Ceteræ personæ, quæ partes non sunt, dictam excommunicationem non incurrun, etiam si ad earum instantiam Conservator limites suæ jurisdictionis excesserit, ut notant *Lezana n. 71., Donat. Q. 43. n. 2., & alii*; Cum textus de parte loquatur: [Pars vero, quæ hoc procurabit.] & [Pars, quæ hoc fieri procuraverit:] & aliunde versetur in odiosis, & pœnalibus, in quibus locum non habet extensio.

17 Sola igitur pars memoratam excommunicationem incurret, scilicet etiam si illa fuerit Episcopus, aut etiam Cardinalis; cum Episcopi, eorumque superiores satis exprimentur in *dic. Cap. fin.*, ut optime ostendit *Monet. C. 7. Q. 12. Concl. 3. a n. 571.* Et etiam si sufficienter non exprimerentur; cum Constitutio *Cap. Quia periculosum, de Sent. excomm. in 6.* quæ Episcopos eximit a generalibus Censuris, loquatur de suspensione dumtaxat, & Interdicto, non etiam de excommunicatione adhuc in generali excommunicatione a Jure lata comprehenduntur Episcopi; ut notat *ibid. Gloss. v. suspensionis*; sicut &

continentur Cardinales, ut etiam advertit *Ugol. de Cens. tab. 1. C. 17. §. 6. a n. 11.*

Immo excommunicationem præfatam incurret 18 dicta pars, procurans in judicio, etiam si ea fuerit non singularis persona, sed Collegium Ecclesiasticum, sive Universitas aliqua. Verum cum nequeat Universitas, seu Collegium in Judicio comparere, & agere, nisi per Syndicum, *Cap. unic. de Syndic. l. 1. & l. Item eorum §. si decuriones, ff. Quod cui univers. nom.*, si Universitas, seu Collegium per Syndicum, speciale mandatum habentem, procuraverit Conservatoris excessum, tam Syndicus ipse, quam singuli de Universitate, seu Collegio, qui ejus mandato consenserunt, excommunicationem incurrent. Non ita tamen Universitas, seu Collegium, sed merus Syndicus excommunicationem incurret, si ad id speciale mandatum non habuerit, ut recte tradit *Monet. a n. 596.* Quia licet Collegium, aut Universitas ut sic, excommunicari non possit ex *Conf. Innoc. 4. in Cap. Romana §. fin. de excomm. in 6.* nihilominus ratio ibi assignata a Pontifice, & quæ deinde subjungitur, nostrum intentum expressissime demonstrant. Sic enim habet Pontifex, interdicens ne, [In Universitatem, vel Collegium excommunicationis sententia proferatur, volens animarum periculum evitare, quod exiade sequi posset, cum nonnumquam contigerit, innoxios hujusmodi sententia irretiri; sed in illos dumtaxat de Collegio, aut Universitate, quos Culpabiles esse contigerit, promulgentur.] Sed in proposito si Syndicus speciale mandatum habuerit, nedum ipse, sed Universitas, seu Collegium, a quo speciale mandatum recepit, culpabilis est: sin autem, mandatum speciale non receperit, ipse solus est culpabilis, non autem Universitas, aut Collegium: ergo &c.

Ubi notandum ex *Gloss. dicit. Cap. Romana, v. 19 Culpabiles*, quod ubi in aliquibus Collegiis, aut Universitatibus, non omnes de Collegio, aut Universitate, gubernent, sed dumtaxat Superior, & aliqui Majores, seu officiales, quorum consilio regitur Superior; in hoc Casu cum tantum culpabilis sit superior, & majores, non autem reliqui; non hi, sed illi excommunicationem incurrun, latam in Culpabiles, per *text. in Cap. dilectus il 2. & Cap. Veniens cum sua Gloss. de Simon.*

Dixi 2. *Scienter persuadens*; Cum hujusmodi 20 pœna illata sit adversus partes temere procurantes: temeritas autem includit dolum, & scientiam legis violatæ. Unde, quemadmodum de Conservatore dictum est, si ex inadvertentia, vel ignorantia excessum suaderent, excommunicationem non incurrerent. Sed illam deberent probare, juxta *præd. ass. præced. §. 1. l. scienter n. 3.* Modo tamen ignorantia non sit affectata, & multo minus Crassa, & supina, ut dictum est *ass. Ar. Rodrig. tom. 1. Q. 65. art. 19. Peyr. ad Const. Gregorii XV. §. 8. n. 66.*

Dixi 3. *Et cum effectu, seu effectu sequuto*; Cum 21 ex sola procuratore, nisi procuratus effectus sequatur, neque ab ipsa parte procurante excommunicatio prædicta incurratur, ut etiam notat, *Lezana, ubi supra & Donat. n. 2.* quia Lex excommunicans facientem aliquid, non ligat, nisi effectu sequuto, ut docent *Suarez tom. 5. in 3. p. d. 23. sect. 4. n. 10. Cajet. in summ. verb. excommunicatio C. 60., Sylv. verb. Conservator n. 5., & Verbo Excomm. 9. n. 45., Navarr. in Man. c. 27. n. 125.* Cum aliis passim, & nos supra notavimus *art. 7. ass. 2. n. 5.*

Dixi 4. *Ipsa facta*: quia licet talis clausula in utroque textu non apponatur, sufficienter tamen colli- 22 ligi.

ligitur ex eo, quod utrobique dicatur *incurrat*, ut *asser. præced.* animadvertimus ex verbo temporis præsentis *decernimus*, & ex *Gloss. ibid. v. incurrant* notant *Peyr. dic. §. 8. n. 65. Pellizz. Q. 38. n. 145. & a.*

23 Dixi tandem: A qua non potest absolvi, nisi prius integre *satisfecerit parti læsæ &c.* quia ante Compensationem a nemine hujusmodi excommunicatio absolvi potest, nisi a solo Papa. Post Compensationem vero ab Episcopo, ut cum pluribus docent *Azor p. 2. lib. 5. C. 35. Q. 13. & Monet. de Confer. c. 7. Q. 12. n. 591.* vela quovis simplici Confessario; cum hæc excommunicatio licet ante Compensationem sit Papæ soli reservata, post Compensationem vero simpliciter reservata non sit: ab excommunicatione autem simpliciter non reservata potest quivis Confessarius simplex absolvere, ut docent *Bonac. tom. 3. disp. 2. pun. 35. n. 5., Pellizz. loc. cit. Alphon. de Leon. de Censur. recoll. 4. verb. Confer. in fin.*

24 Dico III. Cum tam suspensio adversus Conservatorem, limites suæ jurisdictionis excedentem, quam excommunicatio adversus partem, dictum excessum procurantem, sit læsententiæ ex dictis, utraque bene potest ab ordinario denunciari, ut docet *Monacell. in Formul. p. 3. tit. 2. Adnot. ad form. 48. n. 23. pag. Mibi 178.* Et quidem non solum in Casibus, in quibus clarum est, Conservatorem jurisdictionem non habere; sed etiam in aliis Casibus dubiis, & requirentibus altiorem indaginem, in quibus se non potest Conservator ingerere, ut explicat *Pirhing lib. 1. Jur. Canon. tit. 29. n. 209. &*

211. Immo & ubi cognoverit de injuria simplici, quam Conservator defendere non potest, si Regulares Actores fuerint, sed tantum qualificatam, idest notoriam, ut addit *Rictus decis. Archiepisc. Neap. 258., a n. 9. p. 2.*

Et nedum potest ab Ordinario denunciari suspensio incurta propter excessum Conservatoris, in pœnam *Cap. fin. & Constit. Gregorii XV.*, verum etiam, si excessus fuerit dolosus, & præsumptuosus, denunciari potest incurta excommunicatio Bullæ Cœnæ propter usurpatam a Conservatore jurisdictionem Ordinarium, ut ex *Donat. Q. 42. n. 5. Pignatell. tom. 2. Consult. 24. n. 8. Ventriglia in prax. p. 1. adnot. 27. n. 10.* notat *Monacell. supra n. 26.* Vel iterum poterit Conservator excommunicari; cum ratione offensæ jurisdictionis fiat subditus Ordinario, ut notant *Donat. n. 6. Barb. de offic. & pot. Episc. alleg. 106. n. 37., & alii*, ac etiam mox dicemus *art. seq. Interim adnotandum, quæ in tertia hac Assertionem de Suspensionis, Excommunicationisque denuntiatione, ab Episcopo Conservatori facienda, limites suæ jurisdictionis excedenti, dicta sunt; intelligenda, ubi notorius contingat excessus: scilicet tamen, si dubius, vel Conservator ipse negat, excessum commisisse; cum tunc sit controversia de jurisdictione: & in Constitutione Gregorii XV. §. 10. caveatur, mutuatis verbis a Tridentino c. 5. sess. 14., quod si qua inter Conservatores Judices, & Ordinarios locorum controversia super competentia jurisdictionis orta fuerit, per Arbitros Juris dirimatur; ut etiam advertit *Nidus de Confer. Regul. c. 8. partic. 5. n. 11.**

ARTICULUS TRIGESIMUS SECUNDUS.

Quibus modis possit se tueri, Excessum patiens a Judice Conservatore Regularium.

1 **D**ico I. Cum Judex Regularium Conservator valeat tramites suæ potestatis excedere, tum in præjudicium jurisdictionis Ecclesiasticæ, seu Episcopi diœcesani, sive Ordinarii loci; tum in præjudicium etiam jurisdictionis sæcularis, seu Judicis laici; tum demum in præjudicium aliorum; & aliunde defensio sit de jure naturæ, armaque defensionis proinde a Sacris Canonibus impertita sint, jure quaeritur hic, quibus modis, seu quibusnam armis, per Canonicas Sanctiones institutis, valeat se tueri Ordinarius loci, Judex Sæcularis, & quivis alius, excessum patiens a Judice Conservatore Regularium, sive in cujus præjudicium limites suæ potestatis excedit Judex Conservator Regularium. Et pro solutione, ordinatim procedendo,

2 Dico II. Si Judex Conservator Regularium Cancellus suæ jurisdictionis in præjudicium Ordinarii loci prætergrediatur; poterit hic, Censuris suam jurisdictionem tueri, *Cap. Dilecto, de sent. excomm. in 6. Cap. ex parte il. 1. de verb. signifi.* Cum in tali Casu transgressionis limitum in munere suo Conservator habendus sit, non ut Papæ delegatus, sed velut merus privatus; *Návarr. in Cap. Cum Contingat de Rescrip. remed. 4. n. 2., Cochier de exempt. p. 1. Q. 39. n. 35., Peyr. in addit. ad Constit. Gregorii 15. n. 16. Donat. Q. 42. n. 6.* quomobrem nedum potest Ordinarius denunciare Con-

servatorem in pœnam *Cap. fin. & Gregorianæ Constitutionis incursum*; verum etiam illum, tamquam usurpatorem Ecclesiasticæ Jurisdictionis Ordinariorum, in Censuram Bullæ cœnæ incursum proclamare, ut *art. præced. in fin.* iniquavimus cum *Pignatell. tom. 2. Consult. 24. n. 8., Donat. loc. cit., Ventrigl. in prax. p. 1. adnot. 27. n. 10., Monacell. ubi supra*, vel eum iterum excommunicare. Cum ratione offensæ jurisdictionis fiat subditus illi, ut cum *Barbos. de offic. & pot. Episc. alleg. 106. n. 37., Donat. loc. cit. n. 6. & aliis diximus art. præced. cit. in fine.*

Neque dicas: Ecclesiasticos Censura Bullæ cœnæ non ligari; Cum per eam Pontifex maximus dumtaxat voluerit, bonis Ecclesiasticorum consulere.

Ne, inquam, id dicas: quia Summus Pontifex in dicta Bulla Cœnæ non distinguit personas, sed indefinite de usurpatoribus loquitur: ubi autem lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; & loquens indefinite, universaliter est intelligenda, ut doctoribus passim tritum est.

Dico III. Si Judex Regularium Conservator terminos suæ jurisdictionis excedat in præjudicium Judicis Sæcularis, poterit hic suam jurisdictionem tueri, non obstante, quod sit Laicus puniendo dictum Conservatorem, ceteroqui Ecclesiasticum, pœnis condignis; etsi permittatur Judici Laico

in

in aliquibus Caſibus, de Cauſis Clericorum cognoſcere; eoſque, ubi neceſſitas poſtularit, corrigere; ergo a fortiiori in iis, quæ deſenſionem propriæ juridiſtionis concernunt, ut eruitur ex *cit. Cap. Dilectio de ſent. excomm.*, & *dic. Cap. ex parte, de verb. ſignific.* ac docent *Caffan. de Conſuet. Brugund. rubr. 1. §. 5. a n. 85.*, *Innoc. in Cap. olim il 1. n. 8. de reſtit. ſpoliat.* & in *Cap. Dilectis n. 2. de pœnit.* [Nam (inquit *ibid.*) Conceſſa juridiſtione, conceduntur ei omnia, ſine quibus illa expleri non poſteſt, *Cap. Paſtoralis, Cap. Præterea, de offic. deleg.*, & *L. 2. ff. de juridi. omn. Judic.*] Et ſequitur *Peſr. in addit. ad Conſtit. Gregor. 15. c. 11. n. 16.*

5 Caſus autem, in quibus ſæcularis Judex Cognoſcere poteſt de Cauſis Clericorum, recensentur a *G. Bened. in Cap. Raynuius verb. Et uxorem Nomine Adelaſam, a n. 459.*, *Filluc. tom. 1. tr. 16. C. 11. n. 314.*, *Caffan. de Conſuet. Brugund. rubr. 1. §. 5. a n. 47.*, *ſeſſa de inhib. C. 8. §. 2. a n. 3.* & *§. 4. a n. 29.* & *§. 3. a n. 98.* ubi in ſpecie tradit, quod Judex Eccleſiaſticus expelli poſſit a Regno, & jure Originis privari, ſi violentiam inferat; vel ſi injurioſus ſit, aut moleſtus vaſſallis Regis; vel ſi ut turbator pacis, vel Coronæ ſuſpectus. Quod prius dixerat *Abbas in Cap. 1. Col. fin. 2. item poteſt in fin. de Elect.* ubi addit, quod Princeps ſæcularis admittere non tenetur Prælatum, de quo non poſſit confidere, ne forte panderet adverſario ſecreta Provinciæ: quod etiam repetit in *Cap. cum terra, Col. 2. eodem tit.* Idem quoque dixerat *Innoc. in Cap. ſuper his, Col. penult., de accuſat.* & *Felin. in Cap. 2. v. decimo de præſc.* Et hoc non eſſe contra excommunicationem 12. Bullæ Cœnz, notat laudatus *ſeſſa n. 101.*

6 Sed integram hanc ſeſſæ, *Abbatis, Innocentii, & Felini* doctrina non habere locum extra Hiſpaniam cenſuit *Cochier de Exempt. part. 1. quaſt. 39. in fin.* & *Baldus in Cap. 1. §. Si Clericus, de pace tuend.* notat, quod, ſi periculum non ſit in mora, debeat hujusmodi correctio, & amotio Judicis Eccleſiaſtici per Judicem Laicum fieri cum conſenſu

Papæ. *Baldo ſubſcribunt Addition. ad quaſt. 36. Jul. Clari n. 6.* Cum pii Principes etiam in hoc caſu curare valeant, ut Judex Eccleſiaſticus per ſuum Superiorem corrigatur, & amoveatur, ut reſert *Cochier de exempt. p. 1. q. 39. cit. in fin.*, & *Peſr. ubi ſupra n. 16. etiam in fin.*

Dico IV. Si Judex Regularium Conſervator in præjudicium aliorum ſuam poteſtatem exceſſerit, poterit eorum Ordinario loci, in quo exceſſus committitur, conveniri, ab eoque condignis pœnis aſſici, ut recte docent *Petrus Caball. tom. 1. reſol. Crim. caſ. 53. n. 1.*, *Jacobus Laurent. de Judice ſuſpecto c. 4. n. 33.* *Farin. fragm. crim. p. 2. litera I. n. 973.*, ubi *n. 978.* docet, poſſe etiam delegatum conveniri eorum Judice Ordinario pro damnis, & intereſſe, ſi delinquat in Cauſa, in qua eſt delegatus, in judicando, vel in non judicando, & non reddendo jus, & abutendo ſua juridiſtione, & illam excedendo, aut alias litem ſuam faciundo. Et *n. 977.* reſolvit, Judici delegato reſiſti poſſe ab Ordinario, quando voluerit exequi aliquid injuſtum: Citatque *Gloſſam in cap. ex literis de offic. deleg. Gig. Conf. 163.*, *Jacobum Laurent. dic. cap. 4. n. 33.* *Aufſer. ad Capell. deciſ. 424.* Favent *Montalvus in l. 4. tit. 7. lib. 1. Fori leg. gloſſ. fin.*, ubi indiftinſte pronuntiat, poſſe Delegatum Principis, delinquentem in cauſa proceſſus ab Ordinario puniri, per textum in *Auth. ut Judices ſine quoquo ſuffragio §. volumus collat. 2. Jaſon in l. 2. n. 2. ff. de in jus vocando.* *Baldus in Auth. qua in Provincia n. 10. Cod. ubi de crimine agi oporteat*, aſſerens Delegatum Principis, delinquentem in cauſa ſibi commiſſa, & abutentem ſua juridiſtione, poſſe conveniri ratione delicti in loco, ubi delinquit: quia eſt in cauſa ſibi delegata major ſit quocumque Ordinario; ratione tamen delicti ſubditur Ordinario. Et *Lucas de Penna in l. Prohibitum C. de Jure Fiſci*, ubi docet, quod Ordinarii poſſint reſiſtere Delegato: & debent illud facere, alias puniri debent, per *l. unic. C. Siquis jus dicenti.*

ARTICULUS VIGESIMUS TERTIUS.

An, & in quibusnam Cauſis, quomodo, quando, ac quare Judex Conſervator Regularium valeat ut ſuſpectus reſuſari.

Ubi

De Reſuſationibus.

Controverſia præſens, Univerſam fere de Reſuſationibus materiam attingit, ideoque, juxta ea, quæ in tertia noſtri Juris Canonici parte de Judiciis Eccleſiaſticiſ diſſert. 19. de reſuſationibus late tradidimus, potiſſimum venit decidenda. Ut autem expeditior decifio contingat; ex ſuſe ſtabilitis *loc. cit.* ſummatim

1 Præmitto I. quod Reſuſatio Communiter deſinitur: [Declinatio Judicis, ejuſque juridiſtionis,

propoſita de eo ſuſpicionis Cauſa.] *Can. Quod ſuſpecti 3. q. 5.*, *Cap. ſuſpicionis, de offic. Judic. deleg. ſpecul. p. 1. tit. de Reſuſat.*, *Pirhing. cod. tit. n. 265.*, *Sanchez Conſil. Moral. lib. 6. cap. 8. dub. 3. n. 2.* Et per priores particulas, velut per genus, reſuſatio conveniat cum Appellatione, quæ pariſormiter eſt declinatio Judicis, ejuſque juridiſtionis: a qua diſconveniat per poſteriores, tamquam per differentiam. Jam

Reſuſatio, de qua loquimur, eſt de Jure Natu-
K k turæ.

- turæ. Ita *Panormitanus* in c. *Ad hæc de rescriptis*, & in cap. *cum inter de except.*, *Domino. in Cap. Judex de offic. deleg. in 6.*, *Mynfing cent. 3. observ. 63.* & alii; ex eo moti, quia licet fides Judicis sit publica auctoritate approbata, æquum tamen non est, quod quis iudicio illius, quem hic, & nunc ex iustis Causis privatis suspectum habet, stare cogatur; cum teste *dic. cap. cum inter, de except.* nihil gravius, & periculosius eo sit, quod litigare sub Judice suspecto. Quamobrem c. *suspecti 3. q. 5.* quodammodo naturale esse dicitur, suspectorum Judicum insidias declinare, & Judicum inimicorum Judicium velle refugere.
- 3 Et ita quidem de Jure Naturæ est Recusatio, ut non solum Princeps inferior, etiam Legatus a Latere, ut est certum; & docent *Sanchez loc. cit. n. 13.*, & *Franc. in c. Postremo hoc tit.* Sed ipse etiam supremus Princeps ex gravi motivo nequeat illam tollere, committendo nimirum causam sub Clausula: [Recusatione remota:] Ut sustinet *Abb. loc. cit.* & in cap. *cum inter, Gemin. in c. Judex de offic. deleg. in 6.*, & alii.
- 4 Quamvis quoad supremum Principem, ex gravi Causa procedentem, adversentur *Specul. loc. cit.*, *Bald. in l. fin. C. de sent.*, *Lapus in dic. Cap. Judex, Gloss. in l. Apertissimi, C. de Jud.*, *Joann. Andreas, & Hostiens. in Cap. ex transmissa, de for. compet.*, & *Sanchez loc. cit. n. 15.*; *Gail. lib. 1. observ. 33. n. 4.* & alii, ex eo, quia si potest Princeps Supremus committere causam sub clausula. [Appellatione remota] a fortiori poterit ex gravi motivo illam committere sub clausula: [Recusatione remota;] Cum pars minus gravetur per sublationem recusationis; dum, ea sublata, adhuc supersit Appellationis remedium. Intelligenda tamen est hæc sententia, ubi Princeps supremus expresse, & signate recusationem tollat. Quare si ex certa scientia, nihil ulterius addendo, Causam committat notorie suspecto; adhuc non intelligitur, recusationem tollere, *Gloss. in c. Ad hæc de rescriptis*, *Innoc. in c. ex transmissa, Franc. loc. cit.*, *Hipp. de Marsil. singul. 292.*, *Mynfing. loc. cit.*, *Sanchez ubi supra.* Immo etiam si addat: [Omni recusatione remota;] adhuc non est intelligendus, recusationem gravem ob justam suspicionem tollere, sed frivolum, ut advertunt *Specul. loc. cit.*, *Franc.*, & *Mynf. ubi supra. Gail. n. 5.*, & *Sanchez n. 16.* Et recte; cum Principum rescripta ita sint accipienda, ut nemini noceant; *cap. super eo, de offic. deleg. & l. ex facto ff. de vulg. & pupil.*
- 6 Præmitto II. quod non omnes personæ, ut suspecti Judices recusare possint: nec omnes irrecusabiles sint. Utrarumque Catalogus ex utroque Jure, ac probatis doctoribus ille est, ut nimirum recusari non possint,
- 7 I., Supremus Princeps, Papa videlicet, Imperator, Rex, &c. Cum de his quod injustitiam faciant, præsumendum non sit. *Franc. in c. cum speciali de recusat. n. 32.*, *Hostiens.*, *Abb.*, *Joann. Andreas, in c. Querelam, de elect.*, *Sanchez loc. cit. n. 9.*, & alii.
- 8 II., Cardinales propter eminentiam dignitatis, eorumque fidem, & justitiam, *cap. Novit hoc tit.*, *ibique Imola, Franc. in C. Pastoralis eod. tit. num. 14.*, *Sanchez loc. cit.*, *Card. de Luca de Judic. disc. 3. n. 67.* ubi monet, quod etsi in Cardinalibus ob Eminentiam dignitatis non admittatur suspensionis allegatio, præsertim in Causis, quæ vertuntur in Sacris Congregationibus; frequentertamen, voluntarie, & libenter ipsi abstineant ratione Conjunctionis sanguinis a Judiciis: quamvis abstinere nolentes, non proinde repelli queant. Testaturque, sic vidisse praticari in illis Cardinalibus Episcopis, intervenientibus in Sacra Congregatione Episcoporum, vel Concilii in causis propriæ Ecclesiæ
- III. Concilium Generale, auctoritate Pontificis Congregatum, & approbatum, *Franc. in cap. Postremo de recusat. num. 16. & 19.*, *Sanchez ubi supra.*
- IV. Judex deputatus, & approbatus ab initio de Consensu partium, nisi tamen nova Causa recusationis superveniat; *Marches. de Commiss. susp. Jud. p. 2. c. 8.*, *Card. de Luca de Judic. disc. 3. n. 65.*, *Ridbulpb. pract. judic. p. 2. c. 8. n. 129.* ubi cum aliis id procedere docet, etiam in aliis jurisdictionem non habentibus, puta Notariis, & similibus.
- V., Prælati Regulares quoad Correctionem subditorum, juxta Regularia instituta faciendam, *argum. cap. cum speciali hoc tit.*, *ibiq. Abb.*, *Joann. Andreas, Alexander*, quos citatos sequitur *Barbes. ibid. n. 16.* & in cap. *Ad nostram eod. tit. n. 12.* Nisi tamen modum excederent in corrigendo; vel procederent ut Judices contra proprios subditos, essentque valde suspecti, & Causa suspicionis manifesta; in quibus Casibus optime queunt recusari, ut probant *Sanchez k. 6. mor. c. 8. dub. 3. n. 17.* & in *summ. lib. 6. c. 8. n. 111.*, & *Pignatellus t. 2. Conf. 85. a n. 1.*
- VI., Demum Commissarii cum Clausula: [Recusatione remota]
- E contra tamen recusari queunt ut suspecti Judices,
- I., Concilium Provinciale, sicut & diocesanum, Universitates, & Collegia, eorumque Rectores; *Cap. licet ex suspecto, de for. Compet.*, *Sanchez n. 10.*, *Franc. loc. cit.*, *Navarr. lib. 3. Consil. tit. de Appellat. conf. 1.*, & alii. Contra *Vivium lib. 1. opin. commun. v. suspectus*, ubi tamquam Commune sustinet, totum Senatam, vel Decurionum Ordinem, ut suspectum recusari non posse. An autem totum Parlamentum, vel tota Synodus, aut Universitas recusari possit, eo quia Caput illius suspectum est, non resolvit, sed remittit ad *Boer. decis. 269.*
- II., Legatus de Latere. *Navarr. lib. 1. Consil. tit. de Appellat. Conf. 1.*, *Sanchez n. 12. loc. cit.*
- III., Episcopus: immo etiam ejus Successor, si suspicio dignitatem Episcopalem concernat. Et in universum si suspicio concernat dignitatem, quivis alius in eadem dignitate successor recusari potest, ut suspectus, sicuti ejusdem prædecessor, *Franc. in cap. si contra, Sanchez loc. cit.*
- IV. Officialis, seu Vicarius Generalis Episcopi, cum suspicio ipsum concernit: immo & cum concernit Episcopum suum, etiam si contra Vicarium nulla alia sit suspicio. *Maranta p. 6. tit. de Appellat. n. 28.*, *laudans Abbatem, & Felinum.* Hinc suspecto ex aliqua justa Causa Episcopo, potest ex eadem Causa recusari ejus Vicarius, etsi aliunde non suspectus. Non ita tamen e converso: quamobrem non recusato Episcopo ut suspecto, recusari potest ejus Vicarius. Facienda autem est Vicarii recusatio coram ipsomet Episcopo, non obstante, quod non detur appellatio a Vicario Episcopi ad Episcopum, *Sanchez n. 27. citatis Franc. & Anchar.* Quia appellatio jurisdictionem respicit, quæ eadem est Episcopi, & Vicarii, idemque utriusque Tribunal: Recusatio autem suspensionem respicit, adhaerentem recusato. Excipitur tamen Casus, quo recusetur Vicarius ex Causa concernente Episcopum: quia tunc recusatio non coram Episcopo.

piscopo, sed coram Arbitris facienda est, *Oltrad. conf. 168., Franc. in c. si contra de offic. deleg. in 6., Sanchez loc. cit.*

17 V. Judex tam ordinarius, quam delegatus de Jure Canonico, *Abb. in c. cum speciali num. 2., Præpositus ibi. n. 21., Decius a n. 5., Barb. num. 10., Maranta p. 4. spec. aur. dist. 5. n. 42., Scaccia de Jud. cap. 66. n. 13., Gail. lib. 1. obser. 33. n. 1., Sanchez n. 4., & alii communiter.* Etiam si sit delegatus Papæ, & cujusvis alterius Principis, *Argum. Cap. Judex de offic. deleg. in 6.* Ubi expressa sit mentio de recusatione Judicis, dati ab Apostolica Sede, *Franc. in cap. Postremo hoc tit. n. 15., Navarr. lib. 1. Consl. de Appellat. conf. 1. & alii:* ita ut uterque recusari queat in totum; & per recusationem desinat esse omnino Judex in illa Causa, *c. Judex, c. cum speciali, ibique Abbas n. 1. & c. si quis contra Clericum, de for. comp., ibique Abbas, & alii. Maranta cum Sanchez loc. cit. testans, id servari in Regno Neapolitano.*

18 Dixi: [de jure Canonico:] Nam de Jure Civili et si delegatus recusari queat in totum, *l. Apertissimi C. de Judic., Marant., Sanchez loc. cit., Bart. & alii in dic. lege;* Nequit tamen Judex ordinarius in totum recusari, *Gail. lib. 1. obser. 33., & alii.* Sicuti nec delegatus ad Universitatem Causarum, de quo eodem modo discurretur, ut non semel insinuavimus supra, quo de ordinario, *Marant. loc. cit., Sanchez nu. 4., & alii.* Sed si circa ordinarium aliqua suspicio, & dubitatio emerferit, tunc eidem Episcopus loci adjunctus est, qui una cum dicto Judice ordinario Causam audiat, eamque vel amicabiliter componat, vel simul cum eo cognitionaliter dirimat. *Auth. si vero, Cod. de Judic., Baldus tamen in summ. ad cit. Auth., & Covarr. pract. quest. cap. 26. n. 1.* notant, dictam Authenticam quoad assumptionem Episcopi in socium dicti Judicis non esse de consuetudine receptam, sed loco Episcopi solere per Judicem recusatum recipi alium quempiam bonum virum, ad observandam, quæ de se orta fuerat, suspensionem.

19 VI. Demum, in Causa commissa pluribus in solidum, recusato uno, censentur & alii recusati, ita ut procedere nequeant, & de Causa Recusationis, & principali cognoscere. *Arg. c. si contra de offic. deleg. in 6.* Nisi tamen in commissione adsit expressa Clausula, seu conditio, id concedens, scilicet ut in *dic. cap. si contra,* si ambo non possunt interesse, alter eorum in Causa procedat. Et in *c. per plures de offic. deleg. in 6.* uno inchoante, alter prosequi non possit, nisi prior fuerit impeditus. Sed opponitur *Sanchez n. 25.,* contendens, recusato uno, posse alios in causa procedere, etiam non expressa tali Clausula, eo quod illa tacite subintelligatur, cum recusatus sit impeditus, & habeat se per modum absentis.

20 Præmitto III. quod recusatio locum habeat, I., tam in Causis Civilibus, quam in Criminalibus: idque, sive procedatur iudicio ordinario per accusationem, sive extraordinario per Inquisitionem ex officio Judicis, *Gloss. in c. cum speciali verb. Judice, Alex. ibid. n. 29. Pirhing de Recusat. nu. 273. in fin.* Et specialiter in Causis Criminalibus Judicem velut suspectum recusari posse, tamquam communiter receptam sententiam cum *Gloss. in cap. qualiter, & quando de Accusat. & ibid. Marian. nu. 78. aliiisque, tradit Clarus prax. Crimin. lib. 5. §. fin. q. 43. num. 1.* Si enim, ut idem arguit, in Causis Civilibus, in quibus dumtaxat agitur de re pecuniaria, admittitur recusatio Judicis suspecti; multo magis erit admittenda in Criminalibus,

ubi agitur de vita.

II. Nedum in obscuris, & non manifestis, sed etiam in notoriis, & manifestis facti transeuntis, ut docet Communis Sententia cum *Bursat. conf. 21. n. 23. lib. 1., Lancellot. de attent. p. 2. C. 6. n. 33., Caravit. Super vit. magn. cur. 265. nu. 11., Farinac. q. 21. Crim. n. 131., & aliis.* Non tamen in notoriis facti permanentis: ut enim in his locum non habet Appellatio ex dicendis *art. sequenti,* ita nec locum habet Recusatio; etsi locum habeat exceptio incompetentiæ Judicis; cum Judex incompetens censeatur semper gravare, quantumvis factum notorium sit, *Pirhing hoc tit. n. 267. in fin., citans Alex. in c. Proposuit, eod. tit. a n. 4.*

III. In notoriis etiam facti permanentis, si id certo notorium non sit: in dubio siquidem, an factum notorium sit, Judex dum de illo cognoscere vult, cum valeat injuste declarare, potest ut suspectus recusari, *Abb. conf. 100. part. 1. & alii.*

Et IV. Demum, ubi pœna non sit ordinaria, & certa, præscriptaque a jure; sed arbitrio Judicis relinquatur; quia in hoc casu potest reum gravare, imponendo pœnam delicto supra meritum; sicque potest, ut suspectus recusari, *Abb. in c. si quis contra Clericum, num. 11., de for. comp., Farinac. p. 1. prax. Crimin. q. 21. n. 130., & alii.*

Præmitto IV. quod Recusatio Judicis suspecti ex jure Canonico, & Civili facienda sit ante inchoationem Judicii, seu litis contestationem, ac intra viginti dies post libellum oblatum, qui dantur ad deliberandum, & respondendum libello. *Auth. offeratur. C. de litis contest. ibi:* [offeratur ei, qui vocatur ad Judicium libellus; & exinde viginti dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedat, an contendat; aut Judici alium associari perat, vel recuset eum &c.] *Can. quod suspecti 3. q. 1. & l. Apertissimi Cod. de Jud. ibi:* [Apertissimi Juris est, licere litigatoribus Judices datos, antequam lis inchoetur, recusare.] Et recte quidem; nam si quis coram Judice semel inceperit litigare, hoc ipso censetur in eum consensisse, ipsumque approbasse; & sic utpote a semel approbatum amplius recusare non potest. Immo cum Recusatio sit una ex dilatoriis exceptionibus, & simul declinatoriis fori, ut tradunt communiter Doctores in *dic. l. apertissimi, & in c. Postremo, & c. cum speciali,* quæ ante litis contestationem proponi debent, *c. inter de sent. & re judic. Pirhing hoc tit. n. 268.* nedum ante litis contestationem, sed etiam ante alias exceptiones proponenda est: quia si alia exceptio dilatoria proponatur, censetur provocari Judex, ut supra ea cognoscat, & pronuntiet; & sic ejus iudicium subeundo, censetur in eum datus consensus, ejusque persona approbata, adeoque recusationi renuntiat, ita ut ille postmodum recusari non possit. *l. fin. Cod. de except. l. Et si susceperit ff. de Judic. dic. l. Apertissimi, Maranta p. 6. tit. de Appellat. n. 26., Sanchez loc. cit. n. 19., & alii.*

Verum hæc intelligenda, I., Nisi Judex ob incompetentiam recusari possit, tunc recusatio ob incompetentiam, præcedit recusationem ob suspensionem; cum frustra objiciatur esse suspectum, si jurisdictione careat, *Abb. in c. cum inter, Pirhing hoc tit. n. 269.*

II., Nisi post litem contestatam, vel aliam exceptionem objectam, de novo Causa recusandi supervenerit: quia potest tunc in quacumque litis parte fieri Recusatio, *c. insinuante 25. leg. de offic. de.*

deleg., ubi Judex delegatus post litem jam contestatam, & diutius agitatam recusatur, eo quod postea alterum colligantem in suum familiarem admiserit; Et;

- 29 III. Nisi post litem contestationem tunc primum causa Recusationis in notitiam venerit recusantis, etsi de novo non contigerit; idque juramento deponat, *c. Pastoralis de except.*, *Covar. pract. quest. c. 26. n. 2.*, *Zoes. hoc tit. nu. 34.* & alij. Cum ignorantia illius Cause recusandi removeat nunc consensum in approbationem talis Judicis.
- 30 Atque in his casibus fieri potest recusatio, etiam post conclusionem in Causa, si tunc primum Causa recusationis, ejusque notitia supervenerit, *Sanchez loc. cit.*, laudans *Felinum in c. insinuante, Abb. in cap. 1. de mutuis petit.*, & alios. Immo, & data jam sententia scribatur, ut pronuntiet, ante pronuntiationem, si tunc recusationis occurrerit Causa, vel ejus notitia.
- 31 Præmitto V. quod Recusatio Judicis de Jure Canonico proponi debeat cum illius Causa coram Judice recusato, sive Ordinario, sive Delegato, & quidem in scriptis, in libello videlicet recusatario, *c. quoniam, de probat. v. Recusationes, ibique Gloss. sic:* [Et sic patet, quod Judicis recusatio redigenda est in scriptis.] Et *l. Apertissimi C. de Jud.* [Libello recusationis ei porrecto.] Et dein eligi debeant Arbitri; coram quibus, non coram Judice recusato, probanda erit Causa; & quidem plenæ, ita ut non sufficiat juramentum; licet hoc satis sit in recusatione Notarii, Procuratoris, &c. *Marches. de Commis. Judic. suspect. p. 2. cap. 8. §. 1. n. 33.*, & alij.
- 32 Sed *Card. de Luca de Judic. disc. 3. num. 63.* distinguit quoad propositionem Recusationis cum Causa, illiusque probationem inter Judicem delegatum particularem, & delegatum universalem, seu datum ad universitatem Causarum: docetque, primam recusari posse re integra, sine allegatione, & probatione cause; secundam vero non nisi allegata, & probata causa, Concludit tamen, in hoc locorum styli deferendum; cum in curia Romana ex recepto stylo Judices etiam ordinarii re integra ante consensum in jurisdictionem sint recusablees nulla probata, immo nec allegata Causa.
- 33 *Monet. de conserv. c. 9. n. 4.* notat, suprascripta non procedere I. in Delegato, vel Officiali Episcopi: si enim is recusetur, non eliguntur Arbitri, sed causa suspicionis probanda est coram Episcopo, ut in *cap. si contra unum de offic. deleg. in 6. II.* ubi Causa a Sede Apostolica sit delegata duobus cum clausula: [si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat:] tunc enim, si contra unum ex illis causa suspicionis legitima proponatur, ea probari, & expediri debet coram Conjudice non recusato, ut dicitur in *cit. cap. si contra unum*; secus tamen, si causa, cum aliis clausulis commissa sit, scilicet; [quod si non omnes, tu cum altero:] vel cum illa, de qua in *cap. coram, extra eod. tit.* quia tunc coram Arbitris probanda, & expedienda est causa. Et III. in subdelegato Apostolico: quia si recusetur, debet recusans coram delegato justam recusationis causam ostendere, ut habet in *cap. super quest. §. quem vero, de offic. deleg.*
- 34 De jure tamen Civili recusatio licet proponi debeat coram Judice recusato in scriptis, libello recusationis ei porrecto; *Gail. lib. 1. obser. 33. n. 13.* & alij, non tamen necessario exprimere debet causam recusationis; adeoque nec ea probanda est, *l. fin. Cod. de Jud.*, *Gail. Pirhing loc. cit.*, & alij, cum sufficiat, quod recusans, præstito juramento

calumniæ, asserat, Judicem esse sibi suspectum in genere: quod sane juramentum fiat loco probationis; cum quilibet præsumatur memor sue eternæ salutis, *cit. l. Apertissimi, ibique Gloss. verb. Libello, Bald. n. 7.*, *Jason n. 15.*, *Sanchez loc. cit. n. 5.* & *Doctores passim.*

Præmitto VI. quod Arbitri, in causa recusationis eligendi, possunt esse, vel unus, si in eum ambæ partes consenserint, *Gloss. in cap. secundo requirit hoc tit. v. in aliquos, Alex. ibi num. 22.*, *Pirhing n. 270.*, *Sanchez n. 25.*, & alij, vel si partes in illum non consenserint, duo, & quidem unus ab una, alter ab altera parte electus, *Sanchez n. 22.*, *Barbosa in c. cum speciali n. 7.* Qui si non convenient in judicando, eligendus est tertius: & standum judicio duorum; *cit. cap. secundo, ibique Gloss. v. allegare. Et c. cum speciali, Sanchez n. 22.* Atque ad hoc potest cogere partes etiam ipse Judex recusatus, *Pirhing. loc. cit. n. 270.*

Notat hic *Sanchez*, hujusmodi Arbitros per fo- las partes eligendos, ubi ex earum instantia proceditur: ubi vero Judex procedit ex officio; per partem, contra quam proceditur, & Judicem in simul. Neo necessario eligendi sunt ex eodem loco, in quo Judex recusatus suam jurisdictionem exercet, ne forte ob illius potentiam reperiri non possent idonei, quibus fideretur. Neque ex loco nimis remoto, e. g. ultra unam diem, *Arg. c. 2. ibique Abbas num. 7.*, *Alex. n. 6.* *Sanchez n. 22.*, *Pirhing n. 271.* Et in causis spiritualibus ac Ecclesiasticis debent esse Ecclesiastici: in temporalibus vero etiam Clericorum esse possunt Laici, *37 Franc. in cit. cap. II.*, *Sanchez loc. cit.* A quarum sententia locum habet appellatio; cum sint Arbitri Juris, & ex necessitate, succedentes in locum Judicis recusati; *l. Apertissimi. Et cap. cum speciali, ac l. fin. C. de Judic.*, *ibique Bald. nu. 3.*, *Jason n. 6.* & *Doctores passim cum Gail. num. 15.* Et quidem ad superiorem Judicis recusati, nimirum ad Principem, si recusatus sit delegatus Principis: si vero subdelegatus, ad subdelegantem, juxta *c. Arbitris de offic. deleg. in 6.* *ibique Gloss. v. Appellandum, & Doctores in cap. legitima, hoc tit.*

Præmitto VII. quod Arbitri, modo prædicto 38 electi, de jure Canonico super causa suspicionis cognoscere debeant: unde apud illos intra terminum, ab iisdem recusanti præfixum, probanda venit, & plene, ut supra insinuavimus. Quod si intra dictum tempus probata non fuerit; aut tamquam illegitima ab iisdem reprobanda, Causa principalis ad Judicem recusatum remittenda est, ut ipse in eadem procedat, *Gail. loc. cit. fin. autem Causa suspicionis fuerit ab Arbitris tamquam legitima judicata, Judex recusatus debet in illius cognitione superfedere; sic. c. secundo; adeo ut si ad ulteriora procedat, processus sit nullus: & de consensu recusantis debet idem Judex causam alteri dijudicandam committere, vel ad superiorem remittere, ut ipsemet de ea judicet; vel eandem alteri non superiori deleget, cap. cum speciali hoc tit.*

Non autem possunt iidem Arbitri, dictam causam principalem cognoscere, ut docent *specul. tit. de recus. §. fin. n. 1.*, *Laufranc. eod. tit. num. 13.* *Pirhing. n. 272.*, laudans *Abbatem in cit. cap. secundo, n. 14.* cum, pronuntiando super causa suspicionis, jam functi sint officio suo, eorumque potestas expiraverit. Contra *Casrensem in cit. l. Apertissimi, num. 8.*, & alios, contendentes causam principalem per ipsos Arbitros cognoscendam, ubi causa

causa suspicionis fuerit legitime iudicata,

40 De iure tamen Civili quamvis Arbitri eodem modo eligendi sint, servatis nimirum iisdem, de quibus supra *præmissis*. *VL. num. 35.* ipsi tamen de causa suspicionis cognoscere nequeunt; sed ea dumtaxat allegata, & non probata, & præstato a recusante Juramento calumniæ prædictæ, de causa principali cognoscere debent, *l. Apertissimi, Cod. de Judic. Gail. num. 14., Mansing cent. 3. obser. 63., Pirhing num. 271.* Sed in hoc spectandum, quid consuetudine receptum sit, monet laudatus *Gail. n. 15.* notans, communi Judiciorum usu servari Jus Canonicum, quod nimirum in libello requiratur expressio causæ; quod etiam testatur *Mansinger*: & quod Arbitri tantum de causâ suspicionis cognoscant. Et ubi de consuetudine non innotescat, contendit idem *Gail.* cum *Franco in c. cum speciali n. 46.* in terris Imperii, & in foro sæculari servandum Jus Civile; in terris vero subjectis Ecclesiæ, & in foro Ecclesiastico servandum jus Canonicum, juxta *Gloss. in c. 2. de Arbitris in 6. Verb. lex Civilis.*

42 Præmitto VIII. quod Causæ legitimæ Recusationis Judicis complures a Doctoribus enumerentur; nos præcipuas infra *ass. 5. n. 68.* recensebimus, ne diutius hic immoremur.

43 Præmitto IX. quod effectus Recusationis sit, jurisdictionem Judicis recusati suspendere, adeo ut recusatione rite proposita, & pendente super ejus justitia cogitatione, Judex recusatus in causa suspendere debeat, & ad ulteriora non procedere, *Can. quod suspecti 2. q. 5. Et cap. secundo requir. 4. §. fin. hoc. tit.* Cujus ibi ratio assignatur sic: [Ipsa namque ratio dicitur, quod suspecti, & inimici, Judices esse non debent.] Quamobrem

44 si ad ulteriora procedat, erit processus totus nullus, ipsaque sententia nulla ipso Jure, *Gloss. in can. Quoties 2. qu. 6. v. appellent, Marant., Gail. Sanchez loc. cit. cum acta, quæ fiunt, suspensa* quoad illa jurisdictione, perinde sicut irrita ipso Jure, ac quæ geruntur a non jurisdictionem habente.

45 Excipe tamen, nisi suspicionis Causa sit manifeste frivola: in quo casu potest rejici a Judice, & ea non obstante ad ulteriora procedere, absque eo, quod astringatur eligere Arbitros; aut possit scrupulum nullitatis processus, & actorum perimere: modo tamen rejectionis suæ exprimat causam, *Favinac. fragm. Crimin. p. 2. verb. Judex nu. 806. apud Barbosam in cod. cum speciali hoc tit. n. 12.*

46 Dixi: [Jurisdictionem Judicis recusati suspendere:] non extinguere: cum etiam post Recusationem, & Approbationem Causæ suspicionis, de consensu partis, queat Judex recusatus in causa procedere, vel eam alteri delegare; ut si accedat recessus partis a recusatione per novum consensum in Jurisdictionem: vel, si pars recusans, post suam recusationem litiget coram Judice recusato; eique permittat, quod alteri causam discutendam deleget: quia hoc ipso redit ad Judicem recusatum usus suæ jurisdictionis, quoad illam Causam, *c. Judex de off. deleg. in 6., ibique Franc. num. 2., Sanchez loc. cit. nu. 3., Card. de Luca de Judic. discurs. 3. n. 71. & alii.*

47 Hic tamen non levis est controversia inter Doctores, num Recusatio ita suspendat jurisdictionem Judicis recusati, ut ejus gesta ipso jure nulla sint, quando causa recusationis est notoria, vel electi sunt Arbitri ad cognoscendum de ea dumtaxat; vel etiam quando causa notoria non est, neque electi sunt Arbitri. Et

Quoad primum, videlicet gesta post recusationem a Judice recusato, quando causa recusationis est notoria, vel jam electi sunt Arbitri, qui cognoscant de ea, esse nulla ipso jure; docent unanimiter omnes, teste *Pirhing. n. 276.*

Quoad II., an scilicet ubi Causa Recusationis notoria non est, neque electi sunt Arbitri ad cognoscendum de ea, acta per Judicem recusatum sint ipso jure nulla, discrepant Doctores inter se. *Affirmant Gloss. Abb. in c. cum speciali in princ. n. 5., & alii.* Moventur tum ex *can. Quoties 2. q. in fin. ibi:* [Quod si aliter a quoquam præsumptum fuerit, nihil erit, & viribus carebit.] Tum ex *c. secundo requir. & can. quod suspecti, sup. cit. ibi:* [suspecti, & inimici, Judices esse non debent.] Tum denique ex eo, quod satius sit, ut impediatur, ne quid fiat, quam ut factum declaretur nullum, cum verecundia factoris. Atque adeo satius est dicere, quod acta post recusationem, ubi ejus causa notoria non est, & nondum electi sunt Arbitri, sint ipso jure nulla; quam quod sint postea annullanda, cum Judicis, qui ea gessit, verecundia.

Negant *Innoc. in cit. cap. cum speciali num. 7., Imola ibid. n. 18., & 21., Alex. a nu. 46.* quos citat, & sequitur *Pirhing*, contententes gesta per Judicem recusatum, seu ordinarius sit, sive delegatus, non esse ipso jure nulla, sed valida, nisi interponatur Appellatio, vel alio modo causa cum effectu ad alium transferatur: Moventur ex *cap. super questionum de offic. deleg.* ubi dicitur: si delegatus noluerit, justa causa Recusationis admittente, licite posse appellari: [Quodque post appellationem hujusmodi præsumptum, seu attentatum fuerit, judicari debere irritum, & inane.] Ergo gesta post Recusationem, sed ante Appellationem a tali iniqua non admittance Recusationis non sunt irrita, sed solum acta post illam Appellationem.

Engel hoc tit. n. 55. cum aliis apud Abbatem in c. cum speciali n. 12. verb. tertio, opinatur, validitatem talium gestorum, post Recusationem attentatorum, pendere ex futuro eventu admittæ, vel non admittæ recusationis: nam si pronuntietur, hanc non tenuisse, valebunt, (sicut) hujusmodi gesta: sin minus, non valebunt; ut in simili dicitur de attentatis per Judicem, a quo, post appellationem a sententia interlocutoria, *cap. non solum hoc tit. in 6. sed hæc sententia minus placeat Laurentia lib. 2. tit. 28. q. 1163.* dum hac ratione suspenditur valor, vel invaliditas gestorum a Judice.

Alii, distinguentes inter Jus Canonicum, & Civile, arbitrantur, attentata post Recusationem non valere secundum Jus Civile; valere tamen secundum Jus Canonicum. Cujus sententiæ plures allegat Auctores *Abb. in cit. cap. cum speciali n. 12. verb. quarta fuit hoc tit.*

His præmissis, ut ad resolutionem controversiæ veniamus,

Dico I. Judex Regularium Conservator, nequit ut suspectus a Reo contra quem procedit, recusari in causa de manifestis, seu notoriis injuriis, & violentiis, Regularibus illatis, secundum formam *c. 1. & fin. de offic. Judic. deleg. in 6.* Ita Doctores passim cum *Sylv. verb. conservator n. 5. & Monst. c. 9. q. 1. concl. 1. n. 9.* quia in notoriis locum non habet Recusatio ex dictis in III. *præmissis. a n. 20.* Verum id, juxta limitationem factam in dict. III. *præmissis*, procedit.

I. In Causa de notoriis facti permanentis, non autem transeuntis: quia in notoriis facti transeuntis

- euntis recusari posse Judicem suspectum, cum communi Sententia insinuavimus ibi: Immo
- 55 II. In notoriis ipsius facti permanentis, si id certo notorium sit; cum id in dubio, an factum notorium sit, quia potest Conservator injuste declarare, recusari potest ut suspectus, ut in *practi. 3. præmissa* diximus cum *Abb. & aliis*, quibus subscribunt *Pirhing de off. & pot. Jud. Deleg. tit. 29. sess. 8. §. 2. n. 210.*, *Leuren. ibid. q. 336.*, & *alii*. Et
- 56 III. Ubi pœna est in jure præscripta, & determinata: quia in hoc casu videtur Conservator se gerere, tamquam merus executor, qui cum gravare non possit, neque potest ut suspectus recusari, *Azor. p. 2. Inst. mor. lib. 5. C. 34. q. 11.*, *Cochier de Jurisdic. Ordin. in exempt. p. 1. q. 39. n. 33.*, & *alii passim*. Secus tamen, ubi pœna non sit in jure præscripta, sed Conservatoris arbitrio relinquatur: cum enim tunc reum gravare possit, excedendo modum in arbitrando, imponendo videlicet majorem pœnam delicto, quam ipsi de jure debeatur; poterit utique tamquam suspectus recusari, quantumcumque manifesta sit injuria: quia in his, & similibus terminis, etiam in notoriis admittitur recusatio, ut tradunt *Abb. in Cap. Si quis contra Clericum num. 11. de for. compet.*, *Farinac. 1. p. prax. crim. q. 21. num. 130.*, *Cochier, ubi supra*, & *de Conserv. p. 2. q. 10*. Unde Concilium Tridentinum *sess. 14. de refor. c. 5*. Formam præscribit, juxta quam procedi debet, si Conservator suspectus esse dicatur. Quod utique, (ut recte notat *Pellizz. c. 35. n. 139.*) non faceret, si supponeret, Conservatorem tamquam suspectum recusari non posse.
- 57 Dico II. In aliis vero Causis, de injuriis, & violentiis non manifestis, de quibus Conservator cognoscere potest, ubi Regulares sint rei, adhuc post Constitutionem Gregorii XV., quæ tamen Causæ illi commissæ sunt, ut summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Judicii, terminentur, coherenter ad insinuata in dicta *3. præmissa*, potest ab ipsismet Regularibus per communia jura, ut suspectus recusari, quemadmodum in Causis, in quibus plenariam habet cognitionem, *Cap. Si quis contra Clericum, de for. compet. Cap. Secundo requirere, §. Tertio postulas, de appellat.* Atque ita cum Doctoribus passim, & *Monet. c. 9. q. 1. Concl. 2. a n. 18.*, & *Concl. 3. a n. 22.*, *Barbos. loc. cit. n. 32.*, & *Donat. q. 44. n. 3*.
- 58 Dico III. Recusatio Conservatoris ante inchoationem Judicii, seu ante litis contestationem, ac intra 20. dies post oblatum libellum facienda est, immo ante alias exceptiones proponenda ex dictis in *4. præmissa a n. 24*. Ita Doctores passim, quos inter *Monet. c. 9. q. 1. Concl. 4. n. 29*. Verum juxta limitationes in *4. præmissa*, insinuat,
- 59 Assertio procedit I., nisi Conservator ob incompetentiam recusari valeat: quia recusatio ob incompetentiam præcedit recusationem ob suspicionem; cum frustra objiciatur, esse suspectum, si jurisdictione careat.
- 60 II., Nisi post litem contestatam, vel aliam exceptionem objectam, Causa recusationis de novo supervenerit; tunc enim in quacumque litis parte fieri potest recusatio.
- 61 Et III. nisi post litis contestationem tunc primum Causa recusationis in noticiam venerit recusantis, etsi de novo non contigerit ea Causa: modo tamen recusans id, præstito juramento, deponat: cum ignorantia illius Causæ recusandi tunc consensum in approbationem removeat talis Judicis. Et in his casibus recusatio fieri potest, etiam post Conclusionem in Causa, si tunc primum Causa recusationis, ejusque notica supervenerit: immo & data jam sententia scribæ, ut illa pronuntiet; sed nondum jam pronuntiata, si tunc ante pronuntiationem recusationis occurrerit Causa, vel ejus notitia.
- Dico IV. In præfatis Causis, in quibus Judex Regularium Conservator recusari potest ut suspectus, proposita coram eodem per recusatorem legitima suspicionis Causa, ad Arbitrorum electionem, in forma juris, qui de Causa suspicionis cognoscant, an nimirum ipsi dandus sit locus, deveniendum est. Et Arbitrorum pendente judicio, non procedendum in Causa, juxta præscriptum *Tridentini loc. cit.* Quod sane servandum est, non obstante, quod ab eo Decreto, & toto illo Canone excludantur in fine Regularium loca, &c. Cum sit conforme juri antiquo *Cap. Cum speciali, de appell. Cap. Legitima eod. tit. in 6. Cap. Suspicionis, de Off. Deleg. item in 6*.
- Excipe tamen ex dictis in *5. præmissa a n. 31.*, 64 ubi Causa sit delegata duobus cum clausula: [Quod si ambo interesse non possint, alter eorum in Causa procedat:] tunc enim coram utroque Conservatore Judice, tam recusato, quam non recusato proponenda est: licet coram solo non recusato probanda, non autem coram recusato, aut coram Arbitris, *Cap. Si contra in unum, de Offic. Deleg. in 6*. Secus tamen, si Causa cum alia clausula commissa sit, puta: [Quod si non omnes, tu cum altero.] Vel cum illa, de qua in *Cap. Coram, extra eod. tit. Gloss. dic. Cap. Si contra, v. probari*: quia tunc coram Arbitris probanda, & expedienda est, *Monet. c. 9. q. 1. n. 5. & 35*.
- Excipe quoque ex dictis *præmiss. cit.*, ubi recusandus sit Apostolicus Subconservator; cujus sane recusationis Causa non coram Arbitris, sed coram Conservatore probanda est a recusante, *Cap. Super Questionum §. quem vero de Offic. Deleg.*
- Erunt autem eligendi Arbitri, si recusans non habeat Adversarium, ab ipsomet recusatore, & Conservatore simul recusato. Quod si adversarium habeat; ab adversario, & ipsomet recusante, *Monet. Concl. 5. n. 33*. Et Conservator, electis jam Arbitris, illos cogit, ad conveniendum, si discordes fuerint, in una Sententia: vel ut tertium concorditer advocent; cum quo duo, vel alter eorum concordet, competenti ad id iisdem Arbitris termino per Conservatorem assignato, *Monet. supra Concl. 6. n. 39*. Qui sane Arbitri, non vero Conservator recusatus, debent partibus terminum assignare ad Causam suspicionis probandam, *Monet. Concl. 7. n. 40*. Et, Causa suspicionis pro legitima non probata, utitur Conservator ex tunc sua jurisdictione. Admissa vero pro legitima, debet alicui personæ idoneæ, de recusatoris assensu, negotium committere recusatus Conservator; vel ad Superiorem, ut in eo ipse procedat, prout fuerit procedendum, transmittere. Potest siquidem recusatus Conservator post recusationem propositam, si recusatoris accedat assensus, vices suas alteri committere: immo, & post recusationem jam probatam; modo tamen super ea pronuntiatum non fuerit. Quemadmodum priusquam recusatio contra ipsum proponatur, committere potest vices suas, ita tamen, ut si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio, impugnari non possit: secus tamen, si aliquid sibi de jurisdictione reservarit, & recusari ulterius possit, & impugnari commissio facta per ipsum, ut de Apostolicæ Sedis delegato statuitur in *Cap. Judex*

de Off. Deleg. in 6. Ubi Gloss. v. nequibit, Jo. Monac., & alii, addunt, quod adhuc posset recusari Conservator, si Subconservator commissionem non recepisset: vel, si antequam uti jurisdictione cepisset, mortuus esset: vel Conservator ab eo commissionem revocasset, conformiter ad text. in Cap. Quamvis eod. tit. & lib., Monet. concl. 9. a n. 44., & alii.

68 Dico V. Causæ, propter quas Judex Conservator, ut suspectus recusari potest, non secus, ac quibus alius Judex, complures recententur a Doctoribus: præcipue autem sunt:

Prima, si Judex sit consanguineus alterius partis, *Cap. Accedens il secundo, Ut lite non Contest. Cap. Postremo hoc tit. ibique Anchar. n. 1., Butrius n. 3., Alex. n. 2., & cum aliis passim Maranta p. 6. de Appellat. n. 29., notans proinde, Judicem consanguineum alicujus Prælati Ecclesiæ posse ut suspectum recusari in Causa illius Ecclesiæ. Et hujusmodi consanguinitas extenditur usque ad gradum septimum, & ultra; Barb. in cap. Postremo n. 7. Item si Judex sit affinis L. qui jurisdictionem, ff. de Jurisd. omn. Jud. Marant. loc. cit. & alii passim. Vel si collateraneus sit, aut Privignus, Cap. Postremo de Appell. Recusari non potest tamen Judex, si utrique parti æque sit consanguineus, vel affinis, Marant. loc. cit. n. 80., Barb. in cap. Postremo n. 9., & alii.*

69 Secunda, si sit Compater alterius partis, *Imola in cap. Prudentiam de Offic. Deleg., Jason in L. Aperitissimi de Jud., Marant. n. 71.*

70 Tertia, si Judex sit intimus amicus adversarii, *Marant. n. 43., Barb. n. 10., & alii. Secus tamen, si amicitia sit modica, vel æqualis erga utramque partem, Abb., Franch., Marant. loc. cit. cum Menoch. cas. 152. Item recusari potest, si sit valde familiaris parti adversæ, Cap. Infirmante de Offic. Deleg. ibique Abb., & Felin., Marant. n. 27., Barb. cum aliis loc. cit. n. 12. Si sit domesticus, & socius, ac commensalis, Farinat. frag. crim. v. Judex n. 809. & 811., Marant. cum aliis n. 59. Unde recusari potest quis, dum est Canonicus illius ejusdem Ecclesiæ, cujus est adversarius, Cap. Cum Rom. de Offic. Deleg., Specul. tit. de Judic. §. super est n. 56.*

71 Quarta, si sint Concives extra propriam Patriam Judex, & pars adversa: quia solent ibi se diligere, ut fratres, *Abb. in cap. Accedens, Ut lite non contest. col. 1., Marant. n. 59. secus tamen, si sint in propria patria, & Judex sit Ordinarius: recusari autem potest, si sint in propria patria, sed Judex sit delegatus, Abb. loc. cit. col. 2.*

72 Quinta, si Judex sit inimicus: cum inimicus nequeat esse Judex, *Cap. Cum Rom. de Offic. Deleg., Murrant. loc. cit. n. 35., Barb. Cum pluribus in cap. Secundo requirit n. 7. etiam si inimicitia non sit capitalis, Rebusf. ad Leges Gallicæ tit. 3. 17. de Recus. n. 9., Gloss. unic. n. 16., Franch. in Cap. Postrema col. 9. v. 32., Marant., Barb. loc. cit. Et provenerit culpa recusantis, Farinat. loc. cit. n. 881. Aut etiam dolo partis, Barb. cum aliis n. 7. in fin. Quæ sane inimicitia præsumitur, quando quis non alloquitur, & salutatur eum, quem prius alloqui, & salutare solebat, Marant. loc. cit. n. 48., Gratianus discept. forens. cap. 284. a n. 26., & alii. Vel ratione litis, quam ut privatus gerit cum recusante: quia inter litigantes præcise ex lite aliqua inimicitia oriri solet, Abb. in cap. Cum super de Off. Deleg., Marant. num. 46.*

73 Sexta, si sit inimicus Domini mei; cum propter Dominum recusare Judicem probe valeat tota familia: & contra, omnes de familia recusari queant propter eum, *L. unic. C. si qua præd. pot.*

Cap. Insinuante, ibique Gloss. 1., & Abb. num. 6. de Off. Judic. Deleg., Jas. in l. Aperitissimi n. 7. c. de Jud.

Septima, si sit consanguineus inimici mei: si copulet parentelam cum illo: quia censentur ejusdem intentionis cum eodem, adeoque meus inimicus, *Abb. in cap. Accedens il secundo, Ut lite non contest. notab. 1., Felin. ibid. col. 1. Bald. in L. quoniam liberi, c. de testib.*

Octava, si sit familiaris, & commensalis inimici mei: si confederatus cum illo: si multum cum eodem conversetur, ludendo, bibendo, pernoctando, &c. *Marant. n. 31., 36., & 37., Farinat. num. 874., & 875., Rebusf. n. 20.*

Nona, si aliquando minatus fuerit, se nociturum, *Marant. n. 49., citans Abbatem.*

Decima, si aliquando fuit inimicus, & modo est reconciliatus; cum inimicus reconciliatus maneat suspectus, *Franc. in c. Postremo, Marant. n. 64.*

Undecima, si vellet esse Judex in propria Causa; cum nemo in propria Causa possit esse Judex, *L. Qui Jurisdic. ff. de Jurisd. omn. Judic., & L. 1. Cod. Ne quis in sua Causa. Ita ut neque Rex, aut Imperator esse valeat Judex in propria Causa, sed debeat eam delegare, Marant. cum aliis num. 32. addens num. 34. quod licet id procedat in Causa, quam Princeps supremus habet cum non Subdito suo; secus tamen cum Subdito suo. Unde Prælati, agere volens in Causa Ecclesiæ suæ, quamvis alias Judex esse posset, potest tamen recusari ratione nimis affectionis erga illam, vel potius propter commodum, & interesse suum, quod inde habet, Marant. n. 51., citans Francum in cap. Postremo. Unde*

Duodecima, si Causa respiciat commodum, vel incommodum Judicis, ut si est fidejussor alterius partis, *Marant. n. 65. cum Franco loc. cit.*

Decimatertia, si adversarii Dominus sit; cum Patronus in Causa Vassalli, & Clientis a non cliente recusari valeat, *C. Causam, quæ, de Offic. Deleg. l. Si quacumque C. præd. pot.*

Decimaquarta, si fuit corruptus prece, vel pretio ab adversario, aut donum aliquod accepit ab eo, *Marant. n. 62., & 66.*

Decimaquinta, si Judex ut privatus litigat cum alio in consimili Causa: quia tunc præsumitur judicaturus in mea Causa, prout optaret judicari in sua, *Abb. in cap. Causam, quæ il secundo de Judic., Barb. in cap. Postremo, hoc tit. n. 15. cum aliis, & Marant. n. 96.*

Decimasexta, si sit nimis severus, & crudelis; si indiscretus, &c. *Marant. cum aliis n. 69.*

Decimaseptima, si consuevit esse iniquus, & animose, injuste, & extrajudicialiter procederet, *Marant. n. 75.*

Decimaoctava, si sit illiteratus, imperitus, ac grossus, & Causa ardua, & subtilis, *Felin. in cap. Suscitatus de rescript. col. 7. Marant. cum aliis num. 67. Cum Causæ subtiles grossis Judicibus committendæ non sint, teste Baldo in l. fin. cod. de heredit. institution. in quæst. 16.*

Decimanona, si operam suam dederit in eadem Causa: ut si fuerit in ea Advocatus partis contrariæ, *Barb. in cap. Postremo hoc tit. num. 1. cum aliis. Marant. n. 42. Si fuerit in ea consultus, Barb. num. 14., Marant. num. 52. Si fuerit assessor, votumque suum pro parte contraria propalarit: si fuerit sollicitator, Rot. decis. 156. in antiq. sicque demum fuerit in eadem testis, L. fin. ff. de testibus. Specul. tit. de Judic. Deleg. §. Superest, Marant. n. 54. Secus tamen, si operam suam dederit advocando, consulendo, &c. in alia Causa, Marant. n. 42. & alii.*

Vige-

- 87 Vigesima, si semel Judex in alia Causa gravavit; unde fuit appellatum a recusante. In hoc siquidem casu posse in omni Causa Judicem recusari, docet *Marant. n. 61. cum Franco, Barb. in C. Ad hæc il primo hoc tit. n. 11.* laudans *Menochium de Arbitr. cas. 121. a n. 1. Scaccia de Appell. qu. 17. limit. 45. n. 5. Tuschus v. suspectus concl. 900. n. 30. Farinac. fragm. crim. p. 1. verb. Judex n. 781.* & alii contra *Decium in cap. 1. de Judic. n. 7., Ripam ibid. n. 15., Oltiad. cons. 302. n. 5. Alciat. de præsumpt. regul. 2. præsumpt. 11. Wiestnerum hoc tit. num. 130. & alios.* Quorum sententia conformis est juri civili, ut patet ex *Rubr. & L. unic. ff. apud eum, a quo appellatur, aliam Causam agere compellendum.* Et ex eo probatur, quia appellatio non est juxta Causa offensionis, cum per eam nulla injuria irrogetur Judici, juxta *L. Et in majoribus hoc tit.* immo, ut addit *Wiestnerus*, appellationem Judex debeat optare: quia si ea pronuntietur male interposita, confirmatio Sententiæ in honorem Judicis redundat; sin autem bene appellatum; revocatio Sententiæ conscientiæ Judicis futura est levamini.
- 88 Sed Sententia opposita priorum Doctorum conformis est juri Canonico, *cit. cap. Ad hæc.* Per quod etiam correctum esse jus civile, contendit *Bald. in cit. L. unic.* Et ex adverso principio convincitur: scilicet quod per appellationem aliqua vis, & injuria videatur inferri Judici, a quo appellatur, *Scaccia loc. cit. limit. 47. memb. 3. num. 4.* Quod vel ex ipsa experientia compertum est; cum videamus multos Judices odio prosequi appellantes, *Rebus. 3. ad Leges Gallie tr. de appellat. in præfat. n. 35.* itaque contra ipsos indignari, ut timeant appellare, & timore offensionis, ac indignationis Judicum vix audeant nomen appellationis proferre, *Scaccia loc. cit. qu. 6. a n. 3.*
- 89 Sed *Gonzalez Tellez in cit. cap. Ad hæc num. 2.* utramque Sententiam cum propriis juribus Canonico, & civili, hac adhibita distinctione conciliare contendit: scilicet appellatione interposita, & adhuc pendente, nequit Judex ut suspectus recusari: quia ante appellationis exitum nescitur, an inique, vel imperite judicavit. Item neque potest recusari tamquam suspectus, postquam pronuntiatum est: male appellatum. Neque demum dari potest ut suspectus, si ab eo appellans in prima instantia, ideo succubuit, quia omisit, quæ debebat proponere, & suam intentionem non satis probavit: cum id non in imperitiam, vel iniquitatem Judicis cedat, sed in appellantis negligentiam: unde non est, cur Judex offendi possit ob appellationem, *Wiestner hoc tit. n. 132.* E contra tamen recusari potest ut suspectus, ubi pronuntiatum est: bene esse appellatum; cum per talem pronuntiationem plerumque injuste, aut imperite judicasse, redarguatur. Unde rite supponi potest offensus, & ut talis recusari.

Vigesimalima, si Judex curaverit sibi causam committi, *Spec. ad recusat. v. Item si ipse, & alii.* Qui enim se ingerit, suspectus est, *L. Nata ad ea, ff. de procur.*

Vigesimalimasecunda, si addit aliqua Causa, quæ ad removendum Procuratorem, Arbitrum, vel Testes, sufficiens sit: cum omnis Causa, quæ sufficit ad Procuratorem, vel Arbitrum removendum, satis etiam sit ad removendum Judicem, *Abb. in cap. Postremo hoc tit.* ibique etiam *Francus, Marant. n. 73.* Et omnis Causa, ob quam recusari possunt Testes, talis sit, ut per eam, & quidem a fortiori, recusari queat Judex; cum facilius sit, alium Judicem inveniri, quam testem; & non semel victoria in uno teste consistat, *Jason in L. Antiquissimi n. 7. Gail. lib. 1. obser. 33., & alii.*

Vigesimalimatertia, si urgeat aliqua Causa, etiam in jure non expressa, dummodo major, vel æqualis expressis, seu in qua eadem, vel fortior ratio sit, quam in expressis, *Gloss. in cap. Cum speciali hoc tit. v. juste, Francus ibid. n. 7. Sanchez loc. cit. n. 6.* Immo etiam si minor sit ratio; cum ex quavis, etiam levi Causa, suspectus Judex recusari possit, *Hoftiens. in cap. Postremo hoc tit. n. 5. Butrius n. 10. Franc. n. 20. Alex. n. 12. Tuschus v. suspectus concl. 907. n. 17. Farinac. fragm. crim. p. 2. verb. Judex n. 777. & alii.* quibus laudatis adheret *Barbos. in cit. cap. Postremo num. 8.*

Vigesimalimaquarta tandem, si detur alia Causa, quæ arbitrio prudentis viri sufficiens ad recusandum Judicem censetur. Cum enim super particularibus Causis certa regula statui non possit, num hic, & nunc ad recusationem sit satis, quia totum pendet ex singulorum casuum circumstantiis, & particularibus locorum legibus, & styliis, ut notat *Card. de Luca de Judic. disc. 3. n. 69.,* id arbitrio prudentis viri relinquendum censet *Abb. in c. Cum speciali 61. n. 7. hoc tit.* Videantur Doctores citati, & *Pignatellus tom. 9. cons. 151. a n. 9. usque ad 39.,* ubi justas Causas recenset recusationis Judicis.

Dico VI. Acta, processus, & Sententia, a Judice Conservatore Regularium post recusationem lata, sunt ipso jure nulla, quemadmodum, quæ gesta sunt a quovis alio Judice, juxta ea, quæ in *præmiss. 9. a n. 43.* dicta sunt. Atque ita Doctores communiter, quibus subscribit *Monet. concl. 9. num. 43.*

Et hæc de recusatione suspecti Conservatoris insinuasse, sufficiat. Alia, quæ in hac materia possent occurrere, facile dilui queunt ex insinuatis præmissis. Quoniam vero recusationi finitima est appellatio: unde compilator juris Canonici, sub eodem titulo, simul agit de appellationibus, & recusationibus, ut notat *Gloss. ad Rubric. hoc tit.,* a recusatione suspecti Conservatoris ad Appellationem ab ejusdem Sententia gradum facit sequens.

ARTICULUS VIGESIMUS QUARTUS.

An, & in quibusnam Casibus, quomodo, ac Quando a Sententia Judicis Regularium Conservatoris liceat Appellare & ad quem.

Ubi

De Appellationibus deque Judice Apostolicæ Legationis, seu Regiæ Monarchiæ in Regno Siciliae.

- I**N tertia nostri Juris Canonici parte de *Judiciis Ecclesiasticis dissert.* 18. per totam ex professo de Appellationibus differimus: ex quarum principiis eruenda venit, tota quanta est presentis Controversiæ decisio. Nihilominus, quia Appellatio a Sententia Judicis Regularium Conservatoris hodie frequentissima est, ac quotidiana, ut facilitati consulamus, universam de Appellationibus materiam copiose ibi, & abundanter discussam; hic summam expeditam præmittere importunum non sit. Itaque Præmitto I. Appellatio est [Provocatio a Judice inferiori ad Superiorem, ratione gravaminis illati, vel inferendi facta.] Ita *Abb. ad Rubr. n. 3. De Appell., Marant. p. 6. Spec. aur. eod. tit. n. 1., Scaccia de Appell. qu. 2. n. 1., & alii communiter, qui traditam explicationem pro recta definitione Appellationis agnoscunt. Pro cujus intelligentia Appellatio.*
- 2 Dicitur I. *Provocatio*, atque hæc omnem auxilii invocationem, & quascumque preces, Superiori porrectas, complectitur: unde per eam Appellatio a Judice inferiori ad Superiorem, veluti per genus, convenit cum omni alio actu, quo officium, vel auxilium, & favor Judicis imploratur, puta cum Supplicatione, Revisione, Oppositione Nullitatis Sententiæ &c. a quibus tamen per reliquas particulas, velut per differentiam, discriminatur.
- 3 Dicitur II. *a Judice Inferiori vel Superiorum*: non enim interponi potest ad inferiorem, aut æqualem; Cum par in parem non habeat imperium, ut fert tritissimum Juristarum proloquium; & multo minus in Superiorem Inferior. Jam Judex inferior, a quo per Appellationem fit transitus ad Superiorem, dicitur *Judex a quo*: quemadmodum Judex Superior, ad quem ab inferiori fit dictus transitus *Judex ad quem*, vel absolute *Judex appellationis* dici consuevit.
- 4 Dicitur III. *Ratione gravaminis illati vel inferendi*: Cum nedum ab injusto gravamine jam illato; sed etiam a probabiliter inferendo, seu judicialiter, sive extrajudicialiter concedatur, & recte Appellatio, *Cap. Bone Memoriae 51., c. Cum teneamus 17. ac seq., & c. Properea 40. de Appellat.* Quamobrem
- 5 Appellatio quoad substantiam est de Jure Na-

turæ: quia cum fiat ob gravamen injuste oppressis illatum, vel inferendum, est quædam defensio sui, & præsidium Innocentiæ, ut dicitur in *Cap. speciali §. Porro, & Cap. Suggestum de Appell.* Quamvis quoad formam, & solemnitates sit de jure positivo. Unde quoad illas mutari potest, & tolli; non tamen quoad substantiam, *l. unic. c. de Sen. pref. Abbas in Rubr. de Appell. n. 7.*

Et inductum fuit a jure Appellationis remedium: 6
 I. Ad removendum gravamen injuste illatum, aut probabiliter inferendum, *Cap. Suggestum in fin. hoc tit.*
 II. Ne læsus ex propria ignorantia, vel negligentia damnum sentiat; & sic ea quæ coram Judice prioris instantiæ non probavit, vel allegavit, probare, vel allegare possit coram alio Judice, *l. Prolatam eod. de temp. Appell. & Cap. cum Joannes de sd. instrum.* III. Demum, ut iniquitas, vel imperitia unius Judicis ab alio Judice corrigatur, *l. 1. §. 1. de Appell. & Relat.* ibi: [Appellandi usus iniquitatem judicantium, vel imperitiam corrigit.] & *cap. interposita 70. §. in hoc tit.* ibi: [Cum in hoc casu (Appellationis a gravamine) iniquitas prioris Judicis principaliter arguatur.]

Appellatio bifariam dividitur: in Judicalem nimirum, & extrajudicalem; *Clem. 3. de Appell. ibi:* [Sicut appellationem Judicalem, sic & extrajudicalem.] Primi generis sit ab actibus judicialibus, quibus se quis gravatum existimat: & hujusmodi est illa, quæ fit a Sententia, seu definitiva, sive interlocutoria: sicut & qua quis, citatus a Judice, gravatur in hoc, quod sibi nimis brevis datus fuerit terminus peremptorius, *Cap. 1. de dilat.,* vel in eo gravatur, quod Judex Delegatus justam exceptionem partis admittere nolit, puta quod non possit conveniri vi Rescripti Pontificii, vel similis, *Pirbing de Appell. n. 2.*

Secundi vero generis sit ab actibus extrajudicialibus, quibus aliquis gravatur, vel probabiliter timet se gravandum; ut si quis injuste sit Captus, & incarceratus; vel nominatus ad tutelam: Vel se gravatum sentit ex Electione ad beneficium, Collatione, Provisione in persona alterius jam facta: aut videt Electores, paratos ad eligendum alium, ideoque appellat ad Papam, ut impediatur Electio, vel non fiat, nisi Canonica Electio, &c. *Cap. Bone Memoriae, de Appell., Cap. Concertationi eod.*

266 De Judice Conservatore Regularium

- tit. 6., *Cap. Consideravimus*, & *Cap. Auditis*, de elect. Jam
- 8 Appellatio judicialis, & extrajudicialis discriminantur inter se, & I., quia judicialis proprie est Appellatio, utpote provocatio a Judice inferiori ad Superiorem de judicio facto; unde iudicium ceptum supponit; secus tamen extrajudicialis; Cum hæc non sit provocatio a iudice Inferiore ad Superiorem de iudicio facto, sed possit esse inchoatio causæ; adeoque potius est provocatio ad causam apud Superiorem, quæ vim habet Conventionis, quam Appellatio. *c. cum sit Romana* 5. *hoc tit.* ibi: [Sacri Canones, etiam extra iudicium, passim appellare permittunt: nec solent huiusmodi dici Appellationes, sed Provocationes ad causam.] Quare in materia odiosa pœnali Appellatio extrajudicialis non comprehenditur, *Pirbing lib. 2. tit. 28. n. 3.*
- 9 II. Judicialis supponit Judicem a quo, & ad quem: non supponit tamen necessario Judicem a quo Extrajudicialis; Cum possit extrajudicialiter appellari, etiam contra alium, qui gravamen infert, *Pirbing loc. cit.*, Et
- III. Quia Appellatio Judicialis, etiam male, & simpliciter proposita, suspendit executionem, & facit in contrarium attentata revocari, *Can. Post appellationem §. Appellatione 2. q. 6. & cap. Dilectis filiis 55. de Appell.* Non ita tamen extrajudicialis, in qua necessum est, rationabilem causam appellandi exprimere, ita nimirum, ut si ea fuerit per Superiorem admittenda, tunc primum attentata medio tempore revocentur; Secus tamen, si admittenda non fuerit, *Cap. cum inter*, *R. 17. de elect.*, *Engel. nu. 10. de Appell.*, & alii.
- 10 Appellatio Judicialis bifariam subdividitur: in Appellationem videlicet ab Interlocutoria, & in Appellationem a Sententia Definitiva. Et præter diversitatem, quam habent hæc duæ Appellationes in effectibus, de quibus infra, in quatuor potissimum discriminantur.
- 11 I. Videlicet in eo, quod Appellatio a Definitiva incontinenti, seu (ut ajunt) *stante pede* fieri possit; & viva voce per verbum *Appello*, vel quid simile, *l. 2.*, & *l. a Sententia ff. de Appell.* Quamvis si fiat ex intervallo, V. G. post unum, vel alterum diem, in scriptis proponi debeat, seu per portectum libellum appellatorium, *l. Si quis 28. Cod. hoc tit.* Appellatio autem ab Interlocutoria fieri debeat in scriptis, *c. 1. hoc tit. in 6.*
- 12 II. Quod Appellatio a Definitiva (nisi Appellatio a Lege, vel ab Nomine, seu Superiore sit prohibita) non debeat necessario causam gravaminis in specie exprimere; Cum sufficiat, dicere in genere [*Appello ab hac Sententia*] *l. 2. ff. hoc tit.* Appellatio autem ab Interlocutoria, vel gravamine aliquo, non aliter valebit, nisi appellans Causam Appellationis in scriptis exhibeat, *dic. Cap. 1. hoc tit. in 6.*
- 13 III. Quod Appellatio a definitiva ex novis probationibus, & instrumentis justificari possit ab utraque parte, Actore videlicet, & Reo; dummodo causam principalem antiquam, & non novam respiciant: Unde locum habet Beneficium illud Juris: [Non deducta deducam, non probata probabo,] *l. Per hanc 4. ibiq. Barth. Cod. de temp. Appell. & l. eos qui §. Si quid autem, de Appell.* Exceptis dumtaxat novis probationibus per testes, utpote qui publicatis semel attestationibus, propter subornationis periculum, nequeunt amplius in causa appellationis super iisdem articulis, vel directe contrariis produci, *Clem. ult. de Testib.* Quamvis super novis articulis, causam principalem antiquam respicientibus, optime produci queant; *Cap. Fraternalitatis 17. de Testib.* ibiq: *Gloss. v. novis*, *Joan. Andr. n. 13.*, *Abbas n. 3.*, *Barbosa in Collect. ibi n. 2.*, & 3., & alii apud ipsum. Appellatio autem ab Interlocutoria non nisi ex iisdem causis antiquis, & in appellatione expressis justificatur, *Clem. Appellanti 5. hoc tit.*
- IV. Quod Appellatio a Definitiva semper proponi queat, quandocumque per eam sese quis gravatum senserit: non ita tamen ab Interlocutoria, nisi vim habeat definitivæ, vel ejus gravamen per appellationem a Definitiva reparari non possit: ut si Judex decernat, Reum esse torquendum, incarcerandum, aut excommunicandum: quia gravamen torturæ, incarcerationis, vel excommunicationis nequit amplius reparari. Item si Judex testes, vel probationes rejiciat, sitque periculum, ne processu durante ejusmodi probationes pereant, & in causa Appellationis produci non possint: Vel si gravamen sit reparabile quidem, non tamen ex toto, vel non nisi cum magna difficultate, vel præjudicio partis, *Barbos. in Trident. Cap. 20. a n. 21.*, *Riccius in praxi for. Eccles. p. 1. res. sol. 415.* Quamvis olim de jure Canonico antiquo, etiam ab Interlocutoria permissum fuerit appellare; *c. de Appell. 11. & c. super eo 12. hoc tit.* Non tamen de jure Civili, nisi in aliquibus dumtaxat casibus; *l. Ante sententia Cod. quorum Appellatione: Cui Trident. adhæsit sess. 13. Cap. 1. de refor., & sess. 24. Cap. 20. de refor.* ad coercendas frivolas, atque frustratorias appellationes, corrigendo Jus Canonicum vetus.
- Appellatio seu Judicialis, sive extrajudicialis, tam quæ sit ab Interlocutoria, quam quæ a Definitiva, alia est rationabilis, seu legitima: alia frustratoria: alia demum frivola, inanis, & levis. Prima est, quæ fit justa de causa, ut quando vere adest gravamen illatum, aut inferendum a Judice; ac servatis de jure servandis. II. Quæ retardandæ solutionis debiti, aut protrahendæ litis ergo interponitur, *l. Tutor ff. de usuris*. III. Tandem, quæ ex levibus rationibus fit, seu quæ non interponit causam rationabilem appellandi, nec ullum affert injustum gravamen per sententiam illatum; & ut talis, veluti temeraria merito rejicitur, non obstante quod pro levioribus, & minimis causis, sive rebus possit appellari, *Cap. de Appell. 11. hoc tit. ibiq: Gloss. fin.* Quid autem sit Sententia Definitiva, quid Interlocutoria, vel pura, vel habens vim definitivæ fuse satis explicuimus in nostra III. juris Canonici parte *diff. 17. de sent. Judic. art. 1. asser. 2.* de utraque tamen nonnulla celeri calamo insinuare, nec abs re, nec contra operæ pretium continget. Ideoque
- Præmitto II. Sententia definitiva est [definitio judicialis, damnationem, vel absolutionem continens,] Ita ex *l. 1. ff. de re jud. Gloss. in cas. Clem. unic. de dol., & Contum. Nebrissenfis in Vocabulario Juris v. sententia*, & Doctores passim. Pro cujus explicatione
- Dicitur I. *Definitio*, idest enuntiatio, sive decisio; quæ particula locum generis obtinet; quemadmodum locum differentię tenent reliquæ particule.
- Dicitur II. *Judicialis*; ut excludatur sententia Arbitri, vel Arbitratoris, quæ proprie, & simpliciter sententia non est; cum ille non habeat jurisdictionem, sed solam notionem, *l. ait Prætor, ff. de re judic.* Unde in materia restringibili non venit nomine *sententiæ*, *Jason l. 1. n. 3. ff. cod., & Abb. c. 1. n. 2. de Arbitris.* Et proprio nomine *Laudum* appellatur. Non negaverim tamen, quod

quod minus proprie, & cum addito dici possit *sententia Arbitri*, prout dicitur *c. 1. de Arbitris*, & *l. qualem autem, ff. de receptis Arbitris*.

- 19 Dicitur III. *Controversiæ finem imponens*, ad differentiam, tum sententiæ Interlocutoriæ, quæ causam non terminat ex dicendis; tum sententiæ Absolutoriæ ab Observatione Judicii, per quam finis Controversiæ non imponitur, uti per sententiam Definitivam, sed tantum liberatur Reus ab Observatione Judicii, seu factæ instantiæ, vel ratione libelli Actoris inepti, *c. examinata 15. de Judic. vel ratione defectus, seu Contumaciæ Actoris, tit. 14. de dol. & Contum. §. 3. num. 98. & 99. vel alia id genus ratione.*
- 20 Dicitur tandem *damnationem, vel absolutionem continens*: per quod duplex ipsius species infinuat. Enim vero
- 21 Sententia definitiva subdividitur in Absolutoriam, & Condemnatoriam. Prima fertur absolvendo Reum, secunda illum condemnando.
- 22 Sententia Interlocutoria, ab *inter*, & *loqui* dicta, est: [Definitio Judicis inter principium (quod est citatio, seu præceptum Judicis de comparando), & finem Causæ (quæ est sententia definitiva), non super quæstione principali, sed super aliquo incidenti, vel emergenti facta.] Ita *Gloss. Clem. 1. v. definitiva de sequestrat. possess. Abb. ad Rub. hoc tit. n. 6. & 7. Speculator tit. de sent. §. species n. 1. Jason ad Rub. ff. de re judic. n. 3. & alii*. Et hujusmodi est illa, qua E. G. Judex alterutri parti onus probandi imponit: Procuratorem non esse idoneum, pronuntiat: vel quæ fertur super dilationibus concedendis, producendis testibus, examinandis, aut repellendis; aliave hujusmodi, inter principium, & finem causæ incidentia, vel emergentia decedit.
- 23 Ubi notandum, sententiam Interlocutoriam non nisi minus proprie, & late sumpto vocabulo *Sententiam* nuncupari, & cum addito *interlocutoriam*; cum proprie, & stricte nomine sententiæ absolute, & simpliciter prolata veniat sola Definitiva, utpote quæ negotium definit principale, & controversiæ finem imponit, per absolutionem, vel condemnationem; non ita tamen illa. *Gloss. fin. & margin. l. quod jussit, ff. de re judic. juncto text. ibid. Alex. cons. 50. n. 2. lib. 2. Jason in l. quod jussit n. 16. ff. de re judic.* Quare lex de sententia loquens, in dubio intelligenda venit dumtaxat de sententia definitiva, non de interlocutoria, ubi aliud non apparet. *Felin. ad Rub. hoc tit. col. 5. Abb. cap. super eo, caus. 12. n. 6. de Appell. Maranta p. 6. Spec. aur. tit. de sent. num. 5. & alii*. Dummodo tamen materia foret indifferens, aut talis, in qua intelligendo sententiam etiam pro Interlocutoria, nullum sequeretur inconveniens, *Arg. C. Causam 16. de offic. deleg. Jam*
- 24 Sententia Interlocutoria dividitur in Interlocutoriam puram, & interlocutoriam mistam, seu quasi mediam, quæ nimirum habet vim sententiæ definitivæ.
- 25 Interlocutoria pura est, quæ super aliquo incidenti, seu emergenti fertur inter principium, & finem Causæ, negotio principali finem neutiquam imponens; unde opus est alia sententia, quæ toti Causæ finem imponat.
- 26 Sententia Interlocutoria mista, seu media, habens vim definitivæ, est, quæ licet negotium principale, & causam principalem non definiat, illam tamen ferme perimit. Ita Doctores Communiter. Dicitur autem Interlocutoria *mista*, seu *media*, quia participat de pure Definitiva, & de mera Interlocutoria, estque inter utramque quasi media.

Et secundum quod de alterutra magis participat, regulanda venit quoad effectum interponendæ Appellationis, & alios juris effectus; non autem ex toto ut definitiva, neque ex toto ut Interlocutoria; ut notat *Abbas in c. pervenit, n. 8. & 9. de Appell.* Hinc ubi hæc sententia talis est, ut officio Judicis omnino finem imponat, sicut Definitiva; tunc ab ea, tamquam a Definitiva, debet appellari: non secus, ac fieri cum cognitione Causæ, præsentibus partibus, & legitime citatis, *l. de unoquoque ff. de Judic. Barb. in l. nec quicquam §. ubi decretum, ff. de offic. Proconsul.* Ubi vero officio Judicis non omnino finem imponit, sed potest adhuc ab eo justitia expectari; quia tunc magis propendet ad naturam Interlocutoriæ puræ, secundum eam regulari debet.

Verum cum non facile sit dignoscere, quando nam sententia Interlocutoria mista sit, seu media, seu vim habeat sententiæ Definitivæ; pro facilitate ea signa traduntur a Doctoribus; quibus verificatis sententia Interlocutoria habenda erit promista, media, & vim habente sententiæ Definitivæ: scilicet

Primum, quando post ipsam non expectatur alia ferenda sententia, eo quod ipsi omnino finem imponat. Cujusmodi est e. g., quando Judex interloquendo pronuntiat, aliquos non posse, vel non potuisse de Jure appellare, *Abb. in cap. sua nobis, 65. de Appell. n. 3. vel sententia absolutoria ab observatione Judicii: vel qua pronuntiat, appellationem esse desertam: cum hujusmodi sententiæ finem omnino imponant instantiæ, Abb. in cap. Pervenit 28. de Appell., Vallensis hoc tit. §. 1. n. 3. & alii.*

Secundum, quando per ipsam definitur unus articulus Causæ principalis: ut e. g. si, minorenni petente restitutionem in integrum, Judex pronuntiet super ætate, puta ipsum non esse minorem 25. annis: cum per talem sententiam Interlocutoriam definiatur unus articulus Causæ principalis, & minorennis excludatur tacite a beneficio restitutionis in integrum, *l. Intra utile §. 1. de Minoribus, Marant. p. 6. Spec. aur. tit. de sent. n. 44., & apud ipsum Alex. in Rub. ff. de re judic., & Baldus in l. 1. Cod. quando provocare non est necesse.*

Tertium, quando per ipsam expirat Officium Judicis etiam Ordinarii. *Barthol. in l. quod jussit ff. de re judic. Jason. dic. l. quod jussit n. 29.* Ut quando Judex interloquendo declarat, se non esse Judicem competentem; cum Judicis sit existimare, an sua sit Jurisdictio, *l. siquis 5. ff. de Judic.* sic enim pronuntiando, jam functus est officio suo, *c. significantibus 28. de offic. deleg.*

Quartum, quando per ipsam Judex interloquendo, affirmative pronuntiat, se esse Judicem competentem, *Abb. in c. ex parte Decani n. 6. de rescriptis, Jason loc. cit.* Unde etiam de Jure Civili potest appellari, *Gloss. notab. in Autben. habita v. cadat. Cod. ni filius pro Patre &c.*

Quintum, quando per ipsam admittitur, vel rejicitur exceptio peremptoria, *Arg. Clem. ult., juncta Gloss. ibid. v. repulsione de Appell., Maranta num. 44., Vallensis §. 1. num. 9. hoc tit., & alii.*

Sextum denique, vim habet sententiæ Definitivæ sententia Interlocutoria, quando continet aliquid dari, vel fieri a parte, *Barthol. in leg. nec quidquam, ff. de offic. Proconsul., Maranta num. 42., & alii*, id exemplificantes in præcepto Judicis de solvendo, ac in sententia multam imponente &c.

Sententia Definitiva, & mere Interlocutoria

268 De Judice Conservatore Regularium

trifariam potissimum inter se discriminantur; Et primo quidem quoad rem controversam, II. quoad ordinem judicarium, III. demum quoad effectus, qui ab utraque promanant, *Scaccia tr. de sent. & re judic. Gloss. 14. qu. 4. n. 1. & sane,*

- 34 Quoad rem controversam discriminantur inter se, quia sententia Definitiva controversiam principalem determinat, seu negotium principale, illud videlicet, quod principaliter deductum fuit in Judicium; unde continere debet absolutionem, vel condemnationem; secus nulla erit, *l. 1. ff. de re judic. l. Praeses, Cod. eod. speculat. tit. de sent. §. species n. 3.; Scaccia loc. cit. n. 1., & alii.* Interlocutoria causam principalem, seu principale negotium non definit; sed quaestiones dumtaxat incidentes, & emergentes, quae inter principium, & finem controversae principalis oriuntur, *Abb. ad Rub. hoc tit. n. 6., Speculat. loc. cit. n. 1., & alii.* Quod ex utriusque definitione satis superque conspicuum est,
- 35 Quoad ordinem judicarium discriminantur; quia Definitiva ferri non potest, absque eo, quod praecesserit ordo, & tela judiciaria; secus nulla erit ipso Jure, nec Auctoritatem inducet rei iudicatae, *Specul. tit. de sent. §. nunc videndum n. 1., Scaccia n. 30., & alii.* E contra tamen Interlocutoria ferri potest, nullo praecedente ordine judiciario, qui ad ipsam ordinetur, *Maranta loc. cit. n. 20., Scaccia n. 31., & alii.* Item definitiva ferri debet in scriptis, & scripto recitari, *c. ult. hoc tit. in 6. l. ult. Cod. de sent. ex brev. recit.* Interlocutoria vero ferri potest sine scriptura; quamvis deinde in scriptis redigi debeat, ut de ipsa ex Actis appareat, *Gloss. cap. quoniam contra, v. Interlocutiones, de probat. & alia Gloss. in cap. ult. v. definitiva hoc tit. Abb. cap. 1. n. 21. de Postulat. Pralat. Specul. tit. de sent. §. juxta n. 14., & alii:* Quae sane in scriptis redactio ad validitatem actus necessaria non est, sed ad probationem; cum Judici non credatur, nisi de ipsa pateat per scripta in Actis, *c. quoniam contra, 11. §. final. de Probat.* Tandem definitiva ferri non potest, nisi Judice pro Tribunali sedente, *l. cum sententiam Cod. de sent. & interloc. omnium Judic.* Et praesentibus partibus, vel saltem legitime citatis, & contumaciter absentibus, *l. ea, quae, & l. consentaneum C. quomodo, & quando Judex.* Interlocutoria vero ferri potest etiam parte absente, & per nuntium, vel epistolam, *leg. rem proferre ff. de recept. Arbitr. ibique Barthol. in summ. Gloss. in l. nec quidquam v. Decretum ff. de offic. Proconsul. & Gloss. fin. in l. A procedente, juncto text. ibi, C. de dilationibus.*
- 38 Quoad effectus tandem inter se discriminantur Sententia Definitiva, & Interlocutoria pura; quia si a prima non fuerit appellatum ea Controversae finem imponit; non ita tamen secunda.
- 39 Item per primam sententiam irrogatur infamia condemnatus de crimine: unde per illam redditur infamis, *l. 1. §. qui in Judicio, ff. de his, qui notantur infam. non ita tamen per secundam leg. quid ergo §. quantum.*
- 40 Rursus prima sententia, semel a Judice prolata, si valida fuerit, nequit ab eodem revocari, *l. hac leg. Cod. de sent. ex brev. recitan. & l. Judex ff. de re judic. can. quod bene 6. qu. 4. & cap. in litteris 9. de offic. deleg. secunda vero ante subsequutam primam potest a Judice revocari, l. quod iussit ff. de re judic. Scaccia de sent., Gloss. 14. qu. 4. n. 36., & alii ex citata l. siquidem l. Judex ff. de re judic. ibi: [Judex (etiam Ordinarius) postquam semel dixit sententiam (definitivam), Judex esse de-*

luit (quoad illam causam, licet remaneat quoad alias, ut bene notat *Jafon in l. quod iussit cit. num. 26. ff. de re judic.)* ut amplius sententiam suam corrigere non possit, (quamvis pluris vel minoris condemnaverit;) semel enim sive male, sive bene officio functus est.] E converso tamen, si sententiam tulerit interlocutoriam, adhuc remanet Judex in dicta Causa, donec eam per sententiam definitivam terminarit.

Dixi [si valida fuerit,] seu si contra jus Con- 41
stitutionis sententia definitiva non fuerit, etiam si fortassis fuerit iniqua, utpote contra jus litigatoris, seu partis. Nam si fuerit ipso jure invalida, poterit eam Judex ordinarius revocare, & causam de novo cognoscere *l. 1. ff. de sent. & interloc. omn. Judic., & l. Si Accusatoribus, ff. de Accusat.* Non secus, ac delegatus ad Universitatem causarum, qui quasi ordinarius reputatur; *Reiffenst. lib. 1. decretal. tit. 29. §. 3. n. 62. & 63. & lib. 2. tit. 27. §. 1. n. 36.* non ita tamen delegatus ad causam particularem, qui sive bene, sive male sententiam tulerit, sive ea teneat, sive non, nequit illam revocare; cum statim, ac illam pronuntiat, [ejus auctoritas, & jurisdictio cesset, quia semel est suo officio functus,] ut habetur in *cit. cap. in litteris 9. de offic. deleg., & l. Sin proponis part. 4., ibique Gloss. §. Commisit, & docet Abb. in cap. qualiter, & quando, 17. n. 4. & 5. de accusat. & alii.* Et ratio disparitatis, quam *Gloss. margin. in fin. c. ult. hoc tit. assignat, probantque Pirbing de offic. Judic. deleg. n. 156., & 157. & alii,* est, quia cum jurisdictio ordinaria sit naturalis, & favorabilis, non ita tamen delegata, magis deferretur illi, quam huic,

Tandem a sententia definitiva potest regulariter appellari, non ita tamen ab Interlocutoria, nisi vim habeat definitivae, vel damnum irreparabile contineat, *l. Ante sententiam, Cod. Quorum Appellationes non recipiuntur. ibique Glossa v. discussores. Trid. sess. 24. cap. 10. de resor. Sacra Congreg. Episcoporum 18. Septembris 1600. a Clem. 8. approbata, inferius alleganda.*

His de sententia definitiva, & interlocutoria praetactis, ut ad Compendiariam de Appellatione noticiam revertamur,

Præmitto III. Regulariter loquendo omnes possunt 43
appellare, tum a gravamine sibi extrajudicialiter illato, tum a sententia contra se pronuntiata, per quam existiment sese injuste gravatos esse, ut docet Communis Doctorum opinio ex eo, quia appellatio est quaedam defensionis species, *c. cum speciali 61. §. Porro hoc tit.* Defensio autem de jure naturae ita omnibus permittitur, ut neque Diabolo, ut ait *Speculator,* denegetur; ergo & Appellatio.

Nec appellans injuriam ullam irrogat Judici, a 44
cujus sententia appellat; cum utatur legitima defensione, sibi de jure concessa. Et quamvis ex Appellatione aliqua deriveretur injuria Judici, *Arg. l. Litigatores ff. de recept. Arbitr. & l. ult. §. fin. c. Quando provocare non est necesse;* non tamen tanta, ut injuste gravato impediatur Appellatio; nec ea ab ipsomet appellante intenditur, utpote qui appellando utitur Jure suo; & memini facit injuriam, qui jure suo utitur; *c. cum Ecclesia Vulterrana 31. de election. Quamobrem l. & in majoribus c. de Appellat. & relat. habetur: [Et in majoribus, & in minoribus negotiis appellandi facultas est; nec enim Judicem oportet, injuriam sibi fieri, existimare, eo quod litigator ad provocationis auxilium convolvit.] Hinc*

I. Potest ab eadem sententia utraque pars ap- 45
pella-

pellare, si ea utrique afferat gravamen, c. si duobus 10., ibique Abb. n. 2., Barbof. in collect. n. 2. hoc tit., Scaccia qu. 10. n. 5., & alii. Item c. Raynaldus 18. de testam. ubi legitur, utramque partem ab eadem sententia appellasse. Sic si eadem sententia complura membra, seu articulos contineat, quorum unus uni, & alter alteri parti præjudicium afferre videatur; poterit ab utraque parte peti, ut infirmetur in eo, quod est sibi præjudiciale, & quoad reliqua executioni mandetur. Ad eum modum, quo utraque pars, seu Ecclesia in eadem causa petere potest in integrum restitui; ut de facto petiit, fuitque in integrum restituta, in c. Audite 6. de in integrum restit.

46 II. Possunt appellare ii omnes, [Quorum interest, vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum Reus habeat], ut arguitur ex Can. Non solent 2. qu. 6. & l. 1. ff. de Appell. recipiend. adeoque Pater, vel Mater ratione affectionis, & necessitudinis appellare possunt in causa deferta Filii, dic. l. 1. ff. de Appell. recip. & c. Can. Non solent. Item Procurator in causa sui Principalis; & alieni negotii gestor, dummodo id Dominus mandaverit, vel postea ratum habuerit, l. 1. c. & dic. Can. Non solent. Tutor, & Curator nomine Pupilli, & minoris, l. Tutor ff. de Appell. & relat. l. 2. ff. si Tutor vel Curator appell. Specul. lib. 2. p. 3. hoc tit. §. 1. n. 3. Fidejussor a sententia lata contra principalem debitorem, l. a sententia ff. Cod. Episcopus pro suo Clerico, Abbas pro suo Monacho, Civitas pro Cive, Dominus pro subdito, c. cum super 17. de sent. & re judic. & c. Dilectis filiis 55. de Appellat.

47 III. Potest appellare, non solum ille, contra quem sententia lata est; verum etiam quilibet tertius, habens interesse, si per illam sententiam aliquod sibi ceaseat præjudicium obventurum, dic. cap. cum super, & dilectis filiis, ibique Innoc., & Abb. n. 6. Gail. lib. 1. pract. obser. 152. n. 6. & 7.

48 IV. In causa pluribus communi, ubi una eademque sententia plures condemnet, ceteris etiam non appellantiibus, qui si in causa appellationis victoriam obtineat, hæc ceteris proderit, dummodo communi jure juventur, eademque pro omnibus sit causa defensionis, c. Una sententia 72. hoc tit. ubi Summarium [Appellatio unius (inquit) prodest alteri, si communi jure juventur,] Quod etiam procedit, quando plures sunt in criminalibus correi, teste Claro §. fin. q. 4. apud Vallensem n. 2.

49 V. Quamvis appellare non possint, qui gravati non sunt, & quorum non interest, l. 1. ff. de Appell. recip. Et Can. Non solent. 2. Q. 6. Item cap. cum inter R. 16. de elect. ibi: [cum nisi, quorum interest, audiri non soleant appellationes, appellationem illam dicimus legitimam non fuisse:] cum appellationis causa sit gravamen; quo cessante, cessat appellatio: & is, cujus non interest, nullum patitur gravamen: Nihilominus in causa sanguinis, ut E. G. eum quis post latam sententiam ad ultimum supplicium ducitur, quem alius innocentem esse novit; aut probare velit; hic licet extraneus, distante ita nedum lumine naturæ, teste Ulpiano, Humanitate, & Pietate, sed etiam statuente, l. Non tandem ff. de Appell., & Relat., ne sanguis innoxius effundatur; etiam si damnatus ipse invitus sit, & resistat, citoque perire festinet, ut addit Bart. in Summario c. l. Non tantum sic: [Cuilibet licet provocare pro eo, qui ad supplicium ducitur, etiam eo invito.]

50 VI. Demum, appellare potest judicialiter excommunicatus, quia appellatio est defensio; &

defensio nemini deneganda, cap. cum inter priorem, cap. significaverunt, de except. cap. fin. cod. tit. Secus tamen extrajudicialiter; cum Appellatio extrajudicialis vim habeat Conventionis, ut supra insinuavimus in prima præmissa n. 8. & excommunicato prohibitum sit, alterum convenire, cap. decernimus de sent. Excom. ibi: [Ab agendo], Vallenfis lib. 2. tit. 28. §. 2. n. 4.

An autem, ante absolutionem, saltem ad cautelam, & reincidentiam; vel post illam obtentam valeat excommunicatus appellare, decidi non potest, nisi hac adhibita distinctione: scilicet

Excommunicatus si appellet de Nullitate excommunicationis, quamvis antea non obtinuerit, immo nec petierit absolutionem, nequidem conditionatam ad cautelam, ad effectum agendi, aut reincidentiam, potest utique judicialiter appellare: quemadmodum excommunicatus, appellans a declaratoria excommunicationis. Sin autem appellet de excommunicationis injustitia admittendus non est, nisi prius absolutionem, saltem conditionatam ad cautelam, vel ad effectum agendi, aut ad reincidentiam obtineat, Abb. in cap. Per tuas n. 3., 4., & 7. de sent. excom. Suarez tom. 5. in 3. p. De Censur. disp. 16. sect. 3. n. 1. Fagnan. in dist. cap. Per tuas a n. 8. ex permultis textibus, & Doctoribus, quibus recentior adhæsit Pignatell. tom. 6. consult. 19.

Est autem excommunicationis sententia nulla: 52
1. Si lata sit a Judice incompetente, aut qui sit excommunicatus, non toleratus: 2. Si contineat errorem intolerabilem, ut si feratur contra eum; qui certo scitur non peccasse mortaliter. 3. Si contra tenorem privilegiorum feratur. 4. Si post legitimam appellationem interpositam lata sit. 5. Demum est nulla etiam declaratoria excommunicationis latæ in Jure, si, qui declaratur excommunicatus, non commiserit illud delictum, cui est excommunicatio annexa, quodque in ipsa declaratoria exprimitur, Pignatell. l. 6. Conf. 19. a n. 36. ex cit. cap. Per tuas de sent. excom., & Decreto Gregorii XV. Nicolius lib. 18. Canon. Jur. tit. 39. a n. 8.

Est tamen sententia excommunicationis injusta, 53
primo, si feratur quidem cum vera, & legitima causa, (nam sine hac nedum injusta, sed nulla est), at non ad correctionem, sed ad vindictam. &

Secundo, si etiam non fervetur in ea Ordo judicialis, præscriptus in cap. Sacro, de sent. Excom. in cap. 1. cod. tit. in 6. & in Trident. Sess. 25. de refor. cap. 3., & in his duobus casibus excommunicatio valida quidem est, sed infimul injusta. Ita Doctores citati.

Quod autem excommunicatus, appellans de nullitate excommunicationis, ante absolutionem obtentam, saltem ad cautelam, ad effectum agendi, aut reincidentiam, legitime judicialiter appellet; manifestum est ex cap. cum contingat, de offic. & potest. Judic. Deleg. ibi: [Nisi tunc tantum, cum asserit, in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, ad quod probandum admittitur, antequam absolutionis gratiam consequatur.] Et ex cap. Per tuas de sent. excom. ibi: [Ad probationem eorum (idest importantium nullitatem excommunicationis, vel propter legitimam appellationem interpositam, vel intolerabilem errorem in forma excommunicationis patenter expressum) &c. etiam si absolutionem non petat, debet admitti.]

Quod etiam appellans a declaratione excommunicationis, ante absolutionem prædictam obtentam, appellet legitime, probatur ex eo, quia excommunicatus, appellans a declaratoria excommunicationis, negat se commississe delictum, cui est

- a Jure poena excommunicationis affixa: Non enim quis per declarationem, seu denuntiationem excommunicatione ligatur, sed quia delictum illud commisit, *cap. Pastoralis, §. Verum de Appell.* ibi: [Per denuntiationem amplius non ligatur.] Cum ergo potuerit Episcopus e. g., declarationem ferens, ex falsis testibus, vel aliunde decipi super facto, potest Judex appellationis, non præmissa absolutione, declaratum appellansem audire.
- 56 Atque hic illud est animadvertendum, posse quidem in utroque casu de appellante a nullitate, & a declaratoria excommunicationis Judicem appellationis absolutionem impertiri, vel ad cautelam, vel ad effectum agendi, aut ad reincidentiam, *ex cap. Per tuas de sent. excomm.* ibi: [quamvis Apostolica sedes tales consueverit ad cautelam absolvere.] Dummodo tamen appellationis Judex potestatem habeat absolute, & simpliciter illum excommunicatum absolvendi; cum teste *Suarez t. 5. in 3. p. de censur. disp. 7. sect. 8. a n. 14.* eadem requiratur potestas ad absolvendum, ad cautelam, ad effectum agendi, & ad reincidentiam, quæ ad absolvendum absolute. Et recte quidem; cum absolvere ad cautelam, ad effectum agendi, vel ad reincidentiam aliquem, sit absolvere illum casu, quo sit revera excommunicatus; ac proinde indigeat absolutione, ut possit aliquam actionem facere, ceteroquin prohibitam fieri ab excommunicato. Ergo si appellans revera sit excommunicatus, & ut talis, indigens absolutione; & absolvens non habeat potestatem simpliciter absolvendi ab ea excommunicatione, nihil illi proderit absolutio ad cautelam; & consequenter nulla est absolutio ad cautelam, &c. ab eo lata, qui non potest absolute, & simpliciter absolvere: quemadmodum non prodest ulli, adeoque nulla est absolutio a peccatis data ad cautelam, vel ad effectum recipiendi Eucharistiam, a Sacerdote, per Episcopum non approbato, atque adeo non potente absolute, & simpliciter absolvere. Videatur laudatus *Suarez sect. 8. cit. per totam.* Quoad effectum vero agendi aliquem tantum actum, videlicet præcisè testimonium necessarium dicendi, ne protrahantur lites, potest Judex Ecclesiasticus, etiam si non habeat potestatem absolute, & simpliciter absolvendi ab excommunicatione, absolutionem ad cautelam excommunicato impertiri; cum, ut notat cum aliis laud. *Suarez*, id sit a Jure introductum; pateatque *ex cap. Veniens il 2. de testib. in fin.* ibi: [Volumus, ut ad cautelam absolvatis eosdem, ut vocati ad testimonium libere valeant pro utraque parte testari.]
- 60 Quod denique excommunicatus, appellans de injustitia excommunicationis, legitime non appellat; nisi prius obtineat absolutionem, saltem conditionatam, ad cautelam, vel ad effectum agendi, aut ad reincidentiam, liquet *ex cit. cap. Per tuas*, ibi: [Verum in aliis (ubi nimirum non intenditur nullitas, sed injustitia excommunicationis) nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri.] Et *cap. cum contingat de offic. & pot. Jud. deleg.* ibi: [In eo verocasu excommunicatum qui se asserat injuste, vix numquam est ejus (antequam absolutus fuerit) probatio admittenda.]
- 61 Et sane cum stet injustitia excommunicationis cum illius validitate, saltem quoad Ecclesiam, ita ut si excommunicatio contemnatur, adhuc liget apud Deum: Unde in *Can. sententia 11. qu. 3.* advertitur [sententia Pastoris, sive justa, sive injusta, timenda est.] Et in *Can. si Episcopus eadem causa, & quest. §. Præmissis*: [Timenda est ergo, idest non ex superbia contemnenda.] Et *cap.*
1. *de sent. Excomm. in 6.* [Dum tamen is, in quem lata fuit, non contemnat;] qui injuste est excommunicatus ex defectu servati ordinis, vel ad vindictam, non tamen nulliter, petere debet absolutionem, ne videatur excommunicationem contemnere. Legantur citati *Fagnan. in cit. cap. Per tuas de sent. Excomm. & Pignatell. dic. Consult. 19.*
- Præmitto IV. Quotquot ex dictis possunt appellare, non nisi in casibus, in quibus sunt injuste gravati, vel se probabiliter injuste gravandos existimant, appellare possunt; cum appellationis fundamentum sit gravamen, & quidem injustum, *cap. consuluit hoc tit.* excipiuntur nihilominus aliqui casus, in quibus jura prohibent appellare, *cap. Non solum §. 1. hoc tit. in 6.* ibi: [Exceptis casibus in quibus jura post sententiam prohibent appellare]: 63 Suntque numero quindecim sequentibus versiculis, ut Memorizæ prospiciatur, comprehensi.
- Appellare vetant Scelus, Excellentia, Pactum Arbitrium, Fatale, aut si dilatio nulla, Clausula, quæ removet, Res quæ notoria constat, Corrige, Contemptus, Possessio, Jus quoque clarum, Postexecutio, Minima, & Res longius acta. Quamvis, & in his etiam casibus aliquando lo- 64 cum habeat Appellatio, scilicet cum possit in continenti justa Causa appellationis, atque illati gravaminis allegari, per quam elidatur Præsumptio juris, quæ in dictis Casibus exceptis stat contra appellansem, ut constabit ex dicendis in singulorum casuum explicatione.
- Primus igitur casus, in quo prohibetur Appellatio, est Scelus, de quo videlicet quis in judicio convictus est, & confessus; vel ut notat *Farin. cum aliis lib. 3. Prax. criminal. q. 101. a n. 167.* sponte sua confessus est, sed nullam in appellatione sufficientem suæ Confessionis excusationem adducit, *l. 2. cod. Quorum appellationes non recipiantur, & l. Constitutiones, ff. hoc tit.*, ubi dicitur, Constitutiones de Appellationibus recipiendis: [locum non habere in eorum persona, quos damnatos statim (ne dilato per appellationem Judicio, tandem aliquando delicta maneant impunita, ut notant *Layman. in C. Querenti n. 2. de off. deleg., & Engel hoc tit. n. 26.*) puniri publice (idest communi Reipublicæ quieti, & indemnitati) interest: ut sunt insignes latrones, vel seditionum concitatores vel duces factionum.] Vel condemnati de crimine falsæ monetæ, *l. 1. Cod. de falsa monet.* Aut læsæ Majestatis divinæ, seu hæresis; *Cap. Ut Inquisitiones de hæret. in 6.* Aut de raptu Virginis, *l. unic. §. si autem, cod. de raptu Virginum.* Vel pro delicto publico, seu fiscali, quoties Fiscus certat, non de lucro captando, sed de damno vitando, *Can. et, qui appell. §. Quoties 2. Q. 6.* Pro debito personæ privatæ, *cit. can. et, qui appellat. §. quoties &c.* Et Officialis alicujus Judicis condemnati pro gestis in officio, *l. Nulli, Cod. Quorum appell. non recip.* Quod si de scelere commisso quis nec convictus, nec saltem confessus sit; potest appellare, *c. cum sit Romana 5. §. fin. hoc tit.* ibi: [Nisi forte manifestus raptor, vel fornicator existat.] *C. pervenit 13., & c. consuluit 14., ac l. Non tantum ff. de Appellat.*
- Secundus Casus est excellentia, scilicet Judicis 66 supremi, Papæ nimirum, Concilii generalis, Imperatoris, Regis, &c. a quibus nequit appellari; cum Appellatio sit a Judice inferiori ad superiorem; & Judex supremus, ex terminis ipsis, non agnoscat sui Superiorem.
- Tertius Casus est Pactum, quo litigantes in 67 Judicio transegerunt, *cap. 1. & ult. de transact. & l. cau.*

causas, ac l. non minorem cod. eod. ex hoc Capite prohibetur Appellatio iis, qui causam per delationem juramenti voluntarii, aut judicialis terminarunt. Vel expresse, aut tacite renuntiaverunt appellanti; expresse per pactum de acquiescendo sententiæ Judicis & non appellando, l. ult. §. fin. c. de temp. appell. & l. i. ff. a quibus appellare non licet: Tacite vero, exercendo actum, appellationi contrarium; cum sic ipso facto sententiam approbent contra se latam, cap. sollicitudinem 54. §. fin. hoc tit. c. cum venisset 25. de testib. & c. Gratium 20. de offic. deleg.

68 Quartus Casus est *Arbitrium*, quo nimirum litigatores, prætermisso Judice ordinario, compromiserunt in Arbitrum voluntarium; a quo proinde appellare non possunt, nisi manifestam iniquitatem contineat, per partes non remissibilem. l. i. cod. De recept. Arbitr. c. a Judicibus 2. Q. 6. c. Non sine 2. §. fin. de Arbitr.

69 Quintus Casus est *Fatalia* appellationis interponendæ intra decemdiem, & introducendæ, prosequendæ, ac finiendæ tempore legitimo; quæ si non observentur, nequit impostum appellari.

70 Sextus Casus est *dilatatio nulla*, seu ubi res nullam dilationem patitur: ut [Ne testamentum aperiatur, ne frumentum in usum militum in annonæ subsidia contrahatur,] l. ult. ff. de Appell. recip. Cum enim prædicta, aliaque id genus, si admitteretur appellatio, vel gravis forent præjudicii, vel penitus interirent; dilationem minime patiuntur; & cum periculum sit in mora, saltem quoad effectum suspensivum non admittunt appellationem.

71 Septimus Casus est *Clausula quæ removet*, scilicet appellationem, cujusmodi est clausula *Appellatione remota*, de qua infra.

72 Octavus Casus est *Res, quæ notoria constat*, notorietate videlicet facti, c. cum sit Romana 5. §. fin. & c. pervenit 13. & c. consuluit 14. hoc tit. Si enim causa, sive delictum per notorietatem facti constaret, & nihilominus appellaretur; nonnisi ad protrahendam litem, & executionem justæ sententiæ impediendam appellaretur; unde appellationis remedium non foret ad præsidium innocentie institutum, ut dicitur in c. cum speciali 61. §. Porro hoc tit. sed ad defensionem iniquitatis.

73 Notorium autem in proposito dicitur factum illud, seu crimen, de quo constat, vel [Per evidentiam rei, quæ nulla possit tergiversatione celari,] c. ult. de cohabit. Cleric. & cap. cum olim 24. de verb. signific. vel [Per propriam confessionem ipsiusmet rei factam in Judicio,] c. cum speciali 61. de appellat. scilicet [sponte factam, non autem metu gravi, vel vi tormentorum,] ut notat Pirhing hoc tit. n. 30. vel [Per sententiam condemnatoriam, a qua non fuit appellatum.] cit. cap. ult. de cohabit. Cleric. & c. i. de exception. vel [Per testes idoneos, aliasque legitimas probationes, si nihil possit illis opponi, sitque jam in causa conclusum,] cit. cap. cum olim de verb. signific. Gloss. in c. significaverunt v. liquere, de testib. Pirhing hoc tit. n. 55.

74 Verum [cum multa dicantur notoria, quæ non sunt; providendum esse, ne quod dubium est, pro notorio habeatur,] monet Pontifex in cit. c. Consuluit 14. hoc tit. Ubi siquidem factum, vel delictum dubium est, modo causa probabilis exponatur coram Judice, locum habet appellatio. Quam tamen si non prosequatur appellans, aut causam allegatam non probet, Judex a quo procedit in causa, c. cum speciali 61. hoc tit.

75 Atque hic nonnulla sunt adnotatione digna: Primum, admitti posse appellationem, si in ipsa

de facto notorio legitima Causa exprimat. Sic qui hominem occidit in conspectu Populi, si in appellatione exprimat, se occidisse in sui defensionem, potest ejus admitti appellatio; Abb. in cit. Cap. Consuluit il Primo n. 4. de appellat. Pirhing lib. 2. tit. 28. n. 53. Secundus, in notoriis, et si nequeat appellari quoad effectum suspensivum; posse tamen quoad devolutivum. Quemadmodum appellari potest a declaratione notorii, quamvis non ab ipso facto notorio, Pirhing loc. cit., Barbosa in Collect. in Cap. Consuluit il Primo n. 4. & 5. de appellat. Tandem Judicem a quo, si defert appellationi, debere terminum præfigere, & cogere appellantem, ut intra illum appellationem prosequatur; vel, eo elapso, coram se spondeat, Cap. cum speciali de appellat.

Nonus Casus est *Corrige*, seu Correctio legitima, Cap. licet 12. de offic. ordinar. ibi: [Licet in corrigendis excessibus, juxta Canonicas Sanctiones, appellationis, sit diffugium interclusum.] Quod pro Ecclesiasticis Sæcularibus æque, ac pro Regularibus procedit.

Et pro Ecclesiasticis sæcularibus præcipitur in C. Reprehensibilis 26. hoc tit. [Ne contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant. Si vero quispiam pro sua necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur, infra quem, si forte prosequi neglexerit, tunc Episcopus libere sua auctoritate utatur, &c.] & a Trident. sess. 13. Cap. 1. de refor. prohibetur appellatio in causis visitationis, & correctionis; & sess. 22. Cap. 1. de refor. interdicitur: [Ne appellatio executionem hanc, quæ ad morum Correctionem pertinet, suspendat.]

Pro Regularibus, cit. Cap. reprehensibilis §. fin. & C. ad nostram 3. eod. expresse statuitur, ne a legitima correctione Prælati Regularis, facta videlicet juxta regulæ Præscriptum, & Ordinis Constitutiones, disciplinæ regularis causa, fiat appellatio, nisi modus excedatur: [Quia (ut ibi loquitur Pontifex) remedium appellationis non ideo est inventum, ut alicui a Religione, & Ordinis observantia exorbitanti, debeat in sua nequitia patrocinium exhibere.] Et a Trident. sess. 25. de Regul. Cap. 4. vetatur Regularibus, ne exeant a Monasteriis, prætextu adeundi superiorem mediatum.

Dixi nisi modus excedatur: Religiosis siquidem indebite, & contra Ordinis constitutiones per Superiorem suum prægravatis, tamen Superior per viam correctionis procedat, permittitur appellatio, ut optinet docet Abb. cit. Cap. ad nostram n. 1. hoc tit. ex cit. C. Reprehensibilis 26. §. fin. hoc tit. Ubi religiosis, per Superiores suos indebite excommunicatis, vel alio modo gravatis, atque adeo appellantis, rigoroſe præcipitur hujus Decretalis observantia; & consequenter quod indebite gravati contra Ordinis constitutiones valeant appellare.

Decimus Casus est *Contemptus*, seu contumacia, illius nimirum, qui tribus edictis, vel uno pro tribus peremptorio, legitime per Judicem citatus est; tamen non impeditus morbo, vel alia legitima causa, venire contemnit. Hic igitur a sententia, contra ipsum lata, appellare non potest, l. i. C. Quorum appellat., non recipiantur, l. ex consensu, ff. de appellat., & l. contumacia ff. de re Judic. ibi: [contumacia eorum, qui jus dicenti non obtemperant, litis damno coercetur.] Id est, (ut explicat Gloss. ibid. v. litis damno coercetur) ut non appellent.

Unde-

- 81 Undecimus Casus est *Possessio*, seu sententia, lata in Judicio possessorio, de Jure civili, *l. unic. C. si de momentanea possess. Ec. Gratian. discep. 74. n. 12., Scaccia de appellat. Q. 17. limit. 6. per totam, Juscius lit. a conclus. 407. & seq., Roldolphus in prax. p. 2. Cap. 6. a n. 127., & alii.* Cum gravamine, quod ab illa inferatur, facile reparari queat in Judicio petitorio. Quod si reparari non posset in Judicio petitorio, adhuc de jure civili danda esset appellatio a sententia, lata in possessorio, juxta *Theoricam Bart. in l. 2. n. 3. ff. de appellat. sacp., Sperellus decis. 87. n. 9., Rota Coram Merlino decis. 111., coram Geval. decis. 510., & decis. 137. per totam p. 13. recent.*
- 82 De jure tamen Canonico etiam a sententia lata in possessorio permittitur appellatio, *clm. an. de se. quest. possess. ubi statuitur, neminem esse privandum beneficii possessione per unam tantum sententiam in possessorio latam; sed fructus illius penes tertium sequestrari debere, restituendos postea in causa victori.* Cujus ratio est, tum quia jus Canonicum, utpote admodum consonum equitati, etiam in his, quæ modici præjudicii sunt, defert appellationi. Tum etiam, quia magnum est commodum possessionis; cum in dubio, & in casu, quo probationes hinc inde sunt æquales, melior sit conditio possidentis; & consequenter possessor absolvi debeat, juxta *Abb. in Cap. cum ad sedem n. 30. de rest. spoliat., Bart. l. 2. n. 10. ff. de appellat. recip., Gratianum discept. 74. a n. 16. Romanam decis. 441. n. 1. p. 9., & decis. 389. n. 44. p. 10. recent.*
- 83 Quamvis *Fachin. lib. 1. controvers. 35.* contendat, in hoc nullam esse differentiam inter jus civile, & Canonicum; cum de Jure civili etiam denegetur appellatio suspensiva in possessorio, non autem devolutiva, juxta *Abb. loc. cit., Bart. ubi supra n. 10., & alios:* Ex jure tamen Canonico non videtur etiam posse, quod appellatio suspensiva generaliter concedatur, qualibet sententia lata in possessorio, quia *Clem. cit.* procedit tantum in casu speciali, idest in causis beneficiis; & consequenter ad causas prolatas extendenda non est. *Hadenus Fachin. loc. cit.*
- 84 Duodecimus Casus est *Jus clarum.* Cum enim jus commune neminem gravet, cessat ratio appellationis interponendæ, injustum videlicet gravamen, ad quod tollendum inventa est appellatio. Et sic appellatio a sententia lata juxta clarum jus, utpote frivola, & iniqua, admittenda non est.
- 85 Decimustertius Casus est *executio*, sententiæ videlicet, quæ in rem transit judicatam, vel secundum jus clarum lata fuit. Merus siquidem executor, exequendo sententiam Judicis, non gravat; cum non habeat cognitionem causæ, sed nudum ministerium: & si quod inferatur præjudicium, id non inferat executor, sed Judicis sententia; adeoque ab hac, non ab executione conceditur appellatio. Nisi tamen executor, male sententiam interpretatus executionis modum excedat: in quo casu permittitur appellatio; *l. Ab executione, C. quorum appellationes, Ec. & l. Ab execute, ff. de appellat. Cap. Novit 43. hoc tit. & C. Quoad consultationem 15. §. sed nec, de sent. & re judic. & alibi.* Quemadmodum appellatio permittitur, etiam adhuc non detur excessus, sed probabiliter timeatur, *Gonzalez in Cap. Irrafragabili n. 3. de offic. Jud. Ordin.*
- 86 Multipliciter autem potest modus excedi in executione: I. nimirum, cum executio fit in aliena re, quam in sententia contenta. H. si ordo executionis invertatur, quin executor procedat via ordinaria, & cum cognitione Causæ, *l. minor, ff. de minor.* Vel non exequatur sententiam prius in mobilibus, quam in immobilibus, contra *tensum in l. A. D. Pio ff. de re judic. III.* si tempus, datum condemnatis ad solvendum, ab execute imminuatur, *cap. Quod, de re judic. IV.* si absque citatione ab executione incipiat, contra *textum in l. 1., & l. ult. Cod. de exec. rei judic., & l. si pacto, Cod. de pacto.*
- Decimusquartus casus est *minima res*, & exi-
87
gui momenti, saltem spectatis specialibus locorum statutis. Quamobrem in curia Romana non admittitur appellatio in causis, non excedentibus quinque ducatos auri de Camera, teste *Barbof. cit. C. de Appell. 4. n. 3. hoc tit.* ubi nonnulla alia refert. Neque in Camera Imperiali, si summa appellationis sit infra centum quinquaginta Florenos, ut refert *Gail. lib. 1. observat. 123. n. 1.*
- De Jure tamen Canonico recipitur appellatio etiam pro causis minimis, *dic. c. de Appellat. 11. vit.* cum Appellatio non in quantitate gravaminis, sed super injustitia sententiæ, & iniquitate, seu imperitia Judicis innatur, *l. 1. ff. de Appell. que etiam in minimis causis potest intervenire.* Ob hanc rationem infert *Pirhing n. 36. hoc tit.,* etiam de jure Civili posse in minoribus causis appellari, juxta *l. Et in majoribus C. hoc tit. ibi:* [Et in majoribus, & in minoribus negotiis appellandi facultas est.] Quamvis nonnulli cum *Gloss. ibid. p. majora negotia* causas Criminales intelligant, & per *minora* causas Civiles.
- Decimus quintus casus est, *Res longius alia*,
89
per trinam videlicet appellationem ab eadem sententia, seu definitiva, sive interlocutoria, & super eodem articulo, seu gravamine, etiam in illis causis, quæ non transeunt in rem judicatam: in quibus etiam possit causa de novo inchoari, non tamen potest tertio appellari. *l. unic. Cod. ne liceat in una eademque causa ter provocare.* Et *Can. sua nobis 65. hoc tit., ibique Abb., Barb. m. 2., & alii.* Idque, ne detur processus appellationum in infinitum, & lites evadant immortales. Et aliunde præsumptio Juris, & de jure militat contra eum, qui tam in prima instantia, quam bis provocando, ter succubuit. Quod si tertia sententia novum gravamen inferat, damando e. g. in expensas, in quas alii Judices non damnaverant, ab hoc novo gravamine permittitur appellatio.
- Atque hic tria sunt animadvertenda: &
- Primum; quamvis ab eadem sententia, & sa-
90
per eodem articulo non liceat ter appellare; licet tamen ter, & pluries, siquis ter, & pluries super diversis articulis, immo toties quoties, licet in eadem causa gravaretur, *C. quovis Episcopus 2. q. 6., Abb. in cit. can. sua nobis num. 7. & alii.*
- Secundum; Appellatio trina ab eadem senten-
91
tia, & super eodem articulo, seu gravamine cuiuslibet prohibita est, seu de cetero illa fiat interpolata, sive successive. Hinc si Titius, contra Cajum litigans, in prima instantia condemnatur, ipse potest appellare: si dein in altera instantia condemnatur Titius, potest demum Titius appellationem interponere. Et si iterum Cajus condemnatur; & ipsi Cajo quoque permissum est, iterum appellare. Neutri autem, qui condemnatur in hac tertia instantia, licebit amplius appellare; & victoriam obtinebit, qui in hac ultima instantia superando, tres conformes sententias pro se retulit *Argum. Clem. 1. de re judic. Abb. loc. cit. num. 6.*
- Tertium; quamvis Appellatio trina nemini per-
92
mit-

mittatur, immo neque de potentia ordinaria a supremo Principe permitti queat; potest tamen ab eodem per viam privilegii, & ex certa scientia indulgeri, *Pirbing hoc tit. num. 126.* vel loco tertie appellacionis intentari *remedium nullitatis sententia* ab eo, qui bis appellando, ter succubuit, per ostensionem videlicet, quod tertia sententia fuerit ipso Jure nulla, in quo casu audiendus quidem est, *Vallenfr lib. 2. tit. 28. §. 4. n. 5.*, sed tertia sententia contra eum lata potest executioni mandari. *Clem. 1. de sent. & re judic.* Vel potest supplicari Principi, non obstante bina appellacione premissa. Quoniam vero supplicatio hodie propemodum recessit ab aula, & in ejus locum successit revisio; potest hoc remedium intentari. Vel demum peti restitutio in integrum, servatis tamen de jure servandis; cum hoc remedium adversus sententiam, quomodolibet inappellabilem concedi queat. *L. minor. §. 2. ff. de minoribus.*

Et hæc de casibus, in quibus appellare non licet. Quoniam vero inter hos casus Clausula [Appellacione remota] enumeratur, ut supra insinuavimus, quæ fusiorem exposcit declarationem; in ea aliquantulum immorari, operæ pretium erit, non importunum. Itaque

93 Præmitto V. Clausula *appellacione remota* apponitur aliquando, cum alicui cognitio causæ delegatur, ut in ea procedat *appellacione remota*: & quidem a Principe supremo, Papa videlicet, si demandatur cognitio Causæ Ecclesiasticæ: Vel Imperatore, aut Rege, si committitur causa profana; non autem a Principe inferiore, neque a Legato de Latere, nisi id ei specialiter concedatur; cum nequeat inferior Princeps legibus communibus Principum superiorum, omnibus appellacionem permittentibus, derogare, *C. super quæst. 27. §. si vero de off. deleg. Abb. in c. Pastoralis n. 4. & 5. hoc tit., Maranta p. 6. Spec. aur. tit. de Appellat. n. 337., Barbof. tr. de Clausulis Claus. 9. a n. 2. Marches. de Commis. p. 1. c. 8. n. 77., & alii.*

Complures autem sunt effectus hujus clausulæ: &

94 Primus est, quod per ipsam nedum interdicitur appellatio frivola, & frustratoria, sed quævis alia, quæ alioquin a Jure non indulgetur expresse, *cap. Pastoralis 53. de Appell. ibi: [Quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ a jure non indulgetur expresse.]* Profecto si per eam sola appellatio frivola, & illegitima prohiberetur, ipsa omnino frustratoria esset, cum certum in jure sit, appellacionibus frivolis, & illegitimis non posse a Juce deferri. Cum autem clausula, vel dispositio nihil operetur, non debet stricte interpretari, quantumvis odiosa sit, & exorbitans a jure communi, *l. stipulatus ff. de verb. obligat. ibique Bart. in princ. docens, contractum, etiam stricti Juris, late fore interpretandum, si alias nullum haberet effectum.*

95 Sunt autem casus in jure expressi, in quibus non obstante prædicta Clausula, indulgetur appellatio: I. Cum Juxta denegat spoliato restitutionem spoli, *Argum. c. ex conquestione, de restit. spoliat.* II. Cum delegatus est consanguineus ejus, qui litteras impetravit, vel ejusdem fuit advocatus in eadem causa, vel ex alia ratione suspectus est, *c. Postremo, hoc tit.* III. Cum citatus non potest accedere tutus ad locum Judicii, & hæc exceptio recusatur a Juce, *c. ex parte 47. hoc tit., & sane in his, aliisque id genus casibus, in quibus jura expresse appellacionem indulgent, gravamen videtur notorium, & manifestum a gravamine autem notorio, & manifesto potest appellari, quantumvis causa commissa fuerit appellacione remota, Gloss. in Cod.*

conquestione V. post appellacionem de restit. spoliat. Tuscus lit. A. conclus. 400. nu. 15., & 21. Barbof. claus. 9. n. 21. & alii. Princeps siquidem, committens causam cum dicta clausula, existimat, Jucem non injuste gravaturum partes; secus non posset, citra iniquitatem, causam cum dicta clausula committere: ergo in prædictis, aliisque id genus causis præfata clausula non sortitur effectum suum ex præsumpta deficientia voluntatis in Principe, causam cum tali clausula committere, *Abb. in dic. c. Pastoralis n. 14. Hinc*

Addunt alii cum *Hofstiensis in dic. cap. Pastoralis, 96 v. expresse, Abbate ibidem n. 14. & Doctores passim, quos sequitur Pirbing loc. cit. n. 79.* appellacionem fieri posse, nedum quando Jura expresse illam concedunt, non obstante dicta clausula; verum etiam quando expresse appellacionem in universonum admittunt, licet nullatenus expriment, quod appellatio sit remota. Hoc enim ipso, quod jura permittunt appellare, manifestum videtur esse gravamen: sed clausula, removens appellacionem, illam non removet, ubi manifestum est gravamen; ergo &c.

Secundus effectus est, quod appellatio etiam 97 ceteroqui justa, non admittitur, nisi prius exprimat causa gravaminis, propter quam expresse in Jure appellacionem concedi reperitur, *dic. c. Pastoralis 53. hoc tit.* non obstante; quod a sententia definitiva absolute valeat appellare, nulla in specie expressa causa gravaminis; *Engel hoc tit. n. 36. & alii.*

Tertius effectus est, quod Juxta a quo, datus sub hac clausula, non obstante appellacione, 98 possit suam sententiam exequi, nisi prius appellatio ex certa scientia fuerit a Juce ad quem recepta, illique inhibitum, ne exequatur, *c. super conquestionem 27. §. Porro, de off. deleg. Barbof. claus. 11. n. 9. & alii apud ipsum.* Quamobrem tenet Excommunicatio, lata in contumacem a Juce, dato sub hac clausula post appellacionem illius; dummodo ea appellatio expresse non approbetur a Jure, *Abb. C. Pastoralis 53. n. 9. Scaccia de Appellat. q. 17. limit. 22. nu. 56. Barb. cit. claus. 9. num. 17. & alii.*

Quartus effectus est, quod Juxta virtute talis 99 clausulæ, extra casus expressos in jure, si non deferat appellacioni, minime puniatur, *Reiffen. lib. 2. decretal. tit. 28. de Appell. §. 10., n. 285. & alii.*

Quintus effectus est, quod attentata a Juce 100 a quo, post interpositam hujusmodi appellacionem, nequeant per viam nullitatis revocari; sed tantum per viam querelæ. Cum enim per dictam appellacionem non suspendatur jurisdictione Judicis a quo, gesta ab ipso subsistunt; & sic per viam nullitatis revocari non possunt, etsi revocari queant per viam querelæ, ubi a superiore cognoscantur, aliquam iniquitatem, seu injustum gravamen continere, *Abb. in c. Pastoralis num. 11. hoc tit. Pirbing n. 75. & alii.*

Sextus effectus est, quod appellatio quamvis de 101 se suspendat jurisdictionem Judicis a quo, virtute tamen hujus clausulæ suspensionem hanc non operetur. *Reiffen. n. 285. cit.*

Septimus effectus est, quod rescriptum poste- 102 rius non revocet prius datum sub hac clausula, nisi prioris rescripti, ac hujus clausulæ mentionem expressam fecerit, *Abb. loc. cit. n. 14. id deducens ex c. ex Conquestione 10. & amplians ad quamlibet aliam notabilem clausulam, arg. c. 2. de dol. & Contum. & C. Postulasti 27. de rescriptis.*

Octavus demum effectus est, quod si apposita 103 fuerit in Commissione alicujus causæ, plures arti-

- culos inter se connexos continentis; in quacumque Rescripti parte sita fuerit, censeatur omnes, & singulos articulos comprehendere, & ad omnes, ac singulos extendi: non enim est assignabilis potior ratio, cur unum magis, quam alium articulum complectatur, extendaturque ad hunc potius, quam ad illum; cum inter se connexa diverso jure censeantur non debeant, *c. secundo requiris hoc tit. Menoch. lib. 2. de Arbitr. cas. 64.* Apposita vero in delegatione causæ, plures articulos, seu inter se non connexos continentis, si in medio Rescripti sita sit, ad solos præcedentes articulos, non ad subsequentes refertur: quia cum sit odiosa, ad præcedentes est restringenda, non amplianda ad subsequentes. Quod si nedum in medio, sed in fine quoque Rescripti sit apposita, omnia, & singula in dispositione contenta comprehendit & ad omnia, & singula refertur.
- Contra sententiam Judicis dati cum Clausula *Appellatione remota*, multiplex remedium habet, qui se injuste gravatum existimat: scilicet
- 104 Primum, Appellationis, non obstante tali Clausula; dummodo prius exprimat causa gravaminis, *cit. c. Pastoralis 53. hoc tit. ibique Abb. n. 15. & alii.* Cum Princeps per appositionem dictæ Clausulæ non censeatur, penitus auferre gravato facultatem appellandi, quæ est species defensionis, & de jure naturæ; sed tantum, quod non possit libere appellare, etiam nulla prius allegata causa gravaminis. Quamobrem censet *Barbos. cum aliis dist. Claus. 9. n. 23.*, quod non prohibeat appellationem, quoties in continenti gravatus valeat de justa, & legitima causa gravaminis docere.
- 106 Secundum, nullitatis sententiæ, *Scaccia q. 19. de Appellat. remed. 1. Gail. lib. 1. pract. observ. 135. nu. 7. & alii.* Cum enim Appellatio, sententiæ nullitas, ejusque oppositio, sint diversa remedia, sublato uno, scilicet Appellationis, alterum non aufertur. Propterea *c. inter ceteras 9. de sent. & re judic.* expresse decernitur, iniquam sententiam per superiorem retractandam esse, quantumvis fuerit delegata, *appellatione remota.*
- 107 Tertium, supplicationis; cum quilibet valeat supplicare, quantumcumque remota sit appellatio. Sed supplicatio hodie fere recessit ab aula, ac in ejus locum successit Revisio, ut notat *Reiffenst. lib. 2. decretal. tit. 28. §. 10.*
- 108 Quartum denique, Restitutionis in integrum; utpote quæ cuilibet læso permittitur adversus sententiam inappellabilem *l. Minor. §. 2. ff. de Minoribus*; seu de cetero sententia inappellabilis sit ex natura causæ, sive ob excellentiam Judicis, aut ex Commissionem sub Clausula *Appellatione remota.* De qua, præter Doctores laudatos, fuste disserit *Scaccia q. 19. de Appell. remed. 1.*
- 109 Præmitto VI. Cum Appellatio sit species quædam defensionis adversus injuriam Judicis, ab utroque Jure, naturali videlicet, & humano oppressis injuste collata; & remedium ad præsidium innocentiam, iniquitatem judicantium, vel imperitiam corrigendam ex superius repetitis; a quolibet Judice, seu Ordinario, sive delegato injuriam inferente potest Appellatio interponi; dummodo tamen
- 110 Primo, gravatus æquæquam [ante sententiam professus fuerit, se a Judice non provocaturum] *l. 1. ff. a quibus appellare non licet*, scilicet in judicio, ut notat ibi *Gloss. v. Perdidit*: quia si professus in judicio, appellare non posset: secus tamen, si extra judicium, ut *l. cum falsa C. de Jur. & facti ignor.*
- 111 Secundo, idem gravatus pactum non iperit cum adversario suo, etiam extra judicium, de non appellando a sententia electi Judicis. Quia si iniisset, non posset appellare, *l. ultim. §. fin. Cod. de temp. appell.*
- Tertio, Judex a quo gravatus vellet appellare, ¹¹² non sit Episcopus, judicans inter laicos, ex prerogatione jurisdictionis circa causam Civilem. Si enim laici, non subditi Jurisdictioni Episcopi in causis Civilibus, ejus judicio se committant, illius jurisdictionem prorogando; ab eo nequeunt appellare ob speciale privilegium Episcopali dignitati a piissimis Imperatoribus collatum, *l. Episcopale C. de Episcop. audien.*
- Quartus, Judex a quo non sit Arbitrarius ¹¹³ promissarius: cum ab Arbitris compromissariis ex utraque lege, civili, & Canonica, non detur Appellatio, quamvis permittatur ab Arbitris Juris.
- Quinto, neque sit Princeps Supremus, a quo ¹¹⁴ fieri nequit appellatio, utpote quæ est a minori ad majorem Judicem provocatio; & Princeps supremus non agnoscit majorem se, ut ex terminis liquet.
- Propterea *l. 1. ff. a quibus appellare non licet*, legitur: [stultum est, illud admonere, a Principe appellare fas non esse; cum ipse sit, qui provocatur.] adeoque
- Sexto, neque Pontifex maximus: cum a sententia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ seu Pontificis maximi appellari non possit, *Can. Ipsi sunt, & Can. cuncta per Mundum 9. q. 3.* ita ut appellantes ab ea ad futurum generale Concilium, excommunicationem incurrant in Bulla Cæne Domini contentam. Hinc
- Septimo, neque Concilium generale, legitime ¹¹⁶ Congregatum, & a Summo Pontifice approbatum, utpote, quod, una cum Pontifice Summo, qui illud approbavit, Ecclesiam universalem repræsentat: Immo
- Octavo, neque Sacra Congregatio Cardinalium; ¹¹⁷ a cujus sententia non licet appellari, ut addit *Pirhing hoc tit. n. 81. Sannig. eod. tit. c. 5. n. 3. ex Diana in summ. v. Appellatio 3. n. 6. & Doctoribus passim.*
- Nono, neque Imperatores, Reges, aliique Principes, Superiorem quoad temporalia non agnoscetes. ¹¹⁸
- Decimo tandem, neque Principes inferiores, a ¹¹⁹ quibus ex speciali privilegio, iisdem concessio, prohibitum est appellare, ut olim a sententia Præfecti Prætorio appellare non licuit; sed solum poterat Principi supplicari *l. un. C. de sententis Præfectorum Prætorio*, & hodie a sententia Electorum Sacri Romani Imperii appellare non licet juxta Bullam Auream, *Engel hoc tit. n. 21.*, & alii. Unde quoties ab his se gravatum existimet; potest remedium supplicationis, seu Revisionis intentare.
- Præmitto VII. Appellatio interponi debet ¹²⁰ gradatim ad proximum Judicem superiorem ejus, a quo appellatur; non autem ad remotum, & mediatum, omisso medio proximo, & immediato; e, g. Ab Archidiacono ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum, ab Archiepiscopo ad Patriarcham, vel Legatum Apostolicæ Sedis, a Patriarcha, vel Legato ad Papam: idque nedum de Jure Canonico, *c. Dilecti Filii il terzo de Appellat. c. Romana eod. tit. in 6. & Can. Anteriorum §. Ita tamen 2. q. 6.* verum etiam de Jure Civili, *l. Imperatores §. de Appellat. & l. Præcipimus Cod. eod.* Ubi appellationem gradatim esse faciendam decernitur; & aliter factam ad Judices inferiores remittendam. Et recte satis ab utroque Jure id sancitum est: quia

jurisdictiones confundi non debent, ſed ſua cui-
bet Jurisdictione conſervari, *can. Pervenit ad nos* 11.
q. 1. & l. *Nemo*, *ibique Gloſſ. v. Auxilium C. de*
Jurisdic. omn. Judic., *Scaccia de Appell. q. 7. n.*
1. & 2., & alii. Verum lex ita univerſaliter pro-
poſita nonnullas patitur limitationes: quarum

121 Prima eſt in Summo Pontifice, ad quem omiſ-
ſo medio, vel mediis interponi poteſt appellatio
ex univerſo orbe in Cauſis Eccleſiaſticis, & ſpi-
ritualibus; & ex iis, qui temporali Papæ jurisdic-
tioni ſubduntur, in cauſis etiam temporalibus;
Can. Siquis veſtrum, Can. Ad Romanam, & Can.
quoties 2. q. 6. Cum Pontifex ſit Ordinarius
omnium Ordinarius, habeatque poteſtatem con-
currentem cum omnibus Judicibus Inferioribus.
Quod ſane privilegium ſolius Apoſtolicæ Sedis eſt
ſpeciale, *Can. Ideo, 2. q. 6.* Et ne quidem Im-
peratoris majeſtati commune, quia [Non ita Ec-
cleſiaſticis agendum eſt negotiis, ſicut in ſæcula-
ribus,] ut habet Pontifex in *Can. Non ita 2.*
quaſt. 6.

122 Sed hæc ipſa limitatio duplicem patitur exce-
ptionem: unam in Appellatione a ſubdelegato de-
legati Papæ, qui non in totum, ſed aliquid ſibi
de Jurisdictione reſervando, ſubdelegavit. Cum
enim Papæ delegatus eandem ipſius Papæ perſo-
nam repræſentet, non ad ipſum Papam, ſed ad
ejus delegatum delegantem a ſubdelegato interpo-
ni debet appellatio. Idque tum ob reverentiam il-
lius delegati, quippe Papæ perſonam repræſentan-
tis; tum ob parcendum gravioribus partium ex-
penſis, & laboribus, *c. Cum te Conſulente* 18. *de*
offic. deleg., & *c. ſuper quaſtionum* 27. §. *Porro*
eod. tit. Abb. in cit. Cap. Dilecti Filii n. 11. Pir-
bing n. 90. hoc tit. & alii.

123 Alteram exceptionem patitur adducta limitatio
in Gallia ex Conſeſſione Leonis X. in Concordatis
inter ipſum Leonem, & Franciſcum primum:
& in Belgio ex privilegio Apoſtolicæ Sedis, ut
reſert *Van Eſpen p. 3. tit. 10. De Appell. C. 2. a*
n. 6. Sicut & in noſtra Sicilia ex ejuſdem Apo-
ſtolicæ Sedis indulto, ubi nedum appellari non
poteſt ad Papam omiſſo medio; ſed neque extra
Regnum extrahi queunt Cauſæ, ſeu Civiles, ſive
Criminales, ſed in illo judicari debent, & termi-
nari. Atque hinc inferit Juriconſultus *Antonius*
Xibeca, Conſeſſum fuit Rogerio Comiti Tribu-
nal Regiæ Monarchiæ in regno Siciliæ, ut reſert
Doctor *Marius Muta in Capitula Regni Siciliæ Re-*
gis Alphonſi tom. 5. c. 442. num. 2. ſic: [Inferit
Antonius Xibeca, U. J. D., eruditiffimus Proto-
notarius olim in hoc Regno, in ſuo curioſo diſ-
curſu circa Regiam Monarchiam *nu. 48.* Quod
hac etiam de Cauſa (nempe ne hinc extrahan-
tur Siculi) fuit conſeſſa ipſa Regia Monarchia
per Summum Pontificem Comiti Rogerio, ut te-
tigi in *decifion. M. R. C. 91. n. 6. & in conſuetud.*
Panormit. c. 3. n. 24., ubi de hoc Capite men-
tionem feci.] Videatur laudatus *Muta*, tum lo-
cis citatis, tum etiam *tom. 6. in Capitula Regis*
incliti Joannis c. 33. ubi hac de re complura Sici-
lis ſcitu digna, immo neceſſaria congeruntur. Cum
his tamen ſtat, quod ſi Extractioni cauſarum ex-
tra Regnum ipſæmet partes conſentirent: vel de-
beret Superioris auxilium per viam querelæ, &
reſcurſus implorari: vel juſtitia denegaretur: in
his caſibus extrahi poſſint de Regno cauſæ, ut
advertit *Muta citatus dic. cap. 442. a nu. 23.* ſecus
tamen in aliis.

Illud hic addit *Chiavetta lib. 3. p. 1. c. 12. de*
Appell. §. 7. n. 62. ſcilicet quod ſiquis Siculus de-
claretur ab Ordinario excommunicatus, excom-

municatione ſoli Papæ reſervata, a qua neque Le-
gatus de latere abſolvere poſſit; debet in hoc ca-
ſu, ut ſerveatur Privilegium Regni Siciliæ ad Se-
dem Apoſtolicam per viam Appellationis recurri,
ſerique ſupplicatio, ut ſecundum privilegia Re-
gni, committatur cognitio cauſæ alicui perſonæ,
in Regno exiſtenti, cum poteſtate abſolvendi (ſi
opus fuerit) appellantem.

Secunda limitatio eſt in Legato Papæ: ad quem 224
omiſſis mediis poteſt appellari in ejus Legatione,
ſeu Provincia; cum in ea gerat vices Papæ, *c.*
1. de offic. leg., *Abb. cit. c. Dilecti Filii n. 12., & 19.,*
Speculat. tit. de appellat. §. Nunc traſtemus num. 15.,
Scaccia cit. q. 7. de appellat. num. 103., & alii com-
munitor.

Aſſert tamen *Nicolius lib. 2. can. tit. 28. a nu. 125*
65. complura Decreta, per quæ Legatus Papæ,
qui eſt Nuncius, licet ſit Judex appellationis in
locis exemptis, non debet tamen appellationes ad-
mittere Regularium; ſed illas gradatim Super-
ioribus ſuis cognoscendas relinquere, remittendo
eiſdem Superioribus Regulares, qui recurrunt ad
ipſum; maxime quando per hoc miniſtraretur il-
lis fomentum, in ſua inobedientia, & contuma-
cia, ut ſæpe contingit, perſeſerandi.

Tertia eſt in quolibet Patriarcha; ad quem im- 126
mediate inſtitui poteſt appellatio, *Gloſſ. 1. can. Re-*
novantes diſt. 12., Scaccia cit. n. 104., Socinus in Fal-
lentis reg. 23. Fallent. ult., Marant. p. 6. Specul. aur.
tit. de Appellat. n. 371. cum aliis.

Quarta eſt in primo Delegante. Quamviſenim 127
a ſubdelegato non valeat appellatio ad primum
Delegantem; ſed ad ipſum ſubdelegatum ſubdele-
gantem, ſi non totam cauſam, ſed tantum partem
ſubdelegaverit, ſibi quoad alia Jurisdictionem re-
ſervando: ſi iſtamen alteri totam cauſam ſubdele-
gaverit; omnem Jurisdictionem ſuam in illum tranſ-
ferendo; jam non ad ipſum, ſed ad primum de-
legantem interponenda erit appellatio, *cap. ſuper*
quaſtionum 27. §. Porro, de offic. deleg.

Quinta eſt in Vicario Generali, ſive Officiali 128
Epifcopi, a quo nequit ad Epifcopum appellari,
ſed ad ſuperiorem Epifcopi; ſecus appellatio non
fieret ab inferiori ad ſuperiorem, ſed ab eodem
ad ſe ipſum; cum idem ſit Tribunal Epifcopi, &
Vicarii, ſeu Officialis Epifcopi. Nec ſubſiſtit in
hoc caſu conſuetudo in oppoſitum, *C. Non puta-*
mus 2. de Conſuet. in 6. utpote deſtructiva ſubſtantiz
appellationis, *Abb. cit. Dilecti Filii 66. nu. 16. hoc tit.*
cum de ſubſtantia appellationis ſit, quod ab eo-
dem non appelletur ad idem, ſed ab inferiori ad
ſuperiorem; eſt de accidentalibus ſit, quod non ap-
pelletur, omiſſo medio: quare, ut mox videbi-
mus, licet ſubſiſtat conſuetudo, quod appelletur
omiſſo medio, non ſubſiſtit tamen illa appellandi
a Vicario Generali ſeu Officiali Epifcopi ad Epi-
ſcopum, cum idem ſit Auditorium utriuſque.

A Vicario tamen Epifcopi foraneo, ſicut & a 129
Judicibus Delegatis Epifcopi, etiam ad univerſi-
tatem cauſarum, ad Epifcopum ipſum ſubſiſtit ap-
pellatio; cum non idem, ſed diverſum Tribu-
nal conſtituant, *Chiavetta cum aliis lib. 3. p. 1. c.*
12. §. 6. n. 54.

Sexta eſt in conſuetudine legitime præſcripta 130
appellandi ab inferiore ad ſuperiorem mediatum,
omiſſo immediato, *c. Romana hoc tit. in 6.*, ubi
præſcribitur, appellationem interponendam eſſe ab
Archidiacono, aliisque Prælatibus inferioribus, ad
Epifcopum, non tamen immediate ad Archiepi-
ſcopum, [Niſi aliud Archiepiſcopo de conſuetu-
dine competat in hac parte.]

Septima eſt in habente privilegium appellandi, 131
M m a omiſſo

- omisso medio; cum ex una parte privilegium sit Lex privata, *cap. Abbat. 25. §. cetera, de verb. signific. & ex altera consuetudo, & privilegium equiparentur; Can. Conquestus est 9. q. 3. & cap. duo simul 9. de Offic. Jud. Ord. Gloss. c. Romana, v. consuetudine, hoc tit. in 6., Marant. p. 6. Spec. aur. tit. de appell. n. 372., Scaccia q. 7. cit. de Appell. n. 95. & 99., & alii. Et hujusmodi privilegium, præter alios, habent Scholares, qui indubite gravati possunt ad superiorem appellare, puta ad Regem, Imperatorem, &c. omisso medio, ut liquat ex *Auth. Habita C. ne Filii pro Parentibus, ibique Bald., & alii, Marant. hoc tit. n. 372.* Item Viduar, pupilli, alique miserabiles personar, quæ nedum omisso medio, sed etiam in prima instantia Principem adire possunt; *l. antic. C. quando Imperator inter pupillos, &c., Scaccia dit. q. 7. de Appellat. a n. 113. cum aliis.**
- 132 Octava est in Judice intermedio inhabili, puta excommunicato, hæretico, suspensio, &c. *C. si is, qui 10. de Offic. deleg. in 6., Marant. hoc. cit. n. 375., Scaccia ubi supra n. 37. vel longe absente, & impedito, impedimento longo tempore durato; ita ut expectari non possit, Scaccia n. 111., Marant. n. 379.* Aut denegante Justitiam, vel sponte sua Causam ad Superiorem remittente, *Scaccia n. 43. Gail. lib. 1. præf. obser. 119. n. 2. Et demum suspecto, adeoque recusato, Marant. n. 387., Scaccia n. 40., & alii: quia in his casibus, sublato intermedio, ad mediatum est interponenda appellatio, ne cuiuspiam subtrahatur necessaria appellationis defensio, omni jure concessa gravato; neque insimul prægravetur quis odio alterius, contra *Reg. 22. Jur. in 6.**
- 133 Nona est in Episcopo, litigante cum suo subdito, puta cum Clerico: quia tunc eligendi sunt Arbitri, *Can. si Clericus adversus Clericum 1. q. 1. a quorum sententia si appellari contingat, ad Papam omisso medio appellatio est deferenda, cap. Ab Arbitris, de Offic. Deleg. in 6., ibique Gloss. fin., Abbas cit. c. Dilecti n. 14., Marant. n. 376., Scaccia n. 107. & alii.*
- 134 Decima est in Appellatione ad superiorem omisso medio, facta per errorem; cum hic dictam appellationem non vitiet, utpote circa accidentalia; quemadmodum vitietur, si facta esset ad Judicem inferiorem, utpote circa substantialia appellationis. Quamobrem dicta Appellatio ad superiorem omisso medio, facta per errorem subsistit, donec excipiat contra eam Adversarius; & tunc remitti debet ad Judicem Competentem; *l. 1. §. Siquis in appellationem, ibique Barr. n. 5. & 6. ff. hoc tit., Abb. dit. c. Dilecti 66. n. 8. hoc tit., Scaccia loc. cit. num. 96. & alii.*
- 135 Undecima demum limitatio est in Appellatione facta omisso medio ad superiorem, contra quem non opponitur exceptio per partem adversam; cum tunc non sit ipso jure nulla, sed valeat una cum gestis per dictum Superiorem: hoc enim ipso, quod non excipiat pars adversa, censetur in appellationem consentire, atque jurisdictionem illius Superioris in se ipso facto, ac tacito suo consensu prorogare, *Gloss. in c. Dilecti Filii cit. v. post hujusmodi appellationem, Abb. n. 7., Barbof. n. 4. hoc tit., Marant. cit. p. 6. tit. de Appell. n. 373., Scaccia cit. q. 7. n. 18., 19., & 26., Rota decis. 387. in c. si tres, &c. in novis; Vallenf. lib. 2. tit. 28. §. 6. n. 4. ubi id, ait, procedere etiam de jure Civili.*
- 136 Præmitto VIII. Appellatio proponi debet coram solo Judice, qui sententiam tulit, & a quo appellatur, *c. Ut debitus 59. de Appellat. ibi [cum*
- autem ex rationabili causa putaverit appellandum coram eodem Judice Causa probabili appellationis expõsita, &c. Superior de appellatione cognoscat.] Et recte quidem; cum appellatio ipsimet Judici ne amplius immisceat se in causa, debeat esse nota. Quamobrem si a pluribus simul Judicibus fuit pronuntiatã sententia, coram omnibus simul, vel coram singulis, aut majori ipsorum parte separatim proponenda est Appellatio, *Clem. 1. de Appell. Quod si non possit coram omnibus, vel singulis separatim; sufficit, quod proponatur coram eo, vel iis, cujus, vel quorã copia haberi potest, facta tamen protestatione. Quod si nullius Judicis a quo copia haberi queat, sed solius Judicis ad quem; coram hoc fieri debet appellatio, modo tamen deinde ea intinetur ulterius Judici a quo, ad hoc ut non procedat in causa, ejusque suspendatur Jurisdictio, l. 1. §. dicitur autem ff. quando appellandum sit. Cav. Biduum §. siquis 2. q. 6.*
- Quod si neutrius Judicis copia haberi queat; coram viris honestis, aut una saltem authentica persona, puta Notario, adhibitis ei testibus, est appellatio proponenda, *c. fin. de Appell. ibi: [Vel si habere ipsius copiam nequivisti, in præsentia bonorum virorum, protestatione super hoc proposta, causas appellationis duxeris exprimentas.]* Ea videlicet protestatione, qua appellans coram Judice ad quem, aut viris honestis, vel authentica persona dicat, se coram Judice appellare voluisse, sed ejus copiam habere minime potuisse.
- Quod si volens appellare gravi, injustoque metu cadente in virum constantem, impediatur, quominus appellet; in hoc casu si coram Judice a quo, vel ejus deficiente copia, coram viris honestis intra decem dies protestetur, se velle appellare (exprimendo simul causas appellationis, saltem in genere, e. g. quod contra se iniqua sententia lata fuerit;) sed tamen non audere; atque hoc ipsum sese coram ipsis protestari; hujusmodi protestans habetur pro appellante: atque hoc ipso intelligitur appellasse, *c. ult. hoc tit. Et merito quidem; ne medium justæ defensionis, cujusmodi est appellatio, cuiuspiam per metum gravem, atque injuste incussum, præcludatur.*
- In his tamen casibus, in quibus coram aliis, quam Judice a quo proponitur Appellatio, ea deinde ipsimet Judici a quo semper debet intimari, ne, ut paulo ante diximus, amplius in causa procedat. Et reputatur copia Judicis, seu ipsum ad eundem facultas tunc haberi, si in publico sui copiam fecerit; cum non sit necessario ab appellante requirendus in horto, aut Villa suburbana; sed sufficiat, quod in loco publico perquiratur, *l. 1. §. Dies autem ff. quando appellandum sit cav. Biduum §. Adeundi 2. q. 6., Scaccia de Appell. q. 6. n. 18. & 19., Mysing. in singularibus obser. cent. 2. obser. 1., & alii.*
- Præmitto IX. Appellatio generaliter, & irrestrictè & proposita, super omni videlicet causa, quæ adversus appellantem quovis tempore moveri queat, non subsistit, *c. inter cetera 2. hoc tit.* Quemadmodum neque tenet, quæ generaliter, & vage proponeretur, respectu cujuscumque gravaminis, quod sibi contingere posset, *c. consultus 18. §. 1. hoc tit.* cum, utroque modo proposita, non respiceret gravamen de præsentia, ad quod removendum appellatio inventa est. Subsistit tamen appellatio generaliter, sed restrictè proposita ad certam causam, ut si quis appellaret a Judice super omni gravamine, quod in una determinata causa sibi posset inferri, *cit. c. Consultus hoc tit., ibique Abb. n. 1. & 3. Barbof. n. 1., & alii.* Quia circa talem cau-

cauſam, vel jam præceſſit, vel præceſſiſſe exiſtimatur gravamen aliquod de præſenti, ſaltem quoad unum articulum: quod ſane totam quodammodo cauſam contingere, reputatur, ob connexionem, & unitatem cum tota cauſa.

142 Præmitto X. Appellatio ab interlocutoria, vel gravamine extrajudiciali, ſive ad Papam, ſive ad inferiores Judices directa, proponi debet exprimendo cauſam appellationis in ſpecie, & nominatim, ita ut de ejus rationabilitate poſſit Judex cognoſcere: ſecus non ſubſiſtet; & appellans ad prioris Judicis examen redibit, in legitimis tamen expenſis condemnandus, *Cap. 1. hoc tit. in 6., Cap. Ut debitus 59. hoc tit., Clem. appellanti hoc tit. ibi*: [Appellanti ab interlocutoria, vel gravamine Judicis non licet, alias cauſas proſequi, quam in appellatione ſua nominatim dumtaxat expreſſas.]

143 Hinc factis non eſt, proponere cauſam ita generaliter: [Appello ab iniqua interlocutoria, quia me gravavi: appello, quia interlocutoria eſt injuſta.] Immo neque cauſam exprimere generaliter, ſed per relationem ad acta: [Appello ab iniqua Sententia interlocutoria, & pro cauſa gravaminis allego omnes cauſas, quæ ex Actis colligi poſſunt.] *Marant. p. 6. tit. de appell. n. 153., Scaccia q. 4. de appell. n. 53., Roſa doctif. n. 1. de appell. in novis, & alii.*

144 Quamvis ſufficiat, ſi proponatur per relationem ad certam partem Actorum, in qua dicentur apparere de gravamine; cum tunc cauſa gravaminis dici poſſet nominatim expreſſa, *Bald., & Francus in cap. Ut debitus q. 12. num. 23. hoc tit., Scaccia loc. cit. num. 32.* uti factis eſt, ſi dicatur: [Appello, quia non attendiſtis exemptionem patris, de qua conſtat ex Actis:] quia cauſa gravaminis cenſetur in ea ſufficienter expreſſa, *Scaccia ibi. cit. n. 32. Verum*

Aſſerta lex, quod videlicet appellatio ab interlocutoria, vel gravamine extrajudiciali fieri debeat cum expreſſione cauſæ ipſius, ſeu illati gravaminis in ſpecie, fallit in nonnullis: &

145 Primo, In appellatione ab interlocutoria, habente vim definitivæ; quæ cum ſecundum naturam definitivæ reguletur, *Alex. Conſil. 182. n. 1. lib. 6., Gaill. lib. 1. præſt. obſer. n. 4. & 6., Pirhing de ſent. & re judic. num. 2., & alii*; ut appellatio a definitiva non debet regulariter exprimere cauſam in ſpecie; ita neque appellatio ab interlocutoria, habente vim definitivæ, *Bald. in l. Minoribus col. 3. Cod. de his quibus ut indignis, & Maranta p. 6. de appell. n. 142., & 157., & alii*: Sic quia appellatio a definitiva, facta in continenti, opponi poſſet viva voce; appellatio ab interlocutoria, habente vim definitivæ, facta in continenti, fieri poſſet viva voce, cum ſecundum naturam definitivæ reguletur, *Scaccia dco. qu. 4. num. 12. ex Franco in cap. Ut debitus qu. 7. num. 16. hoc tit., & alii.*

146 Secundo, In Cauſis, in quibus proceditur ſummariter, & de plano: cum in his appellatio ab interlocutoria fieri queat, nedum in continenti, viva voce, ſeu ſine ſcriptis; verum etiam cauſa gravaminis non expreſſa, *Scaccia q. 4. n. 10., 11., & 37., Maranta n. 154., & alii.* Quorum ratio eſt, quia cauſa appellationis eſt ejuſdem nature, cujus eſt cauſa principalis: ergo ut in hac procedi poſſet, poſitivis ſolemnitatibus juris non ſervatis, *Clem. ſæpe contingit, de verb. Signific.*, ita & in appellatione quoad cauſas, in quibus ſummarie, ac de plano procedendum.

147 Tertio, Quando cauſa gravaminis conſiſtit in mero jure, ita quod nullam requirat probationem in factis; ut cum ex forma, tenore, & inſpectio-

ne ipſius ſententiæ conſtat de gravamine: prout fieret, ſi in ea exprimeretur Cauſa, a jure reprobata: vel ſaltem de gravamine appareat præſumptione juris; ut ſi Judex interlocuatur, ſequentiſſimum eſſe faciendum; quod tamen de Jure regulariter eſt prohibeum. Quia tunc ſubſiſtit appellatio ab interlocutoria, ſine alia expreſſione cauſæ, utpote quæ ex allegationibus juris deduci poſſet. *Bald. in l. Minoribus Cod. De his qui, ut indigni, &c. Franc. C. Ut debitus q. 11. hoc tit. Marant. n. 156. Scaccia n. 34., & alii.*

148 Quarto, Quando cauſa gravaminis, licet non appoſita in ipſa appellatione ab interlocutoria, exprimitur tamen poſtea intra decemdiem, *Scaccia loc. cit. n. 37., Franc. dco. C. Ut debitus, Angelus de Aretio l. 1. qu. ult. num. 10. ff. de appellat. & relat.*

149 Quinto, Ubi conſuetudo ſit in oppoſitum, ſcilicet, quod ab interlocutoria poſſit in continenti, viva voce appellari; cum ſolemnitas appellandi ſit de jure dumtaxat poſitivo humano, adeoque cedit conſuetudini in oppoſitum legitime præſcriptæ, *Ferrariensis in form. appell. ab interloc. verſ. Cauſis n. 4., Franc. dco. Cap. Ut debitus n. 27. hoc tit., Gaill. lib. 1. præſt. obſer. 130. n. 3., Angel. Conf. 263. num. 1.*

150 Tandem fallit aſſerta Lex, ſi nemo adverſus talem appellationem ab interlocutoria, cauſam in ſpecie non exprimentem, excipiat; & Judex illam admittat: quia tali appellationi deferendo, quantum in ſe eſt, Judex inferior abdicat juridiſtictionem a ſe, & Cauſæ totius deciſionem transfert in poteſtatem Judicis Superioris, *c. Cum appell. hoc tit. in 6., Scaccia n. 14., & alii.*

151 Appellatio a Sententia definitiva debet ita proponi, ut non neceſſario Cauſam appellationis exprimat in ſpecie; ſed ſufficit, ſi in genere dicat appellans: [Se eſſe gravatum.] aut [Appellare a Sententia iniqua:] Immo, & [Appello;] ſi in continenti poſt latam ſententiam fiat appellatio, *l. 2. ff. de appell. Cap. 1. hoc tit. in 6. ibique Gloſſ. v. ſtatutis, & Doctores paſſim.* Et ſane cum Judex a quo, poſt latam ſententiam definitivam functus jam ſit officio ſuo, ita ut non poſſit amplius de cauſa cognoscere; fruſtra in appellatione a definitiva ea cauſa exprimeretur in ſpecie. E contra tamen, poſt latam ſententiam interlocutoriam, perſeverat officium judicis. Unde in appellatione a tali ſententia, vel a gravamine, poſſet de cauſa cognoscere; ac, ſuadente æquitate, ſententiam revocare; eaque revocata, in cauſa principali procedere. Debet itaque ea cauſa in ſpecie exprimi, ut deliberare valeat, num ob expreſſam cauſam revocandum gravamen, vel appellationi deferendum, *Cap. Cum ceſſante 60. hoc tit.*

Sed hæc etiam generalis doctrina ſuas patitur exceptiones: Et

152 Primo, In omnibus illis Caſibus, ubi a Jure, vel ab homine per Clauſulam *appellatione remota* prohibeum eſt, a definitiva ſententia appellare: in quibus, ut ſupra diximus, ſiquis injuſte ſe gravatum ſenſerit, adeoque voluerit ad Superiorem recurrere, debet neceſſario cauſam appellationis exprimere: ſecus appellatio non admittetur. Et recte quidem, quia ſi prohibetur appellatio, præſumptio Juris ſtat adverſus appellantem: unde niſi hæc præſumptio per aſſignatam cauſam elidatur, non poterit Judex appellationi deferre, *Gloſſ. in cap. Romanoſ. Si autem v. mandetur hoc tit. in 6. Marant. de appellat. n. 153. & 155., Pirhing hoc tit. n. 123., & alii.*

153 Secundo, In appellatione ab executione Sententiæ

tiz definitivæ; cum enim appellatio ab executione generaliter sit prohibita, *l. Ab executione Cod. Quorum appellationes &c. Et Can. Et qui §. Ab executione 2. q. 6.*, præsumptio Juris stat adversus appellantem; quæ nisi per expressam causam elidatur, appellatio non subsistit, *Specul. tit. de execut. sent. §. Nunq̄ dicendum num. 9.*, *Scaccia qu. 4. a num. 29.*

154 Tertio demum, in appellatione a definitiva, per aliquem tertium interposita propter suum interesse, *l. A sententia ff. hoc tit.*, ibique *Barth. n. 9.*, & *Abh. cap. Cum super n. 5. de sent. & re jud.*, *Scaccia q. 4. cit. n. 29.*, & *q. 17. a n. 106.*, & *alii*. Quia cum ex Sententia, iater alios lata, non præsumatur gravamen alicui tertio inferri, juxta regulam illam: [Res inter alios acta aliis non nocet.] *l. 1. Cod. Res inter alios acta*, &c., *Et Cap. penult. de sent. & re judic.* præsumptio est contra dictum tertium, nisi is causam sui gravaminis ostendat.

155 Præmitto XI. Appellatio ab interlocutoria, vel gravamine extrajudiciali, ad Papam interposita, necessario fieri debet in scriptis, *Cap. 1. hoc tit. in 6. ibique Gloss. v. vel extra*, & *v. Interlocutoria Vivianus in Rational. Jur. Cap. 1.*, *Barthol. ibidem a n. 1.*, & *alii*. Pariformiter si ad Judices inferiores interponatur, *Gloss. cit.*, & *alii*: Quia in citata Decretali dicitur: [Maxime si ad Papam appelletur:] Unde appellationes ad Judices inferiores nullatenus excluduntur; cum præsertim eadem, quæ pro Papa, militare videatur ratio pro Judicibus inferioribus.

156 Appellatio autem a definitiva, vel interlocutoria, habentem vim definitivæ; sicut & appellatio in Causis, summariter, ac de plano tractandis, si fiat in continenti, seu *stante pede*, ac Judice adhuc pro Tribunali sedente, fit viva voce; & sufficit dicere: [Appello] *l. 2. ff. de Appell.*, & *l. Litigatoribus Cod. eod.* Quamvis id ipsum statim sit actus publicis inferendum. Si vero fiat ex intervallo, intra decem dies facienda est, & in scriptis, seu per libellum (ut ajunt) appellatorium; in quo contineri debent persona appellantis, Judicis a quo, & sententia, a qua appellatur, *l. 1. §. fin. ff. hoc tit.* Non necessario tamen persona adversarii contineri debet; licet melius sit, quod contineatur, *l. Scio 3. ff. eod.*

157 Atque hic animadvertendum, ad legitimam appellationem non necessaria esse verba formalia: [Appello, vel provoco;] cum sufficiant etiam æquivalentia: ut e. g. [Proclamo, vel provoco:] a tali sententia: Vel [Conqueror.] de ea. Vel [Submitto me, meaque omnia protectioni Superioris,] *Scaccia de Appell. q. 4. n. 19.*, *Pirhing hoc tit.*, & *alii*. Quia cum ad substantiam actus certa verborum forma minime requiratur, ut in proposito; sufficit, mentem exprimere verbis æquipollentibus, *Cap. In his de verb. signific.* Immo, & sufficit ipsum factam, ut est e. g. arreptio itineris ad Superiorem: quia [Plus est, facto provocare, quam verbo:] immo & melius; cum verba quandoque falsa sint, non facta, *Cap. Dilecti Filii 52. hoc tit. Et doctores communiter*, id intelligentes, quando per verba æquipollentia, vel facta sufficienter innotescat de mente appellantis: & advertentes, dummodo ferventur ea, quæ ceteroquin ad appellationem requiruntur, ut est Apostolorum petitio, expressio Causæ gravaminis, &c., sine quibus censetur quis, appellationi renuntiasse; cum non sufficiat sola itineris arreptio, aut missio ad Superiorem pro appellatione prosequenda, *Cap. Ab eo hoc tit. in 6.*

Præmitto XII. Facta jam appellatione, petendi sunt Apostoli, ne appellatio efficiatur deserta. Quid autem sint Apostoli, & quotuplices: in quam appellatione, quando, ubi, ac quando petendi sint, ne appellatio fiat deserta, mox explicabitur. Itaque

Apostoli in proposito sunt libelli dimissorii, seu litteræ dimissoriæ, quas Judex a quo transmittit ad Judicem ad quem, in quibus testatur, Titium e. g. appellasse a sententia sua, quam inter ipsam, & Cajum circa talem causam pronuntiaverat, *l. 1. ff. de libell. dimissor.* vocantur autem tales libelli, seu litteræ Apostoli, hoc est *Missi*: quia mittuntur ad Judicem, ut de Causa appellationis instruat, *Gloss. in cap. 1. verb. petas Apostolos hoc tit. in 6.*

160 Quinque autem sunt hujusmodi Apostolorum species: quarum tres dantur in judicio, ideoque *judiciales* nuncupantur: scilicet Apostoli dimissorii, reverentiales, & refutatorii: duæ vero extra judicium, unde *extrajudiciales* appellantur: suntque Conventionales, & Testimoniales. Jam

161 *Apostoli dimissorii* vocantur litteræ, ad Judicem ad quem directæ, quibus Judex a quo deferens appellationi, testatur de appellatione interposita, & a se admissa, *Can. Ab eo, 2. q. 6. ibi*: [Ab eo, a quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, dimissoriæ litteræ dirigantur, quæ vulgo Apostoli appellantur.] Et vocantur *dimissorii*, quia per eos [Causa ad eum, qui appellatus est, dimittitur.] *l. Dimissoria ff. de verb. signific.*

162 *Apostoli Reverentiales* dicuntur, quando Judex a quo desert appellationi, non quidem ob justitiam Causæ, sed ob reverentiam Superioris, ad quem fuit appellatum, *Cap. 1. hoc tit. in 6. ibi*: [Vel si appellationi forsitan ex Superioris reverentia sit delatum.] Ubi notat *Gloss. v. Delatum in Addit.* id fieri solere, eum dubitatur de veritate appellationis, ejusque justitia, ut propter diversitatem Sententiarum inter Doctores.

163 *Apostoli Refutatorii* nuncupantur, quos dat Judex a quo, non deferens appellationi, exprimendo insimul Causam, cur appellationem non admittat; cum hujusmodi Causa exprimi debeat, *Cap. 1. hoc tit. in 6.*, & *l. Sciendum ff. de Appell. recipien.* Aliter si absque Causa Judex appellationi non deserat, punitur, *l. Quoniam Cod. hoc tit.*

164 Ubi notandum, quod quamvis Judex a quo appellationem non admittat; non proinde ea interposita, & non admissa procedere possit ad executionem Sententiæ *l. unie. ff. Nihil novari appellatione interposita*, ibi: [Appellatione interposita, sive recepta sit, sive non, medio tempore nihil novari oportet:] Ne videlicet interim, dum per Superiorem deliberatur, an appellatio recipienda sit, necne, per executionem Judicis inferioris præjudicium fiat appellanti. Sed Judex ad quem, si cognoscat appellationem esse vere illegitimam, quemadmodum autem judex a quo; tenetur, ut infra dicemus, appellantem remittere ad priorem Judicem, illumque eadem die in expensis condemnare, *Cap. Cum appellationibus §. 1. hoc tit. in 6. ibi*: [Cum appellationibus frivolis, nec justitia deferat, nec sit a judice deferendum; si Judex inferior appellationem minus legitimam non admittat, eam appellatore nihilominus prosequente, Superior de ipsa cognoscens, causam ad priorem Judicem (juxta Sanctiones Canonicas) sine difficultate remittat eadem die, condemnationem faciens expensarum.]

165 Non tenetur tamen Judex ad quem appellatorem remittere ad Judicem a quo, si hic appellationi detulerit ab interlocutoria, vel gravamine extra-

extrajudiciali per Apostolos dimissorios, aut reventiales, cum per hoc censeatur omnem jurisdictionem a se abdicasse, & causam in Superiorem transfuisse; qui proinde, si velit, poterit in eadem causa procedere, etiam si iudicet appellationem esse illegitimam, *Cap. Cum appellationibus, §. Si vero hoc tit. in 6. ibi*: [Si vero Judex admittat eandem, licet tam appellatio, quam ipsius Judicis delatio a Superiore valeat refutari; quia tamen Judex ipse, quantum in se fuit, a se jurisdictionem abdicavit eandem, appellationi deferens minus iustæ, totius Causæ decisio in Superioris est potestatem transfusa: nec est illi Causa de necessitate ulterius remittenda &c.]

166 *Apostoli Conventionales* appellantur, qui a parte adversa appellationem approbante conferuntur, etiam si Judex sit invitus, aut dentur extra iudicium, *Cap. Sape contingit 44. hoc tit.*

167 *Apostoli tandem Testimoniales* vocantur illi, qui dantur a Notario, aliisve honestis viris, quando, non habita copia iudicis, appellatio coram illis proposita fuit, quibus hoc ipsum iidem testantur. Jam

168 *Apostoli*, de quibus sermo est, de jure communi necessario petendi sunt ab appellatore nedum a Sententia definitiva, verum etiam ab interlocutoria: & dandi necessario a iudice, a quo, *Can. Post appellationem 2. q. 6., & C. Ab eo hoc tit. in 6., & alibi*. Ita ut si non petantur, & quidem modo mox explicando; censeatur appellans appellationi suæ renuntiassse; *Cap. Quamvis hoc tit. & Judex illos negans, aut non dans intra tempus præfixum a Lege, de quo mox, de jure civili multæ subjaceat, l. Judicibus Cod. hoc tit.* scilicet in Causis civilibus, triginta librarum auri. *l. Quoniam Cod. eod.* De jure tamen Canonico, & in Causis civilibus puniatur pœna arbitraria: In Causis vero criminalibus deponatur, *Scaccia q. 13. de appell. n. 24. 91. & 101. Maranta p. 6. Spec. aur. tit. de appell. a n. 210. & alii*: Immo si post denegatos, aut non datos Apostolos procedat in Causa, processum nullus sit, & irritus, *Cap. Ut super 4. hoc tit. in 6.* etiam si, ut addit *Gloss. v. renuntiatum, & v. irritus*, processum aliunde de jure valeret: quia nimirum frustratoria esset appellatio, cui deferendum non est, *C. Cum appellationibus hoc tit. in 6.* Et appellans absque Apostolis queat suam appellationem prosequi, *l. unic. c. de libellis dimissor.* Et *Can. Post appellationem 2. q. 6. ibi*: [Quia æquum est, si per Judicem steterit, qui debebat dare litteras, quominus det, ne hoc accipere, volenti noceat.]

169 Dixi [de jure communi necessario petendi sunt Apostoli &c.] Nam de jure peculiari in nonnullis Tribunalibus Apostolorum petitio nec in usu, nec proinde necessaria est, ut in Regno Franciæ, teste *Scaccia q. 13. de appell. num. 36.* & in Camera Imperiali, ut refert *Engel hoc tit. n. 46.* ubi cum suam appellationem condemnatus proponit Judici a quo, hic curat desuper scribi per Notarium, appellationem admitti, vel non admitti. Et si admittatur; petuntur acta primæ instantiæ, quæ ad iudicem superiorem deferuntur: in quorum petitione etiam tempus 30. dierum (de quo mox) observatur. Si appellatio non admittatur, & gravatus nolit acquiescere, simpliciter adit Superiorem, & coram eo per libellum conqueritur, appellationem admissam non esse: qui deinde Superior petit ab Inferiore informationem scriptam, quare appellationem non admiserit; & insimul, ne sententiam exequatur, inhibet.

170 *Apostoli* attento jure novo intra 30. dies a tempore interpositæ adversus Judicem appellationis

necessario petendi, & exhibendi sunt, *l. Judicibus, c. de appellat., Cap. Ab eo hoc tit. in 6. ibi*: [Ab eo, qui appellat, infra 30. dies instanter Apostoli peti debent, & eidem intra dictum tempus a Judice exhiberi: alias præsumitur, appellationi suæ renuntiare appellans, si eos infra dictum tempus petere prætermittat, etiam si vadat, aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.]

Dixi; [Attento jure novo;] nam de jure antiquo olim infra quinque dies peti, concedique debebant Apostoli, *Can. Ab eo 4. q. 6.*

Dixi etiam: [Interpositæ adversus Judicem appellationis:] Cum si appelletur a gravamine, sed non per Judicem in iudicio, at aliunde illato, ut in electione, non sunt necessario petendi Apostoli; cum non sit, qui illos dare possit, vel teneatur; quemadmodum cum appellatur a gravamine illato per Judicem, seu judicialiter, sive extrajudicialiter etiam procedentem, adest Judex gravis, qui Apostolos dare possit, immo & teneatur, *c. 1. ibique Gloss. v. vel extra hoc tit. in 6.* Verum ut movent *Gloss. loc. cit., Maranta n. 227., Pirbing ubi supra n. 142., & alii*, melius est, etiam in dicto Casu, Apostolos petere sub conditione, si adsit, qui illos dare possit.

Apostoli etiam congruo loco, & tempore, instanter, & sæpius saltem uno contextu, viva voce, aut in scriptis, & sumptibus ipsiusmet appellantis petendi sunt, Aliter appellans censeatur, appellationi suæ renuntiassse. Ita Doctores communissime ex compluribus utriusque juris locis mox adducendis.

Dixi I. *Congruo loco, & tempore*; cum non sufficiat, Apostolos a Judice petere, dum æquitat, vel tranfit per viam; de nocte, vel hora prædii, aut auditionis Missæ; vel alio tempore incongruo, prout exemplificat *Gloss. in C. Ab eo, qui, v. locp, hoc tit. in 6.*

Dixi II. *Instanter, & sæpius*; cum satis non sit, si leviter tantum, aut semel dumtaxat expetantur, *Clem. Quamvis hoc tit.*

Dixi III. *Saltem uno contextu*; quia licet olim *Apostoli* interpolatis, seu renovatis vicibus peterentur, ut refert *Scaccia q. 13. cit. n. 27.* & alii; hodie tamen post *Clem. Quamvis cit.* Satis superque est, si uno eodemque contextu, sæpius, & instanter postulentur, sic: [Domine Judex, appello, & peto Apostolos, & quidem instanter, eoque iterum, atque iterum postulo.]

Dixi IV. *Viva voce, vel in scriptis*; eum utroque modo peti queant: licet consultius sit, quod petantur in scriptis, ut sic melius facta eorumdem petitio probari queat. Sed dumtaxat in scriptis dandi sunt a Judice, ut advertit *Pirbing hoc tit. num. 142.*

Dixi V. *Et Sumptibus ipsiusmet appellantis*; cum non alterius, sed ipsiusmet appellantis sumptibus Apostolos petendos, & iudici ad quem præsentandos esse, doceant *Gloss. in Clem. cit. Quamvis v. ablatos hoc tit., Maranta n. 224., Scaccia n. 144., & alii communiter.*

Dixi tandem: *aliter censeatur appellans appellationi suæ renuntiassse*; cum ita expresse definiatur in dic. *Clem. Quamvis §. Verum hoc tit. ibi*: [Verum si Judex a quo appellatur, certum terminum ad recipiendos Apostolos appellanti assignet, & appellans in assignato sibi termino non compareat coram eo, nec petat Apostolos sibi tradi, appellationi suæ renuntiassse videtur. Similiter si Judex appellanti responderit, infra juris terminum Apostolos se daturum, appellationi suæ renuntiassse appellans intelligitur, nisi intra dictum terminum con-

280 De Judice Conservatore Regularium

congruo loco, & tempore, instanter, & sæpius, saltem uno contextu petat Apostolos ab eodem Judice sibi dari, vel si recipere recusat oblatos, &c.]

- 180 Atque hic adnotandum, posse Judicem a quo una cum exhibitione Apostolorum, certum competentem terminum appellanti præfigere, ad illos præsentandos coram Judice ad quem, ita ut alias censeatur appellatio deserta, & appellans teneatur priori sententiæ stare, quam exequi valeat Judex a quo; *cap. Persona 4. hoc tit., Gloss. l. Præses 2. Præscriptum c. hoc tit., Scaccia Q. 13. n. 88. & Q. 15. n. 15., Maranta n. 205., Pirhing hoc tit., n. 145. & alii communiter.* Et merito quidem, tum ob qualitatem negotii principalis, majorem quandoque accelerationem, & breviorum finem litis exigentis; tum ut illorum obvietur iniquitati, qui ad defatigandum adversarium causam appellationis diutius protrahunt.
- 181 Præmitto XIII. Ex utroque Jure, Cæsareo nimirum, & Pontificio, Tempora sunt Appellationibus definita, intra quæ debent appellationes interponi coram Judice a quo; & coram Judice ad quem introduci, prosequi, & terminari, adeo ut aliquo ex his temporibus elapso, appellatio quasi fatalem diem subeat, quodammodo moriatur, dicaturque deserta, rata manente priori sententia, *Abb. C. ex ratione 8. n. 8. hoc tit. Maranta p. 6. spec. aur. tit. de Appell. n. 232. Scaccia Q. 15. de Appell. n. 1. & passim Doctores, notantes ea de causa nuncupari tempora prædicta Fatalia, a fato nimirum, sive a morte, conformiter ad l. 2. c. de tempor. in integr. restit. ibi: [Pater tuus in fata concessit.]*
- 182 Tria autem communiter recensentur prædicta Tempora, seu Fatalia: ad interponendam primum coram Judice a quo appellationem: secundum, ad illam coram Judice ad quem introducendam: tertium denique, ad prosequendam, finiendamque coram eodem Judice ad quem jam introductam Appellationem.
- 183 Tempora, seu fatalia Appellationis interponendæ, sive intra quæ gravatus a Judice per sententiam, vel aliunde, ab illato gravamine potest appellare, adeo ut iis elapsis facultas extinguatur appellandi; & si de jure antiquo fuerint duo, vel tres dies, *l. 1. §. Biduum ff. Quando appellandum sit; hodie sunt decemdiem, seu decem dies, Authen. Hodie c. de Appell. & cap. cum dilectus in fin. de elect. & cap. Quod ad consultationem de sent. & re judic. & quidem a die, seu ab hora latæ sententiæ, vel illati gravaminis, hujusque scientiæ computandi, cap. concertatione hoc tit. in 6., cum hujusmodi tempus currat de momento in momentum, sitque continuum, ita ut neque propter Feras solemnes intermediarias interrumpatur, *l. 1. §. Dies ff. Quando appellandum; & l. 1. Cod. De Feriis. l. sive pars. §. Fera. c. De dilationibus, ibique Doctores passim, Gail. lib. 1. præf. obser. 139. cap. 5., Pirhing hoc tit. n. 135, monentes proinde, ut Notarius in appellationis instrumento non solum diem, sed etiam horam appellationis apponat, ut rite cognoscatur, an, & quando decemdiem sit elapsum.**
- 184 Tempora, seu Fatalia petendi Apostolos, etfi de Jure antiquo fuerint quinque dies, *can. ab eo 4. Q. 6., de jure novo sunt triginta, a die interpositæ adversus Judicem appellationis, l. Judicibus, C. De appellat. cap. ab eo, hoc tit. in 6. & Clem. Quamvis cod. tit.*
- 185 Tempora, seu Fatalia appellationis introducendæ, præsentandique Apostolos coram Judice ad quem, etfi de Jure Civili quondam fuerint sex

menses a die interpositæ Appellationis, *l. 2. & 3. Cod. De Temp. appell. Gail. lib. 1. præf. obser. 140. n. 1. & 3., Pirhing hoc tit. n. 145., & alii: hodie tamen, de Jure saltem Canonico, sunt arbitraria Judici a quo: qui proinde terminum præfigere debet, intra quem Superiori appellatio præsentetur, secus habeatur pro deserta, cap. cum sit 5. & cap. Ad aures 33. hoc tit. Clem. Quamdiu 4. eod. tit. Hostiens. in summ. hoc tit. Baldus in l. fin. n. 1. Cod. de tempor. appell. & alii cum Engel. lib. 2. tit. 28. §. 4. n. 48.*

Tempora, seu Fatalia prosequendæ, ac terminandæ Appellationis, de jure sunt integer annus, a die interpositæ appellationis computandus, *Clem. sicut Appellationem hoc tit. ibi: [Intra annum a die interpositionis ipsius appellationis prosequi, & finire teneatur appellans.]* Et ex justa, ac rationabili causa biennium, si nimirum Appellans primo anno fuerit legitime impeditus, *Auth. Ei, qui appell. Cod. de tempore appell. Clem. 3. hoc tit. ita tamen, ut justo impedimento cessante, nisi appellationem suam gravatus intra tale tempus fuerit prosequutus; neque finierit; ea habeatur pro deserta, Clem. dic. sicut appellationem, ibi: [Quod si justo impedimento cessante non fecerit, debet ejus appellatio censi deserta,] Unde subsistet prior sententia, *Auth. Ei, qui appellat. Cod. de Tempore appellat. can. Ei, qui appellat 2. Q. 6. cap. cum sit Romana 5. hoc tit.**

Quod si propter justum impedimentum appellationem suam non prosequatur appellans, vel causam appellationis non terminet infra annum, vel biennium; ad illam prosequendam, & terminandam habet tertium annum per beneficium restitutionis in integrum, *cap. ex ratione, de appell. ibi: [Verum si appellationem biennio elapso interpositam a sententia, contra vos prolata, prosequuti non estis, dummodo prosequutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus, quod justitiæ vestræ debeat præjudicium generare].* *Bart. in Auth. Item si appellatione Cod. De tempor. appell. Abb. in c. ex ratione 8. n. 5. & 6. hoc tit. & alii, addentes, hujusmodi restitutionem fieri posse per Judicem, pronuntiando e. g. quod [quia appellans tali, vel tali facto fuerit impeditus, ideo ipsum restituimus, &c.]*

Causæ autem justæ, & rationabiles, seu impedimenta prosequendæ, & terminandæ appellationis intra annum, ex quibus concedi potest biennium, immo & triennium, aliæ sunt ex parte Appellantis: aliæ ex parte appellati: aliæ ex parte utriusque: aliæ ex parte Judicis ad quem: aliæ ex parte Tertii: aliæ demum ex Casu. Et quidem

Ex parte appellantis sunt infirmitas, & inopia, aliave impotentia, propter quam non possit infra annum, vel biennium appellationis prosequutionem absolvere; *cap. ex ratione 8., ubi Gloss. fin., Innoc., Abb. n. 5. hoc tit. & alii.*

Ex parte appellati, si is, per se, vel per alios, vel interponendo frustratorias Appellationes, impediatur, ne Appellator infra annum, vel biennium, valeat causam appellationis terminare, *Abb. cit. cap. ex ratione n. 8., Scaccia q. 15. de Appell. n. 61., & alii.*

Ex parte utriusque, idest ex mutuo tam appellantis, quam appellati consensu, ut si uterque peregrinationem suscipiat, vel in Arbitros compromittat, &c. *Clem. Quamdiu de Appellat. ibi: [Quamdiu appellationis prosequutio per Compromissum, vel alias de partium expresso consensu differtur, tempus ad prosequendum eandem, ab homi-*

- homine, vel a Jure præfixum, nolumus currere appellanti.] Ubi duo notanda ſunt: &
- 193 Primum, ſi Judex ad quem deprehenderet, periculum imminere ex ea dilatione, in qua partes conſentiunt; præcipere poſſet, ut in appellatione procedatur, & poſt tale præceptum inciperet currere tempus, *dic. Clem. Quamdiu in ſu., juncta Gloſſ. v. Præciperet. Quæ verbo imminere, & in Addit. notat, dictum periculum imminere, quoties Cauſa eſt de Electione, aut de Matrimonio; vel quoties ex dilatione aliis præjudicium cauſatur, ut ſi eſſet quæſtio hæreditaria, quæ in fraude legatorum differtur, cap. Oblata §. Superior de Appell.*
- 193 Secundum eſt, quod poſſint partes, ex communi conſenſu, tempus a Jure præfixum proſequendi, & finiendi appellationem, non ſolum ſuſpendere, ſed etiam prorogare ultra biennium ad triennium, & quadriennium, ut docent *Vallenſis lib. 2. tit. 28. n. 167. cum Felino, Alexandro, Maranta, & aliis contra Abbatem in cap. ex ratione n. 8. de appell. & aliis*. Quia poſſunt partes paciſci, ut nullum ſervetur, Fatale, *l. ſu. §. ult. de tempor. appell.* Ergo poſſunt Fatalia appellationis prolongare; cum nihil aliud ſit prolongare, quam non ſervare Fatalia, Quod videtur confirmari ex *Clem. Quamdiu cit.* Si enim ex ea poſſunt de mutuo conſenſu partes ſuſpendere Fatalia, ita ut illis tempus non currat; ergo & illa prolongare; quia in effectu idem eſt ſuſpendere, ac prolongare; cum æque per ſuſpenſionem, ac Fatalium prolongationem lis protrahatur.
- 194 Ex parte Judicis ad quem concedi poteſt biennium, imo & triennium ad cauſam Appellationis abſolvendam, vel ob ejus infirmitatem; vel quia noluerit appellantem audire; vel non potuerit tam cito cauſam cognoscere, & expedire. In quo caſu licet non pauci velint cum *Pirbing lib. 2. tit. 28. n. 169.* appellantem debere proteſtari, & quidem ſæpius; quod nec per ſe, nec per adverſarium ſtet, quominus in cauſa procedatur; hujusmodi tamen proteſtationem neceſſariam non eſſe, contendit *Scaccia diſp. 15. n. 182. poſt Rotam apud Caputaqu. deciſ. 73. p. 2., Crescent. deciſ. 5. n. 2. de except., & plures alios*.
- 195 Ex parte Tertii, e. g. Procuratoris, negligentis tempore debito appellationem proſequi; in quo caſu non datur ſecundus annus appellanti, & multo minus reſtitutio in integrum adverſus lapſum Fatalium; ſed Appellans habet actionem contra Procuratorem, vel alium impediendum ad intereſſe, manente rata ſententia lata, *Gloſſ. in c. ex ratione v. Impotentiam, de appell., Abb. ibidem n. 8., & alii*. Quod ſi Procurator ſit impotens ad ſolvendum intereſſe, quod paſſus eſt appellans; tunc datur reſtitutio in integrum adverſus lapſum Fatalium, & ſic proſequi poteſt ſuam appellationem, *Gloſſ. ibidem, Vallenſis lib. 2. tit. 28. §. 13. n. 10., & alii ex compluribus textibus Juris*.
- 196 Ex caſu demum fortuito impediri poteſt proſequutio, & terminatio appellationis, puta quoties via, qua itur ad Judicem ad quem, eſt hoſtibus infeſta, vel Procurator moritur, aut captus eſt, &c. Et tunc ſi accidit caſus in primo anno, datur appellanti ipſo Jure ſecundus: ſi in ſecundo, ſuccurrendum eſt a Judice per viam reſtitutionis in integrum adverſus lapſum Fatalium, id eſt datur appellanti totum illud tempus, quod ablatum eſt per impedimentum fortuitum.
- 197 Incumbet autem onus probandi impedimenta prædicta ipſemet appellanti: cum in univerſum

aſſirmanti incumbat probatio, *l. 2. ff. de Probat. & impedimentum ſit quid facti; facta autem, utpote natura ſua incerta, l. In omnibus ff. de Jure & facti. ignor., non præſumuntur, ſed probantur, l. In libello §. Facta ff. De Captivis, & poſt lim. re-verſ. l. ult. §. Illud etiam Cod. de tempor. appell.* Et nedum appellanti incumbit onus probandi impedimenta; ſed etiam, ut addunt *Gall. lib. 1. præſt. obſer. 143. n. 1., & Pirbing hoc tit. n. 171.*, quod ipſe omnem diligentiam adhibuerit, ad illum remoyendum, *l. ult. Cod. de tempor. appell.* Secus probatio non concluderet, adeoque nec relevaret, *Arg. l. Qui Commeatus ff. de re militari*.

Probato tandem impedimento, ejuſque impoſſibili remotione poſt finem primi anni, & admiſſa a Judice cauſa impedimenti, ut legitima; declarabit ipſemet Judex, appellanti competere ſecundum annum, a lege conceſſum; & quidem integrum; eſi impedimentum duraverit per partem anni, *Scaccia dic. q. 15. de Appell. n. 108.* ex praxi, & uſu fori, præſertim eccleſiaſtici, ut probat *Pirbing n. 172. hoc tit.* Sicut, & poſt finem ſecundi anni competere beneficium reſtitutionis in integrum, *Barbaſa in cap. Cum ſit Romana 5. hoc tit. n. 3.*

Hic tamen pro Coronide tria ſunt animadvertenda:

Primum ex *Engel lib. 2. tit. 28. §. 4. n. 49.* hujusmodi fatalia proſequendæ, ac terminandæ appellationis hodie non attendi in majoribus Tribunalibus, ubi propter multitudinem cauſarum appellationes perumque in multos annos pendent. Et recte quidem; ut enim habetur in *Auth. de appellat. §. Ad hæc Collat. 4. & Can. Anteriorum 2. q. 6.* [Quod vitium eſt litigantium ſi culmen imperatorum occupetur? Vel quis tantæ eſt Auſtoritatis, ut nolentem Principem poſſit ad convocandas partes, ceteroſque Proceres coarctare?]

Secundum, ex eodem ibidem, appellationem non tantum haberi pro deſerta, ſententiamque tranſire in rem judicatam, ſi appellans prædicta Fatalia non ſervavit; verum etiam ſi actum aliquem contrarium egerit: ut e. g. Si appellatum pendente appellatione ſpoliarit. *Quaranta hoc tit. n. 422.* Vel coram Judice inferiori actum aliquem egerit, cauſam ipſam concernentem, appellationis contrarium, petendo, e. g. Se ab ipſius excommunicatione abſolvi, aut juramentum parti adverſæ deſerendo, &c., etiamſi proteſtaretur, ſe id non facere animo deſerendi appellationem; cum talis Proteſtatio foret actui contraria, nihilque relevaret, *c. Solicitudinem 54. hoc tit.*

Tertium ex *Reiſſenſ. lib. 2. tit. 28. §. 6. n. 184.* quamvis elapſis fatalibus modo dicto non admittatur appellans a ſententia definitiva, vel ab interlocutoria; ſed vigeat prior ſententia, admittitur tamen gravatus a gravamine extrajudiciali, & ante litis ingreſſum, ſaltem per remedium Juris communis, & ſi non per appellationem, inſtituendo nimirum actionem, aut querelam, vel exceptionem contra illatum gravamen, aliave Juris remedia intentando, *c. Cum ſit Romana 5. §. Intra quod, hoc tit. ibique Gloſſ. v. Si vero gravamine, & Abb. n. 18., & alii*. Cujus ratio eſt, quia facta extrajudicialia non tranſeunt in rem judicatam, una ſemel, quod non ſint deducta in Judicium, nec ſententia ſupra eiſdem lata. Ergo non eſt, cur deinceps revocari non poſſint per debitam contradictionem, ſeu per remedia Juris communis modo dicto.

Præmitto XIV. Tempora, ſeu Fatalia appellationis interponendæ, decem ſcilicet dies, neque.

ex permissione Judicis, neque de consensu, partium restringi queunt; quemadmodum nec prolongari. Ita communis sententia cum *Gloss. in cap. Cum sit Romana de Appellat. v. Recisus tempus*, ubi sic: [Quædam tamen sunt indutiæ, statutz in Jure, quæ diminui, sive mutari non possunt, neque augeri, ut est tempus decem dierum, datum ad appellandum.]

- 203 Tempora, seu Fatalia petendi Apostolos, triginta scilicet dies, etsi nequeant prorogari; possunt tamen per Judicem a quo in brevius, quam 30. dierum spatium reduci; præfigendo nimirum appellanti terminum ad illos petendos, ita ut si intra talem terminum illos non petat, appellatio censetur deserta, *Clem. Quamvis §. Verum de Appell. cap. Et insinuante, eod. tit. ibique Gloss. v. Expectato.*
- 204 Tempora, seu Fatalia prosequendæ Appellationis, annus videlicet, vel ex legitima causa biennium, abbreviari queunt juxta qualitatem, seu exigentiam negotii, ac personarum, locorumque distantiam per Judicem a quo, præscribentem appellanti minus spatium taliter, ut si post præfixum tempus a Judice a quo, non fuerit appellans prosequutus appellationem, ea intelligatur deserta, & sententia ab eodem Judice lata executioni mandetur, non expectato tempore, a Jure præfixo, *dic. cap. Cum sit Romana, cap. Personas, hoc tit.*
- 205 Nequeunt tamen per eundem Judicem a quo eidem appellanti restringi tempora appellationis finiendæ; cum nequeat per Judicem a quo inferiori imponi necessitas Judici ad quem superiori, terminandi causam intra tempus ab ipsomet Judice inferiori restrictum. Quod si Judex a quo id faceret; censeretur, fatalia appellationis introducendæ abbreviare, seu terminum præfigere, non ad causam finiendam coram Judice ad quem, sed ad se coram eodem præsentandum, seu ad prosequendam appellationem, *Abb. cit. cap. Ex insinuatione, n. 1. & 2. hoc tit. & alii.*
- 206 Potest tamen, prædicta Fatalia appellationis prosequendæ, a Jure concessa, restringere Judex ad quem, si ex mora, seu longiori dilatione damnum Reipublicæ, vel periculum immineat animarum: ut in conjugio spirituali, inter Prælatum, & Ecclesiam existente, in controversia Matrimonii Carnalis, in causa alimentorum necessariorum, aliisque id genus, ubi de dilatione periculum immineret vitæ exurgentis, aut Communitatis, *Hofstiensis in summo. hoc tit. n. 10. Abb. Cap. Oblata 57. n. 6. eod. tit., Pirbing ibid. n. 153.* Nequit autem ipsemet Judex ad quem, seclusa utraque prædicta necessitate, talia fatalia restringere: quia ex *Reg. 17. Jur. in 6.* [Indultum a Jure Beneficium non est alicui auferendum.] Ita Doctores mox citati.
- 207 Tempora, seu Fatalia appellationum potest sibi restringere appellans, *Cap. Personas 4. §. fin. hoc tit. & Cap. Ad hæc 20. eod.* Non tamen potest se solo eadem prorogare, cum id in præjudicium tertii, idest appellati redundaret, contra *reg. 22. Jur. in 6.*: [Non debet aliquis alterius odio prægravari.] Potest tamen uterque de communi consensu, eadem prorogare, ut supra notavimus *n. 191.* recententes justas causas, seu impedimenta prosequendæ, ac terminandæ appellationis expresse appellantis, & appellati.
- 208 Præmitto XV. In causa desertæ appellationis ob lapsum Fatalium, quia nimirum appellans Apostolos non petivit; aut debito tempore causam appellationis non introduxit; vel saltem eam coram

Judice ad quem non est prosequutus; Judex competens est Judex a quo: quem appellatus, seu victor in causa, tenetur adire, ab eo: petere, ut sententiam suam mandet executioni; citato tamen appellatore, ad dicendam si habeat causam, quare sententiam non debeat executioni mandare: quæ sane causa vel est, a se factam fuisse prosecutionem appellationis &c., vel legitime impeditum fuisse, ne illam prosequeretur. Unde tenetur appellans comparere, alteramque causarum edocere. Quod si appellans non comparuerit, vel saltem neutram causam probaverit, tunc absque alia pronuntiatione super desertione appellationis, potest Judex a quo sententiam suam executioni mandare, *l. si contra Majorem cod. De appell. Cap. Ad hæc 27. hoc tit. Clem. 2., 3., & 6. eod. Gloss., & Angelus in dic. l. si contra Majorem, Felinus C. Ex p. 12. n. 9. De rescript. Alexander conf. 95. n. 3., Scaccia Q. 11. de Appell. n. 149., & 167., & alii.*

Quod si appellans comparuerit quidem, & aliquid pro se probaverit; sed ita tamen, ut remaneat dubium, num ipse causam appellationis deseruerit, necne; in hoc casu, si præfatus appellans numquam comparuerit coram Judice ad quem, Judex a quo cognoscit, & pronuntiat super causa desertæ, vel non desertæ appellationis, *Felin. cit. Cap. ex p. 12. n. 9. de rescript., Scaccia n. 149. 150. & 166., Vestrius in praxi lib. 8. Cap. ult. n. 9., & alii.* Et ratio est manifesta; quia Judex ad quem non habet ullam auctoritatem, nisi per viam appellationis ad se negotium deferatur. Sed in hypothesi, qua appellans Apostolos non petierit, vel saltem causam ad Judicem ad quem non detulerit, id non contingeret: ergo &c. Si tamen appellans coram Judice ad quem aliquando comparuerit, sicque causam appellationis introduxerit; in dubio, num appellans appellationem deseruerit, necne, cognoscit, & pronuntiat idem Judex ad quem, *Felin. ubi supra n. 9., Scaccia a n. 151., & alii:* quia ubi semel Judicium cœptum est, ibi debet finiri, *l. ubi cœptum ff. de Judic.* sed in hypothesi Judicium appellationis cœptum est coram Judice ad quem, utpote qui semel jam aditus fuit; ergo &c.

Præmitto XVI. Appellatio, legitime interposita, duplicem causat effectum; suspensivum videlicet, & devolutivum. Jam

Effectus appellationis suspensivus situs est in eo, quod per appellationem, (sive de cetero ea sit jam recepta; sive deliberandum sit, an debeat recipi) suspendatur Jurisdicção Judicis a quo circa illam causam, in qua fuit appellatum, *cod. si a Judice 10. hoc tit. in 6.*, ita ut pendente appellatione, non possit in eadem causa procedere, sine vitio attentati, & sic [appellatione, interposita medio tempore nihil novari oportet,] *l. unic. ff. nihil novari appellatione interposita.*

Item effectus appellationis suspensivus situs est in eo, quod per ipsam suspendatur pronuntiatum, sive sententia Judicis a quo, ejusque executio; non secus, ac præsumptio, ceteroqui stans pro sententia Judicis, *C. cum ad sedem 15. §. fin. de rest. spoliat.* Reponatur appellans in pristinum statum, quo videlicet prius erat post, non ante litem contestatam, *Scaccia Q. 11. de appell. n. 46.*: & tandem ita suspendatur sententia Judicis a quo, ut si appellatio sit legitima, & talis appareat in fine, teneatur illam revocare Judex ad quem; sin minus, eandem confirmare, damnando insimul in expensas parti appellatæ; temere, vel calumniose appellantem, *Scaccia de appell. Q. 3. n. 85. & Q. 2. n. 52., & alii.* Sed

Hic

213 Hic effectus licet regulariter ab appellatione causetur, non tamen semper; cum in pluribus casibus sententia Judicis, non obstante appellatione, executionem secum trahat. Et

214 I. In casibus exceptis, recensitis *præmissa* 4. a n. 63. in quibus nimirum Jura potest sententiam appellationem interdicunt, *cit. C. non solum* 7. *hoc tit. in 6.* ibi: [exceptis casibus, in quibus Jura post sententiam prohibent appellare.]

215 II. In censuris Ecclesiasticis inflictis absolute, *C. Pastoralis* 53. *hoc tit.*, ubi dicitur, excommunicatum, etiam si appeller ab excommunicatione, in ipsum absolute prolata, non obstante appellatione, illa ligari, taliter ut denunciari queat, ut ab aliis vitetur, & proventibus Ecclesiasticis privari. Nam [excommunicatio executionem secum trahit,] ut loquitur *ibid. textus*, & *c. Is cui* 20. *de sent. excomm. in 6.* ibi: [sane sicut excommunicatio, sic ab officio; vel ab ingressu Ecclesie lata suspensio, aut ipsius effectus per appellationem sequentem minime suspenduntur,] *Abb. in Cap. sepe contingit* 44. n. 13. *hoc tit.*, *Scaccia de Appell. Q. 17. limit.* 22. n. 3. *Pirbing. hoc tit. n. 237.*, & alii communiter. Et merito sane; quia cum censuræ ecclesiasticæ principaliter ad corrigendum infligantur, utpote medicinales, *Cap. cum medicinalis* 1. *de sent. excomm. in 6.*, persæpe intenta correctio per frivolum appellationem impediretur, si ea posset in censuris absolute inflictis effectum suspensivum operari.

216 Dixi *absolute inflictis*: nam in non inflictis, sed comminatis, & in posterum ferendis, aut latis dumtaxat sub conditione, si appellatio conditionis præcedat eventum, effectum suspensivum operatur, suspendendo nimirum censuram, ejusque effectum impediendo, *C. Præterea* 40. *ibique Abb. n. 1. & 2. Barbof. n. 1. & 4. cum communi.* Et ratio disparitatis est, quia censura, utpote absolute pronuntiata, effectum suum operatur statim, ac infligitur; nec habet, unde impediatur. Lata tamen sub conditione, aut comminata, nihil operatur ante conditionis adventum. Ergo si ante conditionis adventum interponatur appellatio, ab hac impediatur, ne liget censuratum. Quod si post conditionis purificationem fuerit appellatum, tarde accederet appellatio; quia statim, ac conditio purificatorum censura ligat censuratum.

217 III. Si appellans a Judice a quo in una causa, seu Civili, seu Criminali, conveniatur coram eodem super alia causa, seu Civili, sive Criminali, de qua appellatum non est, in quo casu debet ejus Judicio stare, non obstante priori appellatione, *Cap. Præterea* 22. *hoc tit. Cap. Ad hæc* 6. *cod. tit. & Cap. Proposuit*, 24., ubi habetur, quod appellans [Non minus teneatur in aliis, super quibus appellatum non est, respondere.] cum appellatio appellantem non eximat a Jurisdictione Judicis ordinarii, nisi in ea solum causa, super qua est appellatum, *C. Romana* §. *cum vero*, *is hoc tit. in 6.*

218 Excipiunt tamen aliqui, dummodo illum appellans non recusaverit ut suspectum in alia causa; contententes, appellantem in una causa posse Judicem a quo, si voluerit, recusare ut suspectum etiam in alia causa per *text. cit. Cap. Ad hæc hoc tit.* ibi: [Eum potest, si voluerit, tamquam suspectum vitare] in aliis causis: & quidem ex mera, & præcisâ appellationis interpositione in una causa, nullo etiam probato gravamine, *Barb. ibid. n. 2. cum aliis*, ex eo motus, quia cum aliquis injuria, & offensio videatur inferri Judici a quo per appellationem, dubitari potest, ne ille

velit in alia causa se ulcisci contra appellantem. Quamvis oppositum sentiant *Joann. Andreas in dic. Cap. cum ad hæc n. 1. hoc tit.*, *Abb. ibid. n. 3.*, *Pirbing cod. n. 221.*, & alii non infrequenter. Omnes tamen in eo conveniunt, quod appellans a Judice a quo in una causa, non possit illum recusare in causa de crimine manifesto, *C. Proposuit* 24. *hoc tit.* quia in notoriis locus non est recusationi, quemadmodum neque appellationi: cum appellatio, & recusatio æquiparentur, *C. super eo* 12. *hoc tit.*

219 IV. In iis, quæ tendunt ad faciliorem exitum causæ appellationis, *Abb. in cap. cum teneamur*, *hoc tit. n. 1.*, *ibique Barbof. n. 3.*, *Maranta p. 6. Spec. aur. tit. de appell. n. 299.*, *Scaccia Q. 3. de appell. n. 20.*, & *alii*. Et ratio est, quia per appellationem non extinguitur, sed dumtaxat suspenditur jurisdictio Judicis a quo: nam, Appellatore appellationem non prosequente, rata manet prior sententia, & vires suas assumit, *c. cum sit Romana* 5., & *c. Personas* 4. *hoc tit.* Hinc si aliquis excommunicatus, vel personaliter interdictus appellavit, potest interim absolutionem petere; quam Judex a quo largiri tenetur, etsi adversario contradicente, dummodo tamen appellans sufficientem præbeat cautionem, de parendo Juri, & mandatis Ecclesie, *cap. Quæ fronte hoc tit.*, *Lancellot. de Attent. p. 2. cap. 12. limit.* 23., *Scaccia cap. 17. limit.* 2. n. 6. cum ex una parte jus Actoris non minuitur; cui sufficienter provisum est per idoneam cautionem, præstitam ab excommunicato: & ex altera vitetur periculum animæ: quia contingere potest, quod, adhuc appellatione pendente, excommunicatus decedat extra gremium Ecclesie. Item potest Judex a quo possessionem reformare, a qua appellans, appellatione pendente, fuerat turbatus, sive dejectus; *cap. cum teneamur* 17. *hoc tit.* Potest etiam, licet appellationi detulerit, interdicere, ne appellans faciat id, propter quod appellavit, e. g. ne appellans a valore Matrimonii nubat alteri, donec causa ipsius Matrimonii decidatur, *c. ex literis junctæ Gloss. V. Districtus interdicti, de Matrimonio contrahen. contra interdicti*. Tandem potest Judex a quo Appellantem compellere, ut appellationem prosequatur; ut iter arripiat intra certum tempus ad sistendum se coram Judice ad quem; ut nihil attentet, pendente lite; & similia, quæ ad faciliorem exitum causæ appellationis conducunt, *Van Espen p. 3. tit. 10. cap. 3. n. 12.*

220 V. Tandem in causa dotis, in causa Mercedis, in alimentis futuris, (non tamen in jam decursis ante licem motam) in causis piis, atque in illis, quæ propter periculum in mora celeritatem requirunt. Videatur *Barbof. in c. ut debitus* 59. n. 15. *de appell.* ubi plures alios casus, præter recensitos, adducit, in quibus Appellatio effectum non sortitur suspensivum, atque adeo, ea non obstante, proceditur ad executionem sententiæ.

221 Atque hic animadvertendum est, nos hæcenus in genere loquutos esse de appellatione causante effectum suspensivum; sub qua cum veniat nedum appellatio a sententia definitiva, verum etiam ab interlocutoria, & a gravamine; utramque appellationem, eundem effectum causantem, nos consequenter intellexisse. Cum generaliter de omni provocatione dicatur, absque ulla distinctione, *l. un. ff. nihil novari appellatione interposita*, ibi: [Appellatione interposita medio tempore nihil novari oportet.] Et ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, ut habet famigeratum Juristarum Axioma. Quamobrem etiam appellatio ab

interlocutoria, vel gravamine effectum operatur suspensivum, saltem respectu illius articuli, seu gravaminis, super quo est appellatum; modo tamen per Judicem a quo gravamen postea non revocetur, *c. si a Judice hoc tit. in 6.*

223 Dixi [saltem respectu illius articuli, seu gravaminis, super quo est appellatum.] Enim vero licet extra controversiam sit, quod quoties appelletur super aliquo articulo, seu quaestione incidenti, sive gravamine, sed tali, ut sint eo causa principalis nequeat expediri; tunc appellatio sortitur effectum suspensivum in Judice a quo, nedum a cognitione illius articuli, seu quaestionis incidentis, super qua appellatum fuit; verum etiam a cognitione ipsius causa principalis, *en cap. super ea 10. hoc tit. ibi:* [Si de aliqua exceptione oriatur quaestio, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito superfedendum; nisi principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus superfedatur.]

224 Controvertitur tamen, an quando sine incidenti queat principalis causa decidi, appellatio ab incidenti tantum, suspendens jurisdictionem Judicis a quo super eodem incidenti, suspendat etiam jurisdictionem dicti Judicis super causa principalis, adeoque in totum. Et in hac controversia,

225 Negativam partem tenentur *Zochus hoc tit. n. 27., Pirhing n. 272., & alii tum ex cit. v. cap. super eo:* [Etsi principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus superfedatur.] Ergo a contrario sensu, si absque causa incidente, super qua est appellatum, terminari potest causa principalis; non est necesse, ut per Judicem a quo causae principali superfedatur. Tum ex eo, quia appellatio in una causa non impedit jurisdictionem Judicis a quo in alia causa, nisi recusetur suspectus, *cap. Ad hoc 6., & c. Proposuit 24. hoc tit. sed in proposito videntur esse duae causae; cum causa principalis terminari valeat sine altera incidenti. Ergo &c.*

226 Partem affirmativam defendunt *Gloss. in cit. cap. super eo, v. Terminari, ibique Panormitanus a n. 4. hoc tit. eam appellans communem opinionem; sicut & in praxi merito retinendam, Reiffens. lib. 2. tit. 28. §. 7. n. 225., & alii. Tum ex c. si a Judice, & c. Non solum hoc tit. in 6. Tum ex eo, quod durum esset, eundem litigantem arctari ad comparandum in eadem causa coram diversis Judicibus, contra vulgatum illud: [causae continentia non debet dividi,] in l. Nullum, juncto Summaria, & Doctoribus ibidem C. de Judic. & c. Dissidia 3. de rescript. in 6. unde ad rationes sententiae oppositae respondent.*

227 Ad primam, argumentum a sensu contrario non valere, quando ex illo contigerit correctio Jurium, ut in proposito, in quo lex de continentia causae non dividenda corrigeretur per contrariam opinionem.

228 Ad secundam, in subjecta materia non plures, sed unam dumtaxat causam, saltem principalem intercedere, licet huic accessorie altera incidens adjungatur.

229 Dixi etiam: [Modo tamen per Judicem a quo gravamen postea non revocetur.] Nam etsi post interpositam appellationem a sententia definitiva, eam semel valide prolatam revocare non possit Judex a quo, quemadmodum revocare potest sententiam suam invalide prolatam, & de Jure nullam; potest tamen revocare, si ita expedire visum ei fuerit, sententiam interlocutoriam; & sublato gravamine, per ipsam parti appellanti il-

lato, in causa libere procedere; ut est decisum expresse in *Concil. Lateran. sub Innoc. III., & refertur in c. cum Cessante 60. hoc tit. per illa verba:* [Cum cessante causa cesset effectus; statuimus, ut sive Judex Ordinarius, sive delegatus aliquid comminando, vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur: & sano usus consilio ab hujusmodi interlocutionis, vel comminationis effectu desisterit, libere in causae cognitione procedat: non obstante, si a tali comminatione, vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia causa suspectus: ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.]

Et dispar ratio, quare revocare non possit sententiam suam definitivam Judex a quo, possit tamen interlocutoriam, ex saepius repetitis illa est: quia sententia definitiva controversiae finem imponit; unde per eam, semel valide prolatam, desinit quis esse Judex in tota causa, *l. Judex ff. de re judic. & c. In literis 9. de off. deleg.* Non cessat tamen officium Judicis per sententiam interlocutoriam; cum adhuc post prolationem illius controversia perseveret, & Judex persistat esse talis in ea causa.

Præmitto XVII. effectus appellationis devolutivus situs est in eo, quod causa devolvatur ad Judicem superiorem, seu ad quem, ita ut is, nedum de justitia Appellationis cognoscere valeat; sed etiam, ea probata, causam examinare, eamque sententialiter definire possit, ac debeat, *L. eos, qui §. 1. Ced. De appell., & c. Dilectis filiis 55. hoc tit.*

Et, si appellatio sit a definitiva, nedum causa principalis, sed ejus quoque accessoria, eamque consequentia devolvuntur ad superiorem, *cit. cap. Dilectis filiis, ibique Summarium* sic habens: [Per appellationem legitime interpositam principale cum accessoriis ad Judicem appellationis deferretur.] Cum idem juris debeat esse in accessorio, quod est in principali, ut multis ostendit *Gloss. ibi, v. Principale.* Qui profecto superior, utpote cognoscens de meritis causae, debet examinare, an bene, vel male sit judicatum confirmando priorem sententiam, si bene, sic: [Bene judicatum, male appellatum.] sin autem male, illam cassando, pronuntians: [Bene appellatum, male judicatum.] Nec potest, ad Judicem a quo causam remittere, sed ipsemet eam debet propria sententia terminare, *l. eos qui, C. hoc tit. Can. ult. §. Ab eo autem a. Q. 6. &* si ita judicaverit, poterit priorem sententiam, plura Capitula continentem reformare, eidem aliquid addendo, vel ab ea detrahendo, aut eandem ex parte cassando, & ex parte confirmando, prout justum existimavit, *C. Raynaldus, & C. Raynaldus, de testam. Gloss. in Cup. ut debitus, v. alioquin hoc tit.*

Quod si Appellatio sit ab interlocutoria, vel gravamine; & Judex ad quem, cognoscens de Appellatione, num sit legitima, pronuntiet [bene esse appellatum.] tota Causa, tam nimirum incidens, quam principalis, utriusque cognitio, & definitio ad eum devolvitur, ita ut non possit ipse causam principalem remittere ad Judicem a quo *C. Ut debitas 59. hoc tit. ibique Gloss. v. Alioquin; Pirhing hoc tit. n. 237., & alii.* Si vero Appellationem illegitimam pronuntiaverit; totam causam tenetur ad Judicem a quo remittere, illegitimum appellatorem insimul in expensis alteri parti condemnando, *cit. C. Ut debitus 59. hoc tit. ibi:* [Cum autem (quis ante sententiam) ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem Judi-

Judice Cauſa probabili appellationis expoſita, talis videlicet, quæ ſi foret probata deberet, legitima reputari, ſuperior de appellatione cognoſcat. Et ſi minus rationabiliter cum appellante conſideretur, illam ad inferiorem remittat, & in expenſis alteri parti condemnet: alioquin ipſe procedat &c.]

234 Dummodo tamen Judex a quo appellationi non detulerit, dando Apoſtolos reſutatorios; quia ſi detuliſſet, Apoſtolos dimiſſorios concedendo, vel reverentiales; conſeretur a ſe omnem juridiſtionem quoad illam cauſam abdicariſſe, & in poteſtatem ſuperioris tranſuſiſſe, etiam in hypotheſi, quod hic appellationem illegitimam judicaverit. Et in hoc caſu liberum erit Judici ad quem, remittere cauſam illam ad Judicem a quo, vel apud ſe retinere; cum non teneatur Judex ad quem de neceſſitate appellationem illegitimam retinere, quamvis Judex a quo juridiſtionem a ſe abdicare voluerit, illegitimam illi appellationi deferendo; cum hujus culpa, vel imperitia Judici ad quem nolenti præjudicare non poſſit, nec debeat. Atque ita Anchar. in c. Cum Appellationibus n. 2. hoc tit. in 6. ubi ſic decernitur §. Si vero: [Si vero Judex admittat, licet tam Appellatio (minus legitima), quam ipſius Judicis delegatio, a ſuperiore valeant reſutari: quia tamen Judex ipſe, quantum in ſe ſtat, a ſe juridiſtionem abdicavit eandem, appellationi deferens minus juſte, totius Cauſæ decifio in ſuperioris eſt poteſtatem tranſſata; nec eſt illi cauſa de neceſſitate ulterius remittenda.]

235 Ubi notandum, cum non poſſit Judex appellationis judicare ex actis primæ iſtantiæ, niſi coram eo producantur; & ſi judicaret, iſdem non productis, & viſis, perverteret ordinem Judici: & ſi ſententiam ferret, nulla eſſe, ut cum aliis advertit Scaccia q. 20. de appell. num. 11. Et in Actis probatoris cenſuit Rota 13. Februarii 1609. in una Ancharitana, peculiaris, Coram R. P. D. Sacrato; debere Appellatorem præter Acta, quæ validitatem Appellationis juſtificant, ſcilicet quod intra legitima tempora appellariſſet, Apoſtolos petierit, &c., etiam acta omnia prioris iſtantiæ, etiam quæ pro Adverſario faciunt, & contra ſe, quæ apud Judicem a quo facta, vel dicta ſunt circa merita Cauſæ in prima iſtantiâ, ſuis ſumptibus ad eundem appellationis Judicem tranſferre, conſecto eorumdem Actorum Regeſto, ſeu Extracto per Notarium ad iſtantiâ partis, atque expenſis ejuſdem, & quantocius, ad minus intra menſem, a Notario parti exhibitio. Ita cum Baldo Paulus de Caſtro, in l. Is apud quem 2. n. 2., & Decius n. 10. C. De edendo, Scaccia q. 20. n. 34. & alii, quibus patrocinatur Trident. ſeſſ. 24. de refor. c. 20. ſic: [Præterea ſi quis in caſibus a Jure permiſſis appellaverit, aut de aliquo gravamine conqueſtus fuerit, ſeu alias ob lapſum bienii, de quo ſupra, ad alium Judicem recurrerit: teneatur Acta omnia, coram Epifcopo geſta, ad Judicem appellationis, expenſis ſuis tranſferre; eodem tamen Epifcopo prius admonito, ut ſi quid ei pro cauſæ iſtantiâ videbitur, poſſit Judici appellationis ſignificare. Et infra. [Porro ipſam Actorum copiam teneatur Notarius, congrua mercede accepta, appellanti quantocius, & ad minus intra menſem exhibere] &c.

236 Sunt autem acta prioris iſtantiæ, ut meminit C. Quoniam contra 11. de prob. [Citationes, Dilationes, Recuſationes, Exceptiones, Petitiones, Reſponſiones, & Interrogationes; Confeſſiones, teſtium depoſitiones, Inſtrumentorum Productiones, Interdictiones, Appellationes, Renuſtationes, Concluſiones, & cetera, quæ occurrerint:] qui-

bus addenda eſt ſententia, utpote quæ ſub nomine Actorum, ſeu Proceſſus continetur, ut notat Abbas in c. Quoniam contra n. 5. de probat. Marant. p. 6. Specul. aur. adu 10. tit. de Actor. editione, & alii.

Præmitto XVIII. Effectus appellationis devolutivus etiam conſiſtit in eo, quod executio ſententiæ tranſferatur in Judicem ad quem, ita ut is, qui in tribus conformibus, vel alias in cauſa appellationis ultimam ſententiam pronuntiavit, eandem exequatur. Ita communior, magiſque recepta Doctorum ſententia cum Gloſſ. in cap. Paſtoralis §. Præterea v. diſcuſſa de off. deleg. Barb. l. A divo Pio n. 15. ff. de re judic. & aliis, Tum ex cap. Dilectis Filiis 55. hoc tit. ibi: [Perappellationem legitime interpoſitam, principale cum acceſſoriis ad Judicem appellationis deſertur.] Sed intra acceſſoria executio ſententiæ recenſetur. Ergo &c. Tum ex l. Præcipimus §. In his autem C. hoc tit. ubi officiales Judicum appellationis ſententias, in cauſa appellationis latis, exequi jubentur, ſic: [officiis videlicet eorum exequentibus judicata.] & l. ult. §. ſi. de Judic.

Limitatur tamen hæc doctrina,

Primo, quando Judex a quo dederit appellanti Apoſtolos reſutatorios; & appellatio a Judice ad quem pronuntiatur frivola, & illegitima: in quo caſu cauſa, ejuſque executio ad Judicem a quo remittenda eſt, c. Ut debitus 59. hoc tit. & c. cum appellationibus eod. in 6.

Secundo, quando ſententia, a qua fuit appellatum, tranſit in rem judicatam, ob non præſentatam ſuperiori appellationem intra temporale legitima: In quo caſu Judex a quo pronuntiat, cauſam eſſe deſertam, & ſententiam ſuam executioni mandat, Francus c. Romana §. ſi. n. 3. de appell. in 6., Mandos. in formulario Commiſ. in Commiſ. 23. v. ob non proſecutionem, Scaccia q. 11. n. 166., & alii.

Tertio demum, quando Judex ad quem pronuntiat, appellationem fuiſſe deſertam ob lapſum fatalium, ad ejus proſecutionem ſtatutorum: In quo caſu Judex a quo cauſam reaſſumit, & executioni mandat, Bart. in l. A divo Pio n. 15. de re judic., Scaccia q. 11. a n. 167., & alii.

Præmitto XIX. Effectus appellationis devolutivus aedum ſitus eſt in eo, quod cauſa, & executio ſententiæ ad Judicem ſuperiorem devolvatur; verum etiam quod ad eundem ſuperiorem Judicem Cauſa Attentionum, lite, vel appellatione pendente, eorumque revocatio deſeratur, ut mox videbimus, poſteaquam de attentatis nonnulla præmiſerimus. Itaque

Præmitto XX. Attentionum in propoſito idem eſt, ac Innovatum: Et bifariam ſumi poteſt: I. Nimirum pro Jure; eſtque ita ſumptum [Jus revocandi innovata, lite vel appellatione pendente.] Herculanus tom. 5. tr. de attent. C. 4. num. 1. & 3., & alii cum Abb. in C. Bona memoria 51. n. 6. & 20., illud appellatorem Remedium attentati. II. Pro facto, de quo in præſentiarum potiſſimum fermo erit; eſtque [Innovatum contra Jus, lite, vel appellatione pendente.] Pro cujus explicatione

Dicitur I. Innovatum, hoc eſt de novo factum, quod ante litem, vel appellationem inceptum non erat; ſecus non innovatum ſed rectius Continuum dici deberet: & tunc appellans non attentat, ſed actum continuativum diceretur exercere, Hercul. c. 3. m. n. 4. & 5., Scaccia q. 3. de Appell. n. 70., Rot. decif. 44. num. 1. de Appell. in novis. Quod ſane poteſt, non obſtante appellatione; cum per eam nemo teneatur a continuatione ſui Juris, vel

vel Possessionis desistere, *Rot. cit. decis. 44. n. 2., Hercul. dic. pag. 3. n. 6., & alii.*

244 Dicitur II. *Contra Jus*; quia *Attentatum* sonat in malam partem, nec dicitur *attentare*, qui aliquid innovat, *Lege* permittente, quamvis post *appellationem*. Sic *Judex* a quo, *præfigens* appellanti terminum ad recipiendos *Apostolos*, vel *appellationem* prosequendam, aliave id genus, ad *faciliorem* *Causæ* *appellationis* *expeditionem* *conducentia*, non dicitur *attentare*, non obstant, quod aliquod *innovet* post *appellationem*; quia *jure* *permittere* ex *supradictis* hæc *facit*.

245 Dicitur III. *Lite*, vel *Appellatione pendente*: quæ duo licet in effectu non differant, differunt tamen in *causa*: nam *attentata* *appellatione* *pendente* sunt, quæ *innovantur* a *Judice*: *pendente* vero *lite*, a *persona* *adversarii*, ut *distingunt* *Decius in cap. Consultat il. 2. nu. 5. de appell., Menoch. de recuperand. posses. remed. 17. n. 43., & alii.* Jam

246 Hujusmodi *attentata*, seu *Innovata*, *sumpta* *pro facto*, alia sunt *pendente* *Appellatione* *judiciali*; alia vero *extrajudiciali* *Appellatione* *pendente*, seu a *gravamine* *extrajudiciali*. Et ex illis alia *pendente* *Appellatione* a *sententia* *definitiva*, alia vero *Appellatione* *pendente* a *sententia* *interlocutoria*.

247 *Attentata*, seu *Innovata* *pendente* *Appellatione* a *sententia* *definitiva* (*exceptis* *Casibus*, in quibus *jura* post *sententiam* *definitivam* *prohibent* *appellare*) vel ab *interlocutoria*, habente *vim* *definitivæ*, aut a *gravamine*, quod per *definitivam* *sententiam* *revocari* non possunt, sunt *ipso jure* *nulla*, & *revocantur*, *c. non solum, hoc tit. in 6. ibique Barbos. n. 5., Abb. in c. Dilectis 55. num. 13. & 14. hoc tit., Gonzalez ad reg. 8. Cancell., Gloss. 56. a n. 63. & alii.* Cum enim *Appellatio* *suspendat* *Jurisdictionem* *Judicis* a quo, quoad *illam* *Causam*, in qua fuit *appellatum*; quidquid ab eo *circa* *eandem* *Causam* *innovatur*, seu *attentatur*, tamquam a *Judice* *incompetente* *factum* *existimatur*, & sic *ipso jure* *nullum*, *C. At si Clerici 4. de Judic.*

248 Verum hoc *intelligitur*, parte *adversa* *petente* *nullitatem* *Attentatorum*, atque *adeo* *revocationem* *eorumdem*. Nisi enim *petat*, *censetur*, *tacite* in *illa* *consentire*; & sic *juri* *suo* *renunciare*, quod *quidem* *facere* *potest*, *C. si diligenti 12. de For. Comp.* Ut autem *legitime* *petat*; *debet* *hæc* *tria* *conjunctim* *probare*: scilicet quod fuerit *definitive* *pronuntiatum* in *Causa*: *Appellatum*, & *quidem* *jure* non *prohibente*: *postea* *aliquid* *innovatum*, *Mascard. de probat. 1285. a n. 1. Pirhing hoc tit. n. 242. & alii.* Quibus si *accedat* *citatio* *partis*, dicuntur *Attentata* *revocari*, *causa* *cognita*, *Manfred. tom. 5. Tractatum tract. super Attentatis l. 2. Conclus. 59.*

249 *Attentata* *pendente* *appellatione* ab *interlocutoria*, non habente *vim* *definitivæ*, nec *gravamen* *continente* per *definitivam* *irreparabile*, tunc *annullantur*, & *revocantur*, cum *constiterit*, *justam* *fuisse* *Appellationis* *causam*, nisi forsan *post* *inhibitionem* *legitime* a *Judice* *superiore* *factam*, seu *prohibitionem*, ne *Judex* *inferior* *amplius* in *causa* *procedat* *illa* *innovata* *fuisent*, *C. Non solum, §. Illa vero hoc tit. in 6. ibi*: [*Illa* *vero*, quæ post *appellationem* *interpositam* ante *definitivam* *sententiam* *innovantur*, donec *appellationis* *causam* *veram* *esse* *constiterit*, *revocari* non *debent*, nisi *Judex* *Appellationis*, (*postquam* *sibi* *constiterit* *per* *Appellationem* *emissam*, ex *causa* *probabili* *fore* *ad* *se* *negotium* *devolutum*) *inhibeat* *Canonicæ*, *Judici* a quo *appellatum* *est*, ne *procedat*: tunc enim *quidquid* *post* *inhibitionem* *hujusmodi*

fuerit *innovatum*, *est* (*licet* *causa* *eadem* non *sit* *vera*) *per* *eundem* *appellationis* *Judicem* *ante* *omnia* in *statum* *pristinum* *revocandum*.]

250 Illa autem *disparitatis* *ratio* *obviat* *inter* *Attentata* *post* *Appellationem* a *sententia* *definitiva*, & *Attentata* *post* *Appellationem* ab *interlocutoria*: quia *per* *sententiam* *definitivam*, & *interpositam* *Appellationem* ab ea *suspenditur* *officium* *Judicis* a quo *respectu* *illius* *Causæ*, & *tota* *jurisdictio* *statim* *devolvitur* *ad* *Judicem* *ad* *quem*, *absque* *alia* *justificatione* *Causæ* *appellandi*: quare si *Judex* a quo *ulterius* *procederet* in *illa* *causa*, *sine* *jurisdictione*, & sic *invalide* *procederet*, ut *toties* *dictum* *est*. *Per* *sententiam* *vero* *interlocutoriam*, & *Appellationem* ab ea non *suspenditur* *officium* *Judicis* a quo *respectu* *illius* *Causæ*: immo *potest* *adhuc* in ea *procedere*, modo *tamen* *revocavit* *gravamen*, *C. Cum cessante 60. hoc tit.* Et in *Appellatione* ab *interlocutoria* *debet* *exprimi* *Causa* *rationabilis*, ob quam *appellatur*, *Cap. Ut debitus 59. hoc tit.* Unde *sicut* *hac* non *expressa* non *valet* *hæc* *Appellatio*; *ita* *nec* *habet* *virtutem* *irritandi* *postea* *Innovata*, nisi fuerit *justificata*, vel *saltem* *præcesserit* *inhibitio* *Judicis* *ad* *quem*.

251 *Attentata* *pendente* *Appellatione* *extrajudiciali*, sunt *ipso jure* *nulla*, & *revocantur*, non *secus*, ac *pendente* *Appellatione* *judiciali*: quia *lex* *generaliter* *loquitur*, dicens: [*lite* *pendente.*] *Cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ Il Primo, Ut lite pendente nihil innovetur.* Sed *Appellatio* *nedom* *judicialis*, sed etiam *extrajudicialis* *constituit* *litem* *pendentem*. Ergo &c. Verum ex *Abb. in c. 1. hoc tit. n. 4., Felino n. 1. Alex. n. 10. & 11., Maranta p. 6. tit. de Appell. n. 401. Pirhing hoc tit. an. 245.* quod *vim* *revocandi* *utraque* *Attentata*, non *unicum* *obviat* *discrimen* *inter* *Appellationem* *judicialem*, & *extrajudicialem*: atque in eo *situm*.

252 I., Quod in *Appellatione* *judiciali*, si *justa* *sit*, *revocentur* *omnia* *Attentata* *post* *illam* a *Judice* a quo, *licet* *directe* *contra* *eandem* *Appellationem* non *sint*: quia *per* *talem* *Appellationem* *suspenditur* *Jurisdictio* *Judicis* *inferioris* *quoad* *omnia*, quæ *Causam* *illam* *concernunt*. In *appellatione* *vero* *Extrajudiciali* *solum* *revocantur*; quæ *directe* *sunt* *contra* *eandem* *Appellationem*, seu in *impedimentum* *Appellationis*, etiam si *Appellatio* *justa* *sit*: quia *per* *Appellationem* *extrajudicialem* non *suspenditur* *jurisdictio* *Judicis* *inferioris*. Hinc si *Appellatio* *interponatur*, ne *fiat* *Electio* *contra* *Canones* (quæ *sane* *est* *Appellatio* *Extrajudicialis*, quæ *interponi* *potest* *contra* *actum* *ne* *fiat*, etiam si *talis* *actus* *sit* *expresse* *nullus*, *arg. c. Dilecti hoc tit.*), & ea non *obstante* *Appellatione*, *Capitulares* *Canonici* *eligant*, *electio* *est* *valida*: quia *licet* *facta* *sit* *post* *Appellationem*, non *vero* *contram* *ipsam*. Ex *adverso* *tamen*, si *post* *factam* *etiam* *ex* *probabili* *Causa* *Appellationem*, ne *is*, a quo *appellatur*, *conferat* *beneficium*, *Collatio* *dein* *facta* *est* *ipso jure* *nulla*, utpote *facta*; *nedom* *post*, sed etiam *contra* *appellationem* *extrajudicialem*, & ab eo, *cujus* *per* *talem* *appellationem* *est* *suspensa* *potestas*, *Arg. cap. Dilecti il Primo hoc tit.*

253 II., Quod ut *Attentata* *post* *Appellationem* *Judicialem* *revocentur*, opus *sit*, *Appellationem* *Judici*, & *Parti* *fuisse* *intimatam*: quia *Judex*, & *Pars* *de jure* *procedere* *queunt* in *Causa*, *quandiu* non *habent* *notitiam* *Appellationis*; & *Attentata* ab *Ignorantibus* non *revocantur*; *secus* *est* in *Appellatione* *extrajudiciali*; cum *gesta* ab *iis* *post* *illam* *revocantur*, etiam si non fuerit *iis* *intimata* *Appellatio*.

III.,

- 254 III., Quod ad Revocationem Attemptatorum in Appellatione extrajudiciali, sit satis, quod Causa appellandi sit probabilis, idest talis, quæ si esset probata, foret legitima, etiamsi non sit vera, *Gloss. fm. in c. Romæ hoc tit.* Cum Pontifex fundet se super Causa probabili, & verisimili, non super vera, sive quod probata sit esse vera. E contra tamen ad revocationem Attemptatorum in Appellatione judiciali satis non sit, quod Causa appellationis sit probabilis, sed requiritur ut sit vera.
- 255 Modus revocandi Attemptata, alius est ordinarius, extraordinarius alius, *Hercul. dic. tr. de Attent. cap. 14. n. 16., & 17. & alii.* Modus ordinarius, qui etiam a *Vestrio in pract. l. 8. Ut lite pendente &c.* Et *Hercul. loc. cit.* dicitur: [Modus revocandi Attemptata per viam injustitiæ] est, quando instituitur directa petitio Revocationis Attemptatorum, una simul cum Causa principali: & tunc non statim revocantur Attemptata, sed finis litis expectatur. Atque hic procedendi modus ad revocationem Attemptatorum, locum etiam habet Appellatione deserta; quamvis tunc oblatio libelli, aliaque ad processum judicarium necessaria requirantur. Sicut & locum habet, quando petitur accessorie Revocatio Attemptatorum, proseguendo Appellationem, *Marant. p. 6. Specul. aur. de appell. n. 407.*
- 256 Modus extraordinarius, qui etiam dicitur *Remedium Attemptati*, est, quando extra ordinem, seu non servato Judicii ordine, principaliter imploratur officium Judicis mercenarium super revocatione Attemptatorum; eaque petitur fieri ante omnia. Unde ex hoc modo resultat effectus suspensivus, ut interim taceatur in negotio principali, donec Attemptata post sententiam definitivam ante omnia fuerint revocata, juxta *C. Non solum hoc tit. in 6., Hercul. loc. cit. n. 17., Scaccia de Appell. q. 15. nu. 65.* notans, quod licet appellans queat Appellationem suam, & negotium principale, Causamque Attemptatorum simul prosegui, seu modo ordinario; ad hoc tamen non tenetur; cum ei a lege sit indultum, ut ante omnia super Attemptatis audiatur, sicque extraordinario modo procedat. *Rot. decis. 15. de appell. in Novis. & decis. 79. in antiq. Abb. in c. Ex ratione hoc tit. n. 8. Decius ibid. num. 38. Felin. n. 4. hoc tit. & alii.*
- 257 Jam Remedio huic Attemptati plura competunt privilegia, quæ omnia ex *Abb. in c. Bonæ memoriæ 51. a n. 16., Alex. ibid. a n. 22., Pirhing a n. 254., VViestner hoc tit. a n. 137.* congerit *Lauvenius lib. 2. tit. 28. de Appell. Q. 1135. n. 1. &*
- 258 Primum est: cum intenditur hoc Remedium, non requiritur Ordo judicarius, nec Oblatio libelli, neque litis Contestatio, neque Attestatio testium: sed implorator dumtaxat ad hæc officio Judicis, summarie, & de plano proceditur, ita tamen, ut citatio partis requiratur.
- 259 Secundum est: utenti hoc Remedio non potest opponi notorius defectus proprietatis, neque exceptio alterius spoliationis, quia revocatio fit ex vero Judicis Officio; (neque exceptio excommunicationis, saltem in Appellatione judiciali; cum hæc rationem habeat defensionis potius, quam actionis: secus tamen in extrajudiciali, quæ cum sit provocatio ad Causam, pro actione potius, quam pro defensione habetur; ideoque ut excommunicatus gravatus extra judicium appellare non potest; ita neque agere per viam Attemptati post Appellationem.)
- 260 Tertium: Remedio Attemptati potest agi, etiam contra tertium, succedentem Jure attemptati, quamvis bona fide, & cum titulo, & etiamsi habuerit

possessionem, & titulum ab alio, quam a Judice, aut parte attemptante.

Quartum: utenti hoc Remedio necessum non est, spoliationem probare; cum sufficiat, si appellans post interpositam appellationem spoliatus probet, se tempore appellationis interpositæ possidisse; & quod Adversarius nunc possideat. Hoc enim probato, contra quemcumque sive bonæ sive malæ fidei possessorem reducendus est in pristinum statum, revocatis omnibus attemptatis. Quæ sane omnia cum contraria sint *Inerdicto Unde vi*; hoc Attemptati remedium pinguius dicitur tali Interdicto, Cujus etiam differentia illam rationem assignant Doctores allati, scilicet quia simplex spoliator, contra quem conceditur *Interdictum, Unde vi*, minus delinquit, quam attemptans in præjudicium litis, & appellationis pendens; dum per attentionem non tantum læditur pars adversa, & justitia, sed etiam ipse Judex.

Attemptata, dum adhuc pendet Appellatio a sententia definitiva, sicut & ea, quæ medio tempore inter sententiam, & Appellationem ante lapsum decemdi innovata, seu mutata fuere, exceptis casibus, in quibus jura post sententiam prohibent appellare, revocantur ante omnia per *Remedium Attemptati, C. Non solum 7. §. 1. hoc tit. in 6. ibi*: [Non solum innovata, post appellationem, a definitiva sententia interjectam, debent semper (exceptis Casibus, in quibus Jura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per Appellationis Judicem penitus revocari: sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem (quæ postmodum infra decemdi interponitur ab eodem) contingit innovari, ac si post Appellationem eandem innovata fuissent.] Atque ita *Covar. pract. quæst. c. 24. num. 1., Scaccia de Appell. q. 3. num. 47., Pirhing hoc tit. num. 241., & alii.*

Dixi per *Remedium attemptati*: sive quando ad eorum revocationem proceditur via extraordinaria. Quia si via ordinaria proceditur, sive post appellationem jam desertam, agendo ad eorundem revocationem per viam injustitiæ, seu accessorie, proseguendo videlicet appellationem, sicque revocationem attemptatorum petendo, tunc attemptata non revocantur ante omnia, sed debet expectari finis litis, ut supra diximus, & optime notat *Reiffenst. lib. 2. decretal. tit. 28. §. 11. n. 262.*

Dixi etiam, *pendente appellatione a definitiva*: nam ante definitivam sententiam, ut si appelletur ab interlocutoria, vel a gravamine, attemptata non revocantur ante omnia; sed debet prius justificari causa appellationis; & hac probata, tandem revocantur: nisi tamen post inhibitionem, debito modo factam a Judice superiore, attemptata fuissent, *cit. C. Non solum, §. Illa vero, hoc tit. in 6. ibi*: [Illa vero, quæ post Appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec Appellationis Causam veram esse, constiterit, revocari non debent: nisi Judex Appellationis (postquam sibi constiterit per Appellationem emissam, ex causa probabili fore ad se negotium devolutum) inhibeat Canonice Judici a quo appellatum est, ne procedat: tunc enim quidquid post appellationem hujusmodi fuerit innovatum, est (licet causa eadem non sit vera) per eundem appellationis Judicem ante omnia in statum pristinum reducendum.]

Attemptata, pendente appellatione a sententia definitiva, per Judicem ad quem cognoscenda, & revocanda sunt, *cit. C. Non solum hoc tit. in 6. ibi*: Innovata post Appellationem, a definitiva sen-

sententia interjectam, debent semper ante omnia per Appellationis Judicem revocari.] Et recte quidem; ad eum etenim, qui de principali cognoscit, spectat quoque cognoscere de accessoriis, & connexis; cum, ut supra innuimus ex Gloss., idem juris sit in accessoriis, quod in principali, *Arg. C. Accessorium 42. de reg. Jur. in 6.* Sed causa attentatorum est accessoria Cause principali, & ab illa descendens, *Cap. Sollicitudinem hoc tit.* Ergo &c. Et ita quidem cognitio, & revocatio Attentatorum pertinet ad præfatum Judicem superiorem, ut alius Judex nequeat de Attentatis post Appellationem cognoscere, si illa tangant Appellationis articulum, etiam si hoc ab ipso appellante peteretur, *Arg. Cap. Sollicitudinem, ibique Abb. n. 2. not. 3., Francus nu. 3. hoc tit., Scaccia de Appell. q. 11. n. 18.*

266 Verum præmissa doctrina I. Intelligenda est de Appellatione a sententia definitiva: tum quia de ea expressè loquitur laudatus *text. in C. Non solum hoc tit. in 6.* Tum quia, quod Judex a quo possit revocare sententiam interlocutoriam, & consequenter attentata post Appellationem ab ea, patet ex *Cap. Cum Cessante 60. hoc tit.* Estque dictum supra. Et adhuc intellecta de Appellatione a sententia definitiva,

267 Secundo, limitanda, nisi appellans velit appellationi renuntiare, *Cit. Cap. Sollicitudinem §. fin., Abb., Franc., & Scaccia loc. cit.*

268 Tertio, nisi Attentata sint notorie injusta, *Abb. ibid., Scaccia n. 20. & 21.* Et

269 Quarto, nisi attentata sint ex illis casibus, in quibus Judici a quo, non obstante Appellatione, permittitur aliquid innovare.

270 Præmitto denique: circa materiam Appellationum emanavit Decretum *Sacr. Congregationis Episcoporum die 16. Octobris 1600.* a Clemente VIII. Pontifice Maximo approbatum, quod maxime facit ad confirmationem eorum, quæ hætenus dicta sunt: estque, ut per extensum refert *Quaranta in summ. Bullar. v. Archiepiscopi auctoritas in addit., Piassecius in praxi Episcop. p. 2. cap. 4. art. 5. de Appell. n. 5., Riccius in prax. rer. eccles. p. 1. resol. 414.* tenoris sequentis.

[Ad tollendas ambiguitates, & Controversias jurisdictionales, quæ inter appellationum, & prioris instantiæ Judices, non sine partium dispendio, cursusque justitiæ impedimento, & sæpe cum scandalo oriuntur; Sacra Congreg. Causis Episcoporum præposita facta prius relatione Sanctissimo D. N. Clementi Papæ VIII., ac Sanctitatis suæ mandato, vivæ vocis oraculo desuper habito, in huac, qui sequitur, modum, ab omnibus, ad quos spectat, imposterum servari debere mandavit, & mandat.

§. 1. Metropolitanæ, Archiepiscopi, Primates, aut Patriarchæ, suffraganeos, eorumque subditos non judicent, nisi in Casibus a jure expressis.

§. 2. Idem & alii, quivis superiores, etiam Nuntius, vel Legati de latere, specificam facultatem majorem non habentes, Causas in Curias Ordinariarum, vel aliorum inferiorum Judicum pendentes, ad se non advocent, nisi per viam legitimæ Appellationis ad ipsorum Tribunalia deferantur: tuncque Appellantes ab inferiorum jurisdictionibus, quoad alias causas eximi non possint.

§. 3. Appellationes numquam recipiantur, nisi per publica documenta, quæ realiter exhibeantur, prius constitoret, appellationem a sententia definitiva, vel habente vim definitivæ, aut a gravamine quod per definitivam reparari non possit, in casibus a jure non prohibitis per legitimam perso-

nam, & intra debita tempora fuisse interpositam, ac prosequutam.

§. 4. Dum causæ coram inferioribus Judicibus pendent, ante definitivam sententiam, vel habentem vim definitivæ, de gravamine illato superiores cognoscere non valeant, licet citra præjudicium cursus Causarum se id facere contestentur; nec ad hunc effectum liceat eis inhibere, aut simpliciter mandare, ut ipsis copia processus transmittatur, etiam expensis Appellantis.

§. 5. Inhibitiones post Appellationem, sicut præmittitur, receptam non concedantur, nisi cum insertionem tenoris sententiæ, aut decreti definitivi, aut vim definitivi habentis, vel damnum, per definitivam irreparabile continentis; alias inhibitiones, & processus, & inde sequuta, quæcumque sint, ipso jure nulla, eisque impune non parere liceat.

§. 6. Si Appellans asserat, sententiæ, aut appellationis exemplum culpa Judicis a quo, aut Actuarii haberi non posse, non ideo recipienda erit Appellatio, aut aliqua inhibitiō concedenda; sed eis tantum, ad quos pertinet, injungi poterit, ut soluta condigna Mercede, Actorum exemplum authenticum appellanti intra brevem aliquem competentem terminum tradatur.

§. 7. Caveat tamen Judex a quo, nisi vere appellatum fuerit in Causa appellabili, interim aliquid in præjudicium appellantis attentet; etsi per Actum publicum, aut Testium depositiones constiterit acta denegari appellanti; Judex Appellationis mandato tradendi acta possit adicere, ne interim aliquid novi contra appellantem attentetur.

§. 8. A sententia autem definitiva, contra verum contumacem prolata, appellatio non recipiatur; nec inhibitiō, aut alia quævis provisio, quamdiu appellans in hujusmodi vera contumacia persistit, concedatur.

§. 9. Ab executione Decretorum Sacri Concilii Trident., aut Visitationis Apostolicæ, Appellationes a Metropolitanis non recipiantur, neque etiam quando Episcopi virtute ejusdem Sacri Concilii Trident., procedunt, uti Sedis Apostolicæ Delegati in Causis, quæ sub eorum jurisdictione ordinaria non comprehenduntur; salva tamen in hoc casu Legatorum, & Nuntiorum Apostolicorum auctoritate.

§. 10. In Causis vero Visitationis Ordinariarum, aut Correctionis morum, quoad effectum devolutivum tantum Appellationes admittantur, nisi de gravamine per definitivam irreparabili agatur, vel cum Visitator citata parte, & adhibita causæ cognitione judicialiter procedit; tunc enim Appellationi locus erit, etiam quoad effectum suspensivum.

§. 11. Cum a gravamine, quod per definitivam reparari nequit, ut indebitæ incarcerationis, vel torturæ, aut excommunicationis etiam comminatæ appellatur, non nisi visis actis, ex quibus evidenter appareat de gravamine, appellatio admittatur, aut inhibitiō, vel provisio aliqua concedatur.

§. 12. Causa appellationis pendente, appellans in eodem, quo reperitur, Carcere permanebit, quoad Judex ad quem appellatum est, visis actis, & Causa cognita, aliter decreverit. Et tunc si a Judicis ad quem decreto, vim definitivæ habente, fuerit appellatum, is nihil mandare, aut pro sui decreti executione attentare poterit, donec per Judicem Superiorem aliud fuerit ordinatum.

§. 13. Acta originalia proceſſuum primæ inſtan-
tiæ ad Judicem appellationis Notarius mittere non
cogatur, niſi probabilis aliqua falſitatis Cauſa, &
ſuſpicio incidat, quæ judicialiter objiciatur: & tunc
terminata Cauſa, remittenda ſunt ad Ordinarium,
ut in ſuo Archivio conſerventur.

§. 14. Confuſa Eccleſiaſtica, contra appellan-
tem prolata, relaxari, aut nulla declarari per Ju-
dicem appellationis non poſſit, niſi auditis parti-
bus, & Cauſa cognita: tuncque ſi conſtiterit
eam juſtam eſſe, ad Judicem, qui excommunicava-
verit, appellans remittendus eſt, ut ab ipſo juxta
Sacros Canones, beneficium abſolutionis, ſi humi-
liter petierit, debitamque emendationem præſtite-
rit, obtineat: ſi vero injuſtam eſſe, clare appa-
reat, Superior abſolutionem impendat. Si autem
dubitetur, honeſtius eſt, ut ad excommunicato-
rem, intra brevem aliquem competentem termi-
num, eidem præſigendum, abſolvendus remitta-
tur, licet etiam Superior hoc caſu idipſum per
ſe præſtare, jure poſſit.

§. 15. Abſolutio ad cautelam, non niſi parte
citata, & viſis Actis, cum dubitatur de nullitate
excommunicationis ab homine prolata, vel a
jure, ſi occurrat dubium facti, vel probabile du-
bium juris, concedenda erit; tuncque ad tempus
breve cum reincidentia, & præſtita per excom-
municatum cautione de ſtando juri, & parendo
mandatis Eccleſiæ tantum: & ſi juxta formam
a jure præſcriptam apparebit, aliquem ob mani-
feſtam offenſam excommunicatum fuiſſe, debitam
etiam ſatiſfactionem præſtare. Si vero ob contu-
maciam manifèſtam, expenſas quoque reficere; ac
inſuper cavere ne judicio ſiſti coram excommuni-
catoris quis teneatur, priuſquam ad cautelam ab-
ſolvatur. Romæ in Sacra Congregatione die 16.
Oſtobris 1600.]

Huc uſque Decretum Sacræ Congregationis Epi-
ſcoporum, & ſumma totius noſtræ diſſertationis
Canonicæ de appellationibus. Eaque jam præmiſ-
ſa, facilis nunc eſt propoſitæ Controverſiæ deci-
ſio. Pro qua

271 Dico I. A Judice Regularium Conſervatore, ad
terminos juris communis deputato, regulariter non
licet appellare. Sic *Gloſſ. 1. communiter recepta in*
Cap. 1. de Offic. Deleg. in 6., Abb. Conf. 100. n. 3., &
4. vol. 1., Tuſebus in ſuis Concl. verb. Conſervatores
n. 6., Sylv. in ſumma verb. Conſervator n. 3. circa ſi-
nem, & alii paſſim. Quia in notoriis regulariter
appellatio non admittitur, *Cap. Cum ſit Romana §.*
Sin autem, Cap. Pervenit, Cap. Conſuluit il primo,
Cap. Cum ſpeciali §. Porro, de appell. & multis lau-
datis probat Farinac. 1. p. prax. crimin. q. 21. num.
117. & diximus in præmiſſa 4., ſeu de cetero
notorium ſit facti, ſive etiam juris, quod nimi-
rum reſultat ex Confessione judiciali, aliisque le-
gitimis modis, ex probationibus videlicet, & ſen-
tentia, ut tradunt paſſim Doctores cum *Specul. tit.*
de appell. §. In quibus caſibus n. 14. ex dic. Cum ſpe-
ciali §. Porro, ibi: [Commonito ad appellationis
obſtaculum convolante, ſi ejus exceſſus evidentia
rei, vel ipſius Confessione, aut alio modo legiti-
mo fuerit manifèſtus, non eſt provocationi hujus-
modi deferendum.] Atqui Judex Regularium Con-
ſervator, deputatus ad terminos juris communis,
de notoriis dumtaxat injuriis & violentiis cogno-
ſcere poſteſt: ergo ab ejus ſententia regulariter
non licet appellare.

272 Dixi regulariter; quia dantur nonnulli caſus, in
quibus ſubſiſtit appellatio, etiam in notoriis. Sic
quia in ſtatuenda pœna poſteſt exceſſus contingere,
in notoriis injuriis, & violentiis manifèſtis,

ubi pœna contigerit cum exceſſu, poſteſt a Judice
Conſervatore Regularium appellari. Atque ita *Le-*
zana n. 75., ex Farin. loc. cit. num. 118., Abb. in
Cap. Cum ſpeciali n. 3., & Cap. Ad noſtram num. 1.,
Cap. Reprehensibilis ſin., & Cap. De priore num. 2. de
appell. Quod quotidiana praxis obſervat, teſte
Barboſ. de Offic. & pot. Epiſc. alleg. 106. n. 33.

Sic etiam licet appellare in notorio præſumpto, 273
Specul. ubi ſupra n. 13. per Cap. Tranſmiſſe; qui ſiſti
ſunt legit.

Et, ſi occurrant illi caſus, de quibus appella- 274
tio jure admitti ſolet in notoriis: ut ſi exprima-
tur aliqua cauſa, offuſcans notorium, e. g. quia
Confessio Rei fuerit erronea, aut metu extorta;
vel ſi notorium habeat aliquam excuſationem, &
defenſionem, ac in aliis, quos recenſet *Fragoſus*
p. 2. lib. 4. d. 12. §. 3. a n. 53. appellare, non eſt
prohibitum.

Item quando controvertitur, an factum ſit no- 275
torium, de quo etiam Conſervator cognoscere po-
teſt; ſi declarat illud notorium, ab ejus declara-
tione ſubſiſtit appellatio, cum potuerit injuſte de-
clarare; ut in ſimili dicit *Gloſſ. in Cap. Cupientes,*
§. Quod ſi per viginti, v. privatos, de elect. in 6.
quod licet a ſententia juris non ſubſiſtat appella-
tio, *Cap. Quia vero, de appell.,* a ſententia tamen
Judicis declarantis, aliquem in pœnam legis in
curriſſe, bene appellatio ſubſiſtit, *Tambur. de Jur*
Abb. tom. 3. d. 17. qu. 3. ex Abb. conf. 100. num
3. p. 1.

Rurſus etſi non teneat appellatio a ſententia de- 276
ſinitiva, declaratoria ſuper crimine notorio; ſi ta-
men appelletur ante ſententiam a non admiſſione
exceptionum, & excuſabilium defenſionum, quas
reus proponit adverſus notorium, talis appellatio
ſubſiſtit, eſtque quoad omnem effectum tam devo-
lutivum, quam ſuſpenſivum admittenda, *Farin.*
queſt. crim. 21. n. 124. & alii, id verum putan-
tes, ſeu excuſationes iſtæ contra factum ipſum,
quod dicitur notorium, proponantur: quia tunc
offuſcatur notorium; ſive ut oſtendatur, non eſſe
notorium; cum Judex tales exceptiones, & excu-
ſationes rejiciens, tacite declarat, rem eſſe no-
toriam.

Tandem niſi ſententia condemnationem conti- 277
neat, tamquam de crimine notorio, *Farinac. q. 21.*
num. 126.

Dico II. A Judice Regularium Conſervatore, 278
deputato ad terminos privilegiorum, ſicut & re-
formationis Gregorii XV., licet appellare, etiam
in cauſis dubiis, & non manifèſtis; in quibus
plenarie Conſervator cognoscit. Aſſertio commu-
niſſima liquet ex eo, quod in dictis cauſis detur
appellatio ſaltem a definitiva, aut ab interlocuto-
ria, habente vim definitivæ, per *l. 1. ff. de appell.,*
Cap. Venientes de jure jur., Cap. 1. de re judic., &
alibi. Quemadmodum in cauſis, quæ illi commit-
tuntur, ſummarie, & ſine figura Judicii, licet
appellare, ut colligitur ex *Clementina ſæpe de verb.*
Signific. quæ a cauſis ſummarie ſolum excludit
frustratorias, ſeu frivolas, & dilatorias appella-
tiones. Unde a contrario ſenſu, vel ab exceptione
ad regulam, ceteras appellationes non exclu-
dit. Atque ita docent *Monet. c. 9. q. 5. a n. 176.*
Peyr. §. 7. n. 1., Fragoſus p. 2. lib. 4. diſp. 12. §. 3. n.
49., & alii apud ipſos.

Dico III. Appellatio, de qua fermo eſt, fieri 279
non poſteſt, niſi a Sententia Conſervatoris defini-
tiva, vel ab interlocutoria non mera, ſed defini-
tivæ vim habente, aut a gravamine, quod per
appellationem a definitiva irreparabile ſit, non au-
tem reparabile. Aſſertio propugnatur a *Monet. c. 9.*
O o

qu. 5. concl. 3. num. 180. Et aperte colligitur ex *Trident. sess. 24. de refor. c. 20.*, ubi de Causis primæ instantiæ sic disponitur: [Neque appellationes ab eisdem interpositæ, per Superiores quoscumque recipiantur: eorumve commissio, aut inhibito fiat, nisi a definitiva, vel a definitivæ vim habente, & cuius gravamen per appellationem a definitiva reparari nequeat:] Ex *regula 36. Cancell.*, qua Pontifex statuit, & ordinavit, quoad omnes instantias, quod in Causis pendentibus, & quas in posterum contigerit agitari, nulli ante definitivam Sententiam liceat appellare; nec appellatio, si fuerit emissæ, debeat admitti, nisi ab Interlocutoria, quæ vim habeat definitivæ, vel a gravamine, minime concernente negotium principale, quod non possit per appellationem a Sententia definitiva reparari: nullæque Causæ appellationum committantur, nisi in commissione exprimitur, quod interlocutoria vim habeat definitivæ, vel gravamen sit tale, quod in appellatione a definitiva non valeat reparari; alioquin appellationes, & commissiones in posterum, & quidquid inde sequutum fuerit, nullius sit roboris, vel momenti:] Et ex *Decreto Sacr. Congreg. Episcoporum die 16. Octobris 1600.* a Clemente VIII. approbato, quod supra per extensum retulimus, ubi sic: [Appellationes numquam recipiantur, nisi per publica documenta, quæ realiter exhibeantur, prius consistenter, appellationem a Sententia definitiva, vel habente vim definitivæ, aut a gravamine, quod per definitivam reparari non possit, in Casibus a Jure non prohibitis, per legitimam personam, & intra debita tempora fuisse interpositam, ac prosecutam.]

280 Atque hic notandum, Conciliarem dispositionem in eo a Regula Cancellariæ discriminari, quod prima, primas dumtaxat concernat instantias; secunda vero omnes omnino instantias; prima non comprehendat Conservatores, ut ab aliquibus contenditur, saltem Universitatum, Regularium locorum, &c. juxta *Sess. 14. c. 5. in fine*, cum aperte loquatur de Ordinariis locorum, quorum nomine Conservatores non veniunt, sed Episcopi, eorumque Vicarii generales, ut liquet ex *c. Basilicæ, & seq. 16. qu. 7., Cap. 1. de Offic. Ordin., & aliis*, secunda vero omnes personas Judicum: cum enim indistincte, & generaliter loquatur; indistincte, & generaliter est intelligenda, *Can. Romanorum dist. 19.* Immo & de personis appellantium loquitur universaliter, ut patet ex dictione *Nulli*, cui adjicitur dicitio *Nisi*: dicitio enim universalis negativa, cui adjicitur dicitio *Nisi*, totum omnino, præter excepta, excludit, *l. Hoc genus, ubi Gloss., & Doctores, ff. de condiç., & demonstr. cum similibus.* Tandem prima, cum citantur particula *Et*, quæ naturæ suæ conjungit, *l. Titie textores §. Nihil ff. de leg., & l. Triplici ff. de verb. Signific. cum suis concord.* copulative videtur requirere, ut locum habeat appellatio extra definitivam, quod Interlocutoria, a qua appellatur, habeat vim definitivæ, & una simul gravamen contineat, quod per appellationem a definitiva reparari non possit; secunda vero non item, sed disjunctive. Jam si dispositio *Tridentina* non loquatur de appellatione a sententia Iudicis Conservatoris, subsistit nostrum assumptum per dispositionem *regule 36. Cancellariæ, & Decreti Sac. Congreg. Episcoporum* a Clemente VIII. approbati.

281 Dico IV. Modus, locus, ac tempus, quo proponi debeat appellatio; & a quibus, ac quibus in casibus; sicut & petendi, dandique sint Apostoli &c., quemadmodum appellationis effectus,

ex insinuatæ præmissis eruendi sunt, cum nihil de his peculiariter in materia Conservatoris in jure præscriptum habeamus.

Dico V. Interponi debet appellatio a Iudice Conservatore Regularium ad Papam, ex *Cap. Super questionum de Offic. Deleg., & Cap. Si duo, eod. tit. in 6.* Cum ab eo unice Conservatores dantur, eique immediate subdantur Regulares: subditi autem ad suum Prælatum majorem debent appellare; & ex regula generali appellandum ad eum, qui dedit Judicem, *l. 1. c. ff. quis, & a quo appell., l. Imperatores ff. de appell., & l. Principimus §. Hæc ff. Cap. de Judic., & §. Illo aurb. de Judic.* Quamobrem etiam si Pontifex det Conservatorem laicum, ad ipsum Pontificem est appellandum, *Cap. Si duobus, §. Denique, de appell., & Cap. Novit, de Judic., Specul. tit. de appell. rubr. Ad quem sit appelland.* §. Nunc tractemus num. 8. *Monet. de Conserv. cap. 9. qu. 5. concl. 4. num. 184., Fragosus ubi supra num. 59., & alii.* Quemadmodum si Princeps laicus det Conservatorem Clericum, ad ipsum Principem laicum debet appellari; cum origo jurisdictionis spectanda sit, ut notant Doctores in *cap. In Archiepiscopatu, de Raptorib., Felin. in cap. Cum sit generale, de foro compet.*

Ita tamen ad Papam appellatio debet interponi, ut neque valeat ad Legatum etiam de latere, & multo minus ad alium Legato inferiorem interponi, *Anchar. conf. 132. Ruin. conf. 3. lib. 4. Tuscius littera C. concl. 760. num. 6., Confut. de privil. mendic. tit. 3. cap. 5. in fin.* Qui addunt, neque valere consuetudinem, quod a Conservatore ad Legatum de latere appelleretur, ea ducti ratione: quia non potest induci consuetudo, ut a majori appelleretur ad minorem. Conservator autem, utpote delegatus Papæ, ejusque vices gerens, ut superius non semel diximus, in Causa sibi commissa major est quocumque Ordinario, *Cap. Sane secundo de Offic. Deleg., & Cap. Pastoralis §. Præterea, de Offic. Ordin.* etiam Legato de latere, *Cap. Studuit, de Offic. leg., ubi Doctores passim, Specul. tit. de legat. §. Superest num. 48., Ruin. conf. 3. lib. 4., Mandos. in præx. Signat. grat. v. Conservatoria, init. Qui jurisdictionem habet ordinariam cap. 2. de Offic. Leg. in 6.*

Quod intelligendum, nisi aliud habeat Legatus in sua commissione, ut notat *Anchar. conf. 132., Ruin. conf. 3. a num. 2. vol. 4.,* optime confirmantes ex *reg. Cap. Super questionum §. Porro de Offic. Deleg. junctâ reg. cap. 2. de Offic. legat.* cum aliis relatis a *Card. Tuscho littera C. concl. 760. num. 6.*

Vel nisi agatur de illo generali Apostolico appellationum Iudice, qui generaliter pro aliquo Regno, vel regione ob difficultatem accessus ad Curiam, vel aliunde deputatus fuerit; ut de Iudice appellationum Insulæ, seu Regni Sardinie *Sac. Congreg. Concilii* declaravit, teste *Card. de Luca de Regul. disc. 1. §. 2. num. 43., ac Pignatell. tom. 1. conf. 1.*

Et de Iudice Apostolicæ Legationis, seu Regiæ Monarchiæ nostri Regni Siciliæ privilegium est, olim ab Urbano II., ut habet Constitutio 49. *Benedicti XIII. incip. [Fideli, ac prudenti dispensatori]* Rogerio Comiti e Normannorum gente, ejusque successoribus concessum, ob eliminatam Saracenorum Tyrannidem, Catholicam Fidem restitutam, Ecclesiæque, Patriarchatui Constantinopolitano tunc temporis adherentem, Romanæ Sedi iterum subiectas; quod cum antecessorum sex sczcu-

seculorum decursu, usque ad Caroli II. obitum in suo robore, atque usu permanisset; nihilominus Clemens XI. propter abusus, quos irrepsisse constabat, penitus abolevit, sicque Apostolicam Regni Siciliae Legationem, & Monarchiam, ejusque Tribunal extinxit, ac suppressit; siquæ essent privilegia, & indulta, a quibuscumque Romanis Pontificibus quomodolibet concessa, revocavit, & abrogavit; ac certum interim modum præscripsit, quo Causæ, ad Forum Ecclesiasticum pertinentes, cognosci, & in eodem Regno terminari possent, quemadmodum in ejus Apostolicis litteris, expositis anno 1714., & 1715., plenius continetur. Sed Benedictus XIII., qui, dum Cardinalatus honore fungebatur, Constitutioni Gregorianæ abolitivæ præfatæ Legationis Apostolicæ, seu Monarchiæ Siculæ reverenter subscripsit; ad Petri Sedem evectus, ob evitandas graves inde contentiones exortas, atque mala, non sine animarum pernicie, publicæque tranquillitatis detrimento; ex voto Congregationis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, pro hujus negotii examine specialiter deputatæ, ac etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, prædicta Constitutione 49. *incip.* [Fideli, ac prudenti dispensatori] perpetuo valitura, vim & effectum concordiæ habente, abusus de medio sublatis, extinctum Legationis, & Monarchiæ privilegium suscitavit, ejusque jam dirutum Tribunal erexit, atque ampliori præditum potestate augustissimo Regi Siciliae restituit anno 1728. 3. *Kalendas Septembris*, Pontificatus sui quinto.

287 Jam inter alia, quæ in laudata Constitutione decernuntur, & inviolabiliter ab his, ad quos spectat, & in futurum spectabit, observari mandantur, illud extat §. 5. scilicet: [In Causis, in quibus Conservatores Regularium Decretum, vel Sententiam tulerint, qui se ab illis gravatum existimaverit, recursum similiter habere poterit ad antedictum delegatum (Judicem videlicet Apostolicæ Legationis, seu Regiæ Monarchiæ:) qui quidem, si, inspectis utriusque partis juribus, appellationem duxerit admittendam, ipse in talis Causæ cognitione, prout Juris fuerit, procedet; sique partes, vel earum altera, de gravamine ab ejus judicato, sibi illato conquereretur, id servetur, quod supra §. 3. de appellationibus a Decreto, vel Sententia Judicis delegati statutum est. Ceterum

prædicti Conservatores inviolate servare debeant præscripta in Constitutionibus felicis Recordationis Innocentii Papæ IV., Alexandri IV., Bonifacii VIII., Gregorii XV., aliorumque nostrorum Prædecessorum, necnon in Concilii Tridentini Decretis sub pœnis ibidem contentis.]

De appellationibus autem a Decreto, vel Sententia Judicis delegati, seu Apostolicæ Legationis, Regiæque Monarchiæ illud statutum est §. 3., videlicet: [Si vero antedictus Judex gravamen inferat, vel quomodocumque partes, siue earum altera, gravatas ab ejusdem Sententia, seu Decreto sese senserint; tunc, ut appellationis, atque extreme provocacionis remedio, omnibusque legum, atque Canoniarum Sanctionum auxiliis Christianifideles prædicti Siciliae Regni, uti, & frui possint, eademque remedia, juris ordine servato, sicut oportet, experiri; idem Charissimus in Christo filius Siciliae Rex, ejusque successores in perpetuum, vel alter, de ejusdem, aut de ipsius successorum mandato, sedulo providebunt, ut apertum, atque patens sit omni tempore Tribunal, seu Curia: in qua tamen vir, etiam in dignitate Ecclesiastica constitutus, atque, ut supra, in utroque Jure licentiat, seu Doctor, deputatus, & delegatus, cum tribus aliis Assessoribus, in utroque Jure versatis, eodem pariter modo, uti supra, deputandis, & nominandis, jus reddat, atque primum diligenter expendat, an appellatio rejici, vel admitti debeat, & quibus clausulis Causa committenda sit. Quoties vero Causa fuerit visa digna posteriori cognitione, eam primo cognoscat, & judicet idem modo dictus Judex, a quo ulteriori cognitione digna decreta est, adhibito eorundem Assessorum Consilio. Quod si post hæc res adhuc ulteriori discussione opus habeat, nec lis finita sit; eadem coram altero idoneo Ecclesiastico Judice, ut supra, cum Assessoribus, vel Consiliariis nominando, discutiatur, & ita deinceps, ita tamen, ut Causa in quacumque instantia coram Judice Ecclesiastico semper pertractetur, & in omnibus, juris ordine servato, terminetur.] Hactenus §. 3. Constitutionis laudatæ Benedictinæ de Siculo Apostolicæ Legationis, seu Regiæ Monarchiæ Judice, ad quem appellandum, a Sententia Judicis Regularium Conservatoris.

Atque hæc de appellatione a Judice Regularium Conservatore insinuasse, sit satis. Nam reliqua, quæ hic contingere possunt, ex insinuatæ præmissis facili negotio suppleri queunt.

ARTICULUS TRIGESIMUS QUINTUS.

*An Judex Regularium Conservator valeat
Subconservatorem deputare :*

*Et cum qua potestate , quando , ac ubi , &
quibus præditum qualitatibus .*

- D**ico I. Judex Regularium Conservator , attentò jure antiquo , *Cap. fin. §. Vices quoque de Officio Deleg. in 6.* , nequit alteri committere vices suas , seu subdelegare , sive Subconservatorem constituere , excepto ad citandum , vel denunciandam
- 2 Sententiam , a se latam : etsi alias posset , tum ut Delegatus Principis , seu Pape , qui regulariter potest subdelegare , *L. a Judice C. de Jud. , Cap. Pastoralis , & Cap. fin. in prin. de Officio Deleg. , Cap. Cum causam de appellat. , Cap. Statutum §. in nullo quoque de rescriptis in 6.* tum etiam ut delegatus ad universitatem causarum , *Gloss. in dist. l. §. 1. ff. qui , & a quo , & dist. l. a Judice , ubi Jason num. 8. C. de Judic. , Bart. in l. more num. 11. , ibique Purpurat. num. 98. ff. de Jurisd. omn. Judic. , alia Gloss. in Cap. Super questionum §. Si vero ver. delegare , ubi Abb. , & alii de Offic. Delegat. , Franc. in Cap. Cum causam de appell. n. 20. , & ibi dec. in fin. , & Abb. , & alii .*
- 3 Assertum sic cautum est in *dic. cap. fin.* [Vices quoque suas (citationibus , & sententiarum denuntiationibus dumtaxat exceptis , quas per alios , ut valeant exercere , nulli committere possint , nisi hoc illis competierit ex beneficio litterarum .] Idque vel quia forsitan electa videtur industria personæ , ut conjicit *Donat. quest. 23. num. 1. ex Gloss. in Clemen. 2. de hæret. & ubi electa est personæ Industria , fieri Subdelegatio non potest , Cap. fin. , ibique Doctores extr. de Offic. Delegat. Capic. decis. 151. num. 6. , Menoch. de arbitr. Jud. lib. 1. quest. 54. a n. 8.* Nisi de consensu partium , qui si adsit , non obstante , quod industria personæ videatur electa , potest Subdelegatio fieri , ut ex *text. cap. fin. de Off. Deleg. , & aliis ostendit Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsum. 25. n. 18. , vel , ut melius sentit eadem Gloss. ver. nulli dic. cap. fin. de Off. Deleg. in 6. , ad restringendam Conservatorum potestatem , ut quantominus fieri posset , ordinariæ præjudicium afferret .* Secus tamen pro citationibus , & sententiarum denuntiationibus , sive , ut alii loquuntur , intimationibus ; cum hæc sint articuli jurisdictionem minime continentes ; & articulos non jurisdictionales quilibet Judex valeat delegare , *tex. cap. Super questionum in prin. ibique Abb. , Hostiensis , & alii , Franch. dist. cap. Cum causam n. 14. , & alii .*
- 4 Attento tamen jure novo , & novissimo , potest Judex Regularium Conservator alteri committere vices suas ; & sic Subconservatorem constituere ; Assertio manifesta est ex conservatoria Clementis VII. pro Minimis §. 2. ibi : [Quatenus vos , vel duo , aut unus vestrum per vos , vel alium , sive

duos] Sixti IV. pro Carmelitis §. 107. [per se , vel alium , sive alios] Gregorii XIII. pro Servitis §. 3. sic [ipsis vero sic electis , vel duobus , aut uni eorum , ut per se , vel alium , seu alios] aliisque ceterorum Pontificum , & demum ex Constitutione Gregorii XV. de Conservatoribus §. 2. ibi : [Judices Conservatores hujusmodi sive principales , sive subrogati] . Et ita sustinet universalissima Doctorum opinio cum *Monet. de Confer. cap. 7. quest. 2. num. 98. , Pasqualig. ad Laur. de Franch. de Confer. quest. 14. , Rodriqu. tom. 1. quest. 65. art. 10. , Peyr. §. 2. num. 5. , Miran. in Man. , Sorbo , Passarello , quos citatos sequitur Tamburin. de Jure Abb. tom. 3. d. 17. qu. 1. num. 6. , Pellizz. qu. 113. num. 106. , Lezan. tom. 1. par. 2. cap. 10. num. 26. , & alii , quibus patrocinatur Confess. in summar. Mat. Privil. mendic. cap. 7. ubi addit , posse Conservatorem alteri committere vices suas , nedum in principio , sed in medio etiam , & sine Causæ ; quod idem notat *Monet. cap. 10. qu. 3. num. 173.**

Contra *Donat. qu. 23.* contententem , facultatem 6 constituendi Subconservatorem , hodie restrictam esse . Quod probat ex declaratione *Sac. Congr. Episcop. & Regul. die 2. Decembris 1642.* qua fuit decisum , non potuisse Conservatorem Patrum Cælestinorum pro sui absentia quemdam Subconservatorem eligere . Atque hanc declarationem se vidisse , testatur *Lezana* .

Verum hæc declaratio nihil prodest *Donato* ; cum enim , ut notat *cit. Lezan.* , non constet , an ea prodierit ex eo , quod ille Subconservator condiciones requisitas non habuerit , vel quia Patres Cælestini tali privilegio minime potiantur , vel ex alio Capite ; ideo dum non constat de ejusdem *Sac. Congreg. mente* , sustineri debet Universalissima Doctorum sententia .

Dico II. , Judex Regularium Conservator potest 7 Subconservatorem eligere , nedum in partem , committendo illi partem Causarum , ut extra controversiam est ; verum etiam in totum , universitatem nimirum suarum Causarum deputando . Assertio est contra *Hof. de Offic. Delegat. §. quis possit , & Alex. in L. a Judice C. de Judic. Marant. in Spec. Aur. part. 4. dist. 5. n. 55. Butr. & Imol. in cap. Super questionum §. Si vero de Off. Deleg. , Sanchez Lib. 3. de Matr. disp. 31. num. 3.* ex illa ductos ratione , quod Ordinarius , cui æquiparatur Delegatus , nequit inconsulto Principe totam suam Jurisdictionem delegare , *L. penult. ff. de Offic. Præsid.* Defenditur tamen a *Glossa* communiter recepta in *disto cap. Super questionum §. si vero ver. Vices suas , & Cap. Statutum §. in nullo ver. Vices quoque , de rescriptis in 6. , Gemin. , & aliis ibi , &*

in cap. 1. de officio Vicar. in 6. & toto fere eodem titulo in Decretal., & in rubr. ac in toto tit. de officio ejus, qui vices gerit, & alibi passim, quibus subscribunt Monet. cap. 7. qu. 2. n. 73., Pasqualig. in addit. ad Lauren. de Franchns tit. de Conserv. quæst. 6. n. 843., & alii.

- 8 Assertio probatur: quia ex una parte id videtur significare Pontifex in *dic. Cap. fin.*, dum Conservatoribus, quibus beneficio litterarum competierit, permittit, quod valeant *committere vices suas*; vices enim Committere, proprie loquendo, est, aliquem in totum loco sui subrogare, ut tradunt expresse *Glos. loc. cit., Gemin. & alii.* Ex altera parte Conservator est Delegatus ad Universitatem Caustrarum, datus non ab Inferiore, qui nequit in totum Jurisdictionem subdelegare; sed a Principe Supremo, seu a Papa: Sed Delegatus Supremi Principis potest in totum universitatem suarum Caustrarum subdelegare, *dic. cap. super quæstionum §. porro & §. item Cum totum de Offic. Deleg. Cap. quamvis alicui eodem tit. in 6. & alibi*; ergo &c. Ex alia demum parte ita fert communis Tribunalium praxis, ut Mediolanensis, teste *Monet. loc. cit.* quod nimirum aliqua rationabili causa intercedente, Conservatores Subconservatorem constituent ad universitatem Caustrarum.
- 9 Quibus non officit allata Adversariorum ratio, quod scilicet nequeat Ordinarius, cui æquiparatur Delegatus, inconsulto Principe, totam suam Jurisdictionem delegare. Id siquidem verum est, ubi Ordinarius ita vellet totam suam Jurisdictionem a se abdicare, ut sibi nec facultatem avocandi retineret, aut id faceret inconsulto Principe, & sine ejus facultate. In nostro autem proposito id Pontifex indulget Conservatori, seu Generaliter tamquam Delegato, cui hoc expresse concessit, sive etiam specialiter, saltem tacite, ut respondet *Moneta.*
- 10 Nequit tamen Conservator Subconservatorem deputare cum potestate subdelegandi; cum Delegatus a Principe, nequeat talem potestatem subdelegato concedere, ut tradit *Dec., testans de communi, in c. Cum causam n. 4. de Appell. & cum plurimis, quos laudat, docet etiam Sanchez lib. 3. de Matr. diff. 31. num. 9.* Et sane ut nequit Conservator Subconservatorem deputare, nisi id ei beneficio litterarum competierit: ita nequit subconservatorem deputare cum tali facultate subdelegandi, nisi hoc etiam ipsi beneficio earumdem competierit. Quamvis autem Conservatori, attento Jure novo, & novissimo beneficio litterarum competat, posse alteri committere vices suas; non competit tamen, posse alteri vices subdelegandi committere. Quamobrem ut non potest Conservator Subconservatori suo hanc facultatem imperiri, cum id neque a Jure, neque beneficio litterarum obtineat; ita consequenter nequit Subconservator alium sibi deputare, cum id ipsi neque a Jure, neque litterarum beneficio competat. Atque ita docet *Abb., Franc., Dec., & alii in c. Cum causam de Appellat. & cap. Super quæstionum §. vero de Offic. Delegat.* quibus subscribit *Frazosus p. 2. lib. 4. disp. 12. §. 4. n. 66. & Monet. c. 7. qu. 2. anum. 70. excipiens n. 72.* duos illos actus non Jurisdictionales, citationis videlicet, & sententiarum denuntiationes, quos profecto Subconservator committere potest, ex *dic. cap. fin. §. vices quoque, de Offic. Delegat. in 6.* Quemadmodum committere potest Conservator, etsi non possit actus Jurisdictionales. Additque, præter dictos actus, non posse ad alios actus Subconservatorem deputare, ne plus Subconservator, quam Conservator mero Jure facere posse, videatur.

Dico III. Potest autem Judex Regularium Conservator Subconservatorem deputare, cum aliqua ratione est impeditus, puta vel cum ipse extra Civitatem, seu diocesim, pro qua est deputatus, existens, exercere non potest munus suum. At in hoc casu ipse extra Civitatem, seu diocesim existens, potest alteri, sed in eadem Civitate, vel Diocesi existenti, non autem extra, illud committere, ut docent *Cochier de exemptis quæst. 39. n. 20., Monet. Cap. 7. qu. 2. a nu. 60., & alii ex cap. fin. de Offic. Deleg. in 6.* ibi [vices quoque suas &c. nulli committere possint, nisi hoc eis competierit ex beneficio litterarum; sed nec tunc, nisi intra Civitates, seu dioceses, in quibus fuerint deputati] vel cum suspectus recusatur, ut addit *Peyr. ad Const. Gregor. XV. §. 7. n. 6.,* Vel si morbo laboret, aut infirma valetudine; aut si ob id rebus suis superesse non possit. Vel si, qui Sacerdotium nactus est, discedere ab eo, sine religione non possit; per quæ excusatur quis a munere Judicandi in *L. Præter alias Prætor. §. pen. ff. de vacat. muner.,* vel cum alia legitima causa est impeditus, ut de Delegato, qui nequit sine justa causa se per subdelegationem exonerare, disponitur in *Cap. Pastoralis in prin. de Offic. Delegat. ibi:* [dummodo ipse exonerare se ipsum maliciose non querat.] Et in *Cap. Si pro debilitate* eodem tit. [si pro debilitate, vel pro qualibet alia causa, vel necessitate tractandis causis, quæ tibi a Sede Apostolica committuntur, interesse non poteris, liberum tibi sit, Personis discretis, & idoneis vices tuas committere.]

Secus tamen cum nulla prorsus foret ratio impeditus, quia tunc perinde se haberet Conservator, Subconservatorem deputando, ac si nollet electioni de se factæ consentire, aut si vellet acceptato muneri renuntiare; unde & graviter peccaret, iisdemque censurarum pœnis subditus foret, quæ is Electioni non consentiens, aut muneri renuntians. Unde in *cap. Prudentiam §. adjicimus,* de tertio Judice, dato etiam cum clausula in commissione apposita [quod si non omnes interesse nequierint, duo nihilominus eam exequantur] ait Summus Pontifex: [quod si cum possit, noluerit interesse, gravissime est arguendus pro eo, quod Mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, aut contemnat.] Ubi *Gloss. Communiter recepta v. arguendus,* docet, eum esse puniendum per *text. in c. Sciscitatus de rescriptis,* quod etiam volunt *Barbat. & Dec. dict. cap. Prudentiam §. adjicimus.*

Verum in aliquibus casibus, neque justa existente causa, potest Conservator Subconservatorem deputare; scilicet I., ubi causa commissa est cum clausula [quod si non omnes, vel si ambo non potestis] *c. Coram de Offic. Deleg.,* ibique Doctores *c. Sciscitatus, de rescriptis, & c. Prudentiam in prin. ac §. 1. de Offic. Deleg. II.* ubi electa est industria Personæ, *c. ultim. eodem tit. & c. Is, cui, de Offic. Deleg. in 6., & III.,* ubi constat de expressa voluntate Principis, quod delegatus ipse per se, & non per alium cognoscat, *dic. c. ult. cum ibi notat. Can. in memoriam, diff. 19. Abb., & Dec. in dict. c. Prudentiam §. ult., & tex. in Can. Memoriam diff. 19.*

Dico IV. Subconservator deputandus habere debet omnes omnino qualitates, quas habere necessarium est ex dictis art. 9. 10. & 11. eligendus in Conservatorem, adeoque quas actu habet Conservator Delegans, ut colligitur ex *c. Statutum §. in nullo de rescriptis in 6.,* juncta *Gloss. ibidem v. designatis;* ac ex *c. fin. de Offic. Judic. Delegat. in 6.,* ubi *Gloss. v. superius,* inquit [subdelegatus talis

talis esse debet, cui possit delegari:] & docet *Rodrig. art. 4., forb. in compen. verb. Conservator, Peyr. n. 5., & alii communiter.*

- 17 Immo etiam si deputaretur a Papa ex certa scientia, seu delegatione speciali, Conservator non habens qualitates requisitas; vel facultas ab eodem concederetur, ut eligi possit Conservator, aliqua destitutus ex qualitatibus necessariis, ut sane potest, teste *Gloss. in dist. c. fin. de Offic. Deleg. in 6., & c. Statutum in princ. v. Canonici, & v. Literarum de Rescript. in 6.,* Cum Papa sit supra Jus positivum, contra quod potest de plenitudine Potestatis dispensare, *c. Proposuit, de Conces. Præbenda:* Unde jam concessa fuit a Gregorio XIII. Patribus Nostræ Societatis pro partibus Indiarum facultas eligendi loco qualificarum Personarum quovis idoneos, & probos viros sæculares, clericali charactere insignitos, non tamen conjugatos, ut supra *art. 10. n. 33. insinuavimus ex Lezana in Consul. conf. 40. n. 86.,* aliisque Religiosis non dissimilis facultas indulta est, nominandi Conservatorem, requisitis qualitatibus carentem: si hujusmodi Conservator potestatem haberet subdelegandi, adhuc subdelegandus ab eo habere debet qualitates omnes in Conservatore requisitas, non obstante, quod Conservator subdelegans illas non habeat. Ita *Felin. in cap. Si pro debilitate, v. quero Papa committit causam, de Offic. Deleg. & alii. Contra dec. in c. statutam a n. 28. contententem, hoc ipso, quod cum principali Delegato dispensatum est, censetur etiam cum subdelegato dispensatum; quia cum Princeps sciret, delegatum suum posse subdelegare; habilitare principalem Delegatum, videtur etiam habilitare subdelegatum: & satis superque est, subdelegatum habere qualitatem Delegati, arg. l. Parabolani C. de Episcopis, & Clericis.*

- 18 Assumptum multipliciter probatur: &
Primo, quia Correctio Jurium est odiosa, & quoad fieri queat, evitanda, *cap. Cum expedit, de electione in 6.,* corrigeretur autem in proposito cum *cap. Statutum §. in nullo de rescript. in*

6., ubi expresse cum restrictione cavetur, quod commissio fiat Personis dumtaxat qualificatis. Tum *Cap. fin. de Offic. Jud. Deleg. in 6.,* vi cuius, teste *Gloss. præallegata, subdelegatus talis esse debet, cui possit delegari.*

Secundo, quia dispositio stricti Juris est, nec ulla tenus extendenda, *cap. 1. & 2. de fil. Præf. byt., & c. Non potest, de Præben. in 6.,* extenderetur autem de persona ad personam in subiecta materia.

Tertio, quia commissio, facta a Summo Pontifice non habenti qualitates requisitas, est quædam dispensatio Personalis, quæ personam illius non egreditur: egrederetur autem in Hypothesi de persona delegati ad subdelegatum, nec sine præjudicio dictionis præsertim taxativæ dumtaxat in *cit. cap. Statutum* expressæ.

Quarto tandem, quia ex *cap. Super questionum §. si vero, de Offic. Delegat.,* si Papa deleget causam duobus cum clausula [appellatione remota], non poterunt aliis, vel sibi invicem eandem causam cum eadem clausula subdelegare, non nisi quia qualitas apposita respectu Delegati, non transit in subdelegatum, de quo Papa non cogitavit. Ergo a pari in casu nostro.

Nec audiendus est *Decius* supra laudatus: tum quia hoc ipso, quod Papa sciret, posse a Delegato subdelegationem fieri, si voluisset etiam cum subdelegato dispensare, id utique expressisset, *arg. cap. ad audientiam de decim.,* Cum præsertim dispensatio sit stricti Juris, & de persona ad personam, ac de casu ad casum non extendenda; & correctio Jurium odiosa, & sic, quantum fieri queat, evitanda.

Nec suffragatur *L. Parabolani, a Decio* pro se adducta; cum ex ea solum habeatur, quod ille, qui non potest aliquod Officium principaliter exercere, neque potest in eo subrogari, subrogatione nimirum per viam suffectionis, & suppositionis in locum principalis; non autem per viam subdelegationis, cum de illa, non de hac subrogatione ibi differatur,

ARTICULUS TRIGESIMUS SEXTUS.

An Subconservator Electus Judicis Conservatoris Regularium teneatur munus acceptare, acceptatumque prosequi; & quibus Juris Remediis in eo uti, ac sub qua pœna fines suæ Potestatis non excedere;

An valeat ut suspectus recusari, ab ejusque sententia num, & ad quem Appellatio interponatur?

- 1 **D**ico primo: quemadmodum Judex Regularium Conservator ex dictis *art. 16.,* ita & ejus deputatus Subconservator teneatur impositum munus acceptare; immo ad illud subeundum cogi potest, juxta *Cap. Pastoralis in princ. de Offic. Deleg. ubi*

Pontifex ait, posse delegatum Principis, eum, in quem subdelegavit, renitentem compellere ad subdelegationem suscipiendam.

Et sane cogi potest a Conservatore Subconservator etiam per censuras, & pœnas, ut notat *Confess. in summ. mat. Privil. Ord. Mend. tit. 4. c. 7.*

c. 7. *vers. possunt insuper.*

- 3 Et manus semel acceptam, nequit, sine legitima causa dimittit, ut liquet tum ex dicto cap. *Pastoralis in prin. de Offic. Delegat.* aliisque Juribus, quæ refert *Monet. c. 10. n. 344.* apud *Pellizz. quest. 10. n. 98.* tum ex eo, quia si Subconservator electus teneatur munus acceptare; tenetur etiam illud profequi, juxta neutquam superveniente causa, usque ad sententiam inclusive: verba enim accipienda sunt cum effectu, L. 1. §. *hæc autem verba ff. quod quisq. Jur., Can. hæc autem verba, de pen. dist. 1. cap. Relatum de cler. non resid., & alibi.*
- 5 Et ita quidem tenetur impositum munus Subconservator acceptare, illudque usque ad sententiam profequi, ut non solum expresse, sed neque etiam tacite valeat detrectare, & dimittere, sine legitima causa, proportionaliter ad ea, quæ supra de Conservatore dicta sunt *cit. art. 10.*, cum quæ de Conservatore disponuntur, proportionali modo de Subconservatore procedant: quemadmodum quæ de delegato disposita sunt, proportionaliter subdelegato censentur disposita, ut docent complures in c. *Statutum §. in nullo de rescript. in 6.* Et liquet tum ex eo, quia subrogatum sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur, tum ex eo, quod sub nomine Conservatorum etiam Subconservatores veniant, quemadmodum subdelegati sub nomine Delegatorum continentur ex Juribus intra *asser. 3. n. 15.* laudandis. Et ex eo, quod sub titulo de *Offic. Delegat.* agitur etiam de Subdelegato; tum demum ex Juribus sequenti *assertione* adducendis, aliisque, quibus generatim probatur, judicandi munus necessarium esse, ut *L. munerum la 2. §. Judicandi quoque necessitas, & L. Si quis Magistratus ff. de Muner. & honor. cum similibus.*
- 10 Dico secundo: Subconservator, seu in partem, sive in totum Constitutus, in executione sui muneris potest iisdem Juris remediis uti, quibus valet Conservator, & contra easdem personas, ex dictis *art. 26. per tot.* & ob rationem ibi assignatam. Unde potest contra Legatum etiam de latere procedere, eundemque multare, ut expresse docet *Anchar. cons. 132. n. 2. apud Monet. cap. 8. q. 4. n. 163.* ac excommunicationem, & quælibet aliam censuram ferre; ut de subdelegato quoad interdictionem liquet ex cap. *Ex litteris de Offic. Deleg. & generatim quoad censuras docet Ugolin. de censur. lib. 1. c. 8. n. 1.* ac tradit in specie *Gloss. com. recepta in Clemen. Unic., vers. permittunt, de Excess. Prælat.* quibus relatis adhæret *Monet. c. 7. quest. 4. n. 280.*, Et sæculare tandem potest brachium implorare, ut cum *Pellizzario* diximus *art. 26. asser. 3. animadvert. 2. sine.*
- 13 Dico tertio: Subconservator electus in executione sui muneris debet intra fines potestatis, sibi traditæ, ita se continere, ut si illos scienter excesserit, suspensionem a Subconservatoris officio per annum ipso facto incurrat: quemadmodum Pars, scienter excessum procurans, excommunicationem latæ sententiæ: nullumque, irritum, & inane eo ipso sit, quidquid ab eo per hujusmodi excessum fuerit attentatum, juxta ea, quæ *in c. fin. de Offic. Delegat. in 6.*, & in *Constitutione 9. Gregorii XV. de Conservatore*, limites suæ potestatis excedente, & parte talem excessum procurante disponuntur; atque a nobis supra *art. 37. dicta* sunt; quæ omnia de Subconservatore procedunt. Cum enim eadem in utroque militet ratio, delictum videlicet excessus; eadem adversus utrumque procedit Juris dispositio, pœna nimirum per

allegata Jura disposita, *arg. c. Inter Corporalia 2. de translat. Episcop. leg. ideo ff. de legibus ibi:* [semper quasi hoc legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertineat, quæ quandoque similes erunt: quia non possunt articuli sigillatim comprehendi, sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is, qui Jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita jus dicere debet], uti habetur in *L. non possunt ff. eodem.*

Et sane cum cap. *fin. §. ut autem*, disponat simpliciter, ut Conservatores, limites suæ potestatis excedentes, suspensionem prædictam incurrant; & nomine Conservatorum ex dictis *assertione prima n. 8.* ipsimet veniant, & comprehendantur Subconservatores; quemadmodum nomine Delegati, ipse etiam venit subdelegatus, *c. Licet, & c. Ex litteris de Offic. Deleg. cap. Si a subdelegato, juncta rubr. eod. tit. in 6., L. More Majorum, ff. de Jurisdictione omnium Judic., L. 1., & tot. fere tit. ff. de Offic. ejus, cui mandata est Jurisd.* præsertim cum immediate antea dictum cap. *fin.* Subconservatorum fecerit mentionem; omnia, quæ de Conservatoribus in dicto cap. *fin.* disponuntur, de Subconservatoribus etiam disposita intelliguntur; & consequenter pœna suspensionis ab Officio per annum, ipso facto incurrenda per Subconservatorem, limites suæ Potestatis excedentem, ac excommunicationis latæ sententiæ a Parte, excessum procurante subeunda, ne eadem res duplici jure censetur, contra *c. circa, de Prælat., c. Cum in tua, de decim., & L. Cum qui ff. de usucap. cum similibus.*

Dico Quarto: Subconservator Electus Regularium, legitima existente causa, potest suspectus recusari, quemadmodum Conservator: cujus tamen Justam recusationis causam debet recusans coram Conservatore, non coram alio probare; ut de Subdelegato Apostolico statuitur in cap. *super quæstionum §. quem vero de Offic. deleg.*

Dico Quinto: potest etiam a Subconservatore appellari. Sed ubi ab eo contingerit appellandum, si Conservator etiam quo ad unam causam totam suam jurisdictionem Subconservatori commiserit, de jure Canonico ad solum Papam interponenda est Appellatio. Si tamen aliquid sibi de jurisdictione reservaverit, ad ipsum Conservatorem appellandum. Assertio propugnatur a *Monet. cap. 9. quest. 5. conclus. 5. n. 187., Pasqualiz. in addit. ad Laur. de Francb. tit. de Cons. quest. n. 845., & alii.* Ac

Quoad primam partem liquet ex eo, quod de Papæ Delegato cavetur in *c. Super quæstionum §. porro de Offic. deleg.* ibi: [Cum delegatus a nobis Jurisdictionem suam in alium transfert totam, si fuerit appellandum, non ad eum, sed ad nos appellari debebit.] Et rite quidem; nam si Conservator totam suam jurisdictionem transtulerit in Subconservatorem, non remanet penes ipsam alia Jurisdictione, vi cujus in causa Appellationis procedere possit.

Dixi in Assertione de Jure Canonico: siquidem de Jure Civili semper ad Conservatorem appellandum est, *L. 1. ff. quis, & in quo appell., L. precipimus §. hæc si, C. de Appellat.,* cum Jurisdictione de Jure Civili numquam ita censetur in totum committi, quin aliquid ipsius remaneat etiam apud committentem.

Quoad secundam partem etiam liquet Assertio ex eodem textu, sed a contrario sensu. Si enim eatenus a Subconservatore nequit ad Conservatorem appellari, quatenus totam suam jurisdictionem tran-

tran-

transulit Conservator in subconservatorem; Ergo si totam non transulerit, sed aliquam sibi referaverit, poterit ad ipsum appellatio interponi, tum etiam ex *cap. cum te, de Offic. delegat., & c. si delegatus eodem tit. in 6.*

Verum secunda hæc Nostræ Assertionis Pars nonnullas patitur exceptiones; quarum

- 22 Prima est, ubi Conservator, qui subdelegavit, & non in totum, excommunicari, vel mori contingat; in hoc siquidem casu, nam per expectationem abolitionis, vel successoris, præjudicium litigantibus inferatur, vel plus æquo prorogetur causa, a Subconservatore ad Papam appellatur, ut propter insinuatam rationem disponitur in *cap. si is, cui causa, de Offic. deleg. in 6.*
- 23 Secunda, ubi a Subconservatore non in totum, appellari contingat, ex eo, quia non admittit exceptionem, per quam denegatur etiam Conservatorem Jurisdictionem habere: quia in hoc casu si appellans, ad Conservatorem appellaret, & non ad Papam, foret sibi ipsi contrarius; cum per appellationem fatetur, Conservatorem habere illam jurisdictionem, quam antea pernegarat; ut propter hanc rationem disponit *Cap. si a subdelegato penult. de Off. deleg. in 6.*
- 24 Tertia, ubi appellatio interponeretur ad Papam, eamque prosequeretur Appellans, non contradicente Appellato, *Rot. decis. 16. de Offic. deleg. in Novis., Gemin., & Joan. de Fantuc. in cap. si delegatus de offic. deleg. in 6., Felin. in cap. super quaestionum §. porro n. 13. de Offic. deleg. & a fortiori, ubi Partes expresse consentirent, ut appelleretur ad Papam, Rot. decis. 21. de appel. in Antiquior. Felin. dic. n. 13.*
- 25 Quarta, ubi Conservator aliquot sibi actus reservasset, illosque jam ante Appellationem expedisset, *Gemin., & Fantuc. dic. cap. si delegatus, Felin. cit. n. 13.* ex eo, qui textus *cit. cap. si delegatus, & §. porro* reservationem considerant jurisdictionis, quæ per expeditionem actuum reservatorum cessat.

Quinta, ubi Conservator dumtaxat sibi Consiliarium reservasset, cohærenter ad *textum in cap. si pro debilitate, de Offic. deleg. Felin. dic. n. 14.* cum hoc non faciat, quin Conservator commiserit vices in totum, *Gloss. singul. dic. Cap. Si pro debilitate, v. consulere.*

Sexta, ubi Conservator alios actus, qui jurisdictionem non sapiunt, sibi retinisset, *Felin. ubi sup. cum dic. Cap. si delegatus, & dic. §. porro,* requirant expresse, ut aliquid de jurisdictione referretur.

Septima, ubi causa fuisset Subconservatori delegata cum clausula: [donec Conservator vices suas duxerit revocandas] & Subconservator appellationi, etiam ante revocationem hujusmodi detulisset, *Rot. cit. decis. 21. de appel. in Antiquior:* ex eo, quia cum Subconservator appellationi detulit, fecit actum validum, ex quo omnimoda jurisdictionis erat penes eum, donec Conservator vices suas ad se duxerit revocandas.

Octava, ubi unus ex duobus Conservatoribus cum clausula: [si non ambo &c.] & [appellatione remota] subdelegat alteri non in totum. Tunc enim ut non potest Subconservator alteri subdelegare, nec appellatione remota procedere; ita neque ab eo fieri potest appellatio, nisi ad Papam, *dic. Cap. Super quaestionum §. si vero, de offic. deleg. ibique Gloss. v. si non possunt ambo, Abb. dic. §. porro a n. 6. Jo. Andr. in addit. ad specul. tit. de Appel. §. nunc tractemus n. 11.* contra eundem speculatorem contententem, stante in rescripto dicta clausula [si non ambo,] appellandum ad Papam.

Nonæ demum, ubi duo ex tribus Apostolicis Conservatoribus, duobus aliis subdelegaverint vices suas, non in totum, ipsique Subconservatores cum tertio Conservatore in causa delegata processerint: si ab his, tertio videlicet Conservatore, & Subconservatoribus appellatione interponenda sit, ad Papam appellandum, non ad Conservatores subdelegantes, cohærenter ad *Cap. si duo, de off. deleg. in 6.*

ARTICULUS TRIGESIMUS SEPTIMUS:

*An, & qualiter expiret, aut suspendatur
Judicis Regularium Conservatoris officium.*

Ubi

*An per Mortem naturalem, vel civilem Servitutis,
Relegationis, Exilii, Excommunicationis,
Suspensionis, &c.*

Dico Primo: officium Judicis Regularium Conservatoris temporaneum est, non perpetuum; etsi perpetua, non temporalis sit Potestas illum eligendi, Regularibus indulta, ex dictis *art. 6. asser. 3. n. 9.* Assertum liquet ex eo, quod nedum suspendi, sed multipliciter etiam potest expirare, scilicet per mortem naturalem ipsius Conservatoris; non

autem per civilem, per quam dumtaxat suspendi valeat; per renuntiationem muneris, ab eodem Conservatore factam: per lapsum quinquennii, ad quod tantummodo eligi potest superius stabilitis *art. 13. asser. 6. n. 35.* per amotionem intra quinquennium a Regularibus exercitam: & per causæ avocationem a summo Pontifice factam, ut sequentibus articulis distincte fiet satis, insinuat

modos, quibus Jurisdictio Conservatoris expirat, aut suspenditur recensendo. Itaque:

- 2 Dico II. : officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per mortem ejusdem naturalem, etiam quoad negotia cæpta. Assertio manifesta est ex vulgari Proloquio, quod ortum habuit ex §. *deinceps Aurb. de Nuptiis*, scilicet [*Mors omnia solvit*] Omnia nimirum bona, & jura, quæ homo habebat dum viveret, atque adeo jurisdictionem etiam.
- 3 Quod si divinitus Conservator statim a mortuis resurgeret; jurisdictionem quoque resurrectionem in eo, contendit *Monet. Cap. 10. Q. 3. n. 148.* quemadmodum cetera bona & jura; sicque una cum vita officium recuperabit Conservator redivivus; non secus, ac reliqua bona, & jura reasumet ex traditis per *Gloss. Communiter receptam in Q. ex bis ff. de Leg. ibique Alberic., & Alex. in L. si Marito n. 5. ff. sol. Matr. Clar. §. testamentum. Q. 86., & alios.*
- 4 Nec officit, quod soluto per mortem naturalem carnali Matrimonio, non recuperat Conjux redivivus superstitem; quemadmodum soluto Spirituali, quod cum sua Ecclesia Cathedrali contraxit Episcopus; & cum sua Religione Professus in illa, non recuperat Ecclesiam suam Cathedrallem Episcopus, a mortuis suscitatus; nec propriam Religionem Religiosus professus, ut docet *Abb. in Cap. fraternitatis de Figid. & malefic., Petrus Navar. tract. de restit. lib. 1. Cap. 2. a n. 3. Tiraquel. in repet. L. si unquam v. suscepit liberos n. 170. C. de revocan. donat., & alii.*
- 5 Id siquidem eo est, quia Matrimonium carnale omnino, & irrevocabiliter dissolvitur per mortem, ut firmant passim doctores ex illo 1. *ad Cor. 7.* [*Mulier alligata est Legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat.*] Et ad *Roman. 7.* quemadmodum omnino, & irrevocabiliter dissolvitur Matrimonium spirituale, quod Carnali æquiparatur, inter Episcopum, & Ecclesiam ininitum, de *Cap. Inter corporalia, Cap. quarto, & Cap. licet, de translat. Episcop.* ac inter Religiosum professum, & suam Religionem, *arg. Cap. 2., Cap. viduas, Quæ Christo, Cap. bi, qui, 27. quæst. 1. & Cap. ex publico, de conver. conjugat. ibique DD. cum Evarar. in loc. a Matrim. carn. ad spirit., & Petr. Navar. n. 9.* Non dissolvitur tamen omnino, & irrevocabiliter per mortem naturalem Jurisdictio Conservatoris.
- 6 Nec etiam officit, quod Religiosus defunctus, qui dum viveret fuit in Conservatorem deputatus ratione Abbatiz, aliæve dignitatis in Religione, si reviviscat, ut Religionem non recuperat, ita neque Abbatiam, & consequenter nec Jurisdictionem Conservatoriam, quæ Abbatiam, aliæve dignitatem Ecclesiasticam requirit in Conservatore: quodque Episcopus defunctus, qui ratione Episcopatus fuerat Conservator electus, reviviscens, ut Ecclesiam non reasumit, ita neque titulum dignitatis recuperat, unde possit Conservatoriam Jurisdictionem habere: & tandem quod deputati in Conservatores ratione dignitatis, vel Personatus in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata, vel ratione Abbatiz, Prioratus, & commendæ secularis, intra quinquennium mortui; si reviviscant, officium Conservatoris non recuperent, quia non reasumunt qualitatem præfatæ dignitatis, ratione cujus fuerunt in Conservatores electi, juxta doctrinam *Gloss. in Extravag. suscepti, cum vacantium, no sed. vac.*
- 7 Non officit, inquam, cum ad perseverandum

in munere Conservatoris, satis superque sit, quod qualitas Ecclesiasticæ dignitatis, sicut & Judicis Synodalis fuerit tempore deputationis, & electionis; nec requiratur, quod perseveret toto quinquenni spatio, ut supradictum est *art. 11. asser. 2. n. 3.* & infra etiam dicemus.

Ceterum, quod Episcopum concernit; etsi probabilis sit illorum sententia, quæ sustinet, Episcopatus ordinem non imprimere characterem, distinctum a Sacerdotio; probabilior mihi est opposita, quæ docet, characterem distinctum imprimere, pro qua pugnant *Abbas, & Canonistæ passim in Cap. 1. de Ordin. ab Episcop. qui renun. Episcop.* sicut & in *Can. clericos dist. 21. can. Perlebis dist. 25. can. 1. dist. 31. & Cap. cum contingat de Ætate & qualit. cum Theologis in 4. dist. 24. & juxta hanc sententiam Episcopus Conservator, e vivis decedens, per resurrectionem statim sequitiam Conservatoris Potestatem reasumit; cum adhuc perseveret in eo qualitas dignitatis, & characteris Episcopalis, ratione cujus, dum viveret, fuit in Conservatorem deputatus.*

Dixi per resurrectionem statim sequitam, ita nimirum, ut successor defuncto Conservatori nondum electus sit. Ubi siquidem facta est hujusmodi successoris Electio, conservator redivivus, neque quoad negotia cæpta poterit Jurisdictionem recuperare, ex *L. mortuo Judice ff. de Judicium captivitate; Cap. Quoniam Abbas, de offi. deleg. & Cap. Pastoralis §. præterea, de offi. ordinar.*

Dico III. Officium Judicis Regularium Conservatoris non expirat in uno ex duobus simpliciter datis, per Mortem alterius. Assertio manifesta est ex superius insinuat *art. 13. asser. 3. a n. 20.* ubi de numero Conservatorum eligendorum: scilicet Conservatores, simpliciter datos, censerit datos in solidum, ita ut unus sine altero procedere queat, seu de cetero considerentur ut Judices ordinarii, & exemptorum a jurisdictione Ordinarii loci, ad terminos juris novi, & novissimi; juxta quam considerationem omnes concedunt assumptum ex *L. unica ff. de offi. Consul. si ve tamquam delegati ad universitatem causarum, ad terminos juris antiqui; in qua consideratione conservatores, simpliciter datos, censerit datos in solidum, admittit communior doctorum sententia. In opposita autem opinione, contendente Conservatores ad terminos Juris antiqui, non Ordinarios, sed Delegatos ad Universitatem causarum, datos simpliciter, censerit datos simul, & non in solidum; per mortem unius ex duobus ita datis Conservatoribus expirat in altero Conservatoris Officium ut liquet ex *cap. penult. de Offic. Deleg. ibi* [uno delegatorum rebus humanis exempto, Officium eorum expiravit]. Et ratio est manifesta, cum neuter illorum in hac sententia sit Judex in solidum, ut judicare valeat, sed loco unius tantum ambo positi sint, & ambo judicare jussi, *L. Duo ex tribus ff. de re Judicata, cap. Causam Matrimonii c. Cum Causa de Offic. Deleg. cum similibus.**

Idem est Judicium, si alter ex duobus Conservatoribus reddatur infamis, aut alias de Jure inhabilis ad judicandum, *Gloss. comm. recepta in dicto c. penult. per tex. in c. Sciscitatus de rescriptis: vel tamquam suspectus via Juris removeatur, per tex. in c. licet de Offic. Deleg. Non tamen si amoveatur a Principe; cum in hoc casu consolidetur potius Jurisdictio in superstitite, ut notat *Dec. in dic. c. Causam n. 3. ex L. cum Prætor ff. de Judic.**

Idem dicendum, si Conservator alteri commissif-

- set vices suas, & deinde mortuus esset, sed postquam Subconservator uti Jurisdictione cœpisset; quia tunc perseveraret Conservatoris officium in superstitite, & Jurisdictio perpetuaretur in Subconservatore, ita ut cum eo posset superstes Conservator procedere, cohærenter ad *tex. in dicto cap. Cum Causa*. Secus tamen, si ante mortem Conservatoris Subconservator non cœpisset jurisdictione uti, *dict. c. Cum Causa, & dict. cap. licet de Offic. Delegati* ubi Doctores passim, contententes exspirare in hoc casu Conservatoriam Jurisdictionem
- 14 in superstitite, Quemadmodum non exspiraret, imo perpetuaretur in Conservatore superstitite Jurisdictione, illi demandata a Collega, si ante hujus mortem collega superstes uti cœpisset Jurisdictione: exspiraret tamen, si nullum ejus usum posuisset, ut expresse disponitur in *dicto c. Licet*, ibi: [si vero ante mortem illius Jurisdictione uti cœperit taliter demandata, vices suas, & illius poterit adimplere.]
- 15 Quod si duo Conservatores deputentur cum Clausula [quod si non omnes &c.] aut [siambo] &c. tunc per mortem unius non exspirat in altero superstitite Conservatoris officium, *Gloss. communiter recepta dic. cap. penul.*, & alii: inde moti, quia ubi adsit in commissione utraque prædicta Clausula, nequit alter sine altero procedere, nisi constet de impotentia alterius, *Cap. Prudentiam de Offic. Deleg.* Atqui de impotentia Conservatoris, sub tali Clausula deputati, constare dicitur, si is mortuus fuerit, *dic. c. Sciscitatus de rescriptis, & cap. Licet de Off. Deleg.*, ergo, cum jam purificata sit Jurisdictio, quæ conditionalis erat per dictam Clausulam, juxta *Gloss. & Doctores in dicto c. Prudentiam de Offic. Deleg. & cap. Cum plures ver. forma eodem tit. in 6.* potest superstes Conservator procedere, & sic non exspirat in eo per mortem alterius Conservatoris Officium.
- 16 Item dicendum, si duo Conservatores deputentur cum clausula: [ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum Apostolicum exequatur:] vel alia consimili, scilicet ut explicant *Gloss. & Doctores in dic. c. Cum plures v. Consimili de Offic. Deleg. in 6.* [quod quilibet eorum in solidum, & per se judicare, & exequi possit:] vel [quod alter alterum non expectet, aut non requirat] cum in hoc casu per mortem unius Collegæ non extinguatur officium in superstitite: quia, stante tali deputatione, quivis illorum libere potest injunctum adimplere mandatum sine altero, hoc est, ut explicat in *dicto c. Cum plures Glossa, verbo libere*, etiam non requisito collega.
- 17 Si ex duobus Conservatoribus, simpliciter datis, alter, qui habet successorem in dignitate, ratione cujus datus est, moriatur; non exspirat Officium in Collega superstitite: immo neque in, & cum ipsomet moriente; sed hujus transit in successorem Jurisdictione, *c. Quoniam Abbas de Offic. Deleg.* Qui proinde successor expectandus est ad hoc, ut Conservator superstes procedat. Cum enim hic sit deputatus simul cum alio, nequit solus per se procedere, *dic. c. Causam Matrimonii, dicto cap. Cum Causa, de Offic. Deleg. cum similibus*. Quod si cum clausula [si non omnes &c.] deputati sint; non est expectandus successor: cum jam ex eo, quod Jurisdictio conditionalis purificata sit, ea in solidum penes superstitem remaneat ex supradictis.
- 18 Dico IV. Officium Judicis Regularium Conservatoris, quamvis per mortem naturalem ipsiusmet Conservatoris exspirat, ex hætenus dictis; non exspirat tamen, sed suspenditur per mortem Civilem ejusdem, seu stricte sumptam; qua nimirum vel Civitas simul cum libertate deperditur, & maxima Capitis diminutio nuncupatur; cujusmodi est servitus; vel sola Civitas amittitur, cujusmodi est Relegatio, Exilium &c., & minor, seu media capitis diminutio appellatur, *L. 2. in princ. L. Amissione in princ. & §. 1. L. Tuselas §. si libertate, & §. item cum Civitas, & L. Ult. ff. de Capitis diminutione Leg. 1. §. Capitis ff. ad Tertullianum, & Instit. eodem tit. §. 1, 2. & 3. cum simil.* sive large acceptam, quæ nimirum quæcumque mortis genus præter naturalem comprehendit, vocaturque minima capitis diminutio; cujusmodi est excommunicatio, quæ mors spiritualis dicitur, Teste *Ugol. de cens. tab. 2. c. 33. §. 7.* & aliis passim ex variis juribus, & *Tridenti. Sess. 23. de reform. c. 3.* sicut & suspensio, quæ mors jurisdictionis est quoad exercitium, & usum, &c.
- Affertio communissima distincte quoad singulas partes evincitur. Et
- Quoad primam de servitute; quia licet servus 19 nequeat esse Judex, *L. Cum Prætor §. non autem ff. de Judiciis L. Servus junctæ Gloss. C. eodem tit. & c. 1. v. moribus 3. quest. 7. ac c. Sciscitatus de rescriptis*. Si nimirum servitus sit a principio, ita ut nullus sit processus, ab eo factus, præsertim ubi non assistat communis error, vel certa scientia Principis, *L. Barbarius ff. de Offic. Prætoris*; secus tamen, ubi servitus superveniat; cum superveniens, jurisdictionem non tollat, sed tantum impediatur, & suspendatur, donec recuperetur libertas; unde libertate recuperata jure postliminii reasumit omnia bona, & jura pristina, *§. sed si ab hostibus cum duobus sequentibus Instit. quibus modis Jus Patr. Potest. solvatur, L. 1. & tot. tit. ff. de Captivo. & postlim. revers.* Sic licet furiosus nequeat 20 esse Judex, *dic. §. non autem*, si nimirum furor sit a principio, non ita tamen si superveniat; cum superveniens, jurisdictionem non tollat, sed dumtaxat impediatur, suspendaturque, donec sanitas recuperetur, *L. Judex datus ff. de Judiciis*: Sic etiam licet Episcopus, captus ab hostibus, nequeat durante captivitate jurisdictionem exercere; non tamen illam deperdit; sed illius dumtaxat impeditum, & suspensum, donec liber evadat, usum habet, ac exercitium, *text. in c. Si Episcopus 3. de suppl. neglig. Prælat. in 6. & §. sed si ab hostibus Instit. quibus modis Jus Patr. Pot. solv. ac L. Postliminii, & tot. fere tit. ff. de capt. & postlim. revers.*
- Nec officit, quod Officium Judicis Regularium 21 Conservatoris per mortem naturalem exspirat, non suspendatur, Lata siquidem inter naturalem, & civilem mortem obviat disparitas: cum illa tollat omne jurisdictionis fundamentum, quod est vita: non tamen hæc, quæ relinquit potentiam, seu jurisdictionem in habitu, licet tollat jurisdictionem in actu; seu exercitium, & usum illius. Quod tamen satis superque est, ne quis transmittere efficaciter possit jurisdictionem in alium, ut melius infra de Excommunicatione, & Suspensione videbimus.
- Per supervenientem igitur servitutem officium 22 Conservatoris non exspirat, sed suspenditur: unde si Conservator deputatus sit solus, durante in ipso servitute, nullatenus procedere potest; sed expectandus est successor in dignitate in casibus, in quibus eo ipso cum dignitate transeat jurisdictione Conservatoris, de quo punctio infra. Vel eligendus alius, si pars id in facultatibus habeat. Vel tandem recurrendum ad Papam, qui alium assignet,

gnet, vel adjunctum, c. Si is, cui Causa, de Off. Deleg. in 6. cum siml.

23 Quod si deputatus sit simul cum alio, & cum Clausula [quod si non omnes;] recurrendum ad Collegam, qui solus procedere valet propter impotentiam alterius: & multo magis, si ambo deputati sint in solidum, *rex. de c. Cum plures v. porro.* Idque, seu tempore servitutis supervenientis negotium ceptum sit, sive non ceptum; cum allegata jura, & Doctores non distinguant, & militet eadem ratio: immo & expresse caveat laudatus *textus cit. t. Cum plures vers. porro,* scilicet quod uno taliter Delegatorum negotium commissum inchoante, poterunt alii se de eodem, intrmittere, si vel infirmitate, vel alia justa causa contigerit impediri. Nisi tamen impeditus (notant ibidem *Gloss.*, & Doctores) Subconservatorem instituisse, qui jam cepisset, jurisdictione uti: quia tunc opus est, quod etiam Subconservator impediatur, ut sine eo Conservatoris substituentis collega non impeditus procedat. Addit *Joannes Andreas ibidem verbo nequibunt*, quod si Conservatores deputati sint cum dicta Clausula. [Quod si non omnes]; tunc impeditus, cessante impedimento, etiam post ceptum negotium admittendus sit.

24 Quae hactenus dicta sunt de servitute, quae maxima capitis diminutio est, procedunt, & quidem a fortiori, de Exilio, quae minor capitis est diminutio. Si enim per servitutem, qua Civitas in simul cum libertate deperditur, suspendatur, non exspiret Judicis Regularium Conservatoris officium; a fortiori non exspirabit, sed dumtaxat suspendetur ejusdem Judicis Conservatoris officium per Exilium, quo sola Civitas, non etiam libertas amittitur.

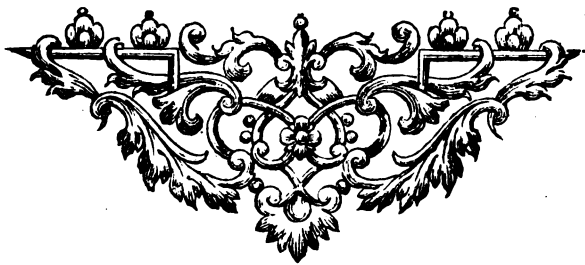
25 Quoad secundam partem de Excommunicationem probatur assertio, tum ex textu expresso in *c. Ad probandum de senten. & re Judic.*, & in *c. Si is, cui, ubi Gloss. & Doctores* passim tum ex eo, quod Generale sit, ut per excommunicationem suspendatur jurisdictio cujusvis judicis, etiam laici, ejusque exercitium, ususque tollatur, donec absolutio habeatur; *can. Audivimus 24. q. 1. dic. cap. Ad probandum de sent. ex re Judic. c. Adversus de Imm. Eccles. c. Excommunicamus, §. credentes, de Haret. c. Romana 1. de Offic. Vicar. in 6., Ugol. de censur. tab. 1. c. 4. §. 4. & tab. 2. c. 11. in princ. Sayr. de censur. lib. 2. c. 6. n. 1. & 2., & alii*, quibus patrocinatur eximius *Suarez disp. 14. sect. 1. n. 1., & 2.* adeo ut, exemplificat *Ugol. dic. c. 11. a n. 3. cum aliis*, sententiae, latae a Judice Excommunicato, nullae sint; & nulla delegatio, seu concessio Judicis facta; nullique demum actus jurisdictionis, etiam voluntariae.

Quamobrem ubi duo sint Conservatores dati simul, vel simpliciter; si alter eorum sit excommunicatus, alter solus nulliter procedet, ut liquet de delegato *ex cit. c. Ad probandum.* Deputati vero cum Clausula. [Si non omnes]; licet procedere queat ille, qui non est Excommunicatus, sine collega excommunicato, *dic. c. Sciscitatus, ibique Gloss.*, si tamen cum excommunicato procedat, nulliter procedet, *Abb. in c. Cum super Abbatia, n. 10. de offic. Deleg. & dicta c. Ad probandum n. 4. & ex eo Soc. in cit. c. Sacris num. 269. de sent. Excomm. Sayr. ubi supra nu. 16., Ugol. dic. c. 11. §. 1. n. 3.* qui tamen limitant, nisi in hoc casu adesset clausula: [Et praedicta facimus tam conjunctim, quam divisim, sive in solidum, & omni meliori modo &c.]

Hactenus dicta procedunt de Conservatore Excommunicato, & quidem denunciato; vel ita notorio Clerici percussore, ut nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, juxta *Extravag. Martini Quinti in cap. [Ad evitanda scandala]*, ut notant Doctores passim cum *Suarez disp. 14. sect. 1. n. 4., Sayr. lib. 2. c. 6. n. 1., & cap. 12. n. 6., Sanch. de Matr. lib. 3. disp. 22. n. 31. & 32., Cum Excommunicatus non denunciatus, vel percussor Clerici non Notorius modo dicto, vitandus non sit, valide procedat, donec pro tali fuerit declaratus.*

Quoad tertiam denique partem de suspensione probatur assertio; quia suspensio si sit simpliciter lata, ea suspensionem inducit a Jurisdictione, ut probat *rex. in c. Quia diversitatem, de concef. praebendae, & docent Ugol. de Censur. dic. tab. 4. cap. 14. §. 1., & Suarez disp. 25. Sect. 2. a num. 7.* contententes, suspensum per dictam suspensionem simpliciter latam censi ab officio, & beneficio quoque suspensum. Suspendio autem ab officio suspensionem etiam continet a jurisdictione, ut docent passim Doctores in *c. Cum dilectus, de consecr. Ugol. tab. 2. c. 11. in princ., & tab. 4. cap. 6. §. 1., Sayr. lib. 4. c. 5. a n. 1. Suarez disp. 26. sect. 1. n. 3. & 4., & alii.* Si vero est suspensio specialis a Jurisdictione, extra dubium est, ut probant *Sayr. lib. 4. c. 4. n. 20., Ugol. tab. 4. c. 6. §. ultim., & cap. 11. fere per tot., & alii.*

Quamvis, ut per suspensionem Conservator amittat jurisdictionis usum, & exercitium, saltem quoad validitatem actuum, debeat etiam esse denunciatus; non secus, ac ex supradictis ut per Excommunicationem illum deperdat, ut notant *Suarez disp. 36. sect. 2. n. 2. Sayr. c. 12. nu. 24., Covarr. in c. Alma Mater par. 1. §. 2. n. 6. §. 6. n. 8., & §. 11. num. 4. de sent. Excomm. in 6., Ugol. de cens. tab. 1. c. 13. §. 7. n. 1. & 2., & alii.*

ARTICULUS TRIGESIMUS OCTAVUS.

*An Officium Iudicis Regularium Conservatoris
exspiret, aut suspendatur, vel transeat in Suc-
cessorem per dimissionem, aut mutationem di-
gnitatis.*

Ubi

*Quenam Dignitas proprie habeat Successorem. Et
quandonam commissio, seu Deputatio Conserva-
toris censenda sit realis, & transiens in Suc-
cessorem, quando Personalis, & in illum non
transiens.*

Dico I. Officium Iudicis Regularium Con-
servatoris quamvis per mortem Civilem
striete sumptam, seu per servitutem,
Exilium, &c., Et per late acceptam,
puta per Excommunicationem, & sus-
pensionem non exspiret, sed suspendatur ex dictis;
non exspirat tamen, immo neque suspenditur, seu
quoad negotia cepta, sive etiam quoad non cepta
per renuntiationem dignitatis, aliumve modum,
quo dignitas, ad deputationem Conservatoris re-
quisita, & cujus titulo fuit Regularium Conser-
vator Electus, post eiusdem creationem amitti-
tur; quæ sane dignitatis amissio per renuntiationem,
aliumve modum contingens; una est ex
speciebus mortis Civilis late sumptæ, ut ex *cap.
In Apibus, §. ecce 7. quest. 1.* cum aliis de re-
nuntiantem beneficio comprobatur *Flamin. de resignat.
Benef. lib. 1. quest. 16. n. 27., & l. 3. q. 3. n.
10., & q. 5. n. 32.* immo neque transit in suc-
cessorem, si deputatio Conservatoris sit Persona-
lis, seu facta sub nomine personæ; licet in suc-
cessorem transeat, si deputatio realis sit, seu sub
nomine dignitatis facta.

Assertio propugnatur a *Confess. in summar. ma-
ter. Privil. Mendic. tit. 4. Cap. 5. vers. Canonici
quoque, Moneta de Conserv. cap. 10. quest. 3. con-
clus. 4. a num. 172., & conclus. 5. a n. 201.* Et

Quoad primam partem, quod nimirum Conser-
vatoris Officium non exspiret, nec suspendatur
quoad negotia, seu cepta, sive etiam non cepta,
per renuntiationem dignitatis, immo neque tran-
seat in dignitati succedentem, si deputatio sit per-
sonalis, seu facta sub nomine Personæ, convin-
citur paritate Delegati Apostolici, cujus munus
alicui sub nomine proprio commissum non exspi-
rat, neque suspenditur, nec transit in successorem
per amissionem qualitatis, cujus intuitu delegatio
commissa est; cum satis superque sit, illam ad-
fuisse tempore Electionis; seu deputationis eiusdem,

nec requiritur, quod etiam tempore executio-
nis, & processus existat, ac perseveret, ut docet
*Gloss. in c. Statutum v. Canonici in fin. de rescript.
in 6.,* ubi de Canonico Cathedralis, Apostolicæ
Sedis Delegato ratione Canonici indistincte pro-
nuntiat, quod modo sit Canonicus tempore datæ
commissionis, licet talis non sit tempore præsen-
tationis, poterit utique procedere. Quam Glossæ
doctrinam amplectuntur passim doctores ex illa ra-
tione; quia cum disponens requirit aliquam qua-
litate pro certo tempore; sufficit, quod ea adsit
illo tempore, ut ex variis iuribus probatur *Dec. in
c. Quoniam, Abbas n. 6. de Offic. Delegat., Imol.
Clement. 2. num. 14. de rescript., Tiraquell. tract.
Caus. cess. limit. 4. n. 1. & 3., Sanchez fuse lib.
8. de matr. disp. 37. num. 28., & alii.* Item alia
Gloss. in dicta Clemen. 2. vers. principalis; asserens
absolute, quod Officialis, seu Vicarius Episcopi
principalis, si destinatus esse Vicarius, non proinde
delegatio illi facta sub nomine proprio exspiret.
Item *Gloss. Bern. in dicto cap. Quoniam Abbas, v.
Substitutum, de Off. Delegat.,* sustinens delegatio-
nem, alicui sub nomine proprio factam, non tran-
sire ad Successorem Delegati præmortui, aut di-
gnitatem amittentis. Quod etiam docent *Sanchez
de Matrim. l. 8. cit. disp. 27. n. 22., & alii* com-
muniter. Sed in proposito Iudex Regularium Con-
servator & ipse Delegatus Apostolicus est; & de
Apostolico Delegato Bonifacius VIII. in *c. Sta-
tutum in prin.* videtur qualitatem dignitatis, per-
sonatus, Canonici Cathedralis &c. requirere
tempore commissionis dumtaxat, dum ait: [fan-
cimur igitur, ut nullis, nisi dignitate præditis,
aut personatum obtinentibus, seu Ecclesiarum Ca-
thedralium Canonicis, Causæ auctoritate litterarum
Sedis Apostolicæ, vel Legatorum eiusdem de ce-
tero committantur. Et hisce iisdem fere verbis,
quibus usus est loquens de delegato, utitur etiam
idem Bonifacius, loquens de Conservatore in *cap.
fin. de*

ſn. de Offic. Jud. deleg. in 6. ſic [Hac Conſtitutione, perpetuo valitura, fancimus, ut Conſervatores de cetero deputari non poſſint, niſi Epiſcopi, vel eorum Superiores, aut Abbates, ſeu dignitates, vel Perſonatus in Cathedralibus, vel Collegiatis Eccleſiis obtinentes.] Ergo &c.

- 6 Confirmatur aſſertio noſtra quoad primam ſui partem ex declaratione *Sac. Congr. die 21. Maſi 1587.*, quam refert *Peyr. ſ. 3. num. 27.*
- 7 Nec officit, quod tam Delegatus ex *dic. cap. Statutum v. in nullo quoque*, quam Conſervator ex *cit. cap. final. v. Vices quoque*, nequeant committere vices ſuas, niſi unam habenti ex qualitatibus prædictis; ſicque videatur, quod idem facere debeat, in quacumque parte Judicii vices ſuas committere velint; cum præſertim inconveniens videatur, quod aliquis, nullam habens ex requiſitis qualitatibus, eo quod illam dimiſerit, poſtquam ei commiſſa fuerit cauſa, vel electus, ſeu deputatus in Conſervatorem; teneatur committere vices ſuas, non niſi aliquam ex illis qualitatibus habenti; & ſic Subdelegatus debeat eſſe dignior delegante, & ſubconſervator Conſervatore, ut arguunt nonnulli apud *Monetam citatum num. 173.*
- 8 Non officit, inquam; cum inconveniens non ſit, quod aliqua perſona, non qualificata tempore ſubdelegationis, qualificata tamen tempore delegationis, teneatur propter ſpecialem canonis diſpoſitionem ſubdelegare alicui perſonæ qualificatæ; quæ etiamſi talem qualitatem dimittat, retentura ſit ſubdelegationem: quemadmodum delegationem retinet delegatus, ſua qualitate dimiſſa, propter identitatem rationis: & aliunde delegatus licet ſuam qualitatem dimiſerit, aliquando tamen eam habuit; cujus proinde aliquem adhuc retinet fulgorem, *L. Senatorem ff. de Senator. L. ſn. ff. de Decur. cum aliis, quæ adducit Tiraquell. traſſ. cauſ. ceſſ. lim. 15. per tot.*
- 9 Nec item officit, quod ideo voluit Pontifex, ut cauſæ committerentur talibus perſonis qualificatis, ne, ut putat *Gloſ. dic. cap. Statutum in princ. v. Committantur*, laudata a *Dec. in cap. quoniam Abbas n. 6. de offic. deleg. & Imol. d. Clem. 2. n. 13.*, ne, inquam, per vilem, & pauroſum clericum Papa repræſentetur; quod in vilipendium cederet Apoſtolicæ Sedis, *Arg. can. in Sacerdotibus diſt. 61.* Quæ proſecto ratio nedum locum habet in principio delegationis, ſed etiam in medio, & fine, & in qualibet parte Proceſſus.
- 10 Non officit, inquam: quia, ut reſpondet *Imola diſt. n. 14. & Dec. in dic. cap. Quoniam Abbas n. 6.* assignata non eſt cauſa finalis; ſed dumtaxat impuſſiva, ob quam voluit Pontifex, ut cauſæ a Sede Apoſtolica prædictis perſonis qualificatis de cetero committerentur. Cauſa igitur finalis eſt, quoniam communiter Perſonæ, in dignitate conſtitutæ, reperiuntur habiles, & intelliguntur honeſtiores, & fideliores, cum jam fuerint in aſſumptione dignitatis approbatæ, *cap. nihil de Elect. & cap. Jamdudum de præben. quod etiam ſentit Gloſſ. communiter approbata diſt. v. Canonici v. nota ergo*, ubi alia ad id congerit jura.
- 11 Quæ de qualitate dignitatis dicta ſunt, proportionaliter intelligenda de qualitate Judiciis Synodalis: ob cujus nimirum omiſſionem nec expirat, nec ſuſpenditur, neque tranſit in ſucceſſorem Conſervatoris Officium, ſi ſemel interceſſerit in ejus deputatione; cum eadem utrobique militet ratio. Et hic etiam faveat declaratio *Sacr. Congreg. Epiſc. & Regul. 11. Auguſti 1645.* tenoris ſequentis [non expirat juridiſtione Conſervatoris rite electi ex eo, quod poſtea deſinat eſſe Judex Synodalis] apud

Nicol. in Lucubr. tom. 2. Capon. lib. 1. de Conſerv. n. 11., & alios.

Atque hic advertendum, Primam hanc noſtræ 12 conſuſionis Partem procedere, primo, ubi qualitas dignitatis amitteretur, & non per adventum alterius qualitatis oppoſitæ: ut ſi, prædictus Eccleſiaſtica dignitate, Matrimonium contraheret; tunc enim conſervator una cum amiſſione qualitatis jaſturam juridiſtioneis pateretur, ut poſt alios docet *Sanchez lib. 8. de Matr. diſp. 27. n. 27.*

Et Secundo procedere, ubi eadem dignitatis 13 qualitas amitteretur, & non ob delictum: ut ſi quis ob aliquod patratum crimen a dignitate amoveretur, uti norant *Imol. 1. cit., Franc. d. cap. Statutum v. Secus autem; Dec. dic. cap. Quoniam Abbas num. 6. ex Bald. in cit. L. Generaliter per ten. in L. Caſſius, de Senator.*, ubi cavetur, quod Senator, amotus a dignitate ob turpitudinem, Judex eſſe non poſſit; & docet *Sanchez ubi ſupra num. 26.* Quod tamen eſt limitandum, niſi foret toleratus: nam interim uſque dum repellatur, poteſt procedere, *cap. ultim. 15. queſt. ult. cap. Inter dilectos, de exceſ. Prælat. & cap. ad probandum, de re judicat. Gloſ. ſingularis in Sum. 3. queſt. 7.* Et ubi a dignitate fuerit remotus, non autem ab adminiſtratione dumtaxat, vel ab ea ſuſpenſus, ut notat *Archid. in cap. Audivimus 24. queſt. 1.* & tradunt paſſim Doctores in *cap. 31 uno ſ. 1. de Cler. agror.*

Moneta loco ſupra citato Concluſ. 4. num. 172. 14 noſtram ſententiam intrepide propugnat, quoad negotia cœpta; dubitative vero procedit quoad non cœpta. Et *num. 180.* illam temperat quoad eadem negotia non cœpta, requires, ut ſaltem fuerit tranſmiſſa citatio, & ſic perpetuata juridiſtione: idque ob auctoritatem *Speculatoris*, qui *tit. de Jud. deleg. ſ. ſn. v. quid ſi cauſa*, inſinuat; quod, ad hoc ut perſona qualificata, qualitatem dimittens, poſſit eſſe delegatus, requiratur citatio. Quod etiam voluit *Franc. in Canonico a Canonicatu remoto. dic. cap. Statutum in princ. v. ſecus autem, & v. adverte 1.* Verum ut illos id male inſinuaffe, quippe contra communem ſententiam, deſinit ibi *Monet. n. 176.*, ita hic male propter eorum auctoritatem contra ſententiam communem, & propriam de Delegato prædictum ipſe temperamentum aſſumit.

Rurſus *Francum* in eo, quod citationem re- 15 quirat in Canonico, a Canonicatu remoto, parum ſibi conſtare reprehendit, eo quod paulo ante cum ceteris dixerit, ſufficere, eam qualitatem adeſſe tempore delegationis, licet poſtea non adeſſet tempore præſentationis. Sed ut parum ſibi conſtans ipſe quoque reprehendendus eſt *Moneta*, docens quoad Negotia cœpta non expirare Conſervatoris officium, qualitatem dimiſſa; ſicut & quoad non cœpta, ubi tranſmiſſa fuerit citatio: cum poſt citationem jam negotia dicantur cœpta, ceptum Judicium, commiſſio cœpta, tranſlata efficaciſſime, & perpetuata juridiſtione, ut pluribi ipſemet inſinuat *Moneta præſertim n. 57., 180., 202., & alibi; ac omnibus eſt in Confeſſo. Item Concluſ. 5. n. 201.*, ubi aſſerens; quod Perſonalis deputationis Conſervatoris, vacante dignitate, non tranſeat in ſucceſſorem; ſed citra caſum mortis naturalis poteſt ipſe deputatus Conſervator procedere; idem aſſerit, quod *Concl. 4. cit. n. 173.* ſcilicet, quod vacante dignitate, ratione cujus quis electus eſt Conſervator, ejus poteſtas non expirat, neque ſuſpenditur; ſicque nihil diverſum in *quinta Concluſione* dicit ab eo, quod dixerat in *quarta*. Quod ſi in hac dubitatione procedat quo-
ad

ad negotia non cœpta; non cohæret sibi ipsi *Moneta in supra dicta quinta Conclusione num. 201. & 202.* ubi procedit intrepide etiam quoad eadem non cœpta negotia, sic: [ex quo aperte sequitur, quod non transit in successorem in Officio, aut dignitate, quod expresse voluit *Glof. Bern. in cap. Quoniam Abbas. v. Substitutum, de offic. deleg.* ab omnibus Doctoribus ibidem recepta, docens delegationem, alicui sub nomine proprio factam, non transire ad successorem delegati præmortui, aut dignitatem amittentis, ut per *Sanchez lib. 8. de Matr. disp. 27. num. 22.* Et cum præd. *Glof.*, & Doctores non distinguant quoad hoc de negotiis cœptis, vel non cœptis; immo tempore commissionis non dicatur negotium cœptum, quoniam sequuta non est citatio; & in utrisque eadem plane ratio esse videtur, dicendum quoque erit, hanc priorem Conclusionis partem procedere, tam quoad negotia cœpta, quam non cœpta, prout in specie post *Franc.* tenet *Sanchez*, satisque probat. *dic. disp. 27. n. 25.*] Hactenus *Monet.* in quo, ut liquet, sibi ipsi manifeste contradicit: unde de incohærentia eamdem objurgationem meretur, quam ipse alteri non dissimulat.

16 Assertio quoad secundam partem, videlicet, quod Conservatoris officium, sub nomine dignitatis, transeat in successorem; probatur ex §. & hoc vero jubemus *Auth. Ut nulli Judicum col. 9. ubi* sic habet Imperator [& hoc vero jubemus observari ab omni administratore, ut si contingerit in scriptis nostram jussionem fieri ad aliquem Judicem, & interea iste quiescat ab administratione, is qui post illum suscepit dignitatem, accipiat eam, & insinuet: & si quidem privata est causa, implere eam, & assequi, quemadmodum ad eam promeruit rescriptum.]

17 Et ex paritate vacationis dignitatis per mortem naturalem, in qua Jurisdictio transit ad successorem, ut liquet ex *L. Mortuo Judice. ff. de Judicis*, ubi Paulus Jurisconsultus ait: Mortuo Judice, quod cum judicare oportuerat, idem eum, qui subditus est, sequi oportere: & *cap. Pastoralis. §. præterea, de offic. ordinar.*, ubi sancitur, quod [Mortuo delegato, qui excommunicavit, nemo absolvere poterit, nisi Papa (per se, vel per alium, ut supplet Glossa) aut ille, qui tali Delegato succedit in onere, & honore;] Et *ditto cap. Quoniam Abbas*, ubi statuitur: quod facta delegatione duobus simpliciter sub nominibus dignitatum, seu locorum, si, eorum altero præmortuo, superstes in causæ cognitione sibi successorem adjungat, rata, & firma est eorum sententia ex capite Jurisdictionis. Quorum ratio a priori illa est, quia dignitas, cui fit commissio, numquam moritur, *cap. si gratiose de rescriptis in 6.*, adeoque si illam habens decedat, transit in successorem, quippe qui ut habens talem dignitatem censetur una, eademque Persona cum præcedente. Jam cum eadem militet ratio in morte civili, quæ in naturali; eademque dignitas numquam moriatur, neque per mortem civilem, neque per naturalem habentis illam; eadem dicenda est, militare juris dispositio, *L. illud ff. ad L. Aquilianam, & L. A Titio ff. de Verb. obliq. cum simil.*

18 Demum probatur secunda nostræ Assertionis pars ex auctoritate Doctorum in *d. cap. Quoniam Abbas, d. cap. Statutum, & dic. Clem. 2.* quos inter, in specie de Translato, docet *Hofstiens. in summa tit. de recus. Jud. deleg. §. ultim. circa medium per tex. in cap. Si quis jam translatus 21. quæst. 2., cap. de Multa de præben., cap. Relatum il 2. de testament. & cap. in Apibus §. Ecce 7. quæst. 1.*

Sicut & notant *Bero. in d. cap. Quoniam Abbas, dec. in L. More n. 54. ff. de Jurisd. omni. Jud., & post: alios Sanchez cit. disp. 27. n. 7. & 24.* Quibus subscribit *Moneta n. 206.*

Atque hic notandum secundam hanc nostræ Assertionis partem procedere tam re integra, quam non integra, seu quoad negotia tam non cœpta, quam cœpta: quia ratio illa a priori, supra insinuata, quod dignitas numquam moritur, in qua præsertim fundatur hujusmodi delegationis transitus in successorem, æque militat in negotiis non cœptis, quam in cœptis.

Quæ cum ita sint; officium Judicis Regularium Conservatoris, sub nomine dignitatis commissum, seu per renuntiationem, sive alio quovis modo illa vacet, in successorem transmittitur, unde Commendatarius sub nomine Commendæ in Conservatorem deputatus, si illam renuntiet, Jurisdictionis transit ad successorem in commenda, *Purpurat. l. 1. n. 274. ff. de officio ejus, cui mandata est Jurisdictio, Dec. cit. cap. quoniam Abbas num. 4., & alii.*

Vicarius Generalis Episcopi, Electus Conservator ut Vicarius, si a Vicariatu removeatur, Conservatoris Officium transmittitur in Vicarium, qui post ipsum eligitur, ut docent *Glof. in d. Clem. 2. ver. Principalis, Zenzel., & Card. ibidem n. 6., Jacob. de Puteo*, dicens sic in *Rota* decisum esse *decis. 487. n. 1. lib. 2. Flamin. de resignat. Benefic. lib. 1. quæst. 11. ad finem*, & alii: moti ex eo, quod Vicarius nomen dignitatis sit, immo & ordinariæ, ut docent complures cum *Sbroz. de offic. Vicarii lib. 2. quæst. 55. n. 9., & Sanchez de Matrimon. lib. 3. disp. 29. n. 3.* Vereque successorem habeat in officio, ex *cap. 1. de offic. Vicar. in 6.* ubi vult textus, substitutum in Vicariatu representare, & gerere vices illius, qui prius erat Vicarius, sic [illos, qui vices ipsius gerunt]. ubi *Glof. v. ipse ait: [Officialis, vel Officialatus.]*

Et etiam si, addit hic *Abbas in cap. quoniam Abbas num. 11.* proprie, & strictè Vicarius Episcopi dignitatem non sonet, nec rigorosum successorem habeat in officio, ut malunt alii apud *Sanchez l. 8. de matrim. disp. 27. n. 8.*, contendentes proinde, Conservatoris Officium, sub nomine Vicariatus illi, qui Vicarius est, commissum, per ejus vacationem non transire in successorem; adhuc tamen in successorem transit: quia hæc est mens Pontificis, vereque consideratur ab ipso Vicarii Tribunal, dum hujusmodi commissiones delegat sub nomine Vicariatus. Quod, teste *Sanchez, ubi supra n. 10.*, praxis ipsa satis testatur; suadetque prudens, & suavis Ecclesiæ Gubernatio. Cum enim commissiones dispensationum, in foro externo concessarum, dirigantur semper officiali diocesano, si personales esset, & non reales, non raro perirent, magnæque expensæ in aliis impetrandis rescriptis persæpe fieri, oporteret.

Quod de Episcopi Generali Vicario dictum est, intelligendum vult *Sanchez loc. cit.* etiam de Vicario sede vacante, ac Prælatorum habentium jurisdictionem quasi Episcopalem in sua diocesi, nulli Episcopo subjecta: quia militat eadem ratio, & ipsamet praxis ita docet. Sicut & de Vicario Episcopi confirmati, licet nondum adhuc consecrati, ut addit laudatus *Sanchez n. 35.* E contra tamen:

Non transmittitur ad successorem Conservatoris officium, deputatum Canonico Cathedralis Ecclesiæ sub nomine Canonici, si a Canoniatu removeatur, vel alio quovis modo desinat esse Canonici, *Glof. d. Cap. Statutum v. Canonici, ibique Franc.,*

Franc. Gemin. sicut & Imola, & alii in d. Clement. 2., & Abb. Felin. ea, aliique per multi in d. Cap. Quoniam Abbas. quorum sententiam communem nuncupat Dec. num. 7. & 8. addens, id nedum procedere, si Ecclesia sit receptiva, seu determinatum canonicorum, & præbendarum numerum non habens; cum tunc canonicatus ille ad successorem non transeat & cum persona extingatur, utpote successorem non agnoscens, Cap. Dilato de præbend., sed etiam si Ecclesia sit numerata, seu certum habeat numerum Canonicorum, & præbendarum: quorum ratio est: quia Canonicatus proprie successorem non habet: unde expirat cum Persona, Cap. Dilato de præbend., & pari ratione commissio illi facta sub nomine Canonicatus sicque perinde se haberet talis deputatio, & commissio, sub nomine Canonicatus facta, ac si emanata fuisset sub nomine Personæ.

27 Nihilominus addit laudatus Sanchez ubi sup. n. 12., quamvis hoc in rigore verum sit; ex mente tamen Pontificis oppositum est decidendum; adeoque bene transire in alium, cui Canonicatus ille collatus est, Conservatoris officium, Canonico sub nomine Canonicatus deputatum, ubi hic quacunque ratione Canonicatum dimiserit.

28 Neque transmittitur Conservatoris officium, uni factum sub duplici nomine appellativo, quorum tamen alterum Jurisdictionis capax non est: ut si committatur *Præposito, & Capellano nostro*: neque transmittitur, inquam, ad eum, qui successor est in sola Capellania, non autem in præpositura, sed ad eum, qui in præpositura successor est, si duo distincti succederent in dictis officiis, *Abb. in dist. Cap. Quoniam Abbas n. 12. dec. ibidem n. 10. & alii.*

29 Quamvis ex adverso si Conservatoris jurisdictioni uni Commissa sit, habenti duas dignitates, ceteroqui ad Conservatoris officium etiam divisim sufficientes: & his ille destituatur, easdemque obtineant duæ Personæ distinctæ, ad utramque personam munus Conservatoris gradum faciat, *Abb. in d. Cap. Quoniam Abbas num. 13. Jo: Andr. in Cap. Rationi col. 3. vers. tertio vero casu de Reg. Jur. in 6. Alex. in L. qui liberis §. pen. ff. de vulgar. & Pupill. dec. in cit. cap. Quoniam Abbas num. 11.*

30 Quemadmodum si inversa vice munus Conservatoris commissum sit duobus sub nomine appellativo, puta Archidiaconatus, & Præposituræ, & unus a dignitate deficiat, quam obtineat alter, propria dignitate retenta, hic in munere succedit in solidum, ut contra *Gul. cum. in L. de die §. si fidejussor, ff. qui satis dare, & ibi Alexand. in fine, docent Joan. Andr. in addit. ad Spec. tit. de Judic. deleg. §. restat., & d. Cap. Rationi col. 4. Lap. alleg. 88. col. 2., & Dec. in cit. Cap. Quoniam Abb. n. 12., quibus favet textus in Cap. Quamvis, Cap. Licet, Cap. cum causa & Cap. super questionibus §. si vero de offic. deleg., quibus cavetur, quod ubi duo sint delegati, etiam simpliciter, possit alter judicium collegæ suam causam delegare, ut ipse solus procedat in ea.*

31 Neque demum transmittitur Conservatoris officium, quod erat in Episcopo, vacante Sede per mortem ejusdem naturalem, aut etiam civilem, puta per servitutem, aut per renuntiationem, translationem, depositionem &c., in Capitulum Sede vac., donec Ecclesia de successore provideatur. Quia licet transferatur in Capitulum Sede vac. per mortem naturalem Episcopi ordinaria ipsius jurisdictioni, & quidquid ipsi competit jure communi, & proprio Episcopi, eo ipso quod Episcopus est, *ex Cap. Illa, & Cap. fin. ne Sede*

*vac. Cap. Ad abolendam de hæretic. Cap. Cum olim, & Cap. His, de Major. & obed. Cap. 1. eodem tit. in 6. Cap. penul. & ult. de suppl. neglig. prælat. Cap. unic. de Infit. Cap. cum nullus, de temp. ordin. eod. lib. Clemen. statutum de Elect. sicut & per mortem civilem servitutis, ex d. Cap. pen. quin & renuntiationis, translationis, depositionis &c., ex Glos. Com. recepta dic. Cap. penul. ver. mortem; non transferitur tamen jurisdictioni delegata, ut ex allatis iuribus firmant passim doctores cum *Pavia. de potest. Cap. sed. vac. p. 1. quest. 19. Feder. de Sen. cons. 30. Franc., qui de communi testatur dic. Cap. unic., de major. & obed. in 6.* Nec quidquid Episcopo competit jure aliquo speciali, sive accidentali; ut præter alios docent *Felin. in Cap. Eam 10, de rescrip., Innoc. in Cap. Cum in cunctis n. 7. de Elect., & Abb. in Cap. Verum n. 9. de foro Compet.* Atqui jurisdictioni Conservatoris est simpliciter delegata; nec, nisi ex jure speciali seu accidentali competit, sive ex speciali commissione Apostolicæ Sedis, aut speciali facultate illum eligendi, ab Apostolica Sede derivata: ergo Sede Episcopali vacante per mortem qua civilem, qua naturalem Episcopi Conservatoris, Conservatoria ipsius jurisdictioni non transit in Capitulum, donec successor in Episcopatu supponatur,*

Hic tamen pro Coronide duo supersunt necessario expedienda, &

Primum; quænam sit dignitas, quæ proprie successorem habeat, adeoque illi Commissio facta ad successorem transmittatur,

Secundum; quandonam Commissio, seu deputatio Conservatoris censenda sit personalis, quando vero realis: non enim præcisè quia potestas Conservatoris alicui committitur, expresso solo nomine personæ, ut *Committimus Petro*; statim Commissio dicenda est Personalis; quemadmodum neque statim censenda realis, præcisè quia Potestas committitur expresso dumtaxat nomine dignitatis, ut *Committimus Archiepiscopo Messanensi*; cum possit aliquando commissio fieri expresso dumtaxat Namine dignitatis, & tamen illa realis non sit, sed Personalis: ut si Pontifex munus committat Archiepiscopo Messanensi, solo dignitatis Namine expresso, declarans tamen *se illi committere ob peculiarem scientiam, ac probitatis notitiam, quam habet de illo.* Quemadmodum ex adverso potest delegatio committi expresso solum nomine personæ, & nihilominus illa personalis non sit, sed realis: ut si Papa causam eidem deleget sic: *Thomas, cui Pastoralis sollicitudo in diocesi Messanensi, cum veneratione, & timore subditorum animos devinxit; committimus &c.* Et aliquando potest delegari munus utroque nomine expresso, ita nimirum, ut præcedat Nomen personæ, ut *Committimus Thomæ Archiepiscopo Messanensi*: quandoque vero præcedat Nomen dignitatis, ut *Archiepiscopo Messanensi Thomæ de Vidal Committimus*, in quo casu num personalis, an realis dicenda sit commissio, dubium & anceps est. Et ad primum expediendum,

Dico secundo, Illa dignitas proprie successorem habet; adeoque, commissio illi facta, ad successorem transmittitur, quovis modo ea vacet in prædecessore, quæ erigitur in perpetuum in Ecclesia, ut optime tradit *Dominicus in cap. statutum n. 8. de rescrip. in 6.* Ad secundum expediendum,

Dico tertio ad dignoscendum quando Commissio, seu deputatio Conservatoris sit personalis, quando vero realis, illa traditur regula generalis a Doctoribus cum *Sanchez cit. disp. 27. num. 3.* quod nimirum, si ex toto Commissionis contextu, aut ex subjecta materia colligatur, Committentem

tem

- tem habuisse respectum ad personam, quantumvis Commissio facta esset sub nomine dignitatis; illa censenda sit personalis: Sin autem colligatur, dignitatem respexisse, quantumvis facta dispositio foret cum sola expressione personæ, commissio dicenda realis. Et recte quidem; quia una præsumptio tollit alteram, & major minorem, *L. Divus ubi Bart. not. 2. ff. de in integrum rest. & cap. literas, ibique Abbas, & alii de præsumpt. Gloss. final. in cap. Transmissæ, qui fil. sint legit.* sicut & præsumptio specialis tollit generalem, *Bart. in L. cum de debito in primum ff. de probat., Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 30.* fortior autem est præsumptio, quæ ex verbis peculiaribus ipsius commissionis, aut ex subjecta materia sumitur, utpote quæ peculiaris est, quam generalis desumpta ab expressione Nominis, aut dignitatis personæ. Ergo &c.
- 37 Quod si neque ex contextu verborum, neque ex subjecta materia deduci queat, num committens respectum habuerit ad personam, an vero ad dignitatem; in hoc dubio id ex Nominis expressione conjectandum, ita nimirum, ut si in commissione expressum dumtaxat sit nomen personæ, aut ejusdem cognomen, Commissio reputanda sit personalis: sin autem expressum sit Nomen dignitatis, illa sit censenda realis; ut manifeste probatur ex *cap. quoniam Abbas de Offic. deleg.* ibi [quia sub expressis nominibus locorum, & non Personarum commissio emanavit:] *locorum*, idest *dignitarum*, quæ locis præfunt, ut explicat *ib. Panorm. n. 8.*
- 38 Quod si in commissione utrumque Nomen expressum reperiat, personæ nimirum, & insimul dignitatis; & neque ex conjecturis verborum, neque ex subjecta materia colligi possit, num delegatio personalis sit, an vero realis; in hoc casu non una est Doctorum sententia: commissionem ceteri realem, putat *Gloss. L. cum ita 93. v. hæredi ff. de condit. & demonstrat* quia prævalet qualitas dignitatis, utpote quæ potentior, ac firmitior est.
- 39 Sed *Bart. in L. More in fine ff. de Jurisdic. omn. Jud.*, ibique *Dec. n. 55., Jason n. 65., & Curtius junior in fine, Jacobinus in L. lectura n. 33., Anchar. cap. si gratuito n. 6. de rescript. in 6., Imol. in L. si Servus Communis n. 2. in primum ff. de stipulat. servet*; & alii, quibus subscribit *Monet cap. 10. quæst. 3. n. 219.* contendunt, attendendum esse utrum ex illis nominibus præcedat; & præcedente proprio, ut *committimus Thomæ Archiepiscopo Messanenfi*, commissionem esse personalem: realem vero, si dignitatis nomen præferatur, ut *committimus Archiepiscopo Messanenfi Thomæ &c.* Ubi etenim res dubia est, intentio committentis ex ordine litteræ deducitur, *cap. mandata in fine de præben. in 6., cap. si quis iusto in primum de Elect. in 6., L. quoties ff. de usu fructu.*
- 40 Alii tamen cum *Bart. in dic. L. si servus communis, Abbate conf. 93. in fine lib. 2., & cap. mandata n. 1. de præscript., ac cap. Quoniam Abbas n. 8. de offic. deleg.*, ubi *Cardin. quæst. penult., & Dec. n. 47., & 48., Bero. n. 19.*, ubi testatur de communi, *Paulo in L. pæn. ff. de reb. dub. n. 4. Fulgos. leg. more num. 25. ff. de jurisd. Omn. Judic., Gregor. Lopez. L. 47. in fin. tit. 18. part. 3., Menoch. de Arbitr. lib. 1. quæst. 68. n. 16., & 17. cum distinctione procedunt, ita, ut si committens notitiam habeat personæ, cui committit; tunc juxta regulam præcedentem personalis dicenda sit commissio, præcedente Nominis personæ: realis vero, si nomen dignitatis præcedat. Sin autem nullam habeat personæ Notitiam, utrumvis Nomen præponatur, dispositio censenda realis, quippe dignitati facta.*

Quam sane distinctionem eruunt laudati Doctores ex dicta *L. si servus communis ff. de stipulatione servorum*; quæ, cum Servus communis stipulatur dominis suis, distinguit, num præcedat Nomen proprium, an vero appellativum: quia in dubio, quod alteri postponitur, censetur apponi non principaliter gratia disponendi, sed gratia demonstrandi. Atque hæc doctrina, inquirunt, potest etiam nostro casui adaptari: siquidem quia primo ponitur nomen proprium, & deinde appellativum dignitatis, videtur Nomen proprium principaliter considerari, & sic in eo videtur dispositio fundata: Nomen vero appellativum videtur secundo respici, & apponi demonstrationis causa, & ideo potius attenditur nomen præpositum. Eruunt etiam ex *L. penult. ff. de reb. dub.*, ubi exprimens nomen proprium, & Officii, ac in alterutro errans; videtur in dubio considerasse, appellativum Officii, si non cognoscebat personas, perinde ac nomen proprium non esset adjectum. Ergo pariformiter, (arguunt citati Doctores), quando delegans nullam habet Notitiam delegati, videtur in dubio semper delegare dignitati: quando vero notitiam habet, videtur delegare, cujus nomen præponit.

Sed quamvis probabiliter omnes sentiant recensiti Doctores, ut ait *Sanchez disp. 27. cit. num. 20.*, probabilius tamen opinantur *Gloss. clem. 2. ver. principalis, de rescript., Joan. Andr. cap. statutum n. 17. de rescript. in 6., Archid. ibi n. 4., Alex. conf. 175. col. penult. n. 5. vol. 5., Imol. cap. Quoniam Abbas n. 8., ibique Bellamer. quæst. 4. n. 13., Bero. n. 21.* putans, hanc forte sententiam in puncto juris veriore, *Taucredus, & Brixiensis*, quos laudat, & sequitur *Henricus ibi n. 14., Flamin. de rescript. Benef. lib. 1. quæst. 11. n. 12. Sanchez ubi supra, & alii docentes*, commissionem semper esse personalem, utrumvis nomen præponatur.

Quod ex eo deducit *Sanchez* primo, quia nomen dignitatis generale est ad omnes, illam habentes; nomen autem proprium est speciale illius dumtaxat personæ, quæ nominatur. Sed nomen generale restringitur per speciale, ut non excedat personam nominatam. Ergo &c. minor est certitudo ubi genus, & species in unius persona concurrunt, genus per speciem restringitur ad illam, *cap. 2. de rescriptis, cap. Statuto, de decim. in 6.*

Secundo, quia ut etiam superius insinuavimus, verba debent aliquid operari, *L. si quando ff. de legat. 1., Cap. Abbat. de verb. signific. ver. contra quos facit*, ibi [cum privilegium sit lex privata, nisi aliquid specialiter indulgeret.] Et superfluitas in lege, aut decreto vitanda est, *cap. si Papa de priviil. in 6., ibi: [cum verba aliquid operari debeant] & L. 3. in prin. ff. de Jurejuran.* ibi: [nec frustra adjicitur] ita, ut nec una quidem dictio, immo nec syllaba in rescriptis Pontificiis debeat esse superflua, & sine effectu aliquid operandi, *Gloss. cap. solita cum tamquam, de major. & obed., Ssaphylæus de liter. grat. tit. de vi, & Effectu clausul. §. 1. n. 6. Simon de Pretis de interpretat. ult. lib. 2. interp. 3. dub. 2. solut. 5. & alii.* Sed expressio Nominis proprii superflua prorsus est, & nisi commissionem personalem esse, operaretur: nil siquidem aliud operari potest, cum alias Persona sit certa per expressionem certæ dignitatis, *L. nominatum, ff. de liber. & posthum.*

Tertio, quia textus *cap. Quoniam Abbas de Offic. Deleg.*, explicans, quando commissio sit realis, ait [sub expressis nominibus locorum, & non personarum] quasi dicat, ubi nulla prorsus nominis per-

personæ mentio facta est; cum negatio, quidquid post se invenit, destruat: magisque neget, quam affirmatio ponat, *Gloss. cap. Cum dilectis ver. a suspensis, de consuet.*

46 Quarto, quia a duplici eo nomine expresso duplex conjectura, & præsumptio colligitur: sed a nomine proprio specialis colligitur, & generalis a nomine dignitatis, *Bald. lib. 1. qu. 3. ff. de Offic. Consul. ergo cum specialis vincat generalem, Menoch. de arbitrar. lib. 2. cas. 472. num. 14., & de præsump. lib. 1. quæst. 29. num. 7.*, vincet præsumptio, & conjectura, desumpta a proprii nominis expressione, præsumptionem, & conjecturam, desumptam ab expressione dignitatis, ita, ut commissio censeatur personalis.

47 Nec officit *L. si servus communis*, in oppositum adducta: quia ibi nomen appellativum officii Pistoris æque ignotum erat, ac nomen proprium: & ideo non apparet, utrum illorum ad alterius determinationem apponatur. Secus tamen contingit in nostro casu. Quare *Gloss. citata* ait, commissionem, factam Vicario Episcopi, esse personalem, quoties nomen proprium Vicarii exprimitur. Et quamvis ipsa non explicet, etiamsi exprimat utrumque, clare tamen videtur, etiam in hoc casu loqui, ut notat *Abb. in dict. cap. Quoniam Abb. n. 10.*

48 Advertit tamen *Sanchez n. 18. ex Bart. in L. si servus communis*, & ibi *Angel. in prin. ff. de stipul. serv.*, *Abb. cons. 93. lib. 2.*, & *dict. cap. Quoniam Abbas num. 8.* ac ibi *Card. quæst. penult.*, *Dec. n. 49.*, & *Bero. n. 93.*, & *94.* quamcumque ex recentis opinionibus amplectamur, eam limitandam esse, nisi commissio, seu dispositio redderetur omnino inutilis, altero nomine attento: tunc enim in dubio censi debet, quod illud nomen inspectum sit, seu proprium, sive dignitatis, quod facit valere dispositionem; non autem, quod facit, eam irritam, & inutilem esse: quia in dubio ea semper interpretatio accipienda est, ut actus valeat, *l. Quoties ff. de rebus dubiis*. Sic, ut explicat *Abb. in cit. cap. Quoniam Abbas num. 9.*, si commissio fiat Francisco Peyxonio Canonico Messanensi, censenda semper erit personalis, sive præponatur, sive postponatur nomen proprium: cum enim plures sint Canonici Messanenses, nisi dicamus, nomen proprium appositum esse ad personam determinandam, vana, & inutilis esset dispositio.

49 hanc ipsam limitationem sublimitat *Berous dic. cap. Abbas num. cit.*, nisi prædicto modo intellecta dispositio, redundaret in damnum injustum alterius; cum potius sustinendum sit, dispositionem esse vanam, & inutilem; quam damnum injuste inferri.

50 Dico quarto, Officium Judicis Regularium Conservatoris sub nomine personæ commissum, ut non expirat, neque suspenditur, nec transit in successorem per dimissionem dignitatis, cujus titulo fuit Conservator deputatus; ita multominus per illius mutationem in aliam, puta vel superiorem, vel æqualem aut etiam inferiorem, modo tamen sufficientem, juxta dispositionem *cap. fin. de Off. Deleg. in 6.* & *cap. Statutum, de rescript. item in 6.*, Conservatorem, & delegatum rite deputandum.

Transit tamen in successorem, si sub nomine dignitatis commissum sit; quemadmodum in successorem transit ex dictis Conservatoris officium, sub nomine dignitatis commissum, per dimissionem ejusdem dignitatis a prædecessore factam, ita *Sanchez lib. 8. de Matr. disp. 27. a n. 22.*, *Monet. cap. 10. quæst. 3. n. 195.*, *Pellizzar. quæst. 12. n. 105.* & alii frequenter.

Assertio quoad primam partem evincitur: quia cum sola persona sit considerata; commissio personam sequitur instar privilegii personalis; ut arguit *Sanchez*. Utque addunt *Monet.*, & *Pellizz. loc. cit.*, ubi qualitas aliqua ob aliquam dispositionem assumitur ita, ut debeat permanere; licet regulariter, cessante qualitate, cesset dispositio, *L. si cui balnei ff. quibus modis ususfructus amittit.* secus tamen, ubi qualitas illa mutetur in melius, vel alteretur in qualitatem, non mutantem rationem disponentis; ut in specie de qualitate, requisita ad delegatum, juxta terminos *Clem. 2. de rescript.*, & *dic. cap. Statutum*, notavit *Imol. in dict. Clem. 2. n. 14. per text. in l. filia §. 1. ff. de condit. ex demonstr. & l. pen. ff. si ex noxal. caus. arg. & cap. si pauper, cum ibi not. de præf. in 6.*

Hinc, ut exemplificant laudati Doctores, si quis fuisset personaliter deputatus Conservator, habens qualitatem Archidiaconatus, aut alterius inferioris dignitatis, & deinde fieret Episcopus, aut aliam inferiorem dignitatem obtineret, dummodo ex superius recensitis *art. 9. 10. 11.*, sufficientem ad officium Conservatoris; omnino manebit Conservator; poteritque in negotiis ceptis, sive etiam in non ceptis, ut antea, procedere.

Quoad secundam partem probatur assertio: quia cum deputatio Conservatoris priori dignitati facta sit, ipsam semper sequitur. Unde quantumvis Conservator ad dignitatem antiqua superiorem eveheretur; adhuc jurisdictionem amitteret, utpote quæ antiquam, etsi inferiorem, cui est addicta, prosequitur. Idque, etiamsi res non sit integra, eo quod existens in antiqua dignitate uti jurisdictione cepisset, ut notant *Innoc.*, *Joan. Andr.*, *Card.*, *Bald.*, *Anchar.*, *Dominic.*, *Franc.* & alii, quos citat, & sequitur *Sanchez cit. disp. 27. cap. 24.* quia cum sit præcisè tali determinatæ dignitati munus Conservatoris commissum, ut hoc ab ea pendet in fieri, ita & in conservari.

Verum secunda hæc assertionis pars intelligenda est, nisi dignitas, ad quam transit Conservator, primam non contineat, sed extinguat: ut si deputatio Conservatoris fieret Decano, & ille postmodum eligeretur Episcopus; in quo casu munus Conservatoris transiret ad Decanum successorem: quia Episcopatus non continet, & extinguit Decanatum; unde Decanus factus Episcopus, non perseverat, sed desinit esse Decanus. Non ita tamen si deputatio Conservatoris fieret Episcopo Catanensi e. g., & Episcopatus Catanensis in Archiepiscopatum erigeretur: quia tunc Archiepiscopus factus, non desineret esse ejusdem Dioceseos Catanensis Episcopus, ut advertunt *Abbas dict. cap. Quoniam Abbas n. 14.*, ibique *Dec. n. 67.*, *Berous n. 110.*, *Cacclatup. in L. More n. 36. ff. de jurisd. omn. Jud.*, quibus laudatis subscribit citatus *Sanchez n. 32.*

ARTICULUS TRIGESIMUS NONUS.

An per Renuntiationem , vel Abdicationem Jurisdictionis : perque mortem naturalem , vel Civilem Subconservatoris , aut Pontificis Conservatorem indulgentis , Officium Judicis Regularium Conservatoris expiret , aut suspendatur .

Dico I. Officium Judicis Regularium Conservatoris expiret per Renuntiationem ejusdem , ab ipomet Conservatore factam intra quinquennium , rationabili superveniente Causa . Affer. manifesta est ex dictis *art. 16. assertione 5. n. 7.*

Dico II. Officium Judicis Conservatoris Regularium expiret etiam per abdicationem jurisdictionis expressam , qua illam Conservator in totum Subconservatori committit absque ulla Clausula ; sequuto tamen in Subconservatore jurisdictionis exercitio , & usu , per quem censetur jam illa in eum efficaciter transisse . Assertio manifesta est ex *Cap. Super quæstionum §. Porro de Off. Deleg. , & Cap. Quamvis de Offic. Deleg. in 6.* , sumpto argumento a contrariis sensu . Item ex *Cap. Si Judex eod. tit. & lib.* ubi cavetur , quod si Judex , datus a Sede Apostolica , in totum commiserit , recusari ulterius , aut facta per eum commissio impugnari nequibit . Quod sane posset , si jurisdictionem retineret . Et ex *Cap. Venerabili , de Off. Deleg.* ibi : [Archiepiscopus ipse , cum jam suo functus esset officio , dicto Abbati committendo in integrum vires suas , hujusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare .]

Dixi [Sequuto tamen in Subconservatore jurisdictionis exercitio , & usu :] Siquidem **D**ico III. Non solum per abdicationem expressam , qua Conservator in totum absque ulla Clausula suam jurisdictionem committit , sequuto jam ejusdem usu , in Subconservatore , jurisdictio Conservatoris expiret ; verum etiam per abdicationem tacitam : ut si nullam se jurisdictionem habere , pronuntiet . Unde quamvis causam commiserit , illamque potuerit , ante usum Subconservatoris , reassumere ; post hujusmodi tamen pronuntiationem , id amplius non potest , *Cap. Significantibus , de Offic. Deleg.* Vel si deserat appellationi , quamvis non legitimæ , *Cap. Sape , & cap. Interposita , de appellat.* Et multo magis si appellationi legitimæ deserat , *Cap. Ut debitus , de appell.* Vel si ipsemet Conservator pronuntiatu fuerit suspectus : tunc enim commissio fieri non potest , cum jam deserit esse Judex , ut de delegato cavetur in *Cap. Si Judex §. fin. de Off. Deleg. in 6. & alibi , Gloss. fin. in cap. In litteris , de Off. Deleg. , Gloss. 1. in cap. penult. eod. tit.* Et in *Cap. Sciscitatus verb. infamem , de rescript.*

Dico IV. Officium Judicis Regularium Conservatoris per mortem naturalem , vel civilem Subconservatoris , nec expiret neque suspenditur . Assertio patet ex eo , quia Subconservator vel est deputatus in totum absque ulla clausula ; & ante mortem seu naturalem , sive civilem usus est jurisdictione sibi demandata : vel illa usus non est , Aut est deputatus in totum , sed cum Clausula : [donec vires suas ad se duxerit revocandas] . Aut non est in totum deputatus ; cum sibi Conservator aliquid de jurisdictione reservavit . Si primum , expiret jurisdictio Conservatoris per commissionem dictam in totum , absque ulla Clausula , & ad effectum jam a Subconservatore redactam ; non vero per ejusdem mortem naturalem , vel civilem .

Quamvis in casibus præmissis per tacitam abdicationem potius jurisdictio Conservatoris suspendatur , quam expiret , usque ad executionem Sententiæ , per quam vere dicitur expirare , juxta *cit. cap. Cum in litteris* , ibi : [Ex quo Judex delegatus sententiam executioni mandari præcepit , ejus auctoritas , & jurisdictio cessat , quia semel est officio suo functus .] Unde in casu recusationis potest recusans in Conservatorem consentire , *cap. Insinuante , de Off. Deleg.* Sicut , & appellans renuntiare appellationi tacite , vel expresse , & coram judice a quo litigare , *cap. Gratium , de Off. Deleg. cap. Ad hæc il primo & cap. Ad aures de appellat.* cum simili ; ex his

Dico III. Non solum per abdicationem expressam , qua Conservator in totum absque ulla Clausula suam jurisdictionem committit , sequuto jam ejusdem usu , in Subconservatore , jurisdictio Conservatoris expiret ; verum etiam per abdicationem tacitam : ut si nullam se jurisdictionem habere , pronuntiet . Unde quamvis causam commiserit , illamque potuerit , ante usum Subconservatoris , reassumere ; post hujusmodi tamen pronuntiationem , id amplius non potest , *Cap. Significantibus , de Offic. Deleg.* Vel si deserat appellationi , quamvis non legitimæ , *Cap. Sape , & cap. Interposita , de appellat.* Et multo magis si appellationi legitimæ deserat , *Cap. Ut debitus , de appell.* Vel si ipsemet Conservator pronuntiatu fuerit suspectus : tunc enim commissio fieri non potest , cum jam deserit esse Judex , ut de delegato cavetur in *Cap. Si Judex §. fin. de Off. Deleg. in 6. & alibi , Gloss. fin. in cap. In litteris , de Off. Deleg. , Gloss. 1. in cap. penult. eod. tit.* Et in *Cap. Sciscitatus verb. infamem , de rescript.*

Dico IV. Officium Judicis Regularium Conservatoris per mortem naturalem , vel civilem Subconservatoris , nec expiret neque suspenditur . Assertio patet ex eo , quia Subconservator vel est deputatus in totum absque ulla clausula ; & ante mortem seu naturalem , sive civilem usus est jurisdictione sibi demandata : vel illa usus non est , Aut est deputatus in totum , sed cum Clausula : [donec vires suas ad se duxerit revocandas] . Aut non est in totum deputatus ; cum sibi Conservator aliquid de jurisdictione reservavit . Si primum , expiret jurisdictio Conservatoris per commissionem dictam in totum , absque ulla Clausula , & ad effectum jam a Subconservatore redactam ; non vero per ejusdem mortem naturalem , vel civilem .

Si secundum, tertium, & quartum, potest Causam, imo & commissionem ad se Conservator revocare ex dictis *ass. praeod.* & sic officium, seu iurisdictionem Conservatoris nec expirat, neque suspenditur in ipso, per mortem naturalem, sive civilem Subconservatoris.

- 9 Dico V. Officium Iudicis Regularium Conservatoris non expirat, neque suspenditur per mortem Pontificis, facultatem illum eligendi concedentis, seu re integra, sive non integra. Assertio
 10 Doctoribus communissima liquet ex eo, quia Iudicis Regularium Conservatoris potestas, & iurisdictionis gratia est, & privilegium; & quidem generaliter, non ad beneplacitum concessum; nec personale sed reale, utpote toti Religioni, non particularibus determinatis, & nominatis Religiosorum personis e. g. Petro, Marcello, &c. indultum, ut diximus *art. 6. ass. 3. num. 9.* sed gratiae, & privilegia, modo dicto concessa, per mortem concedentis nec expirant, nec suspenduntur, neque re integra, neque re non integra; ergo &c.
 11 Item Iudex Regularium Conservator persæpe sub

nomine Ecclesiasticæ dignitatis eligitur. Sed dignitas Ecclesiastica per mortem Pontificis concedentis non expirat, neque suspenditur; ergo &c. Tandem Iudex Regularium Conservator ad Conservationem, & executionem privilegiorum eorundem eligitur: unde potestas eligendi Conservatorem accessoria est ad cetera Regularium privilegia: sed hæc, etiam re integra, per mortem concedentis non expirant, nec suspenduntur; ergo nec Conservatoris officium. Unde Bonifacius VIII. *in cap. Si super gratia de Off. Deleg. in 6.* decernit, quod, si super gratia, cuique ab Apostolica Sede concessa, fuerint executores deputati; sicut ipsa gratia, licet nondum sit in ejus executione processum, morte non perimitur concedentis; ita neque, etiam re integra, & perimatur executoribus data potestas; quam veluti gratiæ prædictæ accessoriæ, naturam sequi congruit principalis, ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in longius tempus, cum illius dispendio, cui facta extitit, differri contingat.

ARTICULUS QUADRAGESIMUS.

An officium Iudicis Regularium Conservatoris expiret, aut suspendatur per lapsum quinquennii, non obstante partium consensu prorogante: vel per amotionem ejusdem infra quinquennium.

- 1 **D**ico I. Officium Iudicis Conservatoris Regularium expirat per lapsum quinquennii, nedum quoad negotia non cœpta, verum etiam quoad cœpta. Assertio est Doctoribus communissima cum *Joa. Andr. in addit. ad Specul. tit. de Iudic. Deleg. §. fin. n. 24. verb. Conservatoribus, vers. est secundum dubium, & in cap. fin. §. Officium super ult. Gloss. text. verbo, per obitum, Butr., Anchar., Gemin., Franc., Rota Roman. decis. 5. de Off. Deleg. in antiq., Rodrig. q. 65. art. 9., Fragofo p. 2. lib. 4. disp. 12. §. 4. n. 77., & aliis.*
 2 Probatur ex *l. Statu liberum §. Sicutum ff. de leg. 2. & l. 1. §. Si mulier, ff. de lib. agnoscen.* & aliis iuribus, quæ congerit *Craver. cons. 216. n. 20., & Tiraquell. de retract. Convent. §. 1. n. 24.* ex quibus habemus: Permissum ad tempus, post illud censeferi prohibitum. Et ex *l. Cum ab eo die, C. quoad prov. non est necess.,* ubi legitur: quod, si Iudex delegatus pronuntiavit post tempus, sibi a delegante præfixum, ab ea sententia, tamquam nulla, non est necesse provocare. Item ex *cap. de Causis, de Off. Deleg.,* ubi de Causis, quæ intra certum tempus decidendæ committuntur, statuitur, quod transacto die præfixo, mandatum expiret.
 3 Et sane, ut arguit *Joa. Andr. loc. sup. cit.* Si post quinquennium iurisdictionis Conservatoris quoad negotia cœpta non expiraret, sed posset illa prosequi; dari posset casus, in quo ad alium quinquennium, & ultra protraheretur; quod esset contra mentem disponentis. Quamobrem elapso quinquen-

nio, etiam quod negotia cœpta, & nondum terminata, iurisdictionem Conservatoris expirare, concludendum est. Quantumvis dolo partis negotia illa terminata non sint, ut ex *Dec. in cap. Ex ratione col. 8. de appellat., & aliis addit. Monet. cap. 10. q. 6. n. 339.* Sed in hoc casu contra dolosum datur actio de dolo.

Confirmatur assertio a *Fragoso ubi supra* variis Doctorum auctoritatibus. Et prima *Baldi in l. Edicta col. 13. v. Sed hic queritur, numquid sufficiat, c. de eden. docentis,* quod affirmativa, ad certum tempus limitata, inducit, & importat negationem post illud. Et in *l. Si plures col. ult. v. Queritur ulterius, c. de condit. inst. ac in l. Cum anterioribus col. 2. v. Nota, quod ille, c. de temp. appell.,* dicentis, illum, qui errat in calculo temporis, sibi imputare debere. Secunda *Bartholi cons. 10. A Domino Cyn. de Bononia in secundo dubio,* ubi ait: Si statutum permittat, vel disponat intra certum tempus, censeferi eo elapso prohibere, atque ita inquisitionem, postea factam, esse ipso jure nullam. Et in *l. 1. §. ult. ff. de procurat.,* ubi idem Bartholus firmat, procuratorem, ad certum tempus datum, expirare per illud tempus, neque admitti ad prosequendum, quamvis litem fuerit contestatus, & voluerit adversarius. Tertia *Matthæi de Afflictis decis. 73. n. 3.* sustinentis conditionem, implendam in tempus, non posse, post expressum tempus, impleri. Cui favet *l. Thais §. intra cetera tempora, ff. de fideicom. liber.,* ubi non admittitur ad implendam conditionem post tempus, ut

habeatur, ac si esset impleta in tempore; atque adeo quando tempus est taxatum, non potest impleri post tempus expressum, per dictum *S. intra cetera tempora*. Quod procedit (notat laudatus *Fragosus*) tam in conditionibus momentaneis, quam in successivis, *arg. Statu liberum S. scriptum ff. de legat. 2.* Unde quarta præcicati *Baldi in 2. vol. conf. 372*, & de *Afflictis supra n. 8.*, si præfigatur tempus ad pronuntiandum, laudum post diem compromissi latum per horam unam, non valet. Quemadmodum ex adverso vetitum ad tempus, censetur post illud tempus permissum, *l. Imperator*, ibique *Bald. ff. de postul. & l. Pater filium S. fundum*, ubi *Bart. & Alberic. ff. de leg. 3.*

6 Hic tamen tria sunt adnotanda: primum Conservatorem, post quinquennium exequi sententiam, a se infra quinquennium latam; ut in delegato, ad certum tempus dato, probat *Gloss. communiter recepta dic. cap. de Causis*, verb. *transacto*: Quoniam, inquit, potestas expiravit cognoscendi, non autem exequendi, Cui favet *cap. in litteris de Off. Deleg.* ubi in universum pronuntiatur, quod tunc delegatus dicitur jam functus officio suo, & ejus expirare jurisdicatio, cum per se, vel per alium sententiam suam est exequutus. Adhærent huic sententiæ *Fragosus loc. cit.*, & alii apud ipsum,

7 Secundum, Incipere quinquennium a die præsentationis currere, *Gloss. 1. communiter approbata dic. cap. de Causis*, cui patrocinatur *Cap. Super ea il secundo de appell. in fin.*, ubi dicitur, quod si intra certum tempus lis decidenda committatur, ex tunc terminus incipit currere, cum Judices contigerit litteras recepisse, Quibus cohære videtur Constitutio *Gregorii XV.* definiens *S. 8.* [durante quinquennio a die deputationis non posse sine legitima causa Conservatorem amoveri.]

8 Tertium, Negotia jam cœpta, & infra quinquennium nondum a primo Conservatore terminata, posse secundum Conservatorem, qui priori Conservatori jam munere per quinquennium, vel vita functo, succederet, terminare; utpote qui potest articulum ab alio inchoatum prosequi, & perficere, ex *Const. Clementis VII. & Gregorii XIII.* non semel antea relatis: quibus non derogat Constitutio reformatoria *Gregorii XV.* ut rite contendunt *Peyr., Donat., & Pelliz. q. 30. n. 131.*

9 Dico II. Quamvis officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per lapsum quinquennii, tum quoad negotia non cœpta, tum etiam quoad cœpta; de consensu tamen partium illud potest prorogari. Manifesta est assertio ex *dic. cap. de Causis in princ. de Off. Deleg.*, ubi *Alexander III.* de Causis, quæ delegato infra certum terminum decidendæ committuntur, [Hoc tuam (ait) volumus cognitionem tenere, quod nisi dies præfixus de communi partium consensu prorogetur, eo transacto, mandatum expiret.] Et *dic. l. 2. S. sed et si Judex ff. de Judic.* ubi indistincte, de quavis jurisdicitione, seu ordinaria, sive delegata, hæc habet *Ulpianus*: [sed si Judex ad tempus datus est, & omnes litigatores consentiant, & nisi specialiter principali jussione prorogatio fuerit inhibita; possunt tempora, intra quæ quis jussus est, litem dirimere, prorogari.] Et quamvis jurisdicitioni Ordinariæ temporali prorogationem hanc inficiantur *Capr. tract. de prorog. a n. 48.*, *Fel. dic. cap. de Causis n. 4.*, & alii; illam tamen melius concedunt *Calder., & Butr. cap. P. & G. de Off. Deleg.*, *Schæder. tract. de Feud. p. 10. sect. 3. n. 8.*, & alii apud ipsam, notantes, id omnino procedere, ubi tempus non est adjectum substantiæ jurisdicitionis Ordinariæ, sed tantum ejus executioni: quod etiam

adnotant laudatus *Schæder. n. 109.*, & *Imol. dic. cap. P. & G.* Hinc generale est de omni jurisdicitione, ad tempus determinatum concessa, quod consensu partium valeat prorogari.

Verum ut ea prorogatio rite procedat, nonnulla requiruntur; &

Primo, Quod partium consensus non sit erroneus, ut advertunt *Innoc. in cap. Prudentiam in princ. de Off. Deleg.*, & *Butr. in l. 1. in fin. de Jud.* quia errans non consentit, ut dicitur *in l. Si per errorem, ff. de jurisdic. omn. Judic.*

Secundo, Quod consensus sit expressus: quamvis tacitus sufficiat, ut tradunt *Innoc. dic. cap. Prudentiam, Fel. dict. cap. de Causis n. 5.*, *Soc. cap. Significasti num. 37. de for. compet.* Qui tamen consensus positus necessario sit ante lapsum temporis, seu quinquennii, *Soc. dic. cap. Significasti n. 38.*, *Fel. ibi n. 3.*, & alii.

Secundo, Quod intercedat etiam consensus Judicis, ut colligitur ex *dic. S. Sed si Judex*, & notant *Capr. de prorog. n. 68.*, *Imol. dic. cap. P. & G.*, *Bart. S. Sed si Judex, Fel. num. 5.* tum ante, tum post *Gloss. in cap. Causam, verb. speciem, de re Jud.*

Quarto, Quod prorogatio fiat cum iisdem qualitatibus, seu sub eadem forma, & natura. Atque hinc in dubio, sic facta existimatur, *Gloss. in cap. Hi, qui, de præbend. in 6.*, *Bald. l. si qui ex consensu, C. de Episc. aud.*, *Soc. dic. cap. Significasti n. 25.*, & alii passim.

Quinto, Quod prorogatio fiat durante priori termino, ut cum *Abb., Dec., & alii in dic. cap. de Causis*, & alibi sæpe firmat *Fel. eodem cap. de Causis n. 1.* ita, ut neque valeat prorogatio, facta quidem durante priori tempore, sed translata post lapsum temporis, sic: [Prorogamus a die finiti temporis.] *Bald. dic. cap. de Causis*, ibique *Felin. n. 4.*, *Gabr. commun. conclus. lib. 2. tit. de dilation. concl. 3. & 8.* Sed [Prorogamus ad tempus tale, incipiendum finito isto.] quomodo fiunt omnes prorogationes, & sustinentur in vim prorogationis; cum tempus, ad quod fit prorogatio, non incipiat currere a die prorogationis, sed a die finis, teste *Monet. c. 7. q. 8. n. 433.*

Sexto, Quod prorogatio non fiat ad aliud tempus, majus quinquennio, saltem pro qualibet vice, pro qua illa fieret: etsi simul sumptum totum tempus, ad quod pluribus vicibus, & successive illa fieri contigerit, majus fuerit ipso quinquennio, quod prorogatur. Atque ita ex *Bald. dic. cap. fin. de Consuet.* quam refert *Felin. loc. cit.* ait enim *Bald.* [Pone, quod est appositum tempus, ut talis Causa expediatur intra mensem; non potest prorogari, nisi per alium mensem: sed bene poterunt partes prorogare hodie ad unum mensem, & postea ad alium mensem, accedente novo consensu, vel ubi in primo adesset Clausula toties quoties] & per hanc opinionem conciliantur Sententiæ; circa hoc punctum inter se diffidentes: quarum prima negat absolute, fieri posse prorogationem ad majus tempus; eo quia illa facienda est cum iisdem qualitatibus, ut supra insinuavimus. Et ita post *Bald. in cap. fin. de Consuet.* & alibi, sententiam hanc negativam docent *Felin. dic. cap. de Causis num. 3. limit. 2.*, *Gabriel dic. tit. de dilation. concl. 4. num. 1.*, & alii. Secunda absolute affirmat; pro qua stant, *Alex. conf. 70. vol. 2.*, & alii.

Septimo, Demum requiritur, ut prorogatio rite procedat, quod in litteris Conservatoriis ad tempus determinatum non sit appositum formale, vel æquivalens decretum irritans; sed simpliciter tempus

tempus limitetur, intra quod litteris utatur Conservator, juxta terminos *dic. cap. de Causis*: non enim fieri potest ultra præfinitum tempus prorogatio, ne quidem de partium consensu, ubi adjectum esset hujusmodi decretum irritans, etiam tacitum, seu æquipollens, ut puta si diceretur: [*Et ad quinquennium dumtaxat*] &c., cum hujusmodi dictiones taxativæ, affirmative positæ, omnes casus excludant, præter expressos, *Bart. l. 1. ff. si quis jus dic. non obtemp.*, *Card. Clem. 1. de summa Trinit.* prohibeantque ulterioris temporis extensionem, *Gloss. in l. Rationes C. de probat.*, *Cassens. conf. 241. lib. 2.*, *Vulpell. de præpos. & adverb. verb. tantum n. 1. in fin.* vel si diceretur: [*Præsentibus post quinquennium minime valituris*:] tunc enim præfinitur tempus non solum exercitio, verum etiam substantiæ jurisdictionis, ut ait *Schrad. tract. de feudis p. 10. sect. 3. n. 110.* Sicque prorogatio impediretur propter decretum irritans, quod partis etiam consensum excludit.

17 Dico III. Officium Judicis Regularium Conservatoris etiam intra quinquennium expirat per eisdem remotionem a munere, factum a Regularibus in Capitulo provinciali ex legitima causa, a

Sede Apostolica, vel ab Ordinario loci, prout magis Regularibus libuerit, approbanda, Ita *Sac. Congreg. Concil.*, & *Congreg. Regul.* supra laudatæ per verba tenoris sequentis: [*Gregorius XIII.* omnibus Regularibus concessit, ut in Civitatibus Italiæ sibi Conservatores eligerent, coram quibus convenirentur; semelque electi, non nisi in Capitulis provincialibus mutarent.] Et *Const. Gregorii XV. §. 8.* ibi: [*Conservatores hujusmodi, semel legitime deputati, nisi ex legitima causa, a Sede Apostolica, vel locorum Ordinariis, prout iisdem Regularibus libuerit, approbanda, durante quinquennio a die deputationis amoveri, aut mutari nullatenus possint, aut valeant.*]

Erit autem hujusmodi legitima causa, ut infra 18 nuavimus supra *art. 16. ass. 6. num. 11.*, cum *Peyr. ad sæpe laudata Const. Gregorii XV. §. 2. num. 32.*, & *Pellizz. qu. 11. num. 99.*, præter electionem illegitimam, seu factam non servatâ formâ dictæ Constitutionis Gregorianæ, Conservatoris negligentia in officio, Impotentia, Inimicitia, aliave id genus. Videantur, quæ *art. 16. citato ass. 6. a n. 9.* dicta sunt.

ARTICULUS QUADRAGESIMUS PRIMUS

An per Avocationem Causæ Officium Judicis Regularium Conservatoris expiret, aut suspendatur.

Ubi

De Avocatione Causæ.

17 **P**RO terminorum intelligentia, & felicitari resolutione quaestiois, Præmitto I., quod avocatio Causæ, seu litis, ut communiter Doctores loquuntur *cum Trident. sess. 24. c. 20. de refor.*, sive advocatio, ut loquuntur *Vestr. in prax. Rom. Cur. l. 3. c. 9.*, *Moranta in Spec. aur. p. 4. dist. 16., 58., 59., & 60.*, & alii ex *l. 3. in princ. §. de act. emp. l. 1. in fin. C. qui etat. vel profess. se excus. lib. 10.*, & *l. 2. C. ubi Caus. fiscal.* Vel Revocatio, ut loquitur *textus in Cap. Ut nostrum de appellat. & Cap. Ecclesia S. Mariæ il secundo, Ut lite pendunt.* Vel denique evocatio, ut eam suncupant *Rebuff. tom. 1. Comment. super leg. reg. tract. de Evoc. qu. 2.*, & alii, sit: [*Litis pendens coram inferiore Judice ad Principem, vel Superiorem, a quo potestatem accepit inferior, judicandi, absque appellatione facta translatio, & quidem in eo statu, in quo apud inferiorem reperitur.*] Ita ex *Engel lib. 2. Decretal. tit. 2. de for. compet. Moneta c. 10. qu. 1. num. 1.*, *Reiffenß. lib. 2. Decretal. tit. 2. §. 5. n. 117.*, & alii: ac liquet ex *Cap. Ut nostrum 56. de appellat.* ubi hujusmodi avocatio Causæ per Pontificem facta reperitur: atque ex *textu in l. Judicium solvitur, ff. de Judicis*, ubi inter alia legitur: [*Judicium solvitur, vetante eo, qui judicare jussit, vel etiam eo, qui majus imperium in eadem jurisdictione habet.*]

Dicitur autem I. *Litis pendens*: quia nisi lis pendeat, proprie non dicitur avocari, ut notat *Covarr. pract. q. c. 9. n. 1. per text. in cap. Ut nostrum, & c. Ecclesia S. Mariæ.* Hinc Doctores communiter in dicto *cap. Ut nostrum, & cap. Ecclesia S. Mariæ* supponunt, avocationem fieri de lite pendente. Quod & firmiter expresse *Vestr. sup. num. 2.*, *Mandof. form. Commiss. Caus. cum Clausul. avocator. in princ.*, & alii. 3

Dicitur II. *coram inferiore Judice*: Ut excludatur illa Causæ avocatio, per quam unus Judex ab alio suo pari, vel etiam superiore avocatur subditum suum, ibi incompetenter litigantem, prout in *cap. Ex transmissa 6. de for. compet.*, Dominus feudi subditum suum coram Ecclesiastico Judice litigantem avocavit, sub debito fidelitatis eidem inhibendo, ne litiget coram ipso: cum hæc potius sit exceptio declinatoria fori, per proprium Judicem facta, quam avocatio, quæ a pari, vel superiore fieri nequit; sed dumtaxat ab inferiore, cujus jurisdictio aliquo modo ab avocante dependet, ex juribus allegatis; & notant *Gailus lib. 1. pract. observ. 41. n. 7.*, *Engel de for. compet. n. 4.*, & *Reiffenß. 118.*

Dicitur III. *ad Principem, vel Superiorem, a quo potestatem accepit inferior Judicandi*: cum nedom Papa, aliisque supremis Principibus; sed etiam his inferioribus, modo aliis judicibus superioribus, qui potestatem in quacumque litis parte jurisdictionem tollere, & revocare; immo & quivis alius alium jussit judi-

judicare; possit ab his iudicibus, qui ab eo potestatem acceperunt iudicandi, causas seu expresse, sive etiam tacite revocare, *Covarr. dic. c. 9. n. 1. in princ., Engel n. 3., Monet. n. 14.*

5 Dicitur IV. *Absque appellatione*: quia independenter ab hac, potest Judex superior, seu motu proprio, sive ad instantiam partis, Causam ab inferiore iudice ad se revocare, magis per revocationem operando, quam per interpositam appellationem a partibus; cum plus operetur avocatio, quam appellatio, ut infra insinuabimus.

6 Dicitur V. *in eo statu, in quo apud inferiorem reperitur*: idque in bonum litigatorum, ut quam celerius lites expediantur; conformiter ad *Trident. sess. 24. c. 20. de refor.* ibi: [Causæ omnes, ad forum ecclesiasticum pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur; atque omnino saltem infra biennium a die motæ litis, terminentur: alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum, Iudices superiores, aliastamen competentes, adire; qui causam *in eo statu, quo fuerit*, assumant, & quam primum terminari curent, nec antea aliis committantur, nec avocentur.]

7 Præmitto II. quod Avocatio Causæ præexplicata bifariam dividitur: in expressam videlicet, de qua in *dic. c. Ut nostrum, de appell. & in cit. cap. Ecclesia S. Mariæ il secondo, de lite pend.*; & in tacitam. Atque hæc dupliciter etiam subdividitur: & una est, cum Princeps, aliufve superior causam, coram Iudice inferiore sibi subdito pendentem, alteri Iudici committit, sine ulla mentione Avocationis expressa, de qua in *dic. c. Ceterum*: nam eo ipso censetur Princeps, seu iudex superior causam a priore Iudice avocare, ut notant *Vestr. dic. lib. 3. c. 9. n. 5., Covarr. dic. cap. 9. n. 4.*, ubi proinde laudat etiam *c. Sane il primo de Offic. Deleg. c. Pastoralis §. ultim. de rescript. & text. in c. Pastoralis, §. Præterea de Offic. Deleg. & alii.*

Altera vero Avocatio tacita est, cum Princeps, aliufve superior cognoscere incipit de Causa, quæ pendet coram suo inferiore; *Archid. in cap. Quamvis, verbo Revocetur de Offic. Deleg. in 6., Jo. Andr. in c. Intimasti col. 2. de appell., Calder. conf. 7. de præbend., Innoc., & alii in c. cum M. Ferrariensis, de Constit., ubi Ripa n. 197., testans de communi, & aliis.*

8 Jam Avocatio Causæ, seu expressa, sive tacita, fieri potest, vel motu proprio, vel ad instantiam partis, *Guido Papæ decis. Delpbin. 440., & Mandos. de for. Commiss. advocator. vers. Quærit Guido Pap.,* ubi ait, id clarum esse per *dist. c. Ut nostrum de appell.* Et differre Avocationem motu proprio ab ea per instantiam partis, quia illa favorabilior est, & ab omni subreptione, & abreptione immunis, *cap. Si motu proprio de præbend. in 6.*

9 Et utraque, seu expressa, sive tacita, seu motu proprio, sive ad instantiam partis Avocatio facta, vel est simplex, & absoluta vel eventualis, seu conditionalis: primi generis est, quando forma commissionis cum Clausula avocatoria sine ulla conditione dirigitur, secunda vero, cum hac [dummodo Causa sit instructa] vel cum hac alia [quatenus forsan Causa, & Causæ huiusmodi coram illo, vel illis pendeant indecisæ], ut exemplificat *Mandos. de Form. Commiss. Caus. cum Claus. advocat. verb. Quatenus forsan, & verb. pendeant indecisæ,* aliave id genus.

10 Præmitto III. quod Avocare Causam, ut ex supradictis eruitur, possit Summus Pontifex, aliufve Supremus Princeps; vel etiam his inferior,

qui tamen, jura Principis habens, superior sit aliis iudicibus, quibus potestatem iudicandi concedit: vel qui majus imperium in eadem jurisdictione habet, *text. in l. Judicium solvitur, ff. de Judic.* Non tamen Suprema Principis Curia sine speciali facultate Principis; cum ad eam, non nisi per appellationem, Causæ ab inferioribus iudicibus deduci queant, ut cum aliis notat *Covarr. dic. c. 9. n. 3.* Neque Duces illi, Marchiones, Comites, aliive inferiores, qui jura Principis non habent: quamvis inferiores Iudices, a quibus deberent Causæ avocari, ad plebis electionem ab ipsis confirmantur, ut etiam firmat *Covarr. n. 4.*

Item avocare potest Episcopus Causam pendentem coram suo generali Vicario, *Covarr. dic. c. 9. n. 1.* Non tamen Archiepiscopus Causam pendentem coram Episcopo suffraganeo; cum non sit Iudex competens in causis subditorum suffraganei sui, citra appellationem, *Covarr. n. 2.* Neque Legatus de Latere causam pendentem coram Episcopo, *Trident. sess. 24. de refor. c. 2. aut coram Apostolicis Delegatis,* ut liquet aperte ex *c. Studusii, de Offic. Deleg.* ubi cavetur, quod non possit Legatus se intromittere in causa, alteri a Sede Apostolica specialiter delegata.

Tandem avocare potest Ordinarius quivis Causam pendentem coram suo Delegato, *dic. lege Judicium solvitur, ff. de judic.,* ubi *Gloss., Covarr. supra n. 1.* Non autem Delegatus causam pendentem coram suo subdelegato, nisi re integra, ante citationem avocet; cum per subdelegationem, quæ jam usus est subdelegatus, cesset jurisdictione in delegato, *c. 6. & 7. de Offic. Deleg. in 6.* ut supra innuimus, & melius infra sequenti *art. 42.* videbimus.

Præmitto IV. quod effectus Avocationis sit, jurisdictionem auferre a iudice inferiore in ea causa, quæ avocatur, ita, ut quidquid post Avocationem ab ipso fieri contigerit, sit attentatum, ac nullum, *C. Ut nostrum, de appell.* ibi: [Iudicibus dedimus in mandatis, ut si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum Iudicium revocavimus, traditionem sigilli dicto N. a se cognosceret esse factam, eam decerneret irritam, & inanem.] *Et cap. Ecclesia S. Mariæ il secondo, Ut lit. pend.* ibi: [Nos quicquid ab aliis factum fuit, postquam Prædecessor noster ad curiam suam idem negotium revocavit, irritum decernimus, & inane.] *Gloss. in dic. c. Ut nostrum; Lancelot. tract. de attentatis p. 2.*

Immo magis attentatum, & nullum erit, quidquid post factam avocationem gestum fuerit a Iudice inferiore, quam quod ab eodem Iudice inferiore post interpositam appellationem ad Iudicem Superiorem, eaque pendente factum erit, ut manifestum est ex *cit. cap. Ut nostrum* ibi: [Cum plus sit, Romanum Pontificem ad se aliquod revocare negotium, quam quemquam ad eum super aliquo negotio provocare.] Et rite quidem; nam appellatio respicit jus: adeoque, nisi sit ex causa legitima, jurisdictionem non suspendit, *c. Cum appellationibus de appellat. in 6.* E converso tamen solum factum respicit, Avocatio: unde sive fiat ex justa, sive injusta causa, semper jurisdictionem tollit, redditque actum postea factum nullum *Abb., & alii in dic. c. Ut nostrum.* Item appellatio non impedit executionem actus præambuli, *c. Ut constitutus de appellat.* quam tamen impedit Avocatio, *Præpos. dic. c. Ut nostram, Innoc. dist. c. cum M. Ferrariensis n. 20. de Constit., Aufser. in addm. ad Capell. Tholos. decis. 480. col. 2., & cum his Lancelot. de Attent. p. 2. c. 10. n. 2.*

Quin

- 15 Quin & magis attentatum, ac nullum erit, quod a Iudice inferiore post Avocationem causæ geritur, quam quod Lite pendente, aut pendente etiam relatione. Avocatio siquidem impedit, possessorem uti sua possessione, *Parif. conf. 39. n. 7. & 11. lib. & alii*, quos refert *Lancellot. dic. p. 2. c. 4. n. 35.* secus tamen litis pendentia, *Lancellot. ubi supra, & dic. c. 10. n. 8.* Et pendente Relatione, saltem de partium consensu, potest valide procedere, *Lancellot. cum aliis dic. p. 2. c. 8. num. 12.* non ita tamen Avocatione pendente, *Aufrev. cit. decis. 480., Lancellot. dic. cap. 10. num. 3., & alii.*
- 16 Advertunt autem laudati Doctores cum communi, præmissa nedum de Avocatione expressa procedere, verum etiam de tacita; seu de cetero hæc fiat per commissionem, ex certa scientia demandatam aliis iudicibus, ut eruitur ex *c. Personarum §. Præterea, vers. Nos autem, de Offic. Deleg. & sentiunt Doctores passim; sive contingat per hoc, quod superior avocans, ipse causam inceperit cognoscere, ut pariter sentiunt iidem Doctores cum Lancellot. dic. v. 10. n. 9. & 10.* Qui etiam *n. 11.* notat cum aliis, Avocationem hanc tacitam operari effectus suos quoad ipsas dumtaxat partes litigantes, non quoad tertium; cum tamen etiam quoad tertium illos operetur Avocatio expressa.
- Verum hætenus dicta de Avocationis effectu, quod nimirum iurisdictioni a Iudice auferatur revocato, itaut quidquid post Avocationem ab eo gestum fuerit, sit attentatum, & nullum, immo magis attentatum, & nullum, quam quod post appellationem, quin & Litis, ac relationis pendentiam, intelligenda sunt.
- 17 I., Nisi Avocatio, aliqua ex causa, nulla foret: tunc enim Iudex avocatus procedens non attentat, *Lancell. c. 10. n. 38.* vel si valida.
- 18 II., Nisi Iudici evocato nova causa infurgeret, & aliunde periculum esset in mora, si secundus Iudex adiretur: stante siquidem nova causa, puta ad tollenda scandala, potest Iudex revocatus in negotio alteri specialiter deputato, se intromittere; *Abb. in c. Studuisti, de Offic. Deleg., Mandell. Alb. conf. 78. lib. 1., Lancell. n. 37.*
- 19 III., Nisi Avocatio esset cum clausula. [Quatenus causa non sit instructa]: si enim tempore citationis executæ cum inhibitione in vim dictæ commissionis emanatæ, causa esset instructa, Iudex avocatus procedens, stante tali clausula, non attentaret, *Mobedan. decis. 75. sub rubr. Ut lit. pend. Lancell. dic. c. 10. n. 16.* Etiam si in causæ instructione adesset aliqua nullitas, e. g. quia termini forent male servati, ut notant *Crescent. decis. 113. sub rubr. de Jud. Mandos. de inhib. q. 32. num. 4., Lancell. supra n. 17.* modo tamen Iudex, notitiam habens Avocationis factæ, ex arte, & nimis festinanter causam instruxerit: quia tunc perinde se haberet causa, sic instructa, ac si instructa non esset, ut monent *Put. decis. 9. sub rub. Ut lit. pend., Lancell. ubi sup. n. 6., & alii.*
- 20 Instructa vero dicitur causa, quando de ea liquet: liquet autem, quando est conclusum in causa, vel concludi potest, aut probationibus renuntiatum, ita quod possit pro una parte sententia ferri, ut explicant *Lancell. n. 19., & 20. Mandos. dic. q. 32. a n. 24., & alii.*
- 21 Quod si Avocatio causæ esset cum clausula [coram priore Iudice ad nonnullos actus fuisse processum citra tamen conclusionem in causa]; tunc si non fuerit in causa conclusum, etiam si probationes forent utrinque factæ, & ulterioribus pro-

bationibus renuntiatum, esset jam causa avocata, sicque citra attentionem nequiret Iudex procedere, *Vest. in prax. Roman. Cur. lib. 3. c. 9. n. 9.*

Quemadmodum si Avocatio foret cum hac alia 22 clausula. [Quatenus causæ coram iudicibus pendent indecisæ]; cum per eam non solum causa instructa avocetur, teste *Staphil. De lit. grat. & Jud. fol. 172.,* verum etiam ubi sit in causa conclusum; modo non sit probata sententia, sicque causa decisa; cum causa per sententiam decidatur, ut de se patet, & liquet ex *text. in c. Pastoralis §. Si vero, de causa possess. & propriet.*

IV. Nisi Avocatio esset tacita per commissionem 23 alteri ex certa scientia, & per partem non esset exceptum. Valet siquidem processus, per Iudicem ita revocatum factus, donec excipiat per partem, ut cum communi docent *Lancell. dic. c. 10. n. 9., & Fel. c. ceterum n. 11. de rescript. Qui n. 14.* infert, valere processum, etiam post notam revocationem, si cognito per Iudicem revocatum, an sua sit iurisdictioni, pronuntiavit, se competentem, & pars non appellaverit. Et *n. 15.* si partes procedant coram Iudice revocato.

V., Nisi Avocatio in Iudicis avocati notitiam, 24 pervenisset. Subsistunt enim processus, & gesta, ante notitiam Avocationis, facta per Iudicem, a quo causa est avocata; cum Avocatio iurisdictionem non auferat, quamdiu ignoretur, ut docent *Mandos. in formular. Commiss. avocator. in fin., Lancell. dic. c. 10. n. 21. & 25., & alii*, quibus laudatis adhæret *Covarr. pract. quest. c. 9. nu. 7.* seu de cetero Avocatio facta sit motu proprio, sive ad instantiam partis, ut volunt nonnulli apud *Monet. c. 10. q. 1. n. 29. & 44.* Modo tamen non ob delictum facta sit; cum Avocatio iurisdictionis, & causæ, ob delictum Iudicis facta, suum operetur effectum, etiam ante notitiam, ut ex *c. 1. §. Adjiciebatur de Concess. prob. in 6.* docent *Fel. dic. c. Ceterum n. 24., Covarr. pract. quest. c. 9. nu. 7., & alii.*

Sed complures apud eundem *Monet. ibidem con-* 25 tendunt, Avocationem, motu proprio factam, & non ob delictum, iurisdictionem auferre, etiam ante notitiam; & sic gesta recusati Iudicis ante notitiam Avocationis, motu proprio factæ, nulla esse. Utramque tamen opinionem conciliari posse, arbitratur *Monet. dist. n. 44.* Vel per distinctionem *Felin. in dic. c. Ceterum n. 18.,* ut nimirum procedat prima sententia, quando res est integra; posterior vero, cum primæ litteræ jam dedissent causam processui. Vel per distinctionem *Gabriell. tit. de claus. concl. 3. n. 80.* post *Decium in cap. Cum M. Ferrariensis col. fin. de const.,* ut videlicet prima sententia locum habeat in expressa Avocatione; secunda vero in tacita.

Et etiam si in Iudicis revocati notitiam Avoca- 26 tio pervenisset; si tamen aliunde, quam per exceptionem partis, adhuc validus esset processus, & gesta per Iudicem sic revocatum, ut docent *Felin. dic. c. ceterum n. 17., Abb. c. Audita, col. pen. de rest. spoliat., Innoc., Card., & alii dic. c. Ceterum.* Quemadmodum si avocatio facta esset ad instantiam partis, illiusque notitiam haberet Iudex revocatus; adhuc ejus processus, & gesta valerent, quamdiu pars Avocatione usa non foret. Cum enim hæc Avocatio tacitam habeat conditionem, si nimirum illam obtinens, voluerit ea uti; valide procedere potest Iudex, quamvis notitiam habeat Avocationis, quoad usque Avocatione pars usa non fuerit, *Lancell. c. 10. n. 34., Rip. in c. cum M. Ferrariensis n. 196. de Confil., Covarr. ubi supra n. 9., & alii.*

Ve.

312 De Judice Conservatore Regularium

- 27 Verum hæc intelligenda, nisi in Avocatione ap-
positum foret decretum irritans, seu motu pro-
prio, sive ad instantiam partis, & cum, vel sine
illis verbis, *scienter*, aut *ignoranter*: quia tunc et-
iam si Judex, vel pars avocationem ignoraret, ad-
huc gesta per Judicem nulla forent, *Mandos. in*
dic. for. commiss. advocat. in fin., Lancellot. dic. c. 10.
n. 27., Covarr. dic. c. 9. n. 7., Gabriel Commun.
Concl. lib. 6. tit. de Clausul. Concl. 3. nu. 1., &
2., & alii ex eo, quia clausula decreti irritantis
ligat etiam ignorantes, test. in c. 1. §. adjiciebatur,
de concess. præbend. in 6., c. Dudum §. Considerantes,
& c. Quodam pen. de præbend. in 6.
- 28 Modo tamen ille, cujus causa, & in cujus fa-
vorem Avocatio cum decreto irritante facta est,
nolit ea uti, aut eidem renuntiaverit, quia tunc,
non obstante tali decreto, subsistit quidquid a Ju-
dice gestum fuerit, ut tradunt, *Gemin. cap. 1. §.*
Ex parte, de concess. præben. in 6., Fel., & Dec.
dic. Cap. Ceterum, & alii passim contententes, pos-
se aliquem renuntiare his, quæ in sui favorem
inducta sunt; licet iis accesserit Principis decre-
to, quo acta in contrarium irrita decernuntur.
Contra complures alios, oppositum sentientes: quo-
rum tamen opiniones conciliare contendit Mones.
c. 10. q. 1. n. 38. per hoc, quod affirmans posse
renuntiare; procedat, ubi dispositio cum decre-
to irritante sit, saltem principaliter, inducta in
privatum favorem, vel commodum; negans vero
posse renuntiare, locum habeat, ubi eadem dispo-
sitio magis, vel æque saltem principaliter, in fa-
vorem publicum inducta sit.
- 29 Præmitto V. quod quamvis ad Avocationem fa-
ciendam nulla opus sit causa; cum possit pro libi-
to Princeps, inferiorem Judicem sibi subditum ex
toto revocare, & multo magis cognitionem cer-
tæ causæ illi interdiceret, ac ad se avocare; &
Avocatio, sive justa, sive injusta sit, tollat jurif-
dictionem, reddatque actum, postea factum, nul-
lum, ex supra insinuat: Nihilominus ad Avoca-
tionem per instantiam partis aliqua causa neces-
saria est. Atque hæc regulariter duplex esse po-
test, teste *Vesfr. dic. cap. 9. a n. 2.* Una per hor-
rescentiam adversarii, utpote potentis e. g. pro-
pter quam non sperat pars habere justitiæ com-
plementum. Altera propter nimiam decisionis cau-
sæ dilationem, puta ultra triennium, ut liquet
ex forma commissionis avocatoris, quam tradit
Mandos. in formular Commiss. 6., & ex supra lau-
data dispositione Trident. Sess. 24. c. 20. de refor.

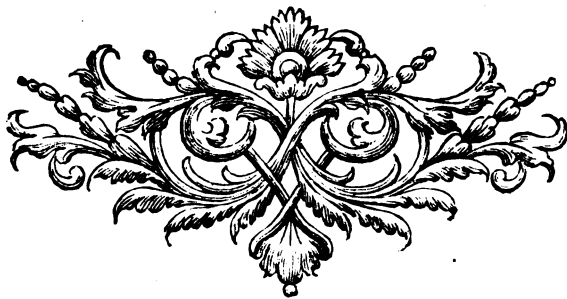
His de Avocatione præmissis, ut ad controver-
sæ resolutionem veniamus;

Dico: Officium Judicis Regularium Conserva-
toris per Avocationem causæ ab eo per Summum 30
Pontificem factam, in eadem causa expirat, ita
ut quidquid postmodum sine nova commissione a
Conservatore gestum fuerit in tali causa, atten-
tatum, & nullum sit. Ita passim Doctores ex
relato c. Ut nostrum, de Appell. ibi: [Judicibus de-
dimus in mandatis, ut si post secundum manda-
to, per quod totius cognitionem negotii ad nos-
trum Judicium revocavimus, traditionem sigilli
dicto N. a se cognosceret, esse factam, eam de-
cernerent irritam, & inanem.] Et ex dicto cap.
Ecclesia S. Mariæ il secundo, Ut lit. pend., ubi sic:
[Nos quicquid ab aliis factum fuit, postquam
prædecessor noster ad curiam suam idem negotium
revocavit, irritum decernimus, & inane.]

Immo magis attentatum, & nullum est; ma-
gis irritum, & inane quidquid post Avocationem 31
causæ a Conservatore sine nova commissione fue-
rit in causa revocata gestum, quam quæ post ap-
pellationem, vel Lite, aut Relatione pendente
geruntur, seu de cetero expressa fuerit Avocatio,
sive etiam tacita, juxta ea, quæ fusius explicui-
mus in quarta præmissa. Verum.

Affertio nostra, illimitate proposita, quod ni-
mirum attentatum, & nullum sit, immo magis 32
attentatum &c. quidquid post causæ Avocationem,
in eadem causa a Conservatore fuerit actum, re-
stringenda venit limitationibus enumeratis in
cit. quarta præmissa: adeoque intelligenda, primo,
nisi Avocatio aliqua ex causa nulla foret; vel
secundo, nisi Conservatori revocato causa de no-
vo insurgeret; & aliunde periculum esset in mo-
ra, si Judex Avocans, seu Pontifex adiretur; vel
tertio, nisi Avocatio foret cum Clausula: [Qua-
tenus causa non sit instructa &c.] vel quarto,
nisi Avocatio esset tacita per commissionem, al-
terius ex certa scientia factam; & per partem non
esset exceptum; vel quinto, nisi Avocatio in Con-
servatoris avocati notitiam pervenisset: vel si per-
venisset: aliunde tamen, quam per partis excep-
tionem &c. Recolite, quæ *citata quarta præmissa*
de hisce restrictionibus stabilita, & explicata
sunt.

Atque hæc de modis, quibus expirat, vel sus-
penditur Judicis Regularium Conservatoris Offi-
cium. De illis vero, quibus terminatur, aut sus-
penditur Officium Subconservatoris, disseret

ARTICULUS QUADRAGESIMUS SECUNDUS.

An, & qualiter exspiret, aut suspendatur Subconservatoris officium.

Ubi

Doctorum Catalogus de Judice Regularium Conservatore differentium, & Constitutiones Summorum Pontificum de Conservatoribus.

Dico I. Quomodo Officium Judicis Regularium Conservatoris temporaneum est, non perpetuum; cum multipliciter valeat, non modo suspendi, sed etiam exspirare, ut innuimus *art. 37. ass. 1. n. 1. & sequentibus articulis* comprobavimus; ita temporaneum est, non perpetuum Subconservatoris Officium; cum nedum suspendi, sed etiam exspirare multipliciter queat, scilicet & illis iisdem modis, quibus exspirat Conservatoris officium; & aliis quoque, quibus etsi non exspiret Officium Conservatoris, exspirat tamen illud Subconservatoris, ut distincte videbimus in sequentibus. Itaque

Dico II. Officium Subconservatoris, non modo suspenditur, sed exspirat pariter omnibus recensitis modis, quibus vidimus suspendi, aut exspirare Conservatoris Officium. Assertio manifesta est ex eo, quod de Subconservatore proportionaliter sit intelligendum, quidquid de Conservatore statutum reperitur; ut supra firmavimus *art. 36. ass. 1. a n. 5. & assert. 3. num. 14. & 15.* Eruitur ex *tex. cap. fin. §. Vices quoque, de Offic. Deleg. in 6.* cum ibi not. per Doctores; cum praesertim Subconservator, & ipse quidam Conservator sit: quemadmodum de subdelegato, cujusmodi est Subconservator, attento jure communi antiquo, proportionaliter intelligitur, quidquid de delegato, cujusmodi est, inspecto eodem jure antiquo, Conservator, decretum reperitur; ut liquet ex *cap. Statutum §. in nullo quoque de rescript. in 6., cap. Ex literis, de Offic. Deleg., & cap. Licet undiq. eod. tit. ubi Doctores passim, & Dec. in cap. Cum te n. 2. de Offic. Deleg., Abb. ibi in Gloss. & cap. fin. col. 4. §. Ego vero, De sent. & re judic.* Et aliunde subdelegatus quidam delegatus est: unde de eo agitur sub *tit. seu rubr. de Offic. Deleg.* Et delegati appellatione venit, sumpto argumento a rubro ad nigrum, quo in materia Conservatorum utitur *Glossa* communiter recepta in *cap. 1. de Offic. Deleg. in 6.* sicut, & utuntur Doctores frequenter, quos allegat *Everard. in loc. legal. a rubro fere per tot., praesertim vero n. 1. 4., & 5.* Et confirmatur ex eo, quod subrogatum naturam sapiat ejus, in cujus locum subrogatur, *l. si cum, ff. si quis caution.* Etiam in materia jurisdictionis, ut late comprobatur *Ant. Gabriel commun. conclus. l. 6. tit. de reg. Jur. Concl. 2. n. 31.* Hinc

Officium Subconservatoris Regularium I. exspirat per mortem naturalem ipsiusmet Subconservatoris etiam quoad negotia coepta, quemadmodum Conservatoris officium; cum mors omnia solvat, §. *Deinceps, auth. de nupt.* Omnia scilicet bona, & jura, & sic etiam jurisdictionem, quam habebat, dum viveret. Quod si divinitus statim suscitaretur, nec alius in Subconservatorem foret deputatus, munus recuperaret; quemadmodum Conservator redivivus, ex dictis *art. 37. assert. 2. v. 2. & 3.*

Non exspirat tamen Subconservatoris officium per mortem ejusdem Civilem, puta per servitutem, & exilium, perque excommunicationem, vel suspensionem latam simpliciter, aut a jurisdictione, vel ab officio; sed suspenditur, donec libertati restituitur, redeat ab exilio, vel ab excommunicatione solvatur, aut tollatur suspensio: quemadmodum per mortem Conservatoris civilem, puta per servitutem, per exilium, per excommunicationem, suspensionemque, suspendi, non exspirare diximus Conservatorium munus *cit. art. 37. ass. 4. a numer. 18.*

Quamobrem ubi Subconservator, servus effectus, aut exul, libertati, & patrie dein restituatur, tunc coepta negotia recuperabit: nisi, ut advertit *Monet. c. 10. q. 4. n. 280.* Commissio facta fuerit, non in totum, aut etiam cum clausula: [donec vices suas duxerit avocandas], & Conservator commissionem avocaverit. Recuperabit etiam non coepta, si jurisdictionem suam Conservator non avocaverit, eam alteri committendo, vel alio modo, ut notat idem *Monet. ibid., addens, quod si commissio facta fuerit cum clausula: [Quod si non omnes];* tunc servitute, vel exilio impeditus, cessante impedimento, admittendus erit, tam quoad negotia coepta, quam quoad non coepta, praecipue per *text. in c. Sciscitatus, de rescript.,* qui non distinguit de negotiis coeptis, aut non coeptis, loquiturque de quovis impedimento, seu juris, sive facti. Quod multo magis procedet, ubi sint plures Subconservatores in solidum, per *c. cum plures de Offic. Deleg. in 6.*

Item ubi Subconservator in excommunicationem, vel suspensionem inciderit, & pro suspenso, aut excommunicato fuerit denunciatus; donec ab excommunicatione absolvatur, tollaturque suspensio, suspensum habebit suae jurisdictionis, etiam voluntariae,

R r

314 De Judice Conservatore Regularium

tariz, exercitium; cum id regulare sit in Judice, quod per excommunicationem, aut suspensionem, latam simpliciter, vel a jurisdictione, aut ab officio, suspensum habeat propriæ jurisdictionis, etiam voluntariæ, exercitium; liberum tamen, cum absolutionem obtinuerit, cessaritque suspensio. Quare.

- 9 Ubi duo sint Subconservatores dati [simul, aut simpliciter,] si unus fuerit excommunicatus, vel suspensus, alter solus nulliter procedat. Si vero dati cum Clausula [si non omnes]; licet procedere queat non excommunicatus, non suspensus, sine collega excommunicato, vel suspenso, si tamen cum illo procedat, nulliter procedet: nisi in processu foret Clausula: [Et prædicta facimus tam conjunctim, quam divisim, sive in solidum, & omni meliori modo &c.] coherenter ad ea, quæ de duobus Conservatoribus excommunicatis, vel suspensis stabilita sunt *art. 37. ass. 4. cit.*
- 10 Nec expirat, immo neque suspenditur Officium Subconservatoris per dimissionem dignitatis, ratione cujus fuit Subconservator deputatus, seu de cetero hujusmodi dimissio contingat per renuntiationem, vel per aliud id genus mortis Civilis late sumptæ modum; cum factis superque sit ad hoc, ut Subconservator in suo munere perseveret, quod in eo dignitas tempore deputationis, seu electionis adfuerit, etsi non adfit tempore processus &c. Sive etiam contingat præfata dimissio per mutationem dignitatis antiquæ in aliam, vel majorem, vel æqualem, aut etiam inferiorem.
- 11 Immo neque transit Subconservatoris Officium in successorem, in dignitate, si commissio fuerit personalis, & dignitatis amissio non per delictum, neque per adventum qualitatis totaliter oppositæ. Quamvis in successorem transeat etiam re non integra, si commissio fuerit realis. Quammodum non expirat neque suspenditur, immo neque transit in successorem Officium Conservatoris per similem dimissionem, vel mutationem dignitatis, si commissio fuerit personalis: quamvis transeat, etiam re non integra, si deputatio fuerit realis, ex late stabilitis *art. 38. ass. 1.*
- 12 II. Expirat Subconservatoris Officium in uno ex duobus Subconservatoribus simpliciter datis, vel a duobus Conservatoribus, per mortem alterius Subconservatoris naturalem, juxta *cap. si duo, de Offic. Deleg. in 6.* vel ab uno, eodemque Conservatore, ad *text. in c. Cum te, de Offic. Deleg.* Quammodum, mortuo uno ex duobus Conservatoribus simpliciter datis, expirat jurisdictio in superflite, coherenter ad *cap. pen. de Offic. Deleg.* ibi: [Uno delegatorum rebus humanis exempto, Officium eorum expiravit.] Cum neuter illorum sit Judex in solidum, qui solus judicare possit; sed uterque Subconservator loco unius tantum sit, & uterque simul judicare iustus, *l. duo ex tribus, ff. de re judic.*
- 13 Idem dicendum, si alter ex duobus Subconservatoribus reddatur infamis; aut alias de jure ad judicandum inhabilis; vel tamquam suspectus via juris amoveatur: quemadmodum si talis fuerit alter ex duobus Conservatoribus simpliciter datis, proportionaliter ad ea, quæ *art. 57. assert. 3. num. 10.* a nobis firmata sunt.
- 14 Non expirat tamen in Subconservatore superflite jurisdictio per mortem alterius Subconservatoris naturalem, si hic habeat successorem in dignitate, ratione ejus datus sit; quemadmodum de Conservatore superflite dictum est *cit. art. 37. ass. 3.* Cum tunc ejus Officium transeat in successorem, ad *text. in cap. Quoniam Abbas de Offic.*

Deleg. Qui proinde expectandus est, ut superflite procedat; cum nequeat se solo procedere, utpote datus simul cum alio, juxta *c. Causam Matrimonii, de Offic. Deleg.*

Neque expirat in Subconservatore superflite 15 jurisdictio per mortem alterius Subconservatoris naturalem, vel Civilem large sumptam, videlicet per infamiam, inhabilitatem, aut remotionem ejusdem ab Officio, ratione suspicionis, si ambo dati sint cum Clausula: [Quod si non omnes] aut [si ambo &c.] Quamvis ut ille valide procedat, de hujus impotentia debeat constare, *cap. Prudentiam in princ., de Offic. Deleg.* Vel si dati sint cum hac alia Clausula: [Ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum exequatur:] Vel cum hac: [Quod quilibet eorum in solidum, & per se judicare possit,] Vel [quod alter alterum non expectet, aut non requirat,] ut diximus de duobus Conservatoribus, sub his Clausulis datis *cit. art. 37. ass. 3.*

III. Expirat Subconservatoris Officium per re- 16 nuntiationem muneris acceptati ex juxta causa; quemadmodum expirat Officium Conservatoris ex dictis *art. 39. ass. 1. n. 1.* juxta superius stabilita *art. 16. ass. 1.*

IV. Expirat Subconservatoris Officium per la- 17 psium temporis præfiniti, tum quoad negotia non cepta, tum etiam quoad cepta; quemadmodum Officium Conservatoris: cum permixtum ad tempus, post illud censeatur prohibitum, ut ex variis juribus, & doctoribus firmavimus supra *art. 40. ass. 1. a n. 1.* Quamvis de partium consensu prorogari ulterius valeat, coherenter ad ea, quæ de prorogatione Conservatoris Officii, de consensu partium, post lapsum quinquennii tradidimus *cit. art. 40. ass. 2. n. 9.* Cum ex ibi firmatis generale sit de omni jurisdictione, seu delegata, sive etiam ordinaria, quod de mutuo partium consensu ea valeat prorogari.

V. Expirat Subconservatoris Officium per Avoca- 18 tionem causæ factam non a Conservatore per Papam; Cum processus, a Subdelegato factus, etiam post Avocationem causæ, a delegato per Principem factam, validus sit, & subsistat, ut docet *Lancell. de attent. p. 2. c. 10. nu. 36., laudans Decis. Rot. in una Salmantina Canonatus coram Baven.* Et refert *Monet. c. 10. q. 1. num. 27.* Sed per ipsummet Conservatorem a suo Subconservatore, re integra, *text. l. Judicium solvitur ff. de jud. c. Quamvis de Off. Deleg. in 6.* ibi: [Quamvis alicui vices tuas in causa tibi a Sede Apostolica Delegata in totum commississe noscaris; si tamen antequam ille jurisdictione usus fuerit, commissio hujusmodi per se revocetur ab illo, vel eum rebus eximi contingat humanis, causam ipsam resumere poteris.] Et merito sane; cum jurisdictione, qua quis usus non est, non censeatur in eum efficaciter transiisse, ut ibi notant Doctores cum *Gloss. communiter approbata.* Sic Conservatoris expirat officium per Avocationem causæ factam ab eo per Papam, ut diximus *art. 41. ass. univ. n. 30.*

Quod si res integra non sit, eo quod Subcon- 19 servator uti ceperit jurisdictione, etiam per solam citationem; non valebit revocatio, ut colligitur ex *Gloss. dic. cap. Quamvis verb. usus fuerit, & cap. Si delegatus, de Offic. Deleg. in 6.* Nisi tamen Subconservatoris commissio facta fuerit cum Clausula: [donec vices suas ad se duxerit avocandas;] in quo casu opinatur *Moneta,* quod in actu indivisibili, ut est probatio sententiæ, revocatio non subsistat, nisi re integra, per *text. c. Si delegat. de Offic. Deleg. in 6.* Ubi dicitur: quod per

per commiſſionem cum dicta Clauſula: [*donec vices ſuas &c.*] cenſetur etiam ſententiæ prolatio committi, ita ut poſſit a ſubdelegato ſententia proferri, niſi hujusmodi commiſſio antea fuerit revocata. In actu vero Subconſervatoris, qui diviſionem reciperet, cujuſmodi eſt examen teſtium, &c., quamvis ea pars examinis, quæ poſt revocationem facta fuerit, non valebit, atque in revocatione contineri poterit, aut debet propter eandem rationem textus; pars nihilominus illa, quæ ante revocationem facta fuit, valida remanebit per *text. dic. cap. Quamvis*; a contrario ſenſu totius illius diſpoſitionis ſimul ſumptæ.

21 Atque hic notandum, locum etiam proportionaliter habere in propoſito ampliaciones, & reſtrictiones ſupra recenſitas *art. preced.* de Avocatione juridiſtionis Conſervatoris, ſeu de Avocatione Cauſæ ab eo facta, deque goſtis per ipſum poſt factam Avocationem.

22 Dico III. Præter enumeratos modos, quibus expirat, vel ſuſpeditur Subconſervatoris Officium, quemadmodum expirat, aut ſuſpeditur Officium Conſervatoris; alii quoque recenſentur modi, quibus ejuſdem Subconſervatoris munus expirat, vel ſuſpeditur, eo quia expirat, ſuſpediturve Conſervatoris, illum deputantis juridiſtio; quamvis hæc neque expiret, neque ſuſpeditur, eo quod expiret, ſuſpediturve Papæ Conſervatorem indulgentis poteſtas. Sunt autem hujusmodi modi mors Conſervatoris naturalis, & mors ejuſdem civilis, per quos expirat etiam, aut ſuſpeditur Subconſervatoris Officium, eſſi per mortem Papæ naturalem, vel Civilem nequaquam expiret, aut ſuſpeditur munus Conſervatoris, ut ſtabilivimus *art. 39. aſſ. 5.* Itaque

23 VI. Expirat Subconſervatoris Officium per mortem naturalem Conſervatoris, re integra. Quod patet *ex cap. Relatum, & cap. Gratum, de Offic. Deleg.*, ubi ſtatuitur, per mortem delegantis, re integra, expirare juridiſtionem in delegato. Et *ex cap. ſin. §. Officium, de Offic. Deleg. in 6.*, ubi in ſpecie cavetur, Officium Conſervatoris, quoad negotia non cæpta morte concedentis expirare. Et quamvis prædicta jura loquantur de morte delegantis reſpectu delegati immediati; tamen, ut notat *Monet. C. 10. p. 4. nu. 255.*, quia eadem militat ratio in morte delegati, reſpectu ſubdelegati, præſertim cum *ex ſupra dictis aſſ. 2. & art. 36. aſſ. 1.* Subdelegatus quidam delegatus ſit; & quidquid diſponitur de hoc, de illo diſpoſitum cenſetur; & ſubrogatum ſapiat naturam ejus in cujus locum ſubrogatur, etiam in materia juridiſtionis; eadem in propoſito militare dicenda eſt jurium prædictorum diſpoſitio, juxta *l. Illud, ff. ad leg. Aquil.*, & *cap. Inter Corporalia 2., de tranſlat. Episcop.* Patet etiam *ex leg. Et quia §. ideoque ff. de juridiſd. omn. Judic.*, ubi univerſaliter diſponitur, quod ſi is qui juridiſtionem mandavit, deceſſerit prius, quam res ab eo, cui mandata eſt juridiſtio, geri cæperit, ſolvitur mandatum. Et *ex text. in cap. Licet undique de Offic. Deleg.* ubi expreſſe diſponitur, quod ſi ſubdelegatus juridiſtione, a ſuo Collega ſibi delegata, uti non cæperit; eo vivente, non habet ſolus officium judicandi. Unde per mortem Conſervatoris expirat juridiſtio Subconſervatoris, etiamſi hæc fuiſſet Conſervatoris Collegæ: Vel commiſſio Subconſervatoris facta fuiſſet: [Quoties Conſervator abſuerit vel donec vices ſuas ad ſe duxerit revocandas], ut de ſubdelegato diſponitur in *cap. Si delegatus, de Offic. Deleg. in 6.* Sed a contrario ſenſu. Et ratio a priori eſt, quia juridiſtio de-

legata non tranſit efficaciſſe in delegatum, ſed manet penes delegantem, donec ea delegatus utatur, *Cap. Quamvis, de Offic. Deleg. in 6.* Ergo una cum morte delegantis, antequam delegatus utatur, illa moritur; ſicque non habetur in delegato. Item delegata juridiſtio accessoria eſt juridiſtioni deleganti: corruente autem principali, corruiſſe accessorium.

Verum hoc intelligendum, niſi communi errore mors Conſervatoris, & delegantis ignoretur. Si enim mortuus ſit Conſervator, qui Subconſervatorem deputavit, & mors communiter ignoretur, quantumvis ſciatur ab ipſo Subconſervatore; communis error cum titulo putativo, qui potis eſt juridiſtione conferre, poterit datam; poſt mortem dantis, conſervare, per ea, quæ tam in delegato, quam in Vicario tradit *Sanchez lib. 3. de matrim. diſp. 22. n. 59.*

Dixi: expirat Subconſervatoris officium per mortem Conſervatoris, re integra. Enimvero re non integra non expirat, ſed quoad negotia cæpta, poſt mortem Conſervatoris perſeverat juridiſtio in Subconſervatore, ut *ex præcitatis cap. Relatum, & c. Gratum, de Offic. Deleg., & ex c. ſin. §. officium de offic. deleg. in 6.* Sed a contrario ſenſu manifeſtum eſt; & in ſpecie ſubdelegati *ex dic. c. Licet undique*, ubi decernitur, quod ſi Collega, ſubdelegatus a ſuo Collega, juridiſtione ſibi demandata cæperit uti ante mortem ſubdelegantis, vices ſuas, & alterius poterit adimplere. Et *ex c. Si delegatus* ibi: [ſi delegatus, quoties eum abeſſe contigerit, alicui commiſſerit vices ſuas, poterit ſubdelegatus, mortuo delegato, eam & tunc cenſetur abeſſe, commiſſum ſibi negotium, dum tamen illo vivente juridiſtione uti cæperit, libere definire.] Idem *ibidem* diſponit Pontifex, ſi delegatus alicui commiſſerit vices ſuas, donec eas duceret ad ſe revocandas. Unde re non integra per mortem Conſervatoris non expirat, ſed perſeverat juridiſtio in Subconſervatore, etiamſi Subconſervator fuiſſet mortui Conſervatoris Collega; vel commiſſio facta ſub clauſula: [quoties eum abeſſe contigerit] vel [donec vices ſuas ad ſe duxerit revocandas.]

VII. Expirat Subconſervatoris Officium per mortem naturalem Conſervatoris, nedum re integra, ſed etiam non integra, ſi commiſſio facta fuerit ſub clauſula: [ad beneplacitum voluntatis meæ:] Vel [quamdiu voluero.] Quemadmodum expirare officium ſubdelegati ad beneplacitum, vel quamdiu delegatus voluerit, per mortem naturalem delegati, nedum quoad negotia non cæpta, verum etiam quoad cæpta, docent *Gloſſ. in dic. c. Si delegatus, verb. morte, Gemin. Franc., Jo. de Fant., & alii cum Sanchez lib. 8. de Matrim. diſp. 28. n. 50. ex cap. Si gratioſe, de reſcript. in 6.*, ubi dicitur, quod morte expiraret beneplacitum.

Nec officit, quod ſi commiſſio facta fuerit ſub clauſula: [donec duxero avocandum, vel aliter ordinandum, ſeu providendum,] quoad negotia non cæpta, non expiret Subconſervatoris officium per mortem Conſervatoris; ut nec juridiſtio ſubdelegati re integra per mortem delegati.

Non officit, inquam: nam prima clauſula: [ad beneplacitum] vel [quamdiu voluero] perſeverantiam importat antiquæ voluntatis; quæ tamen expirat per mortem: ſecunda vero clauſula: [donec duxero avocandum &c.] expreſſam revocationem primæ voluntatis importat, ſeu novam voluntatem, quæ non inducitur per mortem; in quem caſum erat limitata extinctio actus, ut optime diſtin-

tingunt laudati Doctores cum Sanchez supra a n. 49. usque ad 36.

30 Ubi notandum, tunc dici in proposito, rem non esse integram, seu negotia jam esse cepta, & Subconservatorem usum fuisse jurisdictione, cum saltem citatio fuerit transmissa, ut sepius notavimus ex *dic. c. Si delegatus, c. Quamvis, de offic. deleg. in 6., & alijs iuribus.*

31 Non expirat tamen Subconservatoris officium, sed suspenditur quoad negotia non cepta, per mortem Civilem Conservatoris, qua servus fiat, &c. donec Conservator ipse libertatem recuperarit, & una simul per postliminium omnia bona, & jura sua. Cum enim ex supra insinuatō officium Subconservatoris accessorium sit muneris Conservatoris, tamquam suo principali, & ab hoc in esse dependeat; si principale Conservatoris officium non expirat, sed suspendatur per mortem Civilem, qua Conservator servus fiat, &c. non expirat, sed suspendetur munus Subconservatoris accessorium. Unde, nisi alius novus Conservator, loco antiqui, servitute detenti, deputetur, poterit Subconservator, cum antiquus libertati restituatur, jurisdictionem suam exercere.

32 Quoad negotia vero cepta neque expirat, neque suspenditur officium Subconservatoris per quamcumque mortem civilem Conservatoris; ut neque expirat, neque suspenditur quoad negotia cepta per mortem Conservatoris naturalem Subconservatoris Officium ex dictis; cum non debeat plus operari civilis mors, quam naturalis, ut de se patet.

33 Neque etiam expirat Subconservatoris Officium re integra, sed mere suspenditur per mortem Conservatoris civilem, qua nimirum Excommunicatus denunciatur Conservator, sitque notorius Clerici percussor; aut suspendatur simpliciter, vel a jurisdictione, aut ab officio: cum excommunicatio, & suspensio ex una parte jurisdictionem non auferat, sed ejus dumtaxat usum, & exercitium, ex dictis superius; & ex altera parte suspensa jurisdictione principali, & accessoria quoque suspenditur, a principali dependens, ut paulo ante diximus, & docent *Sarr. de Consur. lib. 2. c. 6. n. 20. Ugol. cod. tr. tab. 1. C. 4. §. 4. n. 7., & tab. 2. C. 11. §. 5., Sanchez de Matrim. lib. 3. disp. 30. nu. 8. & disp. 31. n. 7. ac lib. 8. disp. 28. nu. 57.* secus tamen re non integra, seu quoad negotia jam cepta, ut bene probat præter alios *Ugol. dic. §. 5. præsertim per text. in c. Si is, cui, & c. Quamvis, de offic. deleg., ac c. Licet undiq. cod. iii.*

34 Limitat tamen hic *Moneta c. 10. q. 4. n. 275.* in Vicario Episcopi, deputato Subconservatore ab eo, qui tamquam Episcopus fuerat & ipse Conservator a Papa deputatus, & vigore litterarum poterat etiam Vicarium Episcopi deputare Subconservatorem; Nam si Episcopus deinde fiat notorius Clerici percussor, vel excommunicatus denunciatur; aut suspensus; vel interdictus; non proinde Vicarii Subconservatoris jurisdictione suspenditur, sive quoad negotia cepta, sive etiam quoad non cepta: quia licet per Excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum Episcopi desinat omnino in Vicario jurisdictione, quam Vicarius ipse acceperat ab Episcopo, etiam quoad negotia cepta, ut de Excommunicatione liquet ex *text. in c. 1. de Offic. Vicar. in 6., & de Suspensione, ac Interdicto docet post alios Sanchez disp. 30. cit. n. 8.,* hoc tamen intelligendum de illa jurisdictione, quam Vicarius ab Episcopo tantum accipit; ut in simili de Excommunicatione liquet ex *text.*

dic. cap. 1. Non autem de illa, quam Vicarius accipit non tantum ab Episcopo, sed etiam a Papa, mediante Episcopo; ut accidit in proposito, in quo Vicarius Subconservatoris jurisdictionem nedum ab Episcopo, sed a Papa infimul accipit per Episcopum; unde etiam dicitur Subconservator Apostolicus.

VIII. Expirat Subconservatoris Officium, ubi Conservator Officio Conservatoris privetur, vel per Revocationem electionis a Regularibus factam, vel per Renuntiationem muneris ab ipsomet Conservatore intra quinqueannium propositam, sed quoad negotia non cepta; vel per lapsum quinqueannii etiam quoad negotia jam cepta. Nontamen expirat Subconservatoris Officium per avocationem Causæ a Conservatore, factam per Pontificem.

Assumptum propugnatur a Doctoribus frequentissime cum *Monet. c. 10. q. 4. n. 267. & 268.* Et quoad primam de Revocatione electionis, & secundam de Renuntiatione muneris partem, liquet ex eo quod principali corrueute, & ipsum corrui accessorium. Ergo corrueute per Revocationem electionis, sicut & per Renuntiationem Officio Conservatoris, quod est principale, corrui Officium Subconservatoris, quod accessorium est.

Dixi quoad negotia non cepta: quia, ut non semel diximus supra, antequam Subconservator jurisdictione utatur, non transit in ipsum efficaciter jurisdictione, sed manet penes Conservatorem; quemadmodum antequam subdelegatus jurisdictione delegantis utatur, non transit efficaciter in eum jurisdictione, sed manet penes delegantem, ut patet ex *cap. Quamquam, de Offic. Deleg. in 6.* Ubi præcipue sermo est de subdelegato. Non expirat tamen quoad negotia cepta, per quæ transit efficaciter in Subconservatorem Conservatoris jurisdictione, atque in eo est perpetuata.

Quoad tertiam de lapsu quinqueannii partem, manifestum est assertum ex eo, quia jurisdictione ad tempus permessa, post lapsum temporis præfiniti, etiam quoad negotia jam cepta terminatur, ut ex variis iuribus, & Doctoribus stabilivimus supra *art. 40. ass. 1. a n. 1.*

Quoad quartam denique partem de Avocatione patet assertum ex iis, quæ tradit *Lancellot. de attent. p. 2. c. 10. n. 3.* & nos supra retulimus de subdelegato, cujus nimirum processus etiam post Avocationem Causæ a delegato per Principem factam efformatus, validus est: Pro quo decisionem affert *Lancellot. Rot. Rom. in una Salmantina Canonicatus coram Baren.*

Atque hæc de modis, quibus expirat, aut suspenditur Subconservatoris Officium.

Et de Iudice Regularium Conservatore pro nostra tenuitate differuisse, sit satis. Quod in Dei O. M. gloriam, Ecclesiæque utilitatem cedat.

Ut autem omnia hæcenus universa tractatione stabilita firmiter consistant; & amplitudo facultatum, ac privilegiorum, Conservatoribus Regularium indulta, qualis, quantaque sit, melius dignoscatur, funditusque mens Summorum Pontificum, abunde privilegia impertientium, illave coarctantium percipiatur; operæ pretium erit, & coronis, Auctores, de hac materia seu per speciales tractatus, sive incidenter differentes, & una simul constitutiones Summorum Pontificum de Conservatoribus, illas nimirum primo, quæ in corpore Juris sunt, & ipsomet Jure transcriptas, reliquas dein, quæ extra illud vagantur, ex Magno Bullario Romano, opera Angeli a Lantusca, & Joa:

& Joa: Pauli a Roma Strictioris Observantiæ S. Francisci illustrato, & aucto, ac Luxemburgi edito anno 1727., & ex aliis fideliter depromptas Universæ huic de Judice Regularium Conservatore dissertationi subnectere; ut enim cecinit vates:

Purius ex ipso fonte bibuntur aquæ. Sitigitur

CATALOGUS DOCTORUM

De Judice Regularium Conservatore differentium.

40 **D**E JUDICE Regularium Conservatore, seu per speciales tractationes, sive incidenter, differunt Monet., Cochier, & Massobr, in speciali tract. de Conservatoribus, Azeved. ad tit. 8. lib. 1. nova recopil. pag. 118., Cur. Philipp. tom. 1. p. 3. §. 7. de Conservatoribus, Guttier. pract. lib. 3. q. 9. Aloy. Ricc. in collect. decisio. p. 4. Collect. 899., & in decis. Curie Archiepisc. Neapol. p. 2. decis. 258., Emmanuel Rodriguez quæst. Regul. tom. 1. q. 65., Hieronym. Rodriq. in compend. quæst. Regul. resol. 33., De la Cruz de statu Religion. lib. 2. c. 10., Consecutus in summar. privil. Mendic. tit. 4. de privil. Conserv., Miranda in Manual. Prælat. tom. 2. q. 47. Raymundus Nidus de Conservatoribus Regularium. Leo in Thesaurio fori Ecclesiast. p. 2. c. 3. a n. 102., Campanil. in diversorio juris Canonici rubrica 12. c. 13. a n. 24., Thomas Sanchez tom. 2. Consil. lib. 6. cap. 9. dub. 5., & 6., Ceval. Communium tom. 4. q. 792. cum sequentibus; Fragosus p. 2. lib. 4. disp. 12. Reip. Christ. Regim., Cardos. in praxi Judicum, & Advocat. verb. Conservator, Portel. in dub. Regular. eod. verb., Salgad. de Protec. Regia p. 2. c. 10. a n. 63., Solorzan de Jure Indiarum tom. 2. lib. 3. c. 26. a n. 111., Uulpe in praxi Judic. fori Ecclesiast. c. 12., Lezana in summa q. Regul. tom. 1. c. 3., & tom. 2. cap. 10., ac in Consultis Consulto 40., Joan. Maria Novar. in Lucerna Regularium, verb. Conservator; Joan. Antonius Novar. in summa Bullarum eod. verbo, Gabriel Pereira de Castro in decisionibus Regni Lusitanie decis. 118. a n. 15., Barbosa. de offic., & pot. Episc. p. 3. Alleg. 106., & in summa Apostolic. decis. verb. Conservator Collect. 206., ac in Trident. sess. 14. de refor. c. 5., Sylvester in summa verb. Conservator, Molina de Justitia tom. 6. tract. 5. disp. 29., Azor. Instit. Moral. p. 2. lib. 5. c. 34., Pellizzarius in Man. Regul. tom. 2. tract. 8. c. 4. sect. 4., Donatus in praxi tom. 1. tr. 17., Ascantius Tamburin. de Jure Abbatum tom. 3. disp. 17., Bordonus p. 2. Resol. 95., Peyrin. tom. 2. privil. in Const. 9. Greg. 15., & tom. 3. in add. ad dic. Const. c. 11., & tom. 1. in Formul. littera C. c. 20., Reiffenstuel lib. 1. decretal. tit. 29. de offic. & pot. Judic. deleg. §. 7. q. 3. a num. 168., Pignatell. tom. 1. Consult. 113., 165., & 392., tom. 2. Consult. 29., tom. 3. Consult. 1., tom. 4. Consult. 162., tom. 7. Consult. 10., tom. 8. Consult. 33., & tom. 10. cons. 96., Fagnan. lib. 2. decretal. in c. si Clericus de for. compet. & alibi, Leurenus l. 1. Decretal. tit. 29. c. 7., Cardinalis de Luca de Jurisdic. discurs. 4.; & 49., & de Regul. disc. 1. §. 2., & disc. 51., & 52., & alibi, Ventriglia in praxi tom. 1. Adnot. 27. §. unic., Monacell. par. 1. Formul. in Appendic. Adnotat. ad Constit. 9. Greg. 15., & p. 3. tit. 1. in adnot. ad form. 49., 50., 51., & 52., & p. 4. suppl. ad primam partem a n. 220., Thesaurus de pœnis Ecclesiasticis p. 2. verb. Conservatores C. 1., Gavant. in Manual. Episc. verb. Conservatores, Cbiavetta Instit. Canonic.

lib. 3. p. 1. c. 3. Pasqualigus in addit. ad Lauret. de Franchis tit. de Conserv. a n. 827., & in q. Mor. Canonic. Centur. 2. q. 178., & 179., Layman. lib. 1. decret. cap. 1. & fin. de offic. & pot. Jud. deleg. in 6., Card. de Lugo in Respons. Mor. lib. 4. dub. 38., Antonell. de Regim. Eccles. Episcop. lib. 7. cap. 2., Mattheucci. in Officiali Cur. Ecclesiast. c. 15. Mendo de Ordin. Milit. d. 2. q. 4., & in Epitome verb. Conservator Judex., Anton. a Spiritu Sancto in directior. Regul. p. 1. tr. 2. disp. 1. sect. 4. §. 3., Malletus de Hierarch. & Jur. Eccles. milit. lib. 3. p. 1. tit. 62., & lib. 5. tit. 2. §. 14., & 15., Cespedas de Exempt. Regul. C. 22., Casarub. in compend. privil. cum adnot. Sorbi. Piafec. in prax. p. 2. c. 3. art. 6. de Visi. Regul. a n. 9., Novar. in prax. privil. miserabil. person. privil. 70., Pirbing lib. 1. Decret. tit. 29. sect. 8., Pilaja Instit. Canonic. lib. 1. decis. 12. a n. 119., Fargna de Jurepatron. p. 2. can. 22., 23., 24., Caf. 2. Candid. Brugnol. in Spec. Cleric. cap. 19. Passerin. in c. Hac Constitutione, de Offic. Deleg. in 6., & alii,

CONSTITUTIONES
SUMMORUM PONTIFICUM

DE CONSERVATORIBUS.

QUONIAM ante Innocentium IV., ejusque Constitutionem [Statuimus] c. 1. de Offic. & Pot. Jud. deleg. in 6. nullus Pontifex, nullaque Sanctio Pontificia, sive in Decreto, sive in Decretalibus, expressam de Conservatoribus mentionem facit, ut vidimus supra art. 4. asser. 3. n. 8. Ideo

PRIMA CONSTITUTIO, de Conservatoribus loquens, est insinuata Innocentii IV. in dic. c. 1. de Offic. & Pot. Jud. Deleg. in 6., vi cujus Conservator a manifestis defendit injuriis, & judicialem indaginem non exercet. Sic autem habet laudata Constitutio:

[Statuimus, ut Conservatores, quos plerumque concedimus, a manifestis injuriis, & violentiis defendere possint, quos eis committimus defendendos. Nec ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem.]

SECUNDA CONSTITUTIO est Alexandri IV. in 43 c. 2. eod. tit. & libro: per quam in coactionibus, & pœnis Pontificali dignitati deferre tenetur Conservator:

[Quia Pontificali dignitate præditis, ob reverentiam Sacri Officii, quod exercent, plurimum deferri convenit; & eos plus aliis honorari; decet, ut cum a Judicibus, vel Conservatoribus, a Sede Apostolica deputatis, contra eos ad coactiones aliquas, sive pœnas fuerit procedendum; gradus, & modestia in hujusmodi processu servetur. Ita quod eis, quadam condigna reverentia supportatis, ingressus primo ipsis Ecclesiæ, vel Sacerdotale interdicatur ministerium: ac deinde ab officio suspendantur: subsequenter aggravetur censura Ecclesiastica contra eos. Nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumaciæ protervitas, sive culpa.]

TERTIA CONSTITUTIO est Bonifacii VIII. in 43 cap. fin. eodem tit. & libro: in qua qui possint esse Conservatores, disponitur, & ubi cognoscere: an, & quibus possint delegare, & quantum durer eorum potestas. Tandem de expensis, Officialibus, Testibus, &c. Tenor autem præfatæ Constitutionis est hujusmodi.

§. I.

§. I. [Hac Constitutione , perpetuo valitura , sancimus , ut Conservatores , qui aliquibus (ut manifestis injuriis , & violentiis tueantur eisdem) plerumque a Sede Apostolica conceduntur , de cetero deputari non possint , nisi Episcopi , vel eorum Superiores , aut Abbates , seu Dignitates , vel Personatus in Cathedralibus , vel Collegiatis Ecclesiis obtinentes .

§. II. Nullusque deputati sibi Conservatoris esse valeat Conservator .

§. III. Nec aliquis (Regibus , & Reginis , qui sicut dignitatis altitudine præminent ; sic prærogativa gratiæ ipsos convenit anteferri , dumtaxat exceptis) deinceps Conservatorem habeat eum , qui sub ipsius jurisdictione , dominio , vel districtu Ecclesiastico , vel temporali consistat .

§. IV. Conservatores autem hujusmodi extra Civitates , seu Dioceses , in quibus fuerint deputati , contra quoscumque procedere , aut aliquos ultra unam diem a fine Diocesium eorumdem trahere , non præsumant .

§. V. Vices quoque suas (citationibus , & sententiarum denuntiationibus dumtaxat exceptis , quas per alios valeant exercere) nulli committere , possint : nisi hoc eis competierit ex beneficio litterarum ; sed nec tunc , nisi intra Civitates , seu Dioceses , in quibus deputati fuerint , & personis tantum , quæ superius sunt expressæ .

§. VI. Ut autem Conservatores limites sibi traditæ potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ diligenter observent ; decernimus , ut si de aliis , quam de manifestis injuriis , & violentiis scienter se intromiserint , seu ad alia , quæ judiciale indaginem exigunt , suam extenderint potestatem ; eo ipso per unum annum ab officio sint suspensi . Pars vero , quæ hoc fieri procurabit , sententiæ excommunicationis incurrat , a qua non possit absolvi , nisi ei , quem sic fatigavit indebite , primo satisfaciatur integraliter de expensis .

§. VII. Officium autem quorumcumque Conservatorum , ipso jure , quoad non cœpta negotia per obitum concedentis volumus , expirare .

§. VIII. Circa munera vero , expensas , Assessores , ac Notarios , & personas testimonii causa vocandas , illa præcipimus in hujusmodi Conservatoribus per omnia observari , quæ in Delegatis Judicibus Constitutio , a Nobis super his edita , observanda decrevit .

§. IX. Quidquid autem contra præmissa , vel eorum aliquid attentari contigerit , omnino decernimus irritum , & inane .]

44 Constitutio autem laudati Bonifacii de Delegatis Jud. edita , a Conservatoribus observanda quoad Munera , Expensas , Assessores , Notarios , & Testes ita disponit in cap. Statutum 11. de Rescript. in 6. circa medium .

§. X. [Insuper ut gratis , & cum omni puritate iudicium coram ipso procedat , nullum munus , vel quidquid aliud (nisi forsan esculentum , vel poculentum , mera liberalitate oblatum , quod paucis consumi possit diebus : vel nisi cum ipso , propter causam , sibi commissam , contigerit extra suum domicilium proficisci , moderatas expensas) recipere ab eisdem partibus qualitercumque præsumat . Provisurus attente , quod in ipsis expensis modum nequaquam excedat : nec plus ab una parte , quam ab alia exigat , cum commune gerat negotium utriusque : quodque (ubi causæ sibi commissæ utilitas , vel necessitas non exegerit) occasionem propter habendas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat : sed & ubi non

tabiliter fuerint pauperes litigantes , etiam pro expensis nil prorsus exigat ab eisdem .

§. XI. Assessorem autem , ut quandoque faciunt aliqui fraudulentè , nisi eo indigeat , quod conscientiæ relinquatur ejusdem , sibi nequaquam adjungat : alioquin de suo proprio providere teneatur eidem . Si autem indigeat ; ipsum neutri parti suspectum assumens , ei de competenti salario , provide moderando ab eo , faciat a partibus communiter provideri .

§. XII. Notarium vero , vel Notarios in causa , sibi commissa , scribentes , qui ut plurimum in exigendo salariometas rationis excedunt , ut ad ipsius spectat officium , prudenter refrænet : nec cum ipsis aut cum Assessore præfato lucrum participet ullo modo .

§. XIII. Siquid autem contra Constitutionem præsentem receperit , ad ipsius restitutionem integram teneatur : nulla eorum , quibus restitutio facienda fuerit , remissione ullatenus profutura eidem .

§. XIV. Pro ferendo quoque testimonio (prætextu cujus aliqui alios fraudulentè interdum a Judicibus vocari procurant , ut eos laboribus , & expensis fatigent , aut extorqueant aliquid ab eisdem) nullum ullatenus convocet , nisi quando conditio , & status causæ requirent . Sed nec tunc , (nisi a producente) , competentes vocato pro testimonio veniendo , stando , & redeundo faciat ministrari expensas .

§. XV. Quidquid autem contra præmissa , vel eorum aliquid contigerit attentari , sit ipso jure irritum , & inane .]

Conformiter ad utramque præcedentem Constitutionem .

QUARTA CONSTITUTIO , est ejusdem Bonifacii incip. [Statuimus] apud laudatum Bullarium Luxemburgi tom. 9. pag. 109. qua statuitur , quod Conservatores , certis Ecclesiis indulti a Sede Apostolica , ab injuriis manifestis defendant . Atque hi debeant esse Canonici , aut præditi dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus . Constitutio autem est tenoris sequentis :

§. I. [Statuimus , ut Conservatores , qui ab Apostolica Sede conceduntur interdum , ut aliquos a manifestis injuriis , & molestiis tueantur , sint in alicujus Civitatis Ecclesia Cathedrali Canonici , vel Dignitatem aliquam , seu Personatum in Civitate , vel Diocesi ejus obtinentes , extra quam siquidem Civitatem aliquem , vel aliquos ad iudicium evocare non valeant ; nec etiam procedere contra illos , qui de Civitate , vel Diocesi non fuerint supra dictis , sed infra Civitatem eandem dumtaxat de commissis sibi negotiis , sive causis possint cognoscere : alii tamen , vel aliis committere nequeant vices suas , nisi expresse hoc eis ex litterarum Conservatoriarum beneficio] competere dignoscatur .

§. II. Citationes tamen , & denuntiationes sententiarum , quas iidem personaliter tulerint , possint tantummodo infra Civitatem , vel Diocesim prædictam facere per se , vel alium , seu alios , qui de Civitate , vel Diocesi fuerint memoratis . Quodque Conservatorum ipsorum , quoad non cœpta negotia , ipso jure expiret Officium post obitum concedentis . Ubi vero hujusmodi Civitas minime haberetur , seu destructa fortasse existeret , & in ejus Diocesi locus reperiretur insignis , in loco ipso de hujusmodi negotio cognoscatur , & totalis processus habeatur in ipso .

§. III. Cum autem per Capitulum Cathedralis Ecclesiæ alicujus Civitatis , vel singulares personas ipsius , aut per immediatum superiorem eorum ,

rum, utpote Patriarcham, Primatem, Archiepiſcopum, vel Epifcopum, quiſquam ſe diceret moleſtari, tunc illi taliter proponenti, ipſoque volente, poterunt Conſervatores concedi, hi, qui in ipſa Eccleſia Cathedrali Canonicatus habeant, vel Perſonatum, ſeu Dignitatem in Civitate, vel Diœceſi prælibatis; vel, ſi maluerit impetrator, ſibi concedantur Conſervatores, qui Canonicatum habeant in Cathedrali Eccleſia Civitatis, vel Perſonatum, ſeu Dignitatem in eadem Civitate, vel ejus Diœceſi, vicinis, ſeu conterminis Civitati, vel Diœceſi illorum, contra quos, ut præmittitur, tales contingeret Conſervatores concedi: ſed nihilominus, etiam in hoc caſu, extra dictas Civitates, vel Diœceſes ad judicium evocetur, nec contra quolibet, qui de Civitatibus, ſeu Diœceſi prædictis non fuerint, nec extra Civitatem, in cujus Cathedrali Eccleſia Canonicatum, vel in qua, ſeu cujus Diœceſi, Dignitatem, aut Perſonatum obtinent, poſſiat de negotiis ſibi commiſſis cognoscere, vel ferre ſententiam contra eos. Adjudicium inſuper ſtatutum hujusmodi, ut Judices, qui in Litteris de ſimplici juſtitia conceduntur, ſint in alicujus Civitatis Eccleſia Cathedrali Canonici, vel Perſonatum, ſeu Dignitatem in eadem Civitate, vel ejus Diœceſi obtinentes: extra quam Civitatem, vel Diœceſim aliquos ad judicium evocare non valeant, nec procedere contra illos, qui de Civitate, vel Diœceſi non fuerint ſupra dictis: infra quam etiam Civitatem dumtaxat de commiſſis ſibi negotiis, ſive cauſis perſonaliter poſſint cognoscere: ac vices ſuas, quoad cognitionem cauſarum talium commiſſarum eiſdem, vel prolationes interlocutoriarum, vel deſinitivarum ſententiarum, aut ipſarum executiones committere nequeant, niſi his, qui in ejuſdem Civitatis Cathedrali Eccleſia Canonicatum, vel in ipſis Civitate, vel Diœceſi Dignitatem obtinent, ſeu etiam Perſonatum: ſed nec alia media cauſæ, articulos, vel miniſteria certa minora committere liceat, niſi perſonis Civitatis, vel Diœceſis earundem.

§. IV. Cum autem contra Capitulum Cathedralis Eccleſiæ alicujus Civitatis, vel ſingulares perſonas ipſius, aut contra immediatum Superiorem ipſorum, utpote Patriarcham, Primatem, Archi-Epiſcopum, vel Epifcopum hujusmodi litteræ de ſimplici juſtitia impetrantur expreſſe impetratore volente concedi poterunt Judices talium litterarum, qui in ipſa Cathedrali Eccleſia Canonicatum habeant, vel Perſonatum, ſeu Dignitatem in eiſdem Civitate, ſeu Diœceſi; vel, ſi maluerit impetrator, concedantur Judices, qui Canonicatum habeant in Cathedrali Eccleſia Civitatis, vel Perſonatum, ſeu Dignitatem in eadem Civitate, vel ejus Diœceſi vicinis, continuis, ſeu conterminis Civitati, vel Diœceſi illorum, contra quos, ut præmittitur, tales Judices impetrantur: in hoc etiam caſu nullus extra dictas Civitates, vel Diœceſes ad judicium evocetur, nec procedatur contra eos, qui non fuerint de Civitatibus, vel Diœceſi memoratis.

§. V. De cauſis, auctoritate, & negotiis ſibi commiſſis in Civitate, in cujus Eccleſia Cathedrali Canonicatum, vel in qua, ſeu cujus Diœceſi Perſonatum, vel Dignitatem obtinent dumtaxat cognoscant, nec quoad cognitionem de negotiis, & cauſis ipſis prolationem interlocutoriarum, vel deſinitivarum ſententiarum, vel executionem ipſarum poſſiat aliis, vel aliis committere vices ſuas, qui in ejuſdem Civitatis Cathedrali Eccleſia, Canonicatum, vel Dignitatem, ſeu Perſonatum in

Civitate, ac Diœceſi non obtinent ſupra dictis, ſed nec alia media cauſæ, articulos, vel miniſteria certa minora committant, niſi perſonis Civitatis, & Diœceſis earundem: Decernimus quoque, ut ipſo jure ſit irritum, & inane, ſiquid contra præmiſſa contigerit, attentari.

§. VI. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam noſtri ſtatuti, & Conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Laterani, ſexto Idus Aprilis 1295. Pontificatus noſtri anno primo.]

QUINTA CONSTITUTIO eſt Alexandri IV. in cap. 46 Auctoritate 4. de Privileg. in 6. ubi revocantur ſententiæ, a Conſervatoribus latæ contra Ordinarios, qui compeſcunt exemptos, conſtruentes Oratoria, ſive Capellas in loco non exempto, ſine eorum licentia, aut in ſic conſtructis, vel tempore Interdicti celebrantes, vel celebrari facientes, ſic:

[Auctoritate Sedis Apoſtolicæ, de Fratrum noſtrorum conſilio, ſtatuiſſimus: quod Oratoria, vel Capellas in locis non exemptis, ſine Diœceſanorum locorum ipſorum licentia, Exempti conſtruire non præſumant: neque in ſic conſtructis, nec tempore Interdicti (caſibus expreſſis in jure dumtaxat exceptis) celebrent, vel faciant celebrari Divina. Quod ſi talia præſumpſerint, ab his per locorum ipſorum Ordinarios compeſcantur. Et ſi quas propter hoc Exemptorum ipſorum Conſervatores in eos ſententias protulerint, illas penitus revocamus. Inhibemus inſuper, ne in locis etiam exemptis hoc ipſi Exempti facere audeant, niſi ſuper his licentiam, vel privilegium habeant Sedis Apoſtolicæ ſpeciale.]

SEXTA CONSTITUTIO eſt Clementis V. in Clem. 47 Unic. de Exceſſibus Prælatorum, ubi enumerans Pontifex gravamina, per Prælatos, vel eorumdem ſubditos Religioſis illata, ab his eos ceſſare præcipit, & eorum ſubditos ceſſare facere jubetque, Religioſorum privilegia, & jura ſervari. Inter alia vero gravamina illud recenſet Clemens laudatus:

[Proceſſus juſte factos, ſeu ſententias juſte latas a Delegatis Sedis Apoſtolicæ, vel a Conſervatoribus pro Exemptis, publicari, ſeu executioni mandari a ſuis ſubditis non permittunt &c.]

SEPTIMA CONSTITUTIO eſt Joannis XXII. in Extravag. unic. de Judiciis inter communia, in qua Pontifex pro Decretali [Super Cathedrali] quæ eſt in Clem. Dudum de Sepulturis innovata, a Religioſis quatuor Ordinum Mendicantium obſervanda, & ne Religioſi præfati graves, & moleſti ſint Prælati; ipſis Religioſis, quosdam Conſervatores inſtituit, quibus ait:

§. I. [Nos volentes, de Fratrum noſtrorum conſilio, Decretalem prædictam Super Cathedrali irrefragabiliter obſervari; diſcretionem veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum per vos, ſeu alium, vel alios, etiam ſi ſint extra loca, in quibus eſtis Conſervatores, ſeu Judices deputati, tam eiſdem Archi-Epiſcopo, Capitulis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero Civitatis, & Diœceſis prædictorum, & eorum cuilibet adverſus prædictos, atque e converſo eiſdem Fratribus adverſus Archi-Epiſcopum, Capitula, Prælatos, Priores, Conventus, Rectores, Sacerdotes, Vicarios, ac Clerum præfatos, & ſingulos eorumdem efficaciſſimi deſenſionis præſidio aſſiſtentes: ac facientes Decretalem prædictam quoad omnia

omnia ejus capitula, prout jacet, firmiter observari.

§. II. Non permittatis contra tenorem ipsius per memoratos Fratres dictorum Ordinum eidem Archiepiscopis, Capitulis, Prælati, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero, vel alicui, seu aliquibus eorundem: nec etiam per prædictos Archiepiscopum, Capitula, Prælatos, Conventus, Rectores, Curatos, Sacerdotes, Vicarios, ac Clerum, seu aliquem, vel aliquos ipsorum eidem Fratribus gravamina, ac injurias irrogari.

§. III. Facturi ipsis hinc inde de quibuscumque injuriis, molestationibus, gravaminibus, & damnis vicissim illatis hætenus, & etiam in posterum inferendis eidem contra tenorem Constitutionis ejusdem, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu judicii, & figura: in aliis vero, prout qualitas ipsorum exigit, justitiæ complementum.

§. IV. Molestatores minores, & majores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet, & rebelles, quandocumque, & quotiescumque expedierit, per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo.

§. V. Non obstantibus quibuscumque exceptionibus specialibus, vel generalibus, tam Fratribus, & Ordinibus prædictis, vel alicui, seu aliquibus Fratrum, & Ordinum eorundem, quam præfatis Archiepiscopo, Capitulis, Prælati, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero, seu ipsorum alicui, vel aliquibus communiter, vel divisim sub quacumque forma, vel expressione verborum ab eadem Sede concessis, ac ejusdem Bonifacii, qua cavetur, ne aliquibus extra suam Civitatem, vel Dioccesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra dietam unam a fine suæ Diocesis ad judicium evocetur: seu ne Judices Conservatores, a Sede deputati prædicta, extra Civitatem, & Dioccesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere: sive alii, vel aliis vices suas committere: aut aliquos ultra unam dietam a fine Diocesis ejusdem trahere præsumant; dummodo ultra duas dietas aliquis extra suam Civitatem, auctoritate præsentium, non trahatur. Seu quod de manifestis injuriis, molestiis, & aliis, quæ judicialem indaginem exigunt (penis in eos, si secus egerint, & etiam id procurantes, adjectis) Conservatores se nullatenus intromittant; quodque aliis quibuscumque Constitutionibus a Romano Pontifice, tam de Judicibus delegatis, & Conservatoribus, quam personis ultra certum numerum per litteras Apostolicas ad Judicium non vocandis: aut aliis editis, quæ vestræ possent jurisdictioni, aut potestati ejusque exercitio libero quomodolibet obviare. Seu si tam eidem Fratribus, vel eorum Ordinibus, aut alicui, seu aliquibus Fratrum, & Ordinum prædictorum, quam Archiepiscopo, Capitulis, Prælati, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero prædictis, vel aliquibus ipsorum, seu quibusvis aliis communiter, vel divisim, a præfata Sede sit indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdicti, seu extra, vel ultra, circa, vel alio quocumque modo ad judicium evocari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi, & eorum personis, locis, hominibus, Ordinibus, & nominibus propriis mentionem. Et quibuslibet aliis indulgentiis, seu privilegiis dictæ

Sedis generalibus, vel specialibus quorumcumque tenoris existant: pro quibus præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta vestræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri: & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum specialem oporteat in nostris litteris fieri mentionem.

§. VI. Ceterum Judicibus, seu Conservatoribus quibuscumque per litteras Apostolicas, sub quacumque alia, quam præfati verborum forma, vel expressione confectas eidem prædictorum Prædictorum, Minorum, Eremitarum, ac Carmelitarum Ordinum Fratribus, seu ipsis Ordinibus communiter, vel divisim super damnis, & injuriis, & aliis quibuscumque rebus, seu negotiis alias deputatis, & Subdelegatis eorum præsentibus, & futuris, auctoritate præsentium, districtius inhibemus, ne aliquem, seu aliquos auctoritate litterarum Papalium prætextu, seu occasione quorumcumque damnorum, vel injuriarum, sive gravaminum contra tenorem prædictæ Constitutionis *Super Cathedram* ipsis fratribus, seu eorum Ordinibus antedictis communiter, vel divisim, a quibuscumque personis illatorum hætenus, & etiam inferendorum in posterum coram se alicubi deinceps, ad judicium, vel alias quoquo modo vocare, seu in causam aliquatenus trahere præsumant.

§. VII. Inhibitiones hujusmodi non solum ad futura, sed etiam ad quovis modo adhuc pendentia, & incepta negotia volentes extendi: ac decernentes, præfatas litteras, & processus eorum auctoritate quacumque habitos, & habendos ad damna, gravamina, & injurias hujusmodi, contra tenorem dictæ Constitutionis illata, & inferenda, ut dictum est, deinceps aliquatenus non extendi. Ac etiam irritum, & inane, si secus super præmissis per quoscumque scienter, vel ignoranter contigerit, attentari.

§. VIII. Vobis nihilominus injungentes, ut inhibitionem nostram hujusmodi ad dictorum Judicum, seu Conservatorum, & Subdelegatorum notitiam, de quibus vobis expedire videbitur, deducere procuretis.

§. IX. Insuper volumus, & auctoritate Apostolica decernimus, quod quilibet vestrum profecti valeat articulum, etiam per alium inchoatum; quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præditus. Quodque a data præsentium sit vobis, & unicuique vestrum in præmissis omnibus, & eorum singulis, ceptis, & non ceptis, præsentibus, & futuris, & præteritis licitum procedere, ac si prædicta omnia, & singula coram vobis cepta fuissent, & jurisdictioni vestra, cujuslibet vestrum in prædictis omnibus, & singulis per citationem, vel modum alium legitimum perpetua extitisset: Constitutione prædicta super Conservatoribus, & aliis quomodolibet in contrarium edita non obstante.

Datum Avinione X. Kal. Februarii 1327. Pontificatus nostri anno XI.]

OCTAVA CONSTITUTIO est Innocentii IV., in-49
cip. [Inundans] edita 6. Kal. Octobris 1253., quæ nonnullos Episcopos Conservatores pro privilegiis Fratrum Minorum proponit apud *Rodriguez tom. 1. Bullar. pag. 18.*

Innocentius Episcopus, &c. Venerabilibus fratribus Palentinensi, & Calagurritanensi Episcopis salutem, & Apostolicam Benedictionem.

§. I. [Inundans malitia perversorum personis sanctæ Religionis deditis adeo frequenter exhibit se infestam, quod ipsæ divino cultui, ut deberent,

rent, vacare non poſſunt, dum eorum malitiis agitantur.

§. II. Cum ergo ſicut dilecti filii Miniſter Fratrum Minorum Regni Caſtellæ, & Fratres ſibi ſubjecti, Nobis ſignificare curarunt, nonnulli, qui nomen Domini in vacuum recipere non formidant, ipſos graviter moleſtare præſumunt: Nos & præſumptorum hujusmodi refragari conatibus, & dictorum Miniſtri, & Fratrum gravaminibus volentes congruis remediis ſubvenire; fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ipſos in perſonis, vel rebus non permittatis contra tenorem privilegiorum, & Indulgentiarum Sedis Apoſtolicæ ab aliquibus indebite moleſtari, moleſtatores hujusmodi per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtponita, compellendo: non obſtante Conſtitutione de duabus dietis, edita in Concilio generali.

§. III. Quod ſi non ambo his exequendis poteritis intereſſe, alter veſtrum nihilominus exequatur.

Datum *Peruſi* 6. Kal. Octobris Pontificatus noſtri anno decimo.]

50 NONA CONSTITUTIO eſt Clementis IV. incip. [In quibuſdam locis] apud *Rodriq. in Bullar. tom. 1. pag. 36.* qua excommunicantur, violentiam facientes in Eccleſiis Ordinum Prædicatorum, ſic:

[Clemens Epicoſopus, ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Magiſtro, Prioribus, & Fratribus univerſis Ordinis Fratrum Prædicatorum, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. In quibuſdam locis, aliquando illas, prout accepimus, perfectiones, & anguſtias ſuſtinetis, ut vix ſit vobis poſſibile, quod ibidem Conditori omnium valeatis (prout cupitis) devotum impendere ſamulatum. Hinc eſt, quod Nos veſtræ providere quieti, ac malignorum malitiis obviare volentes, ut nullus de cetero Eccleſias, aut loca veſtra aſu temerario præſumat infringere, aut in illis violentiam damnabilem exercere, auctoritate præſentium diſtrictius inhibebimus. Illi vero, qui divini poſtponito timore Nominis, ſecus facere præſumpſerint, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, a qua non poſſint abſolvi, niſi per Sedem Apoſtolicam, vel per Conſervatores, ab ea vobis, aut eidem Ordini deputatos. Nulli ergo &c.]

Datum *Peruſi* 7. Idus Maji 1265. Pontificatus noſtri anno primo.]

51 DECIMA CONSTITUTIO eſt Bonifacii Octavi, incip. [Ad compellendos], edita anno 1301. apud *Henriquez in Privilegiis Ciſterciensium pag. milibz 85.*, qua Abbas Sancti Stephani Divionenſis pro tuendis perſonis, & bonis Ordinis Ciſterciensis Judex Conſervator deputatur: eique præcipitur, ne contra Indulta, illis conceſſa, aliquo modo eos moleſtari permittat, ſic:

Bonifacius Epicoſopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Abbati Monasterii Sancti Stephani de Divione Lingonienſis Diœceſis ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

§. I. [Ad compellendos conatus nefarios Adverſariorum, qui perſonas, & loca Eccleſiaſtica, & potiſſime Religionis cultui dedicata, ſuper bonis, & juribus ſuis offendere, & multiplicibus perturbare moleſtiis non verentur, tanto magis Nos decet, opportunum remedium adhibere, quanto per amplius turbationes hujusmodi, & moleſtias in Divinæ Majeſtatis offenſam, Eccleſiaſticæ diſpendium libertatis, & Apoſtolicæ Sedis contemptum redundare noſcuntur.]

§. II. Cum itaque (ſicut ad noſtrum pervenit auditum) dilecti filii Abbas Ciſtercii, ejuſque Co-

abbates, & Fratres, ac dilectæ in Chriſto filias Abbatiffæ, & Sorores, eorumque Conventus Ciſterciensis Ordinis, a nonnullis, qui nomen Domini recipere in vacuum non formidant, in perſonis, & bonis ſuis multipliciter moleſtabantur: Nos volentes ipſorum Abbatum, Fratrum, Abbatiffarum, Sororum, & Conventuum providere quieti, & perverſorum conatibus obviare, diſcretionibus per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eiſdem Abbatibus, Fratribus, Abbatiffis, Sororibus, & Conventibus efficaci præſidio deſenſionis aſſiſtens non permittas, ipſos in perſonis, & bonis eorum, contra indulta privilegiorum Sedis Apoſtolicæ ab aliquibus indebite moleſtari; moleſtatores hujusmodi, quicumque, & cujuſcumque Religionis, conditionis, aut ſtatus exiſtant, etiamſi Pontificali præfulgeant dignitate, auctoritate noſtra, appellatione poſtponita, compellendo.

§. III. Non obſtantibus, tam noſtra, qua cavetur, ne Conſervatores, a Sede deputati prædicta, extra Civitates, & Diœceſes, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere: aut aliquis ultra unam dietam a fine Diœceſis eorumdem trahere præſumat: quæ de duabus dietis in Concilio generali, & aliis quibuſcumque Conſtitutionibus, a Nobis, vel a Prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus ſuper hoc editis (dummodo ultra tertiam, vel quartam dietam aliquis eorum ſuam Diœceſim auctoritate præſentium non trahatur:) ſeu ſi aliquibus communiter, vel diſiſim a prædicta ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari; ſeu extra, vel ultra certa loca ad iudicium evocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam de indulto hujusmodi, eorumque perſonis, locis, vel Ordinibus mentionem: ſeu qualibet alia indulgentia dictæ Sedis generali, vel ſpeciali, per quam tuæ iuriſdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri: attentius proviſurus, ne de his, ſuper quibus lis eſt forte jam mota, ſeu quæ cauſæ cognitionem exigant; & quæ indulta hujusmodi non contingunt, te aliquatenus intromittas. Nos enim, ſi ſecus præſumpſeris, tam præſentes litteras, quam etiam proceſſum, quem per te illarum auctoritate haberi contigerit, omnino carere viribus, ac nullius fore decernimus firmitatis. Hujusmodi ergo Mandatum Noſtrum ſic prudenter, & fideliter exequaris, ut ejus fines quomodolibet non excedat. Datum *Levan.* vi. Idus Januarii, Pontificatus Noſtri anno octavo.]

UNDECIMA CONSTITUTIO eſt Joannis XXII. incip. [Magiſtrum, & Fratres Ordinis Prædicatorum] apud *Bullarium* ejuſdem Ordinis, per Fratrem *Stephanum Uſuſmaris Genueſem* editum pag. 76., teſte *Donato in Prax. p. 1. tr. 17. Q. 1. n. 6.* ubi ſic:

[Nos Magiſtri, & Fratrum providere quieti, ac malignorum conatibus obviare volentes, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus extra dictum Regnum vos, vel duo, aut unus veſtrum, per vos, vel per alium, ſeu alios, etiamſi ſint extra loca, in quibus deputati eſtis Conſervatores, & Judices, eiſdem Magiſtro, & Fratribus efficaci deſenſionis præſidio aſſiſtentes, non permittatis, eos a prædictis, vel quibuſcumque aliis indebite moleſtari, vel eiſdem damna, violentias, injurias, vel moleſtias irrogari, facturi eiſdem Magiſtro, & Fratribus, cum ab eis, vel Procuratore, aut Procuratoribus eorum fueritis requiſiti, de prædictis, & aliis perſonis quibuſlibet, de quibuſcumque moleſtiis, violentiis, injuriis, at-

que damnis, presentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, summarie, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii; in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, iustitiæ complementum, molestatores, presumptores, & injuriatores huiusmodi, necnon contraditores quoslibet, & rebelles, cuiuscumque dignitatis, status, ordinis, vel conditionis extiterint, etiam si Pontificali præfulgeant dignitate, quodcumque, & quotiescumque expedierit, per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus ferit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus fel. recor. Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri Constitutionibus, in quibus cavetur, ne aliquis extra suam Civitatem, & Diocesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ Diocesis ad iudicium evocetur; seu ne Judices, & Conservatores, a Sede deputati prædicta, extra Civitatem, & Diocesim, in quibus deputati fuerant, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vires suas committere, sive aliquos ultra usam dietam a fine Diocesis eorundem trahere præsumant, seu quod de aliis, quam de manifestis injuriis, & violentiis, & aliis, quæ judicialem indaginem exigunt, pœnam in eos &c.]

33 DUODECIMA CONSTITUTIO est Clementis VI., incip. [Militanti:] qua tres Abbates Judices Conservatores deputantur pro defensione rerum mobilium, & immobilium, jurisdictionum, & omnium Monasteriorum Cisterciensis Ordinis possessionum, apud *Rodriguez tom. 1. Bullar. pag. 65.*

[Clemens Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Sanctæ Genovesæ Parisiensis, & Sancti Clementis Metensis, ac Sancti Pauli Bisuntinensis Monasteriorum Abbatibus, salutem, & Apostolicam benedictionem.]

Militanti Ecclesiæ (disponente Domino) præsidentes, circa curam Ecclesiarum, & Monasteriorum omnium solertia reddimur indefessa solliciti, ut earum occurramus dispendiis; & utilitatibus, (divina cooperante clementia) salubriter inrendamus.

§. I. Sane dilectorum filiorum Abbatis Cisterciensis ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Cabilonensis Diocesis, ac Abbatum, & dilectarum filiarum Abbatissarum Monasteriorum Ordinis Cisterciensis, ac eorundem Monasteriorum Conventualium conquestione percepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, & Episcopi, Abbates, Priores, & alii Ecclesiarum Prælati, & Clerici, atque Ecclesiasticæ personæ, tam religiosæ, quam etiam seculares, necnon Duces, Marchiones, Comes, Barones, Milites, Nobiles, & Laici, Communia Civitatum, Universitates Oppidorum, Castrorum, Villarum, & aliorum locorum, & aliæ singulares personæ Civitatum, & Diocesum, ac partium diversarum, in quibus dicta Monasteria, ac alia loca, & membra, eisdem Monasteriis subiecta, consistere dignoscuntur, occuparunt, & occupari fecerunt Castra, Villas, & alia loca, Domos, Ecclesias, Grangias, Molendina, Decimas, Obedientias, Casaliam, Terras, Vineas, Possessiones, Censas, redditus, & proventus, jurisdictiones, & jura, ac nonnulla bona mobilia, & immobilia ad dicta Monasteria, & huiusmodi alia membra eorum spectantia; & ea detinent indebite occupata; seu detinentibus præstant consilium, auxilium, & favorem.

§. II. Nonnulli etiam Civitatum, & Diocesum, atque partium prædictarum, qui Nomen Domini

in vacuum recipere non formidant, dictis Abbatibus, Abbatissis, & Conventibus supradictis, Castris, Villis, & locis, Ecclesiis, Grangiis, Molendinis, Decimis, Casalibus, Castris, Terris, Jurisdictionibus, Possessionibus, censibus, juribus, bonis, & rebus aliis ad Monasteria, & Membra prædicta spectantibus, multiplices molestias, ac injurias inferunt, & jacturas.

§. III. Quare pro parte dictorum Abbatum, Abbatissarum, & Conventuum Nobis exhibitum humiliter supplicatum, ut cum valde difficile reddatur eisdem, pro singulis querelis ad Apostolicam Sedem habere recursum, providere eis super hoc paterna diligentia curarem.

§. IV. Nos igitur consideratione Venerabilis fratris nostri Guillelmi Episcopi Tusculanensis, & charissimi in Christo filii nostri Joannis Regis Franciæ illustri, nobis super his humiliter supplicatum, adversus occupatores, detentores, presumptores, molestatores, & injuriatores huiusmodi, illo volentes eisdem Abbatibus, & Abbatissis, & Conventibus remedio subvenire, per quod illorum compescatur temeritas, & aliis aditus committendi similia præcludatur; discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium, seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputati estis Conservatores, & Judices, Abbatibus, Abbatissis, & Conventibus supradictis efficacis defensionis præsidio assistentes, non permittatis, eosdem super præmissis, & quibuslibet aliis bonis, & juribus, ad ipsos communiter, vel divisim spectantibus, ab eisdem, & quibuscumque aliis indebite molestari; seu eis gravamina, damna, vel injurias irrogari: facturi ipsis, cum ab eis, vel eorum aliquibus, seu Procuratore, vel Procuratoribus eorundem, vel aliquorum ipsorum fueritis requisiti, de prædictis, & aliis personis quibuslibet, super restitutione Ecclesiarum, Grangiarum, Castrorum, Casalium, Terrarum, Possessionum, Jurisdictionum, Jurium, & Bonorum mobilium, & immobilium, Reddituum quoque, ac proventuum, ac aliorum quorumcumque Bonorum; necnon de quibuslibet injuriis, molestiis, atque damnis, presentibus, & futuris, in personis, & rebus ipsorum illatis eisdem, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii; in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, iustitiæ complementum. Occupatores, seu detentores, molestatores, presumptores, & injuriatores huiusmodi, necnon contraditores quoslibet, & rebelles, cuiuscumque gradus, status, ordinis, vel conditionis, etiam si Archiepiscopalis, vel Episcopalis dignitatis extiterint, quodcumque, & quotiescumque expedierit, auctoritate nostra per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis.

§. V. Non obstantibus, tam felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, in quibus cavetur, ne aliquis extra suam Civitatem, & Diocesim, nisi in certis expressis casibus, & in aliis ultra unam dietam a fine suæ Diocesis ad iudicium evocetur; seu ne Judices, & Conservatores, a Sede deputati prædicta, extra Civitatem, & Diocesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, sive aliis, vel alii suas vires committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine Diocesis eorundem trahere, præsumant: seu quod de aliis, quam manifestissimis injuriis, & violentiis, ac aliis, quæ judicialem inda-

indaginem exigunt, pœnis in eos, ſi ſecus egerint, & id procurantes, adjectis, Conſervatores ſe nulloatenus intromittant; & tam de duabus dietis in Concilio generali (dummodo ultra tertiam, & quartam aliquis extra ſuam civitatem, & dioceſim, auctoritate præſentium, ad iudicium non trahatur): quam aliis quibuſcumque Conſtitutionibus, a Prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, tam de Iudicibus delegatis, & Conſervatoribus, quam perſonis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis; & aliis editis, quæ veſtræ poſſent in hac parte iuriſdictioni, aut poteſtati, ejuſque libero exercitio quomodolibet obviare: ſeu ſi aliquibus communiter, vel diviſim a præſata ſede Sede indultum, quod excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, ſeu extra, vel ultra loca ad iudicium evocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, & de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, & eorum perſonis, locis, Ordinibus, & nominibus propriis mentionem: & qualibet alia diſtæ Sedis indulgentia generali, vel ſpeciali, cujuſcumque tenoris exiſtat, per quam præſentibus non expreſſam, vel totaliter non inferent veſtræ iuriſdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri: & de qua, ejuſque toto tenore de verbo ad verbum in noſtris litteris habenda ſit mentio ſpecialis.

§. VI. Ceterum volumus, & Apoſtolica auctoritate decernimus, quod præſentes litteræ per concedentis obitum non expirent; & quod quilibet veſtrum proſequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus: quodque a datis præſentium ſit vobis, & unicuique veſtrum in præmiſſis omnibus, & eorum ſingulis, cœptis, & non cœptis, præſentibus, & futuris, perpetuata poteſtas, & iuriſdictione attributa, ut eo vigore, eaque firmitate poſſitis in præmiſſis omnibus, & ſingulis, cœptis, & non cœptis, præſentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac ſi prædicta omnia, & ſingula, coram vobis cœpta fuiſſent, & iuriſdictione veſtra, & cujuſlibet veſtrum in prædictis omnibus, & ſingulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimum extitiſſet, Conſtitutione prædicta ſuper Conſervatoribus, & alia qualibet in contrarium edita, non obſtante.

Dat. Avinionæ 2. Non. Februarii 1342. Pontificatus noſtri anno nono.]

54 DECIMA TERTIA CONSTITUTIO eſt Bonifacii IX. incip. [Sacræ Religionis,] edita anno 1403. 5. Kal. Maij apud Conſtantiam in Colleſ. priv. Mendic. pag. mibi 21., qua Fratribus Ordinis Prædicatorum nonnulla privilegia conceduntur: & inter alia illud

[Quod quæcumque perſonæ, cujuſcumque ſtatus, vel conditionis extiterint, quæ Eccleſias, ſive loca quæcumque Ordinis Prædicatorum violare, ſeu in eis violentiam damnabilem exercere præſumpſerint, eo ipſo excommunicationis ſententia ſint innodatæ, a qua nonniſi per Sedem Apoſtolicam, vel Conſervatores, eiſdem Fratribus, contra inferentes eis injurias, vel jacturas, ab eadem Sede deputatos (injuriam paſſis prius debite ſatisfacſtis) valeant abſolvi.]

55 DECIMA QUARTA CONSTITUTIO eſt Joannis XXIII. incip. [Illa, quæ,] edita anno 1415., quæ Conſervatorias per Clementem II., & Clementem VI. Ciſterciensibus indultaſ, confirmat. Additque, ut Rectores Eccleſiarum abſque litteris Diœceſanorum, quos *Placet* vocant, iudicium in Conſerva-

toris nominatorum mandata exequantur. Apud laudatum *Henriquez in Privilegiis Ordinis Ciſterciens* pag. 112.

§. I. [Joannes Epicoſopus ſervus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam. Illa, quæ pro ſtatu, tranquillitate, & pace perſonarum Eccleſiaſticarum, præſertim ſub Religionis habitu virtutum Domino militantium, laudabiliter facta ſunt, ut perpetui roboris firmitatem obtineant, libenter, cum a Nobis petitur, Apoſtolicæ munimine roboramus.

§. II. Sane petitio pro parte dilectorum filiorum Abbatis Monafterii Ciſtercii Cabilonenſis Diœceſis, ejuſque Coabbatum, Abbatiffarum, & Conventuum ejus Ordinis, Nobis ſuper exhibita, continebat, quod olim ſel. rec. Clemens Papa II. prædeceſſor noſter, volens eorumdem Abbatum, Abbatiffarum, Conventuum, & Monafteriorum, ac pro tempore degentium in eiſdem, ne pravorum hominum moleſtiis vexarentur, opportunitatibus providere: ut devotius, quo quietius, in devotus & ſedulus Deo redderetur famulatus, in favorem, & pro incremento Ordinis, ac Abbatum, Abbatiffarum, & Conventuum ejusdem, quoddam privilegium, gratias, ſeu litteras Conſervatorias, (quarum tenorem, & formam in Camera noſtra cum omni diligentia inſpici, ac de verbo ad verbum inferius juſſimus adnotari) indult, ac conceſſit eiſdem.

§. III. Quare pro parte dictorum Abbatum, Abbatiffarum, & Conventuum Nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut pro firmiori ſubſiſtentia omniium præmiſſorum, litteris dicti Prædeceſſoris, ac omnibus in eis contentis, robor Apoſtolicæ confirmationis adjicere, & alias, ad illorum perpetuum robor obtinendum, partes Apoſtolicæ proviſionis interponere de benignitate Apoſtolicæ digneremur.

§. IV. Nos igitur ejusdem Prædeceſſoris veſtigiiſ inherentes, huiusmodi ſupplicationibus inclinati, præſatas litteras, omniaque in eis contenta, & alias quæcumque ſub eadem forma pro dicto Ordine quibuſcumque Iudicibus per eundem Prædeceſſorem, ac ſel. rec. Clementem VI. conceſſas, ex nunc in perpetuum auctoritate Apoſtolicæ, & ex certa ſcientia approbamus, ac etiam confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus: decernentes, ea fore, ubicumque, & quandocumque exhibita fuerint, vel obſtaſa, in iudicio, vel extra, in perpetuum inviolabiliter obſervanda: univerſos, & ſingulos Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epicoſpos, Abbates, Priores, Decanos, Archidiaconos, Præpoſitos, Archipreſbyteros, Officiales, necnon Principes Chriſtianos, etiamſi Imperiali, Regali, vel alia quavis dignitate fulgentes, ac eorumdem Subditos, & Officiarios, Civitatum quoque, Villarum, ſeu Communitatum quarumlibet Rectores, & Majores, Regentes, ac Eccleſiarum Rectores quocumque, rogantes, monentes, & hortantes attente, eiſque per Apoſtolicæ ſcripta in virtute Obedientiz diſtrictè præcipiendo mandantes, quatenus prædictos Abbates, Abbatiffas, Conventus, & perſonas Ordinis prænominati præſatis Conſervatoriis uti pacifice permittant, & iudicium in eiſdem nominatorum, ac ſubſtitutorum ab eis, vel eorum altero mandata ipſi Rectores Eccleſiarum abſque litteris Diœceſanorum, quas vocant *Placet*, executioni demandent.

§. V. Nos autem ex nunc irritum, & inane decernimus, ſi ſecus a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignorantèr contigerit attentari. Te-

nor vero dictarum litterarum sequitur, & est talis:

56 Clemens Episcopus Servus servorum Dei, dilecti Filii Abbati Sancti Pauli Bisuntinensis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Etsi quibuslibet personis Ecclesiasticis, praesertim sub Religionis habitu Domino famulantibus, Apostolicum debeat esse praesidium; Professores tamen Cisterciensis Ordinis utriusque sexus ne pravorum hominum molestiis agitentur, eo libentius protectionis nostrae munimine conseremus, qui praefatum Ordinem in Ecclesia Dei conspicuum dilectione prosequimur ampliori, ac illorum injuriae gravius Nos contingunt. Cum itaque (sicut ad nostrum pervenit auditum) dilecti filii Abbas Cistercii, ejusque Coabbates, & Fratres, ac dilectae in Christo filiae Abbatissae, & Sorores, eorumque Conventus ipsius Cisterciensis Ordinis a nonnullis, qui Nomen Domini in vacuum recipere non formidant, in personis, & bonis suis multipliciter molestentur: Nos volentes ipsorum Abbatum, Fratrum, Abbatissarum, Sororum, ac Conventuum providere quieti; & periculosorum conatibus obviare; Discretionis tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus per te, vel alium, seu alios, eisdem Abbatibus, Fratribus, Abbatissis, Sororibus, & Conventibus officii praesidio defensionis assistens, non permittas, ipsos in personis, & bonis eorum contra indulta privilegiorum Sedis Apostolicae ab aliquibus indebite molestari: molestatores hujusmodi, quicumque, & cujuscumque Religionis, conditionis, aut status existant, etiamsi Pontificali fulgeant dignitate, auctoritate Nostra, appellatione postposita, comprehendendo: Non obstantibus sel. rec. Bonifacii Papae VIII. Praedecessoris nostri, qua cavetur, ne cum Actor, & Reus fuerint ejusdem Civitatis, vel Diocesis, aliquis eorum extra ipsas, nisi in certis casibus, ad iudicium evocetur: & alia, ac Conservatores, a Sede deputati praedicta, extra Civitates, & Dioceses, in quibus deputati fuerint contra quoscumque procedere; sive alii, vel alii vices suas committere; aut aliquibus ultra unam dietam a fine Diocesis eorundem trahere praesument: quodque potestas, & iudicium Conservatorum (quoad non cepta negotia) per obitum concedentis exspirat: quam de duabus diebus in Concilio generali, & aliis quibuscumque Constitutionibus ab eodem Bonifacio, & aliis Praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus super hoc in contrarium editis, dummodo ultra tertiam, vel quartam dietam aliquis extra suam Diocesim auctoritate praesentium non trahatur: seu si aliquibus communiter, vel divisim a praedicta sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, seu extra, vel ultra certa loca ad iudicium evocari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam de indulto hujusmodi, eorumque personis, locis, vel Ordinibus mentionem: seu qualibet alia indulgentia dictae Sedis generali, vel speciali, per quam tuae jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri. Attentius provisorius, ne de his, super quibus lis est forte jam mota, seu quae causa cognitionem exigunt, & quae indulta hujusmodi non contingunt, per te, vel alium, sive alios te aliquatenus intromittas. Nos enim, si secus praesumpseris, tam praesentes litteras, quam etiam processum, quem per te, vel ipsos, illarum auctoritate haberi contigerit, omnino carere viribus, ac nullius fore decernimus firmitatis. Hujusmodi ergo mandatum nostrum sic prudenter, & fideliter exequaris, ut ejus fines quomodolibet non excedas. Ceterum volumus, & au-

toritate Apostolica decernimus, quod a data praesentium sit tibi in praemissis omnibus, & eorum singulis perpetua potestas, & iudicium attributa, ut in eo vigore, illaque firmitate possis auctoritate praedicta in praemissis omnibus, & pro praedictis procedere, ac si tua iudicium in his omnibus, & singulis per citationem, monitionem, vel modum alium perpetua legitimum extitisset. Datum Avinionis 11 Nonas Septembris Pontificatus nostri anno quarto.

§. VI. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrae approbationis, confirmationis, communionis, constitutionis, rogationis, monitionis, hortationis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Constantiae 7. Kal. Februarii 1415. Pontificatus nostri anno quinto.]

DECIMA QUINTA CONSTITUTIO est Eugenii IV. incip. [Militanti], edita 1436. die 24. Novembris apud laud. Bullar. tom. 1. pag. 327. in qua iudicium, & facultates continentur iudicium Conservatorum quarumcumque litium Congregationis Casinensis, alias Sanctae Justinae de Padua Monachorum Ordinis Sancti Benedicti, tenoris sequentis.

Eugenius Episcopus, Servus servorum Dei. Venerabilibus Fratribus, Archiepiscopo Mediolanensi, & Castellanensi, ac Christophoro Arimineni Episcopis, necnon dilecto Filio Abbati Monasterii Casinensis nullius Diocesis, salutem, & Apostolicam benedictionem.

[Militanti Ecclesiae licet immeriti, disponente Domino, praesidentes; circa curam Ecclesiarum, & Monasteriorum, aliorumque piorum locorum omnium, solertia reddimur indefessa solliciti, ut, juxta debitum Pastoralis Officii, occurramus dispendiis; & profectibus, Divina cooperante Clementia, salubriter intendamus.

§. I. Sane dilectorum filiorum Praesidentis, Visitatorum, & Praelatorum Congregationis Monachorum, Monasteriorum, Prioratum, Domorum, & Locorum Unitatis alias, de observantia Sanctae Justinae nuncupatae, Ordinis Sancti Benedicti, ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis, conquestione percepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, alique Ecclesiarum Praelati, & Clerici, ac Ecclesiasticae personae, tam Religiosae, quam Seculares, necnon Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles, Milites, & Laici, Communia Civitatum, Universitates Oppidorum, Castrorum, Villarum, & aliorum locorum, ac aliae singulares personae Civitatum, & Diocesum, & aliarum partium diversarum, violaverunt, occuparunt, & occupari fecerunt Ecclesias, Castra, Villas, & alia loca, sive membra, Terras, Domos, Grangias, Molendina, Decimas, Obedientias, Casaliam, Vineas, Prata, Nemora, Piscationes, Possessiones, Jura, Privilegia, & Jurisdictiones, necnon fructus, census, redditus, & proventus dictae Congregationis, ac Monasteriorum, Prioratum, Domorum, aliorumque locorum sub Congregatione hujusmodi comprehensorum, sive illi subsectorum; & nonnulla alia bona, mobilia, & immobilia, spiritualia, & temporalia, ad Congregationem, sive Monasteria, Prioratus, membra, necnon subjecta, Domos, & Loca hujusmodi spectantia, & ea detinent indebite occupata, seu ea detinentibus praestant auxilium, consilium, vel favorem. Nonnulli etiam Civitatum, Diocesum, & partium praedictarum, qui Nomen Domini in vacuum

cum recipere non formidant, eiſdem Præſidenti, Viſitatoribus, necnon dilectis filiis Abbatibus Monafteriorum, & Prioribus Prioratuum prædictorum, ac eorundem, necnon Congregationis, ac ſubjectorum domorum, & locorum huiusmodi perſonis aliis, ſuper prædictis Caſtris, Villis, & aliis locis, Terris, Domibus, pertinentiis, poſſeſſionibus, juribus, & iuriſdictionibus, fruſtibus, cenſibus, redditibus, & proventibus eorundem, ac quibuſcumque aliis bonis, mobilibus, & immobilibus, ſpiritualibus, & temporalibus, & aliis rebus, ad Congregationem, Monasteria, Prioratus, necnon ſubjecta, domos, & Loca huiusmodi ſpectantibus, multiplices moleſtias, & injurias inferunt, ac jacturas.

§. II. Quare dicti Præſidentes, & Viſitatores Nobis humiliter ſupplicarunt, ut cum eiſdem valde reddatur difficile, & aliis Abbatibus, Prioribus, & Prælatibus huiusmodi, pro ſingulis querelis ad Apoſtolicam Sedem habere recurſum, providere eis ſuper hoc paterna diligentia curaremus.

§. III. Nos igitur adverſus violatores, occupatores, detentores, præſumptores, moleſtatores, & injuriatores huiusmodi, illo volentes eiſdem Congregationi, Præſidenti, Viſitatoribus, Abbatibus, Prioribus, & perſonis aliis remedio ſubvenire, per quod ipſorum compeſcatur temeritas, & aliis aditus committendi ſimilia præcludatur; discretioni veſtræ, ex certa ſcientia per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut ſinguli veſtrum, per vos, vel alium, ſeu alios, etiam ſint extra loca, in quibus deputati eſtis Conſervatores, & Judices, ipſis Præſidenti, Viſitatoribus, Abbatibus, Prioribus, & perſonis, necnon Conventibus, domibus, ac membris, eiſdem ſubjectis, efficaciſſimis deſenſionis præſidio aſſiſtentes, non permittatis eoſdem ſuper his, & quibuſcumque aliis bonis, & juribus, ad Congregationem, Monasteria, Prioratus, necnon ſubjecta, domos, & loca prædicta ſpectantibus, ab eiſdem, vel quibuſvis aliis indebite moleſtari, vel eis gravamina, ſeu damna, vel injurias irrogari; facturi dictis Præſidenti, Viſitatoribus, Abbatibus, Prioribus, & perſonis, cum ab eis, vel Procuratoribus ſuis, aut eorum aliquo, fueritis reſiſti, de prædictis, ac aliis perſonis quibuſlibet ſuper reſtitutione huiusmodi Prioratuum, Eccleſiarum, Membrorum, Grangiarum, Caſtrorum, Caſalium, villarum, terrarum, poſſeſſionum, & aliorum locorum, iuriſdictionum, jurium, reddituum quoque, & proventuum, & aliorum quorumcumque bonorum, ſpiritualium, & temporalium, necnon de quibuſcumque moleſtiis, injuriis, atque damnis, præſentibus, & futuris in perſonis, & rebus ipſorum, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, ſummarie, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicii, ſola facti veritate inſpecta; in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, iuſtitiæ complementum. Violatores, occupatores, ſeu detentores, præſumptores, moleſtatores, & injuriatores huiusmodi, necnon contradictores quolibet, & rebelles, cujuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis extiterint, quandocumque, & quotieſcumque expedierit, auctoritate noſtra, per Cenſuram eccleſiaſticam, ac omni appellatone, proceſſum cauſarum quovis modo reſpiciente, poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis.

§. IV. Non obſtantibus tam felic. rec. Bonifacii Papæ VIII., prædeceſſoris noſtri, in quibus cavetur, ne aliquis extra ſuam Civitatem, & Diocē-

ſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam a ſine ſuæ Diocēſis ad iudicium evocetur; ſeu ne Judices, & Conſervatores, a Sede deputati prædicta, extra Civitatem, & Diocēſim, in quibus deputati fuerint, contra quocumque procedere; ſive alii, vel aliis vices ſuas committere, aut aliquos ultra unam dietam a ſine diocēſis eorundem trahere præſumant; ſeu quod de aliis, quam de manifeſtis injuriis, ac violentiis, & aliis, quæ judicialem requirunt indaginem, penis in eos, ſi ſecus egerint, & in id procurantes adjectis, Conſervatores ſe nullatenus intromittant; Et tam de duabus dietis in Concilio generali, dummodo ultra duas, aliquis extra ſuam Civitatem, & Diocēſim, auctoritate præſentium, ad iudicium non trahatur; quam aliis quibuſcumque Conſtitutionibus, a Prædeceſſoribus noſtris Rom. Pontificibus, tam de iudiciis delegatis, & Conſervatoribus, quam perſonis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis; aut aliis editis, quæ veſtræ poſſent in hac parte iuriſdictioni, aut poteſtati, ejuſque libero exercitio quomodolibet obviare; ſeu ſi aliquibus communiter, vel diſiſim, a prædicta ſit Sede indultum, quod excommunicari, ſuſpendi, vel interdici; ſeu extra, vel ultra certa loca ad iudicium evocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, & eorum perſonis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, vel ſpeciali, cujuſcumque tenoris exiſtat, per quam præſentibus non expreſſam, vel totaliter non inſertam, veſtræ iuriſdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, de qua, ejuſque toto tenore, de verbo ad verbum in noſtris litteris habenda ſit mentio ſpecialis.

§. V. Ceterum volumus, & Apoſtolica auctoritate decernimus, quod quilibet veſtrum proſequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans, nullo fuerit impedimento canonico præſeditus. Quodque a datis præſentium, ſit vobis, & unicuique veſtrum, in præmiſſis omnibus, & eorum ſingulis, ceptis, & non ceptis, præſentibus, & futuris, perpetua poteſtas, & iuriſdictione attributa, ut eo vigore, eaque firmitate, poſſitis in præmiſſis omnibus, ceptis, & non ceptis, præſentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac ſi prædicta omnia, & ſingula coram vobis cepta fuiffent, & iuriſdictione veſtra, & cujuſlibet veſtrum in præmiſſis omnibus, & ſingulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimum extiſſet, Conſtitutione prædicta ſuper Conſervatoribus, & alia qualibet in contrarium edita non obſtante. Præſentibus perpetuis futuris temporibus valituris.

Dat. Bononiæ, Anno Incarnationis Dominicæ 1436 8. Kal. Decembris, Pontificatus Noſtri Anno 6.]

DECIMA SEXTA CONSTITUTIO eſt ejuſdem Eugenii IV. incip. [Humilibus,] edita an. 1446. apud laudatum Henriquez in Privileg. Cisterciensium pag. 122. qua Judices Conſervatores, & Exequutores pro directione cauſarum Ordinis Cisterciensis, a Sede Apoſtolica deputati; necnon Notarii, Tabelliones, & quicumque alii, ad hoc reſiſti, abſque litteris de Vidimus Diocēſanorum, ac etiam abſque licentia, vel conſenſu quorumcumque Prælatorum, aut Ordinariorum, dictas litteras Apoſtolicas, ſuaſque executiones, quoties reſiſti fuerint, exequi valeant, & ad hoc teneantur. Ubi privilegium quoddam Martini V. approbatur, & confirmatur.

[Eu-

326 De Judice Conservatore Regularium

[Eugenius Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis, universis & singulis Conservatoribus Judicibus, & Executoribus pro directione causarum, ac negotiorum, dilectos filios Cistercii Cabilonensis Diocesis, & aliorum ubilibet consistentium Cisterciensis Ordinis Monasteriorum Abbates, ac Conventus contingentium, per Apostolicas Sedis litteras deputatis, salutem & Apostolicam Benedictionem.

§. I. Humilibus supplicum votis libenter animus, illaque favoribus prosequimur opportunis. Dudum siquidem fel. rec. Martinus Papa V. predecessor Noster litteras concessit tenoris sequentis:

Martinus Episcopus, Servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. Quod antidota morbis, hoc prestare solent statuta negotiis: sed plerumque contingit, ut quod profuturum putabatur iudicio, noxium inveniat experimento. Sane cum dudum in exordiis pestiferi, & antiquati schismatis, jam per Dei gloriam extincti, ad tollendum scandala, quae propter executionem diversarum litterarum, quae ab his, qui pro Romanis Pontificibus in diversis obedientiis se gerebant, in nonnullis partibus oriebantur, Urbanus VI. in sua obedientia nuncupatus, concesserit quibusdam Prælati, quod in eorum Civitatibus, & Diocesis non possent fieri executio aliquarum litterarum Apostolicarum, nisi prius hujusmodi litterarum Prælati, vel eorum Officialibus ad hoc deputatis exhiberentur, & per ipsos approbatae forent. Verum quia etiam deinde ipsi Prælati, seu Officiales in consuetudinem traxerunt; & aliqui prætextu Statutorum Provincialium, seu Synodaliū similiter servant, & servari faciunt, quod litteras Apostolicas nullus exequi audeat, nisi postquam Prælati, seu Officiales ipsi per suas litteras, quas *Vidimus*, seu *Placet* nuncupant, mandent, & concedant, quod possint exequi per Judices, in eis deputatos; propter quod executio litterarum Apostolicarum plus debito plerumque retardata fuit, & sæpe ipsarum litterarum Apostolicarum totaliter executione caruerunt, in gravem injuriam Sedis Apostolicæ, & enorme impetrantium præjudicium, & gravamen. Nos igitur censentes rationi consonum, ut quod hujusmodi schismatis calamitas introduxit, pacis tempore auferatur: concessionem prædictam, & quaecumque statuta circa præmissa, quomodolibet facta, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, hoc Sacro Constantiensi approbante Concilio, revocamus, cassamus, & etiam annullamus: ac volumus, & decernimus, quod Judices, & Executoribus quicumque in litteris Apostolicis deputati, & deputandi, & alii quicumque ad quos spectabit, necnon Notarii, & Tabelliones super his requisiti, vel requirendi, absque hujusmodi littera, *Vidimus*, seu *Placet* nuncupata, ac etiam licentia, vel consensu quorumcumque Prælatorum, Patriarchali, aut alia quavis dignitate insignitorum, & locorum Ordinariorum, aut Officialium eorundem, libere hujusmodi litteras Apostolicas exequi debeant, atque possint. Nos enim eadem auctoritate decernimus, omnes & singulas sententias, quas prædicti Prælati, & Superiores, aut eorum Officiales, contra hujusmodi Judices, vel executores, seu impetrantes, propter executiones hujusmodi, per eos faciendas, forsitan inflixerint, vel promulgaverint, irritas, & inanes, ac nullius existere roboris, vel momenti: necnon quemcumque, qui contra præmissa aliquid attentare præsumperit, ab exercitio jurisdictionis Ecclesiæ per tres menses ipso facto suspensum. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam no-

stræ revocationis, cassationis, annulationis, constitutionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum *Constantiæ* 11. Kal. *Majj.* Pontificatus Nostri anno primo.

§. II. Cum autem, sicut exhibita Nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Cistercii Cabilonensis Diocesis, & aliorum Cisterciensis Ordinis Monasteriorum, & Conventuum petito continebat, licet, ut præmittitur, revocatio, cassatio, annullatio, voluntas, & constitutio hujusmodi processerint; ipsi tamen Abbates, & Conventus dubitent, quod nihilominus Apostolicas ab eis pro suis causis, & negotiis obtentas, nobisque directas litteras, nisi præmissæ; quæ *Vidimus*, seu *Placet* nuncupatae sunt, litterarum desuper habeantur, vestrum aliqui differant, seu recusent; executioni demandare.

§. III. Nos igitur, quorum interest, super his opportune providere, dictasque litteras ipsius Predecessoris viribus subsistere decernentes, Discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quaerens vos, & quilibet vestrum, litteras vobis directas hujusmodi, juxta illarum continentiam, atque formam, quoties super hoc pro parte dilectorum Abbatum, & Conventuum, vel aliquorum ex eis requisiti fueritis, etiam absque hoc, quod hujusmodi nuncupatae litterarum propterea petantur, vel obtineantur, exequi nullatenus omittatis: Nosstram, & præfatae Sedis animadversionem si, quod abist, secus egeritis, non immerito formidatis.

Datum *Romæ* anno *Incararnationis Dominicæ* millesimo *quadragesimo* *quadragesimo* *sexto*. V. Idus *Februarii*. Pontificatus Nostri anno *sextodecimo*.]

DECIMA SEPTIMA CONSTITUTIO est Nicolai Quinti, incip. [*Militanti*,] edita anno 1447. *Sexto Nonas Majj* pro Ordine Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis Captivorum, apud *Rodriguez* *disso* tom. 1. *Bullar.* pag. *mibi* 122. tenoris sequentis:

Nicolaus Episcopus, Servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati de Sancto Facundo, & de Veses Legionensis, & Conchenis Diocesis, ac Sancti Marci extra muros Legionenses per Priores solitorum gubernari Prioribus Monasteriorum, salutem & Apostolicam benedictionem.

[*Militanti* Ecclesie licet immeriti, disponente Domino præsidentes, circa curam Ecclesiarum, & Monasteriorum omnium solertia reddimur indefessa solliciti, ut, juxta debitum Pastoralis Officii, eorum occurramus dispendiis; & profectibus, divina cooperante clementia, salubriter intendamus.

§. I. Sane dilectorum filiorum Provincialis & Ministrorum, ac Sororum Monasteriorum, sive Domorum Ordinis Sanctissimæ Trinitatis, & redemptionis Captivorum, infra regna, & dominia Castellæ, ac Legionis Regis, pro tempore existentis, consistentium conquestione præcepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, alique Ecclesiarum Prælati, ac Clerici, ac Ecclesiasticæ personæ, tam religiosæ, quam sæculares: necnon Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles, Milites, & Laici; Communia Civitatum, Universitates Oppidorum, Castrorum, Villarum, & aliorum locorum, ac aliæ singulares personæ Civitatum, & Diocesium, necnon aliarum partium diversarum, occuparunt, & occupari fecerunt Castra, Villas, & alia loca, terras, domos, possessio-

siones, jura, & jurisdictiones, ac fructus, census, redditus, & proveniatus Monasteriorum, sive Domorum hujusmodi, necnon eis annexorum, & ab ipsis dependentium Hospitalium, atque Locorum, & nonnulla alia bona mobilia, ac immobilia, spiritualia, & temporalia, ad Provinciale, Ministros, Sorores, Monasteria, sive Domos, ac Hospitalia, & loca hujusmodi spectantia, & ea detinent indebite occupata; seu ea detinentibus præstant auxilium, consilium, & favorem. Nonnulli etiam Civitatum, Diocesium, & partium prædictarum, qui Nomen Domini in vacuum recipere non formidant, eisdem Provinciali, Ministris, Sororibus super prædictis Castris, Villis, & aliis locis, terris, domibus, possessionibus, juribus, & jurisdictionibus, fructibus, censibus, redditibus, & proveniatis eorundem, ac quibuscumque aliis bonis mobilibus, & immobilibus, spiritualibus, & temporalibus, & aliis rebus, ad Provinciale, Ministros, Sorores, Monasteria, sive Domos, nec non Hospitalia annexa, ac dependentia loca prædicta spectantibus, multiplices molestias, & injurias inferunt, ac jacturas.

§. II. Quare dicti Provincialis, Ministri, & Sorores, nobis humiliter supplicarunt, ut cum eis valde reddatur difficile, pro singulis querelis ad Apostolicam Sedem habere recursum, providere ipsis super hoc paternam diligentiam curaremus.

§. III. Nos igitur adversus occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, illo volentes eisdem Provinciali Ministris, ac Sororibus, remedio subveniri, per quod ipsorum peccata temeritas, & alius aditus committendi similia præcludatur: discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium, seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputati estis Conservatores, & Judices, præfatis Provinciali, Ministris, & Sororibus efficacibus defensionis præsidii assistentes, non permittatis, eosdem, super his, & quibuslibet aliis bonis, ac juribus, ad ipsos, nec non hujusmodi Monasteria, sive Domos, & annexa, seu dependentia loca spectantibus, ab eisdem, vel quibusvis aliis indebite molestari, aut eis gravamina, seu damna, vel injurias irrogari.

§. IV. Facturi dictis Provinciali, Ministris, & Sororibus, cum ab eis, vel Procuratoribus suis, aut eorum aliquo fueritis requisiti, de prædictis, & aliis personis quibuslibet super restitutione hujusmodi Castrorum, Villarum, Terrarum, & aliorum locorum, jurisdictionum, jurium, ac bonorum, mobilium, & immobilium, reddituum quoque, & proveniuntum, ac aliorum quorumcumque bonorum: nec non de quibuslibet molestiis, injuriis, atque damnis, præsentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judicalem requirant indaginem, summarie de plano, sine strepitu, & figura judicii; in aliis vero, pro ut qualitas rerum exegerit, justitiæ complementum.

§. V. Occupatores, seu detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, nec non contraditores quoslibet, & rebelles, cujuscumque dignitatis, gradus, status, ordinis, vel conditionis extiterint, quandoque, & quotiescumque expedierit, auctoritate Apostolica, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

§. VI. Non obstantibus tam felicitatis recordationis Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri, quibus cavetur, ne aliquis extra suam Civitatem,

& Diocesium, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ Diocesis ad judicium evocetur, seu ne Judices, & Conservatores, a Sede deputati prædicta, extra Civitatem, & Diocesium, in quibus deputati fuerint; contra quoscumque procedere; seu alii, vel alii vices suas committere; aut aliquos ultra unam dietam a fine Diocesis eorundem trahere, præsumant.

§. VII. Dummodo ultra duas dietas aliquis auctoritate præsentium non trahatur; seu quod de aliis, quam de manifestis injuriis, ac violentiis, & aliis, quæ judicalem requirunt indaginem; pœnis in eos, si secus egerint, & in id procurantes adjectis, Conservatores se nullatenus immittant; quam aliis quibuscumque Constitutionibus, a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, tam de Judicibus delegatis, & Conservatoribus, quam personis ultra certum numerum ad judicium non vocandis; aut aliis editis, quæ vestræ possent in hac parte jurisdictioni, aut potestati; ejusque libero exercitio quomodolibet obviare. Seu si aliquibus communiter, vel divisim, a prædicta sit Sede indukum; quod excommunicari, suspendi, vel interdici; seu extra, vel ultra loca ad judicium evocari non possint, per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi, & eorum personis, locis, ordinibus, & nominibus propriis, mentionem, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia, generali, vel speciali, cujuscumque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, vestræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua, ejusque toto tenore de verbo ad verbum in nostris litteris habenda sit mentio specialis.

§. VIII. Ceterum volumus, & eadem auctoritate decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans, nullo fuerit impedimento canonico præpeditus. Quodque a datis præsentium sit vobis, & unicuique vestrum in præmissis omnibus, & eorum singulis, cœptis, & non cœptis, præsentibus, & futuris, perpetuata potestas, & jurisdictio attributa, ut eo vigore, eaque firmitate possitis, in præmissis omnibus, & eorum singulis, cœptis, & non cœptis, præsentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia, & singula coram vobis cœpta fuissent; & jurisdictio vestra, & cujuslibet vestrum in prædictis omnibus, & singulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimum extitisset. Constitutione prædicta super Conservatoribus, & alia qualibet in contrarium edita non obstante, præsentibus perpetuis temporibus duraturis.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1447. 6. Nonas Maji. Pontificatus nostri anno primo.]

DECIMA OCTAVA CONSTITUTIO est Sixti IV. 60 incip. [Sacrosancta] edita anno 1473. 12. Kal. Decembris apud Rodriq. supra pag. 171. qua Pontifex determinat, quod Fratres, & Sorores tertii Ordinis gaudeant privilegiis, & immunitatibus Ecclesiasticis, tam fori, quam personæ; & rerum, sicut aliæ personæ Ecclesiasticæ; dans eis Conservatores, & defensores contra quosdam eorum persecutores, & molestatores in Italia, sic:

§. II. [Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, Communitatibus, Potestatibus, & Officialibus præfatis, sub excommunicationis læ-

(ca-

sententiæ pœna, eo ipso per Potestates, & Officiales ipsos, ac singulares personas earumdem Communitatum, si contraferint, incurrenda; ne eisdem Fratribus & Sororibus gravamina aliqua, libertati Ecclesiæ contraria, inducere; aut ipsos Fratres, & Sorores, quominus gaudeant privilegiis, & immunitatibus, tam fori, quam personæ, & rerum, sicut aliæ personæ Ecclesiasticæ, quomodolibet impedire præsumant, Apostolica auctoritate tenore præsentium inhibemus. Et nihilominus universis, & singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, ac quibuscumque personis, in Dignitate Ecclesiastica constitutis, nec non Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum, Canonicis, pro tempore existentibus in Civitatibus, & locis prædictis, & cuilibet eorum, qui desuper fuerint requisiti ab aliquo Fratrum, seu Sororum prædictorum, per Apostolica scripta mandamus, quatenus præmissa, ubi, & quando eis expedire videbitur, solemniter publicantes, non permittant, eosdem Fratres, & Sorores, contra inhibitionis nostræ huiusmodi tenorem, per quoscumque quavis auctoritate indebite molestari; & eos, quos propterea huiusmodi excommunicationis sententiam, eis constiterit incurrisse, excommunicatos nuntient, faciantque ab aliis nuntari, ac ab omnibus arctius evitari, donec ab huiusmodi indebitis molestiis, per eos dictis Fratribus, & Sororibus illatis cum effectu destiterint; Contradiutores per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo.

§. III. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus, nec non municipalibus statutis, juramento, consuetudine, Constitutione, seu Confirmatione Apostolica, vel alia quavis firmitate valatis, contrariis quibuscumque: seu aliquibus communiter, vel divisim a Sede Apostolica indultum existat, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.]

61 DECIMA NONA CONSTITUTIO, est ejusdem Sixti IV. incip. [Noverint:] estque Maremagnum Ordinis Prædicatorum, edita anno 1474. pridie Kal. Septembris apud eundem Rodriq. pag. 173. ubi auctoritas Conservatoris Ordinis eorumdem sic proponitur:

§. LIV. [Et nihilominus cuilibet in Dignitate Ecclesiastica constituto, & Metropolitanæ vel alterius Cathedralis Ecclesiæ Canonico per universum Orbem, qui desuper per prædictorum Ordinum Priores, Guardianos, & Fratres, ac illorum, seu ad commodum eorum Romanæ Ecclesiæ Synodos desuper fuerint requisiti, per Apostolica scripta in solidum mandamus, quatenus per se, vel alium, seu alios, præmissa, ubi, & quando opus fuerit, solemniter publicantes: ac eisdem Fratrum Prædicatorum, & Minorum Ordinibus, ac illorum domibus, & Professoribus, in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant eos pacifica possessione, vel quasi privilegiorum, & concessionum huiusmodi gaudere: non permittentes, eos seu testamentorum executores, & hæredes prædictos contra illorum tenorem per Ordinarios, & Rectores prædictos, & quoscumque alios indebite molestari, aut eis gravamina, injurias, atque damna inferri, seu quomodolibet irrogari: ac etiam summarie, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii, sola facti veritate inspecta, contra quoscumque cujuscumque qualitatis, vel conditionis existant, & qua-

cumque Ecclesiastica, & Patriarchali, Archiepiscopali, vel Episcopali vel mundana forent Dignitate, & exemptione muniti: in quibuscumque causis, per eos movendis, quacumque ratione, vel causa, quæ excogitari possit, eis ministrent iustitiæ complementum, exequendo quod per eos fuerit ordinatum. Et illos, quos Censuras, & pœnas prædictas incurrisse constiterit, irretitos esse declarent; ac faciant, & mandent, interdictos, suspensos, & excommunicatos publice nuntari, ac ab omnibus arctius evitari; ac legitimis super his habendis servatis processibus, illos, quoties opus fuerit; iteratis vicibus, aggravare procurent. Contradiutores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio.

§. LV. Non obstantibus Constitutionibus Bonifacii Octavi, quibus caveretur, ne quis extra suam Civitatem, & Diocesim, nisi in certis exceptis casibus, in illis ultra unam dietam a fine suæ Diocesis ad iudicium evocetur; seu ne Iudices, a Sede Apostolica deputati, extra Civitates, & Dioceses, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere; aut alii, vel alii vices suas committere præsumant; & de duabus dietis in Concilio Generali, necnon quæ incipit, *Super Cathedralium Bonifacii, & Dudum Viennensis Concilii*, ac Calixti Papæ III., etiam prædecessoris nostri litteris, aliisque Apostolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis, specialibus, vel generalibus; nec non Octonis, & Octoboni olim in regno Angliæ Apostolicæ Sedis Legatorum Constitutionibus; Ecclesiarum quoque, atque locorum quorumlibet statutis, & consuetudinibus, & inter quoscumque dictorum Ordinum Fratrum Prædicatorum, & Minorum Professores, atque locorum Ordinarios, seu Rectores prædictos initis, & conclusis, ac hætenus observatis pactis, & conventionibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis; nec non omnibus illis, quæ Gregorius, Martinus, & Eugenius præfati prædecessores in prædictis eorum litteris voluerunt non obstare contrariis quibuscumque.]

VIGESIMA CONSTITUTIO est ejusdem Sixti IV. incip. eodem modo; estque Maremagnum Eremitarum Sancti Augustini, edita eodem anno 1474. Idus Februarii apud eundem Rodriq. pag. 181. ubi §. 56. legitur. [Et nihilominus &c.,] uti in præcedenti.

VIGESIMA PRIMA CONSTITUTIO est ejusdem Sixti IV. incip. [Regimini] edita pridie Kal. Septembris anno. 1475. apud Rodriguez tom. 1. Bullar. pag. 154. estque Maremagnum Ordinis Minorum, ubi §. 53. legitur: [& nihilominus cuilibet in Dignitate Ecclesiastica constituto, &c.] ut supra in præcedenti.

VIGESIMA SECUNDA CONSTITUTIO est ejusdem Sixti IV. incip. [Dum intenta] estque Maremagnum Ordinis Carmelitarum, edita anno 1476. 4. Kal. Decembris apud Rodriguez pag. 145. in qua declarantur, atque confirmantur privilegia, Ordini Carmelitarum concessa per prædecessores, & alia plura adduntur inter quæ §. 107.

[Et nihilominus dicti Ordinis Protectori, qui pro tempore erit, & cuilibet in Ecclesiastica dignitate constituto, & Metropolitanæ, aut alterius Cathedralis Ecclesiæ Canonico per universum orbem, qui desuper per dicti Ordinis gloriosissimæ Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ Priores, & Fratres, ac illorum, seu ad commodum eorum Romanæ Ecclesiæ Synodos desuper requi-

requiſitus fuerit, per Apoſtolica ſcripta in ſolidum mandamus, quatenus per ſe, ſeu alium, vel alios, præmiſſa, ubi, & quando opus fuerit, ſolemner publicantes, ac eiſdem Fratrum glorioſiſſimæ Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariæ de Monte Carmeli Ordini, illiuſque domibus; ac profeſſoribus in præmiſſis, efficaciſ defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciant eas pacifica poſſeſſione, vel quaſi privilegiorum, & conſeſſionum huiuſmodi gaudere; non permittentes, eos, ſeu teſtamentorum executores, & hæredes prædictos, contra illorum tenorem, per Ordinarios, & Rectores prædictos, aut quocumque alios indebite moleſtari, aut eis gravamina, injurias, atque damna inferri, ſeu quomodolibet irrogari; ac etiam ſummariæ, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicii, ſola facti veritate inſpecta, contra quocumque, cujuſcumque qualitatis, vel conditionis exiſtant, & quacumque Eccleſiaſtica, etiam Patriarchali, Archiepiſcopali, aut Episcopali, aut mundana forent dignitate, & exemptione muniti, in quibuſcumque cauſis per eos movendis, quacumque ratione, vel cauſa, quæ excogitari poſſit, eis miniſtrent juſtitia complementum; exequentes, quod per eos fuerit ordinatum; & illos, quos Cenſuras, & pœnas prædictas incurriſſe conſtiterit, irretitos eſſe declarent; ac faciant, & mandent interdicitos, ſuſpenſos, & excommunicatos publice nuntiare, & ab omnibus arctius evitari; ac legitimis ſuper iis habendis ſervatis proceſſibus, illos, quoties opus fuerit, iteratis vicibus aggravari procurent; contradictores, auctoritate Apoſtolica, appellatione poſtpoſita, compeſcendo; invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus præfati Bonifacii VIII. Conſtitutionibus, quibus cavetur, ne quis extra Civitatem, & Dioceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam a ſine ſuæ Dioceſis ad iudicium evocetur; ſeu ne Iudices, a Sede Apoſtolica deputati, extra Civitatem, & Dioceſim, in quibus deputati fuerint, contra quocumque procedere; & alii, vel aliis vices ſuas committere præſumant; & de duabus dietis in Concilio generali, necnon quæ incipit, *ſuper Cathedrali Bonifacii præfati, & dudum Vienneniſis Concilii*, ac recolendæ memoriæ Calixti Papæ III. &c.]

69 VIGESIMA TERTIA CONSTITUTIO eſt ejuſdem Sixti quarti incip. [Dum ad univerſas] edita anno 1376, die 13. *Auguſti apud Bull. laud. tom. 1. pag. 400.* pro bono regimine Congregationis Canonico-regularium Lateran. cum immunitatum, & gratiarum conſeſſione ubi §. 40. ſic habetur:

[Et nihilominus univerſis, & ſingulis perſonis, in dignitate Eccleſiaſtica ubilibet conſtitutis, & aliis de Jure communi habilibus, & idoneis ad cauſas audiendas, per hæc Apoſtolica ſcripta mandamus, cum aliqui ex eiſdem perſonis pro parte ejuſdem Congregationis Lateranenſis, ſeu Rectoris Generalis, aut aliorum per ſe, vel alium, ſeu alios præmiſſa, ubi, & quando opus fuerit publicantes, ac eiſdem, Congregationi & Canonicis, illorumque Eccleſiis, Monafteriis, Membris, & locis prædictis, in præmiſſis efficaciſ defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciant Congregationem ipſam, illiuſque Canonicos pacifica poſſeſſione privilegiorum, & conſeſſionum huiuſmodi libere gaudere. Non permittentes, eos, ſeu teſtamentorum executores, & hæredes prædictos contra illorum tenores per Ordinarios, & Rectores parochialium Eccleſiarum prædictos, ſeu alios quocumque indebite moleſtari, aut eis gravamen, injurias, atque

damna inferri ſeu quomodolibet irrogari: quin immo dictæ Congregationi, ac illius Canonicis prædictis, in quibuſcumque caſibus, ſeu cauſis, tam Eccleſiaſticis, quam profanis, per eos coram dictis perſonis, cujuſvis qualitatis, conditionis, gradus, ordinis, dignitatis, nobilitatis, præminentie, & ſtatus fuerint, etiam quacumque mundana, vel Eccleſiaſtica, aut Patriarchali præfulgeant dignitate, ſine expenſis, ſummariæ, & de plano, æ ſine ſtrepitu, & figura iudicii, ſola facti veritate inſpecta, auctoritate Apoſtolica miniſtrent juſtitiam: denuntientque palam, & publice, omnes & ſingulos excommunicatos, quos eis conſtiterit, cenſuras, & alias pœnas incurriſſe: ac faciant, eos ab omnibus arctius evitari, & ubique pro excommunicatis, ſuſpenſis, interdicitis nuntiare: & legitimis deſuper factis proceſſibus, illos, quoties opus fuerit, iteratis vicibus aggravent, ſeu aggravari procurent; contradictores quolibet per Cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, invocato etiam ad præmiſſa, ſeu aliquid eorum, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus Conſtitutionibus ſel. record. Bonifacii Papæ VIII. &c.]

VIGESIMA QUARTA CONSTITUTIO eſt Innocentii Octavi incip. [Devotionis augmentum] edita anno 1486. Idibus Junii, apud *laud. Bullar. tom. 1. pag. 438.* qua decernitur, quod Conſervatores, & Executores litterarum Apoſtolicarum ad favorem Congregationis Sanctæ Juſtinæ de obſervantia Monachorum S. Benedicti, omnes ii dati cenſentur, quibus Sedes Apoſtolica cauſas delegare poſſet, ſic:

[Devotionis augmentum vobis Deo propitio provenire conſidimus, ſi ſuper his, quæ pro veſtra tranquillitate, & ſubmovendis moleſtiis, & turbationibus opportuna videantur, ut in contemplationis ſuavitatem quiete valeatis, prout cupitis, nos benignos, ac favorabiles habeatis.]

§. I. Sane pro parte veſtra nobis nuper exhibitæ petitioni continebat, quod ſi vobis in genere, ac Abbatibus, & Prioribus, & Conventibus Monafteriorum, & Prioratum veſtræ Congregationis, ubilibet per Orbem conſiſtentium, concederetur, quod omnes, & ſinguli, quibus cauſæ per reſcripta Apoſtolicæ Sedis delegari de jure poſſunt, ad executionem quarumcumque litterarum dictæ Sedis Conſervatorialium nuncupatarum, pro vobis, & Monafteriis, Prioratibus, Membris, Abbatibus, Prioribus, & Conventibus prædictis dati, & deputati ſunt, & pro tempore dabuntur, & deputabuntur aliqui nominatim Conſervatores, contra inferentes vobis, & illis, moleſtias, injurias, gravamina, atque damna, & cum poteſtate cognoscendi de his, quæ iudiciale requirunt indaginem, exequi poſſent, & deberent, toties quoties contigerit eos requiri, proſecto vobis, & Monafteriis, Prioratibus, Membris, Abbatibus, Prioribus, & Conventibus veſtris prædictis in præmiſſis longe plenius, & uberius conſuleretur, favoremque pleniorē deportaretis ex eis vos Abbates, Priores, & Conventus prædicti, fructum, & utilitatem; nam variis plerumque reſpectibus, deputatis Conſervatoribus opportuna remedia juxta litterarum earumdem continentiam, vos, & illi habere non poteſtis.]

§. II. Quare pro parte veſtra Nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut vobis, Monafteriis, Prioratibus, Membris, Abbatibus, Prioribus, & Conventibus prædictis, quæ huiuſmodi litterarum Conſervatorialium executione ab omnibus, quibus cau-

T t

ſe

330 De Judice Conservatore Regularium

se per rescripta Apostolica delegari possunt, obtinere libere, & licite valeatis perinde, ac si illis eis omnibus a principio directæ fuissent concedere, aliasque in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignemur.

§. III. Nos igitur, qui regularem vitam professi libenter omnem inquietudinis materiam subtrahimus, vestrumque statum prosperum, & tranquillum paternæ desideramus affectu, hujusmodi supplicationibus inclinati, universis, & singulis, quibus causæ, auctoritate litterarum Apostolicarum, de Jure delegari possunt, mandamus, ut dum, & quoties fuerint pro parte vestra, Abbatum, Priorum, & Conventuum prædictorum, aut alicujus eorum legitime requisiti, super talium litterarum executione, ad illarum executionem perpetuis futuris temporibus procedere possint, & debeant, per se, vel alios, alias juxta earum continentiam, atque formam, in omnibus, & per omnia, perinde, ac si litteræ a principio eis directæ fuissent, & eis, ut, licet alias Conservatores esse nequirent, illas exequerentur mandatum nominatim extitisset.

§. IV. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, necnon omnibus illis, quæ in dictis litteris concessum extitit non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque non obstantibus, Nulli ergo &c. Si quis autem &c.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1486., *Idibus Junii* Pontific. nostri anno secundo.

- 67 VIGESIMA QUINTA CONSTITUTIO est Julii secundi incip. [Hodie], edita 1504., 15. Kal. Junii in favore Ordinis Minimorum apud *Rodrig. in Collect. Bull. Apostolic. pro Regul. pag. 266.* ubi sic §. VII.

[Et quod quæcumque persona, sive personæ, alias de Jure capaces, pro parte dictorum Fratrum requisitæ, nisi legitimo impedimento detentæ fuissent, jurisdictionem, & Conservationem eorumdem Fratrum, vigore præfatorum privilegiorum, sub excommunicationis pœna suscipere teneantur.]

- 68 VIGESIMA SEXTA CONSTITUTIO est ejusdem incip. [Militanti] apud præfatum *Bull. tom. 1. pag. 469.* qua privilegium Congregationis Monachorum B. Mariæ Montis Oliveti Ordinis S. Benedicti, deputandi Judices Conservatores Bonorum, & Personarum ipsius Congregationis, eorumque Conservatorum amplâ jurisdictione declaratur sic:

Julius Episcopus, Servus servorum Dei, Venerabilibus fratribus, Patriarchæ Aquilejens., Neapolitan., Mediolanens., Florentin., Senen. Archiepiscopis, Bononien., ac Eugubinen. Episcopis, salutem, & Apostolicam benedictionem.

[Militanti Ecclesiæ licet immeritis, disponente Domino, præsentibus, circa curam Ecclesiarum, & Monasteriorum omnium solertia reddimur indefessa solliciti, ut juxta debitum pastoralis officii eorum occurramus dispendiis; & profectibus divina cooperante clementia salubriter intendamus.]

§. I. Sane dilectorum filiorum Abbatis Generalis, & Conventus Monasterii Sanctæ Mariæ in Ancona, Ordinis Sancti Benedicti, Pientinæ Diocesis, & Visitatorum Congregationis Montis Oliveti nuncupati, & aliorum Abbatum, Priorum, & Conventuum, Monasteriorum, & Prioratuum præfati Ordinis, & Congregationis ejusdem congregationem percipimus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, alique Ecclesiarum Prælati, &

Clerici, ac Ecclesiasticæ Personæ, tam religiosæ, quam sæculares, necnon Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles, Milites, Laici, Communia Civitatum, universitates oppidorum, Castrorum, Villarum, & aliorum locorum, ac singulares personæ Civitatum, & Diocesum, ac aliarum partium diversarum, occuparunt, & occupari fecerunt Castra, Villas, & alia loca, terras, domos, possessiones, jura, jurisdictiones, necnon census, fructus, redditus, & proventus, dicti & aliorum Monasteriorum, religiosorum locorum, seu membrorum, & aliorum beneficiorum ecclesiasticorum Monasterii, Prioratus, & locis dicti Ordinis illius Congregationis acquirentium, seu alias annexorum, ac illis subjectorum, & ab illis dependentium; ac nonnulla alia bona mobilia, & immobilia, spiritualia, & temporalia, ad Abbates, Priores, Conventus, & Congregationem prædictos; necnon Commissos, vel Oblatos, & Oblatas, vel Commissas, Congregationi, & membris præfatis, seu sua bona dantes, spectantia, & ea detinent indebite occupata, seu ea detinentibus præstant auxilium, consilium, vel favorem; nonnulli etiam Civitatum, & Diocesum, ac partium prædictarum, qui nomen Domini in vanum recipere non formidant, eisdem Abbatibus, Prioribus, Conventibus, Congregationi, Commissis, seu Oblatis super prædictis Castris, Villis, locis aliis, terris, domibus, possessionibus, juribus, jurisdictionibus, fructibus, censibus, redditibus, & proventibus eorumdem, & quibuscumque aliis bonis mobilibus, & immobilibus, spiritualibus, & temporalibus, ac aliis rebus ad Monasteria, Prioratus, loca, membra, & Beneficia, ac Abbates, Conventus, Congregationem, Commissos, seu Oblatos, Commissas, vel Oblatas hujusmodi spectantibus, multipliciter molestias, & injurias inferunt, ac jacturas. Quare Generalis, Visitatores, & alii Abbates, Priores, & Conventus, ac Congregatio præfati nobis humiliter supplicarunt, ut cum eis valde difficile reddatur, pro singulis querelis ad Apostolicam Sedem habere recursum, providere ipsis super hoc paterna diligentia curaremur.

§. II. Nos igitur adversus occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, injuratores hujusmodi, illo volentes eisdem Abbatibus, Prioribus, Conventibus, & Congregationi remedio subvenire, per quod ipsorum compeſcatur temeritas, & aliis aditus committendi similia præcludatur, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel sex, aut quinque, seu quatuor, aut tres, vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium, seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputati estis, Conservatores, & Judices, præfatis Abbatibus, Prioribus, Conventibus, & Congregationi, Commissis, seu Oblatis, efficacis defensionis præsidio assistentes, non permittatis, eosdem super his, & quibuslibet aliis bonis, ac juribus, præsentibus, & futuris, ad Abbates, & Conventus, Congregationem, Commissos, vel Commissas, seu Oblatos, vel Oblatas, Monasteria, Prioratus, membra, & loca, præsentia, & futura dictæ Congregationis spectantia, ab eisdem, vel quibusvis aliis, indebite molestari, vel eis gravamina, seu damna, vel injurias irrogari; facturi dictis Abbatibus, Prioribus, Conventibus, & Congregationi, Commissis, sive Oblatis, cum ab eis, vel Procuratoribus suis, aut eorum aliquo fueritis requisiti, de prædictis, & aliis personis quibuslibet, super restitutione hujusmodi castrorum, villarum, terrarum, &

& aliorum locorum, jurisdictionum, jurium, & bonorum mobilium, & immobilium, reddituum quoque, proventuum, ac aliorum quorumcumque bonorum, presentium, & futurorum; necnon de quibuslibet molestiis, & injuriis, atque damnis presentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, summarie, & de plano, sine strepitu, & figura Judicii; in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, justitiæ complementum. Occupatores, seu detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet, & rebelles, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis extiterint, quandocumque, vel quotiescumque expedierit, auctoritate nostra, per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

§. III. Non obstantibus tam felicitis recordationis Bonifacii Papæ Octavi prædecessoris nostri, Constitutionibus, in quibus cavetur, ne quis extra suam civitatem, & diocesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam, a fine suæ diocesis ad Judicium evocetur; seu ne Judices, & Conservatores, a Sede deputati prædicta, extra civitatem, & diocesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere; aut alii, vel aliis vices suas committere; aut aliquos ultra unam dietam a fine suæ diocesis trahere præsumant; dummodo ultra tres dietas aliquis vigore presentium non trahatur; aut quod de aliis, quam manifestis injuriis, & molestiis, atque damnis, & aliis, quæ judicialem requirunt indaginem, pœnis in eis, si secus egerint, & in id procurantes adjectis, Conservatores se intromittant; quam Papiensis de feriis cognoscendis primis, & secundis causis in terris, locis inibi expressis, ac aliis quibuscumque Constitutionibus, a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, tam de Judiciis delegatis, & Conservatoribus, quam personis ultra certum numerum ad Judicium non vocandis; aut aliis editis, quæ vestræ possent in hac parte jurisdictioni, aut potestati, ejusque libero exercitio quomodolibet obviare: necnon statutis, & consuetudinibus Ecclesiarum, Monasteriorum, Religiosorum, Civitatum, Terrarum, & aliorum locorum, juramento, confirmatione Apostolica, aut quavis alia firmitate roboratis; privilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis quibusvis Ordinibus, Monasteriis, Prioratibus, Præposituris, Præpositatibus; Dignitatibus, & personatibus, ac administrationibus, & officiis, ceterisque beneficiis ecclesiasticis, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, & in dignitate Ecclesiastica constitutis, ac aliis personis quibuslibet, etiam cum quibusvis clausulis, etiam derogatarum derogatoriis, fortioribus, & efficacioribus concessis, quibus etiam si de eis specialis, specifica, & expressa, non autem per clausulas generales id importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda foret; & in eis caveatur expresse, quod in illis non nisi sub certis inibi expressis modis, & formis, aut nullatenus derogari possit, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum infererentur, presentibus pro expressis habentes, illis alias in suo robore permanfuris, hac vice dumtaxat, specialiter, & expresse derogamus; seu si aliquibus communiter, vel divisim, a Sede præfata indultum existat, quod excommunicari, suspendi, vel interdici; seu extra, vel ultra certa loca ad Judicium evocari non possint per litteras Apostolicas, non facientes

plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi, ac eorum personis, & Ordinibus, ac nominibus propriis mentionem, & qualibet alia, dictæ Sedis indulgentia, generali, vel speciali, cujuscumque tenoris existat, per quam presentibus non expressam, vel totaliter non insertam vestræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua, ejusque toto tenore habenda sit in vestris litteris mentio specialis.

§. IV. Ceterum volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quod omnes, & singuli alii Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & alii locorum Ordinarii, presentes, & futuri, eorumque pro tempore Vicarii in spiritualibus generales, necnon quæcumque aliæ personæ, in dignitate Ecclesiastica constitutæ, ac eorum singuli, quando, & quoties pro parte Abbatum, Priorum, Conventuum, Congregationis, Commissorum, seu Oblatorum, vel Commissarum, & Oblatarum prædictorum, vel eorum alicujus super præmissis, vel eorum aliquo requisiti fuerint, ad presentium litterarum executionem procedere possint, & debeant in omnibus, & per omnia, perinde, ac si presentibus litteræ, etiam eis, cum clausula *quatenus ipsi omnes, vel duo, aut unus eorum* specialiter directæ fuissent.

§. V. Et si per summariam informationem super his per vos, aut eos habenda, vobis, aut eis constiterit, quod ad loca, in quibus occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, injuriatores hujusmodi, ac alios, ad quos presentes litteræ pervenerint, pro tempore morari contigerit, pro monitionibus, & citationibus, de eis facientibus, tutus non pateat accessus; Nos vobis, & aliis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Ordinariis, & personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, prædictas citationes, & monitiones quaslibet per edicta publica, locis assignanda publicis, & partibus illis vicinis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad notitiam citatorum, & monitorum hujusmodi pervenire valeant, faciendi plenam, & liberam earundem, tenore presentium, concedimus facultatem. Ac volumus, & prædicta auctoritate decernimus, quod monitiones, & citationes hujusmodi, perinde ardeant ipsos monitos, & citatos, ac si eis, & specialiter, & personaliter insinuatæ, & intimatæ legitime extiterint: quod quilibet vestrum, ac Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Ordinariorum, Vicariorum, & personarum in dignitate præfata constitutarum prædictarum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico præpeditus; & a data presentium sit vobis, & ipsis, & unicuique vestrum, & eorum in præmissis omnibus, & eorum singulis, cœptis, & non cœptis, presentibus, & futuris, perpetuata potestas, & jurisdictio attributa, ut eo vigore, eaque firmitate vos, & ipsi possitis, & quilibet vestrum, & eorum possit in præmissis omnibus, cœptis, & non cœptis, presentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia, & singula, coram vobis, seu ipsis cœpta fuissent, & jurisdictionis eorum, & vestra, ac cujuslibet vestrum in præmissis omnibus, & singulis, per citationem, vel modum alium, perpetuata legitime extiterint.

§. VI. Et quia nihilominus difficile foret, presentes literas hujusmodi ad singula quæque loca, in quibus de eis forsan mentio facienda fuerit, deferre; eadem Apostolica auctoritate decernimus,

T t 2 quod

quod earum transumptis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, ac sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, in Judicio, & extra, ac ubilibet plena fides adhibeatur, & eis stent in omnibus, & per omnia, perinde ac si ipsæ originales litteræ exhiberentur, & ostenderentur, Constitutione Apostolica super Conservatoribus, & alia qualibet, in contrarium edita, non obstante, præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris.

Dat. Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1505. 8. Kal. Nov. Pont. nostri Anno 2.]

69 VIGESIMA SEPTIMA CONSTITUTIO, est ejusdem Julii secundi incip. [Dudum] edita anno 1506. Kal. Augusti, Mare Magnum Minimorum nuncupata apud laud. Bull. tom. 1. pag. 474. ubi legitur.

§. XXIX. [Nos Venerabili fratri nostro, moderano Episcopo Parisiensi, per aliquas nostras in forma Brevis litteras mandavimus, quatenus Francisco de Paula, & aliis Fratribus Ordinis Minimorum hujusmodi, quod omnia & singula Oratoria, Ecclesias, Domos, & loca iis in posterum concedenda recipere, ac dictam de Abbatis villa, & alias Domos, seu Ecclesias, & Oratoria, eatenus per eos recepta pro eorum perpetuis usu, & habitatione, vigore concessionis Sixti, & Innocentii prædecessorum prædictorum retinere, absque alia nova desuper facienda concessionem Apostolica, possent, & valerent. Ac quod ipse Episcopus Parisiensis, dicti Ordinis Minimorum Conservator esset; & quoties opus foret, Ordini Minimorum, ac illius personis, & Fratribus hujusmodi, in præmissis efficacis defensionis præsidio assisteret; & non permetteret, quod Decanus, & Capitulum, aut eorum Officialis, aut Rector Ecclesie Sancti Ægidii hujusmodi, aut alii quicumque, cujuscumque etiam nobilitatis existerent, Fratres Ordinis Minimorum hujusmodi, tam in dicta diocesi Ambianensi quam alibi, in aliquo damnificare, molestare, perturbare, aut inquietare, ullatenus auderent. Quinimo corpora quorumcumque defunctorum, qui in Ecclesia domus de Abbatis villa hujusmodi in eorum vita sepeliri elegerant, cum relictis fratribus domus de Abbatis villa hujusmodi factis, integraliter restituerent; nec ipsi, neque alii prædictos, & quoscumque alios Fratres Ordinis Minimorum hujusmodi, de cetero super sepulturis, & corporibus illorum, qui in dicta domus de Abbatis villa, & aliis ejusdem Ordinis Minimorum Ecclesiis elegerant pro tempore sepeliri, impedire præsumerent, sub excommunicationis lætæ sententiæ pœna inhiheret. Ac Ecclesias Sancti Ulfrani, & Sancti Ægidii hujusmodi, nec non alias (ad quas corpora defunctorum, qui in dicta domus de Abbatis villa, & aliis Ordinis Minimorum hujusmodi Ecclesiis juxta ordinationem ipsorum defunctorum sepeliri debere deferrent) Ecclesiastico supponeret Interdicto. Nec corpora ipsa eisdem Fratribus Minimis in dicta de Abbatis villa, & aliis ceterarum domorum Ordinis Minimorum hujusmodi Ecclesiis restituerent, præfata Apostolica auctoritate decerneret, ac desuper statueret, & ordinaret, prout in singulis litteris prædictis plenius continetur.

§. XLI. Et præfati Ordinis Minimorum Fratres, Sorores, & Oblati, necnon utriusque sexus Christi fideles tertii Ordinis Minimorum hujusmodi, ac ejusdem Ordinis Conservatores, per Fratres Minimos hujusmodi pro tempore capitulariter electi, ac Tutores & Tutrices, Fundatores &

Fundatrices, Procuratores & Procuratrices, ac eorum utriusque sexus liberi, procreati, & procreandi, semel in vita, & ita in morte sibi; Ac quæcumque personæ in dicto Ordine Minimorum de cetero recipiendæ, in earum ingressu plenariam omnium peccatorum suorum veniam, & indulgentiam consequi; Ac quinquies Orationem Dominicam, & toties Salutationem Angelicam recitando, omnes ac singulas Indulgentias, quas diebus Indulgentiarum omnium Ecclesiarum dictæ Urbis, & extra illius muros pro stationibus deputatarum, consequuntur, Ecclesias Urbis, & extra muros hujusmodi visitantes, plene ac integre consequantur, & consequi possint, ac si indulgentiarum hujusmodi diebus Ecclesias Urbis, & extra muros hujusmodi, & earum quamlibet personaliter visitarent.]

VIGESIMA OCTAVA CONSTITUTIO, est ejusdem Julii II. incip. [Alias venerabilem.] Apud Peyr. tom. 1. privil. Regul. Conf. 4. Julii secundi pag. 81., ubi irrita declarantur pacta, facta absque consensu Generalis, vel Capituli generalis Minimorum; & quæ sint personæ fruentes privilegii Fratrum; Conservatoris eligendi potestas indulgetur, ipsiusque auctoritas explicatur. Tenor autem hujus Constitutionis est hujusmodi.

§. I. [Alias venerabilem Fratrem Episcopum Parisiensem, Conservatorem Ordinis Minimorum deputavimus; eique mandavimus, (quoties opus foret), dicto Ordini, & illius personis, & Fratribus assisteret; & non permetteret, quod Decanus, & Capitulum Ecclesie Sancti Ulfrani, & eorum officiales, ac Rector Parochialis Ecclesie S. Ægidii de Abbatis villa Ambian. Dioc. aut alii quicumque, cujuscumque dignitatis forent, tam in dicta Diocesi, quam alibi, in aliquo damnificare, molestare, perturbare, aut inquietare ullatenus auderent; quin immo corpora defunctorum quorumcumque, qui in Ecclesia domus de Abbatis villa, in eorum vita sepeliri elegerant, seu qui imposterum eligerent, cum relictis Fratribus ipsius domus de Abbatis villa, Fratribus integraliter restituerent; nec ipsi, nec alii, prædicta, & quoscumque alios Fratres dicti Ordinis de cetero super sepulturis, & corporibus illorum, qui in dicta domus de Abbatis villa, & aliis ejusdem Ordinis Ecclesiis sepeliri eligerent, pro tempore impedire præsumerent, sub Excommunicationis lætæ sententiæ pœna inhiheret; ac S. Ulfrani, & S. Ægidii Ecclesias, necnon alias, ad quas corpora defunctorum, qui in dicta de Abbatis villa, & aliis ceterarum domorum Ordinis hujusmodi Ecclesiis restituerentur, concederet, ac desuper statueret, & ordinaret, prout de jure foret faciendum.

§ II. Et deinde pro parte dicti filii Francisci de Paula, dicti Ordinis Institutoris, nobis exposito, quod Fratres Ordinis Minimorum, potentiam Decani, & Capituli, ac Rectoris prædictorum plurimum formidabant; Nos per alias nostras in forma Brevis litteras, præfato Parisiensi Episcopo, ac Ven. fratri Archiepiscopo Turonen., ac dilecto Filio Abbati Monasterii S. Saturnini Tolosan. Diocesis commisimus, ac dedimus in mandatis, quatenus in præmissis eisdem Fratribus assisteret, & ad executionem prædictorum, & aliarum quorumcumque litterarum, dicto Ordini per Sedem Apostolicam, aut alias quomodolibet concessarum, & imposterum concedendarum, in quocumque loco, & Diocesi opus foret, ac quoties pro parte Francisci, & aliorum Fratrum prædictorum, ac quorumcumque Superiorum, & Correctorum de-

mo-

morum, ac locorum dicti Ordinis, requisiti fuissent, procederent; ac Decanum, & Capitulum, necnon Rectorem præfatos, & alios quoscumque privilegiorum Ordinis Minorum hujusmodi transgressores, ubicumque pro tempore degentes, etiam extra prædictam, & quascumque Dioceses, & provincias (quoties opus foret) coram eis evocari facerent, & per Censuras Ecclesiasticas, ac alia juris remedia compellerent, & compescerent, invocato etiam ad id, (si opus foret,) auxilio brachii sæcularis; & sententias, ac censuras ipsas aggravarent, & reaggravarent; & alia necessaria, & opportuna facere curarent, alias juxta dictarum litterarum continentiam, & tenorem in omnibus, & per omnia, perinde ac si hæ prædictæ a principio eorum cuilibet directæ fuissent, ipsique in illis Conservatores specialiter deputati fuissent, prout in singulis litteris prædictis plenius continetur.

§. III. Cum autem, sicut præfatus Franciscus de Paula nobis nuper exponi fecit, tunc Provincialis, & Fratres nostræ domus de Abbatis villa, seu aliqui ex eis cum Decano, & Capitulo præfatis super tumulandis corporibus defunctorum hujusmodi ad certam concordiam, seu transactionem devenerint, per quam inter alia voluerunt, quod processus, præmissorum occasione eatenus facti, & qui impostum fieri, nullius essent roboris, & momenti; quodque ex tunc de cetero, corpora eorum, qui apud Ecclesiam dictæ domus de Abbatis villa eligerent sepulturam, imo ad dictam Ecclesiam Sancti Ulfrani cum luminaribus deferri, & ibi duabus Missis celebratis, & luminaribus, cum aliis funeralibus, juribus, & obventionibus, eidem Decano, & Capitulo relictis, ad Ecclesiam domus de Abbatis villa hujusmodi portare deberet, prout in quodam instrumento publico desuper confecto dicitur plenius contineri.

§. IV. Et quia concordia, & transactio per Provinciam, & Fratres præfatos, facta hujusmodi, contra tenorem privilegiorum, eidem Ordini concessorum, & licentia, & consensu præfati Francisci dicti Ordinis Generalis Correctoris per Sedem prædictam deputati, sine cujus licentia illæ fieri non poterant, & in maximum dicti Ordinis præjudicium facta fuerunt; Idem Franciscus Generalis Corrector Nobis humiliter supplicari fecit, concordiam, & transactionem supradictas, ac sententiam cujuscumque Judicis sæcularis super commissis pro Decano, & Capitulo, & contra Fratres dictæ domus de Abbatis villa latam, nullas, nulliusque roboris, vel momenti fuisse, & esse declarare, aliasque in præmissis opportune providere, de benignitate Apostolica dignemur.

§. V. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, vobis, & vestrum cuilibet, præsentium tenore, mandamus, quatenus concordiam, & transactionem, ac prædictas, & quascumque alias per quoscumque Judices sæculares, super Funeralibus, & Quartis, & aliis contra prædictam de Abbatis villa, & alias dicti Ordinis domos, & illarum Fratres hætenus latas, & impostum ferendas sententias, nullas fuisse, & esse, auctoritate nostra declaretis, & prout de facto processerunt, cassetis, & annullatis; ac eidem Francisco, & Fratribus assistentes, privilegia dicto Ordini concessa observari, faciatis.

§. VI. Quodque quascumque conventiones, per quoscumque dicti Ordinis Provinciales, & Vicarios, Generales, Speciales, ac quoscumque alios Fratres, seu eorum Procuratores ubicumque, &

quomodocumque, & sub quibuscumque clausulis, & formis factas, concordatas, transactas, & expeditas, quæ per præfatum Franciscum, vel successores suos dicti Ordinis Generales, Correctores, seu Capitulum generale dicti Ordinis acceptatæ, confirmatæ, & ratificatæ non fuerint, nullius esse roboris, & momenti declaretis, si & prout de jure fuerit faciendum.

§. VII. Et pro manutenenda, & conservanda Regula dicti Ordinis, in qua expresse inhibetur, ne Fratres ipsi ultra quinquaginta annos particularia quorumcumque suffragia in dicto Ordine acceptent, & suscipiant, ut particularia quorumcumque dicti Ordinis Fundatorum, & Fundatricum, ad quæ ipsi obligantur suffragia hujusmodi sub omnium dicti Ordinis suffragiorum, & bonorum generalitate suscipere, & acceptare, singulisque privilegiis, gratiis, & indultis omnibus quatuor Mendicantibus Ordinibus, & eorum cuilibet per Sedem prædictam, seu alias quomodolibet, concedendis, & etiam Ordini prædicto jam concessis, & confirmato privilegio confessiones audiendi juxta illius formam, & tenorem ubivis frui, uti, & gaudere valeant.

§. VIII. Quodque dicti Ordinis domorum Fundatores, Fundatrices, & Procuratores, & Procuratrices, Tutores, & Tutrices, eorumque utriusque sexus liberi, necnon dicti Ordinis Conservatores, præsentis, & futuri, omnium, & singulorum Missarum, Jejuniorum, Orationum, & Sacrificiorum, ac quorumcumque aliorum bonorum, in toto hujusmodi Ordine Minorum de cetero faciendorum, & recitandorum participes fore, & illis communicata sint, & esse debeant.

§. IX. Quodque Fratres dicti Ordinis Conservatores Minorum, etiam Canonicos Cathedralium Ecclesiarum, & Officiales, ac Vicarios ipsorum sibi eligere; & quod tales in Conservatores taliter per eos electi, ex nunc per Nos deputati censeantur, possintque contraditores quoscumque excommunicare, & Censuras iteratis vicibus aggravare, ac loca quæcumque Ecclesiastico subijcere Interdicto, ac omnia alia, quæ possunt Conservatores, ab aliis Fratribus aliorum Ordinum Mendicantium, juxta privilegia eis super hoc concessa, electi.

§. X. Quodque singula privilegia, Indulgentiæ, gratiæ, & indulta, alicui ex domibus Ordinis Minorum hujusmodi hætenus per nos, vel Sedem prædictam, aut alias quomodolibet concessa, ad omnes, & singulas alias domos dicti Ordinis Minorum hætenus constructas, & construendas, intelligantur concessa, ac si in specie cuilibet eorumdem concessa fuissent, & illa ad quamlibet domorum extensa, & de novo concessa sint, & esse censeantur, dicta auctoritate statuatis, & ordinatis.

§. XI. Non obstantibus præmissis, ac piæ Memoræ Bonifacii Papæ VIII, prædecessoris nostri, de una; & duabus dietis in Concilio Generali editis; & aliis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis; etiam si aliquibus communiter, vel divisim ab eadem Sede indultum fuerit, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Anulo Piscatoris, die 29. Martii 1507. Pontificatus nostri anno quarto.]

334 De Judice Conservatore Regularium

71 VIGESIMA NONA CONSTITUTIO est ejusdem Julii II. incip. [Etſi ad univerſos] edita anno 1507. *pridie Nonas Junii*, pro bono regimine Congregationis Monachorum B. Mariæ Montis Oliveti Ordinis S. Benedicti *tom. 1. Bull. pag. 485*, ubi præter alias gratias, & immunitates, illam Conservatorem habendi concedit ſic.

§. XL. [Volumus etiam, quod univerſæ, & ſingulæ perſonæ, quibus Cauſæ auctoritate litterarum Apoſtolicarum delegari poſſunt, dum, aut quoties pro parte Generalis, & aliorum Abbatum, Priorum, & Conventuum, ac Monachorum Congregationis hujusmodi, vel alicujus eorum fuerint legitime requiſiti, ad executionem quarumcumque litterarum dictæ Sedis Conſervatoriæ nuncupatarum, præfatæ Congregationi, vel ejus Monasteriis, Prioratibus, Membris, Abbatibus, Prioribus, Conventibus, contra illis inferentes moleſtias, injurias, gravamina, atque damna conceſſarum hætenus, & impoſterum concedendarum, perpetuis futuris temporibus procedant, per ſe, vel alios: alias juxta earumdem Conſervatoriæ litterarum continentiam, atque formam, in omnibus & per omnia, ac perinde ſi ipſæ Conſervatoriæ litteræ eis a principio directæ, eiſque, ut quamvis alias Conſervatores eſſe non poſſent, illas exequerentur, expreſſe mandatum, ac ſuper hoc conceſſa facultate fuiſſent. Non obſtantibus &c.]

72 TRIGESIMA CONSTITUTIO, eſt ejusdem Julii II. incip. [Inter ceteros,] penes *laud. Bullar. tom. 1. pag. 516*. qua gratiæ, immunitates, & privilegia Canonicorum Regularium Congregationis Sancti Salvatoris Ordinis S. Auguſtini confirmantur *anno 1512. quarto nonas Aprilis*, ubi legitur:

§. XLIX. [Præterea ſtatuiſmus, & decernimus, quod univerſæ, & ſingulæ perſonæ, in dignitate eccleſiaſtica ubilibet conſtitutæ, & alias de Jure communi habiles, & idoneæ ad cauſas audiendas, cum aliq̄ ex eiſdem perſonis pro parte ejusdem Congregationis S. Salvatoris, ſeu Prioris Generalis, aut aliorum ex Congregatione hujusmodi, ad quos ſpectabit, fuerint requiſitæ, per ſe, vel alium, ſeu alios, præmiſſa, ubi, & quando opus fuerit, publicare, ac idem Congregationi, & Canonicis, illorumque Eccleſiis, & Monasteriis, membris, lociſque prædictis in præmiſſis efficaciſſimi præſidio aſſiſtant, ac faciant Congregationem ipſam, illiſque Canonicos, Moniales, ſive Sorores, & perſonas, ac eorum Monasteria, loca, & bona quæcumque pacifica poſſeſſione, vel quaſi privilegiorum, & conceſſionum hujusmodi libere gaudere, & non permittant, eos, ſeu teſtamentorum executores, & hæredes prædictos, contra illorum tenores, per Ordinarios, & Rectores parochialium Eccleſiarum prædictos, ſeu alios quocumque indebite moleſtari, aut eis gravamina, injurias, atque damna inferri, ſeu quomodolibet irrogari; quinimmo dictæ Congregationi, ac illius Canonicis prædictis in quibuſcumque caſibus, ſeu cauſis, tam Eccleſiaſticis, quam profanis, per eos coram dictis perſonis contra quaſcumque alias perſonas, cujuſcumque qualitatis, conditionis, gradus, ordinis, dignitatis, nobilitatis, præminentię, & ſtatus fuerint, etiam quacumque mundana, vel eccleſiaſtica, aut Patriarchali præfulgeant dignitate, ſeu exemptione monendis, ſummarie, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura judicii, ſola facti veritate inſpecta, auctoritate Apoſtolica miniſtrent juſtitiæ complementum; denuntientque palam, & publice, omnes & ſingulos excommunicatos, quos eis conſtiterit, cenſuras, vel alias

penas incurriſſe; ac faciant eos ab omnibus arctius evitari, & ubique pro excommunicatis, ſuſpenſis, & interdicitis nuntiari, & legitimis deſuper factis proceſſibus, illos, quoties opus fuerit, iteratis vicibus aggravent, ſeu aggravari procurent, contradictores quolibet per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtponita, compellendo, invocato etiam ad præmiſſa, ſeu aliquod eorum, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis, ſuper quibus omnibus eis facultatem concedimus per præſentes. Volumus autem, quod univerſæ, & ſingulæ perſonæ, quibus cauſæ auctoritate litterarum Apoſtolicarum delegari poſſent, dum, & quoties pro parte Prioris generalis, & aliorum Abbatum, Priorum, & Conventuum, ac Canonicorum, aut Monialium, ſeu Sororum, ac perſonarum Congregationis hujusmodi, vel alicujus eorum fuerint legitime requiſiti, ad executionem quarumcumque litterarum dictæ Sedis Conſervatoriæ nuncupatarum, ac præmiſſarum præfatæ Congregationi, vel ejus Monasteriis, Prioratibus, Membris, Abbatibus Prioribus, & Conventibus, aut Monialibus, ſeu Sororibus, & perſoniſ, contra illis inferentes moleſtias, injurias, gravamina atque damna, conceſſarum hætenus, & impoſterum concedendarum perpetuis futuris temporibus, procedant per ſe, vel alios, alias juxta earumdem Conſervatoriæ litterarum continentiam atque formam, in omnibus, & per omnia, perinde ac ſi ipſæ Conſervatoriæ litteræ a principio directæ, eiſque ut quamvis alias Conſervatores eſſe non poſſent, illas exequerentur, expreſſe mandatum, & ſuper hoc conceſſa facultas fuiſſet.

§. L. Non obſtantibus Natalium defectu, ac Lugdunenſi Concilio, & piæ memoriæ Innocentii quarti circa exemptos editæ, quæ incipit *Volentes*, & Martini V. necnon Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum quibus cavetur, ne quis extra ſuam Civitatem, & Diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam a fine ſuæ Diœceſis ad judicium evocetur; ſeu ne Judices a ſede prædicta deputati extra Civitatem, & Diœceſim, in quibus deputati fuerint, contra quocumque procedere; aut alii, vel aliis vices ſuas committere præſumant; & de duobus dietis in Concilio Generali, necnon quæ incipiunt, *ſuper Cathedra*, ejusdem Bonifacii Papæ, & *Dudum Vienneniſis* Concilii, ac piæ memoriæ Calliſti Papæ etiam prædeceſſoris noſtri; & aliis litteris, Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, etiam quorumcumque aliorum Pontificum, ſimiliter prædeceſſorum noſtrorum; vel etiam in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis, necnon ſpecialibus, & vel generalibus Eccleſiarum, Monasteriorum, Prioratuum, & aliorum Regularium locorum, etiam dictæ Congregationi unitorum, & illorum, ac prædictorum, & quorum ipſa unita Monasteria, Prioratus, & loca extiterint Ordinum, & inter quocumque ejusdem Congregationis Sancti Salvatoris Canonicos; ac locorum Ordinarios, ſeu Rectores prædictos initis, & conſiſis, ac hætenus obſervatis pactis, & conventionibus, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, privilegiis quoque, & indulgentiis, & litteris Apoſtolicis, quibuſvis Communitatibus, Univerſitaribus, Collegiis, Eccleſiis, Monasteriis, Ordinibus, & aliis locis, Capitulis, Conventibus, & perſoniſ, etiam motu, & ſcientia ſimilibus, & cum quibuſvis etiam derogatoriæ derogatoriis, aliſque fortioribus, efficacioribus,

ribus, & insolitis clausulis, irritantibusque decretis, concessis hactenus, & in posterum concedendis; aut si Patriarchis, Episcopis, & Rectoribus præfatis, vel quibusvis aliis conjunctim, vel divisim a Sede præfata indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari; aut ultra, vel extra loca ad iudicium evocari non possint, per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem; & qualibet alia dictæ Sedis indulgentiæ generali, vel speciali, cujuscumque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel differri; quibus omnibus, etiam si pro eorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua mentio, seu quævis alia expressio habenda foret, eorum tenores etiam si de verbo ad verbum infererentur, præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suis robore permanens, hac vice dumtaxat, eisdem motu, & scientia, specialiter & expresse derogamus, necnon omnibus illis, quæ præfati prædecessores in singulis per eos Congregationi hujusmodi concessis litteris voluerunt non ob stare, ceterisque contrariis quibuscumque.]

TRIGESIMA PRIMA CONSTITUTIO est Leonis X. incip. [*Esti a summo*] edita anno 1513., quarto nonas Julii pro reductione, & unione Congregationis Eremitæ Camaldulensis, & Congregationis S. Michaelis de Murano Monachorum Ordinis S. Benedicti in unam Congregationem apud laud. Bull. tom. 1. pag. 527. ubi hæc habet Pontifex;

73 §. LII. [*Volumus autem, quod universæ, & singule personæ, quibus causæ auctoritate litterarum Apostolicarum delegari possint, cum, & quoties pro parte Generalis, & Abbatum, Priorum, & Conventuum, ac Monachorum Congregationis de novo erectæ hujusmodi, vel alicujus eorum fuerint legitime requisiti, ad executionem quarumcumque litterarum dictæ Sedis Conservatoriæ nuncupatarum S. Michaelis, de novo erectæ Congregationi hujusmodi, vel ejus Monasteriis, Prioratibus, Membris, Abbatibus, Prioribus, Conventibus; contra illis inferentes molestias, injurias, gravamina, atque damna, concessarum hactenus, & in posterum concedendarum, perpetuis futuris temporibus procedant, per se, vel alios juxta earumdem Conservatoriæ litterarum continentiam, atque samam, in omnibus, & per omnia, perinde ac si Conservatoriæ litteræ eis a principio directæ, eisque ut quamvis alias Conservatores esse non possent, illas exequerentur expresse mandatum, & super hoc concessa facultas fuisset.*]

§. LIII. Quocirca dilectis filiis S. Mariæ Florentiæ, & S. Georgii Majoris Venetiarum, ac S. Juliani de Arimino Monasteriorum Abbatibus, necnon Subdecano Ecclesiæ Florentiæ, per Apostolica scripta motu simili mandamus, quatenus ipsi, vel tres, aut duo, vel unus eorum, per se, vel alium, seu alios, præsentibus litteras, ac omnia & singula in eis contenta, ubi, & quando expedierit, ac quotiescumque pro parte Generalis, Visitatorum, Abbatum, Eremitarum, Priorum, & aliarum personarum Congregationis de novo erectæ hujusmodi fuerint super hoc requisiti, solemniter publicantes, ipsique Generali, Visitatoribus, Abbatibus, Eremitis, Prioribus, & personis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant eos, præsentibus litteris, & in eis contentis privilegiis pacifice gaudere; non per-

mittentes, eos, super illis, seu aliis contra præsentium litterarum tenorem, per quoscumque quomodolibet indebite impediri, seu etiam molestarti, contraditores per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo.]

TRIGESIMA SECUNDA CONSTITUTIO est ejusdem incip. [*Affectu benevolentia*] edita anno 1514. 16. Februarii apud Rodrig. in Bull. pag. 298, qua Pontifex communicat Fratribus Minoribus, & de novo concedit omnia privilegia aliorum Ordinum Mendicantium, indulgendo super hoc Conservatores;

§. IV. [*Et nihilominus pro potiori cautela præmissa omnia de novo, auctoritate, & tenore prædictis concedimus, & indulgemus; mandantes universis, & singulis venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, & aliis personis, in dignitate Ecclesiastica ubilibet constitutis, quatenus ipsi, vel alter eorum per se, vel alium, seu alios, vobis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant vos gratis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, concessionibus, & indultis præmissis pacifice gaudere.*]

§. V. Non permitentes, vos desuper per Ordinarios, & Rectores præfatos, seu quoscumque alios, quavis auctoritate fungentes, quovis quæsito colore, quomodolibet indebite molestarti, inquietari, seu etiam perturbari; contraditores, molestatores, perturbatores, inquietatores, & rebelles quoslibet Censuris Ecclesiasticis, & aliis juris remediis, appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

§. VI. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quibuscumque privilegiis, indultis, & litteris Apostolicis in contrarium quomodolibet forsitan concessis; illorum tenores pro expressis habentes specialiter, & expresse derogamus. Necnon omnibus illis, quæ in prædictis litteris concessa sunt, non ob stare, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. VII. Ceterum, quia difficile foret, præsentibus litteras nostras ad singula loca, ad quæ opus esset, deferre; volumus, ut earum transumptis, manu publici Notarii subscriptis, & alicujus Prælati Ecclesiastici, seu personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, aut generalis Vicarii dicti Ordinis, sigillo munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ ipsis litteris originalibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 16. Februarii 1514. Pontific. nostri anno 1.]

TRIGESIMA TERTIA CONSTITUTIO est ejusdem incip. [*Regimini*] edita anno 1515. quarto nonas Maji apud dictum Bull. tom. 1. pag. 551., jurisdictionem conferens Ordinariis Ecclesiasticis, cognoscendi quascumque causas, ad forum Ecclesiasticum spectantes in prima instantia, in omnes personas, etiam exemptas, si Judices, eis dati, sint negligentes; ubi hæc habent.

§. IX. [*Judices autem, & Conservatores, a Sede Apostolica deputati, si in altero jurium graduati non fuerint, Assessorem partibus non suspectum, ab ipsis partibus, vel earum altera requisiti assumere, & secundum ejus relationem judicare teneantur.*]

TRIGESIMA QUARTA CONSTITUTIO est ejusdem incip. [*Dum intra mentis*], edita anno 1516. decimo quarta Kal. Januarii tom. 1. dic. Bull. pag.

336 De Judice Conservatore Regularium

pag. 581. moderationem, & declarationem continens indulgentium, quibuscumque Mendicantium, & aliorum Religiosorum Ordinibus, eorumque Tertiariis concessorum, in qua hæc habentur:

§. XVII. [Conservatores autem eisdem Fratribus pro tempore a Sede Apostolica deputandi, doctrina, & probitate præstantes, & in Ecclesiastica dignitate constituti esse debeant; & coram eis per eosdem Fratres, quibus dati fuerint, ultra duas dietas a loco suæ solitæ habitationis nullus trahi possit, privilegiis super hoc alias eis concessis nullatenus suffragantibus.]

77 TRIGESIMA QUINTA CONSTITUTIO est Adriani VI. incip. [Hodie a Nobis,] edita anno 1522. pridie Kal. Septembris estque Mare Magnum privilegiorum, & gratiarum Ordinis Sanctissimæ Trinitatis apud Rodriq. tom. 2. Bullar. pag. 345. ubi sic legitur.

§. IX. [Ac voluit; aliquos Judices in partibus illis dari, qui Didaco, & pro tempore existenti Provinciali, & aliis Ministris, Superioribus & Fratribus Ordinis SS. Trinitatis, & redemptionis Captivorum hujusmodi, in præmissis efficacis defensionis præsidio assisterent, ac concessionem, & indultum prædicta firmiter observari; eosque illis pacifice gaudere facerent; nec eos desuper per quoscumque quomodolibet indebite molestari permitterent, contraditores, molestatores quoslibet, & rebelles per Censuras Ecclesiasticas, appellatione postposita, compescendo; necnon eisdem Judicibus, quoscumque contraditores, molestatores, & rebelles, constituto tamen summarie de non tuto ad eos accessu; per edicta publica, locis publicis, de quibus esset verisimilis conjectura, quod ad eorum notitiam pervenire valerent, affigenda, quæ ipsos perinde arctarent, ac si eis personaliter intimata forent, citandi, ac eis etiam sub Censuris Ecclesiasticis, & pecuniariis pœnis, eorum arbitrio moderandis, inibendi: nec non legitimis super his habendis servatis processibus, Censuras, & pœnas ipsas, quoties opus foret, etiam iteratis vicibus aggravandi, loca, in quibus eos morari, & ad quæ declinare contingeret.]

§. X. Non obstantibus piæ memoriæ Bonificii Papæ VIII. similiter prædecessoris nostri, quibus inter alia cavetur, ne quis extra suam Civitatem, vel diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra dietam a fine suæ diœcesis ad Judicium evocaretur; seu ne Judices, a Sede præfata deputati, extra Civitatem, vel diœcesim, in quibus deputati forent, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vicibus committere præsumerent: Et de duabus in Concilio generali editis, & quibuslibet aliis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis SS. Trinitatis, & redemptionis captivorum, nec non mendicantium Ordinum prædictorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegiis, indultis, & litteris Apostolicis eisdem Ordinibus, illorumque Generalibus Monasteriis, domibus, Superioribus, & aliis quibuscumque personis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac Apostolicæ potestatis plenitudine, etiam consistorialiter tunc, & pro tempore concessis, approbatis, & iteratis vicibus innovatis: quibus omnibus etiam pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio ha-

benda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda esset, dictus Leo prædecessor tenores hujusmodi pro sufficienter expressis habens, illis alias in suo robore permansuris, ea vice dumtaxat, specialiter, & expresse derogavit, ceterisque contrariis quibuscumque.]

TRIGESIMA SEXTA CONSTITUTIO, est Clementis VII. incip. [Conquestione,] apud laud. Bull. tom. 1. pag. 651. qua Ordinariis, aliisque in Dignitate Ecclesiastica constitutis injungitur, ut electi in Conservatores Ordinis Minimorum assistant defensionem Fratrum adversus molestatores: eisque modus procedendi describitur. Sic autem habet laudata Constitutio:

§. I. Conquestione dilectorum filiorum Generalis, & Provincialium, ac aliorum Correctorum, & universorum Fratrum Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula percepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, & Episcopi, ac Clerici, & aliæ ecclesiasticæ personæ, tam religiosæ, quam sæculares, necnon laici, communia Civitatum, & Diœcesum, ac aliarum diversarum partium, qui Nomen Domini in vanum recipere non formidant, a prædictis Correctoribus, & Fratribus Quartam Canonicam, seu alias portiones ex rebus, & bonis eis ratione funeralium, & christifidelium piorum legatorum etiam ad certos, & determinatos usus, præsertim ad fabricam Ecclesiarum, domorum, & locorum suorum, seu in elemosynam, aut alias sibi pie relictis, vel erogatis; ac Decimas fructuum ex possessionibus, & pretiis terrarum, ad eos legitime spectantibus, & pertinentibus provenientium, contra privilegia, & indulta Apostolica, eis, & Ordini, ac domibus prædictis concessa, exigunt, & in dies exigere conantur, ac relictis, & erogata hujusmodi indebite occupata detinent, seu ea detinentibus, aut Decimas, & portiones hujusmodi exigentibus præstant auxilium, consilium, vel favorem, & alia ipsi super his, ac aliis libertatibus, privilegiis, & indultis, domibus, & Ordini prædictis illorumque personis, tam a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, quam alias rite a Regibus, & aliis Principibus sæcularibus concessis; necnon bonis, rebus, & aliis juribus, ad dictas domos, illarumque Sacristias spectantibus, multiplices molestias, injurias, & jacturas inferunt, eosque coram diversis, tam Ecclesiasticis, quam sæcularibus Judicibus ad judicium trahunt. Nonnulli etiam, dictum Ordinem professi, post emissam ab eis regularem professionem apostatantes, ad aliorum Ordinum loca se transferunt, & sæpius per Sæcularium habitationes secundum vana sui cordis desideria vagando, insolenterque, & scandalose vivendo, se ab obedientia, & subjectione suorum Prælatorum, etiam prætextu indulgentiarum, seu licentiarum a Sede Apostolica subreptitie impetratarum, subtrahunt, in contemptum Religionis, & animarum suarum periculum, & scandalum plurimorum. Quare Generalis, & Provincialis, & alii Correctores, & Fratres prædicti nobis humiliter supplicari fecerunt, ut cum eis valde reddatur difficile, pro singulis querelis ad Sedem prædictam habere recursum, providere ipsis super hoc paternali diligentia curaremus.

§. II. Nos igitur, qui, pro debito pastoralis Officii, Religiosarum personarum quarumlibet dispendiis occurrimus, & profectibus libenter intendimus, adversus exactores, occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores, ac subtrahentes se ab obedientia hujusmodi, illo volentes eisdem Correctoribus, & Fratribus remedio

dio ſubvenire, per quod illorum compeſcatur temeritas, & aliis aditus committendi ſimilia precludatur; Diſcretioni veſtræ per hæc ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum, per vos, vel alium, ſeu alios, etiamſi ſint extra loca, in quibus deputati eſtis Conſervatores, & Judices, prædictis Generali, Provincialibus, & aliis Correſtoribus, & Fratibus efficaciſſimis deſenſionis præſidio aſſiſtentes, non permittatis, eodem ſuper libertatibus, privilegiis, indultis, rebus, & bonis prædictis, ab eiſdem, & quibuſlibet aliis, indebite moleſtari; vel eis gravamina, vel damna, ſeu injurias irrogari; aut coram quibuſcumque Judicibus ordinariis, vel delegatis, etiam Apoſtolicis, quavis occaſione, vel cauſa, etiam criminali, eoſdem Fratres trahi; facturi Generali, Provincialibus, & aliis Correſtoribus, ac Fratibus prædictis, cum ab eis, vel Procuratoribus ſuis, aut eorum aliquo fueritis requiſiti, de prædictis, & aliis perſonis quibuſlibet ſuper reſtitutione bonorum, ac rerum, & jurium prædictorum, necnon libertatum, privilegiorum, & indultorum prædictorum, & aliorum eis pro tempore conſeſſorum obſervatione; necnon profeſſorum, & ſe ab obedientia ſubtrahentium hujusmodi ad regularia loca dicti Ordinis revocatione, & reductione; de quibuſlibet moleſtiis, injuriis, atque damnis, præſentibus, & futuris in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, ſummarie, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura judicii; in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, juſtitie complementum miniſtrare. Inhibendo etiam quibuſcumque Judicibus prædictis, tam in principio, quam in medio, vel in fine cauſæ, ne in cauſis dictorum Fratrum, etiam criminalibus, eiſdem invitatis, ſe quomodolibet intromittant; ac occupatores, ſeu detentores, executores, præſumptores, moleſtatores, ac injuriatores hujusmodi; necnon inobedientes, & rebelles, cujuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis extiterint quandocumque, & quotieſcumque expedierit, auctoritate noſtra per Cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtponita compeſcendo, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Et nihilominus, legitimis ſuper his habendis ſervatis proceſſibus, illos, quos Cenſuras, & pœnas per vos pro tempore latas incurriſſe conſiterit, eas incurriſſe declarare, & quoties opus fuerit, etiam iteratis vicibus, aggravare curetis.

§. III. Ceterum ſi per ſummariam informationem, ſuper his per vos habendam, etiam vobis conſiterit, quod ad loca, in quibus occupatores, detentores, exactores, præſumptores, moleſtatores, & injuriatores hujusmodi, ac alios, quos præſentes litteræ concernunt, pro tempore morari contigerit, pro monitionibus ipſis, & citationibus de eis faciendis tutus non pateat acceſſus; Nos vobis citationes, & monitiones quaſlibet per Edicta publica, locis affigenda publicis, & partibus illis vicinis, de quibus ſit veriſimilis conjectura, quod ad notitiam citandorum, & monendorum hujusmodi pervenire valeant, faciendi plenam, & liberam concedimus tenore præſentium facultatem; ac volumus, & dicta auctoritate decernimus, quod monitiones hujusmodi ſic factæ, perinde eoſdem citatos, & monitos ardeant, ac ſi eis perſonaliter intimatæ extitiſſent.

§. IV. Non obſtantibus, tam felicis recod. Bonifac. VIII. prædeceſſoris noſtri de una, & Concilii Generalis de duabus dietis, dummodo non

ultra tres dietas aliquis auctoritate præſentium non trahatur, quam aliis quibuſcumque Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, tam de Judicibus delegatis, & Conſervatoribus, quam perſonis ultra certum numerum ad judicium non vocandis; necnon quibuſvis privilegiis, & indultis Apoſtolicis quibus perſonis ſæcularibus, vel Regularibus, Militiis, Communitatibus, Univerſitatibus, Capitulis, Caſtris, Villis, terris, & locis prædictis, ac quibuſvis Cathedralibus, etiam Metropolitanis, vel Collegiatis, aut aliis Eccleſiis, Capitulis, Conventibus, Monasteriis, Hoſpitalibus, & aliis piis locis, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, etiam de non trahendis eorum ſubditis, vel perſonis ipſarum Eccleſiarum, Civitatum, Univerſitatum, Caſtorum, Villarum, & locorum reſpective extra eos, aut coram aliis Judicibus, & perſonis, quam eis etiam vigore quarumcumque litterarum Apoſtolicarum, aut alias quibuſvis modis, & qualitercumque, ac ſub quibuſvis verborum formis, & clauſulis, etiam perſonas, & ſedem prædictam, etiam iteratis vicibus conſeſſis, innovatis, & confirmatis; quibus omnibus, & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus plena, expreſſa, ſpecialis, ſpecifica, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per Clauſulas generales, idem importantes, mentio, ſeu, quævis alia expreſſio habenda foret, tenores hujusmodi, præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hæc vice dumtaxat, ſpecialiter, & expreſſe derogamus; quodque vos filii Canonici, Officiales, & Vicarii, de perſonis, quæ deputari poſſunt Conſervatores non ſitis; ſeu ſi aliquibus communiter, vel diviſim a prædicta ſit Sede indultum, quod excommunicari, ſuſpenderi, vel interdici non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi, & earum perſonis, locis, & ordinibus, & nominibus propriis mentionem, ceterisque contrariis quibuſcumque.

§. V. Ceterum volumus, & Apoſtolica auctoritate decernimus, quod quilibet veſtrum proſequi valeat Articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico præſeditus; quodque a datis præſentium ſit vobis, & unicuique veſtrum in præmiſſis omnibus, & eorum ſingulis cœptis, & non cœptis, præſentibus, & futuris perpetuata poteſtas & juridiſctio attributa, ut eo vigore, eaque firmitate poſſitis in præmiſſis omnibus cœptis, & non cœptis, præſentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac ſi prædicta omnia, & ſingula coram vobis cœpta fuiſſent, & juridiſctio veſtra, & cujuſlibet veſtrum in prædictis omnibus, & ſingulis per citationem, & modum alium perpetua legitime extitiſſet, Conſtitutione prædicta ſuper Conſervatoribus, & alia qualibet in contrarium edita non obſtantibus.

§. VI. Volumus etiam, & dicta Apoſtolica auctoritate decernimus, quod ipſarum tranſumptis, manu Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo aliqujus Curie Eccleſiaſticæ, aut perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, in judicio, & alibi, ubi opus fuerit, eadem proſus ſides adhibeatur, quæ adhiberetur eiſdem, ſi præſentes originales litteræ eſſent exhibitæ vel oſtenſæ.

Datum Roma apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris die 19. Martii 1524. Pontific. anno I.]

TRIGESIMA SEPTIMA CONSTITUTIO est ejusdem Clementis VII. incip. [Dum consideramus] *tomo 1. laudati Bullarii pag. mihi 672.* qua statuitur, quod Syndici, & Procuratores Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia, & Monialium Sanctæ Claræ, cum eorum Conjugibus, atque Filiis, Domibus, & Monasteriis eorum fervientes, gaudeant omnibus gratiis, & favoribus, ac privilegio fori, quibus ipsi Fratres potiuntur, & gaudent:

[Dum consideramus assiduos labores, & vigiliis, quos dilecti Filii Syndici, & Procuratores Domorum, & Monasteriorum Fratrum Minorum S. Francisci regularis Observantiæ, & Monialium Sanctæ Claræ, Conceptionis, & Annuntiationis Ordinum, & Sororum tertiæ regulæ S. Francisci, sustinere non cessant; merito nos obligant, ut animarum suarum saluti consulamus, ipsosque a quibusvis molestis, & injuriis, sibi pro tempore illatis, quantum cum Deo possumus, relevemus.

§. I. Idcirco uni Syndico, & Procuratori hujusmodi, cum illius Uxore, & Liberis, præsentibus, & futuro, singulæ domui, & Monasterio prædictis, pro tempore fervientibus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus, ipsi, & eorum quilibet, omnibus, & singulis Indulgentiis, & peccatorum remissionibus, favoribus, & gratiis, quibus Fratres Ordinis Observantiæ prædictorum, utuntur, potiuntur, & gaudent, seu uti, potiri, & gaudere possint, & valeant.

§. II. Et insuper in quibusvis causis, & rebus ipsos Syndicum, & Procuratorem concernentibus, civilibus, Criminalibus, & mixtis, non nisi coram Judicibus Conservatoribus Domorum illarum, quarum ipse Syndicus, & Procurator fuerit, de justitia respondere teneatur, auctoritate Apostolica concedimus, & indulgemus.

§. III. Inhibendo sub Excommunicationis lætæ sententiæ pœna, universis, & singulis Judicibus, Commissariis ecclesiasticis, & sæcularibus, quacumque auctoritate fungentibus, ne de causis, contra dictos Syndicos, & Procuratores, motis, & movendis, directe, vel indirecte, quovis quæsito colore, seu prætextu, se intromittere quomodolibet de cetero audeant, vel præsumant. Decernentes, quoscumque processus, contra dictos Syndicos, & Procuratores, per alios, quam dictos Conservatores, in causis dumtaxat contra eos motis, & movendis, habendos, & sententias ferendas, nullos, & invalidos, nulliusque roboris, vel momenti fuisse, & esse; ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contigerit attentari.

§. IV. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis; necnon Ordinum prædictorum juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. V. Volumus autem, quod præsentium transcriptis, manu publici Notarii subscriptis, & sigillo alicujus Episcopi, seu personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides, tam in judicio, quam extra illud adhibeatur, quæ adhiberetur, si præsentibus originales litteræ essent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 16. Aprilis 1526. Pontificatus nostri anno 3.]

TRIGESIMA OCTAVA CONSTITUTIO est Julii III. incip. [Ad hoc nos Deus] *tomo 1. laudati Bullarii pag. 798.* continens jurisdictionem, & facultates Judicum, & Conservatorum Congregationis Regularium S. Pauli decollati sic:

Julius Episcopus, Servus Servorum Dei Universis & singulis Venerabilibus Fratribus, Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, & aliis Personis, in dignitate Ecclesiastica constitutis, necnon Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum Canonicis, & eorundem Archiepiscoporum, & Episcoporum Vicariis in spiritualibus, ac Officialibus generalibus ubilibet constitutis salutem, &c.

§. II. [Nos igitur adversus occupatores, detentores præsumptores, molestatores, & injuriatores, hujusmodi, illo volentes eisdem Præposito, & Clericis remedio subvenire, per quod ipsum occupatorum, detentorum, præsumptorum, & injuriatorum compescatur temeritas; & aliis aditus committendi similia præcludatur; discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium, seu alios, etiamsi sint extra loca, in quibus deputati estis Conservatores, & Judices, eisdem Præposito, & Clericis efficacis defensionis præsidio assistentes, non permittatis, eos super his, ac privilegiis, & indultis prædictis, necnon quibuslibet aliis bonis, & juribus, ad eisdem Præpositum, & Clericos, & per eos obventa prædicta, & quæ eos pro tempore obtinere contigerit, beneficia Ecclesiastica, communiter vel divisim, ut præmittitur, spectantibus; necnon libera perceptione fructuum Ecclesiasticorum, & solutione pensionum annuarum, eis pro tempore reservatarum, & assignatarum ac pecuniarum summarum, & rerum aliarum, eis pro tempore debitarum, ab eisdem, vel quibusvis aliis indebite molestari; vel eis gravamina, seu damna, vel injurias irrogari; facturi eisdem Præposito, & Clericis, cum ab eis, vel Procuratoribus suis fueritis requisiti, de prædictis, & aliis quibuslibet, super restitutione hujusmodi Castrorum, Villarum, locorum, terrarum, domorum, possessionum, jurium, jurisdictionum, feudorum, pratorum, pascuorum, silvarum, nemorum, vinearum, decimarum, fructuum, censuum, reddituum, & proventus, ac emolumentorum; necnon bonorum mobilium, & immobilium, spiritualium, & temporalium, ac libera perceptione fructuum Ecclesiasticorum, & solutione pensionum, ac pecuniarum, summarum, & rerum aliarum hujusmodi; necnon observatione privilegiorum, & indultorum prædictorum, ac de quibuslibet molestiis, injuriis, atque damnis, præsentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judicalem requirunt indaginem, summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura judicii, sola facti veritate inspecta; in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, justitiæ complementum; occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet, & rebelles, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis extiterint, quandocumque, & quotiescumque expedierit, auctoritate nostra, per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Et nihilominus legitimis super his habendis servatis processibus, eos, quos Censuras, & pœnas per vos pro tempore latas incurrisse, vobis

vobis constiterit, eas incurrisse, declaretis; ipsaque Censuras, & pœnas, quoties opus fuerit, etiam iteratis vicibus aggravare curetis. Ceterum si per summariam informationem, per vos super his habendam, etiam vobis constiterit, quod ad loca, in quibus occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, injuriatores hujusmodi, ac alios, quos præsentis litteræ concernunt, pro tempore morari contigerit; pro monitionibus, & inhibitionibus ipsis, ac citationibus de eis faciendis, tutus non pateat accessus; Nos monitiones, & citationes hujusmodi, ac inhibitiones quaslibet, per edicta publica locis affigenda publicis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad ipsorum monitorum, citatorum, & inhibitorum notitiam pervenire valeant, faciendi; necnon eisdem occupatoribus, detentoribus, præsumptoribus, molestatoribus, injuriatoribus, contradicoribus, & rebellibus, etiam sub Sententiis, Censuris, & pœnis Ecclesiasticis, ac etiam pecuniariis, arbitrio vestro moderandis, inhibendi, plenam, & liberam concedimus, earumdem tenore præsentium, facultatem: ac volumus, & præfata auctoritate decernimus, quod monitiones, citationes, & inhibitiones hujusmodi, sic factæ, ipsos monitos, citatos, & inhibitos ardeant, perinde, ac si eis personaliter insinuatæ, & intimatæ extitissent.

§. V. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri Constitutionibus, quibus cavetur, ne quis extra suam Civitatem, vel Diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ Diœcesis ad iudicium evocetur; seu ne Judices, & Conservatores, a Sede deputati prædicta, extra Civitatem, & Diœcesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere; aut alii, vel alii vices suas committere; seu aliquos ultra unam dietam a fine Diœcesis eorumdem trahere præsumant: & de duabus dietis in Concilio generali edita, dummodo ultra tres dietas aliquis auctoritate præsentium non trahatur; seu quod de aliis, quam manifestis injuriis, violentiis, ac aliis, quæ judicialem non requirunt indaginem, pœnis in eos, si secus egerint, & in id procurantes, adjectis, Conservatores se nullatenus intromittant; quam aliis quibuscumque Constitutionibus, a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, tam de Judicibus Delegatis, & Conservatoribus, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis; aut alias editis, quæ vestræ in hac parte possent jurisdictioni, aut potestati, ejusque libero exercitio, quomodolibet obviare. Quodque vos, filii Canonici, Vicarii, & Officiales, de personis, quæ deputari possint Conservatores, non sitis; privilegiis quoque, indultis, exemptionibus, facultatibus, & litteris Apostolicis, ac aliis Conservatoriis, quibuscumque personis, cujuscumque qualitatis, conditionis, gradus, præminentiae, seu dignitatis existentibus, etiam Episcopali, Archiepiscopali, aut alia majori dignitate, seu auctoritate fungentibus; ac Ordinibus prædictis, necnon Societatibus, & Universitatibus, etiam Studiorum generalium, ac Collegiis etiam exemptis; necnon Ducibus, Principibus, & temporalibus Dominis; & de non trahendis illis, aut eorum subditis extra eorum loca, & dominia, aut coram aliis, quam eorum Conservatoribus, & Judicibus, & vigore quarumcum-

que litterarum Apostolicarum, etiam Conferuatoriarum, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibuscumque etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, etiam per nos, & Sedem prædictam, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiam si pro illarum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita, observata inserta forent, præsentibus pro sufficienter expressis habentes, aliis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, specialiter, & expresse derogamus; contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communitè, vel divisim, ab eadem sit Sede indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi, ac eorum personis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem; & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, vel speciali, cujuscumque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, vestræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua, cujusque tenore de verbo ad verbum habenda sit in nostris litteris mentio specialis.

§. IV. Ceterum etiam volumus, & dicta auctoritate Apostolica decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus; quodque a data præsentium sit vobis, & unicuique vestrum in prædictis omnibus, & singulis, cœptis, & non cœptis, præsentibus, & futuris perpetuata potestas, & jurisdictio attributa, ut eo vigore, eaque firmitate possitis in præmissis omnibus, cœptis, & non cœptis, præsentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si supradicta omnia, & singula coram vobis cœpta fuissent, & jurisdictio vestra, & cujuslibet vestrum in prædictis omnibus, & singulis, per citationem, vel modum alium perpetuata legitimum extitisset, Constitutione prædicta super Conservatoribus, & alia qualibet, in contrarium edita, non obstante.]

TRIGESIMA NONA CONSTITUTIO est ejusdem Julii III. incip. [Militanti] apud *Rodriq. pag. 384.* qua Judices Conservatores pro ordine S. Hieronymi constituuntur, contra detentores rerum ejusdem Ordinis; & contra eos, qui aliquam violentiam committunt adversus ejusdem Ordinis jura, & personas, sic:

Julius Episcopus, servus servorum Dei. Venerabilibus Fratribus universis Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Prepositis, Decanis, Archidiaconis, Cantoribus, Thesaurariis, Scholasticis, ac aliis personis, in Ecclesiastica dignitate constitutis, ubilibet, ac eorundem Archiepiscoporum, & Episcoporum Officialibus, & in spiritualibus Vicariis generalibus, in

Regnis Hispaniarum consistentibus, salutem, & Apostolicam benedictionem.

[Militanti Ecclesie licet immeriti (disponente Domino) præsidentes, circa curam Ecclesiarum, & Monasteriorum omnium, solertia reddimur indefessa solliciti, ut juxta debitum Pastoralis officii eorum occurramus dispendiis; & profectibus, (divina cooperante Clementia) salubriter intendamus.

§. I. Sane dilectorum filiorum modernorum Generalis, ac universorum Priorum, Monasteriorum per Priores regi solitorum Ordinis S. Hieronymi sub regula Beati Augustini, in dictis regnis degentium, & illorum Conventuum conquestione percepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, alique Ecclesiarum Prælati, & Clerici, ac Ecclesiasticæ personæ, tam religiosæ, quam sæculares; necnon Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles, Milites, & Laici, Communia Civitatum, Universitates Oppidorum, Castrorum, Villarum, & aliorum locorum, ac aliæ singulares personæ Civitatum, & Diœcesum, & aliarum partium diversarum, occupaverunt, & occupari fecerunt Castra, & alia loca, Terras, Domos, Possessiones, Jura, Jurisdictiones, necnon Fructus, Censum, Redditum, & Proventus dictorum Monasteriorum, ac nonnulla alia bona, mobilia, & immobilia, spiritualia, & temporalia, ad omnia, & singula dicti Ordinis Monasteria, necnon ipsum Generalem, ac alios Priores, & Conventus ipsorum Monasteriorum, eorumque membra spectantia; & ea detinent indebite occupata; seu ea detinentibus præstant auxilium, consilium, vel favorem.

§. II. Nonnulli etiam Civitatum, & Diœcesum, ac partium prædictarum, qui Nomen Domini in vacuum recipere non formidant, Generali, ac aliis Prioribus, & Conventibus, ac Monasteriis, & membris prædictis super dictis Castris, Locis, Terris, Domibus, Possessionibus, Juribus, & Jurisdictionibus, Fructibus, Censibus, & Redditibus, & Proventibus eorumdem, & quibuscumque aliis bonis mobilibus, & immobilibus, spiritualibus, & temporalibus, ac aliis rebus ad Generalem, ac alios Priores, & Conventus, Monasteria, & membra hujusmodi spectantibus, multiplices molestias, & injurias inferunt, ac jacturas; ipsosque Generalem, ac alios Priores, & Conventus injuriis realibus, & verbalibus, ac dispendiis afficere; necnon contra privilegia, concessionem, & indulgentiam, eidem Generali, & aliis Prioribus, Conventibus ac Monasteriis, & membris prædictis, a Sede Apostolica, & aliis quibuscumque concessa, temere de facto venire, & in quantum in eis est, illa infringere non verentur.

§. III. Quare Generalis, ac Priores, & Conventus præfati nobis humiliter supplicarunt, ut cum eisdem valde reddatur difficile, pro singulis querelis ad Sedem prædictam habere recursum, providere ipsis, ac Monasteriis prædictis, super hoc paterna diligentia curarem.

§. IV. Nos igitur adversus occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, inquietatores, & injuriatores hujusmodi, illo volentes eisdem Generali, ac Prioribus, Conventibus, & Monasteriis, ac membris præsentibus, & futuris, remedio subvenire, per quod eorum compescatur temeritas, & aliis aditus committendi similia præcludatur; præfatos Generalem, Priores, Conventus, necnon Fratres, Novitios, Conversos, & Do-

natos servientes, & personas, ac eorum singulos, a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis censuris, & pœnis, a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa-latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes; discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium, seu alios, etiamsi sint extra loca, & Diœceses, in quibus deputati estis Conservatores, & Judices, quoties pro parte eorumdem Generalis, Priorum, & Conventuum dicti Ordinis, præsentium, & futurorum, seu alicujus ipsorum, præsentium litterarum vigore, fueritis requisiti, etiam sub inobedientiæ, & excommunicationis latæ sententiæ pœnis, eo ipso si legitimo cessante impedimento contrafeceritis, aut litteras hujusmodi exequi nolueritis, seu aliquis vestrum contrafecerit, vel exequi noluerit, per vos incurrendis, præfatis Generali, Prioribus, Conventibus, ac Monasteriis, & membris præsentibus, & futuris hujusmodi, eorumque personis, efficacis defensionis præsidio assistentes, non permittatis, eosdem super his, & quibusvis aliis bonis, & juribus, ad Generalem, Priores, Conventus, Monasteria, & membra hujusmodi, eorumque personas, ut præfertur, spectantibus, ab eisdem, vel quibusvis aliis indebite molestari, vel eis gravamina, seu damna, vel injurias irrogari; aut concessionem, privilegia, & indulgentiam quæcumque, præfatis Generali, & aliis Prioribus, Conventibus, Monasteriis, & membris, præsentibus, & futuris, vel alicui, seu aliquibus eorum, conjunctim, vel divisim, concessa, seu concedenda, infringi, vel impugnari quoquo modo.

§. V. Facturi dictis Generali, Prioribus, Conventibus, Monasteriis, & membris, eorumque personis, cum ab eis, vel Procuratoribus suis, aut eorum aliquo fueritis requisiti, de prædictis, & aliis personis quibuslibet super restitutione hujusmodi Castrorum, Villarum, Terrarum, & aliorum locorum, Jurisdictionum, Jurium, & bonorum mobilium, & immobilium, Reddituum quoque, & Proventuum, & aliorum quorumcumque bonorum; necnon de quibusvis molestiis, injuriis, atque damnis præsentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judicalem requirunt indaginem, summarie, & de plano, sine strepitu, & figura judicii; in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, justitiæ complementum.

§. VI. Occupatores, seu detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet, & rebelles, cujuscumque dignitatis, & status, gradus, ordinis, vel conditionis extiterint, quandocumque, & quotiescumque expedierit, auctoritate nostra per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

§. VII. Et nihilominus legitimis super his habendis servatis processibus, illos, quos Censuras, & pœnas per vos pro tempore latas incurrisse constiterit, quoties expedierit iteratis vicibus aggravare curetis. Et insuper si per summariam informationem super his, per vos habendam, etiam vobis constiterit, quod ad loca, in quibus occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, ac alios, quos præsentibus litteræ concernunt, pro tempore morari contigerit

eigerit pro monitionibus ipsis, & citationibus de eis faciendis tutus non pateat accessus, vel eorum copia commode haberi non poterit.

§. VIII. Nos vobis citationes, & monitiones quaslibet per Edicta publica, locis affigenda publicis, ac partibus illis vicinis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad citatorum, & monitorum hujusmodi notitiam pervenire valeant, faciendi plenam, & liberam tenore presentium concedimus facultatem: ac volumus, & prædicta auctoritate decernimus, quod citationes, & monitiones hujusmodi perinde ardeant ipsos monitos, & citatos, ac si eis personaliter insinuatæ, & intimatæ extitissent.

§. IX. Non obstantibus tam felicitis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, in quibus cavetur, ne quis extra suam Civitatem, vel Diocesim, nisi in certis exceptis casibus; & in illis ultra unam dietam a fine suæ Diocesis ad iudicium evocetur; seu ne Judices, & Conservatores, a Sede deputati, extra Civitatem, & Diocesim, in quibus deputati fuerint contra quoscumque procedere; aut alii, vel aliis vices suas committere; aut aliquos ultra unam dietam a fine Diocesis eorundem trahere præsumant; ac de duabus dietis in Concilio generali edita, dummodo aliquis ultra tres dietas auctoritate presentium non trahatur; seu quod de aliis, quam de manifestis injuriis, & violentiis, & aliis, quæ judicialem indaginem requirunt, pœnis in eos, si secus egerint, & in id procurantes adjectis, Conservatores se nullatenus intromittant: quodque Episcopi, & Archiepiscopi, & alii Superiores, seu in dignitate Ecclesiastica dumtaxat constituti Conservatores deputari possint; quam aliis quibuscumque Constitutionibus, a prædecessoribus nostris Rom. Pontif. tam de iudiciis delegatis, & Conservatoribus, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis; aut aliis editis, quæ vestræ possent in hac parte jurisdictioni, aut potestati, ejusque libero exercitio quomodolibet obviare.

§. X. Quodque vos filii Vicarii, & Officiales de personis, quæ deputari possent Conservatores, non sitis; seu si aliquibus communiter, vel divisim a præfata sit Sede indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdici; seu extra, vel ultra certa loca ad iudicium evocari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi, & de eorum personis, locis, Ordinibus, & nominibus propriis mentionem; ac aliis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, necnon singulorum Monasteriorum, & Ordinis hujusmodi juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis, quibusvis Ecclesiis, & aliis Monasteriis, Ordinibus, Militiis, Collegiis, Universitatibus, locis, & personis, cujuscumque dignitatis, gradus, status, ordinis, vel conditionis existant, etiam Regali, Reginali, vel alia quavis auctoritate fungentibus, communiter, vel divisim, sub quibusvis verborum formis, & clausulis, etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque fortioribus, & insolitis clausulis, irritantibusque Decretis concessis, & imposterum concedendis, etiam si in illis caveatur expresse, quod Conservatoriæ in diis regnis, sub quacumque verborum forma concessæ, & imposterum concedendæ, ad formam

Quinterni Cancellariæ reducuntur, reductæ esse censentur; quibus omnibus etiam si pro eorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda foret, eorum tenores, ac si de verbo ad verbum infererentur, presentibus pro sufficienter expressis habentes, hac vice dumtaxat, illis alias in suo robore permanentibus, harum serie specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque; & qualibet alia indulgentia dictæ Sedis generali, vel speciali, cujuscumque tenoris existat, per quam presentibus non expressam, vel totaliter non insertam, vestræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua cujuscumque toto tenore de verbo ad verbum in nostris litteris habenda sit mentio specialis.

§. XI. Ceterum volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico præpeditus.

§. XII. Quodque a datis presentium sit vobis, & unicuique vestrum in præmissis omnibus, & eorum singulis, cæptis, & non cæptis, presentibus, & futuris, perpetuata potestas, & jurisdictionis attributa, ut eo vigore, eaque firmitate possitis in præmissis omnibus cæptis, & non cæptis, presentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia, & singula coram vobis cæpta fuissent, & jurisdictionis vestra, & cujuslibet vestrum in prædictis omnibus, & singulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimam extitisset, Constitutione prædicta super Conservatoribus, & alia qualibet in contrarium edita non obstante, presentibus, perpetuis futuris temporibus duraturis.

§. XIII. Et insuper, quia difficile foret, presentes litteras ad quæcumque loca, quibus necesse foret, transferre; etiam volumus, & eadem auctoritate Apostolica decernimus, quod presentium litterarum hujusmodi transumptis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus vestrum sigillatis, ea prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, & stetur in omnibus, & per omnia, sicut eisdem presentibus litteris adhiberetur, & staretur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1511. 15. Kal. Augusti, Pontificatus nostri anno octavo.]

QUADRAGESIMA CONSTITUTIO est Concilii 3æ Trid. sess. 7. cap. 14. de refor. edita anno 1547. tertio Martii, ubi sic decernitur:

[In exemptorum causis Constitutio Innocentii quarti, quæ incipit *Volentes*, in generali Concilio Lugdunensi edita, servetur: quam eadem Sacrosancta Synodus innovandam censuit, & innovat; addendo insuper, quod in civilibus causis mercedum, & miserabilium personarum Clerici sæculares, aut Regulares, extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiam si certum iudicem, a Sede Apostolica deputatum, in partibus habent; in aliis vero, si ipsum iudicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tamquam in hoc ab ipsa Sede delegatis, conveniri, & jure medio ad solvendum debitum cogi, & compelli possint: privilegiis, exemptionibus, Conservatorum depu-

deputationibus, & eorum inhibitionibus, adversus præmissa nequaquam valituris.]

Et *sess. 14. cap. 5. de refor. edita anno 1551. 25. Novembris*, ubi sic :

[Insuper cum nonnulli, qui sub prætextu, quod super bonis, & rebus, ac juribus diversis eis injuriæ, ac molestiæ inferantur, certos Judices per litteras Conservatorias deputari obtinent, qui illos a molestiis, & injuriis hujusmodi tueantur, ac defendant, & in possessione, seu quasi bonorum, ac jurium suorum manuteneant, & conservent, nec super illis eos molestari permittant; ejusmodi litteras in plerisque contra concedentis mentem in reprobum sensum detorqueant : idcirco nemini omnino, cujuscumque dignitatis, & conditionis sit, etiamsi Capitulum fuerit, Conservatoriæ litteræ, cum quibuscumque clausulis, aut decretis, quorumcumque Judicum deputatione, quocumque etiam alio prætextu, aut colore concessæ, suffragentur ad hoc, ut coram suo Episcopo, sive alio Superiore Ordinario, in criminalibus, & mistis causis accusari, & conveniri, ac contra eum inquiri, & procedi non possit : aut quo minus, si qua jura ei ex cessione competierint, super illis libere valeat apud Judicem Ordinarium conveniri. In civilibus etiam causis, si ipse actor extiterit, aliquem ei apud suos Conservatores Judices in judicium trahere minime liceat. Quod si in his causis, in quibus ipse reus fuerit, contigerit, ut electus ab eo Conservatore ab actore suspectus esse dicatur; aut si qua in se ipsos Judices, Conservatorem, & Ordinarium, controversia super competentia jurisdictionis orta fuerit; nequaquam in causa procedatur, donec per Arbitros, in forma juris electos, super suspitione, aut jurisdictionis competentia fuerit judicatum. Familiaribus vero ejus, qui hujusmodi litteris Conservatoriis tueri se solent, nihil illæ proficit, præterquam duobus dumtaxat : si tamen illi propriis ejus sumptibus vixerint. Nemo etiam similibus litterarum beneficio ultra quinquennium gaudere possit. Non liceat quoque Conservatoribus judicibus, ullum habere tribunal erectum. In causis vero mercedum, aut miserabilium personarum, hujus Sanctæ Synodi super hoc Decretum in suo robore permaneat. Universitates autem generales, ac Collegia Doctorum, seu Scholarium, & Regularia loca, necnon Hospitalia, actu hospitalitatem servantia; ac Universitatum, Collegiorum, locorum, & Hospitalium hujusmodi personæ in præcepti Canone minime comprehensæ, sed exemptæ omnino sint, & esse intelligantur.]

Tandem *sess. 21. cap. 8. de refor. edita anno 1562. die 16. Julii*, ubi sic :

[Quæcumque in Diocesi ad Dei cultum spectant, ab Ordinario diligenter curari; atque iis, ubi oportet, provideri æquum est. Propterea commendata Monasteria, etiam Abbatæ, Prioratus, & Præposituræ nuncupatæ, in quibus non viget Regularis observantia; necnon Beneficia tam curata, quam non curata, Sæcularia, & Regularia, qualitercumque commendata, etiam exempta, ab Episcopis, etiam tamquam Apostolicæ Sedis delegatis, annis singulis visitentur: curentque iidem Episcopi congruentibus remediis, per sequestrationem fructuum, ut, quæ renovatione indigent, aut restauratione, reficiantur; & cura animarum, si qua illis, vel eorum annexis immineat, aliaque debita obsequia, recte exercentur; appella-

tionibus quibuscumque, privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabili tempore præscriptis, Conservatoriis, Judicum deputationibus, & eorum inhibitionibus non obstantibus.]

QUADRAGESIMA PRIMA CONSTITUTIO est 83 Pii IV. incip. [*Circumspecta*] edita anno 1560. *Kalendis Julii tom. 2. laudati Bullarii pag. 10.*, qua confirmantur quamplures gratiæ, & immunitates, exemptionesque, ac privilegia Fratrum Militum Conventus, & Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, ejusque Magni Magistri, Priorum, & aliarum Personarum, a Pontificibus prædecessoribus concessorum, cum eorundem extensione, & aliorum concessione: ubi sic habetur §. 41.

[Ac quod quæcumque personæ, in dignitate Ecclesiastica, & ubilibet constitutæ, per eisdem Bajulivos, Priores, Præceptores, & Fratres, ac eorum singulos pro tempore eligendæ, sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna, ipsos adversus inferentes eis injurias, seu gravamina, vel damna, in personis, rebus, & bonis, manuteneant, conservare, & quamcumque jurisdictionem exercere; necnon sententias, Censuras, & pœnas Ecclesiasticas contra rebelles, ac inobedientes cum effectu promulgare; necnon omnibus facultatibus, & concessionibus, quibusvis Conservatoribus, eis per quascumque litteras Apostolicas eatenus deputatis, quomodolibet concessis, uti, potiri, & gaudere deberent, in omnibus, & per omnia, perinde, ac si per eisdem litteras Conservatores, & Judices deputati fuissent.]

QUADRAGESIMA SECUNDA CONSTITUTIO est 84 laudati Pii IV. incip. [*Inter assiduas*,] edita anno 1565. 4. *Nonas Maji apud laudatum Bullarium tom. 2. pag. 145.* qua Summus Pontifex confirmat plurimas gratias, & privilegia Fratrum Militum Hospitalis S. Lazari Hierosolymitani, a Pontificibus prædecessoribus impertita, in his, quæ Concilio Tridentino non adversantur; aliasque immunitates, & indulta concedit: & inter alia §. 67.

[Necnon personas, in dignitate Ecclesiastica ubilibet constitutas, & quoscumque locorum Ordinarios, ac eorum Vicarios, & Officiales, necnon Canonicos Metropolitanos, & aliarum Cathedralium, aliarumque Ecclesiarum Prælatos, & Rectores, per eisdem Priores, Præceptores, & Fratres, ac eorum singulos pro tempore eligendos in eorum Conservatores, qui quamdiu exeruerint dictum Officium, a nemine, quo minus illud exercent, sub aliquo prætextu impediri, vel molestari possint, deputamus: ita, quod ipsi electi, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, eisdem Priores, Præceptores, & Fratres, ac eorum singulos adversus inferentes eis, aut eorum Servitoribus, & Familiaribus injurias, seu gravamina, vel damna, in personis, rebus, & bonis; seu exigentes ab eis vestigalia, datia, pedagia, gabellas, collectas, aut alia onera, defendere, & præservare, ac omnem eorum jurisdictionem exercere; necnon sententias, Censuras, & pœnas Ecclesiasticas contra rebelles, & inobedientes cum effectu promulgare; ac omnibus facultatibus, Conservatoribus dicti Hospitalis, & illius personarum per quascumque litteras Apostolicas quomodolibet concessis, uti, ac privilegia Prioribus, Præceptoribus, & Fratribus præfatis pro tempore concessa, eis observari facere debeant, & teneantur.]

QUA-

85 QUADRAGESIMA TERTIA CONSTITUTIO est Sancti Pii V. incip. [Sicut bonus] edita anno 1567. 7. Kal. Februarii, tom. 2. laudati Bullarii pag. 219. qua declarantur, reformantur, & revocantur plurimæ gratiæ, immunitates, & privilegia Militiæ Hospitalis Sancti Lazari, hæcenus a Summis Pontificibus concessa. Inter alia autem hæc habentur §. 29.

[Necnon personæ, in dignitate Ecclesiastica ubilibet constitutæ, & quicumque locorum Ordinarii, ac eorum Vicarii, & Officiales, per eisdem Magistrum, & Conventum, postquam dictam Sedem habuerint pro tempore eligendam, servata tamen forma Concilii Tridentini, in eorum, & quorumcumque Priorum, Præceptorum, & Fratrum Hospitalis hujusmodi, Conservatores; qui quamdiu exercuerint dictum Officium, a nemine, quo minus illud exercent, sub aliquo prætextu impediri, vel molestari possint, deputati sint; ita quod ipsi electi, sub Excommunicationis pœna, eisdem Priores, Præceptores, & Fratres, ac eorum singulos, non tamen præter regularia dicti Hospitalis loca degentes, adversus inferentes eis, aut eorum Servitoribus, & Familiaribus injurias, seu gravamina, vel damna, in personis, in rebus, & bonis; seu exigentes ab eis contra, ac superscriptum est, vectigalia, datia, pedagia, gabellas, collectas, aut alia onera, defendere, & præservare, ac omnem eorum jurisdictionem exercere; necnon ubi executio realis, vel personalis adversus reos fieri non poterit, & eorum contumacia id exegerit; præcedentibus legitimis monitionibus, aliisque servandis rite servatis, sententias, Censuras, & pœnas Ecclesiasticas contra rebelles, & inobedientes, cum effectu promulgare, ac privilegia Prioribus, Præceptoribus, & Fratribus præfatis pro tempore concessa, eis observari facere debeant, & teneantur; in causis autem Hospitalis, & Militiæ hujusmodi, eorumque bonorum, & personarum, ubi aliæ probationes non existent, eorum Magister, Priores, Præceptores, Milites, Fratres, Vassalli, Subditi, Servitores, & aliæ personæ in testes adhiberi, & recipi possint.]

86 QUADRAGESIMA QUARTA CONSTITUTIO est ejusdem pro Ordine Militari Sancti Jacobi de Spatha, apud Bullarium Alcantara pagin. 219. ubi sic:

[Et insuper statuimus, & ordinamus, quod deinceps in perpetuum Philippus Rex, & pro tempore existens Magister, seu Administrator, ac Priores, Præceptores, Fratres, Officiales, Familiares, Servitores, Vassalli, & alii, ut præfertur, expressi, ubicumque sint, vel degant, aut permaneant, ratione præmissorum, aut quorumcumque aliorum, in ipsi litteris contentorum, coram aliis, quam supradictis suis Conservatoribus, aut ad alios conveniendos compelli; nec ab eis, aut eorum gestis, præterquam a definitivis sententiis, seu vim definitivæ habentibus appellari; & tunc appellationum causæ, tam in personalibus, quam realibus, & mixtis causis, tam active, quam passive, interponendarum, non nisi ad Sedem præfatam immediate, & non alibi referri; ac inibi dumtaxat audiri, & terminari possint &c.]

87 QUADRAGESIMA QUINTA CONSTITUTIO est ejusdem Sancti Pontificis incip. [Ad hoc nos Deus,] edita anno 1571. 27. Septembris apud laudatum Bullarium tom. 2. pag. 249., in qua continetur

declaratio Privilegiorum Fratrum Ordinis Prædicatorum, & Conservatoris universalis sic:

§. XIV. [Et ut Fratres, & Moniales a præmissis molestiis, ac perturbationibus sublevati, quietius Altissimo famulari, & uberiores fructus quotidie in agro Domini, pro Christianæ Religionis defensione, & ampliatione perferre possint; tam vos omnes, & singulos supradictos, quam quascumque alias personas in Dignitate Ecclesiastica ubilibet, & in quibusvis Mundi partibus constitutas, & quoscumque locorum Ordinarios, ac eorum Vicarios, & Officiales, necnon Canonicos Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum, per eisdem Fratres, & Moniales, ac dicti Ordinis Fratrum, Prædicatorum Superiores, & domorum Priores, ac eorum singulos pro tempore eligendos, in eorum, & dictorum eorumdem privilegiorum; indultorum, concessionum, & gratiarum, & singulorum aliorum præmissorum Conservatores, & Judices unicos, qui quamdiu dictum officium exercueritis, & ipsi exercuerint, a nemine, quo minus illud exercentis, & exercent, sub aliquo prætextu, ac sub Excommunicationis, sive Suspensionis a Divinis latæ sententiæ, quam eo ipso incurrere volumus, & declaramus, respectivè pœna impediri, vel molestari possitis, & possint, dicta auctoritate deputamus. Ita quod vos, seu alii quicumque sic electi, sub Excommunicationis, seu Suspensionis latæ sententiæ pœna hujusmodi, quam statim, quod munus, sive officium Conservatoris hujusmodi acceptare, & debite, ac plenarie exequi neglexeritis, & neglexerint, absque alterius declarationis ministerio incurrere volumus; nec ab aliquo, quam a Nobis, & pro tempore existente Romano Pontifice (præterquam in mortis articulo) absolvi posse; eisdem Priores, Superiores, & Fratres, ac Moniales, etiam tertii habitus Oblatos, & alios præfatos, ac eorum singulos adversus inferentes eis, aut eorum Procuratoribus, Agentibus, Servitoribus, & Familiaribus in præmissis, & eorumdem aliquo, molestias, sive perturbationes aliquas, seu injurias, gravamina, vel damna, in personis, rebus, & bonis, seu exigendo ab eis vectigalia, datia, pedagia, gabellas, collectas, aut alia onera, defendere, præservare, ac omnem eorum jurisdictionem exercere, necnon sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, contra rebelles, & inobedientes cum effectu promulgare, ac omnibus facultatibus, Conservatoribus dicti Ordinis Fratrum Prædicatorum, illiusque Fratribus, & personis per quascumque litteras Apostolicas quomodolibet concessis uti, ac privilegia Superioribus, Prioribus, & Fratribus, ac Monialibus præfatis pro tempore concessa, eis observari facere debeatis, & debeant.

§. XV. Neque Superiores, Priores, Moniales, Oblati, & ceteræ personæ Ordinis hujusmodi, & ab eis dependentes præfatæ coram aliis, quam vobis, & dictis Conservatoribus, etiam vigore, seu prætextu quarumcumque Constitutionum, & Ordinationum, aliquorum Regnorum, etiam quod non habentes Superiorem in illis Regnis, coram Sæcularibus Judicibus respondere debeant, ac teneantur in iudicium vocari, vel alias molestari, quavis occasione, vel causa, possint, vel debeant. Quodque ipsi Fratres, & Moniales, Oblati, & aliæ personæ præfatæ, sive Actores, sive Rei existant, coram aliquo alio Judice Ordinario, vel Delegato, quam prædicto suo Conservatore (coram quo primo unam sententiam definitivam, antequam

tequam ipsi ad aliud iudicium evocentur, seu causa committatur, vel transferatur, obtinere debeant, & teneantur) ut præfertur etiam quavis occasione, vel causa molestari, vel in iudicium trahi, sive ad iudicium evocari, vel agere minime possint, sive debeant eisdem auctoritate, & tenore, etiam statuimus, & ordinamus, & decernimus.

§. XVI. Et insuper adversus molestatos, inquietatores, & alios injuriatores hujusmodi, volentes eisdem Ordini, Magistro Generali, Prioribus, Superioribus, Fratribus, Monialibus, Oblatis, Servitoribus, Oeconomis, Procuratoribus, & aliis eorum personis præfatis, illo remedio providere, per quod ipsorum compescatur temeritas, & aliis aditus, & voluntas committendi similia, præcludatur; Discretioni vestræ per præfatos mandamus, quatenus vos, vel duo; aut unus vestrum, per vos, vel alium, seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus estis deputati Conservatores, & Judices, Ordini Fratrum Prædicatorum, ac illius pro tempore existentibus Magistro Generali, Prioribus, Superioribus, Fratribus, Monialibus, Oblatis præsentibus, & futuris, ac quibusvis aliis personis præfatis efficacia defensionis præsidio assistentes, non permittatis eos super iis, ac eorum privilegiis, immunitatibus, & gratiis, concessionibus, facultatibus, exemptionibus, indultis, ac aliis quibusvis eisdem concessis per quoscumque Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Ecclesiarum Prælatos, necnon eorum Vicarios, Officiales, Capitula, Collegia, & Clericos, ac Ecclesiasticas personas, tam sæculares, quam Sancti Benedicti, Sancti Augustini, Cisterciensis, Cluniacensis, Præmonstratensis, & aliorum quorumcumque Ordinum, & Congregationum, ac Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, & Sancti Jacobi de Spatha, ac Jesu Christi, & quarumcumque aliarum Militiarum Religiosos, & Milites, exemptos, & non exemptos, necnon Duces, Marchiones, Comites, Barones, Milites, & Laicos, Communitates Civitatum, Universitates Oppidorum, Castrorum, Villarum, & aliorum locorum, ac alias singulares personas Civitatum, & Diocesum, ac quarumcumque aliarum partium, super præmissis, & eorum aliquo, quovis prætextu, & quovis colore, & contra præmissorum singulorum tenorem, & formam, indebite molestari, aut eis, vel eorum alicui molestias, gravamina, damna, seu injurias, & jacturas irrogari; facturi dictis Prioribus, Superioribus, Fratribus, Monialibus, Oblatis, aliisque personis prædictis, cum ab eis, aut eorum aliquo fueritis requisiti, super dictorum privilegiorum, indultorum, exemptionum, libertatum, facultatum, & aliarum gratiarum præfatarum observatione; Nec non super quibusvis molestiis, damnis, injuriis, atque jacturis, sibi pro tempore illatis, seu inferri comminatis, in illis videlicet, quæ iudiciale requirunt indaginem, summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii, sola facti veritate inspecta; in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, iustitæ complementum; Molestatores, & injuriatores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet, & rebelles cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis extiterint, quandocumque, & quotiescumque, expodierit, auctoritate nostra, per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio

brachii sæcularis. Et nihilominus legitimis super his per vos habendis servatis processibus, illos, quos censuras, & pœnas præfatas, ac alias per vos pro tempore latas incurrisse vobis constiterit, eas incurrisse declaretis; ac censuris, & pœnis prædictis, quoties opus fuerit, etiam iteratis vicibus, aggravare curetis. Ceterum si per summariam informationem, per vos super iis habendam, etiam vobis constiterit, quod ad loca, in quibus molestatores, & injuriatores hujusmodi, necnon ceteros, quos præfatos litteræ concernunt, pro tempore morari contigerit, pro monitionibus, requisitionibus, & inhibitionibus ipsis, ac citationibus de eis faciendis tutus non pateat accessus: Nos vobis, monitiones, requisitiones, & citationes, ac inhibitiones quaslibet, tam contra in iudicio præfatos, quam alios quoscumque, sua quomodolibet interesse putantes, & quacumque auctoritate, sive dignitate præfulgentes, in decreto, sive executione dictæ citationis, sive inhibitionis nominandos, etiam sub eisdem censuris, ac aliis arbitrio vestro imponendis, & applicandis pœnis, etiam pecuniariis, etiam per edicta publica loca, assignanda publicis, & partibus illis vicinis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad ipsorum monitorum, requisitorum, & citatorum notitiam pervenire valeant, faciendi, & decernendi, eosque citandi, ac eisdem molestatibus, injuriatoribus, contradicторibus, & rebellibus, ac aliis, quibus opus fuerit etiam sub censuris Ecclesiasticis, ac aliis pœnis, etiam pecuniariis, suo arbitrio moderandis inhibendi, easque incurrisse modo præmissis declarandi, aggravandi, & auxilium brachii sæcularis invocandi; necnon causas, & controversias quascumque dictorum Fratrum, Monialium, & dicti Ordinis Superiorum, Oblatorum, ac aliarum personarum præfatarum super quibusvis rebus, ac negotiis, motas, & movendas active, & passive cum omnibus, & singulis earum incidentibus, dependentibus, & emergentibus annexis, & connexis, modo præmissis, & tam conjunctim, quam divisim arbitrio vestro audiendi, cognoscendi, decidendi, & in suis statu, & terminis reassumendi, & sine debito finiendi, & terminandi, & eorundem; necnon sententias per vos ferendas, postquam transiverint in rem iudicatam, vel alias de jure executioni locus fuerit, debite exequendi, & executioni demandandi plenam, & liberam earundem tenore præsentium concedimus facultatem, & potestatem. Ac volumus, & eadem Apostolica auctoritate decernimus, quod monitiones, requisitiones, citationes, & inhibitiones sic factæ, hujusmodi, ipsos monitos, requisitos, citatos, & inhibitos arceant, perinde, ac si eis factæ, insinuatæ, & intimatæ personaliter extiterint.

§. XVII. Sicque in præmissis omnibus, & singulis, per quoscumque Judices, & Commissarios, quavis auctoritate fungentes, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales; sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, iudicari, & diffiniri debere. Ac irritum, & inane, quidquid secus super his, a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. XVIII. Non obstantibus Constitutionibus, tam sel. rec. Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri, qua cavetur, ne quis extra suam Civitatem, vel Diocesum, nisi in certis exceptis casibus,

bus, & in illis ultra unam dietam a fine ſuæ Diœceſis ad iudicium evocetur; ſeu ne Judices, a Sede prædicta deputati, extra Civitatem, & Diœceſim, in quibus deputati fuerint, contra quocumque procedere, aut alii, vel aliis vices ſuas committere præſumant; & de duabus dietis in Concilio Generali edita, dummodo ultra tres dietas aliquis vigore præſentium ad iudicium non trahatur; ſed quod de aliis, quam maniſeſtis injuriis, & violentiis, ac aliis, quæ judicialem non requirunt indaginem, pœniſin eos, qui ſecus egerint, & in id procurantes, adjectis, Conſervatores ſe nullatenus intromittant; quam aliis quibuſcumque Conſtitutionibus, a Romanis Pontificibus, prædeceſſoribus noſtris, tam de iudicibus delegatis, quam perſonis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis; aut alias editis, quæ veſtra in hac parte poſſent iurisdictioni, aut poteſtati, ejuſque libero exercitio quomodolibet obviare. Quodque vos, filii Canonici, Officiales, & Vicarii non ſitis de perſonis, quæ deputari poſſunt in Conſervatores. Privilegiis quoque, indulgentiis, & litteris Apoſtolicis, ac exemptionibus, facultatibus, & aliis Conſervatoriis per nos, aut eorundem prædeceſſores noſtros, Romanos Pontifices, quibuſvis Eccleſiis, Monafteriis, Hoſpitalibus, & aliis piis locis; necnon Ordinibus, Congregationibus, Militiis, Communitatibus, & aliis Collegiis, ac Univerſitatibus, etiam Studiorum generalium, Civitatibus, Caſtris, Terris, & Locis, ac perſonis tam Eccleſiaſticis, quam Sæcularibus, cujuſcumque dignitatis, etiam Patriarchali, Episcopali, Archiepiscopali, & alia majori dignitate, ſeu auctoritate fungentibus, ac Capitulis, Conventibus, Ducibus, & aliis Domibus temporalibus, etiam per modum Statuti perpetui, etiam motu, & ſcientia ſimilibus; ac quibuſvis aliis perſonis, cujuſcumque qualitatis, conditionis, gradus, præminentię, ſeu dignitatis; ac Univerſitatibus etiam Studiorum generalium, ſeu Collegiis, etiam exemptis, ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque officioribus, & inſolitibus Clauſulis, etiam de non trahendis, irritantibusque, & aliis Decretis, etiam Mare Magnum, ſeu Bulla aurea nuncupatis, aut alias quomodolibet conſeſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & ſingulis etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus, ſpeciatis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per Clauſulas generales, idem importantes, mentio, ſeu quævis alia expreſſa habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc ſervanda foret, tenores huiusmodi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſervata inſerti forent, præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vicedumtaxat, ſpecialiter, & expreſſe pari motu derogamus, contrariis quibuſcumque. Aut ſi aliquibus communiter, vel diviſim ab Apoſtolica Sede indulgentiam, quod interdici, ſuſpensi, vel excommunicari, ſeu extra, vel ultra certa loca ad iudicium evocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, & eorum perſonis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem; & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia, generali, vel ſpeciali, cujuſcumque te-

noris exiſtat, per quam præſentibus non expreſſam, vel totaliter non inſertam, effectus huiusmodi gratiæ impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de qua, ejuſque toto tenore habenda ſit in noſtris litteris mentio ſpecialis.

§. XIX. Ceterum, etiam volumus, & dicta Apoſtolica auctoritate decernimus, quod quilibet veſtrum proſequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico impeditus.

§. XX. Quodque a data præſentium ſit vobis, & unicuique veſtrum in præmiſſis, & eorum ſingulis, cœptis, & non cœptis, præſentibus, & futuris perpetuata poteſtas, & iurisdictioni attributa, ut eo vigore, eaque firmitate poſſitis in præmiſſis omnibus, cœptis, & non cœptis, præſentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac ſi prædicta omnia, & ſingula coram vobis cœpta fuiſſent, & iurisdictioni veſtra, & cujuſlibet veſtrum in prædictis omnibus, & ſingulis per citationem, vel modum alium legitimum perpetuata exiſtiſſet, Conſtitutione prædicta ſuper Conſervatoribus, & alia qualibet in contrarium edita, non obſtante.]

QUINQUAGESIMA SEXTA CONSTITUTIO est Gregorii XIII. incip. [Romanum decet] de taxis, aliisque nonnullis, tam a Conſervatoribus Regularium, & quorumcumque Exemptorum, quam ceteris iudicibus, Sede Apoſtolica deputatis, præſertim Synodalibus, eorumque Aſſeſſoribus, ac Notariis in Provincia Mediolanenſi ſervandis, apud *Monet. de Conſerv. c. 8. n. 243.* tenoris ſequentis.

Gregorius Papa XIII. ad perpetuam rei memoriam &c.

[Romanum decet Pontificem, providentiæ ſuæ partes impendere efficaces, ut illa, quæ pro bono publico, & plurimorum indemnitate prudenter facta, & circumſpecte diſpoſita eſſe noſcuntur, perpetuo firma, & illibata ſubſiſtant, & ab omnibus, quos concernunt, etiam inconcuſſe obſerventur.

§. I. Cum itaque, ſicut accepimus, dilectus filius noſter Carolus tituli Sanctæ Praxedis Preſbyter Cardinalis, Borromæus nuncupatus, ex diſpenſatione Apoſtolica, Archiepiſcopus Mediolanenſis, quaſdam ordinationes, & taxas in tota Provincia ſua obſervandas per iudices in Synodis diœceſanis deputatos pro cauſis commiſſariis; necnon per Conſervatores Regularium, & exemptorum quorumcumque in cauſis, coram eis quovis modo pendentibus, ac eorundem Notariis, non tamen ſibi ex aliquo ſtatuto, aut conſuetudine laudabili nihil, vel minor taxa exigeretur, ediderit.

Statuens ſiquidem, & ordinans, quod iudices præſati non pronuntient, prout in cedula, neque habeant terminum pro ſervato, ſed ſententias ſuas libere proferant, & de ſcripto in die termini; ut ſtatim publicent, eaſque recitent, vel recitari jubeant, propinas non accipiant, ſi ſalarium ordinarium aliquod habent, alias moderatas accipiant juxta taxam inferius deſcriptam, & eo caſu per manus Notarii cauſæ, ſententia tamen prius nedum ſubſcripta, ſed etiam Notario conſignata, & publicata; quæ ſportulæ apud Notarium cauſæ poſt ſubſcriptionem, & Notario traditam ſententiam; & non antea deponantur; Notariusque huiusmodi de-

346 De Judice Conservatore Regularium

positionem in actis notare, & specificare teneatur.

§. II. Pro interlocutoriis, aut aliis decretis vim definitivam non habentibus ante definitivam, & pro videndis Scripturis, informationibus, aut processibus nihil prorsus accipiant: munera, vel xenia a litigantibus non accipiant, nec quidem esculenta, & poculenta, nisi quæ triduo consumi possint.

§. III. Advocatos, Procuratores, aut sollicitatores, quorum opera ad patrocinandum coram ipsis cupiant quemquam uti, neque verbis nominent, neque ullo modo significant; advocantes, aut sollicitantes in causis, coram eis pendentibus, domi non retineant, neque etiam Notarium causæ.

§. IV. Notarios assumant, ab Ordinariis locorum approbatos, qui non solum cavere debeant de scripturis fideliter custodiendis, sed etiam finitis causis de eisdem consignandis, in Archivis Ordinariorum, absque tamen præjudicio Notariorum eorundem habitis ab eorum Notariis quietantiis, ne morte cujusquam deperdantur.

§. V. Assessores, Arbitrivi, qui in causa suspensionis iudicibus Ordinariis, vel aliis etiam Delegatis adjunguntur, nihil, aut quid minimum pro videndis scripturis, & processibus, nec etiam pro voto decisivo accipiant.

§. VI. Cum in una, & eadem causa contra diversos unica citatione agitur, plures non dentur expeditiones, nisi ipsimet petierint, sed unica tantum, & pro ea unica merces solvatur: quod si ex necessitate duplicata occurrant, Notario tantum pro labore scriptura solvatur; idemque servetur in sententiis quibuscumque, etiam absolutoriis, si id commode præstari poterit, attendente qualitate, & diversitate causarum, ut scilicet omnes reos in una causa unica comprehendat sententia, & pro unica tantum solvatur.

§. VII. In causis Criminalibus, in quibus de jure Fiscus citari debet, non procedatur, nec sententia feratur, nisi ipso legitime citato.

§. VIII. Pro sigillo tam in Civilibus, quam in Criminalibus ad summum capiant realem unum, & in mandatis de excarcerando in capitalibus, & prolatione Testium nihil, & in expeditionibus etiam quæ fiunt in Civitate cum elausula, si quis nihil.

§. IX. Pro viatico iudicis in Civitate, nihil: si extra Civitatem ultra milliare, scuta duo pro prima die; & si ultra, scutum unum auri pro qualibet die, ultra expensas honestas cibarias, & equorum vecturam: Notariusque capiat pro medietate.

§. X. Notarii omnes prædictorum iudicum observent taxas, Notariis fori cujuslibet Ordinarii præscriptas, ac secundum illas exigant, præterquam in casibus in præsentis ordinatione expressis, in quibus eis liceat capere, quod hic determinatum est: nisi Ordinariorum taxæ minores, & moderatiores his sint: quo casu illas in totum, etiam quoad expressa in præsentis reformatione, sequi debeant.

§. XI. Notarii nullum quantumvis levem terminum per se ipsos etiam in forma, ut dicunt, sine iudicis decreto servant: ubicumque procuratorem aliquem, ad lites constitutum a principali suo,

lite pendente revocari contingat, tunc Notarii nullo modo revocationes hujusmodi recipere possint, aut de illis rogari, nisi simul alter procurator, qui munus illud procuracionis suscipiat, ab eodem legitime constituatur, & de alterius constitutione, ejusque susceptione apud acta doceatur.

§. XII. Notarius cum iudici acta, seu alias scripturas detulerit, nihil omnino ultra duos solidos, etiam a sponte dantibus, sub prætextu bibaliorum, seu regaliorum recipiat.

Notarii eorumque substituti, vel scribæ non possint esse procuratores in Curia, seu tribunali, in quo Notarii sunt, & officium substituti exercent, vel scribunt.

§. XIII. Iudices non sint participes aliquo modo emolumentorum, quæ Notarii ex suis laboribus in causis, coram eis pendentibus, percipiunt.

§. XIV. Ac insuper propinas, a præfatis iudicibus observandas, limitaverint in hunc modum, videlicet, quod in causis, ubi de summa viginti quinque scutorum agitur, supra decem reales nihil percipi debeat. A viginti quinque autem scutis usque ad centum scuta, tria scuta percipiantur, seu percipi possint; A centum usque ad ducenta, scuta sex; a ducentis usque ad quamcumque summam, non ultra scuta decem.

§. XV. Pro sententia declaratoria ob non partitionem monitorii in contumaciam, non ultra realia septem cum dimidio: Pro declaratoria in vim litterarum, aut alias habente vim definitivam, si summa sit certa, accipiant, ut supra taxatum fuit; ubi autem non est certa, sed agitur ad ipsarum litterarum executionem, accipiant secundum causam, & personam qualitatem, dummodo non ultra quinque aureos.

§. XVI. In beneficialibus vero, si redditus annuus, de quo agitur, non excedat summam centum ducatorum, capiant scuta sex: A centum vero usque ad mille scuta duodecim; ab inde supra, non ultra scuta viginti accipere valeant: Quod si causam estimationem facile non recipiant, moderatæ sportulæ pro rerum, & personarum qualitate juxta taxas prædictas recipi possint.

§. XVII. In causis Criminalibus, in quibus poena a deportatione supra veniret imponenda, non ultra decem aureos accipere possint. A deportatione autem infra, non ultra quinque.

§. XVIII. In causis autem Capitalibus, in quibus fit traditio Curie Sæculari, vel alia poena Corporalis imponitur, etiam si in illa indemnitati partis consulatur, & in illius favorem, nisi fuerit dives, a qua usque ad viginti quinque aureos possit accipi, etiam pronuntiatur, non ultra quinque scuta accipiant.

§. XIX. Caveant autem iudices, ne pro extorquendis sportulis aliquem nolentem quovis modo absolvi ad petendam sententiam hujusmodi per causarum expeditionis dilationem, vel rei in carceribus detentionem, vel per cautionis de se repræsentando, vel non discedendo, ubi alias illis de jure locus non sit præstationem, aut alias quoquo modo inducant.

§. XX. Quæ omnia Decreta, seu taxas, iudicibus Synodalibus, & Conservatoribus sic præscriptas, servant etiam Iudices Ordinarii in omnibus causis delegatis, nisi ubi de consuetudine,

dine, Decretis, vel Constitutionibus Episcopali-
bus minor taxa, ipsis servanda proposita esset,
quam servare teneantur: possintque locorum Or-
dinarii dictæ provincie Mediolanensis tamquam
Sedis Apostolicæ Delegati prædictorum omnium
contemptores, ac ipsis quoquo modo contravenien-
tes admonere, & si se emendare neglexerint,
informationem de excessibus hujusmodi sumant,
ac ad Romanum Pontificem, pro tempore existi-
entem, seu Curie causarum Cameræ Apostolicæ
Auditorem transmittant, ut ea ad unguem
non observantes juxta excessuum exigentiam corri-
gi, & puniri possint, nisi ipsi Judices magis
ab Ordinariis judicari consenserint: ac alias pro
ut in instrumento, vel instrumentis publico, seu
publicis, aut alio, vel aliis documento, seu do-
cumentis, aut scriptura, vel scripturis desuper
confectis plenius dicitur contineri.

§. XXI. Cumque, sicut etiam accepimus, idem
Carolus Cardinalis, & Archiepiscopus, seu Præ-
sul ordinationes, & taxas prædictas per eum
sic, ut præmittitur, pro bono publico suæ Pro-
vinciæ factas, a nobis, & dicta Sede Apostolica
confirmari, & approbari desideret; Nos in præ-
missis opportune etiam providere volentes, motu
proprio, non ad ipsius Caroli Cardinalis, &
Archiepiscopi, seu Præsulis, vel alicujus pro eo
nobis super hoc ob latæ petitionis instantiam,
sed ex mera voluntate, & deliberatione, ac ex
certa scientia nostra, & de Apostolicæ potestatis
plenitudine, omnes, & singulas ordinationes, &
taxas hujusmodi, per ipsum Carolum Cardinalem,
& Archiepiscopum, seu Præsulem, sicut præ-
mittitur, factas prædicta Apostolica auctoritate
tenore præsentium perpetuo confirmamus, &
approbamus, ac etiam innovamus, & etiam de
novo perpetuo facimus, necnon illis plenariæ,
inviolabilis, & perpetuæ firmitatis Apostolicæ
robur adjicimus: omnesque, & singulos tam
juris, quam facti defectus, si qui intervenerint
in eisdem, supplemus, illasque validas, & effi-
caces perpetuo existere, & fore, ac suos plena-
rios effectus sortiri, & obtinere, necnon a ju-
dicibus Synodalibus, & Conservatoribus, ac
etiam Ordinariis, & Delegatis Notariis, ce-
terisque supradictis, ac aliis omnibus, & sin-
gulis dictæ provinciæ, ad quos spectat, &
spectabit, quosque præmissa concernunt, & con-
cernent pro tempore quomodolibet in futu-
rum, inviolabiliter perpetuo observari: sicque
in præmissis ab omnibus censeri, ac ita, & non
aliter per præfatos, & quoscumque Judices, &
Commissarios etiam quavis auctoritate fungen-
tes, etiam nostri sacri Palatii causarum Audito-
res, Sanctæque Romanæ Ecclesiæ Cardinales,
etiam Legatos de latere, & sedis prædictæ,
Nuntios, etiam cum facultate Legati de latere,
sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judi-
candi, & interpretandi facultate, & auctorita-
te, in quavis causa, & instantia judicari, sen-
tentiari, & definiri debere: necnon quidquid
secus super his a quoquam quavis auctoritate
scienter, vel ignoranter contingerit attentari, irri-
tum & inane decernimus, & declaramus: sicque
etiam volumus, & perpetuo statuimus, manda-
mus, præcipimus, taxamus, & ordinamus, nec
non etiam perpetuum desuper silentium imponi-
mus.

§. XXII. Quocirca Venerabili fratri Episcopo

Alexandrino, ac dilectis filiis causarum Curie
Cameræ Apostolicæ Auditori, & Archipresby-
tero Ecclesiæ Mediolanensis per Apostolica scripta
mandamus, quatenus ipsi, vel duo, aut unus
eorum, per se, vel alium; seu alios præsentem
litteras, & in eis contenta quæcumque ubi, &
quando opus fuerit, ac quoties pro parte dicti
Caroli Cardinalis Archiepiscopi, seu Præsulis,
vel cujuscumque, aut quorumcumque aliorum,
quorum interest, intererit, vel interesse po-
terit pro tempore quomodolibet in futurum, so-
lemniter publicantes, eisque in præmissis efficacis
defensionis præsidio assistentes, faciant auctori-
tate nostra, omnes, & singulas ordinationes, &
taxas prædictas, ac præsentem nostras litteras, &
in eis contenta hujusmodi a judicibus Synodali-
bus, & Conservatoribus, ac etiam Ordinariis,
& Delegatis, ac Notariis ceterisque supradictis
in dicta provincia, omnibusque aliis, & singulis,
ad quos spectat, & spectabit, quosque præmissa
concernunt, & tangunt, ac concernent, &
tangunt pro tempore quomodolibet in futu-
rum, inviolabiliter perpetuo observari, ac
Carolus Cardinalem, & Archiepiscopum,
seu Præsulem, Ordinariosque omnes dictæ pro-
vinciæ Mediolanensis præsentem, ac pro tem-
pore existentes, aliosque prædictos, quorum, ut
præfertur, interest, & intererit, ac quemlibet
iporum illis pacifice, & quiete frui, & gaude-
re; non permittentes, eos per Judices Synoda-
les, & Conservatores, ac Ordinarios, & Dele-
gatos, ac Notarios, ceterosque prædictos, aut
quoscumque alios desuper quomodolibet molesta-
ri, inquietari, impediri, vel perturbari: contra-
dictores quoslibet, & rebelles per Ecclesiasticas
sententias, censuras, & etiam pecuniarias pœ-
nas, aliaque opportuna juris, & facti remedia
auctoritate nostra appellatione postposita, com-
pescendo; ac legitimis super his habendis, ser-
vatis processibus, sententias, censuras, & pœnas
prædictas incidisse, & incurrisse, declarando;
illasque etiam iteratis vicibus aggravando, ex-
communicando, interdicendo, & interdictum
Ecclesiasticum apponendo, invocato etiam ad hoc,
si opus fuerit, auxilio brachii Sæcularis.

§. XXIII. Non obstantibus fel. rec. Bonificii
Papæ VIII. prædecessoris nostri de una, & in
Concilio generali edita de duabus dietis, dum-
modo ultra tres dietas quis auctoritate præsen-
tium extra suam Civitatem & Diocesim ad
Judicium non trahatur; aliisque Apostolicis, nec
non etiam in aliis universalibus, provincialibus-
que, & Synodalibus Conciliis editis, & eden-
dis specialibus, vel generalibus Constitutioni-
bus, & ordinationibus, nec non etiam Civita-
tis, Diocesis, & Provinciæ Mediolanensis, ac
quorumcumque aliarum Civitatum, Diocesum
& locorum, nec non etiam Ecclesiarum,
Monasteriorum, & Ordinum, etiam juramen-
to, confirmatione Apostolica, vel quavis firmi-
tate alia roboratis statutis, & consuetudinibus
decretis, & præscriptionibus etiam immemorabili-
bus, ac legibus etiam Pontificiis, Imperialibus,
Regiis, Ducalibus, & Municipalibus, privilegiis
quoque, indultis, & litteris Apostolicis, etiam
Civitatis, Diocesis, Provinciæ, & locis,
ac etiam Ecclesiis, Monasteriis, & Ordinibus
prædictis, illorumque Superioribus, Magistrati-
bus, civibus, & incolis, ac Præsulibus, Capi-
tulis,

tulis, Abbatibus, Conventibus, & Superioribus, necnon Judicibus Synodalibus, Conservatoribus, Ordinariis, Delegatis, & Notariis, ceterisque supradictis, & quibusvis aliis personis in genere, vel in specie, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis, irritantibusque, & aliis etiam, vim contractus, & statuti etiam perpetui, atque legis inducentibus decretis, ac etiam moru, scientia, & potestatis plenitudine similibus, & etiam consistorialiter, ac alias etiam pluries, & iteratis vicibus in contrarium, quomodolibet concessis, confirmatis, approbatis, & innovatis, in posterumque etiam concedendis, confirmandis, approbandis, & innovandis.

§. XXIV. Quibus omnibus & singulis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione alias de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, individua, & expressa, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio ad hoc habenda, aut quævis alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum inserti forent, præsentibus, pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis alias in suo robore permanens, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, ac sufficienter derogatum esse, & fore decernimus, ceterisque contrariis quibuscumque: Aut si Judicibus Synodalibus, Conservatoribus, Ordinariis, & Delegatis, ac Notariis, ceterisque supradictis, vel quibusvis aliis communiter, vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die prima Junii millesimo quingentesimo octogesimo, Pontificatus nostri Anno nono.]

39 QUADRAGESIMA SEPTIMA CONSTITUTIO, est ejusdem Gregorii incip. [Æquum reputamus] apud laudatum Bullarium tom. 2. pag. 387. qua facultas datur Religiosis Societatis Jesu, eligendi Conservatores, eorumque Jurisdictio declaratur sic: Gregorius Episcopus &c.

[Æquum reputamus, & rationi consonum, ut ea, quæ de Romani Pontificis gratia processerunt, licet ejus superveniente obitu litteræ Apostolicæ desuper confectæ non fuerint, suum sortiantur effectum.]

§. I. Dudum siquidem felicitis recordationis Pio Papæ V. prædecessori nostro pro parte dilectorum filiorum Præpositi Generalis, & Religiosorum Societatis Jesu exposito, quod cum dicta Societas benedictente Domino, longe lateque esset propagata, ac ad Dei laudem, & honorem, militantisque Ecclesiæ profectum in dies augeretur, & propter diversa bona temporalia, quæ Collegia Scholarium, sub eorum cura instituta possidebant conservanda, & recuperanda, lites, alique forensia frequenter subire necessario rogeretur, exinde fieret, ut ejus personæ, quæ animarum saluti implicitæ litem anfractus, qui ab eorum institutis valde dissonabant, evitare cupiebant, ab earum ministerio non sine animi sui dolore, cum anima-

rum hujusmodi dispendio distraherentur, & eidem prædecessori, pro parte eorundem Præpositi Generalis, & Religiosorum, afferentium eorum bona a quorumcumque locorum Ordinariorum jurisdictione libera, & exempta, ac sub Romani Pontificis, & Sedis Apostolicæ protectione alias recepta fuisse, humiliter supplicato, ut eorum quieti more pii patris, ac alias in præmissis opportune consulere, de benignitate Apostolica dignaretur.

§. II. Idem prædecessor, qui ad gratos Dei, & universæ Reipublicæ Christianæ utiles, & necessarios fructus, quos Societatis prædictæ personæ in vinea Domini semper proferebant, debitum respectum habebat, facere nullo modo poterat, quin ipsis ea concederet, per quæ ipsi, eorumque res, & bona a noxiis justitiæ ministerio præservarentur; eosdem Præpositum Generalem, & Religiosos, ac eorum singulos, a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, & censuris, & pœnis, a jure vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodati existebant, ad effectum infra scriptorum dumtaxat consequendum, absolvens, & absolutos fore censens, hujusmodi supplicationibus inclinatus; sub data videlicet octavo Kalendas Junii Pontificatus sui anno tertio, eidem Societati, singulisque illius personis, ac eorum familiaribus, Clericali caractere tamen insignitis, ut in quibuscumque causis, tam Civilibus, quam Criminalibus, ac mixtis, etiam in eis, quibus actores, vel conventi rei forent, ipsis contra quascumque Communitates, & Collegia hujusmodi, omnes, & singulos Archiepiscopos, & Episcopos, ac Abbates, necnon alias personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, ac Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum Canonicos, ac eorundem Archiepiscoporum, & Episcoporum Vicarios in spiritualibus, & Officiales generales ubilibet constitutos, in suos possent assumere Conservatores, & Judices ordinarios, indulset.

§. III. Ipsis vero sic electis, vel duobus, aut uni eorum, ut per se, vel alium, seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus Conservatores, & Judices deputati forent, eidem Societati efficacis defensionis præsidio assistentes, non permetterent, Societatem, Collegiaque hujusmodi super terris, locis, & domibus, possessionibus, & juribus, necnon fructibus, censibus, redditibus, & proventibus, ac quibuscumque aliis bonis, mobilibus, & immobilibus, spiritualibus, & temporalibus, necnon privilegiis, & indultis, eis, & dictæ Societati tam Apostolica, quam ordinaria, & alias rite Regia auctoritatibus concessis, & aliis rebus, ad dictam Societatem communiter, vel divisim spectantibus, a quibuscumque personis, tam Sæcularibus, quam Ecclesiasticis, ac quacumque auctoritate, & superioritate fungentibus, quoquomodo indebite molestari, vel eis gravamina, damna, aut injurias irrogari, facerentque, cum ab iisdem Societate, aut personis, vel procuratoribus suis, seu aliquo ex eis forent requisiti, super restitutione locorum terrarum, domorum, possessionum, jurium, & bonorum mobilium, & immobilium, reddituum, quoque, & proventuum, & aliorum quorumcumque bonorum, necnon privilegiorum, & indul-

dultorum eis tunc, & pro tempore concessorum observatione, necnon de quibuslibet molestiis, injuriis, damnis tunc presentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judicialem requirent indaginem summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Judicii; in aliis vero pro ut eorum qualitas exegisset, justitiæ complementum: occupatores, seu detentores, præsumptores, & injuriatores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet, & rebelles, etiam si alias, quam ut præfertur, qualificati existerent, quandoque, & quotiescumque expediisset, auctoritate Apostolica per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna juris, & facti remedia, appellatione postposita, comprehendo: legitimisque super his habendis servatis processibus, eos, quos sententias, censuras, & pœnas, per eosdem Conservatores, seu Judices pro tempore latas, incurrisse, eis constitisset; eas incurrisse declararent, & quoties opus fuisset, etiam iteratis vicibus aggravarent, necnon auxilium brachii Sæcularis invocarent, commisit, & mandavit. Ac insuper si ipsi per summariam informationem, per eos super his habendam constitisset, quod ad loca, in quibus occupatores, præsumptores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, ac alios quos litteræ tunc desuper conficiendæ concernerent, pro tempore morari contigisset, pro monitionibus, & inhibitionibus ipsis, ac citationibus eis faciendis, tutus non pateret accessus Judicibus, & Conservatoribus hujusmodi, monitiones, & citationes præfatas, ac inhibitiones quaslibet per edicta publica, locis publicis affigenda, de quibus esset verisimilis conjectura, quod ad ipsorum monitorum, citatorum, & inhibitorum notitiam pervenire valerent faciendi; necnon eisdem occupatoribus, detentoribus, præsumptoribus, molestatoribus, injuriatoribus, contradictoribus, rebellibus, etiam sub censuris, & pœnis Ecclesiasticis, ac etiam pecuniariis eorum arbitrio moderandis, inhibendi, ac quibusvis inhibitionibus eis pro tempore etiam prætextu quarumcumque litterarum Conservatoriarum, seu privilegiorum Apostolicorum, quibuslibet concessorum, & concedendorum pro tempore factis non obstantibus eorum jurisdictionem libere exercendi, loca, ad quæ eos declinare, & in quibus scienter stare permitti forent ecclesiastico interdictione subjiciendi, plenam, & liberam facultatem concessit. Ac monitiones, requisitiones, inhibitiones, & citationes, sic factas perinde ipsos monitos, requisitos, inhibitos, & citatos arctarent, ac si eis personaliter factæ, insinuatæ, & intimatæ forent.

§. IV. Ac tunc desuper conficiendis litteris, & in eis contentis dispositionibus per quascumque derogationes in quibusvis litteris Apostolicis gratiam, vel justitiam, & mixtim continentibus per eundem prædecessorem, & Sedem Apostolicam etiam cum derogatarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, & per quas earumdem litterarum tunc desuper conficiendarum tenor, ac si de verbo ad verbum in eis insertus foret, pro expresso haberetur quibuscumque personis seu in eorum favorem, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine concessas, & factas, ac faciendas, & concedendas nullatenus derogatum censeretur, aut derogari posset, nisi tenor

earumdem tunc desuper conficiendarum litterarum de verbo ad verbum, nihil penitus omissis, foret in illis insertus, & derogatio pro tempore facta hujusmodi per trinas distinctas litteras, eundem tenorem continentibus, tribus similiter distinctis vicibus eidem Societati intimata, & insinuata foret; & quod aliter earumdem litterarum tunc desuper conficiendarum pro tempore factæ derogationes nemini suffragarentur.

§. V. Quodque quilibet Judicum, & Conservatorum prædictorum valeret prosequi articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo foret canonico impedimento præpeditus, quodque cuilibet Conservatorum, & Judicum eorumdem ab eodem die octavo *Kalen. Junii* esset in præmissis omnibus, ac eorum singulis, cœptis, & non cœptis, tunc presentibus, & futuris perpetuata potestas, & jurisdictione attributa; ut eo vigore, eaque firmitate possent in præmissis omnibus cœptis, & non cœptis, tunc presentibus & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia, & singula coram eis cœpta fuissent, & eorum, ac cujuslibet ipsorum jurisdictione de præmissis omnibus, & singulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitime extitisset; sicque per quoscumque Judices, & Commissarios, & causarum Palatii Apostolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere; & ex tunc si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter attentari contingeret, irritum, & inane decrevit.

§. VI. Non obstantibus piæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, qua cavebatur, ne quis extra suam Civitatem, vel Diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ diœcesis evocaretur ad iudicium, seu ne Judices a Sede prædicta deputati extra Civitatem, vel Diœcesim, in quibus deputati forent, contra quoscumque procedere præsumerent; & de duabus dietis in Concilio generali editis, dummodo non ultra tres dietas aliquis vigore earumdem litterarum, tunc desuper conficiendarum, extraheretur, & quibusvis aliis Apostolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, ac quibusvis juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis quibusvis Regibus, Ducibus, Comitibus, ceterisque cujuscumque dignitatis, qualitatis, & præminentie, ac Ordinis, etiam Mendicantium, & conditionis existentibus personis in genere, vel in specie, ac cum quibusvis etiam derogatarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis, & innovatis: Quibus omnibus idem Pius prædecessor etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquiritur forma ad id servanda

vanda foret; tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma, in illis tradita observata inserti forent, pro sufficienter expressis habens, illis alias in suo robore permanfuris, ea vice dumtaxat specialiter, & expresse derogavit, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. VII. Voluit insuper idem Pius prædecessor, quod litterarum tunc desuper conficiendarum transumptis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, ac Sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhiberetur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

§. VIII. Ne autem de absolutione, indulto, & aliis præmissis pro eo, quod super illis ipsius Pii Prædecessoris, ejus superveniente obitu, litteræ confectæ non fuerunt, valeat quomodolibet hæsitari, ipsaque Societas illorum frustreretur effectu; Volumus, & similiter Apostolica auctoritate decernimus, quod indultum, & alia præmissa perinde a dicta die octavo Kalendas Junii, suum fortiantur effectum, ac si super illis ipsius Pii prædecessoris litteræ confectæ fuissent, prout superius enarratur. Quodque præsentis litteræ ad probandum plene absolutionis indultum, & alia præmissa, ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur.

§. IX. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ voluntatis, & Decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire: Siquis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, octavo Kalendas Junii, Pontificatus nostri anno primo.

90 QUADRAGESIMA OCTAVA CONSTITUTIO, est ejusdem Gregorii XIII. incip. [Quo magis, ac firmius] die 23. Martii 1580. qua confirmatur privilegia Militiæ, & Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani apud *Rodrig. tom. 2. Bullar. pag. 474. §. 12.*

[Quo circa dilectis Filiis in Regnis Hispaniarum, & Neapolitano nostris, Sedis Apostolicæ, pro tempore existentibus Nuntiis, aut Curie causarum Cameræ Apostolicæ generali Auditori, & quibuscumque Conservatoribus per eisdem Magistrum, Bajulivos, Priores, & Commendatarios juxta formam privilegiorum Ordinis prædicti in Dignitate Ecclesiastica constitutis, electis, & eligendis, per præsentis motu simili mandamus, quatenus ipsi per se, vel alium, seu alios præsentis litteras, & in eis contenta quæcumque, ubi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte Magistri, & Conventus, sive Priorum, Bajulivorum, Præceptorum, & Commendatariorum præfatorum, & aliarum personarum, & possessorum præfatorum fuerint requisiti, solemniter publicantes, illisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant Auctoritate nostra, eos præmissis omnibus, & singulis juxta præsentium continentiam, & tenorem pacifice frui, & gaudere, non permittentes, eos a quoquam quomodolibet molestari. Contra-dictores quoslibet, & rebelles, & præmissis non

parentes per opportuna juris, & facti remedia, ac demum per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, appellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc auxilio brachii Sæcularis. Non obstantibus commendis, & provisionibus, aliisque dispositionibus, & provisionibus, aliisque dispositionibus, vel concessionibus, quibuscumque verborum formulis illa concessa fuerint; ac sel. record. Bonifacii Papæ Octavi prædecessoris nostri de una, & Concilii generalis de duabus dietis, dummodo non ultra tres aliquis auctoritate præsentium ad iudicium non trahatur; aliisque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter, vel divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem, Decernentes præsentibus, & in eis contentis omnibus, per quasvis litterarum concessionibus, provisionibus, & alias quavis dispositionibus, aliter quam, ut præmittitur, per Nos, vel eandem Sedem factas, vel forte quomodolibet faciendas, aut concedendas, etiam motu proprio, & ex certa scientia, derogari non posse, nec derogatum censi, cujuscumque tenoris, & formæ emanaverint, & cum quibuscumque decretis, & clausulis, etiam derogatoriis derogatoriis, fortioribus, & insolitis, etiamsi causas quascumque legitimas, & favorabiles continerent; quinimmo per præsentis illis omnibus expresse derogamus, earum tenores pro sufficienter expressis habentibus præsentibus semper in suo robore permanfuris, nisi harum tenor de verbo ad verbum in illis esset insertus, & Magistri, ac Conventus consensus accederet &c.]

QUADRAGESIMA NONA CONSTITUTIO est Sisti V. incip. [Pro nostra propensa], edita die tertia Novembris 1588. continens confirmationem gratiarum, Indulgentiarum, exemptionum, & privilegiorum Ordinis Carthusiensis, apud *Rodriguez tom. 2. Bullar. pag. 531.* in qua sic habetur:

§. II. [Mandantes hujus Ordinis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ apud Nos, & Sedem Apostolicam Cardinali Protectori, seu Viceprotectori pro tempore existente, Curieque causarum Cameræ Apostolicæ generali Auditori, ac omnibus, & singulis, tam Metropolitanarum, quam Cathedralium Ecclesiarum Episcopis, Canonicis, aliisque personis in Dignitate Ecclesiastica, & ubique locorum constitutis, coram quibus prædictorum privilegiorum litteræ, vel illorum authenticum transumptum præsentari contigerit, ut ipsi duo, aut unus eorum per se, vel alium, aut alios eidem Carthusiensi Ordini, illiusque Ecclesiæ, Domibus, Ministro generali, Prioribus, Priorissis, Monachis, Conventis, Monialibus, Donatis, Novitiis, Servitoribus, Familiaribus, & aliis personis, & utriusque sexus Religiosis, bonisque, & rebuseorum tam in genere, quam in specie, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant illos, illas, ac illa, quos, quas, & quæ, ut præfertur, concernunt, privilegiis, immunitatibus, indulcis, ceterisque prædictis, ac illorum præsentis confirmatione, approbatione, adjectione discreto, & aliis nostris hujusmodi taci-

racite, vel expresse contentis pacifice uti, frui, & gaudere. Non permittentes per quemquam, quavis auctoritate fungentem temporali, vel spiritali desuper indebite molestari sub quovis defectu, & causa, etiam defectu intentionis nostræ: Contradictores, & rebelles quoscumque per censuras Ecclesiasticas, & pecuniarias pœnas, ac alia juris opportuna remedia, appellatione postposita compescendo; illasque incidisse declarando, ac legitimis super his habendis servatis processibus, censuras, & pœnas antedictas etiam iteratis vicibus aggravando, invocato quoque ad id, si opus fuerit, auxilio brachii Sæcularis. Non obstantibus præmissis, & de duabus, non tamen tribus dietis, nec non aliis, tam Apostolicis, quam in quibusvis generalibus, provincialibus, Synodalibusve Conciliis editis Constitutionibus, & Ordinationibus, Statutis quoque, & usibus, naturis, & consuetudinibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis: privilegiis insuper, indulgentiis, & litteris Apostolicis a quibusvis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, & a Sede Apostolica, etiam in forma Brevis, de plenitudine potestatis Apostolicæ, motu proprio, & ex certa scientia, ac per modum legis, & statuti perpetui, similium, vel dissimilium gratiarum, & privilegiorum revocatorii, limitativis, declarativis, annullativis, mentis attestativis, derogatoriis derogatoriis, cum quibusvis efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis, & decretis, etiam irritantibus quomodolibet, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis, & innovatis, ac omnibus, quæ ipsi prædecessores nostri eorum litteris non obstare voluerunt. Quibus omnibus &c.]

92 QUINQUAGESIMA CONSTITUTIO est ejusdem Sixti V. incip. [Regularium personarum,] edita anno 1588, die nono Aprilis apud eundem Rodriguez citato tomo secundo Bullar. pag. mihi 536, qua declaratur, inter privilegia, concessa Congregationi Sancti Benedicti in Regno Portugallie, etiam includi Conservatorias, concessas aliis Congregationibus; & de novo concedi, ac si illæ dictæ Congregationi a principio essent directæ, sic:

§. III. [Cum autem, sicut exponi nobis nuper fecit dilectus filius modernus Generalis primo dictæ Congregationis, a nonnullis dubitetur, an vigore concessionis, communicationis, & extensionis, præfatarum, concessæ, communicatæ, ac extensæ etiam censeantur, litteræ Conservatoriarum, ad favorem dictarum Congregationum S. Hieronymi, S. Bernardi alias Cisterciensis, & S. Benedicti Casinensis, & Vallisoleti Ordinum a Sede Apostolica emanatæ, ac gratiæ, facultates, prærogativæ, ac aliæ in eisdem litteris Conservatoriis comprehensæ.

§. IV. Nos omnem in præmissis dubitandi materiam de medio tollere volentes, ac tenores privilegiorum, & litterarum Conservatoriarum præfatarum, ac si de verbo ad verbum exprimerentur, & insererentur, præsentibus pro sufficienter expressis, & insertis habentes, dicti moderni Generalis hac in parte supplicationibus, nobis humiliter porrectis inclinati, auctoritate Apostolica tenore præsentium decernimus, & declaramus, sub concessione, communicatione, & extensione, ac litteris præfatis comprehendi,

& concessas censeridebere, omnes, & quascumque gratias, facultates, immunitates, & prærogativas dicti Sancti Hieronymi, & Sancti Bernardi alias Cisterciensis, Sancti Benedicti Casinensis, & Vallisoleti per univrsam Orbem Congregationibus, etiam in litteris Conservatoriis per dictos Romanos Pontifices quomodolibet concessas, & imposterum concedendas, ac litteras Conservatorias præfatas, & in eis contenta quæcumque juxta Sancti Concilii Tridentini Decreta, ita ut primo dicta Congregatio Sancti Benedicti, in dicto Regno Portugallie erecta, illiusque Monasteria, loca, Generalis, Abbates, Definidores, Superiores, Conventus, Monachi, Religiosi, Novitii, Conversi, ac ceteræ personæ præfatæ eisdem facultatibus, & litteris Conservatoriis frui, potiri, & gaudere possint perinde, ac si in prima dicta concessione, communicatione, & extensione nominatim comprehensa, ac eis æque principaliter, & pariformiter litteræ Conservatoriarum præfatæ concessæ, & specialiter directæ fuissent, ac ad eorundem instantiam emanassent.

§. V. Quas nihilominus pro potiori cautela, quatenus opus sit, ad primo dictam Congregationem, illiusque Monasteria, loca, & personas hujusmodi etiam de novo perpetuo extendimus, & ampliamus; sicque per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, quavis auctoritate fungentes, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & desiniri debere: necnon quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus.

§. VI. Non obstantibus præmissis, ac quibuscumque aliis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quæ in dictis Conservatoriis, ac nostris litteris præfatis concessæ sunt non obstante, ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 9. Aprilis 1588. Pontificatus nostri anno quarto.]

93 QUINQUAGESIMA PRIMA CONSTITUTIO est Gregorii XIV. incip. [Cum alias], edita anno 1591. 9. Kal. Junii de Immunitate Ecclesiarum, quibusdam exceptis casibus inviolabiliter observanda apud laudatum Bullarium tom 2. pag. 565. in qua sic habetur §. 4.

[Ne autem Curia Sæcularis prædicta Ministri facultate illos per se, & propria auctoritate extrahendi, & abducendi sibi olim, ut præfertur, attributa, & per præfentes revocata, abutantur; volumus, dictaque auctoritate decernimus, & declaramus, ut Curia Sæcularis, ejusque Judices, & Officiales ab Ecclesiis, Monasteriis, locisque Sacris prædictis, Laicum aliquem, ut præfertur, delinquentem in nullo ex casibus supradictis sine expressa licentia Episcopi, vel ejus Officialis, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ ab eo auctoritatem habentis, ad quos solos, & non ad alios, Episcopis inferiores, etiam si alii Ordinarii sint, aut nullius Diocesis, aut Conservatores ab hac Sede specialiter, vel generaliter deputati, prædictam licentiam dandi, facultas pertineat.]

QUIN-

94 QUINQUAGESIMA SECUNDA CONSTITUTIO est Clementis Octavi incip. [Sanctissimus,] edita anno 1592. 19. Martii apud laud. Bullar. tom. 3. pag. 3. qua revocantur Electiones quæcumque de Judicibus Conservatoribus hætenus factæ, novaque de eis, eorumque Electionibus in posterum faciendis dispositio præscribitur sic:

[Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus Noster, Dominus Clemens, divina providentia Papa octavus, ne ob malitiosam petentium suggestionem, ex eo quod ob locorum distantiam, personarum quibus causæ mandantur, certa notitia haud ita facile haberi potest, per Judices aliquos minus interdem idoneos, in Conservatores deputatos, causas ipsas cognosci, contingat; cupiens salubriter providere.

§. I. Revocavit, ac declaravit nullas, invalidas, & subreptitias, omnes, & quascumque Judicum deputationes in litteris Conservatoriis, juxta formam in quinterno Cancellariæ descriptam, seu alias quomodolibet expeditis hætenus per Sedem Apostolicam, perpetuo, vel ad tempus nondum elapsam concessas, & directas iis Conservatoribus, & Judicibus, qui qualitates non habent requisitas, & descriptas in Constitutione fel. rec. Bonifacii Papæ Octavi prædecessoris sui, quæ incipit: *Statutum*.

§. II. Quique etiam in Conciliis Provincialibus, aut Diœcesanis, juxta Decretum Concilii Tridentini, electi, & designati non sunt, ad instantiam quorumcumque Conventuum, Capitulum, Militiarum, Universitatum, Collegiorum, Ordinum, ac in favorem quorumvis Monasteriorum, Hospitalium, & aliorum quorumvis priorum, tam Sæcularium, quam cujusvis Ordinis aut Instituti Regularium locorum, quantumvis exemptorum obtentas, cum quibusvis præservativis, restitutivis, mentis attestativis; derogatoriis derogatoriis, efficacioribus, & insolitis clausulis, & Decretis, quorum omnium tenores Sanctitas sua haberi voluit pro expressis.

§. III. Non tamen quoad negotia jam cœpta, vel quoad ea, in quibus illæ suum fortitæ effectum, seu executionem habuerunt.

§. IV. Ac etiam insuper voluit, & ordinavit, quod omnes deinceps litteræ Conservatoriæ hujusmodi, per Sedem Apostolicam concedendæ, ad Conservatores, & Judices dumtaxat dirigantur, qui qualitates juxta dicti Bonifacii Constitutionem habeant, quique in præfatis Conciliis electi, & designati sint, & non aliis; aliter vero expeditæ litteræ præfata nullius sint roboris, vel momenti. Decernens &c.]

95 QUINQUAGESIMA TERTIA CONSTITUTIO est Gregorii XV. incipit [Sanctissimus,] revocatoria omnium, & quorumcumque Electionum de Judicibus Conservatoribus hætenus factarum; & novæ de eis, eorumque Electionibus imposterum faciendis dispositionis inductiva apud laudatum Bullarium tom. 3. pag. 440. Gregorius Episcopus &c.

[Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster, D. Gregorius Divina providentia Papa XV. ex certis rationabilibus causis, animum suum moventibus, & de voto venerabilium fratrum suorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, partim fel. rec. Clementis Papæ VIII. prædecessoris sui vestigiis inhærendo:

§. I. Revocavit, ac nullas, & invalidas decrevit omnes, & quascumque Judicum Conservatorum Electiones, nominationes, seu deputationes, tam in vim litterarum Conservatoriæ descriptam, quam in vim quorumcumque privilegiorum perpetuo, vel ad tempus nondum elapsam Apostolica auctoritate concessorum, seu alias quocumque jure, vel titulo hætenus factas, pro quibuscumque Conventibus, Capitulis, Militiis, etiam S. Joannis Hierosolymitani, Congregationibus, Collegiis, Ordinibus, Monasteriis, Hospitalibus, aut aliis quibusvis piis, tam Sæcularibus, quam cujusvis Ordinis, etiam Mendicantium, seu Instituti, vel Societatis, Regularibus locis, quantumvis exemptis, etiam de necessitate exprimentis, seu illorum personis, cujusvis qualitatis, seu conditionis existant.

§. II. In futurum vero Sanctitas sua hac generali, & perpetuo valitura Constitutione statuit, & decrevit, ut Judices Conservatores hujusmodi, sive principales, sive subrogati, eligi, nominari, aut deputari non possint, nisi non solum habeant qualitates requisitas, & descriptas in Constitutione similis recordationis Bonifacii Papæ VIII. etiam prædecessoris sui, quæ incipit: *Statutum*; ita ut vel Dignitate Ecclesiastica præditi, vel Personatum obtinentes, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant; sed etiam in Conciliis Provincialibus, aut Diœcesanis, juxta Decretum Concilii prædicti, Judices electi, seu designati sint.

§. III. Quodque deinceps litteræ Conservatoriæ per Sedem Apostolicam concedendæ superscriptis tantum dirigantur; & si quæ litteræ aliter expendantur, illæ, ac deputationes hujusmodi, omniaque exinde sequenda, nullius sint roboris, vel momenti.

§. IV. Et nihilominus qui secus, quam juxta formam superius præscriptam, Conservatores hujusmodi cum effectu eligere, nominare, seu deputare, aut electis, nominatis, seu deputatis uti ausi fuerint; Regulares quidem voce activa, & passiva; sint ipso jure privati, adeo ut habilitationem a nemine, præterquam a Romano Pontifice consequi valeant; reliqui vero aliis pœnis arbitrio Sanctitatis suæ coerceantur, & prædictorum omnium Conventus, Monasteria, ac loca hujusmodi, eorumque personæ, ac bona careant Conservatore ad annum, ita ut illorum causæ interea coram locorum Ordinariis dumtaxat cognosci, ac definiri debeant.

§. V. Ceterum ut latius pateat Conservatorum hujusmodi deligendorum facultas, Sanctitas sua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, ut in Synodis Provincialibus, aut Diœcesanis quamplures personas ex habentibus qualitates, in prædicta Constitutione ejusdem Bonifacii prædecessoris contentas, & alioquin ad id aptas designari procurent, & si aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in ejus locum usque ad futuram Provinciam, aut Diœcesanam Synodum.

§. VI. Insuper Sanctitas sua inhærendo hac in parte Decreto similis recor. Gregorii Papæ XIII. etiam prædecessoris sui, statuit, & ordinavit, ut Regulares, ac personæ hujusmodi in Italia

Italia infra duos, extra Italiam vero infra sex menses a die publicationis in Urbe presentis Constitutionis inchoandas, debeant sibi eligere, seu assumere Conservatores juxta formam superius propositam.

§. VII. Eiusque electionis, seu assumptionis documentum infra tempus hujusmodi penes Acta Curiae Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur; alioquin eo termino elapso, quamdiu Conservatores secundum formam presentis Constitutionis non elegerint, coram eisdem Ordinariis conveniantur.

§. VIII. Quodque Conservatores hujusmodi semel legitime deputati, nisi ex legitima causa, a Sede Apostolica, aut locorum Ordinariis, pro ut iisdem Regularibus, & aliis supradictis liberit, approbanda, durante quinquennio a die deputationis amoveri, aut mutari nullatenus possint, aut valeant.

§. IX. Ad hæc statuit Sanctitas sua, ut coram ipsis Conservatoribus Regulares, ac personæ suprascriptæ conveniri quidem, aut trahi debeant; sed alios convenire, aut trahere non possint, ita ut memorati Conservatores in causis, in quibus Regulares, & alii actores fuerint, nullam prorsus jurisdictionem habeant; sed in iis tantum, in quibus rei extiterint; neque extra Civitates, seu Dioceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscumque procedere presumant.

§. X. Si qua vero inter Judices Conservatores hujusmodi, & locorum Ordinarios controversia super competentia jurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur, donec per Arbitros, in forma Juris electos, super jurisdictionis competentia fuerit judicatum;

§. XI. Quod si qui Conservatores, sive in hac parte, sive alias quomodolibet suos limites exceaserint, per annum ab Officio Conservatoris hujusmodi suspensi sint; & pars, quæ hoc fieri procuraverit, sententiam excommunicationis incurrat juxta formam alterius Constitutionis ejusdem Bonifacii prædecessoris, quæ incipit: *Hæc Constitutio*; quam Sanctitas sua in omnibus, quæ presentis Constitutioni non adversantur, innovavit, & innovat.

§. XII. Per hoc tamen non intendit Sanctitas sua prohibere, quominus Regulares, & alii supradicti in casibus, a jure permissis, petant Judicem non suspectum a Principibus, seu Magistratibus Sæcularibus; dum tamen hæc tria copulative concurrant: videlicet, ut Regulares, & alii prædicti sint actores, non autem rei; utque agant contra Laicum, non autem contra Ecclesiasticum, vel alias a jurisdictione Sæculari exemptum; atque ut causa, in qua Judex deputatur, fuerit profana, non autem Ecclesiastica, & in ea juxta Sacrorum Canonum dispositionem Laicus, ut præfertur, eligendus, Judex competens existat.

§. XIII. Quæ omnia, & singula, in presentis Constitutione contenta, Sanctitas sua voluit inviolabiliter observari; discernens, sic in iis, ceterisque omnibus præmissis per quoscumque &c. etiam Sacri Palatii Apostolici Auditores, nec non Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales; sublata &c. judicari &c. necnon irritum, & inane &c.

§. XIV. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac litteris Conservato-

riis, quas omnes ad formam presentis Constitutionis reduxit, in favorem quorumcumque Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, aut cujusvis alterius Instituti, etiam necessario exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Ecclesiarum, Monasteriorum, ac piorum quorumcumque, tam sæcularium, quam Regularium locorum, nec non illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque etiam ex causa, & titulo oneroso indultis, & litteris Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibuscumque etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus, etiam Motu proprio, & ex certa scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque tenoribus, & formis specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata inserti forent, presentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ presentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogavit, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. XV. Ceterum ut presentis Constitutio facilius omnibus innotescat, Sanctitas sua voluit, & mandavit, ut non solum in Cancellaria Apostolica, sed etiam ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, & in acie Campi Floræ publicetur, illiusque exempla in iisdem locis affixa dimittantur, ac in Quirterno Cancellariæ inter Constitutiones perpetuas describatur, & annotetur.]

Sequitur dubium super ista Constitutione exortum cum sua declaratione.

In Constitutione de Conservatoribus, edita a Sanct. Mem. Greg. XV. ex sententia Sacræ Congregationis Concilii inter cetera statutum est, ut coram Conservatoribus Regulares conveniri quidem, aut trahi debeant, sed alios convenire, aut trahere non possint, ita ut memorati Conservatores in causis, in quibus Regulares, & alii actores fuerint nullam prorsus jurisdictionem habeant, sed in iis tantum, in quibus rei extiterint.

Dubitatur nunc, An per hæc verba sublata sit facultas, quam habent Conservatores, defendendi Regulares, & alios a manifestis injuriis, & violentiis, quæ illis de facto inferuntur, dum a suis possessionibus dejiciuntur, & propriis bonis uti, ac frui impediuntur.

Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit, ejusmodi verbis minime sublata fuisse facultatem, quam habent Con-

354 De Judice Conservatore Regularium

Conservatores, defendendi Regulares a manifestis injuriis, ac violentiis, dummodo observent formam præscriptam in Constitutionibus Innocentii IV. & Bonifacii VIII. relatis in *cap. 1. & fin. de offic. Deleg. in 6.*

96. **QUINQUAGESIMA QUARTA CONSTITUTIO** est Urbani Octavi incip. [Exponi] *apud laudatum Bullar. tom. 4. pag. 143.* qua confirmatur Decretum Sacræ Congregationis Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, Declarantium, Constitutionem Gregorii XV. de Conservatoribus editam, non afficere Religionem Hierosolymitanam: nisi quoad Judices Conservatores: eidemque Religioni adhuc Jus ejusmodi Judices Conservatores eligendi competere, sic:

§. I. [Exponi Nobis nuper fecerunt dilecti Filii, Antonius de Paula Magnus Magister, & Conventus Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, quod a Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Sacri Concilii Tridentini Interpretibus, emanavit Decretum tenoris subsequenti, videlicet: *Die VI. Februarii 1627.* Sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, censuit, Constitutionem Sanctæ Memorie Gregorii XV. de Conservatoribus non afficere Religionem Hierosolymitanam, nisi quoad Judices Conservatores, eidemque Religioni adhuc jus ejusmodi Judices Conservatores eligendi competere.

§. II. Cum autem, sicut eadem expositio subjungebat, Antonius Magnus Magister, & Conventus præfati Decretum hujusmodi, pro illius validitate, & subsistentia firmiore, Apostolicæ nostræ confirmationis, robore communiri, plurimum desiderent; Nobis propterea humiliter supplicari fecerunt, ut in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignemur.

§. III. Nos igitur Antonium Magnum Magistrum, & Conventum præfatos specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & illorum singulares personas; a quibusvis excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutas fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, Decretum præinsertum Apostolica auctoritate tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus; ac omnes, & singulos tam juris, quam facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus.

§. IV. Decernentes, Decretum hujusmodi, necnon præinsertas litteras semper valida, firma, & efficacia existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere; ac dicto Hospitali, necnon Antonio moderno, & pro tempore existenti illius Magno Magistro; & Conventui plenissime suffragari.

§. V. Sicque per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, judicari, & definiri debere; ac irritum, & inane, quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contigerit attentari.

§. VI. Non obstantibus præfati Gregorii prædecessoris, aliisque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. VII. Volumus autem, quod præsentium transumptis, etiam impressis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quæ ipsi præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 17. Februarii 1629. Pontificatus Nostri anno V.]

97. **QUINQUAGESIMA QUINTA CONSTITUTIO** est ejusdem Urbani VIII. incip. eodem verbo apud Bullarium Ordinis Hospitalis S. Joannis de Deo pag. 238. qua declaratur, Fratres dicti Ordinis, non obstante, quod Conservatores non elegerint infra tempus, a Constitutione Gregorii XV. præfinitum, adhuc posse in vim dictæ Constitutionis, quandocumque sibi libuerit, nominare: Sed donec eos assumpserint, posse coram Ordinariis locorum conveniri, sic:

§. I. [Exponi Nobis nuper fecerunt dilecti filii Major, sive Generalis, & Fratres Congregationis Joannis Dei Hispaniarum, & Indiarum, quod cum alias nonnulla dictæ Congregationis Hospitalia, & Conventus eorum Judicem Conservatorem infra tempus a Constitutione felicitis recordationis Gregorii XV. prædecessoris Nostri desuper edita præfixum, nominare deberent, nominationemque hujusmodi hæctenus minime fecerint, propterea locorum Ordinariis, & Judicibus Ecclesiasticis subjacent, ipsique, quia prædicti Ordinarii, & Judices Ecclesiastici in rebus dictæ Congregationis non multum versati sunt, non leve in tuendis eorum bonis, & privilegiis patiuntur detrimentum.

§. II. Nobis propterea dicti Exponentes humiliter supplicari fecerunt, ut in præmissis opportune, ut infra, providere de benignitate Apostolica dignemur.

§. III. Nos igitur eosdem Exponentes specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis, a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutas fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati.

§. IV. De Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis Regularium præpositorum consilio, Exponentes prædictos posse in vim dictæ Constitutionis Gregorii prædecessoris Nostri prædicti, quandocumque sibi libuerit, eligere, seu assumere Conservatores; ceterum donec eos elegerint, seu assumpserint, posse coram Ordinariis locorum, in quorum Diocesibus dictorum Fratrum Conventus existunt, conveniri, Apostolica auctoritate tenore præsentium declaramus.

§. V. Decernentes præsentis litteras validas, firmas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, dictisque Exponentibus in omnibus, & per omnia suffragari, sicque per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apo-

Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, irritumque, & inane, si quid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.]

§. VI. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quantumvis opus sit, dictæ Congregationis etiam juramento, Confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, Statutis, & consuetudibus, ceterisque contrariis quibuscumque, Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die 3. Martii 1640. Pontificatus nostri anno decimo-septimo.]

98 QUINQUAGESIMA SEXTA CONSTITUTIO est Alexandri VII. incip. [Alias pro parte] *apud laudatum Bull. tom. 6. pag. 133.* qua confirmatur Decretum Sacræ Congregationis Episcoporum, & Regularium, quod Fratres Ordinis Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum possint sibi Judicem Conservatorem eligere, sic:

§. I. [Alias pro parte dilecti filii Francisci de la Rosa Vicarii Generalis Italiæ, & Siciliæ, & Procuratoris Generalis totius Ordinis Fratrum Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum, Congregationi Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis, & Consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositæ exposito, quod licet eidem Ordini amplissima communicatio privilegiorum, quibus alii Ordines Mendicantes fruuntur, a sel. rec. Leone X. ac Clemente VII. & Sixto V. Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris concessa reperiretur; & inter alia privilegia hujusmodi eisdem Ordinibus indulta esset facultas eligendi Judices Conservatores, qui Jura eorum tueantur, eosque ab injuriis, & violentiis defendant; Conservatorumque hujusmodi electio veniret sub communicatione privilegiorum, sicut Congregatio ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, die 12. Decembris 1620. dicitur declarasse: nihilominus primordius Ordo, quando se offerebat occasio, aut necessitas prædictos Judices Conservatores eligendi, varias patiebatur molestias, pluraque cogebatur sustinere gravamina pro stabilienda prædicta facultate Judices Conservatores eligendi, cum magno præjudicio ipsius Ordinis, & gravissimo detrimento ejus Jurium, ac pii operis Redemptionis Captivorum, quod ex proprio Instituto, ac speciali quarto, solemnique Voto administrat, & proficitur.

§. II. Et propterea supplicato primordius Cardinalium Congregationi, ut declararet, memorato Ordini Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum vigore communicationis privilegiorum supradictorum competere facultatem eligendi Judices Conservatores in casibus a Jure, & per speciales Constitutiones Apostolicas permissis, tam pro personis, rebus, & bonis ipsius Ordinis, quam pro præfato Opere Redemptionis Captivorum, juxta tenorem Constitutionum memor. Clementis PP. VIII. & Gregorii PP. XV. prædecessorum pariter nostrorum, necnon declarationis dictæ Congregationis: emanavit ab eadem Congregatione Cardinalium, negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, Decretum tenoris, qui sequitur, videlicet:

§. III. Sacra Congregatio Eminentissimorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, negotiis, & Consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, attentis narratis, & communicatione privilegiorum hujusmodi, censuit, ejus vigore præfate Religioni Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum competere Jus eligendi servatis servandis sibi Conservatorem, prout ei competere præsentis Decreti tenore declarat, & decernit, contrariis quibuscumque non obstant. ac super præmissis expediri Breve, si Sanctissimo D. N. placuerit, Roma 10. Septembris 1660. M. Card. Ginettus.

§. IV. Cum autem, sicut dilectus Franciscus Nobis nuper exponi fecit, ipse Decretum hujusmodi pro firmiori illius subsistentia Apostolicæ confirmationis nostræ robore communiri, summo opere desideret; Nos ipsum Franciscum specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis Sententiis, Censuris, & pœnis, a Jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, supplicationibus ejus nomine, Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati; Decretum præinsertum auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, salva tamen semper in præmissis auctoritate ejusdem Congregationis Cardinalium.

§. V. Decernentes, easdem præsentis litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, plenissime suffragari; sicque in præmissis per quoscumque Judices Ordinariorum, & Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere; ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. VI. Non obstant. præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. VII. Volumus autem, ut præsentium transcriptis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personæ in Ecclesiastica Dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum in Arce Gandulphi Albanen. Diocesis sub Annulo Piscatoris, die 9. Octobris 1660. Pontificatus Nostri anno sexto.]

99 QUINQUAGESIMA SEPTIMA CONSTITUTIO est Benedicti XIII. incip. [Fidei, ac prudenti], edita anno 1728. tertio Kal. Septembris apud laudatum Bullarium tom. 10. pag. 370. De ratione pertractandi, & definiendi Causas Ecclesiasticas in Regno Siciliæ ultra Pharum, ubi sic habetur §. 5.

[In causis, in quibus Conservatores Regularium Decretum, vel sententiam tulerint, qui se ab illis gravatum existimaverit, recursum similiter habere poterit ad antedictum Delegatum: qui quidem, si, inspectis utriusque partis juribus, appellationem duxerit admittendam, ipse

356 De Judice Conservatore Regularium

in talis causæ cognitione, prout Juris fuerit, procedet: sique partes, vel earum altera, de gravamine ab ejus judicato, sibi illato, conquereretur, id servetur, quod, supra de appellationibus a Decreto, vel Sententia Judicis Delegati, statutum est. Ceterum prædicti Conservatores

inviolatè servare debeant præscripta in Constitutionibus felicis recordationis Innocentii Papæ IV. Alexandri IV. Bonifacii VIII. Gregorii XV. aliorumque nostrorum Prædecessorum, necnon in Concilii Tridentini Decretis, sub pœnis ibidem contentis.]

INDEX

INDEX LOCUPLETISSIMUS

R E R U M O M N I U M,

QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

Prior numerus Articulum, Posterior numerum marginalem designat.

A

ABBAS, ABBATISSA.

Abbas, seu Regularis, sive Sæcularis debet, ut ad talem Prælatiam necessum est, XXV. ætatis annum attingere. *art. 10. n. 8.*

Abbatess, tam Sæculares, quam Regulares, etiam Titulares: sicut & Commendatarii perpetui deputari queunt in Conservatores Regularium. *art. 12. q. n. 5.*

Abbatess Titulares habent Dignitatem Abbatialem, quæ est Dignitas Excellentie, prima post Pontificalem: & quamvis non sint Collegii membra, Titulo tamen, & Dignitate, licet non exercitio, Ordinarii sunt. *art. 12. n. 6.*

Abbatess Commendatarii in omnibus pro titularibus habentur; cum Commenda, in perpetuum a Papa collata, loco Tituli stet. *ibid.*

Abbatess Regulares consecrare valent Campanas, Calices, Pixides, Altaria, seu propria, sive alienæ Ecclesiæ. *art. 21. n. 426. & 427.*

Abbatess, alique Regulares exempti, quantumvis careant Animarum Cura, tenentur ad Generalibus sive Synodalibus Congregationibus ex causa gravi, eaque Regularibus ipsis Communi, interessendum. *art. 22. n. 196.*

Nomine Regularium ut sic in Odiosis non venit Abbas: quemadmodum in odiosis nomine Monialium ut sic non venit Abbatisa. *n. 377.*

Abbas defunctus. *v. Recuperatio.*

ABDICATIO.

v. Conservator.

ABSENS, ABSENTIA, ABESSE.

Longa, & diuturna absentia Morti æquiparatur: ut absentia dicitur Mortis Vicaria. *art. 11. n. 12.*

Regularis, brevi ad Monasterium reversus, non censetur aliorum divertisse. *art. 22. n. 283.*

Qui aliquantisper tantum absunt, nempe per duos, vel per tres menses, non videntur abesse, quia statim reversuri sunt. *n. 284.*

Abesse a Parochia. *v. Parochi Regulares.*

ABSOLVENS, ABSOLVENS.

In absolvendo, vel condemnando Administratores piorum locorum, etiam exemptorum, unicum votum habet Ordinarius; sicut ceteri Deputati: illudque debet numerari cum aliis, itaut major pars votorum absolvat, vel condemnet. *art. 22. n. 312.*

ABSOLUTIO, ABSOLVERE A CENSURIS, & PECCATIS.

Potest a censuris absolvere, qui per illas ligavit, ejusque Superior, vel Delegatus. *art. 19. n. 44.*

De quocumque Jure Regularium Conservator absolvit a Censuris, a se latis. *ibid.*

Regularium Conservator absolvit in foro fori ab excommunicatione; incurta per violentam

extractionem Reorum ab Ecclesia, vel Monasterio; aut Grangia Regularium. *n. 486.*

In foro Conscientie absolvit etiam a præfata excommunicatione Regularis Superior illius Ecclesiæ, vel Monasterii, & Grangie, cui per extractionem injuria, vel violentia facta est. *ibid.*

Quamvis Regulares denunciari possent ab Episcopis excommunicati, ubi delictum commiserint, cui excommunicatio annexa est; non proinde ab iisdem absolvi possent, sed a suis Superioribus. *art. 22. n. 488.*

Judex appellationis potest absolutionem imperiri, sed ad cautelam, vel ad effectum Agendi, vel ad Reincidentiam appellanti a nullitate, vel a delegatoria excommunicationis; modo tamen potestatem habeat absolute, & simpliciter absolvendi ab excommunicatione. *art. 34. n. 56.*

Eadem potestas requiritur ad absolvendum conditionate ab excommunicatione, quæ ad absolvendum absolute. *n. 57.*

Nulla est absolutio a peccatis, data ad cautelam, vel ad effectum Agendi, aut ad Reincidentiam, a Sacerdote, non potente absolute, & simpliciter absolvere. *n. 58.*

Quoad effectum tamen dicendi testimonium necessarium, potest Judex Ecclesiasticus, etiam si potestatem non habeat absolute, & simpliciter absolvendi ab excommunicatione, absolutionem excommunicato ad cautelam impertiri. *n. 59.*

Mortuo Delegato, qui excommunicavit, nemo absolvere potest, nisi Papa, aut ille, qui tali Delegato succedit in onere, & honore. *art. 38. n. 17.*

Absolutio ab excommunicatione propter percussorem Clerici, vel Religiosi, ab alio Religioso diversi Ordinis factam, confertur Religioso percussori, non ab Episcopo, sed a Regulari Præfato ejusdem Religiosi percussoris, etiam si percussio sit enormis. *art. 21. n. 316.*

Concurrente tamen Præfato Religioso percussori, ut condonet injuriam, & pœnam in satisfactionem definiat. Quamvis hic possit se remittere Præfato percussoris, ut percussorem absolvat, ipso non præfente. *n. 317.*

De licentia proprii Præfati potest Religiosus percussor ab excommunicatione per Episcopum absolvi; secus tamen sine tali licentia. *n. 318. & 319.*

Clericus Sæcularis, vel laicus, percussor Religiosi, per Episcopum absolvitur a censura, non per Regularem Prælatum Religiosi. Modo tamen debitam satisfactionem præmittat; illam exhibendo Religioni, seu Monasterio sive Præfato Religiosi percussori. *num. 320. & 321. v. Satisfactio, Pœna, Sicilia.*

ABUSUS.

Propter abusum Episcoporum suæ potestatis in Regulares, hi ab illorum jurisdictione per Apostolicam Sedem sunt exempti. *art. 22. n. 7.*

† acce-

ACCEPTANS, ACCEPTARE.

v. *Licentia, Utilitas.*

ACCEPTATIO MUNERIS CONSERVATORIS.

Legitime in Judicem Regularium Conservatorem electus, tenetur, munus acceptare, iusta aliqua non excusante causa, & quidem sub pena peccati mortalis. *art. 16. n. 1.*

Ac ad illud acceptandum potest per pœnas censurarum, Summo Pontifici reservatarum, coerceri. *n. 2. & 3.*

Pro omnibus Apostolicæ Sedis Judicibus, & Delegatis generale est, quod iusta non excusante causa, etiam inviti debeant commissionem suscipere. *ibidem*

Iusta excusante causa, potest Conservator electioni factæ, citra ullum peccatum, & pœnam, dissentire. *n. 4.*

Est autem huiusmodi iusta causa, si persona, in Conservatorem electa, satis non sit ad tantum onus ob senectutem, morbum, vel alias occupationes &c. *ibidem.*

An hæc causa debeat a Papa, vel ab Ordinario approbari? *ibidem.*

An peccet mortaliter, qui a tali onere curaret levi excusatione, vel precibus se subtrahere? *ibidem. v. Conservator.*

ACCESSORIUM.

Idem Juris debet esse in Accessorio, quod est in principali. *art. 34. n. 232.*

Accessorium sequitur Naturam sui principalis. *art. 19. n. 38.*

Est autem Accessorium, quod adjacens est alteri, seu quod necessarium, aut utile, aut connexum est cum principali. *n. 38.*

ACCUSANS.

Monasterium tenetur dare Monacho expensas necessarias ad litem, & suum Superiorem accusanti. *art. 21. n. 141.*

ACTA.

Acta primæ instantiæ sunt Citationes, Dilationes, Recusationes, Exceptiones, Petitiones, Responsiones, & Interrogationes, Confessiones, Testium depositiones, Instrumentorum productiones, Interlocutiones, Appellationes, Renuntiationes, Conclusiones, sententia &c. *art. 34. n. 236. v. Appellatio.*

Acta causæ. *v. Judex.*

ACTIO.

Actio, & passio non cadit simul in eodem subjecto. *art. 22. n. 275.*

Actio contra Jus, & quæ alteri damnum infert, est injuria manifesta. *art. 21. n. 95.*

ACTIO, AGERE IN JUDICIO.

Tripliciter de delictis agi potest in Judicio Criminaliter, Civiliter, & miste: Sicque triplex delictorum esse potest causa, Criminalis, Civilis, & Mista. *art. 24. n. 1.*

Agitur Criminaliter, & causa dicitur Criminalis, quando de Crimine ad publicam vindictam, & utilitatem principaliter agitur, etiam si pro eo pœna pecuniaria imponatur, nedum Fisco, sed etiam Parti applicanda. Agitur Civiliter, & causa Civilis est, quando ad privatam utilitatem principaliter agitur. Agitur demum miste, & causa dicitur Mista, cum actio Judicis partim ad publicam, partim ad privatam utilitatem dirigitur, & quidem æque principaliter. *n. 2. & 3.*

Exemplum triplicis hujusce actionis, & causæ. *n. 3.*

ACTOR, & CONVENIENS, REUS, & CONVENTUS.

Quinam sit Actor, & Conveniens, quinam vero Reus & Conventus in Judicio Conservatoris? *art. 3. n. 28.*

Eodem prorsus modo, quoad hoc discurrunt non pauci, quo de Actore, & Reo in Nuntiatione Novi Operis. *a n. 28. usque ad 33. inclusive.*

Sed videtur hodie definitum a Constitutione Gregorii XV. de Conservat. Injuriatum deferentem injuriam in Judicio, Actorem esse, & Convenientem: Injuriantem vero delatum esse Conventum, & Reum. *n. 34.*

Favorabiliores sunt partes Rei, quam Actoris. *art. 21. n. 78.*

ACTUS LIBERÆ FACULTATIS.

Actus liberæ facultatis, ut præscriptionem non potest inducere, ita neque renuntiationem. *art. 8. n. 11.*

Cum Lex non necessitet ad agendum, sed solum det ad agendum facultatem, non tollitur facultas per non usum. *n. 12.*

In Facultativis non datur præscriptio, neque tacita renuntiatio. *ibidem.*

Voluntariæ Tutelæ munera privilegiis nunquam derogant. *ibidem.*

ADJUNCTUS, SEU COLLEGA.

Potest Adjunctus, seu Collega alicujus Judicis in aliqua causa, statim, ac sibi commissio est præsentata, Conjudicibus inhibere, ne ulterius sine eo procedant in causa. *art. 30. n. 9.*

Ubi duo Conservatores, vel Conservator cum Delegato essent in solidum deputati; tunc si unus prævenisset alium, qui nihilominus cum eo, vel sine eo procedere vellet, posset præveniens inhibere prævento. *n. 10.*

Secus tamen, si præventus procedere vellet, eo quia foret impeditus præveniens; vel nollet, aut malitiose recusaret; vel ex aliquo iusto titulo præventus esset præferendus. *n. 10. & 11.*

ADMINISTRATIO, ADMINISTRATOR.

Regulares, administrationem habentes bonorum Monasteriorum Monialium, sibi Subjeotarum, tenentur singulis annis rationem administrationis suæ reddere Episcopo loci. *art. 22. n. 316.*

Potest Episcopus ex rationabili causa, Superiorem Regularem monere, ut Administratores præfatorum bonorum Monialium amoveat. *ibid.*

Regulares delinquentes circa administrationem bonorum Monialium ab Episcopo corriguntur, & puniuntur. *n. 291.*

ADMINISTRATORES HOSPITALIUM.

v. *Hospitalia, Hospitalarii Regulares.*

ADMINISTRATORES PIORUM LOCORUM.

Administratores piorum locorum, si, videntes se constrictos ad reddendam rationem suæ administrationis, appellent; licet admittatur appellatio, non propterea impeditur, aut suspenditur executio. *n. 312. v. Testis.*

ADMINISTRATIO SACRAMENTORUM.

v. *Sacramenta.*

ADOLESCENTIA.

Plena pubertas, seu adolescentia a XVIII. durat usque ad XXV. ætatis annum. *art. 10. n. 19.*

ADVENA.

Advena, qui manet intra Clausuram pro brevi, vel longo tempore, non acquisivit habitationem in Parochia, sed intra claustra. *art. 21. n. 485.*

Nullibi statutum est, quod Advenæ, & Forenses pro Sacramentis ad Matricem Ecclesiam accedere teneantur. *ibidem*

Advena

Advena intantum fit subditus Parocho, in quantum degit in aliqua domo, subjecta suæ Parochiæ. *n. 489.*

Advenæ, Vagi, & Peregrini, qui tempore Paschali extra Parochiam reperiuntur, sicut & Mercenarii, ac Locantes Operas suas ad tempus; quique, instante Communionis præcepto, proprium Parochum habent absentem, vel nequeunt Parochiam adire, neque petere licentiam a Parocho, possunt a Regularibus Eucharistiam in Paschate recipere. *n. 450.*

Quamvis teneantur postea, quam primum significare proprio Parocho, se communicasse: qui tamen nequit, illos ad iterum communicandum in Parochia cogere. *ibidem. v. Hospes.*

ADULTER. *v. Testis.*

ADVOCATUS.

Advocati Inquisitionis nequeunt censurari, nec aliis pœnis affici. *art. 26. n. 6. & 7. v. Licentia, Testis.*

ÆDIFICIUM.

Regularium Conservator impedit novam Ædificiorum erectionem prope Religiosorum, vel Monialium Conventus: aut in jam erectis Ædificiis novam fenestrarum aperitionem, ne Monachi, vel Monachæ inde videantur, & molestentur. *art. 21. n. 47.*

Olyssipone mandavit Rex, dirui, vel claudi januam Sæcularis Domus, ex qua Religiosi Tertiarii ejusdem Urbis intra Conventum videbantur, & inquietabantur. *ibidem.*

ÆGRITUDO.

De Jure Communi nulla est ægritudo, etiam morbifera, quæ Religiosam Professionem annullat: secus vero de Jure peculiari. Quod tamen non suffragatur, si ægritudo post emissam Professionem incurreretur: licet suffragetur, si ante ingressum in Religionem fuerit incurta. *art. 22, n. 369.*

ÆGROTI *v. Hospitalia.*

ÆTAS CONSERVATORIS.

Conservatores esse debent ætate, doctrina, & Probitate præstantes. *art. 10. n. 4.*

Erit Conservator præstans ætate, si illam habuerit, quam requirit qualitas, ei tribuens habilitatem ad hoc Officium, vel saltem munus Judicis. *n. 5.*

Canonici Cathedralis Ecclesiæ, quibus juxta dispositionem *Tridentini sess. 24. de refor. c. 12.* certus Ordo annexus non est, ut in Canonicos promoveri queunt in ætate XIV. annorum, ita & in Conservatores. *n. 15.*

Ubi Tridentina Dispositio recepta non est, ut ante illam poterat quivis, major septennio, Canonicus esse Ecclesiæ Cathedralis, ita & post illam: sicque potest talis Canonicus, septennio major, eligi in Conservatorem, sed non de potentia Principis Ordinaria, quia non pubes; sed extraordinaria ex certa scientia, qua dispensat cum Judice inhabili ratione impubertatis. *ibid.*

ÆTAS JUDICIS.

Judex dari potest ab inferiori in ætate XX. annorum, aut saltem XVIII. de consensu partium. *art. 10. n. 5.*

A superiori vero dari potest adultus; seu Pubes. *ibidem.*

ÆTAS AD DIGNITATES, & BENEFICIA ECCLESIASTICA REQUISITA.

Episcopus esse debet in ætate XXX. annorum, ut ad Episcopatum requiritur. *art. 10. n. 6.*

Archidiaconus, aliufve Dignitatem habens cum cura Animarum, debet XXV. ætatis annum attingere, ad curam animarum exactum. Vig-

simum tamen secundum simplex Archidiaconus, aliave Dignitas, & Personatus, talem curam non habens; ut ad præfatas Dignitates absque cura animarum requiritur. *n. 7.*

Abbas, seu Regularis, sive Sæcularis, Prior Conventualis, & Generalis Religionis, debent, ut ad tales Prælatias necessum est, XXV. annum attingere. *n. 8.*

Si per alium, quam per Priorem Conventualem, exerceatur cura, sufficiunt XX. anni. *ib.*

Vicarius Generalis Sede plena, aut vacante debet esse in ætate XXV. annorum, ad munus Vicariatus exacta. *n. 9.*

Archipresbyter debet XXIV. ætatis annum attingere; cum teneatur, saltem infra annum, Sacerdotium suscipere. *n. 10.*

Protonotarius, ut exigit munus suum, debet XX. annum peregrisse: nisi Filius, vel Nepos sit Principis, cui satis est, si XVII. annum peregerit. *n. 11.*

Referendarii Signaturæ Justitiæ XXV. ætatis annum habere debent, prout exigit munus suum. *n. 12.*

Dignitas, vel Personatus in Ecclesia Cathedrali, quibus certus Ordo annexus est, debet ætatem, ad illum ordinem saltem infra annum suscipiendum, requisitam habere. *n. 13.*

Canonicus Pœnitentiarius debet quadragesimum ætatis annum, ad munus Pœnitentiarum requisitum, habere. *n. 14.*

Canonici Cathedralis Ecclesiæ, quibus certus Ordo, saltem infra annum suscipiendus, annexus est, debent in ea ætate reperiri, ut infra annum valeant, talem ordinem suscipere. *n. 15.*

Canonici Cathedralis Ecclesiæ, quibus certus Ordo annexus non est, promoveri queunt in ætate XIV. annorum, ut ceteri simplices Beneficarii juxta *Tridentinum sess. 23. de reform. cap. 6. ibid.* Ubi Tridentina dispositio recepta non est, quivis major septennio esse potest Cathedralis Ecclesiæ Canonicus. *ibidem.*

Quod locum etiam habet in Commendatariis Prioratus Conventualis, vel Abbatiz Regularis; cum hujusmodi Commendæ habeantur hodie pro beneficiis simplicibus. *n. 16.*

Ad obtinendum beneficium simplex satis est XIV. annorum ætas, ubi citata *Tridentini* dispositio recepta est: & ætas septennii, ubi recepta non est. *ibidem.*

Ætas ad Dignitates, & Beneficia Ecclesiastica requisita, computari debet a die Nativitatis, non a die Baptismi. *n. 17.*

ÆTAS HOMINIS.

Ætates hominis septem distinguunt Juristæ: suntque Infantia, durans a Nativitate usque ad septimum annum inclusive. Puellaris ætas; seu Pueritia, sive Impubertas usque ad decimum quartum in masculis, & ad duodecimum in Feminis. Pubertas usque ad decimum octavum. Plena Pubertas, seu Adolescentia usque ad XXV. Juventus, seu Virilis ætas usque ad LX. Senectus usque ad LXXX. Decrepita tandem ætas, seu Senium usque ad C. *art. 10. n. 19.*

ÆTAS MATURA.

Religiosi maturæ ætatis dicuntur, si XL. ætatis annum compleverint. *art. 23. n. 381.*

Ætas XL. Annorum pro Confessionibus Mulierum excipiendis. *v. Pœnitentiæ Sacramentum.*

AFFICTATOR.

Coloni, seu Affictatores prædiorum Regularium sunt immunes a gabellis, tributis, Collectis &c. *art. 21. n. 238. & 239.*

† a

Vix

Vix contingere potest, quod Coloni graventur gabellis, quin indirecte graventur etiam Domini. *ibidem*.

Coloni Regularium tenentur solvere gabellam ex fructibus Collectis, si illos deferant de loco ad locum, aut eisdem alienent. *n. 240.*

Non tenentur tamen solvere gabellam fructuum, dum adhuc pendent ab Arboribus; aut nondum sunt efformati, sed dumtaxat sunt in flore. *numer. 241.*

AFFINIS, v. *Recusatio*,

ALIENATIO.

Nequeunt Regulares immobilia modici valoris, seu Terrulas alienare sine licentia, & decreto Ordinarii. *art. 22. n. 261.*

Siquis Monasterium ad alienandum manifeste compelleret, posset Conservator illud defendere, eo quod manifesta injuria fieret illi, *artic. 21. numer. 106.*

Non potest, neque debet Regularium Conservator, interponere decretum in Contractu alienationis, seu alterius obligationis a Monasterio contrahendæ. *n. 105. v. Locatio.*

ALIMENTA, ALERE.

Regularium Conservator cogit Monasterium, alias capax bonorum ad alimenta subministranda Monasterio diversi Ordinis, in quo suus Religiosus dyfcoulus ad agendam pœnitentiam est relegatus. *art. 21. n. 122. & 123.*

Non cogit tamen præfactum Monasterium, si bonorum incapax sit; cum teneatur alere Religiosum dyfcoulum in hoc casu Monasterium illud, in quod relegatur. *n. 124.*

Pater non tenetur alere filium, sua culpa discedentem. *n. 137.*

Religio nedum ex Charitate, aut Fidelitate, sed etiam ex Justitia tenetur, Religiosis suis alimenta suppeditare, necessaria videlicet ad victum, vestitum, habitationem, medicinas, sepulturam &c. *a n. 128.*

Et quidem large potius, & abundanter, quam parce, & diminute. *n. 132.*

Filiis debentur alimenta, proprio statui congruentia. *n. 129.*

Medicinæ sub nomine alimentorum continentur. *art. 21. n. 133.*

Sepultura etiam sub nomine alimentorum continentur. *n. 136.*

Religio non tenetur, alimenta præstare Religiosis Apostatis, & Fugitivis. *n. 137. & 138.*

Tenetur vero ad expensas, & alimenta, si Religiosus Apostata, vel Fugitivus ab alio caperetur, revocandus ad Monasterium. *n. 139.*

Sique ipsemet Apostata, vel Fugitivus, pœnitentia ductus, redeat. *n. 140.*

Vel si licite fugiat, & ex justa causa: ut, nimirum se præsentet Superiori. *n. 141.*

Si Monachus Apostata, vel Fugitivus, ratione morbi, aut senectutis, nequeat alimenta sibi comparare, tenetur illum alere Religio, non tamen ex Justitia, sed ex Charitate. *n. 142.*

ALTARE.

Altaria in Ecclesiis Regularium exemptorum visitare, non possunt Episcopi in vim Constitutionis Gregorii XV. [Inscrutabili] de *privil. exemptor.* *art. 22. n. 97.*

Regulares, non retinentes lampadem ante Altare Venerabilis Eucharistiæ, possunt ab Episcopo coerceri. *n. 133.*

Neque talis defectus suppletur, si forte Lampas diu noctuque ardeat in Choro e conspectu Altaris Majoris. *n. 134.*

AMICUS. v. *Recusatio*.

ANIMA.

Favore Animæ, & ad evitandum peccatum, imo, & ipsummet peccati periculum, ac scandalum, optime recedi potest a Regulis Juris. *art. 30. n. 17.*

ANIMAL.

Regularium Conservator procedere valet adversus Judicem laicum, demandantem capturam, & Carcerationem Coloni Regularium, seu Custodis Animalium eorundem, ratione damni, ab ipsis animalibus facti in pascuis alienis, absque dolo, sive etiam cum dolo ipsius Coloni, *artic. 21. numer. 178.*

Non tamen procedere potest adversus Judicem Ecclesiasticum, eandem capturam, & carcerationem demandantem. *n. 179.*

Regulares trahi nequeunt coram Judice laico, vel Ordinario loci ratione damni, in pascuis alienis illati a suis Animalibus. *num. 181. & 182.*

Regularium Conservator procedere potest, etiam adversus Detentores in carceribus Animalium Monasterii, propter damnum, ab iisdem in pascuis alienis illatum, si detentio sit omnino injusta: vel si justa; nolint Regularibus, satisfactionem promittentibus, sufficienti etiam præstita cautione, Animalia dimittere, donec realis fiat satisfactio. *ibidem.*

Nedum Personæ Regulares, earumque bona immobilia, sed etiam mobilia, inter quæ prædicta recensentur animalia, sunt a Judice laico, & Ordinario loci exempta, solisque Ordinis Prælati, & Conservatoribus subjecta. *a n. 182.*

An propter meram, & præcisam detentionem Animalium Regularium possit eorum Conservator, adversus Detentores censuris procedere, controversia est apud Doctores. *a n. 183.*

Non potest contra Animalia Regularium procedi, nisi contra eorundem Personam procedatur; cum Animalia sint de bonis Regularium, & bona sint accessoria Personæ. *n. 186.*

Causa, quamvis natura sua temporalis sit, ratione tamen Personæ Clerici, contra quam movetur, manet Ecclesiastica. *n. 187.*

Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari, non convenit. *n. 188.*

APOSTATA.

Apostatæ, & ejecti Episcoporum jurisdictioni subduntur. *art. 22. n. 187.*

Regulares, sine legitimo Superioris mandato, in scriptis obtento, a Conventu recedentes, etiam prætextu ad Superiorem majorem accedendi, ab Ordinariis locorum velut proprii Instituti Desertores puniri queunt. *n. 288.*

Apostata, ut valeat ob invalidam Professionem reclamare, debet, habitu reassumpto, ad Religionem redire. *n. 362.*

Quod si legitime ad redeundum esset impeditus, posset reassumpto habitu extra claustra audiri. *ibidem.*

Regularium Conservator, etiam attento Jure novissimo, revocat per censuras, & pœnas ad Religionem Apostatas, seseque ab obedientia subtrahentes. *art. 19. n. 20.*

Religio non tenetur alimenta præstare Religiosis Apostatis, & Fugitivis. *artic. 21. numer. 137. & 138.*

Tenetur vero ad expensas, & alimenta, si Religiosus Apostata, vel Fugitivus ab alio caperetur, revocandus ad Monasterium. *n. 139.*

Sique

Sique ipsemet Apostata, vel Fugitivus, pœnitentia ductus, redeat. n. 140.

Vel si licite fugiat, & ex justa causa: ut nimirum se præferat Superiori. n. 141.

Si Monachus Apostata, vel Fugitivus, ratione Morbi, aut Senectutis, nequeat alimenta sibi comparare, tenetur illum alere Religio, non tamen ex Justitia, sed ex Charitate. n. 142.

APOSTOLI. v. *Appellatio.*

APPARENS, APPARERE.

Non apparere, & non esse, paria sunt, art. 21. num. 546.

APPELLATIO.

Appellatio quid sit? art. 34. n. 1. & 2.

Non potest interponi appellatio a Judice Inferiori ad æqualem; nam par in parem non habet imperium; & multo minus a Superiore ad Inferiorem. n. 3.

Judex Inferior, a quo fit appellatio, *Judex a quo appellari consuevit*: quemadmodum Judex Superior, ad quem appellatur, *Judex ad quem*, vel *Judex appellationsis*. *ibid.*

Appellatio nedum ratione gravaminis injuste illati, sed etiam probabiliter inferendi, seu Judicialiter, sive extrajudicialiter conceditur, num. 4.

Appellatio quo ad substantiam est de jure Naturæ; quo ad formam, & solemnitates est de jure positivo. n. 5.

Appellatio inducta est, tum ut gravamen injustum removeatur; tum ut læsus ex propria Ignorantia, vel negligentia damnum non sentiat: tum demum ut unius Judicis iniquitas, vel Imperitia ab alio corrigatur. n. 6.

Appellatio est duplex: Judicialis, & Extrajudicialis, & quid utraque sit? n. 7.

Appellatio Judicialis, & Extrajudicialis differunt inter se, & quomodo? n. 8. & 9.

Judicialis proprie est appellatio, secus tamen extrajudicialis. n. 8.

In Materia odiosa pœnali sub nomine Appellationis Extrajudicialis Appellatio non comprehenditur. *ibid.*

Appellatio Judicialis subdividitur in eam, quæ fit ab Interlocutoria, & in eam quæ a Sententia definitiva. n. 10.

Et utraque potissimum quadrifariam discrimina- tur inter se. n. 11.

Appellatio a definitiva fieri potest incontinen- ti seu stante pede, & viva voce: in scriptis ta- men fieri debet appellatio ab Interlocutoria. *ibid.*

In illa non est necesse, causam gravaminis in specie exprimere, secus in hac. n. 12.

Appellatio a definitiva ex novis probationibus Justificari potest; secus tamen Appellatio ab Interlocutoria. n. 13.

In prima locum habet beneficium juris [non deducta deducam, non probata probabo] & quo- modo? non tamen in secunda. *ibid.*

Appellatio a definitiva semper proponi potest; non sic appellatio ab Interlocutoria, nisi vim habeat definitivæ, vel ejus gravamen, per appellatio- nem a definitiva reparari non possit. n. 14.

Gravamen per sententiam definitivam irrepara- bile exemplificatur. *ibid.*

Appellatio seu Judicialis, sive Extrajudicialis ab Interlocutoria, vel a definitiva, alia est rationa- bilis, seu legitima; Frustratoria alia; alia Frivola inanis, & levis; & quænam unaquæque sit? num. 15.

A Sententia definitiva potest regulariter appella- ri; nen tamen ab Interlocutoria, nisi vim ha-

beat definitivæ; vel damnum irreparabile conti- neat. n. 42.

Regulariter omnes possunt appellare. n. 43.

Appellatio est quædam defensionis species. *ibid.*

Defensio est de jure naturæ, & neque diabolo deneganda. *ibid.*

Appellans non facit Injuriam Judici a quo, sal- tem non tantam, ut injuste gravato impediatur appellatio. n. 44.

Qui utitur Jure suo nemini facit Injuriam. *ibidem.*

Potest ab eadem sententia utraque pars appel- lare. n. 45.

Ut petere potest in întegrum restitui. *ibid.*

Appellare possunt ii omnes, quorum interest, vel quibus mandatum est; vel qui negotium ali- quod gerunt, quod mox ratum reus habeat. nu- mer. 45.

Pater, aut Mater ratione affectionis appellare possunt in causa deserta Filii. *ibid.*

Procurator in causa sui principalis, & alieni ne- gotii gestor; dummodo id Dominus mandaverit, vel postea ratum habuerit. *ibid.*

Tutor, & Curator nomine pupilli & mino- ris. *ibid.*

Fidejussor ex Sententia lata contra Principalem debitorem. *ibid.*

Episcopus pro suo Clerico, Abbas pro suo Mo- nacho, Civitas pro Cive, Dominus pro Subdito. *ibidem.*

Quilibet tertius appellare potest contra Senten- tiam; si per eam aliquod sibi censeat præjudicium obventurum. n. 47.

In causa, pluribus communi, etiam Crimina- li, potest unus appellare, ceteris non appellanti- bus. n. 48.

Appellatio unius alteri prodest, si communi ju- re juventur. *ibid.*

Qui gravati non sunt, & quorum non interest, appellare non possunt. n. 49.

Secus tamen in causa Sanguinis, ne sanguis in- noxius effundatur. *ibid.*

Quilibet licet provocare pro eo qui ad suppli- cium ducitur, etiam eo invito. *ibid.*

Appellare potest Judicialiter excommunicatus; non tamen extrajudicialiter. n. 50.

Excommunicatus ante absolutionem, saltem con- ditionatam ad cautelam, ad effectum agendi, vel ad reincidentiam, potest de nullitate excommuni- cationis Judicialiter appellare; quemadmodum a declaratoria Excommunicationis. Nequit tamen de Excommunicationis injustitia, nisi prius absol- utionem præfatam obtineat, appellare. num. 51. 54. 55. & 60.

Excommunicatio nulla est si feratur a Judice incompetente, vel excommunicato non tolerato: aut contineat errorem intolerabilem; vel si contra tenorem Privilegiorum, aut post legitimam appel- lationem feratur. n. 52.

Judex Appellationis potest absolutionem imper- tiri vel ad cautelam, vel ad effectum agendi, vel ad reincidentiam appellanti a nullitate, vel a decla- ratoria Excommunicationis, modo tamen potesta- tem habeat absolute & simpliciter absolvendi ab Excommunicatione. n. 56.

Quotquot possunt Appellare, non nisi in casibus in quibus sunt injuste gravati, vel probabiliter gra- vandi, appellari valent. n. 62.

Appellationis fundamentum est gravamen Inju- stum. *ibid.*

Dantur nonnulli casus, in quibus jura prohi- bent appellare: & quinam hi sint. n. 63.

Quam-

Quamvis etiam in his casibus aliquando liceat Appellatio. *n.* 64.

Ob Scelus prohibetur quis appellare, quando de eo convictus est, & confessus: secus quando de scelere non ita constat. *n.* 65.

Interest Reipublicæ, quod Crimina non maneant impunita. *ibidem.*

Ratione sceleris prohibiti appellare sunt Inignes Latrones, seditionum Concitatores, vel duces factionum, Condemnati Crimine falsæ Monetæ, aut læsæ Majestatis divinæ seu hæresis, vel de raptu Virginis, aut pro delicto publico, seu Fiscali, quoties Fiscus certat non de lucro captando sed de damno vitando; vel pro delicto personæ privatæ, aut Officialis alicujus Judicis patrato in officio. *ibidem.*

Excellentia Supremi Judicis Papæ videlicet, Concilii Generalis, Imperatoris, Regis &c. impedit appellare. *n.* 66.

Pactum appellare vetat eos, qui in Judicio transegerunt. *n.* 67.

Item qui causam per Juramentum voluntarium, aut Judiciale terminarunt, vel tacite, aut expresse appellationi renuntiarunt, appellare non permittuntur. *ibidem.*

Arbitrium quo nimirum Litigatores prætermisso Judice Ordinario, in Arbitrum voluntarium compromiserunt, impedit appellationem, nisi manifestam iniquitatem contineat, per partes non remissibilem. *n.* 68.

Fatalia non observata appellationem imposturum non permittunt. *n.* 69.

Quando *dilatatio nulla* datur appellare non licet. *n.* 70.

Clausula *Appellatione remota*, appellationem removet remissive. *n.* 70.

Appellatio non admittitur, si res notorste constat notorietate videlicet facti. *n.* 72.

Notorium dicitur factum illud, de quo constat vel per evidentiam rei, quæ nulla potest tergiversatione celari: vel per propriam ipsiusmet rei Confessionem in Judicio factam sponte, non metu gravi, aut vi tormentorum: vel per sententiam condemnatoriam, a qua non fuit appellatum, vel per testes idoneos, aliasque legitimas probationes, quibus nihil opponi valeat, sitque jam in causa conclusum. *n.* 73.

In dubio locum habet appellatio. *n.* 74.

Admittitur appellatio, si in ipsa de facto notorio exprimat causa. *n.* 75.

Qui hominem occidit in conspectu Populi, si in appellatione dicat, se occidisse in sui defensionem appellare potest. *ibidem.*

In Notoriis etsi nequeat appellari quo ad effectum suspensivum, potest quo ad devolutivum. *ib.*

Appellatur a declaratione notorii; & si non ab ipso facto notorio. *ibidem.*

Judex a quo si deferat appellationi debet cogere Appellantem, ut intra terminum a se præfixum prosequatur, appellationem, vel eo elapso spondeat coram se. *ibidem.*

Correctio legitima impedit appellationem Clericis Sæcularibus, & Regularibus. *n.* 76.

Nisi modus excedatur. *n.* 79.

Contemptus seu contumacia illius, qui tribus edictis vel uno pro tribus peremptorio legitime per Judicem citatus, & non impeditus, venire contemnit, ipsum a sententia contra se lata appellare non finit. *n.* 80.

Possessio, seu Sententia lata in possessorio non admittit appellationem de Jure Civili, secus tamen de jure Canonico. *n.* 81. & 82.

Sed inter jus Civile & Canonicum quo ad hoc nullam esse differentiam, contendit nemo. *n.* 83.

Jus *clarum* prohibet appellare cum neminem gravet. *n.* 84.

Executio Sententiæ, quæ transit in rem Judicatam, vel secundum jus clarum lata fuit, appellationem non admittit. *n.* 85.

Secus tamen si executor modum executionis excedat; vel timetur probabiliter excessurum. *ibidem.*

Potest in executione sententiæ modus excedi vel per hoc quod fiat executio in alia re quam in sententia contenta: vel quod Ordo executionis invertatur, quia executor procedat via Ordinaria, & cum cognitione causæ, vel per hoc, quod sententiam non exequatur in mobilibus prius quam in immobilibus: vel quod tempus, datum condemnatis ad solvendum, minuatur: vel quod sine citatione ab executione incipiat. *n.* 86.

Res minima; saltem spectatis specialibus locorum statutis, appellationem non admittit. *n.* 87.

De Jure tamen Canonico, etiam in causis minimis admittitur appellatio, & fortassis etiam de jure Civili. *n.* 88.

Res longius ab ea trinam non admittit appellationem ab eadem sententia, seu definitiva, five interlocutoria, & super eodem articulo. *n.* 89.

Si tertia Sententia novum gravamen inferat quod aliæ Sententiæ non intulerunt, ab hoc novo gravamine permittitur appellatio. *ibidem.*

Quamvis ab eadem, & super eodem articulo non liceat ter appellare, licet tamen ter, & pluries, immo toties quoties super diversis articulis etiam ejusdem causæ. *n.* 90.

Trina appellatio ab eadem sententia & super eodem articulo prohibita est, seu de cetero interpositam illa fiat, five successive. *n.* 91.

A Supremo Principe non de potentia Ordinaria, sed per viam Privilegii, & ex certa scientia concedi potest. *n.* 92.

Loco tertiæ appellationis potest remedium nullitatis sententiæ intentari. *ibidem.*

Vel supplicari Principi, aut Revisio intentari. *ibidem.*

Vel restitutio in integrum. *ibidem.*

Clausula *appellatione remota* apponi solet a Principe dumtaxat Supremo Ecclesiastico, vel Sæculari, non ab Inferiore, nequidem a legato de latere, nisi id specialiter concedatur. *n.* 93.

Per hanc clausulam nedum appellatio Frivola & Frustratoria prohibetur, sed quævis alia quæ a Jure non indulgetur expresse. *n.* 94.

Clausula & dispositio, quantumvis odiosa, & exorbitans a Jure communi, si nihil operetur non est stricte interpretanda. *ibidem.*

Contractus stricti Juris late est intelligendus si alias nullum habeat effectum. *ibidem.*

A gravamine notorio & manifesto potest appellari, quantumvis causa cum clausula *appellatione remota* fuerit commissa. *n.* 95.

Appellatio expresse permittitur non obstante dicta clausula; ubi Judex denegat Spoliato restitutionem Spolii; sicut & cum delegatus est consanguineus ejus, qui literas impetravit, vel ejusdem fuit Advocatus in eadem causa, vel ex alia ratione suspectus est; nec non quando citatus non potest accedere tutus ad locum Judicii, & hæc exceptio recusetur a Judice cum in his casibus gravamen notorium, & manifestum videatur. *ibidem.*

Princeps cum dicta clausula causam committens existimat, Judicem non injuste gravaturum. *ibidem*.

Secus, citra iniquitatem non posset cum tali clausula causam committere. *ibidem*.

Nedum fieri potest Appellatio, quando jura illam expresse concedunt, non obstante clausula *Appellatione remota*; verum etiam quando expresse appellationem in univsum indulgent, licet non exprimat quod Appellatio sit remota. *n. 96.*

Quamvis a Sententia valeat appellari, nulla in specie expressa causa gravaminis; ubi tamen dicta clausula apposita est, non admittitur appellatio etiam justa nisi prius exprimat causa gravaminis. *n. 97.*

Judex a quo datus sub dicta clausula, potest non obstante appellatione suam sententiam exequi nisi prius Judex ad quem illi, ne exequatur, inhibeat. *n. 98.*

Tenet excommunicatio lata in Contumacem a Judice dato sub hac clausula, post appellationem illius, modo ea appellatio expresse non approbetur a Jure. *ibidem*.

Judex a quo, Virtute talis clausulæ, extra casus in jure expressos, si non deferat appellationi, non punitur. *n. 99.*

Innovata post interpositam appellationem, virtute talis clausulæ, nequeunt per viam nullitatis revocari, sed tantum per viam querelæ. *n. 100.* Appellatio virtute talis clausulæ, jurisdictionem Judicis a quo non suspendit. *n. 101.*

Rescriptum posterius non revocat prius, datum sub hac clausula, nisi prioris rescripti, & hujus clausulæ expressam fecerit mentionem. *n. 102.*

Clausula *Appellatione remota* apposita in commissione causæ, plures articulos inter se connexos continentis, in quacumque rescripti parte fuerit sita censetur omnes, & singulos articulos comprehendere. *n. 103.*

Inter se connexa diverso jure censi non debent. *ibidem*.

Apposita in delegatione causæ, plures articulos non connexos continens, si in medio rescripti sita sit ad solos præcedentes articulos extenditur: si in fine ad omnia & singula, in dispositione contenta refertur. *n. 104.*

Contra Sententiam Judicis, dati cum dicta clausula injuste gravatus potest appellare dummodo prius exprimat causam gravaminis. *num. 105.*

Princeps per oppositionem dictæ clausulæ non aufert gravato penitus appellationem; quæ est de jure naturæ, sed nulla prius allegata causa gravaminis. *ibidem*.

Clausula *appellatione remota*, non tollit appellationem, quoties incontinenti quis paratus est docere de justa, & legitima causa appellandi. *ibidem*.

Contra Sententiam Judicis, dati cum dicta clausula competit gravato remedium nullitatis sententiæ. *n. 106.*

Sicut & Supplicationis, sive Revisionis, & restitutionis in integrum. *n. 107. & n. 108.*

Restitutio in integrum permittitur adversus sententiam inappellabilem sive, ex natura causæ, sive ob excellentiam Judicis, aut ex commissione sub clausula *appellatione remota*. *ibidem*.

Appellatio est species defensionis adversus injuriam Judicis. *n. 109.*

Et remedium ad præsidium innocentiae, & ad iniquitatem Judicantium, vel Imperitiam cor-

rigendam. *ibidem*.

A quolibet Judice, seu Ordinario, sive delegato potest appellari. *ibidem*.

Nisi tamen gravatus ante sententiam professus fuerit se a Judice non provocaturum in Judicio. *n. 110.*

Vel pactum iniisset cum Adversario de non appellando, quia stante tali professione, & pacto nequit appellari. *n. 111.*

Vel nisi Judex a quo foret Episcopus, Judicans inter Laicos ex prorogatione Jurisdictionis circa causam civilem. *n. 112.*

Vel dictus Judex a quo foret Arbitrarius compromissarius. *n. 113.*

Aut supremus Princeps. *n. 114. 115. & 118.*

A Sententia Papæ ad futurum Generale Concilium appellantes excommunicationem incurrunt in Bulla Cœnæ Domini. *n. 115.*

A Concilio Generali legitime congregato, & a Pontifice approbato appellari non potest. *n. 116.*

Neque a Sacra Congregatione Cardinalium. *n. 117.*

Neque a Principibus Inferioribus, a quibus per speciale privilegium appellare vetitum est. *n. 119.*

Neque ab Electoribus Sacri Romani Imperii, *ibidem*.

Appellatio interponenda est gradatim ad Judicem proximum superiorem ejus, a quo appellatur, non autem ad remotum omisso medio proximo. *n. 120.*

Ad Papam tamen potest appellari omisso medio ex toto orbe in causis Ecclesiasticis, & Spiritualibus: sicut & in temporalibus ab iis qui temporali Papæ Jurisdictioni subduntur. *n. 121.*

Solus Papa est Ordinarius omnium Ordinariorum, habetque potestatem concurrentem cum Omnibus Judicibus inferioribus. *ibidem*.

A subdelegato tamen Delegati Papæ, qui non in totum subdelegavit, non potest ad Papam, sed ad delegatum Subdelegantem appellari. *n. 122.*

In Gallia, & in Belgio nequit ad Papam omisso medio, appellatio interponi. *n. 123.*

Quemadmodum in Sicilia, ubi causæ omnes debent Judicari, & extraregnari non possunt.

Eaque de causa concessum fuit Siciliae Tribunal Apostolicæ legationis, seu Regiæ Monarchiæ. *ibidem*.

De Consensu partium possunt causæ extra Siciliae regnum deferri: quemadmodum ubi deberet Superioris auxilium per viam querelæ, & recursus implorari; vel Justitia denegaretur. *n. 123.*

Si declaretur ab Ordinario Siculus excommunicatus excommunicatione soli Papæ reservata, ut servetur Privilegium Siciliae, debet ad Papam per viam appellationis recurri, fierique supplicatio, ut committatur cognitio causæ alicui, in Regno esistenti cum potestate absolvendi (si opus fuerit) appellantem. *ibidem*.

Ad Legatum Papæ omissis mediis appellari potest in ejus Legatione, seu Provincia. *num. 124.*

Legatus Papæ, qui est Nuntius, licet sit Judex appellationis in locis exemptis, non debet tamen appellationes Regularium admittere, sed illas gradatim Superioribus suis cognoscendas relinquere. *n. 125.*

Ad Patriarcham immediate institui potest Appellatio. *n. 126.*

A subdelegato in totum ad primum delegantem appellatur: secus si subdelegatus sibi aliquid de jurisdictione reservavit. *n. 127.*

A Vicario generali Episcopi non appellatur ad Episcopum, sed ad Superiorem Episcopi non obstante Consuetudine in oppositum. *n.* 128.

Idem est Tribunal Episcopi & Vicarii Generalis. *ibidem.*

A Vicario tamen Episcopi foraneo, & Delegatis Episcopi etiam ad universitatem causarum ad Episcopum appellatur; cum non idem sed diversum Tribunal constituent. *n.* 129.

Valet appellatio ad Superiorem remotum omisso medio, ubi id admittit consuetudo. *n.* 130.

Idem procedit ratione Privilegii, cum privilegium, & consuetudo æquiparentur. *n.* 131.

Huiusmodi privilegium appellandi ad Superiorem, omisso medio habent Scholares, Viduæ, Pupilli, aliæque Personæ miserabiles. *ibidem.*

Immo hæc possunt etiam in prima instantia Principem adire. *ibidem.*

Potest ad Superiorem appellari, quando Judex intermedius est inhabilis, puta quia est excommunicatus, hæreticus, suspensus, &c. *n.* 132.

Aut cum est suspectus, sicque recusatus, vel absens, longo impedimento detentus, aut denegat Justitiam: vel sponte causam ad Superiorem remittit. *ibidem.*

A Sententia Arbitrorum, litigantæ Episcopo cum suo Clerico, appellandum est ad Papam omisso medio. *n.* 133.

Appellatio ad Superiorem omisso medio facta per errorem subsistit, donec contra eam excipiat Adversarius. *n.* 134.

Quemadmodum tenet appellatio facta omisso medio, ad Superiorem contra quem non excipit pars adversa, cum hoc ipso, quod non excipiat, censeatur in appellationem consentire, & Jurisdictionem illius Superioris in se ipso facto ac tacito suo consensu prorogare. *n.* 135.

Appellatio coram Judice, qui Sententiam tulit ne amplius immisceat se in causa, proponenda est. *n.* 136.

Si plures infimul Judices sententiam tulerint, coram Omnibus simul, vel separatim coram Singulis aut majori ipsorum parte proponi debet. Quod si id non possit, coram eo, vel iis cujus vel quorum copia haberi potest, facta tamen protestatione. *n.* 137.

Quod si nullius Judicis a quo copia haberi queat; coram Judice ad quem fieri debet Appellatio, modo tamen deinde Judici a quo ea intimetur. *ibidem.*

Si Neutrius Judicis copia haberi possit; coram viris honestis, aut una saltem persona authentica, puta Notario, adhibitis ei Testibus appellatio proponenda cum protestatione, quod Appellans coram Judice a quo appellare volebat, sed ejus copiam habere non potuit. *n.* 138.

Volens appellare, & injusto metu cadente in virum constantem impeditus; si coram Judice a quo; vel in ejus defectu coram viris honestis intra decemdiem protestetur, se velle appellare &c. sed non audere: idque se coram ipsis protestari, hoc ipso intelligitur appellasse. *n.* 139.

In casibus in quibus coram aliis, quam Judice a quo proponatur Appellatio; ea deinde ipsimet Judici a quo semper debet intimari. *n.* 140.

Copia Judicis tunc haberi censetur cum in publico sui copiam fecerit. *ibidem.*

Sufficit quod Judex a quo perquiratur in loco publico, nec est in horto, aut villa suburbana ab appellare volente requirendus. *ibidem.*

An valeat appellatio generalis & irrestricta super omni causa, vel gravamine, quod adver-

fus appellantem quovis tempore moveri, & contingere, queat. *n.* 141.

Subsistit tamen appellatio generalis, sed restricta, ad unam determinatam causam, puta super omni gravamine quod in una determinata causa inferri potest. *ibidem.*

Appellatio ab interlocutoria, vel gravamine extrajudiciali fieri debet, exprimendo causam in specie. *n.* 142.

Non sufficit si causa exprimat in genere, vel generaliter per relationem ad Acta. *ibidem.*

Sufficit tamen, si proponatur per relationem ad certam actorum partem, in qua diceretur; apparere de gravamine. *ibidem.*

Quemadmodum satis est; si dicatur [appello quia non attendistis exemptionem pacti, de qua constat ex Actis.] *ibidem.*

Appellatio ab interlocutoria, habente vim definitivæ, non debet fieri, exprimendo causam gravaminis in specie. *n.* 145.

Sententia interlocutoria, habens vim definitivæ secundum Naturam definitivæ regulatur. *ibidem.*

Uti appellatio a definitiva facta incontinenti fieri potest viva voce; ita & appellatio ab Interlocutoria habente vim definitivæ. *ibidem.*

In causis, ubi summariter proceditur, ac de plano Appellatio ab Interlocutoria subsistit, etiam si expressa non fuerit causa gravaminis. *n.* 146.

Quemadmodum subsistit, quando causa gravaminis consistit in mero Jure. *n.* 147.

Et quando antea non opposita causa gravaminis in ipsa appellatione ab Interlocutoria exprimitur postea infra decemdiem. *n.* 148.

Vel si de consuetudine aliter sit receptum. *n.* 149.

Aut quando, nemine excipiente Judex deferat appellationi ab interlocutoria, causam in specie non exprimente. *n.* 150.

Appellatio a definitiva non debet necessario causam appellationis in specie exprimere. *n.* 151.

Si fiat incontinenti, satis est dicere (Appello) *ibidem.*

Ratio disparitatis inter appellationem a definitiva, & Interlocutoria quo ad hoc. *ibidem.*

Appellans a definitiva tenetur exprimere causam appellationis in omnibus casibus, in quibus a jure, vel ab homine per clausulam *Appellatione remota* prohibitum est appellare. *n.* 152.

Sicuti eam causam exprimere debet appellans ab executione Sententiæ definitivæ. *n.* 153.

Et tertius propter suum interesse appellans a sententia definitiva. *n.* 154.

Appellatio ab Interlocutoria, vel gravamine extrajudiciali ad Papam, vel Judices inferiores proposita necessario fieri debet in scriptis. *n.* 155.

A definitiva vero vel Interlocutoria, vim habente definitivæ, sicut & in causis summariter, & de plano, si fiat incontinenti fit viva voce & sufficit dicere (Appello) *n.* 156.

Si fiat ex intervallo, intra decemdiem facienda est, & per libellum appellatorium, in quo contineatur persona appellantis Judicis a quo, & sententia a qua appellatur. *ibidem.*

Non tamen necessario contineri debet Personæ adversarii; licet melius sit, quod contineatur. *ibidem.*

Ad appellationem necessaria non sunt verba formalia; cum fieri queat æquivalentibus; immo melius per ipsum factum. *n.* 157.

Plus est facto provocare quam verbis. *ibidem.*

Dummodo ferventur ea, quæ ceteroquin ad appel-

appellationem requiruntur. *ibidem*.

Facta jam appellatione, petendi sunt Apostoli, ne appellatio efficiatur deserta. n. 158.

Apostoli in proposito, qui & unde dicantur? num. 159.

Apostolorum hujusmodi quinque sunt species; quorum tres dantur in Judicio; idcirco Judiciales appellantur, scilicet dimissorii, Reverentiales, & Refutatorii: duæ extra Judicium ideoque extrajudiciales dicuntur, suntuque Conventionales, & Testimoniales. n. 160.

Apostoli dimissorii, Reverentiales, & Refutatorii; qui & quomodo dentur? n. 161. 162. & 163.

Non obstant quod appellatio per Judicem a quo, non fuerit admissa, nequit is procedere ad executionem sententiæ. n. 164.

Appellatione interposita, sive recepta sit, sive non, medio tempore nihil novari oportet. *ibid.*

Judex a quo deferens appellationi ab Interlocutoria, vel gravamine extrajudiciali abdicat a se jurisdictionem, & causam transfert in superiorem. num. 164.

Unde poterit Judex ad quem, si velit, in causa procedere, etiam si appellationem frivolam, & frustratoriam esse cognoverit. Secus si Judex a quo non deferat appellationi. n. 165.

Apostoli Conventionales, & Testimoniales qui? num. 166. & 167.

De Jure communi necessario petendi sunt Apostoli ab appellante; nedum a definitiva, sed etiam ab Interlocutoria, & dandi necessario a Judice a quo. n. 168.

Si non petantur, censetur Appellans appellationi suæ renuntiasse. *ibid.*

Si denegentur, aut intra tempus a lege præfixum non concedantur, de Jure Civili Judex a quo subjacet multæ in causis Civilibus; de jure tamen Canonico punitur pœna arbitraria: In causis vero Criminalibus deponitur. *ibid.*

Si post denegatos, aut opportune non datos Apostolos, Judex a quo procedat in causa, processus nullus erit, etiam si aliunde de jure valeat. *ibid.*

Et appellans absque Apostolis potest suam appellationem proficere. *ibid.*

De Jure peculiari in nonnullis tribunalibus Apostolorum petitio in usu non est; Et quid loco illius fiat? n. 169.

Apostoli hodie intra triginta dies petendi & exhibendi sunt. n. 170.

Olim intra quinque dies peti debebant. n. 171.

Apostoli petendi non sunt, quando appellatur a gravamine extra Judicium, & non per Judicem, sed aliunde illato, ut in electione; cum non adsit, qui illos dare valeat, aut teneatur. n. 172.

Melius tamen est, etiam tunc Apostolos petere sub conditione, si adsit qui illos dare possit. *ibid.*

Apostoli congruo loco, & tempore, instanter, & sæpius saltem uno Contextu, viva voce, vel in scriptis, & sumptibus Appellatoris petendi sunt. num. 173.

Alioquin appellans censetur suæ appellationi renuntiasse. *ibid.*

Satis non est Apostolos petere a Judice dum equitat, vel transit per viam. n. 174.

Neque de nocte, vel hora prandii, aut auditiois Missæ aliove tempore incongruo. *ibid.*

Non sufficit, Apostolos leviter tantum, aut semel dumtaxat expetere. n. 175.

Olim interpolatis, seu renovatis vicibus petebantur, hodie uno, eodemque contextu sæpius, & instanter postulantur. n. 176.

Apostoli consultius petuntur in scriptis, quam viva voce. n. 177.

In Scriptis dandi sunt a Judice. *ibid.*

Non alterius, sed ipsius appellatoris sumptibus Apostoli petendi, & Judici ad quem præsentandi sunt. n. 178.

Judex a quo potest, appellanti una cum exhibitione Apostolorum præfigere terminum, illos præsentandi, adeo ut alioquin appellatio efficiatur deserta. n. 180.

Utroque Jure tempora sunt appellationibus definita, juxta quæ debet incohari, & terminari causa appellationis; alias appellatio censetur deserta. num. 181.

Prædicta tempora dicuntur *fatalia* a *Fato*, sive morte, quam inferunt appellationi, nisi intra ea fiat, & terminetur. *ibid.*

Tria communiter recensentur prædicta tempora seu fatalia. n. 182.

Tempora seu fatalia appellationis interponenda, etsi fuerint olim duo, vel tres dies; nunc sunt decem dies. n. 183.

Decemdiem hoc computandum ab hora lata sententiæ; vel illati gravaminis, hujusque scientiæ. *ibidem*.

Currit de momento in momentum. *ibid.*

Estque continuum ita, ut neque per ferias solemnes intermedias interrumpatur. *ibid.*

Notarius in appellationis instrumento non solum diem, sed etiam horam appellationis apponere debet ut sciatur, an & quando decemdiem sit elapsum. *ibid.*

Tempora seu fatalia petendi Apostolos etsi de jure antiquo fuerint quinque dies, de jure novo sunt triginta a die interpositæ adversus Judicem a quo appellationis. n. 184.

Tempora seu fatalia appellationem introducendi; præsentandique Apostolos coram Judice ad quem de jure Civili quondam fuere sex menses; hodie saltem de jure Canonico, sunt arbitraria Judici a quo. n. 185.

Judex a quo debet terminum præfigere intra quem appellatio Superiori præsentetur, alioquin habeatur pro deserta. *ibid.*

Tempora seu fatalia proficendæ ac terminandæ appellationis, sunt integer annus a die interpositæ appellationis computandus. n. 186.

Et ex justa causa, puta legitimi impedimenti biennium. *ibid.*

Si, impedimento cessante, appellationem suam gravatus intra tale tempus non proficatur ac terminet, ea habeatur pro deserta. *ibid.*

Stante legitimo Impedimento proficendi, terminandique infra annum, vel biennium causam appellationis; conceditur appellanti tertius annus per Restitutionem in integrum. n. 187.

Hujusmodi restitutio fieri potest per Judicem pronuntiando: [quia appellans tali facto fuerit impeditus, ideo ipsum restituimus.] *ibid.*

Sex recensentur hujusmodi justæ causæ seu Impedimenta proficendæ & terminandæ appellationis intra annum immo & biennium. n. 188.

Infirmitas, vel inopria appellantis, aliæve impotentia, vi cujus nequit infra annum vel biennium appellationem proficere, & terminare est justa causa ad concedendum biennium, vel triennium. n. 189.

Quemadmodum si appellatus per se, vel per alios; aut frustratorias appellationes interponendo; impediatur ne appellator infra annum vel biennium causam appellationis absolvat. n. 190.

Est etiam hujusmodi justa causa dilatio ex mutuo appellantis, & appellati consensu, ut si uter-

† † que

que peregrinationem faciat vel in Arbitros committat. n. 191.

Judex ad quem, si deprehendat, periculum ex ea dilatione imminere præcipere potest, ut in appellatione procedatur, & post tale præceptum incipit currere tempus. n. 192.

Periculum ex dilatione imminet quando causa est de Electione vel de Matrimonio &c. *ibid.*

Partes mutuo consensu possunt, tempus a jure statutum, prosequendi, & finiendi appellationem, non solum suspendere, sed etiam prorogare ultra biennium, ad triennium, quadriennium &c. n. 193.

Possunt etiam partes pacisci, ut nullam servetur fatale. *ibid.*

Si Judex ad quem noluerit, vel ob infirmitatem non potuerit appellatum audire, vel alia de causa tam cito causam appellationis cognoscere, & expedire, concedi potest appellanti biennium; immo & triennium. n. 194.

An tunc necessaria sit Appellantis protestatio, quod nec per se, nec per adversarium suum stet, quominus procedatur in causa? *ibid.*

Si Tertius, vel Procurator negligens fuerit tempore debito, appellationem prosequi; non datur secundus annus appellanti, & multo minus Restitutio in integrum; sed actio ad interesse contra Procuratorem, vel alium Impedientem rata manente sententia lata. n. 195.

Si Procurator satis non sit ad solvendum interesse, tunc datur Appellanti Restitutio in integrum adversus lapsum fatalem. *ibid.*

Si ex casu fortuito impediatur prosecutio; & terminatio appellationis; & casus accidat in primo anno, conceditur appellanti secundus annus: si in secundo, totum illud tempus conceditur, quod per impedimentum fortuitum ablatum est. n. 196.

Onus probandi impedimenta prædicta incumbit appellanti. n. 197.

In Universum probatio incumbit affirmanti. *ibid.*

Facta natura sua sunt incerta. *ibid.*

Nec præsumuntur, nisi probentur. *ibid.*

Appellans nedum impedimenta probare debet, sed etiam quod ipse diligentiam adhibuerit ad illa removenda, secus probatio non concludet. *ibid.*

Admissa a Judice post finem primi anni causa Impedimenti; declarat appellanti competere secundum annum. n. 198.

Et quidem integrum, etiam si impedimentum duraverit per partem anni. *ibid.*

Et post finem secundi anni declarat competere Restitutionem in integrum. *ibid.*

Tempora seu fatale prosequendæ, & finiendæ appellationis, hodie non attenduntur in majoribus Tribunalibus. n. 199.

Appellatio non tantum habetur pro deserta, & sententia transit in rem Judicatam, si appellans non servarit fatale; sed etiam si actum contrarium egerit. n. 200.

Appellans a gravamine extrajudiciali adhuc post memoratam tempus auditur, saltem per remedium juris communis. n. 201.

Tempora seu fatale appellationis interponendæ, neque ex permissione Judicis, neque de consensu partium restringi queunt, uti neque prolongari. n. 202.

Tempora seu fatale petendi Apostolos, & si nequeant prorogari, possunt tamen per Judicem a quo in breviora reduci. n. 203.

Tempora seu fatale prosequendæ appellationis abbreviari queunt a Judice a quo juxta exigentiam negotii, & Personarum, locorumque distantiam &c. n. 204.

Tempora seu fatale finiendæ appellationis nequeunt per Judicem a quo restringi. n. 205.

Quod si restringerentur, censerentur fatale appellationis prosequendæ, non finiendæ restringi. *ibidem.*

Tempora seu fatale prosequendæ appellationis nequeunt a Judice ad quem abbreviari nisi damnum Reipublicæ, vel periculum imminet animarum. num. 206.

Tempora seu fatale appellationis potest sibi restringere appellans, non tamen solus prorogare. num. 207.

In causa appellationis deserta ob lapsum fatale Judex competens est Judex a quo qui sententiam tulit. n. 208.

In ea causa eundem Judicem a quo tenetur appellatus adire, ab eoque petere executionem sententiæ latæ. *ibid.*

Citati tamen debet appellans, ad dicendum causam quare Judex a quo non debeat sententiam suam executioni mandare. *ibid.*

Quod si citatus appellans non comparuerit, vel factam causam non probaverit, potest Judex a quo sententiam suam exequi. *ibid.*

Si Appellans comparuerit, & aliquid pro se probaverit; sed ita, ut adhuc remaneat dubium, num ipse causam appellationis deseruerit necne, in hoc casu si appellans numquam comparuerit coram Judice ad quem, Judex a quo cognoscit, & pronuntiat super causa deserta, vel non deserta appellationis; secus cognoscit & pronuntiat Judex ad quem. n. 209.

Effectus Appellationis legitimæ duplex est, suspensivus, & devolutivus. n. 210.

Suspensivus consistit in eo quod per appellationem suspendatur Jurisdictio Judicis a quo circa illam causam, in qua fuit appellatum, ita ut non possit in ea procedere sine vitio attentari. n. 211.

Consistit etiam suspensivus appellationis effectus in eo, quod per ipsum pronuntiatum, sive sententia Judicis a quo ejusque executio suspendatur, sicut & præsumptio alioquin stans pro sententia Judicis. n. 212.

Consistit quoque præfatus effectus in eo quod per appellationem reponatur appellans in pristinum statum, in quo erat post, non ante contestatam litem. *ibid.*

Tandem laudatus effectus in eo situs est, quod ita suspendatur sententia Judicis a quo ut si appellatio sit legitima illam revocare teneatur Judex ad quem; sin minus, eandem confirmare, & damnare, in expensas parti appellatæ sentire, vel calumniose appellatam. *ibid.*

Appellatio regulariter causæ prædictum effectum non tamen semper. n. 213.

In pluribus casibus sententia Judicis non obstante appellatione, executionem secum trahit. *ibid.*

Scilicet in casibus, in quibus jura vetant post sententiam appellari. n. 214.

Et in censuris Ecclesiasticis absolute inflictis; quia cum principaliter ad corrigendum infliguntur, utpote medicinales, persæpe intenta correctio per frivolum appellationem impeditur; si ea posset in censuris absolute inflictis effectum suspensivum operari. n. 215.

Secus in censuris solum comminatis, vel latis sub conditione, si ante hujus eventum appelletur, & quare? n. 216.

Appellans a Judice a quo in una causa potest coram eodem in alia causa conveniri. n. 217.

Nisi hunc recusaverit ut suspectum etiam in alia causa, ex mera appellationis interpositione in prima

ma causa; nullo etiam probato gravamine. n. 218.

Appellans a Judice a quo in una causa, nequit illum ut suspectum recusare in causa de Crimine manifesto. *ibid.*

Appellatio, & Recusatio æquiparantur. *ibid.*

Appellatio non habet effectum suspensivum in iis, quæ tendunt dumtaxat ad faciliorem exitum causa appellantis. n. 219.

Si excommunicatus vel personaliter interdictus appellarit, potest interim absolutionem petere, eamque ipsi tenetur elargiri Judex a quo; modo sufficientem præbeat cautionem de parendo juri, & mandatis Ecclesiæ. n. 220.

Potest Judex a quo possessionem reformare a qua appellans, appellatione pendente, fuerat dejectus. *ibidem.*

Potest etiam, licet appellationi detulerit, interdiceret, ne appellans faciat id, propter quod appellarit; e. g. ne appellans a valore Matrimonii nubat alteri donec Matrimonii causa decidatur. *ibid.*

Potest tandem Judex a quo appellantem compellere, ut appellationem prosequatur: ut iter arripiat intra certum tempus, ad sistendum se coram Judice ad quem &c. *ibid.*

Appellatio neque sortitur effectum suspensivum in causa dotis, in causa mercedis, in alimentis futuris (secus in jam decursis ante litem motam) in causis piis; & in illis, quæ propter periculum in mora celeritatem requirunt. n. 221.

Appellatio nedum a definitiva, sed etiam ab interlocutoria, vel gravamine parit effectum suspensivum respectu illius articuli, a quo appellatur. *num.* 222.

Si appellatur super incidenti, sine quo causa principalis expediri non potest, appellatio effectum suspensivum in Judice a quo sortitur, tum super cognitione illius incidentis, tum super cognitione causæ principalis. n. 223.

An, quando sine incidenti illo potest causa principalis expediri, appellatio causet effectum suspensivum, nedum super cognitione incidentis, verum etiam causæ principalis? controversa est apud Doctores. n. 224. 225. & 226.

Continentia causæ non debet dividi. n. 226.

Argumentum a sensu contrario non valet, quando ex illo jurium correctio sequeretur. n. 227.

Judex a quo, licet revocare non possit sententiam definitivam valide prolatam, revocare tamen potest interlocutoriam, & gravamen; ac deinde in causa principali libere procedere & curi. *num.* 229. & 230.

Effectus appellationis devolutivus situs est in eo quod causa devolvatur ad Judicem ad quem, ita ut nedum de Justitia appellationis, sed etiam de meritis causæ cognoscere valeat. n. 231.

Si appellatio sit a definitiva non solum causa principalis, sed ejus quoque accessoria, & consequentia devolvuntur ad Superiorem. n. 232.

Idem Juris debet esse in accessorio, quod est in principali. *ibid.*

Quando appellatur a definitiva Judex ad quem debet judicare, & proferre [bene judicatum, male appellatum] vel e contra. *ibid.*

Vel debet priorem sententiam reformare, & aliquid addendo, aut detrahendo &c. *ibid.*

Si appellatio sit ab Interlocutoria, vel gravamine, & Judex ad quem pronuntiet [bene appellatum] tota causa principalis videlicet, & incidens, ad eum devolvitur; si vero [male appellatum] totam causam tenetur ad Judicem a quo remittere, appellantem in expensis alteri parti condemnando. n. 233.

Modo Judex a quo appellationi non detulerit dando Apostolos refutatorios. n. 234.

Si Judex a quo appellationi detulisset, dando Apostolos dimissionis vel revocantes, censetur a se omnem Jurisdictionem quoad illam causam abdicasse in potestatem Judicis ad quem, etiamsi hic appellationem illegitimam judicaverit. *ibid.*

Et in hoc casu liberum erit Judici ad quem remittere causam illam Judici a quo, vel apud se retinere. *ibid.*

Judex appellationis nequit ex actis primæ instantiæ judicare, nisi coram eo producantur. *num.* 235.

Appellator præter acta, quæ validitatem appellationis justificant, acta omnia prioris instantiæ pro, & contra se, suis sumptibus debet ad Judicem appellationis transferre. *ibid.*

Sunt acta primæ instantiæ Citationes, Dilationes, Recusationes, Exceptiones, Petitiones, Responsiones & Interrogationes, Confessiones, Testium depositiones, Instrumentorum productiones, Interlocutiones, Appellationes, Renuntiationes, Conclusiones, Sententia &c. n. 236.

Executio sententiæ in causa appellationis spectat ad Judicem superiorem, qui vel in tribus Conformibus, vel alias in causa appellationis ultimam sententiam pronuntiavit. n. 237.

Nisi tamen Judex a quo dederit appellanti Apostolos refutatorios, & appellatio pronuntietur frivola; vel sententiæ qua fuit appellatum in rem Judicatam transferit ob non præsentatam Superiori appellationem intra tempora legitima; vel appellatio fuerit deserta per lapsum fatiæ, ad ejus prosecutionem statutorum. *num.* 238. 239. & 240.

Cum in his casibus executio sententiæ spectet ad Judicem a quo. *ibid.*

Causa attentatorum, licet, vel appellatione pendente, eorumque revocatio ad Judicem superiorem pertinet. n. 241.

Attentatum in proposito idem est, ac innovatum. n. 242.

Potest accipi pro jure, estque jus revocandi innovata, lite vel appellatione pendente: Et profecto estque innovatum contra jus lite, vel appellatione pendente. *ibid.*

Explicatur attentatum sumptum pro facto. *num.* 243.

Attentatum sonat in malam partem; nec dicitur attentare qui aliquid innovat lege permittente licet post appellationem. n. 244.

Attentata lite, vel appellatione pendente differunt inter se: illa innovatur a Persona adversarii, hæc a Judice. n. 245.

Attentata sumpta pro facto, alia sunt pendente appellatione judiciali, alia vero pendente appellatione extrajudiciali, seu a gravamine extrajudiciali; & ex illis alia pendente appellatione a definitiva, alia vero, ab interlocutoria. n. 246.

Attentata pendente appellatione a definitiva, vel ab interlocutoria habente vim definitivæ aut a gravamine per definitivam irreparabili, sunt ipso jure nulla, & revocantur. n. 247.

Dummodo pars adversa nullitatem attentatorum eorumque revocationem legitime petat. n. 248.

Petet autem legitime, si conjunctim probet hæc tria, scilicet quod fuerit definitive pronuntiatum in causa; appellatum jure non prohibente, & postea aliquid innovatum. *ibid.*

Quibus si accedat citatio partis dicuntur attentata revocari causa cognita. *ibid.*

Si pars adversa nullitatem attentatorum, adeoque

que revocationem eorundem non petat, censetur tacite in illa consentire. *ibidem*.

Attentata pendente appellatione ab Interlocutoria, non habens vim definitivam, nec gravamen per definitivam irreparabile, tunc annullatur & revocatur, cum confiterit, justam fuisse causam appellationis. n. 249.

Nisi forsan post inhibitionem a Superiore factam, ne Judex Inferior amplius in causa procedat, illa innovata fuissent. *ibidem*.

Disparitas inter appellationem a sententia definitiva & ab Interlocutoria. n. 250.

Attentata pendente appellatione extrajudiciali sunt ipso jure nulla & revocantur, quemadmodum attentata pendente appellatione Judiciali. n. 251.

Quo ad vim revocandi utraque attentata multiplex obviat discrimen inter utramque appellationem. *ibidem*.

In appellatione Judiciali, si justa sit revocantur omnia attentata post illam a Judice a quo licet directe contra eandem appellationem non sint. *ibidem*.

In appellatione vero extrajudiciali solum revocantur ea quae directe sunt contra eandem appellationem; seu in impedimentum appellationis etiam si appellatio justa sit. *ibidem*.

Non obstantes appellatione interposita ne fiat electio contra Canones, si Capitulares Canonice eligant, valida est electio, licet ea facta sit post appellationem; non tamen contra ipsam. *ibidem*.

Ex adverso si post factam etiam juste appellationem, ne is a quo appellatur, conferat beneficium; collatio dein facta, est ipso jure nulla, utpote facta nedum post, sed contra etiam appellationem extrajudicalem. n. 252.

Ut attentata post appellationem judicalem revocentur, opus est appellationem Judici, & parti fuisse intimatam; secus est in appellatione extrajudiciali. n. 253.

Ad revocationem attentatorum in appellatione extrajudiciali sufficit quod causa appellandi probabilis sit, idest talis, quae si esset probata foret legitima, etiam si non sit vera. n. 254.

Ad revocationem vero attentatorum in appellatione Judiciali requiritur quod causa appellandi etiam vera sit. *ibidem*.

Modus revocandi attentata, alius est ordinarius, qui etiam dicitur modus revocandi attentata per viam injustitiae; extraordinarius alius, qui etiam remedium attentati nuncupatur. n. 255.

Tunc modo ordinario attentata revocantur cum instituitur directa petitio revocationis attentatorum simul cum causa principali. *ibidem*.

Modus ordinarius revocandi attentata, locum habet appellatione deserta, & quando petitur accessorie revocatio attentatorum proseguendo appellationem. n. 255.

Tunc modo extraordinario attentata revocantur, quando non servato Juris ordine principaliter imploratur Officium Judicis mercenarium super revocatione attentatorum, eaque petitur fieri ante omnia. n. 256.

Appellans licet valet appellationem suam, & negotium principale, causamque attentatorum simul proseguere, seu modo Ordinario; ad id tamen non ardetur. n. 256.

Remedio attentati plura competunt privilegia. n. 257.

Quando intenditur remedium attentati non requiritur Ordo Judiciarius, sed Summarie, & de plano proceditur citata tamen parte. n. 258.

Utenti hoc remedio non potest opponi notorius proprietatis defectus, neque exceptio alicuius spoliationis aut excommunicationis, saltem in appellatione judiciali; secus tamen in extrajudiciali. n. 259.

Remedio attentati etiam potest agi contra tertium succedentem jure attentati. n. 260.

Utenti hoc remedio necessarium non est spoliationem probare; cum sufficiat si appellans post interpositam appellationem, spoliatus probet se tempore appellationis possedisse, & quod nunc adversarius possideat. n. 261.

Remedium attentati pinguius est Interdicto Unde vi; & quare? *ibidem*.

Attentata, pendente appellatione a sententia definitiva; sicut & ea, quae medio tempore inter sententiam & appellationem ante lapsum decemdiu innovata fuerunt, exceptis casibus, in quibus jura prohibent appellare, revocantur ante omnia per remedium attentati. n. 262.

Secus, quando ad eorum revocationem proceditur per viam ordinariam. n. 263.

Vel quando appellatio fit ante definitivam, ut si appelletur ab Interlocutoria, vel a gravamine. n. 264.

Attentata pendente appellatione a Sententia definitiva, per Judicem ad quem revocanda sunt. n. 265.

Pendente vero appellatione ab Interlocutoria per Judicem a quo revocari possunt. n. 266.

Attentata pendente appellatione a definitiva per Judicem ad quem revocanda sunt, nisi appellans velit appellationi renuntiare. n. 267.

Vel attentata sint notorie injusta. n. 268.

Aut ex illis casibus in quibus Judici a quo non obstante appellatione permittitur aliquid innovare. n. 269.

Decretum Sacrae Congregationis Episcoporum a Clemente VIII. approbatum circa materiam appellationum refertur. n. 270. v. *Conventus Paris*.

Appellatio a Conservatore. v. *Conservator*.

A Subconservatore. v. *Subconservator*.

A Sententia Arbitri. v. *Arbitror*.

A Sententia Delegatorum a Rege. v. *Arbitror*.

A Sententia Delegati Regis, vel Principis inferioris. v. *Arbitror*.

Regularis a suo Superiore. v. *Professionis Religiose Nullitas*.

Regularis a poenis privativis mere poenalibus. v. *Pana*.

Regularium a Reprobatione, vel limitata Approbatione Episcopi. v. *Recurfus*.

Parochi Regularis per suum Superiorem, vel per Episcopum amoti a Parochia. v. *Parochi Regulares*.

Administratores Piorum Locorum. v. *Hospitalia Regularium*.

Confratrum, & Sodalium. v. *Confraternitas, & Congregatio*.

Appellatio ad Conservatorem, v. *Confessorius*.

APPROBATIO, APPROBARE.

Regulares, etiam nullo gradu insigniti, si Approbationem ad Confessiones excipiendas habeant ab Episcopo, sintque a suis Superioribus deputati, aperire possunt, & exequi Literas Sacrae Poenitentiarum, Magistris in Theologia destinatas, aut in Jure Canonico Doctoribus: & dispensare, ac commutare omnia Vota, etiam jurata, citra praedictum Tertii. *art. 22. a n. 435.*

Ap

Approbatio Episcopalis non requiritur in prædictis Regularibus præcise pro absolutione Sacramentali, sed etiam, ut in iisdem appareat Idoneitas ad iudicanda non solum peccata, sed etiam Vota &c. n. 440. & 441.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *art. 13. n. 2.*

Approbatio Regularium ad Confessiones, ejusque Revocatio, Limitatio, Prorogatio, aut Reprobatio. *v. Sacramenta, & Penitentia Sacramentum.*

Defectus ex parte personæ in doctrina, moribus, vel in aliquo alio est causa sufficiens denegandi approbationem pro Confessionibus excipientis. *art. 22. n. 51.*

ARBITER.

Arbiter ab arbitrando, idest æstimando, derivatur. *art. 27. n. 2.*

Quomodo definiatur? *ibidem*

Arbiter esse debet persona idoneus, seu Jure habilis, sive a Jure expresse non prohibita exercere munus arbitrando. n. 3.

Expresse autem prohibentur a Jure, atque adeo Jure inhabiles sunt ad Arbitri munus exercendum, quotquot Jure inhabiles sunt ad exercendum munus Judicis, seu Ordinarii, sive Delegati: videlicet Infantes, Servi, Femine, jurisdictionem Ordinariam non habentes in subditos, Excommunicati vitandi, minores XX. annis, etiam si pro his consensus partium habeatur, Religiosi sine facultate Superioris; Laici in causa Spirituali, seu Ecclesiastica nisi assumantur conjunctim cum Clerico, & ex auctoritate Judicis Ecclesiastici, &c. n. 4.

Arbiter proprie licet Judex non sit, est tamen quasi Judex, ad cujus iustitiam circa controversiam pronuntiat. n. 5.

Duplex est Arbitrorum species: Juris; seu Necessariorum una; Voluntariorum, seu Compromissariorum altera. n. 6.

Arbitri Juris, seu Necessarii ex necessitate, seu præscripto Legis a Judice, vel a partibus constitui debent. n. 7.

Arbitrorum Juris complura in Jure recensentur exempla. *ibid.*

Hi ex Lege jurisdictionem, & coercionem habent; omniaque possunt, quæ ad causam definiendam necessaria sunt: & procedunt Juris ordine servato. n. 8.

Eorumque sententia Arbitrium, & *Laudum* a Laudando, dicitur. *ibidem.*

A qua non minus, quam a sententia Judicis possunt partes appellare. n. 9.

Arbitri Voluntarii, seu Compromissarii, non ex Legis necessitate assumuntur; sed ex privata dumtaxat, liberæque partium voluntate; unde nuncupantur *Voluntarii*: concordique eorumdem Compromisso, unde *Compromissarii* appellantur. n. 10.

Hi nullam habeant Jurisdictionem, neque coercionem, sed tantum cognitionem, seu notionem quamdam. *ibidem.*

Arbitri Voluntarii non procedunt, servato Juris Ordine; sed extrajudicialiter de bono, & æquo. n. 11.

Et proprie *Arbitratores* dicuntur, eorumque sententia *Arbitramentum*. n. 12.

Electi, ut procedant servato Juris Ordine, & forma Judicii, *Arbitri* proprie nuncupantur & *Recepti Arbitri*, eorumque sententia *Arbitrium*, seu *Laudum*. *ibidem.*

Ab hujusmodi Arbitrorum Voluntariorum, Arbitrio non secus ac ab Arbitramento, nequeunt partes appellare. *ibidem.*

Arbitri in dispari numero sunt eligendi, tres, aut unus tantum. n. 17.

Id tamen est de Consilio: quomobrem Arbitrorum electio, in pari numero facta, subsistit. n. 18.

Arbitrorum electio, facta in pari numero, e.g. duorum, ita tamen, ut si duo non concordent, ipsimet Arbitri tertium innominatum eligant, non subsistit. Valet tamen, si tertius eligendus nominetur. *ibidem.*

Arbitri necessarii, ad acceptandum munus arbitrando, compelli possunt. n. 19.

Ab Arbitris, in forma Juris electis, ad Papam est Appellatio interponenda. n. 20.

A sententia Delegatorum a Lege appellatur ad Principem, tamquam ad Delegantem. *ibidem.*

A sententia Delegati Regis, vel Principis inferioris, & Arbitrorum, qui sunt tales Delegati, ad Regem, & inferiorem illum Principem est appellandum. *ibidem.*

Arbitri in causa Recusationis Judicis suspecti. *v. Recusatio Judicis Suspecti.*

Arbitri in causa legitimæ suspicionis Conservatoris. *v. Recusatio Suspecti Conservatoris.*

Arbitri in Controversia inter Ordinarium loci, & Conservatorem super Jurisdictionis competentia. *v. Controversia inter Ordinarium Locum, & Conservatorem.*

Arbitri in Controversia inter duos Conservatores, vel inter Conservatorem, & Legatum, aut Delegatum. *v. Controversia inter Conservatorem, & Legatum, aut Delegatum.*

Sententia Arbitri, vel Arbitratoris non est proprie sententia, Unde in materia restringibili non venit nomine sententiæ. *art. 34. n. 18.*

Coram Arbitris facienda est recusatio Officialis, seu Vicarii, non coram Episcopo, ubi recusat Officialis, seu Vicarius Episcopi, eo quia Episcopus ipse suspectus est. Coram Episcopo tamen, non coram Arbitris, recusatio Officialis, seu Vicarii est facienda, ubi suspicio ipsum Officialem, seu Vicarium concernit, non Episcopum. *art. 33. n. 16.*

A sententia Arbitrorum, litigante Episcopo cum suo Clerico, appellandum est ad Papam, omisso medio. *art. 34. num. 133. v. Licentia, Laudum, Appellatio, Recusatio.*

ARCHIDIACONUS.

Archidiaconus deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 9.*

ARCHIEPISCOPUS.

Archiepiscopi, etiam Titulares, deputari possunt in Conservatores Regularium. *art. 12. n. 1. v. Conservator.*

ARCHIPRESBYTER.

Archipresbyter, sive Civitatis, sive Ruralis deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 9. v. Rector.*

ARGUMENTUM.

Optimum desumitur argumentum a rubrica, vel titulo, pro dignoscenda qualitate potestatis ejus, de cujus Officio in rubrica, vel titulo tractatur. *art. 1. n. 10.*

Argumentum a contrario sensu fortissimum est in Jure. *art. 1. n. 47.*

Argumentum a sensu contrario non valet, quando ex illo Jurium correctio sequeretur. *art. 34. n. 22.*

AR-

ARTICULUS.

Citationes, & sententiarum denuntiationes, five intimationes sunt Articuli non Jurisdictionales. *art. 35. n. 3.*

Articulos non Jurisdictionales quilibet Judex potest alteri committere. *ibidem. v. Appellatio.*

Regularium Conservator potest, Articulum ab alio Conservatore inchoatum prosequi, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus. *art. 19. n. 3.*

ARTIFEX.

Possunt Regulares expellere Artifices, aliosque id genus molestatores Scholarum, ubi docent, a domo Scholis vicina, non secus, ac ab Officina, contigua Monasteriis. *art. 21. n. 334.*

ASCENDENTES. *v. Testis.*

ASSESSOR.

Regularium Conservator uti potest Assessor, etiam si eo non indigerit. *art. 28. n. 5. & 8.*

Et si eo indigerit, uti debet: quemadmodum si Septennis, aut vix adultus, seu pubes, ex certa scientia Principis, deputatur. *n. 6. & 7. & art. 10. n. 1.*

Assessor est ille, quem sibi Judex associat, ut ad recte tractandam, decidendamque causam instruat. Unde Consiliarius etiam dicitur. *art. 28. n. 6.*

Conservator, non indigens Assessore, si illum eligat, propriis expensis debet eidem de competente salario providere: Expensis tamen partium, ab ipso moderandis, si propter indigentiam assumpserit. *ibidem art. 29. n. 11.*

Melius facit Conservator, si in casu non indigentia Assessorum non eligat, ait *Moneta*: sed melius ex adverso est, si illum eligat. *art. 28. n. 9.*

Assessor neutri parti debet esse suspectus: secus potest recusari. *n. 19.*

De consensu partium non est necessario eligendus: rationabilius tamen, si consentientibus partibus eligatur, ne ab iis deinde possit recusari. *ibidem.*

Assessor esse debet aptus, & idoneus ad Conservatorem instruendum. *n. 11.*

Assessor, per imperitiam, & contra leges consulens, tenetur, ac si dolo fecisset. *ibidem.*

Imperitia negligentia æquiparatur. *ibidem.*

Dolum quis facit, qui perfecte nescit, quod se scire profiteretur. *ibidem.*

Assessor imperitus puniendus est, & ad damnum astringendus arbitrio Judicis. *ibidem.*

Si de partium consensu Assessor imperitus a Conservatore assumatur, ejus sententia, licet injusta, tenet. *n. 12.*

Quemadmodum tenet, si assumatur de consensu partium Assessor, peritus dumtaxat in Jure Civili, quamvis ut Assessor Judicis Ecclesiastici, & in causa mere Canonica, & spiritali esse deberet peritus in Jure Canonico; secus posset recusari. *ibidem.*

Assessor esse debet persona honesta, non infamis, nec excommunicata. *n. 13.*

Esse debet Clericus, ubi ejus Consilium sequi debeat Conservator. *n. 14.*

Licet Assessor Ecclesiastici Judicis esse possit Laicus; si tamen ejus Consilium sit ex necessitate sequendum, esse debet Clericus. *ibidem.*

Assessor nullam habet Jurisdictionem. *n. 15.*

Potest tamen suspectus recusari: Et quare? *ibidem.*

Assessoris non suspecti licet petere debeat Consilium Judex Cordatus; non tenetur tamen illud sequi, nisi cum sit imperitus: vel in Rescripto

commissionis id imponatur: vel cum assumatur Assessor loco Arbitrorum Juris, ubi Judex suspectus recusatur. *n. 16.*

Quamvis ex justa causa associare sibi debeat Judex Assessorem, eoque frequenter uti &c. conveniens tamen est, ut Judex ipse Acta causa legat, & examinet, ne quid ex aliquo humano affectu, negligentia, vel impudentia committatur, aut omittatur, quod Justitiam lædere possit. *n. 17.*

Regularium Conservatoris Assessor potest Esculenta, & Poculenta, immo & Munera a partibus litigantibus acceptare. *art. 29. n. 12.*

Ubi Conservator Consilium Assessoris sequi tenetur, nequit Assessor recipere Munera. *n. 12. v. Testis, Recusatio.*

ASYLUM. *v. Extrator, Grangia, & Immunitas Asili.*

ATTENTATA, INNOVATA.

v. Appellatio, & Avocatio.

AUDITORES.

Auditor Curia Causarum Camera deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 9.*

Auditor Rotæ deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 9.*

Auditor Camera Apostolicæ. *v. Eleemosyna.*

AVOCATIO CAUSÆ.

Avocatio causæ, seu litis, five advocatio, Revocatio, & Evocatio quid sit? *art. 41. n. 1.*

Avocari proprie non dicitur Litis, nisi pendeat. *n. 2.*

Avocatio est de lite pendente coram Judice Superiori, cujus jurisdictionis aliquo modo a Judice Superiori avocante dependet. *n. 3.*

Non est avocatio illa per quam unus Judex ab alio suo pari, vel etiam superiore, subditum suum ibi incompetenter litigantem avocatur; sed potius exceptio declinatoria Fori. *ibidem.*

Nedum supremus Princeps, sed etiam Inferior, modo aliis Judicibus Superior, qui potest in quacumque litis parte jurisdictionem tollere; & quivis alius alium jusserit judicare; potest ab his Judicibus seu expresse, five tacite causas avocare. *n. 4.*

Judex Superior, seu motu proprio, five ad instantiam partis; potest causam ab Inferiore Judice ad se revocare, magis per revocationem operando, quam per interpolatam appellationem a partibus. *n. 5.*

Plus operatur Avocatio, quam Appellatio. *ibidem.*

Avocatio causæ fit in eo statu, in quo apud Judicem Inferiorem reperitur, inque in bonum Litigatorum. *n. 6.*

Avocatio causæ alia est expressa, alia tacita; & hæc duplex est. *n. 7.*

Avocatio fieri potest vel motu proprio, vel ad instantiam partis. Et illa favorabilior est, ac ab omni subreptione, vel obreptione immunis. *n. 8.*

Avocatio, tam expressa, quam tacita, tam motu proprio, quam ad instantiam partis, vel est simplex, & absoluta, vel Eventualis, five conditionalis. *n. 9.*

Avocare potest causam summus Pontifex, aliisque Supremus Princeps, & his Inferior, jura Principis habens, & superior aliis Judicibus quibus potestatem Judicandi concedit: vel quæ majus imperium in eadem jurisdictione habet. *n. 10.*

Nequit tamen avocare suprema Principis curia sine illius facultate. Neque Ducibus, Marchionibus Comites &c. Jura Principis non habentes: quamvis

vis Inferiores Judices, a quibus deberent advocari causa ad plebis electionem ab ipsis confirmetur. n. 10.

Potest etiam Episcopus advocare causam pendente coram suo Generali Vicario. n. 11.

Non tamen Archiepiscopus causam pendente coram Episcopo suffraganeo. Neque Legatus de latere causam pendente coram Episcopo, vel delegatis Apostolicis. *ibidem*.

Avocari tandem potest Ordinarius causam pendente coram suo delegato. Non tamen delegatus causam pendente coram subdelegato, nisi re integra, ante Citationem. n. 12.

Effectus avocationis est, auferre jurisdictionem a Judice Inferiore in causa quae advocatur, ita ut quidquid post Avocationem ab ipso fiat, sit attentatum, ac nullum. n. 13.

Immo magis attentatum, & nullum quam quidquid post Appellationem a Judice Inferiore fieri contingat. n. 14.

Discrimen inter Appellationem, & Avocationem. *ibidem*.

Quia, & magis attentatum, ac nullum est quidquid a Judice Inferiore post Avocationem fit, quam quod lite pendente aut pendente etiam Relatione, & quare? n. 15.

Recessus effectus est nedum Avocationis expressae, sed etiam tacite, quocumque modo fiat Avocatio tacita. n. 16.

Avocatio tacita operatur effectus suos quo ad ipsas dumtaxat partes litigantes, non quo ad tertium, cum tamen etiam quo ad tertium operatur Avocatio expressa. *ibidem*.

Ut Avocatio jurisdictionem auferat a Judice Inferiore, ita ut quidquid ab eo post Avocationem gestum fuerit, sit attentatum, & nullum, esse non debet ex aliqua causa nulla. n. 17.

Nec debet Avocato nova causa insurgere cum periculo in mora. n. 18.

Avocatio cum clausula [quatenus causa, non sit instructa,] quid operatur? n. 19.

Causa quando dicatur instructa quo ad Avocationem? n. 20.

Avocatio cum his clausulis [coram priorē Judice ad nonnullos actus fuisse processum citra tamen conclusionem in causa] & [Quatenus causae coram Judicibus pendeant indecise] quamnam vim habeat? n. 21. & 22.

Processus Judicis revocati subsistit donec excipiat per partem n. 23.

Si cognito per Judicem revocatum, an sua sit jurisdictio se competentem pronuntiet; & pars non appellet, valet processus Judicis revocati. *ib.*

Quomodo si partes coram Judice revocato procedant. *ibidem*.

Subsistit processus Judicis Avocati ante notitiam avocationis, seu motu proprio, sed non ob delictum, sive ad Instantiam partis factae. n. 24.

Avocatio jurisdictionem non auferit quamdiu ignoretur, nisi ob delictum Judicis facta sit. *ibidem*.

Oppositum arbitrantur complures: utramque sententiam conciliari posse, opinatur Moneta. n. 25.

Valet processus Judicis Avocati; ubi Judex scierit alias quam per partis exceptionem. n. 26.

Vel pars avocatione non utatur. *ibidem*.

Processus Judicis Avocati etiam ante notitiam Avocationis nullus est, ubi addit decretum irritans etiam ad instantiam partis oppositum, & cum, vel sine illis verbis *sententur* aut *ignorantur*. n. 27.

Decretum irritans ligat etiam ignorantes. *ibidem*.

Non obstantē Decreto irritante si pars nolit Avocatione uti, vel eidem renuntiavit, valet quidquid a Judice revocato gestum fuerit. n. 28.

Potest quis renuntiare iis, quae in sui favorem inducta sunt, etiam si accesserit Decretum Principis in oppositum. n. 28.

Contrarium sensunt plerique; utramque sententiam conciliare nitur Moneta. *ibidem*.

Avocatio motu proprio fieri potest etiam sine causa, & cum iusta, aut injusta causa. n. 29.

Ad Instantiam vero partis Avocatio fieri debet ex causa: atque haec esse potest vel horrescentia adversarii, utpote potentis, vel nimia decisionis causae dilatio, scilicet ultra triennium. *ibidem*.

Officium Judicis Regularium Conservatoris per Avocationem causae, ab eo per summum Pontificem factam, expirat in eadem causa, ita ut sit attentatum, & nullum quidquid sine nova commissione a Conservatore in tali causa gestum fuerit. n. 30.

Immo magis attentatum, & nullum quam quod post appellationem, vel lite, aut Relatione pendente gestum fuerit ab eodem. n. 31.

Nisi tamen avocatio aliqua ex causa nulla foret vel Conservatori recusato causa de novo insurgeret cum periculo in mora &c. juxta praedicta a numero 17. n. 32.

Per Avocationem causae a Conservatore, factam per Papam, non expirat Subconservatoris Officium. art. 42. n. 35. & 39.

AUT, & VEL.

Dictio *aut*, & *vel* est Regulariter disjunctiva, & ponitur inter diversa. art. 5. n. 40.

B

BALDACHINUM. v. Episcopus.

BANDITUS. v. Testis.

BAPTISMUS.

Tempore Interdicti conferri potest Sacramentum Baptismi omnibus, tam parvulis, quam Adultis; sicut, & Catechismus. art. 21. n. 329.

BARONES OPPIDORUM.

v. Furnum, Molendinum, Tabernum.

BELGIUM v. Appellatio.

BENEDICTIO.

Ecclesiae v. Ecclesia, & Praelatus Regularis Campanae. v. Campana.

Vestium Sacerdotalium, Pixidis, Corporalis &c. v. Vestes Sacerdotales, & Praelatus Regularis.

BENEFICIUM.

Beneficium, quod per legem conceditur, sine praesudicio Tertii concessum intelligitur. art. 21. n. 150.

BENEFICIUM ECCLESIASTICUM.

Ad obtinendum beneficium cum cura Animarum, requiritur aetas XXV. annorum: ad obtinendum vero beneficium simplex, satis est aetas XIV. annorum ex *Trid. sess. 23. de refor. c. 6.* & sufficit aetas Septennis, ubi Tridentina dispositio recepta non est. art. 10. num. 7. & 16. v. Aetas, Appellatio.

BENEPLACITUM.

Nequit Episcopus, post factam Regularibus approbationem pro Confessionibus, etiam ad Beneplacitum, aliquam limitationem apponere. art. 22. n. 38.

Licentia, Regularibus concessa ab Episcopo mortuo absolute & simpliciter, vel ad Nostrum Bene-

Beneplacitum, nequit a Capitulo Sede Vacante suspendi, aut revocari. *n. 109.*

Beneplacitum respectu Regularium, etiam post mortem Episcopi, perseverat; licet respectu Sæcularium una cum Episcopo moriatur. *ibidem.*

Nequit approbatio ad Beneplacitum revocari, nisi approbatus fiat talis, ut non deberet approbati, si de novo esset approbandus. *n. 75.*

Jurisdicção, data Regularibus ad Beneplacitum, censetur perpetua. *ibidem.*

Privilegium, concessum sub clausula: [usque ad meum Beneplacitum], morte concedentis expirat. *art. 8. n. 6.*

Expirat Subconservatoris Officium per mortem Naturalem Conservatoris, nedum re integra, sed etiam re non integra, si commissio illa facta sit sub clausula: [Ad beneplacitum voluntatis meæ.] *art. 42. n. 27.*

BLASPHEMUS. v. Testis.

BONA.

Laici per violentiam usurpantes bona Ecclesiæ, etiam temporalis Jurisdictionis, per censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiastico Judice ad cessandum cogendi sunt; & faciendum satis de præteritis damnis, & injuriis. *art. 30. n. 18.*

Quamvis Monasterium habeat bona in diversis Diocesis, non in illis, sed in sola Diocesi, ubi situm est Monasterium, potest jus dicere, & procedere Conservator. *art. 23. n. 4.*

Si Scholaris Jesuita habeat Bona in diversis Diocesis, coram quonam Conservatore conveniendus est? *n. 5.*

Bona Monasteriorum dantur a Fidelibus in sustentationem Religiosorum: unde Religiosi jus habent ad illa. *art. 31. n. 130.*

Bona Religiosi, ad aliam Religionem transeuntis, sed in priori Religione acquisita, sunt Prioris Religionis: eaque proinde nequit Religiosus ad posteriorem Religionem deferre. *art. 21. n. 148.*

Laicus Princeps, ut nullam jurisdictionem in Personas Ecclesiasticorum, ita neque in eorum bona, quæ, Personas sequuntur. *n. 220.*

Nequit exigere Gabellas, Impositiones, Contributiones, Tributa, &c. ex bonis Novitiorum, qui nec Clericali censura sunt initiati. *n. 226. & 227.*

Bona, etiam patrimonialia Regularium, sunt a Tributis, aliisque id genus oneribus immunita. *n. 231.*

Clerici non tenentur, solvere onera, per communitatem imposita super eorum bonis patrimonialibus, & domibus, ubi habitant, etiam quod antea solverint. *n. 282.*

Bona sunt accessoria Personæ. *art. 21. n. 186.*

Bona Confraternitatum. v. *Confraternitas.*

Bona Sodalitatum Societatis Jesu. v. *Congregatio, seu Sodalitas.*

BRACHIUM.

Stat cum modo procedendi Civiliter usus censurarum, & imploratio Brachii Sæcularis. *art. 24. n. 20.*

Potest Conservator de quocumque Jure Ecclesiastico, vel Sæculare Brachium implorare. Quod quisvis Ordinarius, seu Ecclesiasticus, sive Sæcularis, tenetur concedere, secus per censuras compelli poterit. *art. 25, a n. 3. & art. 26. n. 12. & 13.*

Uti potestas Sæcularis tenetur Brachium suum Ecclesiastico Judici concedere; ita & Judex Ecclesiasticus Judici Sæculari, cum utraque potestas, ubi Juris ratio postulat, debeat sese ad invicem juvare. *art. 26. n. 14.*

Brachium Ecclesiasticum, vel Sæculare debet ordinate implorari. Imploratur autem ordinate, si Judex implorans prius fecerit, quantum in se erat, pro executione sententiæ suæ. *n. 15.*

Imploratio Brachii est remedium subsidiarium pro supplemento Justitiæ. *ibidem.*

Imploratur etiam ordinate, si Juris ordine servato, & in executione Justitiæ petatur. *n. 16.*

Jus implorandi Brachium Sæculare, competit etiam Episcopis, Abbatibus, Generalibus, Provincialibus, Guardianis, ceterisque Religiosis, potestatem excommunicandi habentibus, eorumque Delegatis. *n. 17.*

Regularium Conservator debet potius Episcopale Brachium, quam Sæculare implorare, nisi propter Rei potentiam, illud satis esse non possit. *n. 18.*

Ut hujusmodi Brachium imploretur, non debent necessario præmitti censuræ. *n. 19. & 20.*

BREPHOTROPHIUM.

Brephotrophium est Hospitale, ubi aluntur, & nutriuntur Infantes. *art. 22. n. 299.*

BULLA CŒNÆ.

Contra Bullam Cœnæ nulla valet consuetudo, ne quidem immemorabilis, nullaque Præscriptio, neque longissimi temporis. *art. 21. n. 236.*

Bulla Cœnæ nedum tollit consuetudinem, immemorabilem, sed etiam clausulam continet irritantem, quæ titulum, & possessionem destruit. *ibidem.*

Bulla Cœnæ non distinguit personas, sed indefinite usurpatores Ecclesiasticæ Jurisdictionis excommunicat; adeoque tam Sæculares, quam Ecclesiasticos. *art. 23. num. 3. v. Recursus, Usurpator, Pæna, & Permittens.*

C

CADAVER.

Delatio Cadaveris Religiosi, seu Professi, sive Novitii extra Conventum Defuncti ad suum Monasterium, ut inibi Parocho irrequisito, & non soluto Jure Parochiali sepeliatur, impediri nequit a Parocho, etiamsi de illius manu ultima Sacramenta recepisset præfatus Religiosus. *art. 21. n. 537. & 538.*

Corpora Religiosorum, extra Conventum decedentium, non secus, ac Corpora decedentium intra Conventum, honoris causa per publicas vias, & plateas processionaliter deferri queunt absque licentiâ, & interventu Parochi. *n. 539.*

Parochus, impediens, ne Cadavera Defunctorum cum habitu patente Fratrum Minorum in eorum Ecclesiis sepeliantur, habitum cum aliquo panno, vel lugubri veste cooperiendo, ita ut non videatur, excommunicationem incurrit. *n. 546.*

Regulares exempti, qui in Processione Funerari rapuerunt per vim Corpus Defuncti, nequeunt ab Episcopo puniri: & adversus Episcopum potest Conservator procedere. *n. 548.*

Episcopus facultatem concedit, transferendi Cadaver de loco ad locum. *n. 552.*

Causa restitutionis Cadaverum, quando illa Regulares arripiunt inter se, non ad Conservatorem, sed ad Episcopum pertinet, eoque mortuo ad Capitulum Sede vacante. *n. 552.*

Cadaveri Sæcularis, in Conventu reperti, nequit a Regularibus Sepultura ministrari. *art. 23. n. 14. v. Sepultura Ecclesiastica, & Exhumatio.*

CÆCUS. v. Testis

CAM

CAMPANA.

Punit Episcopus Regulares Mendicantes, Prædicatoribus exceptis, qui, cum debeant esse contenti unica Campana, plures habent. *art. 2. n. 136.*

Campanæ Ecclesiarum Regularium, nisi fuerint benedictæ, collocari non poterunt in Campanili; & si collocentur, possunt Regulares ad illas deponendas ab Episcopo cogi. *n. 137.*

Benedictio Campanarum videtur esse de præcepto in Pontificali. *n. 138.*

Potest Episcopus prohibere, ne Ecclesiæ Campanæ nondum benedictæ pulsentur, & benedictæ non pulsentur pro re profana. *n. 139.*

Episcopi non possunt impedire Regularibus, suas pulsare Campanas ad Matutinum, ad Horas, ad Salutationem Angelicam, & ad Missam, antequam pulsetur Campana Cathedralis in Civitate, & Matricis Ecclesiæ in Diœcesi, præterquam in die Sabbati Sancti. *art. 21. n. 411.*

Nisi tamen adefset Consuetudo, ut non pulsentur in aliqua Ecclesia Campanæ, ante pulsationem Cathedralis, vel Matricis. *n. 412.*

Possunt tamen Episcopi, immo debent, uti Custodes Sacrorum Canonum, impedire, quod Regulares suas pulsent Campanas prius, quam Cathedralis in Civitate, vel Matrix in Diœcesi in die Sabbati Sancti. *n. 413.*

Quantumvis Ecclesiæ Regularium sint Sancti Joannis Hierosolymitani, prope, & extra muros existentes, aut Ecclesiæ Confratrum, & Ecclesiæ Collegialis adfit, quæ omnimodam præcedentiam habeat supra Matricem. *n. 414.*

Dummodo immemorabili Consuetudine soliti essent Regulares, quemadmodum Clerici Sæculares, ad libitum in tali die pulsare Campanas ante Cathedralis; cum immemorabilis consuetudo sublata non fuerit per Leonem X., neque per Cæroniale Clementis VIII. *n. 415.*

Abbatibus Regulares consecrare possunt Campanas, seu propriæ, sive alienæ Ecclesiæ. *num. 426. & 427.*

CANCELLARIA, CANCELLARIÆ REGULÆ.

Clemens VIII. Jure Ordinationis, seu Regulæ Cancellariæ statuit, Conservatores habere debere conditiones *Cap. statutam de rescript. in 6.*, & simul esse Judices Synodales. Sed hujusmodi Regula, cum non fuerit a Pontifice Successore inter suas Regulas posita, per mortem Clementis expiravit. *art. 10. n. 35.*

Regulæ Cancellariæ a Pontifice Successore non confirmatæ, expirant per mortem Pontificis, qui illas edidit. *ibid.*

Stylus Cancellariæ, apponens in literis Conservatoris Clausulam: [Præsentibus post quinquennium minime valituris], locum non habet in Conservatoriis Regularium. *art. 13. n. 79.*

CANCELLARIUS.

Cancellarius Academix approbatæ a Pontifice, deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 18.*

CANNARUM PRIVILEGIUM.

Regularium Conservator tuetur eorumdem Ecclesiis, Oratoriis, ac Monasteriis, jam pridem constructis, privilegium distantie Cannarum a Monasteriis, Ecclesiis, aut Oratoriis aliorum Regularium erigendis de novo. *art. 21. n. 428.*

Quanta debeat esse hujusmodi distantia? *n. 429. usque ad 434.*

Jesuitæ privilegium habent a Pio IV., ædificandi intra 140. Cannas a Conventibus aliorum Religioſum, etiam Mendicantium. *n. 435.*

Privilegia aliorum Ordinum super non ædifica-

tione intra Cannas, a Gregorio XIII. quoad Societatem tantum motu proprio suspensa, revocata, & invalidata fuerunt. *ibid.*

Privilegium Jesuitarum, est aliis Religiosis Ordinibus incommunicabile. *n. 436.*

Jus, competens Regularibus, ne intra 140. Cannas ab eorum Domibus Monasteria construuntur, habet locum etiam in conductione domorum ad habitandum; cum militet eadem ratio. *n. 437.*

Regulares, domum semel conducentes infra 140. Cannas a Monasteriis aliorum Regularium, acquirunt quasi possessionem contra Jus præfatum generale, si domum conducant, scientibus, ac tolerantibus aliis Religiosis, & unicus iste actus sit effectivatus. *ibid.*

CANONIS PRIVILEGIUM.

Privilegium Canonis fuit ab Innocentio II. Ecclesiasticis omnibus concessum, vi cujus servantur immunes a quacumque injuriosa percussione, per Excommunicationem adversus eorumdem percussores. *art. 21. n. 306.*

Regularibus omnibus competit, quantumvis Apostatis, habitum Religiosum etiam dimittentibus: Ejectis, ac Hereticis manifestis: Bigamis, & ad matrimonium ineundum dispensatis, secuta jam Professione: pugnantibus in bello, habitu Religioso non dimisso, aut etiam dimisso, sed ante trinam monitionem. *n. 306. 307. & 308.*

Novitiis, etiam unius diei, & ante pubertatem admissis, vel post pubertatem, nondum tamen indutis habitu Religioso: Tertiariis utriusque sexus; Oblatis, seu Donatis utriusque etiam sexus; Mulieribus Mantellatis, & Pizzocheris Fratrum Carmelitarum: iis, qui assumpto habitu Religioso adhibentur ad servitia Monialium, & ad elemosynas pro illis petendas. *n. 309. 310. 311. & 312.*

Monialibus, seu Professis, sive Novitiis: Equitibus Militaribus Sancti Joannis Hierosolymitani, Sancti Jacobi, Calatravæ, Alcantaræ, Ordinis Christi, Sancti Stephani &c. *n. 313. & 314.*

Quomodo Religiosis enumeratis Privilegium Canonis tueatur Conservator? *n. 315.*

Particula *si quis*, in *Can. si quis suadente* contenta, omnes, & quoscumque, & qualescumque percussores suadente Diabolo, in excommunicationem incurfos, comprehendit, seu mares, sive feminas, sive laicos, sive Religiosos, & Clericos, in Pontificali Dignitate etiam constitutos, non tamen Papam. *ibid.*

Non solum percussores per se excommunicationem incurrunt; sed etiam percussores per alium, seu Mandantes, & Consulentes, si mandatum, sive expressum, sive tacitum, & consilium revera in percussorem influxerint: at non ex vi *Canonis si quis suadente*; sed *Cap. quanta de sent. excomm. ibidem.*

Abolutio a præfata excommunicatione. *v. Abolutio a Censuris, & Peccatis.*

Satisfactio pro abolutione obtinenda ab hac censura. *v. Satisfactio.*

CANONICATUS, CANONICI.

Quamvis Canonicatus stricte, neque Dignitas sit, neque Personatus; Canonici tamen Ecclesiæ Cathedralis late appellatione Dignitatis veniunt, & Dignitatibus æquiparantur, dicunturque Fratres Episcopi, ac filii primi gradus; & esse possunt Delegati Papæ, quemadmodum Dignitates, & Personatus. *art. 12. n. 10. & 11.*

Canonici Religiosi Cathedralis Ecclesiæ possunt esse Delegati Papæ; quidquid dixerint nonnulli. *num. 12.*

Canonicus minor, dispensatus a Papa super eta-

††† te ad

te ad Canonicatum Ecclesie Cathedralis, non censetur etiam dispensatus, ut in ea etate possit esse Judex Delegatus. *n. 13.*

Coadjutor in Dignitate, vel Canonicatu cum futura successione, actu neque Dignitatem habet, neque Canonicatum, sed illam expectat; unde nequit esse Delegatus Papæ. *n. 14.*

Canonici simplices Ecclesie Collegiate, neque Dignitates sunt, neque Personatus, neque his æquipollent in Jure; nec esse possunt Judices Synodales. *n. 15.*

Canonici simplices Ecclesie Collegiate esse non possunt Judices Synodales, etiam si Doctores sint, & nullus in Cathedrali Canonicus Doctor existat. Esse tamen possunt Canonici Ecclesie Cathedralis. *n. 16.*

Canonici Cathedralis Ecclesie, quibus certus Ordo annexus non est, ut in Canonicos promoveri queunt in etate 14. annorum, ita & in Conservatores. *art. 10. n. 15. v. Etas.*

Immo & Majores Septennio, de potentia Principis extraordinaria ex certa scientia, ubi Dispositio Tridentini recepta non est. *ibid.*

Canonici Pœnitentiarius debet esse in etate 40. annorum constitutus. *n. 14.*

Regulares, qui insimul sunt Canonici Cathedralis Ecclesie, subjiciuntur Episcopo in iis, quæ ipsos concernunt, ut Canonicos, non etiam ut Monachos. *art. 22. n. 476.*

Quod si Episcopus quoque eorum Abbas fuerit; subjiciuntur eidem, etiam in iis, quæ ipsos concernunt, ut Monachos. *n. 477.*

Si Canonici jurassent, se statutum aliquod, & privilegium observaturos: & deinde contravenissent, etiam per unum actum oppositum, capitulariter factum censentur, id fecisse, animo tollendi dictum Statutum, & privilegium; ne alioquin Rei perjuri esse censeantur. *art. 8. n. 29.*

Canonici Cathedralis Ecclesie, etiam Religiosi, deputari queunt in Conservatores. *art. 12. a num. 10.*

Non tamen Canonicus minor, a Papa super etate Dispensatus ad Canonicatum Cathedralis Ecclesie. *n. 13.*

Neque Canonici simplices Ecclesie Collegiate. *num. 15.*

Præbendam Pœnitentialem obtinentes in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata deputari queunt in Conservatores. *art. 12. n. 16.*

Præbendam Theologalem obtinentes in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata possunt in Conservatores Regularium deputari. *artic. 12. num. 16. v. Recusatio.*

CANTORATUS, CANTOR.

Cantoratum obtinens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata deputari potest in Conservatorem. *art. 12. n. 16.*

CAPELLA.

Regularium Conservator, non Ordinarius loci, cognoscit super pertinentia Jurispatronatus, nedum respectu Capellæ fundatæ in Capella Ecclesie Regularium, verum etiam respectu ejusdem Capellæ. *art. 21. n. 51. & 52. v. Missa, & Oratorium privatum.*

CAPELLANUS.

Capellanus Confraternitatis amoveri non debet ab Episcopo, reluctantibus Confratribus. *art. 22. num. 233.*

In Parochialibus Regularium Capellanos, ad nutum amovibiles, deputant Superiores Regulares, modo sint ab Episcopo approbati. *n. 344.*

CAPITULUM RELIGIOSORUM.

Cum interpretativa voluntas totius Ordinis in Capitulis Generalibus; sicut, & totius Provincie in Capitulis Provincialibus fixa sit, quidquid ab istis fit, a toto Ordine, vel Provincia fieri reputatur. *art. 8. n. 37.*

Capitulum Religiosorum dicitur Senatus. *art. 21. n. 105.*

CAPITULUM SEDE VACANTE.

Capitulum Sede vacante nequit licentias, excipiendi Confessiones, ab Episcopo præmortuo Regularibus concessas, suspendere, aut revocare; nec illos novo examini subijcere. *artic. 22. num. 105. 109. & 110.*

Capitulum non surgedit Episcopo in iis, quæ competunt illi Jure delegato. *n. 109.*

Licet in Capitulum, Sede vacante, per mortem naturalem, vel civilem Episcopi transferatur Ordinaria ejus Jurisdictio, & quidquid Episcopo competit Jure communi, & proprio Episcopi; non transfertur tamen Jurisdictio delegata, & quidquid Episcopo competit Jure aliquo speciali, sive accidentali: Cujusmodi est Jurisdictio Conservatoris. *art. 38. n. 31.*

CAPTURA, CAPERE IN FLAGRANTI.

Non potest Laicus Judex, immo nec Ordinarius loci capere Religiosum in flagranti delicto; illumque ad suum Religiosum Prælatum deferre, nisi hæc purificentur conditiones: quod nimirum delictum sit Reipublicæ perniciosum: extet præsumptio, Religiosum meditari tale facinus: & necessitas capiendi urgeat &c. *art. 21. n. 161.*

Si Religiosus, oblato idoneo fidejussore, promittat, se Prælato suo sistere, capi non debet. *ibidem.*

Minister non debet, modum excedere, percutiendo nimirum pugnis Religiosum, qui alias paratus est ire. *ibid.*

Religiosus delinquens capiendus purificatis conditionibus recensitis, & ad suum Superiorem ducendus; recta via deferri debet, & intra terminum saltem horarum 20., secus Judex capiens, & ducens, erit excommunicatus. *n. 162.*

Et multo magis erit excommunicatus, si illum non ducat; imo ad petitionem Regularium non restituat. *ibid.*

Decisio Regiæ Monarchiæ Siculæ in facti contingentia. *ibid.*

Non potest Laicus Judex, auctoritate propria Religiosum capere, noctu inventum cum armis prohibitis, aut etiam mutato habitu, citra Excommunicationis incursionem in Bulla Cœnæ Domini. Neque illum armis prohibitis in penam spoliare. *n. 163. v. Animal, Colonus.*

CARCER.

Prælati Regularis potest, etiam perpetuo Carceri Novitium mancipare, ita exigente qualitate delicti. *art. 21. n. 171. v. Conservator.*

CARCERATIO. v. Captura.

CARDINALIS.

Cardinales singuli ratione suorum Episcopatum, aut Titulorum habent in illis Jurisdictionem Episcopalem, vel quasi Episcopalem. *art. 5. n. 20.*

Cardinales etiam non Episcopi, sunt Episcopis Superiores in ratione Dignitatis. *art. 21. n. 1.*

Et maxima polleat Dignitate in Cathedrali, seu Romana Ecclesia. *n. 2.*

Cardinales Protectores Carmelitarum sunt ipsorum Ordinarii Conservatores. *ibid.*

Cardinales Sanctæ Romanæ Ecclesie, etiam non Episcopi, deputari possunt in Conservatores Regularium. *art. 12. n. 1. v. Recusatio.*

CAR-

CARDINALIUM COLLEGIUM.

Cardinalium Coetus nequit Conservatorem indulgere, vivente Papa; & potente Ecclesiam regere. *art. 5. n. 20.*

Si vivens Papa nequeat Ecclesiam regere, eo quod ab hostibus captus, vel alias est effectus inutilis, unde illi datus est Coadjutor; nequit Cardinalium Coetus Conservatorem dare, sed Coadjutor, cum Consilio tamen Cardinalium, *art. 5. n. 21.*

Si adhuc Coadjutor Papæ, impotenti Ecclesiam regere, datus non sit, potest in hoc casu Collegium Cardinalium dare Conservatorem. *n. 22.*

Cardinalium Coetus an valeat, Sede Vacante, Conservatorem dare? Et quid possit tunc facere? *n. 23.*

Collegium Cardinalium an valeat Conservatorem deputare, antequam ei acceptatio Papæ electi, absentis innotescat, vel hic provideat de Legato? *n. 24. & 25.*

SACRA CARDINALIUM CONGREGATIO.

A Sacra Cardinalium Congregatione non licet appellare. *art. 34. n. 117.*

CASUS.

Casus omissus in aliqua speciali Constitutione, remanet in dispositione Juris communis. *art. 11. n. 5. & art. 21. n. 388.*

Centuria Casuum in quibus Regulares exempti, etiam intra Claustra degentes, subjiciuntur Episcopis. *art. 22. a n. 10.*

An in his casibus possint ab Episcopis censurari? *v. Censurandi Facultas.*

Judex Regularium Conservator nequit, se immiscere in casibus, in quibus vigore Juris communis, Concilii Tridentini, & Constitutionum Apostolicarum Regulares exempti, etiam intra claustra degentes, subjiciuntur Episcopis. *art. 22. n. 1.*

Quod declaravit Sacra Congregatio specialiter deputata in Causa Angelopolitana. *n. 2.*

Si Episcopi in dictis casibus Juris Ordinem non observent, & fines suæ Jurisdictionis excedant, adversus eosdem pro Regularibus, sibi commissis, potest se immiscere Conservator. *numer. 3.*

Casus Conscientiæ: *v. Collatio Casuum Conscientiæ.*

Casus Exceptus. *v. Exceptio.*

Casus Expressus. *v. Expressio.*

Casus, in quibus conceditur, vel denegatur Appellatio, & Recusatio. *v. Appellatio, Recusatio.*

CASUS RESERVATI.

Non potest Episcopus sine justa causa plures Regularibus casus reservare, quam Parochis: & si reservet; non tenentur Regulares illi circa talem reservationem obedire. *art. 22. n. 90.*

Cum ab Episcopis conceditur per Decretum publicum facultas Parochis, absolvendi in aliquibus anni Festivitatibus a casibus sibi reservatis, dicta facultas censetur etiam concessa Regularibus, ab ipsis approbatis, quantumvis in Decreto minime Regulares nominentur. *ibid. v. Confraternitas.*

CATHOLICUS. *v. Testis.*

CAUSA, SEU MOTIVUM.

Causa sufficiens, & justa ad denegandam Regularibus approbationem pro Confessionibus,

eamve limitandam, suspendendam, &c. quænam sit? *v. Pœnitentiæ Sacramentum.*

Causæ, removendi Conservatorem infra quinquennium, sunt electio illegitima ob non servatam formam Constitutionis Gregorii XV. de Conservatoribus, Negligentia Conservatoris in officio, Impotentia, Inimicitia, aliæve id genus. *n. 18.*

Causæ recufandi Judicem suspectum. *v. Recusatio Judicis suspecti.*

CAUSA COMMUNIS, SEU CONNEXA.

Regularium Conservator est Judex competens illius Sæcularis, qui Conservatorem non habet, sed una simul cum Religiosus passus est injuriam, aut alias rem habet cum illo communem, seu connexam.

Si injuria sit illata Scholastico, & alteri in ejus Societate non Scholari; agaturque coram suo Conservatore pro accepta injuria Scholasticus; poterit alter non Scholaris agere coram eodem. *ibidem.*

Idem esto Judicium de potestate Conservatoris in favorem Clericorum, causam communem, seu connexam habentium cum Regularibus &c. *n. 42.*

Si Laicus delinquat cum Clerico; Judex Ecclesiasticus de communi utriusque crimine cognoscit. *ibidem.*

In causis communibus, seu connexis Judex illius Personæ cognoscit, qui est magis dignus. *n. 43.*

Conservator Regularium magis dignus est, quam Judex Laicus Sæcularis: quemadmodum Conservator Scholarium dignior est mero Judice non Scholarium &c. *n. 44.*

Regularium Conservator magis dignus est, quam Ordinarius Clericorum in causa utriusque communi. *n. 45.*

Et in causa, sibi demandata Conservatoris Regularium, major est Conservator Episcopo, Archiepiscopo, Primate, Patriarcha, Legato, etiam de Latere &c. licet in aliis par, aut etiam inferior sit. *ibidem.*

CAUSA DOTIS, MERCEDIS, ALIMENTORUM.

v. Appellatio.

CAUSA ECCLESIASTICA.

Causa, quamvis natura temporalis sit, ratione tamen personæ Clerici, contra quam movetur, manet Ecclesiastica. *art. 21. n. 187.*

CAUSA FEUDALIS.

Regularium Conservator est Judex competens in causa Feudali, ubi nimirum agitur de reparatione, & satisfactione, facienda Domino Feudi a Regularibus Feudatariis: secus tamen, si de petitorio agitur, idest de proprietate Feudi, vel de possessione ejusdem: quia tunc coram Judice Laico discutienda venit causa, & Conveniendus Regularis. *art. 21. n. 151. & 152.*

CAUSA JUDICIALIS.

Causa alia est Criminalis, alia Civilis, alla Mixta. Et quænam sit? *v. Actio, Agere in Judicio.*

Ex causis, agitandis in Judicio, aliquæ sunt dubiæ, & obscuræ in quibus incertum est id, de quo agitur: Manifestæ, & Notoriæ aliæ, in quibus manifestum est id, quod discutitur. Et illæ de se Judicalem indaginem exigunt, non hæ. *art. 24. n. 4.*

Inter casus dubios nonnullæ sunt Ordinariæ,

†††       seu

feu plenariæ, five solemnæ; aliz vero extraordinariæ, feu Summariz, & non solemnæ. Et quænam ambæ sint? *n. 5.*

In causis Ordinariis, feu plenariis, neque de mutuo partium consensu, solemnis Ordo Judiciarius in toto, vel in parte omitti potest: secus tamen in causis extraordinariis, feu Summariis. *nam. 8.*

Et ratio diversitatis assignatur a Glossa. *n. 9.*

Causæ Summariz ex natura sua celerem expeditionem requirunt. *n. 10.*

Atque hæc sunt causæ Ecclesiasticæ super electionibus, Postulationibus, vel Provisionibus, an nimirum validæ sint: super Dignitatibus, Personatibus, Officiis, Canonicatibus, vel Præbendis &c. super Matrimonis, Decimis, Usuris &c.

Item causæ Miserabilium Personarum, causæ Alimentorum, causæ Spolii, Depositi, Mercedis, Forensium, feu Peregrinorum, & causæ Religiosorum &c. *n. 11.*

Tandem causæ parvæ, & leves, in quibus nimirum agitur de rebus levis momentis, vel de præjudicio facile reparabili. *n. 12.*

Causa parva, & levis dicitur, quæ est usque ad 50. aureos, vel usque ad trecentos, vel trecentum libras auri; vel quæ pro tali, prudenti Judicis arbitrio, definitur. *n. 13.*

Aliquando committitur Judici causa ad iudicanda sub clausula: [Sola facti veritate inspecta]: quandoque sub hac: [Appellatione remota.] *n. 14. & 15.*

Neque Rex, aut Imperator potest esse Judex in propria causa, sed debet eam delegare. *art. 33. n. 78.*

Attento Jure communi pro solis causis Civilibus, non etiam pro Criminalibus, & mistis datus est Conservator. *art. 1. n. 51.*

In causis Civilibus, quæ manifestæ non sunt, & judicialem exposcunt indaginem, Regulares inspecto Jure Communi non coram Conservatore, sed coram Ordinario sunt Conveniendi. *n. 62.*

Conservatori Regularium, inspecto Jure novo, & novissimo, causæ omnes eorumdem in determinato territorio commissæ sunt: scilicet causæ Civiles etiam debitorum, Criminales, & mistæ: causæ injuriarum manifestarum, judicialem indaginem non exposcentium, & obscurarum, expententium indaginem judicialem: nedum presentium, sed etiam illatarum, & inferendarum; per quamcumque personam, seu laicam, five Ecclesiasticam, etiam Regularem alterius Religionis, simile Conservatoris privilegium habentem. *art. 2. a n. n. 22. & art. 3. a n. 9.*

Causæ injuriarum dumtaxat manifestarum competunt Conservatori ad terminos Juris novissimi, ubi Regulares sint Actores, & Convenientes. Ubi autem sint Rei, & Conventi, etiam causæ injuriarum, quæ manifestæ non sunt. *art. 3. numer. 11.*

Conservatori Regularium omnes præfatæ causæ adherentium Regularibus, & eodem modo commissæ sunt. *art. 3. n. 27.*

Attento Jure communi antiquo, uno Conservatore pro una causa deputato, pro eadem deputari non potest alius; etiam priori deputato volente, & consentiente. *art. 15. n. 11.*

Deputari tamen potest, si prior ille Deputatus foret infirmitate, aliave legitima ratione impeditus: vel si nollet procedere, aut procedere malitiose recusaret. *ibid.*

Attento tamen Jure novo, & novissimo, uno Conservatore pro una causa deputato, pro eadem deputari potest alius. *n. 13.*

CAUSA POSSESSIONIS, & PROPRIETATIS.

Causa possessionis, & proprietatis debet coram eodem Juce terminari: ne continentia causæ dividatur; neque super uno, eodemque facto contrariæ, vel diversæ saltem ferantur sententiæ, & ne una, eademque res diverso Jure censeatur. *art. 21. n. 41.*

CAUSA REGULARIS, SUCCEDENTIS IN BONIS LAICI.

Causa Regularis succedentis in bonis Laici, ante hujus mortem ab eodem Laico incepta coram Juce Sæculari, a Juce Conservatore Regularis definienda est. *n. 1542 v. Causa Judicialis.*

CAUSA UNIVERSITATIS VEL COLLEGII. *v. Testis.*

CAUSÆ CIVILES, & CRIMINALES. *v. Episcopus.*

CAUSÆ CIVILES MERCEDUM, & MISERABILIVM PERSONARUM.

In causis Civilibus Mercedum, & Miserabilium Personarum Conservator est Juce competens Regularium, si degant intra septa. *art. 21. n. 111.*

Si Regulares degant extra septa, & habeant Conservatorem, potest ordinarius loci, vel ipsemet Conservator in præfatis causis cognoscere. *n. 112. & 113.*

Causæ Civiles Mercedum sunt obligationes solvendi stipendium operarii. *n. 114.*

Personæ miserabiles sunt, non plebei: sed illi, quibus Natura moveretur ad miserandum propter injuriam Fortunæ: ut Pupilli, Viduæ, morbo diuturno fatigati, Cæci, Leprosi, Claudii, Furiosi, Captivi, Pauperes, præsertim Religiosi, Servientes Ecclesiis, Mercatores, qui in itinere gabellis gravantur, ad Carceres damnati, Advenæ, Ecclesiæ, Virgines, Meretrices, de novo ad Fidem conversi, alizque id genus personæ Judicis arbitrio, in quibus eadem, vel major militat ratio. *n. 115. & 116.*

CAUSÆ PAROCHIALES.

Causæ Parochiales coram Episcopo deciduntur. *art. 21. n. 556.*

CAUSÆ PIÆ. *v. Appellatio.* CENSURÆ.

Regulares exempti tenentur publicare in propriis Ecclesiis, servareque Censuras, & interdictum, nedum a Sede Apostolica latum, sed etiam ab Ordinariis, Episcopo mandante, sub pœna arbitrio Episcopi statuenda; non tamen excommunicationis, si privilegium habeant, ne possint censurari, nisi a Papæ. *art. 22. n. 182.*

Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 2.* id præcipiens Regularibus, loquitur de interdicto generaliter lato, non de interdicto particulari. *n. 227.*

Stat cum modo procedendi civiliter usus censurarum, & imploratio Brachii Sæcularis. *art. 24. n. 20.*

Ordinarius quicumque, etiam si Legatus sit Apostolicæ Sedis, tenetur Brachium Conservatori præstare: secus per censuras compelli poterit. *art. 25. n. 6.*

Nequit

Nequit tamen per censuras compelli Supremus Princeps, & fortassis etiam Magistratus supremus, num. 3.

Stylus Romanæ Curie Imperatorem excipit a Censuris in Brachii invocatione. *ibid.*

Regularium Famuli, habentes requisita *Trident.* *sess. 24. de ref. c. 11.*, nequeunt ab Episcopis excommunicari, aut interdici. *art. 21. n. 441.*

Ut usus censurarum subsistat, per Conservatorem infligendarum, injuriæ debent esse manifestæ, & manifesti item injuriatores. *art. 20. n. 3.*

Si Conservator excommunicet contumacem, quem ex post facto constat, fuisse injuriatorem, sed non manifestum, excommunicatio non subsistit. *ibid.*

Ut censuræ latæ subsistant, debent censurandi, privilegio carere, ne valeant censurari. *n. 5.*

Antequam ad censuras Ecclesiasticas deveniatur, debent poenæ mitiores experiri. *n. 21.*

Censuræ Ecclesiasticæ sunt remedia subsidiaria, in subsidium aliorum instituta, & valde violenta, atque odiosa: ac proinde non nisi raro, & in casu extremæ, ut ita dicam, necessitatis adhibentur. *n. 21. & 22.*

Concilium *Tridentinum sess. 25. de ref.*, modum præscribens in ferendis censuris, non ita formam decernit, ut si omittatur, vitiet processum, & sententia nulla sit. *n. 23.*

Censuræ non nisi raro, & in casu magnæ necessitatis infligantur, & probatis antea mitioribus remediis. *n. 29.*

Regularium Conservator potest in poenas censurarum incursos denunciare, imponentes, exigentes, & recipientes a Regularibus, eorumque bonis; sicut & eisdem Regulares solventes, aut etiam sponte dantes, tributa, collectas, exactiones, vectigalia, aliaque id genus opera, seu ordinaria, sive extraordinaria, etiam ad Communem laicorum æque, ac Ecclesiasticorum, seu Regularium ipsorum utilitatem, aut ob urgentem Reipublicæ necessitatem imponantur. *art. 21. n. 258.*

Et quænam sint hæ censuræ? *n. 259.*

Quamvis variis Juribus Pontificiis statuta sit excommunicatio contra imponentes tributa Ecclesiasticis; non proinde multiplicem illi excommunicationem incurrunt, sed unigam dumtaxat. *n. 262.*

Imponentes, aut exigentes minimum tributum ab Ecclesiasticis, præfatas poenas non incurrunt, nisi postquam devenerint ad quantitatem notabilem, quantumvis intendant, etiam exigere ab aliis Ecclesiasticis. *n. 263.*

Non incurrunt repositas poenas, qui cum possint, & debeant restitutionem onerum Ecclesiasticis faciendam prohibere, & impedire, illam tamen non prohibent, nec impediunt. *n. 264. v. Appellatio.*

CENSURA SUB FORMA DISJUNCTIVA.

Censuram sub forma disjunctiva latam nullius roboris esse, volunt nonnulli: validam probabilis arbitrantur alii: Et quare? *art. 30. num. 21. & 22.*

Censura, sub forma disjunctiva prolata, per aliquos facit hunc sensum ex intentione Judicis: quod delinquens ligetur minori earum censura, quæ in dicta forma continentur. *n. 24.*

Non semel præfata disjunctiva ex intentione Judicis hunc alium sensum habet, ut singulæ ejus partes ad diversas personas, juxta diversas earum condiciones, applicentur. *n. 25.*

Ferrè censuras sub forma disjunctiva, cum non sit in usu Ecclesiæ, sine peccato mortali, sequit Judex Ecclesiasticus inferior, potest tamen Super-

rior, idest Papa, utpote supra Jus commune, quod non tenetur observare. *n. 26.*

CENSURANDI FACULTAS.

In casibus, in quibus Regulares exempti subji- ciuntur Episcopis, posse ab illis censurari, docent nonnulli. Negant alii, si Regulares privilegium habeant, ne possint censurari, nisi in illis dumtaxat casibus, in quibus censurandi facultas expresse conceditur Episcopis. *art. 22. n. 482.*

A Tridentino in tribus dumtaxat casibus censurandi facultas Episcopis indulgetur. *n. 484.*

Quamvis Episcopi in casibus, in quibus Regulares ipsis subjiuntur, eos censurare non possent, non proinde illorum Jurisdictio inutilis profus esset, & frustranea; cum possent aliis poenis in eodem procedere. *n. 486.*

CESSATIO A DIVINIS. v. Interdictum.

CESSIO JURIS, ET ACTIONIS.

Regularium Conservator cognoscit de Juribus, & Actionibus, quæ Religiosis ex cessione conveniunt. *art. 21. n. 48.*

Idque non prohibet *Tridentinum sess. 14. de ref. c. 5.* immo ibi Concilium non loquitur de Conservatore Regularium. *n. 49.*

Non est tamen competens ipse Conservator, sicut nec alius quisvis Judex, saltem ad effectum, ut agens ex Jure cesso obtineat; sed solum, ut locum habeat dispositio, & poena Juris in casibus prohibitis, & quoties cessio simulata præsumitur. *num. 50.*

CHARACTER.

Licet probabilis sit opinio, quod Episcopatus characterem non imprimat, probabilior tamen est opposita. *art. 37. n. 8.*

CHORUS.

Regulares, exempti ab interessentia Lectioni Sacræ Scripturæ, a servitio Chori reputantur immunes. *art. 22. n. 425.*

Et quinam illi sint? *n. 423.*

CITATIO, CITARE.

Nequit Conservator extra Diocesim citare per Edictum: nec sententiarum facere denuntiationes; cum utrumque sit jurisdictionem exercere. *art. 23. num. 6.*

Si Reus citandus sit extra Diocesim, quid agendum? *ibid.*

Cum Regularium Conservator ad terminos Juris novi, & novissimi sit Ordinarius, opus non est, quod in citationibus literas Conservatoris inserat. *art. 2. n. 8.*

Potest Conservator, Religiosum sub poena excommunicationis citare, eo quod nolit comparere conventus coram ipso in causa debiti proprii, vel Monasterii, ad respondendum, vel testificandum in causa. *art. 21. n. 108.*

Citationes, & sententiarum denuntiationes, sive intimationes, sunt articuli non Jurisdictionales. *art. 35. n. 3.*

Conservator, non autem Judex Laicus, debet citare Monasterium, ad exhibenda Jura sua coram ipso, quando ejus debitor petit dilationem ex consensu majoris partis creditorum, vel beneficium cessionis bonorum. *art. 21. n. 159. v. Subconservator.*

CIVILITER PROCEDERE.

Stat cum modo procedendi civiliter, utpote necessarius, usus censurarum, & imploratio Brachii secularis. *art. 24. n. 20. v. Actio, agere in Judicio.*

CIVITAS.

In favoribus Suburbia, Prædia, Villæ, Viridaria, Grangia, & alia loca, alicuj Civitati subjectione, sub nomine illius Civitatis comprehenduntur,

tur, illiusque privilegiis gaudent tam in Sæcularibus, quam in Ecclesiasticis. *art. 19. n. 3.*

Qui nascitur in Castro, Vico, vel Municipio, subdito Civitati, censetur ejusdem Civitatis. *art. 19. n. 37.*

Qui in continentibus Urbis nati sunt, Romæ nati sunt. *ibid.*

Dicitur nasci in Civitate, qui in Territorio nascitur. *ibid.*

In odiosis secus res se habet: Cum tunc nomine Civitatis solum Urbs, muris circumdata, intelligatur, seu quæ murorum ambitu finitur. *ibid. v. Appellatio.*

P. CLAUDIUS AQUAVIVA GENERALIS. v. Congregatio, sive Sodalitas Soc. Jesu.

CLAVIS.

Claves Monasteriorum monialium, etiam Regularibus subjectarum Æconomis Sæcularibus auferendæ sunt, & Episcopo tradendæ. *artic. 22. numer. 321.*

CLAUSTRUM.

Regulares, intra Claustra degentes, & extra delinquentes. *v. Delinquens.*

Intra, vel extra degere; intra vel extra claustra delinquere, quinam Regulares censentur? *ibid. & art. 21. n. 117. & 118.*

Regulares sine licentia Episcopi an facere queant Processiones extra Claustra? *v. Processio.*

Confraternitates Regularium an eisdem Processiones extra eorumdem claustra sine licentia Episcopi facere valeant? *ibid.*

Regulares, extra claustra degentes, si habeant Conservatorem, coram illo sunt conveniendi: Si non habent coram Ordinario loci; quemadmodum Regulares intra claustra degentes, sed Conservatorem non habentes. *art. 21. n. 102. v. Causa Civilis movendum, & miserabilium personarum, Monasterium.*

CLAUSULA.

Clausula [Appellatione remota] cujus virtutis sit? *art. 34. n. 97.*

Clausula [Sola facti veritate inspecta] maximæ virtutis est, & plus operatur, quam clausula [Summarie, simpliciter, & de plano.] *art. 24. num. 14.*

Clausula, & dispositio quantumvis odiosa, & exorbitans a Jure communi, si nihil operetur, non est stricte interpretanda. *art. 34. n. 94.*

Clausula [Recusatione remota.] *v. Recusatio.*

Clausulæ [Quatenus privilegia sunt in usu,] & [quatenus Decretis Concilii Tridentini non adversantur] quid important? *artic. 22. num. 217. & 218.*

Clausula [Quorum tenores, ac si de verbo ad verbum &c.] operatur, ut confirmatio, & innovatio sint ex certa scientia. *art. 17. n. 8.*

Clausula [ex certa scientia] vim habet novæ concessionis. *ibid. v. Conservator, Subconservator, Appellatio, Recusatio, Advocatio, Delegatus, & Subdelegatus.*

CLAUSURA.

Licet Episcopo, Monasteria Monialium, etiam Regularibus subjectarum, quoad clausuram visitare; eamque violantibus condignam pœnam imponere. *art. 22. n. 319. & 320.*

Episcopus in iis, quæ clausuram Monasteriorum Monialium concernunt, Ordinarius est, & plenissimam habet auctoritatem. *n. 321.*

Regulares, delinquentes circa clausuram Monasteriorum Monialium, ab Episcopo corriguntur, & puniuntur. *n. 321.*

CLEMENTINÆ.

In Clementinis quid de Conservatoribus decernatur. *art. 4. n. 11.*

Clementina *Quia contingit* de Relig. domib. quid de subjectione Regularium Hospitaliariorum Episcopo præscribat? *v. Hospitalarii Regulares.*

CLERUS.

Nomine Cleri Capitulum etiam Cathedralis solet intelligi. *art. 21. n. 251.*

CLERICUS.

Clerici Cameræ deputati possunt in Conservatores Regularium. *art. 12. n. 9.*

Clerici omnes, qui Episcopalem Dignitatem, & Jurisdictionem insimul præscriptione, vel privilegio acquirere; vel etiam solam Jurisdictionem, & præminentiam aliquam in Ecclesia Collegiata, deputari queunt in Conservatores Regularium, non tamen, si Ecclesia Collegiata non sit. *art. 12. num. 18.*

Clericus non potest solvere Collectas absque incurso censurarum: nec pro Universitatibus quidquam contribuere, ne quidem sub elemosynæ nomine. *art. 21. n. 282.*

Clerici non tenentur solvere onera per Communitatem imposita, super eorum bonis patrimonialibus, & domibus, ubi habitant, etiam quod antea solverint. *ibid.*

Clericus, seclusa consuetudine, debet coram Sæculari Judice laicum convenire de rebus suis, vel Ecclesiæ, si laicus probabiliter neget, res illas Clerici esse, vel Ecclesiæ. *art. 5. n. 55.*

Clerici, ne quidem adjecto Juramento, privilegio Canonis, & Fori renuntiare possunt. *art. 8. num. 33.*

Clericum percutiens, etiam consentientem, excommunicationem Canonis incurrit. *n. 33.*

Coram Episcopo suo conveniendum, & adducendum esse Clericum, pacis violatorem, ab eoque puniendum, decidit Fridericus Imperator. *art. 21. num. 192.*

In aliquibus casibus potest Laicus Judex de causis Clericorum cognoscere, eosque corrigere. *art. 32. n. 4.*

Potest Clericus, deputari Judex a Principe Laico in causa Civili: immo etiam in Criminali, citra pœnam sanguinis. *art. 5. n. 51.*

Nequit tamen Clericus, deputari Judex a Principe Laico in causa sanguinis: vel generalis Officialis alicujus Domini temporalis: aut invitus, & coactus deputari Conservator a Principe Laico, utpote a Sæculari Jurisdictione penitus exemptus. *n. 52.*

Supremus Princeps Sæcularis potest Laico deputare Conservatorem nedum Laicum, sed etiam Clericum, adversus alium Laicum; non tamen adversus Clericum, vel Ecclesiam. *num. 51. & 53.*

Si Conservator esset Laicus, non posset coram eo per Laicum Clericus, sive Ecclesiæ conveniri; sed coram Judice suo Ecclesiastico. *n. 53.*

Gregorius IV. in *cap. Pervenit* 2. qu. 1. Cuidam Romano, Siciliæ defensori, eo quod Clericos, despectis eorum Episcopis, in suo faceret Judicio exhiberi, severissime præcepit, ne id denuo facere præsumat; sed si qui contra Clericum causam habuerit, Episcopum suum adeat. *n. 54. v. Ordo Clericalis, Ecclesiastici, Testis.*

CLIENS. v. Recusatio.

COADJUTOR.

Coadjutor Papæ, impotentis Ecclesiam regere, eo quod Papa fuerit ab hostibus captus, vel alias effectus inhabilis, omnia potest, quæ valet ipse Papa:

pa: cum Consilio tamen Cardinalium omnia gerere debet. *art. 5. n. 22. v. Cardinalis.*

Coadjutor in Dignitate, vel Canoniatu Ecclesie Cathedralis cum futura successione deputari non potest in Conservatorem. *art. 12. n. 13.*

Coadjutor in Dignitate, vel Canoniatu cum futura successione, actu neque Dignitatem habet, neque Canoniatum, sed illum expectat: unde nequit esse Judex Delegatus. *art. 12. n. 14.*

COERCITIO. *v. Arbitr.*

COGNITIO, COGNOSCERE.

Cognitio causae de ultimis Sacramentis, & Sepultura, in Capella Grangiae Monasterii datis Servitori Saeculari, inibi aegrotanti, & decedenti, a Religioso Sacerdote, pertinet ad ejus Conservatorem, non ad Episcopum. *art. 23. n. 12.*

Cognitio causae de Sepultura in Ecclesia Regularium, a Regularibus ipsis data Cadaveri Saecularis, reperto in Conventu, pertinet ad Episcopum, non ad eorum Conservatorem. *ibidem n. 14.*

Cognitio, & definitio exceptionis, quod loca quae sub immediata protectione Regum sint; vel quod in eorum fundatione cautum habeatur, quod non possit Episcopus in visitatione se intrudere, non ad Judicem Saecularem, sed ad ipsum Episcopum pertinet. *art. 22. n. 311.*

Si Reus, qui fuit condemnatus, & excommunicatus, infra annum comparuerit, & dixerit, se velle satisfacere; potest de damno, vel injuria facta Conservator cognoscere. *art. 1. n. 98.*

Cognitio causae Regularium Monetariorum, *v. Monetarum.*

COLLECTANEUS. *v. Recusatio.*

COLLATIO CASUUM.

Collatio casuum conscientiae in Cathedralibus, & Collegiatis vacat tribus aetivis mensibus, Julii, Augusti, & Septembris. *art. 22. n. 426.*

Parochi Regularis cogi possunt ab Episcopo ad interessendum Lessionibus casuum conscientiae, etiam si curam animarum exercent in Parochialibus Sancti Joannis Hierosolymitani. *n. 341.*

Monachi tenentur ad Lessionem Sacrae Scripturae, seu ejusdem expositionem, aut Theologiae, Speculativae, vel Practicae, qua nimirum Moralium, qua Canonicae, loco Sacrae Scripturae, his per hebdomadam in Monasteriis, ubi commode haberi queat, faciendam: ad quam Fratres omnes convenire debent. *art. 22. n. 416. 417. & 418.*

Ad eam Lessionem, in suis Monasteriis habendam, Superiores locales obligantur sub mortali. *num. 419.*

Si praefati Superiores negligentes sint in ea Lessione faciendam, compelli queunt ab Episcopo per Excommunicationem. *n. 420.*

Si Monasterii facultates sufficiant ad Lectorem alendum Sacrae Scripturae, & Praelatus Regularis illum non habeat in Monasterio; Episcopus illum cogit ad hoc, vel ponit ibi Magistrum. *num. 421.*

Ne quidem Monasteria Carthusianorum strictioris clausurae ab obligatione hujus Lessionis sunt immunita. *n. 422.*

Quamvis Monachi omnes, tam videlicet Sacerdotes, quam Clerici, debeant ad eam Lessionem convenire; eximuntur tamen legitime impediti: *num. 423.*

Scilicet Aegroti, valde senes, Superiores in gravi negotio tunc occupati, quod ad aliud tempus differri non potest; Qui libris imprimendis invigilant; Lectores, & Praedicatores iis tantum diebus, quibus actu legunt, & praedicant. *ibid.*

Dicuntur Lectores actu legere, etiam tempore vacationum, & quando sunt designati ad de brevi legendum. *n. 424.*

Namquam minus vacant, quam quando vacant, qui debito Officii volunt satisfacere. *ibid.*

Praefata Lectio vacare potest tribus aetivis mensibus Julii, Augusti, & Septembris: quemadmodum vacat in Cathedralibus, & Collegiatis. *num. 426.*

Regulares non Monachi eodem modo compelli queunt ab Episcopo per excommunicationem ad dictam Lessionem, quo Monachi. *n. 427. & 428.*

COLLECTAE.

Quibus poenis subjiciantur exigentes a Regularibus, ceterisque Ecclesiasticis, eorumque bonis; aut ab iisdem, etiam sponte dantibus, collectas, tributa, tallias &c. Sicut & Regulares ipsi, ac Ecclesiastici sponte dantes. *art. 21. n. 258. v. Conservator.*

COLLEGIUM.

Ut Constituatur Collegium, de Jure Canonico satis sunt duo Collegae; de Jure tamen Civili tres requiruntur. Quamvis si omnes Collegae deficiant, Collegium conservetur in uno. *art. 22. n. 206. v. Perna.*

COLONUS.

Regularium Conservator procedere valet adversus Judicem laicum, demandantem capturam, & carcerationem Coloni Religiosorum, seu Custodiam Animalium eorundem, ratione damni, ab ipsis animalibus facti in pascuis alienis, absque dolo, sive etiam cum dolo ipsius Coloni. *art. 21. num. 178.*

Non tamen procedere potest adversus Judicem Ecclesiasticum, eandem capturam, & carcerationem demandantem. *n. 179.*

Praedia Regularium conducentes, ut ea excolant, eo pacto, quod sibi dimidiam partem fructuum acquirant, & alteram dimidiam relinquunt Monasterio, dicuntur Coloni partiarum: illo tamen pacto, ut quotannis eidem Monasterio certa, & taxata pars fructuum in omnem eventum reddatur, & reliquam sibi acquirant, dicuntur Coloni, vel Coadjutores Censuales. *art. 21. num. 300. v. Affiliator.*

COMES PALATINUS. *v. Notarius.*

COMMENDA.

Commendae, seu Praeceptorum Sancti Joannis Hierosolymitani non veniunt in generali reservatione *cap. 2. Praebend. in 6. art. 21. num. 120. v. Commendatarius.*

COMMENDATARIUS.

Commendatarius Prioratus Conventualis, vel Abbatiae Regularis eligi potest major septennio, ubi Tridentina dispositio recepta non sit; cum hujusmodi Commendae habeantur hodie pro Beneficiis simplicibus. *art. 10. n. 15.*

Ubi autem recepta sit, eligi debet Commendatarius in aetate 14. annorum. *n. 16.*

Commendatarii perpetui Ordinum Militarium Praelatis aequiparantur, ac Beneficiariis; omniaque ipsis competunt, quae veris Praelatis, & Beneficiariis. *art. 21. n. 120.*

Commendae, seu Praeceptorum Sancti Joannis Hierosolymitani non veniunt in generali reservatione *Cap. 2. de Praebend. in 6. ibid. v. Abbas.*

COMMENSALIS. *v. Recusatio.*

COMMISSIO.

Causae a Sede Apostolica Personis qualificatis committuntur: & quare? *art. 38. n. 9. & 10.*

Commissio, seu deputatio quandonam censenda sit realis, & quando personalis? *n. 35.*

In

In causa, sibi commissa major quis eo est, cui aliunde est par, aut etiam inferior. *art. 1. n. 71.*

Generalis commissio, facta Legato per Papam, non extenditur ad causas Fidei. *art. 21. n. 5.*

Commissio, facta alicui a Summo Pontifice, non habenti qualitates requisitas, est quædam dispensatio personalis, quæ personam illius non egreditur. *art. 35. n. 29.*

Commissio alia est personalis, alia realis. Et quandonam personalis, aut realis censenda sit? *art. 38. a n. 35.*

Commissio personam sequitur, instar privilegii personalis. *art. 38. n. 51.*

COMMUNICABILE PRIVILEGIUM.

Privilegium Conservatoris est de numero communicabilium; cum sit facillimæ concessionis. Et ita est declaratum. *art. 6. n. 5.*

Privilegium exemptionis Decimarum, Jesuitis concessum; insigne est, & absque nota incommunicabilitatis restrictiva. *art. 21. n. 293.*

COMMUNIO SACRAMENTALIS.

Regulares nequeunt, Eucharistiam personis Sæcularibus in die Paschatis ministrare, ne quidem ob devotionem. Et ministrantes, sine licentia Episcopi, possunt ab eodem puniri, quemadmodum personæ Sæculares. *art. 22. n. 124.*

Nisi tamen Regulares præfati ad id privilegium habeant. *n. 125.*

COMMUNIO GENERALIS.

In Grangiis, seu Villis, Domibus ruralibus, prædiis, Hospitiis &c. Societatis Jesu cum Capella lucrari post singulis Mensibus Jubilæum Communionis Generalis. *art. 19. n. 34.*

COMMUNIO PASCHALIS.

v. Sacramenta, Confessarius.

COMMUNIO VIATICA. *ibidem.*

COMMUNITAS, UNIVERSITAS LAICORUM.

v. Furnum, Taberna, Molendinum.

COMPARENS, COMPARERE.

Conservator potest, Contumacem censurare ratione contumaciæ suæ, ad hoc ut compareat in Judicio. *art. 26. n. 2.*

COMPATER.

Nequeunt Regulares in Compatres admitti, levando infantes de Baptismo. *art. 22. n. 262. & 263, v. Recusatio.*

COMPETENTIA JURISDICTIONIS.

v. Controversia.

COMPULSIO ECCLESIASTICORUM IN GRAVI NECESSITATE. *v. Necessitas.*

COMPUTA. *v. Confraternitas, & Hospitalia.*

CONCESSIO.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. *art. 21. n. 5.*

CONCILIUM DIOECESANUM. *v. Recusatio.*

CONCILIUM GENERALE.

Concilium Generale, neque vivente Papa, & ipsomet Concilium congregante; neque eo congregato, & non per Papam in casibus, a Jure permisis; neque Papa Defuncto, potest Conservatorem deputare. *art. 5. n. 26.*

Concilium, vivente Papa, & ab ipso congregatum, non habet aliam Jurisdictionem, nisi quam ipsi concesserit Papa, vel Legatus de Latere, a Papa in Concilio missus. *n. 27.*

Concilia Generalia nonnisi pro reformatione morum, & causis Fidei, aliisve gravissimis de causis congregari solent, & debent. *ibidem.*

Concilium Generale Sede plena, & non per Papam Congregatum in casibus, a Jure permisis: vel Sede Pontificali Vacante, nequit in Jurisdictionibus providere, nisi gravissimæ necessitati, Ecclesiæ imminenti, cui per dispositionem Juris provideri non posset. *n. 28.*

Nequit etiam in casu prædictæ necessitatis, Sede Pontificali vacante, Cardinalem creare, vel mittere Legatum. *n. 29.*

Concilium Generale nequit Pontificiam constitutionem tollere, eique derogare, vel super eam dispensare. *n. 30. v. Recusatio.*

CONCILIUM LATERANENSE.

Concilium Lateranense pares omnino facit Religiosos in conferendis in Ecclesiam beneficiis Sanctissimis Episcopis. *art. 22. n. 70.*

Concilium Lateranense sub Leone X. quid de Conservatoribus statuerit? *art. 4. n. 13.*

Concilium Lateranense quas pœnas decernat adversus imponentes collectas, aliave onera Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis: sicut & adversus imponentium successores, fautores &c. *art. 21. a n. 259.*

CONCILIUM PROVINCIALE. *v. Recusatio.*

CONCILIUM TRIDENTINUM.

Concilium Tridentinum inceptum est sub Paulo III. anno 1545. continuatum sub Julio item III. & tandem absolutum sub Pio IV. & ab eodem confirmatum anno 1563. *art. 22. n. 20.*

Quoties Tridentinum abrogat Privilegia Regularium, solet illa expresse abrogare. Quamobrem ubi illa expresse non abrogat, non debent abrogata præsumi. *n. 21.*

Jure novo Tridentini potest Episcopus Regulares examinare pro Confessionibus excipiendis; cum antea nequierit. *n. 41.*

Concilium Tridentinum *sess. 25. de refor.* modum præscribens in ferendis Censuris, non ita formam decernit, ut si omitatur, vitiet processum, sententia nulla sit. *art. 26. n. 23.*

Quomodo intelligatur Tridentini decretum *sess. 25. c. 12. de Regul.* quo ad Cultum Festorum? *n. 184.*

Tridentinum *sess. 14. c. 5. de Conservatoribus Regularium* non loquitur. *art. 13. n. 38. art. 21. n. 4.*

Concilium Tridentinum *sess. 24. de refor. c. 11.* de Servitoribus dumtaxat loquitur, non de familiaribus Regularium in universum. *art. 21. n. 475.*

Et loco citato utitur particula *Et* in sensu disjunctivo, non copulativo. *n. 477.*

Nec comprehendit ibi Privilegia Regularium quoad Conservatores pro suis Servitoribus, & Familiaribus. Et etiamsi illa comprehenderet, a Pontificibus post ipsum derogatur. *n. 478.*

Tridentinum *sess. 33. de refor. c. 15.* requirens, ad Confessiones Sæcularium excipiendas, approbationem Episcopi in Confessario Regulari, loquitur de Sæcularibus extraneis, non de familiaribus: & ut de illis familiaribus, qui omnia requisita non habent; dicunturque familiares large, ad differentiam illorum, qui familiares strictè nuncupantur. *n. 443. & 444.*

Concilium Tridentinum *sess. 7. c. 14. de reform. sess. 14. c. 5. de reform. & sess. 21. c. 8. de refor.* quid de Conservatoribus disponit? *art. 42. n. 82.*

Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 12.* Regularibus præcipiens, publicare, servareque interdictum, etiam ab Ordinariis statum, &c. loquitur de

de interdicto generaliter lato, non de Interdicto particulari. *art. 22. n. 223.*

Concilium Tridentinum, quid de Conservatoribus decreverit? *art. 4. n. 15.*

Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 20.* omnes Canones innovat, & confirmat, & omnia Concilia generalia, & Apostolicas Sanctiones, in favorem Ecclesiasticorum, & libertatis Ecclesiasticae, ac contra ejus violatores edita: nullam tamen incutit peculiarem Censuram. *art. 21. n. 259.*

Concilium Tridentinum *sess. 7. c. 8. & sess. 25. c. 8. de refor.* quid de subjectione Regularium Hospitaliarum Episcopo decernat? *v. Hospitalarii Regularium.*

Concilium Tridentinum in tribus dumtaxat casibus indulget Episcopis facultatem censurandi Regulares. *art. 22. n. 386.*

CONCUBINARIUS. *v. Testis.*

CONCURSUS.

Regulares, ad Regimen Parochialium Ecclesiarum Regularium a suis Superioribus praesentati, ab Episcopo praevio examine, sed citra concursum instituuntur. *art. 22. n. 333.*

CONDEMNANS, CONDEMNARE, *v. Hospitalia Regularium.*

CONDITIO.

Conditio, seu Momentanea, sive successiva, implenda in tempore, nequit post expressum tempus impleri. *art. 40. n. 5. v. Necessitas.*

CONDUCTIO DOMORUM.

Jus, competens Regularibus, ne intra 140. annos ab eorum Domibus Monasteria construatur, habet locum etiam in conductione domorum ad habitandum; cum militet eadem ratio. *art. 21 n. 437.*

Regulares, domum semel conducentes intra 140. annos a Monasteriis aliorum Regularium, acquirunt quasi possessionem contra jus praesatum generale, si domum conducant, scientibus, ac tolerantibus aliis Religiosis, & unicus iste actus sit, effectuat. *ibid.*

CONFOEDERATUS. *v. Recusatio.*

CONFESSARIUS.

Regulares, etiam nullo gradu insigniti, si ad audiendas Confessiones Saecularium approbationem habeant ab Episcopo, aperire possunt, executione mandare Litteras Sacrae Penitentiae, Magistris in Theologia destinatas, vel in Jure Canonico Doctoribus. *art. 22. n. 436.*

Non omnes Confessarii Regulares possunt aperire, & exequi praesatas litteras, sed Generales dumtaxat; ceteri vero Superiores ex Generalium commissione; omnesque alii Confessores, per Generales deputati, aut de eorumdem licentia, quos Superiores ad id deputaverint. *n. 437.*

Regulares, ab Episcopo ad Confessores Saecularium approbati, & a suis Superioribus deputati, possunt dispensare, & commutare omnia Vota, etiam jurata, si dispensatio, & commutatio non sit in praesudicium Tertii. *n. 438. & 439.*

Exceptis ultramarinis, Sancti Petri, & Pauli de Urbe, Sancti Jacobi in Compostella, Castitatis, & Religionis. *ibidem.*

Approbatio Episcopalis non requiritur in praedictis Regularibus praesice pro Absolutione Sacramentali; sed etiam, ut in iisdem appareat idoneitas ad judicanda non solum peccata, sed etiam Vota &c. *n. 440.*

Regulares, audientes Confessiones Saecularium infirmorum, tenentur Parochum certiorare, saltem per scripturam, apud ipsum infirmum relinquant. *n. 445.*

Idque potest Episcopus, sub poena suspensionis a Confessionibus, illis praecipere. *ibidem.*

Non tenentur tamen, certiorare Parochum de Confessione, ipsismet facta tempore Paschali; cum debeat Parochus ad Communionem admittere, Saeculares afferentes, se Regularibus confessos fuisse, nulla ab eis requisita scriptura, seu schedula. *n. 446.*

Immo nec Confessarii Saeculares ad praesatas scripturas, seu schedulas obligantur. *n. 447.*

Nec consuetudine induci potest, quod ad tradendas scripturas praesatas Confessarii Regulares obligentur. *n. 448.*

Neque obligantur Episcopi Edicto, ad dandam Penitentibus tempore Paschatis insinuatam Scripturam sub poena Suspensionis a Confessionibus. *num. 449.*

Pro quo possunt Regulares, ad suum Conservatorem recurrere. *ibidem.*

Confessarii Confraternitatum. *v. Confraternitas.*

Confessarii Convictorum Seminariorum Regularium. *v. Convictores.*

Confessarii Familiarium, seu Famulorum, Regularium. *v. Familiaris, seu Famulus.*

Confessarii Hospitalium. *v. Hospitalia Regularium.*

Confessarii Regularium. *v. Penitentia.*

CONFESSARII MONIALIUM.

Potest Episcopus, ex rationabili causa, Superiorem Regularem monere, ut Confessores amoveat Monasteriorum Monialium, sibi subjectarum. *art. 22. n. 316.*

CONFESSORIALE.

Confessoria in Ecclesiis Regularium exemptorum visitare, non licet Episcopis in vim Constitutionis Gregorii XV. [Inscrutabili] de privilegiis exemptorum. *art. 22. n. 97.*

Non potest Episcopus praescribere, quod Regulares exempti penitentes extra Confessionarium non auscultent: nec nisi apertis Ecclesiae januis, & in Confessionalibus ab ipso per suos Visitatores approbandis. *art. 22. n. 93.*

CONFIRMATIO, CONFIRMARE.

Apostolicae Sedis Legatus non potest jure Legationis confirmare Sententiam Conservatoris, confirmatione auctorizabili ex certa scientia, vel in forma communi; cum id spectet ad Superiorem Conservatoris: sed approbationis, seu facti, quae etiam Inferiori competit. *art. 25. n. 9.*

CONFIRMATIONIS SACRAMENTUM.

Possunt Regulares, tempore Interdicti, Sacramentum confirmationis recipere. *art. 21. n. 530.*

Sacramentum Confirmationis tempore Interdicti conferri potest omnibus, tam adultis, quam parvulis; non secus, ac Baptismus, & Catechismus, immo & Matrimonium; sed hoc absque solemnitate. *ibidem.*

CONFRATERNITAS.

Confraternitates sunt Laicorum fidelium ad pias, & devotas actiones exercendas Congregationes. *art. 22. n. 202.*

Eas instituere, erigere, sive aggregare, valent Regulares in suis Ecclesiis, & Locis, vi privilegiorum; at juxta formam, praescriptam a Clemente VIII. in Constit. [Quaecumque.] *ibid.*

In quonam hujusmodi forma sita sit, explicatur. *a n. 203.*

Quamvis Regulares valeant, Confraternitates instituere, erigere, & aggregare modo dicto, in suis Ecclesiis, & locis; non tamen in Ecclesiis Monialium, etiam proprii Ordinis, & sibi subjectarum. *n. 204.*

†††

Ex

Ex Constit. Clementis VIII. unam tantum in eodem loco instituere, sive aggregare possunt Confraternitates Regulares; ex privilegiotamen Pauli V. possunt libere in eodem loco Confraternitates multiplicare. n. 205.

Ac ex Decreto Sacre Congregationis super Indulgentiis antiquas, Canonice institutas, in suis Ecclesiis Collegiatis duodecim fratrum, juxta formam prædictam, confirmare: & cum approbatione Ordinarii loci super distantia inter Confraternitates dispensare, tam quoad antiquas confirmandas; quam quoad alias de novo Institutas. *ibid.*

Ut constituatur Confraternitas, de Jure Canonico satis sunt duo Confratres: de Jure tamen Civili tres requiruntur; quemadmodum ut constituatur Collegium, & Congregatio, quæ cum Confraternitate convertuntur. n. 206.

Quamvis si omnes Confratres deficiant, in uno conservetur; ut, si deficiant omnes Collegæ, & Congregati, Collegium, & Congregatio conservatur in uno. *ibidem.*

Ad Institutionem, erectionem, aggregationem Confraternitatum consensus Ordinarii est requisitus, sed per modum solemnitatis extrinsecæ. Quamobrem consensus Ordinarii in ea non præsumitur, sed probatur ab afferente, Confraternitatem auctoritate Ordinarii erectam esse. Et quomodo? n. 207.

Ex Decreto Sacre Congregationis super Indulgentiis possunt Regulares, antiquas Confraternitates in Ecclesiis Collegiatis duodecim Fratrum canonice institutas confirmare, Ordinarii consensu minime requisito. n. 208.

Statuta Confraternitatis instituendæ, sive aggregandæ ab Institutibus, sive Aggregantibus edita, debent prius ab Episcopo examinari, & approbari. n. 209.

Non ita tamen ea, quæ ab Institutibus, sive ab ipsa Confraternitate postea conduntur: quæ tamen esse debent de rebus, concernentibus Confraternitatis Institutum, non de aliis. *ibidem.*

Facultas instituendi, sive aggregandi Confraternitates, Generalibus Religionum concessa est: & ab his potest delegari. n. 210.

Formula, quæ in erectionibus, & aggregationibus Confraternitatum, per Generales concedendis, servari debet juxta §. 5. Constit. Clementis VIII. refertur. n. 211. & 212.

Confraternitates nequeunt, gratias, & Indulgentias ab Ordine Instituentæ, sive aggregantæ sibi communicatas promulgare, quin prius ab Ordinario recognoscantur, & approbentur. Possunt tamen, illis uti sine dicta prævia recognitione, & approbatione. n. 213.

Possunt eleemosynas querere, at secundum limitationes Bullæ Clementis VIII. §. 7. num. 214.

Licentia querendi eleemosynas dari debet pro loco ubi Confraternitas erecta est: non pro diocesi, cum aliorum præjudicio; nisi paupertas illius aliunde sublevari non possit. *ibidem.*

Oblationes, Altaribus factæ Confraternitatum, ad ipsamet Confraternitatum Altaria spectant, non ad Parochos, aut Regulares. n. 215.

Confraternitatibus quoad electionem Confessariorum, & Absolutionem a peccatis, illa dumtaxat privilegia competunt, quæ ipsis de facto communicantur, sed quatenus sunt in usu, & Decretis Tridentini, aut Constitutionibus Apostolicis non adversantur. n. 216.

Clausulæ [Quatenus sunt in usu] & [Qua-

tenus Decretis Tridentini non adversantur,] quid importent? n. 217. & 218.

Facultas absolvendi a reservatis, seu Pontificiis, & in Bulla Cœnæ contentis, sive Episcopalis, quomodocumque olim a Sede Apostolica, & quibuscumque concessa, hodie manet abrogata. n. 219.

Confraternitates institui, erigi, & aggregari debent gratis, & absque ulla mercede. Quod non facit, quin aliquid per modum eleemosynæ, vel titulo liberalitatis, aut gratitudinis, accipi valeat. n. 220.

Non sunt Collegia realia, sed personalia: nec habent connexionem cum loco: unde, si demantur Ecclesiæ Monialium, in quibus locis mauerint Confratres, erigi queunt, & transferri. n. 221.

Confraternitates, in Ecclesiis Regularium erectæ, etiam ipsis Regularibus invitatis, recedere possunt; & ad alias Ecclesias se conferre, iisdem retentis privilegiis, gratiis, bonis, &c. *ibidem.*

Trifariam dissolvi queunt: ex voluntate Omnium Confratrum: ex eorumdem morte: & ex præcepto Superioris, etiam Regularis, ob Confraternitatis delictum, prætextu Religionis admittentis illicitum. *ibidem.*

Bona Confraternitatis destructæ manent in dispositione Sedis Apostolicæ, quemadmodum bona Ecclesiastica vacantia; modo tamen in alios distribuenda non sint, E.g. in pauperes &c. n. 222.

Judex in bonis Confraternitatum debet esse Ecclesiasticus, adeoque Episcopus, non Laicus. n. 223.

Bona Confraternitatum dicuntur Ecclesiastica, iisdemque fruuntur privilegiis, quibus Ecclesia, *ibidem.*

Confraternitates nequeunt Processionibus, quæ sunt occasione funeris, interesse, nisi invitata. Et, interelentes invitata, nequeunt Crucem erigere. n. 224.

Possunt tamen, aliquid accipere, non per modum pretii, sed congruæ sustentationis, aut eleemosynæ. *ibidem.*

An teneantur accedere ad Processiones publicas? n. 225. & 226.

Si mandet Episcopus Confraternitati, in Ecclesia Regularium erectæ, sub pœna Interdicti localis, ut ad Processionem accedat: ipsaque non obtemperet, non proinde Ecclesia Regularium subjicietur Interdicto locali. n. 227.

Concilium Tridentinum sess. 25. c. 3. præcipiens Regularibus, ut in propriis Ecclesiis, mandante Episcopo, promulgent, & servant Interdicta, etiam ab Ordinariis promulgata, loquitur de Interdictis generaliter latis, non de Interdicto particulari, ut in casu præposito. *ibidem.*

Controversias inter Confratres super præcedentia in Processionibus, Episcopus componit: a quo nulla dari potest appellatio, neque reclamatio, seu protestatio. n. 228.

Quando in Ecclesia Parochiali, & primaria Processiones non fiunt, possunt Confraternitates, solitas Processiones facere, sed circa muros tantum Regularium, qui eas regunt; nisi speciali privilegio, vel consuetudine aliter fieri soleat. n. 229.

Possunt admittere Confratres, accedente majori parte suffragiorum: modo admittendi non sint homines malæ vitæ, facinorosi, infames, vel ignorantes rudimenta Fidei. n. 230.

Possunt admissos expellere; cum nequeunt compelli, ad omnes indifferenter retinendos, aut ad-

admittendos, sed idoneos dumtaxat, & probos. n. 231.

Expulsus, vel non admissus Confrater potest, ad Ordinarium recurrere, ut videatur, numeius expulsio, aut non admissio jure, an injuria fiat. *ibidem*.

Confraternitas est Collegium voluntarium: unde nequit Confratrem, gratis egredi volentem, siquid de bonis Confraternitatis non retineat, impedire. n. 232.

Confrater, seu dimissus, sive libere recedens, potest secum asportare res, ad ipsius usum deputatas, E. G. Vestem fraternalem. &c. *ibidem*.

Capellanus Confraternitatis amoveri non debet ab Episcopo, reluctantibus Confratribus. n. 233.

Electio officialium Confraternitatis per secreta suffragia fieri debet; & ab Episcopo, ejusque Generali Vicario confirmari; nisi Confraternitas sit sub immediata Regum protectione. n. 234.

Si Fratres in electione non concordent; electio post tertium scrutinium pertinet ad Episcopum. *ibidem*.

Nequit Episcopus, Confraternitatibus prohibere, quod pro aliqua resolutione capienda congregentur sine ejus licentia, vel interventu Vicarii foranei: Quamvis in re aliqua gravi id valeat, adhortari. n. 235. & 236.

Si velit Episcopus, potest per se ipsum, vel per suum Delegatum assistere congregationibus Confratrum, quin possit excludi: licet illæ fierent in locis Regularium. n. 236.

Et potest etiam, capitulariter dare votum. *ib.*

Confraternitas, legitime intimata, & coadunata, potest determinare, & resolutionem capere, licet non intersint duæ ex tribus partibus, vel major pars Confratrum, si non adsit statutum in contrarium. n. 237.

Major pars Universitatis, Collegii, seu Capituli per presentes constituitur nulla habita ratione absentium. *ibidem*.

Confraternitates præfatæ, in Ecclesiis Regularium exemptorum institutæ, subjacent visitationi Episcopi, quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, vel statuto non obstante, seu Ecclesiasticæ, & Religiosæ illæ sint, sive dumtaxat piæ: seu exemptæ, sive non exemptæ. n. 238.

Easque potest Episcopus cogere ad reddenda computa. *ibidem*.

An autem visitare possit earumdem Capellas, & Altaria intra Ecclesias Regularium? n. 239.

Confraternitates sub immediata Regum protectione, illasque his unitas; vel quibus ex dispositione Fundatoris Episcopi visitatio est exclusa, visitare non potest Episcopus, nisi quoad ea, quæ decentiam & ornamentum Divini cultus concernunt. n. 241. v. *Ecclesia Monialium*.

CONGREGATIO, SIVE SODALITAS
SOCIETATIS JESU.

Congregationes, sive Sodalitates, & Sodalitia B. Virginis, a Societate Jesu in suis Ecclesiis, Domibus, Collegiis, Residentiis, & Seminariis institutæ, erectæ, sive aggregatæ primariæ Congregationi Collegii Romani; longe diversæ sunt a præfatis Confraternitatibus. *art. 22. n. 842.*

Easque non afficit Constit. [Quæcumque] Clementis VIII. Nec Episcoporum Jurisdictioni, visitationi, & correptioni ipsæ subduntur. *ibidem*.

In eadem Societatis Ecclesia, seu Domo, Collegio &c. possunt plures Beatæ Virginis Congregationes institui, erigi, sive aggregari, tam Scholarium, quam non Scholarium, aut amborum simul, sub quavis invocatione, & titulo, Episcopi consensu, ejusque testimonialibus Litteris minime requisitis. n. 243.

Pro earum Felici statu, & directione, potest Præpositus Generalis, ejusque Vicarius, per se, vel per alium, condere statuta: & condita immutare, corrigere, aut moderari, quin ab Ordinario examinentur, & approbentur. n. 244.

Pro earumdem legitima institutione, & aggregatione servanda est formula, a R. P. Claudio Aquaviva Generali ad omnes Societatis Provincias missa: eaque refertur. n. 245.

Saccis prædictæ Congregationes non utuntur. *num. 246.*

Processionibus publicis, vel quæ fiunt occasione funeris, non intersunt. n. 247.

Controversias Sodalium inter se dirimunt Superiores locales Domorum, Collegiorum, &c. ubi Congregationes sunt erectæ: a quibus possunt congregati recurrere ad Superiores Majores, vel ad Judicem Domorum &c. Conservatorem. n. 248.

In controversiis, inter Sodales, & Jesuitas subortis, ad præfatum Conservatorem est recurrendum, non tamen ad Ordinarium loci. *ibidem*.

Congregationes Societatis de se Corpus stabile, & perpetuum non constituunt; & ex causa, Societati bene visa, dissolvi queunt: nec possunt Sodales, cum eadem Congregatione alio se transferre. n. 249.

Sunt incapaces bonorum immobilium, ceterorumque reddituum, immo, & Mobilium, ac Suppellectilium. n. 250.

Supellectilia, Utensilia, & Ornamenta, a Sodalibus donata Congregationibus Societatis, conferuntur quoad usum dumtaxat: quoad Dominium donantur Ecclesiæ, seu Domui, Collegio &c. ubi sunt erectæ. *ibidem*.

Congregationibus Societatis dissolutis, præfata Mobilia, & Supellectilia remanent sub Dominio Ecclesiarum, seu Domorum, Collegiorum, &c. *ibidem*.

Si quis ex devotione erga Beatissimam Virginem offerat ejus Capellæ in Ecclesia Societatis aliqua Utensilia; intentio offerentis est, ea donare Collegio, sive Ecclesiæ, cum Obligatione tamen utendi in illa Capella, adeo, ut, ea diruta, Utensilia remaneant sub dominio Ecclesiæ, seu Collegii: & quare? n. 251. 252.

Quod non semel, est definitum. n. 254.

Si Congregati Donatores nollent expressè prædicta Mobilia, Ecclesiæ, seu Domui, Collegio donare, illorum dominium non acquireretur Ecclesiæ, seu Domui. Unde destructa Congregatione, Papa, vel ille, ad quem spectat, de rebus Sacris vacantibus disponere, disponet. n. 253.

SACRA CONGREGATIO SUPER INDULGENTIIS.
v. *Confraternitas*.

CONJUX.

Potest Episcopus Conjugem invalide profectum, a Religione revocare, illumque tradere Uxori suæ. *art. 22. n. 434.*

An in hoc casu procedere valeat adversus Regulares, non restituentes dictum Conjugem Censuris, non obstante, quod Privilegium habeant, ut a nemine possint censurari. n. 435.

†††† CONJUX

CONJUX DEFUNCTUS. *v. Recusatio.*

CONNEXA.

Inter se connexa diverso Jure cenferi non debent. *art. 24. n. 102.*

CONSANGUINEUS. *v. Recusatio.*

CONSECRATIO ECCLESIAE REGULARIUM.

v. Ecclesia Regularium.

CONSENSUS.

Licet Superior aliquid inferiori concedat, semper tamen Consensus alterius expectandus est. *art. 22. n. 255.*

CONSENSUS ORDINARIUM.

Pro Confraternitatibus erigendis, sive aggregandis. *v. Confraternitas.*

CONSENSUS PARTIUM.

Conservator nequit extra Civitatem, seu Diocesim procedere, ne quidem de consensu partium: potest tamen Delegatus, si partes consentiant. *art. 1. n. 37.*

Neque de mutuo partium consensu potest Conservatoris Jurisdictionis ad injurias non manifestas prorogari. *n. 63.*

Licet prorogari valeat de consensu partium de re ad rem, sive de causa ad causam, dummodo similem, & non specie differentem. *n. 64. & 65.*

Decretum irritans omnem prorogationem, etiam de mutuo partium consensu, excludit. *n. 65.*

Regularium Conservator, ne quidem de partium consensu, potest extra Civitatem, seu Diocesim procedere. *n. 80.*

Quamvis de consensu partium fieri queat prorogatio Jurisdictionis Conservatoris in quavis specie, adeoque de persona ad personam, de re ad rem, de causa ad causam, dummodo similem, & non specie differentem, de casu ad casum, de uno modo cognoscendi ad alium, de tempore ad tempus, & de loco ad locum. *n. 80. & 81.*

Principes Sæculares, sicut & Ecclesiastici, Superiorem agnoscentes, alique Judices inferiores, nequeunt Conservatorem indulgere, ne quidem de consensu partium, per prorogationem Jurisdictionis, de persona ejus, qui potest literas Conservatorias dare, ad aliam personam, quæ illas dare non potest. *art. 5. n. 66.*

Ut rite fiat de consensu partium Jurisdictionis prorogatio, debet is, in quo ea facienda est, aliquam Jurisdictionem, nedum in habitu, sed etiam in actu habere; cum prorogatio sit augmentatio, & quod non est, augeri non potest. *n. 68.*

Judex dari potest ab Inferiore in ætate 20. annorum: aut saltem 18. de consensu partium. *art. 10. n. 5.*

Judex Regularium Conservator, attento Jure novissimo, neque de consensu partium, potest extra Civitatem, seu Diocesim, ubi extat Monasterium conservandum, & Regulares defendendi, ultra unam dietam procedere. *art. 23. n. 3. & 4.*

Attento Jure novo, & novissimo potest Regularium Conservator, de consensu partium, in causis plenariis ordinem Judicarium, qui earumdem proprius est, servare; non tamen illum, qui in summariis est definitus. *art. 24. n. 24.*

Tribunal, alicubi semel erectum, nequit Conservator pro libito mutare, nisi de consensu partium. *art. 28. n. 3.*

Licet Assessor non sit necessario de consensu partium a Conservatore eligendus; rationabilius

tamen, si consentientibus partibus eligatur; ne ab iis possit deinde recusari. *n. 10.*

Si de partium consensu Assessor imperitus a Conservatore assumatur, ejus sententia, licet injusta, tenet. *n. 12.*

Quemadmodum tenet, si assumatur de consensu partium Assessor, peritus dumtaxat in Jure Civili; quamvis ut Assessor Judicis Ecclesiastici, & in causa mere Canonica, & spirituali esse deberet peritus in Jure Canonico; secus posset recusari. *n. 12.*

Personæ, ceteroqui inhabiles ad testandum in instrumentis, si rogentur a partibus, censentur ab iisdem per talem rogationem approbatæ, sicque earum depositio vim habet. *n. 72.*

Recusari nequeunt suspecti Judex, & Notarii, & similes, de consensu partium ab initio deputati, & approbati; modo nova causa recusationis non superveniat. *art. 33. n. 7.*

Etiam post recusationem, & approbationem causæ suspicionis, de consensu partium, potest Judex recusatus in causa procedere, vel eam alteri delegare. *n. 46.*

De consensu partium possunt causæ extra Siciliæ Regnum deferri; quemadmodum ubi deberet Superioris auxilium per viam querelæ, & recursus implorari, vel justitia denegaretur. *art. 34. n. 123.*

Inter causas, seu impedimenta prosequendæ, & terminandæ appellationis intra annum, immo & biennium, est dilatio ex mutuo Appellantis, & appellati consensu, ut si uterque peregrinationem suscipiat, vel in Arbitros compromittat. *n. 191.*

Partes mutuo consensu possunt, tempus a Jure statutum, prosequendi, & finiendi appellationem, non solum suspendere, sed etiam prorogare ultra biennium, ad triennium, quadriennium, &c. *n. 193.*

Possunt etiam partes pacisci, ut nullum ferretur Fatale. *ibidem.*

Tempora, seu Fatalia appellationis interponendæ neque ex permissione Judicis, neque de consensu partium restringi queunt, ut neque prolongari. *n. 202.*

Ubi electa est industria personæ, nequit a Delegato fieri Subdelegatio, nisi de consensu partium. *art. 35. n. 3.*

De Consensu partium potest Conservatoris Officium post quinquennium prorogari; quemadmodum Officium cujusvis Judicis Delegati, & Ordinarii: *art. 39. n. 9.*

Qualis esse debeat consensus partium, ut Jurisdictionis, ad tempus determinatum concessa, rite prorogetur? *n. 10.*

In Literis Conservatoris ad tempus determinatum non debet esse appositum formale, vel æquivalens decretum irritans, ut de consensu partium fieri valeat prorogatio. *n. 16.*

Officium Subconservatoris per lapsum temporis præfiniti expirat, etiam re non integra; quamvis de consensu partium valeat prorogari. *art. 42. n. 17.*

CONSERVATOR.

Conservator, a verbo *Conservo* derivatus, idem significat, quod Defensor a verbo *Defendo*, & Tutor a verbo *Tutor* dictus: *art. 1. n. 1.* unde

Tutor etiam, & Defensor ab aliquibus Conservator appellatur. *n. 2.*

Scilicet de jure positivo Miserabilium Personarum ab injuriis Potentium. *n. 3.*

Conservator, Tutor, & Defensor Miserabilium Per-

Personarum est nedum Episcopus, sed, & principalis, Summus Pontifex, Imperator, Reges, alique Supremi Principes, &c. n. 5.

Conservatores adesse in Christiana Republica, consentaneum valde, immo & necessarium est. num. 7.

Illorumque usus pervetustus est, & ante Constitutionem Innoc. IV. cap. 1. de Offic. Jud. Deleg. in 6. & quidem nedum in Jure Civili, in quo pluribus de Conservatoribus expressa mentio facta est, sed etiam in Jure Canonico, in quo non expresse, sed tacite ante dicitur c. 1. de Offic. Jud. Deleg. in 6. de illis disponitur. Quamvis expresse post laudatum cap. 1. in 6. Decretalium, in Clementinis Extravagantibus, ac in Concilio Lateranensi, & Tridentino de Conservatoribus agatur. artic. 4. num. 8.

Constitutiones Pontificæ circa Conservatores, post Tridentinum editæ, vim potius habent privilegii, quam legis vigorem, si illæ demantur Gregorii XIII. incip. [Romanum decet Pontificem] pro Mediolanensi Provincia, Gregorii XIV. incip. [Cum alias], Clementis VIII., & Gregorii XV. incip. [Sanctissimus], quæ vim legis sibi vindicant. n. 16.

Conservatores per cap. 1. 2. & fin. de Offic. Judic. Deleg. in 6. non ita inducuntur in usum, ut aliquibus concedendos statuatur; sed posito, quod jam in usu sint, de eorundem Electione, Qualitatibus, Officio, & Potestate per illa disponitur. num. 17.

Supremi Principes, cum nequeant per se ipsos semper, & ubique munus Conservatoris præstare, id præstant per speciales Conservatores. artic. 1. n. 9.

Summi Pontifices privilegium, Conservatorem eligendi, Regularibus concessere. Et cur? n. 13.

Judex Regularium Conservator a Papa conceditur, nedum adversus Personas Ecclesiasticas defensione Personarum, Monasteriorum, Familiarium, Famulorum, Agentium, Procuratorum, Syndicorum, Jurium, Bonorum, Privilegiorum &c. eorundem Regularium, sed etiam contra Personas laicas, quantumvis simile Conservatoris privilegium habentes. artic. 5. n. 1. & 2.

Et non modo ubi Regulares adversus laicos agunt actione Reali, verum etiam ubi agunt actione mista, seu actione reali in factum. n. 4.

Et non solum in defectum, seu negligentiam Judicum Sæcularium, sed etiam absolute, & nulla data Judicum sæcularium negligentia. n. 5.

Deputatio Conservatoris, facta a Papa, qui reverentia talis non est, ob impedimentum Juris positivi, sed errore communi legitimus Papa reputatus, valida est. n. 6. & 17. v. Error Communis.

Quamvis nulla foret, si Papa impedimentum haberet Juris divini: quia e. g. non baptizatus, aut intrusus, utpote electus a non potentibus eligere. n. 17.

Cardinales in suis Episcopatibus, & Titulis, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Prælatique inferiores, & Capitulum Sede vacante, nequeunt Conservatorem Regularibus indulgere. n. 42.

Cardinalium cætus nequit Conservatorem indulgere, vivente Papa, & valente Ecclesiam regere. n. 20.

Quemadmodum si vivens Papa nequeat Ecclesiam regere, eo quod ab hostibus captus, vel alias effectus inutilis, unde illi datus est Coadjutor; cum in hoc casu Conservatorem indulgeat Coadjutor, cum Consilio tamen Cardinalium. num. 21.

Si Coadjutor adhuc Papæ, impotenti Ecclesiam regere, datus non sit, Collegium Cardinalium potest Conservatorem indulgere. n. 22.

Cardinalium Cætus an valeat, Sede vacante, per obitum Papæ, Conservatorem dare? n. 23.

Collegium Cardinalium an valeat Conservatorem deputare, antequam si acceptatio Papæ electi, sed absentis innotescat; vel hic provideat de Legato? n. 24. & 25.

Concilium Generale, neque vivente Papa, & ipso met Concilio Congregante; neque congregatum, & non per Papam, in casibus, a Jure permissis; neque Papa defuncto, potest Conservatorem deputare. n. 26.

Legati Summi Pontificis, seu de Latere, sive Nati & Missi nequeant, Conservatorem dare. num. 33.

Dari Conservatorem per Judicem Ecclesiasticum, Papa inferiorem, minime potest; immo id opponitur utrique Juri. n. 19. & n. 30.

Supremus Princeps Sæcularis, Superiorem non agnoscens, potest Regularibus Conservatorem indulgere, modo hæc tria copulative concurrant: Nimirum, quod causa profana sit, seu temporalis, non Ecclesiastica, Sacra, & Spiritualis: Et in ea Regulares Actores sint, non Rei: agantque contra laicum, non contra Ecclesiasticum. n. 46. 47. & 48.

Si causa non sit mere profana, sed mista, & Ecclesiasticæ, Sacræ, ac Spirituali adhærens, nequit Supremus Princeps Sæcularis Conservatorem Regularibus dare. n. 59.

Conservator, datus a Principe Supremo Sæculari, non debet necessario illas qualitates habere, quas habere, necessum est, Conservatorem datum ab Apostolica Sede. n. 61.

Nec debet servare ea, quæ a Conservatoribus Apostolicis servanda sunt. n. 62.

Neque potest Censuras inurere contra malefactores Regularium. n. 63.

Qualitates autem Conservatoris, dati ab Apostolica Sede, juxta cap. 1. & fin. de Offic. Jud. deleg. in 6. sunt: Quod debeat esse Persona Ecclesiastica, primam saltem habens Tonsuram: & in Dignitate Ecclesiastica constitutus, adeoque Episcopus, ejusve Superior ratione Dignitatis; vel Abbas; aut Dignitatem, vel Personatum habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata. artic. 9. num. 12. & 3.

Non tamen Dignitatem, aut Personatum habens in alia Ecclesia; nec Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, aut Collegiatae. ibid.

Neque Subditus personæ conservandæ: modo hæc Rex, aut Regina non sit; quibus a Sede Apostolica indulgentur in Conservatores Subditi, circa aliqua bona Ecclesiastica, ipsi concessa, aut ad aliquod eorundem opus pium applicata. num. 11.

Juxta privilegia vero, quod nedum sit Persona Ecclesiastica, primam saltem habens Tonsuram, & in Dignitate Ecclesiastica, scilicet Episcopus, ejusve Superior ratione Dignitatis; vel Abbas; aut Dignitatem, vel Personatum habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata; sed etiam in quavis alia Ecclesia; aut Generalis Episcopi Vicarius, & Officialis, aut saltem Cathedralis Ecclesiæ Canonicus. artic. 10. n. 1. & 3.

Pro Conventu Sancti Dominici Urbis Mexicanae potest in Conservatorem deputari quævis persona Ecclesiastica, seu Regularis, sive Sæcularis, etiam in Dignitate Ecclesiastica non constituta; ex indulto Clementis VII. n. 2.

Gregorius XIII. Jofuitis pro partibus Indiarum concessit, ut, loco qualificatarum personarum, quosvis idoneos, & probos viros sæculares, Clericali charactere insignitos, modo non Conjugatos, in Conservatorem eligerent. n. 33.

Debet tandem esse Conservator juxta privilegia, ætate, doctrina, & probitate conspicuus; & quando talis erit? n. 4.

Conservator Septennis, aut vix adultus, seu pubes, ex certa scientia Principis deputatus, debet necessario Assessorem assumere. n. 18.

Qualitas Judicis Synodalis probabiliter non requiritur ad electionem Conservatoris juxta privilegia. n. 36.

Qualitates demum Conservatoris juxta constitutionem Gregorii XV. sunt, quod Conservator eligendus esse debeat persona Ecclesiastica, nedum in Dignitate Ecclesiastica constituta &c., sed etiam Judex Synodalis. art. 11. n. 1.

Qualitas Judicis Synodalis non attenditur, ubi in Conservatorem eligendus sit Episcopus, ejusque Generalis Vicarius, & his Superiores, ut Cardinales. n. 5. & 6.

Utraque qualitas debet actu esse in Conservatore, cum eligitur; quamvis, si tempore electionis actu sit, sed post electionem amittatur, Conservator in suo munere perseveret. n. 2.

Ordini S. Joannis Hierosolymitani concessum fuit, ut posset in Conservatorem eligere non designatum Judicem in Synodo. n. 7.

Ubi Judices Synodales non habeantur, eligitur Conservator sine tali qualitate. *ibid.*

Supremus Princeps Sæcularis potest dare laico Conservatorem Laicum adversus alium laicum; & probabiliter etiam eidem Laico deputare potest adversus alium laicum Conservatorem Clericum, etiam in causa Criminali, sed citra pœnam sanguinis. n. 50. 51. & 52.

Nequit tamen Clericus invitus, & coactus deputari Conservator a Principe laico, utpote a sæculari Jurisdictione pœnitentis exemptus. n. 52.

Supremus Princeps sæcularis deputare non potest laico contra Clericum, sive Ecclesiam Conservatorem laicum, vel Clericum. n. 53.

Si Conservator esset laicus, non posset coram eo per laicum Clericum, sive Ecclesiam conveniri, sed coram Judice suo Ecclesiastico. *ibid.*

Supremus Princeps Sæcularis deputare potest Conservatorem, etiam laicum Clerico, seu Ecclesie adversus alium laicum; non vero adversus Clericum, sive Ecclesiam. n. 55.

Constitutio Gregorii XV. de Conservatoribus præfatam opinionem confirmat. n. 57.

Supremus Princeps sæcularis potest Regularibus dare Conservatorem, etiam si communi errore Princeps legitimus reputetur, cum revera talis non sit. n. 60.

Principes Sæculares inferiores, Superiorem se agnoscentes, quantumvis valeant, concedere Judicem, & Jurisdictionem mandare; nequeunt tamen Conservatorem indulgere, ne quidem de consensu partium, per prorogationem Jurisdictionis de persona ejus, qui potest literas Conservatorias dare, ad aliam personam, quæ illas dare non potest. n. 64. 65. & 66.

An consuetudine, vel Præscriptione, factem immemorabili, acquiri valeat potestas dandi Conservatorem? n. 69. & 70.

Facultas eligendi Conservatorem, omnibus competit Religionibus ex dispositione Juris communis, etiam Militaribus, & Monialibus. artic. 6. n. 1. & 2.

Nedum de Jure communi, sed etiam de Jure peculiari privilegiorum facultas Conservatorem eligendi præfatis competit Religionibus. n. 3.

Quænam Religiones in particulari privilegium teneant nominandi Conservatorem? n. 5.

Quænam personæ deputari valeant in Judicem Regularium Conservatorem? art. 12. n. 1.

Non est determinatum in Jure, neque in ulla constitutione Pontificia, quinam ex Regularibus in particulari debeat Conservatorem eligere. art. 13. num. 11.

Nec est necesse, quod a Generali, vel Provinciali nominetur Conservator; cum sufficiat, nominari a Superiori locali, puta Guardiano, &c. *ibidem.*

Electio Conservatoris facienda est cum consensu Capituli; cum sit res gravissima, & in favorem totius Monasterii. Atque sic præscribunt Julius II. & Sanctus Pius V. n. 2.

In Ordinibus Militaribus, qui sunt intra Hispaniam, deputatio Conservatoris fieri potest ab ipso Rege, a Capitulis, etiam Generalibus; a Senatu Regio Ordinum; a Monasteriis, & Collegiis Militaribus, sive eorum Superioribus, Prioribus, Comendatariis &c., & a reliquis aliis Personis, Conservatoria defensione indigentibus. n. 3.

Electio Conservatoris Regularium fieri debet per publicum Instrumentum: quod exhiberi, & dimitti debet penes Acta Curie Ordinarii loci, & quidem infra duos menses, vel annum a die electionis, aut saltem ante exercitium Jurisdictionis Conservatoris; secus coram Ordinario loci conveniendi erunt Regulares, non coram Conservatore. num. 4.

Exhibitio, & dimissio Instrumenti præfata, olim etiam in Actis Curie aliorum Ordinariorum, ad quorum Dioceses extendebatur Jurisdictio Conservatoris, facienda erat. Quod hodie etiam servandum, contendit Pasqualigus. n. 8.

Exhibitio, & dimissio Instrumenti prædicta coram Ordinario illius loci facienda est, ubi situm est Monasterium principale: non tamen coram alio Ordinario, in quorum Diocesis existunt ejusdem Monasterii Grangie, vel Bona. n. 9.

Non esse de electionis Conservatoris essentia præfatam Instrumenti exhibitionem, & dimissionem, contendunt nonnulli. n. 10.

Electio prædicta fieri debet unius, vel multiplicitis Conservatoris, prout Monasterii postularit necessitas. n. 20.

Pro necessitatibus peculiaribus Fratrum singulorum eligi potest particularis Conservator, a Generali Conservatore Monasterii diversus: sed ubi hic satis non fuerit ad Conservationem Fratrum singulorum propter negotiorum Monasterii turbam, vel alia de causa? a num. 24. usque ad numer. 30.

Electio Conservatoris Regularium facienda ab ipsis fuit in Italia infra duos menses, extra Italiam infra sex, a die publicationis in Urbe constitutionis Gregorii XV. n. 31.

Electio Conservatoris, infra præfinitum tempus neglecta, quandocumque Regularibus liberit, potest deinde fieri: quamdiu tamen facta non est, coram locorum Ordinariis Regulares conveniendi sunt. *ibid.*

Conservatoris electio facienda est juxta formam præscriptam in constitutione reformatoria Gregorii XV. sub pœna nullitatis ipsiusmet electionis, & privationis Conservatoris per annum, vocisque Activæ, & Passivæ Regularium eligentium ipso facto, Papæ reservatæ, &c. n. 33.

Quam-

Quamvis hodie privatio utriusque vocis tolli queat a Superiore majore, vigore privilegii antiqui, ab eodem Gregorio XV. Theatinis confirmati, post suam constitutionem reformatorem. n. 34.

Electio prædicta facienda est ad quinquennium, a die legitimæ Deputationis computandum, & non infra. n. 35.

Quod sane quinquennium, si exprimitur in Istrumento, eo elapso, penitus expirat, etiam quoad negotia cœpta, Conservatoris Jurisdicção: non expirat tamen, ne quidem re integra, si non exprimitur. *ibid.* & n. 36.

Tridentinum sess. 14. c. 3. non loquitur de Conservatoribus Regularium. n. 38.

Stylus Cancellariæ, apponens in litteris Conservatoriis clausulam: [Præsentibus post quinquennium minime valituris,] locum non habet in Conservatoriis Regularium. n. 39.

Judex Conservator Regularium, attento Jure antiquo, in aliquibus casibus eligi potest ex aliena Diœcesi, modo hæc remota non sit ultra unam dietam: & attento Jure novo eligi potest ex aliena Diœcesi, modo illa non distet ultra tres dietas. Attento autem Jure novissimo eligi non potest Conservator, nisi in eadem habitet Diœcesi, in qua est Monasterium conservandum. *art. 14. num. 1.*

An unus, idemque nominari valeat in Conservatore plurium ejusdem, vel diversæ Religionis Monasteriorum, in eadem, vel in diversis Diœcesibus existentium? *art. 15. num. 1.*

Attento Jure communi antiquo, uno Conservatore pro una causa deputato, pro eadem deputari non potest alius, etiam priori deputato volente, & consentiente. Deputari tamen potest, si prior ille deputatus foret infirmitate, aliave legitima ratione impeditus, aut procedere malitiose recusaret. *num. 11.*

Attento tamen Jure novo, & novissimo, uno Conservatore pro una causa deputato, pro eadem deputari potest alius. n. 13.

Legitime in Judicem Regularium Conservatorem electus, tenetur sub mortali, justa aliqua non excusante causa, munus acceptare: ac ad illud acceptandum potest per censuras, Summo Pontifici reservatas, coerceri. *art. 16. n. 1. 2. & 3.*

Justa excusante causa, potest Conservator electioni factæ, citra ullum peccatum, & pœnam dissentire. Et quænam sit hujusmodi causa; ac num debeat a Papa, vel ab Ordinario approbari? *v. Acceptatio muneris Conservatoris.*

An peccaret mortaliter, qui a tali onere curaret, levi excusatione, vel precibus se subtrahere? *ibidem.*

Regularium Conservator tenetur sub iisdem pœnis, munus acceptatum, debite, ac plenarie exequi, & , justa non superveniente causa, a Papa, vel ab Ordinario approbata, usque ad quinquennium profequi. n. 5. 6. & 7.

Durante quinquennio nequit per Regulares a munere removeri, rationabili non superveniente causa, in Capitulo Provinciali examinanda, & a Papa, vel Ordinario pro libito Regularium, approbata. n. 9. & 12.

Quænam sit causa remotionis legitima? *num. 10.*

Conservator electus censetur a Sede Apostolica deputatus. n. 12.

Conservator, non legitime electus, potest infra quinquennium removeri. n. 10.

Regulares, sine legitima causa, infra quinquennium Conservatorem mutantes, non incurrunt privationem utriusque vocis, Papæ reservatam, quam

incurrunt, illum eligentes, qui non est Judex Synodalis. n. 13.

Quibus fruatur privilegiis Conservator electus Regularium: & quænam illum eligendi, creandique forma? *art. 17. n. 1. & 14.*

Facultas Conservatorem eligendi, morte concedentis, etiam re integra non expirat, sed perpetua est. *art. 6. n. 9.*

An, & quibusnam pœnis subiciantur Regulares, privilegio Conservatoris non utentes, injurias dissimulando, vel patiendo, ad sæcularem Judicem se trahi: aut ad illum recurrendo? *art. 7. num. 1.*

Num Conservatoribus subiecti possint sese Ordinariis subicere? n. 19.

Regulares, eorumque domus, Loca, Provincie, immo & tota Religio, privilegium Conservatoris via præscriptionis, aut tacitæ renuntiationis non amittunt per non usum, vel contrarium usum. *art. 8. n. 38.*

Regularium Conservator duplicem sub se speciem continet subalternam: Alteram secundum Jus commune antiquum, alteram vero secundum Jus peculiare novum, seu secundum privilegia. *art. 4. n. 1.*

Tertiam speciem addit *Monota*, idest secundum consuetudinem. n. 2.

Regularium Conservator secundum Jus commune tres habet species infimas; Complures vero secundum privilegia; & quænam illæ sint? *num. 3. & 4.*

Finis institutionis Regularium Conservatoris quænam? n. 5. 6. & 7.

Regularium Conservator trifariam considerari potest: Secundum Jus commune antiquum: Secundum Jus peculiare novum privilegiorum; & secundum Jus novissimum constitutionis Gregorii XV. incip. [Sanctissimus], reformatoriæ Juris novi privilegiorum. *art. 1. n. 15.*

Regularium Conservator secundum Jus commune antiquum quid sit? *art. 1. n. 16. & 17.*

Est Judex, sed minus proprie. n. 18. & 20.

Non est Judex per omnia, sed merus executor. n. 22. & 23.

Conservatores privilegiorum in puris terminis Juris communis, vere, & proprie non sunt, nec dici debent Judices; sed potius viri potentes, & auxiliares, cum majoribus armis assistentes parti. *num. 24.*

Regularium Conservator, inspecto Jure communi, est Delegatus, non Ordinarius; cum Jurisdicção, illi concessa, non ratione Officii, sed delegationis conveniat. n. 26. & 28.

A Delegato tamen in multis discriminatur. *num. 29.*

Delegatus esse potest quivis Canonicus Ecclesiæ Cathedralis; Conservator vero, non, nisi simul Dignitatem habeat, vel Personatum. *num. 30.*

Ejus, qui mihi Delegatus est in una causa, possum in alia ego Delegatus esse, salvo Jure recusationis, seu cessionis: mei autem Conservatoris non possum Conservator esse. n. 31.

Salvo Jure recusationis, Subditum meum habere possum Delegatum, sed non Conservatorem. *num. 32.*

Delegatus a Principe potest causam, sibi commissam, in totum, vel in partem committere; sed non Conservator. n. 33.

Conservator, excedens limites suæ Jurisdicçãois, eo ipso per annum est ab officio suspensus: non ita tamen Delegatus. n. 34.

Con-

Conservator potest ex privilegio alteri delegare; sed non nisi conditiones habenti, ut esse queat Conservator: at Delegatus potest eum Subdelegare, cui alias de Jure fieri potuisset delegatio. *n. 35.*

Delegatus generaliter ad causas presentes, & futuras dari non solet: solet tamen Conservator. *n. 36.*

Conservator nequit extra Civitatem, seu Diocesim procedere, ne quidem de consensu partium: potest tamen Delegatus, si partes consentiant. *n. 37. v. Delegatus.*

Conservator ad terminos Juris communis Regulares defendit, seu Reos, sive Actores, tum quo ad Personas, tum quo ad Religionem, tum quo ad Monasteria, Bona, Jura, Privilegia &c. ab omnibus omnino injuriis, realibus, verbalibus, & scriptis, & a violentiis omnibus, adeoque tum ablativis, tum expulsiis, tum impulsivis, turbativis, & inquietativis. *n. 40. 56. & 58.*

Non tamen quoad Familiars, Servos, &c. nisi injuria, Familiaribus, Servis &c. irrogata, in injuriam Regularium ipsorum redundet. *n. 43.*

Regulares, etiam ut Actores, coram suo Conservatore Reos quoscumque trahere, & convenire possunt, inspecto Jure communi. *n. 46.*

Conservator ad limites Juris antiqui procedit adversus injurias, & violentias, non dubias, & obscuras, contra quas procedit Ordinarius; sed dumtaxat manifestas, seu notorias, notorietate facti, vel Juris: & quidem non solum illatas, sed etiam probabiliter inferendas: ac dumtaxat civiliter. *n. 1. 48. 51. 52. & 61.*

Unde

Si quos paratos viderit ad damnificandum Monasterium, etiam per censuras potest illos impedire. *n. 50.*

Quemadmodum potest censuris Ecclesiasticis compellere Reum, ad satisfaciendum pro damno, jam Monasterio illato. *ibidem.*

Attento Jure communi, pro solis causis Civilibus datus est Conservator, non etiam pro Criminalibus, & mistis. *n. 51.*

Religiosi, recusantes solvere decimas, coram Ordinario, non coram Conservatore attento Jure antiquo conveniendi sunt; cum id injuria manifesta non sit. *n. 62.*

Neque de partium consensu, aut consuetudine legitime præscripta, seu legitima præscriptione potest Conservatoris Jurisdictione, inspecto Jure communi, ad injurias non manifestas prorogari, ratione Decreti irritantis. *n. 63.*

Regularium Conservator procedit adversus præfatas injurias, a quocumque, cujuscumque conditionis, & dignitatis, seu Mundanæ, sive Ecclesiasticæ, etiam Pontificalis existat, irrogatas, vel probabiliter irrogandas, & quamvis privilegium habeat eligendi Conservatorem pro suis causis. *n. 68. & 69.*

Regularium Conservator, attento Jure antiquo, regulariter non procedit extra Civitatem, seu Diocesim, pro qua deputatur, ubi nimirum sunt Regulares defendendi, eorumque bona, &c. Nec ullum trahit ultra unam dietam a fine territorii totius Dioceseos Rei conveniendi. *n. 78. & 79.*

Episcopus Conservator procedit non extra, sed intra totam suam Diocesim: & Conservator Archiepiscopus intra, non extra totam suam Provinciam, seu Metropolim. *n. 78.*

In aliquibus casibus potest, Regularium Con-

servator ad terminos Juris antiqui extra Civitatem, seu Diocesim procedere, dummodo non ultra unam dietam. Et quinam hi casus sint? *n. 79.*

Extra præfatos casus, nequidem de consensu partium, vel ratione consuetudinis legitime præscriptæ, aut vi præscriptionis legitimæ, potest Conservator ultra Civitatem seu Diocesim procedere. *n. 80. & 85.*

Debet in Civitate, seu Diocesi, pro qua deputatur, morari, & non extra. Quemadmodum ex illa, non ex alia eligendus est. *art. 14. a n. 1. art. 18. n. item 1.*

Potest per Edictum citare, ubi tutus non pateat accessus, ad personaliter citandum. *ibidem. v. Edictum.*

Ut Conservator rite procedere valeat, quomodo se gerere debeat? *n. 2.*

Conservator Regularium ad limites Juris antiqui non utitur indagine Judiciali, quæ solet adhiberi in rebus dubiis, & obscuris, sive in causis plenariis, nequidem de consensu partium: neque illa levi, quæ in causis summaris adhibetur, sed illa levissima, quæ in notoriis communiter servatur. *art. 1. a n. 86. & 95.*

Potest Conservator summarie de qualitate injuriæ examinare, num clare de ea appareat &c. *n. 91.*

Si delictum sit notorium aliis, non Conservatori, jus habet Conservator quærendi, cogendique testes pro testimonio. *n. 92.*

Poterit etiam Conservator, delinquentem interrogare, num delictum commiserit? illumque punire, si delictum fateatur, utpote quod jam factum est notorium, notorietate Juris, per ipsammet Confessionem Rei. *art. 18. n. 5.*

Quid si Reus delictum quidem fateatur, sed excusationem allegat? *n. 6.*

Inutile foret Conservatoris Officium, si quando factum in se notorium est, procedere non possit propter excusationes Rei quæ notoriæ non sunt, & indigent probatione. *ibidem.*

Quid si Reus neget delictum. *n. 7.*

Quid si Reus delictum neque fateatur, neque neget, immo taceat? *ibidem, & n. 8.*

Quando notorium est delictum, sed ignoratur ejus Auctor, procedere valet Conservator per inquisitionem mistam, specialem videlicet erga delictum, generalem quoad personam. *art. 1. n. 93.*

Si Reus, qui fuit condemnatus, & excommunicatus, intra annum comparuerit, & dixerit, se velle satisfacere; Conservator potest de damno, vel injuria facta cognoscere. *n. 94.*

Regularium Conservator, attento Jure antiquo, nequit Subconservatorem deputare, nisi ad citandum, vel ad denuntiandum, seu ad intinandam sententiam, a se latam. *art. 35. n. 1.*

Judex Regularium Conservator secundum Jus peculiare novum privilegiorum quid sit? *art. 2. n. 1.*

Est Judex per Tridentinum, & Summos Pontifices, & quidem proprie talis; ac Ordinarius, etiam de non manifestis cognoscens; habens proinde judicalem indaginem, causas primæ instantiæ, facultatem delegandi, & universitatem causarum. *a. n. 2. usque ad 6. inclusive & art. 19. n. 2.*

Cum Regularium Conservator sit Judex Ordinarius, opus non est, quod in citationibus literis Conservatorias inferat. *art. 2. n. 8.*

Deputatur ad conservandos Regulares, etiam Actores, & extra claustra degentes, eorumque Reli-

Religiones, Monasteria, Bona, Jura, Privilegia &c. n. 10. 11. & 12.

Adversus inferentes eis molestias, sive perturbaciones, injurias, gravamina, vel damna &c. seu exigendo ab eis vectigalia, datia, pedagia, gabellas, collectas &c. n. 11.

Tuetur etiam Regularium Procuratores, Agentes, Syndicos, Servitores, Familiares, &c. in causis, ipsos Procuratores, Agentes, Syndicos, Servitores, & Familiares tangentibus ratione Officii; non ut tales personæ sunt; quidquid dixerint nonnulli. n. 14. & 15. & art. 19. n. 11. & 12.

Procedere potest Conservator ad terminos Juris novi extra Civitatem, seu Diœcesim, modo non ultra tres dietas, quamvis ipse extra Civitatem, seu Diœcesim existat. art. 2. n. 16. & art. 19. n. 19.

Conservatori Regularium inspecto Jure novo causæ omnes eorumdem in determinato Territorio commissæ sunt: scilicet causæ Civiles Criminales, & mixtæ: causæ injuriarum, tam manifestarum, judicialem indaginem non exigentium, quam obscurarum, judicialem proinde indaginem expetentium, nedum præsentium, & jam illatarum, sed futurarum, seu inferendarum etiam, per quamcumque personam, seu laicam, sive Ecclesiasticam, etiam Regularem alterius Religionis, simile Conservatoris privilegium habentem &c. art. 2. a n. 22.

Potest articulum, ab alio Conservatore inchoatum profequi, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus. art. 19. n. 3.

Potest per Edictum citare, ubi tutus non pateat accessus ad personaliter citandum. num. 5. v. *Edictum*.

Potest censuris, etiam iteratis vicibus, ligare, ac declarare ligatos omnes, & quoscumque molestatores Regularium, eorumque bonorum &c. appellatione postposita compescendo, & invocato [si opus fuerit] Brachii Sæcularis auxilio, ac loca quæcumque Ecclesiastico Interdicto subjicere &c. art. 19. n. 21.

De quocumque Jure Conservator absoluit a censuris, a se latis. n. 44.

Judex, Ordinum Militarium Conservator, se extendit ad ea, ad quæ Judex Ordinum non Militarium, nedum ob privilegiorum communicationem, verum ob peculiaria Ordinum Militarium privilegia. n. 45.

Judex Regularium Conservator, attento Jure novissimo reformationis Gregorianæ, quid sit? art. 3. n. 1.

Est Judex Ordinarius. n. 4.

Tuetur, nedum Regulares, sed eorum etiam Adhærentes, Procuratores videlicet, Syndicos, Agentes, Famulos, Servitores, Familiares &c. n. 5.

Adversus omnes, quoscumque, & qualescumque Regularium, eorumque adhærentium injuriatores, & molestatores, nedum Clericos, & Laicos, sed etiam Religiosos alterius Ordinis. art. 21. n. 38.

Adeoque contra molestias, perturbaciones, injurias, gravamina, vel damna, iisdem in Personis, Rebus, & Bonis illatas, vel inferendas. n. 40.

Seu super libertatibus, privilegiis, indultis, &c. super terris, domibus &c. & super Juribus fructibus, censibus, redditibus, & proventibus, ac quibuscumque aliis bonis, mobilibus, immo-

bilibus, spiritualibus, & temporalibus, &c. sive exigendo ab eis vectigalia, datia, pedagia, gabellas, collectas, aut alia onera. *ibidem*.

Conservatores cum sint Judices, a Papa deputati, competentes sunt, nedum respectu Clericorum, & Religiosorum, sed etiam respectu Laicorum, qui omnes subduntur jurisdictioni Papæ. n. 38.

Coram Conservatore Fratrum Minorum debet Syndicus eorumdem, tam in Civilibus, quam in Criminalibus, & mixtis conveniri. art. 3. n. 5.

Eligi debet in Civitate, seu Diœcesi, in qua degunt Regulares conservandi, sicut Adhærentes, eorumque Bona &c. in eadem procedere potest, quidquid dixerint nonnulli; non extra, ultra unam dietam. n. 6. 7. & 8. & art. 23. a n. 3. & art. 14. a n. 1.

Nequeunt Regulares, Conservatorem eligere, pro eo, qui ipsis injuriam intulit, ut sic a manibus Brachii Sæcularis liberetur, quod ipsum injuriatorem rigoroſe volebat punire. art. 21. n. 29.

Regularium Conservator ad terminos Juris novissimi habet omnes omnino causas, adeoque tam Civiles, quam Criminales, & mixtas: & pro Regularibus, eorumque Adhærentibus Conventis, & Reis cognoscit de omnibus injuriis, tam manifestis, quam non manifestis. Pro iisdem vero Conventibus & Actoribus de injuriis dumaxat manifestis. art. 3. a n. 9. usque ad 19. inclusive, & n. 27. & art. 20. n. 3. art. 21. a. n. 7. usque ad 21.

Etiamsi præfatæ injuriæ sint in materia Civili debitorum. n. 20. & seq.

Non habet tamen causas Hæresis, aut ad Hæresim pertinentes. art. 21. n. 5.

Procedit etiam adversus injurias Reales, Verbales, & scriptas. n. 34.

Infringentes Ecclesias, aut loca Regularium, aut in illis violentiam damnabilem exercentes, absolvi queunt ab excommunicatione per Conservatorem eorumdem Regularium. n. 34.

Potest Conservator, eum punire, qui Sanctionalis, aliusque Regularis personæ honestati injuriam fecit, pudorem maculando. n. 35.

Conservatores, cum sint Judices, a Papa deputati, competentes sunt, nedum respectu Clericorum, & Regularium, sed etiam respectu Laicorum, qui omnes subduntur Jurisdictioni Papæ. art. 21. n. 38.

Conservator Regularium est Judex competens illius Clerici, aut Sæcularis, qui Conservatorem non habet, sed una simul cum Religioso passus est injuriam; aut alias rem habet cum illo communem, seu connexam. n. 41. & 42. v. *Causa communis, seu connexa*.

Si injuria sit illata Scholastico, & alteri in ejus Societate non Scholari, agatque pro recepta injuria coram suo Conservatore Scholasticus; poterit etiam alter non Scholaris agere coram eodem. *ibidem*.

Regularium Conservator magis dignus est, quam Judex Laicus Sæcularium; quemadmodum Conservator Scholasticum, quam merus Judex non Scholasticum. n. 44.

Item Regularium Conservator magis dignus est, quam Ordinarius Clericorum, sive Episcopus in causa, utriusque communi. n. 45.

Et in causa, sibi demandata Conservatoris Regularium, major est Conservator Episcopo, Archiepiscopo, Primate, Patriarcha, Legato, etiam

+++++

etiam de latere &c. licet in aliis par sit, aut etiam inferior. *ibidem*.

Conservatores sunt Judices Ordinarii, sed illis committuntur causæ, ut Apostolicæ Sedis delegatis. n. 46.

Ratione dignitatis, si controversia sit de Jurisdictione inter Conservatorem, & Ordinarium, cognoscit Conservator. *ibid.*

Regularium Conservator impedit novam ædificiorum erectionem prope Conventus Religiosorum, vel Monialium: aut in jam erectis ædificiis novam aperitionem fenestrarum, ne Monachi, vel Monachæ inde videantur, & molestentur. n. 47.

Cognoscit de Juribus, & Actionibus, quæ Religiosis ex cessione conveniunt. n. 48.

Cognoscit etiam super pertinentia Jurispatronatus, nedum respectu Capellæ, fundatæ in Capella Ecclesiæ Regularium, verum etiam respectu ejusdem Capellæ. n. 51. & 52.

Potest in possessionem mittere: dare Curatorem ad litem: & in integrum restituere; non tamen adversus propriam definitivam sententiam in integrum restituere; cum jam dicatur functus Officio suo. n. 53.

Potest mutuas petitiones admittere, Conventionem nimirum ex parte Actoris, & Reconventionem ex parte Rei. a n. 54. v. *Mutua petitiones, seu Reconventio*.

Si Reus coram Conservatore in causa Summaria, velit reconvenire Actorem suum in alia causa non Summaria, potest utique illum reconvenire: at tunc causa non Summaria fiet & ipsa Summaria. n. 57.

Si coram Conservatore, cui causa committitur, sine figura judicii terminanda, Reus Actorem conveniat etiam in causa alias plenaria, poterit hæc quoque summarie cognosci, & definiri. *ibid.*

Regularium Conservator per censuras, & pœnas revocat ad Religionem Apostatas, seseque ab obedientia subtrahentes. *art. 19. n. 20.*

Procedit adversus illos, qui violenter extrahunt Malefactores ab Ecclesiis, & Monasteriis Regularium. n. 22.

Nequit tamen facultatem, illos extrahendi concedere, etiam in casibus, in quibus Immunitas Asyli non suffragatur; cum id privative quoad alios, ad Episcopos, eorumve Officiales pertineat. *num. 23.*

Procedit, etiam adversus Episcopum, extrahentem ab Ecclesia Regularium, sine consensu Regularis Prælati, Clericum Subditum, etiam dato, quod Clericus non gaudeat Immunitate contra suam Episcopum. n. 25.

Procedit quoque adversus Extrahentes Reorum a Grangiis Regularium, ubi pro Missis celebrandis privatum extat Oratorium; sive a Domibus rusticis, seu Villis, in quibus Religiosi ad aliquod tempus recreationis ergo degunt: sive ab Hospitiis eorundem, in quibus ordinarie Religiosi non commorantur, sed solum ad ea divertunt, quando itinerantur: sive demum ab iis Hospitiis, in quibus permanenter habitant aliqui Religiosi, suntque parvæ domus eorundem, & quasi membra Monasterii, ac sub ejusdem Prælati gubernatione; cum omnia privilegio fruantur Asyli. n. 28.

Absolvit in foro fori ab excommunicatione, incurta per violentam extractionem Reorum ab Ecclesia, Monasterio, vel Grangia Regularium. *num. 42.*

Controversiam dirimit inter duos Religiosos simplices, vel Religiosos Procuratores, aut Conven-

tus diversorum Ordinum: sicut & inter duos diversi Ordinis Religiosos &c. *art. 21. n. 68.*

Ubi duo Religiosi diversorum Ordinum &c. litigant inter se, & ambo eligunt Conservatorem; ille tantum Conservator procedere debet, qui prævenit. Quamvis solum Conservatorem Religiosi rei procedere posse, contendat *Nidus. num. 72. & 73.*

Nequit tamen dirimere controversiam inter præfatos Religiosos simplices, Religiosos Procuratores, seu Conventus ejusdem Ordinis, & præfatos Moniales ejusdem Religionis, sed diversorum Monasteriorum, Regularibus subjectas: vel inter Religiosum, & Monialem ejusdem Ordinis: aut inter Monialium Monasterium Regularibus subjectarum, & Conventum ejusdem Instituti: cum id pertineat ad Ordinis Prælatos, qui Jurisdictionem habent in utramque partem. n. 76.

Nequit pariter appellationes Religiosorum a suo Prælato recipere, etiam in casu, quo alias ipsis licita esset appellatio: nec querelas eorumdem adversus alios Religiosos admittere; nec de delictis ipsorum cognoscere, eosque punire. n. 77.

Regularium Conservator, attento jure novissimo, procedit adversus injuriam, quam sibi invicem inferunt duo Religionum diversarum Fratres, & uterque ad suum Conservatorem recurrit &c. n. 80.

Sed non uterque Conservator in hoc casu, sed ille, qui prior fuit aditus procedere potest. *ibid.*

Si constet, quis primo injurias passus sit; hic per *Nidum* injuriantem ad proprium Conservatorem trahere debet: & in dubio Arbitri eligendi sunt. n. 81.

Cognoscit super causa Novitiorum de debitis, contractis in sæculo. n. 82.

Estque Judex competens litis, intentatæ a Sæcularibus Scholari Societatis Jesu super ejus bonis, quorum adhuc post vota biennii dominium retinet. n. 83.

Cognoscit super causa Familiarium &c., litesque super bonis ipsorum laicis. n. 85.

Procedit adversus laicos, Religiosorum debitores ex causa civili. n. 89.

Et adversus Regulares, Sæcularium debitores ex causa civili, & pro debito pecuniario. *num. 96.*

Coram Conservatore conveniendi sunt Regulares, gravati ære alieno, vel ad Ratiocinia obligati, vel Executores testamentorum, si illum habeant, non coram Ordinario loci, coram quo solum conveniri debent, cum illum non habent. n. 97. & 98.

Immo neque coram suo Regulari Prælato ob debita communia, seu communitatis conveniendi sunt; quamvis conveniri possint coram illo, ob debita propria particularia, si degant intra claustra. *num. 99. & 100.*

Regulares extra claustra degentes, si habeant Conservatorem, coram illo sunt conveniendi: si non habeant; coram Ordinario loci: quemadmodum Regulares degentes intra claustra, sed Conservatorem non habentes. n. 102.

Regularium Conservator, & in ejus defectu Episcopus, quando nequit remediis ordinariis cogere Prælatum Regularem ad solvenda debita, uti potest remedio Subsidiario Excommunicationis; non tamen Suspensionis, illum videlicet ab Officio suspendendo, neque Interdicti. n. 103.

Immo potest Regularibus, nolentibus solvere debita, subhastationem mandare; aut pignus tot bonorum, etiam stabilium, ad faciendum satis cre-

creditoribus, quando nequit eos cogere in pecunia numerata. n. 104.

Non potest, neque debet Conservator, interponere decretum in contractu alienationis, seu alterius obligationis, a Monasterio contrahendæ. num. 105.

Conservator est Judex litium, non contractuum. *Ibid.*

Si quis Monasterium ad alienandum compelleret, posset illud Conservator defendere. n. 106.

Potest Conservator ad faciendum fatis mutuantibus Creditoribus, illis adjudicare prædium aliquod Monasterii Stabile, si pecuniam ad solvendum mutuum Monasterium non habeat. n. 107.

Citare etiam potest Conservator, sub pœna excommunicationis, Religiosum, quia non vult comparere conventus coram ipso in causa debiti proprii, vel Monasterii, ad respondendum, vel testificandum in causa. n. 108.

Potest facere Repræsalias, quando alius Conservator damnum intulit Monasterio, sibi commissio. n. 109.

In causis Civilibus mercedum, & miserabilium personarum Conservator est Judex competens Regularium, si degant intra septa. n. 111.

Quod si Regulares extra septa degant, & habeant Conservatorem, potest Ordinarius loci, vel ipsemet Conservator in præfatis causis Judex competens esse. n. 112. & 113.

Pro Regularibus, extra claustra degentibus, Apostolicæ Sedi immediate subjectis deputari consueverunt Judices Conservatores, qui private quo ad alios de omnibus eorum causis cognoscerent, tam Civilibus, quam Criminalibus, & mistis judicialiæ etiam indaginem exposcentibus, utraque dempta causa mercedum, & miserabilium personarum, quæ cognoscij etiam potest ab Ordinariis locorum. *Ibidem.*

Locationes ultra triennium, per Commendatores Sancti Joannis Hierosolymitani factas, sive alienationes bonorum Commendæ absque solemnitatibus, & causis, in alienatione rerum Ecclesiasticarum requisitis, Conservator annullat, reducendo, & revocando bona, sic alienata, ad dictam mensam. n. 119.

Quod potest Conservator Ordinum Militarium in casu alienationis, potest etiam Conservator Ordinum non Militarium. n. 121.

Regularium Conservator cogit Monasterium, alias capax bonorum, ad alimenta subministranda alteri Monasterio diversi Ordinis, in quo suus Religiosus dyscolus ad agendam pœnitentiam est relegatus: Secus tamen, si bonorum incapax sit. n. 122.

Monasterium, recusans solvere debita, facta a suo Religioso ex delicto, vel contractu, propria auctoritate inito, si ex illis factum est ditius, aut hæres est Religiosi præfati, potest ad solvendum a Conservatore coerceri: secus tamen, si ex illis debitis Monasterium factum non sit locupletius, neque hæres sit Religiosi præfati. n. 125. & 126.

Religiosus Prælatas, recusans solvere debita, a suo Religioso Subdito contracta, dum iter faceret ex obedientia, casuque ægrotaret in itinere &c., a suo Conservatore ad solvendum obligatur. n. 128.

Regularium Conservator est Judex competens in causa Feudali. n. 151. & 152.

Executio publici instrumenti, quo se Religiosus obligavit, dum esset laicus, & nunc solvere renuit, ad Judicem Conservatorem pertinet. n. 153.

Causa Regularis, succedentis in bonis laici,

ante hujus mortem ab eodem laico incepta coram Judice Sæculari, a Judice Regularis Conservatore discutienda est. n. 154.

Regulares Creditores, vel Legatarii pro confessione Inventarii ab eorundem Conservatore, non a Judice laico citandi sunt. n. 155.

Regulares, hæres laici, ad solvenda debita Testatoris defuncti, quantumvis obligati in forma Cameræ, cum renuntiatione privilegij fori, a suo Conservatore sunt compellendi. n. 156.

Executio, facienda contra Regulares, laico succedentes, ab eorundem Conservatore fieri debet, etiam si obligatio defuncti habeat vim rei judicatæ. n. 157.

In causa eversionis, pro qua conveniri debeat Regularis, qui vendidit agrum e.g., coram ipsius Conservatore conveniendus est. n. 158.

Conservator, non laicus Judex, debet citare Monasterium, ad exhibenda jura sua coram ipso, quando ejus debitor petit dilationem ex consensu Majoris partis Creditorum, vel beneficium cessionis bonorum. n. 159.

Regularium Conservator, attento jure novissimo, procedere potest adversus Judicem laicum, demandantem capturam & carcerationem Coloni Religiosorum, seu Custodis Animalium eorundem, ratione damni, ab ipsis Animalibus facti in pascuis alienis, absque dolo, sive etiam cum dolo ipsius Coloni: Non tamen adversus Ecclesiasticum Judicem, eandem capturam demandantem, procedere potest. n. 178. & 179.

Procedere etiam potest adversus detentores in carceribus animalium Monasterii, propter damnum, ab ipsis in pascuis alienis illatum. n. 182.

An propter meram, & præcisam detentionem animalium Regularium possit eorum Conservator censuris procedere? a n. 183.

Procedere quoque valet adversus Judicem Laicum, cognoscentem de delicto, et si gravi, & atroci Equitum Sancti Joannis Hierosolymitani, Sancti Benedicti, &c., commissio, etiam in officio Sæculari, illis a Sæculari Principe collato. n. 197.

Et Ecclesiasticis censuris compellere Judicem Sæcularem, ad non detinendum, sed remittendum Superiori suo Religiosum, qui sine habitu, & Tonsura, miscuit se delictis enormibus. n. 201.

Quamvis id facere non teneatur. n. 208.

Tempore gravis pœnitentiæ in Civitate, si Magistratus Sæcularis statueret generale, de non extrahendo frumento, vino, &c., non posset ad illud servandum Ecclesiasticos compellere, sed Judex Ecclesiasticus, sive ille sit Papa, sive Legatus de latere &c., sive Regularium Conservator. num. 211.

Procedere pariter valet adversus Principem laicum, ejusve Ministros, auferentes frumentum, vinum, &c. Regularium, quod contra eorum statuta invenitur asportari. n. 220.

Procedere item potest adversus eosdem, vexantes Famulos, Colonos &c. Regularium, qui de eorum mandato frumentum, vinum &c. extra territorium asportant: cum id, saltem indirecte, sit contra libertatem Ecclesiasticam. n. 207.

Procedere etiam potest adversus eosdem, exigentes a Regularibus pœnas, in Ediictis præscriptas, eo quod vinum, frumentum, &c. vendant ultra taxam, statutam a Principe, aut in iis vendendis falsis mensuris utantur. n. 222.

Regularium Conservator tuetur Regularibus utriusque sexus, eorumque Monasteriis &c. membris, ac dependentiis, terris, possessionibus, &c. Laboratoribus, Colonis, Locatariis, Affictuariis &c.,

††††† 2 Im-

Immunitatem ab omnibus tributis, exactionibus, datus, gabellis &c., etiam si per abusum, seu alterius privilegium, vel negligentiam, etiam per longissimum tempus præfata Immunitas taliter observata non fuisset. *n. 228, 229. & 234.*

Si, urgente Reipublicæ necessitate, & purificationis conditionibus, a Sacris Canonibus requisitis, pro contributione Ecclesiasticorum, ii contribuere nolint; per eorundem Ecclesiasticum Judicem compellendi sunt, non per Laicum; adeoque per Papam, sive Legatum de Latere, Nuntium Apostolicum, Episcopum, Conservatorem &c. *n. 255.*

Regularium Conservator potest, in pœnas censurarum incurfos denunciare, quotquot ab illis, eorumque bonis exigunt, aut sponte dantibus recipiunt: sicut, & Regulares eosdem solventes, aut etiam sponte dantes Tributa, Tallias, &c. *num. 258.*

Judex Ecclesiasticus, adeoque Conservator, cognoscit laicum pro re, quam in emphyteusim tenet ab Ecclesia, *n. 243.*

Quomodo Conservator Regularibus tueatur privilegium Canonis? *n. 316.*

Si Regularis percussus ad suam Conservatorem; vel percussus Clericus Sæcularis ad Conservatorem Religiosi percutientis recurrat, pro denunciando in pœnam Canonis incursum percussorem; potest Conservator excommunicatum denunciare percutientem, illumque pariter absolvi. *n. 324. & 325.*

Regularium Conservator potest, se censuris opponere adversus Episcopum, visitare contendentes Ecclesias, vel Monasteria Regularium. *n. 407.*

Tuetur Ecclesiis Regularium, eorumque Oratoriis, Monasteriis &c. privilegium distantie canonicarum a Monasteriis, Ecclesiis, aut Oratoriis aliorum Regularium, erigendis de novo. *n. 429. v. Cannarum privilegium.*

Procedit adversus Rectores, Vicarios &c., aliosque Clericos, & Laicos quoscumque, & qualescumque, præsumentes retrahere testatores ab electione sepulture in Ecclesiis Regularium; aut ipsorum voluntates revocari, vel mutari facere. *n. 544.*

Et adversus persuadentes, ne Regulares vocentur ad Associandum Corpus defuncti. *n. 545.*

Non secus, ac adversus Regulares, sibi commissos procedit, inducentes ad electionem sepulture in suis Ecclesiis; aut ad jam electam in iisdem non mutandam. *n. 546.*

Parochus, plus exigens ab iis, qui in Ecclesiis Regularium sepeliendi sunt, quam ab illis, qui in Ecclesiis Parochialibus, etiam si id faceret Episcopi sui statutis suffultus, a Conservatore proclamari potest in excommunicationem majorem, Papæ reservatam, incursum; & ab eodem ad damnatum Regularibus, vel defunctorum hæredibus illatum, quippe contra justitiam, restituendum coerceri. *n. 549.*

Si Parochus impediatur, ne Cadavera defunctorum cum habitu patente Fratrum Minorum in eorum Ecclesiis sepellantur, habitum cum aliquo panno, vel lugubri veste cooperiendi, ita ut non videatur, excommunicationem incurrit: Et Conservator in eo casu debet in faciem Curati monitionem præmittere; neque trina necessaria est. *n. 550. & 551.*

Regulares exempti, qui in processione funerali rapuerunt per vim Corpus defuncti, qui in eorum Ecclesia sepulturam elegerat, Parocho volente in sua Ecclesia sepelire; nequeunt ab Episcopo puniri: & adversus Episcopum, punire contententem, potest Conservator procedere. *n. 552.*

Causa restitutionis Cadaverum, quando illa Regulares arripiunt inter se, non ad Conservatorem, sed ad Episcopum pertinet. *Ibidem.*

Non potest Conservator, advocare ad se causam inceptam coram Episcopo, antequam ipse esset Regularium Conservator: vel antequam Regularis esset exemptus, quia nimirum, dum esset laicus, litem inceptam coram Episcopo. *n. 554.*

Episcopus, non Conservator, compefcit exemptos, constructos Oratoria, vel Capellas sine ejus licentia: vel in sic constructis, aut tempore Interdicti, præter casus exceptos a Jure, celebrant, vel celebrari faciunt divina. *n. 557.*

Judex Regularium Conservator nequit se immittere in casibus, in quibus vigore Juris Communis, Concilii Tridentini, & Constitutionum Apostolicarum Regulares exempti, etiam intra Claustra degentes, subjiciuntur Episcopis. *art. 22. n. 1.*

Si Episcopi in dictis casibus Juris ordinem non observent, & fines suæ Jurisdictionis excedant, adversus eosdem pro Regularibus sibi commissis, potest se immiscere Conservator. *n. 3.*

Episcopo non approbante sine justa causa, vel limitate Regulares approbante ad Confessiones Sæcularium excipiendas, possunt illi ad Metropolitanam appellare, si injuria Regularium manifesta non sit: quod si manifesta; debent ad suam Conservatorem recurrere. *n. 100.*

Quemadmodum ad suam Conservatorem recurrere debent, mandante Episcopo sub pœna suspensionis a Confessionibus audiendis, ut iidem Regulares Confessarii suis Pœnitentibus schedulas dent tempore Paschatis. *n. 102.*

Si ex controversiis inter Regulares de præcedentia in processibus, &c., scandalum non oriretur, possent illos componere Conservator. *n. 178.*

In Controversiis Sodalium inter se Sodalitatum Societatis Jesu, a sententia superiorum localium, vel majorum Societatis ad Judicem eorundem Conservatorem, non ad Ordinarium loci est appellandum: quemadmodum ad eundem recurrendum, non ad Ordinarium, in Controversiis, inter Sodales, & Jesuitas subortis. *n. 248.*

Regulares, omnimoda exemptione gaudentes, coram Conservatore conveniendi sunt pro ratione executionis ultimarum voluntatum reddenda, non coram Ordinario, nisi Conservatorem non elegerint. *n. 297.*

Parochus regularis, per Episcopum amotus a Parochia, si se gravatum senserit, ad suam Conservatorem recurrere debet. *n. 336.*

Attento Jure antiquo, Regularium Conservator non nisi civiliter procedere potest favore, aut Religiosorum contra extraneos, vel extraneorum adversus Religiosos. *art. 24. n. 16. & 19.*

Attento Jure novo, & novissimo, etiam criminaliter, & misse procedere potest Conservator adversus extraneos favore Regularium. *n. 21.*

Regularium Conservator, attento Jure antiquo, in causis occurrentibus manifestis, seu Notoriis, neque de consensu partium potest ordinem judicium, qui in causis plenariis, aut in summariis adhibetur, observare. *n. 22.*

Attento Jure novo, & novissimo, in causis plenariis debet Ordinem judicium, qui in Summariis est definitus, adhibere. *n. 23.*

Contententibus tamen partibus, potest in iisdem causis Ordinem judicium, qui plenariorum proprius est, tenere. *n. 24.*

Debet etiam in causis plenariis, sola facti veritate inspecta, procedere. *n. 25.*

Sicut, & Appellatione postposita. *n. 26.*

Re-

Regularium Conservator, etsi quamcivissime causas debeat terminare; non obligatur tamen, ad illas saltem infra biennium terminandas, *num. 27.*

De quocumque Jure potest sententiam suam exequi per seipsum. *art. 25. n. 1.*

Potest etiam per alium, præsertim Ordinarium, seu Ecclesiasticum, sive Laicum Judicem. *num. 2.*

Potest quoque de quocumque Jure, Ecclesiasticum, vel Sæculare brachium implorare. *num. 3. 4. & 5.*

Tenetur quis Ordinarius, etiam si Legatus sit Apostolicæ Sedis, brachium Conservatori præstare; secus compelli poterit per Censuras, *n. 6.*

Si post mandatum unius Conservatoris, alter oppositum mandet, quid ab Ordinario faciendum? *num. 8.*

Ordinarius, cognoscens sententiam Conservatoris esse injustam, an illam exequi teneatur? *n. 10. usque ad 16.*

Regularium Conservator ad limites Juris antiqui, debet infra annum exequi sententiam suam; ad fines vero privilegiorum potest etiam post annum. *n. 18. & 19.*

De quocumque Jure pro executione sententiæ suæ adversus quoscumque, & qualescumque personas, uti potest censuris, etiam iteratis vicibus; immo, & privatione exercitii, muneris, & Jurisdictionis, ipso facto incurrenda. *art. 26. n. 1.*

Si quos peratos videat ad injuriandum Religiosis, potest illos, etiam per Censuras, impedire. *num. 2.*

Sicut, & censurare contumacem ratione contumaciæ suæ, ad hoc, ut compareat in Judicio, *ibidem.*

Et inobedientem in solvendo debito, ad hoc, ut solvat. *ibid.*

Ut usus Censurarum subsistat, injuriæ debent esse manifestæ, & manifesti nem Injuriatores. *num. 3.*

Si Conservator excommunicet contumacem, quem ex post facto constat, Injuriatorem fuisse, excommunicatio non subsistit. *ibid.*

Sique Monitorias generales concesserit, generalem excommunicationem comminando adversus detentores rerum Religiosorum: aut contra non revelantes præfatos detentores, & ad hujusmodi excommunicationem generalem, aut etiam specialem devenerit, nulliter aget. *ibid.*

Expressio, & certitudo personarum, adversus quas Monitoriæ conceduntur, & ad excommunicationem devenitur, necessaria est Conservatori. *num. 4.*

Injuriatores, ut valeant a Conservatore excommunicari, aut aliâ censura affici, non solum esse debent manifesti, sed etiam carere debent privilegio, ne valeant censurari. *n. 5.*

Inquisitores hæreticæ pravitatis, eorumque Notarii, & probabiliter etiam Advocati, Consultores, aliique: id genus Inquisitionis Ministri, privilegia gaudent, ne possint ab Apostolicis Delegatis, Subdelegatis, Conservatoribus, ac etiam executoribus censurari, aut aliis pœnis affici. *n. 6. & 7.*

Conservator nequit excommunicatos a Jure denunciare; cum id ad Ordinarium loci pertineat. *num. 8.*

Quod concedit *Moneta*, ubi ad publicam vindictam ageretur: negat tamen, si ad privatam utilitatem, ut ad satisfactionem. *n. 9.*

Licet attentio Jure antiquo, ad ejus limites Conservator dumtaxat civiliter procedit, nequeas

excommunicatum a Jure denunciare ob publicam vindictam; poterit tamen attentio Jure novo, & novissimo, vi cujus nedum civiliter, sed criminaliter etiam, & misse procedere potest. *n. 10.*

De quocumque Jure potest Conservator pœnam pecuniariam Fisco, vel locis piis applicandam, nedum Clericis, sed laicis etiam imponere. *num. 11.*

Uti potest Repræfaliis. *ibid.*

Conservator potest delinquentes incarcerare in Carceribus Episcopi, vel Potestatis Sæcularis. *art. 26. n. 11.*

Ac Brachium Episcopale, vel Potestatis Sæcularis implorare. *ibid.*

Sed potius Episcopale Brachium debet Conservator, & carcerem Episcopalem ab Ecclesiastico Judice implorare, quam brachium Sæculare, & Sæcularem carcerem a Judice laico; nisi propter Rei potentiam illud satis esse non possit. *num. 18.*

In procedendo adversus Episcopos, etiam mere electos, & confirmatos, nondum tamen consecratos, aliosque Pontificali Dignitate fulgentes, magna cautela opus est Conservatori; & quænam servari debeat? *n. 24. & 25. & art. 30. n. 28.*

Si per Conservatorem præscripta cautela non servetur, sententia tenet, sed Conservator est reprehendendus. *n. 26.*

Episcopus, petens a Conservatore, ut faciat suarum Conservatoriarum ostensionem; hodie injuriam illi insert, nec Conservator debet obedire. *n. 27.*

In controversia inter Judicem Regularium Conservatorem, & Ordinarium loci super Jurisdictionis competentia, necessarius eligendi sunt Arbitri: & a quibus, ac quomodo? *art. 27. num. 1. & n. 13.*

Judex Regularium Conservator, cum non habeat ullum certum, & fixum Tribunal erectum, potest in quovis loco, quem maluerit, illud erigere. *art. 28. n. 1. v. Tribunal.*

Uti potest Assessor, si eo non indiguerit: & ubi indiguerit, debet. *n. 5. v. Assessor.*

Ubi necessitas postularit, potest, immo debet, Notarium, quem maluerit, eligere: illumque, semel electum non debet, nec potest sine justa causa removere. *n. 18. v. Notarius.*

Cogi non potest ab Episcopo, ut Notariis utatur Episcopalibus. *n. 19.*

Conservator est Delegatus Papæ, & Papæ Jurisdictione utitur, non propria. *n. 20.*

Conservator, si sit Clericus Sæcularis, extra Conservationem in omnibus Ordinario subicitur, eique velut legitime Superiori tenetur obedire. *ibidem.*

Resolutiones Sacræ Congregationis pro Notariis Episcopalibus, a Conservatore assumendis, considerandæ sunt in his casibus particularibus, & cum suis circumstantiis. *n. 22.*

Consuetudo, assumendi Notarios Episcopales, impedire non potest, quin Conservator pro libito eligat, quem maluerit. *n. 22.*

Si, stante consuetudine, assumendi Notarios Episcopales, Conservator alios malit assumere, & Ordinarius, vel Judex Sæcularis Notariis omnibus hibeat, ne quidquam aduent pro Conservatore; hic potest utrumque excommunicare, tamquam suam Jurisdictionem impediens. Et interim, ne ejus Officium impediatur, poterit vocare duos viros idoneos, qui coram testibus acta conscribant. *num. 23.*

Regularium Conservator de quocumque Jure potest

test etiam Testibus uti . *artic. 28. a num. 41. v. Testis.*

Nequit a Monasterio , quod tuetur , salarium exigere , ne quidem pro sententia , quam profert : etiam si consuetudo adesset , illud exigendi . Neque recipere sportulas , munera &c. *art. 29. n. 1. v. Salarium , damnus , expensæ , Sportula , munera ; Esculenta , & Poculenta .*

Nequit Conservator , sibi refarcire damnus , si quod extra domicilium , suæ Conservationis causa , passus sit . *art. 29. n. 4.*

In Provincia Mediolanensi potest Conservator salarium exigere juxta taxam , præscriptam a Gregorio XIII. in constit. incip. [Romanum decet Pontificem .] *n. 7.*

Bonifacius VIII. voluit a Conservatoribus etiam servari *cap. Statutum 11. de Rescriptis in 6. circa munera , & expensas , Assessores , Notarios , ac testes . Illudque per extensum assertur , artic. 29. n. 16. & 17.*

Regularium Conservator a nemine , qui non sit Pontifex Maximus , impediri , vel molestari potest , quominus exequatur munus suum . *art. 30. n. 1. v. Impediens , impedire .*

Conservator in causis , sibi demandatis , major est Legato . *n. 3.*

Conservator , utpote Delegatus a Papa adversus quascumque personas , etiam laicas , cujuscumque conditionis , & dignitatis sint , Judex competens est , non secus , ac Papa , quarumcumque personarum , etiam sæcularium . *art. 30. n. 18.*

Regularium Conservator , si limites suæ potestatis scienter excedat , de quocumque Jure per unum annum ab officio est suspensus ; irritumque , & inane est , quicquid ab ipso per excessum attentatur . *art. 31. n. 1. v. Pœna .*

Secus tamen , si non scienter , sed ex inadvertentia , & ignorantia non affectata , non crassa , & supina . *n. 3.*

In quibus casibus Conservator limites suæ potestatis excedat ? *n. 24.*

Si excessus Conservatoris fuerit dolosus , & præsumptuosus , denuntiari potest ab Ordinario nedum incurta suspensio per annum , sed etiam excommunicatio Bullæ Cœnæ propter usurpatam a Conservatore Jurisdictionem Ordinariam . Vel poterit iterum excommunicari . *art. 31. n. 25.*

Ut fiat ab Episcopo præfata denunciatio , debet Conservatoris excessus esse notorius . *n. 26.*

Ratione offensæ Jurisdictionis Ordinariæ Conservator fit subditus Ordinario . *n. 25.*

Conservator potest suam Jurisdictionem excedere in præjudicium tum Jurisdictionis Ecclesiasticæ , seu Ordinarii loci , tum Jurisdictionis sæcularis , seu Judicis laici , tum in præjudicium aliorum . *art. 32. n. 1.*

Quibus modis possit se tueri , excessum patiens a Conservatore Regularium ? *n. 2.*

Ordinarius loci adversus Conservatorem , suam potestatem excedentem , potest se tueri censuris Ecclesiasticis . *ibid.*

In casu excessus Conservator habendus est , ut Persona privata , non ut Papæ Delegatus . *ibidem .*

Judex Sæcularis , excessum patiens a Conservatore , potest se tueri pœnis condignis . *n. 4.*

Regularium Conservator , in præjudicium aliorum suam potestatem excedens , poterit ab illis coram Ordinario loci , in quo excessus committitur , conveniri ; ab eoque condignis pœnis affici . *num. 7.*

An , & in quibusnam causis , quomodo , &

quando , ac quare Regularium Conservator valeat suspectus recusari ? *artic. 33. n. 53. v. Recusatio Conservatoris .*

Regularium Conservator nequit ut suspectus recusari in causa de Notoriis , seu Manifestis injuriis , & violentiis , Regularibus illatis . *n. 53.*

Recusari tamen potest in causa de injuriis , & violentiis non manifestis . *n. 57.*

In causis , in quibus Regularium Conservator potest ut suspectus recusari , quomodo procedendum ? *n. 63. 64. & 65.*

Potest Conservator adhuc suspectus recusari , si Subconservator commissionem , sibi factam , ante recusationem Conservatoris non receperit : vel ante usum Jurisdictionis mortuus fuerit : vel Conservator ab eo commissionem avocaverit . *n. 67.*

Acta , processus , & sententia , post Recusationem lata , sunt ipso Jure nulla . *n. 96.*

A Juce Regularium Conservatore , ad terminos Juris communis deputato , regulariter non datur appellatio . *artic. 34. numer. 271. v. Appellatio .*

In notoriis injuriis , ubi pœna contigerit cum excessu , potest a Conservatore Regularium appellari . *n. 272.*

A sententia Conservatoris , declarantis notorium , potest appellari . *n. 275.*

A Juce Conservatore Regularium ad terminos privilegiorum , & Gregorianæ Reformationis deputato , licet appellare , etiam in causis dubiis , & non manifestis , in quibus plenarie cognoscit . *num. 278.*

A sententia Conservatoris appellari non potest , nisi ea sit definitiva , vel Interlocutoria , habens vim definitivæ , aut gravamen irreparabile continet . *n. 279.*

Nil peculiariter in materia Conservatoris statuitur circa modum , locum , ac tempus , quo ab ejus sententia proponi debeat , Appellatio , & a quibus , ac quibus in casibus ; sicut & petendi , dandique sint Apostoli &c. *n. 281.*

A Juce Conservatore Regularium appellandum est ad Papam . *n. 282.*

Etiam si Pontifex det Conservatorem laicum , ad ipsum Pontificem est appellandum . *ibid.*

Quemadmodum si Princeps laicus det Conservatorem Clericum , ad ipsum Principem laicum est appellatio interponenda ; cum origo Jurisdictionis inspici debeat . *ibid.*

A Juce Regularium Conservatore appellari non potest ad Legatum , quantumvis de latere , & multo minus ad alium , Legato inferiorem . *num. 283.*

Neque id consuetudine induci potest ; cum induci non possit Consuetudo , quod a majori , cujusmodi est Conservator , appelletur ad minorem , scilicet Legatum . *ibid.*

Nisi tamen aliud habeat Legatus in sua commissione . *n. 284.*

Vel nisi agatur de illo Apostolico appellationis Juce , qui generaliter pro aliquo Regno , aut Regione deputatur . *n. 285.*

In Sardinia ad hunc Apostolicum appellationis Judicem appellatur a Conservatore Regularium . *ibid.*

Et in Regno Siciliae ad Judicem Apostolicæ Legationis , seu Regiæ Monarchiæ . *n. 286. & 287.*

A Decreto , vel sententia Judicis Apostolicæ Legationis , seu Regiæ Monarchiæ ad quem Appellatio interponenda ? *n. 288. v. Appellatio .*

Regularium Conservator , attento Jure antiquo , nequit Subconservatorem deputare , nisi ad citandum ,

dum, seu ad denunciandum, sive ad intimandam sententiam, a se latam. *art. 35. n. 1.*

Attento Jure novo, & novissimo potest Regularium Conservator Subconservatorem deputare. *n. 4.*

Et quidem nedum in principio, sed in medio etiam, & in fine causæ. *n. 5.*

Et non solum in partem, sed etiam in totum. *n. 7.*

Non tamen cum potestate Subdelegandi. *n. 10.*

Potest Conservator Subconservatorem deputare, quando aliqua ratione est impeditus: ut quando extra Civitatem, seu Diocesim reperitur: cum suspectus recufatur: cum morbo laborat, aut infirma valetudine: cum rebus suis superesse non potest: cum Sacerdotium nactus, nequit ab eo sine Religione discedere; vel cum alia legitima causa est impeditus. *n. 12.*

Conservator, existens extra Civitatem, seu Diocesim, deputare debet Subconservatorem illum, qui intra Civitatem, seu Diocesim existit. *n. 13.*

Sine legitima causa Subconservatorem deputare non potest: & perinde se haberet, Subconservatorem deputando, ac si nollet, electioni de se factæ consentire; aut si vellet, acceptato muneri renuntiare. Unde graviter peccaret, & censuris foret obnoxius, gravissime puniendus. *n. 13. & 14.*

In aliquibus casibus, neque cum legitima causa potest Conservator Subconservatorem eligere: scilicet ubi causa, commissa est cum clausula: [Quod si non omnes:] vel [Si ambo non potestis:] ubi electa est industria personæ: & ubi constat de expressa voluntate Principis, quod Delegatus ipse per se, & non per alium cognoscat. *n. 15.*

Subconservator deputandus habere debet qualitates Conservatoris. *art. 48. n. 7.*

Si deputaretur a Papa ex certa scientia, vel facultas concederetur, ut eligatur Conservator, non habens qualitates requisitas, hic non posset Subconservatorem deputare, nisi requisitas qualitates habentem. *n. 17. v. Subconservator.*

Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per mortem ejusdem naturalem. *art. 37. n. 2.*

Quid si divinitus statim reviviscat. *n. 3.*

Ad perseverandum in munere Conservatoris, opus non est, quod etiam perseveret qualitas Ecclesiasticæ Dignitatis, & Judicis Synodalis; cum satis superque sit, quod utraque fuerit tempore Deputationis. *n. 7.*

Officium Conservatoris non expirat in uno ex duobus simpliciter datis per mortem alterius. *n. 10.*

Conservatores, simpliciter dati, censentur dati in solidum, ita ut unus sine altero procedere valeat. *ibidem.*

Conservatores, dati in solidum, utpote Delegati, attento Jure antiquo, per aliquos non censentur dati in solidum, sed simul: unde per mortem unius expirat in altero Conservatoris Officium. *n. 11.*

Idem est, si alter ex duobus Conservatoribus, simpliciter datis, reddatur infamis, aut alias de Jure inhabilis; vel tamquam suspectus via Juris removeatur: non tamen, si removeatur a Principe. *n. 12.*

Si Conservator alteri commississet vices suas, & deinde mortuus esset, sed postquam Subconservator uti Jurisdictione cœpisset: tunc perseveraret Conservatoris Officium in superstite, & Jurisdictio perpetuaretur in Subconservatore, ita

ut cum eo posset Subconservator procedere. *n. 13.*

Expiraret tamen Conservatoris Officium in superstite, si antequam Subconservator uti Jurisdictione cœpisset, Conservator delegans mortuus esset. *ibidem.*

Quemadmodum non expiraret, imo perpetuaretur Jurisdictio in Conservatore superstite, illi demandata a Collega, si ante hujus mortem Collega superstes uti cœpisset Jurisdictione demandata: expiraret tamen, si nullum ejus usum posuisset. *n. 14.*

Si duo Conservatores deputentur cum Clausula: [Quod si non omnes]; aut [Si ambo &c.] per mortem unius non expirat in alio Conservatore superstite Conservatoris Officium. *n. 15.*

Sicuti neque expirat, si iidem Conservatores cum hac alia clausula deputentur: [ut omnes, vel duo, vel unus eorum mandatum Apostolicum exequatur:] Vel cum hac, [Quod quilibet eorum in solidum, & per se judicare, & exequi possit:] vel [Quod alter alterum non expectet, aut non requirat.] *n. 16.*

Si ex duobus Conservatoribus, simpliciter datis, alter, qui habet dignitatem, moriatur, non expirat Officium in Collega superstite: immo neque in, & cum ipso Collega moriente moritur Jurisdictio, sed transit in successorem. *n. 17.*

Successor tamen in dignitate expectandus est ad hoc, ut Conservator superstes, simpliciter datus, procedat. *ibidem.*

Quod si præfati duo Conservatores deputati sint cum Clausula: [Si non omnes;] non est expectandus Successor. *ibidem.*

Officium Conservatoris quamvis expiret per mortem naturalem ejusdem; non expirat tamen, sed suspenditur per mortem Civilem, seu stricte, sive large sumptam. *n. 18.*

Si Conservator deputatus sit solus; per supervenientem servitutem, & ipsa durante, non potest procedere: sed expectandus est Successor in dignitate, vel eligendus alius. *n. 22.*

Si deputatus sit simul cum alio, & cum clausula: [Quod si non omnes &c.] recurrendum ad Collegam, qui solus procedere potest propter impotentiam alterius. *n. 23.*

Et multo magis, si ambo deputati sint in solidum. *ibidem.*

Idque, seu tempore servitutis supervenientis negotium cœptum sit, sive non. *ibid.*

Nisi tamen Conservator, servitute impeditus, Subconservatorem instituisset, qui jam cœpisset Jurisdictione uti: in quo casu, ut sine Subconservatore procedat Collega non Servus, opus est, quod ipse etiam Subconservator impediatur. *ibidem.*

Cessante servitute Conservator, qui fuit Servus, & alioqui deputatus simul cum alio sub dicta clausula: [Quod si non omnes;] etiam post cœptum negotium admittendus est. *ibidem.*

Conservatoris Officium non expirat, sed suspenditur per Exilium, Relegationem &c. *n. 24.*

Quemadmodum non expirat per excommunicationem sed suspenditur, donec absolvatur. *n. 25.*

Si ex duobus Conservatoribus, datis simul, vel simpliciter, alter excommunicetur; Collega non excommunicatus, solus nulliter procedet. *n. 26.*

Quod si duo Conservatores dati sint cum clausula [Si non omnes,] valide procedit solus non excommunicatus sine Collega excommunicato: nulliter tamen, si cum excommunicato procedit. *ibidem.*

Nisi

Nisi adesset clausula : [Et prædicta facimus tam conjunctim, quam divisim, sive in solidum, & omni meliori modo &c.] *ibidem*.

Per Suspensionem Conservatoris Officium suspenditur, non perimitur. *n. 28.*

Conservator, ut per suspensionem, exercitium, & usum suæ Jurisdictionis amittat, saltem quo ad validitatem actuum, debet esse denunciatus. *n. 29.*

Officium Judicis Regularium Conservatoris non expirat, neque suspenditur, seu quoad negotia cœpta, sive quoad non cœpta, per renuntiationem dignitatis, cujus titulo fuit Conservator electus. *art. 38. n. 1.*

Immo neque transit in Successorem, si deputatio fuerit personalis: licet in Successorem transeat, si realis fuerit, facta videlicet sub nomine dignitatis. *ibidem*.

Per amissionem qualitatis Judicis Synodalis non expirat, neque suspenditur Conservatoris Officium, neque transit in Successorem, si ea semel adfuerit in ejus deputatione. *n. 11.*

Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per amissionem Dignitatis ob adventum qualitatis oppositæ, vel ob patratum delictum. *n. 13.*

Officium Judicis Regularium Conservatoris sub nomine Dignitatis commissum, quovis modo vacet dignitas, transit in Successorem, tam re integra, quam non integra. *n. 16.*

Non transit tamen ad Successorem Conservatoris Officium, quod habet Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, si desinat esse Canonicus. *n. 26.*

Conservatoris Officium, uni factum subduplici nomine appellativo, quorum alterum Jurisdictionis capax non est, e. g. Præposito, & Capellano, per utriusque vacationem non transmittitur in Capellanum Successorem, sed in præpositum, si duo distincti succederent in dictis Officiis. *n. 38.*

Quod si utrumque nomen jurisdictionis capax esset, & duæ personæ distinctæ succederent uni, habenti simul utrumque nomen, ad utramque personam munus Conservatoris transmittitur. *n. 29.*

E converso tamen munus Conservatoris, commissum duobus sub nomine appellativo, e. g. Archidiaconatus, & Præposituræ, & Archidiaconus ab Archidiaconatu deficiat, quem obtineat Præpositus propria dignitate retenta, hic in munere succedit in solidum. *n. 30.*

Conservatoris Officium, quod erat in Episcopo, non transit in Capitulum Sede vacante per mortem naturalem, vel civilem Episcopi, donec Ecclesia de Successore provideatur. *n. 31.*

Officium Judicis Regularium Conservatoris, sub nomine personæ commissum, non expirat, nec suspenditur, neque transit in Successorem per mutationem dignitatis, cujus titulo fuerit Conservator electus, in aliam, vel Superiorem, vel æqualem, aut inferiorem. *n. 50.*

Commissum vero sub nomine dignitatis, per mutationem dignitatis illius, ratione cujus fuit electus Conservator, in aliam etiam Superiorem, vel æqualem, transit in Successorem, quantumvis res non sit integra. *n. 50. & 53.*

Modo tamen nova dignitas, ad quam transfret Conservator, antiquam non contineret, sed extingueret. *n. 54.*

Si deputatio Conservatoris fieret Decano, qui postmodum eligeretur Episcopus; Episcopo jam facto, munus Conservatoris transit in Decanum

Successorem; cum Episcopatus Decanatum extinguat. *ibidem*.

Si fieret Episcopo e. g. Cataniensi, qui dein Archiepiscopus ejusdem Dioceseos crearetur; Archiepiscopus factus, in munere Conservatoris perduraret; cum Archiepiscopatus Episcopatum contineat, non extinguat. *ibidem*.

Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per renuntiationem infra quinquennium, rationabili superveniente causa. *art. 39. n. 1.*

Et per abdicationem jurisdictionis expressam, qua illam Conservator in totum Subconservatori committit absque ulla clausula, secuto tamen in Subconservatore Jurisdictionis exercitio. *n. 2.*

Non expirat tamen, neque suspenditur, si Subconservator, datus in totum, Jurisdictione sua usus non fuerit. *n. 4.*

Potest Conservator, nedum causam, sed ipsam etiam commissionem in totum ad se a Subconservatore avocare ante usum jurisdictionis illius. *ibidem*.

Conservatoris Officium non expirat, neque suspenditur per usum Jurisdictionis, a Subconservatore præstitum, si commissio illi facta non sit in totum. *n. 5.*

Aut in totum quidem facta, sed cum clausula: [donec vices suas ad se duxerit revocandas.] *ibidem*.

Per abdicationem etiam tacitam expirat Conservatoris Officium ut si pronuntiet, nullam se jurisdictionem habere. *n. 6.*

Quamvis Conservator, qui causam in totum Subconservatori commisit absque ulla clausula, illam poterit ante usum Subconservatoris reassumere; nequit tamen post dictam pronuntiationem: vel si deferat appellationi, etiam illegitimæ: vel si pronuntiatum fuerit suspectus. *n. 6.*

Conservator, pronuntiatum suspectus, non potest causam committere; cum jam defierit esse Judex. *ibidem*.

In casibus præmissis per tacitam abdicationem potius suspenditur, quam expiret Conservatoris jurisdictionis, usque ad executionem sententiæ per quam dicitur expirare. *n. 7.*

In casu Recusationis potest recusans in Conservatorem consentire, appellans appellationi renuntiare, & coram Judice a quo litigare. *ibidem*.

Per mortem naturalem, vel Civilem Subconservatoris non expirat, neque suspenditur Conservatoris Officium. *n. 8.*

Neque per mortem Pontificis, qui privilegium eligendi Conservatorem indulgit, etiam re integra. *n. 9.*

Officium Judicis Regularium Conservatoris expirat per lapsum quinquennii, etiam re non integra; quantumvis dolo partis res integra non sit. *art. 40. a n. 1.*

Potest Conservator post quinquennium exequi sententiam, a se infra quinquennium latam. *n. 6.*

Negotia jam cœpta, & infra quinquennium a Conservatore non terminata, potest Conservator, qui succedit, terminare. *n. 8.*

De consensu partium potest Conservatoris Officium post quinquennium prorogari: & quid ad hujusmodi prorogationem rite faciendam requiratur? *n. 9.*

Expirat Conservatoris Officium, etiam infra quinquennium, per remotionem ejusdem a munere, factam in Capitulo Provinciali, ex legitima causa, a Sede Apostolica, vel ab Ordinario loci, pro libito Regularium, approbanda. Et quænam sit hujusmodi causa. *n. 17.*

Sicut

Sicut, & per Avocationem causæ, a Conservatore per Pontificem factam, ita ut sit attentatum, & nullum quidquid sine nova commissione a Conservatore in tali causa gestum fuerit. n. 30.

Nisi tamen Avocatio aliqua ex causa nulla foret; vel Conservatori recusato causa de novo infurgeret cum periculo in mora, &c. n. 32.

CONSERVATORIÆ REGULARIUM.

v. *Privilegium Conservatoris, & Constitutiones Summorum Pontificum de Conservatoribus,*

CONSILIARIUS.

Monitum pro Consiliariis Principum in favorem immunitatis Ecclesiasticæ. art. 21. n. 287. v. *Affessor, & Consulens.*

CONSILIUM. v. *Affessor.*

CONSTITUTIO.

Constitutio Gregorii XV. incip. [Insuperabili] de privilegiis exemptorum Regularum exemptos non subicit Jurisdictioni Episcoporum in iis, quæ Sacramentorum administrationem concernunt, nisi ubi in ea administratione deliquerint. art. 22. n. 95. & 96.

Ejusdem Constitutio de Conservatoribus cum sit odiosa, & loquatur de Constitutis in Dignitate Ecclesiastica, quorum nomine non veniunt Episcopi, eorumque Superiores in odiosis, non afficit Episcopos, Archiepiscopos &c. Quamobrem Episcopi, Archiepiscopi Conservatores procedere possunt hodie usque ad tres dietas juxta Constitutionem Gregorii XIII. etsi Conservatores inferiores procedere non valerent: art. 23. n. 15.

Præfata Constitutio de Conservatoribus cum declarationibus Saeræ Congregationis Concilii, Religiones omnes concernit, etiam Societatis Jesu, & Sancti Joannis Hierosolymitani, si Carthusiam Papiensem, & Ordinem Militarem Sancti Jacobi excipiamus. art. 3. a. n. 36.

Constitutiones Clementis VIII. incip. [Sanctissimus] & Gregorii XV. incip. eodem verbo, privilegiis Conservatorum remuneratoris non derogare, sendit *Mendo*: & quare? art. 19. a. n. 46. & 47.

Constitutio Gregorii XV. [Sanctissimus] relinquit intactum Jus commune, sicut & dispositiones Summorum Pontificum quoad Episcopos, & Archiepiscopos, in Conservatores eligendos pro tota Diocesi, & Provincia. art. 14. n. 9.

Constitutio Gregorii XV. de Conservat. cum reducat ad Jus commune, sitque privilegiorum Regularium correctiva, est odiosa: & qua talis explicanda, ut quantum minus possit, dicta privilegia lædat. art. 14. a. n. 10.

Præfata Constitutio, cum sit nova, debet interpretari juxta dispositionem antiquam Bonifacii VIII. cap. *fin. de offic. deleg.* ad quam alludit, & se refert Gregorius XV. n. 11.

Constitutio Gregoriana non revocat privilegia Regularium circa modum procedendi Conservatorum, quando hi sunt Episcopi, eorumque Superiores. n. 13.

In ea ubi statuitur, in Conservatores eligendos esse debere Judices Synodales, excipiuntur Episcopi. art. 11. n. 6.

Episcopi in vim Constitutionis Gregorii XV. incip. [Insuperabili] de Privilegiis exemptorum nequeunt, Regularibus approbationem pro Sæcularium Confessionibus excipiendis conferre limitatam ad locum, tempus, & personas: aut alio modo eorum privilegia in administrandis Sacramentis restringere, vel moderari queunt. art. 22. n. 61. & 98.

Episcopis non licet vigore dictæ Constitutionis, visitare altaria Ecclesiarum Regularium; nec loca, ubi in iisdem Ecclesiis asservatur Sanctissima Eucharistia; vel ubi Sæcularium Confessiones audiuntur. n. 97.

Constitutio Clementis VII. incip. [Univerfis, & singulis] v. *Vivæ vocis oracula.*

Constitutio Urbani VIII. revocatoria omnium vivæ vocis oraculorum. v. *Vivæ vocis oracula.*

Constitutio Urbani VIII. [Cum sicut accepimus] eodem modo intelligenda est, quo *Tributinum*. art. 21. n. 445. & 447.

Constitutionis innovatio. v. *Innovatio Constitutionis.*

Constitutio de novo condita. *ibidem.*

Constitutio Clementis VIII. de Confraternitatibus. v. *Confraternitas, Congregatio, sive Sodalitas S.J.*

Constitutio Urbani VIII. [Circumspecta.] v. *Hospitalarii Regulares.*

CONSTITUTIONES SUMMORUM PONTIFICUM DE CONSERVATORIBUS.

Constitutio Innocentii IV. in cap. 1. de *Offic. & Potest. Jud. deleg.* in 6. art. 42. n. 41.

Constitutio Alexandri IV. in cap. 2. cod. tit. & lib. n. 42.

Constitutio Bonifacii VIII. in cap. *fin. eod. tit.* & lib. n. 43.

Constitutio Ejusdem Bonifacii in cap. *Statutum de Rescript.* in 6. n. 44.

Constitutio Ejusdem Bonifacii incip. [Statuimus.] n. 45.

Constitutio Alexandri IV. in cap. *Auctoritate* 4. de *Privil.* in 6. n. 46.

Constitutio Clementis V. in *Clement. usq. de Excessib. Prælat.* n. 47.

Constitutio Joannis XXII. in *Extravag. univ. de Judic. inter commun.* n. 8.

Constitutio Innocentii IV. incip. [Inundans] pro Fratribus Minoribus n. 49.

Constitutio Clementis IV. incip. [In quibusdam] pro Prædicatoribus. n. 50.

Constitutio Bonifacii VIII. incip. [Ad compescendos] pro Cisterciensibus. n. 51.

Constitutio Joannis XXII. incip. [Magistrum, & Fratres] pro Prædicatoribus. n. 52.

Constitutio Clementis VI. incip. [Militanti] pro Cisterciensibus. n. 53.

Constitutio Bonifacii IX. incip. [Sacræ Religionis] pro Prædicatoribus. n. 54.

Constitutio Joannis XXIII. incip. [Illaque] pro Cisterciensibus. n. 55.

Constitutio Clementis V. incip. [Etiam] pro iisdem. n. 56.

Constitutio Eugenii IV. incip. [Militanti] pro Congregatione Casinensi. n. 57.

Constitutio Ejusdem Eugenii incip. [Humilibus] pro Cisterciensibus. n. 58.

Constitutio Nicolai V. incip. [Militanti] pro Ordine Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis Captivorum. n. 59.

Constitutio Sixti IV. incip. [Sacrosancta] Pro Fratribus, & Sororibus tertii Ordinis. n. 60.

Constitutio ejusdem Sixti IV. incip. [Noverint] pro Prædicatoribus. n. 61.

Constitutio Ejusdem Sixti IV. incip. [Eodem verbo] pro Augustinianis. n. 62.

Constitutio Ejusdem Sixti IV. incip. [Regimini] pro Minoribus. n. 63.

Constitutio Ejusdem Sixti IV. incip. [Dum attestata] pro Carmelitis. n. 64.

Constitutio Ejusdem incip. [Dum ad Universos] pro Canonicis Regularibus Lateranensibus. n. 65.

Constitutio Innocentii VIII. incip. [Devotionis augmentum] pro Congregatione Casinensi. n. 66.

Constitutio Julii II. incip. [Hodie] pro Ordine Minimorum. n. 67.

Constitutio Eiusdem incip. [Militanti] pro Congregatione Montis Oliveti. n. 68.

Constitutio Eiusdem Julii II. incip. [Dudum] pro Minimis. n. 69.

Constitutio Eiusdem incip. [Alias Venerabilem] pro Minimis. n. 70.

Constitutio Eiusdem incip. [Et si ad universos] pro Congregatione Montis Oliveti. n. 71.

Constitutio Eiusdem incip. [Inter Ceteros] pro Canonicis Regularibus Sancti Salvatoris. n. 72.

Constitutio Leonis Decimi incip. [Et si a Summo] pro reductione, & unione Congregationis Eremitarum Camaldulensis, & Congregationis Sancti Michaelis de Murano. n. 73.

Constitutio Eiusdem incip. [Affectu benevolentiae] pro Minoribus. n. 74.

Constitutio Eiusdem incip. [Regimini] pro Ordinariis Ecclesiasticis. n. 75.

Constitutio Eiusdem incip. [Dum intra mentis] pro Mendicantium, aliorumque Religiosorum Ordinibus, eorumque Tertiariis. n. 76.

Constitutio Adriani VI. incip. [Hodie a Nobis] pro Ordine SS. Trinitatis, & Redemptionis Captivorum. n. 77.

Constitutio Clementis VII. incip. [Conquestione] pro Minimis. n. 78.

Constitutio Eiusdem Clementis incip. [Dum Consideramus] pro Syndicis, & Procuratoribus Minorum de Observantia, & Monialium Sanctae Clarae &c. n. 79.

Constitutio Julii III. incip. [Ad hoc Nos Deus] pro Congregatione Regularium Sancti Pauli Decollati. n. 80.

Constitutio Eiusdem Julii incip. [Militanti] pro Ordine Sancti Hieronymi. n. 81.

Concilium Tridentinum sess. 7. cap. 14. de reformatione. sess. 14. cap. 5. de reformatione. & sess. 21. cap. 8. de reformatione. num. 82.

Constitutio Pii IV. incip. [Circumspecta] pro Fratribus Sancti Joannis Hierosolymitani. n. 83.

Constitutio Eiusdem Pii incip. [Inter assiduas] pro Fratribus Hospitalis Sancti Lazari Hierosolymitani. n. 84.

Constitutio Sancti Pii V. incip. [Sicut bonus] pro iisdem. n. 85.

Constitutio Eiusdem Sancti Pii V. pro ordine Sancti Jacobi de Spatha. n. 86.

Constitutio Eiusdem incip. [Ad hoc nos Deus] pro Praedicatoribus. n. 87.

Constitutio Gregorii XIII. incip. [Romanum decet] pro Mediolanensi Provincia. n. 88.

Constitutio Eiusdem incip. [Aequum reputamus] pro Societate Jesu. n. 89.

Constitutio Eiusdem Gregorii incip. [Quo magis, ac firmiter] pro Fratribus Sancti Joannis Hierosolymitani. n. 90.

Constitutio Sixti V. incip. [Pro nostra propensa] pro Carthusianis. n. 91.

Constitutio Eiusdem incip. [Regularium Personarum] pro Congregatione Sancti Benedicti in Regno Portugalliae. n. 92.

Constitutio Gregorii XIV. incip. [Cum alias] de Immunitate Ecclesiarum. n. 93.

Constitutio Clementis VIII. incip. [Sanctissimus] pro Electionibus Conservatorum. n. 94.

Constitutio Gregorii XV. incip. [Sanctissimus] de Conservatoribus. n. 95.

Constitutio Urbani VIII. incip. [Exponi] pro

Fratribus Sancti Joannis de Deo. n. 96.

Constitutio Eiusdem Urbani incip. eod. verb. pro Fratribus Sancti Joannis Hierosolymitani. num. 97.

Constitutio Alexandri VII. incip. [Alias pro parte] pro Ordine B. Mariae de Mercede, & Redemptionis Captivorum. n. 98.

Constitutio Benedicti XIII. incip. [Fidei, ac prudenti] pro Monarchia Sicula. n. 99.

CONSUETUDO.

Privilegium, & Consuetudo aequiparantur. art. 34. n. 131.

An privilegium valeat per Consuetudinem acquiri? art. 5. n. 69.

An Consuetudine, vel Praescriptione, saltem immemorabili, acquiri valeat potestas dandi Conservatorem? n. 69. & 70.

Consuetudine, vel Praescriptione acquiri potest ex integro facultas, qua utuntur Conservatores, citra tamen Apostolici Conservatoris nomen. n. 70.

Consuetudo, vigens in Hispania, quod Praelati Regulares ad invicem munus Conservatoris exercent, non est rationalis. art. 9. n. 10.

Consuetudo, licet immemorabilis, adversus Immunitatem Ecclesiasticam, etiam quoad bona Clericorum, vocatur corruptela; & singulis annis annullatur in Bulla Coenae Domini. art. 21. n. 281.

In iis, quae sunt Juris Divini, consuetudo nullam habet vim: quemadmodum si Immunitas Regularium sit de Jure humano. n. 235.

Consuetudo, cui lex resistit, illam improbandam, nullam habet vim, & dicitur irritabilis. *ibidem*.

Lex, nedum Canonica, sed etiam Civilis, improbat consuetudinem adversus Immunitatem Ecclesiasticam, illamque nullam vim habere decernit, quae Ecclesiis, earumque Ministris gravamen inducit. *ibidem*.

Contra Bullam Coenae Domini nulla valet Consuetudo, nequidem immemorabilis, nullaque Praescriptio, etiam longissimi temporis. n. 236.

Bulla Coenae nedum tollit Consuetudinem, etiam immemorabilem, sed clausulam quoque continet irritantem, quae titulum, & possessionem destruit. *ibidem*. v. *Confessarius*.

CONSULENS.

Consulentes, & mandantes percussione Religiosi, si mandatum seu expressum, sive tacitum, vel Consilium, revera in percussione influxerit, excommunicationem incurunt; at non ex vi *Canonum*, si quis suadente, sed *Capitulum Quarta de Sententia Excommunicationis*. art. 21. n. 315.

CONSULTORES INQUISITIONIS.

v. *Advocati Inquisitionis*.

CONTINENTIA.

Continentia causa non debet dividi. art. 34. num. 226.

CONTRACTUS.

Per Religiosam Professionem tacitus Contractus initur inter Religiosum profitentem, & Religiosum, ejus Professionem acceptantem. art. 21. n. 129.

Omnis contractus est ultro, citroque obligatorius ex Justitia. *ibidem*. v. *Pater*.

Contractus stricti Juris late est intelligendus, si alias nullum habeat effectum. art. 34. n. 94.

CONTRADICTOR.

Ubi Contradictor, sit incertus, citantur omnes in genere, sua quomodolibet interesse putantes. art. 29. n. 5.

CON-

CONTROVERSIA INTER REGULARIUM CONSERVATOREM, & ORDINARIUM LOCI.

Ratione Dignitatis si controversia sit de Jurisdictione inter Conservatorem, & Ordinarium cognoscit Conservator. *art. 21. n. 46.*

Controversia inter Judicem Regularium Conservatorem, & Ordinarium loci super jurisdictionis competentia per Arbitros in forma Juris dirimenda est. *art. 27. n. 1. & 13.*

In hac controversia ita necessaria est Arbitrorum electio, ut, si facta propositione respuatur, actus jurisdictionis electionem recusantis, deinde subsequuti, nulli sint. *n. 13.*

Conservator, vel Episcopus, recusans electionem Arbitrorum, si procedat in causa, tamquam usurpator jurisdictionis Ordinariæ in excommunicationem incidit Bullæ Cœnz. *n. 14.*

Arbitrorum Electio facienda simul est a Conservatore, & Ordinario. *n. 15.*

Si ab Ordinario seligantur Arbitri, debent Conservatori denuntiari, ut in illos consentiat. Quod si dissenserit, aliam faciat electionem Ordinarius, cum inhibitione, ne procedat in causa. *ibidem.*

Si Arbitrorum electio fiat a Conservatore, proponere debet Ordinario, ut suo Consensu illam confirmet, absque tamen inhibitione, ne Ordinarius procedat in causa. *ibidem.*

Arbitri debent esse Clerici, non Laici, sine licentia Papæ. *n. 16.*

Ad acceptandum munus arbitrandi in controversia inter Conservatorem, & Ordinarium loci, cum eligantur ex præscripto Constitutionis Gregorii XV., compelli queunt, etiam in virtute Sanctæ Obedientiæ. *n. 19.*

Ab Arbitris, in forma Juris electis, ad Papam est appellandum. *n. 20.*

CONTROVERSIA INTER DUOS CONSERVATORES, VEL CONSERVATOREM ET LEGATUM, AUT DELEGATUM.

Controversia super jurisdictionis competentia inter duos Conservatores, vel Conservatorem, & Legatum, aut Apostolicum Delegatum, ne rixæ, contentiones, & scandala nascantur, per ipsosmet Judices pacifice definienda, & terminanda est, vel per Arbitros, ab ipsis concorditer electos. *art. 30. n. 12.*

CONTROVERSIA INTER RELIGIOSOS DIVERSORUM ORDINUM, ET INTER MONIALES ORDINUM ITEM DIVERSORUM.

Regularium Conservator Controversiam dirimit inter duos Religiosos simplices, vel Religiosos Procuratores, aut Conventus diversorum Ordinum. *art. 21. n. 69, & 70.*

Quamvis possit coram Regulari Prælato Religiosi simplicis, Procuratoris, vel Conventus Rei, suam causam exponere Religiosus simplex, Procurator, Religiosus, aut Conventus Actor alterius Ordinis, illeque litem decidere. *n. 71.*

Ubi duo Religiosi diversorum Ordinum litigant inter se, & ambo eligunt Conservatorem, ille tantum Conservator, procedere debet, qui prævenit. *n. 72.*

At solum Conservatorem Religiosi Rei procedere posse, contendit *Nidus*. *n. 73.*

CONTROVERSIA INTER RELIGIOSOS, ET MONIALES EJUSDEM ORDINIS.

Nequit Regularium Conservator, dirimere con-

troversiam inter duos Religiosos simplices, Religiosos Procuratores, seu Conventus ejusdem Religionis; utpote qui proprium habent intra Ordinem Prælatum in Judicem, tam in Civilibus, quam in Criminalibus, & mistis. *n. 74.*

Nequit etiam Regularium Conservator, controversiam dirimere inter duas Moniales ejusdem Religionis, sed diversorum Monasteriorum, Regularibus subjectorum: vel inter Religiosum, & Monialem ejusdem Ordinis; aut inter Monialium Monasterium, Regularibus subjectarum, & Conventum Religiosorum ejusdem Instituti; cum id pertineat ad Ordinis Prælatos, qui Jurisdictionem habent in utramque partem. *n. 76.*

CONTROVERSIA INTER JESUITAS, & SODALES CONGREGATIONUM SOCIETATIS JESU; VEL SODALIIUM INTER SE.

v. Congregatio, sive Sodalitas.

CONTUMAX v. Censura.

CONTUMELIA.

Contumelia, injuria, vis, quæ locis, rebus, & personis Religiosis infertur, est causa misti fori, utpote Sacrilegium. *art. 21. n. 93. v. Injuria, Violentia, Vis.*

CONVENTUS.

Pro Conventu S. Dominici Urbis Mexicanæ potest in Conservatorem deputari quævis persona Ecclesiastica, seu Regularis, sive Sæcularis, et si in dignitate Ecclesiastica non constituta. *art. 10. n. 2. v. Monasterium.*

CONVENTUS PARVI, SUPPRESSI, RESTITUTI.

Ecclesiæ Regularium visitari non possunt ab Ordinario super adimplemento legatorum, & onerum Missarum, ipsi relictorum, nisi sint in parvis Conventibus omnimodæ, & plenariæ Ordinariorum Jurisdictioni subjectis. *art. 22. n. 296.*

Quid possit Episcopus in Regulares parvorum Conventuum circa adimpletionem legatorum, & Onerum Missarum? *ibidem.*

Monasteria, Conventus, Domus Regulares, post diem 21. Junii 1625. erecta, in quibus 12. saltem Religiosi non inhabitaverint, omnimodæ Ordinarii Jurisdictioni subjecit Urbanus VIII. *art. 22. n. 379.*

Sed Monasteria, Conventus, Domusque Regulares, ante 21. Junii 1625. erecta, in quibus non alantur sex saltem Religiosi vitæ probatæ, in quibus quatuor ad minus sint Sacerdotes maturæ ætatis, omnimodæ Ordinarii Jurisdictioni subjecit Innocentius X. *n. 380.*

Quanta sit auctoritas Ordinarii in præfatis Monasteriis &c., in quibus præscriptus Religiosorum numerus non degit? *n. 381.*

In præfatis Monasteriis nequit Episcopus, Superiores locales, & familiam designare. *ibidem.*

Neque ex iisdem Monasteriis, nisi ex rationabili Causa, & communito prius Superiore Regulari, Religiosos amovere. *ibidem.*

Potest eorundem Monasteriorum Religiosos compellere, ad exhibendos libros introitus, & exitus, & ad rationes administrationis reddendas. *ibidem.*

Potest in dictis Monasteriis se ingerere in iis, quæ Regularem disciplinam concernunt. *ibidem.*

Ecclesiæ laudatorum Conventuum, & Capellæ Grangiarum, sicut & Conversi, in eisdem degentes, possunt ab Ordinario visitari, quemadmodum si nullus in eis degat Conversus. *ibidem.*

Nequit Ordinarius, Monasteria visitare, ad es-

fectum cognoscendi, an in illis fervetur numerus Religiosorum præscriptus, nisi prius aliunde constet de fundamento intentionis Episcopi, in deficientia numeri constituti. *ibid.*

Expedi, ut Pontifex decernat, & declaret, an liceat Ordinario, hujusmodi Monasteria visitanti, ab eis in victualibus, vel in pecunia procuracionem exigere. *ibid.*

Jurisdicção, locorum Ordinariis attributa in præfata Monasteria, competit Vicariis Generalibus Episcoporum, Abbatibus, & aliis Prælatibus inferioribus, proprium Territorium, & Jurisdiccionem quasi Episcopalem habentibus. *ibid.*

Provinciales, aliique præfatorum Monasteriorum Superiores Majores, possunt in eis omnem Jurisdiccionem exercere, non tamen privative ad Ordinarium. *ibidem.*

Si Superior Regularis in causa prævenit contra Subditum alicujus ex hisce Monasteriis, fabricando processum, carcerando &c., nequit Ordinarius causam reassumere, ac Superiorem inhibere; nisi Superior ex odio, vel ex nimia severitate &c. procederet. *ibid.*

Si Episcopus in causa prævenit contra dictum Religiosum; non licebit Superiori Regulari, præfatum Religiosum a loco amovere: & si amoverit, poterit Episcopus causam prosequi, illumque quibuscumque remediis ad se revocare. *ibid.*

Nequit Episcopus impedire remotionem alicujus ex Fratibus dictorum Monasteriorum, per Provinciam, vel loci Superiorem dispositam. *ibid.*

Si a Monasterio, primum suppresso, & Religioni deinde restituito, absint, ex aliqua rationabili causa, & ad breve tempus, aliqui ex numero Religiosorum præscripto; gratia restitutionis ob id non erit nulla, nec Monasterium manebit suppressum. *ibid.*

Si a Monasterio, non suppresso, ex causa rationabili, & ad breve tempus aliquis ex præscripto numero abserit, durante absentia, Monasterium erit Ordinario subiectum: recuperabit tamen exemptionem, illo Religioso redeunte, vel alias impleto numero præscripto. *ibid.*

Si gratia restitutionis Monasterii suppressi redatur nulla ex eo, quod in illo præfixus Religiosorum numerus non habeatur; si dein impleatur numerus, gratia restitutionis non reviviscet. *ibidem.*

Ut gratia restitutionis sit nulla, & Monasterium denuo remaneat suppressum ob non servatum numerum Religiosorum præfinitum, debet declaratoria Episcopi præcedere: ante quam non licet Episcopo, Conventus possessionem apprehendere, aut inde Religiosos expellere. *ibid.*

Ab hujusmodi declaratoria Regularibus licet, ad Pontificem appellare, ad effectum devolutivum tantum, non etiam suspensivum. *ibid.*

Quatuor Sacerdotes maturæ ætatis erunt, si quadragesimum ætatis annum compleverint. *ibid.*

Decretum, auctoritate Urbani VIII. emanatum, de nullibi recipiendis Monasteriis, nisi duodecim saltem Fratres in iis degere valeant &c., locum habet etiam extra Italiam, & comprehendit eas quoque Religiones, quarum onera Missarum nequeunt recipere. *n. 288.*

Non comprehendit tamen præfatum Decretum Urbani Conventus, seu Hospitalia Sancti Joannis de Deo, ubi 12. Religiosi non degunt. *n. 382.*

Quatuor Sacerdotes maturæ ætatis ex sex Religiosis vitæ probatæ, ab Innocentio X. in parvis Monasteriis requisiti &c., non requiruntur graduati. *n. 385.*

Nomine Graduatorum non veniunt Lectores, Magistri, Regentes &c., sed illi, qui Dignitatem habent, ut Generales, Provinciales, Visitatores &c. *num. 386.*

CONVENTUALITER VIVERE. *v. Vivens Religiosus Conventualiter.*

CONVICTORES SEMINARIORUM
REGULARIUM.

Convictores Collegiorum, sive Seminariorum Regularium, absolvi possunt, etiam a reservatis Episcopalis, per ipsosmet Religiosos, sine approbatione, & licentia Episcopi, cum illa sola Regularis Prælati: & ab iisdem, Parocho, vel Episcopo irrequisito, Eucharistiam in Paschate, ad faciendum satis Præcepto; & in morte per modum Viatici, una cum Extrema Unctione, intra Seminarium graviter ægrotantes; & tandem, inibi decedentes, sepulturam in propriis eorumdem Ecclesiis habere. *n. 454. usque ad 469.*

Possunt Regulares præfatis Alumnis Collegii, seu Seminarii Viaticum, & Unctionem Extremam ministrare, quantumvis illi infirmentur ad mortem extra propria Monasteria, vel domos. *num. 461.*

Laudati Convictores, Collegialiter cum Religiosis viventes, sunt de eorum familia, familiares, & Commensales. *n. 455. 458. 461. & 464.*

Et etiam si familiares Regularium non essent; adhuc tamen, si intra septa Collegii eos infirmari, & curari contingeret, non foret recurrendum ad Parochum, vel Episcopum, ut eis Viaticum, & Unctionem Extremam cum Sepultura conferre possent Regulares. *n. 465.*

Præfati Alumni fruuntur omnibus privilegiis, quibus fruuntur Regularium famuli. *n. 464.*

Non omnium, sed aliquorum dumtaxat Seminariorum Convictoribus posse, irrequisito Parocho, vel Episcopo, meram Unctionem Extremam conferri a Regularibus, contendit *Card. de Lugo*: cujus opinio impugnatur. *n. 470.*

Saltem Convictoribus Seminariorum, quorum habent dominium Regulares, possunt hi, Sacramenta in vita, & in morte cum Sepultura in propriis Ecclesiis ministrare sine Episcopi, vel Parochi licentia. *n. 481. & 482.*

Laudati Convictores, instar Hospitum, non permanent, sed transeunt, & ad tempus morantur in Seminariis. *n. 479.*

CORPUS.

Episcopus declarat in dubio corporis vitiati defectum, ob quem nequit Regularis ad Ordines promoveri. *art. 22. n. 33.*

Quamvis eam declarationem soli Præfato Regulari competere, velint non pauci Doctores. *num. 34.*

Utramque opinionem conciliat Cespedes; & quomodo? *n. 37.*

CORRECTIO.

Ordinarii locorum nequeunt Regulares corrigere sub prætextu, quod a Papa delegentur Judices ad corrigendos Clericos, nulla facta mentione Clericorum exemptorum. *art. 21. n. 339.*

Mandatum super correctione Criminum, sicut, & aliarum commissionum, factæ Delegatis, stricte sunt interpretanda. *n. 340.*

Correctio Jurium est odiosa, & quoad fieri queat, evitanda. *art. 35. n. 18.*

CRATES.

Non potest Episcopus præscribere, quod Regulares exempti pœnitentes extra cratem ligneam non aufculent. *art. 22. n. 93.*

CR-

CRIMEN.

Interest Reipublicæ, quod Crimina non maneat impunita. *art. 34. n. 65.*

Cognitio Criminis, depositione digni, per Regularem patrati, pertinet ad Episcopum private quoad omnes Superiores Regulares. *art. 22. n. 265.*

Socius Criminis. *v. Testis.*

CRIMEN LÆSÆ MAJESTATIS.

Nequit laicus Princeps, Ecclesiasticum punire, eo quod commiserit Crimen læsæ Majestatis, sed solus Ecclesiasticus. *art. 21. n. 194.*

Quod piissime servarunt in facti contingencia Carolus V., & Ericus VII. *ibid.*

Et declaravit Clemens VII. in casu atrocissimæ Rebellionis cujusdam Religiosi. *n. 195.*

Ecclesiasticum propter crimen læsæ Majestatis minime degradandum esse, & Curia seculari tradendum, docent complures. *numer. 196. v. Degradatio.*

CRIMINA DEPOSITIONE DIGNA. *v. Degradatio.*

CRIMINALIA.

Criminalia excepta quænam sint? *art. 28. n. 77. v. Testis.*

CRIMINALITER PROCEDERE.

Criminaliter, & mixte procedere, proprium est Judicis Ordinarii, non Delegati. *art. 24. n. 17. & 18. v. Adia, agere in Judicio.*

CRIMINOSUS. *v. Testis.*

CULPA.

Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari, non convenit. *art. 21. n. 182.*

CURA ANIMARUM.

Ad Animarum curam requiritur ætas 25. annorum. *artic. 10. numer. 6. v. Parochi Regulares. v. Etas.*

CURATOR. *v. Testis, Appellatio.*

CURATOR AD LITEM.

Regularium Conservator potest in possessionem mittere: dare Curatorem ad litem; & in integrum restituere. *art. 21. n. 53.*

D.

DAMNUM.

Quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. *artic. 21. num. 100.*

Delictum personæ non est convertendum in Ecclesiæ damnum. *n. 126.*

Nequit Conservator, sibi refarcire damnum, si quod extra domicilium, suæ Conservationis causa, passus sit; cum aliud sit damnum, aliud expensæ. *art. 29. n. 4. v. Conservator.*

DATIA. *v. Onus, Onera.*

DEBITOR, DEBITUM.

Potest Conservator, inobedientem in non solvendo debitum censurare ad hoc, ut solvat. *art. 26. n. 2.*

Regularium Conservator ad terminos Juris novissimi cognoscit pro Regularibus convenientibus, & Actoribus de Manifestis injuriis in materia civili debitorum: quidquid in oppositum dixerint nonnulli. *art. 3. n. 20.*

In causa Novitiorum de debitis, contractis in Sæculo, etiam cognoscit. *art. 21. n. 82.*

Procedit adversus laicos, Regularium debitores ex causa civili. *n. 89.*

Debitor, non solvens Regularibus id, quod tenetur, ipsos impedit, ne fruantur, aut usantur bonis propriis. *n. 94.*

Sæculares, Regularium debitores ex causa Ci-

vili, coram eorum Conservatore sunt conveniendi. *num. 89.*

Regulares, Sæcularium debitores ex causa Civili, & debito pecuniario, coram eorum Conservatore debent conveniri. *n. 96.*

Regulares, gravati ære alieno, vel ad ratiocinia obligati; aut Testamentorum executores, coram Ordinario loci conveniendi sunt, si Conservatores non elegerint; si tamen elegerint, coram ipsis, non coram Ordinario sunt conveniendi. *num. 97. & 98.*

Immo neque coram suo Regulari Prælato ob debita communia, seu Conventus: quamvis conveniri possint coram illo ob debita propria particularia, si degant intra claustra. *n. 99. & 100.*

Judex competens Regularium, puta, Conservator, & in ejus defectu Episcopus, quando non potest cogere remediis Ordinariis Prælatum Regularem, ad solvenda debita; uti potest remedio subsidiario excommunicationis: non tamen suspensionis, illum videlicet ab Officio suspendendo; neque Interdicti. *n. 103.*

Conservator Regularium potest, illis nolentibus solvere debita, substationem mandare; aut pignus tot honorum, etiam stabilium, ad faciendum fatis creditoribus, quando nequit eos cogere in pecunia numerata. *n. 104.*

Debita, a Religioso facta ex delicto, vel contractu, propria auctoritate inito, si ex illis Monasterium factum est ditius, aut saltem hæres est Religiosi præfati; tenetur Monasterium solvere; & recusans, potest ad solvendum a Conservatore compelli. *n. 125. 126. & 127.*

Non tenetur tamen, si ex illis debitis Monasterium factum non sit locupletius; neque hæres sit Religiosi præfati. *n. 126.*

Religiosus Prælatus, recusans alimenta præstare sui Religiosi Discipuli alteri Monasterio diversi ordinis, in quo Religiosus ille Discipulus, ad agendam penitentiam, est relegatus, an compelli possit ad solvendum? *n. 122.*

Religiosus Prælatus, recusans solvere debita, a suo Religioso subdito contracta, dum iter faceret ex obedientia; casuque ægrotaret in itinere &c., a suo Conservatore ad solvendum obligatur. *numer. 128.*

Regulares, hæredes laici, ad solvenda debita Testatoris defuncti, quantumvis obligati in forma Cameræ cum renuntiatione privilegii fori, a suo Conservatore compellendi sunt. *art. 21. n. 156. v. Conservator.*

DECIMÆ.

Religiosi, recusantes solvere Decimas, coram Ordinario, non coram Conservatore, attento Jure antiquo, conveniendi sunt; cum id injuria manifesta non sit. *art. 1. n. 62.*

Regulares, tum de Jure communi, tum de Jure peculiari a solutione Decimarum sunt immunes. *art. 21. n. 288.*

De Jure communi quinam Regulares, & a quibusnam Decimis sunt immunes? *n. 289. & 290.*

De Jure peculiari quinam Religiosi, & a quibusnam Decimis eximuntur? *n. 291.*

Recensentur Regulares, a solutione Decimarum Prædialium immunes. *n. 292.*

Privilegium exemptionis a solutione Decimarum, Jesuitis concessum, insigne est, & absque nota incommunicabilitatis restrictiva. *n. 293.*

Illud variis Sacræ Rotæ decisionibus explicatur, & ad Praxim reducitur. *ibid.*

Refertur, & septem notabilibus declaratur. *n. 293. usque ad 304.*

DE-

DECLARATIO.

Episcopus declarat in dubio Corporis vitiati defectum, ob quem nequit Regularis, ad Ordines promoveri. *art. 22. n. 33.*

Quamvis eam declarationem soli Prælo Regulari competere, velint non pauci Doctores. *num. 34.*

Utramque opinionem conciliat *Céspedes*. Et quomodo? *n. 37.*

In dubio impedimenti, Matrimonium dirimentis, quod nequit Episcopus dispensare, non solus Episcopus declarat dubium, & ponit, vel tollit, ac negat impedimentum; sed quivis etiam vir prudens. *ibid.*

DECLARATIO SACRÆ CONGREGATIONIS.

Declaratio Sacræ Congregationis Concilii 25. Martii 1657. de Regularibus, etiam reis coram Ordinario conveniendis, non coram Conservatore in causis, iudiciale indaginem requiruntibus, cum sit generalis, non comprehendit privilegiatos in specie. *art. 21. n. 33.*

Quemadmodum declaratio Sacræ Congregationis, quod Abbates nequeunt benedicere ea, in quibus requiritur sacra Unctio, utpote generalis, non comprehendit Abbates privilegiatos in specie. *ibid.*

Declarationes Sacrarum Congregationum nequeunt Regularibus annullare privilegia, per Apostolicam Sedem concessa, nisi de ipsius Apostolicæ Sedis mandato. *art. 21. n. 493.*

DECLARATIO, DECLARATUS, FACULTAS DECLARANDI CENSURATOS.

Nequit Episcopus, Excommunicatos denunciare Regulares, qui alias excommunicationem incurserunt, nisi in casibus, in quibus id ipsi specialiter demandatur. *art. 22. n. 487.*

Vel ad Summum in casu, in quo notorium sit delictum, cui excommunicatio annexa est, ita ut nulla possit tergiversatione celari; nullaque proinde iudiciali indagine opus sit. Quod tamen alii negant. *n. 487. & 489.*

Nequit Conservator, extra Diocesim citare per Edictum: nec sententiarum facere denuntiationes; cum utrumque sit, Jurisdictionem exercere. *art. 23. num. 6.*

Denuntiatio non injicit novum vinculum, sed injectum declarat. Et ab eo fieri debet, qui potest causam cognoscere. *art. 21. num. 324., & art. 26. num. 9.*

A declaratoria Excommunicationis potest denunciatus ante absolutionem judicialiter appellare. *art. 34. n. 51.*

Denuntiare excommunicatum a Jure, spectat ad Ordinarium loci. *art. 26. n. 8.*

Clerici, tam Regulares, quam Sæculares, qui propter recursum ad Judicem laicum excommunicationem incurrunt in Bulla Cœnæ, denunciandi sunt, a Judice tamen Ecclesiastico, non a Sæculari. *art. 7. n. 12.*

Modo ex eorum recursum sequatur effectus Judicis Laici; quia solus effectus recursum, nisi sequatur effectus, non punitur. *ibidem.*

Denuntiatio incurse excommunicationis Canonis. *v. Conservator.*

Declaratio excommunicationis est nulla, si declaratus illud delictum non commiserit, quod in ipsa declaratoria exprimitur. *art. 34. n. 52.*

Cum tam Suspendio Conservatoris, limites suæ potestatis scienter excedentis, quam Excommunicatio partis scienter, & cum effectu Conservatoris excessum suadentis, sit latæsententiæ, utraque bene potest ab Ordinario denunciari. *art. 31. n. 24.*

Si excessus Conservatoris fuerit dolosus, & præsumptuosus, denunciari potest ab Ordinario etiam incurse Excommunicatio. Bullæ Cœnæ propter usurpatam a Conservatore Jurisdictionem Ordinarium. *n. 25.*

Ut fieri queat ab Episcopo præfata denuntiatio, debet Conservatoris excessus esse notorius. *n. 26. v. Denuntiatio, Conservator, Censura.*

DECRETA CLEMENTIS VIII., SACRÆ CONGREGATIONIS CONCILII, & SANCTÆ INQUISITIONIS.

v. *Leçio Decretorum Clementis VIII. &c.* DECRETALES.

Ante Constit. Innoc. IV. c. 1. de Offic. deleg. in 6. nulla de Conservatoribus dispositio Pontificia sive in Decreto sive in Decretalibus expressa reperitur: tacita extat in Constit. Lucii III. Ad cap. hæc Rescrip. *art. 4. n. 8.*

Textus Decretalium quot de Conservatoribus Canonēs habeat, & quid de illis disponat? *n. 10.*

DECRETUM.

Decretum Clementis VIII. pro Regularibus Ordinandis affertur *art. 22. n. 15.*

Decretum Sacræ Congregationis Episcoporum, ab eodem Clemente approbatum circa materiam Appellationum, adducitur. *art. 34. n. 270.*

Decretum, auctoritate Urbani VIII. emanatum, de nullibi recipiendis Monasteriis, nisi 12. saltem Fratres in iis degere valeant &c. locum habet etiam extra Italiam; & eas quoque Religiones comprehendit, quæ onera Missarum nequeunt recipere. *n. 383.*

Non comprehendit tamen Conventus, seu Hospitalia Sancti Joannis de Deo, ubi 12. Religiosi non degant. *n. 384.*

Decretum Sacræ Congregationis de mandato Urbani VIII. circa Sacramenti Pœnitentiæ administrationem a Confessariis Sæcularibus cum Superpelliceo, & Stola: a Regularibus vero cum mera Stola, fuit tantum pro Urbe: nec vi ipsius possunt Episcopi Regularibus, Stolam deferre nolentibus, approbationem non concedere; aut concessam revocare. *art. 22. n. 86.*

DECRETUM ODIOSUM, FAVORABLE.

Decreta Odiosa non debent extendi de uno ad alium casum ex identitate, immo neque ex majoritate rationis; nisi tamen extendantur a Lege decernente. *art. 22. n. 430.*

Decreta, nedum favorabilia, sed etiam odiosa, extendenda esse de casu ad casum, ubi similitudo, seu paritas rationis, volunt non pauci. *n. 431.*

Ex identitate rationis, in Lege subintellecæ, seu ab Interpretibus excogitatæ, si in Lege ratio expressa non sit; extendi posse de casu ad casum decreta odiosa, contendunt alii. *n. 432.*

DECRETUM IRRITANS.

Decretum irritans omnem prorogationem, etiam de consensu partium, excludit; & omnem consuetudinem tollit, nedum in præteritum, sed etiam in futurum, quamvis illam non exprimat. *art. 1. n. 65. & 67. & art. 11. n. 18.*

Decretum irritans irritat, & inficit omnia, quæ sunt in contrarium; omnesque Juris effectus tollit, ita ut nec aliquod Juris fomentum habeat. Ligat appositum a Papa, etiam ignorantes, licet in eo non sint appositæ verba illi scienter, vel ignoranter. Præscriptionem tollit, & consuetudinem legitime præscriptam, quamvis non expressam. Inducit formam in actu. Et dispositioni,

tionem, cui adjectum est, nequit pars renuntiare, etiam si commodum eius contineat dispositio: vel saltem æque principaliter commodum publicum, ac partis privatum, *art. 1. n. 82. & 83.*

DEFECTUS.

Defectus formæ invalidat actum, *art. 11. n. 15.*

DEFENSIO, DEFENDERE, DEFENSOR.

Defensio est de Jure naturæ, neque Diabolo deneganda. *art. 34. n. 43.*

Appellatio est quædam defensionis species, *ibidem.*

Defensio, licet proprie in arcendis injuriis illatis, inferendis consistat, magis tamen proprie in impediendis illis, quæ irrogandæ existimantur, sita est. *art. 1. n. 49.*

Ad Reges, & Principes Laicos spectat, ubi fuerint requisiti, Ecclesias, Ecclesiasticasque Personas adversus Laicos, & potentiores defendere. *art. 5. n. 55.*

Ab Imperatoribus possulentur defensores Ecclesiis, per quos Ecclesiæ defententur, cum provisione Episcoporum adversus potentias divitum. *n. 56.*

Pro causis Ecclesiarum defensores, & Advocati petantur a Principe. *ibidem. v. Conservator, Appellatio.*

DEFINITIO.

Illæ particulæ in definitione Conservatoris: [Judiciali non utens indagine,] non superflue, & supervacaneæ apponuntur. *art. 1. n. 96.*

DEFINITOR.

Definitor Capituli Generalis est Personatus. *art. 12. n. 19. & 26.*

Definitores Capituli generalis possunt ab aliis Regularibus eligi in Conservatores. *art. 12. n. 19.*

DEGRADATIO, DEGRADARE, DEGRADANDUS.

Cognitio Criminis, depositione digni, per Regularem patrati, pertinet ad Episcopum private quoad omnes Superiores Regulares. *art. 22. n. 265.*

Nemo, præter Episcopum, degradare potest. *ibidem.*

Ecclesiasticum, propter Crimen læsæ Majestatis, minime degradandum esse, & Curiz Sæculari tradendum, docent complures. *art. 21. n. 196.*

Clericus degradandus non est, nisi in casibus dumtaxat exceptis: Hæresis videlicet, Falsi commissi in litteris Apostolicis, & conspirationis in proprium Episcopum. *ibidem.*

DELEGATUS, DELEGARE.

Delegatus est, cui Jurisdictio non ratione Officii, sed delegationis competit. *art. 1. n. 28.*

Conservator ad terminos Juris antiqui Delegatus est, non Ordinarius, quamvis a Delegato in multis discriminetur. *n. 26. & 29.*

Delegatus esse potest quivis Canonicus Ecclesiæ Cathedralis; Conservator vero non, nisi in simul dignitatem, vel Personatum habeat. *n. 30.*

Ejus, qui mihi Delegatus est in una causa, possum ego in alia Delegatus esse, salvo Jure recusationis, seu cessionis; Mei autem Conservatoris, non possum ego, Conservator esse. *n. 31.*

Subditum meum habere possum Delegatum, salvo Jure recusationis; sed non Conservatorem. *n. 32.*

Delegatus a Principe potest causam, sibi commissam, in totum, vel in partem alteri committere; sed non Conservator. *n. 33.*

Conservator limites suæ Jurisdictionis exce-

dens, eo ipso per annum ab Officio est suspensus; non ita tamen Delegatus. *n. 34.*

Delegatus potest eum subdelegare, cui alias de jure fieri potuisset Delegatio; & Conservator potest ex privilegio alteri delegare, sed non nisi conditiones habenti, ut esse queat Conservator. *n. 35.*

Delegatus generaliter ad causas præsentis, & futuras dari solet; solet tamen Conservator. *n. 36.*

Conservator, neque de partium consensu, potest extra Civitatem, seu Diocæsim procedere; potest tamen Delegatus, si partes consentiant. *n. 37.*

Delegatus specialis in causa sibi commissâ major est Delegato generali. *art. 30. n. 3.*

Jurisdictio delegata nequit de persona ad personam prorogari; cum ea sit Jurisdictio Delegantis, ad quem profecto spectat, non ad partes, neque ad Judicem, illam prorogare. *art. 15. n. 12.*

Ad Apostolicum Delegatum sat est, quod qualitas requisita tempore electionis, seu Deputationis extiterit: nec requiritur, quod tempore executionis perseveret. *art. 38. n. 2.*

Pro Apostolico Delegato Bonifacius VIII. videtur qualitatem Dignitatis, Personatus, vel Canonicatus Cathedralis &c. requirere pro tempore commissionis dumtaxat. *n. 5.*

Delegatus Apostolicus, ratione Canonicatus electus, modo fuerit Canonicus tempore commissionis, licet talis non sit tempore executionis, valide procedit. *n. 2.*

Ubi duo sunt Delegati, etiam simpliciter, potest alter Collegæ suo causam committere, ut ipse solus procedat. *n. 30.*

Jurisdictio Delegantis non transit efficaciter in Delegatum, sed manet penes ipsum Delegantem, donec ea Delegatus utatur. *art. 42. n. 24.*

Vicarius Foraneus, cum nec Dignitatem ullam, nec Personatum habeat, esse non potest Delegatus Papæ. *art. 12. n. 8.*

Piores Claustrales esse non possunt Delegati Papæ. *n. 24.*

Canonici simplices Cathedralis Ecclesiæ, etiam Religiosi, esse possunt Delegati Papæ, quemadmodum Dignitates, & Personatus. *n. 10.*

Canonicus minor, dispensatus super ætate ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis, non censetur dispensatus, ut in ea ætate possit esse Judex Delegatus. *n. 13.*

Coadjutor in Dignitate, vel Canonicatu cum futura successione, actu neque Dignitatem, neque Canonicatum habet; sed illum expectat; unde nequit esse Judex Delegatus. *n. 14.*

Pro omnibus Apostolicæ Sedis Judicibus, & Delegatis generale est, quod juxta non excusante causa, etiam inviti, debeant commissionem suscipere. *art. 16. n. 1.*

Delegatus in causa Delegationis dignior est quocumque Ordinario. *art. 1. n. 71. & art. 21. n. 46.*

Episcopus, aliave persona rebellis, & contumax, in causa alicui ab Apostolica Sede Delegata, potest a Delegato, etiam per censuras compelli. *art. 20. n. 13.*

Delegato obsequi tenetur Ordinarius. *ibidem.*

Delegatus Apostolicus nequit Conservatorem in suo munere impedire, vel molestare. *n. 5.*

Potest Delegatus coram Ordinario conveniri pro damnis, & interesse, si delinquat in causa, in qua est Delegatus, in judicando, vel non judicando; in non reddendo jus; & abutendo sua

sua Jurisdictione; & illam excedendo; aut alias litem suam faciendo &c. *art. 32. n. 7.*

Judici Delegato potest ab Ordinario resisti, quando voluerit exequi aliquod injustum. *ibidem.*

Delegatus Principis, delinquens in causa processus, potest ab Ordinario puniri. *n. 8.*

Delegatus Principis delinquens in causa sibi commissa; & abutens sua Jurisdictione, potest conveniri, ratione delicti, in loco ubi delinquit. *ibidem.*

Et si Delegatus in causa, sibi commissa, major sit quocumque Ordinario, ratione tamen delicti subditur illi. *ibidem.*

Ordinarii possunt Delegato resistere, & debent illud facere, alias puniendi sunt. *ibidem.*

Delegatus Principis regulariter potest subdelegare; quemadmodum Delegatus ad Universitatem causarum. *art. 35. n. 2.*

Qualitas, apposita respectu Delegati, non transit in Subdelegatum, de quo Papa non cogitavit. *art. 35. n. 21.*

Hoc ipso, quod Papa sciat, posse a Delegato Subdelegare, si voluisset etiam com Subdelegato in qualitatibus requisitis dispensare, id utique expressisset. *n. 22.*

Nequit Ordinarius, inconsulto Principe, & sine ejus licentia, totam suam jurisdictionem ita delegare, ut sibi nec facultatem avocandi retineat. *art. 25. n. 9.*

Delegatio, alicui facta sub nomine proprio, non transit ad Successorem Delegati præmortui, aut Dignitatem amittentis. *art. 38. n. 5.*

Avocare potest Ordinarius causam, pendentem coram suo Delegato; non tamen Delegatus causam, pendentem coram suo Subdelegato, nisi re integra, ante citationem. *art. 41. n. 12.*

Legatus de latere avocare non potest causam, pendentem coram Episcopo, vel Delegato Apostolico. *art. 41. n. 11.*

Delegatus, ad certum tempus datus, potest sententiam, a se infra præfinitum tempus latam, exequi post illud. *art. 40. n. 6.*

Ejus officium de consensu partium potest prorogari. *n. 9.*

Delegatus debet, infra annum, & non ultra, sententiam suam exequi. *art. 25. n. 18.*

Ubi Pontifex voluit, Episcopos procedere contra Regulares, ut Apostolicæ Sedis Delegatos, id expressit. *art. 22. n. 89.*

Delegatus tunc jam dicitur, functus Officio suo, cum per se, vel per alium sententiam suam est executus. *art. 40. n. 6.*

Non est adhibenda fides Judici Delegato, etiamsi vir Excellens, & Illustris sit, assertenti, se Delegationis mandatum habere, nisi illud præsentet. *art. 26. n. 27.*

Delegatus Apostolicus specialiter in aliqua causa ex pertinentibus etiam ad Conservatorem, potest huic inhibere: quemadmodum si illi causa appellationis a sententia Conservatoris fuerit demandata; eumque etiam per censuras, utpote suæ Jurisdictioni resistentem, coercere. *art. 30. n. 7.*

Omnibus Judicibus Apostolicæ Sedis Delegatis interdicitur, ne super decima litis, vel parte alia, præter expensas victualium, salarium exigant a litigantibus. *art. 29. n. 1.*

Officium Delegati, per mortem Delegantis, re integra, expirat: secus tamen, re non integra. *art. 43. n. 23. & 25. v. Appellatio, Ordinarius, Recusatio.*

DELICTUM, DELINQUENS.

Vix reperiri potest delictum tam notorium, quod non valeat, aliquas excusationes, tergiversationes, seu probationes habere. *art. 18. n. 6.*

Delictum personæ convertendum non est in Ecclesiæ damnum. *art. 21. n. 126.*

Delictum Prælati nocet Ecclesiæ, & Monasterio, si fuerit patratum communicato Consilio cum Capitulo. *ibidem.*

Episcopus punire non potest delinquentes in Monasteriis Regularium, ubi actu commorantur, cum in iis Jurisdictionem contentiosam nequeat exercere. *n. 440.*

Si delictum fuerit contra Jus naturale, vel divinum, ut furtum, homicidium &c. quamvis Episcopus punire non possit in Monasteriis Regularium, delinquentes ibi, punire tamen potest eosdem, cum ab illis recesserint. *n. 441.*

Punire tamen nequit delinquentes in Monasteriis Regularium, neque cum ab illis recesserint, si delictum fuerit contra Jus positivum, ut ludus, Clericis prohibitus. *ibidem.*

Episcopus punit Religiosos, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, qui in personam ipsius Episcopi delinquant. *art. 22. n. 266.*

Ac offendentem Ministros, & Officiales Curie Episcopalis. *n. 267.*

Regulares circa Monialium personas delinquentes; circa earundem Clausuram, sicut & Monasteriorum, etiam sibi subditorum administrationem, corriguntur, & puniuntur ab Episcopo. *n. 291.*

Parochi Regulares delinquentes. *v. Parochi Regulares.*

DELINQUENS RELIGIOSUS EXTRA CLAUSTRA.

Regulares, intra Claustra degentes, si extra ita notorie delinquant, ut populo scandalo sint, Episcopo instante, a suo Superiore, infra tempus præscriptum ab Episcopo, puniri debent, & dein a Superiore certior Episcopus fieri de punitione. *art. 22. n. 268.*

Secus, a suo Prælato est deponendus Officio; & delinquens ab Episcopo puniri potest. *ibidem.*

Ut possit Episcopus, præfatum delinquentem Religiosum punire, quatuor conditiones copulatim concurrere debent: scilicet quod delictum sit extra Claustra: Notorium: Scandalosum: & instante Episcopo, Superior neglexerit punire. *num. 269.*

Instantia Episcopi satis est, quod semel fiat. *n. 270.*

Pro certificando Episcopo sufficit, quod Regularis Superior ipsum moneat de punitione, & executione sententiæ jam facta. *ibidem.*

Forma commendandi Episcopum de punitione præfati Religiosi delinquentis. *n. 271.*

Extra delinquere, censetur Religiosus, etiamsi delinquat intra suam Ecclesiam, sed apertis Januis, & in ea Sæcularibus existentibus. *n. 272.*

Secus tamen, si in Ecclesia nullus Sæcularis habeatur. *ibidem.*

Vel si delinquat intra Clausuram. *ibidem.*

Si Monachus percutiat Clericum Sæcularem extra Conventum, nequit Episcopus, percussorem incarcerare, neque excommunicatum declarare. *n. 273.*

Si Regularis Superior subditum suum delinquentem ad instantiam Episcopi non punit; immo extra Diocesim ipsius Episcopi impunitum transmittat; vel ipsemet Superior extra Diocesim

sim se conferat , quid agendum in hoc casu? *n. 274.*

Ubi Prælatus ipse Regularis , non ejus subditi , notorie , & cum Scandalo delinquat extra Claustra , quid faciendum ab Episcopo? *n. 275.*

Si notorie , & cum Scandalo extra delinquat Novitius , qui alias degit intra Claustra , nequit eum , sicut in Professum modo dicto procedere Episcopus . *n. 278.*

Episcopus nequit in universum procedere adversus Novitios in illis casibus , in quibus procedere potest contra Professos . *n. 279.*

Regulares , extra Claustra degentes , si aliquod delictum committant , queunt ab Episcopo visitari , corrigi , & puniri . *n. 280.*

Seu delictum notorium sit , & cum Scandalo populi , sive non . *n. 281.*

Possunt etiam præfati Regulares , degentes extra & delinquentes , a suo Regulari Prælate corrigi , & puniri , Ordinarium præveniendo . *n. 272.*

Episcopus punit Regulares , absque habitu extra Conventum incidentes , aut sine Socio , vel de nocte &c. utpote delinquentes extra Claustra . *n. 259.*

Quinam Regulares dicantur extra Claustra degere , ad hoc , ut delinquendo puniri valeant ab Ordinario? *n. 283.*

Novitius extra Claustra delinquens . *v. Novitius.*

Prælatus Regularis extra Claustra delinquens . *v. Prælatus , Prælatura Regularis.*

DENUNTIATIO , DENUNTIATUS ,
FACULTAS

DENUNTIANDI CENSURATOS .

Potest Conservator in pœnas Censurarum incurfos denunciare exigentes a Regularibus , eorumque bonis collectas , tributa , tallias , &c. aut ab iisdem , etiam sponte dantibus recipientes : sicut & Regulares ipsos , sponte dantes , & promittentes . *art. 21. n. 258. v. Declaratio , Declaratus &c.*

DEPOSITIO . *v. Degradatio.*

DEROGATIO , DEROGARE .

Ad derogandum Juri Civili per actus oppositos , sufficit decennium : & Legi Ecclesiasticæ , usu receptæ , tempus quadragenarium : non receptæ tamen , decennium . *art. 8. n. 19.*

Derogatio quoad unam partem ; non debet extendi ad aliam ; cum materia derogationis sit stricte accipienda . *art. 21. n. 32.*

Derogatio privilegiorum . *v. Privilegium.*

DESCENDENTES . *v. Testis.*

DETENTIO , DETENTOR , DETINERE .

v. Conjux , Monitoria .

DICTAMEN .

Ipsa ratio dicitur , quod suspecti , & inimici Judices esse , non debent . *art. 33. n. 44.*

DICTIO .

Dictio Universalis negativa , cui adjicitur dictio [Nisi] , totum omnino excludit præter excepta . *art. 34. n. 28.*

Dictiones taxative positæ , omnes casus excludunt , præter expressos ; & prohibent ulterioris temporis extensionem . *art. 40. n. 86.*

DIETA .

Regularium Conservator , attento Jure antiquo , neminem trahit ultra unam dietam a fine Diœcesis : attento Jure novo procedere potest extra Diœcesim , sed non ultra tres dietas . *art. 1. n. 79. & art. 2. n. 16.*

Est dieta iter unius diei : & triplex : Uulgaris idest secundum statutum , vel consuetudinem

Regionis . Legalis , a Legibus stabilita , coalescens in terra ex 20. Milliaribus ; quorum quodvis ex mille passibus constat ; sicut & unus passus ex quinque pedibus ; & unus pes ex 15. vel 16. digitis : Et in Mari ex 50. Milliaribus circiter . Et Arbitraria , arbitrio boni viri , seu Judicis statuenda , habita ratione temporis , ætatis , sexus , valetudinis , usus itinerandi &c. *n. 17. & 18.*

In dispositionibus intelligenda est dieta , non de Legali , aut Arbitraria , sed de Uulgari . Quod si de hac non satis constet ; Legalis servari debet : Et si hæc nequeat observari , ad Arbitrariam est confugiendum . *n. 19.*

Computanda est dieta in Judicio Conservatoris a fine totius Territorii Diœcesis , in qua Reus trahendus moratur , quæ proinde est Diœcesis Domicilii , non Originis Rei sitæ &c. *n. 20.*

Si Reus plura habeat Domicilia , illud est attendendum , cum quo res Litigiosa concurrat : secus attendendum est principalis . *n. 21.*

DIGITUS . *v. Pes.*

DIGNITAS .

Deputari queunt in Conservatores quotquot in aliquibus peculiaribus Ecclesiis officium habent in titulum , quod secundum communem consuetudinem , & existimationem in dictis Ecclesiis Dignitatem , vel Personatum importat , vel pro tali reputatur . *art. 12. n. 17.*

DIGNITAS ECCLESIASTICA .

Dignitas , Personatus , & Officium , quamvis in Jure non semel pro eodem accipiantur , proprie tamen non sunt idem . *art. 9. n. 4.*

Dignitas est præ eminentia quædam , seu administratio rerum Ecclesiasticarum cum Jurisdictione in foro externo ; vel quæ pro tali habetur in Jure , aut in aliqua Ecclesia ex consuetudine , licet administratione , & Jurisdictione careat ; vel quæ sic constituta est , ut sit Dignitas . *n. 9.*

Personatus est prærogativa quædam , seu præ eminentia , sive præcedentia in Ecclesia sine Jurisdictione : vel qui pro tali in Ecclesia reputatur . *n. 6.*

Qui sine Jurisdictione honorificum habet locum in Choro , in Capitulo , in Processionibus &c. inferiorem tamen Dignitatibus , Personatum habere dicitur . *ibidem.*

Officium est administratio rerum Ecclesiasticarum sine dicta præcedentia , & administratione : ut est Munus Sacristæ , Procuratoris , &c. *n. 7.*

Dignitas , cui fit commissio , numquam moritur . *art. 38. n. 18.*

Dignitas , proprie Successorem habens , quænam sit? *n. 34.*

Dignitas Ecclesiastica per mortem Papæ concedentis non expirat , neque suspenditur . *art. 39. n. 11.*

Sub nomine constitutorum in Dignitate Ecclesiastica in odiosis non veniunt Episcopi , eorumve Superiores . *art. 14. n. 13. & art. 23. n. 15.*

DIGNITATEM HABENS DEFUNCTUS .

v. Recuperatio.

DIGNUS , DIGNIOR .

Conservator Regularium est magis dignus , quam Judex Laicus Sæcularium . *art. 21. n. 44.*

Conservator Scholarium est magis dignus , quam merus Judex non Scholarium , &c. *ibidem.*

Conservator Regularium est magis dignus , quam Ordinarius Clericorum , sive Episcopus in causa , utrisque communi . *n. 45.*

Et in causa, sibi demandata, Conservatoris Regularium, major est Conservator Episcopo, Archiepiscopo, Primate, Patriarcha, Legato etiam de latere &c. licet in aliis par, aut etiam inferior sit. *ibid.*

Delegatus in causa delegationis dignior est quocumque Ordinario. *n. 46.*

Magis dignus trahit ad se minus dignum. *art. 21. n. 482.*

DIOECESIS.

Nomine Diœcesis in Jure non semel venit Provincia, seu Metropolis Archiepiscopi: quemadmodum nominae Provinciæ aliquando venit Diœcesis Episcopi. *art. 1. n. 78.*

Regulares debent Conservatores eligere in singulis Diœcesibus, in quibus habent Monasteria: quod est Juri communi, & æquitati consonum, ne graventur partes in personis, & expensis. *art. 15. n. 6.*

Diœcesis, in qua deputari potest Conservator, non est, nisi illa, intra cujus fines est Monasterium conservandum. *n. 7. & 8.*

Regulares unius Diœcesis nequeunt in Conservatorem eligere Episcopum alterius diversæ Diœcesis; bene tamen Archiepiscopum, seu Metropolitanum, si diversæ Diœceses sint illi suffraganæ. *num. 9. & 10.*

Judex Regularium Conservator, attento Jure antiquo, in aliquibus casibus eligi potest ex aliena Diœcesi, modo hæc remota non sit ultra unam dietam. Attento Jure novo eligi potest in aliena Diœcesi habitans, modo hæc non distet ultra tres dietas, Attento autem Jure novissimo eligi nequit, nisi in eadem habitet Diœcesi, in qua est Monasterium conservandum. *art. 14. n. 1.*

Nequit in Conservatorem eligi, habitans in aliena Diœcesi qui tamen, occurrente casu, præsto sit Monasterio conservando, se statim illuc conferendo. *num. 2.*

Ex eo, quod eligi valeat in Conservatorem existens jam in Diœcesi Monasterii conservandi, a qua si contingat abesse, possit in illa per substitutum suam Jurisdictionem exercere; non bene deducitur, quod eligi valeat existens in aliena Diœcesi ab illa Monasterii conservandi, in qua possit per substitutum Monasterium conservare. *num. 3.*

Si eligi velint in Conservatores Superiores Episcopis, e. g. Archiepiscopi, seu Metropolitanis, & Cardinales; tunc eligi queunt, licet extra Diœcesim Monasterii conservandi, modo non extra suam Provinciam. *n. 4.*

Et nedum Superiores Episcopis eligi queunt in Conservatores extra Diœcesim, verum etiam inferiores, si Episcoporum Subditi propter odium, & offensionem Prætululm eligi tuto non possint. *num. 5. & 6.*

Metropolitani, alique extra diœcesim electi, procedere possunt extra illam. *n. 7.*

Constitutio Gregorii XV. [*Sanctissimus*] relinquit Jus commune, & dispositiones Summorum Pontificum intacta, quoad Episcopos, & Archiepiscopos, in ordine ad illorum electionem pro tota Diœcesi, & horum pro tota Provincia. *num. 9.*

Praxis Regni Siciliæ, & aliorum est, ut Archiepiscopi in Conservatores Regularium eligantur; ipsique procedant contra existentes extra Diœcesim, sed intra suam Provinciam. *n. 17.*

Episcopi, & Archiepiscopi Conservatores, etiam hodie, possunt trahere ad suum Judicium existentes extra Civitates, & Diœceses, in quibus deputati

sunt, modo non trahant ultra tres dietas, non obstante Constitutione Gregoriana. *n. 13.*

DISCIPLINA REGULARIS.

Regulares Hospitalarii an subjiciantur Episcopo quoad Regularem disciplinam? *v. Hospitalia Regularium, Regulares Hospitalarii.*

Regulares, qui insimul sunt Canonici Cathedralis Ecclesiæ, an Episcopo subjiciantur in iis, quæ ipsos concernunt etiam ut Monachos? *v. Canonici.*

Regulares exempti, ad regimen Parochialium Ecclesiarum Sæcularium promoti, in omnibus subjiciuntur Episcopo, tam nimirum in iis, quæ curam animarum concernunt, & administrationem Sacramentorum, quam in illis, quæ observantiam Regularem. *art. 22. n. 333.*

Promoti vero ad regimen Parochialium Ecclesiarum Regularium, tantum in iis, quæ ad curam animarum, & administrationem Sacramentorum pertinent, non etiam ad Regularem disciplinam, subjiciuntur Episcopo. *ibid.*

Potest Episcopus in Monasteriis Religiosorum, in quibus præscriptus Regularium numerus non servatur, se ingerere etiam in iis, quæ Regularem disciplinam concernunt. *n. 381.*

DISPENSATIO.

Superiores Regulares nequeunt super Interstitiis Subditorum Ordinandorum dispensare; cum id pertineat ad Episcopum Ordinantem: qui tamen quo ad causam dispensandi judicium suum formare debet ex attestatione Superiorum Regularium. *art. 22. num. 31.*

Nisi tamen Regulares ordinandi privilegium habeant, ut a suis Superioribus dispensentur; quemadmodum habent illi Societatis Jesu. *n. 32.*

Soli Prælato Regulari competit, dispensare cum suis subditis in omnibus Irregularitatibus, tribus exceptis, homicidii voluntarii, mutilationis Membrorum, & Bigamiæ. *n. 34. 35. & 36.*

Cum Regularibus in observatione Festorum dispensat Episcopus. *n. 179.*

Dispensatio est stricti Juris, nec ullatenus de persona, ad personam, de casu, ad casum extendenda. *art. 35. n. 19.*

Nequit inferior, dispensare in lege Superioris, sine magna, urgentique necessitate, verisimiliter non cogitata per Leges. *art. 5. n. 43.*

Dispensatio votorum? *v. Confessarius, Votum, & Commissus.*

DISPLICENTIA.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest. *art. 22. n. 74.*

DISPOSITIO.

Ubi eadem militat ratio, eadem militat Juris dispositio. *art. 22. n. 17.*

Ubi eadem est ratio, ibi idem debet esse Jus, seu eadem juris dispositio, & quidem nedum in favorabilibus, verum etiam in odiosis. *n. 433.*

Dispositio, quantumvis odiosa, & exorbitans a Jure communi, si nihil operetur, non est strictè interpretanda. *art. 34. n. 94.*

Dispositio, indistincte, & generaliter loquens, indistincte, & generaliter est intelligenda. *n. 280.*

Dispositio, includens certam rem, seu personam, excludit reliqua. *art. 21. n. 24.*

DISSIMULATIO, DISSIMULARE.

Non possunt Regulares, citra peccatum mortale, injurias ab extraneis sibi illatas, aut probabiliter inferendas, dissimulare, Conservatorem non eligendo, aut ad illum, jam electum pro debita satisfactione, vel impeditio non recurrendo; cum talis

talis diffimulatio in opprobrium cederet totius Ordinis Religiosi . *art. 7. n. 1. & 2.*

DISSOLUTIO CONFRATERNITATUM .
v. Confraternitas .

DOCTOR .

Prærogativæ Doctorum quænam sint ? *artic. 12. num. 18.*

Quænam Ecclesiasticæ Dignitates Doctoratum , Magisterium , vel licentiaturam requirant ? *art. 10. num. 25.*

Meri Doctores in Theologia , vel Jure Canonico deputari nequeunt in Conservatores . *artic. 12. num. 18.*

Sanctus Pius V. Cuidam , afferenti doctoratum esse , respondit : se Doctores percipere , non doctoratos . *artic. 10. num. 17. v. Doctrina ad Conservatorem &c.*

Doctores de Jure Conservatore Regularium differentes . *art. 42. n. 40.*

Doctores in Theologia , & Jure Canonico nequeunt in Conservatores deputari . *art. 12. n. 19.*

DOCTORATUS .

Doctoratus , Magisterium , Licentiatura in Personis Ecclesiasticis , dignitatem obtinentibus , esse non debet merum honoris vocabulum , doctrina vacuum . *art. 10. num. 27. v. Doctor , & Ecclesia Regularium .*

DOCTRINA AD CONSERVATOREM , DIGNITATES , ET BENEFICIA ECCLESIASTICA .

Regularium Conservator debet esse doctrina præcellens : talis erit , si illam habuerit , quam exposcit qualitas , ei tribuens habilitatem ad hoc officium . *art. 10. n. 4. & 20.*

Doctrina ad Episcopatum , Archidiaconatum , Scholasterium , ceterasque Dignitates obtinendas , esse debet hujusmodi , ut muneri suo valeat facere satis . *n. 21.*

Episcopus , Archidiaconus , Scholasticus , Pœnitentiarius esse debent Magistri , seu Doctores , vel Licentiati in Theologia , aut in Jure Canonico . *ibid. & n. 24.*

Vicarius Capitularis , & Generalis Episcopi , & Referendarius Signaturæ Justitiæ , debet esse Doctor , vel licentiatas saltem in Jure Canonico . *n. 25. & 26.*

DOLUS .

Fraus , & Dolus nemini debent suffragari . *art. 22. n. 48.*

Affessor per imperitiam , & contra Leges consulens , tenetur , ac si dolo fecisset . *artic. 28. num. 11.*

Dolum quis facit , qui perfecte nescit , quod se scire profitetur . *ibid.*

DOMESTICUS .

Familiaris Domesticus nuncupatur ; cum Familiaris , & Domesticus Synonyma sint . *artic. 21. num. 474.*

Domesticus autem proprie dicitur ille , qui in eadem domo habitat , & est aliquo modo inferior , vel subiectus Capiti Familiz . *ibid.*

DOMINUS . v. Recusatio .

Dominus non obligatur ex Contractibus , per se suos initis . *art. 21. n. 126. v. Recusatio .*

DOMUS CONDUCTA A REGULARIBUS AD HABITANDUM . v. Conductio domorum .

DONATIO .

Quamvis Conservator titulo remissionis proprie dictæ nequeat quidquam , a partibus acceptum , sibi retinere , potest tamen titulo donationis . *artic. 39. num. 18.*

DONEC .

DORMITORIUM . v. Monasterium .

Particula *donec* de per se conditionem facit . *art. 27. num. 14.*

DUBIUM .

Episcopus declarat in dubio Corporis vitiati defectum , ob quem nequit Regularis ad Ordines promoveri . *art. 21. num. 33.*

Quamvis eam declarationem soli Prælo Regulari competere , velint non pauci Doctores . *num. 34.*

Utramque opinionem conciliat *Cespedes* , & quomodo ? *num. 37.*

In dubio impedimenti , matrimonium dirimentis , quod nequit Episcopus dispensare , non solus Episcopus declarat dubium , & ponit , vel tollit , ac negat impedimentum , sed quivis etiam vir prudens . *ibidem .*

In dubio ea semper interpretatio accipienda est , ut actus valeat . *art. 38. n. 43.*

Nisi tamen redundaret in damnum injustum alterius ; cum potius dicendum sit , dispositionem vanam , & inutilem esse , quam damnum injuste inferri . *num. 49.*

Quod non ita se habet , ut nulla excusatione , seu tergiversatione celari valeat , per negationem redditur dubium . *art. 18. n. 7.*

DUMTAXAT .

Particula *Dumtaxat* est taxativa , & omnia alia excludit . *art. 22. n. 32.*

E

ECCLESIA CATHOLICA .

QUam copiosa , & maxima bona a Regularibus habuerit , habeatque quotidie universa Catholica Ecclesia ? *art. 22. n. 495.*

ECCLESIA CATHEDRALIS , ET CONVENTUALIS .

Ecclesia Cathedralis alia est Receptiva , quæ videlicet Canonicorum , & Præbendarum numerum non habet determinatum : Numerata alia , quæ certum habet Canonicorum , & Præbendarum numerum . *art. 38. n. 26.*

Ecclesia Conventualis Regularium est Ecclesia Collegiata : immo Cathedrali æquiparatur . *art. 12. num. 19.*

ECCLESIA MONIALIUM .

Potest Episcopus , prohibere Sacerdotibus , nedum Sæcularibus , sed etiam Regularibus , ne Missas celebrent in Ecclesiis Monialium ; etiam si id ex præscripto Testatoris injungatur : in quo casu onus ad Ecclesiam Regularium , vel alio transferendum est . *art. 22. n. 226. & 227.*

Regulares in Ecclesiis Monialium , etiam proprii Ordinis , & sibi subiectarum , insituere Confraternitates non possunt . *n. 204.*

ECCLESIA PAROCHIALIS .

Quisque sepeliendus est in Parochiali , nisi aliam sepulturam elegerit . *art. 21. n. 552.*

Si Ecclesiæ Parochiales Regulares sint in locis , ubi Superiores Regularium Jurisdictionem nedum spiritualem , sed etiam temporalem habent in Parochianos ; non solus Episcopus , sed una simul cum Superiore Regulari Parochos earumdem Regulares visitat quoad concernentia curam animarum , & Sacramentorum administrationem , ita tamen , ut si aliqua contrarietas , vel incompatibilitas detur inter Episcopi decreta , & Superioris Regularis , prævalere debeant decreta Episcopi . *art. 22. n. 342.*

Nedum Parochi Regulares, sed ipsæ etiam Parochiales Ecclesiæ, annexæ Monasterio exempto Regularium, jurisdictioni, visitationi, & correctioni subjiciuntur Episcopi. *n. 352.*

Etiamsi Monasterium sit alterius Diœcesis, modo Ecclesiæ Parochiales sint extra Monasterium. *ibidem.*

Si Ecclesiæ Parochiales sint intra Monasterium, etiam alterius Diœcesis, ipsæ visitationi, & correctioni Episcopi non subduntur, sed soli curam animarum exercentes. *ibid.*

Ecclesiæ Parochiales, unitæ Monasteriis exemptis Regularium, visitari non possunt ab Episcopo cum causæ cognitione, & via ordinaria. *numer. 353.*

Non subsunt visitationi Episcoporum Ecclesiæ Parochiales annexæ Monasteriis, in quibus degunt Prælati Ordinum Generales, etiamsi in his curæ per Clericos administrantur sæculares. *n. 354.*

Nequit Episcopus, dum visitat Ecclesiæ Parochiales Regularium, sequestrare partem fructuum ad reparandam Sacristiam, vel Ecclesiam; sed dumtaxat ad reparanda ea, quæ pertinent ad curam animarum, & Sacramentorum administrationem. *n. 355.*

ECCLESIA REGULARIUM,

Qui ausu temerario præsumperint, Ecclesias, aut loca Regularium, infringere aut in illis dampnabilem violentiam exercere, ipso facto excommunicationem incurrent: a qua absolvi non poterunt, nisi per Sedem Apostolicam, vel per Conservatores, ab eadem Regularibus ipsis deputatos. *art. 21, numer. 34.*

Possunt Regulares in propriis Ecclesiis Spirituales Repræsentationes, & literarias Disputationes facere; Doctoratus, aliosve gradus Ecclesiasticos conferre. *art. 21, n. 417.*

Possunt Regulares curare, ut ipsorum Ecclesiæ a quolibet Catholico Episcopo consecrentur sine licentia proprii Ordinarii, ubi hic, bis, vel ter cum debita reverentia requisitus, sine legitima causa renuerit. *n. 438.*

Possunt Superiores Regulares, Generalis videlicet, Provincialis, Guardianus &c., & de licentia Capituli Generalis Religiosi Subditi, proprias Ecclesias, Oratoria, & Cœmeteria solemniter benedicere sine licentia Episcopi. *art. 21, n. 419.*

Si Ecclesia sit tantum benedicta, quivis simplex Sacerdos potest illam reconciliare aqua a se benedicta cum sale. *n. 440.*

Si vero sit consecrata, possunt illam reconciliare Superiores Regulares cum aqua, ab Episcopo benedicta, si is non distet quibus dietis: vel cum aqua ab ipsismet benedicta cum vino, & cinere, distante Episcopo ultra duas dietas; aut Sede Episcopali vacante. *ibid.*

Hoc privilegium quamvis non se extendat ad reconciliandas Ecclesias alienas pollutas, se extendit tamen ad reconciliandas illas Monialium subjectionem. *n. 422.*

Profanatio Ecclesiæ consecratæ Regularium a solo Episcopo facienda est: profanatio vero Ecclesiæ eorundem benedictæ a Prælato Regulari fieri potest. *n. 423.*

Nequeunt Regulares sine Episcopi consensu Ecclesias de manu Laicorum recipere. *art. 22, numer. 256.*

Quid possit, vel non possit Episcopus in Ecclesiis exemptorum, etiam Regularium? *v. Episcopus.*

Ecclesia Conventualis Regularium est Ecclesia

Collegiata, immo Cathedrali æquiparatur. *art. 22, numer. 19.*

Ecclesiæ Monasterii in Civitate est veluti Caput omnium Sacellorum, Capellarum, & Oratoriorum tam intra, quam extra in suis Prædiis existentium. Quamobrem Indulta, & gratiæ illi concessæ, his etiam conceduntur. *art. 19, n. 39.*

ECCLESIASTICI.

Regulares, ceterique Ecclesiastici Sæculares, etiam in minoribus constituti, eorumque Monasteria, domus, loca &c., immunes sunt ab hospitio militum. *art. 21, n. 265. & 266.*

Magistratus Sæculares nequeunt hospitari facere milites in domibus Ecclesiasticorum, quamvis laicis locatis; cum id per indirectum in bonorum Ecclesiasticorum præjudicium redundet. *n. 266.*

Ecclesiastici omnes possunt recollecta in suis prædiis vendere, non solum in mensura magna, & ad grossum, sed etiam ad minutum, seu ad mensuras minutas. *art. 21, n. 267.*

Et aperire Tabernæ, etiam in domibus Ecclesiæ, adeo ut Magistratum statuere, quod venditores vini non possint illud vendere, nisi in quarta domo, distante ab Ecclesia, sit contra Immunitatem Ecclesiasticam. *n. 268.*

Ecclesiastici omnes de Jure communi possunt liberam habere contractionem cum laicis. *ibid.*

Statutum; quod non tendit ad utilitatem, & commodum Ecclesiasticorum æque, ac Laicorum, non comprehendit Ecclesiasticos. *n. 269.*

Oppidorum Barones, seu Communitates, & Universitates Laicorum aperire non possunt Tabernam, vulgo Zagatum, ad sua dumtaxat comestibilia vendenda, cum prohibitione, ne aliæ Ecclesiasticorum aperiantur Tabernæ, ubi vinum, nivem &c. in eorum prædiis recollecta per Famulos suos vendant, citra præjudicium Ecclesiæ Libertatis. *n. 267.*

Neque possunt, novum Furnum aperire, in quo solo, & non alibi, omnium etiam Ecclesiasticorum, panis coquatur; etiamsi tale Jus haberent Barones &c. ab immemorabili, & ex concordia, cum iidem Ecclesiasticis inita. *n. 270.*

Quod pluries Sacra Immunitatis Congregatio prohibuit. *n. 271.*

Quemadmodum nequeunt præfati Barones, seu Communitates, & Universitates laicorum, citra insinuatam Immunitatis Ecclesiasticæ præjudicium, Ecclesiasticos impedire, ne suis utantur Molendinis, quæ domi habent, aut extra, ad macinandum proprium frumentum, olivas &c., sed Molendino Baronis &c. *n. 272.*

Quod etiam pluries Sacra Immunitatis Congregatio declaravit. *n. 273.*

Barones prædicti &c. neque visitare possunt reeentia Ecclesiasticorum Molendina, etiam sub prætextu, quod a Molendinariis laicis fraudes committantur in mensuris; iidemque per ipsos condignis penis afficiantur; cum talis visitatio, inspectio, & punitio ad Judicem dumtaxat Ecclesiasticum pertineat. *n. 274.*

Atque ita decidit sæpius laudata Sacra Congregatio Immunitatis. *n. 275.*

Ecclesiastici, qui se trahi ad Judices laicos pro Decimis patiuntur, non incidunt in excommunicationem Bullæ cœnæ, si trahantur inviti: incidunt tamen, si trahantur de suo consensu, consilio, vel favore. *art. 7, n. 4.*

Non solum trahentes, sed etiam consilium, vel favorem ad id adhibentes, excommunicat Bulla Cœnæ Excommunic. 14. §. Excommunicamus omnes, & singulos Cancellarios &c. *ibid.*

Eccle-

Ecclesiastici, qui sponte patiuntur, trahi pro causis Spiritualibus, vel his annexis ad Judicem Sæcularem, excommunicatione in Bulla Cœnz afficiuntur: quia consentiunt, consulunt, vel favent avocationi; sed non nisi effectu securo. *ibidem*, & num. 5.

In opprobrium cederet Ordinis Clericalis, si Clerici, divinis Officiis specialiter dediti, per Sæcularia Judicia vagari, & Patres a Filiis dijudicari, aut injuriose tractari possent, n. 6.

Ecclesiasticus, qui coram Judice Sæculari citatus, exemptionem, & declinatoriam opponere negligit, pœna extraordinaria Judicis arbitrio plectendus est, & condemnandus in expensis; a Judice tamen Ecclesiastico, non a Sæculari, num. 7.

Bulla Cœnz in 13. casu §. *Item excommunicamus omnes &c. qui prætexentes*, absque distinctione causarum, non solum excommunicat prætexentes, & interponentes frivolam appellationem apud Curiam Sæcularem, verum etiam alios recurrentes, idest alio casu, & modo, n. 9.

Si Clericus Sæcularis prætermisso Judice Ecclesiastico, ad laicum recurrat adversus alium Clericum, nedum excommunicationem prædictam incurrit, sed etiam privatur, & causam perdit, etiamsi pro eo lata sit sententia, n. 10.

Actores Ecclesiastici, id præsumentes in causa Civili, ipso Jure & ante sententiam Judicis causam perdunt, & cedunt in lucrum Reo, quem protraxerunt; suntque excommunicati, n. 11.

Conventus autem, & Capitula ipso facto excommunicata, suspensa, & interdicta sunt; & una cum fructibus beneficia omnia deperdunt, manentque inhabilitata in futurum, *ibidem*.

Actores Ecclesiastici in causa Criminali habentur pro Convictis; & deponendi sunt; ac ad nullam veniam queunt pervenire, *ibidem*.

Sine consensu Ecclesiastici Superioris nequit Clericus jurare, nec alium sibi Judicem constituere, *ibidem*.

Clerici, tam Regulares, quam Sæculares, qui propter recursum ad Judicem laicum excommunicationem incurrunt in Bulla Cœnz; si post recursum exercent Ordinem solemniter, vel Missam celebrent, evadunt Irregulares, n. 12.

Debent tamen denunciari tales a Judice Ecclesiastico, non a Sæculari, *ibidem*.

Immo tales reputandi, & denunciandi non sunt, nisi ex eorum recursum sequatur effectus Judicis laici; quia solus affectus recursum, nisi sequatur effectus non punitur, *ibidem*.

Personæ Ecclesiasticæ, tam Sæculares, quam Regulares, ad laicum Judicem recurrentes, puniri queunt a Tribunali Sanctæ Inquisitionis, non secus; ac Judices Sæculares, illos trahentes ad sua Tribunalia, n. 13.

Principes, vel Judices, qui contra Jura Canonica, & Civilia trahunt Ecclesiasticos ad sua Tribunalia, sunt de hæresi Luterana suspecti; & potest contra eos Officium Sanctæ Inquisitionis procedere, n. 14.

Quando in praxim deducenda sit prædicta sententia, quod valeant Domini Inquisitores procedere adversus Principes, & Judices Laicos, trahentes ad sua Tribunalia personas Ecclesiasticas, ipsasque Ecclesiasticas personas, ad illos recurrentes, prudenti Dominorum Inquisitorum arbitrio remittendum, n. 18.

Quamvis Ecclesiastici subdantur legibus Civilibus, ob publicam Civitatis quietem latis, quoad vim directivam; non tamen quoad vim coactivam,

ita ut puniri valeant a Judice Sæculari, art. 21, n. 164.

Ecclesiastici etsi teneantur servare pretia rerum; & mensuris vendendi, a Republica taxatis, uti, non tamen vi coactiva, sed mere directiva; Non vi Legis, quatenus Civilis, sed vi Juris naturalis, n. 233, & 234.

Ecclesiastici, non servantes pretia rerum, vel falsis mensuris utentes, puniri non debent ab Ecclesiastico Judice pœna, a Judice laico taxata, sed alia ipsiusmet Ecclesiastici Judicis arbitrio, num. 225.

Ecclesiastici Immunes sunt a Tributis, collectis exactionibus, aliisque id genus oneribus, seu ordinariis, sive extraordinariis, etiamsi ad communem laicorumque, ac Ecclesiasticorum ipsorum utilitatem, aut ob urgentem Reipublicæ necessitatem imponantur, n. 245, v. *Necessitas*.

EDICTUM.

Potest Conservator, citare per Edictum, ubi tutus non pateat accessus ad personaliter citandum, art. 19, n. 5.

Quibus in casibus hujusmodi accessus non tutus habeatur? *ibidem*.

Ubi Contradictor sit incertus, citantur omnes in genere, sua quomodolibet interesse putantes, *ibidem*.

Præfactum Edictum legi debet, ac in locis publicis affigi, ubi verisimilis habeatur conjectura; quod ad notitiam citatorum valeat pervenire, num. 6.

Antequam Conservator citationem per Edictum decernat, debet summarie testes examinare super metu, potentia, & non tuto accessu. Neque ad ea probanda Juramentum partis sufficiens est, num. 7.

Si Conservator, saltem Summarie, de præmissis non cognito processu per Edictum decerneret, processus hujusmodi non valeret, *ibidem*.

Potestas citandi per Edictum, nedum de Jure antiquo, & novo sed etiam novissimo competit Conservatori, *ibidem*, v. *Confessarius*.

EFFECTUS APPELLATIONIS, v. *Appellatio*.

EFFECTUS AVOCATIONIS, v. *Avocatio*.

EFFECTUS RECUSATIONIS, v. *Recusatio*.

EJECTUS.

Apostatæ, & Ejecti Episcoporum Jurisdictioni subduntur, art. 22, n. 287.

Religio non tenetur, alimenta subministrare, seu Patrimonii, vel Beneficii assignationem facere legitime ejectis, seu laicis, sive etiam Clericis, & in Sacris Ordinibus constitutis, art. 21, a n. 143.

Atque ita decidit Parlamentum Tolosanum in causa Claudii Bernardi e Societate Jesu dimissi; & pluries Sacra Congregatio, præsertim in una Limana, & in altera Gerundenfem contra Martinianum Battle, Sacerdotem Gerundenfem, e Societate dimissum: Et in alia Panormitana contra Georgium Vaccarinum, Siculum, Sacerdotem Caccabensem, e Societate pariter ejectum, n. 140.

Et statuit tandem Benedictus XIII, *ibidem*.

ELECTIO, ELECTUS.

Facta legitima electione, jus queritur Electo, quod eidem nolenti auferri non potest, art. 16, num. 12.

Electio, contra Ordinem, & dispositionem Juris communis celebrata, est Libertatis Ecclesiasticæ læsiva, art. 21, n. 310.

ELECTIO ABBATISSARUM.

Potest Episcopus per se, vel per alium Electionibus Abbatissarum Monasteriorum, Regularibus sub-

subjectarum, cum Superiori Regulari interesse, & præsidere. *art. 22. n. 317.*

ELECTIO CONSERVATORIS.

Non est determinatum in Jure, neque in ulla Constitutione Pontificia, quinam ex Regularibus in particulari debeat Conservatorem eligere. *art. 13. n. 1.*

Nec est necesse, quod a Generali, vel Provinciali nominetur Conservator; cum sufficiat, nominari a Superiore locali, puta Guardiano, &c. *ibidem.*

Electio Conservatoris facienda est cum Consensu Capituli; cum sit res gravissima, & in favorem totius Monasterii. Atque sic præscribunt Julius II., & Sanctus Pius V. *n. 2.*

In Ordinibus Militaribus, qui sunt intra Hispaniam, deputatio Conservatoris fieri potest ab ipso Rege; a Capitulis etiam Generalibus; a Senatu Regio Ordinum; a Monasteriis, & Collegiis Militaribus, sive eorum Superioribus, Prioribus, Commendatariis &c., & a reliquis aliis Personis, Conservatoria defensione indigentibus. *n. 3.*

Electio Conservatoris Regularium fieri debet per publicum Instrumentum: quod exhiberi, & dimitti debet penes acta Curie Ordinarii loci, & quidem infra duos menses, vel annum a die electionis; aut saltem ante exercitium Jurisdictionis Conservatoris; secus coram Ordinario loci conveniendi erunt Regulares, non coram Conservatore. *n. 4.*

Exhibitio, & dimissio Instrumenti præfata, olim etiam in actis Curie aliorum Ordinariorum, ad quorum Dioceses extendebatur Jurisdictio Conservatoris, facienda erat. Quod hodie etiam servandum, contendit *Pasqualigus. n. 8.*

Exhibitio, & dimissio instrumenti prædicta coram Ordinario illius loci facienda est, ubi situm est Monasterium principale, non tamen coram aliis Ordinariis, in quorum Diocesis existunt ejusdem Monasterii Grangie, vel bona. *n. 9.*

Non esse de electionis Conservatoris essentia præfata instrumenti exhibitionem, & dimissionem, contendunt nonnulli. *n. 10.*

Electio prædicta fieri debet unius, vel multiplicis Conservatoris, prout Monasterii postularit necessitas. *n. 20.*

Pro necessitatibus peculiaribus Fratrum singulorum eligi potest particularis Conservator, a generali Conservatore Monasterii diversus; Sed ubi hic factis non fuerit ad Conservationem Fratrum singulorum propter negotiorum Monasterii turbam, vel alia de causa. *n. 24. usque ad n. 30.*

Electio Conservatoris Regularium facienda ab ipsis fuit in Italia infra duos menses, extra Italiam infra sex a die publicationis in Urbe Constitutionis Gregorii XV. *n. 31.*

Electio Conservatoris, infra præfinitum tempus neglecta, quandocumque Regularibus liberit, potest deinde fieri: quamdiu tamen facta non est, coram locorum Ordinario Regulares conveniendi sunt. *ibidem.*

Conservatoris Electio facienda est juxta formam, præscriptam in Constitutione reformatoria Gregorii XV., sub pœna nullitatis ipsiusmet Electionis, & privationis Conservatoris per annum, vocisque Activæ, & Passivæ Regularium eligentium ipso facto, Papæ reservatæ &c. *n. 33.*

Quamvis hodie privatio utriusque vocis tolli queat a Superiore Majore, vigore privilegii antiqui, ab eodem Gregorio XV. Theatinis confirmati; post suam Constitutionem reformatariam. *num. 34.*

Electio prædicta facienda est ad quinquennium, a die legitimæ deputationis computandum, & non infra. *n. 35.*

Quod sane quinquennium, si exprimat in Instrumento; eo elapso, penitus expirat, etiam quo ad negotia cœpta, Conservatoris jurisdictio: non expirat tamen, ne quidem re integra, si non exprimat. *ibid., & n. 36.*

Tridentinum sess. 14. c. 5. non loquitur de Conservatoribus Regularium. *n. 38.*

Stylus Cancellariæ, apponens in literis Conservatoriis clausulam: [Præsentibus post quinquennium minime valituris] locum non habet in Conservatoriis Regularium. *n. 39.*

Judex Conservator Regularium, attento Jure antiquo, in aliquibus casibus eligi potest ex aliena diocesi, modo hæc remota non sit ultra unam dietam: & attento Jure novo eligi potest ex aliena diocesi, modo illa non distet ultra tres dietas: Attento autem Jure novissimo eligi non potest Conservator, nisi in eadem habitet Diocesi, in qua est Monasterium conservandum. *art. 13. n. 1.*

Electio Conservatoris Monasterii diversæ dioceseos irrita, & nulla est, utpote contra formam Gregorianæ Constitutionis facta. *art. 15. n. 5.*

Regulares debent, Conservatorem eligere in singulis Diocesis, in quibus habent Monasteria: quod est Juri communi, & æquitati consonum, ne graventur partes in personis, & expensis. *art. 15. n. 6.*

Regulares unius Diocesis nequeunt in Conservatorem eligere Episcopum alterius diversæ diocesis; bene tamen Archiepiscopum, seu Metropolitanum, si diversæ dioceses sint illi suffraganeæ. *n. 9. & 10.*

Attento Jure communi antiquo, deputato uno Conservatore pro una causa, pro eadem deputari nequit alius. Potest tamen deputari, attento Jure novo, & novissimo. *n. 11. & 12.*

ELECTIO OFFICIALIUM CONFRATERNITATIS.

Electio Officialium Confraternitatis non debet ab Episcopo confirmari, si Confraternitas sit sub immediata Protectione Regum. *n. 234. v. Confraternitas.*

ELECTORES S. R. IMPERII. v. Appellatio.

ELEEMOSYNA.

Possunt Regulares in propriis Ecclesiis, ubi concionantur, eleemosynas querere pro pauperibus sine licentia Episcopi. *art. 22. n. 159.*

Possunt etiam Confraternitates, eleemosynas querere. *v. Confraternitas.*

Quamvis Regulares medicantes libere possint ubilibet eleemosynas querere sine Ordinarii, & Parochorum licentia, si tamen extra loca, ubi habent Conventus, eas queritare voluerint, tenentur Ordinario loci suorum Superiorum licentiam ostendere. Et quare? *n. 457. usque ad 461.*

Ordinarii, seu quicumque alii prohibentes, ne Regularibus fiant eleemosynæ, ipso facto sunt excommunicati; & contra eos procedere valent Rectores Ordinum mendicantium, Auditor Cameræ Apostolicæ, & Inquisitores, velut adversus Hæreticos. *n. 458.*

Et, si intra triduum Ordinarii requisiti, non destiterint, eo ipso incurrunt pœnam Interdicti Ingressus Ecclesiæ, Suspensionis a Regimine, & Administratione suarum Ecclesiarum. *n. 459.*

Alii autem inferiores impediens, ne Mendicantibus eleemosynæ fiant, sententiam excommunicationis incurrunt. *ibidem.*

Regulares Mendicantes, tam in locis ubi habent Conventus, tam extra ea loca, debent per se ipsos, aut per suos Oblatos, non autem per Sæculares, nisi de licentia Episcopi, quaerere. *n. 462.*

Regulares Mendicantes possunt colligere frumentum, ligna, Vuas, & similia, antequam Curatus suas habeat primitias: neque ad id indigent Episcopi licentia. *n. 463.*

EMPHYTEUTA; EMPHYTEUSIS.

Emphyteuta bonorum Regularium sunt immunes a Tributis, Collectis, &c. *art. 21. n. 242.*

Quamvis tributa, collecta &c. ab Emphyteuta Laico exigentur, semper tamen talis exactio in damnum redundaret Regularium, eo quia cogentur minori pretio tradere prædium suum in Emphyteusim. *n. 243.*

Regularium Conservator Judex competens est ad cognoscendum Laicum pro re, quam in Emphyteusim tenet ab Ecclesia. *ibidem.*

Censuarius, & Emphyteuta redimibilis non gaudet privilegio Immunitatis præfatæ, quo fruuntur Emphyteutæ. *n. 244.*

EMPTOR.

Emptores fructuum, adhuc pendentium ex arboribus prædiorum Regularium, gabellam solvere non tenentur; ut in facti contingencia fuit decisum Panormi. *art. 21. n. 241.*

ENRICUS VII. v. Crimen Læsa Majestatis.

Eos, ILLOS, EOSDEM, &c.

Distio Eos, illos, & similis personalis est, & multo magis distio eisdem. *art. 1. n. 42.*

EPISCOPATUS.

Licet probabilis sit opinio, docens, Episcopatum Characterem non imprimere, probabilior tamen est opposita. *art. 37. n. 8.*

EPISCOPUS.

Quanta sit Dignitas Pontificalis. *art. 22. n. 491.*

Compluribus præclaris nominibus, & honorificis titulis a Sacris Canonibus, & Sanctis Patribus Episcopi condecorantur. *n. 492.*

Vel ab ipsis Ecclesiæ primordis in maxima semper, etiam apud Imperatores, & Reges &c. veneratione Episcopi habiti sunt. *n. 493.*

Episcopi dummodo consecrati vel saltem confirmati etiam Titulares: sicut & ii qui loco, & dignitati Episcopatus renuntiarunt deputari possunt in Conservatores Regularium. *art. 12. n. 1.*

Nequit Episcopus, cogere Regularem Ordinandum, ut juret voce, vel scriptis, se validam Professionem emisisse, vel alias nullam ratificasse. *art. 22. n. 17.*

Neque cogere potest Prælatum Regularem, præsentantem subditum suum pro approbatione obtinenda ad Confessiones Sæcularium, ut sub juramento attestetur de sufficientia, idoneitate, probitate morum, ac certa quadam ætate subditi sui. *art. 22. n. 40.*

Nequit Episcopus statuere, ut Regulares Ordinis Clericalis in Confessionibus Sæcularium excipiendis utantur Superpelliceo, & Stola: ceteri vero Ordinis non Clericalis utantur mera Stola. *art. 22. n. 77.*

Episcopus circa Regulares exemptos nullam potest Jurisdictionem exercere, ne quidem in re minima. *n. 78.*

Si quod privilegium habeant Episcopi, ipsi debent asserere. *n. 22.*

Pontifex, ubi voluit, Episcopos procedere contra Regulares ut Apostolicæ Sedis Delegatos, id expressit. *n. 89.*

Nequit Episcopus præscribere, quod Regulares

exempti Confessiones Sæcularium excipiant in habitu Choralis: Pœnitentes extra Confessionarium, & extra Cratam ligneam non auscultent; & non nisi apertis Ecclesiæ januis, ac in Confessionalibus, ab ipso per suos Visitatores approbandis. *n. 93.*

Sicut & quod Regulares, ad Domus Sæcularium ægrotantium, pro iis Sacramento Pœnitentiæ administrando, non accedant, sine licentia Parochi: neque Jvenes, aut Mulieres auscultent ante Ortum, & Occasum Solis. *ibidem. & n. 94.*

Potest tamen præscribere, ut Confessarii Regulares certum faciant Parochum de Confessione infirmi per Scripturam, seu Schedulam, apud ipsum infirmum relictam. *n. 443.*

Nequit Episcopus, vigore Constitutionis Gregorii XV. [Inscrutabili] de privil. Exemptorum, Regularibus præscribere, ut certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum Confessiones audiant. *n. 98.*

Si Episcopus in Edicto suspendat, aut revocet omnes licentias, & approbationes Confessariorum, a suo Prædecessore concessas, non comprehenduntur Confessarii Regulares, si illos expressè non nominet Edictum. *ibidem.*

Debent Episcopi, etiam ut Apostolicæ Sedis Delegati, prohibere celebrationem Missæ, per Regulares faciendam in domibus privatis, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum Cultum dedicata Oratoria. *n. 112.*

Ex justa tamen causa possunt facultatem concedere, celebrandi extra Ecclesiam, vel alium locum Sacrum. *n. 113.*

Nequit Episcopus, Regularium Monasteria visitare, ad effectum cognoscendi, an in illis servetur numerus Religiosorum præscriptus, nisi prius aliunde constet de fundamento intentionis Episcopi, in deficientia numeri constituto. *n. 381.*

Episcopi possunt in Ecclesiis exemptorum, etiam Regularium celebrare in Pontificalibus, sicque uti Baldacchino, & populo benedicere. Et, dissentientes exempti, ac Regulares, possunt ab illis per Censuras, & per pœnas Ecclesiasticas ad assentiendum, compelli. *n. 474.*

Non tamen cogi possunt, ut in suis locis Missæ, aut alia Divina celebrentur; conferant Ordines; Causæ Civiles, seu Criminales agitentur; convocentur Processiones; Synodus, seu quævis Congregationes Ecclesiasticorum, vel Laicorum advenentur; deputenturque loca Regularium ad usum, hospitium, habitationem, detentionem, & incarcerationem Ecclesiasticarum, vel Laicorum personarum, vigore privilegii Eugenii IV. *n. 475.*

Præsumens attentare contra omnia, vel aliquod prædictorum, nisi de præfato indulto monitus destiterit, ipso facto excommunicationem incurret. *ibidem.*

Episcopus punit Regulares absque habitu extra Conventum incedentes, aut sine socio, vel de nocte. *n. 259.*

Debent ab Episcopis protegi, foveri, & summa Charitate, ac benignitate tractari Regulares, utpote qui onus diei, & ætus sustinent in Ecclesia Dei. *n. 494.*

Debent Episcopi summa Charitate, ac benignitate tractare Regulares, quemadmodum ipsi debent Episcopis maximam venerationem, & reverentiam exhibere: quod non semel utrisque Summi Pontifices commendarunt, præsertim Leo X. in Concilio Lateranensi. *n. 499.*

Non

Non potest Episcopus, Conservatorem cogere, ut Notariis utatur Episcopalis. *art. 28. n. 19.*

In generali Excommunicatione, a jure lata, comprehenduntur etiam Episcopi, & Cardinales. *art. 31. n. 17.*

Cap. Quia periculosum de sent. excom. in 6. eximens Episcopos a generalibus censuris, loquitur de suspensione dumtaxat, & Interdicto, non etiam de Excommunicatione. *ibid.*

Expressio, & certitudo personarum, detinentium res alienas, aut detentores non revelantium, adversus quas conceduntur monitoria cum excommunicationis comminatione, licet necessaria sit Conservatori, non ita tamen Episcopo, ejusve Generali Vicario, aut Capitulo Sede vacante. *artic. 26. num. 4.*

Denuntiare excommunicatum a jure, spectat ad Ordinarium loci, *n. 8.*

Episcopus, petens a Conservatore, ut faciat suarum Conservatoriarum ostensionem, hodie injuriam illi infert; nec Conservator tenetur obedire. *num. 27.*

Episcopi, eorumque Superiores, excommunicationem eo ipso incurrunt, si sint partes in judicio, & scienter, ac cum effectu excessum suae potestatis Conservatori persuadent. *art. 31. n. 17.*

Si excessus Conservatoris fuerit dolosus, & presumptuosus, denunciari potest ab Ordinario etiam incurta excommunicatio Bullae Censurae propter usurpatam a Conservatore jurisdictionem Ordinariam. Vel poterit iterum excommunicari. *n. 25.*

Ratione officii jurisdictionis Ordinarie Conservator fit subditus Ordinario. *ibid.*

Ut fieri queat ab Episcopo praefata denuntiatio, debet Conservatoris excessus esse notorius, *num. 26.*

Nequit Episcopus, Confraternitatibus prohibere, quod pro aliqua resolutione capienda congregentur sine ejus licentia, vel interventu Vicarii Foranei. Quamvis in re aliqua gravi id valeat, adhortari. *art. 22. n. 235. & 236.*

Si velit Episcopus, potest per seipsum, vel per suum Delegatum assistere Congregationibus Confratrum, quin possit excludi, licet illae fierent in locis Regularium. Et potest etiam capitulariter dare votum. *n. 236. v. Confraternitas.*

Hospitalia omnia, & pia loca, etiamsi privata sint laicorum, potest Episcopus visitare, corrigere, & reformare in casibus, a jure concessis, scilicet ob negligentiam, vel dilapidationem bonorum; utque testatoris fervetur voluntas. Et etiam in casibus, a jure non expressis, tam in ipso actu visitationis, quam extra. *n. 311.*

Episcopus jus habet, exigendi rationes ab Administratoribus Hospitalium, una tamen cum illis Judicibus, Patronis, & Deputatis quibus ex Consuetudine, privilegio, & institutione aliqua ratio reddenda est. *ibidem. v. Hospitalia, & Regulares.*

Nisi tamen in Hospitalis fundatione sit cautum, quod Ordinarius non possit, se in ejus visitatione intrromittere: Aut Hospitalis sit sub immediata protectione Regum. *ibid.*

Potest Episcopus, cogere Regulares, ad habendam in suis Monasteriis Lectionem Sacrae Scripturae, etiam per excommunicationem: & assignare in praefatis Monasteriis Lectorem. *n. 421. v. Collatio casuum conscientiae.*

Potest Episcopus, procedere adversus Regulares, injuste detinentes conjugem invalide profectum, eumque uxori suae non restituentes; & quibus remediis? *n. 434. & 435.*

Potest Episcopus, Regularibus praecipere, ut excommunicatos publice, nominatim Interdictos, Usurarios manifestos, & sepultos tempore Interdicti in propriis Ecclesiis, exhument, & procul abjiciant. Secus tamen, si defuncti ex alio titulo sint prohibiti Ecclesiastica Sepultura. *n. 452.*

Regulares, Eleemosynas quaeritantes, tenentur Ordinario loci suorum Superiorum licentiam ostendere; & quare? *n. 457.*

Sine licentia Episcopi nequeunt per Saeculares quaesturare. *n. 462. v. Eleemosyna.*

Si Regulares iter faciant de una ad aliam Provinciam, vel Civitatem sine litteris commendatiis suorum Superiorum, possunt in eos procedere Ordinarii locorum. *n. 464.*

Potest Episcopus, imponere Regularibus contributionem pro Seminario: non tamen Mendicantibus. *n. 470. & 471.*

In Constitutionibus odiosis non comprehenduntur Episcopi, nisi exprimantur. *art. 11. n. 5.*

In Constitutione Gregorii XV. [Sanctissimus,] qua statuitur, in Conservatores eligendos esse debere Judices Synodales, excipiuntur Episcopi. *num. 6.*

Episcopus potest, sibi constituere Vicarios, Generalem, & Foraneos, aliosque id genus, cum potestate delegata ad universitatem causarum. *art. 5. n. 44.*

Per hujusmodi Vicarios dicitur Episcopus suam Jurisdictionem exercere ita, ut, quicumque subditi sunt hujusmodi Vicariis, & Delegatis, Episcopo quoque subjecti sint. *n. 45.*

Episcopi consecrati sunt, qui vere, & proprie nomine Episcoporum veniunt; cum per suam Ordinationem vere, & proprie in ordine Episcopali constituantur. *art. 12. n. 3.*

Episcopi confirmati, nondum tamen Consecrati, licet non dicantur, nec sint vere, & proprie Episcopi; dicuntur tamen, dignitatem habere in Ecclesia Cathedrali, scilicet Episcopali, etsi non Episcopatus Ordinem. *ibidem.*

Et sunt Ecclesiae Sponsi, ac plenam, integramque habent Jurisdictionem Episcopalem. *n. 4.*

Episcopi, qui loco, & Dignitati Episcopatus renuntiaverunt tantam retinent Dignitatem, quantum habent Abbates: unde possunt Minores Ordines conferre. *n. 5.*

Episcopi, & Archiepiscopi Conservatores, etiam hodie, possunt trahere ad suum Judicium existentes extra Civitates, seu Dioceses, in quibus deputati sunt, modo non trahant ultra tres dietas, non obstante Constitutione Gregoriana. *art. 14. n. 13.*

Episcopus nullam potest in locis exemptis Jurisdictionem exercere. *art. 19. n. 26.*

In gravi Civitatis necessitate ad prospiciendum bono communi, illaefamque servandam Immunitatem Ecclesiasticam, solent Episcopi propriis Edictis Principum Saecularium Proclamata adjuvare. *art. 21. n. 212. v. Recusatio.*

EPISCOPUS DEFUNCTUS. *v. Recuperatio.*
ERECTIO CONFRATERNITATUM, & SODALITATUM *v. Confraternitas, & Congregatio seu Sodalitas.*

ERROR.

Qui errat in calculo temporis, sibi imputare debet. *art. 40. n. 5. v. Appellatio.*

ERROR COMMUNIS.

Deputatio Conservatoris, facta a Papa, qui revera talis non est, sed errore communi legitimus deputatur, valida est. *art. 5. n. 6.*

Ubi

Ubi Dignitas, vel Officium confirmatione non indigent, sed sola electione, aut alia provisione; tunc si cum electione, vel provisione communis error concurrat, valida erunt gesta per hujusmodi Dignitatem, vel Officium obtinentem. *n. 7.*

Si Delegatus deputetur ab Ordinario, qui revera Judex non sit, sed pro tali communiter habeatur; deputatio subsistit Delegati. *ibidem.*

Communis error jus facit, ac veritati præferatur. *n. 8.*

Modo talis error probabilis sit, non autem Crassus, & Supinus; cum error probabilis scientiæ æquiparetur. *n. 9.*

Et veretur circa habentem impedimentum Juris humani, non autem Naturalis, & Divini; cum potestas humana defectum Juris Naturalis, & divini supplere non possit, etsi supplere valeat defectum Juris humani. *n. 10.*

Ac sit in loco Officii; etiam si in aliis partibus, & in patria ipsius Officialis error communis nullatenus habeatur eo quod omnibus nota sit ejus inhabilitas. *n. 11.*

Ut communis error jus faciat, & veritati præferatur; accedat, necessum est, Titulus in inhabili, & quidem ab habente potestatem illum dandi, semel legitime concessus; cum satis non sit titulus per intrusionem acquisitus; vel in cujus collatione servata non sit forma, a Jure præscripta. *n. 12.*

Etsi quis ipso Jure, vel per sententiam titulo privatum fuerit, si tamen per aliquod tempus, saltem per triennium, gesserit, se pro habili, & talis communiter fuerit tunc existimatus, error communis in ipso faciet jus. *n. 13.*

Immo satis erit, si duplicem actum tamquam habilis exercuerit, & in duplici actu fuerit habilis communiter reputatus. *ibidem.*

Si quis decennio gesserit se pro habili, & pro tali communiter habitus sit; error communis faciet Jus, etiam nullo præcedente titulo; cum hic decennio, saltem præsumptive, inducatur. *ibidem.*

Error communis Jus non facit contra publicam utilitatem. *n. 14.*

Error communis facit Jus, licet ad sit scientia eorum, ad quorum favorem validandus est actus. *n. 15.*

Recipiens scienter Ordines a Simoniaco, qui non pro tali communiter haberetur; Ordinum executionem non recipit. Quod tamen specialiter est in detestationem tanti Criminis. *ibidem.*

Error communis Jus facit in quavis inhabilitate de Jure Positivo, seu præcedente, sive postea superveniente; adeoque nedum ubi defectus est in persona, sed etiam quando est in solemnitate, aut in causa materiali. *n. 16.*

Valida est deputatio Conservatoris, a Pontifice facta, qui pro tali communi errore, cum titulo citra intrusionem positivo existimatur, quamvis revera legitimus Papa non sit, ob impedimentum juris positivi: quamvis nulla foret, si Papa impedimentum haberet Juris divini: quia e. g. non baptizatus: aut intrusus, quia electus a non potentibus eligere. *n. 17.*

Valida est Subconservatoris electio, facta a Conservatore, qui pro tali communi errore, citra intrusionem positivo, existimatur; licet ob impedimentum Juris humani talis revera non sit. *n. 18.*

Valida erunt Subconservatoris gesta, mortuo conservatore legitimo, si mors communiter ignoretur, etsi ab ipsomet Subconservatore sciatur. *ib.*

Valida erit deputatio Conservatoris, vel Subconservatoris, quamvis Dignitas, & qualitas Judicis Synodalis tempore Deputationis in eo non fuerit, sed dumtaxat fuisse communi errore existimatur. *ibidem, & art. 11. n. 16.*

Valida erit utriusque deputatio, si vitium non sit in persona, & qualitatibus, sed dumtaxat in rescripto, modo concurrat Superioris auctoritas cum errore communi. *art. 5. n. 18.*

Et valida tandem erit creatio Notarii Actorum, a Legitimo Superiore, sed illegitime facta, si communi errore pro legitima habeatur. *ibidem.*

ESCULENTA.

Potest Conservator a Monasterio, quod conservat, recipere esculenta, & poculenta, mera liberalitate oblata, quæ paucis diebus consumi possunt. *art. 29. n. 10.*

Hæc dierum paucitas ab aliquibus explicatur pro tribus diebus: ab aliis arbitrio boni viri statuenda relinquitur, attenta qualitate personarum dantium, ac recipientium, & causæ, pro qua Esculenta, & Poculenta donantur. *ibidem.*

Verum hæc ipsa Esculenta, & Poculenta, mera liberalitate oblata, neque omnino, neque semper, neque ab omnibus per Conservatorem sunt recipienda. *ibidem.*

Conservatoris Assessor potest Esculenta, & Poculenta a partibus litigantibus accipere. *n. 12.*

Conservatoris Notarius potest quoque Esculenta, & poculenta, immo etiam munera recipere. *n. 15.*

ET.

Particula *Et*, posita in cap. 1. & fin. de Offic. Jud. deleg. in 6. inter verba illa *manifestis injuriis, & illud violentiis*, intelligenda est non copulative, seu ampliative, sed expositive, pro *idest*, vel declarative, seu exemplificative. *art. 1. n. 60.*

Particula *Et* quamvis sensum copulativum regulariter facere soleat, interdum tamen facit sensum disiunctivum; idemque significat, quod particula *Vel*. *art. 21. n. 476.*

Tridentinum sess. 24. de refor. c. 11. utitur particula *Et* in sensu disiunctivo, non copulativo. *n. 477.*

EVICTIO.

In causa evictionis, pro qua conveniri debeat Regularis, qui vendidit agrum e. g. coram ipsius Conservatore conveniendus est. Quod si lis mota fuerit contra Laicum, qui emit agrum a Regulari, & Regularis defensionem Emptoris resistat; tunc coram Judice Laico conveniri debet Regularis. *art. 21. n. 158.*

EXACTIO. v. Immunitas a Gabellis.

EXAMEN.

Episcopus examinat Regulares exemptos de scientia, ad receptionem Ordinum necessaria. *art. 22. n. 27.*

Nisi privilegium habeant, ut non examinentur; sicut habet Societas Jesu. *ibidem. & n. 28.*

Quamvis possit Episcopus, examinare de Scientia Regulares non privilegiatos Ordinandos; non tamen de illorum Natalibus, Ætate, & Moribus. *n. 30.*

Non potest Episcopus sine justa causa, & pro libito, Regulares ad examen pro Confessionibus non admittere, vel admissos reprobare. *n. 47. v. Penitentia Sacramentum.*

Capitulum Sede Vacante, nequit Approbationem, ab Episcopo præmortuo Regularibus factam pro Confessionibus Sæcularium excipiendis, suspendere, aut revocare; nec illos novo examini subjicere. *n. 105. & 108.*

Regulares pro Confessionibus examinare, pertinet ad Potestatem delegatam ab Apostolica Sede. *num. 107.*

Potest Regulares concionaturos in Ecclesiis non suis, etiam si ab Universitatibus, aut Magistratibus laicis nominatos, quoad doctrinam examinare, consuetudine in oppositum, etiam immemorabili non obstante. *n. 151.*

Methodus hujus examinis quænam sit? *n. 152.*

Parochi Regulares examinari queunt ab Episcopo, quemadmodum Parochi Sæculares, non obstante, quod ante Parochatum fuerint examinati, & quidem etiam extra Visitationem. *num. 337.*

Parochi Regulares, invito Episcopo per suos Superiores a Parochia revocati, si iterum ad curam animarum deputentur, debent iterum ab Episcopo examinari, & approbari. *n. 351.*

EXCELLENTIA SUPREMI PRINCIPIS.

v. *Appellatio.*

EXCEPTIO.

Casus exceptus firmat regulam in casibus non exceptis. *art. 22. n. 480.*

Est Opus speciali expressione, ut in regula generali habeatur exceptio; nec contra illam exceptio admitti debet, nisi de ea constet. *ibid.*

EXCESSUS CONSERVATORIS. v. *Pæna Conservatoris suam potestatem excedentis, & Conservator.*

EXCLUSIO, EXCLUDERE. v. *Exemptio, exempti; eximere, & Inclusio.*

EXCOMMUNICATIO, EXCOMMUNICATUS, EXCOMMUNICARE.

Suadens scienter excessum Conservatori, & cum effectu, si sit pars in Judicio, puta Actor, vel Reus, excommunicationem eo ipso incurrit, a qua non potest absolvi, nisi prius parti læsæ integre de expensis re ipsa satisfecerit; nec sufficit mera cautio. *art. 31. n. 15.*

Si suasor non sit pars in judicio, dictam excommunicationem non incurrit. *n. 16.*

Episcopi, eorumque Superiores, præfatam excommunicationem incurrun, si sint partes in judicio, & scienter, ac cum effectu excessum Conservatoris persuadent. *n. 17.*

Cap. Periculosum de sent. excomm. in 6. eximens Episcopos a generalibus censuris, loquitur de suspensione dumtaxat, & Interdicto, non etiam de excommunicatione. *ibid.*

In generali excommunicatione, a jure lata comprehenduntur etiam Episcopi, & Cardinales. *ibidem.*

Excommunicationem præfatam incurrit dicta pars, etiam si ea fuerit, non singularis persona, sed Collegium Ecclesiasticum, sive Universitas aliqua. *num. 18.*

Cum Universitas agat in judicio per Syndicum, speciale mandatum habentem, si per illum Conservatoris excessum procuraverit, tam Syndicus ipse, quam singuli de Universitate, qui ejus mandato consenserunt, excommunicationem incurrent. *n. 18.*

Merus tamen Syndicus, non Universitas excommunicationem incurret, si ad id speciale mandatum non habuerit. *ibid.*

Ubi in aliquibus Collegiis, & Universitatibus non omnes de Collegio, & Universitate gubernent, sed dumtaxat Superior, & aliqui Majores, seu Officiales, quorum consilio regitur Superior; cum in hoc casu tantum culpabiles sint Superior, & Majores, non reliqui; Superior, & Majores,

non ceteri, excommunicationem latam in culpabiles incurrun. *n. 19.*

Excommunicationem ipso facto incurrun Judices Sæculares, extrahentes violenter malefactores ab Ecclesia, Monasterio, vel Grangia Regularium. *art. 19. n. 43.*

Illam tamen non incurrun, volentes inquirere, an dicti Malefactores in Ecclesia sint, Monasterio, vel Grangia, adeoque portas Ecclesiæ, Monasterii, vel Grangiæ violenter infringentes, si nolint eas Regulares aperire. *ibid.*

Quamvis variis juribus Pontificiis statuta sit excommunicatio contra imponentes tributa Ecclesiasticis; non proinde multiplicem illi excommunicationem incurrun, sed unieam dumtaxat. *art. 21. num. 262.*

Excommunicatus sepelitur in loco sacro, si moriens signa contritionis dederit; fueritque post mortem absolutus. *n. 532.*

Lex excommunicans facientem aliquid, non ligat, nisi effectu sequuto. *art. 31. n. 21.*

Excommunicatus, ante absolutionem, saltem conditionatam ad cautelam, ad effectum agendi, vel ad reincidentiam, potest de nullitate excommunicationis judicialiter appellare. Quemadmodum a declaratoria excommunicationis. Nequit tamen de injustitia excommunicationis appellare, nisi prius absolutionem præfatam obtineat. *art. 34. n. 51. & n. 60.*

Excommunicatio nulla est, si feratur a Judice incompetente, vel excommunicato non tolerato; aut contineat errorem non tolerabilem: vel si contra tenorem privilegiorum, aut post legitimam Appellationem feratur. *n. 52.*

Sententia excommunicationis nulla est, si feratur sine legitima causa. Injusta tamen, etsi valida, si cum legitima quidem causa feratur, sed ad vindictam, non ad correctionem. *n. 53.*

Quemadmodum est injusta, licet valida, si non fervetur in ea ordo judiciarius. *ibid.*

Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta, timenda est. *n. 61.*

Per excommunicationem jurisdictionis cujuscumque Judicis, etiam laici, suspenditur; ejusque exercitium, & usus tollitur, donec adveniat absolutio. *art. 37. n. 25.*

Sententiæ, lætæ a Judice excommunicato, nullæ sunt, nullique actus jurisdictionis, etiam voluntariæ. *ibid.*

Judex excommunicatus, sed non denunciatus, vitandus non est; valideque procedit, donec pro tali fuerit declaratus. *n. 27.*

Si Conservator excommunicet contumacem, quem ex post facto constat, fuisse Injuriatorem, sed non manifestum, excommunicatio non subsistit. *art. 26. n. 3.*

Tenet excommunicatio, lata in contumacem, a Judice dato sub clausula [*Appellatione remota*,] post Appellationem illius, modo ea appellatio expresse non approbetur a jure. *artic. 34. numer. 98.*

Si excommunicatus, vel personaliter interdictus appellavit, potest interim absolutionem petere; eamque ipsi tenetur elargiri Judex a quo, modo sufficientem præbeat cautionem. *num. 219 v. Censura, Ordinarius, Pæna, Conservator, Interdictum, Appellatio.*

EXCOMMUNICATIO IN BULLA COENÆ.

v. *Appellatio.*

EXCUSATIO.

Inutile foret Conservatoris Officium, si quando factum in se notorium est, procedere non posset, pro-

propter excusationes Rei, quæ notoriæ non sunt, & indigent probatione. *art. 18. n. 6.*

Quod non ita se habet, ut nulla excusatione, seu tergiversatione celari valeat, per negationem redditur dubium. *art. 18. n. 7. v. Acceptatio muneris Conservatoris.*

EXECUTIO.

Quibus Juris remediis, & qualiter sententias suas exequi valeat Conservator Regularium? *art. 26. per tot.*

Potest Conservator post quinquennium, exequi sententiam a se infra quinquennium latam. *art. 40. n. 6. v. Conservator.*

Quemadmodum Delegatus, ad certum tempus datus. *ibid.*

Secus tamen Delegatus non datus ad tempus. *art. 25. n. 18. v. Delegatus.*

EXECUTIO PUBLICI INSTRUMENTI.

Executio publici Instrumenti, quo se Religiosus obligavit, dum esset laicus, & nunc solvere non vult, ad Judicem ejusdem Conservatorem pertinet. *art. 21. n. 153.*

EXECUTIO MUNERIS CONSERVATORIS.

v. Conservator.

EXECUTIO CONTRA REGULARES.

Executio, facienda contra Regulares, Laico succedentes, ab eorundem Conservatore fieri debet, etiam si obligatio defuncti habeat vim rei judicatæ. *num. 157.*

EXECUTOR. v. Testis.

EXECUTOR TESTAMENTI, ET ULTIMÆ VOLUNTATIS. v. Licentia; Ultima voluntas.

EXECUTOR LEGATORUM, ET ONERUM MISSARUM.

Nequeunt Regulares, ab Ordinario compelli, ad reddendam rationem de executione, & adimplimento legatorum, & onerum Missarum, Ecclesiis eorundem relictorum, ne quidem ubi Superiores Religiosi negligentes fuerint visitare, & recognoscere, num Decreta Sacræ Congregationis Concilii de celebratione Missarum executioni mandentur? *art. 22. n. 295.*

Ecclesiæ Regularium neque super hoc visitari, queunt ab Ordinario. *ibid.*

Nisi tamen essent in parvis Conventibus, Episcoporum jurisdictioni subjectis. *n. 296.*

Quid possit Episcopus in Regulares parvorum Conventuum circa adimplerionem legatorum, & onerum Missarum? *ibid.*

EXEMPTIO, EXEMPTI, EXIMERE.

Exemptio Regularium ab Ordinario non est odiosa, & stricti juris & quantumvis Ordinario diceretur odiosa, est tamen Papæ favorabilis, ac Regularibus; adeoque amplianda; cum prævaleat favor. *art. 22. n. 481.*

Intentio concedendi Regularibus exemptionem, est favor ipsorum, eo quod nimis ab Ordinariis gravarentur. *ibid.*

Exempti possunt esse Actores, seu Defensores in causis propriorum servorum, & familiarium coram suis Conservatoribus. *art. 1. n. 45.*

Per litteras Conservatorias eximitur quis in totum, vel in partem a jurisdictione Episcopi. *art. 5. num. 45.*

Regulares non exempti possunt in causis occurrentibus Ordinario se subicere: Exempti vero consentire non possunt, quod in causis occurrentibus coram Ordinario, neglecto Conservatoris judicio, conveniantur. *art. 7. n. 10. & 20.*

Etiam si de juribus agatur, competentibus exceptione. *ibid.*

Vel causa sit Criminalis, aut mista. *ibid.*

Regulares minime comprehenduntur sub dispositione Tridentini sess. 14. de ref. c. 5. immo ab ea excluduntur expresse. *n. 21.*

Quamobrem graviter peccant Regulares exempti, sese Ordinariis subicendo. Non incurrunt tamen excommunicationem in Bulla Cœnæ, utpote in detestationem abusus Potestatis sæcularis fulminatæ, non autem Ecclesiasticæ. *n. 22.*

Privilegium exemptionis Regularium, quamvis ut cedens in præjudicium Ordinariorum, deberet strictè interpretari; ample tamen est interpretandum: quia in favorem totius Religionis concessum est in perpetuum. *art. 21. n. 342.*

Quomodo possint Regulares, exemptionem adversus Ordinarios tueri? *n. 343.*

Regulares præsentare non debent Ordinario privilegia suæ exemptionis; cum id foret, constituere illum Judicem exemptionis, ipsis competentis, &c. *n. 345.*

Regulares non tenentur comparere coram Ordinario, si ab illo citentur, in casu, quo certo constat de sua exemptione. *ibid.*

In dubio, num jurisdictione contra Regulares exemptos pertineat ad Episcopum, nequit Episcopus cognoscere, sed Papa. *ibid.*

Regulares exempti respectu Episcoporum instar extraneorum habendi. *art. 22. n. 80.*

Diçtio *Omnino eximimus* in Pontificum exemptionium Bullis significat absque ulla exceptione, & remedio. *ibidem.*

Qui omne dicit, nihil excludit. *ibid.*

Constitutio Gregorii XV. [*Inscrutabili*] de privilegiis exemptorum Regulares exemptos non subijcit jurisdictioni Episcoporum in iis, quæ Sacramentorum administrationem concernunt, nisi ubi in ea administratione Regulares deliquerint. *num. 95. & 96.*

Præfata Constitutio nullam novam auctoritatem Episcopis in Regulares attribuit. *n. 98.*

Regulares, sine consensu Papæ, renunciare non possunt privilegio exemptionis suæ Religionis. *art. 8. n. 34.*

Nedum personæ Regularium, eorumque bona immobilia, sed etiam mobilia, inter quæ ipsorum Animalia recensentur, sunt a Judice laico, & Ordinario loci exempta, solisque Ordinis Prælati, & Conservatoribus subjecta. *artic. 21. numer. 182.*

EXERCITIA S. P. IGNATHI.

Si quis in Collegio Societatis Jesu, vacans Ordinariis Exercitiis spiritualibus S. P. Ignatii, corripere morbo lethali; posset a Jesuitis muniri Sacro Viatico, & Extrema Unctione, & dein in Ecclesiæ Collegii tumulari, nulla Episcopi, vel Parochi facultate expetita. *n. 462.*

EXHIBITIO, ET DIMISSIO INSTRUMENTI ELECTIONIS CONSERVATORIS.

v. Notificatio, & Electio.

EXHUMATIO.

Nequeunt exhumari Cadavera, & in alium locum, etiam ejusdem Ecclesiæ, transferri sine Papæ, vel Episcopi licentia. *art. 22. n. 451.*

Nec amplius subsistit privilegium Leonis X. Minoribus concessum, utpote per vivæ vocis oraculum indultum. *ibid.*

Potest Episcopus Regularibus, etiam exemptis præcipere, ut excommunicatos publice, nominatim interdictos, usurarios manifestos, & sepultos tempore Interdicti in propriis Ecclesiis exhument, & procul abjiciant. *n. 452. & 453.*

Non potest tamen Episcopus id Regularibus præ-

cipere, si defuncti ex alio titulo sint prohibiti Ecclesiastica Sepultura; cum tunc perinde se habeant, ac si forent extra Diocesim sepulti. *num. 454.*

Potest tamen Episcopus alios impedire, ne tales defuncti ad locum exemptum deferantur; sicque efficere, ut Ecclesiastica priventur sepultura. *num. 455.*

Corpora Defunctorum, quæ in casu prohibito sepeliuntur, debent in ea distantia procul ejici ab Ecclesia, ut Clericorum voces non audiantur. *num. 456.*

EXORCISTATUS.

Regulares non subjiciuntur Episcopo quoad Exorcistatus Ordinem, si illum habeant, exercendum: nec incidunt in pœnas ab Episcopo latas adversus exorcizantes absque sua licentia; vel non servatis iis, quæ ab Exorcistis servanda per Episcopos præscribuntur. *art. 22. n. 117.*

EXPENSÆ.

Potest Conservator, moderatas expensas a partibus exigere, quas ratione itineris extra Domicilium pro conservatione exercenda facturus erit, nisi tamen partes valde pauperes fuerint. *art. 29. numer. 2.*

Quod si una dumtaxat pars fuerit pauper, potest ab alia integras expensas exigere. *ibid.*

Ab his expensis deducendæ non sunt illæ, quas domi facturus esset; sed integras recipiet, etiamsi Conservator haberet aliunde sufficientia beneficia. *num. 3.*

Extra domicilium se conferens, ad testem ex causa, in jure probata examinandum, expensas recipiet a Procurante. *ibidem.*

Inter has expensas comprehenduntur illæ pro famulis, equis, vesturis, &c. *ibid.*

Nequit Conservator sibi refarcire damnum, si quod extra domicilium passus sit; cum aliud sit damnum, aliud expensæ. *n. 4.*

Si propter infirmitatem plus temporis, quam utilitas, vel necessitas causæ exposcat, extra domicilium Conservatorem morari contingat, & plus ibi expendere, quam expenderet Domi; hunc excessum potest exigere. *ibid.*

Vocati pro testimonio, possunt expensas, quas veniendo, stando, & redeundo fecerunt, ab illos producente, diligentia Conservatoris exigere. *num. 16.*

Expensæ pro causa nullitatis Professionis religiosæ, dandæ sunt reclamanti a Religione, si reclamans aliunde non habeat, & maneat in Claustris. *art. 22. n. 375.*

EXPIRATIO OFFICII CONSERVATORIS, SUBCONSERVATORIS, DELEGATI, SUBDELEGATI. v. Conservator, Delegatus, Subdelegatus.

EXPLICATIO, DECLARATIO, EXEMPLIFICATIO.

Quod majoris explicationis, seu declarationis, & exemplificationis causa ponitur, nec frustra, nec supervacaneæ ponitur. *art. 1. n. 59. & 96.*

EXPLORATIO VOLUNTATIS PUELLARUM. v. Mœniales.

EXPOSITIO EUCHARISTIÆ.

Regulares sine licentia Episcopi nequeunt in propriis Ecclesiis publice Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum exponere; possunt tamen privatim in Ostiolo Tabernaculi, aut in Pixide velata, ita ut Sacra Ostia videri non possit. *artic. 22. numer. 115.*

EXPRESSIO, EXPRESSUM.

Casus non expressus habetur pro omissis, &

quidem in omnibus dispositionibus. *artic. 22. numer. 480.*

Est opus speciali expressione, ut in Regula generali habeatur exceptio: nec contra illam exceptio admitti debet, nisi de ea constet. *ibid.*

Taciti, & expressi eadem regulariter est ratio: immo plerumque plus operatur tacitum, quam expressum. *art. 16. n. 8.*

EXPULSIO, EXPELLERE.

Potest Episcopus, aliusve Ecclesiasticus Prælatum per Principem laicum expelli a Regno, & jure Originis privari, si violentiam inferat, vel sit injuriosus, & molestus 'vassallis' Regis, aut turbator pacis, vel Coronæ suspectus. *artic. 22. num. 5.*

Princeps Sæcularis non teneturmittere Prælatum, de quo non potest confidere; ne forte adversariis manifestet Secreta Provinciæ. *ibid.*

Præfata tamen expulsio, & non receptio Prælati Ecclesiastici per Principem laicum faciendæ, locum non habet extra Hispaniam; & fieri debet cum consensu Pontificis, si periculum non sit in mora. *n. 6.*

Regularis professus expelli non potest a Religione, prætextu quod ante receptionem occulte laboraverit morbo gallico, lepra, &c. quam tacuerit. *art. 22. n. 369.*

Possunt Regulares, expellere Artifices, aliosque id genus molestatores Scholarum, ubi docent, a domo Scholis vicina: non secus, ac ab officina contigua Monasteriis; & a fortiori expellere possunt illos, ac feminas turpes ab officina, & domo contigua Ecclesiis. *art. 21. n. 334. & 337.*

Nequit laicus Princeps, e proprio Territorio Religiosum ejicere, eo quod non obediat mandatis suis, vel seditiosus, & perturbator sit Reipublicæ, citra incurSIONem excommunicationis in Bulla Cœnæ, una cum executoribus, & subexecutoribus suis. *art. 21. num. 189. v. Principi Supremus, & Inferior.*

EXTENSIO DE CASU AD CASUM.

Decreta Odiosa non debet extendi de uno ad alium casum ex identitate, immo neque ex majoritate rationis, nisi tamen extendantur a Lege decernente. *art. 22. n. 430.*

Decreta, nedum favorabilia, sed etiam odiosa, extendenda esse de casu ad casum, ubi similitudo, seu paritas militat rationis, volunt non pauci. *n. 431.*

Ex similitudine, seu paritate rationis extendi posse decreta odiosa de casu ad casum, alii negant; concedentes, eam extensionem fieri posse ex identitate rationis, in Lege subintellectæ, seu ab Interpretibus excogitatæ, si in Lege ratio expressa non sit. *n. 432.*

Ex identitate rationis fieri potest extensio de casu ad casum. *art. 21. n. 116.*

EXTRACTOR, EXTRAHERE.

Regularium Conservator procedit adversus illos, qui violenter extrahunt Malefactores ab Ecclesiis, Monasteriis, & Grangis Regularium. *art. 29. n. 22. & 28.*

Nequit tamen facultatem, illos extrahendi concedere, etiam in casibus, in quibus Immunitas Asyli non suffragatur; cum id private quoad alios, ad Episcopos, eorumve Officiales pertineat. *num. 23.*

Episcopi, eorumve Officiales nequeunt, sine consensu Regularis Prælati, extractionem reorum ab Ecclesiis, Monasteriis, & Grangis Regularium tentare: aut ad illam intentandam licentiam dare. *n. 24.*

Pro-

Procedit etiam Regularium Conservator adversus Episcopum, extrahentem ab Ecclesia, Monasterio, vel Grangia Regularium, sine consensu Religiosi Prælati, Clericum subditum, etiam dato, quod Clericus non gaudet Immunitate contra suam Episcopum. n. 27.

Excommunicationem ipso facto incurrunt Judices Sæculares, violenter extrahentes malefactores ab Ecclesia, Monasterio, vel Grangia Regularium. n. 43.

Illam tamen non incurrunt volentes inquirere, num dicti malefactores in Ecclesia, Monasterio, vel Grangia sint: adeoque portas Ecclesiarum, Monasterii, vel Grangiarum violenter infringentes, si nolint eas Regulares aperire. *ibidem*. v. *Grangia*.

Absolutio ab Excommunicatione propter violentam extractionem Reorum ab Ecclesia, Monasterio, vel Grangia Regularium. v. *Absolutio a Censuris*.

EXTRANEUS.

Regulares exempti respectu Episcoporum instar extraneorum habendi. *art. 22. n. 80.*

EXTRAVAGANTES.

Extravagantes post Clementinas emanatas, usque ad Concilium Lateranense sub Leone X. an aliquid de Conservatoribus disposuerint. *art. 4. n. 12.*

F

FABRICA.

Quandonam dicatur Fabrica totaliter, & fundicus everfa? *art. 22. n. 401.*

FACTUM.

Plus est, factum provocare, quam verbis. *art. 34. n. 177.*

Facta natura sua sunt incerta: nec præsumuntur, nisi probentur. n. 107.

FACULTAS.

Facultas absolvendi a Reservatis, seu Pontificiis, & in Bulla Cœnæ contentis, sive Episcopalis quocumque olim a Papa, & quibuscumque concessa, hodie manet abrogata. *art. 22. n. 219.*

Facultas denunciandi Censuratos. v. *Denuntiatio Excommunicationis*.

Facultas creandi Notarios. v. *Notarius*.

Facultas dandi Conservatorem. v. *Consuetudo, & Conservator*.

Facultas eligendi Conservatorem, ex dispositione Juris communis omnibus competit Religionibus, etiam Militaribus, & Monialibus. *art. 6. n. 1. 2.*

Religiones, etiam Militares, non habentes speciale Privilegium, eligendi Conservatorem; immo, nec communicandi cum Religionibus, dictum Privilegium habentibus, adhuc vigore Juris communis Conservatorem eligere possunt. n. 1.

Nedum de Jure communi, sed etiam de Jure speciali privilegiorum, & eorumdem Communicationis, facultas Conservatorem eligendi omnibus competit Religionibus. n. 4. & 5.

Quænam Religiones speciale privilegium habeant, nominandi Conservatorem? n. 5.

Facultas eligendi Conservatorem cum Jurisdictione, a Jure communi, & speciali privilegiorum concessa; abrogata non est, nec in aliqua parte imminuta a Tridentino; sed potius confirmata, & etiam abrogata, vel imminuta

fuisse a Tridentino, fuit post illud a Sancto Pio VI. & Gregorio XIII. cum amplissima potestate revalidata: sed a Gregorio XV. per Constitut. [Sanctissimus] in aliquo moderata est. n. 6. 7. & 8.

Facultas, Conservatorem eligendi, morte concedentis, etiam re integra, non expirat, sed perpetua est. n. 9.

Cap. Hac Constitutione s. Officium de offic. deleg. in 6. Regularium Conservatores non comprehendit, sed Conservatores dumtaxat privatarum personarum. n. 12.

Facultas instituendi, sive aggregandi Confraternitates & Sodalitias Societatis Jesu. v. *Confraternitas, & Congregatio Soc. Jesu*.

Facultas libera. v. *Actus libera Facultatis*.

Facultas quærendi eleemosynas pro Confraternitatibus. v. *Confraternitas*.

FAMILIARIS, FAMILIA.

Nomine Familiarium in Indultis Pontificiis intelliguntur nedum Famuli, intra septa Monasteriorum inservientes &c. verum etiam, citra servitium intra eadem septa continuo commorantes, Prælati Regularis obedientiæ aliquo modo subjecti. *art. 21. a. n. 474.*

Familiaris Domesticus nuncupatur; cum Familiaris, & Domesticus Synonyma sint. *ibidem*.

Domesticus autem proprie dicitur ille, qui in eadem Domo habitat, & est aliquo modo inferior vel subjectus capiti Familiæ. *ibidem*.

Tridentinum sess. 24. de reform. c. 11. de Servitoribus dumtaxat loquitur, non de Familiaribus Regularium in Universum. n. 475.

Familiaris multiplicem habet significationem, sicut Familia, a qua derivatur. *ibidem*.

Familia nunc gentem, vel cognationem significat; nunc Servos vel Filios; nunc Domesticos, aut Commensales, nunc plures, sub uno convictu degentes, & una Domo &c. *ibidem*.

Tridentinum loco citato utitur particula Et, in sensu disiunctivo, non copulativo: nec comprehendit privilegia Regularium quoad Conservatores pro suis Servitoribus, & Familiaribus: & etiam illa comprehenderet, a Pontificibus post ipsum derogatur. n. 477. & 478.

FAMILIARIS, SEU FAMULUS, & SERVUS.

Regularium Conservator, attento Jure novo, & novissimo, tueretur Servitores, seu Familiares eorumdem, modo copulativim habeant requisita Tridentini sess. 24. de reform. c. 11. art. 19. n. 10.

Quinam dicantur Regularium Familiares, seu Servitores? n. 16.

Familiares, seu Servitores Regularium, ad effectum gaudendi privilegiis Summorum Pontificum, Servitoribus, & Familiaribus Monasteriorum concessis, debent toti Communitati inservire; non peculiaribus Religionibus, nisi ad id a Prælatibus Regularibus, & non ex libito particularium Religiosorum, sint designati. n. 17.

Regularium Conservator ad causas etiam Familiarium eorumdem extenditur; atque adeo ad lites decidendas super bonis ipsorum. *art. 21. n. 85.*

Regularium Famuli habentes requisita Tridentini sess. 24. de reform. c. 11. nequeunt ab Episcopis excommunicari, aut interdici. *art. 21. n. 441.*

Possunt a Regularibus, etiam ab Episcopo non approbatis, sed a solo Regulari Prælato, Absolutionem Sacramentalem etiam a Reservatis Episcopalibus obtinere. n. 442. & 446.

Tridentinum sess. 23. de reform. c. 15. requirit ad Confessiones Sæcularium excipiendas Approbatio-

bationem Episcopi in Confessario Regulari, loquitur de Sæcularibus extraneis, non de famulis: aut de illis famulis, qui omnia requisita non habent; dicunturque Familiæ largæ, ad differentiam illorum, qui habent omnia requisita, dicunturque Familiæ strictæ. *n. 443. & 444.*

Constitutio Urbani VIII. [Cum sicut accepimus] eodem modo intelligenda est, quo *Tridentinum. n. 445. & 447.*

Possunt laudati Famuli, Eucharistiam in Paschate ad faciendum satis Præcepto, sine Episcopi, vel Parochi licentia, a Regularibus in suis Ecclesiis accipere; etiamsi famuli sint conjugati, & nocte dormiant extra Conventum. *n. 448. & 449.*

Possunt etiam Eucharistiam per modum Viatici intra Regularium claustra ægrotantes, ac Unionem Extremam, sicut & intra claustra decedentes Sepulturam a Regularibus in propriis eorumdem Ecclesiis habere, sine Parochi, vel Episcopi licentia. *n. 451. v. Servus, Injuria, Procurator.*

FATALIA. *v. Appellatio.*

FAVOR.

Constitutio requirens certas qualitates in Judicibus, tendit in favorem Apostolicæ Sedis, ne in talibus Judicibus vilipendatur. *art. 1. n. 84.*

Favor Apostolicæ Sedis non privatus, sed publicus est. *ibidem.*

Ratione periculi peccati, adeoque favore animæ, potest Ordinarius in causa delegati se aliquo modo intromittere. *art. 30. n. 16.*

Favore Animæ, ad vitandum peccatum, immo, & ipsum peccati periculum, ac scandalum, optime recedi potest a Regulis Juris. *n. 17.*

FENESTRA.

Regularium Conservator impedit jam erectis Ædificiis prope Monasterium novam Fenestrarum aperitionem, ne Monachi vel Monachæ inde videantur, & molestantur. *art. 21. n. 46.*

FESTA, EORUMQUE OBSERVATIO.

Regulares tenentur, servare Festa, vel ab Episcopo præcepta: & in omnibus, ut operibus Servilibus pro necessitate Monasteriorum vacent, petere debent dispensationem ab Episcopo. *art. 22. n. 188.*

Quomodo intelligatur *Tridentini* Decretum *sess. 25. c. 12. de Regularibus* quoad cultum Fæstorum. *n. 184.*

FEUDUM. *v. Causa Feudalis.*

FIDEJUSSOR.

v. Recusatio, Judex, Appellatio.

FIDES.

Non est Fides adhibenda Judici delegato, etiamsi vir excelsus, & Illustris sit, asserenti, se delegationis mandatum habere, nisi illud præsentet. *art. 26. n. 27.*

BONA FIDES, INADVERTENTIA, INCONSIDERATIO, OBLIVIO &c.

Bona Fides, Inadvertentia &c. cum consistant in mente, solo testimonio ignorantis, idest Juramento, probari queunt. *art. 21. n. 380.*

FIDEI CAUSÆ.

Causas Fidei, sine expressa concessione, nequit Conservator cognoscere, etsi habeat ex privilegio, vel Rescripto, quod possit de causis criminalibus cognoscere. *art. 21. n. 5.*

Generalis commissio, facta Legato per Papam, non extenditur ad causas Fidei. *ibidem.*

FILIUS.

Religiosi in Jure inter filios respectu suorum

Monasteriorum computantur. *art. 21. n. 130.*

Filiis debentur alimenta, proprio statui congruentia. *ibidem.*

FINIS.

Finis institutionis Conservatorum Regularium quinam fuerit? *art. 4. n. 5.6. & 7.*

Causa Finalis restringit, vel ampliat Constitutiones ad limites suos. *art. 17. n. 11.*

FISCUS.

v. Actio, Agere in Judicio, Conservator, Appellatio.

FEMINA TURPIS.

Possunt Regulares, expellere feminas turpes a Domo Monasteriis contigua, vel Ecclesiis. *art. 21. n. 335.*

FORMA, FORMULA.

Forma commonendi Episcopum de punitione jam facta Religiosi delinquentis, a Superiore Regulari ipsum Episcopo mittenda. *art. 22. n. 171.*

Forma a Clemente VIII. præscripta pro Confraternitatibus erigendis. *v. Confraternitas.*

Et a P. Claudio Aquaviva pro Sodalitatibus Soc. Jesu. *v. Congregatio Societatis Jesu.*

Formulæ deputandi Conservatorem. *art. 17. n. 14. 15. & 16.*

FORUM.

In foro pœnitentialem creditur homini pro se, & contra se: in Judiciali vero creditur homini dumtaxat contra se, non etiam pro se. *art. 22. n. 447.*

Jurisdicctio Prælati Regularis erga Subditum suum pro foro interno, durat etiam pro tempore, quo ille non est amplius subditus. *art. 21. n. 327.*

In foro pœnitentialem tantum habetur respectus ad tempus sententiæ; in aliis vero foris etiam ad tempus commissi delicti. *n. 328.*

S. FRANCISCUS ASSISIENSIS.

Innocentius III. in somnis videre sibi visus est, Lateranensem Basilicam, quæ tunc erat Sedes Pontificum, collabentem, humeris supportis, a S. Francisco Assisinate sub specie cujusdam pauperis sustulit. *art. 22. n. 496.*

S. FRANCISCUS DE PAULA.

S. Franciscus de Paula illud unice in sua Regula præcepit sub Mortali, ut de omnibus necessariis Superiores pro salute celerius restauranda providerent infirmis. Et interrogatus, quid foret agendum, cum in pauperrimo aliquo Conventu non posset infirmis de necessariis provideri? vendendas esse eo casu (respondit) Campanas, & Calices, & infirmo succurrendum. *art. 21. n. 184.*

FRATRES MINORES. *v. Monasterium.*

FRAUS.

Fraus, & dolus nemini debent suffragari. *art. 22. n. 48.*

FRIDERICUS IMPERATOR. *v. Clericus.*

FUNDATIO, INSTITUTIO.

Nequit Episcopus in Visitatione Hospitalis se intromittere, si in ejus fundatione sit cautum, quod non possit Ordinarius illud visitare. *art. 22. n. 311.*

Nequit Episcopus, Confraternitates Laicorum visitare, quibus ex dispositione Fundatoris visitatio est exclusa, nisi quoad ea, quæ decetiam, & ornamentum concernunt divini Cultus. *n. 241.*

Administratores piorum locorum tenentur, Ordinario ratione administrationis dare, donec coram eodem dictum fuerit de institutione, in qua secus expresse cautum sit. *n. 311.*

FURIO.

FURIOSUS *v. Testis.*
FURNUM.

Nequeunt Oppidorum Barones, seu Communitates, & Universitates Laicorum, citra Libertatis, & Immunitatis Ecclesiasticæ præjudicium, novum furnum aperire, in quo solo omnium, etiam Ecclesiasticorum, panis coquatur, & non alibi: etiam si tale Jus habeant Barones, seu Communitates ab immemorabili; & ex concordia, cum iisdem Ecclesiasticis inita. *art. 21. num. 270.*

Quod pluries Sacra Immunitatis Congregatio prohibuit. *n. 271.*

G

GABELLA, IMPOSITIO, TRIBUTUM, &c.

Bona Novitiorum, quamvis non sint Bona Religionis, adhuc tamen gaudent exemptione a Gabellis. *art. 21. n. 87.*

Regulares in venditione suorum librorum, propriis eorumdem sumptibus impressorum, vel Typographorum, sed a Typographis ipsis donatorum, sunt a gabellis immunes. *n. 232., & 233.*

Magistratus Sæcularis, ejusque Gabellarii, Exactores &c. nequeunt exigere gabellas, Impositiones, Contributiones, Tributa &c. ex bonis Novitiorum, qui nec Clericali Tonsura sunt initiati. *n. 226. & 227.*

Regularium Conservator tætur Religiosis utriusque sexus, eorumque Monasteriis &c. Membris, dependentiis, Terris, possessionibus, &c. Laboratoribus, Colonis, Affictuariis &c., Immunitatem ab omnibus exactionibus, datii, gabellis &c. *n. 228.*

Etiam si per abusum, seu alterius privilegium, vel negligentiam, etiam per longissimum tempus præfata Immunitas taliter observata non fuisset. *num. 229.*

Non potest Magistratus Sæcularis, propria auctoritate exigere gabellas ab Ecclesiasticis, animo restituendi eos in fine anni, aut aliquo alio tempore. *n. 237.*

Coloni, seu Affictatores prædiorum Regularium, sunt Immunes a gabellis, tributis, Collectis &c. *n. 238. & 239.*

Vix contingere potest, quod Coloni graventur gabellis, quin indirecte graventur etiam Domini. *ibidem.*

Coloni Regularium tenentur, solvere gabellam ex fructibus Collectis, si eosdem deferant de loco ad locum, aut illos alienent. *n. 240.*

Non tenentur tamen præfati Coloni, solvere gabellam fructuum, dum adhuc pendent ab arboribus; aut nondum sunt efformati, sed dumtaxat sunt in flore. *n. 241.*

Immo neque dictam Gabellam solvere, tenentur Emptores prædiorum fructuum, adhuc ex arboribus prædiorum Regularium pendentium; ut in facti contingentia fuit decisum *Panormi. ibidem.*

Regularium Conservator tætur iisdem Immunitatem a tributis, exactionibus, aliisque gravaminibus, non obstante consuetudine in oppositum, etiam immemorabili. *n. 234.*

Præfata Immunitas Regularibus competit Jure Divino, vel saltem Jure positivo humano. *ibidem.*

In iis, quæ sunt Juris divini, consuetudo nullam habet vim: quemadmodum in proposito, si Immunitas Regularium sit de Jure humano. *n.*

239. *v. Immunitas Ecclesiastica, Statuta, Necessitas, Consuetudo.*

GALLIA *v. Appellatio.*

GENERALIS RELIGIONIS *v. Prælati Regularis, Brachium Sæculare, Indulgentiæ Conservatoribus concessæ, Ecclesia Parochialis.*

GENERALIS SOC. JESU *v. Congregatio, sive Sodalitas Soc. Jesu.*

GENUS.

Generi per speciem derogatur. *art. 1. n. 74.*

Ubi genus, & species in unius persona concurrunt, Genus per speciem restringitur ad illam. *art. 38. n. 43.*

GERENTOZOMIUM.

Gerentozomium, est Hospitale, in quo Senes pauperes, & infirmi curantur. *art. 22. n. 299.*

GRADUATUS.

Nomine Religiosorum graduatorum non veniunt Lectores, Magistri, Regentes &c., sed illi, qui dignitatem habent, ut Generales, Provinciales, Visitatores &c. *art. 22. n. 386.*

GRANGIA.

Regularium Conservator procedit adversus Extractores Reorum a Grangiis eorumdem, ubi pro Missis celebrandis privatim extat Oratorium: sive a domibus rusticis, seu Villis, in quibus Religiosi ad aliquod tempus, recreationis causa, commorantur: sive ab Hospitiis eorumdem, in quibus ordinarie Religiosi non degunt, sed solum ad ea divertunt, quando itinerantur: sive demum ab iis Hospitiis, in quibus permanenter habitant aliqui Religiosi, suntque parvæ domus Religiosorum, & quasi membra Monasterii, ac sub ejusdem Prælati gubernatione; cum privilegio fruuntur Asyli. *art. 19. n. 28.*

Grangiarum appellatione veniunt domus rusticæ, seu villæ cum Capella, in quibus Religiosi, recreationis causa, non permanenter, sed ad aliquod tempus commorantur. *n. 29.*

Hujusmodi Grangiarum, seu domus rusticæ seu Villæ cum Capella immunitate fruuntur Asyli. Idque probatur. *n. 29, 30., & 31.*

Grangiarum nomine venit etiam Hospitium, in quo ordinarie Religiosi non habitant, sed solum ad ipsum divertunt, quando iter faciunt. Ipsumque privilegio gaudet Immunitatis Asyli. *n. 32.*

Grangiarum nomine tandem intelliguntur Hospitia, seu parvæ domus Religiosorum, quæ sunt quasi membra Monasterii, in quibus aliquot Religiosi degunt permanenter, ac sub ejusdem Superioris Monasterii gubernatione; ipsaque Immunitate fruuntur. *num. 33.*

Præfatas Grangias, seu domos rusticas, Villas, & Hospitia cum Capella gaudere privilegio Immunitatis Asyli, multipliciter confirmatur. *an. 34. usque ad 39. inclusive.*

In laudatis Grangiis, seu Villis &c. cum Capella, si Societatis Jesu sint, lucrari potest singulis mensibus Jubilæum Communionis Generalis, a Paulo V. Societati concessum. *ibidem.*

Sacella, seu Capellæ, & Oratoria Prædiorum sunt auctoritate Pontificis fundata, & Religioniibus ab ipso concessa. *n. 34.*

Et Atriis Ecclesiarum comparantur ab Eugenio IV. *n. 35.*

Sacella, seu Capellæ, & Oratoria Prædiorum, non secus, ac Prædia ipsa, sunt pars Monasterii. *n. 35. & 36.*

Prædium, seu Grangia est Membrum, suppositum Monasterio, in quo extat Oratorium ad celebrandum. *n. 36.*

Præ-

Prædia Regularium, cum sint quid accessorium, utpote utile, connexum, & necessarium Monasterio, illius naturam, & privilegia sequuntur. *num. 38.*

Ecclesia Monasterii in Civitate est veluti caput omnium Sacellorum, Capellarum, & Oratoriorum, tam intra Monasterium, quam extra in suis Prædiis existentium; Quamobrem Indulta, & Gratia, illi concessæ, his etiam conceduntur. *n. 39.*

Grangia, seu Hospitia Religiosorum cum Capella sunt locus sacer; quemadmodum quivis alius locus Religiosus, & Ecclesiasticus: ac Monasterio æquipollent, quia Monasterium dicitur Monachorum statio. *n. 40.*

Jura consensum Episcopi requirunt in fundatione Monasterii; cujus nomine non venit Hospitium. *num. 41.*

Abolutio ab Excommunicatione, incurta propter violentam extractionem Reorum a Grangiis Regularium. *v. Abolutio a Censuris, & peccatis. v. Extractor.*

Possunt a Regularibus Sacro Viatico, & Extrema Unctione muniri, & dein tumulari in privatis Capellis Prædiorum, seu Grangiarum eorumdem Regularium Sæculares illi, qui in prædictis Prædiis, seu Grangiis morbo lethali corripuntur, & decedunt, nulla Episcopi, vel Parochi facultate expetita. *art. 21. n. 463. v. Hospitium.*

GRATIA.

Quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. *art. 21. n. 100.*

Gratiæ, generaliter, non ad beneplacitum concessæ, reales, non personales, neque re integra, per mortem concedentis expirant, aut suspenduntur. *art. 39. n. 10.*

Licet gratia Principis nondum facta, sed facienda, re integra per obitum Concedentis extinguatur; non extinguitur tamen gratia jam facta, & perfecte concessa; seu de cetero dicta gratia facta habeat Jurisdictionem sive concessa sit solo verbo. *art. 6. n. 11.*

Gratiæ Regularium Conservatoribus indultæ quænam sint? *Art. 17. a n. 2.*

GRAVAMEN.

Gravamen per sententiam definitivam irreparabile exemplificatur. *art. 34. n. 14.*

A gravamine notorio, & manifesto potest appellari, quantumvis causa cum clausula [Appellatione remota] fuerit commissa. *n. 93. v. Appellatio.*

H

HABILIS *v. Error communis.*

HABITUS.

Non potest Episcopus, Regulares astringere, ad concionandum cum certo habitu. *art. 22. n. 149.*

Neque præscribere quod Confessiones excipiant in habitu Choralis. *Art. 22. n. 92.*

HÆRES *v. Successor.*

HÆRESIS CAUSU, ET SUSPECTI.

Hæresis causæ, aliorumque id genus Criminum, ad Tribunale Sanctæ Inquisitionis pertinentium, a Regularibus exemptis commissorum in locis, ubi Tribunal Sanctæ Inquisitionis non habetur, pertinent ad Episcopum. *art. 22. n. 163.*

Principes, vel Judices, qui contra Jura Canonica, & Civilia trahunt Ecclesiasticos ad sua Tri-

bunalia, sicut & Ecclesiastici ipsi, sponte ad Principem laicum recurrentes, sunt de Hæresi Luterana suspecti; & potest contra eos Officium Sanctæ Inquisitionis procedere. *art. 7. a n. 13.*

Conculcans Imaginem, est vehementer suspectus de Hæresi Luterana, quæ asserit, Imagines non esse colendas. *n. 15.*

Hæresis causæ, aut ad Hæresim pertinentes, quantumvis Criminales sint, a locorum Ordinariis, Dominisque Inquisitoribus, privative quoad alios, cognoscuntur. *art. 21. n. 5.*

HURETICUS *v. Testis.*

HISPANIA.

Consuetudo, vicens in Hispania, quod Prælati Regulares ad invicem munus Conservatoris exercent, non est rationabilis. *art. 9. n. 10.*

Hispania olim Mahometanis, & Mauris tradita fuit, non quia unquam vacillavit in fide; sed in Jurisdictione a Sancta Sede Apostolica defecerat. *art. 21. n. 286.*

HOSPES.

Possunt Regulares, absque licentia Episcopi, vel Parochi, Hospitiis Sæcularibus, intra Monasterium degentibus, Eucharistiam in Paschate, ad faciendum satis præcepto, & per modum Viatici cum Extrema Unctione iisdem, intra septa graviter ægrotantibus, sicut & decedentibus Sepulturam in propriis Ecclesiis, conferre. *art. 21. a num. 48.*

Laico Hospiti, intra Monasterium graviter ægrotanti, nequit ultima Sacramenta Parochus conferre. *n. 487. & 488.*

Regulares ex Can. 1. 16. Q. 1., & ex variis Pontificum Privilegiis, Jus habent, sepeliendi in propriis Sepulturis Laicos Hospites apud se decedentes. *n. 491., & 492.*

HOSPITALIA REGULARIUM, HOSPITALARII REGULARES.

Regulares hospitalarii, quorum videlicet Ordines super hospitalitate fundati sunt; aut saltem Hospitalia habent, subjiciuntur Episcopo quoad ipsorum Hospitalium administrationem, & curam. *num. 298.*

Hospitalia autem hujusmodi vel sunt Xenodochia, vel Nosocomia, vel Brephotrophia, vel Ptocotrophia, vel Orphanotrophia, vel Gerentozomia, vel Leprosoria, vel alia. *n. 299.*

In recensitis Hospitalibus quænam admittantur personæ. *ibid.*

Regulares Hospitalarii sunt Cruciferi, Fratres S. Antonii Viennensis, S. Spiritus in Saxia, S. Joannis de Deo, S. Lazari, Monachi Cistercienses, Militares S. Joannis Hierosolymitani, Fratres Ordinis Sanctissimæ Trinitatis, Fratres Prædicatores &c. *n. 300.*

Et enumerati Regulares Hospitalarii quibus personis in suis Hospitalibus operam dent. *ib.*

Subjectio Regularium Hospitaliariorum Episcopo quamvis sit quoad eorumdem Hospitalium administrationem, & curam; non tamen quoad Regularem disciplinam, nec quoad alia. *n. 301.*

Regulares Hospitalarii quoad Regularem disciplinam, & quoad alia, non secus, ac ceteri Regulares, exempti sunt a Jurisdictione Episcopi, suis Religiosis, Prælati, & Apostolicæ Sedi immediate subjecti. *ibidem.*

Quoad Hospitalium administrationem, & curam qualis, & quanta sit subjectio Regularium Hospitaliariorum Episcopo, præscribitur in *Clem. Quia contingit de Relig. domib., & in Trident. Sess. 7. de refor. C. 15. Sess. 22. de refor. C. 8. & Sess. 25. item de refor. C. 8. a n. 302.*

Quæ

Quid in prædicta *Clem. & Trident.* præscribitur in particulari? *ibidem.*

Privilegium Martini V. eximens inter alia a jurisdictione Episcoporum Hospitalia Fratrum S. Dominici, quantum ad hæc manet hodie per dictam *Clem. & Tridentinum* derogatum. n. 305.

Qualis, ac quanta sit subjectio Regularium Hospitaliariorum Episcopo quoad eorundem Hospitalium administrationem, & veram, præscribitur etiam in compluribus, Sacræ Congregationis Decretis. Et quid in iisdem specialiter præscriptum sit. n. 310.

Regulares Hospitalarii nihil Ordinariis visitantibus solvere tenentur, nec pro rationibus exigendis quidquam eis dare. n. 310.

Hospitalia omnia, & pia loca, etiam si privata sint Laicorum, potest Episcopus visitare, corrigere, & reformare in casibus, a Jure concessis, scilicet ob negligentiam, vel dilapidationem bonorum; utque Testatoris servetur voluntas. Et etiam in casibus, a Jure non expressis, tam in ipso actu Visitationis, quam extra. n. 311.

Episcopus jus habet, exigendirationes ab Administratoribus Hospitalium, una tamen cum illis Judicibus, Patronis, & Deputatis, quibus ex consuetudine, privilegio, vel institutione, aliqua, ratio reddenda est. *ibidem.*

Administratores Hospitalium, aliorumque piorum Locorum, tenentur Ordinario rationem administrationis dare, donec coram eodem dictum fuerit de Institutione, in qua secus expresse cautum sit. *ibidem.*

Si in Hospitalis Fundatione sit dictum, quod Ordinarius non possit se in ejus visitatione intrromittere, non potest illud visitare. *ibidem.*

Ut visitare non potest Hospitalia sub immediata protectione Regum, sine horum licentia. *ibidem.*

Et Hospitale aliquod visitare volenti, si opponatur exceptio, quod sub immediata protectione Regum existat; non ad Sæcularem Judicem, sed ad ipsum Episcopum talis exceptionis cognitio, & definitio pertinet. *ibidem.*

Nomine Hospitalium, sub immediata Regum protectione existentium, non comprehenduntur, nisi ea, quæ expresse sub immediata Regum protectione inveniuntur. *ibidem.*

In absolvendo, vel condemnando Administratores Piorum Locorum, etiam exemptorum, unicum votum habet Ordinarius, sicut ceteri Deputati: illudque debet numerari cum aliis, ita ut Major pars votorum absolvat, vel condemnet. n. 212.

Administratores Piorum Locorum, si videntes se confictos ad reddendam rationem suæ administrationis, appellent; licet admittatur appellatio, non propterea impeditur, aut suspenditur executio. n. 312.

An Regulares Hospitalarii Sacerdotes pro audiendis Confessionibus eorum, qui in suis Hospitalibus recipiuntur, cujusmodi sunt Ægroti, Peregrini, &c. indigeant approbatione Ordinarii loci, controversum est. Sententia tamen affirmativa videtur ab Urbano VIII. definita 18. Aprilis 1628. in Constit. [Circumspecta]. num. 313. 314. 315.

HOSPITALIA S. JOANNIS DEI.

v. *Conventus parvi.*

HOSPITIUM.

Jura consensus Episcopi requirunt in fundatione Monasterii, cujus nomine non venit Hospitalium. art. 19. n. 41.

Ad erigenda nova Regularium Hospitia, opus non est Diocesani licentia. art. 22. n. 389.

Immo nec aliorum Religiosorum consensus. *ibidem.*

Nomine Monasterii in Jure non veniunt Hospitia. n. 390.

Regulares erigere queunt præfata Hospitia, modo illa publicam Ecclesiam non habeant, eleemosynas non querant, Missas non recipiant &c. n. 391.

An pro constructione, vel ampliatione Hospitalii cogi possint vicini, ad vendendas suas Domos &c. n. 397.

Hospitium dicitur Locus Religiosus, & Ecclesiasticus, ac æquipollet Monasterio. *ibidem.* & art. 19. n. 40.

Pro quovis Loco pio cogitur quis vendere. art. 22. n. 398. v. *Grangia.*

Hospitium Militum. v. *Ecclesiastici, & Milites.*

HYMNI.

Regulares utriusque sexus, non recitantes Hymnos, jussu Urbani VIII. correctos, possunt ab Ordinario puniri. art. 22. n. 442.

I

IDENTITAS RATIONIS.

v. *Extensio de casu ad casum.*

JESUITA.

Privilegium exemptionis decimarum, Jesuitis concessum, insigne est, & absque nota incommunicabilitatis restrictiva. art. 21. n. 293.

Jesuita, etiam Parochus, in Confessionibus Sæcularium excipiendis non tenetur, Superpelliceum adhibere. art. 22. n. 77.

Scholaris Jesuita, habens bona extra Diocesim. v. *Locus Scholaris Jesuita, & Societas Jesu.*

IGNORANTIA.

Quid, & quotuplex sit ignorantia? art. 31. n. 4. & 5.

Ubi Lex aliquid fieri prohibeat, si fiat, non præsumitur ignorantia, sed scientia. n. 7.

ILLATIO.

A diversis non tenet illatio, præsertim in materia odiosa. art. 22. n. 43.

Ex hoc, quod, durante quinquennio, Conservator amoveri non possit, non recte inferitur, quod, quinquennio elapso, de se Conservatoris Officium extingatur. art. 13. n. 41.

Ex eo, quod eligi valeat in Conservatorem, existens in Diocesi Monasterii Conservandi, a qua si contingat abesse, possit in illa per Substitutum suam Jurisdictionem exercere, non bene deducitur, quod eligi valeat, existens in aliena Diocesi ab illa Monasterii conservandi, in qua possit per substitutum Monasteriorum conservare. art. 14. n. 3.

ILLEGITIMUS. v. *Notarius.*

IMAGO.

Conculcans Imaginem, est de Hæresi Luterana suspectus, quæ asserit: Imagines non esse colendas. art. 7. n. 15.

Regulares pingentes, aut sculpsentes, vel pingi, aut sculpi facientes Imagines insolitas Christi, Deiparæ, Angelorum, Apostolorum, aliorumque Sanctorum; aut vestitas habitu, & forma contra vetustum Ecclesiæ usum; vel cum habitu peculiari

liari alicujus Religionis &c. puniri queunt ab Episcopo. *art. 22. n. 443.*
 Imago insolita in proposito est, quæ parit videtur scandalum, non devotionem, & pietatem. *n. 444.*

IMMUNITAS ECCLESIASTICA.

Immunitas Ecclesiastica est de negotiis gravibus, immo gravissimis, ad Clerum Sæcularem æque, ad Regularem pertinentibus. *art. 22. n. 201.*

Subterfugium Magistratum Sæcularium adversus Libertatem, & Immunitatem Ecclesiasticam, damni nimirum publici, & fraudum exemptorum, præcluditur. *art. 21. n. 276.*

Magis sunt contra Libertatem Ecclesiasticam ea, quæ tollunt beneficium Juris communis, quam quæ privilegium auferunt. *n. 278.*

Quamvis nonnullæ ex Legibus Civilibus videantur Immunitati contrariæ; aliæ tamen pro Immunitate manifeste disponunt. *n. 280.*

In materia Immunitatis Ecclesiasticæ dispositio Canonica, non Civilis attendenda est; immo hæc omnino nulla, & irrita censenda. *ibidem.*

Consuetudo, etiam immemorialis, adversus Immunitatem, etiam quoad bona propria Clericorum, vocatur corruptela: & singulis annis annullatur in Bulla Cœnæ Domini. *n. 281.*

Omnia, & singula privilegia, Immunitati contraria, etiam Imperatoribus, ac Regibus concessa, jam sunt revocata, & singulis annis revocantur in Bulla Cœnæ.

Violatores Immunitatis Ecclesiasticæ, nedum excommunicationem incurrunt, sed alias quoque pœnas subeunt in hac vita, quas Deus illis infligere solet, ut docet experientia. *n. 285.*

Hispania olim Mahometanis, & Mauris tradita fuit, non quia unquam vacillavit in Fide; sed in jurisdictione a Sancta Sede Apostolica deferat. *n. 286.*

Monitum pro Consiliariis Principum in favore Immunitatis. *n. 287. v. Statuta, Necessitas, Gabella, Taberna, Malendinum, Furnum, Princeps Laicus &c.*

IMMUNITAS ASYLI.

Monasterium, recessus inchoatum, & nondum ad habitationem Regularium aptum, privilegio gaudet Immunitatis Asyli. *art. 19. n. 27.*

Monasterium hoc æquiparatur Ecclesiæ, quæ solum fabricari cœpta, & nondum terminata, privilegio fruuntur Immunitatis. *ibidem.*

Privilegium Immunitatis Asyli immediate competit Monasterio materiali; quod non desinit, esse tale, quantumvis nullus ibi Religiosus inhabitet. *ibidem.*

Grangie Regularium, seu Domus Rusticæ, Villæ, & Hospitia eorundem, ubi pro Missis celebrandis privatim extat Oratorium, Immunitate fruuntur Asyli. *a n. 21. v. Grangia, Extrador.*

IMMUNITAS A GABELLIS, EXACTIONIBUS, TRIBUTIS, &c. *v. Gabella, Tributum &c.*

IMPEDIMENTUM, IMPEDIENS, IMPEDIRE,

Impedimentum, proveniens ex culpa partis adversæ, est legitima causa, ut aliquid fiat eo modo, quo fieri potest. *art. 14. n. 5.*

Non incurrunt Censurarum pœnas, qui cum possint, & debeant impositionem onerum, Ecclesiasticis faciendam prohibere, & impedire, illam tamen non prohibent nec impediunt. *art. 21. n. 264. v. Fenestra.*

In dubio impedimenti, matrimonium dirimentis, quod nequit Episcopus dispensare, non solus Episcopus declarat Dubium, & ponit, vel tollit, ac negat impedimentum, sed quivis etiam vir prudens. *art. 22. n. 37.*

Regulares, qui Episcopum in exercitio suæ Jurisdictionis impediunt, possunt ab illo coerceri, & puniri. *n. 266.*

Conservator, si quos paratos videat, ad injuriandum Religiosis, potest illos etiam per Censuras impedire. *art. 26. n. 2.*

Regularium Conservator a nemine, qui non sit Pontifex Maximus, impediri, vel molestari potest, quominus exequatur munus suum. *art. 30. n. 1.*

Conservatorem impediens, vel molestans, ipso facto censuram incurrat, ac ut censuratus potest ab illo declarari. *ibidem.*

Ne quidem a Legato Nato, vel de Latere potest in suo munere Conservator impediri, vel molestari. *n. 2.*

Neque a Delegato Apostolico; ab alio Conservatore, seu ejusdem Ordinis Monasterii: sive diversi Ordinis; ab Ordinario loci, vel a Magistratu Sæculari potest in sua Jurisdictione impediri, vel molestari. *n. 5. 8. 13. & 18.*

Ubi duo Conservatores, vel Conservator cum Delegato, essent in solidum deputati, tunc si unus prævenisset alium, qui nihilominus cum eo, vel sine eo procedere vellet, posset præveniens inhibere prævento. *n. 10.*

Secus tamen, si præventus procedere vellet, eo quia foret impeditus præveniens; vel nollet, aut malitiose recusaret; vel ex aliquo justo titulo præventus esset præferendus. *num. 10. & 11.*

Impediens, vel molestans Conservatorem in suo munere, si fuerit Legatus, Delegatus Apostolicus, Conservator, Episcopus, aliave persona Ecclesiastica, excommunicationem, sive suspensionem a Divinis incurrat ipso facto. *n. 20.*

Si vero fuerit Magistratus Sæcularis, aliave persona Laica, excommunicationem incurrat lata sententiæ. *ibidem.*

Regularium Conservator adversus impediens, aut molestans executionem sui muneris, si Laici sint, procedere potest, declarando illos in excommunicationem incurfos: & in excommunicationem, vel suspensionem, si personæ Ecclesiasticæ sint. *n. 27.*

Servanda est modestia, & reverentia, debita Pontificali Dignitati, quoties adversus Episcopos, eorumve Superiores; impediens, vel molestans, procedendum erit. *n. 28.*

IMPEDIMENTUM DIRIMENS MATRIMONIUM.
v. Testis.

IMPERATOR. *v. Refusatio.*

IMPERITIA, IMPERITUS. *v. Assessor, Appellatio.*

IMPOSSIBILE.

Impossibile nulla est dispositio. *artic. 31. univ. 207.*

Nemo videtur, manum imponere ad sibi illicita, & impossibilia. *ibid.*

IM-

IMPUBES, IMPUBERTAS.

Puellaris ætas, seu pueritia, five impubertas a septimo ætatis anno extenditur usque ad decimumquartum in masculis, & ad duodecimum in feminis. *art. 10. n. 19.* Unde

Masculus ante decimumquartum annum completum, & femina ante duodecimum annum completum dicuntur impuberes. *ibid.*

Impuberes, si morte Patris, vel emancipatione desierint esse sub patria potestate, dicuntur pupilli: si patre, & matre careant, dicuntur Orphani. *ibid.*

IN.

Particula *In* est privativa. *art. 1. n. 54.*

INADVERTENTIA. *v. Bona fides, &*

Juramentum.

INCEPTUM.

Negotia jam cœpta, & a Conservatore infra quinquennium non terminata, potest Conservator, qui succedit, terminare. *art. 40. n. 8.*

Ubi semel Judicium cœptum est, ibi finem debet habere. *art. 21. n. 550.*

INCLUSIO.

Inclusio unius est exclusio alterius in dispositionibus, & Privilegiis, seu facultate aliquid faciendi. *art. 21. n. 24.*

INCESTUOSUS. *v. Testis.*

INCONSIDERATIO. *v. Bona fides, &*

Juramentum.

INDULGENTIÆ.

Non possunt Regulares, novas Indulgentias, iisdem a Summis Pontificibus concessas, sine Episcopi licentia, publicare; possunt tamen antiquas, sine tali licentia, evulgare. *art. 22. n. 190.*

Indulgentiæ, & Gratiz, Confraternitatibus concessæ. *v. Confraternitas.*

Indulgentiæ Conservatoribus Regularium concessæ quænam sint? *art. 17. n. 2.*

INDUSTRIA PERSONÆ.

Ubi electa est Industria personæ, fieri subdelegatio non potest, nisi de consensu partium. *art. 35. num. 3.*

INFAMIS. *v. Testis.*

INFANTIA.

Infantia durat a Nativitate usque ad 7. ætatis annum inclusive. *art. 10. n. 19.*

INFERIOR, MINOR.

Ubi Superior manus apposuit, inferior seingere, minime valet. *art. 16. n. 10.*

Inferior Jus non dicit Superiori. *artic. 28. numer. 20.*

Neque minor potest inhibere majori, neque paripari; sed major dumtaxat. *art. 30. n. 3.*

INFIDELIS. *v. Testis.*

INGRESSUS IN MONASTERIA MONIALIUM, EJUSQUE LICENTIA.

Nequeunt Regulares Prælati, ut Generales, Provinciales, Abbates &c., quibus Monialium Monasteria subiecta sunt, in illa ingredi, nisi ex causa visitationis localis, & semel in anno, ita ut in eo anno, in quo unus Superior visitaverit, alius visitare, non possit. *art. 22. n. 322. & 323.*

Si ex alia urgentissima, & necessaria causa pluries eodem anno ingredi Superiorem Regularem, opus sit; non aliter ingreditur, nisi cum Episcopo, aliove ad id per Episcopum deputato. *numer. 323.*

Nequeunt Confessarii Regulares præfatorum Monasteriorum, etiam Ordinarii, septa eorundem intrare, nisi cum socio, & ad ultima Sacramenta inibi degentibus ministranda, & ad commendatio-

nem animæ, sub pœnis Superioribus, five Confessariis contrafacientibus excommunicationis lætæ sententiæ, privationis officiorum, utriusque vocis, perpetuæ inhabilitatis, &c. *n. 324.*

Nequeunt Superiores Regulares, licentiam ingrediendi præfata Monasteria concedere, sine expressa auctoritate Ordinarii, operariis Sæcularibus, ubi Monasteriorum necessitas postulaverit. *n. 325.*

In præfata licentiæ subscriptione primum locum habere debet Episcopus. *n. 326.*

Episcopus adversus Operarios, ingredientiæ cum sola licentiæ Regularium; sicut & adversus Regulares, talem licentiam concedentes, etiam per censuras, sibi reservatas, procedere potest. *num. 327.*

Ubi viget Consuetudo, ut hujusmodi licentiæ a solo Episcopo petantur, servanda est: non ita tamen, ubi consuetudo est, quod petantur a solis Regularibus. *n. 328.*

INHABILITAS. *v. Error communis.*

INIMICITIA, INIMICUS.

Inimicitia præsumitur, quando quis non alloquitur, & salutatur eum, quem prius alloqui, & salutare solebat. *art. 33. n. 72.*

Ipsa ratio dicitur, quod suspecti, & inimici Judices esse non debent. *n. 44.*

INIMICUS INIMICITIA GRAVI, ET CAPITALI. *v. Testis.*

INIMICUS RECONCILIATUS. *v. Testis.*

INIQUITAS. *v. Appellatio.*

INJURIA, INJURIATORES.

Si injuria, Regularium Servis, & Familiaribus irrogata, in injuriam Regularium ipsorum redundet; illos etiam defendit Conservator ad terminos Juris Communis; secus tamen si non redundet. *art. 1. n. 41. & 43.*

Ecclesiarum Servi uti queunt Conservatoriis, concessis Ecclesiis, si injuria ipsis illata, Ecclesiis irrogari censeatur. *n. 44.*

Injuria est, quidquid non Jure fit. Continentque sub se violationem privilegiorum, culpam, & contumeliam, iniquitatem, & injustitiam. *numer. 54. & 55.*

Injuria fit tribus modis; Re, Verbis, & Litteris. *n. 56.*

Violentia est injuria cum Vi, & impetu Personis, vel rebus irrogata. *n. 57.*

Injuria quintuplex est: Ablativa, Expulsiva, Compulsiva, Turbativa, & Inquietativa. *n. 58.*

Qui utitur Jure suo, nemini facit injuriam. *art. 34. n. 44.*

Appellans non facit injuriam Judici a quo, saltem non tantam, ut injuste gravato impediatur appellatio. *ibid.*

Potest Conservator, eum punire, qui Sanctimonialis, aliove Regularis personæ honestati injuriam fecit, ejus pudorem maculando. *artic. 21. num. 35.*

Injuriæ Verbales, & ipsæmet injuriæ sunt; cum non jure irrogentur. *ibid.*

Injuria in verbis frequentius, quam in factis apprehenditur. *ibid.*

Injuria specialiter dicitur de verbali. *ibid.*

Procedit Conservator adversus injurias scriptas, quæ nimirum, vel per libellos famosos contra Regulares irrogatur: vel per impugnationem Institutorum, & Constitutionum Ordinum Regularium, denunciando Impugnatores in excommunicationem lætæ sententiæ, eamque Papæ reservatam, incurfos: & Libellarios pariter incurfos in excommunicationem lætæ sententiæ. *n. 37.*

Non possunt Regulares, Conservatorem eligere

pro eo , qui ipsis injuriam intulit , ut sic a manibus Brachii Sæcularis liberaretur , quod ipsum injuriatorem rigore volebat punire . n. 39.

Conservator , attento Jure novissimo , procedit adversus molestias , perturbationes , injurias , gravamina , vel damna , Regularibus , eorumque Procuratoribus , Agentibus , Servitoribus , Familiariibus , &c. in Personis , Rebus , & Bonis illatas , aut inferendas . n. 40.

Conservator Regularium est Judex competens illius Sæcularis , qui Conservatorem non habet , sed una simul cum Religioso passus est injuriam ; aut alias rem habet cum illo communem , seu connexionem . n. 41.

Procedit quoque adversus injuriam , quam sibi invicem inferunt duo Religionum diversarum Fratres ; & uterque ad suum Conservatorem recurrit &c. : sed non uterque Conservator in hoc casu , sed ille , qui prior fuit aditus , procedere potest . n. 80.

Si constet , quis primo injurias passus fuerit , hic injuriantem ad proprium Conservatorem trahere debet ; & in dubio eligendi sunt Arbitri . num. 81.

Injuriz appellatione damnum culpa datum interdum significatur . n. 90.

Contumelia , injuria , vis , quæ locis , rebus , & personis religiosis inferitur , est causa misti fori , utpote sacrilegium . art. 21. n. 93.

Actio contra Jus , & quæ alteri damnum infert , est injuria manifesta . n. 91.

INNOCENTIA . v. Appellatio .

INNOCENTIUS III.

In somnis videre sibi visus est Lateranensem Basilicam , quæ tunc erat Sedes Pontificum , collabentem , humeris suppositis a Sancto Francisco Assisinate , sub specie cujusdam pauperis , sussultam fuisse . art. 22. n. 496.

INNOVATA . v. Appellatio .

INNOVATIO CONSTITUTIONIS .

Constitutionis innovatio non plus operatur , quam si Constitutio conderetur de novo . art. 21. num. 31.

Condita autem de novo , Juri peculiari privilegiorum non derogat . *ibid.*

INQUISITIO , INQUIRERE .

Quamvis excommunicationem ipso facto incurrant Judices Sæculares , violenter extrahentes malefactores ab Ecclesia , vel Monasterio Regularium ; illam tamen non incurrunt , volentes inquirere , num dicti Malefactores in Ecclesia , vel Monasterio sint : Adeoque portas Ecclesiz , vel Monasterii violenter infringunt , nolentibus illas Regularibus aperire . art. 19. n. 43.

Non potest laicus Judex extrajudicialiter inquirere de delictis Ecclesiasticorum ; potest tamen generaliter super Crimine incognito ; aut specialiter super aliquo , jam commisso , sed incerto delinquentem . art. 21. n. 167.

Si reperiat in cursu Inquisitionis , delinquentem esse Ecclesiasticum ; melius faciet laicus Judex , si desistat . *ibid.*

Potest tamen inquisitionem prosequi , si etiam laici fuerint socii Criminis ; & ne vexentur laici pro eodem Crimine , si solus Ecclesiasticus inventur deliquisse &c. *ibid.*

SANCTÆ INQUISITIONIS TRIBUNAL .

Causæ Hæresis , aliarumque id genus criminum , ad Tribunal Sanctæ Inquisitionis pertinentium , a Regularibus exemptis commissorum in locis , ubi Tribunal Sanctæ Inquisitionis non habetur , pertinent ad Episcopum . art. 22. n. 162.

INQUISITORES HÆRETICÆ PRÆVITATIS , EORUMQUE MINISTRI .

Tenantur subditi regulares , Inquisitoribus denunciare Superiorem localem , malitiose omittentem legere decreta de observantia , & executione Constitutionum Apostolicarum ad S. Officium pertinentium . art. 21. n. 391.

Inquisitores hæreticæ prævitatatis , eorumque Notarii , & probabiliter etiam Advocati , Consultores , aliqui id genus Sanctæ Inquisitionis Ministri , privilegio gaudent , ne possint ab Apostolicis delegatis , vel subdelegatis , Conservatoribus , ac etiam Executoribus censurari , nec aliis pœnis affici . art. 26. n. 6. & 7.

Possunt Domini Inquisitores procedere adversus Judices Sæculares , trahentes ad sua Tribunalia Personas Ecclesiasticas ; sicut & adversus ipsas Ecclesiasticas personas , sponte ad illos recurrentes , velut de Hæresi Luterana suspectos . art. 7. a n. 13.

Quando in præxim deducenda hæc sententia , prudenti Dominorum Inquisitorum arbitrio est remittendum . n. 18.

INSTITUTIO , ET USUS CONSERVATORUM .

Institutio , & Usus Conservatorum pervetustus est , & ante Constitutionem Innocentii IV. Cap. 1. de offic. deleg. in 6. Nulla tamen de iis Pontificia dispositio seu in Decreto , sive in Decretalibus expressa reperitur . art. 4. n. 8.

Tacita extat in Constitutione Lucii III. cap. Ad hæc de rescript. *ibid.*

In Jure Civili vetustissimus fuit Conservatorum usus , & de illis pluribi expressa mentio facta est ante dic. Cap. 1. de offic. deleg. in 6. n. 9.

In Jure Canonico post dic. Cap. 1. pluribus in locis expressa mentio facta est , ubi nonnulla de Conservatoribus disponuntur . n. 10.

Sextus Decretalium quot de Conservatoribus habeat Canones : & quid de illis disponant ? n. 10.

In Clementinis quid de Conservatoribus decernatur ? n. 11.

Extravagantes , post Clementinas emanatz , usque ad Concilium Lateranense sub Leone X. an aliquid de Conservatoribus disposuerint ? n. 12.

Concilium Lateranense sub Leone X. quid statuerit de Conservatoribus ? n. 13.

A Concilio Lateranensi usque ad Tridentinum Bullæ Pontificæ , circa Conservatores emanatz , privilegii potius , quam Communis Legis vim habent . n. 14.

Concilium Tridentinum quid de Conservatoribus decreverit ? n. 15.

Post Concilium Tridentinum complures Pontificæ litteræ circa Conservatores sunt editæ , quæ vim potius privilegii , quam legis habent naturam . numer. 16.

Exceptis Constitutionibus Gregorii XIII. incip. [Romanum decet Pontificem] pro Mediolanensi Provincia , Gregorii XIV. incip. [Cum alias] , Clementis VIII. , & Gregorii XV. incip. [Sanctissimus] quæ vim Legis sibi vindicant . *ibid.*

Conservatores per Cap. 1. 2. & fin. de offic. deleg. in 6. , aliaque id genus jura non ita inducuntur in usu , ut ii aliquibus concedendi , statuatur : sedposito , quod jam in usu sint , de eorundem electione , qualitatibus , Officio , & potestate per illa disponitur . n. 17.

Verbum *statuimus* non semper est inductivum novi juris : & etiamsi tale foret ; adhuc in dic. cap. 1. de offic. deleg. in 6. dici potest inductivum novi juris quoad hoc , ut constituatur potestas Con-

Conservatoris , quæ licet antea esset in usu ; statutum tamen non erat , ad quid illa extendere-
tur , *numer. 18.*

INSTRUMENTUM.

Executio publici instrumenti , quo se Religiosus obligavit , dum esset laicus ; & nunc solvere non vult , ad Judicem ejusdem Conservatorem pertinet , *art. 21. n. 153.*

Instrumentum electionis Conservatoris . *v. Electio Conservatoris.*

INTEGRA, VEL NON INTEGRA RES.

Tunc res non est integra , & Judex sua jurisdictione dicitur usus , cum saltem fuerit transmissa citatio ; Integra vero est , & Judex nondum est sua jurisdictione usus , cum neque citatio fuerit transmissa . *art. 42. n. 30.*

INTENTIO.

Verba deserviunt intentioni , non intentio verbis . *art. 22. n. 473.*

INTERDICTUM.

Si mandet Episcopus Confraternitati , in Ecclesia Regularium erectæ , sub pœna Interdicti localis , ut ad Processionem accedat , ipsaque non obtineat , non proinde Ecclesia Regularium subicitur Interdicto locali . *art. 22. n. 27.*

Quamvis Regulares teneantur , Interdicta , seu valida , sive nulla servare , quando ea servat Ecclesia Matrix , sub pœna excommunicationis , ipso facto incurrendæ ; vi tamen privilegiorum ea in multis servare , non tenentur . *art. 21. n. 497.*

Possunt Regulares , tempore Interdicti generalis Missam in propriis , vel alienis Ecclesiis celebrare , submissa tamen voce , Januis clausis , non pulsatis Campanis , & exclusis excommunicatis , ac Interdictis . *n. 498. & 500.*

Immo generale Interdictum suspendendo , si iidem Regulares culpabilem causam non dederint Interdicto , aut specialiter Interdicti non fuerint , possunt solemniter Divina celebrare apertis januis , pulsatis Campanis , admissis Interdictis , exclusis tantum excommunicatis , & iis , qui culpabilem causam Interdicto dederunt , in aliquibus solemnitatibus . *n. 499.*

In Festis nimirum Nativitatis Dominicæ , in Hebdomada majori , & Festis Resurrectionis , Pentecostes , Corporis Christi , & per ejus Octavam : Item Conceptionis Beatissimæ Virginis , ejusdemque Nativitatis , Visitationis , & Assumptionis : Nativitatis etiam S. Joannis Baptistæ . *ibid.*

Rursus in Festis Sanctorum suarum Religionum , & aliorum , sub quorum invocationibus Ecclesie Regularium dedicatæ sunt : seu quorum Corpora in eorundem Ecclesiis sunt recondita : & per octavam Omnium harum Festivitatum . *ibid.*

Tandem cum Religiosi religiosam Professionem emittunt , primam Missam celebrant , & in propriis Ecclesiis Religiosos defunctos sepeliunt . *ibid.*

Tempore strictissimi Interdicti possunt Fratres Prædicatores , in suis dumtaxat domibus , quotidie unam Missam in communi legendo audire : seu quilibet ejusdem Ordinis Sacerdos cum duobus , aut tribus Ministris celebrare , januis tamen clausis , & non pulsatis Campanis , & exclusis iis , qui de Ordine suo non fuerint . *n. 501.*

Strictissimum Interdictum est , quod omnes omnino continet effectus , annexos Interdicto : privationem videlicet Sacramentorum , activæ , & passivæ sumptæ , privationem Divinorum Officiorum , tam activam , quam passivam , & privationem Sepulturæ Ecclesiasticæ , activam , & passivam . *ibid.*

Tempore Interdicti generalis , & specialis , sicut & Cessationis a Divinis , possunt Regulares ,

sex Personas Sæculares , seu Mares , sive Feminas , seu semper easdem , sive diversas eligere successive , ad Missam in suis Ecclesiis audiendam , & recipienda Sacramenta : quæ si tunc temporis moriantur , possunt inibi sine solemnitate sepeliri : modo Regulares ipsi , ipsæque personæ Sæculares causam non dederint Interdicto , & Cessationi a Divinis ; aut Interdictum ipsum non fuerit positum , vel confirmatum a Papa . *numer. 502.*

Immo tempore Interdicti , ab Ordinario lati , possunt quindecim Personas simul , hodie has , cras illas admittere de iis , quæ non dederint causam Interdicto . *n. 503.*

Possunt Regulares , tempore cujuslibet Interdicti , & Cessationis a divinis , admittere ad divina Officia , & Ecclesiastica Sacramenta suos Procuratores , & Syndicos ; eorumque uxores , & Filios , famulos omnes , ac Familiars Monasterii , continuos commensales , aliosque expensis ejusdem Monasterii viventes , cum eorum Familia utriusque sexus ; sicut , & Medicum Ordinarium Monasterii , pro solo tamen Interdicti tempore , non etiam Cessationis a Divinis , *numer. 504. 505. & 506.*

Possunt quoque ad eadem admittere quoscumque Familiars , & Servitores cujuscumque alterius Monasterii suæ Religionis ; eosque decedentes sepelire , secreto tamen modo , januis clausis , & non pulsatis Campanis , *n. 507.*

Operarios etiam , Officiales videlicet , & Laborantes in ipsorum locis , sed in die , qua laboraverint ; proprios famulos , aliunde venientes , & mercenarios , in Grangiis , ac Cellariis residentes . *n. 508. & 509.*

Tertiarios quoque , ac Tertiarias cum suis Procuratoribus , & negotiorum gestoribus ; Advocatos Fratrum , & Tertiariarum , sicut , & Monialium , ac Tertiariarum . *n. 510. & 511.*

Possunt Regulares , in locis , ubi degunt , vel eos pro tempore morari contigerit , cujusvis Interdicti tempore , januis clausis , ac excommunicatis , & Interdictis exclusis , Missas submissa voce celebrare ; & Sacramenta nedum recipere , sed etiam aliis ministrare , nisi id ipsis specialiter Interdictum . *n. 512.*

Possunt pariter in suis Ecclesiis sepelire , quotquot in ipsorum morantur obsequiis ; Oblatos in sæculo cum habitu sæculari manentes ; Fratres , & Sorores Tertii Ordinis de Pœnitentia , suorumque , ac illorum Procuratores , & Monialium Sanctæ Claræ , negotiorumque gestores ; nec non Fratrum , Monialium , ac Tertiariarum Advocatos . *numer. 513.*

Laici Privilegium habentes assistendi Divinis Officiis pro tempore Interdicti , eo ipso possunt in loco Sacro sepeliri . *n. 515.*

Possunt ulterius , tempore cujuscumque Interdicti , & Cessationis a Divinis , sepelire Januis clausis , & non pulsatis Campanis , omnes , & Singulos Fratres , Oblatos , Commissos , aut quoscumque Familiars , Officiales , & servos quorumlibet Monasteriorum ; proprium Syndicum , & Procuratorem cum suis Uxoribus , & Filiis . *numer. 516. & 517.*

Non tamen Constatres suarum Confraternitatum . *numer. 518.*

Quæcumque Regulares facere possunt tempore Interdicti generalis , possunt etiam tempore Interdicti specialis . *n. 519.*

Recensita , aliaque id genus privilegia Regularibus pro tempore Interdicti , vel Cessationis a Divinis .

vinis concessa, revocata non sunt a *Tridentino Sess.* 25. C. 22. n. 520.

Possunt Regulares Sacramentum Pœnitentiæ administrare, & recipere tempore Interdicti. n. 521.

Sacramenta Pœnitentiæ quibuscumque Personis Interdictis, etiam sanis, tempore Interdicti conceditur, ob magnam ejus necessitatem: modo persona interdicta non sit etiam excommunicata, aut specialiter interdicta, vel causam culpabilem non dederit Interdicto; & alias nondum sufficientem præstiterit satisfactionem, ne quidem per cautionem Juratoriam, si aliam non potuerit. *num.* 522.

Si persona Interdicta fuerit etiam excommunicata, aut specialiter interdicta &c., ad Sacramentum Pœnitentiæ admitti non debet, nisi in probabili periculo mortis. *ibid.*

Confessarius, Specialiter Interdictus, Sacramentum Pœnitentiæ, quamvis valide, illicite tamen administrat; sed nonnemo etiam validitatem inficiatur. n. 523.

Possunt quoque Regulares tempore Interdicti Eucharistiam per modum Viatici, solita etiam solemnitate in periculo mortis constitutis ministrare. n. 524.

Et ipsimet possunt etiam Regulares Eucharistiam recipere tempore Interdicti, nedum in articulo mortis, verum etiam extra talem articulum, communicando, si velint Communionem Laicam. n. 525.

Possunt pariter Regulares, eodem tempore Unionem extremam sibi invicem ministrare; & propriis Familiaribus, &c. ex privilegiis Summorum Pontificum. n. 526.

Item Sacros Ordines in loco etiam interdicto recipere: in casu tamen necessitatis, seu penuriæ Sacerdotum. n. 527.

Extra casum necessitatis tempore Interdicti Colatio Sacrorum Ordinum neque in Sabbato Sancto permissa est; quamvis solemnitas Paschalis a Missa talis diei exordiat; & in tali solemnitate licita sint Divina Officia. n. 529.

Sacra Ordinatio non venit sub nomine divinum Officiorum. *ibidem.*

Interdictum locale non obstat, quo minus Regulares, taliter interdicti, possint alibi ordinari. *ibidem.*

Possunt eodem tempore Regulares, Sacramentum Confirmationis recipere. n. 530.

Sacramentum Confirmationis tempore Interdicti conferri potest Omnibus, tam adultis, quam parvulis; non secus ac Baptismus, & Catechismus, immo & Matrimonium, sed hoc absque solemnitate. *ibidem.*

Regulares, Specialiter non Interdicti, vel etiam tales, sed cum signis Contritionis defuncti, in Ecclesia sepeliuntur, & quidem solemniter. n. 531. 533. 534. 535.

Tempore Interdicti omnibus Fidelibus generaliter interdicitur Ecclesiastica Sepultura; adeoque etiam Infantibus, & amentibus: Indulgetur tamen Ecclesiasticis, attamen sine pulsatione Campanarum, aliaque Funebri Solemnitate, modo specialiter Interdicti non sint, nec Celebratione divinorum Officiorum Interdictum violaverint. n. 532.

Personæ Ecclesiasticæ non debent in Ecclesia specialiter Interdicta sepeliri, si commode ad aliam Ecclesiam non interdictam deferri valeant. *ibidem.*

Excommunicatus sepelitur in loco Sacro, si

moriens signa Contritionis dederit, fueritque post mortem absolutus. n. 553.

Persona, ab Ingressu Ecclesiæ interdicta, sepelitur in Ecclesia, si moriens dederit signa Contritionis, & fuerit post mortem absoluta. *ibidem.*

Possunt Regulares probabiliter in propriis Ecclesiis personas, etiam sæculares, interdictas sepelire in iis solemnitatibus, in quibus fideles possunt Divinis assistere, quantumvis illæ nullum ad id habeant privilegium. n. 534.

Privilegium, assistendi Divinis Officiis, extenditur ad Sepulturam. *ibidem.*

Si hodie Religiosus moriatur, tumultetur vespere, sequenti mane fiat Officium pro eo, suspenditur Interdictum pro eo vespere, dum sepelitur, & pro mane sequenti, dum fit pro eo Officium. n. 536.

Episcopus compescit exemptos, qui tempore Interdicti, præter casus, exceptos a jure, celebrant, vel celebrari faciunt Divina. *art.* 21. n. 553. v. *Conservator, Censura, Appellatio.*

INTERESSE. v. *Testis.*

INTERSTITIA. v. *Dispensatio.*

INVENTARIUM.

Regulares Creditores, aut Legatarii, pro Confectione Inventarii ab eorumdem Conservatore, non a Judice Laico citandi sunt. *art.* 21. n. 155.

ITINERANTES.

Regulares iter facientes de una ad aliam Provinciam, seu Civitatem, debent secum deferre litteras commendatitias, seu obedientias suorum Superiorum, quas si non habeant, & sint ignoti, contra ipsos procedere valent Ordinarii Locorum, eorumve in Spiritualibus Vicarii, tamquam in fugitivos, & sui Instituti desertores: & illos tamdiu in Carceribus detinere, donec de eis certa Notitia habeatur. n. 464.

Regulares, qui ejusdem, vel alterius Provincie Fratres ignotos, seu proprii, sive alieni Ordinis, absque prædictis litteris recipiunt, etiam prætextu pietatis, & Hospitalitatis; incurrunt privationem utriusque Vocis, Officiorum, & Dignitatum, quas obtinent, & inhabitationem in futurum. n. 465. & 466.

JUDEUS. v. *Testis.*

JUDEX, JUDICARE.

Rectores Locorum Venerabilium possunt Laicos Malefactores suos coram Ecclesiastico Judice convenire. *art.* 30. n. 18.

Judex in bonis Confraternitatum debet esse Ecclesiasticus, non Laicus: adeoque Episcopus. *art.* 22. n. 223.

Judex ad acceptandum munus judicandi, compelli potest. *art.* 27. n. 19.

Impedimenta, Judicem excusantia a munere judicandi, quænam sint? *art.* 35. n. 12.

Judex, si male per imperitiam Assessoris judicaverit, tenetur ad interesse partis, arbitrio Superioris. *art.* 28. n. 11.

Assessoris non suspecti licet petere debeat Consilium Judex cordatus, non tenetur tamen illud sequi, nisi cum sit imperitus: vel in Rescripto commissionis id imponatur: vel cum assumatur Assessor loco Arbitrorum Juris, ubi Judex suspectus recusatur. n. 16.

Quamvis ex justa causa associare sibi Judex debeat Assessorem, eoque frequenter uti &c. conveniens tamen est, ut Judex ipse Acta causæ legat, & examinet &c. nequid ex aliquo humano affectu, negligentia, vel imprudentia committatur, aut omittatur, quod justitiam lædere possit. n. 17.

Ju-

Judex, saltem ipsam prolationem sententiz debet, sibi reservare. *ibidem*.

Malefactores Ecclesiarum possunt tam coram Judice Laico, quam coram Ecclesiastico conveniri. *art. 5. n. 55.*

Clericus, seclusa consuetudine, debet coram Sæculari Judice Laicum convenire de rebus suis, vel Ecclesiz, si Laicus probabiliter neget, res illas Clerici esse, vel Ecclesiz. *ibidem*.

Gregorius IV. *in c. Pervenit 2. q. 1.* cuidam Romano, Siciliz defensori, eo quod Clericos, despectis eorum Episcopis, in suo faceret judicio exhiberi, severissime præcepit, ne id denuo facere, præsumat: sed si quis contra Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat. *n. 54.*

Judex dari potest ab Inferiore in ætate 20. annorum: aut saltem 18. de consensu partium: a Superiore vero dari potest adultus, seu pubes. *art. 10. n. 5.*

Potest supremus Princeps ex certa scientia dare Judicem in re Judicaria non admodum peritum: qui tamen necessario assumere debet Assessorem, ut defectum scientiz suppleat. *n. 27.*

Excusationem non habens, etiam invitus, cogitur judicare, & quidem a Principe Imperante. *art. 16. n. 2.*

Constitutio, requirens certas qualitates in Judicibus, tendit in favorem Apostolicæ Sedis, ne in talibus Ministris vilipendatur. *art. 1. n. 84.*

Judex, ignorantiam, vel inadvertentiam in suo excessu prætendens, eam probare tenetur. *art. 31. n. 7.*

Judex Sæcularis, excessum patiens a Conferatore, potest se tueri pœnis condignis. *art. 32. n. 4.*

In aliquibus casibus potest Laicus Judex, de causis Clericorum cognoscere, eosque corrigere. *ibidem*.

Nihil gravius, & periculosius eo est, quod sub Judice suspecto litigare. *art. 33. n. 2.*

Ipsa ratio dicitur, quod suspecti, & inimici Judices esse non debent. *n. 44.*

Neque Rex, aut Imperator potest esse Judex in causa propria, sed debet, eam delegare. *n. 78.*

Judex postquam semel sententiam definitivam pronuntiavit, Judex esse definit. *art. 34. n. 41.*

Judicandi munus necessarium est. *art. 36. n. 9.* Servus nequit esse Judex, si servitus sit a principio: Quod si superveniat; Jurisdictionem non tollit, sed suspendit, donec recuperetur libertas. *art. 37. n. 19.*

Senator, amotus a Dignitate ob turpitudinem, Judex esse non potest: nisi tamen fuerit toleratus: nam, donec repellatur, procedere potest: & ubi a Dignitate fuerit remotus, non tamen ab administratione; vel ab ea suspensus. *art. 38. n. 13.*

Judices Ordinarii possunt Delegatos instituere ad unam, vel alteram causam, non tamen ad universitatem causarum. *art. 5. n. 36.*

Interest Papæ, subditos suos ab aliis non judicari. *art. 22. n. 480.*

Judex Sæcularis non potest, cogere Monasterium, quia spoliavit Laicum sua possessione, ad illam restituendam. *n. 160.*

Judex Sæcularis non potest capere Religiosum, noctu inventum cum armis prohibitis aut etiam mutato habitu: nec illum armis prohibitis in pœnam spoliare. *n. 163.*

Judex Ecclesiasticus procedit adversus Judicem Laicum, Primates, & Consules, trahentes Clericum ad forum Laicale, etiam ratione Officii,

a Principe Laico concessi, vel ratione cujuscumque artificii, si quam artem exerceat. *n. 198.*

Laicus Judex, Ecclesiasticum trahens ad suum Tribunal etiam prætextu sæcularis Officii, quod Ecclesiasticus exercet, vinculo excommunicationis irretitur. *n. 200.*

Nequit Laicus Judex, detinere Religiosum, qui sine habitu, & tonsura miscuit se delictis enormibus; sed debet, illum suo Superiori remittere. *n. 201.*

Neque potest, illum punire sine metu censurarum; nisi prius Religiosus præfatus fuerit monitus desistere. *n. 202.*

Judex in dubio non præsumitur, voluisse in sua dispositione comprehendere ea, de quibus expresse disponere non potest. *n. 207.*

A munere judicandi propter quid Judex excusetur? *art. 35. n. 12.*

Non potest Laicus Judex, immo nec Ordinarius loci, capere Religiosum in flagranti delicto, eumque ad suum Superiorem deferre, nisi hæ purificentur conditiones: quod nimirum delictum sit Reipublicæ perniciosum, extet præsumptio, Religiosum meditari tale facinus: & necessitas, illum capiendi, urgeat. *n. 161.*

Se Religiosus, oblato idoneo fidejussore, promittat, se Præfato suo sistere; capi non debet. *ibidem*.

Minister non debet, modum excedere, percutiendo nimirum pugnis Religiosum, qui alias paratus est, ire. *ibidem*.

Religiosus delinquens capiendus, purificatis conditionibus recensitis, & ad suum Superiorem ducendus, recta via deferri debet, & intra terminum, saltem viginti horarum; secus Judex capiens, & ducens erit excommunicatus. *n. 162.*

Et multo magis, si illum non ducat, immo ad petitionem Regularium non restituat. *ibidem*.

Decisio Regiæ Monarchiæ Siculæ in facti contingentia. *ibidem*

Non potest Laicus Judex, immo nec Ordinarius loci, punire delicta Novitiorum, seu Civilia, sive Criminalia, etiam Capitalia, in Religione commissa. *n. 170.*

Judex Sæcularis, vel Ordinarius loci non potest, cognoscere de Novitio, qui cum esset in Sæculo Laicus, vel Clericus, delictum commisit, & re integra in fraudem potestatis Laicæ, aut Episcopalis habitum Religiosum assumpsit. Potest tamen cognoscere, si res integra non sit, eo quia Judex ante ingressum Novitii in Religionem cœpit cognoscere, seu via accusationis, sive inquisitionis. *n. 176. & 177.*

Conservator, utpote Delegatus Papæ, adversus quascumque Personas, etiam Laicas, cujuscumque conditionis, & Dignitatis existant, Judex competens est; non secus, ac Papa Judex competens est quarumcumque personarum, etiam Regularium. *art. 30. n. 18.*

Laici, per violentiam usurpantes Bona Ecclesiz, etiam temporalis Jurisdictionis, per censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiastico Judice ad cessandum cogendi sunt, & faciendum satis de præteritis damnis, & injuriis. *ibidem*.

Sæcularis Judex supplere non potest negligentiam Judicis Ecclesiastici, sed Ecclesiasticus. *n. 19.*

Judicis cujuscumque, etiam Laici, suspenditur per excommunicationem Jurisdictionis; ejusque exercitium, & usus tollitur, donec adveniat absolutio. *art. 37. n. 25.*

Sententiæ, latæ a Judice excommunicato, nullæ

nullæ sunt, nullique actus Jurisdictionis, etiam, voluntariæ. *ibidem*.

Judex excommunicatus, sed non denunciatus, vitandus non est, valideque procedit, donec pro tali fuerit declaratus. *n. 27.*

Judex, datus a Sede Apostolica, si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari, non potest: posset tamen si jurisdictionem retineret. *art. 39. n. 3.*

Facilius repellitur Judex, quam testis. *art. 28. n. 22.*

Judex Appellationis potest, absolutionem ab Excommunicatione impertiri, vel ad cautelam, vel ad effectum agendi, vel ad reincidentiam appellanti a nullitate, vel a declaratoria excommunicationis: modo tamen potestatem habeat absolute, & simpliciter absolvendi ab excommunicatione. *art. 34. n. 56.*

Eadem potestas requiritur ad absolvendum conditionate ab excommunicatione, quæ ad absolvendum absolute. *n. 57.*

Quoad effectum tamen dicendi testimonium necessarium, potest Judex Ecclesiasticus, etiam si non habeat potestatem absolute absolvendi ab excommunicatione, absolutionem Excommunicato ad cautelam impertiri. *n. 59.*

Regulares Conservatorem habentes, attento jure novissimo petere queunt a Principibus, seu Magistratibus Laicis Judicem non suspectum, qui neque sit excommunicatus, neque suspensus, neque interdictus; modo hæ tres conditiones copulative purificentur: quod nimirum Regulares Actores sint, non Rei: quod agant contra Laicum, non contra Ecclesiasticum: quodque causa fuerit profana, non Ecclesiastica, & in ea Laicus eligendus Judex competens existat. *art. 3. n. 33.*

Pro omnibus Apostolicæ Sedis Judicibus, & Delegatis generale est, quod, justa non excusante causa, etiam inviti, debeant commissionem suscipere. *art. 16. n. 2.*

Judex Ecclesiasticus, adeoque Conservator Judex competens est ad cognoscendum Laicum pro re, quam in Emphyteusim tenet ab Ecclesia. *art. 21. n. 243. v. Recusatio; Recursus, Expulsio, Processus, Novitius, Regularis, Testis.*

JUDEX IN BONIS CONFRATERNITATUM.

v. Confraternitas,

JUDEX SYNODALIS.

Ex vi Tridentini *sess. 25. de reform. c. 10.* Conservator debet esse Judex Synodalis in nonnullorum sententia. Quod tamen merito pernegat *Moneta. art. 10. n. 29. 30. & 31.*

Ut possit quis in Judicem Regularium Conservatorem ad terminos Juris novi deputari, probabiliter non requiritur, quod sit Judex Synodalis. *n. 36.*

Requiritur tamen, ut quis deputari valeat in Conservatorem ad terminos Juris novissimi. *art. 11. n. 1.*

Et debet præfata qualitas actu esse in Conservatore, cum eligitur: nec sufficit, quod immediate antea fuerit, vel immediate post electionem erit. *n. 4.*

Quamvis si tempore electionis actu sit, sed post electionem amittatur, Conservator in suo munere perseveret. *ibidem.*

Præfata qualitas Judicis Synodalis non attenditur, ubi in Conservatorem eligendus est Episcopus, ejusque Vicarius Generalis, & his Superiores, ut Cardinales. *n. 55.*

In Constitutione Gregorii XV. [*Sanctissimus,*] qua statuitur, in Conservatores eligendos esse debere Judices Synodales, excipiuntur Episcopi. *n. 6.*

Ordini Sancti Joannis Hierosolimyitani concessum fuit, ut posset in Conservatorem eligere non designatum Judicem in Synodo. *n. 7.*

Ubi Judices Synodales non reperiantur, eligitur Conservator sine tali qualitate. *ibidem.*

Statim ac celebrata sit Synodus, & in ea Judices designati, expirat facultas Conservatoris, sine qualitate Judicis Synodalis electi. *ibidem.*

Gregorius XV. in supra laudata Constitutione admonitos voluit Episcopos, ut in Synodis Provincialibus, aut Diocesanis complures Personas in Judices designent, & si aliquam interim assignatis mori contigerit, aliam cum Consilio Capituli in ejus locum substituunt, usque ad futuram Synodum. *n. 8.*

Verbum *admonitos* pro præcepto sumitur ab aliquibus; ab aliis vero pro Consilio. *n. 9.*

Consilium Capituli ad substituendum novum Judicem in casu mortis, requiritur pro forma: quamvis illud sequi non teneatur Episcopus. *n. 10.*

Et peti debet, non post actum deliberatum, sed in ipso tractatu. Et tempore congruo expectandum est responsum. *ibidem.*

Si Capitulum tempore congruo non respondeat, Episcopus, non expectato illius consensu, providet per se ipsum. *ibidem.*

Si Capitulum congruum tempus ad respondendum non habuerit, provisio, ab Episcopo per se ipsum facta, non tenet. *ibidem.*

Potest Ordinarius, Vicario suo committere substitutionem novi Judicis in casu mortis: ipseque Vicarius eodem modo tenetur, Capituli Consilium postulare. *n. 11.*

Casus mortis in proposito nedum est mortis physicæ, sed Civilis, seu æquivalentis etiam. *n. 12.*

Longa, & diuturna absentia morti æquiparatur, ut absentia dicitur mortis Vicaria. *ibidem.*

Judices in Synodo nominare, principaliter pertinet ad Episcopum, non tamen private quoad alios. *n. 13.*

Judices Synodales debent habere conditiones *Cap. Statutum de Rescrip. in 6.* eorumque munus durat usque ad Synodum futuram, seu illi principaliter in Synodo electi sint, sive extra, loco mortui. *n. 14.*

Defectus formæ invalidat actum. *n. 15.*

Error communis potest actum de se nullum Electionis Conservatoris ob defectum qualitatis requiritæ, puta Judicis Synodalis &c. validare. *n. 16.*

Non tamen consensus partium, aut quadragenaria consuetudo, vel Præscriptio, eligendi in Conservatorem personam, requisitas qualitates non habentem, ratione Decreti irritantis in *cap. fin. de offic. deleg. in 6. & Constit. Gregorii XV. appositi. n. 17. & 18.*

Canonici simplices Ecclesiæ Collegiatæ esse non possunt Judices Synodales, quantumvis sint Doctores, & nullus in Cathedrali Canonicus Doctor existat: Esse tamen possunt Canonici Ecclesiæ Cathedralis. *art. 12. n. 15. & 15. v. Error Communis.*

JUDICIUM.

Ubi semel Judicium cœptum est, ibi finem debet habere. *art. 21. n. 550.*

JURA.

JURAMENTUM JURARE.

Nequit Episcopus, Regularem Ordinandum cogere, ut juret voce, vel Scriptis se validam Professionem emisisse, aut alias nullam ratificasse. *art. 22. n. 11.*

Juramentum deferri non potest, nisi a proprio Judge; cum sit actus Jurisdictionis. *ibidem.*

Nequit Episcopus, cogere Prælatum Regularem, præsentantem subditum suum, pro obtinenda approbatione ad Confessiones Sæcularium excipiendas, ut sub juramento attestetur de illius sufficientia, idoneitate, probitate morum, ac certa quadam ætate. *n. 40.*

Sine consensu Ecclesiastici Superioris nequit Clericus jurare, nec alium sibi Judicem constituere. *art. 7. n. 11.*

Clerici, ne quidem adjecto Juramento, privilegio Canonis, & Fori renunciare possunt. *art. 8. num. 33.*

Si Canonici jurassent, se statutum aliquod, vel privilegium observaturos, & deinde contravenissent, etiam per unicum actum oppositum, Capitulariter factum, censerentur, id fecisse animo tollendi dictum statutum, ne alioquin rei perjurii esse, censeantur. *n. 29.*

Juramentum est probatio privilegiata, & mere subrogatur in defectum aliarum probationum. Edidit præsumptionem Juris in contrarium, quæ nimirum quilibet præsumatur scire, quæ ad officium suum spectant. *art. 21. n. 380.*

Bona fides, inadvertentia, ignorantia &c., cum consistant in mente, solo testimonio inadvertentis, ignorantis &c. probari queunt. *ibidem.*

JURAMENTUM CALUMNIÆ v. *Recusatio.*

JURISDICTIO.

Clementina Dudum § Per hujusmodi de Sepult. pares omnino facit Confessarios Regulares quoad Jurisdictionem Parochis. *art. 22. n. 70.*

Episcopus circa Regulares exemptos nullam potest Jurisdictionem exercere, ne quidem in rem minima. *n. 78. 79. & 80.*

Etiam in re minima actus Jurisdictionis, & Superioritatis exercetur. *n. 80.*

Actus Jurisdictionis, & Legislatoris jus dicentis sunt; prohibere, punire, jubere &c. *n. 81.*

Regulares accipiunt immediate a Papa licentiam, & Jurisdictionem audiendi Confessiones, & ab Episcopo tantum expectant sententiam approbationis, seu idoneitatis. *n. 90.*

Constitutio Gregorii XV. (Inscrutabili) de privilegiis exemptorum Regulares exemptos non subijcit Jurisdictioni Episcoporum in iis, quæ Sacramentorum administrationem concernunt, nisi ubi in ea administratione Regulares deliquerint. *n. 95. & 96.*

Præfata Constitutio nullam novam auctoritatem in Regulares Episcopis attribuit. *n. 98.*

Licentia, data Regularibus ad beneplacitum, censetur perpetua. *n. 74. & 109.*

Monasteria Monialium, Apostolicæ Sedi immediate subiecta, Episcopi Jurisdictioni, non temporali, sed Spirituali subduntur, exceptis iis, quæ a deputatis in Capitulis Generalibus, vel ab aliis Regularibus reguntur. *n. 318.*

Jurisdictione Episcoporum in Regulares exemptos contineri debet intra terminos, præscriptos a Jure, & Specialibus Pontificum Constitutionibus, Sacrarumque Congregationum Decretis in certis expressis casibus; non extra, in casibus non expressis, extendi. *n. 479.*

Ratione offensæ Jurisdictionis Ordinariæ Conservator fit subditus Ordinario. *art. 31. n. 25.*

Per usum Jurisdictionis commissæ censetur Jurisdictione, in eum, cui commissæ est, efficaciter transiisse. *art. 39. n. 2.*

Jurisdictione delegata non transit efficaciter in delegatum, sed manet penes delegantem, donec ea delegatus utatur. *art. 42. n. 24.*

Concessa Jurisdictione in Notoriis, concessa intelliguntur omnia, sine quibus illa expleri non potest. *art. 1. n. 89.*

Ubi Jurisdictione competit alicui respectu certæ qualitatis, ante omnia debet de illa qualitate constare. *n. 90.*

Ad Jurisdictionem Ordinariam non semper requiritur territorium; cum possit Ordinarius Judex, etiam sine territorio, creari. *art. 2. n. 7.*

Jurisdictione delegata nequit de persona ad personam prorogari, cum ea sit Jurisdictione delegantis; ad quem profecto spectat, non ad partes, neque ad Judicem, eandem prorogare. *art. 15. n. 12. v. Parochi Regulares, Ecclesia Parochialis, Prorogatio Jurisdictionis.*

JUS.

Jura Juribus sunt concordanda, etiam aliquando cum quadam improprietate verborum. *art. 22. num. 48.*

Ut abrogetur Jus antiquum per aliquod novum, debet hoc clausulam Juris antiqui derogatoriam expresse continere. *ibidem.*

Qui utitur Jure suo, nemini facit injuriam. *art. 21. n. 509. & art. 34. n. 44.*

Ubi Jus Civile adversetur Juri Canonico, citra Spiritualia, aliave Ecclesiastica, vel materiam peccati, quodlibet in foro, & imperio suo servandum est. *art. 5. n. 49.*

Quod de Jure communi est, nemini denegatur. *art. 6. n. 31.*

In iis, quæ sunt Juris divini, consuetudo nullam vim habet: quemadmodum si Immunitas Regularium a gabellis &c. sit de Jure humano. *art. 21. n. 234.*

Standum est Juri antiquo, donec expresse per aliud recens emendetur, limitetur, aut revocetur. *art. 21. n. 494. v. Lex, Lex Civilis, & Canonica.*

JUS ORIGINIS v. *Expulso, expellere.*

JUS SINGULORUM v. *Testis.*

JUS UNIVERSITATIS v. *Testis.*

JUS PATRONATUS.

Possunt Regulares sine Episcopi consensu donationem Juris Patronatus, a laicis loco Religioso factam, recipere. *art. 22. n. 257.*

Regularium Conservator, non Ordinarius loci, cognoscit super pertinentia Juris Patronatus, nedum respectu Capellæ, fundatæ in Capella Ecclesiæ Regularium, verum etiam respectu ejusdem Capellæ. *art. 21. n. 51. & 52.*

Jus Patronatus per exercitium unius ex patronis, aliis reservatur. *n. 304.*

JUVENTUS.

Juventus, seu Virilis ætas a 25. ætatis anno extenditur usque ad sexagesimum. *art. 10. n. 19.*

L

• LAICI.

LAici, per violentiam usurpantes bona Ecclesiæ, etiam temporalis Jurisdictionis, per censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiastico Judge ad cessandum cogendi sunt, & faciendum satis de
10 † præ-

præteritis damnis, & injuriis, *art. 5. n. 3.*, & *art. 30. n. 18.*

Ubi probabiliter non negetur, rem, de qua agitur, Ecclesiæ esse, poterit laicus coram Ecclesiastico Judice conveniri, *art. 5. n. 3.*

Laici, Regularium debitores ex causa Civili, coram eorumdem Conservatore sunt conveniendi, *art. 21. n. 89.*

Quemadmodum coram Conservatore debent Regulares ipsi conveniri, si laicorum debitores sint, *num. 96.*

LAMPAS.

Regulares, non retinentes lampadem ante Altare Venerabilis Eucharistiæ, possunt ab Episcopo coerceri. *art. 22. n. 133.*

Neque talis defectus suppletur, si forte lampas, diu, noctuque ardeat in Choro & conspectu Altaris Majoris. *n. 134.*

LAUDUM.

Sententia Arbitrorum, Juris Arbitrium, & Laudum a laudando dicitur, *art. 27. n. 8.*

Si præfixatur tempus, ad pronuntiandum laudum post diem compromissi latum per horam unam non valet. *art. 40. n. 5. v. Arbitr.*

LECTIO DECRETORUM CLEMENTIS VIII, SACRÆ CONGREGATIONIS CONCILII, ET INQUISITIONIS.

Regulares Prælati, negligentes legere quotannis in suis Monasteriis, statutis diebus, in publica aliqua Congregatione, seu Capitulo, ad hoc specialiter convocato, vel saltem in publica mensa, Decreta Clementis VIII., & Sacrarum Congregationum Concilii, ac Sancti Officii Inquisitionis, sub quibusdam pœnis, eo ipso incurrendis, in iisdem Decretis contentis, non conveniuntur coram Ordinario, sed coram Inquisitoribus, si negligentia fuerit in legendis Decretis Sanctæ Inquisitionis, & coram Prælatis majoribus, vel Capitulo, si negligentia fuerit in legendis aliis Decretis. *art. 21. n. 346.*

Quænam sint præfata Decreta, quænam pœnæ in iis contentæ, ac quodnam tempus, in quo legi debent? *n. 347. usque ad 355. n. 356.*

Hujusmodi decreta legi possunt in compendium redacta. *ibidem.*

Lectio prædictorum decretorum, justa occurrente causa, anticipari potest vel postponi, scilicet per unum, vel alterum diem, *num. 359.*, & *360.*

Iusta autem causa illa est, propter quam Legislator, si præfatus esset, excusaret: vel quæ bona fide pro iusta habetur: & ob quam, nisi talem eam judicaret, contra legem non faceret. *ibidem.*

Si absque iusta causa Lectio Decretorum differretur, sed per unum, vel alterum diem, Superior a præfatis pœnis, etiam in foro externo, ob levitatem materiæ, excusaretur. *n. 361.*

Superior si ex oblivione, inadvertentia, vel ignorantia præfatum Lectorem omiserit, tenetur deinde, post multos etiam dies, immo & menses, cum primum adverterit, statim omissa Decreta legere, cum terminus non ponatur in iis, ad finiendam obligationem; sed ne dilatetur executio. *n. 362.*

Ad observantiam hujus præcepti de Lectione Decretorum, opus non est, quod omnes Religiosi Monasterii prædictæ lectioni interfint; cum sufficit, fieri coram majori parte Religiosorum. *n. 363.*

Si laudata Decreta legantur in prima mensa, opus non est, ea iterum legi in secunda mensa,

etiam si pauci Religiosi ad primam mensam conveniant, *n. 364.*

Si legantur ad primam, & secundam mensam, necessarium non est, ea integre legere ad secundam mensam, *ibidem.*

Si, tempore ad faciendam hanc lectionem præscripto, major pars Religiosorum esset Ruri e. g. majorum vacationum causa, tunc faciendæ non esset ea lectio etiam Ruri, sed sufficeret illam fieri, ut sane debet, in Monasterio. *n. 365.*

Præfata Lectio faciendæ est a Superiore localis per se, vel per alium, *n. 366.*

Si contingat, die præscripta non fieri in Monasterio, in quo causa visitationis reperitur Generalis, vel Provincialis; non hi, sed solus localis Superior, utpote specialem, & immediatam habens Monasterii administrationem, ad quem pertinet Lectio Decretorum, est pœnarum reus, *n. 366.*

Si Localis Superior, puta Rector, vel Prior, tempore Lectiõis faciendæ sit ruri, & immediatam Monasterii administrationem habeat Vicerektor, & Viceprior, hi, si lectio omittatur, non illi sunt pœnarum rei, etiam si tunc adfint in Conventu Generalis, vel Provincialis. *num. 367. & 368.*

Si tempore lectionis faciendæ sint in Conventu Prior, & Subprior, Rector, & Minister, & Lectio omittatur; sit pœnarum reus Prior, & Rector, non Subprior, & Minister; cum onus lectionis præfate spectet ad Superiorem majorem localem, non ad minorem. *n. 369.*

Gratia de remissione pœnarum, facta Superioribus Localibus S. Augustini ob non lectas Ordinationes Sacræ Congregationis Concilii de Celebratione Missarum, utpote non privilegium, aliis Superioribus aliarum Religionum transgressoribus non communicatur. Communicatur tamen aliis gratia, Canonicis Regularibus facta, de prorogatione unius mensis, utpote privilegium. *n. 370.*

Gratia prorogationis unius mensis in Lectiõne Decretorum de celebratione Missarum locum non habet in Lectiõne aliorum Decretorum, pro qua prolixum tempus præscriptum est: sed in Lectiõne illorum, quibus unus tantum dies assignatur. *n. 371.*

Mensis præfatus est, non 30. dierum, sed triginta unius diei. *n. 372.*

Et computatur, non a primo die, in Decretis stabilito, sed a die sequenti. *n. 373.*

Publicum Capitulum, seu Congregatio, ubi legenda sunt talia Decreta, non est Capitulum, seu Congregatio Generalis, aut Provincialis; sed mere particularis Fratrum ejusdem Monasterii Congressus, qui extra Refectorium, vel ibidem pro Lectiõne Decretorum adunatur. *n. 374.*

Pœnæ, quæ Superioribus negligentibus eam lectionem imponuntur, graves sunt; immo una gravior altera; adeoque ad ipsas incurrendas præsupponi debet culpa mortalis. *n. 376. & 377.*

Nec incurruntur in foro interno, si omiffio proveniat ex bona fide, aut ex oblivione, inadvertentia, negligentia non notabili, vel ex ignorantia, quantumvis vincibili, modo non crassa, & supina. Immo neque in foro externo. *n. 378. & 379.*

Quamvis in foro externo, nitente præsumptionibus, nisi probetur bona fides, obliõio &c., censentur incurfæ. *n. 380. v. Pœnæ Regularium.*

Ubi deficient aliæ probationes, probatur bona fides &c. per Juramentum ipsiusmet Superioris localis negligentis &c. *ibidem v. Juramentum.*

Sen-

Sententiam ferre, declaratoriam Criminis, sub statutis pœnis prohibiti, spectat ad Superiorem majorem Prælati delinquentis, vel Capitulum: eaque lata, tractatur Localis Superior, tamquam pœnarum reus, per remotionem ab officio, privationem utriusque vocis, &c. *n. 388.*

Pœnæ privationis officii, vocisque activæ, & passivæ, ac inhabilitatis ad gradus, statutz adversus Superiores locales, negligentes legere præfata Decreta, reservatz non sunt; & potest super iis a Superiore majori dispensari. *n. 390.*

Tenentur Subditi, Inquisitoribus denunciare Superiorem localem, malitiose omittentem legere Decreta de observantia, & executione Constitutionum Apostolicarum, ad Sanctum Officium pertinentium; & Superiori majori, vel Capitulo præfatum Superiorem, omittentem legere alia Decreta. *n. 391.*

Particula *Malitiose* importat scientiam obligationis, & advertentiam in Superiore, simulque omissionem sine legitima causa. *n. 392.*

Non tenerentur tamen, Superiorem denunciare, si viderent non malitiose Lectionem Decretorum omitti, eo quod ipsis non constaret de scientia, & advertentia Superioris. *ibid.*

Sed tenerentur, & quidem sub gravi, ratione Justitiæ, & condigna pœna arbitrio Superioris illum monere de omiffa Decretorum Lectione quamprimum faciendâ. *ibid. & n. 393.*

LECTIO SACRÆ SCRIPTURÆ. *v. Collatio Casuum Conscientiæ.*

LECTOR.

Nisi Lectores actu legant, frui non debent Immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis Lectorum. *art. 22. n. 424.*

Dicuntur Lectores actu legere, etiam tempore vacationum, & quando sunt designati ad de brevi legendum. *ibid.*

Numquam minus vacant, quam quando vacant, qui debito Officii volunt satisfacere. *ibid.*

LEGATUM PIUM. *v. Executor Legatorum.*

LEGATUS APOSTOLICÆ SEDIS.

Legatus natus, aut de latere, non potest Conservatorem impedire, aut molestare, quominus executioni manum suam. *art. 30. n. 2. v. Impediens, Impedire.*

Apostolicæ Sedis Legatus non potest Jure legationis confirmare sententiam Conservatoris confirmatione auctorizabili ex certa scientia, vel in forma communi; cum id spectet ad Superiorem Conservatoris; sed approbationis, seu facti, quæ etiam Inferiori competit. *art. 25. n. 9.*

Legatus Apostolicæ Sedis nequit se intromittere in causa, specialiter alicui a Pontifice delegata: neque latam ab eo sententiam irritare sine speciali commissione: potest tamen, approbare, & executioni mandare. *art. 30. n. 2.*

Legatus de latere personam Papæ repræsenter, ejusque vices gerit. Quod tamen est mandatum generale, cui per speciale Conservatoris, qui etiam personam Papæ repræsenter, ejusque vices gerit, derogatur. *n. 4.*

Legati Summi Pontificis, seu de Latere, sive Nati, & Missi, nequeunt Conservatorem dare. *art. 5. n. 33.*

Legatus de latere nequit, Legem communem immutare. *n. 34.*

Legatus est Judex Ordinarius. *n. 35.*

Legati de latere Proconsulibus, reliqui vero Præsibus comparantur. *ibid.*

Nomine Sedis Apostolicæ minus proprie venit ejus Legatus, & quidem in Minoribus, & non re-

servatis; non autem in majoribus, ac reservatis. *n. 39. & 40.*

Legatus de latere majus omnibus post Romanum Pontificem habet Imperium in Provincia, sibi demandata. *n. 42.*

Generalis Commissio, facta Legato per Papam, non extenditur ad causas Fidei. *artic. 21. numer. 5.*

Statuta Legatorum de Latere perpetua sunt. *num. 460.*

Legatus Papæ, qui est Nuntius, licet sit Judex Appellationis in locis exemptis, non debet tamen Appellationes Regularium admittere, sed illas gradatim eorumdem Superioribus relinquere. *art. 34. n. 125.*

Tenetur quivis Ordinarius, etiam si Legatus sit Apostolicæ Sedis, Brachium Conservatori præstare; secus per Censuras compelli potest. *artic. 25. num. 6.*

LEPROSARIA.

Leprosaria est Hospitale, in quo Morbo Lepre percussi degunt, ut, seorsim habitantes, contagionis periculum evitetur. *art. 22. n. 299.*

LEX,

LEX CIVILIS, ET CANONICA.

Lex extenditur ad limites rationis, in ea expressa. *art. 26. n. 7.*

Lex ad eas quoque personas, & res pertinet quæ quandoque similes erunt. *art. 36. n. 15.*

Tenetur quivis sub gravi, legem justam accipere. *ibid.*

Lex, Excommunicans facientem aliquid, non ligat nisi effectu secuto. *art. 31. n. 21.*

Quamvis nonnullæ ex legibus Civilibus videantur Immunitati Ecclesiasticæ contrariæ, aliæ tamen pro Immunitate manifeste disponunt. *artic. 21. numer. 280.*

In materia de Immunitate Ecclesiastica, dispositio Canonica, non Civilis attendenda est; immo hæc omnino nulla, & irrita censenda. *ibid.*

Lex humana, juxta Isidorum, ut sit justa, debet esse tolerabilis, hominumque imbecillitati accommodata. *art. 21. n. 384.*

Lex, si aliud voluisset, expressisset. *artic. 22. num. 42.*

Lex posterior generalis sæpe limitatur per speciale Jus antiquum. *n. 48.*

Lex, habens admistum odium, & favorem, censenda est favorabilis, si favor sit ex intentione Legislatoris. *n. 481.*

Ubi Lex aliquid fieri prohibeat, si fiat, non præsumitur ignorantia, sed scientia. *artic. 31. numer. 7.*

Verba Legis, quæ plura respiciunt, ita debent intelligi, ut æqualiter ea determinent, & genus sub se contineat species. *art. 14. n. 8.*

Quidquid hac Lege non specialiter videtur expressum, id veterum Legum, Constitutionumque Regulis omnes relictum intelligant. *artic. 20. numer. 1.*

Lex Civilis, & Canonica, Concilia, & Pontificiæ Constitutiones an, & quid de Conservatoribus disposuerint? *v. Institutio, & usus Conservatorum.*

Lex, seu Constitutio, usu non recepta, non ligat. *art. 10. n. 35.*

Et, semel recepta, abrogatur per duos actus contrarios, sciente, ac tolerante Superiore. *ibid.*

Lex lata, & non recepta, ignorante Superiore, per decemni lapsum abrogatur. *ibid.*

Lex, præsertim Canonica, jam lata, & semel in aliquo loco recepta, per consuetudinem in opposi-

positum, legitime præscriptam, spatio nimirum 40. annorum, non ligat, immo tollitur in eodem loco. *ibid.*

Quamvis Ecclesiastici subdantur Legibus Civilibus, ob publicam Civitatis quietem latis, quoad vim directivam, non tamen, quoad coactivam, ita ut puniri valeant a Iudice Sæculari. *artic. 21. num. 164.*

Lex, nedum Canonica, sed etiam Civilis, improbat Consuetudinem adversus libertatem Ecclesiasticam; illamque nullam vim habere decernit, quæ Ecclesiis, earumque Ministris gravamen inducit. *n. 235.*

Supremus Princeps Sæcularis potest derogare juri civili. *art. 5. n. 40.*

Nec subjicitur Juri Canonico, nisi in Spiritualibus, Ecclesiasticis, & in materia peccati. *numer. 49.*

Ubi Jus civile adversatur Canonico citra spiritualia, Ecclesiastica, & materiam peccati, quodlibet in foro & imperio suo servandum est. *ibidem.*

LIBELLUS FAMOSUS. v. Injurie.

LIBERTAS ECCLESIASTICA. v. Immunitas Ecclesiastica.

LIBRI.

Nequeunt Regulares, libros imprimere, vel imprimi facere sine appositione proprii nominis, licentia, & recognitione suorum Prælatorum, ac examinatione, & approbatione Ordinarii, in fronte libri apponenda, sub pœna anathematis, & alia pecuniaria. *art. 22. n. 185.*

Dictæ pœnæ extenduntur ad eos, qui scripto libros evulgant, nisi antea examinati, probatique fuerint. *n. 186.*

Lectiones, Disputationes, Conciones, aliaque id genus exiguæ molis, quæ librorum nomine non veniunt ex usu, ubique recepto, sine Auctoris nomine aliis communicantur. *n. 183.*

Potest Episcopus, procedere adversus Regulares, degentes in statu, Apostolicæ Sedi mediate, vel immediate subjecto, qui libros, a se compositos, extra prædictum statum imprimendos transmittunt, sine Ordinarii, & Inquisitoris licentia. *num. 188.*

Quænam sint loca, mediate, vel immediate subjecta Apostolicæ Sedi. *n. 189. v. Gabella.*

LICENTIA.

Licentia petita, & injuste, vel injuriose denegata, habetur pro concessa. *art. 22. n. 48.*

Licentia, Regularibus concessa ab Ecclesiarum Prælatibus, audiendi Confessiones suorum Subditorum, prædicandi, & aliqua vota in alia pietatis opera commutandi in suis Diœcesibus, uti queunt Regulares, etiam post mortem Prælatorum, donec per Successores revocetur. *n. 108.*

Licentia Confessiones audiendi, Regularibus concessa ab Episcopo mortuo absolute, & simpliciter, aut ad nostrum Beneplacitum, nequit a Capitulo Sede vacante suspendi, aut revocari. *numer. 109.*

Licentia Confessiones audiendi, concessa Regularibus, cum limitatione ad tempus, e. g. ad annum, infra quem decedat Episcopus concedens, non expirat per mortem Episcopi. *n. 110.*

Neque expirat licentia Confessiones audiendi, Regularibus ad annum concessa, infra quem decedat Episcopus concedens, elapso jam anno licentia. *ibid.*

Licentia prædicandi, semel ab Episcopo Regularibus concessa pro Ecclesiis non suis, ob rationa-

biles causas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendi potest. *n. 147.*

De Jure communi, ad munus Conservatoris, a Præfato Regulari acceptandum, necessaria non est licentia Superioris Majoris, puta Generalis &c. *num. 20.*

Quemadmodum ad acceptandum munus Executoris testamentorum, Advocati, Procuratoris, & Arbitri. *ibid.*

Monachi, seu Religiosi simplices, sive subditi, sine licentia Abbatis, esse non possunt susceptores, & executores Officiorum judicialium. *ibid.*

Si de jure peculiari Religionum ea licentia necessaria sit, sine ea Conservatoris Officium Prælati regulares acceptare non possunt. *n. 22.*

Pro nostræ Societatis Rectoribus, & Provincialibus ea licentia necessaria est; sicut & pro Guardianis, & Provincialibus Minorum. *numer. 21. & 22.*

Licentia ingrediendi Monasteria Monialium. *v. Ingressus.*

LICENTIATURA. v. Doctoratus.

LINGUA.

Sacræ Scripturæ pluribus in locis, sicut & Sancti Patres linguæ damna commemorant: Cum nonnullis Scripturarum locis nonnulli Patres adducuntur. *art. 21. n. 36.*

LIS, LITIGARE.

Nihil gravius, & periculosius eo est, quod sub Iudice suspecto litigare. *art. 33. n. 2.*

Monasterium tenetur, dare Monacho expensas necessarias ad litem, & suum Superiorem accusanti. *art. 21. n. 141.*

LITTERÆ COMMENDATITIÆ. v. Itinerantes.

LITTERÆ CONSERVATORIÆ.

Cum Regularium Conservator Ordinarius sit, opus non est, quod in Citationibus litteras Conservatorias inferat. *art. 2. n. 8. v. Constitutiones Summorum Pontificum de Conservatoribus.*

LITTERÆ SACRÆ POENITENTIARIÆ.

Regulares, etiam nullo gradu insigniti, si ad audiendas Confessiones Sæcularium approbationem habeant ab Episcopo, aperire possunt, & executioni mandare litteras Sacræ Poenitentiaræ, Magistris in Theologia destinatas, vel in jure Canonico Doctoribus. *art. 22. n. 436.*

Non omnes Confessarii Regulares aperire, & exequi possunt præfatas litteras; sed Generales dumtaxat. Ceteri vero Superiores ex Generalium commissione; omnesque alii Confessores, per Generales Deputati, aut de eorundem licentia, quos Superiores, ad id deputaverint. *n. 437.*

LOCATIO.

Locationes ultra triennium, per Commendatores Sancti Joannis Hierosolymitani factas, sive alienationes bonorum Commendæ absque solemnitatibus, & causis, in alienatione rerum Ecclesiasticarum requisitis, Conservator annullat, reducendo, & revocando bona sic alienata ad dictam mensam. *art. 21. n. 119. v. Alienatio.*

LOCA ADJACENTIA, SUBJACENTIA, ET ACCESSORIA ALICUI CIVITATI.

In favoribus Suburbia, Prædia, Villæ, Horti, Viridaria, Grangia, & alia loca alicui Civitati Subjacentia, sub nomine illius Civitatis comprehenduntur; illiusque privilegiis gaudent, tam in Sæcularibus, quam in Ecclesiasticis. *artic. 19. numer. 37.*

Qui nascitur in Castro, Vico, vel Municipio, subdito Civitati, censetur ejusdem Civitatis. *ibidem.*

Qui

Qui in Continentibus Urbis nati sunt, Romæ Nati sunt. *ibid.*

Dicitur nasci in Civitate, qui in territorio nascitur. *ibid.*

In Odiosis secus res se habet; cum tunc, nomine Civitatis, solum Urbs, muris circumdata intelligatur, seu quæ murorum ambitu finitur, *ibidem.*

LOCA APOSTOLICÆ SEDI SUBJECTA.

Quænam sint loca Apostolicæ Sedi mediata, & immediate subjecta? *art. 22. n. 185.*

LOCA PIA.

Hospitalia omnia, & pia loca, etiam si privata sint Laicorum, potest Episcopus visitare, corrigere, & reformare in casibus, a jure concessis, scilicet ob negligentiam, vel dilapidationem bonorum; utque Testatoris fervetur voluntas. Et etiam in casibus, a jure non expressis, tam in ipso actu visitationis, quam extra. *art. 22. n. 311.*

LOCA REGULARIUM. v. *Ecclesia*

Regularium.

LOCUS.

Episcopus nullam potest in locis exemptis jurisdictionem exercere. *art. 19. n. 26.*

Locus exemptus æquiparatur loco extra Diocesim. *ibid.*

Locus exemptus, & locus extra Parochiam æquiparantur, & pro eodem censentur, *art. 21. num. 490.*

Locus, ex quo eligi debeat Conservator, & trahere ad suum judicium. v. *Diocesis.*

Conservator, attento jure antiquo, extra Civitatem, seu Diocesim, pro qua deputatur, procedere nequit, nisi intra unam dietam a fine Civitatis, seu totius Diocesis Rei conveniendi; & in certis quibusdam casibus: Et attento jure novo intra tres dietas. *art. 23. n. 1. & 2.*

Hodie tamen inspecto jure novissimo, intra Civitatem, seu Diocesim, ubi extat Monasterium defendendum, & Regulares conservandi, procedere potest, non extra ultra unam dietam: Nequidem de consensu partium. *n. 3.*

Archiepiscopus vero Metropolitanus, aliusve extra Diocesim electus, ob penuriam eligendorum in Diocesi, extra illam procedit. *ibid.*

Quamvis Monasterium habeat bona in diversis Diocesis; non in illis, sed in sola Diocesi, ubi situm est Monasterium, potest jus dicere, & procedere Conservator. *n. 4.*

Si Scholaris Jesuita habeat bona extra Diocesim, conveniri non potest ab Actore propter dicta bona coram Conservatore Collegii, ubi ipse residet; cum extra diocesim agere non possit Conservator. Neque coram Conservatore illius Collegii, in cujus Diocesi sunt præfata bona; cum hic ad suum judicium trahere non possit extra suam Diocesim existentes. *n. 5.*

Quid ergo in dicto Casu faciendum ab Actore? *ibidem.*

Nequit Conservator, extra Diocesim citare per Edictum; aut sententiarum facere denuntiationes; cum utrumque sit, jurisdictionem exercere. *num. 6.*

Si Reus citandus reperitur extra Diocesim, quid agendum? *ibid.*

Sed, non obstante Constitutione Gregorii XV. de Conservatoribus, posse hodie Conservatorem extra Diocesim procedere, modo non ultra tres dietas, contendunt nonnulli Doctores. *a numer. 7. usque ad 15.*

In hac secunda sententia Conservator procedere valet in pluribus Episcopatibus, intra trium die-

tarum fines existentibus, modo ejus electio notificetur Curie uniuscujusque Episcopatus. *num. 10. & 11.*

Sufficere tamen notificationem Conservatoris electi, factam soli Curie Episcopatus, ubi extat Monasterium; nec requiri, quod illa fiat etiam Curie aliorum Episcopatum, ubi sunt Monasteria bona, volunt nonnulli. *n. 11.*

Constitutio laudata Gregorii XV. cum sit odiosa, & loquatur de constitutis in Dignitate Ecclesiastica, quorum nomine non veniunt Episcopi, & eorum Superiores in odiosis, non afficit Episcopos, Archiepiscopos, &c. *n. 15.*

Quamobrem Episcopi, Archiepiscopi &c., in Conservatores electi, procedere queunt usque ad tres dietas juxta Constitutionem Gregorii XIII., et si Conservatores inferiores procedere non valerent juxta primam sententiam. *ibid.*

LOCUTIO CUM MONIALIBUS.

Regulares alloqui nequeunt cum Monialibus, etiam sibi subjectis, ac in Primo, & Secundo gradu conjunctis, sine licentia Episcopi; qui eam concedere, & denegare potest; & contrafacientes punire. *art. 22. n. 331. & 332.*

M

MAGISTERIUM, v. *Doctus.*

MAGISTRATUS.

Magistratus Sæcularis nequit Conservatorem in sua jurisdictione impedire, ... vel molestare. *art. 30. n. 18. v. Impediens, impedire.*

Magistratus Sæcularis non potest, declarare in pœnam incurfos Regulares; & multominus illam ab iisdem exigere, eo quod transgressi sint Statutum generale, in publicam utilitatem latum, de non introducendo in Civitatem; vel ab ea non extrahendo, venditionis causa, Frumento, Vino &c. *art. 21. n. 205.*

MAJOR. v. *Dignus, Dignior.*

MAJUS, ET MINUS.

Concesso Majori, censetur etiam minus concessum. *art. 21. n. 482.*

MALEFICUS. v. *Tesis.*

MALITIOSE.

Particula *Malitiose* quid importet? v. *Lexio decretorum Clementis Octavi &c.*

MANCIPIUM. v. *Tesis.*

MANIFESTUM.

Manifestum est idem, quod notorium, seu quod nulla potest probabili tergiversatione celari, seu excusatione defendi. *art. 1. n. 52.*

Et aliud est Notorium facti, aliud juris; utrumque manifestum, seu notorium explicatur. *num. 53.*

MANDANS, MANDATUM.

Mandantes, & Consulentes percussionem Religiosi, si mandatum seu expressum, sive tacitum, & Consilium revera in percussionem influxerint, excommunicationem incurrunt, at non ex vi *Can. Si quis suadente*, sed ex vi *Cap. Quanta de sent. excom. art. 21. n. 315.*

Mandatum speciale derogat generali. *art. 30. num. 3.*

Mandatum super correctione criminum, sicut & aliarum commissionum, factæ Delegatis, stricte sunt interpretanda. *art. 21. n. 340.*

MARITUS.

Non potest Maritus, ut Pater familias, expellere e domo uxorem inobedientem, & perniciosam. *art. 21. n. 192. v. Privilegium.*

MA-

MATER. v. *Appellatio.*

MATRIMONIUM.

Sacerdos, seu Regularis, sive Sæcularis, alterius Parochiæ sponfos, sine eorundem Parochi licentia, Matrimonio conjungens, tamdiu suspensus existit, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi absolvatur. *art. 22. n. 356.*

Quemadmodum, non præmissis denuntiationibus, matrimonio contrahendo assistens, per triennium est suspendendus. *ibid.*

Soluto per mortem naturalem matrimonio carnali, sicut & spirituali inter Episcopum, & Ecclesiam, ac inter Religiosum Professum, & suam Religionem, non recuperat Conjux redivivus superstitem, nec Episcopus suam Ecclesiam, neque Religionem. *art. 37. n. 4.*

Matrimonium Carnale, & Spirituale omnino, & irrevocabiliter dissolvitur per mortem naturalem. *num. 5.*

Tempore Interdicti contrahi potest Matrimonium, sed absque solemnitate. *art. 21. n. 529.*

In dubio impedimenti, matrimonium dirimentis, quod nequit Episcopus dispensare, non solus Episcopus declarat dubium, & ponit, ac negat, vel tollit impedimentum; sed quivis etiam vir prudens. *art. 22. n. 27. v. Appellatio.*

MEDICINA.

Medicinæ sub nomine alimentorum continentur. *art. 21. n. 133.*

Regulariter non tenetur Religio, medicinas extraordinarias, & pretiosissimas Religiosis ægrotantibus suppeditare. *n. 134.*

Si Religiosus ægrotans valde foret Religioni necessarius, ei extraordinariæ, & pretiosissimæ Medicinæ tribuendæ sunt; cum illæ expensæ extraordinariæ cederent in majus bonum Religionis. *num. 135.*

MENSIS.

Mensis in gratiosis est triginta unius diei, in odiosis vero 30. dierum. *art. 21. n. 372.*

MENSURA. v. *Pretium, & Molendinum.*MERCENARIUS. v. *Familiaris, seu Servus.*

METROPOLITANUS.

Episcopo non approbante sine justa causa, vel limitate Regulares approbante, ad Confessiones Sæcularium excipiendas, aut suspendente &c. possunt Regulares ad Metropolitanum appellare, si injuria notoria, & manifesta non sit. Quod si notoria; ad suum Conservatorem debent recurrere. *artic. 22. num. 99.*

Metropolitani possunt in Conservatores deputari, licet extra Diocesim Monasterii Conservandi, non tamen extra suam Provinciam existant; & valent, extra præfatam Diocesim procedere, modo non extra Provinciam. *art. 14. n. 4. & 7.*

METUS. v. *Vis, & Metus.*

MILES.

Regulares, ceterique Ecclesiastici Sæculares, eorumque Monasteria, domus, loca &c., immunes sunt ab Hospitio militum. *art. 21. numer. 265. & 266.*

Magistratus Sæculares nequeunt, hospitari facere milites in domibus Ecclesiasticorum, quamvis laicis locatis; cum id per indirectum in bonorum Ecclesiasticorum præjudicium redundet. *n. 266.*

MILLIARE.

Ex quot passibus coalescat. *art. 3. n. 18.*

MINIMA RES.

Etiam in re minima actus Jurisdictionis, & Su-

perioritatis exercetur. *artic. 22. numer. 80.*

MISSA.

Non possunt Episcopi, Subditis Sacerdotibus suis, & laicis interdicerere, ne Missam celebrent, vel audiant in Templis, Oratoriis, & Capellis Regularium, etiam rusticis. *art. 21. n. 401.*

Missam celebrare, non possunt Regulares in domibus privatis, & omnino extra Ecclesiam, & ad Divinum tantum Cultum dedicata Oratoria. *art. 22. n. 112.*

Præfatam celebrationem prohibere, debent Episcopi, etiam ut Apostolicæ Sedis Delegati. *ibid.*

Ex justa tamen causa possunt, facultatem concedere celebrandi extra Ecclesiam, vel alium locum Sacrum. *n. 113.*

Tacentibus, & non contradicentibus Episcopis, possunt hodie Regulares, Missam ubique celebrare cum Altari portatili, sine Parochialis tamen Juris præjudicio. *n. 114.*

Potest Episcopus, prohibere Sacerdotibus, nedum Sæcularibus, sed Regularibus etiam, ne Missas celebrent in Ecclesiis Monialium. *n. 126.*

Etiam si id ex præscripto Testatoris injungatur; in quo casu onus ad Ecclesias Regularium, vel alio est transferendum. *n. 127.*

Regulares subduntur Episcopo quoad celebrandum in Oratoriis privatis Nobilium diebus exceptis, vel postquam eadem die fuerit jam unica Missa celebrata, in brevi Apostolico concessa. *art. 22. num. 128.*

Regulares, celebrantes tempore indebito, possunt ab Episcopo puniri. *n. 129.*

Nisi tamen privilegium habeant, celebrandi tempore indebito. *n. 130.*

Societas Jesu celebrare potest una hora ante Auroram; & alia post meridiem, itineris, vel alia de causa: sive tribus, plus, minusve horis ante Ortum solis, & infra duas post meridiem. *ibidem.*

Volunt nonnulli, præfatam privilegium habentes, posse usque ad nonam inclusive, idest usque ad tres horas celebrare post meridiem. *ibid.*

Possunt Episcopi, punire Regulares, etiam Censuris, prohibita, vel indecentia in Ecclesiis suorum Ordinum committentes circa Missæ Sacrificium. *n. 131.*

Regulares, qui peracto Sacrificio Missæ, per Ecclesiam circumeunt, offerentes astantibus osculum patenæ, possunt ab Episcopo coerceri. *num. 132.*

Potest Episcopus, cogere, etiam Juris remediis, Regulares exemptos, recusantes celebrationem Missarum illorum Patronorum, qui Capellas habent in suis Ecclesiis, ad præfatam celebrationem in dictis Capellis acceptandam. *n. 144.*

Potest Episcopus, prohibere Regularibus, etiam pœnis, & censuris, ne Sacerdotes externos in propriis Ecclesiis ad celebrandum admittant, nisi prius visis litteris dimissorialibus Ordinariorum eorundem Sacerdotum. *art. 22. n. 260.*

Possunt Regulares, in privatis Religiosorum ægrotantium cubiculis celebrare Missam, ut illam audiant Regulares infirmi, recipiantque ibi de manu celebrantium Divinissimam Eucharistiam. *artic. 21. num. 402.*

Uusus hujus privilegii restringi non debet ad personas aliquas, aut solum ad morbos graves; cum sufficiat, Religiosos non posse, e cubiculo exire. *num. 403.*

Cum hoc privilegium sit personale, adeoque personam Religiosi sequatur; Si Religiosus ægrotet in domo alicujus Sæcularis, ibi in ejus Cubiculo cele-

celebrari poterit, quamvis non possit ex vi cap. In his de privil. n. 403., & art. 22. n. 164. & 165.

Non tamen celebrari poterit in Cubiculo Monasterii, in quo forte Sæcularis aliquis ægrotaret. art. 21. n. 403.

Hujusmodi privilegiis non derogatur per Decretum Clementis XI. de Celebratione in Oratoriis privatis. n. 404.

Non satisfaciunt præcepto Ecclesiæ, de auditione Sacri Festis diebus, Sæculares, Missam audientes in Cella Religiosi infirmi, aut in Domo Sæcularis, ubi decumberet Religiosus ægrotans. n. 405.

Parochi, qua Regulares, qua Sæculares, non possunt ab Episcopo cogi ad subministranda necessaria Presbyteris, volentibus in eorum Ecclesiis celebrare. art. 22. n. 349.

MOBILE PRETIOSUM.

v. *Congregatio, seu Sodalitas.*

MOLENDINUM.

Nequeunt Oppidorum Barones, seu Communitates, & Universitates Laicorum, citra Libertatis, & Immunitatis Ecclesiasticæ præjudicium, Ecclesiasticos impedire, ne suis utantur Molendinis, quæ domi habent, aut extra, ad macinandum proprium Frumentum, Olivas &c. sed Molendino Baronum &c. Quod pluries Sacra Congregatio Immunitatis declaravit. art. 21. n. 273.

Barones prædicti &c. neque visitare possunt recensita Ecclesiasticorum Molendina, etiam sub prætextu, quod a Molendinariis Laicis fraudes committantur in mensuris; iidemque, ut condignis ab ipsis pœnis afficiantur; cum talis visitatio, inspectio, & punitio ad Judicem dumtaxat Ecclesiasticum pertineat. n. 274.

Atque ita decidit pluries Sacra Immunitatis Congregatio. n. 275.

MOLESTANS, MOLESTARE.

v. *Impediens impedire.*

MONARCHIA SICULA.

Privilegium Regiæ Monarchiæ, ab Urbano II. Rogerio Comiti, ejusque Successoribus in Sicilia concessum a Clemente XI. fuit annullatum; sed a Benedicto XIII. in ampliori forma restitutum est. art. 34. n. 287. v. *Appellatio.*

MONASTERIUM.

Regularium Conservator cogit Monasterium, alias capax bonorum, ad alimenta minastranda alteri Monasterio diversi Ordinis, in quo suus Religiosus dyscolus, ad agendam pœnitentiam, est relegatus. art. 21. n. 222.

Non cogit tamen præfatum Monasterium, si bonorum incapax sit; cum teneatur alere Religiosum dyscolum in hoc casu Monasterium illud, in quod relegatur. n. 124.

Debita, a Religioso facta ex delicto, vel contractu, propria auctoritate inito, si ex illis Monasterium factum est ditius; aut saltem hæres est Religiosi præfati, tenetur Monasterium solvere; & recusans, potest a Conservatore coerceri. n. 125.

Non tenetur tamen, si ex illis debitis Monasterium factum non sit ditius; neque hæres sit Religiosi præfati. n. 126.

Monasterium non est domus de Parochia, quamvis sit situatum in Parochia. n. 489.

Nequit Ordinarius, Regularium Monasteria visitare, ad effectum cognoscendi, an in illis fervetur numerus Religiosorum præscriptus; nisi prius aliunde constet de fundamento intentionis

Episcopi, in deficientia numeri constituto. art. 22. n. 381.

Monasterium dicitur Monachorum statio. n. 397.

Monasteria Regularium utriusque sexus erigi nequeunt, nisi prævia Diocesani licentia; etiam si Diocesanus sit electus, & confirmatus tantum, non etiam consecratus. n. 387.

Nec requiritur licentia Papæ. n. 388.

Nomine Monasterii in Jure veniunt Hospitia. n. 390.

Novum Monasterium, sine licentia Episcopi, erigi nequit in loco, ubi aliunde ejusdem Ordinis Monasterium habeatur. n. 392.

Pro constitutione, & ampliacione Monasterii, cogi possunt vicini privati ad vendendas proprias Domos. n. 393. & 394.

Hujusmodi Coactio ab Episcopo facienda est n. 396.

Pro quovis loco pio cogitur quis, vendere. n. 398.

Pro Claustro, & Scholis ædificandis, sicut & pro Dormitorio cogitur quis, vendere suum fundum, suam Domum &c. n. 399.

Ad reparationem Monasterii, totaliter, & funditus everfi, nova Episcopi licentia opus est; cum ea reparatio foret nova ipsius Monasterii ædificatio, Secus tamen, ad reparationem Monasterii, non totaliter everfi. n. 400.

Quandonam dicatur fabrica, totaliter, & funditus everfa? n. 401.

Non requiritur tamen ariorum Religiosorum consensus, ad reparandum Monasterium, totaliter, & funditus eversum. n. 402.

Nequit Monasterium, de loco minus sano, & incommodo ad sanum, & commodum ejusdem Civitatis transferri, sine licentia Episcopi. n. 403.

Modo Regulares privilegium non habeant, ut illud habeat Benedictini in Portugalia, hujusmodi translationes faciendi absque solemnitatibus, pro novorum Conventuum erectione requisitis. n. 404.

Regulares deserere volentes Monasteria, sibi a Communitate, Civitate, vel oppido concessa, in manibus Ordinariorum dimittere debent. art. 22. n. 405.

Non ita tamen Monasteria, ex acquisitis elemosynis, vel propriis redditibus ab ipsismet Regularibus constructa; cum possint, illam, præter Ecclesiam, vendere. n. 406.

Monasteria vero Juris patronatus in manibus Patronorum deserere debent, si Patroni dominium illorum sibi retinuerint pro casu dimissionis. Secus tamen, si tale Dominium sibi non retinuerint: in qua hypothesi possunt Regulares, de illis pro libito disponere. n. 407.

Si Regulares præfati sint ex Fratribus Minoribus, bona in communi non possidentibus, debent Monasteria ex acquisitis elemosynis constructa, sine alicujus Fundatoris, seu Patroni sumptibus, in manibus Apostolicæ Sedis, adeoque Ordinariorum deserere. *ibidem.*

Regulares nequeunt, sine licentia Episcopi, antiquum Monasterium, quod sponte dimiserunt, iterum occupare, si ex nova occupatione novum fiat damnum aliis Monasteriis. Possunt tamen, sine licentia Episcopi, illud reassumere, si novum detrimentum non proveniat. n. 408.

Si per vim, & metum, injuste Regularibus incussum, ipsi Monasterium deserere, ut illud reassumant, Episcopi licentia opus non est. n. 409.

Possunt

Possunt Regulares, duo, vel plura Monasteria obtinuitatem reddituum unire, vel alia de causa, si accedat licentia Episcopi. *n. 410.*

Sine licentia tamen Episcopi, vigore privilegiorum, possunt Regulares nonnulli unionem facere præfatorum Monasteriorum. *n. 411. v. Leditio S. Scriptura; Conventus Parvi.*

MONASTERIUM MONIALIUM.

Potest Episcopus, Monasteria Monialium, etiam exemptarum, de loco minus commodo, & tuto, ubi sunt erecta, in alium commodiorem, & tutiorem transferre: immo debet. *art. 22. n. 412. & 413.*

Potest etiam Episcopus, duo, vel plura præfatorum Monialium Monasteria, ob tenuitatem reddituum, exiguum earumdem numerum, unire: quin potius debet. *n. 414.*

Potest quoque, Monasterium Monialium, sibi subiectarum, consentientibus Monialibus, unire Monasterio, vel loco Religioso, quamvis Moniales per alia Monasteria forent dispergendæ: idque sine consensu Capituli. *n. 415.*

Monasteria Monialium, Apostolicæ Sedi immediate subiecta, Episcopi gubernationi, non temporali, sed spirituali subduntur, exceptis iis, quæ a deputatis in Capitulis Generalibus, vel ab aliis Regularibus reguntur. *art. 22. n. 518.*

MONASTERIUM COMMENDATUM.

Monasteria commendata, in quibus, non viget observantia Regularis, ab Episcopo singulis annis visitanda sunt. Et si in eis vigeat observantia Regularis, debent Episcopi curare, ut illorum Superiores ea visitent, corrigant &c. Quod si admoniti Superiores, intra sex menses ea non visitaverint, vel correxerint, visitare queunt Episcopi, vel corrigere. *art. 21. n. 468.*

MONASTERIUM CAPITULIS GENERALIBUS NON SUBJECTUM, &c.

Monasteria, quæ Generalibus Capitulis non subduntur, nec suos habent Visitatores Regulares, si monita in Congregationes se se redigere neglexerint, in omnibus sunt Episcoporum Jurisdictioni subiecta. *n. 469.*

MONERE, MONITIO, MONITUM.

Tenantur Religiosi subditi sub gravi ratione iustitiæ, & condigna pœna arbitrio Superioris, illum monere de lectione Decretorum Clementis VIII. &c. quam primum facienda, si illam non malitiose omiserit. *art. 21. n. 392. & 393.*

MONETARIUM.

Causa Regularium Monetarium in Provinciis, Summo Pontifici subiectis, ad Legatos in iisdem Provinciis de Lateri, & Prolegatos spectant, in aliis vero Provinciis &c. in Italia tantum comprehensis, ad locorum Ordinarios private quo ad omnes Superiores Regulares. *art. 22. n. 264.*

MONIALES.

Etiam Monialibus competit ex dispositione Juris communis facultas Conservatorem deputandi. *art. 6. n. 2.*

Regulares, sine speciali approbatione Episcopi, nequeunt, Monialium etiam Sibi subiectarum, Confessiones audire. *art. 22. n. 12.*

Potest Episcopus, prohibere Sacerdotibus, ne dum Sæcularibus, sed Regularibus, etiam, ne Missas celebrent in Ecclesiis Monialium. *n. 126.*

Etiam si id ex præscripto Testatoris injungatur: in quo casu onus ad Ecclesiam Regularium, vel alio est transferendum. *n. 127.*

In Ecclesiis Monialium, Regularibus subiecta-

rum, nequeunt a Regularibus ipsi erigi: Confraternitates. *n. 212.*

Regulares circa Monialium personas delinquentes, circa earumdem clausuram, sicut & circa Monasteriorum, etiam sibi subiectorum administrationem, ab Episcopo corriguntur, & puniuntur. *n. 291.*

Regulares alloqui nequeunt cum Monialibus, etiam sibi subiectis, ac in primo & secundo gradu conjunctis, sine licentia Episcopi, qui eam concedere, vel negare potest, & contrafacientes punire. *n. 331. & 332.*

Episcopus voluntatem explorat puellarum, Deo in Religione dicandarum, an scilicet coactæ, an seductæ sint, an seiant quid agant &c. *n. 329.*

Regulares nequeunt, puellas in Monialium Monasteriis sibi subiectis recipere, & ad habitum admittere, nisi Episcopo certiorato. *n. 330.*

Moniales, ex dispositione Juris communis, & ex speciali privilegio, possunt Conservatorem eligere. *art. 6. n. 2. & 5. v. Monasterium Monialium.*

MONITORIE.

PRO RESTITUTIONE RERUM ALIENARUM, &c.

Si Conservator Monitorias generales concesserit, generalem excommunicationem comminando adversus detentores rerum Religiosorum: aut contra non revelantes præfatos detentores; & ad hujusmodi generalem, aut etiam specialem excommunicationem devenerit, nulliter agat. *art. 26. n. 3.*

Expressio, & certitudo personarum, adversus quas conceduntur Monitoriæ, & ad excommunicationem devenitur, necessaria est Conservatori. *n. 4.*

Secus tamen Episcopo, ejusque Generali Vicario, & Capitulo Sede Vacante. *ibidem.*

MORBUS.

Regularis Professus dimitti non potest a Religione prætextu, quod ante receptionem occulte laboraverit morbo gallico, lepra, &c. quam tacerit. *art. 22. n. 369.*

MORS.

Valida erunt Subconservatoris gesta mortuo Conservatore legitimo, si mors communiter ignoretur, etsi ab ipsomet Conservatore sciatur. *art. 5. n. 18.*

Mors omnia solvit, bona videlicet, & jura, quæ quis vivens habebat. *art. 37. n. 2.*

Mors alia est Naturalis, alia Civilis; & hæc alia stricte, alia large sumpta. *n. 18.*

Mors Civilis, stricte sumpta est, qua vel Civitas simul cum libertate deperditur; & maxima Capitis diminutio nuncupatur: cujusmodi est Servitus: vel sola Civitas amittitur; & minor, seu media capitis diminutio appellatur: cujusmodi est Relegatio, Exilium, &c. Mors vero Civilis large sumpta est, quæ quodcumque mortis genus, præter naturale, comprehendit; vocaturque minima Capitis diminutio: & hujusmodi est excommunicatio, quæ mors Spiritualis dicitur; & Suspendio, quæ mors jurisdictionis est quoad exercitium &c. *ibidem.*

Mors naturalis tollit omne Jurisdictionis fundamentum, quod est vita: mors vero Civilis relinquit potentiam, seu Jurisdictionem in habitu, licet tollat Jurisdictionem in actu, seu exercitium, & usum illius. *n. 21.*

MULIER. v. Testis.

MUNUS, OFFICIUM. v. Officium.

MUNUS, DONUM.

Conservator, neque munera a Monasterio, quod conservat, recipere potest. Et, si recipiat, ad

ad integram restitutionem tenentur, nulla eorum quibus restitutio facienda est, remissione eidem profutura. *art. 29. n. 9.*

Quamvis titulo remissionis, proprie dictæ, nequeat Conservator quidquam, a partibus acceptum, sibi retinere; potest tamen titulo donationis. *n. 18.*

Conservatoris Assessor potest munera a partibus litigantibus accipere: secus tamen, si ejus Consilium Conservator sequi teneatur. *n. 12. & 13.*

Conservatoris Notarius potest esculenta, & poculenta, immo etiam munera recipere. *n. 15.*

MUSICA, MUSICI.

Musica in Ecclesiis est de Jure permessa, etiam in antiqua Lege. *art. 22. n. 140. & 141.*

Episcopus prohibere non potest Regularibus (Monialibus exceptis) ne in suis Ecclesiis Musica habeatur: Neque Musicis, quod non canant, saltem absque sua licentia, aut non vocato Magistro Capellæ Cathedralis &c. *n. 142.*

Potest tamen iisdem præcipere, quod Musica tota sit devota, & Ecclesiastica; non lingua Italica, aliave vernacula concepta, quacumque in oppositum consuetudine non obstante. *n. 143.*

MUTATIO, MUTARE.

Immutare Jus Canonicum, vel Civile, solius Pontificis Superioris est, non ullius Inferioris. *art. 5. n. 41.*

Procurator, constitutus ab absente, qui renuit acceptare mandatum, potest deinde, mutata voluntate, illud acceptare, quamdiu mandans in eadem voluntate persistit. *art. 8. n. 31.*

N

NECESSITAS.

Regulares, alique Ecclesiastici, immunes sunt a Tributis, Collectis, Exactionibus, Vestigialibus, aliisque id genus oneribus, seu ordinariis, sive extraordinariis, quæ ad communem Laicorum æque, ac Ecclesiasticorum, seu Regularium ipsorum utilitatem, aut ob urgentem Reipublicæ necessitatem imponuntur. *art. 21. n. 245.*

Quacumque necessitate, etiam Belli, Famis, Pestis emergente, nihil ab Ecclesiasticis, eorumque bonis exigi potest, nisi certæ purificentur Conditiones conjunctim, a Sacris Canonibus requisitæ. *ibidem.*

Necessitas videlicet, vel utilitas, non qualiscumque, sed gravis, Laicis æque, ac Ecclesiasticis communis: ad quam sublevandam satis non sint facultates Communitatum, ac Universitatum, & Laicorum particularium, seu singulorum. Quod examinare, Episcopi est cum toto Diœceseos Clero, qui cognita tali necessitate, & insufficientia facultatum Communitatis, & Laicorum particularium, ad contributionem Ecclesiasticorum consentiant, illam tamen differendo, donec Romanus consulatur Pontifex, ejusque consensus habeatur. Quibus jam purificatis facienda est contributio ab Ecclesiasticis, sponte, & sine ulla coactione laicali, & a laicis, absque ulla exactione, humiliter, & devote recipienda, ac cum gratiarum actione. *a n. 250. usque ad 257.*

Nomine Cleri Capitulum etiam Cathedralis solet intelligi. *n. 251.*

Nedum Laici exigentes, sed Clerici etiam sponte solventes exactiones quascumque, & Epi-

scopi concedentes, aut consentientes, illicite, & invalide agunt sine consensu Papæ. *n. 252.*

Si periculum sit in mora, & tam cito Pontifex adiri non possit; tunc, habitis reliquis conditionibus, satis erit Consensus Episcopi cum Clero. *n. 253.*

Necessitas non habet Legem; & quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum. *ibidem.*

Si, urgente necessitate, & purificatis conditionibus dictis, adhuc Ecclesiastici nolint contribuere, per eorundem Ecclesiasticum Judicem, non per Laicum, compellendi sunt, per Papam videlicet, sive Legatum de Latere, Nuntium Apostolicum, Episcopum, Conservatorem &c. *n. 255.*

Quod si periculum sit in mora, adeo ut pro Ecclesiasticorum compulsionem Ecclesiasticus Judex adiri non possit, tunc potest Laicus Judex, non per modum Jurisdictionis, sed justæ, ac rationalis defensionis, servato tamen moderate inculpatæ tutelæ, facere, quod recta ratio dictabit, hic, & nunc esse faciendum. *n. 256.*

Publica necessitas, vel utilitas Jurisdictionem in Ecclesiasticos Magistratui Laico non confert. *n. 211.*

In gravi Civitatis necessitate ad prospiciendum bono communi, illæsamque servandam Ecclesiasticam Immunitatem, solent Episcopi, propriis Edictis Principum Sæcularium Proclamata adjuvare. *n. 212.*

NEGATIO.

Negatio, quod post se invenit, destruit: magisque negat, quam affirmatio ponit. *art. 38. n. 45.*

Negatione res efficitur dubia. *art. 21. n. 91.*

Quod non ita se habet, ut nulla excusatione, seu tergiversatione celari valeat, per negationem redditur dubium. *n. 6.*

NEGLIGENTIA, NEGLIGENS.

Non potest Laicus Judex, negligentiam suppleri Prælati Regularis in punitione Subditi Religiosi delinquentis. *art. 21. n. 168.*

Ubi negligens fuerit Ecclesiasticus Judex in punitione subditorum, ad alium Ecclesiasticum Judicem, ejus Superiorem recurrendum: & ubi negligentes fuerint, ad Papam. Non tamen recurrendum ad Principem Sæcularem, etiam ipso negligente Papa, nisi talis recursus esset in justam defensionem. *n. 169.*

NEQUAQUAM.

Particula *Nequaquam* idem significat, quod nullo pacto, nullo casu, nulla ex parte. Vim præcisæ prohibitionis habet, & æquipollet Clausulæ *Nullatenus*, quæ nullitatem actus inducit ipso Jure. *art. 27. n. 14.*

NOMEN.

Nomen generale restringitur per speciale, ita ut non excedat personam nominatam. *art. 38. 43. n.*

Nequeunt Regulares, libros imprimere, seu imprimi facere, sine appositione proprii nominis, licentia, & recognitione suorum Prælatorum &c. *v. Libri.*

NOSOCOMIUM.

Nosocomium est Hospitale, ubi curantur ægroti. *art. 22. n. 299.*

NOTARIUS, NOTARIATUS.

Potest Conservator, ubi necessitas postularit, immo debet, Notarium, quem maluerit, eligere: eligendus autem habere debet qualitates, nedum ad munus Notariatus suscipiendum re-

quistas, sed etiam ad illud recte exequendum. *art. 28. n. 18. & 24.*

Notarius est persona, Officium publicum habens, scribendi instrumenta, ad faciendam fidem. *n. 25.*

Qualitates ad Officium Notariatus suscipiendum requisitæ sunt: quod Notarius creandus non sit notorie infamis, infamia Juris, vel Facti; nec illegitime natus, & multo minus Spurius, cum hi infames sint. Quamvis eos infames non esse, contendant ponnuli; & si infamiam dicantur habere, eam parentum esse, non propriam. Quod liber sit, & non Servus. Quod Laicus sit, non Clericus Beneficiatus, aut in Sacris constitutus, cum hi, neque in foro Ecclesiastico esse queant Notarii, præterquam in Romana Curia ratione Dignitatis, & privilegii. Clerici autem, in Minoribus constituti, non Beneficiarii esse queunt Notarii, etiam a Principe Laico creati, & in foro Sæculari. Quod non sit Monachus, cui non licet, Sæcularibus Negotiis se immiscere. Tandem quod sit a potestate habente creandi Notarios constitutus. *n. 26. usque ad 30.*

Potestatem creandi Notarios habent, Papa quoad causas Spirituales, seu Ecclesiasticas pro toto Orbe: quoad temporales vero pro statu dumtaxat Pontificio. Imperator pro terris Imperio subjectis. Rex, aliique Principes, & Duces, exercentes Jura Principis, pro suis statibus. Privilegiati a Supremo Principe ad creandos Notarios, ut Comites Palatini. Quique per immemorabilem consuetudinem tale Jus præscripserunt. Principes Inferiores, & Domini Territoriorum saltem in iis, quæ ad suam Jurisdictionem pro suis Territoriis pertinent. Et Episcopi in Ecclesiasticis pro suis Diocæsiibus. *n. 31.*

Qualitates ad exequendum rite Notariatus Officium sunt Scientia, & Diligentia; cum ex imperitia, & negligentia Notarii complura damna soleant oriri. *n. 32.*

Mortaliter peccat Notarius imperitus, & negligens, Notariatus exercens Officium: & tenetur ad compensationem damnorum, quæ parti causantur. *n. 33.*

Aliæ qualitates ad exequendum rite Notariatus Officium sunt Veritas, & Fidelitas, de qua juramentum præstat initio muneris, Et Justitia, quæ in conficiendo instrumento, & in exigendo competenti pretio, consistit. *n. 34. & 35.*

Notarius, qui revera talis non est, sed probati communiter habeatur, si conficiat instrumenta cum titulo colorato Officii sui, illa subsistunt; scæus tamen si titulum coloratum non habeat. *n. 36.*

Potestas creandi Notarios, est Supremo Principi, in signum Supremæ suæ Potestatis, reservata. *n. 38.*

Subsistunt gesta per Notarium intrusum, sciente, & tolerante Supremo Principe, aliove potestate habente creandi Notarios; utpote qui, propria tolerantia, illum tacite confirmare censetur. *n. 40.*

Notarius Conservatoris, si salarium habeat a Principe, seu Republica, nequit illud a particulæribus exigere, sibi minus, illud exigere potest, prout a Principe, vel Republica taxatum est. *n. 14.*

Quod si taxatum non sit; debet salarium, labori consentaneum expetere, habito etiam respectu ad conditionem litigatorum &c. *ibidem.*

Notarius, aliquid in notabili quantitate, reci-

pias nedum peccat contra Justitiam, cum onere restituendi, sed etiam contra Religionem, ratione Juramenti, in principio Notariatus emissi, de fideli sui muneris executione secundum Leges. *ibidem.*

Ad evitanda incommoda in hac materia, salarium, Notario consentaneum, per Conservatorem moderandum esse, decrevit Bonifacius VIII. *ibidem.*

Notarius potest etiam esculenta, & poculenta, immo & munera recipere. *n. 15.*

Valida erit creatio Notarii Actorum, a legitime Superiore, sed illegitime facta, si communi errore pro legitima habeatur. *art. 5. n. 18. v. Conservator, Recusatio.*

NOTARII INQUISITIONIS.

v. Advocati Inquisitionis.

NOTIFICATIO.

Regularium Conservator procedere valet in pluribus Episcopatibus, intra trium dietarum fines existentibus, modo ejus electio notificetur Curie uniuscujusque Episcopatus. *art. 23. n. 10. & 11.*

Sufficere tamen notificationem Conservatoris electi, facta soli Curie Episcopatus, ubi extat Monasterium; nec requiri, quod illa fiat etiam Curie aliorum Episcopatus, ubi sunt Monasterii bona, volunt nonnulli. *n. 11.*

NOTORIUM.

Notorium dicitur factum illud, de quo constat vel per evidentiam rei, quæ nulla potest tergiversatione celari: vel per propriam ipsiusmet Rei Confessionem, in judicio sponte factam, non autem metu gravi, aut vi tormentorum: vel per sententiam condemnatoriam, a qua non fuit appellatum: vel per testes idoneos, aliasque legitimas probationes, quibus nihil opponi valeat; sitque jam in causa conclusum. *art. 34. n. 73.*

Notorium facti momentanei, seu transiens per Testes probatur. *art. 28. n. 43.*

Notorium Juris resultat ex Confessione judiciali, probationibus, & sententia. *art. 34. n. 274.*

Si delictum sit Notorium aliis, non Conservatori; Jus habet Conservator querendi, cogendique testes pro testimonio. *art. 1. n. 92. & art. 18. n. 2. & 3. v. Testes.*

Quando Notorium est delictum, sed ignoratur ejus Auctor, procedere valet Conservator per inquisitionem mistam, specialem videlicet erga delictum, generalem quoad personam. *art. 1. n. 93. & art. 18. n. 2. & 3.*

Quamvis ad efficiendum aliquid Notorium, evidens, seu manifestum, oporteat, quod illud omnibus, vel pluribus Civitatis populis, seu viciniae notum sit; ad probandum tamen, factum aliquod fuisse notorium, duorum testimonium sufficit. *art. 18. n. 4.*

Inutile foret Conservatoris Officium, si quando factum in se notorium est, procedere non posset propter excusationes Rei, quæ notoriæ non sunt, & indigent probatione. *art. 18. n. 4. v. Appellatio, Delictum, Manifestum.*

NOVALIS.

Novalis dicitur ager, nunc primo colli ceptus, cum prius esset Sylva, vel aliter incultus. *art. 21. n. 289.*

NOVITAS.

Novitates solent discordias generare: & ab antiqua practica recedendum non est. *art. 22. n. 46.*

NOVITIUS NOVITIA.

Regulares omnes, etiam Novitii, quantumvis nullo Ordine insigniti, concionari queunt, si primatum habeant Tonfuram. *art. 22. n. 157. & 158.*

Novi-

Novitiorum, aut Novitiarum renuntiationes, & obligationes inter vivos &c., sicut, & eorundem testamenta, codicilla, & donationes causa mortis &c. *v. Renuntiatio.*

Regulares debent restituere Novitiis, seu Mariibus, sive Feminis omnia, quæ ab ipsis tempore Novitiatu acceperunt; non autem quæ ante ingressum, vel in ipso ingressu, volentibus ipsis ante professionem a Religione discedere. *numer. 196. & 198.*

Accepta tamen esse debent tanta, ut ob ea Novitii difficultatem habeant discedendi: e. g. magna pars substantiæ suæ. *n. 197.*

Si notorie, & cum scandalo extra delinquat Novitius, qui alias degit intra Claustro, nequit in eum, sicut in Professum, Episcopus procedere. *num. 278.*

Novitii in odiosis sub nomine Regularium non comprehenduntur, sed in favorabilibus. *ibid.*

Episcopus nequit in Universum adversus Novitios procedere in illis casibus, in quibus procedere potest contra Professos. *n. 279.*

Novitius impeditus potest per Procuratorem suam Professionem emittere. *n. 372.*

Regularium Conservator super causa Novitiorum de debitis, contractis in Sæculo cognoscit. *art. 21. num. 82.*

Novitius, & ejus Bona gaudent omnimoda exemptione, adeo ut licet bona Novitiorum non sint bona Religionis, adhuc tamen gaudeant exemptione a gabellis. *n. 87. v. Bona.*

Quamvis decedente Novitio in statu Novitii, & intestato, Monasterium in ejus bona non succedat: Succedit tamen decedente in statu Professionis, & jam Professo, per Professionem in Articulo Mortis jam emissam. *num. 146. & 147. v. Bona.*

Novitius, vel Scholaris Jesuita, qui post Commisam in Sæculo percussione Monachi, vel Clerici, Religionem ingreditur; vel post eandem in Religione patratam, ad Sæculum revertitur; non per Episcopum ab excommunicatione incurfa, sed per suum Religiosum Prælatum absolvendus est. *art. 21. n. 326.*

Jurisdicctio Prælati Regularis erga Subditum suum pro Foro interno, durat etiam pro tempore, quo ille non est amplius subditus. *n. 327.*

In Foro Penitentiali tantum habetur respectus ad tempus sententiæ; in aliis vero Foris etiam ad tempus commissi delicti. *n. 328.*

Privilegium, illimitate Regularibus concessum, ut valeant per suos Superiores absolvi ab excommunicatione, incurfa propter percussione, ubilibet patratam, seu nimirum in Religione, sive in Sæculo, non est concessum Episcopis, ut valeant subditos suos absolvere propter percussione, dum erant Religiosi, commissam. *n. 329.*

Non potest laicus Judex, immo nec Ordinarius loci, punire delicta Novitiorum, seu Civilia, sive Criminalia, etiam Capitalia, in Religione commissa. *n. 170.*

Novitii, favore Religionis, eximuntur a Jurisdicctione Judicis laici, & Ordinarii loci. *n. 171.*

Prælatus Religionis potest etiam perpetuo carceri Novitium mancipare, ita exigente qualitate delicti. *ibid.*

Immo & Torturæ eum subjicere, si ea necessaria sit ad comprobandum delictum. *ibid.*

Novitius, ex vi ingressus in Religionem, reputatur personam Ecclesiasticam; gaudetque proinde omnibus Personarum Ecclesiasticarum privilegiis. *numer. 172.*

Favore Religionis Novitii instar Professorum, ut a Civili Judicis laici jurisdictione eximuntur, ita & ab Ecclesiastica Ordinarii loci. *n. 173.*

Novitios, in Religione delinquentes, si ab ea impuniti decedant, sicut & Scholares Societatis Jesu, a Judice Sæculari puniendos esse, docent complures. Alii tamen volunt a Prælato Regulari. *numer. 174.*

Si Novitius delinquens vellet a Religione discedere, posset in eadem detineri, donec sufficienter puniatur. *n. 175.*

Posset etiam puniri pœna, exequenda post discessum, si ea judicialiter injuncta sit: illamque proinde nequit effugere propria auctoritate. Secus tamen, si pœna inflictæ sit absque strepitu judiciali. *ibid.*

Judex Sæcularis, aut Ordinarius loci, non potest cognoscere de Novitio, qui cum esset in Sæculo Laicus, vel Clericus, delictum commisit, & re integra in fraudem potestatis laicæ, aut Episcopalis habitum Religiosum assumpsit. *n. 176.*

Potest tamen cognoscere, si res integra non sit, eo quia Judex, ante ingressum Novitii in Religionem, cognoscere cœpit, seu via accusationis, sive Inquisitionis. *n. 177.*

NULLATENUS.

Clausula *Nullatenus* nullitatem actus inducit ipso Jure. *art. 27. n. 14.*

NULLITAS.

Nullitas, adjecta actui contra quæcumque disposita, ipso jure incurritur absque sententia Judicis annullante. *art. 31. n. 13.*

NUNTIATIO NOVI OPERIS. *v. Actus, & Reus.*

NUNTIUS APOSTOLICUS.

Legatus Papæ, qui est Nuntius, licet sit Judex Appellationis in locis exemptis, non debet tamen Regularium appellationes admittere; sed illas gradatim eorundem Superioribus relinquere. *art. 34. n. 125. v. Appellatio.*

O

OBEDIENTIA.

Verba [In virtute Sanctæ Obedientiæ] non semper inducunt peccatum mortale. *art. 22. num. 473.*

OBLATIONES.

Oblationes, Altaribus factæ Confraternitatum. *v. Confraternitas.*

OBLIGATIO.

Obligationes inter vivos, & Renuntiationes Novitiorum, vel Novitiarum &c., sicut & eorundem Testamenta, Codicilla, & donationes causa mortis &c. *v. Renuntiatio.*

Obligatio Conservatoris ad munus acceptandum, exequendum, prosequendumque ad quinquennium. *v. Conservator.*

OBLIVIO. *v. Bona fides.*

OBSERVANTIA.

Observantia, etiam unius actus, deservit pro interpretatione. *art. 21. n. 30.*

Et observantiæ interpretatiæ adeo deservit, ut præferatur interpretationi magis veræ, & Juri magis conformi. *ibid.*

OBTINENS, OBTINERE.

Obtinere, importat titulum perfectum, seu Jus in re, non vero Jus ad rem. *art. 11. n. 2.*

OCCASUS SOLIS.

Non potest Episcopus præscribere, quod Regulares

lares exempti juvenes, aut mulieres penitentes non auscultent post peccatum solis. *art. 21. n. 94.*

ODIA, ODIOSUS.

In odiosis nisi exprimantur, non comprehenduntur Regulares, *art. 22. n. 102.*

Nomine Regularium ut sic in odiosis non venit Abbas, quemadmodum nomine Monialium ut sic in odiosis, neque venit Abbatisa. *n. 277.*

Decreta odiosa non debent extendi de uno ad alium casum ex identitate, immo neque ex majoritate rationis, nisi tamen extendantur a Legge decernente. Oppositum sustineat non pauci. *num. 430.*

In materia odiosa pœnali sub nomine Appellationis Appellatio extrajudicialis non comprehenditur. *art. 34. n. 3.*

Cum sententia Arbitri, vel Arbitratoris non sit proprie sententia; in materia restringibili non venit nomine sententia. *n. 18.*

In Constitutionibus odiosis non comprehenduntur Episcopi, nisi exprimantur. *art. 11. n. 6.*

OFFENDENS.

Offendentes Ministros, & Officiales Curia Episcopalis possunt ab Episcopo puniri. *artic. 23. num. 167.*

OFFICIUM. v. Dignitas.

OFFICIUM, MUNUS.

Nedum de Jure humano, sed etiam naturali, tenetur quis scire, quæ ad obeundum munus proprium, necessaria sunt. *art. 28. n. 11.*

Dolum quis facit, qui perfecte nescit, quod se scire profiteretur. *ibid.*

Officii Conservatoris expiratio, Suspendio, Transitus, & Prorogatio. *v. Conservator.*

Officii Subconservatoris expiratio, vel suspensio. *v. Subconservator.*

Officii Delegati Expiratio. *v. Delegatus.*

Officii Subdelegati Expiratio. *v. Subdelegatus.*

OMISSUS CASUS. v. Casus.

OMNE.

Qui omne dicit, nihil excludit. *artic. 22. num. 80.*

OMNINO.

Dictio [Ommino], etiam in dubio, inducit latam sententiam, & ita quidem, ut non sit necessaria exceptio. *art. 31. n. 13.*

Dictio [Ommino eximimus] in Pontificum eximentium Bullis significat [absque ulla exceptione, & remedio.] *art. 23. n. 80.*

ONUS.

Res transit cum suo onere, si sola persona sit privilegiata, non etiam res. *art. 21. n. 298.*

OPERARIUS. *v. Familiaris, seu Famulus.*

ORACULA VIVÆ VOCIS.

Constitutio Clementis VII. incip. [Universis, & singulis,] quamvis sit vivæ vocis Oraculum, non prout revocata est a Gregorio XV., vel ab Urbano VIII., & quare? *art. 17. n. 7.*

Immo in privilegium scriptum, & bullatum redacta. *n. 13.*

Constitutio Urbani VIII., revocatoria omnium vivæ vocis oraculorum, privilegiorum, & indulgentiarum concedentia; cum ea sub nomine privilegiorum, aut gratiarum non veniant: neque gratias omnino favorabiles, ut quod Officium B. Virginis recitetur singulis Sabbatis non impeditis &c. *num. 10.*

ORATORIUM.

Episcopus, non Conservator, compescit exemptos, construens Oratoria, vel Capellas sine ejus licentia: vel in sic constructis, aut tempore In-

terdicti, præter casus exceptos a jure, celebrant, vel celebrari faciunt Divina. *artic. 21. num. 5330 v. Missa.*

Possunt Regulares, sine licentia Episcopi, modo non adsit alterius præjudicium, erigere in suis Monasteriis, Grangiis, Hospitiis, Domibus ruralibus, Villis &c. Oratoria privata, ubi Missas, Divinaque officia ipsi celebrent; vel Presbyteri Seculares, usque assistant laici, etiam festis diebus, satisfaciendo præcepto Ecclesie. *artic. 1. num. 394.*

Debet tamen locus esse a Provinciali per se ipsum designatus, & in perpetuum ad Divinum tantum Cultum deputatus. *n. 396.*

Alterius præjudicium foret præjudicium Parochie: & hoc non aliud, nisi extractio decimarum, & primitiarum, quæ solent Clericis dari. *num. 399.*

Ex vi illius particulae *per se* naquit Provincialis committere Rectori, ut ipse approbet, deputetque locum: bene tamen committere, ut ipse Rector judicet de decencia loci; suumque dein judicium Provinciali remittat: quo accepto poterit per litteras ipsemet Provincialis absens approbare. *num. 400.*

Ex vi illorum verborum *ad Divinum tantum cultum deputaverint*, non potest Provincialis facultatem dare celebrandi in Schola, vel Aula, ubi e. g. Præsepe Domini nocte Sacri Natalis edificaretur, nisi Schola, vel Aula in perpetuum deputaretur ad Sacra. *ibid.*

Nequit Episcopus, subditis suis Sacerdotibus, vel laicis interdicere, ut Missam celebrent, vel audiant in Templis, Oratoriis, & Capellis Regularium, etiam rusticis. *n. 401.*

Oratorium rurale, in fundo campestri Regularium erectum, intra eorumdem habitationem, & ambitum murorum; habens Campanam ad convocandos Famulos villæ; sed Ostium privatum intra habitationem, non tamen publicum & in via publica, jurisdictioni non subicitur Ordinarii. *num. 407.*

Subicitur tamen, si publicum habeat Ostium, seu extra murorum ambitum, & in via publica; quantumvis intra Cortile domus sit erectum, & alium aditum habeat privatum, affixum parieti domus Regularium. *n. 408.*

Modo hujusmodi Oratorium non sit S. Joannis Hierosolymitani, utpote quod jurisdictioni non subicitur Ordinarii, quantumvis ostium habeat in via publica. *n. 409.*

In dubio, num aliquod Oratorium sit privatum, adeoque non subiectum Ordinario; an vero publicum, atque adeo subiectum Ordinario; reputandum, publicum, si ostium habeat in via publica; reputandum vero privatum, si ostium habeat intra ambitum murorum, etiam si habeat Campanam. *num. 410.*

ORDINARIUS.

Ad Jurisdictionem Ordinariam non semper requiritur territorium; cum possit Ordinarius Judex etiam sine territorio creari. *art. 2. n. 7.*

Ordinarii nullius Diocesis nullum habent Jus in Regulares, nec odiosum, nec favorabile, ne quidem Delegatum. *art. 22. n. 366.*

Ordinarii locorum debent, quam citissime, causas terminare, saltem infra biennium. *art. 24. num. 27.*

Si post mandatum unius Conservatoris, alter oppositum mandet, quid ab Ordinario faciendum? *art. 25. n. 8.*

Ordinarius loci nequit, Conservatorem impedi-

re,

re, vel molestare, quo minus exequatur munus suum. *art. 30. n. 13. v. Impediens Impedita.*

Tenetur brachium suum Conservatori prestare; locus per censuras compelli poterit. *art. 25. n. 10. v. 6.*

Non potest Ordinarius, violenter Conservatori resistere, sententiam injustam exequi volenti; sed tantum instare, ut differat; vel, ut eum ab hoc opere eximat. *art. 25. n. 10. & 11.*

Ordinarius, etiam post annum, exequi potest sententiam, a se latam. *n. 19.*

Ordinarius, certo sciens, non fuisse Clericum in Beneficio Canonice institutum, an obedire tenetur delegato Papae mandanti, Clericum in beneficio possessionem induci? *n. 17.*

Licet Ordinarius loci in pluribus sit Apostolicę Sedis Delegatus; nequit tamen, se intromittere in iis, quę spectant ad Conservatorem; uti nec Conservator in iis, quę Ordinarium loci, tanquam Apostolicę Sedis Delegatum, concernunt. *art. 30. n. 6.*

Ordinarius obsequi tenetur Delegato. *n. 13.*

Ordinarius nequit, se ingerere in causa, a Sede Apostolica delegata, etiam morauo ipsomet delegato, & quantumvis agatur de absolvendo excommunicato ob contumaciam. *ibidem.*

Potest Ordinarius cognoscere de validitate Rescriptorum commissionis duorum delegatorum, qui contraria illi mandant. *n. 14.*

Et ex Speciali Delegatione Pontificis potest copiam petere litterarum, ut mandatum alterius Delegatorum non exequatur. *ibidem.*

Nom tamen potest, Delegatis precipere, iahi- bere, compellere, &c. *ibidem.*

Neque potest de competenti Jurisdictionis inter eos delegatos cognoscere. *ibidem.*

Ordinarius, ob malitiam, vel desidiam Judicis delegati in procedendo, potest, absolutos per Apostolicum Delegatum ab excommunicatione, in pristinam excommunicationis sententiam revocare, eisdemque tandiu in eadem sententia ligatos tenere, quamdiu causa legitimam habere progressum non incipiat. *n. 16.*

Ratione periculi peccati, adeoque favore animę, potest Ordinarius in causa Delegati se alio modo intromittere, *ibidem.*

Ordinarius loci adversus Conservatorem, suam potestatem excedentem, potest se censuris Ecclesiasticis tueri. *art. 32. n. 2.*

Nequit Ordinarius, inconsulto Principe, & sine ejus licentia, totam suam Jurisdictionem ita delegare, ut sibi nec facultatem revocandi retineat. *art. 35. n. 9.*

Coram Ordinario potest Delegatus conveniri pro damnis, & interesse, si delinquat in ea causa, in qua est Delegatus, in judicando, vel non judicando, in non reddendo jus, & abutendo sua Jurisdictione, ac illam excedendo; aut alias licentiam suam faciendo. *art. 32. n. 7.*

Potest Ordinarius Judici Delegato resistere, quando voluerit exequi aliquid injustum. *ibidem.*

Potest Delegatus Principis, delinquens in causa processus, ab Ordinario puniri. *n. 8.*

Et si Delegatus in causa, sibi commissa, major sit quocumque Ordinario; ratione tamen delicti subditur illi. *ibidem.*

Ordinarii possunt, & debent, Delegato resistere, alias puniendi sunt. *ibidem.*

Si facile haberi non possit recursus ad Papam, seu Superiorem exemptorum, ex defectu justitiam in exemptos adiri potest Ordinarius. *art. 32. n. 258.*

Ordinarius solus loci, in quo professus est Religiosus, reclamans de nullitate suę professionis, ante decimum sextum annum emissę, cognoscit de illa. *n. 364.*

Quanta sit auctoritas Ordinarii in Monasteriis Regularium, in quibus prescriptus Religiosorum numerus non degit? *n. 381. v. Conventus parva.*

Nequit Ordinarius, Monasteria visitare, ad effectum cognoscendi, an in illis servetur numerus Religiosorum prescriptus, nisi prius aliunde constet de fundamento intentionis Episcopi, in deficientia numeri constituto. *n. 381.*

Ordinarii locorum Jurisdictionem non habent in Regulares exemptos, neque in casu, quod sint in possessione judicandi illos. *art. 21. num. 336. & 338.*

Neque possunt, illos corrigere sub pretextu, quod a Papa delegantur Judices ad corrigendos Clericos, nulla facta mentione Clericorum exemptorum. *num. 339. v. Delegatus, Recusatio, Annotatio.*

ORDINES MILITARES.

Ordines Militares, antequam speciale privilegium eligendi Conservatorem habuissent; adhuc illam, ut poterant, vigore Juris communis, eligebant. *art. 6. n. 1.*

Ordini Sancti Joannis Hierosolymitani concessum fuit, ut possit in Conservatorem eligere non designatum Judicem in Synodo. *art. 11. n. 7.*

Ordines militares sunt vere, & proprie Religiosi, & privilegia Ordinum non militarium participant. *art. 12. n. 29. & 30.*

In Ordinibus Militaribus, qui sunt intra Hispaniam, Deputatio Conservatoris fieri potest ab ipso Rege; a Capitulis, etiam Generalibus; a Senatu Regio Ordinum, a Monasteriis, & Collegiis Militaribus, sive eorum Superioribus, Prioribus, Commendatariis, &c., & a reliquis aliis personis, Conservatoria Jurisdictione indigentibus. *art. 13. n. 3. v. Prioribus, Prior.*

Quotquot esse possunt Conservatores Ordinum non Militarium, deputari pariter queunt in Conservatores Ordinum Militarium. *art. 12. n. 30. v. Prælati Regularis.*

ORDINES MINORES.

Episcopi, qui loco, & dignitati Episcopatus renuntiarunt, tantam habent dignitatem, quantum habeat Abbates; unde possunt Minores Ordines conferre. *art. 12. n. 5.*

ORDO CLERICALIS.

Ordo Clericalis habet Jus precedentie supra quocumque Ordinem, tam Monachalem, quam Mendicantem. *art. 22. n. 175.*

In opprobrium cederet Ordinis Clericalis, si Clerici Regulares, sive Sæculares, divinis Officiis specialiter dediti, per Sæcularia Judicia vagari, & Patres a Filiis dijudicari, aut injuriose tractari possent. *art. 7. n. 6.*

ORDO JUDICARIUS. v. *Causa, Excommunicatio.*

ORDO SACER, ORDINATIO, ORDINANS, ORDINANDI.

Nequeunt Regulares, Ordines suscipere, nisi ab Episcopo illius Diocesis, in qua eorum Monasteria sita sunt, *art. 22. n. 12.*

Nisi tamen Episcopus Diocesanus abfuerit, vel non esset Ordinationes habiturus. Et tunc attestatio opus est Superiorum Regularium in litteris dimissorialibus de absentia, vel impedimento Episcopi. *n. 13.*

Hujusmodi attestatio Superiorum Regularium sus-

sufficiens est, nec requiritur fides absentis, vel impediti Diocesani. *n. 14.*

Decretum Clementis VIII. pro Regularibus Ordinandis adducitur. *n. 15.*

Illudque procedit, ubi Regulares speciale non habeant privilegium, ut a quocumque Catholico Episcopo valeant Ordinari, ut habet Societas Jesu. *n. 16.*

Episcopo loci Ordinationem habente, adhuc Clerici Societatis Jesu possunt Ordinari extra Diocesim ab alio Episcopo. *n. 29.*

Nequit Episcopus, Regularem Ordinandum cogere, ut juret voce, vel scriptis, se validam professionem emisisse, vel alias nullam ratificasse. *num. 17.*

Non possunt Regulares, ab alieno Episcopo in propriis domibus, vel Ecclesiis Ordinari, sine licentia Diocesani, ipsomet Diocesano absente, vel Ordinationes non habente; aut Capituli Sede vacante, eodem Ordinario defuncto. *n. 18.*

Quamvis oppositum ex variis Religiosorum privilegiis sustineat *Cespedes*, & non improbabili-
ter. n. 19.

Episcopus alienus nequit Ordines in loco exempto conferre, sine licentia Superioris loci exempti, & Episcopi loci, in quo est locus exemptus. *num. 24.*

Ordinandorum examen *v. Examen.*

Recipiens scienter Ordines a Simoniaco, qui non pro tali communiter habeatur, Ordinum executionem non recipit. Quod tamen specialiter est in detestationem tanti Criminis. *art. 5. n. 15.*

Possunt Regulares, in loco etiam interdictionis Sacros Ordines recipere, in casu tamen necessitatis, seu penuriae Sacerdotum. *art. 21. n. 526.*

Extra casum necessitatis tempore Interdicti collatio Sacrorum Ordinum, neque in Sabbato Sancto permessa est; quamvis solemnitas Paschalis a Missa talis diei exordiat; & in tali solemnitate licita sint Divina Officia. *n. 529.*

Sacra Ordinatio non venit sub nomine divinarum Officiorum. *ibidem.*

Interdictum locale non obstat, quominus Regulares, taliter interdictionis, possint alibi Ordinari. *ibidem.*

ORPHANI.

Impuberes, si morte Patris, vel emancipatione desiderint esse sub patria potestate, dicuntur Pupilli; si Patre, & Matre careant, sunt Orphani. *art. 10. n. 19.*

ORPHANOTROPHIUM.

Orphanotrophia sunt Hospitalia, in quibus aluntur Orphani, idest Parentibus Orbati. *art. 22. num. 299.*

ORTUS SOLIS.

Non potest Episcopus prescribere, quod Regulares exempti Confessiones juvenum, & mulierum non excipiant ante Ortum Solis. *art. 22. n. 84. v. Missa.*

OSCULUM.

Regulares, qui peracto Sacrificio Missae, per Ecclesiam circumeunt, offerentes astantibus Osculum patenz, possunt ab Episcopo coerceri. *art. 22. n. 132.*

P

PAPA.

Papa est Judex Ordinarius omnium laicorum, cum damna personis, & rebus Ecclesiasticis inferunt. *art. 5. n. 3.*

Summi Pontifices Privilegium, Conservatores eligendi, Regularibus concessere. *art. 1. n. 13.*

Regularium Conservator a solo Papa deputatur; cum non possit ab Inferiori, nequidem a Legato de Latere deputari. *art. 2. num. 9. v. Conservator.*

Interest Papae, subditos suos ab aliis non judicari. *art. 22. n. 480.*

Religiosi sunt immediate subiecti Papae quoad omnia; ipseque Papa est eorum Episcopus. *art. 22. n. 80.*

Pontifex in Bulla Coenae non distinguit personas, sed indefinite usurpatores Ecclesiasticae Jurisdictionis excommunicat; adeoque tam Saeculares, quam Ecclesiasticos. *art. 32. n. 3.*

Papa est Ordinarium omnium Ordinarius, habetque potestatem concurrentem cum omnibus Judicibus Inferioribus. *art. 34. n. 121.*

Papa, ubi voluit, Episcopos procedere contra Regulares, ut Apostolicae Sedis Delegatos, id expressit. *art. 22. n. 89.*

A Conservatore Regularium ad Papam appellatur. *art. 34. n. 292.*

Quibus in casibus a Subconservatore ad Papam est appellandum? *Art. 30. n. 18. v. Avocatio, Recusatio.*

PAR

Par in parem non habet Imperium. *Art. 1. num. 70.*

PARENTELA *v. Recusatio.*

PARLAMENTUM *v. Recusatio, Ejectus.*

PAROCHI REGULARES.

Regulares exempti, ad regimen Parochialium Ecclesiarum, seu Saecularium ex dispensatione Pontificis, ab Episcopo promoti; sive Regularium, a suis Superioribus praesentati, & ab Episcopo praevio examine, sed citra concursum instituti, jurisdictioni, visitationi, & correctioni subduntur Episcopi. *art. 22. n. 333.*

Regulares exempti, ad regimen Parochialium Ecclesiarum saecularium promoti, in omnibus subjiuntur Episcopo, tam nimirum in iis, quae curam animarum concernunt, & administrationem Sacramentorum, quam in illis, quae Observantiam Regularem. *ibidem.*

Promoti vero ad regimen Parochialium Ecclesiarum regularium, tantum in iis, quae ad curam animarum, & administrationem Sacramentorum pertinent, Episcopo subduntur. *ibidem.*

Parochi Regulares praefati Parochiae, seu Regularis, sive Saecularis, si delinquant in cura animarum, vel Sacramentorum administratione, nedom correctioni, & punitioni subduntur Episcopi, verum etiam proprii Regularis Praelati, ita tamen, ut inter ipsos detur locus praeventioni. *num. 334.*

Parochi Regulares exempti Parochiae Regularis, si delinquant circa alia, correctioni, & punitioni subduntur proprii Regularis Praelati, non etiam Episcopi. Non exempti vero, tum proprii Regularis Praelati, tum etiam Episcopi. *ibidem.*

Parochi autem Regulares exempti Parochiae saecularis, ex dispensatione Pontificis, extra Regularium Praelatorum obedientiam degentes, & quo ad alia delinquentes, correctioni, & punitioni subjiuntur Episcopi. *ibidem.*

Parochi Regulares exempti Parochiae Regularis ob rationabilem causam amoveri queunt a Parochia, tum per Regulares Praelatos, etiam invito Episcopo, tum per Episcopum ipsum. *n. 335.*

Parochus Regularis, per suos Praelatos amotus a Parochia, si velit appellare, adire non potest Epi-

Episcopum, sed Prælatum Religiosum Majorem: amovus vero per Episcopum, si se gravatum senserit, ad suum Conservatorem debet recurrere. *ibidem.*

Parochi Regulares prohiberi possunt ab Episcopo, ne in emolumentis, percipiendis ex cura, taxam excedant, ab ipso præscriptam. n. 336.

Examinari queunt ab Episcopo, quemadmodum Parochi sæculares, non obstante, quod ante Parochatum fuerint examinati; & quidem etiam extra visitationem. n. 337.

Ut absint ad tempus a Parochia, aliosque substituunt, dat utrisque Parochis Regularibus, ut & Sæcularibus facultatem Episcopus. n. 338.

Ut ad Processiones accedant Parochi etiam Parochiæ Regularis, incedantque sub Cruce Parochorum, non vero cum fociis suæ Religionis, cogi possunt ab Episcopo. n. 339.

Si Plures in Processionibus fuerint Parochi Regulares, præcedent inter se secundum prærogativam suarum Ecclesiarum; non secundum Prærogativam Religionum. *ibidem.*

An Parochi Regulares Religionis exemptæ ab accessu ad Processiones, ad illas cogi valeant ab Episcopo? *ibidem.*

Regularis per hoc, quod fiat Parochus, non omittit privilegia suæ Religionis: e. g. ad commutanda Vota, ad dispenlandum &c. *ibidem.*

Accessus ad Processiones non videtur pertinere ad curam animarum. *ibidem.*

Parochi Regulares, etiam Societatis Jesu, compelli possunt ab Episcopo, sub pœna privationis utriusque vocis ipso factò, aliisque arbitrio ipsius Episcopi, etiam Excommunicationis, ad interessendum Synodo diocæsana. n. 340.

Sicut & accedendum ad Collationes Casuum Conscientiæ, etiam si præfati Parochi curam animarum exercent in Parochialibus Sancti Joannis Hierosolymitani, n. 341.

Si Parochiales Ecclesiæ Regulares sint in locis, ubi Superiores Regularium jurisdictionem, nedum spirituale sed etiam temporalem habent in Parochianos, non solus Episcopus, sed una simul cum Superiore Regulari Parochos eorundem regulares visitat quo ad concernentia curam animarum, & Sacramentorum administrationem, ita tamen, ut, si aliqua contrarietas, vel incompatibilitas detur inter Episcopi Decreta, & Superioris Regularis, prævalere debeant decreta Episcopi. n. 342.

Parochi Regulares, quemadmodum Sæculares, sine licentia Episcopi non possunt facere processiones extraordinarias: Neque ad id satis est licentia Vicarii foranei. n. 343.

In Parochialibus Regularium Capellanos, ad nutum amovibiles, deputant Superiores Regulares; modo sint ab Episcopo approbati. n. 344.

Parochi Parochialis Ecclesiæ Sancti Joannis Hierosolymitani eligi queunt actu Laici, dummodo intra sex Menses habitum suscipiant. n. 345.

Vacantibus præfatis Ecclesiis, tenentur Fratres Sancti Joannis ad unamquamque earum Sacerdotem idoneum Episcopis præsentare, ut ab eis instituantur: & quousque non præsentaverint, constituentur Episcopi Vicarium. n. 346.

Debent tamen Episcopi, terminum dictis Fratribus ad præsentandum præfigere: quo elapso, conferunt ipsi Ecclesias personis, sibi bene visis. *ibidem.*

Cura animarum in Parochialibus, quæ sunt Membra Congregationis Casinensis, aut alias ab ipsis dependentes, exerceri potest etiam per Monachos, ad nutum Superioris amovibiles, modo

ab Episcopo prævio examine approbatos. n. 347.

Curam animarum exercentes in Parochialibus Regularium, sive Regulares sint, sive Sæculares, poni debent ad arbitrium, non Episcopi, sed Superiorum Regularium. n. 348.

Parochi, qua regulares, qua etiam Sæculares, non possunt ab Episcopo cogi, ad subministranda necessaria Presbyteris, volentibus in eorum Ecclesiis celebrare. n. 349.

Parochus Regularis in funeralibus potest cum Stola Parochiam Sæcularem ingredi; ut cum Stola Parochus Sæcularis ingreditur Parochiam Regularem. n. 350.

Parochi Regulares, invito Episcopo, ad Monasterium per suos Superiores revocati, si iterum ad curam animarum deputentur, debent iterum ab Episcopo examinari, & approbari. n. 351.

PAROCHIALIA.

Causæ Parochiales coram Episcopo deciduntur. *art. 21. n. 552.*

PAROCHUS, PAROCHIA.

Parochi, quamvis possint exigere scripturam, seu Schedulam a Regulari, qui Confessionem excepit Sæcularis infirmi, nequit tamen illam exigere ab eodem, qui Sæcularium confessionem audivit tempore Paschatis. *art. 22. num. 445. & 446.*

Parochi, cogentes subditos suos, qui Regularibus confessi sunt, iterum confiteri, priusquam ipsis ministrent Eucharistiam, velut suspecti de hæresi, Sanctæ Inquisitionis Officio sunt denuntiandi. *art. 22. n. 450.*

Advena, qui manet intra Clausuram pro brevi, vel longo tempore, non acquisivit habitationem in Parochia, sed intra claustra. *art. 21. num. 485.*

Laico Hospiti, intra Monasterium graviter ægrotanti, nequit ultima Sacramenta conferre Parochus, utpote qui intra Clausuram nullum habet Jus. n. 487., & 488.

Advena in tantum fit subditus Parocho, in quantum degit in aliqua domo, subjecta suæ Parochiæ. n. 489.

Monasterium non est domus de Parochia, quamvis sit situatum in Parochia. *ibidem.*

Parochus non administrat Sacramenta, etiam suis ovibus, extra suam Parochiam infirmis. n. 490.

Locus exemptus, & extra Parochiam, æquiparantur, & pro eodem censentur. *ibidem.*

Parochus, nolens corpora defunctorum levare, nisi vocatis prius omnibus Parochiæ Clericis; aut saltem nisi tot vocentur Clerici, quot Regulares; contra privilegia, & Jus Regularium, & contra pietatem operaretur. *art. 21. n. 548.*

Parochus, plus exigens ab iis, qui in Ecclesiis Regularium sepeliendi sunt, quam ab illis, qui in Ecclesiis Parochialibus, etiam si id faceret Episcopi sui statutis suffultus, a Conservatore proclamari potest in excommunicationem majorem Papæ reservatam incursum; & ab eodem ad damnum Regularibus, vel defunctorum hæredibus illarum, quippe contra Justitiam, restituendum coerceri. n. 549.

Parochus impediens, ne Cadavera Defunctorum cum habitu patente Fratrum Minorum in eorum Ecclesiis sepeliantur, habitum cum aliquo panno, vel lugubri veste cooperiendo, ita ut non videatur, Excommunicationem incurrit. n. 550.

Debet Conservator in eo Casu Monitionem in faciem Curati præmittere: neque trina necessaria est

est, sed sufficit una, quæ tribus æquivalet in similibus Casibus pendentibus. *n. 331.*

Si Conservator absit; potest Religiosus Superior, vel alius Regularis coram Testibus in faciem Parochi unicam Monitionem præmittere. *ibidem.*

Regulares, qui in processione funerali rapuerunt per vim Corpus Defuncti, qui in eorum Ecclesia Sepulturam elegerat, Parocho volente in sua Parochia sepelire, nequeunt ab Episcopo puniri: & adversus Episcopum, punire contententem potest Conservator procedere. *n. 332.*

Quisque Sepeliendus est in Parochiali, nisi aliam Sepulturam elegerit. *n. 336. v. Ecclesia Parochialis, Advena, Hospes, Interdictum, Cadaver, Sepultura, Sacramentorum Administratio, Confessio Paschalis, Confessarius, Scheda, Testis.*

PAROCHUS SUSPECTUS DE HÆRESI

v. Confessarius.

PARS.

Quæ est ratio totius ad totum, est & Partis ad Partem; & quæ dicuntur de aliquo Toto, & de Parte debent intelligi. *art. 21. n. 364.*

PARS MAJOR.

Major pars universitatis Collegii, seu Capituli per præsentem constituitur, nulla habita ratione absentium. *art. 22.*

PARS IN JUDICIO. *v. Pæna.*

PASCHA.

Regulares nequeunt Eucharistiam Sæcularibus in die Paschatis ministrare, ne quidem ob devotionem. Et ministrantes sine licentia Episcopi, possunt ab eodem puniri, quemadmodum personæ Regulares. *art. 23. n. 124.*

Nisi tamen Regulares præfati ad id privilegium habeant. *n. 125. v. Advena, Hospes, Familiaris, seu Famulus, Convictus, Sacramentorum administratio.*

PASCHALIS COMMUNIO. *v. Sacramenta.*

PASSUS.

Ex quot pedibus coalescat. *art. 2. n. 18.*

PATENA.

Regulares, qui peracto Sacrificio Missæ per Ecclesiam circumeunt, offerentes astantibus osculum Patenæ, possunt ab Episcopo coerceri. *art. 22. n. 132.*

PATER.

Pater non tenetur, alere Filium, sua culpa discedentem. *art. 21. n. 137.*

Pater, aut Dominus non obligatur ex contractibus per Filios Familias, aut per Servos initis. *art. 21. n. 126. v. Appellatio.*

PATRIARCHA.

Patriarchæ deputari possunt in Conservatores Regularium. *art. 12. n. 1. v. Appellatio, Conservator.*

PATRIMONIUM. *v. Ejectus.*

PATRINUS. *v. Compater.*

PATRONUS. *v. Jus Patronatus, Recusatio.*

PAUPER.

Regulares tenentur a propriis Ecclesiis pauperes, tempore divinorum Officiorum, ac prædicationis emedicantes ejicere, & negligentes, gravissime ab Episcopo corripiuntur. *art. 2. n. 467.*

Quamvis id, saltem in multis locis, in usu non sit, *ibidem.*

PECCATUM.

Favore animæ, & ad vitandum peccatum, immo, & ipsummet peccati periculum, ac scandalum, optime recedi potest a Regulis Juris. *art. 30. n. 17.*

PEDAGIUM. *v. Conservator.*

PERCUSSOR.

Si Monachus percutiat Clericum Sæcularem extra Conventum, nequit Episcopus percussorem incarcerare, neque excommunicatum declarare. *art. 22. n. 273. v. Canonis Privilegium.*

PEREGRINUS.

v. Familiaris, seu Famulus, Advena, Hospes, Hospitalia.

PERICULUM.

Ratione periculi peccati, adeoque favore animæ potest Ordinarius in causa delegati se aliquo modo intromittere *art. 30. n. 16.*

Favore animæ & ad vitandum peccatum, immo & ipsummet peccati periculum, ac scandalum, optime recedi potest a Regulis Juris. *n. 17.*

PERMITTENS, PERMITTERE.

Regulares nequeunt sine excommunicationis incurfione in Bulla Cœnæ Domini contentæ, permittere ad Judicem Laicum se trahi. *art. 7. n. 3.*

Incidunt in dictam excommunicationem usurpantes Jurisdictionem in exemptos illosque defendentes; & qui coram alio, quam Pontificali Judice, in jus trahi voluntarie patiuntur, utpote, qui cum non trahantur inviti, consilium & favorem præstare censentur. *ibidem.*

Ecclesiastici, qui se trahi ad Judices Laicos pro decimis patiuntur, non incidunt in Excommunicationem prædictæ Bullæ Cœnæ, si trahantur inviti: incidunt tamen, si trahantur de suo consensu, consilio, vel favore. *n. 4.*

Ecclesiastici, qui sponte patiuntur, trahi pro causis Spiritualibus, vel his annexis ad Judicem Sæcularem, excommunicatione in Bulla Cœnæ afficiuntur: quia consentiunt, consulunt, vel favent avocationi, sed non nisi effectu secuto. *ibidem, & n. 5.*

Esset contra Jus Papæ, si Regulares permitterent se coram alio Judice, quam Ecclesiastico conveniri. *n. 7.*

Ecclesiasticus, qui coram Judice Sæculari citatus, exemptionem, & declinatoriam opponere, negligit, pœna extraordinaria, Judicis arbitrio, plectendus est: & condemnandus in expensis, a Judice tamen Ecclesiastico, non a Sæculari. *n. 7.*

PERSEVERANTIA.

Ad perseverandum in munere Conservatoris opus non est quod etiam perseveret qualitas Ecclesiasticæ Dignitatis, aut Judicis Synodalis; cum sufficiat, quod utraque tempore deputationis adfuerit. *art. 37. n. 7.*

PERSONÆ.

Personæ Miserabiles sunt non plebei, sed illi, quibus Natura movetur ad miserandum propter injuriam fortunæ: ut Pupilli, Viduæ, morbo diuturno fatigati, Cæci, Leprosi, Claudii, Furiosi, Captivi, Pauperes, præsertim Religiosi, servientes Ecclesiis, Mercatores in itinere gabbellis gravati; ad carceres damnati, Advenæ, Ecclesiæ, Virgines, Meretrices, de novo ad fidem conversi, aliæque id genus personæ Judicis Arbitrio, in quibus eadem vel Major militat ratio. *art. 21. n. 115, & 116.*

Personæ miserabiles possunt ad Superiorem appellare, omisso medio. *art. 34. n. 131. v. Appellatio.*

Immo possunt in prima instantia Principem adire. *ibidem.*

Personæ ad munus Conservatoris Regularium promovendæ. *art. 12. n. 1.*

Personæ

Personæ fruente privilegio Canonis. *art. 21. n. 305.*

Personæ in Hospitalibus Regularium admittendæ. *v. Hospitalia Regularium.*

Personæ ad testandum habiles, vel inhabiles. *v. Testis.*

Personæ ut suspecti Judices recusabiles, vel irrecusabiles. *v. Recusatio.*

Personæ quæ possunt appellare, & quibus. *v. Appellatio.*

Personæ habiles, vel inhabiles ad munus Arbitri. *v. Arbitr.*

Personæ habiles, vel inhabiles ad munus Assessoris. *v. Assessor.*

Personæ habiles, vel inhabiles ad munus Notariatus. *v. Notarius.*

Personæ qualificatæ. *v. Qualificata Persona.*

PERSONATUS.

v. Conservator, Dignitas, Dignitas Ecclesiastica, Recuperatio.

PETURBATIO. *v. Conservator.*

PES.

Ex quot digitis coalescat. *art. 2. n. 18.*

PETITIONES MUTUM. *v. Reconventio.*

PIGNUS.

Regularium Conservator potest illis, nolentibus solvere debita, subhastationem mandare, aut pignus tot bonorum, etiam stabilium, ad faciendum satis creditoribus, quando nequit eos cogere in pecunia numerata; modo nonnullæ limitationes concurrant, vel adsiturgens necessitas, & sit periculum in mora. *art. 21. n. 104.*

PINGENS, PINGERE. *v. Imago.*

PIXIS.

Pixidem, ubi asseratur Sanctissima Eucharistia in Ecclesiis Regularium exemptorum visitare, non licet Episcopis in vim constitutionis Gregorii XV. [Inscrutabili] de privilegiis exemptorum. *art. 22. n. 97.*

PLUS, & MINUS.

Cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus. *art. 22. n. 482.*

POENA, POENALIS.

Ea poena est indigna, quæ verisimiliter magis timeatur. *art. 31. n. 10.*

In poenalibus proprietati sermonis standum est: quæ si attendatur, non dicitur fieri proprie extensio, sed interpretatio ex vi comprehensiva. *ibidem.*

In Odiosis, & poenalibus poenæ restringendæ sunt. *ibidem.*

Et interpretatione sermonis poenæ sunt emolliendæ. *ibidem. v. Odium, Punisio, Pretium.*

POENA PECUNIARIA.

De quocumque Jure potest Conservator poenam pecuniariam Fisco, vel locis piis applicandam, nedum Clericis, vel Laicis etiam imponere. *art. 26. n. 11. v. Actio, Agere in Judicio, Conservator.*

POENÆ.

Poenæ exigentium ab Ecclesiasticis, eorumque bonis, aut ab iisdem, etiam sponte dantibus recipientium collectas, tributa &c. *art. 22. n. 258.*

Poenæ Ecclesiasticorum sponte dantium collectas, tributa &c. *art. 22. n. 258.*

Poenæ adversus impediendos, & prohibentes, ne Regularibus fiant eleemosynæ. *v. Eleemosyna.*

POENÆ SUPERIORUM OMITTENTIUM LEGERE DECRETA CLEMENTIS VIII. SACRARUM CONGREGATIONUM, &c. v. Leditio
Decretorum Clementis VIII. &c.

POENÆ REGULARIUM.

Poenæ, quæ Regularibus inferri possunt aliæ sunt Spirituales ut Censuræ, & Irregularitates, privatio Officiorum, vocis activæ & passivæ, inhabiles ad gradus &c. aliæ corporales ut Flagellatio, poena Triremium, Jejunium &c. Aliæ positivæ quæ malum aliquod inferunt, seu Spirituale, sive Corporale: ut exilium, Flagellatio &c. aliæ privativæ, quæ in privatione consistunt alicujus boni, seu Spiritualis, sive Corporalis: ut Censuræ, Inhabilitas, Irritationes Actorum &c. *art. 21. n. 375.*

Ex poenis privativis aliquæ sunt medicinales, ut censuræ, & Irregularitates. Mere poenales aliæ: ut privatio Officiorum, Jurisdictionis, utriusque Vocis, Inhabilitatio ad gradus &c. *ibidem.*

Poenæ privativæ mere poenales graves sunt; immo una gravior altera. *n. 376.*

Quamobrem ad illas incurrendas præsupponi debet culpa mortalis. *n. 377.*

Nec incurruntur in foro interno, si culpa provenit ex bona fide, aut ex Oblivione, inadvertentia, inconsideratione, negligentia non notabili, vel ex ignorantia, quantumvis vincibili, modo non crassa, & supina, Immo, neque in foro externo. *n. 378. & 379.*

Quamvis in foro externo, nitente præsumptionibus, nisi probetur bona fides, oblivio &c. ceaseantur incurse. *n. 380.*

Ubi deficiunt aliæ probationes, probatur bona fides, oblivio &c. per Juramentum ipsiusmet Religiosi, bona fide operantis &c. *ibidem.*

Bona fides, oblivio, ignorantia &c. cum consistant in mente, solo testimonio obliti, ignorantis &c. idest Juramento probari queunt. *ib.*

Poenæ privativæ mere poenales non incurruntur ante sententiam declaratoriam Judicis de earumdem incurfione, aut saltem de commissione delicti, cui illæ impositæ sunt, etiam si eadem dicantur ipso facto, ipso Jure, vel eo ipso incurrendæ. Incurruntur tamen poenæ privativæ medicinales absque alia sententia si in Lege, quæ illas imponit sint appositæ ea verba *ipso facto, ipso Jure, vel eo ipso*, incurrendæ, aut æquivalentia. *n. 381.*

Cum quis ex dispositione Legum est ipso facto bonis, & Juribus suis ob excommunicationem privatus, & Fisco bona, ac Jura illius sunt applicata, tunc executio de facto fieri non debet, nisi prius super crimine fuerit declaratum. *n. 382.*

Verba illa (ipso facto, ipso Jure, eo ipso) plures effectus habere possunt, & secundum illos verificari. Habent autem in proposito effectum illum, quod posita sententia declarante, Reum patrasse tale crimen, sine sententia condemnatoria sit privatus Officio, voce activa, & passiva &c. *n. 385.*

Quamvis poenæ privativæ mere poenales non incurranter ante sententiam declaratoriam Judicis de commissione delicti, quando sub præfatis terminis imponuntur ipso facto, ipso Jure, eo ipso &c. incurrunter tamen in aliorum sententia & obligant in Conscientia, non expectata tali sententia, quando ulterius sint addita verba illa. [Absque ulla declaratione, ante omnem declarationem, absque ullo Superioris decreto,

vel Ministerio aut sententia] Quod tamen alii pernegant. n. 387.

Sententiam ferre declaratoriam Criminis sub didis penis prohibiti, spectat ad Superiorem Religiosi delinquentis. n. 388.

Facta declaratione Criminis tractatur Religiosus, tamquam penatum reus per remotionem ab Officio, privationem utriusque vocis, ejectionem a Capitulo &c. *ibidem*.

Pœna recensitæ per appellationem suspenduntur. n. 389.

Pœna Regularium Prælatorum, negligentium legere Decreta Clementis VIII. & Sacrum Congregationum. *v. Editio Decretorum Clementis VIII. &c.*

Pœna Conservatoris non acceptantis, aut non exequentis, vel refutantis munus intra quinquennium. *v. Conservator.*

POENA CONSERVATORIS SUAM POTESTATEM EXCEDENTIS.

Regularium Conservator si limites sue potestatis excedat de quocunque Jure per unum annum ab Officio est suspensus; irrisumque, & inane quidquid ab ipso per excessum attentatur. *art. 31. n. 1. & 2.*

Ad incurrendam præfatam suspensionem requiritur scientia excessus in Conservatore ex Constitutione Bonifacii VIII. & probabiliter etiam ex Constitutione Gregorii XV. n. 3. & 6.

Quamobrem illa non incurritur ex inadvertentia, & ignorantia, dummodo non affectata, & multo minus crassa, & supina. n. 3.

Judex Ignorantiam, vel inadvertentiam in suo excessu prætendens eam probare tenetur. n. 7.

Annus præfatæ suspensionis incipit currere a die excessus commissi de momento in momentum; eoque transacto, statim suspensio cessat, absque ulla absoluteione. n. 8.

Præfata suspensio non est Censura Ecclesiastica, sed dumtaxat ab Officio Conservatoris, seu a potestate Conservatorium munus exercendi. n. 9.

Olim magna ferebat controversia, num præfata Conservatoris suspensio fuerit Censura Ecclesiastica, necne, quæ hodie extincta est. n. 9. & 12.

Si excessus Conservatoris fuerit dolosus, & præsumptuosus, denunciari potest ab Ordinario, etiam incurta excommunicatio Bullæ Cœnæ propter usurpatam a Conservatore Jurisdictionem Ordinarium, vel poterit iterum excommunicari. n. 25.

Regularium Conservator in præjudicium aliorum suam Jurisdictionem excedens, potest ab illis coram Ordinario loci, in quo excessus committitur conveniri, ab eoque condignis penis affici. n. 27. *v. Conservator.*

POENA SUADENTIS EXCESSUM CONSERVATORIS.

Suadens scienter excessum Conservatoris, & cum effectu, si sit pars in Judicio, puta Reus, vel Actor excommunicationem eo ipso incurrit, a qua non potest absolvi, nisi prius parti læsæ de expensis integre satisfecerit; nec sufficit mera cautio. n. 29. & 16.

Episcopi eorumque Superiores præfatam excommunicationem incurunt, si sine pareis in Judicio, & scienter, ac cum effectu excessum Conservatoris persuadeant. n. 17.

Excommunicationem præfatam incurrit dicta pars etiam si fuerit, non singularis persona,

sed Collegium Ecclesiasticum, sive Universitas aliqua. n. 18.

Cum Universitas agat in Judicio per Syndicum speciale mandatum habentem, si per illum Conservatoris excessum procuraverit; tam Syndicus, quam singuli de Universitate qui ejus mandato consenserunt excommunicationem incurunt, Merus tamen Syndicus, non Universitas, excommunicationem incurrit, si ad id speciale mandatum non habuerit. *ibidem*.

Ubi in aliquibus Collegiis, & Universitatibus non omnes de Collegio, & Universitate gubernent, sed dumtaxat Superior & aliqui majores, seu Officiales, quorum Consilio regitur Superior; cum in hoc casu tantum culpabiles sint Superior, & Majores, non reliqui, Superior, & Majores, non reliqui, excommunicationem latam in culpabiles incurunt. n. 19.

Excommunicatio præfata ante compensationem a nemine absolvi potest nisi a Papa, cui referatur. Post compensationem ab Episcopo, vel a quovis simplici Confessario cum ea reservata non fit. n. 23.

Cum tam suspensio Conservatoris, quam excommunicatio partis sit læta sententiæ, utraque bene potest ab Ordinario denunciari. n. 24.

Ut fieri queat ab Episcopo præfata denuntiatio debet Conservatoris excessus esse notorius. n. 26.

POENITENTIA SACRAMENTUM.

Regulares nequeunt Sacramentum Poenitentiae Sæcularibus etiam Presbyteris administrare, nisi approbationem habeant ab Episcopo. *art. 2. n. 38.*

Si citra approbationem Episcopi illud administrant possunt ab illo, ut Apostolicæ Sedis Delegato etiam Censuris puniri. n. 39 & 122.

Nequit Episcopus cogere Prælatum Regularium, præsentantem subdium suum pro approbatione obtinenda, ut sub Juramento attestetur de illius sufficientia, idoneitate, probitate morum, ac certa quadam ætate &c. n. 40.

Jure novo Tridentini potest Episcopus, Regulares examinare pro Confessionibus cum antea nequirit. n. 41.

Non pertinet ad Episcopum inquirere de vita, & moribus Regularium præsentantium pro approbatione ad Confessiones Sæcularium excipiendas, sed ad Superiorem præsentantem. n. 44. 52. & 62.

Non potest Episcopus sine justa causa, & pro libito Regulares ad examen pro Confessionibus non admittens, vel admittos reprobare. n. 47.

Religiosi, qui ex privilegio Sedis Apostolicæ sine quasi Parochi Delegati, habent jus ad approbationem petendam; nec potest illis sine justa causa denegari. *ibidem*.

An autem si absque causa sufficiente Regularibus approbatio ad Confessiones negetur, negatio uti est injusta, ita etiam sit invalida, taliter ut approbatio denegata, se habeat pro concessa? n. 48.

Quænam sit causa justa, & sufficiens ad denegandam Regularibus approbationem pro Confessionibus. n. 51. usque ad 56.

Hujusmodi justa, & sufficiens causa non est, quod nolint Regulares ad Proceffiones accedere, quod prædicent sine benedictione vel licentia Episcopi, quod renuant, Episcopum aliqua Jura exercere in Regulares, vel in Ecclesiis Regularium; quod nolint Superpelliceo, & Stola in Confessionibus uti, vel mera, & præfata Confessio.

feffariorum superfluitas in Civitate , seu Diœcesi .
n. 55. & 56.

Nequit Episcopus sine justa causa , & pro libito approbationem simpliciter , & illimitatam Regularibus denegare ; illam ad personas , locum , & tempus restrictam concedendo . n. 57.

Regulares Jus habent , ut petant approbationem simpliciter , & absolutam , prævio examine , cui se offerunt . *ibid.*

Si Episcopus absque justa causa approbationem limitatam concederet , limitatio per non paucos Doctores non valeret ; sicque per eosdem perinde se haberet approbatio limitata , ac si esset illimitate concessa : quod tamen pernegant complures .
num. 58.

Non potest Episcopus juste approbationem dare Regularibus limitatam ad solos mares , non etiam ad feminas , donec ætatem habeant 40. annorum . n. 59.

Episcopi in vim Constitutionis Gregorii XV. incip. *Inscrutabili* nequeunt Regularibus approbationem conferre limitatam ad locum , tempus , & personas : neque alio modo eorum privilegia in administrandis Sacramentis restringere , vel moderari queunt . n. 61.

Non obstante approbatione limitata ad solos viros , Regulares , quantumvis ætatem 40. annorum non habentes , posse Confessiones mulierum excipere docent complures , quamvis alii contradicant . n. 62. & 63.

Quoad approbationem pro Confessionibus excipiendis tamdiu quis præsumitur bonus , quamdiu non probatur malus . n. 62.

Non potest Episcopus sine justa causa , & pro libito approbationem dare Regularibus limitatam ad suam tantum Ecclesiam pro Civitate , vel Oppido , non tamen pro aliis Ecclesiis , vel pro tota Diœcesi .
n. 64. & 65.

Præfata limitatione non obstante posse Regulares ubilibet valide Sæcularium Confessiones excipere , contendunt Doctores complures : alii tamen contradicunt . n. 66.

Non potest Episcopus sine causa sufficiente , & pro mero suo libito approbationem Regularibus impartiri , ad certum tempus limitatum e. g. ad sex menses , ad annum &c. n. 67.

Neque eosdem ad tempus determinatum prævio examine approbatos elapso tempore pro nova ad aliud tempus approbatione iterum examinare .
num. 68.

Non obstante approbatione ad tempus limitata , posse adhuc Regulares , elapso tempore præfinito Confessiones excipere , volunt non pauci : quibus alii opponuntur . n. 69.

Quandonam censendus Episcopus sine justa causa , & pro libito , adeoque injuste ex malevolentia , ex odio &c. approbationem Regularibus denegare , vel illam limitate concedere ? n. 70.

Non possunt Episcopi sine justa causa plures Regularibus casus reservare , quam Parochis : etsi reservent ; non tenentur Regulares illis circa talem restrictionem obedire . *ibid.*

Cum ab Episcopis conceditur per Decretum publicum facultas Parochis absolvendi in aliquibus anni Festivitatibus a Casibus sibi reservatis ; Dicta facultas censetur etiam concessa Regularibus , ab ipsis approbatis , quantumvis in Decreto minime Regulares nominentur . *ibid.*

Non potest Episcopus sine nova , & justa causa , eaque ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinente , approbationem semel legitime , ac prævio examine Regularibus concessam revocare . n. 71.

Approbatio semel legitime , ac prævio examine concessa nedum injuste , sed etiam invalide sine sufficienti causa revocatur , ita ut non obstante tali revocatione adhuc possit Confessarius Regularis ex vi prioris licentiæ Confessiones audire , doceant non pauci , quamvis alii opponantur . n. 72.

Seu de cetero talis approbatio fuerit absolute , & simpliciter concessa , sive cum restrictione ad tempus , infra quod pro libito Episcopi revocari non potest , sive etiam ad beneplacitum indulta . a n. 73. & 85.

Non potest Episcopus sine rationabili causa prorogationem approbationis Regularibus denegare .
num. 74.

Nequit approbatio ad beneplacitum revocari , nisi approbatus fiat talis , ut non deberet approbati , si de novo esset approbandus . n. 75.

Jurisdicctio data Regularibus ad beneplacitum censetur perpetua . *ibid.*

Nequeunt Episcopi post factam approbationem etiam ad beneplacitum , aliquam limitationem addere . n. 85.

Approbatio , quomodocumque data sed mero Episcopi judicio , & sine examine potest ab Episcopo suspendi ac revocari , & non nisi prævio examine iterum concedi . n. 76.

Nequit Episcopus statuere , ut Regulares Ordinis Clericalis in Confessionibus excipiendis utantur superpelliceo , & stola ; ceteri vero Ordinis non Clericalis utantur sola stola . n. 77.

Jesuita , etiam Parochus , in Confessionibus Sæcularium excipiendis , non tenetur superpellicem adhibere *ibid.*

Approbatio Regularium ad Confessiones debet tantum esse de idoneitate quoad litteraturam .
num. 83.

Quod Regulares habeant , vel non habeant stolam , dum Confessiones excipiunt , non pertinet ad litteraturam ; immo neque ad bonos mores .
num. 84.

Decretum Sacræ Congregationis de mandato Urbani VIII. circa administrationem Sacramenti Pœnitentiæ , a Confessariis Sæcularibus cum superpelliceo , & stola faciendam ; a Regularibus vero cum mera stola , fuit tantum pro Urbe : nec vi ipsius possunt Episcopi Regularibus , stolam deferre nolentibus approbationem non concedere , aut concessam revocare . n. 86. & 92.

Regulares accipiunt immediate a Papa licentiam , & jurisdictionem audiendi Confessiones ; & ab Episcopo tantum expectant sententiam approbationis , seu idoneitatis . n. 90.

Regulares non tenentur , Episcopo parere statuenti delationem stolæ in Confessionibus audiendis : sed eo statuto non obstante , possunt licite , & valide Confessiones audire , si semel fuerint approbati . n. 92.

Non potest Episcopus præscribere , quod Regulares exempti Confessiones excipiant in habitu Choralis : Pœnitentes extra Confessionarium , & extra Cratem ligneam non auscultent : & non nisi apertis Ecclesiæ Januis , ac in Confessionalibus ab ipso per suos Visitatores approbandis . n. 93.

Neque præscribere potest Episcopus , quod Regulares ad Sæculares infirmos in eorumdem domibus pro Sacramento Pœnitentiæ administrando non accedant sine licentia Curati : neque Juvenes , aut mulieres auscultent ante ortum , & post occasum solis . *ibid.* & n. 94.

Constitutio Gregorii XV. incip. *Inscrutabili* de privilegiis exemptorum Regulares exemptos non subicit jurisdictioni Episcoporum in his , quæ Sacramentorum administrationem concernunt , nisi

ubi in ea administratione Regulares deliquerint .
n. 95. 96. & 98.

Episcopis non licet, vigore dictæ Constitutionis
vilitate Altaria Ecclesiarum Regularium; nec loca,
ubi in iisdem Ecclesiis aservatur Sanctissima Eucha-
ristia; vel ubi Sæcularium Confessiones audiuntur,
num. 97.

Non possunt Episcopi in vim laudatæ Consti-
tutionis Regularibus præscribere, ut certis tantum in
locis, ac temporibus, aut certarum personarum Con-
fessiones audiant. n. 98,

Episcopo non approbante sine justa causa, vel
limitate Regulares approbante pro Confessionibus,
aut suspendente &c., si injuria notoria, & mani-
festa non sit, possunt illi ad Metropolitanum ap-
pellare: ad Conservatorem vero recurrere de-
beat, si injuria notoria, & manifesta sit. num. 99.
& 100.

Possunt Regulares ad suum Conservatorem re-
currere, mandante sub pœna suspensionis a Confes-
sionibus audiendis, ut iidem Regulares Confessarii
suis Pœnitentibus schedulas dent tempore Pascha-
tis. n. 102.

Capitulum Sede vacante nequit licentias exci-
piendi Confessiones ab Episcopo præmortuo Regu-
laribus concessas suspendere, aut revocare; nec il-
los novo examini subicere, n. 105. & 108. v. *Capitulum Sede vacante*.

Si novus Episcopus suo Edicto suspendat, aut re-
vocet omnes licentias, & approbationes Confessa-
riorum, non comprehenduntur Confessarii Regula-
res, si illos expresse non nominet Edictum: In
odiosis siquidem, nisi exprimentur, non comprehen-
duntur Regulares. *ibid.*

Suspendere, vel revocare præfatas licentias, con-
ceditur pro tranquillitate, & quiete Conscientiæ E-
piscopi futuri. n. 106.

Licentia Confessiones audiendi absolute, & sim-
pliciter Regularibus concessa, aut ad nostrum Be-
neplacitum per mortem Episcopi concedentis non
expirat. n. 109.

Nec licentia cum limitatione ad tempus e. g. ad
annum infra quem decedat Episcopus. n. 110.

Neque demum expirat licentia Confessiones au-
diendi ad annum concessa, infra quem moriatur
Episcopus cum jam labatur annus præfixus. *ibid.*

Regulares quoad Sacramentum Pœnitentiæ utrius-
que sexus Fidelibus administrandum Confessarii Pa-
pales nuncupantur. art. 22. n. 60.

Clem. dudum §. Per hujusmodi de Sepult. pares
omnino facit Confessarios Regulares quoad jurisdic-
tionem Parochis. n. 70.

Licentia Confessiones audiendi Regularibus ab
Ecclesiarum Prælatibus concessa pro suis Diocæsi-
bus, uti queunt Regulares etiam post mortem Præla-
torum donec per Successores revocetur. n. 108.

Regulares sine speciali approbatione Episcopi ne-
queunt, Monialium etiam sibi subiectarum Con-
fessiones audire. n. 123.

An Regulares Hospitalarii Sacerdotes pro au-
diendis Confessionibus eorum, qui in suis Hospi-
talibus recipiuntur, cujusmodi sunt Ægroti, Pe-
grini &c. indigeant approbatione Episcopi, con-
troversum est. Sententia tamen affirmativa vide-
tur ab Urbano VIII. definita 18. Aprilis 1628.
in Constit. (Circumspecta) v. *Hospitalia Regularium*.

Potest Sacerdos Sæcularis etiam ab Episcopo
non approbatus, valide, & licite audire Confes-
sionem Regularis de licentia Religiosi Prælati. art.
21. n. 494.

Quin immo de ejsdem Commissionem Prælati po-

test eam Confessionem excipere alius alterius Or-
dinis Sacerdos Regularis, neque ab Ordinario lo-
ci, neque a suo Prælato ad Confessiones excipien-
das approbatus. *ibid.*

Nequit tamen præfatus Sacerdos, seu Regula-
ris, sive Sæcularis Monialium etiam Regularibus
subiectarum & Fratrum Jesuatorum Confessiones
excipere sine approbatione Episcopi. n. 495. v. *Con-
fessarius, Interdictum*.

SACRA PœNITENTIARIA. v. *Confessarius*,
Littera Sacra Pœnitentiaria.

PœNITENTIARIUS.

Summus Pœnitentiarius deputari potest in Con-
servatorem Regularium. art. 12. n. 9.

POSSESSIO, POSSESSOR, POSSIDENS.

Regulares exempti sumere nequeunt possessionem
Ecclesiæ a Summo Pontifice sibi concessæ sine con-
sensu Episcopi. art. 22. n. 255.

Regularium Conservator potest in possessionem
mittere, dare Curatorem ad litem, & in integrum
restituere. art. 21. n. 53.

Possessor male fidei ullo tempore non præscribit,
art. 28. n. 39.

In pari delicto, & causa melior est conditio pos-
sidentis. art. 1. n. 74.

POSTPOSITUM, POSTPONI.

Quod alteri in stipulatione postponitur, cen-
setur in dubio apponi, non principaliter gratia dis-
ponendi, sed gratia demonstrandi. art. 38. nu-
mer. 41.

VERBUM POTEST.

Verbum *possit* facultatem importat sine necessita-
te, quamvis præcedente negatione præcisam necessi-
tatem importet. art. 27. n. 113.

POTESTAS.

Utraque Potestas Ecclesiastica nimirum, & Sæ-
cularis, ubi juris ratio postulat, debet sese ad invi-
cem adjuvare. art. 26. n. 14.

POTESTAS CONSERVATORIS. v. *Conservator*.

POTESTAS CONSERVATORIS ORDINUM

MILITARIUM.

Potestas Conservatoris Ordinum Militarium ex-
tenditur ad ea, ad quæ se extendit Conservatoris
Ordinum non Militarium potestas attente jure no-
vo, nedum ob privilegiorum communicationem
cum illis, verum etiam ob peculiaria privilegia re-
muneratoria, Ordinibus Militaribus indulta: qui-
bus non derogare Constitutiones Clementis VIII.
incip. *Sanctissimus*, & reformatorem Gregorii XV.
incip. eod. verbo, contendit Mendo. art. 19. nu-
mer. 45.

POTESTAS CREANDI NOTARIOS.

v. *Notarius*.

PRÆCEDENTIA IN PROCESSIONIBUS.

v. *Processio*.

PRÆDICATOR, PRÆDICARE.

Licentia, Regularibus concessa ab Ecclesiarum
Prælatibus prædicandi in suis Diocæsi-
bus, uti queunt Regulares etiam post mortem Prælatorum, donec
per Successorem revocetur. art. 22. n. 108.

Regulares prædicare non possunt in Ecclesiis sui
Ordinis sine approbatione, & licentia suorum Su-
periorum, & benedictione Episcopi: sicut & sine
benedictione, & licentia Episcopi, gratis ab eodem
concedenda in aliis Ecclesiis. n. 145.

Contravenientes possunt ab Episcopo censuris,
aliisque pœnis Ecclesiasticis puniri. n. 146.

Regulares in Ecclesiis sui Ordinis Prædicare vo-
lentes, si benedictionem ab Episcopo petitam, non
obtinuerint, prædicare possunt: Secus tamen, &
quidem sub iisdem pœnis, si Episcopus benedi-
ctio-

tionem nedum non concesserit, sed contradixerit, *num. 147.*

Hujusmodi benedictio petenda est a Regularibus etiam in Oratoriis sui Ordinis, vel in Ecclesiis, aut ad crates Monialium, eorum Curæ subiectarum, licet Jannis Clausis, prædicare voluerint. *ibid.*

Licentia prædicandi, semel Regularibus concessa, ob rationabiles causas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendi potest, *ibidem.*

Nequit Episcopus generaliter prohibere Regularibus ne prædicent in suis Ecclesiis. *ibid.*

Regulares prædicare non posse in Ecclesiis suis contradicente Episcopo non opponitur huic, quod prædicare valeant, petita, & non obtenta benedictione Episcopi. *n. 148.*

Non potest Episcopus cogere Regulares ad concionandum cum certo habitu. *n. 149.*

Regulares concionaturi in Ecclesiis exemptis aliorum Regularium, sicut & in exemptis Sæcularium, etiam ubi Superior non habeat jurisdictionem quasi Episcopalem, non indigent licentia, sed mera Episcopi benedictione. *n. 150.*

Potest Episcopus Regulares concionaturos in Ecclesiis non suis etiam ab Universitatibus, aut a Magistratibus laicis nominatos, quoad doctrinam examinare, consuetudine in oppositum etiam immemorabili non obstante. *n. 151.*

Methodus hujus examinis quænam sit? *n. 152.*

Potest Episcopus, quo tempore solet concionandi licentiam Prædicatoribus Regularibus concedere, ab iisdem exigere professionem fidei. *num. 153.*

Id tamen in usu non esse testantur nonnulli adeoque standum consuetudini locorum: Et alii talem facultatem Episcopos non habere, contendunt. *n. 154.*

Regulares, si inter concionandum in Ecclesiis suis, vel alienis errores, aut Scandala prædicaverint, ab Episcopo concionari interdiciuntur: si hæreses, puniuntur ab eodem: quemadmodum, si dixerint, Beatissimam Virginem cum peccato Originali fuisse conceptam. *n. 155.*

Potest Episcopus procedere penis, sibi beneficiis, adversus Regulares prædicantes Revelationes, vel Miracula non authentica, aut Indulgentias falsas, vel apocryphas, sive indiscretas. *n. 156.*

Regulares omnes, etiam Novitii, quantumvis nullo ordine insigniti concionari possunt si primam habeant tonsuram. *n. 157. & 158.*

Regulares non indigent licentia Episcopi, ut Concionentur in Plateis, aliisque locis publicis, in quibus ex Pontificum Privilegiis valent concionari. *num. 159.*

Possunt Regulares in propriis Ecclesiis, ubi concionantur, elemosynas querere pro pauperibus sine licentia Episcopi. *n. 160.*

Non potest Episcopus propriis subditis accessum ad audiendas Regularium Conciones interdicare sine gravi peccato, & incurfione excommunicationis ipso facto licet non reservatæ. *num. 161. & 162. v. Regularis.*

PRAEDIUM.

Potest Regularium Conservator ad faciendum satis mutuantibus creditoribus, illis adjudicare prædium aliquod Monasterii stabile, si pecuniam ad solvendum mutuum Monasterium non habeat. *art. 21. n. 107. v. Grangia.*

PRÆLATUS.

Incurrunt excommunicationem in Bulla cœnæ Prælati illi qui ad instantiam Principum Sæcula-

rium, ore tenus, & causa non cognita præcipiunt, alicui Ecclesiastico Subdito, aut illum cogunt, ut a sua Diœcesi discedat; quia talis est Principis, & mea voluntas. *art. 21. n. 193.*

PRÆLATI INFERIORES EPISCOPI.

Jurisdicctio, locorum Ordinarii attributa in Monasteria ubi præfixus Religiosorum numerus non commoratur, competit Vicariis Episcoporum Generalibus, Abbatibus, aliisque Prælati Inferioribus proprium Territorium, & Jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, *art. 22. num. 381. v. Conventus parvi.*

PRÆLATUS REGULARIS.

Superiores majores Regularium, Ordinum etiam Mendicantium, ut Generales, & Provinciales, quemadmodum Superiores locales, ut Guardiani, Priores &c. deputari queunt in Conservatores. *art. 12. n. 19.*

Superiores locales immediati, & mediati Ordinum Militarium deputari queunt in Conservatores Regularium. *art. 12. n. 29.*

Priores Ordinum Militarium, jurisdictione quasi Episcopali gaudentes pro foro externo, modo primam Tonsuram habeant, deputari queunt in Conservatores. *art. 12. n. 29.*

Religiosus Prælati recusans solvere debita a suo Religioso subdito contracta dum iter faceret ex obedientia, casuque ægrotaret in itinere &c. a suo Conservatore ad solvendum obligatur. *artic. 21. num. 148.*

Prælati Regularis potest etiam perpetuo Carceri Novitium mancipare, ita exigente qualitate delicti. *n. 171.*

Prælati Regularis, qui nollet de Religioso, sine habitu, & tonsura in delictis enormibus per laicum Judicem capto se immiscere, nullam penam incurreret. *n. 203.*

Novitius, vel Scholaris Jesuita, qui post commissam in Sæculo percussione Monachi, vel Clerici Religionem ingreditur: aut post eandem in Religione patratam, ad Sæculum revertitur, non per Episcopum ab excommunicatione incurfa, sed per suum Religiosum Prælatum absolvendus est. *art. 21. n. 236.*

Si Prælati Religiosus a suo Regulari Prælati captus fuisset, hic non posset eum tradere Judici Sæculari petenti. *n. 204.*

Jurisdicctio Prælati Regularis erga subditum suum pro foro interno durat etiam pro tempore, quo ille non est amplius subditus. *n. 327.*

PRÆLATUS, PRÆLATURA REGULARIS.

Novitius, vel Scholaris Jesuita, qui post commissam in Sæculo percussione Monachi, vel Clerici Religionem ingreditur, aut post eandem in Religione patratam ad Sæculum revertitur, non per Episcopum ab excommunicatione incurfa, sed per suum Religiosum Prælatum absolvendus est. *art. 21. n. 326.*

Jurisdicctio Prælati Regularis erga subditum suum pro foro interno durat etiam pro tempore, quo ille non est amplius subditus. *n. 327.*

Prælati Regulares in suos Religiosos jurisdictionem obtinent pleno jure quasi Episcopalem. *artic. 22. num. 8.*

Omniaque possunt in suos Religiosos subditos exercere quæ Episcopi in proprios subditos Diœcesanos. *ibid.*

Si Prælati ipse Regularis, non ejus Subditi notorie, & cum scandalo delinquat extra claustra, quid faciendum ab Episcopo? *n. 275.*

Abbas, seu Regularis, sive Sæcularis, Prior Conventualis, & Generalis Religionis debent, ut ad ta-

ad tales Prælaturas necessum est 25. annum attingere. *art. 10. n. 8.*

Si per alium, quam per Priorem Conventualem exerceatur cura sufficiunt 20. anni. *ibidem.*

Prælatura Regularis est dignitas Ecclesiastica, & quidem in Ecclesia Collegiata, cujusmodi est Ecclesia Conventualis, *art. 12. n. 19.*

Regulares ob debita communia, seu Conventus coram suo Conservatore; non coram Prælato Regulari sunt Conveniendi, quamvis conveniri queant coram Prælato ob debita propria particularia si degant intra claustra. *art. 21. n. 99. & 100.*

Judices Regulares in exhibenda justitia Creditoribus, solent interdum esse in Judicio remissi, *num. 101.*

Religiosus Prælatus recusans solvere debita a suo Religioso subdito contracta dum iter faceret ex obedientia, casuque ægrotaret in itinere &c., a suo Conservatore ad solvendum obligatur. *art. 21. n. 128.*

Prælatus Regularis potest etiam perpetuo carceri Novitium mancipare ita exigente qualitate delicti. *n. 171.*

Prælati Regularis, qui nollet de Religioso sine habitu, & tonsura in delictis enormibus per laicum Judicem capto se immiscere, nullam poenam incurreret. *n. 203.*

Si Prælatus Religiosus a suo Regulari Prælato captus fuisset; hic non posset eum tradere Judici Sæculari, illum petenti. *n. 204.*

Prælati Regulares negligentes legere in suis Monasteriis quotannis, statutis diebus decreta Clementis VIII., & Sacrarum Congregationum. *v. Decreta.*

Prælati Regulares sunt Episcopi equipollentes, ad quos spectat, executionem Apostolicarum constitutionum procurare. *n. 389.*

Si Parochus impediatur, ne cadavera Defunctorum cum habitu patente Fratrum Minorum in eorum Ecclesiis sepellantur, habitum cum aliquo panno cooperiendo, ita ut non videatur, moneri debet a Conservatore. Et si absit; potest in hoc casu Regularis Superior vel alius Religiosus coram testibus unicam monitionem præmittere. *num. 547.*

Possunt Superiores Regulares, Generalis videlicet, Provincialis, Guardianus &c., & de licentia Capituli Generalis, Religiosi Subditi, proprias Ecclesias, Oratoria, & Cœmeteria solemniter benedicere sine licentia Episcopi. *art. 21. n. 418., & 421.*

Si Ecclesia sit tantum benedicta quivis simplex Sacerdos potest illam reconciliare aqua a se benedicta cum sale; Si vero sit consecrata, possunt illam reconciliare Superiores Regulares cum aqua ab Episcopo benedicta, si is non distet duabus diebus: vel cum aqua, ab ipsismet benedicta cum vino, & cinere, distante Episcopo ultra duas dietas, aut Sede Episcopali vacante. *n. 420.*

Hoc privilegium quamvis non se extendat ad reconciliandas Ecclesias pollutas alienas, se extendit tamen ad reconciliandas illas Monialium subjeclarum. *n. 422.*

Profanatio Ecclesiarum Consecratæ Regularium a solo Episcopo faciendæ est: profanatio vero Ecclesiarum eorundem benedictæ a Prælato Regulari fieri potest. *n. 423.*

Possunt Regulares Prælati, & ex deputatione Capituli Generalis Regulares Subditi, benedicere Pixides ubi servatur Eucharistia, non tamen Consecrare. Item Corporalia, vestimenta, aliaque sacris usibus necessaria, seu propriæ, sive alienæ

Ecclesiarum etiam Sæcularis. *n. 424. & 425. v. Abbat, Recusatio.*

PRÆPOSITUS.

Præpositus deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 9.*

Præpositi sive loco Abbatum sint, sive non in aliqua Ecclesia Collegiata deputari queunt in Conservatores Regularium. *art. 12. n. 5. & 6.*

PRÆSCRIPTIO.

Juri, seu facultati, aliquid faciendi, præscribi non potest. *art. 28. n. 22.*

Libero arbitrio non præscribitur. *ibidem.*

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. *n. 39.*

PRÆSES.

Præses Judicem potest instituire. *art. 5. n. 35.*

PRÆSUMPTIO.

Una præsumptio tollit alteram, & major minorem. *art. 38. n. 36.*

Præsumptio Specialis tollit generalem. *ibidem, & n. 46.*

PRÆTOR.

Ad Prætores Reipublicæ spectat, quoslibet ab Oppressoribus tueri; omnesque in proprio statu indemnes servare. *art. 1. n. 8.*

PRÆVENTIO, PRÆVENIRE v. Conventus parvi.

PRETIUM.

Regularium Conservator procedit adversus Principem Laicum, ejusque Ministros, exigentes poenas in Edictis præscriptas a Regularibus, eo quod Vinum, Frumentum &c. vendant ultra taxam, statutam a Principe; aut, in iis vendendis, falsis mensuris utantur. *art. 21. n. 222.*

Ecclesiastici, etsi teneantur servare pretia rerum, & mensuris vendendi, a Republica taxatis uti, non tamen vi coactiva, sed mere directiva, non vi legis, quatenus Civilis, sed vi Juris naturalis. *n. 223., & 224.*

Ecclesiastici, non servantes pretia rerum; aut falsis mensuris utentes, puniri non debent ab Ecclesiastico Judice poena, a Judice laico statuta, sed alia ipsismet Ecclesiastici Judicis arbitrio. *num. 225.*

PRIMATES.

Primates deputari queunt in Conservatores Regularium. *art. 12. n. 1. v. Conservator.*

PRIMICERIVS.

Primicerius deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 9.*

PRIMITIÆ v. Eleemosina.

PRINCEPS SUPREMUS, ET INFERIOR.

Supremi Principes, Summus videlicet Pontifex, Imperator, Reges &c. sunt de Jure communi generales omnium, miserabilium præsertim personarum, injuriam patientium, Ordinarii Defensores, Tutores, & Conservatores. *art. 1. num. 5., & 6.*

Supremi Principes, cum nequeant per se semper, & ubique munus Conservatoris præstare, id præstant per Speciales Conservatores. *n. 9.*

Supremus Princeps Sæcularis, puta Imperator, Rex &c. non subijcitur Juri Canonico, nisi in spiritualibus, aliisque rebus Ecclesiasticis, vel in materia peccati. *art. 5. n. 49.*

Laicus Princeps, ut nullam habet jurisdictionem in personas Ecclesiasticorum, ita neque in earum bona, quæ personas sequuntur. *art. 21. num. 220.*

Nequit Laicus Princeps, a proprio territorio Religiosum ejicere, eo quod non obediat mandatis

tis suis, citra excommunicationis incurfionem in Bulla Cœnz Domini. *art. 21. n. 189.*

Regulares in Civitatibus, & Regnis conftituntur a Papa, in fervitium Fidelium, unde Jus habent commorandi in illis. *ibidem.*

Poteft tamen Laicus Princeps, per modum juftæ defenfionis, & fervato moderamine inculpatæ tutelæ, e fuo territorio Religiofum inobedientem expellere, ad avertendum grave damnum, alias imminens Reipublicæ; vel ad tollendum fcandalum, cui aliter occurrî non poffet, fed ifte cafus vix videtur, poffe contingere. *n. 190.*

Nequit Laicus Princeps, Ecclefiafticum e fuo territorio expellere, eo quod feditiofus, & perturbator fit Reipublicæ, citra incurfionem cenfuræ in Bulla Cœnz, una cum Executoribus, & Subexecutoribus fuis. *n. 191. & 193.*

Coram Epifcopo fuo conveniendum, & adducendam effe Clericum, pacis violatorem, ab eoque puniendum, dicitur Fridericus Imperator. *num. 192.*

Neque poteft Laicus Princeps, Ecclefiafticum punire, eo quod commiferit crimen læzæ Majeftatis, fed folus Ecclefiafticus. *n. 194.*

Quod piiffime fervarunt in facti contingentia Auguftiffimus Carolus V., & Ericus VII; ac declaravit Clemens VII, in cafu atrociffimæ rebellionis eujufdam Religiofi. *n. 194. & 195.*

Nequit Princeps Sæcularis ftanere, ne Regularibus laici vendant, molant, aut coquam panem: vel ne ifdem alia fervitia, & obfequia exhibeant. *n. 277.*

Supremus Princeps Sæcularis, Superiorem non agnofcens, poteft Regularibus Confervatorem indulgere in cafibus, a Jure permiffis, fcilicet ubi hæc tria copulative concurrant: quod caufa mere profana fit, feu temporalis, non Ecclefiaftica, facta, & Spirituaalis; & in ea Regulares Actores fint, non Rei: agantque contra laicum, non contra Ecclefiafticum; & laicus, in Confervatorem deputandus, Judex competens Regularium Actorum fit. *art. 5. n. 46. 47. & 58.*

Si caufa non fit mere profana, fed mixta, & Ecclefiafticæ, Sacræ, ac Spirituali adhzrens, nequit Supremus Princeps Sæcularis Confervatorem dare. *n. 59.*

Supremus Princeps Sæcularis poteft Regularibus dare Confervatorem, etiamfi errore communi Princeps legitimus reputetur, cum revera talis non fit. *n. 60.*

Nec opponitur Jus Civile, cui poteft ipfe derogare: immo potius favet. Neque Jus Canonicum adverfatur. *n. 48. & 49.*

Confervator, datus a Principe Sæculari, non debet neceffario illas qualitates habere, quas habere, neceffum eft, Confervatorem datum ab Apoftolica Sede: quod nimirum fit in Dignitate Ecclefiaftica conftitutus, Judex Symodalis &c. *num. 61.*

Nec debet fervare ea, quæ a Confervatoribus Apoftolicis fervanda funt. *n. 62.*

Neque poteft, cenfuras inurere contra moleftatores Regularium. *n. 63.*

Principes Sæculares, ficut & Ecclefiaftici, fuperiorem fe agnofcentes, alique Judices Inferiores, nequeunt Confervatorem indulgere: licet valeant, concedere Judicem, & Jurisdictionem mandare. *n. 64. & 65.*

Nequidem de confenfu partium, per prorogationem Jurisdictionis de perfona ejus, qui poteft litteras Confervatorias dare, ad aliam perfonam, quæ illas dare non poteft. *n. 66.*

Ad Reges, & Principes laicos pertinet, ubi fuerint requifiti, Ecclefias, Ecclefiafticasque perfonas, adverfus laicos, & potentiores defendere. *num. 55.*

Ab Imperatoribus poflulentur defenfores Ecclefis, per quos Ecclefia defenferentur cum provifione Epifcoporum adverfus potentias divinum. *num. 56.*

Pro caufis Ecclefiarum Defenfores, & Advocati petuntur a Principe. *ibidem. v. Appellatio, Advocatio, Recufatio.*

PRIOR, PRIORATUS.

Prior Regularis excedit annum vigefimumquintum ætatis fuæ. *art. 21. n. 105.*

Prioratus Conventualis eft, in quo funt plures, collegialiter viventes. *art. 12. n. 19.*

Priores Clauftiales effe non poffunt Delegati Papæ. *n. 24.*

Superiores Regulares, qui in eodem Conventu Superiorem non habent majorem fe, etfi nominæ Superioris, majorem fe agnofcentis, nuncupentur, ut Priores Benedictini &c. Priores Conventuales nuncupantur: quemadmodum Priores clauftiales illi, qui in eodem Conventu Superiorem habent, majorem fe. *n. 25.*

Priores Militares, Prioribus, feu Abbatibus aliarum Religionum comparantur quoad Jurisdictionem Ecclefiafticam: debent tamen, primam faltem Tomfuram habere, ut fiant capaces Jurisdictionis Ecclefiafticæ; & poffint, ferre cenfuras, illosque abfolvere in foro exteriori, qui in Canonis cenfuram incidere. Quemadmodum effe debent Sacerdotes, ut eisdem abfolvere valeant in foro pœnitentiali. *n. 28. v. Prelatus Regularis.*

Priores Sæculares, qui funt loco Abbatum in aliqua Ecclefia Collegiata, & etiam qui loco Abbatum non funt, deputari valent in Confervatores Regularium. *Art. 12. a n. 5.*

PRIVATUS.

Privati nequeunt, jurisdictionem conferre. *art. 27. n. 20.*

Privatorum pacis alicui Jurifdictio concedi, non poteft. *art. 5. n. 68. v. Arbitr.*

PRIVIGNUS v. Recufatio.

PRIVILEGIATUS.

Privilegiatus contra pariter privilegium uti non poteft privilegio fuo. *art. 1. n. 72.*

Quemadmodum ubi utriufque par fit caufa, feu privilegium æquale, æque favorabile, & concurrat in actu, & exercitio: quia fimile non agit in omnino fimile. *n. 73.*

Uti tamen privilegiatus poteft privilegio fuo, ubi caufa fit impar, feu ambo privilegia inæqualia; quia tunc majus præfertur minori. *n. 74.*

Vel quando unus fit duplieiter privilegiatus, & non alter: vel quando agatur de damno vitando, aut lucro acquirendo: vel quando uni affifcat Jus commune, & non alteri: vel quando unus Privilegium habeat in actu, actuque fit in ea re, & in ea fpecie, de qua controvertitur, & non alter. Vel quando unus privilegium habeat in fpecie, alius vero in genere &c. *ibidem.*

Caufa Religioforum injuriatorum, & injurantium par non eft, nec utrumque privilegium Confervatoris æquale. *n. 75.*

Non duo funt Privilegia Confervatorem habendi, Religioforum injuriatorum unum, & injurantium alterum, fed unum dumtaxat, Religioforum injuriatorum. *n. 76.*

Si quomodocumque privilegiatus contra alterum privilegium uti non poffet privilegio fuo, tolleretur de medio privilegium Confervatoris pro Re-

Religiosis diversorum Ordinum adversus sese invicem, vel adversus Communia Civitatum, &c. *num. 77.*

PRIVILEGIUM.

Quid sit Privilegium? *art. 3. n. 1.*

Privilegium in bonum alicujus peculiaris Personæ privatæ conceditur, seu persona illa sit realis, sive ficta: ut Collegium, Universitas, Religio, Monasterium, Ecclesia, Civitas, &c. *n. 2.*

Non ob bonum publicum totius Communitatis, ob quod est edita Lex communis. *ibidem.*

Privilegium est lex privata, perquam non obligatio imponitur Privilegiato, ut eo utatur; sed favor, beneficium, & gratia indulgetur a Principe, qua pro libito uti queat. *ibidem.*

Præcipitur tamen aliis, ut Privilegium faciant observari, illiusque usum non impediunt. *ibidem.*

Privilegium est contra, vel præter Jus; cum superflue per Privilegium concedatur, quod competit Jure communi... *ibidem.*

Privilegium dividitur in Reale, Personale, & Mistum. *n. 3.*

Privilegium Reale immediate, & directe confertur, Rei, Loco, Muneri, Dignitati, Prædio, Ecclesiæ, Monasterio, Prælaturæ, &c. mediate vero, indirecte, & velut in consequentiam Personis, quæ talem Rem, Locum, &c. habent. Personale immediate, & directe confertur Personæ, sine contemplatione rei: Mistum participat de utroque, & certo Corpori, aut Collegio Personarum conceditur. *ibidem.*

Privilegium Reale, cum cohæreat Rei, transit in Successores, & Possessores illius: Personale, cum Personam sequatur, extinguitur cum illa: Mistum non tantum illis prodest, qui de facto in illo corpore, vel Collegio vivunt; sed etiam ad Successores in eodem Corpore, vel Collegio transmittitur. *ibidem.*

Nonnulli Privilegium addunt, communiter Personale, quod nimirum, nec singulari Personæ, nec certo Corpori, vel Collegio, sed certo generi Personarum conceditur: ut Privilegium restitutionis in integrum, concessum Minoribus, Privilegium Sen: Conf: Vellejani concessum Feminis, Privilegium Sen: Conf: Macedoniani Filiis Familias datum, Privilegia Clericorum, Militum, &c. *num. 4.*

In dubio num Privilegium sit Reale, an Personale, ex Materia, Causa, & Forma verborum &c., decidendum est. *n. 5.*

Privilegium dividitur etiam in Perpetuum, quod, vel adhæret rei de se perpetuo, vel sine limitatione temporis conceditur: & in Temporale, quod pro tempore determinato conceditur: ut pro decennio, vel pro vita Personæ Privilegiatæ, aut Privilegium concedentis: vel sub Clausula: [usque ad beneplacitum meum:] quod sane Morte concedentis expirat, &c. *n. 6.*

Dividitur quoque Privilegium in Commune, seu Communitatis; quod immediate, & per se respicit bonum Communitatis, cui conceditur, etsi mediate, & per accidens in ejus Membra redundet etiam: ut Privilegium Canonis, & Fori, toti statui Clericali collatum. Et in Privatum, seu Privatorum, sive singulare, quod immediate, & per se bonum Personarum in particulari concernit, etsi mediate, & per Accidens in bonum etiam Communitatis redundet: ut Beneficium restitutionis in integrum, concessum Minoribus. *n. 7.*

Dividitur quoque Privilegium in Affirmativum,

quo nimirum datur Facultas aliquid faciendi; cui opponitur non usus illius, seu non usus Privativus: & in Negativum, quo Facultas conceditur, aliquid non faciendi; cui adversatur actus, seu usus positivus. *n. 8.*

Tam Affirmativum, quam Negativum Privilegium, vel cum Juris Communis, aut aliorum præjudicio concedi potest, adeoque præjudiciale est; vel sine tali præjudicio, adeoque mere gratiosum est, utpote mera gratia, merus favor, merumque beneficium. *ibidem.*

Utrumque Privilegium dupliciter per suum Actum oppositum amitti potest præscriptione, & tacita renuntiatione. *n. 9.*

Præscriptione deperditur, si oblata Occasione privilegio utendi, eo non utatur Privilegiatus: vel post actum oppositum, sine protestatione factum, labatur tempus, ad legitimam præscriptionem requisitum. Deperditur vero tacita renuntiatione, si oblata Occasione, Privilegiatus, sciens, & volens, ac non coactus, absque protestatione, usum Privilegio contrarium ponat... *ibidem.*

Privilegium Affirmativum mere gratiosum, seu reale, sive Personale, seu perpetuum, sive temporaneum, seu commune, sive singulare, per merum non usum, neque præscriptione, neque tacita renuntiatione deperditur. Quemadmodum per usum oppositum neque præscriptione, neque tacita renuntiatione deperditur Privilegium Negativum mere gratiosum, seu reale, sive Personale, perpetuum, vel temporaneum, Commune, vel Singulare... *n. 10.*

Actus liberæ Facultatis, ut præscriptionem non potest inducere, ita neque renuntiationem... *num. 11.*

Voluntariæ Tutelæ Munera privilegii nunquam derogant. *n. 12.*

Cum Lex non necessitet ad agendum, sed solum det ad agendum facultatem, non tollitur facultas per non usum. *ibidem.*

In facultativis non datur præscriptio, neque tacita renuntiatio. *ibidem.*

Privilegium Affirmativum præjudiciale, reale, vel personale, perpetuum, aut temporaneum &c. per non usum deperdi potest via præscriptionis, vel tacitæ renuntiationis. *n. 13.*

Ut autem deperdat per non usum, plura requiruntur scilicet... *n. 14., & 21.*

Quod oblata fuerit Occasio, utendi privilegio, & tamen eo usus non fuerit Privilegiatus... *ibidem.*

Quod cum Scientia Privilegii usus illius non ponatur. *n. 15.*

Quod sponte, & libere, non autem violenter, vel ob infirmitatem, aut absentiam, privilegii usus non ponatur. *n. 16.*

Quod decurrat tempus ad præscribendum necessarium, ut dictum privilegium via præscriptionis per non usum omittatur... *n. 17.*

Ad præscribenda bona privatorum immobilia, inter quæ sunt Jura, & Actiones ad Mobilia, cum titulo opus est spatium decem annorum inter præsentem, & viginti inter absentes: sine titulo autem spatium triginta annorum. *ibidem.*

Ad præscribendum contra Ecclesiam, opus est spatio quadraginta annorum: nisi illa gaudeat privilegio præscriptionis sexagenariæ, ut Mendicantes: vel centenariæ, ut Ecclesia Romana, & Benedictini, & quotquot in Benedictinorum Privilegiis communicant. *ibidem.*

Contra Privilegia Regularium non ita facile tempus præscriptionis compleri potest, ob frequentem

tem eorundem confirmationem, & Innovationem, qua reducuntur in pristinum statum. *n. 18.*

Privilegium affirmativum præjudiciale, ut tacite renuntiationis via per non usum amittatur, opus est, labatur tempus, ad tacitam renuntiationem necessarium. *n. 19.*

Hujusmodi tempus sufficiens erit, si tantum fuerit, quantum sat est ad derogandum Juri communi. *ibidem.*

Ad derogandum Juri civili per actus oppositos, sufficit decennium: & Legi Ecclesiasticæ, usu receptæ, tempus quadragenarium: sicut & Legi Ecclesiasticæ non receptæ, decennium. *ibidem.*

Ut dictum Privilegium via tacite renuntiationis per non usum deperdat, requiritur tandem, quod usus illius ponatur a potente expresse renuntiare. *n. 20.*

Privilegium negativum præjudiciale, seu reale illud sit, sive Personale, perpetuum, aut temporaneum, commune, vel singulare, per actum contrarium, sine protestatione factum, amitti potest præscriptione, & tacita renuntiatione. *n. 22.*

Ut autem via præscriptionis deperdat, concurrere debent requisita ad hoc, ut eadem via deperdat Privilegium affirmativum cum aliorum præjudicio. *n. 23.*

Ut deperdat via tacite renuntiationis, eadem quoque opus est requisita concurrant ad hoc, ut deperdat eadem via Privilegium affirmativum, aliis præjudiciale. *n. 24.*

Privilegium præjudiciale per unum actum contrarium, sine protestatione factum, via præscriptionis amittitur; si, concurrentibus aliis conditionibus, labatur tempus, ad legitimam præscriptionem requisitum. *n. 25.*

Quemadmodum via renuntiationis expressæ imo & tacitæ, si Privilegium tractum successivum non habeat, nec effectum iterabilem. *ibidem.*

Non deperditur tamen via ejusdem renuntiationis tacitæ, regulariter loquendo, per unum actum, immo neque per duos, Privilegium habens tractum successivum, & effectum iterabilem. *n. 26.*

Nolle uti Privilegio pro una, vel altera vice, non est, illud renuntiare, sed solum pro tunc abstinere ab usu illius. *n. 27.*

Quamvis exinde detur Adversario, quasi Possessio, in ordine ad præscribendum contra Privilegium. *n. 28.*

Si concurrant aliæ Conjecturæ, ex quibus renuntiatione Privilegii absolute colligatur; Privilegium, habens tractum successivum, ac Effectum iterabilem, per unicum actum contrarium via tacite renuntiationis deperditur. *n. 29.*

Si Canonici jurassent, se statutum aliquod, & Privilegium observaturos: & deinde contravenissent, etiam per unicum actum oppositum, capitulariter factum, censerentur, id fecisse animo tollendi dictum statutum, & Privilegium, ne alioquin rei perjurii esse, censeantur. *ibidem.*

Privilegium, quodcumque illud sit, cum Clausula præservativa Decreti irritantis, nullo umquam tempore, ne quidem millenario, præscribitur. *n. 30.*

Privilegium, alicui peculiari Personæ concessum, per ejusdem liberam, & expressam renuntiationem amittitur. *n. 31.*

Liberum est unicuique Juri suo renuntiare. *ib.*

Regula est Juris antiqui, omnes licentiam habere, iis, quæ pro se introducta sunt, renuntiandi. *ibidem.*

Modo tamen ea Renuntiatio, a concedente Privilegium, fuerit acceptata. *ibidem.*

Quamobrem ante acceptationem illius, poterit Privilegiatus, mutata voluntate, non obstante renuntiatione, a se facta, Privilegio uti. *ibidem.*

Procurator, constitutus ab absente, qui renuit acceptare Mandatum, potest deinde, mutata voluntate, illud acceptare, quamdiu mandans in eadem voluntate persistit. *ibidem.*

Privilegium Communitati, Dignitati, vel loco concessum, cum ejusdem præjudicio renuntiare non possunt, ne quidem juramento, Personæ privatæ, seu singulares. *n. 32.*

Clerici, ne quidem adjecto juramento, privilegio Canonis, & Fori renuntiare possunt. *n. 33.*

Clericum percutiens, etiam consentientem, excommunicationem Canonis incurrit. *ibidem.*

Religiosi, sine Consensu Papæ, renuntiare non possunt Privilegio exemptionis suæ Religionis. *n. 34.*

Privilegio, in favorem duorum concessio, alter, altero invito, renuntiare non potest. *n. 35.*

In re communi potior est Condicio prohibentis. *ibidem.*

Tota aliqua Communitas, E. G. Religio, Prælati cum Capitulo, Civitas, Provincia, Conventus, &c. renuntiare potest suis Privilegiis, si renuntiatio in illius præjudicium non cedat. *n. 36.*

Privilegio Ecclesiæ, cum ejusdem præjudicio, nemo potest renuntiare. *ibidem.*

Nequit in Universum Prælati, Capitulum, vel Conventus renuntiare Juri acquisito, si tale Jus sit Ecclesiæ utile, ac honorificum, adeo ut vel unus solus reliquis de Capitulo contradicere possit, ac renuntiationem impedire. *ibidem.*

Si omnes renuntiarent, deberet Superior, talem renuntiationem impedire, quatenus ea vergeret in damnum Ecclesiæ. *ibidem.*

Potest tamen Prælati cum Capitulo &c. illis Juribus, & Privilegiis renuntiare, quæ Ecclesiæ &c. utilia non sunt, aut saltem sunt indifferentia. *ibidem.*

Cum interpretativa voluntas totius Ordinis in Capitulis Generalibus, sicut & totius Provinciæ in Capitulis Provincialibus sita sit, quidquid ab istis sit, a toto Ordine, vel Provincia fieri reputatur. *n. 37.*

Privilegium, & Consuetudo æquiparantur. *art. 34. n. 131.*

Cum Privilegium sit Lex Privata, debet aliquid specialiter indulgere. *art. 38. n. 44.*

An Privilegium valeat per Consuetudinem acquiri? *art. 5. n. 69.*

Privilegium, a Papa concessum, ab ejus inferiore infirmari non potest. *art. 22. n. 91.*

In Privilegio, seu Facultate aliquid faciendi, inclusio unius importat exclusionem alterius. *art. 21. n. 24.*

Privilegium aliquid faciendi, est de sua Natura perpetuum. *art. 28. n. 22.*

Gratiæ, & Privilegia, generaliter concessa, non ad beneplacitum, realia non personalia, per mortem concedentis neque re integra, neque re non integra expirant, aut suspenduntur. *art. 39. n. 10.*

Licet Privilegia, quæ certo generi Personarum conceduntur: ut ea, quæ conceduntur Maritis, sint personalia, adeoque Temporanea, non perpetua, quia Mariti non semper vivunt: ea tamen, quæ conceduntur alicui Personarum generi,

ri, quod per fictionem Juris semper vivit, realia sunt, atque adeo perpetua, non temporanea; ut quæ conceduntur Civibus alicujus Civitatis, aut ipsimet Civitati, vel loco, qui ex fictione Juris semper censetur vivere, & numquam perire, *art. 6. n. 10.*

Omnia, & singula Privilegia, Ecclesiasticæ Immunitati contraria, etiam Imperatoribus, & Regibus concessa, jam sunt revocata, & singulis annis in Bulla Cœnæ Domini revocantur. *art. 21. n. 282.*

Privilegium Canonis. *v. Canonis Privilegium.*
Privilegium Cannarum. *v. Cannarum Privilegium.*

Privilegium Communicabile. *v. Communicabile Privilegium.*

Privilegia Confraternitatum, *v. Confraternitas.*

PRIVILEGIUM CONSERVATORIS.

Omnia Conservatorum Privilegia redacta sunt ad terminos Constitutionis Gregogii XV. incip. [Sanctissimus.] *art. 3. n. 36.*

Per litteras Conservatorias eximitur quis in totum, vel in partem a Jurisdictione Episcopi, *art. 5. n. 45.*

Privilegium, eligendi Conservatorem, est de numero communicabilium; cum sit facilissimæ concessionis. Et ita declaratum est. *art. 6. n. 5.*

Privilegium Conservatoris Regularium est mere gratiosum, Juri communi, Parochis, aut Episcopis nullatenus præjudiciale, & ipsimet Regularibus admodum utile, necessarium, & honorificum. *art. 8. n. 39.*

Et etiamsi mere gratiosum non esset, sed præjudiciale; illud via præscriptionis non deperditur per non usum. *n. 40.*

Privilegium Conservatoris Regularium est Reale, & commune, non personale, vel singulare. *n. 53.*

Utrumque usum oppositum habet: & privativum, seu non usum, & positivum, seu actum contrarium. Quamobrem est virtualiter duplex. *n. 55.*

Privilegiis remuneratoriis Conservatorum non derogare Constitutiones Clementis VIII. & Gregorii XV. incipientes, [Sanctissimus,] contendit *Mendo. art. 19. n. 46. & 47.*

Privilegium Conservatoris omnibus competit Religionibus ex dispositione Juris communis, etiam militaribus, & monialibus, ac speciale privilegium eligendi Conservatorem non habentibus, immo nec communicandi cum Religionibus, dictum Privilegium habentibus. *art. 6. n. 1.*

Ordines Militares, antequam speciale privilegium, eligendi Conservatorem obtinuissent, adhuc illum eligebant vigore Juris communis. *n. 2.*

Quænam Religiones speciale privilegium habeant, nominandi Conservatorem? *n. 5.*

Privilegium eligendi Conservatorem cum jurisdictione, a Jure communi, & speciali privilegiorum attributa, abrogatum non esse, nec in aliqua parte imminutum a Tridentino, sed potius confirmatum; & post Tridentinum a Sancto Pio V. & Gregorio XIII. revalidatum, cum amplissima potestate: sed a Gregorio XV. in aliquibus moderatum. *n. 6. 7. 8.*

Privilegium eligendi Conservatorem, morte concedentis etiam re integra non expirat, sed perpetuum est. *n. 9.*

PRIVILEGIUM INCOMMUNICABILE.

Privilegium promovendi Scholares Sæculares ad litterarios gradus Doctoris, Magistri, Licen-

siati, Baccalauri &c. Societati Jesu concessum, incommunicabile reputat *Bordonus. art. 21. n. 333.*

Privilegium Cannarum, Jesuitis concessum, est aliis Religiosis Ordinibus incommunicabile. *n. 436.*

PRIVILEGIA REGULARIUM.

Privilegia Regularium non tollunt, nec restringunt ordinariam Parochorum, aut Episcoporum potestatem, *art. 8. n. 42.*

Ex privilegio Eugenii IV. neque per non usum, neque per usum contrarium deperdi nequeunt. *n. 57.*

Privilegia Regularium quoties abrogat Tridentinum, solet, illa expresse abrogare. Unde quando illa expresse non abrogat, non debent abrogata præsumi. *art. 22. n. 21.*

Privilegia Regularium ita debent explicari, ut quominus possit, ipsis derogetur. *n. 40.*

Siquod Privilegium adversus Regulares habent Episcopi, ipsi debent asserere. *n. 83.*

Privilegia Regularium perpetua sunt, tum ex ipsorum tenore, tum ex Natura sua, utpote realia, non personalia. *art. 6. n. 9.*

Privilegia Regularium, neque re integra, per mortem concedentis expirant, aut suspenduntur. *n. 12. & 13.*

Privilegium Martini V. eximens inter alia a Jurisdictione Episcoporum Hospitalia Fratrum Sancti Dominici, hodie manet derogatum. *art. 22. n. 305.*

Quamvis privilegia, a Sancto Pio V. Ordinibus Mendicantibus concessa, fuerint per Gregorium XIII. revocata &c. non tamen illa, quæ in bulla incip. [*Ad Uberes*] continentur. *art. 22. n. 23.*

Privilegia contra Jus commune, vel in præjudicium tertii, non sunt late gratis accipienda, sed stricte: nisi agatur de causa pia, & Religiosa, præsertim utilitatem Religionis concernente: quia tunc summa ratio est, quæ pro Religione, & Religiosis facit. *art. 21. n. 303.*

Privilegium, alicui Religioni concessum, non deperditur in aliquo Monasterio per non usum illius in ipso Monasterio, si in aliis Monasteriis in usu sit: cum per usum aliorum Monasteriorum, Jus illius præservetur. *n. 304.*

Privilegium, illimitate Regularibus concessum, ut valeant, per suos Superiores absolvi ab excommunicatione, incurta propter percussione Clerici, ubilibet patrata, seu nimirum in Religione, sive in Sæculo, non est concessum Episcopis, ut valeant, subditos suos absolvere propter percussione, ab iisdem in Religione, seu dum erant Religiosi, patrata, *art. 27. n. 329.*

Contra Privilegia Regularium non ita facile tempus præscriptionis compleri potest, ob frequentem eorundem confirmationem, & innovationem, qua reducuntur in pristinum statum. *art. 8. n. 18.*

PROBATIO, PROBARE. *v. Appellatio.*

PROBITAS MORUM.

Inter alias qualitates probitas morum requiritur ad munus Conservatoris, & ad Ecclesiasticas Dignitates, & Beneficia obtinenda. *art. 10. n. 4.*

PROCESSIO.

Regulares exempti nequeunt extra claustra processiones facere sine licentia Episcopi, aut facultate vi Privilegii, vel consuetudinis acquisita, possunt tamen intra claustra, *art. 22. n. 166. & 167.*

Si

Si Monasterium, seu Ecclesia claustra non habeat, possunt Regulares extra illa processiones facere, sed prope muros tantum, sive per eandem; sed prope muros Ecclesiæ semper. *numer. 168.*

Quando in Ecclesia Parochiali, & primaria Processiones non fiunt; possunt Confraternitates, solitas processiones facere, sed circa muros tantum Regularium, qui eas regunt: nisi speciali privilegio, vel consuetudine aliter fieri soleat. *num. 229.*

Parochi Regulares quemadmodum Sæculares, sine licentia Episcopi non possunt facere processiones extraordinarias. Neque ad id satis est licentia Vicarii Foranei. *n. 343.*

PROCESSIO PUBLICA.

Regulares exempti ad processiones publicas, quæ fiunt in Civitate, sive in aliis locis, & plebibus debent ab Episcopo vocari personaliter, seu per Nuntium, non autem per Edictum. Et tunc tenentur accedere: possuntque ad accessum compelli censuris, aliisque pœnis Ecclesiasticis, a quibus absolvi non possunt per suos Superiores, sed ab Episcopo, vel a Papa. *artic. 22. numer. 169. 171. & 172.*

Nisi tamen privilegium habeant, ne possint censurari, quia tunc aliis pœnis compelli queunt ad accessum. *ibid.*

Quænam sint processiones publicæ, ad quas Regulares tenentur accedere? *n. 170.*

Sunt tamen a Processionibus exempti viventes in strictiori clausura; distantes per dimidium miliare, nisi obster consuetudo; & specialiter privilegiati, ut Clerici Regulares Sancti Pauli decolati; Societatis Jesu; Matris Dei Scholarum piarum, Canonici Regulares, Congregationis Lateranensis; Theatini, Cruciferi, seu Infirmis Ministrantes; Camaldulenses; Benedictini Casinenses, (una dempta processione Corporis Christi ad quam obligantur) Monachi Olivetani, & Sanctissimæ Trinitatis Caven., Carmelitæ Discalceati; Fratres Sancti Joannis de Deo, & Monachi Sancti Hieronymi. *n. 173. 174. & 175.*

Controversias omnes inter Regulares de præcedentia in processionibus publicis, & in deferendis ad sepulturam Defunctorum corporibus componit Episcopus, omni appellatione remota, & non obstantibus quibuscumque. *n. 176.*

Modus componendi has controversias exponitur a Cespede de exempt. c. 29. dub. 368. *n. 177.*

Si ex Controversiis inter Regulares de præcedentia in processionibus &c. scandalum non oriretur, possent illas componere Conservator. *n. 178.*

Cum Ordo Clericalis habeat jus præcedentiæ supra quemcumque Ordinem, tam Monachalem, quam Mendicantem, casu quo Clerici Regulares convenirent ad Processiones cum Monachis, & Fratribus Ordinum Mendicantium, debent illos præcedere, immediate incedendo post Canonicos Regulares. *n. 179.*

Statutum Clementis VIII. quod Dominicanis debeat in processionibus locus honorabilior, loquitur de Dominicanis comparative tantum ad Ordines Monachales minus antiquos, & Fratres Ordinum Mendicantium, non autem comparative ad Ordines Clericales. *n. 180.*

Quinam Ordo præcedentiæ in processionibus de facto servatur? *n. 181.*

Confraternitates an teneantur accedere ad publicas processiones? *n. 255. & 256.*

Controversias etiam inter Confraternitates de præcedentia in Processionibus componit Episcopus: a

quo nulla dari potest appellatio, neque reclamatio, aut protestatio. *n. 228.*

Congregationes, sive Sodalitates Societatis Jesu Processionibus publicis, sicut & illis, quæ fiunt occasione funeris non interfunt. *n. 247. v. Congregatio, sive Sodalitas.*

Accessus ad Processiones non videtur pertinere ad curam animarum. *n. 339. v. Parochi Regulares, Confraternitas, & Congregatio Societatis Jesu.*

PROCESSUS, PROCESSARE.

In Fabricatione processus super nullitate Professionis, & restitutionis in integrum alicujus Professi, vel Professæ, citandi, & audiendi sunt non solum Religio, sed etiam Donatarii, seu Renunciatarii, eorumve hæredes, & alii interesse habentes in bonis Professi, vel Professæ. *artic. 22. numer. 374.*

Non potest laicus Judex occulte processare Regularem, qui deliquit, animo mittendi postea suo Religioso Superiori processum. *artic. 21. numer. 165.*

Nisi tamen Religiosus Superior absens sit; & ut talis impotens juridice de delicto se informare: ac in eodem delicto continetur, sitque periculum in mora. *n. 166.*

PROCONSUL.

Proconsul Legatum, & Præses Judicem potest instituere. *art. 5. n. 35.*

PROCURATOR.

Procurator ad certum tempus datus; post illud expirat, nec admittitur ad procedendum quamvis litem fuerit contestatus, & adversarius voluerit. *art. 40. n. 5.*

Potest Regularis nullitatem suæ Professionis per Procuratorem prosequi. *art. 22. n. 371.*

Novitius impeditus potest per Procuratorem suam professionem emittere. *n. 372.*

Regularium Conservator ad terminos juris novi, & novissimi procedet pro eorumdem Procuratoribus, Agentibus, Syndicis, Servitoribus, & Familiaribus, in causis ipsos Procuratores &c. ratione Officii tangentibus, non ut tales personæ sunt, quidquid dixerint nonnulli. *art. 2. num. 13. & art. 3. num. 5.*

Seu de cetero tales causæ sint injuriarum manifestarum, sive non manifestarum, ita tamen, ut inspecto jure novissimo in causis injuriarum dumtaxat manifestarum procedat pro Procuratoribus &c. Convenientibus, & Actoribus; pro iisdem vero Reis, & Conventis in causis etiam injuriarum non manifestarum. *art. 3. n. 23.*

Quod quis potest facere per se ipsum, potest etiam per alium, nisi aliunde impediatur. *artic. 5. numer. 38.*

Procurator Constitutus ab absente, qui renuit acceptare mandatum, potest deinde, mutata voluntate, illud acceptare, quamdiu mandans in eadem voluntate persistit. *art. 8. n. 31. v. Licentia, Recusatio, Testis, Appellatio.*

PROFANATIO ECCLESIE. v. Prælati Regularis.

PROFESSIO FIDEI.

Potest Episcopus quo tempore solet concionandi licentiam Prædicatoribus Regularibus concedere, ab iisdem exigere Professionem Fidei. *art. 22. num. 153.*

Id tamen in usu non esse testantur nonnulli; adeoque standum Consuetudini locorum: Alii talem facultatem pernegant Episcopis. *n. 154.*

PROFESSIO RELIGIOSA.

Novitius impeditus potest per Procuratorem suam professionem emittere. *art. 22. n. 372.*

Per Religiosam professionem tacitus contractus initur inter Religiosum profitentem, & Religionem ejus professionem acceptantem. *art. 21. n. 130.*

**PROFESSIONIS RELIGIOSÆ NULLITAS,
NULLITER PROFESSUS.**

Religiosus habitum dimittere præterdendens ob nullitatem suæ Professionis coram suo Superiore, & Ordinario illam infra quinquennium probare debet. *art. 12. n. 263.*

Idem servandum ubi ipsa Religio præterdat, subditum suum expellere velut nulliter professum. *num. 264.*

Infra quinquennium legitime ad reclamandum impeditus, allegatis causis impediti legitimi, debet in integrum restitui. *n. 265.*

Facultas autem restituendi in integrum a solo Papa conceditur. *n. 266.*

Regularis seu vir, sive femina volens de nullitate suæ Professionis dicere, non auditur, nisi maneat intra claustra, retento habitu suæ Religionis. *num. 267.*

Apostata, ut valeat ob invalidam Professionem reclamare, debet, habitu reassumpto ad Religionem redire. *n. 268.*

Quod si legitime ad redeundum esset impeditus, possit reassumpto habitu, etiam extra claustra audiri. *ibid.*

Recepti, & Professi in domibus non designatis, nullitatem ex hoc capite allegantes non coram Ordinario, & suis Superioribus, sed coram Sacra Congregatione Concilii tam ipsi, quam Superiores debent propria jura deducere. *n. 269.*

Solus Ordinarius cognoscit de nullitate Professionis ante decimum sextum annum emissæ. *num. 270.*

Nomine Ordinarii in proposito venit Ordinarius Monasterii, in quo professus est Religiosus reclamans. Quemadmodum nomine Superioris Religiosi reclamantis venit Superior illius Monasterii, in quo Professionem reclamans emisit. *num. 271 & 272.*

Regularis Superior cognoscit causam nullitatis cum Episcopo, etiam in casu, quo Religio se opponat, & contradicat. *n. 273.*

Vis, & metus, ut nullitatem Professionis inducat, debet esse injustus, & gravis, cadens in virum constantem. *n. 274.*

Regularis nequit a Religione dimitti ex eo quod ante receptionem laboraverit morbo gallico, lepra &c., quam tacuerit. *n. 275.*

De Jure communi nulla est ægritudo, etiam morbifera quæ Professionem annullat. Secus tamen de jure peculiari. Quod tamen non suffragatur, si ægritudo post emissam Professionem incurreretur; licet suffragatur, si ante ingressum fuerit incurta. *ibidem.*

Causa nullitatis, etiam ratione morbi, vel alterius defectus naturalis coram Ordinario, & Regulari Superiore conjunctim agitanda est. *n. 276.*

Potest Regularis nullitatem suæ Professionis prosequi per Procuratorem. *n. 277.*

Si reclamans a suis Superioribus carceretur, non proinde ad Episcopum potest appellare, sed ad Generalem tantum, vel ad Papam. *n. 279.*

In Fabricatione processus super nullitate Professionis & restitutionis in integrum citandi, & audiendi sunt, non solum Religio, sed etiam Donatarii, seu Renuntiatarii, eorumve hæredes, aliique interesse habentes in bonis Professi, vel Professæ. *n. 280.*

Causa nullitatis Professionis expediri debet ab Episcopo infra biennium. *n. 281.*

Expensæ pro causa nullitatis dandæ sunt reclamanti a Religione, si non habeat aliunde, & maneat in claustris. *n. 282.*

Professus in Secunda Religione si pro nullitate secundæ Professionis reclamet volens redire ad primam Religionem, non coram Episcopo, sed coram solo Regulari Prælato causam nullitatis probare debet. *n. 283.*

Liberrare Religiosum a votis, illumque Mundo restituere, est res gravissima, & magna indigens discussione; non ita tamen Religiosum a secunda Religione revocare, & in primam transferre. *n. 284.*

Cogit Episcopus conjugem invalide professum, ut exeat a Religione, & ad suam uxorem redeat. *art. 22. n. 434.*

Quod si Regulares illum injuste detineant, contra ipsos procedere potest Episcopus: an censuræ pœnis, non obstante quod privilegium habeant, ut non possint censurari, controversum est. *num. 435.*

PROHIBITIO.

In re communi melior est conditio prohibentis. *art. 8. n. 34.*

PROHIBITUM, PROHIBERI.

Ubi aliquid generaliter prohibetur, quod expressè non conceditur, intelligitur denegatum. *art. 21. num. 527.*

Quando aliquid est prohibitum, censetur etiam prohibitum illud omne, per quod ad id potest perveniri. *n. 541.*

PROPOSITIO.

Propositio decimatertia ab Alexandro VII. damnata, per aliquos non opponitur illi sententiæ, quod approbatio pro Confessionibus, injuste denegata, habeatur pro concessa. *art. 22. n. 49.*

PROROGATIO JURISDICTIONIS.

Neque de mutuo partium consensu potest Conservatoris jurisdictio ad terminos juris communis ad injurias non manifestas prorogari, licet prorogari valeat de consensu partium de re ad rem, sive de causa ad causam, dummodo similem, & non specie differentem. *art. 1. n. 63.*

Neque consuetudine legitime præscripta, seu legitima præscriptione prorogari potest ad injurias non manifestas præfata Conservatoris jurisdictio ratione decreti irritantis. *art. 1. n. 56.*

De consensu partium fieri potest jurisdictionis prorogatio in quavis specie, adeoque de persona ad personam, de re ad rem, de causa ad causam, dummodo similem, & non specie differentem, de casu ad casum; de uno modo cognoscendi ad alium; de tempore ad tempus, & de loco ad locum. *num. 80. & 81.*

Ut rite fiat de consensu partium jurisdictionis prorogatio debet is, in quo ea facienda est, aliquam jurisdictionem nedum in habitu, sed in actu habere; cum prorogatio sit augmentatio; & quod non est, augeri non potest. *art. 1. num. 69.*

Princeps inferior nequit Conservatorem indulgere nequidem de consensu partium per prorogationem jurisdictionis de persona ejus, qui potest litteras Conservatorias dare ad aliam personam, quæ illas dare non potest. *n. 66.*

Jurisdictio delegata nequit de persona ad personam prorogari; cum ea sit jurisdictio Delegantis ad quem profecto spectat, non ad partes, neque ad Judicem eandem prorogare. *art. 15. n. 12. v. Appellatio.*

PRO-

PROROGATIO OFFICII CONSERVATORIS.

v. *Conservator.*

PROROGATIO TEMPORIS. v. *Appellatio.*

PROTECTIO REGIS.

Non potest Episcopus visitare Hospitalia, quæ sunt sub immediata Protectione Regum, sine horum licentia. *art. 22. n. 311.*

Et Hospitale aliquod visitare volenti, si opponatur exceptio, quod sub immediata protectione Regum existat; non ad Sæcularem Judicem, sed ad ipsum Episcopum talis exceptionis cognitio, & definitio pertinet. *ibid.*

Nomine Hospitalium sub immediata Protectione Regum existentium non comprehenduntur, nisi ea, quæ expresse sub immediata protectione inveniuntur. *ibid.*

Confraternitates sub immediata Regum Protectione; illasque his unitas, visitare non potest Episcopus, nisi quoad decentiam, & ornamentum divini Cultus, *n. 241.*

Electio Officialium Confraternitatis non debet ab Episcopo confirmari, si Confraternitas sit sub immediata Protectione Regum. *n. 231.*

PROTESTATIO. v. *Appellatio.*

PROTONOTARIUS.

Protonotarii, etiam Titulares, & honorarii, deputari queunt in Conservatores Regularium, *art. 12. n. 9.*

PROXENETA. v. *Testis.*

PTOCHOTROPHIUM.

Ptochotrophium est Hospitale in quo aluntur pauperes, & mendici debiles, qui nimirum proprio labore, necessarium sibi victum querere non possunt. *art. 22. n. 229.*

PUBERTAS, PUBES.

Pubertas a decimoquarto anno in masculis, & duodecimo in feminis durat usque ad annum 18. *art. 10. n. 19.*

Plena pubertas, seu adolescentia a decimo octavo usque ad vigesimum quintum ætatis annum protrahitur. *ibid.*

Pubes dicitur masculus post annum 14. femella post 12. completum. *ibid.*

Ante illum completum dicuntur impuberes, *ibidem.*

PUERITIA.

Pueritia, seu impubertas durat a septimo anno usque ad decimum quartum in masculis, & ad duodecimum in femellis. *art. 10. n. 19.*

PUNITIO.

Juri consonum est, ut in quo quis peccaverit, in eo puniatur. *art. 31. n. 11.*

Quilibet juxta mensuram delicti puniendus est. *ibid. v. Negligentia, Delinquens, Delictum.*

PUPILLI.

Impuberes, si morte Patris, vel emancipatione defierint esse sub patris potestate, dicuntur Pupilli: si Patre, & Matre careant, sunt Orphani. *art. 10. n. 19. v. Appellatio.*

Q

QUALIFICATE PERSONÆ.

CAUSÆ a Sede Apostolica Personis qualificatis idcirco committuntur, ne per vilem, & pannosum Clericum Papa representetur, cum vilipendio Apostolicæ Sedis. *art. 38. n. 9.*

Hæc tamen est causa, non finalis, sed impulsiva. *ibid.*

Causa finalis commissionis præfatæ qualificatis personis est, quia personæ in dignitate constitu-

tæ existimantur habiles, honestiores, & fideliores, cum jam fuerint in assumptione dignitatis approbatæ, *n. 10.*

QUALITAS.

Commissio facta alicui a Summo Pontifice non habenti qualitates requisitas, est quædam dispensatio personalis, quæ personam illius non egreditur. *art. 35. n. 20.*

Qualitas, apposita respectu Delegati, non transit in Subdelegatum, de quo Papa non cogitavit. *n. 21.*

Hoc ipso quod Papa sciat, posse a Delegato Subdelegationem fieri; si voluisset etiam cum Subdelegato in qualitatibus requisitis dispensare, id utique expressisset. *n. 22.*

Sufficit ad Conservatorem, seu Apostolicum Delegatum, quod qualitas requisita tempore electionis, seu Deputationis extiterit, nec requiritur, quod tempore executionis perseveret. *art. 38. num. 2.*

Cum disponens requirit aliquam qualitatem pro certo tempore, sufficit quod illa adsit eo tempore. *num. 3.*

Ubi qualitas aliqua ob aliquam dispositionem assumitur, ita ut debeat permanere; licet regulariter, cessante qualitate, cesset dispositio: secus tamen, ubi qualitas illa mutetur in melius, vel in qualitatem, non mutantem rationem disponentis. *art. 38. n. 51.*

Optimum desumitur argumentum a rubrica, vel titulo pro dignoscenda qualitate Potestatis ejus, de cujus Officio in rubrica, vel titulo tractatur. *art. 1. n. 10.*

Constitutio requirens certas qualitates in iudiciis, tendit in favorem Apostolicæ Sedis, ne in talibus Ministris vilipendatur. *art. 1. n. 84.*

Ubi iurisdicção competit alicui respectu certæ qualitatis, ante omnia debet de illa qualitate constare. *n. 90. & art. 18. n. 2.*

Qualitas, adjuncta verbo, probari debet ad tempus verbi. *art. 11. n. 2.*

Qualitates ad Notariatus munus requisitæ. v. *Notarius, Notariatus.*

QUALITATES AD CONSERVATORIS DEPUTATIONEM REQUISITÆ.

Ut possit quis in Judicem Regularium Conservatorem deputari ad terminos juris antiqui, esse debet persona Ecclesiastica, primam saltem habens tonsuram, & in Dignitate Ecclesiastica constitutus, adeoque Episcopus, ejusve Superior ratione Dignitatis: vel Abbas: aut Dignitatem, vel Personatum habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata. Ad terminos vero juris novi, etiam Dignitatem, vel Personatum habens in alia quavis Ecclesia; vel Episcopi Generalis Vicarius, aut saltem Cathedralis Ecclesiæ Canonicus. *art. 9. n. 12. & art. 10. a. n. 1.*

Ut possit demum quis in Judicem Regularium Conservatorem deputari ad terminos juris novissimi non dum esse debet in Dignitate Ecclesiastica, vel Personatu constitutus, ut ad terminos juris novi, sed etiam in Concilio Provinciali, vel Diocæsano Judex designatus. *art. 11. n. 1.*

Qualitas Dignitatis, vel Personatus debet actu esse in Conservatore, cum eligitur. *n. 2.*

Si quis tempore electionis non sit in Dignitate constitutus, licet paulo ante fuerit, vel erit paulo post electionem factam; electio Conservatoris nulla erit, ex defectu formæ. *n. 3.*

Dignitas non existens tempore electionis, sed quæ extitit, vel superveniet, illius defectum suppleri non potest. *ibid.*

Non

Non convalescet postea, quod non tenuit ab initio. *ibidem*.

Si Conservator, post factam electionem, dignitatem resignet, aut alio modo dimittat, non obstante resignatione, & dimissione poterit suum munus prosequi; cum sufficiat quod ab initio fuerit capax. *ibidem*.

Qualitas etiam Judicis Synodalis debet actu esse in Conservatore, cum eligitur. Nec sufficit, quod immediate antea fuerit, vel erit immediate post electionem. *n. 4.*

Quamvis si tempore electionis actu sit, vel post electionem amittatur, Conservator in suo munere perseveret. *ibidem*.

Præfata qualitas Judicis Synodalis non attenditur, ubi in Conservatore eligendus est Episcopus, ejusve Generalis Vicarius, & his Superiores, ut Cardinales. *n. 5. v. Judex Synodalis.*

Error Communis potest actum de se nullum electionis Conservatoris ob defectum qualitatis requiritur validare. *n. 16.*

Non tamen partium Consensus, aut quadragenaria consuetudo, vel Præscriptio eligendi in Conservatore personam, requisitas qualitates non habentem, ratione decreti irritantis in cap. fin. de Offic. deleg. in 6., & Constit. Gregorii XV. *n. 17., & 18. v. Conservator, Ætas, Doctrina, & Probitas ad munus Conservatoris requisita, & ad dignitates, ac Beneficia Ecclesiastica.*

QUERELA *v. Appellatio.*

QUINQUENNIIUM *v. Conservator, Professionis Religiosæ nullitas.*

R

RATIO.

UBI eadem est ratio, non dicitur fieri extensio, sed intentio seu declaratio. *art. 21. num. 116.*

Summa Ratio est, quæ pro Religione, & Religiosis facit. *n. 303. v. Dispositio.*

RATIOCINIUM.

Regulares gravati çre alieno, vel ad ratiocinia obligati, aut testamentorum executores, coram Ordinario loci conveniendi sunt, si Conservatores non elegerint: si tamen elegerint, coram ipsis, non coram Ordinario loci debent conveniri. *art. 21. n. 97. & 98.*

REASSUMPTIO CONVENTUS

v. Monasterium.

RECIPIENS, RECIPERE

An Conservator, ejusque Assessor, Notarius &c. valeant recipere munera &c. *v. Munus, Donum, Conservator, Assessor, Notarius.*

Nequeunt Regulares absque Episcopi consensu Ecclesias de manibus Laicorum recipere. *art. 22. num. 256.*

Recipere tamen possunt sine consensu Episcopi donationem Juris patronatus, loco Religioso factam. *n. 257.*

RECIPIENS, RECIPERE AD HABITUM RELIGIOSUM.

Regulares nequeunt in Monasteriis, sibi Subjectis puellas recipere, eosque ad habitum admittere, nisi Episcopo certiorato. *n. 330.*

RECONCILIATIO ECCLESIE

v. Prælati Regularis.

RECONVENTIO.

Regularium Conservator potest mutuas petitiones admittere, conventionem nimirum ex parte Acto-

ris, & reconventionem ex parte Rei. *art. 21. a num. 54.*

Reconventio quamvis proponi queat tam coram Judice Ordinario, quam coram Delegato, nequit tamen proponi coram Delegato, qui sit de consensu utriusque partis datus, & coram Arbitrario, seu Compromissario. *n. 55.*

Si Reus coram Conservatore in causa Summaria, velit reconvenire.

Actorem suum in alia causa non summaria, potest utique illum reconvenire: at tunc causa non summaria fiet & ipsa summaria. *n. 57.*

Si causa committatur appellatione remota, ea quoque remota censetur in reconventionem. *ibidem.*

Si per Procuratorem Actoris petatur cautio damni infecti; & Reus velit dominum in aliqua actione reconvenire; Procurator tenetur, illum defendere. *ibidem.*

Si Papa causam committat, sine figura Judicii cognoscendam ad instantiam partis, videtur remissa plena cognitio in Reconventionem. *ibidem.*

Si coram Conservatore, cui causa committitur, sine figura Judicii terminanda, Actorem Reus conveniat etiam in causa alias plenaria, poterit hæc quoque summarie cognosci, & definiri. *ibid.*

Ut legitime procedat Reconventio facienda est in ipso litis exordio: quamvis proponi queat quandoque, durante eodem Judicio, scilicet ante prolatam sententiam. *n. 58.*

Si Reconventio fiat in progressu Judicii, aut in litis exordio, quomodo Judex se gerere debeat? *n. 59.*

A solo Reo facienda est Reconventio, adeo ut nequeat Actor, reconventus a Reo, a se convento, reconvenire iterum reum ipsum reconventorem. *n. 60.*

Et proponenda in causis non exceptis; cum in exceptis non admittatur. *n. 61.*

Causæ exceptæ sunt causa Criminalis, criminaliter intentata super pari, vel minori Grimine; Causa Appellationis; Causa Spolii, propter privilegium spoliati; Causa Excommunicati; Causa executiva, quando scilicet executio petitur instrumenti executionati, quia habet vim sententiæ; & quævis alia, de qua Judex non potest cognoscere. *a n. 62.*

Super majori Grimine, vel ad prosequendam suam, suorumque injuriam, potest Reus, Accusatorem suum reconvenire coram eodem Judice, si est competens utriusque. *n. 62.*

Quemadmodum ubi Reus est civiliter tantum de crimine accusatus, potest etiam civiliter Accusatorem reconvenire, si Judex est competens utriusque. *ibidem.*

Nequit tamen Reus, criminaliter conventus, Accusatorem suum Civiliter reconvenire; licet admittatur, si criminaliter illum reconveniat obijciendo e. g., quod falsos testes produxerit contra se. *ibidem.*

Et in hoc casu suspenditur actio Civilis, donec causa finiatur Criminalis. *ibidem.*

Spoliatus, trahens Spoliatorem in iudicium, nequit ante restitutionem a Spoliatore reconveniri, nisi de alia spoliatione per modum exceptionis. *n. 64.*

Reconventio non est defensio, sed nova actio, & Impugnatio. *n. 65.*

RECTOR.

Rectores Locorum Venerabilium possunt laicos, malefactores suos, coram Ecclesiastico iudice convenire. *art. 5. n. 3., & art. 30. n. 18.*

Quivis Rector Parochialis Ecclesiæ nomen habens

bens Archipresbyteri, deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 13. n. 9.*

RECTOR ECCLESIAE, MONASTERII,
v. Testis.

RECTOR UNIVERSITATIS. *v. Recusatio.*

RECUPERATIO, RECUPERARE.

Conservator defunctus, si statim reviviscat, jurisdictionem Conservatoriam recuperat, quemadmodum cetera bona, & Jura. *art. 37. n. 3.*

Conjux defunctus si reviviscat, non recuperat superstitem. *n. 4.*

Nec Religiosus Abbas Defunctus reviviscens, recuperat Abbatiam Regularem, neque Episcopus mortuus Dignitatem Episcopalem, aut Personatum, vel Dignitatem habens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, si reviviscat, illam assumit. *n. 6.*

RECURSUS, RECURRERE.

Episcopo non approbante sine justa causa, vel limitate Regularis approbante, ad Confessiones Sæcularium excipiendas, aut suspendentes &c. possunt illi ad Metropolitanum recurrere, si injustitia notoria, & manifesta non sit: si tamen notoria, & manifesta; ad suum Conservatorem. Quemadmodum si mandet Episcopus sub pœna Suspensionis, ut iidem Confessarii Regulares suis penitentibus schedulas dent tempore Paschatis. *art. 22. n. 99. usque ad 102.*

Si facile haberi non possit recursus ad Papam, seu Superiorem exemptorum ex defectu justitiæ in exemptis, adiri potest Ordinarius. *n. 258.*

Parochus Regularis, per suos Prælatos amotus a Parochia, si velit appellare, adire non potest Episcopum, sed Prælatum Religiosum majorem: amotus vero per Episcopum, si se gravatum sentit, ad suum Conservatorem debet recurrere. *n. 335.*

Non possunt Regulares, pro injuriis sibi impositis, vel irrogandis, in re, seu Ecclesiastica, & Spirituali, sive profana, & temporali, prætermisso Conservatore, ad Sæcularem Judicem recurrere, citra incursum Excommunicationis in Bulla Cœnz. *art. 7. n. 8.*

Bulla Cœnz Domini in XIII. Casu §. Item excommunicamus omnes &c. qui prætexentes, absque distinctione causarum, non solum excommunicat prætexentes, & interponentes frivolum appellationem apud Curiam Sæcularem; verum etiam alias recurrentes, idest alio casu, & modo. *n. 9.*

Si Clericus Sæcularis, prætermisso Judice Ecclesiastico, ad Laicum recurrat, adversus alium Clericum, nedum excommunicationem præfatam incurrit, sed etiam privatur, & causam perdit, quantumvis pro ipso lata sit sententia. *n. 10.*

Actores Ecclesiastici, id præsumentes in causa Civili, ipso Jure & ante sententiam Judicis causam perdunt, & cedunt in lucrum Reo, quem protulerunt, suntque excommunicati. *n. 11.*

Conventus autem, & Capitula, ipso facto excommunicata, suspensa, & interdicta sunt, & una cum fructibus beneficia omnia deperdunt, manentque inhabilitata in futurum. *ibidem.*

Actores Ecclesiastici in causa Criminali habentur pro convictis, & deponendi sunt, ac ad nullam veniam queunt pervenire. *ibidem.*

Sine consensu Ecclesiastici Superioris nequit Clericus jurare, nec alium sibi Judicem constituere. *ibidem.*

Clerici, tam Regulares, quam Sæculares, qui propter recursum ad Judicem Laicum excommunicationem incurrunt in Bulla Cœnz; si post

recursum exercent Ordinem solemniter, vel Missam celebrent, evadunt Irregulares. *n. 12.*

Debent tamen denunciari tales a Judice Ecclesiastico, non a Sæculari. *ibidem.*

Immo tales reputandi, & denunciandi non sunt, nisi ex eorum recursum sequatur effectus Judicis Laici: quia solus affectus recursum, nisi sequatur effectus, non punitur. *ibidem.*

Personæ Ecclesiasticæ, tam Regulares, quam Sæculares, ad Laicum Judicem recurrentes, puniri queunt a Tribunali Sanctæ Inquisitionis; non secus, ac Judices ipsi Sæculares, illos trahentes ad sua Tribunalia. *n. 13.*

Principes, vel Judices, qui contra Jura Canonica, & Civilia trahunt Ecclesiasticos ad sua Tribunalia, sunt de hæresi Luterana suspecti; & potest contra eos Officium Sanctæ Inquisitionis procedere. *n. 14.*

Quando in praxim deducenda sit sententia prædicta: quod valeant Domini Inquisitores procedere, adversus præfatos Judices, & Ecclesiasticas personas, prudenti dominorum Inquisitorum Arbitrio est remittendum. *n. 18. v. Appellatio.*

RECUSATIO JUDICIS SUSPECTI.

Recusatio Judicis quid sit? *art. 33. n. 1.*

Recusatio in nonnullis convenit cum Appellatione, & in nonnullis disconvenit. *ibidem.*

Recusatio est de Jure Naturæ. *n. 2.*

Nihil gravius, & periculosius eo est, quod sub Judice suspecto litigare. *ibidem.*

Nedum Princeps Inferior, & Legatus a Latere, sed etiam Supremus Princeps nequit Recusationem tollere. *n. 3.*

Ex gravi tamen causa potest Supremus Princeps, illam tollere; modo illam expresse, & signate tollat. *n. 4.*

Non intelligitur Supremus Princeps, Recusationem tollere, si ex certa Scientia, nihil ulterius addendo, causam committat suspecto notorio. *n. 5.*

Immo etiamsi addat omni recusatione remota non est intelligendus, tollere gravem recusationem ob justam suspicionem, sed dumtaxat frivolum. *ibidem.*

Rescripta Principis ita sunt interpretanda, ut nemini noceant. *ibidem.*

Non omnes Personæ, ut suspecti Judices, possunt recusari; nec omnes irrecusabiles sunt. *n. 6.*

Recusari non possunt Supremus Princeps, Papa videlicet, Imperator, Rex &c. Cardinales; Concilium Generale, per Papam congregatum, & approbatum; Judex deputatus, & approbatus ab initio, de consensu partium, modo nova causa recusationis non superveniat; Notarius, & similes, de consensu partium ab initio approbati; Prælati Regulares quoad correctionem subditorum juxta Regularia instituta; nisi modum excedant; vel procedant ut Judices contra proprios subditos, sintque valde suspecti, & causa suspicionis manifesta; demum Commissarii cum clausula Recusatione remota. *n. 7.*

Recusari queunt Concilium Provinciale, & Diocesanicum, Universitates, & Collegia, eorumque Rectores. *n. 13.*

An recusari valeat totus Senatus, vel Decurionum Ordo, totum Parlamentum, vel tota Synodus, aut Universitas, eo quia caput illius suspectum est? *ibidem.*

Recusari item queunt Legatus de Latere, Episcopus, ejusque Successor; sicut & quivis Suc-

Successor in alia Dignitate, si suspicio Dignitatem concernat. *n. 15.*

Rursus Officialis, seu Vicarius Generalis Episcopi, quantumvis suspicio non ipsum, sed Episcopum suum concernat. *n. 16.*

Non potest tamen e converso recusari suspectus Episcopus, si suspicio concernat Officialem, seu Vicarium, non vero Episcopum. *ibidem.*

Recusatio Officialis, seu Vicarii, ubi suspicio ipsum concernit, non Episcopum, facienda est coram Episcopo. Coram Arbitris tamen, ubi recusatur Officialis, seu Vicarius, eo quia ejus Episcopus suspectus est. *ibidem.*

Recusari pariter valet Judex, tam Ordinarius, quam Delegatus, etiam Papæ, & in totum, de Jure Canonico. *n. 17.*

De Jure Civili etfi Delegatus in totum recusari valet; nequit tamen Ordinarius in totum. *n. 18.*

Nec Delegatus ad Universitatem causarum. *ibidem.*

Si quoad Ordinarium aliqua emerferit suspicio, eidem Episcopus Loci est adjungendus, qui cum illo causam amicabiliter componat, vel cognitionaliter dirimat. *ibidem.*

Id tamen non est de consuetudine; sed Loco Episcopi per Judicem recusatum alius bonus vir recipitur. *ibidem.*

In causa, commissa pluribus in solidum, recusato uno, censentur & alii recusati; modo in commissione non adsit expressa clausula, id concedens. *n. 19.*

Judex, datus a Sede Apostolica, si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari non potest: posset tamen, si jurisdictionem retineret. *art. 39. n. 2.*

Recusatio locum habet in Causis, tam Civilibus, quam Criminalibus, seu procedatur Judicio Ordinario per accusationem, sive extraordinario per inquisitionem ex Officio Judicis. *art. 33. n. 20.*

Et nedum in obscuris, & non manifestis, sed etiam in Notoriis, & manifestis facti transeuntis locum habet Recusatio, non tamen permanentis. *n. 21.*

Et in Notoriis etiam facti permanentis, si id certo notorium non sit. *n. 22.*

Ac ubi pœna non est in jure taxata, sed arbitrio Judicis relicta. *n. 23.*

Recusatio Judicis Suspecti fieri debet ante Litem contestatam, & infra viginti dies post oblatum Libellum. *n. 24. 25.*

Nedum ante Litis contestationem, sed etiam ante alias exceptiones proponenda Recusatio, utpote quæ una est ex dilatoriis exceptionibus, & simul declinatoriis fori. *n. 26.*

Nisi tamen Judex ob incompetentiam valet recusari. *n. 27.*

Vel post Litem contestatam nova recusandi causa supervenerit. *n. 28.*

Aut si non de novo contigerit, tunc primum tamen in notitiam venerit recusantis. *n. 29.*

In his casibus fieri potest Recusatio, etiam post conclusionem in causa; immo, & data jam sententia scribæ ante pronuntiationem, si tunc causa recusationis, ejusque notitia supervenerit. *n. 30.*

De Jure Canonico Recusatio proponi debet cum illius causa coram Judice recusato in Libello recusatorio. *n. 31.*

Et proposita jam; eligendi sunt arbitri: coram quibus plene probanda venit causa, ita ut

non sufficiat juramentum. *ibidem.*

In Recusatione tamen Notarii, Procuratoris &c. satis est juramentum. *ibidem.*

Delegatus particularis recusari potest re integra sine allegatione; & probatione causæ: sed in hoc locorum Stylo est deferendum. *n. 32.*

Si recusetur Delegatus, vel Officialis Episcopi, non eliguntur Arbitri; sed coram Episcopo causa suspensionis probatur. *n. 33.*

Quemadmodum coram Delegante, si Apostolicus Subdelegatus recusetur. *ibidem.*

Ubi causa, a Sede Apostolica sit delegata duobus cum Clausula: [si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat,] si contra unum causa suspensionis proponatur, coram altero non recusato probari debet: cum aliis vero Clausulis, ut [Quod si non omnes, tu cum altero,] coram Arbitris causa suspensionis probanda est. *ibidem.*

De Jure Civili Recusatio licet proponi debeat coram Judice recusato; non tamen necessario exprimere debet causam recusationis; nec ea probanda est; cum ejus loco sufficiat juramentum calumniæ, quod recusanti Judex sit suspectus in genere. *n. 34.*

Arbitri in causa recusationis possunt esse, vel unus, in quem partes consenserint; vel duo, quorum unus sit ab una, & alter ab altera parte electus. *n. 35.*

Si duo Arbitri non conveniant in judicando, eligendus est tertius; & ad hoc potest cogere partes, etiam ipse Judex recusatus. *ibidem.*

Arbitri per solas partes eliguntur, ubi ex eorum instantia proceditur. Ubi vero procedit Judex ex Officio, per partem, contra quam proceditur, & per Judicem simul. *n. 36.*

Non sunt necessario eligendi ex eodem loco, in quo Judex recusatus suam jurisdictionem exercet: neque ex loco, nimis remoto, e. g. ultra unam dietam eligendi sunt. *ibidem.*

In causis Spiritualibus debent esse Ecclesiastici; in temporalibus vero, etiam Clericorum, esse possunt Laici. *ibidem.*

Ab Arbitrorum sententia, utpote Juris, & necessariorum, potest appellari, & quidem ad Superiorem Judicis recusati. *n. 37.*

Arbitri de Jure Canonico super causa suspensionis cognoscere debent: eaque proinde apud ipsos intra terminum, ab iisdem recusanti præfixum, probanda. *n. 38.*

Si intra dictum tempus causa suspensionis probata non fuerit, aut tamquam illegitima reprobata; causa principalis ad Judicem recusatum remittenda est. Sin autem tamquam legitima approbata, Judex recusatus debet, in causa principali supersedere; & de consensu recusantis debet, illam alteri committere, vel ad Superiorem remittere. *n. 38.*

Non possunt tamen Arbitri, dictam causam principalem cognoscere; cum per pronuntiationem super causa suspensionis eorum potestas finiat. *n. 39.*

Arbitri de jure Civili de causa suspensionis non cognoscunt; sed ea dumtaxat allegata, & non probata, & proposito a recusante juramento calumniæ, de causa principali cognoscunt. *n. 40.*

Sed in hoc standum consuetudini Judiciorum. *n. 41.*

Communi Judiciorum usu servatur Jus Canonicum. *ibidem.*

Et ubi hic usus non innotescat; in Terris Imperii servandum jus Civile; in terris vero Eccle-

Ecclēsiæ, & in Foro *Ecclēsiastico* jus *Canon-*
icum. *ibidem*.

Effectus *recusationis* est, *jurisdictionem* *Judicis*
recusati suspendere, ita ut, si procedat, *procef-*
fus nullus fuerit, & *sententia* ipso jure nulla.
n. 43.

Ipsa ratio dicitur, quod *suspecti*, & *inimici*
Judices esse, non debent. n. 44.

Si *causa* *suspicionis* sit *Frivola*, potest *illam*
rejecere *Judex*, & ad *ulteriora* procedere, *reje-*
ctionis *suz* exprimens *causam*. n. 45.

Recusatio quamvis suspendat, non tamen *ex-*
tinguit *jurisdictionem* *Judicis*. n. 46.

Etiā post *recusationem*, & *approbationem*
causæ *suspicionis*, de *consensu* *partium*, potest
Judex *recusatus* in *causa* procedere; vel *eam* *al-*
teri delegare. *ibidem*.

Gesta post *recusationem* a *Judice* *recusato*,
quando *causa* *recusationis* est *notoria*, vel *jam*
electi sunt *Arbitri*, sunt ipso jure nulla, n. 47,
& 48.

Quid si *causa* *recusationis* *notoria* non sit,
neque *electi* sunt *Arbitri*? n. 49. 50. 51. & 52.

Causæ, ob quas *Judex* *recusari* potest *suspe-*
ctus, præcipuè *illæ* sunt: Si *Judex* sit *consan-*
guineus *alterius* *partis*, usque ad *septimum* *gra-*
dum, & *ultra*: si sit *consanguineus* *alicujus*
Prælati *Ecclēsiæ*, potest *recusari* in *causa* *illius*
Ecclēsiæ: si sit *affinis*, *collateralis*, aut *Privi-*
gnus; non tamen, si *æque* *talis* sit *utrique* *par-*
ti. n. 68.

Si sit *compater* *alterius* *partis*. n. 69.

Si sit *intimus* *Amicus* *Adversarii*, non tamen
si *amicitia* sit *modica*, vel *æqualis* *utrique* *par-*
ti; si sit *valde* *familiaris* *parti* *adversæ*, *velejus*
Domesticus, *Socius*, ac *Commensalis*: si sit *Ca-*
nonicus *ejusdem* *Ecclēsiæ*, *cujus* est *adversarius*.
n. 70.

Si quis sit *Concivis* *alterius* *partis*, & *ambo*
extra *propriam* *patriam*: *secus* tamen, si sint in
propria *patria*, & *Judex* sit *Ordinarius*. n. 71.

Si sit *Concivis* *alterius* *partis*, cum *qua* *degit*
in *propria* *patria*; sed *Judex* sit *Delegatus*.
ibidem.

Si sit *Inimicus*, *etiā* si *inimicitia* non sit *ca-*
pitalis, & *provenerit* ex *culpa* *recusantis*, vel
ratione *litis*, quam ut *privatus* *habet* cum *Re-*
cusatore. n. 72.

Inimicitia præsumitur, quando quis non *allo-*
quitur, & *salutat* *eum*, quem *prius* *alloqui*, &
salutare *solebat*. *ibidem*.

Si sit *Inimicus* *Domini* *mei*. n. 73.

Propter *Dominium* potest, *Judicem* *recusare*
tota *familia*; & *omnes* de *familia* *recusari* *queunt*
propter *Dominum*. *ibidem*.

Si sit *Consanguineus* *inimici* *mei*: si *copulet*
parentelam cum *illo*. n. 74.

Si sit *Familiaris*, & *Commensalis* *inimici*
mei: si *convenerat* cum *illo*: si *multum* cum
eodem *conversetur*, *ludendo*, *bibendo*, *perno-*
ctando, &c. n. 75.

Si aliquando *minatus* fuerit, se *nociturum*.
n. 76.

Si aliquando fuerit *inimicus*, & *modo* est *re-*
conciliatus. n. 77.

Si vellet esse *Judex* in *propria* *causa*. n. 78.

Neque *Rex*, aut *Imperator* potest esse *Judex*
in *causa* *propria*; sed *debet*, *eam* *Delegare*.
ibidem.

Prælati in *causa* *Ecclēsiæ* *suz* *recusari* potest
ratione *nimæ* *affectionis* *erga* *illam*; vel *potius*
commodi, quod ex *illa* *habet*. *ibidem*.

Si *causa* *respiciat* *commodum*, vel *incom-*
modum *Judicis*: si est *Fidejussor* *alterius* *partis*.
n. 79.

Si *adversarii* *Dominus* sit; cum *Patronus* in
causa *Vassalli* a non *Vassallo*, & in *causa* *clien-*
tis a non *cliente* *recusari* *valeat*. n. 80.

Si fuit *prece*, vel *pretio* *corruptus* ab *Adver-*
sario; aut *donum* ab *eo* *acceperit*. n. 81.

Si ut *privatus* *litiget* cum *alio* in *consimili*
causa. n. 82.

Si sit *nimis* *severus*, & *crudelis*, si *indiscre-*
tus, &c. n. 83.

Si *consueverit* esse *iniquus*: si *animose*, *in-*
juste, & *extrajudicialiter* *procederet*. n. 84.

Si sit *illiteratus*, *imperitus*, & *grossus*, &
causa *ardua*, ac *subtilis*. n. 85.

Si *operam* *suz* *dederit* in *eadem* *causa*, *puta*
tamquam *Advocatus* *partis* *contrariæ*; vel *ab* *ea*
consultus; aut *Assessor*, *votumque* *suum* *pro*
parte *contraria* *propalarit*: si fuerit *Solicitor*,
Testis, &c. n. 86.

Secus tamen, si *operam* *suz* *dederit* in *alia*
causa. *ibidem*.

Si *semel* in *alia* *causa* *gravaverit*; unde *fuit*
a *recusante* *appellatum*. n. 87.

Quod licet *videatur* *difforme* *juri* *Civili*, *con-*
formatur tamen *Juri* *Canonico*, *per* quod *corre-*
ctum est *jus* *Civile*. n. 87. & 88.

Utrumque *jus* in *proposito*, *adhibita* *distin-*
ctione, *conciliat* *Gonzalez Tellez*. n. 89.

Si *Judex* *curaverit*, *sibi* *causam* *committi*,
potest *suspectus* *recusari*. n. 90.

Causa, ad *removendum* *Procuratorem*, *Arbi-*
trum, vel *Testes* *sufficiens*, *fatis* *erit* ad *Judi-*
cem *suspectum* *recusandum*. n. 91.

Causa, *etiā* in *jure* non *expressa*, si *major*, vel
æqualis sit *expressis*; vel *etiā* *minor*, aut *quæ*
Arbitrio *prudētis* *viri* *sufficiens* *existimatur*; ad
recusationem *Judicis* *suspecti* *fatis* *erit*. n. 92. 93.

RECUSATIO SUSPECTI CONSERVATORIS.

Regularium *Conservator* nequit ut *suspectus*
recusari in *causa* de *notoriis*, seu *manifestis*
injuriis, & *violentis*, *Regularibus* *illatis*. *art.*
33. n. 53.

Scilicet in *causa* de *notoriis* *facti* *permanen-*
tis, non *vero* *transeuntis*; & *ubi* *factum* *certo*
notorium sit. n. 54. 55.

Ac *pœna* in *jure* præscripta: *secus* tamen, si
Judici *arbitraria* sit. n. 56.

In *causis* de *injuriis*, & *violentis* non *mani-*
festis potest *Conservator* a *Regularibus* *suspectus*
recusari. n. 57.

Recusatio *Conservatoris* ante *litis* *contestatio-*
nem, ac *intra* 20. *dies* post *oblatum* *libellum*
facienda est: immo ante *alias* *Exceptiones* *pro-*
ponenda. n. 58.

Nisi tamen *Conservator* ob *incompetentiam*
recusari *valeat*. n. 59.

Frustra *objicitur*, esse *suspectum*, si *jurisdi-*
ctione *careat*. *ibidem*.

Et *nisi* post *litem* *contestatam*, vel *aliam*
exceptionem *objectam*, *causa* *recusationis* de *no-*
vo *superveniat*; vel *antiqua* *tunc* *primum* in *no-*
titiam *venerit* *recusantis*. n. 60. 61. & 62.

In *causis*, in quibus *Regularium* *Conservator*
recusari potest, ut *suspectus*, quomodo *proceden-*
dum? n. 63. 64. 65.

Acta, *processus*, & *sententia* post *recusationem*
Conservatoris *lata*, sunt ipso jure, nulla. n. 94.

Arbitri, in *casu* *legitimæ* *suspicionis* *Conser-*
vatoris, *eligendi* sunt a *recusante* *simul*, &
Conservatore *recusato*, si *recusans* non *habeat*

Adversarium : quod si Adversarium habeat; ab Adversario, & Recusatore, *n. 66.*

Conservator, electis jam Arbitris, illos cogit ad conveniendum, si discordes fuerint, in unam sententiam; vel, ut tertium concorditer advocent, competenti ad id termino iisdem assignato, *num. 66.*

Arbitri, non Conservator recusatus, debent partibus præfigere terminum ad causam suspicionis probandam, *n. 67.*

Causa suspicionis pro legitima non probata, utitur Conservator sua jurisdictione; admitta vero pro legitima, alicui personæ idoneæ, de recusatoris consensu, negotium committit; vel ad Superiorem transmittit, *ibid.*

Potest Conservator, post recusationem propositam, immo etiam probatam, modo tamen super ea pronuntiatum non fuerit, de recusatoris consensu alteri committere vices suas, *ibid.*

Quemadmodum, ante recusationem propositam, potest alteri committere vices suas, ita tamen, ut, si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari non possit: secus tamen, si aliquid sibi de jurisdictione referavit, *ibid.*

Potest Conservator, adhuc suspectus recusari, si Subconservator commissionem, sibi factam ante recusationem Conservatoris, non receperit, vel ante usum jurisdictionis mortuus fuerit, vel Conservator ab eo commissionem avocaverit, *ibid.*

Conservator plurium diversæ Religionis Monasteriorum, in casu, quo deberet componere lites, inter ea Monasteria excitatas, & uni magis unius Monasterii causæ favere videretur, quam alteri alterius Monasterii, posset suspectus recusari, aut ab eo appellari, *art. 15. n. 2.*

Conservator, pronuntiatu suspectus, non potest causam committere; cum jam desierit esse Judex, *art. 39. n. 6.*

In casu recusationis potest recusans, in Conservatore recusatum consentire, *n. 9.*

Recusatio Subconservator suspecti, *v. Subconservator.*

Recusatio Assessoris, *v. Assessor.*

REFERENDARIUS.

Referendarii deputari queunt in Conservatores Regularium, *art. 12. n. 9.*

REGULARES.

Religiosi sub nomine miserabilium personarum comprehenduntur, *art. 1. n. 11.*

Regulares, etiam ut Atores, coram suo Conservatore Reos quoscumque trahere, & convenire possunt attentio jure communi, & novo privilegiorum, *art. 1. n. 46. & art. 2. n. 12.*

Attento jure novissimo Regulares, ut Atores, possunt Reos quoscumque coram suo Conservatore trahere, & convenire in causis injuriæ dumtaxat manifestæ; non etiam dubiæ, & obscuræ, *art. 3. num. 12.*

Regulares, Conservatorem habentes, inspecto jure novissimo, petere queunt a Principibus, seu Magistratibus laicis, Judicem non suspectum, qui neque sit excommunicatus, neque suspensus, neque interdictus; modo hæc tres conditiones copulative purificentur: quod nimirum Regulares Atores sint, non Rei: quod agant contra laicum, non contra Ecclesiasticum: quodque causa fuerit profana, non Ecclesiastica, & in ea laicus eligendus Judex competens existat, *art. 3. num. 33.*

Regulares nequeunt, citra peccatum mortale, injurias ab extraneis, sibi illatas, aut probabiliter

inferendas, dissimulare, Conservatorem non eligendo; aut ad illum jam electum pro debita satisfactione, vel impeditio non recurrendo; cum talis dissimulatio in opprobrium cederet totius Ordinis Religiosi, *art. 7. n. 1. & 2.*

Regulares non possunt, sine excommunicationis incurfione, in Bulla Cœnz Domini contentæ, permittere, ad Sæcularem Judicem se trahi, *num. 3.*

Contra Jus Papæ foret, si Regulares permitterent, se coram alio Judice conveniri, *n. 6.*

Non possunt Regulares pro injuriis, sibi imrogatis, vel irrogandis in re, seu Ecclesiastica, & Spirituali, sive profana, & temporali, prætermissio Conservatore, ad laicum Judicem recurrere, citra incurfionem excommunicationis in Bulla Cœnz, *n. 8. v. Recursus.*

Regulares, qui exempti non sunt, possunt in causis occurrentibus Ordinatio se subicere, *art. 7. num. 19.*

Si exempti sunt, consentire non possunt, quod in causis occurrentibus coram Ordinario, neglecto Conservatoris judicio, conveniantur. Etiam si de jure agatur, competentibus ex cessione, vel causa sit Criminalis, aut mista, *n. 21.*

Quamobrem graviter peccant Regulares exempti, sese Ordinariis subicendo: non incurrunt tamen excommunicationem in Bulla Cœnz, utpote in detestationem abusus Potestatis Sæcularis fulminatæ, non autem Potestatis Ecclesiasticæ, *num. 22. v. Exemptio.*

Regulares, tam Subditi, quam Superiores, eorumque Domus, Loca, Provincie, immo tota Religio, privilegium Conservatoris via præscriptionis non amittunt per non usum, neque via tacitæ renuntiationis, *a numer. 38. 44. & a numer. 49.*

Neque per usum positivum oppositum, quo nimirum Regulares opera alterius Judicis utantur, Conservatore neglecto, *n. 55.*

Nequeunt Regulares, Conservatorem eligere pro eo, qui ipsis injuriam fecit; ut sic injuriator a manibus brachii Sæcularis liberetur, quod illum rigore puniri volebat, *art. 21. n. 39.*

Regulares coram suo Conservatore debent laicos, ex causa Civili debitores, convenire, *n. 89.*

Regulares, laicorum debitores ex causa Civili, & debito pecuniario, coram Conservatore sunt conveniendi, *n. 96.*

Quemadmodum Regulares, gravati ære alieno, vel ad ratiocinia obligati, vel testamentorum executores, *num. 98.*

Regulares, extra Clausura degentes, si Conservatorem habeant, coram illo sunt conveniendi: si non habeant, coram Ordinario loci: quemadmodum Regulares, degentes intra clausura, sed Conservatorem non habentes, *n. 102.*

Regulares, in conferendis in Ecclesiam Beneficiis, pares omnino fecit Leo X. in Concilio Lateranensi Sanctissimis Episcopis, *art. 22. num. 70.*

In odiosis, nisi exprimantur, non comprehenduntur Regulares, *n. 102.*

Licentia Regularibus concessa ab Ecclesiarum Prælati, audiendi Confessiones suorum Subditorum, prædicandi, & aliqua vota in alia pietatis Opera in suis Diocesis commutandi, uti queunt Regulares, etiam post mortem Prælatorum, donec per Successores revocetur, *n. 108.*

Regulares exempti, qui Capitulis Generalibus non subduntur; vel, si subduntur, curam habent Animarum, tenentur accedere ad Synodum Diocæsalem.

ecfanam, sub pœna privationis utriusque vocis ipso facto, aliisque, etiam excommunicationis, arbitrio Episcopi; apud quem extat jus declarandi, & pœnas imponendi, exemptione non obstante. *num. 199.*

Abbatēs, aliique Regulares exempti, quantumvis careant animarum cura, tenentur ad Generalibus, sive Synodalibus Congregationibus ex causa gravi, eaque Regularibus ipsis communi, interessendum. *n. 200.*

Episcopus punit Regulares, absque habitu extra Conventum incedentes, aut sine socio, vel de nocte &c. utpote delinquentes extra claustra. *num. 259.*

Regulares, qui studiorum causa ad universitates mittuntur, in Conventibus tantum habitare debent; secus contra ipsos Ordinarius procedet. *num. 289.*

Regulares tenentur sub mortali Episcopos venerari. *n. 472.*

Quam copiosa, & maxima bona a Regularibus habuerit, habeatque quotidie, Univerſa Catholica Ecclesia? *n. 495.*

Debent Episcopi, Regulares summa Charitate, & Benignitate tractare; quemadmodum Regulares debent, Episcopis maximam venerationem, & reverentiam exhibere: quod non semel utrisque Summi Pontifices commendarunt, præsertim Leo X. in Concilio Lateranensi. *n. 499.*

Regulares sunt immediatè subiecti Papæ, quoad omnia, ipseque Papa est eorum Episcopus. *artic. 22. n. 80.*

Regulares exempti respectu Episcoporum instar extraneorum habendi. *ibid.*

Regulares possunt instituere, erigere, sive aggregare, & confirmare Confraternitates laicorum in suis Ecclesiis. *v. Confraternitas.*

Regularis per hoc, quod fiat Parochus, non amittit privilegia suæ Religionis. *n. 339.*

Liberare Religiosum a votis, illumque Mundo restituere, est res gravissima, & magna indigens discussione; non ita tamen Religiosum a secunda Religione revocare, & in pristinam transferre. *num. 378.*

Regulares, sine consensu Papæ, renunciare non possunt privilegio exemptionis suæ Religionis. *art. 8. n. 34. & art. 21. n. 337.*

Religiosi, sine licentia Superioris, esse non possunt Susceptores, & Executores Officiorum Judicialium, & muneris Executoris Testamentorum, Advocati, Procuratores, & Arbitri. *artic. 12. numer. 20.*

Regulares, eorumque Monasteria, Domus, Loca &c. immunes sunt ab Hospitio Militum. *art. 21 n. 265. v. Milites.*

Religiosi in iure inter Filios respectu suorum Monasteriorum comparantur. *artic. 31. numer. 130.*

Bona Monasteriorum dantur a Fidelibus in sustentationem Religiosorum, unde Religiosi jus habent ad illa. *ibid.*

Religiosus vere indigens aliqua re circa victum, vestitum, &c. suamque indigentiam exponens Superiori, qui tamen nolit ei providere; potest, rem illam occulte sibi accipere; aut pecuniam ex Monasterii redditibus, qua rem illam sibi emat. *num. 131.*

Nequeunt Regulares in Compates admitti, levando infantes de Baptismo. *artic. 22. num. 262. & 263.*

Regulares in Civitatibus, & Regnis constituuntur a Papa in servitium Fidelium; unde jus ha-

bent commorandi in illis: nec possunt inde per Sæcularem Principem expelli. *art. 21. n. 189. v. Princeps Supremus, & Inferior.*

Executio publici instrumenti, quo se Religiosus obligavit, dum esset laicus, & nunc solvere renuit, ad Judicem ejusdem Conservatorem pertinet. *art. 21. n. 153.*

Causa Regularis, succedentis in bonis Laici, ante hujus mortem incepta coram Judice Sæculari, a Judice Conservatore Regularis discutienda est. *n. 154.*

Regulares, Creditores, aut Legatarii, pro Confessione inventarii ab eorum Conservatore, non a Judice Laico citandi sunt. *n. 155.*

Regulares, hæredes Laici, ad solvenda debita Testatoris defuncti, quantumvis obligati in forma Cameræ, cum renuntiatione privilegii fori, a suo Conservatore compellendi sunt. *numer. 156.*

Executio facienda contra Regulares, laico succedente, ab eorumdem Conservatore fieri debet, etiamsi obligatio defuncti habeat vim rei iudicatae. *n. 157.*

In causa eversionis, pro qua conveniri debet Regularis, qui vendidit agrum e. g., coram ipsius Conservatore conveniendus est. *ibid.*

Quod si lis mota fuerit contra laicum, qui agrum emit a Regulari, & Regularis defensionem Emptoris resistat; tunc coram Judice laico conveniri debet Regularis. *n. 158.*

Regulares trahi nequeunt coram Judice Laico, vel Ordinario loci, ratione damni in pascuis alienis illati a suis animalibus. *artic. 21. numer. 181. & 182.*

Regulares, in venditione suorum librorum, propriis eorumdem sumptibus impressorum, vel Typographorum, sed a Typographis illis donatorum, sunt a gabellis immunes. *n. 237. & 238.*

Regulares, aliique Ecclesiastici, immunes sunt a Tributis, Collectis, Exactionibus, Vestigialibus, aliisque id genus oneribus, seu Ordinariis, sive Extraordinariis, etiamsi ad communem Laicorum æque, ac Ecclesiasticorum, seu Regularium ipsorum utilitatem, aut ob urgentem Reipublicæ necessitatem imponantur. *n. 245.*

Regulares tum de jure communi, tum de jure peculiari a solutione Decimarum sunt immunes. *n. 288. v. Decimæ.*

Possunt Regulares, absque Episcopi licentia, erigere Oratoria privata in suis Monasteriis, Grangiis, Hospitiis, Domibus ruralibus &c. *v. Oratorium.*

Possunt Regulares, in propriis Ecclesiis spirituales Repræsentationes, & Litterarias disputationes facere, Doctoratus, aliosve gradus Ecclesiasticos conferre. *n. 417.*

Regulares exempti, qui in processione funerali rapuerunt per vim corpus Defuncti, qui in eorum Ecclesia sepulturam elegerat, Parochus volente, in sua Parochia sepelire, nequeunt ab Episcopo puniri. Et adversus Episcopum potest Conservator procedere. *n. 548.*

Regulares in casu allato delinquentes non sunt. *num. 549. v. Conservator, Approbatio Regularium ad Confessiones, Subjedio, Exemptio, Princeps Supremus, & Inferior, Confraternitas.*

Regulares exempti a Lectione S. Scripturæ. *v. Lectio S. Scripturæ.*

Regulares exempti a servitio Chori. *v. Chorus.*
Regulares extra Claustra. *v. Claustrum.*

REGULARIS APOSTATA, FUGITIVUS, EJECTUS.
v. Apostata, & Ejectus.

REGULÆ CANCELLARIÆ. *v. Cancellaria.*

REGULA GENERALIS. *v. Exceptio,
& Expressio.*

RELIGIO.

Bona Religiosi, ad aliam Religionem transeun-
tis, sed in priori Religione acquisita, sunt prioris
Religionis: eaque proinde sequitur Religiosus, ad
posteriores Religionem deferre. *n. 148. & 149. v.
Apostata, Fugitivus, Ejectus Religiosus.*

Religio an teneatur, alimenta præstare Religio-
sis Apostatis, & Fugitivis? *v. Apostata, Fugit-
ivus.*

Ubi Religio prætedat, Subditum suum expel-
lere, velat nulliter professum, causa nullitatis ce-
ram Superiori Regulari, & Ordinatio loci, infra
quinquennium, probanda est. *art. 22. n. 358.*

Religio, nedum ex charitate, aut Fidelitate,
sed etiam ex justitia tenetur, Religiosis suis ali-
menta suppeditare, necessaria videlicet ad victum,
vestitum, habitationem, medicinas, sepulturam
&c. *art. 21. n. 228.*

Religio debet, Religiosis suis alimenta submini-
strare, large potius, & abundantior, quam parce,
& diminute. *n. 133.*

Regulariter non tenetur Religio, Medicinas ex-
traordinarias, & pretiosissimas Religiosis Ægrotan-
tibus subministrare. *n. 134.*

Si Religiosus Ægrotans valde foret Religioni nec-
essarius, ei extraordinariæ, & pretiosissimæ Me-
dicinæ tribuendæ sunt; cum illæ expensæ extra-
ordinariæ cederent in majus bonum Religionis.
num. 135.

RELIGIONES MENDICANTES.

Religiones Mendicantes sunt Ordines Sancti Do-
minici, Sancti Francisci, Eremitarum Sancti Au-
gustini, Carmelitarum, Servorum Beate Mariæ,
Societatis Jesu, Minimorum Sancti Francisci de
Paula, Congregationis Jesuatorum, & Carmelita-
rum Discalceatorum.

Non tamen Canonorum Regularium Sancti Au-
gustini, Benedictinorum Casinensium, Cisterciensium,
Montis Oliveti, Vallis umbrosæ &c. *artic.
22. n. 471.*

RELIQUIÆ.

Potest Episcopus, Reliquias visitare, Ecclesiis
Regularium a Laicis donatas, quarum claves, vel
una penes Laicos asservatur. *art. 22. n. 135.*

REMEDIIUM ATTENTATI. *v. Appellatio.*

REMISSIO.

Remissio penarum facta Superioribus localibus
S. Augustini ob non lectas Declarationes Sacre
Congregationis Concilii de celebratione Missarum,
utpote gratia, non privilegium aliis Superioribus
aliarum Religionum transgressoribus non commu-
nicatur. *art. 21. n. 37. v. Donatio.*

REMOTIO CONSERVATORIS A MUNERE.

v. Conservator.

REMOTIO RELIGIOSI A MONASTERIO.

v. Conventus parvi.

RENUNTIATIO.

Renuntiationes, & obligationes inter vivos, a
Novitiis etiam juramento, vel in favorem cause
piæ factæ infra duos menses ante Professionem sine
licentia Episcopi, ejusve Generalis Vicarii, nullæ
sunt, & irritæ. *art. 22. n. 191.*

Secus vero Testamenta, Codicilla, & Donatio-
nes causa mortis. *n. 192.*

Licentia Episcopi requiritur nedum pro renun-

tiationibus, & obligationibus Novitiorum, sed No-
vitiarum quoque Memorialium, etiam Regularibus
subjectarum: illaque a Prælatis, quibus subsunt,
concedi non potest, nisi jurisdictionem habeant qua-
si Episcopalem. *n. 193.*

Non opus est tamen prædicta licentia pro Re-
nuntiationibus, & obligationibus Novitiorum, vel
Novitiarum, quæ fiunt ante ingressum Monaste-
rii, vel in ipso ingressu, licet intuitu Religionis.
num. 194.

Verum hæc locum non habent in Religionibus
exceptis, vel ratione privilegii, vel consuetudinis,
in quibus professuri valide renuntiant bona sua
absque licentia Episcopi; ut in Societate Jesu.
num. 195.

Potest quis renuntiare iis, quæ in sui favorem
inducta sunt, etiam si accesserit Decretum Principis
in oppositum. *art. 41. n. 28.*

Regula est juris antiqui, omnes licentiam ha-
bere renuntiandi iis, quæ pro se introducta sunt.
art. 8. n. 31.

Tota aliqua Communitas, e. g. Religio, Præ-
latus cum Capitulo, Civitas, Provincia, Conventus
&c. renuntiare potest suis privilegiis, si privi-
legia utilia non sint; vel factam indifferentia, ad-
eoque renuntiatio in illius præjudicium non cedat.
num. 36.

Privilegio Ecclesiæ cum ejusdem præjudicio ne-
quit renuntiari. *ibid.*

Nequit in universum Prælatus, Capitulum, vel
Conventus renuntiare juri acquisito, si tale jus sit
Ecclesiæ utile, ac honorificum, adeo ut vel unus
reliquis de Capitulo contradicere possit, & renun-
tiationem impedire. *num. 36. v. Privilegium, Con-
servator.*

REPRÆSALIE.

Conservator uti potest Repræsalis. *art. 26. n. 11.
& art. 21. n. 199.*

Quemadmodum Episcopus, quando Clericus, vel
alius Episcopus personæ Ecclesiasticæ damnæ in-
tulisset. *art. 21. n. 110.*

REPROBATIO REGULARIUM A CONFESSIO-
NIBUS. *v. Penitentia Sacramentum.*

RES INTEGRA, VEL NON INTEGRA.

v. Integra, vel non integra res.

RES EADEM.

Eadem res duplici jure censenda non est. *art.
36. n. 16.*

RESCRIPTUM.

Rescripta Principis ita sunt interpretanda, ut ne-
mini noceant. *art. 33. n. 5.*

Rescriptum posterius, non revocat prius, datum
sub clausula [*Appellatione remota*], nisi prioris Re-
scripti, & hujus clausulæ expressam fecerit men-
tionem. *artic. 34. n. 102.*

Quamvis verba Rescripti stricte sint accipien-
da, debent tamen secundum subjectam materiam
explicari. *art. 21. n. 90. v. Ordinarius.*

RESISTENS, RESISTERE.

De facto procedenti, de facto resistendum est.
artic. 21. n. 549.

Potest quis, auctoritate propria, aliquid sibi
rapienti resistere, & in tuto ponere. *ibid.*

RESOLUTIO CAPITULARIS. *v. Confraternitas.*

RESTITUTIO, RESTITUERE.

Judex laicus non potest cogere Monasterium,
quia spoliavit laicum sua possessione, ad illam re-
stituendam. *artic. 21. n. 160.*

Causa restitutionis Cadaverum, quando illa Re-
gulares arripiunt inter se, non ad Conservatorem,
sed

sed ad Episcopum pertinet: eoque mortuo, ad Capiculum Sede Vacante. *art. 22. n. 552.*

Regulares debent, restituere Novitiis, seu Maribus, sive Feminis omnia, quæ ab ipsis tempore Novitiatus accepere; non autem, quæ ante ingressum, vel in ipso ingressu, voluntibus ipsis ante Professionem a Religione discedere. *art. 22. n. 196. & 198.*

Accepta tamen debent esse tanta, ut ob ea Novitii difficultatem haberent discedendi: puta magna pars substantiæ suæ. *n. 197. v. Conventus parvi.*

RESTITUTIO, RESTITUERE IN INTEGRUM.

Regularium Conservator potest, in possessionem mittere, dare Curatorem ad litem; & in integrum restituere. Nequit tamen adversus propriam definitivam sententiam in integrum restituere; cum jam dicatur functus officio suo. *art. 21. n. 53.*

Restitutio in integrum permittitur adversus sententiam inappellabilem, seu ex natura causæ, sive ob excellentiam Judicis, aut ex commissione sub clausula [Appellatione remota.] *art. 34. n. 108. v. Appellatio.*

REVELANS, REVELARE v. Monitoria. REVERENTIA.

Regulares tenentur sub mortali Episcopos venerari. *art. 22. n. 472.*

REVIVISCENS v. Recuperatio. REUS.

Favorabiliores sunt partes Rei, quam Actoris. *Art. 21. n. 73.*

REX, REGINA.

Regibus, & Reginis indulgentur a Sede Apostolica in Conservatores subditi circa aliqua bona Ecclesiastica, ipsis concessa, aut ad aliquod eorumdem opus pium applicata. *art. 9. n. 11. v. Reservatio.*

RUBRICA v. Argumentum.

S

SABBATUM SANCTUM.

IN die Sabbati Sancti nulla Campana pulsari potest ante pulsationem Campanæ Cathedralis, vel Matricis. *v. Campana.*

Extra casum necessitatis, seu penuriz Sacerdotum, tempore Interdicti Collatio Sacrorum Ordinum, neque in Sabbato Sancto permessa est; quamvis solemnitas Paschalis a Missa talis diei exordietur, & in tali solemnitate licita sint divina Officia. *art. 21. n. 528.*

SACELLUM PRÆDIIORUM.

Sacella, seu Capellæ & Oratoria Prædiorum sunt auctoritate Pontificis fundata, & Religiosis ab ipso concessa. *art. 19. n. 34.*

Et ab Eugenio IV. Atriis Ecclesiarum comparantur. *n. 35.*

Prædicta Sacella, seu Capellæ, & Oratoria Prædiorum, sicut & Prædia ipsa sunt pars Monasterii. *n. 35. & 36.*

In ipsis, si Societatis Jesu sint, lucrari possunt fideles singulis mensibus Jubilæum Communionis generalis, a Paulo V. Societati concessum. *n. 34.*

Indulta, & gratiæ, Ecclesiæ Monasterii in Civitate concessa, præfatis Sacellis etiam conceduntur. *n. 39. v. Oratorium, Capella, Grangia.*

SACERDOS EXTERUS v. Missa. SACCUS.

Quamvis Confraternitates Regularium facies u-

tantur; Congregationes tamen, sive Sodalitates Societatis Jesu illis non utuntur. *art. 22. n. 246. v. Confraternitas, & Congregatio, sive Sodalitas Soc. Jesu.*

SACRAMENTA, EORUMQUE ADMINISTRATIO.

Regulares, etiam non Curati, si in Sacramentis admittendis delinquant, subunt Jurisdictioni, & punitioni Episcopi, secus tamen extra delictum. *art. 2. n. 116.*

Regularium famuli possunt ab iisdem, etiam ab Episcopo non approbatis, sed a suo Regulari Prælo, absolutionem Sacramentalem, etiam a reservatis Episcopalibus obtinere. *art. 21. num. 442. & 446.*

Possunt laudati famuli, Eucharistiam in Paschate, ad faciendum satis præcepto, sine licentia Parochi, vel Episcopi, a Regularibus accipere, etiam si famuli sint conjugati, & nocte dormiant extra Conventum. *num. 448. & 449. v. Familiaris, seu Famulus.*

Advenæ etiam, vagi, & Peregrini, qui tempore Paschali extra Parochiam reperiuntur; sicut & Mercenarii, ac locantes operas suas ad tempus: quique, instante Communionis præcepto, proprium Parochum habent absentem, vel nequeunt Parochiam adire, neque valent licentiam a Parocho petere, possunt a Regularibus Eucharistiam recipere, *n. 450.*

Quamvis teneantur postea, quamprimum significare proprio Parocho, se communicasse: Qui tamen nequit, illos ad iterum communicandum in Parochia cogere. *ibidem.*

Possunt quoque recensiti famuli Regularium, non secus, ac Operarii, & Mercenarii, intra ipsorum Claustra ægrotantes, Eucharistiam per modum Viatici, & Unctionem Extremam in morte: ac demum, intra claustra decedentes, Sepulturam a Regularibus in propriis eorumdem Ecclesiis habere, sine Parochi, vel Episcopi licentia. *n. 451. 452. & 453.*

Convictores Seminariorum Regularium absolvi possunt etiam a reservatis Episcopalibus, ab ipsismet Religiosis, sine approbatione, & licentia Episcopi, cum illa sola Regularis Prælati: & ab iisdem, Parocho, vel Episcopo irrequisito, Eucharistiam in Paschate, ad faciendum satis Præcepto; & in morte per modum Viatici una cum Extrema Unctione, intra Seminarium graviter ægrotantes: & tandem, inibi decedentes, Sepulturam in propriis eorumdem Ecclesiis habere. *n. 454. usque ad 469.*

Possunt Regulares, præfatis Alumnis Collegii, seu Seminarii Viaticum, & Unctionem Extremam ministrare, quantumvis illi infirmetur ad mortem extra propria Monasteria, vel domos. *n. 461. v. Convictores Seminariorum Regularium.*

Si quis in Collegio Societatis Jesu, vacans quotidianis Exercitiis Spiritualibus S. P. Ignatii, corripere morbo lethali, posset a Jesuitis muniri Sacro Viatico, ac Extrema Unctione; & decedens, in Ecclesia Collegii tumulari, nulla Episcopi, vel Parochi facultate expetita. *n. 462.*

Possent etiam iisdem Sacramentis muniri, & tumulari in privatis Capellis Prædiorum, seu Grangiarum Regularium ii, quibus in prædictis Prædiis, seu Grangis idem eveniret. *n. 463.*

Regulares omnibus iis laicis, quibus pro Viatico administrare possunt Eucharistiam, possunt & Extremam Unctionem, & e contra. *ibidem.*

Etiam si præfati Seminariorum Alumni non essent familiares Regularium; adhuc tamen, si intra

tra septa Collegii eos infirmari, & mori contineret, non foret recurrendum ad Parochum, ut eis Communionem Viaticam, & Unctionem Extremam cum Sepultura ministrare possent Regulares. *n. 465. 466. & 467.*

Possunt Regulares omnibus, & singulis personis, infra eorundem septa pro tempore commorantibus, quoties opus fuerit, Sacramenta Eucharistiæ, & Unctionis Extremæ, sicut illis, qui in eorum servitiis insistant, ministrare; & post earum decessum in suis Cœmeteriis sepelire, Episcopi, vel Parochi licentia minime requisita. *n. 467. & 468.*

Religiosus Presbyter, residens in Grangia Monasterii, potest servitoribus Sæcularibus, inibi ægrotantibus, & decedentibus ultima Sacramenta, & sepulturam in Capella Grangiz ministrare. *art. 23. n. 12.*

Possunt Regulares, absque licentia Episcopi, vel Parochi, Hospitibus Sæcularibus, intra Monasterium degentibus, Eucharistiæ in Paschate, ad faciendum satis præcepto: & per modum Viatici cum Extrema Unctione iisdem, intra Septa graviter ægrotantibus; sicut & in propriis Ecclesiis Sepulturam decedentibus conferre. *art. 21. a numer. 484.*

Laico Hospiti, intra Monasterium graviter ægrotanti, nequit ultima Sacramenta Parochus conferre. *art. 21. n. 487. & 488. v. Hospes.*

Nec suis ovibus, extra suam Parochiam infirmis. *n. 490.*

Religiosus Professus, immo & Novitius, graviter ægrotans in domo Consanguinei extra Conventum, recipit de manu proprii Regularis Prælati, vel alterius ab eo deputati, non de manu Parochi Sanctissimum Viaticum cum Extrema Unctione. Ibiq; decedens, ad proprium Monasterium tumulandus defertur, Parocho irrequisito, & non soluto Jure Parochiali. *n. 535. & 538.*

Delationem Sanctissimi Viatici in hoc casu solemniter fieri posse; & non semel factam esse, ajunt nonnulli. *n. 536. v. Pœnitentiæ Sacramentum, Missa, Interdictum, Familiaris.*

SALARIIUM.

Regularium Conservator nequit a Monasterio, quod tuetur, salarium exigere, ne quidem pro sententia, quam profert. *art. 29. n. 1.*

Omnibus Judicibus Apostolicæ Sedis Delegatis interdicitur, ne super decima litis, vel parte alia, præter expensas Victualium, salarium a litigantibus exigant. *ibidem.*

Etiamsi adesset alicubi consuetudo, exigendi Sportulas, seu salarium; adhuc ibi nequit illud exigere Conservator; quidquid alii dixerint in oppositum. *n. 5. & 6.*

In Provincia Mediolanensi, etiam citra consuetudinem, potest Conservator salarium exigere juxta taxam, præscriptam a Gregorio XIII. in Constit. [Romanum decet Pontificem.] *n. 7.*

Conservatoris Assessor potest Salarium exigere, vel ab ipso Conservatore, si eo Conservator non indigeat; vel si indigeat, a partibus, moderandum tamen per Conservatorem attentam qualitate causæ, &c. *n. 11.*

SARDINIA.

In Sardinia ad Apostolicum Appellationis Judicem, pro ea Insula deputatum, appellatur a Conservatore. *art. 34. n. 285.*

SATISFACTIO, SATISFACERE.

Potest Conservator, Ecclesiasticis censuris compellere Reum, ad satisfaciendum pro damno, jam Monasterio illato. *art. 1. n. 50.*

Si Reus, qui fuit condemnatus, & excommunicatus, infra annum comparuerit, & dixerit, velle satisfacere; Conservator potest, de damno, vel injuria facta cognoscere. *n. 94.*

Percutiens Religiosum, ut ab incurfa excommunicatione absolvatur, debitam satisfactionem præmittere debet, illam exhibendo Religioni, seu Monasterio, sive Prælato Religiosi percussi. *art. 21. n. 321.*

Nec satis est, si Religioso percusso exhibeatur satisfactio; quemadmodum est sufficiens, si Religioni, seu Monasterio, sive Prælato Religiosi percussi exhibeatur, quantumvis percussus nolit remittere injuriam. *n. 322.*

Nomine debitæ Satisfactionis venit, non solum petitio veniæ, & satisfactio pecuniaria pro damnis, expensis, & interesse; sed etiam satisfactio pecuniaria pro æstimatione injuriæ. *ibidem.*

SCANDALUM.

Favore animæ, & ad evitandum peccatum, immo & ipsummet peccati periculum, ac Scandalum, optime recedi potest a Regulis Juris. *art. 30. n. 17.*

Scandalum dare, est conditio jurisdictionem conferens. *art. 21. n. 550.*

SCIENTIA, SCIRE.

Error probabilis scientiæ æquiparatur. *art. 5. num. 9.*

Nedum de Jure humano, sed etiam naturali tenetur quis scire, quæ ad obeundum munus proprium necessaria sunt. *art. 28. n. 11.*

Dolum quis facit, qui perfecte nescit, quæ se scire profitetur. *ibidem.*

SCHEDULA, SCRIPTURA.

Regulares, audientes Confessiones infirmorum, tenentur Parochum certiorare, saltem per Scripturam, apud ipsum infirmum relictam. *art. 22. num. 445.*

Idque potest Episcopus, sub pœna suspensionis a Confessionibus illis præcipere. *ibidem.*

Non tenentur tamen, certiorare Parochum de Confessione, ipsismet facta tempore Paschali; cum debeat Parochus ad Communionem admittere Sæculares asserentes, se Regularibus confessos fuisse, nulla ab eis requisita Scriptura, seu Scheda. *num. 446.*

Immo nec Confessarii Sæculares ad præfatas Scripturas, seu Schedulas obligantur. *n. 447.*

Neque Consuetudine induci potest, quod ad tradendas Scripturas præfatas Confessarii Regulares obligentur. *n. 448.*

SCHOLA.

Possunt Regulares, publicas Scholas aperire, ibique legere, etiam ubi extant Universitates: ac ad eas quicumque Scholares accurrere. Modo tamen cum Lectoribus Universitatum per unam horam de mane, & per unam de sero non concurrant. Quod procedit, etiamsi aliqua Civitas prætendat, ab immemorabili jus habere prohibendi. *art. 21. n. 330.*

Possunt etiam iidem, Scholares accurrentes ad gradus Doctoris, Magistri, Licentiatii, Baccalauri &c. promovere. *n. 331.*

Et promoti omnibus illis gaudent privilegiis, quibus fruuntur promoti in aliis Universitatibus. *num. 332.*

Præfata privilegia, Societati Jesu concessa, ab aliis Religionibus communicantur: quamvis illud promovendi Scholares ad gradus, incommunicabile reputet Bordonus. *n. 333. v. Monasterium.*

SCHOLARIS.

Scholares privilegium habent, appellandi ad Su-

Superiorem omisso medio. *art. 34. num. 131. v. Schola, Appellatio, Congregatio, sive Sodalitas Soc. Jesu.*

SCHOLARIS JESUITA.

Regularium Conservator est Judex Competens litis, intentatæ a Sæcularibus Scholari Societatis Jesu super ejus bonis; quorum adhuc post Votæ biennii dominium retinet. *art. 21. n. 83.*

Præfatus Scholaris cogere nequit Actorem suum, ut ipsum potius coram Conservatore conveniat, quam coram alio Judice competente; cum electio semper sit penes Actorem, qui incipit litem. *n. 88.*

Scholares Societatis Jesu, in Religione delinquentes, si ab ea impuniti discedant, a Judice Sæculari puniendos esse, docent complures: alii tamen a Prælato Regulari. *art. 21. n. 174.*

Scholaris Jesuita, qui post commissam in Sæculo percussione Clerici, vel Monachi, Religionem ingreditur: vel post eandem, in Religione patratam, ad sæculum revertitur; non per Episcopum ab Excommunicatione incurfa, sed per suum Religiosum Prælatum absolvendus est. *n. 326. v. Novitius, Novitia.*

Scholares Jesuitæ post Votæ simplicia ab omnium aliorum Judicum jurisdictione sunt exempti. *num. 86.*

Si Scholaris Jesuita habeat bona extra Diocesim, coram quo Conservatore sit conveniendus? *art. 23. n. 9.*

SCRIPTURA SACRA.

Ignorantia Scripturarum, ignorantia Christi est; nec excusatione digna, nec venia. *art. 22. numer. 419.*

Lectio Sacræ Scripturæ. *v. Collatio casuum Conscientiæ.*

Sacra Scriptura pluribus in locis linguæ damna commemorat. *art. 21. n. 36.*

SCULPENS, SCULPERE *v. Imago.*

SEDES APOSTOLICA.

Nomine Sedis Apostolicæ, minus proprio venit ejus Legatus; & quidem in minoribus, & non reservatis, non autem in majoribus, ac reservatis. *art. 5. n. 39. & 41.*

SEMINARIUM,

Potest Episcopus, Regularibus imponere contributionem pro Seminario, juxta vires unicujusque Monasterii: non tamen Mendicantibus. *art. 22. n. 470. & 471.*

SEMINARIUM REGULARIUM.

Non omnia Seminaria sunt domus Religiosorum, sed aliqua, quorum habent dominium. *art. 21. n. 480.*

Omnia tamen Societatis Jesu Seminaria dicuntur Collegia, domus, seu habitationes Societatis; & ut talia, omnibus fruuntur privilegiis, quibus ceteræ domus, habitationes, & Collegia, quæ Seminaria non sunt. *ibidem.*

Saltem Convictoribus Seminariorum, quorum habent dominium Regulares, possunt hi omnia Sacramenta in vita, & in morte cum Sepultura in propriis Ecclesiis ministrare, nulla desuper Episcopi, vel Parochi expetita licentia. *n. 481. & 482. v. Convictoras.*

SENATOR, SENATUS.

Senator, amotus a Dignitate ob turpitudinem, judex esse non potest. *art. 38. n. 13.*

Nisi tamen fuerit toleratus; cum, donec repellatur, procedere valeat. *ibidem.*

Et ubi a dignitate fuerit amotus, non tamen ab administratione, vel ab ea suspensus. *ibidem.*

Capitulum Religiosorum dicitur Senatus. *art. 21. n. 105. v. Recusatio.*

SENECTUS, SENIUM.

Senectus a Sexagesimo extenditur usque ad octogesimum ætatis annum. *art. 10. n. 18.*

Senium, seu decrepita ætas ob octogesimo usque ad centesimum. *ibidem.*

SENTENTIA.

Sententia, lata in foro fori, sub forma disjunctiva, delinquentis arbitrio determinanda, sicut & in foro Conscientiæ penitentialis, ut opus injunctum in concessione Indulgentiarum, valida est. *art. 30. n. 23.*

Sententiæ, latæ a Judice excommunicato, nullæ sunt, nullique actus Jurisdictionis, etiam voluntariæ. *art. 37. n. 25.*

Sententia Interlocutoria, habens vim Definitivæ, secundum naturam definitivæ regulatur. *art. 34. n. 145.*

Sententia Definitiva est Definitio judicialis, damnationem, vel absolutionem continens. *art. 34. n. 16.*

Hæc Definitio explicatur. *a n. 17.*

Sententia Arbitri, vel Arbitratoris non est proprie Sententia, Unde in Materia restringibili non venit Nomine Sententiæ. *n. 18.*

Arbiter Jurisdictionem non habet, sed notionem dumtaxat. *ibidem.*

Sententia Definitiva differt a Sententia Interlocutoria, & Absolutoria ab observatione Judicii: & quomodo? *n. 19.*

Sententia Definitiva dividitur in Absolutoriam, & Condemnatoriam: & quid utraque sit? *n. 20. & 21.*

Sententia Interlocutoria ab *inter*, & *loqui* derivatur. *n. 22.*

Eaque est Definitio Judicis inter Principiam (quod est Citatio, sive præceptum Judicis de comparando,) & finem Causæ (quæ est Sententia Definitiva) non super questione principali, sed super aliquo incidenti, vel emergenti facta. *ibidem.*

Exemplificatur multifariam. *ibidem.*

Sententia Interlocutoria non nisi minus proprie, & cum addito *Interlocutoria*, Sententia est; fecus tamen Sententia Definitiva; Et quare? *n. 23.*

In dubio nomine *Sententiæ* intelligitur Definitiva, non Interlocutoria. *ibidem.*

Sententia Interlocutoria subdividitur in Interlocutoriam puram, & Interlocutoriam mistam, seu mediam, sive vim habentem Sententiæ Definitivæ. *n. 24.*

Et utraque quænam sit? *n. 25., & 26.*

Unde dignosci possit, Sententiam Interlocutoriam esse mistam? *a n. 27.*

Mista, seu media est illa, post quam non expectatur alia ferenda Sententia in eadem instantia; vel quæ est Absolutoria ab observatione Judicii; vel qua pronuntiat, appellationem esse desertam. *n. 27.*

Mista, seu media, & vim habens Definitivæ pariter est, per quam definitur unus articulus Causæ Principalis. *n. 28.*

Aut per quam expirat officium Judicis etiam ordinarii. *n. 29.*

Aut qua Judex interloquendo pronuntiat, se esse competentem. *n. 30.*

Aut per quam admittitur, vel rejicitur exceptio peremptoria. *n. 31.*

Et quæ continet, aliquid dari, vel fieri a parte. *n. 32.*

Sententia Definitiva, & mere Interlocutoria trifariam potissimum discriminantur. *n. 33.*

Sci-

Scilicet quoad rem controversam : quoad ordinem judicarium : & quoad effectus. *n. 33.*

Sententia Definitiva controversiam principalem determinat : unde necessario debet absolutionem, vel condemnationem continere. Interlocutoria vero quaestiones dumtaxat incidentes inter principium, & finem controversiae principalis. *n. 34.*

Sententia Definitiva ferri non potest, nisi praecesserit Ordo, & tela judiciaria : secus tamen Interlocutoria. *n. 35.*

Definitiva ferri debet in scriptis, & scripto recitari ; potest tamen Interlocutoria ferri sine Scriptura. *n. 36.*

Quamvis deinde in scriptis redigi debeat ; non ad validitatem actus, sed ad probationem ; cum Judicio non credatur, nisi de ipsa pateat per scripta in actis. *ibidem.*

Definitiva ferri non potest, nisi Judice pro Tribunali sedente, praesentibus partibus, vel saltem legitime citatis, & contumaciter absentibus : Interlocutoria vero ferri potest, etiam parte absente, & per Nuntium, vel Epistolam. *n. 37.*

Si a prima non fuerit appellatum ; ea controversiae finem imponit : non ita tamen secunda. *n. 38.*

Per primam Sententiam condemnatus de Crimine redditur infamis : non ita per secundam. *n. 39.*

Prima, semel a Judice prolata, si valida fuerit, etsi forsitan iniqua, nequit ab eodem revocari : potest tamen secunda, ante subsequutam primam. *n. 40. & 41.*

Judex postquam semel Sententiam definitivam pronuntiavit, Judex esse definit. *ibidem.*

Si Sententia Definitiva fuerit invalida, potest a Judice Ordinario revocari : & causa de novo cognosci : quemadmodum a Delegato ad Universitatem Causarum : non tamen a Delegato ad Causam particularem. *n. 41.*

A Sententia Definitiva potest regulariter appellari ; non tamen ab Interlocutoria, nisi vim habeat Definitivae, vel damnum irreparabile contineat. *n. 42.*

LATA SENTENTIA.

Nullitas, adjecta actui contra quaecumque disposita, ipso jure incurritur, absque sententia Judicis annullante. *art. 31. n. 13.*

Tempus praesens regulariter, & in dubio inducit Canonem latae sententiae. *ibidem.*

Dictio [omnino], etiam in dubio, inducit latam sententiam ; & ita quidem, ut non sit necessaria exceptio. *ibidem.*

SENTENTIA INJUSTA.

v. Conservator, Ordinarius.

SENTENTIA ARBITRORUM.

v. Arbitr.

SEPULTURA ECCLESIASTICA, SEPELIRE.

Cadaveri Saecularis, in Conventu Religiosorum casu reperti, nequit a Religiosis ipsis Sepultura ministrari. *art. 23. n. 14.*

Sepultura sub nomine alimentorum comprehenditur. *art. 21. n. 136.*

Quisque sepeliendus est in Parochia, nisi aliam Sepulturam elegerit. *n. 553.*

Excommunicatus sepelitur in loco Sacro, si moriens signa contritionis dederit : fueritque post mortem absolutus. *n. 533.*

Religiosus, seu Professus, sive Novitius, gra-

viter aegrotans in domo Confanguinei ; ibique decedens ; ad proprium Monasterium tumulandus defertur, & quidem honoris causa processionaliter per publicas vias, Parocho irrequisito, & non soluto jure Parochiali, quantumvis de manu Parochi ultima Sacramenta recepisset. *n. 537.*

Regularium Conservator procedere potest adversus Rectores, Vicarios, ceterosque Clericos, vel Laicos quoscumque, & qualescumque, praesumentes retrahere Testatores ab electione Sepulturae in Ecclesiis Regularium : aut ipsorum voluntates revocari, vel mutari facere. *n. 544.*

Et adversus Regulares, sibi commissos, inducentes ad electionem Sepulturae in suis Ecclesiis : aut ad jam electam in iisdem non mutandam. *n. 546.*

Parochus, plus exigens ab iis, qui in Ecclesiis Regularium sepeliendi sunt, quam ab illis, qui in Ecclesiis Parochialibus, etiam si id faceret Episcopi sui statutis suffultus, a Conservatore proclamari potest in excommunicationem majorem, Papae reservatam, incursum : & ab eodem ad damnum Regularibus illatum, quippe contra Justitiam, restituendum coerceri. *n. 549.*
v. Parochus, Sacramentorum Administratio, Familiaris, Famulus, Advena, Hospes, Interdictum, Cadaver, & Convictores Seminariorum Regularium.

SEPULTURA ECCLESIASTICA PROHIBITI.

v. Exhumatio.

SERMO.

In poenalibus proprietati Sermonis standum est : quae si attendatur, non dicitur fieri proprie extensio, sed interpretatio ex vi comprehensiva. *art. 31. n. 10.*

SERVITUS, SERVUS.

Servus nequit esse Judex, si servitus sit a principio : quod si Judici superveniat, jurisdictionem non tollit, sed suspendit, donec recuperetur libertas. *art. 37. n. 19.*

Si injuria Regularium familiaribus, aut Servis irrogata, in injuriam Regularium ipsorum redundet, illos etiam defendit Conservator ad terminos juris antiqui. *art. 1. n. 43.*

Ecclesiarum Servi uti queunt Conservatoriis, concessis Ecclesiis, si injuria, ipsis illata, Ecclesiis irrogari censeatur. *n. 44.*

Exempti possunt esse Actores, seu defensores in causis propriorum Servorum, seu familiarium coram suis Conservatoribus. *n. 45.*

Famuli, Coloni, aliique id genus Regularium Servi, qui de eorum mandato Frumentum, Vinum, &c. extra Territorium asportant, vexari non possunt a Principe Laico, absque indirecta saltem Ecclesiasticae libertatis offensione. *art. 21. n. 221. v. Procurator, & Conservator, Notarius.*

SICILIA.

In Sicilia causae omnes debent judicari, & extraregnari non possunt. *art. 34. n. 123.*

Ideoque concessum fuit Siciliae Tribunal Apostolicae Legationis, seu Regiae Monarchiae. *ibidem.*

De consensu tamen partium possunt causae extra Siciliam deferri ; quemadmodum ubi deberet Superioris auxilium per viam querelae, & recursus implorari : vel Justitia denegaretur. *ibidem.*

Si declaretur ab Ordinario Siculus excommunicatus, excommunicatione, soli Papae reservata ; ut servetur privilegium Siciliae, debet ad Papam per viam Appellationis recurri, fierique supplicatio, ut committatur cognitio causae alicui,

eui, in Regno existenti, cum potestate absol- vendi, si opus fuerit, appellentem. *ibidem*.

Praxis Regni Siciliæ, & aliorum est, ut Archi- episcopi in Conservatores Regularium eligantur, ipsique procedunt contra existentes extra Diœcesim, sed intra suam Provinciam. *art. 14. n. 12. v. Appellatio.*

SIGILLUM SACRAMENTALE,

Cognitio fractionis Sigilli Sacramentalis, seu violatores sint Confessarii Regulares, sive Sæcu- lares, pertinet ad Episcopum privative, etiam quoad Inquisitores. *art. 22. n. 120.*

Nisi tamen Confessarii licitam esse, creden- rent, fractionem Sigilli; vel aliunde forent de hæresi suspecti. *ibidem*.

Violantes Confessionis Sigillum, pescant ne- dum contra Justitiam, sed etiam contra Reli- gionem peccato Sacrilegii. *n. 121.*

SIMILITER.

Diçtio *Similiter* est repetitiva: ostendit simili- tudinem facti, modi, & qualitatum absque ulla difformitate: significat æqualitem, ac indentita- tem: importat eundem modum, effectum, & dispositionem: ac inducit dispositionem, similem præcedenti. *art. 22. n. 429.*

SIMILITUDO, SIMILIS.

Similitudo est in diversis rebus eadem, vel similis qualitas. *art. 22. n. 429.*

Lex ad eas quoque personas, & Res pertinet, quæ quandoque similes erunt. *art. 36. n. 15.*

SIMONIACUS. v. Ordo Sacer.

SIMPLEX.

In materia stricta nomine *simplicis* non venit simplex qualificatum. *art. 21. n. 340.*

SOCIETAS JESU.

Societas Jesu privilegium habet, ut a quocumque Catholico Antifite valeant ordinari Jesuitæ. *art. 22. n. 16.*

Et ab alio Episcopo extra Diœcesim, etiam si in propria Diœcesi Episcopus habeat Ordinationes. *n. 29.*

Ut non examinentur de scientia &c. ad receptionem Ordinum requisita. *n. 27.*

Ut a suis Superioribus super Intertitiis dis- pensentur. *n. 28.*

Item privilegium habet celebrandi tempore indebito. *n. 128.*

Non accedendi ad publicas Processiones. *n. 173.*

Congregationes, sive Sodalitates, & Sodalitia Beatæ Virginis in suis Ecclesiis, Domibus, Col- legiis, Residentiis &c. instituendi, erigendi, & aggregandi. *n. 242.*

Edificandi intra 140. Cannas a Conventibus aliarum Religionum, etiam Mendicantium. *art. 21. n. 435.*

In Societate Jesu Professionem, aut Vota sim- plicia post Novitiatu biennium emissuri, valide renuntiant bona sua sine licentia Episcopi. *n. 195.*

Societas Jesu est ex Ordinibus Mendicantibus. *n. 471.*

Dimissis e Societate Jesu, etiam in Sacris Ordinibus constitutis, non debentur a Societate alimenta, seu Patrimonium, vel Beneficium, ut pluries decidit Sacra Congregatio, & statuit tandem Benedictus XIII. *art. 21. n. 145.*

Potest, publicas Scholas aperire, & ad gra- dus Doctoris, Magistri, Licentiati, Baccalaurei suos Auditores promovere. *art. 21. n. 330. & 331. v. Jesuita.*

SODOMITA. v. Testis.

SOLICITANS AD TURPIA.

Regulares exempti, si personas quascumque sollicitent ad turpia in actu Sacramentalis Con- fessionis, sive ante, vel post immediate; sive occasione, vel pretextu Confessionis, ipsa Con- fessione non sequuta; vel extra occasionem Con- fessionis: aut cum eis illicitos, & inhonestos ser- mones habuerint, contra eos inquirere, & pro- cedere valent Episcopi. *art. 22. n. 118. & 119.*

SOLUTIO DEBITI.

v. Debitor, Debitum.

SPECIES.

Generi per speciem derogatur, *art. 1. n. 74. v. Genus.*

SPORTULÆ.

Sportulæ dicuntur munera Judicum, quorum quantitas a Lege taxata non est. Olim diceban- tur Vasa quædam, in quibus Munera Judicibus deferebantur. *art. 29. n. 8.*

Etiamsi adesset aliquibi Consuetudo, exigendi Sportulas, seu Salarja, adhuc ibi illa exigere non potest Regularium Conservator: quidquid alii dixerint in oppositum. *n. 5. & 6.*

SPURIUS. v. Notarius, Testis.

STATUIMUS.

Verbum *Statuimus* non semper est inductivum novijuris, & etiamsi tale foret; adhuc in *cap. 1. de Offic. deleg. in 6.* dici potest inductivum novi juris quoad hoc, ut constituatur potestas Con- servatoris, quæ licet antea esset in usu, statutum tamen non erat, ad quid illa extenderetur. *art. 4. n. 18.*

STATUTA.

Statuta Laicorum, etiam generaliter lata, quoad vim coactivam Ecclesiasticos non compre- hendunt, ex defectu potestatis in statuente, & consequenter ex defectu voluntatis in eodem. *art. 21. n. 205.*

Statuta laicalia, generaliter lata, si Ecclesia- sticos intenderent comprehendere, licet respectu Laicorum valida forent, respectu tamen Eccle- siasticorum invalida, & nulla essent. *art. 21. n. 208.*

Neque quoad vim directivam prædicta statuta Ecclesiasticos comprehendunt. *n. 209.*

Tunc Laicorum statuta, generaliter lata, & ob publicam utilitatem, Ecclesiasticos quoad vim directivam comprehendunt, cum neque directe, neque indirecte sunt Ecclesiasticæ Immunitatis offensiva. *ibidem.*

Statutum, prohibens, vel præcipiens Ecclesia- sticis id, quod eis, neque jure divino, neque jure humano prohibitum, aut præceptum est, Ecclesiasticæ Immunitatis est læsivum. *n. 210.*

Quemadmodum statuta, Ecclesiasticos coarctan- tia, ut ratione bonorum, quæ acquisierant, tri- buta persolverent, vel bona acquisita extra suam manum ponerent. *ibidem.*

Tempore gravis penuriæ in Civitate, si Ma- gistratus statutum ederet generale, de non extra- hendo Frumento &c. tenentur Ecclesiastici, illud non extrahere, sed non vi Edicti Laicalis, at rationis naturalis distantis, eos, velut partem Reipublicæ, debere cum toto corpore, quod in tali necessitate suum Frumentum non extrahit, concordare, & ex debito Charitatis. *n. 211.*

Non potest tamen Magistratus Sæcularis, ad præfatum statutum servandum, Ecclesiasticos compellere; sed Judex Ecclesiasticus, sive ille sit Papa, sive Legatus de Latere, vel Nuntius Apostolicus, aut Episcopus, vel Conservator Regularium. *ibidem.*

15 †

Si

Si periculum sit in mora ita, ut adiri non possit Ecclesiasticus Judex; potest Sæcularis Princeps, dictum frumentum sequestrare, immo & ab horreis Ecclesiasticorum, etiam Regularium, extrahere; non tamen vi jurisdictionis, sed instantis periculi, cui aliter occurrere non possit, & quasi per modum defensionis. *n. 212.*

In simili necessitate ad prospiciendum bono communi, illæsamque servandam Immunitatem Ecclesiasticam, solent Episcopi propriis edictis Principum Sæcularium Proclamata coadjuvare. *ibid.*

Personæ Ecclesiasticæ dictis Laicorum statutis contraveniendo, nulli pœnæ, in iis dispositæ, subduntur. *n. 213.*

Statuta Laicorum tunc dicenda Ecclesiasticæ Immunitatis everfiva, cum Ecclesia, & Ecclesiastici prohibentur, aut impediuntur, uti rebus, aut facultatibus, a jure communi sibi concessis. Quando diminuuntur, vel tolluntur privilegia, iisdem a Deo, Papa, vel Sæcularibus Principibus collata. Quando Personas Ecclesiasticas reddunt timidiore, & Laicos ad eis nocendum audaciores. Vel cum Ecclesiastici deterioris conditionis evadunt, quam Sæculares. *n. 214. usque ad 217.*

Sunt contra libertatem Ecclesiasticam illa statuta, quæ semper Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis incommodum afferunt, etiam indirecte: quamvis illa non disponant de iis, super quibus Ecclesia, aut Ecclesiastici specialia privilegia haberent. *num. 218.*

In dubio, num aliquid statutum sit contra Immunitatem Ecclesiasticam, illa opinio tenenda est, quæ favet Ecclesiæ. *n. 219.*

Statuta Legatorum de Latere perpetua sunt. *num. 460.*

Statuta Confraternitatum. *v. Confraternitas.*

Statuta Congregationum, seu Sodalitatum Societatis Jesu. *v. Congregatio, seu Sodalitas Societatis Jesu.*

STYLUS CANCELLARIÆ. *v. Electio Conservatoris.*

STOLA.

Parochus Regularis in funeralibus potest cum Stola Parochiam ingredi Sæcularem; ut cum Stola Parochus Sæcularis ingreditur Parochiam Regularem. *artic. 22. num. 350. v. Approbatio Regularium ad Confessiones, & Pœnitentia Sacramentum. v. Decretum.*

SUADENS CONSERVATORIS EXCESSUM. *v. Pœna Suadentis excessum Conservatoris.*

SUBCOLLECTOR.

Subcollectores deputari queunt in Conservatores Regularium. *artic. 12. n. 18.*

SUBCONSERVATOR.

Subconservator deputari non potest a Conservatore, attento jure antiquo, nisi ad citandum, vel denunciandum, sive ad intimidandam sententiam, a se latam. *artic. 35. n. 1.*

Potest tamen deputari attento jure novo, & novissimo, & quidem nedum in Principio, sed in medio etiam, & sine Causæ. *n. 4. & 5.*

Facultatem deputandi Subconservatorem hodie restrictam esse, contendit *Donatus* ex quadam Declaratione Sacræ Congregationis Episcoporum, & Regularium. Sed hæc Declaratio nihil prodest *Donato*. *n. 6.*

Subconservator nedum in partem, sed etiam in totum eligi potest a Conservatore. *n. 7.*

Non tamen cum potestate subdelegandi. *num. 10.*

Potest Subconservator, Citationes, & Sententia-

rum denuntiationes, qui actus jurisdictionales non sunt, alteri committere. *n. 11.*

Deputatio Subconservatoris fieri potest, quando Conservator aliqua ratione est impeditus: ut cum extra Civitatem, seu Diœcesim moratur: cum suspectus recusatur: cum morbo laborat, aut infirma valetudine: cum rebus suis superesse non potest: cum Sacerdotium nactus, nequit ab eo sine religione discedere: vel quando alia legitima causa est impeditus. *n. 12.*

Conservator, existens extra Civitatem, seu Diœcesim, deputare debet in Subconservatorem illum, qui intra Civitatem, seu Diœcesim existit. *ibidem.*

Sine legitima Causa Subconservatorem deputare non potest: & perinde se haberet Conservator, absque dicta Causa, Subconservatorem deputando, ac si nollet Electioni de se factæ consentire; aut, si vellet acceptato muneri renuntiare. *num. 9.*

Unde graviter peccaret; & censuris foret obnoxius, gravissime puniendus. *n. 13. & 14.*

In aliquibus casibus neque cum legitima Causa potest a Conservatore Subconservator deputari: scilicet ubi causa commissa est cum Clausula: [quod si non omnes,] vel [si ambo non potestis;] Ubi electa est industria Personæ; & ubi constat de expressa voluntate Principis, quod Delegatus ipse per se, & non per alium cognoscat. *num. 13.*

Eligendus in Subconservatorem, habere debet omnes omnino qualitates, quas habere debet in Conservatorem eligendus. *n. 16.*

Si deputaretur a Papa ex certa scientia, vel facultas concederetur, ut eligatur Conservator, non habens qualitates requisitas; hic non posset Subconservatorem deputare, nisi requisitas qualitates habentem. *n. 17.*

Deputatus in Subconservatorem tenetur, munus acceptare. *art. 36. n. 1.*

Immo ad illud acceptandum, a Conservatore etiam per censuras cogi potest. *n. 2.*

Munus semel acceptatum nequit seu expresse, sive tacite absque legitima causa dimittere. *num. 3. & 5.*

Quæ de Conservatore disponuntur, de Subconservatore proportionali modo procedunt: quemadmodum quæ de Delegato disposita sunt, proportionaliter de Subdelegato disposita censentur. *num. 6.*

Sub nomine Conservatoris etiam Subconservator venit, ut sub nomine delegati etiam venit subdelegatus. *n. 8.*

Subconservator, & ipse Conservator est. *artic. 42. n. 2.*

Valida erit Subconservatoris deputatio, quamvis dignitas, & qualitas Judicis Synodalis tempore deputationis in eo non fuerit, sed fuisse communi errore existimetur. *art. 5. n. 18.*

Valida erit Subconservatoris deputatio, si vitium non sit in Persona, & qualitatibus, sed dumtaxat in rescripto, modo concurrat Superioris auctoritas cum errore communi. *ibid.*

Valida est Subconservatoris Electio, facta a Conservatore, qui pro tali communi errore, citra intrusionem positivo, existimatur, licet ob impedimentum juris humani talis revera non sit. *ibid.*

Valida erunt Subconservatoris gesta mortuo Conservatore, si mors communiter ignoretur, licet ab ipso Subconservatore sciatur. *ibid.*

Subconservator, seu in partem, sive in totum constitutus, in executione sui muneris potest *ibidem*

dem juris remediis uti, quibus valet Conservator, & contra easdem Personas, adeoque contra legatum, etiam de latere, quem potest multare. *num. 10. & 11.*

Potest Censuras, excommunicationem videlicet, Interdictum &c. ferre, & Sæculare Brachium implorare. *n. 11. & 12.*

Subconservator, limites suæ potestatis scienter excedens, suspensionem a Subconservatoris officio per annum ipso facto incurrit. *n. 13.*

Quemadmodum excommunicationem latæ Sententiæ pars, scienter procurans Subconservatoris excessum. *ibid.*

Nullumque, irritum, & inane est, quidquid a Subconservatore per excessum attentatur. *ibid.*

Regularium Subconservator potest suspectus recusari. Recusans, coram Conservatore, non coram alio debet, justam recusatationis causam probare. *ibidem.*

A Subconservatore potest appellari. *n. 18.*

Si Conservator, etiam quoad unam Causam, totam suam jurisdictionem Subconservatori commiserit, de jure Canonico ad solum Papam est appellatio interponenda: De jure Civili ad Conservatorem. *n. 18. & 20.*

Si tamen aliquid sibi de jurisdictione reservaverit, ad Conservatorem appellandum. *num. 18. & 21.*

Idem de Delegato procedit: quod tamen non nullas patitur exceptiones, ut in sequentibus. *num. 19.*

Ubi Conservator, qui subdelegavit, & non in totum, excommunicari, vel mori contingat, a Subconservatore ad Papam est appellandum. *num. 22.*

Quemadmodum ubi a Subconservatore non in totum appellari contingat, ex eo quia non admittit exceptionem, appellandum est ad Papam. *num. 23.*

Ubi appellatio interponeretur, ad Papam, eamque prosequeretur appellans, non contradicente appellato, appellatio ad Papam subsistit. *num. 24.*

Et a fortiori, ubi partes expressè consentirent. *ibidem.*

Ubi Conservator aliquos sibi actus reservasset, illosque jam ante appellationem expediisset: vel ubi Consilium sibi dumtaxat reservasset; aut alios actus non jurisdictionales sibi retinisset, appellatio a Subconservatore fieri debet ab Papam. *num. 25. 26. & 27.*

Ubi Causa fuisset Subconservatori delegata cum clausula: [Donec Conservator vires suas duxerit revocandas:] Et Subconservator appellationi etiam ante revocationem detulisset; ad Papam appellatio est interponenda. *n. 28.*

Quemadmodum ubi unus ex duobus Conservatoribus cum clausula: [Si non ambo &c.] & [Appellatione remota,] subdelegat alteri non in totum, appellatio non nisi ad Papam facienda est. *num. 29.*

Et ubi duo ex tribus Apostolicis Conservatoribus, duobus aliis non in totum subdelegaverint, ipsique Subconservatores cum tertio Conservatore in causa delegata processerint, ab his, tertio nimirum Conservatore, & duobus Subconservatoribus ad Papam est appellandum, non ad duos Conservatores subdelegantes. *n. 30.*

Subconservatoris officium per mortem naturalem ipsius expirat, etiam quoad negotia cœpta. *art. 42. n. 4.*

Quid si divinitus reviviscat? *ibid.*

Non expirat per mortem ejusdem civilem, puta per servitutem, exilium, excommunicationem, suspensionem &c. sed suspenditur, donec restituatur libertati. *n. 5.*

Restitutus libertati &c. cœpta negotia recuperat. *num. 6.*

Nisi commissio facta fuerit non in totum, aut cum clausula: [Donec vires suas duxerit avocandas:] & Conservator commissionem avocaverit. *ibid.*

Recuperat etiam non cœpta, si Conservator jurisdictionem non avocaverit. *ibid.*

Si Commissio facta fuit cum clausula: [quod si non omnes;] Subconservator libertati restituendus &c. tum quoad cœpta, tum quoad non cœpta negotia est admittendus. *n. 7. & 8.*

Ubi duo sint Subconservatores dati: [simul,] aut: [simpliciter;] uno excommunicato, vel suspensio, alter solus nulliter procedet. *n. 9.*

Si dati sint cum clausula: [si non omnes;] etsi procedere valeat non excommunicatus, non suspensus sine Collega excommunicato, vel suspensio; si tamen cum illo procedat, nulliter procedet, nisi in processu foret clausula: [& prædicta facimus tam conjunctam, quam divisam, sive in solidum, & omni meliori modo &c.] *ibid.*

Non expirat, neque suspenditur munus Subconservatoris per dimissionem dignitatis. *n. 10.*

Immo neque transit in Successorem in dignitate, si Commissio fuerit personalis: quamvis in illum transeat, etiam re non integra, si commissio fuerit realis. *n. 11.*

Expirat Subconservatoris officium in uno ex duobus Subconservatoribus simpliciter datis, per mortem alterius Subconservatoris naturalem. *num. 12.*

Vel per civilem large sumptam: ut si alter reddatur infamis; vel alias de jure ad judicandum inhabilis; vel tamquam suspectus via juris amoveatur. *n. 13.*

Non expirat tamen in superstite Subconservatoris officium per mortem alterius Subconservatoris naturalem; si hic habeat successorem in dignitate. Qui tamen expectandus est, ut superstes procedat, utpote datus simul cum alio. *num. 14.*

Neque expirat in superstite Subconservatoris jurisdictione per mortem alterius naturalem, si ambo dati sint cum clausula: [Quod si non omnes] vel [si ambo &c.] vel [ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum exequatur,] vel cum hac [quod quilibet eorum in solidum, & per se judicare possit,] vel [quod alter alterum non expectet &c.] *n. 15.*

Expirat Subconservatoris jurisdictione per renunciationem muneris ex justa causa. *n. 16.*

Expirat etiam per lapsum temporis præfiniti, tum quoad negotia cœpta, tum quoad non cœpta. *num. 17.*

Quamvis de Consensu partium valeat prorogatio. *ibid.*

Expirat pariter Subconservatoris officium per avocationem causæ, ab eo factam per Conservatorem, re integra. *n. 18.*

Non tamen per avocationem Causæ, factam a Conservatore per Papam. *ibid.*

Quemadmodum per avocationem a Delegato, per Principem factam, non expirat jurisdictione Subdelegati: unde validus est processus post avocationem, & gesta Subdelegati. *ibid.*

Re tamen non integra, eo quod Subconservator uti cœperit jurisdictione, etiam per solam citationem,

nem, non expirat in eo Subconservatoris officium per avocationem, n. 19.

Nisi ejus Commissio facta fuerit cum clausula: [Donec vices suas ad se duxerit avocandas,] *num.* 20.

In actu indivisibili, vel divisibili Subconservatoris, deputati sub dicta clausula, num subsistat avocatio? *ibid.*

Expirat Subconservatoris officium per mortem naturalem Conservatoris, re integra, *num.* 22, & 23.

Quemadmodum munus delegati per mortem delegantis; & officium subdelegati per mortem delegati, re integra. *ibid.*

Jurisdicchio delegata non transit efficaciter in Delegatum, sed manet penes delegantem, donec ea delegatus uratur. n. 24.

Non expirat Subconservatoris officium per mortem Conservatoris naturalem, si errore communi mors ignoretur, quantumvis ab ipso Subconservatore sciatur. n. 25.

Subconservatoris officium per mortem Conservatoris naturalem non expirat, si res integra non sit. n. 26.

Ut non expirat officium Delegati, & Subdelegati per mortem Delegantis, & Delegati, re non integra. *ibid.*

Etiamsi Subconservator, vel Delegatus, & Subdelegatus fuisset mortui Conservatoris, aut delegantis, & delegati subdelegantis collega; vel commissio illi facta sub clausula: [Quoties eum abesse contigerit,] vel [Donec vices suas ad se duxerit revocandas. *ibid.*

Expirat Subconservatoris officium per mortem naturalem Conservatoris, nedum re integra, sed etiam non integra, si commissio illi facta sit sub clausula [ad beneplacitum voluntatis meæ.] vel [Quamdiu voluero;] & quare? *num.* 27, & 28.

Idem est de Subdelegato sub utraque clausula deputato. *ibid.*

Non expirat officium Subconservatoris per mortem Conservatoris naturalem, si commissio facta fuerit sub clausula: [Donec duxero avocandum;] vel [Aliter ordinandum, seu procedendum,] neque re integra. n. 29.

Idem est de officio subdelegati. *ibid.*

Tunc res non est integra, & Subconservator sua jurisdictione dicitur usus, cum saltem fuerit transmissa citatio. n. 30.

Per mortem civilem Conservatoris non expirat Subconservatoris officium, sed suspenditur quoad negotia non cœpta. n. 31.

Quoad negotia vero cœpta neque suspenditur. *num.* 32.

Per excommunicationem, vel suspensionem Conservatoris non expirat, sed mere suspenditur Subconservatoris officium re integra: re tamen non integra neque suspenditur. n. 33.

Quid si Subconservator sit Vicarius Episcopi Conservatoris, qui uti Episcopus fuerat & ipse a Papa deputatus Conservator? n. 34.

Expirat Subconservatoris officium, ubi Conservator officio Conservatoris privetur, vel per revocationem electionis, a Regularibus factam: vel per renuntiationem muneris, factam ab ipsomet Conservatore quoad negotia non cœpta; secus tamen quoad cœpta. n. 35, 36, & 37.

Expirat quoque Subconservatoris officium per lapsum quinquennii, etiam quoad negotia jam cœpta. n. 35, & 38.

SUBDELEGATUS, SUBDELEGARE.

Subdelegatus, ad acceptandum munus, compellitur a Delegato, per pœnas, & censuras. *art.* 16. n. 2.

Hoc ipso, quod Papa sciat, posse a Delegato Subdelegationem fieri, si voluisset etiam, cum Subdelegato in qualitatibus requisitis dispensare, ut voluit cum Delegato, id utique expressisset. *art.* 35. n. 22.

Qualitas, apposita respectu Delegati, non transit in Subdelegatum, de quo Papa non cogitavit. *art.* 35. n. 21.

Ubi electa est industria personæ, fieri non potest Subdelegatio, nisi de consensu partium. *num.* 3.

Quæ de Delegato disposita sunt, proportionaliter de Subdelegato disposita censentur. *art.* 36. *num.* 6.

Sub nomine Delegati, etiam Subdelegatus, venit. n. 8.

Delegatus avocare non potest causam, pendentem coram Subdelegato, nisi re integra, ante citationem. *art.* 41. n. 12.

Per avocationem causæ a Delegato, per Principem factam, non expirat jurisdictionio Subdelegati: unde validus est processus post Avocationem, & gesta Subdelegati. *art.* 24. n. 18.

Expirat munus Subdelegati per mortem Delegati, re integra: secus tamen re non integra. n. 19, & 25.

Etiamsi Subdelegatus fuisset mortui delegati subdelegantis collega: vel commissio illi facta sub clausula: [Quoties eum abesse contigerit;] vel [Donec vices suas ad se duxerit revocandas.] *num.* 25.

Expirat officium subdelegati per mortem naturalem delegati, nedum re integra, sed etiam re non integra, si commissio illi facta sit sub clausula: [Ad beneplacitum voluntatis meæ;] vel [Quamdiu voluero.] n. 27.

Non expirat officium subdelegati per mortem delegati naturalem, si commissio facta fuerit sub clausula: [Donec duxero avocandum;] vel [Aliter ordinandum,] seu [Procedendum,] neque re integra. n. 29. v. *Appellatio.*

SUBDITUS.

Interest Papæ, subditos suos ab aliis non iudicari. *art.* 22, n. 480.

SUBHASTATIO.

Potest Regularium Conservator, illis nolentibus solvere debita, subhastationem mandare; aut pignus tot bonorum, ad faciendum satis Creditoribus, quando nequit eos cogere in pecunia numerata. *art.* 21. n. 104.

Modo tamen nonnullæ limitationes concurrant, & sit periculum in mora. *ibid.*

SUBJECTIO REGULARIUM EPISCOPO, & PAPA.

Olim Religiosi omnes subiciebantur Episcopis, in quorum Diœcesibus Monasteria sita erant: quemadmodum ipsa Monasteria, quoad jurisdictionem, & gubernium Religiosorum. *art.* 22. n. 4.

Quoad susceptionem vero Sacramentorum Presbytero Sæculari, quando Regulares nondum Clerici erant. *ibid.*

Episcopi olim Religiosos ad Professionem admittabant, Monasteria visitabant, eaque omnia in Religionem, earumque Religiosos exercebant, quæ hodie Religiosorum Ordinum Generales. n. 5.

Quamobrem Episcopi intentionem habent fundatam in jure adversus Abbates, ceterosque Religio-

giosos, nedum in civilibus, sed etiam in Criminalibus. n. 6.

Propter abusum Episcoporum suæ potestatis in Regulares, hi ab illorum jurisdictione per Apostolicam Sedem exempti sunt, subjecti dumtaxat immediato Gubernio ipsiusmet Apostolicæ Sedis, & omnimodæ jurisdictioni Prælatorum Ordinis. n. 7.

In permultis tamen casibus subditi sunt Episcopi Regulares. n. 9.

Centuria casuum, in quibus Regulares exempti, etiam intra claustra degentes, subjiciuntur Episcopo. art. 22. per totum.

Idque, ne Regulares sua exemptione adversus Episcopos, & Regularem disciplinam abutantur, numer. 10.

In Casibus, in quibus Regulares subduntur Episcopis, an valeant ab illis censurari? art. 22. n. 482. v. *Censurandi facultas*.

Religiosi sunt immediate subjecti Papæ quoad omnia, ipseque Papa est eorum Episcopus. numer. 80.

Regulares exempti respectu Episcopi instar extraneorum habendi. *ibid.*

Constitutio Gregorii XV. [*Inscrutabili*] de privilegio exemptorum non subjicit Regulares exemptos jurisdictioni Episcoporum in iis, quæ Sacramentorum administrationem concernunt, nisi ubi in ea administratione Regulares deliquerint, numer. 95. & 96.

Regulares exempti, exemptione communi, subjiciuntur Episcopo quoad delictum, extra Monasterium in loco non exempto commissum; quoad contractum in eodem loco initum; & quoad rem, de qua contra eosdem Regulares agitur, *scilicet*, numer. 290.

Secus tamen, si plena exemptione præditi sint, ut Mendicantes. *ibid.*

Subjectio subditorum ad Pastorem Ecclesiæ, non in ipsius Pastoris, sed in subditorum utilitatem est ordinata. art. 8. n. 43.

Congregationes, sive fodalitates Soc. Jesu Episcopo non subduntur. n. 242.

Subjectio Regularium Hospitaliarum Episcopo. v. *Hospitalia Regularium*.

Subjectio Regularium Parochorum Episcopo. v. *Parochi Regulares, Parochia*.

Subjectio Regularium Confraternitatum Episcopo. v. *Confraternitas*.

SUBROGATUS, SUBROGARE.

Qui non potest aliquod officium principaliter exercere, neque potest in eo subrogari per viam substitutionis, & suppositionis in locum principalis. art. 35. n. 23.

Subrogatum capit naturam ejus, in cujus locum subrogatur. art. 36. n. 7.

Etiam in materia jurisdictionis. art. 42. n. 3. v. *Subdelegatus*.

SUCCESSORATUS, SUCCESSOR.

Successoratum obtinens in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata deputari potest in Conservatorem. art. 12. n. 16.

SUCCESSOR, SUCCEEDERE.

Quamvis decedente Novitio in statu Novitii, & intestato, Monasterium in ejus bona non succedat: succedit tamen, decedente in statu Professionis, & jam Professo, per Professionem nimirum in Articulo mortis jam emissam. art. 21. n. 146. & 147.

Negotia, jam cœpta, & a Conservatore infra quinquennium non terminata, potest Conser-

vator, qui succedit, terminare. art. 40. numer. 8.

Cuicumque Bonorum Successori commune est, quod ære alieno ejus, cui succedit, astringatur, sed proportionaliter ad vires hæreditatis. art. 21. n. 127. v. *Conservator, & Causa*.

SUMMARIE CAUSÆ. v. Causa.

SUPPELLECTILIA. v. *Congregatio, sive Societas Societatis Jesu*.

SUPERFLUE, SUPERFLUITAS.

Non superflue, & supervacane apponuntur in definitione Conservatoris verba illa: [Judiciali non utens indagine.] art. 1. n. 96.

Superfluitas in Lege, vel Decreto vitanda est. Nec una quidem dictio, nec syllaba in Rescripto Pontificiis debet esse superflua, & sine effectu aliquid operandi, art. 38, numer. 44. v. *Verbum. Lex*.

SUPERIOR.

Ubi Superior manus apposuit, inferior seingere minime valet. art. 16. n. 12.

Licet Superior aliquid Inferiori concedat, semper tamen consensus alterius est expectandus. art. 22. n. 255.

Inferior jus non dicit Superiori, art. 28. numer. 29.

SUPERIOR LOCALIS REGULARIUM.

Superiores locales, seu Conventus, qui Majores non sunt, sed alium majorem se in eodem Conventu habent, ut Vicarii Conventualium, Ministri Societatis Jesu, Priores Benedictini, &c. cum non sint in dignitate Ecclesiastica constituti, nequeunt in Conservatores designari. art. 12. numer. 24.

Superiores locales, quæ in eodem Conventu majorem se non agnoscunt, etiam nomine Superioris, majorem se agnoscunt, nuncupantur, ut Priores Benedictini &c. sunt in dignitate Ecclesiastica constituti, & ut tales, eligi queunt in Conservatores. n. 25.

Quatuordecim parvum sit Monasterium, etiam trium, vel quatuor Fratrum. *ibid.*

Hujusmodi Superiores, Priores Conventuales nuncupantur: quemadmodum Superiores claustrales illi, qui in eodem Conventu Superiorem habent majorem se. *ibid.*

SUPERBELLICEUM. v. Approbatio Regularium ad Confessiones.

SUPPLENS, SUPPLERE.

Sæcularis Judex supplere non potest negligentiam Judicis Ecclesiastici, sed Ecclesiasticus. art. 30. n. 19.

Neque supplere potest negligentiam Prælati Regularis in punitione subditi sui delinquentis. art. 21. n. 168.

Ubi negligens fuerit Ecclesiasticus Judex in punitione Subditorum, ad alium Ecclesiasticum Judicem superiorem ejus recurrendum: & ubi omnes negligentes fuerint, ad Papam. n. 169.

Non tamen recurrendum ad Principem Sæcularem, etiam ipso negligente Papa: nisi talis recursus necessarius esset in justam defensionem. *ibidem*.

SUPPLICIUM.

Pro eo, qui ad Supplicium ducitur, cuilibet licet appellare, etiam illo invito. art. 34. n. 49.

SURDUS, ET MUTUS *v. Testis.*

SUSPECTUS, SUSPICIO,

v. Recusatio, Recusatus.

SUSPENSIO.

Suspensio, quæ est censura Ecclesiastica, suspendit simul ab Ordine, seu ab exercitio Ordinis, ab Ecclesiæ Ministerio, sive a Rerum Ecclesiasticarum administratione, & Jurisdictione Ecclesiastica, vel temporali. *art. 31. n. 9.*

Suspensio ad tempus, incipit currere a die commissi delicti; eoque transacto, statim suspensio cessat, absque ulla absolutione. *art. 31. n. 8.*

Aliquando infligitur a jure suspensio tantum a parte jurisdictionis. *n. 11.*

Suspensio a Confessionibus. *v. Scheda.*

Suspensio Officii Conservatoris. *v. Conservator.*

Suspensio Officii Subconservatoris. *v. Subconservator.*

Suspensio Officii Subdelegati. *v. Subdelegatus.*

SYNDICUS.

Syndicus Fratrum Minorum de Observantia gaudet privilegio Fori tam in Civilibus, quam in Criminalibus, & mistis: & nonnisi coram Conservatore Fratrum conveniri potest, vel coram Episcopo, non existente Conservatore. *art. 3. n. 5. v. Procurator, Excommunicatio.*

SYNODUS DIOECESANA.

Conservator Regularium ad terminos juris novissimi debet esse Judex electus in Synodo. *art. 10. a n. 29.*

Regulares exempti, qui Capitulis Generalibus non subduntur; vel, si subduntur, curam habent animarum, tenentur accedere ad Synodum Diocesanam, sub pœna privationis utriusque vocis ipso facto, aliisque, etiam excommunicationis, arbitrio Episcopi: apud quem extat jus declarandi, & pœnas imponendi, exemptione non obstante. *art. 22. n. 199.*

Abbates, aliique Regulares exempti, quantumvis careant animarum cura, tenentur ad Generalibus, sive Synodalibus Congregationibus ex causa gravi, eaque Regularibus ipsis communi, interessendum. *n. 200.*

Parochi Regulares, etiam Societatis Jesu, compelli possunt ab Episcopo, ad interessendum Synodo Diocesanae, sub pœna privationis utriusque vocis ipso facto, aliisque arbitrio ipsius Episcopi, etiam excommunicationis. *art. 22. n. 340.*

T

TABELLIO *v. Notarius.*

TABERNA.

Oppidorum Barones, seu Communitates, & Universitates laicorum, aperire non possunt Tabernam, vulgo Zagatum, ad sua dumtaxat comestibilia vendenda, cum prohibitione, ne alix, etiam Ecclesiasticorum aperiantur Tabernæ, ubi Vinum, Nivem &c., in eorum prædiis recollecta, per famulos suos vendant, citra præjudicium Ecclesiasticæ Libertatis. *art. 21. n. 267.*

Ecclesiastici omnes possunt, recollecta in suis prædiis vendere, non solum in mensura magna, & ad grossum, sed etiam ad minutum, seu ad mensuras minutas in suis Tabernis. *ibidem.*

Quas possunt aperire etiam in domibus Ecclesiæ, adeo ut Magistratum statuere, quod Venditores Vini non possint illud vendere, nisi in quar-

ta domo, distante ab Ecclesia, sit contra Immunitatem Ecclesiasticam. *n. 268.*

TABERNACULUM.

Tabernaculum, & Pixidem, ubi asservatur Sanctissima Eucharistia in Ecclesiis Regularium exemptorum visitare, non licet Episcopis in vim Constitutionis Gregorii XV. [*Inscrutabili*] de privil. Exempt. *art. 22. n. 97.*

TACITUM.

Taciti, & expressi eadem regulariter est ratio. Immo plerumque plus operatur tacitum, quam expressum. *art. 16. n. 8.*

TALLIÆ.

v. Onus, Onera, Collectæ, Denuntiatio.

TAXA *v. Pretium.*

TEMERITAS.

Temeritas includit dolum, & scientiam Legis violatæ. *art. 31. n. 20.*

TEMPUS,

EJUSQUE LIMITATIO, ET PROROGATIO.

Quando, & ad quod tempus facienda sit Judicis Regularium Conservatoris electio? *v. Conservator.*

Regularium Conservator, ut quivis alius Judex, quam citissime debet causas terminare. Non obligatur tamen, ut obligantur Ordinarii locorum, ad illas saltem infra biennium terminandas. *art. 24. a n. 27.*

Permissum ad tempus, post illud censetur prohibitum. *art. 40. n. 2.*

Affirmativa, ad certum tempus limitata, inducit, & importat negationem post illud. *n. 5.*

Qui errat in calculo temporis, sibi imputare debet. *ibidem.*

Statutum, permittens, vel disponens intra certum tempus, censetur, eo elapso, prohibere; & Inquisitio, postea facta, est ipso jure nulla. *ibid.*

Procurator, ad certum tempus datus, post illud expirat; nec admittitur ad proseguendum, quamvis litem fuerit contestatus, & Adversarius voluerit. *ibidem.*

Conditio, seu momentanea, sive successiva, implenda in tempore, nequit post expressum tempus impleri. *ibidem.*

Si præfigatur tempus ad pronuntiandum Laudum post diem Compromissi latum per unam horam non valet. *ibidem.*

Vetitum ad tempus, censetur post illud permissum. *ibidem.*

Si intra certum tempus lis decidenda committatur, ex tunc terminus incipit currere, cum Judices contigerit litteras recepisse. *n. 7.*

De consensu partium potest Officium cujusvis judicis Delegati, & Ordinarii, concessum ad tempus determinatum, prorogari. *n. 9.*

Ut Jurisdictio, ad tempus determinatum concessa, de consensu partium rite prorogetur, debet partium consensus non esse erroneus: quia errans non consentit. *n. 10.*

Debet etiam consensus esse expressus, quamvis tacitus sufficiat. *n. 11.*

Debet necessario ante lapsum temporis præfinitus positus esse. *ibidem.*

Debet etiam consensus judicis intercedere. *num. 12.*

Debet prorogatio fieri sub eadem forma, & natura. *n. 13.*

Et in dubio sic facta existimatur. *ibidem.*

Debet prorogatio fieri durante termino. *n. 14.*

Non valet prorogatio, facta durante prioritempore, sed translata post lapsum temporis. *ibidem.*

Prorogatio fieri nequit ad aliud tempus, ma-

jus

jus tempore præfinito prorogando, faltem pro quolibet vice; & fi simul fumptum totum tempus, ad quod pluribus vicibus, & fucceffive fiat, majus fuerit ipfo tempore, quod prorogatur. *num. 15.*

In litteris commiffionis ad tempus determinatum, non debet effe oppofitum formale, vel æquivalens decretum irritans, ut de confenfu partium fieri valeat prorogatio. *n. 16.*

Dictiones taxativæ affirmativæ pofitæ, omnes cafus excludunt, præter expreffos: & prohibent ulterioris temporis extensionem, *ibidem.*

TEMPUS PRÆSENS.

Tempus præfens regulariter, & in dubio inducit Canonem latæ fententiæ. *art. 31. numer. 13.*

TERMINUS, TERMINARE. •

Dies termini non computatur in termino. *art. 21. n. 373.*

Negotia, jam cœpta, & infra quinquennium a Confervatore non terminata, potefit Confervator, qui fuccedit, terminare. *art. 40. n. 8.*

TERRITORIUM.

Ad Jurisdictionem Ordinariam non femper requiritur Territorium; Cum poffit Ordinarius judex, etiam fine Territorio, creari. *art. 2. n. 7.*

TESTAMENTUM, TESTAMENTI EXECUTOR.

Regulares, gravati ære alieno, vel ad ratiocinia obligati, aut Testamentorum Executores, coram Ordinario loci funt conveniendi, fi Confervatorem non elegerint: coram Confervatore tamen, non coram Ordinario conveniri debent, fi illum elegerint. *art. 21. n. 91. & 97. v. Executor Testamenti, & ultimarum Voluntatum.*

TESTATOR *v. Miffa, Voluntates ultima.*

TESTIS, TESTIMONIUM.

Judex Regularium Confervator potefit testibus uti, nedum infpecto Jure novo, & noviffimo, verum etiam antiquo. *art. 28. num. 41. 42. & 43.*

Notorium Facti momentanei, feu tranfeuntis per testes probatur. *n. 43.*

Depositio Testium, ut Notorium probetur, quænam effe valeat? *art. 18. n. 4.*

Si delictum fit notorium aliis, non Confervatori, jus habet quærendi, cogendique testes. *art. 1. n. 92. & art. 18. n. 2., & 3.*

Testes, qui deponere debent, fatis erunt duo. *art. 18. n. 4.*

Testes dicuntur, qui ad fidem alicujus rei faciendam adhibentur. *art. 28. n. 41.*

Testium depositions, attestations vel testimonia nuncupantur. *ibidem.*

Testes effe queunt, quotquot a Jure ad fidem alicujus rei faciendam neutiquam prohibentur. *num. 44.*

Hi nuncupantur testes idonei, feu omni exceptione majores, contra quos videlicet non effe exceptio in Jure, cur non debeant ad testificandum admitti. *ibidem.*

Testes minus idonei dicuntur, contra quos effe exceptio in Jure. *ibidem.*

Ex testibus minus idoneis nonnulli absolute & simpliciter fidem facere prohibentur: alii fecundum quid, vel pro certis nimirum personis, vel contra certas personas, vel in certis dumtaxat cafibus. *n. 45.*

Prohibentur absolute & simpliciter fidem alicujus rei facere, Impubes, mas videlicet 14. annis, & femina 12. minor, utpote tenui admodum judicio præditi. *n. 46.*

Nifi tamen, majores effecti, testentur de iis,

quæ in pupillari ætate viderunt; quæque talia funt, ut in intellectum Impuberis cadere poffint. *ibidem.*

Furiosus, & mente captus, quando non habent lucida intervalla: fecus tamen, tempore, quo illa habent. *n. 47.*

Cæcus, fi debeat testificari de rebus, quæ visu percipiuntur, & post cæcitatem acciderunt: fecus tamen, fi ante cæcitatem; vel non visu, fed alio fenfu percipiuntur. *n. 48.*

Surdus simul, & Mutus; nisi fciat scribere, vel signis mentem fuam explicare. *n. 49.*

Infamis infamia Juris, vel facti. *n. 50.*

Nifi tamen veritas aliunde haberi non poffit; vel infamia fit occulta, aut infames fuerint prius famæ a Principe fupremo reftituti: vel emendati de crimine infames infamia facti; qui ultimi admittuntur in Civilibus, & cum de crimine civiliter agatur. *n. 50.*

Qui femel in Judicio falsum testimonium protulit; utpote qui cenfetur facile fecundo pejaturus. *n. 51.*

Criminosus, & reus delicti gravis, & capitalis, quoties fe Innocentem, aut emendatum non probaverit. *n. 52.*

Nifi tamen veritas per testes idoneos haberi non poffit: in quo cafu admittuntur ad testandum in Civilibus. *ibidem.*

Persona vilis, de qua habetur fufpicio, quod poffit pecunia corrumpi: fecus tamen, fi honefta fit, & talem fufpicionem non ingerat. *n. 53.*

Qui peccunia funt conducti ad testandum; etiam fi ad ferendum verum testimonium eam acceperint. *n. 54.*

Servi, ftrictè fumpti, feu mancipia: Excommunicati excommunicatione majori: Accufati de crimine, adhuc accusatione pendente: Incarcerati propter crimen, quod irrogat notam infamiæ: Banditi, feu proferipti ob crimen famofum: Concubinarij publici, Sacrilegi manifefti, Malefici, Sodomitæ, Hæretici, Blafphemi de blafphemia damnati, & Spurii. *n. 55.*

Testes minus idonei admittuntur in Judicio, quando idonei haberi non poffunt. *n. 56.*

Testis minus idoneus cum teste valde fide digno facere poterit plenam probationem. *ibidem.*

Prohibentur testari pro cercis, fcilicet Filius pro patre, & pater pro filio; cum una eademque persona cenfeantur; & naturalis amor perfæpe folet veritatem fubvertere. *n. 57.*

Nifi tamen ex depositione parentum nullum directe commodum filiis eveniret; & e converfo. *num. 58.*

Vel a Reo admitterentur; cum quilibet Juri, pro fe introducto, valeat renunciare. *n. 59.*

Aut fi filii litigarent inter fe. *n. 60.*

Vel attestatio effe deberet in factis, quæ a nemine melius, quam a Parentibus fciri poffent, ut in probatione ætatis filiorum. *n. 61.*

Vel in Causa Religionis: ut fi dubitetur, an Filius, Religionem ingreffus, animum vere illam profitendi, habuerit. *ibidem.*

Aut in Causa matrimoniali; in qua fi agatur de Matrimonio, a filio, vel filia contrahendo, & unus ex parentibus deponat de Impedimento dirimente, ei quamvis uni plena fides præftatur. *num. 62.*

Si tamen de Matrimonio jam contracto difolvendo agatur, fatis non effe attestatio unius Parentis. *ibidem.*

Quemadmodum fatis non effe, fi de contrahendo quidem agatur inter Filium, Filiamve, & alteram personam; fed divitiis, vel nobilitate longe

ge

ge majorem; cum hujusmodi depositio unius ex parentibus suspitione non careret. *ibid.*

Prohibentur testari, quemadmodum Parentes pro Filiis, & Filii pro parentibus, Ascendentes pro descendentes, & e coarverso. n. 63.

Et filii tam emancipati, quam naturales tantum, imo etiam spurii, ac incestuosi. n. 64.

Uxor, testans pro Marito, Consanguineis, vel affinis, usque ad tertium gradum inclusive, & e contra. n. 65.

Domestici, & familiares ejus, qui testes producit: ut qui habitant in eadem domo sub potestate ejusdem Patrisfamilias: famuli, qui pro mercede operas suas alicui locant. n. 66.

Nisi tamen domestici sint vitæ probatæ; vel aq̄ue domestici utriusque partis. Aut expresse, vel tacite admittantur a partibus. Vel demum nisi facta a nemine melius, quam a domesticis sciri queant. n. 67.

Prohibentur testimonium dicere contra certas personas inimici inimicitia gravi & capitali; cum non sit danda manus hominum malitiæ. n. 68.

Nisi tamen tempore depositionis jam fuerint reconciliati, & quidem ab antiquo, non de recenti; quod definire, Judicis arbitrio remittitur. *ibidem.*

Inimicus reconciliatus licet testari permittatur, numquam tamen erit testis, omni exceptione major. *ibidem.*

Socius criminis: nisi crimen fuerit ex exceptis; aut perfici non potuerit sine socio. n. 69.

In criminibus exceptis, & quæ fieri non possunt sine socio, depositio jurata socii, citata parte, facit semiplenam probationem; & cum alia alterius contestis plenam probationem constituit. *ibidem.*

Hæretici, Judæi, ceterique infideles adversus Catholicos testari prohibentur: etsi queant esse testes Catholici contra hæreticos, Judæos, & infideles; cum post Legem Evangelicam Judæi Christianis, non Christiani debeant subiacere Judæis. n. 70.

Pro Catholico tamen potest esse testis hæreticus, non vice versa. *ibidem.*

Prohibetur testimonium dicere in certis causis Mulier in causa feudali: nisi esset femina illustis, quæ Feudum haberet sub se. n. 71.

Mulier in publicis instrumentis; nisi tamen a partibus foret in testem rogata. n. 72.

Personæ, ceteroquin inhabiles ad testandum in Instrumentis, si rogentur a partibus, censentur ab iisdem per talem rogationem approbatæ, sicque earum depositio vim habet. *ibidem.*

Mulier in Causis criminalibus de jure Canonico; non ita tamen in Causis Civilibus; vel si agatur de crimine civiliter; licet in utrisque de jure Civilis ad dicendum testimonium admittatur; nisi fuerit damnata publico Judicio. n. 73. & 75.

In Testamentis repellitur Mulier de jure Civili a testimonio dicendo. *ibidem.*

In legatis ad pias causas communis opinio mulierem admittit ad testandum; licet opposita negans probabilis sit. n. 74.

In causis Matrimonialibus, & ubi agitur civiliter contra Clericum, vel per viam Inquisitionis, denuntiationis, aut exceptionis, etiam de Jure Canonico admittitur Mulier ad testandum. n. 75.

Repelluntur a testimonio dicendo Minores 20. annis in Criminalibus; licet eorum dictum faciat

judicium sufficiens ad capiendas informationes. n. 76.

Puberes in Civilibus non repelluntur. *ibidem.*

Inimicus rei inimicitia gravi, & capitali non admittitur ad testandum, neque in Criminalibus exceptis, in quibus etiam testes minus idonei admittuntur. n. 77.

Crimina excepta sunt Crimen læsæ Majestatis, Hæresis, Simonia &c. *ibidem.*

Prohibentur Judex, Assessor, Executor, Advocatus, Procurator, Tutor, Curator, & quivis alius Administrator in causis, in quibus patrocinium dederunt, aut cognoverunt. n. 78.

Proxenetæ in illo negotio, in quo mediator fuit, testari prohibentur. n. 79.

Admittitur tamen ad testandum de pertinentibus ad suum officium, si a publico sit deputatus. n. 80.

Parochus, si fuerit mediator alicujus matrimonii, plene testatur promissionem dotis, factam a muliere viro suo. *ibidem.*

Deficientibus aliis Testibus, testari possunt proxenetæ, & recentis inhabiles in contractibus, vel instrumentis, in articulis non connexis, ac conjunctis, &c. *ibidem.*

Quemadmodum si admitti velint in testes ab illis, contra quos quis fuit Advocatus, Procurator &c. *ibidem.*

Prohibetur quivis esse testis in propria causa, quam videlicet nomine suo intentat. n. 81.

Prelatus, seu Rector Ecclesiæ, vel Monasterii non repellitur a testificando pro Ecclesia, vel Monasterio. n. 82.

Si tamen Procuratorem suo nomine constituat, ad agendum in Judicio, pro Juribus Ecclesiæ suæ; vel si agatur de redditibus ad mensam Episcopalem pertinentibus, repellitur. *ibidem.*

Facilius repellitur Judex, quam testis. *ibidem.*

In causa Universitatis, vel Collegii nulla persona, quantumvis sit membrum illius, a testificando repellitur. n. 83.

Clerici sunt Testes idonei, si agatur de donatione, vel Legato Ecclesiæ relicto, pro ejus fabrica. *ibidem.*

Aliud est jus Universitatis, aliud jus singulorum. *ibidem.*

Testes pro Universitate, vel Collegio, cujus sunt membra, deponentes, non sunt omni exceptione majores ita, ut duo ex illis faciant plenam probationem, ob aliquam affectionem, quam erga Universitatem, vel Collegium habere, præsumuntur. *ibidem.*

Si causa Universitatis, vel Collegii nedum interesse commune illius, sed etiam particulare singulorum respiciat, in ea testari, prohibentur singuli. n. 84.

Regularium Conservator extra domicilium se conferens, ad testem ex causa, in juræ probata, examinandum, expensas recipiet a procurante. art. 29. n. 3.

Vocati pro testimonio possunt expensas, quas veniendo, stando, & redeundo fecerunt, ab illis producente, diligentia Conservatoris exigere. n. 16.

Bonifacius VIII. voluit, a Conservatoribus etiam servari cap. Statutum & de rescrip. in 6. circa munera, & expensas, Assessores, Notarios, ac Testes. *ibidem.*

THEOLOGIA PRACTICA, & SPECULATIVA.
v. *Leſio Sacra Scriptura*.
TITULUS. v. *Argumentum*.

TORTURA.

Prælatuſ Regulariſ poteſt Novitiuſ torturæ ſubjicere, ſi ea neceſſaria ſit ad comprobandum delictuſ. *art. 21. n. 171.*

TOTUM.

Quæ eſt ratio totiuſ ad totuſ, eſt & partiſ ad partem: & quæ dicuntur de aliquo toto, & de parte debent intelligi. *art. 21. n. 364.*

TRANSACTIO.

Transactio tenuiſ plerumque præſtat pinguiſ ſententia. *art. 21. n. 6.*

TRANSITUS OFFICII CONSERVATORIS.

v. *Conſervator*.

TRANSLATIO, TRANSFERRE.

Id quod noſtruſ eſt, ſine factu noſtro ad aliuſ transferri non poteſt. *art. 15. n. 12.*

Nequeunt exhumari Cadavera, & in aliuſ locuſ, etiam ejuſdem Eccleſiæ, transferri ſine Papæ, aut Episcopii licentia. *art. 22. n. 451.*

Nequit Conventuſ de loco minus ſano, & incommodo ad ſanioruſ, & commoduſ ejuſdem Civitatiſ transferri, ſine licentia Episcopii, ſi Regulareſ privilegio careant Patruſ Benedictinoruſ Portugalliæ, hujuſmodi translationeſ faciendi, abſque ſolemnitatibuſ, pro novoruſ Conventuſ erectione requiſitiſ. *n. 403. & 404.*

Poteſt Episcopus Monasteria Monialiuſ, etiam exemptaruſ, de loco minus commo- do, & tuto, ubi ſunt erecta, in aliuſ commo- dioreſ, & tutioreſ transferre, immo debet. *n. 412. & 413.*

TRIBUNAL.

Judex Regulariuſ Conſervator, cum non habeat ulluſ certuſ, & fixuſ Tribunal, poteſt in quovis loco, quem maluerit, illud erigere. *art. 28. n. 1.*

Et ſemel erectuſ, pro libito mutare, non poteſt. *n. 2.*

Quamvis de conſenſu partiuſ, vel legitima intercedente cauſa, illud mutare valeat. *n. 3.*

Modo tamen erectio, & mutatio fiat intra ſineſ Diœceſiſ: & locuſ, ubi fieri debet, ſit Civitaſ populofa, ac locuſ inſignis, in quo copia peritoruſ habeatur. *n. 4.*

Idem eſt Tribunal Episcopii, & Vicarii Generaliſ. *art. 34. n. 128.*

Non ita tamen Tribunal Episcopii, Vicarii Foranei, aut Delegatoruſ Episcopii, etiam ad Univerſitatem cauſaruſ. *n. 129.*

TRIBUTUM.

Imponenteſ, aut exigenteſ minimuſ Tributuſ ab Eccleſiaſticis, cenſurarum pœnaſ non incurruſ, niſi poſtquam devenerint ad quantitatem notabilem, quantumvis intendat etiam exigere ab aliis Eccleſiaſticis. *art. 21. n. 263. v. Cenſura, Denuntiatio, Gabella, Onuſ, Pœna.*

TRIDENTINUM CONCILIUM.

v. *Concilium Tridentinum*.

TUTELA.

Voluntariæ Tutelæ munera privilegiis numquam dero- gant. *art. 8. n. 12.*

TUTOR.

v. *Conſervator, Teſtiſ, Appellatio.*

V

VACANS ECCLESIA PAROCHIALIS.

v. *Parochi Regulares*.

VACATIONUM TEMPUS, VACATIO.

Dicuntur Leſtores actu legere, etiam tempore vacationuſ. *art. 22. n. 424.*

Numquam minus vacant, quam quando vacant, qui debito Officii volunt ſatisfacere. *ibidem.*

VAGUS.

v. *Familiariſ ſeu Famuluſ*.

VASSALLUS. v. *Recuſatio*.

VEL.

Diſtio *Vel* eſt regulariter diſtinctiva, & ponitur inter diverſa. *art. 1. n. 21. & art. 5. n. 40.*

Particula *vel* non conjunctionem, ſed diſjunctionem ſignificat: ad cujuſ veritatem ſat eſt, quod unuſ verificetur. *art. 9. n. 8.*

VENERATIO.

Regulareſ tenentur ſub mortali, Episcopuſ venerari. *art. 22. n. 472.*

Quanta Episcopuſ veneratio impendenda ſit a Regularibuſ? *art. 22. n. 490.*

Vel ab ipſiſ Eccleſiæ primordiis in maxima ſemper, etiam apud Imperatoreſ, & Regeſ &c. veneratione Episcopii habituſ ſunt. *n. 493.*

VERBUM.

Verba deſerviunt intentioni, non intentio Verbiſ. *art. 22. n. 473.*

Verba [In virtute Sanctæ Obedientiæ] non ſemper inducunt peccatuſ mortale. *ibidem.*

Plus eſt, factuſ provocare, quam Verbiſ. *art. 34. n. 157.*

Verba accipienda ſunt cum effectu. *art. 36. n. 4.*

Verba debent aliquid operari. *art. 21. n. 473. & art. 38. n. 44.*

Superfluitaſ in Lege, aut Decreto vitanda eſt. *ibidem.*

Nec una quidem diſtio, nec Syllaba in Reſcriptiſ Pontificiſ debet eſſe ſuperflua, & ſine effectu aliquid operandi. *ibidem.*

Quamvis verba Reſcriptiſ ſtriſte ſint accipienda, debent tamen, ſecunduſ ſubjectam materiã explicari. *art. 21. n. 90.*

Verba Legiſ, quæ plura reſpiciunt, ita debent intelligi, ut æqualiter ea denominent, & genuſ ſub ſe contineat ſpecieſ. *art. 15. n. 8.*

Verba illa in pœnaruſ impoſitione [ipſo factu, ipſo jure, eo ipſo, &c.] plureſ effectuſ habere poſſunt, & ſecunduſ illaſ verificari. Inter alioſ illuſ habent, quod poſita ſententia, declarante, Reuſ patraſſe tale crimen, cui privato Officii, utriuſque vociſ &c. eo ipſo, ipſo factu, ipſo jure, annexa eſt, ſine ſententia condemnatoria ſit privato Officio, utraque voce &c. *art. 21. n. 385. v. Lex, Pœna Regulariſ Prælati, non legentiſ Decretuſ Clementiſ VIII. &c.*

VESTES SACERDOTALES.

Poſſunt Regulareſ Prælati, & ex deputatione Capituli Generaliſ Regulareſ ſubditi, benedicere Pixideſ, ubi ſervatur Euchariſtia, non tamen conſecrare. Item Corporalia, Veſtimenta, aliaque Sacriſ uſibuſ neceſſaria, ſeu propriã, ſive alienã Eccleſiæ, etiam Sæculariſ. *art. 21. n. 424. & 425.*

VESTIS.

VESTIS FRATERNALIS, SIVE CONFRATRUM, CONFRATERNITATIS. *v. Confraternitas.*

VIATICUM, COMMUNIO VIATICA.

v. Sacramenta, Interdictum, Familiaris, Famili, Hospites, & Convictores Seminariorum Regularium.

VICARIUS GENERALIS, & FORANEUS EPISCOPI, &c.

Vicarius Generalis Episcopi est nomen Dignitatis, & quidem Ordinariæ, vereque Successorem habet in Officio. *art. 38. n. 22.*

Vicarius Generalis Sede plena, aut vacante debet, esse in ætate 25. annorum. *art. 10. n. 9.*

Potest Ordinarius, Vicario suo committere substitutionem novi Judicis Synodalis: ipseque Vicarius eodem modo tenetur, Capituli consensum postulare, quo tenetur Episcopus. *art. 11. n. 11.*

Vicarius Generalis Episcopi Dignitatem habet Ecclesiasticam, administrationem videlicet rerum Ecclesiasticarum cum Jurisdictione. *art. 12. n. 7.*

Vicarius Foraneus nec dignitatem ullam habet, nec Personatum. *n. 8.*

Ut Officialis, & Generalis Episcopi Vicarius esse queat Conservator, sufficit, quod munus Officialis, & Vicarii sit in potentia perpetuum. *n. 9.*

Vicarius Generalis Episcopi, etiam mere electi, & confirmati, nondum tamen consecrati, deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 7.*

Vicarius Capitularis, Sede Vacante, deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 7.*

Vicarius Prælati inferioris jurisdictionem quasi Episcopalem habentis, deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 7.*

Vicarius Foraneus deputari non potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 8.*

A Vicario Generali Episcopi non appellatur ad Episcopum, sed ad ejus Superiorem, non obstante consuetudine in oppositum. A Vicario tamen Episcopi Foraneo ad Episcopum appellatur. *art. 34. n. 128. & 129.*

Idem est Tribunal Episcopi, & Vicarii Generalis. *art. 34. n. 128.*

Non ita tamen, Tribunal Episcopi, & Vicarii Foranei, aut Delegatorum Episcopi, etiam ad Universitatem causarum. *n. 129. v. Episcopus, Conservator, & Appellatio.*

VICARIUS GENERALIS SOC. JESU.

v. Congregatio, sive Sodalitas Soc. Jesu.

VICARIUS SEDE VACANTE.

v. Vicarius Generalis, & Foraneus, & Conservator.

VICARIUS EPISCOPI NON CONSECRATI.

VICARIUS PRÆLATI, JURISDICTIONEM QUASI EPISCOPALEM HABENTIS IN SUA DIOECESI, NULLI EPISCOPO SUBJECTA.

VICEANCELLARIUS.

Vicecancellarius Papæ deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 9.*

VICES.

Vices committere, proprie loquendo est, aliquid in totum loco sui subrogare. *art. 35. n. 8.*

VICTUALIA. *v. Salarium.*

VIDUÆ. *v. Appellatio.*

VILIS. *v. Testis.*

VILLA. *v. Grangia.*

VIOLENTIA.

Violentia est injuria, cum vi, & impetu personis, vel rebus illata. *art. 1. n. 57.*

Qui ausu temerario præsumperint, Ecclesias,

aut loca Regularium infringere; aut in illis violentiam damnabilem exercere, ipso facto excommunicationem incurrent; a qua absolvi non poterunt, nisi per Sedem Apostolicam, vel per Conservatores, ab eadem Regularibus ipse deputatos. *art. 21. n. 54.*

Contumelia, injuria, vis, quæ locis, rebus, & personis Religiosis inferitur, est causa misti fori, utpote Sacrilegium. *art. 21. n. 93. v. Injuria, Contumelia, Vis.*

VIRTUS SANCTÆ OBEDIENTIÆ.

Verba [In virtute Sanctæ Obedientiæ] non semper inducunt peccatum mortale. *art. 22. n. 473. v. Arbitr.*

VISITATIO, VISITATOR.

Visitator generalis alicujus Diocesis, utpote Officialis generalis Episcopi; deputari potest in Conservatorem Regularium. *art. 12. n. 9.*

Non licet Episcopis in vim Constitutionis Gregorii XV. [*Inscrutabili*] visitare Altaria Ecclesiarum Regularium, nec loca, ubi in iisdem Ecclesiis asservatur Sanctissima Eucharistia, vel ubi Sæcularium Confessiones audiuntur. *art. 22. n. 97.*

Potest Episcopus, Reliquias visitare, Ecclesiis Regularium a Laicis donatas, quarum Claves, vel una pœnes Laicos asservatur. *n. 135.*

Nequit Ordinarius, Monasteria Religiosorum visitare ad effectum cognoscendi, an in illis servetur numerus Regularium præscriptus, nisi prius aliunde constet de fundamento intentionis Episcopi, in deficientia numeri constituto. *n. 381.*

Confraternitates Laicorum, in Ecclesiis exemptis Regularium institutz, subjacent visitationi Episcopi, quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, vel statuto non obstante; eosque potest Episcopus cogere ad reddenda computa. *n. 238.*

An visitare possit earumdem Capellas, & Altaria intra Ecclesias Regularium? *n. 239.*

Confraternitates sub immediata Regum Protectione, illasque his unitas; vel quibus ex dispositione Fundatoris visitatio est exclusa, visitare non potest Episcopus, nisi quoad ea, quæ decentiam, & ornamentum concernunt Divini Cultus. *n. 241.*

Congregationes, sive Sodalitates Beatissimæ Virginis, in locis Societatis Jesu erectæ, & aggregatz, jurisdictioni, Visitationi, & Correctioni Episcoporum minime subduntur. *n. 241.*

An possit Episcopus Hospitalia visitare, etiam si sub immediata Regum Protectione sint, aut in illorum fundatione sit cautum, quod Ordinarius non possit, se in ejus visitatione intromittere? *n. 311.*

Expedit, ut Pontifex decernat, & declaret, non licere Ordinario, Monasteria, in quibus præfixus Religiosorum numerus non degit, visitanti, ab eis in victualibus, vel in pecunia procuratorem exigere, *n. 381. v. Monasterium Commendatum, Monasterium Capitulis Generalibus non subiectum, Confraternitas, Hospitalarii, ac Parochi Regulares.*

VIS, & METUS.

Vis, & metus, ut nullitatem Religiosæ Professionis inducat, debet esse injustus, & gravis, cadens in virum constantem. *art. 22. n. 368.*

Regulares, si per vim, & metum, injuste incussum, Monasterium deseruere; ut illud reassumant, Episcopi licentia opus non est. *n. 409.*

VIVENS

VIVENS RELIGIOSUS EXTRA CLAUSTRA.

Quinam Religiosi censeantur extra Claustra degere, ad hoc ut delinquendo puniri valeant ab Ordinario? *art. 22. n. 283.*

Qui de licentia Superioris ad longus tempus commoratur in domo, ad erectionem Monasterii deputata, cum aliis Religiosis, sub Superiore: vel in aliquo membro, seu Grangia Monasterii pro servitio Religionis, non dicitur extra claustra degere, ita ut, si delinquat, ab Ordinario puniri valeat. *n. 285. & 286. v. Claustrum.*

VIVENS RELIGIOSUS CONVENTUALITER.

Vivere Conventionaliter est, vivere in domo, ubi alii Religiosi degunt sub Superiore, & juxta Regulam suæ Religionis. *art. 22. n. 283.*

UNCTIO EXTREMA.

v. Sacramenta, Interdictum, Familiares, Famuli, Hospes, & Convictores Seminariorum Regularium.

UNIO MONASTERIORUM.

v. Monasterium, & Monasterium Monialium.

UNIVERSITAS, COLLEGIUM, COMMUNITAS LAICORUM.

Aliud est jus Universitatis, aliud singulorum. *art. 28. n. 33. v. Pæna, Taberna; Furnum, Molendinum.*

UNIVERSITAS STUDIORUM.

Regulares, qui studiorum causa ad Universitates mittuntur, in Conventibus tantum habitare debent; secus contra ipsos Ordinarius procedet. *art. 22. n. 289.*

UNIVERSITAS CAUSARUM.

Ad Universitatem causarum dicitur deputatus, cui sub uno universali Verbo causæ omnes commissæ sunt: ut causæ omnes mercatorum, aut Clericorum Civitatis &c. *art. 2. n. 22.*

VOLUNTATES ULTIMÆ.

Regulares, etiam Prælati, ultimarum voluntatum Executores possunt, etiam Censuris, ab Ordinario compelli, ad reddendam sibi de suscepto executionis Officio rationem; & delinquentes puniri. *art. 22. n. 292. & 293.*

Etiam si Testator rationem ab Episcopo exigi, prohibuisset. *n. 294.*

Nisi tamen Regulares præfati omnimodam habeant exemptionem ab Episcopo, ut hodie habent omnes fere Regulares exempti; non meram exemptionem communem. *n. 297.*

Regulares, omnimoda exemptione gaudentes, coram Conservatore conveniendi sunt pro ratione executionis ultimarum voluntatum reddenda, non coram Ordinario, nisi Conservatorem non elegerint. *ibidem.*

VOTUM, SUFFRAGIUM.

In absolvendo, vel condemnando Administratores piorum locorum, etiam exemptorum, Unicum votum habet Ordinarius, sicut ceteri deputati: illudque debet numerari cum aliis, ita ut major pars votorum absolvat, vel condemnet. *art. 23. n. 312.*

Electio Officialium Confraternitatum, per secreta suffragia fieri debet. *n. 234.*

Episcopus, assistens Congregationibus Confratrum, potest capitulariter dare votum. *n. 235.*

VOTA RELIGIOSA.

Liberare Religiosum a Votis, illumque Mundo restituere, est res gravissima, & magna indigens discussione: non ita tamen, Religiosum a secunda Religione revocare, & in primam transferre. *art. 22. n. 378.*

VOTORUM COMMUTATIO, & DISPENSATIO.

Licentia, Regularibus concessa ab Ecclesiarum Prælati, commutandi aliqua vota suorum subditorum in alia pietatis opera, etiam post mortem Prælatorum, uti queunt Regulares, donec per Successores revocetur. *art. 22. n. 108.*

Regulares, si fuerint a suis Superioribus deputati, & ab Episcopo ad audiendas Sæcularium Confessiones approbati, possunt dispensare, & commutare omnia vota, etiam jurata, si dispensatio, & commutatio non fit in præjudicium tertii. *n. 438. & 439.*

Exceptis Ultramarinis, & Sancti Petri, ac Pauli de Urbe, Sancti Jacobi in Compostella, Castitatis, & Religionis. *ibidem.*

Approbatio Episcopalis non requiritur in prædictis Regularibus præcise pro absolutione Sacramentali, sed etiam, ut in iisdem appareat idoneitas ad judicanda, non solum peccata, sed etiam vota, &c. *n. 440.*

Ordinarii locorum nequeunt sibi commutationem, aut dispensationem votorum, alias Regularibus concessam, reservare. *art. 21. n. 341.*

USURPATOR, USURPARE.

Laici, per violentiam usurpantes bona Ecclesiæ, etiam temporalis jurisdictionis, per Censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiastico Judice ad cessandum cogendi sunt; & faciendum factis de præteritis damnis, & injuriis. *art. 30. n. 18.*

Incidunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ usurpantes jurisdictionem in exemptos, illosque defendentes. *art. 7. n. 3.*

Non solum Judices Laicos, ad se trahentes Ecclesiasticos pro Decimis; sed etiam Consilium, vel favorem ad id adhibentes, excommunicat Bulla Cœnæ *Excommunic. 14. §. Excommunicamus omnes & singulos Cancellarios &c. n. 4. v. Bulla Cœnæ, & Pæna.*

USUS CONSERVATORUM.

v. Institutio, & Usus Conservatorum.

USUS JURISDICTIONIS.

Per usum Jurisdictionis commissæ censetur Jurisdictio, in Subconservatorem efficaciter transiisse. *art. 39. n. 2.*

USUS PRIVILEGII.

Nolle uti Privilegio pro una, vel altera vice, non est, illud renuntiare; sed solum pro tunc abstinere ab usu illius: quamvis exinde detur Adversario quasi possessio, ad præcibendum contra privilegium. *art. 8. n. 27. & 28. v. Privilegium.*

UTILITAS.

Publica utilitas, quæ ex favore Religionis oritur, utilitati privatæ est præferenda. *art. 23. n. 395.*

Ad munus Conservatoris, per Religiosos Prælatos obeundum, necessaria non est alia Monasterii utilitas, præter eam, quæ in susceptione talis Officii provenit Monasterio. *n. 23.*

Publica necessitas, aut utilitas Jurisdictionem in Ecclesiasticos Magistratui Laico non confert. *art. 21. n. 211. v. Necessitas, Error communis.*

X

XENODOCHIUM.

Xenodochium est Hospitale, seu locus publicus, in quo Hospites, idest Peregrini recipiuntur. *art. 22. n. 299.*

Z

ZAGATUM. *v. Taberna.*

Approbatio Patris Provincialis.

EGO infra scriptus, Societatis Jesu in Siciliae Provincia Provincialis, opus hoc, cui titulus: **DE JUDICE CONSERVATORE REGULARIUM TRACTATUS CANONICUS**, Auctore P. PETRO M. FORTI ejusdem Societatis; cum illud tres Societatis nostrae Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint; potestate ad id mihi facta ab admodum Reverendo P. Nostro Francisco Retz, typis mandari concedo, si iis, ad quos spectat, ita videbitur. In cujus rei fidem has litteras manu propria subscriptas, & officii sigillo munitas dedi Panormi 4. Augusti 1739.

Benedictus Piazza.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z161605900

